

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavsrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i marginen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

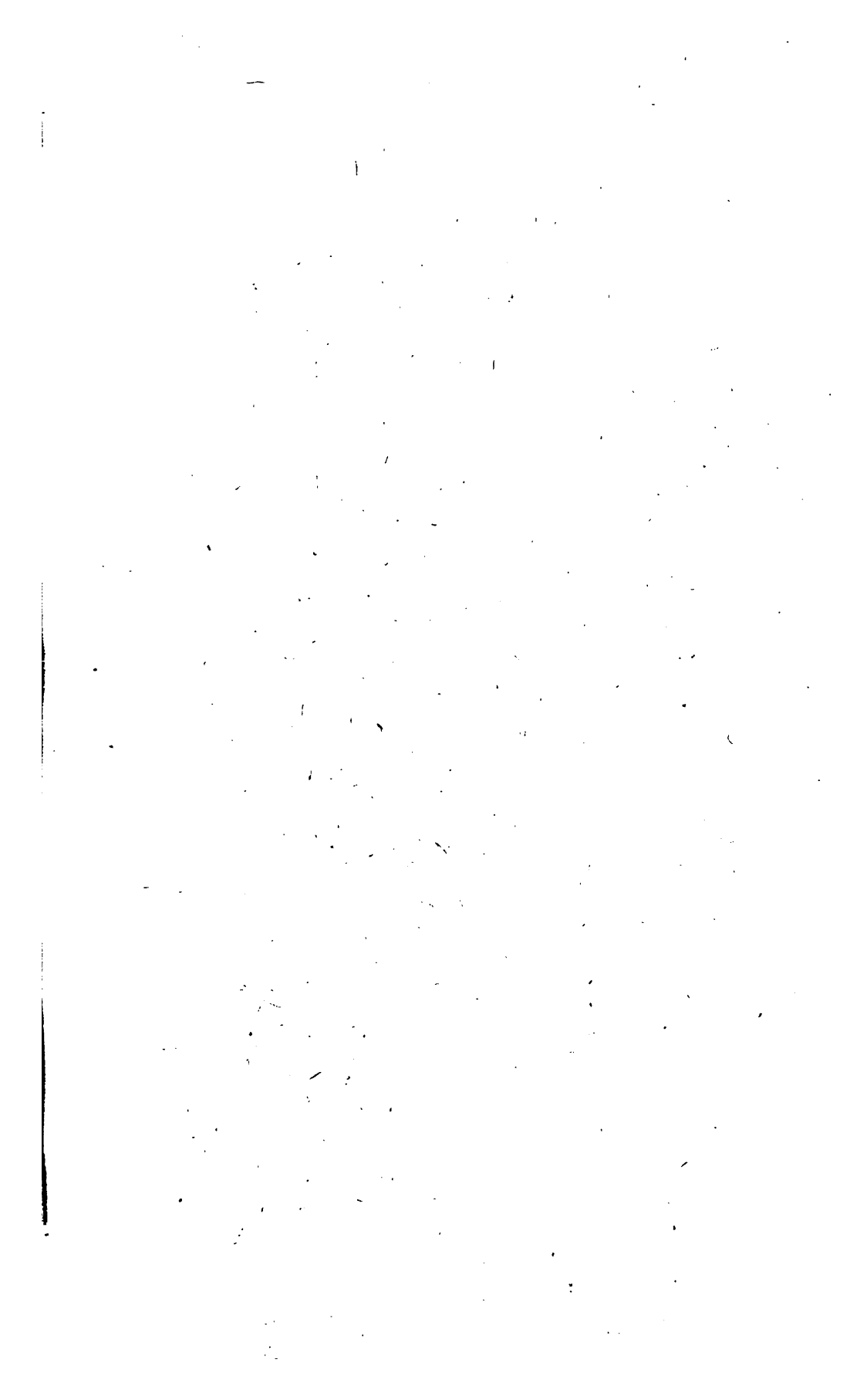
Vi ber deg også om følgende:

- **Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål**
Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.
- **Ikke bruk automatiske søk**
Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.
- **Behold henvisning**
Google-"vanmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.
- **Hold deg innenfor loven**
Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavsrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på <http://books.google.com/>

Erindringer
eller Historie af
Borges Historie
fra 1800—1815

Jacob Aul.

Anden Udgave i 2de Bind.

Med Udgivnings-Forretigt af Niemann, J. O. Kall

Albort

med 24de Billeder og Tegning

Christian C. A. Samsø.

Ande 2de.

Christiania 1850

forlagt af S. B. Cappelen.

Med 14 1/2 Billeder.

LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONTO
1967

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie

fra 1800 til 1815

af

Jacob Aall.

Anden Udgave i eet Bind

udgivet

med nogle Rettelser og Tillæg

af

Christian C. A. Lange.

Med Forfatterens Portræt, og hans Biographi af Amtmand J. C. Aall.

Christiania 1859.

Forlagt af J. W. Cappelen.

Kybt hos G. J. Jensen.

AF

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
281248A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1926 L

Udgiverens Forord.

Jacob Kalls Erindringer er den eneste sammenhængende Fremstilling, vor Literatur endnu rier, af de minderige Begivenheder i Norden mellem Aarene 1800 og 1814. De er Udbyttet ikke blot af en i hine Begivenheder ofte selv indgribende Mand's „Erindringer“, men tillige af hans flittige Forskninger i Samtidens Optegnelser og af hans Brevvegling med forskjellige af de handlende Personer. De bære tillige overalt Præget af Sandhedshæftighed, sandvittighedsfuld Stræben efter Upartisthed, og af en næsten til Engsteligthed gængsende Frygt for at være ubillig mod Nogen. Disse Forfatterens almeenerkjendte personlige Egenheder affælle sig paa hvert Blad i hans Skrift, og de give det et historisk Bæb, som hans Samtid har paafjønnet, og Eftertiden i endnu høiere Grad vil forstaae et fætte.

Men just disse moraliske Fortrin ved Forfatteren og hans sidste historiske Arbeide gjøre det skiftet til Almeenlæsning. Den milde, forsonende Mand, der gennemtrænger det, vil efterlade et Indtryk paa Læseren af Ro og Ligevægt i Sjælen, maa stemme ham til Overbærenhed mod politiske Modstandere, og i det Hele virke dænnende. Disse Erindringer hæns derfor i flere Henseender passende til at komme i hver Mand's Haand; og for at vike hertil har Forlæggeren besørget denne Godtffjæbsudgave, saa billig, at neppe nogen Mand, der har haft Lællighed til at erhverve den ringe Grad af Dannelsse, som gjør Bogens lættige Læsning mulig, skulde af Bengehensyn afholde fra at anskaffe sig den.

Selv Arbeidets Mangler blive ubæsentlige, naar det betragtes som Folkekrift. Den Læh, hvormed den afbøde Forfatter arbeidede, selv i Alderdommens sidste Dage, forte naturlig til en Ordrighed og til hyppige Gjentagelser, som kunne støde den mere orienterede Læser, men som for den almindelige Mand snarere ere til Behag og Nytte. Denne fædes i heller ved den slumdom mindre heldige Fordeling af Stoffet, hvorved enkelte Capitler ere blæne af for stort Omfang, medens andre ere blevne saa korte og indholdslose, at de snarest kunde have fæds som Anmærkninger. Overalt, Udgiveren er forvisset om, at den norske Almeenhed i Kalls Erindringer vil finde en sund historisk Læsning, der kan vælle og nære Etænsen for Fædrelandets Interesser og Kjærligheden til dets Institutioner, og i mange Retninger virke forsonende, dænnende og belærende; og om man end vilde sige, at hien Læd Historie kunde være fæbet med større historisk Kunst, med et kærnesuldere Foredrag og bedre Benyttelse af Kilderne end af Jacob Kall, vil det dog ikke i vort Land lettelig vteude en historisk Forfatter, der begynder sit Arbeide med bedre Villie, udfører det under kævrigere ydre Forhold, og fuldender det med en bedre Bevidstfæhed om at have arbeidet i Sandhedens sprigtige Tjeneste, end det frie Norges første Mæenas, den gamle Kall paa Kæs.

Om denne nye Udgave er forøvrigt lidet at sige. Den er ingen Omarbeidelse, et udgang en fuldstændig gennemført Revision. Dertil var Tiden og Udgiverens Forberedelse

for kort. Mange, i et saa udførligt første Arbejde uundgaelige Feiltagelser ere deels tiltiende rettebe, deels bemærkede i de tilføiede Anmærkninger. Kun et enkelt Afsnit (21de Capitel i 2det Tidrum II) er heelt omarbejdet af Grunde, som der ere anførte. Udgiveren har vistnok oftere været af en fra Kalls forskjellig Mening om Begivenheder og Personer, men han har ikke uden ved enkelte vigtigere Anledninger fundet det passende at forstyrre den rolige Læsning af Bogen ved i Ultrængsmaal at fremkomme med kritiske Tvivl. Han har steds beholdt for Die, at Forfatteren kun har villet have sine „Erindringer“ betragtede som „Bidrag“ til hans Fædrelands Historie, og i disse ere andre Mænds unødige Rettelser og Forandringer paa det urette Sted. Som Forfatterens Erindringer (Memoirer) ville de altid blive et Kildekrift til Fædrelandets nyere Historie, som Fremtiden i mange Dele kan rette og fuldstændiggjøre, men aldrig gjøre overflødig. En samtidig, i Begivenhederne deeltagende, uafhængig, fædrelandsfndet og klartstuende Mænds Mening beholder bestandig i Historien sit Værd; den hører til denne Videnstabs bedste og uundværligste Grundstøtter. Det ansfuelle og tiltalende Billede, han paa saa mange Steder giver os af den Mand, der hvilede over Samfundsforholdene og Norges Mand, især i Trængselsaarene, er af ubestribeligt Værd, og fortjener at gjentafdes i Erindringen og bevares gennem alle Tider.

I den ydre Anordning har Udgiveren kun foretaget den Forandring, at han har angivet Capitlernes og Sidernes Indhold, givet Bilagene fortløbende Nummerfølge, og indtaget dem samlede ved Bærets Slutning, samt tillagt nogle nye Bilage, der paa Indholdslisten ere betegne med en Stjerne. Alle af ham tilføiede Anmærkninger ere i Almindelighed satte inden Klammer, hvilket og er Tilfældet med nogle Bemærkninger af Justitiarius Berg, som her ere optagne. Denne Mand besad nemlig et ganske usævanligt Kjendskab til sin Samtids Mænd; hans Dom om dem vil derfor altid beholde sit store Værd, selv om Eftertiden maatte finde, at han stundom dømte for haardt. Udgiveren haaber, at Bergs Bemærkninger, der overalt ere betegne som hans, ere for saa til at virke forstyrrende ved Læsningen af den milde Kalls Erindringer.

Med Hensyn til Bilagene Behandling har Udgiveren tilladt sig noget større Frihed. Han har overalt, hvor han kunde gjenfinde Kilden, anført denne og rettet Aftrykket i første Udgave derefter, og for at vinde Plads for de nye Bilage, har han udeladt et Par ældre, som deels vare bleve forældede (Danmarks Budget for 1835), deels ofte andensteds trykte (Freden i Kiel).

Sluttelig maa han med oprigtig Tak omtale den Bistand, han ved denne Udgave har nydt af Dhr. Olov E. A. Ablersparre i Stockholm, Sognepræst Hage i Holt, Borgermester Platon i Christianssand og Igl. Fuldmægtig R. Birckeland i Christiania, hvis Dplysninger i forskjellige Retninger Udgaven stlyber flere Forbebringere.

Christiania, den 6te Juni 1859.

Chr. Lange.

Indhold.

Jacob Malls Biographi (af J. C. Mall)	Sida 1
---	-----------

Første Deel.

Fortale	11.
-------------------	-----

Første Tidrum. (Fra 1800 til 1807.)

1	Kapitel.	Indledning	17.
2	—	Briternes Angreb paa Kjøbenhavn 1801	20.
3	—	Briternes Oversald paa Kjøbenhavn 1807	29.
4	—	Norges Velstand før Krigen	40.
5	—	Norges Trælasthandel	42.
6	—	Norges Skibsfart	47.
7	—	Fiskerier og Fiskehandel	51.
8	—	Kongsbergs Sølvværk	54.
9	—	De øvrige Bergværker	59.
10	—	Andre mindre Industri-Anlæg	62.
11	—	Agerbruget	63.
12	—	Mangel paa høiere Dannelse	65.
13	—	Litteraturen i Norge	69.
14	—	Sædelighedens Tilstand hos Almuen	71.
15	—	Dplykning, Religiositet og Levemaade	73.
16	—	Finanser og Krigsbøjen	81.

Andet Tidrum, første Afdeling. (Fra 1807 til Ubgangen af 1808.)

Indledning			88.
1	Kapitel.	Krigens første Følger for Norge	90.
2	—	Den intermittiske Regjerings-Commission oprettes	95.
3	—	Englands Fredsforslag	108.
4	—	Regjerings-Commissionens første Virksomhed	105.
5	—	Foranstaltninger mod Kornmangel	107.
6	—	Grev Herman Wedel Jarlsberg	112.
7	—	Regjerings-Commissionens Virksomhed og vanskelige Øverb	117.
8	—	Norges Kornforsyning overtages af Staten	124.
9	—	Thronstiftet. Tilbageblif	129.
10	—	Landkrigen med Sverige 1808	135.
11	—	Linieskibet Brinds Christians Undergang	146.
12	—	Landkrigens Slutning	148.
13	—	Baabenhvile mellem Norge og Sverige	152.
14	—	Grunde mod et norsk Indsald i Sverige	154.
15	—	Napoleon. Spanierne i Danmark	156.
16	—	Norges indre Tilstand. Grev Wedels Virksomhed	158.
17	—	Falsens, Raas's og Lønder Lunds Død	160.

Anden Deel.

Indledning	164.
----------------------	------

Andet Tidrum, anden Afdeling. (Fra 1809 til 1814.)

1	Kapitel.	Nye Medlemmer af Regjerings-Commissionen	167.
2	—	Køingsvæltens Tilstand	169.
3	—	Revolutionen i Sverige	171.

	Sibe.
4 Capitel. Sveriges Forhold til Udlandet efter Revolutionen	179.
5 — Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige	182.
6 — Tilstanden i Norge 1809. Grev Wexels Planer	190.
7 — Tronsfølger-Valget i Sverige og Christian Augusts Forhold til samme	194.
8 — Svenske Agitationer i Norge. Frederik af Hessen	199.
9 — Prindseligbet paa Ullebold. Kalls Brevvevling med Christian August	206.
10 — Fred i Jemtåping	213.
11 — Licence-Garten	217.
12 — Christian August forlader Norge	221.
13 — Universtitets-Sagen 1809	227.
14 — Selskabet for Norges Vel stiftes 1810	229.
15 — Europas Stilling 1810	233.
16 — Kronprinds Carl Augusts Død.	235.
17 — Prindsen af Pontecorvo bliver Kronprinds i Sverige	244.
18 — Handel og Pengevæsen. Søtrigen og Kaperfarten 1810—1811	253.
19 — Frederiks Universtitet i Christiania stiftes	258.
20 — De økonomiske Forhold i 1811	265.
21 — Expeditionen til Anholt	270.
22 — Nordens politiske Forhold 1811	273.
23 — Forbund mellem Sverige og Rusland	276.
24 — Fregatten Rajaden ødelægges i Lyngør	281.
25 — Aaret 1812	286.
26 — Følgerne af Napoleons Nederlag i Rusland	287.
27 — Rigsbankforordningen af 5te Januar 1813	288.
28 — Sverige optræder mod Napoleon og stilltes Norge til Belsønning	295.
29 — Prinds Christian Frederik bliver Statthalder i Norge	302.
30 — Carl Johan og den svenske Hær i Lydsland	309.
31 — Begivenheder i Norge 1813. Christian Frederiks Virksomhed.	313.
32 — Carl Johan i Holstean. Freden i Kiel	327.
33 — Norges Rustninger. Christian Frederiks Raadslagninger	332.
34 — Christian Frederiks Rejse til Trondhjem. Mødet paa Gidsvold	340.
35 — Christian Frederik Norges Regent. Partiernes Stilling	351.
36 — Norges Uafhængigheds-Erklæring. En Rigsforsamling sammendales. Regenten vælger sit Raad. C. Anter sendes til England	356.
37 — Begivenheder i Norge i Marts 1814	369.

Tredie Deel.

Førord 378.

Tredie Tidrum. (April—November 1814.)

Indledning	380.
1 Capitel. Rigsforsamlingen paa Gidsvold	384.
2 — Den valgte Konges Indtæg i Christiania	454.
3 — Carl Johans Hjemkomst. Christian Frederik sender et nyt Gesandtskab til England	456.
4 — Moriers Underhandlinger. Dyrforing til Almenvæbning	464.
5 — De allierede Magters Gesandter. Underhandlingerne afbrydes	469.
6 — Sidste Forsøg paa en fredelig Overeenskomst	481.
7 — Sejerstedts Forsvarsplan. Krigen udbræder	486.
8 — Den norske og svenske Hærs Stilling. Betragtninger	490.
9 — De Svenskes Angreb. Frederikstads Overgivelse	493.
10 — Krebs's Seier over Gahn. Kongens Bantelmob	497.
11 — Fredsforslag fra Carl Johan antages af Christian Frederik	500.
12 — Underhandlinger i Moss	503.
13 — Konvention i Moss. Vaabenstilstand. Christian Frederik overdrager Regjeringen til Statsraadet	510.
14 — Risnøse med Krigsforelsen. Døds i Christiania og ved Laurvig	516.
15 — Norges mistlige Handelsvirksomhed	522.
16 — Gjenfaldig Smødelommen	523.
17 — Det overordentlige Storting samles. Christian Frederik nedlægger Kronen og forlader Norge	525.
18 — Stortingets første Møder. Christie bliver Præsident	533.
19 — Oberst Ed og Generallieutenant Schmettow	535.
20 — Stortinget modtager de svenske Kommissairer	537.

	Side.
11 Capitel. Stortinget beslutter Norges Forening med Sverige	544.
12 — Forhandlinger i Stortinget over Grundlovs-Forandringerne	553.
13 — Rigerens Forening fuldbyrdes 4de November	561.
14 — Stortingets senere Virksomhed	563.
15 — Forhandlinger i Odelsting og Lagting. Kronprindsen slutter Stortinget	570.
16 — Et nyt norsk Statsraad udvælges	573.
17 — Congressen i Wien og dens Indflydelse paa Norges Stilling	576.
18 — Stortingets Deputation til Stockholm hylder Carl den Trettende	581.
19 — Blik over Norges Tilstand efter Foreningen	584.

Bilag.

1. Convention angaaende bebøjet Neutralitet	589.
2. Noteveksling mellem Storbritannien og Danmark	590.
3. Rapporter om Slaget den April 1801	593.
4. a. Danmarks Krigs-Erklæring mod England 1807	597.
b. Om de engelske Tropper i Sjælland	600.
5. Capitulations-Artiklerne for Søden Kjøbenhavn og sammes Citabel	601.
6. Et Dienvidnes Beretning om Bombardementet	603.
7. Kronprindsens Brev til General Beymann	605.
8. Consul Wolffs Advarsler	605.
9. Norges Indtægter 1806 og den hele Stats Udgifter 1805	607.
10. Udlog af Forordningen af 9de September 1807	608.
11. Korps confiskeret Privatgæld til England	608.
12. Resolutioner om Regjerings-Commissionens Oprettelse	609.
13. Angaaende Englands Erbskiftforslag 1807	609.
14. Uddrag af Englands Erklæring mod Rusland	610.
15. Om Udstedelsen og Omløbet af Dansk-Courant-Sedler	611.
16. Regjerings-Commissionens Skrivelse til Finants-Collegium den 20de Ok- tober 1807	611.
17. Brev Webels Barndoms og Ungdoms Historie	613.
18. Regjerings-Commissionens Brev til Kongen 18de Septbr. 1807	619.
19. Regjerings-Commissionens Forestilling af 28de Novbr. 1807	619.
20. Regjerings-Commissionens Ordre til Hofjæger Wulfsberg af 29de Decbr. 1807	621.
21. Den danske Declaration mod Sverige af 29de Februar 1808	622.
22. Det svenske Hofs Svar paa den danske Krigserklæring	624.
23. Oversigt over den saakaldte Besthars Operationer under General Armsfelts Befaling	626.
24. Oberst de Seenes Beretning af 18de April 1808	632.
25. Christian Augusts Rapport til Regjerings-Commissionen	634.
26. Staffeldts Rapport om Affairen ved Trangen	635.
27. Capitain Jessens Rapport	637.
28. Staffeldts Rapporter af 19de og 26de Mai 1808	638.
29. Rapport om Affairen ved Præsteballe	640.
30. General Armsfelt til Oberadjutant Adlersparre	644.
31. Armsfelts Brev til Adlersparre	645.
32. Prinds Christian Augusts Beretning af 6te Jull 1808	645.
33. Armsfelts Brev til Adlersparre	646.
34. Adlersparre og Staffeldts Correspondence i October 1808	647.
35. G. Adlersparres Proclamation ved Vestre-Armeens Opbrud	650.
36. Samtale mellem Kong Gustav Adolph, Præsident v. Ehrenheim og den engelske Minister Mercy	652.
37. General Silversparres Beretning om Kong Gustav Adolphs Arrestering paa Slottet i Stockholm den 13de Mars 1809	655.
38. Brev fra General Adlerscreuz til G. Adlersparre	660.
39. Depesche fra den engelske Statsminister Canning til den svenske Minister i London	660.
40. Skrivelse fra den svenske Minister ved det franske Hof, 4de Decbr. 1809	661.
41. Prinds Christian Augusts Apologi for sin Fremgangsmaade i Norge under Krigen med Sverige	662.
42. Uddrag af Adlersparres Beretning om Revolutionens Udbrud i Berme- land 1809	670.

	Sibe
No. 43. a. Brev Carl 5 Andarsforbds Brev til Jacob Hall	674
43. b. c. To Breve fra Christian August til Georg Adlersparre	674
44. *Christian Augusts Brev til sin Broder, 10de Marts 1809	674
45. *Christian Augusts Brev til General v. Krogh	675
46. Uddrag af et Brev fra Wetterstedt til G. Adlersparre af 20. August 1809	675
47. Breve fra Prinds Christian August til Baron Adlersparre	676
48. Uddrag af Breve fra Carl den 13de til Baron Adlersparre	682
49. Uddrag af Oberst Gahns Breve til G. Adlersparre	690
50. Uddrag af Baron Platens Breve til Adlersparre	693
51. Uddrag af Breve fra Wetterstedt til Adlersparre	695
52. G. Lagerbjellets Brev til G. Adlersparre	700
53. *Brev fra Geov. Agel D. Rörner til Kronprinds Carl Johan	701
54. Baron Lars v. Engeströms Breve til G. Adlersparre	703
55. Baron Engeströms Brevægling med Grev Bernstorff	706
56. Blandede Antegnelser angaaende Kronprinds Carl Augusts Ophold og Embedsstilling i Norge	710
57. Høitidelighed i Christiania den 29de Decbr. 1809	712
58 a. Lanter angaaende det svenske Tronsfølgervalg i Drebro 1810	714
58 b. L. v. Engeströms Beretning om Tronsfølgervalget efter Kronprinds Carl Augusts Død	716
59. Rebbeselser af de Dmstændigheder, der ledsagede det paatente Valg af Hertug Frederik Christian af Augustenborg til Tronsfølger i Sverige	727
60. Udtag af et Brev fra Krog-Meyer til Overlærer L. St. Platon	732
61. Uddrag af et Brev fra Professor Treschow til L. St. Platon	732
62. Rapporter om Affairen i Lyngør	735
63. Brev fra Wetterstedt til Adlersparre	739
64. Danmarks Krigserklæring mod Sverige af 3die Septbr. 1813	740
65. Rescript til Prinds Christian Frederik om en Raane- og Disconto-Casse i Norge af 10de Octbr. 1813	742
66. Jacob Halls Brev til Kammerherre Peder Anker	745
67. *Thronernes paatente Adresse	747
68. Christian Frederiks Besøg i Thronhjem	749
69. Carl XIII's Proclamation til Nordmændene	749
70. Christian Frederiks Instrux for Carsten Anker	751
71 a. *Brev fra Feltmarskall Grev Gøsen til Kronprinds Carl Johan	753
71 b. Christian Frederiks Brev til Carl XIII	755
72. Rigsforsamlingens Reglement	756
73. Uddrag af Adlers og Falsens Udlaft til en Constitution for Kongeriget Norge	757
74. To Breve fra Carl Johan til Feltmarskall Gøsen	758
75. Bemærkninger over Sorenstribes Falsens den 18de April i Rigsforsamlingen paa Eidsvold fremsatte Forslag No. 2 og 3	760
76. Uddrag af Envøheen Rehausens Brev til Grev Rosen	761
77. Betænkning over Fædrelandets Stilling af Jacob Hall, indleveret til Kong Christian Frederik den 21de Mai 1814	761
78. Brevægling mellem J. P. Morier og v. Holten	764
79. Kronprinds Carl Johans Kundgjørelse til det norske Folk	768
80. Hals's Rapport om Frederiksstads Obergivelse	770
81. Bulletin om Krebs's Seier ved Matrand	771
82. Rapport fra Oberstlieutenant Stabell dat. Femmas i Holand 11te August	771
83. Bjørnstjernas Brevægling om Norges Kornforsyning	772
84. Kongens Proposition til Norges Storting af 11te Novbr. 1814	774

Jacob Aalls Biographi.

(Af J. C. Aall.)

Jacob Aall er født i Borggrund den 27de Juli 1773. Hans Fader Nicolai Benjamin Aall havde studeret Theologi og var en kort Tid Amanuensis hos Biskop Sommerus; men senere nedsatte han sig som Kjøbmand i Borggrund og erhvervede under den Tid's gunstige Conjunctioner ved Trælleshandel og Skibsvederi en betydelig Formue. Han var en driftig Forretningsmand, men derhos vel behandret i Dagens Etiketter og meget sprogkyndig, og denne efter sine Faders Raade for hans Stilling usædvanlige Dannelse, forenet med et vist Alvor og Værdighed i Charakter og Selen, gav ham stor Anseelse blandt hans Næbhøgere, der i vigtige Anliggender jævnlig søgte hans Raad. Moderen Ambros Jørgensen var en stille, from Kone, der lode ganske opoffret for sin Mand og sine Børn.

Opdragelsen i det fædrene Huus var strengere, end Nutidens Etik og Brag har med sig. Naar Børnene kom ind i Skolen, maatte de faae opstillede ved Døren og lærde aldrig uden Opfordring blande sig i de Borgnes Samtaler. De maatte ikke alene være deres egne Tjenere, men de to yngste Sønner, Jacob og Nicolai, maatte findes til daglig at gjøre fuldstændig Tjener-Opvartning ved Fædrenes Bord, og gaae en Leiesjener tilhaande, naar der var Fremmede. Til de to Brøders Underviisning blev der antaget Læzere, over hvis Valg der imidlertid maade et besynderligt Uheld, da den Første var driftsødig, den Anden uduelig, og den Tredie havde driftsødig og uduelig. Denne Sidste, som i tre Aar foretog Børnens Underviisning, var en naa og opfarende Mand, der for de uhetydeligste Forsættelser brugte haarde Revsesser, saamat det endog fremkaldte de Forbigaaendes Uhelds Uheld, og at en Kællebonde, der hørte vaandefulde Skrig fra Skolen, engang kom og traadte Læzeren med Prygl, dersom han for saaledes affed med „Kællens Børn.“ Det var Læzrens daglige Tale, at Jacob var ganske uskicket til Studiet, og at hans Fæder tilraade Faderen at give ham en anden Bestemmelse. Dette Uheld med den Uheldsfulde, der hørte til hine Dages Opdragelse, valte i Børnets Uheld og Fædrens Gemyt en Mistillid til sig selv og en Jøselse om egen Uheldsfuldhed, som aldrig ganske forlod ham.

Nicolai Grindinger.

Endelig blev Faderen ved et Tilfælde bekendt med, at Læreren ikke var hans Tillid værdig, og Jacob Kall blev nu, 15 Aar gammel, sendt til Ryborg Skole, hvor han kom i Huset hos Rectoren, Magister Tornøe, der dengang stod i stort Ry som en dygtig Skolemand. Her kastede han sig med stor Flid paa Studeringerne, og viiste sig snart en bedre Dom værdig end den, der af en uduelig Lærer var fældet. Da han derpaa efter tre Aars Skolegang med stor Vægt fremstillede sig ved Universitetet, erholdt han til Examen artium bedste Charakter med Udmærkelse og blev indkaldt som No. 2 næstefter Thorlacius. I Kjøbenhavn var Skjebnen ham paa sine Maader gunstig, og han pleiede selv at henregne de 3 Aar, som han tilbragte med at forberede sig til anden Examen og theologisk Embedsexamen, til de lykkeligste i sit Liv. Han kom til at logere hos Justitsraad Stephansen, med hvis Søn — senere Præst i Thjalling ved Laurvig — han paa Skolen i Ryborg havde gjort Bekendtskab, og indlevedes derved i en Omgangskrets, hvis Sjæl Provst Fogh i Gjentofte var. Denne Mand havde, ved Siden af en dyb Religiositet og et mildt kristeligt Sind, en særegen Gave til at udbrede uskyldig Munterhed omkring sig, og den unge Student, der snart blev et af Kredens stadige og hæderke Medlemmer, søgte sig i denne Omgivelse beskyttet baade mod den uheldige Lovl om de helligste Sandheder, som hin Lids gjærende Frøhedsideer førte med sig, og mod de andre Fæter, hvormed Hovedstaden truede den af en fornem og liberal Fader med Benge vel udstyrede Ungling. Paa denne Tid lagdes ogsaa Grundten til hans Forbindelse med Stephansens yngste Datter, Lovise Andree, der senere blev hans Kone — en Forbindelse, hvilken han under alle Livets Omvæltninger ansaae som den største Lykke, der paa denne Jord var ham sikret. — Imidlertid bleve Studeringerne drevne med Lyst og Iver, og allerede i Sommeren 1796 underkastede han sig theologisk Embedsexamen med Characteren *laudabilis & quidem egregia*. Men det var ikke saa bestemt, at Jakob Kall skulde følge det geistlige Kalde, til hvilket hans Studeringer nærmest førte. Da han efter fuldendt Examen besøgte Hjemmet, blev det besluttet, at han skulde forsøge sig som Prædikant i Skjoldskirke, der ved sin affides Velggenhed maatte indgyde den ængstelige Candidat mindst Frygt; men Afværet, med Undtagelse af den forrettende Præst, senere Biskop Povel, kun bestode af Sognets Kone, fremkom Talen dog paa Grund af Lærers Fryghedsomhed i saa sagte og hurtige Toner, at en Børde, der senere af Povel blev sørget, hvorledes han syntes om Talen, ikke vidste at sige Andet, end at „det gik rat.“ Denne uheldige Prøve, tilligemed en Nitring af Faderen nogle Dage dræfter: „Du bliver aldrig Præst, min Søn!“ opvakte Lovl hos ham, om han skulde søge geistlig Ansættelse, og han lod sig derfor af senere Begivenheder faa meget lettere lede ind paa en anden Vane. Efter sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn i Sommeren 1796 begyndte han at høre Forelæsninger over Mineralogi, Chemi og Physik, dels af Tilsielighed for disse Videnskaber, dels fordi han tænkte sig saadanne Studier som en passende Bibejæftigelse for en Præst paa Landet i Norge, om han skulde komme i denne Stilling. I Foraaret 1797 tiltraadte han en Rejse til Lybland i Selskab med sine trofaste Venner R. Hofman-Bang, Eier af Hofmangsgade i Kjøbenhavn, og B. E. Müller, senere Professor og Biskop i Skjold. Rejsens Niemed var vel oprindelig at fortsætte de theologiske Studier; men efterhaanden bleve Naturvi-

Indsæberne hans hjærte Besjæftigelse, og da hans Fader i Begyndelsen af 1798 døde, besluttede han at anvende den Arv, som herved tilfaldt ham, til at kjøbe et Jernværk i Norge. Efterat have hørt Forelæsninger især over Chemi og Physik i Leipzig og Göttingen, tilbragte han derfor Vinteren 1798—99 i Freyberg, hvor han hørte Berner, der dengang betragtedes som Europas første Bergkyndige. Derhos besøgte han flittig de nærliggende sachske Gruber, ligesom han ogsaa om Foråret gjorde en Reise til de schleske Jernværker. I Sommeren 1799 vendte han tilbage til Norge, og kjøbte om Høsten af Jacob Schnell for 170,000 Rd. dansk Lømsk Næs Jernværk i Forening med sin yngre Broder, som han dog kort efter døde. Samme Høst giftede han sig og tog Eiendommen i Besiddelse.

Den unge Jernværkseier havde i Begyndelsen flere Banfeligheder at bekæmpe. Schnell var, som en retsindig Mand, dog temmelig streng i sine Fordringer til Driftsbønder og Arbeidsfolk, og da han for en stor Deel opholdt sig i Kjøbenhavn og maatte lade Bærket bestyre ved Andre, var heraf opstaaet adskillige Misforstaaelser og Stridigheder, der nu veltede ind paa den nye Eier, med hvis Ungdom og Ansæenighed Enhver troede at have let Spil. Hertil kom, at der blandt Bærksfolkene ikke herskede den bedste Orden, saaat Arbejderne endog oftere kom besjæftede paa Contoret. Disse Banfeligheder bleve imidlertid snart overvundne. Jacob Kall gjorde intet Forsøg paa at anvende de dengang gjældende Circumferentelove, for at tvinge Bønderne til Drifter og Kjorsler; men han behandlede dem med Rebelighed og Liberalitet, og aabnede paa billige Villkaar sin Kasse, naar de trængte dertil. Paa denne Maade blev Bærket bedre forsynet, end nogen Tvangslov kunde bevirke, og alle alene udbredte sig den Overbeviisning, at Forbindelsen med Bærket var den bedste Tilflugt i enhver Nød, men der dannede sig ogsaa mellem Bærkseieren og mange af de gjæveste Bønder et Venkabsforhold, som styrkede og lettede Samhandelen. Nød Bærksfolkene viske han sig vel som en omhyggelig og hjærlig Husbond; men han vidste dog dermed at forbinde den Strengthed, som var nødvendig for at holde Orden. Naar nogen Nød hjemsøgte Arbeidsmanden eller hans Familie, som det stod i hans Magt at afhjælpe, var han ikke rolig, forend Hjælpen var givet, og aldrig bankede den Fattige eller Syge forgjæves paa hans Dor. Heri underkøttedes han paa mange Maader af sin Hustru, der havde en sjelden Gøne til at styre den Deel af en saadan Virksomhed, som falder i Konens Lod. Men paa den anden Side maakte han ingen Udskielser, og den uordentlige eller drukkældige Arbejder blev streng truet med Opsigelse. Ved dette Regimente dannede der sig efterhånden en Stol af Arbejdere, som i Sædelighed og Hengivenhed for deres Husbond ikke let vilde finde deres Overmand. I Hovedsagen var Bærksdriften i Aarene 1800—1807 let og fordeelagtig. Bærket havde fine faste Kunder, som villig modtog dees Producter til gode Priser, og heller ikke udfordredes stor Omhu ved Tilværingene, da det simpleste Product var affætteligt. Imidlertid var Jacob Kall snart bekendt paa at indføre Forbedringer i Producternes Tilværing, og disse Forbedringer, der især rettede sig mod den gammeldags Støbning i aaben Sand, vandrede i en senere Periode, da de fuldstændigere kom til Udførelse, meget til at hæve hans oekonomiske Stilling under mangehaande Forer.

Wærende i denne Periode falder hans første offentlige Virksomhed, da han blev

Medlem af den ifølge Forordningen af 1ste October 1802 til Forbeholdsbønnenes Burdering i Districtet nedsatte Commission. Ligesaa udgav han i 1806 sit første litteraire Arbejde, nemlig en Afhandling om Jernmalmsens Forekommende i Norge.

Paa de 7 fede Aar fulgte de 7 magre Krigsaar, i hvilke en norsk Jernværks eier var omgivet med mangehaande Farer og Besværligheder. Jernet kunde for en stor Deel kun affattes i Danmark, hvorhen det maatte bringes over et med flendtlige Krydsere opfyldt Hav. Paa samme Veie maatte Kornet bringes tilbage, og de Bøllestæder og Engstæder, som vare forbundne hermed, ere i „Erindringerne“ skildrede med levende Farver. Jacob Aall indskrænkede sig dog ikke til at søge for sine Værksfolk og Driftsbønder; men omgivet paa alle Sider af hungrige og nødsdende Mennesker, anstrængte han sig, stundom næsten over Evne, for at bringe store Kornpartier ind i Landet og derved sættes istand til at komme sine Naboer til Hjælp. Om Omfanget af hans Anstrængelser for Provoderingen i denne Nødens Tid kan man tildeels danne sig et Begreb af hans Correspondence med Hofman-Bang i Sjæen, der med trofast og uegenlystigt Venstreb understøttede ham, og for en stor Deel beførgede Indkjøb og Expeditioner i Danmark. Saaledes beklager han sig i et Brev af 22de Juli 1808 over, at utdige Hindringer og Embargo fra den danske Regjeringsside havde stilt ham ved 2800 Tønder Korn, at to Brigger og 4 paa Nordstrand færende Baade med deres Ladninger vare opbragte, og et Fartoi forlitt, og derpaa tilføier han: „Efter alle disse Tab vil det maaffee undre dig at høre; at jeg siden September 1807 har udbeelt mere end 8000 Td. Kornvarer, og at ingen eneste af mine Arbeidere og Driftsbønder har savnet det nødvendige Brødkorn, og har endnu ikke spist enten Røse eller Bærbrød. Mine Magaziner ere endnu et aldeles udtømte; jeg har endnu det, hvormed jeg kan vederbrøge den Hungrige i min Kreds. Saaledes har jeg i det Mindste beroliget min egen Samvittighed; men jeg har lidt et Tab paa min Formue, som jeg ikke saa let kan forvinde.“ Under 16de Februar 1809 skriver han: „Mine Magaziner ere endnu taalelig vel forsynede, og jeg haaber at holde Aaren ud, til Farten aabnes, saaat mine Bønder og Værksfolk ingen Hungersnød skulle lide, for Baaren kommer, uagtet jeg har mere end 7000 Td. Kornvarer liggende i Danmark.“ Fremdeles i et Brev af 13de Januar 1810: „Saaledes har jeg siden December Maanedes Begyndelse t 14 forskjellige Skibe faaet omtrent 18,500 Td. Korn.“ Den 24de Juni 1811: „Mine Magaziner ere saa vel forsynede, at jeg troer at kunne uden ny Tilhjælpse hjælpe mig til næste Aars Begyndelse, og jeg anser det derfor ikke for klogt, saalænge ingen Licencer gives, ved Expeditioner paa denne usse Aarstid at udsætte mig for Gjentagelse af de mangfoldige Tab, som jeg har lidt i den senere Tid.“ Den 27de September 1811: „De tørste Udgifter til Korn for det kommende Aar lade mig anstrænge alle mine Kræfter indtil det yderste Punct af min Credit, endssont jeg for Dieblilket er langt fra at være udtomt.“ I et Brev af 8de Mai 1812 melder han, at to af Hofman expederede Fartois vare lykkelig ankomne til en Udhavn, men at et Fartoi med 2300 Td. Korn var opbragt, og at han endnu havde 2400 à 2800 Tønder paa Havet. Fremdeles under 11te Marts 1813, at han siden Januar havde faaet 4 Skibe hjem med omtrent 7000 Td. Korn, og at han i Løbet af Vinteren havde maattet kjøbe Korn for 300,000 Rb. D. G. I et Brev af

26de Juli 1813 hedder det: „Hungersnøden i Norge er rædsom; men jeg faaer mig godt endnu, og Ingen, som hører mig til, lider virkelig Hunger endnu. Men paa Beholdning er ikke at tænke.“ Meest nedstemt er Tonen i hans Breve i 1814. Saaledes skriver han den 30te Marts 1814: „Du vilde finde det utroligt, kjæreste Hofman i hvilke Offere jeg maa gjøre for efter Evne at afsørge Nøden, hvor jeg boer. Endnu har jeg ikke manglet Korn til mine Fødd; men al! jeg har kun en Raarneds Provision tilbage, og hvilken Elendighed kommer da ikke ogsaa over dette ulykkelige Følk!“ og den 7de Juni s. A.: „Jeg før min Deel følger mig saa nedtrykt ved Hungriges Raab, som daglig omringe min Bopæl, og hvis Skummer jeg ikke meer formaer tilstrækkelig at afhjælpe, at jeg safter kun en Ende. Din Omfjerg for mit Beproveringsopasen rører mig usigelig. Sporledes skal jeg gjengælde dig? Snart aabnes dog vel bedre Tider.“

Det maa erindres, at Korntilførselen paa den Tid ikke alene var forbrunden med Hæer og Belfærdstak, men at i bedste Tilfælde Afsetningen for en stor Deel stete til nødsiddende og forhungrede Mennesker, af hvilke nogen synderlig Fordeel hventer var at erholde, eller af en Mand, der havde Fødselse for Medmenneskers Lidelser, kunde vantes. Det var derfor ikke med Udbyttet af høidige Kornspeculationer, at Jacob Wall kunde dække sine mangfoldige Tab; men dette maatte streg deels med dag i bedre Dage samlede Formue, deels ved Udbyttet af andre mere indbringende Beskrifter, især Licensfarten paa England, hvori han tog ikke ubetydelig Andeel, Al ligesvel blev hans borgerlige Stilling under Krigen alvorlig rystet.

I Slutningen af 1809 udgav han sine „Fædrelandste Deer,“ hvori han med en frimodighed, som paa den Tid tilbrog sig almindelig Dyrskaphed, omhandlede Landets Stilling og Regeringens Forhold under Krigen. Udgavaa udgav han i 1813 et lidet Skrift „Om Kornmangel i Norge med Hensyn til Nisværeten 1812,“ der indeholder en levende Skildring af hiin Tids Nød og Elendighed, og hvori tillige handles om Midlerne til i Fremtiden at undgaae lignende Ulykker. I det norske Universitets Stiftelse tog han levende Andeel, og subsciberede i denne Anledning 20,000 Rd. D. C.

Om Jacob Wall's Deeltagelse i Rigsdagen paa Eidsvold indeholke Erindringerne fuldstændig Oplysning. Hans Forhold i denne Nærværende Tid kan med Sandhed anføres som et Bevis paa hans oprigtige, af alle personlige Hensyn uafhængige Fædrelandskjærlighed. Han havde tilbragt sin Ungdoms muntreste Dage i Danmarks Hovedstad, og han havde i dette Land sine kjæreste og fortroligste Venner. Naar hertil kommer, at Forhinderen med Danmark var ham, som Fabricant i bei Stad fordrægligt, da de norske Bæver i Danmark vare privilegerede, og Kornværene gik toldfrit ind i Norge, saa kan det ikke betvivles, at baade hans Følelser og Interesser knyttede ham til Danmark, og at han med Smerte var Vidne til den gamle Forbindelses Oplysning. Herom give ogsaa alle hans Uttringer og hans Correspondence paa hiin Tid det tydeligste Vidnesbyrd; men Nønt den Slutning kan nær forhaanden, at dersom Selvstændighedsmændenes Planer lykkedes, maatte den nye Rønge, der tillige var Kæring til Danmark, sandsynligvis engang bevise begge Rigers Uafhængighed, saa sluttede Jacob Wall sig dog ikke til dette Parti; men i den Overbeviisning, at Fædrelandets Vel fordræde dette Offer, stamte han

for Foreningen med Sværtig, forsaavidt den kunde see paa passende Billaar. Han sølte sig imidlertid dybt nedbøiet, da denne Forening ved det overordentlige Stortings Beslutning i Høsten 1814 var endelig afsjort, og han gjenavandt først sin Interesse for offentlige Anliggender, eftersom de politiske Fordele af Foreningen i Tidens Løb bleve ham tydelige. Det var naturligt, at han i en saadan Stemning ikke modtog et Tilbud fra Grev Wedel om at optages paa Forslagslisten til det nye Statsraad, og det saa meget mindre som hans Tænkemaade og borgerlige Stilling under alle Omstændigheder maatte gjøre ham utilbøielig til en saadan Forandring.

Jacob Kall var Medlem af de ordentlige Storting i 1810/11, 1821, 1827 og 1830, samt af de overordentlige Storting i 1822 og 1828. Han var ikke i Besiddelse af det Rod, som udfordres til usforberedt at holde Foredrag i en offentlig Forsamling; men hans flittige Pen fandt en stadig Beskæftigelse baade i Com-mitteindsstillinger og i strifflige Bøte, som han under Sagernes Behandling oplæste, saaat saa Navne findes hyppigere i Stortingsforhandlingerne for hine Aar end hans. Paa Stortinget i 1810/11 tog han en virksom Andeel i de vigtige Spørgsmaal om Bank- og Pengevæsenet, som dengang kom under Afgjørelse. Han var en Modstander af Gidsvolds-Garantien, og hans Stemme bidrog maastee ikke lidet til, at Rigsbankføderne ikke bleve indløste efter den ved Garantien bestemte Kurs 375 pCt. Det havde oprindelig været hans Mening, at Rigsbankføderne burde beholdes, og deres Kurs successtvt forbedres ved aarlig at inddrage et moderat til Landets Kræfter svarende Beløb; men efterat Beslutningen om Oprettelsen af en Speciesbank og Rigsbankfødernes Ombytning med den nye Mynt var fattet, søgte han at udvirke, at dens Solsfond ikke maatte blive større end 1,500,000 Spd., hvorpaa kunde udfærdiges 3,000,000 Spd. Sedler, samt at Betingelsene maatte blive saavidt mulig fordelagtige for Indbyderne. Han beraabte sig i denne Henseende paa Landets nedtrykte og næringsløse Tilstand, der maatte hevirke, at store Summer i Sols ikke uden mangfoldige Familiers Ruin kunde tilveiebringes. Paa det overordentlige Storting i 1822 voterede han mod at anvende Bankens Solsfond til at betale Gjælden til Danmark, og ligesaa modsatte han sig de i 1821 fremkomne Forslag til Seddelmassens Forøgelse fra 4 til 6 Millioner, der vistnok lidet harmonerede med Kursens daværende flette Standpunct. Paa senere Storting raadede han til Forsigtighed i at forbedre Kursen ved Brug af Bankens Solsfond, idet han gjorde opmærksom paa, at Mont Banken vel havde Kræfter her til, vilde dog enhver Kursforbedring, som ikke var en Folge af Handels naturlige Gang, virke forstyrrende paa Landets Credit- og Røringforholde.

Som Medlem af den paa Rigsdagen paa Gidsvold nedsatte Værnpligtcom-mittee deeltog han i de Forhandlinger, som gif forud for Løben af Høi Juli 1816, og der findes et Foredrag af ham, hvori han tilraadede, at den staaende Armees Styrke ikke maatte bestemmes til mere end 8 til 10,000 Mand, i Stedet for at den ved Løben blev 12,000.

Hans Stilling som Jernværkseier førte med sig, at han ikke alene paa Stortingene, men ogsaa som Medlem af flere Commissioner blev kaldet til at deeltage i de vidtløftige Forhandlinger, der have fundet Sted om Jernværkseiløvgivningen. Som praktisk Bjerghand indsaa han Nødvendigheden af, at de i Bjergets Dyb

spalte metalliske Skatte bande maatte erhverves og bruges efter andre Regler end de mere tilgængelige og simple Ciendomsregnskaber. Derimod erklærede han sig dog for, at Bøerterne ikke burde beholde Retten til at tvinge de i deres Circumferance boende Skattebetjente til Drifter — en Ret, som han selv heller aldrig havde benyttet, medens den eksisterede.

For Kongsberg Sølvværk søgte han en varm Interesse, og han var dets sidste Landsmand haande paa Stortinget og i de tvende angaaende Bærtebe Drift nedsatte Commissioner, hvoraf han var Medlem. Medens Kongsberg i lange Tidet blev betragtet som en nyttig Bægt, der maatte løbes frem af Statskassen, holdt han fast ved Haabet og søgte at overbevise Andre om, at det var støttet til rimelige Bægtninger; men da endelig Bægtet aabnede sine Sølvkilder med en Rigdom og Overflod, der oversteeg det dristigste Bægtmandshaab, tog Ingen mere levende Andeel heri end han, og han yttrede ofte haande i Skrift og Tale sin Glæde over, at dette Feld var blevet Staten til Deel.

Jacob Aalls politiske Anseelse bære Præget af det Maadehold og den Midtehed, der gjenemtrængte hans hele Væsen; men det vilde være en stor Uret eller Misforstaaelse at karakterisere dem som frygtsonne og ubevante. Ingen fulgte mere ørigtig og trosfast sin Overbevisning, Ingen var, naar det gjaldte Fædrelandet, mere uafhængig af personlige Interesser, mere fri for at ledes af noget Lyske om at vinde enten Kongens eller Folkets Gunst — han beviste dette paa Tidens Tid, hvor han mod sit Hjertes naturlige Altsjælelighed sluttede sig til et Parti, som paa den Tid var udført for stor Misforstaaelse haande af Hverken og den store Deel af Folket. Naar han stante imod Forholdregler, som kunde lede til Splid mellem Statsmagterne, naar han raadede til Enighed og Fred, og naar han søgte at overføre sit eget milde og forsømmelige Sind paa de stridende Partier, da fulgte han heri en i hans inderste Væsen grundet Overbevisning om, hvad der tjente Fædrelandet bedst, og han vandrede paa denne Vej med ligesaa megen Fasthed og Uafhengighed, som nogen af dem, hvis Anseelse bære Præget af en større Jærns hans Hensigtens Renshed fandt ogsaa almindelig Anerkjendelse, ikke mindre hos hans politiske Modstandere end hos hans Venner, og neppe har nogen af dem, som have taget virksom Andeel i Fædrelandets store politiske Revolution og i de Begivenheder, som nærmest fulgte derpaa, i denne bevægede Tid vandt flere Venner og havt større Anseelse end Jacob Aall. Han kunde derfor, efterat hans Stortingsvirksomhed forlængst var endt, i et Brev til en af sine Søner med Sandhed sige: „Saa offt jeg satte mig paa Stortingssædet, stete det altid med et velgt og beskedent Sind, for enhver Længe om at spille en Rolle, og Misforstaaelse og Misgunst faldt fulden paa min simple Vej.“

De første Aar efter Krigen medførte store Vanskeligheder for de fleste næringsdrivende Borgere og ikke mindst for Jærnværksoverne. Danmark, der hidtil havde været et privilegeret Marked for det norske Jærn, belagde nu Storbægtet med en tilfældig Told, og paa samme Tid blev de danske Kornværet bestattede i Norge, og derved et af Jærnfabrikationens nødvendige Drivmidler forbyret. Naar herfor kommer, at Bægtforordningen saa godt som ganske oplugte de store Sømmer, hvilket Jacob Aall under Krigen havde faaet tilgode hos sine Driftsbonder for Kornværet;

faa er det let at indsee, at hans økonomiske Stilling i disse Aar maatte forværres, og at den store Gjæld, som han i Krigsaarene havde paadraget sig, maatte værne ham særdeles trykkende. Efterhaanden toge Tingene imidlertid en bedre Bending. Under en klog Bestyrelse overvandt Ross Jernværk efterhaanden disse Vanskeligheder, og dets Eier befandt sig i de senere Aar af sit Liv i en Stilling, der tillod ham at indrette sine Udgifter efter sit liberale Sinde Tilbøjelighed. Han var gjen- nemtvængt af den Overbevisning, at Formue bringer sin Eier mest Velstand og Glæde, naar den ikke blot anvendes til egoistiske Døds, og hans hele Opførsel var indrettet efter denne Overbevisning. Hans Hus var et Monstrum paa gammeldags Gjæstfrihed, og dets Døre stode lige aabne for den Fremmede, der maatte sig som Gæst, og den Fattige, der kom med Liggerkøfsen paa Ryggen. Naar nogen søgte Hjælp hos ham, stod det neppe i hans Magt at sige Nei, og han maatte ofte indskrænke sine personlige Udgifter, fordi hans store Liberalitet havde udsomt Rødsen. Ethvert almeennyttigt Foretagende fandt hos ham en virksom Deeltagelse, og hans Navn fandtes ved saadanne Leiligheder altid blandt dem, der beskattede sig selv stærkt. Derimod var han sparsom i Alt, hvad der umiddelbart angik hans egen Person, og han tillod sig heri neppe nogen anden Luxus, end hvad der stod i For- bindelse med hans litteraire Besjæftigelse og Udvidelsen af hans Bibliotek.

I 1825 rammedes han af en stor Sorg, da hans Kone blev ham ved Døden berøvet. Endstjønt Smerten i hans fromme Sind aldrig kunde antage nogen heftig Charakter, og skønt han saa Dage efter sin Kones Død var istand til at udføre sine Forretninger som sædvanlig, fulgte det venodlige Savn ham dog til Livets sidste Dag, og i hans stille Sorg var der mere Stadighed, end der plejer være i heftige Udbrud. Hans Sindestemning stilles bedst ved hans egne Ord i et Brev til Hofman-Bang: „Der begynder et nyt Livstrum af mit Liv, som aldrig kan blive saa rigt paa Glæder, som det svundne; men naar jeg under Bevidstheden af at op- fylde mine Pligter mod Enhver, kan skabe Glæder for mine Børn og mine Om- givelser, vil Livet ikke blive glædeløst.“ Han var altid en hjærlig og omhyggelig Fader; men maaskee var hans Forhold mod hans Børn efter denne Dag endnu sø- mere, som om han følte, at han ved en dobbelt Kjærlighed maatte erstatte dem den bortgaaene Moder.

Efterhaanden som Jacob Kall nærmede sig den Alder, da en Mand efter et bevæget Liv længes efter Hvile og Hvile, overdrog han den store Deal af Ross- leeds Bestyrelse til sin ældste Søn. Det daglige Døds med en stor og samvirkende Virksomhed og den bestandige Omsorg, som den udfordrer, var tværtimod for den gamle Mand, og han maatte føle, at han nu havde taget sin Andeel af det hove- gerlige Livs Besværligheder, og at han havde erhvervet sig Ret til Udendoms- og Hvile; men paa samme Tid vendte han sig til en anden roligere Besjæftigelse, hvormed han søgte at udfylde det saaledes erhvervede Othum. Allerede i de første Aar efter Krigen havde han i Tidsskriftet „Saga,“ der blev udgivet af Døds- Runck, ladet indrykke flere Oversættelser af islandske Sagn, og han var maaskee en af de Første, der i en populær og let tilgængelig Form fremstillede disse U- ledet fra en forgangen Tid. Efterat dette Tidsskrift var ophørt, indfremlede hans litteraire Virksomhed sig i flere Aar til nogle leilighedsvis i offentlige Blade eller

Lidelselset indbylde Afhandlinger; men efterat han i 1830 havde endt sin Døds for Storthingmand, og omtrent paa samme Tid havde begyndt at træde sig tilbage fra de løbende Beredforretninger, fandt hans flittige Pen en flidigere Betsjæftigelse med litteraire Arbejder. I Aarene 1833—1836 udgav han i sit Tidsskrift „Mind og Fødsel“ en Række af Afhandlinger om Bants og Prægevesen, Børgeværnets, Dagens Løse, Kongoberg Skovværk, Communedæsenet med specielt Hensyn til Fattigvesenet, Rarringsveienes indbyrdes Forhold o. s. v. I Aarene 1838 og 1839 uddom hans Oversættelse af Snorre Sturlassons Kongesagaer, og endelig i 1844 og 1845 hans „Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815,“ hvoraf det sidste Bind først blev udgivet efter hans Død, og ikke af ham selv kunde sees den sidste Correctur, der besørgeedes af hans døde Ven og Medarbejder, Pastor L. Høye paa Salt. Det er ikke Hensigten paa disse Sted at lægge nogen Kritik af Jacob Aalls Virksomhed som Forfatter, hvorover hans Søn lide tør ansee sig for competent eller upartisk Dommer. Det er vist, at disse Betsjæftigelser for ham selv havde den højeste Grad af Interesse, og at de Udbrøge til at bevare Sjæleens Blidhed og Friskhed under store legemlige Lidelser. Heller ikke kunde Nogen driste sig til at sætte sig imod hans Færd og Stædighed end han. Den tidlige Morgen fandt ham ved Skrivebordet; og under Dagens urolagte Inddeling tilbragte han altid her de fleste Timer. Hans Pen ledes hen over Papiret med en forunderlig Hurtighed og Behag, og naar han først havde fuldbendt de Studier, der vare nødvendige for at behandle Stoffet, skrev han næsten aldrig under Arbejdelsen. Saa snart Lænnen selv havde fremstillet sig for ham, var ogsaa den Form paa rede Haand, i hvilken den skulde indlægges, og han var heri snarere skudret af, altså for Overflød end af Mangel, saamt den anden Gjennemgaaelse ofte bestod i at udrette det Overflødig. Med stor Laalmsdigbed søndt han sig i den Stjebne, der ofte rammer norske Forfattere, at deres Arbejder snarere bringe Lab end Fordeel. Dette var især Tilfælde med Oversættelsen af Snorre Sturlasson, som Oversætterens Fortjærlighed havde udtrykt paa en saa kostbar Maade, at Foretagendet maatte medføre et ikke ubetydeligt Lab, naaget det understøttedes af en usædvanlig talrig Subscription, og naaget han havde fundet uegennyttige Medarbejdere, der ingen Erstatning fordrede for deres Deeltagelse.

Under sit Ophold paa Storthinget i 1830 havde han det første alvorlige Anfald af den smertelige Sygdom, der siden aldrig forlod ham, og som med hvert Aar paaførte ham nye Lidelser. Han bar disse Lidelser med from Hengivenhed i Forsynets Billie, og om endog Smerterne vare saa store, at han ikke kunde tilbageholde sine Klager, saa var Klagen dog aldrig blandet med nogen Bitterhed, og aldrig kom et uvenligt Ord over hans Læber. Reget mere udgil den bedste Trost for hans sørgende Familie og Venner fra den fromme Lidende selv. Naar et Anfald var overfåaet, vandt Legemet med forunderlig Hurtighed den tabte Kraft tilbage, og over Sjæleens Kræfter synes denne Sygdom intet Herredømme at have. I 1844 tog Sygdommen saaledes Overhaand, at baade han selv og hans Familie ikke kunde have Andet tilbage end det sørgelige Ønske, at Døden snart maatte ende hans Lidelser. I et Brev af 7de Juli 1844 — det sidste som han var istand til at skrive — yttrede han sig saaledes: „Jeg har ofte sendt en lille Bøn til det algode

Opfyldt om Fortællelse af mine Lidelser, ja af Livet selv. De udbortes Omstændigheder frembringe ikke hos mig nogen Livslede — min Tilværelse er knyttet til Livets vommeste Afsættelsesforhold; men det er for haard en Betingelse, naar Livets Fortsættelse skal forbindes med saa store Uvaler. Det forekommer mig ogsaa, at min Genvinding til en bedre Verden ikke kunde stoe under lykkeligere Omstændigheder end i nærværende Dieblid. Mit Dagværk er endt, og det forekommer mig, som jeg t det Mindste uden Anger, om ikke altid med Selvtillfredshed, kan se tilbage paa den Gjæring, jeg har udrettet. Saavidt jeg veed, har jeg Fred med al Verden, og der gives vel saa af vore Landsmænd, som i Familieforhold og med Opfyldt til Landsmænds Agtelse og mitde Bedømmelse af deres offentlige Gjerning have truffet en bedre Lod end jeg." Hans sidste Timer vare smertefrie, og den 4de August 1844; nogle Dage efterat han havde fyldt sit 71de Aar, endte en rolig Døds hans Liv.

Med Sandhed kunde Jacob Kall paa sit Dødsleie sige, at, saavidt han vidste, havde han Fred med al Verden. I yngre Dage havde hans Temperament ikke været uden Heftighed; men Alderen afskylede det varme Blod, og aldrig viste hans Charakter sig elleværdigere end i de sidste Aar af hans Liv. Der var i hans Aarsen en Mildhed og næsten barnlig Ukyldighed, som sjelden findes hos Mænd; der have gjennevandet et langt og bevæget Liv. Ingen var mere tilbøjelig til at tænke det bedste om sine Medmennesker, og en streng Dom gik sjelden over hans Læber. I sit Forhold til Menneskers kendte han ingen Forskjel, grundet paa den verdens uafværlige Fortrin, og han frygtede lægesaamaaget for at fornærme en Ligger som en af Statens værdige Mænd. Paa den Kreds, hvori han virkede, har han maaske udøvet en stor og mere velgørende Indflydelse, end en Mand af hans ladede store Energi vilde forsaaset, og for dem, som stode ham nær, vil hans milde og hjertelige Stillelse leve som en trostefuld Erindring til deres Dages Ende:

Grindringer

som Bidrag til

Norges Historie fra 1800—1815.

Første Deel.

Fortale.

I det Forfatteren heraf forelægger sine Landsmænd nærværende Arbejde, anseer han det for passende at gjøre de Grunde bekendt, som have ledet ham ind paa denne vanskelige Deel af hans Forfatter-Bane. Der er ingen Grund til Frygt for, at Arbejdet skal ansees for ubetimeligt med Hensyn til den Gjenstands Vigtighed, som forelægges; thi Norges Historie har i flere Aarhundreder ikke havt den Betydning, som i det korte Tidrum, hvis Historie her behandles. Fra Calmar-Unionen af og indtil vore Dage har Norge ikke været nævnt blandt Europas Stater. Det betragtedes som en Provinds af Danmark, og Norges Navn var mestendeels kun bekendt for de saa Stater, med hvilke det stod i nærmere Forbindelse. De Omstændigheder, under hvilke Fædrelandet har erhvervet sig en ny Ravnkundighed, ere saa værdifulde, at de ikke allene fortjene at optages i vor egen Histories Spell, men at de og havde tiltrukket sig de Staters Dyrksomhed, der under Statsvidenskabens Udvikling, Friheds-Ideernes Gjæring og Statsforfatningernes Forbedring have søgt at bane sig en Del af en større Fæstehed i deres politiske Stilling og til en betryggende Elgevægt i Statsmagternes Fordeling. Denne lille Stat, som hverken af Naturen er udstyret med stor indvortes Evne og store Velstands-Elementer, el heller formedels sin affides Velggenhed kan have nogen værdelig Indflydelse paa den europæiske Politikk, har fremstillet et ofte priset Mønster af en Statsforfatning, der aabner alle Statsborgere den frieste Adgang til at nyde naturlige Rettigheder, og til ubestaaet at høste Frugten af Frihedens og Sivilisets Anstrengelser under Hærens begunstigende Smil. Paa den anden Side gives der vel intet Føls, som paa en tidligere Bane eller med lettere og naturligere Midler er gaaet over fra den største Afhængighed med Hensyn til Statsformen til en fuldkommen Selvstændighed, fra den meest ubestrykkede Regjeringsform til en passende Fordeling af Kongens og Folkets gjensidige Rettigheder. Da kunde vel sønne Umagen at eftergranske Aarsagen til denne en ubekendt og ubetydelig Stat stille Fremtræden paa Ideer-Gjæringens store Sceneplads, og som ved ubestrykkede Midler frembragte et for alle Partier heldigt og, i flere Henseender, i andre Nationers Dine misaandtsværdigt Resultat.

Den norske Statsforfatnings Reform istandbragtes ingenlunde ved revolutionaire Midler; thi den overtraffede ligesom Nationen selv under en ved flere Leiligheder yttret Tilfredshed med det herskende Dynastis Fremgangsmaade i Bestyrelsens Hovedsag. Ikke heller synes Reformen at være fremledet ved nogen Styrke af indvortes Midler, som kunde begrunde Lovgivningens Visdom. Den videnskabelige Dannelse, som den rette Stole for en theoretisk vild Statsforfatning, fandtes i Norge kun i ringe Grad. Videnskabeligheden havde sit Hovedsæde i Fæderlandet, hvor de af Tidbaanden fremavlede Ideer fordunkledes ved det aristokratiske Euro, som klæbde ved en forældet og Menneskerettigheden krænkende Statsform og Statsorganisation. Høstolen var ikke i Landet selv, og det var sjelden Landets egentlige virksomme og uafhængige Borgere, som sendte deres Sønner til Danmarks Universitet, men mestendeels

Embedsmænd, som beredte disse i Videnskaberens Tempel meer en videnskabelig Sands og en uafhængig Stilling i oconomisk Henseende, end den Uafhængighed i Ideer og den Smag for constitutionelle Statsformer, som manglende i Europa begyndte at gjøre i Gemytterne. Universitets-Opdragelsen var saft for alle et Middel til Embedsbeskyrdning. Ikke heller kunde det siges, at Norges Embedsmænd i Almindelighed udmærkede sig som Videnskabsmænd og Forfattere. De vigtigste verdslige Embeder vare mestendeels i unge danske Adelsmænds Hænder, for hvilke den høijeste Embedsstilling i Norge sædvanligen kun var en kort Forberedelse til vigtigere Embeder. *Hyrttil i Danmark gaves dem Udgang. Fjere Mågnmer af det danske Statsraad begyndte deres Embedsbane som Amtmænd i Norge.* De underordnede, skjønt ofte indtægtsrige, verdslige Embeder vare mestendeels i danske ¹⁾ Juristers Hænder, som tildeels kun havde faaet en ringe Grad af videnskabelig Dannelse. Det var saaledes i den geistlige Stand, at vere fleste og lærdeste Videnskabsmænd og Forfattere fandtes, og i denne Henseende var Norge i Sammenligning med Danmark aldrig fattigt, ligesom de norske Digteres Sange paa den Tid stiftigen blandede sig med de danske. Vi ville i det følgende have at forklare, hvorfor de uafhængigste Borgere i Almindelighed vare de meest tause og mindst virksomme under Statsforandringens store Værk, og hvorlunde Uafhængigheden paa den anden Side ikke hindrede Frimodighed i Øtring og den Selvstændighed i Storthingsførd, som har været de norske Storthings Særkende. Vi ville ogsaa i denne Henseende have et blandet Billede at fremskille, i hvilket Lyse og mørke Farver vegle med hverandre.

Ligesaa uvæde maatte Landets Borgere ansees for at være i Alt hvad der angaar Statsanliggender. Der gaves saft ikke en eneste Institution, i hvilken den norske Borger havde nogenformelt selvstændig Stemme. Uden at Magten i den herskende Statsstyrelses Haand i Hovedsagen kunde siges forsælligen at være misbrugt, uvædes den eneraadig, og Borgerne havde ingen Aulebning til at gjøre sig bekendte med Statsstyrelsens Grene, langt mindre til at deklage i dens Udøvelse. Statsstyrelsen uvædes i Stilhed og ligesom hemmelig, og Publisseten havde endnu ikke opstiftet dens Stør. Statsomvæstningen stede saaledes, uden at Borgerne enten havde Villie eller, som det syntes, Evne til at bevirke den, og det kan ikke nægtes, at det maatte være et Særlyst at see et almindeligen erkjendt Wiisdoms værk dannes af saa uvæde Hænder.

Men, jo værdigere dette Tidrum er til at indsættes i Norges Hstorie, jo mere kræver Fremstillingen sin Raad, naar Værket ei skal bortskyldes blandt den store Flok af Tidens Dognskrifter, og det maatte synes driftigt at paatage sig et Arbejde, som deels af Andre heldigen er bleven forsøgt, deels er omgivet med særegne Vanstælligheder. Imidlertid har Forfatteren haft flere Grunde til at vove Forsøget, uden at han ved dets Begyndelse tør bestemme, i hvilken Grad af Frihændighed det vil komme for Landsmænds Vane. Hans Evne til en saadan Fremstilling stætter sig mere paa deellagende Venners Dom end hans egen; thi ligesom han aldrig uden Mistillid til egne Kræfter har forelagt sine Landsmænd nogetformelt Skrift, saa maatte et Arbejde af denne Bestaffenhed vække større Betænkellighed end noget af de foregaaende, der ere udflydte af hans Pen. Naar denne Betænkellighed var overvunden, maatte han imidlertid have flere subjectve Grunde til ved denne Leilighed at fremtræde som Forfatter. Hans Livs og Virksomheds-Bane, som nu ligger ved Grændsen af en høi Alderdom, gaar igjennem en lang Periode af Norges nyere Hstorie. Han har i længere Tid og paa flere Maader end de fleste blandt sine Landsmænd deklaget i de offentlige Foranstaltninger, som ere træfne for at forberede, overveie og fremlede dets nærværende Stilling. Den Tillid, hvormed han i denne Henseende er bleven hædret, har opfordret ham til at gjøre sig bekendt med de rige Hjælpemidler, som i vor Tid have understøttet Statsmandens aarvaagae Virksomhed, og oplyst og rettet saa mange fra Fortiden uddarvede Vildfarelser. Som Privatmand har han siden dette Aarhundredes Begyndelse faaet i Syddien for en vidløftig Virksomhed, og i dette Tidsums forskjellige Stadler gjort Erfaringer, som maatte synes værdige

¹⁾ Vi kalde saaledes dem, som have taget dansk juridisk Examen; men vi stætte siden see, at nogle blandt Stætingens vægtigste Medlemmer havde stændt disse.

til at samles i et Billede over Eids Land og Begivenheder, og nedskrives paa Fædrelandets Sagsbrev. Han maatte saaledes synes at kunne have et Overblik over: Lidbrødsfærns Skæbne og Rættingsvoelens Forhold, som gaa blandt sine Landsmand, og dersom han tør: forsudsætte Dittes Lids til hans Bestrøbelser for at give sit Billede Sandhed, uden at føle for meget paa sin Forfatter-Conc, maatte han vel fristes til at lægge dette originale Maleri: af Rattiden ved Siden af det, han nyligen som Oversætter gav af Fortiden.

Debnagtet har Forfatteren ikke Makt for sig selv de Vanfælligheder, som dette Arbejde har fæles med andre af samme Art, og de særegne som hulle: over dette. Saalange Historikskriveren har Rættingsvoelens Forhold at fremstille, har hans Arbejde et lettere Gang. De numeriske Opgaver, saavel i statistisk Henseende som med Hensyn til Resultatet af den borgerlige Virksomhed, ere i vor Tid saa mangfoldiggjorte, at Historikmaleren i denne Henseende ei kan mangle Materialier. Om disse Opgaver end ikke alle ere i den høieste Grad: paalidelige, om de end endom have skulde Brist, som byder en forsigtig Anvendelse deraf; saa maae de dog i en visom Maad kunne abbrede tilstrækkeligt Lyd over Rættingsvoelens, Ophøringens og den nationale Befrunds Stilling i Fædrelandet, og i disse Henseender et nogenlunde paalideligt historisk Billede kunne fremstilles. Tilgængede ere blivne Læsers Krav paa den objektive historiske Sandhed mindre, naar den sjæns Fortids Begivenheder fremstilles af historiske Forfattere. Naar denne har opfattet den Mand, der gaar gennem den sjæns Fortid, de Rands Charakter som han fremleder paa Skuepladsen, og Øjningsopetidernes factuelle Resultat, saa ser Læseren igjennem Fingre med den mindre sikre Fremstilling af Begivenhederens Detail. Underledes har det sig, naar Forfatteren har Personer at fremlede paa Skuepladsen og Begivenheder at fortælle, som nyligen lidbrøge sig. Her møde Vanfælligheder; som ere fast uovervindelige, og meer end andensteds i vor Tid, hvor en Forfatter holder paa indfinde Debnærligheder og Forvillinger, naar han oplyser sine Billedet med Etal af handlende Personer; som endur leve, eller ved hvis Grav bekyttende Frænder og Venner fremstille sig. Saadanne levende Billeder kan imidlertid en Historikskriver, der skriver sin Tids Begivenheder, ikke ubelade paa sit Maleri. Han maa saalunde søge sit Konster mere blandt ældre Forfattere, som i et skønt Drama lægge Begivenhederne for Læsers Øine, og hvis Hensel er mere bekytteligt med at male handlende Personer end at forelægge en vidløffig Talrække af omhyggeligen samlede Bidrag til at kende Fædrelandet i sin livløse Form. Han maa blandt den nye Historikskrivets Konst med den gamle; thi uden denne omhyggelige Fremstilling af det levende og den Døds, af den handlende Borger og af Gjertingens Frugter, vil han ikke kunne skildre Begivenhederne i deres historiske Sandhed, og give det Stempel paa Tidssandhedens Land, den Overligt over Fædrelandets Stilling, den forandrede Statsforfatnings Rod og Forhaabningernes Rilde, som kaaner hans Billede Sandhedens Farve og paaklyfter ham Bæst ligesom Edigheds Mærke. Thi vist er det, at enhver virksom Deeltager i vor samtidige Statsforfatnings Drama, ethvert af de mærkelige Navne, som gaar igjennem vore Storthingforhandlinger, have leveret deres Bidrag til Landets nærværende Stilling; hvad enten de gaae Anledning til fremadskrivende eller tilbagegaaende Betragtninger, og fortjene som saadanne en Plads i vor Historie. Det har ligesaa sket i vore Storthingforsamlinger, som i andre Conventer, ligesaa lidt i Norge som andensteds, været den kolde og rolige Formast og den sindige Overveelse, som ene har fremledet store og for Fædrelandet gavnlige Resultater; men Oppositionen, endog den agterede og i de fleste Øine uforkandiget, har sin Pæls; og har ydet sine Bidrag til den lykkelige Statsforandring og Statsbygningens Soliditet, som nu ligger klart for hver Rands Øie. Vore Forsamlinger have høvet deres høje og venstre Side, hvis Medlemmer i bestemte Aetninger og bestemte Færd, ofte i høje Løner og med stor Bitterhed, søgte imod hverandre; men de have ogsaa haft deres Centrum; hvis Øret være meer aabne end deres Tunger løsne, og som uden af træde ind i Forsamlingen med bestemte Meninger, heldede sig snart til høje snart til venstre Side. Historikskriveren maa, saavidt han formaer, give Alle sin Ret, og han vil have Kællighed til at foretage saavel den lille Virksomhed som den høitværende Bestalenhed. Men hvo indseer ikke, at dette Arbejde er et af de vanfælligste, som en Forfatter kan paatage sig, ja at Opgaven selv er en Gaade, som neppe lader sig løse af menneskelig Indsigt. Der hører en Snortes Konst og Upaarlighed

til at fremstille Dagens Hæle saa, at deres politiske Værdighed og Indflydelse paa Samfundets Løb meer udledes af deres egen Færd og Tale end af Historieforverens raalkonvulserende Dom.

Imidlertid er Kanselsigheden formindsket derved, at de politiske Hovedmænds Løve er bleven roligere og som Fædrelandets Stilling er bleven mere fast og ordnet, de vigtigste Kunster, som beskæftigede vore første Storthing, ere løste, og Løven til Selvsjælfse været med Udbrædelser af den større Indsigt. Under de forhen berørte Omstændigheder, under hvilke Statsomvæltningen fandt Sted i Norge, kunde vel Lidenskaberne ikke komme i det Dyrer, eller Overgangens Bevægelser være saa urolige som der, hvor Reformen var et Følger af Misnøie, en stor indvortes Forvirring og Uligged i Borgernes Stilling; men Fædrelandet bedte sig ikke desto mindre Kræft i tvende store Partier, som iøvrigt, Menst ikke blodigen, frede med hinanden om den Form, hvorunder den nye Løve stulde reises, og det i visse Henseender til sig selv overlade Rige vælge sin Fremtid. Derjom Medlemmerne af disse forskjellige Partier ikke rejede i hverandres Rød, saa fore de desto grammares afsted mod hverandres patriotiske Sind og Charakter. Norges konstituerende Forsamling, saaveljom de første Lovgiverne have høst deres Bjergparti og deres Stændinger, hvilke med et vralende Rød og en djærv Patriotisme paa den ene Side, en frygtløs Betænknelighed og en rolig Overveielse paa den anden Side, under mange Slags Gjæringer søgte at lede Statseret i Begyndelsen af Statsforættningens Overgang. Vi vilke under disse Betragtningers videre Fremfærd seer at see, hvorlunde denne politiske Storm omsider lagde sig, en fredelig Stillestand fløde i de brændende Gjærings-Elementer, og begge Partier ralte hinanden Fredens og Forligets Haand over det berøvede, og i politisk Henseende lykkelige, Fædreland. Men under disse oprørre Stænd-bevægelser, og medens Fædrelandsfærligheden vtræde sig under saa forskjellige, gjenfærdigen uafseerlige, Løve, var fast ingen rolig Anstuelse mulig, og de oprørre Elementer maatte udgjøre, førend Historieforveren kunde benytte dem som et historisk Stof til en Overfigt over Fædrelandets Stilling, og over Statsforættningens Gang og Betydning. Desuden var i Omvæltningens Begyndelse ingen Slags Erfaring gjort, og i ingen Henseende var enten Fædrelandets Styrelse til at fremtræde som selvstændig Nation under en politisk Hæntning med Sverige, eller dets Repræsentanters moralske Løve til at berede Fædrelandet en lykkelig Fremtid ved visse Beslutninger, prøvet eller modnet. Overspændte Begreber om Norges Kraft paa den ene Side, utidlige, af Erfaring ikke betrafede, Angstelser paa den anden Side, blandede sig med Lovgavernes Misdom, forvildede Grænseren, og tillod ikke med sikker Haand at fremsætte noget tre Billedet af Lidens Gjæringer og Fremtidens Haab.

En langt lettere Gang har nu den historiske Grænseren, efterat meer end et Quartecentium er henrundet siden hin store Forandring. De fleste af de Mand, som førte de tvende hovedpartiers Fæle, ere nedfægne i Graven eller have forladt den politiske Stueplads, og Historieforveren kan meer uanfægtet gve dem den Plads i Historien, som deres Færd og Tale monne have berettiget dem til. Historieforverens Arbejde lettes og derved, at han forefinder paa begge Sider store Navne, som fortjene deres Plads iblandt Fædrelandets Hædermand, saa han ved at gve Enhver sin Ret maa tvivle om, hvem han skal tildele Prisen, og hvo han maa ansee for at have den vigtigste Deel i at berede Fædrelandet sin nærværende lykkelige og faste indvortes politiske Liffand. Disse Parti-Hovedmænd have vissefællen høst sine Eftermænd, der endnu ere vistfomme i Storthingsfælen, og paa forskjellige Maader arbejde paa et Eftermale, men deres Navn kunne ikke indfættos i den Krands af Konstitutioner, som have lagt den første Steen til Landets Forættning. Efterhaanden som Gjenfærdenes Bigtighed formindskes paa Storthinget, de gjenfærdige Forhold imellem Konstitutionens Magter ordnes, og enhver Deel deraf enten finder sig tilfreds med Magt-Fordelingen, eller i det mindste anser en fortsat Strid derom unyttig, eller for den indbyrdes Hæmoui mellem Stats-Autoriteternes Radelig, indtræder en fredeligere indvortes Liffand og en roligere Overveielse af hvad der endnu bør gjøres for at fuldende det store Værk. Under denne Tingenes Stilling lettes og Grænserens Anstuelse af Konstitutionsværkets Historie, saaveljom Fremstillingen af dets indvortes Bessæffenhed. Det hele Reformværk betragtes af vore Landmænd med andre Løve nu, end i dets Begyndelse, og Materien selv kan behandles friere.

Derhos kan det vel ikke nægtes, at denne Fremstilling maatte, naar den overgaves de nye Hænder, have stor Interesse, ikke alene for Landsmænd, men ogsaa for videnskabelige Mænd, som ytrede Constitutions-Bæret i Almindelighed, og vele den rette Forbedling mellem Grundforfatningens trede Statismagter. Thi vi ser det, at Norges-Statsforfatning i disse Henseende har Svælgelæder, som ikke let finde Sted i andre Landes Constitutioner; og at haande dens historiske Grund og det nye Statsforholdets ledte og fæle Udøvelse, uden de nødvendige Rykninger, under hvilke Statsomvæltningen endelig stede, er en interessant Gjenstand for den Samværet, der ytrede Constitutionsverns Fremstødt og vejer dets Bærd, saas nem for ham, der vil nedlægge et Billede af vor Statsforfatnings Art og Oprindelse i Hovedsagens Arkiver. Dette indses tydeligen, naar man betragter de forskjellige Domme, som i vore Dage sættes over det norske Constitutions-Bæret. Paa et Sted ytrede Norges Grundlovs et Rouster paa den hieske Stats-Disson, hvis Elementer fortjene at beprøves i Overvejelser og Bestemmelsen af constitutionelle Forhold. Paa andet Sted er anført Afvisningen deraf som den største Ulykke, der kunde overgaae de Lande, hvor en Forandring i Statsforfatningen varles og Altrænges. Både Maas og Daddel har sin Grund, desuden Høvedsflab med de fænde Forhold, deels i de fænde Statsmænds Uviljelighed til at sætte sig ind dert. De demokratiske Elementer i den norske Statsforfatning have deres Rod i Bøns det ældgamle Lidskand. I Norge var i denne Henseende lidet Stof til revolutionære Hensyn; thi der gaves vel fæ Lande, hvor de borgerlige Rettigheder udøvedes med fæne Frihed og Lighed end mellem Norges Hieske, og hvor Adelsalderens Lehnsvæsen mindst havde fæstet Rodder. Med denne lyftelige Omvendighed fæledes et Landt Kræfter, som af Naturen ikke er viljeligen bogadet. Det er viljeligen at Serfæ, at Norge, som i fære Aarhundreder var fæbundet med et Rige, hvis Statsforfatning fæntes at indeholde de mest æbenbare Kræfter af Statsborgerlige Rettigheder, og hvis indre Forfatning hæver høje Gør af Adelsalderens Lehnsvæsen, endstjønt formildet af en human Regjering, kunde gjennem sine Grundtænder udlafe og grundfæste en Statsforfatning, der i fæa mange Henseender udmærket sig ved sine liberale Bestemmelser, og hvis Indførelse har forvoldt fæa liden Rykelse i de fæpnende Forhold. Udøvelsen heraf vil ikke være uværdig Læserens Opmærksomhed, dersom den fælder i de rette Hænder.

Det Lidsrum, som vi have at gjenomgaae fra dette Aarhundredes Begyndelse, har Forfatteren deelt i trede Stadier. Den første Periode gæer fra 1800 til Syvaarskrigenes Udbrud 1807, og omendstjønt denne indeholder Skildringens lyfeste Side, fæa kan den ikke gæe Anledning til den vidløftige Behandling som de senere Perioder, men maå betragtes som en Indledning til disse. Den anden Periode gæer fra 1808 til 1814; den indeholder Krigen ved fæfænde Aar og ender med Constituenternes Sammentrædelse paa Eidsvold for at udlafe det nye Statsværet. Denne Deel af vort Billede er viljeligen den mørkeste, og maå behandles fæa meget omhyggeligere som denne Periode i mange Henseender forandrede Landets economiske og moralske Stilling, og berede Overgangen til den sidste Periode. Det er ogsaa over denne anden Periode Forfatteren bør kunne udbrede det største Lys, da den indtræf i hans Lids kraftfuldeste Alder, og i hans borgerlige Haandterings virksomste Lidsrum, da han stod i Forbindelse med de Fædrelændets Mænd, som nærmest styrede Norges Anliggender paa den Tid, og da hans Stilling som Forstander for en vidløftig Virkesreds indvilte ham i alle de Hærer, der omgave Fædrelænder paa den Tid, udenfor Krigsfuepladsen. Det er imidlertid de sidste Aar af dette andet Lidsrum, som vilte kræve den vidløftigste Behandling, fordi de indeholde de fæste Elementer til en historisk Overfigt. Den sidste Periode gæer fra 1814 indtil et af de Aar, som ligger vor Tid nærmere, og det vil beroe paa Omvendighederne, om Forfatteren derpaa vil kunne lægge Haand. Udøvelsen Læster ere usikre og Rimeligheden af at kunne opfynde dem bortfæernes dagligen. Arbeidet selv er en Alderdomsfæst, som gæder Forfatteren en interessant Erindring om et forsvundet Njæbnesvangert

1) Ser toget ikke Hensyn til de fære Indskrænkninger paa Bindelidelighedsens Bei og den Mangel paa Selvfærdighed i denne Henseende, som fandt Sted, og hvorpaa fæere gæeres Opmærksom.

Uddrag, og som ei var kommen for Lyset medens han levede, naar han ei vertil af sagtylige Venner var bleven spjæddet.

Forfatteren har ikke allene stølet paa sine egne Erindringer, eller benyttet sine egne Redteguelfer. Han har heldigvis bevaret i sin Brevsamling flere Documenter, som formentligen udbræde Lys over Dagens Begivenheder; men saa ofte han har maattet stole paa sine Erindringer, eller havt omløbende Nygter om vigtige Begivenheder at fortælle, har han her vendt sig til de Mænd, som tog umiddelbar Deel i den omhandlede Begivenhed eller kjend den tilfælde. I denne Henseende har han sædvanligen mødt den meest forekommende Besværlighed og han maa sætte disse Reddeleiser iblandt de interessanteste Bidrag til sin Historie. Kun enkelte og sjeldne Tilfælde har han spurgt forjæved, og er derved sat udaf Stand til at udbræde det rette Lys over enkelte af Dagens dunkle Begivenheder. Forfatteren kan i sin Fremstilling have gjort sig skyldig i Gjentagelser; men dets kaune de samme Billeder si fremtræde paa flere Steder i et historisk Panoram som dette, deels er der visse Hoved-Boer og Hoved-Begivenheder, hvorpaa en Forfatter lægger særdeles Vægt, deels kan Gjentagelsen være en Nødvendigheds-Regt. Gjentagelser kaune saaledes være baade vittelige og nyttelige; men i alle Tilfælde tiltrænger Forfatteren i denne, som i flere Henseender, den velstillede Læses Gjentagelse og milde Bedømmelse. Det følger af Sagens Natur, at forskjellige Begivenheder, Charakterer og Handlinger erindres og bedømmes forskjelligt af Landsmænd. Forfatteren maa saaledes berede sig paa forskjellige Domme over sin Fremstilling, men han haaber, at den Omhyggelighed, hvormed han har søgt at fremstille den historeiske Sandhed, den Sættelse, han har anvendt i Bragen af sine Billeder, og den Barmhertighed, hvormed han har fremstillet sine Landsmænds Ford, vil berede Bærket en venlig Modtagelse og Forfatteren det overbærende Bedømmelse, som ikke vil lade ham angre, at han har ladet denne Glæde af sine literaire Arbejder komme for Lyset, medens han er oven Jord.

Første Tidrum.

Fra 1800 til 1807.

Første Capitel.

Indledning.

Der gives vel neppe noget Tidrum i den almindelige Verdens-Historie, som var rigt paa mærkelige Omvæltninger i de europæiske Staters indvortes og udvortes Forhold, end den sidste Deel af det henrundne Aarhundrede, og den første Deel af det nærværende. I disse Støbevangre Aar stede en alvorlig og blodig Forberedelse til en almindelig Erkjendelse af Menneskets Rettigheder, og af Borgernes Adgang til under lige Vilkaar og med retfærdigen fordelte Bidrag at drive borgerlig Aaring, og bære offentlige Byrder. De Indretninger, som forstyrrede denne Ligbed, havde deres Rod i Middelalderens forvildede Forhold, og vare hævede ved langvarige Misbrug og tildeels kongelige Forvildelser; men de rystedes i deres dybeste Grundvolde, og syntes deres Undergang nær. Der hvor Misbruget var størst, havde Reactionen ogsaa været blodigst, og Seieren, skjønt forvanslet ved den vildeste Svæmhed, meest afgjørende. De sidste ti Aar af det forrige Aarhundrede var det nærværende Tidrum af den franske Revolution. Den franske Republik udviklede sig under Phænomener, som paa den ene Side opvælte Gysen og Afsty, men paa den anden Side Beundring af den Kraft, hvormed dette store Riges Selvstændighed, og al indvortes og udvortes Rodspand, fremlevedes. Seierlig i Udlandet og i Landets Indre, havde Frankrige udvidet og afrundet sine Grændser, vdmhyget sine udlændiske Fiender, indgivet dem Agtelse og Stræf, og dæmpet alle rojalistiske Bevægelser i sit eget Skjød. Men det syntes som Frankrige endnu ikke gjenne Revolutionen havde naaet det Lykkeligheds og Ligheds Maal, der skulde være de sidste Opoffers Seierskrands. Det havde ledet en from, skjønt svag, Konge, som bar mere Byrden af Andres end sine egne Synder, paa Skafottet; men det makte ikke en Keiser-Trone, og undertog sig ligesom paa ny den egenmægtige Villie. Bonapartes Tilbagekomst fra Egypten i det sidste Aar af det henrundne Aarhundrede dannede en ny Epoke i den franske Revolution, i hvilken en Tilbagegang til det nedbrudte Regjerings-System antydedes, og nye Coalitioner i Udlandet dannedes, før at tilbagevandre det Tabte. Friheds- og Ligheds-Ideen syntes endnu ikke at have naaet sin Modenhed. Dens blodige Begyndelse havde fremkaldt en kraftig Reaction, som, endskjønt overvunden, gjæredede i Stilhed, og aabenbart stræbte det nye Dynasti efter at fremlede en Tilstand, som i Keiserens absolute Magt-Guldromme nærmede sig den kuldættede, men som var berøvet det aristokratiske Element.

Ridt i denne Reactionens Gjæring styrkedes saaledes den nationale Kraft ved den Eghed i at bære Byrder, som deels var et Føstet af Revolutionen, deels befastedes ved Napoleons Regjeringsssystem. Keiserens Villie skulde raade overalt, og Alle være den lige undergivne.

Med Begyndelsen af dette Aarhundrede begyndte en ny Strid i Europa, ikke for at dæmpe den franske Revolutions Udsejler; thi disse Blodscener vare endte; men for at tæmme den keiserlige Helts Herksesygge, som truede med at oprette et Universal-Monarki i Europa, og at have Brødre og Frænder paa dets Troner. Med dette Tilbagefald til en mindre fri Statsforfatning forsonedes Frankrige selv ved den store Keisers Heltebedrifter i Krigen, og hans heldige Bestræbelser for at forbedre Landets Tilstand ved vise Love. Forsigtigt Hensyn til Eiendomsretten, en fuldkommen Udvikling af Næringsfriheden, og omhyggelig Sty for ubetimeligt Forsyndervæsen i Borgernes Færd gaar aabenbart igjennem Napoleons Lov-Coder ¹⁾. Derksom han førte Keiserceptret egenmægtigen, og tog sine Beslutninger med Hensyn til de indvortes Forhold uafhængig af sit Raad, vidste han at benytte Landets bedste Talenter til at forbedre dets indvortes Tilstand, og bringe en passende Ligevægt imellem de borgerlige Rettigheder. En saadan Regjering udbredte saa megen Glæde over Frankriges Forhold til andre Magter, og gav saa megen Stof til indvortes Tilfredshed, at den store Folkemasse forsonedes med den herskesygge Regents Udvidelses-Planer, og betragtede hans Regjeringsstid som en Hvile efter udskaarne Lidelser. Rennesseligheden gjorde imidlertid sikke Fremstribt paa den Friheds-Bane, som den franske Revolution, under store Udsejler og under Landets mangehaande Lidelser, havde beredt. Feudalvæsenet med dets Misbrug til Enkeltes Fordeel paa det Helts Besøftning var i sin Rod omskrytet, og reiste sig aldrig mere i sin forrige Styrke, og paa en anden Wei aabnede det øvrige Europa sig Udgang til den samme Eghed i den indvortes borgerlige Stilling, den samme Agtelse for Menneskets naturlige Rettigheder, som Frankrige ved Revolutionen havde beredt sig. De mange Coalitioner, som skulde standse Napoleons ærgjærrige Planer, sk et uheldigt Udfald, og næst Naturen selv var det Fjollenes frivillige Opstrelser, som kraftigt fremlebede Befrielsen fra Napoleons Nag. For at stemme Fjollene gunstigt for disse store Opstrelser, erklærede Fyrsterne sig villige til at dele Regjeringsmagten, og afstode til Fjollene en Deel af Statsmagten, som udeelt havde været i de uindskrænkede Fyrsters Hænder. At dette Løfte ikke overalt fuldstændigen er gaaet i Opfyldelse, angaar os ikke her; men Ideen vales om Hensigtsmæssigheden af denne Magt-Fordeling; den realiseredes i de fleste mindre Stater; Udførelsen forbedredes i de større, og, engang vakt, vil den ikke let undertvinges, om endog dens Gang vasker mellem frem- og tilbagegaaende Bevægelser, eller under en skundom tilfyneladende Stillestand.

Følgerne af den franske Revolution sporedes ingensteds mindre end i Norge, og ingensteds gjæredes Friheds-Ideerne mindre i det her omhandlede Tidrum end der; thi der fattedes de Elementer, som satte den i Bevægelse. Vi sk nok var Fjollene udelukket fra al Deeltagelse i Landets Regjering, og i den Henseende var Statsforfatningen aldeles ulig den, som Oldtiden kunde fremvise, da Kongerne, omgivne af deres Raad, overveiede de vigtigste Statsforhandlinger, og søgte Fjollens Bifald i store Fjollforsamlinger. Men Feudalvæsenet slog aldrig dybe Rødder i Norge; Standsforskjellen har i intet europæisk Land været mindre, og de saa Adelsmand, som fandtes i Landet, være af fremmed Blod, og kun saa blandt dem regne de sig

¹⁾ Napoleon tog ofte selv umiddelbart Deel i Discussionerne om Lov-Systemets forskjellige Afdelinger. Han afsagde da sin keiserlige Titel, og hedte kun le chef du gouvernement. Han fremsatte Forslag og Indbendinger, som bleve frit bedømte og behandlet af de øvrige Tilstedeværende, og det hendte ikke sjældent, at han underordnede sin Mening Andres. Saaledes i Behandlingen af Code des mines; sfr. Legislation pour les mines par Baron Loers. Paris 1828.

en Rordmand. I den ældre Tid, især i Olavernes Dage, fremtraadte vistnok for mægtige Beherskere, som, selv omgibne med en stor Skare af Trælle og Ufsættede, trodsede Kongernes Raad, underlagde sig store Strækninger af Landet, og satte en forholdsmaessig stor Pragt i Leveaade og Væsen. Men tvende mægtige og selvstændige Konger, Sværrer og Hafon den Gamle, brode disse Stormænds Mægt, og siden den Tid har den aldrig mere hævet sig. Norges politiske Vælde, der skyldes Rordmands Tapperhed og Sømandskonst, tabte sig, da Rabokatene, under et mere systematisk Forsvarsvæsen og en stigende Velstand, lettere modstode de vilde Svingers Angreb. Særskilte National-Ulykker, saasom Pest, indvortes Krige og andre Vænderplager, forværrede Landets Tilstand og hindrede Udviklingen af en Velstand, der underkøtter Besiddelsen af store Eiendomme. I fornum Dage var det den personlige Tapperhed, de heldige Vikingetog og den djærve Stemme i de store Fjellforsamlinger, som skabte Stormændene; nu maatte han søge Clementerens til sin Størhed i Naturens Rigdom, i Bindstibeligbed, og i en heldig Benyttelse af gunstige Omstændigheder. Men Grund-Eiendommene i Norge have ikke den samvirkende Udstrækning, som aabner Veien til et stort Feudal-System, og Deelsmaas i sin gamle Form, foraad den indskrænkedes ved senere Love, hindrede de smaa Eiendommers Sammenhobning til store. Et Aggregat af Jordegode, grundlagt paa Høveri og Indskrænkning af den menneskelige Frihed, er saaledes seldent i Norge at finde, og der er vel saa Lande i Europa, hvor der gives saa mange frie og selvstændige, skjønt i Følge Naturens Bud vist ikke mægtige og rige, Grundstæ som i Norge. Sine Omstændigheder have vist nok ikke overalt i Norge hindret Eiendommens Sammenhobning paa enkelte Hænder; men der er ingen Stædighed i Besiddelsen af Eiendomme, der seldent bringe Giere uden for Bondestandens Fordele, og som søges af disse mere for Stovens end den dyrkede Markes Skyld. Desuden end Norge i det fælles Statsforbund adskillige Fordele fremfor Danmark, og havde i det Indre bevaret meer af den gamle og friere Periodes Farve. Aldrig har Norge kunnet maale sig med Danmark med Hensyn til Erhvervelses-Evne og Overflod af Jordens Gaver; men der har stedse hersket i Norge en friere Tone, og dets Indbyggere have mellem hverandre indbyrdes altid saaet paa en jævnere Vandlinie. I mange Aarhundreder havde intet Hof der taget sit Sæde, og Rigernes Konger havde kun gjort flygtige Reiser og korte Ophold i Norge i dette lange Tidrum. Ubetjendte med Hoffets Sæder og Væsen, lidet berørte af Standsforfjællens Indflydelse, bevarede de Rordmand, som ikke flyttede Foden udenfor Fædrelandet, stedse en vis selvstændig Selvstændighed, som ofte yttredes i kraftig Modstand mod villaarlige, ja hadsom mod retfærdige og nødvendige Foranstaltninger fra Regeringens Side. Det gamle Rige, som Naturen nærmere havde forbundet med den anden Skandinaviens Del, sjaanedes ofte af en Regering, der ikke altid førte Scepteret med Kraft. Derfor maa det tilfæaes, at den danske Regerings milde og faderlige Sindelag mod Norge i de Aar, som ligge nærmest det her omhandlede Tidrum, bortskærpede vilig Grund til Klage, der desuden hendsede under Norges raske Fremstrid paa den Tid til Velstand under blomstrende Handels-Conjunkturer. Norge stod saaledes Frihedens Grændse nærmere, og Oergangen til den constitutionelle Forfatning var lettere; men Liden til Statsforandring var endnu ikke kommen. Reformens skærner Clementer vare bequemme, de nærmere frastødende for enhver Statsforandring.

Saaledes fandt de revolutionaire Ideer liden Indgang i Norge, hvor intet Dufte var om Forandring, og hvor den store Hof af Indbyggere længe havde i Hovedsagen været i Besiddelse af den Frihed og Lighed med Hensyn til Betingelserne for den borgerlige Virksomhed, som hine Nationer tilkæmpede sig paa blodige Veie. I Norden viste derfor ingen Nation mindre Deeltagelse for hiin Omvæltning i Regeringssystemet end Norge, som just i Begyndelsen af dette Aarhundrede stod ved en Virksomheds-Periode, der var den fordeeltigste, som dets Historie har at fremvise. Det solte ikke Lykkel af nogen som helst Aang; dets Stættebidrag vare smaa,

og føde ikke i Forhold til Nationens Kraft til at bære dem, og i enhver Forandring i dets offentlige og politiske Stilling maatte det snarere aae en Forværring end en Forbedring. Norge fulgte derfor hine voldsomme Scener kun med den værdige Deeltagelse, som Frankriges Lidelse under Revolutionen maatte opvække, og var for øvrigt altfor beskæftiget med at hente merantile Fordelse af Krigens Bevægelse, til at staae nogen politisk Idee om Statsforandring syndertig Dymættighed. I Norges eget Skjød var saa godt som ingen Literatur, ingen Avis, som alvorligen behandlede politiske Gjenstande, og den friere Tone, som et Følge af den franske Revolution, der begyndte at herske i offentlige Skrifter og Blade i Danmark, fandt i denne Lyllens Periode for Norge mindre Gjenklang der end i Broderlandet. Forfatteren erindrer endog kun sjældent i hine Dage at have hørt omtale de Ankepunkter, som før og siden anførtes som Norges Klagepunkter over den danske Regjering, nemlig at vore vigtigste Embeder neblagdes i unge danske Adelsmands Hænder, og at Handels-Monopoler for danske Handlende i mange Raader indskrænkede Norges egne Børn, og kun hine Over-Embeder vare i danske Adelsmands Hænder, der som oftest med egen Formue vedligeholdt en Deel af deres Glands. Det erindres vistnok fra hine Tider, i hvilke glimrende Optog disse Stormænd, der i vor Tid stille færdes paa Land og Strand, modtoges og hilfes i Byerne under Kanonerens Torden og igjennem Borgervæbningens Rader, og hvortunde hele Stæder strømmede dem imøde paa Landeveiene, for at ledsage dem til det festlige smykkede Gilde. — Da Norges Kapitaler høist fordeelagtigen anvendtes paa Næringsveie, som laae lige for Handelsmandens Job, saa anledes ikke over hine Broderlandet forundte Privilegier og Monopoler, ligesaa lidet som over enkelte Barers Fordyrelse, der med Lethed udrededes af fulde Kasser. Strax efter Krigens Udbrud fik disse Klager en bittere Betydning og en alvorligere Grund, ligesom de, ofte tydeligen nok, gik igjennem de ældre Perioder. Endog Striden om et Universitets Oprettelse i Norges eget Skjød, som blev ført med saa megen Styrke mod Slutningen af det forrige Seculum, havde lagt sig til Hvile, efterat de fleste af de Hædermænd, som førte den med saa megen Ære, vare nedstegne i Graven. Kort — det var aabenbart, at Norge hilfede dette Aarhundrede med en fuldkommen Tilfredshed med sin nærværende politiske Forfatning, hvormegent den end i sin Form krænkede de borgerlige Rettigheder; thi Regjeringens milde Udøvelse bødede paa Lovens strenge Bogstav. Ligesaa vist er det, at Norge var et roligt Vidne til den indre politiske Gjæring, som bevægede det vestlige Europa, og til Frankriges store Kamp med fast alle mægtige europæiske Mager, deels for at forsvare, deels for at udvide sine Rand-Grændser. Den eneste Ulempe, som Norge sølte af denne Blodkamp, var den Fare, for hvilken neutrals Magters Flag var udfat paa Havet, formeddelt Englands vilkaarlige Fortolkning af Neutralitets-Regten, og dette gav Anledning til den eneste Fordyrelse i den dansk-norske Stats fredelige Politil i de første 7 Aar af dette Seculum.

Andet Capitel.

Briternes Angreb paa Kjøbenhavn 1801.

Med saa Linier kunne vi saaledes føre Læserne igjennem den korte Krigsbegyndelse, som indtraf i dette Fredens og den gylde Virksomheds lykkelige Tidspunkt. I mere end 80 Aar havde den dansk-norske Stat været velstignet med Fredens Lyksalighed, og under den franske Revolution, som siden 1793 havde forplantet sin Lue

mer hele Europa, havde Danmark og Norge nydt Neutralitetens Fordeel under en blomstrende Handel. Men til den lykkelige borgerlige Tilstand, som den langvarige Fred og de for den nordiske Riksforned helddige Conjunkturer frembragte i begge Rigerne, svarede ikke den danske Stats finansielle Kræfter. Den havde i dette Rødens Tidrum bygget en betydelig Statsgjæld, og kunde i Ingen Henseende siges at være beredt paa Krig. En Kasse af Orlogs-Skibe var bygget, og Sø-Arsenalerne udfyldte med Krigs-Material; men Statens finansielle Kraft var ikke stor nok til at sætte denne stolte Orlogsmagt i Bevægelse, og den lille Stat havde ikke Hov til at bemande den, uden til sin Koffardslaaedes Odelæggelse. Vi ville ikke her mere undersøge Grunden til denne Danmarks finansielle Afsmag, da den har sin Rod i et Tidspunkt, der ligger udenfor disse Undersøgelers Omraade, men stride vi at forklare Aarsagen til denne Krigs-Tilstand og dens Følger.

I det afvigtte Aarhundrede havde den neutrale Skibsfarts Forhold til de krigs-jænde Magter givet Anledning til mangfoldige Stridigheder, uden at nogen bestemt Sag imellem Magterne indbyrdes var vedtagen. I de forskellige Krige, som førtes mod Stutningen af det 17de og indtil den Amerikanse Krig i den sidste Deel af det 18de Aarhundrede, var dette Forhold forskjelligt, og afgjordes meer efter Statens Krigsstyrke end efter Folketallet. Under den Amerikanse Krig sluttede de nordiske Magter, Rusland, Sverige og Danmark, en Neutralitets-Convention, som hvilede paa den Grundsætning, at frit Skib gjør frit Gods, hvorefter altsaa den neutrale Skibsfart usforstyrret kunde finde Sted til de Lande, som førte Krig mod hverandre. Dog undtoges Krigs-Kontrabande, i hvilken Henseende de Artikler, som dertil henførtes, bestemt vare opgitvne. Denne Convention var fornemmeligen sluttet mod England, som fornemmelst sin overlegne Søstyrke allerede dengang begyndte at tiltage sig Herredømme over Havet. Det maatte imidlertid da taale denne Forsætning, for ikke at forøge det store Antal af Hender, hvormed det fikses og nær hede at tjæmpe. Saaledes blev hiin Grundsætning fulgt under den Amerikanse Krig, og den neutrale Fart høstede den aabenbareste Fordeel af dette bestemte Forhold. Imidlertid var der ikke i nogen Traktat bleven fastsat, om det tilkom de blifværende Magters Orlogsfartøier at vifitere Skibe, som sellede under den respektive neutrale Magts Convoi, endstjønt denne Sag hidtil var afgjort efter Wrens Løse, der ei tillode at sætte Mistillid til Convoi-Chefens Erklæring. Ved Udgangen af dette Aarhundrede, nemlig 1799, begyndte England, hvis Magt paa Havet var, medens dets Allierede paa Fastlandet sønderledes af den franste Orns Kæer, at forlange Ret til, ved sine Krigsfartøier at lade de neutrale Koffardi-Skibe vifitere, om de end vare under Convoi af et neutralt Orlogsfartøi, og fandt det i den Henseende ikke under sin Værdighed, at gjøre sin Paastand gjældende mod en af de hagede blandt de nordiske Magter. Den danske Fregat Freya, som havde en Høndislaade under sin Convoi til Middelhavet, og hvis Chef, Capitain Kraabbe, havde magtet at lade sine Skibe vifitere i Kanalen af engelske Krigsfartøier, blev, efter en kort Modstand, tvungen til at stryge for Overmagten, og indbragt i en engelsk Havn. Englands Fortolkning af Vifitationsretten og den danske Minister Bernstorffs sværende Svar derpaa havde ikke bragt denne Sag paa det Røne; men Fortolknings-sagen forblev som sædvanligt paa den Stærkeres Side. Danmark, som under begge Rigers blomstrende Handel i Neutralitetens Ly havde for meget at tabe, opgav imidlertid for Dieblilket den usforvansede Convoi-Ret, indtil en definitiv Convention dem kunde sluttet. Det anmeldte derhos for Hoffet i St. Petersburg det fornemmelste Brud paa Neutralitets-Retten, og som en Følge deraf indbød Keiser Paul den yngre af Preussen, Danmark og Sverige til at garantere Neutralitets-Conventionen, saaledes som den 1780 var bleven sluttet imellem Rusland og Sverige 1).

1) See Bilag No. 1.

Rongen af Sverige reiste selv til Petersburg, og den 16de December 1800 sluttedes imellem disse Røgter en Convention, hvis Hoved-Indhold var at forsvare den Sætning: frit Skib, frit Gods. Derhos bestemtes visse Regler, som hindrede Udvølsen af denne Ret til den krigsførende Magts Stæde. Danmark tiltraadte denne Convention kun betingelsesviis og med forsigtigt Hensyn til sit fredelige Forhold med England, hvis Forskyrrelse maatte tilfoie dets levende neutræle Handel et uløgeligt Saar. I samme Tone svarede Bernstorff den engelske Minister Drummond paa dennes Opfordring til det danske Hof til at give en bestemt Erklæring angaaende dets Hensigter ¹⁾: at det eneste Viemed var at beskytte sin uskyldige Fart, uden at ville fornærme nogen anden Stat. Men dette ubestemte Svar tilfredsstillede hverken det engelske eller det russiske Hof. Ruslands Keiser Paul befalede sin Minister ved det danske Hof, Nikasewitsch, at forlade Kjøbenhavn inden 3 Dage. Det danske Hof bekvæmmede sig derfor 16de Januar 1801 til en ubetinget Tilsværelse til den nordiske Convention, og Nikasewitsch vendte tilbage. Følgen af Conventjonen var, at der i England under 14de Januar lagdes Embargo paa alle danske, svenske og russiske Skibe.

Saa fiendtligen gik imidlertid ikke England tilværts mod Preussen, med hvilket det attraaede en fredelig Afgjørelse, for at befrie Hannover for Preussens Overfald. Stærke Roter fra Preussens Side og eftergivende fra Englands vegledes i Wintrens Løb, men kunde ikke forhindre, at Preussen den 3die April formeligent tiltraadte de nordiske Røgters Convention. I Parlamentet selv, som aabnedes den 2den Februar, maatte Ministerne vilkaarlige Færd undergaae en stærk Kritik. „Svorfor“, udbryder i Underhuset Grey, denne Nordens bjærve og træe Forsvare, „hvorfor bruges ikke samme Udseer mod Preussen, som forsvarer samme Grundføtning, at frit Skib gjør frit Gods?“ Det var i hans Dine en Politik, som var en stor Stat uærdig, ja et flammeligt og foragteligt Koncept, ikke at angribe Preussen, som holdes for stærk, og betragte samme som Ven, medens Sverige og Danmark fiendtligen angribes, fordi de ere svage. Han forlangte, at man skulde see sig om, førend man bevilgede nye Subsidier, og sølede ny Tillid paa Minister, som steds gjorde nye Forbringere, og bragte Slam og Glendighed over England. Det Engelske Ministerium var imidlertid vant til at høre bittere Sandheder af den talentfulde men lidet talrige Opposition, og var steds fæstet paa at see sin Politikk understøttet af Pluraliteten. Saaledes besluttedes en mægtig Flaades Affendelse til Østersøen. Forgjæves indgav den Danske Minister i England, Grev Wedel-Jarlsberg, en Note ²⁾, hvori det erklæredes, at Danmarks indgangne Forbindelse med de nordiske Røgter kun var defensiv, uden Hensigt at trænge Danmarks fredelige Forhold til England. Paa denne Note fulgte intet Svar, Flaaden afflede, og Maagt maatte sættes mod Magt. Denne Flaade bestod af 54 Orløgsseil, hvoriblandt 20 Linieskibe, som nærmede sig Kronborg den 24de Marts.

Baade Danmark og Sverige rustede sig imidlertid til Forsvar mod denne Svæds mægtige Herre, Danmark dog med meer Uvov end Sverige, fordi det første fiendtlige Angreb aabenbart stlede mod Kjøbenhavn. Forgjæves opfordrede den engelske Minister i Kjøbenhavn den danske Konge, eller rettere den danske Kronprinds, som allerede da stod ved Røret, til at fratæde Conventjonen, og at tilstæde den engelske Flaades Gjennemseiling forbi Kronborg til Østersøen. Den danske Kronprinds, som steds var redelig i sin Politikk, vilde ikke forlade sine Allterede; den engelske Minister fik sine Pæse og afreiste. Den engelske Flaades Gjennemgang gjennem Sundet stede ikke uden Sværdslag, da Kronborgs Kommandant fik Ordre til at beskyde den under Gjennemseilingen; men den stede uden Blods Udgydelse,

¹⁾ See Bilag No. 2 a.

²⁾ af 16de Januar 1801, indtaget i Bilag No. 2.

de de engelske Angler vare uden synkelig Vigtning paa Kronborg, og de danske Angler fra denne Fæstning gjorde ingen stor Skade paa den engelske Flaade. Deres som Sveriges Forberedelser til at indtage denne frygtelige Fiende havde været saa alvorlige ved Helsingborg, som Danmarks ved Kronborg og Kjøbenhavn, vilde den engelske Flaade ikke være sluppen saa vel igennem Sundet; men denne holdt sig saa tæt som muligt under den svenske Kyst, og undgik derved Fæstningen Kronborgs Kanoner. Historiske Sagn hente om, at Danmark handlede i denne Henseende med stor Trods mod sine Allierede end Sverige, og at dets Konge ikke ugerne som Skotlandets Gjenhæfte; men denne Fasthed laa ikke i den svenske Konges Karakter, og Sverige, der overtafledes af Krigen ligesom Danmark, kunde vanskeligere gøre sin Sømagt i Bevægelse, og lægge et Søbatteri paa det rette Punkt til Forsvar.

Den engelske Flaade lagde sig saaledes i god Orden roligen ved Den Høe. Den danske Regjering havde vissestaaet gjort forberedende Anstalter til at indtage denne uventede Fiende, der med en stor og veludrustet Flaade nærmede sig Danmarks Hovedstad, i det Haab ved en let Sejr at opløse de nordiske Magters Forening til Forsvar for dens Neutralitets-Rettigheder. England havde saa meget større Grund til at anfse Danmark som det vigtigste Led i den nordiske Forbundsforbæde, da Sundet ved Helsingør betragtedes som Nærseens Port, der kunde tillade Indgangen for de engelske Skibe til de baltiske Bænde, naar Sverige og Danmark være enige om at lukke det ved et kraftigt Søværn. Desuden havde Danmark en Flaade af 20 Skibsflibe i sin Orlogshavn ved Hovedstaden, samt tilstrækkeligt Material og Ammunition til at tillade og udbruse dem. Det havde paa Danmarks og Norges Kyster en Samling af Matroser og Sømand, som med Hensyn til Sømands-Færdighed og Mod kunde stilles ved Siden af Englands egne. I det nordiske Forsvar var Danmark saaledes vist nok det mindste, men vissestaaet det forholdsmæssigen stærkeste Led, og naar Tid og Penge gaves til at udbruse og bemands den særdige Flaade, kunde denne ikke ringesættes endog af Havets kolde Dronning. Men under Ringens nærmede Stilling var denne Danmarks Overmagt kun tilfældig, og kunde snart være et overvæltende Nægt. De norske Sømand, som være fordelte paa den lange Kyst i en livlig Koffardi-Tjeneste, kunde ikke i den Hast bringes til Stedet, og isse angik den danske Sømandsstyrke var ved Haanden samlet i Hovedstaden. Der mangte ikke saaledes Midler til at sætte den hertige Allynge af Orlogsskibe, som laae i Helsingørs Bælt, i Bevægelse, og den maatte være et hurtigt Vidne til Krigen og den Kjøbenhavns Med, uden at kunne løse et Skud. Det var overhovedet den danske Regjeringens Hæfte, at afgjøre Striden ved diplomatiske Underhandlinger, dets fordi den vilde lægge noget fiendtligt Sindelag for Dagen mod en Magt, hvis Værdsbød det var saa vigtigt at bevare til Vedligeholdelsen af en lyfkelig Freds og Neutralitets Tilstand, dets fordi Englands Politik formædelt Minister-Forandring hentydede paa en fordeligere Tilstand. Den engelske Minister ved det danske Hof havde derved ved et endeligt Ord tilreds, saa ofte han sporede forberedende Rusninger.

Danmark indskrænkede saaledes sit afgangne Forsvar til at opstille et fast Værn af Skibsflibe paa Kjøbenhavns Med, og at understøtte disse ved nogle mindre, bevægelige Fartøier, og at læne den hele Forsvarsklinie til det faste og vel bemandede Detroners Batteri. Saaledes lagdes 7 Skibsflibe, der, enkelte undtagne, som ubrugbare vare udstude af Orlogsskibenes Linie, i Slagtrælle, og deraf forte kun eet 74 Kanoner, de øvrige 64 og derunder, og til disse Understøttelse haledes 2 Fregatter og 6 mindre Fartøier i Linie. En lille Eskadre af et Par Orlogsskibe laae uden for Holpladsen og kom ei i Slag. For at bemands det faste Søværn presiedes i Kjøbenhavn, da den engelske Flaade allerede var i Sigte, alflens Gadeskangere, Skyggerkarle o. s. v., der for en Gaandpenge af 15 Rd. stædedes ombord paa det fornuende Batteri. Nogle modige unge Mennesker af Folkets højere Classer lode sig inddele i Corps, rede til at forsvare Hovedstaden i Tilfælde af Fiendens Land-

gang. Hos den bedre Deel af Hovedstadens Indbyggere herstede stor Forbittrelse over Englebernes uoldsomme Angreb, ledsaget af modige Beslutninger.

Den engelske Flaade commanderedes af Sir Hyde Parker, og Nelson var næstcommanderende. Det opvakte Misnoie i England, at Commandoen ei overdroges Admiral-Belken, der nyligen havde modtaget de meest hørende Beviser paa sin Konges Agtelse og Nationens højeste Bifald; men Parkers sindige Eftergivnehed og Agtelse for den store Sogheit jødende tilveels de af dette Forhold oplømne Vansteligheeder. Nelson valgte sine egne Forholdsregler i Slaget, og adlød ei Overadmiralens. Den engelske Flaade bestod af 20 Linieskibe, 8 Fregatter, flere Bombardere-Slupper og Brigger. Af denne store Flaade betascherede Parker Admiral Nelson med 12 Linieskibe, hvoraf de fleste vare paa 74 Kanoner, mod Syd for at udelægge den sydlige og svagere Deel af den danske Defensions Linie, medens Parker blev tilbage for at true den nordlige, og ved en fortreffelig Manøvre lykkedes det Nelson at overvinde store Vansteligheeder og bringe sin Flaade i den Stilling mod den danske Defensions-Linie, hvori den kunde gjøre størst Virkning. Imidlertid svækkedes den engelske styrke derved, at trende af Flaadens store Skibe — *Belona* og *Kunsel* — løb paa Grund, og kunde ikke tage Deel i Slaget. Nelsons Mandværdsøvelse, som forbedrede de medbragte engelske Lødsers usikre Veiledning, reddede Flaaden fra samme Skjebne. Ratten før Slaget var den engelske Flaade udsat for stor Ulempe formeddelt Nærheden af Striders Batteri paa Amager. Derfra kastedes nemlig enkelte Bomber, som truede med udelæggende Virkninger; men Bombefastningen ophørte, enten fordi der indtraf et Uheld ved Afskydningen, eller efter Befaling af Chefen for Artillericorpsen Oberst Rechenburg, eller fordi Communication med Landet var forbuden ¹⁾. Saa vis var imidlertid Nelson paa sin Seier, at han skal have lovet Parker at udelægge det danske Søværn i en Times Tid; men flere lange Timer anvendtes paa denne blodige Kamp.

Nedens saaledes Kirkeflokkernes Klang den hellige Hjærtorsdag den April tabte Folket til Guds Hæns i Danmarks Hovedstad, gled denne frygtelige Krigsflaade, begunstiget af en svielig Sydostvind, fra Kongedøbet under Admiral Nelsons Commando mod det danske Søværn, hvoraf den ene Trediedeel formeddelt sin Deltagelse kom lidet i Mden. Den danske Commandeur, Olfert Fischer, gav Ordre til at aabne Slaget Kl. 10^{1/2}, da den engelske Flaade nærmede sig Stubbide. Slaget varede i 4^{1/2} Time, og ikke alene i Fischers glimrende Beskrivelse over de Danstes Tapperhed, men og af Fienden selv tilfødtes det, at Forspartet fra dansk Side udfortes med mageløs Udholdenhed og Mod. Det paastodes i Fischers Beretning ²⁾, at den engelske Flid mod Slutningen af Slaget var betydeligen svækket, at flere engelske Skibe, hvoriblandt Nelsons eget, tilfaldt kun Skjod med enkelte Kanoner, ja at endog et Par Orlogsskibe havde strøget, men ved tilkommende Hjælp hedsede deres Flag igjen. Anderledes løb vistnok den engelske Beretning, efter hvilken Fordelen ganske havde været paa Englebernes Side, Tabet af Mandskab seghobbet større paa de danske Skibe end paa de engelske, hele den sydlige Defensionslinie deels udelagt deels erobret, en stor Mængde Fangter gjort, og den engelske Flaade bragt i en Stilling, saa Kjøbenhavns Bombardement kunde begyndes med tilbørlig Bivirkning, dersom ikke Danmark underkastede sig de af England gjorte Freds-Tilbud. Historien

¹⁾ Robert Southey i sin Bog „Nelsons Levnet“, oversat af Schaldemose, Kjøbenhavn 1838, fortæller Pag. 249, „at Kærjeblokket til Lykke for Flaaden var bleven ubrugelig; og enten kunde de Danske ikke erstatte den med en anden, eller de tabte Retningen i Mørket.“ Jährmann paastaar det som bekendt, at Skydningen ophørte efter Rechenburgs Ordre, som ansaae Afstanden (10000 Strid) for stor. Men paastaar derimod, at den standse, fordi Fischer havde signaleret Ophævelse af Forbindelse med Landet [jfr. Garbe, Dansk-norske Sømagts Historie 355—356.]

²⁾ See Bilag Nd. 3.

naa her, som saa ofte, bevæge sig i Midten mellem de forskjellige Beretninger 1). Da er imidlertid flere Omstændigheder, oplyste i de engelske Beskrivelser selv, som viser, at Nelson ei ansaa Seieren saa fuldstændigen afgjort paa alle Puncter, som den vandskodes. Overambiralen, Parker, gjorde flere Signaler, for at kalde Nelson tilbage, enden af Humanitets-Hjælpelse for at standse Bloddadet, eller fordi han troede, at Nelson vedede sig for vidt i sin nærværende Stilling. Nelson agtede imidlertid ikke paa Signalet, men fortsatte Slaget med sit hjærve og uovervindelige Sømands-mød, under den Hvirring, at han ved sin Ulydighed udsatte sig for Ansvarlighed og endog Livs-Straf. Det var imidlertid ikke alene hans Mod, men ogsaa hans Klogskab, som undrede ham af hans farlige Stilling. Efterat den danske sydlige Drimsoulinie var bragt til Landhed, holdt Nelson et Krigsraad ombord i sit Skib for at bestemme, om de Danstes nordre Defensivs-Linie skulde angribes med de mindst beståede Skibe; men Krigsraadet erklærede det eenstemmigen for klogeft at bringe Flaaden, der havde lidt saa betydelig af Fiendens Rugler, ud af sin farlige Stilling. At Nelson ikke satte den største Tillid til sin Seier, det viser hans Forslag om Baabenstilstand, som han under Parlamentairt-Flag lod gjøre, endssjønt han gjorde Humanitet og Agtelse for Danmarks Kronprinds til Hoved-Grund for sit Forslag 2). Hans Brev, der leveredes til Kronprindsen, lod saaledes: 3)

„Lad Nelson er beordret til at slaane Danmark, naar det ikke længere gjør Modstand; men dersom Jiden vebbliver fra Danmarks Side, maa Lord Nelson ikke alle de lydende Batterier, han har taget, i Brand, uden at kunne redde de tapre Danste, som have forsvaret dem.

Til Englandsrines Brodre, de Danste. 4)“.

Efterat Parlamentairen havde meldt sig hos Kronprindsen, lod denne strax sammende et Krigsraad. Kronprindsen havde selv været Vidne til Slaget, han havde bidraget til de i Land sendte Søares Besættelse, og havde forankallet den Hjælp, der kunde sendes over. Han var saaledes fremt til at ende denne blodige Scene, naar det kunde ske til Danmarks Vre. Han maatte betænke sig paa at udsætte Hoved-liden for det Bombardement, som let kunde iværksættes, efterat den ydre Forsvarslinie mod Syn var bleven sprængt. Desuden nærmede sig Parkers Division, som enden ikke havde været i Jiden, Balpladsen, ligesom de stridende Parkers Stilling her ikke var fuldkommen bestændt. Disse Omstændigheder bleve overveiede i det sammendatte Krigsraad; men hvad der imidlertid meest bidrog til Baabenstilstandens Indgælfelse var en Courcers Ankomst fra Petersborg, som bragte Efterretningen om Kæmpe Pauls Død. Om endog hans Eftermands, Alexanders, Tankemaade i denne

1) Englandsrines selv gjorde den danske Tapperhed sin Ret i dette Slag. Captain Foley, Nelsons Ven og stadigt Medlem af hans Krigsraad, roste de Danstes Tilberedelse til Slag, og erklærede, „at de syntes at være ligesaa gode Vindbøge som Englandsrines selv“.

2) Southey — see Oversættelsen Pag. 264 — tilskaar selv de store Fordele, som Baabenstilstanden bragte Nelson, og roser hans Klogskab i at bringe den i Stand. „Nelson — siger han — der ikke spildte et af de vigtige Medlister, som han paa denne Raade havde vundet, gav sine fornemste Skibe Signal til at lette Anker, det ene efter det andet. De havde Sandbanker at omsælle, vare for det meste ilde tilredte, og deres Vel førte dem lige forbi Trekroners Batterier“. Senere hen siger han: „Det blev snart klart, af hvilken truende Fare Nelson havde trukket sig ud.“ Han fortæller derpaa, at flere Skibe kom paa Grund ved at hale forbi Trekroner, og bleve sidende i den Tilstand i flere Timer. Det var vel saaledes ikke Humanitet alene, som ledede den store Felt.

3) Southey fortæller, som et Bevlis paa Nelsons Koldblodighed og Håndnærverelse, at, da man tilbød ham Oblat for at forsegle Brevet, afflog han det, og satte et hvidt Segl med Kal end sædvanligt for Brevet med de Ord: „Her er ikke Stedet til at synes tilfærdig og flodbeslæs.“

4) Nelsons Brev er her gjengivet i Oversættelse efter hans egenhændige Skrivelse, det forvares i danske Udenlandske Departements Archiv, og derefter er trykt hos Garde, aff. Skr. S. 385. De ældre Gjengivelser af dette Brev ere mindre nøiagtige.]

Hensende et var bekendt, kunde der dog af ham ventes en snidigere Færd og et fredekligere Sindelag. Der manglede imidlertid ikke Mand i dette Arigsvaad, som tilraadede Baabensstiftandens Udsflag, der af dem ansaaes som et Bevis paa Hændens Forlegenhed. Admiral Bille, der allerede før havde udmærket sig i Færdiaandens Tjeneste under sit Arvdsotog i Middelhavet, gjorde det Forslag ¹⁾ at hale ud med sin lille Escladre mod den svækkede Hænde; men Forslaget modtoges ikke, og General-Adjutant Lindholm sendtes ombord i Nelsons Skib med et Baabensstiftands-Flag, for at erfare Hensigten af Nelsons Tilbud i sin Note. Nelson havde imidlertid benyttet Baabensstiftandens Dieblitte saa vel til de Ellibes Frelse, som vare i Fare, og til at ruste sig til et nyt Angreb, at han nu kunde stemme sin Lone høiere. Nelsons Svar var den stolte Seierherres: „Blot Humanitet havde opmuntret ham til Forslaget. Han ansaa sig berettiget til at tage sine Fanger fra de erobrede Partier, opbrænde diøse, eller lade dem bortføre, efter som han fandt for godt, men af Ærbødighed for Kronprindsen vilde han ansee denne Seier for den største han nogenstinde havde vundet, dersom den vilde give Anledning til en lykkelig Forsoning og Forbindelse mellem Kongerne af England og Danmark.“ Med dette Svar stode Lindholm tilbage til Kronprindsen og blev af ham uforsvøvet derefter sendt til den engelske Overadmiral Parker for at aflutte Baabensstiftandens Billaar ²⁾. Under diøse Underhandlinger ophørte Slaget, hvilde Flag vaiede fra alle Skibstopper og Defensions-Batterier, og i denne rædfomme Tausched kunde begge Partier oversee Størrelsen af sit Tab. Nelson havde, som ovenfor bemærket, benyttet diøse kostbare Dieblitte til at redde sine Skibe af deres farlige Stilling, og hale dem forbi det farlige Trekroners Batteri. Dette var endnu uskabt, var vel forsynet med Artillerie, og havde en Besætning af 1500 Mand. Den af Engländerne paatænkte Erobring med Storm var opgivet, som under de nærværende Omstændigheder umulig. Efterat denne Fære var bortfærnet, kunde Nelson give sine Underhandlinget en mere trænde Gang. Han steg nu selv i Land for at handle om Baabensstiftanden, og førtes, ikke uden at være udsat for Molest af den hujende Pøbel, til Amalienborg Slot ³⁾. I hans Underholdning med Kronprindsen var der ingen Gæde paa den Pris, som Nelson lagde paa de Danstes Tapperhed, som han satte over de Franskes, og han udpegede enkelte unge Officere, hvis Mod og Conduite under Slaget havde høiligen befordret ham, og anbefalede dem til deres Konges Belønning og dets Fæderelands Ækhsomhed ⁴⁾. Under diøse Underhandlinger sluttedes omsider Aabensstiftanden imellem England og Danmark. Den første Venskælighed gjordes dets Ærbødighed, da Nelson vilde have den saa lang, at han, uden at forsvøves af den

¹⁾ En af vore Landmænd, som endnu lever i en ophøiet Stilling (S. Rosenfeldt?), var Kronprindsen nær, da dette Billes Tilbud gjordes, og han forsøgte, at Courcers Ankomst fra Petersburg gjerde Udslaget. R. Hans Død indtraf 23de Mars, og Liden synes et for hørt for en Courcers Flugt. [Denne Beretning er imidlertid fællagtig; thi Lidens om Keiser Hanss Død kom først til Kjøbenhavn den 8de April.]

²⁾ Det er blevet paaanket, at Lindholm under diøse Forhandlinger ikke brugte Conduite, og at han viste Nelson en Hofmands Gøflighed; men Lindholm opskafte sin Konges Billie, og hændte de Grunde, som foranledigede Kronprindsens Eftergivnenhed, og Ingen vil dable hans Ærbødigt for ten Mand, der havde den første Kamfandighed som Søhelt paa den Tid. Desuden var Nelson nu igjen i en Stilling, da han kunde gjøre Kjøbenhavn stor Molest. Lindholms Vind er forsvøret af en iagtholdig Landmand, og Løhner, som læser de af Jahrtmann fremlagte Original-Dokumenter med Dymarktsomhed, maa vel erkjende Fuldstændigheden af Ærbødigheden.

³⁾ Saaledes berettede den Lids offentlige Lidender og Privates Brøve. Det maa dog vel kun have været enkelte Pøbelstrig.

⁴⁾ Han skal i denne Samtale have sagt, at han havde deeltaget i 105 Esflag; men i intet var det gaet varmere til end i dette. Det var især den unge Lieutenant Willemoes, som han viste, trykkede ham varm i Gaanden, og anbefalede ham til Kronprindsen til høiere Befordring. Prindsen svarede ham, at dersom han vilde gjøre alle sine tapre Lieutenanter til Capitainer, beholdt han ingen Lieutenant i sin Esclat.

disse Flaade i sin Høj, kunde kun den svenske og russiske Sømagt, og fremdvinge Jorden i Roeden paa Englands Bistaar. Baabenstikmanden sluttedes saaledes paa 14 Uger med 14 Dages Ophold, og den anden Artidel i samme gjorde Danmarks Sømagt ukædelig for England i den Tid. Den indeholdt nemlig, „at hans danske Majestæts beoværnede Skibe og Faktorer skulde forblive i deres nærværende vittelige Tilstand, saavel med Hensyn til Beoværning og Equiperung, som til militair Position. Den Tractat, som er bekjendt under Navn af den beoværnede Neutralitet, skulde, saavel som Danmarks active Medvirksomhed dertil angik, være suspenderet, saalænge disse Baabenstikmand forblev i Kraft. Danmarks Kystfarer langs Jylland og Bornholm skulde derimod være usensløst.“

Disse som Slaget var langvarigt, saa at Parler under den lange Kamp havde kunnet til at afbryde, at den Tine, i hvilken Nelson havde lovet at ende Slaget, „at Djevlels lang“, saaledes var det og et af de blodigste Søslag, som den danske Søstrig havde at fremvise. Kun Slaget ved Abatur og Trafalgar kunde i historiskmæssigt Blodtab sammenlignes dermed. Seierherren havde imidlertid ikke store Forretninger at prale af. Kun nogle ubrugelige Blokkade, der mestendeis før Slaget var ubrugede af Danmarks Flaade, og hvis Krudt var bortskudt eller kastet overbord, faldt i Ziendernes Hænder. Om det bedste af Skibene, Sjælland — som dog siden ogsaa brændtes — opstod Strid med Nelson, idet dets Chef paaafod, at dets Flag ikke var strøget men bortskudt, og Stimpelen endnu valede fra Mastkappen. Den Officer, som blev sendt til Nelson for at afgjøre denne Sag, var en af hans gamle Bekjendte, og Nelsons energiske Sprog afgjorde ogsaa denne Tvist efter hans Dytte. Den største Deel af det gjorde Dytte lod imidlertid Parler opkunne, fordi Skibene et kunde føres til England uden at gaae tilgrunde. Ogsaa blev yttrede Nelson sin Misnøie, idet han stod i den Formening, at deres Børd og Fremkomsten vilde have givet Seierherren et godt Udbytte. Overhovedet viste Nelson megen Omfavnethed og ondt Lune under dette Angreb paa Kjøbenhavn med, enten fordi han sølte sig krænket ved at være bleven tilfidsesat for Parlet som Oberadmiral, eller fordi han ikke sankede de forventede Laurbær i dette Slag, og det satte Lune veeg først, da han kort efter Slaget udnævnedes til Oberadmiral for den britiske Flaade. Fra den Tid af beovæge Helten sig frriere, og hans Forholdsregler blev energiske; men Krigen nærmede sig sin Ende. Kun enkelte af de erobrede Skibe blev sendte til England, men ved Siden af disse maatte britiske sendes hjem i synkfarlig Tilstand, og en ny Undsætning hentes, for at fortsætte Krigen i Østersøen.

Tabet af Mandstab paa dansk Side angaves af den danske Chef først til 1600 til 1800 Mand, Dræbte og Saarede, men senere opgaves det senere efter en Forsøgelse af Admiralitets-Collegiet til 1020 Mand, nemlig 370 Døde, 104 Saarede, der siden døde, og 546 Saarede, som beholdt Livet. Blandt disse vare 10 Officerer døde, og 14 saarede. De Engelse undredes ikke lidet ved Synet af de mange Træsko-Helte, med hvilke de havde maalt Styrte. I dette Slag deeltog ogsaa nogle Officerer og Matroser, endstjandt ikke forholdsmæssigen saa mange som danske, og En af Veteranerne blandt Norges Statsraader, nylig afdøde Thomas Jæsting, gjorde sig dengang, som Lieutenant og Commandeur af Stykprammen *Laghuus*, ved sit Mod og sin rolige Conduite under Slaget saa fortjent til Kronprinsens Dyrskomhed, at han længe efter Skismisfæsen omtalte ham med stor Agtelse. I Forsvarstidens Skæppe udmærkede sig især Blokkadet Prøvestenen, der udmærkede Slagets Scene, og hvis Kanoner vare blandt de sidste som taug. Chefens, L. J. Passens, Pris gik paa den Tid igjennem begge forenede Nationer, og ved Siden af ham nævnedes Lieutenant, nu preussisk Admiral, Michael Wille, der

1) [Harde, Den dansk-norske Sømagts Historie 368—86, har en lidet forskjellige Opgave.]

2) [Han var dansk Contra-Admiral, men ved Pension af Preussen, hvor han 1820—1838 var Navigations-Directør i Dangig, og døde i Kjøbenhavn 27de Mars 1845.]

som troede Commanderende paa Brovektenen udmærkede sig ved sin Kærlighed, sin Tæmt til i en munter Stil at opløve sine Medkæmpendes Mod, og ved sin Udholdenhed i Kampen. Andre Navne nævnes ved Siden af disse med Hæder i Beskrivelsen over dette Slag ¹⁾.

Englænderne angav deres Tab til 953 Døde og Saarede, hvortilblidt ikke mindre end 68 Officiere ²⁾, hvortilmod de Danske forstørede dette Tab til mere end det Dobbelte. Men paa hvilken Side end Sandheden i denne Hensende monne være, og hvilken Deel end Historikskriverens Iver for at forherlige Landtsmands Bedrifter monne have i at forhøje Glandsen af dansk Tapperhed og at hævede det danske Flags Værd, saa er det vist, at dette Slag kan indføres i Danmarks Sø-Annaler, som et af de blodigste og for Danmark hæderligste, som de have at fremvise, fornemmeligen naar der tages Hensyn til Fiendens Overtagning, Danmarks uforberedte Freds-Tilstand, Stridskræfternes uforholdsmæssige Fordeling, og især til den store Søhelt, som anførte Englænderne i Slaget. Saaledes omtales dette Slag over hele Europa, og Fienden selv nægtede ikke det danske Flag sin Værd, omendstjont ogsaa han indflettede denne Seierskrands iblandt de herligste, som deenne paa engelske Sø-Seire saa rige Krig havde at fremvise ³⁾. Imidlertid deltog ikke alle danske Officiere i denne Roes: Capitainlieutenant Schulz og Stabs-Capitain Westerkholz, som med en Deel af Besætningen uden Chefens Ordre forlode Linieskibet Sjælland, bleve satte under Krigsret og en værdende Straaf overgik dem.

Baabenstilstanden endte foreløbigen disse krigerske Bevægelser, og under Rorsdens forandrede Politik fornemmelst Keiser Naavils Død vendte den forrige Freds-Tilstand tilbage. Hans Tronfølger, Keiser Alexander, var mere fredelig indet, og hans Bestræbelser for at tilveiebringe Fred med England gjorde alle fiendtlige Strid fra dets Side usødvendige. Den engelske Flaade viste sig for de stærkeste Havne, men foretog intet Fiendtligt, og en foreløbig Fred mellem de nordiske Magter og England sluttedes i Mai. Det omtvistede Neutralitets-Spørgsmaal stilledes i Bero, og da Efterretningen om denne Tronforandring i Rusland kom til England, ophævedes Embargoen paa alle nordiske Skibe, og Norges Handel paa England begyndte igjen i sin forrige Livlighed. Den definitive Fred sluttedes dog først i October, og da først gav England Danmark sine vestindiske Colonier tilbage.

¹⁾ Man see især Allens Beskrivelse [i Dansk Julekalender 1842 S. 41—84] og Jahrtmanns og Schiers Bemærkninger derover.

²⁾ Det største enkelte Tab, som Englænderne leed i dette Slag, var Capitain Riouss Fald, hvilken Officier ansaaes for den bedste paa Flaaden næst Nelson selv.

³⁾ Hvor upaaltdelig isørrigt Englændernes Opgave er over de Danstes Tab, sees deraf, at dette, Fangerne iberegnet, angives til 6000 Mand, endstjont alt Mandstæket paa den engagerede Descensions Linie udgjorde kun 5234. Deraf døde og saarede 1020 Mand, men af de Saarede helbrededes 546 Mand. Fange blev, efter at alle Nelsons Fordringer vare tilfredsstillende, [sefter Garde] 1779 Mand. Englændernes Tab opgaves senere i den Strid, som opstod mellem Parter og Nelson, af Parter selv til 2237 Mand. Kanontyrken paa de engelske Skibe var, efter Nelsons egen Tilraaelse, 1058, foruden Karonader, der meget beværede de danske Skibe; men af denne Kanontyrke kunde en Deel ikke bruges, fordi et Par engelske Skibe kom paa Grund. Paa de danske Skibe var Kanontyrken 626. Nelson beklagede sig for Lindholm over Fiskers Fremstilling af Slaget, og paastod, at intet af de engelske Skibe havde frøget, ligesom det ei forholdt sig saa, at hans eget Skib kun havde stude med enkelte Kanoner; men det vil usandsynliges, om Fisker, beruset af Forsvarets Held og Bidne til sine Landtsmands Tapperhed, bestrev Slaget med varme og i enkelte Puncter forbausede Træl — Rapporten af den Art gaar som oftest paa Stykker; men Nelsons Omfandtlighed lader ane hans Frygt for, at de Laurbær, som han i andre Slag saa hæderligen havde samlet, skulde anses vdsnede i dette. De Udtryk, som Nelson i sit Brev af 22de April 1801 til Lindholm bruger om Fisker, ere ligesaa usforjente, som den engelske Søhelt i høieste Grad uærdige. Lindholm forsvarede sin Vaabenfælle paa den værdigste og sundigste Maade, der afvæng Nelson selv Forsikring om dyb Agtelse og varme Venkabsfølelser for Lindholm. See Jahrtmanns „Gienlyd fra 1801“ i Nyt Arkiv for Søvesenet No. 3. Kjøbenhavn 1842.

Denne korte Krigstorden gav ogsaa Gjenlyd i Norge, og opsatte der første Jægt end i Danmark. Den danske Kornfart paa England og Holland var i de Dage endaa ikke begyndt, da Norge forbrugte alt Danmarks overskudige Korn, hvis Indførsel i Norge beskyttedes ved Løsd paa udenlandsk Korn. Danmarks meest indbringende Handel blev saaledes uforstyrret. Mange danske Optrindesfærere sendtes vist ud i Jærnandet, men de fleste af disse vare hollandsk Egenom, hvis Redere benyttede det danske neutrale Flag, medens Norges talrige Handelsflaade fast udelukkende sejlsede Nordøsten mellem England og Norge. Lykkeligtvis udbrød Krigen i Vinmaanederne, da Naturen lægger sit Jisbaand paa den nordiske Fart, og meer i disse Dage end i vore betragtedes som en Handelsbylle. Da Kornforsyningen sædvanligent stæer om Østen, og i hiin gylde Handels-Periode stæde meer fuldstændigen og betimeligen end siden har været Tilfældet, saa blev den korte Handelsstandsning ingen mærkelig Afbrydelse i Norges Handels-Virksomhed, og ingen Rød sporedes af Mangel paa Korn-Tilførsel. Et Par kornlastede Skibe fra preussiske Havne antages vistnok af Kystboerne paa Befalendet, som egenmægtigen fordeelte Ladningernes Indhold, men deraf opstod ingen videre Ulempe. Misforstaaelsen af Krigs-Tilstanden, da disse Skibe vare bestemt til England, og den Orden, hvormed Udbelingen stæde, formiddede Kovets Utilidelighed, og Resultatet af den i den Anledning nedsatte Commissions Undersøgelse blev kun, at Bedkommende maatte i dyre Domme betale det vænede Korn, ligesom Udlandingen fik fuld Værd for de røvede Været. De Kornrekancer, som herved dannedes, fulgte imidlertid Fjødernes Regnskaber i mange paafølgende Aar, og ere først i senere Tid blevne udflettede.

Tredie Capitel.

Briternes Oversald paa Kjøbenhavn 1807.¹⁾

Fra Slaget paa Kjøbenhavns Red 1801 til 1807 løsnedes intet Fiendeskud i de forenede Riger, og den dansk-norske Stat gjorde en fornøjet Høst af Handelens gylde Fordele, som Folge af sin neutrale Stilling. Den vindstribelige Borgers Velstand voredede betydeligen i dette Tidrum; der var Liv og Fremskridt i alle Rætningsveie, Munterhed og Tilfredshed hos alle Classer af Borgere, og Virksomhedens hede Afbrydelse havde ligesom fremkaldt en friskere Livlighed. Men saaledes var det Statens finansielle Stilling i dette Mellemrum. Denne svækkedes aarligen deels sumedelt en selvstændig Krigs-Tilstand midt i den dybe Fred, deels en misforstaaet og uheldig Anskuelse af Dagens rette Politikk, deels fordi den danske Regjering førte Søpøret mildere end en fornøstigt Statshuusholdnings strænge Kloghedsregler byde.

I dette Mellemrum var Europa i en fast uafbrudt Krigs-Tilstand. De mægtige Nationer fremstode til forskellige Tider, for i Forbund med England at stætte Kræfterne paa den franske Ørn, og standse Napoleons for det øvrige Europa odeliggende Planer. Men endnu var hans Udmyggelses-Tid ikke kommen, og i det her omhandlede Tidrum stæeg Napoleon over færdede Fiender til Wrens og Maglens hofeste Spids. Vel sluttedes Freden med England til Amiens 1802, og derved indtraadte en fæst almindelig Freds-Tilstand i Europa, men ingen af Parterne holdt sig Freds-villige efterrettelig, og Krigsluen tændtes snart paany mellem de gamle uforsonlige

¹⁾ [Udførligere og nyere Beretning om hvad i dette Capitel omhandles, findes i J. Aabers, Danmarks Krigs- og politiske Historie, 1ste Deel, og i S. G. Gardes, Dansk-norske Sømagts Historie, Kjøbenhavn 1852, S. 409—475.]

Spander, England og Frankrige. Efterhaanden stilledes de mægtigste europæiske Fastlandsmagter, Østerrige, Rusland og Preussen, sig ved Englands Side mod Frankrige, men alle med lige Uheld. Østerrige maatte kjøbe Freden med Opoffrelsen af store Landstrækninger og af rige Statsindtægter, og ved Fredsslutningen i Lissit beholdt Preussen lidet meer end det Halve af sit forrige Statslegeme og Statsindtægt. Rusland beholdt vel sit kolossale Rige ubeskåret, og takkedes med en Stamp af sin uheldige Allieredes Land, men sin politiske Osværgt og en Deel af sin Krigshæder efterlod det paa Østerrigs og Friedlands blodige Bal. Det er imidlertid ikke Europas men Nordens Tilstand vi have at beskrive.

Krigens Rørmelse til Danmarks tydske Stater bevægede Kronprindsen til at flytte over til Holstern 1803, der at danne en Høffat, og holde en Armees paa Krigsfod. Dette Skridt, der uden Tvivl kan betragtes som den første og nærmeste Anledning til de tvende nordiske Rigers Skilsmisse, paadrog den danske Kronprinds haanlige og skarpe Bemærkninger i tydske Journaler og i den franske *Moniteur*. Disse krigeriske Demonstrationer ansaaes som et uagtigt Værn mod Frankriges kolossale Magt, der ligesaa meget lod sig standse ved en Grændsepæl, eller ved nogle paa Grændsen opstillede Compagnier, som ved den Armees Række, der var opstillet i Holstern. Andre Artikler i offentlige Blade anførte derimod til den danske Regerings Forsvar, at en bevæbnet Neutralitet i krigeriske Tider som disse var nødvendig for at hindre Grændse-Molest og Streifepartiens Indtrængen, at Danmarks Armees, som bestod af 70,000 Mand, var stor nok til at holde det i Respekt hos de neutrale Magter, at mindre Stater end Danmark paa denne Maade søgte at holde Krigens Rødfler fra sine Grændser, og at Krigsmagtens Øvelse bedst stede i samlede Massers militære Evolutioner¹⁾. Men vist er det, at Statens Finantsvæsen gik tilgrunde under de store med denne Krigs-Tilstand forbundne Omkostninger, uden at vi ville indlade os i at bedømme, hvorvidt den daverende gaadefulde Politiks uforklarlige Forviklinger gjorde dette Skridt tilraadeligt. Historieforfatteren nævner Rygter og Sagn, som i hine Dage vare i Omløb, som fjerne Grunde til Kronprindsens Ophold i Holstern med Armeen, uden at han vover derpaa at lægge nogen Vægt. Det paastodes nemlig, at han, endstjønt i Virkeligheden allerede Statens Styrrer under sin kongelige Faders Svagheds-Tilstand, fandt mere Behag i et eget kongeligt Hof, afsondret fra det Høvenhavnste, og især at Kronprindsessen havde Fortjærlighed for sit tydske Fosterland og for Kiel og dens Omegn, som herligen forstjønnedes under Hoffets Ophold, og høstede Gavn af dets Nærverelse. Men den dansk-norske Stat leed i finantfiel Henseende betydeligt. Derhos kan det ikke nægtes, at Danmarks Anstængelser paa den militære Bei hverken stode i Forhold til denne lille Stats indvortes Kræfter, eller dens udvortes politiske Stilling i Europa. Den dansk-norske Stat havde en Land-Armees paa 70,000 Mand, hvilken, fordeelt paa 2½ Million Mennesker, som dengang omtrent var dens Indbyggernes Tal, udgjør en ligesaa stor Armees, som den Frankrige i sin revolutionaire Selvfændigheds farligste Periode og under de circulerende Papirers største Forværrings-Flugt havde paa Benene. Desuden havde Danmark en Flaade, som med Hensyn til Skibenes Mængde, herlige Udrustning og fortræffelige Tilstand høvede Danmark til en unaturlig Rang af Europas Ate eller Ste Somagt, endstjønt det i denne Flaades bedste Tilstand kun havde forsøgt at bemane en liden Deel deraf, ligesom det ei heller dertil havde et tilstrækkeligt Antal Søfolk, naar ei al Koffarbisart skulde standse. Flaaden bestod nemlig 1807 af 20 Linieskibe, som forte fra 80 til 60 Kanoner, foruden 2 paa Etabelen paa 74 Kanoner, 16 Fregatter fra 38 til 12 Kanoner, foruden mange Brigger og mindre Fartøier. Men ikke alene Flaadens Bygning, men og dens Vedligeholdelse var forbunden med store Omkostninger. Orlogsværftet i Kjøbenhavn

¹⁾ See Politisches Journal, Jahrgang 1803 Pag. 855 ff.

er mere beregnet paa at bygge end paa at reparere Skibe, og efter en kort Cyclus af War udfyldedes det ubrugte Linieskib, og en ny Phoenix opstod af dets Afse. Saa uhyre Anstrengelser maatte udelægges en lille Stats Finantser, uagtet dens blomstrende Handel og Børgernes fremadstridende Kæringsøve. Danmarks Stjebne paa Finantsernes Dei, formædelsk dets overspændte militaire Stilling og mangeshaande finantsele Midelfærter, forudsagdes allerede før den Tid af oplyste og fedrelandskindede Forskætere; men Diktningen optoges med Wishag, og hørtes med Eigebyldighed. I det Tidrum, som vi her behandle, var Danmarks Regjering i den uheldige Stilling, at den ved overspændte Anstrengelser udelagde Statens Finantser og Pengesæfser, og formædelsk denne Afsæftilde fremledte den just den Krig, som den ved disse Opoffelser søgte at afværge. Vi komme nedenfor tilbage til denne Gjenstand; her bemærke vi blot, at den danske Statsgjæld, som i Aaret 1799 udgjorde omtrent 28 Millioner Rigsdaler, var ved Krigens Begyndelse 1807 steget til omtrent 42 Millioner, og at Seddelmassen i samme Tidrum var steget fra 16 til 27 Millioner Rigsdaler.

Efter Slaget ved Friedland i Junt Maaned 1807 forandrede atter Europas Stilling, og Napoleons slagus Fiender kastes for den franske Seierherres Fod. Indsætningen ved Tilsit var udelæggende for Preussen, ydmiggende for Rusland, og isolerede England saa godt som fra enhver Alliance paa Fastlandet. Kun Sverrige blev sin Allierede tro, og den svenske Konge fortsatte i sin haardnakkenhed og sit Had mod Napoleons afmagtigen Krigens Efterspill, der berøvede Sverrige sin sidste tykke Provinds. Men, uovervundet og seierrikt paa Havet, var England langt fra at vilde høre sig under Napoleons Overmagt; det gjorde ikke engang Wine til Fredsforslag. Det samme Forsaar havde det med uhyre Anstrengelser udrustet en Flaade med Sandgangstrapper, for at underkøtte dets Allierede i Kampen mod Napoleon paa Østersøens Kyst, og den forfærdede Afsendelse deraf til Balpladsen paadrog England bitter Bekvæmdelse af dets Allierede. Eftretæuingen om Krigens uslykkelige Udfald og den derpaa følgende Fred forandrede Englands Planer og den udrustede Flaades Bestemmelse. Denne Forandring begroves imidlertid i en dyb Hemmelighed af det engelske Cabinet, og med Sandhed kunde Castlereagh sige i Parlamentet den 31te Juli, „at den Magt, som var Gjenstanden for denne Expedition, Intet skulde høre dærom, for den blev rammet af det dødelige Slag.“ Anden Gang var det det uslydige Danmark, som skulde bløde, uden paa den stærreste Raade at have trænet eller fornærmet den engelske Leopard. Det var i Danmarks højeste Interesse at vedligeholde en venkabelig Forstaaelse med England, som var det Centralpunkt, hvorfra begge Rigers Handels-Beftand udgik. Danmarks vigtige Handel paa de transatlantiske Bænde, og dets Kornhandel paa Norge, saavel som de vigtigste Grene af Norges Handel og Skibsfart, hvilede paa Fred med England som paa et uundværligt Fundament. For at bevare denne Fred havde Danmark paadraget sig Englands bittere Fiendes Misnøie. Aldrig nogenfinde var vel en grusommere og uretsfærdigere Krig paaført et uslydigt Land, aldrig nogen Magt mindre forberedt paa et troløst Angreb. I sin Freds- og Neutralitets-Tilstand var der ingen europæisk Stat, med hvilken Danmark ansaa sig i et fredeligere Forhold end med England, og intet Stridt var foretaget til Beskyttelse mod denne Havets stolte Herre. Dets herlige Flaade og fyldte Arsenaler laas uden tilstrækkelig Beskyttelse inden for slet befæstede Mur, og Kærnen af dets Landarmee var trukken over til Fastlandet til en unyttig Beskyttelse mod Englands haardnakkede Fiende. Den danske Kronprinds og hans Raad nærede ikke mindste Frygt for et skendtligt Overfald af England. Men det engelske Cabinet ansøe Muligheden af, at Danmark skulde tvinges til at forsøge dets Fienders Antal, at den herlige danske Flaade skulde falde i Napoleons Hænder, styrte Frankriges Kræfter til at møde England paa Havet, og spærre Østersøens Port. Da det engelske Ministerium siden skulde forsøare dette voldsomme Stridt mod sine bittere Dpponenten i Parlamentet, og retfærdiggjøre det for den

engelske Nation, hos hvilken Danmarks Lidselse fandt store Sympathier, paaføbedes, at Kongen af England havde faaet den bestemtste Efterretning om, at Frankrigs nærværende Hersker havde besluttet Holsteens Occupation med en militær Magt, sa at ubelufte England fra alle sine Forbindelses-Kanaler med Continenten, at tvinge Danmark til at spærre Sundet for England, og benytte den danske Sømagt til Landing i Storbritannien eller Irland". Imidlertid er denne Paafands Gyldighed aldrig ved noget offentligt Dokument bleven beviist. Den blev paa det bestemtste modsaet af det franske officielle Blad, *Moniteur*, og Danmarks *Bernstorff* nægtede høitideligen Tilværelsen af et saadan Forbund med Danmark, der noksom gjendrovet af hele Danmarks Færd. Napoleon, som ikke selvend tillod sig heftige Talemaader mod sine Fiender, kan maaskee ved ubestemte og løse Ytringer have foranlediget en saadan Formodning; men i Øvrigt var det aabenbart, at England, i sin Forbitrelse over sin arrigste Fiendes Fremstribt, havde snarere dannet sig et Strættebillede om hvad der i Fremtiden kunde ske, end grundet sin Frygt paa Kjenndtgjæringer og et vitteligt Forbund. — Den voldsomme Beslutning blev imidlertid tagen og grusomt udført.

Den engelske Flaade, som afgik til Sundet, bestod af et Admiralstib paa 98 Kanoner, 17 Kniestibe paa 74 og 5 paa 64 Kanoner, foruden 9 Fregatter fra 32 til 38 Kanoner, 22 mindre Fartøier og 500 Transportskibe med Tropper, Proviant og Krigsfornödenheder. Landtroppernes Antal, efterat de vare blevne forøgede med de Afdelinger af den tydske Legion, som befandt sig paa Den Ryger, og var bestemt til at understøtte den russisk-preussiske Armees Operationer ved Østersøen, beløb sig til 33,000 Mand. Lord Gambier var øverste Admiral paa Flaaden; Cathcart kommanderede Land-Armeen, og Admiral Eslington en Afdeling af Flaaden, som afgik til Væltet for at assistere Communicationen imellem Sjælland og den i Holsteen staaende danske Armee. Med denne frygtelige Krigsmagt, som, om den et Par Maaneder før var landstegen paa Østersøens Skyer, vilde have kunnet udføre hæderlige Bedrifter til Berners Tars, skulde Danmark midt i den dybeste Fred overvældes og knuses.

Flaaden afgik fra England i 2 Afdelinger den 27de Jull og 2den August, og allerede den 3die August antrede den første Afdeling paa Helsingørs Red. Denne Gang slog ikke den engelske Flaade sig igjennem Sundet; den lskede sig derigjennem som Ven og saluterede Fæstningen Kronborg. Admiralen lod Sundtolden betale og forsynede sig med Forfriskninger i Land. Nu begyndte først Underhandlingerne med den danske Regjering, og den venlige Masse aftastedes. Til den daværende engelske Minister i Kjøbenhavn, Garkle, kunde disse Underhandlinger ikke betroes; thi denne ædle og retslafne Mand havde selv søgt at overbevise sit Hof om Danmarks trofaste og rebelige Sindelag, og, da hans Forestillinger vare unyttige, modtog han gjerne en forandret Stilling og forlod misfornøiet en Post, som han ikke længere med Hre kunde beklæde. Billigere Redskaber fandt den engelske Regjering i sine tvende andre Sendemænd, Taylor og Jackson. Men Taylors Forestillinger i Kjøbenhavn hos den yngre Bernstorff, og Jacksons i Kiel for Kronprindsen og den ældre Bernstorff kunde ikke bevæge den danske Regjering til at indgaa paa Englands Forslag, der vare alt for ydmygende og for Rationalæren krænlende. Der var intet Valg; det svage og uforberedte Danmark maatte vove den ulige Kamp med sin magtige Fiende, der krævede Intet mindre, end at Danmark skulde overgive sin herlige Flaade i Englands Bold, som et Deposikum indtil den almindelige Fred ¹⁾. For at vinde Tid henviste Kronprindsen Jackson til Kjøbenhavn, hvor hans kongelige Fader opholdt sig, og selv reiste han forklædt fra Kiel ligeledes over Væltterne derhen. Paa denne Reise var Kronprindsen i den siensynligste Fare for at blive optaget af Englænderne, og slap kun igjennem ved en dansk Sø-Officers Aands-

¹⁾ Danmarks Erklæring i Anledning af Fredsbrønden findes i Bilag No. 4.

arriverte. Hans Ankomst til Kjøbenhavn opvakte den første Glæde; thi den engelske Flaades Nærmelse og Taylors Trudsel angrede den saa godt som forsvarsløse Hovedstad. Men Glæden forvandlede sig til Betyrning og Stræf, da Kronprindsen efter et kort Ophold, i hvilket Aftale blev gjort med Fæstningens Commandant, General Peyman, om Hovedstadens Forsvar, forlod Kjøbenhavn med en Tilfredighed, der lignede en Flugt. En Proclamation, som opfløges paa alle Hjørner, bekendtgjorde, at Kronprindsen ilede tilbage til Holsten for at føre danske Tropper over Bæltene til Hovedstadens Hjælp. Kronprindsen havde vist nok sine Grunde til, under de forhaanden værende Omstændigheder, at forlade Kjøbenhavn, hvor hans Anærelse let kunde forvile Statens Stilling; men vist er det, at hans Bortreise opvakte Stræf og Modsigelse iblandt Hovedstadens Indbyggere, som havde gjort flittig Regning paa at han, efter sin kongelige Fædres Fredrik den 3dies Exempel, heller ikke havde døet i sin Rede, end forlade den i Færens Stund. Svage vare derhos de Midler, hvorved Hovedstaden skulde forsvares mod den mægtige Fiende. Af Danmarks store Armeer vare kun 5000 Mand cantonerede i Hovedstaden, hvortil kom 6 Batailloner Landværn, Kjøbenhavns Borgerstab, et frivilligt Jægers-Corps og et Studer-Corps; men de sidste Afdelinger af denne Krigsmagt manglede den tilbørlige Dække, endstjønt Folket vissest ikke manglede Mod. Med denne ubetydelige Magt, ved disse tildeels lidet øvede Tropper skulde Fæstningens Kanoner besættes og Udsald gives mod en Fiende, som, naar han havde gjort sig Ryggen fri, kunde bringe sine Dødeligheds-Raffiner alt nærmere og nærmere den uhyggelige Stad. Mere betryggende var Søværnet paa Kjøbenhavns Kbhed. Den blodige Erfaring, som var hentet fra Slaget den 2den April 1801, havde foranlediget Oprettelsen af flere faste Batterier paa Kjøbenhavns Kbhed, og disse vare besatte med tilstrækkeligt og dygtigt Sømandskab. Denne Gang forandrede Fienden saaledes sin Angrebs-Plan. Flaaden indskrænkede sig til lidet betyvende Skjærmydser med det danske Søværn, hvoraf Jævelen snart var paa den ene snart paa den anden Side, og han concentrerede sin hele Kraft paa Landtroppernes Landsættelse og Hovedstadens Beskydning fra Landhæden. Til at forhindre Landgangen vare kun utilstrækkelige Midler forhaanden. Landværnet var usøvet og tildeels adspredt, Officererne ukundige i at lægge Planer til en alvorlig Modstand, og Material og Ammunition fattedes paa det rette Sted.

Saaledes landede, uden synderlig Modstand fra dansk Side, Hoved-Afdelingen af den engelske Landmagt den 16de August ved Vedbek; den hannoverske Legion, som kom fra Rygen 6 til 7000 Mand stærk landede ved Rjoge, og desuden landedes 5000 Soldsater og Matroser. Mod denne Magt opstillede sig ved Rjoge Generalerne Castenckjold og Dyholm med omtrent 10000 ¹⁾ Mand slet bevæbnede, lidet øvede og slet ansatte Landværnstropper. Mod dem rykkede Generalmajor Arthur Wellesley (senere Hertug af Wellington) og vandt en let og ublodig Seier. En Femtedeel af denne Landværns-Stare toges til Fange, Resten joges paa Flugt og adspaltedes uden nogenstunde meer at samle sig. Denne hele Landværns-Krig var en jammerlig Farce i dette blodige Sørgespil, og den engelske Historie har vissest ingen Læst, naar den gjør denne Seier til et Blad i Wellingtons Laurbærkrands. Ligesaa overdreven, før ei at sige ubillig, var vist nok den Anklage, som siden blev ført over Wellingtons Tropper, der beskyldtes for at have udmærket sig ved en haard og røverisk Jædt ved Rjoge. Denne Stad maa have lidt meget før, under og efter Slaget — Blod og Ran er Slagenes Ledfager —, men den leed maaste ligesaa meget af Landsmænd som af Fiender, og Skylden var neppe Wellingtons. Han holdt god Disciplin, og beskyttede ved Sæuegarder, naar de forlangtes, Herregaardene i Nær-

¹⁾ [Ræder angiver (Danmarks Krigshist. I. 196) den danske Styrke ved Rjoge til omtrent 5700 Mand Landværn, foruden et Par tusinde Mand Kjøpmilitice, det hele Corps næsten uden Befalingsmænd.]

heden af Armeen mod omstreifende Marodeurer. Flere Herremænd, og deriblandt G af Forfatterens Venner, have stedse omtalt Wellingtons Forhold med Agtelse og Erkjendtlighed ¹⁾. Den danske General flygtede med den lille Rest af Landværns-Armeen, som angives til nogle 100 Mand, til Falkter, hvor og nogle regulære Tropper samlede sig, som paa Overfarten fra Holsteen havde undgaaet Fiendens Narvaagenhed.

Efter denne lille Landværns-Krig tynde nu den engelske Armee nærne sig det Punkt, hvorfra den kunde lade sine Edeløggelses-Maskiner spille mod Hovedstaden. Intet Punkt var dertil bequemmere end, Fredriksbergs Balle 1½ Hjerdingvei fra Kjøbenhavn, der behersker Byen, og hvorfra den kunde beskydes og tilintetgjøres. Der stede vel hyppige Udfald fra Hovedstaden, og Blod flød paa begge Sider under disse, men den danske Magt var alt for ubetydelig til at derved nogen alvorlig Forstyrrelse kunde stee i Fiendens Forberedelser. Ved Landstigningen havde den engelske commanderende General ladet udstede Proclamationer i Sjælland, der i Materie og Form vare lige usfuldkomne og inkorrekte ²⁾. Indholdet deraf gik i Grunden ud paa en Opfordring til det danske Folk, til at kaste sig i Armene paa en Nation, der teede sig som Danmarks værste og grusomste Fiende, forat befrie Danmark fra Overfald af en Magt, der ikke havde givet det nogen Anledning til Frygt. Men det var ikke med Grunde, men med Bomber og Kugler, at Englands Styrtte viste sig i denne uretfærdige Krig mod Danmark. Den danske Regjering svarede paa Opfordringen ved en Krigs-Erklæring, som havde Sandhedens Styrtte og Ustyrdighedens Kraft; men Argumenterne understøttedes kun med soage og vaabenløse Hænder. Den engelske Opfordring fandt ingen Gjenklang hos det danske Folk, og Fienden spottede Sandhedens Ord. Det var imidlertid almindelig Tale, at der var Misfornøielse i den hannoverske Legion, som var uvillig over dens ambulatoriske Kalb, og nødiges lod sig bruge som Redskab til den grusomme Udfærd mod Danmark. Det paastodes endog, at denne Legion vilde have været let at overtale til at forlade Englands Fane, naar der havde været mere Kraft og Klogskab i Modstanden fra Danmarks Side, end under saadanne Omstændigheder var mulig. Vist er det, at flere hannoveranske Soldater forskat sig i Sjælland, da Legionen forlod Den, og Nogle af deres Efterkommere leve endnu paa Danmarks Stetter ³⁾.

Den 1den Septemfer vare Engländerne færdige med deres Bombardements-Liiberedelser, og den paafølgende Nat gik Brand og Edeløggelse over det ulykkelige Kjøbenhavn. Bombardementet varede med korte Afbrudelser i 3 Dage, og da alle Slutnings-Anstalter vare tilintetgjorte, al Modstand umulig, og Fienden kunde slynge sine Bomber over hvilken Deel af Byen han vilde, maatte det have været Maferi og Umenneskelighed længere at fortsætte den ulige Kamp. Den danske Poistkommanderende maatte saaledes indgaae en haard Kapitulation ⁴⁾, efterat han først havde sammenkaldt et Krigsraad og hørt Medlemmernes Mening. — Vi afholde os fra detailleret at beskrive disse Rødsels-Scener. Baade i Danmark og Norge leve endnu Mange, som vare Dødvidne dertil, og den Lids Blade ere fulde af disse blodige Scener. Grusomheden var paa den engelske Regjerings Side, der uretfærdigen og lumst befalede Kjøbenhavns Bombardement, men ikke paa dens Redskaber, der paa trigerst Wiis udførte den grusomme Befaling. Vi indskrænke os kun til den Bemærkning, at Kathedralkirken tilligemed 305 Gaarde og Huse afbrændte, 1200 andre

¹⁾ See Bilag 4 Lit. b.

²⁾ Proclamationen, som oprindelig er skreden paa Tydsk og ledsaget med en dansk Oversættelse, er saa stet sammensat, usammenhængende og ulogisk i Originalen, og saa forvansket i Oversættelsen, at den ei fortjener at optages blandt vore Bilag. Da ingen dansk Mand var at overtale til at oversætte dette Stykke, er Oversættelsen gjort af en Svenske, og Documentet selv røber noksom sin Ræster.

³⁾ De fleste vendte tilbage til Tydskland.

⁴⁾ See Bilag No. 5.

Huse- og Skabsdagedes mere og mindre; store Forraad af alle Slags, herlige Bibliotheker og Konstsamlinger, og flere Kostbarheder gik op i Røg; 1100 af Stadens Forsvarere og dens Indbyggere dræbtes under Byens Forsvar og under Bombardementet, eller døde af dens Følger, 800 kvæstes, og flere tusinde Familier *) vandede mellem hverandre paa Gader og Strader, for en kort Tid huusvilde. Der vare saa faa Familier, som jo havde en Død, en Saaret, eller et Belfærds-Lab at beklage. Imidlertid herskede der ingenlunde den Modløshed i den bestormede Stad, som man under saa fergelige Omstændigheder skulde formode. Almindelig Ulykke giver gjensidigt Mod. Alle vare beskæftigede med at slukke, redd. og opmuntre hverandre indbyrdes, og der hørtes mere Forbittrelse over den grusomme Fiendes Voldsomhed, end Jammer og Klage over den overhængende Fare. Det var bleven et Slags Studium at granske Bombernes Flugt og undgaae Nærheden af deres Explosion. Kun de Huse opfyldtes med Sorg, som havde en Frænde eller Ven at bægge, — Belfærds-Lab ringeagtedes aldeles. Efter 3 Dages Waagen, Arbejde og uafbrudt Anstrengelse for at afværge den værste Fare henvandt den hele By, som ei var stillet paa Bagt, efterat Bombardementet var endt, i en dyb Slummer, og opvraagnede til sorgeligere Beskæftigelser, end under Bombardementet selv vare anstillede. Efter Waabenstilstandens Afslutning besøgte Hovedstaden i al Fredelighed af den skendlige Hærs Krigsmænd, og Benner og Ziender blandede sig med hverandre paa Kjøbenhavns Gader; men ved alle Leiligheder vistest Englænderne, baade af den hedre Deel af Indbyggerne og af Pøbelen, at de vare uvelkomne Gæster. Forbittrelse og Haan læstes i mange Dan- ners Ansigt ved Modet med de Engelse †). Flere af disse sølte den Danmark af den engelske Regjering tilføjede Vold, og taalte roligere denne Udfærd.

Capitulationen satte England i Besiddelse af Danmarks Flaade, som havde tjent det til Baastud for denne blodige Krig. Admiral Bille havde foreslaaet at tilintetgjøre Flaaden, og Kronprindsen afsendte en Officier, Lieutenant Steffens, over Bøllset for at befale dens Odelæggelse ‡); men Beymann vovede ikke at udsætte Byen for ny Fare ved Branden, og at forbitte end mere den vrede Fiende. Da Billes Raad blev forkastet, nægtede han at underskrive Capitulationen. Steffens naaede ikke Kjøbenhavn, for Capitulationen allerede var afsluttet. Saaledes faldt i Englændernes Hænder 18 Linieskibe, 15 Fregatter, 6 Brigger, 25 Kanonbaade. Et Par paa Stabelen staaende Linieskibe bleve ophugne og fordærvede. Med Flaaden skulde alt dertil hørende Sømandsgods (naval stores) udleveres; men det er næsten utroligt, til hvilken Læghed Fienden nedlod sig under denne Plyndring. Hædersmanden, Capitain, siden Commandeur, Rosenvinge, som fra dansk Side skulde overgaae Røvet, klagede over, at Englænderne toge Søandværternes Redskaber, private Eiendomme, som tildeels tilhorte Mandskabet, tildeels Borgere i Byen, ja de forsmædede end ikke Døre, Binduer, Dvne med det mindste Tilbehør, selv Kirkenes Sølvtøi, chirurgiske Instrumenter o. s. v. §) Kun enkelte Ting undgik Fiendens Opmærksomhed, ligesom Dokken selv, denne dyrebare Stammemoder til saa mange kostbare Flaader, blev ufladt,

*) Disse Tal kunne efter deres Natur ikke være nøiagtige; men Antallet er vist ikke for stort, da mange Individer sporløst forsvandt.

†) For ikke at nedtjige i en alt for vidtløftig Detail, der ei vilde passe til denne Beskrivelse, have vi i Bilag No. 6 tilføjet et Nødvædnes Beretning om dette Bombardement.

‡) Kronprindsens Brev til Beymann findes i Bilag No. 7.

§) Den engelske Flag-Capitain, Sir Home Popham, om hvem en engelsk Journal sagde, „at han kunde plyndre en Fiendes Døl paa den fuldstændigste og meest sciens- tificke Maade“, beskyldte Rosenvinge for at han havde stjult flere Magasiner paa Helmen. Rosenvinge forbrede Popham paa Pistoler, men efter Admiral Goobes Røg- ling tilgavdes Sagen saaledes, at Popham gjorde en offentlig Apologi i flere engelske og danske Officierss Karværelse, og tilbagetalde sine Udtryk. Der fattedes ikke paa Vidner fra begge Mariner, da Popham var lige forhadt i dem begge. See Nytt Ar- chiv for Søværnet, redig. af Dahlerup, IX. 186. Rosenvinge, Korfatterens Svoger, taledes ofte med ham med Harm om Englændernes Færd ved denne Leilighed, og om sine smertelige Følelse ved denne Udlevering.

og kom snart igjen i Virksomhed ved Tilflydelse fra Danmarks store Egeftove, deels ved Saver deels ved Salg. Dette Ran af den herlige Flaade udbredte i øvrigt stor Skummer over begge Riger, og der fandtes kun liden Trøst i de offentlige Blades Hentydning paa enkelte Perioder i Danmarks Historie, da dets Flaade havde været i ligesaa slet Tilstand som dengang.

Indstribningen af Holmens Effecter begyndte den 12te October og endte den 20de, men paa Hjemreisen oversaldtes den engelske Flaade af Storm, der oplugte en Deel af Rovet. Den danske Flaade modtoges af den engelske Følge med Laushed, uden at Seierherrerne hilse des med de sædvanlige Jubelraab; Folket sølte at denne Seier var ingen Hjeltebaad, og i de engelske Blade læste man Bitterhed mod det engelske Ministerium. Om Englændernes Dyrkelse i Sjælland læses forskjellige Domme, men i Almindelighed maa det vel tilføies, at de som Fiender, paa nogle enkelte Officierer nær, ikke viiste nogen grusom Udfærd. Flag-Capitainen, Sir Home Popham, ansøres sædvanligen som et villigt og grusomt Knebflab for det engelske Ministeriums Boldsfærd. Hans Valgsprog var: Ild og Sværd; og ved hans Side stode nogle enkelte Krigsmænd, der vare ham lige i Tænkemaade. Derimod nævnes de engelske Generaler Burrard, Baird og Warde, de tydske Generaler Linsingen og v. d. Decken og Admiral Hood selv som humane Mænd, der stræbte efter at overholde Orden og Krigstugt, og paa den mildeste Maade at udføre grusomme Beslutninger. En af Forfatterens Benner, Slotsforvalter Bogt, i hvis Huus engelske Officierer gik ud og ind i Beleiringstiden, og som hidrog meget til, at der af Fienden viistes Staaansomhed mod Frederiksbergs Slot og Omegnen, har forfiktet ham, at Englænderne vare, som Fiender, lettere at tilfredsstille og viiste sig mere eftergivende, end Franskmændene siden, da de som Benner og Allierede indqvarteredes paa Frederiksbergs Slot. Især kunde han ikke noksom rose Chefen for det hannoveranske Corps, General Linsingen, som med blødende Hjerte udførte Englands haarde Beslutninger mod Danmark.

Danmark opfyldte troligen sine ved Capitulationen indgangne Forpligtelser, og det engelske Ministerium skammede sig ved at drive sin fiendtlige Forfølgelse videre; den engelske Krigsmagt rømmede Sjælland og afdæilede i October. Kronprindsen kom til Kjøbenhavn i November, og lod General Beymann tilligemed dem, der havde underskrevet Capitulationen, sætte under Krigsret. Men Beymann havde den almindelige Mening for sig, at Kjøbenhavns Forsvar mod en saa overlegen Fiende var umulig, og den haarde Fremfærd mod ham, Bielefeldt og Gedde, betragtedes almindelig som en Udføning for en Brode, der af en høiere Haand var begaaet. Kronprindsens Flugt fra Kjøbenhavn ansaaes som et Misgreb; Grunden hertil indsaaes ikke af Folket, og Daddelen derfor udslettedes ikke ved den haarde Dom, som Krigsretten fældede over Beymann og hans Fæller i Capitulationsraadet. — Forfaaviddt havde nu England opnaaet sin Hensigt, at den danske Flaade var kommen i dets Hænder, og kunde ikke mere falde i Napoleons Bold; men det lykkedes ikke det engelske Cabinet at rive Danmark løs fra sin forrige Forbindelse, der styrkedes ved Englændernes Boldsfærd, uagtet det engelske Ministerium hverken sparede paa Løfter eller Trudsler i den Henseende.

I Norge opvakte denne sorgelige Begivenhed en større Stræk, og en mere almindelig Deeltagelse, end maastee i Danmark selv; thi Ulykkens stærke Tilskuere bevæges ofte ved Nebfølelsen dybere end de, som umiddelbart rammes af dens Slag eller ere Bidner til de ulykkelige Begivenheders Række. Kampen selv sløver enhver anden Følelse. Da den store Flaade, den største, der maastee nogenstunde er seet samlet paa Kattegattets Høder, mod Slutningen af Juli gled forbi Norges Kyster, gjordes adskillige Gissninger om dens Bestemmelse. Dunkle og ubestemte Rygter, pegende mod Sandheden, vare i Omløb, og nogle af disse bares fra England og

Norge til Danmark, ligesom og Danmarks Regjering derpaa blev gjort opmærksom¹⁾. Men Rygget andledes ikke, og det paastodes, at Regjeringen var vel underrettet om denne Flaades Bestemmelse. Den danske Kronprinds, trofast i sin Politikk, stifter ved sin ærlige, tillidsfulde og venstabelige Færd mod England, forskjød enhver Læste om Englands Fiendskab, og Sagnet naaede vel ikke i nogen paalidelig Form Kronprindsens Hof, hvor der legedes med en selvgjort Krig ved Dørtærskelen af en blodig og ødelæggende Fejde. Da Efterretningen om Krigens Udbrud og Hovedstadens Fæle overbragtes til Norge, udbredtes Skræk og deeltagende Kummer over det danske Land, og med Sandhed kan det siges, at Tanken svævede meer over lidende Statsfrænder end over egen forfælskende Nød, der vissefelig snart teede sig i en rædsom Stillelse. England, som havde besluttet Krigen mod Danmark længe før den ved Fejdebrev erklæredes, anticiperede de fiendtlige Foranstaltninger, som sædvanligen ledsage Krigens Udbrud. Der blev lagt Embargo paa alle danske og norske Skibe paa samme Tid som Flaaden afgik til Østersøen, og mangfoldige vare i Sandhed de fra ukydige Mænd røvede Skibe og Varer, som paa denne Maade saldt i den ubekjendte fiendens Hænder. Krigens udbrød i Seiladsens bedste Aarstid, da norske Skibe fyldte de engelske Havne, medens engelske Vimpler sjældent faaes vaje i norske Havne; thi Dørlasthandelen med England drevs saft ubelukkende med norske Skibe. Hvo blandt dem, der oplevede hiin Tid, erindrer ikke med hvilken Glæde ethvert hjemkommet Skib modtoges af Kæder og Mandsskabets Frænder! Det betragtedes som en Skiebne's Gave under den almindelige Opbringelse. Der fattedes heller ikke paa overdrevne Nygter om Engländernes Angreb paa vore Kyster og i vore Havne²⁾. Man tiltroede den Fiende Alt, som voldeligen i den dybeste Færd angreb Kigernes Hovedstad. Range af de forstrækkede Indbyggere af Kyststederne og Beboerne af Norges Havstrand flyttede deres mindste Effeter, indtil nedrevne Dyne, ind i det dybe Land; men de bragte dem snart tilbage, da den første Skræk var overvunden. Uvisshed om danske Brodres Skiebne i Hovedstaden forogede meget disse Englelser. Efterat den engelske Landgang paa Sjællands Kyst var udført, afbrødes Postgangen imellem Danmark og Norge, og løse og ubestemte Nygter sloi om i Landet, der snart nedsløge snart opløstede det ængstede Gemt. Snart havde en Afdeling af den danske Armee faaet sig igjennem den engelske Linie og undsat den ulykkelige Hovedstad, snart havde et feiertrigt Udfald fra den beleirede Stad jaget Fienden fra dens Omraade, snart led Hovedstaden i Lue, og Deeltagelsen bevægedes hid og did af disse forskjellige Nygter. Reisende, som ukjendte for hverandre mødtes paa Landeveien, standsede og meddeelte hverandre den Nyhed eller det Nygte, de vidste og havde hørt, og først efter Meddelelsen sluttedes det nye Bekjendskab³⁾. Fælles Deeltagelse skabte Fortroelighed som paa en farlig Reise. Omfider aabnedes Postens Gang, og de første Efterretninger fra Broderlandet bare Sorgens og Ulykkelens Farve. Hovedstaden var

¹⁾ I Bilag No. 8 er anført Bevis for at den engelske Consul Wolf i London underrettede baade den danske Legationssecretair i London, Rist, og Desonoms- og Commerce-Collegium om disse Nygter, men han blev ikke troet. At Danmark fra en anden Kant blev advaret om Faren, bekræfte hine ovenfor citerede Notitser af Hofmann. Han fortæller deri, at da han efter Kjøbenhavns Oergivelse besøgte den franske Legationssecretair Desaugères den yngre, fandt han ham i slet Lune, fordi den danske Regjering ikke havde villet sætte Tid til den Forsikring, som den franske Legation i Kjøbenhavn havde, efter Napoleons Befaling; givet den danske Regjering, at den engelske Expedition var bestemt til Kjøbenhavn. „Os har man el villet tro, sagde han, detimod en anden Nations Minister, som et vil Danmarks Vel.“ Strax efter traf Hofmann ved Dørfarten over Store Belt Greve Bernstorff, som yttrede: „ja, mein Lieber, wir haben es von der Seite nicht erwartet.“

²⁾ Forfatteren befandt sig ved Krigens Udbrud i en affides Fjeldbegn i Thelemarken, og de besynderligste Nygter om engelsk Voldsomhed bares ham der for Dre og fremstjundede hans Hjemreise.

³⁾ Paa en Reise til Christiania i de Dage gjorde Forfatteren paa den Maade en Skæffe af nye Bekjendskaber.

overgivet; Nord og Brand havde rammet den ulykkelige By; Flaaden, Statens herlige Juvel og bygget med Statscassens kostbareste Mars, skulde heel og holden overgives den grusomme Fiende. Da den Coureur, som bragte dette Sorgens Budskab til Prinds Christian August af Augustenborg, der dengang var commanderende General [Søndenfielbs] i Norge, foer igjennem Christiania, smilede alle Byens Indbyggere til Prindsens Standquarter, der laa i Byens Udland; thi nu skulde Uvishedens og de løse Rhyters Mørke adspredes, og Sandheden komme for Dagen. Rolig, men hoist bevæget, oplæste Prindsen den ulykkesvangre Depesche, og tilføiede nogle Trostens Ord, der skulde formilde den bitre Lidende. Men i dette Øieblik var Sjælen ikke aaben for Trostegrunde; der var intet Hjerte, som jo med varm Deeltagelse slog det lidende Broderland imøde, ingen Nordmand, som jo følte den hoieste Forbitrelse over Boldsmændens grusomme Færd. Tilhørerne adspilte sig i Genfomhed at udgyde en Sorg, som ingen Vidner taaler, og mangen heed Taare faldt den Dag i det stille Kammer. Ikke alene den firehundreaarige Forbindelse, der omlyngede begge Nationer, hærvede dengang sin Ret i sin hoieste Fylde, men tusindfold vare de Frændsabs- og Venstabsbaand, som satte Deeltagelsen i en ængstelig Bevægelse. Fra alle Norges Kanter havde Rejsende indfundet sig i Hovedstaden, deels for at søge det Hovedpunkt, hvorfra Bispehen om Kjøbenhavnns Skiebne kunde faaes, deels for at erfare, hvad der kunde tjene til en pludseligen lammet Virksomheds Lær¹⁾. Disse Rejsende vendte nu tilbage til deres Hjem i en ængstelig Forventning om hvad Posten vilde bringe om Frænders og Venners Skiebne i Hovedstaden. Imidlertid vare forholdsmæssigen saa blandt Nordmændenes Frænder og Venner bleven et umiddelbart Offer for Udelæggelsen²⁾. Det var mestendeels Krigere og Folk, der stode paa Vaagt, eller af ringe Kaar, som intet Ly havde og ingen Anstalt kunde gjøre til deres Frelse, der savnedes. De øvrige Følger af denne ulykkelige Begivenhed udbredte sig over begge Riger, og vissefælgelig ikke i mindre Grad over Norge end over Danmark. Hiint blev i Krigens Lob uendeligen mere lidende end dette; men Beskrivelsen derover tilhører følgende Blade.

I Norge ventedes strax efter Kjøbenhavnns Bombardement et Efterpil af Grobringskrigen i Danmark, da tilfældigviis Orlogsskibene Lovise Augusta og Prinds Christian befandt sig i Christiansand. I denne Havn laa sædvanligen i Fredstid et Orlogsskib og en Fregat, og saaledes befandt sig nu ogsaa det Orlogsskibet Lovise Augusta, et Skib, som baade med Hensyn til Skrog og Taktelag var i en maadelig Tilstand og slet udstyret. Derimod befandtes formedelst tilfældige Omstændigheder ingen Fregat i Christiansand. Orlogsskibet Prinds Christian Frederik havde under Commandeur-Capitain Sneedorffs Commando gjort et Øvelsestogt i Nordsoen med Cadetterne, og i dets Følge var Briggen Lougen som Tender³⁾. Den 10de August løb Orlogsskibet Prinds Christian ind til Christiansand, hvor det blev aftallet og halet ind paa Lovise Augustas Plads, der var bestemt at afgaae til Kjøbenhavn. Dette forhindrede kun ved et Tilfælde. Saa Timer for dette Skib skulde afgaae ankom nemlig til Christiansand Capitain L. Fabricius paa en Lystkutter, som af Kronprindsen hemmeligen var affendt til Christiansand for at underrette om Tingenes Stilling, og som havde listet sig igjennem den engelske Flaade. Lovise Augusta fortsatte saaledes Touren, i Følge denne nye Ordre, til Fredriksværn, hvorhen Snee-

¹⁾ Forfatteren befandt sig ogsaa i et saadant Ørende i Christiania.

²⁾ En Familiefader og Embedsmand i et af Collegierne, med hvem Forfatteren stod i noie Forbindelse, forsvandt sporløs uden at der siden er syddaget Noget om ham. [Formodentlig Cancellist Peder Knudsen, forh. Berg-Procurator paa Kongsberg, som antages omkommet ved Frue Laarns Fald, og hvis Efterladte Forfatteren antog sig]. flere af Forfatterens Venner og af hans Kones Familie bleve et Offer for Følgerne af Strabader og Elbæiser under Bombardementet.

³⁾ Blandt Officiererne paa Prinds Christian vare Sneedorff, Jessen, M. Bille, J. Arreger, C. L. Ferry o. fl.

deff lykkelige Lom med Cadetterne. Prinds Christian forblev derimod i Christian-
sand, og blev ved flydende Batterier og siden ved Kanonbaades Ankomst sat i Stand
til at modtage Fienden. Imidlertid gjorde Engländerne, i Folge Kjøbenhavns
Capitulation og Flaadens Overgivelse, Fordring paa, at ogsaa Flotillen i Norge skulde
overgives dem, og til den Ende nærmede Comodore Sir Robert Stoyford sig med
en lille Eskadre Christiansand for at imodtage Orlogsskibet Prinds Christian. Svaret
blev afslaaende, da Chefen, Capitain Jesfen, ikke ansaa sig ved Capitulationen, der
de engang var functioneret af Kronprindsen, bunden til at overgive sit Skib, og
Commandantens Svar lod i samme Tone. Stoyford fandt sig ikke stærk nok til at
over Skibet med Magt i dets vel forsvarede Stilling, og forlod Stationen. Det
rygtes imidlertid, at den engelske Flaade paa sin Hjemreise fra Kjøbenhavn til
England vilde gjøre et Forsøg paa med Magt at erobre den sidste Stump af den
 gamle Marine, og Rygtet satte især Christiansands By i Stræk og Uro. Stiftamt-
mand Thygeson gjorde i den Anledning alvorlige Forestillinger til den commanderende
General, om at Jesfen maatte beordres at forlade Christiansand, og understøttedes
her kraftigen af Commandanten¹⁾; men Prindsen erklærede sig formedelsk Mangel
paa Sømands-Indsigt mindre competent til at afgjøre dette, og henviiste Sagen til
den i Frederiksværn nedsatte Commission. Denne bestod af Commandeur Sneedorff
og Bærstedtschefen Capitain J. S. Fabricius, og Resultatet af dens Forhandlinger
blev, at Jesfen afskiedes til Frederiksværn den 29de September, og forenede sig der
lykkelige med Orlogsskibet Lovise Augusta. Men ikke heller der ansaaes Skibene i
Efterbed, da Kronprindsen selv havde sættet Lid til et Rygte, at en Eskadre af 7
Linieskibe var bestemt til at gjøre Forsøg mod Frederiksværn. Skibene afskiedes saa-
ledes til Frederikshavn, hvor de forbleve indtil de beordredes til at forsoie sig til
Kjøbenhavn, og paa Veien rense Jarvandet for skendtlige Krydsere, samt bemægtige
sig en til England bestemt Convoilaade. Den sidste Hensigt opnaaedes ikke, fordi
Lovise Augustas slette Tilstand forsinkede og forhindrede Prinds Christians Operationer;
men Skibene naaede lykkelige Kjøbenhavns Red. Samme Aarsag tillod heller ikke
at sende Lovise Augusta paa Krigstogt, før det blev repareret; men Skibet Prinds
Christian joges fra Logt til Logt i Østersøen og Nordøen, indtil det i den første
Deel af næste Aar gif sin ullykkelige Skjebne imøde²⁾. Den Expedition, som Eng-
lænderne efter Rygtet skulde have ifinde mod Flotillen i Norge, gif ikke i Dyrskelse.
Den hele engelske Flaade strøg i October forbi Hviden af Norge med sit Kov. Det
engelske Ministerium gjorde netop paa den Tid, som det syntes, alvorligen meente
Fredsforslag til Danmark, og fandt det maaskee betænkeligt ved en fortsat Grusomhed
at forsøge den Risnoie med Logtet til Kjøbenhavn, som gjenlød mangesteds i den
engelske Nation.

Prinds Christian August overdrog, som commanderende General, Commandeur
Sneedorff og Capitain J. S. Fabricius at træffe de fornødne Anstalter for
Marinen til at forsyne Skibene med Proviant og Ammunition, besørge Kystforsvaret
ved Kanonflotillens Organisation, og tilveiebringe den fornødne Forbindelse imellem
Rigerne for at befordre den høivigtige Kornført. Prindsen gav, som ovenfor berørt,
høje Mænd i denne Henseende frie Hænder, og de rygtede i Sandhed deres Grinde
med Omhu og Humanitet. Sneedorff var vel øvet baade i at tale og at skrive, og
Enden, der nærmede sig ham, maatte finde sig tilfredsstillt. J. S. Fabricius
udmærkede sig ved den redeligste Omsorg for hvad der var under hans Hænder, en

¹⁾ For denne Dyfordring har Thygeson maattet høre isde af enkelte Medlemmer af Sø-
Etaten; men man kan ikke fortenke Stiftamtmanden i, at han tænkte mere paa Byens
Redning fra et Bombardements Rædsler, end paa Vren af en unyttig Modstand.
[Jfr. om denne Sag „Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814 af S. G.
Garde“ 490—491.]

²⁾ I Archiv for Søvesenet 11te og 12te Bind findes en interessant Afhandling om Linieskibet
Prinds Christian Frederiks sidste Campaigne i Aarene 1807 og 1808, hvortil henvises.

gløbende Fædrelandskjærlighed og en stor Humanitet, og han forenede med disse Egenskaber en høi Grad af practisk Kundskab om den Sag, som var ham betroet. Det skyldes især hans Bekjendskab og den almindelige Agtelse, hvori han stod, at den lille Flotille blev forsynet med alt Fornødent paa en Tid, da Levnetsmidler overalt holdtes tilbage af Frygt for Fremtiden, ligesom og flere Kanonbaade efter hans Opmuntring leveredes til Flaaden¹⁾.

Saaledes blev Danmarks fast hundredaarige Fredstilstand sørgeligen afbrudt. Den retfærdige Historie vil indgrave denne Voldsstrøg som en mørk Plet paa Englands Saga-Tavle; men, Sandheden tro, vil den fritjende det engelske Folk, der i Almindelighed ikke bifaldt denne uretfærdige Krig. Hverken det engelske Folk eller det daværende engelske Ministeriums Medlemmer kunde rose sig af denne Krigs Frugter. Flaaden fik England; men det lykkedes ikke at stille Danmark fra sine Allierede, og England fik en ny Fiende i en Nation, som mangenlind i sin neutrale Stilling havde understøttet Englands Handel. Af det daværende Ministeriums Medlemmer fik tvende en voldsom Død, den ene ved fremmed, den anden ved egen Haand, og et tredje Medlem viiste ved sin senere Færd, hvorlunde hans politiske Anstuelser forandrede og formildedes. Det engelske Folk bevidnede paa mange Raader sig Deeltagelse i Danmarks ulykkelige Skæbne og dets Erkjendelse af den voldsomme Behandling, som var det vederfaaret. Redensfor ville vi derpaa have Beviser at fremføre. De Krigens Aar, som ligge for os i de følgende Betragtninger, kunne ansees som Patientens og den Ulykkelige Lidelses-Diebliske. Langsomt hensejnte sig Dage og Aar, og den Lidende glæder sig ved ethvert svaundet Dieblisk; thi dette vender i det Mindste ikke mere tilbage. Men Sygdom og Sorg er ofte i Forsynets Haand en Forberedelse til Sundhed og Forædling, og Mennesket finder ofte Stof til Erkjendtlighed i begge Slags Omvælinger.

Fjerde Capitel.

Norges Velstand før Krigen.

Et langt munterere Billede have vi at udfæste af Landets indvortes Tilstand og Næringsveienes og de borgerlige Systemers Fremstrid i de første 7 Aar af dette Aarhundrede, som kun, i en fast umærkelig Grad, afbrødes ved Krigen med England i Aaret 1801. Denne Krigs Stueplads vædedes med Landsmænds Blod, den forsøgede og fordoblede mange Poster af Statens Udgifter, Statsgjælden voksede og Seddelmassen forsøgedes, men den sunde kun liden Næringsøst af et Statslegeme, der trivedes under de fordeleligste Handels-Conjuncturer. De sidste Aar af det hensejndte og de første Aar af det nærværende Aarhundrede var i vore Næringsvetes Historie at betragte som Norges Gulbalder, og med Hensyn til Landets indvortes Forfatning som et Billede paa den høieste Grad af Borger-Fred og Held, som kan blive Stater til Deel af saa liden Betydelighed og indvortes Kraft som vor. Den dansk-norske Stat var da saa godt som den eneste, der ikke var indviklet i den almindelige europæiske Krig, som paa den Tid hærjede fast alle europæiske Lande, og

¹⁾ Forfatteren, som paa den Tid stod i flere Henseender i Forbindelse med denne Commission, taler her af egen Erfaring, men han er vist ikke den eneste Nordmand, der har denaarvaagne og humane Commission saavel som Frederiksørens Verftschef i agtet og høitilgigt Ord.

Norge nød gylndne Frugter af denne sin Neutralitet: frit befælede dets Skibe alle Bønde, skundom blot underkastede den eenfaldige Control og de valkende Bestemmelser, som Søavets mægtige Herre foreskrev alle, men især de svagere, søfarende Nationer. Under disse Omstændigheder herskede en almindelig Tilfredshed i Landet, og der hørtes paa den Tid seldnere end i Danmark og især i Kjøbenhavns Hovedstad — Uttringer af Misnoie enten med Statsstyrelsens offentlige Færd, eller med Næringshyslernes Gang. Perioden selv var en Igentagelse — men i en større og herligere Stil — af de Handels-Phænomener, som under den, nogle Aar før endte, amerikanske Krig styrkede Norges Handelskraft. Endnu den Dag i Dag see vore Landsmænd, som have gennemgaaet flere Stadier af Norges Virksomheds-Periode, tilbage til dette Tidspunkt, som overhovedet til Christian den 7des Dage, som til den lykkelige Periode, som vor Handels-Historie har at fremvise. Med den større Velstand forenede sig den større Orden i alle borgerlige Forhold, den større Lyshed i de Næringsdrivendes Bevægelser, en mindre Forlegenhed og en større Simpelhed i Benyttelsen af Handelens Drivemidler. I flere Henseender, som vi senere have at oplyse, herskede vist nok en større, i Lovene begrundet, Indskrænkning i Næringsdriftens Udøvelse; mellem de forskjellige Classer paa Borgerlivets Trin var der en mere stærk Afsondring, en mindre Frihedsgrad hos Kogle, en mindre Uafhængighed hos Andre, en mindre Anledning til at udvikle store Talenter og anvende statsøkonomiske Grundsætninger, end nu omstunder; men vissest ingen mindre Sædelighedsgrad. Derhos gik en Nolighedens og Tilfredshedens Aand gennem den større Deel af Nationen, som en Følge af en fast almindelig økonomisk Velværen, under hvilken alle Autoriteter, større og mindre, geistlige og verdslige, have en lettere Noie med at ordne alle Forhold, fordi der paa den ene Side er mindre Nød at afhjælpe, færre Laster at aue, og paa den anden Side større Formuekraft til at bære Byrden af passende Commune-Foranstaltninger. Vist nok hørtes ogsaa paa den Tid Klager over Pengemangel, Næringsløshed og Lidernes Tryk — Klager af den Art forstumme aldrig — men det var den Orkesløse, Uheldiges og Uforstandiges stille Rumlen, der ikke trangte igjennem den Munterhed og Tilfredshed, som sædvanligen herskede blandt de næringsdrivende Borgere.

Beviser for denne Landets stigende Velstand og udvidede Virksomhed findes ikke alene i Byernes, Kysternes og det Indre af Landets trivelige Tilstand paa den Tid, men og i Statsindtægternes Fylde, hvad enten man sammenligner dem med den foregaaende eller efterfølgende Periode. Især giver Forskellen af Told-Indtægternes Størrelse i de forskjellige Tidsrum et klart Billede af den bedre økonomiske Tilstand, hvori Norge befandt sig i de første 7 Aar af dette Seculum. Toldens Størrelse paa den Tid havde saa meget større Betydning, da saa mange af de Nydelser, der, især som Luxusvarer, gaae ind i vore Huusholdninger, endnu ikke kunde kjøbes for saa ringe Penge som i vore Dage, da den menneskelige Glids heldige Anstregelser og Lettelsen af Færselfemidler saa meget har udvidet Kjøbernes Kreds og forøget Brugen af Varene selv i alle Huusholdninger. Strax efter den amerikanske Befrielses-Krig var endt, befandt Norges Handelsmænd sig vissest ingen i en heldig Stilling. Formuen var betydeligen voget blandt de store Huse, og disses Velstand udbredte Velværen paa mindre Haand; men det befindes, at Told-Indtægterne i Aaret 1785 ikke udgjorde det Halve af hvad Tolden beløb til i Aaret 1806. I Aaret 1785 var Tolden i Norge nemlig 569,627 Rd., i Aaret 1806 udgjorde den 1,292,275 Rd¹). Den samme Fordeel er paa vort her omhandlede Tidsrums Side, naar vi sammenligne dets Toldindtægt med hvilket som helst af vor nye Forsætning, da dog Told-Indtægterne udgjøre en saa vigtig Deel af vort nye Statsbudget. Dersom

¹) See Hist.-stat. Fremstilling af Danmarks National- og Stats-Huusholdning af Nathanson, Kbhvn. 1836. S. 334 og 339.

den nyere Tids Lold-Budget figurerer med en større Sum end hin, saa vil det ved nærmere Undersøgelse befindes, at Overvægten er mere tilskyndende end virkelig. Nogle af de Artikler, som nu trykkes med den høieste Indførsels-Lold, gif den Gang frit ind i Landet, deels for at beskytte Grændserigets Landbo-Virksomhed, deels fordi de allerede paa de danske Loldsteder havde baaret sin Lold. Kornlold gaves der paa den Tid saa godt som ikke, da kun udenlandske, meest østersøiske, Kornvarer fortoldedes, og disse indførtes i Riget i langt mindre Mængde end nu omsunder. Alle Colonial-Varer fortoldedes i Danmark, fordi de danske Handlende havde et Monopol i denne Henseende, der hindrede enhver directe Indførsel af disse Producter fra Udlandet til Norge. Det er aabenbart, hvormeget den indgaaende Lolds Størrelse maatte formindskes formedelsk disse Subtractioner, fordi de ramme de Artikler, der spille den vigtigste Rolle paa Loldlisten. Lold-Budgettet havde saaledes paa den Tid et Bhyfignomi, aldeles forskjelligt fra det som Nutiden viser. Nu er det den indgaaende Lold, dengang den udgaaende Lold, som spiller Hovedrollen. Det maa derfor give os et Begreb om den Tids Virksomhed og Velstand, naar vi finde, at Statsindtægterne for Aaret 1806 udgjorde 2,318,775 Rd.¹⁾, endstjønt de vigtigste Indførsels-Artikler vare udslettede paa Norges Loldlister, og medens Folkemængden var 25 pCt. mindre end den nu er. Der laa vist nok ikke stor Wisdom i den store Byrde, der lagdes paa Udførsels-Artikler, hvorved Produktionskraften maatte formindskes, og Virksomheden i det Hele lammes; men vi have senere hen at beskrive Phænomenet, som til en vis Grad neutraliserede Statsstyrelsens ufloge Færd. Her grundfæste vi alene den Paastand, som senere Betragtninger ville bekræfte, at Stats-Indtægternes Størrelse, der med Lethed udrededes af virksomme Borgere, indeholde et Benvit paa Fædrelandets fremstridende Velstand i det her omhandlede Lidsrum.

Femte Capitel.

Norges Trælasthandel.

Til samme Resultat kommer Granskeren, naar han opløser Landets Bindstibeligbed i sine forskjellige Bestanddele, og betragter den Stilling, hvori de forskjellige Næringsveie befandt sig. Vi følge, i Henseende til Fremstillingens Orden, mere den blomstrende Tilstand, hvori enkelte Næringsveie formedelsk udbortes Omstændigheder befandt sig, end deres Vigtighed og Indflydelse paa Statsvellet i Almindelighed, og begynde med Trælast-Udførslingen og Stibsfarten, som de Næringsveie, der paa den Tid bære de meest gylbne Frugter.

Trælasthandelens udbortes Forhold mod Slutningen af forrige og i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede indeholde alle Tegn paa en blomstrende Tilstand, og til et Fremstid paa denne virksomme Bane, som hverken før eller siden i den Grad har fundet Sted. England havde da i Norge sin vigtigste Kunde, og havde endnu ikke indført det Loldsystem, som paa den ene Side trykker Consumenteren til Statskassens

¹⁾ See Nathansons anførte Værl Pag. 341, Bilag 9. [Med Hensyn til Forfs. Sammenligning her mellem Loldindtægterne i Tiden omkring 1806 og da han skrev (1843), bør maaskee bemærkes, at den mindre Lold af Korn og Colonialvarer m. v. dog vistnok, idetmindste for en stor Deel, opveledes ved Consumption og Accise, som i det sidste Lidsrum var ganske ophævet, og ved de stadige Redættelser i Udførselslold, Stibsf afgifter og andre til Lolden henreguede Intrader, som efterhaanden fandt Sted.]

Brigelse, paa den anden Side besytter Medborgeres Virksomhed i en stjern Zone⁷⁾. I de baltiske Havne havde vistnok Norges Trælasthandlere store Concurrenter; men denne Handel forstyrredes ofte dengang af Krigsforhold, og den østersøiske Trælast var ikke, under lige Omstændigheder, træde i Stranke med den norske, fordi denne, altsjond sædvanligen mindre af Volume, er af en ædlere Art, og fordi Færdsels-Forhøjningerne forhøje Prisen i England paa det østersøiske Lømmer. Evende Keiseren i Norge ligge sædvanligen paa Siden af een fra Østersøen paa England. De store Skove i det Indre af Sverige og i den fjerde Bugt havde endnu ikke fundet, i den Grad som senere hen, Veien til Kysterne, fordi det Kanal-System, som letter Færdselen deraf, endnu ei var bragt til Fuldkommenhed, og de øvrige Vanheligheder for Udgangen dertil endnu ei vare ryddede tilside. Norge havde saaledes et Slags Monopol paa Trælast-Udfibning til England; forbritanniske og irske Havne opfyldtes med norsk Trælast, der havde en rask Affætning under et stærkt Forbrug. Store, lange Skibe, mere stillede til at rumme end til en hurtig og bekvem Seilads, fore i en ensformig Fart fra England til Norge, og bære den største Deel af Englands Forbrug af Trælast over til et fordeelagtigt Marked. Englands Orlogsværfter have nu albrig været i større Bevægelse end paa den Tid, og disse behøvede ikke alene Skibstømmer og Egelast, hvoraf Norges Skove lidet kunde tilvejebringe, men store Mængder af nædttere Sorter, som den egentlige Bygnings Hjelpeemidler, og disse kom end mestendeels fra Norge. Mindre vare de Fordele, som Udfibningen til Norges øvrige Markeder i hin Tid gav. Udfibningen til Holland, der stedse har udgjort en af de vigtigste Afløbskilber for Norges Trælast, især dets Gran, forstyrredes ofte under den Krigs-Ulykke og indvortes Forvirring, som dette Land da maatte gennemgaae, og det var først efter gjenvunden Fred, at denne Udfibning fik sin forrige Fasthed. Et langt mindre Betydning var da Udfibningen til Frankrige, hvis Handelsvirksomhed under Krigen med England meget aftog. Det var først efter Freden, at ogsaa denne Udfibning fik en større Betydning, da især Bord og Planter bleve et vigtigt Material i de franske Husebygninger. Senere hen oversteeg Mængden af den Trælast, som afreides fra Norge til Frankrige, endog den, som udfibedes til England, endstjond den sidste Udfibning stedse har været den fordeelagtigere.

Paa denne fordeelagtige Stilling af den norske Trælasthandels udvortes Forhold maatte Fordeelagtigheden af de indvortes. Trælasthandelen var i forholdsmaessigen saa hændt, og der hangte ikke saa mange Concurrenter paa denne Næringsgren som nu. I enhver Udfibningsby fandtes enkelte store Huse, der ligesom monopoliserede Trælasthandelen, uden at staa hverandre ved at træde som Rivaler over den respektive Virksomheds Omraade. De havde sine faste Kunder i Udlandet, mestendeels sine stadige Leverandører i Skovegnene, og kun da forstyrredes den gamle Orden, naar nye Rivaler reiste sig. Alle Vaaben vendte sig da mod disse, og den nye Speculation lykkedes sjældent. I vore Dage er dette Udelukkelses-System i gammel Stil af ældre og mægtige Huse forsøgt; men det mislykkedes som oftest smedest Concurrenternes Mængde, uden der hvor Eiendomsretten kunde gjøres gjældende.

Der gaves desuden nogle andre Omstændigheder, der ligesom monopoliserede Trælasthandelen i enkelte Hænder. Enkelte Trælasthandlere raadede over visse Elvedrag, fordi de vare Eiere af Dæmningene, og ansaae sig saaledes berettigede til at udelukke andre Medbeilere fra de Skove, som dertil grændsede. Monopolet var imidlertid som oftest indbildt, og faldt sammen ved den første Bevægelse. Paa andre Steder havde Naturen lagt Hindringer i Veien for Lømmerudfiberningen, som de Trælasthandlere, der gjerne vilde tilegne sig Udfibningens Enevoldsmaagt, ikke ryddede tilside, fordi de kunde betragtes som en Bøim for Lømmerkjøbets Udvidelse. En saadan Snævring

⁷⁾ [Læseren erindrer, at dette er skrevet, førend de nyere Forandringer foretoges i Englands Gold- og Søfarts-Principer, hvilke først fandt Sted efter Forfatterens Død.]

er Thelemarkens Brængefos, i hvilken ofte en saa stor Masse Sommer sammendrynges at Forfatteren erindrer i sin Barndom at have hørt, at der ved Friction var gaaet Tid deri. Ved denne Sommer-Aflynge holdtes saakaldte Skotningsfolk, som efterhaanden udpikkede, hvad Savene nedenfor forbrugte. Andre Elvedrag vare af den Bestaaffenhed at kun det modneste Sommer gjennem dem med Fordeel kunde nedflødes til Udflikningsstedet, fordi disse i de store Fosse og Strømfald ere mindst ubeklæbende Materien forvaskning og Stoffenes Sonderbrydelse. Redskaadningen stede ogsaa, tildeels med Flid, med større Langsomhed end nu omkunder, og Trælasthandelen var saaledes ogsaa i de vægtigste Hænder, som havde Kraft til at vente paa den langsomt nedglidende Laast. Forfatteren vil ikke undersøge, hvad han paa et andet Sted har prøvet, hvorvilket det her omtalte Trælasthandelens Forhold er at foretrække det nærværende, eller hvor der er gavnlighet, enten at den er i færre eller flere Hænder. Dens nærværende Stilling er et Constitutionens Følger, som letter Afdgangen for alle Borgere til, paa lige Billkaar at dyrke alle Næringsveie, og denne Udvidelse er i Tidens Gange besynderligen udvillet.

Ligesaa bestemte vare Trælasthandelens øvrige Hjælpebidler afdeelte. Enhver Udfliker af Betydning var omgivet af en fast Arbejdsflokk, som stadigen ofret Huusbonden sin Tjeneste uden de idelige Omfliffninger, som nu finde Sted. I den rige Sommer-Fortjeneste, som Arbejdsmanden erhvervede ved Hugst paa Ladepladse og øvrige Udfliknings-Arbejde, stiftes en Fond, der fortes til Bogs, og hvorefter tilstrækkelig Understøttelse tilskød ham i den arbejdsløse Vintertid. Heraf dannede sig vist nok et aristokratisk Afhængigheds-Forhold, som stoder an mod vor Tidsaand, og passer lidet til vor nærværende Forsatning; men nægtes kan det ikke, at deraf opstod megen Ærthed i at ordne de indre Commune-Forhold, og i at bortskaffe Rod og Mangel fra trængende Medborgere. Friheden paa Borgerlivets lavere Trin bortbyttede mod Foresattes Forsørgelses-Pligt under trykkende Omstændigheder. Deraf fulgte i Slags Familieforhold, ædlere end Huusbondens til sit Huus-Lyende, som bant Medlemmer af en vis Birkreds, fra den øverste til den nederste Grad, til hverandre. De deelte Skjebne med hverandre, og derved vegede gjensidigen Interessesen for de hele Kredses Velvære. I alle Tilfælde havde vedkommende Communer et muntrer Udseende, samt visse Befkands-Legn, som formindstede Fattigforsørgelses Byrde og vælte den paa dem, som det nærmest tilkom at bære den. De forskjellige Formænd for vore Dages Commune-Indretninger kunne tale om Fortidens og Nutidens forskjellige Billeder af den Art. Saa faste Forhold lade sig nu ikke meer indføre under den idelige Omfliffning af Trælast-Udflikningsens Forskandere, der staae og fald med de veglende Conjunkturer, eller begraves under egne Wildfarelser.

Trælasthandelen befandt sig altsaa paa den Tid i færre Hænder. I det sydlige Norges Udflikningssteder var det mestendeels kun enkelte Huse, som styrede Udfliknningen og det var ikke sjældent, at der paa enkelt Gaand udflikedes 100, og flere, Ladninger mestendeels ordinaire og stærkt begjærte Trævarer; men denne mindre Concurrent frembragte ingen Ulempe i Birkfomhedens øvrige Forhold. De enkelte Udflikere store Behov opretholdt Laastpriserne i Landets Slovogne, og der gaves intet Tidspunkt i vor Trælasthandels Historie, i hvilket der befandtes større Velstand i de fløvrige Fjeldbegne, end i det her omhandlede, ligesom enhver Gaand, der understøttede dem i Birkfomhed, lønnedes rigeligere end nuomkunder. Hvo der vantede i Fjeldbegnene sine Dage vil erindre sig, hvor mange Spor af Velstand, slundom endog af en vis Rigdomsgrad, der fandtes. De fløvrige Egnes formuende Gubber vare et Billede paa Fortidens selvstændige Mænd, der fremtraadte blandt deres Medborgere i By og paa Land som Jordens Herrer, og ikke som ydmyge og afhængige Vasaller. Et utydeligt Mellemtid har forunklet disse lyse Billeder, og høvken Fjeld eller Strant har nu saa mange af den Art at fremvise, og Velstanden maa, hvor den stinker frem, uledes af andre Kilder. — Der var langt mere Selvstændighed og Simplicitet i Trælasthandlernes daværende Krets. De havde sine Commissionaire i London og

Ajenshavn, der villigen aabnede sine Casfer, naar det behøvedes, for de norske Indløshandlere, fordi disse gjorde hyppige Omsetninger, og deres Regninger ligesaa de havde en lys som en mørk Side. Kun meget enkelte Huse understøttede sin Indtænde ved Brevkrytteri, hvis Opfindelse her i Landet tilhørte disse Enkelte, da ogsaa hurtigen gif deres Undergang i Røde. Det forviklede Laane-System, udføret i saa mange Slags Laane-Indretninger, var endnu ikke indført, og det var blot med Periodens Slutning, at disse af Staten oprettedes, uden at Virksomhedens Gilling dertil gav nogen Anledning. — Den høie Told, som var lagt paa Trælaf- Udførslingen, maatte vist nok synes trykkende, som den i sig selv var usforstandig; men paa den ene Side kunde den betragtes som en Skat paa Skovene, der trykkede mindre end Landskatten, formedest den høie Priis, hvormed Skovenes Producter soltes, paa den anden Side soltes Byrden ikke af Udførslerne, men bares af Consumen i England, formedest den villige Afsetning der. Det var almindeligen Tilfældet, at Trælafsen ordineredes, og det var vedtagen Skik, at Bestilleren ikke alene solgte en for Salgeren fordelagtig Priis for Productet, men at han ogsaa bar de med Udførslingen forbundne Udgifter, hvoriblandt ogsaa Tolden. Disse Udgifter bestod i danske Benge, der allerede da vare flettere end Sølvs og Sterling, men mindre af den engelske Kunde efter Pari-Cours i gode Benge, og Udførsleren kunde saaledes lægge denne Cours-Forskel til sin øvrige Fordeel, og da Priis-Couranten for Trælaf dengang megenveels var stadig, var Fordelen større jo større hiin Byrde var. Udførslingen for Marked fandt da sjældent Sted. Naar Sommerpladsen var bleven opfyldt med udsolgte Varer, stode nu og da deraf en Udførsling, og Udførsleren var tilfreds naar han beholdt et maadeligt Overflud efter Udgifternes Betaling.

Det var under disse Omstændigheder ikke at undre over, at Trælaf-Udførslingen i denne Periode var overordentlig stor, og til enkelte Lister større, end den før eller den her været. Saaledes naaede Udførslingen i Aaret 1805 en Størrelse af henved 270,000 Rasker¹⁾, og omendstjont den i seneste Aar siden Freden bestandigen har været i Stigende, har den dog neppe naaet denne Størrelse, ligesom den, formedest ovennævnte Omstændigheder, aldrig har været saa fordelagtig for Trælaf-Udførslerne. Der var desuden flere Aarsager, som forsøgede Børdien af den udførslede Trælaf, og styrkede Fremtidens Haab med Hensyn til Skovens Vedligeholdelse. De første Trælafsladninger, som paa den Tid udførslede, bestode af grovere og modnere blot end nu omstunder, og denne kunde i større Mængde tilveiebringes. Det behøvedes saaledes færre Skovenes Træer til at fylde Skibets Rum, og Ungskoven sparede om. Den høie Priis fremløbte Skovproducter fra fjærne og affides Skovegne, som ikke kunde benyttes, naar ikke antagelige Priser dækkede Færdsels-Umkøstningerne. Vi andre os saaledes ikke over at finde i Norges frodigste Skovegne paa den Tid saa formuende og endog rige Gubber, hvis Bægge prydedes med Bekand og den ligende Formues Tegne²⁾.

Den absolute Consumtion af Trævarer maa være større nu end tilforn, da Folkmængden saa betydeligen er tiltagen, og Brændeviinstilvirkningen fortærer saa stor Mængde Brændsel. Især maa dette være Tilfældet i Christiania, hvor de Familiers Antal, i hvis Huse den største Mængde Brændsel fortæres, er saa meget tiltaget, og sa stor Mængde Brændsel bruges i offentlige Bygninger. Kun i Metal-Tilvirk-

¹⁾ Denne Omstændighed er ikke noksom paaagtet i Sammenligning mellem Nutidens og Fortidens Told. Hiin er betydeligen mindre, men den mindre Told søses langt mere end den større af ovennævnte Aarsag, endstjont den engelske Kunde vel maatte tage Hensyn til Udsørsels-Umkøstninger i sit Indkjøb.

²⁾ See Schweigaards Statistil Pag. 91.

³⁾ Det var Skik i nogle Stobbygder, at der hængtes en Robbertkjedel paa Væggen for hvert vøgende 1000 Daler af Bondens Formue.

ningen vilde Brændselsforbruget være aftaget, fordi Smeltningen skeer med en langt større Besparelse af Brændemateriel end tilforn, naar ikke Productionen selv i den senere Tid var saa meget udvidet, at ogsaa denne Besparelse ei kan komme i Betragtning¹⁾. I dette Forhold ligger imidlertid ingen Anledning til Frygt for Fremtiden. Norge har bestandigen havt Perioder, i hvilke der fandtes mere og mindre frodige Stove i vore Skovegne, og til enhver Tid gaves der forsigtige Stoveiere, som behandlede deres Stove med stadigt Hensyn til Fremtidens Gaab. Forfatteren erindrer meget godt, at der i hiin Tid klagedes over, at en fortsat Udfibning af saa stor Omfang som den, der fandt Sted i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede, vilde aldeles udtømme Norges Stove og for en lang Tid forvandle dem til Kræftstov, og dog tiltog Udfibningen aarligen efter Freden, indtil den efterhaanden meget nær grændsede til den Omfang, som Udfibningen havde i sin bedste Tid. Stige Trælastpriserne igjen, da ville gode Trævarer deels fra sparede, deels fra affides liggende Stove atter bringes paa Markedet, og Udfibningslast vil ikke fattes.

Imidlertid lagdes i dette Handelsens gyldne Tidrum tildeels Grundvolden til den nedtrykte Tilstand, hvortil saa mange Trælasthandlere under en senere Periode nedfank, og meest den Deel deraf, som havde samlet hiint store og kostbare Apparat af Drivemidler som Understøttelsespunkter for deres Selvstændighed. De store Savbrugseiere anlagde dette Maskineri, der vissestigen hører til det simpleste, som nogen Slags Virksomhed har at fremvise, i en saa kostbar Stil, samlede en stor Skare af dyrt lønede Væjente, og en vidtloftig, ikke hele Aaret igjennem beskæftiget Arbejdsstof, saa Indretningen maatte trykkes til Jorden, da denne Handels Fordeel, under uheldige Conjuncturer, saa meget forvansledes. Til Savbrugene lagdes ofte en betydelig Mængde Jordegods og Stove, hvorefter fulgte ofte en stor Gjældsmaese og en trykkende Forrentning. De vare saaledes kostbare at drive, og bleve vanstelige at sælge. Disse Eiendomme have derfor undergaaet hyppige Omkiftninger af Hæere, de ere tildeels solgte under den i hiint Tidrum gangbare Værd, og forst da en simplere Haand er bleven lagt paa Savbrugs-Tilvirningen, kunde disse Eiendomme igjen stilles iblandt de Fordeeltige. Sine store Navne ere saaledes for en stor Deel forsvundne, og mindre betydende, men meer forsigtige Savbrugseiere have, advaarede af Andres Bildfarelses, lagt en formindstet Raalestof paa dette simple Fabrikæsen.

Som et advaarende Exempel kunne vi her anføre det Ankerste Fidei-Commis, den stoteste Stillads af den Art, som i dette Land har været seet. Ved Bernt Ankers Død i April 1805 opgaves Voets beholdne Formue til omtrent 1,400,000 Rd., efter den paa Eiendommene satte Værd. Den aarlige Indtægt havde i nogle af de nærmeste Aar udgjort 150,000 Rd. aarligen, og enkelte Aar endog mere. Formedelsf de Udgifter, som Testators Legater, bekræftede og modificerede ved Testamentets Confirmation, medførte, nedfattes Formuen betydeligen; men angaves dog endnu 1817 til 900,000 Spd. - De flette Conjuncturer, under og efter Krigen, foranledigede imidlertid en saadan Forvirring i Mænsens Tilstand, at Fidei-Commisset maatte gjøre Opbud i December 1819, og Administratorerne maatte anfæge om en Stiftes-Commission for at tilfredsstille Creditorerne. Men endnu opgaves den beholdne Formue samme Tid til omtrent 600,000 Spd. Resultatet viste imidlertid, hvor overspændte Taxationerne havde været, da Creditorerne ikke bleve tilfredsstillede, efterat Ankers Arvinger ved Hofretens Dom vare blevene tilkomne forlods Udbetaling af de bestemte Legater. Eiendommens Værd ansattes efter den store Indtægt, som de i hine for Trælast-Udfibningen fordeeltige Aar kastede af sig, uden at tage tilførligt Hensyn til Conjuncturenes mulige Forvanskning. Den hele Indretning faldt sam-

¹⁾ Bergværkernes Stilling i den senere Tid gver alt for megen Anledning til Jern-Productionens Formindskelse.

men, ikke allene formedelst de flette Tider for Trælafthandelen frag efter Freden - si der paafulgte siden en lysere Periode; - men fornemmelig fordi den ikke kunde male Byrden af den kostbare Naalestok, som var lagt paa denne vidtløstige Raffine.

Det var saaledes Trælafthandelen og Skibsfarten, som gav vore Byer i det iødselsfulde Norge det Udseende af Velstand, tildeels Rigdom, og en fast almindelig Behæve blandt de ringere Classer, som siden mangefalds er forvansket. I enhver Distriktsby var der store, sjønt ikke mange Huse, som gjorde sikke Skridt til Velstand og Rigdom, og som vare en Støtte for en fordeelagtig Virksomhed paa andre Haand. Vi ville senere hen faae at see, hvorlunde denne Tingenes Stilling vandrede sig, og en Handels-Classe mærkeligen udvidedes, som mere var en udenlandsk end en indenlandsk Virksomheds Haandlangere, og i hvilken en af Landets væsentligste Virksomhedsarter, formedelst Foranstaltninger i fremmede Lande, der stride med rigtige Statshuusholdnings-Principer, og formedelst en overdreven Concurrents, uden Fremfærd, og en urigtig Fordeling af Vindstibeligbedens Fordeel i Norge var, er bleven forvansket og forstyrret, og fast ikke uden en total Grundforbedring og Omvæltning i nuværende Forhold kan gives en for det Almindelige fordeelagtigere Retning.

Sjette Capitel.

Norges Skibsfart.

Jæ mindre vare de Fordele, som Norges Skibsfart, der med Rette regnes iblandt Landets vigtigste Næringsveie, kastede af sig. Skibsfarten havde imidlertid ikke længe før denne Tid, nemlig under den amerikanske Frihedsstrig, haft en af sine meest glimrende Perioder. Handels-Huse, som i Begyndelsen af hiin Krig valledede og vare deres borgerlige Undergang nær, reiste sig med Hjælpkraft, og Handelsmænds Tænkboer, som ved Chefens Bortgang havde Ballancen paa den mørke Side, arbejdede sig, mod al Sædvane før og siden, under Boets Behandling til en stor Velstand. Ravnene ere endnu til; men Beskanden er mestendeels forsvunden. Imidlertid var det langt fra, at Skibenes Antal og Drægtighed steg saa høit under den amerikanske Krig, som under de heldige Coniuncturer, der oplyvede Skibsfarten i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Under den franske Revolutions Krig voksede de norske Skibes Antal meer end 50 pCt. Den Drægtighed af Skibe, som var bestjæftiget i Norges Skibsfart ved Krigens Begyndelse 1807, var tilvoksede i Virkeligheden større end den som Skibslisterne vise indtil 1838, siden hvilken Tid Skibsbyggeriet og Ljebet af fremmede, især svenske Skibe, saa betydeligen er tiltaget, at vor Skibsfart kan lides overlæstet med Fartøier. I Skibslisterne angives vel Drægtigheden af Norges Skibe for Aaret 1806 til 74,824 Commercelæster, og for Aaret 1838 til endog nærent 85,000 Læster. Men det maa lægges Mærke til, at Læsterdrægtigheden i hin Periode havde en legitim Lettelse af 16 $\frac{2}{3}$ pCt., saa at en sjette Deel af Drægtigheden fortiebes. Marsagen dertil skal have været, at visse Lettelser i Holland, med hvilket Land Norge stedse har haft en levende Handel, berøede paa Læsterdrægtigheden, som derfor stiftende gaves denne formindskede Form. Lillige var ogsaa

1) Saavidt vides aflæste Grev Wedel, der var en Hader af alle slige Simulationer, denne Abnormitet. [Ifr. Nrordn. 9 Febr. 1815, stadfæstet ved Lov 25 Oct. s. A. §§ 1 og 2.]

denne Deel af Toldophvædet langt flappere end den nu er, da det i hine Dage ikke var usædvanligt, efter Overeenskomst med soielige Toldofficerer, at bevirke en lempeelig Maaling. En senere mere streng Bestyrelse har derfor ogsaa anseet en ny Maaling af Skibsdrægtigheden fornøden, og denne har nu, baade i Norge selv og i Udlandet, mere sin sande Betydning end i det her omhandlede Lidsrum. Skibsfarten var desuden af en langt anden Bestaandighed dengang, end den nu er. Den dreves med langt større Skibe i Almindelighed, medens nuomkunder mange smaa Fartøier indskydes i vor Skibsfart. Udflytningen til Danmark og Indførselen derfra, som siden Krigen har været fort ligesaa vel med norske som danske Fartøier, og Sildefarten paa Østersøen, som en ny Green af Skibsfarten i vore Dage, der ei fandt Sted i hiin, bestjæftige et meget stort Antal af Fartøier i den senere Tid, og forvirkte Sammenligningen mellem begge Perioders Skibsfart, og deres Indflydelse paa Statsafundet.¹⁾

Spør af denne fordeelagtige Livlighed i Norges Skibsfart i de første Aar af dette Seculum vilste sig saaledes ikke allene i Byerne, hvor de største men ikke fleste Skibsredere boede, men ogsaa langs hele Norges Kyst, især fra Frederikshald til Lindesnes; thi vesten og norden for var det mestendels kun i enkelte Byer, hvor der fandtes betydelige Skibsredere. Dersom Norges Byer i Begyndelsen af dette Aarhundrede ikke vare saa befolkede, dersom ikke saa mange Huse fandtes sækkede paa den nøgne Kyststrand som i vor Tid, saa var der tilvilde en større Velstand i Almindelighed i Handelsstanden og hos Skibsseierne, og større bevægelige Capitaler stode til deres Raadighed. I denne Henseende udmærkede sig, da som nu, Kysten ved Lønsberg, og den som strækker sig imellem Arendal og Risør. I de simple Huse fandtes ofte store Kapitaler, og de i en fordelagtig Frugtansigt omsættende Skibes betydelige Remisser stakte hurtigen en ny Kjøb, der indkjødes i samme fordelagtige Nærings-Canal. Mange Familiers Formue i disse Districter var virkelig for betydelig at regne efter vort Lands Leilighed. Imidlertid var Leveemaaden simpel, og Gjestfriheden øvedes meer i Stilhed, end i store Gilder og Forsamlinger. Kun naar Aarets Handels-Stjebne var endt, og den svømmende Gulddrager var lagt ved Brygge, samlede Skibenes Semeiere for at udligne og uddele den gjorte Vinding. Da monne det vel ofte være gaaet lystig til ved den rygende Puffebolle og under Vægerets Klang; men i Almindelighed forstode disse lykkelige Borgere baade at erhverve og at spare det Erhvervede. Deres Penge-Forhandlinger vare høist simple, og de kjendte ikke vore Dages Locomotiver paa Pengevæsenets Konf-Bane. Den samme Simpelhed var udbredt over disse Mænds hele huuslige Væsen, Færd og huuslige Stel. De benævnedes med deres Fornavne, tilføiet Navnet paa den Knaatte, hvor de boede, og de galantere Benævnelser for begge Kjøn vare ubekjendte blandt denne Klasse af Rigmænd, indtil en høstlig Præstemand forandrede den simple Ranglov²⁾. Det var saaledes ikke at undres over, at Velstand og Velvære var til Huse i disse Districter, og der gaves i Sandhed saa lykkeligere næringsdrivende Borgere i Landet end disse D- og Kystboere, som i Fredens Ly høstede gylbne Frugter af andre Landes blodige Krige, uden at fraadse i Overdaadigheds Ryddelser.

¹⁾ Det vilde bortfjerne Forfatteren fra sit Maal, at berige sit Værk med vidtløftige statistiske Dygaver, og Arbeidet selv er gjort overflødig ved andre Forfatteres heldige Bestræbelser. Hos Kraft og Schweigaard vil Læseren herom finde tilstrækkelig Oplysning. Med Hensyn til Norges Handel og Skibsfart henvises Læseren til Schweigaards Norges Statistisk Bog. 125—192. [Siden Forf. skrev, er ogsaa Handelsstanden i en forhen ukjendt Grad tiltaget. Skibslisterne for Aaret 1856 angive de norske Skibes Antal til 4851 af 228,192 $\frac{1}{2}$ Commerce-Læsters Drægtighed, deriblandt 866 Skibe over 100 Læster, tilsammen paa 132,748 Læster.]

²⁾ Det hedte saaledes: Anne Hofban, Kari Bota o. s. v. indtil hiin Præst [Lestrup i Dybbaag] forandrede disse Navne til Madame Bernaldsen og Madame Christophersen.

Vi ville ikke paasta, at Oplysningsgraden svarede til Bestanden og dens rige Alder. Naar det norske Folk skundom af Fremmede udhæveds formedelst et naturligt Enkle og en forholdsvis sig Grad af Oplysning og Selskabs-Oppdragelse, da er det mer i Norges Hjelddale vi derom maa opsoge et bekræftende Vidnesbyrd end paa Norges Kyster. Naturens Inudrede Former udrette mer i det Indre af Landet, end den fremmede Kulturens Farve paa Kysten, hvis Beboere ofte blandes med andre Nationer. Rekke Stode hiin Lids Somand i Almindelighed tilbage for fremmede Somand i Dygtighed paa Skibet og smgslægtigt Væsen paa Land; men Skibs-farten var da alt for simpel og eensformig til i Almindelighed at skabe Somand, som i de senere Dage, da Skibsarten omvændtes af tusindfold Farer. Om Skibs-fartens behøvedes sjeldent nogen Correspondents. Skibperen seilede om Vaaren til den Udfliber, som sædvanligst holdt hans Skib i Bevægelse, og naar han kom til England, havde han som oftest Intet at gjøre med Kjoberen af den ordinerede Skib, uden at levere sin Ladning og modtage en ny Ordre til Udfliberen. Remissionen udsædtes til Commissionairen, og, for at spare Porto, tilbodes det sjeldent Skibperen at vende sin Ankomst til Bestemmelsesstedet og sin Skibne der. Sjeldent fore de enkelte Distrikters Fartstier paa lange Farvande, da Farten paa disse ikke allene var saagodt som særegne Farer paa den Tid, men ogsaa krævede en Coaduite, hvormed disse Skibperere sjeldent vare begavede. Desuden gennemføre Skibperne ofte hurtigen Somandstanken og satte sig tidlig i Ro paa Hjemstavn for at nyde Frugten af den samlede Formue. Saaledes vare disse Skibsredere og Somand vist nok i Almindelighed mere formuende, og deres Levemaade var mer munter og sorgløs, men de vare visstnok ikke forstandigere end deres i en anden Skole opdragne Eftermand.

Saaledes var Tilstanden i Begyndelsen af dette Aarhundrede paa hiin guldne Kyst, der hvilken Naturen ikke har udbredt sin Besignelse af sine rige Goder for Jordbyrdens, og som ei besoges af store Fiskestimer; men hvis Beboere dengang visstnok var til Landets meest formuende og tilfredse Borgere. De nøde disse Lyffens Gaver i den fuldkomneste Rolighed, uden i fjerneste Grad at berøres af den store Revolutions Sjæls-Deer. De kendte ingen anden Politik end Handelsens, og deres Deeltagelse for den fjærne Krigsarm opvækket kun da, naar Havets Skæbne forstyrredes af vægige Nationers voksende Regulativ for den neutrale Skibsfart, hvilket stede hoist sjeldent paa Erøstlagernes eensformige Fart mellem England og Norge, til hvilken Havet stede speculerende Deel af Nationen indskræmde sig. Dertil kom, at de ikke uddredes af store Paalæg, men nøde Lyffens Gaver temmelig ubeskaarne. De be-lygtes endnu ikke dengang som Medlemmer af det nærmeste By-Samfund, til Deeltagelse i Byrder, snart til Statens Tærb, snart til en Communes, med hvem de ikke kende Byrdens Fordelse. Den milde danske Regjering byggede heller Sjælb, end den udlagde Borgerne store Skattebidrag, og det sjeldne Phænomen hidtraf, at der saa godt som ingen Klage hortes over Tidens Tryk eller over utilbørlige Paalæg. Det var saaledes ingen Under, at den fuldkomneste Tilfredshed herskede i hine Egne, at den velsigelige Forandring formedelst stændede Næringsveie, og Krigens mangehaandede Ræd-ker, særteligst traf disse Kystboeres Sind og Sjæl hæftede sig nær ved Særnet af en forsvundet økonomisk Lyffalighed, end ved en Statsforandring, som grundfæstedes under Landets store Lidelser, og hvis helbige Folger laae i Havets Færne. Den gamle Regjering havde der sine troeste Tilhængere, den nye Statsform le hgyghdligste Tilskuere, der endog ugjerne indskrebe sig paa den Liste, der gjorde dem til virksomme Borgere. Et Glimt af den gamle Bestand maatte, under en fornyet Handels-Virksomhed, igjen oplyse disse Egne, for de betragtede sig som det nye Norges egne Sonner, og endnu den Dag i Dag er hiin gamle Tilstand deres Ideal af borgerlig Lyffalighed, og Stranden saavel som Hjeldet velsignede Christian den Syvendes Regjerings-Dage.

Med den fordeedlagte Skibsfart var, i Folge en naturlig Tingenes Orden, skændet et tillagende Skibsbyggeri, som forsøgede det Liv, der fandtes paa denne

Deel af Norges Kyster. Det var naturligt at lægge en ny Eghvervskilde ved Siden af den, som stod saa rundeligen, og at Antallet af nye Skibe forøgedes paa den virksomme Strand. Vore Egskove vare af flere Aarsager, mere end nu, i Stand til at tilfredsstille Skibsbyggernes Krav, saavel med Hensyn til Mængde som Beskaffenhed af byggede Skibe. Skovene havde under en Hvile, efterat den Amerikanste Frihedskrig var endt, igjen naaet en større Rodenheds Grad, og Egskovens Behandling paa den Tid understøttede mere det sjæne Gaab, fordi den var forbunden med en forstandigere Forsynlighed end i vore Dage. Udfibning af smaa Egelaft fandt ligesaaletid som Parfletning Sted paa den Tid, og der var saaledes ikke alene et større Forraad af Skibsmaterialier forhaanden, men en større aarlig Tilvært deraf. Da Skibsarten var simpel, indskrænket mestendeels til Trælaskarten, var Udvalget af Bygningsmaterialier til det paa Stabelen satte Skib mindre omhyggelig; thi det kom mere an paa et stort Bolum af Skibsrum, der kunde indtage den største Mængde Trælask, end paa vedbannede og seilbare Skibe, stærke nok og stillede til at pløie sjæne Bunde uden for Europa. Det kan ikke nægtes, at Skibsbyggeriet, vor stærkt det end drevs i hine Dage, stod paa et langt lavere Trin end i vore. Skibsbyggemeisterne vare mestendeels uden al theoretisk Kundskab; og, uden at være i Stand til at udfæste en Plante-tegning, gaves Lømmerspantet den Flugt, som laa i Bygmesterens Erindring, og Erfaring var hans eneste Vejledning, uden at grunde sig paa nogenformigt Theori. Man maatte undre sig over, at der fra slige Bærter ikke detsomindst ofte udgik Skibe, som i mange Dele svarede til deres Bestemmelse. Nogle bestemte Forbedringer fik Skibenes Stabelon dog allerede den Gang. Den gamle bugede Form, en Art fra den ældre Fortid, og kun endnu synlig i de gamle saakaldte Fløiter, forsvandt efterhaanden, Skibets Form dannedes bedre baade til at skjære Havets Bølger i dets Forskæm, og slippe dem i dets Bagkavn. Nogle af disse Bygmesteres Navne leve endnu paa enkelte Steder i en berømmelig Tradition, og Forfatteren har saaledes Erindring om en Skibsbyggemeister, uden mindste theoretisk Dannelse, som knap var skrivkundig, og hvis Skibe tilfredsstillede Skibsrederen i den Grad, at hans Navn forplantedes med Skibet selv¹⁾. Imidlertid er det en Kjendsgjerning, at Skibsbyggeriet i hin Tid stod i Guldkommenhed langt tilbage for vor Tids. Og dette er ikke at undres over; thi den norske Skibsart blev i en senere Periode ikke saa eenfaldig og saa let. Det var især mod Slutningen af den her omhandlede Periode, at Skibsbyggeriet tiltog i en stedse fremadstridende Grad. Nye Skibe fremstode aarlig i hver Havets Bugt paa den behøvede Strand, og det ene Skib blev, under rige Remisser til Reberne, det andet's Moder. Alle Classer af Borgere, som havde nogen Sum at raade over, søgte at anbringe deres Spareffilling i en Ræringsvei, som gav sædvanligen høie Renter. Paa den Kyst, hvor Skibsarten meest blomstrede, trængte Skibsrederiet sig over Kystlinien ind i Landet, og mangen Bondemand lagde denne Ræring ved Siden af sit Landbrug. Skoveieren lagde Skibstammeret, Kystboeren Arbejdsloen og Rigg til det nye Skib, og saaledes opstod et Fællesskab, som forøgede begge Parters Velstand. Interessentflaer af den Art have og fundet Sted i den senere Tid; men hverken saa hyppige eller for Bedkommende fordeeltagte som i hine Dage, da der fra Bondestanden, gennem Skibsrederi, stundom udsprang Handelshuse, hvis Navne nu spille en høj Rolle blandt Fædrelandets Rjovmænd. — Vi drøle med Bemod ved denne Fædrelandets blomstrende Virksomhed, ved hvis Grændse vi nu staee; thi ikke alene afbrødes denne Indtægtskilde pludseligen ved den uretfærdige Krig, som England paaførte den dansk-norske Stat, men en stor, og en bedre, Deel af disse Velstands-Medflaer faldt i Fiendes-Bold.

¹⁾ Bygmesteren hedte Knud Therkildsen, og saa var Skibets Navn, men det faldt alligevel flere af samme Reders Skibe i Fiendens Bold ved Krigens Udbrud.

Syvende Capitel.

Fiskerier og Fiskehandel.

Fiskeriets Tilstand frembyder tildeels andre Phænomener, i det Tidrum vi her omhandle, end de nysnævnte Næringsveie. Det er en af Landets naturligte Næringsgrene; thi det har sin Rod i et fiskerigt Hav, som begrænder Norges lange Kyst. Det er tillige en af de vigtigste Næringskilder i Fædrelandet, og staaer i denne henseende Landets Hoved-Næringskilde, Agerdyrkingen, nærmest. Fiskeriet er, som saadant, indskrevet paa vor ældre Histories Blade, og Fisken har i ældre Dage været et meer almindeligt Næringsmiddel end i senere; thi den overflødig Fisk havde da alle i den Grad som nu fundet Vel til Udlandets Kjøffener som Handelsvare¹⁾. Fisken fandtes paa vore fornemste Fædres Bord til bestemte Ugedage, og de uheldige følger af et mislykket Fiskeri sattes ogsaa i hiin Tid ved Eiden af Landmandens Aar. Der har imidlertid steds været en stor Forskjel imellem de tvende store Grene af denne Næringsveis Stadighed, hvori Norges Fiskeri deler sig, og som har sin naturlige og ligesom Klimatiske Grænse i den nordlige og sydlige Deel af Norge. Fædrelandets Nordkyst indtil Fjorberget Stat har været Torstens og de med den beslægtede Fiskeriers Forplantnings-Stade eller Jagtrevier, hvilken de paa deres Sevandringer i et saadigt aarligt Tilbageløb have besøgt, ligesom Træffuglen i vore Skovlunde. Her er ikke Stedet til at undersøge den rimelige Grund til disse Fiske-Arters Forhællighed for Norges nordlige og vestlige Kyster, der udspænde deres guldne Linier ned disse hørtomme Gjæster; men det synes at være en Regel med saa Undtagelser, at Nordlandets Torste-Arter og Vestlandets Elbestimer ikke i store Starer, og i langvarige Perioder, samtidig besøge samme Deel af vor Kyst²⁾. Det Fiskeri, som grunder sig paa Torste-Stimernes Nærmelse til vore Kyster for at gyde Rogn eller i Archeden deraf jage efter deres Føde, har til alle Tider været en over disse Fædrelændets Fjæder jævnt udbredt Næringsvei.

Fisken paa Udskibningen af nordlandste Fiskevarer fra de første Aar af dette Seculum vise ogsaa denne Næringsveis Vigtighed paa den Tid, og kunne vel taale Sammenligning med senere Aars, endstjønt denne Næringsvei, saavel som Landets øvrige, i det Hele har faaet en friere Gang. Det vil imidlertid blive Gjenstanden for senere Undersøgelser at oplyse, hvorfor denne Næringsgreen, i Folge sin særegne Beskaffenhed, ikke kan løsrive sig fra disse lovbundne Bestemmelser, der indeholde tilspindelende Indgreb i Eiendomsretten. I det her omhandlede Tidrum havde den nordlandste Fiskeriarbejder, som i den senere Tid ere saa godt som lukkede, og denne Handelsgreen havde dengang ikke de Rivaler i fransk og engelsk Fiskeri, som siden ere traadte paa dens Side i det newfoundlandste Fiskeri. Denne Deel af Fiskehandelen gav saaledes paa den Tid, især den bergenske Udskibning flere og større Fordelse, end nu omstunder, endstjønt Fiskehandelen af andre Grunde har igjen reist sig. — I hiin Periode gjenløde ogsaa de saa ofte gjentagne Klager over Nordlandenes Afhængigheds-Forhold til Bergen, uden at Anklagen synes at have været grundet i nogen Misshandling fra Bergens Side. Den Almuens Bane, forud at fortære, hvad der i Fremtiden skal fortjenes, var uden Tvivl ogsaa i Nordlandene forværret Almuens Stilling. Forbydet i Handelsmandens Skyldbog maatte Fiskeren finde sig i det Afhængigheds-Forhold, som Skyldneren haar i til sin Skyldherre. Derhos paastaes det af upartiske og kyndige Jagttagere

¹⁾ Historien fortæller os imidlertid, at en af Harald Haarfagers Jarler allerede 860 sendte Fisk, som var fislet ved Vaagen i Nordlandene, til England, og tilbødte sig dermed en herlig Ladning Hvede, Høuning og Blyn; men en saadan fredelig Mellemhandel havde neppe nogen Stadighed saa langt tilbage i Tiden.

²⁾ Dette Sammentød har dog til enkelte Tider fundet Sted.

og Reisebeskrivere, at de Foranstaltninger, som toges og endnu tages i den store Fiskeflaak med Hensyn til Priis-Bestemmelsen, vel have Udseende af Tvang, men ere gjorte til Sælgerens Fordeel. Den trusne Overeenkomst imellem Fiskehandlerne i Bergen indbyrdes var intet Maximum af Priis, hvorved Sælgernes Fordeel utilbørligen indskrænktes, men et Minimum, hvorved Sælgernes Tab skulde forebygges. Læser man derhos i Betragtning Nordlændingernes mindre Sands for Jorddyrking, hvorover der er bleven klaget, og som let lader sig forklare af naturlige Hindringer paa den ene Side, og Almuens Utilbøielighed paa den anden til at dele sin Dyrkelsesomhed paa tvende Næringsstykker, saa finde vi maaskee i Nordland selv Grunden til dets saa ofte paaanlede Afhængigheds-Forhold af Norges gamle Handelsdronning. Nordlændingen har, som den hele øvrige Verden, villet have sin Deel af den store Nærings-Rydsel, som den ubvidebe Verdens-Virksomhed indleder paa alle Markeder, og formedelst denne Egen har en lykkeligere Handels-Stilling, en større Concurrence af Kjøbere og en Løsning af gamle Baand ikke kunnet bortførne, endstjont maaskee svækkede, de gamle Afhængighedsforhold. Det synes saaledes for en upartist Jagttager, at der maa ligge noget Naturligt, eller idetmindste Roget, som oprinder fra Nordland selv, i det Forhold, som finder Sted mellem dette og Bergen; thi siden hiint første Aar af dette Seculum, da dette Afhængigheds-Forhold saa ofte fremstilles med mørke Farver, ere flere Omstændigheder indtrufne, som vilde have tilveiebragt et Vendepunkt i dette Forhold, naar det ikke havde en dybere Rod, end som viser sig for den overfladiske Anskuelse¹⁾.

Mod Slutningen af det forrige Aarhundrede anlagdes Kjøbfladen Bodo midt i Nordlandene, og denne understøttedes af den danske Regjering med de sædvanlige Dymuntringer. Hensigten af dette Anlæg var, at tilvende Nordlandene en umiddelbar Udfibning til Udlandet, uden at Fiskevarerne skulde gjøre Omveien omkring Bergen. Men den nye anlagte Kjøbflad blev kun en ubetydelig Flaakke. I samme Hensigt oprettedes et kostbart Etablisement af trondhjemske Kjøbmænd; men det opløstes efter et betydeligt Tab, og den kostbare Indretning solgtes for en billig Penge til et af Medlemmerne. Dersom det falder i Forfatterens Lod at give en Beskrivelse over disse Polarlandes senere Stilling, vil han have et muntere Billede at udlafte over deres voksende Handel fra egne Udfibningssteder, uden Aftagende i den bergenske Handel, og over en Bergmands-Virksomhed, hvis Livlighed, sjønt i den senere Tid i næstent Tone, prises i offentlige Bedømmelser. Her bemærktes kun at Fiske-Udfibningen, som et Resultat af Polarlandenes Fiskeri, ogsaa i det Lidsrum, vi her omhandle, havde sin vigtige Plads iblandt Landets Næringsveie²⁾.

Fangsten af Baar-Sild, mestendeels indskrænket til den Deel af Vestkysten, som ligger sønden for Stat, oplibede ikke det Lidsrum, hvorom her handles. Sildefiskeriet, især Baar-Sild-Fisket, har aldrig haft den Stadiighed, som Lorkesfiskeriet; men Sildens Vandringer over Havet, deels for at gyde sin Rogn paa de nordiske Kyster, deels paa sin Flugt for forfølgende Rovdyr, have haft deres periodiske Omflistninger. Vor ældre Historie bærer jævnlige Spor af, hvor vigtig denne Næringsgreen var for vore Fædre. Sildens Udeblivelse regnedes ogsaa da som en National-Ulykke, og i Lovgivningens Lyse, og Norges tildeels lykkelige Periode, mellem Håkon den gamle Regjerings Tid og Kalmar-Unionen, glemte Lovgiveren ikke sin Dyrkelsesomhed paa denne vigtige Næringsgreen. I det 14de Aarhundrede finde vi Politii-Bestemmelser, som vise hvor vigtig denne Karet's Tid betragtedes, da Sildefiskerne strømmede til vore Kyster. De Baand, som allerede i de Dage lagdes paa borgerlig Sammenhandel, paa Kjøb og Salg især i Byerne, ophævedes ganske, og under Sildefiskeriet fandt det frieste Samkvem Sted imellem Kjøber og Sælger. Man har gjort

¹⁾ Sjøist interessante Bemærkninger om denne Gjenstand findes i Amtmand Bloms valtre Været: Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene. Christiania 1832, S. 235 fl.

²⁾ Om Fiskeriet see Schweigaards Statistik S. 94 fl.

sig megen Umage for at finde, ved Hjælp af historiske Beretninger, en vis Cypius i Baarsildens periodiske Gang, der snart i uhyre Stimer søder paa Norges Bestykt, snart stryger Ræsfet forbi; men der er heri befunden saa stor Anomali, at ingen bestemt Regel har været at opføre. En saadan lykkelig Afvigelse har vor Tid at glæde sig over, idet det Quart-Seculum, som engang antoges for Periodens Grændse, lærtangst er overstredet. Men vist er det, at det store Fiskeri af Baarsild, som i den senere Tid har beskæftiget saa mange Menninger paa Bestykten, og udsendt saa mange Ledninger til Sverige og Østersøen, ikke velstuede vort Land i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Det var dengang Sverige, som nød godt af denne Havets Velværelse, endstjondt dette Fiskeri ikke dreves i den Omfang, eller opvakte den Ræringssivlighed, som senere hen paa Norges Kyst. Imidlertid fandtes i Begyndelsen af dette Aarhundrede Spor nok af denne velgjørende Virksomhed paa den svenske Kyst, ikke alene i Strandens Fiskehytter, men paa Landmandens gjødede Agre. Det var en Slags Qual for de Reisende at gjennembyrde denne Sildefiskeriets Linie, som i det nordlige Sverige overspændte Hofveien. Det var saaledes langt fra, at Norges Bestykt, i de første Aar af dette Seculum, havde den Virksomhed at fremvise, som under og efter Krigen faldt i dens Lod. Med Krigen første Aar 1808 vendte Baarsilden tilbage til Bestykten, og hidrog paa mange Raader til at lindre den da herskende Hungersnød.

Fangsten af Sommer- og Øst-Sild, som giver den fedeste og bedste Sild, er meget almindeligen udbredt over Norges Bestykt, og vender som oftest aarligen tilbage. Dette Fiskeri tilfjemed Torsfiskehandelen giver Aalebning til en Kystpart imellem Fiskekæderne og det østlige Norge, der ogsaa i hvin Periode befordrede en gjensidig Virksomhed. Imidlertid var den ikke da saa levende, som den siden er bleven, fordi det gjensidige Forbrug af begge Districters Producter i senere Tid betydeligen er tiltaget. Fiskerne have nu meer at sælge, og frembyde sine Vaar tildeels til billigere Priser, og den livlige Ræring sætter dem ikand til at anskaffe sig Bequemmeligheder i Huset, hentede fra Udlandet, som fandtes kun hos enkelte Formuende i hvin Tid. Den indenlandste Vareomsætning, som sædvanligen har den gaonligste Indskydelse paa National-Industrien, fordi den er lettest og sikkest, var derfor ikke saa livlig mellem Øst- og Bestykten i vort Tidsrum, som den senere blev, og Farten paa Østersøen beskæftigede, da ikke saa mange Fartøier.

Der gjordes i de Dage paa enkelte Dele af Bestykten, fornemmeligen i Farsund, Forsøg med at tilberede den federe Sommer-Sild paa hollandsk Wiis, og at bringe i Handelen en Sild, der lignede den flamske; men Forsøget, flere Gange gjentaget, vilde ikke lykkes. Det være nu at Silden paa de forskjellige Øsider, hvorpaa den fanges, har en større eller mindre Forædlings-Bequemhed; at den omhyggelige hollandske Redlægningsmaade i et eller andet Punkt forseiledes, eller at Forsøget ei har været udført med tilbørlig Kraft og Udholdenhed. For den første Aarsags Gylighed taler den Omstændighed, at hollandske Fiskere, som Tilfældet bragte over paa Beklandets Kyster, og som det overdroges at indføre den flamske Silde Redsaltningensmaade, ikke formaaede at udrette noget af Betydning. Saavidt vides er intet alvorligt Forsøg senere gjort med denne forædlede Redsaltningsmaade, endstjondt der ikke fattedes paa Planer til at gjøre den til en Statsfag.

Paa samme Tid begyndte ogsaa Sommerfiskeriet at høre sig og levere en ikke ubetydelig Udskibnings-Artikel. Det samme virksomme Huus i Farsund, som gjorde hiint Forsøg med Redsaltningen af Silden, maa og anses for at have givet Sommerfiskeriet og Sommer-Udskibningen til England det alvorligste Fremstød, og endstjondt denne Ræringssivlighed ikke er bleven en Rigdomstide for Huset selv, hvis Handelsplaner sedse overstige dets løbende Midler, saa vidner dog Udbredelsen af denne Fiskehandel, hvorved siden saa mangfoldige Familier have vundet Ræring, om de Frugter, som dets Iver og Dyoffrelse for denne Sag har baaret. Det Tokum Brinck-Lundske Huus i Farsund og dets nærmeste Efterkommere faldt sammen under

Byrden af deres Speculationer; men Gummerfferiets Flor paa den lange Ryst fra Laurvig til forbi Ræffet udsprang af deres Virksomhed, der længe vil mindes med Taknemmelighed. Saaledes befandt den Deel af Norges Bestyrt, som gjør Historien til sin Hovedingering, sig ikke i dette Lidsrum i den blomstrende Tilstand, som den øvrige med Trækast-Udfibning og Skibsart bekyndede Ryst, og havde hverken den forholdsmæssige Follemængde, eller de Velstands Spor at fremvise, som efter og tilbedes under Rrigen.

Ottende Capitel.

Kongsbergs Solværk.

I Fremstillingen af de norske Bergværkers Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede sætte vi med Føie overst det Metal, der ikke alene er det ædleste blandt vore nordiske, men og det som frembyder de interessanteste Afveglings-Perioder. De Beslutninger, som ere tagne om Solværkets Skæbne, af den forrige og den nærværende Regjering, vidne snart om dens Ugavnst og Frygt for Tab, snart om dens store omsider realiserede Paab. Forfatteren agter ikke her at gjenmemgaae denne Metals Oldnings Historie, der overspænder meer end to Aarhundreder, hvor interessant endog dette Mindestrift om Fortidens Bildfarelser og Bergmands-Snillets lykkelige Anstregelser maatte vorde paa Bergværternes Saga-Tavle. Noget af Nordens stittigste og lærdeste Oldgranskere i det henrundne Seculum have i den nordiske Histories ældre Artikler omhyggeligen handlet herom, og et kort Uddrag deraf findes i Storthings-Forhandlingerne¹⁾. Det være nok at bemærke, at dette Solværl, som fra det første Anlæg indtil Aaret 1800 havde leveret til den omløbende Solvmasse over 20 Milioner Solvspecies, mod Slutningen af dette Aarhundrede befandt sig i sin for Statskassen meest ødelæggende Periode. Derhos viser Solværkets Historie, at Norges Solværl-Aarer oftere randt øverslødigt, naar Statens Stilling krævede denne Rigdom, og at Bergstadens Virksomhed formødelst denne Indvirkning paa Statsvellet hørvede sin Ret til Rationens Understøttelse.

Det forrige Seculum var endnu ikke aldeles udrundet, da den danske Regjering's Utaalmodighed over de stedse stigende Tilflud af Statskassen, i Bergmandsforøget bekjendt under Navn af Zubus, fremkalbde forberedende Lovbud til Værkets Undergang. Siden 1768 havdes intet Øversfluds-Aar mere; men Statskassens aarlige Tilflud i de sidst forløbne Aar af det forrige Seculum nærmede sig til 200,000 Rdlr., og oversteeg endog denne Sum i enkelte af dette Seculum's første Aar. Folkemængden paa Kongsberg i det hele Omfang angaves til 11,000 Rennefler, hvoraf 5000 Arbeidere af alle Slags anvendtes i en høist usfordelagtig Grube- og Værks-Drift. Blandt den store Rængde af Arbeidsrum i Berget, som vare under Belæg, var der kun meget enkelte, som bare sine Udgifter, og endnu færre, som gave noget betydeligt Øversflud. Det være sig nu, at Bestyrelsen ikke var i kraftige og indsigtsfulde Bergmands Hænder, eller at Grube-driften da stod i den peridiiske Amagts-Tilstand, som saa ofte har nedtrykt denne Drift. Jo lettere Øverslynet er for den nærværende Slægt, som i en lang Erfarings-Stole har med større Sikkerhed lært at løse Solv-hergets Gaadestrift og at bedømme Fortidens Bildfarelse, jo forsigtigere maa vi være

¹⁾ Storthings-Forhandlingerne for 1824 No. 6 Pag. 49 ff.

i at sætte Dem over hin Lids uheldige Bergmand. Vi ville endigen lade Stygge over et Raad, som nævnes med Agtelse i andre Henseender blandt sin Lids Natursvædig, og hans Beskjæffets-Lid ligger desuden ikke indenfor Grændse-Linien af vor kjærligste Overføgt¹⁾. Saa meget er vist, at der vel neppe gives noget Tidspunkt i Sølvværkets Historie, hvori Beskjæfften var mere uheldig, og mere vakkende i sine Planer, end det vi her behandle. I denne Periode faaer Granstøren ved Røtterne af et Bærl, over hvilket Lillintzigsrevens Dom blev faldet, men i den chaotiske Rasse var mangen beqvem Materie, som heldigen kunde benyttes til at faae en ny Sølvdrift. Lykkeligtvis har Nationen sedse haft en vis Fortjærlighed for den gamle Sølvgrube paa Kongsberg; den har fulgt denne Drift ind en færegen Dørløstagselse, og hvor ofte Udbyttet har kuffet Nationens Forhaabninger, er den sidste Gnist af Bergmandshaab aldrig bleven slukket. Sølvværket har ikke heller gjort sig denne Lillid værdig, om der endog blot toges Hensyn til Bærlens oekonomiske Indflydelse paa Statsværdet, uden at beregne den Anledning, som det giver til interessante Bergmands-Undersøgelser og Anvendelse af Bergværksdriftens Hjelpemidler. Thi naar vi afføndre de Udgifter paa Kongsberg, som ere Bergværksdriftens værdkommende, uden endog at lægge stor Bøgt paa de ved Driften sets begangne Vildfarelser, faaer man Kongsbergs Sølvværk i sin Afregning med Statskassen have Forbøden paa sin Side i sin General-Balance.

Imidlertid kan det ikke nægtes, at Bærlens Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede var betænkelig. I Aaret 1799 var Grube-Belegget alene 1800 Mand, Udbyttet af Gruberne 9677 Mark Sølv, alle Sølvværkets Indtægter 186,000 Rdlr., og Aarets Jubus 174,000 Rdlr. Man sammenligner dette sørgelige Resultat med Høilichsømskelt af de seneste 10 Aar af den nye Drift²⁾, og man vil finde næsten det tredobbelte Udbytte af Sølv med mindre end $\frac{1}{10}$ Deel af Grube-Arbejdere, og man vil kunne forklare sig Forskellen mellem Bergmandens Forhaabninger da og nu. Dertil kommer, at der paa den Tid, da Sølvværket nedlagdes, vare meget usfordelagtige Begreber i Omloeb om Bergmandshaabet for Fremtiden, grundet paa en feilsøgtig Anskuelse af Grubernes Forhold paa et stort Dyb. Noget af de videnskabelige Bergmand, som ansaates for den Lids indsigtsfuldeste Theoretikere, troede at Sølvet tabte sin Vægtighed paa et stort Dyb og omsider forsvandt.

Vi finde det saaledes baade naturligt og overensstemmende med Klogskab, at der i Aaret 1799 ved et Rescript af 12te Juni besluttedes en Indskrænkning i Bærlens Drift: „i Hensyn“, som det hedder i Rescriptet, „til Sølvværkets betydelige aarlige Jubus, som Kongens Kasse ikke længere kan udholde.“ I dette Rescript gjordes nogle foreløbige Foranstaltninger til at standse Sølvværkets Drift; men disse opfyldte ikke Lovgiverens Hensigt. Sølvproductionen vovede vel et Par Aar, og stogedes 1801 til 12,000 Mark, uden at dog Statens Tilskud formindstedes; men den afdog den igjen, indtil Productet 1804 var faldet til 5666 Mark, og Statens Tilskud voget til 204,000 Rdlr. Da besluttede Danmarks Kronprinds, der styrede Riget i sin svagfænde kongelige Faders Sted, Bærlens totale Nedlæggelse. Noget enkelte Medlemmer af Rensetammeret, som havde deres Stemme i dette Fordømmelses-Tribunal, for at bevise et partielt No i den uddøende Virksomhed, bleve ikke hørt. Nedlæggelses-Dommen faldedes uilbagefaldeligen. Raaden stede imidlertid med det milde og forsigtige Hensyn til alle Værdkommendes Rettigheder og Stilling, som udmærkede den danske Regjerings Statsraad, der, om den ikke altid var den statskærligste, vissestigen var den mildeste og retfærdigste. Alle legemsboage og aldersegne Medlemmer af dette store Bergmands-Samfund, paa hvilket Trin deraf de end stode,

¹⁾ Bergsmand Brunnich behandlede ikke af den danske Regjering som en i Ulaade falden Amtebestmand; thi da han kom til Kjøbenhavn, hædredes han med Titel og lønnes med en god Pension.

²⁾ Efter 1830.

affledigedes med deres fulde Gage i Pension. De Arbeidere, hvis Kraft thi at forsørge sig selv hurt i en vis Grad var svækket, tilstodes 5 Mars Pension, og de som vare udfyrede med fuld Arbeidskraft, erholdt et til 10 Mars Løn, under Forpligtelse til at bevise deres Indtrædelse i en anden Næringsvei. For at fremtvinge disse kraftfulde men næringsløse Arbeideres Omgang til en anden Arbeidsstilling oprettedes et Pioner-Corps, hvori alle Personer af denne Klasse, som ikke til en bestemt Tid i andet Arbeide vare optagne, skulde indskrives. Alle Drengsbørn, som vare anbragte i Solvværkets Tjeneste, skulde sættes i Bære hos Gaandværkene eller opdrages til Søværnet, og visse Fordels Tilskyde dem, der paatog sig Opdragelsens Byrde. Kongst. Lovbudets Bestemmelse sørgede for, at der aabnedes den affledigede Bergmand og hans Børn Udfigt til en anstændig Forsørgelse i en anden Stilling. Men uagtet denne Lovgiverens menneskefærlige og forsigtige Fremseer oplystes ingenlunde hans Ønskt, at forebygge Rød og fremlede en anden Slags Arbeidsfomhed. En berømt tydsk Reiseskriver, som besøgte Norden i Maren 1806 og 1807, Professor Hausmann, giver et mærkt Billede af Kongsborg strax efter Rødløggæffen. Bergstadens hele Økonomie har, i Folge denne Beskrivelse, Spor af den Afdødsel og virkelige Rød, som Indbyggernes næringsløse Tilstand, og alle Eiendommens fremmede Rødløggæffen faldne Værd maatte frembringe, foruden den skummer, som den pludselige Afbrudelse af en Virksomhed, hvori hele Omegnens Interesse concentrerede sig, maatte forvoide¹⁾.

De fra Bergstaden bortviste Arbeidere udsprede sig over det gamle Land; man de vare intetsteds velkomne, uagtet den sydlige Deel af Norge, under Handelens, Skibsfartens og Kræft-Udflytningens blomstrende Tilstand; vissetigen paa den Tid tiltrængte Arbeidsklassens Udvidelse, og med Lethed havde kunnet beskæftige den omvankende Skare. Den søgte naturligvis nærmest til Jernværkerne, hvor de kunde finde Arbeide besættet med den høje Syssel, de havde forladt, og hvis forderlagtige Skilling paa den Tid tillod at udvide deres Bergværksdrift. Men Solvværkets Bergmænd vare ikke vante til den stadige og vedholdende Arbeidsfomhed, som finder Sted ved den private Bergværksdrift. Den korte Ansættelse i Solvværkets Gruber, Arbeidets Afbrudelse i hele Arbeidsdage af Ugen, gjorde dem, meer end nogen uordentlig Wandel, usiktede til den andensteds indførte Arbeids-Orden. De som saaledes i et Slags Udraab paa Jernværkerne og i Østlandets Arbeidsklasse, og den bortvandrede Skare af Bergmænd, som forlode Bergstaden med friske Kræfter, udfyrede med Midler til at ernære sig selv under den første Rødløggang, fik saa Steder en stadig Næring, og saare saa optoges i fast Stilling nogensteds. Saasnart derfor Landets Stilling forandrede sig under en ødelæggende Krig og standsede Næringsveie, vare disse løse Arbeidere de første som gaves Afsted, og som af Fattigvæsenets respective Forstandere tilbagesendtes til den store Bergværks-Commune, hvorfra de udsendtes. Saaledes tilintetgjordes strax i Begyndelsen Lovgiverens menneskefærlige Ønskt, og Fattigvæsenet paa Kongsborg fremad saa mange Forvællinger, at allerede den 31te October 1806 en kongelig Resolution ansaaes fornøden til deri at frembringe Orden. Wi vilde senere saa at see, hvorlunde ogsaa denne Fattigplan, der skulde rædde Bod paa et ulæseligt Onde, forrykkes og kulklages under uheldige Lids-Conjunkturer.

Medlemmerne den Commission, som skulde iværksætte Solvværkets totale Rødløggelse, forsaavidt Statens Bergværksdrift angik, var lidt stiftet til at bevirke en Forandring i det peremptoriske Bud, om Gaadent havde været muligt. Kammerets Embedsmand, Kammerjunker Raas, siden Baron Raasbøhn, var vist seligen en Mand af et rebeltigt Sind som Embedsmand, og han havde i flere

¹⁾ Et lignende Billede have de Rejsende i øvrigt faaet til alle Ader kunnet udleste over Kongsborg. Kongsborgs Gader have steds været opfyldte med gamle og unge Pensionister af begge Kjen, som have bestormet den Rejsendes Pung, og formættet hans Begreber om Byens Stilling.

har lagt sig efter Bergvidenskabens, som han i Sachsen havde studeret. Men han var en Discipel af den Børnerste Skole, aldeles ubekendt med de kongsbærgske Sønder og med Solværløsets Forhold, og lidet villigt til at sætte sig ind i dem. Desuden gjorde han nødvendig denne Rejse til Norden paa den Tid, da han just var paa Reisen til at gaae ind i en anden Stilling, og indtræde i et ham kjær Familiesforhold. Sagens hurtigste Afgjørelse var ham derfor den kæreste, og dertil fandt han god Anledning i det pæremønstre Bud. Commissionens første Medlem, Grev Sebhard Röllke, Stiftamtmand i Algershaus Stift, var aldeles blottet for af Jørgen i Bergvesenet, og i sit milde og menneskelige Sind var han mere betænkt paa at formide Oplysningens bittere Følger for alle private Bedrøvenede, end paa at gjøre Resultatet af denne Oplysning gavnlig for Staten. De fra Kongsberg udsendte Bergkyndige havde hver for sig et berømmeligt Navn som praktiske og kundskabsrige Bergmænd; men deres Strømme havde vel tiden Vægt i Commissionen. Desuden var den hele Commission besjælet af Uværfrygt for det bestemte Tilintetgørelses-Bud i det udfærdigede Commissionium, og de prøvede ikke paa en Modstand, hvis fjændlige Øttringer endnu ei understøttedes af Tidens Mand, og hvis Unytte laa læst for Dagen i den kongelige Beslutnings bestemte Udtryk. Saaledes gjordes intet Forsøg paa at spørge Solværløsets Undergang ved søgenfornødt Mod-Jernstikning; Adlæggelsen af Solværløsets Drift paa Kongsberg for Statens Regning besluttedes tilbageladtelig. Si første ikke Blid til de Rygter, som paa den Tid var i Omkøb, at Catalies egenlyttige Planer og Forhaabninger om at gjøre sig de sammenskabns. Rømer nyttige, fremkyndede Adlæggelsen. Denne var bestemt, og det maatte være ulæst for Private og usærligt for Staten, at det af Staten forlædt benyttedes med Godeel. Imidlertid berigebe denne Efterføgt ikke sin Mand.

Men var Beslutningen overilet, og for Bergstadens Interesse færdøretlig, saa var og Adlæggelsesmaaden letskadig, og for al mulig Drift i Fremtiden udelæggende. Og saa herover somer Hausmann, der besøgte Kongsberg strag efter Solværløsets Reddørelse, bitter og velgrundede Klager. „Man har, siger han, ikke tædøst Børet, men ødelagt det; man har tilintetgjort hvad man kunde, og hvad der ei kunde tilintetgøres, blev givet til Priis for et forarmet Følls tyvagtige Sønder.“ Rømer og Dyfdrings-Maskiner, Grubebygninger, Materialer, indtil Jern hængmed Maskiner og Redskaber var bestaet, solgtes for en Spotpriis, og det var, som om man vilde lulle Døven til alle Forvildelser paa et Børt, hvis Drift omfider var bleven saa ødelæggende for Staten, endstjønt dets flette Tilstand mere var en Følge af Uvædenhed og uhenfigtsmæssig Beskyrelse, end af en indvortes Armod. Lyffelige vis gaves der Indretninger, af Fortiden byggede ligesom for Evigheden, der ei kunde ødelægges, og paa hvilke en fordeeltigere Drift i Fremtiden kunde grundfæstes¹⁾.

Ans tre Gruber undtages fra den almindelige ødelæggelse, fordi de gave Gaab om at bære de paa den anvendte Omkostninger. Den ene, Juliane-Marie Gruben, behøvedt Staten sin egen unddødelige Drift, fordi den paa den Tid gav et stort Udbytte²⁾. Men ogsaa denne fordeeltigste Drift tabte sig snart, og øfflydt ifø det nye Gaab. De tvende andre, Korste Løve og Justitsgruben, drevs for privat Regning; men den Sidstes bergmæssige Drift hindredes formødelst dens Nærhed med Rømer-Grube, der var opgaet med Vand, som ved Driftens Fortvættelse i Justitsgrubens kunde trænge derind; Desuden bleve ogsaa nogle Pulværløset drevne for Privatregning. Rømeren om Udbyttet af disse forskjellige Drifter, der tildeels var

¹⁾ Dertil hører de kostbare Vandledninger, der saa meget have understøttet den nye Drift.

²⁾ Den gav 1605 2612 Rtl. gedigent Sølv, 1490 Rtl. Riddøret, og 89: Ld. Sølvdøret med 80 Rands Sølv. Paa intet Børt ere historiske Beretninger om forbums Udbytte vigtigere end paa Kongsberg, thi under Solværløsets perodiske Forødeløstønde endog paa store Dyb tabes ifø Gaabet om et rigt Udbytte efter en Armod-Løst.

i de bergfyndigste Rands Gaarde, er forskjellig, i det Høje troe, at i det mindste en Deel af disse Drifter var høist fordelagtig, medens Andre derimod ikke vare af den Mening. Der har ingen udvortes Rigdomstegn hos disse Partcipanter i den private Bergværksdrift vilst sig, men vist er det, at Grubedriften flode tildeels usoforsvarligen, i det den behandlede som en Kovdrift, og Pudsværkernes udvassede Slam ublebedes i de aabne Gruberum. Store Hindringer lagdes i Beten for al tilkommende Bergværksdrift, og endog det nyeste Anlæg, som i vor Tid er besluttet, vil føle Ulemper af denne usoforsvarlige Fremgangsmaade. Misbrug forbundne med Solvørket vilde stige imidlertid til den Grad, at de sprakte Regjeringens Opmærksomhed; men saavidt vides, ledede Undersøgelsen ikke til noget Resultat, og begyndes i flere under den paafølgende Krig opkomne Statsforger. Kun Nyttedriften vedblev under Brodrene Gendels Beskyrrelse en fordelagtig Gang, som vedvarede endog under Krigen.

Ikke helligere var Staten med Hensyn til de Indretninger, som plantedes paa Solværkets Grund, for at afløse den titintetgjorte Solvdrift. Der var adskillige Omstændigheder, som henvendte Regjeringens Opmærksomhed paa Anlægget af et Jernværk, der paa den Tid var en af de fordelagtigste Virksomhedsarter, der fandtes i Norge. Danmarks Konge var i Besiddelse af Frigo-Jernværk ved Laurvig, Norges største og bedste Jernværk, hvortil hørte Landets største og haabefuldeste Grubefelt, der indeholdt langt større Rigdom af de ypperste Malme, end som Værket selv indvill en stjern Fremtid kunde opvække. Der blev saaledes opgjort, at et Quantum af 8 à 10000 Td. Ralm kunde aartigen afgives til Kongsberg af Laurvigs Gruber uden Gavn for Værket selv. I Følge et Skøn af Solværkets daværende Oberfører, Capitain Borch, forskædes, at et Quantum af 20000 Løser Kul uden Stovenes Udælgelse kunde tilveiebringes¹⁾. Efter denne store Maalestok lagdes Jernværkets Grundvold, og Udførelsen betroedes en Mand²⁾, hvis Indsigt i Rastmæssenet, mangefidige Talent og uegennyttige Færd bør stee sin Ret, ligesom og Fæderlandet stiller ham taknemligen iblandt de første og ivrigste Stifter af den nye Solværksdrift; men som — af Aarsager der ei bør tilregnes ham — havde intet Feld til en hensigtsmæssig Beskyrrelse af de Anlæg, som i den omhandlede Tid betroedes hans Overbeskyrrelse. Den daværende Berghauptmand Brünnich gjorde vistnok i Anlæggets Begyndelse nogle kraftige Forestillinger imod dette Omfang, og paastod at Skovfredsen omkring Kongsberg umuligen kunde afgive et saa betydeligt Quantum. Men i Indstillingen angaaende dette Anlæg tilfældes al Modstand, og det stolte Haab gaves, at Anlægget skulde vise Norges øvrige Værker, hvorledes Jernværket i Norge med Feld og Gavn for Nationen burde drives. Dette skede gif imidlertid ikke i Opfyldelse. Som vi senere her have at vise, saidt den hele Indretning, som kostede Staten henved 200,000 Rd., sammen, knust af Lidene og mangehaande Bildfarelser, uden i nogen Henseende at have opfyldt de givne stolte Forhaabninger.

Ikke meer heldig var Staten i de øvrige Anlæg, som gjordes paa Kongsberg til at forsørge og passende beskæftige den Deel af Bergskadens Indbyggere, som ikke vare i Stand til egen Forsørgelse. Den Kongelige Resolution af 31te October 1808 bestemte de Regler, hvorefter denne Forsørgelse skulde stee, efterat tvende af Omegnens Embedsmænd vare blevne tilforordnede den store Commission for at gjøre Forslag i denne Henseende. Efter Sagens Natur, og i den danske Regjeringens milde Aand, opbygges i denne Forsørgelses-Plan den store Sob af uslidende og aaringsløse Indbyggere af Bergskaden, som i større eller mindre Grad tiltængte Statens Hjælp. Antallet af de fattige, som ved Værkets Redlæggelse maatte underkøttes, beløb sig

¹⁾ Denne indsigtsfulge Forsmand erklærede isvrigt iden, at han ved denne Paastand hvortil havde taget Hensyn til Solværkets Forbrug eller til Bergskadens Besforlyning.

²⁾ Bergværker Paul Steenstrup, senere Solværkets Director; se hans Biographie i „Eidsvolds-Galleri“ 1ste Bind.]

til 1600. Mere Husebygninger i Staden — thi efter Sølvsøerlets Debløggelse var disse at faae for en Spotpris — bleve bestemte til Arbeidshuse, i hvilke de fattige spøsfattes med Haandarbeide. Da disse Arbeidere have erholdt større Nødske, indrettedes et Klædefabrik med Ballenølle og tilhørende Jærveri. Imidlertid formindredes ingenlunde derved Statens Udgifter, som vare i et bestandigt Stigende fra 1806 til 1813. De Jattiges Antal forøgedes naturligviis derved, at de afviiste Arbeidere, som nærmede sig Svaghedens Alder, eller af andre Aarsager vare blævne naringeløse, ved intet Jattigvaesen udenfor Kongsberg domicileredes, men vendte i Aigens Aar efterhaanden tilbage til det Sted, paa hvilket Jorsørgelsen hvilede, og som velvilligen modtog den uødlidende Stare. Endelig fortæredes 1811 en uløstelig Jødsraade den hele Arbeids-Anstalt med sine Beholdninger og Redskaber, og da vidtes den store Manufactur-Colos, hvis Skiebne i et andet Lidrum vil beskæftige os. — I vort nærværende Lidrum faaes saaledes paa Kongsberg intet Spor af den fordeelagtige Virksomhed, som i samme Tid, fast uden Undtagelse, beskæftigede det øvrige Land. Sølvsøerlet var en sørgelig Afledning for andre rige Statsindtægter, og Staden selv fremstillede en naringeløs Armodis kontrasterende Billede mod Landets øvrige mantere og livlige Virksomhed; men Jorbedringsvaesen laa ved Bergmands-Sælvsøerlets Nød.

Niende Capitel.

De øvrige Bergværker.

Koraas Kobberværk, næst Sølvsøerlet, som enkelt Bergværks-Virksomhed, den vigtigste i Landet, havde i de første 7 Aar af dette Seculum en af sine fordeelagtigste Perioder. Sørtobber-Lidvirningen kulminerede i den Tid, og endstjønt den ikke naaede den Høide, som den i nogle Aar efter 1765 havde, nemlig 4000 Stk, da den i det bedste af hine 7 Aar kun naaede 2909 Stk, saa har vel Værkets Udbytte aldrig været større end 1801, da Overskuddet pr. Part beløb sig til 1180 Rdlr. 84 s. — Lønge havde det været bebreidet denne Bergværks-Virksomhed, at den arbeidede mere for Tidens Jordeel, end med Hensyn til den kommende Tid; men i Begyndelsen af dette Aarhundrede lagdes Grunden til en klogere Fremgangsmaade. Bergmanden paa Koraas begyndte at ane Muligheden af, at de rigeste Leier ikke vilde kunne udholde de senere Aars stærke Drift, og ansaa det for nødvendigt at indmelte mindre rige Erfter, for at kunne udbrede sig over et større Malmfelt. Villige begyndte Bestyrelsen at indsee Nødvendigheden af at indføre en større Oekonomi med Aulforbruget, der var stegen til en Høide, som maatte blive ødelæggende for Døgnens Slove, der bleve alt meer og meer haardt medtagne. Imidlertid var den Jorbedringsforbedring, som stede i denne Henseende, saavel som i Smeltøvnens Construction, indholden et Tidspunkt, som vi senere have at behandle, og som blev en Følge af den vanskelige Stilling, hvori dette tilligemed Landets øvrige Metalværker under Krigens Uvægsel og vanskelige Conjunctioner blev stedt. — I Aaret 1802 udbrod nogle alvorlige Uroligheder iblandt Værksarbejderne paa Koraas, i hvilken Henseende, saavel som med Hensyn til Arbeidstid, dette Værk mestendeels har fulgt Sølvsøerlets Ex, og senere har der været slaget over, at Proviant-Lagten, som sættes til en for Konsumenten usfordelagtig Tid paa Aaret, har været for høi. Bergmanden har i denne Henseende sædvanligen havt sine Forsvarere i den kongelige der ansatte Embedsmand, Bergmesteren. Striden selv er senere ofte paa Støvningsstet bleven høit. —

Jørrigt hvide vi her staaende ved den ovenfor gjorte Bemærkning, at de første 7 Aar af dette Seculums Robber-Tilvirkning paa Norsks høre til de fordeelagtigste for Kongs-Giærene, som Værkets Historie har at fremvise, og at vi saaledes kunne indsette ogsaa denne Virksomhed paa den Rigdoms Table, som Landets fleste Virksomheds-Arter i dette Aidsrum fremvise.

De øvrige Robberværter i det nordensfeldske Norge synes ikke at have givet Giæren stort Udbytte, ligesom der ogsaa klagedes over, at de et drevs paa en for Kongsens fordeelagtig Raade, i det de vare i Handelsmands Hænder, som drevde Sagen mindre som Bergmand end som Kjøbmand, og sædvanligen boede langt fra Værket. Det Omdalste Robberværk i Lethemarken var paa den Tid heller ikke i Drift. Det var i en Mandes Hænder, Ulfesfor Ole Høndels paa Kongsberg, der vistnok havde Bergmands Kundskaber men ingen Kapital, og da Værket nogen Tid efter kom i rige Hænder, bortafledes store Kapitaler paa Værket til Lab for de nye Giære, og uden Fordeel for Egnen.

I de første Aar af dette Seculum hørte det Rodumste Koboltværk, der nu spiller en saa vigtig Rolle i denne Deel af Landets Bergværksdrift, ikke til Norges fordeelagtige Metalværter. Det var anlagt 1778 for Statens Regning, men kom først 1783 i Gang under Bestyrelse af en Udlanding, Georg Bernstein fra Pøtsen. Det synes imidlertid ikke, som Værket lastede synderligen af sig, og deelte ikke de Fordele, som Norges øvrige Metalværter i Almindelighed gave deres respektive Giære, endssjønt en nærliggende Eftertid viiste, hvilke kraftige Indtægts-Elementer indeholdtes i Værkets rige Gruber. I dets aarlige Ballance-Conto fandtes vel stedse et Overflud til Statens Bedste; men dette tilveiebragtes paa en let Raade derved, at ingen Renter regnedes af de store paa Værkets Anlæg og Indkjøb af de dertil hørende Giendomme anvendte Capitaler. Aarsagen dertil findes træffende beskrevet af den forhen nævnte udenlandske Bergmand¹⁾, og som ved Siden af sine grundede Ankepunkter lægger en profetisk Bentydning til, hvad det i private Hænder siden er blevet. De fortræffelige Farver, som Blaafarveværket allerede da leverede, tilskriver han ikke saa meget den hensigtsmæssige Fremgangsmaade, eller nogen Guldkommenhed ved Værkets Indretninger, som det hyppelige raae Material. At Værket paa den Tid ikke affastede nogen betydelig Fordeel, tilskriver han mindre de flette Conjunkturer, hvorover der klagedes, end den uhenigtsmæssige Anvendelse af Produktet, idet Salget deraf besørgeedes fra Kjøbenhavn, hvor en Deel forbrugtes ved Porcelain-Fabrikken. Veien var endnu ikke fundet til den store Afsetning, der under Værkets forandrede Stilling senere hen saa meget berigede private Giære, og gjødede dette Værk til en af de vigtigste, fordeelagtigste og bedst indrettede Metal-Fabrikker i Landet.

Jern-Tilvirkningen, som, endssjønt ringe i Forhold til Nabolandets, er den meest udbredte og vigtigste Metal-Virksomhed i Landet, havde i vort her omhandlede Aidsrum sin meest glitrende Periode, hvortil Jernværkernes Historie vanskeligen kan fremvise Mage, og disse 7 Aars gode Indtægter styrkede deres Giære til at gaae de Viderværdigheder i Møde, som under Krigens Trængsler strax efter overvældede dem. Jernpriserne naaede i dette Tidspunkt efterhaanden en Høide, som de hvoften før eller siden have havt, og som i Norge ikke stod i jævnt Forhold til dem, som gjaldt i det øvrige Europa; thi medens Stangjernet i den dansk-norske Stat betaltes med 3 indtil 3½ L. engelsk Sterling pr. Styd., gik det i Sverige fra Haand til Haand for 2 til 2½. Det vigtigste Støbegods, Kalkeløne, der i sin store Simplicitet paa den Tid ikke krævede betydelig større Tilvirknings-Omkostninger end Kaafernet selv, betaltes med en langt større Sum end det senere i hoi Grad forsuøede Gøds. Ved Siden af denne hoi Jernpræis stode langt lettere Tilvirknings-Omkostninger, og Befrielse fra mange af de Byrder, som Værkerne senere have maattet bære. Det

¹⁾ Hansmanns Reise durch Scandinavien Det Delt S. 78. ff.

havde Jernværkerne, med Hensyn til Forbrugs-Material, paa den Tid en stor Skind i den blomstrende Exporthandel, der afsøndte Stoveiernes Opmærksomhed fra Rus-Livindningen, som mere usømmelig i Tilberedningen og mindre fordeelagtig i sit Udbytte; men der var endnu dengang en Rest tilbage af de Dvangsmidler, hvorved Svonens Producter i de foregaaende Aarhundreder vare fremlevede til Bærterne. De kunde vistnok ikke med nogen Kraft gjøres gjældende, og ingen fornøftig Værkseier forsøgte at kjaempe paa den Raade med Tidens fremstridende Friheds-Aand, men de fleste Stoveiere i Værkets Omkreds ansaae det for en Slags Nødt at understøtte den gamle privilegerede Virksomhed. Kulpriserne og Betaling for Hjørler holdt sig saaledes paa en ikke høi Standpunkt, og svarede ikke til den store Produkt-Pris. I Danmark bestyttede en høi Løid paa Indførsel af fremmed Jern det norske Jern, og det Material, som er det vigtigste Behøft i Jern-Productionen, Kærnet, indbragtes da toldfrit til Norge. Derhos vare Jernværkernes directe Byrder langt mindre, end de strax efter Krigen bleve. Tienden var endnu ikke indført, og den fixe Afgift, som paa den Tid af Bærterne betalttes, udgjorde for de fleste af dem knap $\frac{1}{4}$ Part af den Product-Afgift, som strax efter Krigen betyngede Bærterne under høist usordealagte Conjunkturer. Da Danmark var saa godt som den eneste Kunde for norsk Jern uden for Norge selv, saa løb Jernproducterne aldeles ubetyngede i deres Affætnings-Kanal. Svo kan andre sig over, at Jernværkseierne, under disse Omstændigheder, betragtede de første 7 Aar af dette Seculum, som de gyldeste blandt dem, der enten før eller siden ere blevne denne Virksomhed til Deel.

Men til Jernværkernes sordealagte Stilling svarede ingenlunde Værksdriftens tekniske Fuldkommenhed, eller den oekonomiske Omhyggelighed med Materialernes Anvendelse. Det var en senere Tid forbeholdent, ved denne Reaction at gaae de i Tidens Lob opdyngede Bankeligheder i Nøde. En Deel af denne Ufuldkommenhed maa tilskrives det lave Trin, hvorpaa Jerntilvirkningen fast overalt stod, og en anden den Lænkenhed, som saa ofte indfinder sig under Ræringsveienes lette, og ikke desto mindre sordealagte Gang. Masovn- og Hammer-Driften besandt sig fast i samme Stilling, som den siden denne Virksomheds Oprindelse havde været. Støberiet leverede kun det groveste Gods, og Støberiet havde endnu ikke taget sin Begyndelse. Ligesaa liden Gærtanke og Indsigt brugtes ved Malmblandingen for at tilveiebringe et til de forskjellige Markeder passende Assortiment af Stangjern, da Alt kunde sælges til gode Priser. Affætningens Ensformighed til faste Kunder, og dens Sikkerhed for megest en almindelig ubdredt Beskand, var ikke tilstet til at sætte intelligente Kræfter i Bevægelse, eller at fremstunde løstbare Indretninger, som i Dieblisset ingen Frugter bare. Der fandtes saaledes i de Dage saa godt som ingen teknisk dannet Bergmand paa Bærterne, og Beskyrelsen overdroges sædvanligen til ubannede Mænd, som i det Høieste besittede sig paa lokal Kundskab om Værkets høre og indre oekonomiske Forhold, et personligt Bekjendtskab til Driftsbønder og Værksfolk, en god Færdighed i at føre til Bogs og føre en simpel Brevvevling. Enkelte Værter bestyredes vistnok af videnskabeligen dannede Bergmænd, nemlig af Landets toende Bergmestere, men kun i meget enkelte Henseender svoredes deraf noget Fremstrid paa den tekniske Wei. Hær stod Grubedriften paa en særdeles slet Fod, som en Arv af Forsædrenes rovgerrige Drift. Nogle af Landets stærke Gruber vare nær ved at synke sammen, og kun meget enkelte dreves bergmæssigen. Dertil kom, at Gierne af nogle af Landets stærke Jernværter ikke levede paa Værket, Nogle endog udenfor Norge, og mange Værter sættedes saaledes baade den Grærlighed, det Lilsyn og den Arvaagenhed for det felles Bedste, som i først Grad pleier at udgaae fra Gieren selv, naar han for svigt er udrustet med de fornødne Egenstaber. Enkelte Værkseiere begyndte vist nok at indsee Nødvendigheden af en mere rationel Drift, og at ane Muligheden af en Forandring i Bærternes blomstrende Tilstand med Hensyn til udvortes Omstændigheder, og til denne Forbebring gav Gieren af Bærums Jernvært, Kammerherre P. Anter det første Stød. Men disse Fremstrid vare smaa og afbrødes snart ved Krigen

Udbrud, der henleiede Opmærksomheden paa Muligheden af en Kimpol og tarvelig Gri-
fents. Saaledes var vistnok dette Seculums første 7 Aar høist fordeelagtige for Bærterne ;
men Værtsdriftens Bessaffenhed indeholdt kun saa Reactions-Elementer mod dens
paaafsigende trykkende Tilstand, ligesom Værtssejernes i denne gode Tid opsparede Kapitaler
mestendeels vare anvendte paa Kjøb af Eiendomme, hvis Pris saak ender de foran-
drede Conjunkturer.

Glasværkerne, endssjønt mestendeels i Statens Hænder, leverede i dette
Tidrum mange Producter og gaved et godt Udbytte, ligesom de vare af stor Vig-
tighed for de Egne, hvori de vare anlagte. Det norske Glas havde ligesaa vel det
danske Marked for sig som det norske, og besyttedes begge Stæder med en hoi Løld
paa udenlandste Glasvarer. I denne Henseende maa vi henvise til Krafis vigtige
Værk, og komme nedensfor tilbage til denne Gjenstand¹⁾.

Tiende Capitel.

Andre mindre Industri-Anlæg.

Den øvrige Fabrik-Virksomhed i Norge var i det her omhandlede Tidrum af liden
Betydning, og indtager ingen vigtig Plads paa vort Bindstibeligheids-Register. Norges
Indbyggere have liden Aarsag til at besitte sig paa nogen anden Fabrik-Virksomhed,
end den, hvortil Naturen har givet dem rige Elementer, eller til at dyrke andre
Næringsvete, end dem, hvortil Landets Beliggenhed, og dets Somænds Mod, Raffhed
og Somænds-Hærdighed i en saa hoi Grad opmuntrer. Egentlige Fabrikstæder har
Norge aldrig haft, og dette har vel været en iblandt flere Aarsager, hvorfor Norges
Folkemængde ikke har været saa raft fremstridende, forend dets ubdvide naturlige
Næringsgrene have antaget Fabrikvirksomhedens Natur. Indtil Udgangen af forrige
Aarhundrede var det fra den ældste paa Historiens Blade indstrevne Tid en mærkvaerdig
Egevaegt i Folkemængden, isæfde svævende mod en Million Indbyggere. De flere
Aarsager hertil vilde vi ikke nærmere undersøge, men have Grund til at ansee
Phænomenet selv som heldbringende, fordi de Næringsmidler, som Landmanden udbrager
af Jordens Skjød, vilde i en hoiere Grad fattes, og forsøge Landets Uselvstændighed
og Farer under en stor Mangfoldighed af Fabrik-Anlæg. Enkelte Virksomheder af
den Art undersøttedes af Skibsfartens Livlighed og af gamle fra Forsædrene nedarvede
Baner. Saaledes befandtes flere Reberbaner spredte omkring i Landet, som vare
idelligen beskjæftigede med at forfærdige Lougværk, der brugtes da i saa meget større
Mængde under et stærkt tiltagende Skibshyggeri, som Jernlouge endnu ikke have
fortrængt Brugen af Hæmpgods. Dernæst fandtes mange Tobakksfabrikker og
Legbrænderier rundt om i Landet; men disse beskjæftigede formedelst deres
Eimpelighed ikke mange Hænder. Høst og her oprettedes Sukkerraffinaderier;
men da det ikke var tilladt at hente det raa Material dertil fra første Haand, men
Kjøbenhavn derpaa havde Monopol, kunde de intet fremstridt gjøre. Endog efter
Foreningen med Sverige, da dette Baand hævedes, maatte disse Fabrikker undersøttes
af Staten ved fri Indførsel af det raa Produkt og ved en hoi Besyttelses-Løld, og

¹⁾ See Krafis Beskrivelse over Norge [I. 434 ff. II. 23. 378 ff. [2den Udgave. I. 245. II. 16. 170., jfr. Lvettes Norges Statistik S. 95—96.]

høve bag Bømslægtighed ved at konkurrere med de bedre udenlandske. Enkelte Klæderfabrikker anlagdes ogsaa uden at kunne trives, ligesom en Seilbugfabrik opstod i Drammen. Brændeviins-Likvirkningen, dette Fabrikvidens vægte Guld, var i vor Tid beskæftiger saa mange Hænder, og især i Begyndelsen af Brændeviins Oprettelse, berigede saa mange Entreprenører, saadnt den Gang ikke Sted uden paa den forbudne Vej, og derfor i en ringe Grad. — Med Sandhed kan det saaledes siges, at Norges naturlige Virksomhedsarter befandtes i Begyndelsen af dette Aarhundrede i en blomstrende Tilstand, uden at Savnet søltes af Fabrik-Værksteder, som ei syntes at have deres naturlige Sæde i vore Klipper, og hvis Producter for en langt billigere Priis kunne kjøbes i Udlandet, end tilvirktes i Landet selv.

Ellevte Capitel.

Agerbruget.

Naar Forfatteren af denne Skitse over Næringsveienes Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede kun berører korteligen den vigtigste af alle, Agerdyrkingen, da er det deels fordi der om den er lidet at sige, deels fordi han er mindre bekendt med Agerdyrkingens Tilstand i Norges meest velsignede Egne. Vi ser det, at Agerdyrkingen da ikke stod paa noget høit Trin i slorrige Egne, hvor den fandt den Dymnstring til rationelle Fremstribt. Saa høit bleve Skovprodukterne betalte, som det var det for Skoveieren at skaffe sig de nødvendige Levnetsmidler paa det vel kendskede Koramarked, at han sølte sig lidet opmuntret til at henvende sin fortrinlige Dyrksomhed paa en Syssel, som i Norge er omgivet med særegne Bømslægtigheder og naturlige Hindringer. Skoveieren fandt, at han kjøbte sit Korn for en absolut lettere Priis paa Kornmarkedet i Nabolæderne, end det stod ham, naar han mueligst skulde frembringe det af en ofte utaknemmelig Jord. Roden havde endnu ikke fremtvungen en forbedret Dyrkning paa den mindre Gaand, hvor Forbedringen end efter blev meest igjennemgribende. Den store Huusmandsklasse i Stovbyggerne var næsten udelukkende beskæftiget med Gaardmandens Skovbrug, og af de overflodige Gaarde, som saadnt af det rige Bord, skaffede han sig tilstrækkelig Underholdning for sig og Sine, uden at dyrke sin Huusmandslob med den Omhu, som senere hen. Holtes-Tvilen, som fornemmeligen har sin Priis paa de mindre Lodder, hvor den uhyggeligen kan rygtes, Jorden dertil forberedes, og den indskrænkede Jords Avlingshøst lettere vedligeholdes, var langt fra saa udvidet paa mindre Jordlodder, som den var i Krigens Aar, da den blev til en Betsignelse for smaa Agerbrug. Brændeviins-karandier, hvis velgjørende Virkninger til store Agerbrugets Forbedring asmaledes med sin stærke, stødnt vist tilbeels vægte Farver, vare dengang kun sjeldne, og maatte ikke sig fornemdelst Lovens Forbud derimod.

Dog svorede Agerdyrkingen i hiin Tid ogsaa Virkningen af den livlige Virksomheds velgjørende Indflydelse paa Landet i Almindelighed. Alt hvad der hørte til Huus og Gaard holdtes i bedre Stand end i den følgende Armodstid, og den Mangel, som fandtes paa arbejdende Hænder i Skovegnene, fornemdelst den blomstrende Skovdrift, erstattedes ofte ved Arbejdere fra andre Egne, hvor Næringsveiene ikke havde den lette Gang. Jordsyglernes Vigtighed hævdede ogsaa dengang sin Rang, og Skoveierne førte ofte paa Munden Jordens Priis fremfor Skovens, som om han med den Bærd, hiin snart skulde faae for ham. Det var ikke heller i hiin Tid et sædent Phænomen, at af tvende ved hinanden liggende Distrikter, det ene jorddyrkende

det andet floddrivende, hiint i Selskæbighed og jaan Belskand havde Fortænknet for dette, endskjønt Formuens højere Grader mere vare paa enkelte Gaarde i Stovegneene. Denne Dyrkerksomhed for Jordbruget, endog i Stovegneene, der ydedes ligesom mere af Lyft end af Rød, maa ogsaa have modereret den store Indførsel, som den nationale Industries øvrige Form maatte foranlede. Med Undtagelse maaste af Aaret 1800, og i en kort Tid af Krigs-Perioden 1801, gaves der i hine 7 Aar intet Aar, hvor jo en fuldstændig Kornforsyning over det hele Land fandt Sted, da Danmark havde nok at sælge, og Midlerne til at købe ikke fattedes i Norge. Til en saadan Tid maa Korntilførselen være paa sit Høieste, naar ellers ikke Misværet trækker en usædvanlig Mængde Korn ind i Landet, fordi Korn i Gylde trænger ind i alle Huusholdninger. Banffeligen kan det siges, at Huusholdningerne i Almindelighed, smaa som store, saa fuldstændigen ere blevne forsynede i noget Aar efter Krigen, som i disse 7 Aar. I de større Huusholdninger obledes med Korn, i de mindre fattedes det ikke. Beregnes derhos, hvor meget Potetesavlten, som i senere Aar saa særdeles meget er udvidet, nu underkøster Kornavlten, saa kunde man undres over, at der finder saa megen Egeværgt Sted imellem hiin Tids Indførsel af Korn og den nærværende Tids. Saaledes var Indførselen af Korn fra 1799 til 1808 efter et Middeltal aartigen 681,500 Td., og fra 1821 til 1830 729,069, og vi have meer Aarsag til at stole paa Rigtigheden af hiin Opgave end paa denne, fordi der ingen Grund var til at skjule Indførsel af en Artikel, som da gik mestendeels ind i Landet, medens en Deel af det senere hen indførte, og med Told betyngede, Korn indføres uden at komme paa Toldlisterne¹⁾.

Det er vist nok, at Hjørrings store Udvidelse paa Vestlandet har foranlediget et større Forbrug af Korn, at Brændeviinsbrænderierne fortære meer, deels af Landets eget, deels af fremmedt Korn end tilforn, og at Folkemængdens stærke Forsøgelse siden Krigen kræver en større Portion af denne Artikel, som i vort Norden meer end andenstedes udgjør den vigtigste Deel af Livets Fornødenheder. Men i de senere Aar brændes Brændeviin for største Deel af Potetes, og Brænderierne nære sig tildeels af eget Product, i det denne Aal faaer i nøie Forbindelse med Brændeviins-Tilvirkningen; men da denne tilhører en senere Periode, maa vi herom paa dette Sted afbryde vore Undersøgelser. Vi helde overhovedet til den Mening, at Agerbruget paa de større Gaarde i Stovegneene i hiin Tid ikke var mere usfuldkomment, end det i vore Dage er, medens der upaatvibseligen nuomstunder findes en større Productivitet paa de mindre Lødder, og der tilvilde nu paa et givet Areal i Stovegneene frembringes flere Næringsmidler end tilforn. Derhos har nærværende Tidspunkt mangedobts Fortrin, saavel med Hensyn til Agerdyrkningsredskaber, Jordfrigte og en rationel Fremfærd i det Hele, medens Kraften til at gøre Udgifter og Udtællinger, som besvære Landmandens Kasse for Tiden, men forøge Fremtidens Forhaabninger, er mindre nu end den forhen var.

Forfatteren vover ikke at sælde nogen Dom over de frugtbare Jordstrækninger midt inde i Landet, som bære det forrige Sydlands Bræg, og hvor Agerdyrknigen drives under lette Betingelser, og lønner bedre Landmandens Flid. Omendskjønt de sidste Jorddele ikke stedse ere Elementer til Agerdyrknignens Forbedring, saa gives der dog i Norge Stof nok i klimatiske Banffeligheder til at skjærpe Landmandens Dyrkerksomhed i de af Naturen meest begunstigede Egne. Det er saaledes høist rimeligt, at Agerdyrknigen maatte gaae fremad i de saa Aar af dette Seculum, som løb foran Krigen, blandt hvilke der ikke findes Aaar, som stufede Landmandens Haab, og i hvilke Kornet, formodentlig den Krigs-Tilstand, hvori Europa befandt sig, sædvanligen stod i høi Priis. Ikke heller kunde disse Kornegne kaldes nedtrykte af usorholdsmæssige Skatte-Byrder; thi Jordafgifterne have i hine af Naturen velsignede Egne, i Forhold

¹⁾ Den bedre Orden, som i denne Henseende er indført i Værefortoldning, var begyndt men ikke fuldstændigen opnaaet i de her benævnte Aar.

Jordens productivne Kraft og Jordbrugets Skyld, selv betyngtet Agerbruget mindre end i de øvrige Egne. De ødre Lejn paa Borgerstillingsens Art antyde ogsaa i sine Egne Landmandens større Velstand, ligesom Graden af Livets Nydelser der har en større Potents. Men sammenlignende Landmandens Leveemaade, hans hele Huusstand og omgivelser i sine frugtbare Egne, med hvad som findes Eted i Skovene og Hede-Bygden, og man vil bemærke en Contrast, som har sin Rod i det ene Landets jævne Velstand, rige og mestendeels sikre Uværelsesmidler, og det andet Landets forandringer i Formuens Tilstand, under Conjunktureres Besæls. Denne Sammenligning til Kornbygdernes Fordeel vil vinde Styrke under Krigens rædselsfulde Tid, og taber ikke sin Kraft ved de høie Klager, som derfra gjentøde i Storthingsalen om høie Statter, og ved deres idelige Krav paa Statens Beslyttelse. De første Landhøvedes ikke ved paalidelige Kjendsgjerninger, og Storthinget fandt sig af gode Grunde et besøiet til at tage Hensyn til de sidste. Vi tale her ikke om enkelte Agerbrug, mestendeels i Nærheden af Byerne, hvoraf især et ved Christiania¹⁾ kan nævnes sig i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Disse indeholde mere et Besiddelse, end Jorden i en rig Mands Haand, der dyrker Jorden for sin Fornøielse, og som frembringe, end hvorledes den ved almindelige Midler kan vorde frugtbare og bringe en god Erindring.

Omendthent saaledes hinc Korn-Egne betøres mindre end Landets øvrige Dele af Handels Conjunkturer og politiske Omvæltninger, og endstjønt de i det sidste Tidrum ikke deeltoge i samme Grad som Skoveierne og Kyllboerne i den høieste Handels-Periodes Fordele, saa hidtog denne dog mangenlind til at forbedre deres Stilling, og ogsaa over dem at udbrede en jævn Velstand og Tilfredshed.

Tolvte Capitel.

Mangel paa høiere Dannelse.

Derimod vove vi i videnskabelig Henseende ikke at give Fædrelandet den høie Plads som Landet de skandinaviske Stater, som det visseligen indtog med Hensyn til borgerlig Velstand, statsborgerlig Tilfredshed og blomstrende Næringsveie. Norge havde paa sin Tid saa godt som ingen Videnskabelighed. Dets studerende Ungdom maatte rejse ud af Landet til Niderlands Hovedstad, København, for ved akademiske Studier at gøre sig veie til Embedsstilling, og idet de omhyttede ligesom Fædreland, tilegnede sig fremmede Ansæelser. Det visste sig imidlertid siden, at denne Omstændighed ikke hindrede den strag paafølgende Statsforandrings hensigtsværende Udførelse. Ikke længe opnaaede Landets Forfatning dengang Norges velhavende Borgere til at give deres Børn en videnskabelig Opdragelse; thi det er ikke under en blomstrende Næringsveie; da alle Hænder ere sysselsatte med rigeligen at erhverve, at Agtelse for den høieste og Lærdom har sit Sæde i Landet, eller at den formuende Borger finder sig tilbøielig til at sende sine Børn fra sin Side, for at dyrke Videnskaberne paa en fremmed Strand. Bisseligen var Savnet af et Universitet med Hensyn til dets Udførelse paa Norges intellectuelt Stilling stor; men Omstet derom udtaltes ikke i den første Aar af dette Seculum, og ingen Ansøgning derom lagdes for Danmarks Throne. De høieste Sags Talsmænd vare forstummende, og de lærde Mænd, som gjorde Norges Berømmelse hertil gjældende, Dr. Hans Røller, Professorerne Wilse og Strøm, vare deels

¹⁾ John Collets Agerbrug paa Hebovd.

døde, deels gik de i Graven i de første Aar af dette Seculum. Det var senere Aar forbeholdet, under forandrede, politiske og indvortes, Forhold at opvække nye og værdige Talsmænd for Norges Universitet, og at høre Eagen selv til et National-Anliggende, der ligesom gjorde det til en Nødvendighed for Rigernes Konge at tilfredsstille en billig Fordring. Bist er det, at der ved Kjøbenhavns Universitet, ved Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede, fandtes saa formuende Nordmænd eller Kjøbmænds Sønner. Forfatteren, hvis akademiske Aar faldt i dette Lidsrum, erindrer ikke at have fundet blandt sine theologiske Medstuderende meer end een Kjøbmands søn fra Norge, og, saa vidt han veed, saaes norske Kjøbmands sønner ligesaa sjældent i andre Docenters Høresale. Hvor langt anderledes havde det sig siden ved Norges Universitet, hvis Bænte ofte fyldes af Norges formuende Borgersønner. Jligemaade var der paa den Tid, i en endnu større Grad end nu omstunder, Mangel paa Instituter, paa hvilke de Unglinger, som ikke gaae Videnskabernes Brodvei, kunde opdrages til dygtige næringsdrivende Borgere. Selv mellem Landets Latinskoler laa paa den Tid et saa kort Rum, at de Forældre, der havde Sands for en videnskabelig Dannelse, ofte sendte deres Børn til danske Latinskoler, som stode i et berømmeligt Ry¹⁾. Saaledes finde vi saa næringsdrivende og formuende Borgeres Sønner i Skolerne og ved det danske Universitet. De fleste vare Embedsmænds Sønner, som betraadte Fædrenes Bane i Haab om i Tidens Løb at naae deres Embedsfilling. I denne Omstændighed finde vi Grunden til flere Phænomener under Norges nye Selvstændigheds-Periode.

Det var under disse Omstændigheder naturligt, at den videnskabelige Dannelse, den høiere Intelligents, den større Ringeaft for de Bøie, som alene føre til Rigdom, hovedsageligen fandtes i Embedsclassen, som fast udelukkende i Besiddelse af den akademiske Opdragelses Fortrin. Vi andre os ikke over, at finde Norges Embedsmænd iblandt de virksomste og kyndigste Concipister af den norske Constitution, eller iblandt de Storchingsmænd, som meest ledede Thingets Forhandlinger, ligesom denne Omstændighed vil senere hen lede os til andre mindre opmuntrende Betragtninger. Derhos var Rigernes Hovedstad i de sidste Aar af det forrige Seculum ligesom Brændpunktet for Udbredelsen af de fra Frankrige udgaaene Friheds-Ideer. De Landsmænd, i hvis Løb det faldt at leve i Kjøbenhavn paa den Tid, maat erindre sig, med hvilken levende Interesse den studerende Ungdom fulgte de store Begivenheder i det oprørte Frankrige, og hvormeget denne yttrede sig i Skrift og Tale. Nogle af Danmarks bedste Hoveder tillode sig saa frie Uttringer, baade i religiøse og politiske Materier, at de forviktes Fædrelandet, og Nogle af disse Martyrer saae det aldrig meer igen. Det var et mærkeligt Scenyn, at Friheds-Ideerne udviklede sig meest i det uindskrænkede Konarts Hovedsæde. De akademiske Borgere hentede saaledes fra Hovedstaden flere Friheds-Ideer og en større Ringeaft for eventuelle Fortrin, saavel med Hensyn til Rang som Rigdom, end i eget Fædreland, der dog i andre Henseender var en bekvemmere Bugge for Udvillingen af Lidsaandens Friheds-Ideer. De studerende Unglingers videnskabelige Dannelse i Kjøbenhavn fik saaledes et Præg af Lidsalderens Aand, som passede høiligen til den Stilling, hvori de siden som Norges Lovgivere sattes: Andre Ideer samlede sædvanligen formuende Borgeres Sønner i Norge paa deres Opdragelses-Bane, der som oftest begyndte med de simpleste Linier i Fædrehuset, og endte i en eller anden engelsk Skole, hvorfra gjerne hentes kun Vænen til at tale og til Nød skrive det engelske Sprog, Dølse i Bogholderiet, og med raske Træt at kunne føre en Handels-Correspondents. I England var paa den Tid et rodfæstet Had mod Frankrigs Revolutions-Ideer, saavel som den stærkeste Reaction imod Frihedens udsvævende Uttringer, og den i den franske Revolutions-Tid

¹⁾ En saadan i Nyborg stylder Forfatteren sin Skole-Opdragelse, og han havde der flere Landsmænd blandt sine Skolekammerater.

hastende Regerings grusomme Færd. I denne Opdragelses-Stole fik altsaa den unge Ungling et mindre Anstrøg af Tidens Aand end i Danmarks Hovedstad, hvor vi nok ikke Bergpartiets Grusomhed, men dets Friheds-Ideer havde sine Forsvarere og Tilhængere. Kun eneste af vore Landsmænd, som dannede sig i den engelske Oppositions Omgangsreds, og tilegnede sig dens Ideer, forberedte sig til at undersøge Norges nye politiske Stilling og Overgang til en forandret Regeringsform, og at ville siden faae at see, hvor megen Indflydelse enkelt Mand, som opdroges i denne Stole, havde paa et Rækestærk, der senere udflod fra Constituenterne paa Eidsvold. Det Slags Aristokrati, som i England yttres sig i Borgerelesernes forskjellige Stilling til hverandre, kan ikke overføres paa Norge, som ingen Elementer dertil har. Den Frihed derimod, hvormed Englands admarkeede Aand fædse bedømme Regeringens Handlinger, den Indflydelse, som disse frie Ytringer ovede paa Regeringens Færd, den Modvægt, som der er i ældgamle Institutioner mod Magtens Misbrug, denne Frihed kunde i Norges nye Statsværk benyttes meer end i noget andet Lands, medens en stor Lighed i andre Henseender, formedelsk Landets indre Forhold, udbredtes over alle Borgere. Men vi afbryde disse Bemærkninger, for ikke at se det Lidrum forbi, som vi her nærmest behandle.

Naar Unglingen, efter den ringe Litvært i Kundskaber, som han fik i den engelske Skole, kom tilbage til Fæderlandet og betraadte den ham bestemte Handelsbane, fattedes han selvstændigen i en Stilling, der afsøndte hans Tanker fra al udvortes Politikk og var lidet stillet til at styrke hans intellektuelle Evner. Vi have seet, hvorlunde Norges Handel paa den Tid stød de rigeste Blomster, som nogenstunde voksede paa dens Grund, og at sjældent eller aldrig hørtes et Misnoens Ord enten over Handelsens Forhold eller over den danske Regerings Færd, der før og siden saa ofte opvakte Misnoens og Dadel. Det Fordelede stød i hin Tid, da var den tillige vissefelig let at se, og der var i vore Virksomheds-Arter, over og under Jorden, liden Eftre til det menneskelige Smillets Udviiking. Fæderens Handelsnavn og Forbindelse i England, det store og jævne Begjær af Norges Trælast, beredte Sønnen en stor Beskæftigelse end den omhyggeligste Opdragelse i noget som helst Handels-Institut. De vigtigste Virksomhedsarter i Norge vare af den simpleste Bestaffenhed, og kunde lægges saa godt som uden Forberedelses-Kundskaber. Norges Trælasthandel, Skibsart og Vænge-Omsætninger givede de bedste Fordele i de simpleste Linier. Handels-Geniet vandedes sjældent i denne Sphære; det brandte ofte sine Ringer under en højere Flugt, og hin Tid var lykkeligere under Ubeskændtskab med de Konster, hvormed den senere Tid ravende Handels-Virksomhed saa ofte understøttes. De meest anseede Handels-Genier bleve ikke de heldigste paa Handelsbanen. I Norge var paa den Tid et vist Handels-Aristokrati, idet Handelen gik i Arv fra Fæder til Søn, og det lykkedes sjældent nogen Fremmed at skabe sig en fordeelagtig Bane ved deres Side. Vi have derhos seet hvor liberalt Magten udøvedes, og hvor vel de Underordnede befandt sig under dette Scepter. Skibsarten havde ogsaa det samme simple Udseende; dens Form var simpel under Skibenes eensformige og korte Vandring.

Under disse Omstændigheder var der kun liden Tale om Trang til Anvendelse af Stats-Visdom, eller statsøkonomiske Principer. Det Fædres-System, som den dansk-norske Statsbestyrelse, med en kort Afbrydelse, saa lykkelig fulgte i de første 7 Aar af dette Seculum, dækkede alle Folger af en i andre Henseender mindre klog Bestyrelse, saavel fra de Privates som fra Statens Side. Den Mangel paa Selv-Handighed, som fandtes i Norge med Hensyn til Indretninger, som fremme Vænge-Omsætning, og ordne andre indvortes Forhold, søltes ikke, fordi Virksomheden ikke fattedes reelle Midler i sit eget Skjød til at fortsætte den paa det fordeelagtigste. Forsøvelingen af den norske Handelsmands Vexler paa Kjøbenhavns Børs gav ham de nødvendige Midler til en fordeelagtig Bevægelse paa Handelsens Vel, og han sølste ikke Sammet af de Summer, som tilfløede fremmede Forsikrings-Anstalter, fordi de udgjorde kun en ringe Deel af hans store Handels-Fordeel. Statsøkonomien, som

Videnskab betragtet, var nyligen slabt, og dens Forrifter kjendtes deels ikke, deels gik de til Grunde under den europæiske Krigs Voldsomhed og de krigsførende Magters Krænkelser af Folketretten.

Imidlertid maa det Sandheden til Hæde tilføjes, at vore Handelsmænds Kultur ogsaa paa den Tid kunde taale Sammenligning med den, som findes Sted i den øvrige handlende Verden uden for de store Handels- og Hovedstæder. Det antoges almindeligen, maaskee endog i en større Grad da end nu, at Kjøbmanden i de norske smaa Handelsstæder i den Henseende havde et Fortrin for den danske, ikke alene med Hensyn til Kulturens ydre Bæsen, men i solide Handels-Kundskaber. Dette monne have sin Grund tildeels deri, at dansk Handel i Smaa-stæderne dengang var næsten ubeløstende indenlandts, og gav ingen Anledning til Berøvelse med Udlandet, medens Nordmanden ofte forrededes i Udlandet, og nødsagedes til at fore Brevvegting i fremmede Sprog. Det var ikke usædvanligt, at norske Handelsmænd gjorde udenlandske Reiser ikke alene paa Handelsens Vegne, men for at gøre sig bekendt med fremmede Lande; og til denne Udgift for deres Sønner var Handelsmanden som oftest meere villig, end til at sende dem til Kjøbenhavns Universitet. Vi finde saaledes i det her omhandlede Tidrum vist nok faare saa Kjøbmænd, som havde betraadt den akademiske Bane, men flere, som udmærkede sig ved hertlige Kands-gaver, som hylbøde og understøttede Videnskabelighed, og som overhovedet i Dannelse, Sprogkundskab og Beskedenhed med Handelsvæsen ingenlunde stode tilbage for store Stæders, og langt større Nationers Handlende. Vi ville ikke tale om Norges store Handelsmand paa den Tid, Bernat Anker, hvis Navn var bleven foreviget i vore videnskabelige Annaler som Nordens Mæccenas, naar ikke Gideicommisset, og med det hans Legater til Videnskaberens Fremme, vare faldne sammen under Tidernes Tryk. Men ved Siden af dette glimrende Navn kunne vi sætte Andre, som virkede mere i Stilhed, men ligesaa meget til Kulturens Fremme, og som stedse vare rede til at understøtte, hvad dermed stod i Forbindelse. Lader os ikke glemme, at vi maae disse Mænds rige Gaver den første Grundsteen til Norges Universitet, og den alvorligste Baandelse til den danske Regjering at opfylde et Ønske, som længe næret og i kraftige Forestillinger frembaaret for Danmarks Trone, nu ikke mere kunde tilbagevises, da Midlerne til Udførelsen lagdes ved Siden af Ønsket. Det hynderlige Phænomen fandt derfor Sted dengang, at lette og fordeelagtige Næringsveje havde Forstandere at fremvise, der udmærkede sig ved en Kundskab og Dannelse, som sædvanligen er en Følge af en omhyggelig Opdragelse og af de med Næringsveienes Drift forbundne Farer og Vanskeligheder.

I den Henseende udmærkede sig især Trælasthandlernes fremfor Boutikhandlernes og de langs Kysten boende Skibsredere. Og saa heri er i den senere Tid Forandringer skeet. Af de store Trælasthandlere, som udbredte deres Arme over alle Handelsgrene, ere kun enkelte tilbage paa hvert Udslibningssted, undtagen i Hovedstaden, hvor Handelen har en anden Form, grundet paa Handelens særegne Sammenhæng og Trælastens ædlere Art. Uden for denne er Handelen mestendeels fordeelt paa mindre Hænder, og Udlandet sparer disse Handlende Umagen for udenlandsk Correspondents, ved at holde Nordmænd paa deres Kontor. Boutikhandlernes derimod besørge nu som oftest umiddelbart deres Forretninger i Udlandet, hvorved Forbindelsen, under lettede Hærfølsmidler ved Damparten, er hyppigere end fordem. Boutikhandelen har desuden nu faaet en langt større Betydning og Omfang, formedelt den uhyre Udbredelse af alsteds Fabrikater og sjerne Zoners Produkter. Boutikhandlernes stride saaledes nu med vore gamle Storhandlere i Dannelse og vigtige Indgreb i Stats- og Handels-Maskinen. I vort her omhandlede Tidrum var Trælasthandlernes Norges sande Stor-

) Egentlig Videnskabsmand var imidlertid Bernat Anker ikke, endstjønt han deraf gjerne gav sig Mine og legerede endog en Kapital til Præm, for at udgive hans Skrifter, der dog aldrig saa Dagens Lys, fordi intet fandtes som forjættede at trykke.

handlere, store i Handelsford og i Daad, og hos dem viiste sig i Almindelighed den lidere Færd og det meest patriotiske Sind. Naaslee har denne Trælasthandlens lyse Side paa den Tid ogsaa sin Skygge. Naaslee gav just dette boiere Danmarks-Trin, hvorpaa Trælasthandlerne og Saugbrugseierne paa den Tid stode, Fødsel til den store Naaleskol, som lagdes paa Virksomhedens forskjellige Grader, der kunde laales, saalænge Udskibningen var gylde Frugter, men passede aldeles ikke til dens ufordeeltige Stilling efter Krigen. De, som stedse fulgte Trælasthandlens simpleste Veie, gik ofte heldigen igjennem denne Skærmsild, medens Mange af sine Fædresmand have bukket under for Tidernes Tryk.

Imidlertid leverede Handelsens og den næringsdrivende Klasse af Borgere senere den dygtige Stortingsmænd, hvis Stemme i mange af Landets vigtigste Anliggender ikke vare bleven savnet. De have haft liden Deel i at skabe Stortingets Formvæsen — denne stærke Side af vore Stortingsforhandlinger er fast ubestændende Embedsmændenes Bæret —; men i Landets indvortes Anliggender, Pengesværenets, Handelsens og Bindslibelighedens Forhold have de usaatriveligen bidraget til at rette Udforelser og indlede sundere og renere Principer. Naaslee vilde det være stekt i en endnu større Grad, naar de ikke deels af Magelighed og utidig Bestedenhed havde udelukket dem selv, deels af vedkommende Batgmænd af særegne Ønsken vare forbigaaene paa Valglisten.

Men ikke heller iblandt denne i Sandhed oplyste Deel af Landets Fædresmand fandtes i Almindelighed misfornioede Borgere, som i det her omhandlede Tidrum søgte en politisk Forandring, eller lydeligen udtalte Misnoie over de flere Bænd, som fandtes i Næringsveienes organiske Sammensætning. Paa Bestands og Bedværens Sund findes ei Reformens Seed. Bevægelser af den Art vare en senere Ulystens Tid foreholdne, og da naaguede det patriotiske Sind i mangen Barm, uden Ønsken til Forme og borgerlig Etilling; thi under et elstet Fædrelands Krifts søttes Tidens lidere mangentund i Bevægelse, og de meest heterogene Elementer forene sig til et lidet Resultat.

Trettende Capitel.

Litteraturen i Norge.

Det Elags Borgere, som ere meest virksomme i borgerlige Revolutioner, vare herfra i Tal eller Vægt af nogen Betydning paa den Tid i Norge. Det er gjerne Ungdommen, som reiser sig mod Regjeringens Misbrug af Magten, eller mod dens Følger i Styrelses-Været, og den studerende Ungdom var ingensteds i Landet som Corporation forbaanden. Af den frie ungdommelige Munterhed, den liberale Afskuelse, der erklærede Had mod altsens Unbertrykkelse af Magten, næret af det akademiske Samliv, og understøttet af Geniets og den dannede Lands Frembringelser, der ved Universiteterne ofte griber saa alvorligen og med saa forskjellig Virkning ind i Folkesindet, og frembringer Bevægelser af en forskjellig Natur, deraf var i Norge kun saa Spor, og viiste sig sædvanligen kun i Gildesalen under Bøgerets Klang. Norges lidende Unglinger levede deres akademiske Liv i Danmarks Hovedstad, hvor de vist have efterladt sig mange Minder om deres Munterhed og Friheds-Hjælp; men, naar Universitets-Lærene vare endte, ansattes de som Embedsmænd i Danmarks Hovedstad, eller vendte tilbage til Fædrelandet i en Alders-Modenhed, som giver vilige Afskuelser, og efterat stundom Næringsforger, stundom et underordnet Collegiesid, mangentund havde nedtrykt den frie Munterhed. De muntre Frihedsfange, som

udskøde fra danske eller norske Digteres Aarer, og vel stundom udsprang fra Klæppen selv, tonede vel ofte høit nok i Selskaber, men de vare ingenlunde Almeengods, der gik igjennem den med langt andre Syssler beskæftigede Nation, eller havde nogen mærkelig Indflydelse paa det i Velstandslied svælgende Folk. Det var kun Frihedens Høder, som søvede løst om i Nationen, uden at sætte sig paa nogen alvorlig Misnøies Grund, eller danne nogen kraftig Opposition imod Regjeringens Misbrug og Misgreb.

Under disse Omstændigheder, under denne heldige System med Velstands Erhverv, denne Mangel paa videnskabelige Stiftelser, og denne vor Ungdoms Forvildning til et fjært Universitet i videnskabelig Henseende, kunne vi ikke vente at finde mange videnskabelige Produkter udgivne i Norge selv i det her omhandlede Tidspunkt. Faar vare i Sandhed de Skrifter, som i den Tid lagdes under Norges egne Bogpresser. Forordningen af 1799, der bestemte Trykkefrihedens Grændser, og som, i det den stiller liberale Grundsætninger i Epidien, aavede en Strivefrihed, som i Danmarks Hovedstad længe havde været selvtagen, bragte et af vore faar periodiske Skrifter, Hermoder, til Lausbed, fordi dets Forfattere ei vilde lade sig Anonymiteten berøve. Noget af de sidste Dele af Topografisk Journal, der indeholder faa mange gode Oplysninger om Norge, udgaves vel i Christiania i dette Lidsrum; men Bærkets vigtigste Medarbejdere havde endt deres jordiske Bane, eller døde i dette Mellemrum, og Bærket selv sluttedes freag efter. Videnskaberens Selskab i Lrondhjem henvendte vel sin Opmærksomhed paa videnskabelige Gjenstande, og udsendte nu og da lærde Afhandlinger; men disse enkelte Arbejder kunde paa den ene Side ikke høre vor Literatur over sin Ubetydelighed, paa den anden Side vare de uden Virkning paa den store Hob, der ikke forbyder sig i den Slags Læsning. Avislitteraturen var i Norge paa den Tid den mæreste, uden al Interesse og Originalitet. Sjeldent eller aldrig saaes i de offentlige Blade, som udgaves i Norges Stiftssteder, en Afhandling der fortjente Opmærksomhed. Provincialbladenes Forfatter, E. Hasting, var allerede død 1792, og Bladet selv har, endog til den seneste Tid, ingen Efterfølger havt, der kunde fortjene at stilles ved dets Side. Norge havde sine Digtere, hvis Sange endnu mindes og synges med Interesse, og oftere da end nu gjensløde i vore selskabelige Samkvem; men de samlede Digte udgaves i Danmarks Hovedstad, og der fremstode paa den Tid Digter-Genier, som fordunklede alle Leiligheds-Boestier, endstjønt de aldrig kunde bringe de herlige Viser og Sange i Forglemmelse, som udfløde af de norske Digter-Aarer, og prentedes siden, enkelte og i Samlinger i begge Riger. Glemmes bør det heller ikke, at det Selskab i Kjøbenhavn, der var ligesom et Forvaringssted for digterisk Vid, for en stor Deel bestod af Nordmænd, og at dette Selskab vidner om vore Landsmænds Digtergaver. Nordmændene vare derhos ingenlunde uden Sands for danske og norske Forfatteres Frembringelser. Danske Boghandlere roste sig paa den Tid af, at de havde den vigtigste Ufsætning, uden for Kjøbenhavn, i Norge, og ethvert literairt Foretagende, som krævede Understøttelse, fandt den særvantigen villig blandt Norges Rigmænd. Store og lærde Bogsamlinger vare vistnok sjeldne i Norge; men Datidens i Kjøbenhavn udgivne Skrifter saaes i de bedre Huse.

Den norske Pressefs Tilstand var saaledes paa den Tid maadelig, for ei at sige flø. I den Henseende var der en mærkelig Forskjel imellem hiin Tid og den nærværende. Trykkefriheds-Forordningen havde givet Oppositionen i Danmark et Raadestod, og Journalistikken, som paa den Tid saa godt som ingen Organer havde i Norge, befandt sig i Danmark selv i en mat Tilstand, efter en Livlighed, der grændsede til Udskielse. Virkningen heraf var i mange Henseender siensynlig, idet Misbrug, som havde indfuegt sig i flere af de indre Forvaltningsgrene, forbleve upaaante af Pressefs og øvedes med Djerthed. Hvor meget der end er talt om Følgerne af Trykkefrihedens Misbrug i den senere Tid, kunne de dog ikke sammenlignes med det Gode, som den frie Presse mangenslund har frembragt. Førgjæves antaster den smudfge Presse

Embed og Dyd; de saae fast paa deres rene Grundvold, medens den Sty for spaltig Retsfælse, der nu truende omgiver enhver borgerlig Stilling, hindrer alffens Misbrug og Udfeielse fra Lovens og Retfærdighedens Bane. Denne Følge af en si Pressé kan ikke nægtes, og ligger for Dagen i de forskjellige Tidspunkters forandrede Tilstande. Det er vist nok, at utroie Embedsmænd dreve i hiin Tid mere sit djærve og ulovlige Spil, og den rovgjærrige Rigmand meer upaaantet trykkede sin Næste; si Pressen havde ingen Galge opreist, hvori tvetydige Handlinger gaves Landsmænd til Friis. Si erindre alene om den flammelige Handel, som paa den Tid dreves med Udskrivningsvæsenet, i Følge hvilken mangeskeds ingen velhavende Landmands Søn fandtes i Soldaterrækken, naar han — som det i den Tids Sprog hedte — kunde løse sig fra Tjenesten. Imidlertid havde Almuen fort for det her omhandlede Tidrum gjort nogle Forsøg paa at emancipere sig selv. Det Lofthusiske Dyrer nu Beklandet, med Slutningen af forrige Aarhundrede, levede vel ikke til noget for Almenen umiddelbart fordelagtigt Resultat, og Hovedmanden selv blev afftraffet¹⁾; men det bragte nogle store Misbrug for Dagen, foranledigede nogle Embedsmænd til at nedlægge deres Embeder, og gjorde dem i det Hele mere forsigtige i deres Færd²⁾. Den kendte Dyrerogsnist dæmpedes imidlertid snart, og udsluktes i den strag paafølgende hellige Handels-Periode, i hvilken alvorlig Misnoie ingen dybe Rodder kunde slaae. Disse Bevægelser vare en Gjenlyd fra den soundne Oldtid, og et varslende Bink om en nær forfæaaende Tids Selvændighed. Saa meget er vist, at flere Misbrug nedes i Smug i hiin Tid end nu, endstjønt Tiden selv ei var Laasernes Amme.

Fjortende Capitel.

Sædelighedens Tilstand hos Almenen.

Sammenligne vi Sædelighedens Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede med et senere Tidrum, saa vil en Begjærlighed om begge Epokers Fortrin og Mangler inde Sted, og i flere Henseender Fordelen være paa den forsoundne Tids Side. Sammenligninger af den Art ere vist nok vanskelige at anstille og saae ofte Bræget af den Noes, som især ældre Granstere ere saa tilbøielige til at give den soundne Tid; men vi kunne i den Henseende holde os til nogle faktiske Omstændigheder, som underkøtte vore Slutninger. Dersom vi oversee Forbrydelsernes Liste, saa er den i den senere Tid betydeligen voget, om endog tages Hensyn til den store Folkemængde i vore end i hine Dage. Fængslerne og Straffe-Anstalterne ere mere fyldte og Indtægts-Actionernes Antal er i Stigende. Men derfor er det ikke sagt, at Sædelighedens Stof er forvansket i vor Tid, sammenlignet med den ældre; thi Grunden til hiint Phænomen kan deels ligge i Forfeelsernes stærkere Forfølgelse, deels i den forvandrede Straffemaade. Imidlertid gives der nogle særegne Omstændigheder, som underkøttede hiin Tids Sædelighed, fremfor den nærværende Tids, ligesom der gives andre, der i vor Tid forædle den menneskelige Aand, og give den et høiere Sving.

¹⁾ [Han døde 1797 i sit Fængsel, inden hans Sag var paadømt. Urolighederne begyndte 1786—1787. Jfr. S. Bergelands Fremstilling af Christiaan Lofthuus's Virksomhed, udtrykt af Christianianskands-Voksen i Samlede Skrifter. VIII. 151—311.]

²⁾ Da Herjatteren [1799] overtog Næs Jernværk, befandtes endnu flere Lofthusianere der i Egnen, der havde været ligesom et Fokus i denne Gjærtning; men de havde tabt deres Indflydelse, og endelste af de meest anlagte Embedsmænd havde taget deres Afsted.

Den meer udbredte Velstand, og det lettere Erhverv i Begyndelsen af dette Aarhundrede, maatte vissefælg formindste Fristelsen til Fordrivelse, som altid er størst, naar Mennesket spaler i Armod og Elendighed. Norges Velstand i hine Dage var temmelig almindelig, og har ikke den Charakter, som den blomstrende Fabrik-Virksomhed i andre Lande saa ofte fremviser. Der sees ofte enkelte Rigmand omgivne af alle Velstandens udbortes Legn, og ved Siden af dem talrige Skarer, som staae paa Livets laveste Trin, kjæmpende med Armod og Elendighed. Norges Handel og Søfart har en anden Charakter. Disse Kæringsveie give i deres blomstrende Tilstand gode Gaver til alle dem, som laane dem deres Arm, fra Virksomhedens høieste til dens laveste Trin. Man vil erindre sig, at Arbejdsløn, Hyrer og Lønninger stode i hine Dage i et passende Forhold til Handelsmandens og Skibssejernes betydelige Fordele. Ligesaa naturligt maatte denne Kæringsveienes Stilling i Byerne og paa Kysten virke fordeeltigt paa alle Besoldninger i Landets Indre, og forbedre Menigmands Aar. Strandens lidelige Virksomhed udbreder sine Fordele langt forbi Havstiftens Bælte. Naar Handel, Søfart og Skibsbyggeri blomstrer, træktes flere og flere arbejdende Hænder fra det Indre af Landet til Kysten, Arbejdslønnen stiger overalt, og flere af Livets Nødder tilfalde den ringe Mand. Vi have forhen bemærket, at Arbejdsklassen i hine Dage sædvanligen vel var mindre fri og uafhængig end nu omstunder; men dens Forsørgelse var sikker, og ikke som nu periodisk indskrænket til en stor Fordeel til enkelte Aarets Tider, og knap i andre. Det var i de Dage saaledes mindre Rød og større Tvang, og derfor var for menig Mand paa den ene Side mindre Fristelse til at overtræde Loven, paa den anden stod han under et større Formynderskab, i det Arbejdsmanden var som et Lem af Huusbondens Familie. De samme gyldne Perioder for Arbejdsmanden er i senere Tid oftere vendt tilbage; men Baandet mellem Huusbonde og Arbejdsmand er løst, og de velgjørende Folger af denne periodiske Velstand ere ikke saa jævnt udbredte over Arbejdsklassens Tilværelse. Denne havde under rigere Kæringsveier og en Rådig Forsørgelse upaatvivleligen i hine Dage et muntere Byggesystem.

Krolivet havde ikke i de Dage grebet saa vidt om sig som i vore, og man modte da ikke som nu paa visse Dage i Ugen uden for Byerne den lange Linie af ravende Arbejdskraft, hvis Regnskabs- og Svire-Dag saa ofte falder sammen. Brændevinets Priis var høiere og Brændevinet selv mindre udbredt, da det hentedes fra Grændelandet, og saae Brænderier i By eller paa Land vare oprettede. Uden at indlade os i den Undersøgelse, hvorvidt denne Virksomhed har bragt Landet de økonomiske Fordele, som i Strikt og Tale saa ofte tillægges den, vove vi trygt den Paastand, at Brændeviins-Kjæblens Forskyttelse til Norges indre Egne har mangefalds undergravet Sædelighed og Udruelighed. Vi behøve kun at sammenligne de Bygder, som fremdeles have afholdt sig fra denne Tilvirkning, med dem, som derpaa lægge Bind. Ikke at tale om, at Varesnes Priis-Nedsættelse er et sikkert Middel til at udbrede dem, især naar det gjælder en Nødde, der sædvanligen steds falder i Nordboerens Smag, og i et Land, hvis Natur ei har mange Nødder at byde Gaven. I det Hele var Levemaaden paa den Tid simplere; thi alle transatlantiske Produkter og Udlandets Manufacturvarer stode i en høiere Priis, og overstyldte ikke Landet i saa brede Linier fra Kysten, som nu omstunder. Derved frembragtes paa den ene Side en simplere, og til vor Almuens Stilling mere passende Levemaade, og paa den anden en større Huuslid, og begge Dele havde en velgjørende Virkning paa Almuens Stilling i det Hele. Har derfor end det hele Lands Stilling i Henseende til Virksomhedens friere, og mindre betyngede Bevægelse mangelund i vor Tid modtaget Forbedring, saa har den og sine Fristelser for Landets Borgere til at overdrive Livets Nødder, som skundom lede til at undergrave haade Velstand og Sædelighed. Begge Tidstrømme have sine Mangler og sine Fordele, men dersom hvilket vi lade uafgjort — vor Tid i denne Henseende staaer tilbage, saa har Statsforfatningen i Sandhed ingen Skyld; men det maa tilskrives deets en usorgtig Anvendelse af dens liberale og

udgjørende Grundføringer, deels et ubetænksomt Brug af den isomopolitiske Omvæltning i Maaenskjeds Arbejdsforhold.

Landets indre Pengeforhold vare langt simplere end de siden bleve. Det havde endnu ikke fæst Pengeforordningen af 1813, der paa saa mange Maader forstyrrede Landets og Debtors Forhold, og gav den simple Værlighed i Handel og Bondet et Raadslod. Strax efterat denne Forordning var kommen for Lyset, søvede den en smaatlige Skærpsindighed sin Kunst paa at smygge sig ind i alle denne Forordnings Svækkelse, deels for at forsøge Fordeel, deels for at formindste Tab. Den Forstjel, som denne Forordning gjorde imellem Kontraktmæssige, med Brev og Stempel lovlige Sjældsforbringinger, og den simple Bogførsel, forstyrrede det gamle trofaldige Forhold imellem Laantager og Laangiver. Det var nu ikke længere sædvanligt ved Ud eller Haandslag alene at afgjøre en Handel eller en Sjældspost, det maatte stee sig til Forordningen i Haanden, og Forbringingen belægges med stemplet Papir. For den Almene meest udsat for en miselig Behandling i denne Henseende, fordi den var indtrædt i det Slags Penge-Omvæltninger, og kunde ikke saa let trænge sig ind i Forordningens Aand og Bæsen; men den opmuntredes ikke alene derved til Forfælske i alle Pengeforhold, men Rangfoldige blandt dem klegne sig den samme Begjærlighed i indbyrdes Pengeforhandlinger. Enhver, som erindrer sig de forvildede Forhold efter at hiin Forordning var sat i Kraft, vil tilstaae, at denne paa flere Maader forvanskede den trofaldige Simpelhed, hvormed Pengeforhandlinger forud gik. Ved Siden af dette Spil med Indbyggernes Formue, der pludseligen bragte mange velhavende Familier til Bøtkestaven, drevs under Krigen et andet med uoverskuelig Od, som forud var Sandhedens dyrebareste Tegn. Vi ville siden nærmere gaa til Hende, hvorlunde denne høitidelige Forsikrings-Akt under Krigen misbrugtes, og bemærke kun her, at en Krænkelse af en paa Tingene aflagt Od i vort her omhandlede Tidrum betragtedes som en Samvittighedsaa, hvis Krænkelse stemplede Landeherren med dybt Foragt. Det var en senere Tid forbeholdet, efterhaanden som Handels- og Pengeforholdene simplificeredes, at nærme sig den forsvundne Simpelhed og Trofaldighed, — i sin fulde Styrke er den Adrig mere vendt tilbage.

Femtende Capitel.

Oplysning, Religionen og Levemaade.

Opdragelsesmidlerne vare maaffee paa Landet færre, og Forærenes Omhu i det hede ikke større i Henseende til Skolevæsenet end i senere Dage; men det saaes dog paa Landet, især i Norges Fjeldegne, mindre Spor af Oplysning. Naturen med sit Hadrelands indre Egne har sjeldst været virksom til at øve de Sjælskræfter, som i hvid Udsvælgelse der er lagt store Hindringer. De Banfælsigheder, som ligge ved den af Agerdyrkerens og Skovveierens naturlige Svælsker, saavel som klimatiske Forhold, og de Fjeldboeren til en uafbrudt Anstrengelse og Opmærksomhed, og denne idelige Kamp med de uadvortes Omstændigheder over Landskæsterne og letter Oplysningens Gang. I Fjeldbygderne findes dog herhos ofte stor Indolent og Lyst til Udviklingsarbejde forenede med en stor Anstrengelse, og begge disse Charakter-Dringer virke paa hinanden. Bjerghoeren begynder ofte sit Arbejde i Rattens Mulm; men ellers kan han ei fuldføre sit Dagværk; men naar han er kommen til sit Hjem,

slænger han sig ofte paa Bænken den lange Vinteraften, og tager ugerne Haand i den indvortes Snuusgjenning. Nordens Kulde og Sydens Varme frembringer stundom samme Virkning. Ligefom der i Norges Fjelddale findes mangenstedt en Gjenlyd af gamle Toner og et Billede af gamle Former, saa have og dets Indbyggere bevaret en Interesse for Fædrelandets Skjæbne i Oldtiden. Det var som om disse vore Landsmænd end ikke i Enevoldsmagtens Tid kunde glemme den vigtige Deel, som vore Fædre havde i Landets Styrelse, og den Vægt deres Stemme havde paa Thinge. De boiede sig saaledes stedse uwillige under Dvangslove og offentlige Foranstaltninger, som krævede formeentlige Rettigheder, eller gjorde utilbørlige Indgreb i deres Velfærd. De flokkede sig da stundom i Eskarer for at øve Selvtægt uden for Lovens Grændser. I Begyndelsen af dette Aarhundrede bevarede hiint Dværgbillede af Oldtiden mere end i senere Dage, fordi der var en skarper Afsondring imellem Fjeldboerne og Indbyggerne af Norges stærkt befolkede Kyststrand. I Norges Stovegne fandtes i hine Dage langt flere selvstændige Mænd end i vore, og hverken i Henseende til Livets Rydelser eller til andre Forhold fandt den Lighed og Sammenblanding Sted, som nuomstunder. Brændeviins-Lilvirkningen var, som forhen bemærket, saa godt som aldeles udelukket fra Norges Hotland, og hedgaaet Bl gif sædvanligen om blandt Gæsterne, i brogede med Sententser udpyntede Staalet. Hvor skulde vi finde i Begyndelsen af dette Aarhundrede et Billede, der svarer til det, som en af Norges Biskopper indsendte til et af vore Storting¹⁾, hvori maales med rædsomme Farver disse Egnes Udskielser, som en Folge af Brændeviins-Lilvirkningen? Alfens Laane-Indretninger havde endnu ikke som senere hen aabnet sine falske Bengelkilder, og slabt en kunstig og sieblittelig Lettelse, der senere under forogede Renter banede Veien til en desto større Armod. Fjeldets Simpelhed flygtede under saa kunstige Sammensætninger, og Kystens Søder og Skifte flyttede ind i Norges indre Fjelddale. Saaledes var Simpelhed i Levemaade, Selvstændighed i borgerlige Forhold og en vis Grad af Velfærd mere til Huse i Fjeldbygden i hine Dage end i vore, og der ligger imellem dette Aarhundredes ydre Puncter af Fortid og Nutid en Mellemtid, svanger med Forvæningsstoffe, som lykkeligtvis i den faldige Tid har tabt en stor Deel af sin skadelige Indflydelse.

Med hine heldigere Betingelser for borgerlig Velfærd fandtes ogsaa i hine Dage i Høilandet en større Oplysningsgrad, og en meer udbredt Læsning af de bedste Skrifter, som paa den Tid vare i Omløb. Clausens Snorre saaes endnu ofte i det lille Bogskab, og ved Siden deraf flere af de paa den Tid meest yndede Folkeskrifter. Forfatteren erindrer endnu, hvormeget han overraskedes, da han som Candidat gjorde en Reise i Thelemarken, ved i dens dybeste Fjelde at finde Vastholms Philosophie for Uærde med flere Folkeskrifter, og at træffe paa flere Bønder, der vidste med Sagkundskab at tale om deres Indhold. Det forekom ham, som han i Lærdommens Skole ei havde kunnet tilægne sig sundere Domme over Livets Former, end disse Naturens Børn i deres selv lærte Blisdom og i simple Folkeskrifter.

Hvad Religiositet angaaer, da stod den neppe paa en svagere Fod i Begyndelsen af dette Aarhundrede end i vor Tid. Den saande indvortes Religiositet, som viser sig i at dyrke det hoieste Væsen efter sin Samvittighed, og bærer sine Frugter i en from og Gud hengiven Wandel, har til alle Tider havt sine sande Dyrkere, ligefom den er ophøiet over Medmenneskers Dom. Men den udvortes Religiositet, som teer sig i Jagttaagelse af Religionens ydre Form, yttrede sig især i Byerne i større Grad i hiin Tid end i vor. Norge var lidet smittet af den frivole Letfærdighed, hvormed religiøse Gjenstande behandlede i Danmarks Hovedstad i Begyndelsen af dette Aarhundrede, og tog ogsaa liden Deel i den Reaktion, som fremkaldtes til Religionens Forsvar, der i Danmark siden frembragte saa bittere Fejder.

¹⁾ Biskop Munch i Aaret 1827.

at da Universitetet oprettedes i Norge udbredtes her ogsaa denne Strids Elementer. Men vist er det, at Gudsdyrkelsens udbortes Ceremonier dengang, fornemmeligen i Danmark, iagttoges omhyggeligere og med et andægtigere Sind end nu omstunder. De samme vare fuldere, og der var ikke da den Skare af Kirkens Medlemmer, som hidt sig fra dens Sakramenter. Forandringens Rod ligger imidlertid ikke i de hellige Embedsmænds Forhold eller større Dygtighed i den Tid. I den Henseende var neppe vor Tid tilbage for den forsvundne, hvad enten vi see hen til Præsternes Dygtighed eller deres religiøse Færd. Derksom Præsterne i Begyndelsen af dette hundrede udmærkede sig i andre Henseender, som Forsfattere og Fædrelandets Vånd, som vi finde deres Navne i vore Dage blandt Storthingets hæderligste og virksomste Medlemmer, da er dette Fortjenester, som give dem Blads paa andre Mindebeholdere; men som Religionstærere og Embedsmænd have Nutidens Præster uden Tvivl Uindeligghed Fortrin for hien Tids. Denne Forbedring i Præsternes Embedsbesættelse, denne større Dyrksomhed paa deres Kaldsforretninger, maa ansees som et stort Barn. Sands for den udbortes Udvøelse af Gudsdyrkelsens Ceremonier, for omhyggelse og i det Hele for Religiositet, som en Troens Kilde under Livets Omvæltninger og et Haabets Anker i Udsigten paa hien Eide Graven, som dengang tildeels rodfæstet i Folkets Gemytter, og den styrkedes ved Kirkemøder, som end Guds Ord foredroges i en skjodesløs Form uden Studie og Aandsgaver. Men den Renighedens Medlemmer nu loffes til Kirken i Stæderne — med Undtagelse af nogle faa — da maa det see ved en begavet Præst lys og indtrængende Predikation, og Taler, som i hine Dage vøbedes med Andagtsens Taaer, blive nu, som de foredroges i den gamle skjodesløse Form, til Spot og Spøg for det strengt omrandede Auditorium¹⁾.

Hien Tids Fattigvæsen var ikke en saa indviklet Sag som nu omstunder; det kaldedes under Næringsveienes blomstrende Tilstand, en større Ligevægt imellem Almene og Ernæringsmidler, en større Simplicitet i Lovgivning og Borgerforhold. Men egentligt systematisk Fattigvæsen var paa de fleste Steder dengang ikke til. Omhyggeligheden sattes i Bevægelse ved frivillige Subskriptioner, og en Fattigtomsanstalt bestaaende af flere Medlemmer samlede ikke saa sædvanligen til det besværlige Arbejde, at ligne Fattigbidrag efter vallende Grundsætninger. Hvo der ei kunde se sig selv, strakte Haanden ud til Rækken om Almisse, og dog var Antallet af Bøddere da ikke saa stort som i vore Dage, da Bettleriet hedes og forfulges, og offentlig udskrives efter Ligning. En saa ubestemt Forsørgelse vilde, nu under det store Antal af Rødbidende, ikke tilfredsstillende Rensselighedens Bud; men i hine Dage kunde ogsaa dette Forhold simplificeres. Fattigvæsenets rette Pleie er nu et Studium, som kræver sin Vånd, og forudsætter Bekjendtskab med Principer, som dengang hverken kjendtes eller øvedes. Godgjørenhedens Pligter udføde da umiddelbart Kristens Ord. Mangehaandede Forvillinger paa den menneskelige Virksomheds Omraade have plumret den hellige Kilde, og Fattigvæsenets Forstandere maae lægge Samfundets Lov ved Siden af Guds. I denne Vanstellighedens og Forvillingens Tid ere vore Præster opdragne til dygtigere Fattigforstandere end tilforn, endstjont Opdragelsen under Tidens fremstribende Farer hverken er endt, eller dens Frugter endt lægges for Dagen.

Skole-Underviisningen er visseligen nu, i en større Grad end i Begyndelsen af dette Aarhundrede, Gjenstand for Statens og dens Embedsmænds Omhu, men den sande Oplysning ikke er større, saa ligger det meer i Næringsveienes

¹⁾ I Forsfatterens Fødeby blev i hans Barndom foredraget for fuldt Huus af en lidet begavet Præst Præstener, der nu omstunder vilde øvølle mere Latter end Ophøggelse, medens den samme Kirke senere den besøgtes af saa Tilhørere, da Præstenolen betteges af mere begavede Talere.

Videnskab betragtet, var nyligen slabt, og dens Forskifter kendtes dels ikke, dels gik de til Grunde under den europæiske Krigs Voldsomhed og de krigsførende Magters Krænkelser af Folkeretten.

Imidlertid maa det Sandheden til Vre tilføies, at vore Handelsmænds Kultur ogsaa paa den Tid kunde taale Sammenligning med den, som finder Sted i den øvrige handlende Verden uden for de store Handels- og Hovedstæder. Det antoges almindeligen, maaskee endog i en større Grad da end nu, at Kjøbmanden i de norffe smaae Handelsstæder i den Henseende havde et Fortrin for den danske, ikke alene med Hensyn til Kulturens ydre Væsen, men i solide Handels-Kundskaber. Dette monne have sin Grund tildeels deri, at dansk Handel i Smaaafstærne dengang var næsten udelukkende indenlandsk, og gav ingen Anledning til Berørelse med Udlandet, medens Nordmanden ofte forbejedes i Udlandet, og nødsagedes til at føre Brevvevting i fremmede Sprog. Det var ikke usædvanligt, at norffe Handelsmænd gjorde udenlandske Reiser ikke alene paa Handelens Vegne, men for at gjøre sig bekendt med fremmede Lande, og til denne Udgift for deres Sønner var Handelsmanden som oftest mere villig, end til at sende dem til Kjøbenhavns Universitet. Vi finde saaledes i det her omhandlede Lidsrum vist nok faare saa Kjøbmænd, som havde betraadt den akademiske Bane, men flere, som udmærkede sig ved herlige Kands-gaver, som hyldede og understøttede Videnskabelighed, og som overhovedet i Dannelse, Sprogkundskab og Beshendtskab med Handelsvæsen ingenlunde stode tilbage for store Stæders, og langt større Nationers Handlende. Vi ville ikke tale om Norges store Handelsmand paa den Tid, Bernt Anker, hvis Navn var bleven forevigtet i vore videnskabelige Annaler som Nordens Mæcenat, naar ikke Fideikommisset, og med det hans Legater til Videnskabernes Fremme, vare faldne sammen under Tidernes Tryk. Men ved Siden af dette glimrende Navn¹⁾ kunne vi sætte Andre, som virkede mere i Stilhed, men ligesaa meget til Kulturens Fremme, og som stedse vare rede til at understøtte, hvad dermed stod i Forbindelse. Lader os ikke glemme, at vi skyldte disse Mænds rige Gaver den første Grundsteen til Norges Universitet, og den alvorligste Naamindelse til den danske Regjering at opfylde et Ønske, som, længe næret og i kraftige Forestillinger frembaaret for Danmarks Trone, nu ikke mere kunde tilbagevies, da Vidlerne til Opførelsen lagdes ved Siden af Ønsket. Det synderlige Phænomen fandt derfor Sted dengang, at lette og fordeeltagte Næringsveie havde Forstandere at fremvise, der udmærkede sig ved en Kundskab og Dannelse, som sædvanligen er en Følge af en omhyggelig Opdragelse og af de med Næringsveienes Drift forbundne Farer og Vanskeligheder.

I den Henseende udmærkede sig især Trælasthandlernes fremfor Boutikhandlernes og de langs Kysten boende Skibsredere. Ogsaa heri er i den senere Tid Forandringer skeet. Af de store Trælasthandlere, som udbrede deres Arme over alle Handelsgrene, ere kun Enkelte tilbage paa hvert Udslibningssted, undtagen i Hovedstaden, hvor Handelen har en anden Form, grundet paa Handelens særegne Sammenhæng og Trælastens ædlere Art. Uden for denne er Handelen mestendeels fordeelt paa mindre Stænder, og Udlandet sparer disse Handlende Umagen for udenlandsk Correspondents, ved at holde Nordmænd paa deres Kontor. Boutikhandlernes derimod besørge nu som oftest umiddelbart deres Forretninger i Udlandet, hvormed Forbindelsen, under ledede Hærfølsmidler ved Dampfarten, er hyppigere end fordem. Boutikhandelen har desuden nu faaet en langt større Betydning og Omfang, formedelst den uhyre Udbredelse af alflens Fabrikater og sjerne Zoners Produkter. Boutikhandlernes stride saaledes nu med vore gamle Storhandlere i Dannelse og vigtige Indgreb i Stats- og Handels-Maskinen. I vort her omhandlede Lidsrum var Trælasthandlernes Norges sande Stor-

¹⁾ Egentlig Videnskabsmand var imidlertid Bernt Anker ikke, endstjønt han deraf gjerne gav sig Rime og legerede endog en Kapital til Præm, for at udgive hans Skrifter, der dog aldrig saa Dagens Lys, fordi intet fandtes som fortjente at trykkes.

uendelige Landboens Sands for alle religiøse Ceremonier, der i Ualmindelighed maa anses for at have samme Styrke nu, som i dette Aarhundredes Begyndelse. Præsten paa de fleste Steder endna som i hiin Tid. Sognets vigtigste Mand, der har meest Indflydelse paa dets moralske Standpunkt, paa dets Eædelighed og Dyd. Han er nu, ligesaa ofte som i hine Dage, den Syges og Fattiges Trost og Hjælper, den fattiges Naadgiver, Armødens og Rigdommens Vællemand, den uopdragne Børns omhyggelige Fader, og dette Forhold er, under lige Omstændigheder, ligeligt i en Kffrand fra Byerne. Men dette hjærlige Forhold er nu ikke saa let at nedligeholde som i hiin Velstandens og Simpeltedens Dage, da Folkemængde og Aarsmidler saft overalt stode i et passende Forhold til hinanden, og Kravet paa Aandshjælper ei var saa stort. Fattigvæsenets forvildede Forhold, og især vidtløftige Børns Udtagelse, som fortabes af Modersløse Forældre, giver den samvittighedsfulde Præst en Bekymring og Røir, som i hine Dage i den Grad ikke kjendtes, og Præstens Forhold til Menigheden berøer langt mere paa hans Personlighed i nu Dage end i hine. Hjærlighed til Præsten var dengang som en Deel af Religionen selv; nu maa den være Frugten af hans egne Gjæringer, og hine Dages Præst havde den religiøse Følelse for sig, medens vore Dage finde en Hindring ved dette hjærlige Forhold i Tidens materialistiske Strømen. Vi finde derfor vist vel i hiin Tid mange høderlige Præstegubber, effede af deres Menighed, Dydens og Religionens Støtter; men vi finde flere Præstemænd da end nu, som med Hænderne rørt ligegyldigen gløde med den Tids renere Strøm, uden at styre Religionens Gaa med omhyggelige Hænder. I en anden Henseende var Præsterenes Embedsgang i hiin Tid lettere end i vor. De vare ikke saa overvældede med verdslige Forretninger som nu omstunder, da flere Støtts Styler i og udenfor hans Studeerkammer gjøire sig Færding paa Præstens Tid. Han var vel dengang ofte Fredsmægler; thi Indflydelsesfuldet var da allerede indført, og Præsten er Fredens naturlige Forhuds og Forsører; men nu er han tillige Formand, stedse i nogle, og ofte i alle Dele af det Communal-Raad, som udfører Formandslovens Bestemmelser, ligesom Bestyrelsen af Engvalget paalægger ham ansvarfulde Pligter, der ligge udenfor hans Rald, og som han, om han snubler paa denne Vej; Lovens Everd rammer ham visere, end om han synder paa sin hellige Bane. I denne Stand vælges i den senere Tid alt for og flere Størtthings-Candidater, og hvor hæderligen mange Geistlige der have forvaret deres Stilling, og hvor mange laurbærkrandsede Raane vi der finde, saa gjør dog dette Rald selv Antledning til Taalens Retning mod Gjenstande, der ei gje mod Himlen.

Præsterne havde saaledes i hine Dage mere Tid til at søge sit egentlige Rald og vide videnskabelige Styler, og vi undre os ikke over at see alvorlige Skrifter og Afhandlinger i hiin Tid at udgaae fra den flittige Geistligheds Studeerkammer. I Præstens Indtægter monne der i Grunden være liden Forskjel imellem hiin Tid og vor, endstjont de dengang maafee fløde villigere og jævner uden Hensyn til Præstens Personlighed. Naar tages Hensyn til alle Omstændigheder, til Børnernes Forhold og den lettere Adgang til Livets Hjælper, maae Præsterne anses for at være omtrent saaledes lønede som forhen. Det synes som den fornuftigere Deel af Folket efterhaanden kommer til den Overbeviisning, at Statens Lard fremmes best, naar dets Embedsmænd ikke trykkes af Næringsforger, men sættes i Stand til at ulegne sig Livets Hjælper efter deres Stilling. Iøvrigt har Nutiden mere i sin Magt end Fortiden at ordne disse Forhold, der i deres hele Ræenhet kan lægges Bestatningens Hære, og da desuden den nærværende Slægt har et rigt Rald, der efter Lovens Bøgstav er bestemt til at jævne de ulige Raar.

Præsterenes Stilling er saaledes i det Hele vistnok vanskeligere end fordim; men deres Indflydelse paa Landbyerne er i det Hele ikke svækket, deres Raar ikke forsvækkede, og Standens Personlighed staaer neppe i vore Dage i en mindre hæderlig Stilling til Staten, end i det Tidstrum, vi her omhandle, Vel er det Forfatteren

udfode fra danske eller norske Digteres Aarer, og vel stundom udsprang fra Klippen selv, tonede vel ofte høit nok i Selskaber, men de vare ingenlunde Almeengods, der gif igjennem den med langt andre Sysler beskæftigede Nation, eller havde nogen mærkelig Indflydelse paa det i Velstandsilder svælgende Føll. Det var kun Frihedens Floter, som svævede løst om i Nationen, uden at fæste sig paa nogen alvorlig Misnøies Grund, eller danne nogen kraftig Opposition imod Regjeringens Misbrug og Misgreb.

Under disse Omstændigheder, under denne heldige System med Velstands Erhverv, denne Mangel paa videnskabelige Stiftelser, og denne vor Ungdoms Forvildning til et stærkt Universitet i videnskabelig Henseende, kunne vi ikke vente at finde mange videnskabelige Produkter udgivne i Norge selv i det her omhandlede Tidspunkt. Saae vare i Sandhed de Skrifter, som i den Tid lagdes under Norges egne Bogpresser. Forordningen af 1799, der bestemte Trykkefrihedens Grændser, og som, i det den stiller liberale Grundsætninger i Evidens, aabede en Skrivefrihed, som i Danmarks Hovedstad længe havde været selvtagen, bragte et af vore saae periodiske Skrifter, Hermoder, til Laushed, fordi dets Forfattere ei vilde lade sig Anonymiteten berøve. Noget af de sidste Dele af Topografisk Journal, der indeholder saa mange gode Oplysninger om Norge, udgaves vel i Christiania i dette Tidrum; men Bærkets vigtigste Medarbejdere havde endt deres jordiske Bane, eller døde i dette Mellemrum, og Bærket selv sluttedes strax efter. Videnskabernes Selskab i Thronhjelm henvendte vel sin Opmærksomhed paa videnskabelige Gjenstande, og udsendte nu og da lærde Afhandlinger; men disse enkelte Arbejder kunde paa den ene Side ikke hæve vor Literatur over sin Ubetydelighed, paa den anden Side vare de uden Birkning paa den store Hob, der ikke fordyber sig i den Slags Læsning. Wislitteraturen var i Norge paa den Tid den mangrøste, uden al Interesse og Originalitet. Sjældent eller aldrig saaes i de offentlige Blade, som udgaves i Norges Stiftssteder, en Afhandling der fortjente Opmærksomhed. Provincialbladens Forfatter, C. Fasting, var allerede død 1792, og Bladet selv har, endog til den seneste Tid, ingen Efterfølger havt, der kunde fortjene at stilles ved dets Side. Norge havde sine Digtere, hvis Sange endnu mindes og synges med Interesse, og oftere da end nu gjensløde i vore selskabelige Samkvem; men de samlede Digte udgaves i Danmarks Hovedstad, og der fremstode paa den Tid Digter-Genier, som fordunklede alle Lærligheds-Poetier, endstjønt de aldrig kunde bringe de herlige Viser og Sange i Forglemmelse, som udfode af de norske Digter-Aarer, og prentedes siden, enkelte og i Samlinger i begge Riger. Glemmes her det heller ikke, at det Selskab i Kjøbenhavn, der var ligesom et Forvaringssted for digterisk Bid, for en stor Deel bestod af Nordmænd, og at dette Selskab vidner om vore Landsmænds Digtergaver. Nordmændene vare derhos ingenlunde uden Sands for danske og norske Forfatteres Frembringelser. Danske Boghandlere roste sig paa den Tid af, at de havde den vigtigste Udsættning, uden for Kjøbenhavn, i Norge, og ethvert literairt Foretagende, som krævede Understøttelse, fandt den sædvanligen villig blandt Norges Rigmænd. Store og lærde Bogsamlinger vare vistnok sjeldne i Norge; men Datidens i Kjøbenhavn udgivne Skrifter saaes i de bedre Huse.

Den norske Presses Tilstand var saaledes paa den Tid maadelig, for ei at sige slet. I den Henseende var der en mærkelig Forskjel imellem hiin Tid og den nærværende. Trykkefriheds-Forordningen havde givet Oppositionen i Danmark et Raadestod, og Journalistikken, som paa den Tid saa godt som ingen Organer havde i Norge, befandt sig i Danmark selv i en maad Tilstand, efter en Livlighed, der grændsede til Udskeielse. Birkningen heraf var i mange Henseender siensynlig, idet Misbrug, som havde indsnæget sig i flere af de indre Forvaltningsgrene, forbleve upaanarbejdet af Pressen og øredes med Dærved. Hvor meget der end er talt om Følgerne af Trykkefrihedens Misbrug i den senere Tid, kunne de dog ikke sammenlignes med det Gode, som den frie Presse mangenlund har frembragt. Gjergjævet antaster den smudsige Presse

hvis Jollemaengde siden den Tid er tredobbelst, kan nu ikke fremstilles Drgier, som de Balsarter, der ved Juletid foretoges til enkelte Lyft- og Landskeder. Spilleshygen var, især i Hovedstaden, brevet til en Høide, hvorom vi nu omstunder ikke kunne gøre os noget Begreb, da ikke alene flere Tusinde af gode Dalere, men hele Formuer beskæftedes i Hazardspil ¹⁾. Vi vilde ikke tale om hemmelige Synder, som skulle være svæde af enkelte rige Storhans; thi disse ere efter deres Natur kun Rygtets Sog, og er mestendeels i vort Land lykkeligviis Norkets Gjerninger. I Norden har selvstændigen Huusfreden, den ægtefabelige Trostabs og den quindelige Anstændighed sit lykkelige Sæde. Men derhos maa det Sandheden til Vre siges, at der ved Siden af disse Udsvævelser fandtes i de Dage i Hovedstaden selv en Række af sødelige og skønne Skatteborgere, som levede i Stilhed, og nåde Productet af deres rige Livs i Tærvælgelighed, og enkelte af Hovedstadens nuværende solide og agtede Håndværkere ere Grenne af disse Stammer. Mange af de mindre Byer være, i Henseende til den vilde Larm i Selskabsgilder og høitidelige Fester, et Dværgebillede af hine høitidelige Udsvævelser, i langt større Grad i hin Tid end i vor. Forfatteren mindes fra sine Barnsdomsdage at have hørt omtale Sviregilder, Slagsmaal, Rappen i Jotal-Udtømmelser, som nu mestendeels er gaact af Brug. I denne Henseende er der vistelig en mærkelig Forskiel imellem Selskabsglædernes Art i vore Dage og i hvar, og det er langt lettere nu end da at styde fra sig den gjækvelige Larms håndfæde Bøger. Spilleshygen havde ogsaa dengang udbredt sig fra Hovedstaden til de mindre Byer, og yttrede sig baade i Hazardspil, og i at være betydelige Summer i almindelige Selskabs spil, om end ei denne Lyft dreves til den Høide som i Christiania. Morgenrøden kan vel endnu i vore Dage hist og her finde Spilkeren ved Spillebordet; men det er mere dette unyttige Lidsfordrivs særegne Glæder end Gnyttien, som raader; thi som oftest handles kun om ubetydelige Summer. Vore Gæstgæder være, i Henseende til andre Udskielser, i den sundne saavel som i den uoverskuelige Tid, i Almindelighed et Billede paa rene Sæder, og enhver Udsvævelse af den Art forfulgtes med Dadel.

Derhos kan det ikke nægtes, at hine Dordglædens Udsvævelser og Spilleshygens Anfær var i et stærkt Afstagnende mod Guden af det her omhandlede Tidrum. Allerede da kunde den Afholdne, uden Chikane og Overlast, følge Raadeholdenheds Regel; de skabelige Samqvem være mindre larmende, og Spilleshygen, som under Krigen sit Raadefod, var i Afstagnende. Aarsagen hertil var vel tildeels den bedre Dyrkelse, som Kjøbmandsstanden, og især den formuende Deel deraf, gav sine Børn. De fleste af disse bleve sendte til Udlandet for der at opdrages, Andre togde udenlandske Rejser, efter at have fuldendt deres Opdragelse her hjemme, og hjembragte mere dannede Sæder, og mindre udsværende Vaner, end dem, som dengang herskede i vore Klipper. Men med disse forandrede og formildede Sæder fulgte tildeels et Anstrog af Luxus og forfinet Levemaade, som snart viste sig i mere værdige Huse, friskere Indbo og et mere udsøgt Huusvæsen, end da var sædvanligt. Den rige Faders simple Huus og tarvelige Nobel-Udstyr tog sig ofte jammerliggen ved Siden af den nyfunden bosatte Sønns herlige udkafferede Bopæl og smagfulde Indbo. I alle disse Henseender være hine Tider langt forskjelligt fra disse, hvortil ogsaa andre Aarsager bidroge, som i en senere Periode blive at omhandle. Men vist er det, at der var et Slags omvendt Forhold mod Slutningen af det forvundne og i Begyndelsen af dette Aarhundrede i By-Borgernes Levemaade fremfor vore Dages. De bedre Classer saaes dengang oftere paa Udskielserns Bei end Almuelstasen, medens

¹⁾ En Handelsmand bortspillede i et af disse Hazardspil 27000 Rd., og lagde derved Grundten til sin borgerlige Undergang. En anden [Jesf Anker] forstætte sin Spilleslyst i England og forfordede der sine Dage. Enkelte berigedes ved Genvinsten, men betalte den med en Drekulshed, der fulgte dem Livet igjennem.

Den meer udbredte Belftand, og det lettere Ghyveto i Begyndelsen af dette Aarhundrede, maatte vissejigen formindste Fristelsen til Forbrydelse, som altid er størst, naar Menneſtet ſynter i Armod og Glendighed. Norges Belftand i hine Dage var temmelig almindelig, og har ikke den Charakter, ſom den blomſtrende Fabrik-Virksomhed i andre Lande ſaa ofte fremviſer. Der ſees ofte enkelte Rigmænd omgivne af alle Belftandens udbortes Legn, og ved Siden af dem talrige Skarer, ſom ſtaa paa Livets laveste Trin, kjæmpende med Armod og Glendighed. Norges Handel og Søfart har en anden Charakter. Diſſe Kæringsøvele give i deres blomſtrende Tilſtand gode Gaver til alle dem, ſom laane dem deres Arm, fra Virksomhedens høieste til dens laveste Trin. Man vil erindre ſig, at Arbejdsløſ, Hyrer og Lønninger ſtode i hine Dage i et passende Forhold til Handelsmandens og Skibsejernes betydelige Fordele. Ligefaa naturligt maatte denne Kæringsøveleenes Stilling i Byerne og paa Kyſten virke fordeelaagtigen paa alle Befoldninger i Landets Indre, og forbedre Menigmands Kaar. Strandens livlige Virksomhed udbreder ſine Fordele langt forbi Gødthjens Bølte. Kaar Handel, Søfart og Skibsbyggeri blomſtrer, trækkes flere og flere arbejdende Hænder fra det Indre af Landet til Kyſten, Arbejdsløſen ſtoger overalt, og flere af Livets Nødheder tilfalde den ringe Mand. Vi have forhen bemærket, at Arbejdsklasſen i hine Dage ſædvanligen vel var mindre fri og uafhængig end nu omſtunder; men dens Forførgelse var ſikker, og ikke ſom nu periodiſt indſtrænket til en ſtor Fordeel til enkelte Aarrets Tider, og knap i andre. Der var i de Dage ſaaledes mindre Nød og større Tvang, og derfor var for menig Mand paa den ene Side mindre Friſtelse til at overtræde Loven, paa den anden ſtod han under et større Formynderſkab, i det Arbejdsmanden var ſom et Lem af Huusbondens Familie. De ſamme gylbne Perioder for Arbejdsmanden er i ſenere Tid oftere vendt tilbage; men Baandet mellem Huusbonde og Arbejdsmand er løſt, og de velgjørende Følger af denne periodiſke Belftand ere ikke ſaa jævnt udbredte over Arbejdsklasſens Tilværelſe. Denne havde under rigere Kæringskilder og en ſtadig Forførgelse upaatvilelligen i hine Dage et muntrere Phyſionomi.

Krolivet havde ikke i de Dage grebet ſaa vidt om ſig ſom i vore, og man mødte da ikke ſom nu paa viſſe Dage i Ugen uden for Byerne den lange Linie af ravende Arbejdsfolk, hvis Regnſkabs- og Svire-Dag ſaa ofte falder ſammen. Brændevinets Priis var høiere og Brændevinet ſelv mindre udbredt, da det hentedes fra Frændelandet, og ſaae Brænderier i By eller paa Land vare oprettede. Uden at indlade os i den Underførgelse, hvorvidt denne Virksomhed har bragt Landet de økonomiſke Fordele, ſom i Skrift og Tale ſaa ofte tillægges den, vove vi trygt den Paafand, at Brændeviins-Kjædelens Forflyttelse til Norges indre Egne har mangeflæds undergravet Sæbelighed og Udruelighed. Vi behøve kun at ſammenligne de Bygder, ſom fremdeles have afholdt ſig fra deene Tilvirkning, med dem, ſom derpaa lægge Bind. Ikke at tale om, at Barernes Priis-Medsættelse er et ſikkert Middel til at udbrede dem, iſer naar det gjælder en Nødhede, der ſædvanligen ſtedſe faldt i Nord-boerens Smag, og i et Land, hvis Natur ei har mange Nødheder at hyde Ganen. I det Hele var Levemaaden paa den Tid ſimplere; thi alle transatlantiſke Produkter og Udlandets Manufacturvarer ſtode i en høiere Priis, og overſtylledede ikke Landet i ſaa brede Linier fra Kyſten, ſom nu omſtunder. Derved frembragtes paa den ene Side en ſimplere, og til vor Almues Stilling mere passende Levemaade, og paa den anden en større Huuſflid, og begge Dele havde en velgjørende Virkning paa Almuens Stilling i det Hele. Har derfor end det hele Lands Stilling i Henseende til Virksomhedens friere, og mindre betyngede Bevægelse mangenſund i vor Tid modtaget Forbedring, ſaa har den og ſine Friſtelſer for Landets Borgere til at overdrive Livets Nødheder, ſom ſkudom lede til at undergrave haade Belftand og Sæbelighed. Begge Tidrum have ſine Mangler og ſine Fordele, men derfor hvilket vi lade uafgjort — vor Tid i denne Henseende ſtaaer tilbage, ſaa har Statsforfatningen i Sandhed ingen Skyld; men det maa tilſkrives deels en uforſigtig Anvendelse af dens liberale og

Sjættende Capitel.

Finantsfer og Krigsvæsen.

Efter det Billede, som vi her have udfæstet over Landets indre Tilstand i det her omhandlede Tidrum, stulde Norges Indbyggere synes i Stand til at udholde Folgerne af den Standsning i Næringsveiene, som den udbrudte Krig foranledigede; men saaledes var det ikke med Hensyn til de forenede Rigers offentlige Stilling i finantsfiel Henseende. Finantsvæsenet var i det henrundene Seculum Danmarks svageste Side, og det var dette, tilligemed Pengevæsenets Forfald i det Hele, som byggede større Jær for Norden end Krigen selv og Næringsveienes Standsning under denne. Sittningen af denne Forstyrrelse i Pengevæsenet rystede ikke alene den Slægt, som derved umiddelbart rammes; men Lidelsen udbredtes over den følgende, og er endnu, da Aarhundredet snart har gennemløbet sin halve Bane, ikke overvunden. Nationen kan først nu kaldes moden til uden nye Forstyrrelser at modtage et stadigt Pengevæsen, og Mange vilde maaskee endnu ansee Myndigheds-Bewilgningen for alt for tidlig given. Karfagerne til dette Pengevæsenets Forfald igjennem det hele forsvundne Seculum maa findes paa andre Historiens Blade, og Forfatteren maa henvisse til hvad den litlige danske Samler, Nathanson, derom har optegnet¹⁾, og det korte Udtog, som Forfatteren selv paa et andet Sted derom har givet²⁾. Vi indskrænke os alene her til de Bemærkninger, som nærmest angaae vort her omhandlede Tidrum, og til de Hænomener, som Danmarks Handelsbørs og Finantsvæsen fremstille. Og det Billede, vi derom have at give, er i Sandhed ei lysteligt at seue.

Uagtet begge Rigeres blomstrende Handel, den store Mængde Remisser fra Norge, og dets Begler paa Udlandet, som i Folge deraf forhandlede paa Kjøbenhavn's Børs, kunde Courfen i dette Mellemrum af 7 Aar ikke hæve sig til alpari, men var aldrig under 130, sædvanligen 140, og kort for Krigens Udbrud endog 150³⁾. Karfagerne til dette besynderlige Misforhold laae vel for en Deel i en mindre klog Finantsbestyrelse og en kostbar indvortes Organisation, men fornemmeligen i en uerkoldsmaessig Anstregelse for at udvide Krigsstyrken til Lands og Bands, og i den uheldige Beslutning at flytte den danske Armee til Holsteen. Saaledes belæbe sig Udgifterne til Landarmeen og Flaaden i disse Aar til omtrent 5½ Million Rd. aarligen⁴⁾. De Forøgelser af Stats-Indtægterne, som den danske Regjering ved første Paalæg af Skatter tilveiebragte, kunde ikke ballancere denne Deficit; men det stede paa den uheldigste Maade ved at forøge Statsgjælden og Seddelmassen. Saaledes vøgede Statsgjælden, som ovenfor bemærket, fra 1799 til 1807 fra 28 til 42 Millioner, og i samme Tidrum forøgedes Seddelmassen fra 16 til 27 Millioner. Det vilde vist nok have været vanskeligt at dække denne Deficit i Stats-Budgettet ved at forøge de borgerlige Byrder; thi det vilde da have gjort for stort Indgreb i den private Kæfjes Indtægt; men det maatte upaatvivleligen have staaet i en forstændig Bestyrelses Magt at have formindsket Udgiftslisten, uden at spælle den Bægt, som i politisk Henseende tilkom den dansk-norske Stat. Vi overbevise os let derom ved at oversee Budgettet for 1805⁵⁾, paa hvilket tilvilde store Indskrænkninger vare at gjøre uden Skade for Statsmaskinens Bedligeholdelse. Med Hensyn til Danmarks politiske

¹⁾ See Nathansons Danmarks National- og Statshuusholdning, Kbhvn. 1836.

²⁾ I Hefestkiftet „Aarid og Fortid“ 1ste Hefte.

³⁾ Det er at sige, at for 3 Rl. Hamburg Banko, eller 1 Sølvspertes paa 120 St., betattes 130—150 St.

⁴⁾ See Nathansons Skrift S. 119.

⁵⁾ Sammeffeds S. 339. See Bilag No. 9.

Stilling, da have vi forhen gjort den Bemærkning, at det ikke var Mangel paa frigerste Foranstaltninger til at væbne sig mod en Fiende; der forvoldte den for Danmark saa ulykkelige Krig; men snarere disse Anstregelsers overspændte Grad og Krigsmagtens Opstillelse paa det urette Punkt. Det første Misgreb flabte en ny og voldsom Fiende, det sidste svækkede Kraften til at modstaae ham.

Imidlertid fattedes der ikke paa Tillægs-Statter i begge Riger, som til enhver anden Tid vilde have været trykkende, men hvis Virkning neutraliseredes under begge Rigerne blomstrende Handel og Virksomhed. Den alvorligste Bøghendelse dermed gjordes ved Forordningen af 1ste October 1802, ved hvilken en aarlig Afgift af Besiddelse, Nytte og Brug af faste Eiendomme i Norge paabødes. Paa denne fulgte en Afgift af Skibsfragter, en Fyr-Afgift af Skibene, en Forhøielse af 12½ pCt. paa alle Sportler og Behyrer, som beregnes den kongelige Kasse til Indtægt, samt paa stemplet Papir m. m. I Anledning af den derved tilvebragte Forsøgelse i Stats-Indtægten indrettedes under 21de October 1803 et Statskammerfond, der skulde tjene til „at bestride de Udgifter, som foresalde ved overordentlige Røstninger.“ Fondets Midler samlede i saa stor Stil, at der præsumeredes et Overflud, som med Renter deraf til lignende Brug skulde henlægges. Hensigten af dette Fonds Oprettelse opnaaedes imidlertid ikke. Den hele Indtægt sammenblandedes med Rigets øvrige, og opslugtes af et Budget, som i hine Dage selds havde Ballancen paa den mørke Side. Fondet blev tillige et Mittel til at forsøge Seddelmassen, og med den Statsens Gjæld; thi da det var Bestyrelsen tilladt at udstede Anviisninger saavel paa de Indtægter, der i de kommende Aar skulde indflyde, som paa dem, der vare komne i Kasse, saa udvidedes derved Antallet af Penge-Repræsentativer. Derved forsøgedes Antallet af Anviisninger, der hvilede paa en ligesaa løs Grundvold, som den øvrige Seddelmasse. Fondet blev et Mittel til at afhjælpe Finantsernes idelige Nød, og de givne Løfter om en bestemt Anvendelse til et foreskrevet Brug glemtes ved denne Leilighed som ved saa mange andre.

Nød de forsøgede Statter kunde vistnok ingen grundig Indvending gjøres, da de lagdes paa en blomstrende og tilforn ei utilbørligen betyngtet Virksomhed; men deres Anvendelse var beslagelig. En Finantsbestyrelses Wiisdom bestaaer ikke alene i at forsøge Indtægterne paa en passende Raade; men ogsaa i at spare tilbørligen paa Udgifterne. Og laster man et Die paa de Dages Budget f. Ex. paa det førømtalte for Aaret 1805, saa findes mangfoldige Poster, som vidne om en Dødselighed, der ikke passer for en Stat af saa liden Omfang og indvortes Kraft, som den dansk-norske da var. — Bist er det, at denne voldsomme Krig overraskede Danmark under et forvirret Pengevæsen og en slet Finantsbestyrelse.

Med disse finantsielle Bildfarelses forenedes andre anomalistiske Foranstaltninger, som fløde af den danske Regjerings Wiisdom og Lyft til at forbedre Borgernes Aar. Vi have Vanstellighed for at dadle Forholdsregler, der fløde af en saa reen Kilde, og det er lettere nu omkunder at opdagte Feiltrin af den Art; men Historien følger Begivenhedernes Gang, og gjør Efterverdenen bekjendt med den mørke og lyse Side af Statsstyrelsens Bete til Efterligning eller til Advarsel. — Nød Slutningen af Aaret 1799 indtraf en Handels-Krisis i Danmarks Hovedstad, som rystede flere Huse og frembragte Forvirring især iblandt Kjøbenhavns Handlende¹⁾. Producternes, især de vestindiske Sukkers, Priis faldt betydelig og Coursen hævede sig pludselig. For at raade Bod derpaa tillod den danske Regjering tildeels Handelskanden at udstede rentebærende Committeeedler, tildeels oprettedes Depositobanken, for at aabne forlegne Borgere den Adgang til Laan, som var bleven vanstelligere,

¹⁾ Forfatteren stod just paa den Tid i Underhandling om Res Jernværk, og et af Kjøbenhavns betydeligste Handelshuse, som han i den Anledning konsulterede, fraraabede ham Handelen paa en for Handelsvirksomheden saa farlig Tid.

gjort da Universitetet oprettedes i Norge udbredtes her ogsaa denne Strids Elementer. Men disse er det, at Gudsdyrrelsens udbortes Ceremonier dengang, fornemmeligen i Byerne, iagttoges omhyggeligere og med et andægtigere Sind end nu omstunder. Kirkerne vare fuldere, og der var ikke da den Skare af Kirkens Medlemmer, som afsoldt sig fra dens Sacramenter. Forandringens Rod ligger imidlertid ikke i de geistlige Embedsmænds Forhold eller større Dygtighed i den Tid. I den Henseende haer neppe vor Tid tilbage for den forsvundne, hvad enten vi see den til Præsternes Dygtighed eller deres religiøse Færd. Dersom Præsterne i Begyndelsen af dette Aarhundrede udmærkede sig i andre Henseender, som Forsfattere og Fædrelandets Vænde, dersom vi finde deres Navne i vore Dage blandt Storthingets hæderligste og virksomste Medlemmer, da er dette Fortjenester, som give dem Plads paa andre Mindesmærker; men som Religionslærere og Embedsmænd have Nutidens Præster uden Tvivl i Almindelighed Fortrin for hiin Tids. Denne Forbedring i Præsternes Embedsforhold, denne større Dyrksomhed paa deres Kaldsforretninger, maa ansees som et Tidens Barn. Sands for den udbortes Udøvelse af Gudsdyrrelsens Ceremonier, for Afsigang og i det Hele for Religiositet, som en Trostens Kilde under Livets Omvæltninger og et Haabets Anker i Udsigten over Tilstanden paa hiin Side Graven, var dengang tildeels rodfæstet i Folkets Gemytter, og den styrkedes ved Kirkensbetjening, som end Guds Ord foredroges i en stedsløs Form uden Studie og Aandsgaver. Stærke Menighedens Medlemmer nu loffes til Kirken i Stæderne — med Undtagelse maatte af nogle faa — da maa det see ved en begavet Præsts lys og indtrængende Foredrag, og Taler, som i hine Dage varedes med Andagts Lærere, blive nu, dersom de foredroges i den gamle stedsløse Form, til Spot og Spee for det strengt hævende Auditorium¹⁾.

Hiin Tids Fattigvæsen var ikke en saa indviklet Sag som nu omstunder; det leedes under Næringsveienes blomstrende Tilstand, en større Rigevægt imellem Folkemængde og Ernæringsmidler, en større Simplicitet i Lovgivning og Borgerforhold. Et egenligt systematisk Fattigvæsen var paa de fleste Steder dengang ikke til. Barmhjertigheden sattes i Bevægelse ved frivillige Subskriptioner, og en Fattigkommission bestaaende af flere Medlemmer samlede ikke saa sædvanligen til det besværlige Arbejde, at ligne Fattigbidrag efter valende Grundføringer. Hvo der ei kunde være sig selv, strakte Haanden ud til Nærken om Almisse, og dog var Antallet af Bøttlere da ikke saa stort som i vore Dage, da Bøttleriet hedes og forfølges, og fattigkat udskrives efter Ligning. En saa ubestemt Forsørgelse vilde, nu under det stigende Antal af Nødlidende, ikke tilfredsstillende Menneskelighedens Bud; men i hine Dage kunde ogsaa dette Forhold simplificeres. Fattigvæsenets rette Pleie er nu et Studium, som kræver sin Mand, og forudsætter Veljendtskab med Principer, som dengang hverken kjendtes eller øvedes. Godgjørenhedens Pligter udføde da umiddelbart af Christens Ord. Rangehaande Forvillinger paa den menneskelige Virksomheds Bane have plumret den hellige Kilde, og Fattigvæsenets Forstandere maae lægge Menneskets Lov ved Siden af Guds. I denne Banfelighedens og Forvillingens Skole ere vore Præster opdragne til dygtigere Fattigforstandere end tilforn, endstjont Udrøvelsen under Tidens fremskridende Farer hverken er endt, eller dens Frugter nævnt lægges for Dagen.

Skole-Undervisningen er visseligen nu, i en større Grad end i Begyndelsen af dette Aarhundrede, Gjenstand for Statens og dens Embedsmænds Ombud, og om den sande Oplysning ikke er større, saa ligger det meer i Næringsveienens

¹⁾ I Forsfatterens Fødeby blev i hans Barndom foredraget for indt Guds af en lidet begavet Præst Præstener, der nu omstunder vilde ovrække mere Latier end Ophjæggelse, medens den samme Kirke senere hen besøgt af saa Tilhørere, da Præstestolen besteges af mere begavede Talere.

imod en overlegen Fiende. Paa den lange Linie langs Norges klippfulde Kyst monne der findes mange Punkter, bag hvilke Orlogsskibe, enten flere paa et Sted eller enkelte paa flere Steder, kunde finde Ly. Men hvad Klogskab i krigerske Foranstaltninger endog i denne Henseende kunde byde, saa forøgedes neppe Norges Lidelser under Krigen formedelst Savnet af Danmarks usforholdsmæssig store Søstyrke. Stumperne af denne Kolos vare meget mere Norge til Stede og Nøle. Krigen's umiddelbare Rødsler bortfjeredes tildeels formedelst dette Savn fra vore Kyster, Nord og Brand rasede ikke der, og Fiendens Opmærksomhed aflededes fra en forsvarløs Kyst, hvis Angreb ikke lovede ham noget Udbytte, og hvorfra saa Orlogsfartøier kunde udfendes til at forstyrre Englands Gnevælde. Det var saaledes Norges uventlige og for en Fiende lidet lokkende Kyster, mere end et stærkt Søværn, som bortfjeredes Fienden derfra.

Denne blottede Tilstand søltes meer under den paafølgende Krig med Sverige, hvis Søstyrke, der paa den Tid ikke var meget stor, lettere kunde holdes i Ase. Norges svømmende Defension, Flotillen af Kanonbaade, befandtes ogsaa ved Krigen's Udbrud i maadelig Tilstand, og fuldstændiggjordes tildeels ved fædrelandssindede Mænds patriotiske Opofrelser. Den samme Mangel fandtes i vore Arsenaler, Magasiner og militaire Depots. Krudt og Kugler fandtes maaste i et tilstrækkeligt Forraad; men andre Nødvendigheder vare sparsomt fordeelte i Norges Land. Men Indbyggerne af Norges Skovegne, som ideligen ere paa Jagt efter Skovens Udbyr, og forfølge dens Bildt og Luftens Fugle under en almindelig Jagtfrøid, ere vante til at behandle Skydegevær, og disse findes derfor i Forraad i slige Egne. Denne Færdighed til at skyde kom vel tilpas, da Naboens den trængte ind i Landet, og det djærve og heldige Forsvar fra norst Side maa mere tilskrives vore Soldaters Dygtighed i Smaaer og Færdighed til at ramme sin Mand, end nogen høi Grad af Disciplin og strategisk Kunst i vor Armee; thi denne befandt sig ved Krigen's Begyndelse i denne Henseende vist nok i en mindre østelig Tilstand.

Dette kunde ikke være anderledes under de foromtalte Misbrug med Hensyn til Udskrivning og Øvelse. Den Deel af det værnepligtige Mandstab, der som oftest har det største moralske Nød — forsaavidt dette ei øves og hærdes i en lang Krigerstole — fordi det har en Arne at værges, smygede sig ofte gjennem Bestikkelse fra Værnepligten, og paa mange Steder udfæredes ikke den Dygtigste men den Fattigste, der ingen Talsmand havde i sin Pung, til Soldat. Den kommanderende General Sondenfeldts, Prinds Christian af Augustenborg, opdagede vistnok tildeels disse Mangler paa en Inspektions-Reise, som han gjorde kort før Krigen's Udbrud, paa hvilken hans stærke Kriger-Die, øvet i den store Krig imellem Østerrige og Frankrige, fandt disse Misbrug og revsede dem; men der gaves ham ikke Tid til at høre dem ved at fylde Regimenterne med en muntere Kriger-Skare, eller at indføre en bedre Disciplin¹⁾. Det er i Øvrigt ikke Forfatterens Hensigt ved denne almindelige Bemærkning at kaste en Skygge over den Lids Krigere. Udfaldet viiste, at der fandtes tappre og vel øvede Starer iblandt vore Soldater og dygtige Anførere iblandt vore Officierer. Men vi troe ikke, at det kan nægtes, at Armeen befandt sig paa den Tid i en slet Tilstand, saavel med Hensyn til Material, som i Almindelighed til Krigs-Disciplin og Udskrivningens Organisation. Det første viiste sig iblandt andet derved, at Krigskommissariatet, da Landkrigen udbrød, maatte sætte det patriotiske Sind i Bevægelse for at tilveiebringe de fornødne Beklædnings-Stykker til Armeen;

¹⁾ I den Egn hvori Forfatteren boer, fremstilledes 2de Compagnier mod Øst og mod Vest for Prindsen. Den ene Chef forvirredes saa aldeles under Exerctisen, at Prindsen maatte tage Commandoen fra ham, den Anden fremstillede sit Compagni med saa store Suller i dens Rækker, at Prindsen spurgte ham, om han havde stillet den øvrige Deel af Mandstabet i sin Lemme.

den sidste Mangel erstatte ved vore Krigeres Kjaefhed og Soldaternes Dvelfe i at bruge Skydegevaer, og den neutraliseredes ved Fiendens Angrebsmaade.

Men var Norge blottet og tildeels forsvaerlost i militair Henseende, saa manglede det i en endnu større Grad al Selvstaendighed med Hensyn til de Indretninger, som understoette Handelen og Pengevaesen og befordre den indvoortes Bindstibeligbed. Albrig gaves der vel nogen Stat, der i politisk Henseende saa loefeligen var sammenbunden til Fjendeflatten, men med Hensyn til alle Handelenes Drivmidler meer afhængte deraf, end Norge af Danmark. Den Hovedkilde, der nærer Landets Pengekraft og understoetter dets Omsætninger, Banken, havde sit Sæde i Danmark, og Norge havde en indskrænket Udgang til de umiddelbare Fordele, som Nærheden af dette Institut giver Handelen. Derimod maatte Følgerne af Bankens uhenfigtsmaessige Bestyrelse føles her som der. Norge havde paa den Tid alle Midler til et vel befættet Pengevaesen, som en Folge af dets levende og forbeleglige Handel, og af det Overflud som denne Handel med Udlandet gav, og det hidrog endog i denne Henseende til at forbedre Coursen paa Kjøbenhavn's Børs, hvor dets Bexler paa Udlandet i en saa stor Mængde forhandlede¹⁾. Virkningen deraf var vist nok mindre mærkelig, fordi Finantsbestyrelsens Odselhed og en uheldig Politisk forsøgede Statens Fornødenheder, og dermed Trangen til udenlandsk Hjælp, langt over hvad den private Handel havde at byde Kjøbenhavn's Børs; men det tilfæaes af alle sagkyndige Forfattere paa den Tid, at Norges paa Kjøbenhavn's Børs forhandlede Bexler hidroge mere end noget Andet til et uendse Coursens Flugt mod Forværelse, som en Folge af de danske Finantsers udrubte Forlegenbed. Kjøbenhavn var desuden et Centralpunkt for alle Norges Penge-Omsætninger, da det paa den Tid havde saa Forretninger med Hamburg. De Tratter, som Norge havde at afgive paa England, forsolvedes paa Kjøbenhavn's Børs, og naar Udgangen dertil luffedes, eller Forlegenbed der sporedes, befandt Norges Handelsmand sig i en meer eller mindre hjælpelos Tilstand. I Norge var ikke engang en Børs, hvorpaa Bexler forhandlede og Cours fattedes, men Handelen's Operationer gif, uagtet saa mange Elementer til dens Selvstaendighed, i den kjøbenhavnske Børses Ledebaand. Ligesaa lidet sandtes andre til Handelen's Understøttelse saa vigtige Hjælpebidler, og denne Mangel var bleven saa meget til en Bane, at Norge var kommen langt frem paa sin politiske Selvstaendigheds Bane, før dets Borgere begyndte at tænke paa denne Uafhængighed paa Handelen's Bei. Danmark var desuden Norges Kornlammer, eller, naar dette svigtede, de efterføiiste Provindser, hvortil Udgangen spærredes af engelske Krigsskibe. Ligesaa afhængig var Norge af Danmark med Hensyn til Opdragelsens sidste Linier, da Universitetet laa i Kjøbenhavn, og Beien dertil blev deels spærret deels vanskeliggjort formedelt den udrubte Krig. Over Havet gif den billigste Reiseroute for Norges unge Studerende, og dette var saa fuldt af fiendtlige Krigsfære, at den et kunde prøves. Gjennem Sverige var Reien længere og Reisen kostbarere, og desuden brummede Krigens Lorden ogsaa fra den Kant i det Fjerne.

Ligesom Norge i militair Henseende og med Hensyn til commercielle Understøttelses-Punkter var blottet, og derved givet til Britis for en voldsom Fiendens Angreb og Bindstibeligbedens Lemlæstelse, saa var det og uvelvæsendigt i økonomisk Henseende. Ingensteds vare Kornmagasiner eller Oplag af andre Livets Fornødenheder, og den første Afbrydelse af Kornfarten maatte fremlede truende Fare. Englands Angreb paa Kjøbenhavn fløde i de sidste Sommermaaneder, da den danske Landmand begynder sin Indhøstning, og da Norges Kornforsyning for Vinteren igjennem

¹⁾ Vi betragte her et fast Pengevaesen og gyldige Penge-Repræsentattiver som en Stats-Fordeel, uden at tage Hensyn til den Fordeel, som en slet Cours ofte giver Virksombedens og Handelen's Forstandere. Denne Fordeel kjøbes som oftest med den store Gobs Lidelser.

Danmarks fyldte Lader begynder at gaae for sig. I Høstmaanederne fyldtes vore Havne af Danmarks Kornjagter, som rigeligen forsynede vore Spiisammere, og disse bortvistes nu af en Fiende, som vel vidste, at han paa denne Maade bedst kunde tue en svag Modstander. Dengang gik Kornfarten paa Norge mestendeels for sig med danske Fartøier, og den store norske Flotille, som stabtes under Krigen, og siden har fortsat denne Fart, saaes da ei paa Havet. Kornforsyningen maatte saaledes være i de udfrekte Hænder; thi vissefælig trængte Norge meer til at hobe, end Danmark til at sælge, og danske Kornskippere havde ikke den Opmuntring til at vove Eiendomme og Frihed for at forsyne Norges Havne med Korn, som dettes korntrængende Handlende og Sømand til at sætte disse Livets dyrebare Goder paa Spil, for at forsyne Familier, som trængte til Livets første Fornødenheder. En stor Lindring i denne Nød var den rige Høst, hvormed Norge velsignedes i det første Krigenes Aar; thi omendstjont den rigeste Velsignelse af Jordens Afgrøde, høvsten dengang efter siden, gjør Norge uafhængig af Danmarks Kornkammer, saa bleve dog de Districter færre, som tiltrængte Korn, og de, som sædvanligen sælge Korn, havde saa meget mere at afgive. Det var dengang, især i fløvrige Egne, hvor der under en levende Udfisning var størst Velfærd, en almindelig Vedtægt at samle Aars-Forraad af Landmandens sædvanligste Næringsmidler. Høie Stabler af Gladsbrods-Leiver prydede om Høsten enhver selvstændig Bondemands Fædebur, og det var en almindelig Fordomme, at denne gjemte Koft var droiere, ligesom det var et beffæmmende Armødstejn, naaar Huset ikke havde denne Rigdom at fremvise. Denne Forsyning stede mestendeels om Sommeren, medens Farten var i Gang, og før Indhøstningen var fuldendt; den var saaledes stæet før Krigen udbrød. Saa forsynligen har Landmanden i Almindelighed ikke siden fyldt sine Madkuber om Sommer og Høst. Det Indre af Landet havde saaledes et Nødværn at sætte mod den første Mangel, og under den større Velfærd langs Kysterne paa den Tid var ofte en kontant Sparestilling henlagt, hvormed de Hødemidler kunde betales, som de stigende Kornpriser fremlokkede til Løros i Landet selv. Hos den Klasse af Borgere altsaa, som er i Stand til at samle for kommende Dage, viste sig ingen egentlig Mangel i den første Vinter efter Krigen. Mangelen trængte egentlig kun sørgeligen frem der, hvor Dagens Forbrug ligger ved Siden af. Dagens Erhverv. Men snart skulde disse Hungerens Joner i Fædrelandet blive alt flere og bredere, under en fortsat Standsning i Næringsveiene, og under Kornets sparsonne Tilførsel fra Danmark. De offentlige Magasiner vare saa stæet forsynede, at de maatte strax efter Krigen Udbrud tage deres Tilflugt til Private for at tilvelebringe de første Fornødenheder.

Ikke alene paa Korn blev der snart Mangel i Norge; men og paa andre Fornødenheder, som indtage et større Rum paa de bedre Familiers Huusholdnings-Liste end Kornet selv. Af Kolonialvarer kunde ikke let noget Forraad opdynges i Norge paa den Tid, da det ikke var tilladt at indføre disse directe fra Produktions-Stedet, men Hovedstadens Compagnier paa denne Handel havde Monopol. De indførtes sædvanligen om Høsten fra Kjøbenhavn i saa stort Forraad, som behøvedes for Vintermaanederne. Enhver By havde sin Bortfarer paa Kjøbenhavn, som regelmæssigen derfra forsynede Stæderne med de forskjellige Slags Overdaadighedsvarer til Huusholdningernes og Krambodernes Brug. I vore Dage har Kjøbenhavn faaet mægtige Rivaler i Hamborg, Amsterdam og England; men vore Landsmand havde endnu, af Aarsager, som senere hen blive at udvikle, ei fundet Veien til Kolonialvarernes Produktionssteder, endstjont dette Tidspunkt, efter Stibsfartens Retning i den senere Tid, vel ei monne være fjernet, da norske Stibe ville indføre disse Varer fra de transatlantiske Bænde. Smidertid blev denne Trang tilfødsdignis til en vis Grad afhjulpen derved, at nogle danske Vestindiefarere toge deres Tilflugt i norske Havne, ligesom Kaperfarten blev et Middel til en jævn Forsyning med disse Artikler under Krigen.

Naar vi saaledes i det korteste Udbrag sammentrænge Resultatet af ovenstaaende Betragtninger over Landets indre Tilstand i det her omhandlede Tidrum af Fædrelandets Historie, saa møde vi en livlig og fordeelagtig Bevægelse saft i alle vore Røringsvæge, en stille Tilfredshed med Landets Regjering under en fredelig Tilstand, nedens blodige Fejder nedboiede saft alle europæiske Stater. Vi finde vore indre Forhold mestendeels saa vel ordnede i Henseende til Kundskab og Sædelighed, som i den i Menneftets og velorganiserede Staters Lod under Lidenskabernes Spil og Borgernes forskjellige Færd, og fra denne Side indsætter Historien disse 7 Aar Naar Norges lyffeligste, som den har at fremvise. Derimod finde vi i Regjeringens offentlige Færd, med Hensyn til Finanfer og Politit, mange Bildfarelfer, som indholdt Spiren til den følgende Slægts Kummer, endssont under den reueligste Kæmpe efter at fremme Statens Vel. Under en usorfftig Sløfen med Statens Indtægter, en utidig Slaansomhed med formuende Borgeres Kasse, en daarlig Staaften efter at vedligeholde en forlængt forsvunden Storhed iblandt nordiske Stater, og under en uheldigen valgt politisk Stilling til Europas mægtigste Stater, saft den dansk-norske Stat paa Odelæggelsens Rand, og der behøvedes kun en kortvarig Krig for at bringe den sørgeligste Forvirring i Frænderigernes indvortes Eening. Vi finde i Norge med Hensyn til den militære Bevæbning saavel som til alle offentlige Magasiner den største Ufuldstændighed, og i Armeen selv en moralsk saftuden Tilstand i Henseende til Udffrivningen. Vi finde Norge i den meest klæde Tilstand for alle Institutioner til Handelens og Virksomhedens Understøttelse, og en sørgelig Isolering med Hensyn til Benyttelsen af Universitets-Undervisningen. Under et tilstræffeligt Forraad af alle Livets nødvendige og behagelige Nydelser til Dagens Brug finde vi saa Beholdninger af alle Slags opsparede for de Mangelens Aar, som nærmede sig. Den hele Periode er en lys Linie i Norges Historie, som vi med Beermød forlade, for at gaae over til en af dens mørkeste Perioder, i hvilken Landet nedboiedes af Røringsløshed, Hungersnød og mange Slags Forvillinger.

Andet Tidrum.

Første Afdeling.

Fra 1807 til Udgangen af 1808.

Førend Forfatteren indleder sine Læsere i det mørke Tidrum, som han nu har at beskrive, i hvilket fast alle Landeplager nedtrykte vort nyfftelige Fædreland, udsender han nogle forbedrende Ord om den Raade, hvorpaa han har behandlet sin Materie, der let kunde være mistydet og misforstaaet formædelt det Ubeslædenheds Sprog, som han kunde synes at have givet denne Deel af sin Fremstilling. En stor Deel af de Materialier, hvorfra han har sammensat dette Afsnit af sin historiske Skildring, har han hentet af egne Ailder — deels af Erindringer om dette skjæbnevangre Tidspunkt, deels af sine Aetegnelse og sin Brevvegting med flere af Landets paa den Tid formaaende Mænd. Han har derfor været nødt til i denne sin historiske Fremstilling hyppigere at omtale sin egen Person end ellers vilde være passende, og at fremdrage af sit Arkiv Documenter, som maaskee kunne udbrede et Lys over den Tids Begivenheder. De høre i det mindste Sandhedens Mærke, idet Originalerne endnu i usforandret Form ere forhaanden, og ligesom Forfatteren troer, at de fremstillede Beskrivelser og Udringninger ikke kunne modsiges af hans da levende Landsmænd, saa indeholde de Aensler om Nødvendigheden af en Reform i Landets Forfatning, og fremstille den forberedende Overgang dertil, som laa i Landets daværende Stilling. Han maatte overhovedet mistvilde om at kunne forelægge sine Landsmænd Billedet af Tidens Begivenheder, Landsmænds Færd og herskende Meninger, med stoligere Udtryk end dem, som den umiddelbare Virkning paa den mangensund bevægede Sjæl i det Øieblik, da Begivenheden indtraf, maatte give ham i Hænde. Han har saaledes, forsaavidt han dertil har havt Materialier, søgt at male Tidens Billeder med Tidens Pensel, og hvo der med ham har gennemlevet hine Ulykkens Dage, vil neppe finde, at han har brugt for stærke Farver. Med større Forsigtighed har han maattet udtrykke sig med Hensyn til de Materialier, som igjennem Andres Mund og igjennem Rygter, der ikke altid føre Sandhedens Tale, ere komne ham tilhænde. Han vil hellere være mindre interessant end mindre sandfærdig, og hellere lade aabne Rum staa i sine historiske Blade end fylde dem med upaarlidelige Sagn, userte Sandhedens Klædebon, og med driftige paa en løs Grund hvilende Slutninger om Andres Færd. Især har han ikke uden Angstelse nedskrevet sine Bemærkninger om Landsmænds Færd og Charakter i høiere og lavere Stillinger, og han har dybt maattet føle, hvor vanskeligt det er at forene en frimodig og sandhedselskende Historieforfatters Kald med mangehaande Hensyn til de Dødes Eftermæle og de Levendes Krænkelser.

Forfatteren har troet det overeensstemmende med sine Læsers Dulle at indlede de udmærkede Mænd, som have havt en vigtig Indflydelse paa Fædrelandets Skjæbne, i sine Læsers Bekjendtskab ved en kort biografisk Skizze over deres Personer, og især har han i en vidtløftigere Skildring udbredt sig over Prinds Christian af Augustenbergs og Greve Herman

Edel-Jarlsbergs Liv og Lovet, fordi Fædrelandets Skæbne hænger paa det nøieste sammen med disse Ræds Virksomhed, der ligesom nyttede Norges Fremtid. Derhos har Waterhans Paalidelighed opmuntret ham til en stor Udsigtighed. De Notiser, som han har udgivet om Prindsen af Augustenborgs Barndoms- og Ungdoms-Historie, ere ham meddeelte gjennem en af Prindsens hoieste Frænder¹⁾, og de biografiske Efterretninger om Grev Wedel er grundede paa hans Broders, General, Baron Wedels Meddelelser. Saa paalidelige Litterære meddelelser at burde benytte, for at forevige i Historien det Billede om vor Tid vigtigste Personligheder, som aldrig meer i den Sandhed og Falskhed kunde findes, som igjennem saa troværdige og paa det nøieste Bekendtskab grundede Vidnesbyrd. De disse middelbare Meddelelser troer Forfatteren at have sørget for sine Læses Læsning, og de alle forene sig med ham i Erkjendtlighed til de troværdige Hjemmelmænd, hvorfra de udfløde.

Ill Slutning maa Forfatteren med ærbødig Taknemmelighed erkjende, at han ved den nye Regjerings liberale Godhed er bleven sat i Stand til at give nogle af sine Skildringer et ubestemt Præg, som de ellers ikke havde faaet. Ved at tilslade ham Brugten af Regjerings-Kommissionens Protokoller er han bleven sat i Stand til at følge Begivenhedernes Gang i en sammenhængende Række — især i det første Aar efter Krigens Udbrud — og at forbinde dem med egne Erfaringer. Derhos maa han beklage, at disse vigtige Documenter kun berøre en mindre Deel af vort her omhandlede Tidrum, og at de ikke indeholde de Deliberationer, som kunde afbilde Lyset over den Tids dunkleste Begivenheder, eller opløse de historiske Tvivl, der saa ofte ere hørt, om de vigtigste Personers Færd og Begivenhedernes Sammenhæng. Disse Overrettelser ere enten førte i Protokoller, som ikke findes, og et ansaaes Altsæde at høres for Efterfølgten, eller og den derved hørende Brevvevling er ført i et Chiffer-Sprog, hvilket ikke mere findes Regle²⁾. Savnet deraf føles dybt af Historieforfatteren, som i en sammenhængende Række vil overgive Efterverdenen Begivenhedernes Gang og afslutte historiske Sagens Færd med upartisk Sandhed. Han har derhos været saa heldig at kunne tildeels afbilde denne Mangel ved troværdige Hjemmelmænds Meddelelser. Imidlertid maa Forfatteren være den norske Regjerings Medlemmer i en dobbelt Grad erkjendelig for deres liberale Indsigt, fordi baade derved er vist en Tillid til hans Evner som historisk Forfatter, hvilken han ei selv tør nære, og fordi disse Protokoller i Begyndelsen af denne Deel af hans Arbejde har givet ham en Ledetraad, der meget har understøttet hans Fremstilling.

1) Hendes kongelige Høiheid Hertuginde Sofie Augusta, der har umiddelbart dietteret Hertuginns Secretair, Hofraad og de disse Bemærkninger. [Aftenfor S. 95—96.]

2) Dette Brev kan maaske afbrydes ved Documenter, hvis Bekendtgjørelse muligens er bleven løst. [Hof. Her ber til den af G. Waten i 1812 bebudede Udgave af Prinds Christian Augusts hemmelige Brevvevling under Krigten med Kong Frederik VI., hvilken da blev forpurret af den danske Regjering, men nu dels er offentliggjort i Norske Samlinger 1ste Bind (1850), dels er under Presens i Det Bind af samme].

Første Capitel.

Krigens første Følger for Norge.

Erretningen om den danske Hovedstads Bombardement og derpaa følgende Overgivelse i Fiende-Bold, gif som en elektrisk Ild igjennem hele Norge, og det derved foranledigede Krigsforhold til England frembragte en naturlig Standsning og Lærlæstelse af al Handel og borgerlig Virksomhed. Aldrig var vel Overgangen større fra den livligste Handels-Bevægelse til en fuldkommen Standsning af de vigtigste Kæringsveie, og ligesom til en fuldkommen borgerlig Død, og intetsteds vare de indvortes Midler færre til at afværge eller formilde Følgerne af dette Windstibelighedens Svimeslag, end i Norge paa den Tid. Stødet traf paa en Tid, da Norges vigtigste Kæringskilde, Trælasthandelen, flød paa sit rigeste; thi til ingen foregaaende Tid havde den været livligere og fordeelagtigere end just denne Sommer, da de østersøiske Havne tildeels vare lukkede for engelske Skibe, Afgangen til de store Skove i Sveriges Inland endnu ikke var aabnet i den Grad, som den siden blev, og da det kanadiske Lømmen endnu ikke var blevet indtvunget paa det engelske Marked ved store Fordele med Hensyn til Lødsystemet. Den Narets Tid, paa hvilken denne Handelens Standsning indtraf, gjorde ogsaa denne for Norges Handelsmænd høist libellesfuld; thi Krigen udbrød midt i Sommerens itelligste Virksomhed, da de norske Trælastdragere vare i en fast monopoliseret Fart paa England. Det norske Flag vaiede saaledes i alle engelske Havne, og da der i Norge selv ikke var den stærkeste Anelse om Krigens Udbrud, overraskede Englands tidlige Embargo, som blev lagt endog før end det første fiendtlige Kanonstød løsnedes, Hovedstyrken af vor Handelsflaade i dets Havne, og denne saaldt i Fiende-Bold. Midt under denne den engelske Regjerings haarde Adfærd mod en Nation, med hvilken England sedse havde staaet i den gjenfaldige fordeelagtigste Forbindelse, og i hvilken det under den franske Revolution altid havde haft de indtil Forblindelse tvrigste Tilhængere, manglede der ikke paa Exempler paa private Englænderes Deeltagelse i Norges Skjebne, eller den engelske Regjerings milde Udførelse af de med Krigens Udbrud forbundne Foranstaltninger. Mange engelske Kjøbmænd besforbrede af hverke Sone de norske Skibes Afsæling, saasnart Nygdet om Embargo hørtes i Landet, og mangt et Skib kom paa den Maade udstadt til sin Hjemhavn. Alle de norske Skibe, som havde overført Trælast til Dotter eller offentlige Indretninger, bleve løsladte, og paa denne Maade undtoges mangt et Skib fra den paabudne Embargo, ligesom de første Skibe i Almindelighed vare i denne Fart¹⁾. Historien fortier ikke det engelske Folks virksomme Deeltagelse i Norges Skjebne og mange Borgeres ædle Bestræbelser for at formilde Følgerne af den uventede Krig²⁾; men den kan hverken retfærdiggjøre eller undskyde den engelske

¹⁾ [Paa Stortinget 1851 fremsattes kongl. Proposition om at give de norske Borgere Erstatning af Statskassen, som ved denne Embargo og Krigen med England havde tabt deres Skibe og Eiendomme, men Stortinget gif ikke ind herpaa. Jfr. Stortingss-Forhandl. 1851. III. No. 63. VII. 560. IX. 65. 82].

²⁾ Literat Forfatteren havde nedskrevet dette, har Hr. Statsraad Notzfeldt havt den Godhed at meddele ham følgende Oplysning: „At det engelske Føll var meget misforøiet med denne Krig, og at det viste megen Bevillie mod danske og norske Krigsfanger, kan ogsaa jeg bevidne. Jeg var fra Juni 1808 til April 1809 paa Parole i Reading. Der vare deels vestindiske Officerer, deels Sø-Officerer, deels Skippere, Styrmand og Supercargoer. Vi vare i Alt over 300, og aldrig hørte jeg, at nogen af os mødte andet end Horekommenhed. Af Beviler, som Følltet gav paa sin Lenke-maade i den Henseende, vil jeg anføre: Bore Parole-Vaase indeholdt, at vi skulde vare i Quarteer, naar Sol gif ned; men der var aldrig nogen, som brød sig om at see denne Bestemmelse overholdt, og vi vare ude saalænge vi vilde. Engang da der

Regerings Politikk, naagtet dette Skim af Liberalitet i Udførelsen deraf. Ingenkeds havde det engelske Ministerium heftigere Modstandere mod sin politiske Færd mod Danmark i denne Krig at bekæmpe end i England selv, og ved ingen Leilighed havde det engelske Folk større Misnoie med de engelske Ministres Politikk. At disse imidlertid bleve staaende paa dets faste Grundvoold, seirende over den stærke men ikke langvarige Opposition, havde sin Grund i Parlamentets indre Organisation, hvori vi ikke kunne indtrænge. Hverken den engelske Handelsstands ivrige Bestræbelser for at frelse de norske Handelsstibe, eller den engelske Regerings formildende Fortolkninger af Embargoesens Bud kunde hindre, at Beslaget lagde Waand paa den bedste, om ikke den første Deel af Norges Handelsstaaende paa den Tid. Krigens Udbrud ikke alene havde den danske Landets vigtigste Ræringsveie, men berøvede Fædrelandet de Redskaber, hvormed Capitaler skulde erhverves og en af dets vigtigste Ræringsveie fremmes.

Man først begyndte Korge at føle Savnet af de Indtægter, hvormed dets Uafhængighed paa Handelsens Bei kunde underkøttes, og hvorefter vi i det Foregaaende er talt. Den Lethed, hvormed det banede sig Bei til Virksomhedens nødvendige Behov. Danmarks Hovedstad koncentrerede Drivmidler, gjorde, at Korge i denne Henseende kunde betragtes som en sammenhængende Deel af Danmark, da begge Rigers Handelsstaaende paa eet Sted og ligesom i eet Samfund, endssjønt paa forskellige Veie, nødde sig af Ræringsdriftens besværgende Kraft. Paa engang splittedes nu Rigerne ad, og deres Overflod af hine Drivmidler kunde ikke erstatte det andet Rigers Mangel; thi Norges forsværsløse Ryst omsvændtes af fiendtlige Rystere, og paa Landsiden afbrødes Handelsveierne ved Landstrækninger, som vare en Regering undergivne, der allerede havde en truende Politikk, som snart skulde gaae over til et virkeligt Fiendskab. De danske Omstændigheder maatte ikke Virksomhedens Forskandere i Fædrelandet under den Krigs Omstændigheder have til Fremtiden. Den Kares Tid nærmede sig, da det Land af Fødemidler, hvormed aarligen vore egne Ladere utilstrækkelige Fortraad opbevaretes ved Tilførsel fra Danmark, maatte komme over Havet, og hvor meget de danske Omstændigheder, som vi forhen have berørt, for Dieblisset hidroge til at formindste den mangel, behøvedes store Quantiteter af Fødemidler for at tilfredsstille Byernes, og jordløse Rysters og Fabrikernes Behov. Kornarten var, som før bemærket, af den bedste i danske Hænder, og nogle Opbringelser til engelske Havne var nok til at tilfredsstille danske Kornhandlere fra en Fart, paa hvilken der vovedes langt meer end der vandtes; thi ved Siden af en Fordeel, som var usikker, og et Salg, hvis Udvikling ikke uden Vanskelighed kunde erholdes, laa Eiendoms og Frihedens Fortæbelse. Norges passive Kornhandel maatte saaledes omskibes til en aktiv, og dets virksomme Regering maatte ikke alene være betænkte paa at indkjøbe Korn i Danmark, men ogsaa skabe en ny Færdsels-Flotille, hvormed Kornet kunde hentes. Norges Kornhandel fik derved et forandret Udseende, hvis Følger ere gangne igjennem den hele Tid, som ligger imellem vor Tid og den nærværende.

Men endssjønt Kornet er det vigtigste Drivmiddel i Norges Handels- og Fabrikvirksomhed, saa er det ikke det eneste. Ved Siden deraf maa lægges rede Udtællinger,

var bleven en ny Major, vilde denne gjøre sig vigtig, og udgaa gjentagende Placater med Opfordring til Folket at tage os op om Asien, ja han udløvede endog en Quittee for Hver, som blev opbragt. Men han var ikke i Stand til at faae Nogen til at gjøre det, og vi gik ude som før. I 1808 havde endel af os i et Værkhus et stort Riddagsfestselskab paa Kongen af Danmarks Geburtsdag. Vi levede frisk, stode vel og saa endel, og holdt ved ud paa Asien. Majoren sendte da et Par Constabler, som skulde betyde Værkhuset, at hun ei maatte beholde os længere, og i al Fald hjælpe hende at jage os bort. Men to gamle Borgere, som sad nede i Disken, syntes det var Spud at vor Glæde skulde forstyrres, og de arrangerede det saaledes med Constablerne, at disse gik bort, imod at disse tvende Mand forpligtede sig til at forblive i Huset og indstaae for at der ei skulde nogen Uorden. Dette gjorde de ogsaa, og vi holdt ud til Kl. 4 om Morgenen uden at faae at vide for senere, at vi skulde disse Mand vor No.

imod en overlegen Fiende. Paa den lange Linie langs Norges klippfulde Kyst monne der findes mange Punkter, bag hvilke Orlogsskibe, enten flere paa et Sted eller enkelte paa flere Steder, kunde finde Ly. Men hvad Klogskab i krigeriske Foranstaltninger endog i denne Henseende kunde byde, saa forøgedes neppe Norges Lidelser under Krigen formedelst Savnet af Danmarks usforholdsmæssig store Søstyrke. Stumperne af denne Kolos vare meget mere Norge til Skade og Nøle. Krigen's umiddelbare Rødsler bortfjernedes tildeels formedelst dette Savn fra vore Kyster, Nord og Brand rasede ikke der, og Fiendens Dyrksomhed aflededes fra en forsvarsløs Kyst, hvis Angreb ikke lovede ham noget Udbytte, og hvorfra saa Orlogsfaktorer kunde udsendes til at forstyrre Englands Gnevælde. Det var saaledes Norges uventlige og for en Fiende lidet lokkende Kyster, mere end et stærkt Søværn, som bortfjernede Fienden derfra.

Denne blottede Tilstand søltes meer under den paafølgende Krig med Sverige, hvis Søstyrke, der paa den Tid ikke var meget stor, lettere kunde holdes i Ase. Norges svømmede Defension, Flotillen af Kanonbaade, besandtes ogsaa ved Krigen's Udbrud i maadelig Tilstand, og fuldstændiggjordes tildeels ved fædrelandssindede Mænds patriotiske Opofrelser. Den samme Mangel fandtes i vore Arsenaler, Magasiner og militaire Depots. Krudt og Kugler fandtes maastee i et tilstrækkeligt Forraad; men andre Nordredskaber vare sparsomt fordeelte i Norges Land. Men Indbyggerne af Norges Skovegne, som ideligen ere paa Jagt efter Skovens Udbyr, og forfølge dens Bildt og Luftens Fugle under en almindelig Jagtfrøid, ere vante til at behandle Skydegevær, og disse findes derfor i Forraad i slige Egne. Denne Færdighed til at skyde kom vel tilpas, da Raboffenden trængte ind i Landet, og det djærve og heldige Forsvar fra nord Side maa mere tilskrives vore Soldaters Dydighed i Smaatrigen og Færdighed til at ramme sin Mand, end nogen hoi Grad af Disciplin og strategisk Kunst i vor Arme; thi denne befandt sig ved Krigen's Begyndelse i denne Henseende vist nok i en mindre gunstelig Tilstand.

Dette kunde ikke være anderledes under de foromtalte Misbrug med Hensyn til Udskrivning og Uvelse. Den Deel af det værnepligtige Mandskab, der som oftest har det største moralske Nød — forsaauidt dette ei øves og hærdes i en lang Krigerstole — fordi det har en Arne at værges, smyggede sig ofte gjennem Bestikelse fra Værnepligten, og paa mange Steder udfreves ikke den dygtigste men den fattigste, der ingen Talsmand havde i sin Pung, til Soldat. Den kommanderende General Sondenfiel'ds, Prinds Christian af Augustenborg, opdagede vistnok tildeels disse Mangler paa en Inspektions-Reise, som han gjorde kort før Krigen's Udbrud, paa hvilken hans skarpe Kriger-Die, øvet i den store Krig imellem Østerrige og Frankrige, fandt disse Misbrug og revsede dem; men der gaves ham ikke Tid til at høre dem ved at fylde Regimenterne med en muntre Kriger-Skare, eller at indføre en bedre Disciplin¹⁾. Det er i Øvrigt ikke Forfatterens Hensigt ved denne almindelige Bemærkning at kaste en Skygge over den Lids Krigere. Udfaldet viiste, at der fandtes tappre og vel øvede Skarer iblandt vore Soldater og dygtige Anførere iblandt vore Officierer. Men vi troe ikke, at det kan nægtes, at Armeen befandt sig paa den Tid i en slet Tilstand, saavel med Hensyn til Material, som i Almindelighed til Krigs-Disciplin og Udskrivningens Organisation. Det første viste sig iblandt andet derved, at Krigskommissariatet, da Landkrigen udbrød, maatte sætte det patriotiske Sind i Bevægelse for at tilveiebringe de fornødne Beklædnings-Stykker til Armeen;

¹⁾ I den Egn hvori Forfatteren boer, fremstilledes 2de Compagnier mod Øst og mod Vest for Prindsen. Den ene Chef forvirredes saa aldeles under Exercitsen, at Prindsen maatte tage Commandoen fra ham, den Anden fremstillede sit Compagni med saa store Huller i dens Rækker, at Prindsen spurgte ham, om han havde stukket den øvrige Deel af Mandskabet i sin Komme.

Rebbergere, gjorde det sædvanligen paa de i Loven foreskrevne Billaar. Fire Procent er mellem Raad og Raad den almindelige Rente, og i dette Dieblit af en almindelig Forlegenhed anfaaes det for en Skam at strue Renten høiere i Veiret. Ikke omgaa Regel-Obligationer saaes saa hyppigt som nu. Det var et Handelshuus i Christiania, som stedse var forlegent for Penge, der bragte dette Slags Gjælds-papirer i fortø Døds. Desuden var der i dette Ulykkens første Dieblit udbredt en vis Liberalitets-Jøselse, som ikke tillod at fare haardeligen frem mod Debitorer, eller gjennem Lovens Sværd at inddrive privilegerede Gjældsbeviser. De fleste Krav suspenderedes og udsattes til en bedre Tid. Regelretten, som paa den Tid sjældent ændredes i sin Strengthed, suspenderedes, og den ene Borger understøttede den anden med de Midler, som han kunde have i Hænde. Landets Handelsmænd berigedes med en fordeelagtig Product-Affætning og Skibs-fart, og ei ved Penge-Omsætninger, hvis Værd under Penge-Forlegenhed og Cours-Fluctuationer senere hen kun i en et for høi Grad paakjønnedes. — Kort, den almindelige Rød frembragte en almindelig Eftergivenhed og Hjælpsomhed.

De Foranstaltninger, som Danmark gjorde for at give Krigen mod England Hæder, og skade sin Fiende, maatte ogsaa forøge Norges Forlegenhed og Mangel i det isolerede Stilling. De vare vist nok retfærdige, formedelst Englands Fremgangsmaade mod en uskyldig Nation; men de vare ei politiske, fordi den danske Rigt manglede Kraft til at gjenneføre dem, af hvilken Aarsag Regjeringen nødsjagedes, førend 2de Aar af Krigen var til Ende, til at nærme sig den store Fiende, og se igjennem Fingre med Nationens Krænkelser af disse Forbud mod Samkvem med England. Saaledes blev ved Forordningen af 9de September 1807 ikke alene Besæling udfærdt, at alle engelske Personer og Ekte skulde anholdes, men alle Bøger, som vare trutne eller indosferede af engelske Undersætter, skulde udleveres til Regelkontoret i Altona, til Besætsens Confiskation, forsaavidt det var engelsk Egen. Til den Ende vare vedkommende Handelsmænd pligtige til at aabne sine Bøger for en Undersøgelser-Committee. Desuden forpligtedes Alle og Enhver inden 3 Dage fra Forordningens Bekjendtgjørelse at opgive til Stedets Øvrighed, hvad han til nogen forbritanisk Undersaat var skyldig, af hvad Natur end Gjælden maatte være, og Besætsen skulde deponeres i Kongens Kasse. Stor Straf paalagdes Jættelsen af saadanne Fordringer. Al Brevvevling med England blev afbrudt, i det alle Breve, som enten kom fra England eller vare dertil bestemte, skulde indsendes til Statsamtmanden og ingenlunde efter Adressen udleveres¹⁾.

Ulykkeligvis bleve disse Foranstaltninger, som vendte deres skarpeste Braad mod Landets egne Handelsmænd, ikke i deres hele Fylde udførte, eller rettere de bleve tildeelsatte og glemte. Den befalede Undersøgelse blev, saavidt Forfatteren veed, i Norge ikke foretagen, og enhver Handelsmand kunde bevare sin Kjøbmandsbogs hemmelighed, ligesom de fleste norske Skyldneres Billigheds-Jøselse afføndrede private Handelsforhold fra den politiske Krigs-Liilstand, og hensatte Gjælds-posten til engelske Undersætter i sine Bøger, indtil Handels-samkvemet under et fredeligt Forhold kunde gjenoprettes. Forfatteren kender kun enkelte Handelsmænd, som adløde dette ufloge Bud, der som senere hen, da Pengenes Værd saa betydeligen nedfattedes, benyttede det til at afstryke en betydelig Gjæld med en ringe Sum²⁾. Denne Foranstaltning var derhos i en høi Grad upolitisk; thi da de fleste blandt Norges Handelsmænd paa den Tid havde Ballancen paa den fordeelagtige Side i deres Regningsforhold med England, maatte den gjensidige Confiskation, om den iværksattes, være mere fället mod norske end engelske Kjøbmænd³⁾. Det er imidlertid Forfatteren ikke bekjendt, at nogen engelsk

¹⁾ See Bilag 10.

²⁾ See Bilag 11.

³⁾ Saavidt vides blev denne Confiskation ogsaa af den engelske Regjering befaleet; men det er vist, at de enkelte engelske Huse, i hvis Hænder de norske Capitaler vare, ikke adløde Befalingen.

Danmarks fyldte Lader begynder at gaae for sig. I Høstmaanederne fyldtes vore Havne af Danmarks Kornjagter, som rigeligen forsynede vore Spiisflammere, og disse bortvistes nu af en Fiende, som vel vidste, at han paa denne Maade bedst kunde lue en svag Modstand. Dengang git Kornarten paa Norge mestendeels for sig med danske Fartøier, og den store norske Flotille, som skabtes under Krigen, og siden har forfat denne Fart, saaes da ei paa Havet. Kornforsyningen maatte saaledes være i de uftreffe Hænder; thi vissefængen trængte Norge meer til at kjøbe, end Danmark til at sælge, og danske Kornskippere havde ikke den Dymuntring til at vove Eiendom og Frihed for at forsyne Norges Havne med Korn, som dettes fortrængende Handlende og Sømænd til at sætte disse Livets dyrebare Goder paa Spil, for at forsyne Familier, som trængte til Livets første Fornødenheder. En stor Lindring i denne Nød var den rige Høst, hvormed Norge velsignedes i det første Krigenes Aar; thi omendstjont den rigeste Velsignelse af Jordens Afgrøde, hvortæn dengang eller siden, gjør Norge uafhængig af Danmarks Kornlammer, saa bleve dog de Districter færre, som tiltrængte Korn, og de, som sædvanligen sælge Korn, havde saa meget mere at afgive. Det var dengang, især i florrige Egne, hvor der under en levende Udflysning var størst Velsænd, en almindelig Bedtægt at samle Aars-Forraad af Landmandens sædvanligste Næringsmidler. Høle Stabler af Gladsbrods-Leiver prydede om Høsten enhver selvstændig Bondemand's Hædebur, og det var en almindelig Fordom, at denne gjemte Koft var droiere, ligesom det var et beffæmmende Armødsstegn, naar Huset ikke havde denne Rigdom at fremvise. Denne Forsyning stede mestendeels om Sommeren, medens Farten var i Gang, og for Indhøstningen var fuldendt; den var saaledes fæet for Krigen udbrød. Saa forsynligen har Landmanden i Almindelighed ikke siden fyldt sine Madkuber om Sommer og Høst. Det Indre af Landet havde saaledes et Modværn at sætte mod den første Mangel, og under den første Velsænd langs Kysterne paa den Tid var ofte en kontant Sparestilling henlagt, hvormed de Hødemidler kunde betales, som de stigende Kornpriser fremlokkede til Løbs i Landet selv. Høst den Klasse af Borgere altsaa, som er i Stand til at samle for kommende Dage, viste sig ingen egentlig Mangel i den første Vinter efter Krigen. Mangelen trængte egentlig kun sørgeligen frem der, hvor Dagens Forbrug ligger ved Siden af Dagens Erhverv. Men snart stulde disse Hungerens Zoner i Hædrelandet blive alt flere og bredere, under en forfat Standsning i Næringsveiene, og under Kornets sparomme Tilførsel fra Danmark. De offentlige Magasiner vare saa flet forsynede, at de maatte strax efter Krigen's Udbrud tage deres Tilflugt til Private for at tilveiebringe de første Fornødenheder.

Ikke alene paa Korn blev der snart Mangel i Norge; men og paa andre Fornødenheder, som indtage et større Rum paa de bedre Familiers Huusholdnings-Liste end Kornet selv. Af Kolonialvarer kunde ikke let noget Forraad opdynges i Norge paa den Tid, da det ikke var tilladt at indføre disse directe fra Produktions-Stedet, men Hovedstadens Compagnier paa denne Handel havde Monopol. De indførtes sædvanligen om Høsten fra Kjøbenhavn i saa stort Forraad, som behøvedes for Vintermaanederne. Enhver By havde sin Bortfarer paa Kjøbenhavn, som regelmæssigen derfra forsynede Stæderne med de forskjellige Slags Overdaadighedsvarer til Huusholdningernes og Krambodernes Brug. I vore Dage har Kjøbenhavn saet mægtige Rivaler i Hamborg, Amsterdam og England; men vore Landsmænd havde endnu, af Aarsager, som senere hen blive at udvikle, ei fundet Bei til Kolonialværenes Produktionssteder, endstjont dette Tidspunkt, efter Skibsfartens Retning i den senere Tid, vel ei monne være fjernet, da norske Skibe ville indføre disse Varer fra de transatlantiske Bænde. Imidlertid blev denne Trang tilfødigvis til en vis Grad afhjulpen derved, at nogle danske Bestindiefarere toge deres Tilflugt i norske Havne, ligesom Kaperfarten blev et Middel til en jævn Forsyning med disse Artikler under Krigen.

Naar vi saaledes i det forreste Uddrag sammentrænge Resultatet af ovenstaaende Betragtninger over Landets indre Tilstand i det her omhandlede Tidrum af Fædrelandets Historie, saa møde vi en livlig og fordeelagtig Bevægelse fast i alle vore Næringsveie, en stille Tilfredshed med Landets Regjering under en fredelig Tilstand, medens blodige Fejder nebbøiede fast alle europæiske Stater. Vi finde vore indre Forhold mestendeels saa vel ordnede i Henseende til Kundskab og Sædelighed, som falder i Menneskets og velorganiserede Staters Lod under Lidenskabernes Spil og Borgernes forskjellige Færd, og fra denne Side indsætter Historien disse 7 Aar blandt Norges lykkeligste, som den har at fremvise. Derimod finde vi i Regjeringens offentlige Færd, med Hensyn til Finanzer og Politik, mange Bildfarelser, som indeholdt Spiren til den følgende Slægts Kummer, endssomt under den redeligste Attraa efter at fremme Statens Vel. Under en uforsigtig Sløsen med Statens Indtægter, en utidig Slaansomhed med formuende Borgeres Rasse, en daarlig Stræben efter at vedligeholde en forlængst forsvunden Storhed iblandt nordiske Stater, og under en uheldigen valgt politisk Stilling til Europas mægtigste Stater, sættes den dansk-norske Stat paa Odeløggelsens Rand, og der behøvedes kun en forvarig Krig for at bringe den sørgeligste Forvirring i Grænderigernes indvortes Stilling. Vi finde i Norge med Hensyn til den militære Bevæbning saavel som til alle offentlige Magasiner den største Ufuldstændighed, og i Armeen selv en moralsk forfalden Tilstand i Henseende til Udskrivningen. Vi finde Norge i den mest blottede Tilstand for alle Institutioner til Handelens og Virksomhedens Understøttelse, og en sørgelig Isolering med Hensyn til Benyttelsen af Universitets-Undervisningen. Under et tilstrækkeligt Forraad af alle Livets nødvendige og behagelige Nydelser til Dagens Brug finde vi saa Beholdninger af alle Slags opsparede for de Mangelenes Aar, som nærmede sig. Den hele Periode er en lys Linie i Norges Historie, som vi med Bermod forlade, for at gaae over til en af dens mørkeste Perioder, i hvilken Landet nebbøiedes af Næringsløshed, Hungerensud og mange Slags Forvillinger.

Andet Tidrum.

Første Afdeling.

Fra 1807 til Udgangen af 1808.

Førend Forfatteren indleder sine Læsere i det mørke Tidrum, som han nu har at beskrive, i hvilket fast alle Landeplager nedtrykte vort uslykkelige Fædreland, udsender han nogle forbedrende Ord om den Raade, hvorpaa han har behandlet sin Materie, der let kunde være mistydet og misforstaaet formedelsit det Ubeskedenheds Syrog, som han kunde synes at have givet denne Deel af sin Fremstilling. En stor Deel af de Materialier, hvoraf han har sammensat dette Affnit af sin historiske Skildring, har han hentet af egne Kilder — deels af Erindringer om dette Hæbnesvangre Tidspunkt, deels af sine Redtegnelser og sin Brevveksling med flere af Landets paa den Tid formaaende Mænd. Han har derfor været usdt til i denne sin historiske Fremstilling hyppigere at omtale sin egen Person end ellers vilde være passende, og at fremdrage af sit Arkiv Documenter, som maastee kunne udbrede et Lys over den Tid's Begivenheder. De være i det mindste Sandhedens Mærke, idet Originalerne endnu i usforandret Form ere forhaanden, og ligesom Forfatteren troer, at de fremstillede Beskrivelser og Ytringer ikke kunne modsiges af hans da levende Landsmænd, saa indeholde de Aensker om Nødvendigheden af en Reform i Landets Forfatning, og fremstille den forberedende Dvergang dertil, som laa i Landets daværende Stilling. Han maatte overhovedet mistroise en at kunne forelægge sine Landsmænd Billedet af Tidens Begivenheder, Landsmænds Færd og herskende Meninger, med sliligere Udtryk end dem, som den umiddelbare Virkning paa den mangensund bevægede Sjæl i det Øieblik, da Begivenheden indtraf, maatte give ham i Hænde. Han har saaledes, forsaavidt han dertil har havt Materialier, søgt at male Tidens Billeder med Tidens Pensel, og hvo der med ham har gennemlevet hine uslykkelige Dage, vil neppe finde, at han har brugt for stærke Farver. Med større Forsigtighed har han maattet udtrykke sig med Hensyn til de Materialier, som igjennem Andres Mund og igjennem Nygter, der ikke altid føre Sandhedens Tale, ere komne ham tilhænde. Han vil hellere være mindre interessant end mindre sandfærdig, og hellere lade aabne Rum staa i sine historiske Blade end fylde dem med upaalidelige Sagn, iførte Sandhedens Klædebon, og med dristige paa en løs Grund hvilende Slutninger om Andres Færd. Især har han ikke uden Angstelse nedskrevet sine Bemærkninger om Landsmænds Færd og Charakter i høiere og lavere Stilling, og han har dybt maattet føle, hvor vanskeligt det er at forene en frimodig og sandhedselskende Historikskrivers Kald med mangehaande Hensyn til de Dødes Estermæle og de Levendes Krænkelser.

Forfatteren har troet det overeensstemmende med sine Læsers Ønske at indlede de udmærkede Mænd, som have havt en vigtig Indflydelse paa Fædrelandets Stjebue, i sine Læsers Bekjendtskab ved en kort biografisk Skizze over deres Personer, og især har han i en vidtløftigere Skildring udbredt sig over Prinds Christian af Augustenborgs og Greve Herman

enlig var han i private Forhold endog mod dem, der maatte føle Virkningen af hans Strængbed. I disse private Forhold viste han en høj Grad af Godmodighed¹⁾. Da han var bleven udnævnt til Medlem af Regjerings-Commissionen, indskrænkede han sig i Begyndelsen til at ordne Land-Militairets Anliggender, og sætte Armeen, der vistelig paa den Tid leed af mangehaande Brøst, paa en respektabel Fod. Dette Arbejde lettedes ved den foromtalte Inspections-Reise, paa hvilken han havde lært at kjende de Krigsmænd af høiere Grader, paa hvilke han kunde stole, og til hvilke han senere hen betroede vigtige Commando-Poster. Vi have ovenfor seet, hvorlunde han afholdt sig fra at blande sig i de Forankaltinger, som hørte til Landet og Søværnet, hvilke han overdrog den udnævnte Commission af Søofficerer, og desom han yttrede en Mening, stede det med et beskedent Tillæg om hans egen Incompetence til at domme om lige Anliggender, og hans fuldsomme Tillid til hine Herads Indsigt og praktiske Duellighed. Med den samme Bestemthed afholdt han sig ogsaa i Begyndelsen fra, i Regjeringscommissionen at afgive nogen afgjørende Stemme i Norges indvortes civile Anliggender, og overlod sine Colleger i Hovedsagen at råde disse. Men det var langt fra, at han var ligegyldig ved Norges Skæbne i det Hele. Efterhaanden satte han sig saaledes ind i Norges indre Forhold, at han ogsaa i denne Henseende blev et af Regjerings-Commissionens virksomste Medlemmer, og ligesom hans Nærværelse der ikke lagde den mindste Tvang paa Forretningernes Gang, saa hindrede ikke heller hans ophsiede Stilling den friske Nærmelse til Regjerings-Commissionen. Aldrig lykkedes det nogen Statsmand i kortere Tid at erhyve sig Folkets Høiagtelse og Kjærlighed end Prinds Christian August. Han havde aabne Øren og venlige Ord for Enhver, der i denne ullykkesvangre Tid nærmede sig ham for at søge Hjælp og Raad. Hans første Liltale, naar man traadte ind i hans simple Audience-Remal, hvortil stedse var en let Adgang, var alvorlig, ja streng, og man kunde strømmes for det markerede Ansigt. Det var hans Bane med raske Ord at gaae hen mod den Indtrædende, og tiltale ham i en vis barsk Tone med det Spørgsmaal: „Hvad staaer til Tjeneste?“ Men naar Samtalens Gjenstand var aabnet, formilvedes hans Væsen, og med den største Venlighed, Simpelt og Deeligelse gik han ind i den omhandlede Materie, og gav det Raad og den Hjælp, som fød ham tilrede. Sædvanligen foregik Samtalen under en hurtig Gang op og ned i Bærelset. Hans Indtægter som General tillod ham ikke at føre nogen stor Dag i hiin for Landets Embedsmænd i Almindelighed kummerfulde Tid; med hans ringe Spanne af det Augustenborgske Fideicommiss²⁾, og forholdsmaasigen ubetydelige Arveindtægter kunde han ei omgive sig med fyrstelig Glæde; men ved ødelere Midler understøttede han sin ophsiede Stilling og banede sig Vej til Folkets Kjærlighed.

Prinds Christian August's Nærværelse i Norge ved Krigens Udbrud maa betragtes som en stor Lykke for det norske Folk. Ikke alene havde det i ham en afsmen og dygtig Krigsmand, som ledede Ørens Seiersdaad i den strax paafølgende

¹⁾ Da han paa hiin Inspections-Reise paa Vestlandet opholdt sig nogle Dage i Forfatterens Huus, gjorde han sig al Flid for at vise sig venlig mod en Compagnichef, som havde faaet Frettsfættelse paa Exceerspladsen for en forvirret Commando, fordi han blev gjort opmærksom paa, at Manden i andre Henseender var agtværdig. En Lieutenant, som havde staaet under ham i Fredericia, og nu levede som Privatmand i Norge, viste sig under denne hans vestlandske Reise meget paatrængende. Prindsen besværedes siensynligen ved dette Følge, og tog efter Aftale med sin Adjutant Lieutn. Holst, som alene ledsagede ham, paa saadan Raade Afsked med ham i Forfatterens Huus, at det var aabenbart, at han ikke stjøttede om hans videre Følge. „Adieu Hr. Lieutenant S.“, udbrød han efter at have sat sig i Bogen, „Tak fordi De har ledsaget mig hid, Adieu!“ Men Manden lod sig ikke stramme, men fulgte Prindsen paa hans videre Reise, uden at Prindsens Godmodighed tillod ham at afvise den velkomne Høflighed.

²⁾ [See om dette Wegeners Actm. Bidrag til Danmarks Historie I. 59—61.]

Krig med Sverige; men det havde og i ham en i flere Henseender udmærket Personlighed, der i de første Krigens Aar levede og virkede alene for Norges Vel, og i hvem Nationens Kjærlighed og Hoiagtelse concentrerede sig i en udmærket Grad. Nationens Begeistring for Prinds Christian August var af en anden Art og havde en dybere Rod end den, som siden søltes i saa høi Grad for Prinds Christian Frederik. Ingen udvortes Glands eller Kongecæmnets ligesom usynlige Indflydelse endog paa den meest frivillige Mand frembragte eller understøttede denne Nationens Kjærlighed for Prinds Christian August. Den toskedes ikke i saa mange Taler og Sange i Tæmpler og Festsititeter, men den udbredtes i Stilhed og trængte dybere til Hjertet. Denne Heugivenhed fremkaldte ikke alene mangen ædel patriotisk Daad, men under disse varme Følelser for den norske Regjerings elskede Formand stables Tanken om en lykkelig Forfatning, bygget paa en større National-Selvstændigheds Grundvold, og Norges Forhold til Prinds Christian August udgjorde, ligesom Nationen usvivende og viselig uden Prindsens personlige Medvirkning, det første Afsondrings-Element fra det gamle Dynasti. Norge havde i sine forskellige kritiske Stillinger under og efter den sidste Krig det Held, at høit begavede og fædrelandskjædede Mænd stode tilrede for at understøtte Fædrelandets Sag, og lede den til et sukkeligt Resultat. Det er derhos en Erfaring, som alle Landes Historie giver os i Hænde, at store Mænd stables under store Statsomvæltninger; thi det slumrende Geni og Mod vækkes under Fædrelandets Farer. Da Prinds Christian August, taldet til en høiere Stillning, forlod Norge, traadte andre udmærkede Mænd frem paa Sæuepladsen, der med Hensyn til Rigets indvortes Bestyrelse kunde siges at erstatte hans Savn. Etstet paa samme Maade som han er aldrig Noget siden blevet i Norge.

Med Siden af Prinds Christian August stod i Regjerings-Commissionen Justitiarius, Etatsraad Falsen, en Mand, som med Hensyn til videnskabelig Dannelse, Forretnings-Dygtighed og glødende Følelser for Fædrelandet udmærkede sig fremfor de Fleste. Enevold de Falsen, en Son af Conferenceraad Christian Magnus de Falsen, Justitiarius i Overhofretten i Norge, var født i Kjøbenhavn 1755, og allerede i sit 10de Aar dimitteredes han som Privatist fra Kjøbenhavn til Universitetet, hvor han med megen Berømmelse tog examen artium 1765. Med ligesaa raske Skridt begyndte han sin Embedsbane. Han blev i sit 16de Aar Copist i Cancelliet, i sit 22de Aar Assessor i Overhofretten, og efter Geheimeraad Scheels varme anbefaling constitueredes han efter Faberens Dødtgang som Justitiarius. Aaret efter [1789] forflyttedes han til Laugmandsstolen i Nordlandene og Finmarken. Paa et affondret Sted der, Stegen i Saltens Fogderi, berøvet al literair og selskabelig Omgang, som han satte Priis paa, og i en uvant Genfomhed, lagde han Grunden til en Melancholi, som siden aldrig forlod ham¹⁾. Efter sin Læges Raad forlod han efter 2 Aars Forsøb hine Egne, og begav sig, uden at have opnaaet nogen anden Befordring, paa Lykke og Fromme til Kjøbenhavn, hvor han 1791 blev ansat som Assessor i Østretet. I de 11 Aar, han blev paa denne Post, svækkedes hans Legeme meer og mere. Endstønt i Manddommens Alder erholdt han tidligten Odbingens Udseende, og det syntes som kun hans virksomme og livlige And opretholdt hans synkende Legeme. Begivenhederne i Frantrike under Revolutionen satte hans for løvbunden Frihed sværmende Sjæl i heftig Bevægelse, og der var en Tid, da han pleiede fortrolig Omgang med Frihedsmændene P. A. Heiberg og Malthé Contrad Brun. Men ligesaa høit som han elskede Friheden, saa meget affyede han dens

¹⁾ [Denne Melancholi havde maaskee tildeels sin Grund i Kærgrelse og Græmmelse over hans forflyttelse fra Christiania til Nordlandene, hvilken var at anses som en forviltning, foranlediget ved det utilbørlige Forhold, der bevirkede General-Auditor D. Chr. Besjels og Frues Skilsmisse. — Ann. af J. Chr. Berg. Jfr. D. Noes Lidskrift for norsk Personahistorie. I. 252—253.]

Andrag, og ved hans Afhandling om Friheden¹⁾, og efterat have skrevet sin Prolog „Fjelen i Balhat“ til en Forestilling paa Theatret i Anledning af Kongens Fødselsdag, lænede hans Forbindelse med disse Frihedsmænd. De behandlede ham som en Fjænder mod den gode Sag, og angreb ham i den Anledning i deres Skrifter, hvorfra den bekjendte Feide mellem ham og M. C. Bruun opstod. Disse og flere Ubehageligheder virkede imidlertid skadeligen paa hans omsindlige Sjæl og svækkede Legeme.

Om hans Fortjenester som Forfatter behøve vi ikke vidtløstigen at udbrede os; de ere vore Landsmænd noksom bekjendte af hans Skrifter, som samlede og udgaves af hans Ven, Professor, siden Statssekretair Platou. Allerede mod Slutningen af iariige Aarhundrede blev han Nationen fordeedlagtigen bekjendt formeddelt den varme Jær, hvormed han forsvarede det norske Universitets Sag, hvis Rødfkandere maatte se hans skarpe Sattre. I Følge sin fra Ungdommen af nærede Tilbøielighed til det dramatiske Studium berigede han Skuepladsen med flere Stykker, som med Hfald opførtes paa det sjøbenhavnste Theater og paa Privat-Theatret i Christiania, som blomstrede under hans Beskyttelse. Under Englændernes Angreb paa Sjøbenhavn 1801 lod han sig indskrive som Medlem af det oprettede Studenter-Corps, og forvttede i den Anledning sin bekjendte Krigsang: „Til Baaben! see Fienderne komme . . .“ Sin Forfatter-Virkomhed fortsatte han ogsaa som Medlem af Regjerings-Commissionen. Aldrig er vel nogenstunde en Avis bleven lagt under Pædse i Fædrelandet, der tjente saa meget til at vække den patriotiske Sands og røste det lidende Følk, som Falsens Budstikke, der udgaves ved Udbruddet af Krigen med Sverige, og hvis overstyndende Udbytte anvendtes til Bedste for de i Krigen Faldnes Efterladte.

Imidlertid aftog hans Helbred under hans Embedsfilling som Høierets-Adfessor meer og meer, og da nu dertil kom, at han flere Gange under Sessjonerne i Høieret hemsøgtes af Hovedsvimmel og Besvimelse, som Lægerne tilskrev hans Anstrængelse og Stillesiddn under 5 Timers Sessjoner dagligen, bevægede dette, og maatte Længselen efter Norge, hvor han endnu havde mange Ungdomsvener, ham til at ombytte sin Embedsfilling med Justitiarius-Posten i Agershuus Stiftsloverret [1802.] I de første Aar efter denne Forandring i hans Stilling gif ikke heller hans Helbred tilbage; men efter Aaret 1805 nebbøiedes han alt meer og meer paa Sjæl og Legeme; hans Melancholi vendte tilbage og forsøgedes dagligen til hans Venners store Besymring. Krigen Udbrud med England 1807, og hans derpaa følgende Ansættelse i Regjerings-Commissionen satte hans Fædrelandsfind i Bevægelse, og svækkede hans gamle Virksomhed, — Livskraften blussede igjen frit, og yttrede sig i en glødende Jver for at gavne sit Fædreland²⁾.

I sin Stilling som Medlem af Regjerings-Commissionen retskæddiggjorde han det paa ham faldne Valg. Med en stor Embedsdygtighed forenede han en stor Humanitet, en taalmodig Beredvillighed til at høre alle Klager, og den ædleste Altraa der at afhjælpe dem. Simpel i sit Væsen og i sin ydre Omgivelse sporedes ingen Hfand, der kunde stræmme den Ansøgende fra at frembære sine Væfster. Men Falsen høde culmineret paa Livets Bane, da han indtraadte i Regjerings-Commissionen. Hødet formørkedes under Betragtninger over Fædrelandets kritiske Stilling, og et høstet Legeme gjorde ham mindre stiftet til et besværkligt Kalds Anstrængelser. Hans Virksomhed som Medlem af Regjerings-Commissionen var derfor kun kort, men visse-lyg velgjørende for Forretningernes Gang, da han havde sin store Deel i, at disse

¹⁾ Indrykket i hans efterladte Skrifter Pag. 131. [Efter den Lids almindelige Dømmeme var P. A. Selberg en endstabsfind og spydig Mand, M. C. Bruun en ubesindlig Yngling. — Ann. af J. Chr. Berg].

²⁾ Dvæntaaende biografiske Noticer sthydes Sønnen Amtmand Carl Falsen, og den korte Ekstrakt af Lærde Efterretninger, som findes i G. Falsens efterladte Skrifter.

vi flere Navne indskrevne paa den norske Histories Table, der paa flere Maader indvirkede paa Statens Vel, og som vare virksomme Gaandlangere ved at grundlægge Institutioner, hvis Savn hidtil havde gjort Norge til en Stygge af en Stat.

Intet er saaledes visere, end at Oprettelsen af et Regjerings-Collegium i Landet selv, hvortil benyttedes den i Norge forefindne Dygtighed og Enille, bidrog, tilligemed Landets farlige Stilling under Krigen og den dermed forbundne Nødvendighed at hjælpe sig selv paa den offentlige og private Vel, til at forberede den Nødvendigheds Tilstand og den besynderlige Indsigt i Statsværket, som ved Grundlovens Udfærdigelse og mange af de paafølgende Stats-Indretninger lagdes for Dagen. Gjennem Krigenes Farer, Ræringsveienes Standsning, indvillede indvortes Forhold og Blottelse for de fleste til en Stat hørende selvstændige Indretninger, luttredes Egennyttens og Egoismens grove Rudimenter, opflammedes Patriotismens Ild, Hærpedes Fornuftens og Virksomhedens Reaction, og en politisk Selvstændigheds Morgenrøde frembrød over Norge. Den Green af Statsstyrelsen, som plantedes i Norge gjennem den norske Regjerings-Commission, var den første Begyndelse til Emancipations-Værket, og Selvstyrelsen slog under den saa stærke og frodige Rødder, at nye Forsøg fra Danmarks Side paa at indføre den gamle Tingenes Orden og det gamle Dynastis strenge og ubøielige Former vist vilde have været forgjaves. Selvstændighedens Sæd udsaaedes af den danske Konges egne Hænder, den styrkede og styrkedes under Krig, Glendighed og Farer, og den modnedes, trods nye og gamle Fienders Modstand, ved Norges egne, deels indfødte deels adopterede, Sønners Intelligent. Regjerings-Commissionens Raads-Cabinet var Constitutionsværkets første Bugge, og i Gidsvoldsfalen modnedes Manddomsværket.

I en anden Henseende forandrede under Krigen de tvende forenede Rigers Forhold til hinanden og Idærnes Gang i samme. Hidtil havde Friheds-Idærne, nærede af den franske Revolutions nærmere Indflydelse, slaaet dybere Rødder i Danmark end i Norge, og om endog dettes Sommer der blandede sig i den frittalende og fritskrivende Skare, saa stede det af Mænd, der ligesom havde omhyttet Fædreland og slaaet sig ned i Danmark. I Frændelandet havde ogsaa viist sig, mod Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede, det alvorlige Studium af Statsklogskab og Statshuusholdning, hvortil Grunden var lagt af Udlandets Lærde, og dette Studium, hvis Tilværelse var lidet bekjendt for ovennævnte Tidspunkt, begyndte ivrigt at dyrkes af Kjøbenhavnske Lærde. Men ikke heller i disse videnskabelige Granskninger toge norske Lærde synderligen Deel. Under Krigen forandrede denne Tingenes Stilling. I den norske Presses Producter taltes nu et friere Sprog, og Bøcker, eller i det mindste Brochurer, kom for Dagen under Krigenes Løb, der i frimodig Bedømmelse af offentlige Gjenstande kunde sættes ved Siden af den danske Presses djærveste Friheds-Tale. Landets Nød, den danske Regjerings aabenbare Feltrin. under at afhjælpe den, dens Gaardnakenhed i sine krigerste Foranstaltninger, den fuldkomne Mangel paa alle Midler til Selvstændighed, under en isoleret Stilling fra Danmark, løsnede Tvangens Naand, og skabte den friere Tale. Tønen i Skrift og i Tale blev saaledes langt friere; thi dersom dette Friheds-Sind forhen fløvedes under en lykkelig indvortes oekonomisk Stilling, saa Hærpedes den nu, da Nationen igjennemgik en Glendighedens Etjærtsild, hvortil intet Sideskytte fandtes i Norges senere Historie. Den danske Regjering taug til denne Frihedens Tøndents; thi den sølte, at Forbindelsens Naand slappedes, og en politisk Gjæring begyndte at røre sig, der frembragte Frygten for og Auelisen om en fuldkommen Opløsning — en Opløsning, hvormed maaskee den danske Konge selv efterhaanden gjorde sig fortrolig, formejst de Tidelser, som forvaldtes begge Nationer under Krigs-Tilstanden. Da begyndte ogsaa Norges oplyste Mænd at indsee Nødvendigheden af at tillegne sig en større Indsigt i Statskunst og Statshuusholdning, og disse Videnskaber, som hidtil endnu vare mere fremmede i Norge end i Danmark, begyndte hos os at dyrkes. Det vil derhos findes naturligt, at dette Studium fik senere hen i Norge en mere

multifl Anvendelse end i Danmark, fordi Systemets Regler lettere kunne overføres paa vore indvortes Indretninger og Virksomhed, under en større Lighed i borgerlig Stilling, en jævner Fordeling af Capital-Formue, og en større Frihed i den industrielle Virksomheds Bevægelse. Havde derfor endog Danmark paa den Tid — hvorom vi kan tvivle — de meest oplyste Stats-Oekonomer, saa fremtraadte ogsaa efterhaanden i Norge heldige Dyrkere af denne Videnskab, og Anvendelsen af dens Principer blev uadskilleligen lettere i Norge end der. En nærmere Udvikling heraf tilhører senere Underføgeser.

Tredie Capitel.

Englands Fredsforflag.

Englands fiendtlige Strid strax efter Njovenhavns Bombardement vare endnu ikke afsluttede. Da Capitulationens Betingelser paa begge Sider vare opfyldte, Danmark havde overleveret sin Flaade i Englands Hænder, den engelske Armee igjen havde erobret Sjælland, og den engelske Flaade havde forladt Sjællands Kyster, forsøgte den britiske Udenrigs-Minister Canning endnu gjennem den danske Charge d'Affaires i England, Wiß, at bewirke en fredelig Overenskomst. En dobbelt Afgjørelse foresloges Danmark: enten at dette skulde vende tilbage til sin forrige Neutralitets-Tilstand imod at affaae Den Helgoland, eller at indgaae en noie Alliance med England, mod at faae Erstatning for Flaaden, Garanti for alle sine Stater, og anseelig Forsøgelse af de danske Eiendomme i Vestindien. I det Canning forelagde Wiß dette Forslag, tilføiede han Trudsel om de følger, som et Afslag vilde medføre, saasom Confiscationen af alle danske og norske Skibe, som vare lagte under Embargo, Tabet af de danske Colonier, Opløggelse af Danmarks og Norges Handel, og, som det frygteligste Punct, Njovenhavns Besættelse af svenske Tropper. Her omtales ogsaa for første Gang den Nødvendighed, England kunde komme i, at gjøre Sverige Stadesløs med Besiddelsen af Norge¹⁾. Men Danmarks Kronprinds afflog standhaftigen alle Forslag, og svarede, at han sølte sig ligesaa oprørt ved Englands Tilbud som ved dets Trudsel, og tilføiede, at efter hvad der var steet, kunde der ingen Tale mere være om nogen Separat-Forbindelse mellem England og Danmark. Det første Tilbud om Neutralitet, under libet trykkende Betingelser, havde fortjent at tages under Overveelse, og Afslaget maa vel tilskrives meer en afmægtig Harme over en visnok usædvanlig Behandling, end en politisk Kløgskab. Antagelsen deraf vilde rimeligviis have bragt Fredens, en livlig Virksomheds og Handels lykkelige Dage tilbage til vor Norden, og forhindret de tvende forenede Rigers strax paafølgte Skismisse. Napoleon vilde neppe have modsat sig denne Fredsslutning ved aabenbar fiendtlige Strid; thi i Følelsen af Danmarks Svaghed tillod han senere hen, da hans Lykkes Sol allerede begyndte at dale, sin Allierede at sørge paa bedste Maade for sin egen Fæste og bane sig Vej til Fred med sine Naboer. Ved Tabet af sin Flaade havde Danmark overhovedet tabt den politiske Bigtighed i de stridende Magters Væne, som havde nedfælnet det i den ulykkelige Krigs-Tilstand. Rimeligviis skolede Danmarks Kronprinds paa Napoleons Ragt, som nu havde naaet sin høieste Spidse, og paa Australands Øjeblik, som havde lovet Danmark ei at slutte Fred med England, førend dette havde givet Danmark Erstatning for Tabet af sin Flaade. Wiß nok gav Rus-

¹⁾ See Bilag No. 13.

land under 16de Oktober 1807 en skendtlig Erklæring¹⁾ mod England, som havde Krig til Følge mellem disse toende Magter; men der opstod en hemmelig Handelsforbindelse mellem Rusland og England, der gjensidigen behøvede at købe og sælge hinandens Producter. Krigen førtes med Lunkenhed, og endtes med et nyt Forbund imod Frankriges Kæiser. Endnu var Danmarks Sværd ikke stukket i Skede, da Rusland tillod den dansk-norske Stats Sønderlemmelse og brugte Norge som et Middel til at beholde Finland. Saaledes beredte Rusland Danmark Erstatning for sin Flaade! Den upartiske Historiefriver bør ikke bedømme Regjeringens Politisk efter en senere Udvikling af politiske Forhold, som ikke vare at forudsæe, og med Lethed bygges politisk Viisdom af Elementer, som Historiens Gang senere hen leverede. Danmark var imellem en dobbelt Jib; paa den ene Side Englands Trudsel, paa den anden Frankriges og Ruslands skendtlige Skridt, om det ikke forenede sig med dem imod England. Denne Tingenes Stilling, forenet med Napoleons store Vælde paa den Tid, som var stegen til det høieste Punkt, monne tjene til Forsvar for Danmarks Beslutning, men det er vist, at Danmarks Kronprinds havde sørget bedre for Rigerens Held, om han, i Følelsen af Danmarks Svaghed, havde dæmpet sin Æarne, og strax ved Krigens Udbrud tilladt den hemmelige Handelsforbindelse, i sin mægtige Allieredes Stilt, hvortil han siden ved Omstændighederne blev tvungen til at gve sit Samtykke. Hvor mange Lidelser havde han ikke derved sparet de forenede Riger, men især det ulykkelige Norge!

Efter disse forgæves Forsøg fra Englands Side paa at igjenoprette et fredeligt Forhold med Danmark, var det engelske Ministerium kun betænkt paa den meest skendtlige Hærd mod begge de forenede Riger, og England behøvede ikke at sætte store Kræfter i Bevægelse, for at paaføre en forsvarsløs Nation en ulige Kamps rædsomme Følger. Efter de gjorte Erklæringer fra Ruslands og Preussens Side skulde alle de baltiske Havne ansæes lukkede for Englands Handelsflibe, og det skulde synes som alle engelske Skibe og Varer maatte forsvinde fra disse Høider. Men disse Magters Handels-Politik, der et Dieblit maatte bise sig under Napoleons mod England stielede Sperrings-System, foretrak snart en hemmelig Forbindelse, som forfattedes ved Hjelv af simulerede Papirer, der først efter 2 Mars Forløb midt under Krigen bestyttede Norges Handel mod England. Til de Convoier, som til den Ende ledsagede disse Handelsflaader over Nordseem igjennem Kattegat og Danmarks Etræder, soledes saaledes nogle Krydsere, som bleve stationerede paa Norges Høider, bestemte til at opfange, og deels hjemsende til England, deels tilintetgjøre de mindste som de største Kornfartøier. Disse Krydsere indfandt sig paa deres Station, strax efter at den føromtalte Freds-Underhandling var bleven afbrudt, og det blev da vanskeligt at undgaae den aarvaagne Fiende. Medens saaledes hverken Kapere eller Krigsfartøier fandtes i Østersøen, men engelske Skibe, under falsk Flag, fore ud og ind af alle Havne langs den baltiske Kyst, vrimlede de danske Både og tildeels Nordseem af mindre dansk-norske Krigsfartøier og Kapere, der loffede en Mængde engelske Krigsskibe i vore Både, som aldrig der vare blevene sete i skendtlig Hensigt, naar ikke Danmarks Kronprinds, ærlig i sin Politik som i sin hele Hærd, havde ansæet det under Rigers Bærdighed at blande Fredens og Krigens Sysler med hverandre. Siin Mellemtid fra den danske Flaades Overgivelse indtil Freds-Underhandlingerne vare endte, var imidlertid lykkelig for Norges Kornforsyning, og vilde have været det i en høiere Grad, naar denne Fiendtlighedernes Standsning, der i øvrigt ikke hvilede paa en bestemt Overenskomst, havde været mere bestændt. Flere Smaaskuder seilede i den Tid umolesterede mellem Danmark og Norge; men en tilstrækkelig Vinterforsyning kunde derved ikke tilveiebringes.

¹⁾ I Bilag No. 14 findes Englands Svar herpaa saavdt det angaar Norden.

Fjerde Capitel.

Regjerings-Commissionens første Virksomhed.

Den norske Regjerings-Commission traadte sammen den 1ste September 1807, og begyndte sin Virksomhed med at oversende Stiftamtmandene til Efterretning og videre Røddelse den Plakat fra det danske Cancelli, som indeholdt Commissionens Udsevelse. Aldrig befandt sig vel noget Regjerings-Collegium i en vanskeligere Stilling end den norske Regjerings-Commission ved Tiltraedelsen af sit vigtige Embede. Krigens pludselige Udbrud lemlæstede al Virksomhed, stoppede alle offentlige og private Indtægtskilder, forstyrrede alle Penges-Omsætninger, og frembragte Forlegenhed og Mangel overalt. Norges Forsvarsmidler vare i den betænkeligste Tilstand. Faa skønt Material til at forsvare Landet og lægge Vægt til den danske Regjerings endtlige Beslutninger fattedes, saavel som de nødvendige Midler til at lønne og underholde Krigsfolket. Der fandtes ikke meer end 150,000 Rbd. tilsammen i de offentlige Kasser, og disse vare, efter den nyligste Beregning, knapt tilstrækkelige til Krigsmagtens allerfimpleste Behov for een Maaned. Fra alle Kanter indstrømmede derhos Klager over Forlegenhed og Nød, som Commissionen maatte høre uden at kunne hjælpe. Banfærligheden foragtedes formedelt Posternes Afbrudelse. Sjælland befandt sig under Englændernes Dyphold der i en Slags Blotade-Tilstand med Hensyn til Kommunikationen med Danmark, og med Sverige opstod ogsaa gjensidige Ulemper, idets foranledigede af de Hindringer, som fra dansk Side lagdes for den svenske Højs Befordring igjennem Danmark.

Under den almindelige Røringshvile voxede Pengesforlegenheden i en frygtelig Grad, og iblandt den store Mængde af Gjenstande, som Regjerings-Commissionen havde at overvæie, var denne den første, som tiltraf sig dens Opmærksomhed, og som den med alvorlig Haand søgte at raade Bod paa. Det første Brev, som udgik fra dens Raadssaal under Ate Septbr., omhandlede denne Gjenstand. „Et Moratorium“, siger denne Skrivelse til Finants-Collegiet, „hvor stadeligt det end er for Crediten, hves dog, under et saa presserende og specielt Tilfælde som nærværende, at være nødvendigt, om ellers ikke mange af Landets Børn, der kunne ønske for velhavende, skulle oprykkes og miste Alt hvad de eie, fordi det Meste deraf ikke vil blive betalt med over det Halve af det virkelige Værd.“ Imidlertid gik Forslaget ud paa, at Moratorium blot skulde gøres for to Maaned, i Haab om, at Conjuncturerne inden den Tids Forløb vilde tage en gunstigere Vending. Derhos erklærede Commissionen sig befoiet til foreløbigen at meddele saadanne Moratorier, om de ansøgte, før den endelige Sanction derpaa kunde indløbe. Dog bleve kun faa af disse Dokumenter indsendte, deels fordi alle solide Huse, som vaagede over deres Credit, frygtede sig ved at forlange saadan Beskyttelse uden højeste Nød, og heller hjalp sig ved egne Midler, og benyttede den paa den Tid herskende Eftergivenhed i Pengesager, ved directe Underhandlinger med Ihændehaveren af de paa dem løbende Papirer, deels fordi de Ansøgende mestendeels ei kunde opfylde de paalagte Betingelser. Ansøgeren maatte nemlig paa vise, at Begjærdingerne havde sin Oprindelse fra de nærværende endtlige Conjuncturer, og tillige oplyse, at hans Status var saa betryggende for hans Creditorer, at der ved Meddelelsen Intet vovedes. Af flere Ansøgninger, som indleveredes, bevilgedes saaledes kun faa, og den hele Foranstaltning kortfaldt, da der kort efter blev sørget for et tilstrækkeligt Beløb af Papirpenge.

Mere indgribende Foranstaltninger bleve imidlertid nødvendige, og i den Anledning udfærdigede Regjerings-Commissionen en Skrivelse af Ate September til Finants-Collegiet, hvori flere Forslag omhandlede. Deri oplystes, at Understøttelse af Regjeringen eller overordentlige Hjælpebidler vilde vorde fornødne, eftersom den

Sum, der som ovenfor meldt sandtes i Kasse, 150,000 Rd., vilde være aldeles utilstrækkelig til de fornødne militære Operationer. Desuden vilde det blive nødvendigt at understøtte de Handlende, hvis Virksomhed paa engang afbrødes formedelst Krigen, uden at det var dem tilladt at inddrage deres Fonds i England. I samme Forlegenhed befandt sig Saugbrugs- og Værts-Giere og lignende Virksomhedsforstandere, som vilde blive nødsagede til at indskille deres Virksomhed, naar ei betimelig Hjælp ydedes dem, og dette maatte blive af uberegnelige Følger, fordi en stor Mængde Mennesker derved maatte blive brodløse. Commissionen underrettede saaledes Collegiet om, at den, for ikke at spilde noget Dieblis, havde tilskrevet Krigsrigtigheden i Agerhuus Stifts Kjøbstæder, at forsamle hvert Steds handlende Borgere, for at anmode disse om at udnævne en eller to Deputerede, som maatte befuldmægtiges til at møde i Christiania den 12te September, for med Commissionen at afhandle det fornødne om Oprettelsen af et interimistisk Laane-Institut, der siden efter Omstændighederne kunde udvides til de øvrige Stifter. Ved dette Laane-Institut, hvis Sikkerhed deels skulde hvile paa Hypotheker, deels paa de Handlendes personlige Bedrøftighed, vilde Commissionen lade for det Første sætte i Circulation 600,000 Rd. i Bankofedler, som udstedtes af en dertil af den selv bestiltet Committee, og efter et Stempel, hvortil den besørge de Blader. Af denne Sum vilde den forbeholde sig $\frac{1}{3}$ Deel til Regjeringens Brug og offentlige Foranstaltninger, med Forpligtelse, at Laanet til en vis Tid efter Freden skulde vorde igjen indløst med Courant-Sedler. For at træffe nærmere Aftale om denne eller lignende Foranstaltninger, henryktes Greve Wedel-Jarlsbergs Tilbud at gjøre en Reise til Kolding, hvor Regjeringens Sæde da var.

Efter Regjeringens-Commissionens Opfordring sammentraadte derefter Deputerede fra de forskjellige Kjøbstæder i Agerhuus Stift i Christiania, for at udfaste Planen til en Laane-Indretning for Norge, ved hvis Hjælp baade Staten og Private kunde aabnes Adgang til den fornødne Understøttelse under den nærværende Crisis. Laane-Indretningen kom i Stand; men det tillodes den ikke selv at udfæste Sedler, ligesom den heller ikke blev et Midde for Staten til at reise Penge til dens egne Fornødenheder paa Privates Eiendomme. Regjeringen var endnu ikke tilbøielig til at tilskaae Norge nogen Selvstændighed i Pengevæsenet, og det gjordes med Grund Indvending af Handelsstanden inod, at Privates Eiendomme skulde henryktes som Midler til at redde Staten af dens Nød, medens de behøvede at raade over Eiendommens fulde Værd, for at hjælpe sig i egen Forlegenhed. Den danske Regjering valgte de sædvanlige Midler, hvoraf den i lang Tid havde henrykttet sig, for at komme Statkassens Forlegenhed og Finantsernes Underballance til Hjælp, nemlig Udstedelsen af flere Credit-Papirer. Der oprettedes en Hoved-Laane-Committee i Christiania, og denne fik Under-Committeer i de øvrige Stifter og mindre Districter, der fra den store Seddel-fabrik i Danmark forsynedes med de fornødne Midler. Under Navn af Assignationsbeviser¹⁾ udfærdigedes saaledes et nyt Slags Bankofedler, der kun havde et andet Navn, men ingen fastere Grundvold at hvile paa end den øvrige, paa det løseste Fundament hvilende Seddelmasse. Svad den danske Finantsbestyrelse i bedre Dage²⁾ ikke havde Skogskab og Bestemtthed nok til at udføre, det havde den i denne ødelæggende Krigs-Periode endnu mindre Kraft til at drive igjennem, og Pengevæsenets Befættelse maatte overlades en kommende Tid. Der begyndte saaledes en ny og grændseløs Seddel-fabrikation i Altona, som hver Dag under den ulykkelige Krig arbejdede paa, i Bund og Grund at ødelægge Rigerens Pengevæsen, og endte tilsidst med den sorgeligste Forstyrrelse af alle indvoortes borgerlige Forhold.

¹⁾ See Bilag No. 15.

²⁾ Blader den ædle og oplyste, men i senere Aar soage Grev E. Schimmelmann. — Num. af J. Chr. Berg.]

venlig var han i private Forhold endog mod dem, der maatte føle Virkningen af hans Strengthed. I disse private Forhold viste han en høi Grad af Godmodighed¹⁾. Da han var bleven udnævnt til Medlem af Regjerings-Commissionen, indskrænkede han sig i Begyndelsen til at ordne Land-Militairets Anliggender, og sætte Armeen, der vissest paa den Tid leed af mangehaande Brøst, paa en respektabel Fod. Dette Arbejde lettedes ved den førnævnte Inspections-Reise, paa hvilken han havde lært at kjende de Krigsmænd af høiere Grader, paa hvilke han kunde stole, og til hvilke han senere hen betroede vigtige Commando-Poster. Vi have ovenfor seet, hvortunde han afholdt sig fra at blande sig i de Foranstaltninger, som hørte til Flaaden og Søværnet, hvilke han overdrog den udnævnte Commission af Søofficerer, og dersom han yttrede en Mening, stede det med et beskedent Tillæg om hans egen Incompetence til at domme om slige Anliggender, og hans fuldtomme Tillid til hine Mandes Indsigt og praktiske Duellighed. Med den samme Beslæthed afholdt han sig ogsaa i Begyndelsen fra, i Regjeringscommissionen at afgive nogen afgjørende Stemme i Norges indvortes civile Anliggender, og overlod sine Colleger i Hovedsagen at ordne disse. Men det var langt fra, at han var ligegyldig ved Norges Skjebne i det Hele. Efterhaanden satte han sig saaledes ind i Norges indre Forhold, at han ogsaa i denne Henseende blev et af Regjerings-Commissionens virksomste Medlemmer, og ligesom hans Nærværelse der ikke lagde den mindste Tvang paa Forretningernes Gang, saa bindrede ikke heller hans ophøiede Stilling den frieste Nærmelse til Regjerings-Commissionen. Udbrig lykkedes det nogen Statsmand i kortere Tid, at erhverve sig Folkets Hviagtelse og Kjærlighed end Prinds Christian August. Han havde aabne Øren og venlige Ord for Enhver, der i denne uhykkesvangre Tid nærmede sig ham for at søge Hjælp og Raad. Hans første Liltale, naar man traadte ind i hans simple Audience-Semal, hvortil seibse var en let Afgang, var alvorlig, ja streng, og man kunde strømmes for det markerede Ansigt. Det var hans Bane med raske Skridt at gaae hen mod den Indtrædende, og tiltalte ham i en vis barst Tone med det Spørgsmaal: „Hvad staaer til Ljeneste?“ Men naar Samtalens Gjenstand var aabnet, formilbedes hans Væsen, og med den største Venlighed, Simpelt og Deeltagelse gif han ind i den omhandlede Materie, og gav det Raad og den Hjælp, som stod ham tilrede. Sædvanligen foregik Samtalen under en hurtig Gang op og ned i Bærelset. Hans Indtægter som General tillod ham ikke at føre nogen stor Pragt i hiin for Landets Embedsmænd i Almindelighed lummerkilde Tid; med hans ringe Apanage af det Augustenborgske Fideicommiss²⁾, og forholdsmaessigen ubetydelige Arveindtægter kunde han ei omgive sig med fyrstelig Glænde; men ved ædlere Midler understøttede han sin ophøiede Stilling og banede sig Vej til Folkets Kjærlighed.

Prinds Christian August's Nærværelse i Norge ved Krigens Udbrud maa betragtes som en stor Lykke for det norske Folk. Ikke alene havde det i ham en erfaren og dygtig Krigsmand, som ledede Ørens Seiersdaad i den strax paafølgende

¹⁾ Da han paa hiin Inspections-Reise paa Vestlandet opholdt sig nogle Dage i Forfatterens Huns, gjorde han sig al Tid for at vise sig venlig mod en Compagnichef, som havde faaet Rettesættelse paa Greveceerpladsen for en forvirret Commando, fordi han blev gjort opmærksom paa, at Manden i andre Henseender var agtværdig. En Lieutenant, som havde staaet under ham i Fredericia, og nu levede som Privatmand i Norge, viste sig under denne hans vestlandske Reise meget paatrængende. Prindsen besvarede sig sjenfynlig ved dette Følge, og tog efter Aftale med sin Adjutant Lieutn. Hoff, som alene ledsagede ham, paa saadan Maade Afled med ham i Forfatterens Huns, at det var aabenbart, at han ikke støttede om hans videre Følge. „Adieu Sr. Lieutenant S.“, udrød han efter at have sat sig i Bognen, „Tal fordi De har ledsaget mig hid, Adieu!“ Men Manden lod sig ikke stramme, men fulgte Prindsen paa hans videre Reise, uden at Prindsens Godmodighed tillod ham at afvise den uvelkomne Reisesælle.

²⁾ [See om dette Wegeners Actm. Bidrag til Danmarks Historie I. 59—61.]

Krig med Sverige; men det havde og i ham en i flere Henseender udmærket Personlighed, der i de første Krigens Aar levede og virkede alene for Norges Vel, og i hvem Nationens Kjærlighed og Hsiagtelse concentrerede sig i en udmærket Grad. Nationens Begeistring for Prinds Christian August var af en anden Art og havde en dybere Rod end den, som siden søltes i saa høi Grad for Prinds Christian Frederik. Ingen udvortes Glæds eller Kongecæmnets ligesom usynlige Indsydhelse endog paa den meest friske Mand frembragte eller understøttede denne Nationens Kjærlighed for Prinds Christian August. Den tolkedes ikke i saa mange Taler og Sange i Tæmpler og Festsititeter, men den udbredtes i Stilhed og trængte dybere til Hjertet. Denne Hengivenhed fremkaldte ikke alene mangen ædel patriotisk Daad, men under disse varme Følelser for den norske Regjerings ælfede Formand stables Tanken om en lykkelig Forsætning, bygget paa en større National-Selvændigheds Grundvold, og Norges Forhold til Prinds Christian August udgjorde, ligesom Nationen uafvendende og visfeliggen uden Prindsens personlige Medvirkning, det første Afsondrings-Element fra det gamle Dynasti. Norge havde i sine forskjellige kritiske Stillinger under og efter den sidste Krig det Held, at høit begavede og fædrelandskjædede Mænd skode tilrede for at understøtte Fædrelandets Sag, og lede den til et sufseligt Resultat. Det er derhos en Erfaring, som alle Landes Historie giver os i Hænde, at store Mænd stables under store Statsomvæltninger; thi det slumrende Geni og Mod vækkes under Fædrelandets Farer. Da Prinds Christian August, kaldet til en høiere Stilling, forlod Norge, traadte andre udmærkede Mænd frem paa Stuepladsen, der med Hensyn til Rigets indvortes Bestyrelse kunde siges at erstatte hans Savn. Etstet paa samme Maade som han er aldrig nogen siden blevet i Norge.

Med Siden af Prinds Christian August stod i Regjerings-Commissionen Justitiarius, Statsraad Falsen, en Mand, som med Hensyn til videnskabelig Dannelse, Forretnings-Dygtighed og glødende Følelser for Fædrelandet udmærkede sig fremfor de fleste. Enevold de Falsen, en Søn af Conferenceraad Christian Magnus de Falsen, Justitiarius i Overhofretten i Norge, var født i Kjøbenhavn 1755, og allerede i sit 10de Aar dimitteredes han som Privatist fra Kjøbenhavn til Universitetet, hvor han med megen Berømmelse tog examen artium 1765. Med ligesaa raske Skridt begyndte han sin Embedsbane. Han blev i sit 16de Aar Copist i Cancelliet, i sit 22de Aar Assessor i Overhofretten, og efter Geheimeraad Scheels varme anbefaling constitueredes han efter Faderens Vortgang som Justitiarius. Aaret efter [1789] forflyttedes han til Laugmandsstolen i Nordlandene og Finnmarken. Paa et affondret Sted der, Stegen i Saltens Fogderi, herøvet al literair og selskabelig Dmgang, som han satte Priis paa, og i en uvant Genfomhed, lagde han Grunden til en Melancholi, som siden aldrig forlod ham¹⁾. Efter sin Læges Raad forlod han efter 2 Aars Forløb hine Egne, og begav sig, uden at have opnaaet nogen anden Befordring, paa Lykke og Fromme til Kjøbenhavn, hvor han 1791 blev ansat som Assessor i Høiesteret. I de 11 Aar, han blev paa denne Post, svækkedes hans Legeme meer og mere. Endstjont i Manddommens Alder erhøldt han tidligen Oldingens Udseende, og det syntes som kun hans virksomme og livlige Mand opretholdt hans synkende Legeme. Begivenhederne i Frankrige under Revolutionen satte hans for løvbunden Frihed sværmende Sjæl i heftig Bevægelse, og der var en Tid, da han pleiede fortrolig Dmgang med Frihedsmændene P. A. Heiberg og Matthe Conrad Bruun. Men ligesaa høit som han ælfede Friheden, saa meget afflyede han dens

¹⁾ [Denne Melancholi havde maaskee tildeels sin Grund i Argrelse og Græmmelse over hans forflyttelse fra Christiania til Nordlandene, hvilken var at ansee som en Forvilsning, foranlediget ved det utilsigtlige Forhold, der bevirkede General-Auditor D. Chr. Westfelds og Frues Skilsmisse. — Num. af J. Chr. Berg. Ifr. B. Moes Lidskrift for norsk Personahistorie. I. 252—253.]

i Søstren 1808 i aaben Lodbaad vovede sig over Nordhavets Bølger til Nordstrand, og fra den Tid af forsøgedes dagligen den lille Flotille, og aldrig før saaes den Rængde af saa smaa Fartøier at trodse Storm og Uveir paa det vilde Hav. Farten blev vigtig ikke alene fordi den, endstjønt i smaa Partier, gav et vigtigt Bidrag til Kornforsyningen, men fordi den under Krigen bestjæftigede mange brodløse Sønder. Ved de store Stibe, som fattes i Kornfarten, hjembragtes med nogle faa Mand kun Hundrede Tønder Korn ad Gangen, og vissest var denne alvorligere Fart smunden ved Siden af hin Dværgfart, for at besørge Landets Kornforsyning. Men man udbredte sig over langt flere Individuer, i det ofte kun faa Tønder hjembragtes paa Baade, der vare besatte med 2 til 3 Mand. Krigen medførte en brodløs Tilstand for den gamle Nyst af Christiansands Stift. Matroserne havde ved Forsættens Ophør, under Krigen første Aar, tabt de fleste og fordeelagtigste Syrer; det private Stibsbyggeri var saa godt som ophørt under Krigen, og i Orlogsfarten kendtes kun Kanonbaade og enkelte Krigsstibe, som ikke tiltrængte store Skarer af mere ledige Sæmænd. Gildet paa denne Kyst, som ligger østen for Røstet, er ikke vigtigt, men giver ikke dets Indbyggere tilstrækkelig Næring hele Aaret igennem, og for at vinde Livets Ophold maade de lægge andre Næringsveie ved Siden deraf. Det kan saaledes med Sandhed siges, at Farten paa Nordstrand med mindre Fartøier og Baade var en lykkelig Ophjælpelse under hin Tids Svær.

Men fornemmeligen maa det ansees som et stort Held for dette Stift, at en Mand som Stiftamtmand C. de Thyggeson den Gang stod i Spidsen for de offentlige Forretninger detseds. Han viste i denne kritiske og farefulde Periode en Kløgskab, Raffhed i at tage Beslutninger, og et Mod til at udføre dem, som længe vil være i Stiftets taknemmelige Erindring. Naar Tælen var om at understøtte private i deres Ansørgelser med Hensyn til Norges Kornforsyning, viste han en i offentlige Forretninger usædvanlig Liberalitet, og naar han troede at kunne stole paa sin Raad, slappede han ikke sjældent den Strengbed i Formen, der vist nok i Almindelighed er hensigtsmæssig og nødvendig, men undertiden vanskeliggjør Veien til det høieste Maaal. Det rette Mod til at udføre vigtige og farlige Foretagender paa Kornforsyningens Vegne kunde af den Aarsag ofte benyttes. Forsfatteren har saaledes gennem Stiftamtmand Thyggeson faaet mange Summer i sine Sønder til Udførelsen af sine mange Provideringsplaner mod et midlertidigt Bewis til ham, inden han igennem den vidløstige Rettens Form kunde tilveiebringe gyldige Sikkerhedsbeviser. En umiddelbar Forbindelse med Laane-Indretningen i Christiania, hvis Medlemmer var mere ubetjente med hans Stilling og Færd, vilde i høieste Maaal have svækket Forsfatterens Providerings-Virksomhed under Krigen. Thyggeson satte sig ogsaa med den ham egne Lethed og Raffhed ind i de ovenfor bestrevne Forhold, som vare jæregne for Christiansands Stift. Da han paa en Reise gennem Nedens Lehn, som han foretog for at gjøre sig bekendt med dets Tilstand, erfoer at Regjerings-Commissionen lod forsitte de Fartøier, som befragtedes til Kornfart for den offentlige Providerings Regning, erklærede han, at denne Forskrifning skulde stee under hans Autorisation ogsaa for de Fartøier og Baade, som fattes i Kornfart af dette Stifts private Korn-Spekulanter. Denne Bestemmelse blev ikke strax sanctioneret af den norske Regjering, og gjordes først gyldig, da Assurance for Dybringelse almindeligen foranstaltedes af den danske Regjering; men den raske Beslutning var tagen, og bar sine Frugter i Stiftets mindre lidende Tilstand¹⁾. Desuden lod Thyggeson det ikke blive ved liberalt at fremme Andres Providerings-Planer, men han benyttede sine

¹⁾ Paa den her omtalte Reise besøgte Thyggeson ogsaa Forsfatteren, der paa Grund af denne Forskrifning fra ham udsendte flere Fartøier til Danmark, som lykkeligen hjembragte et ikke ubetydeligt Parti Korn, og kun et enkelt mindre Fartøi blev Hindens Rov, uden at derfor kunde erholdes Erstatning, fordi Regjerings-Commissionen ei understøttede Thyggesons Foranstaltning.

ledebes med Sindighed og Klogskab, og at Norges Sag høres med Frimodighed for den danske Regjering. Saalønge han virkede i Regjerings-Commissionen, gik en varm Aand, en klar Fremstilling, en frimodig og alvorlig Tone igjennem Regjerings-Commissionens Brevvevling med alle Vedkommende, Høie og Lave, og en mærkelig Forskjel findes i denne Henseende imellem det første og de følgende Aar af denne Brevvevling. Fremdeles fandtes den samme redelige Villie, en ikke ringe Grad af Embeds-Dygtighed, den samme jævne og aabne Embedsfærd, som har udmærket den norske Regjerings Medlemmer, fra Regjerings-Commissionens Dage indtil vor Tid; men da Falsens store Aand var vegen fra Commissionens Striverpult, læses ikke mere Breve som hans. Stilen er vistnok skundom tungere end den han sædvanligen brugte i sine Skrifter, Perioderne i nogle af dem lange og indviklede; men saa var Tidens Curial-Stil, og til nogle af disse gav han vel kun en løs Concept, der indeholdt de Momenter, der skulde anføres, men Ordene sammensattes af andre Hænder.

Regjerings-Commissionens 2det Medlem, Gebhard Nolte, Stiftamtmand i Agersthus Stift, var en Søn af Adam Gottlob Nolte, af hans 2det Hæsteskab. Fra 178* til 1789 var han Auscultant og senere Assessor i Høiestret, og blev 1796 Stiftamtmand i Thronhjelm, hvorfra han 1802 befordredes til Stiftamtmand i Agersthus. Formedelst sit simple Væsen, velvillige Sindelag og Altraa efter at tætte Almuen var han meget yndet af denne, ligesom han vissest var en Mand af den redeligste Villie. Men hans Hu stod til Danmark og hans store Eiendom der, og han forlod for snart sin Stilling i Norge som Medlem af Regjerings-Commissionen, til at han kan betragtes som en virksom Deeltager i dens Forretninger. Han lever endnu i en høi Alderdom paa sit Gods i Fyen¹⁾.

Regjerings-Commissionens 4de Medlem, Kammerherre Marcus Gise Rosenkrantz, der paa den Tid var Amtmand i Smaalehnene, hørte blandt Norges udmærkede Mænd og stod i stor Anseelse i Fædrelandet. Han var født 1762 paa Gaarden Bigbold i Nærheden af Christianssand, og blev, da hans Fader som Krigsmænd sad i smaa Kaar, understøttet af sine Brøder i Danmark under sine Studeringer i Kjøbenhavn. Under Professor Korregaards Veiledning tog han 1784 latinff-juridiff Examen med bedste Charakter. Samme Aar blev han mod sin Villie udnævnt til Hofjunker, og derhos til Auscultant i Overhofretten i Christiania, og 1785 til overordentlig Assessor i samme Ret uden Gage. Han blev modtaget i General Wadeni's Hus, og roser meget saavel Generalens Godhed som den Fordeel, han havde af sit Ophold hos denne forretningsdygtige Mand. 1787 blev han ansat som lønnet Assessor i Overhofretten i Christiania, men da han samme Aar fik en ikke ubetydelig Arv²⁾, og tillige første Gang indgik i Hætestand, købte han et Gods i Jylland. Der blev han imidlertid kun kort formedelst sin første Kones Død, da han vendte tilbage til Norge, hvor han 1794 blev udnævnt til Præsident i Christiania og Dragernæs. I denne Stilling blev han til 1797, da han ved sit andet Giftmaal med Enken efter General-Auditeur Wesfel kom i Besiddelse af betydelige Eiendomme, nemlig det store Høstlunds Gods, hvis Røgt krævede hans Opmærksomhed. Han levede her som Privatmand indtil Aaret 1804, da han blev udnævnt til Amtmand i Smaalehnene, og derefter 1807 tillige til Medlem af den norske Regjerings-Commission³⁾.

Rosenkrantz var vissest en af Norges høiagtede Mænd; men Efterverdenen vil have meer hans hyppelige Villie end hans store Ewner at prise. Det er i

¹⁾ [Han døde paa Slornp Decbr. 1851].

²⁾ [Efter den sidste mandlige Utling af den danske Familie Brage. — Ann. af J. C. Berg].

³⁾ Ovenstaaende er en Udtækt af en Autobiografi, som er indført i det norske Blad Hermoder. [1822 No. 37].

indtøjet en activ Kornhandel med Danmark, og havde saaledes stor Lethed for at sætte den under Krigen. Forfatteren regner sig iblandt de sidste, og han troer af denne Grund, i sit historiske Maleri at kunne uden Ubeskyndighed nævne sin egen Virksomhed paa Provindingens Veie, hvortil han ved saa mange udbortes Omstændigheder opmuntredes. Under den hele Krig sporede ingen egentlig Mangel i den Kreds, hvori han virkede, og i denne var aldrig Talen om de usle Surrogater, hvorved Mangelen paa Fødemidler andensteds ofte maatte afhjælpes. Aldrig erholdt han nogen Understøttelse af Korn af de offentlige Magasiner, medens ikke ubetydelige Quantiteter udleveredes af hans egne til Omegnen udenfor hans Virkefreds, og til langt fjernere Egne. Han tor saaledes med Sandhed paastaae, at der ikke gaves nogen Privatmand i Norge, som under Krigen indførte mere Korn fra Danmark til Norge end han, Ingen, som mistede flere Kornstibe, dels med dels uden Erstatning¹⁾, og Ingen, som drev Kornhandelen med mindre Fordeel. Derfor han, uagtet disse Løb, bevarede sin borgerlige Selvsændighed efter Krigen, da styldes dette Forsigtighed og Held paa andre Veie, men han samlede dem vissest ikke paa Provindingens Veie. Han kan ikke tænke tilbage paa hin mørke Periode af sin Virksomheds Historie uden umodige Grindringer. Til Dagens Orden horte dengang Ungstelser, Betymminger, Forlegenhed og vanfælske Stillinger. Frygt for Skibets Opbringelse af Jænderne veglede med Frygt for dets Fare paa det stormende Hav; thi i Rattens Rind og i stormende Veir var Fienden mindst sikker paa sit Bytte. Dagligen fremstillede sig Billedet paa den høieste Grad af menneskelig Elendighed fra Landets indre Egne i Hungerens og Armodens yndværdigste Offere, og disse Billeder svævede hyppigt om i den Kreds, hvor de ventede den sikreste Hjælp²⁾. Derhos tilskaaer Forfatteren taknemligen, at hans fleste Anstrengelser havde været forgjæves, naar han ikke dertil ved Thygesons umiddelbare Hjælp, dels ved hans Anbefaling til Regjerings-Commissionen, var bleven kraftigen understøttet paa sin besværlige Korn-Speculations Veie. Thi hans egne Resourcer og hans Credit i Danmark udtømtes snart, og han maatte nye til offentlige Kasser, der vissest aabnedes for ham med stor Liberalitet. Han er endnu i Besiddelse af Breve fra Regjerings-Commissionen, som vidne om hans liberale Færd; han finder i sin Copibog Breve til Commissionen, der behandle forskjellige Undersøgelser, og skundom fra hans Side vare skrevne i en dækket Tone, som kun Stillingsens Fare, Ungstelser og Bevidsthed om en redelig Villie kunde medskyldte. Han opnaaede stedse, hvad han burde vente, og han vil altid bevare Grindringen om den humane Naade, hvorpaa han af Regjerings-Commissionen er bleven behandlet³⁾.

¹⁾ Det vilde ikke være passende her at anføre det Antal af Skibe, som Forfatteren mistede under Krigen, eller den Kornmængde, han indførte. Vidnesbyrd om Sandheden af hvad han fremsæder, hviiler i den Egn, hvor han har virket.

²⁾ I Norges Hjeldegne kjendes lidet til den Oekonomi, som findes i Levnetsmidlernes Forandring og Forfælske. Bildt betragtes der neppe som Føde, og det traf ofte under Krigen, at forhungrede Hjeldeboere bragte Bildt i Kjøkkenet til Salg, uden at have forøget dermed at tilfredsstille Hungeren i deres Hjem.

³⁾ Breveværlingen selv vidner om, at Curial-Stilen fik en anden Tone end fordem; man nærmede sig den norske Regjering i en mindre ydmyg Stilling end den danske. Silu bestod af Medlemmer, som vare blandt Nationens forstandige men simple Mænd, der ved Siden af Embedsmyndigheden lagde et simpelt Væsen, og en Ophævelse af de Former, som ofte bortstrømme Privatmanden fra Embedsmanden i en ophøiet Stilling. Villen Forskjel mellem en Audience hos en dansk Collegie-Chef og hos en norsk Regjerings-Commissair! Denne sønnes og saa tarvelig, at han ingen vægte Glands kunde laane af glimrende og officielle Beværminger. Det Emblem af Commissionen, som havde Formue dertil, svæde Gjestfriheden paa gammel nordisk Vis.

Sjette Capitel.

Grev Herman Wedel Jarlsberg.

Regjerings-Commissionen saa sig om efter en Mand, som den kunde benytte deels til mundtligen at rygte dens Anliggende, at beskrive Landets lidende Forsatning og Commissionens vanskelige Stilling for den danske Regjering, deels besørge det Indkjøb af Kornvarer, som behøvedes for at forebygge Hungersnød. Formedelt Posternes usikre Gang under en krigersk Stilling og de Vanskeligheder, som Everige lagde for den frie Passage derigjennem, var det deels usikkert at bringe Brevene til sit Sted, deels vovede Commissionen ikke at betroe Dyringer angaaende Landets indvortes Anliggender under dets vanskelige Stilling til Papiret. Til at udføre dette vigtige og vanskelige Vrende tilbød sig Grev Herman Wedel Jarlsberg, som dengang var Amtmand over Bustruds Amt, og vi see for første Gang i Norges farlige Stilling en Fædrelandets Mand fremtræde, der siden sit en saa afgjørende Indflydelse paa dets Skiebne.

Grev Herman Wedel Jarlsbergs Bugge stod udenfor Norge, og sine Stolesaan tilbragte han i flere fremmede Lande. Han er født i Montpellier 1779 den 21de September paa en Reise, som Forældrene foretog til Neapel, hvor Faderen, Grev Frederik Anton Wedel Jarlsberg, var bleven ansat som Minister. De første 20 Aar af Grevens Levetid tilbragte han deels i Neapel, deels i Haag, deels i Holsteen og paa sit Fædrenes Gods Jarlsberg, og tilsidst og længst i London, hvor hans Fader var Minister. Brødrene Herman og Ferdinand opdroges med hinanden og vare hinandens Contubernaler indtil en modnere Ungdoms-Alder. Faderens Strengthed og en Uenighed mellem denne og Moderen, som bevægede den sidste til at forlade Mandens Huus ved Sønnernes Hjælp, foranledigede imidlertid deres Flugt fra dette, og det lykkedes dem, fast blottede for alle Midler, at naae en Søhavn, hvorfra de med et norst Skib seilede til Norge¹⁾.

Grev Wedel var 20 Aar, da han forlod England; men hans Ophold der bestemte hans Skridt paa hans følgende politiske Bane, hans Tilsvielighed, Anskuelse og Charakter som offentlig Statsmand. Han havde med ungdommelig Barme og Geniets hurtige Opsatnings-Evne sat sig ind i en constitutionel Stats Fordele, og bevarede indtil sin Dødsdag en høj Grad af Interesse for Alt hvad der foretoges i det engelske Parlament, ligesom han havde en noie Kundskab om den engelske Forsatnings indvortes Organisation og om Magtfordelingens Forgreninger. Dybe Studier og scientifiske Granskninger vare lidet hans Sag; thi hans fiendne Evne til hurtigen at opfatte de vigtigste Gjenstande, af Bøger og Samtaler at udbrage det indholdsrigeste Stof, og bevare det til eget Brug i beleilig Tid, lærte ham paa en lettere Veie at komme til det klare Oversyn over Stats-Anliggender, som hele Livet igjennem udmærkede ham. Men det engelske Statsvæsen studerede han con amore, og der fandtes stedse paa hans Bord en eller anden Bog, som behandlede denne Gjenstand. I denne Henseende kom ogsaa hans store Sprogfærdighed ham til Hjælp. I det engelske, franske og tydske Sprog var han bevandret som i Modersmaalet, og han kunde med stor Lethed tilegne sig al den Visdom, som han i Skrift og Tale i disse Sprog ønskede at gjøre sig brugbar. — Fra hans første Landstigning i Norge tiltrak han sig Nordmænds Opmærksomhed og den høieste Grad af Deeltagelse. Bestemt ved Fødselen til at blive en af Landets store Possessionater, betragtedes han tidligen som en vigtig Norges Mand, hans ulykkelige Familieforhold, som en Folge af Faderens haarde Behandling, opvakte den høieste Grad af Deeltagelse, hans herlige personlige

¹⁾ I Bilag 17 findes en vidtløftigere Udsigt over Herman Wedels Barndoms- og Ungdomshistorie, som Forfatteren troer vil læses med Interesse.

Gjenstaber, raske og aabne Væsen, der ikke spillede i Hornemhedens Farver, men især den romantiske Raade, hvorpaa han var undsluppen Forsølgelse og Fare, og havde læst National-Interesse. Wedels Person, hans Historie og Udsigter for Fremtiden var i Alles Munde, og det var som om den Indflydelse anedes, som han siden fik paa Norges Skjebne. Brødrenes første Ophold i Norge var imidlertid kort, og de vandrede til Danmarks Hovedstad, for der at bane sig en Fremtid. Ved Ankomsten til Danmark henvendte de sig til deres Moder, som førte et stille Liv i Nærheden af København, og da Kongen af Danmark erfoer Faderens strenge Behandling, lukkede dem sin Døer for Faderens Reclamationer, og tog Flygtningerne under sin Beskyttelse. De beredte sig derefter, hver paa sin Wei, til Fædrelandets Tjeneste. Snart og heldigen tog Grev Wedel, under den bekjendte Laasens Vejledning, latinist-juridisk Examen ved Kjøbenhavns Universitet; men det juridiske Studium selv havde for ham ingen Interesse. Han fordybede sig aldrig saa meget deri, at han kunde kaldes en dygtig theoretisk Jurist, og hans virksomme og daadfulde Liv tillod ham ikke at dyrke Videnskaben i det rolige Studerestue.

I Danmark blev han ogsaa modtaget med den Deeltagelse, som hans uhykelige Indboms-Historie maatte opvække, og ved som Privatsecretair at optages i Grev Schimmelmanns Hus, og af denne Statsmand overdrages vigtige Forretninger, lagdes den første Grundvold til hans offentlige Bane. Det danske Hof selv viiste ham fremkommende Opmærksomhed, og bestemte ham snart til et af de paa den Tid vigtigste Embeder i Norge, som Forberedelse til høiere Råd i sin Tid. For sin faderlige Selvsjæle, den agtværdige, skønt mere theoretisk end praktisk statskloge Grev Schimmelmann, nærrede Grev Wedel alle sine Dage stort Vennskab og Høilyst, men det danske Hofes venlige Færd kunde ikke forsone ham med de Statsstyrelsens Mangler, som han troede i Danmark at opdage. Hans Stilling som Schimmelmanns Secretair satte ham i Stand til at trænge ind i Statsforholdene, og den Svaghed og Ufuldstændighed, som han deri meente at finde, bortførte ham tidligen fra en Regering, hvis indvortes Organisation var ganske forskjellig fra den, han i sin tidlige Ungdom havde lært at kjende. Raadehold i Uttringer og Middevei i at opfatte politiske Ansigter laa ikke i Wedels Charakter. Hans store Evne til at opfatte Forholdenes sande Væsen, og til at give sine Tanker og Meninge den indtrængende Tales Form, hans raske, for alle Hensyn til udvortes Forhold frie Anskuelse og Bedømmelse af alle Gjenstande, som kom ham for Døer, og af alle Personer, som han mødte paa Livets Bane, gavede hans Domme stundom et Udseende af ubefindig Hæftighed og Hårdhed, som forvilde hans Medborgere, og gav endog Anledning til Mistrydning og Forbavsning af hans Charakters sande Væsen. Hvor ofte har han ved denne — man kunde sige — ukloge Udfærd og uslaansomme Udtryk om Medborgere endog gaaet i udmærkede Stillinger, og i ham ubekjendte eller lidet kjendte Vidners Nærværelse, sat sine Benner i Forlegenhed og Uro, da de i en saadan Færd anede Spiren til en Hær Daddel og hemmelig Forsølgelse, der heller ikke udeblev paa hans Bane¹⁾. Wedel havde vist nok, som Følge af Opdragelse og Barndoms Skjebne, en vis Hårdhed i Charakteren, som Ingen, der kjendte ham som Mand, Fader og Ven, vil blande med Søløshed eller Kulde under Livets sømmere Forhold; thi i alle disse Henseender byggede han Livets Lykke paa en fast Grundvold, og efterlod sig et Rinde, som aldrig forgaaer. Men han satte en Værd i at vise en Standhaftighed

¹⁾ Han nærrede endog en vis Mistillid til sine productivt Evner som Forfatter, der tilstrækkeligen gjendrives ved hans velstrevne Indberetninger, hans Færdighed i Brevstilen og hans senere kristelige Udarbejdelser.

²⁾ Under saadanne raske Bedømmelser i snevære Kredse plejede han at sige: „Vi kunne jo tale frit her imellem os,“ medens flere ham ubekjendte Mænd fandtes blandt hans Tilhørere.

og et Sjælens uroffelige Mod under Livets bitterste Modgang, der stundom gav ham Udseende af en kold Eigegyldighed. Medens dyb Sorg herskede i hans Familie, pleiede han roligen sine offentlige Forretninger. Laarer paa Mandens Kind vare ham modbydelige og foretom ham nedværdigende, og det var først under den bittere Modgang, der tilstødte ham kort før hans Død, at han ogsaa lærte at kjende denne Lindring i Sorgen. Den samme Nolighed og Eigegyldighed viiste han, eller bar han til Stue for Landsmænds Domme, offentlig Mishandling eller Retskrænkelse i sin Stilling; men hans Venner opdagede stundom ved saadan Leilighed en indvortes Gjæring hos ham, der dæmpedes ved hans Selvbeherkelse, og kun udgjødes i Vennebarm. Derhos havde han en vis Fasthed i Charakteren, der stundom grændsede til Stivhed, i Folge hvillen han tog libet Hensyn til Andres Domme og Meninger, og allermindest til den store Folkehøbs. Havde han dannet sig en Idee om hvad der var Fædrelandet gavnligt, rokkede han den ikke, fordi den stodde an mod den almindelige Mening, og skjulte den ikke, om den end paadrog ham Forfølgelse og Had¹⁾. Havde han fattet Sjiagtelse for en Landsmands Charakter, Talenter og Brugbarhed, kunde Intet bevæge ham til at give sin Client til Ppris for Folkets Fordomme, og han agtede i denne Henseende ikke paa Dagens Tone eller Bladenes Uttringer, men hidrog efter Gøne til at befordre Vedkommende til den Stilling, som han ansaa passende til deres Talent og Brugbarhed. Hans Bedømmelse og Deeltagelse er i denne Henseende neppe bleven besjæmmet. Hans politiske Meningers Rigtighed er under Historiens Gang lagt for Dagen, og de Mænd, til hvis Befordring han ved sin Indflydelse i sin høie Stilling hidrog, have hædret deres Besjæfters Tillid. Især udmærkede Bedel sig fremfor Noget af sine Landsmænd i sit Forhold til Fædrelandet ved Tilfidsættelsen af egen Fordeel, og den beredvilligste Opoffelse af Tid, Arbejde, Formue, Hælbred, — ja Livet selv, naar han efter sin Overbeviisning troede at kunne gavne Fædrelandet. Han gav derpaa store Beviser i sin offentlige Stilling, hvorefter Historien senere har at tale. Som Statens Mand tilfidsatte han alle private Hensyn, og hverken Ven eller Frænde, men kun hans egen Overbeviisning om den Ansøgendes Værd, ledede hans Skridt under hans indflydelsesrige Stillinger til Embeders Besættelse. I saadanne Forhold vare vedkommende Ansøgere kedre tjente med at være ham ligegyldige Personer, thi venstabelige Forhold prøvede han saalunde stærkest. Man har søgt Roden til disse Dyder i en høi Grad af Uegjærrighed, Forsængelighed og Lyst til at spille en glimrende Rolle; men vi ere ikke berettigede til at nedstige i Hædersmandens Barm, og langt mindre til at underlægge dette Monster paa en Statsmands Uresvandring nogen fordunklende Folie. I intet Forhold sporedes Bedels Strengthed i sine Domme og Hestighed i sine Uttringer meer, end naar Talen var om den danske Regjerings Udsærd og Politit, og det er intet Under at hans Navn der opflores paa Regjerings Modstanderes Liste. Hans danske Venner græmmede sig over hans formeentligen utaknemlige Færd, den danske Konge harmedes over at have opvarmet en Slange i sin egen Barm, og mange blandt Danmarks meest anseede Mænd vare ivrige i at stamplette hans Navn. Gjennem Danmarks historiske Muse ville vi saaledes ikke overgive Bedels Navn til Efterverdenen, ligesom vi ei heller agte at forsvare Gredens overdrevene, stundom ubefindige Uttringer i den Henseende²⁾; men Norges Saga giver andre, ham og Sandheden værdigere Elementer til en Stidring over Bedel som Statsmand, Virksomhedsforstander og Familiefader, og Fædrelandet vil taknemligen give hans Minde en Hædersplads iblandt sine Velgjørere.

¹⁾ Som Repræsentant i Stortinget udtalte han ved en given Leilighed sin spottende Harm over Patrioternes Færd i Selvstændighedskrigen med en Aaben, som ængskede hans Venner, og gavede Uvenner Vaaben i Hænderne mod ham, ligesom den vel neppe var betimelig. [Jfr. Johansons Skrift „Om et nyt foreningsfordrag mellem Sverige og Norge“ S. 249; S. Svendens Doversættelse S. 127.]

²⁾ Vi henviser til den Tale, som han holdt paa det overordentlige Storting 1814, i Anledning af Rigernes Forening. [Trykt i Sammes Forhandlinger S. 270—288.]

Efter et kort Ophold i Danmark, hvor der overdroges ham nogle vigtige Under-
 søgser uden stort Resultat, forflyttedes han til Norge, og hans første Embedsbane
 der, som Amtmand i Busslerud, var en Forberedelse til den høiere Stilling, hvortil
 han siden skulde høves. I denne Stilling vidste han at forlaffe sig Agtelse hos
 Kongeriget ved sin Dygtighed og kloge Omhedsfærd, og dres Hoiagtelse og Hengivenhed,
 Mandt hvilke han virkede, ved sit venlige og dydfulde Udførelse af de hende Bæren. I
 sine yngre Dage beslekkede han sig mere end i sine eldste Aar at vinde simpel Mand-
 skab ved en vis fortrolig Tone, og ved at sætte sig ind i hans Forhold. Hans
 Venlighed var imidlertid ikke Stormandens Reddighed, der ligesom nedstiger fra en
 høj Høide, for at blande sig blandt dem, der staae paa Livets lavere Trin. Hvor
 megen Agtelse han end i sit Indvortes monne have næret for Livets væsentlige
 Sager, hvor stiftet han end var til at spille en Middels Rolle fra Midtaldernes
 bedste Tid, — i sit ydre Bæren og i sin Omgang gjorde han aldrig sig Fortrin
 gjærende til Andres Besvær, men viste stedse en oprigtig Agtelse mod dem, der var
 Agtelse værd, i hvilken Stilling i Livet end Manden monne befinde sig. Han havde
 derfor gjennem sit hele Liv oprigtige og sande Venner blandt alle Klasser, og fornægtede
 aldrig dem, der vare ham kjære, i hvilken Krebs af menneskelig Hoihed han end
 kom sig. Hvor høit han end senere steg i Rang og Embeds-Virkosomhed, var
 der maaskee ingen Stilling paa hans Embedsbane, i hvilken han oprigtigere elskedes,
 mer udeelt agtedes, og meer almindeligen tilfredsillede Alle end som Amtmand i
 Busslerud, og han omtalte dette Tidspunkt gjerne, som et af de lykkeligste under hans
 Embedstid. Det var ogsaa i denne Stilling, at han indgik i ægtefællig Forbindelse
 med Fruen Karen Anker, og beredte sig derved en paa Jorden sjelden huuslig
 Lykke, ved Siden af en af Landets elskværdigste og ædleste Kvinder. Det unge Par,
 der i Elskværdighed kappedes med Jordens meest Begavede, reiste om i Amtet, deeltogte
 i mange Forsamlinger og Feste, og disse Districters Velde endnu hine muntre
 Sammen med høj Deeltogelse. I sin senere Embedsfærd tabte han Noget af denne
 Popularitet; thi baade er denne vanskeligere at bevare i høiere Stillinger, fordi
 Indringerne voge jo høiere Embedsmændene stige, Beværelserne ere vigtigere og mere
 mangfoldige, og fordi han selv, paa mange Maader miskjendt, satte mindre Pris
 paa Højagtelse. Men hvo der, Frønde eller Ven, kjendte Bedels ædle Sind og
 Karakter, hvo der havde Leilighed til at beundre hans mangfoldige Talenter og store
 Omær til at tilegne sig det Rette og Sande, bevarede sin Hoiagtelse og Kjærlighed
 for ham til Graven.

Grev Bedel tilbød sig selv at gjøre den vigtige, og paa den Tid farlige,
 Rejse til Danmark, og Tilbudet modtoges med Glæde af den norske Regerings-

1) En af hans bedste Venner var en af Christianias retsrafneste, men i sit Bæren simpelleste
 Kjemmand, der tilligemed ham var Medlem af Provsberings-Commissionen. Det var
 i Sandhed rørende at høre den retsløse Erik Thurmans varme Hengivenheds-
 Udringer om Bedel. Han var imidlertid langt fra at smigre Grevens, men han fore-
 stillede ham ofte alvorlig det Betænkkelige i hans Tilskjættelse af alle Betænkkeligheder,
 og sagde frit ud sin Mening om hvad de samtligen forhandlede i Fædrelandets Anlig-
 gender. Grevens hørte ham med en Godmodighed, der grændsede til Urværdighed.
 Under Forsatterens fast 40aarige Venneforhold til Bedel fandt aldrig nogen gjenfædig
 Misforstaaelse Sted, endstjont de vel stundom vare af forskjellige Meninger med Hensyn
 til Fædrelandets Stilling. Med Sandhed kan Forsatteren sige, at han aldrig noget
 Lieblit har været i Tvivl om Grevens redbelige Hensigter og fædrelandske Sind, ligesom
 Rigtigheden af hans politiske Anskuelse i Tidens Fylde betragtedes. Saa varm og
 usforfærdet Grevens var i sine egne Udringer og i sin egen Færd, saa megen Forsigtighed
 bragte han i sine Raad til sine Venner, og meer end engang har Forsatteren høret
 Virkningen af Grevens modererende Stemme, naar han for raast nærmede sig Rigets
 Forfatte under Krigenes Forviklinger. Dette Forhold var gjenfædig og forkyrrede
 aldrig det indbyrdes Venkab. De Beviser, som Grevens har givet Forsatteren paa
 trofast Venkab, som han aldrig fornægtede, hvor de mødtes, bevarer han i en taknemlig
 Erindring, som vil følge ham til Graven.

Sum, der som ovenfor meldt fandtes i Kasse, 150,000 Rd., vilde være aldeles utilstrækkelig til de fornødne militaire Operationer. Desuden vilde det blive nødvendigt at understøtte de Handlende, hvis Virksomhed paa engang afbrødes formedelst Krigen, uden at det var dem tilladt at inddrage deres Fonds i England. I samme Forlegenhed befandt sig Saugbrugs- og Bærts-Ciere og lignende Virksomhedsforstandere, som vilde blive nødsagede til at indstille deres Virksomhed, naar ei betimelig Hjælp ydedes dem, og dette maatte blive af uberegnelige Følger, fordi en stor Mængde Menninger derved maatte blive brodløse. Commissionen underrettede saaledes Collegiet om, at den, for ikke at spilde noget Dieblit, havde tilstrevet Dyrigheden i Agerhuus Stifts Kjøbstæder, at forsamle hvert Steds handlende Borgere, for at anmode disse om at udnævne en eller to Deputerede, som maatte befuldmægtiges til at møde i Christiania den 12te September, for med Commissionen at afhandle det Fornødne om Dyrrettelsen af et interimistisk Laane-Institut, der siden efter Omstændighederne kunde udvides til de øvrige Stifter. Ved dette Laane-Institut, hvis Sikkerhed deels skulde hvile paa Hypotheker, deels paa de Handlendes personlige Bedrøftighed, vilde Commissionen lade for det Første sætte i Circulation 600,000 Rd. i Bankobedler, som udstedtes af en dertil af den selv bestiftet Committee, og efter et Stempel, hvortil den besørgede Blader. Af denne Sum vilde den forbeholde sig $\frac{1}{3}$ Deel til Regjeringens Brug og offentlige Foranstaltninger, med Forpligtelse, at Laanet til en vis Tid efter Freden skulde worde igjen indløst med Courant-Sedler. For at træffe nærmere Aftale om denne eller lignende Foranstaltninger, benyttedes Greve Wedel-Jarlsbergs Tilbud at gjøre en Reise til Kolding, hvor Regjeringens Sæde da var.

Efter Regjerings-Commissionens Opfordring sammentraadte derefter Deputerede fra de forskjellige Kjøbstæder i Agerhuus Stift i Christiania, for at udtaste Planen til en Laane-Indretning for Norge, ved hvis Hjælp baade Staten og Private kunde aabnes Afgang til den fornødne Understøttelse under den nærværende Crisis. Laane-Indretningen kom i Stand; men det tillodes den ikke selv at udstede Sedler, ligesom den heller ikke blev et Middel for Staten til at reise Penge til dens egne Fornødenheder paa Privates Eiendomme. Regjeringen var endnu ikke tilbøielig til at tilstaae Norge nogen Selvstændighed i Pengevæsenet, og der gjordes med Grund Indvending af Handelsstanden imod, at Privates Eiendomme skulde benyttes som Midler til at redde Staten af dens Nød, medens de behøvede at raade over Eiendommenes fulde Værd, for at hjælpe sig i egen Forlegenhed. Den danske Regjering valgte de sædvanlige Midler, hvoraf den i lang Tid havde benyttet sig, for at komme Statskassens Forlegenhed og Finantsernes Underballance til Hjælp, nemlig Udstedelsen af flere Credit-Papirer. Der oprettedes en Hoved-Laane-Committee i Christiania, og denne fik Under-Committeer i de øvrige Stifter og mindre Districter, der fra den store Seddel-fabrik i Danmark forsynedes med de fornødne Midler. Under Navn af Assignationsbeviser ¹⁾ udfærdigedes saaledes et nyt Slags Bankobedler, der kun havde et andet Navn, men ingen fastere Grundvold at hvile paa end den øvrige, paa det løseste Fundament hvilende Seddelmasse. Hvad den danske Finantsbestyrelse i bedre Dage ²⁾ ikke havde Klogskab og Bestemthed nok til at udføre, det havde den i denne ødelæggende Krigs-Periode endnu mindre Kraft til at drive igjennem, og Pengevæsenets Befæstelse maatte overlades en kommende Tid. Der begyndte saaledes en ny og grundløs Seddel-fabrikation i Altona, som hver Dag under den uhyggelige Krig arbejdede paa, i Bund og Grund at ødelægge Rigernes Pengevæsen, og endte tilsidst med den sorgeligeste Forstyrrelse af alle indvortes borgerlige Forhold.

¹⁾ See Bilag No. 15.

²⁾ Under den gamle og oplyste, men i senere Aar svage Grev E. Schimmelmann. — Num. af J. Chr. Berg.]

„Ligesom Regjerings-Commissionen med megen Gyldetigsjorelse har igjennemgaaet den Samme af Deres Hoiwelbaarenhed under 22 November firdleden tilskillede Indberetning om Fremgangsmaaden af den Dem overdragne Commission angaaende Norges Proviantering, saavel som medfulgte tabellariste Forklaringer over de anskaffede Kornvarer og Levnetsmidler, samt til disses Transport fragtede Skibe, og Fortegnelsen over de i den Anledning af Deres Hoiwelbaarenhed havde Indtægter og Udgifter, saaledes opfylder nu Commissionen en behagelig Pligt ved at bevidne Deres Hoiwelbaarenhed sin oprigtige Erkjendtlighed, og afsægge Dem sin Tak saavel for den Velvillighed, hvormed De vaatog Dem en saa vigtig, og i Folge af Tidens Konjunkturer med ligesaa megen Fare som Anstrengelse forbunden Mission, som for den aarvaagne Hinglighed og Hurtighed, hvormed De under flere besværlige Reiser har udført samme.“

„Vi forene os Alle i det fælles Onste, at Udsaldet af Deres Anstrengelse maa som til, hvad Blauer, lagte med Sklogskab og udførte med Nidkjerhed, give Grund til at haabe; men under enhver Betragtning, og uafhængig af Tilfældene, ville Deres Hoiwelbaarenheds patriotiske Bestrævelser stedse vorde Dem en uomtvistelig Udkomst til Regjeringens Sjonsomhed og Fædrelandets Tak.“

Syvende Capitel.

Regjerings-Commissionens Virksomhed og vanskelige Hverv.

De Foranstaltninger, som Regjerings-Commissionen fandt fornødent at træffe til at freibringe et tilstrækkeligt Penge-Repræsentativ, og sørge for Norges Providering, var ikke de eneste, som beskæftigede den i denne farefulde Tid. Lufindfold andre Omstændigheder krævede dens Opmærksomhed og paalagde den Omsorg og Vagtselse. Her gave de skarpe Forholdsregler, som den danske Regjering i sin Færme over Englands Boldsfærd troede sig beseiet til at tage mod samme, Anledning til alvorlige Forestillinger, som den henvendte til den danske Konge selv i et Brev af 18de September¹⁾. I dette forudsætter Commissionen, at det ikke er Kongens Villie at humpalte alle engelske Eiendomme priidsømte i Norge, førend et saadant fiendtligt Skridt af den engelske Regjering var gjort. Den gjør opmærksom paa, at en saadan Priidsømmelse af engelske Effecter vilde være til aabenbar Glæde for Norge, da den vilde medføre Confiskationen af alle norske Effecter i England, der vare af langt større Værdi, end de engelske Eiendomme, som fandtes i Norge. Forestillingen blev imidlertid uden Frugter, da en Forordning under 9de September var udfommen, der indeholdt de før omtalte Bestemmelser angaaende Forholdet til England under den nærværende Krigstilstand. Strax efter udstedtes under 14de September et Reglement for Raperfarten og Briserens lovlige Baadømmelse.

Ved disse Bestemmelser afbrødes saaledes al Communication imellem Norge og England. De Skibe, som i England vare lagte under Embargo, bleve der condemnerede, og da alle de Skridt, som det engelske Ministerium gjorde for at indlede fiendelige Underhandlinger, vare blevne afviste, fik de engelske Krydsere i Nordsoen Ordre til at opbringe alle de danske og norske Fartøier, som fandtes der, og nu næstendels bestode i Kornskibe. Forgjæves gjorde den norske Regjerings-Commission et nyt Forsøg paa at stemme den danske Regjering til mildere Forholdsregler, og

¹⁾ See Bilag No. 18.

hane Bet til en Skibsfart, som gjennem neutrale Fartøier kunde vedligeholde Norges vigtigste Næringsdrift¹⁾). Ogsaa dette Forsøg mislykkes; de skarpe Love bleve givne for at hindre al Forbindelse med England, og strengt udførte. Regerings-Commissionen saa sig, formedelst disse skarpe Kongebud, nødt til at sætte sig ind i Anstuelser, som vare forbervelige for Norges Handel, og anvende den Npndighed, der var den overdragen, til at udføre dem. Enkelte af Norges Borgere viste sig uforstandigen virksomme til at befordre Landets Sperring, ved at henvende Regerings-Commissionens Opmærksomhed paa de Forsøg, som gjordes paa at indlede en simulret Handel med England igjennem neutrale Fartøier. Imidlertid stode disse Angivelser dog, kun af enkelte Handelsmænd, der ikke vare Udsibere, men Skibsredere, og altsaa ei kunde umiddelbart deeltage i denne Udsibning. Vi forklare os denne Udsærd deels af den Harme, som opfyldte Nordmandens Sind i de Dage over Englands voldsumme og for Norges Handel og indvortes Velvære saa forbervelige Udsærd, deels deraf, at offentlige Anliggender paa den Tid betragtedes fra en snævrere Synspunkt end under den senere frie Forsatning. Diet hæftede sig særdvanlig kun paa den Gjenstand, som laa nærmest ved egen Dør, og Borgeren var selbent i Stand til at overstue indtrufne Begivenheders Sammenhæng med det hele Samsunds Bedste. Derhos stod Nordmanden, i sine, ofte fiden gjentagne, høie Tanker om Fædrelandets Stilling og politiske Vægt, i den Forbindelse, at de fiendtlige Skridt, som Norge gjorde mod England, vilde saa meget forværre dette Lands Stilling, at det skulde bevæmme sig til en for de forenede nordiske Lande ærefuld Fred. Regering og Folk vare enige med hinanden i skjæve Anstuelser og ulgøse Forholdsregler.

Saaledes findes i Regerings-Commissionens Deliberations-Protokol en Forskilling af 16de December fra de Handlende i Tonsberg, hvori disse gjøre opmærksom paa „de mangfoldige Misbrug, der foregaae ved Udførselen af norske Producter fra Norge i Skibe under neutralt Flag.“ Især skulde det være Pappenburgere eller Kniphaufere, som indtog Ladninger paa Kysterne, og atter skulde være bestemte til England. Derhos forklarede de, at England efter alle Beretninger allerede nu leed Mangel paa Trævarer, og, udelukket fra Østersøen, skulde det blive aldeles berøvet denne uundværlige Artikel. Det var derfor efter deres Formening klart for alle Sagkyndige, hvor vigtig en Grund dette maatte blive for England til at indgaae Fred. Der var saaledes kun eet Middel til at bevirke dette, saavel som til at forebygge engelske Manufacturvarers Indsmugling her i Riget, og dette var: „aldeles at forbyde al Udsibning af Trævarer og norske Producter — det være til venstabelige, neutrale eller fiendtlige Magter — og ligeledes at forbyde al Indførsel af udenrigske Varer, af hvad Navn nævnes kan, naar undtages de første Nødvendighedsvarer til Livets Opbold. Uden denne Bestemmelse indsees intet Middel til at forebygge de utallige Misbrug og den nedrige Snighandel, som nu gaaer i Svang, — og saalænge denne vedvarer, vil vel England aldig eller aldrig bringes til den Yderlighed, som udfordres for at tvinge det til Fred.“ Saavidt kan et indstrænklet Overbly over politiske Forhold, skjæve Anstuelser og en ilde forskaet Patriotisme drive det! Og disse Raad udfløde fra en By, som ved flere Leiligheder under Krigen lagde et sandt patriotiskt Sind for Dagen. De gode Mænd glemte eller vidste ikke, at der under hine neutrale Flag dagligen gik Skibe fra Østersøen ladede med Trælast, under engelsk Convoi stilende til England²⁾, og at mægtigere Rationer, der stode i samme fiendtlige Forhold til England som Norge, tillode en hemmelig Forbindelse med dette

¹⁾ See Bilag No. 19.

²⁾ Enkelte af disse opbragtes til Norge, og et deriblandt, ladet med store Mæster, blev indbragt til Christianssand, men fritjendtes paa Grund af den Sætning „frit Skib gjør frit Gods.“ Fritjendelsen blev vel misbilliget af Regerings-Commissionen, ikke fordi det var fiendtlig Gods, men fordi Skibet førte Varer, som af Magterne indbyrdes ansaaes for Krigsfornödenheder og Contrabande.

Land. Fra Drammen opløstede sig paa samme Tid en Stemme i samme Anledning, der gjorde Regjerings-Commissionen opmærksom paa lignende saakalste Misbrug. Den samme Mand ¹⁾ gjorde siden sit Fædreland større Tjeneste ved, som Greve Wedels og Provideringens Agent i Gothenborg, deels at fremme Korn-Provideringens store Sag, deels befordre den Fart paa England, hvormod han nu irede.

Under disse Omstændigheder kunde Regjerings-Commissionen, naar den ikke kunde vilde overse Kongens Befalinger, ei blive virksom, men maatte gjøre strenge Undersøgelser om denne Handel og forankalte den hemmet. Der var desuden i Regjerings-Commissionens neppe meer end eet Medlem, som satte sig tilkørligen ind i disse Forhold, og paa hvis Raisonnement over Landets Stilling vi i ovenfor nævnte Breve, som af ham vare conciperede, have haft en Prøve. Prinds Christian August tog, som allerede berørt, især i Begyndelsen, liden Deel i Foranstaltninger fra Commissionens Side, som angik Handel og Bindstibeligbed; Grev Moltke satte sig ikke ind i denne ham fremmede Gjenstand, og Rosenkrantz's rebelige Sjæl var ham saaben for den bogstavelige Udtydning af sin Konges Willie. For saadan Overvægt maatte Falken altfaa vige, og hvie sine liberale Anskuelser under de strenge Kongebuds Ord ²⁾. Saaledes blev Wulfsberg, dengang Byfoged i Christiania, befalet at anfille den strengeste Undersøgelse, hvis Resultat blev, at denne begyndte Udftibning ved neutrale Skibe aldeles ophørte ³⁾. Wulfsbergs Fædrelandsfind var bekendt formedelst hans varme Iver for Unversitets-Sagen, og hans store Embedsdygtighed prøvedes i mange for Fædrelandet gavnligere Stats-Åreender end dette.

Rosenkrantz var saa samvittighedsfuld med Hensyn til at forhindre Udftibning af norske Producter gennem neutrale Skibe, hvoraf Jaa i Landet kunde hofte saa her Fordeel som han, at han overgav til Regjerings-Commissionen et Brev fra et cagelst Huus, som overbragtes ham af en preussisk Skipper, hvori han dertil opfordredes. Ved denne Leilighed erklærede han: „at han i dette som i ethvert Tilfælde skævede Alt, hvad der syntes at kunne sigte til at lægge Dække over hans Handlinger.“ Brevet ⁴⁾ blev tilligemed en Forestilling, hvori alle Omstændigheder vidtloftigen forklaredes, indsendt til Kronprindsen og hans Bestemmelse derom indhentet. Dog anbefalede Regjerings-Commissionen Skibenes Krigivelse, paa Grund af, at de vare ankomne til Norge for Forordningen af Ude December var udkommen, hvori strengeligen forbødes under haard Straf alt Samqvem fra norske Handlendes Side med Skibe, som kom fra de brittiske Der, Colonier og Besiddelser, eller paa deres Reiser havde anløbet samme. Efter et Par Maaneders Forløb saldt endelig kongelig Resolution i denne Sag, i Folge hvilken Skibene tillodes at afsaae; men Ladningerne blev udløstede, fordi der forestreves Skipperne saadanne Petingelser, som de ei kunde opfulde. I sit Brev i den Anledning tilfoier Kronprindsen, „at han ei kunde andet end bifalde Regjerings-Commissionens Fremgangsmaade med at stoppe fornævnte Skibes Afseiling, og med fuldeste Tilfredshed erkjender den Nærvaagenhed, hvormed Samme stræber at forebygge al Handel med Fienden, saavel directe som indirecte“ ⁵⁾.

¹⁾ Christoffer Hane i Drammen.

²⁾ Forfatteren, som i den Tid ofter besøgte Christiania, for at føre sin Sag for Regjerings-Commissionen, havde i sine Samtaler med Falken Leilighed til at overbevise sig om hans liberale Kristend og store Vnste at lette Virksomhedens tunge Skridt under Landets kritiske Stilling.

³⁾ Bilag W. [Byfoged Jacob Wulfsberg, der Næret efter blev Sorenstriver paa Eker og døde 1826, har efterladt sig en Samling af Afstriter af de ved ham udførte vigtigere offentlige Commissionens-Hverv m. v., hvilken Samling en af hans Eftermand, Dr. Sorenstriver G. P. Rasch, i 1858 velvilligen har afgivet til Rigsarchivet.]

⁴⁾ Ved dette Brev fulgte et andet af samme Art til Rjebmand Jørgen Hall i Porsgrund. [Forfatterens Broder.]

⁵⁾ En mærkelig Brevveksling mellem Rosenkrantz og Kronprindsen angaaende en Rjebmand i Lensberg, som blevstiltalt, fordi han i Anledning af en Verel havde sendt et Advisebrev til England, findes i Norske Samlinger (1850) I. 294—296 Noter.]

Saaledes gik en gunstig Leilighed tabt til at forbedre Norges ulykkelige Stilling ved en ustyldig, af alle de øvrige krigførende Magter tilladt, Handel med Fienden gennem Skibe med neutralt Flag, og vi have her atter et Beviis paa Kronprindsens strenge Hædelighed i at opfylde sine til Frankrige og Rusland indgangne Forpligtelser; men tillige paa hans upolitiske Færd, i Folge hvilken han valgte Forholdsregler, som ikke efterligedes af nogen af hans Allierede, ja neppe af Napoleon selv, og som paaførte hans ulykkelige Undersaatter saa store Lidelser. Dagligen seilede store Flaader af neutralt Magters Koffardi-Skibe¹⁾ — endog engelske Skibe under neutralt Flag — forbi Kjøbenhavns Red, som bragte Varer fra England til de østersøiske Havne, og fra disse igjen tilbage til England, endstjønt denne Handel i Folge offentlige Krigserklæringer var aldeles forbuden. Hvor langt anderledes vilde Norges Stilling have været, dersom den danske Regjering tidligere havde aabnet sine Dine i denne Henseende!

Et andet Forsøg til at indlede en gjensidig Udveksling af Skibe og Fanger blev ligesaa forgjæves senere gjort af Regjerings-Commissionen. En engelsk Captain Hamilton havde bemærkt sig udenfor Riisøer et Skib, der førtes af N. Simonsen, og som tilligemed Ladningen ansattes til en Værdi af 8 a 9000 Rd.; men Hamilton gav Simonsen fri, under Betingelse af, at han skulde udvirke Frihed for Mandflabet paa det udenfor Riisøer forliste Skib, Unity Smack. Commissionen bemærkede, at naar Hamiltons Dnske bevilgedes, „kunde dette maaskee blive en Bevæggrund for andre engelske Krydsere til en mere menneskelig Fremgangsmaade mod andre Koffardisarer, end den de sædvanligen vise.“ Den danske Regjering vilde ikke tillade denne Omveksling. Samme Skjebne havde et Forslag, som Regjerings-Commissionen under en senere Dato gjorde om, „at samtlige her i Fangerflab værende, og paa Bergstaden Kongeberg anholdte, storbritanniske Undersaatter ved et Parlamentair-Skib maatte vorde oversendte til England, deels for derved at løse en Deel af vore i engelsk Fangerflab under en haard Behandling sulkende Landsmænd, deels for at spare de store Besøftninger, som disse Fangers Underholdning og Bevogtning medtager.“ Commissionen oplyste, at disse brittiske Fangers Underholdning, foruden hvad Bevogtning ved militair Magt kostede, medtog aarligen en Sum af meer end 30,000 Rd., „og at denne Statskassens Behyrdselse endda bør henregnes blandt de mindste Uheld, til en Tid da den unyttige Fortæring af enhver Lunde Korn er et nationalt Tab.“ Den tilføiede, „at dens Borgerfølelse lider ved at see Undersaatter af en Regjering, der er Deres Majestæts Dødsfiende, fortære den Gode, hvorefter Landets betrængte Sønner sulte.“ Den oplyste, at 7000 af Danmark og Norges Undersaatter mishandlede i brittiske Fængsler, af hvilke en Deel kunde befries fra sine Lænker ved denne Ombytning. Commissionen indstillede saaledes, om det maatte anses passende med et Parlamentair-Skib, forsynet med Hans Majestæts aabne Brev, og fort af en dertil beordret Søofficer, at oversende de paa Bergstaden Kongeberg anholdte storbritanniske Undersaatter. Men den danske Konge vilde endnu ikke høre Foreskillingen af den Art, og der kan ikke gives noget større Beviis paa, hvor stor hans Forbittelse var over Englands voldsomme Angreb, og hvor meget han satte sit Haab til et heldigt Udfald af sine egne og sine Allieredes fiendtlige Anstregelser, end at han afviste ethvert Stridt, der havde et fredeligt Udseende, og enhver Tilnærmelse til England, medens Norge vaandede sig under Hungersnødens Elendighed og Følterne af standfede Næringsveie. Der er ingen Grund til at tvivle om den danske Konges Kjærlighed til det norske Folk, eller hans oprigtige

¹⁾ Disse Skibe gik sædvanligen under Pappenburgeres eller Kniphauseres Flag, men disse ubetydelige Landflaber maatte have været den europæiske Handels Dromlinger for at udfænde saa store Flaader. Engelske Skibe gik ofte under amerikansk Flag, men Kundom var det virkelige Amerikanere, og den amerikanske Regjering gjorde efter Freden store Fordringer paa Erstatning for disse Opbringelser, som mestendels maatte tilfredsstilles.

Uttraa efter at lindre dets Rød under Krigen; men nægtes kan det ikke, at flere af hans Foranstaltninger, og især hans afmægtige Trods mod en overlegen Fiende, værdimod hans stærkere Allieredes Exempel, stiede til det modsatte Raal¹⁾.

Iblandt de Byrder, som vare paalagte i denne ulykkelige Krig, og paahvilede Regjerings-Commissionen, hørte saaledes ogsaa de Foranstaltninger, som maatte træffes deels til Krigsfangernes fiktre Bevogtning, deels til deres Forpleining. Ved Krigen's Udbrud befandtes nogle engelske Skibe i norske Havne og nogle Reisende, som tilfældigvis opholdt sig i Landet, deels for at rygte Handelsreiser, deels for at see sig om i Norge. Deres Antal beløb sig omtrent til 200 — vist nok et unge Antal mod de flere Tusinder, der befandt sig som Fanger i England. Men i et Land, hvor Mangelen paa Levnedsmidler var saa stor, søltes enhver Forsøgelse af Proviantingens Byrder. For at formindste Udgiften af Vagtholdet paa den ene Side, og tillige give de ulykkelige Fanger en større Frihed til at bevæge sig i fri Luft i Omkredsen af Byen, bestemtes Kongsborg til deres Opholdssted. Der var ogsaa, under den daglige formindstede Folkemængde formedelst Bergværksdriftens Indskrænkning, den største Overflod af Huustrum saavel som let Udgang til Brændsel. Til Underholdning for disse Fanger bestemtes efter deres borgerlige Stilling fra 48 St. — som i meget enkelte Tilfælde sørgedes til 72 St. — til 24 St. dagligen. Imidlertid findes idelige Klager fra Fangerens Side over Utilfredsommeligheden af deres Underholdning, og det blev dem derfor tilladt gennem Connectioner deels i Norge deels i Sverige at forbedre deres Stilling ved Tilflugt af egne Midler. Nogle af de engelske Fanger befandt sig saa vel under deres Fangenskab i Norge, at de giftede sig og sloge sig ned her. Der sørgedes eienlystigen hos Regjerings-Commissionen Uttraa efter at lindre disse Fangers Skjebne saa meget det stod i dens Magt, saavel i følge den Humanitets og Menneskeligheds Aand, som herseede blandt dens Medlemmer, som af Politisk, for ved en god Behandling af engelske Fanger at berede vor Laidsmænd i England den samme Skjebne og lette Udgang til Fange-Udvevling. I alle Tilfælde bleve de saa engelske Fanger langt menneskeligere behandlede i Norge end de Norske i England, hvor Fangerne indsluttedes i saarlidte Prisonskibe under en maadelig Forpleining, eller fordeelttes i det Indre af Landet i smaa Byer, hvor deres Skjebne var forskjellig efter som Lykens Lod traf dem. Det lykkedes imidlertid enkelte menneskeljærlige Privatmænd i England ogsaa at lindre norske Fangers ublidte Aar og endog at forhjælpe dem til Flugt fra Fangenskabet, men de Nordmænd, som befandt sig i engelske Prisonskibe, omtale mestendeels deres Fangenskab i England

¹⁾ Et Forsøg, som fra den engelske Regjerings Side blev gjort paa en Udvevling af begge krigsførende Magters Fanger, afviste ogsaa af Regjerings-Commissionen, rimeligvis fordi den kjendte Kongen af Danmarks Utilbøielighed til at indlade sig i fredelig Underhandling med England. Skibsfører Povel Lund fra Drammen blev nemlig 1807 i August Maaned opdragt til England, hans Skib condeunnet og solgt, og han selv som Krigsfange sendt til Reading. Gjennem gode Anbefalinger fra Venner i London stiftede han sig anseete Mænds Deeltagelse paa det Sted, hvor han som Fange opholdt sig, og fik ved disses Indflydelse paa Lord Sidmouth og Canning sin Frihed. Denne Leilighed benyttede Canning til at gjøre den norske Regjerung et Forslag til Udvevling, som sørgjæves var gjort den danske. Men denne Mission paadrog Lund stor Ulempe. Han blev, som mistænt for at have staaet i utilladelige Forbindelser i England, arresteret, tildeels behandlet som Forbryder, og først efter 7 Ugers Forløb fritaget under Forpligtelse, at han ingen Negret maatte søge for den ham tilføiede Ulempe, ligesom intet Ansvar stulde paahvile Kongen formedelst denne mod Lund anlagte Sag. En af Regjerings-Commissionens agtværdigste og humaneste Medlemmer benyttede sig ved denne Leilighed af Udtryk, som vise hvor vidt Jæren for at udføre endog antydigen strenge Kongebud kan drives. Han paastod nemlig, „at om han alene havde haft at sæde Dom i Lunds Sag, vilde denne have mistet sit Hoved“ — og det blot fordi han havde overdragt et Forslag fra England, der aabenbart stiede til Norges Bedste! Mærkværdigt er i denne Henseende et Forsøg, som blev optaget paa Agerhusens Fæstning den 27de Maa 1808. [Ved Igl. Resol. af 28de August 1808 bifaldtes, at Lund fuldstændig var fritsendt.]

Regjerings-Commissionens Arbejds-Tid fandt i denne Henseende den heldigste Sammenfatning Sted af en systematisk, fra Statshuusholdningens rene Principer hentet, Strenghed og en human Mildhed, som modererede hin, og da denne lykkelige Blanding var tilfede strax i Begyndelsen af Regjerings-Commissionens Virksomhed, bestemtes derved dens Charakter, og vedligeholdtes saalænge dens ansvarfulde og værdifulde Stilling varede.

Ottende Capitel.

Norges Kornforsyning overtages af Staten.

Ligesom de Stridt, som i Danmark gjordes i Anledning af Englands voldsomme og voldsomme Overfald, mere bestemtes af en naturlig Harme over Fiendens Uretfærdighed, end et roligt Hensyn til Landets sande Stilling og smaa Midler, saa var den danske Regjering ogsaa mindre heldig i sine Bestræbelser for Norges Kornforsyning. Vi have ovenfor seet, at den lod det første bekvemme Dieblit efter Krigens Udbrud til at indlede et fredeligt Handels-Samqvem mellem England og Norge og en tryk Kornfart mellem Frændestaterne ubenyttet gaae forbi, og vi have tilføjet, at den danske Regjering formede sig de stedfundne Omstændigheder var vel befoiet til i Begyndelsen at overtage Provideringen og gjøre den til en Statsfag. Men kun den haarde Nød kunde tvinge Staten til at give Kornhandelen denne i sig selv naturlige Retning. Det var isøvrigt meest overeensstemmende med Statsklogskab, at underkøtte den private Kornforsyning ved Siden af den offentlige, for jo før jo heller at give den en for alle Parter mere hensigtsvarende Gang. Men den danske Regjering synes strax fra Begyndelsen af ikke at have valgt de rette Midler, og i det den gjorde Kornforsyningen strax hartad udelukkende til en Statsfag, lagde den Hindringer i Veien for den private Kornforsyning. Derved opstod Misgreb, der ledede til Kornspilde, Slaphed i Kornforsyningen og stigende Kornpriser, ligesom derved Prinsernes Udeleggelse fremstjændedes. Saaledes forankaltede Staten Udsjøb af Korn i de nordlige Provindser af Jylland, hvorved Kornet steg i en kort Tid meer end 50 pCt. paa de Steder, hvorfra Korn lettest kunde overføres til Norge, og hvor den private Kornhandel paa den Tid var livligst. Aalborg var før og under Krigen et vigtigere Kornammer for Norge, end det siden har været, og mellem de Nordstrandske Havne var under Krigen den livligste Fart paa Norge, som førtes for en stor Deel med norske Farloster. Fast alle Smaafarstoier løbe i den Kanal. Denne Stigen i Priserne var saa meget mærkeligere, som Bengenes Værd i de første Aaeneder af Krigen endnu ei var falden; men Courfen snarere forbedredes end forværedes¹⁾. Det vilde derimod — og derpaa gjorde Privatmænd i Norge de offentlige Autoriteter opmærksom — have været en let Sag, ved Kyffarere at forsende Korn fra det sydlige Danmark til det nordlige, og saaledes forhindre Priserne Stigen til Udvæls for den norske Consument. Ved Privates Farstoier i Danmark lod dette

¹⁾ Nathanson viser i sit ovennævnte Skrift om Danmarks Statshuusholdning, S. 132, at Karfagen dertil var deels den store Mængde kinesiske og østindiske Varer, som ved Krigens Udbrud fandtes i Kjøbenhavn, hvis Værd steg ved Napoleons Forbud, deels den Mængde Sølvs og Guld, der var indkommet i Landet for Korn, som 1806 og 1807 førtes til Preussen, og at Englænderne satte meget Guld i Omløb efter Kjøbenhavns Erobring.

sig ei let gjøre; thi de danske Staber bortstræmmedes snart fra Kattegattet. For at alle sig Partier til Overtarten lod den danske Regjering, saavelsom Regjerings-Commissionen, de Stibe, som den for sin Regning fragtede til Korntransport, assurere for Opbringelse, og da denne Foranstaltning ikke udstrakte til den private Kornart, vilde denne saa godt som have standset i de første Høstmaaneder, da Kornforsyningen er vigtigst, naar ikke Thygeson, som for fortalt, paa egen Haand, kjønt uden at Foranstaltningen af den norske Regjering gjordes gyldig, havde ubvidet Assurancen ogsaa til Private. Det var og en stor Gindring for Privates Kornart, at ingen Assurance her i Landet gaves for Søskade ^h, som Skibene i den Tid mere end ellers vare udsatte for, da de maatte benytte Storm og Uveir, for at undgaae Sjædens Forsølgelse. Fremmede Assurance-Selskaber krævede Præmier, som Kornhandlerne ei kunde betale, og formedelst Correspondentens Vanskelighed var Udgangen til at tegne Assurance udenfor Norge saa godt som spærret. Den danske Regjering forbedrede vel, efter nogle Maaneders Forløb, denne Mangel, og tillod Forsikring for Kornstibe og Kornladninger; men et belevigt Diebstil var forsvundet, og Kornforsyningen kunde den Høst ei blive fuldstændig. Den norske Regjering vilde vi ikke anklage, fordi den ikke paa egen Haand oprettede en saadan Forsikrings-Kassalt, hvoraf let kunde flyde stort Tab for Statskassen. Vi have ovenfor seet, hvor meget den indskrænktes i sin Virksomhed af de danske Collegier, og hvorlunde her af dens Forslag til at forbedre Landets Stilling forkastedes. Den saae Udgiftene dagligen forøges, Indtægterne formindstes, og maatte frygte for en Udgift, der saa betænkeligen kunde forværre Statskassens Tilstand. Frygten for Ansvar var maaker ogsaa hos Commissionen mindre grundet; thi omendkjønt Ansvarligheden var udtrykt i strenge Bekæmnelser, var den danske Regjering ingentunde tilbøielig til en høghævelig Fortolkning af disse.

Formedelst disse Feiltrin, som strax i denne farlige Kornarts Begyndelse blede begyngne, til Kornforsyningen en uhenkigtsmæssig og uheldig Charakter. Den tabte den omhyggelige Pleie, som Privatmand i en langt høiere Grad yder sine Antiggender ad Staten; thi Privatmand søger sit Maal paa den meest sparsommelige Maade, og hans Narvaagenhed for sin egen Fordeel lærer ham at finde de meest passende Midler. Denne Forsynlighed er dobbelt fornøden, hvor det gjælder Kornværr, som let forvansktes, og en Handel, der kræver en rask Omsætning fra Haand til Haand, for at kunne fornye en Speculation, der fordrer store Capitaler, og i den Tid da Hungerenoden kjaerer for Øren giver lidet Udbytte, fordi der heste Klager og Laarer ved Fordelen. Med denne offentlige Forsyning vare flere Ulemper forbundne, som kjaerrede Kornet, kjaerrede Hungersnøden, og gav Kornhandelen selv en unaturlig Aetning. Den i Danmark oprettede Proviverings-Commission samlede sine Forraad i store Qvæntiteter paa engang, hvorved Prisen, som ovenfor bemærket, betydeligen stækte. Saasnart den danske Regjering bestemte sig til at paatage sig Kornforsyningens Omsorg, forbandt den dermed Korn-Udskrivning i Danmark, for at have paa rede Haand det Kornforraad, som skulde oversendes til Norge. Derved uddroges den første Deel af det Korn, som førtes til Torvs til Salg, fra de sædvanlige Omsætnings-Kanaler, og den første umiddelbare Følge deraf var Kornets Stigen i Pris, til Lidelse baade for den norske og danske Consument, der ei var Landmand ^h). Kjørgens Forværret senere hen, under Danmarks tiltagende Finantsnød, understøttede

^h) [Denne var et Privilegium for Kjøbenhavn; se Decret 1 Juli 1746, § 1. — Anm. af J. Chr. Berg.]

^h) Strax efter Krigen's Udbrud contraherede Forfatteren med et af Aalborgs betydeligste Handelsbuse om et stort Parti Korn, men da Leverancen skulde stee, kunde den ei fuldbyrdes, fordi deels Kornet var vanstelligt at faae, deels Leverandøren ei uden sin Ruin kunde opfylde Contracten. Det var ikke et slet Aar, men Kornets Forsvinden paa Torvet formedelst Udskrivningen, der foranledigede denne Mangel paa Korn i private Hænder.

troligen denne Kornpriseres nominelle Stigen, og begge National-Ulykker svede den sorgeligste Besejring paa hinanden. Disse store Samlinger af Kornvarer magasineredes med store Besøftninger, og behandlede skundom med Stjødsløshed, skundom med Underslæb. Store Masser af Penge maatte paa eengang staves tilveie, og dertil havde Regjeringen ingen anden Udvei end en forøget Seddel-Udstedelse. De store Tratter, som i den Anledning udstedtes paa de i Danmark oprettede Bøsskontorer, Bankkontorets uheldige og tildeels af ukyndige Hænder levede Omsætninger¹⁾, bidroge meget til Coursens Forværring og en stærk Stigen af Kornets nominelle Priser. Store Misbrug fandt undertiden Sted ved Kornleverancen fra de offentlige Magasiner i Danmark selv, til Landmandens Stæde, som skulde levere Kornet, og Korn-Udskrivningen var sædvanligen saa stor, at den danske Landmand kun i indskrænket Grad kunde søge Bederlag derfor paa Salgtorvet; thi han havde lidet at sælge, efterat Skattehornet var betalt. Flere af de Embedsmænd i Danmark, gennem hvis Hænder Kornleverancen gik, især Amtsforvalterne, berigede sig ved denne Forretning. De modtog Skattehornet af Kornproducenterne i et større Maal, og indskibede det i Fartsier, der gik til Norge, i det lovbestemte²⁾. Det er desuden begribeligt, at der paa den offentlige Bei slødes langt mere med Kornet selv, og spares mindre paa alle mellemliggende Udgifter, end paa den private. Det vil ikke være let at beregne, hvormegret Korn der fordærvedes af Muggenhed og Barme ved en lang Helliggen i Danmark og Norge, hvor meget der saldt igjennem Commisfariers Fingre paa begge Stæder, førend det kom til den sidste Consument, og hvor meget Overførselen og Korn-Uddelingen fordyredes ved Anvendelsen af uhenigtsmæssige Midler. Uheldig vilde den norske Kornhandler have været, naar han skulde have drevet sin Kornhandel paa denne kostbare Bei. Men under disse Omskændigheder forsvandt saa godt som al privat Kornhandel; thi Kornhandleren kunde sjældent optræde ved Siden af saa mægtige, og i Midlernes Anvendelse saa ligeegyldige Concurrenter³⁾. Desuden maatte Regjeringen under Landets nedtrykte Forfatning ofte tilskaae Betingelser ved Salget, som ikke kunde gives af Private, og maatte med Hensyn til Priis og Betingelser rette sig efter Consumentens Evne til at kjøbe og betale. Privatmanden maatte hurtigen have sine udlagte Penge tilbage for at anvende dem i nye Omsætninger.

Det er let at indsee, hvor meget den indvortes Handel og Bindlibelighed maatte lide ved denne Kornvarernes Forvanskning og Kornhandelens Forandring under Krigen. Dertil kom, at Kornets høje stigende Priis fordrev Kornhandlerne fra Markedet, thi der kunde i hine Ulykkens Dage ingen Fordeel gjøres uden Landsmænds Uvillie og Forsølgelse, og kun de bleve tilbage paa Kornforsyningens Marked, som vare nødte til at staae Korn til Uddeling i en vidløstlig Virketreds. Ikke den høieste Wiisdom kunde lede denne Sag i Statens Haand til det rette Maal; men Uddelingen maatte staae efter en løs Rundskab, Andres Anbefaling, Barmhjertighedens mislige Bintl,

¹⁾ Nathanson Klager i ovenfor citerede Bøss S. 135 over, „at Bankkontoret i Kjøbenhavn solgte paa Børsen langsigtede Begler paa Bankkontoret i Altona, og indlød sig i kostbare og bagvendte Begel-Operationer, der desuden bleve saa gaauche udført af Kontorets Directeur, Ilyngesen, at Finantierens Forlegenhed maatte blive siensynlig for Eubver.“

²⁾ Saaledes sit Forfatteren anvist paa et af Danmarks store offentlige Magasiner 2000 Tønder Byg, ved hvis Indskibning han selv var overværende. Han forandrede ikke lidet, da Indskibningen standsede, efterat 1800 Tønder vare indskibede, og han henvendte sig i den Anledning til Amtsforvalteren for at faae det manglende Qvantum udfyldt. „Derjom De ved Skibets Ankomst til Norge, spærede han, ikke har Deres fulde 2000 Tønder, saa har De at henvende Dem til mig.“ — Saa stede det; Skibet udløste 2000 Tønder, og Skattebønderne havde saaledes maattet stille 200 Tønder Byg i Amtsforvalterens Lomme gennem et stort Overmaal.

³⁾ Imidlertid solgte Privatmand sit Korn som oftest ikke dyrere end Staten, og kunde gjøre det; thi hans Udgifter vare i flere Henseender mindre. Priserne paa Forfatterens Kornmagasiner vare som oftest lavere end paa Statens.

der Bekommandes usforfaanede Fordringer. Staten led saaledes paa den ene Gaand a directe Tab ved Udsalget, paa den anden et indirecte ved standsede Kæringsveie, Omsættningens og den industrielle Virksomheds Forvirring.

I andre Henseender lagdes Hindringer i Veien for den private Kornart, som isættede Privatmands Villie og Evne til at inblade sig i disse paa den Tid farlige Handelsforetagender. Da Vinterens Strengthed bortjog de fiendtlige Krydsere fra de nordste Bænde, og gavede vore egne, til alle Farer paa Havet hærvede Esmænd et frit Raaderum, lagdes i Danmark selv Beslag paa de norske Kornskibe, som søgte sydlige Havne. I Begyndelsen af Aaret 1808 stede Overforselen af franske og spanske Tropper fra Jylland til Fyen og Sjælland, for at udføre paatænte, men aldrig udførte, Krigs-Operationer mod Sverige, og til at besørge denne Overførsel atvæges alle norske, saavelsom danske Fartøier, der vare bekvemme dertil og befandt sig saa langt syd paa Danmark, som Aarhus¹⁾. Denne Anmasselse af vore Kornfartøier paa en Tid, da Fare for Opbringelse var mindst, og Roden i Norge stor, opvakte nogen Misnøie i Norge, og stal Forfatteren slutte fra sig selv til Andre, var denne Emdaning af de betænkelige Følger.

Snart maatte imidlertid den danske Regjering bestemme sig til at forskifte alle de Skibe, som anvendtes i Kornarten, og de Kornladninger, som førtes tilbage med dem. Den danske Regjering indsaa, at dens Kraft, svækket ved Krig og et forstyrret Finantsvæsen, ikke var tilstrækkelig til at forsyne hele Norge med Korn, og at den private Kraft maatte sættes i Bevægelse, saavelsom den offentlige, for at naae dette store Maal. Men de foreskrevne Betingelser vare strenge, og Fortolkningen deraf ikke altid liberal. Bisseligen var den danske Bestyrelse i den største Forlegenhed, og det var vanskelig at finde den rette Middevei. Krigen var en Landeplage, som nedbøiede det ganske Land, og de Foranstaltninger, som bleve truffene for at lindre den deraf ihændende Nød, lagdes billigens paa den hele Folkemasse i en almindelig Stat; men under disse forsøgede Udgifter, ved Siden af den egentlige Krigs-Udstyr og formindskede Stats-Indtægter, forværredes Finants- og Vengevæsenet alt meer og meer, hvoraf de betænkelige Følger vare at befrygte. Den svage Stat maatte saaledes indskrænke sine Udgifter saavidt den kunde, og søge at lægge en mulig Erstatning ved Siden af den gjorte Opofrelse. Det viste sig, at den danske Stat senere hen, ogsaa i andre Understøttelser til Virksomhedens Fremme i Norge, tilegnede sig den Grundsætning, som Rutighed at sætte Fordeel og Tab i Ligevægt. Saaledes kunde der vel neppe gjøres nogen grundet Indvending mod Assurance-Præmien selv, hvor høi den end var; men vel mod den forskjellige Maade, hvorpaa Foranstaltningen fortolkedes paa de forskjellige Tidbøder, saavelsom den ubestemte Tidsfrist for Assurance, afveelt i andre Terminer. Dermed forvoldtes dels indvillige Discussioner imellem vedkommende Autoriteter og de private Kornspeculanter, der tegnede Assurance, dels svækkedes den Opmuntring til Kornart, som var Hensigten deraf. Derhos maa det tiltaales, at den danske Regjering stedse gav den liberale Fortolkning Indgang, naar den troede at have for sig rebelig findede, og for den gode Sag ivrige Mænd, ligesom den norske Regjerings-Commission, under samme Forudsætning altid søgte ved sin Ubefaling at frembringe et liberalt Afgjør²⁾. Regjerings-Commissionen havde under disse Forhold

¹⁾ Forfatteren havde, efter flere Ansøgninger og vidtloftig Correspondens med Rentekammeret og Regjerings-Commissionen, omsider faaet Tilladelse til at kjøbe Korn i Sjælland, og under kongelig Assurance sendt 2de Fartøier afsted til Afhentelse. Men neppe vare de ankomne til deres Bestemmelse i Sjælland, før de bleve trængte til denne Troppes-Transport, hvorved de forsinkedes saa meget, at Nordsejen og Kattegat paa ny fyldtes med Krydsere. Det ene vovede sig ei paa Hjemveien før langt senere, det andet saldt paa Tilbageveien i fiendtlig Bøld.

²⁾ Forfatteren, som i sin Provvedings-Omsorg under Krigen var i mange vanskelige og kritiske Stillingen, og førte en alvorlig Correspondens med danske og norske Autoriteter, opnaaede altid det Resultat, som han burde vente.

en vanskelig Stilling. Hovedsagligen strømmede til den Ansøgninger, affattede i de ynkeligste Klager over Brødmangel, om Hjælp af de offentlige Magasiner, og endog flere af de Mænd, hvis Stilling, som Forstandere for en stor Virksomhed, opmuntrede til en selvstændig Kornforsyning, lagde Hænderne i Skjebet, og lodde sig række den fornødne Hjælp af Statens Forraad. Især var Østlandet i Krigens første to Aar ofte i stor Nød. Der dannedes vel, strax i Begyndelsen af Krigen, nogle Associationer til Korn=Indkjøb; men Udbyttet deraf var ikke saa stort som paa Vestlandet. Det var først da Licence=Hæften begyndte, at Korn=Speculationen der vaagne i det Store med Kraften til at udføre den. Imidlertid organiseredes af daværende Amtmand i Bratsberg Amt, siden Statsholder, Lovensfjeld, uden Opfordring eller Autorisation, en Proviverings=Commission for Amtet, som bestod af Justitsraad Benson, Raadmand, siden Etatsraad, Wall, Kjobmændene D. Cappelen og Jørgen Wright, og som Casferer Inspecteur Heuch. Lovensfjelds Virksomhed som Amtmand staaer i deres levende Erindring, som dertil vare Bidner, og Regjerings=Commissionens Protokol bærer Bidne om hans Nærvaagenhed for Amtets Interesse, og hans Omsoerg for at lindre dets Nød under vanskelige Omstændigheder. Med intet Amt havde Regjerings=Commissionen en saa levende Brevvevling som med dette. Ved hine Mænds Credit, og med stor Bøve af egen Formue bragtes store Partier Kornvarer over Søet, ikke alene til Lindring for Amtet men og for andre Districter. Dens Virksomhed opvakte Statens Opmærksomhed, hvorved den fik offentlig Autoritet, og understøttedes af vedkommende Regjeringens Agenter baade i Danmark og Norge. „Bratsberg Amts daværende Amtmand — siger Lovensfjeld — kan ikke tilbagekalde i sin Erindring hiin Nødsels=Periode uden med dyb Høiagtelse og Erkjendtlighed at erindre de nævnte Hædermænd, som ulænnede med ham deelte Bekymringer og Anstrengelser til Lindring af lidende Medmenneskers Nød“¹⁾.

Norge har ofte af danske Forfattere maattet høre, hvor store Offere dets Brovdering forvoldte Danmark, og hvor meget disse bidroge til Nationalgjældens Forøgelse og Bengevæsnets Forvirring. Offerets Storhed nægtes ikke, men Norge leed derved i en høiere Grad end Danmark, og formeblst uloge Forankaltninger og en ubelig Politit, forenet med en eenfaldig Haardnakenhed i at forfølge fiendtlige Forankaltninger, forstørredes Opfølsen utilbørligen. Norge var Danmarks Statsfrænde, det bar sine Ulemper af Forbindelsen under en Krigstilstand saavel som Danmark, men det bør ikke bære Bøgen af Bidførelser, hvori det ingen Deel havde, men som Norge taalte uden Knur, og med større Haab om en bedre Fremtid end Misfornoieelse med det Nærværende. Man kan neppe i Danmark gjøre sig Begreb om de Lidelser og Bekymringer, som Mangel paa Livets første Fornødenheder og Omsoerg for at tilveiebringe dem, i de to første Krigens Aar i Norge forvoldte. Fra dette mørke Lidsrum vender hver Nordmand, som har oplevet dette, gjerne sit Die.

Imidlertid gled Krigens første Vinter hen, uden at Glendighed og Nød viste sig i den Grad som senere hen. Den under en fordeelig Handel samlede Vælskand var endnu ei forvunden, den rige Høst forsynede Landets Kornegne med de fornødne Fødemidler, de i Skovegnene paa gammel Viis fyldte Fædebuere vare ikke udtømte, og Bekkstens Beboere skyldte deres Nød og deres Stiftamtmands kloge og raske Forankaltning, at endnu ingen Nød der sporedes. De mere vestlige og nordlige Egne synes, hverken i denne eller den paafølgende Vinter at have gennemgaaet saa store Lidelser som den øvrige Deel af Norge. Besten for Næstet stimede netop i denne Vinter Silden, som i flere Aar havde vendt sig mod Sverige, til Norges Kyst, og foranledigede der en Virksomhed, som bidrog meget til Indbyggernes Underholdning. En mere kortvarig og mindre grundig Understøttelse gav Kaperarten, som i nogen

¹⁾ En af disse Hædermænd, Jørgen Wright, en af Egnens reffindigste, vlyste og meest fædrelandskjænde Borgere, paadrog sig under disse Anstrengelser en Sygdom, der kostede ham Livet.

Id deres med stort Held paa den Deel af Norges Kyster, der ei tog synderlig Deel i Fisseriet. Thronhjems Stift var den første Vinter efter Krigen Udbrud saa ugenlunde forsynet med Korn, at Regjerings-Commissionen behøvede mindre at henvende sig til Providerings-Omsorg paa denne Deel af Landet. Bergens Stift led ogsaa mindre, ligesom der overhovedet i de Egne, hvor Fisseriet er Hovednæring, under Krigen fandtes forholdsmaessig mindre Mangel paa Levnetsmidler end ellers i Landet, deels fordi deres Indbyggere vedbleve sine vante Næringsfysler, og, om endog Uffætningen til Udlandet aftog, forogedes saa meget meer den indenlandske, deels fordi det umiddelbare Forraad af Levnetsmidler var større. Lørfisken, naar den vel bankes og behandles, er et af Brødetts bedste Erstatningsmidler, som under Krigen udbredtes til meer og meer. Den fandtes paa alle Magasiner, og optoges endog, naar Korn var vanskelig at faae, som en Hoved-Artikel iblandt Armeens Mynd-Provisioner. Detuden aabnedes en Kornfart mellem Archangel og de nordlige Egne af Norge, der fæstnede disse med betydelige Partier Rug, som der er den vigtigste Kornsort. I det nordlige og vestlige Norge fremtræder Rug og Byg som den almindeligste Kornsort endog i de mindre Formuendes Huusholdning, medens Havren er det i de østlige. I den henseende lettedes Regjerings-Commissionens Omsorg meget ved Consul Brust's virksomme Bistand til Indkjøb af Korn i Archangel, ligesom det og synes, at Norge ved denne Leilighed nød godt af Ruslands midt under Krigen temmelig livlige Handels-Commercen med England. Skibe fyldte med russiske Varer, som vare indtagne i Ruslands nordlige og østlige Provindser, convoieredes af det samme Englands Orlogsskibsvæsen, mod hvilket Rusland havde erklæret en bitter Krig. De russiske Skibe bragte haledes uansættede mange Ladninger til Bodø, og norske Skibe nød godt af samme værdifulde Forbindelse. Men Danmark skulde endnu betale flere Lørepenge ved Næringsløshed, Handelsstandsning og Hungerensnød i Norge, før det lærte at blande Krigen og Fredens Sysler med hverandre. Den første Contract om Kornvarer for Norges Regning, som Consul Brust indgik med Kjøbmand i Archangel, lød paa 2000 Tønder Rug, og Indkjøbet fortsattes siden¹⁾.

Niende Capitel.

Thronskifte. Eilbageblik.

Den 13de Marts 1808 døde Danmarks og Norges Konge Christian den VIIe i en Alder af 59 Aar, og det er alene formedelt Landets Stilling under hans Regjering og de i samme indtrufne Begivenheder, at Historien kan give hans Kongebane en Betydning, som den ingenlunde kan tillægge hans Personlighed. Denne meer udlevede og gamle Monark havde lidt ved hovedfuls at forflyttedes fra sin gamle Rede paa Nøbenhavn's Slot da Krigen begyndte, og ved den forandrede Levemaade ved sit nye Hof; men hans Død forandrede Intet i Rigernes Stilling og Regjeringens Fremgangsmaade. Kronen blev sat paa Frederik den VIes Hoved; men det styrende Element havde siden 1788²⁾ været i hans Haand. Med Rette kaldes Christian den VIIe i de forenede Rigers Historie Fredens Konge; thi efter en langvarig Fred

¹⁾ [Om Norges Forsyning fra Archangel se ved Kronprindsen til Prinds Christian August 12te Decbr. 1807. Norske Samlinger (1860) I. 292.]

²⁾ Egentligen allerede siden 14de April 1784.

bane Bei til en Skibsfart, som gjennem neutrale Fartøier kunde vedligeholde Norges vigtigste Hæningsdrift¹⁾). Ogfaa dette Forsøg mislykkes; de stærpeste Love bleve givne for at hindre al Forbindelse med England, og strengt udførte. Regjerings-Commissionen saa sig, formedelst disse stærpe Kongebud, nødt til at sætte sig ind i Anskuelse, som vare fordærlige for Norges Handel, og anvende den Myndighed, der var den overdraget, til at udføre dem. Enkelte af Norges Borgere viste sig uforstandigen virksomme til at befordre Landets Sperring, ved at henvende Regjerings-Commissionens Opmærksomhed paa de Forsøg, som gjordes paa at indlede en simulereet Handel med England igjennem neutrale Fartøier. Imidlertid stode disse Angivelser dog kun af enkelte Handelsmænd, der ikke vare Udfiskere, men Skibsredere, og altsaa ei kunde umiddelbart deeltage i denne Udskibning. Vi forklare os denne Afsærd deels af den Harme, som opfyldte Nordmandens Sind i de Dage over Englands voldsumme og for Norges Handel og indvortes Velvære saa fordærlige Afsærd, deels deraf, at offentlige Anliggender paa den Tid betragtedes fra en snævrere Synspunkt end under den senere frie Forfatning. Diet hæftede sig sædvanligen kun paa den Gjenstand, som laa nærmest ved egen Dør, og Borgeren var sjældent i Stand til at overflue indtrufne Begivenheders Sammenhæng med det hele Samfundets Bedste. Derhos stod Nordmanden, i sine, ofte siden gjentagne, høie Taaler om Fædrelandets Stilling og politiske Vægt, i den Forblindelse, at de fiendtlige Strid, som Norge gjorde mod England, vilde faa meget forværre dette Lands Stilling, at det skulde bekvemme sig til en for de forenede nordiske Lande ærefuld Fred. Regjering og Folk vare enige med hinanden i skjære Anskuelse og ulloge Forholdsregler.

Saaledes findes i Regjerings-Commissionens Deliberations-Protokol en Forestilling af 16de December fra de Handlende i Lønsberg, hvori disse gjøre opmærksom paa „de mangfoldige Misbrug, der foregaa ved Udførselen af norske Producter fra Norge i Skibe under neutralt Flag.“ I sær skulde det være Pappenburgere eller Kniphsætere, som indtog Ladninger paa Kyterne, og atter skulde være bestemte til England. Derhos forklarede de, at England efter alle Beretninger allerede nu leed Mangel paa Trævarer, og, udelukket fra Østersøen, skulde det blive aldeles berøvet denne uundværlige Artikel. Det var derfor efter deres Formening klart for alle Sagkyndige, hvor vigtig en Grund dette maatte blive for England til at indgaae Fred. Der var saaledes kun eet Middel til at bevirke dette, saavelsom til at forebygge engelske Manufacturvarers Indsmugling her i Riget, og dette var: „aldeles at forbyde al Udskibning af Trævarer og norske Producter — det være til vensfabelige, neutrale eller fiendtlige Magter — og ligeledes at forbyde al Indførsel af udenrigske Varer, af hvad Navn nævnes kan, naar undtages de første Nødvendighedsvarer til Livets Ophold. Uden denne Bestemmelse indsees intet Middel til at forebygge de utallige Misbrug og den nedrige Snighandel, som nu gaar i Svang, — og saalænge denne vedvarer, vil vel England sildig eller aldrig bringes til den Yderlighed, som udfordres for at tvinge det til Fred.“ Saavidt kan et indskrænket Oversyn over politiske Forhold, skjære Anskuelse og en ilde forstaaet Patriotisme drive det! Og disse Raad udflyde fra en By, som ved flere Leiligheder under Krigen lagde et sandt patriotisk Sind for Dagen. De gode Mænd glemte eller vidste ikke, at der under hine neutrale Flag dagligen gik Skibe fra Østersøen ladede med Trælast, under engelsk Convoi stlende til England²⁾, og at vægtigere Nationer, der stode i samme fiendtlige Forhold til England som Norge, tillode en hemmelig Forbindelse med dette

¹⁾ See Bilag No. 19.

²⁾ Enkelte af disse opbragtes til Norge, og et deriblandt, ladet med store Raster, blev indbragt til Christiansland, men friskjendtes paa Grund af den Sætning „frit Skib gjør frit Gods.“ Friskjendelsen blev vel misbilliget af Regjerings-Commissionen, ikke fordi det var fiendtlig Gods, men fordi Skibet førte Varer, som af Magterne indbyrdes ansees for Krigsfornödenheder og Contrabande.

Land. Fra Drammen opløste sig paa samme Tid en Stemme i samme Anledning, der gjorde Regjerings-Commissionen opmærksom paa lignende saakaldte Misbrug. Den samme Mand ¹⁾ gjorde siden sit Fædreland større Tjeneste ved, som Greve Wedels og Provideringens Agent i Gothenborg, deels at fremme Korn-Provideringens store Sag, deels befordre den Fart paa England, hvormod han nu irede.

Under disse Omstændigheder kunde Regjerings-Commissionen, naar den ikke ganske vilde oversee Kongens Befalinger, ei blive uivktsom, men maatte gjøre strenge Undersøgelser om denne Handel og forankalte den hemmet. Der var desuden i Regjerings-Commissionen neppe meer end eet Medlem, som satte sig tilhørligen ind i disse Forhold, og paa hvis Raifonnement over Landets Stilling vi i ovenfor anførte Brev, som af ham vare conciperede, have haft en Prøve. Prinds Christian August tog, som allerede berørt, især i Begyndelsen, liden Deel i Foranstaltninger fra Commissionens Side, som angik Handel og Bindlibelighed; Grev Moltke satte sig ikke ind i denne ham fremmede Gjenstand, og Rosenkrantz's redelige Sjæl var kun aaben for den bogflavelige Udtydning af sin Konges Willie. For saadan Overvægt maatte Falsen altsaa vige, og høie sine liberale Anstuelser under de strenge Kongebuds Ord ²⁾. Saaledes blev Wulfsberg, dengang Byfoged i Christiania, befalet at anstille den strengeste Undersøgelse, hvis Resultat blev, at denne begyndte Udskibning ved neutrale Skibe aldeles ophørte ³⁾. Wulfsbergs Fædrelandsfjnd var bekendt fornedeft hans varme Jver for Univerfitets-Sagen, og hans store Embedsdygtighed prøvedes i mange for Fædrelandet gavnligere Stats-Vreender end dette.

Rosenkrantz var saa samvittighedsfuld med Hensyn til at forhindre Udskibning af norske Producter gjennem neutrale Skibe, hvoraf Haa i Landet kunde hofte saa stor Fordel som han, at han overgav til Regjerings-Commissionen et Brev fra et engelsk Huus, som overbragtes ham af en preussisk Skipper, hvori han dertil opfordredes. Ved denne Leilighed erklærede han: „at han i dette som i ethvert Tilfælde afstyrede Alt, hvad der syntes at kunne sigte til at lægge Dække over hans Handlinger.“ Brevet ⁴⁾ blev tilligemed en Forestilling, hvori alle Omstændigheder vidtloftigen forklæredes, indsendt til Kronprindsen og hans Bestemmelse derom indhentet. Dog anbefalede Regjerings-Commissionens Skibenes Frigivelse, paa Grund af, at de vare ankomne til Norge for Forordningen af 24de December var udkommen, hvori strengeligen forbødes under haard Straf alt Samkvem fra norske Handlendes Side med Skibe, som kom fra de britiske Der, Colonier og Besiddelser, eller paa deres Reiser havde anløbet samme. Efter et Par Maaneders Forløb saald endelig kongelig Resolution i denne Sag, i Folge hvilken Skibene tillodes at afgaae; men Ladningerne bleve udloste, fordi der foreskrevs Skipperne saadanne Betingelser, som de ei kunde opfylde. I sit Brev i den Anledning tilføier Kronprindsen, „at han ei kunde andet end bifalde Regjerings-Commissionens Fremgangsmaade med at stoppe fornævnte Skibes Afsejling, og med fuldeste Tilfredshed erkjender den Nærvaagenhed, hvormed Samme stræber at forebygge al Handel med Fienden, saavel directe som indirecte“ ⁵⁾.

¹⁾ Christopher Kane i Drammen.

²⁾ Forfatteren, som i den Tid oftere besøgte Christiania, for at føre sin Sag for Regjerings-Commissionen, havde i sine Samtaler med Falsen Leilighed til at overbevise sig om hans liberale Frifind og store Ønske at lette Birtsomhedens tunge Strid under Landets kritiske Silling.

³⁾ Bilag 20. [Byfoged Jacob Wulfsberg, der Aaret efter blev Sorenskriver paa Eker og døde 1826, har efterladt sig en Samling af Affskrifter af de ved ham udførte vigtigere offentlige Commissions-Sverv m. v., hvilken Samling en af hans Eftermand, Dr. Sorenskriver G. P. Rasch, i 1858 velvilligen har afgivet til Rigsarchivet.]

⁴⁾ Med dette Brev fulgte et andet af samme Art til Rjebmand Jørgen Hall i Forgrund. [Forfatterens Broder.]

⁵⁾ [En mærkelig Brevveksling mellem Rosenkrantz og Kronprindsen angaaende en Rjebmand i Lønsberg, som blev stiltalt, fordi han i Anledning af en Buxel havde sendt et Advisbrev til England, findes i Norske Samlinger (1850) I. 294—296 Noter.]

Saaledes gik en gunstig Veilighed tabt til at forbedre Norges utydelige Stilling ved en uskyldig, af alle de øvrige krigsførende Magter tilladt, Handel med Fienden gennem Skibe med neutralt Flag, og vi have her atter et Beviis paa Kronprindsens strenge Nedelighed i at oplyde sine til Frankrige og Rusland indgangne Forpligtelser; men tillige paa hans upolitiske Færd, i Folge hvilken han valgte Forholdsregler, som ikke efterlignedes af nogen af hans Allierede, ja neppe af Napoleon selv, og som paaførte hans utydelige Undersaatter saa store Lidelser. Dagligen seilede store Flaader af neutrale Magters Koffardis-Skibe¹⁾ — endog engelske Skibe under neutralt Flag — forbi Kjøbenhavns Red, som bragte Varer fra England til de østerrøiske Havne, og fra disse igjen tilbage til England, endstjønt denne Handel i Folge offentlige Krigserklæringer var aldeles forbuden. Hvor langt anderledes vilde Norges Stilling have været, dersom den danske Regjering tidligere havde aabnet sine Dine i denne Henseende!

Et andet Forsøg til at indlede en gjenfædig Udveksling af Skibe og Fanger blev ligesaa forsværet senere gjort af Regjerings-Commissionen. En engelsk Captain Hamilton havde bemægtiget sig udenfor Riisøer et Skib, der førtes af N. Simonsen, og som tilligemed Ladningen ansattes til en Værdi af 8 a 9000 Rd.; men Hamilton gav Simonsen fri, under Betingelse af, at han skulde udvirke Frihed for Mandskabet paa det udenfor Riisøer forliste Skib, Unity Smack. Commissionen bemærkede, at naar Hamiltons Ønske bevilgedes, „kunde dette maaskee blive en Bevæggrund for andre engelske Krydsere til en mere menneskelig Fremgangsmaade mod andre Koffardisfarere, end den de sædvanligen vise.“ Den danske Regjering vilde ikke tillade denne Omveksling. Samme Skjebne havde et Forslag, som Regjerings-Commissionen under en senere Dato gjorde om, „at samtlige her i Fangenstab værende, og paa Bergskaden Kongsberg anholdte, storbritanniske Undersaatter ved et Parlamentair-Skib maatte vorde oversendte til England, deels for derved at løse en Deel af vore i engelsk Fangenstab under en haard Behandling liggende Landsmænd, deels for at spare de store Beføstninger, som disse Fangers Underholdning og Bevogtning medtager.“ Commissionen oplyste, at disse brittiske Fangers Underholdning, foruden hvad Bevogtning ved militair Magt kostede, medtog aartligen en Sum af meer end 30,000 Rd., „og at denne Statskassens Behyrdselse endda bør hentregnes blandt de mindste Uheld, til en Tid da den unyttige Fortæring af enhver Lunde Korn er et nationalt Tab.“ Den tilføiede, „at dens Borgersølelse lider ved at see Undersaatter af en Regjering, der er Deres Majestæts Dødsfiende, fortære den Gode, hvorefter Landets betrængte Sønner sulke.“ Den oplyste, at 7000 af Danmarks og Norges Undersaatter mishandlede i brittiske Fængsler, af hvilke en Deel kunde befries fra sine Lænker ved denne Ombytning. Commissionen indstillede saaledes, om det maatte anses passende med et Parlamentair-Skib, forsynet med Hans Majestæts aabne Brev, og ført af en dertil beordret Søofficier, at oversende de paa Bergskaden Kongsberg anholdte storbritanniske Undersaatter. Men den danske Konge vilde endnu ikke høre Foresillinger af den Art, og der kan ikke gives noget større Beviis paa, hvor stor hans Forbittrelse var over Englands voldsomme Angreb, og hvor meget han satte sit Haab til et heldigt Udfald af sine egne og sine Allieredes fiendtlige Anstrengelser, end at han afsvæte ethvert Skridt, der havde et frebeligt Udsende, og enhver Tilnærmelse til England, medens Norge vaandede sig under Hungerens dødsdøende Glendighed og Følterne af standsede Næringsveie. Der er ingen Grund til at tvivle om den danske Konges Kjærlighed til det norske Folk, eller hans oprigtige

¹⁾ Disse Skibe gik sædvanligen under Pappenburgeres eller Knipshauverses Flag, men disse ubetydelige Landstaber maatte have været den europæiske Handels Dronninger for at udsende saa store Flaader. Engelske Skibe gik ofte under amerikansk Flag, men skundom var det virkelige Amerikanere, og den amerikanske Regjering gjorde efter Freden store Fordringer paa Erstatning for disse Opbringelser, som mekrendeels maatte tilfredsstilles.

Christian den VIIdes Dage, og Spor deraf kan endnu findes mangeledes i vore Hæde¹⁾.

Kod Joraaarets Kærmelse 1808 begyndte imidlertid Kornmangelen i Norge Endensteds i en frygtelig Grad at tiltage, og Engstelsen for Sommeren maatte være under de daværende Omstændigheder. Om Joraaaret fyldes i Fredens Aar vore Joraaare med danske Kornfartsier, som oversføre det om Vinteren magasinerede Korn, og ved Salget deraf at dække forestaaende Termin-Udtællinger, og samle Penge i Kasse, efter Vinterens Udtælling. Denne Flaade udeblev nu fast aldeles, og Norges Kornhandel maatte føres med egne Fartsier, uden at dets Kornhandlere endnu var beredte paa denne pludselige Forandring i Kornforsyningen, der desuden omgaves med de største, ved Sommerens Kærmelse vorende, Farer og Nesilo. Disse Farer begyndes i hoi Grad formedelst Krigen med Sverige, i hvis Skjærgaard svenske Skjærskibe havde et beqvemt Tilhold, for at lure paa forbisjellende Ziender, ligesom de trobrede Bytte med Lethed der kunde indbringes.

Jorfatteren har i et Brev af 3die Mai 1808 til Grev Otto Joachim Moltke, som forhen havde været Stiftamtmand i Christiansands Stift, og nu var Directeur i Rentekammeret²⁾, bestrevet Norges Tilstand paa den Tid saaledes som han kjendte den, og det Foster af Engstelse og mørke Anskuelse om Landets Tilstand anfører han her, fordi han troer, at det indeholder en sandfærdig Skildring af Norges Tilstand i Almindelighed paa den Tid. Otto Moltke havde under sin mange Embedsførelse erhvervet sig en hoi Grad af Kjærlighed og Agtelse, især paa Landet, formedelst sin omhyggelige Omsorg for Stiftets Interesse, sin særdeles Gæmde til at omgaaes Bonden, sit aabne og venlige Væsen og sin Embeds-Indsigt. Paa sin Rejse i Nedenas Amt besøgte Moltke ofte Jorfatterens Huus, han gav det et Sted til Jorfatterens Deeltagelse i offentlige Forretninger³⁾, og derved lagdes Grund til et venstabeligt Forhold, der aabnede Veien til fortrolige Meddelelser. Otto Moltke var saaledes den Mand, til hvem han troede at kunne tale et aabent og rimodigt Sprog, og hvor frit han benyttede dette sit Forhold til Grevnen, vil ses af Brevet selv, som er indført efter den i Jorfatterens Copibog deraf tagne Skrift⁴⁾.

I den Formodning, at det ikke vil være Deres Høivelbaarehed utjært, at jeg vilde have Gjenretninger fra den Egn, for hvilken De har viist saa megen Deeltagelse, og jeg mig den Frihed at oversende Dem denne min Skrivelse, i hvilken jeg tillige har Anledning til at ubede Deres ædelmodige Medvirkning til at iværksætte fra de hoieste Stæder de Foranstaltninger, paa hvilke Norges Frelse fra Hunger beroer.

„Deres Høivelbaareheds Bekjendtskab med Landets ædlere Deel, og især med Land-Almuens Lænemaade, vil ikke et Dieblil lade Dem tvivle om den almindelige Stemning i dette af Skjebnen paa saa mange Maader nebbøiede Land. Den Frihed, hvormed Nordmanden pleier at give Tanken Liv, forlader ham ikke heller

¹⁾ Som et Beviis paa hvor meget Bønderne oppe i Landet havde tilovers for Christian den VIIde, eller den Tilstand, som da var i Landet, har Statsraad Røhsfeldt bemærket: „Da jeg reiste 1815 med vor Konge som Kronprinds, som i Guldbrandsbælen en Bønde for at tale med Prindsen og for at bede om, at vi maatte faae Christian den Syvendes Religion igjen. Jeg var Loll og overfattede først ordret, hvorved Prindsen stubede, og spurgte mig, om der var gjort noget Forsøg paa at forandre Religionen. Men jeg kunde da berolige ham med den Forklaring, at Bondens Mening var, at de skulde faae de samme gode Tider igjen som i Christian den Syvendes Tid.“

²⁾ Senere den Statsminister og Chef for det tydske Cancellie.

³⁾ Ved at forraaneflige hans Udnavnelse til Medlem af Skattecommissionen, som blev nedsat 1802.

⁴⁾ Jorfatteren har ikke betænkt sig paa at indføre flere Utskifter, Ved til andet tagne af hans Copibog, i sin Historie, fordi de, nedskrevne i det Dieblil da Begivenhederne feregit, maatte indeholde det stoligste Billede om den sande Stilling, som hans Pen formaaar at give.

nu. Driftigen og utilbageholdende bedømmes alle offentlige Foranstaltninger; men disse frie Tanke-Uttringer skade ikke i ringeste Maade, hos enkelte Individuer undtagne, Nationens Hengivenhed for sin Konge og for den Regjering, under hvilken den saa længe har følt sig lykkelig. Nationen er rystet ved de uoprettelige Tab, som den har lidt, og ved alle Næringsveies pludselige Standsning. Landets Indvaanere see med Belymring og Angstelse den tilkommende Tid imøde, i hvilken Kummer og Glendighed sørgeligen bebuder sig. Men de ansee ikke de Foranstaltninger, som ere trufulde til Landets Proviantering, kraftfulde nok i Forhold til Landets Trang og Lidernes Grifis. En stor Flaade af Skibe, som afsogte Høst udsendtes til Aalborg for at afhente Kornvarer, deels for Kongens, deels for Privates Regning, blev indeslussen i Fjorden, og man oppebiede roligere, og indtil Marts Maaned, Iseas naturlige Oplosning, uden at bekoste Skibene udsede i de første Wintermaaneder, medens Havet var frit for fiendtlige Skibe. En anden Flot af Skibe nedsendtes i Februar og først i Marts til Aarhus og sydligere Steder. Disse bleve uden Undtagelse lagte i kongelige Transporter, og derved saalebes opholdte, at den beleilige Tid forsvandt, og Faren paa Soen uendeligen forsøgedes. Da en Deel af disse Skibe paa deres Tilbagekomst ankrede paa Gladstrands Red, bleve de i Havnen rovede af engelske Baade, efter et Forsvar¹⁾, som Rygtet ikke kalder hæderligt, og en anden Deel blev opsnappet af svenske Kapere. 3 Lider som disse, da enhver Korn-Speculant omspændes af tusindfold Farer, kan det ikke ventes, at enkelt Mand skal gjøre sig til Offer for det Almindelige, og uden Underkøttelse villigen frembære sin hele Formue paa Fædrelandets Alter. Idelt Tab underkuer Modet, og det er saare sjældent, at deslige Opoffelser paaafjønnes med Erkendtlighed. Intet synes altsaa billigere, end at forsikre den modige og patriotiske Borger saa stor en Deel af hvad han vover, at ikke Forliset skal medføre hans totale Undergang. Men ogsaa i denne Henseende have Vanskelighederne været mangfoldige. Medens Farten var fri og ubehindret af engelske Skibe, forlangtes af Regjerings-Commissionen 7 pCt. for at asfurere Skibet ned, og 7 for Tilbagetouren — en Procent, som var alt for høi til at den kunde worde opmuntrende. Speculationerne lunknedes herved; men de ophørte ikke. Midt i Marts Maaned standsede Assurancen; den svenske Krig udbrød, og Tabet var saa sandsynligt, at Faa turde vove at udsende Fartøier. De Modificationer, som denne Forordning ved senere Concessjoner har faaet, have været frugteløse; de ere ikke blevene os bekjendtgjorte, førend den sidste Termin atter var udrundet. Saalænge Regjerings-Commissionen Intet kan foretage sig, uden at conferere med dem, som opholde sig i et utilgjængeligt Land, saalænge kan dens Foranstaltninger hverken blive kraftfulde eller lempede efter Omstændighederne. I denne rædsomme Periode er Diebsliket vigtigt, og naar det ubenyttet forsvinder, kommer den beleilige Tid ikke saa let tilbage. Jeg kan ikke nægte for Dem, høifæredede Hr. Greve, at jeg i denne uhykkesvangre Tid betragter Norge som en Hjord uden Hyrde, som et Land uden Regent. Omsvændt af mægtige og rovgjerrige Hender, truet i sit Underste med Hungerensnød og dermed forbundne Blod-Scener, er det tillige afftaaren fra al Forbindelse med det Land, hvorfra Høde og Frelse skulde komme. De Ulykker, som Krigen afftedkommer i Danmark, ere paa ingen Maade at sammenligne med dem, som Norge lider; thi hvilken Jammer kan stilles ved Siden af den, som Hungerensnød medfører?

¹⁾ Af Kanonbaade. [Dette sidste er maastec urigtigt; men den rette Sammenhæng kjendes ikke. Rader (Danm. Krigshistorie. III 555) fortæller, at 10 norske Kornskibe bleve tagne under Gladstrands Kanoner 27de Mai 1808, og Commandanten tilstalt, fordi han et hindrede dette; engelske Historikere benføre vistnok samme Begivenhed til 25de April, og Garde (Danst.-norsk Sømagt Hist. 540) oplyser, at der et lom Kanonbaade til den jydsk Rykt, førend i Mai 1808, og at Kanonflupper og Joller ikke førend i Septbr. s. A. bleve lagte ved Frederikshavn.]

„Det er ikke min egen Vængstelse, jeg her beskriver, ikke engang den Egn, hvori jeg vister. Forud ved en lykkelig Anelse advaret om hvad der skulde skee, har jeg, medens Bønderen varede, udsomt min Credit og sat alle Kræfter i Bevægelse, for at forsyne mine Magasiner, og det har lykket mig saa vel, uagtet Labet og Udsættelsen af 3500 Tønder Korn, at ikke alene alle mine Hænderbønder og mine Bønderfolk indtil dette Dieblid ere rundeligen forsynede med Brød og Sædekorn, men at jeg endnu i adskillige Maaneder kan afskøde Mangelen — et Gode, som jeg vistnok nu har opnaaet ved de smerteligste Opofrelser og ved at sætte min hele Formue paa Spil. Men saa Egne i Landet ere saa lykkelige i denne Henseende, som denne. Alle langt herfra vises allerede Spor af den uhyvordigste Jammer, og dersom ikke Udsetning kommer inden en søie Tid, saa forestaae Scener lignende de Dem vel kjendte 1801, og endnu gjort mere rædsomme formedelt den befrygtede Umulighed af Udsetning.

„Ridt i dette kummerfulde Nørste ere vore norste Brødbres modige Hæltebedrifter saa norst Grændse os en Opmuntring. Disse lykkelige Begivenheder, endstjønt kun Anseelse af den store Katastrofe, opflamme utroligen Nationens Mod. Den derover staaende Glæde, som grændser til sværmende Genrykkelse, beviser hvor værdig denne Nation og modige Nation er sin Konges Opmærksomhed og Kjærlighed, og at vore Hænder drømme forgjæves om den Lethed, hvormed de ville overvinde os. Ingen Hænder er i Stand til at rulle Nordmandens Hengivenhed for sin nærværende Besættelse, og overvindes han — thi hvo fjender Grændsen af den os bestemte Jammer? — saa vil han ikke længe taale det fremmede, uvante Nag.

I det jeg saaledes anbefaler Norges Sag til Deres Høvelbaarenheds Beskyttelse, og jeg om Tilgivelse for Ytringer, som jeg ikke vovede at gjøre for Andre end for Dem.“

Tiende Capitel.

Sandkrigen med Sverige 1808¹⁾.

Norges sørgelige Tilstand forværredes i en høi Grad ved den i Foraaret 1808 udbrudte Krig imellem Danmark og Sverige. Under 29de Februar erklærede Danmark Sverige Krig, efterat Ruslands Krigs-Erklæring under 10de samme Maaned var foregaaet²⁾. Den Belymring og Vængstelse, som denne Krigs-Erklæring udbredte paa Norge, lader sig let forklare af Landets hjælpeløse Tilstand; men den var ikke ublandet med en vis Forsædelse over dette, som det syntes, unødvendige Tillæg til den Fare, hvori den dansk-norste Stat formedelt sin kritiske Stilling befandt sig, og som følger hvilede tungest paa Norge. Under den hele syvaarige Krigs-Periode

¹⁾ [Det saa udenfor Forfatterens Plan at afhandle Krigen og Krigsbegivenhederne med Kundskabsrigdom eller Udsørgelighed; Udg. maa derfor og indskrænke sig til en almindelig Henviisning til J. Rørders, Danmarks Krigs- og politiske Historie, I, II. 396—562, hvor Sandkrigen paa norsk Grændse fra Mars til Juni 1808 udførlig er fortalt. Autentiske Bidrag hertil have og bl. A. i Norske Samlinger (1850) I. 290—315 og i Militairt Tidsskr. 13de Bind.]

²⁾ I den russiske Krigserklæring siges: „Reiseren erklærer, at Intet Forhold skal finde Sted mellem Rusland og England, førend dette har tilfredsstillet Danmark.“ [Dette opfyldte Alexander ved Traktaterne med Sverige og England 1812 og 1813.] Den danske Krigserklæring og Sveriges Svar findes i Bilag 21 og 22.

Regjerings-Commissionens Arbeids-Tid fandt i denne Henseende den heldigste Sammensætning Sted af en systematisk, fra Statshuusholdningens rene Principer hentet, Strengbed og en human Mildhed, som modererede hiin, og da denne lykkelige Blanding var tilstede strax i Begyndelsen af Regjerings-Commissionens Virksomhed, bestemtes derved dens Charakter, og vedligeholdtes saalænge dens ansvarsfulde og vanskelige Stilling varede.

Ottende Capitel.

Norges Kornforsyning overtages af Staten.

Ligesom de Stridt, som i Danmark gjordes i Anledning af Englands pludselige og voldsomme Overfald, mere bestemtes af en naturlig Harme over Tjendens Uretfærdighed, end et roligt Hensyn til Landets sande Stilling og smaa Midler, saa var den danske Regjering ogsaa mindre heldig i sine Bestræbelser for Norges Kornforsyning. Vi have ovenfor seet, at den lod det første bekvemme Dieblis efter Krigen Udbrud til at indlede et fredeligt Handels-Samqvem mellem England og Norge og en tryk Kornfart mellem Grændsefaterne ubenyttet gaae forbi, og vi have tilstaaet, at den danske Regjering formedelst de stedfundne Omstændigheder var vel besoiet til i Begyndelsen at overtage Provideringen og gjøre den til en Statsfag. Men kun den haarde Nød kunde tvinge Staten til at give Kornhandelen denne i sig selv naturlige Retning. Det var isvrigt meest overeensstemmende med Statsklogskab, at understøtte den private Kornforsyning ved Siden af den offentlige, for jo før jo heller at give den en for alle Parter mere hensigtsvarende Gang. Men den danske Regjering synes strax fra Begyndelsen af ikke at have valgt de rette Midler, og i det den gjorde Kornforsyningen strax hartad ubelukkende til en Statsfag, lagde den Hindringer i Veien for den private Kornforsyning. Derved opstod Misgreb, der ledede til Kornspilde, Slaphed i Kornforsyningen og stigende Kornpriser, ligesom derved Finantsernes Udelæggelse fremstjyndedes. Saaledes forankaliede Staten Opjov af Korn i de nordlige Provindser af Nylland, hvorved Kornet steg i en kort Tid meer end 50 pCt. paa de Steder, hvorfra Korn lettest kunde overføres til Norge, og hvor den private Kornhandel paa den Tid var livligst. Aalborg var før og under Krigen et vigtigere Kornkammer for Norge, end det siden har været, og mellem de Nordstrandse Havne var under Krigen den livligste Fart paa Norge, som sortes for en stor Deel med norske Farkoster. Fast alle Smaafartøier løbe i den Kanal. Denne Stigen i Priserne var saa meget mærkeligere, som Pengenes Værd i de første Aaaneber af Krigen endnu ei var falden; men Coursen snarere forbedredes end forværedes¹⁾. Det vilde derimod — og derpaa gjorde Privatmænd i Norge de offentlige Autoriteter opmærksom — have været en let Sag, ved Kjøffarere at forsende Korn fra det sydlige Danmark til det nordlige, og saaledes forhindre Priserne Stigen til Uidelse for den norske Consumment. Ved Privates Partøier i Danmark lod dette

¹⁾ Nathanson viser i sit ostenævnte Skrift om Danmarks Statshuusholdning, S. 132, at Karfagen dertil var deels den store Mængde kinesiske og ostindiske Været, som ved Krigen Udbrud fandtes i Kjøbenhavn, hvis Værd steg ved Napoleons Forbud, deels den Mængde Sølvs og Guld, der var indkommet i Landet for Korn, som 1806 og 1807 sortes til Preussien, og at Englænderne satte meget Guld i Umløb efter Kjøbenhavns Erobring.

til Danmark tro — og idet den danske Politiks Klogskab eller Vidskabsfare i denne henseende laa skjult i Fremtidens Begivenheder, maa det indskrives i Norges Historie som et overilet Skridt og en grusom Uagtsomhed for Frænderigets Interesse, i et sådant Lidstrum at fremkalde Krigens Rædsler over dette af Skiebneens haardeste Helser nedsoiede Land¹⁾.

Krigen erklæredes, men hvormed skulde den føres? Magasinerne vare slet forfyldte, Soldaten maatte fødes med de Smuler, der skulde møtte Landets Hungrige, da med det Sædeforn, der skulde lastes i Jorden, og han maatte klædes med Skeds sammentryglede Klædningsstoffer. Krigsfolket var uvant til den store Krig, og den krigeriske Mand var tildeels bleven løvet under det forhen omtalte Beskikkeligheds-System; flere af Officererne vare lidet øvede og lidet stilkede til at gaa Fienden møde. Under en 90aarig Fred vare Krigens Elementer slappede, og Krigen skulde begynde uden tilstrækkeligt Forraad af de fornødne Midler, og uden Understøttelse af den store Krigsmagt, som Norges Statsfrænde havde at raade over. Der var saaledes i Norge Mangel paa Alt, hvormed en Krig skulde føres, og Beten til at afværge Mangelen spærret af mægtige Fiender. De svenske Historikere felle i Sandhed, som paaSkæne, at Norge begyndte denne Krig med en fuldstaellig og vel udsmykket Armee.

Regerings-Commissionen befandt sig i Begyndelsen af denne Krig i den alleruanskeligste Stilling. Dagligen beformedes den af de meest trængende Ansøgninger om at aabne Provindingens Magasiner for Privates store Nød, medens den ikke kunde blotte Armeen for de nødvendige Fødemidler. Der behøvedes megen Fagthed for at nægle mellem disse Mangler og yde Hjælpen der, hvor den meest behøvedes. Det var Regerings-Commissionens kummerfulde Timer, og en Enkelt af dens Medlemmer bukkede omfærd under for disse Lidelser. Den norske Regerings uafbrudte og kloge Aarvaagenhed, det sædrelandske Sind, hvoraf den bedre Deel af Folket paa den Tid aabenbart bestaaede, det indgroede Had mod en Sammensmeltning med Sverige, som da blussede i sin høieste Lue, og vore Krigeres Tapthed holdede imidlertid paa disse Mangler, og fremlevede et urentet Udfald af denne Grændsetrig. Den vanskelige og blodige Opgave løstes bedre, end Nordmanden selv i Almindelighed havde turdet vente.

Til Lykke for Norge var den svenske Armee paa den norske Grændse fast ligesaa slet udsmykket som den norske, og leed under Omstændigheder, som hemmede dens Fremstribt. Dens Forsyning og Færdighedsmidler indtraf ikke til rette Tid, og der var ingen Sammenhold og Udholdenhed i Udførelsen af den lagte Angrebsplan. Andarmeen stod under en tapper og duelig Overgeneral Armfeldts²⁾ Commando,

¹⁾ Af de Ordre, som i Slutningen af Mars 1808 udgik fra Napoleons Hoved-Kvarteer, og som i Original findes i Constant's Memoirer, sees, at Napoleon bemyndigede Prinds Pontecorvo til at gaae over til Sverige med to spanske og en fransk Division, tilsammen 22,000 Mand, dog kun under den Betingelse, at Kronprindsen af Danmark dertil lod stode 14000 Danske. Dette Udfald skulde ei heller see, førend de russiske Tropper vare faldne ind i Finland, og rullede frem til Åbo. Prinds Pontecorvo skulde saane saa meget muligt de franske Tropper, ved Proclamationer tilveiebringe Urokløgheder i Sverige, og forsøge Riksstolen med den svenske Konge. Napoleon bemyndigede tillige Prindsen, saasnart han var kommen til Sverige, til at beordre til Sjælland fra Hamborg et Regiment af Divisionen Dupas tilligemed 2 hollandske Regimenter, for at beskytte Rjebenhavn. I Napoleons Ordre spores tydeligen hans Ulyst til at gaae til Sverige, med mindre Danmark dert kraftigen vilde deeltage, og det kunde grundes paa et sikkert Haab om heldigt Udfald. — Den hele Plan faldt imidlertid sammen, fordi Sundet hele Vinteren var aabent, ligesom Forankalningen til Overmarschen gjordes saa seent, at den neppe med Held, endog under en streng Vinter, kunde udføres, da Expeditionen ei kunde gaae af før i April, til hvilken Tid ingen sikker Fis-Communication imellem Sjælland og Sverige gaves.

²⁾ Armfeldts Leonet og politiske Skiebne findes beskrevet i [G. Adlersparres] Handlingar rörande Sveriges Historia 1sta og 2dra Delen.

men som paa mange Maader sammendes i sine krigerske Operationer. Hans tvende Armeesfløie commanderedes af Oberst Bergenstråle og den kjætte Generalmajor Begefac; men begge vare berettigede til selvstændige Planer, og at indsende sine Rapportter directe til Stockholm, uden at Overgeneralen kunde kræve nogen umiddelbar Meddelelse deraf, og den nødvendige Eenhed i Angrebsplanen var under disse Omstændigheder ikke let mulig. Desuden kaldtes Begefac og Bergenstråle snart til en anden Krigsflueplads, og afløstes af Obersterne Bøsse og Engelbrechten¹⁾. Det svenske Armees-Corps, som skulde gjøre Indfald i Norge, var bestemt til at udgjøre 16 til 18000 Mand, men svenske Krigsberetninger fra den Tid paastode, at det aldrig udgjorde meer end 10 a 12000 Mand²⁾. Den svenske Fløie [vestra Armeen] — saaledes kaldtes den mod Norge opstillede Krigerfløie — kunde saaledes lidet udrette. „Formedest dens Svaghed, den i samme herskende Uorden og Mangel paa Alt, især paa den nødvendige Ammunition — siger en agtet Historikskriver fra hiin Tid — var det uol, at den i det mindste kunde dække Grændserne“³⁾. Den svenske Armees høire Fløie, som commanderedes af Armfeldt selv, opstilledes langs Bernlands Grændse og bestod af 4 Brigader under Obersterne Leionstedt, Grev Schwerin, Baron Cederstrøm og Grev Cronstedt. Desuden hørte hertil en Reserve i Carlstad, hvor Hovedkvarteret var, og et detacheret Corps ved Riddfog under Oberst Sahns Befaling. Armeens venstre Fløie, under Begefacs Commando, strakte sig fra Solpum til Svinesund, og var inddeelt i 3 Brigader, der anførtes af Obersterne Baron Bøsse, Baron Bunge og Belfrage. Desuden befandtes ogsaa for denne Afdeling en Reserve i Bennersborg, hvor Begefac havde sit Hovedkvarter. Den nordre Afdeling under Bergenstråles Commando bestod af Vesterbottens og Jemtlands Regimentter, og dens Formaal var at beskjytte Jemtland og Herjedalen. En Flotille skulde, efterat Isen var gaaet op, lægge sig for Bugten ved Christiania, og true denne Stad; men denne forlod aldrig Kysten ved Strømstad, hvor den dækkede Børens venstre Fløie⁴⁾.

Den norske Magt var fordeelt paa følgende Maade: i og ved Throndhjem 4000 Mand, i Bergen 1200 Mand, i Christianssand 1200 Mand, i Christiania 2000 og i Linierne fra Kongsvinger til Frederikshald 21000 Mand⁵⁾. Men naar man fraregner Garnisonerne i Fæstningerne Frederikssteen, Frederikstad og Kongsvinger, saa indsees let, at ingen stor Troppemasse kunde findes paa enkelt Sted, og denne

¹⁾ Begefac tilskriver i sin Bog: Svenska Armeens Faldttåg Åren 1805—1808, tildeels denne Commandøens Adspaltelse Krigens flette Udfald paa norsk Grændse. Derhos paastaar han, at det havde været klogere, om Armfeldt var bleven sendt til Finland for at afløse Klingenspor, fordi Armfeldt var mere duelig til at føre denne Krig, hvormed Begefac ansaaes mere flirket til at føre en Guerillakrig i Norges couperede Landsstrækninger. „Men det hørte — siger han — til Kongens store Misgreb, næsten aldrig ret at anvende Personer, en Klasse, som maastee meest af alle hidtog til hans Fald, samt Krigens bedrøvelige Udfald.“ I Øvrigt kan man vel andre sig over, at de commanderende Chefer ikke ved stiltiende Aftale mellem sig forbedrede dette Kongens Feilgreb. Men de synes dogstaveligen at have fulgt Kongens Billie.

²⁾ [Følge Ræders nsagtige Opgave II. 428—434 udgjorde den 17064 Mand.]

³⁾ Schwedische Geschichte unter Gustav IIIten, vorzüglich aber unter Gustav IVten Adolph von E. W. Arndt. Leipzig 1839. Bilag No. 23 indeholder efter Arndt S. 30 ff. en Oerftigt over den svenske paa norsk Grændse førte Krig, som han siger, at en svensk vel underrettet Officier i Armfeldts Generalkab har meddeelt ham. Beretningen viser imidlertid, at denne Officier ei i alle Henseender har været vel underrettet.

⁴⁾ [Ved Indrykningen i Norge udstedte Armfeldt en den 15de April dateret, trykt Proklamation til „Norges Indbyggere“, der læses hos Ræder II. 454—455.]

⁵⁾ [Udsørligere og nsagtigere Udsættelse om den norske Hærs Størrelse og Inddeling findes i den af E. Blotou meddeelte Correspondance mellem Frederik VI og Christian August, indtagen i „Norske Samlinger“ 2det Bind, som er under Pressem. Efter en der S. 147 meddeelt Oerftigts-Label udgjorde den norske Hær i Alt 1105 Mand Artilleri, 3935 Mand Cavalleri og 28570 Mand Infanteri, foruden Over- og Under-Befalingsmænd. En lignende Label har Ræder II. 41.]

ikke desuden forbedes paa den lange Forsvarslinie, da det var usikkert, hvor Indsættelse skete.

Imidlertid havde den svenske Hær ved Krigens Afslutning Fordelen paa sin Side. Den trykkelige Armee havde været tilstrækkelig forsynet med Ammunition og Skjold, alle Kongsvinger vare falden i de Svenskes Hænder; thi Commandanten paa denne Fæstning [Oberst de Seue] erklærede den saa let forsynet med Forsvarsmidler, og i en saa elendig Forfatning, at han ikke længer vilde kunne holde sig. En svensk Beretning paastaar endog, at Commandanten havde skrevet til Armsfeldt, „at han ikke vilde lade sig sege paa Nist.“ Efter nogle Forpostfægtninger, hvori de Svenske gjorde sig Fordelen, gjorde de et Angreb ved Lier den 18de April med den første Brigade, forstærket med en Bataillon af Uplands Regiment. De Norske forsvarrede sig hæft fra deres Forskandninger, og General Armsfeldt, som ved denne Leilighed var commanderede, tog allerede Dispositioner til Retraite, da i det samme en Colonne under Anførsel af Major Ederstrøm, som ved Local-Vanskeligheder var hindret fra at komme paa Pladsen, viste sig i de Norskes Ryg. Under den Forvirring, som derved opstod blandt de Norske, stormede Baron Carl Ankersvård og Major Jørgen Forskandningen, og indtog den efter en haardnakket Modstand. Da nu tillige Capitain Ratern med en Troppes-Afdeling angreb de Norskes venstre Flanke, opstod der Lørden blandt disse, de retirerede uilførdigen og overlode Positionen i Hændens Hænder. Fæstningen Kongsvinger lettede de Norske Tilbagetoget, hvorved deres fleste Anseer bleve frelst. De Svenske gjorde ved denne Leilighed 3 Officerer og 92 Soldater til Fange. Paa svensk Side faldt 5 Mand, og 56 Soldater, 8 Officerer og 2 Underofficerer saaredes. Omtrent paa samme Tid erobrede Oberst Lagerbring Væker-Elandsø, og de Svenske gjorde sig Haab om, at Veien til Christiania var nu aaben. Men Lagerbring blev, deels af Mangel paa Proviant og Fourage, deels påfulgt af de fremrykkende Norske, nødt til at trække sig tilbage til Hovedarmeens Stilling¹⁾.

Oberst de Seue blev saaledes nødt til at vige for Overmagten, og efter et Tab af henved 200 Mand Fangne og Døde at trække sig tilbage over Glommen og Kongsvinger. Denne uheldige Begivenhed kastede en Skygge over de Seue, og udtog ham Overgeneralens Misnøie, der foranledigede et Forsvar fra hans Side, hvori han søgte at hævede sin og de Krigeres Hæder, der stode under hans Commando. Sagen maatte Hændes i sit hele Omfang, for derover at sælde den rigtige Dom; thi det er ikke altid den slagne Krieger, som fortjener Dabel²⁾.

Men denne mindre heldige Begyndelse af Grændsetrigen kom ikke til Nationens Andskab, førend Efterretningen om lykkeligere Begivenheder kunde lægges ved dens Side. Den svenske Hærfører skolede paa, at de norske Tropper formedelst en lang Tid ikke vare krigsøvede, og at den norske Overgeneral skulde være nødt til at forlade sin Krigsmagt langs Kysten for at forsvare denne mod den Sørustning, som i England beredtes imod dem. Armsfeldt bestemte sig saaledes til ved nogle Flyvecorps

¹⁾ De Norskes Beretning om Slaget findes i Bllag No. 24 og 25, hvortil ogsaa er føjet de Svenskes Beretning, taget af „Der nordische Controlleur 1808“, paa Bibliotheket i Stockholm. [3fr. Næder II. 473 ff.]

²⁾ De Seue har forsvaret sin Hæder i et Skrift om hans „Levnetløb og Livshistorie“, Christiania 1811. Her fortælles adskillige Samtaler, han med Prindsen har holdt; og fremlægges Breve, som han med ham har vejlet, hvori Prindsen vist nok har dækket ham i stærke Udtryk, men og formildet disse siden ved venlige og agtelsesfulde Udtalelser. De Seue berøvedes vel sin Commando, og blev ei senere brugt i den svenske Krig, men hans Konge viste sig ikke unaadig mod ham; thi da han fort efter sit sin Afsted efter Anførsning, meddeeltes ham Generalmajors Rang. Paa flere Maader formildede Prindsen den mod ham brugte Strengthed. [Han levede siden paa Løkken Solitude ved Christiania, hvor han døde 1820.]

at løste den norske Magt fra sine faste Stillinger, fordele og beskæftige den, medens Armefeldt rykkede ind med sin Hovedmagt, for at afgjøre Krigenes Strebne ved et Hoved-Ångreb. Men tvende af disse Flyvecorps bleve tilintetgjorte, sprængte og fangne af de Norske. Saaledes blev et Detaschement af Livregimentets Grenaderer og Husarer under Oberstlieutenant Grev Axel Rørners Commando, af Mangel paa tilbørlig Understøttelse, omringet og fanget ved Loverud af Major Weibyes Corps. Ved denne Leilighed faldt i de Norskes Hænder foruden Chefen 5 Officerer, 4 Underofficerer og omtrent 100 Mand Soldater. Alene Adjutanten, Baron Sparre, lykkedes det med 8 Mand at bryde sig igjennem og undkomme¹⁾.

Oberst Gahn brød med sit Detaschement den 24de April fra Midtfloren²⁾ over Grændsen, for ved denne Bevægelse at dække første Brigades høire Flanke. Men Oberst Staffeldt rykkede imod ham med sin Brigade, tournerede og omringede ham, og han maatte, efter en skarp Fægtning, overgive sig med sit hele Corps, dem undtagne, som det lykkedes at forstikke sig i Stovene. Flere norske Officerer, blandt disse Major Stabell, Capitainerne Arngen, Rægler, Sigboldt, udmærkede sig ved denne Leilighed, og den tappre Captain Dreyer faldt. Resultatet af denne Dags Ære for de Norske var 9 fangne Officerer og omtrent 320 Gemene³⁾. Flere Døde laa paa Bahpladsen, og mange Saarede indbragtes efterhaanden. Løbet paa de Norskes Side af Døde var heller ikke ubetydeligt. Fangerne fordeles i det Indre af Landet⁴⁾. Planens uheldige Udfald fra svensk Side tilskrev Armefeldt Mangel paa tilbørlig Understøttelse af begge sine Armeesløve. Begefsk, der havde den bedste Villie til at maale sig med sin Fiende, var færdig den 6te April til at rykke frem, men kunde ikke røre sig af Mangel paa Levnetsmidler. Bergenstråle fulgte en egen Plan, hvis Bestaaffenhed Armefeldt ikke kjendte, og rykkede til en ganske anden Kant, for at afværge et formodet Ångreb af Russerne, der ikke paafulgte⁵⁾.

¹⁾ Da Grev Rørner lod faae Chamade til Legn paa Dvergivelse, vedbleve de norske Soldater, enten af Uvidenhed om denne Rusiks Natur, eller af Forbitrelse, at flyde, hvilket gav Greven Anledning til den Ytring, at han var kommen blandt Kanibaler og et blandt Christne. Da Rørner slutte overgive sin Kaarde, var den kommanderende Officer ikke tilstede, og han maatte overlevere den til en underordnet Ungling. „Åldrig — sagde han — havde jeg troet, at jeg slutte overleveret mit Bærg til en Pølle.“ [Kæder II. 461—63.]

²⁾ [Paa svensk Side nær ved Vermundssøen i Solser, hvorfra han lykkede frem langs Ållsen-Elv, der ligesom de omsiggende Bænde endnu var tilfrosset.]

³⁾ [Om denne Affaire ved Trangen findes udførlig Beretning med Kart hos Kæder, II. 484—490. Ifølge samme var Oberst Staffeldt ikke personlig tilstede paa Kamppladsen, men opholdt sig ved Rhen paa Ållsenelvens høire Bred, medens Commandoen under Affairen førtes af Forsatterens Kæder, Major Kæder, som Naal ikke nævner, og som til Belsønning herfor strax 1ste Mai forfremmedes til Oberstlieutenant, (Sammenst. S. 560) og var den første Officer, som blev Ridder af Danebrogsordenen. (III. 18). Han kommanderede 18de Mai et mislykket Ångreb paa de svenske Forskandsninger ved Robet i Vinger (Sammenst. S. 506—13) og døde af Typhus i Kongsvinger Leir 13de Novbr. 1808. III. 55—56.]

⁴⁾ Gahn kom med flere af sine Officerer til Drammen, hvor hans Søster Amtmandinde Hofgaard boede.

⁵⁾ Begefsk tilstaaer vel i sin ovenfor citerede Bog, at Rørners Uheld maa tilskrives Mangel paa Understøttelse, men han tilskriver Gahns Dvergivelse „hans Uforsigtighed i at rykke frem, og hans over al Raade slette Dagthold.“ De svenske Historikere, og med dem de Sene, paastaae, at det var en let Sag at omringe og fange et Flyvecorps med en langt overlegen Magt. De Sene anstiller i denne Anledning en Sammenligning mellem dette Indfald, og det første under Armefeldts egen Commando, under hvilket han maatte dige for en stor Overmagt. Dette sidste vilde dog de Svenske ikke tilstaae. Til Staffeldts Beretning i Bilag No. 26 have vi søiet den svenske Rapport om denne Fægtning, udbragen af oecaniserede „Nordische Controleur.“

Ved denne Fægtning ved Midtfloren udmærkede sig især det leitdaste Compagni, og blev „formeddelt sin Raakbed og Raakbed“ anbefalet sin Konges Dmærktsomhed. I Følge deraf tilkjendegaves Compagniet hans Majestæts Bilsald med Løste om en Belsønning, som det maatte ubede sig. Men Alle som Len forlangte ingen anden

Det var imidlertid let at begribe, hvilken Glæde Efterretningen om denne Krigs heldige Begyndelse udbredte over det hele Norge, der ikke uden Vængelse har sine fornede og en lang Fred søvede Stridsmænd opstillede mod en Kriger-Række, der havde et stort Navn iblandt Europas Krigshelte. Ikke alene Resultatet selv, Synet af de mange Krigsfanger, som drog gennem Østlandets Byer, og den vældige Stilling af Armeens Forsvars-Linie, men ogsaa den patriotiske og varme Lue, hvori disse lykkelige Begivenheder igjennem Budstikken foretogedes Folket, udbredte en Strømning iblandt Norges Følk, som i den Grad aldrig har fundet Sted. Forsætten har forhen bemærket, hvilken besynderlig Varme der var udbredt over Budstikkens første, af E. Hallsen udgivne Blade, og han maa gisnede, at han aldrig med at have læst noget offentlig Blad med den Interesse som dette. Dertil kan han med Sandhed tilføje, at han aldrig paa sin lange Løbehane har oplevet et Øjeblik, i hvilket Fædrelandstjærligheden viste sig i en varmere; renere og meer åndelig udbredt Lue, og i hvilken private Forhold, Gjensidigheder og Lidelser var underordnede Deeltagelsen i Statens Stilling. Det var som om denne nye Hæls-Sol fordrev alle mørke Skyer. En af de vigtigste, og vissefælig den i de nærmeste Aar for Krigen meest indbringende, Næringskilber, Trælast-Udflytningen, som aldeles i denne Sommer; Fiskesarten var indskrænket til den farlige, og for Handelsmanden lidet fordeelagtige Kornart; Fiskeriets Udbytte kunde ikke udsendes til Udlandet, Metalsabrikkerne lode af Mangel paa Affætning, Sjungerusud herskede i en stor Deel af Landets tornløse Egne, og Nøden trykkede i høi Grad Arbeidsklassen og Høstboerne, — men saa Klager høretes herover. Alles Lide vare henstande paa Grændsen, og Alle glædede sig over, at Norges gamle Fiende ikke kunde gøre sin God paa vor Fædrenejord.

Følgerne af denne Nationens muntre Stemning viste sig snart over det ganske Land. Enhver ilede at bringe sit Offer paa Fædrelandets Alter. Provisioner, Penge og Klædningsstykker strømmede til vor paa Grændsen staaende Armee, og især anmeldte sig Grosserer John Collett i Christiania ved at samle, befordre og selv bringe til Armeens Forplejning. Hvert ethvert Nummer af Budstikken havde at bekendtgjøre anseelige Bidrag af den Art, og i denne første Krig med Sverige opstode privat Godgjærenhed tildeels, hvad der, uagtet vækkelige Autoriteters Indtrængelse, fattedes i den offentlige Foranstaltning af Mangel paa tilstrækkelige Midler, og fornede Landets blottede og næringsløse Tilstand. Saaledes kunde Grosserer Collett, efterat Krigen neppe havde været i fjorten Dage, anmelde, at 55 — næsten deels 4spændige — Bogne med Proviant og Forfriskninger vare afsendte til Armeen. Det var ikke alene Nødvendigheds-Varer, men ogsaa Livets overdaadige Lydelser, som sammenbragtes af deeltagende Landsmænd til Armeens Vederqvælgelse. Vi have Fiendens eget Vidnesbyrd om den Overskud, som herskede i den norske Hæer, især blandt de Militaire af høiere Grader¹⁾. Fra de Egne, som var Krigen nær, sendtes Levnetsmidler af alle Slags, fra de fjernere sendtes Runderingsstykker, saltede Provisioner og Penge, og mangesteds aabnedes Subskriptioner til Bøker for de Esterlades Enker og Børn. De bedre Familier, som boede i Nærheden af Krigens Skueplads, især Præsterne, aabnede gjæstfrie deres Fædebuer for deres fribende Landsmænd, og det var fornemmeligen til disse, at de samlede Gaver fra By og Land sendtes, for deels at erstatte Udbømmelsen af Levnetsmidler hos de

Belønning, end at 4 af deres Kammerater, som husemægtede i Fængsel paa Bergenshus Fængsel i Anledning af Urolighederne i Leirdal i Aarene 1799—1802, maatte vende frigitte. (See Morgenbladet 1843 No. 48). Saa vel Leirdalsernes Udholdmod som deres Tapperhed ved denne Anledning fortjener at bevares i Historien.

¹⁾ Da Adersparre, efterat det Knorringske Corps af de norske var blevet tilintetgjort ved Præsteballe, trykkede de norske Polsteringer med stor Overmagt tilbage, og indtog deres Qvartier, forbausedes han ved at finde i en Feldtbatallion i dette Land de meest afsøgte Kaffetier."

gavmilde Familier, deels at sætte dem i Stand til at fortsætte deres patriotiske Godgjørenhed¹⁾. Ikke uden Bevægelse læses i Budskiftens første Blade de mange Dittringer af gjenfaldig Erkjendtlighed og privat Godgjørenhed, som veksledes imellem Giver og Modtager, saavel som den hæderlige Erkjendelse fra Regerings-Commissionens Side af disse herlige Dittringer af en sand Fædrelandskjærlighed midt under en Lidelses-Periode, hvortil et stort Stykke af Norges Historie ei kan fremvise Mage.

Men ikke alene gennem Norge gif denne patriotiske Varme for det nedtrykte Fædrelands Sag, og denne virksomme Deeltagelse for Landets Stilling, og for de tappre norske Krigeres Held. Den viste sig i samme Grad hos vore daværende Statsfrænder, de Danske. Ogsaa de offentlige danske Blade havde postdagligen at berette om store Gaver af alle Slags, som der bleve lagte paa Fædrelandets Alter. Det var især Bidrag af Materialier til en ny Flaades Bygning, som var Gjenstand for de Danstes' patriotiske Godgjørenhed. Mangfoldige Skoveiere tilbode af deres Skove uden Betaling Egetommer til Skibsbrug; Andre bestemte dertil ei ubetydelige Capitaler, eller paatog sig, som i Norge, at bygge Kanonbaade. Saaledes reistes igjen paa Holmens Bærst enkelte Orlogsfartøier, som Begyndelse til Erstatning for den raneede Flaade. Norges Armees blev heller ikke det glemt. Store Mængder af Provisioner samlede sig de Egne, hvorfra Oversendelse var mulig, og omendstfont en stor Deel deraf berigede Fiender meer end Benner, saa kom dog Meget deraf over det med fiendtlige Krigsfere opfyldte Hav, og bragte vore sridende Landsmænd en velkommen Bederqvælgelse. Betydelige Bidrag af Penge sendtes ogsaa den norske Armees fra Private i Danmark. Der var i den Anledning nedsat i Kjøbenhavn en Committee „for frivillige Bidrag til Opmuntring for de norske Krigeres, og til Understøttelse for disses Enter og Born“, som indsamlede en Sum, der i rede Penge overgif den, som sammenbragtes i Norge. Denne Committee²⁾ deponerede i den kongelige Cassé i Kjøbenhavn 20,000 Rd., som bleve anviste paa den norske Cassé i Christiania, ligesom betydelige Summer anvendtes til Indkjøb af Fødemidler, især Fedevarer. Til denne Understøttelse ydede baade Kjøbenhavn og Provindserne Bidrag. Flere af Kjøbenhavns Embedsmænd og Grosserere, samt Herremænd paa Landet, ydede indtil 500 Rd., hvilket med Hensyn til Coursen³⁾, der i Forfommeren 1808 endnu ei var falden betydelig, maa ansees for en anseelig Gave. Mange danske Bønder blandede sig i denne velgjørende Skare.

Desuden orrettedes frivillige Corps i Christiania, Drammen og flere Steder; de tvende første stillede vel i Linie mod Fienden, men de toge ingen alvorlig Deel i Krigen. Kun de frivillige Jægere i Fredrikshald gjorde deres Nytte ved Tilintetgjørelsen af det Knorringske Corps. I Epidsen for et af disse, et frivilligt Jægercorps i Christiania, finde vi daværende Amtmand, Grev Wedel-Jarlsberg, ligesom Christiania Artillerie-Corps stillede under Ludvig Mariboos Commando, og Drammens frivillige Jægere under Jakob Lunds⁴⁾. Vi ville siden faae Leilighed til at fremlede Mariboos paa vor Histories Skueplads. Denne hans første Fremtræden

¹⁾ Især udmærkede sig Præsten i Sorum, Doctor Gudmundson, ved sin Gjæstfrihed og Omhyggelighed for en passende Fordeling af de samlede Provisioner, men han fandt hæderlige Medhjælpere i de Præster, der, som han, boede Krigsskuepladsen nær. Disse runde Gaver bidrog ogsaa til at gjøre Krigens Følger mindre rædsomme der, hvor den havde sit Sæde.

²⁾ Medlemmerne af denne Committee vare: Kaas, Colbjørnsen, N. Lønder Lund, Trechow, Sverdrup, Saaby, Erichsen, Dunsfeldt og Prætorius.

³⁾ Coursen var paa den Tid omtrent 150 Rigsdaler Courant for 100 Goldspecies, og faldt i Juli Maaned til 160.

⁴⁾ [Wedels frivillige Jægercorps var hovedsagelig udbruset paa hans egen Befæstning og dannet af Bondesønner fra Aler, Afler og Bærum; dets Capitain var først Christian Magnus Falsen, til han i April 1808 blev Sorenstriker paa Follo; senere Baltazar Lange paa Vitre-Stabæk i Bærum. Enevold Falsens yngste Søn Sogbart tjente og i dette Corps.]

sa hans virksomme Bane giver blot Anledning til den Bemærkning, at hans Iver for Norges Sag, og hans Studium af den theoretiske og practiske Deel af Krigskunsten ikke gav det Resultat, som han selv havde haabet. Saavel Grev Wedel som Mariboe yttrede for sine Venner, at der med Corpus af den Art, som vore, vante til Undværelser, idelige Marcher og stærke Etabscher, lidet var at udrette. Deres Underordnede vare ikke vante til den militaire Subordination, og trattedes som en Art ved Opførelsen af tilvante Bequemmeligheder. Ingen af dem satte derfor den store Tjeneste, som de gjorde Armeen, høit. Men nægtes kan det ikke, at der i Noaender, da denne Krig med Sverige varede, gik en glødende Patriotisme igennem den hele Nation, som var i Stand til de største Opførelser, og lagde sig til at udføre de mest udfordrende Handlinger ved Siden af de stærke Ord. Da fæstedes ogsaa Hæderlighed og Høiagtelsen for Prinds Christian August dybt i Nordmandens Barm; han blev Redskab til at befrie Landet fra den Fare, som dengang betragtedes som den største, der kunde vederfares det — Undertastelse under Kaboriget —, og denne Hæderhedens Rod oprykkedes end ikke, da han kort efter forlod Norge, for at sætte sig paa Sveriges Throne.

Det kan saaledes ikke nægtes, at Held og Hæder under de første Scener af denne Krig med Sverige var paa Nordmandens Side, og at denne lykkelige Begyndelse hidrog til Krigens lykkelige Fremgang. Vi ville ikke her undersøge, hvor stor Deel Fiendens, og især den svenske Regjerings Feiltrin havde i denne heldige Begyndelse; men vi maatte forvanste den sande Histories Billeder, dersom vi nægtede vore Landsmænd og vore Krigere den Hæder, som tilkommer dem. Blandt en Række af Krigere, der vare saa uante til dette blodige Haandværk, som de norske paa den Tid, befandtes vist nok — og Rygtet har ikke sparet dem — de, der viste Spor af mindre Krigs-Ovelse og et mindre Mod. Men i Almindelighed udmærkede vore Krigere sig i denne korte og ikke meget blodige Krig ved Mod, Conduite og en Hæderlighed, der kun i Kampens Hede og af Armeens bjærveste Kæmpere fra deres Bygder stundom tilfidesattes. Vi ville derfor gjerne tilstaae med svenske Historikere, som have nedtegnet denne Krigs Begivenheder, at der herskede i Almindelighed iblandt vore Landsmænd en stor Agtelse for det svenske Mod, Tapperhed og Krigersfærdighed, erhvervet paa saa mange med svensk Blod vædede Valpladse; men det kan derimod ikke tilstaaes, at enten denne Agtelse for de fremmede Krigere eller deres Modløshed hos vore, eller at den svenske Krigsmagt, efter hines Paastand, var den norske overlegen i Tapperhed eller kloge Dispositioner. I begge Lande er Historien optegnet disse Begivenheder, og hvad enten vi see hen til Resultatet eller til de anvendte Midler, kunne de norske Krigere ei ansee sig som overvundne eller deres Krigersfærd mindre hæderlig end Fiendernes. Anførerne for den svenske Armee er selv give vore Soldater Fortrin for de svenske i Smaakrigen og den egentlige Krigs-Exercits, og de give ikke alene den norske Overgeneral den Roes, som ham tilkommer, men have høit flere af de norske commanderende Officerer¹⁾. Der findes ogsaa for Overdrivelse i de svenske Beretninger om den norske Armees Størrelse, som udtæres i Bevægelse mod den svenske. Den var adspiltet paa saa mange Punkter, og følge den defensive Krigs Natur, at den ingensteds kunde fremtræde i store Mængder, og kun ved enkelte Leiligheder var Overmagten paa norsk Side afgjørende; stundom endog Seieren paa de norske Side, endssjønt det større Antal var paa de svenskes. Ligesaa urigtig er den Paastand i svenske Beretninger, at der i den

¹⁾ I sine Stillstands-Underhandlinger med Staffeldt giver Adersparre de norske Jægere og deres dygtige Anfører deres Pris, og ved en anden Leilighed roser han den forunderlige Færdighed, hvormed de klattede op og ned af Fjeldene. Derimod roser han ikke Sælskeden af deres Stub; men de norske Jægere viste i Almindelighed, at de kunde ramme deres Mand paa et langt Hold, ligesom det var naturligt, at begge Partier tilegnede sig Kampens Vre.

norste Armee befandtes Overflod af Ammunition og Provisioner, samlede for Statens Regning. De offentlige Magasiner vare ingenlunde vel forsynede, og den almindelige Nød tillod ikke at opbygge noget Overflod i Magasinerne. Førstede der nogen Overflod i Armeen, da maa den tilskrives den private Godgjorendhed, der umuligen kunde udbrede sig over hele Armeens Rækker, eller frembringe en jævn og almindelig Forsyning, der vel ogsaa kun strakte sig til Hærens høiere Grader. I Regjerings-Kommissionen var det uafbrudt Gjenstand for Overveelse, hvor meget der kunde affaaes af de offentlige Magasiner for at lindre den almindelige Nød i Landet og give Landmanden Sædekorn i Hænde. Armeens Forsyning og Omsorg for at lindre den private Nød gik ved Siden af hinanden; Regjeringen maatte dele sin Anstregelse mellem begge og underordne Fremtidens Betyrninger Haabet om en bedre Tilstand. Aaret 1807 var et slet Hø-Aar, og den udfrevne Fourage kunde vanstelig, og paa mange Steder ikke, tilveiebringes. Hvor slet vor Armee var forsynet med Ammunition, det viste de strenge Forbud, som udgik mod privat Brug af Krud, og de Foranstaltninger, som bleve truffne for at tilveiebringe Salpeter. I vor Guerilla-Krig var lidet Spørgsmaal om Brugen af Kanoner, og paa begge Sider var der neppe stor Overflod af dette Slags Ammunition, men vi have paa et andet Sted gjort opmærksom paa, at den norste Armee i det Hele var langt flattere forsynet paa Krigs-Material end den danske, og dette bevises noksom af de Forsøg, som gjordes paa at liske den Slags Undsætning fra de vel forsynede danske Krigs-Magasiner gjennem de paa Havet vrindende fiendtlige Krybsere.

Vi ville ikke indlade os i Gissning om, hvad der var skeet, dersom den svenske Vest-Armee, med større Eenhed i sine Planer, kraftigere understøttet i sine Midler, havde overvældet vort Fædreland. Vi ere berettigede til at troe, at vor Krieger-Hæder nu, som i fornum Dage, var bleven upletet, og at dette Aarhundredes Begyndelse havde fremledet Forsvars-Scener, som kunde stilles ved Siden af det forrige Aarhundredes. Vi tage kun Krigens Begivenheder for os saaledes, som Krigens Historie giver os dem i Hænde. Vi ville give vore daværende Fiender Fortrin med Hensyn til pphvisst Stykke, og vel og til strategisk Kunst, og den Dvælse i Linie-Exercits, der har gjort den svenske Arme navnkundig; men deres egne kompetente Dommere have givet vore Krigere deres Ret i den Slags Krig, som dengang førtes paa vor Grændse. Den moraliske Stykke var derhos uden Tvivl større hos den norste Nation og den norste Armee paa den Tid. Der var da ingen Tanke om en skandinavisk Forening: men den gamle National-Affsly for en Underkastelse under Sverige raadede i Nordmandens Barm¹⁾. For at forebygge denne fremstod Nationen ligesom i Masse, i sin forladte Tilstand frembar den midt i sin Armod, medens Næringsløshed og den meest trykkelige Mangel paa Livets Fornødenheder raadede i Landet, Alt hvad Soldaten manglede, og det saa rundeligen, at der i Leiren ofte var større Overflod end hos Borgerne selv. Ved denne almindelige National-Deeltagelse maatte Kriegerens Nød styrkes og vore. For Nordmændene gjaldt det paa den Tid at være til som Nation eller at udslettes paa Nationernes Liste. Den samme Aand gik igjennem Folket i alle Klasser, som i Krigen med Carl XII i Begyndelsen af det forrige Aarhundrede. Blandt de Besværligheder for Fienden under denne Krig, hvorover Adlerparre klager, var ogsaa den, at Bønderne ved ingen Midler vare at formaae til at give Efterretning om de Norskes Bevægelser. Derimod vare de stedse paa Færde for at give de norste Krigere Efterretning om de Svenskes Planer og Marscher. Stige Beretninger vinde Troværdighed, naar de komme gjennem Fiendens Mund²⁾.

¹⁾ [At derimod de Svenske allerede paa denne Tid ønskede og haabede at bringe Nordmændene til Graftald fra Danmark, sees bl. A. af en Proklamation, der er trykt i Udbrag i C. A. Adlerparres Erindringer vid M. Bjørnstjernas Antekningar. Stockholm 1853. S. 94—95.]

²⁾ Da Adlerparre efter Fægtningen ved Berby med stor Overmagt rykkede op mod den

I det norske Forsvar og de militaire Dispositioner var der en fuldkommen Eenhed. Overgeneralen havde over disse den frieste Haand; i Regjerings-Commissionen var intet Krigsraad, der nogenstunde blandede sig i at bestemme Armeens Stilling eller den offensive og defensiva Skridt, og den modsatte sig endog sin fraværende Konges Befalinger, naar deres Samvillighed for det Hele eller Muligheden at udføre dem betvivledes af den norske Overgeneral. Prinds Christian August havde Armeens Tillid og Nationens Kjærlighed og Høiagtelse, og kunde være sikker paa at finde, i sig selv for Armeen, al den Understøttelse, som behøvedes og kunde tilveiebringes, for at fuldende et hæderligt Forsvar mod den indtrængende Fiende.

For langt anderledes saa det i denne Henseende ud paa vore Fienders Side! For den svenske Nation var Krigen imod Norge indtødt Gindlingsværk. Dens hele Hu holdt til at forsvare Finland mod Russernes Angreb, og Tanken om den skandinaviske Halvøes Forening var endnu ikke alvorlig i det svenske Cabinet. Der laa saaledes ikke den mindste Styrke og alvorlige Villie i Angrebet som i Forsvaret. Der begyndte allerede paa den Tid at vise sig Spor af det svenske Folks Misnoie med sin Konge, som allerede ved hans uheldige og ukloge Krigs-Dispositioner og hans støvende Færd med nogle af Sveriges meest formaande Familier. I den svenske Best-Armee selv var ingen Eenhed, hverken i dens Commando eller i dens Dispositioner. Overgeneralen var ikke sin Konges Tillid i nogen høj Grad, han understøttedes ikke med tilstrækkelige Midler, og han havde ikke engang fri Haand over sin Armees Underafdelinger. Hans disponible Magt svækkedes, ved efter høiere Befaling at adsplyttes hid og did, og han kunde intet Dieblil være sikker paa ikke at forstyrres i sine Planer.

Men om end den tappre svenske General ikke var bleven standset i sin djærve Angrebsplan ved ovenangførte Hindringer, om det havde lykkes ham at trykke vor Armee tilbage, og indtage en Deel af det sydlige Norge, saa vilde dog neppe Norges Hæder eller dets Forening med Sverige paa den Tid være bleven fuldenbt; thi den svenske Magt var under Krigen med Rusland for svag til at understøtte Krigshjælpen, om den havde stillet sig paa den svenske Generals Side, og Nordmandens Høiholdighed havde lagt Hindringer i Veien for enhver fremstødt Bevægelse. Endelig blev Forholdet, da Faren for de Svenskes Indfald var forsvunden, og den svenske Konges Befaling til Norges Raad løb, at der skulde gøres Indfald i Sverige, da nu selv attraaede en fredelig Tilstand. Da sank den moralske Kraft, Nationens Sammenhæng og den forbi; thi dens Armeens-Villie var kun, et at sammenmeltes med Sverige, — af Sveriges Provindser begjærede Norge Intet. En Angrebskrig fra den svenske Side mod Sverige, hvis Borgere under Thronforandringen befandt sig i en uheldig Tilstand, vilde have frembragt ganske andre, og tildeels omvendte Forhold; men den moralske og den pphjælpelige Overmagt var bleven paa Sveriges Side.

Da den første Stræk over Tilvægten af Fiender, som Danmarks Krigserklæring mod Sverige forvoldte i Norge, var overvunden, og de gjentagne Seiers-Efterretninger havde forøget Nationens Tillid til Armeen og til vore Forsvarsmidler, da vendtes Fjællens Lante bort fra Krigsscenen, og heftede sig fast ubelukkende paa Landets indre Led og Midlerne til at afhjælpe den. Denne Sikkerhed med Hensyn til Norges krigeriske Stilling til Sverige vovede ikke lidet ved Synet af de mange Krigsfanger, som droge fra det norske Land, medens Faa af vore Folk saldt i Fiende-Vold. Men det var langt fra, at de fangne Svenske solte Sporet af noget uærdigt Rational-Had eller af den Hæder, som en Krig af den Art maatte opvække. De simple Soldater nød en Hæder, som i det mindste kunde stilles ved Siden af de Norske. De haanedes og mishandlede ingensteds og bleve brugte deels til offentlige Arbejder, deels bleve

lille norske Krigsmagt, stødte de Svenske paa en grædende Bondegut, som beklagede sig over, at en Bondedone havde taget Hesten fra ham, og derpaa i fuserne Galop redet til Præsteballe, aabenbart for at advare Nordmandene om den Fare, som truede dem. Historien har ikke opbevaret Navnet paa denne Amagone.

de overlabte til Private; men ingensteds havde de Aarsag til at klage over de Behandling, de nøde. Paa enkelte Steder findes endnu Spor af Arbejder, som de svenske Fanger have udført¹⁾. Endnu bedre var Officierernes Lod. De bleve tildeels optagne i Norges bedre Familier, og flere af dem have beholdt en ventlig Grundrig om deres norske Bærters Dmgang. Forfatteren har senere talt med enkelte blandt disse Officierer, som betragtede deres Fangenskab i Norge som nogle af deres Livs bedre Dage, og i enkelte Huse findes endnu Spor af den Erkendtlighed, som de søgte at lægge for Dagen for den gjæstmilde Dmgang ved Anvendelsen af de sjeldne Talenter, hvoraf Nogle af dem vare i Besiddelse²⁾.

Ellevte Capitel.

Linieskibet Prinds Christians Undergang.

Historien om Norges Søkrig paa den Tid har ikke at fortælle om saa heldige Bedrifter endstjont de enkelte Sammenstød med Fienden vistnok vare mestendeels hæderfulde for vore Søkrigere. Den danske Sømagts Kjerne var knust ved Flaadens Naa, og hele Søkrigen bestod i et Slags Kaperi, under hvilket vore saa Krydsere lurede paa enkelte Fiender eller slet beskyttede Konvoier, eller vore Kanonbaade smuttede frem paa Klipper og besjødte driftige Fiender, som nærmede sig Land. I de norske Farvande befandt sig, som forhen bemærket, ved Krigens Udbrud kun Linieskibene Prinds Christian og Lovise Augusta samt nogle Kutterbrigger, hvortil kom nogle Kanonbaade hvis Antal ikke ubetydeligen sørgedes under Krigen, deels ved offentlig Foranstaltning deels ved privat Godgjorenhed. I Vintermaanederne foresaldt adskillige Fægtninger imellem engelske og norske smaa Krigsfartøier, i hvilke Helvedet forsaavidt var paa norsk Side, at de engelske Angreb affloges, og endog en engelsk Kutterbrig erobrede. I engelske og norske Blade beskrives disse Stjærmydsler paa forskjellig Maade, i de begge Landes Forfattere tilregne sine Landsmænd Slagets Hæder. Omendstjont saaledes ikke ganske kunne sætte Lid til vore Avisers glimrende Beskrivelser over disse mindre betydende Fægtninger, saa give dog de Seierstegn, som erobrede Krigsfartøier og afvisne Angreb frembyde, os Ret til den Naastand, at den danske Sømagt sin Ubetydelighed ikke med Glamur maalte sig med Fienden. Denne Hæder svækkede ikke derved, at de engelske Skibschefer efter saadanne mislykkede Angreb sædvanligvis forfremmedes i Tjenesten, hvilket endog var Tilfældet med Chesfen for den erobrede Kutterbrig Seagull, som et Beviis paa den engelske Regjerings Tilfredshed med Chesfernes udviste Mod og Conduite³⁾.

1) En Deel af den offentlige Vel ved Tangen igjennem Drammen istandsattes grundigen af svenske Fanger, og Andre bleve brugte til Opbyggelse af Broen over Laugen ved Laurvig, som siden ødelagdes ved Flom.

2) Saaledes har Grev Axel Mørners Venjel herligen decoreret en Sal paa Uleføjs hos Statéraad Hall, hvor han tilbragte en lang Tid.

3) Tvende engelske Kutterbrigger, Allart og Seagull erobrede i saadanne Stjærmydsler.

4) Man see i øvrigt Holmboes velstrevne Afhandling i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie II. 246 ff., om Britternes Krigsforetagender langs Norges Kyst fra 1808—1814. — Witbs „Danke og norske Søhelts-Bedrifter fra Aarene 1797 til 1813,“ Kbhvn. 1819, indeholder for megen eenfaldig Ros over Alt som stede, til at være troværdig. [En mere sagkyndig og upartisk Beretning om denne Søkrig har man nu i H. G. Gardes fornavnte Skrift, Den dansk-norske Sømagts Historie, hvor de i dette Capitel omhandlede Begivenheder ere fremstillede S. 497 ff.

Langt betydeligere Tab seer imidlertid den dansk-norske Marine ved Opførelsen af Linieskibet Prinds Christian. Man kan i Sandhed ikke uden Bemod see ham enjomme Drlogsfugl efter hoieste Befaling slagre fra Vest til Ost, fra Syd til Nord, frem og tilbage i samme Linie, for ligesom at opsoge de Rovfugle, der lande efter den danske Flaades sidste Hjerteblod. Mod Slutningen af Maart 1807 var dette Drlogsskib lykkeligen kommen til Kjøbenhavn efter dets farlige Krydstogt til Østersøen; men for dette Skib gaves ingen Vinterhvile. Det beordredes tilbage til Norge, hvor det i Storm og Taage den 7de Januar løb ind til Frederiksværn. En Brig og en Galease, ladede med Munderingsfager og Krigsfornødenheder, vare i dens Felge, og selv bragte det Regjerings-Commissionen en Sum af 200,000 Rd. i Bantsjedler. Samme Maaned gjorde Jessen, i Forening med Briggen Laugen, et Krydstogt i Nordsoen, og kom paa dette i Kjølvandet af en engelsk Fregat, som togte Subsidier til Beløb af 200,000 £ til Sverige, men Fregatten smuttede lykkeligen ind i den svenske Skjærgaard. Da Efterretningen herom kom til England, betjeherede Admiral Saumarez ufortovet den Eskadre til Gothenborg under Parkers Commando, der siden odelagde Linieskibet Prinds Christian. I Frederiksværn blev Prinds Christian derpaa liggende indefrosen til den 20de Februar, da den atter maatte seile ned til Kjøbenhavn ¹⁾. Det blev imidlertid formedelst stormende Nordvind afsaget til at anløbe Christianssand, og først den 12te Marts ankrede det ved Helsingør, da Isen hindrede det fra at komme til Kjøbenhavn. Der var udbrudt en smitsom Sygdom paa Skibet, som nofsagede Chefen til at sende 200 Mand i Land paa Lazarettet, og saaledes blev Skibsmandskabet, som i Norge var bleven gjort fuldtallig med norske Matroser og Krigsfolk, sammensat af omtrent et lige Antal af begge Nationer. De Nyankomne vare mindre øvede Folk, og der behøvedes langere Tid end der var givet for Provenss Time kom, for at øve dem i den dem omkomne Tjeneste. Imidlertid var Krigen imod Sverige erklaret, og det hedte, at et fransk Corps under Prinds Pontecorvos Anførsel var paa Marschen over til Sjælland for at gjøre et Indfald i Sverige i Forening med den danske Armee. Der yttredes dog derhos Tvivl om denne de Franskes Hensigt var alvorligen meent, og den blev i al Fald ved indtrufne Omstændigheder forstjærket. Paa samme Tid rygtedes det, at en engelsk Fregat paa 36 Kanoner var afgaaet til Bæltet for at hindre Overskuden, og til at forjage denne og gjøre Bæltet ryddeligt for Armeens Transport til Sjælland til Jessen en umiddelbar Ordre fra Kronprindsen. Men faae Timer efterat Drlogsskibet havde lettet, indløb Efterretning til Admiralitetet om, at en engelsk Eskadre af 2 engelske Drlogsskibe, en Fregat og flere Krigsfartøier laae tilankers mellem Hornbøl og Høganæs, og Admiral Bille beordrede nu Jessen at søge tilbage til Kjøbenhavns Red; men Skrivelsen naaede ham ikke, og Drlogsskibet gik sin Eskadre imøde. Den engelske af Saumarez affendte Eskadre laa indefrosen ved Gothenborg, men da det danske Drlogsskib passerede Bingen, besluttede den at skjære sig ud af Isen, og lette Anker for at seile til Sundet. Da den kom til Høganæs, fik den fra Helsingborg Underretning om, at Drlogsskibet Prinds Christian var gaaet under Seil, og den lettede derfor i den Hensigt at forfølge det. Den 12de Marts Klatten 2 Eftermiddag opdagedes de engelske Drlogsskibe fra det danske, og Jessen, som først overbeviste sig om Fiendens Overlegenhed, søgte at holde inden om Seiers, for om muligt at naae Nyborg. Men den kjendte Mand, som Jessen havde ombord, gjorde Banstielighed ved at søge ind i Bæltet, og tabte overhovedet sin Gatning paa sin Post som Løds ²⁾. Nu lod Jessen holde et Krigsraad, som bestod af de ældste Officierer, Rothe, Toy, Ferry og Willemoes. I dette besluttedes at gaae norden om Sjælland, deels for at løkke Fienden fra Bæltet, og derved lette Troppernes

¹⁾ Forfatteren var fra Landeveien Vidne til, at dette Linieskib en klar Vinterdag under sin hele Seilmasse stak til Sees, ledsaget af alle Nordmænds Ønske om en lykkelig Fart.

²⁾ Han døde siden i Gothenborg, efter Rygtet af Græmmelse over sit Forhold.

Overfart, deels fordi man troede at kunne, som mere bekendt med Farvandene, med den nordlige Vind knibe Grunden nærmere end Fienden, og saaledes naae Sundet. Det besluttedes saaledes at gaae Fienden imøde, og under en løbende Føgtning i Mørket at vinde Seiladsen fra de engelske Forsølgere og søge ind til Kronborg. Men Fiendens Parforce-Jagt forhindrede det. De fiendtlige Orlogsskibe og Fregatter stødte sig om det enkelte Skib, og bekhjøde det fra alle Kanter. Jessen forsvarede sig imidlertid til det yderste, og vilde ikke høre paa nogen Dvsfordring til Overgivelse, førend Skibet Prinds Christian kun med enkelte Stud kunde besvare Fiendens glatte Lag. Ved den sidste fiendtlige Salve saldt Lieutenant Dahlerup, Næstcommanderende Capitain Rothe og Lieutenant Loy bleve saarede. Skibet selv saldt imidlertid ikke i Gienvevold. Jessen styrede det mod Land; det hug sig strax fast i Grunden, og blev stunken i Brand. Paa det danske Linieskib saldt 3 Officierer, Willemoes, Dahlerup og Soland, og 61 Mand; 81 Mand og Rothe bleve haardt, Chefen selv, Lieutenanterne Ferry og Loftrup tilligemed 41 Mand let saarede. Ogsaa Fienden havde lidt betydeligt, endstjønt efter Opgaven mindre end det danske Orlogsskib. Fangerne bleve førte ombord i de engelske Skibe, og saavel der som i Gothenborg menneskeligt behandlede, og de Saarede omhyggeligen pleiede. Den danske Chef deelte Cahyt-Bequemmelighed med den engelske Chef selv. Den smitsomme Sygdom, som herskede ombord i det danske Orlogsskib, angreb imidlertid ogsaa det engelske Mandskab og bortren Mange. De Danske, der som Fanger bragtes til England, førtes tildeels ombord i et Prisonskib, hvor de deelte de uhyggelige Fangers Skjebne, som indespærredes i disse Skibe. De som førtes i Land havde vel en bedre Skjebne, men foretrak dog langt den Behandling, som af deres nordiske Fiende var bleven dem til Deel, endstjønt saavel disse, som andre danske og norske Krigsfanger rose Privatfolks menneskeljærlige Bestræbelser for at lindre Fangeskabets Qualer. — Saaledes tilintetgjordes den sidste brugbare Rest af Danmarks Flaade; thi Lovise Augusta var et daarligt Skib, som kun ved en betydelig Reparation kunde sættes i brugbar Stand¹⁾.

De svenske Beretninger rose sig meget af en for de svenske Vaaben berømmelig Sø-Træfning ved Strömstad 27de April imellem 26 danske Kanonbaade og 5 svenske, hvori de første med Tab bleve tilbagedrevne. Commandeur Lorentz Giffler derimod, som commanderede den norske Flotille, og som paa den Tid var Chef for Norges Søværn, giver i sin Rapport en anden Beretning om denne Træfnings Beskaffenhed. Han paastod, at han fuldkommen opnaaede Hensigten af sit Angreb, nemlig at recognoscere Fiendens Styrke, og at han trak sig tilbage, fordi det var umuligt at udrette Noget mod Fienden i sin stærke Stilling²⁾. I Norge omtaltes imidlertid dette mislykkede Angreb ikke med Roes, og det betragtedes som et visst Blad i den Seierskrands, som vore Krigere til Lands i de samme Dage flettede sig.

Tolvte Capitel.

Landkrigens Slutning.

Imidlertid beredtes Norge nye Farer, som det ikke uden store Vanskeligheder vilde have overvundet, dersom de ikke ligesom af sig selv vare blevene hævede formedelst heldigen indtrufne Omstændigheder. Den svenske Overgeneral Armfeldt overbeviste sig

¹⁾ I Bilag No. 27 findes Jessens Indberetning om dette Slag. Ovenstaaende Beskrivelse er mestendeels en Udtækt af den i Archiv for Søvaesenet ovenfor nævnte Afhandling.

²⁾ [Udførligere Beretning herom hos Garde 520—21 og Ræder II. 546.]

helt om, at Smøakrigen var den norske Krigsmagts stærkeste Side, og besvarede et Forslag. I denne Plan bestyrkedes han ved den engelske Flaades Ankomst til Gothenborg i Begyndelsen af Mai Raaned, der medbragte 12000 Mand under General Moores Anførsel, hvilken Krigsmagt under visse Betingelser stilledes til Kongen af Sveriges Raadighed. Men lykkeligvis hindredes denne store Plans Udførelse, dels ved de Forholdsordres, som vare givne Moore af hans Regjering, dels ved Kongen af Sveriges Føstighed og Egenind. Den engelske Regjering vilde ikke tillade et saadant Brug af de engelske Tropper, som indvilledede dem i vidløstige Krigsforretninger langs Kysten, og forbeholdt sig hvilkensomhelst Brug af denne Krigsmagt til andre Hensigtens Dynaaelse. Deraf opstod en uventlig Brevveksling mellem Kongen af Sverige og Moore, og denne reiste selv til Stockholm, for at kunne Samfælleghederne og træffe nærmere Aftale. Men dette Møde gav heller intet Resultat. Kongen af Sverige ansaa sig, i Følge den med England indgaaene Convention, berettiget til at tage Moores Tropper under sin Overcommando, og raade om deres Bestemmelse, medens den engelske General troede sig forpligtet til naaigaaen at opbyde de ham i hans Instrux givne Ordres, og ei adlyde Kongen af Sveriges Befaling, naar derved foranledigedes en Forandring i Expeditionen. Da Flaades Moore ikke vovede at gaae ind paa Kongen af Sveriges Forslag, at anvende den engelske Krigsmagt til Sveriges Understøttelse enten mod Norge, Finland eller England, lod han endog Moore antyde, at han ei uden kongelig Tilladelse kunde forlade Stockholm. Fra denne Slags Arrest befriede Moore sig dog ved hemmeligen at forløbe sig til Gothenborg. Den engelske Flaade blev saaledes liggende uvirksom i Gothenborg, hvilket Sted den forlod uden at have udrettet det mindste til Sveriges Behov. Hærens Forhold paa Grændsen blev uforstyrret, og Krigen fortsattes i samme Stil som forhen, uden at noget Afgjørende skede paa nogen af Siderne.

Flere Skærmhudsler foresaldt imidlertid paa norsk Grændse mellem den norske og svenske Krigsmagt, uden at de fleste ledede til noget synderligt Resultat. Næsten alle de svenske Corpschefer havde Rapportert at indgive om Angreb fra norsk Side. Resultatet var forskjelligt, men kun paa enkelte Punkter afgjørende. De Svenske gjorde ogsaa Indfald i Norge, men Overrumpling ved natlige Angreb var efter de Svenskes egen Tilstaelse af ingen Nytte formeblst de Norskees aarvaagne Bagthold, som mod Forsømmelse i denne Henseende fra svensk Side gav de Norske ved enkelte Ulykkeligheder Fordeel. Under 18de Mai gjorde Staffeldt et Anfald ved Lier, for at frigjøre de Svenske fra de stærke Forslandsninger, som de der opstaaede, men endskjønt de Norske intet Tab leed, opnaaede de ikke deres Hensigt. Til at udføre denne Plan sendte Staffeldt en Troppes-Afdeling, som bestod af 3 Divisioner af de Thyronske og Agershusiske Batalioner, at angribe Fienden. Udfaldet af dette Angreb var som sædvanligt forskjelligt i svenske og norske Rapporter. Stort kan Resultatet ikke have været; thi paa begge Sider rykkede Tropperne ind i deres forrige Stilling.)

Strax efter denne Fægtning forlod Fienden sine Positioner og rykkede tilbage fra Rodenas, Odemark og den nordlige Deel af Arremsk, en halv Mil over Grændsen ind i Sverige.) Denne Bevægelse, der betragtedes som en Begyndelse

*) Staffeldts Rapport er efter Dubstikken 1808 No. 23 trykt i Bilag No. 28. De Svenskes forte Rapport derom tilligemed Arndt kalde denne Affaire en af de blodigste. Paa norsk Side var den viselig ei blodig, endskjønt Hensigten ikke opnaaedes. Skærmhuden stod paa samme Sted, hvor de Seue var laaet, og i hans ovenfor anførte Strift anfører han det mindre Held, som Staffeldts Angreb havde, som en Undskyldning for sin egen Skæbne under uheldigere Omstændigheder. Nogle Dage efter fangedes og dræbtes en lille svensk Postering under Ulfspærres Commando. Ulfspærre selv faldt og 24 Mand toges til Fange. Dette udførtes af den stælle Capitain Jürgensen med det leirbaiske Compagni.

*) Armfeldt fik nemlig under 19de Mai Kongens Ordre at forlade Norge og holde sig

men som paa mange Maader lammedes i sine krigeriske Operationer. Hans toende Armeeflöie commanderedes af Oberst Bergenstråle og den fjerde Generalmajor Begefaad; men begge vare berettigede til selvstændige Planer, og at indsende sine Rapporter directe til Stockholm, uden at Overgeneralen kunde kræve nogen umiddelbar Meddelelse deraf, og den nødvendige Eenhed i Angrebsplanen var under disse Omstændigheder ikke let mulig. Desuden kaldtes Begefaad og Bergenstråle snart til en anden Krigsflueplads, og afløstes af Obersterne Bøsse og Engelbrechten¹⁾. Det svenske Armeecorps, som skulde gjøre Indfald i Norge, var bestemt til at udgjøre 16 til 18000 Mand, men svenske Krigsberetninger fra den Tid paastode, at det aldrig udgjorde meer end 10 a 12000 Mand²⁾. Den svenske Besthær [vestre Armeen] — saaledes kaldtes den mod Norge opstillede Krigerstare — kunde saaledes lidet udrette. „Formedest dens Svagthed, den i samme herkende Uorden og Mangel paa Alt, især paa den nødvendige Ammunition — siger en agtet Historikskriver fra hii Tid — var det nok, at den i det mindste kunde dække Grændserne“³⁾. Den svenske Armees høire Fløi, som commanderedes af Armsfeldt selv, opstilledes langs Wermlands Grændse og bestod af 4 Brigader under Obersterne Leionstedt, Grev Schwerin, Baron Cederström og Grev Cronstedt. Desuden hørte hertil en Reserve i Carlshab, hvor Hovedkvarteret var, og et detacheret Corps ved Midtskog under Oberst Sahns Befaling. Armeens venstre Fløi, under Begefaads Commando, strakte sig fra Solpum til Svinesund, og var inddeelt i 3 Brigader, der ansortes af Obersterne Baron Bøsse, Baron Bunge og Belfrage. Desuden befandtes ogsaa for denne Afdeling en Reserve i Bennerøborg, hvor Begefaad havde sit Hovedkvarter. Den nordre Afdeling under Bergenstråles Commando bestod af Vesterbottens og Jemtlands Regimenter, og dens Formaal var at besytte Jemtland og Herjedalen. En Flotille skulde, efterat Isen var gaadet op, lægge sig for Bugten ved Christiania, og true denne Stad; men denne forlod aldrig Kysten ved Strømskud, hvor den dækkede Hærens venstre Fløi⁴⁾.

Den norske Magt var fordeelt paa følgende Maade: i og ved Throndhjem 4000 Mand, i Bergen 1200 Mand, i Christianssand 1200 Mand, i Christiania 2000 og i Linierne fra Kongsvinger til Frederikshald 21000 Mand⁵⁾. Men naar man fraregner Garnisonerne i Fæstningerne Frederikssteen, Frederikshad og Kongsvinger, saa indsees let, at ingen stor Troppemasse kunde findes paa enkelt Sted, og denne

¹⁾ Begefaad tilskriver i sin Bog: Svenska Armeens Faldttåg Åren 1805—1808, tildeels denne Commandoens Udplittelse Krigens flette Udfald paa norsk Grændse. Derhos paastaar han, at det havde været klogere, om Armsfeldt var bleven sendt til Finland for at afløse Klingasport, fordi Armsfeldt var mere duellig til at føre denne Krig, hvori- mod Begefaad ansaaes mere sikkert til at føre en Guerillakrig i Norges couperede Landskræftninger. „Men det hørte — siger han — til Kongens store Misgreb, næsten aldrig ret at anvende Personer, en Ulfke, som maa skee meest af alle bidrog til hans Fald, samt Krigens bedrøvelige Udfald.“ I Øvrigt kan man vel undre sig over, at de kommanderende Chefer ikke ved stiltiende Aftale mellem sig forbedrede dette Kongens Feltgreb. Men de synes høgtaveligen at have fulgt Kongens Billie.

[Følge Ræders noiagtige Dugave II. 428—434 udgjorde den 17064 Mand.]

²⁾ Schwedische Geschichte unter Gustav IIIten, vorzüglich aber unter Gustav IVten Adolph von E. M. Arndt. Leipzig 1839. Bilag No. 23 indeholder efter Arndt S. 30 ff. en Oversigt over den svenske paa norsk Grændse førte Krig, som han siger, at en svensk vel underrettet Officier i Armsfeldts Generalskab har meddeelt ham. Beretningen viser imidlertid, at denne Officier ei i alle Henseender har været vel underrettet.

³⁾ Ved Indrykningen i Norge udsædte Armsfeldt en den 15de April dateret, trykt Proclamation til „Norges Indbyggere“, der læses hos Ræder II. 454—455.]

⁴⁾ [Udførligere og noiagtigere Underretning om den norske Hærs Størrelse og Inddeling findes i den af E. Platou meddeelte Correspondance mellem Frederik VI og Christian August, indtagen i „Norske Samlinger“ 2det Bind, som er under Presens. Efter en der S. 147 meddeelt Oversigts-Label udgjorde den norske Hær i Alt 1105 Mand Artilleri, 3935 Mand Cavalleri og 28570 Mand Infanteri, foruden Over- og Under-Befalingsmænd. En lignende Label har Ræder II. 41.]

me hvilken Stulde marscheres, blev han truffen ved Dlet, og endte snart og uden Hæder sin uyligen begyndte hæderlige Bane." Armsfeldt søgte at forbedre Knorrings Hæder, og at tage Positionerne tilbage ved Bræsteballe, og dette lykkedes ham ved at lade flere 1000 Mand rykke frem mod de saa hundrede Norste, som vare posterede i Svingdalen, og for saadan Overmagt maatte vige. Hvad den norste Overgeneral herom indberettede, findes i Budstikken No. 37 og 38 under 9de Juli 1808¹⁾. Indtilsid endtes den svenske Armees Krigs-Operationer mod Norge af andre Aarsager.

Under en af de Stjermhydler og Forpostfægtninger, som i denne Tid foresaldt mellem de svenske og norste Tropper, faldt Overadjutanten den haabefulde Grev Agel Drenstjerna ved Svinesund for et Stud af en norst Jæger. Den Afstand, paa hvilken han blev stude, viser de norste Jægeres firkte Haand og deres Rislers Godhed. For meget denne Ynglings Død bellagedes i Sverige, og hvor nær den gif Overgeneralen, viser dennes Brev til Adlersparre, dateret vestre Edet den 2den Juli 1808²⁾, som den svenske Udgiver ledsager med følgende Bemærkning: „Denne med Hensyn til Natur-Anlæg, Dannelse og Charakter udmærket hæderlige Yngling syntes at være bestemt til sit Fædrelands Pryd og Ære; men endte sin Bane ligesaa sørgeligt som hæderfuldt.“ Armsfeldt kalder i Øvrigt i et af sine Breve Drenstjernas Død et Nørd, fordi Studet efter hans Sigende løsnedes af en Jæger under Parlamenteringen; „for“, siger han, „blandt flere Officiere at udplukke denne ene, ligesom man det var bekjendt, at han var stadt til at holde Sveriges Fiender i Løkke.“ Høf nok er det, at Rogle af de norste menige Jægere, især blandt Bergenshuserne, var vanskelige saaledes at holde under Disciplin, at deres Forbittrelse jo stundom uindvilligen, stundom med en vis Grusomhed, lagdes for Dagen. Derover klagedes ved flere Leiligheder af de Svenske, og det kunde ikke benegtes af de Norste selv. Paa den Maade, hvorpaa denne Guerilla-Krig paa den svenske Grændse førtes i skjulte Hobe, stundom Mand mod Mand og ikke i sluttede Geleder, gav ikke Anledning til nogen streng Subordination. Derhos førtes denne Krig fra Soldatens Side ofte med et grusomt Had, hvis Udbrud Officiere stundom havde Bansknelighed ved at holde i Løkke.

De samme Nummere af Budstikken, som forkyndte Nationen denne for vore Tropper saa hæderlige Seier, havde ogsaa at fortælle om betydelige Bidrag af Armeemidler og Penge, som fra alle Egne af Landet tilfrosmede General-Commanden, deels til at vederqvæge vore lidende Landsmænd, deels til at pensionere de faldnes Efterladte, deels endog for at forsøge Regjerings-Commissionens svage Midler til Krigens Fortsættelse. Budstikkens Udgiver forherliger denne ædle Stemning i Nationen, og opmuntre til fremdeles at døve Birkningen af falske Nygter ved følgende Udtale til sine Læsere:

„Bevar, o Norge! fremdeles denne ædle Stemning, den herste med Samfunds-Kraft og Kraft, fra Vardø til Glommens Udlob! Dine Sønner være Helte i Feldten, Borgere i deres Hæstebæder — trods for Fordomme, som I trods for Fienderne, laaner Æren til Nygter, som Bankundighed eller Fordom udspredte; sætter Lid til dem, som raade, oplyse og veilede Eder, og hvis redelige Anstregelser fortjene Eders Løb, saa skulle vi naae det store Maal, hvortil vi Alle sigte: Fiendens forenede Kraft skal vorde brudt af Eders Hjelde og Eders Mod. Og stulde et Folk, der saa hæderligen veed at møde sine Fiender i Feldten, mangle Mod til at overvinde den uædte, den foragteligste af alle, Føsteret af Bankundighed og Overtro, som falder ved et Pust, og i vor Tid salder neppes burde snige sig ind i vore Amnestuer? Sværger det, tappre Nordmænd, at I ville sælde Fordommene, som I sælde Fiendens, og Norge staaer fast, hærdet, hædret paa Naturens og Williens Klippegrund.“

¹⁾ Bilag No. 32.

²⁾ See Bilag No. 33, [ifr. og Rader III. 23.]

Dydfordringer af den Art vise, at der ved Siden af den Opmuntring, som vor Krigeres uventede Held paa Grændsen udbredte, berøvede hos Nogle en modløs Stemning, som en Følge af Landets næringsløse Tilstand, og af den Rod og Glendighed, som Mangel paa de nødvendige Næringsmidler frembragte. Men med Sandhed var det paaftaaes, at Nationens Rod vogede ved disse glædelige Efterretninger om vor Krigeres Held.

Nogle af de sidste Stad, som vegledes dette Aar mellem Svenske og Norske, løsnedes i det Thronbhjemste, idet General Krogh den 8de August lod gjøre et Indfald i Jemteland og Herjedalen, hvor Oberst Engelbrechten commanderede, efterat Bergenstråle var afgaaet til Finland. Det lykkes vel de Norske at erobre noget Feltbhagage, og de lede saa godt som intet Tab paa Mandskab, men Expeditionen selv havde ingen Følge¹⁾.

Trettende Capitel.

Vaabenhvile mellem Norge og Sverige.

Smidlertid indtraf flere Omstændigheder, som gavede Krigen en heldigere Vending for Norge, frembragte Slaphed i den svenske Armee, og forstyrrede den svenske Overgenerals offensive Krigsplaner. Krigsskuepladsen i Finland var en Afleder for de Farer, som truede Norge fra svensk Side. De Anstrengelser, som Sverige var nødt til at gjøre for at bevare denne skønne Juvel i Sveriges Krone, nødsagede denne Regjering til der at opstille den mægtigste Hær-Afdeling, der sammentrængte alle Landets Kræfter, og at anvende alle de Midler, som vare at raade over for at frelse denne dyrebare Provinds. Men disse Midler svækkedes paa mange Maader. Til den svenske Konges Mod til at tage raske og store Beslutninger, til hans Haardnaffenhed i at udføre dem trods modende Hindringer, svarede ikke hans Skogskab, og han fattedes Evnen til at vinde sit Folks Agtelse og Tillid. De Skridt, som han foretog sig i den Anledning, havde skundom Udseende af gal Mandts Værk, og som en Følge deraf dannede sig strax i Begyndelsen af Sveriges Krig med Rusland og Danmark i Sverige selv et stort Parti Misforniede, som sukede efter Opløsning

¹⁾ Den norske vidtløstige Beretning herom findes i Budstikken No. 52 og 53 af 4de October 1808, og den svenske Rapport lyder saalunde: „Efter Oberstlieutenant Engelbrechts Rapport ere Nordmændene 12te August brudt ind i Jemteland med 2000 Mand, 4 Kanoner og 4 Morsere, hvorfor Oberst Skoldbrand er sendt ham til Hjælp. De Norske bestjode den 16de Hjerpestandsen, som i Hast var bleven sat i Forbar, men forgjæves, da Major Dillner forsvarede sig hæft. I Herjedal var indrykket 1000 Mand med 4 Kanoner og 2 Morsere. Befalingsmanden Capitain Erbom trak sig tilbage til Hæde, hvor han tog Post. Fiendens Hær i Landet har været mønsterværdig. De have betalt Alt undtagen Fourage, hvorfor dog Dvitting med Røste om Betaling er givet. I Herjedalen tvang de Bønderne til at stybde Trods 1 Mill, men betalte Skydsvege. Af de Svenske blev en Underofficier dræbt og Nogle saarede.“ [Følge Rader III, 38—42 udgjorde det norske Detaschement, som under Major Solbein sendtes ind i Jemteland, i alt 644 Mænd med 2 Amusetter og 6 Haandmorderer. Detaschementet til Herjedalen bestod af 558 Mænd med 2 Amusetter og 2 Haandmorderer, og anførtes af Brigadeføhreren Oberst Bang. Dette Indfald, hvoraf Ingen ventede sig nogen Frugt, efterom man hverken fra Thronbhjem eller i Sverige kunde skaffe et Corps Underholdningsmidler for længere Tid, stede efter Kongens udtrykkelige Befaling, og Hensigten, at faae Underretning om Rusjernes daværende Stillings, opnaaedes ikke.]

den frivillige Stilling, paa hvilkensombest Raade det end stede. Da Sverige bleven sat i Krigs-Tilstand med Rusland og Danmark, formeredes trede Hæretinger, for deels at forsvare Rigets Grændser mod de indtrængende Russere, og for at føre en offensiv Krig paa den norske Grændse. Den første Hær commanderedes af Grev Klingenspørre, Generalskatholder i Finland, den anden Afdeling var opstillet i Skaane langs Kyberne, anførtes af Feldtmarkskalken, Baron Toll, bestod af 12 til 16000 Mand. Den tredje Afdeling var opstillet mod Norge, dens Operationer have vi ovenfor gjort os bekendt med. Det ansees af indsigtsfulde Bedømmere af den daværende Krigstilstand for et Misgreb af den svenske Konge, da Armeen opstilledes i Skaane, hvor den lidet behøvedes, efter at Fjergten for en fransk Landgang der over Isen ved Vinterens Opbør var forsvunden, ligesom den virksomme Rolle i denne Krig gjøres til en af de hjærveste Klagepunkter over den fundne Misgreb. Bist er det, at dersom Tolls Armees ved Krigens Udbrud i alle Raaned, da den stod virksom i Skaane, havde forenet sig med Armfeldts Armer, havde Norge havt en haardere Forsvars-Kamp at udholde. Men Armfeldts Armer blev slet forspænet med Krigsfornödenheder, hans Styrelse blev brudt ved idelige Opsætningsskifter. Han søgte at høde paa denne Mangel paa regulære Tropper ved at organisere og øve Landeværnet; men just da han var paa Veie til alvorsigen at føre sin store Angrebsplan mod Norge, blev han pludseligen beordret at affende sine bedste Tropper til den første Balplads, maatte strax efter overgive Commandoen i andre Hænder og gaae i Exil. Hvor nær dette gik ham viste de Vennebreve, som han skrev til Oberadjutant Adlersparre.

Da den svenske Overgeneral saaledes under ovennævnte Hindringer maatte opgive sin Angrebsplaner, slappedes ogsaa Forsvaret fra Norges Side; en fredeligere Tilstand og et Slags Vaabenhvile fandt Sted mellem de krigførende Magter. Denne Neutralitets-Tilstand under en heldig Forsvars-Krig, der med gode Forhaabninger maatte synes at kunne forvandles til en Angrebs-Krig, er bleven misforstaaet og misbrudt af nogle svenske Historieforfattere, og blev det senere hen i Danmark selv. De fortrolige Breve paaftaaer General Armfeldt, at der manglede Norge baade Mand og Hyst til at fortsætte Krigen med Sverige. Kraften var, under ovennævnte Omstændigheder, vissefelig ikke stor; men Ingen havde meer end Armfeldt sølt om at bringe af dens helbige Anstængelse, og hvor meget Svagheden understøttedes af den patriotiske Sind, derom give den Tidts Krigs-Annaler de hæderligste Vidnesbyrd. Hysten til Krig med Sverige paa den Tid ikke stor, og kunde under Norges nuværende Stilling ikke være det, saa har dog Ulysten til at høre sig under Sveriges Hænder, eller til Forening med dette Rige, aldrig været større end under den første Krig med Sverige. Den svenske Besthær sølte dette paa Balpladsen, der vædedes mere svenskt end norst Blod, ligesom de fleste Fanger vare i den norske Armees Hænder. Det var imidlertid under saadanne Omstændigheder en let Sag at standse de Ulyghederne paa den norske Grændse, eller i det mindste dæmpe den blusfende Flamme. Norge begjærte kun at forsvare sine Grændser, og at erobre fiendtligt Land laa ikke i den norske Generals Krigsplan, eller i Nationens Ønske. Den svenske Armees noksom af indvortes Forspærelse og Kæringeløshed, og kunde ikke forbedre sin Stilling ved alvorlige Angreb mod udvortes Fiender, hvis Udfald maatte ansees usikkert, uden at Nationen da paaflønnede det Gode, som derved skulde opnaaes. Saaledes Forandring i den svenske Armees-Commando, og Svækkelse af Besthærens Kraft ved flere Detaschementers Afmarschering til den første Krigs-Stueplads, gav Anledning til et fredeligt Sindelag paa svensk Side, fandt dette snart Gjenklang i den norske. General Armfeldt, som forud anede denne Besthærens forandrede Stilling, havde allerede forberedt denne fredeligere Stilling igjennem en af hans betroede Officerer aabnet Brevvegling med en betydningsfuld Krigsmand i den norske Armees H.

) Denne findes i Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare og nyaste Historia 9de

gavmilde Familier, deels at sætte dem i Stand til at fortsætte deres patriotiske Godgjørenhed¹⁾. Ite uden Bevægelse læses i Budskiftens første Blade de mange Uttringer af glenskelig Erkjendtlighed og privat Godgjørenhed, som vryledes imellem Giver og Modtager, saavel som den hæderlige Erkjendelse fra Regerings-Commissionens Side af disse herlige Uttringer af en sand Fædrelandsfærlighed midt under en Lidelses-Periode, hvortil et stort Stykke af Norges Historie ei kan fremvise Rage.

Men ikke alene gennem Norge gif denne patriotiske Varme for det nedtrykte Fædrelands Sag, og denne virksomme Deeltagelse for Landets Stilling, og for de tappre norske Krigeres Held. Den viste sig i samme Grad hos vore daværende Statsfrænder, de Danste. Ogsaa de offentlige danske Blade havde postdagligt at berette om store Gaver af alle Slags, som der bleve lagte paa Fædrelandets Alter. Det var især Bidrag af Materialier til en ny flagdes Bygning, som var Gjenstand for de Danstes patriotiske Godgjørenhed. Rangfoldige Skoveiere tilbode af deres Skove uden Betaling Egetommer til Skibsbrug; Andre bestemte dertil ei ubetydelige Capitaler, eller paatog sig, som i Norge, at bygge Kanonbaade. Saaledes reistes igjen paa Holmens Bæst enkelte Orlogsfartøier, som Begyndelse til Erstatning for den ranede Flaade. Norges Armeé blev heller ikke der glem. Store Rangder af Provissioner samledes i de Egne, hvorfra Oversendelse var mulig, og omdensfont en stor Deel deraf berigede Fiender meer end Benner, saa kom dog Meget deraf over det med fiendtlige Krybsere opfyldte Hav, og bragte vore sridende Landsmænd en velkommen Bedervægelse. Betydelige Bidrag af Penge sendtes ogsaa den norske Armeé fra Private i Danmark. Der var i den Anledning nedsat i Kjøbenhavn en Committee „for frivillige Bidrag til Opmuntring for de norske Krigere, og til Understøttelse for disses Enter og Born“, som indsamlede en Sum, der i rede Penge avergil den, som sammenbragtes i Norge. Denne Committee²⁾ deponerede i den kongelige Casse i Kjøbenhavn 20,000 Rd., som bleve anviste paa den norske Casse i Christiania, ligesom betydelige Summer anvendtes til Indkjøb af Fødemidler, især Fedevarer. Til denne Understøttelse ydede baade Kjøbenhavn og Provindserne Bidrag. Flere af Kjøbenhavns Embedsmænd og Grøsserere, samt Herremænd paa Landet, ydede indtil 500 Rd., hvilket med Hensyn til Coursen³⁾, der i Forsummeren 1808 endnu ei var falden betydelig, maa ansees for en anseelig Gave. Mange danske Bønder blandede sig i denne velgjørende Skare.

Desuden oprettedes frivillige Corps i Christiania, Drammen og flere Steder; de tvende første stillede vel i Linie mod Fienden, men de toge ingen alvorlig Deel i Krigen. Kun de frivillige Jægere i Fredrikshald gjorde deres Nytte ved Tilintetgjørelsen af det Knorringske Corps. I Epidsen for et af disse, et frivilligt Jægercorps i Christiania, finde vi daværende Amtmand, Grev Wedel-Jarlsberg, ligesom Christiania Artillerie-Corps stillede under Ludvig Mariboës Commando, og Drammens frivillige Jægere under Jakob Lunds⁴⁾. Vi ville siden faae Leilighed til at fremlede Mariboe paa vor Histories Stueplads. Denne hans første Fremtræden

¹⁾ Især udmærkede sig Præsten i Sorrum, Doctor Gudmundson, ved sin Gjæskrihed og Omhyggelighed for en passende Fordeling af de samlede Provitioner, men han fandt hæderlige Medhjælpere i de Præster, der, som han, boede Krigsfuepladsen nær. Disse runde Gaver bidrog ogsaa til at gjøre Krigens Følger mindre rædsomme der, hvor den havde sit Sæde.

²⁾ Medlemmerne af denne Committee vare: Raad, Colbjørnsen, N. Lønder Lund, Tre-schow, Sverdrup, Saaby, Erichsen, Dunsfeldt og Prætorius.

³⁾ Coursen var paa den Tid omtrent 150 Rigsdaler Courant for 100 Søstspecies, og saib i Juli Maaned til 160.

⁴⁾ Wedels frivillige Jægercorps var hovedsagelig udrustet paa hans egen Bekostning og dannet af Bøndesønner fra Aker, Aker og Bærum; dets Capitain var først Christian Magnus Falsen, til han i April 1808 blev Sørenstriver paa Follo; senere Baltazar Lange paa Ditre-Stabel i Bærum. Cnevold Falsens yngste Søn Sagbart tjente og i dette Corps.]

at syrette de til den Ende fornødne Magasiner. Han maatte hole paa at finde de Ridder i Fiendens Land. Men dersom den almindelige Bemærkning er rigtig, den Fiende, der vil vente at gjøre heldige Fremstrid i Sverige, maa selv medbringe sit Material, saa gjældte dette fornemmeligen om den Deel af Sverige, hvori Indfalden skulde gjøre Indfald. De første Skridt paa Fiendens Bund lovede ingen Færd; thi fattige og udsuede Provindser stodte til den norske Grændse, og den norske General Klagede over samme Mangel som den norske, endstjønt Nøden iblandt sig Raad langt fra var saa stor i Sverige som i Norge. Den norske Armee maatte altsaa slæbe med sig transportable Forraad af Levnetsmidler, indtil den nærmede sig Sveriges rigere Egne, som laae fierat fra den norske Grændse. Men der var ingen Nødvendighed for, at dette kunde stee uden at møde fast uovervindelige Hindringer fra svensk Side. Den Hær, som Prinds Christian August kunde sætte i Bevægelse, uden at blotte Norge selv, var i Antal lidet større end den svenske norske Grændse, og var i den store Krigs Disciplin mindre øvet. Ved Siden af udførelse havde Armefeldt organiseret et Landværn, som af ham længe var blevet, og hvis krigerske Holdning han i sine Breve berømmer. Denne Forskærkning af Armefeldts Eftermand tildeels til sin Raadighed. Desuden laa General Toll i Sverige med en betydelig Krigsmagt, som kunde ile Bøddelen til Hjælp, og der var allerede lovet den svenske General en betydelig Troppes-Afdeling derfra til Undersøgning. Under disse Omstændigheder maatte den norske Overgeneral betragte et Indfald i Sverige som betænkeligt, ligesom et saadant neppe havde vundet Nationens Tilslutning, men snarere vilde have dæmpet den patriotiske Luc. Fred var i Norge det almindelige Ønske, til den gamle Tingenes Tilstand stod endnu Nationens Øu, og man bealte den danske Regjerings sangviniske Forhaabninger om de store Fordele, som kunde komme af en Forbindelse med Rusland og Krigens Fortsættelse ved dets Side, kunde tilbedes af den danske Stat. Kun til Forsvar, ei til Erobring stod den almindelige Tilstand og Opmærksomhed.

Disse Grunde gjorde Prindsen gjældende i Regjerings-Commissionen, og, under Ledelse af Falsen, gif hans Mening igjennem, hvor utilbotelige end Commissionens andre Medlemmer vare til at modfætte sig deres Konges Villie. Deres Høiagtelse for Prindsen og deres Tillid til hans Feldtherre-Talent overvandt derhos enhver anden Betragtning. Der er ikke mindste Anledning til at troe, at Prindsen skulde have hentet Grunden til sit fredelige Forhold til Sverige fra Hensyn til Planer, hvis Udførelse endnu ikke kunde være ham bekjendt. I Følge den Nærmelse, som fandt Sted imellem begge Armeers Chefer, efterat Adlersparre havde faaet den vigtigste Rolle i Best-Armeens Krigsraad, vidste Prindsen vel, at der herskede Misnøie i Sverige med dets Konge, men han havde neppe Anelse om, at hans egen Person var indviklet i Planen¹⁾. Tydeligere vil dette vises i Historiens videre Fremstrid.

¹⁾ [Dette kunde Prindsen saa meget mindre have, som neppe Kongen i Sverige selv tænkte dengang (Sommeren 1808) paa at dethronisere Kongen, endmindre paa at vælge Prinds Christian til svensk Kronfølger. Det var først seent paa Høsten, at en Sammenføjelse begyndte at danne sig, og Prindsens Navn blev neppe nævnt i Forbindelse hermed, førend efter Gustaf IVdes Arrestation.]

Femtende Capitel.

Napoleon. Spanierne i Danmark.

Imidlertid begyndte Danmarks politiske Udsigter allerede nu at formørkes, og Haabet om i dets Allieredes Understøttelse at finde Erstatning for de lidte Tab at formindskes. Vel kunde det fredelige Forhold, som tilveiebragtes imellem begge Armeerne paa den norske Grændse, ikke hindre Russernes Fremstribt, som allerede før Aarets Ende bragte Finland under den russiske Krone; men Dynaaelsen af dette Krigens Formaal var tillige Grændsen for Ruslands Udvidelses-Planer paa den Kant¹⁾. Fra den Dag af sunkedes Ruslands belovede Jær for Danmarks Interesse, og dets Politit tog en anden Bending, der vendte sin Braad mod Danmark selv.

Ikke saa heldig var i Løbet af dette Aar Danmarks anden Allierede, Frankrige, for hvis Skyld Danmark især blødede og omsider sonderlemmedes. Det lod til, som den store Seierherre ogsaa stulde mindes om Lyffens Ubestandighed, og det der, hvor han mindst ventede en Hindring for sine seiertrige Fremstribt, og kraftfuld Modstand mod sine store, vidt omfattende Planer. Bist er det, at Aaret 1808 var ligesom Lyffens Vendepunkt for den store Napoleon, og at Elementerne til hans Fald under samme beredtes i det Fjerne. I den første Deel af dette Aar indtraf den store spanske Revolution, hvoraf Napoleon benyttede sig for at styrke sin politiske Kraft og Indflydelse. Efterat den spanske Konge Carl den IVde nødtvungen havde overdraget Scepteret i sin Søn Ferdinands Hænder, stillede Napoleon sig paa den frænkede Faders Side, loffede begge Fyrster til den franske Grændse, og tilveiebragte en Forening imellem Fader og Søn; som ledede til begge Fyrsters Thron-Affigelse. Begge kunde kaldes Napoleons Janger, som anvistes deres Opholdssted i Frankrige, medens Napoleons Broder Joseph hævedes paa Spaniens Throne, medens hans Sooger Murat var bleven ophøiet paa Neapels. Men den spanske Nation lod sig ikke roliggen paatvinge det nye Dynasti, men vakte en Krig, som under forskjellige Stikelser har været til den seneste Tid, og som maa betragtes som den kraftfuldeste Spire til Napoleons Undergang. De Hære, som opstilledes mod hverandre, strede ikke som paa den store Krigs-Skueplads i Tydskland for en politisk Overvægt; men en ædel Nation opstod i Masse, for et forsvare sin Selvstændighed og sin politiske Stilling under et gammelt Dynasti. Den nye Konge Joseph holdt vel sit Indtog i Madrid i Juli, og Aviserne vare fulde af den Jubel, hvormed han der blev modtagen, — disse Uttringer af Bøvelens Bifald vindes for let Priis; men kun kort varede den nye Konges Ophold i Spaniens Hovedstad. Den i Spanien samlede franske Krigsmagt kunde ikke standse den ubrudte Revolutions Strøm. Den 20de Juli maatte de franske Generaler Dupont og Medel overgive sig med 20,000 Mand, og allerede i August maatte den nye Konge igjen forlade Spaniens Hovedstad, der faldt i Insurgenternes Hænder. Napoleon kunde imidlertid ikke være ligegyldig ved denne Tingenes Forandring. Han samlede en stor Krigsmagt, stillede sig selv i Spidsen, og endnu var Aaret ikke ganske udrundet, da Frankrigs Keiser holdt sit Indtog i Madrid, og igjen indsatte sin forjagne Broder i sin nye Konge-Værdighed. Denne Revolution var saaledes endt tilspindelende til Frankrigs Fordeel; men følgende Annaler have at fortælle om, at denne Tid vel for et Dieblit var dæmpet, men langt fra udslukt.

¹⁾ Enkelte svenske Forfattere ville endog vide, at denne Finnekrig og Ruslands Forhold mod Sverige og Norden skal have besværet Keiser Alexanders Samvittighed i hans sidste Levedage.

I Portugal udbrød ogsaa i dette Aar en Revolution, hvis første Følger syntes at maatte blive fordærvelige for Frankrig. Det portugisiske Hof var flygtet til Brasilien, hvor et nyt Keiserrige oprettedes; offentlig betjendgjordes, at Huset Braganza havde ophørt at regjere i Portugal, og Junot skulde i den franske Keisers Aar regjere dette Rige. Deputerede sendtes fra Portugal til Napoleon under hans Ophold i Bayonne; disse bleve venligen af ham modtagne og formanede til at holde fast ved det Fastlands-System, der udelukkede Engländerne fra Fastlandet. Men Insurgenternes Held i Spanien, og Løfte om Englands Hjælp, foranledigede ogsaa en Revolution i Portugal, som udbrød i Juni Maaned, og kraftigen understøttedes af en engelsk Krigsmagt, saavelsom af spanske Insurgenter. Den franske Overgeneral Junot, hertug af Abrantes, reddedes kun fra at blive gjort til Krigsfange ved en Capitulation med den engelske General Dalrymple, hvis Betingelser ei bifaldtes af den engelske Regjering. Det Regimentskab, som forrige Aar var bleven indsat af Prindsen af Brasilien, fornæbdes, de fraværende Medlemmer erstattedes ved nye Valg, og Engländerne gjorde Portugal til Basis for deres militaire Foretagender til Fordeel for de spanske Insurgenter. Der gaves saaledes et Tidspunkt i Aarets Løb, da Spanien og Portugal vare saa godt som befriede fra franske Tropper, og omdøstent franske inden Aarets Ende igjen plantede sin Seiersfane paa den pyrenæiske Halvø, som var det dog langt fra, at Insurrectionen kunde kaldes dæmpet.

En Scene af den spanske Insurrectionskrig forskyttedes i Sommeren 1808 ogsaa i Danmark. For at bortferne Kjøernen af spanske Tropper fra Spanien og underrette Napoleons Planer til Josephts Indsættelse paa dets Throne, bleve omtrent 10,000 Mand under Romanas og Rindelans Commando affendte til Danmark, under Paaskud af at en Landgang paa Sverige skulde forsøges i Forening med danske Tropper. Af disse bleve 6000 Mand kantonnerede i Fyen og omtrent 1000 Mand i Jylland. Midtsommers omtrent lagdes en Plan til at bringe disse Tropper hemmeligen ombord i den engelske, i de danske Blande krybsende Flaade. Det lykkedes en fransk Geistlig, forklædt som Kjøbmand, at aftale med Overgeneralen for disse Tropper, Romana, denne Plan. Paa Nyborgs Bolde, under en fortrolig Samtale, som fortes paa Latin, underrettedes Romana om Begivenhederne i Spanien, og om de forankaltinger, som fra engelsk Side vare truffne til at modtage de befriede spanske Krigere. Planen lykkedes fuldstændigen. Paa en bestemt Dag overmandedes den danske Garnison i Nyborg, de spanske Tropper befordredes i engelske og danske Skibe, hvilke sidste de til den Ende bemægtigede sig, og som lykkeligen ombord i den engelske Flaade, som var beredt til at modtage dem. Nogle smaa danske Krigsskibe søgte vel at modsætte sig Indskibningen, lagde sig midt i Indløbet til Nyborg Fjord, og bestjode de Skibe, som toge de spanske Tropper ombord; men de bleve let bragte til Taushed, og nøbte til at overgive sig. Indskibningen stede i saa stor Hast, at Cavalleriet maatte efterlade en stor Deel af sine Heste. De løsladte vilde udelukkende Hingster rasede mod hverandre indbyrdes i Nærheden af Nyborg, myrdede hinandre, og hun saa indfangedes af danske Landmænd, som dermed forbedrede deres Hættæere. Da Spanierne vare komne vel ombord i de engelske Skibe, løslode de udelukkenden de benyttede danske Transport-Skibe. Det var ikke Had til Danmark, som Kjørlighed til Fosterlandet og Ultraa efter at dele med deres Landsmænd den udelukkenden Revolutions Farer, som bevægede den ædle Romana og hans Spaniere til denne Krigsbedrift. De 1000 Mand spanske Tropper, som laae i Jylland, lykkedes det efter en forceret Marsch af 18 Mile i mindre end 24 Timer, at forene sig med deres Landsmænd. Saaledes indskibede 7000 Mand sig paa den engelske Flaade. Som lykkelige vare ikke de 2 Regimenter, som vare i Sjælland. De bleve omringede af en overlegen dansk Krigsmagt, gjorde til Krigsfanger, og bleve siden sendte til det Indre af Frankrige. Den spanske Hær under Romanas Anførel berørte paa Udgangen til Fædrelandet England, hvor Romana blev modtaget med store Gres-

bekræftelser, og hans Tropper udstyrede med alle Fornødenheder og ny mundrede. Romana gif med sin Afdeling derefter sin ulykkelige Skjebne under den spanske Befrielses-Krig i Røde¹⁾.

Sertende Capitel.

Norges indre Tilstand. Grev Wedels Virksomhed.

J Norge kunde den korte Landkrig efter August Maaned dette Aar, under en stil-
tiende Vaabenhvile, ansees saa godt som endt, og paa Havet havde den svage norske
Flotille sjeldent Leilighed til at maale sig med den engelske store i Nordsoen svøm-
mende Overmagt. Den danske ved Voldsfærd ødelagte Marine kunde ingen Tordens-
Skjold skabe, der omtrent for 100 Aar siden paa disse Øider saa djærvt beslyttede
Rigernes Skibsfart, og ved modige Boveskifter ofte tilsoiede Fienden ubodelig Skade.
Alt fattedes til at føre Krigen paa denne Maade: Skibe, Ammunition og Proviant.
Denne Søkrig førtes, som forhen bemærket, fra dansk Side som en Kaperkrig, i
hvilken vore smaa Krigsfartøier smuttede ud af Klippens Ly for at affjære Eftersøiere
eller Fartøier, som havde tabt deres Cours, fra en Convoi, eller som angrebe et
eenfomt vandrende Krigsfartøi af mindste Caliber. Naar de enkelte store Skibe, som
vare tilbage af den røvede danske Flaade, vovede sig ud fra dansk Side, stoffede en
stor Overmagt af engelske Orlogsfartøier sig om det visse Rov og tilintetgjorde det
i en ulige Kamp.

Men om end Krigens Rædser hvilede, vaagede tusindfold Sorger og Betym-
ringer i vort ulykkelige Fædreland. Alle Næringsveie vare saa godt som standsede,
Landets Forsyning med de fornødne Levnetsmidler gjordes fremdeles farlig, fordi
Nordsoen var opfyldt med fiendtlige Krydsere, og den under en lykkelig Handels-
Periode opsparede Formue forsvandt alt meer og meer. Men disse Ulykker bares
imidlertid med en prisdædig Taalmodighed, og intet Middel forsømtes for at afværge
Følgerne af disse færgelige Conjunctioner. Mindre udrettede maaffee i denne Hens-
seende de saa ideligen anpriste Surrogater for Brødet, blandt hvilke især den islandiske
Røse spillede den vigtigste Rolle, og hvis Brug paa Land og Strand i høie Toner
 anbefaltes af de saataldte Røsepræster²⁾. Langt mere udrettede en i alle Defonomier
indsort Tarvelighed, hvis Spor vise sig endog indtil vore Dage, i det mangesteds i
Smaaabyerne en større Simpeltid i Gilder og Samqvem herfter nu end tilforn, og
balkanalste Udskielser ere blevne sjeldnere. Paa mangen en, endog endnu formuende
Mands Bord fandtes ingen Vin, men kun Æl, og mangesteds indskrænktes Brugen
af Smør og Colonialvarer. En stor Lykke for de mindre formuende Borgerklasser

¹⁾ De Spaniere, som laae i Sjælland, roses meget for deres venlige Omgang i deres
Qvarterer. De kom snart paa en venstabelig Fod med deres Værter og vare især
store Børnvenner. Den franske Overgeneral Friction var en meget dannet og behagelig
Mand. Proprietair Hofman roser i ovennævnte Noticer meget en spansk Overst Thomas
Aqviro, som med sin Kone og Børn var indquarteret paa hans Herregaard. [Om
disse Begivenheder findes en udsørlig Beretning af G. P. Mumme, Begivenhederne i
København 1808, Kbhvn. 1848, samt en Afhandling af F. Schjern: „Spanierne i Dan-
mark“, optrykt i hans Historiske Studier I. 1—39; jfr. ogsaa Rader II. 158 ff.]

²⁾ Blandt disse velmenende Mænd udmærkede sig især Overlærer Flor fra Christiania;
men formædelt hans underlige Væsen mere mere end gavnede han, og Sagen selv
vandt lidet i hans Hænder. Hist og her saae man Gilder, hvori der gaves kun Brød
af Røse; men denne bitre Spise forsvandt let blandt Gildets mange andre sødte
Rydelsler.

er den udvidede Kartoffel dyrkning; thi det var først i Krigen Tid, at denne Sæds Bølgighed blev paassjønnet, ikke, som i vore Dage, for at føde Brændeviinsbrænderierne, men for at vederbøje den Hungrige og formindste Roden i Huusmands-Hytten. Hvilke Tvivlsmaal der kan opløstes mod Kartoffel dyrkningens Hensigtsmæssighed paa store Lodder, naar den drives til en stor Grad uden at der paa anden Maade sørges for at styrke Jordens, ved denne udtømmende Sæd svækkede Kraft, saa er det vist, at den er en stor Velgjerning paa de mindre Lodder, paa hvilke en omhyggelig Tilværdelse af Jorden, og en forholdsmaessig lettere Afgang til Gjødningsmidler paa et indskrænket Areal, lettere vedligeholder Jordens Productions-Evne. Men vist er det, at den udvidede Dyrkning af Kartoffler under Krigen, og det store Tilflugt af Næringsmidler, som derved tilfød ringe Mands Huus, maa betragtes som et af de vigtigste Midler til at formindste Roden i Landet under Krigen, ligesom denne Sæde- Tid fra den Tid, især i Fjeldegnene, udgjør den vigtigste Deel af Markfrugter paa de smaa Lodder og af ringe Mands Fødemidler.

Norges Provinding var altsaa fremdeles en Gjenstand for Regjerings-Commissionens Omsoarg og forbunden med store Betyrninger. For at fremme dette Viemed blev det atter overdraget Grev Bedel i denne Høst at foretage en Reise til Danmark, hvorved ogsaa tilsigtedes at fornye flere Forestillinger til den danske Regjering, hvorom Regjerings-Commissionen intet Resultat havde faaet. For at fremme Hoved-Viemedet af denne Reise, Norges Provinding, bemyndigedes Greven til her i Norge, deels ved frivillig Aagørd deels ved Requisitioner, at fragte saa mange Skibe, som vare Venlige til denne Fart, samt igjennem Enrullerings-Cheferne at udstrive de til Stikenes Bemanding fornødne Esfolk. Ved Hjælp af disse Skibe, saavel som af dem, det Land lyffes ham at faae fragtet i Danmark, overdroges det Greven at oversende, saavel som til Agerhuus Stift, de befragtede Kornskibe; thi i dette Stift var ikke den Trang til Korn størst, men der var ogsaa Armeen samlet, for hvis Forsyning med Levnetsmidler der fornemmeligen maatte sørges. I Christiansands Stift fandt ligeledes den største Virksomhed Sted med Hensyn til Kornforsyningen, og en Deel af det fra Danmark overbragte Korn udbredtes endog til Nabo-stiftet. Greven udførte det ham overtagne Værende med sin sædvanlige Raaskhed og med Anvendelsen af store Midler. Han paadrog sig endog ved omgribende og tilflyneladende egenmægtige Foranstaltninger tildeels Regjerings-Commissionens Misaende, og trykdede Private Planer ved at indvinge alle bekvemme Kornfartøier i den offentlige Korn-Transport. Men han indsaa snart Nødvendigheden af ei at forstyrre den private Provinding, og lavede Udforeselen af sit vigtige Værende derefter. Han udførte saaledes ogsaa denne Commission til Fædrelandets store Gavn, og sparede til den Ende hverken sin Person, sin private Credit, eller de Midler, som hans Indflydelse og mange Forbindelser i Danmark gav ham i Hænde. Ved denne Leilighed overdroges det Greven tillige at udføre paa ny de Handlendes gjentagne Ansøgninger om nye Laan, og Nødvendigheden af at flere Assignationer udfærdigedes, enten igjennem Finants-Collegiets Acter, eller ved Regjerings-Commissionens Foranstaltning. Grevens Forestillinger i denne Henseende foranledigede fornødentligen den danske Regjering til, strax i Begyndelsen af 1809, at udsende sin Agent til Norge, for deels at undersøge Handlendes Indholdene, deels aabne Virksomheden passende Tilflugtskilder. Det paalagdes Greven tillige, at søge bevirktet en hastig Afgjørelse af de Sager, som for Rentekammeret var andragne, angaaende Skibe, som af Fjenden vare opbragte eller ødelagte, og for kongelig Regning assurerede, „da disse Sagers længere Hensland vilde svække Villen til denne saa nødvendige Foranstaltning, samt derhos at bevirke Udvidelsen af denne Assurance til Ladninger, som herfra nedsendes.“ Til hans Værende udførte ogsaa igjennem General-Post-Amtet at foranstalte en sikker Postgang. Endeligen overdroges det Greven at bevirke Regjerings-Commissionen en Credit aabnet paa Landsborgs Zahlkasse af i det mindste 500,000 Rd., „som uomgængelig fornøden, dels for at lette de Handlendes Speculationer, og deels for at betale de af Greven

Oversart, deels fordi man troede at kunne, som mere bekendt med Farvandene, med den nordlige Binde knibe Grunden nærmere end Fienden, og saaledes naae Sundet. Det besluttedes saaledes at gaae Fienden imøde, og under en løbende Fægtning i Nøret at vinde Seiladsen fra de engelske Forsølgere og søge ind til Kronborg. Men Fiendens Parforce-Jagt forhindrede det. De fiendtlige Drilogsflibe og Fregatter flokkede sig om det enkelte Skib, og bestjøde det fra alle Kanter. Jesfen forsvarede sig imidlertid til det yderste, og vilde ikke høre paa nogen Opfordring til Overtagelse, forend Skibet Prinds Christian kun med enkelte Stud kunde besvare Fiendens glatte Lag. Ved den sidste fiendtlige Salve saldt Lieutenant Dahlerup, Kæstcommanderende Capitain Rothe og Lieutenant Loy bleve saarede. Skibet selv saldt imidlertid ikke i Fiendevold. Jesfen styrede det mod Land; det hug sig strax fast i Grunden, og blev stukket i Brand. Paa det danske Linieskib saldt 3 Officerer, Willemoes, Dahlerup og Soland, og 61 Mand; 81 Mand og Rothe bleve haardt, Chefen selv, Lieutenanterne Ferry og Loftrup tilligemed 41 Mand let saarede. Ogsaa Fienden havde lidt betydeligt, endstjønt efter Opgaven mindre end det danske Drilogsflib. Fangerne bleve førte ombord i de engelske Skibe, og saavel der som i Gothenborg menneffeligt behandlede, og de Saarede omhyggeligen pleiede. Den danske Chef deelte Sahyts-Bequemmelighed med den engelske Chef selv. Den smitsomme Sygdom, som herskede ombord i det danske Drilogsflib, angreb imidlertid ogsaa det engelske Mandskab og bortrev Mange. De Danske, der som Fanger bragtes til England, førtes tildeels ombord i et Prisonskib, hvor de deelte de uhykelige Fangers Skjebne, som indesværedes i disse Skibe. De som førtes i Land havde vel en bedre Skjebne, men foretrak dog langt den Behandling, som af deres nordiske Fiende var bleven dem til Deel, endstjønt saavel disse, som andre danske og norske Krigsfanger rose Privatfolks menneffeligheder Bestræbelser for at lindre Fangeskabets Qualer. — Saaledes tilintetgjordes den sidste brugbare Rest af Danmarks Flaade; thi Lovise Augusta var et daarligt Skib, som kun ved en betydelig Reparation kunde sættes i brugbar Stand ¹⁾.

De svenske Beretninger rose sig meget af en for de svenske Baaben berømmelig Sø-Træfning ved Strömstad 27de April imellem 26 danske Kanonbaade og 5 svenske, hvori de første med Tab bleve tilbagebrevene. Commandeur Lorentz Giffler derimod, som commanderede den norske Flotille, og som paa den Tid var Chef for Norges Søværn, giver i sin Rapport en anden Beretning om denne Træfnings Beskaffenhed. Han paastod, at han fuldkommen opnaaede Hensigten af sit Angreb, nemlig at recognoscere Fiendens Styrke, og at han trak sig tilbage, fordi det var umuligt at udrette Noget mod Fienden i sin stærke Stilling ²⁾. I Norge omtaltes imidlertid dette mislykkede Angreb ikke med Roes, og det betragtedes som et visent Blad i den Seiersstrands, som vore Krigere til Lands i de samme Dage flettede sig.

Tolvte Capitel.

Sandkrigens Slutning.

Imidlertid beredtes Norge nye Farer, som det ikke uden store Vanskeligheder vilde have overvundet, dersom de ikke ligesom af sig selv vare blevene hævede formedelst heldigen indtrufne Omstændigheder. Den svenske Overgeneral Armfeldt overbeviste sig

¹⁾ I Bilag No. 27 findes Jesfens Indberetning om dette Slag. Ovenstaaende Beskrivelse er mestendeels en Extract af den i Archiv for Søværnet ovenfor nævnte Afhandling.

²⁾ [Udførligere Beretning herom hos Garde 520—21 og Rader II. 546.]

de forløbde hans Dage. Næppe var et Aar forløbet fra hans Indtrædelse i Regerings-Commissionen, før han kaldt tilbage til sin mørke melancholiske Sinds-lemning, som nu forenedes med de meest foruroligende Anstrog af Lovtraadigheden, Frygt og Forestillinger, som manglede al Grund, og som grændsede til en fuldkommen Lundsforvirring. Løgers, hans Families og Benneres Anstregelse for at rive ham ud af denne sorgelige Tilstand vare frugtesløse, og han overgav sig i den Grad til denne hyggelige Sjæls-Tilstand, at ethvert Forsøg paa at opmuntre ham var ham uved, og forværrede hans Tilstand. Det var i en saadan sorgelig Sindsstemning, at han en storm- og regnfuld Høstaften den 16de November 1808 forlod Thaltas Leipel, som hans heldige Muse saa ofte havde opmuntret, og hvorchon han modstræbende var overtalt til at gaae; og hans forvildede Strid lededes til Graven. Den følgende Morgen fandtes hans Lig i Christiania-Fjorden. Falsens Død udbredte en skændelig Sorg ikke alene i hans Familie, blandt Benner og Bekjendte, men over det ganske Land, som havde sporet velgjørende Følger af hans daadfulde Virksomhed og søt sig opmuntret i Rodens Stund ved hans Budstikke. Aldrig var derfor hidtil set saa stor en Sørgefare ved en Ligbegjængelse, som ved Falsens, og den Sjæle, som Biskop Bæch holdt ved hans Grav, hører vist nok blandt hans bedste Andevordener¹⁾.

Næsten samtidig med Falsen fandt Kammerherre Georg Raas, som var medlem til Medlem af Regerings-Commissionen, sin Død i Bølgerne²⁾. Han gik omkom i Gladstrand en stormfuld Dag, for at undgaae de engelske Krigsbæere, og Rader efter strandede Sibet paa den norste Kyst i Nærheden af Kragers, hvor strag sig hans paa Stranden indfaste Legeme bebudede den indtrufne Ulykke.

Som en Følge af den Vacance, som ved disse Dødsfald indtraf i Regerings-Commissionen, udnævnedes under 12te December Statsraad og Deputeret i General-Loldkammeret N. Lønder Lund, til Medlem af Regerings-Commissionen, og fik Befaling til at forløve sig til sin Post over Jylland. Lønder Lund var Nordmand, kjendt som dygtig Embedsmand, Bidskabsmand, især stor Naturforsker, og almindelig agtet formædelt sit Retfind og sin faste Charakter³⁾. Hans Udnævnelse opvakte Indvædet et stort Haab hos Nationen. Men ogsaa han fandt paa den sørgeligste Maade sin Grav i Bølgerne ved Oversarten til Norge. Rod Slutningen af dette og i Begyndelsen af næste Aar indfandt sig en usædvanlig Kulde, som opfyldte

¹⁾ Forfatteren hørte ikke blandt Falsens Omgangsvener — deres Livs- og Virksomheds-Baner laae langt fra hinanden — men seldent har den dødelige Hengang af en Fædrelandets Mand gjort et sørgeligere Indtryk paa ham end Enevold Falsens, og han ansaae dette Tab som et af de største, Nationen paa den Tid kunde lide. Kort før Falsens Død havde Forfatteren havt den venligste og mest tilfredsstillende Samtal med ham om Fædrelandets og sine egne Anliggender, og den kort paafølgende ulykkelige Katastrophe gjør denne Erindring til en af hans vemodigste fra den Tid. Beskrivelsen over Falsens Jordbæere, saavel som de i den Anledning forfattede Gravsange findes i Budstikken No. 56 og i Bladet Liden No. 25 og 26.

²⁾ [Georg Conrad Raas, yngre Broder af Cancellirædsident F. J. Raas, var Søn af Admiral og 1ste Deputerede i Admiralitetet Frederik Christian Raas (af Muur-Raaserne). Han havde været Søofficer, men afgik fra Søetaten som Capitain i 1797. Det var formodentlig ved Broderens Indsydelse, at han 14de Septbr. 1808 fik Befaling til at tiltræde den norste interimistiske Regerings-Commission. I hans Sted blev Grev Wedel udnævnt 12de Decbr. s. A. med Sæde efter Statsraad Lund.]

³⁾ [Niels Lønder Lund var Søn af residerende Capellan ved Krue Kirke i Throndbjerg Laurits Lund og Ellen Lønder, var født i Throndbjerg 1749, blev Student 1765 og ansattes i General-Loldkammeret, hvor han rykkede op til Deputeret og nød stor Anseelse. I en Retrolig over ham i Kjøbenhavns Lærde Efterretninger 1809 No. 2 af P. E. Müller udhævedes hans Embeds-Førelse, Retfind, Kraft, gennemtrængende Blik, utrættelige Iver og utrødelige Fasthed. Han var tillige en i sin Tid anseet Bidskabsmand i det naturvidenskabelige Sags, og (1789) en af Stifterne af Selskabet for Naturhistorien i Kjøbenhavn. Se J. Chr. Berg, i Samlinger til Norste Folks Historie V. 687—688.]

Nordsoen mellem Jylland og Norge med Havns. Da imidlertid Frygten for stændlig Krigsfære paa den Tid var større end for Færetne paa Søen, besluttede Lønder Lunt at indskibe sig fra Nordstrand, for at sætte over til Norge paa det korteste Farvand. Men han naaede ikke Norges Kyst. Skibet struedes fast i Isen og forgik. De saaes fra Omegnen af Arendal i en lang Afstand, og flere Forsøg gjordes for at komme det i Havnsød stedte Skib til Hjælp. Baade vovede sig ud paa Isen, men alle Forsøg vare forgjæves. Skibet forsvandt, og der fandtes ikke Spor deraf. ¹⁾

Vi faae saaledes i vor historiske Skildring ved Enden af et Aar, som, saavel med Hensyn til Landets udvortes som indvortes Stilling med Høie regnes for en af de mørkeste og kummerfuldeste, som Norges Historie har at fremvise. Det begynder med en farlig Krigs-Tilstand med vore Naboer, som paa mange Maader i den betænkeligste Grad forværrede Norges Stilling, og hvis Resultat, om det var blevet nok saa glimrende, ikke kunde benyttes til Norges Fordeel; thi Norge begjærte ikke, og var ikke tænt med en Grændse-Udvidelse, og det maatte have lidet Haab om langvarig Besiddelse af en mulig Erobring. Norge var udeeltagende i og fremmed for Danmarks Erobrings-Planer. Det gik imidlertid uden Skam og uden Landspilde fra denne det paatvungne Krig. Det skyldte deels sine Fæltets Lapperhed, deels sine Fienders Mangel paa Sammenhold i Krigsplaner og Svaghed i Midlerne til at udføre dem, at Fienden for denne Gang ingen Fremskridt gjorde i Norge, og i den sidste Aarets Halvdeel forvandlede Krigstilstanden til en Vaabenhvile, som aabnede Udsigten til Fred. Men i det Indre af Landet var Tilstanden sørgelig. De foregaaende Aars muntre Virksomhed var ophørt, Handelsstibene laae mestendeels stille i vore Havne, det var thst i vore Skove, og de vigtigste af vore Fabrikker opdyngede Producter, som de ei kunde sælge. Ved Siden af Næringsløshed svingede Hungeren sit stærpeste Sværd over vort ulykkelige Fædreland, og der fandtes Billeder paa Glendighed og Nød i vore Fjelddale, ja i vore af Naturen bedst begavede Bygder, som sjældent sees enten hos os eller hos Andre. Men denne nedtrykte Stilling frembragte ingen urolige Scener, af hvilke bedre Dage under en periodisk og let afhjælpelig Mangel havde seet mange flere. Folket leed med Resignation, og et Glimt af Høid paa Balpladsen frembragte en munter Stemning i Nationen, som om intet Stof var til Behyrring. Fædrelandsskærligheden viste sig ligesaavel i Gjærning som i Ord, og store Offere gjordes for Umeenvellet midt under mange Gjenvordigheder paa Virksomhedens Bei og i det private Liv. Et upartisk Vidne til disse Begivenheder og disse Nationens Forhold maa ansee de tvende første Krigens Aar som Ulykkens Dage, men Nationens Færd under disse som i Sandhed hæderlig. Dette Ulykkens Aar, 1808, gled til sin Ende, og dets sidste Dage betegnedes med Nationens smertelige Tab.

Derfor vi gaae et Aarhundrede tilbage i vor Historie, da finde vi Lighed og Uligbed i Landets udvortes og indvortes Forhold. Frederik den IV^{des} Politik var

¹⁾ [Januar 1809. At L. Lund blev udnævnt til Medlem af Regjerings-Commissjonen er maastee nærmest foranlediget ved en Foreskilling fra Prinds Christian August af 22de Novbr. 1808 i Anledning af Kællens Død. Han anholder dert paa det meest trængende om, at Regjerings-Commissjonen snarest muligt maa blive forstærket med flere Medlemmer, da de nuværende ere overløstede. Ved Siden heraf yttter han som sit personlige Vuffe, „om saa mere efter den nyllige Ansættelse af Kammerherre Raas“, hvis Død endda var ukendt, „at det maatte behage Deres Majestæt, foruden de, som De beslutter endnu at affende fra Danmark, desuden at ansætte 1 eller 2 af D. Majestæts Embedsmand i Norge eller indfødt Nordmand ved denne Commissjon.“ Som Grunde herfor anfører han den norske Nations Kongen bekjendte Charakter — en Uressølelse, en vis Nationalstolthed, der bør opmuntres. Til norske Medlemmer af Regjerings-Commissjonen foreslaaer han deryaa Amtmand Sommerfelt eller Stiftamtmand Thygeson, og tillige „paa flere Grunde — den unge, udmærket rettsfæne og duelige Amtmand over Buskerud Grev Wedel, der dog maatte vedblive at besørge Provderingsvæsenet.“ Tildeels i Henhold hertil udnævntes Lønder Lund, Grev Wedel og Sommerhjeltn i Decbr. 1808 til Medlemmer af Regjerings-Commissjonen; jfr. næste Capitel.]

i sine Henseender den samme som Frederik den VI^{tes}; men den var mere selvvalgt, mens Frederik den VI^{tes} var mere fremtvungen af fremmed Bødsomhed, og begges Politik understøttedes af en ulykkelig Tilid til falske Venner. Frederik den IV^{de} ledede sig ind i den nordiske Krig, for, under Carl den XII^{tes} Gravørelse og Sveriges ved blodige Krige svækkede indvortes Tilstand, at vinde tilbage forlængst tabte Provinser, der udgjorde en sammenhængende, ligesom af Naturen selv bestemt Del af det svenske Rige. Han forenede sig til den Ende med Sveriges evige Fjende mod Osten, der benyttede Danmarks Kræfter for at tilintetgjøre Sveriges Sømagt, den farligste Modstand mod den russiske Czars vokende Magt. Frederik den IV^{te} gik i Snaren, førte en langvarig og blodig Krig, svækkede sine Fjantser, indlyttede Fredens Virksomhed, og afbrød Handelens Fordele, og da han just var på Veie at høste Frugten af disse Opoffrelser, sluttede hans trolose Forbundsven en hemmelig Forbindelse med Danmarks Fiende, hvori Norge skulde benyttes som et Middelemiddel til Ruslands Forstørrelse. Den svenske Kongehelt faldt, og Planen vandrede et Aarhundrede ud i Tiden. Den samme politiske Scene gjentoges, men under en anden Form, i Frederik den VI^{tes} Dage. Lumskt overrumplet og grusomt behandlet af England, kastede Frederik den VI^{te} sig i Armene paa Ruslands Keiser. Han blev forledtes han til at forsøge sine Landes, og især Norges, Frelser ved en ualmækelig Kæmpekrig, og belønnes for sine Opoffrelser med de nordiske Rigers Sønsømmelse. Saaledes kom Peter Czars og Carl den XII^{tes} Plan, efter et Aarhundredes Forløb, til Moden og omsider til Udførelse. Thi Rusland havde ikke høstet den Høne erobrede Provinds, da den franske Krig udbrød, naar det ikke havde høstet Sveriges Neutralitet og siden dets Hjælp ved den scandinaviske Halvøes Besættelse. Det høstede en Fiendes Venflaa ved at sønderkuse en Ven. Frederik den VI^{tes} Landmagt høstede ingen Laurbær paa Balpladsen; men hans Sømagt var som altid seiertrig og respecteret overalt, og hans Søhætte have sættet deres Navn i Nordens Historie. Frederik den VI^{tes} Søværn indskrænkede sig til meer eller mindre store Kapertog og Smaaafgøtninger Stib for Stib. Der var saaledes stor Lighed og Ulykkelighed i begge disse Kongers politiske Færd og Skjæbne; men Frederik den IV^{tes} Udførelse, i sig selv større og af en nærlere Art, skjultes under et mindre uheldigt Udfald og en lykkelig tilbagevendt Fred; Frederik den VI^{tes} politiske Feiltrin frembragtes ved en uforudset Vending i Europas Stilling og et endnu meer ulykkelig og uklogt Valg af Politik. Fremtidens Historieforfattere ville bedømme disse Kongers Færd retfærdigere end Nutidens. Vor nærværende Historie har et andet Maal, nemlig at udvikle de Begivenheders Gang, som fremledte en Forandring i Norges politiske Stilling og Norges Tilstand under denne Gjæring.

Opfordringer af den Art vise, at der ved Siden af den Opmuntring, som vore Krigeres uventede Held paa Grændsen udbredte, berstede hos Kogle en modløs Stemning, som en Følge af Landets nærtagsløse Tilstand, og af den Nød og Glændighed, som Mangel paa de nødvendige Næringsmidler frembragte. Men med Sandhed kan det paastaas, at Nationens Nød vogede ved disse glædelige Efterretninger om vore Krigeres Held.

Kogle af de sidste Stud, som vegledes dette Aar mellem Svenske og Norske, løsnedes i det Thronbhjemste, idet General Krogh den 8de August lod gjøre et Indfald i Jemteland og Herjedalen, hvor Oberst Engelbrechten commanderede, efterat Bergenstråle var afgaaet til Finland. Det lykkedes vel de Norske at erobre noget Fæltbagage, og de lede saa godt som intet Tab paa Mandstab, men Expeditionen selv havde ingen Følge¹⁾.

Trettende Capitel.

Maadenhvile mellem Norge og Sverige.

Smidlertid indtraf flere Omstændigheder, som gavede Krigen en heldigere Bending for Norge, frembragte Slaphed i den svenske Armee, og forstyrrede den svenske Overgenerals offensive Krigsplaner. Krigsstuepladsen i Finland var en Afleder for de Farer, som truede Norge fra svensk Side. De Anstregelser, som Sverige var nødt til at gjøre for at bevare denne skønne Juvel i Sveriges Krone, nødsagede denne Regjering til der at opstille den mægtigste Hær-Afdeling, der sammentrængte alle Landets Kræfter, og at anvende alle de Midler, som vare at raade over for at frelse denne dyrebare Provinds. Men disse Midler svækkedes paa mange Maader. Til den svenske Konges Nød til at tage raste og store Beslutninger, til hans Haardnakenhed i at udføre dem trods mødende Hindringer, svarede ikke hans Klogskab, og han fattedes Evnen til at vinde sit Folks Kærlige og Tillid. De Stridt, som han foretog sig i den Anledning, havde skundom Udseende af gal Mandts Værk, og som en Følge deraf dannede sig strax i Begyndelsen af Sveriges Krig med Rusland og Danmark i Sverige selv et stort Parti Misfornøiede, som fulkede efter Opløsning

¹⁾ Den norske vidtloftige Beretning herom findes i Rubrikken No. 52 og 53 af 4de October 1808, og den svenske Rapport lyder saalunde: „Efter Oberstlieutenant Engelbrechts Rapport ere Nordmandene 12te August brudt ind i Jemteland med 2000 Mand, 4 Kanoner og 4 Røfjere, hvorfor Oberst Støbebrand er sendt ham til Hjælp. De Norske bestjode den 16de Hjerpestandsen, som i Hast var bleven sat i Forjær, men forgjæves, da Major Dillner forvarede sig kjaft. I Herjedal var indrykket 1000 Mand med 4 Kanoner og 2 Røfjere. Befalingsmanden Capitain Erbem traal sig tilbage til Hæde, hvor han tog Post. Fiendens Hær i Landet har været mønster-værdig. De have betalt Alt undtagen Fourage, hvorfor dog Dwittering med Løfte om Betalling er givet. I Herjedalen tvang de Bønderne til at skyde Trods 1 Mill, men betalte Skydspenge. Af de Svenske blev en Underofficier dræbt og Kogle saarede.“ [Følge Kæder III, 38—42 udgjorde det norske Detaschement, som under Major Goldevin sendtes ind i Jemteland, i alt 644 Menige med 2 Amusetter og 6 Haandmorderer. Detaschementet til Herjedalen bestod af 558 Menige med 2 Amusetter og 2 Haandmorderer, og anførtes af Brigadefødesten Oberst Bang. Dette Indfald, hvoraf Jagen ventede sig nogen Frugt, efterjom man hverken fra Thronbhjem eller i Sverige kunde staae til at Corps Underholdningsmidler for længere Tid, stede efter Kongens udtrykkelige Befaling, og Hensigten, at faae Underretning om Russernes daværende Stilling, opnaaedes ikke.]

sværgelse laa tildeels Roden til det danske Finantsvæsens fætte Tilstand. Nødvendigheden af dette kunstige Forbindelsesmiddel imellem tvende af Naturen ved et bredt Havbælte adskilte Lande vakte sig dobbelt formedelst Arten af de nordiske Rigers Forbindelse. Denne sidstes Rødder søttes ikke i Fredens Dage, og fik ikke under den for Norge fordeelagtige Handelsforbindelse, hvormed det forrige Aarhundrede endte og det nærværende begyndte.

Men om saaledes end Norge leed meest under denne Krig, sølte dog ogsaa Danmark have medtrødt, og Forbindelsen med Broderlandet tjente til at forøge Krigens Byrder. Danmarks Finantsvæds tiltog end mere formedelst den store Anstængelse for at lindre Norges Nødsraad, og tildeels formedelst den danske Regjerings uhenfigtsmæssige, sjønt velmeente Foranstaltninger i den Anledning; den danske Landmand leed, fordi han maatte bringe sit Land til de offentlige Magasiner, deels uden Bederlag, deels til nedfattede Priser; Danmarks Høveder, Embedsclasser og Fabrikker leed, fordi Kornets Priser steg paa Løvet formedelst de andre Raaser, som sendtes til Norge, og tildeels bortskleedes under den offentlige Beskyttelse, og forsvandt eller røvedes under Overførselsen. Begge Riger sølte saaledes Krigens Ulemper og Forbindelsens Umaturlighed under Krigstilstand, men aldrig meer end i Aaret 1808. Denne Krig af en isoleret og forladt Tilstand yttrede sig vel ingenlunde i Norge i en alvorlig, men mindre i en almindelig Altraa efter Opøsning af det gamle Forbund. Saabed om, at den lykelige indvortes Tilstand, som ved Krigens var forfunden, under en gjenvunden Fred og en fornyet Handelsvirksomhed kunde vende tilbage, bortførerede Tanken om en endelig Opøsning. Men dette indsaaes tydeligen, at den nærværende Tilstand el kunde fortsattes, og at de forenede Rigers Politik maatte adskilles, dersom den danske Regjering fandt sig nødt eller besølet til at fortsætte Krigens med England i den begyndte fiendtlige Stillestand. Men som denne Overbevisning om Nødvendigheden af en temporær Skilsmisse havde været en vis Rodenhed, søde et Vendepunkt i Danmarks politiske Færd. Dets Trofasthed og sine sølge Raastandets Politik røttedes ikke; men den danske Regjering tillod Norge midt under Krigens Vaabenbrag at indlede en fredelig Forbindelse med England, og Norges Handel og Virksomhed oplivedes i den Grad, at alle Trængsler glemtes, og enhver Tanke om Skilsmisse fra Danmark for Dieblisset forsvandt, og der behøvedes ganske nye og forandrede Omstændigheder, før i Tidens Lob at bevirke den skandinaviske Forening. Hvad der skede 1809 indtjertid som et Forspil til denne Katastrofes store Drama.

Dere Undersøggelser i dette Afsnit ere omgivne med særege Vanfærligheder. Vi have allerede set at fremstille, som paa forskjellige Raade ere indfattede i den Lids Historie, og de ere, hvis Færd i Fædrelandet har havt den største Indflydelse paa Norges Skjebne, ere i forskjellige blevene bedømte af den Lids levende Mænd og historiske Granskere. Paa de fleste Steder har Kjærlighed og Høilagtelse smykket disse Hædermænds Eftermæle med Historiens høieste Pries, paa det andet er det fordunklet af Mistillid til deres Hensigter og Misbedømmelse af deres Handlinger. Det er ikke let for Historieforfatteren at finde Sandhed i disse tvetydige Domme, og han er ofte nødt til at saare den Omfandtlighed, som ikke taaler, at de yngre Benneres Færd sættes i Skygge. Men Historien har i denne Henseende sin Ret, og Historieforfatteren kan ikke tilfredsstille dens Krav, uden at fremstille Begivenhederne og Hædermænds Indflydelse paa disses Gang i sin nøgne Sandhed. Sædvanligen sørges der ikke for betydningfulde Mænds Eftermæle ved en aaben Fremstilling af deres Færd, hvordan endog i sin Tid af Landsmænd monne være bedømt, end ved et tvetydigt Halvmærke, som glemmer de vigtigste Led i Hædermandens Indflydelse paa Fædrelandets Skjebne. Men søler Forfatteren klart, at de fædrelandste Mænd, hvis Færd han har søgt at male i Historiens Sandhed, og som kunde blive misforstaaet af Nutiden, som den slundom blev af Fortiden, høre blandt dem, hvis Minde gennem Jordstøvs dyrebareste Vaand er ham høilagt, at han vilde ansee som en Skampet paa sin Forfattervirksomhed hver Linie, der handlede hime Landsmænds Charakter, eller gav dem en vanærende Plads blandt Fædrelandets virksomme Deeltagere i Afgjørelsen af dets Skjebne. Men som en Forfatter bør strive om Brede og uden Fordom, bør han strive uden partisk Hensyn til Venstabsforbindelse, og sø maa, saavidt det staar i hans Magt, overgive til Estertiden rene Billeder om Tidens Begivenheder og Charakterer. Forfatteren har saaledes beskrevet sig paa at overlade Bedøm-

måden af Landsmænds Færd til Læseren selv ved en simpel Fremstilling deraf, saaledes deres Skrift og Tale, og han har bestræbt sig under deres Dom, som stode hine nærmest, og vare meest berettigede til at give Forklaring og Dplysning om de enkelte Punkter. Efter saa mange heurundne Aar kan dette Værk behandles med Rolighed og Upartisshed, ligesom Frugten af hine Landsmænds Virksomhed er sammensmeltet med Statsomvæltninger og Skiebnevs Sammensvininger. Men i Fædrelandet, som har sine egne Mænds Handlinger i deres nærmeste Lys og høstet Frugten af deres ædle Anstregelser, vil Billedet om deres Færd opfattes, medens det staaer levende i Erindringen, og indgaaende i dets Sagatavle, medens det kan laane Sandhed af Samtidens Vidnesbyrd. Forfatteren derhos brødet længe ved disse Uundersøgelser, og har søgt alle ham bekendte Kilder til at udvide Lys og Sandhed over denne Deel af sit Arbejde, for ei at lade nogen anden blive tilbage deri end den, som er en Følge af den menneskelige Evnes Uformulering og indtrænge i Hjertets Dyb, bedømme Handlingens moralske Værd og de indvortes Motiver, som ligge til Grund for dem. Der er ingen Deel af sin Historie, hvori han heller ikke tilfredsstillte sine Landsmænd, end i denne. Senere Begivenheder ligge vore Læserer nærmere, og kunne bedømmes med større Klarhed, medens mangehaande Tvivl have forhindret et flinere Tidspunkt af Statsomvæltningens Historie. Medens Fædrelandet plukket Frugter af Statsforfatningens unge Frihedsstrå, bør det ikke glemme de Hænder, som har plantet det og gav det den første Vægt.

Forfatteren har især i denne Afdeling ikke været sparsom med at tilføje Billeder og Citater, hvorved Værket kunde synes at svulme til en besværlig og bekostelig Omfang, selv at gjøre sig Arbejdet let ved at berige det med Andres Bidrag og tildeels med Citater af trykte Skrifter. Men han har selv ofte følt det Ubekvemme ved, under Læseringens Slags Skrifter at henvises til Værker, som ikke ere i almindeligt Omløb, eller at spørge paa Forfatterens Ord, uden at kunne undersøge hans Hjemmel. Han gjordes Undskyldning for Meddelelsen af de originale, fra ansete og troværdige Mænd ham tilsendte Breve til Dplysning om kritiske Punkter i vor Lids Historie; thi han indseer, at disse Breve den vigtigste Deel af hans historiske Fremstilling. Men han regner fornemmeligen for sig at give en flittige Uddrag, som han har gjort af svenske Skrifter, især af Handlingar rørende om den svenske Historie, fordi disse staae Læserne til Raadighed gennem Skriften selv, der findes mange Nordmænds Hænder; men han har ogsaa i denne Henseende raadført sig med sine Venner, som have sundet disse Bidrag paa sit rette Sted, og han har saaledes ikke søgt at omplante dem paa noget Sted.

Andet Tidrum.

Anden Afdeling.

Fra 1809 til 1814.

Første Capitel.

Nye Medlemmer af Regjerings-Commissionen.

Da Regjerings-Commissionen ved en overordentlig Dødsnaade havde mistet et af sine første Medlemmer og to andre Mænd, som vare udnævnte til hans Efterfølgere, bades Kongen til at udnævne Mænd, som fandtes i Norge selv, til dens Medlemmer, og Norge havde Ansag til at glæde sig ved Balget. Saaledes indvandede i Maret Begyndelse i Regjerings-Commissionen Matthias Leth Sommerhjelms, efter at have været i flere Embedsstillinger i Danmark og Norge nu var Amtmand i Smaalehøenes Amt. Sommerhjelms stod i yngre Dage i Orde som en dygtig Embedsmand, udrustet med gode Anlæg, men Forfatterens ringe Bekendtskab med hans Færd giver ham ikke Anledning til at udbrede sig over hans Embedsvirksomhed¹⁾. I Decbr. 1808 udnævnedes ogsaa Amtmand Greve Herman Wedel-Andersberg til Medlem af Regjerings-Commissionen, og 19de Januar 1809 findes han den første Gang at have deltaget i dens Forretninger. Denne Udnævnelse kan betragtes som et Vendepunkt i Grevens fædrelandske Virksomhed, og, formedelsk hans store Indflydelse paa Forretningernes Gang og Norges politiske Stilling, tillige som et Vendepunkt i Fædrelandets Skiebne. Hidtil havde Grevens Virksomhed mestendeels bestaaet sig til hans Embedskreds som Amtmand og til Norges Provisionering; thi man betragtede selv aldrig sin Stilling som Ansøger for et frivilligt Corps mod Landen paa Grundsen for at være af nogen Bigtighed. Hans virksomme, mod det store og Store stræbende Sjæl længtedes efter en alvorlig Virksomhed, og denne blev ham i fuldt Maal til Deel i hans nye Stilling. I flere Henseender kunde Wedel siges fuldkommen at erstatte den afgangne Statsraad Falsen. Derfor han blev tilbage for Falsen i Henseende til videnskabelig Dannelse, Evne til skriftlig og munde vilde sine Tanker og med Pennen forsvare Beslutninger, som i Regjerings-Commissionen vare fattede, saa var han ham overlegen i med Lethed at opfatte Gjenstandens Betydning, og i Overtigt over de forskjellige Staters politiske Stilling og over Statsstyrelsens Organisation i dens høiere Led, hvilket Wedel havde gjort til et eget Studium og forfulgte gennem sit hele Liv, mestendeels i engelske Statsmænds Spor. I

¹⁾ [Jfr. S. 162. Anm. Sommerhjelms, der idetmindste i senere Aar ikke havde Ord for Embedsdygtighed eller Arbeidsomhed, blev senere norsk Statsraad og efter Peder Anter Statsminister, samt døde som saadan barnløs i Stockholm 15. Novbr. 1827.]

Femtende Capitel.

Napoleon. Spanierne i Danmark.

Imidlertid begyndte Danmarks politiske Udfigter allerede nu at formørkes, og Haabet om i dets Allieredes Understøttelse at finde Erstatning for de lidte Tab at formindstes. Vel kunde det fredelige Forhold, som tilveiebragtes imellem begge Armeerne paa den norste Grændse, ikke hindre Russernes Fremstribt, som allerede før Aarets Ende bragte Finland under den russiske Krone; men Opnaaelsen af dette Krigens Formaal var tillige Grændsen for Ruslands Udvidelses-Planer paa den Kant¹⁾. Fra den Dag af luknedes Ruslands belovede Iver for Danmarks Interesse, og dets Politik tog en anden Vending, der vendte sin Braad mod Danmark selv.

Ikke saa heldig var i Løbet af dette Aar Danmarks anden Allierede, Frankrige, for hvis Skyld Danmark især blødede og omsider sønderlemmedes. Det lod til, som den store Seierherre ogsaa skulde mindes om Lyllens Ubeskændighed, og det der, hvor han mindst ventede en Hindring for sine seierrige Fremstribt, og kraftfuld Modstand mod sine store, vidt omfattende Planer. Viist er det, at Aaret 1808 var ligesom Lyllens Vendepunkt for den store Napoleon, og at Elementerne til hans Fald under samme beredtes i det Fjerne. I den første Deel af dette Aar indtraf den store spanske Revolution, hvoraf Napoleon benyttede sig for at styrke sin politiske Kraft og Indflydelse. Efterat den spanske Konge Carl den IVde nødtvungen havde overdraget Scepteret i sin Søn Ferdinands Hænder, stillede Napoleon sig paa den krænkede Faders Side, loffede begge Fyrster til den franske Grændse, og tilveiebragte en Forening imellem Fader og Søn, som ledede til begge Fyrsters Thron-Affigelse. Begge kunde kaldes Napoleons Janger, som anvistes deres Opholdssted i Frankrige, medens Napoleons Broder Joseph hævedes paa Spaniens Throne, medens hans Svoger Murat var bleven ophøiet paa Neapels. Men den spanske Nation lod sig ikke roligen paatvinge det nye Dynasti, men vakte en Krig, som under forskellige Stillelser har været til den seneste Tid, og som maa betragtes som den kraftfuldeste Spire til Napoleons Undergang. De Hære, som opstilledes mod hverandre, stredte ikke som paa den store Krigs-Skueplads i Tydskland for en politisk Overvægt; men en ædel Nation opstod i Masse, for et forsvare sin Selvstændighed og sin politiske Stilling under et gammelt Dynasti. Den nye Konge Joseph holdt vel sit Indtog i Madrid i Juli, og Alfirerne vare fulde af den Jubel, hoormed han der blev modtagen, — disse Uttringer af Bøbelens Bisfald vindes for let Priis; men kun kort varede den nye Konges Ophold i Spaniens Hovedstad. Den i Spanien samlede franske Krigsmagt kunde ikke standse den udbrudte Revolutions Strøm. Den 20de Juli maatte de franske Generaler Dupont og Welzel overgive sig med 20,000 Mand, og allerede i August maatte den nye Konge igjen forlade Spaniens Hovedstad, der faldt i Insurgenternes Hænder. Napoleon kunde imidlertid ikke være ligegyldig ved denne Tingenes Forandring. Han samlede en stor Krigsmagt, stillede sig selv i Spidfen, og endnu var Aaret ikke ganske udrundet, da Frankrigs Keiser holdt sit Indtog i Madrid, og igjen indsatte sin forjagne Broder i sin nye Konge-Værdighed. Denne Revolution var saaledes endt tilspindelende til Frankrigs Fordeel; men følgende Annaler have at fortælle om, at denne Tid vel for et Dieblif var dæmpet, men langt fra udsuft.

¹⁾ Enkelte svenske Forfattere ville endog vide, at denne Finnekrig og Ruslands Forhold mod Sverige og Norden skal have besværet Keiser Alexanders Samvittighed i hans sidste Levedage.

Andet Capitel.

Næringsvæsenets Tilstand.

Da imidlertid de vigtigste Næringsveies Standsning i Norge frembragte stor Forvirring og Mangel iblandt næringsdrivende Borgere, Arbeidsklassen og ringe Mand, og Røden i denne Henseende nu var stegen til en frygtelig Grad, var den danske Regjering i Begyndelsen af Aaret 1809 betænkt paa midlertidigen at afhjælpe den ved de Midler, som den havde i Hænde. Det var især Trælshandlere og Jernværkseiere, som den gjorde til Gjenstand til Gjenstand for denne midlertidige Hjælp, fordi Affætning af deres Producter til Udlandet var aldeles standset, og den mindre betydelige indenlandske Affætning ikke kunde holde disse Virksomhedsarter i tilførlig Bevægelse. Norges vestlige fiskerige Kyster befandt sig i en mindre betagelsesværdig Tilstand, fordi der just paa den Tid var et Vendepunkt i Silbestimernes Gang, som nu igjen nærmede sig Norges Vestkyst, og fordi Kaperfarten, under en beqvem Anledning til at gjere Priser, frembragte mangefalds der en, i det mindste siekliffelig sjønt kortvarig, fordelagtig Virksomhed. Den danske Regjering besluttede at anvende en Sum Penge, som den udfjød fra den store Seddfabrik i Altona, for at holde Liv i den hændende Virksomhed. Den begyndte desuden at ane Muligheden af, at Norges faldende og lidende Tilstand kunde lede til en Slappelse af Foreningen imellem begge Handelsstater, ja omfjød til dens Opføsning, og den maatte overlade Conjunctionernes Frembring i Fremtiden at helbrede de nye Saar, som Coursforværringen under Napoleonens stærke Forsøgelse maatte foranlede.

Til at udføre dette Handelsforetagende, som ei passende umiddelbart kunde gaa igjennem Regjeringen selv, benyttede den sig af Firmaet Beschier & Co., et Handelshus, som under en passende Stilling var blevet understøttet og reddet ved den danske Regjerings umiddelbare Hjælp. Huset laante imidlertid kun sit Navn til Udførelsen af dette Foretagende, og de dermed forbundne Fordele eller Tab overtog Regjeringen selv. Til at udføre Commissionen valgtes Justitsraad Wegelsen, og han udfjødtes til den Ende med en Instrux, der indeholdt de Regler, som han ved Udførelsen af dette Værende havde at følge. Wegelsen var Privatsekretair hos Statsminister Reventlow og Medlem af Directionen for den grønlandste Handel¹⁾; han var sed Nordmand, elskede sit Fædreland høit, og var formedelst sin Forretningsdygtighed, sine mange Kundskaber, og sin Boielighed til at snoe sig igjennem vanskelige Omstændigheder, særdeles skiftet til at udføre dette Værende. Instruxen blev Wegelsen umiddelbart overgivet af den danske Konge selv, som i Affjedsaudiencon i rørende Måte lagde ham paa Hjertet at udføre dette Værende paa den for hans Hæere norske Understøtter nyttigste Måde²⁾. I denne Instrux hedte det: „At redde den formedelst Mangel paa rede Fonds betrængte, men redelige og vederhæftige Trælshandler, at sette ham istand til at vedligeholde nogen Virksomhed i sin sædvanlige Drift, og herved ogsaa at understøtte de Arbeidere og Almuesmænd, som ere vante til hos ham at finde Underholdning og Fortjeneste, dette er Foranstaltningens nærmeste Formaal.“ Derhos blev det ham paalagt at udføre dette Værende saaledes, „at den trængende Sælger kunde blive hjulpen, uden at udsætte den velmenende Kjøber for Tab.“ Måttet med saa liberale Forholdsregler, og med en tilstrækkelig Capital, afluttede Wegelsen betydelige Hænder med norske Kjøbmænd og Virksomhedsforstandere. Det var imidlertid mestendeels Jernværkseiere og Trælshandler i en mindre Virksomhed og i en forviklet Stilling, som indløde sig i dette Salg. De Fjertes Virkefreds

¹⁾ Raafsee tillige af Directionen for den almindelige Enkelasse.

²⁾ Dette har Forfatteren igjennem Wegelsens egen Mund.

bevistninger, og hans Tropper udspredte med alle Fornødenheder og ny munderede. Romana gik med sin Afdeling derefter sin ulykkelige Stjebne under den spanske Befrielses-Krig i Røde¹⁾.

Tjertende Capitel.

Norges indre Tilstand. Grev Wedels Virksomhed.

I Norge kunde den korte Landkrig efter August Maaned dette Aar, under en stilende Vaabenhvile, ansees saa godt som endt, og paa Havet havde den svage norske Flotille sjældent Leilighed til at maale sig med den engelske store i Nordsoen svømmende Overmagt. Den danske ved Boldsfærd ødelagte Marine kunde ingen Tordenskjold flåde, der omtrent for 100 Aar siden paa disse Øsøder saa djærvt besyttede Nigernes Skibsfart, og ved modige Bovestykke ofte tilføiede Fienden ubodelig Skade. Alt fattedes til at føre Krigen paa denne Maade: Skibe, Ammunition og Proviant. Denne Søkrig førtes, som forhen bemærket, fra dansk Side som en Kaperkrig, i hvilken vore smaa Krigsfartøier smuttede ud af Klippens Ly for at affjære Eftersniere eller Fartøier, som havde tabt deres Cours, fra en Convoi, eller som angrebe et eensomt vandrende Krigsfartøi af mindste Caliber. Naar de enkelte store Skibe, som vare tilbage af den røvede danske Flåde, vovede sig ud fra dansk Side, stoffede en stor Overmagt af engelske Orlogsfartøier sig om det visse Rov og tilintetgjorde det i en ulige Kamp.

Men om end Krigens Nædsler hvilede, vaagede tusindfold Sorger og Betsyringer i vort ulykkelige Fædreland. Alle Næringsveie vare saa godt som standsede, Landets Forsyning med de fornødne Levnetsmidler gjordes fremdeles farlig, fordi Nordsoen var opfyldt med fiendtlige Krydsere, og den under en lykkelig Handels-Periode opsparede Formue forsvandt alt meer og meer. Men disse Ulykker bæres imidlertid med en pruisværdig Laalmodighed, og intet Middel forsømtes for at afsøerge Følgerne af disse sørgelige Conjunctioner. Mindre udrettede maaffet i denne Henseende de saa ideligen anpriste Surrogater for Brødet, blandt hvilke især den islandste Rose spillede den vigtigste Rolle, og hvis Brug paa Land og Strand i høie Toner anbefaltes af de saakaldte Rosepræster²⁾. Langt mere udrettede en i alle Delonomier indført Lævelighed, hvis Spor vise sig endog indtil vore Dage, i det mangeskeds i Smaahyerne en større Simpeltid i Gilder og Samkvem herfter nu end tilforn, og bakkalste Udskielser ere blevne sjældnere. Paa mangen en, endog endnu formuende Mands Bord fandtes ingen Vin, men kun Æl, og mangeskeds indskrænktes Brugen af Smør og Colonialvarer. En stor Lykke for de mindre formuende Borgerklasser

¹⁾ De Spaniere, som laae i Sjælland, roses meget for deres venlige Dmgang i deres Qvarterer. De kom snart paa en venfabelig Fod med deres Bærter og vare især store Børnevener. Den franske Overgeneral Fririon var en meget dannet og behagelig Mand. Proprietair Hofman roser i ovennævnte Notiser meget en spansk Oberst Thomas Aguiro, som med sin Kone og Børn var indquarteret paa hans Herregaard. [Om disse Begivenheder have en udførlig Beretning af S. P. Mumme, Begivenhederne i Kjen 1808; Rbhon. 1848, samt en Afhandling af F. Schjern: „Spanierne i Danmark“, optrykt i hans Historiske Studier I. 1—39; jfr. ogjaa Rader II. 158 ff.]

²⁾ Blandt disse velmenende Mænd udmærkede sig især Overlærer Flor fra Christiania; men fornædelt hans uberlige Væsen mere morede end gavne han, og Sagen selv vandt liden i hans Hænder. Gift og her saae man Gilder, hvori der gaves kun Brød af Rose; men denne bitter Spise forsvandt let blandt Gildets mange andre sødte Rypelser.

og saabede derom Underhandlinger med Danmarks Finanzminister Schinckelmann, der heller end gjerne benyttede denne Udvei til Finanzernes Forbedring. Ved de store Indtjog af norste Producter og Skibe, som gik igjennem Bergensens Hænder, vedtogedes disse Beholdninger paa det besværligste, og Muligheden af at laae dem løs paa en fordeelagtig Raade maatte alt meer og meer attraaes. Den uafbrudte Seddel-fabrikation, som en Følge af de store Tratter paa Altonaer Bank i alle Retninger, nedtrykte Bergensens Værd i en frygtelig Grad, og truede allerede da med at frembringe en Statsbankerot. Et vigtigt Middel til at raade Bod paa dette Onde, da i det mindste til at forsinke Papirbankens Sprængning, maatte Forsøveling af norske Bæjler og Salget af Statens egne norste Producter paa fremmede Markeder være, ligesom disse Omsetninger allerede før Krigen, under den danske Regjerings Eløien med Statsindtægterne, havde viist sine velgjorende Virkninger. En Fornyeelse af Norges Handel med England maatte saaledes upaatvivleligen frembringe Liv paa den thobenhavnske Børs, og paa mange Raader udstrækte sine helbringende Virkninger til begge Lande, og især lette Statsstyrelsens Gang.

Men denne aabenbare Fordeel af en fornyet Handelsvirksomhed paa Norges Kjæper var ikke den vigtigste Side af Sagen. Fra Politikens Side var den langt vigtigere. Den danske Regjering havde Anledning til igjennem sin kloge Agent i Norge at overbevise sig om Nødvendigheden af, at der skede en Forandring i Norges Stilling. Formueforfatningen i Norge var saa meget aftagen, Kræfterne til at bære de sorgelige Følger af en næringsløs Tilstand og af Mangelen paa Livets første Fornødenheder, som gik igjennem alle Klasser af Borgere, vare saa meget svækkede, at en Fortjættelse af denne uheldige Tilstand maatte rokke Nordmandens Hengivenhed for sin narværende Regjering, og fremlede Tanken om en mulig Fordeel af Skilsmisjen. Norges Forbindelse med England har stedse været inderligere og naturligere end Danmarks med dette Rige, og Trangen til Fornyeelsen deraf, og Længslen efter et forvundet Handelsamqvem Inyttede sig til Forhaabninger, hvis Opfyldelse ikke tjente til at styrke den imellem begge Riger sluttede Forbunds-Act. Der begyndte enkelte Stemmer at røre sig i Landet, der omhandlede en separat Freds-Tilstand imellem Norge og England, endog mod den danske Konges Samtykke, som en nødvendig Lindring i alle disse Lidelser. Bergens, som var en stille men stor Jagttager af disse Rhænomener, lærte denne Stemning i sine forskjellige Retninger at kjende, og underrettede derom sine Forefatte; og den danske Konge lod sig derved bevæge til en Eftergivenesshed i de strenge Forholdsregler, sigtende til at afbryde enhver Handelsforbindelse med England, som han ved Krigen Begyndelse havde paabudet, og som hidtil med uforstandig Omhu var bleven iværksat.

Tredie Capitel.

Revolutionen i Sverige.

I Sverige selv udbrod ved denne Tid en Revolution, der foranledigede en mærkelig Forandring i dets Forhold til Norge og lagde Grundstenen til en Reform i Fædrelandets Statsforfatning, som saa Nordmænd havde tænkt sig mulig, og færre onstet. I denne Sammenhæng fortjener den i høi Grad Historieskriverens Opmærksomhed, og bør have en Plads i vor Fremstilling, der svarer til dens Vigtighed for Norge, endhøi vi maa overlade Læserne at søge dens Detail i andre historiske Under-

for Regjeringsøets Regning sluttende Befragtninger 2: Det sees heraf, vad den ene Side, hvor bunden Regjerings-Commissionen var i sin Bittsomhed, i Følge alle vigtige Decisioners og offentlige Foranstaltningers Sammentrængen til et sjævt, paa flere Maader spærret Punkt, og paa den anden Side, hvor mangeartet den Nød og Forlegenhed var, hvori Norge paa den Tid befandt sig. Den danske Regjering begyndte østjændt at indse den Norges mislige Stilling, og vi vilde senere hen saae at see, hvilke Midler den benyttede sig af, for at komme det til Hjælp. Til samme Tid udgik en Opfordring til alle Landmænd, at afgive de Kornværet, som de kunde afse, til Arméens Brug for en passende Betaling, hvorhos det antydedes, at dersom det til Arméens Forsyning nødvendige Korn ikke paa denne Maade blev bragtes, skulde det forventes, at en Requisition til Beverance af det Fornødte vilde blive iværksat. I Regjerings-Commissionens Protokol findes, at Kammerherre Peder Møller, som boede i Nærheden af Norges bedste Kornegne, især var virksom til at fremme denne Foranstaltning, hvorfor et Taksigelses-Brev i den Anledning til ham blev afsendt. Ståens Magasiner bleve imidlertid paa den offentlige Vel saa let forsynede, at Udskrivning maatte finde Sted, og der kunde intet større Beviis gøres paa, hvor let Kornmagasinerne vare forsynede med Provisioner, end at Udskrivningen udvidedes til de mest fortrængende Gæne, hvis Beboere ei kunde see Vinterens Gæde, før de maatte understøttes med Korn, naar ei Hungerens Døder skulde indfinde sig. Regjerings-Commissionens beformedes derfor med idelige Ansøgninger om Fristagelse for eller Lettelse i disse Beverancer, og den blev først senere hen, formeget Provideringe-Commissionens Narvaagenhed og den private Kornforsynings Held, sat i Stand til at udføre Foranstaltningen paa den mildeste Maade, ligesom Krigen Ophør under Vinteren gjorde det mindre nødvendigt at forsynne saa rundetigen de offentlige Magasiner.

Syttende Capitel.

Falsens, Raas og Tønder Lunds Død. Eitbageblik.

Nods Aarets Slutning, missede Regjerings-Commissionen ved en overordentlig Dødsmaade trende af sine Medlemmer, hvoraf de tvende ikke engang indtog deres Sæde i Commissionen. Det største Tab var vistnok Etatsraad Falsens Hengang, der havde været et saa virksomt og talentfuldt Medlem af den norske Regjering, hvis Indflydelse paa Forretningernes Gang sporedes i alle vigtige Expeditioner, og hvis varme Fædrelandsfjnd og trofænde Tiltale i Farens Stund opflammede og opmuntrede den bedre Deel af Nationen. Endstjønt Falsen ikke havde naaet den almindelige Grændse for Menneskets Leve-Alder — han var kun, 53 Aar — saa var han dog en udlevet Mand, og saa stærk Sjælen var, saa svagt var Legemet, der ikke kunde bære Byrden af de Sorger, som Fædrelandets farlige Stilling paalagde den varme Patriot. Hans tidlige Udvisning maa vel og have haft Indflydelse paa Livslooffets tidlige Sprækkelse. Hans svage Legeme var ikke den Anstrengelse vogen, som var forbunden med hans vigtige Kalb, og et Mismod over Fædrelandets Stilling, der grændsede til Mistvøl om at den snart kunde forbedres, fremkaldte en Lede til Livet

1) Denne Gjenstand findes behandlet i Regjerings-Commissionens Protokol fra 1ste Maj til 13de October 1808, S. 173 og 174.

hønden latterlige Dødsforfæl synes i Begyndelsen at have opvakt mere Haan end alandet Modstand, og den lille nordiske Kyrtles store Planer overfaaes under Kongens Afværelse, nye Dynastiens Dyrkelse, og de mægtigste europæiske Rigers forandrede Stilling. Napoleon saae igjennem Fingre med Gustav Adolfs Trudsler og Krænkelse; thi deels bekræftigede andre Planer den seierlige Monark, deels brød han ned med Sverige, der, formedelst sin Velggenhed i det fjerne Nord, udenfor hans politiske Omraade, kunde styrke og lette Englands Forbindelse med Rusland. Men da Gustav Adolph virkelig forenede sig med Napoleons Fiender, og tiltraadte den nye Coalition mod ham, reistes en Krig, der omsider endte med Tabet af Sveriges vestre Provindser, den sidste Rest fra den store Gustav Adolfs Seierstog i Lydsland. Det svenske Folk begyndte da at ane sin Ulykke; thi dets Konges Politik var en delig Tilfældetelse af Klogskab og af alt fornuftigt Genhyn til Landets Stillings. Svært fødte han i sine politiske Strid mod den ene, snart mod den anden store europæiske Stat, bragte derved sit Land i farlige og pinlige Stillinger, og foranledigede Rætingsforstyrrelse og Misnoie. Omsider indgik han en noie Forbindelse med England, der satte ham i et fiendtligt Forhold til de nordiske Magter, som efter Ulster-Freden erklærede England Krig og sluttede et noie Forbund med Frankrige. Det havde vist nok faaet i Gustavs Magt at bevare en fredelig Neutralitet under disse krigeriske Bevægelser; thi Sveriges meest trofaste Forbundsven, England, lod sig hveligen nok ved flere Leiligheder forlybe med, at det ikke fiendtligen kunde modsætte sig Sveriges Freds-Lilstand med sine Naboer, naar det ansaaes nødvendigt for at bevare Sveriges Selvstændighed, og under den Forudsætning, at dette skede uden skænderbar Fiendtlighed mod England selv. Dette nærrede desuden i Krigstilfælde haab om en hemmelig Forbindelse med Sverige, hvis venlige Sindelag mod England det hændte, og det havde allerede hemmeligen indledet et saadant med Rusland, under den Magts aabenbare Tiltrædelse til en Politik, hvis Grundsteen var Udelæggelsen af Englands Handels-Forbindelse med Norden. Men Gustav Adolph stode paa sin usædvanlige Sag og paa en høiere Bestyrelses Bistand, der vilde understøtte den nødvendige Svaghed mod den voldsomme Styrke. Denne fromme Tro indbysede ham i den Grad, at han forsømte endog de forberedende Anstaltninger, som vare fornødne for at møde en saa mægtig Fiende, og tillod sig Strid, som mere hentydede paa en uforlændig Brede, end en klog og vel overvejet Modstand. Hær lagdes det ham meget til Last, at han lod den russiske Minister Alexæus i Stockholm arrestere, hvilket ansaaes som et Brud paa Gesandtskabets Hellighed og en Overtrædelse af almindelige Statsrettens Grundsatninger. Gustav Adolph troede sig imidlertid dertil befriet, fordi der opfangedes en Courer i Finland, der bragte hin russiske Sendemand Depescher, som hentydede paa hemmelige Machinationer for at ryste svenske Underaalters Trofasthed, og paa Ruslands Planer med Naboemagten til Sveriges Færd. Men Sveriges Stilling var ikke saadan, at det kunde trobse sine Fiender ved afmægtige Bredestrytninger, uden at kunne lægge tilhørlig Modstand til det vrede Ud. For Rusland var denne Gustavs uforlændige Færd høist velkommen; thi det handlede af Begjærlighed efter at lægge Finland til sin store Coloss — dette Finland, hvis Nærhed under en Krigstilstand med Sverige truede Rusland med saa mange Fær, især naar det havde andre Fiender at bekæmpe, og som desuden indeholdt en ubestridt Kraft og krigeriske Hjelpebidler, som kunde styrke endog det stærke Rusland.

Sverige overtraffedes saaledes af en Krig uden at have beredt sig paa, ved tilberedte Forsvarsmidler og passende Anstaltninger at gaae den imøde. Dets Flaade var den Gustav den III^{des} Tid efterhaanden kommen i Forsald, dets Arsenaler vare let forsynede, dets Krigsmagt ikke paa de Punkter, hvor dens Nærvarrelse krævedes ved Krigens Udbrud, og dets Hærførere vare deels mistænkte af Kongen selv, deels uforvarende med hans uoverlagte Fremfærd. I Landet selv sturede de vigtigste Rætingsgrene; uhyre Beholdninger af Landets vigtigste Producter opbyngedes paa

Armeer, som han ansaa for at være sin Konge tro, og en General, paa hvis Hengivenhed han var sikker, og derpaa med samlet Magt rykte tilbage til Stockholm o adsplitte Dyrkerne. For at forsyne sig med de nødvendige Midler dertil gav ha Ordre til Bankbestyrelsen at udløvere ham to Millioner svensk Banco af dens Beholdninger. Men Bankens Bestyrere adløde ikke hans Befaling, i det de anførte at de blot kunde modtage en saadan Befaling igjennem Rationens udklaarede Mænd der havde sat dem til Forvaltere over Rationens Midler. De Tropper, hvorom han i Stockholm kunde raade, vare imidlertid kun faa mod den store Mængde, de stod paa hans Modstanderes Side, og de faa, paa hvilke han især burde synes kunne stole, anførtes af Chefer, der hverken havde Lyst til at vove Liv og Blod for en lidet elsket Fyrste, eller Mod og Talent til at led militaire Operationer til et heldigt Resultat. Han besad saaledes hverken Midler eller Gøne til at bringe Orden i en Sag, som hans Egenfind og blinde Lissi havde i en Række af Aar bragt i Forvirring. I Bondens Barn rørte sig vist ne endnu en Stemme for den gamle Kongestamme, ligesom han af denne ikke betragtede med faa ugunstige Bine, som af Rationens Udelmænd og Krigere; men denn Hjelpt var under Revolutionens stærke Fremstribt alt for fiern til at denne fund fandtes. Desuden trykledes ogsaa denne Stand af svære Byrder, og Misnoien Sød udfæredes flittigt overalt af Statsombæltningens Ledere. Dyrers Uveit rasede frem med Stormstribt, og han stod ene og forladt ligesom med nøgent Bryt mod sine fiendtlige Undersaatters dragne Sværd. Han var saaledes endnu isk færdig med sine forvirrede og hovedfulds trufne Forberedelser til at dæmpe det udbrudt Dyrer, før de Sammensvorne samlede sig paa Slottet for at lægge sidste Haand paa deres Plan. Klingspor, Adlercreutz og Silfversparre satte hverand og flere af Armeens betydningsfuldeste Mænd Stevne paa Slottet, hvor de indfand sig om Formiddagen den 13de Marts for at overtale, eller i Rodstikfælde med Mag at tvinge Kongen til at nedlægge en Regjering, som truede med at fremlede Riget Oplosning og Sonderlemmelse til Fordeel for Landets Fiender, og hvis ulloge o halvkarrige Færd allerede havde stillt Sverige ved en af de fiønneste og frugtbareff Brovindser.

De Sammensvorne forsøgte i Begyndelsen at overtale Kongen til en frivillig Thronaffigelse, idet de forestillede ham den almindelige Misnoie, som herskede Rationen over hans ulloge Færd, saavel som de farlige Følger for hans Liv og fo hans Families Bælfærd, om han ved sin Flugt fra Stockholm beredte indvortes blodige Krigsbevægelser. Men Gustav Adolph var ikke den Mand, som aabnede si Dre for Forestillinger af den Art. Han traf Sværdet mod Dyrerets Hovedmand, og kaldte med høie Skrig de Huusdrabanter, som befandt sig i Nærheden, til sit Hjelpt. Nogle af de Kærmeste blandt disse stimlede ogsaa virkelig til, spændte det tillaaede Dør ind, og gjorde Mine til at befrie Kongen af Dyrerernes Gænder. Adlercreutz's Forestillinger og Forsikringer om, at hvad der stede var til Landet Bedste og til Kongens og hans Families egen Fælfse, bragte dem imidlertid til Rolighed, og den lille Hob af flet bevæbnede kongelige Huusdrabanter formaadede lidet mod den tilstimulende Mængde af Krigsmænd, som vare deelagtiggjorte i Planen, og havde faaet hver sin Rolle i Udførelsen. Kongen blev saaledes afsvæbnet og omgivet af Sammensværgelsens Ophavsmænd og troe Tilhængere. Imidlertid fandt han Beilighed til at bemægtige sig en af de Lilsdebeværendes Bærge — det vare nu, at han enten ved et raft Greb fik dette i sin Haand, eller at Officieren kun svagt modsatte sig Kongens Hensigt — og det lyffedes ham at udløbe den ham bevogtende Omgivelse. Gjennem Løngange, som vare ham bedre end Rogen af hans Føtfølgerne bekjendte, styrkede han ned af Slotstrapperne, i det Haab at kunne naa Hovedvæggen, og ved at kaste sig i dens Arme bevirke en Modstand mod sine Føtfølger. Derjom det havde lyfftes ham at naae dette Maal, kunde let de meest blodige Scener være bleve fremlede; thi Folkets Hengivenhed for en gammel

Angestamme og Agtelse for dens Hellighed omgiver Majestæten med et stærkt Bolverk, naar den stedes i Fare og Forsølgelse, og bortfferner roligere Betragtninger over hvad der tjener til Fædrelandets Gavn. Men en af de Sammensvorne, Hofjægermester Greiff, en modig og hæmpestærk Mand, ilede til den Udgang, hvorigjennem han formodede at Kongen vilde undslippe, og da han der virkelig mødte ham, kaldes det ham, dog ei uden selv at blive saaret, at afvæbne Kongen og bære ham tilbage til sine Værelser, hvortil de øvrige tililende Sammensvorne vare ham bekslægtede. Men nu var Kongens Kraft brudt; afmægtig blev han baaren op i et af Støtets Gemakker, og kun ved stærke Bratninger befriedes han fra en Besvimmelse. Efter denne voldsomme Scene blev han omgivet af en stærkere Vagt, og under en Sammenkomsten af flere uvedkommende Personer blev den svage Konge udfat for en Behandling, som ikke var den høie Stilling, hvorpaa han endnu stod, værdig. Hofjægermester Sibels Ankomst gjorde dog en Ende paa denne Forhaanelse, som spillede i den franske Revolutions Farve i dens rædsomme Periode. Denne aandsstærke Mand, der paa den ene Side ikke hørte til de Sammensvornes Parti, og paa den anden Side havde forgjæves søgt at bevæge Kongen til kloge Beslutninger i sit politiske Forhold, gjorde Kongens Farbroder, Hertugen af Sødermanland, opmærksom paa den usømmelige Væsen med Kongens Person, og nu borttoges alle uvedkommende Mænd fra Kongens Nærvarrelse, og et anstændigere Forhold iagttoges derefter ¹⁾.

En af de Sammensvornes første Handlinger, efterat have bemægtiget sig Kongens Person, var at anmode Hertugen af Sødermanland, Carl, om at overtage Regeringen, for hvilken nu ingen Formand var. Denne Udning havde før, som den affatte Konges Fæmader, forestaaet Regeringen, havde udmærket sig som Eshelt, og han besad endes en vis Grad af Nationens Tillid. For at undgaae Anarkiets Farer og Udgifter, og dæmpe enhver Bevægelse til den affatte Konges Fordeel, maatte et nyt Overblik midlertidigen indtil en Rigsdags Sammentalbelse vælges, og der var for den inket andet Valg at gjøre. Efter nogen Betænkning lovede Carl at overtage Rigs Styrelse indtil Rigsdagen, som blev at sammenkalde i Anledning af den skændne Katastrophe, havde taget sin Beskæmmelse paa Nationens Begne. Regeringsforandringen proclameredes derefter ved en Herold. Efter den stormfulde Forsamlings-Scene vendte Roilighed tilbage i Hovedstaden, og de Sammensvorne kunde fredeligen fuldende Revolutionsværket ²⁾.

Den fangne Konge fandt sig snart i sin Stjebne, og ligesom ingen svenst Mand løstede Sværdet for at forsvare hans Rettigheder, gjorde han selv ingen Mine til at gjenvinde det forlorne Scepter. Natten efter Arresten blev han under en ubehagelig militair Escorte, og omringet af Revolutionens vigtigste Opbudsmand, ført til Drottningholm. Efter et kort Ophold fortes han derfra til Gripsholm, en hængselskonges langvarige Fængselssted, og først der tillodes det ham at samles med sin Dronning, som i sin nærværende Stilling ingen bedre Stjebne ønskede end at

¹⁾ I Handlingar rörande Sveriges Historia 3die Deel findes flere Beretninger om denne Revolution, saasom: Beretning om Revolutionen i Stockholm 13de Mars 1809 af en Anonym; Adlerspartes Beretning til en fraværende Ven; Hofjægermester Greiffs Beretning om Gustav Adolfs Arrestering ved Regimentförändringen den 13de Mars Formiddag; General Silfversparres Beretning om det Sandfærdige ved R. Gustav Adolfs Arrestering o. s. v., samt Silfversparres Samtale med Kongen under Frysningen til Gripsholm. Af disse Beretninger er ovenstaaende Fremstilling taget, og Silfversparres og Ehrenheims Beretninger findes fuldstændige i Bilag 37 a og b, ferdi disse ere givne af Mænd, som havde forskjellige Anseelser af Sagen. Der er isørigt megen Devrensstemmelse mellem de forskjellige Beretninger som Bekræftelse paa den historiske Sandhed. Begivenheden i sin Detail er maastee et af stor Vigtighed for os, men efter 1809 angaaer Sveriges Stjebne Norge i hoi Grad, især med Hensyn til Tronforandringen.

²⁾ I Bilag 38 findes et Brev fra Adlerskreuz til Adlersparre, som underretter denne om Revolutionens rolige Udsald.

Grindringer

som Bidrag til

Norges Historie fra 1800—1815.

Anden Deel.

Indledning.

Vi træde nu, i denne Histories Fremskridt, ind i det Strebefvangre Aar, der indeholdt den første alvorlige Forberedelse til en Forandring i Norges politiske Stilling, og da de første Elementer til Opløsning mellem de i meer end 400 Aar forenede to nordiske Riger begyndte at gjære. Den uroffkelige Bøvhængen ved den gamle Tingenes Orden, og den trofaste Hengivenhed til den gamle Kongestamme, som herskede i Norge, især i de første Aar af dette Seculum, begyndte om ikke at vakte saa dog haardt at prøves, formedelst en fortsat Trængsel og Nød under den uslykkelige nordiske Krig, og formedelst Standsning af Landets vigtigste Hæringsoele. Folket begyndte at anstille Betragtninger over Fædrelandets isolerede og forladte Tilstand under en Krig, i hvilken det forlodes af Venner og omgaves af Fiender. Det begyndte at føle Mangelen af alle de indvortes Indretninger, der kunde give Alget en vis Selvstændighed, og hvis Savn under en fri Forbindelse med Danmark ikke i den Grad var mærkelig. De roligste og det gamle Forbund meest hengivne norske Borgere begyndte at gruble over denne Fædrelandets betænkelige Stilling, og at indsee Nødvendigheden af en Forandring heri, og især af en fredelig Nærmelse til Danmarks hittreste Fiende, England, fordi den afbrudte Forbindelse med denne Stat indeholdt den vigtigste Aarsag til Landets Trængsler og Nød, og fordi den indvortes Bindstbelighed derved lammedes. Den danske Politiks Uheld, der stundom sammenblandedes med Uklogskab, viste sig nu aabenbarligen, og Nødvendigheden indsaaes af at indlede andre politiske Forhold, om endog den regjerende Konge ingen Forandring vilde gjøre i det hidtil fulgte politiske System.

Danmarks og Norges Stilling var i denne Henseende aabenbart forskjellig. Danmark har flere indvortes Midler til at igjennemgaae en Krigsperiode og til at raade Bod paa de Trængsler og den Forvirring, som ledsager denne Landeplage. Dets indvortes meest livlige og meest blomstrende Virksomhed kan ikke aldeles lammes uden at det umiddelbart overvældes af fiendtlige Stærker. Imidlertid begyndte Danmark i denne syvaarige Krig selv at føle Ulemper af en Forbindelse med Norge, der syntes ligesom at stride mod Naturen selv. Saa længe Danmark var forbundet med Norge, var det nødt til at dele sin Dymærksomhed imellem et tilstrækkeligt Forsvarsvæsen til Lands og Vand; thi en Flaade var det eneste Middel, som under Krig med Sømagter kunde beskytte Forbindelsen imellem begge Riger. Danmark var saaledes nødt til at anstrenge sin finantzielle Kraft paa et Forsvarsmiddel, som formedelst Europas forandrede Stilling havde faaet en ganske anden Betydning, for ligesom at bevare den Plads blandt Sømagterne, som det i Middelaalderen havde indtaget. I denne Kraftaa-

mindste Spor til at saadan Plan var lagt, og efter den næste Dødgave af hans Hænder kunde den ikke bringes høiere end til 600,000 Rdlr. Banco, hvilket var en mindre Sum end den, som hans Fader efterlod ham. Vi have ovenfor seet, at Hjelmsø ikke kunde lægges ham til Laß. Hans Formue fortæredes snart i Udlandet, da den formindskedes formedelst mangehaande Omstændigheder, og han kom siden i mange Aar, da hans Afsyning blev tilbageholdt. Da han senere hen, under sit antagne Navn Gustafson, lod i Aaret 1821 lægge paa det norske Stortings Bord en Ansøgning om at blive naturaliseret som norsk Borger, angav han sin Formue til omkring 30,000 Rdlr. Banco.

Om Stedet, hvorhen den affatte Konge skulde forvises, var der adskillige Tvivlsmaal. Til hans trofaste Allierede, England, kunde det ikke tillades ham at gaae sin Sted, da derved gaves denne erklærede endnu ikke ydmygede Ziende af det nu herskende politiske System i Europa alt for store Midler ihænde til en ubeleilig Indblanding i Fastlandets Anliggender. Danmark og Nord-Lydsland vare ogsaa for nær den Trone, hvorfra han var nedstødt, selv om hans fiendtlige Sindelag mod det gamle Land havde tilladt ham der at vælge sit Ophold¹⁾. Endnu mindre kunde svenske anvises ham som Opholdssted, da den politiske Grille, der grændsede til Hæmsø, som havde gjort ham i sine egne Dine til det faldne Dynasties afmægtige Forsvarer mod den nye franske Regjering, maatte gjøre ham enhver Forbindelse med kejser Napoleon forenhadt. Saaledes valgte han Schwetsh, saa mange Flygtingers og uvaarende Stormænds Tilflugt, til sin Resident. I sit Exil trængte han sig hængende med religiøse Sværmerier, og i denne Stemning lagde han endog Planen til en Reise til det forjættede Land, som han dog opgav i et af de underlige Luner, der ofte lede den besynderlige Mand's Handlinger. Nordens Dyrkerfornedelse bortvædes snart fra hans Personlighed; thi han efterlod sig i Sverige kun saa deeltagende Benner, ikke engang nogen hoi Grad af Medlidenskab med hans utykkelige Skjebne, og det nye Dynasti i Sverige havde saaledes lidet at frygte af den bortvæiste og snart glemte Konges Bestræbelser for at hæve sig eller sin Søn paa Thronen, ligesom han og syntes i Udlandet ikke dertil at have sat sin Hu, endstjønt han nærmede sig Fosterlandet ved en paafølgende Forandring i det svenske Dynasti.

Fjerde Capitel.

Sveriges Forhold til Udlandet efter Revolutionen²⁾.

Med stor Engstelse ventedes i Sverige paa det Indtryk, som denne Regjeringsforandring vilde gjøre paa de udenrigske Magter, som deri kunde have nogen Interesse, og det kan ikke nægtes, at hvad der var flest tjente til at redde Sverige fra Undergang, og give det, skjønt svækket og lemlæstet, igjen en fast politisk Stilling iblandt de nordiske Stater. Revolutionen i Sverige kunde ikke i Hovedsagen forstyrre Ruslands Erobringsplaner -- Finland var og blev tabt; men Ruslands og Danmarks

¹⁾ Rogle Forløb, som Gustav Adolph senere hen gjorde paa at gaa over til England med Skibsleilighed, hindredes af svenske Emisfærer, som det var paalagt at holde Die med hans Heretagerer. [Han opholdt sig dog i England i henved 4 Maanedre i Vinteren 1810—1811, og 1811 en Tid i Tønningen; Schinkel-Bergmans Minnen VI. 289—295. Sammenhængen V. 317—41, 373—77, VI. 285—318, 382—94 findes Efterretninger om den affatte Konges senere Skjebne.]

²⁾ [Se herom Schinkel-Bergman V. 43—46, 48—49, 51—55, 96—127.]

hemmeligen aftalte Plan, end videre at sønderlemme og dele de svenske Provinser, standfædes brat formædelt Revolutionen. Den nye svenske Regjering var saaledes strax i sin Begyndelse betænkt paa at sende Fredsbud til alle Europas Lande af nogen politisk Betydning, deels for i Fredens Ly at bevare Rigets Grændser, deels for at helbrede de Saar, hvorunder Landet leed i sit Indre formædelt Krigen. Dens Bestræbelser vare visstelig ikke uheldige, endstjønt — som det saa ofte gaar — Haabet maaste have smigret sig med et endnu mere glimrende Udfald.

Med England maatte Sveriges Stilling især blive vanskelig formædelt denne Forandring; thi Sverige kunde ikke erholde Fred med sine nærværende Fiender, uden at indtræde i den fastlands-Politik, som var filet mod England, og ved kraftigen at understøtte Sverige i Kampen mod Rusland med Bøge og tildeels med Krigs-magt, havde England visstelig ikke gjort sig fortjent til et skendeligt Sindelag fra Sveriges Side. Denne Knude løstes imidlertid lettere end Sverige selv havde kunnet vente. Den engelske Minister Canning erklærede den svenske Minister i London, at det ingenlunde var Kongen af Englands Hensigt at blande sig i Sveriges indvortes Forhold, men maatte overlade det i saa Henseende at handle overeensstemmende med hvad Sveriges egen Interesse bød. Kongen af England interesserede sig vel for sin troeste Allierede Gustav Adolfs Skæbne, men kunde ikke heller tage ham i Forsvar mod hans misfornøiede Undersaatter. Han indskrænkede sig til at anbefale Slaans-sonhed mod den ulykkelige aftatte Konge, og anmodede om at udsætte med en afgjørende Beslutning i den Henseende. Kun den Betingelse gjorde han for et fredeligt Forhold mellem begge Nationer, at Sveriges Regjering ingen Beslutning skulde tage, som directe skiede til Englands Skade ¹⁾. Der aftaltes endog en hemmelig Overenskomst til et fredeligt Forhold og en fortsat Handelsforbindelse underhaanden mellem begge Nationer, i det Tilfælde at Sveriges forandrede politiske Stilling skulde tvinge det til at slutte sig til fastlandsmagterne, og aabenbart erklære England Krig. Da dette virkelig skede, blev saaledes kun liden Forandring i begge Staters Forhold, ogarten forblev imellem dem temmelig levende, indtil en ny Forandring i Nordens Politik knyttede denne Forbindelse endnu inderligere. De offentlige Blade i England, som kunde anses for den almindelige Folkstemmes Organer, talte i samme Tone, og den fredeligste Forbindelse mellem begge Nationer afbrødes ikke uagtet det offentlige erklærede Fredsbrud.

Frankriges Keiser var paa den Tid alt for beskæftiget med sine egne Anliggender til at skænke denne Revolution i Norden nogen særdeles Opmærksomhed. Østerrige vovede en ny Kamp med Frankrige, og i Spanien rasede Krigen fremdeles. Sverige beilede vist nok i sin nye Stilling fornemmeligen til den franske Keisers Gunst, ved hvis Hjælp det ventede at faae sit Finland tilbage, eller at knytte andre Forbindelser i Norden, som kunde, om ikke erstatte, saa dog formilde Tabet af denne herlige Provinde. Der dannedes noget senere i denne Henseende tvende Partier ved det franske Hof; det ene paa Danmarks Side, som understøttede dets Forstærkelsesplaner paa svensk Bund; et andet paa Sveriges Side, der ikke var utilboielig til at fremme Foreningen af den skandinaviske Halv, mod at tildele Danmark andensteds Erstatning. Den svenske Minister lykkedes det igjennem Fruentimmer-Indflydelse at oprække det ene Parties Interesse, og i det mindste at tilveiebringe Ligevægt imellem begge Partiers virkende Kræfter ²⁾. Imidlertid stufedes aldeles Sveriges Haab om ved Napoleons Indflydelse at erholde Finland tilbage. Napoleon gjorde paa den Tid Alt for at knytte det Venstreb, som han med den russiske Keiser havde indgaaet, end fastere, og derhen skiede flere af hans politiske Skridt. Han var saa langt fra at forstyrre Alexanders Udvidelsesplaner paa Sveriges Beføstning, at han endog i et egenhændigt

¹⁾ I Bilag 39 findes en Depesche i den Anledning fra Minister Canning til den svenske Minister i London.

²⁾ I Bilag 40 findes en Skrivelse fra Paris til Stockholm, som omhandler dette.

Det meget bestyktent udbad sig Tilslæbelse til at lykønske ham til Finlands Erobring. I samme Brev meddeler han sin keiserlige Ven, at han havde sluttet Fred med Keiseren af Østerrige, og smigrer sig med, at det Naadehold, som han ved denne Leilighed havde viist, vilde være Keiseren af Rusland behageligt. Fra den Kant havde Sverige saaledes ingen Hjælp at vente til Gjenvindelsen af sin tabte Provinds. Ligeaa lidt kunde det stole paa Napoleons Hjælp til den Scandinaviske Halvøes For-
 eming, hvortil der i det svenske Rabinet allerede i dette Mars Løb lagdes Plan. Napoleons Rejsfærdighedsfølelse tillod ham ei at fremme Norges Forening med Sverige uden tilstrækkelig Erstatning for Danmark, og denne var under den nærværende politiske Sjaring ei let at finde. Det blev saaledes ved nogle dunkle Udtryk af enkelte danske Ministre, som hentydede paa, at Frankrige ei alvorligen vilde modsætte sig den Scandinaviske Halvøes Forbindelse, naar den kunde stee uden at stæde en For-
 landsøen. Førgjæves kostede i denne Henseende den nye svenske Regjering sig i Frank-
 riges Arme. Den naaede ikke sit Maal; hvad der var tabt kunde ikke meer vindes tilbage.

Rusland havde vist nok begyndt denne Krig under Sin af at ville tvinge Sverige til at slutte sig til Fastlandets Politit mod England; men i Grunden for at søie Finland til den russiske Landmasse. Det havde nu virkelig erobret Finland, og dette Bytte vilde det paa ingen Naade lade sig rive af Hænderne. For Rusland var derfor Gustav Adolphs Afstættelse ingenlunde velkommen; thi det førte lettere Krigen med Sverige, saalænge dette Rige styredes af en egenfindig og lidet elsket Konge, der ikke vidste at benytte et hægt Folks Tapperhed og patriotiske Opofrelser til Fædrelandets Frelse. Da derfor den nye svenske Regjering nærmede sig Hoffet i Petersborg med Forslag til Forlig, nægtede det at samtykke i andre Fredsbetingelser end dem, der havde Finlands Indlemmelse i det russiske Rige og Sveriges Til-
 sættelse til Continental-Systemet mod England som Grundvold. Da nu Sverige nægte sig ved at opofre en saa vigtig Deel af Riget, førend alt Haab ved egen Kraft og fremmed Rægling at bevare det var tabt, fortsattes Krigen, vel med for-
 skjelligt Held og uden Slam for Sveriges Krigerhæder, men stedse med afgjort Overmagt paa Ruslands Side. Først da Sverige underkastede sig den haarde Bes-
 tættelse, sluttedes Freden omfider i Frederikshavn, og Sverige satte sit Haab til Riges Forsørrelse mod Vesten. Med Hensyn til det sidste Punkt viiste Rusland sig snart søieligere end Frankrige. Det kostede den russiske Politit paa den Tid Intet at stifte Færd, naar Fordeel derved kunde opnaaes. Allerede under Freds-
 Underhandlingerne i Frederikshavn viiste de russiske Udsendinger sig kolbere mod de danske, og Alopæus lod Formanden for dem vide, at Danmark gjorde vel i ei at afbryde Fredsværket med Sverige¹⁾. Den russiske Minister Romanzow erklærede endog underhaanden den svenske, at Rusland, efterat det havde opnaaet en fredelig Tilstand med Sverige, skulde Intet have imod at dette udvidede sine Grændser paa en anden Kant. Fra den Tid begyndte Sverige alvorligen at forberede Skridt, som hægtmæssigen kunde fremme den Scandinaviske Halvøes Forening²⁾.

¹⁾ I en Depesche fra Baron Stedingk i Adlersparres Handlingar IV. 107, dateret 15de October 1809, siger han, at de Danske ere fortrudelige over, at de Svenske nyde en større Frihed end de, og tilføier tillige „at den russiske Gesandt Alopæus havde erklæret, at det ei var klogt af det danske Hof at gjøre unyttige Hindringer for sin Freds slutning med os, og at Rusland visteligen ei videre vilde tage sig af den Sag.“ [Sfr. Schinkel-Bergman V. 122—124.]

²⁾ I et Brev fra Stockholm af 29de August 1809 skriver Wetterstedt til Adlersparre: „Mærkvardigt er at Grev Romanzow — i Følge hvad en i Førgaars ankommen Couriers Depescher omtale — har sagt til Baron Stedingk: Chaque pays a ses époques; si la Snède trouveroit occasion dans l'avenue de faire ses négociations d'un autre côté comme nous avons fait du côté de la Finlande, nous ne pouvons certainement pas nous y opposer. H. E. Stedingk har saaet Besfæltning at tale noget om denne Uttring, men med Forsigtighed søie sig for, om dette vil sige noget meer end en almindelig Høfligheds-Phrasé, for at trøste os over vort Tab.“ [Sfr. Schinkel-Bergman V. 118—123.]

Danmark var Tronforandringen i Sverige endnu mindre velfkommen; thi Haabet om at erholde sin Part af det erobrede og sonderlemmede Sverige bortffjernes derved. Dersom Krigen var bleven fortsat i den gamle Stille, uden at det kunde lykkes Sverige at indgyde sine Fiender et mere fredeligt Sindelag, da vilde Russerne snart have staaet for Stockholms Porte, og den hemmelige Traktat, som var sluttet imellem Rusland og Danmark, var saaledes gaaet i Dødsdøds. Ved Tronombæltningen i Sverige fik begge disse Rigers Stilling en anden Form. Sverige vidste at kasse sig Napoleons Deeltagelse og Samtykke i den store Forandring ved at kaste sig i hans Arme, og tilsyneladende tiltræde Continental-Systemet. Freden med Rusland beredte det sig til at kasse ved Finlands Afstaaelse, og vidste sig derfor mere ligegyldig ved Danmarks Forhold. Omvendt det svenske Cabinet derfor ogsaa gjorde det danske bekendt med Tronforandringen, gjorde det dog intet Skridt til en alvorligere Forsoning. Danmark undgik ogsaa paa sin Side al videre Forklaring, svarede ikke paa de gjorte Meddelelser og Fredstilbud¹⁾; men fortsatte et fiendtligt Forhold, i Haab om gennem sin mægtige Medforbundne at erholde nogle af de belovede Fordele. Det danske Hof var lidet bekendt med Diplomatiens Krogveie, og dets Cabinet forstod ei at lede dens sine Træde. Danmark tabte saaledes alt Haab om Oprensning for lidte Tab, og maatte beqvemme sig til at tilbyde Sverige Fred paa en Grundvold, der Intet forandrede i Rigerens indbyrdes Stilling. Historiens Fremskridt vil senere hen give os Anledning til at gøre os bekendt med Grunden til denne Danmarks Fremgangsmaade, og den har da at anføre, hvad der bevægede den danske Regjering til at lægge en uilfsærdig Haand paa Fredsværket.

Saaledes opnaede vist nok Sverige ved Gustav Adolfs Afstaaelse store Fordele, i det den svenske Stat reddedes fra Undergang, og fra en Opøsning eller i det mindste en Sonderlemmelse, som en fortsat Krig rimeligvis vilde have fremledet. Nationens Kræfter styrkedes, i det den aflagte Konges fordærlige Beslutninger tilbagefaldtes og forandrede, en større Orden indførtes i alle Forvaltningens Grense, og National-Aanden sattes i Bevægelse. Det vedkommer os ikke her at forfølge denne Katastrofes mørke og lyse Side; men aabenbart er det, at ved Revolutionen i Sverige den 13de Marts 1809 hævede Sverige fremdeles sin mægtige Indflydelse i Norden og beredte den Scandinaviske Halvøes Forening, endssjønt det Haab, som laa til Grund for Revolutionen, at bevare Finland for Sverige, ikke gik i Dødsdøds, ligesaa lidt som Foreningsplanen endnu var moden til Udførelse.

Femte Capitel.

Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige.²⁾

Nærmere angaaer det os at undersøge Forholdene i Norge, medens denne Omvæltning indtraf i Sverige, og hvilken Indflydelse denne havde paa Norges politiske Stilling.

¹⁾ [Se Kong Frederiks Brev til Christian August af 25de Marts 1809 i Norske Samlinger I. 319—20.]

²⁾ [Ifr. herom Christian Augusts Apologi, blandt Bilagene No. 41. Christian Augusts Biographi af G. Birch i Stillings-Magaz. 1847. S. 59—60. 66—68. 74—79. 99—102. 117—120. 130—132. (J. G. Dronsen u. R. Samwer) Actmåff. Gejsh. d. dansk. Politisk felt 1806. S. 30—33. Wegeners Aftm. Bidrag I. 97 ff. Jvsn. Christian August (Kiel 185°) 62 ff. Schierus Studier I. 302 ff. Ralmström i Bergstedts Tidsskrift 1851. S. 449 ff. Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik.“ VI. 117—145. Adlersparres Anteckningar 109—25. Schindels-Bergman V. 33—43. 46—48. IV. 433.]

Vi er saa meget mere befoiede til omhyggeligen at beskræbe os for at trænge ind i *hans* Sag, som denne Begivenhed kan betragtes som den første Spire til Opøsningen af en eldgammel politisk Forbindelse og til den skandinaviske Halvoes notere Forening. Vi ville erfare, at Sverige allerede da lagde en alvorlig Plan til Rigernes Forening, men ved frivillig Overenskomst end ved Baabenmagt. Men dengang bedrog det sig i sine Forhaabninger. Nordmandens Trofasthed i at bevare sin nærværende politiske Stilling, hans Hengivenhed for den regierende Kongeslæg, endstjønt svækket ved en uafstellig Stilling under Krigen og ved mangehaande grundede og ugrundede Anteposter, afviste alle Sveriges hemmelige Insinuationer, og det var endnu for svagt til at sætte Norge ved Baabenmagt. Der vilde neppe være bleven alvorligt Spørgsmaal om den skandinaviske Halvoes Forening, dersom ikke nye Omvæltninger i Europa havde givet Sverige en ny betydningsfuld Stilling i Norden, som det deels skyldte Ruslands Krig med Frankrige, deels sin kongelige Helts kraftfulde Nedvirkning til Napoleons Fald.

Da Adlersparre havde plantet Oprørsfanen, og rykkede med Bestarmeen til Stockholm for at bewirke Gustav Adolfs Affættelse, fikrede han sig først Ryggen fri ved en ledelig Underhandling med den kommanderende norske General, Brindsen af Augustenborg. Den var allerede Aaret før indledet ved en venfabelig Brevveksling imellem General Staffeldt og Oberst Adlersparre (ovenf. S. 153), medens endnu General Staffeldt havde Overkommandoen, og som tilveiebragte en stilltende Baabenhølle mellem de paa Grændsen staaende Hære. Brindsen af Augustenborg modte dette Adlersparres uafstellige Forslag med en forekommende Velvillie. Han betragtede Vest-Armeens Besættelse som Forsløber til en Fred i Norden, og hidrog gjerne til at befordre et Øde, som han ansaa for det første, der under Tingenes nærværende Stilling kunde udføres i Norge og Sverige. Uden saaledes at indgaae nogen formelig Baabenforhandling forpligtede han sig paa sit Ord, ikke ved noget Indfald i Sverige at forstyrre Grændsefreden under Bestarmeens Afmarch til Stockholm, dog under den Forbeholdenhed, at Russerne imidlertid ikke gjorde noget Indfald i Sverige, og at Kongen af Danmark ikke befalede Brindsen at rykke ind i Sverige. Men derhos erklærede han, at om saadanne Omkændigheder skulde indtræffe, vilde Opfyldelsen af Baabenhøllen fra norsk Side dog stee i betimelig Tid¹⁾. Dette Skridt fra Brindsens Side er bleven misforstaaet og mistydet, og har, tilligemed hans Forhold under den første Krigs sidste Scener, givet Anledning til falske Rygter til Krænkelser for Brindsens gode Navn og Eftermaele. Mistanken forøgedes ved den store Vægt, som i Sverige blev lagt paa dette Brindsens neutrale Forhold under Vest-Armeens Afmarch. Thi da Tiden blev paa Drebro Rigsdag om hans Opføielse til Sveriges Kronprinds, afkrevedes dette Brindsens rolige Forhold paa Grændsen „som en af de største Velgjørelser, der nogenstunde er vist Sverige af en udenlandsk Mand, eller under Tingenes daværende Stilling kunde vistes det“ — en Uttring, der var ligesaa ubesindig, som den var ugrundet. Thi om man end vil paastaae, at Vest-Armeen ikke kunde have rykket op sin store Bestemmelse imøde, naar den norske Hær havde fortsat Fiendskaberne paa Grændsen, saa er det ligesaa vist, at den egentlige Katastrophe, Kong Gustavs Fængsling og Tronaffættelse, var bewirket for Vest-Armeen havde naaet Stockholms Porte, og at den saaledes ei fik Anledning til umiddelbart at fremme Revolutionen, om end dens Chef dertil havde udkaftet de første Linier²⁾. Revolutionen,

¹⁾ Russerne gjorde virkelig i den omhandlede Tid et Indfald i Sverige over Dværgen, og det er bleven bebrejdet Adlersparre, at han ikke derom underrettede Brindsen; men Adlersparre anfører til sit Forsvar, at han ikke havde forpligtet sig til at gjøre en saadan Anmeldelse, og at det ei kunde forlanges af ham, at han skulde gjøre et for sit Fædreland saa fordærligt Skridt. [Se G. A. Adlersparre, 1809 års Revolution II. 12, 19, 59. Wegener, Actm. Bidrag, I. 101—102. Rader, III. 284 ff. Sjæen, 72. 73.]

²⁾ Dette gav Gustav Adolph Anledning til et spottende Udtryk, da han i sit Fængsel paa Gripsholms Slot hørte, at Bestarmeen var marcheret ind i Stockholm, om dens eneste

følgelse¹⁾. Fra det Tidspunkt i vor Historie, hvorpaa vi nu staae, var der en langt større fælles Sammenhæng i den Scandinaviske Halvøes Skjebne end nogensteds tilforn, og ingen politisk Begivenhed i denne Deel af Norden kan fra den Dag af siges at have været fremmed for nogen af Staterne.

Gustav IV^{de} Adolph havde bestreget Sveriges Throne under Nationens gode Forhaabninger om hans Regjering, og i en politisk Stilling, som lovede Riget en lykkelig Fremtid i Hjælpelse af Fred, og uden Deeltagelse i den store Gjæring, som dengang herskede blandt de europæiske Stater. Allerede som Barn udviklede han sig fordeelagtigen²⁾, og var som Ungling i Besiddelse af mange herlige Egenheder. Hvad der, ogsaa i yngre Dage, fattedes ham for at bane ham Vej til sit Folks Kjærlighed, haabede Nationen vilde blive den modnere Alders Pryd. Han var rejsferdig, sparsom, afholden, streng i sine Sæder og aaben for det huuslige Livs stille Lykke. Naar han var kold, stundom mørk og frastøbende, tilfreges dette en mindre blid Skjebne i Barndommens Dage, og det melankolske Præg, som hans Faders ulykkelige Skjebne, hvis blodvadede Throne, omslyttet af forræderiske Hænder, han besat, havde givet hans Sindsstemning. De første Aar af hans Regjeringstid vare saaledes lykkelige baade for ham og for Nationen, og om han end ikke heller da havde nogen høj Grad af sit Folks Kjærlighed, var han i flere Henseender agtet. Men det varede ikke længe inden det viste sig, at han ikke var stillet til at styre Riget under Europas nærværende Gjærings-Tilstand, og at han ikke var de store Planer vogen, som han lagde, til at forsvare en gammel Tingenes Orden og kuldstøtte den nye, som den franske Revolution og Napoleons Seiersbane havde fremkaldt. Han ansaa sig ublaaren til at spille en Gustav Adolphs Rolle, og fremtræde som det monarkiske System og den fortrængte Kongefamilies Forsvarer, og en Volkstiftsmand i den politiske Omvæltning, ligesom Gustav Adolph havde fordem været i den religiøse. Men han besad ikke den store Gustavs Egenheder. Vel manglede han ikke en vis Grad af personlig Tapperhed, hvorpaa han ved enkelte Leiligheder aflagde Prøve, men han manglede moralsk Mod til at understøtte den, og hans Egenstidighed og Utilboielighed til at høre Andres Raad lod ham ofte vælge urigtige Midler og forsejle sit Raal. Intet Uheld, ikke den meest afgjorte Overmagt fra hans uvoortes Fienders Side, formaadede at boie hans Beslutninger, eller berøge ham til at inblænde sig i Underhandlinger, som han ansaa for at være ydmygende, eller for at kuldstøtte hans Idee om sin store Bestemmelse. Han stolede paa sin Sags Retfærdighed; Ordspøget: „Værlighed varer længst“ var stæbte paa hans Tunge, og han haabede, at den forvitrede Tilstand, hvori Sverige bragtes formeddelt hans Haardnakenhed og hans tildeels affindige Politik, skulde opløses i en glimrende Stats Fuldkommenhed og Seier over hans Fiender. Denne sidste fromme Tro gik efterhaanden over til et religiøst Sværmeri. I Johannes's Aabenbaring fandt han Ræring for denne, der frembragte en Sindsstemning hos ham, som stundom sit Anstrøg af Aandsforvirring.

Saaledes havde Gustav IV^{de} Adolph ikke længe styret Regjeringens Løkke, førend han beredte sit Rige Næringsløshed, Glendighed og omsider Sonderlemmelse, og sig selv og sin Familie Udelukkelse fra Tronen. Hans første uheldige Strid var hans Reise til Lybland, hvor han i Nærheden af Frankrige var saa godt som Bidne til Omvæltninger og Scener, som oprørte hans kongelige Gemt. Men hans

¹⁾ I denne henseende henvises Læseren til Schwedische Geschichte unter Gustav dem Dritten, vorzüglich aber unter Gustav dem Vierten Adolph von G. W. Arndt. Leipzig 1839. [Grefve M. Björnstjernas Anteckningar, II., Adlersparres Erindringer vid Samme. Stockh. 1853. S. 126 ff. Schterns Afhandling: Carl August og Carl Johan, i Historiske Studier I. 291—349; C. A. Adlersparre, 1809 års Revolution och dess män; Schinkels Minnen, utg. af Bergman, IV. 361 ff.]

²⁾ Der fortælles, at han havde i sin Barndom en vis diplomatisk Takt, der ofte slog ham Fæll som Konge. Hans Opbrager var vis paa, at den Saarlige Prinds vilste sig artig, naar han skulde være tilstede ved fremmede Rintfres Audients.

Androm latterlige Opførel synes i Begyndelsen at have opvakt mere Haan end ærlaret Modstand, og den lille nordiske Hærstes store Planer overfaaes under Kongers Skiftelse, nye Dynastiets Oprettelse, og de mægtigste europæiske Rigers forandrede Stilling. Napoleon faae igjennem Gengre med Gustav Adolfs Trudsler og Krænkelse; thi deels beskæftigede andre Planer den seierlige Monark, deels brod han uødig med Sverige, der, formodentlig sin Velggenhed i det fjerne Nord, udenfor hans politiske Omraade, kunde styrke og lette Englands Forbindelse med Jastlandet. Men da Gustav Adolph virkelig forenede sig med Napoleons Fiender, og tiltraadte den nye Coalition mod ham, reistes en Krig, der omfjerd endte med Tabet af Sveriges bedste Provindser, den sidste Rest fra den store Gustav Adolfs Seierstog i Lydskland. Det svenske Fjoll begyndte da at ane sin Ulykke; thi dets Konges Politik var en delig Tilfjedefættelse af Mogens og af alt fornuftigt Hensyn til Landets Stilling. Snart stødte han i sine politiske Skridt mod den ene, snart mod den anden store europæiske Stat, bragte derved sit Land i farlige og vjindlige Stillinger, og foranledigede Rætingsforstyrrelse og Misnoie. Omfjerd indgik han en noie Forbindelse med England, der satte ham i et fjendtligt Forhold til de nordiske Magter, som efter Ulsterfreden erklærede England Krig og sluttede et noie Forbund med Frankrige. Det havde vist nok faaet i Gustavs Magt at bevare en fredelig Neutralitet under disse krigeriske Bevægelser; thi Sveriges meest trofaste Forbundsven, England, lod sig tydeligen nok ved flere Leiligheder forlyde med, at det ikke fjendtligen kunde modsætte sig Sveriges Fjeds-Tilstand med sine Naboer, naar det ansaaes nødvendigt for at bevare Sveriges Selvstændighed, og under den Forudsætning, at dette skede uden aensbar Fjendtlighed mod England selv. Dette nærrede desuden i Krigstilfælde haab om en hemmelig Forbindelse med Sverige, hvis venlige Sindelag mod England det fjendte, og det havde allerede hemmeligen indledet et saadant med Rusland, under denne Magts aabenbare Tiltrædelse til en Politik, hvis Grundsteen var Udelæggelsen af Englands Handels-Forbindelse med Norden. Men Gustav Adolph stode paa sin reserfdirge Sag og paa en høiere Beskyrrelses Bistand, der vilde understøtte den usjvidige Svagthed mod den voldsomme Styrke. Denne fromme Tro indbyskede ham i den Grad, at han forsømte endog de forberedende Rustninger, som vare fornødne for at møde en saa mægtig Fiende, og tillod sig Skridt, som mere hentydede paa en uforstandig Brede, end en klog og vel overveiet Modstand. Hjer lagdes det ham meget til Last, at han lod den russiske Minister Alopanov i Stockholm arrestere, hvilket ansaaes som et Brud paa Gesandtskabets Hellighed og en Overtrædelse af alkjendte Statsretten Grundfætninger. Gustav Adolph troede sig imidlertid dertil berøjet, fordi der opfangedes en Courer i Finland, der bragte hiin russiske Sendemand Depescher, som hentydede paa hemmelige Machinationer for at ryste svenske Underfaatters Trostab, og paa Ruslands Planer med Nabomagten til Sveriges Fjerdere. Men Sveriges Stilling var ikke saadan, at det kunde trobse sine Fiender ved afmægtige Bredestrytninger, uden at kunne lægge tilborlig Modstand til det vrede Ord. For Rusland var denne Gustavs uforstandige Fjerd høist velkommen; thi det brante af Begjærthged efter at lægge Finland til sin store Coloss — dette Finland, hvis Nærhed under en Krigstilstand med Sverige truede Rusland med saa mange Fjær, især naar det havde andre Fiender at beskæmpe, og som desuden indeholdt en indvortes Kraft og krigeriske Øjelpemidler, som kunde styrke endog det stærke Rusland.

Sverige overraskedes saaledes af en Krig uden at have beredt sig paa, ved tilberlige Forsvarsmidler og passende Rustninger at gaee den imøde. Dets Flaade var siden Gustav den III^{ies} Tid efterhaanden kommen i Forsald, dets Arsenaler vare let forsynede, dets Krigsmagt ikke paa de Punkter, hvor dens Nærverelse trævedes ved Krigens Udbrud, og dets Hærførere vare deels mistænkte af Kongen selv, deels misfornøiede med hans uoverlagte Fremfærd. I Landet selv flurede de vigtigste Rætingsgrene; usjyre Beholdninger af Landets vigtigste Producter opdyngedes paa

Magasinerne til Byrde for Producenten, den offentlige Credit vakkede, og Landet var ikke rigt nok til at bære Byrden af et stort og overordentligt Krigsstyr. Overalt herseede Misnoie, Forvirring og Mistillid til Kongens ufornuftige Færd. Gustav selv alene oversaae disse Vanstueligheder; hans Sags Retferdighed maatte understøttes af den høie Himmel.

Saaledes brød Krigens Lørden først løs paa Finlands Grændse, og Sveaborgs uventede og ubegribelige Fald afgjorde Feldttogets og Finlands Skjebne. Forgjæves var det finste Folks tappe og hæderlige Modstand. Det luffede sit Øre for alle Bughsødens lokkende Proclamationer, det stoffede sig overalt ved den svenske Krigsmagts Side for at forjage den forhadte Fiende, og det visste under hele Krigen en Hengivenhed for den gamle Statsfænde og sin gamle Forsatning, som maatte gjøre Skilsmisfen dobbelt smertelig. Forgjæves vare de tappe svenske Hærføreres heldige og store Anstrengelser for at modstaae den fremtrængende Fiende, forgjæves deres mange Seiervindinger, saa ofte de mødte Fienden uden at trykkes af en uforholdsmæssig Overmagt. Den sidste finste Krig er et høiligt interessant Stykke i Sveriges Krigshistorie. Valpladsen var blodig, men de svenske Krigeres Modstand høit, og som oftest seierrig. Vi finde der, især i Bergkrigen og i mindre Slag, en Krigshelt, General Sandels, hvis Navn er indskrevet i den finste Krigs Annaler som en af de modigste, heldigste og Russerne farligste Hærførere, og som siden fremtraadte i Norge under Forhold, som for Jædrelandet vare vigtige og forvillede. Men de tappe Krigere understøttedes ikke af deres Konges kloge Foranstaltninger. Store Kræfter fattes i Bevægelse — aldrig var maaskee en større Krigsmagt reist i Sverige — men de kom sjelden til Krigsskuepladsen til Tid og Time, eller udruffedes med det fornødne. Af de 3de Armeer, den finste, Vesthæren og den staaenst, udrettede de toende sidste lidet. Vi have ovenfor bestrevet Vesthærens Skjebne, dens usammehængende Operationer, dens brudte Kraft, og dens med Tab forbundne Starvhydsler. Den staaenst Hær stod under den finste Krigs meest afgjørende Periode uirksom paa en Baabenplads, hvor ingen Fiende var, og under en Generals Commando, der efter svenske Historieforfatters Paaastand besad sin Konges Tillid i en høiere Grad end han fortjente. Under saadanne Omstændigheder gik Finland tabt allerede mod Slutningen af Maret 1808, og Ruslands Keiser kunde indlemme det i sit store Rige ved en høitidelig Proclamation af November Maaned dette Aar. Det svenske Folk sølte smerteligen Tabet af Finland, og sukke under Krigens Tryk og under Forvirring i alle dets vigtigste Næringsveie. Kun Sveriges Konge beholdt et Mod, der under saadanne Omstændigheder grændsede til Hæseri. Under den finste Krig havde han stødt fra sig de fornemste og indflydelsesrigeste Adelsfamilier, ved at reducere sine Livregimenters Hædersgrad, i hvis Rækker sandtes Officerer, som vare beslagtede med hine Familier. Misnoien med hine Regimenter var maaskee, efter Fleres Paaastand, ei uden al Grund, men dens Uttring paa den Maade og til den Tid var uforstandig.

Efter det uheldige Udfald af Feldttoget i Finland 1808, beredte Gustav Adolph sig til at fornye det i 1809 med Anstrengelsen af Landets sidste Kraft. Til den Ende sammenskabte han et Raad af de indsigtsfuldeste og Kongen meest hengivne Mænd. Disse foreslaage Kongen en sørgelig Udsigt over Landets Stilling og Uforæmnenhed til at bære de med Krigens Fortsættelse forbundne Udgifter, som de ansløge til 20 Millioner Randsdaler, og tilraade ham paa det indstændigste at slutte Fred, før at andre Landets store Rød og bringe Liv i den lemlestede Virksomhed. Men Kongens Øren vare langtfra ikke aabne for Forestillinger af den Art. En Fred paa den Basis, at Sverige beholdt sit Finland, var ikke længer mulig at opnaae; thi det var ikke tænkeligt, at Rusland skulde give tilbage denne skønne Provinds, som det allerede havde i sine Hænder, og hvis Erobring uden Tvivl var Krigens egentlige Gjenstand, endstjønt maaskee under andre Paaastud. Paa den anden Side herskerne han ved sit personlige Forhold alt meer og meer den Deel af sit Folk, som nærmest

Angestamme og Agtelse for dens Hellighed omgiver Majestæten med et stærkt Holværk, naar den stedes i Fare og Forsølgelse, og bortserner roligere Betragtninger over hvad der tjener til Fædrelandets Gavn. Men en af de Sammensvorne, Hofsjægermester Greiff, en modig og kjæmpestærkt Mand, ilede til den Udgang, hvorigjennem han formodede at Kongen vilde undslippe, og da han der virkelig mødte ham, kaldedes det ham, dog ei uden selv at blive saaret, at afvæbne Kongen og bære ham tilbage til sine Værelser, hvortil de øvrige tilliende Sammensvorne vare ham behjælpelige. Men nu var Kongens Kraft brudt; afmægtig blev han baaren op i et af Etnets Gemakker, og kun ved stærke Brætninger befriedes han fra en Besvimelse. Efter denne voldsomme Scene blev han omgivet af en stærkere Vagt, og under en Sammenkomsten af flere uvedkommende Personer blev den svage Konge udsat for en Behandling, som ikke var den høie Stilling, hvorpaa han endnu stod, værdig. Hofkammer Ritters Antomst gjorde dog en Ende paa denne Forhaanelse, som spillede i den franske Revolutionens Farve i dens rædsomme Periode. Denne aandsstærkte Mand, da paa den ene Side ikke hørte til de Sammensvornes Parti, og paa den anden Side havde forgjæves søgt at bevæge Kongen til kloge Beslutninger i sit politiske Forhold, gjorde Kongens Farbroder, Hertugen af Sødermanland, opmærksom paa den usømmelige Væsen med Kongens Person, og nu borttoges alle uvedkommende Udsæere fra Kongens Nærværelse, og et anstændigere Forhold iagttoges derefter ¹⁾.

En af de Sammensvornes første Handlinger, efterat have bemægtiget sig Kongens Person, var at anmode Hertugen af Sødermanland, Carl, om at overtage Regjeringen, for hvilken nu ingen Formand var. Denne Udbying havde før, som den affatte Konges Fjendener, forestaaet Regjeringen, havde udmærket sig som Eshelt, og han besad fandtes en vis Grad af Nationens Tillid. For at undgaae Anarkiets Farer og Urdler, og dempe enhver Bevægelse til den affatte Konges Fordeel, maatte et nyt Deethored midlertidigen indtil en Rigsdags Sammentalselse vælges, og der var for Uden intet andet Valg at gjøre. Efter nogen Betænkning lovede Carl at overtage Rigets Styrelse indtil Rigsdagen, som blev at sammenkalde i Anledning af den udfundne Katastrophe, havde taget sin Beskæmmelse paa Nationens Vegne. Regjeringsforandringen proclameredes derefter ved en Herold. Efter den stormfulde Formiddags-Scene vendte Rolighed tilbage i Hovedstaden, og de Sammensvorne kunde fredeligen fuldende Revolutionensværket ²⁾.

Den fangne Konge fandt sig snart i sin Stjebne, og ligesom ingen svensk Kung ledte Sværdet for at forsvare hans Rettigheder, gjorde han selv ingen Mine til at gjenvinde det forlorne Scepter. Natten efter Arresten blev han under en ubehjælpelig militair Escort, og omringet af Revolutionens vigtigste Ophavsmand, ført til Drottningholm. Efter et kort Ophold fortes han derfra til Gripsholm, en henskæn Konges langvarige Fængselssted, og først der tillodes det ham at samles med sin Dronning, som i sin nærværende Stilling ingen bedre Stjebne ønskede end at

¹⁾ I Handlingar rörande Sveriges Historia 3die Deel findes flere Beretninger om denne Revolution, saasom: Beretning om Revolutionen i Stockholm 13de Mars 1809 af en Anonym; Adlersparres Beretning til en fraværende Ven; Hofsjægermester Greiff's Beretning om Gustav Adolfs Arrestering ved Regimentsforandringen den 13de Mars Formiddag; General Silfverparres Beretning om det Sandfærdige ved R. Gustav Adolfs Arrestering o. s. v., samt Silfverparres Samtale med Kongen under Flytningen til Gripsholm. Af disse Beretninger er ovennævnte Fremstilling taget, og Silfverparres og Ehrenheims Beretninger findes fuldstændige i Bilag 37 a og b, fordi disse ere givne af Mænd, som havde forskjellige Anskuelser af Sagen. Der er isærrig megen Deventstemmelse mellem de forskellige Beretninger som Bekræftelse paa den historiske Sandhed. Begivenheden i sin Detail er maaltet af stor Vigtighed for os, men efter 1809 angaaer Sveriges Stjebne Norge i høi Grad, især med Hensyn til Tronforandringen.

²⁾ I Bilag 38 findes et Brev fra Adlersparre til Adlersparre, som underretter denne om Revolutionens rolige Udsald.

Armeer, som han ansaa for at være sin Konge tro, og en General, paa hvis Hengivenhed han var sikker, og derpaa med samlet Magt rykke tilbage til Stockholm og adspilte Dyrerne. For at forsyne sig med de nødvendige Midler dertil gav han Ordre til Bantbestyrrelsen at udlevere ham to Millioner svensk Banto af dens Beholdninger. Men Bantens Bestyrere adløde ikke hans Befaling, i det de anførte, at de blot kunde modtage en saadan Befaling igjennem Rationens udklaarede Mænd, der havde sat dem til Forvaltere over Rationens Midler. De Tropper, hvorover han i Stockholm kunde raade, vare imidlertid kun faa mod den store Mængde, der stod paa hans Modstanderes Side, og de faa, paa hvilke han især burde synes at kunne stole, anførtes af Chefer, der hverken havde Lyft til at vove Liv og Blod for en lidet eiflet Fyrste og en dem fremmed Interesse, eller Mod og Talent til at lede militaire Operationer til et heldigt Resultat. Han besad saaledes hverken Midler eller Gøne til at bringe Orden i en Sag, som hans Egenfind og blinde Tillid havde i en Række af Aar bragt i Forvirring. I Bondens Varm rørte sig vist nok endnu en Stemme for den gamle Kongestamme, ligesom han af denne ikke betragtedes med faa ugunstige Bine, som af Rationens Adelsmænd og Krigere; men denne Hjælp var under Revolutionens stærke Fremstrid alt for fiern til at denne kunde standfæ. Desuden trykkes ogsaa denne Stand af svære Byrder, og Ridsniens Sæd udstrøedes flittigen overalt af Statsomvæltningens Ledere. Dyrers Uveiret rasede frem med Stormstrid, og han stod ene og forladt ligesom med nøgent Bryk mod sine fiendtlige Underfaatters dragne Sværd. Han var saaledes endnu ikke færdig med sine forvirrede og hovedkulds trufne Forberedelser til at dæmpe det udbrudte Dyrer, før de Sammensvorne samlede sig paa Slottet for at lægge sidste Haand paa deres Plan. Klingspor, Adlercreutz og Silfversparre satte hverandre og flere af Armeens betydningsfulde Mænd Stevne paa Slottet, hvor de indfandt sig om Formiddagen den 13de Marts for at overtale, eller i Rodstilsælde med Magt at tvinge Kongen til at nedlægge en Regjering, som truede med at fremlede Rigets Opøsning og Sonderlemmelse til Fordeel for Landets Fiender, og hvis ulloge og halfarrige Færd allerede havde stilt Sverige ved en af de fjøneste og frugtbareste Provindsfer.

De Sammensvorne forsøgte i Begyndelsen at overtale Kongen til en frivillig Thronafsigelse, idet de forestillede ham den almindelige Ridsnie, som herskede i Rationen over hans ulloge Færd, saavelsom de farlige Følger for hans Liv og for hans Families Belfærd, om han ved sin Flugt fra Stockholm beredte indvortes blodige Krigsbevægelser. Men Gustav Adolph var ikke den Mand, som aabnede sit Ore for Forestillinger af den Art. Han trak Sværdet mod Dyrerets Hovedmand, og kaldte med høie Skrig de Huusdrabanter, som befandt sig i Nærheden, til sin Hjælp. Nogle af de Nærmeste blandt disse stiplede ogsaa virkelig til, spærrede den tilaaftede Dør ind, og gjorde Mine til at befrie Kongen af Dyrerernes Gænder. Adlercreutz's Forestillinger og Forftringen om, at hvad der stede var til Landets Bedste og til Kongens og hans Families egen Frelse, bragte dem imidlertid til Rolighed, og den lille Hob af slet bevæbnede kongelige Huusdrabanter formaaede lidet mod den tilstimmende Mængde af Krigsmænd, som vare deelagtiggjorte i Planen, og havde faaet hver sin Rolle i Udforelsen. Kongen blev saaledes afvæbnet og omgivet af Sammensværgelsens Ophavsmand og troe Tilhængere. Imidlertid fandt han Leilighed til at bemægtige sig en af de Tilskedvarendes Bærge — det vare nu, at han enten ved et raft Greb fik dette i sin Haand, eller at Officieren kun svagt modsatte sig Kongens Hensigt — og det lykkedes ham at undløbe den ham bevogtende Omgivelse. Gjennem Løngange, som vare ham bedre end Rogen af hans Forsølgere bekendte, sprægede han ned af Slotsrapperne, i det Haab at kunne naae Hovedvagtten, og ved at taste sig i dens Arme bevirkte en Modstand mod sine Forsølgere. Dersom det havde lykket ham at naae dette Maal, kunde let de meest blodige Scener være blevne fremledte; thi Folkets Hengivenhed for en gammel

mindre Spor til at saadan Plan var lagt, og efter den noieste Opgave af hans Formue kunde den ikke bringes høiere end til 600,000 Rdlr. Banco, hvilket var en mindre Sum end den, som hans Fader efterlod ham. Vi have ovenfor seet, at Dødsbed ikke kunde lægges ham til Last. Hans Formue fortæredes snart i Udlandet, der den formindstedes formedelst mangehaande Omstændigheder, og han kom siden i lange Aar, da hans Afsynage blev tilbageholdt. Da han senere hen, under sit outagne Ravn Gustafson, lod i Aaret 1821 lægge paa det norske Stortings Bord en Ansøgning om at blive naturaliseret som norsk Borger, angav han sin Formue til omtrent 30,000 Rdlr. Banco.

Om Stedet, hvorhen den affatte Konge skulde forvises, var der adskillige Uvdsmaal. Til hans trosfaste Allierede, England, kunde det ikke tillades ham at flygte sin Stav, da derved gaves denne erklærede endnu ikke ydmygede Fiende af det nu herskende politiske System i Europa alt for store Midler ihænde til en ubelig Jubblanding i Fjættlandets Anliggender. Danmark og Nord-Tydskland vare ogsaa for nær den Trone, hvorfra han var nedstødt, selv om hans fiendtlige Sindelag mod det fæste Land havde tilladt ham der at vælge sit Ophold¹⁾. Endnu mindre kunde fjættlige anvises ham som Opholdsted, da den politiske Grille, der grændsede til Uvdsighed, som havde gjort ham i sine egne Dine til det faldne Dynasties afmægtige Forsvarer mod den nye franske Regjering, maatte gjøre ham enhver Forbindelse med Keiser Napoleon forhad. Saaledes valgte han Schweiz, saa mange Flygtningers og omvandrende Stormænds Tilflugt, til sin Residens. I sit Exil trostede han sig hovedsæd med religiøse Sværmerier, og i denne Stemning lagde han endog Planen til en Rejse til det forjættede Land, som han dog opgav i et af de underlige Luner, der ofte ledede denne besynderlige Mand's Handlinger. Nordens Dymærksomhed bortvæntes snart fra hans Personlighed; thi han efterlod sig i Sverige kun faa deeltagende Venner, ikke engang nogen høi Grad af Medlidenshed med hans ulykkelige Skjæbne, og det nye Dynasti i Sverige havde saaledes lidet at frygte af den bortviste og snart glemte Konges Bestræbelser for at høve sig eller sin Søn paa Thronen, ligesom han og syntes i Udlandet ikke dertil at have sat sin Hu, endstjønt han nærmede sig Fosterlandet ved en paafølgende Forandring i det svenske Dynasti.

Fjerde Capitel.

Sveriges Forhold til Udlandet efter Revolutionen²⁾.

Med stor Vægtelse ventedes i Sverige paa det Indtryk, som denne Regjeringsforandring vilde gjøre paa de udenrigske Magter, som deri kunde have nogen Interesse, og det kan ikke nægtes, at hvad der var steet tjente til at redde Sverige fra Undergang, og give det, skønt svækket og lemlæstet, igjen en fast politisk Stilling iblandt de nordiske Stater. Revolutionen i Sverige kunde ikke i Hovedsagen forstyrre Ruslands Erobringsplaner -- Finland var og blev tabt; men Ruslands og Danmarks

¹⁾ Nogle Forsøg, som Gustav Adolph senere hen gjorde paa at gaa over til England med Skibseilighed, hindredes af svenske Emisfائر, som det var paalagt at holde Die med hans Foretagender. [Han opholdt sig dog i England i henved 4 Maaneder i Vinteren 1810—1811, og 1811 en Tid i Lønningen; Schinkel-Bergmans Minnen VI. 289—295. Sammeleeds V. 317—41, 373—77, VI. 285—318, 382—94 findes Efterretninger om den affatte Konges senere Skjæbne.]

²⁾ [Se herom Schinkel-Bergman V. 43—46, 48—49, 51—55, 96—127.]

hjemmeligen aftalte Plan, end videre at sønderlemme og dele de svenske Provindser, skandfedes brat formedelst Revolutionen. Den nye svenske Regjering var saaledes frag i sin Begyndelse betænkt paa at sende Fredsbud til alle Europas Lande af nogen politisk Betydning, deels for i Fredens Ly at bevare Rigets Grændser, deels for at helbrede de Saar, hvorunder Landet leed i sit Indre formedelst Krigen. Dens Bestræbelser vare vissest ikke ubeldige, endstjønt — som det saa ofte gaaer — Haabet maaskee havde smigret sig med et endnu mere glimrende Udsald.

Med England maatte Sveriges Stilling især blive vanstelig formedelst denne Forandring; thi Sverige kunde ikke erholde Fred med sine nærværende Fiender, uden at indtræde i den Fjasklands-Politikk, som var fallet mod England, og ved kraftigen at understøtte Sverige i Kampen mod Rusland ved Penge og tildeels med Krigs-magt, havde England vissest ikke gjort sig fortjent til et flendtligt Sindelag fra Sveriges Side. Denne Knude løstes imidlertid lettere end Sverige selv havde kunnet vente. Den engelske Minister Canning erklærede den svenske Minister i London, at det ingenlunde var Kongen af Englands Hensigt at blande sig i Sveriges indvortes Forhold, men maatte overlade det i saa Henseende at handle overensstemmende med hvad Sveriges egen Interesse høb. Kongen af England interesserede sig vel for sin troeste Allierede Gustav Adolfs Skjebne, men kunde ikke heller tage ham i Forsvar mod hans misfornøiede Undersaatter. Han indskrænkede sig til at anbefale Slaans-somhed mod den ulyskelige affatte Konge, og anmodede om at udsætte med en afgjø-rende Beslutning i den Henseende. Kun den Betingelse gjorde han for et fredeligt Forhold mellem begge Nationer, at Sveriges Regjering ingen Beslutning skulde tage, som directe stiled til Englands Stabe¹⁾. Der aftaltes endog en hemmelig Over-enskomst til et fredeligt Forhold og en forfat Handelsforbindelse underhaanden mellem begge Nationer, i det Tilfælde at Sveriges forandrede politiske Stilling skulde tvinge det til at slutte sig til Fjasklandsmagterne, og aabenbart erklære England Krig. Da dette virkelig stede, blev saaledes kun liden Forandring i begge Staters Forhold, og Farten forblev imellem dem temmelig levende, indtil en ny Forandring i Nordens Politikk knyttede denne Forbindelse endnu inderligere. De offentlige Blade i England, som kunde ansees for den almindelige Folkestemmes Organer, talte i samme Tone, og den fredeligste Forbindelse mellem begge Nationer afbrødes ikke uagtet det offent- ligen erklærede Fredsbrud.

Frankriges Keiser var paa den Tid alt for beskæftiget med sine egne Anliggender til at skænke denne Revolution i Norden nogen særdeles Opmærksomhed. Østerrige vovede en ny Kamp med Frankrige, og i Spanien rasede Krigen fremdeles. Sverige beilede vist nok i sin nye Stilling fornemmeligen til den franske Keisers Gunst, ved hvis Hjælp det ventede at faae sit Finland tilbage, eller at knytte andre Forbindelser i Norden, som kunde, om ikke erstatte, saa dog formilde Tabet af denne herlige Provinds. Der dannedes noget senere i denne Henseende tvende Partier ved det franske Hof; det ene paa Danmarks Side, som understøttede detses Forstørelsesplaner paa svensk Bund; et andet paa Sveriges Side, der ikke var utilboielig til at fremme Foreningen af den skandinaviske Halvø, mod at tilbele Danmark andensteds Erstatning. Den svenske Minister lykkedes det igjennem Fruentimmer-Indskydelse at oprække det ene Partiers Interesse, og i det mindste at tilveiebringe Ligevægt imellem begge Partiers virkende Kræfter²⁾. Imidlertid stufedes aldeles Sveriges Haab om ved Napoleons Indskydelse at erholde Finland tilbage. Napoleon gjorde paa den Tid Alt for at knytte det Venstab, som han med den russiske Keiser havde indgaaet, end fastere, og derhen stiled flere af hans politiske Stridt. Han var saa langt fra at forstyrre Alexanders Udvidelsesplaner paa Sveriges Beføstning, at han endog i et egenhændigt

¹⁾ I Bilag 39 findes en Depesche i den Anledning fra Minister Canning til den svenske Minister i London.

²⁾ I Bilag 40 findes en Skrivelse fra Paris til Stockholm, som omhandler dette.

Var meget beskedent udbad sig Tilladelse til at lykønske ham til Finlands Erobring. I samme Brev meddelte han sin keiserlige Ven, at han havde sluttet Fred med Keiseren af Østerrige, og smigrede sig med, at det Naadehold, som han ved denne Leilighed havde vist, vilde være Keiseren af Rusland behageligt. Fra den Kant havde Sverige saaledes ingen Øjelse at vente til Gjenvindelsen af sin tabte Provinds. Ligesaalidt kunde det stole paa Napoleons Hjælp til den Scandinaviske Halvoes Forening, hvortil der i det svenske Kabinet allerede i dette Aars Løb lagdes Plan. Napoleons Retfærdighedsfølelse tillod ham ei at fremme Norges Forening med Sverige uden tilstrækkelig Erstatning for Danmark, og denne var under den nærværende politiske Gjæring ei let at finde. Det blev saaledes ved nogle dunkle Udtryk af enkelte danske Ministre, som hentydede paa, at Frankrige ei alvorligen vilde modsætte sig den Scandinaviske Halvoes Forbindelse, naar den kunde stee uden at lade en Forbundoven. Forgjæves tastede i denne Henseende den nye svenske Regjering sig i Frankriges Arme. Den naaede ikke sit Maal; hvad der var tabt kunde ikke meer vindes tilbage. Rusland havde vist nok begyndt denne Krig under Skin af at ville tvinge Sverige til at slutte sig til Ruslands Politik mod England; men i Grunden for at sætte Finland til den russiske Landmasse. Det havde nu virkelig erobret Finland, og dette Bytte vilde det paa ingen Naade lade sig rive af Hænderne. For Rusland var derfor Gudske Adolfs Afstættelse ingenlunde velkommen; thi det førte lettere Krigene med Sverige, saalænge dette Rige styredes af en egenfindig og lidet elsket Konge, der ikke vidste at benytte et hægt Folks Tapperhed og patriotiske Opofrelser til Fædrelandets Frelse. Da derfor den nye svenske Regjering nærmede sig Hoffet i Petersborg med Forslag til Forlig, nægtede det at samtykke i andre Fredsbetingelser end dem, der havde Finlands Indlemmelse i det russiske Rige og Sveriges Tilslutning til Continental-Systemet mod England som Grundvold. Da nu Sverige nægtede sig ved at opofre en saa vigtig Deel af Riget, førend alt Haab ved egen Kraft og fremmed Rægling at bevare det var tabt, fortsattes Krigene, vel med forskjelligt Held og uden Støtte for Sveriges Krigerhæder, men stedse med afgjort Overmagt paa Ruslands Side. Først da Sverige underkastede sig den haarde Bestingelse, sluttedes Freden omfiden i Frederikshamn, og Sverige satte sit Haab til Rigets Forstørrelse mod Vesten. Med Hensyn til det sidste Punkt viiste Rusland sig snart søieligere end Frankrige. Det kostede den russiske Politik paa den Tid Intet at stifte Forve, naar Fordeel derved kunde opnaaes. Allerede under Freds-Underhandlingerne i Frederikshamn viiste de russiske Udsendinger sig koldere mod de danske, og Alopæus lod Formanden for dem vide, at Danmark gjorde vel i ei at afbryde Fredsværket med Sverige¹⁾. Den russiske Minister Romanzow erklærede endog underhaanden den svenske, at Rusland, efterat det havde opnaaet en fredelig Tilstand med Sverige, skulde Intet have imod at dette udvidede sine Grændser paa den anden Kant. Fra den Tid begyndte Sverige alvorligen at forberede Skridt, som hensigtsmæssigen kunde fremme den Scandinaviske Halvoes Forening²⁾.

¹⁾ I en Depesche fra Baron Stedingk i Adlersparres Handlingar IV. 107, dateret 15de October 1809, siger han, at de Danske ere fortrydelige over, at de Svenske nyde en større Frihed end de, og tilføier tillige „at den russiske Gesandt Alopæus havde erklæret, at det ei var fleget af det danske Hof at gjøre unyttige Hindringer for sin Fredsslutning med os, og at Rusland viseligen ei videre vilde tage sig af den Sag.“ [Sfr. Schinkel-Bergman V. 122—124.]

²⁾ I et Brev fra Stockholm af 29de August 1809 skriver Wetterstedt til Adlersparre: „Wærtdigt er at Hrev Romanzow — i Følge hvad en i Forgaars ankommen Couriers Depescher omtale — har sagt til Baron Stedingk: Chaque pays a ses époques; si la Suède trouveroit occasion dans l'avenue de faire ses négociations d'un autre côté comme nous avons fait du côté de la Finlande, nous ne pouvons certainement pas nous y opposer. S. G. Stedingk har faaet Besjæling at tale noget om denne Uttring, men med Forsigtighed søle sig for, om dette vil sige noget meer end en almindelig Høfligheds-Phraase, for at trøste os over vort Tab.“ [Sfr. Schinkel-Bergman V. 118—123.]

Danmark var Tronforandringen i Sverige endnu mindre velkommen; thi Haabet om at erholde sin Part af det erobrede og sonderlemmede Sverige bortffernedes derved. Derfor Krigen var bleven fortsat i den gamle Stille, uden at det kunde lykkes Sverige at indbyde sine Fiender et mere fredeligt Sindelag, da vilde Russerne snart have staaet for Stockholms Porte, og den hemmelige Traktat, som var sluttet imellem Rusland og Danmark, var saaledes gaet i Opfyldelse. Ved Tronomvæltningen i Sverige fik begge disse Rigers Stilling en anden Form. Sverige vidste at staa sig Napoleons Deeltagelse og Samtykke i den store Forandring ved at kaste sig i hans Arme, og tilskyndende tiltræde Continental-Systemet. Freden med Rusland beredte det sig til at købe ved Finlands Afstaaelse, og vidste sig derfor mere ligegyldig ved Danmarks Forhold. Omvendtstønt det svenske Cabinet derfor ogsaa gjorde det danske bekendt med Tronforandringen, gjorde det dog intet Skridt til en alvorligere Forsoning. Danmark undgik ogsaa paa sin Side al videre Forklaring, svarede ikke paa de gjorte Meddelelser og Fredstilbud¹⁾; men fortsatte et skendeligt Forhold, i Haab om gjennem sin mægtige Medforbundne at erholde nogle af de belovede Fordele. Det danske Hof var lidet bekendt med Diplomatiens Krogvej, og dets Cabinet forstod ei at lede dens sine Træde. Danmark tabte saaledes alt Haab om Oprensning for lidte Tab, og maatte bekvemme sig til at tilbyde Sverige Fred paa en Grundvold, der Intet forandrede i Rigerens indbyrdes Stilling. Historiens Fremskridt vil senere hen give os Anledning til at gjøre os bekendt med Grunden til denne Danmarks Fremgangsmaade, og den har da at anfere, hvad der bevægede den danske Regjering til at lægge en uifærdig Haand paa Fredsværket.

Saaledes opnaaede vist nok Sverige ved Gustav Adolfs Afstaaelse store Fordele, i det den svenske Stat reddedes fra Undergang, og fra en Oplosning eller i det mindste en Sonderlemmelse, som en fortsat Krig rimeligvis vilde have fremledet. Nationens Kræfter styrkedes, i det den afdatte Konges fordærvelige Beslutninger tilbagefaldtes og forandrede, en større Orden indførtes i alle Forvaltningens Grene, og National-Anden fattedes i Bevægelse. Det vedkommer os ikke her at forfølge denne Katastrofes mørke og lyse Side; men aabenbart er det, at ved Revolutionen i Sverige den 13de Marts 1809 hævdede Sverige fremdeles sin mægtige Indflydelse i Norden og beredte den scandinaviske Halvøes Forening, endstjønt det Haab, som laa til Grund for Revolutionen, at bevare Finland for Sverige, ikke gik i Opfyldelse, ligesaa lidt som Foreningsplanen endnu var moden til Udførelse.

Femte Capitel.

Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige.²⁾

Nærmere angaaer det os at undersøge Forholdene i Norge, medens denne Omvæltning indtraf i Sverige, og hvilken Indflydelse denne havde paa Norges politiske Stilling.

¹⁾ [Se Kong Frederiks Brev til Christian August af 25de Marts 1809 i Norske Samlinger I. 319—20.]

²⁾ [Jfr. herom Christian Augusts Apologi, blandt Bilagene No. 41. Christian Augusts Biograpbi af C. Birch i Skilling-Naqaq. 1847. S. 59—60. 66—68. 74—79. 99—102. 117—120. 130—132. (J. G. Dronsen u. K. Samwer) Actmäff. Gesch. d. dänisch. Politik seit 1806. S. 30—33. Wegeners Akm. Bidrag I. 97 ff. Jpica, Christian August (Kiel 185°) 62 ff. Schierus Studier I. 302 ff. Malmström i Bergstedts Tidsskrift 1851. S. 449 ff. Paludan-Müller i „For Litteratur og Kritik.“ VI. 117—145. Adlersparres Antecningar 109—25. Schindels-Bergman V. 33—43. 46—48. IV. 433.]

Si nu saa meget mere bestræbe til omhyggeligen at bestræbe os for at trænge ind i hans Sag, som denne Begivenhed kan betragtes som den første Spire til Oplosningen af en aldgammel politisk Forbindelse og til den skandinaviske Halvøes noiere Forening. Si ville erfare, at Sverige allerede da lagde en alvorlig Plan til Rigernes Forening, men ved frivillig Overeenskomst end ved Baabenmagt. Men dengang bedrog det sig i sine Forhaabninger. Nordmandens Trofasthed i at bevare sin nærværende politiske Stilling, hans Hengivenhed for den regierende Kongeslagt, endstjønt svækket ved en ublæst Stilling under Krigen og ved mangehaande grundede og ugrundede Ankeposter, afviste alle Sveriges hemmelige Insinuationer, og det var endnu for svagt til at ændre Norge ved Baabenmagt. Der vilde neppe være bleven alvorligt Spørgsmaal om den skandinaviske Halvøes Forening, dersom ikke nye Omvæltninger i Europa havde givet Sverige en ny betydningsfuld Stilling i Norden, som det deels skyldte Ruslands Krig med Frankrige, deels sin kongelige Helts kraftfulde Medvirksomhed til Napoleons Fald.

Da Adlersparre havde plantet Oprørsfanen, og rykkede med Bestarmeen til Stockholm for at bevirke Gustav Adolfs Afstættelse, fikrede han sig først Ryggen fri ved en lidelig Underhandling med den kommanderende norske General, Brindsen af Augustenborg. Den var allerede Aaret før indledet ved en venfabelig Brevvevling imellem General Staffeldt og Oberst Adlersparre (ovenf. S. 153), medens endnu General Staffeldt havde Overkommando, og som tilveiebragte en fiktiv Baabenhvile mellem de paa Grændsen staaende Hære. Brindsen af Augustenborg modte dette Adlersparres ublæste Forslag med en forekommende Velvillie. Han betragtede Vest-Armeens Besættelse som Forskøbet til en Fred i Norden, og hidrog gjerne til at befordre et Gode, som han ansaa for det største, der under Tingenes nærværende Stilling kunde viderfares Norge og Sverige. Uden saaledes at indgaae nogen formelig Baaben-tilstand forpligtede han sig paa sit Hærsord, ikke ved noget Indfald i Sverige at jærte Grændsefreden under Besthærens Afmarsch til Stockholm, dog under den Færdigholdenhed, at Russerne imidlertid ikke gjorde noget Indfald i Sverige, og at Kongen af Danmark ikke bevalde Brindsen at rykke ind i Sverige. Men derhos erklærede han, at om saadanne Omstændigheder skulde indtræffe, vilde Opfølgelsen af Baabenhvilen fra norsk Side dog stee i betimelig Tid¹⁾. Dette Skridt fra Brindsens Side er bleven misforstaaet og mistydet, og har, tilligemed hans Forhold under den første Krigs sidste Scener, givet Anledning til falske Rhytter til Krænkelser for Brindsens gode Navn og Efternaele. Mistanken forogedes ved den store Vægt, som i Sverige blev lagt paa dette Brindsens neutrale Forhold under Vest-Armeens Afmarsch. Thi da Talen blev paa Drebro Rigsdag om hans Opfølgelse til Sveriges Kronprinds, udtværedes dette Brindsens rolige Forhold paa Grændsen „som en af de største Velgjørelser, der nogenfinde er vist Sverige af en udenlandsk Mand, eller under Tingenes daværende Stilling kunde vises det“ — en Yttring, der var ligesaa ubefindig, som den var ugrundet. Thi om man end vil paastaae, at Vest-Armeen ikke kunde have rykket op sin store Bestemmelse imode, naar den norske Hær havde forsat Færdighederne paa Grændsen, saa er det ligesaa vist, at den egentlige Katastrophe, Kong Gustavs Fængsling og Tronaffættelse, var bevirket for Vest-Armeen havde naaet Stockholms Porte, og at den saaledes ei fik Anledning til umiddelbart at fremme Revolutionen, om end dens Chef dertil havde udklæbet de første Linier²⁾. Revolutionen,

1) Russerne gjorde virkelig i den omhandlede Tid et Indfald i Sverige over Dvärken, og det er bleven bekræftet Adlersparre, at han ikke derom underrettede Brindsen; men Adlersparre anfører til sit Forsvar, at han ikke havde forpligtet sig til at gjøre en saadan Anmeldelse, og at det ei kunde forlanges af ham, at han skulde gjøre et for sit Fædreland saa forderveligt Skridt. [S. G. A. Adlersparre, 1809 års Revolution II. 12, 19. 59. Wegener, Actm. Bidrag, I. 101—102. Ræder, III. 284 ff. Spær, 72. 73.]

2) Dette gav Gustav Adolph Anledning til et spottende Udtryk, da han i sit Fængsel paa Gripsholms Slot hørte, at Bestarmeen var marcheret ind i Stockholm, om dens eneste

Danmark var Tronforandringen i Sverige endnu mindre velkommen; thi Haabet om at erholde sin Part af det erobrede og sonderlemmede Sverige bortffernedes derved. Derfor Krigen var bleven fortsat i den gamle Stil, uden at det kunde lykkes Sverige at indgyde sine Fiender et mere fredeligt Sindelag, da vilde Russerne snart have staaet for Stockholms Porte, og den hemmelige Traktat, som var sluttet imellem Rusland og Danmark, var saaledes gaaet i Opsyldelse. Ved Tronomvæltningen i Sverige fik begge disse Rigers Stilling en anden Form. Sverige vidste at faa sig Napoleons Deeltagelse og Samtykke i den store Forandring ved at lase sig i hans Arme, og tilsyneladende tiltræde Continental-Systemet. Freden med Rusland beredte det sig til at kobe ved Finlands Afkæelse, og vidste sig derfor mere ligegyldig ved Danmarks Forhold. Omendstjont det svenske Cabinet derfor ogsaa gjorde det danske bekendt med Tronforandringen, gjorde det dog intet Skridt til en alvorligere Forsoning. Danmark undgik ogsaa paa sin Side al videre Forklaring, svarede ikke paa de gjorte Meddelelser og Fredstilbud¹⁾; men fortsatte et skendligt Forhold, i Haab om gjennem sin mægtige Medforbundne at erholde nogle af de belovede Fordele. Det danske Hof var lidet bekendt med Diplomatiens Krogveie, og dets Cabinet forstod ei at lede dens fine Træde. Danmark tabte saaledes alt Haab om Opreisning for lidte Tab, og maatte beqvemme sig til at tilbyde Sverige Fred paa en Grundvold, der Intet forandrede i Rigerens indbyrdes Stilling. Historiens Fremskridt vil senere hen give os Anledning til at gjøre os bekendt med Grunden til denne Danmarks Fremgangsmaade, og den har da at anføre, hvad der bevægede den danske Regjering til at lægge en tilfærdig Haand paa Fredsværket.

Saaledes opnaaede viist nok Sverige ved Gustav Adolfs Affættelse store Fordele, i det den svenske Stat reddedes fra Undergang, og fra en Oplosning eller i det mindste en Sonderlemmelse, som en fortsat Krig rimeligviis vilde have fremledet. Nationens Kræfter styrkedes, i det den affatte Konges fordærlige Beslutninger tilbagelaldtes og forandrede, en større Orden indførtes i alle Forvaltningens Grene, og National-Anden sattes i Bevægelse. Det vedkommer os ikke her at forfølge denne Katastrophes mørke og lyse Side; men aabenbart er det, at ved Revolutionen i Sverige den 13de Marts 1809 hævede Sverige fremdeles sin mægtige Indflydelse i Norden og beredte den Scandinaviske Halvøes Forening, endstjont det Haab, som laa til Grund for Revolutionen, at bevare Finland for Sverige, ikke gik i Opsyldelse, ligesaa lidt som Foreningsplanen endnu var moden til Udførelse.

Femte Capitel.

Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige.²⁾

Nærmere angaaer det os at undersøge Forholdene i Norge, medens denne Omvæltning indtraf i Sverige, og hvilken Indflydelse denne havde paa Norges politiske Stilling.

¹⁾ [Se Kong Frederiks Brev til Christian August af 25de Marts 1809 i Norske Samlinger I. 319—20.]

²⁾ [Sr. herom Christian Augusts Apologi, blandt Bilagene No. 41. Christian Augusts Biographi af C. Birch i Skilling-Magaz. 1847. S. 59—60. 66—68. 74—79. 99—102. 117—120. 130—132. (J. G. Dronsen u. R. Samwer) Actmåff. Gesch. d. dänisch. Politik seit 1806. S. 30—33. Wegeners Aftm. Bidrag I. 97 ff. Ipen, Christian August (Aftl 185°) 62 ff. Schierus Studier I. 302 ff. Raimström i Bergstedts Tidsskrift 1851. S. 449 ff. Paludan-Rüller i „For Literatur og Kritik.“ VI. 117—145. Adlersparres Antecikningar 109—25. Schindels-Bergman V. 33—43. 46—48. IV. 433.]

han som i flere Anstuelser af Fædrelandets Stilling af Brindsens Mening¹⁾. Et Indfald i Sverige paa den Tid var vissest heller ikke overensstemmende med det nye Folks Lyst, og Rational-Vanden kunde paa den Maade ikke sættes i Bevægelse. Kongen af Danmarks store Plan om Sveriges Deling imellem Rusland og Danmark fandt ingen Gjenklang i Norge, hvor den paa den Tid kun kjendtes af faa. De sene Historieforfattere, som betrækte Sveriges Tryghed for en Angrebskrig fra Norges Side med Historiens Erfaring, monne have Ret; thi i den lange Tid, som er berunden siden Kalmar-Unionens Ophøvelse, finde vi ingen farlige Bevægelser fra Norges Side mod Sverige. Over den korte Indfaldsrig 1788 lægger Norges Historie belyst et Stør, og Lørdenskjold's Strømmestud vare meer en tapper Søhelts Bedrift end nogen alvorlig offensiv Krig fra Norges Side. Norge begjære aldrig alvorlig Gjenstand i Sveriges Land, endstjønt det heldigen afviste indtrængende Angreb. Og aldrig var denne Utrøst mindre end i denne Tidens Tid, som nu skjæffter os, i hvilken enhver ny Krigsscene, som ei stod i Forbindelse med en saadan Gjenstand, erføres med Rædsel, og betragtedes som et unødvendigt Tillæg til den Tidens.

Der findes i den Tids Begivenheder ikke det mindste Spor til at Brindsen, da han sluttede den foromtalte Vaabenhvile med Adlersparre, som ryttede til Stockholm for at føde Gustav Adolph fra Tronen, havde nogen Aelse om det hæderlige Raad, hvortil Revolutionens Formænd havde bestemt ham, og som senere hen efter Rigsdagens Beslutning blev ham tilbudet. Adlersparre har i sine Memoirer fuldkommen medriggigt ham²⁾. Han tilstaaer, at en saadan Plan ved allerede da var bleven lagt, og at denne grundede sig paa det Haab, at dette Valg skulde lede til den skandinaviske Halvøes Forening³⁾. Han havde endog overdraget sin Sendemand, Baron Carl S. Andarsvård, at bringe denne Sag paa Bane; men Baronens fandt ikke Nødvendigheden, at han troede at burde udføre det ham overdragne Værende, og Adlersparre roser Baronens Forhold ved denne Leilighed som klogere end sit eget. Andarsvård indfandt sig i det norske Hovedkvarter hos General Staffeldt for at undersøge om Vaabenstilstand, og begjære i den Anledning en Samtale med Brindsen selv, som dengang opholdt sig i Christiania. Staffeldt afflog dette, men sendte en Brev til Brindsen for at indhente hans Beslutning, og dennes Tilbagekomst maatte Andarsvård oppebie. Under dette Ophold i Hovedkvarteret kom Andarsvård i nærmere Berørelse med Staffeldt, og troede forsigtigen at kunne aabne sig for ham med Hensyn til den paatænkte Plan at vælge Brinds Christian August til Sveriges Tronsfølger. Men Staffeldts Uttringer i den Anledning vare saa heftige, at Andarsvård var glad ved at forklare sine Udtryk som et Tankeespøg, hvorpaa ei burde lægges videre Vægt. Brindsen afflog umiddelbar Underhandling med Andarsvård, men sendte Major Darre med Fuldmagt til at afgjøre det Fornødne. Darre var Brindsens fortrolige Ven og i Besiddelse af Brindsens Hoiagtelse formedelst sine Talenter, sine udmærkede Egenskaber og sin militaire Dygtighed, og Andarsvård kom snart i de behageligste Forhold til ham. Begge disse udmærkede Mænd fattede gjensidig Hoiagtelse for hinanden. Men mellem Andarsvård og Darre veksledes ikke et eneste Ord om Brindsens Udnævnelse

¹⁾ Saa vel Regjerings-Commissionens Deliberations- som Correspondents-Protokoller tie om disse Forhandlinger og forgjæves søger man deri noget Lys. Hvad Forfatteren her har anført, har han af Grev Wedels Mnd. med hvem han stod i fortrolig Forbindelse. [Sfr. herom Skilling-Narrat. 1847 S. 101, hvor C. Birch oplyser, at man neppe i det manglende Bind af Regjerings-Commissionens Protokoller kunde ventet nogen Oplysning i denne Sag, da disse Protokoller egentlig kun ere Journaler, indeholdende Uddrag af indkomne Sager med Commissionens vedtagne Resolutioner, uden Tillæg af Deliberationer eller deslige.]

²⁾ See Bilag No. 42. [S. Røder, i Danmarks Krigs historie III. 284 ff., tager ligeledes Brindsens hele Hærd paa denne Tid i Forsvar.]

³⁾ [C. A. Adlersparre, 1809 års mån I. 167—68.]

som havde sin Rod og Understøttelse i en almindelig Misnoie med Gustav Adolphs Forhold, fuldbyrdedes hurtigere og lettere, end dens første Ophavsmand havde tænkt sig, og der behøvedes ingen stor Krigerstare for at omskibe en Trone, der længe havde vallet. I et Revolutions=Dieblit, naar en stor Idee gaar igjennem Folket og dets Krigere, er der desuden lidet Haab om et heldigt Udfald af Angrebsplaner, naar ikke Overmagten er fuldkommen afgjørende paa Angribernes Side.

Af den danske Konge optoges dette Prindsens Neutralitets=Forhold under denne Revolution meget ilde. Han gav Prindsen udtrykelig Ordre til paa den Tid at gjøre Indfald i Sverige med den norske Armee¹⁾, og, da dette ikke stede, sattes Prindsens Ulydighed i Forbindelse med hans paafølgende Valg til Sveriges Kronprinds. Men den norske General maatte nødvendigviis have store Betæneligheder ved at udføre denne Befaling under Norges daværende Stilling. Just netop i disse Vintermaaneder, da den norske Armee skulde sættes i Bevægelse, herskede der en Mangel i Norge paa Livets første Fornødenheder, som grændsede til den bitterste Hungersnød. Der fattedes Korn og Penge til at købe Korn for; Bart og Mosebrød med andre elendige Surrogater tjene en stor Deel af Fjeldbygdens mindre formuende Indbyggere som almindelig Føde. Armeen selv var slet forsynet baade med Proviant og Beklædningsstoffer, tildeels endog med Ammunition, og ingen Magasiner kunde anlægges til Hærens Forsyning; thi der var Intet at fylde dem med. Alle Væringsveie — Gisteri og Kapervæsen paa Norges Vestkyst undtagne — sturede, alle Vestfarere, der nyligen forgyldte Udsibernes og Skibsredernes Kasse, laae oplagte i Havnene, og de Skibe, som affendtes til Danmark for at hente Korn, saldt stærvæis i Fjendens Hænder. Et saadant Tidspunkt var ikke stillet til at fremkalde nye Krigens Rædsler og slaa nye Farer. Et Indfald i Sverige, om endog ledsaget med Held, vilde ikke umiddelbart have forbedret Armeens Stilling; thi den brød ind i forarmede Provinser, der nedtryktes af Hunger som mange Egne i Norge. Dette solte den svenske Armeedivision, som ilede til Revolutionsscenen, da den paa sin Marsch til Stockholm kæmpede med stor Bænelighed for at skaffe sig de fornødne Mund=Provisioner²⁾ Prindsen erklærede saaledes aabenbart i Regjerings=Commissionen, at han af Mangel paa de nødvendige Midler ikke kunde gjøre noget Indfald i Sverige, men maatte mod sin Villie være sin Konges Befaling overhørig. Det samme Svar gav han de Sendebud, som Kongen af Danmark opsendte for at bringe sin kongelige Villie i Udførelse. Iblant Regjerings=Commissionens Medlemmer gaves vist nok Nogle, som havde en Ely for at sidde den kongelige Villie overhørig, og som meente, at det farlige Forsøg burde voves; men saa stor var Alles Tillid, Høiagtelse og Ængstighed for Prindsen, at Afgjørelsen lagdes i hans Haand. Grev Wedel var

Daabendaad under denne Katastrophe. „Nu, udbrod han, dette er da og den store og glimrende Bevægelse, som denne vestlige Armee har gjort.“ Uderlypare betragtedes imidlertid stedse som Revolutionens første Stifter, [„en ælta Revolutionsmakare,“ som Carl XIII. i Spøg kaldte ham.]

¹⁾ [Dette er urigtigt. Kongen bifaldt udtrykelig Prindsens Færd og gav dengang ingen Befaling til Indrykning i Sverige (se hans Brev af 5te April hos Wegener I. 338); derimod begyndte samtidigt hermed Rygter om Prindsens Valg til Tronsfølger at udsprede, rimeligviis fra Sverige af, og dette vakte Kongens Mistante og foranledigede Kaas's Udnævnelse til Medlem af Regjerings=Commissionen i G. Moltkes Etid. Jfr. isørigt herom Christian Augusts Apokal, Bilag No. 41, som var forf. ubefjendt, da han strev dette Capitel, og Stilling=Magas, 1847. S. 99 ff., Wegener I. 357.]

²⁾ Dette sees og deraf, at da Cancellipræsident Ebrenheim havde i denne Vinter afsluttet den nye Subsidietractat med England, og derfor havde at vente den sædvanlige Præsentsent, udbad han sig at denne maatte gives i Penge, og for de 1000 Pund Sterling, som han saaledes modtog, lod han indkøbe Korn i England og uddele blandt de Brødtængende i Dalarna. Den engelske Minister anvendte paa samme Raade den ham fra Sverige tilstillede Præsentsent.

det bekendte paa de i Overlæg med Rusland og Frantrige lagte Forrettelser-Nær, og paa Erstatning for den lidte Mishandling, at han i Indbildningen for-
 mindede de Hindringer, som lagde sig i Veien for disse Planers Udførelse, og væltede
 Sæden for et misligt Udfald paa en uslydlig Mand, istedet for at den maatte søges
 i Admirens Utilstrækkelighed og i Norges Stilling. Denne vanstelige Undersøgelse over-
 hogs Kongens høit betroede Mand og anseede Minister, Cancelli-Præsident Frederik
 Julius Raas¹⁾, og i mange Henseender maatte han i Sandhed ansees for den rette
 Mand. Raas var bekendt som en flog, retfærdig og udmærket dygtig Mand.
 I Sæden af en utrættelig Arbeidsfomhed, forbunden med en hurtig Opfatningsevne
 og et let Oversyn over de ham betroede Forretningers Omraade, havde han et be-
 lystet Udortes, et tæfteligt Omgangsvæsen og en venlig Godmodighed. Han var
 i Norge bekendt og under sine forrige Embedsforhold høit agtet og yndet Em-
 bedsmænd. Han var gift med en Enke efter Conrad Clausen, en af Christianias
 vægteste Kjøbmænd, og var noie forbunden med den Anterste Familie, med John
 Wolff, og med Alt, hvad var stort og mægtigt i Christiania paa den Tid,
 hvar et hødrende Rygte om hans foregaaende Embedsforhold beredte ham en venlig
 Modtagelse. Saaledes udstyret maatte han vist nok ansees for den rette Mand til
 at jærne mislige Forhold og løse vanstelige Gaader. Den øftensible Grund til Raas's
 Embedsforhold var at afløse Stiftamtmand, Grev Gebhard Rolffe, der kaldtes tilbage til
 Danmark, og ansattes som Stiftamtmand i Hven²⁾. Til denne retfærdige, men ikke
 med sine Talenter begavede Mand, hvis Interesse ikke heller hvilede over det Slags
 Høfligheder, kunde et Grunde af en saa vanstelig Natur ei betroes. Men det var
 usandsynligt for Enhver, at Raas's nye Kald var af en høiere Art, endffont Om-
 længt af hans Bittfomhed var en Hemmelighed. Han blev ogsaa i Forfæringen
 modtaget med Jubel, der blev anstillet Feste til hans Væ, og Alt bebudede i Be-
 troelsen hans usvækkede Indflydelse.

Raas's Mission mislykkedes imidlertid af tvende Aarsager aldeles, og da han
 varde tilbage til Danmark, ledsagedes han af langt andre Følelser fra den norske
 Kongs Side end dem, der under hans ældre Embedsførelse vare blevne ham til
 Del. Han betraadte Norge denne Gang med Fordom mod Prinds Christian, om
 hvis forandrede Sindelag mod Danmark han nærede de samme Tanker som Kongen
 selv. Prindsens Ulydighed mod sin Konges Befaling at trænge ind i Sverige med
 den norske Arme betragtede han som en Følge af Prindsens forandrede Forhold til
 Sverige, og han bestræftedes senere hen i denne vildfarende Mening ved nogle høist
 urædvide, ugrundede og for Prindsen selv fornærmelige Udtryk, som paa den svenske
 Rigsdag bleve brugte om Prindsens mod Sverige under Tronrevolutionen viste Udfærd.
 Det kan ikke nægtes, at disse Udtryk skaffede en, endffont aldeles usorfflydt, Stygge
 over Prindsens Færd, og Raas's Iver for at tjene sin Konge, og hans mindre Be-
 troelse med Prinds Christians Tænkemaade, gjorde ham usikkert til at adsprede

¹⁾ [3 Samlinger til Norske Folks Historie V. 174 beretter den vel underrettede J. Chr. Berg, at det skyldes de Dylthninger og Forklaringer, Major Darre ved sin Nær-
 reise i Kjøbenhavn i April 1809 afgav, at Kongen forlod sin første Plan at sende
 Raas til Norge som Statholder med udtrakt Myndighed, og alene lod ham afløse
 G. Rolffe som Stiftamtmand i Agerhus og 2det Medlem af Regerings-Commissi.
 Det er ikke usandsynligt, at denne Skuffelse (Nall oplyser nedenfor, at Raas i Norge
 lod sig kalde Excellence og bar Statholder-Plumage i Hatten) har bidraget Sit til at
 forbitte Raas, og forsege Spændingen mellem ham og Prinds Christian, der paa
 denne Maade fremdeles blev Regerings-Commissiøns Formand.]

²⁾ [Raas's Udnævnelse er uden Tvivl af 11te April (Datum er forglemt i Collegial-
 Tidenden), og meddeltes Prinds Christian i Skrivelse fra Kongen af 12te s. M.,
 og affattet i de forbindligste Udtryk (hos Wegener I. 339—40). Med Hensyn til den
 Karakterist, Forf. giver af Raas, bør tilføies, at hans Resindighed maaffee er tvivl-
 som, i al Fald tillægger et almindeligt Rygte ham Beskiffelighed; jfr. og Christian
 Augusts oftnævnte Apologi, hvorved man dog maa erindre, at det er Raas's Fiende,
 der her karakteriserer ham.]

til Tronfølger. Mellem disse Mænd afluttedes den foromtalte Baabenstilstand. Prindsens hele Adfærd har fuldkommen gjendrevet den for hans Charakter højt fornærmelige Beskyldning, at han har benyttet sin Stilling i Norge og den Hæderlighed, som det norske Folk viste ham, til paa den ene Side at lette Sverige Alderne til at ende Striden mod Danmark paa en for Sverige fordelagtig Maade, paa den anden til hemmeligen at forberede Norges Forening med Sverige, der betragtedes som Hovedgrunden til den Ære, der vedersfores ham ved Valget til Sveriges Kronprinds¹⁾. Enhver, som med Upartiskhed omhyggeligen gennemgaaer den Lids historiske Documenter og nedskrevne Uttringer, Enhver, som havde Leilighed til at høre hans fortrolige Uttringer i Bennesamtale, vil friskende ham for enhver Plan fra hans Side til at gjøre Norges Forening med Sverige til et Løstoffer for Tronfølger=Valget²⁾.

Imidlertid er det vist, at der ved det danske Hof herskede en Mistanke mod Prindsen i ovenmeldte Henseende, og at denne deelttes af mangfoldige endog iblandt Danmarks fornuftige og fordomsfrie Mænd, ligesom og at der fra den anden Side gaves Anledning til at nære denne Mistanke, endstjønt oprunden af en anden Rod uden Prindsens Deeltagelse. Prindsens Tilhængere i Norge, hvor han var saa almindeligen elsket og agtet, havde paa den Tid ofte Anledning til at forsvare ham mod danske Mænds skundom haarde og ubesøiede Angreb³⁾. Navnet Fortræder hørtes ofte fra sindige danske Mænds Læber, det lod igjennem de kongelige Sale, og en Gjentgang deraf bares over til Norges Fjelde. Da nemlig Kongens Ordre til Prindsen at falde ind i Sverige med den norske Armee ikke blev adlydt⁴⁾, og Rygter, fornærmelige for Prindsen, i den Anledning vare komne i Omløb, ansaa Danmarks Konge det for nødvendigt at undersøge de sande Forhold, og at træffe Foranstaltninger til at standse fortræderste Planers Fremgang. Det lader virkelig til, som Danmarks Konge, hvis hele Regjeringsfærd i øvrigt viste et hjærtligt Sindelag for det norske Folk, ikke retteligen satte sig ind i Norges vanskelige Stilling paa den Tid. Deels skulde vel hans Omgivelse for ham Tingenes sande Sammenhæng, eller han kunde selv ikke sætte sig ind i den farlige Stilling, hvori Norge i denne Vinter var stedd, og de haarde Lidelser, det i samme maatte gennemgaae, deels vare hans Tanker saa

¹⁾ Forfatteren har i denne Henseende benvendt sig til Grev Carl Andarvård selv, og hans Svar, der findes i Bilag 43 a, maa oplyse enhver Tvivl i denne Henseende. I Bilag 43 b. c findes et Par Breve fra Prindsen til Adlerparre, som oplyse Prindsens Tankemaade. [Wegener, Actm. Bidrag til Danmarks Hist. I. 101, lægger en Mening i Aalls nærørende Fremstilling af disse Underhandlinger, som aabenbart strider mod hele Aalls Fremstilling og mod Andarvårds dert paaberaabte Erklæring (S. 502), hvorpaa B. ikke maa have været opmærksom. Andarvård har paa ny i 1853 aigivet en bestemt Erklæring paa Tro og Ære om hvad der ved Rødet paa Kongesvinger forefaldt, hvilken ganske sriajer Christian August; den er trykt i Morgenbladet 1853 No. 102. Jfr. fremdeles Malmstrøms Afhandling i Bergstedts Tidsskrift 1851, S. 449—478, især 457 Anm., Ipsen 70—71, Schlersns Hist. Studier I. 313—317, Paludan-Müller i „For Litteratur og Kritik“ VI. 138, 139. Røders Krigshist. anf. St. og Prindsens fortrolige Brev til sin Broder, S. 290. Dette Brev, af 10de Mars 1809, er et et uvigtigt Bidrag til dette Spørgsmaals Bestemmelse, da det er et fortroligt Brev til Broderen. Udg. meddeler det derfor i Bilag No. 44 i Overjættelse efter den hos Røder trykte tydske Original.]

²⁾ [Jfr. C. Adlerparres 1809 års Revolution, II. 17, 21, 59, Schinkel-Bergmans Minnen, IV. 433. V. 32—43, især 37, hvorefter den første Meddelelse til Prindsen om hans Valg stæde sidst i Mars 1809 i et Brev fra Adlerparre til en af Prindsens Fortrolige (Darre?), der svarede at inden fiendtlige Generaler havde Lov til at befatte sig med hverandres private Anliggender, maatte de aflutte sine offentlige Høvr. 28 April sendte han derpaa C. Forsell med Breve til Prindsen, Wedel og Darre.]

³⁾ Dette erfarede Forfatteren selv under et Ophold i Kjøbenhavn strax efter denne Tid, hvor han forgjæves søgte at overbevise anseede Mænd blandt sine Venner om det Ugrundede i deres Mistanke.

⁴⁾ [Uvigtigt, foriaavidt Vaaren 1809 angaaer. Se Anm. 1 ovenfor S. 184.]

skalte den høieste Forbittrelse mod Kaas, ligesom det er uopaatvireligt at Prindsen selv fød i den Formening, at Kaas paa den Raade havde udtrykt sig¹⁾. Imidlertid blev en Misforstaaelse heri at have fundet Sted, og at Sagen foregik anderledes end den løb om i Føllemunde, og af enkelte Deeltagere i Selskabet blev berettet. Kaas paa den Tid var det ubefindige Udtryk, som var bleven brugt paa Rigsdagen i Sverige om Prinds Christian Augusts Forhold til den svenske Armee under Baabensløben i Marts, bleven bekendtgjort i Aviserne, og derved gaves Anledning nok til at høre deres Mistanke, som tillagde Prindsen Planer, der vare ligesaa fordærvelige for Danmark, som vanærende for ham selv. Det paastaas saaledes af enkelte Raad hiint Selskabs Medlemmer, at Kaas skal have modificeret sine Udtryk om Prindsen saaledes: „Dersom det er sandt, hvad Aviserne berette om Prindsen af Augustenborgs Forhold under Forhandlingerne om Baabensfalkanden med den svenske General, da maa han være en Forræder, og en Forræders Skaal driller jeg ikke.“ Prindsen skulde imidlertid ikke sin Skamme over den ham af Kaas formeentligen tilføiede Smættelse, og lagde den for Dagen ved flere Leiligheder. Han erklærede, at efter sit Jædtrufne burde han og Kaas ikke længer sidde i samme Raad, eller skrive sit Navn paa samme Papir, og at dersom Kaas vilde komme i Regjerings-Commissjonen, skulde Prindsen ei der sætte sin Fod. Dette gav Kaas Anledning til at tilbyde Prindsen den Slags Resoppreisning, der blandt Mænd i Livets høiere Stillinger er ansees for guldig, og overlod Prindsen selv Valget af Baaben. Men da Prindsen erfoer Næmneligheden af, at Kaas ei i den af ham formeente Grad havde smættet ham, lod han sig ved Prinds Frederik af Hessens Rædning bevæge til en Forsætnings-Scene, der forebyggede i det mindste Sagens videre Forsølgelse. Om saaledes den haarde Dom, der i hine Dage fældedes over Kaas's foromtalte Udtryk, i Følge hans egne Uttringer og andre Tilstedeværendes dermed overensstemmende Bidsesbyrd, maa formildes, saa kan han ei undgaae Daddel for en uforsigtig og en almindelige Mening trofende Udfærd mod Prindsen, ligesom det er vist, at denne hele uheldige Vælsnæm, i det mindste for et Dødelik, bidrog til at slippe de Mænd, hvormed det norske Folk bandtes til den gamle Kongestamme.²⁾

Reise tilbage til Danmark til For sommeren 1809 og hans hjemkomst til Midsummers, og som Følge heraf antaget, at det var ved denne Leilighed, at Kongen vilde gjøre Kaas til Stattholder. Uden Tvivl har Berg (se Anm. sidst ovenfor) Ret, at det var i April 1809, at Darre fik denne Plan forhindret, ligesom det af et Brev fra Prinds Christian til General von Krogh (Bilag No. 45) erfares, at Kaas først reiste fra Christiania til Kjøbenhavn den 26de Jull 1809; han kom dertfra tilbage til Svinesund 11te August. Da var Prindsen af Hessen alt udnævnt til Vice-Stattholder i Norge, og da kunde der selvfølgelig ikke være Tale om Kaas som Stattholder, og først da var det visstnok ogsaa, at hine Udtryk af Kaas faldt ved en Froløst, Carsten Taut gav ham i norske Svinesund. Ræder (III. 550) har ogsaa forstaaet det saaledes, og man seer, at Wegener (I. 113) har havt Oplysninger for sin, hvorefter Kaas's Uttringer ere faldne i August. Var Begivenheden dermed, som Hall mener, indtruffet ved Midsummer, kunde Prindsen af Hessen ei optraadt som Ræder; thi han kom først til Norge i August; ei heller kunde der da have staaet noget i Aviserne om Prindsens Tjenester mod Sverige; thi dette udtaltes først i Stockholm midt i Jull.]

- ¹⁾ Det opvakte ogsaa megen Misnøie i Frederikshald, at Kaas havde under sit Ophold der i Selskab med Byfoged Dahl gjort et Besøg til Sverige, uden at melde sig hos de norske Tropper, hvilket ellers norske Reisende, som i Sverige havde Noget at udrette, maatte gjøre. Af Carl den XIIIdes Breve sees og, at Kaas havde paa den Tid en Samtale med Armeføder (se. 9de Capitel). Misforståelsen forsøgedes derved, at Kaas paa sin Reise fra Christiania til Frederikshald ikke havde været paa Hælsund, hvor Prindsen havde sit Hovedkvarter. Stemningen for Prinds Christian lod ikke en saadan Forsømmelse eller Bevøis paa Ringægt blive uadelt.
- ²⁾ Om de Udtryk, som Kaas brugte ved den omhandlede Anledning, gives de meest forskjellige Beretninger, og det lader sig i Følge sandbrue Mænds bestemte Bidsesbyrd næppe omstøtse, at Præsidenten brugte Udtryk, som for Prindsen vare fornærmelige, omendstjunt de bares til Prindsen i en forvansket Form. Ordene udfød af en under

denne Mistante. Raas ansaa saaledes Prindsen for at være en Sag hengiven, der stillede mod Danmarks Interesse, og Prindsen vidste, at Raas var udsendt for at undersøge Tingenes Stilling, og nærrede Mistante mod en Mand, som han betragtede som en Art kongelig Spion. Deraf opstod en Kulde mellem disse opsoiede Mænd, som bortførerede dem fra hinanden, og gav Anledning til Misforstaaelse og Mistjendelse, der tildeels forøgedes ved Mellemmands falske Beretninger.

Derpå stode Raas for meget paa sin egen Indflydelse, hvis Vægt han havde lært at kende under sin forrige Embedsførelse i Norge, og paa den trofaste Hengivenhed, som det norske Folk stedse har vist mod sin Konge. Han meente, at Seiren vilde blive let, naar en Conflict opstod imellem den danske Konges og den svenske Kronprinds's Interesse. Men i denne Henseende kendte han ikke tilfulde Forholdene i Norge. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa de Kjærligheds- og Hoiagtelses-Baad, som knyttede det norske Folk til Prinds Christian, hvis Styrelse ikke engang kunde svækkes ved nogenomhelt anden noksaa mægtig Indflydelse. Kun een Følelse gennemgik i denne Henseende det ganske Folk, og Enhver, som har gennemlevet hiint Tidspunkt, vil derom have en levende Erindring, og i en vemodig Følelse finde Spor af disse hellige Minder. Denne Folkets Tænkemaade kunde Raas, endog udfyret med sin Konges hele Tillid, og handlende i hans Navn og overensstemmende med hans Villie, ikke røkke, men under Striden med den elskede Prinds maatte Raas bukke under. Rød, Glendighed og Næringsløshed havde derhos for en Deel slappet det gamle Baand mellem Konge og Folk; Tanken om Nødvendigheden af en Forandring i Landets politiske Stilling begyndte at yttre sig i Nationen paa en alvorligere Maade end forhen nogeninde havde været Tilfældet, og Nationens Tro paa Regjeringens politiske Wiisdom begyndte at vakle under en Krig med Sverige, som af Mængden hverken ansaes nødvendig eller hensigtsmæssig.

Spor af denne Folkets Hengivenhed for Prindsen, som den gamle loyale Tænkemaade endog var underordnet, opdagede Raas strax ved sin Indtrædelse i Norge. Da han antom til Frederikshald, blev der igjennem Stadens Byfoged, Cancelliraad Dahl, paa Bestgaard foranstaltet et Gilde for Præsidenten, hvorved 12 af Byens bedste Borgere vare tilstede ¹⁾. I dette blev Prindsens Staal proponeret og drukkit med den Barme, hvormed i alle høitidelige Samqvem paa den Tid Bageret bekræftedes til den elskede Gyttens Vre. Strax efter reiste Raas sig og erklærede, at han havde en Staal at foreslaae „for den hæderligste og bedste Mand, som han var overbevist om Selskabet vilde tømme med samme Enthusiasme som den forrige, dersom det havde den Lykke, som han, at kende ham for hvem den udbragtes, nemlig Danmarks og Norges Konge.“ Staaen blev drukkit, men med en langt mindre Grad af Enthusiasme end den forrige. Raas maatte vel heraf som af andre Erfaringer drage den Slutning, at Sagerne i Norge stode anderledes end han formodede, og reiste ikke længe derefter tilbage til Danmark, for med sin Konge at aftale de Forholdsregler, som i denne Henseende vare at vælge. Han vendte derefter omtrent Midsummers tilbage til Norge, udfyret med en ubdvidt Fuldmagt, og efter en dengang almindeligen yttret Gisning, med den Bestemmelse, at optræde som Statholder ²⁾. Paa denne Tilbagereise berorte han atter Frederikshald, hvor han blev indbudet til et Gilde ikke langt fra Elvehedden hos en af Byfoged Dahls Svogre. Det var i dette Selskab at Raas, da Prindsens Staal blev drukkit, med Barme skal have sat sit Glas fra sig og erklæret: „at han ikke drak en Forræders Staal.“ ³⁾. Paa denne Maade udbredtes Sagnet herom over det ganske Land, og

¹⁾ Deriblandt en endnu levende høit agtværdig og for sin Sandhed bekjendt Borger i Frederikshald, som har havt den Gødded at meddele Forfatteren det Påserede.

²⁾ Under et Ophold i Christiania erfoer Forfatteren, at Raas's Tjenere ved Audiencer havde givet ham denne Titel.

³⁾ [Her er nogen Urede i Raas's Beretning, foranlediget ved, at han har henført Raas's

høge, men de ere ikke i den Grad forvissede om, at Landets Forfatning sandfærdig og frimodigen forekilledes ham af de ham omkringende Mænd. De indsee Mulsigheden af, at Foranstaltninger, sigtende til at afværge en overhængende Fare, kunde for et Dieblit misbage vor gode, men med Tingenes Forfatning ikke fuldeligen befjendte Konge; men vi ansee det for umuligt, at deslige Forholdsregler, naar deres Grund og Nytte lagdes for Dagen, skulde opvække Misgunst og Misnoie. Hvad der i denne Henseende fandtes fornødent at gjøre stede for at sammenholde Forbindelsen mellem vor nærværende Regjering og Borgerne, og ei for at opløse den, og dersom Nationen tænkte anderledes, vilde den ikke raade til en Fremfærd, hvorved denne Forbindelse nødvendigen maa styrkes."

"Det er ikke alene min Strømme, som den høie Regjerings-Commission herer i nærværende ydmyge Forestilling. Det er en vigtig Deel af Nationens ædle og sunnssige Mænds. Overbeviste om Nødvendigheden af en forberedende Narmelse til vor Ziender for at erholde fri Kornart, har jeg vovet foreløbigen at insinuer: denne Forestilling, som vil ledsages af flere visere og mere betyvende Mænds Opfordringer. Vi frygte ikke for at dette Skridt af den høie Regjerings-Commission skal vorde mislykket. Det er ikke egen Interesse, som leder os. De fleste af os ere uafhengige Mænd, ikke manglende Midler til at fortsætte vore respective Virksomhedsarter. Men det er Reddykt med de ringere Stænders elendige Forfatning, som Følgen af en uløselig, med alige Kræfter fort Krig sørgeligen nedtrykker, der giver os Nød til frimodigen at nærme os vor Regjering. Ikke heller frygte vi for at blive af vor souveraine Konge anseede for oprørske Mænd, uwilligen adlydende Landets Love, eller ved et Magtsprog tvingende Regjeringen til saadanne Foranstaltninger, som efter vor Overbeviisning ere nødvendige til Landets Frelse. Men vi vilde ansee det for en lastværdig Feilighed i Farens Dieblit at forfølge Landets Nød, for at besyttte vor Personer og hegne om vor egen Sikkerhed. Vor Stilling til Almuen lærer os at hende dens Nød i sit første Udsving. Den rørende Detail, som beskriver Systræns Elendighed, kommer ikke letteligen for Landets Trone. De som omringe den kunne ikke syndigen tale den Ulykkelige's Sag, hvis Elendighed de ikke have kjendt eller kunne gjøre sig Begreb om. Saaledes hyder Fædrelandskjærlighed og Meelidskæmp med vore nedtrykte Næbborgere os at fremføre den frimodige Sandhed for Regjeringens ædle Repræsentanter, og at opfordre den til saadanne kraftfulde Foranstaltninger, som kunde redde det fornedeft Hunger og Dyrkt høist ulykkelige Norge. Det faaer maaftke i Regjerings-Commissionens Magt, befjendt med den udvortes Politit, at troste Nationen i denne Henseende; maaftke Udfigten til Fremtiden er blidere, men den nærværende Tid bebuder Intet derom. Opbringelse af vore Kornsaar hører til Dagens Orden, og under saadanne Omstændigheder er det alt for voveligt at lade Skibe udlobe af vore Havne, som ikke ere forsynede med betryggende Papirer."

Forestillingen blev forsynet med talrige Understrifter, men det blev ved denne foreløbige Anmeldelse. Omstændighederne forandrede sig imidlertid; den meest overhængende Nød blev afhjulven; mangfoldige Licencer udstedtes af den engelske Regjering for norske Kornskibe; Landet blev forsynet med Fødemidler, en ny og glimrende Handelsperiode aabnedes Norge ved den fordeelagtigste Trælastudfvisning og Fragtfart, som i Mænds Minde er kjendt, endstjont den var af kort Varighed. Kysternes og Skovregnens Beboere fattes i Virksomhed, og Liv og Munterhed udbredtes over fast alle vore Næringsveie. Nu glemtes den overstandne Nød, alle Klager forstummede, og alle Virksomhedsforstandere vendte roligen tilbage til deres gamle Sytler, og beskæftigede sig kun med at helbrede gamle Saar, og herede sig en blidere Fremtid. Saaledes begroves hin Forestilling¹⁾ under Conjunctionernes Forbedring, og Ingen

¹⁾ Da nogle Udtryk i Forestillingen fandtes saa djærve, at de kunde paadrage Forfatteren Uvillighed, fik han den gjennem Grev Bedel tilbage, og Sagen bortfaldt under de beskrevne Omstændigheder.

tænkte mere paa at fremlede virksomme Skridt fra Regjeringens Side til Forandring af den udbortes Politik. Hine Bevægelser gjorde imidlertid uden Tvivl sin Virkning. Nationens Stemning blev Frederik den VIe paa flere Maader bekendt, fornemmeligen igjennem Raas og Wegelsen, og hidrog vist nok sin Deel til den Forandring i Danmarks udbortes Politik, som lindrede Norges Skjebne.

Fra en anden Side forberedes paa en alvorligere Maade en Forandring i Nordens politiske Stilling, endstjønt Fuldbhørdelsen modnedes først i et senere Tidspunkt. Vi have ovenfor seet, at der imellem Rusland og Danmark under Napoleons Deeltagelse var lagt en Plan til det svenske Riges Opløsning og Deling mellem hine Stater. I Folge denne skulde den Deel, som ligger østen for Notala, tilfalde Rusland, den vestlige og sydlige Danmark¹⁾. Udførelsen af denne Plan forlebede Danmarks Konge til en ubetimelig Krigserklæring mod Sverige, der i en høi Grad forøgede den Ulykke, som Krigen bragte over Norge. De franske Stater, som vare samlede i de danske Stater, skulde understøtte denne i det russiske Cabinet udfærdigede Plans Udførelse, og over det frosne Sund haabede man i Vintermaanederne at kunne gjøre en Landgang i Sverige og erobre dets vestlige Deel, medens Russerne trængte frem over Finland igjennem den østlige. Finlands Erobring var Russernes Hovedformaal, og denne vilde de stifte sig ved Frankriges og Danmarks Bistand. Napoleon havde til den Ende lovet sin keiserlige Ven et betydeligt fransk Troppcorps, der aabnedes Gjenneimarsch gjennem de danske Stater, og med disse skulde danske Tropper forene sig for at trænge ind i Sverige over frosne Bænde. Denne Plan opvakte den største Betyrning hos de svenske Patrioter, og et Samfund af Sveriges betydningsfulde Mænd forenede sig for at modarbejde den. Det var aabenbart, at Sveriges Sonderlemmelse omfider vilde gjøre den scandinaviske Halvø til en Deel af det russiske Rige, og paa flere Maader tilintetgjøre de ældgamle kraftfulde nordiske Staters Selvstændighed. Ironrevolutionen i Sverige, Freden med Rusland efter Opførelsen af Finland, og Sveriges betydningsfulde Indtrædelse igjen blandt de nordiske Stater var en Folge af denne patriotiske Forening. Men denne blev ikke staaende derved. Revolutionen bevirkedes paa den militaire Vej; men hine patriotiske Mænds Anstregelse forfattedes, for ved en forandret Politik i Norden at aabne Udsigten til dets fastere Stilling, og sætte et Værn mod en fremmed Annækselse, der truede med at berøve Norden sin Nationalitet og sin Vægt i Staternes Samfund. Den scandinaviske Halvøes Forening ansaaes som det kraftigste Middel til at frelse Nordens Selvstændighed, og i Tanken om denne Forbindelses Hensigtsmæssighed forenede sig især tvende af Sveriges og Norges meest betydningsfulde, meest oplyste og fædrelandsfælede Mænd — Grev Platen og Grev Wedel. Da Krigen imellem Norge og Sverige tog en fredelig Vending mod Slutningen af 1808, og gik over til en Baabenhvile i Foraaret 1809, lettedes Samkvæmmet imellem begge Riger, og disse Mænd fik derved Anledning til en gjensidig Nærmelse og Berøiselse af Ideer, der længere hen i Aarenes Løb gik over til en trofast Venskabsforbindelse²⁾.

I denne Forbindelse kastede Wedel et klart Blik i Fremtiden og dannede sig et rigtigt Begreb om hvad der tjente til Norges Lærø, og til at fremme den scandinaviske

¹⁾ [En saadan bestemt Delingsplan synes efter hvad Schinkel-Bergman oplyser (Minnere IV. 386. 395—396) alene at støtte sig til en Vereining, Armfældt vil have modtaget fra Kriur. Men ved Keisermødet her garanterede Frankrige Rusland ifkun Finland, Moldau og Balachiet, og forpligtede begge Keisere sig alene i almindelige Udtryk til at lasse Danmark en Stadeserstatning for sine Tab, og at erkjende de Erobringere, det selv kunde gjøre. (Bignon, Histoire de France, 2e époque I. 130 ff.) Herøed forklares da og den Iver, hvormed Frederik VI. paadrev et norsk Indsald i Sverige, og hans Blindhed for de dermed forbundne uoverstigelige Vansteligbeder.]

²⁾ Det nye Anlæg til Gøthafanalens Fortættelse, som lebedes af Platen, synes at have givet den første Anledning, der nærmede disse Mænd til hinanden. Denne storartede Plan maatte falde i Begges Sind.

hans politiske Held; og hvad Historien herom har at fortælle vil ikke forbrunke hans Hæderminde. Grevens Begreber om Fædrelandets Stilling og om Elementerne af dets Fremtids Held vare allerede dengang forskellige fra dem, der herskede i Norge, og han betragtede allerede da Førbindingen med Sverige, under Beskyttelsen af en kantsvarende Konstitution, som det vigtigste Middel til at lægge de Saar, hvorunder Konge blæste. Wedels Blif var ogsaa i denne Henseende friere end hans Landmænds. Han var opdragen i fremmede Lande, og havde ikke fra Børnsbeent af indsuget nogen Følsomhed for den danske Kongeslægt; han havde kjendt Norge meer i Wyffens end i Lyffens Dage; thi hans Embedsbane var neppe begyndt, da Krigen med sine uplyesvangre Ledfagere brod ind over Fædrelandet; han havde gjort sig bekendt med den danske Statsstyrelses Mangler, og han var dagligen Vidne til de uheldige og mindre høje Strid, hvorved de forenede Rigers Etikling alt meer og meer forvilledes og vanskeliggjordes. Han betragtede Prinds Christian August, for hvem han nærrede den høieste Grad af Høiagtelse og Vennskab, som et Middel til at bevirke den flanderniske Halvøes Forening, hvilken han ansaa nødvendig i Fædrelandets daværende politiske Stilling, og at aabne Udfigten til Fremtids Held. Disse Grevens Anskuelse og hans Færd paa den Tid have kastet en Skygge over hans Charakter og Loyalitet som dansk Undersaat, men Historiens Gang har retfærdiggjort hans Anskuelser Rigtighed, og paatrykt hans Mening, med hvilken han stod saa godt som ene blandt sine Landsmænd, Biskommens Stempel. Man har anklaget Grev Wedel for, at han lod sig lede af Vrgjærrighed i sit daværende Forhold til Fædrelandet; thi aldrig har man vovet at underlægge hans Handlinger Egennyttens skjulte Grund, over hvilken han høje hævede sig. Man har endog ladet ham nære Paabet om den høieste Stilling i Sverige, hvortil en Bennerst efter Rhytet vilde hæve ham ¹⁾. Historien kan læse lige ubestemte Rhyter, men de staae uden Betydning i Grevens Levnetsløb; hi om end Sagnet kom ham for Dre, tillagde han Sagen selv ikke mindste Værd. Den Vrgjærrighed besad vist nok Grev Wedel, at ville deeltage i og lede Fædrelandets vigtigste Anliggender. Privatmands Stilling tilfredsstillte ham saa lidet, at han hængte at være uden Beskjæftigelse, naar han ei stod ved Statskoret, eller i det mindste styrede en vigtig Deel af Fædrelandets offentlige Anliggender. Men med Sandhed kan det vel paastaas, at Wedel arbejdede med den rene Fædrelandskjærlighed, som nogenfinde glødede i en Nordmands Barm, og at enhver Fædrelandets Børn maa glæde sig ved den Hjælp, som han ydede det i Farens Stund og under kunnede Omvæltninger.

Man har ogsaa paastaet, at Prinds Christian August og Grev Wedel have jædet hemmelige Kænker for at fremme Norges Forening med Sverige, og at Prindsens Dphøielse til Sveriges Kronprinds dertil skulde benyttes som et Middel. En saadan hemmelig Forstaaelse fandt ingenlunde Sted. Begge disse Hædermænd handlede hver for sig i denne Sag ²⁾. Wedel ansaa Norges Forening med Sverige som en Betingelse for Norges politiske Lykkelighed i Fremtiden; Prinds Christian betragtede sig, saalænge han var i Norge, som Kongen af Danmarks General og Undersaat, vligtig til Intet at foretage, der kunde stæde hans Herre og Konge. Denne Trofasthed i at opfynde sin Embedspligt bevarede han, indtil alle Hindringer for hans Dphøielse til Kronprinds vare ryddede af Veien, og alle Vilkaar for hans Samtykke, som deels Hensyn til Danmark, deels Hensyn til Sverige lod ham at forstaae, vare opfyldte. Hvor langt hans Tanker som Sveriges Konge i Fremtiden kunde have hævet sig over Sveriges Grændser, kan Ingen bestemme; men for Liden gi viljeligen hans Haab og hans Ønsker ikke videre end at slaffe Fred og Ro i det

¹⁾ Der giir nemlig det Sagnet, at Grev Platen paa Drebroy Rigsdag havde givet ham sin Stemme.

²⁾ [Mr. Stilling-Magazin 1847 S. 117 ff., Tysen 147—153, Malmstrøm i Bergstedts Tidsskr. af. St. 457, Schintel-Bergman V. 33—43, 46—48, 77—80, 88—89, 103—8.]

tænkte mere paa at fremlede virksomme Skridt fra Regjeringens Side til Forandring af den udbortes Politik. Sine Bevægelser gjorde imidlertid uden Tvivl sin Virkning. Nationens Stemning blev Frederik den VIe paa flere Maader bekendt, fornemmeligen igjennem Raas og Wegelsen, og hidrog vist nok sin Deel til den Forandring i Danmarks udbortes Politik, som lindrede Norges Skjebne.

Fra en anden Side forberededes paa en alvorligere Maade en Forandring i Nordens politiske Stilling, endstjønt Juldbyrdelsen modnedes først i et fjernere Tidspunkt. Vi have ovenfor seet, at der imellem Rusland og Danmark under Napoleons Deeltagelse var lagt en Plan til det svenske Riges Opløsning og Deling mellem hine Stater. I Følge denne skulde den Deel, som ligger østen for Notala, tilfalde Rusland, den vestlige og sydlige Danmark¹⁾. Udførelsen af denne Plan forlede Danmarks Konge til en ubetimelig Krigserklæring mod Sverige, der i en høi Grad forsøgede den Ulykke, som Krigen bragte over Norge. De franske Stater, som vare samlede i de danske Stater, skulde understøtte denne i det russiske Cabinet udtastede Plans Udførelse, og over det frosne Sund haabede man i Vintermaanederne at kunne gjøre en Landgang i Sverige og erobre dets vestlige Deel, medens Russerne trængte frem over Finland igjennem den østlige. Finlands Erobring var Russernes Hovedformaal, og denne vilde de sikkre sig ved Frankriges og Danmarks Bistand. Napoleon havde til den Ende lovet sin keiserlige Ven et betydeligt fransk Troppcorps, der aabnedes Gjennemmarch gjennem de danske Stater, og med disse skulde danske Tropper forene sig for at trænge ind i Sverige over frosne Bænde. Denne Plan opvakte den største Betyrning hos de svenske Patrioter, og et Samfund af Sveriges betydningsfulde Mænd forenede sig for at modarbejde den. Det var aabenbart, at Sveriges Sonderlemmelse omfider vilde gjøre den skandinaviske Halvø til en Deel af det russiske Rige, og paa flere Maader tilintetgjøre de ældgamle kraftfulde nordiske Staters Selvstændighed. Ironrevolutionen i Sverige, Freden med Rusland efter Opførelsen af Finland, og Sveriges betydningsfulde Indtrædelse igjen blandt de nordiske Stater var en Følge af denne patriotiske Forening. Men denne blev ikke staaende derved. Revolutionen bevirkedes paa den militaire Wei; men hine patriotiske Mænds Anstængelse fortsattes, for ved en forandret Politik i Norden at aabne Udsigten til dets fastere Stilling, og sætte et Bærn mod en fremmed Anmaselse, der truede med at berøve Norden sin Nationalitet og sin Vægt i Staternes Samfund. Den skandinaviske Halvøes Forening anfaaes som det kraftigste Middel til at frelse Nordens Selvstændighed, og i Tanken om denne Forbindelses Hensigtsmæssighed forenede sig især toende af Sveriges og Norges meest betydningsfulde, meest oplyste og sædrelsefulde Mænd — Grev Platen og Grev Wedel. Da Krigen imellem Norge og Sverige tog en fredelig Vending mod Slutningen af 1808, og gik over til en Vaabenhvile i Foraaret 1809, lededes Samkvæmmet imellem begge Riger, og disse Mænd fik derved Anledning til en gjensidig Nærmelse og Begjærlighed af Jæder, der længere hen i Aarenes Løb gik over til en trofast Venstabsforbindelse²⁾.

I denne Forbindelse kastede Wedel et klart Blik i Fremtiden og dannede sig et rigtigt Begreb om hvad der tjente til Norges Læve, og til at fremme den skandinaviske

¹⁾ [En saadan bestemt Delingsplan synes efter hvad Schinkel-Bergman ophæver (Minzner IV. 386. 395—396) alene at støtte sig til en Beretning, Armfelt vil have modtaget fra Arfurt. Men ved Keiser mødet her garanterede Frankrige Rusland ifkun Finland, Moldau og Walachiet, og forpligtede begge Keisere sig alene i almindelige Udtryk til at lade Danmark en Skadeserstatning for sine Tab, og at erkjende de Erobring, det selv kunde gjøre. (Bignon, Histoire de France, 2e époque I. 130 ff.) Hered forklares da og den Jæder, hvormed Frederik VI. paadrev et norsk Indfald i Sverige, og hans Blindhed for de dermed forbundne uoverstigelige Vanstigeligheder.]

²⁾ Det nye Anlæg til Gøthatanalens Fortsættelse, som levedes af Platen, synes at have givet den første Anledning, der nærmede disse Mænd til hinanden. Denne storartede Plan maatte falde i Begges Sind.

lyst Anliggender i dets nye Tilstand og at vælge en Tronfølger. Paa denne anlagdes Stændernes Takfølelse for Hertug Carl for den Deel, som han havde i dets Frelse ved at overtage Regjeringen i dets roerløse Tilstand. Ikke heller glemtes den Kædet, som havde spillet en Hovedrolle i Revolutionen og bidraget til et lykkeligt Udfald. Men Hovedgjenstanden for dens Overveielser var Tronfølgervalget. Nogle Stænder hævdede sig for Gustav Adolfs ældste Søn, som var uskyldig i Faderens Fejdselser, og som under Fætrebroderens Dine kunde opdrages til at vordre Rigets Hæder. Hertug-Regenten anbefalede i Begyndelsen selv dette Valg, og som det synes med Indt Alvor, i det han forestillede Stænderne, hvor megen Døddel han udsatte sig for ved at fortrænge et ægte Skud af den gamle Kongestamme. Men derimod søgte sig alle Revolutionens Ledere og Ophavsmand, der meente, at af en saadan Art maatte adelt Skud kunde udspringe. De toge endog deres Tilflugt til tvetydige Ord, fornærmelige for den affatte Konges Røder¹⁾, og lagde Bøgt paa den Indsigelse, som Faderens forkyrrede Sindelag og Grundsaetninger, saavel som det var til det sjenste Gøll, som tillagdes Røderen, maatte have paa Sønnen. Men det var ikke naegte Slingrunde luredel vel fornemmeligen Frygten for, at Sønnen skulde komme den mod Faderen brugte Voldsomhed paa Revolutionens Hovedredskaber. Og dog monne i Sandhed heller ikke have været ugrundet. Den nyeste Historie gav Revolutionens Ophavsmand Beviser i Hænde paa, at Fyrsterne skundom nyde Revolutionens Frugter og Røde fra sig de Rønd, som have været meest virksomme til at fremme den. Regentens Ønske at overtage Regjeringen som Formynder for Gustav den IV^{de} Adolfs Søn til hans Myndigheds Alder, blev saaledes ikke hørt, og han lod sig omfide overtale til at modtage den ham tilbudne Krone. Under 6te Mai udtvædede den affatte Konge høitideligen at have med sin Familie i nedstigende Linie Ret til Sveriges Trone, og under 6te Juni ophævedes Regenten i samlet Navn af Rigets Stænder til Sveriges Konge, under Navn af Carl den XIII^{de} 2).

Derpaa fredd Rigets Stænder til en alvorlig Overveielse om Tronfølgervalget, i hvilken Hensigt en hemmelig Comitee blev nedsat. Til denne indgaves 7de Juli en Betæning om Sveriges Statsforhold til udenlandske Magter, der forberedende udtvædede Stændernes Tanker paa det Valg, som skulde gjøres. Efter nogle bitre Ord om Danmarks Forhold mod Sverige under den sidste Revolutionscene, udtrykker Betæningen sig om Sveriges Forhold til Norge saalunde:

„Den almindelige Tænkemaade i en betydelig Deel af det danske Rige, eller i Norge, har paa en ganske isinesaldende Maade flitt sig fra de af den danske Regjering ytrede Grundsaetninger. Fra Krigens Begyndelse har man derseeds anseet Hensigtsloshed imellem Sverige og dette Land som en unaturlig Tilstand. Begge Dets Befalingsmænd have og gjort Alt for at formilde Krigens Ulykker. Gjenfærdig og venlig Høisagtselke har endnu mere besættet Almeentænkemaaden, og et ei alene usandsagt, men i sit Slags eneste Beviis derpaa er fra den norske Side bleven givet. Det er Deres Majestæt fuldkommen bekjendt, at den vestre Armees Hærchef og det store Foretagende, som gav Deres Majestæt Midler til at frelse Fædrelandet, havde paa en Forsikring, at Rigets vestre Grændse imidlertid ei skulde angribes. Den ædle Fyrste, som nu styrer Norge, ei blot i Kraft af et Embede men ogsaa understøttet af alle Indbyggernes Kærlighed, gav denne Forsikring, og opfyldte og opfylder end dette Løfte, uagtet flere Gange gjentagne og deriblandt ganske nyligen udtvædede bekjente Befalinger fra sit Hof at gaae angrebsviis tilværts.“

¹⁾ Disse Rygter ere i senere Tid igjen komne i Omløb.

²⁾ Landmarsskall var dengang Fædermanden den gamle Friherre Michael Anckarstjerna, Fader til de nulevende Herrer Anckarstjerna, der døde 1838 som Gaarig Diding. [Se Biograf.-Lexikon over Ramul. Svensk Rån I. 195 og Ny Følsd. I. 165 ff.; G. Akerparres 1809 og 1810 I. 68 ff.]

blødende Norden. Han elskede Nordmænd høit, han havde levet glade Dage i Norge. Dvo vil undre sig over, at det smertede ham at rise sig løs fra denne Fortværelse, og om han ønskede at fortsætte den; men disse Følelser levede ikke hans Stridt saalænge han var dansk Undersaat, — løsrøvet fra Norge var det hans Blikt ganske at opofre sig for sit nye Fædreland ¹⁾.

Greve Wedel handlede i denne Sag med sin sædvanlige Næbenhed, der skundom grændsede til en Uforsigtighed, som maatte give Anledning til Misfjendelse og Døddel. Han gav sin politiske Mening til Priis i Centrumsamtaler og i Fleres Rærværelse, han fulgte den hverken for sine Venner eller for meer eller mindre ham bekendte Landsmænd, og paa denne Raade bleve hans politiske Grundsaetninger bekendte baade i Danmark og Norge. Havde Wedel anseet Foreningsplanen moden til Udførelse paa den Tid, da havde han aabent fremtraadt som dens Forfremmer. Wedel var stiftet til at lægge en Plan med Dristighed og udføre den med Klæthed og Mod, men han flyede hemmelige Rænker og Mørkets Gjerninger. Der var saaledes ingen Mand i Norge, hvis politiske Tro var mere bekendt end Wedels, og hans hele Liv igjennem laa hans Mening om Fædrelandets Stilling, om dets Bessjæmmelse og Hæder, saavel som om betydningsfulde Mænds Færd og Væsen, som i et Speil for hans Landsmænds Dine. Der er neppe nogen Landsmand, som har staaet i nærmere tilfældige eller bestemte, flygtige eller varige, Forhold til Wedel, som jo har havt Beviser paa hans aabne Meddelelser, der sædvanligen kun er Fortrolighedens Gave. Ingen Under altsaa, at hans politiske Meninger trængte ind i den danske Konges Cabinet og der vakte Ugunst og Mistillid, men Wedel var i høi Grad i Besiddelse af sine Landsmænds Hoiagtelse og Tillid; Nationen gjorde ligesom hans Stjebne til sin, og den danske Konges milde Sind tillod ingen Boldsomhed. Ikke heller er det at undres over, at Wedels Navn i hine Dage nævnedes paa forskjellige Raader, eftersom de Ord, der laa paa hans Lunge, tællede eller mishagede de Øren, som optog dem. I alle Tilfælde maa det bringes til Efterverdenen, at Wedel her i Landet først og alvorligen opfattede Hensigtsmæssigheden af den skandinaviske Forening, aabent udtalte sin Mening i store og i smaa Kredse, og at han kun valgte saadanne Midler til Planens Udførelse, som kunde bestaae med Klostetens, Krens og den sande Fædrelandskærligheds Forstrifter.

Syvende Capitel.

Tronsolger-Valget i Sverige og Christian Augusts Forhold til samme ²⁾.

Gustav Adolfs var afaat, en alderstege Hørste havde foreløbig indtaget hans Sæde, og en Rigsdag sammenkaldtes til Drebro den 1ste Mai 1809 for at overveie

¹⁾ [I Bilag No. 45 seere vi et egenhændigt fortroligt Brev fra Prindsen til General v. Krogh af 28de Juli 1809, som indfæstet disse Forfatterens Htringer om Prindsens Stemning kort efter hans Valg. Hans samtlige endnu bevarede Brev til Krogh vilke snart blive trykte paa et andet Sted.]

²⁾ [Da Forfatteren nedstrev dette Capitel, kendte han ikke det siden modtagne Statsstrift af Prindsen af Augustenborg, som han har trykt i første Udgave under Navn af Christian Augusts Apologie, og som her er optaget i Bilag No. 41. Vi udhøve denne Omkændighed, fordi den godtgjør, at Forf., selv uden denne Kilde, i det Hele har fremstillet Tronsolgervalgets Gang paa samme Raade som Prindsen selv. Udq. har anseet det mindre hensigtsmæssigt at foretage de Smaaforandringer, som Forv. vistnok selv vilde have gjort, om han havde havt Apologien for sig, og bevidner alene en Gang for alle til denne.]

kommer fra en Krig, net beklægtet med de Konger, Sverige længe har elsket og elsket, og allerede i en Alder af 41 Aar forener Alderens Stædighed, uden at lade dens Lygde. Dret og Hæder i Krig, besidder denne Fyrste en prøvet og helig Anførsers Kundskaber og Erfaring, og benyttet ved Norges Styrelse har han tilvundet sig den hele norffe Nations overordentlige Pengivenhed, og er endog højt af de Provindser i Sverige, som grændse til Norge, hvillie tillige omtale hans Hæder, hans Sparsomhed, hans Belgjorenhed, hans Foragt for Dypighed og Lant, hans usædvanlige Virksomhed, Tilgjængelighed, Ordenslyst og utrættelige Omtanke.“

„Comiteen kan ikke dølge, hvad Erfaringen selv har bekræftet, at Prinds Christian August allerede har gjort Sverige en betydelig Tjeneste gjennem den Stillsand, som denne Fyrste gav Riget paa dets vestre Grændse, en Stillsand, som var Willkaaret for vor Redning, og hvillien han saa dristigen paa eget Ansvar har bevilget, og saa selvsindigen paa blotte Riddersmands Tro hidtil har vedligeholdt. Naar Comiteen læser i Underdanighed tillader sig at tilføie, at denne Prinds er fød i Norden, vant til det strenge Climat, hærdet til Norges Vintre, og allerede har den Færdighed i at svog, at han læser vore Skrifter, kjender og hoiagter vor Nations Charakter, hvillie store og gylldige Anledninger fremstille sig da ikke til at vælge denne Prinds til Tronsfølger, især da som en sandsynlig Følge af dette Valg haabet viser sig at Sverige og Norges Selvfærdighed i en mere eller mindre siern Fremtid i en nøiere Forening med hinanden? Men om denne Udfigt end ikke med fuld Visshed kan gives, synes det i det mindste høist sandsynligt, at, om Prindsen af Augustenborg bliver Sveriges Kæmpe, skal Riget fra norff Eide ikke behøve at frygte for et alvorligt Ufsald.“

Comiteen yttreer derhos fremdeles, at Ruslands Stemme i denne Sag ei bør afsees for afgjørende, og at alt for megen Gftergivenhed mod den tidlig eller sildig vedkomne Prinds sin Selvfærdighed. Frankrige, meente den, vilde med Lilsfredshed se Sveriges Selvfærdighed, „især da Sverige kunde haabe en Lilsvært¹⁾, som søgte Nyttens og Betydenheden af Forbund med det, og gjengav Frankrige Haab om Ligsøgten i Norden. England, Danmarks Fiende, skal ei nægte et Skridt sit Hids, som alt mere og meer skal stille Sverige fra Continentalsystemet, og gjøre det Rige deraf mindre afhængigt.“

Comiteen troede saaledes, at alle politiske Grunde forenede sig til Fordeel for Prindsen af Augustenborgs Valg, og meente derhos, at Valget styndsomst burde foretages. Blandt flere Grunde for et hurtigt Valg anføres ogsaa under No. 4: „At Norge har Sverige havt og har endnu en for os høist nyttig og nødvendig Stillsand, som en Følge af Prindsen af Augustenborgs sande og kloge Dasse for Nordens Selvfærdighed, og maaskee tillige af hans Haab om at kunne en Dag til dette nyttige Endemaal forene Nordens Kræfter. Men hvor længe kan denne Prinds vedblive i en Uvirksomhed, som stiller ham blot for det danske Hofs Misnøie? Hvor længe skal han vente paa svenske Mænds Beslutning, uden at begynde at mistænke dem for Uafnemmelighed, eller for en Eragthed og Raadløshed, der skal tvinge ham til den norffe Nation til at søge et Barm mod Ruslands truenede Indgreb i noget Led end i Forening med Sverige? Om derfor Valget til Tronsfølger opsættes, har Sverige Fare at befrygte ogsaa paa dets vestre Grændse“²⁾.

Af disse Forhandlinger paa Arebro Rigsdag 1809³⁾ sees aabenbart, at Prinds Christian Augusts Valg til Tronsfølger ikke alene var en Følge af det Bekjendtskab, som Kogle af Sveriges meest formaacende Mænd havde gjort med Prindsen, og af disse Mænds Hoiagtelse for den ædle Fyrstes ophoiede Egenstaber, men at det og gjævede sig paa Vissheden om, at det fra Norges Eide, naar dette Valg kom i

¹⁾ Kemlig Norge.

²⁾ See (G. Adlersparres) Handlingar IV. 59—61, 65—67, 70—72, 76—77.

³⁾ [Om Forhandlingerne i Stændernes Røder see G. Adlersparre, 1809 och 1810 I. 211—219. Valget foregik 18de Jull 1809.]

„Prinds Christian August af Holstein-Augustenburg har saaledes gjort Sverige den første Tjeneste, som det endnu af udenlandst Mand nogenstunde har modtaget.“

„Dette gjensidige Forhold imellem Sverige og Norge, allerede i sig selv værdigt, faaer en forsoget Bægt igjennem den høist usikre Stilling, som endnu vedvarer i Henseende til Rusland. I Anledning deraf behager D. N. noksom at indse, hvor høist vigtigt det er, at, i Tilfælde alvorlige Stridt mod Rusland bleve uundgaaelige, og tillige anfaaes ledende til Fred, man da maatte have forskaffet sig den høieste Grad af Bished for, at den næste Styrelsens Forhold vedbliver saa venligt og saa fortroligt, som det hidtil har været“¹⁾).

Disse Vink og Hentydninger udtryktes ogsaa i den Tale, som Kong Carl den XIII^{de} samme Dag holdt i den hemmelige Comitee, strax efterat hiin Beretning om Sveriges Forhold til udenrigske Magter var oplæst. Efterat han deri har oplyst, at hans Haab om Frankriges kraftige Medvirkning til at ordne Sveriges politiske Forhold var bleven stuet for med det indtrufne Omstændigheder, og at Keiseren af Frankrige havde seet sig besejret til at indskrænke sig til Ønsker for Sveriges Vel, viser han det farlige i at lade Naboer faae Indflydelse paa Sveriges Balg, men at dette burde stee saalunde, at al Usikkerhed for Fremtiden hervedes. Derefter udkaster han et Billede af de Egenstaber, som en Tronsfølger burde have, der aabenbart kun passede sig paa Prinds Christian August.

„Dersom en Fyrste fandtes, siger han, som nedstammede fra et ædelt Huus, af hvilket Sverige allerede har modtaget flere Konger, og som kunde paa sig og sin St forplante den Kjærlighed, Sveafolket for dem har haaret; dersom han selv prøvet i Stridens Farer, paa den ene Side har kjendt sin høie Betsværelse at vove sit Liv for Fædrelandets Redning, men paa den anden Side lært med Aflyt at betragte en letindigen begyndt Krig, som ødelægger Stæder og styrter Folkeslag i Glendighed; dersom han havde opnaaet den modne Alder, da Erfarenhed stiller Bivelselighed fra Taal, og Eftertanken forskyder Smigerens Uttringer; dersom han gradviis er ophøiet fra Lydighed til Befaling, i første Tald som Privatmand har lært at kjende og vurdere Mennesker, samt i sidste, eller som Styrende, af dem modtaget Kjærligheds og Osiagtsens utvungne Tribut; om han, udrustet med disse Egenstaber, maatte blive en Støtte for min Alderdom og min fornemste Medhjælper til at berede mine Undersaatters Vel; om han i Forveien har givet os en Borg for en saadan Tænkemaade gjennem store og vigtige Tjenester, som han i det meest farlige Dieblil har vist os og vort Fædreland; om han med Hensyn til sin personlige Stilling deels var saa uafhængig af fremmede Magter, at deres Indflydelse ved hans Balg aldrig kunde fremmes, deels havde en saa indskrænket Fordring paa en Krone, at hans Ophvielse, alene beredt af mig og det svenske Folk, skulde berettigede os til hans levende og uforanderlige Taknemmelighed: — Siger mig, gode Herrer og Mænd, om I ønske en saadan Efterfølger paa den svenske Trone, som jeg nu har fremstillet ham?“

Den hemmelige Comitee forstod dette Vink, og bestyrkede Gavnigheden af det paapregede Balg i det Svar, som den allerede under 12te Juli gav Kongen. Deri yttes tillige Haabet om en nærmere Forening med Norge formedelt dette Balg. Comiteen udtrykte sig herom saalunde:

„Ved at overlægge det vigtige og delicate Spørgsmaal om Tronsfølgen, hvorover Deres Kongelike Majestæt i Raade har begjært Comiteens underdanige Raad og Tanker, har den med stadig Opmærksomhed paa den høiesterlige og træffende Skildring, hvormed D. N. har tegnet en tilkommende Konge, der værdigen kunne fremme vort Fædrelands Lykke, fundet disse opgivne og forønskede Egenstaber alene hos Prinds Christian August af Schlesvig-Holstein-Augustenburg, hvilken Prinds ned-

¹⁾ Det kan ikke nægtes, at disse troetvibige Vink maatte tjene til at opvække den danske Regjerings Mistanke til Prindsens Forhold til Sverige. At Fremstillingen er eenfaldig og tildeels urigtig, har Historiens Gang ovenfor lært os.

Prindsen, som nær havde forstyrret Valget. Armeeens Stilling vedblev endnu at være fremtidig, saalænge Danmarks Haab om et heldigt Udfald af Krigen og om Restitutionsen af den med Rusland lagte Plan paa Sveriges Beføstning ei var aldeles ubt. Saalænge Rusland ei havde stukket Sværdet i Steden, gjordes fra Danmarks Side intet Skridt til en fredelig Tilnærmelse. Af denne Krigs-Tilstand fra Danmarks Side, endstjønt under et fredeligt Sindelag fra Norges, opstod en Forvirring i begge Krigshærenes Forhold til hinanden, som forviklede Underhandlingen. Det bekendtes, at den svenske Hærfører stode for meget paa Prindsens fredelige Sindelag, medens denne maatte adlyde sin Konges Befalinger i sine militaire Operationer. Den danske Underhandler var usøfsigtig nok til at lade Prindsen ane Haabet om en skandinavisk Forening formedelt hans Valg, og at udtrykke sig med mindre Uvished om Kongen af Danmark; men Prindsen viste med Bestemtbed og Kraft sin Afhy for enhver saadan Betydning, forsvarede ivrigt sin Konges Sag og gjendrev med en Slags¹⁾ Forbittrelse de Betslydninger, som gjordes mod den danske Konges Hæder. Dengang raadede i Sverige Had mod Danmarks Politik og Foragt for den danske Konges Færd, medens en smigrende Tilnærmelse til Norge var almindelig Tone: thi Fordelen af Norges Forening med Sverige betragtedes dengang langt mindre end senere hen i Tidens Løb, i hvilken den forberedtes paa en Naade, som de fleste svenske Mænd hverken havde ønsket eller ventet. Først da den svenske Underhandler valgte en forsigtigere Færd, og satte Foreningen udenfor al Overveielse, indlededes igjen Underhandlingerne, og Danmarks fredelige Sindelag og dets betafte Fredsforslag, under alle tabte Forhaabninger, banebde Veien til et forønsket Resultat, og gjorde Prindsen tilbøielig til at høre paa de gjorte Forslag. — Paa den anden Side opvakte denne Udsættelse og disse Tvivl fra Prindsens Side Misnoie hos nogle Enkelte af Sveriges formaaende Mænd, der meente, at dette burde lede til at træde paa en anden Valgandidat; men disse enkelte Stemmer tabte sig i den store Mængdes, som ansaae Prinds Christian meest dygtig og meest værdig til at føre Riget til Fremtidens Held. Desuden havde Sveriges meest formaaende og indsigtsfulde Mænd Intet imod at Valgets Antagelse endnu i nogen Tid blev i det danske. Carl den XIII^{de} selv og Sveriges sindige Patrioter gjorde Prindsens Fremgangsmaade sin Ret, og, saa langt fra at betragte den som en Anstødssteen for Valget, hentede de fra denne hans ædle og sindige Færd et stort Argument for Valgets Omsigtssømsighed. Prindsens Betænkning og Tvivl lagde saaledes ingen uovervindelig Hindring i Veien for hans Dybsielse til Sveriges Kronprinds.

Ottende Capitel.

Svenske Agitationer i Norge. Frederik af Høsten.

I midlertid vare de Mænd, som havde været de vigtigste Redskaber ved Ironforandringsens Katastrofe, i beftændig Virksomhed for at undersøge Stemningen i Norge med Hensyn til Rigernes Forening, og til at fremme denne. Disse hemmelige

1) [Allerede Malmström har (Bergsblads Udskrift 1851 S. 465) gjort opmærksom paa, at Wegener (I. 117) har misbrugt dette Kalls Udtryk „en Slags“ Forbittrelse, og sat det i en af Fors. ikke ndtalt eller meent Forbindelse med Forslag om Norges Forening med Sverige, som om Prindsen kun paa Skramt skulde htrret sig derimod. Udbver seer, at hans Forbittrelse, efter Kalls Ord, angik Betslydningerne mod Kong Frederiks Charakter.]

Undersøgelser og denne mangefaldige Paavirkning stede samtidigen med sine ~~and~~ omtalte Underhandlinger med Brindsen selv. De meest formaande Mænd i Landet, ligesaa Kongen selv¹⁾ og de høieste Embedsmænd indtil mindre betydende Retslæber, satte sig i Bevægelse for at fremme denne Sag, der skulde sætte Kronen paa Tronforandringens store Revolution, og skabe en ny Forbindelse til Erstatning for den svenske Stats Sønderlemmelse ved Tabet af Finland.

En af de vigtigste blandt disse Speidere af det norske Folks Stemning og forberedende Retslæber til Foreningen, var Grev Uxel Mørner²⁾, som havde været i norsk Fangenskab meer end et Aar, var tildeels bekendt med vore Forhold, og var sendt til Brindsen for at bekendtgjøre ham Valget. Men Mørner var forsigtig i sin Færd, hans Charakter tillod ham ingen Snigveie, han havde Agtelse for det norske Folk, i hvis Skjød han under sit Fangenskab havde levet muntre Dage, og han havde overbevist sig om, at den store Mængde af Nordmænd i alle Stæder og Stillinge tænkte paa intet mindre end en Forening med Sverige. Hans Forhandlinger med Brinds Christian August ere ikke bekendte, men vi ere berettigede til den Overbevisning, at de bleve fremsatte med Forsigtighed og delicat Hensyn til Brindsens Stilling til sin Konge, og at Brindsen luskede sit Øre for alle Forestillinger om en hemmelig Forbindelse til den skandinaviske Salvøes Forening. Om det saaledes endog lykkedes Grev Mørner at knytte en venstabelig Forbindelse med enkelte af Norges formaande Mænd, der deelte Mening med ham angaaende den skandinaviske Salvøes Stilling, saa maatte han dog vist nok bringe tilbage til sin høie Committent den Mening, at Foreningens Dieblis ei endnu var kommet.

Af mindre Betydning var Oberst, siden Generalmajor, Gahns Virksomhed i denne Henseende, en anden af de hemmelige Agenter, der skulde fremme det i Sverige rodfæstede Vindlingshaab, Sveriges og Norges Forening. Ogsaa han havde været Krigsfange i Norge, hvor han havde nære Frænder³⁾; ogsaa han havde været vel behandlet under sit Fangenskab der. Men han synes i sine hemmelige Underhandlinger meest at have holdt sig til den lavere Klasse, især til Grændseboerne, som havde mange Fordele af det frie og lidet betyngede Handelsfamkvem med Sverige, der maatte blive en Følge af Foreningen. Foruden disse satte han sig ogsaa i Forbindelse med Hestehandlere, som drog ind og ud af Riget, og løst og fast beredede ham, hvad de paa deres Omvandringer havde udrettet. Der sees og af hans Brevvevling, at en enkelt mindre betydende Kjøbmand (Smith) i Christiania har, i det mindste efter Gahns egen Formening, staaet til hans Tjeneste; men saa løse Forgreninger kunde ikke slaae nogen fast Rod. Det sees vel af hans Brevvevling med Adlersparre, at der nedlagdes i hans Hænder flere Summer, som han selv kaldte betydelige, men som efter hans Opgave ei udgjorde meer end nogle 100 Bankobaler af Gangen, og han udrettede saare lidet ved sine Forestillinger og sine Bestikkelser. Vist nok pralede han meget af hvad han havde udrettet, paaastod at Sagen var i den bedste Gang, og lovede sine Committenter det bedste Udfald af sine Machinationer; men hans Bestræbelser vare aldeles frugtesløse, og selv tilfød han, at medens en Række af Grændseboere stode paa hans Side, og vare villige til at understøtte hans Planer, fandt han bestemt Modstand hos Præster, civile Embedsmænd, og Folk af bedre Kaar inde i Landet. Hans hemmelige Virksomhed vilde saaledes være bleven

¹⁾ Mærkelige Breve fra Carl XIII herom findes i Bilag 48, uddragne af G. Adlersparres Handlinger, forsaavidt de omhandle Norge.

²⁾ Af Carl den XIII's Breve sees, at Mørner har havt Mission til Brindsen af Augustenborg. Forfatteren, som gjorde Grevens Bekjendtskab under hans Fangenskab i Skien, og siden har havt Besjser paa hans Interesse for Norge og hans Bekjendte der, har herom umiddelbart henvendt sig til Grevens, men har formedels ham ubekjendte Omstændigheder intet Svar faaet. Spørgsmaalet var maaskee af en altsfor delicat Natur.

³⁾ [Gahns Søster var nemlig gift med den i 1811 afdøde Amtmand Andreas Fosgaard.]

skjæbnet for de fleste af vore levende Landsmænd, naar den ikke var bragt for lyft i den Brevvevling, som han derom forte med Adlersparre, og findes indført i et af os ofte citerede Brev¹⁾. Til den Egn, hvor Forfatteren boer, naaede ikke angaaet Rigtet om Gahns hemmelige Virksomhed.

På langt større Betydning var Grev [da Baron] Platens hemmelige Underkøttelse af denne Plan, og naar den ikke allerede den Gang kom til større Rodenhed, da skædedes dette en pludselig Forandring i Danmarks Politikk og uventede usforudseede Omstændigheder, som fremleiede en blomstrende Handelsvirksomhed midt under en bitter Krigstilstand og Fiendens voldsomme Udfærd paa Orlogsvei. Grev Platens Aand blev ikke Anvendelsen af smaa Midler, naar han sigtede til et stort Maal, og ogsaa ved denne Leilighed gik Maalestøtten for hans bevægende Kraft til at bevirke Nordens Forning i det Støre. I sit Brev til Adlersparre tilbyder han mange hundrede Tusinder til at fremme det store Maal, og lover at sætte sin rige Families og sin egen Formue i Betænkelse for at underkøtte disse Planer, og forebygge hans Agenteris mulige Udgang under disse vanskelige og indviklede forberedende Underhandlinger. Men Høje var ikke hans eneste, ikke hans vigtigste Behøvel til Underkøttelse af det dristige Brev. Langt mere skøide han paa Grev Wedels Underkøttelse, som i visse Hensender derkte politiske Anskuelser med Platen, og betragtede med ham den Scandinaviske Halvøes Forning som Nordens Frelse mod Ruslands og Danmarks forbarvelige Planer, der sigtede til Jntet mindre end det gamle Sveariges Opøsning og Sammenkøttelse²⁾. Platen vidste, at alt det Guld, Everige kunde reise, her Jntet vilde røde; han vidste, at forgyldte Rønter vilde bortstrømme den norske Hædersmand i enhver venlig Underhandling, og han søgte her at bane Veien gennem solidere, ældre, paa Nordens heldige politiske Stilling grundede Midler. Der er saaledes et mindste Spor til, at det Guld, som tilbødes Adlersparre i hiint Brev, er bleven tabt, og det lader til som disse svenske Herrer selv have overbeviist sig om Umuligheden af at bringe Brevet ved Benge eller Bestiktelser til det tilsigtede Endemaal. Der findes vist nok i de Documenter, som ere givne Offentligheden til Pris, at nogle enkelte smaa Summer, nu og da nogle enkelte Tønder Korn, ophængtes som Løn for Hungerens og Mangelen; men disse Midler svævede fleste i den løse Sphære, og denne Fristelse hverken bødtes eller modtoges af Mænd, der havde nogenlunde betydningfuld Stilling i Staten. Hiin norske Hædersmand blev først ved indtrufne Omstændigheder ledet til forandrede politiske Anskuelser, og til for Liden at bortferne Tanken om den Scandinaviske Halvøes Forning. Da Danmark fremmede sin Politikk, aabnede et fredeligt Handelsforbøtt med Fienden, og nærmede sig Everige ved billige Fredstilbud, skede en saadan Forandring i Norges Stilling i det Hele, at der ingen Nødvendighed var forhaanden til de forenede Rigers Skilsmøtt³⁾.

¹⁾ Disse Gahns Breve meddeles i Oversættelse i Bilag No. 49 a—f.

²⁾ [Svovvidt Møtt om Norges Forning med Everige som Nedvøtt mod Ruslands Overmætt først er opstaaet hos Platen eller hos Adlersparre, er maaske endnu tvivlsomt; i August 1810 havde Platen øvgjort en fuldstændig politisk Plan (trykt i Schinkels Minnen VI. 324—327), medens G. Adlersparre i 1809 og 1810 III. 216 anførte et Brev fra Carl Johan til G. Adlersparre, hvorefter denne først skal have valt denne Tanke hos ham. Rimeligvis er den undfangen under fælles Paavirkning.]

³⁾ Baron Platens Breve til Adlersparre i denne Aeløttning findes i Bilag 50. [En svensk Ueløttning af høist tvivlsom Charakter, Carl Manderfeldt (egentlig Ingemann), der paa denne Tid kaldtes Landraad, og som betragtede sig selv som dansk Ueløttning siden sit Opvøtt i Norge i forrige Aarhundrede, ligesom han oppebar Pension af Danmark, var beugtlet af General Armfeldt i Juni 1808 i en Mission til Prinds Christian. Svad Planer Armfeldt og han hermed havde havt, er endnu ukart; thi de berømte i Norske Samlinger II. 191—193 trykte Breve givde neppe fuld Oplysning. Og saa i 1809 maa Manderfeldt have drevet sit Spil i Norge, men Carl XIII demøttede ham aldeles, „saameget mere som han har været dømt her (i Everige) for aabenbart Tyvett“; Bilag No. 48 d.]

Undersøgelser og denne mangefidige Baavirkning stede saamtidigen med sine uslygige omstaaende Underhandlinger med Prindsen selv. De meest formaaende Mænd i Landet, ligesaa Kongen selv¹⁾ og de høieste Embedsmænd indtil mindre betydelige Medstaber, satte sig i Bevægelse for at fremme denne Sag, der skulde sætte Krouen paa Tronforandringens store Revolution, og skabe en ny Forbindelse til Erstatning for den svenske Stats Sønderlemmelse ved Taabet af Finland.

En af de vigtigste blandt disse Speidere af det norske Folks Stemning og forberedende Medstaber til Foreningen, var Grev Axel Mørner²⁾, som havde været i norsk Fangenskab meer end et Aar, var tildeels bekendt med vore Forhold, og var sendt til Prindsen for at bekendtgjøre ham Valget. Men Mørner var forsigtig i sin Færd, hans Charakter tillod ham ingen Snigveie, han havde Agtelse for det norske Folk, i hvis Skjød han under sit Fangenskab havde levet muntre Dage, og han havde overbevist sig om, at den store Mængde af Nordmænd i alle Stænder og Stillinge tænkte paa intet mindre end en Forening med Sverige. Hans Forhandlinger med Prinds Christian August ere ikke bekendte, men vi ere berettigede til den Overbevisning, at de bleve fremsatte med Forsigtighed og delicat Hensyn til Prindsens Stilling til sin Konge, og at Prindsen lukkede sit Øre for alle Foreskillinge om en hemmelig Forbindelse til den scandinaviske Halvoes Forening. Om det saaledes endog lykkedes Grev Mørner at knytte en venstabelig Forbindelse med enkelte af Norges formaaende Mænd, der deelte Mening med ham angaaende den scandinaviske Halvoes Stilling, saa maatte han dog vist nok bringe tilbage til sin høie Committent den Mening, at Foreningens Dieblik ei endnu var kommet.

Af mindre Betydning var Oberst, siden Generalmajor, Gahns Virksomhed i denne Henseende, en anden af de hemmelige Agenter, der skulde fremme det i Sverige rodfæstede Indlingshaab, Sveriges og Norges Forening. Ogsaa han havde været Krigsfange i Norge, hvor han havde nære Frænder³⁾; ogsaa han havde været vel behandlet under sit Fangenskab der. Men han synes i sine hemmelige Underhandlinger meest at have holdt sig til den lavere Klasse, især til Grændsebeboerne, som havde mange Fordele af det frie og libet betyngede Handelsaamfrem med Sverige, der maatte blive en Følge af Foreningen. Foruden disse satte han sig ogsaa i Forbindelse med Hestehandlere, som drog ind og ud af Riget, og løst og fast beredte ham, hvad de paa deres Omvandring havde udskrevet. Der sees og af hans Brevvevling, at en enkelt mindre betydelige Rjødmand [Smith] i Christiania har, i det mindste efter Gahns egen Formening, staaet til hans Tjeneste; men saa løse Forgreninger kunde ikke slaae nogen fast Rod. Det sees vel af hans Brevvevling med Adlersparre, at der nedlagdes i hans Hænder flere Summer, som han selv kalder betydelige, men som efter hans Opgave ei udgjorde meer end nogle 100 Bantobaler af Gangen, og han udrettede saare lidet ved sine Foreskillinge og sine Bestikkelser. Vist nok pralede han meget af hvad han havde udrettet, paastod at Sagen var i den bedste Gang, og lovede sine Committenter det bedste Udfald af sine Rationationer; men hans Bestræbelser vare aldeles frugtesløse, og selv tilskod han, at medens en Række af Grændsebeboere stode paa hans Side, og vare villige til at understøtte hans Planer, fandt han bestemt Modstand hos Præster, civile Embedsmænd, og Folk af bedre Raar inde i Landet. Hans hemmelige Virksomhed vilde saaledes være bleven

¹⁾ Mærkelige Breve fra Carl XIII herom findes i Bilag 48, uddragne af G. Adlersparres Handlinger, forsaavidt de omhandle Norge.

²⁾ Af Carl den XIII's Breve sees, at Mørner har havt Mission til Prindsen af Stenboerg. Forfatteren, som gjorde Grevens Besjendtskab under hans Fangenskab i Skien, og siden har havt Besiser paa hans Interesse for Norge og hans Besjendtet der, har herom umiddelbart henvendt sig til Grevens, men har formedelt ham ubekjendte Omstændigheder intet Svar faaet. Spørgsmaalet var maaskee af en altfor delicat Natur.

³⁾ [Gahns Søster var nemlig gift med den i 1811 afdøde Amtmand Andreas Sjøgaard.]

hungerød, Næringsløshed og tildeels Ehdomme høist beklagelsesværdig. Norges Indbyggere sølte ikke alene Landets ulykkelige Stilling, men hix og her begyndte Tanken at uilme om Rodvendigheden af at opfordre den norske Regjering til at tage afgjørende Skridt til en Forbedring deri ved at nærme sig Hønden, om endog en saadan Tilnærmelse stred mod den danske Regjering's politiske Anstuelser. Kort, der hærkede en almindelig Gjæring, der dog ingenlunde bar Oprørets Farve, og det maatte være påseende at foretage Noget til Genhthernes Beroligelse. Samtidigem bemæd henvendte Sveriges Konge sig directe til Greven, og søgte skriftligen at fremme Foreningsplanen, som laa dybt i de meest anseede svenske Rands Genhthter. Gæden havde nyligen under andre Omstændigheder betragtet denne Forening som en Frelse for Norden, og den Overbeviisning, som han dengang nærede om Foreningens Rodvendighed for at fælse Norden, saavel som hans Hengivenhed og Høisagtelse for Prindsen, maatte vel ogsaa nu henvende Tanken paa Foreningens Hensigtsmæssighed under en Hyrste, hvis Personlighed maatte begrunde dens Held¹⁾. Greven vilde imidlertid ikke handle eenfaldigen efter sit eget Hoved, ikke ene stille sig i Spidsen for de Foranstaltninger, som han troede til Landets Bedste burde gjøres. Han henvendte sig til nogle af sine Venner, hvis Indflydelse blandt Landsmænd han søiede paa, for med dem at afslå de Skridt, som skulde gjøres. Han valgte i denne Henseende Forfatteren og hans Broder, siden Statsraad Kall, til sine Fortrolige, og tilskrev dem i denne Anledning ved en Ekspresse. Grevens Brev til Forfatteren lod saalunde:

„Bedste Hr. Kall! Jeg hender Dem som Fædrelandets sande Ven. Derfor er det jeg herved indskændigen anmoder Dem at ville, uden Opfigt, snarest muligt i følge med Deres Hr. Broder, N. Kall, indfinde Dem — om muligt endnu i denne Uge — paa Bornums Jernværk hos P. Anker, eller her i Christiania, for at overlægge hvad der i visse Tilfælde kunde være at gjøre til Fædrelandets Redning. Det her adsees desperat ud med Norge. Imidlertid maa Anarki og dermed følgende Ulykker hindres. Regjering's-Commissionens Forestillinger om Norges Stilling have Intet frugtet uden Brede. Maaskee flere bekjendte Rands Erklæringer kunde virke mere. Jeg er beredt til Alt for Fædrelandet. Med den sandeste Høisagtelse er jeg

Deres oprigtige Ven

G. Wedel Jarlsberg.“

En saadan Opfordring maatte Forfatteren adlyde. Han forlod sit Hus paa en Dag, da en Familiebegivenhed var indtruffen, som meest søngslede Manden og Hønsfaderen²⁾, og ilede til Borsgrund for at følge sin Broder til Christiania. I dette Møde yttrede Greven, at nogle alvorlige Skridt burde gjøres til Landets Frelse, men tilføiede derhos, at Omstændigheder netop i de seneste Dage vare indtrufne, som kunde berolige Nationens Angstelser med Hensyn til Landets nærværende Stilling. Kongen af Danmark havde nemlig nu paa engang forandret sit politiske System, og vakte en Tilbøielighed til et fredeligt Handelsforbæm midt under Krigen imellem Norge og England, som han hidtil med eenfaldig Haardnættighed havde afvøist. Denne lille Raadssamling blev saaledes let enig om, at der for Tiden intet afgjørende Skridt burde foretages. Ved denne Leilighed foreviste Greven os et Brev fra Carl den XIII^{de} til ham, der i fortrolige Udtryk berørte Foreningen mellem Sverige og Norge³⁾. Forfatteren og hans Broder yttrede dertil, at Norges Hu i Almindelighed, saavidt dens Erfaring strakte sig, ikke sød til en Forening med Sverige, og at dette Middel

¹⁾ [Breve fra Grev Wedel til G. Adlersparre findes i G. A. Adlersparres 1809 och 1810 I. 201—2, 209—11, 230—31.]

²⁾ [Sønnens, nuværende Høieskerets-Ræsfors Jacob Kalls, Hødsel.]

³⁾ [Brevets Udtryk staaer ikke længere i Forfatterens Erindring. [Ifølge Schinkel V. 107 var Grev Axel Rørner Overbringer af dette Brev. Det er i saa Fald uden Tvivl af 18de Juli, den Dag, da Prinds Christian valgtes til Kronprinds, og Kong Carl sendte Rørner til ham med Livenden herom.]

var det sidste, som burde forsøges til Fædrelandets Redning. Deres Anskuelse maatte i denne Henseende være forskjellig fra Grevens. De deelte en fra Forfædrene nedarvet Hengivenhed for den herskende Kongeslamme, og sølte sig utilbøielige til at bestrænge i noget som helst Skridt til at opløse den gamle Forbindelse, medens de nærrede deres Landsmænds indgroede Fordom mod en nyere Forbindelse med Sverige. Grevnen havde en renere Anskuelse, et klarere Overblik over de sande Forhold, et nyere Bekkendtskab med den danske Stats Mangler og med Politikkens forviklede Forhold, og kunde saaledes høre sig til et høiere og friere Standpunkt, endstjont han nu ogsaa hylkede den Mening, at der for Tiden ikke længere var Anledning til at bewirke nogen Forandring i Landets politiske Stilling. Den svenske Konges skriftlige Adresse til Grev Wedel var saaledes uden mindste Virkning, og Grevnen besluttede i Overlæg med sine Benner i denne Anledning Intet at foretage.

I Følge den Aabenhed, hvormed Grevnen behandlede Gjenstande af den Natur, blev Sagen imidlertid paa den Tid ingen Hemmelighed. Forfatteren var med Forsærdelse flere Gange Vidne til, at han paa en fri ja usorgfagt Maade udtrykte sig om den danske Konges politiske Færd, om Kongens Sendemand Raas og denne Mandts Forhold til Brindsen, og han skjulte ikke sin politiske Tro, saa ofte den i en mindre Kreds kom paa Bane, endstjont han indlob at behandle Sagen i flere Forsamlinger. Det var overhovedet ikke Grevens Sag i disse at føre Ordet; han behagede sig meer i en almindelig fri Underholdning, end i udelukkende at tilegne sig Foredraget. Kun naar en Staal skulde ledsages med en Bordtale var Grevnen paa sin rette Plads. Han besad en særdeles Færdighed i at udtrykke sig med Lethed og Betsalenhed, endog naar Anledningen var uventet og han selv ikke forberedt. Som en Følge af disse Grevens frie Uttringer bares Rygter, sande og falske, om denne Forening imellem Brindsen og Grev Wedel til et formeentligen forbrøderligt Maal for Danmarks Trone, og troedes tildeels af Frederik den VI^{te}. Aaben i sin Færd, som denne meer retsindige end statskloge Konge var, dulgte han ikke sine Tanker om hvad der foregik i Norge for dem, som nærmede sig hans Person, og derfor han med Forsigtighed udtrykte sig om Brinds Christian August, maatte Wedels Frænder og Benner ofte høre Udtalelser af den danske Konge¹⁾, som vidnede om hvor meget han havde fravendt ham sin kongelige Gunst, uden at han dog offentlig derpaa gav ham noget Beviis²⁾.

1) [Vi maa her til Bestyrelse af Forfatterens Uttringer, efter Wegeners Actm. Bidrag I, 405 og 406, indtage Uddrag af to Breve fra Frederik VI til Brindsen af Høsten angaaende Grev Wedel. I Brev af 2den Februar 1811 skriver Kongen: „Af dem, der i Norge nævnes som dem, paa hvilke Sverige forlader sig, er Amtmand Grev Herman Wedel. Omendstjont en Regent ikke bør mistanke Nogen, for han har undersøgt det, saa hyder dog Lieblikkets Trang, at Deres Durchl. som Vice:Statthalber er opmærksom derpaa. Forræderi er straffeligt, men Tidens Hysterie giver saamange Exemppler derpaa, at Narvaagenhed allevegne er nødvendig.“ — Og 12de Febr. i. A., formodentlig i Anledning af et tvivlende Svar fra Brinds Frederik: „Efterretningerne om Grev Herman Wedel ere ikke allevegne herfra, men fra Stockholm og fra Berlin. De gaae ud paa, at de Svenske allevegne sige, at naar Spørgsmaalet er om Norge, saa bygge de paa ham som en Mand, de kunne være vilde paa: han har meget gode Connectioner, corresponderer i Sverige og veed meget af hvad der foregaaer i Cabinettet. . . . Ingen Uhyldig maa sælde, men den Skyldige heller ikke slippe.“ — Hermed bør sammenlignes Grev Axel Wørners Beretning til Kronprinds Carl Johan om en Samtale med Grev Wedel i Gøttheborg i Marts 1811, som vi meddele efter Aftrykket i Schinkels Minnen VI. 346—349, i Bilag No. 53.]

2) Forfatteren har ved denne Leilighed troet at burde gøre sine Landsmænd bekendt med hvad han veed om Grevens Skridt i Anledning af det omhandlede Brev fra Carl den XIII^{de}. Brevet har været offentlig omtalt, og er endog saavidt vides blevet indført i et eller andet spænt Skrift. Det maa saaledes vistest fremsæt i sin sande Sammenhæng. Nogle af Forfatterens Benner, som han har forelagt sit Arbejde for det kom under Pressen, have bestrøget, at denne aabne paa Sandhed grundede Fremstilling

Da Kongen af Danmark imidlertid vist nok sporede, at Hensigten af Raads' Endelse ikke var opnaaet, bestemte han sig til at sende sin egen Svoger, Prinds Frederik af Hessen, til Norge, troende derved at give Nordmandene et Beviis paa sin Agtelse og kongelige Omsorg¹⁾. Denne Endelse synes at have været en Streg i de svenske Planmageres Regning, og saasnart Affendelsen var bleven den svenske Regjering bekendt, lod den give Ordre til at opfange ham paa Weien; men han slap lykkeligen over fra den ydste Strand til Norge, ikke uden Fare for at blive opfanget af engelske Krydsere, fra hvilke han kun slap ved i stille Veir at roe ind mellem Skjærene. Prinds Frederiks Ankomst til Norge communiceredes den svenske Regjering af den danske, som det heder i Wetterstedts Bemærkning, „med nogen Affectation“²⁾. Han fik 22de Novbr. s. A. kongelig Befaling at tiltræde den interimistiske Regjerings-Commission og der tage Sæde umiddelbart efter Prindsen af Augustenborg. Da denne kort efter forlod Norge, blev Prinds Frederik Regjerings-Commissionens Formand, indtil den ved Rescript af 26de Septbr. 1810 ophævedes³⁾. Da Prinds Frederik var hverken stiftet til at lede Cavaler, eller til at arbejde med dem, og der var desuden strag efter hans Ankomst til Norge ikke Tale meer om Livlighed. Al Gjærring ophørte under en ny og for Norges Handel og Virksomhed høit fordelagtig Udfribning og Fragtsart. Prinds Frederik af Hessen fik saaledes en let Rolle under sit Ophold i Norge, og endstjønt han ikke erholdt den Grad af Agtelse og Kjærlighed, som var bleven Prinds Christian August til Deel, saa var han dog særdeles vundet formædelt sit venlige Væsen, sin Tilgjængelighed for Alle, sin ansebare Attraa efter at udrette det Gode, som stod i hans Magt, og efter at

stude kaste en Slygge paa Grevens Færd, da det kunde see ud som han spillede en Dyrerets Rolle, medens han endnu var dansk Underjaat. Men Grevens foretog endnu Intet, som kunde krænke den gamle Forbindelse; han anstillede alene Undersøgelse om de Strid, hvilke hans Vilgt som dansk Underjaat og som norsk Borger kunde gjøre tilraadelige, og han valgte at blive den gamle Forbindelse tro, saalænge det kunde bestaae med hans Begreber om hvad der tjente til Fædrelandets Lærv. Grevens Forhold ved denne Leilighed var i Alles Munde; det var noksom bejsejndt, at han ikke var tilfreds med den danske Regjerings Fremgangsmaade, og at han i denne Henseende bragte stærke, ja daddelværdige Udtryk. Historien bør ikke undlade at give et saunt Begreb om en i hin Fædrelandets Hæbnesvangre Tid saa vigtig Mand. Derjom et saa vigtigt Led borttages af Begivenhedernes Kjede, vil det aldrig meer i Fremtiden kunne udfyldes. Det er overhovedet ikke Forfatterens Sag eenfaldigen at fremstille Grevs Bedets Færd. Hans Munde maa tildeles den Roes og Daddel, som hans Forhold giver Anledning til; thi det er ikke hans Lovtale Forfatteren har villet skrive, men Norges Historie saa upartist, som hans Materialier give ham Anledning til. Forf. vilde troe sig berøvet Ret til at skildre denne Hædersmands Charakter, dersom han ikke maalede dem i dens Skyggeside som i dens Lyside, og kan kun glæde sig ved, at han har laant flere lys end mørke Farver at give sit Charakterbillede. [Se herom Schjerns Historiske Studier I. 307—308 i hans Afhandling „Om Sveriges Iron- sølgervalg 1809 og 1810.“]

¹⁾ Prinds Frederik af Hessen udnævntes til Vice-Statsholder i Norge og commanderende General Sønderjyllands 25de Juli 1809, samtidig med at Prinds Christian blev Statsholder og Feldmarskall. — Collegial-Tidende 1809 No. 44 og 45.]

²⁾ See Bilag 51 d.

³⁾ Dette Rescript lyder saaledes: „Da Kongen har besluttet, at den for Riget Norge ved Rescript af 24de Aug. 1807 anordnede interimistiske Regjerings-Commission skal ophøre med November Raanedes Udgang indværende Aar, til hvilken Tid den har at afslutte sine Forretninger og Regnskaber, hvorimod de Forretninger, som nu besjerges af Regjeringscommissionen, skulle fra 1ste Decbr. næstkommende overtages og besjerges af Vice-Statsholderen, hvilken og de Regjeringscommissionen nu underlagte Contoirer fra 1ste Decbr. af underlægges: saa befales herved, at Prindsen i Dverreuskenneelse hermed overtager sig de neerbemeldte Regjerings-Commission paalagte Forretninger fra 1ste Decbr. d. A. af, hvorved han haver at forholde sig efter den ham under 10de Januar d. A. allermaadigst meddeelte Instruction, samt alle Regjeringscommissionen af Kongen tillagte Befalinger.“

vinde Nationens Kjærlighed¹⁾. Hans Ophold i Norge var saaledes uden alle Følger, og man fandt der ikke Spor af det Misnoie, som man i Sverige smigrede sig med vilde blive Følgen af hans Sendelse.

Niende Capitel.

Prindssegildet paa Ullevold. Aalls Breveværling med Christian August.

Det var under Forfatterens ovenfor anførte Ophold i Christiania (August 1809), at Grosferer John Collett gav sit bekjendte Prindssegilde paa Ullevold, som begge Prindserne, Christian August og Frederik af Slessen, overværede. Præsident Raas, som ogsaa var indbudet til dette Gilde, havde undskyldt sig formedelst Uvædselighed, men efter den almindelige Mening vilde han ei støde paa Prinds Christian August. Denne Festselighed var en af de største, som er givne i Christiania, og Byens meest anseede Mænd vare der tilstede. Alle Christianias Equipager vare den Dag i Bevægelse, og efterhaanden som de rullede igjennem Haven op til Gildegården, bleve de modtagne med Fanfarer og blæsende Instrumenter. Efterat Gjæsterne vare blevne herligt beværtede ved Spisebordet, indfortes de i et Sideværelse, hvori paa engelsk Wiis Wiin og Desert blev serveret og Skaalernes Tid begyndte. Først proponeredes Kongen af Danmarks Staal af Værtten. Næsten Alle reiste sig; men Skaaalen tømtes i Laushed og uden Enthusiasme²⁾. Prinds Christian Augusts Staal blev derefter tomt med den første Jubel og Enthusiasme, og der var ingen Ende paa Hurraaas og Glædesyttringer. Prinds Frederik, som nylig var ankommet og mistænkt som Bogter paa Kongen af Danmarks Vegne over Christian Augusts Handlinger, maatte tættes med en almindelig Hylgning. Værtten reiste sig dernæst og foreslog Præsident Raas's Staal, i det han beklagede, at Selskabet formedelst Præsidentens Sygdom var berøvet hans Hærværelse. Keppe var Raas's Navn nævnet, før Prinds Christian August sprang op fra Bordet, lod som en Ræseblødning var kommen over ham, og ilede ud af Værelset. Værtten, som ikke forstod denne Yttring af Prindsen, tog en Serviette og en Lallerken og fulgte Prindsen; men Ræseblødningen var snart forbi, og Prindsen kom tilbage til sin Plads. Da denne lille Mellemscene var endt, og alle Gjæsterne vare atter komne til Sæde, fornyede igjen Værtten Forslaget om at

¹⁾ [Begerer har i Actm. Bidrag I. 406 ff. aftrykt et interessant Stykke af Prinds Christian Frederiks (siden Christian VIII)es Dagbog for Mai 1811, hvor han omtaler, hvad han gjennem Bestyreren af Frederiksværk, Oberstløjtnant. Tscherning, der var sendt til Norge, som det sagdes, i Værttens Anliggender, havde erfaret om Stemningen i Norge, om Webels og Anfers Planer m. v. Her skriver han om Prindsen af Slessen (S. 408—409): „Man elsker hans Godmodighed, men man troer at savne Mandighed i hans Charakter, og man agter ikke hans tydelige Omgivning eller hans Stab. Han og den kommer sjelden udenfor Christiania, og Collett siger om ham: Den Prinds, vi have, er en god Mand, men vi kjende ham ikke. Derimod er den almindelige Fordring at see Kongen der oppe, eller en Prinds af Kongehuset.“ — Prindsen tilføjer: „Jeg ønsker Intet saa varmt, som at komme til Norge,“ og beretter, at han to Gange i Foraaret 1811 havde bedt Kongen derom, men havde faaet til Svar, at det ikke var det passende Diebliff.]

²⁾ Forfatterens Sidemand, en af de meest anseede Mænd i Forsamlingen, trykkede ham tilbage i Stolen med den Paastand, at den Staal ei burde drikkes. Men Forfatteren deelte ikke sin Sidemands Mening, og forsonede ikke med sædvanlig Ligeegybdighed for Hylgninger af den Art at vise sin Konge sin Årbødighed. Dette ansæres nu som et Beviis paa den Stemning, der herskede i denne Forsamling, som var et Echo af de Misforstølelsens Toner, som høretes fast overalt, i Anledning af Raas's Sendelse og Forhold med Prindsen.

med Præsident Kaas's Skaal med de Ord: „Det var Præsidentens Skaal vi drak, Deres Durchlantskighed.“ „Jeg haaber han befinder sig vel,“ svarede Prindsen ganske lei, uden at røre sit Glas, men vendte sig i det samme til sin Kæbe, Prinds Frederik, og trykkede hans Haand med det venligste Ansigt, som om han vilde foreskive ham, at hans eget sværende Forhold til Kaas ikke havde mindste Indflydelse paa hans Beskæftigelse til ham.

Efter Bordet kaldte Prinds Christian Forfatterens Broder Niels Kaas og ham selv til en Samtale i en affides Deel af Forsamlingsværelset. For N. Kaas yttede han, hørtvunde han af den danske Regjering var mistænkt for hemmelige Planer mod dens Interesse, og idet han med Harm udlod sig om, hvor ubillig og ugrundet denne Mistanke var, paaskod han i høitidelige Forsikringer, at hans høieste Attraa var at tilvejebringe Fred i Norden, og at han aldeles ikke kunde nedlade sig til at smage Noget, som var stridende mod det fjære Fosterlands Interesse. Til Forfatteren kendte han sig med Annodning om, at han vilde skriftligen tilkjendegive ham sine Tanker om Landets Tilstand, og om hvad der til Fædrelandet Lær kunde udrettes. Han ventede — saa var hans venlige Udtryk — veiledende Oplysning af en Mand, som han vidste var vel bekendt med Landets Stilling. Forfatteren folte sig vist nok lidt skiltet til paa denne Raade at underholde sig med den ophøiede Gæst; thi søfsomt Prindsens simple og venlige Bæsen steds gav ham den fornødne Grimodighed og Beherskelse i Samtale med ham, saa maatte han dog i det stille Kammer bedre kunne ordne sine Tanker om denne vigtige Gjenstand. — Det lykkedes imidlertid Kaas, som ovenfor fortalt, at tilvejebringe en i det mindste tilsyneladende Udførelse med Prindsen, en Udførelse, der fra Kaas's Side maatte være en diplomatisk Klogskab som sit Hof's Begne, efterat Prindsen var udnævnt til Sveriges Tronsfølger. Overvåning om, at Nøgdet havde overdrevet den formeentlige Fornærmelse, som Kaas havde tilføjet Prindsen, tilligemed Prindsens Godmodighed, banede Veien til Udførelse igennem Prinds Frederiks Røgling¹⁾.

Den Gjæring i Gemhytterne, som foranledigedes ved den danske Sendemands ulege Adfærd, varede imidlertid ikke længe, og udbrusede uden Fare for Norges værende Statsforbindelse. Røringsoviens Lænter bleve just i disse Dage brudte, mangfoldige Sifferhedsdocumenter vare komne i Trølaftsubsternes Hænder, og ved Egen af disse lagdes andre Papirer, der sikrede Norges Kornfart. I alle Norges hænges fandtes trølaftsladene Skibe, besvarede under fordeedlagtigere Billaar end som væntede i Fædrelandet havde været kjendte, og den løsgivne Virksomhed bragte Liv langt hele Norges Østkyst, og Munterhed iblandt alle dens Beboere. I de første

¹⁾ Her er maaskee det meest passende Sted til at omtale en Begivenhed, som neppe har været Forfatteren rigtig bekendt (jfr. ovenfor S. 189, Anm. 1), og i flere Henseender er af Interesse. Armsfeldt havde snart angret den Deel, han havde taget i Revolutionen og i at fremme Prinds Christians Valg, og han haabede Intet for sig af denne Følge; Kaas var endog, uden Hensyn til personligt Fiendskab, som sin Konges troe Ljener naturligtvis Valget imod. Disse to Mænd havde nu, uden høiere Bemyndigelse, 25 August 1809, altsaa medens Prinds Christian og Kaas stode stærkest mod hinanden, et hemmeligt Møde i Svinesund, hvortil Kaas havde indbudt Armsfeldt. Hvad Kaas her foreslog er ikke bekendt; derimod er det fra flere Kænter vist, at Armsfeldt foreslog for Kaas at bevirke et Giftermaal mellem Gustav IVdes Søn, den 10aarige Prinds Gustav, og Frederik VI's ældste Datter, den 16aarige Prindsesse Caroline, paa disses Hoved forene de 3 Kongers Kroner og til Erstatning for Danmark og Norge give Kong Frederik's præsumtive Arving Christian Frederik Hertugdømmene Slesvig og Holsten. (Schinkel-Bergman V. 134—136.) At Kaas med Glæde greb denne Plan til at styrke sin Fiende, er neppe tvivlsomt, men den grundværlige Kong Frederik, hvem han foreslog dette, forkastede Planen med Indignation. „Jeg sukkede,“ skriver han 26 Sept. 1809 til Prindsen af Hessen, „at Kaas blev udenfor de politiske Gjenstande. Hans Plan med Sverige er under al Critik. — Jeg stulde gifte min Datter til den svenske Prinds; jeg stulde begaae en Uretfærdighed med Prinds Christian af Danmark; jeg stulde stille mit Rige ved Hertugdømmene! Jeg gner over Tanken, og det gjer mig ondt, at Kaas kan have havt samme.“ Wegener, I. 360.]

vinde Nationens Aftærlighed¹⁾. Hans Ophold i Norge var saaledes uden alle Folger, og man fandt der ikke Spor af det Misnoie, som man i Sverige smigrede sig med vilde blive Folgen af hans Sendelse.

Niende Capitel.

Prindssegildet paa Ullevold. Aalls Breveværling med Christian August.

Det var under Forfatterens ovenfor anførte Ophold i Christiania (August 1809), at Grosferer John Collett gav sit bekendte Prindssegilde paa Ullevold, som begge Prindsferne, Christian August og Frederik af Hessen, overværede. Præsident Raas, som ogsaa var indbudet til dette Gilde, havde undskyldt sig formedelt Upasseligbed, men efter den almindelige Mening vilde han ei støde paa Prinds Christian August. Denne Festslighed var en af de største, som er givne i Christiania, og Byens meest anseede Mænd vare der tilstede. Alle Christianias Ekvipager vare den Dag i Bevægelse, og efterhaanden som de rullede igjennem Haven op til Gildegården, bleve de modtagne med Fanfarer og blæsende Instrumenter. Efterat Gjæsterne vare blevene herligen betjente ved Spisebordet, indførtes de i et Sidsværelse, hvori paa engeff Wiis Wiin og Desert blev serveret og Skaalernes Tid begyndte. Først proponeredes Kongen af Danmarks Skaal af Værten. Næsten Alle reiste sig; men Skaalen tomtes i Taushed og uden Enthufiasme²⁾. Prinds Christian Augusts Skaal blev derefter tomt med den største Jubel og Enthufiasme, og der var ingen Ende paa Hurraraab og Glædesyttringer. Prinds Frederik, som nylig var ankommet og mistænkt som Bogter paa Kongen af Danmarks Begne over Christian Augusts Handlinger, maatte tæffes med en almindelig Syklusning. Værten reiste sig dernæst og foreslog Præsident Raas's Skaal, i det han beklagede, at Selskabet formedelt Præsidentens Sygdom var berobet hans Nærværelse. Neppes var Raas's Navn nævnet, før Prinds Christian August sprang op fra Bordet, lod som en Ræfblodning var kommen over ham, og ilde ud af Værelset. Værten, som ikke forstod denne Yttring af Prindsen, tog en Serviette og en Tallerken og fulgte Prindsen; men Ræfblodningen var snart forbi, og Prindsen kom tilbage til sin Plads. Da denne lille Mellemscene var endt, og alle Gjæsterne vare atter komne til Sæde, fornyede igjen Værten Forslaget om at

¹⁾ [Begener har i Actm. Bidrag I. 406 ff. aftrykt et interessant Stykke af Prinds Christian Frederiks (siden Christian VIII)es Dagbog for Mai 1811, hvor han omtaler, hvad han gjennem Bestyreren af Frederiksværk, Oberstlieut. Tscherning, der var sendt til Norge, som det sagdes, i Værkets Auliggender, havde erfaret om Stemningen i Norge, om Bedels og Anders Planer m. v. Her skriver han om Prindsen af Hessen (S. 408—409): „Man elsker hans Godmodighed, men man troer at savne Mandighed i hans Charakter, og man agter ikke hans ydste Omgivning eller hans Stab. Han og den kommer sjelden udenfor Christiania, og Folket siger om ham: Den Prinds, vi have, er en god Mand, men vi kende ham ikke. Derimod er den almindelige Fordring at see Kongen der oppe, eller en Prinds af Kongehuset.“ — Prindsen tilføier: „Jeg ønsker Intet saa varmt, som at komme til Norge,“ og beretter, at han to Gange i Foraaret 1811 havde bedet Kongen derom, men havde faaet til Svar, at det ikke var det passende Tidspunkt.]

²⁾ Forfatterens Sidemand, en af de meest anseede Mænd i Forsamlingen, trykkede ham tilbage i Stolen med den Paastand, at den Skaal ei burde drikkes. Men Forfatteren deelte ikke sin Sidemand's Mening, og forsømte ikke med sædvanlig Rigegyldighed for Ulydninger af den Art at vise sin Konge sin Årbødighed. Dette ansæres kun som et Bevlis paa den Stenning, der herskede i denne Forsamling, som var et Echo af de Misforstølelsens Toner, som høretes saft overalt, i Anledning af Raas's Sendelse og Forholdet med Prindsen.

og dens Medførelse siger formodentlig en mistlig Høst og de mørke Udsigter til at flaae Korn fra Danmark. Hvad der almindeligen ansees for en Indgang til Landets Frelse her, efter min Formening, fra Begyndelsen af ikke den foronstede Virkning. For Høstet opnaaes ikke derved det forhaabede Niemed. De samme formuende Mand, som afsigle har anvendt deres disponible Formue til Landets Providering, have i har langt andre Hensigter. Dequemme Kornskibe seile vester ud, hjernt fra de Rarider, hvorfra Korn hentes. De udtømme Landets Provisjoner og borttage den Rest af Mandskab, der endnu efter saa mange Krensler maatte være tilbage. Saaledes lides vissefængen ikke saa mange Kornskibe paa vore Kyster i har som forrige Høst, og Landets Trang er der almindeligere.

„Under disse Omstændigheder og forgelige Udsigter er Nationens Krav paa Regjeringens kraftfulde Redvirkning til Landets Frelse vist retfærdig og billig. Det er vist ikke kloget at drive Borgeren saa vidt, at han mindes om sine Rettigheder som Krensle; og Hungerens bereder Oplosning af alle borgerlige Forbindelser. Men den Hjælp, som skal komme, maa komme snart og maa kunne benyttes uden Anstændighed og Banfælgeligheder. Aaret høier sig mod Vinteren, og der levnes neppe mere Tid end der behøves for at gaae directe til Danmark for at hente Korn. Det maa længe inden saadanne Handelsmand, som ikke have været vant til bane sig Veien til Handel gennem Krogeite, kunne finde Veien i den Labyrinth, som nu omhandler leder til Handelskomplexet. Den Hjælp, som loves os gennem neutralt Kongs Skibe, er usikker, kostbar og opfylder ikke den overhængende Nødvendigheds og Nødsens Bud.

„Den danske Regjeringens forandrede og formildede Fremførelse mod vore Fiender, som uanfægtede svømme paa Havet, har endnu ikke frembragt nogen Forandring i deres aarvaagne Paapasenhed paa den mindste Vaad, som henter Kornvarer fra Danmark. Dagligen forceres vi endnu ved Efterretningen om voldsomme Angreb paa Landsmænds Skibe og Ladninger. Har den danske Regjeringens Idmyggelse Intet frugtet, eller have vore Fiender andre Planer, hvis Udførelse tilskynder dem til denne hævsnadige Grusomhed? Efter min individuelle Overbeviisning er der altsaa ingen anden Redning tilbage for det uhykkelige, udunderede og udplyndrede Norge end en direkte Tilslæelse fra vore Fiender til at maatte hente Korn fra Danmark uden Molest af værdige Krydsere. Men i det jeg indseer Nødvendigheden heraf, forstærker jeg endnu det inderlige Onske, at dette kunde bevirkes uden voldsomme Midler. Saa meget jeg end føler, at den norske Nation har mange grundede Klagemaal at nedlægge for den danske Trone, saa troer jeg dog at skilte Sandheden den Tilslæelse, at Norge i det henrundne Seculum fandt sig lykkelig under det danske Scepter. Bonde og Almuesmand udgjør den største Sum af Landets Mandtal, og hvo nægter at ikke have været i Besiddelse af en Frihed, og nydt en Lykkelighed, som er sjelden i Europa? Hvo var vel friere og mindre besattet end den norske Bonde, og udmynger ikke hver den Vidensværdighed, hvormed han kæmper, enten fra ham selv eller fra Skjæbnens ubøielige Bestemmelse? Af den Aarsag hersker der en rolig Betskæmperhed ved den danske Regjering i Bondens Sjæl, og blandt Almue og Bonde vilke ikke let findes Misfornoiede. Det forekommer mig voveligt at omhytte en Forfatning som vor med nogen anden, som vi ikke kjende. Jeg kan ikke gøre mig Begreb om en Forening med et Land, uden tillige at tænke mig, at Landets Forfatning tidligen eller sildigen blev lig det nægtigere Riges, hvormed det forenedes. Det kan ikke tænkes, at Broderlandet længe vilde være Vidne til den større Lykkelighed, frembragt ved Fritagelse fra mange Byrder og borgerlige Indskrænkninger, uden at have Byrderens lige Fordeling og forholdsmæssig Redvirkning til fælles Bedste. Svært vilde den norske frie Bonde blive til en Træl, og Oplysningen fordunkles ved Frihedens Tab. Kun Magten kan i vore Dage borge for Statsforfatningens Urokkelighed. Undertrykkelse er Svaghedens Løb. De meest glimrende Lovter ere mestendels stufte Dværgelsesmidler, og glemmes saa saare Hensigten er opnaaet. Jeg kan derfor ikke

Dage af September reiste sig en frygende Nordøst, og Forfatterens Sjæl havde sig i Taknemlighedsfølelser mod Forsynet ved at see den klare af soulmende Seil, som kroge ud over Christiansfjorden, ladede med Rigdomme, der skulde bringe Trost under Landets Lidelse og Understøttelse for de forarnede Kasser. Nordøsen saae efter De lange Mars Forløb vore kolde Skibe, der sellede omgivne af fiendtlige Krydsere, midt under fortsatte Krigsforhold med England, trygge under Beskyttelsen af en Stump Papis. I denne nyopvakte Virksomhed begroves alle Sorger, forstummede alle politiske Planer. Nationen havde opnaaet hvad den ønskede, og tænkte ikke paa en ny Statsforbindelse, som endnu paa den Tid mødte en almindelig Noddydelighed i Norge. De fjeneste Planer til den skandinaviske Sælves Forening maatte udsættes til Fremtiden, og den dansk-norske Statsmaafine indskjedes i sin gamle Bane, endstjønt den fremdeles stod paa en vakkende Fod og gjemte i sine indre Forhold mange Adeløggenss Elementer. Forfatteren vendte saaledes ogsaa tilbage til sit Hjem med den Hensigt at befatte sig i det nye Handelsliv, uden at nære den mindste Tanke eller det fjerneste Ønske om nogen nærmere Forening imellem den skandinaviske Sælve. Kun en friere Kornhandel og en lettere Gang i den indvortes Virksomhed ansaa han fornødent. Hans første Arbeide efter Hjemkomsten var at opfylde Prindsens Opfordring, og give ham sine Tanker tilkjende om Landets Stilling, hvilket han gjorde i et Brev af følgende Indhold — hvorhos Læseren venligt bedes at bemærke, at Brevet var skrevet den 21de September 1809 i et Tidspunkt, da stor Mangel og Elendighed endnu herskede i Landet, og det var altsaa naturligt, at deraf endnu i Brevet fandtes Gjenklang ¹⁾:

„Sildigere end jeg burde følger jeg deres Durchlaughtigheds Opfordring, men et Familienheld, hvorved et af dens adleste Medlemmer berøvedes den ²⁾, afbrød for et Dieblit min spændte Dymærksomhed paa Fædrelandets Stilling. Tillad mig, værdsigste Prinds, at fremsætte mine Tanker frimodigen og i Forglemmelse af gjensidige Forhold. Da Deres Durchlaughtighed opfordrede mig til skriftligen at meddele Dem mine Tanker om hvad der tjener til Fædrelandets Læve, gav De mig et Beviis paa Agtelse, som undskylder den Frimodighed, jeg tillader mig.“

„Det er overflødig at beskrive for D. D. den ynkelige Forfatning, hvori Landet for nærværende Tid befinder sig; men tillad mig den Ytring, at den ei findes sørgeligst der, hvor Klagen er høiest. Den tause Jammer i den fattige Almens Hytte er uendeligen større end den larmende, som høres blandt de høiere Stænder. Bant til Lidelse og til dyrste Hødemidler hører den norste Almue sin Elendighed med en mageløs Taalmodighed. Denne er saa meget meer at beundre, som den ingenlunde skyder af Dumhed, Uvidenhed, eller af en indolent Charakter, men af en indvortes Følelse om Nødvendigheden af at hvie sig under Skjebnens nok saa sonderknusende Bestemmelse. Hvo beskriver den fattige Huusmands og Strandfidders Elendighed, som, omringet af en stor Familie, bunden til en streng Jæstefeddels haarde Forfkrift, maa blande sit Brod med Ultrud og vilde Urter, og kjender ikke det ringeste til nogen af de Vederqvælgelser, der skyde strømmeviis i de formuendes Forsamlinger, og der for dem ere daglige Nydelsler? Jeg kan ikke begribe, hvorledes disse Ulykkelige skulle kunne fortsætte deres kummerlige Tilværelse, naar ikke Brodet rækkes dem for billigere Priser end de nu gjældende. Denne Nød er efter min Formening den største i Landet,

¹⁾ Saavel Brevet som Prindsens Svar indføres heelt, fordi det første indeholder en Skildring om Landets Tilstand og de friere Anskuelser, som begyndte at røre sig i Norge, og det sidste indeholder et Beviis paa Prindsens Tankemaade og paa den liberale Raade, hvorpaa han tillod Rønd udenfor al offentlig Stilling at nærme sig ham paa det frieste. Efter en Vens Anmodning udlaaute Forfatteren Prindsens Brev til den danske Historiograph Geheimeraad Ralling, som overgav det til Geheime-Arkivet i Kjøbenhavn. Deraf har Forfatteren faaet en verificeret Copie af Brevet, uden at han har kunnet faae dette ham dyrebare Document i Originalen tilbage. Brevene ere ordlydende aftrykte.

²⁾ [Kalls Fætter Jørgen Wright i Porsgrund, † 7de September 1809.]

„Jeg har saaledes uvovet frimodigen at forelægge D. D. min individuelle Mening om Tingens nærværende Stilling, og tilføjer blot, at ogsaa denne Egn af Landet har Nationens Høiagtelse for Dem. Denne Høielse lade vi os ikke paa nogen Maade berøve. Vi ansee Dem for Landets Belgjører, og vi vente fremdeles Landets Høie af Dem. Vi frygte ikke for, at De overlader et Folk, der elsker Dem saa indtelligt, der agter Dem saa høit, i Farens Stund til dets egen Skjebne. Modtag ogsaa denne Forsikring, værdigste Prinds! fra en Mand, der ikke gjælder meget i Verden, men som i Hengivenhed og Høiagtelse for Deres Durchlauchtighed ikke viger for Noget.“

Prindsen besvarede egenhændigen dette Brev under Ate October saaledes:

„Med sand Taknemmelighed erkjender jeg Modtagelsen af Deres sidste Skrivelse og det mig i samme givne hændende Beviis paa Venstaa og Tiltro. Freden med Sverige synes at være meget nær. En Vaabenskiistand er her bleven foreslaaet og skattet paa 4 Ugers Opfigelse, og svenske Skibe blevne forsynede med Licencer, at bringe svenske og norske Producter til Danmark mod at indføre Fornødenhedsvarer til Norge. Freden mellem Rusland og Sverige skal være proclameret. En Betingelse er, at de svenske Faarne sluttet for de engelske armerede Skibe. Saaledes have vi det sidste Haab, at disse maa forlade vore Egne længere hen paa Maret. Engelske Kruiser for danske Skibe med Korn til Norge, mod at disse anløbe Leith, ere at afskide i Gothenborg. Muligens kan, naar den attraaede Betaling erholdes, den nye Condition undgaaes. I al Fald ville de kunne benyttes til at anvende større Skibe til Kornfarten. Brovderings-Commissionen er beordret til at sætte alle mindre skibe til Kornfarten benyttede Skibe og deres Besætning i Requisition til bemeldte Diemed, i Fald de ei dertil skulle benyttes. Kongen er bleven ansøgt indtil Freden at meddele Regjerings-Commissionen Tilladelse til at udsæde Leidebreve og paa de sædvanlige Billaar for svenske Skibe paa danske Faarne. Samtlige Matroser, som komme tilbage fra Fangerne, eller Koffardi- eller Kaperfarten, eller permitterede fra den kongelige Tjeneste, deres Ophold og Tjenstdygtighed bliver noisagtigen antegnet hos Enroulleringschefen — til hvilken de Sandlende anvises. Saaledes haaber jeg paa, at vi have sikret Haab til at see den første Nød afhjulpen i de næste tvende Maaned.

„Er denne afhjulpen, da kan det vist ikke formenes nogen Underfaat, endog i Forning, at gjøre Foreskilling om flere af Dem ommeldte for Landet saa vigtige Gjenstande. Derimod kan ved Indbydelse foranstaltede Forsamlinger muligens have en fædeligere Følger, da det muligen ei vilde feile paa Sværmere og lidensfabelige Rædsest i samme, som vanskelige vilde blive at dirigere, og det sande Maal eller Diemed — som meer end sandsynlig forseiles. De tilgiver, at jeg alt for ufuldkommen, stolende paa Deres Overbærelse, frembringer min Overbeviisning om den nøie af de i Deres Skrivelse berørte Gjenstande, hvorom vi divergere.

„Hvorledes min Stilling bliver efter Freden er i dette Dieblit meer uvist end for flere Uger. Forlader jeg Norge til den Tid, da haver jeg kun een Trøst, nemlig min Overbeviisning i min nye Stilling muligens end meer at kunne bidrage til at løse mit Fædreland for Underkuelse. Jeg forlader det med det sidste Haab, at ingen uskyldig Mand, som jeg er kjendt af, vil bedømme mig urigtig — med et Hjerte, som altid med varm Høielse vil erkjende hvad han skylder Norge. Behold mig i Deres venstfabelige Grindring og vær forsikket om, at Ingen sætter højere Priis derpaa end

Deres oprigtig hengivne

Ate October 1809.

Christian, Prinds til S.-Holsteen.“

Dette Brev indeholdt saa mange beroligende Puncter med Hensyn til Fædrelandets nærværende Stilling og Udfigter til Fremtiden, at den for omtalte Forening paa Beskanden for at bevæge Regjeringen til en fædeligere Nærmelse til England havde tabt sit Diemed. De i Brevet berørte Forhaabningspuncter gif efterhaanden

i Dødsbedse; blidere Dage oprandt for Norge, og ingen Nordmand tænkte mere paa at stille sig fra den gamle Frænde.

I midlertid vare de Fordele, som denne aabnede Forbindelse med England aabbarlig gav Norge, nær blevne tilintetgjorte strax i Licencefartens Begyndelse, som medelst danske Statsmænds snævre og eenfaldige Anskuelse om Englands og Norges Handelsforhold til hinanden, og deres Mistanke til de underfundige Planer, som Fienden og de Svenske skulde bygge paa denne nye Virksomhed. Disse Statsmænd stode fremdeles i den Formening, at den aabnede Trælasthandel var vigtigere for England end for Norge, at England kunde mindre undvære at kjøbe end Norge, og at den hele Licencefart var kun et underfundigt Spil for at afhjælpe Englands Trang til Trævarer, og igjennem den Kornfart, som derved fattes i Forbindelse, at forsyne Sverige med Korn, i det svenske Skibe dertil skulde benytte. Dette yttrede Præsident Kaas tydeligen i et Brev til en Nordmand, Kjøbmand Christoffer Jørgen i Drammen, som paa den Tid opholdt sig i Gothenborg, var bekendt med Forholdene, og formædelt sit fædrelandske Sind vel betroet. Brevet viser tydeligen, baade hvilken Indflydelse Kaas tiltroede sig, idet han kaldte Landets Styrer, og hvilke Begreber om Norges Forhold til England endog danske Statsmænd gjorde sig, som, formædelt en foregaaende Embedsstilling i Norge selv og mangesidigt Bekjendtskab med Landets indre Forhold, maatte forudsættes at kjende Tingenes sande Stilling.

„Det er ikke nok, siger han i dette Brev, at Kongen af Danmark har til sin Lettelse for den engelske Handel og Skibsart paa Østersøen indfattet alt Kaperi men han har og tilladt Export af alle norske Producter til venstabelige og neutral Havne, samt hævet de strenge Forholdsregler, som Krigen med England medførte“) Følgen deraf bliver, at England uden Banfælsighed erholder alle de Fornødenheder som før Krigen hentedes fra Norge. Saaledes favoriseres virkelig Handelen med England paa alle Maader, som kan bestaae med vort Lands Stilling til Samme og til sine Allierede. Men skulde dette ikke have nogen anden Følge end den at favorisere England, skulde dette Land eller dets Regjering derved ligesuldt vedblive si grusomme, umenneskelige System, at ville tilintetgjøre en heel Nation, som aldrig fornærmede det, ved Hungerensnød, saa nødes jeg til med den samme Iver, hvormed jeg arbejdede paa at bringe vor Konge til det nærværende moderate Forhold mod sine Fiender, at arbejde paa at see det forandret derhen, at ikke alene al Export forbydes, men at der tillige lægges Embargo paa alle Skibe over 10 Commerce Læster — og da forfitter jeg, at ikke nogen Blanke skal komme til England, saalænge jeg har Bestyrelsen af dette Land“). Han yttre derhos, at denn Handel med England efter hans Mening maatte være af Bigtighed for Sverige. — Det er vist nok vanskeligt at indsee hvilke Fordele Sverige, Norges Rival med Hensyn til Exporter, skulde have af Norges Trælastudfiskning til England, og denn nye Handelsforbindelse mellem Norge og England, forenet med en fri Kornfart paa Danmark, indleedes paa en langt simplere Maade uden diplomatisk Indblanding og uden Sveriges Mellemkomst. Disse Licencer bleve Handelsvarer, som uden danske

1) Kaperiet i de danske Bunde og Orlogskaperiet i Nordøen ophørte dog ingenlunde. Det sidste gjorde endog i de paafølgende Aar sine bedste Priser. Kaas udtaler her en klog Forholdsregel, som ikke blev fulgt; men som, naar den var bleven fulgt, maaske havde hindret Rigernes Skismie.

2) Dette Brev fra Kaas er skrevet 3die Septbr. 1809. Altsaa paa en Tid, da ist alene Prinds Christian var nominal Stattholder, men Prindsen af Hessen virtuel Vice-Stattholder i Norge, tillægger Stiftamtmand Kaas sig „Bestyrelsen af dette Land. Kall har med Dette udhævet dette Udtryk, som bliver høist værdtærdigt, enten det ja er et Udbrud af den rene Sandhed eller af løsmundet Overmod. Om end Kaas havde hemmelig Instrux til at passe paa Kongens Svoger Prinds Frederik af Hessen havde han dog ikke Instrux til at meddele norske reisende Kjøbmænd dette.]

lyst vare at erholde. De kjøbtes i London af norske Agenter og folgtes igjen ad Fordeel her i Landet, og oversvømmede Norge i stor Mængde. Den engelske Hjerter gav hellere end gjerne sit Samtykke til et Handelsforbuden, som udvidede et engelsk Affætningsmarked, forsynede England med Fornødenhedsartikler, skabte en Indtækt midt i Krigen, og neutraliserede Virkningen af Napoleons fiendtlige Indbudsregler mod Storbritanien. Paa den anden Side var Danmarks forandrede Rigsstyrke uden Indflydelse paa Englands krigerske Færd. De engelske Krigsoperationer rettede sig efter de danske, og de engelske Orlogsfartøier forlode ei de nordiske Søer, saalænge der fandtes danske Krydsere. Disse vedbleve bestandigen at molestere de engelske Koffardifart paa Østersøen, og England sendte Skibe fra Nordøen og Søen for at forsvare den, og gjengjælde fiendtlige Foranstaltninger. Koffardifibenes Sæpter blandede sig, beskyttede af Sikkerhedsdocumenter, fredeligen mellem hverandre, mens den blodige Fejde forfattedes paa Orlogsvei. Iøvrigt strakte ikke Raas's Indflydelse, hvor stor den endog var ved det danske Hof, til at forandre disse Forhold. Den nye Virksomhed var en nødvendig Lindring i langvarige Lidelser, en blidende Bønhørelse af en trængende Ansøgning, som nyligen var lagt for Rigernes Konge; den kunde ikke meer afbrydes uden at fremkalde voldsomme Scener, der allerede da havde lebet til Rigernes Skilsmisse, og samlet Foreningens gjørende Elementer. Raas's Navn nævnedes nu ikke i Norge med den Agtelse og Kjærlighed som tidligere. Han havde trænet Nationen i dens elskede Christian August, og Angrebene fremkaldte formodentligen det Arigtige i denne hans Udsærd. Derfor han ikke havde valgt en forsigtigere Fremgangsmaade og i rette Tid var bleven kaldt tilbage, da hvis det danske Hof havde afskaffet det engelske Hofs fredeligere Nærmelse paa Handelsvei, kunde det let være skeet, som han var sendt til Norge for at forhindre.

Tiende Capitel.

Fred i Jönköping.

Efterhaanden begyndte de Vanskeligheder, som havde hindret Prinds Christian August i egentligen at modtage Tronfølgervalget i Sverige, at hæves. Vi have ovenfor set, at han kun under den Betingelse vilde modtage Valget, at han dertil erholdt den nærværende Konges Samtykke, og at Fred imellem Danmark og Sverige virkelig var i Stand. Senere hen tilsoiede han ogsaa den Betingelse, at Sverige formædelt hans Balg ikke skulde indvilles i vanskelige Forhold til Frankrige, og han erklærede høit, at han i begge disse Tilfælde vilde træde tilbage¹⁾. Vi have forhen bemærket, at disse Erklæringer fra Prindsens Side ikke tilfredsstillede Kongen af Danmark, da de ledfagedes af Prindsens Uhybdighed mod den danske Konges Befaling at rykke ind i Sverige med den norske Hær. For at retfærdiggjøre sit Forhold, trykde hvert Ristanstens Spor hos den danske Konge, og overbevise ham om Umuligheden for den norske General i Landets og Armens nærværende Stilling at gaa offensivt tilværks, sendte Prindsen sin Fortrolige, Overquartiermester Darre²⁾,

¹⁾ [Hvillen Vejt Prindsen virkelig lagde paa disse Betingelser, sees af de Uddrag af hans Breve til Broderen, der meddeles hos Ipsen S. 171—172.]

²⁾ Darrés Forbindelse med Prindsen efter den Dag var ikke langvarig. Han elskede Prindsen, men sit Fædreland over Alt. Han modtog derfor ikke det Tilbud, som Prindsen skal have gjort ham, at følge ham til Sverige, men vendte om Høsten

i Dødsbølge; blidere Dage oprandt for Norge, og ingen Nordmand tænkte mere paa at stille sig fra den gamle Frænde.

Zuidtærtid vare de Fordele, som denne aabnede Forbindelse med England aabenbartigen gav Norge, nær blevne tilintetgjorte strax i Licencefartens Begyndelse, formedelt danske Statsmænds snævre og eenfaldige Anstuelser om Englands og Norges Handelsforhold til hinanden, og deres Mistanke til de underfundige Planer, som Fienden og de Svenske skulde bygge paa denne nye Virksomhed. Disse Statsmænd stode fremdeles i den Formening, at den aabnede Trælasthandel var vigtigere for England end for Norge, at England kunde mindre undvære at købe end Norge at sælge, og at den hele Licencefart var kun et underfundigt Spil for at afsjælpe Englands Trang til Trævarer, og igiennem den Kornfart, som dermed sattes i Forbindelse, at forsyne Sverige med Korn, i det svenske Skibe dertil skulde benyttes. Dette yttrede Præsident Raas tydeligen i et Brev til en Nordmand, Kjøbmand Christoffer Faye i Drammen, som paa den Tid opholdt sig i Gothenborg, var vel bekendt med Forholdene, og formedelt sit fædrelandste Sind vel betroet. Brevet viser tydeligen, baade hvilken Indflydelse Raas tiltruede sig, idet han kaldte sig Landets Styre, og hvilke Begreber om Norges Forhold til England endog danske Statsmænd gjorde sig, som, formedelt en foregaaende Embedsstilling i Norge selv og mangesidigt Bekendtskab med Landets indre Forhold, maatte forudsættes at kjende Tingenes sande Stilling.

„Det er ikke nok, siger han i dette Brev, at Kongen af Danmark har til sand Lettelse for den engelske Handel og Skibsfart paa Østersøen indfattet alt Kaperi, men han har og tilladt Export af alle norske Producter til venstabelige og neutrale Havne, samt hævet de strenge Forholdsregler, som Krigen med England medførte¹⁾. Følgen deraf bliver, at England uden Banstuelighed erholder alle de Fornødenheder, som før Krigen hentedes fra Norge. Saaledes favoriseres virkelig Handelen med England paa alle Maader, som kan bestaae med vort Lands Stilling til Samme og til sine Allierede. Men skulde dette ikke have nogen anden Følge end den at favorisere England, skulde dette Land eller dets Regjering derved ligesuldt vedblive sit grufomme, umenneskelige System, at ville tilintetgjøre en heel Nation, som aldrig fornærmede det, ved Hungersnød, saa nødes jeg til med den samme Iver, hvormed jeg arbejdede paa at bringe vor Konge til det nærværende moderate Forhold mod sine Fiender, at arbejde paa at see det forandret derhen, at ikke alene al Export forbydes, men at der tillige lægges Embargo paa alle Skibe over 10 Commerce-Læster — og da forklarer jeg, at ikke nogen Planse skal komme til England, saa længe jeg har Bestyrelsen af dette Land“²⁾. Han yttre berhos, at denne Handel med England efter hans Mening maatte være af Vigtighed for Sverige. — Det er vist nok vanstueligt at indsee hvilke Fordele Sverige, Norges Rival med Hensyn til Exporter, skulde have af Norges Trælastudskibning til England, og denne nye Handelsforbindelse mellem Norge og England, forenet med en fri Kornfart paa Danmark, indleedes paa en langt simplere Maade uden diplomatisk Indblandelse og uden Sveriges Mellemkomst. Disse Licencer bleve Handelsvarer, som uden Banstue-

¹⁾ Kaperiet i de danske Bunde og Drifogekaperiet i Nordøen ophørte dog ingenlunde. Det sidste gjorde endog i de paafølgende Aar sine bedste Virker. Raas udtaler her en klog Forholdsregel, som ikke blev fulgt; men som, naar den var bleven fulgt, maaskee havde hindret Rigerues Skilsmisse.

²⁾ [Dette Brev fra Raas er frevet 3die Septbr. 1809. Utsaa paa en Tid, da ikke alene Prinds Christian var nominel Stattholder, men Prindsen af Hessen virkelig Vice-Stattholder i Norge, tillægger Stithantmand Raas sig „Bestyrelsen af dette Land.“ Hall har med Rette udhævet dette Udtryk, som bliver høist mærkværdigt, enten det saa er et Udbrud af den rene Sandhed eller af løsmundet Overmod. Om end Raas havde hemmelig Instrux til at passe paa Kongens Svoger Prinds Frederik af Hessen, havde han dog ikke Instrux til at meddele norske reisende Kjøbmand dette.]

Danmark tydeligen, at de store Planer, som han med sine Allierede havde lagt til Sveriges Undertruffelse, ikke mere kunde udføres, da de hver for sig sluttede Fred med Sverige saaledes som egen Interesse hød, uden at tage mindste Hensyn paa Danmark. Og dette Rige, isoleret fra sine Forbundsfrænder, var i Sandhed for langt til at understøtte sin Forbring paa Grændsevidelse, og kunde heller ikke gøre den gjældende ved nogen virkelig gjort Erobring. De første Skridt til Fred stede saaledes fra Danmarks Side, og det saa pludseligen, og med saa meget Raadehold med Hensyn til Fredsbetingelserne, at de opvakte det svenske Kabinets Forundring, for ei at sige Haan. Sverige var meer ligegyldigt for de Skridt, som Danmark vilde gjøre, efterat det selv havde tilfredsstillet sine mægtigste Fiender. Det kunde derfor nu antage en hoi Tone i sine Fredsunderhandlinger med Danmark, ligesom det franske Hof havde sølt sig krænket ved det danske Hofs Afserd under de senere i Sverige indtrufne Begivenheder.

Da Tronsforandringen i Sverige lykkeligen var tilveiebragt, forsøgte ikke det franske Hof at meddele det danske samme, og havde derhos yttret Ønske om Freds Oprettelse mellem begge Parter. Kongen af Danmarks første Følelse ved denne uventede Efterretning var Harm over den voldsomme Haand, som var lagt paa hans kongelige Fætter¹⁾, ligesom den hele Begivenhed gjorde et Staar i Danmarks Udviklingsplaner paa Sveriges Befolkning. Det danske Hof yttrede saaledes ingen Deeltagelse for denne Katastrophe, og svarede ikke paa den gjorte Rebdelse. Det var udenbart dets Hensigt at udsætte sine Beslutninger i den Henseende, indtil det havde afsat sine Allieredes Lanter, og hvorledes disse vilde tee sig under denne Tingenes Forandring. Den danske Konges Udsettelse og Tausked var derfor naturlig. Sverige gjagjældte denne Kulde fra Danmarks Side, og da det valgte sin Fiendes Overgjætal i Norge til Tronsfølger i Sverige, gjorde det Danmark derom ingen Rebdelse. Imidlertid lyttedes det Sverige at bevirke en fredelig Aftand med sin Næbste. Underhandlingerne i Frederikshavn med Rusland lovede en snart foretaende Fred-Aftatning med dette Rige, og i Folge Keiser Alexanders daværende Forhold til Napoleon, maatte ogsaa denne lede til Fred med Frankrige. Den franske Keisers Dyrkelsomhed var desuden paa den Tid henvendt paa ganske andre politiske Omstaaender end paa sit Forhold til Sverige, som han lempede efter den russiske Kaisers Ønske. Danmark begyndte saaledes at frygte for at blive den Tabende i Sædet for den Bindende ved denne Krig; thi Rusland lod, som sagt, ikke til at tage mindste Hensyn til Danmarks Interesse, men kun at sørge for sin egen i sine Fredsunderhandlinger med Sverige²⁾. Derhos frygtede den danske Konge for de hæmmelige Bevægelser i Sverige, og tildeels i Norge, som gik ud paa den scandiaviske Halvøes Forening. Danmark var saaledes tilfreds med at ende Krigen uden Offer af egne Landstrækninger, og gav alle sine Uvidelsesplaner, og den danske udenlandske Minister Bernstorff aabnede en Brevvegling med den svenske Minister for de udenlandske Anliggender, Engestrøm, hvori Danmark foreslog Sverige en Fred, hvis Betingelser skulde grundes paa status ante bellum³⁾.

Fredsunderhandlingen aabnedes imidlertid ikke i en venstabelig Tone. Bernstorff

1) Anglet talte om et Kraftindtryk ved denne Kællighed af Frederik den VI^{te}, som henvendte paa hans Utilsværlighed til at indlade sig med øvrste Underaatter og Voldsmænd.

2) [See herom Carl XIII's Brev til Adlersparre i Bilag No. 48, 1, hvorefter den danske Minister i St. Petersborg Baron Blome havde indstillet sig i Frederikshavn, for at deeltage i Fredsunderhandlingerne, men — til Tal for Danmarks Trofasthed — blev afsviit af Grev Romanzow, den samme russiske Diplomat, til hvem den forblindede Frederik VI. havde ubetinget Tillid. (Wegener, Actn. Bidrag I. 348; jfr. Schinkel-Bergman V. 118, 123.)

3) Bernstorffs og Engestrøms Brevvegling findes i Bilag 55, Engestrøms Brevvegling med Adlersparre og med Bernstorff findes i Bilag 54 og Engestrøms Brev til den franske Minister i Kjøbenhavn, Oldelot, i samme Anledning findes i Bilag 55 e.

yttrade i sit første Brev til Engestrøm, at det havde opvakt stor Forbauselse ved den danske Hof, at Sveriges Tronfølgervalg var faldet paa en Fiendes Overgeneral — „et Valg af den Bestaaenhed, at Historien neppe havde noget lignende at fremvise. Den Danmark derved forvoldte Krænkelser forsegedes ved, at Valget ikke engang var blevet det danske Hof communiceret. Imidlertid erklærede han paa sin Konges Begnæ at Danmark vilde samtykke i Valget, naar en passende Fred kunde opnaaes; men i det, indtil en saadan Istandbragtes, maatte modsætte sig Prinds Christian Augusts Dphoiselse til Sveriges Kronprinds. Derhos foreslog Bernstorff saadanne Betingelser som Sverige maatte ansee antagelige, nemlig det samme Forhold imellem begge Stater, som før denne Krig havde fundet Sted. Et saadant Fredsforslag maatte ansees billigt, da ingen af Magterne havde gjort nogen Erobring fra hinanden. Engestrøm gav paa sit Hofs Begnæ først et undvigende Svar, og forsvarede det med Bernstorffs Angreb. Han søgte at oplyse, at Kongen af Sveriges Forhold med Danmarks Konge var foranlediget ved Sammes Læshed og uventlige Afsærd, o at Sverige, omringet af idel Fiender, havde Bausfælighed ved at indgaae Valget o en Tronfølger istand, naar det ei vilde vælge en engelsk Prinds, hvilket for den almindelige Freds Istandbringelse neppe vilde være tjenligt. Den næste Dages var imidlertid affattet i en fredeligere Stil, og begge Rigers Besuldmægtigede nær mede sig hinanden til en fredelig Overenskomst. Mødet til Fredens Afslutning bestemtes at skulle være i Jönköping, som laa omtrent lige langt fra begge Rigers Hovedstæder. Fra Danmarks Side mødte Ministeren Niels Rosenkrantz og fra Sveriges Side Adlerberg. Der sluttedes saaledes en Fred imellem Danmark og Sverige under 10de December 1809, i Folge hvilken Rigerens Grændser bleve de samme som før Krigen. Rosenkrantz forlangte vel paa Danmarks Begnæ, efter den imellem dem Allierede vedtagne Regel, at Sverige skulde udelukke de engelske Skibe fra svenske Havne, men da den svenske Sendemand ikke ubetinget vilde indgaae dette, lod Rosenkrantz sig nøie med en hemmelig Artikel, hvori Sverige kun indgik i Betingelsen, „forfaavldt Sveriges Hjalpemidler tillode det uden at det compromitterede sig ligeover for England“, og Rosenkrantz tilfoiede: „Hvilket vi ere meget langt fra at forlange.“ Sveriges krigerste Stilling til England blev saaledes kun simulair, da begge Magter hemmeligen aftalte, ikke at afbryde det fredelige Handelsfamqvem. Noget andre mindre vigtige Punkter, saasom Delingventers Ublevering og fri Flaadning paa Klara-Elven til Norge, bleve let afgjorte¹⁾. Større Bausfælighed forvoldte derimod Sveriges Paastand om Dphøvelse af Sundtolden for svenske Skibe og Lettelse i disses Expedition i Helsingøer. Rosenkrantz erklærede paa det Bestemteste, at dersom Sverige onstede Fred med Danmark, maatte denne Paastand opgives. Freden blev saaledes afsluttet, uden at nogen af Parterne kunde rose sig af nogen Fordeel i denne korte Krig, og Grunden til Forsinkelsen i Christian Augusts Valg til Sveriges Kronprinds var nu fra denne Side hævet²⁾.

¹⁾ Broderens, den norske Rosenkrantz's, bekendte ædle Høgheds og iadige Hønsøn til Fædrelandets Løv i hans offentlige Stilling gjør det vist, at der visseligen ikke lagdes nogen diplomatisk Vægt paa denne Artikel formedelst Bestemmelsens Vigtighed for de Høstlundske Meder.

²⁾ [Høsen, Christian August, S. 153—163, giver en udførlig Fremstilling af Fredsunderhandlingerne, betragtede i et med Danmark uventligt Lys. C. A. Adlerparre, 1809 og 1810. II. 257, fortæller, at Raas skal have været Skyld i, at Fredsunderhandlingerne udbalede.]

Fjerde Capitel.

Licence-Farten.

Saaledes¹⁾ stede endnu om Høsten 1809 en stor Forandring i Norge formedelst den saa kaldte Licence-Fart, og en ny og glimrende Handelsepose begyndte for de norske Trælasthandlere. Aldrig have nogenstunde Fragterne for Trælastdragere steget til den Høide, og aldrig er Trælasten i England forholdsmaessigen bleven bedre betalt end i denne Høst. Den norske Trælast begjæredes meer i England end nogenstunde, og de Omstændigheder, som siden nedtrykte dens Priser, viste sig kun i det Fjerne. Trælasttolden var ikke saa trykkende høi, og Canadas Tommer oversfommede endnu alle i den Grad som senere hen det engelske Trælastmarked, endssjønt England under det lange Savn af nordligt Tommer havde begyndt dermed at gjøre sig fortroligt. Hverken fra Sverige over Gøtteborg eller fra de finste Havne vare endnu de store Rasker løsnede, som siden saa meget nedsatte det norske Tommer. Norge havde begang for sig alle ikke og engelske Havne, der krævede norsk Tommer, medens senere hen den ene Havn efter den anden lukkedes for norske Trælastdragere formedelst det amerikanske i Prisen langt billigere Tommers Concurrents. Da Farten aabnedes i September Maaned 1809, betaltes en uhyre Fragt, som udgjorde over det Sjobbelte af den nu gangbare; thi for de første oversendte Ladninger betaltes indtil 6 å 8 Pund Sterling for 100 beregnede Bord. Det var saaledes ikke usædvanligt, at nogle saa Reiser paa England lagde Skibets Værdi i Nebernes Kasse, og ikke desto mindre havde Trælasthandlerne sit gode Udbytte af den solgte Ladning. Men denne glædelige Periode varede vist nok ikke længe.

Imidlertid steg ikke Skibenes Værdi til den Høide, som under saadanne Omstændigheder skulde være at vente. Pengenes Værd begyndte paa den Tid stærkt at synke, og den forværrede Cours forhoiede ikke lidet Udsikternes og Skibsevernes nominelle Fordeel. Men i Almindelighed havde man endnu ikke tabt Crediten for denne Løst, uden sikker Basis, omslagrende Pengemasse. Man var saa vant til at betragte sin Rigsdaler som en reel Værdi, at man ikke kunde tro den nedsat til nogle Skilling. Det var først naar Overdaadighedsvarer eller Huusholdningens Tilbehørsartikler, der i de første Krigens Aar fortæredes i en langt ringere Mængde end før og siden, indbragtes i Landet, at man sølte den uhyre Forskel mellem rede Sold og det værdiløse Papir. Vore indenlandske Producters Navneværdi var endnu ikke fælden i Forhold til de forværrede Penge. Kornets Pris gik vist nok efterhaanden stærkt i Veiret, men Aarsagen var ei alene at tilskrive Coursforværringen, men hidsvære deels fra de med Afhentelsen forbundne Farer og Omkostninger, deels fra den danske Regjerings ovenfor omtalte Foranstaltninger ved Indkjøbet, og mindre Omhu ved Regasfinering og Fordeling. Vore øvrige indenlandske Producter vare langt fra fælden i det Forhold, hvori Papirpengene vare faldne. Jernets Pris s. Ex. var, endog i nominal Værdi, omtrent den samme som før Krigens, Lønningerne i Almindelighed saa godt som usforandrede; de smaa indenlandske Huusholdningsartikler gik ind i Kjøkkenet til lidet forandrede Priser, og de fleste Giendomme gik i de første Krigens Aar endnu fra Haand til Haand i Landets daværende Pengeværdier til Priser, der ikke vare mærkeligen høiere end de, der gjaldt da vore Penge endnu vare bedre. Den Indskydelse, som Coursforværringen har paa indenlandske Varepriser, Lønninget, Haandværkeres og Dagarbejderes Sold, viser sig ikke pludseligen hverken i en øggaende eller nedgaaende Tilstand. De flette Penge gjælde sædvanligen i det indenlandske Forbrug under Coursforværringen længe som gode, ligesom gode betales

¹⁾ Døenfor S. 213, 9de Capitel i Slutningen.

ytrede i sit første Brev til Engestrøm, at det havde øvøst for Forbøufelse ved dei danske Hof, at Sveriges Tronfølgervalg var faldet paa en Fiendes Overgeneral — „et Valg af den Bestaffenhed, at Historien neppe havde noget lignende at fremvise.“ Den Danmark derved forvoldte Krænkelse forsøgedes ved, at Valget ikke engang var blevet det danske Hof communiceret. Imidlertid erklærede han paa sin Konges Begne, at Danmark vilde samtykke i Valget, naar en passende Fred kunde opnaaes; men at det, indtil en saadan Ifandbragtes, maatte modsætte sig Prinds Christian Augusts Dphøielse til Sveriges Kronprinds. Derhos foreslog Bernstorff saadaane Betingelser, som Sverige maatte ansee antagelige, nemlig det samme Forhold imellem begge Stater, som før denne Krig havde fundet Sted. Et saadant Fredsforflag maatte ansees billigt, da ingen af Magterne havde gjort nogen Erobring fra hinanden. Engestrøm gav paa sit Hoffs Begne først et undvigende Svar, og forsvarede det mod Bernstorffs Angreb. Han søgte at oplyse, at Kongen af Sveriges Forhold mod Danmarks Konge var forandriget ved Sammes Laushed og uventlige Afsærd, og at Sverige, omringet af idel Fiender, havde Bønskelighed ved at undgaae Valget af en Tronfølger islandt disse, naar det ei vilde vælge en engelsk Prinds, hvilket for den almindelige Freds Ifandbringelse neppe vilde være tjenligt. Den næste Døgeftø var imidlertid affattet i en fredeligere Stil, og begge Rigers Befuldmægtigede nærmede sig hinanden til en fredelig Overenskomst. Mødet til Fredens Afslutning bestemtes at skulle være Jøntøping, som laa omtrent lige langt fra begge Rigers Hovedstæder. Fra Danmarks Side mødte Ministeren Niels Rosenkrantz og fra Sveriges Side Adlerberg. Der sluttedes saaledes en Fred imellem Danmark og Sverige under 10de December 1809, i Folge hvilken Rigerens Grændser bleve de samme som før Krigens. Rosenkrantz forlangte vel paa Danmarks Begne, efter den imellem deis Allierede vedtagne Regel, at Sverige skulde udelukke de engelske Skibe fra svenske Havne, men da den svenske Sendemand ikke ubetinget vilde indgaae dette, lod Rosenkrantz sig noie med en hemmelig Artikel, hvori Sverige kun indgik i Betingelsen, „forfaavidt Sveriges Hjølpemidler tillode det uden at det compromitterede sig ligeover for England“, og Rosenkrantz tilføiede: „Hvilket vi ere meget langt fra at forlange.“ Sveriges krigeriske Stilling til England blev saaledes kun simulair, da begge Magter hemmeligen aftalte, ikke at afbryde det fredelige Handelsfamqvem. Nogle andre mindre vigtige Punkter, saafom Delingventers Udlevering og fri Flaadning paa Klara-Eøven til Norge, bleve let afgjorte¹⁾. Større Bønskelighed forvoldte derimod Sveriges Paastand om Dphøvelse af Sundtolden for svenske Skibe og Lettelse i disses Expedition i Helsingøer. Rosenkrantz erklærede paa det Bestemtefte, at dersom Sverige ønstede Fred med Danmark, maatte denne Paastand opgives. Freden blev saaledes affluttet, uden at nogen af Parterne kunde rose sig af nogen Fordeel i denne korte Krig, og Grunden til Forsinkelsen i Christian Augusts Valg til Sveriges Kronprinds var nu fra denne Side høvet²⁾.

¹⁾ Broderens, den norske Rosenkrantz's, bekjendte øde Negennyttighed og stødige Hensyn til Fædrelandets Løve i hans offentlige Stilling gjør det vist, at der viskeligen ikke lagdes nogen diplomatisk Bøgt paa denne Artikel formedelst Bestemmelsens Vigtighed for de Høfskundste Gødfer.

²⁾ [Hjøfen, Christian August, S. 153—163, giber en ødsørlig Fremstilling af Fredsønderhandlingerne, betragtede i et med Danmark øventligt Lys. C. A. Adlerparre, 1809 ød 1810. II. 257, fortæller, at Raas skal have været Skjøld i, at Fredsønderhandlingerne ødhølede.]

afgjordes, maatte de taale en stor Reduction i deres Capital, medens Embedsmænds Gage da rettedes efter Tingenes nye Stilling. De mangfoldige Enfers og sine Capitalistens Suf over Tidernes Tryk formevelst Pengesforsvæmningen var den største Anklage mod en Statshusholdning, hvis Forvildelser havde fremkaldt den, endstaaet der visstelig ikke fattedes Statskrydsen paa god Villie til at udbrede Fred over Alle. Saaledes indeholdt vist nok den ved Licencearten opnaaede Virksomhed et afgjørende Redningsmiddel mod overhængende Nød og Fare, men Spiren lagdes under Statens mangehaande Forvillinger, og formevelst Conjunctionernes Gang og Virksomhedens særegne Bestaenhed, til en Uorden og Forvirring i Giendoms- og Pengesforhold, der seent og først efter mange Landmænds borgerlige Fald og sine Lidelser forbedredes og omsider i senere Tid er bleven ordnet. Traaden af disse Betragtninger vil paa et følgende Blad blive forfulgt.

Imidlertid var der endnu en Bekymring tilbage i Landet, som ikke blev afhjulpen ved den igjen opvakte Virksomhed, nemlig Kornforsyningen, som i dette Aar krævedes i en større Grad end tilforn, deels fordi Aaret gav en mindre rig Afgrøde end i de forgaaende Aar, og Beholdningerne vare aldeles udtømte, deels fordi Virksomhedens nye Liv krævede flere Ørander, en stor Mængde Proviant behøvedes til de Skibe, som sættes i Fart, og fordi den bedre Tid tillod en fuldstændigere Madforsyning. Men ogsaa i denne Henseende oplaredes Fremtidens Saab. Ved Siden af Trælaskræner, som tillode norske Skibe umolestere at bringe norske Producter til England, togdes Korralicencer, i Folge hvilke det tillodes norske Skibe at gaae i Ballast til Danmark og derfra hente Korn til Norge. Denne tog sin Begyndelse kort efter den nye begyndte Trælaskraft, og flere norske Producter gik tillige som Ballast over til Danmark. Flere vilde have gaaet, dersom ikke Frygten for at Jern og Trævarer skulde være blevet beregnet som Ballast, men som Varer, der af England vare forbudne at overføres til Danmark, havde hindret denne Slags Udfibning ¹⁾. Vist nok paafødd Licenceen, at det med Korn ladede Fartøier skulde bringe sin Ladning til Land, men de engelske Krydsere vidste i den Henseende god Bested, og det er ikke Forfatteren bekendt, at et eneste fra Danmark til Norge bestemt Kornfartøi slæbtes til Bøi. Derimod hændte det oftere, at de norske Fartøier, som havde ladet i Østersøen med Korn og andre Producter, bestemte til Norge, toges under engelsk Comoi og bragtes til England, hvor de maatte sælge deres Ladninger ²⁾. Men den danske Regjerings Skridt i denne Henseende vare, som oftere paa den Tid, kun halve og ufuldstændige, og derhos forefremte af en Urlighed i dens politiske Færd, som ikke gjengjældtes af dets Allieredes diplomatiske Forhold. Dersom Danmark, som Rusland og Sverige, havde indstillet al Kaperfart og al Jagt af Krigsskibe paa engelske Handelsflaader, som svenske seilede til russiske og svenske Havne, saa vilde de engelske Krydsere være foundne fra de nordiske Havne, og Kornarten imellem Danmark og Norge kunde være bleven dreven som i Fredens Ro. I de østersøiske Havne saaes ingen anden Kaper end nu og da en ubeleilig fransk eller for fransk Regning udrustet, og betragtedes i disse Lande selv mere som Fiende end som Ven. Men var vel Bøstehavet temmelig frit for fiendtlige Krydsere, og engelske og norske Skibe væsentfor Lindsnæs behandlede hverandre som venstabelige Magters, men Kornarten paa Danmark besværedes dagligen af engelske Orlogsmænd, som opbragte alle Fartøier, der ei med Licencer vare beskyttede. Dette fiendtlige Forhold maatte ansees fremkaldt ved den Jagt, som danske Orlogsfartøier i Nordisøen, og danske Kapere, der endnu i Mængde sværmede om i de danske Bunde, gjorde paa de engelske Handelskibe, der befælede Østersøen.

¹⁾ Forfatteren sendte med fast alle sine Kornskibe et Parti Jern, der udgjorde Skibets Ballast, til Danmark, og ikke et eneste af dem blev opbragt, naar de med Licence vare forsynede.

²⁾ Et Par af Forfatterens Fartøier havde denne Skiebue.

Men endogaa denne Kornart, som beskyttedes af Kornlicencer, var nær bleven forstyrret formeddelt danske Embedsmænds Ubeskændskab med disse Papiere, og en tidlig Embedsiver for at forstyrre det med England ved strenge Love forbudne Samvæm. Saaledes havde Forfatteren fragtet en Brig paa 2000 Lønder Korns Rum, som, ballastet med et lille Parti Jern, var bestemt til at indtage Korn i Kallundborg. Rodvind optog Skibet paa Høiden af Samøse, og Skipperen antrede ved Ryholmen, hvor der laae Militaire under en Majors Commando. Skipperen gik i Land for at proviantere, hvor Majoren lod ham kalde for sig, og spurgte ham, hvorledes han var sluppen igennem den Elare af Krydsere, som laae udenfor. Da Skipperen dertil svarede, at han var forsynet med Licence, lod Majoren sig denne forevise, kappede Skibet og sendte Licencen med Courrer til Kjøbenhavn for at faae Forholdsordre. Lykkeligviis befandt Forfatteren sig netop dengang i Kjøbenhavn for at ordne sine Kornanliggender, og saasnart han fik Nys om hvad der var passeret, bevirkede han Skibets Frigivelse ved umiddelbart at henvende sig til Kongen selv ¹⁾. Efter den Dag blev der truffet saadanne Foranstaltninger gjennem den danske Regjerings, at Skibe, som vare forsynede med Licencer, ei stoppedes af offentlige Autoriteter, og saavidt erindres lagdes Visitationen af saadanne Fartøier under Cheferne for Koflotillen.

¹⁾ En Audience hos Kongen af Danmark var, især for Nordmænd, paa den Tid en let Sag, naar man først havde gennembrudt den Linie af Adjunter og Hofmænd, som beleirede Fergemallet, og udholdt den Lvarantine, som bestjernede Kænds Fortræde hos Kongen med Portescuiller under Armen paalagde. Umiddelbart efter disse indlødes sædvanliggen Nordmænd, der stode paa Nelsen. Forfatteren har aldrig søst sig forlegen ved sin Audience hos Frederik den VII: thi endstjønt hans første Tillale var kort, stundom endog streng, og hans Manerer mindre forbindtlige, viste sig under Samtalen saa megen Ligefremhed, godmodig Deeltagelse, umistjendelig Velvillie og aabent Dre for den foredragne Sag, at Forfatteren stedse tilfredskillet og som oftest bevøget forlod hans Gemal. Især maatte man beundre hans lykkelige Sukommelse og hans nøie Beskjendtskab med Kigernes indre Forhold og med detaillerede Omstændigheder endog i det fjerne Norge. Forfatteren var desuden Kongen bekendt, og havde før modtaget Brevise paa hans kongelige Yndest. Saaledes betænkte han sig ikke paa ogsaa i denne sin Nød at fremstille sig for Kongen, forklare ham de indtrufne Omstændigheder og ansøge om Skibets Frigivelse. Da Kongen havde hørt Sagen foredrage, udbød han: „Spad er det for en dum Djævel af Skipper, De har haat?“ Forfatteren undskyldte Skipperen saa godt han kunde, og heraabte sig paa, at Hans Majestæts egne Agenter i Norge benyttede sig af deslige Sikkerhedsdocumenter. „Deres Skib er frit“, var Kongens Svar, og efterat han omhyggeligen og med Deeltagelse havde spurgt om Tilstanden i Norge, ønskede han Forfatteren en lykkelig Reise og Held til hans Provindingsforetagender. Aaret efter var Forfatteren atter i Kjøbenhavn og havde en anden Banstlighed, som paa samme Vej jævnedes. Han havde indkjøbt i Sjælland et Partil Korn og dertil fragtet 2de Skibe i Kjøbenhavn, til hvilken Ende han havde forsynet sig med 2de Licencer. Naar disse Documenter stulde som guldige respecteres af engelske Krydsere, maatte Expeditionsens Datum paa Lødboden ligge indenfor Documentets Udlobsdatum. Dette var ikke Tilfældet med disse Licencer, og for at de kostbare Ladninger med Sikkerhed kunde bringes over Havet maatte Lødbepositionen antidateres. For at opnaa dette indfandt Forfatteren sig i Lødkammeret, for igjennem en af de formaacude Herrer at faae udrettet hvad han ønskede. Han stødte paa en Deputeret, Kammerherre Oldenburg; men neyde hørte han Ordet „Licence“, før han slog det fra sig med begge Hænder og udbød: „slige Documenter kjende vi ikke, og dermed kan Lødkammeret ei befatte sig.“ Forfatteren tog saaledes Nød til sig, fremstillede sig for Kongen selv, og forelagde ham Sagen og den Banstlighed, høort han var stød. Bønnen blev tilfæaaet, saajuart den var gjort. „Reis De kun hjem, svarede han, jeg skal sørge for Dem.“ Den følgende Morgen meldte Generalaudienten Berg, som dengang var i Kongens Stab, Forfatteren i en Bille, at Sagen var ordnet efter Bønne. Ved en af disse Audiences 1812 i December overgav Kongen Forfatteren et Brev med 3 Segl for, til Legu paa dets Vigtighed, til Prinds Frederik af Besen, som dengang var Statthalder i Norge. „Vogt Dem, sagde han, at Svensken ikke faaer fat paa Brevet, ellers er De uheldig, og hils min Svoger.“ Brevet kom lykkeligen til sin Bestemmelse.

Saa mørke Udfigterne derfor end havde været til Landets Provivering i September Maaned, da Landmandens Gaab var stuet formedelst en mislig Øst, Norges Hjer bare omgivne af stendtlige Krybtere, som opfangede de mindste Fartøier, og der ingen Udfigt var til at kunne lifte Kornet over Nordsoen fra Danmark, eller i Umiddelighed til at kunne reise Nidler til at betale det, saa meget lysere bleve disse Nidter inden Aarets Ende. Sele Norges Koffardislaade fra de største til de mindste Sæl vare i Bevægelse deels for at føre Landets Producter over til et fordeelagtigt Racted, deels for at heate Fodemidler fra Danmark. Saavel fra England som fra Danmark bragtes Provisioner af alle Slags Nødvendigheds- og Overdaandighedsvarer, al Rangel forsvandt; thi Nidlerne til at betale tilveiebragtes i Overflod ved den nye Birkfornhed. Der var en Travelhed over det hele Land, hvis Lige saa Tidspunkter i Norges Handelshistorie kan fremvise. Alle vilde deeltage i den nye handlede Birkfornhed, og især var der en idelig Omsætning af Stibe. Fartøier byggedes, kjøbtes i Kjøbenhavn og andensteds, og gif fra Gaand til Gaand i Landet ind. De, der ikke turde stole paa Licencefartens Sikkerhed, stille sig ved sine Stibe som en Priis, som da syntes høi, men blev lav formedelst Pengesforandringen. Paa en Tid opstode ogsaa flere Handelsmænd, der befandt sig paa Borgerlivets laveste Trin, og berigedes ved de simpleste Omsætninger. Det var nok at købe, lade den høie Bære henligge en Tid, og da sælge for at begynde en ny Omsætningskreds; hi formedelst Pengenes Fald betaltes det Kjøbte sedse med slettere Penge, og Overflodet kunde bruges til en ny Gewinnst. Dette Forhold vedvarede ligetil Januar 1813, da Pengesforordningen satte en Grændse for Pengesforværringen, og Speculanten slut Barmarkedet for at træde ind paa Pengemarkedet. Nogle af disse Nylinge løpandt ligesaa hurtigen som de opstode, men andre lagde Grunden til Handelsløsheden, som nu ere i større eller mindre Anseelse. Vi ville senere hen have at tale om, at alle disse Handelsmænd benyttede denne fordeelagtige Tidspunkt til at begrunde en ind Beskand, endstjønt det var Tilfældet med adskillige, men flere ere de, som i en mindre forsigtig Færd lagde Roden til deres borgerlige Undergang.

Tolbte Capitel.

Christian August forlader Norge.

Ned Slutningen af Aaret 1809 hævedes omsider alle de Betænklichkeiten, som hidtil havde hindret Prinds Christian August i at modtage Hædersvalget som Sveriges Kronprinds. Freden med Danmark var, som vi ovenfor have seet, definitivt afluttet, og Frankriges Keiser havde erklæret sig tilfreds med Valget. Napoleon var alt for befastiget med andre store Planer til at stjæle de nordiske Anliggender nogen ubørlig Opmærksomhed. Han havde endt Krigen med Østerrige ved en fordelagtig Fred; hans Hære i Spanien havde været seiertrige, og Joseph var vendt tilbage til Madrid; selv beredte han sig til en ægtefælig Forbindelse med en østerrigsk Prindsesse, efterat have flit sig ved sin forrige Gemalinde. Da Prinds Christian August saledes havde overbeviist sig om, at hans Udnævnelse til Sveriges Kronprinds ikke vilde indvike hans nye Fædreland i krigerste Forhold med Europa, og han derhos havde sikret sig sin forrige Konges Samtykke til Valget, gjorde han ingen Indvendinger mere, men erklærede sig villig til at begive sig til sit høie Kald. Prindsen havde i denne hele Sag handlet med den største Bærksomhed og med en Delicatesse, som banede ham Veie til de meest anseete svenske Mænds Hoiagtelse. Af alle de Forhandlinger, som ere givne Historien til Priis, synes det virkeligen som Valget

Men endogsaa denne Kornart, som beslyttedes af Kornlicencier, var nær bleven forstyrret formeddelt danske Embedsmænds Ubekeendtskab med disse Papiere, og en utildig Embedsiver for at forstyrre det med England ved strenge Love forbudne Samqvem. Saaledes havde Forfatteren fragtet en Brig paa 2000 Tonder Korns Rum, som, ballastet med et lille Parti Jern, var bestemt til at indtage Korn i Kallundborg. Modvind optog Skibet paa Siden af Samsøe, og Skipperen ankrede ved Kyholmene, hvor der laae Militaire under en Majors Commando. Skipperen gik i Land for at proviantere, hvor Majoren lod ham kalde for sig, og spurgte ham, hvorledes han var sluppen igjennem den Stare af Krydsere, som laae udenfor. Da Skipperen dertil svarede, at han var forsynet med Licence, lod Majoren sig denne forevise, kappede Skibet og sendte Licencen med Courreer til Kjøbenhavn for at faae Forholdsordre. Lykkelignvis befandt Forfatteren sig netop dengang i Kjøbenhavn for at ordne sine Kornanliggender, og saasnart han fik Nys om hvad der var passeret, bevirkede han Skibets Frigivelse ved umiddelbart at henvende sig til Kongen selv ²⁾. Efter den Dag blev der truffet saadanne Foranstaltninger gjennem den danske Regjering, at Skibe, som vare forsynede med Licencier, ei kappedes af offentlige Autoriteter, og saavidt erindres lagdes Visitationen af saadanne Fartøier under Cheferne for Koflotillen.

²⁾ En Audience hos Kongen af Danmark var, især for Nordmænd, paa den Tid en let Sag, naar man først havde gjeembrudt den Linie af Adjutanter og Hefmænd, som beleirede Jørgemallet, og udholdt den Dvarantaine, som bestjernede Rands Foretræde hos Kongen med Portefeuller under Armen paalagde. Umiddelbart efter disse indlødes sedvanligen Nordmænd, der stode paa Reisen. Forfatteren har aldrig søtt sig forelegen ved sin Audience hos Frederik den VIte: thi endstjønt hans første Udtale var kort, skundom endog streng, og hans Manerer mindre forblindtlige, viste sig under Samtalen saa megen Lige fremmed, godmodig Deeltagelse, unidskjendelig Velvillie og aabent Dre for den foredragte Sag, at Forfatteren stedse tilfredsstillet og som oftest bevaget forlod hans Gemal. Især maatte man beundre hans lykkelige Pufommelse og hans nye Bekendtskab med Nigernes indre Forhold og med detaillerede Omstændigheder endog i det fjerne Norge. Forfatteren var desuden Kongen bekendt, og havde før modtaget Besøier paa hans kongelige Yndest. Saaledes betænkte han sig ikke paa ogsaa i denne sin Nød at fremstille sig for Kongen, forklare ham de indtrusne Omstændigheder og ansøge om Skibets Frigivelse. Da Kongen havde hørt Sagen foredrage, udbrød han: „Hvad er det for en dum Djævel af Skipper, De har høit?“ Forfatteren undtystede Skipperen saa godt han kunde, og beraabte sig paa, at Hans Majestæts egne Agenter i Norge benyttede sig af deslige Sikkerhedsdocumenter. „Deres Skib er frit“, var Kongens Svar, og efterat han omhyggeligen og med Deeltagelse havde spurgt om Tilstanden i Norge, sendte han Forfatteren en lykkelig Kæsse og Geld til hans Provianteringsforetagender. Næst efter var Forfatteren atter i Kjøbenhavn og havde en anden Banfællighed, som paa samme Vel jævnedes. Han havde indkjøbt i Sjælland et Parti Korn og dertil fragtet De Skibe i Kjøbenhavn, til hvilken Ende han havde forsynet sig med De Licencier. Naar disse Documenter skulde som guldige respecteres af engelske Krydsere, maatte Expeditionens Datum paa Lødboden ligge indenfor Documentets Udlobsdatum. Dette var ikke Tilfældet med disse Licencier, og for at de kostbare Ladninger med Sikkerhed kunde bringes over Havet maatte Lødbøden antideres. For at opnaa dette indsendt Forfatteren sig i Lødkammeret, for igjennem en af de formaandende Herrer at faae udrettet hvad han sølte. Han stode paa en Deputeret, Kammerherre Oldenburg; men neppe hørte han Ordet „Licence“, før han slog det fra sig med begge Hænder og udbrød: „slike Documenter kjende vi ikke, og dermed kan Lødkammeret ei befatte sig.“ Forfatteren tog saaledes Mod til sig, fremstillede sig for Kongen selv, og forelagde ham Sagen og den Banfællighed, hvori han var stedt. Bønnen blev tilstaaet, saasnart den var gjort. „Neis De kun hjem, svarede han, jeg skal sørge for Dem.“ Den følgende Morgen meldte Generalauditeur Bergb, som dengang var i Kongens Stab, Forfatteren i en Billeet, at Sagen var ordnet efter Driste. Ved en af disse Audiences 1812 i December overgav Kongen Forfatteren et Brev med 3 Segl for, til Legu paa dets Vigtighed, til Prinds Frederik af Hessen, som dengang var Statholder i Norge. „Vøgt Dem, sagde han, at Sænsken ikke faaer fat paa Brevet, ellers er De ulykkelig, og hilz min Svoger.“ Brevet kom lykkelig til sin Bestemmelse.

dog formiddedes aaeligen formedeff Bengesforvarringen, og hans Gøddædighed tillod ham alle Dybsvælfser. Hans Levemaade var høit simpelt og tarvelig, hverken svarende til hans Stilling som Prinds eller Rigets første Embedsmand, og han forte intet andet, der paa nogen Maade kunde sammenlignes med nogle af Christiania Byes sammende og glæstfrie Familiers. Om noget Gildet hos Prindsen hørte man aldrig Tale, endstønt der ofte i Byens glæstfrie Familier gaves Fester til hans Ære¹⁾. Hans Pensioner til flere Officerer og affledigede Officerer samt hans runde Gaver til Riddende udtømte hans Kasse til den Grad, at han ofte med Længsel saa Terminen til den forfaldne Gage i Næbe, og maatte mod Slutningen af Terminen bruge stor Omsømi med sine Udtællinger og indstrænge sine Gaver²⁾. Imidlertid funderede han en Stiftelse i Norge for sin Ærfe, som bærer Mindet om hans Gødgjorendhed til Efterlægten. Saaledes stiftede han en Gaard, som tilhørte ham i Frederikshald, til Keaffskolen, og bestemte at dersom denne blev hævet, skulde den tilfalde det kongelæstfrie Regiments og Frederikshalds Byes Fattige til lige Deeling³⁾. Da han seied Norge for at indtræde i sin høie Stilling i Sverige, kunde han ikke af egne Midler bestride de Udgifter, som hans Rang medførte. Han havde ikke engang en passende Cavipage, hvortil han kunde møde den Skare af Stormænd, som vare sendte ham imøde paa Grændsen, men en Bogen maatte i en Hast staaes tilveie i Sverige, som han kunde fortsætte Reisen. Fra Sverige tilskilledes ham 1000 Rdr. Banco, for at han ei skulde mangle den fornødne Æresstilling, og for at kunne bestride den saadanne Leiligheder brugelige Udbeling til de Fattige⁴⁾.

Prindsen af Augustenborg forlod Christiania den 4de Januar 1810, og der var store Deere. en stor Gøitidelighed i Anledning af hans Ærfe. Efter en høitidelig Afledsfeft i Kirken, gaves i Kathedralkolen, den nuværende Departementsgaard, et høit Middagsfestskab, hvortil en overordentlig stor Mængde deeltog. Der ytrede sig en Enthusiasme for den Dørtreisende, og i de Surraraab, som høites under Chakren, stæmte den udenfor forsamlede Mængde. Om Aftenen var Bal og Byen lysere⁵⁾. Prindsen var rørt over disse talende Beviser paa Erkjendtlighed for hvad han for Norge havde udrettet. Afleden ledsagedes med de varmeste Ønsker for hans Fremtids Vel og en almindelig Sorg, var udbredt over det hele Land ved denne Stilsmitse. Den 4de Januar 1810 ledsagedes Prindsen af en stor Mængde af Byens og Omegnens Indbyggere og Embedsmand til Sveriges Grændse, hvor han embedelig Stilsmitse fra Norge stede under Jølesens vemodigste Øttringer. Aldrig seied Feste, hvortil oprigtig Øsiagtelse og Kjærlighed mere forenede sig med den Østling, der stænktes Konger og Kyrker, end ved disse. Enhver, som har glemmelet dette Tidspunkt og deeltaget i disse Begivenheder, gribe i sin egen Barm! Til Norge fulgte ingen Nordmand Prindsen uden hans Adjutant Major Holst, for hvem

Prinds Emil, der levede i Leivzig, sit Efterlebenskab, om han døde i dette Feldtog; men da han kom lykkelig tilbage, hævedes Testamentet af sig selv. Ved hans Død lagdes en Pensionsbyrde af 798 Rth. Schl. holst. Ct. og 300 Rdr. Danst Ct. paa hans Boesmasse, [hvoraf endnu i Norge levende Personer nyde godt. Det var især sine afdøde Vaabenfællers uforsørjede Børn, han tog sig af.] Resten tilfaldt hans Broder Hertugen, Prindsesse Lovise og Prinds Emil; men de to første renoncerede paa deres Arv til Fordeel for Prinds Emil.

¹⁾ Han besøgte under sine oftere afbrudte Ophold i Christiania nogle Vælfser i Palæet, og lod sin Mad bente fra Lomb's Spisekvarter, og heri stede endog ved fornemme Fremmedes (f. E. Platens) Besøg ingen Forandring. Sin egentlige Sænselbning havde han paa Frederikshald. Jfr. C. Birch, Skilling-Magaz. 1847, S. 34.]

²⁾ Ved slike Udtællinger paadrog han sig formodentligen den foromtalte Gjæld til den Augustenborgske Bestyrelse.

³⁾ I Bilag 56 findes nogle biographiske Notitser om Prindsens Ophold og Embedsstilling i Norge, der synes at være af en paaalldelig Haand.

⁴⁾ See Bilag 51 g. Brev fra Wetterstedt til Ablersparre.

⁵⁾ Festen beskrives i Bladet Liden 1810. No. 38. See Bilag 57. Samme Dag neblagde Prindsen sit Embede som Norges Stattholder.

tilfredsstillende den bedre Deel af Nationen blandt Høie og Bøve, og om der var nogen Misforstaaelse, maatte den skule sig og sve sine Kæster i Stilhed.

Kong Carl den XIII^{de} yttrede det Ønske for Prinds Christian August, at han vilde ombytte Navnet Christian, der i Grindring om Christian den Andens grusomme Færd i Sverige var saa forhadet, med Navnet Carl. Han overdrog Adlersparre, der ogsaa havde Prindsens Fortrolighed, dette Forslag, og tilfod, at endstjønt denne Omstændighed kunde synes mere ligegyldig og smaalig, vilde Prindsens Høielighed i denne Henseende bane ham en lettere Afgang til hans Faderhøielighed¹⁾. Prindsen gik Ønsket beredvilligen i Møde, og sit første Brev derefter underkrev han Carl August. Dog forbeholdt han sig at bruge sit gamle Navn saalænge han var i Norge, i en Anelse om at dette Navnestifte ikke vilde tænktes hans fjære Nordmænd.

Kort før Prindsens Afreise fra Norge saldt den svenske Konge i en Sygdom, der endog truede at blive farlig for hans Liv. Prindsens Udtryk i sine Breve om denne Gjenstand bære Spor af den høieste Deeltagelse²⁾, og forsaavidt hans Ønske til hans Dødsønske, maatte vist nok Carl den XIII^{des} Hengang paa den Tid have forstyrret hans adopterede Søns Fremtids Skjebne. Førend Prindsen betraaede svensk Grund, var imidlertid Faren forbi. Dog tog Prindsen heraf Anledning til gennem Adlersparre at foreslaae Fortsættelsen af al Pragt og af feklige Foranstaltninger ved hans Indtrædelse i Sverige³⁾. Han meente nemlig, at en Nation, der endnu blødt af de Saar, som Krig, Næringsløshed og en forvirret indvortes Tilstand havde forvoldt, behøvede at vise Sparksomhed i sine Foranstaltninger, og burde bruge Naadehold i sine Glædesyttringer. Hans simple Væsen passede bedst til en Modtagelse uden Bram, og i det han sigtede til et ædelt Maal, tilfredsstillende han sit eget Ønske. Derhos bad han Adlersparre ikke gjøre andet Brug af hans gjorte Forslag i denne Henseende, end som Adlersparre selv fandt passende til Sagens Natur og førende til Kongens Ønske. Forslaget blev forelagt høie Bedømmende, det blev modtaget med Erkjendtlighed og forøgede Agtelsen for Prindsens Charakter; men Ceremonien ved hans Modtagelse var ordnet, og Foranstaltningerne i denne Henseende gik deres aftalte Gang. Ved en udvortes Glædesfulde Valget gives en Høitidelighed, som hørvede dets Betydning i Folkets Dine. Men just paa denne udvortes Pragt satte Prindsen liden Værd. Dersom et længere Liv var bleven Prinds Christian August beflaaret, vilde hans Simpelhed uden Tvivl havde bygget Tronens Værdighed paa en solidere Grundvold.

Da Prindsen forlod Norge, var hans Formue ikke betydelig⁴⁾, hans tarvelige

¹⁾ See Bilag 48 e og p. [3 Brev til Adlersparre (Novbr. 1809) fraraadede Grev Wedel denne Navneforandring, fordi Prindsen ei havde Lykt til den, ligesaa lidt som til en Adoption. Wedel meente ogsaa, at en Nations „æuftenmige frivillige Valg er et saa ædelt Stempel, at alle Kongers Adoption ei fortjener at faaee ved Siden deraf.“ Med Hensyn til Navneforandringen spørger Wedel, „om det med Hensyn til de Begivenheder, som vi maa haabe Fremtiden vil medføre, er raadeligt at bortkaste aldeles Navnet Christian, under hvilket vor Prinds er bleven kjendt og elsket i Norge.“ Han raader til at bibeholde begge Navne, og kun bruge August i Sverige. Adlersparre 1809 och 1810 I. 209—211.]

²⁾ See Bilag 47 g.

³⁾ [Alt hvad der angik Prindsens Modtagelse, Forholdning, Navneforandring m. v. blev mundtlig aftalt mellem ham og Adlersparre ved et personligt Møde paa Kongesvinger 19de Decbr., hvorom udførlig Beretning findes i G. A. Adlersparres 1809 och 1810 I. 224—228.]

⁴⁾ Prindsen besad i Følge Efterretninger, som Forfatteren har fra Augustenborg, en Formue af 40,872 Specier 44 R., som bestod i 4 Røst. bærende Statspapirer, og hans Andeel i de saa kaldte „Pensionsfondgelder“ blev hans Bo efter hans Død gødtgjort med 4731 Rdlr. 37 Schl. holst. Ct. Deraf nød han Renter; men paa denne Formue havde han gjort en Gjæld paa Augustenborg af 11,400 Rdlr. Schl. holst. Ct. Af Augustenborg havde han en aarlig Apanage af 2000 Rdlr. Schl. holst. Ct. Under sit Ophold i Østerrige gjorde han et Testament, hvori han testamenterede sin Broder

Dette er mit Haab, mit Ønske i det Dieblig jeg forlader Eder, mine Landsmænd! Lad det blive opfyldt, og det skal blive mig det sikreste Beviis paa Eders hønlige Gimbredning, en sand Beroligelse for mit Hjerte, som til dets sidste Slag vil sige lige varmt for Eders Vel.

Christiania d. 30te Decbr. 1809.

Christian August,
Prinds til Slesvig-Holsteen."

Paa den norske Side af Svinesund, strax ved Overfarten, blev for Prindsen indet et Affedsmaalid, i hvilket Prinds Frederik af Hessen, der var Prindsen frigtigen hengiven, og tillige adskillige svenske Herrer deeltog. De Svenske solte sig berøge som de Norske ved de uhyklede Beviser paa Hengivenhed, Prindsen modtog; thi Sorg og Savn brød igennem Guldets Høitid. De svenske Herrer sølde Selskabet for det opløstes, for at modtage Prindsen paa svensk Grund, og man gaves Affedens Smerte frit Løb ^h.

Paa Svinesunds Grændse modtoges Prindsen af Revolutionens Helt, Statsraad og Baron G. Adlersparre med en Tale, hvort han yttrede Tillid til Prindsens Gøne til at luge Sveriges Saar, og Høiagtelse for hans Personlighed. Prindsen svarede paa Svensk, efter hvilket Sprog han havde lagt sig siden Udnevnelsen. „Med usædvanligt høitidelige Følelser, sagde han, betræder jeg mit nye Fædrelands Grændser. En ny Børtekreds, store og nye Pligter vise sig for mit Blik; men jeg tager ikke i Betænkning at betræde denne farlige Bane. Et ædelt og lidende Folks Tillid kalder mig. Sverige! jeg er alene svensk; jeg skal altid blive det! Jeg søler hvad Gren hører; jeg søler inbertligen Følelses Trang. Mine Kræfter, mit Blod helliges fra dette Dieblig min Konge og mine Medborgere. Af den Gøne skal jeg lære at regjere, for de Andres Vel skal jeg anvende alle mine Gøner. Rebelgindede og erfarne Rønder skulle understøtte mine Hensigter. Dersom det bliver min Lod at regjere et ældgamelt og berømt Følk, saa skal man vel efter min Bortgang et nægte mit Rinde den Prins, at jeg har villet gjøre mit Følk lykkelig.“

Paa den svenske Grændse modtoges desuden Prindsen af flere blandt Sveriges vigtige Rønder, og af de første Embedsmænd i ethvert District. Fra Kongen vare Gøverne Brahe og Fabian Fersen sendte for at modtage Prindsen. Gøvens Almue hørmede Skarevils til for at faae den Hørst at see, om hvem Rygtet havde baaret saa meget godt ind i Landet. Overalt modtog han Beviser paa Deeltagelse og Glæde over hans Ankomst, men dog hjerteligere og almindeligere i de lavere Stænder end i de høiere. Der gaves blandt de Sidste Enkelte, som ikke vare fuldkommen tilfredse med hans Adfærd ^h.

Da Landshøvdingen, Grev Rosen, paa Grændsen af sit Lehn, det første han betraaede i Sverige, hilsede den svenske Kronprinds med en Tale, svarede han, at

^h) Historia om Regementsfdrændringen i Sverige Ar 1809 S. 185. [Ifølge Beretningen her holdtes det norske Affedsmaalid paa et Skib i Sundet. — Blandt de Nordmænd, som ledsagede Prindsen over til Sverige var ogsaa Grev Wedel, og ifølge mundtligt Udsegn af Adlersparre faae disse to Rønder da hinanden første Gang. Paa Lanum Fæstegaard, hvor Prindsen overnattede, fik de Sengkammer sammen. Jfr. Adlersparre 1809 og 1810 I. 250—51; Schinkel-Bergman V. 149. Om Prindsens Rejse gennem Sverige findes flere hos Adlersparre, anf. St. II. 19—51, 91—93, Ipsen 186—196.]

^h) Saaledes skulle nogle af de svenske Officierer strax under Prindsens Rejse have stød sig over og fundet Smaaligt, at han, som steds viste sig streng i Krigstjenesten, reitede paa nogle skuldrende Skildvagter, med hvis Holdning han et var tilfreds. Han var ogsaa bekendt i Norge for at være streng i Tjenesteforretning, og det hendte ikke sjeldent, naar i Frederikshald, at Officierer fik Arrest for Forseelser i Tjenesten. [Saaledes kom en Morgen en ung Officier noget efter faldet Tid Kl. 6 til Uteritten. Han undskyldte sig med at have blødt Næseblod, men fik til Svar: „Næste Gang, Hr. Lieutenanten bløder Næseblod Kl. 6 om Morgenen, kommer De 24 Timer i Hovedvæggen.“ — Jfr. og Skil.-Mag. 1847 S. 15 f. 29 f.]

han aldrig skulde glemme, at dette Lehn var det første, han i Sverige betraadte, og at han der var bleven modtagen med umiskjendelige Beviser paa Hengivenhed. Han forsikrede derhos Grevnen om sin Erkjendtlighed, og overdrog ham at besidde Behædets Indbyggere sine velvillige Høiester. Overalt var der ingen Ende paa Taler og Velkomsthilsener, hvormed Embedsmændene langs Prindsens Reiselinie modtog ham, deels i høie deels i simple Talemaader og Ord. Ved denne Leilighed kom hans Evne til at udtrykke sig med Lethed og uden Forberedelse ham vel tilpas. Hans Ord vare simple, og fandt Indgang hos Folket, hvis Ven han blev i Sverige, som han var det i Norge. I Gothenborg blev han modtagen med Fæstlighed og Illumination.

Imidlertid udspreddes Rygter om en anden Stemning hos Rogle af Landets høie Adel, som endog kom de Mænd for Dre, der havde haat den vigtigste Rolle og Stemme i Revolutionen og Tronsfølgervalget. Der vare Breve i Omløb, som talede om, at Prindsen aldrig vilde komme til Stockholm, og den samme Ulykkes- spaadom løb igjennem flere Munde om i Sverige. Besterstedt yttrede endog i et Brev til Adlersparre¹⁾ megen Frygt for, at bedslige Rygter skulde komme for Prindsens Dre, og saaledes forbitte ham en Beslutning, som han kun efter lang Betænkning havde taget, i Folge hvilken han havde forladt en rolig Stilling, som det norske Folks Kjærlighed og Hoiagtelse havde gjort ham kjær, og indtraadt i en ny, der udsatte ham for mange Farer. Med disse Rygter sattes Prindsens Uvæselighed, ikke længe efter at han var kommen paa svensk Grund, i Forbindelse. Han klagede over Maveulempen og Mangel paa Appetit. Uvæseligheden tiltog endog i den Grad, at han nødsages til at tage en Rastdag paa Stromsholm, ikke mange Stationer fra sit Bestemmelsessted, i det han erklærede sig ude af Stand til at fortsætte Reisen. Dunkle Rygter, hvis Sandhed Historien aldeles ingen Anledning har til at oplyse, langt mindre dertil at sætte nogen Lid, bragte ogsaa denne Uvæselighed i Forbindelse med en senere sorgelig Begivenhed. I alle Tilfælde er det vist, at de vigtigste Mænd, som i Sverige stode ved Roret paa den Tid, gjorde sig al Umage for at overbevise Prindsen om, at hans Balg var en Udskyldelse af Nationens almindelige Driste, og søgte paa alle Maader at berede ham en Modtagelse efter hans Sind, og at tilfredsstille hans Drister.

Prindsen kom lykkeligen til Drottningholm, hvor en Deputation af Rigets Stænder 20de Januar overgav ham Balgacten, og modtog hans Underskrift under samme. Efter at Landmarskalken havde hilset Prindsen med en Tale, svarede han med følgende Ord: „Jeg overgiver til Hr. Grevnen og Landmarskalken denne Act, som nu for evig binder mig til det svenske Folk. Allerede slaaer mit Hjerte varmt for dets Vel. Jeg kan forsikre om min rebelige Villie, om mine rene Hensigter. — Gode Herrer og svenske Mænd! Giver mig Ret til at fordre det Samme af Eder! Fædrelandets Behov ere vigtige og paastrængende. Lader os række hverandre Haanden paa, at vi med forenede Kræfter ville arbejde for vort store Naal, Fosterlandets Vel!“²⁾

Først efterat denne Bekræftelsesact var foregaaet imellem Prindsen og Rigsdagens Deputerede, kunde han fremstille sig for sin kongelige Fader, for mundtligen at modtage Bekræftelsen paa en Adoption, som skriftligen var ham meddeelt. Indtoget i Stockholm stede den 22de Januar, og Rigmarskalken Grev Axel Fersen³⁾ ledsagede ham med stor Pomp til Hovedstaden, hvor han paa Rungsholmsstorret blev modtagen af Magistraten og Borgerskabets Høidste⁴⁾. Gjennem en Gæve af Livgarden begav

¹⁾ See Bilag 51 h.

²⁾ [Udsættelse hos G. Adlersparre, aaf. St. II. 93—96.]

³⁾ Den samme uhyggelige Fersen, der nogle Maaneder efter førte Prindsens Lig til sit Hvilested, og under saa mange Lemlæstelser myrkedes ved Prindsens Grav.

⁴⁾ Ved Høitideligheder af den Art, hvorved Forfatteren ogsaa engang har været tilstede i Stockholm, er dette Dyr og af Magistraten og Byens Høidste Røget af det Høitideligste, endstjont i en simpel Form. De skundom gammeldags Equipager, velsøgte, este

Prindsen sig, ledsaget af Grev Brahe og Adelsparre til Kongens Senglammer, hvor Kongen besøgte sig omgivet af de høieste Embedsmænd, og derfra førte Prindsen ind i sit store Kabinet, hvor Præsentationen skede. Kongen ledsagede derefter Prindsen til Dronningens Bærelser, hvor den samme Ceremoni fandt Sted. I Rigssalen holdt Kongen en Tale, hvori han bekendtgjorde, at han adopterede Kronprindsen til sin Søn, og derefter oplæste Hofkansleren den af Kongen underskrevne Adoptionsact, hvori Kronprindsen som Tronfølger har Navnet Carl August. Efterat Prindsen var heren opfordret til at aflægge Eiden, traadte han frem, og med Haanden paa den hvide Skrift fremsagde han den sædvanlige Gudsformular, som Udenrigsministeren oplæste ham. Kongen og Kronprindsen vekslede derefter hjærtlige Ord med hinanden, og da Prindsen nærmede sig Kongen for at kysse hans Haand, sluttede Kongen ham i sine Arme med en hjertelig Bevægelse, som meddeelte sig alle Tilstedeværende¹⁾. Derpaa aflagde Stænderne og alle i Rigssalen forsamlede Embedsmænd Hyltidseden, som blev dem foresagt af Udenrigsministeren, og Dagen endtes med de ved sådanne Leiligheder sædvanlige Festsigheder.

Vi forlade nu vor sidste Prinds ved et Hof, hvor han vist nok iblandt Sverige næst formaaende, betydningsfulde og reifindige Mænd erhvervede sig mange vigtigen kængivne Venner, der agtede ham høit, og onskede at jærne alle Vanskeligheder paa hans nye Bane; men ved hvilket ogsaa tildeels herskede Kabaler, politisk Hæmsyng og en urolig Partiaand, som ofte forbitrede ham hans lykkelige Lykke i Sverige. Og vi vende tilbage til Norge, hvis Stilling, beroliget ved Freden med Sverige, og opmuntret ved det nye Handelsliv, som opvattes imellem England og Norge, nu tildeels tabte den sørgelige Interesse, som en forvirret Tilstand og mangehaandede Lidelser frembringe. Vi have saaledes et par Aar at udvære paa vor Histories Blade, i hvilke Fredens Syssler dreves i Norge under den kortvarede Krig, og hvori vi have meer at fortælle om Fredens Gjæringer end om Krigens Rædsler.

Trettende Capitel.

Universitets-Sagen 1809.

Endnu var Aaret ikke udrundet, før Nationens Dufte om et Universitet igjen bragtes ind paa Bane. Under Krigen med Sverige, og under Norges blokerede Tilstand, medens

umage Heste, de simple Rudske- og Ljenerdragter, de æroverdige Herrer selv i deres bedste borgerlige Pynt gjorde et høitideligere Indtryk paa ham end al den øvrige moderne Pragt og det glimrende Baabensflue.

¹⁾ En af Sveriges næst udmærkede Mænd, som var tilstede ved denne høitidelige Act, har forfikkret Forfatteren, at han aldrig har bivaanet en offentlig Handling, som har grebet ham høitideligere end denne, og han omtalte Prindsens Anstand og Forhold ved denne Leilighed, som det næst udmærkede af den Art, hvortil han har været Vidne. I Norge havde Prindsen siden Leilighed til at udvillie det Slags Naturgaver. Der udmærkede han sig ved stor Simvelhed og Godmodighed i sit Væsen, endstjønt det ikke let skalde falde Nogen ind at glemme sig i hans Nærverelse. [Sin Tiltale til Kong Carl XIII sluttede han med disse gripende Ord: „Og naar engang Deres Majestæt, ledsaget af dette Lands Velsignelser, gaaer bort at lægge Deres Udødelighed til Deres Forfædres, og endnu en Sorgens Dag oversther Sveas Land — maa denne Dag være langt borte! — da skal min Bøn til Himlen blive om en stor Arv efter D. N., førre end den Krone, som æmnes mig: Carl XIII's Døder og hans Folks Hjærtlig bed.“ Hist. om Regementsförändr. 196.]

Nordsoen vrimlede af fiendtlige Krydsere, havde Norge i en højere Grad end nogen-
 finde tilforn følt Savnet af dette Oplysningsinstitut; men lammede Velstandstræster
 og physiske Mangler havde afledet Opmærksomheden fra enhver Ofskand for Forbe-
 dring i den Deel af Landets Stilling, som ikke umiddelbart tjente til at afhjælpe
 Nødslettets Rød. Men Ønsket boede stiltiende i hver fædrelandssindet Nordmands
 Barm, og endnu var den patriotiske Varme i friskt Minde, hvormed saa mange hen-
 sarne Landsmænd mod Slutningen af det henrundne Seculum havde bragt Eagen
 paa Bane. De strevne Ord og den kraftige Tale lebede dengang ikke til Raadet;
 men hine Hædermænds fædrelandsske Sind havde forplantet sig til deres Efterkom-
 mere, og der behøvedes kun en Gnist, udsprungen af deres Aand, som havde været
 Universitetets Talsmænd, for paa ny at reise den patriotiske Lue. Neppe var derfor
 den nye Virksomhed opvakt, Livets physiske Sorger mestendeels overvundne, og vorre
 Trælsdragere igjen indledte paa en gylde Bane, for dette Nationens Ønske hævdede
 sig med en Kraft, som ingen Tilbageviisning meer taalte. Denne Gang sattes saa
 store Midler i Bevægelse, Nationens Begjæring udtalte sig i saa kraftige Toner, saa
 store Subscriptionssummer lagdes ved Ønskets Side, at den danske Konge, hvis Sind
 var Norge i Kjærlighed hengivet, maatte finde det betænkeligt længere at udsætte
 Ophjælpsen af et saa billigt og front Ønske. De Begivenheder, som vare indtrafne,
 gjorde desuden Danmarks Konge tvivlsom om Nordmændenes Hengivenhed, og han
 benyttede gjerne en Anledning til at knytte det norske Folk til dets Konge ved en
 Velgjerning, som blot syntes at bestaae i en forsigtig og hensigtsvarende Anvendelse
 af de Midler, der tilbødes og frembares af Norge selv; thi af de subskriberede Sum-
 mer kunde ikke alene Grundstenen lægges til Universitetet, men en stor Deel af Byg-
 ningen opføres.

Der kunde vanskeligen gives et beqvemmere Tidspunkt til at grundlægge et Na-
 tionalinstitut af den Vigtighed, som et Universitet, end det nærværende. Et fædre-
 landsske Sind, virksomt i ædel Daad og urgennyttige Opoffelser af alle Slags, havde
 gjort sig gjældende under den korte svenske Krig, og neppe har den fædrelandsske
 Aand, siden Carl den XII^{tes} Indfald i Norge, gaaet igjennem Nationen i en renere
 Skikkelse, eller Folket viist sig meer deeltagende for Fædrelandets Anliggender end da.
 Denne Stemning var endnu den herskende, og kunde med Lethed benyttes i hvilken-
 somhelst ædel Retning til Fædrelandets Gavn. Derhos havde Folkets Tænkemaade
 og offentlige Uttring taget en friere Retning. Norge var i mange Henseender under
 Krigen bleven overladt til sin egen Skjæbne, og den forstandigere Deel af Nationen
 havde vænnet sig til med større Frimodighed end før at ytre sig om Statsanliggender,
 fordi Udtrykkene henvendtes til Medlemmerne af den norske Regjering, som vare fimske
 i deres Væsen og tilgængelige for frie Uttringer. Der havde desuden dannet sig et
 Samfund i Landet, som tiltog sig Ret til at give sin Stemme i vigtige Anliggender,
 som havde forenet sig til Planer, der ansaaes velgjørende for Fædrelandet, og som i
 sin Nærmelse til Statsstyrelsen havde i en vis Grad tilfidesat et uindskrænket Mon-
 arkies Former. De nærværende Supplicanter tilføjede saaledes frimodige Uttringer
 til store Materialier til Væretets Udforelse; og det blev ligesom en Nødvendighed for
 begge Rigers Konge at tage Hensyn til begge Dele. Endeligen aabnede sig nu for
 Landets vigtigste Handelsmænd et fordeelagtigt Tidspunkt, der lovede saa store Ind-
 tægter, at et Offer paa Fædrelandets Alter vilde falde lettere end tilforn. Disse
 sammenslødende Omstændigheder fremmede det store Været, og ligesom Tidspunktet var
 beqvemt til derpaa at lægge Haand, saa stode Væretets Fuldbjyrdelse just da det for
 Fædrelandet havde den højeste Værd. Den Vægt, som lægges paa disse Omstændig-
 heder, har dog ingenlunde til Hensigt at formindste den Værd, som maa gives Fre-
 derik den VI^{tes} kongelige Beredvillighed til at gaae Folkets Ønsker i Møde, der
 satte Kronen paa Uttringen af hans faderlige Sindelag for Norge, og knyttede et

Saak senere, som snart skulde opløses — ikke i Folge et almindeligt Nationalopstaaelse, men en skændelig Politisk Ragslyst¹⁾).

Sagen fattedes med Aarets Slutning paa en alvorligere Raade i Bevægelse gjennem det topographiske Selskab. Under et Motto af Tyge Rothe beskændtjordes i Bladet *Liden*²⁾, at en Præmie af 1000 Daler var af en Patriot udsat for den bedste Afhandling om dette Emne³⁾. Dette hendeende Selskab, som hvilede paa en yndelig Virksomheds herlige Laurbær i en forfunden Tid, beholdt imidlertid ikke Sagen længe i sin Haand. Da Selskabet for Norges Vel stiftedes i Begyndelsen af dette Aar, lagdes dette Nationalanliggende i dets Hænder, hvor det drevs med ka megen Iver og Hæd, at Selskabet derved alene har gjort sig fortjent til Nationalt Ertjendtlighed.

Med Siden af hiin Dpfordring læstes i samme Blad: „Norges retfærdige og vilige Duffer“ af en S.⁴⁾, hvori yttredes Haab om at see flere Mangler i Norge afskylne, og deriblandt en Nationalbank og et Universitet. Tidens Tryk havde lært Nationen Statsorganisationens Mangler at kende, og senere Begivenheder havde ikke kastet den Frimodighed, hvormed Nordmanden havde været vant til at udtrykke sine Tanker. — Der begyndte saaledes en ny Frihedens og Frimodighedens Æra i Norge, hvis Dyringer dog alene gik ud paa at forbedre, men ei i sin Grundvold at forandre den nærværende Statsforfatning og indvortes Statsforhold.

Tjortende Capitel.

Selskabet for Norges Vel stiftes 1810.

Svor af den patriotiske Stemning, som aabenbarligen gik igjennem Nationen under Landets nedtrykte Stilling, medens Krigen førtes med Sverige, viste sig længe efter at Rød og Fare mestendeels vare overvundne. Disse Jolelser vare snarere oplivede end slæppede ved den sidste Prinds Christian Augusts Bortgang. I denne Henseende begyndte det nye oprundne Aar i samme Stil, hvori det hengangne var endt. Vi have seet at den nye Handelsvirksomhed neppe var begyndt at forbedre Handelsmændenes Stilling, førend Tanken om et Universitets Oprettelse vaagnede i Nationen, og læe Idet om en større Selvstændighed med Hensyn til Statens indvortes Orga-

1) Rød Slutningen af 1809 havde ogsaa Forfatteren heraf bragt denne med flere Norges Ankeposter paa Bane i sit Flyvestift „Fædrelandske Ideer.“ Denne lille Piece, som var en Forskærmelse af hans litteraire Arbejder, har viseligen i sig selv ingen stor Bær, men den omhandlede flere nationale Anliggender med en Frimodighed, som vidnede om Nationens Stemning paa den Tid. Fra den Side af gjorde Bogen nogen Dvsigt og blev hurtigen affat.

2) Rothes Motto lød saaledes: „Nu er Liv evbakt i norske Sjæle, nu behandles Sagen med ædel Iver. Nu faae I frem, prisværdige Mand! og indbyde hver Fædrelandets Søn til at tale i Sagen og raadslaae med Eder. Er det ikke som et herligt Morgenbrud? Er det ikke som Forberedelse til et fælligt Dytog? Som noget Saadant er det for mig, og jeg ser fra nu af, at hvordan end Tidernes Bestaenighed vorder, saa faaes snarere eller senere et Universitet. Ved denne Tanke frydes jeg.“ Bladet *Liden* No. 34 den 9de December 1809.

3) [Mere herom nedenfor i nitteende Capitel.]

4) D. e. Sogneprest til Berg ved Frederikshald, Provst Gount, som for dette Stykke i Bladet *Liden* 1809 No. 34 nær var paaført en Erpsteffrihedssag. Jfr. Røes Lidskrift for Røst Personalhistorie I. 162—176. Røst Forfatter-Registru 309—10.]

Nordsees vrimsede af fiendtlige Krydsere, havde Norge i en højere Grad end nogen-
 finde tilforn følt Savnet af dette Oplysningsinstitut; men lammede Velskandskræfter
 og physiske Mangler havde afledet Opmærksomheden fra enhver Gjenstand for Forbe-
 bring i den Deel af Landets Stilling, som ikke umiddelbart tjente til at afhjælpe
 Diebliftets Rod. Men Dunstet boede stiltiende i hver fædrelandssindst Nordmands
 Barm, og endnu var den patriotiske Varme i friskt Minde, hvormed saa mange hen-
 farne Landsmænd mod Slutningen af det henrundne Seculum havde bragt Eagen
 paa Bane. De strevne Ord og den kraftige Tale levede dengang ikke til Raadet;
 men hine Hædermænds fædrelandste Sind havde forplantet sig til deres Efterkom-
 mere, og der behøvedes kun en Gnist, udsprungen af deres Land, som havde været
 Universitetets Talsmænd, for paa ny at reise den patriotiske Lue. Neppe var derfor
 den nye Virksomhed opvakt, Livets physiske Sorger mestendels overvundne, og vore
 Trælaskdragere igjen indledte paa en gylden Bane, før dette Nationens Dunst havde
 sig med en Kraft, som ingen Tilbageviisning meer taalte. Denne Gang fattedes saa
 store Midler i Bevægelse, Nationens Begjæring udtalte sig i saa kraftige Toner, saa
 store Subscriptionssummer lagdes ved Dunstets Side, at den danske Konge, hvis Sind
 var Norge i Kjærlighed hengivet, maatte finde det betæneligt længere at udsætte
 Ophjælpsen af et saa billigt og fromt Dunst. De Begivenheder, som vare indtrafne,
 gjorde desuden Danmarks Konge tvivlsom om Nordmændenes Hengivenhed, og han
 benyttede gjerne en Anledning til at knytte det norske Folk til dets Konge ved en
 Velgjerning, som blot syntes at bestaae i en forsigtig og hensigtsvarende Anvendelse
 af de Midler, der tilhødes og frembares af Norge selv; thi af de subscriberede Sum-
 mer kunde ikke alene Grundstenen lægges til Universitetet, men en stor Deel af Byg-
 ningen opføres.

Der kunde vanskeligen gives et beqvemmere Tidspunkt til at grundlægge et Na-
 tionalinstitut af den Vigtighed, som et Universitet, end det nærværende. Et fædre-
 landst Sind, virksomt i ædel Daad og uegennyttige Opoffelser af alle Slags, havde
 gjort sig gjældende under den korte svenske Krig, og neppe har den fædrelandste
 And, siden Carl den XII^{tes} Indfald i Norge, gaaet igjennem Nationen i en renere
 Skikkelse, eller Folket vist sig meer deeltagende for Fædrelandets Anliggender end da.
 Denne Stemning var endnu den herskende, og kunde med Letthed benyttes i hvilken-
 somhelst ædel Retning til Fædrelandets Gavn. Derhos havde Folkets Lænkemaade
 og offentlige Uttring taget en friere Retning. Norge var i mange Henseender under
 Krigen bleven overladt til sin egen Skjebne, og den forskandigere Deel af Nationen
 havde vundet sig til med større Frimodighed end før at yttre sig om Statsanliggender,
 fordi Udtrykkene henvendtes til Medlemmerne af den norske Regjering, som vare simle
 i deres Bæsen og tilgængelige for frie Uttringer. Der havde desuden dannet sig et
 Samfund i Landet, som tiltog sig Ret til at give sin Stemme i vigtige Anliggender,
 som havde forenet sig til Planer, der ansaaes velgjørende for Fædrelandet, og som i
 sin Nærmelse til Statsstyrelsen havde i en vis Grad tilfidesat et uindstrænket Mon-
 arkies Former. De nærværende Supplicanter tilfødte saaledes frimodige Uttringer
 til store Materialier til Værkets Udførelse; og det blev ligesom en Nødvendighed for
 begge Rigers Konge at tage Hensyn til begge Dele. Endeligen aabnede sig nu for
 Landets vigtigste Handelsmand et fordeelsagtigt Tidspunkt, der lovede saa store Ind-
 tægter, at et Offer paa Fædrelandets Alter vilde falde lettere end tilforn. Disse
 sammenstødende Omstændigheder fremmede det store Værk, og ligesom Tidspunktet var
 beqvemt til derpaa at lægge Haand, saa stode Værkets Fuldbjyrdelse just da det for
 Fædrelandet havde den højeste Værd. Den Vægt, som lægges paa disse Omstændig-
 heder, har dog ingenlunde til Hensigt at formindste den Værd, som maa gives Fre-
 derik den VI^{tes} kongelige Beredvillighed til at gaae Folkets Dunster i Røde, der
 satte Kronen paa Uttringen af hans faderlige Sindelag for Norge, og knyttede et

Saak saære, som snart skulde opløses — ikke i Folge et almindeligt Rationalisme, men en skendtlig Politiks Ragsprog ¹⁾).

Sagen fattes med Karetts Slutning paa en alvorligere Raade i Bevægelse gjennem det topographiske Selskab. Under et Motto af Lyge Rothe bekendtgjordes i Bladet *Liden* ²⁾, at en Præmie af 1000 Daler var af en Patriot udsat for den bedste Afhandling om dette Emne ³⁾. Dette hendsende Selskab, som hvilede paa en jævnlig Birkfømheds herlige Laurbar i en forfunden Tid, beholdt imidlertid ikke Sagen længe i sin Haand. Da Selskabet for Norges Vel stiftedes i Begyndelsen af dette Aar, lagdes dette Rationalanliggende i dets Hænder, hvor det dreves med sin megen Iver og Held, at Selskabet derved alene har gjort sig fortjent til Nationens evige Erkjendtlighed.

Med Siden af hiin Dvsfordring læstes i samme Blad: „Norges retfærdige og vilige Duffer“ af en S. ⁴⁾, hvori hlytredes Haab om at see flere Mangler i Norge afskylne, og deriblandt en Rationalbant og et Universtet. Tidens Tryk havde lært Nationen Statsorganisationens Mangler at kende, og senere Begivenheder havde ikke sækket den Grimodighed, hvormed Nordmanden havde været vant til at udtrykke sine Tanker. — Der begyndte saaledes en ny Frihedens og Grimodighedens Æra i Norge, hvis Gttringer dog alene gik ud paa at forbedre, men ei i sin Grundvold at forandre den nærværende Statsforfatning og indvortes Statsforhold.

Fjortende Capitel.

Selskabet for Norges Vel stiftes 1810.

Svor af den patriotiske Stemning, som aabenbartigen gik igjennem Nationen under Andets nedtrykte Stilling, medens Krigen førtes med Sverige, viste sig længe efter at Rød og Fare mestendeels vare overvundne. Disse Joleser vare saarere oplivede end slappede ved den elste Prinds Christian Augusts Dørtgang. I denne Henseende begyndte det nye oprundne Aar i samme Stil, hvori det hengangne var endt. Vi høe seet at den nye Handelsvirksomhed neppe var begyndt at forbedre Handelsmændenes Stilling, førend Tanken om et Universtitets Dpretelse vaagnebe i Nationen, og læe Iver om en større Selvstændighed med Hensyn til Statens indvortes Orga-

¹⁾ Med Slutningen af 1809 havde ogsaa Forfatteren heraf bragt denne med flere Norges Ankerposten paa Bane i sit Flyveskrift „Fædrelandskke Ideer.“ Denne lille Piece, som var en Korttegrde af hans litteraire Arbejder, har vissefelig i sig selv ingen stor Værd, men den omhandiede flere nationale Anliggender med en Grimodighed, som vidnede om Nationens Stemning paa den Tid. Fra den Side af gjorde Begen nogen Dvsigt og blev hurtigen assat.

²⁾ Rothes Motto lod saaledes: „Nu er Tid ovsagt i norske Sjæle, nu behandles Sagen med edel Iver. Nu skaee I frem, prisværdige Mand! og indbyde hver Fædrelandets Søn til at tale i Sagen og raadslaee med Eder. Er det ikke som et herligt Morgensbrud? Er det ikke som Forberedelse til et fækkigt Dvtog? Som noget Saadant er det for mig, og jeg ser fra nu af, at hvordan end Lidernes Bestaffenhed vorder, saa skaees saarere eller senere et Universtet. Ved denne Tanke frydes jeg.“ Bladet *Liden* No. 34 den 9de December 1809.

³⁾ [Mere herom nedenfor i nittende Capitel.]

⁴⁾ Id. e. Sogneprest til Berg ved Frederikshald, Provst Hount, som for dette Stykke i Bladet *Liden* 1809 No. 24 nær var paaført en Trykfeilssagsag. Fr. Roos Lidskrift for Norsk Personalhistorie I. 162—176. Norsk Forfatter-Registret 309—10.]

nisation lagdes ved Siden deraf. I den næste Forbindelse dermed stod Oprettelsen af Selskabet for Norges Vel, hvortil allerede Forslag var gjort mod Slutningen af 1809, men som først kom til Udførelse i en af de første Maanedre 1810. Dette Selskab skulde egentligen være en Fortsættelse af det saarløbte topographiske Selskab for Norge, som i Aaret 1791 stiftedes af daværende Stiftamtmand J. Moltke, og hvis Hensigt var at ordne og udgive topographiske Beskrivelser over norske Egne, Byer og Bygder. Af dette Selskab var efterhaanden udgivet Topographisk Journal i 33 Hefter, samt det skjøne, af Major Darre forfattede Kort over Egnen om Njeseen. Mange herlige Topographier skyldes dette Selskabs Medlemmer, og det havde visse- ligen tjent til at udbrede Kundskab om Fædrelandet, dersom Selskabets Virksomhed i ovennævnte Retning var bleven fortsat indtil vor Tid. „Men flere tilfældige Om- stændigheder — hedder det i Budstikken — uforudsete Tab, flere virksomme Medlem- mers Forslyttelse eller Dødsfald svækkede Selskabets Kraft.“ Den samme Stjebne havde det patriotiske Selskab for Agershuus Stift. Intet af disse Selskaber havde et saa almindeligt Formaal, som det nye Selskabs Stiftere havde for Die, og dette havde allerede vist sig, da Ideen om Oprettelsen af et norsk Universitet, mod Slut- ningon af 1809, igjen begyndte at røre sig i Folkets Gemhytter. Man var da for- legen med Hensyn til Valget af det Organ, som skulde bruges. Begge hine Sel- skabers Medlemmer forenede sig derfor mod Slutningen af 1809, for at oprette et Selskab i en større Stil, hvis Virksomhed skulde strække sig til alle Norges Egne, og omfatte saavel oekonomiske og litteraire som andre almecennyttige Gjenstande. I litterair Henseende har imidlertid Selskabet for Norges Vel ikke udrettet saa meget som det topographiske Selskab. Et sluttet Selskab af Videnskabsyndere og Videns- skabsdyrkere er meer i Stand til at fremme et partielt litterairt Diemed, og ligesom det topographiske Selskab talte nogle af Landets lærdeste og flittigste Videnskabsmænd iblandt sine Medlemmer, saa var ogsaa hiin Tid Stribent-Virksomheden langt gun- stigere end den nærværende, da Embedsmændenes Sind i Almindelighed dybt bølledes af oekonomiske Sorger.

Man bedømme ikke dette Selskabs Art og Virksomhed i dets Oprindelsesperiode efter dets dårlige Tilstand i den senere Tid, da det med megen Røise holdes sammen, da det slæber paa nogle saa villige og for dets Hensigts Fremme ivrige Medlemmer, ved Siden af de mange flere, der ligesom indtrygledes i dets Kreds¹⁾. Dette Selskabs Oprettelse i hiin Tid var ligesom en Gjenklang af den patriotiske Stemning, som var opvakt i Nationen under Krig og Farer, og som Isd endnu over Landet, efterat disse vare overvundne. Det var dette Selskabs virksomme Bestræbelser, dets Medlemmers runde Belgjorenhed, som lagde det første, i Sandhed grundfærte Fun- dament til det norske Universitets Oprettelse, ikke alene ved Strift og Tale, og ved denne Rationalsags alsidige Droskelse, men ved Bidrag, som i Størelse overgik Alt hvad der til et patriotisk Diemeds Dynaelse nogenfinde er blevet subskriberet i Norge. Denne Stemning i Nationen, de varme Toner, hvormed Begjæret om dette Oplys- ningens store Element lagdes for Danmarks Trone, henrev den danske Regjering selv, og dannede en Modstandsstemme, som stedse havde reist sig i Danmark mod et norsk Universitets Oprettelse. Da denne Indretning var grundlagt, var Selskabets Virk- somhed saa godt som tilendebragt. Ingen nye Planer for dets Virken, snart til at befordre litterair Arbejdsomhed, snart til Landvæsenets og Industriens Fremme, vides trives efter den Dag; det har stedse siden raved mod Død og Undergang. Men dette tør vi paastaae, at Selskabet for Norges Vel i sin første Morgenrøde var lige- som et Bindemiddel imellem den ældre og yngre Deel af den 7aarige Krigsperiode, og tjente til at vedligeholde de varme patriotiske Følelser, som sædvanligen gaae meer

¹⁾ [Efter Forfatterens Død har dette Selskab, som bekjendt, atter udfoldet en større Virk- somhed i landsøkonomisk Retning.]

igjennem onde end gode Læber. Den Periode, hvortil vi nu nærme os, har vist-
 ligen i flere Henseender et Phynonomi heel forskjelligt fra det Tidrum, som vi
 indlade. Dersom dette gav vor hele indvortes Virksomhed en lettere Gang og bort-
 kjævede vore Rættingsforger, saa byggede i Sandhed den nye Virksomheds forvillede
 Jærner i Handelsinteressens blomstrende Bærsked store Jærer for Landets moraliske
 Udvand. I en saadan Stilling gives liden Plads for høiere Statsformaal, og
 velkommen maatte hver Institution være, som minde de Landets virksomme Borgere om,
 at der gaves et Fædreland, som havde Fordring paa Deeltagelse og Medvirning til
 at befordre dets sande Vel, og holdt den ligesom indslumrede Fædrelandstjærlighed
 vægen. En saadan Indretning var Selskabet for Norges Vel i sin første Op-
 rindelse, og vi ere derfor besejdede til at indskrive dets Virksomhed paa vor Histories
 Blade, og forfølge dets Stjebne igjennem Liv og Død.

Man har bragt Oprettelsen af Selskabet for Norges Vel i en politisk Forbin-
 delse med den fædrelandste Interesse, og anseet det som en Fortsættelse af politiske
 Planer, som vare ublaastede af Enkelte af Nationens meest udmærkede Patrioter, der
 længe førend deres Landsmænd dannede sig et rigtig Begreb om hvad der tjente til
 fædrelandets Gavn i Fremtiden. Det kan være at en saadan Plan spillede i det
 Hjerne — Forfatteren veed derom Intet at fortælle, fordi han derom ingen anden
 Kundskab har end ubestemte og tvetydige Rhytters Gviffen. Men det er vist, at
 Nationen ei var tilbøielig til at indlade sig i Planer af den Art, og at Selskabets
 Medlemmer i Almindelighed indskrev sig i dette Samfund med den rene Hensigt at
 fremme fædrelandets Lære i det Hele, og at de især med varm Kjærlighed hæftede
 sig ved Læreren om Oprettelsen af et Universitet. Var altsaa Selskabet et Fostre af
 en politisk Idee, da bode den i Undfangelsen, fordi den ingen Røring fandt i Na-
 tionens Stemning, og Stifternes store Planer begroves i mere almindelige Bestræ-
 belser for at befordre Rigets indvortes Organisation og tilveiebringe en længe savnet
 Enhædighed.

Paa den store Høitidsfest, som blev given i Anledning af Brinds Christian
 Konges Afreise til sin høie Bestemmelse, udsædtes en Indbydelse til at indtræde i
 det Selskab, som blev udsendt trindt om i Landet¹⁾. Til Bræses for Selskabet
 udmærkedes Brinds Frederik af Hessen, og blandt Constituenternes Navne fandtes
 Konges meest agtede Mænds, der opholdt sig i Christiania eller i Nærheden deraf.
 Med Hensyn til Selskabets Organisation maae vi henvise til Budstikkens 2den Deel,
 der indeholder en omstændelig Beskrivelse. Antallet af dets Medlemmer voksede i en
 liden Tid betydeligen. Allerede i det første Møde indskrev sig 200 Medlemmer; i
 Mai var Subskribenternes Antal 900, og efter et Aars Forløb var dette voxet til
 4000. Jilialasbelinger af den store Moderstamme sloge sine Forgreninger trindt om
 i Landet; overalt modtoges med Deeltagelse Ideen om et patriotisk Samfunds Op-
 retelse til at fremme store Diemed, overalt fandt Selskabets Stiftere villige Hænder
 til at understøtte den store Plan. Især udsattes mangfoldige Præmier for at op-
 hylde den indvortes Bindstibehelighed. Det er imidlertid ikke denne Deel af Selska-
 bets Virksomhed, som har været meest frugtbringende, da det skundom paa denne Wei-
 lshedsde sig i en Detail, som afvænte Opmærksomheden fra store nationale Diemed.
 Noget Forsøg paa at fremme Planer, som mere grebe ind i Landets indvortes Or-
 ganisation, og skaffede det en Selvstændighed paa Handelsveie, som det længe havde
 savnet, vilde ikke lykkes. Det var senere Dage forbeholdent at bane sig Wei til en
 hære og senere Anskuelse i denne Henseende²⁾.

¹⁾ Planen var forfattet i Udtryk, som ikke vare fric for den Svulst, der saa let ind-
 nænger sig under en exalteret Stemning, uden hvilken Foretagender af stor Interesse
 ei let komme i Stand. Saaledes heber det: „naar Uveirsløher mørkne Himlen, naar
 Stormen raser, Lørdnen ruller o. s. v.“

²⁾ Saaledes foreslog det Arendalske Districtsselskab, for hvilket Forfatteren var Formand,

Mod Slutningen af forrige Aar havde Keiser Napoleon stift sig ved sin Gemalinde, Keiserinde Josephine, og ægtede i dette Aar en skerrickt Brindsese, Marie Louise, og der fattedes ikke paa Benklabsyttringer og Høitideligheder i Anledning af denne Forbindelse mellem Magter, der nyligen havde endt en blodig Kamp med hinanden. Skerlige nød saaledes i dette Aar en dyb Fred, og tænkte kun paa at læge de Saar, som en ulukkelig Krig havde givet, og at ordne et Finantsvæsen, som var i den stærke Forvirring.

Rusland holdt endnu i dette Aar fast ved Continentalsystemet, og vedligeholdte en fredelig Forbindelse med Frankrige. Det havde realiseret sine Udvidelsesplaner mod Norden, det besandt sig i en stor Finantsforlegenhed, og det var indviklet i en Kamp med sine sydlige Naboer, Tyrkerne, som blev ført med forskjelligt Held, men som mod Aarets Slutning tog en Vending, der truede Palmaanen med Undergang.

Sverige kunde ogsaa siges i dette Aar at glæde sig ved en udbortes fredelig Stilling; thi endskjønt det nødtvinget havde tiltraadt Continentalsystemet, og sat sig i et tilskyndende fiendtligt Forhold til England, saa vedligeholdte det ikke desto mindre stiltiende en fredelig Handelsforbindelse med samme, og paa ingen af Siderne var Krigen alvorligen meent. Engelske og svenske Skibe svømmede fredeligen ved hverandres Side i de nordiske Vand, intet fiendtligt Stød løsnedes imellem disse Magter, og snart gik den mælerede Krig over til en Alliance, som ledede Sverige til en Forbindelse, hvortil dets Hu længe havde staaet, og gav dets politiske Stilling en naturlig Retning. Sverige var omhyggeligen beskæftiget med at ordne sine indvortes Anliggender. Dets nye Konge var ikke i alle Henseender tilfreds med den i Aarets Løb afholdte Rigsdags Beslutninger, af hvilke han ansaa nogle for krænkende sine kongelige Rettigheder. Saavel Kongen selv som det Parti, der nærmest stilledes sig om Tronen, udtrykte sig i Breve med Harm og Haan over de Forsøg, som gjordes paa at røkke Kongens og befæste Folkets Myndighed, hvilket flere ivrige Oppositionsmænd ikke uheldigen forsøgte¹⁾. Den ædle Mand, som Revolutionen havde fremkaldt, viste sig iblandt flere Rigsdagens Medlemmer i alle Stænder i en liberal Kærmelse til et Kvæpationsystem mellem Rægtige og Ringe, og mangt et Adelspatent bragtes som Offer for denne Stemning. Imidlertid fandt Kongen og hans Raadgivere det kloge at see Tiden an, og ikke strax i den nye Regjerings Barndom vælte nogen alvorlig og betænkelig Modstand. En ny Trykkefrihedslov blev givet i dette Aar; men endskjønt den uvidede Skrivefriheden, indeholdt den tillige Bestemmelser, som have givet Stof til Misbrug og Forvikling. Derimod lykkedes det ikke den svenske Konge at indføre Constriptionen i Landet. Den svenske Rigsdag modsatte sig denne nye Foranstaltning, som forkyrrede det forrige, omhyggeligen sammensatte Bævningsystem, paa det bestemteste. Kongen yttrede sin Harm derved i fortrolige Breve; men han fandt det dog ikke passende at paadrive Værket alvorligere, og lod sig nøie med den offentlige Yttring, at han vel var overbevist om Hensigtsmæssigheden af sit Forslag, men indsaa, at Nationen ei var moden til en saadan Forandring.

¹⁾ I Breve til Adelsparre yttre Carl den XIIIde paa flere Steder sit Misnoie med Rigsdagens Færd.

Sjette Capitel.

Kronprinds Carl Augusts Død¹⁾.

Den neppe var Sveriges indvortes og udvortes Statsforhold blevne ordnede, og den politiske Held i Fremtiden grundfæstet paa store Forhaabninger, før en ny Ulykkesbegivenhed indtraf, som truede at omskryte den til almindelig Held og Tilfredshed sammensatte Statsbygning. Sveriges Kronprinds synes, siden hans Indtrædelse i sin ophøiede Stilling, ikke at have levet glade Dage i Sverige, og hans tilfynsede blomstrende Sundhed og stærke Constitution at være bleven i høi Grad formindsket og svækket²⁾. Formedelt sit aabne og naturlige Væsen, sin Fromhed og Hjertegodhed, og sin venlige Tone mod Alle, der nærmede sig hans Person, hvor for en Affand der end var i Henseende til Livets udvortes uvæsentlige Forhold, blev han snart elsket og agtet af den større og bedre Deel af Nationen. Han blev Folkets Ven, og viste sig aldrig uden at have modtaget Beviser paa, hvor meget han havde rundet dets Kjærlighed og Deeltagelse. Især havde han ved hiint simple og ærbødige Væsen draget Meningmand og den store Bondklasse til sig, der i ham saa et Børn mod det Tryk, som forældede Feudalindretninger endnu lagde paa den yngre Landmand; de uadelige Stænder betragtede ham som en simpel og ædel Folkes Mand, der vilde træde i Stranke mod Sveriges Adelsaristokrati. Prindsens Simpelt og Tarvelighed viste sig i alle hans Forhold, og i den Henseende havde hans ophøiede Stilling ingen Indflydelse paa ham. Disse Egenheder fulgte ham til Sverige³⁾. Han havde saaledes ogsaa i den store næringsdrivende og handlende Borgerskifte oprigtige Tilhængere, og modtog derpaa ved festlige Anledninger under jublende Glædesyttringer veltalende Beviser. Paa dette Borgerlivets Trin pleie Kjærlighedens og Agtelsens Udbrud at bære Sandhedens og Oprigtighedens Præg, og den ofte ufretvillige Ytring deraf giver Beviser paa den almindelige Stemning⁴⁾. Det er saaledes upaatvibelig, at Kronprinds Carl August vilde være bleven Folkets Afgud i Sverige, ligesom Prinds Christian August havde været det i Norge,

¹⁾ Om hans Ophold i Sverige og Død Hayes udførligere Efterretninger i Adlersparres 1809 och 1810, 2den og 3die Deel, i Schinkel-Bergmans Minnen V. 4de Kapitel; Ipsen, Chr. August 184 ff. jfr. Skil.-Magas. 1847 S. 158 ff.]

²⁾ Vi have imidlertid ovenfor seet, at han fra sin tidlige Ungdom af var Sviren hos sig til Sygeligheds symptomer. Under Krigen i Norge, i hvilken han ingenlunde sparede sin Person, men deelte Soldatens Besværligheder, og under Jagten, paa hvis Glæder han satte stor Pris, udsatte han sig for Strabadser, der nok kunde svække en stærk Constitution.

³⁾ Da hans Appanage bestemtes til en Sum, som var langt under den Maalestok, som siden blev valgt, betænkte han sig paa at modtage den, i det han yttrede, at Sverige i sin nærværende Forfatning tiltrængte enhver Besparelse i Udgif. [„Efter sin Ankomst til Sverige udtalte Prindsen under Rigsdagen ofte sit Vnste at faae vide, hvad Indbømsk han skulde erhøide, idet han altid lagde til: Det er mig aldeles ligegyldigt, om det bliver lidet eller meget, men jeg er Calculantur, og vil derefter indrette min Levemåte. — Efter utallige Overvejelser og Omveie blev der for Prindsen bevilliget en aarlig Sum af 24,000 Rdlr. Bankommt, hvormed han var vel forsynet. Siden forandredes Bevillingen saaledes, at Kongens Kjøkken skulde forsyne Prindsen med Mad, og at derfor skulde fortes 12000 Rdlr. i Appanagen mod Ret til 10 Convertert hver Riddag. Prindsen tilfagde alligevel ikke en eneste Gjæst af den Tid, han boede paa Sletten, for ikke — som han sagde — at volde sin Fader Beføitning. (Adlersparre 1809 och 1810. II. 12—13.)

⁴⁾ Kort efter at han var bleven hylbet som Kronprinds, gavede Magistraten og Borgerne ham paa Børsen et stort Festmaal, og ved denne Høitidelighed vandt han saa meget de Tilbedeværendes Tilfredshed ved sit simple og humane Væsen, samt passende Taknemligheds Ytringer, at han med stor Jubel ledsagedes hjem til sin Bolig. [Ifr. Sammenhæds. II. 103—105.]

naar hans Livsbane ikke var bleven afbrudt ved en uheldelig Begivenhed just i Begyndelsen af hans nye Stilling; thi Egenstaber som de Prindsen var i Besiddelse af maatte, jo længere han levede, jo mere bane ham Vej til Folkets vovende og varige Kjærlighed.

Ikke saa almindeligen var han elsket og agtet i den høiere Adelskreds; thi til at stille sig høit i dennes Gunst kræves Egenstaber, hvoraf den valgte Kronprinds ikke var i Besiddelse. Historien finder sig ikke besejret til at berøre Intriquer, som gjære ved Hofferne, og som i hine Dage vissest ikke have været fremmede for det svenske. Men der er aldeles ingen Grund til at antage, at nogen dyb og udbredt Cabale havde dannet sig iblandt Hoffets Store, for at omstyrte Nationens erklærede Valg af det nærværende Dynasti, allermindst for igjen at hæve den forfattede Kongefamilie paa Tronen¹⁾. For den affatte Konge reiste sig ingen Stemme, og der var neppe nogen svenskt Mand, som alvorligen tænkte paa at bringe Gustav Adolph eller hans Slægt igjen paa Tronen. Hans Navn var udslettet paa Historiens Fremtidstavle, og det stod anklaget i Fortidens som første Marfag til Sveriges Dmngelse og Sønderlemmelse. Var der saaledes — en Formodning, til hvis Bekræftelse denne Historie ingen Kjendsgjerninger har at fremlægge — endog enkelte Familier, som vare endnu den affatte Kongefamilie hengivne, eller som i en Tronforandring søgte at vinde tilbage en tabt Fædrensløve, eller samle ny Understøttelse for en tilbagegaaende Formuesforfatning, saa tabte disse enkelte Stemmer sig i et fast almindeligt, til Had grændsende Misnoie med den affatte Konge, og i det store Haab, som Nationen satte til den valgte Tronfølger, der uden at udmærke sig ved glimrende Talenter vissest var i Besiddelse af de Egenstaber, som bane Vej til Folkets Kjærlighed, og berettigede Nationen til store Forhaabninger om dets Fremtid. Der smededes saaledes neppe ved det svenske Hof hemmelige Rænker for at tilintetgjøre Folkets Valg, men Prindsens simple og humane Væsen, der strakte sig til hver Slags Omgang, tættedes ikke altid den stolte svenske Adels. Naastue anede Rogle af disse i den liberale Prinds en Modstander, som vilde arbejde paa en Rivelling imellem de forskjellige Stænder, der ikke var Adelen hærkommen, og endnu ikke var tilbørligen forberedt. Derfor foresaldt Scener imellem Prindsen og nogle høie Adelsmænd, der havde et uventligt og Prindsen trængende Udseende. Han skulde ikke sit Misnoie mod Yttringer, der vare fornærmelige, for dem han agtede, og bortskjernede fra sin Person de Mand, der saaledes havde paadraget sig hans Misgunst. Det hefte derfor, at han undertiden, naar han blev gjort opmærksom paa den Forsigtighed og Værdighed, hvormed han burde omgive sit Væsen, fordi han skundom syntes at glemme sin opsigende Stilling, og viste Andre en Opmærksomhed, som var usædvanlig i denne, tilbageniste Paasindelsen med en Gyrttes naturlige Omfintlighed, der ei modtager Trettesættelse af sine Undergtoner²⁾.

¹⁾ [Hvad Schinkel-Bergman, Minnen V. 130—146, fortæller om forskjellige gustavianke Stempinger i Slutningen af 1809, for at saa Prindsen af Augustenbergs Valg omgjort, er vistnok ikke blotet for Sandhed, men kan neppe tillægges synderlig Betydning, ligesom Beretningen om dem er bilagt med færre historiske Beviser, end han sædvanlig har at paaberaabe sig. All har saaledes vel Ret, naar han vel tror paa en Cabale i denne Retning, men hverken antager den dyb eller udbredt. De la Gardie, Hantz, Fersen og hans Søster Grevinde Piper vare dette Partis indflydelsesrigeste Personer. Ogsaa Armsfelt — denne Sveriges Aelblades, hvem Revolutionens Fordele vare gledne af Hænderne — vendte sig kort efter Christian Augusts Valg atter til Gustavianerne, men man havde tabt Lilliden til ham, og han intriguerede derfor en Tid paa egen Haand.]

²⁾ Der var saaledes paa den Tid ogsaa her i Norge Røgter i Omloeb om Scener af den Art mellem den uheldige Fersen og Prindsen, skont ingenlunde af den Natur, som hentyde paa forbrøderne Hensigter fra Fersens Side. [Schinkel-Bergman, der anfører et Par Sammentid mellem Prindsen og Fabian Fersen (Minnen V. 151. 167), beretter ingen flige mellem hin og det uheldige Offer for Pøbelen, Grez Axel Fer-

Disse Scener forbitrede Prindsen Kundom Hoflivet, og han traf sig ofte til-
bage fra Hofets Larm til det stille Kammer, for at lette Sindet ved sædvanlige Ud-
vædelsesspøler. I saadanne Timer, helligede Rolighed og hjære Erindringer, fandt
han især Glæde i at spille Skak med sin forrige norske Adjutant og tre Ledfagere,
Oberlitenenant Holst, som var bleven Prindsen uundværlig ved de smaa Omsær-
sønheder i det daglige Liv, som bane ofte mere Vej til Venstas og Indest end færd
og vigtige Tjenester. Holst var ingen Mand af udmærkede Talenter, og han besad
de Prindsens Fortrolighed i den Grad som Major Darre, men han havde Egen-
heder, som gjorde ham stiftet til at være Prindsens daglige Selskab. Han var
læs som Graben, og var aldrig udenfor Prindsens Kammer, hvad kun der hørte
hjemme. Han var utrættelig i Omsorg for Prindsens smaa Fornødenheder, der vist
nok ikke vare af stort Omfang eller vanskelige at tilfredsstille, men i en beskemt Orden
vandre tilbage i hans daglige Forretningstreds. Men hvad der i Prindsens sidste
Levedage især gjorde ham Holst kjær og uundværlig var det, at han var saa godt
som den eneste Mand i hans Omgangstreds, med hvem han frit kunde omtale sine
hjære Erindringer om det Land, han havde forladt, og som beholdt hans Kjærlighed
til den sidste Stund. Dertil kom, at hans Helbred, strax han indtraadte paa svensk
Grund, leed ved Colikmerter og Maveordener, der i høi Grad foruroligede ham,
og hvorved hans Sind, der tillige boiedes af andre Sorger, endnu mere nedtryktes.
Herde tidligen fattes disse Ulemper af Nygtet, der saa gjerne bærer Gift paa sin
Lange, i Forbindelse med forbrøderiske Planer mod Prindsens Liv, og flere af Sve-
riges ædelstænkende Mand, der vare Prindsen oprigtigen hengivne, vare bekendts
med dette Nygte, og søgte, som ovenfor fortalt, at skjule det for ham. Men Histos-
rien behøver neppe at give denne Prindsens Sygelighed en saa giftig Rod. Den
jættedes naturligen af en forandret Levemaade, et festligt Liv, af den lidenskabelige
Elskelsørgelse, som maatte ledsage hans nye Stilling, og den nedtrykte Sinds-
lemning, som bittere Erfaringer foranledigede hos en saa simpelt og naturlig Charak-
ter, og som længe havde været ham fremmed, samt, og maaskee fornemmeligen, af
en forhen omtalt Uorden i hans Livsorganer, der yttrede sig meest, naar han førte
et stille Liv.

I Nat Maaned dette Aar foretog Prindsen en Rejse til de sydlige Provindser
i Sverige for at undersøge Forsvarsanstalterne, og gjøre sig bekendt med Troppernes
Ustand. Paa denne Rejse stude han tillige møde sin ældste og høit elskede Broder,
Kongen af Augustenborg, som han i lang Tid ikke havde seet. Men han var ikke
længere end til det tredje Skifte fra Stockholm, førend han allerede bekendt
sig med H. I Aby svikte han en kold Postei, og sølte sig strax derefter saa underligt
vædselig, at han fandt paa den Mistante, at den havde været forgiftet. Doctor
Lodin i Linköping, hvis Lægehjælp han søgte, vilde vel berolige ham med den Hær-
skring, at hans Onde ei strev sig fra en saadan Uarsag, i det ellers hans Rejse-
selskab maatte have havt samme Uheld som han. Men han paastod, at Ingen uden
han havde nydt af Posteien, og Frygten forlod ham ikke. Denne Prindsens Paa-
sand tænkte til at forplante Nygtet om hans Forgiftelse, som derefter udbredte sig alt

seu, og det er derfor saameget rimeligere, at Nygtet i Norge har forvejet disse Bro-
dre, som Grev Axel i Foraaret 1810 i Almindelighed havde Tjenestetribed, og hans
Hofembede udsættes af Broderen. Stridighederne vare og af usfordig Natur, simple
Erfættelse-Sager, som Prindsen ringeagtede.]

-) [Med Hensyn til Forordningerne om Gift henvisse vi til Schinkel-Bergman V, især
168—171 og 213—236. Da Udg. føler sig ligesaa overbeviist som Forf. om, at
Kronprindsen døde alene af Slagflod, og at samtlige Gifthistorier ere grundløse, bør
Kammeret ikke oplages med Beretninger derom. Vi bemærke kun, at Schinkel ei kender
Historien om den kolde Postei i Aby. G. Adlersparre var nok den svenske Stormand,
der bestemt og længst troede paa en Forgiftning. I Norge har denne Tro, som
bekjendt, efterat den første Sorg var over, aldrig været almindelig.]

meer og mere. Han forsatte imidlertid Reisen til Carlstrona, men Svimmelhed og Brækning forfulgte ham bestandigen. Da Kongen fik Efterretning om Prindsens Sygdom, sendte han sin Livmedicus Rosfi til ham; men Prindsens Tilstand forværedes, og gik endog undertiden over til en vis Grad af Sjælsvildelse, der mærkeligen viste sig ved hans første Møde med Broderen, som fandt Sted i Kamlösa. Han kendte ikke sin Broder igjen, men spurgte med hvem han havde den Ære at tale ¹⁾. Imidlertid hørvede Glæden over Rødet med en elstet Broder endnu hans Sjæl til muntre Jolelser, og han tilbragte nogle lykkelige Timer i sin Broders Selskab, hvorhos han dog meddeelte ham sine sorgelige Ænkelser, hvis Ugrund Broderen forgyæves søgte at bekæmpe. Den 28de Mai reiste Brøderne til Helsingborg, hvor de toge en sorgelig Afsted med hinanden, begge anende, at dette Møde var deres sidste, og Hertugen af Augustenborg vendte tilbage til Kjøbenhavn.

Efterat Prindsen havde nyt en tarvelig Frokost ²⁾, ilede han til Lvidingehebe, for at lade de der opstillede Mørnerste Husarer passere Revue. Han tog imidlertid ingen Deel i Commandoen, som overlodes Regimentets Oberst. Prindsen befandt sig midt for den venstre Fløj af Regimentet, og Oberstlieutenant Holst kun nogle Skridt bag ham. Prindsen blev af Ordonnansofficieren underrettet om, at Regimentet skulde gjøre en Attaque, og han blev anmodet om at stille sig ved en af Fløjene, for at kunne oversee Regimentets Evolutioner. For at efterkomme dette Blik ilede han til den venstre Fløj i Gallop; men neppe havde han redet et Par hundrede Alen, før Hatten faldt af ham, som hans anden Ordonnansofficier, Ritmester Barnstor, optog og leverede ham. Men efter et kort Ridt begyndte Prindsen at valle, og han faldt baglænds af Hesten, hvorefter den gallopperede affted uden Rykter, uden at nogen anden Marsag kunde opdages til Prindsens Fald end Svimmelhed og Mæthed, som lod ham tage Ligevægten. Oberstlieutenant Holst, der var Prindsen nærmest, ilede ham til Hjælp, og strax efter Flere af Prindsens Suite og af de i Nærheden værende Officierer. Men Prindsen fandtes uden Livstegn liggende paa Ryggen. Fra det nærmeste Huus, Lvidinge Præstegaard, bragtes en Seng, hvori Prindsen lagdes og bares ind i Huset, men alle de Midler, som anvendtes af de tilstedeværende Læger, der vare Livslægen Rosfi behjælpelige, vare frugtesløse. Dødens firkte Legn indfandt sig — Prindsen vaagnede ikke meer til Livet. [28de Mai 1810.]

Der stredes derpaa til Ligets Undersøgelse, hvilken dog efter den almindelige Mening foretoges med en Skjedselshed, der siden tjente til en Støtte for en skrækkelig, skjønt vist nok ugrundet, Mistanke og de meest nedslaaende Rygter om Prindsens Forgiftelse. „Der fandtes, hebdte det, tre til fire Øryn ³⁾ saa store som Sandstorn“ i den Dødes Mave, uden at man havde analyseret disse Bekanddele, eller givet nogen beroligende Oplysning om Udsaldet af Synsforretningen. Kun i almindelige Udtryk tilskreves Prindsens Død et apoplektisk Tilfælde. Men til denne

¹⁾ [I Kamlösa ytrede Prindsen, som i den senere Tid oftere til sine Fortrolige havde heutydet til, at hans Liv ei blev langt, til sin Adjutant Forsell: „De mange bekymringsfulde Rætter, jeg tilbragte det sidste Aar i Norge, har sikkert grundlagt denne Sygdom.“ Schinkel V. 170.]

²⁾ Nogle vaastaae dog, at han havde taget en stærk Frokost.

³⁾ [Disse, vistnok saare uslydige „Øryn“ spille en stor Rolle i denne Obductionshistorie, og omtales af alle Forfattere; men Schinkel-Bergman (V. 225) er dog den eneste, Udg. bekendt, som har fundet, at de vare „hvilde“ (Arjenil altsaa?). Ved Godhed af Livmedicus Dr. Liljevalch, Søn af en af Obducenterne, har Udg. havt Aaledning til at gennemløbe saantlige Acthytter vedkommende Prindsens Død og Obduction, og de efterlade det Indtryk, at Obductionen efter Omstændighederne var forsvartlig og dens Resultat ubetinget rigtig, samt at Bergellus's Udsættelser derved røbe en isærgelig Paa-virkning af den almindelige Gjæring. Den eneste Daddel, som kunde have nogen Grund, maatte være, at der iledes for meget med Obductionen, hvortil Kongen sendte Læger fra Stockholm, der kom for seent; men havde Mistanken tiot, om Rosfi havde ladet Liget forraadne?]

Dødsmaade troede man paa den Tid ikke at finde tilstrækkelig Grund i Brindsens herige Helsebetingelse eller hans Legemsbygning, og den for uantalte Svagbed, som i visse Tilfælde havde ledsaget ham fra hans tidlige Ungdom, kjendtes kun af Haa. Over de nærmere Omstændigheder ved Brindsens Dødsmaade blev der fort en Protokoll, og Obductionsforretningen blev med Conreren Ehrenheim affendt til Stockholm. Kongen lod den afgive til Collegium medicum, hvis Betænkning bestyrede de ved ligets Obduction tilstedeværende Lagers Formening, at Døden var foranlediget ved en pludselig indtruffen Ulykke. Kongen havde frag ved Esterretningens Modtagelse affendt Pivmedicus Pontin og Profesfor Berzelius for at foretage Obductionen, men disse var ved disses Ankomst allerede foretagne, og disse berømte Mænds Skjon, sammelig det som gaves af Berzelius, var ikke stillet til at have den gruelige Rindante¹⁾. Justitskansleren fik derfor kongelig Befaling til at anstille den omhyggelige Undersøgelse af alle Omstændigheder, som kunde give nogen Oplysning, og Befalingen selv indeholdt et Bink om, at Nglet om en Forgiftning havde givet Anledning til denne kongelige Foranstaltning. Her opdagedes imidlertid Intet, som kunde begrunde den rædsomme Dvivel, hvorimod de faktiskke Omstændigheder syntes at hentyde paa, at Brindsen var død af Slag, hvis Følger vare blevne gjorte dødelige ved den Hjælpelse af de indre Dele, som hans Hald af Hesten havde foranlediget. En af Konges paa den Tid agiede Læger, den siden saa ulykkelige Doctor Öriberg i Drammen, bestændigjorde under Dde Juni et Udskift til en Bedømmelse over denne Obductionsforretning, hvori han skarpt dablede den Skjodesløshed og uvidenskabelige Maade, hvorpaa den var behandlet, men fandt dog ingen Symptomer ved Dødsmaaden, som hentydede paa Forgiftelse²⁾.

Esterretningen om Brindsens Død, og de dermed forbundne Omstændigheder, vakte Bestyrelse og Sorg hos den svenske Nation, men især blandt Bonde- og Bogarlassene. Jo mere elsket Brindsen havde været, jo dybere Sorgen, jo mere vandre Bedviserne paa Deeltagelse i den indtruffne Ulykke, og desto større den Hæder, der Hævedes hans Minde. Da Brindsens Lig fortes fra Slaane til Stockholm, samlede Landskølet stjern og nær sammen, for at see de dyrebare Levninger af den døde Brinds, og overalt blev Ligvognen trukken af den bedrøvede Mængde — en Hær, der ei var vederfaret noget kongeligt Lig siden den store Gustav Adolfs Tid.

Imidlertid forenede sig snart med disse Dyttringer af en dyb Sorg Betragtninger over Brindsens Dødsmaade, og over de dunkle Bink om den rædsomme Anledning dertil, som fandtes i den skjodesløse Behandling af den anstillede Synsforretning. Store Ulykker af den Art, især naar de ramme udmærkede Personer, er den offentlige Stemme tilbøielig til at tilskrive usædvanlige og overordentlige Omstændigheder. Ofte hængtes Doffet som en Focus for slige Misgjerninger, og en Cabale, endstjønt anlagt i en mindre blodig og forbrøderst Hensigt, faaer under saa uventede og sørgelige Begivenheder let Enigmordets Farve. Nogle af Stockholms Blade bidroge til at udbrede Lansen om Brindsens Forgiftelse som Anledning til hans Død. I et af de meest læste Blade „Nya Posten“, fandtes en Fabel, der allegorisk fremstillede

¹⁾ Bettestedt beklagede meget den Virkning, som dette Skjon gjorde paa Folket, endstjønt det indeholdt mere nogle dunkle Udtryk end bestemte Hentydninger til nogen straffelig Misgjerning.

²⁾ Hans Bedømmelse endte saaledes: „Til Slutningen tvilber jeg Sandheden at tilføie, at ingen af de bestændigjorte Symptomer, hverken før eller efter H. R. S. Kronprindsens sørgelige Død, give Ret til at troe, at H. R. S. s Liv er forfattet ved Gift, men ved en saadan Hysterisk pludselig Død falder den almindelige Mening let paa en slig Formodning, og det er derfor meget at beklage, at denne skal finde en Støtte ved Mangel paa Røiagtighed ved Obductionsforretningen.“ [Da ingen bekendt Gift frembringer saadanne Symptomer og Obductions-Resultater, som Brindsens Dødsmaade og Lig afgave, har man maattet tage sin Tilflugt til den eventyrlige aqua topkana, hvis Lidvarelse nok med fuld Sikkerhed kan benegtes.]

Prindsens Hengang ved Gift, og Fersens Søster, Grevinde Piper, som Giftblander-
 ren; derhos henpegedes paa Grev Axel Fersen som Deeltager i Ugjerningen. „En
 hemmelig Cabale, sammenspundet paa Samfundets Foder af Ophavsmænd, som Di-
 storten ikke nævner, og som levedes af Ubind og Had til den Fersenske Familie, overvæ-
 uden bestemt Plan, men ved udsprede Rygter Folkets Gemytter, og lagde Syren
 til et Resultat, som visse var blodigere end den lagte Plan“¹⁾. Som Rigss-
 marskalk ordnede Grev Axel Fersen Rigstogets Modtagelse i Stockholm, og Riggs-
 gångens Ceremonier, og han vilste sig ved denne Anledning med den Pømp, som
 svarede til hans høje Embedsstilling og hans store Formue. Den samme Mand,
 som for saa Maaneder siden havde under Folkets Jubel ført Carl August ind i
 Stockholm for at hylbes som Kronprinds, bragte nu hans Liig til de svenske Gyr-
 skers Høilighed. Den 20de Juni kom Rigstoget til Stockholm, og strax ved Indtræ-
 delsen i denne Stad begyndte Pobelens Mishandling af Grev Fersen. Det havde
 faaet i Fersens Magt at undsige, men han var for stolt til at sige en Fare, som
 han var sig bevidst ikke at have Krankebiget. Da imidlertid Mishandlingen forts-
 attes, Stene kastedes ind i hans Vogn, sammes Vinbuer itusloges, og man skødte
 med Skæppe og Regnjærme efter Greven selv, sprang han paa Alderholmsstorvet
 af sin Vogn og reddede sig i et Ghus ved den franste Kirke, hvor han søgte Skul-
 i et lidet Overvarende. Men den ophidsede Pobel, hvoriblandt flere velklædte Per-
 soner, forfulgte ham ind i Huset og beformede hans Smuthul. Førgjæves skillede
 Generaladjutant Silfversparre sig ved Grevens Side, førgjæves bad Greven selv med
 foldede Hænder om Staausel, i det han paa det høitideligste forfikkrede om sin Ulyk-
 dighed, og lovede derfor at fremsføre de gylbigste Bøisfer. Mishandlingen forfikkredes,
 og da Silfversparre med en anden Officeer forte den afmægtige og stærkt saarede
 Greve ud af Huset, for over Torvet at bringe ham i Arrest, i Paab om at tilfreds-
 stille Pobelens paa denne Maade, myrkedes han paa det uheldigste med Stød af
 Støtte og Regnjærme, og det lemlæstede Liig blev, efterat alle Decorationer og
 Klæder vare blevene bortslængte, grusomt mishandlet. Men endnu tilfredsstillende dette
 Mord ikke den vilde Pobelstare; den ilede til Grevinde Pipers, Fersens Søsters,
 Ghuss i samme morbisse Hensigt, men hun havde allerede fundet et sikkert Tilflugtssted.
 Excellensen Ugglass og flere Stormænd svarede illegemaade i sienssynlig Fare. Men
 omskider standstedes disse Rædsels-scener ved Anvendelse af Baadenmagt. Feldtmarskalk
 Klingspor havde just den Dag neblagt sit Embede som Overkatholder, og General-
 major Stålbefrand var traadt i hans Sted. Denne modige og agtede Krigsmænd
 bevidstede kongelig Tilladelse til at ende disse Mord-scener ved Baadenmagt, efterat
 Rogle af Folket og nogle Soldater vare blevene dræbte og saarede. Han holdt en
 Tale i denne Anledning til Borgermilitairet paa Børsen, og hans Ansæelse vbrog
 meget til at bringe Rolighed igjen tilveie. Kun enkelte af Forbryderne overgik imid-
 lertid en exemplarisk Straf; Rogle blandt dem, som mistænktes for at have været
 meest virksomme Deeltagere i Mordet, bleve arresterede; selv Silfversparre truedes
 med Sagsanlæg, fordi han paa den Dag ikke havde truffet noksom kraftige Foran-
 staltninger til at fremme Almeensikkerheden; der udfattes store Præmier for Opdagelsen
 af Ophavsmændene til dette blodige Dyrer; men, enten nu alle disse Foranstaltning-
 er levedes med Lunkenhed og Staausomhed for den offentlige Mening, eller og de
 mangfoldige Deeltageres borgerlige Stilling ei gjorde den heieste Strenghed tilraade-
 lig, — Resultatet af disse Undersøggelser svarede ikke til den udovede Udaad. Kun
 tvende af de strafværdigste Dyrersskiftere, som bleve overbeviste om at have deeltaget
 i denne Udaad, Stuespilleren Lambert og Guldsmeden Hellborn, straffedes med Fæng-
 sel paa Livstid. Roligheden tilveiebragtes igjen, og Mord-scenen glemtes.

¹⁾ Denne Mening om hlin uheldige Katastrofe er bleven Forfatteren umiddelbart med-
 deelt af een af Sveriges meest bekyndte Mænd, og han har ei betænkt sig paa at
 gjøre den til sin.

Soaledes faldt en af Sveriges meest agtede og meest formuende Stormænd for Nordenhaand, uden at han i mindste Maade kan ansees skyldig i den Ugjerning, hvorfor han opofredes¹⁾. Fersen befandt sig, i den sidste Deel af sin Levetid, i en fulkommen politisk Rolighed, og havde ingen Deel taget i den sidste Tronforandring i Sverige. I den franske Revolution havde han, som en agte Riddersmand, stillet sig ved den kongelige Families Side, i hvilken Rygtet sagde han havde knyttet faste Forbindelser, og havde med Livsfare for sin Person søgt at befordre den kongelige Families Flugt og Frelse. Han agtedes høit af den affatte Konge, og var af ham befordret til en af Rigets høieste Embedsposter, men uden politisk Betydning og Indvirkning paa det store Statsværk. Han stod i stor Anseelse baade for sine udvortes og indvortes Egenheder. Han var personligen elskværdig, og viste sig velgjørende og tjenstkagtig mod sine Medmennesker, endskjønt han med Stolthed holdt paa sine udvortes Fortrin som Adelsmand. Han var i Sandhed for stolt til at lade sit Navn med Giffblandinger, og denne Betydning er aldrig bleven troet af nogen svensk Mand, der kjendte Fersen og Forholdene paa den Tid. Der var Rygte i Omløb om, at Fersen ikke hørte til Prindsens Venner, at han som ceremoniel Hofmand stundom havde at udrette paa Prindsens simple Væsen²⁾, og at Prindsen lod ham inden sine Grændser ved en alvorlig Tilbageviisning; men Prindsens Simlehed var paa rette Sted forbunden med høi Bærdighed, og mellem Mænd, der bygge kjendte dennes sande Væsen, kunde neppe forargerlige Scener have fundet Sted. Disse Rygter om disse Scener, hvis Art sædvanligen ikke formidles i Folkemunde, og som udbredtes ved hiin ovenfor berørte Kabale, saavel som den Pragt, hvilken Fersen lagde for Dagen under Litiprocessionen som en Følge af sin Stilling som ægte Ceremonimester, og ligesom haanede Folkets Sorg, var rimeligvis den første Aarsag til Forbittelse mod ham, der under Gemytternes indbyrdes Ophidsen feg til de høieste Raseri. Affendelsen af Stockholms berømteste Chemiker for at anstille et Eksperiment over Dødens Art maa og ansees som en af Aarsagerne til Fersens Død. Thi Rygtet om Forgiftelsen underlagdes deri udtrykkeligen som Aarsag til Affendelsen, og derved bragtes Bøvelen, den høiere og den lavere, paa ulykkeligen vildelebende Spor. Da Mordet var begaaet, vare vel alle offentlige Tidender, endog de som ud sammelige Allegorier havde ophidsset Folkets Gemytter, enige i at straffe Fersen for den grusomme Anklage, men Mordet selv betragtedes som et Sonoffer paa Prindsens Grav for den blotte Mulighed af den mistænkte Udaad. Det ansaaes som et uendeligt Beviis, der lagdes for hele Verden, paa den Afsty, hvormed Forbrydelsen behandlede af den svenske Nation, og som næredes ved den skjedsløse Raade, hvorpaa Undersøgelsen om Aarsagen til Prindsens Død var anstillet. Rægerens Udsagn, hans dunkle Forklaring, Kongens Forankalninger — Alt forenede sig for at opvække en gruelig Mistanke, som i Bøvelens Haand blev en straffende Remedis for en Døds, der ei var begaaet. Fersens Søster, Grevinde Sophie Piper, en livlig og usørt Dame, var ogsaa indflettet i denne Anklage, men efter sagkyndige Mænds Dom ligesaa uskyldig som Broderen. Hun fremstillede sin Uskyldighed i et, i et værdigt Sprog forfattet, Brev til Kongen, og i de Forhør, som efter hendes Forlangende bleve optagne, opdagedes Intet, som henpegede paa hendes eller hendes Brøders Deeltagelse i den Misgjerning, hvorfor de anklagedes³⁾.

¹⁾ „Den ulykkelige Fersen“, siger hiin forømtalte Hjemmelsmand, „var ligesaa lidet deeltagtig i noget Uttentat mod Prindsens Liv som jeg, og aldrig er et uskyldigere Offer faldet for Mind, Partiaand, Had, med mere Sligt, end Fersen.“

²⁾ I Norge var paa den Tid en Anekdote i Omløb, at Prindsen en Gang havde bukket sig for at tage et Lærklæde op, som var faldet fra en Dame, og at nogle Ord vare veglede mellem Fersen og Prindsen om det Uvæsende heri fra Prindsens Side og det Usammenlige fra Fersens. [Denne Anekdote gjælder vistnok ogsaa Fabian, ikke Agel Fersen.]

³⁾ Rygtet har stillet disse Anklager mod andre Personer, men Historien maa ansees det under sin Bærdighed at gjendrive grundløse Betydninger. [Sfr. S. 243. Anm.]

Historien har overhovedet ingen Grund til at fremstille Brindsens Død som en Følge af Forgiftelse, ligesom der, som ovenfor fortalt, heller ikke findes Spor til, at nogen Kabale er bleven lagt for at bevirke en Forandring i det stete Tronfølgervalg til Bedste for den affatte Kongefamilie, om der endog gaves nogle saakaldte Legitimister, der sukkede over dens Fortgang. Ikke heller kan man finde Grund til en saadan Udaad i Had eller Ringeagt mod Brindsen selv. Derfom enkelte svenske Familier fandt sig stufede i Brindsens Person, enten fordi Haabet om den standi- navisse Halvøes Forening igjennem ham ikke gik i Opfyldelse, eller fordi man maaflee fandt hans Talenter mindre eminent end man havde ventet, fordi de faldt mindre i Vinene, saa gave disse Betragtninger ikke Stof til et saa affyreligt Sniigmord. Efterretningen om hans Død gjorde et saa stærkt Indtryk paa Kong Carl den XIII^{de}, at det svage Regeme var nær ved at bukke under, og Sveriges bedste Mænd ansaa et stort Haab at gaae tilgrunde i Brindsens Person. Hans Egenstaber maatte styrke denne almindelige Høiagtelse. Hans Tavelighed, og en i hans høie Stilling usæd- vanlig Forsynlighed med Statens Midler, Ringeagt for den tomme Pragt, og høi Agtelse for Menneskets væsentlige Fortrin, i hvilken Stand de sandtes, lovede i ham en Styrke, som passede til vort Norden, hvis Fortæere ere simple men kraftfulde. Derhos besad han en Værdighed og Anstand i sit Væsen, en Lethed i at udtrykke sig i en passende Form, som beundredes endog i en Kreds af Mænd, som have Ord for at have i en høi Grad tilegnet sig disse Egenstaber¹⁾. „Han var — for at benytte en forhen nævnt svensk Fædermands Udtryk — en Urtypp af hvad Skan- dinavien behøvede for at fremme sin Styrke, sit Velvære, sin Velstand og Lykkelig- hed.“ Er det at undres over, at Brinds Carl Augusts Grav varedes med de bedste svenske Mænds bitte Laarer?

Der var heller Ingen iblandt de Mænd, som vare Brindsen meest oprigtigen hengivne, og nærmest omgave hans Person, der nærrede Mistanke om at Gift havde endt hans Dage. Vi kunne ikke nære mindste Tvivl om Oberstlieutenant Holsts Hengivenhed for Brindsen, grundet paa en ubegrændset Høiagtelse, en daglig Omgangsfortrolighed, og tusindfold Beviser paa Brindsens Godhed for denne sin mangeaarige og daglige Omgangsvæn, ligesaa lidet om der kan tvivles om at hans Sorg over Brindsens pludselige Død var dyb og oprigtig. Men aldrig er en Yttring kommen over hans Læber, som havde den fjerneste Betydning til Mistanken om et kunstigt Mord gjennem Forgiftelse. Dvertimod erklærede han sig høit mod denne opdigtede Marsag til Brindsens Død, hvilken han tilstred hans ved en forandret Levemaade svækkede Constitution, og en pludselig Sygdoms Symptomer, ubledet af denne Svækkelse, hvis Rod han allerede medbragte fra Norge som en Følge af Strabadser under Krigen og Ungdomsuforsigtighed under Jagtlivet. Holst gav derpaa det meest aabenbare Beviis, da han forblev i Sverige og der modtog Embedsfilling, hvilket han vissest ikke havde gjort, dersom han havde betragtet Brindsens Død som en Følge af en snigmordigt Forbrydelse. I Norge blev imidlertid dengang hans Beslutning at forblive i Sverige mistænkt, eller i det mindste dadlet; thi det dunkle Rygte om Brindsens Forgiftelse, som var i Omløb i Sverige, udbredte sig endnu meer i Norge, og man vidste, at Holsts Stilling i Armeen var ham i hans Fædreland forbeholdt²⁾. Men Enhver, som kendte Holst, vil vissestigen frifinde ham for den Ligegyldighed, at han af egenhyttige og ærgjerrige Grunde havde opoffret sine Følelser for Brindsen, naar han havde havt Aenelse om hans Død ved en forbryderisk Udaad³⁾.

¹⁾ Vi have ovenfor derpaa anført Exempel.

²⁾ Brinds Frederik af Hessen, som tilfældigviis var i Forfatterens Hæns, nogle Dage efterat Sørgbudskabet om Brindsens Død var kommet til Norge, erklærede sin Glæde over, at Holsts Tilbagekomst til Fædrelandet var ham lettet derved, at hans Nummer i Armeen her stod ham aabent.

³⁾ I Sverige er bleven anført som et Beviis paa Agtelse for Brindsens Minde, at der

Prindsens Kammertjener Juul vilde ikke forblive i Sverige, men ilede snart over Prindsens Død tilbage til Augustenborg. Der fattedes ikke paa liberale Tilbud fra det svenske Hof's Side for at holde ham tilbage; thi det vilde hvedre Prindsens Minde ved at berede en ham saa dyrekost Tjener en sorgfri Fremtid og lykkelige Alderdomsdage. Juuls Bedrøvelse havde en dyb Rod; han havde været om Prindsen fra hans tidligste Ungdom, og ledsaget ham paa hans udenlandske Reiser, og under den østerrigske og norske Krig. Naar Juul talede om Prindsen, fæde det sjæle i høi Begejstring; han var udtømmelig i hans Roes, og det var aabenbart, at det var meer Kjærlighed til Prindsen end Haabet om de Fordele, som han i hans Ljæmke kunde vente sig, der bandt ham til Sammes Person. Da nu Prindsen var død, vilde Juul ikke forblive et Dieblil længer i Sverige, end der behøvedes for at rjse de dyrekost Leeninger den sidste Grødhed, og at ordne sine Hensænkningen. Denne hans hurtige Afreise fra Stockholm og Afslag af de gjorte Tilbud har givet Anledning til den Formodning, at Juul nærede Mistanke om Prindsens Forgiftelse, og fryede et Land, hvor han troede Prindsens Dage ved Udaad forkortede. Men til en saadan Formodning gives ikke mindste Grund. Juul, der overhøvedet var taus og forsigtig i sine Udtalelser, har aldrig saalænge han levede paa Augustenborg ytret noget Saadant, og talde overhøvedet meget lidet om Prindsens Dødsald i Norge og Sverige. Hans Enke, som endnu levede 1843, har forfikkret, at der ikke blandt hans Papirer findes det Mindste herom, og at hun ikke har hørt et Ord af hans Mund, som hentyder til en saadan Mistanke. Han levede paa Augustenborg efter sin Tilbagekomst fra Sverige, pensioneret af Prindsens Efterladenskab, saasom af det svenske Hof, og døde 1834. Forfatteren har ogsaa Karsag til at troe, at ikke heller Prindsens Familie paa Augustenborg fæstede nogen Tro til dette Rygte, men betragtede hans Død som en Følge af en Sygelighed, som han i sin Ungdom ved Uforsigtighed, i en modnere Alder ved Strabadser havde paadraget sig, og hvortil kom en tilfældig Sygdoms Symptomer¹⁾.

I Norge udbredte Efterretningen om Prindsens pludselige Død den oprigtigste Deeltagelse og den dybeste Sorg. Mindet om hvad Nationen skyldte den Hedenfarne sønrebes, og det syntes som han i Dødens Blund var gjengiven det norske Folk, og hans korte Dphøisfestsdage vare udslettede i hans Livs Historie. Rygget om den sønne Maade, hvorpaa Prindsen skulde være kommen af Dage, kom tilligemed Dødsbudskabet, og den større Deel af vore Landsmænd lagde saa meget villigere Øre til dette Rygte, som man endnu i de Dage intet Godt ventede fra Sverige, og som man havde hørt megen Tale om dette Hof's Intriguer, Prindsens søgelige Tilstand og nedtrykte Sindsstemning under hans Dphold i Sverige. I Norge var kun een

blev tilskaaet Hofst en betydelig Pension efter Prindsens Død. Forfatteren kender ikke disse Forhold, men Hofst's Ledemaade har ingen Symptomer af en almlærende Stilling. Prindsens Privatsecretair i Sverige, Kullberg, senere Biskop i Calmar, har ogsaa erklæret sig overbevist om, at Prindsen ei døde af Gift.

1) Disse Meddelelser om Juul har Forfatteren fra Augustenborg selv. [I det vi afflutte Beretningen om disse søse Rygter om Giftmord, maa vi endnu nævne et Rygte, som Hofst maaſte ikke har hørt, men som ei heller mangede Udbredelse, især i Sverige, Njønt, eller maaſte fordi, det var det usandsynligste. Man har sagt, at Prindsen skulde være forgiftet paa dansk Anstiftelse, da den danske Regjering frygtede for Norges Tab, naar han blev Sveriges Konge. Hans Balg til Kronprinds var vistnok, netop paa Grund af denne fra Regjeringens Standpunkt neppe ubesiede Frygt, samme høist ubehageligt, men saavel Kong Frederik VI's som hans Raadgivere's Charaktere have dem over enhver Mistanke for at have anvendt slige Midler. I G. F. Ridderstads Gmndt är icke glömdt IV. 48 er trykt et Brev fra Armfelt af 2 October 1810, hvori han i Anledning af Prindsens Død skriver: „En propos jag af President Kaas (Kaas) hört i Svinensund den 25 Augusti 1809, då han var litet bedröken, gjorde att jag satt på dansk räkning denna vår olycka.“ Her har man vel Rygtets Rilde.]

Stemme med Hensyn til Brindsen; Folkets Kjærlighed og Øiagtelse for ham var ubeelt, hans Færd i Landet var uden Dødel, og han havde tilfredsstillet Alle. Efterretningen om hans Død tilligemed Rygten om de Umskændigheder, som ledsagede samme, nedslænte derfor det ganske Land ligesom i en dyb og almindelig Familieførg. Det var under disse Umskændigheder naturligt, at der fæstedes i Norge mere Lid til Rygten om Brindsens unaturlige og voldsomme Vortrykkelser, end det fortjente. Ualmindelig beklagedes, at han havde forladt et Land, som bar ham i udeelt Kjærlighed og Trofast i sit Hjerte, for at modtage en opbøiet Stilling, i hvilken han sjældent fandt sig tilfreds, og hvori Dødens Bøger formeentes ham raft af forbrøderste Hænder. Danske og norske Digtere forenede sig for at forberlige hans Minde, men især tiltalte følgende Linier af Rabbet det norske Folk:

„For ham tre Rationers Lærer rinde,
 Hans Fødsel brammer Danneriget af,
 Erkjendtligt Norge har hans Seiersminde,
 Som Sverig bød en Krone, gav en Grav.
 For hine leved han, for dette er han død,
 Hvis Graad mon stoltest, hvis retfærdigst flød?“

Denne Begivenhed bortførerede end mere Tanken om en politisk Forbindelse mellem den skandinaviske Halvø, som nyligen mangesidig i Sverige var bleven bragt paa Bane. Den betragtedes nu i Norge med en fast forøget Roddybelighed. Enhver Grund til Foreningen med Sverige, hentet fra Landets udbortes Færd eller indvortes Ræringforvirring, var bortfjernet formedelt den nyopvalte Virksomhed og vore Erøprobuffers fordeedlagtige Afgang til England. Brinds Christians Person, elstet og agtet af Alle, var det eneste Led i denne Forbindelseskjæde, og ved hans Død opløstes det sidste svage Element. Efter Brindsens Død var intet Spor i Norge af Omsæt om Norges Forening med Sverige at finde.

Syttende Capitel.

Brindsen af Pontecorvo bliver Kronprinds i Sverige.

Sverige var Regjeringen imidlertid betænkt paa et nyt Valg til Tronsfølger¹⁾. Den udlovede Præmie for Opdagelsen af Fersens Morder, saavel som den anstillede Undersøgelse om Aarsagen til Brindsens Død, havde ikke lebet til noget Resultat, og af ovennævnte Grunde syntes det, som Regjeringen ikke vilde trænge dybere ind i disse Undersøgelser. Under 28de Juni blev det bekendtgjort, at en overordentlig Rigsdag skulde aabnes i Örebro, hvis fornemste Hensigt var at tage et nyt Tronsfølgervalg under Overveielse. Det sædvanlige Rigsdagsfæde, Stockholm, fandtes nu ikke passende, fordi Urolighederne i Sverige endnu maatte aves med en stor Krigsmagt, og det var at befrygte, at Gjæringen under en Rigsdags Sammentalelse i

¹⁾ [Hermed kan jævnføres Begeners udsørlige Fremstilling af Forhandlingerne om Tronsfølger-Valget i Actm. Bidr. til Danm. Litt I. 127—167; C. G. Kalmstrøms Bemærkninger derved i Bergstedts Tidsskrift 1851 S. 470 ff.; Schinkel-Bergmans Minnen V. 172—279; Droyen u. Samwers Actenm. Gejschichte S. 34 ff. og Paludan-Müllers Bidrag til en Kritik over samme S. 15 ff.; C. A. Adlersparres 1809 och 1810. III. 131—160.]

fredsheden ei vilde ophøre. De fleste nævnedes Hertugen af Augustenborg, den afdøde Kronprinds's Broder, Andre Kongen af Danmark, Andre Brindsen af Oldenburg, den russiske Keisers Svoger, og Brindsen af Danmark, Christian Frederiks, som blev ved denne Keilighed ogsaa nærnet. Imidlertid synes Stemningen i Besøgelsesen at have sættet sig paa Hertugen af Augustenborg, og Holst til den Ende at være affendt til Augustenborg. Reisen hede saa hurtig, at Holst ikke engang berøede Kjøbenhavn. Det samme Parti, som havde arbejdet for Christian Augusts Valg, arbejdede nu ogsaa for hans Broders, og i Epidisen for dette Rod Adlersparre og Platen, hos hvem vel endnu den gamle Idee om den skandinaviske Halvøes Forbindelse raadede. I en Skrivelse til Kongen fra en uævnt Raadgiver¹⁾ anbefaltes meget dette Valg, og deri lægges stor Vægt paa „den norske Nations levende hengivenhed“ for den afdøde Brinds, der rimeligviis vilde gaae over paa Broderen. Ved Hertugens Nærværelse i Kamlosea havde han vundet de Listerdevarendes almindelige Indst. ved sine Kundskaber, sit simple og forekommende Væsen, ligesom han i det Udvores ikke var Brindsen ulig. I Danmark troede man, at Hertugen, der var bekendt som Videnskabsmand, nødig forlod sin philosophiske Kærlighed for at indtræde i en Stilling, som havde givet hans Broder liben Glæde, og som han havde fundet en tidlig Grav. Det hedte derhos, at Hertugens Gemalinde skraadede at afflaae en Krone, som hun troede burde sættes paa hendes Broders, Frederik den VI^{tes} Hoved. I Sverige paastod man, at Hertugen ikke viiste sig utilboelighed til at modtage Valget, men gjorde den samme Betingelse, som hans afdøde Broder under lignende Omstændigheder havde gjort, nemlig at Valget skulde have Kongen af Danmarks Bisat. Underhandlingernes Bestaenhed er libet bekendt, og de leedes af en Mand, som brugte den største Forsigtighed i sine Udsættelser, og Hemmelighedsfuldhed i Udførelsen af det ham betroede Værende. Da Holst imidlertid kom tilbage til Stockholm, var Zonen der aldeles forandret, og det hedte nu, at Hensigten af kejserl. Keiser kun havde været at ordne den afdøde Brinds's private Familieanliggender. Valget synes heller ikke at have været efter Kongen af Danmarks Sind, som selv havde den Plan at lægge denne Krone til sin egen²⁾. Vi ville ikke her indlade os i at bedømme, hvorvidt hiin lærde, retfærdige og med mange elskværdige Egenskaber begavede Fyrste besad den Charakterfasthed, det Overblik over Statsanliggender, og overhovedet den Evne til at styre et Rige, som kunde erstatte Sverige Tabet af hans uforglemmelige Broder; men Hertugens egen Betænknelighed ved at modtage Valget, Kongen af Danmarks Modstand og nye Valgplaner, udfastede af Sveriges formaende Mand, gjorde det let at forstyrre dette Valg³⁾.

¹⁾ See G. Adlersparres Handlingar IX. 1 ff. [Om Hertugen af Augustenborgs Valg er i Bilag No. 59 leveret den Augustenborgske Fremstilling af Sagens Gang, samt i Bilag No. 60 et Brev fra Krog-Meyer til Lndv. St. Platon.]

²⁾ Der var endog Tale om at Frederik den VI^{te} havde i Sinds at forhindre Hertugens Afreise, og til den Ende havde sendt et lille Krigsfartøi til Augustenborg, og at den commanderende Officer paa samme erklærede Hertugen, da han vilde gjøre en Reise til sit 3 Mile fra Augustenborg liggende Semmerslor Gravenstein, at han havde Ordre til at hindre Hertugens Afreise. Denne Udsættelse skal have krænkert Hertugen meget. [Det er vist, at der sendtes nogle Kanonbaade til Åslund, for at passe paa Hertugen; Paafluddet for dette usædvanlige Skridt var at sørge for hans Sikkerhed, da Konget gik, at man vilde bortføre ham til Sverige; se Wegener, Actm. Bidrag I. 152. Schiern, Hist. Studier I. 322. Hertugen søgte paa Grund heraf sin Afsted af dansk Tjeneste, og trak sig tilbage fra alle Forretninger. Han døde 1814 uden at have seet sin kongelige Svoger siden denne Begivenhed.] I Bilag 58 a. findes nogle Uttringer om Hertugen af Augustenborgs Valg, som synes at være af Adlersparre.

³⁾ I Sverige vilde man vide, at Grev Wedel, gennem sin Ven Grev Platen, havde fraraadet at vælge Hertugen — i Norge vidste man Intet derom. [Schinkel (Minnen V. 261 ff. jfr. VI. 101.) beretter og dette. Ved et Møde mellem Platen og Wedel ved Lilla-Åbet i Bobustehus midt i Juli 1810 skal denne have fraraadet Hertugens Valg, og meent, at Pontecorvos ikke vilde Råde Stemningen i Norge.]

Det er ligeledes vist, baade at Kongen af Danmark selv bestræbte sig for at forene de scandinaviske Riger, og at han havde et ikke ubetydeligt Parti for sig paa Rigsdagen. Til den Ende havde Frederik den VI^{te} udsendt en Agent til Sverige, og udstyret ham med Midler til at vinde Stemmer, men Grendet var neppe i de rette Hænder, og Sagen havde ingen Fremgang, uagtet den understøttedes af betydningsfulde Mænd i Sverige¹⁾. Fornemmeligen strandede dette Valg paa Nationalfordomme, der ligesom fra Barndommen af vare indpodede i Gemytterne. Forst i den senere Tid have de tre nordiske Nationer lært at overvinde disse Fordomme, og at betragte hverandre som Brene af en Stamme, der ere forenede ved fælles Sprog, Sæder og Charakter. En politisk Forening mellem de tre Riger, med hvor mange Vanffeligheder den end vilde være forbunden, og hvor lidet onskelig den i flere Henseender vilde være, vilde under saa gunstig en Anledning, som den vi her have at fremstille, ikke møde den Modstand nu som dengang; thi vist er det, at Tanken om Sveriges Forbindelse med Danmark under eet Scepter fandt paa den Tid ligesaa lidet Sympathi i svensk Mands Barm i Almindelighed, som Norges Forening med Sverige i Nordmandens. Et saadant Valg vilde og uden Tvivl have været forbundet med store, fast uovervindelige Vanffeligheder. Den souveraine danske Konge havde neppe beqvæmet sig til at paalægge sig de Vaand, hvormed Sveriges Grundlov indskrænkede den executive Magt. At regjere tvende Riger under forskjellige Forfatningsformer og med forskjellig Magtautoritet vilde neppe tækses den uindskrænkede Monark, ligesaa lidt som den danske Statsstyrelse paa denne Tid monne have Bidsdom til at løse en saa vanskelig Opgave. Ikke heller kunde Frederik den VI^{te} tiltræde sin Stilling i Sverige som Kronprinds, medens han var Konge i Danmark. Carl den XIII^{de} havde da enten maattet nedlægge en Krone, som nyhigen var ham givet af Folkets eenstemmige Billie, og som han vel ei var villig til at overgive i andre Hænder, eller og vare begge Fyrster komne i en uventelig Stilling til hinanden. Foreningens Elementer vare saaledes endnu alt for sridende og tilbagestødende, og ogsaa denne Plan, som ingen dybt Mod havde, var let at fuldfæste. Valget af Prindsen af Oldenburg, eller af Christian Frederik, hvor meget det sidste Valg end i mange Henseender maatte have for sig, synes ei alvorligen at være kommet paa Bane paa Rigsdagen, ligesom hiint forømtalte paa en norsk Hødermand²⁾, som ubestemt og ubtalt af enkelte Stemmer, neppe kan faae Plads i Historien.

Imidlertid fik Valgplanen i Sverige pludseligen en uventet Retning, og det gik her som saa ofte i Verdens Historie, at store Begivenheder fremledes af ubetydelige

¹⁾ Det er, og det vist nok med Grund, bleven paastaet, at Kongen af Danmarks Bestræbelser understøttedes af et Par betydningsfulde Svenske, hvilke som Deltagere i Gustav den III^{des} Nord vare flygtede til Danmark og nu opholdt sig i Kjøbenhavn. Men de Betingelser, som Hines betydningsfulde Venner gjorde Kongen af Danmark, forsaittedes efterhaanden, hvorved deres Interesse for Valget sunkedes, og ingen Tale videre blev derom. [Schlern, Hist. Studier I. 323 ff. omtaler de mange anonyme Aflysekrifter, som i denne Sommer udkom i Danmark for at fremme Frederik VIes Valg, og beretter, at den ansæede Professor Rund af Kjöfensköld fra Lund blev af den danske Regjering indbudet til Kjøbenhavn, hvor han havde gamle Forbindelser, især med den laandsfordrifske Ehrensård (Willembourg), men at det tog saa lang Tid, førend Frederik VI. blev enig med Kjöfensköld om de konstitutionelle Bilkær for Valget, at Sagen var afsjort i Drebro, førend den danske Minister i Stockholm kunde begynde at virke; jfr. Schinkel-Bergman V. 268 ff.]

²⁾ [Grev Herman Wedel-Jarlsberg. Schinkel-Bergman (Minnen V. 262) anfører det kun som et Rygte, at Platen og Wetterstedt en Tid alvorligt tænkte paa at foreslaae Wedel til svensk Tronsfølger, men isølge Platens egne Meddelelser var han paa Drebro Rigsdag en af Bernadottes forligste Talsmænd, og har saaledes opgjvot hsin Laak, førend Valgdagen kom. — Angaaende Prinds Christian Frederiks Valg ophæver Schinkel (V. 188), at hans Talsmænd vare Adlercreuz, Brødrene Löwenhjelm, samt Lagerbring og Håkanson, og at de som Bilkær opstillede, at Prindsen famtlig med Valget til svensk Kronprinds skulde af Kong Frederik udraabes til Konge i Norge. Paa denne Maade skulde da Norges og Sveriges Forening sikres.]

Læsfager. For vor Historie ere disse Forhold saa meget vigtigere, som derved lagdes Grundvolden til en stor Forandring i Norges politiske Stilling, uden at der fra dets Side gjordes mindste Skridt til at forberede, langt mindre fuldbyrde den. Den første Tanke hos dem, der ledede Tronfølgervalget i Sverige, var at vinde den store og feierrige Helts Vifstand, som dengang med sikker Haand styrede Europas færlands Politisk. Kong Carl den XIII^{de} og de Mænd, der stode ved hans Side, troede dengang, at Hertugen af Augustenborgs Valg burde foretrakkes ethvert andet, og det blev magtpaaliggende dertil at erholde Napoleons Bifald. Til som Courer at overbringe disse Meddelelser, tilligemed de for den svenske Minister i Paris fornødne Instruxer, valgtes en ung Mand, Baron Wörner. Valget af denne Mand, der blev saa afgjørende i Henseende til Tronfølgervalget, stode meer efter et Tilfælde, for at vi en svensk Statsmand, der da var i Fremstigende, en Dyrmarksomhed, end fordi Manden dertil havde fornøden Dygtighed og diplomatisk Egenstaber. Wetterstedts Svoger, Baron Wörner, Skildres af Sveriges ophlyste og indflybelsesrige Mand som „en Gourdi“, og det viiste sig, at han langt overstred sit Wrendes Grændser, som han var at overlevere sine Depescher, men ei indlade sig i Sagen. I Stedet derfor anbragte han Underhandlinger med Prinds Pontecorvo selv. Hvorledes disse indledtes af en betydningsfuld svensk Mand, og hvorlunde Wörners egenmægtige Skridt støttes af Sveriges formaande Mand, sees af Minister Engeströms Forklaring herover¹⁾. Denne Bending i Valgsagen satte imidlertid de svenske Ministre i Begyndelsen i stor Forlegenhed fornede de afgjørende Skridt, hvormed man havde nærmet sig Hertugen af Augustenborg, og de Grunde, som fremdeles talte for dette Valg. Den gamle Konge synes at være bleven let overtalt til at forandre sine Anskuelser, og give den franske Prinds sin Stemme; men Kongens Raadgivere fandt det betænkeligt, og ikke overensstemmende med Kongens Værdighed, at træde tilbage, efterat saa alvorlige Skridt vare gjorte. Forslaget var dog ledsaget med saadanne tilsynende officielle Tilbud, hvis Fordeelagtighed maatte opvække Ministerenes Dyrmarksomhed. Talen var desuden her om en Prinds, som ved sin Charakter, sine Talenter og krigeriske Daad havde erhvervet sig et stort Navn i Europa, og vundet de Nationers Agtelse og Kjærlighed, med hvilke han havde staaet endog i fiendtlig Berørelse²⁾. Dergaangen til dette nye Valg lededes derhos deels ved Hertugen af Augustenborgs egne Betænkeligheder ved at modtage Valget, og den danske Konges Modstand mod samme, deels ved de Skridt, som foretoges paa Rigsdagen. Alt hidrog til at knætte den svenske Nation for det nye Valg.

Rigsdagen i Drebro var sammenkaldt, og indgav 13de August en Adresse, hvori den bevidnede Kongen sin Deeltagelse i hans og Landets Sorg over Kronprindsens Død, og talte for Rigsdagens Sammentaldelse. I sit Svar talte den Kongen for det Bevist, Stænderne gave ham paa deres Deeltagelse, og glædede sig over at finde deres Tænkemaade i Henseende til Nødvendigheden af at sammenkalde en Rigsdag overensstemmende med sin egen. Derefter sked Rigsdagen til Dagens Orden. Men neppe vare Forhandlingerne om denne vigtige Gjenstand begyndte, før Coureren Journalers Ankomst fra Paris gav Spørgsmaalet en ny og uventet Retning. Med et i Upsala-Lidenden indrykket Brev fulgte et Portræt af Prinds Bernadotte selv, hans Søn og Gemalinde. Denne Artikel indeholdt tillige et usikkert Nygtem, at denne Prinds, i Tilfælde Valget skulde falde paa ham, vilde nedlægge i den

¹⁾ See Bilag 58 b. Sjønt dette Document ikke er officielt, og der saaledes ikke havet Sikkerhed for Rigtigheden af dets hele Indhold, saa har Forfatteren troet at burde optage det, da det — ulmodsiget — er antaget som Retret i hin Tid og af Sveriges daværende Udenrigsminister, og derfor maa have Interesse.

²⁾ Alerede ved en foregaaende Leilighed havde Prindsen af Pontecorvo stræbt at blive regjerende Fyrste, det han, ifølge Langs Memoiren, i 1806 sendte en Beskuilmægtiget til Nürnberg, for at blive valgt til Fyrste af Anspach under fransk Overhøshed. Se Schiers Stadier I. 327.]

svenske Pant 8 Millioner Franker af egne Midler, og tilbagekjøbe de svenske Domainier i Pommern, som Napoleon havde stjælet sine Generaler, og som ved Fredsslutningen imellem Frankrige og Sverige vare disse forbeholdne. Beløbet af disse Godser formentes at udgjøre 3 Millioner svenske Pantobalere. Desuden smigrede Forfatteren af denne Artikel Nationen med, at Bernadotte skulde bevirke Napoleons Samtykke til en fri Handelsforbindelse med England, der kunde betragtes som et Offer paa det Bensksaltter, der bandt Keiseren til sin store General. Denne Artikel, som var forfattet under Rigsdagens Dine, var aabenbart udsendt for at forberede Nationen paa den uventede Bending, som Valgforretningen havde taget.

Denne nye Retning med Hensyn til Tronfølgervalget bekyrleedes ved Grev Bredes Tilbagekomst fra Paris. Han havde lært at kjende den nye Valgcandidat og de Omstændigheder, der kunde fremme dette Valg. Under 15de August fandtes i den i Örebro udgivne Rigsdagstidende nogle Anmærkninger, som nærmere antydede Rigsdagens Mening. Korteligen berørtes de Fordele, som Kongen af Danmarks Valg vilde medføre, og som ansaaes langt mindre end de dermed forbundne Ulemper. Gamle, bitre Grindringer raadede i denne Deel af Fremstillingen. Med større Forhaabninger om Held berørtes Hertugen af Augustenborgs Valg; men han var ikke General, og kunde i den Henseende ikke yde Sverige den Hjælp, som det i sin nærværende Stilling behøvede. Ikke heller kunde man være sikker paa, at Kongen af Danmark vilde tillade en af sine Undersaatter at bestige en Trone, som han ønskede sig selv. Derimod var der meer end Sandsynlighed for, at Napoleon ønskede Valget af sin Broders Svoger, Prindsen af Pontecorvo. Baade Politik og Bensksalt maatte fremme dette Napoleons Ønske, og for Sverige maatte Valget være af saa meget større Værd, som der i Prindsens Person fandtes forenede Egenstaberne af „en stor Feltherre, en stor Statsmand, en velgjørende Menneſteven, og den kraftfulde modne Mand, der forstaaer at styre et Rige.“ Hertil seiedes det allerede i ovennævnte Artikel af Upsalatienden berørte Haab, at Pontecorvo vilde anvende en Deel af sine bekjendte store Rigdomme til Sveriges Bedste, og der yttredes Formodning om, at dette Haab snart vilde ophøies til Visshed. Artikelen ledsagedes med en kort Udſigt over Bernadottes Liv. Hans Fortjenester som Felt og Statsmand udhøvedes, og at han som Menneſteven velſignedes af de svenske Krigsfanger. Som Privatmand ſkildredes han som maadeholden, uden Gang til Overdaadighed eller forſængelig Bragt ¹). Var han end ikke af hoi Værd, saa havde han, ved selv at bane sig Vej til den Høide, hvorpaa han nu stod, gjort sig noiere bekjendt med alle Klaffers Stilling i Staten. Hans Fortjenester gaved ham i denne Henseende større Fordringer end Lykkens Gaver. Han forskod vel ikke Landets Sprog, men med sine store Talenter vilde han let deri kunne tilegne sig den fornødne Færdighed ²).

Efter denne Gemtytternes Forberedelse gik den nye Valgforretning rasht fra Haanden. Den hemmelige Committee indgav sin Betænkning overeensstemmende med disse Anskuelser; Forslaget droftedes og antoges i Statsraadet, og Kongen ilede at indgive sin Proposition til Stænderne. I denne udvikledes Grundene for Valget, hvori der især hentydedes til Napoleons Ønske. Deri fremsattes alene Nødvendigheden af, at det maatte gjøres til Pligt for den valgte Tronfølger at antage den lutherſke Religion, ſørend han betraadte svensk Jord, og tillige ligesom den afdøde Kronprinds underſkrive en Forſikringsact. Saaledes høvedes alle Betæneligheder. Bondestanden erklærede sig først; dog voterede 7 af de tilſtædeværende 140 Med-

¹) Ved denne Roes vilde man formodentligen fornøye Grindringen om den afdøde Kronprinds's Simpelhed, der saa meget takkedes Folket.

²) I en Samtale med Grev Bredes havde Prinds Pontecorvo omtalt denne Banſtelighed og imøbegaaet den, ligesom han med Hensyn til Religionſforſkjellen anførte Hentil den IVdes Exempel. Om Rigsdagsforhandlingerne ſee „Historia om Regementsforändr.“ S. 270 ff. [Schinkel-Bergman V. 208, jfr. 201.]

kommer for den affatte Konges Søn. Præssthanden erklærede sig betruæst, og yttrede at Religionsforfjellen ingen uovervindelig Hindring kunde være, da han efter Overgangen til den lutheriske Religion vilde med desto større Iver fremme den herskende Kines Sag. Borgerstanden erklærede sig eenstemmigen for Prindsen af Pontecorvo. Paa Riddershuset afgjorde General Tibells Tale Valget. Han talede med Begeistring om Prindsen, og hans Tale maatte have saa meget større Vægt, som han havde lært at kjende Frankriges udmærkede Mænd, medens han besørgede Fangeudvekslingen imellem begge Nationer¹⁾.

Prinds Pontecorvo blev saaledes valgt til Sveriges Kronprinds, og ved en høidelig Deputation, bestaaende af Grev Rosen, Grev Morner og Kammerjunker Linderföld²⁾, blev Valget Prindsen meddeelt. Imidlertid ilede den officielle Tidende, Juristestidningen, at gjendrive de fra Drebroy gennem Upsala-Blad udsprede Rygter. Den medfagde aldeles, at der var kommet Depescher fra Paris, som havde medbragt Bernadottes Portræt, og endnu meer at han havde gjort de omhandlede glimrende Løfter om Vengeforstrålinger³⁾. Sverige havde valgt ham formedelt hans store Egenkab, og ikke formedelt hans Guld, til Tronsfølger. Den sidste Tanke afsøstes med Haan. Der vare paa den Tid Rygter i Omloeb, at Bernadotte, som nyligen havde faaet i vanskelige Forhold til Napoleon, ikke var i Gavn hos Keiseren som General, og at denne ikke var fuldtommen tilfreds med Valget; men ingen offentlig Htting fra Keiserens Side henveggede paa noget Saadant, da Keiseren tilsendte en Deputation sin Deeltagelse for Prindsen, og forstyrede Sverige om sit Venst. Der gik endog det Rygte, at Napoleon havde udshyret Prindsen med en Million Francker, for at han kunde vise sig med tilbørlig Anstand i sin nye Stilling⁴⁾.

Den affatte svenske Konge satte sig i Bevægelse under denne Tronforandring i Sverige. Han nærmede sig Nordtysklands Grændser i Haab om, at han eller hans Søn kunde komme i Betragtning ved det nye Valg. Men med Undtagelse af de for omtalte 7 Deputerede i Bondestanden rørte sig ingen Stemme paa Rigsdagen for den affatte Kongefamilie.

For Danmark vor Frankriges Billie en Lov, og efterat Napoleon havde yttret sig venstabelig i Henseende til Sveriges Tronsfølgervalg, havde Danmark ingen Indvending at gjøre. Den danske officielle Avis gjensløb af Roes over Sveriges valgte Kronprinds, og talde meget om det Venst, som var imellem Danmarks Konge og General Bernadotte under dennes Ophold i Danmark som Chef for de franske Tropper. Bist nok havde disse ikke været velkomne Gæster i det af Krigen og mæghæande Tab og Lidelser haardt medtagne Land. Det paastodes endog, at det

¹⁾ [Saavel af Tibells som Grev A. G. Mørners Taler paa Riddershuset ere trykte hos E. A. Adlersparre 1809 och 1810. III. 136—146.]

²⁾ [Den Sidstnævnte omtales hverken af Schinkel (V. 278. 288.) eller E. Adlersparre anf. St. 182. — Efter Adlersparre, III. 155—164 var Bondestændens Valg enst.]

³⁾ Bernadotte havde som General saa meget mindre havt Anledning til at samle saa megen Formue, som det var noksom bekjendt, at han i de Lande, hvor han havde camperet med sine Hære, ikke havde fulgt mange af de franske Generalers Udsjæffesystem, men røstes overalt for Humanitet og Giergødenhed. Lægges alle Omstændigheder sammen, er det klart, at de Løfter, som Fournier tilsvæde sin Risikon, ikke ere tagne af Prindsens egen Mund, eller i høi Grad af ham ere blevene misforstaaede. De benægtes, som anført, i den officielle Tidende, Engestrøm ansaae det for nødvendigt videre at undersøge Udsagnets Paalidelighed, og de faaee ingenkunde i Sammenheng med det Begreb, man maa gjøre sig om Prindsens Formuesforfatning paa den Tid. Det er i alle Tilfælde vist, at Prindsens Valg beroede paa solidere, begge Parter mere værdige Grunde, end hine historisk ubegrundede Løfter. [Jfr. Schinkel-Bergman V. 273. 275.]

⁴⁾ Forholder dette, som gjentages i flere historiske Beretninger fra den Tid, sig saaledes, er det Bevis nok, for at Bernadotte ei som rigtig Mand traabte ind i sin nye Stilling. Hans Gemalindes Formue kunde være stor for Privatmand, men var mindre end fyrstelig, og dens Kapital var desuden efter de franske Love ikke disponibel for hendes Gemal.

havde kostet mindre at tilfredsstille Englænderne som Fiender end Franskmændene som Venner; men Bernadottes egen humane Færd og blide Væsen havde ogsaa der skaffet ham almindelig Agtelse og Andest. Med Tilfredsættelse af politiske Planer lod Danmark sig saaledes nøie med Haabet om i den nyvalgte Kronprinds at finde en fredelig Nabo¹⁾.

Eidst i September gav Sveriges Kronprinds sig paa Weien, og hvor han drog frem modtoges han med den Udmærkelse og Hæder, som svarede til hans nye Stilling. Hans Reiselinie gik mestendeels igjennem Lande, hvor han havde kantonneret som fransk General, og ved sin humane Færd rundet Folkets Hjertes. I Danmark glædede man sig over det Beskaf, hvormed Frederik den VIe og den nye Kronprinds behandlede hinanden, og derpaa byggedes et Fremtids Haab, som snart skulde stufes under nye politiske Omvæltninger. I Helsingør mødte den svenske Erkebiskov med flere Geistlige den valgte Tronfølger, for i Centrum at modtage hans forandrede Troesbetjændelse. I denne Forhandling med den svenske Geistlighed erklærede Prindsen, „at han i sin tidlige Barndom havde været undervisti i den reformeerte Religion, og at han i Tydsland havde lært lutheriske Præster at kjende, og ved Samtaler med dem overbevist sig om, at Guds sande Ord og Christi Lære indeholdes i den Augsbургske Confession.“ Fra Helsingborg ledsagedes Prindsen af Kongens Udsendte gjennem Landet til Drottningholm. De samme Ceremonier, den samme Eds- og Hyltingsakt, som havde fundet Sted ved Prinds Christian Augusts Modtagelse, gjentoges nu ved Prinds Pontecorvos Indtog.

Imidlertid havde den franske Prinds paataget sig et vanskeligt Øver i det høie Nord. Han betraadte et Land, som var nedtrykt af Folgerne af en ulykkelig Krig, som endnu leed af stansede Ræringsveie, et forvirret Bøvevæsen, og en paa mange Maader lammet Statskraft. Han medbragte et politisk System, som for Tiden ikke lovede Sverige Opreisning for sit Tab, eller Lindring i sine Lidelser. Ombytningen af Alliancen med Frankrige i Stedet for det gamle Forbund med England kunde ikke være velgjørende for Sveriges indre Rørelse, der i Handelsforbindelsen med England havde sin vigtigste Støtte. Med Undtægelse af Freden, som var kjøbt med smertelige Opofrelser ved Tabet af en vigtig Deel af Sverige, havde dette ingen af de Fordøle opnaaet, som det havde lovet sig af Forbindelsen med Frankrige. Ikke heller havde den franske Prinds bragt Rigets Finanster de Fordøle, hvorom dunkle Nygter havde været i Omløb. Det svenske Hof var ofte Sæde for Kabaler og Partiaand, og Aarsagerne til hans Formands Dødsmaade vare indhyllede i et Mørke, som maatte indgyde Mistillid til den Lykke, der var den valgte Prinds vederfaret. Han forstod ikke Landets Sprog, var ubekjendt med Landets Sæder og indre Forhold, og han maatte danne sig en Kreds af Mænd, der kunde vejlede og raade ham i hans nye Stilling. Saaledes maatte han i Begyndelsen indskrænke sig til at være en blot Tilskuer af hvad der foregik om ham, uden at kunne virksomt indgribe i den indvortes Bestjærelse, og med Forsigtighed og udeelt Hensyn til Sveriges Interesse bestemme sit Forhold til udenlandske Magter. Sveriges Historie har at fortælle, hvorlunde den nyvalgte Kronprinds løste disse Gaader. Den Lykke, som havde fulgt ham igjennem hans hele Liv, og hævet ham fra Borgerlivets laveste til dets høieste Trin, forlod ham ikke heller i hans nye Stilling. Ved ganske at løsrive sig fra sit gamle Fosterland og alle dets Interesser, og udelukkende at opofte sig sit nye Fædrelands, beredte hans Klogskab ham selv og hans Familie en betryggende Fremtid. Et heldigt Resultat paatrykte Sveriges Politikk i de Aar, som kom, Wiisdommens Stempel, medens Danmarks sattes i Skygge formedelst et aldeles uventet uheldigt Udfald. Ikke længe efter hans Opførelse til Carl den XIIIes Tronfølger sit Sveriges udvortes Politikk en uventet Stikkelse, som gjorde hans Personlighed som Helt og Statsmand

¹⁾ [Ærmerne Oplysninger om Napoleons Stemning, den afslatte Konges Blauer og Kongen af Danmarks fludes i Schintels Minnen V, Hæf 280—301, 327 ff. Adskilspæres 1809 och 1910, 182—186.]

blev vigtig for det svenske Folk, og som levede Sverige til et længe eftertragtet Naal, der blev en vigtig Støtte for hans kongelige Bærdighed.

Men neppe var Carl Johan — saaledes lod han sig kalde i Følge Kongens Enste — traadt ind i sin ophøiede Stilling som Sveriges Kronprinds, førend Sverige maatte føle Virkningen af sin forandrede Politik og sin Nærmedse til Frankriges Keiser. Paa Fastlandet havde Napoleon nu som det syntes, deels ved Sejervindinger deels ved stærke Alliancer, sikret sin Overmagt og ligesom begrundet et Slags Universalmonarki, men til Søes havde han følt Englands Overmagt, saa ofte Englands og Frankriges Flaader maalte deres Kræfter. Hans Forbittrelse mod England vovede i Høielsen af hans Afmagt, og han brugte sin mægtige Indskydelse paa alle sine Allierede for at isolere England fra Fastlandet, og ved at forstyrre dets økonomiske Stilling og dets Handelsforhold fremlede en Svækkelse og Forlegenhed, som han ei ved Baabenmagt kunde fremtvinge. Saaledes nødte han ogsaa Sverige til at erklære England Krig, og vilde, at denne skulde føres alvorligere end mellem Rusland og England, mellem hvilke Lande en fredelig Handelsforbindelse ikke ophørte midt under en offentlig erklæret Krig. Rusland var den eneste Magt paa det europæiske Fastland, mod hvilken Napoleon vilde en ærbødig Skaansel. Han var saaledes ikke uheldig med de — vist nok ikke alvorligen meente — Foranskaltninger, som i Sverige vare trusne for at hindre engelske Vares Indførsel, men forlangte, at det skulde stride til de meest fiendtlige Foranskaltninger mod England. Napoleon lod ved sin Minister i Stockholm, Alquier — denne for det svenske Ministerium besværlige udenlandske Minister, der i en overmodig Stil udsætte den stolte Keisers strenge Bud ¹⁾ — forelægge Sveriges Konge en officiel Note, hvori der kun levedes det svenske Hof 5 Dage til at vælge mellem at erklære England aabenbar Krig, eller sætte sig i en fiendtlig Stilling til Frankrige. I et egenhændigt Brev af 19de November 1810 ²⁾ til Napoleon skildrer Kronprindsen den vanskelige Stilling, hvori han ved denne Erklæring blev sat, og den Sundhedssvækkelse, som derved var forvoldt Sveriges Konge selv. Han tilføier: „at, da han bestemte sig til at modtage Valget som Sveriges Kronprinds, havde han haabet at kunne forene det Lands Interesse, som han havde tjent med Trods, og i 30 Aar forsvaret, med det Lands, som havde udfaaet ham; men neppe havde han sat Foden paa Sveriges Grund, førend han maatte frygte for at see dette Haab stuefaldt; og Sveriges Konge selv har kunnet bemærke, hvor smertelig denne Kamp mellem hans Hengivenhed for Keiseren og Høielsen af hans nye Pligter havde været.“ Han gjorde Napoleon opmærksom paa de sørgelige Følger, som en Krig med England maatte have for Sverige, idet den vilde ødelægge dets Handel og standse dets Udførsel af dets vigtigste Producter; at de svenske Magasiner ifølge en uhyggelig Krig vare tomme, Orlogsværterne uden Bærførmhed, og Staten uden Fonds til at beskæftige dem, og at der behøvedes mange Millioner for at udruste Flaaden og samle Armeen, medens Kongen ingen Magt havde til at paalægge nogen Skat uden Stændernes Samtykke. „Men — saaledes ender dette Brev — alle disse Betragtninger have maattet vige for den Pligt at tilfredsstille Deres Majestæt. Kongen og hans Raad have lukket deres Øre for Glædelighedens Raad, og besluttet en Krigstilstand med England alene af Ærbødighed for Deres Majestæt, og for at overbevise vore Bagvaskere om, at Sverige, efterat være kommet under en vis og maanedholden Regjering, kun attraaer Fred paa Havet. Ulykkelig vilde Sverige — dette Sverige, som hidtil har været saa lidet fiendt — være, dersom det for al sin Hengivenhed kunde erhøide nogle Bevist paa Deres Majestæts Belvilie“ ³⁾.

¹⁾ Den svenske Udenrigs-Minister Engeström klagede ofte over det Besvæ, som Alquier forvoldt ham.

²⁾ Recueil de lettres etc. de Charles Jean. Stockholm 1825, p. 24.

³⁾ I et senere Brev udtrykker han Røntingen af denne Sætning, nemlig Haabet om Frankriges Hengivenesskæftelse.

Lil dette Brev søiede Kronprindsen tvende andre af 8de og 19de December, som han adresserede directe til Keiseren, „og benyttede saaledes en gammel Fordeel, som han ønskede fremdeles at bevare, og som maatte fornøje i hans Sjæl ligesaa behagelige som hæderlige Grindringer.“ Deri lægger han fremdeles Napoleon Sveriges hjælpeløse Tilstand paa Hjertet, og erklærer, at det vilde være umuligt for Sverige at bære de med Krigen forbundne Udgifter, naar ikke Frankrige kom det til Hjælp. Sverige havde vel erklæret England Krig, og fordoblede sine Anstrængelser for at give den Bøgt, men det kunde ikke udføre Constitutionsystemet i den strenge Stiiil, som Frankrige havde forestrevet. Constitutionen garanterede i Sverige Enhvers Retlighed, og om Kongen handlede derimod, vilde Statsraadet dertil ikke kunne give sit Samtykke. Han selv, som troede at have Nationens Mening for sig, vilde aldeles forstjærte den, dersom man kunde tiltroe ham den Hensigt at gjøre mindste Brud paa Constitutionen. „Sveriges Konge — saaledes ender han Brevet af 19de December — tilbyder Frankrige sit opofrende Venstabs, men jeg beider D. N. uindstændigen at tilstaae os den Lillid, som vi formedelt vor oprigtige og uforanderlige Hængivenhed fortjene.“

Saaledes havde Carl Johan strag i Begyndelsen af sin nye ophøiede Stilling store Banskeligheder at gaee imode. Napoleon, som nu var paa sin høieste Magts Spidse, og for hvis Fod det europæiske Fastland ligesom laa overvundet eller hdmøget, behandlede Sveriges Kronprinds som sin forrige General, og forlangte af ham en ubetinget Ophjydelse af sine Dnster. Keiserens beværlige Minister i Stockholm krævede, hvad Sverige ikke kunde tilstaae uden Opofrelse af sine dyrebareste Interesser. At erklære England en virkelig Krig, bortvise engelske Skibe fra sine Havne og confiscere engelsk Eiendom, var at lægge Baand paa Sveriges vigtigste Næringsveie. Den største Deel af Sveriges Jern gik ud af Landet, og deraf allerede paa den Tid en stor Deel til Amerika. Standsning af denne Fart vilde smerteligen føles i Sveriges store Høiland, hvor det vrimler af Jernfabrikker. Nationen havde ventet, at dets nye Kronprinds formedelt sin noie Forbindelse med Napoleon skulde berede Sverige Fred med Frankrige uden noget saadant Brud med England, der maatte forstyrre dets Handel; og nu forlangtes en ligesaa streng Jagttagelse af Fastlandets Spæringsystem med Hensyn til England, som Napoleon selv og hans Allierede fulgte. Carl Johan indsaa denne sin vanstelige Stilling, og begyndte at gjøre sig fortrolig med Tanken om at stille Sveriges Interesse fra Frankriges, og at bringe sin Kjærlighed til sit gamle Fædreland som et Offer for sine nye Forhold. For Tiden maatte han vel søie Napoleons Willie, og aabenbart erklære England Krig, og fra begge Sider gjordes tilskyndende de sædvanlige fiendtlige Foranstaltninger; men hemmeligen fortsattes Forbindelsen imellem Sverige og England, og deres Skibe seilede fredeligen ved hverandres Side i de nordiste Bænde. Ikke meget over et Aar var hevrundet fra Kronprindsens Ankomst til Sverige, forend den skjulte Forandring i Prindsens Tænkemaade aabenbarede sig i hans, i stærke Udtryk, med Keiser Napoleon forte Brevveksling, og Sverige kom da i samme Stilling til Frankrige og England, som før Gustav IV^{de} Adolpfs Affættelse, men med større Kraft til at understøtte sin nye Politik.

I Aaret 1810 stod saaledes Sverige i en politisk Stilling, heel forskjellig fra den, som i 1809 havde fundet Sted. Da var det fast Englands eneste Forbundsfrænde paa Fastlandet, og i blodig Kamp med sine Naboer. Nu havde det forenet sig med Fastlandet, og erklærede England Krig. Men i det nye Fiendstabs viiste sig endnu Spor af det gamle Venstabs, ligesom Træl af det forrige Fiendstabs under det nye Venstabs Mæfte. Denne tvetydige Tilstand varede endnu i 1811, men udviklede sig i sin sande Skikkelse 1812.

Attende Capitel.

Handel og Pengesæfen. Søkrigen og Skaperfarten 1810—1811.

Dgfaa i dette Aar var Norges fornøede Trælastudfjibning til England og Fragtkosten fordeelig, og med Hensyn til de umiddelbare Resultater gaves der neppe noget Aar i Norges Handelshistorie, som i denne Henseende kan stilles ved Siden af Aaret 1810. Flere gamle Huse styrkedes og lagde Grunden til stor Rigdom, der forlantedes til Efterlægten, nye Huse reiste sig, og der fandtes Ravns paa Handelsmændenes Liste, som vare ligesaa ubekjendte, som deres Stilling i Borgerlivet havde været ubetydelig og ringe. Naar imidlertid Spørene af denne tiltagende Velstand ikke i forventet Grad udbredtes over et følgende Tidspunkt, men afløstes af Forlegenhed og endog borgerlig Undergang paa mange Stænder, saa maa det tilskrives Marsager, som i vor Guldbring fortælligen maa berøres. — De Handelshuse, som henlagde Udbyttet af deres Handels Virksomhed i den gode Nyttfort, hvori det var erhvervet, der nedlagde det i Udlandet til Raadighed derover i sin Tid, samlede vist nok en Rigdom, der ikke forsaaktes under den Handelsstandsning, som strax efter indtraf. Flere af de Handelshuse, som til den senere Tid regnes iblandt de solideste og rigeste, lagde i den saakaldte Licentietid Grunden til deres Rigdom. De derimod, som omisk ikke udenlandste Nynt i Landets slette Penge, og som, under Foragt for det omkomende Repræsentativ, forsøgede Speculationer, der i Tidens Løb bleve mindre indbringende, eller kjøbte Eiendomme, som ikke afkastede de simpleste Renter, og siden i en ufordeelig Handelsperiode sank meer og meer i Værdi, indvilede sig i vanskelige Forhold, der efterhaanden ledede til Undergang. Eiendomme, især Jordegods, fode allerede den Tid hoit i nominal Priis, og de kjøbtes ikke sjeldent for engelsk Stæding formedelst den Ringagt, hvori Papiirpengene allerede da fode. Men ingen Eiendomme ere mindre indbringende i Norge end Jordegods i deres Stænder, som ei umiddelbart kunne gjøre sig dem nyttige, og naar ikke særegne Diemed derved kunne gaaes. Kun store og let adgjængelige Skovfræktninger have bragt enkelte Kjøbere Fortuel; men denne er dyretjeb, naar Kjøbesummen skal hentes i udenlandste Kasse, hoit forrentes, og tilbagebæres i gyldige Værdier. Det var almindeligt paa den Tid, at Trælasthandlernes søgte at stæffe sig en vis Selvstændighed ved Kjøb af Jord- og Skov-Eiendomme, og dette Slags Omsætninger vare da hyppigere end nogenstede¹⁾. Men netop disse gave Anledning til store Tab og Forvillinger. Det hændte vel endog, naar en Deel af Kjøbesummen ved Afslutning af Kjøb af Jord- og Skov-Eiendomme betalttes strax, eller i nogle paafølgende Terminer, at den solgte Eiendom faldt tilbage i Sælgerens Haand for den ubetalte Rest, fordi Kjøberen ei kunde fuldbyrde den indgaaene Contract²⁾. Under deslige idelige Omsætninger reiste mange Huse store Summer hos engelske og danske Commissionairer — tydske benyttedes den Tid sjeldnere — og fattede sig i Gjæld i en Pengeværdi, som deels havde Solvets Gylbigbed, deels iden ikke faldt saa dybt som norske Papiirpenge. Pengesforordningen 1813 forsøgede disse Forvillinger, forværrede Skuldneres Forhold, og gav et Spillerum for deres Rækkjæb, som havde Penge at fordre og Penge at bortlaane, og vilde benytte Rækkens Forlegenhed.

Desuden var Aaret 1810 endnu ikke til Ende, før Handelsvirksomheden i det hele blev mindre fordeelig, og især Trælastudfjibningens Aar forværredes i Forhold til Skibsrederens. Disfes Handelsbetingelser have ofte, baade før og siden, staaet

¹⁾ Det maatte da være i den senere Tid, da mindre Jordegods under den stigende Udvandringshyt saa hyppigen faldbydes.

²⁾ F. Ex. Guldstoven ved Drammen. Kjøberen betalte de første Terminer, hvorefter Eiendommen faldt tilbage til Sælgeren.

i ulige Forhold til hinanden, og Trælastudstiberne have ofte hørt iblandt dem, der ei have gjort rigtig Beregning imellem Udgift og Indtægt. Det store Forstud, hvori de nødvendigen maae staae, fordi den kjøbte Vare ofte forst efter Aars Forløb kommer i deres Hænder, nødsager dem ofte til at tage deres Tilflugt til fremmede Kasser; Trælastens Priis fluctuerer ofte paa Udsalgsmarkedet, trykket af en stor Concurrance, og Begjærigheden efter at udstibe har ofte drevet Fragtpriserne i Veiret. Det har saaledes fædse været et sædvanligt Handels-Phænomen i Norge, at Skibsredernes Fordeel har været større end Udstiberens, og saaledes var det ogsaa i hine Dage. Deraf fulgte ogsaa, at disses Beskand under Licence-Farten sjelden slog saa dyb en Beskandrod i en gylben Tid som Hines, og at alle kunstige Midler til at oprette en syntende Tilstand have været meer almindelige iblandt Trælasthandlerne end blandt Skibsrederne, flere Formuesomsætninger og Fallisementter iblandt hine end blandt disse. Dertil kommer, at der sædvanligen i Fædrelandet, og dengang i en højere Grad end nuomstunder, har været en besynderlig Mangel paa indenlandske Understøttelsesmidler for Penge-Circulationen, til Hjælp for Bindstibeligkedens periodiske Trang, og at saaledes vore virksomste, skundom fuldkommen vederhæftige Handelsmænd have maattet i en betænkelig Grad forsøge deres Uafhængighed af udenlandske Commissionairer. I hiin Periode fandt saaledes Phænomener Sted, som ofte siden ere gjentagne, og den tilsyneladende Glands, som Licence-Farten udbredte over den Lids Handelsvirksomhed, skjulte hemmelige Mangler, der i den senere Tid paa en uheldig Maade lagdes for Dagen.

I Aaret 1810 gik Coursforværringen den raskeste Gang, og de danske Bankofedler begyndte at nærme sig i Værdi den Lav Papiir, hvorpaa de vare skrevne. Aaret begyndte med en Cours lidet over 400, men snap var det udrundet, for den faldt ned til 800. Dette maatte synes at være et underligt Phænomen, da der i dette Aar ikke fattedes Midler til at inddrage udenlandst Mynt i de Handelendes Hænder, under hvilke Omstændigheder Coursen pleier at forbedre sig. Men selv denne bedre Handelsstilling monne høvt sin Deel i Pengeforværringen. Saalænge Handelen sturede, var man nødt til at respectere det cirkulerende Papiir, fordi intet andet Omsætningsmiddel var forhaanden, og dette derfor, uagtet det luse Fundament, holdtes i en vis Agtelse; men da Handelen igjen aabnede Kilden til gyldige Værdier, forstjodes de stette Penge, og man benyttede den fremmede bedre Mynt i sine Omsætninger. Det i Danmark kjøbte Korn betaltes ikke længere med Bankofedler, men med udenlandske Tratter, og Huusholdningens Tillægsartikler og Luxusvarer hentedes umiddelbart fra England, og betaltes med Handelens Overskud. I dette Aar indstrømmede desuden en saa stor Mængde Colonial- og engelske Manufacturvarer til Norge, som vel neppe nogenfinde før der har været seet. Det gjordes nemlig af det engelske Ministerium til Betingelse for den aabnede Trælastaffætning til England, at der for en stor Deel af de norske Produkter skulde tages Colonial- og engelske Manufacturvarer, og Landet opfyldtes saaledes med en stor Mængde af disse Artikler. Fra den Tid udbredtes ogsaa disse Varer i en bredere og bredere Zone ind over Landet. De vare saa meget velkomne, jo længere man havde maattet indstrænke Nydelsen deraf. Kaffeleden kom igjen i Gang, og det i en større Grad end nogenfinde tilforn, og Menigmand, som af Mangel paa Tobak ofte havde tygget den Komme, hvori Tobakken i bedre Dage var gjemt, kunde tilfredsstille sin gamle Tyggelyst, og den stette jydse Tobak kunde ombyttes med den gode Iverpoolste. Disse hjemkomne Varer brugtes som rede Penge, og i Omsætningernes Kredsløb anvendtes lidet Papiir. Paa den Tid var Omsætningen af Penge overordentlig hurtig; thi alle Hænder vare paa den productive Veie i idelig Bevægelse. Det er beffendt, at jo hurtigere Pengenes Omløb er, jo mindre Mængde af Penge-Repræsentativer behøves der, og det var ingen Under at den uhyre Masse Papiir, som Regjeringen til mangehaande Brug satte i Omløb, og som alle Hænder med Foragt stødte fra sig, naar de ikke i Statens regulære Betalinger bleve Vedkommende paatrungne, efterhaanden sank saa godt som til ingen Værdi. Denne

gode Bistandskab forfattedes derimod bestandig; — den Masse Parti, som Regjerin-gen satte i Omløb, svarede til Statens vorende Fornødenheder under Krigen, og Sed-delsheden i Altona var en af de meest beskæftigede Fabrikker i Landet. Vi have set hvor meget Norges Providering, tilbeds formedelt mindre kloge Foranstaltninger, drog til Bengenes Forværing. Krigsmagtens Forsyning paa Krigsfod baade i Dan-mark og Norge krævede overordentlige Summer, og Danmark var midt under Krigen tvungne betænkt paa atter at flaae en Flaade. En stor Phoenix — saaledes kaldtes det første Orlogsskib, som byggedes efter Flaadens Tab — opstod allerede i dette Aar af den berømte Flaades Afte, og flere mindre udtagne fine Vinger ved dens Side. Under alle disse forøgede Statsudgifter formindskedes Stadsindtægterne, og i Bud-gættet var ingen Ballance at tænke paa. De fleste Intrader tilflood Staten i flette Penge, og udgjorde saaledes en langt mindre Værdi end tilførs; og det ekstraordinære Krigsførs Udbytte svarede ikke til Forventningen. De norske Toldintrader have vist nok paa den Tid været betydelige, og Opbringelse af Priser ved Kaper og Orlogs-skibe maa vel have bragt Statskassen betydelige Summer, fordi Beløbet tvangsviis med Statspapirer maatte indfættes i den, ligesom den og berigedes gennem Fortold-ning af de erobrede Varer og af de udenlandske Produkter, der i saa stor Overflod led ind i Landet gennem den simulerede Handel over Tønningen. Men de direkte Statter indgik i flette Penge, og Statens Forbrug forøgedes dagligen. — Historien har neppe nogen Klage at indføre i sine Annaler over den danske Finantsbestyrelse under Krigen; den maa henstøtte sin Anke til en ældre Periode, og den maa beklage de Omstændigheder, som nødsagede den danske Regjering til Skridt, der maatte styrte det Pengevæsen i Gruus. Klagen maa files mod de Magter, som uretfærdigen drog Esværdet mod en uskyldig Stat, der samvittighedsfuld udgik alle Fornørmelser. Ifte vilker maa den anklage den danske Konges Politikk, som grundede sig i Eurovas da-værende Stilling. Den har maaskee kun at beklage, at den danske Regjering ved sin svage Kraft førte Krigen i sin fulde Strengbed, medens mægtige Rationer vidste at flaae Fred og Krig med hinanden. Norge leed imidlertid under Licence-Fartens kedre Periode mindre under Coursforværingen end Danmark. Det savnede hverken gyldig Valuta eller udenlandske Varer, og det var kun, som forhen bemærket, en vis Klasse af Landets Indbyggere, som led under Tilintetgørelsen af Partipengenes Værdi, fordi Staten ikke orkede at forbedre sine Vageringer i Forhold til Bengenes Forværing, og Privatmand i sine Lønninger ofte fulgte samme Stille.

Endstjønt Havet i dette Aar har saa Spor af Orlogskrig mellem England og den dansk-norske Stat¹⁾, saa var Kaperfartøierne og de saa armerede Krigsfartøier, som sømmede omkring i de nordiske Vand, i idelig Bevægelse, og de sidste havde at rose sig af et besynderligt Held. Ingen Fangst af den Art under Krigen var dog større end den, som Capitain Johannes Krieger i August 1810 gjorde med de 5 Orlogstrigger, som vare under hans Commando. Af en Flaade af omtrent 200 Kof-skibe, som kom fra østersøiske og svenske Havne, og convoieredes af flere engelske Orlogsskibe og mindre Fartøier, udskar han en flet bevogtet Deel af de bagerske Skibe i Convoyen, og indbragte dem lykkeligen til Christianssand. De fleste af disse Skibe vare ladede med østersøiske Produkter; kun nogle saa af dem bleve friskjendte, som til-hørende neutrale Rationer, og Beløbet af de erobrede Ladninger, som ved Auction blev solgte 1811, var ikke mindre end 7,613,842 Rdr²⁾. I Statskassen indfald en ikke ubetydelig Sum som Told af disse Varer, endstjønt en stor Deel af dem, som saa Produkter, erlagde kun en ringe Told. Landet blev ved dette Salg vel for-synet med Stibsmaterialier, og især berigedes Christianssand ved disse Omsætninger,

¹⁾ Paa smaa Stjærmydder fattedes dog ikke, især i Danmarks Vand.

²⁾ Formedelt Bengenes Sletbed, den tvungne Indfættelse i Statskassen, og den senere Reduktion, formindskedes Summeren betydelig; men Vedkommende høstede dog stor For-deel af denne Coup.

og den dermed forbragde Virksomhed. Overhovedet høfede denne By under Krigen flere Fordele af sin Beliggenhed, baade med Hensyn til sin naturlige Handelsvirksomhed, og til de ved Kaperfarten og Orlogsfartstier dertil indbragte Priser. Der var saaledes intet Sted i Norge, der ved Toldafgifter saa meget berigede Statskassen som Christianssands Toldsted, der i 1811 kunde indlevere i Toldkassen 508,135 Rdlr. og i 1812 680,857 Rdlr. Denne Byes fordeelagtige Beliggenhed for Kornarten, de driftige Mænd, som især i Stiftamtmand Thygesons Spor besluttede sig paa denne Gært, og den stærke Trælastudfjörning derfra, gav tilligemed Kaperfarten, der drevs meest i Christianssand og paa de nærmeste Kyfter vestenfor samme, og hvis Priser der forauktioneredes, en Livlighed og Byen selv en Tilvæxt af Folkemængde, som under paaafgaaende mindre fordeelagtige Handels-Conjuncturer gav Anledning til Forvillinger og Stadens tilbagegaaende Formuestilstand. Paa Handelsveien ligger sædvanligen den onde og gode Tid vegehvits ved Siden af hinanden, og det er klogt under begge Slags Conjuncturer at forberede sig paa en Forandring, endstjønt denne Klogskab efter Sagens Natur ei kan ventes iagttaget. De Fordele, som Kaperfarten i denne Egn indbragte, forsvandt snart under letfindigt Brug af de let erhvervede Midler, under forandrede Handels-Conjuncturer og Bengenes idelige Forfald. Der er saaledes kun meget enkelte Familier forfatterne bekjendte — og disse findes ikke i Christianssands By — som ved Kaperfarten lagde Grund til en Velstand, der udbredtes over en senere Fremtid. Armoden blev endog saa meget stærre i enkelte af de virksomste Kapersteder, som Indbyggerne bleve vante til en Overdaadighed, hvilken de ei kunde vedligeholde. Der vare i lterlige Anecdoter i Omfjör om silkekædte og udmærkede Lodskoner i disse vestlige F.øne, og om den August, som denne pludselige Rigdom foranledigede blandt disse Livets høiere Kyddelser uvante Familier. Glendigheden afljörte den korte Velstand, Silkepjalterne blandedes med den gamle Balmelldragt, da den overdaadige Leve-maade ei kunde vedligeholdes, medens Smagen derfor engang var opvakt. Da Virksomheden under Freden vendte tilbage til sin naturlige Bane, og Christianssand kun folgte det Korn og andre Varer, som forbrugtes i Byen selv og dens Opland, sank igjen dens Velstand. Senere hen har den vel ofte haft god Fordeel ved Savarivæsenet, der stundom behandles i Kapervæsenets Form; men Velstanden og Virksomheden i denne By er kun en Skygge af hvad den var under Krigen, og den har med Noie haaret Byrder, som Folkemængde, som i denne Stad kun ved overordentlige Omstændigheder finde tilstrækkelige Næringsmidler.

Den øvrige Deel af Norge tog liden Deel i Kaperfarten, især efter Aaret 1809, da Forbindelsen med England igjen var aabnet, og kun meget enkelte Guse¹⁾, som ikke besatte sig med Trælastudfjörning, deeltog i Fjörlesflab med vestlændske Kaperdrustere i denne Gært. Saavel denne, som Orlogsmændenes Jagten efter Kof-fardiflaader, som fore imellem England og Østersjör, var endog almindeligen forhadt i den øvrige Deel af Norge, og betragtedes som et farligt Indgreb i den Slags Neutralitetsstilstand og fredelige Handelsforbindelse med England, som ved Biceencefarten var tilveiebragt. Krigenes Bitterhed vogede under denne gjensidige Molest, som næredes af Privatinteressen uden at fremme Statens Lær. Norges Forhold til England grændsede saa nær til et livligt Handelsforbånd med den dybeste Fred, at Overgangen til en Fredstilstand, eller i det mindste en Vaabenhvile, lig den der fandt Sted imellem Sverige og England, var ligesaa naturlig som let, og Følgerne deraf vilde have virket velgjörende endog paa Danmarks Stetter. Men Privatinteressen hæver sig sjelden til flere Hensyn til Fjörreländets Lær, og Danmarks Konge var endnu ikke frædetlig fremt mod England.

I Danmark var Kaperfarten baade meer indbringende, og indeholdt fra den Side en større Opmuntring til privat Deeltagelse, og tillige sandt den Sted under en fuldkommen Afbrydelse af den danske Skibsfart paa fjerne Bænde. Den var saa at sige

¹⁾ Af disse erhvervede et i Christiani sig en ikke ubetydelig Formue.

er den eneste private Sømandsvirksomhed, da endog danske Kornskuder under Krigen sjældent faaes i Rattegattet. Derhos var den danske Kaperfart en saa alvorlig Hindring i den engelske Fart paa de baltiske Bænde, at den danske Regjering let kunde haabes ved Saabet om at tue sin overmodige Fiende, og tælltes sin mægtige Allierede, til Dynaaelsen af flere politiske Fordele, naar Fredsslutningen sandt Sted. Den danske Konge syntes at have gjort nok, da han aabnede Norge Anledning til en fredelig Handelsforbindelse med England, og i denne Henseende betragtede han Norge som den eneste det strenge Afsondringsystem, der var ham foreskrevet af Frankriges Keiser, og som han fulgte lige til Napoleons Fald. Dette Brud paa sit politiske System gjorde ham vel og i Norge for at hindre Rigernees Skismisse. Oprigtigheden af sin Vedtænkthed ved sit fiendtlige System mod England lagde han isvrigt for Dagen ikke uden i diplomatiske Aotter, men i effective Foranstaltninger. Saaledes var det naturligt, at Kaperfarten drøves i Danmark med langt større Alvor og Held end i Norge. I de snevre Passager mellem de danske Sunde og Bænde ligesaa Stagen af, indtil Østersøen aabner sin brede Glæde, var det vanskeligt endog for de bedst conuoierede handelslige Flaader at smutte igjennem, og der gik sjældent nogen Handelsflaade forbi, uden at den maatte yde sin Tribut af et eller flere Handelsstibe, som afflares af dristige Kapere eller danske Krigsfartøier¹⁾. Priseretten var saaledes i idelig Bevægelse, og condeemnerede Skibe med kostbare Ladninger saldt dagligen i private Armateurers eller den danske Marines Hænder. Efter Fredens Slutning havde vistnok den danske Stat sine Ulemper af denne midlertidigen fordeelagtige Kaperfart, og af de hyppvige Condeemnationer, hvor omhyggeligen endog Priseretten søgte at værne om den nationale Skibsfarts Rettigheder. Der stede da hyppvige Reclamationer fra de Skærs, her Amerikas, Side, som troede Neutralitetsretten kræntet ved de danske Tributiers Britidomme, og den danske Statskasse fik i den Anledning flere Byrder at bære. Sænder ovennævnte Fordele havde den danske Stat andre og flere af denne Fart. Veddelige Summer indløbe i Statskassen igjennem Løden af oplaprede Varer; Danmark selv forsynedes paa denne Vei med mangfoldige Varer, som det paa fredelig Vei ikke kunde erhverve, og da en Deel af Prispengene maatte indbetales i den danske Statskasse, hvor de sattes fast i Kaperobligationer, hvis Udbetaling henstilledes til en kommende Tid, saa fik den derved et velkomment Tilskud²⁾. Den danske Statskasse optog, steds forlegen, alle Tilskydelse, og henstød Tilskud til betalinger til senere Tid. Den danske Kaperfart havde ikke alene fordelene af Kaperets Delighed og Indbyggernes iverige Kaperfind under Landets færgene Stilling for sig frem for den norste, men ogsaa det overflodigere Mandskab. Den fordeelagtige Skibsfart i Norge paa denne Tid beskæftigede alle dygtige Matroser, som ikke vare udstreovne til Orlogs, og de lode sig heller høre i denne fredelige Fart, der aflastede en flittet og stor Fordeel, fremfor at gaae ombord i Kapere og udsættes for at slæbes i de engelske Prisons. Formedest Handelsens Svile var der i Danmark flere ledige Matroser overalt end i Norge, og naar Udskrivningen til Orlogs der var endt, bleve mange Sømand tilbage, som gladeligen gif ombord i Kapere, der ofte gjorde store og gode Fangster. I Danmark rasede saaledes Krigen med England i sin fulde Kraft, Norge blomstrede Handelsens Sviler, og hvad der lagde Hindringer i Veien for dem blev forskudt og forhadet.

¹⁾ Det paastodes endog, at Danmarks Konge selv, som Generallstimus, tog sin Deel af Prispengene.

²⁾ Ved en Cancelliakt af 3die November 1810 blev bestemt: „Naar en Pris, som er condeemnert til Fordeel for nogen med kongl. Kaperbrev forsynet Kaper, ved Auction udbringes til meer end 10,000 Rdlr., da skal det af hvad Prisens Reallisationssum overstiger 10,000 Rdlr. gjøres frugtbringende i Kongens Kasse.“ Efter 4de § stude derfor uddesede Obligationer, lydende paa Opsigelse efter 6 Aar med 4 pCt. Rente. Disse Obligationer bleve en stor Gjenstand for Salg.

Rittende Capitel.

Frederiks Universitet i Christiania Afttes.

Selskabet for Norges Vel tabte ikke den Hovedsag af Sigte, som det havde faaet i Arv fra det topographiske Selskab, Norges Universitet, og det er dets Virksomhed i denne Henseende, som indskrives dets Navn med uudslettelige Træk i Norges Historie. Det havde modtaget en Sum af 1000 Rdr., som af tvende Patrioter¹⁾ var udsat for en tilfredsstillende Besvarelse af hidhørende Spørgsmaal, og til at bedømme de i den Anledning indkomne Afhandlinger var der nedsat en Committee, bestaaende af 5 Medlemmer, nemlig Biskop Borch, Professor Rosted, Overlærer Platou, Slotspræsident Bavelis og Grev Wedel-Jarlsberg. Iblant de indleverede Besvarelser kronedes den, som var indsendt af Adjunct N. Bergeland, med en Præmie af 800 Rdl., og Bedømmelsen deraf, som indleveredes 6te Februar, lod saaledes:

„Iblant de indsendte Besvarelser udmærker sig fortrinkligen Skriftet med Titel Mnemosyne. Fuldstændighed, Grundighed, Bærne for sand Vidensabelighed, Lydelighed i Fremstillingen, samt et edelt og correct Syn og dets umiskjendelige Egenskaber. Da imidlertid Forfatteren paa nogle Steder, især ved tredje Spørgsmaals Besvarelse, ei aldeles har opfyldt de Forbringere, man troede at burde gjøre til den, der skulde vinde den hele Præmie, har man fundet det passende at fradrage en femte Deel. Skriftet Mnemosyne tilkendes saaledes en Præmie af 800 Rdr.“

Men ikke alene kronedes dette Skrift med den største Deel af den udsatte Præmie, men med Sandhed kan det siges, at det modtoges over hele Norge med Bisid, endog med Enthusiasme. Forfatteren erindrer ikke let, at have læst noget Skrift, som har meer oprarmet hans Følelser for en stor Fædrelandsinteresse end dette, og han hørte paa den Tid ofte samme Dom af andre Læsere blandt sine Landsmænd. Bergeland fik derpaa talende Beviser ikke alene i den hæderlige Bedømmelse af hiint Selskabs Committee og ved den ham tilkendte Præmie, men fra flere Kanter bevidnedes ham Landsmænds Erkjendtlighed for dette Nationalværk, der saavidt Forfatteren ved endog ledsagedes med et Honorar fra enkelte Hænder²⁾. Men den største Tilfredshed maatte han finde i det Stød, som han derved havde givet til et stort Nationalansiggendes Fremme — og aabenbarligen hidrog Værket til at vilde holde og forøge den almindelige Interesse, som Universitetsagen fandt i Norge paa den Tid.

I Danmark blev ikke Bergelands Bog modtaget saaledes som i Norge. En af Danmarks lærdeste og grundigste Jurister, A. S. Ørsted, undertastede Bogen den skarpeste Kritik³⁾, søgte at blotte dens Mangler og tilbagedrive dens skarpe, og vist nok tildeels ubefoiede Ankeposter over Norges Savn og fedmoderlige Behandling fra Frænderiget Side. Recensenten gav isvrigt det fædrelandske Sind, som den norske Nation ved denne Læilighed viiste, sin Ret, og glædede sig i Haabet om det Frem-

¹⁾ [Præmierne for den bedste Afhandling om et norsk Universitet vare udsatte af a) Kjøbmand Johannes Thrane med 400 Rdr. Cour.; b) Grev Wedel-Jarlsberg og Svigerfader Peder Anker med 600 Rdr. Cour.; c) af Kjøbmand Westre Eggeberg med 200 Rdr., tilsammen 1200 Rdr. Courant. — J. Chr. Berg.]

²⁾ [Han modtog ikke ubetydelige Pengesummer fra taknemmelige Medborgere; fra Drammen 1200 Rdr. (jfr. Illutr. Nyhedsblad 1858 No. 29) og fra Forsgrund 500 Rdr., paa sidste Sted efter Indbydelse fra Hans Røller. Endog fra Kong Frederik VII modtog han en Haandstrelse i de naadigste Udtryk, ledsaget med en Gave af 300 Rdr. D. G.]

³⁾ I Dansk Litteraturlidende 1811 S. 593 ff. [Mnemosyne udkom paa Selskabets Bestilling i dets Historisk-Philosophiske Samlinger. Chra. 1811, 1ste Deel i 2 Bind. Om Ørsteds Kritik jfr. hans Skrift: Af mit Liv og min Tids Historie I. 262—66. II. 141 ff.]

ke, som denne Indretning vilde give Videnskabeligheden i Norden. Han var endog i visse Punkter enig med Forfatteren og udbrødede fordeelagtigen disse; men han gik med stærke Baaken især løs paa Bergelands Udsald mod Grændestaten, og blottede Angslerne i hans Udsigt til Universitetets indre Organisation. Recensenten beholdt vist et Saltpuds, forsaavidt han ikke gjendrevs af noget alvorligt Gjenmæle. De Ord, som havde tilkjendt Bergeland Prisen, lode det blive ved enkelte Udtryk af Misnøje over den strenge Behandling, og paa Bergelands Landsmænd havde Recensenten ingen synderlig Virkning til Glæde for dens første fordeelagtige Indtryk. De fleste Nordmænd, som interesserede sig for denne Nationalafgag, fulgte alene med spændt Opmærksomhed Sagens Materie. Denne var valgt ved Bergelands Bogen, og de vare alle ligegyldige for de Planer, der lagdes for Universitetets Form, som de troede vilde blive bestemt af de rette Hænder. Bergeland vaandede sig under Recensionen og tog ikke alvorligen til Gjenmæle. Han glemte de bitre Følelser, som Recensenten forvoldte ham, til en beleiligere Tid, og gav dem senere hen, da Norge var bleven forenet med Sverige, Udbrud paa en Raade, som opvakte Misnøje baade i Norge og Danmark.

Denne Recension virkede imidlertid i en anden Retning. Den lagde Lomme paa uafvendige Udtryk af en eenfaldig Fædrelandskjærlighed, som saa let blander ubestemte Ankeposter og indbildte Fornærmelser med Bevæggrunde, der hvile paa Sandhed og Ret. De saa Strikenter, som beskæftigede den norske Presse, bleve mere skjellige, og Nordmændene indskrænkede sig til i Gjertningen at fremme denne Nationalafgag. Det blev Nordmændene alt meer og meer klart, at der behøvedes en Høielse i Landets eget Skjød, deres Attraa voksede efter en videnskabelig Selvstændighed, som aldrig kunde opnaaes saalænge den akademiske Dannelse maatte fuldendes i Kjøbenhavn, og af den Aarsag indskrænktes til et mindre Antal Studerende. Vi have allerede ovenfor bemærket, at det nærværende Dieblik af flere Aarsager var særdeles ugunstigt til at fremme dette Nationalanliggende. Nationen havde under Krigen, især da som fortes med Kaboriget, lært at kjende sin isolerede Stilling med Hensyn til Universitetsopdragelsen, da Antallet af de i det kjøbenhavnske Universitet indskrevne Studenter var i den Grad aftaget, at Norge med Høie kunde kaldes udelukket fra Andelen til denne videnskabelige Indretning¹⁾. Dette Savn søltes saa meget dybere, da Norge saa godt som ingen Institutioner havde til Understøttelse for den høiere Grad af akademisk Dannelse. Danmark, af Omfang langt mindre, i Folkemængde var ikke meer end en halv Gang større, kunde rose sig af 3 Indretninger af den Art, indkjent den ene af dem dengang var mere til Bryd end til virkelig Gavn for dem, som attraaede akademisk Dannelse. Nationens Følelser vare ikke alene i Almindelighed opvakte under Landets forladte Stilling og hæderligen overvundne Farer, men de vare de i Bevægelse ved de Skridt, som i denne Anledning vare foretagne, og ved den kraftige Stemme, som havde udtalt sig om Sagen. Nationen begyndte derhos igjen at samle nye Kræfter. En saadan Stemning maatte benyttes, et saa bekvemt Dieblik til at afhjælpe det store Savn ei forsømmes. Det var betænkeligt at lade den patriotiske Lue, der var opflammet og næret under sålles Farer og Trængsel, afhjøles under en fornøjet og fordeelagtig Virksomheds koldere Beregninger; — og i Sandhed, Erfaring har lært, at Tilhøielighed til Opofrelse ikke altid ligger ved et let erhvervet Rigdoms Side.

¹⁾ 3 Anemeshne I. 129 findes en Tabel over de i 1792—1809 indskrevne norske Studenter ved Kjøbenhavns Universitet. Deraf sees, at de norske Studerendes Tal ingenstunde någjerde over 1/4 Deel af Studenterens Antal i det Hele — et i Sandhed lidet Forhold med Hensyn til Folkemængden, da Slesvig og Holsten maatte udtages. I Krigens Tid var Antallet saa meget aftaget, at i 1808 Ingen, i 1809 kun 7 indskrevtes, om ellers Opgaven er paalidelig eller Forfatteren deraf maaskee manglende de fornødne Data. Men i alle Tilfælde var Forholdet ringe.

Directionen for Selskabet for Norges Vel besluttede at benytte denne Stemmning og disse gunstige Omstændigheder, til at træffe alvorlige Foranstaltninger for at fremme det Hædersværk, som var dens Hænder betroet. Den lod de indkomne Afhandlinger trykke, for at Udbredelsen deraf kunde forberede Gemytterne til Værkets Understøttelse, og de bleve indrykkede i Selskabets philosophiske og historiske Samlingen hvis bedste Prydelse de udgjorde¹⁾. Efter Opfordring af flere Medlemmer og adskillige Districtscommissioner udsendte Directionen i Selskabets overordentlige Møde de 1ste Juni 1811 en Indbydelse til Subskription til alle Selskabets Districtscommissioner for dertil at modtage Enhvers Bidrag. Indbydelsen lød saaledes:

„Landsmænd og Brødre!

Længe sølte tænkende Nordmænd Savnet af et norsk Universitet. Flere Gang lød Norges Driste høit: at opreise Videnskabernes et Høisæde i eget Skjod! Wi Mænd, hvis Minde er og bliver Nordmænd helligt, talte med Barme og Kraft den vigtige Nationalsag. Men mange Vanskeligheder hindrede til dette Dødelik samme Sværkættelse. Forsynet forbeholdt Kong Frederik den VI^{tes} Regjering den udsødelig Hæder, at grundlægge Videnskabernes Tempel i Norge.

„Store Ulykker, som rammede Staten og truede at sønderknause den, lød Norg mere levende end nogensinde søle ethvert Savn, og fremlodte tillige en for usjen Kraft til at afhjælpe disse. Dristet om et Universitet opflammedes meer end nogen finde forhen; thi Fiender baade til Lands og Vands lagde nye Farer, ny Vanskelighed i Veien for den studerende Ungdom, og den ved Krigens Ulykker vakte stor Stræben til Fuldkommenhed i enhver Bindstibeligheids Green gjorde dagligen Fordring paa mangehaande manglende Kundskaber.

„Norges Drister naaede Tronen, og Frederik den VI^{te}, der ei kan ville And end sine Undersaatteres Vel, der ei kan taale, at nogen Deel af den forenede Stats tilfidsættes, vil sikkertilgive Norge et Universitet, naar Vidlerne, som udfordre til dets Oprettelse og Vedligeholdelse, tilveiebringes. Af Regjeringen bør vi me Tillid vente, at den kraftigen vil bidrage til disse Vidlers Tilveiebringelse; men ka vi, eller bør vi vente, at den vil gjøre Alt! — Nei, Landsmænd! Utallige vigtige Gjenstande gjøre Fordring paa Regjeringens Opmærksomhed og dens ved Krigen søvlede Vidler; derfor skyde vi vor egen som vore Landsmænds Gre at forene o anfrænge vore Kræfter, for at opreise og vedligeholde Videnskabernes Tempel i Norge paa det ikke Samtidige og Efterkommere skulle sige: „Nordmænd talte i en lam Række af Aar om Nødvendigheden og Nytten af et norsk Universitet, men de bidrog kun lidet ved kraftfuld Daad til at skaffe deres Fædreland dette saa uskatteerlige Gode. — Dog Nei! Sligt skulle Karbøgerne ikke vidne om Norges nulevende Søner! Me fand Glæde som med trygt Haab forudsee Under tegnede, der for Nutiden nyde de Høid at faae i Spidsen for vort fædrelandske Samfund, at den samme høie Aand og nordiske Kraft, som under Anførsel af Norges hedensarne men udsødelige Høit o Ben værned om Norges Selvkændighed mod Fiendens Skarer, under Kamp tillig med Hunger og Nød, ogsaa vil vise sig i Nordmænds Anstregelser for et norsk Universitet. Med Glæde vil den Rige ile at ofre sin Overflod, og den mindre Formu ende at indskrænke sine Fornødenheder, for at reise Norges Universitet paa en fast Grund vold. Alle brave Nordmænd ville kappes om at bidrage til den store Nationalsag thi hvo blandt os er saa forsynet, at han ei ser Bigtigheden af, at Norges studerende Ungdom, dets vigtigste Haab, dannes i dets eget Moderskjod paa en til Landets Natu passende Maade, og hvo iblandt os er saa kold, at han ei henrykkes ved Tanken om at see med et norsk Universitet en ny Morgenrøde fremstraale over Norges Fjælde.

„I denne Overbeviisning og efter flere brave Nordmænds Opfordring opfyldte Directionen i det kongelige Selskab for Norges Vel herved en behagelig Pligt, a

¹⁾ Biskoppen i Nordlandene, M. B. Krohg, havde ogsaa indgivet en Afhandling, som blev kronet med accessit.

de Nationen Beilighed til offentlig at ytre sin Tver for et norsk Universitets Grundlæggelse og Bedlighedsbælse, ved at fremlægge for vore ærede Medborgere, og igennem samtlige Districtscommissioner en Subscriptionsplan, hvorpaa enhver kan tage sig, hvad og hvorledes han vil bidrage til hiin vigtige Nationalsag, — om sig enten paa engang med Gaver af Guld, Sølv eller Pengesummer, af Jordegods eller andre faste Eiendomme, af Bibliotheker eller Naturaliamlinger, Instrumenter og Andet deslige — eller aarligen ved at anvise Indtægter af staaende Capitaler, private Eiender, borthygslede Landgodser m. m.

Eigesom vi forud ere overtydede om, at alle vore brave Medborgere, saavel i som udenfor dette vort Fædrelands-Samfund, kraftigen vilde bidrage til dette æbleste Næmmeds Opnaaelse, saaledes tør vi forsikre, at i denne vigtige Sag Intet fra vor Side skal vorde forsvemt til vort Korriges Vel."

Christiania, i Directionen af det kongelige Selskab for Norges Vel, den 1ste Juni 1811.

Friederich Pring zu Hoesen.

E. Rasmussen. J. Kofsted. Stoud Platou. J. L. Bull.
Peder Anker. M. G. Rosenkrantz. P. Wedel-Jarlsberg.

Planen blev derefter trykt og forelagt i Directionsmodet den 8de Juni, og samme Dag subskriberedes allerede 85,500 Rdlr., nemlig Prinds Frederik af Hoesen 5000 Rdlr., Peder Anker og Grev Wedel-Jarlsberg 50,000 Rdlr., Rosenkrantz 30,000 Rdlr., Overlærer Platou 500 Rdlr. De øvrige Medlemmer af Directionen subskriberede aarligt Bidrag til et Beløb af 150 Rdlr. Ved dette Møde var kun Directionens Medlemmer forsamlede, og til dem alene indskrænkede sig Subscriptionen. Planen blev derefter tilsendt det Ankerste Fideicommis, hvis Formue, som endnu paa den Tid, endstjont meget formindsket mod hvad den forhen havde været, var meget betydlig, den afhøede Bernt Anker havde bestemt til Norges Gavn, og især til Opbyggelses Fremme, og Administrationen for samme gav derpaa følgende Paategning:

"Intet Tilfælde kan med større Grund gjøres Fordring paa Bidrag af det Ankerste Fideicommis end i nærværende, hvor det gjælder om et saa længe ønsket, sa høit tittrængt Universitet i Norge, hvorved Testators Formaal tillige paa den krasseste Maade vil blive fremmet. Alligevel vil det falde Fideicommisset vanskeligt, under dets med Gjæld behæftede Forsatning, nu at udtælle en saadan Capital, som Planens Vigtighed, og det af de for Sagen varme Landsmænd hæderverdigen givne Opnæmnelser maatte fordre. Man haaber derimod, at et aarligt Bidrag kunde for Universitetet blive af lige Nytte, og dette vilde for Fideicommisset være meest beqvemt. Den Administrationen formener, at i ethvert Tilfælde bør en underdanigst Forestilling, om om Capital paa engang eller om aarligt Bidrag, ikke nedlægges for Hans Majestæt til allernaadigst Approbation, forinden man har erfaret, hvad der af begge Dele i Norges med Gode og Billie begavede Mænd vil indkomme, da vi troe, at dette Beslutning bør lægges til Grund for vor allerunderdanigste Forestilling." Denne Udskrift foranledigede imidlertid, at Intet Bidrag fra det Ankerste Fideicommis tilfaldt det norske Universitets Fond; thi da Subscriptionen var sluttet, og Fideicommisset hæfter skulde gjøre den tilsigtede Foranstaltning, var dets Forsatning bleven saa forsværet, dets virkelige Formue saa meget formindsket, at Administrationens Opmærksomhed maatte udelukkende henvendes paa at redde denne uformelige Bygning fra en Undergang, som saa har derefter [1819] virkelig paafulgte¹⁾.

1) [Ved Igl. Res. 24 Mars 1812 blev Fideicommissets Bidrag til Universitetet bestemt til 5000 Ldr. Byg aarlig; men da det ikke kunde udrede dette, nedattes Bidraget ved Regentens Res. 2 Mai 1814 til 100,000 Rdlr. D. L., omstrevet til 15,000 Spd. engang for Alle og 1000 Ldr. Byg aarlig, fra 1813 at regne, hvoraf dog hele Capitalen og meget af Kornrenten var ubetalt, da Opbudet foregik. Jfr. Mere herom i Norske Stiftelser III 45.—46.

Iffe forgjæves gjorde Directionen for Selskabet for Norges Vel denne Opfo-
dring til det norske Folk. Overalt, hvor Subscriptionsplanen viiste sig, berigedes d
med store Bidrag; men de vigtigste flydtes Handelsstanden. Denne samstemmi
Iver for en vigtig Nationalfags Fremme, udtrykt i større Bidrag end nogenstunde
bleven offeret af private Hænder i Norge til Statens Gavn, opvakte den danske Ko-
ges Dymærksomhed og fremknydte hans Bifald¹⁾ — et Bifald, hvortil vi ikke ale
ville hente Grunden i en klog Agtelse for et Folks Stemme, hvis Hengivenhed i
det gamle Forbund i Majestædens Tanker nyligen vakkede, men fornemmeligen i d
Kjærlighed til det norske Folk og oprigtige Attraa efter at fremme dets Gavn, se
viiste sig i alle hans Handlinger. Saaledes udkom et kongeligt Rescript af 20
September 1811 til Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, som af den
kundgjordes saaledes:

„Ved allerhøieste Resolution af 2den Septbr. d. A. har det behaget S. M.
at bestemme og befale: at i Kongeriget Norge skal oprettes et fuldstændigt Universitu
som paa den Naade skal organiseres, at ved Samme ikke blot skal foredrages al
demiste Videnskaber for de egentlige Studerende, som have til Hensigt at danne
til lærde og videnskabelige Embedsmænd, men og gives hensigtsvarende Underviisni
i almecennyttige Kundskaber for dem, hvis nærmeste Formaal er at vinde prakt
Duelighed for det borgerlige Liv²⁾. — Lærerpladserne ved dette Universitet ere i
det første bestemte til i Alt 19 Professorater og 2 Lectorater, og under disse 2
tingelser er Staden Kongsberg³⁾ af S. M. udset som det bekvemteste Sted i
Norges Universitet.

„Til dette Universitet vil Allerhøiestamme have skjænket og bestemt: a) D
S. M. nu tilhørende Colbjørnsenske Samling tilligemed Doubletterne af det sto
kongelige Bibliothek; b) Doubletterne af det kjøbenhavnske Universitets Naturaltheat
i Forening med de offentlige Stiftelsers Doubletter af Naturalier, samt den Samlin
af Mineralier, som Bergseminariet i Kongsberg nu er i Besiddelse af; c) Delst
af den under Naavn af Studiiestat Præstebaldene i Norge paalagte aarlige Afgif
som hidtil har tilfaldt Kjøbenhavns Universitet; d) Beløbet af de Legater, som f
Norge i sin Tid ere skjænkede til Understøttelse for Studerende ved Kjøbenhav
Universitet, hvorhos S. M. allernaadigst er findet, at ville give sin allerhøieste Ti
labelse til: e) at der, saaledes som Omstændighederne efter noiere Overveielse maat
tillade og medføre, ydes Bidrag til det nye Universitet fra det forsisste Akadem
fra det ankerste Hvidekommis, fra det angelske Legat, og fra det offentlige og hen-
ficerede Forbegods i Norge.

„Ved det norske Universitets Oprettelse skal Candidaternes Prøvelse ved Embedsge
men i Fremtiden aldeles affondres fra Universiteterne i begge Riger, og derimod foretag
paa saadan Naade, som S. M. maatte finde for godt nærmere at fastsætte, hvor
Direktionen er befaleet i sin Tid at indkomme med allerunderdanigst Forslag.

„Iøvrigt har S. M. bemyndiget Directionen til, i Henseende til forbemeld
Hovedbestemmelser at træde i Brevvevling med det kongelige Vicestatholderstab
Norge, det kongelige danske Cancelli, det kongelige Renteskammer og øvrige vedkom
mende kongelige Departementer, for derefter til allerhøieste Beslutning at forelægge
de fornødne udførlige Forslag til det norske Universitets Indretning“⁴⁾.

1) [Følge Treschow's Brev blandt Bilagene No. 61 skal Grev Wedel egentlig har
været den, som ved sin Nærværelse i Kjøbenhavn drev Sagen igjennem hos Kongen.

2) Ved denne Bestemmelse toges maastee Hensyn til de store Bidrag af næringsdrivend
Borgere; thi paa den Tid raadede Humanisterne mere end Realisterne.

3) [Ved Igl. aadent Brev af 10de April 1812 bestemtes Christiania til Universitetska
og Professorernes Antal foresøgedes til 27, der skulde ansættes i tre Perioder, saaled
at Universitetet var i fuld Virksomhed 1ste Septbr. 1815.]

4) [I Slutningen af Septbr. s. A. nedfattes i Kjøbenhavn en Commission, for at gjen
nemføre Kongebudet. Den bestod af D. Malling som Formand, og forøvrigt a

De kongelige Gaver, som herved tilfagdes det norske Universitet, bleve tildeels i lange overfødsde, endog efter at Omstændighederne ved Rigerens Skismatiske havde ændret sig. Nogle Bestemmelser kunde efter deres Natur ikke gaae i Opsyndelse; men især blev det beneficerede Gods i sin Tid en vigtig Rilde til Indtægt for det nye Universitet.

Subscriptionerne i Norge selv havde imidlertid den heldigste Fremgang, og udbredtes utroligen ved Districts-Commissionernes umiddelbare Omsorg for deres Udbredelse. Sædvanligen ombares Subscriptionelisterne af de bestyrende Medlemmer i Henset til Guds, og ikke forjæves flede Opsyndingen til det fædrelandske Sind. Men paa den Tid havde de næringsdrivende Borgeres Stilling i Norge meget ændret sig. Handelen med England havde faaet en vis Fasthed, og det gamle Forhold var igjen indtraadt. Kornforsyningen var lettet, ikke alene fordi denne tildeels udbredtes af foromtalte Sikkerhedsdocumenter, men og fordi engelske Kystfæres Næringsmænd paa vore Kornfartøier slappes under det fredelige Forhold, som fandt Sted imellem England og Norge. Være saaledes Bidragene betydelige, saa findes vi neppe noget Aar i Norges Handelshistorie, i hvilket de lettere kunde udbredes af den Klasse af Borgere, som ydede de fleste og stærke. Især var Fragtarten forholdsvis billig, og den Indtægt, som denne Skundom gav, falder for vor nærværende Betragtning fast i det Utrolige. I Aarets Løb vorede saaledes Subscriptionerne til mere end en Million Rigsdaler, foruden et aarligt Bidrag af 750 Tønder Byg og 25 Tønder Havre &c.

Konge Omstændigheder bidroge imidlertid til at formindste disse Gavers nominelle Værd, uden at formindste Værdien af Givernes ædle Hensigt. En ubetydelig Deel af den subscriberede Sum betaltes strax, medens de fleste henstjode Gaverens Udbetaling

Rosenkrantz, Grev Wedel, Bisshop Borch, Woldenhawer, Nothe og Trechow. Til Sekretair valgte Commissionen L. Engelstoft efter nogen Strid, da Trechow og Borch ønskede Sverdrup. Se Begener, Antegnelser om Engelstoft S. 64.]

7) Tildeels — thi især skal den kongelige Gave under Ultr. s. Doubletterne fra det Igl. Bibliothek, langtfra ikke i fuld Udstrækning være kommen Universitet tilgode, idet mange af de kostbareste og sjældneste Doubletter holdtes tilbage af Universitetssagens forrige Medhænder, Dverbibliothekaren Woldenhawer. Denne Doubletsamling var bestemt til Salg, og der var forlangt 30,000 Rdlr. Bto. derfor i 1805. Den Deel, Norge fik, udgjorde omtr. 20,000 Rind efter Sverdrups Angivelse, der modtog den; efter Kraft skal den have udgjort 4000 Follanter, 5000 Qvarter og 20,000 Daler. Berlauff, Efterretn. om det Igl. Bibl., 2den Udg., 256.]

8) Bidragene engang for alle udgjorde nemlig omtr. 782,000 Rdlr., der i det Hele kom i Raadje med 75,773 Spd., og de aarlige Bidrag 13,352, som anløges til 150,000 Rdlr. Aarbidragene indskrænkede sig i Hovedsagen til Anders, Wedels, Rosenkrantz's og Lovenskjolds paa deres Godser hvilende Kornbidrag, som aarliggen ere blevne betalte, indtil Stortinget 1842 besluttede deres Ophævelse. Disse Bidrag vare de forholdsvis mest betydelige, og de Vdende kunne paa en Maade betragtes som Universitetets Konstituent. Det af Follongs District ved Sorenstriver, siden Generalprocurent, Falien betalte Bidrag ophørte derimod tidligere. Det maatte vistnok være betænkeligt at indbræge med Strengthed Bidrag, hvortil dette District havde forpligtet sig efter enkelt Embedsmænds Opsynding, uden at Exemplet fandt nogen Efterligning i det øvrige Land, og især naar Districtet medsatte sig Udbredelsen. [Der tegnedes ogsaa mangfoldige mindre Kornbidrag i de øvrige Districter omkring Christiania, men udenfor disse Egne saare faa. Af Hengebidragene indkom de største fra Agerhusens Stifts Kjøbstæder, saasom 2000 Species fra D. Chrystie paa Mojs, 20,000 Rdlr. D. C. fra Jacob Hall, 10,000 Rdlr. fra P. A. Heuch i Kragerø, 10,000 Rdlr. D. C. fra 11 forskellige Handelsmænd. Det værligste Bidrag af denne Størrelse var fra D. Holm i Christiansand. I det Nordenfjeldske, ligesom Mandal af, vare Bidragene langt færre og paaafaldende mindre. Bergens og Thronbjøms Rigmænd subscriberede paa enkelte Udbetalinger nær ceengang for alle et Beløb, hvorfor de neppe i den subscriberede Rækningsform kunde høre sig en ny Rædning. Dette Forhold i de frivillige Gaver til Universitetet er i mange Henseender mærkeligt, og bør derfor her opmærksomt. Listerne over samtlige Givere ere trykte i Bladet Budstikken for 1811 og 1812; jfr. og Norske Stiftelser III. 49 ff.]

indtil det Tidspunkt, da der blev virkelig lagt Haand paa Bærket, eller de betingede sig en succesfuld Udbredelse. Pengenes idelige Synken i Værd, og Pengesforordningen af Januar Maaned 1813 reducerede Gaven høist betydelig, og en mindre Deel af de subskriberede Summer gik tabt i Ophudsmaasser og nogle af Subskribenternes Pengesforlegenhed, frembragt ved en ny kort efter indtruffen Crisis. Formedelsi disse Omstændigheder reduceredes vistnok Gaven betydelig, men dog ikke i den Grad, at den jo fremdeles maatte betragtes som den største, der nogenstunde til et fædrelandsk Niemed er frembaaret i Norge. Det var saaledes uden Grund, at der i den Overagt, som gaves om Universtitetsagen af Selskabets Secretair, klagedes over, at der ikke var gjort nok. Han hentydede paa 100,000^{de} ja Millioner, der skulde være i deres Lomme, der Intet bidrog, og meente, at der burde ventes langt meer af det fædrelandsk Sind i Norge ¹⁾. Men hvor findes en fuldkommen samstemmig Interesse for Fædrelandets endog vigtigste Anliggender? Hvad der gjordes var af Høje værd, og fortjente med Berømmelse at omtales. Handelsstanden viste en prisværdig Agtelse og Iver for Videnskabelighedens Lær og Fremme ved sine betydelige Bidrag, og Embedsmændens Gaver maatte ansees saa meget betydeligere og for Stjerne hæderligere, som de gaves i et Tidspunkt, i hvilken den største Deel formedelsi Pengesforordningen kummerligen ernærede sine Familier. Sine gave mestendeels af Overflodens, disse af Armodens Kasser, og begge Parters Bidrag maatte i Værd lappes om Prisen.

Da saaledes al Tvivl var hævet om at Universtitet vilde blive oprettet i Norges eget Skød, besluttede Directionen for Selskabet for Norges Vel at foranstalte en stor og almindelig Takkfest, som berammes til 11te Decbr. 1811, i hvilken Anledning der udsædtes et Circulaire til alle Districtscommissioner, for at Høitideligheden kunde blive udført samstemmigen, og paa en til Sagens Bigtighed og Værd passende Maade. Festen holdtes mestendeels overalt i Kirkerne, fordi Mængden af dem, som deri deeltog, ikke kunde rummes i private Localer. Jaft overalt holdtes Laler, Musik og Sang opførtes, og Dagen endte som sædvanlig ved saadanne Leiligheder med Festsmaalid og Dands. Ogsaa af den norske Ufdeling i Kjøbenhavn høitideligholdtes Festen, forherligt ved Musernes Gaver, og Kongen gav ikke alene i naadige Udtryk sit Bisald tilkjende over denne Høitidelighed, men var med det kongelige Hof tilstede ved Festen, ved hvilken flere Laler bleve holdte af Præsidenterne for de forskjellige videnskabelige Stiftelser i Danmark og Norge og endog i det fjerne Udland, i hvilke Takkjælsler aflagdes til den kongelige Stifter for denne vigtige Forsøgelse af Landets videnskabelige Institutioner. Der fremstod ogsaa Prinds Christian Frederik og hilsede som Præsæs for Videnskabernes Selskab i Trondhjem det vordende Univeritet med en kort Tale. Der blev i Norge talt meget om den Effect, som denne Tale havde gjort paa Tilhørerne, ikke alene formedelsi det til Sagen passende Indhold og de vakre Ord, men og den Ansand og Værdighed, hvormed den blev foredragen. Vi forbigaae at tale om de forskjellige Maader, hvorpaa denne Fests udførtes i de forskjellige Egne, der mere udmærkede sig ved Munterhed og hjertelig Deeltagelse end ved Pragt og Festsigheders sædvanlige glimrende Legn. Men dette vove vi at paa- faae, at Dagen var en Glædesdag for de fleste Nordmænd, og at Ranges Hjerter hævede sig i Tak til Forsynet og den ædle Giver for det Gode, som var Norge skjæntet. Denne Gave af Frederik den VIe gjordes i Sandhed i beteilig Tid, og maa betragtes som et af de herligste Forberedelsesmidler til at gjøre den politiske Forandring, som kort efter indtraf, helbringende for Fædrelandet, og som den bedste Støtte for det nye Selskændighedsværk. Med Rette bærer derfor Norges Univeritet

¹⁾ Derjom derved meentes de flette Penge, som valberede i Norge mod Statutagen af Maret 1811, kunde der vel da findes Millioner i Norge. I gode Penge havde de til alle Tider været et Særlyd, ligesom stor Formue i det Hele ikke findes paa mange Stænder i Norge.

Skiffereens Navn, og Triadet om denne Belgjerning vil bevares i Norge med Laknemmelighed af en fiern (Efterslagt ¹⁾).

Lyvende Capitel.

De økonomiske Forhold i 1811.

Ned Hensyn til Norges Handel kunde Aaret 1811, som ovenfor udviklet, kaldes et Fredens Aar, og i Hensende til indvortes livlig og fordeelig Virksomhed kunde det stilles ved Siden af det nys henrundne. Norges Handelsvirksomhed overgik i dette Aar ogsaa Danmarks, og bidrog til at forbedre Frænderigets Tilstand. Danmarks activo Handel laa ogsaa i dette Aar i en dyb Dvale. Dets Ostindie- og Chinafarere, som nyligen før Krigens Udbrud havde sat saa mange Hænder i Bevægelse, ikke alene for dansk, men i en mere betydelig Grad for hollandsk Regning, laa nu stille. Skibene forvansledes eller folgtes, forsaavidt de vare bekvemme Trælastdragere, til Norge. Fast ingensteds var den danske Kjøbmand aabnet nogen Vel til directe Handel, og den indirecte kunde blot drives paa besværlige og kostbare Smigveje. Kort før Krigens Udbrud havde Danmark, især Kjøbenhavn, under en blomstrende Handel paa China og Ostindien, ikke alene i Overflod forsynet Danmark og Norge med Colonialvarer; men det var et Oplagssted for de østøstiske Provindser, der deels ikke toge Deel i denne Handel med fremmede Zoner udenfor Europa, deels formedelst Krig med Frænrige derfra vare udelukkede. Denne livlige Handel ophørte nu brat. Handelsforbindelsen imellem Kjøbenhavn og Norge, saa levende før Krigens, var under denne saagodt som afbrudt, og Forholdet var endog tildeels blevet omvendt. De udelukkende Privilegier, som vare Hovedstaden tildeelt med Hensyn til Handelen med Colonialvarer, havde gjort Kjøbenhavn til begge Rigers Oplagssted for disse Producter, der i en sadig Canal beskæftigede mangfoldige Skibe og berigede Mange blandt Hovedstadens Stor- og Smaahandlere. Norge blev nu, som før fortalt, saarømt en større Overflod af disse Producter paa det engelske Marked, end det selv kunde forbruge, og ikke saa Partier deraf listede sig, gjennem Fartstier, der vare forsynede med Korn-Licencer, til de danske Provindser. En stor Forandring foregik saaledes under Krigens Udbrud med Hensyn til Omsætning af udenlandske Varer imellem Norge og Kjøbenhavn. Denne er aldrig mere vendt tilbage i sin forrige Livlighed; thi med den frie Forbindelse mellem Danmark og Norge efter den gjenbundne Fred kom tillige friere Handelsforhold for Norge. Kjøbenhavns privilegerede Handel til Norges Stæde ophørte; for Norge aabnedes alle Havne med lige Frihed, og det forsynede sig med sine Lugsvarer paa de Markeder, hvor de billigst sælges. Endog den danske Kornhandel førtes under Krigens meer activ fra Norges Side end før samme. Tilførsel var det meest danske Stuber, der tilførte Norge det Korn, som det i saa stor Mængde behøvede, og Norge fandt bedre sin Fordeel ved at beskæftige sine Matroser paa store Trælast- og Fragtfarere, som besøilede fordeeligte Markeder, og nødde Godt af de nordiske Rigers Neutralitet, under fast det hele øvrige Europas Krigstilstand. Under Licencefarten var det mestendeels kun norske, og især store, Skibe som sattes i Bevægelse i Kornfarten, fordi disse Sikkerheds-Documenter flode lettere gennem

¹⁾ (Se Indberetninger om Nationalfesten 11te Decbr. 1811, udg. af L. St. Platon. Chra. 1812, og Forhandlingerne ved Fæsten i Kjøbenhavn. Kbhv. 1812.)

norste Canaler under Norges livlige Handel med England, og fordi Norge havde flere Skibe af den Dræglighed. Kun Nordstrandsfarten fortsattes fremdeles med mindre norste Farkoster, og i denne blandede sig ofte danske Smaaskuder. Nordstrandsfarten havde — som ovenfor udvirket — under Krigen overhovedet en sær Betydning, fordi Kornhandelen formedelst den korte Afstand mellem Danmark og Norge førtes lettere derfra, og den aarvaagne Fiende lettere stufedes. Under Licencesfarten fik den en endnu større, fordi Norges Overflod af Colonialvarer under denne lettere overførtes til denne Kyst, og derfra igjen udbredtes over de danske Provindser.

Men Danmarks mindre heldige Stilling end Norges under et Par Krigens Aar, medens Licencesfarten blomstrede her, forbedredes formedelst flere gunstige Omstændigheder, ligesom dets Kræfter til at udholde Krigens Nødsler og Næringsveienes dermed forbundne Forulempelser ere langt større end Norges. Savnet af Colonialvarer erstattedes i Grændestaten paa flere Maader. Lykkeligviis befandtes, som ovenfor bemærket, ved Krigens Begyndelse et stort Forraad af Colonialvarer i Kjøbenhavn, som ikke alene for en Tid tjente til Danmarks egen Forsyning, men endog afsendtes til Hamburg. Vi have seet at denne Forsendelse tilligemed andre Aarsager hidrog til at forebygge Courzens Fald i flere Maaneder efter Krigens Udbrud, som ellers maatte være bleven en Følge af saa mange for den danske Statskasse og Privates Formuestilstand trykkende Omstændigheder¹⁾. Da dette Forraad udtømmes, erstattedes Savnet paa flere Maader. Under Krigen opsnappedes flere skendtlige Skibe i de nævre Sunde, hvorigjennem der strømmede Starer af skendtlige Coffardskibe, ladede med alle Slags europæiske og transatlantiske Varer, af danske Kapere og Orlogsfartøier, og den stærkeste Convoi kunde ikke hindre, at kostbare Ladninger skundom afflares fra den beskyttende Flaade. De Auctioner, som ideligen holdtes over dette Slags Kostbarheder, udbredte dem derfor skundom i ikke ringe Mængde i Hovedstaden.

— Efterat Krigen med Sverige var endt, dreves megen Handel over Gothenborg med Colonial- og engelske Manufacturvarer. Især var denne Omsætning livlig i Aaret 1811, og der var i den Tid megen Tale om Begunstigelser, som tilsløde Kongens Adjutanter og Yndlinger giennem Indførsels-Tilladelser²⁾, der folgtes til Kjøbmænd. Amerikanske Skibe bragte ogsaa mange exotiske Producter til Kjøbenhavn. Der var saaledes overhovedet ingen Mangel paa disse Artikler i Kjøbenhavn under Krigen, og det var først i en fjern Afstand fra Hovedstaden, at disse Nydelser formindskedes eller erstattedes ved Surrogater³⁾.

Der fattedes saaledes ikke Hovedstaden paa Overdaadigheds- ligesaa lidt som paa Fornødenhedsvarer, men det kunde synes som Midlerne til at betale dem maatte svækkes under den store Handelsforvirring og Standsning af Skibsfarten paa udenlandske Farvande. Men Krigen er et Uhyre, som nærer sig af sit eget Blod. Danmarks Udrustninger og Militairets Forøgelse i Hovedstaden foranledigede der store og fordeeleagtige Omsætninger. I en stor By er desuden den indenbyes Omsætning af største Bigtighed, i det det ene Forbrug rækker det andet Gaanden i Omsætningernes Kredsløb. Kjøb og Salg løbe ved Siden af hinanden i en idelig fortsat Kæde, og Livets mangfoldige Krav udvidede Virksomhedens Kreds i alle Retninger. Kjøbenhavns Folkemængde aftog saaledes ikke under Krigen, og om end Formuen betydeligen formindskedes paa enkelte Stænder, der udelukkedes fra den før Krigen saa fordeeleagtige

¹⁾ Denne Coursforbedring vilde vel have fundet Sted i en højere Grad, naar ikke en stor Deel af disse transatlantiske Varer havde tilhørt fremmede Handelshuse, til hvilke Remisser i gyldig Valuta maatte sendes.

²⁾ Indførsel af engelske Export-Artikler var nemlig forbudt i Napoleons Stille.

³⁾ Forfatteren opholdt sig i Kjøbenhavn og Danmark i Vinteren 1811, og han sporede vistnok overalt en fortrykt Stilling, især iblandt Embedsstanden, men i Hovedstaden aldrig Undværelse af de almindelige Luxusartikler. Hos sine Venner i Provindserne, hvoriblandt flere Herremænd, draf han ikke sjeldent Rugbrøddand istedetfor Lhee, og fra bedre Huses Bord var ofte Blitn forvilst.

Handel paa Ostindien og China, og om end Kjøbenhavn's største Husse ryftedes i deres Velstands Grundvold, saa accumuleredes Formuen igjen paa de mindre Hænder. Desuden begyndte paa den Tid en særegen Virksomhed, som vi ere langt fra at betragte som et Held for det dansk-norske Statssamfund, men som udbredte et stort Feldt for Speculationer og Omsætning — nemlig Agiotage med Bæzer og Penge. Der kjøbles og solgtes paa Børsen uden noget bestemt og reelt Handelsoiemend Bæzer den ene Borsdag, for den næste at drive den samme Omsætning. Andre, som anede Coursens Stjebne og det cireulerende Papiers Tilintetgjørelse, kjøbte for dette, medens det endnu havde nogen Værd, rede Sølv eller en Myntfort, som er høvet over Cours, og indsluttede det enten i sine Gjemmer eller betroede det til fremmede Kasser. Paa samme Maade kjøbtes og solgtes Bæzer ideligen gennem samme Hænder, og der fandt dengang Phænomenet Sted paa Kjøbenhavns Børs, liig dem der vare almindelige i Amsterdam, hvor ofte Korn solgtes, som ei havde i Forraad. Ingen Forsølgelse, ingen offentlig Foranstaltning var istand til at bortstrømme disse Speculanter. De vare Conjunctionernes Børn, der næredes af naturlige Omstændigheder. Der var i de Dage i Aviser og i daglig Tale megen Strig over dette Spil med Bæzer, Bæzer og Penge, der stempledtes med Navn af Landsforræderi, grusom Ubarmhjertighed og Egennyttens affhyelige Fostre. Men Ulykken laa ikke i disse Omsætninger selv, men i de Omstændigheder, som havde fremledt dem. Krigsudgifter, uheldig Finantsbestyrelse allerede fra ældre Tider, mislig, sjont i Sandhed velmeent, Anvendelse af Statens Midler under Krigen selv, hidrog til Pæzipengenes daglige Forværring, og hvorledes vilde man opholde et Representativs Værd, som Statens med egne Hænder, tvungen af en haard Nødvendighed, dagligen hidrog til at forvirre og derfor selv viiste Ringæagt? — Naar Bæren frembydes i større Overflod end Afsetningens Omraade kræver, falder dens Værd; bliver den sjeldnere, stiger den. Disse Phænomener ere saa naturlige paa Handelen's Bane, at kun Uvidenheden andrer sig eller harnes derover. Desuden vare mange af disse Kjøbere af Bæzer og fremmede Penge naturlige Speculanter; de havde Penge at betale i Udlandet og søgte dem der hvor de vare at finde. Det hændtes saaledes ofte, at Coursen var flettere i Kjøbenhavn end i Hamburg, fordi der vare flere i Kjøbenhavn, der maatte ræmittere end kunde transfere. — Vi føle intet Kalb til at forfølge Sporet af Regjeringens Bæzel-Omsætninger¹⁾. Den maatte drive et usordeelagtigt Spil med Kjøb og Salg af udenlandske Bæzer og Pæzipæzer, for at snoe sig igjennem en uafbrudt Forlegenhed for gyldig Valuta, og reise de fornødne Midler til en ulige Kamp's Fortsættelse. Det største Handelshus, som den dertil benyttede, vandt ingen Fordeel ved at lade sig bruge som Regjeringens Agent. — Alle Regjeringens Foranstaltninger til at forhindre dette Coursjobberie paa Kjøbenhavns Børs — Landets eneste paa den Tid — vare tildeels unyttige, tildeels endog skadelige. Der forbødes at sende Bankofedler med Posten uden een Gang om Maaneden, at trække danske Bæzer paa længere Sigt end 8 Dage; det halve Beløb af Britspengene maatte indleveres i Kongens Kasse, og man tillod, at Toldafgifterne af Colonialvæzer i Hertugdømmerne, som ei optog de danske Bankofedler i den almindelige Circulation, maatte betales med Bæzer. Intet formaade at standse Pengeforværringens Flugt, og i hine Dage vare Løgemidlerne ofte ligesaa dræbende som Sygdommen selv. Den korte Sigt af Bæzer lagde stor Tvang paa Handelen i Norge, hvor en naturlig Bæzerhandel og en reel Omsætning formedelst et fordeelagtigt Salg af Landets Produkter fandt Sted. Denne Indskrænkning i Bæzelens Lovetid, som i begge Riger forstattes længe efter Krigen, har svækket Virksomhedens Creditmidler, indtil begge Landes Lovgivning i

¹⁾ Man finder herom høit interessante Oplysninger hos den flittige Samler, Nathanson, der i sine Skrifter har gjemt saa mange vigtige Bidrag til at oplyse Pengevæsenets og Finantsernes Stilling paa den Tid. [Se især hans Danmarks Statshuusholdning (1844) S. 523 ff.]

denne Henseende har taget sig andre Landes Exempler til Rønster, og mestendeels høvet den.

I de danske Provindser fandt ogsaa Omstændigheder Sted, som lindrede næringsdrivende Borgeres Lidelser under Krigen. I Hertugdømmene aabnedes midt under den en Virksomhed, der i visse Dele deraf endog overgik den, som i Fredens Dage sædvanligen der drives. Allerede i Aaret 1809 begyndte Lønningen en stor Omsætning af udenlandske Producter, som ikke alene solgtes i Landet selv, men store Partier kunde forsendes til det sydlige Fjaskland. Lønningen blev et Oplagssted for engelske Colonial- og Manufacturvarer igjennem en simulert Fart af engelske Skibe under neutralt Flag, eller neutrals Magters Fartøier. Hvor betydelig denne Fart var, sees deraf, at Lødintraderne i denne lille By i Aaret 1809 beløbe sig til 344,399 Rth. S. h. Ct., og i 1810 endog til 504,476 Rth. Ct.¹⁾ Da Napoleon opdagede denne stærke Fart paa Lønningen, der forstyrrede hans Plan at udelukke engelske Varer fra Fjasklandet, fremtvang han vel deri en Indskrænkning; thi for Danmark var Napoleons Willie dengang en Lov; men de indførte Varer bleve imidlertid udbredte trindt omkring i Landet, og gennem franske Sikkerhedspapirer ogsaa paa Fjasklandet sønden for, hvor denne Omsætning blev en Rigdomskilde for franske Generaler. De danske Provindser, især Jylland, lede mindre under Krigen, da Kornet, som der udgjør en saa vigtig Exportartikel, steg høit i Pris, hvorved Landmandens Vilkaar meget forbedredes. En stor Deel af Smaaædernes Indbyggere sølte vel Krigens Tryk, men Kornhandelen udgjør ogsaa der en vigtig Næringsgren, som under Krigen var meget livlig. Under Licencarten forbedredes den danske Kornhandel meget formedelt de norske Kjøbmænds store Soliditet og Evne til at betale de kjøbte Fødevarer med gyldig Valuta. Privatmænd toge ogsaa i Aarene 1810 og 1811 mere umiddelbar Deel i Norges Kornforsyning, og denne var ikke saa meget i Statens Hænder som før og siden.

Den danske Koffardifart var visseligen ikke i den livlige Gang som den norske, men om de store danske Handelsflibe hvilede i danske Havne, saa vare ikke de danske Matroser og Kystboere ledige. En stor Deel brugtes i den danske Marine, som mestendeels bestod af Kanonbaade og mindre Fartøier, medens Orlogsfarten maatte savne sin sædvanlige Understøttelse af norske Matroser; en anden Deel beskæftigedes, som ovenfor berørt, i Kaperfarten. Nu og da fandt og danske Matroser Beskæftigelse paa de danske Skibe, som blandede sig i den norske ved Licencer beskaffede Trælaskfart. De sendtes under Sikkerheds-Documenter til Norge med Korn, domstilleredes der som norske Fartøier for at kunne befæle engelske Havne med norske Varer, og toge sin Deel af den vundne Fordeel. Dertil kom, at en Stare af mestendeels danske Sømand sendtes til franske Havne for at bemane enkelte franske Orlogsskibe²⁾. Der hortes saaledes oftere i Danmark Klage over, at brugbare Hænder unddroges andre naturlige Syssler i Landet selv formedelt Udskrivningen, end over Mangel paa Sømandshyre. Derhos gjorde Danmarks Fabrikvæsen i flere Henseender gode Fremstrid under Krigen, og flere Hænder beskæftigedes dermed tilførn. Enkelte Manufactur- og Fabrikvarer fordyredes under Krigen formedelt den Blokade-Lidskand, hvori Danmark befandt sig, og det var ikke at undres over, at flere af Fabrikker trivedes, som foresfnde i Danmark selv tilstræffelige Materialier til Forædling. Uldne Varer foræbledes saaledes i Danmark paa store i Provindserne anlagte Klædesfabrikker, og endog Bomuldsfabrikker vare i god Gang, da Amerikamerne og Priser, som erobredes af Orlogsmænd og Kapere, dertil leverede Stoffe.

¹⁾ See Nathansons ovennævnte Værk (ældre Udgave) S. 117.

²⁾ Mandflabet blev vel modtaget, og den store Keiser gav under et Hærskue i Altesingen sin Tilfredshed saavel med Søofficerer som med Søfolket tilkjende; men de vendte tilbage uden at være blevne brugte.

Den produktive Klasse af Borgere manglede saaledes, ligesaalet i Danmark som i Norge, i Krigens midterste Aar Anledning til at skaffe sig igjennem sine Hænders Arbejde de fornødne Næringsmidler, der i Danmark ligge ved Virksomhedens Fod. Anderledes havde det sig vistnok med den uretteligen kaldte inproductive Klasse, der søger sine Indtægtskilder mere i Sjælens end Legemets Virksomhed, og gavner Staten mere med deres Hoved end deres Hænder, eller som lever af oplagte og forhen samlede Capitaler. Vi have forhen bemærket, hvor meget disse Statsborgere lede under Krigen, og vi kunne henvise til de lydelige Klager, som derover i hin Tid førtes i offentlige Blade, hvoraf længe efter Gjenlyd hørtes i Norges Stortingssal.¹⁾ Men Lidelsen strakte sig ogsaa til Befidderne af faste Eiendomme. Høst forskyrredes Forpagtningssæsonen. En stor Deel af Jordegodset var paa ubelemtte Aarskræfter bortforpagtet paa en Tid, da Sols og dets Papiirrepræsentant næsten vare lige gyldige Bærdier. Nu sank Pengenes Værd under Krigen efterhånden til den størst mulige Dybde, og Eierne befandt sig stundom i en langt flattere Tilstand end deres Forpagtere. Dette Slags Lidelser vare langt større i Danmark end i Norge. Forfatteren kjendte flere Herremænds-Familier, som formedelst denne Omstændighed vare nedfunkne til Livets trangeste Kaar. Men disse Enkeltets Klager, som desuden sjelden ere høiørkede, trængte ikke igjennem den Virksomhed, som fandt Sted iblandt productive Borgere under Krigen, og tildeels nærvedes af den.

Aaret 1811 var saaledes at betragte som et af Norges lykkelige Handelsaar, i hvilket det høstede store Fordele af den stiltiende Eftergivenhed, hvormed de krigsførende Magter tillode en fredelig Forbindelse og et levende Samvæsen mellem England og Norge, medens gjensidigt Had og Forbittrelse herskede i Cabinetterne, og alvorlig Kamp i de samme Hæve, hvor de krigsførende Magters Skibe seilede fredeligen ved hverandres Side. Norges Stilling var, som ovenfor bemærket, i denne Henseende lykkeligere end Danmarks; men det trængte meer end dette til en fredelig Handelsvirksomheds Begjæringer. I Norge begyndte allerede de Elementer, som i de paafølgende Aar fremledte en tilbagegaaende Velstandsperiode, deels hentede fra den mindre Forsigtighed, hvormed heldige Handelsperioder ofte benyttedes i Norge, deels fra de offentlige Foranstaltninger, som forvirkede de indvortes Næringsforhold. Norge Fod saaledes ved Foden af en Forandring i dets fremstridende Velstandsforhold, som det manglede indvortes Kræfter til i tilbørlig Grad at modstaae, medens Danmark, velsignet med større Naturens Gaver og større Styrke af indvortes Hjælpe-midler, ikke kunde bøies af den siebliffelige Rød og Fare, hvorunder det leed i Krigen.

Pengenes Forværring, der fremlede den store Statsbankerot, som paafølgte 1813, søltes ikke i nogen af Rigerne inden den borgerlige Virksomheds Omraade i den Grad under Krigen som efter den. I denne Henseende befandt Landet sig i en Slags Gebertilstand, og Sygdommens Følger viste sig i en høiere Grad efterat Freden var sluttet, og Lidelserne maatte synes endte. Saalænge Krigen væred, gav den stigende Ringragt for det omslørende Repræsentativ Anledning til idelige Omsætninger. Saasnart Sedlen var kommen i den virksomme Borgers Haand, udstrømmede den derfra i nye Omsætninger, af Frygt for, at den Dag snart skulde komme, da den skulde de franske Assignaters Skjebne, Ingen Capital henlagdes paa Ristebunden i den Tid. Alle Byrder af en Finantsforstyrrelse, som havde sin Rod i et heelt Aarhundredes Bildfarelse, og nu nærmede sig den sidste Udelæggelse, henstjodes paa Efterlægten. Den Slægt, som levede under Krigen, bar mange Byrder; men den mindre Deel af Nationen bar denne. Skrækkelige bleve derimod Følgerne af denne Statsbankerot paa de Slægter, som overlevede Krigen, hvis Bestrævelse hører til en anden Deel af Norges Historie. Vi gjentage kun her den Slutningsbemærkning, at

¹⁾ En Tale af den Art var en af vore agtede Stortingsmænds Svanesang, hvormed banlygsom steg i Graven.

Norges Tilstand i de Krigens Aar, som her beskrives, i det Hæle var bedre end Danmarks, men at Danmark, med Hensyn til dets Borgeres Velvære, snart igjen raadt den Bestandspænit, som dette værdværdige Lands indvortes Kraft, som en Følge af Naturens Bølgelse, giver dets Indbyggere i Hænde.

Genogtyvende Capitel.

[Expeditionen til Anholt 1).

I Mars 1811 skede under Commando af Sælieutenant Conrad de Falsen¹⁾ den uheldige Expedition til Den Anholt. Allerede 18de Mai 1809 var denne Ø bleven besat af de Engelse, især for at have dets Fyr tændt og derved lette den farlige Seilads i Kattegattet. For at sikke Besiddelsen havde de omkring Fyrtaarnet paa Dens Nordøst-Spynt anlagt et stærkt Fort med 40 Kanoner og en Garnison af 400 Mand. Den danske Regjering havde lagt Planer til Dens Gjenerobring om Vinteren 1809—1810, men Falsen, som var bestemt til at udføre Forøøget, havde fra-raadet det, fordi det vilde være forbundet med store Vanskeligheder, og selv om det lykkedes, ikke vilde hindre Fienden fra med liden Uleilighed, naar hans Skibe næste Aar atter vare Herrer over Kattegattet, at tage Den tilbage, og derfra fremdeles forurolige Farten langs Jylland. Stormende Veir havde imidlertid hindret Angrebet i 1810, ligetil engelske Krydsere indfandt sig og gjorde det umuligt; men saasnart Farvandet i 1811 var isfrit, samlebes 650 Mand Infanterie med nogle Kanoner i Gjerild Bugt nordensfor Grenaa i Jylland under Commando af Major Ketil J.

¹⁾ Udg. har troet at burde gjøre en Indtagelse med dette Capitel, ved ganske at omarbejde det. Aalls Beretning om Toget til Anholt (1ste Udg. II. 226—229) er hovedsagelig bygget paa en i Saml. til Norske Folks Historie V. 325 ff. trykt Beretning, som han blandt de ham tilgængelige Kilder har tillagt størst Troværdighed, „fordi den er forfattet af et Dievidne, som ingen Interesje har af at dølge Sandheden.“ Men det Svar fra Falsens Side, som Aalls Fremstilling foranledigede, har sat Sammenhængen med denne Expedition i et nyt Lys, ved at give Anledning til mange nye, fori. ubekjendte Actstykkers Offentliggjørelse. Udg. handler derfor i den Afslødes Aand, naar han giver Sandheden Kæren, og skriver en ny Beretning om dette Tog, væsentlig efter Gardes Dansk-norske Sømagts Historie 555—568, hvori hine Oplysninger ere benyttede i Forbindelse med utrakte Archiivdocumenter og Samtidiges Udjagn. Aalls Hjemmelsmand har vistnok været Dievidne og vel ei heller villet fordølge Sandheden, men han har aabenbart været en subaltern Landofficier, der ikke havde haft Anledning til at lære Sandheden at kjende. Den sørgelige Antimositet mellem Sø- og Land-Staten, som næredes ved Begivenhederne i 1801 og 1807, og i de følgende Aar tiltog i Styrke i Danmark, medens den til Lykke var mindre fremtrædende i Norge, fremthser overalt af Beretningen, og har gjort Beretningen, sjønt Dievidne, usikkert til at give en upartist og paalidelig Fremjælling af en Expedition, hvis Sammenhæng han ikke overstuede. Nærmere Detailler findes i Falsens Rapport i Collegial-Tidende 1811 No. 14, i hans Oplysninger i Dansk Folkeblad 1846 No. 3 og 32, jfr. No. 22 (optrykte i Morgenbladet s. A. No. 172, 288 og 1847 No. 18) og i Lønborgs Svar til Falsen i Militært Revetorium, 2den Række IV. 173—185. Naval Chronicle XXV. 343 ff. James, Naval History V. 499.

²⁾ Jørgen Conrad de Falsen var Etatsraad Enevold Falsens Søn, født i Søgaard i Oslo 1785; han blev Søofficier 1801, var meget afsjært af Frederik VIe, der endog gjorde ham som Lieutenant til Commandeur af Dannebrog, var Sommeren 1814 i Norge, som han forlod i Anledning af Conventiønen i Moskø, udgjik 1838 af den danske Marine som Commandeur-Capitain, og døde paa sit Gods Søbysgaard i Fyen 23 Aug. 1849 som titular Contreadmiral.

Melsted, og til ham sluttede sig Falsen med 12 Kanonbaade, en Lugger, nogle Recognoscer-Fartøier og 12 Transportbaade, for at føre Tropperne over.

Angrebsplanen var lagt af Melsted og Falsen i Forening og bifaldt af Kongen. Den gik ud paa at overrumple Fortets Besætning, førend noget Krigsskib kom fra England; men Zienden betalte rigeligt Spioner, og fik saaledes strax Underretning. Commandanten Capitain Maurice meldte allerede først i Februar hjem, at en Expedition med Anholt udrustes i Jylland, og den engelske Regjering affendte derfor strax en Fregat og en Brig did. Man havde desuden hver Nat Bagter udfillede træer over Den. Dagen før Expeditionen afgik, lod Falsen Den recognoscere, og derjaes intet Krigsskib undtagen en liden armeret Skonnert, som havde overvintret der, og som man ikke fægtede; men senere ud paa Dagen ankom de to nævnte Krigsskibe og ankred Nordvest for Fyrtaarnet, uden at Expeditionen herom havde Kundskab. Efter en heldig Overfart Ratten mellem 26de og 27de Marts landede de Danske paa Sydenden af Den. Ifølge den approberede Plan, gik 200 Mand af Kanonbaadens Besætning, anførte af Sølieutenant E. Holsten, først i Land, og rykkede, efter hvad der synes vist, med Stoi og Uorden frem mod Fortet. Men det er end strere oplyst, at to af Zienden nær ved Landgangsstedet udfillede Ryttere ilede affed foran dem; Commandantens Rapport ophvser, at han i Tide af disse Udfilmænd blev underrettet om Ziendens Ankomst, saa at han, før nogen rykkede frem mod Fortet, havde ved Skud og Flag kaldt Krigsskibene til Hjælp og udsendt en Deel af sin Besætning for at recognoscere. Denne Trov stødte paa de fremrykkende Matroser og var sig tilbage for dem.

Saaledes mislykkedes Overrumplingen, men Major Melsted, som imidlertid havde udfillet Landtropperne og rykket frem efter Holsten, besluttede ligesuldt at forme Fortet; thi endnu var de engelske Krigsskibes Nærværelse ubekendt. Falsen roede med Kanonbaadene, der nu kun havde halv Besætning, langs Østkysten op mod Fortet, og sendte det nogle Kugler, men maatte opgive Angrebet og trække sig tilbage, da Fregatten Tartar uventet med god Wind kom frem forbi Dens Østspyt. Under Angrebet paa Fortet kaldt Major Melsted, Capitain Bryg og Sølieutenant Holsten, hvorved Corpsset paa een Gang berøvedes sine tre øverste Befalingsmænd, og Capitain Borgen, som overtog Commandoen efter Melsted, og ikke saa nogen Sandhynslighed for at tage det vel befæstede og godt forsvarede Fort med Storm, medens dets Kugler udbredte stor Ødelæggelse blandt Mandskabet, besluttede at dele det i to Afdelinger, og staffe Folkene Læ bag Sandbatterne. Da han senere saa Kanonbaadene roe vesterud langs Landet for at undgaa Fregatten, troede han sig forladt af disse og overgav sig Kl. 10 med 500 Mand. Falsen havde imidlertid sendt flere Bud i Land, for at underrette Tropperne om Grunden til sin Bevægelse og befale dem at trække sig tilbage til Landgangspladsen, hvor han ligetil Kl. 12 vedblev at indfille de øvrige Tropper, som havde modtaget denne Ordre. Det stod endnu tilbage om muligt at frelse Kanonbaadene og Resten af Expeditions-corpsset, men dette var saameget vanskeliggere, som en Marsseils Kuling af Vestenvind i høieste Grad maatte inde Moningen tilbage til Jylland og begunstige de to fiendtlige Krigsskibes Jagt paa dem. Da Transportflåden, som nu vare næsten tomme, meget lignede Kanonbaadene, befalede Falsen hine at søge sydover indtil Isefjorden, medens han selv med disse roede vesterud Anholt; men her modte den engelske Brig ham, med hvilken han paa Grund af tiltagende Kuling og høi Sø ikke kunde inblade sig, og maatte derfor befale Kanonbaadene spredte at søge nærmeste Land. Dette lykkedes tildeels. Falsen lodde den fiendtlige Brig¹⁾ til at gjøre Jagt paa hans velseilende Fartoi, hvorved de øvrige Kanonbaade fik noget Forsprang, men han kom selv derved saalangt ned i

¹⁾ Sælbrake, ført af Lieutenant J. P. Stewart, der til Belønning for denne Affaire blev Postcapitain, og Karet efter som tilfældig Chef paa Linieskibet Dictator ødelagde Fregatten Rajaden i Lyngør.

Læ, at han maatte opgive at følge de øvrige til Jylland og naaede Morgenens efter udsadt Kjøbenhavn. Chefen for Kanonflupperne ankom ogsaa med 8 af disse lykkelig til Jylland, en frelsede sig i den svenske Stjærgaard, men to, hvoraf den ene strax sank, faldt med to uvæbnede Fartøier i Fiendens Hænder. At saa mange Kanonbaade frelses tilskrives Garde Secondlieutenant Buhls hæftige Conduite. Han havde som Cadet mistet en Arm i 1807, og førte nu en Kanonfluy, som under Flugten var noget agterud. Med denne opholdt han i $\frac{1}{4}$ Time den fiendtlige Brig, og da han nødtes til at stryge, negtede han at lægge paa Siden af Briggen, uagtet man med Geværflud søgte at tvinge ham dertil. Han lod sine Følk lægge sig under Løfterne, medens han selv usforfærdet udsatte sig for Kuglerne¹⁾. Fienden maatte selv sætte Baade ud for at tage Kanonbaaden i Besiddelse; under den skarpe Kuling medtog dette Lid, og Resten af Flotillen undkom.

Saaledes beretter Garde Begivenhedens Gang efter de paalideligste Efterretninger. Men ganske anderledes blev denne Expedition bedømt af Samtiden, som ubejendigt med de engelske Rapporter sættede Lid til et Rygte om, at Fienden netop den Nat havde forsomt Bagtholdet, fordi der havde været Hest i Fortet om Aftenen i Aaledning af Forskandsningernes Fuldførelse og Krigsflibenes Ankomst; og man troede derfor, at dersom den fornødne Forsigtighed og Stilhed var bleven iagttaget ved Landgangen, vilde Fienden være bleven overrasket i sin Seng og Overrumplingens Held været fuldstændig. Den faldne Major Nelsed var en Hæl og almeenagtet Officer; hans Fald forbittede Stemningen, og der var Mismod og Misnoie med Togets slette Udfald i begge Riger, men især i Danmark, hvis Sonner her vare faldne, fangne eller jagede paa Flugt.] Fær udlod man sig i Kjøbenhavn²⁾ med hoi og bitter Misnoie over dette Tog, hvis uheldige Udfald alene lagdes Falsen til Last; man troede endog, at han ei vilde blive sin Konge velkommen. Men offentlig stede Intet, som bevidnede den danske Konges Misnoie med Toget. Den offentlige Beretning derom indeholdt ingen Daddel over Mangel paa Conduite eller Sømandstjækkhed.

Historien har forøvrigt ikke at fortælle om nogen Krigsbegivenhed i dette Aar, der fortjener at udhæves. Fiendtlighederne indskrænkede sig mestendeels til Kaperfarten i Danmark, og engelske Krybsfæres Opbringelse af smaa norske Baade mellem Jylland og Norge³⁾. De engelske Chefers Adfærd var i denne Henseende meget forfjællig, idet de Hæftede forsmaaede disse usle Briser, eller i det høieste lode sig noie med nogle Forfriskninger, medens Rogle af dem tillintetgjorde de mindste Baade, der ofte førte mindre end 20 Lønder, og slæbte Følkene til England i Fængsel.

¹⁾ Lieutenant Buhl udløstes kort efter, faldt atter i. A. med Falsen i engelsk Fangenskab, udvegledes paany, og mistede Livet paa Rajaden i Lyngør 1812.

²⁾ Jac. Aall opholdt sig paa den Tid der og var Dientidne til den almindelige Misnoie.

³⁾ [Lieutenant G. F. Klind's Affaire i Kongsbavn 5 Mlle udenfor Uddevalla 24de April 1811 fortjener dog Omtale. En engelsk Kutter the Swan holdt til i den svenske Stjærgaard, og havde der taget 30 Smaaske. For at tage eller forjage denne afjendtes Klind med 3 Kanonflupper, overrumplede the Swan, og en anden Kutter Star; den første strøg og sank, den anden undkom ved en Maanedslieutenants Hæll, men skal være sunten udenfor Stjærgaarden. Klind blev Ridder af Dannebrog, Maanedslieutenant Falch Dannebrogsmænd, og dette Færvand var senere en Stund fri for fiendtlige Krybsfæere. Ligejaa tog Captain Holm med Bliggen Lolland 2den Sept. d. A. den engelske Orlogbrig Manly udenfor Arendal. Garde Dansk-norske Sømagt 571—72.]

Togtyvende Capitel.

Nordens politiske Forhold 1811.

Sverige fulgte, som ovenfor viist, en klogere, eller i det mindste med Hensyn til den snart paafulgte Forandring i Europas Stilling heldigere Politisk, og vidste under en offentlig erklæret Krigstilstand med England at maskere en fredelig Handelsforbindelse med dette Land. Det havde valgt en Tronfølger iblandt Napoleons Generaler, og som en Folge deraf tilsyneladende sat sig i Krigstilstand med England, men dets Statsmænd ansaa denne uoiere Forbindelse med Frankrige altfor dyrt, naar den skulde lede til et virkeligt Brud med England, der maatte foranledige en Etandsning af alle dets vigtigste Indtægtskilder. Efter mange forgjævede Underhandlinger og ydmyge Notveringer med det franske Hof havde Sverige omkøder, som ovenfor fortalt, beqummet sig til at erklære England Krig, men den virkelige Stilling forandrede derved lidet. I de franske officielle Aviser klagedes over, at Sverige uagtet Krigserklæringen vedblev at forsyne den engelske Flaade med Hornødenheder, at det modtog talrige Handelskvaader under engelsk Convoi i sine Havne, og at engelske Manufacturvarer og med engelske Stibe indførte Colonialvarer ingensteds havde en villigere Afgang end i Sverige. Selv i engelske Blade praledes der af, at et stort Antal Englændere under Navn af Amerikanere opholdt sig i Gothenborg, og at den engelske Flaade derfra rigeligen proviantredes. Sveriges Lunkenhed for Continentalsystemet og Uvillie til aabenbar Fejde med England viiste sig i en endnu høiere Grad, da det blev af Frankriges Keiser opfordret til at sende sine Matroser til Frankrigs Havn for at bemane den franske Flaade, men afflog det. Sveriges Kronruds, der Redse maatte fremtræde som dets Talsmand hos Napoleon i vigtige Anliggender, søgte vel at formilde Afslaget i de venstabeligste Udtryk; men det antoges som et aabenbart Beviis paa Sveriges forandrede Politisk, og forberedede den strax derpaa fulgte skendtlige Stilling inellem begge Nationer. Der var saaledes Intet tilbage uden at slutte sig noiere til Rusland, som netop da ogsaa satte sig i en mindre fredelig Stilling til Frankrige, og de skendtlige Skridt, som Napoleon gjorde mod Sverige i Begyndelsen af 1812, forvandlede den indtraadte Kulde mellem disse toende Nationer til en aabenbar Krig.

Rusland havde nu ikke mere den Karfag som før til at smigre den store Keiser, snart det i Norden havde naaet den forønskede Grændsendvidelse og Fasthed i sin Grændseudstrækning. Imod Sonden førtes vel endnu i Lobet af dette Aar Krigen mod Tyrkerne med veglene Held, mestendeels fordi Rusland der, under dets mindre fædelige Stilling til Frankrige, ei kunde anvende sin hele Magt. Seiren var endog haandom paa Tyrkernes Side. Men mod Karets Ende vendte atter Lykken sig til Ruslands Fordeel, og ved Englands Røgling stod det paa Væien til en Fredsslutning, som skitredede det nye Erobring. Derimod havde Ruslands Keiser Karfag til at frygte Napoleons fremstribende Bæide og egenmægtige Politisk. Han havde ikke den forenet Holland og de tydske Hanseræder med det franske Rige, uden at tage Hensyn til sin Forbindelse med Rusland, men han havde ogsaa indlemmet i sine Udvidelsesplaner en Byrkes Land, Hertugen af Oldenburgs, som var Keiser Alexanders nære Blodfrænde, og som tog sin Tilflugt til Petersburg for at fremsøre sin Anse. Ragtet derfor Napoleon yttrede det skitrede Haab, at Freden paa Jastlandet ei vilde blive forkyrret, var det dog tydeligt, at Venstabet mellem begge Keiserne var afstjoret, og at Keiser Alexander var betænkt paa, saasnart han ansaa sig stærk nok, at paaude Frankriges Anmasfeller. England aabnede endog mod Karets Slutning Underhandlinger med det russiske Hof igjennem en Minister, og Alt bebudede, at den korte og med Lunkenhed førte Krig inellem England og Rusland skulde gaate over til Fred og Alliance mod Frankrige.

Sverige benyttede sig af denne Forandring i Ruslands Politik, for at gøre sig mere selvstændig med Hensyn til sin Stilling til Frankrige, og nærme sig et fredeligere Forhold til England. Til den Ende ordnedes de Foranstaltninger, som vare fornødne i Anledning af Finlands Indlemmelse i Rusland, paa det fredeligste; Salget af deres Eiendomme, der ikke vilde forlade det gamle Dynasti, ioversattes efter en venstabelig Overenskomst, og det var aabenbart, at Forbindelsen imellem Sverige og Rusland knyttedes i samme Grad fastere, som den slappedes mellem Sverige og Frankrige. For derhos at give sin politiske Stilling tilbørlig Vægt besluttedes en stor Forsøgelse af Sveriges Landtropper. Til den Ende bestemtes Armeens Udvidelse ved en almindelig Udskrivning af 50,000 Mand, hvoraf dog kun 15,000 Mand strax skulde stilles under Vaaben. I denne Foranstaltning anede den svenske Nation en Tilnærmelse til det franske Conscriptionssystem, hvormod Rigsdagen kort forhen havde erklæret sin Uvillie, og paa enkelte Steder udbrød Misnoien i aabenbare Uroligheder, der dog dampedes uden videre Folger. Det var saaledes mod dette Aars Slutning tydeligt, at Sveriges Regering havde forandret sin Politikk, og vendte kun paa en beqvem Leilighed til at vende tilbage til en politisk Forbindelse, som besættede Grundvolden for dets indvortes Velstand.

Det var derhos i Sandhed ei at undres over, at Danmark holdt sig fjernt fra denne Forandring i de øvrige nordiske Rigers Politikk, og støttede sig alt meer og mere til Frankriges mægtige Keiser. Ved Hanseskæderens Indlemmelse i det franske Rige var Frankriges Endeskav ligesom flyttet til det danske Riges Grændser, og ethvert skendeligt Forhold fra Danmarks Side mod Frankrige vilde havt Erobringens af dets vigtigste Provindser til Folge. Daabet om Erstatning for alle dets uforføjede Eidelser, som en Folge af fremmed Voldsomhed, og for alle dets Opofrelser under den første Forhrytelse i alle indvortes Forhold, maatte aldeles forsvinde ved en Forandring i dets Politikk, om det endog lykkedes Danmark med den franske Keisers Samtykke at sætte sig i Neutralitetstilstand. Det havde derimod de største Fordele at vente ved at stille sig under en Setersfane, for hvilken det hele Europa endnu maatte bøie sig. Der var paa den Tid aldeles ingen Grund til at tvivle om Napoleons Kraft til at tue sine nye Fjender; — han havde tilforn søndersplittet frygteligere Forbund, og ydmyget farligere Fjender end dem, der nu reiste sig mod ham. Bar Rusland mægtigt, saa var det ogsaa stærkt; det havde nyligen sølt Frankriges Overmagt, og Ingen tænkte paa at sammenligne Ruslands Hære og dets Generaler med Napoleons seierberandsede Krigere. — Det maa saaledes betragtes mere som en uheldig end som en uklog Beslutning, at Danmarks Konge i det afgjørende Diehtil lagde sin politiske Skiebne i Napoleons Haand. Loddet om en Forbindelse mellem Østens eller Westens mægtige Riger skulde kastes, og det var ikke den høieste politiske Viisdom givet at bestemme den Bane, hvorpaa den fuldkomneste politiske Selvstændighed og de største Fordele vare at vinde. Desuden maatte Danmark langt mere stole paa Napoleons Venstabe end paa Ruslands. Danmark saa aldeles udenfor den franske Keisers Forførelsesplaner, og i Napoleons Venstabe maatte det vente en ædelmodigere og kraftigere Bistand end i Ruslands, der midt under Danmarks Opofrelser for dets Sag, og under de helligste Forsikringer om kraftig Medvirkning til en for Danmark hæderlig Fred, havde vist sig som Danmarks tvethige, for ei at sige falske, Forbundsstænde, saasnart det havde fuldført sine Erobringsplaner. Hvad havde Danmark vundet ved at indvillige sig i en ny Krigs Farer, og smerteligen forøge Norges indvortes Rød og Elendighed, for at lette Rusland Byrden af Finlands Erobring? Rusland glemte under Fredsslutningen med Sverige, at Danmark var til, og dets Diplomater gave et hemmeligt Bink om Ruslands Ueggyldighed ved, at Sverige søgte Erstatning for sit Tab i Hjertet af Danmarks Stater. Skal Historien rose eller dable Valget af den danske Konges Politikk paa den Tid? Den vil vistnok være forsigtig med sin Dadel, naar den vil domme efter Europas Stilling i Almindelighed og Danmarks i Særbeleshed. Derimod var den haardnakkethed at beklage, hvormed

den danske Konge, tværtimod sine Radoers Gjærnel, vedblev i sin Aftmagt det meest sandtligge Forhold mod en Nation, der midt under Krigen vidste den meest aabenbare Uvillighed til at føre den paa den for begge Parter mindst fordærvelige Maade. Men hans Forbittrelse over en gammel Vennekats voldsomme og usforsthyldte Anfald paa hans Lande tillod ham ikke, før i yderste Nød og ved Foden af en indvortes Krig, at tilegne sig det hemmelige Fredsanskrøg, som satte Rusland i Stand til at indbringe Fredens Virksomhed midt under Krigen's Raabenlarne.

Merke i Begyndelsen af 1811 aendtes fra dansk Side Muligheden af en Krig med Sverige. I et Brev af 10de Februar 1811 meddeler Prindsen af Hessen, Konges Vice-Stattholder, Contra-Admiral Lütten under strengeste Taushed denne Mulighed, og paalægger ham at equipere Flotillen og Briggerne. Den samme Meddelelse gjør Prindsen Generalmajor Harthausen, og paalægger ham, som Armeeens Inspektør, at træffe de fornødne Anstalter til Providering. Men kort efter erklærer han under 29de Marts sin Forviisning om, at ingen Krig vil udbrude. Senere hen paa Aaret gave nye Rygter Vice-Stattholderen Anledning til nye Forsigtighedsregler; men Rygterne spndes dengang at have været ugrundede, og fra Sveriges Side gjordes uden i Lobet af dette Aar intet fiendtligt Skridt, endssjønt flere Planer med Hensyn til Nordens politiske Stilling vel allerede mod Aarets Slutning begyndte at gjøre i det svenske Cabinet.

Aaret 1811 var ikke saa rigt paa blodige Begivenheder i det vestlige Europa som de foregaaende, men i Englands og Frankriges Politik var der i Hovedsagen den forandring. I England havde Prindsen af Wales, som Prindsregent, i Følge en Parliamentsact stillet sig i Spidsen for Rigets Beskyrelse i sin Faders uhykkelige Gydomstilstand; men ingen forandring skede derfor i Englands Politik. Det modsatte sig med Haardnakkenhed enhver fredelig Tilnærmelse til Frankrige, hvortil Napoleon aabnede det Anledning, og forelagde samme saa ydmygende Fredsvillaar, at de ingen Udgang kunde finde hos Frankriges Keiser. Urig Krig med Frankrige, saalange dets Keiser fulgte et System, som aldeles forstyrrede Egevoigten i det europæiske Fastlands Politik, var løsenet i Parlamentet og i de offentlige Blade, og hverken Napoleons Seiervindinger eller Englands egne Farer formede en vorende Statsgjæld og indvortes Forstyrrelse i Vengevæsen og Handelsforhold kunde formaae det til at forandre sin Politik. England fortsatte saagodtform ene fremdeles sin dværve og modige Modstand mod Napoleons frygtelige Universalherredømme paa Fastlandet. I Storbritanien fandtes i flere Henseender Spor af en vældig Kraft til at udholde Krigen's Trængsel. Overalt herskede den største Virksomhed; en Mængde Husebygninger reiste sig i Hovedstaden som et Beviis paa dens Fylde af Vælskandsmidler, og der fattedes aldrig Subskribenter til de store Statslaan, som Krigstilstanden paatrengte. Det erobrede den ene af Frankriges transatlantiske Besiddelser efter den anden, og var især i dette Aar i den Henseende heldig. Omendssjønt Englands Hære paa den pyrenæiske Halvø som oftest maatte vige for Napoleons seterrige Generaler, vedlygholdtes dog Krigen der, og det lykkedes ham ikke at indsætte sin Broder i rollig Besiddelse af Spanien, eller aldeles at forjage Engländerne fra Portugal. Krigen paa den pyrenæiske Halvø blev et Element til Napoleons Undergang. — Østerriges Keiser, fremdeles bestjættet med et raade Bod paa Følgerne af den uhykkelige Krig, hastede fastere at slutte sig til sin Svigersøns Politik, og Preussens kunde i sin forlyste og lemlestede Tilstand hartad betragtes som en fransk Provinds.

Tredogtyvende Capitel.

Forbund mellem Sverige og Rusland.

Maret 1812 havde en politisk Betydning for Danmark og Norge, som gjør det til et af de mærkværdigste i de Seclers Række, i hvilke Foreningen havde været; thi i dette Aar forberedtes Skismissen imellem dem. Det fremstiller saaledes et læreligt Blad i vor nordiske Historie, og giver Stof til blandede Betragtninger over Magternes forskjellige diplomatiske Færd. Men hvilke Bevæggrunde der end fremledte denne Forandring i Nordens og især i Norges politiske Stilling, ved hvilke toetydige Midler den end bevirkedes, saa levedes Begivenhedernes Sammensætning af den store Betydelse til et endeligt Udfald, som for Scandinaviens Fremtid maatte anses gavnlig.

Allerede i Maret's Begyndelse vilste der sig en Forandring i Sveriges og Frankriges gjenfældige Forhold, der behøvede, at Carl Johans Erbhødighed for Frankrigs Keiser, og hans Stilling til det gamle Fædreland, ikke gjorde ham blind for det Lands Interesse, til hvis Styret i Fremtiden Sveriges Fjoll frivilligen havde udtært ham. Han bestemte sig til at opløse den ældre Forbindelse, og handle som særskilt Mand. Vi have ovenfor seet, hvor mange forsøges Forsøg Napoleon havde gjort paa at formaae Sverige til alvorligt fiendtlige Foranstaltninger, for at udelukke England fra Skandinavia, og afbryde den Handelsforbindelse, som styrkede denne haardnakte Fjendes Kraft til Krigens Fortsættelse. Det er tillige ovenfor vist, hvorlunde Sverige paa flere Maader fortsatte Fredens Haandværl under en offentlig erklæret Krig med England. Napoleon bestemte sig nu til at fremtvinge en alvorligere Krigstilstand i Sverige, hvis Styrelse han ansaa for at være i Vennehaand, og i en Fyrst, paa hvis Eftergivenhed mod hans Vnster, for ei at sige Udydighed mod hans Villie, han troede at kunne stole, og hans Forbittrelse blev desværre jo meer uventet Modstanden var. — Den franske Minister Alquier's Forsøg paa at tilveiebringe et nordisk Forbund i Tighed med Rhinforbundet, for at sætte en Dæmning mod Rusland, var mislykket, og den franske Ministers heftige Roter i Stockholm besvarede fra Kongen af Sveriges Side med en Anmodning til Napoleon om at bortferne den besværlige Minister. Napoleon betragtede imidlertid dette Forlangende som en Krigserklæring. Allerede i Januar Maaned rykkede Divisionen Friant ind i Pommern, lagde Beslag paa de svenske Kasser, besatte Embederne med Frankmænd og fordrede store Contributioner. Saavidt gik endog den franske General i sit fiendtlige Forhold, at tvende svenske Regimenter afvæbnedes og sendtes som Krigsfanger til Frankrige. Men Intet formaadede at rokke Sveriges Beslutning, at knytte Forbindelsen med Rusland og England i samme Grad fastere, som den slappedes med Frankrige. Pommern og Rygen var et ringe Offer mod den Erstatning, som Sverige ved andre Udvidelsesplaner søgte at berede sig. Carl Johan forandrede i Følge heraf den ydmyge Tone, som hidtil havde hersket i hans skriftlige Adresser til Napoleon. Hans Brev til denne Keiser af 11te Februar 1812 aander en større Selvsændighed og Alvor end hans forhen omtalte Breve, og udgjør i den Henseende et af den Tids meest mærkværdige historiske Documenter¹⁾. Deri beklager han sig over, at en Division af Prindsen af Slesvig's Armee Ratten mellem den 26de og 27de Januar havde gjort et Udfald i Pommern, derpaa trængt ind i Hertugdømmets Hovedstad, og bemægtiget sig Rygen, og tilføjer, at Kongen af Sverige venter en Forklaring over Grunden til en Fremgangsmaade, der strider saa aldeles mod bestaaende Traktater. Han beræber sig fremdeles paa den Ret, som hans gamle Forbindelse med Napoleon giver ham til en aaben Fremstilling, og til at ansøge om en uforsøvet Forklaring af Bevæggrunden til dette fiendtlige Forhold fra Frankrigs Side, paa det han kunde blive i Stand til at

¹⁾ See Recueil de lettres &c. S. 55. Brevet, hvoraf i Teksten findes en Extract, fortjener heel igjennem at læses.

de Sveriges Konge sin Mening tilfjende om den Politik, som Sverige for Fremden har at følge. „Den Fornærmelse, — skriver han — som uforskyldt er tilføjet Sverige, føles af Folket og dobbelt af mig, Sire, som er bleven overdraget den Ære at forsvare det. Om jeg end har bidraget til at gjøre Frankrige seierrikt, og bestanden har ønsket at see det agtet og lykkelig, er den Lønke aldrig falden mig ind, at væbne det Lands Ære og Uafhængighed, som har adopteret mig. Deres Majestæt bedømmer saa rigtigheden de fædsundne Omstændigheder, at Samme kan sætte sig ind i min Beslutning. Uden at eftertrakte den Ære og den Magt, som omgiver Deres Majestæt, forlanger jeg kun, ei at betragtes som Deres Vasal. Deres Majestæt hersker over den større Deel af Europa, men Deres Herredomme strækker sig ikke til det Land, til hvilket jeg er kaldet. Min Ærgjerrighed indskrænker sig til at forhøre det, og jeg betragter dette som den Løb, Forsynet har tildeelt mig. Den Virksomhed, som det Udfald, hvorover jeg beklager mig, har gjort paa Folket, kan have uønskede Følger, og endstjønt jeg er ingen Coriolan og hersker ikke over Volster, har jeg dog den gode Mening om det svenske Folk, at jeg kan forsikre Deres Majestæt, at det er i Stand til at vove og foretage Alt for at hevne Fornærmelser, det ei har fremkaldt, og forsvare Rettigheder, som det maatte hænges ligesaa fast ud, som ved dets Tilværelse.“ — Paa dette alvorlige Brev svarede Napoleon kun ud at fortsætte og forøge de mod Sverige begyndte Fiendskaber.

Der var nu for Carl Johan intet Andet at gjøre, efter en saa bestemt og aaben Erklæring af sin politiske Tro som Sveriges Kronprinds, end at slutte sig noiere til Rusland, og indgaae Fred med England. Der tral saaledes et mørkt Uveir op paa de brønde forenede Rigers, Danmarks og Norges, politiske Horizont, formedelst en Coalition imellem Rusland, Sverige og England. Denne Plan blev lagt under en Indsammen, nyligen sluttet, Fred mellem de nordiske Magter, uden at Danmark efter Beslutningen havde gjort et eneste Skridt til at forkynde det fredelige Forhold. Sveriges Had til Danmark, der saa ofte havde gjort, Nønt uheldige, Forsøg paa at væbne Sveriges Svagheit til dets Ydmygelse og egen Forstørrelse, og Ruslands Uvillighedsløshed, som forlod sin Allerede efter at have sludt ham frem paa Krigsflodsen for at befordre sine Forstørrelsesplaner, bragte en Forening i Stand, som ikke gik ud paa mindre, end at rive Norge løs fra Danmark. I Danmark kendte man i Begyndelsen lidet til denne Plan, og i Norge varede det længe, inden man kom til nogen Kundskab.

Enkelte Stemmer af Oppositionen i Sverige have offentlig med Bitterhed bemærket denne Beslutning, hvis Riske med Rette ansaas at udspringe fra Sveriges Kronprinds, men deres Udfald med denne Hvirvel synes ligesaa lidet at være grundet i Sagens Natur, som Resultatet henveger paa nogen Misledning¹⁾. Sine have yttret den Mening, at Finlands Gjenforening med Sverige kunde stee paa en fredelig Underhandling, da Rusland maatte anses mere tilbøielig til at opoffre en nyligen afdret Provinds, hvis Skærlighed til den gamle Statsfrænde ei var udslett, end at behandle en fredelig Naboes Land, hvis Indbyggere aldrig havde viist nogen alvorlig Hæft til at indgaae en ny Forbindelse og mindst med Sverige. Paa den Tid, som der omhandles, yttede denne afvølgende Mening sig dog ingenlunde i en aabent Modsigelse mod den svenske Regjerings Politik. Denne er frembragt ved senere indtrufne Omstændigheder og tildeels sluffede Forventninger. — Tage vi Hensyn til Resultatet, da ligger det Held, som ledsagede Sveriges, og det Uheld, som ledsagede Danmarks politiske Forhold under denne skjebnesvangre Katastrofe, klart for hver Mands Øie. Men uden at tage Hensyn hertil, maatte Sveriges Regjering, naar

1) [Om Sveriges saakaldte „1812 Aars Politik“ kan det her ikke være Stedet at give nærmere Oplysninger. Man finder en Række mere og mindre autentiske Beretninger herom samt en Samling af vigtige Aktstykker i Schinkel-Bergmans Minnen VI. Jfr. og Schjerns Historiske Studier I. 335—349.]

den hensaa til Fremtiden, betragte Norges Forening med Sverige som en sikker Tid vægt i dets politiske Styrke end Finland. Rusland vilde neppe for bestandig have opoffret en Besiddelse, som det saalænge havde eftertragtet, og som det maatte anse som en sikker Formuur mod Indfald fra Sverige i Krigstid. Dersom det nu, indviklet i en blodig Fejde med Napoleon, ikke kunde opstille store Stridskræfter paa si vestlige Grændse, saa maatte det engang, naar Freden styrkede denne colossale Magt der har en saft tyvedobbelt Folkemængde mod Sveriges, og hvis Regjering mere vil laarlig kan raade over Undersaatternes Liv og Kræfter, snart kunne overvælde Finland, og vise Sverige tilbage til sine naturlige Grændser. Finland ligger paa de anden Side af den bohniste Bugt, i en sammenhængende Række med Ruslands østlige saakke Provindser, og tidlig eller sildig vilde denne Sammenstøbning, der giver Rusland saa mange Fordele og begge Naboriger en naturlig Afrunding, have fundet Sted. Ikke at tale om den Hasthed, som denne Afsondring, forenet med Stilsindsen fra Resten af Sveriges tydske Provindser, under den forudsatte Forening med Norge, maatte give den scandinaviske Halvøes Politit i Fremtiden, der ligesom gjord den fremmed for det øvrige Europas Omvæltninger, og tillod det at henvende sig langt større Grad af Opmærksomhed paa Fredens Gjerninger end før. — Det svenske Cabinet maatte finde sig fra den moralske Side mindre affrækket end Rusland fra at angribe sin Nabo, medens Fred herskede i Landene, fordi Rusland skulde overfalde en Ven, der oftere, uden Nytte for sig selv, havde understøttet dets Udvildelsesplaner, medens Sverige ofte i betænkelige Krigsforhold var bleven angrebet af Danmark. I Frankrige, endog i dets nærværende store Vælde, havde Sverige Intet at frygte, de engelske Flaader holdt det franske Flag aldeles borte fra de nordiske Bænde.

Meer almindelig var maaskee den Mening i Sverige, at dette burde have benyttet Ruslands kritiske Stilling i den vovelige Kamp, hvori det indlod sig, for at vinde Ålands Øerne tilbage, som i Ruslands Hænder vare et farligt Angrebepunkt, naar Sverige kom i Krig med Rusland; men ogsaa disse saae sig naturlig Forbindelse med Finland, og kunne i Krigstilsælde saa let tilbageerobres af Rusland, at det vilde være betænkeligt ogsaa i denne Henseende at have kastet en Stridsbåndst ud i Fremtiden ¹⁾.

Den første Frugt af Sveriges forandrede Politit var den i Petersburg under 5te April (24. Mars) 1812 imellem Rusland og Sverige indtegnede Alliance-tractat. I denne forpligtede de contraherende Magter sig til med forenet Styrke af 25,000 til 30,000 Svensker, og 15,000 til 20,000 Ruskere at gjøre en Diversion mod Frankrige og dets Medforbundne paa det Punkt af den østerrøiske Ryst, som maatte findes passende. Som Grund anførtes den franske Regjerings Besættelse af svenske Pommern, og de franske Armeers truende Bevægelser imod Rusland. Derhos saakattes: „at da Kongen af Sverige ei i Overensstemmelse med sit Lands Sikkerhed kunde gjøre denne Diversion, saalænge det maatte anse Norge for sin Fiende, saa forbandt Rusland sig til, enten ved Underhandling eller ved Medvirkning, at forene Norge med Sverige, og garantere Sverige dets fredelige Besiddelse.“ Begge Magter forbandt sig desuden til at betragte Norges Erhvervelse for Sverige som en foreløbig Begivenhed, der skulde stee før Diversionen paa den østerrøiske Ryst fandt Sted. Det hele Corps stilledes af den Aarsag under Carl Johans Commando. Da man imidlertid ei uden Rød vilde gjøre sig Kongen af Danmark til Fiende, saa besluttedes en Underhandling med ham om at tiltræde Forbundet, men uden at forrykke dets Basis, Norges Afstaaelse, for hvilket der skulde

¹⁾ Som Grund for Kronprindsens Raad at forene sig med Rusland er det bleven anført, at han forudsaa den franske Armees Nederlag i Rusland og dette Løgs ubestdige Udsald. Men da Alliancen mellem Rusland og Sverige fandt Sted, maatte Napoleons Angrebsplan være lidet bekendt, og det kunde ikke heller forudses, at hans store Feltherre-Talent i denne Krig skulde ligesom folgte ham paa alle Punkter, og hans Krigerhed forlade ham.

gives Danmark fuld Statedsskoldelse i de tydske Stater. Det kunde imidlertid let sandsæes, at Danmarks Konge ikke vilde tiltræde et Forbund, der skilte ham ved et Jæll, som med Trofskab havde holdt fast ved Foreningen med Danmark, og derfor modtage Erstatning af Lande, der først skulde erobres, og hvorom ikke engang noget bestemt Forslag kunde gjøres. Desuden var Kongen af Danmarks Tillid til Napoleons Størhed og Held til at overvinde sine mægtige Fiender endnu ikke svækket, og han kunde ikke være tilbøjelig til at løsrive sig fra en Forbindelse, hvoraf han ventede sig Erstatning for alle Tab og Opofrelser. Derhos vare den franske Keisers Rønsninger og Tilberedelser til at sælde den nye Fiende saa store, at Danmarks Haab om et lykkeligt Udfald vissefælgelig ei kunde kaldes ugrundet, aldenstund Jæll var fæet, som kunde behøve det Modsatte. Da Forslaget i det paafølgende Kabinet gik det danske Cabinet, blev det ogsaa med Uvillie forkastet. Danmark forblev endnu sit med Frankrige indgaaene Forbund tro, og indskrænkede sig til at sætte sin Krigsmagt paa en respektabel Fod, uden endnu at forene sig med de franske Stater.

Paa dette Forbund, som blev sluttet imellem Rusland og Sverige, fulgte strax den Freden imellem England og Sverige, som undertegnedes i Abo den 12te Juli 1812. Ved denne Fred oprettedes igen aabenbart den forrige Handelsforbindelse mellem begge Stater, der skilt havde fundet Sted under Krigen, og England forpligtede sig til at forsvare Sverige mod enhver fiendtlig Magt, som vilde overfalde det med Krig i Anledning af dette Forbund. I denne Tractat var endnu ikke Tale om Englands Garanti for Norges Forening med Sverige; — var en saadan Artikel til, maatte den være hemmelig ¹⁾. Men det engelske Cabinet synes ikke at have indlemmet Norge i det Haab, som det havde svoret den danske Regjering. Mellem Norge og England var en Fredstilstand midt under Krigen, der ligesom afsluttede begge de forenede Rigers Politik, og det engelske Ministerium maatte frygte den store Opposition i Parlamentet, der i hverve Lower taledes de forenede Rigers og fornemmeligen Norges Sag. Strax efter tilfædattes dog disse Betænkkeligheder; da Napoleons Fiender, efter hans Uheld i Rusland, samlede alle Kræfter for at fremstøde hans Undergang. — Den Plan at forene Norge med Sverige maatte imidlertid for det første udsættes, indtil Udfaldet af den store Kamp bestemte de vigtigste Rigers Stjebne. Franske Armeer, samlede i Frankrige selv og i de af Frankrige afhængige Stater, store og fuldstandigere udrukede, end den senere Historie paa eet Sted fremstiller, overvælde det russiske Rige. I flere Slag havde Napoleon Overmagten. — De russiske Hære trak sig tilbage, og de franske Stater trængte ind i Ruslands Hjerte. Under saadanne Omstændigheder gjaldt det kun at forsare sig; den hele russiske Magt maatte concentreres paa det af Napoleon angrebne Punkt, og der var ikke mere Tale om nogen Diverfion paa den østøste Ryst, langt mindre om nogen foreløbig Erobring af Norge.

Imidlertid lod Sverige sig ikke ved dette Napoleons Held afstrække fra at knytte Forbindelsen med Rusland end fastere. Mod Slutningen af Juli Maaned dette Aar mødtes Ruslands Keiser og Sveriges Kronprinds i Åbo i Finland. Carl Johan blev der modtagen med de høieste Væresbevisninger, og Alt vilste, hvor megen Pris Keiser Alexander satte paa en Forbindelse, der aldrig nogensinde havde været vigtigere for Rusland end nu, og paa en fyrstes Personlighed, der med et kort Rygte som velig Hærfører forenede Besjendistab med Napoleons Krigsførsel. Keiseren af Rusland naaede fuldstandigen Hensigten af dette Møde. I Åbo besæftedes ²⁾ den forhen sluttede Alliance-Tractat imellem Rusland og Sverige; Antallet af de Tropper, saavel russiske som svenske, der skulde stilles under Carl Johans Commando, forsøgedes, med Erobringssplanen af Norge udsættes til videre. Det var isvrigt mere Sveriges Ho-

¹⁾ [Følge Schinkel-Bergman VI. 206 skal den engelske Gesandt Thorton hemmeligt (og kun mundtlig) have forpligtet England til at underrette Sveriges Planer paa Norge.]

²⁾ [Ved Overenskomst af 20te August 1812.]

dengang en almindelig Mening, at Krigen paa vore Kyster blot med Held kunde føres som en Defensionstrig, og at det mere kom an paa at underholde en sammenhængende Linie af Kanonbaade til Kysternes Forsvar, end at udsende store Skibe, der maatte blive et let Bytte for de talrige engelske Krydsere. Kanonbaadene havde indgydt vore Fienders Respect. Utrassede kunde de lægge sig bag Klipper og Stjær, og pludseligen overraske Fienden med drøbende Skud, naar han vovede at nærme sig vore med Baar¹⁾ og Skjær af Naturen beskyttede Klippestrand. Men saa fiendtlige Tanker havde vissefængen paa den Tid ikke de engelske Krydsere, og det laa ikke i den engelske Regjerings Plan at forstyrre de norske Kysters Fred. Selv Norges Provinding kunde, naar der brugtes Forsigtighed, stee under Fredens Jæm. Kort, Jætt havde været lettere end paa den Tid at tilveiebringe en fredelig Tilstand i Nordseens, og denne forstyrredes kun, naar en forsøgt Stykke af danske Orlogsmænd tiltrak sig engelske Krydserses Opmærksomhed. Og England maatte i Sandhed være ligesaa besværet som mægtigt til at lue de danske Orlogsmænd paa disse Øsøder; thi de havde ofte tilføiet dets Koffardislaade stor Molest. Endnu maatte det være i fast Minde, at en heel Skætte af Koffardislibe vare tagne ud af en stor Convoislaade, der kom fra Østersøen, og at det erobrede Bytte udgjorde flere Millioner Daler²⁾. — Nordmændene, som igjen vare vant til at betragte England som en Vennekat, og Norges Handel med dette Land som en Kilde til Velstand og et Middel til at afsørgge de Farer, som vare forbundne med Norges Provinding i Krigstid, erfarede derfor med bange Hjertes Forstærkning af den danske Orlogsflootte i Nordseens Bunde, og anede et sorgeligt Udfald. Ikke let stod Landsmænds Blod unyttigere for Fædrelandets Sag, end det som udgjødtes i Lyngøers Havn, og ikke let kunde fra Danmarks Side vælges et ubequemmere Dieblis til at forøge Krigens Bitterhed, end da det mægtige Forbund klyttedes, som besluttede de forenede Rigers Skilsmisse.

Rajaden kom, og betroedes til en modig Officier, Capitain Hans Peter Holm, der forhen havde udmærket sig i den danske Søtjeneste, og han samlede om sig en Flootte af Rutterbrigger, som sværmede langs vore Kyster, i Haab om at forulempe den engelske Flotte. Til at gjøre Jagt paa denne Flaade, hvis Udelæggelse maatte gjøre den engelske Koffardisflotte paa disse Øsøder saagodt som flitt, fordi den danske Orlogsmagt ingen brugbar Krydsere mere kunde levere, bestemtes Orlogsfloottes Dictator paa 64 — efter Andre paa 70 — Kanoner, og i dets Følge vare tre Rutterbrigger. Formedelt Chefens Død saldt Commandoen i Capitain Stewart's Hænder, som da var neppe 20 Aar gammel, og brændte af Begjærlighed efter at udmærke sin Begyndelsesbane med en modig Bedrift. Til en saadan ødelæggende Jagt var Aarstiden saare beqvem, da Dag og Nat faldt sammen i et næsbrudt Lys, og store Dele af Havets Flaade ere i klart Veir stedse at oversee, medens de i Dagens Løb sædvanligen omspillede Lands og Søvinde paa vore Kyster understøtte Fartøiernes forskjellige Sellmanøvrer mod bestemte Punkter. — Den 6te Juli havde Rajaden med sine 3de Følgesvende Raaland, Samso og Kiel, kastet Anker i Østfjorden ved Haven, en tryk Ankerplads, som ligger indenfor Kystens Skjærgaard. Paa Fregattens Krydstogt Dagen i Forveien var ingen fiendtlig Krydsere bleven seet, og Chefen troede sig fuldkommen tryk i sin Havn. Imidlertid sege nogle af Rajadens Officierer ved Middagstid op paa Klippeknatten ovenfor Husene i Haven, for at gjøre Udkig, og forundredes ikke lidet over at see en stor Orlogsmænd, med 3de mindre Fartøier i sit Afsvand, nærme sig Kysten og stile lige mod

¹⁾ Blinde Skjær.

²⁾ [Densfor S. 255, hvorved mærkes, at det var 19de Juli 1810 Krieger med de norske Rutterbrigger udsfar 47 Skibe af en engelsk Convoi 7—8 Milte Syd for Lindesnes. Convoien var kun dækket af en eneste Orlogsbriig, der var saa langt agterud, at den ikke kunde forsvare Handelsfløene. Dette var den første Kæng i denne Krig, og udbragtes til 5½ Millioner Rdlr. eller efter Middelfcourts omt. 1,100,000 Solospecies.]

den Nabring, som førte ind til Rajadens Ankerplads ¹⁾. Opdagelsen heraf frembragte en stor Forvirring i vor lille Eskadre. Alt Mandskab iede ombord, og Løfsen lovede sig ved en hastig Flugt, understøttet af en frygende Sydvind, at undgaae den følgende Fiende. Den driftige Engländer styrede i Fregattens Kjølvand lige ind imellem det nævre Sund imellem Borsen og Sandøen, og fulgte det bugede Løb imellem Sandøen og Fjasklandet til Lyngøer Gab. Det paastodes, at Fregatten var en bedre Seiler end Orlogsskibet, og at den kunde have undgaaet sin Fiende ved at gaae lige til Søes. Men Holm vilde ikke opofre Kutterbriggerne, som da vare herne et sikkert Bytte for Fienden. Tillige er det blevet fortalt, at den Lods, som Holm havde ombord, lovede at styre Fregatten igjennem et Løb, som vel var dybt nok for Fregatten, men hvor Orlogsskibet nødvendigen maatte løbe paa Grund. Holm styrede saaledes ind i Lyngøersgabet, og i sine Tanker tryk for videre Forsølgelse kastede han Anker og opgav sine Seil ²⁾.

Orlogsskibet slay imidlertid ikke sit Bytte, men trængte ind i Lyngøersgabet i Fregattens Kjølvand, og sit der, med den ene Ende paa Grund, en saa fordeelagtig Stilling mod Fregatten, at det kunde bruge den hele Bredside af sin Batteri mod sin Fiende, medens derimod Fregatten havde under Antringen svinget saa uheldig op, at den kun med enkelte Kanoner kunde spille mod den allerede i sig selv langt overlegne Fiende. Kampen var derfor kort, og ødelagde Rajaden efter en halv, efter Anden, efter halvanden Times Forsløb. Der fortælles, at det første Stud rammede den Lods, hvis uheldige Raad gaves Skylden for Rajadens Ødelæggelse. Frygteligt var Blodbadet paa Rajaden, især da det øverste Dæk, idet Fregattens tre Master alle paa een Gang bleve overfløede, faldt ned paa Batteriet og knuste de Ulykkelige, som befandt sig i Skibets Rum og Lazarettet, hvorved ogsaa alle 3 Chirurger bleve dræbte. Af det hele Mandskab, som bestod af omtrent 300 Mand, reddedes 180 Mand, hvoraf 80 vare mere eller mindre lemlæstede og saarede. Flere Officierer

¹⁾ Bith S. 187—188 fortæller, at Stewart af de Nordmand, som fore paa England, bestyttede af Licencier, var bleven underrettet om Fregattens Stilling, og lader norske Fiskere forplante Efterretningen. At der kunde gives saa nederdrægtige Landsmænd i Norge som andensteds, ville vi ikke nægte, men det er høist ubilligt deraf at drage nogen for Nordmandene fornærmelig Slutning med Henyn til den almindelige Stemning i Landet. Denne viiste sig noksom i den almindelige Bedrøvelse, som Rajadens Undergang over hele Norge eyvakte. I Anledning af dette Rygte udløvede Admiral Lützen en Donneur til den, som beviisligen opgav Navnet paa det Skib, der sagdes udenfor Christianshavd at have givet Fienden Underretning om, at Rajaden var i Søen, og den Fisker, der røbede ham Fregattens Ankerplads. Men Oplysningen kom ikke.

²⁾ I Anledning af den almindelige Tro, at Stewart blev lodset ind til Lyngøer af en Nordmand, saar Bith Leilighed til at udgyde sin Harme over det Slags Forræderi. „Daglig gif og kom — siger han — norske Kjøbmandsskibe med engelske Licencier. Disse bragte Fienden Efterretning om hvert Strid, den i Norge commanderede Admiral D. Lützen foretog sig, og hvad Fienden ei kunde faae at vide af disse, det vare de norske Fiskere paa Kyften saa godhjertlige tvølsen at rapportere, saa at Intet var skjult for ham.“ — Derimod paastodes det i Norge, at det var en Svenske, der længe havde opholdt sig i Lyngøer, som lodtede Stewart ind. Ingen af Delene er rigtig, da Stewart selv for norske Officierer, som senere havde Leilighed til at omgaaes med ham, forklarede med Bestemthed, at han vel havde norske Matroser ombord, saavel som andre Nationers, men ingen Lods, og at han [fra Haven til Lyngøer] fulgte Fregattens Kjølvand. [Saavel i sin Rapport som mundtlige Forklaring oplyser han, at han blev ledet til at søge Rajaden i Haven Havn, ved at opdage dens høie Mastetopper over Hjelbet.] Der er ingen Tvivl om, at der var flere norske Matroser i engelsk Tjeneste, især før Krigen. Den engelske Marine hørvede Mandskab ved Prebning, ligesom det heller intet Under var, at norske Matroser, som under deres Fængsel vare udgjatte for stor Mishandling, stundom gif til Orlogs for at forbedre deres Aar. Ikke alle Landsmænd ere i Stand til at sætte deres Handlinger i Forbindelse med Fædrelandets Lær. Den langt større Deel valgte visstligen ikke denne Bibring i Nøden. De fleste udholdt taalmodigen Fængslets Aualer.

braktes og qvæstedes¹⁾. Under Slaget selv viiste Chefen det største Mod, og det var som han søgte Døden ved at udsætte sig for den største Kugleregn. Fork da alt Saab om Skibets Frelse var forbi, og Enhver reddede sig saa godt han kunde ved at svømme fra et Brag, som hvert Øieblik truede med at springe i Luften, blev Holm, som selv ikke kunde svømme, fort til Land af en svømmende Matros²⁾.

Rutterbriggerne vare imidlertid i største Fare for at blive erobrede af Fienden. Briggen Samsø blev dog, efter at Chefen var bleven haardt saaret, reddet derved, at den styrede ind i en Bugt, hvor Fienden ei kunde forfølge den. Briggerne Kiel og Laaland maatte frygte og foreløbigen overgive sig, efterat den sidste var stukken i Brand. Men da Holm havde mistet sin Fregat, overtog den Commandoen over de saa Kanonbaade, som befandtes i Havnen, og ved en vel stillet Ild reddede han de erobrede Rutterbrigger. Fienden søgte ved Parlamentering at bevare disse, under Tilbud af at give alle Fanger tilbage, dersom han under Udseilingen blev umolesteret; men Holm afflog Tilbudet, og kun ved Hjælp af en gunstig Vind skiftedes det Stenart at forlade sit farlige Ankerleie og komme til Søes. Dersom saaledes end Holms Foranstaltninger til Fregattens Redning vare uheldige, saa kan det ikke nægtes, at han og de øvrige Officerer ved tappre Krigeres uforfærdede Mod og Mandskærværelse under og efter Slaget bevarede den danske Sømandshæder, og reddede Stumperne af den lille Flotille.

Et andet Spørgsmaal omtvistedes meget paa den Tid, nemlig om den temmelig talrige Flotille af Kanonbaade, som befandtes paa Kysterne i Nærheden, med tilbørlig Hast havde ileet Rajaden til Hjælp. Kanonbaadene fra Kiiser, og endog de, som befandtes paa de nærmeste Stationer vesten for Arendal, kom til forventet Tid paa Balpladsen; men det var fornemmeligen mod den Arendalske Flotille, under Lieuten. Dietrichsons Commando, at Rhytet stiledes sin Anklage. Dog saa denne Flotille begaar sig betimeligen paa Veien, men kom undervejs i Engagement med De engelske Rutterbrigger, som under Indseilingen vare løbne paa Grund, og først efterat denne Affaire var endt, kunde de fortsætte Veien til Balpladsen, hvor imidlertid Ødelæggesen var fæet. Forfatteren har hørt dygtige Officerer, som vare tilstede ved Slaget, paaafaae, at det ikke kunde bebreides Chefen for Arendals Flotille nogen Forsinkelse ved denne Leilighed, da han ikke kunde vide, hvad der foregik ved Lyngøer, og havde god Anfarag til at angribe de engelske Rutterbrigger, hvoraf en laa paa Grund³⁾. De ansaae det derimod for meer ubestemt, om ikke Rutterbriggernes Entring burde været forsøgt. Nu slap de derfra med noget Tab af deres Flig, hvoraf enkelte Stumper bragtes til Arendal som Seierstejn, og Kanonbaadene kom selv hele og holdne uden Tab af Mandskab tilbage til deres Station. Saameget paaftodes imidlertid, endog i Chefens Beretning om Slaget, at Orlogsskibet Dictator ikke var sluppet til Søes, naar alle Kanonbaade havde kunnet indtræffe i Lyngøer førend den søielige Vind brisfede op, der bragte den til Søes. I den officielle Beretning om Slaget og i trykte Beskrivelser over Slaget fristendes hiin Chef aldeles.

Paa Borsen var anlagt et lille fast Batteri, som skulde bespytte Indlobet til Døgfjorden, men formeddelt uheldige Omstændigheder kunde dette lidet udrette. Commandoen var overdraget en Rystværns-Chef, som vistnok var en høifagtværdig Mand,

¹⁾ [Følge Garbe 579 blev af Rajadens 315 Mand 127 brakte og 88 saarede; af Officerer saaldt Lieutenanterne Grodtjilling og den ovenfor S. 272 nævnte Buhl samt to af Lægerne og Proviantforvalteren. Briggerne havde lidet Tab, men Samsø's Chef saarede, og paa Kiel saaldt en Maanedslieutenant og saarede en Lieutenant. Britterne opgavde sit hele Tab til 9 Døde og 35 Saarede.]

²⁾ En af Rajadens Mandskab, som siden kom i Forfatterens Tjeheste, fortalte ham, at Holm, da hele Mandskabet, som kunde svømme, søgte at redde sig, havde svurgt: „Er der Ingen, som vil redde Jer Chef?“ og var derpaa af en Svømmer bragt i Land.

³⁾ Denne reddede sig kun derved, at den kastede sine Anker og Kanoner overbord, hvoraf Ankerne og nogle af Kanonerne siden opfiskedes. Briggen selv slap derefter til Søes.

om ingen Krigshæft. Efterat den første Salve var løsnat, hvis Skud gik over Kutterbriggerne, og frembragte kun et Surraraab fra deres Mandstabsers Side, flygtede han til Skoven uden at tage videre Deel i Bombardementet. Han afløstes vistnok af en særdeles modig Stiksbærer, Axel Jensen, som stillede sine Kanoner saa vel, at en anden Art af Skrig reiste sig paa de engelske Kutterbrigger, men der var ingen Ammunition meer, og den modige Somand maatte i Fortvivlelse og Harm lade sine Kanoner tie. Ligesaa mangelfulde og forvirrende vare de øvrige Kystværnsforanstaltninger. Kystfolket skimlede i Mængde til paa enkelte Punkter, og kunde have dannet en respectabel Landstorm, og fra Rogle blandt Kystværns-Anførerne tilmedtes hiin foromtalte Chef, at Mandstabet var samlet til hans Raadighed. Hans Svær var, at han skulde lade dem vide, naar Mandstabet kunde bruges; men Ordren kom ikke, og Dictator forulempedes paa sin Seiersplads ikke af Kystværnet. Den blev liggende paa Grund, indtil en søielig Vind befriede den fra sin farlige Stilling.

Admiral Lütkens glimrende Rapport til Danmarks Konge om dette Slag, som endte med den Baaftand: „Saa Skibe ere tilintetgjorte paa en hæderligere Maade end Deres Majestæts Fregat“, foranledigede, at flere Hæderstegn uddeltes. Mange kom vistnok paa det rette Sted, formædelt udviist Lapperde og Somands-Conduite; Rogle af den Dags Felte, som havde udviist begge Dele, bleve forbigangne; men nogle syntes neppe vel fortjente. Ikke engang han glemtes, som flygtede for Krudtvegen og afløstes af en modigere Eftermand, der vel ikke prydes med noget Kors, men hædredes desto meer af sine Landsmænd. — Dette uheldige Slag udbredte indlertid en almindelig Sorg over vore Kyster, og med Undtagelse af Kjøbenhavns Bombardement har neppe nogen isoleret Krigsbegebenhed opvaakt saa megen Deeltagelse i Konge. Var det danske Flags Vre, efter Lütkens Baaftand, fremmet ved dette Slag, da var den dyretjæbt ved over 100 Landsmænds Blod og Manges Lemlestelse, som fulgte dem Livet igjennem. — Majadens Ankomst i vore Bunde opvakte ingen Glæde; thi man anede Englands Dymærksomhed paa dette herlige Stik, der kunde tilføre engelske Convoislaader og enkelte Krydsere stor Glæde; men den sørgelige Maade, hvorpaa det forsvandt, opvakte almindelig Deeltagelse og dyb Betyrning. Den engelske Chef selv har i Samtaler med norske Officiere erklæret dette Angreb som et svært Boveskifte, der sjældent lykkes, og let kunde have faaet et Udfald, der havde paadraget ham Ansvar.

I Lyngøer Haven bleve flere Huse ramponerede, men Indbyggerne skaanedes paa Liv og Lemmer, som de beskyttede ved Flugten. Der blev siden foranstaltet en Undersøgelse gjennem Stiftamtmand Schouboe, hvorefter en passende Erstatning blev dem tilstaaet. Længe efter den Dag havde Lyngøer-Indbyggerne ikke siden Fortjeneste ved Opfyldningen af de mange brugbare og tildeels kostbare Ammunitionsfager, som vare sankne med Majadens Brag. Rogle af Lønsbergs Byes Borgere, der udmærkede sig ved deres patriotiske Sind, lode undersøge Bragets Stilling, i den Tanke at lade det optage, og uden Vederlag gjengive den danske flyndrede Marine; men det befandtes umuligt. Majadens Chef fandt ikke længe efter ved en uheldig Hændelse sin Død i Bolgerne, og hans Baabenbrødre hædrede hans Minde ved et Monument paa Langesunds Kirkegaard ¹⁾.

Ikke længe efter fandt en anden uheldig Fegting Sted i de nordlige Farvande. I Finnmarken angreb nemlig Lord Stuart, Chef for Fregatten Horatio, med overlegen Magt den August Lieutenant Bodenhop, som med to smaa armerede Provi-

¹⁾ Rapporten om dette Slag fra Contre-Admiral Lütkens og Capitain Holm findes efter Kjøbenhavns Nye Skilderi, 9de Aargang No. 59, i Bilag 62. [Holm forliste og omkom Hatten til 25de October 1812 lige i Langesunds-Løbet. Over de i Lyngøer Faldne blev siglede paa det Sted ved Kysten, hvor de faldes begravet, senere reist en Mindestøtte.]

beringsfartøier skulde besøge den engelske Fart paa Archangel. Overmagten var stor og Bodenhofs Fartøier bleve erobrede efter en fortøvet Modstand, som omtales med stor Berømmelse af den engelske Chef selv. De Engelse havde ved denne Leilighed flere Dræbte og Saarede baade af Officerer og Menige.

Femogtyvende Capitel.

Åaret 1812.

Åaret 1812 havde en anden sørgelig Betydning for Norge, som i en høj Grad hidtog til at forværre dets Stilling og nedtrykke en stor Deel af dets Indbyggere. Det var et af de største Misvæxtaar, som i Nords Riade var kjendt. Foraaet havde været meget koldt og fugtigt, og Landmanden havde paa de fleste Steder ikke lagt Sæden i Jorden førend hen i Juni Maaned. Om Sommeren stred vel Vegetationen raft frem under betimeligt Veir, og man begyndte at gjøre sig Haab om en god Høst, da Rattetuden allerede i de første Dage af September indfandt sig i en saa stærk Grad, at Sædens Modning paa de fleste Steder hindredes, og Kornet hængte grønt og slimet paa det visnede Straa. Efter den Dag hindredes baade Kornets Modning og Indbjergning formedelt tiltagende Jugtighed og Kulde, og en tidlig Sneee dækkede mange Kornfjære, som hængte fulde af umodent Korn. Denne Ulykke sørgedes i en høj Grad derved, at Kartoflerne, som under Krigen udgjorde mange Bygders Hovedføde, især i Fjeldegnene, saa godt som aldeles mislykkedes. Kort, Åaret 1812 kunde betragtes som et fuldkomment Misvæxtaar, hvis Følger maatte blive saameget betænkeligere, som Kornet intetsteds i Krigenes Åar var opdygnet i Forraad, men under en besværlig Kornforsyning kun havde været tilstrækkelig til at tilfredsstille Dagens Behov. — Danmark havde vel ikke et saa afgjørende Åaar som Norge, men alle Danmarks Landmænd vare enige i, at Åaret maatte regnes til de middelmaadige. Dertil kom, at Åaret 1811 ikke heller havde hørt til Danmarks rige, og at Kornbeholdningerne vare saa aldeles udtømte, at den danske Landmands første Omhu maatte være henvendt paa at forsyne det ham nærmest liggende Marked. Hele Åaret igjennem færetes Klage i Danmark over Kornets Stigen i Priis, ja endog over Mangel paa det fornødne Mundforraad. Dertil hidtog især de store Udskrivninger, som Regjeringen paabød Landmanden i Danmark for at fylde Magasinerne med Korn, der skulde oversendes til Norge. Forfatteren opholdt sig i Danmark i Åarets sidste Maaned, for at indkjøbe det i hans Virketred fornødne Korn og besøge dets Afslibning, og han var i det Tilfælde, at han maatte afgive en Deel af det Korn, han havde kjøbt, eller som paa de offentlige Magasiner var ham anvist, til Fordeel for den Landmand selv, hos hvem Kornet skulde hentes. Det udstrevne Korn udtømte skundom saa aldeles den danske Bondeforraad, at han tildeels manglede baade Brød- og Sædekorn.

Norges Kraft til at bære Byrden af et Uaar og en dermed forbunden vanskelig Provdering var allerede i Løbet af dette Åar bleven svækket. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa de Omstændigheder, som efterhaanden forvanskede Handelsforholdene paa den ene Side formedelt overspændte Speculationer og ubesindig Fremtræden paa en let Handelsbane, paa den anden formedelt indtrufne Handelsconjuncturer i England selv, der formindskede Begjæret efter nordiske Producter og indledte andre Rivale paa Trælastmarkedet. Men især var Pengekræften til at kjøbe formindsket derved, a Tilladelsen til at indføre Trælast til England var, som ovenfor viist, forbunden me

pligtigheden til at udføre igjen engelske Manufactur- og Colonial-Varer. Saaledes oppebodes Overdaadighedsvarer i samme Grad som Antallet af udenlandske Vexler samlede, og der fandtes ikke saa mange rede Midler i deres Hænder, som maatte gøre Indløb af Livets Fornødenheder i deres Kredse. Under den første Overflod af Livets Nødder paa dets høiere Trin, begyndte saaledes ved Slutningen af dette Aarsaar den sorgeligste Mangel at vise sig paa dets lavere. Dertil hidrog ogsaa Kongens stærke Fald, der nu ikke længer ved noget Middel lod sig styre, og som betyngedes ved den større Trang til at indføre Livets første Fornødenheder, og for- medels en større Sjældenhed af udenlandske Vexler paa Forhandlingsbørsen. Deraf opstod store Lidelser og Rød, især paa den mindre Gaard, medens den Deel af middelmædige Borgere, som sadde ved Sølvets Kilde og inddroge Værdien af solgte Baur fra Ulandet, vare mere ligegyldige ved det omløbende Repræsentativs sunkne Værd. Ifte alene steg Kornets Priis af denne Aarsag, og fordi Kornet var i megen Mængde forhaanden; men det var tillige af en slettere Art, mindre foderigt i Nødsel og vanskeligere at forslottes uden at bedæves. Den sidste Quæstion i den hær betænkelig, fordi der under en fartlig Transport var længere Tid imellem Indløbning og Udløsning, og fordi Transporten selv var tildeels i ligegyldigere og høstetstærke Hænder. Vi undre os saaledes ikke over, at Kornets Priis mod Aarets Slutning steg i en foruroligende Grad, at Norges Tilstand, uagtet Handelsstilstandens tilspændende Livlighed, mærkeligen forværredes, og at Mangel og Rød begyndte at vise sig i de lavere Rækker, og iblandt dem som lønnedes med faste Gager eller Løse af Hænderne af Capitaler, hvis Værd dagligen formindredes. — Den ovenfor omtalte Forbindelse mellem England, Rusland og Sverige gjorde en Forandring i Englands venlige og fredelige Politil med Hensyn til Norge. Fra den Tid af befrørliggjordes den i disse Aar saa livlige Handelsforbindelse mellem England og Norge alt meer og meer. Allerede mod Slutningen af dette Aar indskrænkedes Sienefarten, og kunde alene paa bekværlige Omveie fortsættes; Kornfarten blev mere indskrænket og kort efter opstod en fiendtlig Tilstand, der ved et fuldkomment Afsondrings- og Blokadesystem skulde fremtvinge Norges Skilsmisse fra den gamle Forbindelse. Norges gylndne Tid endte saaledes endnu i dette Aar, og en Række af Aar, fulde af Lidelser, Savn og en tilbagegaaende Næringsstilstand, fulgte derefter, hvis følger hvilede tungt paa Landet længe efter at Norges udvortes Politil og udvortes Statsforfatning havde taget en lykkelig Vending, og Fædrelandet kunde ligesom stabe sin egen Skjebne.

Serogthyvende Capitel.

Følgerne af Napoleons Nederlag i Rusland.

Europas Politil fik mod dette Aars Slutning ved de franske Armeers Undergang i Polen og i de russiske Provindser et forandret Udseende; thi omsider svækkedes Napoleons Kraft, og under en almindelig Opstand af Europas mægtigste Nationer betyngedes hans Fald. Den franske Armees uheldige Stilling, foranlediget mere ved ødelæggende Naturphænomener end ved Fiendens Vaabenheld og strategiske Kunst, styrkede alle alene Russernes Mod, men forvandlede Frankriges tvungne Forbundsvenner til uopbære Fiender. Østerrige som Frankriges Allierede stak et Sværd i Steden, som det i Aarets Løb lidet havde brugt mod Frankriges Fiender. Det udsatte imidlertid, naar formædels det østerrigste Hofs Familieforbinding med det franske, eller fordi det var tilbørligen udrustet til Krig mod en Magt, der saa ofte havde ydmægtet det,

... og indskrænkede sig foreløbigen til en fuldstændig
 ... derimod, som i sin svækkede Tilstand, og paa alle Maade
 ... af den franske Krigsmagt, havde været udt til en mere
 ... i Frankriges Angrebskrig mod Rusland, benyttede det første
 ... Napoleons Flugt igjennem Polen for at løstne sig fra det trykkende
 ... Tilsmældende stede dette mod den preussiske Konges egen Villie, idet
 ... Overgeneral York paa egen Haand forbandt sig med Russerne; men
 ... om den sande Sammenhæng; der snart lagdes for Dagen ved et
 ... Forbund imod den fælles Fiende. En bedre Behandling kunde Napoleon ikke
 ... af en Stat, som han havde sønderplittet, og af en Konge, som han paa mange
 ... havde ydmyget og forhaanet. — Med Preussen forenede Mecklenburg sig.
 ... saaledes Enden paa Napoleons Universalmonarki, og nu syntes det klart,
 ... Konge havde valgt den bedre, Danmarks Konge den flettere Lod, end
 ... krigførende Magters forandrede Stilling vissefælgelig meest var en Folge af
 ... af uheldige Omstændigheder og grove Bidsfarelser, der vare ligesaa umulige
 ... at forudsæe, som mindre rimelige at forudsætte. — Imidlertid var det store Beskrænk-
 ... endnu ikke fuldendt og Napoleons Ydmygelse ikke fuldstændig. Napoleon var
 ... Naaret, Kærnen af hans Veteraner var begravet i russiske Provindser eller slæbt som
 ... til Sibirien; men han selv med sine store og dygtige Generaler var und-
 ... sluppen Faren; herlige Rester af de tappre Hærstærker vare, især under Vicekongen
 ... Eugens kloge Anførelse, bragte i Sikkerhed i tydske Fæstninger, som endnu vare i
 ... Frankriges Vold. Inden Paris's Mure rugede Napoleon igjen over store Angrebs-
 ... planer og Krigens blodige Fortsættelse under Ansæendelsen af sit mægtige Rigs-
 ... Kraft. Der forberedtes saaledes en ny Kamp, som skulde afgjøre Napoleons
 ... Skæbne, og vi træde med en vis Rædsel ind i et Aar, i hvilket dette i Hovedsagen
 ... skulde stee.

Svogtyvende Capitel.

Rigsbankforordningen af 5te Januar 1813.

Aarets første Dage bragte den skæbnesvangre Pengesforordning, som skulde raade Bod
 paa en Forvirring i det dansk-norske Pengevæsen, der havde sin Rod i en siern For-
 tid, men i de sidste Aar havde opnaaet en frygtelig, alle indvortes Eiendomsforhold
 forvirrende Modenhed. Forordningen selv er vel i sine Hovedbestemmelser saa lang-
 fra at kunne betragtes som et finantielt Misgreb, eller som et nyt Tillæg til de Ulyk-
 ker, som trykkede Nationen i denne Henseende, at den meget mere maa ansees som
 nødvendigt, klogt og passende Middel til at bringe saa megen Orden i en forvirret
 Sag, som under de forhaandenværende Forhold var muligt. Det dansk-norske Folk
 har Aarsag til at beklage de Omstændigheder og de Misgreb, som foranledigede Re-
 vendigheden af en saadan Forordning; men denne selv gav ingen Anledning til Klage.
 Over den, hvis Interesse rammes af Lovens Bud, enten fordi hans Øvrighed
 blev mindre end han havde ventet, eller hans Speculationer paa Medborgeres For-
 indskrænkedes, eller af andre Aarsager, jamrede sig, og Klagerne lode høit i de Da-
 over det ganske Land. Reconvalescentens Smærter ere ofte større end Patientens. —
 Aldrig er vel en Forordning kommen ud i Norden, der har foranlediget en saadan
 Prøvelse end denne; thi den berørte alle Interesser. De Bestemmelser, som For-
 ordningen indeholdt, var en Efterligning af dem, som indeholdtes i en flere Aar for-
 udgiven Pengesforordning i Østerrige, og Detaillen deraf ligger udenfor Grændsen af
 disse Undersøgelser. Det var naturligt, at en Forordning, der paa saa mange Ma-

disse paa Eiendoms- og Pengeforholdene, fremkaldte de forskjellige Domme og Bestikkelinger; det er ligesaa naturligt, at der hos Lovforfatteren er kunde forudsættes visse Bekendtskab med alle locale Forhold, og at Uregelmæssigheder i denne Henseende maatte finde Sted; men den samme dygtige Haand, som udlastede den, forsværde den, og til dette Forsvar maae vi henvise Læserne 1).

Den sidste Syvaarskrig medførte mange pphjffte Ulemper for Norge; det nedtryktes af partiel Hungerenød, Sygdom og allens Viderværdighed; men disse kunne ingenlunde sammenlignes med de uhyfkelige moralske Følger af hiin Tids mangfoldige Forvillinger, som hade strakt deres Rod til Fremtiden, og endnu spores. Den Række af Sædelighedsfordærvelse, som vare Fostere af Tidens Tryk under Krigen, og af Reaktionen mod de sorgelige Følger deraf, har Pengeforordningen i en vis Grad forøget, og idet dens Hensigtsmæssighed og Nødvendighed erkjendes, kan Historien ikke undgaae at berøre den mørke saavel som den lyse Side af dens Regulativ. Vi finde maaskee i disse samtlige deprimerende Omstændigheder en medvirkende Grund til den Sædeligheds forvanskning, hvorfor vor Tidsalder anklages, og for hvilken man haaler Bewiset i det vordende Antal af Forbrydere og Retsforfølgelser, og i Borgernes mindre simple og rolige Færd. Enhver Tidsalder bor gives sin Ret, og vor Tid har sin Ret som den forvundne, og om Sammenligningen har sin mørke, har den ogsaa sin lyse Side. Men et klart Speil af Fortidens Monstre og af dens Forvildelser kan give de styrende og lovgivende Magter Midler i Hænde til en Forbedring i Borgerens pphjffte og moralske Tilstand.

Strax i Krigen Begyndelse traf Regjeringen Foranstaltninger, der ved deres Strenghed ligesom forstyrrede et hidtil almindeligen udøvet Retsærdighedsprincip. For at skabe en overmødig og uretfærdig Fiende, krænkedes i Felge offentlige Lovbud Forsigtelser, som i Handelsforhold steds ere bleve betragtede som hellige, og ligesom liggende udenfor Politikkens Omraade. Imidlertid undgik vore Handelsmænd væsensdeels denne Fristelse til at berige sig paa uskyldig Mandts Besøffning, ved en stikende Udydighed mod de strenge Love. Da den danske Regjering begyndte at indsee det Altsige i sin afmægtige Strenghed, der skadede Landets Borgere usigeligen meer end Ublandingen, og tillod et stikende Handelsfamqvem med Fienden, stede det tildeels under Betingelser, som ledede til Misbrug med en hellig Forsigt. Vore Landsmænd have i Almindelighed betragtet Eden som hellig, men under Krigen dreves med denne et letfærdigt Spil til Understøttelse for den hemmelige Forbindelse med Fienden. I Landets uhyfkelige Stilling, under Næringsløshed og Mangel paa Livets første Nødenheder, laae store Fristelser til Udsteielser paa alle Hænder, og ikke alle Sjæle vare stærke nok til at modstaae dem; men ved Siden af disse Sædelighedsfordærvere gik en glødende Fædrelandskjærlighed, aabenbaret i virkelige Opofrelser, igjennem den da levende Slægt, som ikke alene tjente til at forbedre Landets Stilling, men virkede velegørende paa National karakteren. En meer indirecte og meer snigende Indflydelse paa National karakteren havde den Forandring i Levemaade, som foranledigedes af den Overflod af Luxusvarer, der under Krigen overstyldede vore Kyster, da hine brugtes af vore Kunder som et Slags Penge-Repræsentativ til dermed at betale kjøbte Varer, og som saadanne ogsaa anvendtes i indenlandske Omsætninger. Derved forøgedes Lysten til Livets høiere Nydelser, under hvilken Landets Simpelted begroves, og Almenen vænnede sig i en bred Linie fra Kysten til en Overdaadighed, som den vansteligst kunde og vilde undvære.

Pengeforordningen bidrog til ligesom — Læseren tilgive Ordet — at forkonstle fornufts Simpelted. Den gav Anledning deels til at Debitorernes Skjebne under lige Skyldforhold blev, under færegne med Hensyn til Gjældens Natur indifferent

1) Se Drstedes *Eunomia*. [I. 337—599 og II. 457—596. — A. S. Drsted var dog nok ikke ene om at udarbejde denne Forordning; Jonas Collin skal have havt stor Deel deri. — J. Chr. Berg.]

Omkændigheder, høist forskjellig, deels til at Egennytte og endog Bedrageri i *Mørket* kunde øve sine fordærvelige Konster til Ræstens Glæde. Især maatte det *Fortria*, som gaves Gjældsfordringer, der kunde belægges med stemplet Brev eller Obligation, fremfor simple Bogfordringer eller gyldige private Contrakter og Forsigtelser, have en uheldig Indflydelse paa dette Slags borgerlige Forhandlinger. Tilførn afgjordes deslige Penge-Transactioner ofte paa den simpleste Maade, idet en mundtlig Forening, bekræftet med et trofast Gaandslag, eller nogle Ord nedskrevne paa en simpel Papir, gav Forhandlingen den samme nagelsafte Bekræftelse, som et i Lovens Form udstedt og stemplet Gjælds-brev. Den nye Pengelov nedbrød i høi Grad disse simple Papirers og Gjældsfordringers Værd. I sin Rangforordning med Hensyn til Bevisets Alder tog den kun Hensyn til de Documenter, som havde Lovens stemplede Form, eller til rentebærende Fordringer, og satte alle simple, renteløse Forstrøvninger og Gjæld efter Bogforsel, i hvilketomhelst Tidspunkt af Forbedrings-Scalaen Gjalden var afstet, iblandt de mindste Værdier¹⁾. En Obligationsgjæld fra 1807 gik over fra gammel Daler til en ny Rigsbanksdaler Sølvværdi; den samme Gjældsforrelse udtrykt i Boggjæld, eller betroet Debitor paa Tro og Bove uden Rente, nedtryktes til en sjette Deel af denne Værdi. Fra den Dag og indtil en ny Fasthed gik igiennem Landets Pengevæsen, forsvandt mestendeels al Gjæld af denne simple Natur, og det blev et Studium at indrette sine Gjældsfordringer saaledes, at de kunde undgaae Lovens Forvansklinger af en vitterlig Gjæld og denne uheldige Classification imellem Fordringer, som efter deres oprindelige Natur havde en lige gyldig Værdi. Da Blev og Procuratorerne vigtigere end de tilførn havde været; thi Enhver, som var mindre bekendt med den juridiske Form, eller ikke rigtigheden kunde skæde Pengeforordningens forvirkede Paragrapher — og denne Skare var stor — bevæbnede sig med en juridisk Consulent, for at undgaae usforstydte Tab og retteligen tyde Lovens Bud. Fra den Tid af har Gjældens Materie og sande Bestaffenhed været mindre paaagtet end Gjældens Form, og Menigmand var endog hist og her i vore Fjeldbygder falden tilbage til de Thingranter, Lovfordreininger og den forvirkede Sagsforrelse, som udmærkede en vis Periode af vor ældre Historie. Før Pengeforordningen udfom, kunde een juridisk Consulent overtage et vidtløstigt Districts Thingsager og indbyrdes Pengeforhandlinger, nu sit Flere Hænderne fulde.

Forordningen frembragte en stor Afhjælp og de forskjelligste Billaar iblandt de Capitalister, som uden at tage Deel i Hændelsvirksomheden havde levet af Renterne af sine Capitaler. Det var ikke usædvanligt i de Dage, da endnu ingen Svarbanker gaves, at de, der eiede mindre Capitaler, især Entler, afstedigede Embetsmænd og de, der foretrak en i deres Tanker jævn og sikker Indtægt for uvisse Speculationer og urolige Systemer, indsatte deres Capitaler hos dem, som sadde i stor Hørelse og gjældte for rebelige og formuende Mænd. Mange af disse Capitaler gik forlorne under Fallissementer, foranledigede af forandrede Conjuncturer og usforstygge Speculationer og Omsætninger, men mange forvanskedes og forringedes, fordi de vare indsatte paa Tro og Love, uden at Fordringen var gaaet over til Obligationsgjæld. I Sandhed, Forordningen vædedes med mange af disse Ulykkelige Laarer, ligesom og Lovens forskjellige Udtydning gav Anledning til en stor Forskiel i Bedkommendes Skiebne. Det var vist nok Lovens Mening, at Capitaler, som beviisligen havde været rentebærende, skulde nyde den fordeeligste Omsætning efter Gjældsforrelsens

¹⁾ Grunden til denne Forskiel passede ikke altd til de indvortes Forhold i Norge paa den Tid. Det forudsattes rimeligviis, at en Bogfordring grundede sig paa en for Creditor fordeelig, mestendeels nyligen foregaaet, Omsætning med Debitor, og at blis saaledes havde havt en Rjebmandsfordeel, som opveiede Rentefordeelen. Men det oversaacs, at Coursforværringen under den største Deel af Krigen ikke havde virket forholdsmaessig paa Vægepriserne, og at Creditor, som havde krympet sig ved at indtræce strengt sin Fordring under mislige Conjuncturer, havde allerede lidt et stort Tab ved Creditposten, der smerteligen forøgedes ved Omsætningen i Rigsbankpenge.

Wærsforfjel; men ældre Forordninger om Pemptet Papiir indeholdt Bestemmelser til Statsskuffens Fordeel, som tilintetgjorde Fordringens Gyldighed, naar den ei var freven paa Pemptet Papiir. Desuden nøde nogle af disse Capitaler, efter Overenskomst imellem Creditor og Debitor, stundom en høiere Rente end den lovhjemlede, og var Confiscation underkastet, naar den kom i Rættens Hænder. Det Lovlige er ikke altid det Billige, og Rentefodens Indskrænkning har visseftigen ofte den Charakter; thi Intet kunde være billigere, end at Creditor betingede sig paa denne Tid 5 a 6 pCt. Renter af Capitaler, som Debitor under en livlig og blomstrende Virksomhed ofte mangedobbelt kunde gjøre frugtbringende. I Afgjørelsen af dette Slags Fordringer fandt derfor den forskjelligste Dvgjørelse Sted, deels efter Vedkommandes bedre eller slettere Stilling, deels efter hans Begreber om Ret og Billighed.

Men især var det Spil, som Forordningen gav Egennytten og tildeels Uredeligheden, af de betæneligste Følger. Vi maae vel ogsaa her mere beklage de Omkæmper, som frembragte Forordningen, end dadle denne selv; men Følgerne vare uærbare. Forordningen bestemte tvende forskjellige Soveværdier, Solværdi og Navneværdi, og da de ulykkelige Krigs-Conjuncturer, som havde nedtrækt det omskæbte Papiir, rasede i sin høieste Fylde strax efter Pengeforordningens Udstedelse, kunde ikke engang den Slags Fasthed, som Pengeloven havde bestemt den nye Pengesort, vedligeholdes, men Pengewærdien fluctuerede aldrig meer end i det Tidspunct, som den Forordningen nærmest. Da desuden just netop i denne Periode de vigtigste Kærringsveie fandtes eller i det mindste gik en slæbende Gang, saa fik de nye Capitalister — de gamle vare mestendeels forsvundne — en stor Magt over deres værgende Medborgere end nogenfinde tilforn. Ved Siden af disse variable Sættelser af Solværdi og Navneværdi var en tredie af rede Solv, som var ophøiet over al anden Usikkerhed end den, som Solvets forskjellige Priis paa det store europæiske Marked kunde foranledige, og som her lidet kommer i Betragtning. Det vil være i hver Mand's Minde, hvilket egennyttigt Spil der drevs med disse forskjellige Værdier. Der gaves Laan i Navneværdi, og Laantagerne streve sig for Solværdi, da Laanet stede i Solværdi og Gjældsbeviset nedstredes i rede Solv — Værdierne opgrændfede hinanden saa nær. — Det hændte saaledes ikke sjeldent, at Gjælden indbledes 100 pCt., ikke efter Coursens fremskridende Forbedring (thi den stede jævnt), men fordi Debitor af Uvidenhed eller i sin Forlegenhed forhoiede Gjældens Potent. Hvor megen Formue og Virksomhed gik til Grunde under denne deels løshjemlede, deels af Lovens vage Bestemmelser uledede Misshandling!

Hvor dunkel iøvrigt denne Forordning var i sine Bestemmelser, og hvor vanskeligt for Landets Borgere at sætte sig ind i disse nye Pengesforhold, det viste de mangfoldige Spørgsmaal, som bleve Autoriteterne forelagte til Oplosning af de vedfærdne Lovs, og til Lovens Anvendelse paa de forskjellige Forhold. Hofdagligen bejsvaredes Collegium med Spørgsmaal af den Art, og ideligen gjordes Corrolarier til Loven fornødne, for at udvide dens Anvendelighed. Formedelst indtrufne ulykkelige Conjuncturer kunde Lovgiveren ikke engang hævde den reducerede Pengewærdies Gyldighed efter den opstillede Scala. Høitidelige Løfter maatte atter kræntes, om ikke direkte — thi ved sit kongelige Ord havde Lovens Herre forpligtet sig til, ei at udrede flere Rigsbankfædler end de bestemte 46 Millioner — saa indirecete ved at sætte andre Slags Repræsentativer, som senere kunde indløses, ved Siden af Rigsbankfædlerne. En Deel af disse 46 Millioner var bestemt til at indløse den store Masse af gamle Courantfædler, som vare i Omløb¹⁾, en anden Reservecfond bestemtes

1) I Begyndelsen af Aaret 1813 udgjorde de cirkulerende Sedler omtrent 142 Millioner, til hvis Indløsning behøvedes 23½ Million Rigsbankdaler. Banken havde desuden at indløse de i Hertugdømmernes cirkulerende Sedler med 3½ Million Rigsbankdaler. 4 Millioner Rigsbankdaler bestemtes til Laanefond, og 15 Millioner bleve som Reservecfond stillet til Finantsernes Raadighed. Banken udgav saaledes 46 Millioner

til at afhjælpe Finantsernes Nød under Statens forsøgede Udgifter ved en fortsat Krig med England, nye Fienders Voldsomhed, og under formindskede Indtægter for medelst Næringsveienes Standsning. Det var Lovens Mening, at det omløbende Papiers Reduction til $\frac{1}{6}$ skulde herefter afgive en fast Maalestok for Sedlernes virkelige Værdi, og at den Udvælgelse, som havde hersket paa Courtsbørsen og i Bæreforhandlinger, skulde forsvinde. Derom talede Lovens Fortolkere og Tilhængere ideligen i offentlige Blade, i Samtaler og paa Salgtorvene. Men den Grundvold, hvorpaa denne Tillid til de nye Penge skulde bestaa, var for løs til at kunne bevirkte denne Stabighed. Mangel paa rede Solv ved Siden af den store Masse Papis, som var i Omløb, havde bevirket Sedlernes Fald igjennem de meest blomstrende Handelsperioder, og under Krigen med dens dræbende Følger for Handel og Industri vare de sjunne til en ubrugbar Værd, og agtedes nu ikke stort meer end de franste Assignater under Nædselsperioden. Vel underlagdes den nye Papismasse en reel Værdi, men en aldeles ubequem, hvis Gjældighed ikke erkendtes i Pengeforhandlinger; thi lidet eller intet Solv samlede til Basis for den nye Rigsbank, men ved et Magtsprog grundlagdes den paa Borgernes faste Eiendomme. Det danske Hof opofrede det Guld-Taffelservice, der som en Reliquie fra bedre Tider bevaredes paa Rosenborg Slot, og trængende Opfordringer stede til Borgerne at følge dette Exempel, og lægge deres Solv paa Fædrelandets Alter. Men Erfaring har lært, hvor lidet Samdrægtighed der er i saadanne Opofrelser. Byrden falder kun paa enkelte Patrioter. Desuden maatte formuende Borgere betænke sig paa at levere deres Solv i Hænder, der hidtil endog i bedre Tider end disse havde saa lidet forstaaet at bringe Orden i Landets Pengevæsen, og i den Henseende saa ofte havde misbrugt den Myndighed, der var dem betroet.

Den nye Bank havde saaledes kun saa Midler til at sætte sine Sedler i Respekt; thi den kunde ikke staae Solv til Sedlernes Indløsning, og ikke forvandle det Jordegods, der tjente som Pant for de nye Papispenges Værd, til et gyldigt Penge-Repræsentativ. Og under haarde Tider som disse, da Staten betyngedes med store Byrder som en Folge af dens uadvortes Politikk og indvortes Næringsforvirring, kunde Intet uden Berling med Solv have skaffet Rigsbankens Sedler Credit. Blot ved udenlandste Laan kunde disse rede Midler være blevene tilveiebragte. Men af saadanne Capitaler vare paa den Tid udenfor England kun saa forhaanden. Den Dag var endnu ikke kommen, da private Capitalister strømmede til Pengetorvet, og kappensis frembød Capitaler til laansøgende Stater. Og den danske Stat var i Sandhed ikke heller i en Stilling, som kunde give den Sikkerhed for et Laan, som Laangiveren kræver. Den stod paa Kanden af sin Sonderlemmelse. Det politiske System, som Kongen af Danmark siden denne Krigs Begyndelse stadigen havde fulgt, udviklede netop i dette Aars Begyndelse sin uheldige Indflydelse. Napoleon havde lidt et Tab, som ansaaes for uopretteligt, og talrige Fiender reiste sig for at fuldende hans Fald. Under saadanne Omstændigheder var den danske Stat indskrænket til sine egne Hjælpekilder, og hvor rige end disse ere, og hvor kraftfuld denne lille Stat er til at overvinde temporaire Uheld, saa var dog den disponible Formue paa den Tid ikke stor nok til at yde nogen betydelig Hjælp, ligesaa lidt som Villien til at opretholde en svag Bygning var forhaanden.

Den første Tid efter at Rigsbankforordningen var udkommen var saaledes en Forvirringsperiode, i hvilken Mistillid fra Borgernes Side og stiftet Forventning fra Regjeringens, forenet med en under Krigen nye Farer voxende Nød, lagde uovervindelige Hindringer i Veien for Regjeringens velmeente Hensigt med Pengeforandringen. Forargelige og fast latterlige vare de Scener, som Forordningen frem-

høgte paa Salgtorvet og i de daglige Omsetninger, især i Danmark og meest i hovedstaden. Paa de simpleste Fornødenheder satte Sælgeren skundom en Priis, som mange Gange oversteg Børdien. Skjældsord vankede i Aviserne, og endog skundom Slagsmaal paa Torvet, og Regjeringen nødsagedes til at tiltræde som Reklammand imellem den vindeslyge Sælger og den trængende Kjøber. Den maatte af Nød tage sin Tilflugt til det uheldigste Middel, nemlig til at bestemme et Maximum for de vigtigste Salgsartikler. Men det behøves ikke her at udvikle, hvor skæbende Omsetningen blev under saa ubegemmelige Lægemidler til at helbrede en ulæggelig Sygdom. Kort efter aabnedes et Blind af bedre Tider, da Napoleon reiste sig med Kjømpetraft, og for et Dieblis sejrede over sine mægtige Fiender. Den vakkerte Stræt veeg da for en bedre Udsigt; men i den senere Deel af Aarets Løb forværedes Danmarks Stilling under en ubelæggende Krig i den Grad, at intet Middel kunde afhjælpe den finantielle Nød og hæve de nye Seblers Credit.

I Norge foranledigede ikke Pengeforordningen i dens første Fremtrædelse saa stor Forvirring som i Danmark. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa, at de vigtigste Forhandlinger i Handel og Wandel i Norge afgjordes mindre ved Omsetninger af rene Penge end ved Credit og Bogførsel. Virksomhedens Forstandere behøvedes saaledes ikke saa fulde Kasser, og der var ikke saa stor Mængde af Banksejler i Omløb i Norge som i Danmark; Reductionen maatte altsaa der virke i en mindre Grad. Norge havde i Aarene 1809—1812 ført en fordelagtig Handel paa England, som havde sat den vigtigste Deel af dets handlende Borgere i Besiddelse af en Saluta, hvis Gjældighed var ophøiet over de danske Papirpenges Fluctuationer. Denne Virksomhed standsede vist nok for en stor Deel 1813, men store Rester af den rige Indtægt fandtes endnu i forskjellige Hænder. Formedest de Betingelser, hvorunder England indskrænkede Handelen med norsk Trælast i Aaret 1811 og 1812, var Norge bleven opfyldt med store Partier af Colonial- og Manufactur-Varer, og den Mængde, som deraf bragtes til Torvs, nedtrykte deres Priis. Man horte derfor alt her i Landet tale om de urimelige Torvpriser, som klagedes over i Danmark. Landets vigtigste Fornødenhed, Kornvarer, maatte vistnok stige forholdsmæssigen høit i Aaret 1813, baade fordi 1812 var et Misværgaar i Norge, og fordi Bengenes Værd faldt alt dybere og dybere. Men Kornhandelen befandt sig for en stor Deel i Statens Hænder, og med hvor stor Ulempe denne Forandring i dens sædvanlige Stilling i andre Henseender var forbunden, saa medførte den dog den Fordeel, at den bestemtes faste og efter Conjuncturernes Bestaaffenhed moderate Priiser paa Livets andre Fornødenheder. Regjeringen forestrev sig selv en Agtelse for sine finantielle Beslutninger, som den ei kunde paatvinge Folket.

Men desto stærre var Forordningens Indflydelse paa Gjældsforholdenes Stilling i Fremtiden. I Norge var, efter de borgerlige Forholds Natur, saavel som efter Sitt og Sædvane, mange Pengeforhandlinger afgjorte paa Tro og Love, og ikke ved skrevne Documenter. Den uheldige Forskjel, som var gjort mellem Obligationer og Boggjæld eller andre vitterlige Gjældsfordringer, frembragte saaledes i Norge en større Ulighed i de forskjellige Creditørens og Debitorrens Forhold end i Danmark. De fleste Virksomhedsforstandere havde seet sig i Krigens første Aar nødt til at søge Hjælp i de offentlige Kasser, for at raade Bod paa en Næringsstandsning, som ansaaes kun for siebliffelig. Der var desuden en Periode i Krigens Begyndelse, da saa Virksomhedsforstandere tænkte paa Selvoophøvelse, men kun paa at hælde Liv i den matte Virksomhed, og forsyne dens Medlemmer med Livets første Fornødenheder. De byggede saaledes selv en Obligationsgjæld af større Gjældighed, medens de bortlaante Summer ofte udsattes som Boggjæld, hvilken i sin Tid fik en mindre Værdi. Mod Krigens Slutning indtraf atter Tidomsstændigheder, som forværedde de norske Virksomhedsforstanderes Stilling. For at staffe sig det fornødne Korn i deres Virkekreds aabnedes de Credit, deels ved at laane Korn af de danske Regafluer, deels hos danske Commissionairer. De danske Penge havde da deres

dybeste Standpunct, og Væerne betalttes med store Summer i Rigsbankpenge. Handelens Standsning svækkede Nordmandens Evne til at betale, og Svækkelsen fortsattes længe efter Krigen formedelt de usordealagtige Betingelser, under hvilke Handelen fornyedes, og Gjælden blev tildeels staaende i den danske Stats og den private danske Creditors Bog til en Tid, da de danske Penge nærmede sig alt meer og meer Parcours. Strax efter Licencefartens Forvirring og Ophævelse var upaa- tvivleligen Fordelen af Regningsballancen mellem Danke og Norske paa Nordmandens Side ¹⁾, men efter den Tid var Forholdet omvendt, og bidrog meer end nogen anden Følge af forandrede Coniuncturer til at forværre hans Tilstand. Derved rystedes mange Virksomhedsforstanderes borgerlige Stilling, Fallitter udbrod, og gamle Huses Ravne udslettedes.

I Norge var man derimod langt mindre forud beredt paa denne Forordning end i Danmark og især i Kjøbenhavn, og kunde saaledes mindre tage passende Forholdsregler til at hindre dens voldsomme Indflydelse. Forordningens Forfattere troede vel at gaae tilværks med den største Hemmelighed; men offentlige Foranstaltninger af den Vigtighed og Omfang, og til hvis Forberedelse saa mange Hænder maa benyttes, kunne aldrig fuldkommen skjules, hvor strengt der end paalægges Bedkommende Tausshed. Der høstes saaledes, allerede flere Maanedes før Forordningen kom tilshne, i Danmarks Hovedstad tale om, at et Regulativ var under Arbejde, og omdøstjont Detaillen deraf ikke var bekjendt, vidste man, at den nogle Aar før udkomne østerrigske Forordning var lagt til Grund for samme, og at en Classification af Forbringere efter Gjældens Alder vilde finde Sted. Dette Bekjendtskab med hvad der skulde skee benyttedes derfor meer i Danmark end i Norge, hvor kun enkelte af formaande Benner underrettedes om hvad der var i Gjære ²⁾. Midlerne til at benytte denne Kundskab vare og langt flere i Danmark end i Norge. Kjøbenhavn havde til alle Tider før Stiksmisfen været i Besiddelse af det omsløbende Repræsentativ, saavel som af de Understøttelsesmidler, som befordre Pengeomsætningen. Om endog derfor Nordmændene havde vidst, at et saadant Regulativ var paa Bane, havde de saa Midler ihænde til at reise de fornødne Summer for at benytte denne Kundskab. Forordningen udkom paa en Tid, da en Stilstand var indtraadt i Norges vigtigste Næringsstiler. De fleste havde bundet deres Capitaler ved Indkjøb af faste Eiendomme og Skibe, og ved Forstøb for at give deres Virksomhed et større Sving. De fleste offentlige Kasser vare tomme og havde Intet at laane bort, og de fleste faste Eiendomme vare behæftede med Gjæld, og kunde ikke tjene til gyldigt Pant for store Forstrækninger. Der vare saaledes vistnok enkelte her i Landet, som, advarede af deres danske Benner om Forordningens Udstedelse, opsigde deres ældre Creditorer de fortraktede Capitaler, og stiftede en Gjæld af yngre Dato; men disse saa erholdt Midlerne til denne Omsætning fra offentlige Kasser i Danmark. Iøvrigt er det begribeligt, at Forordningens Natur tillod den meest forskjellige Regulering af de stedfundne Gjældsforhold efter Enhvers Stilling, Nødværdsfølelse og andre Omstændigheder.

Den Paastand er vel derfor ikke ugrundet, at Forordningen af 5te Januar 1813 gav Anledning til et Vendepunkt i vore indvortes Pengeforhandlinger og Virksomhedens Forhold, og at den saavel i oeconomic som moralsk Henseende har vitter betænkkelige Følger, som seent ville forvindes. Pengevæsenets Fasthed, som

¹⁾ Dette har Chefer for store Handelshuse, som stode i Forbindelse med Norge, ogsaa forfattet Forfatteren.

²⁾ [Saaledes benyttede en af Prindsen af Slesens Adjutanter sig af det Nys, han havde faaet om Pengeforordningen, til i Julen 1812 med Creditors Samtykke, uden Dødsfælde, at betale contant Kjøbssummen for en stor Gaard i Christiania. Omsat efter Forordningen vilde den have indbragt Sælgeren det Mængdebæst, da Gaarden var solgt i saaledes gode Penge, der nu betalttes Daler for Daler med de fletteste Penge.]

aaendtes først $\frac{1}{4}$ Seculum efter den her omhandlede Tid, har vel nogenlunde raadet God paa hien Forordnings uheldige Følger i oeconomicke Henseende. Efterat hele Elagier ere borgerligen gangne til Grunde under disse voldsomme Ryskelses, erstat uhoite Offere ere gjorte for at samle et Solfond sammen til en Bank, har omsider det Pengevæsen faaet en Fæsthed, som synes at slaae sine Rødder til den fjerne Fremtid. Men seent ville de moralske Følger af hine Forvildelser forvindes, og naafligen vil Fortidens Simpeltid og Trosthyldighed i Pengeforhandlinger og Gjældsforhold vende tilbage. Hiint Tidrum af et heelt Aarhundrede, fuldt af Bildfarelser og Forvirring paa den finantzielle Veie, indeholder saaledes store Lærdomme for dem som høre Folkets Skiebne, idet deri vises, hvor farligt et fallende Pengevæsen, frembragt ved Misgreb og Misbrug, er for Eiendoms sikkerheben og den borgerlige Selskabs Fremme, og hvor betænkeligt det er at forlade den simple Bane, hvorpaa Landets Pengevæsen bør ordnes og vedligeholdes. Pengevæsenet er Virksomhedens Pulsaar, der vel med Livlighed men og med uroffelig Stædighed maa lede Arbeidsmandens Sæfter igjennem det store Statslegeme.

Otteogtyvende Capitel.

Sverige optræder mod Napoleon og sikkes Norge til Belønning.

Ved det ulykkelige Tog til Rusland var Frankriges Magt bleven svækket, men ei tilintygt. Napoleons bedste Generaler have overlevet dette Tog, og Napoleon selv befestigede sig alvorligen med at samle en ny Krigsmagt i Frankrige, for i 1813 at gjenvinde de tabte Fordele. Store Udskrivninger af det vaabendyggtige Mandskab fandt Sted og han samlede omtrent 300,000 Mand — men den største Deel af hans herlige Veteraner laae begravne i Polens Sletter. De fleste og vigtigste preussiske Fæstninger vare imidlertid endnu i hans Magt, og Rhinforbundets Fyrster vovede ikke endnu at rive sig løs fra deres Forbindelse med Frankrige. Kort, Alt betødde en alvorlig Krig, og fra alle Sider rustedes til den store Kamp. Saasnart Kongen af Preussen var kommen udenfor de franske Armeers Omraade, erklærede han sig Samtykke til det Skridt, som General York havde gjort, og et almindeligt Dyræb stede fra Breslau, hvorhen Kongen havde forsværet sig, til Nationen at reise sig i en almindelig Landvæbning, for at afbryde det tunge Nag, som Frankrige i 6 Aar havde paalagt Preussen. Dyræbet fandt Gjenklang i alle Stænder, og baade tjenstpligtige og frivillige Stæder af alle Classer stimlede til Fanerne.

Ruslands Hære havde vel og lidt betydeligen under det sidste Vinterfelttog mod de franske, men deres Lidelser maatte formedelst mangfoldige Omstændigheder vare mindre end den franske Armees, deres Tab lettere kunne erkaates, og Uabniggene i den forfølgende Hærs Rækker hastigere udfyldes. Dette stede i Vinterens Løb med den Kraft, som slaaer dette store Rige til Raadighed. Mod Baaren nærmede den russiske Armee sig, forøget med en betydelig Forstærkning fra det Indre af Rusland, under Kutusovs Anførelse, og forenet med Preussen, beredte den sig til Skridt for Skridt at tilbageerobre de preussiske Fæstninger, som vare besatte af franskmænd, og derefter at sønderplutte Rhinforbundet og nærme sig Frankriges Grænser. Den russiske Armee gik imidlertid langsomt frem under den gamle og forsigtige Kutusov; men da hans Død af en Feberfygdom paafulgte i Marts Maaned, fik Krigen et raslere Sving under den nye Overgeneral Wittgensteins Commando. — Skellige, som havde ført Krigen mod Rusland med mindre Fynd under Schwarz-

zenbergs Commando, begyndte nu ogsaa at forandre sit Forhold og at vise Kulde mod den franske Keiser. Dog ansaa det sig endnu ei beredt til et aabenbart Brud med Frankrige, men indskrænkte sig til de alvorligste Rustninger, og tilbød sig at fremtræde som Fredsægter imellem de krigførende Magter. Napoleon smigrede sig imidlertid endnu fremdeles med, at hans Svigerfader ei vilde stille sig i hans Fienders Række. De franske officielle Blade pralede endnu af den fredeligste Forhaandling imellem Frankrige og Østerrige, og Napoleon lod det ikke mangle paa glimrende Tilbud for at bevare Østerriges Venstabs.

Man troede det svenske Hof, at den gamle Plan til den skandinaviske Halvøes Forening omsider var kommen til Modenhed, og derpaa lagde det i dette Foraar den alvorligste Haand. I 1812 havde det sikret sig Ruslands Samtykke dertil ved Tractaten til Åbo, og ved den, som blev sluttet [i Stockholm] imellem England og Sverige under 3die Marts 1813 ¹⁾, betingedes nu ogsaa Englands Medvirkning og Samtykke til denne Forandring i Skandinaviens politiske Stilling. Ved denne Tractat forpligtede Sverige sig til at anvende [i det mindste] 30,000 Mand til en Expedition paa Fæstlandet mod fælleds Fiender, og denne tilligemed en Deel af den russiske Hær skulde stilles under Carl Johans Overcommando. I den anden Artikel af denne Tractat forpligtede England sig til, ei alene ingen Hindring at lægge i Veien for Norges Forbindelse med Sverige til evig Tid, men endog til Opnaaelse deraf at anvende sin Medvirkning til Søes i Forbindelse med de svenske og russiske Tropper. Dog tilføiedes den Betingelse, at man ei skulde stride til med Magt at drive dette igjennem, med mindre Danmark fandtes utilboielig til at slutte sig til den nordiske Alliance under de mellem Søfferne i Peterssburg og Stockholm fastsatte Betingelser. Desuden skulde Kongen af Sverige forpligte sig til at have Omsorg for, at denne Forening finder Sted, med Jagttagelse af alle mulige Hensyn til det norske Folks Frihed og Lykke. Derhos tilstod England Sverige en Subsidie af en Million Pund Sterling, som skulde betales med 200,000 £. St. maanedlig. Endeligen overdroges Sverige Den Guadeloupe. Det engelske Ministerium viste sig paa den Tid stedse liberalere mod Norge end mod Danmark, om hvis Cabinet og Konge de engelske Ministre sædvanligen udloste sig med en vis Grad af Had og Kingeagt. Det var som om det vilde retfærdiggjøre sin egen usforkyldte Boldsførd mod Danmark ved at laste den danske Konges og den danske Regjeringes Forhold ²⁾. Desuden havde Norge, især ved denne Leilighed, store Talsmænd iblandt de vigtigste Medlemmer af Oppositionen i Parlamentet, og, hvor vis det engelske Ministerium end var i sin Sag formedelst det ministerielle Parties Overvægt i Parlamentet, saa maatte det dog ansee det for klogeft ei at fremkalde en saa vægtig og talentfuld Oppositions yderste Modstand. Dennes Braad søgte den saaledes at løse ved at hevirkte Norges Forening med Sverige paa de liberaleste Vilkaar. Lord Liverpool forberedte i Overhuset Parlamentets Bifald til de nordiske Rigers Stiksmisse, ved at vise Vigtigheden af Sveriges Medvirkning til et heldigt Udfald af Fæstlands-krigen, ei alene ved at levere en anseelig Hær af tappre Krigsmænd, men en Felt-herre i Sveriges Kronprinds, der kunde maale sig med Napoleons bedste Generaler. Imidlertid skimtede dog nogen Mistillid til Sveriges Udholdenhed igjennem i de Foragtighedsregler, som foresloges. Maaskee advaredes England i den Henseende af

¹⁾ [Tractaten er trykt i norsk Oversættelse efter Fains Manuscript de 1813 I. 281—286 i Samlinger til Norske Folks Spr. og Hist. II. 150—154 med Bemærkninger af J. Chr. Berg. Den findes først trykt i *Revue* 1813 No. 184 for 3die Juli, og i denne staar i 1ste Artikel, at Kongen af Sverige skal anvende i det mindste (d'au moins) 30,000 Mand paa Fæstlandet, hvilket Ord mangler i Oversættelsen S. 151.]

²⁾ Canning sparede ikke Frederik den 6tes Person i sine diplomatiske Forhandlinger med Rabomagterne.

smige Kars Erfaring, da en lignende Forening var gjort, men formedelst indtrufne Omstændigheder ei blev udført. Saaledes gjordes det til Betingelse, at ingen Deel af Subsidierne til Sverige skulde udredes, før de svenske Tropper virkelig havde fået Fod i Land paa Krigsstuepladsen.

Ned Napoleon forandrede derefter Sveriges Kronprinds, der nu ledede alle diplomatiske Forhandlinger, ganske sin Tone. De foregaaende Noter, som siden Carl Johans Opbøielse vare sendte fra det svenske Hof til det franske, havde stedse aandede en vis Erbødighed for Napoleon og det Ønske at rette sig efter hans Villie. Sverige vilde derved formilde Napoleons Forbittrelse over dets hemmelige Forhaaelse med England, over den fredelige Afgang, som denne Frankriges Fiende derved havde fået i Skotland, og den Fordeel, som England kostede ved Afætningen af sine Prodykter til samme. Napoleon maatte lufte sine Øine for Ruslands hemmelige Forbindelse med England; men Sveriges Enhandsel med samme paaanbode han i høie og tuende Toner. Carl Johan havde imidlertid snart lært, at en fredelig Forbindelse med England var for Sverige af langt større Vigtighed end Frankriges Venstabs. Han indsaa let, at kun en saadan Politik kunde befæste ham paa Sveriges Trone; hi over hele Sverige, blandt Høie og Lave, var dette den herskende, af Landets Stilling foreskrevne, Tro om den Politik, Sverige burde følge. Nu var Napoleon kendt, efter det i Rusland lidte Nederlag, ikke mere den frygtelige Verdens Herre, der kunde foreskrive det fjerneste Norden Love, men dette kunde vælge sit politiske System efter sin Interesse. Under disse Omstændigheder afsendte Carl Johan, kort efter at Forbundet med England paa ny var blevet befæstet, og Sverige troede at staa ved Raadet af sine Ønsker, en høist mærkværdig Skrivelse til Napoleon af 23de Marts 1813, der aandede lidet af fordoms Erbødighed eller personlig Hengivenhed for sin franske Souverain og Vaabenfrænde.

I dette Brev beklagede Carl Johan sig over Hertugen af Bassanos strifflige Hæntinger til den svenske Gesandt, der røbede en aabenbar Hensigt at stifte Splid mellem den svenske Konge og Kronprinds paa samme Raade, som i Spanien var gaaet. „Paa de Meddelelser — skriver han — som det var Hr. Signeul overdraget at gøre efter Deres Majestæts Befaling, lod Kongen svare: at Sverige, som var stædsevis om, at det kun skyldte Dem Taket af Finland, aldrig kunde troe paa Deres Venstabs for Samme, naar De ikke forhjalt det til Norge som Erstatning for det Tak, Deres Politik har tilføiet det¹⁾. Med Hensyn til Alt, hvad Hertugen af Bassanos Note indeholder om Indfaldet i Pommern og de franske Kaperes Forhold, tak Hændsgjerninger, og ved at sammenligne Data vil man kunne dømme, om D. N. eller den svenske Regjering har Ret. Hertugen af Bassano siger, at D. N. ikke har fremkaldt Krigen, og dog har D. N. passeret Niemen i Spidsen for 400,000 Mand. Fra det Dieblid da D. N. fordybede Dem i det Indre af Rusland, var Udfaldet ikke mere tvivlsomt. Keiser Alexander og Kongen forudsaae allerede fra August Maaned Enden paa Campagnen og dens umaaelige Resultater²⁾. Alle militaire Combinationer indeholdt Sikkerhed om, at D. N. maatte blive fange. De har undgaaet denne Fare, Sire, men Deres Armee, Frankriges, Tydslands, Julians bedste Tropper ere ikke mere til. Der hvile de Kjøttes Been uden Grav, som reddede Frankrige ved Fleury, som setrede i Italien, som modstode Ægyptens brændende Klimat, og som ilede fra Seier til Seier under Deres Faner ved Marengo, Aspern, Jena, Halle, Lützen, Friedland &c. Maatte Deres Sjæl bevæges, Sire, ved dette rørende Maleri, og derfor der behøves mere for at røre den, maatte D. N. erindre Dem meer end en Million Menneskers Død, der hvile paa Wrens

¹⁾ Dette maatte da være ved ikke at anvende sin Indskydelse paa Frankriges daværende Allerede Ruslands Keiser, og denne vilde vistnok have været forgjæves, da Finland var Rusland for vigtig.

²⁾ Ovenfor er vist, at Historien har tillagt Carl Johan denne Forudsæenighed.

Mærk som Offre for de Krige, De har ført! D. M. paaberaaber Dem Deres Ret til Kongens Venstrib; men det være mig tilladt at erindre Dem om, Sire, den ringe Britis, som D. M. satte derpaa i det Dieblis, da en gjensidig Harmoni i Tænkemaade havde været Sverige meget nyttig. Da Kongen, efterat have tabt Finland, skrev til D. M. for at anmode Dem om at redde Alands Øerne for Sverige, svarede De ham: „Henvend Dem til Keiser Alexander, han er stor og ædelmodig“; og for at sætte Kronen paa Deres Ligegyldighed lod De indføre i en officiel Journal i det Dieblis, da jeg afreiste til Sverige (i Moniteuren af 21de Septbr. 1810 No. 164), at der var et Interregnum i dette Rige, under hvilket Englænderne ustraffet dreve Handel. — Deres System, Sire, vil forbyde Nationerne at udøve den Ret, de have faaet af Naturen, den nemlig at handle og hjælpe hverandre indbyrdes, at have Samqvem og leve i Fred, og dog er Sveriges Eksistens afhængig af vidtudstrakte Handelsforbindelser, uden hvilke det ikke kan bestaae. Jeg hender Keiser Alexanders og det engelske Cabinets Tilbøielighed til Fred; Fæstlandets Eendighed kræver den, og D. M. bør ei forsthyde den. Skulde De, som besidder det skønneste Monarki paa Jorden, bestandigen ville udvide dets Grændser, og efterlade en mindre magtig Arm end Deres egen den sørgelige Arv af uendelige Krige? Skulde D. M. ikke heller besidde Dem paa at læge en Revolutions Saar, hvortil Frankrige kun har tilbage Erindringen om sin Krigerheder, og om sande Ulykker i sit Indre? Sire! Historiens Lærdomme forlæste Ideen om et Universals Monarki, og Uafhængighedsfølelsen kan vel krænktes, men ei udslættes af Rationernes Hjerte. D. M. overveie alle disse Betragtninger, og tænke engang alvorligen paa den almindelige Fred, hvis vanhelligede Navn har ladet saa meget Blod flyde. Jeg er fød i det skønne Frankrige, som De behersker, og dets Hæder og Lykke kan aldrig være mig ligegyldig. Men endstjønt jeg ikke ophører at nære de bedste Ønsker for Frankriges Lykkelighe, vil jeg dog med alle min Sjæls Kræfter forsvare saavel det Folks Rettigheder, som har kaldet mig, som den Fyrstes Ære, der har hædret mig med Navnet af sin Son. I denne Kamp imellem Verdens Friehed og Undertrykkelse vil jeg sige til de Svenske: Jeg strider for Eder og med Eder, og de frie Nationers Ønsker ledsage mine Anstrengelser. I Politiken, Sire, gives hverken Venstrib eller Had, der gives kun Pligter at opfylde mod det Folk, som Forsynet har kaldet os til at regjere. Deres Love og deres Rettigheder ere dem dyrebare, og dersom man for at hjemle dem disse er nødt til at fratage sig gamle Forbindelser og hjære Familienforhold, saa bør en Fyrste, som vil opfylde sit Kald, aldrig være tvivlsom om hvilken Beslutning han har at fatte.“ — Efterat have fremført flere Beviser paa Napoleons fiendtlige Forhold mod Sverige ender Carl Johan saaledes: „Hvad de Trudsler angaaer, som indeholdes i Hertugen af Bassanos Noter, saavel som de 40,000 Mand, som D. M. vil give Kongen af Danmark, troer jeg saa meget mindre derom vidtløstigen at burde udlade mig, som jeg tvivler om at Kongen af Danmark deraf kan høste nogen Nytte. Med Hensyn til min personlige Ulykkelighe, da tilføjer jeg at have en meget stor, den nemlig at tjene Menneskehedens Sag, og at jikkre den scandinaviske Salyses Uafhængighed. For at opnaae dette stoler jeg paa den Sags Nødsøndighed, som Kongen har befalet mig at forsvare, paa den svenske Nations Standhaftighed og dets Forbundsvenners redelige Sindelag. Hvad endog Deres Majestæts Beslutning maatte blive med Hensyn til Krig eller Fred, vil jeg ikke desto mindre bevare for D. M. en gammel Vaabenbroders Følelse.“

Dette mærkværdige Actstykke indeholder en bestemt Erklæring om det politiske System, som Sveriges Konge vilde følge, og er affattet i Udtryk, som maatte gjøre Venstribbruddet mellem Napoleon og Carl Johan ulægeligt. Det indeholder derhos et Beviis for, at Carl Johan allerede da ansaa Sverige og Norge forenede. — Napoleon søgte sig dybt krænktes ved dette Brev, og erklærede det i sin Forbittrelse for et Product af Utaknemmelighed og Vanvid.

Danmark, som hidtil havde heftet sin Skjebne til Frankrige, begyndte nu ogsaa

at være i sin Tilid til Rigtigheden af denne Politik, og var betænkt paa at tiltræde Alliancen mod Napoleon. Men alle dets Strid i denne Henseende vare forgjæves; — den danske Stats Sønderlemmelse var besluttet af Rusland og England, og Sveriges Biskand og dets Kronprindses Veiledning til at berede Napoleons Undergang skede sig ved Norges Forening med Sverige. Idet Keiser Alexander forandrede sin Politikk og indgik Alliance med England og Sverige, glemte han aldeles den Interesse, som han høitideligen havde erklæret at tage i Danmarks Tab af sin Flaade. De første Ord, som han strax efter Flaadens Aan af Englænderne havde ladet falde, vare som ikke talte, medens Danmark ved det ene blodige Offer efter det andet til at fremme Ruslands Forførelsesplaner havde beredt sig Ret til Østlets Opfyldelse. I den nye Tractat mellem Rusland, England og Sverige forlangtes den Danmarks Stemme for at give sit Samtykke til de tvende forenede Rigers Søunderskyttelse. Mod Slutningen af Aaret 1812 lod man Kongen af Danmark vide, at han kunde tiltræde denne Alliance, naar han fremfor Alt vilde affaae Norge til Sverige, hvortil der lovedes ham en ubestemt Erstatning derfor, saavel som for Flaaden. Det blev paa samme Tid tilmeldt Kongen, at Keiser Alexander havde ladet Sverige 30,000 Mand for at bidrage til Norges Erobring, om Norges Afværelse nægtedes. Til denne Oplysning af en ældgammel Forbindelse vægrede Kongen af Danmark paa det bestemteste at give sit Samtykke, og nærrede endnu det Haab, ved fredelige Underhandlinger at afværge dette Uveir. Napoleons uheldige Gæbne i Rusland, der — som vi ovenfor have seet — nærmest udviklede sig mod hans Slutning, fremkaldte Danmarks fredelige Tilnærmelse til hans Fiender, men gjorde ogsaa disse mindre tilbøielige til at agte paa Danmarks Tilbud. Den danske Konge bemyndigede derfor sin Minister i Petersburg, Blome, til at indlede en saadan Forening igennem det russiske Hof¹⁾, men dette, bundet ved Tractaten af Åbo, henvisste Blome til Sverige. I Begyndelsen af Januar 1813 tilkendegav den danske Konge Napoleon, at hans Landes Interesse krævede hans Tilnærmelse til Britannien, og at især Norges Frelse gjorde ham dette til Pligt. Napoleon svarede selv at indse Nødvendigheden af at Danmark sluttede Fred med England, og lovede Kongen paa en Raade, som gav ham billigt Haab om at gjenvinde Fred med sine naturlige Allierede efter en ovelæggende Krig, uden at have noget at frygte af Frankrige, ligesom det formedelt sin Stilling til de øvrige europæiske Magter kunde være berettiget til at see dette Haab opfyldt. Det danske Hof beredte sig haledes til at aabne en Underhandling med den engelske Regjering, hvoraf det haabede det heldigste Udfald. Men dette Haab stufedes ved den Alliance, som allerede i Juli Maaned 1812 var indgaaet imellem England og Sverige, da denne Tractat havde en hemmelig Artikel, som bestemte Danmarks og Norges Skiksmisse. Støttede sig til denne Garanti foreslog den svenske Regjering i en høit Tone i Begyndelsen af 1813 Danmark at affaae Norge mod en passende Godtgjørelse. Keiser Alexander sendte i samme Anledning Prinds Dolgorouchy til Kjøbenhavn i Marts Maaned, dog med saa megen Skaansel, at der i Keiserens Brev til Frederik den Sjette ikke var Spørgsmaal om denne vigtige Artikel. Det indeholdt kun Benstabsbestyringer og forbindtlige Ord. Dolgorouchy, der vel ikke kjendte tilfulde sit Hofs sande Sindelag, beroligede Kongen med Hensyn til hans Forhold til Rusland, og det han bad den danske Konge at glemme det Forbigangne i Anledning af Affaaelsen af Norge, og idet han indbød ham til at lade et Corps af hans Tropper ståe til de Allieredes mod Napoleon, lod han ham haabe, at denne Danmarks Understøttelse af de Allieredes Sag vilde bortferne Spørgsmaalet om Norge. Virkelig blev en Convention sluttet med Dolgorouchy, hvori Kongen lovede at lade 20,000 Mand ståe til de Allierede, hvoraf 10,000 strax skulde marschere, og 10,000 Mand blive i

¹⁾ See Wetterstedts Brev til Adelsparre i Bilag No. 63.

Reserve. Følgen viiste imidlertid allfor vel saa Uger efter, endnu medens Dolgoruckys opholdt sig i Kjøbenhavn, at den svenske Regjering var vis i sin Sag med Hensyn til Norges Afstaaelse. Kongen af Sverige kaldte sit Gesandtskab tilbage fra det danske Hof og erklærede al Communication med samme afbrudt, naar det afflog Norges Afstaaelse i Mindelighed. Paa samme Tid kom det længe forventede Svar fra London, der stemmende med Ruslands Erklæring indeholdt, at Veien til Fredsunderhandling maatte gaae over Sverige, og Kongen af Danmark maatte henvende sig til den engelske Minister i Stockholm, som skulde blive bemyndiget til at underhandle med Danmark. Den danske Konge indsaa noksom Betydningen af dette Svar, som henvægede paa Norges Skilsmisse fra Danmark, men opgav endnu ikke Haabet om at vinde Storbritannien for sig. Han sendte til den Ende sin Minister Grev Joachim Bernstorff til London med Fredsforslag, og gav ham Ordres til at give efter i Alt undtagen i Afstaaelsen af Norge. Bernstorff blev kaldt modtaget og neppe hørt; England erklærede det umuligt, at Danmark kunde erholde Fred, naar ikke Norge blev afstaaet. Det blev atter gjentaget, at den engelske Minister i Stockholm havde Forholdsordres i den Henseende, og den danske Regjering henvisstes paany til ham.

Paa samme Tid blev den søromtalte Forbundstractat affluttet imellem England og Sverige (Marts 1813). Den svenske Regjering syntes urolig over Prinds Dolgoruckys Ophold i Kjøbenhavn, og han blev tilbagekaldt af Keiser Alexander, som viiste sig misfornøiet med hans Underhandling i Danmark. Den danske Minister, Carl Nollke, var kort efter Dolgoruckys Ankomst til Kjøbenhavn bleven sendt til Keiser Alexander, der var paa Veien til Dresden. Nollke medbragte samme Forslag og indskrændige Forestillinger til Rusland, som Bernstorff skulde forelægge England, men de bleve ligesaa lidet hørte. „Norges Forening med Sverige, eller Krig“ var det første som det sidste Ord overalt. Imidlertid vare alle Kongen af Danmarks Strid beregnede paa at overbevise de Allierede om hans fredelige Sindelag og hans Beslutning, ved at forene sine Tropper med deres, at gjøre deres Sag til sin. Den russiske Oberst, siden General, Lettenborn kom ved denne Tid til Hamburg, og efterat de Franske havde forladt denne Stad, besatte den. Dette skede just da Dolgorucky kom til Kjøbenhavn. De danske Tropper fik Ordre til at forene sig med Lettenborn, for at hindre de Franskes Tilbagekomst, og kom virkelig flere Gange i Haandgemæng med de franske, da disse under General Wandamme vilde gaae over Elben. Det tilbød endog at forsvoare Hamburg og Lübeck mod de Franske. Saa nær maatte Danmark gaae sin forrige Forbundsven, Frankriges Keiser, for at overbevise de Allierede om sin oprigtige Attraa efter at gjøre deres Sag til sin. Men de Allierede, og især Rusland, satte for megen Pris paa Sveriges Deeltagelse i den sælles Angrebskrig mod Napoleon, og paa den svenske Kronprindses Feltherre-Talent til at agte paa det danske Hofs Indvendinger og Forslag. De taalte heller at see Hamburg i Fiendevold end at bortførerne Carl Johan, ved at bryde det Sverige givne Løfte. Den danske Regjering maatte saaledes stille sine Tropper fra de Allieredes og overlade Hamburg til sin Skjebne. Den gjorde Lettenborn bekendt med den Nødvendighed, som disse forgjæves Forsøg til Forlig paalagde den, at forsvare de danske Stater mod deres nye Fiender. Følgen var, at Russerne maatte vige for den franske Overmagt, og Davoust rykkede med en Afdeling af den franske Hær ind i Hamburg. Imidlertid bewirkede dansk Mægling hos Davoust gennem den danske Præsident Raas, at Hamburgs Indtagelse af de Franske skede uden at dets Indbyggere allfor haardt maatte bøde for deres fortidlige Jubel over Russernes Indmarsch og Franskmændenes Bortførelse. Hamburg befriedes fra den truende Indtagelse ved Storm, og Lettenborn overgav Hamburg til de Danske, som siden igjen overleverede det i Franskmændenes Hænder, uden at voldsomme Scener fandt Sted.

I Begyndelsen af Mai Maaned gik Carl Johan med den svenske Hærskedelning under Seil fra Carlskrona. For Afreisen udstedte han en Proclamation til den Deel af Armeen, der forblev i Landet under Felt-Marskallerne Tollé og Esens Commando,

og underrettede dem deri om de Foranstaltninger, som vare truffne til Rigets Forsvar. Der Baabenbrødre, der ledsagede ham, tiltalte ham saalunde:

„Soldater! En ny Hædersbane og nye Ailder til Held aabne sig for vort Fæland. Tractater, grundede paa en sund Politik, og hvis Diemed er Nordens Beskyttelse, sikre de scandinaviske Følleslags Forening. Lader os gjøre os værdige den høje Ehre, som loves os, og lad de Nationer, som strække deres Arme imod os, aldrig angre deres Tillid til os. Soldater! Vore Fædre udmærkede sig ved en høj Kæthed og et sindigt Mod; lad os med disse Heltegyder forene Krigshæder med Enthusiasme, og Gud vil beskytte vore Baaben!“

I midlertid stufedes endnu de Allieredes skotte Forhaabninger formeddelt Napoleons herrige Fremstredt i Tydsland i dette Foraar. Efterat han havde slaact de hollandske preussiske Hære ved Gros-Görschen den 2den og 3die Mai og ved Baugen den 14de Mai, sluttedes en Baabentilstand, som varede til mod Slutningen af Juni. Med dette Napoleons fornnyede Held steg ogsaa Danmarks Haab om at see sine Fiendes Flaar tilintetgjorte, det styrkedes derved i sin Bestemmelse at slutte sig noiere til Napoleon, og Danmarks Forhaabning maatte, efter denne uventede Kraftstyrking paa den franske Keisers Side, ikke være ugrundet. Østerrige havde endnu ei erklæret sig mod Napoleon; hele Tydsland (med Undtagelse af de preussiske Stater og Nederlandene), Holland og Italien syntes endnu at tjene Frankrige. Efter de Allieredes høje Afvisning af ethvert tilnærmende Skridt fra Danmarks Side, stod der for den danske Tilbage, naar de danske Staters Sønderlemmelse skulde forhindres, end at søge sig i Armene paa Napoleon, om hvis Magt og Talent til at rede sig ud af en vanskelig Stilling det endnu ei kunde være tilladt at mistvile. Kongen af Danmark sendte sig saaledes noiere til Napoleon og sendte sin Yndling, Præsident Raas, til den hollandske Hovedkvarter i Dresden. Raas blev vel modtagen, og en Tractat forberedtes, som den nærmere afsluttedes mellem den franske Minister i Kjøbenhavn Alquier og den danske Minister Rosenkrantz, i hvilken begge Magter gjenfærdigen garanterede hinanden deres Besiddelser saavel i som udenfor Europa¹⁾. Under denne Underhandling kom [14de Mai 1813] en engelsk Parlamentair paa Kjøbenhavns Red, der bragte Brev fra den engelske Minister i Stockholm, Thornton, og fra den svenske Hofcanciller Wetterstedt. De vare daterede fra det engelske Skib Defiance, som commanderedes af Admiral Hope, og laa i Kjøge Bugt. Den russiske General Suchtelen var ogsaa med paa dette Skib, og Brevene indeholdt, at denne General saavel som Thornton og Wetterstedt kom, bemyndigede af deres Hoffer, for at underhandle med den danske Hegering. Deres Forslag vare følgende: „Kongen af Sverige vil, for at vise sin højsansvarlighed og Raadshold, lade sig noie med Afstaaelsen af Thronhjems Stift og tiliggende Land, som hidtil har udgjort Grændsen mod Rusland. Kongen af Danmark forpligter sig til at afgive 25,000 Mand, og disse Tropper skulle forenes med de allierede Magters imod Frankrige, samt stilles under Kronprindsen af Sveriges Commando.“ Paa denne Basis tilbød den engelske Minister at handle om Fred med Kongen af Danmark, men bemærkede derhos, „at forend de danske Tropper vare sendte til Kronprindsen af Sveriges Raadighed, kunde der ei blive Spørgsmaal om nogen Baabentilstand med Storbritannien.“ Han tilføiede, at de danske Colonier efter Fredslutningen skulde gives tilbage undtagen Den Helgoland, ligesom ingen Besættning skulde gives for Ploaen. — Disse Betingelser maatte anses for uantagelige. Norge betragtedes som en væsentlig Deel af de danske Stater, og at afstaae Thronhjems Stift var i Grunden at afstaae hele Norge. Det Forslag at stille et bestemt Antal danske Tropper under Kronprindsen af Sveriges Commando syntes at være en haanlig Spøt, da hver Deel af det danske Monarki derved gaves i Sveriges

¹⁾ Den sidste Garanti havde vistnok under Tingenes daværende Stilling uden Betydning, da alle danske og de fleste franske Besiddelser udenfor Europa vare i Englands Hænder.

Bold. Disse Forslag bleve saaledes forkaftede. En ny Tractat blev sluttet i Kjøbenhavn imellem Kongen af Danmark og Napoleon, og et Corps af 10.000 Mand fikket til den franske Keisers Raadighed. Dette Corps forenede sig med Marskalf Davoust og rykkede frem til Meklenburg.

Niogetyvende Capitel.

Prinds Christian Frederik bliver Statholder i Norge.

Da saaledes Norges Løsrivelse fra Danmark igjen saa alvorligen var kommen paa Bane, og en fast Forening i den Henseende sluttet imellem Rusland og Sverige, og junctioneret af England, besluttede Kongen af Danmark [11te Mai 1813] at sende Tronarvingen, Prinds Christian Frederik, til Norge, deels for at overbevise Norge om sin alvorlige Hensigt til det Yderste at forhindre Rigernes Skilsmisse, deels for at standse mulige Planer i Landet selv til Forening med Sverige. Med den forrige Vice-Statholder, Prinds Frederik af Hessen, havde Nordmændene al Marsag til at være tilfredse. Vel var han ingen Mand af meget store Talenter, og fra den Side ikke stiftet til at spille nogen stor Rolle; men en høi Grad af Godmodighed og Elfsværdighed i det daglige Liv, forenet med stor Simpeltid i hans Væsen og Tilgjængelighed for Enhver, gjorde ham visselig en høi Grad afholdt i hans Omgangskreds, og yndet hvor han viiste sig, og der var intet Dnste i Landet om hans Afreise. Prindsen selv havde udbedt sig Commando over det Corps, som var tilbudt de Allierede mod Napoleon, men da Danmark ei vilde undertafte sig de Allieredes Betingelser, blev Prindsen Chef for de Tropper, som skulde forsvare den danske Grændse mod de indtrængende Fiender. Paa denne Balplads var mere Hæder end Held at vinde. Norge tiltrængte, saalænge der endnu var Fart paa England, og de vigtigste Næringsveie under den trivedes, ikke nogen stor Virksomhed fra Regjeringens Side; thi under saa heldige Omstændigheder bestaaer Statsklogskaben i at overlade Virksomheden til sin rolige Gang uden noget Fremstød fra Regjeringens Side, ligesom Norge var ubekjendt med hine diplomatiske Forhandlinger. — Nu var det foregaaet en Forandring i disse Forhold, og det var besluttet i det store europæiske Forbunds-Raad, at Norge skulde rives fra Danmark og forbindes med Sverige, uden at Folkets Stemme i nogen af disse tvende Stater blev raadspurgt, eller mindste Hensyn taget til Retfærdighed eller til Danmarks særegne Forhold til de contraherende Magter. Begge Riger bleve ved den nye Krigstilstand atter saagodt som affondret fra hinanden, og Erfaring havde lært, hvor lidet Norge var i Stand til at udholde denne under Næringsveienes Standsning. Og denne maatte under nærværende politiske Forhold forventes, ligesom den og allerede viiste sig i Fartens Forhættelse paa England. Licencer udstedtes allerede i denne Sommer ikke directe til norske Trælaskdragere. Det tillodes kun norske Skibe at anløbe svenske Havne, der at gjøre de norske Ladninger til svenske, og saaledes overføre dem til det engelske Marked. Men paa denne Wei vilde Afflibningen til England ikke trives. Flere norske Skibe og Ladninger condemneredes ved Ankomsten til England, fordi den sande Sammenhæng opdagedes. Med Trælaskfarten gik ogsaa Kornfarten i Staa, fordi ingen Korn-Licencer udstedtes mere, og England begyndte at sætte sig ind i Sveriges Plan, vel Udhungring at befordre Halvoens Forening. Derhos vilde Korntilførsel til Østern blive høist fornøden, da Forraadene formedelst Misvæxten 1812 vare aldeles udtømte, og Kornet i 1813, der isøvrigt var et rigt Kornaar, mangeflæds afmeiedes, førent det var fuldmønt, for at hindre Brødmangel.

Der behøvedes saaledes en ophøiet og begavet Mand, der kunde tage selvstændige Beslutninger i hvad der angik Rigets Laro, træffe alle Foranstaltninger til at den træuede Farer i Nøde, og ved sin personlige Indsigelse bevare det norske Folks Uafhængighed for Danmarks Konge, som, endstjønt aldrig svigtet, let under nærværende politiske Forhold og formeldt nye Lidelser kunde komme paa en betænkelig Prøve. En saadan ophøiet Mand troede Danmarks Konge at sende sit elskte Norge i Prinds Christian Frederik, og han var vistnok i mange Henseender den Rette; thi han besad mange af de Egenstaber, som kunde gjøre ham fortjent til den Tillid, der vistnok af Danmarks Konge, og til at vinde Nationens Kjærlighed og Høiagtelse. — Prinds Christian Frederik var dengang i sin sagerste Ungdom, begavet med en høi Grad af Udforsødighed og et venligt Bøsen, der maatte indtage Alle, som nærmede sig ham. Han var en Ynder af Videnskaberne og deres heldige Dyrker; han var i Stand til at sætte sig ind i Landets forskjellige Forhold, saavel i dets oeconomiske som i dets Naturforhold ¹⁾, og til derom med Sagkundskab at underholde sig med de bedste oplyste Mænd. Han besad en høi Grad af Bestalenhed, og hans Tale indvirkede alene Tilhørerne ved en heldig Ordform, og ved Talens til Maalet forende Kraft, men og ved den Ansand og Tælle, hvormed Foredraget stede. Han kom til Norge med det oprigtige Ønske at vinde Nationens Hjerte, og paa denne Grund havde den trygge Støtte for Hyrkemagten, at styrke den ældgamle Forbindelse imellem de to Rigerne. Christian Frederik var saaledes visstelig bleven en Fredens Konge, hvis han havde kunnet gjøre Norge, efter de Forhold, som da fandt Sted, og den Tænkes, som Nationen da nærmede imod Landets Konge, til et af de lykkeligste Lande. Men for Norge kunde han i sin Fremtrædelse ikke være, hvad Prinds Christian August havde været. Savnet af denne hengangne Hyrste kunde han ikke erstatte, og den høie af Kjærlighed og Høiagtelse, som Nationen havde baaret for hiin hedenfarnede Hyrste, kunde Prinds Christian Frederik ikke naae. Christian Augusts simple Bøsen og ædelværdige Levemaade i borgerlig Stiil, som lod glemme Afstanden imellem Hyrsten og Borgeren, hans besynderligen uforslede Hjertelighed i Omgangstone, hans Høiagtelse selv ikke saa ophøiet over den simple Borgerstand, der i Norge er den overvægende, havde ham en Bei til Folkets Hjerte, som det var vanskeligt for nogen Anden at vinde Grad at finde. Christian August havde desuden deelt Farer og Gjenvordigheder med Nationen i et kritisk Øieblik, havde med Mod og Klogskab overvundet dem, som Landets Grændse for et fiendtligt Indfald, og givet Krigen med Sverige et lykkeligt, som overgik Nationens Forventning. Det var ikke Christian Frederik bestemt som Krigshelt at gaae Norge, han var hverken øvet i Krigshaandteringen eller havde saa flittet. Desuden vare nu Conjuncturerne anderledes. Christian August slog sig tilbage, som var slet udstyret og i smaa Afdelinger gjorde Indfald i Norge med Alvor og uden fiendtligt Sind, — Christian Frederik skulde gaae en Fiende til, som havde Europas store Magters Beslutning for sig, og som i Overflod var udstyret med Krigens Apparater. Det var imidlertid Christian Frederik forbeholdt at vinde sig Bei til det norske Folks Erkjendtlighed ved store og uforglemmelige Beslutninger.

Umiddelbart før Prindsens Afreise til Norge havde den danske Regjering givet Christian August Overfugt over Landets politiske Stilling, der i Statsstidenden lod saaledes: „Det danske Hof har fundet forgodt at tilbagekalde Sammes Chargé d'Affaires, som nyliedigt har bleven ansat ved Hs. Majestæts Hof. Den kongelige Chargé d'Affaires ved det svenske Hof kommer derfor ogsaa hid tilbage fra Stockholm. Omendstjønt den kongelige Bei til at befordre Nationens Anliggender ikke længer staaer aaben mellem de respective kongelige danske og svenske Majestæter, saa kunne de ministerielle Meddelelser ved Brevveksling endnu finde Sted. Det saaledes stedfindende forandrede For-

¹⁾ Mineralogi og Geognosi var hans Yndlingsstudium, som han fortsatte indtil et høiere Rald fandt i hans Lod.

hold imellem begge Hoffer kan ei andet end tilbrage sig Undersaatternes Opmærksomhed. Kongen har ingen Anledning givet dertil fra sin Side. At **H. Maj.** har vægret sig ved at afstaae sit Kongerige Norge eller en Deel deraf, mod Tilbud af Erstatning derfor ved Tilagnelse af Stæder og Lande, der grændse til Hertugdømmene, er Noget som Enhver af Hans Undersaatter tilbøisig er overbevist om. **H. Majestæts** summe Kjærlighed er dem Borgen for, at deres Arveherre og Konge sætter altfor megen Tillid til deres Trofast og Hengivenhed, for at kunne af nogensomhelst Aarsag bestemme sig til at bytte dem bort mod Fremmede, paa hvis Hengivenhed Allerhøistamme intet Trav har, naar de ei af egen Drift skulde anholde om Hans Majestæts Bestyttelse. — Bant til at see sine tro Undersaatter villigen opoffre Liv og Beseerd i en langvarig Forsvarstrig, er **H. M.** forfikkret om, at den samme Redebonhed til at forsvare Statens Uafhængighed og dens udeelte Bedligeholdelse skulde vil findes hos alle Danste, Nordmænd og Polstenerer, i Fald Høistammes Bestræbelser for igjen at tilveiebringe Fred skulde, uagtet de havende Udfigter til at oynaar dette, blive uden Virkning, eller om ustemthendede Fornærmelser skulde tvinge **H. M.** til at fordre af Hans troe, Kjære Undersaatter nye Anstrængelser til Tronens og dens Sikkerheds Bestyttelse."

Samtidig med denne Erklæring gav Danmarks Konge andre Beviser paa sin Opmærksomhed for Norges Tilstand. Efter Vice-Stattholderens Forslag bestemtes, at en Capital af 25,000 Rbd. skulde udlaanes til Landmænd, som trængte til Sædekorn, med Løfte om at denne Sum kunde ventes udvidet, dersom den ikke skulde findes tilstrækkelig. Tillige forhøiedes ogsaa Skydsbetalingen. Selskabet for Norges Vel havde indsendt til sin kongelige Bestytter en Samling af de ved dets Foranskaltning udgivne Skrifter, og fik derpaa et Taffigelsesbrev, som ogsaa hentydede paa Landets farlige Stilling. „Med allerhøieste Tilfredshed“ — hedte det heri — „have Vi modtaget de overfendte Dele af Selskabets litteraire Samlinger. Jo mere vi soie at dette Tidspunkt fremfor noget andet fordrer fuld Anstrængelse af Fædrelandets Mænd, jo mere Vi erkjende, at Anstrængelser for den paa sand Oplysning og gavnlige Kunststavers Udbredelse byggede moraliske Tilværelse ere dobbelt hæderlige i en Tid, da Alt synes at forene sig for at gjøre Kampen for den blotte Tilværelse haard og vanskelig, jo mere vide Vi Selskabet i Almindelighed og dets Direction i Særdeleshed Tak for hver kraftfuld Anstrængelse, hvormed det søger at virke til Opnaaelsen af det Siemod, der er den høieste Gjenstand for Bore landsfaderlige Ønsker, Bort kjære og troe norske Folks Hæder, Velstand og Gavn.“

Danmarks og Norges Arveprinds¹⁾ satte over i en Baad fra Jylland til Norge, og var paa denne Reise ikke uden Fare for skendtlig Forsølgelse. For at undgaae Opmærksomhed havde han tilligemed de 2de Officierer, som ledsagede ham, forklædt sig som Matros, og landede den 21de Mai om Norgens Kysten 5 paa Øvalserne²⁾. Efter den Svænding, som dengang herskede mellem det svenske og danske Cabinet, vilde neppe Prindsen have faaet en ubehindret Overfart, om han var stødt paa en svensk Krydsfer. Sverige havde allerede havt i Sinde at nægte Vice-Stattholderen, Prinds Frederik af Hessen, fri Passage, uagtet den Slags Baadenstilstand, som herskede mellem den norske og svenske Krigsmagt. Men de Reisendes Held tilintetgjorde disse skendtlige Planer. Paa Reisen til Christiania, som Prindsen foretog til Søst til Frederikstad, lod han sig forevise den paa disse Øider stationerede Kofotille, og de militaire og borgerlige Corps i Frederikstad. I Nærheden af Christiania blev han modtagen af Vice-Stattholderen med flere af Byens Embedsmænd, Militaire og Borgercorps, og der fattedes ikke paa den høitidelige Modtagelse, som sædvanligen bliver

¹⁾ Det danske Hof erkjendte ikke Christian Frederik som Krunprinds, og han førte derfor endnu ikke Titlen af „Kongelig Høisbed“ men blot „Hans Høisbed.“

²⁾ Baaden blev lodset af en svensk Løbs, som fik en anseelig Gave med den Antydning, at det var Prindsen, han havde lodset.

højelige Personer til Deel. Ankomstdagen den 22de Mai udfædte han i Christiania en Kundgjørelse til det norske Følk af følgende Indhold:

„Nordmænd! Eders Konge kjender og paafjønner Eders uroffelige Trostfab for sin og for den norske og danske Kongeslagt, som nu i flere Aarhundreder har regjeret over Eders Fædre og Eder. Hans landsfaderlige Gu staaer til at see Broderskærlighedens og Samdrægtigheds uopløselige Baand befæstet imellem Tvillingrigets Følk. Sjette Frederiks Hjerter er kedse hos Eder; men hans Omhu for Staten i de hans Dele nægter ham den Glæde, at see sig omringet af sit troe norske Følk. Derfor sender han mig til Eder med Fuldmagt, som Statholder i hans Rige Norge, at udrette hans Villie, som var han selv blandt Eder tilstede. Hans Bud skal være min Lov, at vinde Eders Tillid min Bestræbelse; Eders Høiagtelse og Kjærlighed werde min Lon! Naafsee endnu haardere Prøvelser foresaae os; med Tro paa Sjælsret og med freidigt Mod skal jeg gaae dem i Møde, og overvinde dem ved den Bistand, trosfaste Nordmænd; thi jeg veed, at jeg kan stole paa Eders Trostfab mod Kongen, at I vil bevare Norges Selvstændighed, og at det Løsen der forener os alle er: for Gud, Kongen og Fædrelandet!“

Christiania, den 22de Mai 1813.

Christian Frederik,

Prinds til Danmark og Norge, Statholder
over Kongeriget Norge, commanderende
General.

Samme Dag ¹⁾ udfædtes følgende Circulaire til de civile Over-Dyrrigheder:

„Høffeligen antommen til Norge er det min første Tanke at kundgjøre dette saaledes min Sendelse selv for det norske Følk, som vil deeltage i den Glæde, jeg føler over. Detsaarsag tilfælles Dem vedlagte Kundgjørelse, som De ville lade komme til Almindelighedskab paa den til Hensigten meest passende Maade. Jeg kjender den hede Land, som besjæler Nordmanden for sin Konge og sit Fødeland, og jeg anseer det for en hellig Pligt at vise, hvor megen Værd der bør sættes paa samme. Hvor høi den personligen kan virke til det store Viemed at vedligeholde denne Stemning, som me giver Nationen Kraft og Selvstændighed, der fordrer jeg dette af Hs. Majestætts Embedsmand, og de ville være forvisse om, at jeg skal paafjønne den Nidkjærlighed, som hver i sin Stilling udviser, hvilket deres Fædrelandsfind vil give dem den høi Leilighed end denne til at ove, som en af de første Embeds- og Borgerpligter. Biskopperne ere tilfælledede lignende Kundgjørelse til Oplæsning fra Brædikestolen.“

Circulairret til Biskopperne havde samme Indledning, og Prindsen ender med de Ord: „De ville paalægge Religionens Lærere ved denne Leilighed som enhver anden, som det kan være passende, at anvende deres høie Kald til at opflamme Nationens Mod, der hos det norske Følk er bygget paa den uroffelige Grundvold, Tillid til Guds Forsyn, Trostfab mod Kongen og Fædrelandskjærlighed.“ — Til Contra-Admiralen hedte det efter samme Indledning: „Jeg stoler paa, at jeg som commanderende General vil møde samme Nidkjærlighed i Kongens Tjeneste, samme mandige Mand og Fædrelandskjærlighed, som har gjort Fædrene berømt, og de norske Krigere i senere Tiede ikke mindre fortsente til Fæderensnavnet af Kongens og Fædrelandets troe Mænd.“

Søndagen den 23de Mai overtog Prinds Christian Frederik de ham overdragne Embeder. Den fratrædende Vice-Statholder oplæste Kongens Ordre i den Anledning, og Statholderen tiltalte Vice-Statholderen saaledes: „Du modtage, værdige Forsynder og Ven! Kongens og Nationens Tak for Din gavnlige Jdræt til Norges Bedste. Gud lønne Dig derfor! Dette tilønskes Dig af taknemlige Hjerter. Jeg stoler paa Dit gode Raad, saalænge vi ere samlede, og paa Dit Venstfab indtil Døden.“

¹⁾ Strax efter Prindsens Ankomst til Norge skrev han ogsaa et Brev til General Krogh i Trondhjem, der i lige Grad hæder Prindsen og hids værdige Mand.

Derpaa henvendte Statholderen sig til Forsamlingen med følgende Tale, som han udførte med en Kraft og Værdighed, der gjorde Indtryk paa alle Tilstedeværende. „Bed at overtage et saa vigtigt Embede her i Norge gennemstrømmes mit Hjerte af Følelser, jeg kun usuldkomment fornaaer at tolke. Jeg føler dette Røds Størhed, og beder Gud forlene mig Kraft til at opfylde dets Forbringere, saaledes som jeg dertil har den redeligste Villie. Intet Beviis paa Kongens Tillid kunde være mig dyrebare end den Befaling, jeg modtog at virke som Statholder i dette trofaste Klippeland. Ja Nordmænd! Eders Konge elsker Eder og paastjønner Eders Bæd. Modtag mig som et Pant derpaa, nu da Fædrelandets Tjeneste andetsfæds fordrer, at han kortfaldet min Ven, Eders værdige Vice-Statholder. Kongen ønsker at kyste det Broderbaand, der omslynger Tvillingrigrerne, endnu fastere. Han har vist ikke sendt mig til Eder, for at jeg skulde skræmme ham eller hans Slægt deres gamle Rettigheder til Norges Krone, som er gaaen i Arv til dem med Folkets Kjærlighed — for skulde denne min Haand afvise. — Lad mig, idet jeg udretter Kongens Villie og virker for Fædrelandet, finde min Løn i Nationens Kjærlighed og Pengivenhed, lad denne engang gaae i Arv til min Son! — Jeg gjentager, hvad jeg i min Kundgjørelse har sagt Dem, at maaskee haardere Prøvelser endnu foreslaae os, men at vi her Alle som een Mand gaae dem imøde med Tro paa Guds Forsyn og med Standhaftighed. — Lad mig hos Enhver, i hvad Stand og Kald han end er, finde det Fædrelandsfind, der ene kan frelse os; troer, at jeg skal ride at paastjønne denne høje Mand, som befjæler Dem, ligesom den forbum ubmærkede Fædrene! — Jeg modtager for Guds Afsyn Deres Røste om Samdrægtighed og Opoffelse for den retfærdige Sag, for Kongen og Fædrelandet.“

Taa Dage efter fandt en Høitidelighed Sted i Selskabet for Norges Vel, i hvilket Selskabets Vicepræsides Biskop Bøch i en Tale bevidnede den fratrædende Præsides, Prinds Frederik af Hessen, Selskabets deeltagende Belysning over hans Fratrædelse formædelt hans Kald til anden Bestemmelse, og gav den nye Præsides, Prinds Christian Frederik, sin Velkomsthilsen. Vice-Statholderen var saa bevæget, at han neppe kunde fremføre de saa og hjertelige Ord, hvormed han takkede for dette Beviis paa Deeltagelse. Han forlod Norge [29de Mai] for at overtage Commandoen over den danske Armee i Holsteen, og han ledsagedes af de varmeste Ønsker for hans Fremtids Held; thi Nordmændene vare ham taknemligen hengivne for hans ædle og venlige Færd under hans Ophold i Norge.

Kort efter begyndte Prinds Christian Frederik sin første Reise omkring i Norge med at besøge de Steder, hvor de vigtigste Fægtninger under den svenske Krig vare forefaldne, og begav sig derefter til de frugtbare Landstrækninger ovenfor Christiania. Fra Gidsvold udgav han [10de Juni] en Opfordring til det norske Folk til Raaderholdenhed. Han opfordrede deri Embedsmændene, de formuende Jorddrotter og Brugs-eiere, saavel som Byernes bemidlede Indbyggere til at indstrænke Brugen af alle Ørn- og Meelspiser i deres Familier og iblandt deres Huusfolk, hvorved Kraften til at mætte hungrige Trængende vilde forøges. Ligeledes opmuntrede han til at bruge de Hjælpemidler, som Naturen har anvist i Mangel af Brødkorn. „Da skal“ — siges deri — „de Uger snart forsvinde, hvori Mangelen endnu kan hjemføge os, inden Guds Forsyn hjælper os med den velsignede Høst, som over hele Landet tør forventes.“

Med denne Opfordring til Sparksomhed i Brødkornets Anvendelse fulgte ogsaa en Bekjendtgjørelse fra det norske Sundhedscollegium om at drøie Kornets Brug til Brød ved Blanding med islandsk Mos. Der opgaves flere Proportioner af denne Blanding, og der ivredes meget mod den Fordom, der havde udbredt sig mod Brugen af dette Surrogat. Det er imidlertid ikke Forsfatteren bekjendt, at denne Blanding af Mos med Brødkorn i nogen mærkelig Grad formindskede den stigende Brødtrang. Den simple Mand forskod kun libet den rette Behandling deraf, og der blev fæbse, naar Rosen anvendtes, en bitter Smag tilbage, som forhindrede Nydelsen. Fattigmand tog hellere sin Tilflugt til Bart, der blandet med libt Meel saa ofte maatte

gjætte ham til Føde i Stedet for Brød, og i de bedre Huusholdninger kunde den bittere Rod-Epise ikke uden stor Vanfælighed faae Indpas. Disse Moselager vare saaledes som i Krigens første Aar mestendeels kun Skueretter, hvormed der i Wiserne gjordes megen Brau, men hvoraf der i Virkeligheden kun nødtes lidt. Mere velgjørende og mere almindelig blev derimod Lørfisken, deels for sig selv som en nærme Epise, deels blandet med Meel. Saa langt Historien rækker findes Lørfisken at have været en yndet og almindelig Epise, hvis Nydelse udbredtes endnu meer, efterat Christendommen var bleven indført, hvorved Kjødspiser under talrige Festsdage og lange Fastetider forsviktes fra Episebordet. I denne og den paafølgende Sommer blev saaledes Brugen af Lørfisk i en høi Grad, og blev ikke alene stor Artikel i uformuende Privates Huusholdninger, men samlede ogsaa som et vigtigt Fødemiddel paa Krigsmagasinerne¹⁾. Prisen paa denne Artikel var ogsaa forholdsmæssig høj, deels fordi vore indenlandske Producter endnu ikke vare stegne i Forhold til Englands Fald, deels fordi Udfibningen af Lørfisk som af andre norske Producter led under de paany indtrufne Krigsomsændigheder.

Biskop var Landets Nød atter stor denne Sommer haande formedelt standfede Rindingsveie og Ziendens aarvaagne Jagt paa de Kornfartsier, som løb imellem de nærvede Riger. Krigens med Sverige var vel endnu ikke aabenbar erklæret, men de nærvede Rigers Skilsmisse var bestemt i den store Alliances Raad, og hele Sommeren kunde den jøvnste Ryst betragtes som en fiendelig. Licencarten var allerede i foraaet ophørt, da England havde tiltraadt det nordiske Forbund i alle Punkter. Vi have seet, at de Licencier, som det foregaaende Aar udstedtes til en indirecte Fart over Sverige, vare Nordmændene mere til Tab end til Fordeel. Den fuldkomne Næringsløshed, som havde hersket i Aarene 1808 og 1809, indfandt sig saaledes igjen i denne Sommer i en høi Grad. Mangfoldige Skibsrederes og Trælastudfiveres nye Planer, som vare byggede paa en fortsat Forbindelse med England, standfedes uafseligen, og Spor viiste sig allerede til den Fortryrelse i Formuesforfatningen og gamle Husets Fald, der siden foranledigede saa store Forandringer i Handelsstandens Tilstand²⁾.

Men disse Nedens Spor viiste sig ikke paa den Reise, som Brinds Christian Frederik foretog omkring i Norge denne Sommer, paa hvilken der i By og paa Land besøgte ham en festlig Modtagelse, forherliget ved alle ubvortes Tegne paa Folkets Hengivenhed for sin Konge og den kongelige Slægt. I mangfoldige Aar havde ingen kongelig Person besøgt Norge, hvis Indbyggere stedse bevarede en hellig Værefrygt for deres Konge, og nu fremstillede sig blandt Folket den formodede Tronarving, som ved sin personlige Elskværdighed tiltraal sig Hjerterne, som i disse vanskelige Krigsomsændigheder stræbte efter at vinde Folkets Gnist og bevare dets Trofskab mod det regierende Kongehus, og som formedelt sin videnskabelige Dannelse forstod let og pudsende at gille sine Ord i de forskjellige Kredse, som omgave ham. Under saadanne Omsændigheder tilvende Hyrsterne sig med let Møie Nyringer af Folkets Kjærlighed og Trofskab mod dets Konge. Brindsens Reise var saaledes en uafbrudt Linie af Festligheder; Folket jublede ham imøde, ikke med tomme eller bestilte Gurraraab af en tankeløs Bobel, hvis Tunge og Hænder let sættes i Bevægelse ved Synet af en kongelig Mand, uden at Hjerterne rores, men det var mestendeels en uhyklet Glæde over at see den Brinds, som engang skulde bestige Rigerens Trone, i Folkets Midte.

¹⁾ Paa Forsatterens Magasiner var Lørfisk i den Tid en stadig Artikel, som ikke alene som særskilt Epise nødtes i Rængde i Omegnen, men ogsaa blandet med Meel. Den paa Forsædrenes og Islandernes Vlis vel bandede Lørfisk ligger Melet nærmest som Fødemiddel.

²⁾ Forsfatteren finder i sin Brevveksling med Grev Otto Moltke paa den Tid, at han har afmalet denne Landets Forsætning med de mørke Farver, hvorpaa han har givet sine Landsmands Prøver; men han maatte betænke sig paa at forelægge Læserne flere Exemplarer af disse mørke Billeder.

Intet Diebstil kunde Brindsen tvivle om, at det norske Folk endnu bar den regjerende Konge i sit Hjerte, og at kun et Magtsprog af fremmed Uretfærdighed kunde opløse den gamle Forbindelse.

Paa en Deel af denne Reise ledsagedes Brindsen af Stuespiller Knudsen, og hans muntre Sange ved bredden Bord under Bøgræts Klang hidrog ikke lidet til at oplyse Silbernes Munterhed. Men denne glade Stemning, disse Sange og Staaer gav imidlertid hist og her Anledning til Misdybning, hvortil Brindsen selv, der visse den største Afholdenhed under disse Libationer, vissefælgende ikke gav den mindste Anledning. Nogle af de Privatmænd, hvis Huus Brindsen gjæstede, samlede nogle af Egnens gjæveste Bønder, deels for at gjøre Brindsen bekendt med Fjeldets herlige Sønner, deels for at gjøre disse selv deelagtige i den Glæde at see Arvingen til Norges Trone. Nogle af disse forvildedes ved denne Sang og Bøuslering, og ytrede Frygt for, at deraf skulde opstaae Baner, fordærlige for Brindsens Fremtid. Men denne Misforstaaelse frembragtes kun af hans Omgivelses overdrevene Jær for at exaltere et Folk, som intet udvortes Bittermiddel behøvede for at hde Tronens Kærmeke oprigtige Hengivenheds Beviser. Sele Brindsens Jær og Besen visse Glæde over disse trostlydige Yttringer af Folkets Kjerlighed til Kongehuset, som dagliggen frembares ham paa denne Reise midt under Næringsveienes Standsning, under en trykkende Brødmangel i de ringere Stænder, og under mange Slags Fortryrelser og Forlegenhed i den indvortes Stilling.

Det var paa denne Reise, i Kærheden af Jarlens egen Borg, at Brindsen og Grev Wedel havde en Samtale, hvori Greven fremsatte sin Mening om Landets politiske Stilling med en Frimodighed, der var ligesaa usædvanlig, som Yttringen selv var en Mislyd i Brindsens Øren. Wedels Lænkemaade med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Stilling og sælles politiske Interesse kunde ikke være Brindsen ubekendt. Wedel lagde ikke Skul paa sin politiske Tro, endstjønt han paa den Tid ikke gjorde noget eneste Skridt til at fremsthynde den politiske Forandring; han frembar aabent sin Mening for Bekjendte og Ubekjendte, og Brindsen maatte have hørt tale om, hvad der i denne Hensende allerede foregit, da Brinds Christian August ophjædedes til Kronprinds. Brindsen, som kjendte Wedels Stilling og Indsthydelse i Landet, endstjønt Greven den Tid levede alene som Privatmand, fandt det vistnok klogt at nærme sig ham med udvortes Agtelse og Belvillie. Men paa den ene Side gjorde Greven intet Skridt for at knytte nogen venlig og fortrolig Forbindelse med Brindsen, og paa den anden Side forsmæadede Brindsen at tilsmigre sig nogen Privatmands Indest. Greven tog saaledes ingen Deel i de Glædesyttringer og de Festligheder, som ledsagede Brindsen paa hans Reise omkring i Landet, og Brindsen begyndte desuden allerede da at ansee sig saa fast i Folkets Kjerlighed, at han kunde være ligegyldig for en, stjønt anseet, Personligheds Mistillid til Norges nærværende politiske Stilling, der deelttes af Jaa. Der opstod saaledes mellem Brindsen og Greven, strag da Hiin satte sin Jod paa Norges Grund, en Kulde, som næredes under paafølgende Begivenheder ¹⁾. Paa denne Reise gjorde Brinds Christian ogsaa Bekjendtskab med en Deel af de Mænd, af hvilke han siden benyttede sig som Redskaber for sine store Planer.

¹⁾ Forfatteren havde i den Anledning en Samtale med Grev Wedel i sit eget Huus, faa Dage efter at Brindsen havde besøgt dette, hvori Greven fortrolig ytrede: „Det vil nu snart vise sig, om Carl Johan eller Christian Frederik skal blive Herre i Norden.“ I denne Samtale ytrede Greven tillige, at han aabent havde aflagt sin politiske Tro for Brindsen ved et Møde i Lønsberg.

Tredivte Capitel.

Carl Johan og den svenske Hær i Tyskland.

I Danmark havde imidlertid Stillingen taget en krigerst Bending. Danmarks Konge havde endnu ikke tabt Haabet om at bevare Rigernes Heelhed under Napoleons Bestyrelse. I Foraaret havde Lykken, som ovenfor fortalt, igjen smilet til Frankriges Keiser; de russiske og preussiske Hære vare blevne slagne af Napoleon selv, hvis Armee bestod megenveels af Rekruter; hine maatte vige, og derpaa fulgte en Baabensstilstand. — Carl Johans første Skridt paa Fastlandet opvakte i det nordlige Tyskland for et Dieblit Mistillid til hans alvorlige Udforelse af de efter Overeenskomst med Rusland og Preussen lagte Planer. Han overlod Hamburg, som igjen besattes af de Francke, aldeles til sin Skjebne, og kaldte ikke alene de 2400 Mand, som den svenske General Döbeln havde sendt Hamburg til Undsætning, tilbage, men lod sætte en Krigsret over Döbeln, der dømte ham fra Livet, endstjønt Dommen samviedes til en kort Arrest. Den kloge Overgeneral vilde ikke indlade sig i nogen Diverſion fra den store Plan, som var lagt til Napoleons Undergang. Han holdt Indmarsch fra Nordarmeen, som bestod af 30,000 Svensker, og forovrigt Preussere og Russere, og udgjorde omtrent 80,000 Mand, samlet, ændse ikke Nordtysklands Strig eller Hamburgs Jammer, og gjorde langsomme men sikre Skridt til at formære den Cirkel, der skulde indeslutte Napoleons Hære, og trykke de Masser af den svenske Hovedhær tilbage, som søgte at vinde en fast Basis for Napoleons Operationer. Da imidlertid ikke Baabensstilstanden ledede til Fred, og fast hele Tyskland gjædede af Baabenslyst og Uttraa efter at aflaste Napoleons Nag, og da Østerriges Angling til Fred Intet formaaeede, traadte Carl Johan sammen med Keiser Alexander og Kongen af Preussen i Trautenberg i Schlesien¹⁾, for at aftale den Plan, som skulde følges, naar Krigen paa ny skulde begynde sit blodige Spil. Der mødte Carl Johan ikke som Sveriges Kronprinds, men som Overgeneral, der i Krigsraadet gav sin Stemme, og den erfarne og prøvede Generals Mening havde visseligen sin Vægt, ligesom den afgjørende bidrog til Krigens Fornyeelse. Hans Afledshilsen til denne ophøiede Forsamling var de ominøse Ord: „Vi sees igjen i Leipzig.“ — Baabensstilstanden, som paa begge Sider syntes kun at være bleven sluttet for at vinde Tid til med fornnyede Kræfter at fortsætte Krigen, opsigedes, og den blodige Krig begyndte igjen. Østerrige forandrede nu ogsaa sin Neutralitet til en aabenbar Krigserklæring, og store Krigermasser væltede frem fra Østerrige, Rusland og Preussen mod det franske Hovedkvarter i Dresden. Imidlertid var Lykken endnu ikke ved Krigens Fornyeelse de Allierede gunstig. Slaget ved Dresden faldt ud til de Franskes Fordeel. Store Masser af de Forbundnes Hære, især Østerrigere, faldt i de Franskes Hænder, og Balpladsen var bedækket med Dede. Der satte og General Mörkau Livet til.

Under saadanne Omkændigheder, og da alle Danmarks Forsøg paa en fredelig Aermelse til de Allierede vare uheldige, fordi Frederik den VIe ingenlunde vilde besvømme sig til de forenede Rigers Etiskmisse eller Norges Sønderlemmelse, som var den ubetingede Basis for Freden, sluttede Danmark sig noiere til Frankrige, og ventede at forsvare det gamle Forbund under Napoleons seierlige Fane. I den Anledning blev i Kjøbenhavn under 3die Septbr. udstedt en Declaration, som indeholdt de Grunde, der nødte Danmark til at følge sin nærværende Politikk²⁾, og til at erklære Sverige Krig. Erklæringen igjennemgaaer vidtløftigen alle de Beviser, som Sverige

¹⁾ [Om dette Røde, hvor ogsaa Norges Forening med Sverige uderligere skedes af Østerrige, ere Uiterretningerne samlede i Schinkel-Bergmans Minnen VII. 181—209.]

²⁾ Declarationen er trykt i Bilag No. 64.

havde givet paa et fiendtligt Sindelag ved en usforstydtt fiendtlig Fremgangsmaade mod Danmark. Og Besiſterne kunde i Sandhed ikke være vanskelige at finde, da Sverige ingen anden Grund havde til sit fiendtlige Forhold mod Danmark midt i Freden, end den Plan at løsrive Norge fra sin gamle Forbindelse og forene det med Sverige.

Men neppe havde Danmarks Konge gjort sin Skiebne aldeles afhængig af den franske Keisers, og erklæret hans Fiender Krig, før Krigslykken vendte sig afgjørende fra Napoleon til de Allierede. Slaget ved Dresden var den sidste Seier, som Napoleon vandt i Tyskland over sine Fiender, og fra den Dag blev hans Stilling alt meer og mere betænelig. De forskjellige Corps, som han havde opstillet deels sonden deels norden for sit Hovedquarter, bleve slagne, opløste og tildeels fangne. Den fjerde, men i Tyskland forbadte General Vandamme blev med sit Corps gjort til Fange i den dødelige Njergjedel sonden for Dresden, og Generalen selv blev som Fange sendt til Moskau. Under Carl Johans Anførsel vandt Preusserne to Slag mod Marschallerne Dubinot og Ney ved Groß-Beerem og Dennenwiz. I disse blodige Slag var det betydeligste Tab paa de Franskes Side. Berlin blev besat, og de franske Hæere tabte den fordeelagtige Operationslinie, som de i Nordtyskland havde indtaget.

Disse vundne Slag vare imidlertid ublodige for de svenske Tropper, der lidet toge Deel i dem, og Seiersbagenes Held og Hæder tilhorte det preussiske Rod, forenet med Overgeneralens Dygtighed og kloge Dispositioner. Carl Johan havde sparet sine svenske Tropper, og efter flere Maaneders Felttog talte han næsten den hele Stare af Krigsmænd, som han havde ført over fra Sverige til Tyskland. Deraf opstod de tyske Hærføreres Misjendelse og Misnoie med den svenske Overgenerals Fremførd, og selv en Murren i den svenske Arme, som Intet bedre onskede end at maale sig med Fienden, og dele Seirens Priis med sine Vaabenfrænder. Men Carl Johan havde vel Aarsag til at skaane sin svenske Afdeling. Han vidste, at den ikke let igjen kunde gøres fuldtalig, dersom den opreves under Krigsfielstens Omvælinger; thi den i Sverige tilbageblevne Deel af den svenske Krigskraft kunde behøves mod en Fiende, som Sverige der havde fremkaldt. Den svenske Statskasses flette Tilstand tillod ikke at reise en ny Krigsmagt, naar de engelske Subsidier udebleve, og disse vare udtømte paa den Udrukning, som allerede var steet. Men især havde Carl Johan sit Die stadigen henvendt paa den Hovedgrund, der havde befremt ham til at slutte sig til de Allieredes Sag, nemlig Norges Forening med Sverige. Han vidste, at efterat Finland var tabt, stod Sveriges Hu til denne Forening, som længe for hans Ankomst til Sverige var forberedt, og hans Uttraa efter at opfylde dette Sveriges National-Vnske maatte forges, efter at Leiligheden til at vinde Finland tilbage nu var aldeles tabt. Ulmede der i Sverige nogen Misnoie — hvilket dog, som ovenfor pitted, neppe fandt Sted i den Grad som er paaftaaet — over at denne Leilighed til at gjenvinde en dyrebar Provinds, under Ruslands betænelige Stilling i 1812 ikke var benyttet, saa maatte denne aldeles dæmpes ved den standnaviste Halses Forening. Carl Johan behøvede saaledes sine svenske Tropper, ikke alene for at bidrage til at undertvinge Napoleon, men for at afftre sig Prisen for sin Deeltagelse. Under den Masse af Tropper, som stimlede sammen for at fælde Napoleon, maatte Carl Johans Person, hans Raad og Veiledning som Overgeneral være langt vigtigere end den lille Stare af svenske Krigere. Sveriges Kronprinds maatte vente, at Danmark anstregede sin sidste Kraft for at forhindre de nordiske Rigers Sønderplittelse, og den franske Krigsmagt ved Hamburg var, endstjønt svækket, endnu i Stand til alvorlig Modstand. Hvor stort Haab Carl Johan endog som Feltherre kunde have om et heldigt Udfald af den til Napoleons Afdelaggelse lagte Krigsplan, saa maatte dog denne store Mandes Vaabenfælde, der havde været Bidue til det Feltherretalent, den Klogskab og det Held, hvormed han havde udredet sig af saa mange vanskelige Stillinger, ikke være aldeles fletter i sin Sag, — han maatte være forbe-

ndt paa en langvarig og blodig Kamp. Saaledes kunde Carl Johan lægge sine Planer saa, at han ikke alene traf det rette Punct til at tage sin Deel af Seirens Pris, men ogsaa give sin Hær den Stilling, og saa længe udfætte med at føre den i Tænk, at Seiren kunde vindes uden nogen stor Udgydelse af svensk Blod. Seirene ved Gross-Beerren, Dennewig og Leipzig vandtes ved Preussernes og deres Allieredes Hb, og dermed blandede sig kun lidet af de Svenskes, men Carl Johans Mand og Jæfretalent fremlebede tildeels disse Dages helbige Resultat.

Imidlertid lykkedes det vel de Allierede i Sommerens Løb deelvis at slaae de franske Hære, men ei at opløse og sonderplutte dem. De dygtige og hæfste franske Generaler samlede snart igjen sine Stæder, som havde været nøbte til at vige for Hindens Overmagt, og de beredte sig til at understøtte den franske Hovedarmee, der rullede ud af sin farlige Stilling ved Dresden for at levere de talrige forenede hærskæder, preussiske og østerrigiske Hære et afgjørende Slag. Thi omfder var den Hæder i de frigsførende Magters Operationer, og den Enighed imellem Hærskæderne selv bleven tilveiebragt, som forgjæves under den franske Revolutionstrig, og siden under Trigen med Napoleon, var bleven søgt. Alle Splidens og Mistillidens Elementer opløstes under det fælles store Diemed, at afstraffe Frankriges Mag, gjenvinde tabte Provindsfer og paa ny tilskæmpe sig den Stilling og Stemme i Europas Anliggender, som var tabt eller svækket i de franske Krige. Med fittre Skridt og med Udkommen Overeensstemmelse mellem de allierede Magters Generaler, hvis Planer var ikke lebedes dog umiddelbart bifaldtes af Kæftekæderne selv, der ledsagede sine Hære, samlede de tre store Magters Krigsflæder sig i en Kredslinie om den franske ved Dresden indsluttede Hær, og fulgte denne, efterat Napoleon havde skaffet sig Hst, til en meer aaben Balplads paa Sletterne ved Leipzig. Thi Napoleon havde besluttet — en Beslutning som stærkt er bleven dabled af den strategiske Kritik — endnu engang at prøve sin Seierslykke førend han forlod det tydske Rige, hvis Hæfter saa ofte havde maattet tjene til at forsøge hans Størhed, men hvis Krigeren tidligere fulgte hans Janer efter de Nederlag, som de havde lidt paa sjerne Balpladse og i en dem uuebkommende Sag. Napoleon havde atter ladet Leiligheden gaa forbi til at slutte Fred, og afvilit sin Svigerfaders, som det syntes, alvorlige Hæder efter at bringe en almindelig Fred i Stand paa Congressen i Prag. Want til at være Boldgiftsmand i det europæiske Fastlands Anliggender, vilde han ikke indskrænke sig til at regjere Frankrige inden dets naturlige Grændser, og Tydslands Hb var vigtigt for Napoleons Finantsfer, hvis Udgifts-Budget vilde haardt trykke Frankrige, naar fremmede Tillob hændede.

Men Napoleon imødegik ikke alene en mægtig Hær, samlet af Østerriges, Preussens, Ruslands og Sveriges bedste Hæfter, under Generaler, der med en i Krigshistorien ubekjendt Enighed i fælles Krigsoperationer sammensmeltede den ueensværdige men umaadelige Kraft mod den fælles Fiende, men han havde ogsaa store Hb at overtvinde i sin egen Hær i dens forskjellige Afdelinger, formevelst Lunkenhed for Frankriges Sag og Træfald af store i hans Hær opstillede Krigerræfter. Bayern, der hidtil havde sendt saa mange Stæder til de franske Hære, og endnu i dette Aars Fættog havde kraftigen maattet understøtte Napoleons Angrebsplaner, var allerede for begyndt at valse i sin Trofald, og ilde nu, da Østerrige havde erklæret sig mod Frankrige, og Napoleons Stilling ved Dresden blev alt mere betænkkelig, at førene sine Janer med de Allieredes. I Begyndelsen af October, endnu før Slaget ved Leipzig, sluttede Bayern en Forening med Østerrige, hvorved det garanteredes sin nærværende Territorial-Grændse, og derimod forpligtede sig til at træde alvorligen i Skranken mod Napoleon. Det var høie Tid for Bayern at stifte Parti, for ei at hævtes med Napoleon i den Undergang, som allerede med Rimelighed kunde forudses, og Bayern, som den mægtigste blandt Rhinforbundets Stæder, var et saa høit Exempel for Forbundets øvrige Medlemmer, at det vel var den Opførelse værdt at fittre det sine nærværende Besiddelser. Saaledes blev den bayerske General Brede

udnævnt som Anfører for en Reserve-Armee, der skulde opskilles i Napoleons Ryg, naar han trykkes tilbage til Frankriges Grændse.

Den sachske Konge blev, deels formedelst sin med en vis Religiositet bevarede Trostaa mod indgangne Forbund, deels formedelst sin store Tilid til Napoleons Talent og Held, trofast indtil Enden i det politiske Parti, han havde valgt; men det sachske Folk og den sachske Hær hejredes af den almindelige Gjæring i Tyskland, der sigtede til at forjage Franskmændene fra dets Grændser. Endnu i Sommerens Løb havde den sachske General Thilemann forladt den sachske Hær-Afdeling og taget Tjeneste i den russiske Hær. Længe søgte han at bevare en af Landets vigtigste Fæstninger, Torgau, som en Støtte for Sachsen under et muligt Brud med Frankrige, og da han efter sin Konges Befaling maatte overgive denne til de Franke, forlod han den sachske Tjeneste. Men det var under Leipziger-Slaget selv, at den sachske Armees Overtræden i Fiendernes Rækker bidrog mærkeligen til at afgjøre Dagens Skjebne. I Napoleons egen Generalkaab svigtede Enkeltes Trostaa, og deris blandt Schweitzeren Jomini, som allerede tilforn forgjæves havde søgt sin Afsked fra fransk Tjeneste.

Fra det nordlige Tyskland rykkede Carl Johan med sine Stærker til Leipzig, og løste saaledes det Løfte, som han i Trachenberg havde givet sine hvide Allierede at møde dem paa Leipzigs Sletter. De Slag, som han havde leveret de Franke indenfor sin Operationslinie, havde vist nok formindstet hans tyske Rækker, men de vare igjen blevene udfyldte med nye Forstærkninger, og han kunde med Slagets sidste Udvikling opstille en Armee paa den blodige Balplads, der ikke uvæsentligen bidrog til at afgjøre det store Slags Skjebne. Omringet saaledes af en overlegen Fiende sloges Napoleon fra den 14de til den 18de October paa Sletten ved Leipzig, men maatte omsider vige for Overmagten. Beskrivelsen af dette blodige Slag, der afgjorde Europas Skjebne i en lang Fremtid, Napoleons Flugt og de dermed forbundne Begivenheder, vil Læseren finde fuldstændigen hos andre historiske Forfattere. Vi henvende os til hvad der imidlertid stede i Norden.

Det var Danmarks uheldige Skjebne paa den Tid, at vælge den uheldige Politik i Begivenhedernes meest afgjørende Dieblit, og saaledes udstedtes dets Krigs-Erklæring mod Rusland og Preussen saa Dage efter Slaget ved Leipzig, og forend endnu det for Napoleon uheldige Udfald deraf kunde være det danske Hof bekendt. Den danske Konge lod det vissest ikke mangle paa Forsøg paa at afværge de truende Farer. Historien har meer at anklage den Uretfærdighed og Boldsomhed, hvormed Benner og Fiender rasede mod denne svage Stat, som iagttog den strengeste Neutralitet, og samvittighedsfuldt opfyldte alle indgangne Forbund og Fredsforbindelser, end den danske Regjerings Uklogskab eller Mangel paa Opmærksomhed paa det nordlige Europas Stilling. Denne Danmarks redelige Færd og aabenbare Ultraa efter at vende tilbage til en lykkelig Freds- og Neutralitetstilstand, kunde ikke redde den dansk-norske Stats Heelhed. Det var bestemt i den store Alliance, at en vigtig Deel af de danske Stater skulde være Kjøbsummen for Sveriges Medvirkning til Napoleons Undergang — en Medvirkning, der ei alene var vigtig under dets østlige Raabes vaandefulde Krigstilstand, men formedelst dets Tilflugt af Tropper, og fornemmeligen den Generals Personlighed, der skulde anføre dem. Derhos besmykkedes denne Danmark usorshyldt paaførte Krig deels med de svageste Grunde, deels skjultes Grundenes Svaghed under de mægtigste Staters Laushed. Efter Slaget ved Leipzig og i det Dieblit da Danmark, med mere Sandhed end Klogskab, havde i offentlige Erklæringer forklaret sine Grunde til fiendtlige Forholdsregler mod Rusland og Preussen, stod Danmark saa godt som ene paa den nordiske Balplads mod en Slare af de mægtigste Fiender. Napoleon, til hvem det nyligen havde sluttet sig ved det nyskete Bestyttelses-Forbund, havde paa Leipzigs Sletter tabt Prisen for alle sine Seier-vindinger, og maatte som Flygtning ile tilbage til Frankrige med et Fragment af sin store Armee, lykkelig om han kunde bevare Frankriges Grændser, og uden Haab om

men finde at faae den afgjørende Stemme i Eurovas Anliggender, som han havde med. Kun Davoust var tilbage i Hamborg med en Hærsafdeling, som langt fra var de utrige Ziender, der omringede ham, vogen, og denne Generals eneste Mitraa var at røde sine Krigere for sin Slagne og forfulgte Keiser, ubekymret om hvorledes det af Frankriges svage Allierede i Norden, hvis Skiebne glemtes under den store Kamp om Liv og Død, og som Napoleon ikke mere kunde yde den ringeste Beskyttelse.

Under disse Omstændigheder væltede store Skarer af Ziender frem imod Danmark og truede at oversvømme dets frugtbareste Provindser, medens det kun havde en liden Hær at sætte imod den store Overmagt, og dets Finantser vare i den allerbedrøveligste Forfatning. Danmark endte denne uhykkelige Krig under Forhold, som vare uendelige mod dem, hvorunder den begyndte. I 1807 stod den Armee i Holsteen, som skulde bruges i Sjælland, nu stod en stor Deel af den Krigsmagt i Sjælland, som skulde bruges i Holsteen. Men om hele Danmarks og Norges Krigsmagt havde været samlet ved Borten af Danmarks Grændser, saa vilde den ikke have kunnet modstaa de Hærmasser, som nyhrede frem mod de danske Stater, berusede af Seier over den mægtige Keiser. Der kunde ikke være Spørgsmaal om Udfaldet, kun om at røde Hæren, og dansk Blod skulde atter, unyttig med Hensyn til Resultatet, offers paa denes Alter. Senere Blade ville vise, hvorlunde Gaaden løstes.

Tenogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge 1813. Christian Frederiks Virksomhed.

Norge befandt sig imidlertid vel umiddelbart udenfor Krigens Rødsler; men det havde forsvigt med haarde Lidelser. Følgerne af det afsvigte Mars Nisvært havde sig faa meget uheldigere, som Farten paa England i denne Sommer var meget indskrænket, og Kornfarten imellem Danmark og Norge, under de engelske Krydsfæres Hæmsøgenhed og de Sventes hemmelige Forsølgelser, var omgiven med store Fæser. Til Gothenborg vare flere med Kornlicencer forsynede norske Faktorer indbragte af engelske Krydsfæere, men da disse af Admiralitetsretten i London bleve frikendte, angreb Landskhorvdingen under intetfigende Paaskud at lade dem afgaae. Det var ukonkordant, at det svenske Cabinet forberedede Udførelsen af dets politiske Planer med Hensyn til Norge ved at vanskeliggjøre dets Providering, eller i det mindste lade dem blive en Følge af dets vilkaarlige Udelmod. Danmark havde desuden, som nævnt forviist, ingen Overflod af Kornvarer. Til at udholde disse Lidelser var imidlertid en stor Deel af Nationen styrket ved Udbyttet af Licence-Farten, der nyligen havde fyldt Udfibernes Kasse, og som, endstjønt i dette Aar besværet med store Hindringer, endnu ikke var aldeles ophævet. Den Velstand, som derved udbredtes paa enkelte Hænder, som ogsaa de ringere Stænder tilgode, og selv Bengesforværringen drog til at forbedre detses Estilling. Den almindelige Kingeagt for det cirkulerende Papir, hvis Værd dagligen sank, gav Anledning til store og hurtige Omsætninger, og til et forsat Omløb af et Nummerair, som intetsteds lagdes paa Ristebunden. Naar en Bengesum var indløben i Kasse, studeredes der paa at sætte den i en ny Benges, da Tierne den paafølgende Dag maatte vente en mindre Værdi for den end den foregaaende. Der stede saaledes idelige Kjøb af Eiendomme, Bygninger af alle Slags opførtes og repareredes, altsens Arbeidere holdtes i idelig Bevægelse, og de Landmanden henryttede Diebliffet til at foretage Grundforbedringer ved Hjælp af det i Overflod cirkulerende Papir. Dertil saates især den Landmand i Stand, der

etele Forbegrebs af nogen Betydning, hvis Producter han med Sine ikke kunde fortære, men kunde bringe en Deel deraf til Torvs. Thi Aaret 1813 var et af Landets frugtbare, og Korn og Jødemidler stode formedelst udbortes politiske Omkæm- digheder og en besværet Tilførsel i høi Priis. Men stedse blev der en ulykkelig Skare tilbage i de høiere og lavere Classer af Borgere, der ikke inddroges i den store Virksomheds Kreds, og som sunkede under Mangel paa Brodkorn, og under Savn af Livets første Fornødenheder. En anden Deel af Landets virksomme Borgere forlevedes ved Bengenes sunke Værd til Kjøb og Omsætninger, som i Tidens Løb undergrove deres borgerlige Belfærd. Diebliffets Fordelte af Pengesforværringen vare flygtige og forbigaaende; fordærlige Følger lagde sig ofte ved deres Rod, og den falske Belfærdstilbe naaede ikke engang alle Borgerclasser paa den Tid den randt; men den Forvirring, som fulgte derpaa, da det Onde stulde afhjælpes, var langvarig, nedbrød Belfænden paa flere Steder, og bragte Forvirring i alle borgerlige Forhold.

Imidlertid formørkedes Udfigten til Fremtiden formedelst den sig alt meer og meer nærmende Krig, og Statskassens dermed forbundne Forlegenhed. Paa flere Aaader søgte Regjeringen at komme Statskassen til Hjælp, deels ved at forsøge Landets Stattepaalæg, deels ved at fixere Indtægterne til bestemte Værdier, som vare uafhængige af det valkende Pengeveksen; men ingen tilstrækkelig Hjælp kunde paa denne Aaade tilveiebringes; thi Landets Belfærd astog, og Handelskraften lam- medes alt meer og meer under trykkende Tidsumkændigheder. Under 14de October paalagdes en Afgift af 8 pCt. for eengang paa Varer, som fandtes i Forraad til Salg, til Bearbejdning, eller til en længere Tids end et Aars Forbrug: „saasom — hedte det — Kongens nærværende Indtægter ikke ere tilstrækkelige til at afholde de overordentlige Udgifter, som Conjuncturerne, og især Forsvarsveksenet, have gjort fornødne.“ Men Paabudet kunde ikke bringes til Udførelse, fordi de Begivenheder, som splittede Rigerne ad, nu fulgte Slag i Slag paa hverandre. Under 8de Sep- tember befalede, at alle Toldafgifter i Danmark og Norge stulde erlægges i rede Sc'lv. Men ogsaa dette Paalæg berigede ikke Statskassen synderligen, da Skibs- farten i Norge formedelst Licencefartens Dypor var saagodt som afbrudt, og desuden den Aarstid nærmede sig, da Skibene lagdes i Vinterleie, og kun de vare i Bevæ- gelse, som vare bestjæftigede med Kornfarten. Denne maatte nu igjen paa alle Aaader opmuntres, da Krigen med Sverige forogede de fiendtlige Krydsferes Antal, i det nu svenske og engelske Kapere og Orlogsfartøier kappedes om at opbringe alle norske Fartøier, som fandtes paa Havet. Fra Norge kunde saaledes ingen Indtægts- kilber ventes til Berigelse for den danske Statskasse. Norges Kornforsyning krævede igjen store Offere, og maatte opmuntres paa alle Aaader, naar ikke Norge stulde blive et let Bytte for Statens Fiender. Præmierne for Tilførsel af Korn bleve saaledes forøgede, og den lille Flotille af Kutterbrigger, som fandtes i norske Havne, bleve satte i Bevægelse, for at bestytte Kornskibene i det mindste mod de mange svenske Kapere.

Danmark sparede visseligen heller ikke for nye Statter og Paalæg. Under 25de October udfæredes en Mobiliestat af al rørlig Formue, som bestod af Indbo. Huusgeraad og Bohave, der stulde erlægges i Forhold til sammes Mængde og Værdi. Under 29de October paalagdes en extraordinair Korn- og Fourage-Leverance af Agers- og Engs-Fartkorn i Danmark: „deels til vor Tjeneste her i Riget, og deels til vort Rige Norges Provivering.“ Leverancen stulde bestaae af Kornvarer, Øo og Palm, og Betalingen nærmere bestemmes. Men Intet viste mere Statens Forle- genhed for at reise de fornødne Indtægter end den offentlige Auction, som i Octbr. Maaned blev afholdt paa Kjøbenhavns Børs over Kornvarer, der først i Tidens Løb stulde leveres. Paa denne Auction optraabtes mod contant Betalling 8,000 Tønder Rug, 12,000 Tønder Byg, og 4,000 Tønder Havre, der i en vis Tid stulde komme aarligen i de Høistidvædendes Hænder. Dette Parti optraabtes paa 10 og 20 Mar, og stulde endog ubides til 40 Mar Men ikke heller heraf opfyldtes Hensigten;

hi under den betænkelige Stilling, hvori den danske Stat befandt sig, var der ikke mange Liebhabere. Til saadanne Midler maatte Staten tage sin Tilflugt, da Sedesfabrikationen var standstødt, og det kongelige Ord givet, at der ikke skulde udstedes nye Sedler end ved Forordningen om Pengevæsenet var bestemt, medens der paa den anden Side var et sorgeligt Forhold mellem Statens Indtægter og Udgifter.

I Aar blev den Udskrivning, som ved det norske Statholderskabs Placat af 5te October 1813 blev paalagt Agerøshuus og Christiansfands Stiftet til Armeens Brug, oplysende for mange Egne i Norge. Statholderen sølte dette, og fandt derfor for nødvendigt at indlede Forordningen ved en Opmuntring til Folket. „Nordmænds Trost, sølte det, kan ikke røstes ved en trædøl Fiendes Kæmter; men disse nødvendiggøre Sædsforsvar, og have fremægget Krigen. Norske Mænd værne om Norge, og Hvo der ei selv fører Bærg, opsløder med Glæde den Borgerligt at forlyne disse brave Stridsmænd. Efter en med Standhaftighed overvunden Prøvetid har Forsynet vellykket Landet med Jordens bedste Afgrøde, som rigeligen forsyner dets Indvaanere, indtil Bistand af Fødemidler for kommende Aar ved Kongens kraftfulde Foranstaltninger og gode Borgeres Medhjælp kan tilføres. Det vilde være tilstrækkeligt i denne Mellemtid at sige til Nordmænd: Lader ikke Eders Sønnen, som værges for Landet, savne Brød, og al Mangel skulde afværiges, men der bør sørges for, at disse villige Anstrengelser ikke blive byrdefuldere for de nærmere end for de fjernere Egne, hvis Besiggenhed dog tillader at forlyne Armeen med Laan af Kornvarer, ligesom og at denne Bistand ydes med den Lettelse, som Orden i Foranstaltningerne fra Nødvrighedens Side og Omstændighederne muligviis tillade.“ Beløbet af det Korn, som i Følge denne Placat maatte leveres til Armeen, skulde nærmere bestemmes ved Circulair-Skrivelse til de forskjellige Overøvrigheder. Det Halve skulde leveres frax, og den øvrige Halvdeel forblive i Ederens Bærg, dog under den Betingelse, at den ei maatte røres indtil Brugen deraf anvistes. Som Straf for de Udeblivende eller Sæmdrægtige bestemtes, at der skulde leveres det dobbelte Quantum i Tilfælde af sig Mislighed ved Leverancen. Imidlertid var det Hele kun at betragte som et Laan, der skulde tilbagebetales Ideren inden 3 Maaneder efter Leverancen med en Skjæppe Overmaal, ligesom og Transportskylshsen til og fra Magasinerne skulde udredes af Staten. For den frugtbare Deel af Norge, som hører til Hovedstadens Øyland, havde denne Udskrivning Intet frygteligt, da Aaret havde givet en god Afgrøde, og disse Egne tildeels kunne sælge Korn af den indhøstede Avl. Men paa Vestlandet var Svækketheden af denne Foranstaltning forbunden med store Vanskeligheder, og store Klædter udbredtes over mange af disse Egne formeddelt denne Udskrivning. Landmanden bringer der intet Korn til Torvs, og i alle Stovegne maa han gøre betydelige Indkjøb af Kornvarer til sin Huusholdning. Skylterne vrinkle af Menneker, der søge deres Næring ved Søen og Fiskeri; og hele Vinteren igjennem tiltrænges Korn fra Udlandet, som fast ubelukkende er Bestlystens Kornkammer. Leverancen skede imidlertid ogsaa paa Vestlandet uden Knurren, i Overbeviisning om at Foranstaltningen var fornøden for at proviantere Armeen; men Budet opvakte Mismod og Frygt for Fremtidens Farer blandt disse Egnes Beboere.

For end videre at opmuntre Tilførsel af Kornvarer blev under 9de October fra Statholderskabet bekendtgjort en Præmie-Forchøielse for Indførsel af Korn, som under 13de September var besluttet af Danmarks Konge. Denne Præmie bestemtes denne Gang til Skipper og Mandskab, og udgjorde fra 13½ til 24 Rdd. Commercetøsten, efter som Kornet leveredes enten Søndenfelds eller Nordenfelds, eller indførtes i en ubestadiget eller bedærvet Tilstand. Derimod bortfaldt den Afsladerne tilskaaede Indførselspræmie. Da Søen vrinklede af fiendtlige Skylshere, vilde man derved opmuntre de Søfarende til at underkaste sig de med Kornarten forbundne Farer for Opbringelse og Arrest i fremmede Lande, medens der vare trufne andre Foranstaltninger til Bedste for Afsladerne, ved at aabne dem Adgang til de offentlige Magasiner, og tilskaae dem en passende Udsættelse med Betaltingen. Der fandt ogsaa

Asociationer Sted især paa Østlandet, som subscriberede betydelige Capitaler til Indkjøb af Kornvarer, der besørgebes deels ved Commissionairer i Danmark, deels ved Agenter, som sendtes fra Norge selv. Paa Vestlandet fandt saadanne Indkjøbsforbund lidet Sted, men enkelte Privatmænd vare der, af ovenfor anførte Aarsager, under hele Krigen mere virksomme med Hensyn til Landets Forsyning. Et Held for Norges Provindinger var det, at der endnu var betydelige Kasser i Landet, som en Følge af Licencesfartens Udbytte, og det var endnu paa den Tid en almindelig Stemning i Landet, at bringe ethvert Offer for at undgaae Farer, som paany truede de tvende Rigers Forbindelse. Saa vigtig ansaaes derhos Korntilførselen paa den Tid, at der ugentligen gaves i de offentlige Tidender en Beretning om de Kornkvantiteter, som vare indførte deels for offentlig deels for privat Regning, og mestendels oversege disse hine.

Alt som Krigen's Farer nærmede sig meer og meer de forenede Riger, blev Foranstaltningerne meer alvorlige og mangfoldige. I September Maaned udgaves en kongelig Bekjendtgjørelse angaaende Besidderne af faste Eiendomme i Danmark og Norge, som opholdt sig i Udlandet. Disse befalede at indfinde sig i de forenede Riger inden Januar Maaned 1814, eller for vedkommende Dyrighed at indsende fyldestgjørende Forklaring om Aarsagerne til den forlængede Udeblivelse. Forsaet dette, skulde de tilsvare det Dobbelte af alle directe Skatter og Afgifter af deres Eiendomme, som nu vare paabudne eller herefter paabades. Faste Eiendomsbesiddere, som ved udbrydende Fiendtligheder maatte staae i fremmed Krigstjeneste og ikke usfortøvet toge Afsted fra denne, skulde taale deres Eiendomme sequestrerede.

Men især krævede den herskende Pengemangel, Pengeværsets Forvirring og Næringsveienes Standsning Regjeringens Opmærksomhed. Norge befandt sig i en isoleret Stilling uden de fornødne Midler til at sætte sig i Forsvarstilstand mod den Nabomagt, der betragtede det allerede, i Følge det store Raads Samtykke, som forenet med samme, og til at tilvejebringe de fornødne Fødemidler, medens Nordisen var opfyldt af fiendtlige Krydsere. Det lod til at være disse Fienders Hensigt at gjøre denne Erobring let ved et strengt igjennemført Udhungringsstykkem, og dette vilde bedst iværksættes, naar det lykkes Fienden under Vinterens Løb at forhindre Korntilførsel. Faren nærmede sig alt meer og meer, og man maatte være betænkt paa at gaae den imøde. For Diebliffet havde en god Post bortffjernet disse Farer, den fordeelagtige, nyligen ophørte Licencesfart havde styrket Landets Formuekraft, og ved den tvungne Udskrivning, tillagt det Forraad, som fandtes paa de kongelige Magasiner og dagligen forøgedes, var der for Vinteren nogenlunde sørget for Armeens tarvelige Forsyning. Sveriges Hoved-Armee befandt sig under Anførsel af den svenske Kronprinds i Sydlandet for at bidrage til den store Keisers Fald, og det havde hverken Penge eller Fjolk til med Alvor at føre Krigen i Norden, saalænge dets Hovedstyrke befandt sig i Syden. Det kom saaledes an paa at benytte det stjebnevvangre Diebliff til, paa den ene Side at bevare Nordmandens Trostaa mod ældgamle politiske Forhold under Næringsveienes Standsning og under truende Farer, paa den anden Side at sætte Riget i tilbørlig Forsvarsstand under Fiendens mulige offensive Forhold. Til at bevirke dette behøvedes det Middel, som til alle Tider har været anseet for det vigtigste Krigs-Element, nemlig Penge eller et Repræsentativ, der kunde ansees gyldigt i det borgerlige Livs Omsetninger. Den danske Rigsbank kunde ikke komme Norge til Hjælp med den fornødne Understøttelse. Dens Sedler faldt dagligen, fordi Banken var anlagt paa en ubequem Grundvold, medens Statens vozende Udgifter under en farlig Krigstilstand gjorde saadanne Skridt nødvendige til at reise Penge, som maatte svække Bankens Credit, og gjøre Brud paa de meest høitidelige Løfter. Den havde kun lidet Sølv i sin Kjelder, og de pantsatte Eiendomme, som skulde give Sedlerne Gyldighed, kunde ikke forvandles til realifable Bærdier, der alene begrunde en Banks Anseelse.

Under disse Omstændigheder maatte det overlades til Norge selv at reise de

kanne Midler til at proviantere sig, forsvare sig og gjenneengaa de Trængsler, som landets Kæringsveie maatte foranlede. Den danske Regjering begyndte at lade Norges Træng til Selvforsindighed i sit Vengevæsen, især under en isoleret Tilstand, og maatte overlade det selv Valget af de dertil fornødne Midler. Den lod den norske Statholder denne Gjenstand til Undersøgelse af de locale Forhold, og af Borgernes Tilsvielighed til at understøtte Regjeringens Henfikt ved Oprettelsen af en henfiktssvarende Indretning. I den Anledning vegtede Brinds Christian Fredrik Bredt med flere af Landets Borgere, hvori omhandlede Planen til Oprettelsen af en Bank og den henfiktssvarende Raade, hvorpaa Vengevæsenet kunde ordnes. Han hævdede sig i den Henseende ogsaa til Forfatteren i et Brev af 7de Septbr., som besvarede fort efter. I sit Svar gjorde Forfatteren opmærksom paa Ubequemheden af den Grundboisd for Banken, der var foreslaet, svarende til den, hvorpaa den danske Bank var funderet. Derhos sogte han at vise, at det nærværende Dieblil var udfikket til at staae de rebe Midler tilveie, som alene betragtes i Udlandet som en gyldig Valuta. „Nationens Mangel paa Indtægtskilder — hedte det i dette Brev — og National-Industriens Standsning gjør Norges Handelsbalanee meer underlagtig end den længe var, hvoraf følger en større Udskyldelse af Solvets udsatte Repræsentativer som alene for Tiden bestaaende i Handelsstandens udenlandske Fædte.“ Da Skove og Saugbrug ogsaa vare anførte i Planen som et Funderingsmiddel for Banken, gjorde han opmærksom paa, at disse, formedelst deres ubestemte Stadi under omstiftende Handelsconjuncturer og Eierens meer eller mindre omhyggelige Behandling deraf, vare endnu mindre fikkede til Underlag for Banken end det faste Indtægts, der skylder Agerbruget sin Hovedværldi. Han meente saaledes, at kun underlagtige, og ikke gjennegrubende Foranstaltninger, der sigtede til Vengevæsenets faste Regulering, nu kunde gøres. Han ender Brevet saaledes 1):

„Det være mig til Slutningen tilladt at gjøre Deres Høiherd opmærksom paa de sartige Omstændigheder i Landet med den Frimodighed, som kun finder Underlag i Tidernes Forvirring, der berettiger enhver Borger, som er sig sin gode Høiherd bevidst, til frit at yttre sine Tanker. Finantsvæsenet har naaet en Forvirring, hvortil Historien ikke kan fremvise Lige, og det er efter min Mening saare uheldigt at lade Nationen føle Folgerne deraf i en høiere Grad, end Nødvendigheden er. Det er umuligt at raade Bod derpaa saalænge Handelsstanden sover, og alle de af Finantsvæsenets Bestyrere foreslaagne Balliativer — endog de, der ved Kongebud have faaet Lovens Stempel — ere aldeles utilstræffelige til at afværge Landets Nød i denne Henseende, og kunne derfor umuligen bestaae i deres nærværende Form, men maatte forandres, naar engang Fredens Lykke staaer os. Den danske Stat er formedelst en uadvortes Politikk at betragte som et rovføst Skib, der tumler om paa Havet. Udsædes kommer det vel i Havn, og da er det Tid at kalfatre det. Men alle disse Foranstaltninger fra Finantsvæsenets Side, som skulle læge det for Tidens Underlag, forvirre den handlende og kultiverede Deel af Nationen, og gjøre den mere uheldig for en Statsforandring, end den ellers formedelst sin Kjærlighed til det danske Dynasti og Had til Nabostaten vilde være. Den største Deel af Nationen har neppe den Grad af Cultur, at den er tilsvielig til at opofre sin egen borgerlige Høiherd for Efterlægten — og jeg spørger frimodigen, hvilken Stilling kan være frugtligere og usfordelagtigere end Norges nærværende? Jeg tilstaaer oprigtig, at jeg ikke vilde høiherd den norske Handelsstands Kundskaber, dersom den har sit

1) Forfatteren maa her gjentage en Bemærkning, som han før har gjort, at Læserne maatte vilde finde det ubestemt, at han saa ofte indfører sine egne Breve og Betragtninger fra sin Tid; men han har ingen sikkrere Råde til den Tids Historie i sit Brev, og han tillager sig ikke nogen Dom over deres Værd. Hans Stilling i den Tid, som mange Mennekers Forfølger under vanskelige Tidsumstændigheder, maatte især give hans Billede og Betragtninger en mere Færd.

„Selsk til en Bank, der er grundfæstet paa en saa ubequem Grundvold som den projecterede, og som har en Masse af Sedler at bære paa, der evig vil hindre dens Flor.“

„Den anden farlige Omstændighed er Kornprisernes høie Standpunkt — hei i Forhold til de ringere Classers Dagløn og Midler til Erhverv, under Frygt for at de endnu skulle stige høiere. Denne Omstændighed vil bringe den fattige Dagelær, Strandfædder og Huusmand i en fortvilet Tilstand, og ogsaa han vil gladeligen ombytte sin Glendighed med hvilkenformhelst Forandring, der lydes ham, enten af den ene eller anden Regjering. Deres Høihed kan i Deres Stilling ikke lære at hende Landets Rød, som den findes i Glendighedens Hytte; men i disse ynkærdige Reancessers Navn beder jeg Dem tage denne Sag i nøiere Overveielse, og ikke voldgive den fattige Almue til Privates Forførgelse alene, som jeg i Sandhed ikke troer kunne raade Bod paa Landets Trang. De Opoffrelser, som maa gjøres, ere store og usorholdsmæssige til Statskraften, men med Forsnyets Bistand er det Ustyrdighedens og Retsfærdighedens sidste Anstrengelse mod Bold og Uretfærdighed¹⁾.“

Det lader til at den danske Regjering paa Grund af Statholderens Indstilling ogsaa foreløbigen Ideen om Oprettelsen af en Bank, og lod det blive ved at tilkaare Oprettelsen af en privat Laanekasse, hvilket stede ved Rescript af 20de October. Til at tage denne Sag under nøiere Overveielse udstedte Prindsen derefter en Indbydelse til 72 af Landets formuende og indsigtsfulde Mænd til at møde i Christiania, for deels at gjøre et Udkast til Indretningens Detail, deels til at lægge en alvorlig Haand paa Bærket selv ved en tilstrækkelig Subskription. Byerne Bergen og Thronbjæm sendte en Deputation af selvvalgte Mænd til dette Møde²⁾. I denne Forsamling fandtes imidlertid ikke den Mand, der i alle Henseender maatte anses competent fremfor Noget, saavel formedelst sin Stilling i Staten som dens store Possessionat, som formedelst sine Indsigter, til at deeltage i saa vigtige Forhandlinger. Men den danske Konges gamle, med Hensyn til dens Retning ikke ugrundede Mistanke til Grev Wedel var iglen vaagnet, og der frygtedes for, at hans bekjendte Politik med Hensyn til den scandinaviske Halvøes Forening skulde vinde Fremgang under den betænkelige Stilling, hvori den danske Stat befandt sig. Man kaldte ham saaledes fra en Skueplads, paa hvilken hans udmærkede Personlighed og vigtige Stilling i Fædrelandet kunde afgjørende indvirke paa Begivenhedernes Gang, og Prindsen saae gjerne en Mand bortfjernet, der aabent for ham havde lagt en politisk Mening for Dagen, der altså meget underkøttedes af Dagens Begivenheder. Som Baaftad til Wedels Redkaldelse til Danmark maatte Universitetsfagen tjene. Universitetet var stiftet og nogle Professore udvalgte; det var besluttet, at Bygninger skulde opføres, og at Indretningen i det Hele skulde sættes paa samme Fod som i Kjøbenhavn. Nu hedte det, at den sidste Haand alvorligen skulde sættes paa Bærket, og det syntes som den danske Konge ei kunde betjene sig af et bekvemmere Redskab end den Mand, der i hoi Grad dengang besad Nationens Tillid, om hvis Indsigt og Dygtighed der kun var een Mening, og som saa rigeligen selv havde udstyret Universitetet. Wedel selv anede imidlertid let den sande Aarsag til Kongens Redkaldelsesbud, og lod sig ei blende af den høie Grad af Opmærksomhed, hvormed han behandledes under sit Ophold i Kjøbenhavn. Aldrig var han bleven behandlet med saa isinesaldende Bøisler paa uvortes Gunst. Der var ingen Ende paa Indbydelsler til Høisdineer; han havde hyppige Audientser hos Danmarks Konge, der alle havde det væsligste Ansøg; men den Hovedsag, hvorfor han tilshyneladende var kaldet, behandledes med Lunkenhed, og en Mand af Wedels Skarpsindighed kunde ikke være i Tvivl om

¹⁾ Brevet ender med den Bemærkning, at Forfatterens egen Stilling ei har foranlediget disse Betragtninger, da han i den Henseende var beroliget.

²⁾ Til dette Møde indfandt sig ogsaa Forfatteren efter Prindsens Indbydelse af 17de November 1813. See Bilag 65, som indeholder det kongelige Rescript i den Anledning.

de sande Mening¹⁾. Da Norges Skiebne var afgjort, forløvedes Greven i al Stilhed; thi Danmarks Konge opgav alt Haab om de nordiske Rigers vedvarende Foræining, og havde ingen Grund mere til at holde en Mand tilbage, hvis Planer hæmmende med Nordens nye, nu af den danske Konge selv vedtagne Politikk. Estriden mellem Frederik den VIe og Wedel var nu endt; thi Frederiks rebelige Sind tillod ham ikke ved hemmelige Machinationer at undergrave de Forpligtelser, han offentlig havde indgaaet, og det laa nu ikke længere i hans Plan at neutralisere en Mand's Saksomhed, der paa saa mange Maader kunde gavne sit Fædreland. Dette var ikke det eneste Spor af Frederik den VIe's vedvarende Interesse for Norge. — Derimod vides en ny Strid imellem Prinds Christian Frederik og Grev Wedel, som reiste sig af den danske Prindses hvide Planer at bygge sig en Krone i Norge, eller idetmindste ved en saadan Mellemact at berede de nordiske Rigers Gjenforening i et fæstet Livspunkt — Planer der stiledede sig imod Grevens Begreber om hvad der tjente til at fremme Norges politiske Held i Fremtiden.

Det foromtalte Møde fandt Sted den 15de December i Christiania. De 72 indkaldte Mænd forsamledes i Cathedralskolens Høresal; Prindsen selv indfandt sig i Forsamlingen, og fra den Talestol, fra hvilken Stortingets Forhandlinger i Tidens Løbde leedes, holdt han følgende Tale til Forsamlingen:

„Norges Hædrende, Brugseiere og Jorddrotter, samlede her, for med redelig Villie at bidrage til Fædrelandets Lær! Jeg byder Eder velkomne i Kongens og Fædrelandets Navn! Udbygelig tilfreds føler jeg mig, omgiven af oplyste og agtbare Mænd; med Glæde seer jeg alle Besværligheder overvunden for, selv fra fjernere Stæde, at møde i en Forsamling af Medborgere, som Alle have eet og samme Formaal. Men vigtigt er det, og Hvo føler ei det? Hvor belønnende for fædrelandets Hæde Mænd at virke til Statens Bedste! Næringsveie skulle oplyses; den Alt nedtrykkende Bøngemangel tildeels vige for den Indretning, som privat Credit i Dag grundlægger. Vor gode Konge har med Glæde opslidt det Duffe, Jeg, stolende paa Eder's Bistand, foredrog ham som en Belgjerning for Norge. Han har villet aabne Eder et Betalingsmiddel for Landets første Nødvendighed, Korn, og Magasiner skulle ligesom den Indretning staves, hvilke i Fremtiden skulle sikre Nationen mod Hungersnød, og spare Opoffrelser lige dem, der i dette Tidspunkt kræves. Erkender I ikke denne Belgjerning, Medborgere! og lad denne end mere opflamme Eder's Ære, Eder's Følelse for det Bærl vi nu begynde, og hvortil jeg af ganske Hjerte hilsener Eder. Grundlægger Bærltet med Indsigt, bygger det med Tillid, da skal det krones med Held!“

Efter denne Indledningstale legitimerede sig de Mødende, som tildeels mødte personligen efter Statholderens umiddelbare Indkaldelse, deels ved Fuldmagt efter vedkommende Stæders Valg, og deres Navne indførtes i en dertil indrettet Protokol for de første Constituenten af Norges Laane- og Discontokasse. Efter Prindsens Forslag

1) Forfatteren har af Grev Wedels egen Mund efter hans Tilbagekomst fra Danmark hørt Resultatet af denne Reise, saavel som hans Begreber om dens Bestaaenhed fremsatte, som anført. [Imidlertid finder vistnok her en Forveksling Sted i visse Henseender. Det var i 1811, at Grev Wedel blev nedkaldt til Kjøbenhavn som Medlem af Commissionen for et Universitet i Norge, men denne var færdig med sit Forslag i Foraaret 1812. „Derimod var — saavidt jeg har hørt, bemærker J. Chr. Berg ved dette Sted — hans Reise til Danmark sidst i 1813 gjort af egen Drift og i private Anliggender.“ — Saavidt vides blev Grev Wedel kun een Gang, nemlig i 1811, kaldet til Kjøbenhavn, og det saa pludselig, at han ved Jilbud hentes fra Hallingdal, hvor han som Amtmand var paa Lhingreisen. Han reiste samme Stund derfra, var nogle Timer hos sin Familie paa Bærum, gik fra Lensberg i en Dødsbaad til Eses, fik en usædvanlig heldig Bør, og overraskede saaledes Vedkommende i Kjøbenhavn, som, efter Rygtet, skulde have havt i Sinds at anlægge Søisforræderi-Sag med ham. Der Fremgangsmaaden hermed var endda ei afsluttet, og Norges Universitet maatte da tjene som Grund for hans Indkaldelse.]

udnævntes derefter en Committee, bestaaende af 15 Medlemmer¹⁾, som skulde udarbejde Conventionen til Prøvelse i den store Forsamling, ligesom Brindsen udnævnte Stiftamtmand Thygeson til at fungere som Formand, naar Brindsen el selv var tilstede, og ved hans Side udnævntes Carsten Anker, Agent Nielsen og Carsten Lant for at besørge det Fornødne. Forhandlingerne varede til den 5te Januar, da Conventionen var færdig og gennemgaaet; men det vilde være overflødig at gjøre Læseren bekendt med dens Indhold og Bogstav, der begroves under den store strax paafølgende Statsomvæltning, endsskjønt Rødet selv ovede sin indireecte Indflydelse paa Fædrelandets Stilling i Fremtiden.

Under dette Møde fattedes der ikke paa fæslige Forsamlinger, i hvilke Sang blev affjungne til Brindsens Ære, og hvori Slaaler, passende til Fædrelandets Stilling, udbragtes. Iblandt Forsamlingen udmærkede sig især Bergenserne Meyer og Bøfsen som herlige Sangere, og deres Stemme hørtes flittigen i Sange, tildeels medbragte fra Bergen og forfattede af Digteren Lyder Sagen. De saa, som endmæle, der vare tilstede ved disse Gilder, ville med Forfatteren erindre, hvilket Indtryk disse Sange gjorde paa Sjæleterne. Tiden, Stedet og Foredraget selv gjorde den til de høitideligste Bordsange, Forfatteren nogenstunde har hørt. Stiftamtmand Thygeson viiste Forsamlingens Medlemmer den meest glæstfrie Opmærksomhed, og i hans Huus forsamledes disse ofte til den Runterhed, som under Landets daværende Stilling var mulig. Desuden gaves Brindsen af forskjellige Byens Borgere Fester, hvor til flere af Forsamlingens Medlemmer vare indbudne, og i nogle af disse gif Jule-Øygen, som i Christiania paa den Tid og især kort før, i Begyndelsen af dette Aarhundrede, i enkelte Familier var i sin Flor, stundom lystigen for sig. Slædefarter under Falketog, Jule- og Pantelege anstilledes, og Brindsen selv tog stundom Deel i denne Runterhed, og forherligede den ved sin personlige Elfskærdighed. Over hans Bæsen hvilede dog sædvanligen den Alvor, som Tidens Crisis gjorde naturlig.

Imidlertid formaade denne Runterhed ikke at frembringe nogen almindelig glad Stemning iblandt Forsamlingens Medlemmer. Fædrelandets Stilling nedtrykte Alles Sind, og Opmærksomheden var med Frygt og Ængstelse henvendt paa den store Scene i Holsteen, som afgjorde Fædrelandets Skæbne. Desuden vare de fleste Medlemmer nedtrykte af Bekymring over den Hungersnød, som truede Landet paa den Tid formeddelt Korntilførselens Vanstælighed, og de, som stode i betydningsfulde Bistandsforhold, heftede Tanken lidet ved Festerne, ja selv ved de Arbejder, som vare Rødets egentlige Hensigt, og af hvilke de under nærværende Omstændigheder ikke turde spaae Landet store Frugter. Hiin Hienstand for en almindelig Ængstelse, og den mørke Udsigt til Fremtiden, var det almindelige Underholdningsstof iblandt den alvorligere og betydningsfuldere Deel af Forsamlingen, og disse toge med en vis Rødhedelig Deel i de muntre Gilder, hvormed Tanken sneredes fra Dagens Sorger. Det første Spørgsmaal i alle Forsamlinger var stedse Dagens Ryhed fra syblige Egne, og saa ofte de Deputerede mødtes, vevledes fortroligen de Beretninger, som vare hver Enkelt ihændetomue. Brindsen og hans fortrolige forsømte ikke at give Forsamlingen til Britis især de gode Efterretninger — men at! hvor seldne vare disse — som han havde modtaget fra Danmark, og som allerede dengang gjordes saa tilfredsstillende for Nordmanden, som Sagens Bestaendighed nogenlunde tilsd, og det egentlige Tingenes Forhold hentes mere fra de private Efterretninger, som flere blandt Forsamlingen fik fra danske Venner, end fra de offentlige Bulletin. I en af Aarets sidste Dage vare de fleste Medlemmer af Forsamlingen indbudne til Stiftamtmand

¹⁾ Disse vare i alfabetaisk Orden følgende: Jacob Aall, Niels Aall, Conferenteraad Carsten Anker, Kammerherre Peder Anker, P. v. Cappelen, Grosserer Johansen, Consul A. Kenow, Røsbmand Lorch, Stadscapitain Meyer, Agent Jacob Nielsen, Consul Meinhardt, Kammerherre Rosenkrantz, Grosserer Lant, samt Stiftamtmandene Lydgeson og Grev Trampe.

Thygeson, og flere blandt dem, hvorimellem Bergenserne, Thynderne, Rishmænd og andre fra Nør- og Beslandet, havde grupperet sig sammen, for at meddele Thygeson de fornuftigste Efterretninger fra Krigsfløjlsbåden, som deels private Breve og Posten havde bragt dem, deels vare i Omløb blandt Publikum. Under disse Breve og korte Meddelelser fremtraadte Thygeson blandt sine Gjæster, og forkyndte sig som glad Mine, at han havde en god Efterretning at meddele Selskabet, og at det snart var at vente i Landet. En munter og glad Stemning udbredte sig heri i den nye saa nedslagne Forsamling; men Munterheden nedstemtes snart ved Thygesons fortsatte Meddelelse. „Der maa — vedblev han — gøres et stort Op- og Nedbrydningens Stift skal forenes med Sverige¹⁾. Ved denne Tilfættning vœg al Mægtighed fra Forsamlingen, og flere af dens Medlemmer, især Bergenserne, erklærede med høi Røst, at heller maatte hele Norge forenes med Sverige end saaledes nedbrydes. Der blev ikke mere talt om dette Glædesbudskab, og det foretog sig kun en uafgjort Betyrning.

Under disse Omstændigheder fremmedes Hovedhensigten af denne Forsamlings Tid ikke ved de Deeltagendes Interesse, endstjont med stor Hurtighed. De fleste af dem var de meest formaende og klarsæende Mænd indsaae Umuligheden af at bringe dem i Landets Pengeoæfen under saa trykkende Forhold som nærværende, og de vilde slutte en i deres Tanter unyttig Forretning, for i deres Hjem at væbne sig med Dagens Farer ved hensigtsmæssige Foranstaltninger. Man begyndte imidlertid med Røst Slutning at hente om, at Prindsen under Forandringen i de politiske Forhold, og Umuligheden af Danmarks Forsvar mod overmægtige Fiender, var betænkt som en forberedende Forandring, gennem hans personlige Medvirksomhed, i Nordens Hæder. En Combination af finansielle Foranstaltninger og raske Beslutninger til en Forandring ansaaes af Prindsens fortrolige Raadgivere som det bedste Midde til at forebygge den Forvirring, som Norges Skismisse fra Danmark maatte foranbringe. Historien kan derhos ikke oplyse, hvorvidt Prindsen allerede dengang bifaldt den Plan, og i sit lille Raad af nærmeste Fortrolige²⁾ lagde Haand paa deres Beslutning, endstjont den med Visshed kan forudsætte, at han valgte den fremgangsrigste, som han ansaa for gavnligt for de tvende forenede Riger. Bist er det, at der findes nogle Forsøg paa at stemme Forsamlingen til at forsøge Statholderens Hæder og tillægge ham Kongenavn og Kongemagt. Forfatteren erindrer aldeles sig om den Seddel, som skal være lagt under flere af de Deputeredes Couvert til Forsyndering at udraabe Prindsen til Konge, og flere af Forsamlingens endnu levende Medlemmer erindre ikke heller det mindste derom³⁾. Men desto sikrere er det, at Forsynderingen, hveden den end monne komme, stede paa en anden Vej, som derom har umiddelbar Erfaring. Der blev mod Slutningen af dette Rode endnu flere Medlemmer af Forsamlingen forsegledede Sedler uden Navn, hvori der var skrevet til at udraabe Christian Frederik til Konge. Et saadant Brev blev ogsaa indsendt i Forsfatterens Logis, uden at han kunde opdage, hvo der havde bragt det. Andre Breve vare andre Medlemmer af Forsamlingen tilskillede; men de, som i disse Breve sendte aabnede sig for hverandre, bleve enige om at forholde sig heri aldeles

¹⁾ Skerlige, der var fremtraadt som Ræglar mellem de nordiske Magter efter Danmarks forlangende, optog nemlig det Forslag, som nylig af Sverige var gjort; men derved blev nu Carl Johan, under Krigens uheldige Vending, ikke staaende, men forlangte hele Norge. [Se Begeners Actm. Bidrag I. 192—193. 421. Nebenfor S. 328.]

²⁾ Disse vare især Thygeson og Carsten Anter. Oberstlieutenant Haffner var nok ogsaa en af dem, som Prindsen havde Fortrolighed til, dog maaskee kun i personlige Tilfættigheder. — S. Chr. Berg.]

³⁾ See Bergelands Norges Constitutions-Historie S. 66. Men bestemt vover Forfatteren ei at modsigge det af Bergeland Anførte, da Tilfættet maaskee gjorde, at hans Bemærk og han ei kom i Besiddelse af en saadan Seddel. Kun veed han med Visshed, at han ei hørte tale derom.

passive. Stemningen var overhovedet under dette Møde, sjønt alvorlig og skandom mørk, mere rolig og mindre exalteret, end den siden under det politiske Schisma blev, og Brindsen, i al sin Elstverdigbed og i Besiddelse af Folkets Indet, øvede ligesaa lidet som hans Fortroligste den Indflydelse paa Folkets Stemning, som senere hen. — Der var endnu Intet officielt bekendtgjort om Norges Beskrivelse fra Danmark; kun ubestemte Rygter vare derom i Omloeb, og Tilliden til den nærværende Bestyrelse var endnu ikke saa stor, at man fandt det raadeligt blindt hen at kaste sig i dens Arme. Overalt troede de Fleste blandt de Mænd, som pleiede dette Raad med hverandre, at det var mere overeensstemmende med Rationens daværende Sindelag at lade Rigerens Skilsmisse blive en nødvendig Folge af en udoortes Tvang, og af mægtige Rationers Villie, end at gjøre i Norge selv noget bestemt Strid til Rigerens Skilsmisse. Kampens Ende nærmede sig, og med den afgjordes Norges Etiebne.

Rådets Forhandlinger endtes den Ate Januar, og den Ste forsamledes Constituenterne af den private Laane- og Disconto-Indretning i det før omtalte Locale, hvor Brindsen besteg Talestolen og tiltalte Forsamlingen saalunde:

„Norges Haandlende, Brugseiere, Jorddrotter! Faa Uger ere forløbne siden vi samlede her i glad Forventning at see en Indretning grundlagt, af hvilken Norge tor spaae sig Held i Fremtiden. Hvilken Nordmands Hjerte brænder ei af Iver for Fædrelandets den gode Sag! Denne Høielse har besjælet Committeeen, som af Eders Midte udvalgte, og i Dag forelægges Eder Conventionen for Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Kasse, hvilken er udarbejdet med ligesaa megen Driftighed som Indsigt!“ — Derefter oplæste Professor Rasmussen Conventionen, og Statsholderen fortsatte saaledes sin Tale til Forsamlingen: „Opfordret hertil ved Eders Mnster, Medborgere, og ledet ved min Overbeviisning om Indretningens Nødvendighedsmaessighed, saavel som ved mine Høielser for Norges Vel, undertegner jeg min Garanti som første Constituent. Hvo der tænker som jeg, han efterfølge mig! Hvem der inden Februar Maanedes Udgang melder sig til Directionen som Interessent og tegner sin Garanti, bør at agtes med Kassens første Constituent. Skulde Nogen inden saadan Tid have Bemærkninger at fremsøre ved den antagne Convention, da skulle disse, naar de skriftligen leveres til mig, blive tagne under Overveielse.“

Efter denne Opfordring indfortes de forskjellige Tilfædsværendes Subscriptioner i Indretningens Protokol, og Statsholderen tegnede sig selv for 60,000 Solddaler ¹⁾ til Laane-Indretningen og 30,000 til Disconto-Indretningen. I hans Spor fulgte den hele Forsamling, og der subscriberedes saaledes i Alt 1,720,000 Solddaler til Laane-Indretningen, og 696,000 Solddaler til Disconto-Indretningen. Constituenterne fra Bergen forbeholdt deres Committerede Ret til nærmere at opgte de Summer, for hvilke de vilde tegne sig. Subscriptionen stede vissefælgelig ikke af alle tilfædsværende Constituenter med store Forhaabninger, eller med Tillid til at en saft Grundvold for Norges Pengevæsen under den farlige politiske Stilling, hvori Norge nu befandt sig, og under en almindelig Standsning i de vigtigste Kærringsveie, kunde lægges. Men den ene Subscription stød den anden frem, og Brindsens Gremsel rev Mængden med sig. Skulde Indretningen virkelig være kommen i Stand efter Forslaget, da vilde mangen en Subscriber være kommen i Forlegenbed med at opfyldte den indtagne Forpligtelse; thi flere Navne fandtes paa Listen, der siden stredes i stor Forlegenbed i den borgerlige Stilling, og der gaves Faa, som ei vilde have følt sig forlegne ved at reise en Sum, som de, hencorne af Fædrelandssjærlighedens Barme, med let og rund Haand havde subscriberet.

Da Subscriptionen var endt, stredes til Balg af Directeurer, og dertil opfordredes Forsamlingen af Brindsen med følgende Ord: „Den Forret at vælge en Directeur, som jeg paahjønner, at Samfundet har havt den særdeles Opmærksomhed at tilbyde mig, kan jeg ikke gjøre nogen værdigere Brug af, end at give min Stemme

¹⁾ Herved menes formeentlig Rigsdaler Solddaleri.]

Et Standsmand Thygeson, men jeg veed, at man i Usmindelighed paa lige Maade
 naar at erkjende hans Fortjenester af Indretningen. Directionsvalget paa samtlige
 i Directurer tør derfor have uafbrudt Fremgang." — Efter en saadan Odfordring
 end Balget af første Directeur ikke være tvivlsom. Thygeson var allerede da bekendt
 som en af Brindsens fortrolige Raadgivere, der havde hans Tillid i høieste Grad;
 han ansaaes for en af Landets meest formuende Mand, der ved sine disponible Midler
 havde givet Indretningen Anseelse; han havde vundet Agtelse i Nationen ved sin Em-
 bedsfærd, og den hele Forsamling havde et ventligt og erkjendeligt Sindelag til ham
 som dets humane og ventlige Færd under Forsamlingens Nøde, saavel ved For-
 samlingsbordet som i hans glæksfrie Huus. Den anden Directeur, Conferentsraad C.
 Wedel, blev iligemaade valgt efter Brindsens Sind som en af hans fortrolige Raad-
 givere, og som en Mand, der i Danmark var bleven brugt i vigtige Grænder. De
 omgæ 3 Directurer, Grev Wedel, Ths. Johs. Festske og Agent Nielsen, vare der-
 med Forsamlingens eget Balg. Da Wedel selv endnu var i Danmark, da han
 langstaa at befædde Brindsens Tillid allerede før havde staaet i et spændt Forhold til
 ham, og da den danske Konge selv deelte denne Mistillid til Wedel, saa maatte
 Kongens Balg til Directeur under Indskydelsen af en høiere Misgunst. Agent Nielsen
 var i stor Agtelse som dygtig Forretningsmand, hvilken han som Bestyrer af det
 kongelige Gideicommis havde erhvervet sig, og det formodedes, at han som en af de
 dygtigste Formænd for hiin Indretning vilde styrke Institutets Virksomhed gennem
 Gideicommisets Rigdom, og under Stiftens bekjendte Hønlighed at understøtte fædre-
 landske Anliggender. Festske valgtes som en af Hovedstadens dygtigste, rebelligste og
 mest formuende Handelsmand. De 3 tilskedeværende Directurer bleve fremkaldte og
 stode den i Rescriptet af 20de October 1813 befalede Ed paa, at de efter bedste
 Indsigt vilde med Trofasthed og Redelighed udføre Interessentskabets Forretninger, hvor-
 naar Brindsen tiltalede dem saaledes:

„Hædrede med Medborgeres Tillid ønskes Dem Held til Deres vigtige Bestilling.
 Deres Forretning overgives Indretningens Flor og Fremgang i agtede Medborgeres
 Hænder, og Alles Ønsker forenes om, at den maatte bære de heldige Frugter, som
 si have Grund til at forhaabe." — Nu endtes den hele Forretning, og Forsamlingen
 sluttes af Brindsen med følgende Slutningstale: „Vore Forhandlinger ere sluttede.
 — Saa drager hjem, Medborgere! med den Selvbevidsthed, at I have virket Gavn
 for det elskede Norge; drager hjem og udbreder den Stemning, som luer i Hvers
 Barm. Sandt Fædrelandsfind er i denne Stund lagt for Dagen; det bestaaer enhver
 Mand i sin Kreds, og Mismod skal fly langt fra hans Bolig. See vi ei Guds
 Velsigne til vort Bedste? Nyaars Morgen bragte os jo Trost og Redning, da vi
 meget trangte til den¹⁾. Det vil inderligen glæde vor gode Konge, at hans Be-
 stæfelse til vor Frelse krones med Held, og vi ville yde ham vor Taknemmelighed.
 Trofasthed og Samdrægtighed være vort Løsen! Længe leve Kongen! — Held Norge!"

Forsamlingen istemmede larmende dette Udraab, og dertil foiedes et ligesaa høit
 og varmt: „Leve Brinds Christian Frederik!" En enkelt Stemme udraabte: „Leve
 Kong Christian!" men den hendøbte i Forsamlingshalen, uden at igjentes af Røgen.
 Der yttredes den Formening af flere Tilskedeværende, at Forfatteren af før omtalte
 ukjendte Breve ansaa det nærværende Dieblis beqvemt til at iværksætte en Forandring
 i Norges politiske Stilling, som var forberedt ved den strifflige Odfordring²⁾. Men
 da den ene og den anden Opmintring hengled uden Virkning, og saa godt som
 bemærket i en Forsamling, der hverken havde Lyft eller Rald til paa den Maade

¹⁾ Derved hentyndes til den Efterretning, som da var kommen, at 60 Skibe med Korn
 vare under Capitain Riegers Convoi lykkeligen ankomne til norske Kyster.

²⁾ Det ansaaes ikke passende at undersøge, hvorfra denne Stemme kom, og Forfatteren
 kan ingen Oplykning meddele herom.

at gribe ind i Fremtiden. Enkelte af Forsamlingen yttrede sig fortroligen med Harmen derover. — Saaledes opløstes en Forsamling, hvis egentlige og nærmeste Formaal maatte ansees forfeilet; thi neppe vare dens Medlemmer dragne til deres Hjem, for det hele Arbejde saavel som Subscriptionen glemtes under den store strag derefter følgende Statsforandring, og i de Bestemmelser, som senere hen bleve tagne for at ordne et forvirret Vengevæsen, toges intet Hensyn til denne Laanes og Disconto-Indretning eller til de gjorte Subscriptioner. Ligesaa unyttige maatte ogsaa Bedkommendes Bestræbelser — om de ellers vare alvorligen meente — være for at forberede en Forandring i Norges politiske Stilling og en begyndende Selvstændighedstilstand, for at forhindre den Forening mellem den Scandinaviske Halvøes Stater, som var besluttet af det europæiske Forbund. Begivenhederne, som ledede til Skilsmisfen imellem Danmark og Norge, fulgte saa raast paa hverandre paa den afgjørende Krigstueplads, at Dømmerskeden bortvendtes fra alle indvortes til udvortes Statsanliggender.

Men dette Møde havde en indirecte og ikke uvigtig Indflydelse paa Norges Stjebne i Fremtiden, og var ligesom en Forberedelse til Folkets Deeltagelse igjennem sine Repræsentanter i Statens Anliggender. Det var første Gang at Nationens Mænd, deels udkaarede af Regjeringen selv, deels valgte af Medborgeres Tilid, vare sammenkaldte i et Samfund for at pleie Raad i Landets vigtige Anliggender. I Alt hvad der angik disse, Statens oeconomicke Forsatning, indvortes Indretninger og Finantsevæsen, havde Nationen paa denne Maade aldrig taget Deel, og som en Følge deraf var Dømmerskeden ikke henvendt paa de Hjelpeidler, hvorved denne Kundskab og dette Studium til Fædrelandets Gavn kunde fremmes. Her vare nu Røgle af Landets bedste, meest formuende og fædrelandssindede Mænd samlede, de bleve opfordrede til at give deres Mening tilkjende om Fædrelandets store Sag, og begyndte at indsee Nødvendigheden af at forberede sig selv til at for tjene den derved viste Tilid ved alvorligen at trænge ind i Sagen selv. De meddelte hverandre deres Øer, de øvede sig i at forklare deres Tanker i større Forsamlinger, og indsaae Nødvendigheden af at agte paa, hvad der foregik i andre Lande under Folkets Deeltagelse gjennem sine Repræsentanter i Statens Anliggender. Paa den Tid trangte den Frihedsaand, som hjemler Folket Udgang til gjennem constitutionelle Former at deeltage i Statens Anliggender, sig til det nordlige Lybland, og derfra til det høie Nord. For at opflamme Folkets Mod til at afryfte den franske Keisers Nag, bekvemmede Hyrkerne sig til det Løfte, at dele den regjerende Magt med Folket, og en friere Forsatning efter constitutionelle Former blev lovet som en Belønning for store Opofferelser. — Da Danmarks Konge i Begyndelsen af den sidste syvaarige Krig i Norden indsatte norske Mænd som Medlemmer af det norske Regjeringsraad, opdroges enkelte betydningsfulde Nordmænd til en Deeltagelse i Regjeringen, hvorfra de hidtil i Norge selv havde været saa godt som udelukkede, og dertil aabnedes nu flere af andre Folkets Klasser Udgang, da et Raad, bestaaende af talrige Medlemmer, sammenkaldtes for at raadslaae om vigtige Anliggender. Begge Dese vare virksomme Elementer til at bringe den Grundform istand, hvorpaa Norges nye Forsatning byggedes, og til at opdrage de Mænd, hvoraf den lovgivende Magt sammensattes, saavel som dem, af hvilke den executive Magt benyttede sig til at udføre den nye Lovgivnings Bestemmelser. Men nu foretog og saa mange af Landets Borgere mindre rolige Dage end forhen, da de, udelukkede fra al Deeltagelse i Statsstyrelsen, alene havde private Øyler at søgte. Den større Forbindelse med Fædrelandet, den i en høiere Grad opvakte Interessé for dets Vel og Bøe, som Deeltagelse i dets Bestyrelse maa give, maatte kjøbes med stort Besvær, Tilidsættelse af privat Fordeel og Saan af Familieliglæder. I en anden Henseende havde denne Forsamling en reen Charakter og et fædrelandst Anstrøg. Efter Balgets Natur kunde ved samme ingen Cabale finde Sted. Brindsen havde, underkøttet af sit Raad og sin under sin Eriskgata samlede Erfaring, udkaaret de Mænd, som med Hensyn til Kundskab, patriotisk Sindelag og betydningsfuld Stilling ansaaes for Landets Kjærne, og de Udvalgte stufede ikke Brindsens

1810. Der maatte vel i denne Forsamling herse stor Mistillid til egne Coner, for Sjælførelse for i en saa agtet Kreds af Landsmænd at give Tanken Ord, og tildeels Mangel paa Kundskab om den Gjenstand, som skulde behandles; men Højgjerrighed og Egeuagtelse havde der intet Raaderum. En sørgmodig Stemning over Fædrelandets dårlige Stilling gik igjennem den hele Forsamling, og hvert enkelt Medlems Uttraa vilde alene over Midlerne til at gaae Faren i Møde. Egeuagtelsen drev ikke heller ved denne Leilighed sit Spil; — saavidt vides, gaves intet Vedlæg for de med Rødet forbundne Udgifter. Kun Grifthyds — den virkelige som dengang præsteredes af Landmanden in natura, uden at tildele den Rejsende noget fremmed Emolument — benyttedes, men hverken Dvarteerpenge eller rige Diæter forlangtes eller gaves. **1811.** som endnu lever af denne Forsamlings Medlemmer — og Særen er ikke for — vil erindre sig dette Mødes Dage som nogle af de mørkeste i hans borgerlige Livs Periode, men hans Sjæl vil opløstes ved Erindringen om de rene Uttringer af fædrelandsk Sind, som ledsagede denne Forsamling. Den var en herlig Forgaard til det Constitutions-Tempel, som strax efter byggedes. Imidlertid droge de fleste Medlemmer af denne nu ophævede Forsamling med et bekymret Sind tilbage til deres Hjem, hvor Scener, fremledte af Rød og Trængsler, gjorde en sørgelig Contrast mod det skikkelige Liv, som de havde ført i Hovedstaden, og Enhver anede, at et stort og uafsluttet politisk Uveir var i Udbrud. Dog lykkedes det uagtet Fiendens Aarsagsskab at lifte betydelige Partier Kornvarer fra Danmark over til Norge i Binsørens Løb.

I dette Aar 1813 gjorde Norges Universitet gode Fremstrid til en fuldstændigere Organisation, og en partiel Virksomhed tog sin Begyndelse. I de første Aarets Maaned er berigedes det med flere Gaver af lærde Sager fra Private, og Kjøbenhavns vigtigste Boghandlere forpligtede sig til at indsende et Exemplar af ethvert af deres Indlægsrisletter. Fem Professorer og en Lector vare blevene udnævnte, nemlig: Treschow til første Professor i det philosophiske Facultet, Sverdrup til Professor i det græske Sprog, Rathke til Professor i Naturhistorien, S. Rasmussen i den theoretiske Medicin, Blaton i Historien, og Hersleb til Lector i Theologien. I de sidste Dage af Juni og de første af Juli Maaned holdtes den første Examen ved Frederiks norske Universitet, hvorved der fremstillede sig 17 Examinander, og deraf fik 8 Charakteren kandidat, 8 haud illaudabilem og 1 non contentandum. I de første Kandidaters Antal finde vi flere Mænd, som senere udmærkede sig i deres Embeds-Pligter, og deriblandt den Mand, der siden saa ofte hædredes med Valget til Stortingsmand, og baade ved sin Stortingsfærd i Almindelighed, og som Stortingets Præsident har vist sig dette Kald og sine Committenters Valg værdig — Bispopp Aderswold.

Det var Kongens Villie, at Universitetets Virksomhed skulde begynde efterat den første Examen var afholdt. I den Anledning udgav Professor Treschow en Indbydelse paa Latin og Dansk, hvormed tillige fulgte en Fortegnelse over det første Halvaars Forelæsninger. Paa det akademiske Collegiums Meddelelse herom til Kongen fik det under 27de Septbr. 1813 et naadigt Svar, hvori det hedte: „Ligesom vi med største Velbehag have erfaret, at Underviisningen ved Universitetet har taget en saadan Begyndelse, saa er det os særdeles hjært at vide, at denne Begyndelse vartales ved Mænd, hvis Lærdom, Nidkærhed for sand Oplysningens Fremme, og Hensigt om at tjene Fædrelandet, i lige hoi Grad sætter dem i Stand til at kunne udføre vore landsfaderlige Hensigter ved at staae bort hjære og troe norske Folk denne Høitide.“ Universitetets Virksomhed havde saaledes gjort en Begyndelse; men det sølte i hoi Grad Savnet af det belovede Bibliothek, som formedst de sandtlige Rindfæres Mængde i Nordsjøen ei kunde betroes Havet, og heller ikke kom Universitetet tilhænde, før Freden var sluttet. Det akademiske Collegium var strax i sin Virksomheds Begyndelse betænkt paa at staae et Fond til fattige Studenters Understøttelse, i hvilken Anledning det henvendte sig til det Underste Høiembeds, der

for det løvende Kar stillede 500 Rdr. til dets Raadighed, samt 100 Rdr. til Indkjøb af Bøger. Hiint Collegium søiede dertil en Opfordring til Private at følge dette Exempel.

I de sidste Maaneder af dette Aar udbrod Krigen mellem Danmark og Sverige, som fra Sveriges Side forlængst var forberedt. Under 4de Septbr. 1813 gjorde Prinds Christian Frederik General Krogh i Trondhjem bekendt med, at de politiske Forhold i Tydskland vilde gjøre Krigen med Sverige uundgaelig, men han ansaa kun defensiva Foranstaltninger hensigtsvarende, da Magasinernes slette Tilstand gjorde store Troppesamlinger saagodt som umulige. Under 5te Septbr. gav han Ordre til at opbringe alle svenske Cossardivise, og tilmeldte Contra-Admiral Lütten, at Kaperbreve snart vilde blive udstedte, men paabyder stor Forsigtighed i at begynde noget Angreb over svensk Grændse, for ei at fremslokke flendtlige Strid fra Sveriges Side. Dette Brev omhandler ogsaa Rygter om Napoleons Fremrykken paa alle Punkter i Tydskland mod sine Fiender med 400,000 Mand. Under 8de Septbr. sendte han til de forskjellige Chefer til Lands og Bands den danske Parolbefaling af 3die September, som indeholdt Krigserklæringen mod Sverige, og befalede i den Anledning at træffe de fornødne Foranstaltninger; dog forbød han fremdeles at gjøre noget Angreb over Grændsen uden nærmere Ordre, og befalede at indstrænge sig til at tilbagedrive mulige Angreb fra svensk Side. Disse Ordres indeholdt tillige Forbud mod at molestere de fredelige Beboere paa svensk Grændse, og han paalagde strengeligen at overholde god Mandstugt selv ved mulige Indfald i Sverige. Dersom de Svenske ved lignende Tilfælde forholdt sig anderledes, skulde dette omstændeligen tilmeldes ham, hvorhos han yttre, at han har Feltmarskall Gøssens Tilfagn om, at samme Raadehold vil blive iagttaget fra svensk Side. „Det er, siger han, kun mod bevæbnede Fiender, at Krigen skal føres.“ — Ved Urolighederens Udbrud ansaa den høiagtede, men af Alderdom og Svaghed nedbøiede Olding, General Krogh, sig beføiet til at ansøge om Afsted, og Prindsen yttrede sig derom i Brev af 8de Octbr. til Generalen saaledes: „Det har bedrøvet mig meget, at see Hs. Maj. Kongens Tjeneste berøvet en saa udmærket duelig Mand, men jeg har maattet give efter for Deres Grunde, og har indstillet Deres Ansøgning til Hs. M. Kongen.“

Under 28de October gjorde Prindsen Admiral Lütten bekendt med, at der var samlet en anseelig Somagt, bestaaende deels af engelske deels af svenske Krigsfartøier, i Nærheden af den norste Grændse, og at et Angreb mod Norge over *Strømshad* kunde bethyngtes, for hvis Udfald han dog ei var ængstelig. Men der blev Intet af dette Angreb. Han yttre derhos, at han ei anseer det hensigtsmæssigt at følge deres Raad, som vilde, at de i Norge stationerede Kutterbrigger skulde krydse mellem Sverige og Skagen, for at gjøre Jarvandet ryddeligt for svenske Krigsfartøier, da han befrygtede, at derved blot en større Styrke af flendtlige Krydsere vilde lokkes til dette af norste Kornflise opfyldte Jarvand. Han ansaa det for rigtigere at lade Kutterbriggerne convoiere Kornfartøierne imellem Norge og Skagen; „men jeg beder Dem, tilføier han, veilede mine Ideer ved Deres Erfaring.“ Lütten var enig med Prindsen, og ved denne kloge Foranstaltning lykkedes det ogsaa at bringe store Partier Korn fra Jylland til Norge. I Begyndelsen af November foreslog Oberstlieutenant Krebs at gjøre et Indfald i Sverige mod *Eda* Skandsen, men Prindsen fraraadede dette, saalænge ikke dermed kunde forbindes en alvorligere Indtrængen i Sverige. Derimod meente han „at det vilde være en ønskelig Anledning for vore Krigere at maale sig med de Svenske, naar disse med deres Hovedstyrke vilde opstille sig mellem Grændsen og *Eda*.“

Der foresaldt imidlertid ingen Fiendtligheder. Magasinernes slette Tilstand tillod ikke at holde mange Tropper samlede paa eet Punkt, og da den svenske Krigsmagts Hovedstyrke var ude af Landet, havde vel Overgeneralen i Sverige, Feltmarskall Gøssen, ikke heller den fornødne Styrke til et offensivt Angreb mod Norge, hvor der paa Grændsen let kunde samles bethydelige Troppemasser til Modstand. Det blev

indledes ved enkelte Parlamenteringer mellem svenske og norske Officiere, hvis offentlige Hensigt var at udvælgte Fanger og træffe gjensidig Aftale til at fere Krigen uden Grændseboernes Molest, men derhos tillige paa den ene Side at undersøge Nordmandens Stemning, paa den anden Side de Svenskes Hensigt. Saaledes giver Brindsen i et Brev til Oberstløjtnant Etzell af 6te November sit Minde til at modtage den tilbudne Sammentrakt imellem ham og den svenske Oberst Gay i Svinesund, for at besvare nogle Klager over Molest fra norsk Side mod enkelte Indbyggere¹⁾, og træffe fornøden Aftale til Sikkerhed i den Henseende. „Ved Samtalen med Oberst Gay, siger Brindsen, skal De kun lade ham snakke; det skader ikke at høre, hvad de Herrer have at fortælle; men kommer han med det sædvanlige Sprog om Norges Forening, da svar ham som han fortjener, og forfætte ham, at de Norske aldrig ville være svenske. Mit og Nationens Ønske, at leve i god Forstaaelse med Nabolandet, maa De gjerne benævne, naar han giver Leilighed dertil.“ — Ligeledes fandt en Samtale Sted mellem Gøssens Overadjutant Winblad og Lütkens Adjutant Kapitänløjtnant Euenfson om Fangerens Udveksling, i hvilken det var denne paaagt, „at forhøre hvad Winblad maatte videre have at forebringe; men naturligtvis vilde indlade sig i nogen Underhandling om andre Gjenskænde.“ Brindsen indskærpede endnu mod Aarets Slutning Corpscheferne, „ikke ved smaa Angreb, som intet Beskud give, at skærpe Fiendens Aarvaagenhed, som i Tilfælde af et vigtigere Angreb snarere maatte ønskes at være støvet ved en vant Koldighed.“ — Saaledes gik Aaret til sin Ende, uden at den erklærede Krig endnu foranledigede nogen Krigsarm paa Grændsen imellem Sverige og Norge.

Toogtredivte Capitel.

Carl Johan i Holsteen. Freden i Kiel.

I Midlertid afgjordes Nordens politiske Skæbne paa Krigens Skueplads, og i Midten af Januar 1814 sluttedes Freden i Kiel, som opløste den gamle Forbindelse mellem Danmark og Norge, og forberedte Norges Forening med Sverige. Da Napoleon havde maattet flygte til Frankrig, og Davoust havde trukket sine Tropper fra Hamborg, forsvarede den lille Skare af danske Krigere sig med Mod og stundom med Held mod den store Overmagt. De Tropper, som stode under den svenske Kronprindses Commando, udgjorde efter en nysigtig Opgave 86,300 Mand. Den Rest af danske Tropper, som indsluttedes i Rendsburg, udgjorde knapt 9000 Mand. I Sjælland og Fyen laa vel en Hær af 16,000 Mand, men der gaves faa Midler til at bringe den over til Balzpladsen. Et Forsøg blev virkelig gjort paa at bringe nogle af disse Tropper over til Holsteen; men et i November Maaned usædvanligt Vandfald forsinkede Overfarten, saa kun 3000 Mand kom til Sjælland, Resten til Fyen. Deels var da allerede den danske Hærs Skæbne afgjort, deels formaade denne svage Undsætning kun lidet mod den langt overlegne Fiende. Commandoen over de danske Tropper i Holsteen var overdraget Brinds Frederik af Hessen, men det var egentlig den franske General Lallemand, som ledede Krigsoperationerne, og Syberns Tillid til Generalen „med de røde Boufer (Buxer)“ var ubegrændset. Mod

¹⁾ En Lieutenant Nelles havde gjort sig skyldig i en saadan Forseelse, men den fandtes saa ubetydelig, at han slap med simpel Cædet. [Ifr. Nelles Oplysninger herom i Morgenbladet 1848 No. 202.]

en saa bestemt Overmagt kunde imidlertid forsvaret ikke længe fortsættes med Held. Der var mere Spørgsmaal om at redde Wren end at vinde nogenstomhelst afgjørende Fordeel. Den danske Hærs Tab kunde ikke erstattes; thi ingen Armee kunde reises igjen, medens Nabningen i Fiendens Kælder strax kunde udfyldes ved nye tilkønde Skarer. Den danske Armee maatte saaledes ideligen trække sig tilbage, og omendkjønt den seirede i Jægtningen mod Hannoveranerne ved Sehested 10de Decbr., hvor den gjorde 800 Fanger, og tilføiede Fienden et dobbelt saa stort Nederlag som den selv leed, maatte den søge Tilflugt i Fæstningen Rendsburg. Fæstningerne Frederiksøst og Glückstadt overgave sig, den lille danske Skare indesluttedes alt meer og mere af den fiendtlige Hær, og da omsider den danske Konges Depescher til Prinds Frederik af Hessen opfangedes, hvori han opfordredes til at slutte Waabenstilstand under hvilkestomhelst Betingelser, fordi alle Statens Resourcer vare udtømte og indet Haab om en heldig Fortsættelse af Krigen var forhaanden, maatte Danmark underkaste sig de haarde Fredsvilkkaar.

Et svagt Haab om Fred paa mindre haarde Vilkkaar var vel oprundet for Danmark mod Aarets Slutning, men det forsvandt snart igjen. Mod Enden af November 1813 kom nemlig en østerrigsk Officør, Greven af Bombelles, til Kjøbenhavn, og medbragte et Brev fra Fyrst Metternich til Statsminister Rosenkrantz. Metternich udtrykte deri Keiserens gode Ønsker til Kongen af Danmarks Bedste, og indbød Ministeren til at sætte fuld Lid til Bringeren af dette Brev. Bombelles foreslog Rosenkrantz, at Kongen skulde bestemme sig til at afstaae Thronhjems Stift til Sverige mod en passende Erstatning, og at Keiseren da vilde fremtræde som Mægler mellem Kongen og de allierede Magter. Hvor meget dette Offer end kostede Frederik den VIte, indgik han dog paa Forslaget efter selv at have talt med Bombelles. Kongen skrev i den Anledning til Keiseren, i hvis Arme han ubetinget kastede sig, og den østerrigste Minister i Kjøbenhavn, Grev Lützau, lod dette Brev afgaae med en Courer, tilligemed et andet fra Bombelles til General Balmoden, som commanderede de allierede Tropper, som man endnu ikke vidste vare forenede med de svenske. I dette sidste Brev blev sagt: „at Kongen af Danmark havde med ligesaa megen Aabenhed som Tillid overladt sig til Keiserens Mægling, som vilde paataage sig at bringe et Forlig tilveje mellem begge Parter. I det Tilfælde at de allierede Tropper havde betraadt Holsteen, bad Bombelles General Balmoden indstændigen om at trække dem tilbage, paa det Underhandlingerne ei skulde generes.“ Disse Breve kom den 11te December, Dagen efter Affæren ved Sehested, med Courer til Slesvig, mod hvilken By Fienden rykkede frem fra alle Kanter, uden at den var istand til at forsvare sig. Det Haab, som denne Courer bragte, udbredte Glæde i alle Gemytter. Imidlertid erklærede Balmoden, til hvem Coureren strax sendtes, og som befandt sig ikke langt fra Rendsburg, at han ei kunde tilstaae denne Waabenstilstand, da han stod under Kronprindsen af Sveriges Ordre, som befandt sig i Neumünster. Dog indgik han efter flere Underhandlinger og Betingelser en Waabenstilstand paa 3 Uger med Prinds Frederik af Hessen. Da Kongen var bleven underrettet om Alt, hvad der foregik i Holsteen, sendte han Hr. Bourke til Kiel for at underhandle med Kronprindsen af Sverige om Fred; men Kronprindsen afsløg ethvert Forlig, naar ei foreløbigen hele Norge blev afstaaet. I Haab om Østerrigs Bistand forfulgte Kongen imidlertid saa meget muligt sit Samtykke til denne Afstaaelse. Paa samme Tid udløb Waabenstilstanden, og Kronprindsen af Sverige truede Jylland. Kongen besluttede nu at forsøie sig med en Deel af sine Tropper fra Sjælland til Fyen. Han forlod Hovedstaden den 3die Januar, og da Waabenstilstanden udløb den 5te, begav Fienden sig paa Marchen for at rykke ind i Jylland. Strax efter Kongens Ankomst til Fyen, hvor han havde sit Hovedkvarter paa Hindsøgaard, fik han Keiseren af Østerrigs Svar, som den Courer, der var afgaaet i December, bragte ham. Dette tilintetgjorde den sidste Ønske af Kongens Haab om at bevare Norge. Brevet var affattet i forbindtlige Udtryk, men Keiseren erklærede Kongen, „at han i dette Dieblif

Jønt kunde gjøre for ham, men tiltraadede for enhver Præis at arrangere sig med de allierede Magter, hvis Tropper oversvømmede hans Stater, og da Norges Affaaelse var den første Betingelse for Freden, maatte Kongen deri samtykke, om han ei vilde afsatte sig for total Undergang." Dette var Indholdet af det Svar, hvoraf Kongen havde lovet sig saa meget. Paa samme Tid fik han igjennem Bourke den sikreste Erklæring om, at den russiske General Schouwaloff dagligen forventedes i Kiel hos Kronprindsen af Sverige, og at denne General vilde paa Keiser Alexanders Begne forslaae Kronprindsen at besætte Hertugdømmene, indtil Fæstningernes Overgivelse i Norge. Det russiske Cabinet viiste paa den Tid stedse et unaturligt og usforlydt Jambkab mod Danmark. Den engelske Minister Thornton havde ogsaa forfikkret Bourke, at dersom Underhandlingen om Norges Affaaelse ei strax blev endt, var det ham paalagt paa sin Regjerings Begne at erklære, at en engelsk Flaade vilde til Jæmæret bemægtige sig Sjælland og opløse det danske Monarki, som kun ved huius Affaaelse var at redde. Under disse Omstændigheder var der for Kongen af Danmark Jønt at gjøre uden at give efter. Danmarks Undergang frelske ikke Norge, og en forladt blandt saa mange bitre Fjender, vilde det være usforlyst og et blodspildende Raseri at fortsætte en Krig, hvis Udfald ikke mere kunde være uvis. Hvor meget det kostede Frederik den VIte at samtykke i denne Rigerens Skilsmisse, det viiste hans nedtrykte Sindsstemning paa den Tid, og derom vidner hans Correspondance med hans Søster Lovisa Augusta, som sendte ham Trøstebreve i denne Ulykkes Periode. — Med denne Norges Affaaelse vendte Bourke tilbage til Kiel, og overgav den til Sveriges Kronprinds. En Vaabenhvile fandt strax derpaa Sted, og en Fredsunderhandling aabnedes. Det svenske Cabinet lovede, at det vilde anvende sin Magtling for strax at tilsee bringe en Vaabensstilstand med Rusland, Preussen og England, og saasnart muligt Fred med disse Magter. Kronprindsen af Sverige forbandt sig paa samme Tid til at staae Kongen af Danmark en passende Erstatning for Norge, og tilsøiede mundtlig, „at han Jønt mere havde at forlange af Kongen, og at det nu var hans Sag at undertvinge Nordmændene." Saaledes sluttedes Fredstractaten i Kiel den 14de Januar 1814¹⁾.

Denne Tractat indeholdt imidlertid Bestemmelser, som Norge i deres hele Udstrækning ikke kunde erkjende, og som heller ikke i deres hele Omfang ere blevne tagne til Følge. I den 5te Artikel hedder det nemlig: „Hans Majestæt Kongen af Sverige forpligter sig paa den formeligste og meest forbindende Maade til at lade Indbyggerne af Kongeriget Norge og dets tilhørende Dele beholde Ryddelsen af dets Love, Frihedser, Rettigheder, Friheder og Privilegier, saadanne som de ere for nærværende Tid." Det maatte naturligtviis paa den Tid forudsættes, at Kongen af Sverige forklarede denne Artikel til sin Fordeel, og ansaa Norges tilkommende Skjebne, med Hensyn til den indvortes Organisation, voldgivet i sine Hænder. Den danske lovraine Konge kunde ikke sætte sig ind i den constitutionelle Forms Gavnlighed for Norge, og troede at have gjort nok, naar han havde sørget for Bevarelsen af en status quo i denne Henseende. Men Bestemmelsen selv svarede ikke til de Fordele, som efter den engelske i Tractaten med Sverige i Marts 1813 indførte Garanti havde tilflyde Norge ved Foreningen med Sverige, ligesom Norge maatte være betyngt til at deeltage i Bestemmelsen af de Vilkaar, under hvilke Foreningen skulde stæ. Si komme igjen tilbage til denne Artikel — her bemærke vi kun, at Norges Forhold til Danmark havde været af en besynderlig Art, idet despotiske Love havde voldgivet Landets Skjebne aldeles i Kongens Hænder, medens en mild Udførelse deraf stedse havde taget Hensyn til Landets indvortes Forhold. De indre Forhold vare dannede

¹⁾ Forfatteren har i Fremstillingen om denne sidste Krigscene benyttet et paa fransk Sprog Cabinetsskifte (forfattet i August Maaned 1814), som er bleven ham sendt af en Ven i Danmark, der er bekendt som sagdygtig Historieforsker. [2. Engelsk. — Tractaten i Kiel findes trykt i de almindelige Lovsamlinger.]

efter Naturens Simplicitet og tilbørlige Hensyn til Menneskets naturlige Rettigheder. Norge maatte saaledes protestere mod den i Kieletractaten indeholdte Garanti af en Statsforfatning, hvorefter det nu de jure regjeredes, aldenstund det ei kunde gjøre sigter Regning paa, at det Raadehold og det Hensyn til Landets indre Forhold, som den gamle Regjering havde viist, ogsaa heretter i Virkeligheden blev fulgt.

Fra Middelfart udstedte derefter Frederik den VIte 18de Januar et kongeligt aabent Brev angaaende Norges Affsaaelse til Everige saalydende:

„Vi Frederik den VIte af Guds Raade Konge til Danmark o. s. v. gjøre bitterligt: At da Vi under mange haarde og sammenstødende Omstændigheder for Bort Monarki have, for at gjenoprette Freden i Norden, og for at afsværge fra Kongeriget Norge en det overhængende Hungersnød, ved Fredstractat af 14de d. M. frafagt Os, saavel for Os som Vore Efterfølgere til Danmarks Trone og Kongerige, til Fordeel for S. Maj. Kongen af Sverige og hans Efterfølgere til Sveriges Trone alle Vore Rettigheder og Adkomster til bemeldte Kongerige Norge, saa have Vi ved samme Fredstractat afløst, ligesom Vi og ved dette Bort aabne Brev afløse alle Norges Indbyggere i Almindelighed, og Enhver af dem især, fra den Hyltings- og Trofskab, de, som Undersaatter i Almindelighed eller som Embedsmænd i Særdeleshed, Enhver i sin Stilling, civil eller militær, geistlig eller verdslig, til Os have aflagt; hvorhos Vi, paa Grund af og i Overensstemmelse med Tractatens 16de Artikel, indbyde dem Alle til med Orden og Rolighed at gaae over til den nye Regjering, som paa den meest forbindende Raade har forpligtet sig til at lade Norges Indvaanere beholde og nyde deres Love, Fritagelser, Rettigheder, Friheder og Privileger saadanne, som de for nærværende Tid ere.“

Med dette aabne Brev fulgte en Adresse til det norske Folk¹⁾, hvori Kongen af Danmark vidtløftigen forklarede de Omstændigheder, som havde foranlediget Skismissen. Især gjordes den Grund til Affsaaelsen deri gjældende, at Norge ved en fortsat Krig udfattes for Hungrens Nædsler, idet ikke alene Tilførselen vanskeliggjordes i yderste Grad, men og Landet selv formedelst sandsede Næringsveie fattedes ud af Stand til at betale de Fødemidler, som kunde listes igjennem en aarvaagen Fiendes Orlogstrydere. Disse Frederik den VItes sidste Affsødsord til det norske Folk vare rørende, og forfælede ikke deres Virkning hos et Folk, som i Almindelighed hverken glædedes ved Skismissen fra Danmark eller ved Foreningen med Sverige.

„Aldrig kunne — siger Danmarks Frederik — aldrig ville Vi glemme den Trofskab og Hengivenhed for Os og Vor Stamme, hvilken det ædle norske Folk i alle Liden og Tilfælde har givet saa rørende Beviser paa. — Saalange Trofskab blandt Folkeslægterne agtes som en Dyd, ville Nordmandene nævnes som de, det stode ved Siden af eller overgik ethvert andet Folk i denne Dyds Udøvelse. — Bort oprigtige Ønske er, at Lykke og Held maa til den seneeste Tid blive det tapre og ædle norske Folks Lod!“²⁾

Strax efter udgik fra det danske Cancelli en Bekjendtgjørelse under 5te Februar, hvori det befalede alle Embedsmænd i Norge, som enten ikke der vare fødte, eller ei besluttede sig til at forblive under den nye Regjering, at de, saasnart deres af den svenske Regjering udnævnte Eftermænd vare ankomne, skulde forlade deres Poster. Dette Bink til at vende tilbage til Danmark benyttede enkelte Embedsmænd, mestendeels af Kjærlighed til Fosterlandet og Misfornøielse med de nordiske Rigers Skismisse; men Enkelte søgte ogsaa derved at befri sig fra den Ansvarlighed, som kunde være en Folge af en foregaaende mislig Embedsjørelse. Senere hen flyttede endog norffødte Embedsmænd til Danmark, fordi de vare misfornøiede med, at de ikke belønnes med fortjent Dyrskomsbetalt fra den nye Regjeringens Side, eller for hvilke

¹⁾ Først trykt i Liden 1814 No. 68, og senere i Lovsamlingen.

²⁾ Det hefte i Norge, at Dre Walling havde forfattet denne Adresse.

der formædelt deres Forbindelse i Danmark aabnedes Udgang til gode Embeder der. De sidste vare mestendeels Geistlige, men disse Emigranter vare i det Hele meget saa. *) Der var ikke stor Fristelse til at forlade et Land, som i Begyndelsen af den nye Forfatning havde Mangel paa Embedscandidater, og træde over i et andet, som havde stor Overflod deraf. Den nye Statsforfatnings første Aar vare i Sandhed en guldne Tid for Embedscandidaterne. Der maatte staves et stort Antal af nye Embedter, og forskellige Departementer organiseres for at besørge Statens indvortes Anliggender, hvilke tilforn vare gangne igjennem Collegierne i Kjøbenhavn. En ny konge Domskol maatte stiftes i Norge selv, og Universitetet havde ikke faaet sin fulde Besætning af Embedsmænd. Jo mere Norge i sine indre Statsforhold affondredes fra det nye Frænderige, jo flere Knebflaader behøvedes for at besørge den indre Styrelse. Der stode saaledes strax i Begyndelsen af Norges nye Statsforfatning store Befordringer i Embedsklassen. De Mænd, som enten havde bænnet sig Bei til Regeringens Tilfald, eller ved deres Talenter tiltrukket sig Dyrærsksomhed, forfremmedes til de høieste Embeder, og store Vacancer fandt Sted i de Embedsstillinger, som her i Landet ere de meest indbringende. Medens Embedernes Antal paa den ene Side røgede, formindskedes paa den anden Embedscandidaternes. Indfødsretten gjordes snart gjældende, endog før end den gaves Lovens Gyldighed, og norske Embeder, som før deelees imellem danske og norske Candidater, stundom endog med Overvægt paa de danskes Side, befattedes nu udelukkende med Nordmænd, eller med Danske, der vare naturaliserede i Norge og deelte dets Skæbne. Under Selvstændighedsperioden jevnedes mestendeels alle indvortes Forhold, og der toges libet Hensyn til Borgerskæbets forhen privilegerede Fordele. Regeringen behøvede de dygtigste Embedscandidater, den vilde vinde den store Føllestemme for sig, og tilfidsatte mestendeels Betragtninger af Gavn eller Fødselens uvæsentlige Fortrin. Embedsmænd paa underordnede Poster, endog Mænd udenfor Embedsstanden, uden andet Navn end deres hæderlige Borgerskæb, ophøiedes til de vigtigste og høieste Embedsposter i Landet. — Universitetet, denne Hovedstamme for de vigtigste af Landets Embeder, kunde endnu saa godt som ingen Candidater levere. Først Aaret før Statsforandringen fandt Indskrivning af Studenter Sted, og det varede flere Aar, inden de gjennem Embedsregimen kunde fremstille sig som Embedscandidater. I Begyndelsen var desuden Antallet af de Studerende langt mindre end det siden blev.

De første Aar efter Statsforandringen var derfor Lyffens Tid for Landets Embedsmænd. De, som stode paa et lavere Embedstrin, steg flug til et høiere, og det hændte vel og, at Ynglinger, som knapt havde gjort sig færdige til at betrede Embedsbanen, bleve indsatte i saa fordeelagtige Embedsstillinger, at de i deres Levetid ikke mere forlode dem. De nye Embedsbesættelser faldt naturligtvis meest i Juristernes Lød, og Mangelen paa dem blev saa stor, at der libet Hensyn kunde tages til en mere videnskabelig Dannelse og omhyggelig Forberedelse. Vi have imidlertid allerede bemærket, at der ingen Ulempe er bleven sporet af denne Sammenblanding af juridiske Examensgrader. Men ogsaa i Henseende til geistlige Embeders Besættelse var Statsreformens første Periode fordeelagtig for Embedscandidaterne. Af denne Art skabtes vel saa godt som ingen nye Embeder, men Embedscandidaternes Antal formindskedes saa pludseligen, at enhver færdig Candidat kunde gjøre sig Haab om Ansættelse, og de ældre om fordeelagtige Omflytninger. I disse Embedsposter finde antligen mange Vacancer Sted, og paa den Tid kunde Universitetet ikke endnu levere norske theologiske Candidater. Staten maatte saaledes benytte dem, som fandtes i Landet, eller de norske Candidater, som vendte tilbage fra det Kjøbenhavnske Univer-

*) [Af Militaire forlode, saavidt vides, kun fire Nordmænd sit Fædreland, nemlig de fra Danmarks sidste Krig med Tydskland bekjendte Generaler Schleppegrell og Rye samt Oberst Helgesen; Oberst Brod forlød Norge med Christian Frederik.]

støt, øfter at de der havde taget Examen. I den Hønsøende maatte der gøres Con= cessioner, og alle Charaktergrader maatte sammenblandes for at tilveiebringe det for= rødnø Antal af geistlige Embedsmænd. Det er uforsødent at gøres opmærksom paa, hvor meget disse Forhold øfterhaanden alt meer og mere have forandret sig. Mere det er begribeligt, at denne raske Stigen paa Embedsbefordringens Bane, som især under Selvføandighedsperioden var mærkelig, gjorde den nye Forandring nær for den Klasse af Borgere, som besad den høieste Grad af Dannelsø, og at Selvføandigheds= værket fik sine ivrigste Talsmænd iblandt den Deel af vore Landsmænd, som havde størst Evne til med Ordets Hjnd at forsvare det. Ved denne Bemærkning ville vi ikke frænke deres Afgang til Rationens Erføndtlighed, som af øblere Grunde havde grebet ind i Statens Anliggender. — Ved Selvføandighedsperioden forandredes Em= bedsmændenes Stilling til de næringssdrivende Borgeres. Under Krigens Aar, især den sidste Deel deraf, leed Embedsstanden uføgelig, medens der i flere af disse var stor og mestendøels fordeelsagtig Virksomhed blandt Norges Handelsmænd. Øfter Krigen fandt stor Forskyrrelse Stød i de næringssdrivende Borgeres Stilling, den gylbne Tid blev kort og sporadisk, medens fleste Omstøandigheder øre indtrufne, som i Almindelighed have forbedret Embedsmændenes Kaar og øffret deres Stilling, end= øffønt den raske Befordringsperiode snart forsvandt.

Treogtribtø Capitøl.

Norges Kustninger. Christian Frederiks Raadslagninger.

Strax i Aarets Begyndelse gjorde Prinds Christian Frederik alvorlige Foranstalt= ninger til at møde den Krigens Alvor med Sverige, som han anede maatte blivø en Følge af den danske Hersø Stilling i Holsten, og af den danske Konges Afsmagt til at modstaae sine talrige Fiender. Under Aø Januar anmoder han General Krogh, hvis Ansøgning om Afsled saaledes øi endnu maatte vøre tilstaaet, at lade de 2 Infanteribatailloner og den Skibøerbataillon, som var bestemt til det sydlige Norge, øpbryde og sätte sig i Marsø øfter øvgivne Marsørouter. For at vinde Tid skulde disse Tropper med deres Bagage befordres ved Styds, hvortil Øvrighedsens Medvirk= ning skulde kræves. Formødelst den indtrufne Kulde øbsfattes imidlertid Troppernes Marsø, indtil en mildere Temperatur indtraf. Øfennem Generalquartøermester Hassner og Generalmajor Fagthausen gjør han under 7de Januar Foranstaltning til Troppernes Forlægning og Proviantøring øfter Forslag, som af dem vøre indgivne. Iligemøade sørger han for Føstningerne Frederiksblads, Frederiksstens og Kongsvingers Proviantøring for 3 Maanøder, samt for enkelte Troppøafdelingers Madforsyning, som under ind= trufne Omstøandigheder kunde blivø indkøstøe i disse Føstninger. Til samme Tid øverdrager han Oberstløytenant Krebs — denne tappre og aarvøagne Øevogter af Rigets Ørøndster ved Kongsvinger — at foretage en Inspektionssøise langs Ørøndsen, og paa denne øftale med Major Arnøen om, „hvørelødes en almindelig Øevøbning af det meget dygtige Mandstøb, som ør i Østørbølen, kunde ørganisøeres til Ørøndsens Forsvar i pøakømmende Tilfælde — Mennester og god Villie feiler der vist ikke. Krødt og Bly, som mangler, maatte bringes deryp. Østemningen for en saadan Øpstand i Møsse maatte øundersøges ved at tale med Mandstøbet.“ For at Krebs's Gravørelse, medens han røgtøe disse Ørønder, øi skulde føles, tilforordnedes han Major Aubert i Commandøen ved Kongsvinger.

Imidlertid til Brindsen ubestemte Efterretninger fra Danmark om den danske Armees mislige Stilling i Holsteen, om det danske Monarkies Færet, og den danske Konges Ulykkeligheder under mægtige Fienders Fremtrængen i hans Staters Hjerte. Men hvor nedslaaende end disse Efterretninger vare, bekyrte de kun den Beslutning, han havde fattet, ikke at forlade Norge under de Færet, hvormed dets Selskandighed i et saadant Tidspunkt truedes. Førend han endnu kunde kjende Storrelsen af det Onse, hvortil Frederik den VIte maatte bekvemme sig, skrev han den 17de Januar følgende mærkværdige Brev til Generalmajor Lowzow i Bergen:

„Jeg har ikke villet undlade herved at meddele Hr. Generalmajoren de seneste Efterretninger fra Danmark, som desværre ikke ere beroligende. Baabenstikskanden udløb den 5te dennes, og den fiendtlige Hær rykkede frem, og truede, idetmindste med Streifcorps, at overflyvme Jylland. Den danske Armees Hovedstyrke er samlet i Jysen, og truer saaledes Fiendens Plante, fornemmeligen naar Lillebelt tilfrøser, som formodes nu at være Tilfældet. Den svenske Kronprinds's Fordringer stige med hver Dag; men hvis vor gode Konges Bestræbelser ei krones med Held, tiltroer jeg Nordmanden, at hiin Erobrer ei skal vinde Norge i Danmark. Imidlertid maa Begivenhedernes Udvikling derneede imødesees med Rolighed og Standhaftighed. — Saaledes ønsker jeg, at den nærværende Stilling maatte kendes uden Ulykkelighed for Fremtiden, som faaer i en retfærdig Guds Haand. Forsigtighed byder, at ingen Fartsier indtil videre udklareres til Danmark, hvilket er tilkjendegjort Stiftet.“

Til Commandeur Fabricius, Oberste Arenfeldt og Oberste Mejlænder skrev han 25de Januar Breve af følgende Indhold:

„Jeg vil ikke undlade at tilkjendegive Dem den igaar Aftes meddeelte Efterretning, at Fredspreliminarierne den 14de dennes ere undertegnede mellem Danmark og de allierede Magter. Den første Folge heraf vil uden Tvivl være en friere Stilsætning, naar blot Jsen vil tillade ret snart at benytte den. Da jeg endnu er uvidende om Tractatens Ord, saa kan jeg heller Intet bekjendtgjøre, og ikke tillade Stillesættelse; men hvorledes end Fredsvillkaarene maatte være, haaber jeg, at Norge skal kunne bestaae ved egen Kraft. Jeg skal vist ikke stille mig fra dette herlige Land. Jeg gjentager, at Rolighed og Standhaftighed ere de første Borgerpligter, som hvilke Tillid til Regjeringen og Tro paa Guds Forsyn bør styrke Enhver. Jeg ønsker paa Dem og Deres Undergivne i enhver Henseende.“

I Skrivelser af samme Dato til Commandanterne i Fæstningerne Frederiksstæen, Frederiksholm og Kongøvinger paalægger han dem den yderste Forsigtighed i Forholdet til de Svenske. — „Det er muligt, siger han, at disse i dette Dieblit drive deres Ulykkeligheden saa vidt, at de fordre Indmarsch, ja vel endog Frederiksteens Overgivelse. Deres bestemte Svar angaaende Indmarschen er, at sligt ikke skeer uden den commanderende Generals udtrykkelige Befaling, og Magt afvises med Magt. Eigesom jeg er overbevist om, at Norge ønsker at holde sig saa fast mod Fienden, som De i Deres Fæstning, saaledes kan De stole paa, at jeg ikke skal forlade Dem.“ Ingen Sværst, selv ingen Parlamentair, maatte komme længere end til nærmeste Postering eller Bagten i Evinesund, og det forbødes vedkommende Officerer, under Straf i Overtrædelsestilfælde, at holde usornede Samtale med de Svenske, og fornemmeligen ikke at melde til Andre end den vedkommende Chef, hvad de erføre. Depescher skulde modtages og sendes Brindsen selv. Lillige skjærper han Opmærksomheden mod Svenske paa Grændsen og mistænkelige Personer. „Det er ei Tid, siger han, til lemsældig Redfart mod deslige Personer. Dette mit Brev, slutter han, meddeles ikke til Nogen, og hvad heraf maa befales, kan skee mundtlig ved Parolen eller til vedkommende Officerer ved disses nærmere Foresatte; det er egentligen kun en Skjærvelse af ældre Befalinger. — Commandanten vilde meddele mig Underretning, om De mangler Roget til Fæstningens Forsvar, enten Ammunition eller Provision paa 3 Maaneber.“ Oberstlieutenant Krebs tilmelder han under samme Dato sin Tilfredshed med

den Raade, hvorpaa Oberste Gahns Affending, Lagerlöf, vil blive modtagen og afvist, og tilføier, at Krebs kunde give følgende Svar: „Fr. Obersten tilkjendtoges Modtagelsen af Deres Skrivelse af 24de (?) Januar. De vil skjønne, at jeg som Høist-commanderende i en Fæstning ikke indlader nogen Officer som Parlamentair uden den commanderende Generals, Hans Høihed Prinds Christian Frederiks, udtrykkelige Tilladelse eller Befaling.“ I et Brev af samme Dato til Krebs tilføier han: „Jeg skjønner ret meget paa det gode Sindelag blandt Tropperne, som jeg aldrig har omtvilet at finde Sted. Lige høit har det været mig at erfare den Beredvillighed, med hvilken Beræbningen i Østerdalen kan ventes fremmet.“

Af ovenstaaende Yttringer fra Prinds Christians Side er det klart, at Tanken om at forsvare Norges Selvstændighed og at forhindre dets Forening med Sverige opstod hos Prinds Christian Frederik, endog før Resultatet af Danmarks Krig med sine Fiender var bekendt, og at Tanken om at dele Skjebne med Norge havde saaledes rodfæstet sig hos ham, at han trofede Kieltractatens Bestemmelse med Hensyn til Norges Forening med Sverige. Saaledes forandrede han ikke sit flendtlige Forhold til Sverige, efterat Kieltractaten i alle dens Punkter var bleven bekendt i Norge. Derhos understøttedes Beslutningen vistnok af hans nærmeste Raadgivere, og modtoges med stor Glæde af en Deel af Armeen.

Efterretningen om den med saa store Opoffrelser fra Danmarks Side kjøbte Fred i Norden opvakte langt mere Stræk og Betyrning i Norge end i Danmark, deels fordi deri stede en Forandring i Norges Stilling, hvorved Nationens Sind i Begyndelsen langtfra med Glæde hestede sig, deels formedelst den Raade, hvorpaa Efterretningen udbredte sig omkring i Landet. Aldrig er vel nogen politisk Efterretning i fastere Farver bleven forelaagt Landsmænd end det Fredsbudskab, som Bladet Liden udsendte i et Extrablaf af 25de Januar af følgende Indhold:

„Den mørke og for menneskelige Dine uigjennemtrængelige Laage er splittet, og et Glimt af Solens Klarhed blænder næsten det glade stirrende Øie. — Fred, Fred i Norden! — I Følge aldeles paalidelige Efterretninger ere Præliminarierne for Freden til Lands og Vands afsluttede mellem Hs. M. Kongen af Danmark og Norge og de allierede Magter. Om Freds-Præliminarierne kan Udgiveren Intet tilføie, da han ikke kender dem, og da de rimeligiis i den Skynd, hvormed dette Budskab er bragt os, ei kunde blive fuldstændigen meddeelte; men det faste Haab ville vi nære, at de ei kunne være vanærende, og ikke skulle vorde odelæggende for Danmarks, for Norges Lykkelighed. Saa freidigen stole vi paa Gud, som er Hærenes Herre, og paa den Kraft, der luer i begge Nationers Bryst, at vi uden Vanghed tør see Fremtiden imøde.“

Det følgende Extrablaf under 28de Januar forbedrede ikke denne falske Anskuelse af Tingenes Stilling. Det indeholdt til Slutningen Følgende: „Private paalidelige Breve melde, at Jylland aldeles ikke har været betraadt af Fienden. Hs. Majestæt har fra sit Hovedkvarter i Fyen negocieret med de allierede Magter. Præliminairfreden afsluttes, og efterat dette er skeet have de allierede Tropper strax rømmet det Sleevigste, og vare i Begreb med at forlade Holsteen. Det er høist sandsynligt, at der er foresaldet Noget ved Rhinen eller Holsteen, som har hidraget til deres saa hastige Afmarsch didhen. Dette Begivenhedernes uformodede Lob er et Beviis for, hvor utidigen vi ofte haade frygte og haabe, og hvorledes vi daarligen, lig Hjorten i Fabelen, rose vore indbildte Fordels og dable vore virkelige Held.“

Aldrig er vel nogen Efterretning om Fædrelandets politiske Anliggender bleven modtaget af Nationen med større Glæde end dette Fredsbudskab, og aldrig har den vel søit sig mere nedstemt paa Fædrelandets Vegne, end ved den sørgelige Forklaring af en Avisforvers Gaadestrift¹⁾. Vissheden om det uslykkelige Udfald af den syvaarige

¹⁾ Forfatteren lod i sin første Glæde over Fredsbudskabet Extrabladet opslaae paa et Sted, hvor dets Indhold kunde blive Dnitredsen bekendt, men han nedfagedes snart

lig udbredte Sorg og Belymring over begge tilforn forenede Riger. I Danmark var de venodige Jøellefer ved Skilsmisfen almindelige og Belymringen udeelt, og disse gave sig Luft i Aviser og flere velskrevne Afhandlinger. I Norge selv var der i Sandhed saare Entelte, som glædede sig ved den skandinaviske Halvoes Forening, der deri anede Fremtidens Held for Fædrelandet. Man ventede i Norge et uheldigt Udfald af Krigen; thi man vidste at store Krigermasser væltede ind over de danske Stater, og at Danmark kun havde en usforholdsmæssig liden Styrkte at sætte imod sine Fjender. Men de mange Nygter, som vare udbredte om mægtige Rationers Nærling, Tilliden til at Englands Interesse for Norge skulde vaagne med fornøyet Ansigt i Krigenes sidste Oplosning, havde opvakt Forhaabninger i Norge, som næredes derved, at vore Aviser optog blot hvad der kunde tjene Nationen til Trost, og der fra Regjeringen selv mestendeels udgik beroligende Betragtninger over de udbortes Forhold. — Da imidlertid Freds slutningen i sit hele Omfang og med sine nedslaaende Betingelser var bleven Nationen bekjendt, var det første Indtryk, som Efterretningen gjorde paa den større Deel af Nationen udenfor Hovedstaden, forsaavidt den var overladt til sine rolige Betragtninger, Jøellefen af en vis Nødvendighed at boie sig under en uundgaaelig Strebne, og Haabet om at Foreningen med Sverige kunde stee med Bevarelsen af Norges Selvstaendighed og en passende constitutionel Form. Læsten om en Modstand mod en Beslutning, som var tagen i det store Raad af Europas mægtigste Stater, saaldt endnu kun forholdsmaessigen faa Landsmænd ind, og Haabet skøttede sig, som ovenfor anført, i denne Henseende til de Fordele, ved hvilke Foreningen i Følge Englands Garanti var betinget. Forsfatteren modtog paa den Tid Breve fra Mænd, der siden deels ved Prindsens Side spillede en vigtig Rolle i Selvstaendighedsvaerket, deels paa Tidsoold segtede djæveligen for samme, hvori de erklæredes sig enige med ham deri, at Modstand vilde være unyttig og endog for Fædrelandet skadelig, men at Kraften burde spares for at gjøre Foreningens Betingelser hæderlige og for Norges Fremtid gavnlige. Strax efter at Kieltractatens Betingelser vare blevene bekjendtgjorte, herskede saaledes ikke det politiske Schisma mellem Hovedstaden, der siden deelte Nationen. Spiren dertil lagdes ved Prindsens Hof, og udgik fra de ham nærmest omringende Raadgivere, og fra hans egen Afsty for en Forbindelse, der for Uvigheden adspalttede begge de forbundne Rationer, forenet maassre med et stille Haab om, at han kunde bevare Norges Krone for den danske Kongeslæggt. Vi have ovenfor gjort os bekjendt med nogle sjerne Forberedelser i denne Henseende, der gik frugtesløse hen, saalænge Rigerens Skilsmisse endnu ei havde fundet Sted. Ved Christian Frederiks Side stod Mænd, der styrkede ham i disse høie Planer, og fra dem, især fra Stiftamtmand Thygeson, udgik Flammeskrift til Landets meest formaande Mænd, hvori der foreslledes det Uværdige for den norske Nation i at lade sig paatvinge en Forening, hvoraf intet Godt kunde stude for Fædrelandet — sun Trældom, Ulykker og Nedværdigelse. „Man har — heder det i disse Breve, hvoraf Forsfatteren ogsaa fra samme Haand fik et, — solgt Huden for Bjørnen er skudt.“ Det var den Indflydelse, som en saa bestemt Resningsyttring, der udgik fra Regjeringens Sæde selv, havde, som forandrede den almindelige Stemning, og det var saameget lettere at stabe et Modstandsparti mod Kieltractatens, i ukløge, og den tænkende Deel af Nationen stodende, Udtryk affattede Beslutninger, som der i Nordmandens Barm boede en almindelig, og ligesom med

til at nedrive det faldte Document. Dagen efter denne Posts Ankomst blev Fredens sande Bessaffenhed ham meddeelt giennem en af hans Venner fra Arendal, og hans Glæde over Freds budskabet gik over til den bitterste Belymring. I et Brev til Kammerherre Anker, som han skrev under 31te Januar, beskrev han sine Jøellefer i denne Anledning, og han tør troe, at de paa den Tid deektes af den større Deel af Nationen. Brevet Webel var, som ovenfor fortalt, den gang i Danmark, og Forsfatteren gjorde Anker en Meddelelse, som egentligen var Webel bestemt. Brevet findes i Bilag 66. [Fredstractaten kom til Christiania 24 Januar, men hemmeligholdtes.]

Modermellen indfuet Robbhydelighed mod en Forening med Sverige, hvis indvortes Forhold, naar de gik over i Norges, ikke syntes skiftede til at brede Fædrelandet Fremtids Held.

Det var engang en almindelig herskende Mening, som er bleven gjentagen af historiske Forfattere, at Prinds Christian Frederiks Beslutning, at modsætte sig Norges Overgivelse efter Kieltractatens Indhold, hvilede paa en hemmelig Afkate med Danmarks Konge, som i Følge denne Mening skulde nære det Haab, at der i Tidens Løb, og medens der endnu herskede en vis Sjæring i Europas Politikk, kunde indtræffe Noget, der forandrede de paa den Tid gjældende Ansuelser, og forstyrrede de mægtigste Staters Righed, og at en ny Omvæltning kunde igjen fremlede de toende nordste Rigers Forening. Men der er ikke allermindste Grund til at troe, at Danmarks Konge, om han end nærede et stille Haab herom, har indledet nogenformig hemmelig Underhandling i denne Henseende med Prindsen, ligesom intet af Sammenskridt henpegede paa noget Saadant¹⁾. Prindsen søgte tværtimod at undgaae Alt, hvad der kunde opvække Formodning om en saadan Forbindelse, og brugte den største Forsigtighed i sine Forhandlinger med de danske Sendemænd, der i politiske Skræber opsendtes til Norge. Slig Falskhed, hvor sædvanlig i politiske Forhold, og hvor udstyldelig under den Mishandling, som var Danmark vederfaren, laa ikke i den danske Konges Charakter, der ikke forstod hemmeligen at undergrave indgangne Forpligtelser. Desuden var Freden Danmark nødvendig, og det fulgte under Krigen Byrder, saalænge Kieltractatens Fredspunkter ikke vare gangne i Døphjelse. De danske Stater, allerede forud svækkede ved en uheldig Krigstilstand, bleve fremdeles besatte af fremmede Hæere, saalænge Norges Forening ei var istandbragt efter Tractatens Medfør. Det svage Haab, som Danmark kunde nære om Forandring i Europas Politikk, maatte snart forsvinde, dg Napoleons Skiebne afgjordes i Begyndelsen af April, han selv nedlagde sin Keiserkrone, og førtes til Elba. Der rygtedes vist nok om Uenighed imellem Sveriges Kronprinds og de allierede Magter, da han vægrede sig ved at følge disses store Troppemaeser ind i Hjertet af Frankrige, eller i det mindste seendragtigen nærmede sig Balthadsen, idet han maatte have Betændelighed ved at betrede sit Fædreland som Fiende. Men Carl Johan havde opfyldt de med sine Allierede indgangne Forpligtelser; han havde bidraget sin Deel til Lyblands Befrielse fra Napoleons Nag, og da dette var steet, vendte han sig mod Norden, for efter Tractatens Indhold at hente Lønnen for sin Deeltagelse i den store Krig. Især maatte han vente sin østlige Naboes trofaste Opfyldelse af en høitideligen indgangne Tractat, hvis Sag han saa kraftigen og betimeligen havde understøttet, og som betalte Offeret med en anden Gyrttes Hjerteblod. Under saadanne Omstændigheder kunde en Plan til Danmarks og Norges Gjenforening ikke modnes eller bringes til Udførelse.

Det maa derhos paa den anden Side tilføies, at Prindsens og hans Raadgivers Modstand mod en bogkævelig Opfyldelse af Kiel-tractaten — en Modstand, der understøttedes og ligesom sanctioneredes af det norske Folk — i en vis Henseende var betimelig, ligesom den vissest var gavnlig og fremlede omsider et for Norges Fremtid ønskeligt Resultat. Prindsen og hans Raad kunde have valgt mere passende Midler til at gennemføre denne Modstand, og have udført den med større Kraft; men en ubetinget Beredvillighed til at underhandle med Sverige paa Kieltractatens Bæsis, kunde let have ledet til en Sammensmeltning af begge Rigers indvortes Forhold, som, unaturlig i sig selv og aldeles stridende mod begge Rigers, men fornemmeligen

¹⁾ [S. Chr. Berg antager, at han ved sin Ud nævnelse til Statthalder i Norge 1813 allerede havde faaet en hemmelig, mundtlig Instrux i saa Henseende. Den svenske Regjering troede sig i 1814 overbevist derom, og i Norge har det altid været en temmelig almindelig Tro, hvis Grund eller Ugrund sork Fremtiden kan opklare; ifr. Morgenbladet 1848 No. 49 og 60; Schinkel-Bergman VIII. 32. 48.]

Norges Interesse, maatte have bragt en langt større Ulykke over Landet, end de uakkertelige Lidelser og blodige Opoffrelser, som en Modstand endog med Vaabenmagt maatte fremlede. Disse den levende Slægts Lidelser vare forbigaaende, og at betragte som en Gave til Efterslægten, der begrundede Fremtids Held, medens en Sammenfæltning af begge Rigers indvortes Forfatning vilde berede vore Efterkommere en varig Ulykke, hvis Følger i Fremtiden vare uberegnelige. De Betingelser, under hvilke Kongen af Danmark affød sin Ret til Norge, vare ikke saadanne, at de kunde betyge Norges politiske Lykkeligbed ved den nye Forening. Frederik den Sjette var en Konge af den gamle Skole, og kunde endnu paa den Tid — thi senere maatte han og for en Deel agte paa Ijernes Gang — ikke sætte sig ind i de Statsforfatningers Hensigtsmæssighed, som dele Statsmagten imellem Kongen og Folket gjennem dets Repræsentanter. Han overgav saaledes Norge til Sveriges Konge med den Rettighed og i den Statsform, hvorefter det danske Kongehus i halvandet hundrede Aar havde styret begge Riger. Kun de Privilegier og Rettigheder, hvoraf de nu var i Besiddelse, og som med Hensyn til den offentlige Bestyrelse ingen Betydning havde, betingede han sine gamle Undersaatter, uden Garanti for at Folkets naturlige Ret i gammel Stiil skulde vende respecteret. Den Mangel paa en indvortes Selskabskabighed, hvorunder Norge leed, kunde ikke ved Kielertractatens Artikler vende afhjælpes; thi den hjemlede Norge kun Besiddelsen af bestaaende Rettigheder.

Langt mere vandt Norge ved at losrive sig fra Kielertractatens Bestemmelser; thi da kunde det lægge en ny Basis for sin Statsforfatning, grundet paa de herskende Begreber om Statsmagtens rette Fordeling, og med tilbørligt Hensyn til de høist forskjellige indvortes Forhold i Sverige og Norge. I denne Deel af sin Modstand lod ikke heller Norge alene og forladt af det øvrige Europa. Til paa denne Raade at grundfæste sit politiske Held maatte Norge vente Understøttelse af den Magt, som kunde onsees for at være den vigtigste, og saa at sige raadende i det store europæiske Fælleskab, forsaavidt dette bevægede sig igjennem dens gyldne Midler. Da England nemlig ved Tractaten i Stockholm [3die Marts 1813] gav sit Samtykke til den skandinaviske Halvøes Forening, da stode det under den Betingelse, at der skulde tages Hensyn til Norges Held og Frihed. Denne Betingelse var nedbrudt ved Kielertractatens; den kunde ventes opreist ved Englands Medvirkning. Hvor egenmægtig og uinteresseret endog Englands Politikkunddom viser sig i sine udvortes Forhold til andre Stater, saa liberalt handler England sædvanligen i dem, der ligge uden for Omraadet af dens umiddelbare Interesse. Det betragter sig som de konstitutionelle Forfatningers Beskytter, og som en Forsvarer af Menneskehedens Rettigheder i Staternes indvortes Organisation. England havde i foromtalt Fredstractat vist sig liberalere mod Norge, end Rusland som Ven, da dette i Tractaten eenfaldigen tog Hensyn til egen Interesse, og lod enhver anden Betragtning af Syne. Fra den Kant kunde heller ikke ventes nogen Understøttelse til at indføre konstitutionelle Former. Norge kunde saaledes vente, at England ei vilde tillade Sverige at tvinge det til en ufrivillig Forening paa de Betingelser, som Kielertractaten indeholdt, i Folge hvilke den fuldkomne Forstyrrelse i Landets indvortes simple Organisation, og en Indpøden af en fremmed og ufuldkommen Statsforfatnings urene Safter vilde afdækkes. Modstanden maatte saaledes fra denne Side betragtet være ligesaa betimelig som gavnlig.

Det var derhos af stor Bigtighed og en Lykke for Norge, at en udmærket Berømtighed var ved Haanden, som midlertidigen kunde overtage Regeringens Løkke, indtil Rigets Skjebne var bestemt, og at ikke Christian Frederik forlod Norge i dette Overgangens betydningfulde Dieblit. Norge vilde ellers være blevet i en forladt Tilstand; Uorden og Forvirring vilde have udbredt sig i alle Forvaltningens Grene, og dets Overgang til en ny politisk Stilling kunde let være bleven fuldbyrdet under mindre lovende Udfigter til Fremtids Held. Prinds Christian Frederik lagde i Ord og Gjærning for Dagen, at det norske Folks Interesse var ham dyrebar, og at det var hans Beslutning at dele dets Skjebne under den forviklede og høist vanskelige

Stilling, hvort det strax efter Stiksmisken fra Danmark kom. Norge kan altsaa med større Jøie end Sverige, ved en foregaaende Anledning om en anden dansk Prinds, sige om Christian Frederik, at han ved sin Nærvarrelse i Norge i Stiksmisken's Dieblig viiste dette Rige saa stor Tjeneste, som ved lignende Leilighed er viist nogen Nation. Det kan vel heller neppe omtvives, at Norge var lykkeligere ved denne Hverkes Nærvarrelse, end om dets Skjebne i dette vigtige Dieblig var bleven lagt i en norsk Statsmands Haand, som vi før have nævnt. Denne Statsmands Jbeer gik ud paa en lettere, og maafee endog noiere Forbindelse med Sverige end den, der i Aarets Lob knyttedes, og endstjønt Bedel i sit Fædrelandsfind visseligen, under Bestemmelsen af Foreningsvillkaarene, vilde have taget alle mulige Hensyn til Norges Interesse, saa var dog Fædrelandet bedre tjent med at Foreningen stede under Oppositionens end under Sympatiens Farve. Det vide vi med Visshed, at de Begivenheders Traade, som fremledte Norges nye Stilling, vare i Forslynets Haand valgte til Fædrelandets Held, og i Norges Historie bor et erkjendeligt Minde reises om den Hverkes Mellemkomst og edle Hensigt, som i Farens Stund overtog Rigets Bestyrelse.

Men om vi end saaledes have Marsag til at gløbe os over Sagens endelige Resultat, saa kan Historien neppe ubetinget rose Prindsens og hans Raadgiveres Fremgangsmaade i det Hele. Det kan neppe siges, at enten Regjeringens Chef paa den Tid — hvorvidt han senere tilegnebe sig disse Egenstaber, det vil Danmarks Historie i sin Tid indskrive paa sine Blade — eller hans nærmeste Raadgivere vare i Besiddelse af den Sindighed, Klogskab og Kraft, der behøvedes for at lede en Modstand af den Art, som sigtebe til at underkende en uigjensaldelig og med uhyre Statskræfter understøttet Beslutning. Prinds Christian Frederik var visseligen i Besiddelse af store Talenter, han havde en vidensabelig Dannelse, forenet med en stor Evne til at give sine Jbeer og Bekjendtgjørelser en passende Indklædning ¹⁾, og han havde stor Lethed i at sætte sig ind i sin Omgivelses Former ²⁾. Derhos var han besjælet af det oprigtigste Ønske, at fremme det Lands Lykkeligbed, hvis Skjebne han havde paataget sig at styre, og i Folkets Kjærlighed høstede han derfor sin Løn. Men Statsmandens Egenstaber vare endnu ikke hos ham i den forønsfede Grad udviklede, og Heltens havde han ikke havt Leilighed til at vise. Der fattedes ham ikke Mod til at fatte store Beslutninger, men under Begivenhedernes Lob syntes Kraften at svigte; i et kritisk Dieblig satte Indbildningen ham ud over al Fare — Virkeligheden gjorde ham tilsyneladende urolig, modløs, forlegen. Han lyttede heller til en bevægelig Jøielighed for sine Jbeer — det kongelige Dre er sjeldent aabent for Indvendinger — end til en alvorlig Modsigelse, og stjøb saaledes ikke sjeldent fra sig de Nænds Raad og Mening, som det havde været ham gavnligt at høre. Historien maa imidlertid være forsigtig i sin Anklage for tilsyneladende Mangel hos ham paa Krigertalent, og for hans vallende Færd under Selvfændigheds-Krigen, der uden Tvivl mestendeels maa tilskrives et samvittighedsfuldt Hensyn til Norges Lær. Vi finde ham under hans hele Ophold i Norge i idelig Bevægelse for at ordne Landets militaire Anliggender med Indsigt og Kraft, og fra hans Cabinet udgik sædvanligen egenhændige Ordres i den Anledning. Historien vil vise, hvorlunde denne Virksomhed i Krigens sidste Periode sit en Charakter af Modløshed og ubekeemt Vaksen, medens han egentligen kun gav efter for tvingende Omstændigheder og et liberalt Hensyn til Norges Lær. I Fredens Dage kunde han have berebt Norge, forbundet med denne eller hiin nordiske Stat og under Ly af en passende Constitution, Held og Lykke; men han fremtraadte under en farlig Krigstilstand, uden tilstrækkelige

¹⁾ [Overs Bedel sagde derfor om ham: „Det er dog en Prinds, man kan tale med.“ — S. Chr. Berg.]

²⁾ Ved hans Tassel, som besøgtes af Gæster af alle Stænder, herstede en Munterhed og Frihed i Underholdnings-Tone, som man kan finde den i de meest tvangfrie Privat-Selskaber.

Adler til at forsvare sig mod mægtige og tafrige Fiender, og uden Billedning af noget stort Talent i sit Krigsraad. Constitutionens Belgjærning skylder Norge Christian Frederik, forsaavidt som han uden Bægring gav Ublasket dertil sit Bifald, og gav den derud en Tilværelse, som ei kunde roffes under en paafølgende Statsforandring; men Historien maa lade uafgjort, om ikke Conjunctionernes Bestaaenhed, og hans særegne Stilling til det norske Folk, bevægede ham til at antage en liberalere Regjeringsform, end som i Grunden var efter hans Sind.

Det kunde anses tvivlsomt, om Prindsen i sin første Raadgiver, Conferentsraad Carsten Anker, havde gjort det rette Valg. Han var vistnok en Mand af Talenter, forhaandig i sin Tale og særdeles interessant i Underholdning, endssjønt hans Døvhed gjorde Samtalen tung; men han havde lidet sat sig ind i Menigmands Rettigheder, og hans Ideer om hvad der tjente til Landets Gavn, hentede han mere fra den færdne Tids Feudalisme end fra den nærværende Tids liberale Anskuelse. Han havde vist nok været brugt i flere vigtige Forretninger, og vi ville ikke paatage os at bedømme Resultatet af hans Arbejder, men han var ikke heldig til at udføre de offentlige Commissioner, som under Selvstændigheds-Perioden, og efter Norges Forening med Sverige, bleve ham overdragne¹⁾. Det vigtige Vrende, som betroedes ham af Christian Frederik, mistykkedes aldeles. Det var formodentlig hans fine og kæftelige Bæsen, saavel som hans herlige Underholdningsgave, der indtog Prinds Christian Frederik, som det siden indtog Prindsens Estermand, og i denne Henseende var han vist nok uimodstaaelig²⁾.

Stiftamtmand Emanuel de Thyggeson, Prindsens anden Raadgiver, havde paa den Tid et stort Navn i Norge formedelt en heldig Virksomhed i sin Embedsstilling og i Provideringsvæsenet, saavel som for den liberale Raade, hvorpaa han nyligen under det store Røde af indkaldte Borgere havde deeltaget i Forsøget til at ordne Hængsvæsenet, og den forekommende Gjæstfrihed, hvormed han aabnede sit Huus for den store Kreds af sine Bøffendte og for Rejsende, som besøgte Christiania. Som Stiftamtmand i Christiansands Stift havde han erhvervet sig et Navn som Gaa i den Stilling, og som Stiftamtmand i Agershuus Stift stred han frem paa samme Bane³⁾. Men som stor Possessionat i Danmark, hvor han snart skulde modtage betydelige Land-Eiendomme, maatte hans Interesse nærmest være beftet til hans Fædreland. Det var saaledes hans Kjærlighed til Prindsen, hans Deeltagelse i den danske Ironarvings Skjebne og maastee Gaa om i sin Tid at bevirke Foreningen med Danmark igjen i gammel Stiil, som lod ham tage saa virksom Deel i Prindsens store Beslutninger, hvilke han forplantede og anbefalede over det ganske Rige. Det var overhovedet Thyggesons Art at lægge store Planer med Kjæft, og udføre dem med Raffhed, ligesom hans Virksomhed efter Flexes Mening derom ikke var fri for en vis Dram. Imidlertid varede hans Deeltagelse i Norges Selvstændigheds-Sag kun kort. Han gjorde en Rejse til Danmark, som det hedte i Prindsens Anliggender, og derfra vendte han ikke mere tilbage. Hans Navn nævnedes siden kun sjældent i Norge, og kun i taftnemmelig Erindring om hans velgjørende og liberale Virksomhed under Krigen i begge sine Embeds-Stillinger. Det var saaledes kun det første Stød til Prindsens Beslutninger efter Norges Etisksmisse fra Danmark, som kom fra Thy-

¹⁾ Han var et loftbart Medlem af de Commissioner, hvis Formand han var, og traf Sagerne ud til en utilførlig Længde. Forfatteren stod, som Medlem af Bergværks- og Solværf-Commissionerne, i flere Berørelsespunkter med ham, og de havde i den Anledning flere Stridspunkter, som dog afgjordes uden personlig Uvillie. [Han blev aldrig færdig med nogen Ting. J. Chr. Berg.]

²⁾ [Han var en set Huusholder og i en nedtrykt økonomisk Stilling, og han satte Politiken i Evne eller færdig til kunne bedrage. Man kunde derfor ikke have nogen Tillid til ham, hvilket Kong Frederik VI. heller ikke havde. — J. Chr. Berg.]

³⁾ [Som Amtmand i Hedemartens Amt, hvilket var hans første Strid paa Embedsbanen her i Landet, var han og meget vel lit. — J. Chr. Berg.]

gesons Haand; men dette var kraftfuldt og i Forening med Carsten Anders vist nok af Betydning for Sagen selv.

Fireogtredivte Capitel.

Christian Frederiks Reise til Trondhjem. Mødet paa Eidsvold.

Da Brindsen havde taget sin Beslutning, ikke at forlade Norge under dets nærværende kritiske Stilling, og at modsætte sig Norges Forening med Sverige, var han betænkt paa at reise de Midler, hvorved Børet kunde fuldbyrdes, og paa at vinde Folkets Bifald ved et passende Regjerings-Forhold. Hans første Omsorg var at udnævne Cheferne for de forskjellige Corps, som skulde forsvare Grændsen mod de Svenskes mulige Indfald, og at postere disse paa passende Punkter. Han saae sig i denne Henseende om blandt de Mænd, som vare blevne ham personligen bekendte eller anbefalede som hæderlige, dygtige og sit Fædreland opofrede Mænd¹⁾. Fra hans Cabinet udgik i den Henseende under 1ste Februar Ordres til disse Chefer, blandt hvilke især Oberstlieutenant Krebs og Oberst Hegermann syntes at have været i Besiddelse af Brindsens fortrinlige Tillid. Han tillod endog Oberst Hegermann i enkelte Tilfælde at tage sin Beslutning paa egen Haand, uden derom at gjøre Melding til Generalmajor Staffeldt, til hvem det i Almindelighed var Corps-Cheferne paalagt at rapportere deres Bevægelser. I sin Ordre til Hegermann siger han, at hans Brev kun var et Udlaft, som Obersten selv nærmere maatte udarbejde, og hvorom Brindsen vilde conferere med ham ved næste Sammenkomst. Det er imidlertid af hans Ordres Mart, at hans Mening kun var at fore Krigen defensiv og ikke gjøre noget Indfald i Sverige, hvorimod han aabenbart ventede, at et Angreb vilde stee fra Sveriges Side; og derpaa søgte han ikke alene at forberede sig, men han syntes endog at ønske, at de svenske Krigere vilde paa denne Maade give de norske Aalebning til at maale Kræfter med hverandre. I sit Brev til Hegermann siger han: „Er Alt færdigt, ønsker jeg, at Fienden vilde komme.“ I Begyndelsen af Februar befalede han Oberst Sejersted at inspicere Fredrikstads Fæstning og indberette ham dens Tilstand, hvorhos han bemyndigede Staffeldt til at afsætte Commandanten Mechlenburg, „om han havde tabt Hovedet“, og indsætte Schilling i hans Plads. Senere gjordes Major Hals til Commandant. Han indskærpede fremdeles Armee-Intendanten, Generalmajor Harthausen, at fremsthynde Foranstaltningerne til Armeeens Proviantering og Bekledning. Han befalede, at de militære og civile Magasiner skulde affindres fra hverandre, og de første forsynes med hvad der manglede i den reglementerede Beholdning, som uden hans specielle Tilladelse ei maatte anvendes til andet end militært Brug. Tillige paaalagde han Overprovianterings-Commissionen hver Maaned at indgive en i Rubrikker inddeelt Liste over Beholdningen ved Maanedens Begyndelse, over Indtægt og Udgift i Maanedens Løb, og over den virkelige Beholdning ved Maanedens Udgang.

Til alle disse Foranstaltninger behøvedes Penges, og for at reise disse maatte Brinds-Regenten tage sin Tilflugt til Statens eneste Kilde paa den Tid — Fabricationen af Papiirpenge. Til at bestride de fornødne Stats-Udgifter lod han saaledes ved Bekjendtgjørelse af 27de Januar 1814 udfærdige Brevser til en Sum af 3½ Millioner Rigsbanksejler, der skulde modtages i alle Kasser og Opbeholdere. Disse saakaldte Brindses-Ejler vare Begyndelsen til Selvfærdigheds-Rynten, der siden

¹⁾ Krigshistoriens Løb vil efterhaanden lære os at kjende disse Mænd.

fil en lang Rekke af Efterfølgere. Ved denne Leilighed var der, befsunderlig nok, ikke Tale om den Forberedelse, fom af hiin foromtalte store Forsamling var gjort til at ordne Pengevæsenet. Man gik i den gamle Stil og udfædte Sedler uden at lægge nogen Grundbold, der kunde gives Gyldighed. Derefter besluttede han i et Røde paa Eidsvold¹⁾, hvorefter nogle faa af Landets vigtigste Embedsmænd vare tilfede, at sammenkalde formaande Mænd, for siden gjennem Nationens Repræsentanter at bestætte sin store Beslutning og bestemme den nye Regeringsform. Derhos bestemte han sig til at gjøre en Reife til Trondhjem, hvorefter han baade fil Leilighed til at besøge den folkerigste og frugtbareste Deel af Landet, og tillige den, som fra Historiens ældste Tid har tilegnet sig Ret til at afgjøre Fædrelandets Skiebne i tristeste Dieblid. Men en Konges Reife gjennem Landet har i vore Dage en anden Art af Betydning end i Oldtiden, da Kongerne lidet kunde udrette, naar de ikke havde Folkets Stemme for sig i de store Folkemøder, og det saaledes maatte være af Betydning forud at sikkre sig Nationens Bisald til vigtige Planer. En kongelig Person's Reife igjennem Landet var et Sørsyn paa den Tid, og lefsagedes af Glædesyttringer, som afgive kun et usfuldoment Tegns paa den i Nationen herskende Mening. Man maan imidlertid træe, hvad derom dengang er bleven sagt og siden nedskrevet, høret ogsaa paa denne Reife de frimodige Yttringer, hvorefter Kongerne hilstes i samme Tid, og hvis Spor fandtes i vore Tider endog under de meest uindfrænkede Kongers Regering. Derhos var det en let Sag for en Mand i Prindsens ophøiede Stilling paa den Tid at fremstille Noddydelighedsyttringer mod hvilken som helst Forming med Sverige; thi denne boede vissefælen i Bondens Sjæl og deelttes af den store Mængde i alle Borgerklasser paa alle Dannelsesstrin, og Ironarvingen, som har Løstet og Paabet om en Selvstændighedstilstand i denne Henseende paa sine Læber, maatte i Følge denne Stemning være høist velkommen. Prindsens Reife var saaledes et Drumflog, paa hvilket der ikke manglede paa Jubel og Glædesyttringer. Det er iøvrigt ikke Forfatterens Hensigt at følge Prindsen Skridt for Skridt paa denne Reife, som blev stykkevis indført i forskjellige Nummere af Bladet Liden, og hvoraf Brudeblytter findes i Bergelands Konstitutionshistorie. Prindsen ansaa sig ikke sikkre for Planer fra svensk Side mod sin Person, og befalede derfor 1ste Februar Major Krumpen ved Batrouillering og Vagt paa de Steder, hvor Prindsen holdt Raktekvarteer paa Livogereisen igjennem Sørerdalen, at sikkre ham for Forurokligelse af Fienden.

Om Hensigten af denne Prindsens Reife til Trondhjem har der været yttre og skiftende Meninger, der mestendeels gaar ud paa, at det var Prindsens Plan, der at lade sig udraabe til Konge, og saaledes benytte Trøndernes i Oldhistorien be kendte Indflydelse paa Norges Anliggender og paa Kongevalget, for at gjøre sin kongelige Trævet gjældende. Men der er ikke Anledning til den Mening, at Reisen havde en saa alvorlig og dyb Plan. Den synes meget mere kun at have været deels en Adferds- og Reife efter den spændte Sindsstemning, hvori Dagens vigtige Begivenheder og hans næst Beslutning havde sat ham, deels foretagen for at vinde Tid til at gaae Udlandet sine Reddeleffer, og tillige fornemmeligen for at overbevise sig om Folkets Mening i den vigtige Deel af Landet, hvorigjennem Reisen gik, og i Trondhjem selv²⁾. Hans Ophold i Trondhjem, som varede fra 5—10 Februar, var en smaat Afværging af de sædvanlige Festsigheder, under hvilke Intet fra Prindsens Side foretoges, som kunde have mindste Hensyn til en saadan Kroningsplan. Rogle af Trondhjems meest ansette endnu levende Borgere, som toge Deel i disse Festsiteter, bane i Prindsens Færd under hans Ophold der Intet kunnet opdage, som sigtede

¹⁾ Dette Røde gik forud for det, som siden fandt Sted paa Eidsvold, og nedensfor omhandlede. Det ene foregik sidst i Januar, det andet 16de Februar.

²⁾ Hans Reifefølge bestod kun af Statsraad v. Holten, Oberstlieutenant Gaffner, Lieutenant Schwarz og Over Bargas Bedemar, alle Ublændinger. Han reiste op over Døvre og tilbage over Naragg.]

dertil. Et Rygte om, at noget Saadant vilde blive forsøgt fra Prindsens Side, var vistnok gaaet forud for denne Rejse, og havde givet Anledning til nogle forberedende Skridt i en anden Retning. Omtrent 60 af Trondhjems meest ansætte Mand forenede sig og forfattede en Adresse, som henpegede paa en Regeringsform, der værnede om Folkets Rettigheder og befordrede en passende Ragsfordeling; men Udsæderne besluttede i et samlet Møde ei at afgive den, fordi dens Forudsætning, Norges Affaerle til Sverige, ei var officielt bekendt under Prindsens Ophold i Trondhjem. Deres Hensigt opnaaedes kort efter, da Rigsforsamlingen sammtraadtes.¹⁾ Jnd af den Lante at forsvare Norges Selvstaendighed til det Yderste mod udenlandsk Vold, lod Prindsen vistnok denne sin Hensigt indflyde i flere af de smaa Taler, som han holdt i Trondhjem, men intet Ord om at gjøre denne Stad til en Jodstammel for sin Ironbestigelse. Ved sin Ankomst til Trondhjem steg han af ude paa Jevolden, og holdt ridende sit Jndtog til Byen, efterat Commandanten havde overleveret ham Koglerne. I den Anledning tiltalte han den forsamlede Skare omtrent med de Ord: „Med Henrykkelse har jeg gjennemreist Eders Land, og dette herlige Land skalde Svensten erobre? Det skal i Evighed aldrig see.“ Da Byens Geistlige, militaire og civile Embedsmænd tilligemed Byens fleste Borgere mødte til Cour i Sttamtmandsboligen, tiltalte han dem saalunde: „Jeg udtrykker Dem min Tilfredshed ved at see mig i Deres Midte. Hvor lykkelig vilde jeg være ved at bringe Dem sikkert Haab om Fred; det er Nationens Dnske og Maalet for mine Bestræbelser; men kun det selskandige Norge kan nyde Fredens Beslignelser. Skulde den kjøbes med Underkastelse under fremmed Nag, da vilde det være en ligesaa stor Vanære for den nærværende Slægt, som Uheld for vore Efterkommere. Foruroligende Rygte bebudede, at gamle Norge skulde stykkes ud — det skalde aldrig have stee; dertil skaar Lanten ei heller; men nu glæder det det hele; dog Norge kan og skal bestaa ved Samdrægtighed. Jeg er uadskillelig fra Norge; min Tilid skaar til det norske Folk, mit Haab til Gud, min Løn skal være Folkets Kjærlighed. Jeg paastjonner det Jædrelandskind, jeg overalt møder, og jeg vil glædes, hver Gang jeg kan give dette Samfund Prøver paa min Belvillie.“²⁾

Saaledes raadede nu Lanten om at forsvare Norges Selvstaendighed hos Prindsen, og derpaa lagde han nu den alvorligste Haand. Med Rejsen til Trondhjem og det dermed opnaaede Resultat var Prindsen vel tilfreds. I et Brev til Contr-Admiral Pålten af 13de Febr. siger han: „Jeg er fuldkommen vel efter en i alle Henseender behagelig og vel tilendebragt Rejse.“

¹⁾ Den originale Adresse med sine 58 Underkrifter eies nu af Sogneprest A. Faye i Holt, til hvem dens Forfatter Carl Falsen, da Bykriver i Trondhjem, har foræret den, tilligemed en Deel her benyttede nye Oplysninger. Den er underskrevet af Byens bedste Mand af alle Klasser, undtagen General v. Krogh, Generallieut. Grev Schmettow, Sttamtmand Grev Trampe og Bisshop Bugge, som undslog sig paa Grund af deres Embedsstilling. Ligesaa mangler den meget anseede Bergmester Erik D. Knoph, Directeur paa Noraas, men han var netop fraværende fra Trondhjem, da han af Prindsen var afsendt til Falun, for at saa kjøbt Krudt til Kobberverket og med det samme udførte Stemningen i Dalarna. Trampe forlangte og fik en Afkrikt af Adressen, for at forevise den for Prindsen, som altsaa kom til Kundskab om dens Indhold. Vi meddele den i Bilag Nr. 67.]

²⁾ Forfatteren har i Henseende til denne Fremstilling henvendt sig til en af sine fortrolige, i Trondhjem og i Norge hsiagtede, Benner, Bankdirektur Schmidtler, som personligen var tilstede ved de Festligheder, som gaves Prindsen, og af hans Meddelelse er Ovenstaaende en Extract. Dertil har han soiet i Bilag Nr. 68 nogle Notiser af Trondhjems Adresselontoir, ledsagebe af nogle Anmærninger af Overinspsecteur Schmidt, en af Medlemmerne af Rigsforsamlingen paa Eidsvold, til Styrke for den Mening, som i Texten er yttret. At Souverainitetsideen i den gamle Forsatnings Stil spogede i nogen Trønders Hoved — er vistnok en ugrundet Paastand, der noksom gjendrikes ved den omhandlede Adresse, der henpegede paa Lidsaandens Krav i den Henseende. [„Trampe, Schmettow og Bugge søgte“, fortæller

Paa Tilbagereisen fra Trondhjem fandte Prindsen paa Eidsvold, og berammede et Møde med nogle af Nationens vigtige og udmærkede Mænd. I Valget af disse Mænd havde han vistnok i den gamle danske Stil taget Hensyn til de høie Anseelsesstillinger, hvori de Tilfaldte befandt sig, men han havde ogsaa tilføjet Mænd, som vare bekendte med Folkets Stemning og Landets indre Forhold, og som gjorde dets Mening gjældende med Frimodighed og Indsigt. Om Hensigten af dette Møde er der yttret saa forskjellige Meninger, de historiske Beretninger ere saa afvigende fra hinanden, og bare saa meget Farven af de politiske Partier paa den Tid, at det er usikkert for Historieforfatteren at give en fuldstændig, paa reen Sandhed grundet Fremstilling derom. Forfatteren har derfor maattet stille Andres Erfaringer og flere Mænds velvillige Meddelelser, som vare tilføiede ved Mødet, ved Siden af de Kendsgjænginger, som han selv under et Ophold i Christiania paa den Tid umiddelbart har samlet og nedtegnat, for saavidt muligt at adspredde det Mørke, som hviler over dette vigtige Møde, der foreløbigen styrkede Prindsen i hans Beslutninger, og bestemte hans indtrædende Skridt til at befæste sig paa Norges Regjeringsføde. Det er, som ovenfor bemærket, høit rimeligt, at Prindsens første Tanke, efter at Kieltractaten var hos ham bekendt, var at bestige Norges Trone som odelsbaaren¹⁾ Kyrste, og at han efter Kongeloven troede sig berettiget til at indtræde i sine Forfædres Rettigheder. I disse høie Begreber om sin Stilling til Norge efter Rigernes Skismatise bestyrkedes han ved de enkelte Raadgivere, som i Oplosningens Dieblis stode ved hans Side, og gav ham Soverainitetsideen Rebhold. Forsaavidt det var hans Hensigt, under alle Omstændigheder at forhindre Norges Forening med Sverige, og saaledes ved en behøvet Modstand bevare Norges foreløbige Selvstændighed, for senere hen, til beleilig Tid og under forandrede politiske Forhold, at tilveiebringe de tvende nu ved Vold afslutte Rigets Forening igjen, maatte Kongeloven for et Stud af den oldenborgske Skanne være den snævraste Basis for Tronbestigelsen. Men det varede ikke længe, inden Rygtet om denne Prindsens Soverainitetsplan, endssjønt det i Begyndelsen udbredtes i en ubestemt Form og svævede alene om i et indstrænket Omraade, opvakte Engjælske hos flere blandt Landets anseete Mænd. Det var Enkelte blandt disse, som, endnu før hiint Møde paa Eidsvold fandt Sted, med Mod og Held befæstede hiin Soverainitetsidee, og forberedte en Forandring. Det vil være i de paa hiin Tid levende Landsmands Erindring, hvor megen Omtale der dengang var om Prindsens Samtale med Profesfor Sverdrup i denne Anledning, og for derom at have fremlægge den paalideligste Fremstilling, har Forfatteren modtaget en historisk Beretning af Fædtersmanden selv, som han her ordlydende indfører:

„Det var en af Markedsdagene i Christiania i Aaret 1814, da jeg, som i nogle Dage havde været upasselig og derfor holdt mig inde, modtog et Besøg af Povel Schmidt i Eger, og, saavidt mindes, Feltproovst Munch. De fortalte mig, at der i Byen gik det Rygte, at Prinds Christian efter sin Tilbagekomst fra Trondhjem vilde lade sig udraabe til Konge i Norge, og at dette Rygte havde vakt Urolighed i den norske Krigshær, som laa paa Grændsen. Efter mit Forslag bleve de med

svenskøbte Bånddirecteur Schnittler i et senere Brev til Presten Faye, „ved alle mulige Midler at hindre Prindsen fra at komme i nærmere Berørelse med den gamle General v. Krogh, men dette mislykkes aldeles, da her ingen Mand var, som Prindsen tilspjeladede disse større Opmærksomhed og Begaagenhed, som han strax efter Ankomsten og kort før Afreisen besøgte, samt indtog en stor Middag hos ham, og var særdeles forekommende og elskværdig mod ham. — Just under denne Middag ankom Major Brod som Courer fra Danmark, hvem Prindsen stodebe til Audientis ved Bordet, rakte ham sin Haand at kysse, og reiste sig kort efter, for at gjøre sig bekendt med Depecherne.“]

¹⁾ Dette Udtryk optog han rimeligviis gjerne, fordi han meente, at det maatte have en god Klang i den norske Bøndes Øren, og fordi det betegnedes hans Arveret i Følge gamle Institutioner, endssjønt Tronen neppe kunde ansees som Odels- og Egentomsgods, som andre Fordeieendomme.

mig enige i at gaae til Stiftamtmand Thygeson, som den høieste Dyrighedsperson paa Stedet, og som den Mand, der med sin meget dannede Forstand og stærke politiske Blik i Almindelighed ansaaes for at have en stor Indflydelse paa Prindsen, for at foreholde ham de Følger, det Skridt, Prindsen efter Rygtet stod i Begreb med at gjøre, vilde have for Norge, og at formaae ham til ved sin Indflydelse at søge at afværge det. Begge ovennævnte Mænd gif fra mig, for at udføre nogle Forretninger, de i Byen havde at besørge, med Løfte om at komme tilbage til bestemt Tid. Da dette ikke skede, gif jeg ene til Stiftamtmanden, som forfikkrede, at han ikke havde hørt tale om Bevægelse hverken i Armeen paa Grændsen, eller noget andet Sted i Riget; men at det var vist, at Prindsen vilde lade sig udraabe til Konge, hvortil han havde fuldkommen Ret. Da jeg benegtede Prindsens Ret til Norges Trone, fremtog Thygeson den danske Kongelov, og viiste mig deri den Artikel, paa hvilken Prindsens Ret skulde være grundet. Mine Bestræbelser for at godtgjøre, at den anførte Lovbestemmelse modtog en anden og efter min Formodning rigtigere Fortolkning, og min Paaviisning af dens historiske Grund, vare ikke istand til at bevæge ham til at strafalde sin Paastand. Han var, lagde han til, saa meget meer overbeviist om Rigtigheden af sin Fortolkning af den omtvistede Lovbestemmelse, som han Aftenen i Forveien derom havde talt med Etatsraad Treschow, som var fuldkommen af samme Mening. Med Treschow kom jeg ikke til at tale derom, da min Uopastighed i de Dage endnu ikke tillod mig at gaae ud, og jeg strax efter at være restitueret gjorde en lille Rejse til Bollebæk, hvorhen jeg af Sorensskriver Falsen var indbudet tilligemed Kammerherre P. Anker og Profesfor Platon, for at give ham vor Mening tilkjende om det Udkast til en Grundlov, han havde udarbejdet.¹⁾

„Den 16de Februar modtog jeg om Morgenen meget tidlig — Kloften mellem 2 og 3 — Ordre fra Prinds Christian at møde endnu samme Dags Formiddag til et bestemt Klokketid, paa Eidsvold. Næsten til samme Tid som Ordren indløb, lod Thygeson mig ved sin Tjener anmode at komme til ham, førend jeg tiltraadte Rejsen til Eidsvold. Thygeson sagde, at han nu havde erfaret, at der paa flere Steder i Landet vare Uroligheder igjære, men at Prindsen desuagtet havde fast besluttet at tilltage sig Rongemagten. Han bad mig søge at formaae Prindsen til at afstaae fra dette Forsæt, hvortil jeg svarede, at jeg, som ingen nærmere Udgang havde havt til Prindsen, i denne Henseende vist Intet vilde kunne formaae, idet jeg tillige erindrede ham om vor forrige Samtale.

„Paa det sidste eller næstsidste Skifte fik jeg til Skydskarl en meget gammel Bonde, som strax indløb sig i Samtale med mig og spurgte, hvorfor der i Dag reiste saa Mange til Prindsen paa Eidsvold. „De skal vel, kan jeg tænke, sagde han, med Prindsen overlægge, hvorledes Norge skal overgives til Sverige; skal Du være med i dette Lag, da maa Du for Guds Skyld aldrig give din Stemme til at Norge overgives til Sverige; jeg vil, forfikkrede han, give mit og Mines Liv og Alt, for ikke at opleve den Dag, da Norge bliver underkastet Sverige“, og han endte sin Forfikkering med disse Ord: „men hvad Du siger eller gjør, saa husk for Alting paa, at Gud er ataat (tilstede).“ Hvilken Virkning den gamle Bondes Ord havde paa mig, behøver jeg vist ikke at sige. — Det var langt over Middag, da jeg kom til Eidsvold, hvor de andre Mænd, som vare tilfagte at møde, Alle hver især allerede, saavidt jeg veed, havde havt privat Samtale med Prindsen²⁾. Jeg havde næppe afstaaet Rejseklæderne, førend jeg blev kaldet til Prindsen. I Forskuen modtog Agent Nielsen mig med følgende Ord: „Prindsen vil endnu være Gnevoldstonge.“ Nielsen, en Mand af meget bestemt Charakter, elskede med Varme og oprigtig Kjærlighed sit Fædreland, for hvilket han var beredvillig, naar paatrævedes, at gjøre de

¹⁾ Ved dette Møde, som varede i 2 Dage, var ogsaa [Udkastets Red-Forfatter] Adler, dengang Lærer ved Skolen i Frederikshald, tilstede.

²⁾ Ikke Alle havde havt privat Audience hos Prindsen, som nedenfor vil sees.

høste Dyoaffrelser. 3 andre Udtryk sagde Generalauditeur Bergs mig det Samme, det jeg traadte ind i Brindsens Bærelse¹⁾).

„Brindsen modtog mig med følgende Ord omtrent: „Jeg har ladet sammenkalde nogle af Norges meest anseete Mænd, for i dette for Landet høist vigtige Tidspunkt med dem at overlægge, hvad der bør foretages for at afsørge Aarkeits Rædsker, og for at betrygge Rigets Selvstændighed og Vel. Da Hs. M. Kong Frederik den VIte har været nødt til at affaae sin Ret til Norges Trone, anseer jeg mig efter Kongeloven og Norges Deelslov for arveberettiget til den, og i denne min Mening er jeg bleven bestyret af mange af Norges dygtigste og meest oplyste Mænd. Jeg har hørt, at De skal være af en anden Mening, og har derfor ladet Dem kalde for at høre Deres Grunde.“

„Saa klart og bestemt som det var mig muligt fremsatte jeg mine Grunde mod Brindsens Arveret, og søgte at vise, at Kong Frederik den VItes Frafgelse af sin Ret til Norges Rige vel ingen anden Betydning kunde have, end at han ikke længer saa sig istand til at hævde Forbindelsen mellem Danmark og Norge, og at dette saaledes igjen var kommet i Besiddelse af sin naturlige og uomtvistelige Ret til selv at bestemme sin Forsatning, og til, uden alt andet Hensyn, at overdrage den executive Magts Udøvelse til hvem det vilde og dertil anfaa dagligt.

„Brindsen hørte mig med spændt Opmærksomhed, og afbrød vel flere Gange min Argumentation med Indvendinger imod mine Grunde, een Gang med Bebreidelse for Sophisteri, men med megen Blidhed tillod han mig dog nærmere at forklare og udvise mine Grunde. Da jeg endte min Argumentation med den Uttring, at jeg ikke tvivlede om, at det norske Folk ved frit Valg til Konge vilde faare Brindsen, der i Jarens og Nødens Stund med en saa høimodig Dyoaffrelse havde villet knytte sin Skjebne til Folkets, og at jeg var overbeviist om, at Hs. K. S. vilde finde det meget hæderligere, at Harald Haarfagers og Sverrers gamle Trone overrattes dem af et frit Folk, end om han fik den ved Arv eller paa „en Naade, sagde Brindsen med et Smil: „Nu bliver De poetisk.“ Jeg forsikrede, at den Rørlighed til Sandhed og Fædreland havde ledet min Tale. Brindsen traadte derpaa hen til mig, omfavnede mig og sagde: „De har Ret, jeg er bleven overbeviist.“ Han bad mig derpaa for det samlede Møde, han nu vilde holde, at gjentage, hvad jeg til ham havde sagt, men om muligt inden dette at forsøge paa at faae Biskop Bøch og Conferenceraad Anker til at gaae over til min Mening.

„Med den dybeste Høilagtelse for Brindsens rene Sandhedssjærlighed, og med den Overbeviisning, at Kongemagten langt mindre end Norges Værd og Selvstændighed var det, som laa den ædle Fyrste paa Hjertet, traadte jeg ud i Forsamlingsværelset, hvor jeg til de Mænd, som vare tilstede, fortalte min Samtale med Brindsen, og derpaa opsogte Biskop Bøch og Conferenceraad Anker, som tilligemed Generalquartiermester Hassner opholdt sig i et Sideværelse. Bøch gik efter nogle saa Indvendinger over til min Mening, men Carsten Anker afsiik den kolde og kort med den Bemærkning, at Norges nærværende Stilling krævede andre og mere energiske Forholdsregler.

„Hvad der i det forsamlede Møde af Enhver blev talt og sagt, erindrer jeg ham meget usfuldkomment. Jeg var af Reisen og maastee ikke mindre af min Samtale med Brindsen saa udmattet, at jeg ikke uden den største Nøie med Opmærksomhed kunde følge Forhandlingernes Gang. Hvad jeg imidlertid med Bestemthed troer at erindre er, at Kammerherre B. Anker var den første, som, efterat Brindsen havde ladet Fredstractaten i Kiel og Frederik VItes aabne Breve om Norges Afstaaelse opsæse, paa Døforbring af Brindsen erklærede, at hverken han eller nogen af de Mange, han kjendte,

¹⁾ Bergs Ord indeholdt en Opmuntring til Sverdrup om at gjøre sit Bedste for at faae Brindsen overtalt.

vilde underkaste sig Sverige, men tvertimod med al Kraft stræbe at forsvare Norges Uafhængighed og Selvstændighed¹⁾. Rosenkrantz erklærede sig overbevist om, at Norge ikke i Følge Fredstraktaten vilde underkaste sig Sverige, men han kunde ikke erkende Prindsen for arveberettiget til Norges Krone. Prindsens Krav paa Norge, efterat det ved en formelig Fredstractat af dets retmæssige Regent var affaaet, vilde, meente han, være en Krænkelse af den almindelige Folkeret, og gjøre enhver Fredsslutning for Fremtiden umulig. Den Følge, hvortil Slutningen af Rosenkrantz's Tale, saaledes som jeg forstod den, umiddelbart forekom mig at føre, bevægede mig til at falde ham i Taler med den Paastand, at der gaves en høiere Lov, som hjemlede ethvert Land, ja enhver enkelt By, der under samme Omstændighed som nu Norge var affaaet, Ret til at forsvare sin Selvstændighed, og at Ingen nu havde større Ret end jeg eller enhver Anden til Norges Krone, der var hjemfalden til det norffe Fjolk, som vel vilde vide at overdrage den til den, hos hvem det troede at finde de største Talenter, og den største Dygtighed og Dyd. Her var det Etatsraad Treschow udraable: „Det er det Rigtige.“ Hvad han videre sagde, erindrer jeg ikke. Amtmand Collett tog nu, om jeg erindrer ret, Ordet og søgte med Grunde af den almindelige Retslære at underkaste min Paastand, idet han derhos yttrede, at den Mening, som nu i Forsamlingen gjorde sig glædelig, ogsaa var den, som efter hans Erfaring fuldkommen stemmede overens med Folkets almindelige Ønske. I længere eller kortere Taler, som jeg ikke erindrer, erklærede Alle sig af samme Mening; kun C. Anter og Haffner vare de eneste, som forsvarede Prindsens Arveret, den Sidste især med megen Varme. Hans Tale syntes især rettet mod mig, hvilket jeg og slutter deraf, at Prindsen afbrød ham med de Ord: „Professur Sverdrup har overbevist mig“, og derpaa gik over til de Forhandlinger, hvoraf Resultatet gjennem Trykken er offentliggjort, og saaledes almindelig bekendt.

„Hvad de Mænd, som med mig toge Deel i dette Møde, i deres private Samtaler med Prindsen have yttret, har jeg aldrig hørt eller erkendigt mig om. Reglet af hvad der i Mødet foregik, blev talt og sagt, svæver kun for mig i en dunkel Erindring. Ose Aar ere henrundne, i hvilke jeg ikke har tænkt paa hine Dages Begivenheder eller med Nogen talt derom. Min Samtale med Prindsen er mig i levende Erindring, og saaledes som jeg har nedskrevet den, har jeg fortalt den til Candidat Ræder og Bureauchef Bergeland, til den Første mundtlig, og til den Anden skriftlig.“

Denne forstændige og hæderlige Eftergivnehed fra Prindsens Side lettede vistnok hans Skridt paa den Bane, han havde foreskrevet sig; men paa den constitutionelle Digtning, som Norges Mænd stode paa Veien at reise sig, havde den neppe en saa overveiende Indflydelse, som det er paaftaaet. Sittin Gjæring, foranlediget af Frygt for Souverænitetsideen, indskrænkede sig mestendeels til Hovedsagen og maastee nogle enkelte Hærfædelinger. I en Afstand derfra anedes ikke en saadan Plan²⁾, ligesom Beskjendtskab dermed vissefængen ikke vilde have banet Prindsen Veien til Folkets Hjerte. Røngæhaande forberedende Omstændigheder havde henvendt Nordmandens Sind paa en friere Forsætning, en større Deeltagelse i at ordne Norges indvortes Anliggender, og i at raade Bod paa flere Mangler i den indvortes Statsorganisation, som under en almindelig Omstøtning af kosmopolitiske Forhold og af den norffe Handels- og Værfæmhedssjælling vilste sig i en stærkere Form end nogenfænde. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa, hvorlunde disse friere Begreber om Folkets Rettighed under

¹⁾ Man har heraf udledet den Mening, at Anters politiske Liv var anberledes end det siden blev. Senere hen komme vi tilbage hertil. Vist er det, at Almuens Afstæ mod Forbindelsen med Sverige var stor.

²⁾ Paa sin Reise til Christiania fra sit Hjem fra den 12te til 16de Febr. hørte Forfatteren paa den hele Linie tale om Politik i alle Kroge, men intersteds om noget Frygt for sig Anmæfse, langt mindre sporede han nogen Gjæring i den Aalebning

Opnærheden alt meer og meer udbredte sig; de styrkedes end mere ved det store Møde, som fandt Sted i Christiania for Skilsmisfen, og de understøttedes ved Udvælgelsen af de liberale Ideer om Nationernes Ret til gjennem sine Repræsentanter at drøgtage i Statsstyrelsen, som de ved blodige Anstrengelser mangedobbelte havde tilvirket sig. Det vilde saaledes have været ugsørligt at erholde Nordmændenes frivillige Samtykke til at vende tilbage til den forrige despotiske Forfatning, efterat Norge ved Actractatens var bleven emanciperet. Til at bevirke dette, vilde blodige Tvangsmidler været fornødne, til hvis Anvendelse hverken Evne eller Villie var forhaanden. Sædes der Raadgivere, som styrkede Prindsen i en Beslutning, der saa meget stred mod Folkets Lænkemaade og Tingenes Stilling, saa var deres Stemme afmægtig, og den kunde vel forlede Prindsen til falske Strid, men det uheldige Udfald maatte vær klart for Enhver. Sverdrups Samtale med Prindsen kunde saaledes vistnok i Prindsen selv være af Betydning og Vægt; thi den hindrede ham maastee tilvends i at tage Beslutninger, som paa engang vilde have lemlestet hans Virksomhed i Norge; men nogen politisk Fare for Nationen med Hensyn til Regeringsformen var ingenlunde forhaanden. Den største Deel af Nationen kendte ikke Faren, og den store Mængde, som understøttede den despotiske Idee, bestod af saa Personer, der deels den Indflydelse havde, deels betragtedes som Fremmede i Landet¹⁾. Derhos kan det vistnok ikke nægtes, at en bestemt Beslutning fra Prindsens Side, at forsøge paa im Enevoldsregent efter Kongeloven at bestige Norges Trone, vilde have kunnet afskynde Uroligheder og Misnøie i Nationen, og forskyret den Begivenhedernes Sammensætning, der omsider ledte til det for Norge lykkeligste Resultat, og fra denne Side betragtet lede Sverdrups Alvorsord tilligemed andre Indvirkninger ikke alene Prindsen paa ret Veie, men virkede ogsaa til Gavn for Norges Fremtid.

Det Møde paa Eidsvold den 16de Februar vare følgende tilstedeværende²⁾:

Af Staben Oberst og Chef for Generalktaben, J. Sejersted, Oberstlieutenant Møde og Generalquartiermester Gaffner, Contre-Admiral Lütken³⁾, Biskop Borch, Justitiarius i Stiftsretten, Statsraad Falbe, Generalauditeur Bergh, Generalmajor og Intendant for Armeen Harthausen, Statsraad og Professor Treschow, Professor Sverdrup, Amtmand i Buskerud Jonas Collett, constitueret Amtmand Foged Boul og H. Holst, Kammerherre Peder Anker, Generalmajor Peder Anker, Conferenceraad L. Anker, Grosferer C. Lant⁴⁾, Agent Nielsen, Amtmand i Smaalehnene Conferenceraad Sromerhjelm, Kammerherre Rosenkrantz, Major Brod, hvortil Stiftsamtmand Thygeson var reist tilbage for Mødet begyndte⁵⁾. De Mand, som ikke var i Prindsens Følge paa Eidsvold, bleve indbudne til dette Møde ved en Gaandebrev fra Prindsen, der formodentligen var af ligegyldende Indhold til Alle, kun med forskellige Datoer⁶⁾. Den lød saa:

„Bekjendt med Deres varme Høielse for Fædrelandet og Hengivenhed for mig, har jeg at tale med Dem i vigtige Anliggender betræffende Rigets nærværende Stilling, hvorfor De herved anmodes om at indfinde Dem i Morgen Eftermiddag

¹⁾ Hverken Gaffners eller C. Ankers Stemme kunde i denne Henseende siges at have nogen Vægt i Nationen, og om Thygeson paa den Tid stod i stor og fortjent Anseelse i Norge, saa var han dansk Mand, og hans Interesse som stor Eiendomsmand i Danmark var fremmed for Norges Sag i dets nye Stilling.

²⁾ I Følge Statssekreter Platous Optegnelse saa Dage efterat Mødet holdtes, men Optegnelsen synes at indeholde alle indbudne Medlemmer, medens Enkelte frivilligen eller ufrivilligen udebleve.

³⁾ Lütten indsaandt sig ikke, efter Foregivende fordi han havde væltet paa Veien, med rimeligheds fordi han som Kongen af Danmarks tro Undersaat ei vilde indfinde sig ved et Møde af den Art. [Derimod deltog Oberst Arenfeldt i Mødet (Birkelands Bidrag til Norges nyere Hist. S. 1.)]

⁴⁾ Flere Tilstedeværende erindre ikke hans Nærværelse.

⁵⁾ Forfatteren talte med Thygeson samme Dags Formiddag i Christiania.

⁶⁾ Forfatteren har seet 2 saadanne originale Skrivelses.

inden Kl. 4 Gik paa Eidsvold Jernvært til sig Samtale. Til Deres Befordring findes paa Skriftsad og Dragsvold 1 løb Hest Kl. 11 og 1.

Stattholderstabet i Norge, Eidsvold, den 15de Febr. 1814.

Christian Frederik.

Efterhaanden som de Tilfaldte ankom, samlede de i en til Mødet bestemt Sal, og nogle af de Mødende bleve indkaldte til Privat-Audience hos Prindsen. Blandt disse var Amtmand Sommerhjelm, Generalauditeur Bergh, og, som for omtalt, Sverdrup. Sommerhjelm troedes indkaldt af den Grund, at Prindsen vilde vide, om han som dansk fød vilde blive i Norge, og Sverdrup fordi Thygeson rimeligviis havde gjort Prindsen bekendt med Sverdrups fra Prindsens afvigende Mening om hans Ret til at berrige Norges Trone efter Kongeloven. De bleve saaledes ikke efter en anden Historiestrivers Paaskand¹⁾ En for En indkaldte til Prindsen, og Samme havde for sin Samtale med Sverdrup ikke havt Anledning til at erfare alle de forsamlede Mænds Mening om Souverainitetsideen, endfjønt han vel kunde kjende nogle Enteltes²⁾ Ikke heller kunde disse Mænd, som af samme Forsatter paastaet, lægge nogen Sorgmodighed for Dagen over den Vægt, som denne Souverainitetsidee havde hos Prindsen; thi derom havde de fleste for Sverdrups Ankomst ikke havt Leilighed til at ytre sig. En sørgmodig Alvor maatte vistnok formedelsk Fædrelandets kritiske Stilling være udbredt over Mænd, som vare tilfaldte for at give deres Mening tilkjende om hvad der burde foretages under Fædrelandets kritiske Stilling, og som i den Henseende maatte lase et mørkt Die i Fremtiden; men der kunde hos disse Mænd ingen Fortvivlelse herse over en Beslutning fra Prindsens Side, som endnu ei bestemt var fremsat, og som, om den af Nyttet var dem bekjendt, de maatte vide ingen Fremgang kunde faae. Den Mand [Agent Nielsen], som Bergeland lader fremtræde som den, der bebudede Sverdrup hiint Sørgebudskab om Tingenes fortvølede Tilstand, og som skyldte Carsten Anker sin Hæderskabs som Medlem af denne Forsamling, har vistnok overdrevet sin Beretning om hvad der var passeret. Han maa have grundet denne paa sin Erfaring om enkelte af sine Bekjendteres Begrebet om denne Sag, og nogle af hans Benærs, især Generalauditeur Berghs, Beretning, med hvem han stod i nære Venstabsforhold, og hvis Ord vistnok maatte have Vægt, men ei paa sin Kundskab om samtlige Medlemmers Mening, som endnu ei havde havt Anledning til i samlet Raad at ytre den.

Da Prindsen efter hiin foromtalte Privataudience traadte ind i Forsamlingen, aabnede han Dagens Forretning med flere Meddelelser. Han lod sin Privatsekreterair, Statsraad Holten, oplæse Tractaten imellem Danmark og Sverige, og derefter den med Danmark og England. Umiddelbart derefter opfordrede han de Tilstedeværende til at erklære, om det efter deres Bekjendtskab med Stemningen i Landet kunde antages, at Folket godvilligen vilde underkaste sig Bestemmelserne i førstnævnte Tractat, hvilket eenstemmigen benægtedes. Da Souverainitetsideen siden kom paa Bane, var der flere Modstandere, som bestemt modsatte sig den. Statsraad Collett, et af Forsamlingens Medlemmer, udtrykte sig i et Brev til Forsatteren derom saaledes:

„Flere af de paa Eidsvold Tilstedeværende fraraabede Prindsen paa det bestemteste et saa betænkeligt Stridt, som det at erklære sig for Enevoldskonge, hvorved han let kunde sjerne sig fra et Maal, som sandsynligviis ikke kunde forfeiles ved en sindigere Fremgangsmaade, der respecterede Nationens Rettigheder og Rationalitet. Prinds Christian var desuden, da dette foregik, ikke vanstelig at overtale, da han var for klog til ikke klarligen at indsee, at den modsatte Plan var

¹⁾ Bergelands Const.-Hist. 2. H. i Bilagene S. 21. [Samlede Skrifter IX 443.]

²⁾ Sverdrups uopansorte historiske Fremstilling modtager ikke flere endnu levende Tilstedeværendes bestemte Ytringer i denne Anledning.

uforsigtig efter Nationens oplyste Mænds daværende Stemning¹⁾. En saadan Ufsæmning kunde ikke fremme gunstig eller vække Sympathier udenrigs, og især ikke i England, som man dengang meest stolede paa, — endtløst, som Udfaldet viste, idet uden Grund. Bist nok var Professor Sverdrups Stemme af megen Vægt, da Prindsen agtede ham høit af deres Betsendtskab i Kjøbenhavn, og deres Samfundlinger under Univerfitetsfagets Afgjørelse, men de samme Raad gaves, som endt, fra flere Sider og harmonerede med Prindsens egen Overbeviisning." Collett erindrer Carsten Anders Paastand, at Prindsen som Odelshaaren uden videre kunde bese Norges Trone, og at Passner talede om Vigtigheden af Armeens Stemning saaledes dens Stilling i Landet²⁾, uden at Prindsen selv, ligesaaletid som Forsamlingen, vilde tilstaae den en saadan Fortrinsret til at afgjøre Fædrelandets Stjebne. Prindsen, siger Collett, lyttede til hvad der blev fremført i Forsamlingen med Opmarksomhed, tog det fornuftigste Parti, og endte med at erklære sig som Regent, hvorpaa han handlede og valgte sit Raad." Collett erindrer sig ogsaa Rygtet om Besigten af Prindsens Reise til Trondhjem, der at lade sig krone, men troer ikke, at dette var Prindsens Mening, hvordan han end havde fundet Stemningen nordensfelds.

Saaledes udtrykker sig ogsaa Statsraad Holst. Hans Beretning om hvad der sagtes paa det omhandlede Møde paa Eidsvold er fuldkommen overensstemmende med Holsts, og i sin Fremstilling har Forfatteren fulgt disse tvende Hædersmænds Ord. Begivenheder af den Art indbræge sig dybt i Erindringen, og om endog deres Bani i Livens Løb kan være vanskelig at gjemme, saa maa dog Hovedtrækkene være uafværlige i deres Husommelse, der med saa megen Varme deeltog i Sagen — og det er fornemmeligen disse Historiefriveren maa ønske at overgive Efterslægten. Det er tillige Holsts Mening, at om end Prindsen før sin Afreise til Trondhjem havde Tanker om at bestige Norges Trone som souverain Konge, maatte denne Idee efter Tilbagekomsten være bleven meget modificeret, og at der ei behøvedes stor Modstand for at undertrykke den³⁾.

Det er ikke Forfatterens Hensigt ved denne Fremstilling at fordunkle den Glæde, som med hengangne og levende Landsmænd have omgivet Hædersmandens Professor Sverdrups Navn som en fortrinlig Forsvarer af Norges constitutionelle Frihed, da det ved Kieltractaten var løsrevet fra den gamle Statsforbindelse. Det er ikke den eneste Anledning, hvori han i Underholdning med Landets Store har talt Sandhedens Sag i frimodige Ord. Der ligger en vis Stærk og ærefrygtibydende Alvor i hans Ord, Mæner og Stemme, som ikke forseiler sin Virkning, og i klart, stærkfindigt Foredrag, hvad enten paa Cathedret, i Storthingsalen eller Bennesamfund, have faaet Mandt vore Landsmænd naaet ham. Forfatteren har blot, som Historiefriver, villet give Enhver Sit, og forebygge, at en ensidig Fremstilling til enkelt Mands Hoes hæver andre Landsmænd deres Fortjeneste formedelt deres Medvirning til samme Aaal, eller kaster Skygge paa den ophøiede Fyrste, der i et Stjebnesvangert Dieblit, i Norges Frelse under en farlig Stilling, satte sig i Spidsen for Regjeringen. Af ovenstaaende Fremstilling, som bekræftes af de saa Deeltagere i det ontalte Mødes Forhandlinger, som endnu leve, er det klart, at flere af hine Medlemmer understøttede Sverdrups Mening, at Ideen om et uindskrænket Monarki paa det gamle omstyrkede

¹⁾ Det er ovenfor viist, hvor alvorlig Prindsen syntes at have sættet sin Tanke ved at bestige Norges Trone som Enevoldskonge, og den Virkning, som Sverdrups Samtale havde gjort paa ham, hvoraf der maatte vise sig Spor i Mødets Underhandlinger. Sverdrup selv laaber det dog være uafgjort, hvorvidt Prindsens Paastand var alvorlig meent, eller kun fremfat for at fremkalde Sverdrups Modgunbe.

²⁾ Efter dette maatte altsaa Stemningen i Hæren være deelt, og ikke alle Krigsmænd erklærede Modstandere af Enevoldsmagten.

³⁾ Benturini har i sin Chronik des neuzeitigen Jahrhunderts XI. 694 f. en Fremstilling af dette Møde, som han synes at have øst af en god Kilde [Ablen], og som Collett anseer i Hovedsagen rigtig. Navnene ere paa sæbvanlig tydfst Wiis meget forvanskede.

Forbunds Ruiner hverken fandt Gjenklang hos Nationen i Almindelighed, eller hos Fleerheden af det Naads Medlemmer, som var tilladt. Tillige er der historisk Grund til at troe, at Prindsen selv ikke med langvarig Haardnakkethed hængte ved denne Souverainetetsidee, der vel kunde for en Tid opstaae hos en oldenborgsk Tronarving, men hvis Udførelse under nærværende Omstændigheder maatte være umulig, om han end ikke paa sin trondhjemske Rejse havde gjort Erfaringer, der maatte overbevise ham om Utilraadeligheden af et saadant Forsøg. Vist er det, at han meget snart og fuldstændigen paa den Tid satte sig ind i Hensigtsmæssigheden af at give Folket sin Ret i Stabelfen af Rigets Forfatning, idet han gav Constituenterne fuldkommen Frihed til at udlaste en Grundlov, der omhyggeligen vaagede over Folkets Rettigheder og gav den sit ubetingede Bifald. — Forsvrigt var Sverdrups Encrums-Lale med Prindsen ikke den eneste, hvori frimodige Nittringer fremsattes om Landets Stilling i Almindelighed og Prindsens Planer i Særdeleshed, og om han end aldrig i nogen saa bestemt har givet efter for overbevisende Grunde, som i Samtalen med Sverdrup, saa har dog Modstanden gjort sin Virkning og opvakt hans Opmærksomhed.

Eigesaa lidet har Forfatteren ved disse Bemærkninger villet nedsette Værdien af den Udmærkelse, som Stortinget gav Professor Sverdrup ved en ham med rund Maand tildeelt Pension; thi mange og store ere Mandens Fortjenester, og Stortingets Erkjendelse deraf hædret lige meget begge Parter. Det Ord, som Sverdrup talte i Statsomvæltningens Dieblis, hans strax derpaa følgende Færd paa Eidsvold og et senere Storting, den velgjørende Indskydelse, han har havt paa det norske Universitets Hæder og Held, hans uforgjængelige Fortjenester som Doent, vil bringe hans Navn til den sildige Efterlægt; men denne vil i at bedømme hans Forhold til Fædrelandet lægge mindre Værd paa den første af disse Fortjenester, end paa Rækken af de øvrige. Dersom Stortinget i en hellig Værefrygt for Constitutionen, og en taknemmelig Erindring om dens Belgjæringer, har omvendt Sverdrups Fortjenester af Fædrelandet, og gjort den mindre til den større, bør Historien ikke følge dets Spor, men sætte Mandens Fortjenester paa sin rette Plads, og taknemmelige Landsmænd ville glæde sig over at de erkjendtes ¹⁾.

Under disse Forhandlinger i dette Møde toges kun lidet under Overvejelse, om Nationen havde Kraft til at forsvare sin Selvstændighed mod det europæiske Forbunds Beslutning. Man lod det blive ved den almindelige Erklæring i Forhandlingens Begyndelse, at Foreningen med Sverige, under hvilkensomhelst Form, var aldeles stridende mod Folkets almindelige Ønske, og henstød sine Undersøgelser til en kommende Rigsdag.

I dette Møde paa Eidsvold, der kunde betragtes som Prindsens Cabinetsraad, besluttedes saaledes foreløbigen, at Kieltractatens Artikler, Norge angaaende, ei skulde anses bindende for dette. Prindsen stillede sig i Spidsen for Rigets Styrelse, og ntog det for Nationens Billie at forsvare sin Selvstændighed. Derefter indrettede han sine offentlige Skridt, og formedelt Kronprindsen af Sveriges Graværelse paa Krigsskuepladsen gaves ham imidlertid de frieste Hænder, indtil Folkets Billie gennem dets Repræsentanter mere bestemt kunde afgjøre Rigets Stjebne. — Men de Forhaabninger, hvorpaa Beslutningen foreløbigen var grundet, gik ikke i Opfyldelse.

¹⁾ Sverdrup har steds saavel i private Samtaler som offentlig ytret sig med Respekt om sine Fortjenester af Fædrelandet i den Anledning. I September 1841 indsendt sig hos ham en Deputation af Studerende for at bevidne ham deres Høilagtelse i Anledning af hans Fratrædelse fra sin Lærerpост. Deputationens Formand, Mourat, henpegede ogsaa deri paa hans Fortjenester „ved at fremdrage og opelste det Frihedsstra, i hvis Skygge vi nu samtligen saa glade finde os . . .“ Sverdrup fremstillede i den Anledning med Betsedenhed sin politiske Virksomhed, som et Tidens Foster, „da han var optraadt som den almindelige Stemmes Organ i det Dieblis, da ingen Nordmand betænkte sig i Valget mellem Afhængighed og Selvstændighed, Trældom og Frihed.“ [Sverdrup døde i Christiania Sde Decbr. 1850.]

Han sølede nemlig paa Frankriges Held mod sine Fiender og paa Englands Underkættelse, og sandt Grund til dette Haab i Begivenhedernes Gang. Lykken havde vel i det suundne Aar omsider ganske erklæret sig mod Napoleon, men endnu var Krigens Udfald ikke bestemt. De Allieredes store Hære rykkede vistnok frem mod Paris, men deres Fremstridt vare hverken sikre eller stadige, og endog afbrudte ved flere Rederlag. Saaledes anedes endnu Muligheden af, at Europas Skæbne kunde paaany lægges i Napoleons Haand. Men især sølede Prindsen og hans Raad paa Englands Bistand. Norges Selvstændigheds-Sag fandt i den engelske Nation store Sympathier, og fra Oppositionen og dens Organer blandt de offentlige Tidender løb mangen en Bifalds-
 røring over til Norge, der opmuntrede den raske Modstand. Haab og Driste ligge
 ja ofte ved hinandens Side. Man lyttede til Oppositionens vistnok paa Sandhed
 og folkeret grundede Kraftsprog, men man glemte, at den i Stemmegivningen i Par-
 lamentet sedse var det svagere Parti, og at Ministeriets Billie altid med stor Plu-
 raltet gik igjennem. Derhos var der, som ovenfor bemærket, for Tiden lidet at
 bekymre fra Sverige og dets Krigsmagt, hvis Hovedstyrke laa i et fjernt Land, uden
 at kunne kaldes tilbage til Hjemmet, for Sommerens Kærmelse gjorde Overfarten
 uulig, om den endog havde endt sit Arbejde paa Fæstlandet. Uden sieblikkelig Fare
 kunde saaledes Norges Regentstab tale høie Toner, og tage for Diebliffet store Bes-
 lutninger i Norge. Det var dengang en temmelig udbredt Mening, at der vilde
 ske et Indfald fra norsk Grændse ind i Sverige, for at afstvinge den svenske Regje-
 rings Samtykke til Norges Selvstændighedsplan. Norge kunde stille 30,000 Krigere
 i Felten, og omendstjont Armeen var slet forsynet, især med Proviant, haabedes, at
 den i Fiendens Land vilde finde fornødne Provisioner. Dette Rygte grundede sig
 indledtid neppe paa nogen alvorligen lagt Plan, ligesom ovenfor er vist, at Prind-
 sens Planer indskrænkede sig til det Defensive. Norge havde nu ingen Overgeneral,
 som kunde lede de krigerske Operationer, endstjont det ikke fattedes dygtige og i forrige
 Tid prøvede Underfelt herrer, og Prindsen manglede tilvisse Midler til at udføre en
 sa dristig Plan. Desuden havde Sveriges Kronprinds, da han drog til Tyskland
 med Hjørnen af den svenske Arme, organiseret en Forsvarshær i Sverige, der havde
 lænet sig paa Grændsen, for at forsvare den mod et Indfald fra Norge, om
 hvis Betydning for Sverige Historien ikke giver noget Vidnesbyrd. Denne Ind-
 faldsplan blev saaledes kun ved Tanken eller maaffee kun ved Rygtet, og Prindsen
 sørgede sin Sag til en høiere Bestyttelse, i Haab om at Noget skulde skee til dens
 Fremme gjennem den Magt, som styrer alle Rigers Skæbne.

Femogtredivte Capitel.

Christian Frederik Norges Regent. Partiernes Stilling.

Da Beslutningen saaledes var tagen i Prindsens Raad, var han betænkt paa at
 gjøre den bekendt for Nationen og foranledige den bragt i Udførelse. En Række af
 Proclamationer udsendtes til geistlige og verdslige Autoriteter, for at gjøre Folket
 bekendt med Norges Stilling og forberede et Folkemøde, hvorpaa Folkets Billie
 gjennem dets Repræsentanter skulde afgjøre Rigeets Skæbne med Hensyn til de udbortes
 Fæsthold saavel som dets Regjeringsform. Men fornemmeligen maatte det være Prindsen
 om at gjøre, at forklare og retfærdiggjøre sin paa hiin Beslutning grundede Frem-
 gangsmaade for Kongen af Danmark, hvis Billie han ikke adløb, idet han overtog

Beskyrelsen af et Land, som hin havde befalet ham at forlade og overgive i den svenske Regjerings Hænder. Han tilskrev saaledes Frederik den VIte følgende Brev:

„Deres Majestæt, høitstuede Hære Hr. Fætter!

„Forenet med Dem ved Slægtskabs, Venkabs og Taknemmeligheds Bånd, skulde det være mig en ligesaa inderlig Tanke som frænkende Bebreidelse, om jeg ved den i Dag udfærdigede Kundgjørelse af det norske Folks Billie, og i mit eget Forhold som dets Regent, skulde have gjort mig skyldig i en for Guds Domstol uretmæssig og uforsvarlig Handling. De har nødtvungen frasagt sig Deres Ret til Norges Trone til Fordeel for Sveriges Konge; De har befalet mig at forankalte Hæfningerne og Landet overleveret til de svenske Tropper, og dernæst at forlade min Post og vende tilbage til Danmark.

„At lyde Dem var min Pligt, saalænge jeg formaaede det, og ei høiere Pligter hode mig at handle anderledes. De har løst det norske Folk fra dets Trostabsæed mod Dem, det er altsaa overladt til sig selv, og aldeles ikke forbundet til imod sin Billie at bukke under det Aag, som den svenske Regjering vil paalægge samme. — Jeg har noie prøvet Nationens Aand og Sindelag; den almindelige Stemning er: heller at døe og opoffre Alt, end at blive Eversl. Norst vil hver Mand være, og Fædrelandets Forsvar er Alles Fordring. De har sat mig i Spidsen for dette troe Folk, og det har været min Bestræbelse at vedligeholde denne Stemning, som ene kunde sikke Norges Uafhængighed; nu skulde jeg dæmpe denne høie Jølelse, forlade det Folk, jeg er kaldet til at forsvare, overlade det til den indvortes Gjæring og Forskyrrelse, som Kampen for Frihed og Fædreland uden Foreningspunkt i Anførelse nødvendigen maa fremkalde? — I Sandhed, om Noget kunde nævnes at frige sin høieste Pligt, da havde det vel været at handle saaledes.

„Jeg føler det høie Kald at redde et frit Folk fra Undertrykkelse, hvilket jeg troer, at Forsnyet har bestemt mig til. Jeg stiller mig i Spidsen for Fædrelandets Forsvarer som Norges Regent, og skal med kraftig Haand værne om de Rettigheder, som ere tilbagegivne Folket, selv at bestemme sin Regjeringsforfatning og tilkommende Stjebne. Nationen har fæstet sin Lid til mig. Ikke egen Fortjeneste har banet mig Vej til Folkets Kjærlighed; den er gaaet i Arv til mig fra vore Forsædte, og det er min høieste Bestræbelse at fortjene den, ligesom det skal være min Løn, at en taknemmelig Eftersverden skal nævne mit Navn blandt dem, der vare villige til at opoffre sig for et Folk, hos hvilket Fædrelandsind og det sande høie Mod luer i gammel nordist Keenbed. Himlen vil velsigne min Jdræt, naar jeg gjer hvad Ret er; mit Formaal er Folkets Lyksalighed, Fred min Bestræbelse, Selvsforvar en hellig Pligt. — Danst og Norst skulle — det give Gud! — altid som Venner mødes paa Hav og Land; aldrig skal Nordmanden først trække Sværdet mod sin Broder. — Norge forenet med Sverige vilde tidlig eller sildig have overvældet Danmark med en uimodskaaelig Overmagt. Nu ere de danst Stater sikret fra denne Side, og Deres Majestæt har en oprigtig Ven i mig istedetfor den troslofeste af alle Venner i Sveriges tilkommende Konge. Selv igjennem kommende Slægter vil sælles Interesse vedligeholde den for begge Nationer lige nødvendige Fred, som jeg anser for en Regentes første Pligt at bevare til Bedste for sit Folk og for Menneskeheden i Almindelighed.

„Redbedende Himlens bedste Velsignelse over Deres Majestæt og det elskte danst Folk nævner jeg mig Deres Majestæts, min høitstuede Hr. Fætters,

oprigtigen hengivne Fætter og Ven

Christian Frederik.

Christiania 19de Februar 1814.

Til Deres Majestæt Kong Frederik den Sjette!..

Vi afholde os fra enhver Commentair over dette Brev, der ligger i Conjunctionerne og strax derpaa fulgte Begjævenheder. Samme Dag udsedte Prindsen, som Norges Regent, et aadent Brev til det norske Folk angaaende Rigets Stilling og tilkommende Regjeringsforfatning af følgende Indhold:

„Jeg Christian Frederik, Norges Regent¹⁾, Prinds til Danmark, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenborg, Gjør ritterlig: At det norske Folk, løst fra sin Eed til den Stormægtigste, Heibaarne Fyrste, Frederik den VIte, Konge til Danmark, de Benders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenborg, og saaledes gjengivet et frit og uafhængigt Føls fulde Ret til selv at bestemme sin Regjeringsforfatning, lydeligen og eendragtigen har yttret sin bestemte Villie til ikke at samtykke i nogen Underkastelse under Sveriges Konge, men derimod til at hævde sin Uafhængighed og Selvstændighed. Udelsbaaren til Norges Trone, og bestemt i denne Stund til at staae i Spidsen for et lofsomt og tappert Folk, følger jeg villigen det hellige Kald, og anser det for min høieste Pligt, af yderste Evne at virke for det norske Folks Frihed og Sikkerhed. Som Norges Regent, hvilken Titel jeg antager med alle Rettigheder og med den Nynghighed, som Frederik den VIte har frastagt sig, og som Nationen vil forlene mig, for i Farens og Trængselsens Stund at afsende Vorden og Jordærvælse fra Landet, skal min oprigtige Bestræbelse være at vedligeholde Freden med alle de Magter, som ikke krænke det norske Folks Rettigheder.

„Af Nationen valgte oplyste Mænd skulle samles den 10de April forstkommende i Eidsvold udi Agersthus Amt, for at antage en Regjeringsform, som fuldkommen og for bestandig kan betrygge Folkets Fred og Statens Liv.

„Gud den Allerhøieste vil velsigne og beskytte en retfærdig Sag og et samværgt Folks Anstrengelser mod fremmed Undertrykkelse, der altid var og skal være kjædet i gamle Norge.“

Regentstabet i Norge den 19de Februar 1814.

Christian Frederik.

v. Holten.“

Samme Dag udsnedtes følgende Kundgjørelse:

„Nordmænd! Kundbart er det for Eder, at Hs. Majestæt, Kong Frederik den VIte, naaget sin Kjærlighed til det norske Folk, som vi taknemmeligen erkende, nødedes at ved den svenske Regjerings Mærker, understøttede af talrige Hære, at frastage sig sin Ret til Norges Trone. Med Harm have I erfaret, at I ere overgivne til en Regjering, der har vist Eder den Foragt, at troe ved søde Ord og tomme Løfter at kunne løfte Eder til Utrofskab mod Eders Konge, ligesom den og har udøvet det uopbære Fiendskab midt under Freden at ville udhungrer Eder, for ved dette umenneskelige Middel at raffe det Mod, som den vidste ellers at være uroffelig; og nu stræver den Eder den Svagheit godvilligen at underkaste Eder det svenske Nag og samme Ulykker, som Sveriges Sonner nu maae taale, for en Udlændings Hertskehyge og fremmede Penge at stride i et fremmed Land.

„Dog det frie norske Folk kan selv bestemme sin Skjebne.

„Sværges at ville hævde Norges Selvstændighed, kræver Gud den Almægtige at Bidne paa Eders Eeds Oprigtighed, og nedbeder Himlens Belsignelse over Eders alle Fædreland!

„Det er Guds Styrelse, trofaste Nordmænd! at jeg, Norges Trones Udelsbaarne, i denne Stund er midt iblandt Eder; nu kunne I worde reddede ved den Samdrægtighed, som boer i Eders Varm!

„Jeg har hørt Folkets lydelige Stemme for Uafhængighed, for djærv og ubeskræget Modstand mod fremmed Vold. Dette er Kald nok for mig, der besjæles af varm Følelse for Norges Held og Hæder, til at forblive blandt dette trofaste Folk,

¹⁾ Denne Titel antog Prindsen herefter imtil Kongevalget, og ansaa sig saaledes bertill bemyndiget i Følge det Raad, som han med Kabinettsforsamlingen paa Eidsvold havde plieet. Denne Raabslutning og Yttringer, som paa hans Rejse vare blevne ham bekjendte, betragtede han som Folkets eenstemmige Villie.

naar det gjælder dets Selvstændighed, og saalænge min Stilling kan bidrage til a vedligeholde Rolighed og Orden blandt Nordmænd.

„Af Forsynet bestemt til i denne Stund at styre Riget, skal jeg med kraftig Haand, uden at ændse Noie og Farer, værne om Norges Sikkerhed og holde Loven i Hævd.

„En Samling af Nationens selvvalgte, oplyste Mænd skal dernæst, ved me Wiisdom og Samdrægtighed at bestemme en Regjeringsform for Norge, give den Stat fornøet Kraft mod aabenbare og hemmelige Fjender¹⁾, og af dens Bestemmelse vil det afhænge, om jeg fremdeles skal røgte det Hverv, hvortil Nationens Dulle denne Stund kalder mig.

„Eftede norske Fjolk! Mange Prøver har jeg allerede modtaget paa Eder Kærlighed og Tillid. Blandt Eder vil jeg stedse finde mig glad og tryk. Fre og derved oplibede Kærlingsveie og Velstandskilder vil jeg stræbe efter at erhverve, o ingen Jdræt være mig vigtigere, end at afvende Krigens Plager for Norge. Nu naar Voldsmand krænte Rigets Frihed og Selvstændighed, da skulle de føle, at de boer Kraft i Nordmandens Arm til at hevne Forurettelser, og Mod i hans høi Sjæl til at foretrække Død for Undertuelse.

„Kommer og Trængster ville vi tilsammen freidigen gaae imøde, hvis uforsonlig Fjender ei ville unde Riget No; men inden vore Grændser skal herske Gendrægtighe og Fædrelandsfind til villigen at opoffre Alt for at hævede det gamle Norges Værd og atter at hæve det til fordums Glæds. Da skulle engang vore fælles Bekræ belfer, velsignede af Gud den Almægtige, krones med et heldigt Udfald, og Nord manden skal give et Pæviis paa den Sandhed, at et Fjolk er uovervindelig, so frygter Gud og føler varmt for Fædrelandet.

Regentstabet i Norge, Christiania den 19de Februar 1814.

Christian Frederik.

v. Holten.“

Rundgjørelsen forveilede ikke den af Regjeringen tilsigtede Hensigt, endstjønt den Indhold vissefælig ikke tilfredsstillende Alle. Hos den største Deel af Nationen herskede Modbydelighed for hvilkenfomhelst Forening med Sverige, der under nærværende For hold paa den meest krænkende Maade blev Nationen paatvungen, og Prindsen og han Omgivelse benyttede sig af Talemaader, som maatte oppvække Formodning om, at ha havde et hemmeligt Støttepunkt for sine dristige Planer. Alt hvad der var Prindsen nær, alle de Mænd, som han valgte til sine Raadgivere, vare af hans Mening; o om de end havde dannet sig andre Begreber om hvad der tjente til Landets Lær henreves de til et taust Samtykke til de Stridt han foretog af den Værbødighed, so en kongelig Person saa let indgiver, og vissefælig paa den Tid i en høiere Grad en senere hen. Der danne des saaledes om Prindsen et stort Parti, som tillagde sig se det stolte Navn: Selvstændighedens, der førte i sit Skjold den store Plan at forsvare Norges Uafhængighed i sin fuldeste Udstrækning, trods Kieltractatens Indhold, me alle fiendtlige Foranstaltninger til at hævede den, og under Foragt for enhver Tilnær melse fra Sveriges Side. Dette Parties Meninger, der vissefælig hos Mange var hentede fra et reent Fædrelandsfind og egen Overbeviisning, udgik i alt større o større Kredse fra Regentens Hovedsæde til den øvrige Deel af Nationen, og nærel det fædrelandske Sind ved høie Talemaader, hentede fra Norges Stilling i den ældi Fortid, og fra den Voldsomhed, hvormed en fremmed Villie vilde paatvinge det i forhadt Nag.

Ved Siden af dette herskende Parti danne de sig, vistnok meer i Stilhed, i andet, som mere roligen overveiede Landets Stilling, med større Engstelse saae i

¹⁾ Herved sigter Regenten rimeligviis til de Mænd her i Landet, som han ansaa for at være Modstandere af Selvstændighedsbæret.

hæder imøde, for hvilke Fædrelandet udfattedes ved at modsætte sig en Foreningsplan, der var besluttet af det store europæiske Forbund, og som meente, at en Forening med Sverige kunde danne en lykkelig Fremtid for Norge, naar den grundfæstedes paa ledelige og for Nationens indvortes Frihed og Selvstændighed betryggende Betingelser. Disse Mænd fandt sig vissest ikke tilfredsstillende ved Brindsens Kundgjørelse, der i deres Øine var mere skiftet til at blende end til at overbevise. Den indeholdt saa bitre Udmædler mod Rabomagten og Sveriges Kronprinds, at den maatte gjøre enhver fredelig Tilnærmelse umulig, og paa eengang afbryde al Underhandling, der gjorde Norges fulde og frie Selvstændighed som en egen Stat til Hovedbetingelse. Man fandt heri et Sideskifte til den ærlige, men for en svag og paa Krig uforberedt Nation utroge Diplomati, der i denne Krig af Danmarks Konge var bleven brugt, og som i skarpe og skjærende Talemaader lagde det alvorligste Fiendskab aabenbart for Dagen, medens en forsigtig og klog Fremgangsmaade og Diplomatiens gaaderne Ordsprog kunde, idetmindste i Vinter- og Vaarmaanederne, have bevaret en fredelig Tilstand, der nu nærmede sig overalt, og var Norge saa uundgaaelig nødvendig. — En saa bestemt Mening som den, der udtredes i Kundgjørelsen, ansaaes imidlertid som en aabenbar Foregriber af de Beslutninger, som i det store Folkeraad gennem Nationens Repræsentanter skulde tages for at ordne Rigets Stæbne i Fremtiden. Af disse Mænd ansaaes Kundgjørelsen vissest ikke som et Wiisdommens Udtryk, der vidnede om Sindighed, Klogskab og diplomatisk Skarpsindighed, for hvilken af forberede Gjennemførelsen af dristige Planer. Den betragtedes derimod som et Stridsaahle, der udfæstedes i Nationen selv, splittede dens Kræfter, og opløste den samdrægtige Villie til at lede Fædrelandet under en kritisk Stilling til en indvortes og udvortes lykkelig Tilstand. Dette Parti kaldtes det svenske, og med dette navn haandedes det haade i Danmark og Norge, endstjønt man ved at overse dets Medlemmer vil finde Mænd, som ved en anden Leilighed havde talt mod Foreningen, og som ved denne nye Forbindelse meest rystedes i deres borgerlige Stilling. Disse Mænds politiske Virksomhed søgte de meest Exalterede af Selvstændighedspartiet at underminere ved at omtale hemmelige Tjenster af Fædrelandets gode Sag, som i Almindelighed ragede over forræderse og for Fædrelandet fordærvelige Planer. Brindsen kunde ikke heller dette Oppositionsparti i sine Proclamationer; men henpegede ikke blot til dets Trællestand, dets svage, ufædrelandske, og fra Forfædrenes høie Mand dannede Mistillid til Nationalkraften. Disse Mænd bortskjærpede han fra sig, og hældte vel endog sin Stridskraft under Sommerkrigen, ved at give dem Beviser paa frydelig Unaade og Mangel paa Tillid.

Men dette Parti var derhos det svageste og det mindst virksomme. De vigtigste af dets Tilhængere, som paa den Tid vare i Landet, vare ikke i betydningsfulde Embedsstillinger i Staten; de manglede enten Evne eller Villie til, ved en bestemt og offentlig erklæret Modstand at forsvare deres Mening, og dem fattedes i Almindelighed — thi ogsaa heri gaves Undtagelser — Mod til at gaae den store Skare af høitalede Patrioter i Møde. En stor Deel af disse Mænd begyndte ogsaa at vakte i deres Meninger, og lode sig henvide af den almindelige Jubel og de glimrende Forhaabninger, hvormed Selvstændighedsværket dreves og forvaredes. Partiets Tilhængere formindskedes dagligen. Men især hidrog Grev Wedels Fraværelse — han var, som ovenfor fortalt, i det meest kritiske Dieblil i Danmark — til at svække dette Parti i sin første Dannelse. Han betragtedes med Høie som dets Formand, og til ham lænede sig dets øvrige Tilhængere, som til en prøvet Fædrelandets Mand, der ikke fattedes Talent og Kraft til at stille en Modvægt mod Hines exalterede Begjæring. Mod denne Hædersmand — hvis politiske Anskuelser med Hensyn til Stambnawen ville i Norges Historie staae som et stort Talents skarpsindige Overblik — udfæstedes fra de høiere Kredsene en Mistillid, som vagede formedelst hans Fraværelse, og i den Grad svækkede hans Indflydelse, at han ved Tilbagekomsten Jæret kunde udrette, men maatte, med Hensyn til Rigets udvortes politiske Stæbne,

ville sig iblandt de rolige og virksomme Tilskuere, indskrænket til Haabet om en bedre Fremtid.

Imidlertid ville vi ingenlunde paastaae, at Selvstændighedens Mænd byggede deres Tro paa hule Sætninger. Der var tilvisse Stof nok i den udvortes Boldsjombhed, hvormed Norges Skiebne egenmægtigen bestemtes i et fremmed Raad, til at hade den besluttede Forening, om hvis Bestaafenhed der herskede en dyb Uvidenhed, og til den Frygt, som maatte raade i Nordmandens Barm for dens Indflydelse paa Norges Fremtid. Europas politiske Forhold vare endnu saa indviklede, Udfaldet af den store Kamp, der netop i denne Vinter med væglende Held udfegtedes paa Frankriges Sletter, saa ubestemt, Ytringerne om Norges Selvstændighedsstrid omtaltes med saa megen Smiger i udenlandske Blade, saa at det vel maatte være tilladt at vente en heldig Vending for Norges Sag af Fremtiden. Der var noget Hæderligt, noget med Tidens Mænd og Ideernes Udvikling Beslægtet, i et Folks Kjærlighed, der fremskød i Masse, vægrende sig ved at underkaste sig Boldsmands Bud, og krævende selv en Stemme i at ordne sine Statsanliggender. — Hvo der kjendte Brindsen maatte desuden være overbeviist om hans rene Hensigter med Hensyn til Norges Skiebne. Der er ikke Een blandt de Mænd, som han senere hen valgte til sit Raad, og hvoraf flere vel fortjente Nationens Tillid formevelst deres Indsigter og rene patriotiske Sind, som jo gjorde Brindsens varme Følelser for Norge og oprigtige Attraa efter at fremme dets Vel den tilbørlige Ret, hvorimod de fleste af disse Mænd ikke ansaae ham for at besidde den Fasthed og Energi i Charakteren, som var nødvendig for at gjennemføre saa store og saa dristige Beslutninger, ligesom det ikke kan negtes, at Brindsens Attraa efter at bestige Norges Trone bevægede ham til en fremgangsmaade, som beredte ham selv store Qvaler og Norge mange Ulemper.

Norges Skiebne udsattes imidlertid ved denne bestemte Modstand til et fieruete Tidspunkt, da Europas Skiebne var afgjort, den store politiske Gaade sammesteds var løst, da Norge i Overgangens Dieblil erholdt kraftfulde Talsmænd for den heldigste og hensigtsmæssigste Forening, og da Sverige, svækket som Norge, ikke havde den sikre Støtte i sine mægtige Allierede, men fandt det klogere at gaae Norges Fordringer imøde end at fortsætte Forbittrelseskrigen. Hiin heftige Strid er saaledes glemt, Historien har givet ethvert Parties ædlere Medlemmer deres Ret; men Stridens Følger staae med uforglemmelige Træk indgravede i Fædrelandets Annaler. Norges indre Historie, siden Foreningen med Sverige, fremstiller lignende Virkninger af lignende Aarsager.

Serogtredivte Capitel.

Norges Uafhængigheds-Erklæring. En Rigsforsamling sammenkaldes. Regenten vælger sit Raad. C. Anker sendes til England.

For at styrke Selvstændighedens Sag benyttede Brindsen sig af Midler, som neppe kunde kaldes hjemlede i Tingenes sande Bestaafenhed, medens de ledede ham til det forønskede Maal. Han forudsatte som givet, at der herskede en almindelig Modvillie mod hvilkensomhelst Forening med Sverige, og at den eenstemmige Mening, som derom i den praeliminære Forsamling paa Eidsvold var yttret, var en Gienklang af den Stemme, som var almindelig i Norge, paa Fjeld og i Dal. Nu opfordredes derhos Nationen i Masse til, hvitideligen at aflægge Eed paa at ville have Norges Selvstændighed, hvorved der spærredes ethvert Parti Udgang til at modsætte sig eller hindre Brindsens modige Bestemmelse. Denne gav han den religiøse Farve, som bedst styrker Mennesteværlets Svagheit. Til den Ende udsædte han under 1 Ude

Februar et Circulaire til Biskopperne, for gjennem dem at foranstalte en Samling „i Guds Tempel, som skulde gjøre Folket bekendt med Kongen af Danmarks Erøbringsstale, naar Frederik den VIes aabne Brev af 14de Januar og mit af 19de Februar er oplæst, skal Folket opfordres til at aflægge følgende høitidelige Ed: „Swærg 3 at have Norges Selvstændighed, og at vove Liv og Blod for det ikke Fædreland? hvilket med opløste Fingre befavres med: „„Det swærg vi, saa endt hjælpe os Gud og hans hellige Ord.““ — Dagen skulde betragtes som en Feddag over hele Riget. Til Betrættelse om at Ceremonien paa befaleet Naade var indbudet, skulde de tilstedeværende Embedsmænd tilligemed Presten underskrive et Edskrybd om, at den vedkommende Menigheds Medlemmer havde med Fædrelands- lidt aflagt denne Ed, og Documentet skulde in duplo sendes igjennem Biskoppen til Regjeringen for at bevares i Rigets Archiv. — Saavidt vides gjordes ingensteds Modstand mod Edens Aflæggelse, endstjont Mange siktende afholdt sig fra at gjøre den, og Andre forklarede dens Indhold efter sine Begreber. Udtrykket „Selvstændighed“ var en bred Grundvold for forskjellige Fortolkninger. Paa samme Dag foretoges Valg af toende blandt Menighedens Embedsmænd, Brugseiere, Jorddrotter eller Gaardbrugere over 25 Aars Alder, der skulde møde paa et Sted midt i Amtet, som af Amtmanden nærmere maatte bestemmes, for at vælge 3 af Amtets meest oplyste Mænd, der skulde møde paa Edsvold den 10de April, for at bestemme og paa Nationens Begne antage Norges Regjeringsform. Paa samme Naade skulde Valg ske i Byerne.

Ed et Circulaire af samme Dato bekendtgjordes, at de ikke norffodte civile, værlige eller militaire Embedsmænd, som ikke vilde bestemme sig til at tjene Norges Sag, men i Følge det danske Cancellies Bekjendtgjørelse af 5te Februar 1814 foreskrevet at vende tilbage til Danmark, kunde strax neblægge deres Embeder i Regentens Hænder. — Paa denne paa Kundgjørelser frugtbare Dag, den 19de Februar, udtaltes endeligen en angaaende det norske Folks fredelige Forhold til andre Nationer og Kaperiets Ophævelse. Den lod saaledes:

„Jeg Christian Frederik, Norges Regent o. s. v. Gjør bitterligt: At jeg tilkjend det norske Folk erkjender det for en udmærket stor Velgjerning, som det har modtaget af Os. Majestæt Kong Frederik den VIte, at Høistfamme saa Dage førend den sidste Folket fra sin Trostabsæed stænkede Norge Freden med Storbritannien. I Det skulde have været min første Bestræbelse at naae dette Gode; det skal steds være mit formaal at vedligeholde samme for det kjære norske Folk, ikke alene med Storbritannien, men med alle øvrige Magter. Thi erklæres høitidelig: 1) At Kongeriget Norge har Fred med alle Magter; ikkun den er dets Fiende, som vil krænke det norske Folks Selvstændighed, og som med væbnet Haand betræder de norske Grændser eller Norges Kyster. 2) Alle Nationers Krigs- og Handelsflibe tilstedes Udgang til Kongeriget Norges Havne. 3) Alle de under den forrige Regjering udstedte Reglementer for Capersarten ophæves. 4) Alle Fanger skulle tilbagegives i Masse, og den private Gjæld, som de norske Fanger maatte have gjort, betales. 5) Alle Nationers Skibe, som tilføre Kongeriget Norge Korn eller Fødemidler indtil $\frac{2}{3}$ af Landets Drægtighed, kunne uden Indskrænkning ved nogetsomhelst Forbud, og under alle Omstændigheder imod anordnet Tolds Erlæggelse, udføre hvad norske Producter de maatte ønske, Fødemidler undtagne; dog skulle Gistevareer i ovennævnte Tilfælde kunne udføres indtil $\frac{2}{3}$ af Skibets Drægtighed.“

Men naaget denne høitidelige Fredserklæring vendte Freden ikke tilbage til Norge. Krigen fortsattes i en frygteligere Stil end tilforn, Norges Kyster blokeredes strengere,

*) [Norge fik, som bekendt, ikke Fred med Storbritannien; thi Kieler-Freden af 14de Januar med dette Rige angik kun det egentlige Danmark, ikke det til Sverige af- haaede Norge.]

og Kornarten var omgivet med større Farer end nogenstede under denne Krig. Sverige hvæssede sine Waaben, understøttet af Europas mægtigste Riger, og Selvstændighedsperioden begyndte under de mørkeste Udsigter.

Imidlertid modtoges Prindsens Bestemmelse om at kalde en Rigsdag sammen for at afgjøre Landets Skjebne med Taknemlighed og stor Glæde. Forfatteren, som dengang var i Christiania, udtrykker sig derom i et Brev til en Ven paa følgende Maade: „Efterretningen om Prindsens hæderlige Bestemmelse kun at tage interimistisk Deel i Landets Bestyrelse, og at overlade en af Folket selv valgt og fra alle Stæder og Districter indkommen Repræsentation at afgjøre Alt, hvad der angaaer Landets Stilling, har opvakt stor Glæde. Saavidt jeg har erfaret, ere Meningerne saa deelte, at jeg ikke kan troe Andet end at Alt, hvad der kan siges for og imod Foreningen med Sverige, paa denne Maade bedst vil blive drøftet. Maatte nu kun Sverige give os saa megen Rolighed, som behøves til at undersøge denne vigtige Sag, og ikke kræve af os nogen Beslutning for Tiden!“

Imidlertid var Prindsen bekendt paa at vælge de Embedsmænd, hvoraf han vilde sammensætte sit Statsraad. Ogsaa dette var forberedt deels ved hans Raadgivere, deels ved de Bekjendtskaber, han paa sine Reiser i Landet havde gjort. Gjennem Thygeson vare Breve sendte til forskjellige af de Mænd, som havde Prindsens Tillid, hvilke Breve skulde tilbageholdes paa det Postcontoir, som var Angjældende nærmest, for paa en vis Dag at blive ham tilsendt. Et saadant Brev tilhændefom ogsaa Forfatteren, og indeholdt Prindsens Billie, at han skulde indfinde sig i Christiania til en bestemt Dag. Forfatteren adlød Befalingen og reiste til sin Broder, Niels Wall, der havde faaet samme Befaling, for med ham at følge Prindsens Opfordring¹⁾. Han kom til Christiania den 16de Februar, og meldte sig strax hos Stiftamtmand Thygeson, der opmuntrede ham til at drage til Eidsvold til det vigtige Deliberationsmøde, som just den Dag holdtes. Men han undflog sig derfor, deels fordi han ikke havde nogen directe Opfordring dertil af Prindsen, og indekaldte skulde, uden en saadan, til at trænge sig ind i en saa vigtig Forhandling, deels fordi hans Ankomst til Eidsvold ei kunde blive betimelig, da Dagen knapt vilde strække til Reisen. I Samtalen med Thygeson, med hvem Forfatteren stod paa den Fod, at han ikke for ham dulgte sin Overbeviisning, men frit kunde udtale, hvad han tænkte om Landets Stilling og Prindsens Forhold, yttrede han sin Frygt for, at Prindsen havde paataget sig et Bærl, som oversteeg Landets Kræfter at udføre, naar hans Plan ikke havde en hemmelig, Nationen ubekjendt, Understøttelse. Saavel af denne Prindsens Indkaldelse til Christiania som af private Meddelelser troede Forfatteren at have sporet Prindsens Hensigt at benytte hans Tjeneste under den nye Statsorganisation. Men han havde forladt sit Hjem med den uroffelige Beslutning ikke at indtræde i nogen offentlig Stilling, hvortil han sølte sig mindre stillet baade i Følge sine Evner, og fordi hans borgerlige Stilling i Fædrelandet krævede hans Tid og hans Opmærksomhed. Efter hans yttrede Ansuelser om Landets Stilling maatte ogsaa Thygeson overbevise sig om, at Forfatteren ei var den Mand, som Prindsen kunde bruge til Udførelsen af sine Planer.

Faa Dage efter kom Prindsen til Christiania, og Forfatteren ilede nu at melde sin Ankomst efter hans Befaling, og udbede sig en Audience for at erfare hans Billie. Prindsen tog vel naadig imod ham; men han mærkede strax Spor af, at Thygeson havde gjort Prindsen bekjendt med hans Mistillid til et heldigt Udsald af de tagne Forholdsregler. Prindsen erklærede ham sin Bestemmelse, ikke at underkaste sig Kielstractatens Wilskaar, men at sætte Magt imod Magt, og at forsvare Riget, om fornødent gjordes, med Waaben, dersom dets Selvstændighed antaafedes. Denne Beslutning grundede han paa sin Erfaring om Folkstemningen over det hele Rige.

¹⁾ N. Wall kunde formedelst Sygdom ikke gjøre Følge, og kom først nogle Dage senere.

Forfatteren yttrede med Bæddenhed, at Nationens almindelige Noddydelighed for en Forening med Sverige vel var ham bekjendt; men at den tillige var underordnet Betragtningen over hvad der kunde tjene til Landets Vel under nærværende Omstændigheder. Han troede ikke, at Nationen havde Kraft til at modsætte sig Foreningen, naar den var bestemt af et saa mægtigt europæisk Forbund, som det Sverige havde paa sin Side, ikke heller at Norge kunde bestaae som selvstændigt Rige, naar det indleiede sig i Krig med Sverige og England, og han ansaa det for rigtigt at undersøge de Betingelser, under hvilke Foreningen kunde stee, førend nogen bestemt Sagring i denne Henseende erklæredes. Især lagde han Vægt paa den Mangel af Fødemidler, som herskede i Landet, og paa den Hungersnød, som vilde blive Folgen af at Norges Kyfter bløskeredes af engelske og svenske Krigsbjere. Brindsen svarede: „Er der ikke en Gud i Himlen? ham maa Norge stole paa i en saa retfærdig Krig som denne.“ Isvrigt gjentog han den Forsikring, at han under den ham bekjendte Jællstemning ikke vovede at understøtte en Forening med Sverige, der vilde afslutte samme rædselsfulde Scener. — Efterat Forfatteren havde ytret sin Mening med Frimodighed, søgte han ikke Raad til videre Indvending, og en Samtale endte, hvis Indhold ikke havde tilfredsillet nogen af Parterne.

Efter denne Samtale søttede Forfatteren Intet meer end at vende tilbage til sit hjem; men han blev opholdt i 3 Uger i Christiania, fordi Brindsen havde overtaget ham at ordne et Anliggende, i Sammenhæng med ovenfor omhandlede Pengesæmsnøde, som under Conjunctionernes Gang var blevet uden mindste Betydning, og paa hvilket enhver Noie kunde anses spildt. Disse tre Uger vare nogle af de uheldigste, han nogenstunde i Selstabslivet har levet, ikke alene formeddelt Brindsens uventede forandrede Forhold mod ham, der ikke svarede til hans foregaaende Forventning, men fornemmeligen formeddelt den Misgjendelse, for hvilken han var uset af sine Landsmænd. Det var en Lval i de Dage at være tilstede i store Selskaber eller endog i Bønnelag, naar man ei kunde deeltage i de patriotiske Sværmerier og hve Talemaader om Nationens Kraft, Regentens Wiisdom og andre Staters uendelige Misgjørelse af Fædrelandet, som gaves til Pbris i Sang og i Prosa. Han maatte ofte spørge sig selv, om han i sine Anstuelser om Fædrelandets Stilling virkelig var saa aldeles paa Afveie, at han fortjente at regnes blandt dem, der vilde fremme dets dyrebareste Interesser. Lykkeligviis traf han paa Venner og ansæete Mænd i Fædrelandet, der tænkte som han om dets Stilling, og han blev snart enig med dem om at forholde sig passiv under disse muntre Bevægelser, og rolig oppebie Landens Opøsning.

Den 22de Februar var en af den Tids Høitidsdage, hvori Brindsen for en Forsamling af samtlige militaire, geistlige og civile Autoriteter — Forfatteren var ogsaa der tilstede — oplæste Kongen af Danmarks Declaration i Anledning af Nigernes Skilsmisse, hvorefter han holdt en Tale til Forsamlingen, hvori Danmarks uheldige Stilling erkjendtes, og den Hvrste beklagedes, som usforlyst stødtes i samme. Under denne Tale var Brindsen saa bevæget, at Ordet gik fra ham, og han maatte kaste et Dieblit; men efter en behændig Talevending, hvori han erklærte sig saa velt, at han ikke kunde finde Udtryk for sine Følelser, optog han igjen Talens Traad, og fortsatte den med den ham egne Færdighed under de Tilstedeværendes meest aabenhare Deeltagelse. Han endte Talen med de Ord:

„3 Folge heraf er jeg tilbagelaldt og befalet at overlevere Fæstningerne til de svenske Tropper, — men jeg har raadsfort mig med Folkets Stemning; overalt har den gjenskydt for mig: Vi ville være Norske og ikke Svenske! Jeg følger villigen dette Raad, at forsvare et uafhængigt Folks Rettigheder; hvis jeg forlod det, vilde dette give Fienden Midler i Hænde til at udsprede Splid og Uorden. Hører min Beslutning, og hvorledes jeg for denne Forsamling, som for hele Folket, kundgjør samme.

Efterat Brindsen derefter havde forelæst det forhen anførte aabne Brev og Kundgjørelsen tilføiede han: „Mit Løfte til Norges Sag neblægger jeg for denne For-

samling, og fra Enhvers Hjerte møder jeg vist det samme. Paa Bebedagen stulle vi samlede høitideligen aflægge vor Eed for Guds Naahyn." Efterat flere til Dagen hørende Documenter vare bleuene oplæste, endte Prindsen dette Møde med de Ord: „Dg nu, Medborgerne! giver Hverandre Hænderne med det Løfte samdrægtigen at virke som trofaste Nordmænd for Norges den gode Sag, hvilken Gud velsigne!“

Prindsens Tale gjorde stort Indtryk, og Løftet gik under stor Bevægelse fra Haand til Haand uden Nitring af nogen Meningsforskjel. Derpaa ved Prindsen gennem Byens Gader, viiste sig for Folket under Hurraraab, og blev paa Torvet hyldet af det forsamlede Militaire, til hvilket Prindsen ogsaa talte nogle begejstruede Ord. Hele Christiania var den Dag i Bevægelse, som til Høitideligholdelsen af den største Blødesfest, og den var dog egentligen en Indgang til store Lidelser og Savn. Festligheden endtes med et stort Middagstaffel, hvortil Alle vare indbudne, som havde været tilstede ved Formiddagshøitideligheden i Palatet.

Samme Dag ankom til Christiania en Deputation af svenske Herrer, bestaaende af Landshövdingen i Gøteborg Grev A. Rosen, Baron Ekstbebrand og Lilliehörn, hvis Krinde var at forelægge en fra Kongen af Sverige udstedt Proclamation til Nordmændene¹⁾. For at give sit Svar derpaa et officielt Ansprog og tillige gjøre Indtryk paa de Svenske, havde Regenten samlet om sig flere af sine Officere og fornemste Embedsmænd, som opstilledes i en Række ved den ene Side af Salen. De svenske Herrer traadte ind i Salen med oienlyselig Forundring over den Maade, hvorpaa de bleve modtagne. Prindsen henvendte i stor Bevægelse nogle heftige og bebreidende Ord til dem, hvori han gik løs paa de Midler, som den svenske Regjering anvendte for at vinde Norge, især paa det Svingersystem, hvorved den vilde bane sig Vej til Nigernes Forening. „Er det saaledes — udbrød han — at Derris Konge vil vinde Norge?“²⁾. Prindsen var heftig, og syntes at behage sig i at affærdige de svenske Sendemænd haanligen i de forsamlede norske Mænds Kærværelse. De svenske Herrer hørte taus paa denne haarde og ved saadan Leilighed mindre passende Liltale, og forlode Audiencsalen lidet tilfredse med, hvad der var passeret. De yttrede sig udenfor Prindsens Gemak deels med Haan, deels med Forbittrelse over den Behandling, som var dem vederfaeret³⁾. De reiste saaledes tilbage med uforrettet Sag; men deels manglede Kongen af Sverige endnu Midler til at tvinge Norge med Magt, deels skolede han vel paa den foresknaende Rigsforsamlings Bestlutning paa Gidsvold, og udfatte derfor alle flendtlige Foranstaltninger. Kun Blødesystemet forfattedes paa Kysten med Haardnakkethed.

Intet kunde mere lægge Prindsens faste Beslutning for Dagen, at afsøje enhver Tilnærmelse fra Sveriges Side, som havde det fjerneste Hensyn til at gjøre Kielstractaten gjældende, end denne haanlige Affærdigelse af de svenske Sendemænd. Der- ved viiste han tillige sine store Forhaabninger til sin Sags Retfærdighed, som lod ham foragte enhver diplomatisk Klogskab og den sindige Færd, der maatte lette ham Midlerne til at udføre sin store Sag. Den roligere Deel af Nationen, der ikke

¹⁾ Proclamationen paa Svenskt, tilligemed en Oversættelse paa Norsk, som ledsagede den, findes indført i Tiden No. 72, 1814. See Bilag 69 s. I samme Bilag b. meddeles Kronprindsens første Ytringer og Befalinger i Anledning af Kielstræden.

²⁾ Vi have af Kong Carl den 13des ovenfor i Bilagene anførte Breve seet, at han foretrak aaben Feide for dette Udhungringsystem.

³⁾ Statsraad Treschow, som var en af de Tilstedeværende under denne Audience, fortalte det Passerede, saaledes som anført, i et Selskab, hvori Forfatteren var, og hvorhen Treschow som lige efter Audiencen. Treschow, dengang Prindsens Sag hengiven, sandt dennes Færd passende. Grev Wedel, som paa sin Tilbagereise til Norge igjennem Sverige talte med Grev Rosen, forsøgte, at Rosen mere lod end harmedes over den Modtagelse, den svenske Deputation havde faaet i Norge. [Begivenheden er omtrent ligesom her berettet i Skinkels Minnen VIII. 42-43. Grev Rosen afreiste samme Dag fra Christiania, uden at modtage Prindsens Indbydelse til Middag.]

med Regjeringens Chef henvedes til sørameriske Forhaabninger om et heldigt Udfald, hiuldt ikke denne Brindsens aabne, men ullogte Færd, og anede sørgelige Følger deraf. Hvor meget vilde Brindsen ikke have lettet sig Midlerne til at udføre sine store Planer, naar han havde gaaet Sveriges Konge i Nøde med en venligere Færd, søgt at forhale de diplomatiske Forhandlinger og med dem de fiendtlige Strid fra Sveriges Side! Han havde hertil den gyldigste Anledning, da kun Magten midlertidigen var lagt i hans Haand, og han kunde henskyde Sagens endelige Afgjørelse til den store Forsamling, som om en kort Tid skulde møde paa Eidsvold, og vite det vigtige Statsanliggende. Han havde derved banet sig Vej til en fredssommeligeres Mellemtilstand, i hvilken forberedende Anstalter kunde gøres til at forebygge Hungersnød og samle Forsvarsmidler. Nu derimod vare alle Brindsens Strid beregnede paa at afvise enhver Underhandling med Sverige, høit for hele Europas Dine at atklare Norges bestemte Villie at forsvare sin Selvstændighed uden noget Slags Hensyn til Kieltractaten, og han fremloftede derved ligesaa unyttigen som ulogt den fiendtlige Udfærd fra Raboriget's Side, der meget forværrede Norges Stilling. Hvor megen Grund der end er til at antage, at Brindsen havde den reneeste Villie til at befordre Norges Vel, kan det vel ikke nægtes, at han ei i denne Henseende førte Regjeringens Tømme med Klogskab, men gav sig i rolige og upartiske Dømmers Dine Mine af, at Omsæt om at ophøies til Norges Konge laa ved Siden af hin ædelmodige Ultraa efter at befordre Norges sande Vel. Idet vi saaledes både fast ved den Tro, at Brindsens Mellemkomst, efterat den gamle Forbindelse var opløst, i mange Henseender var velgørende for Norge, og beredte en lykkelig Overgang til den nye Statsforfatning, kunne vi ikke holde den Menting tilbage, at hin uhligen bestrevne Mellemact i Selvstændighedens store Skuespil, som stærkede Sveriges fiendtlige Foranstaltninger, var et stort Feilgreb fra Regentens Side, som med Lethed kunde været undgaaet. Hans aabne Færd kaster ingen Skygge paa hans Character som Menneske, men fordunkler hans diplomatiske Tone paa den Tid til at gennemføre vigtige Statsanliggender.

Nogle Dage efter kom Grev Wedel tilbage fra Danmark, hvorhen han af Aarhus, som ovenfor ere fortalte, var bleven nedkaldt.¹⁾ Wedels Kald til Danmark paa den Tid kunde ansees som et glimrende Exil fra hans Fædreland, under hvilket han overvældedes med udvortes Øsighedsbøiver, medens hans politiske Færd var en Gjenstand for Mistanke. Efterat Kongen af Danmark var bleven nødt til at aflaae Norge, var der ingen Grund til meer at holde Greven tilbage i Kjøbenhavn, og han vendte nu hjem til Fædrelandet. Han foretog Rejsen igjennem Sverige, og Rygtet sagde, at Greven paa denne havde underholdt sig med flere betydningsfulde Eensfæter om de norske Anliggender, uden at det er Forfatteren bekjendt, om Rygtet medførte Sandhed; — for ham udlod Greven sig derom ikke. — Da Greven var

¹⁾ [Sfr. ovenfor S. 319 Anm. Paa Opreisen til Norge tog Greven, neppe uden Hensigt, en Omvei om Wenersborg, Feltmarskalk Essens Hovedkvarter, og havde her en Samtale med denne, hvorom Essens Brev til Wedel af 27de Juni 1814 (trykt hos Schinkel-Bergman VIII. 347) giver interessant Oplysning. Essens minder heri Wedel om, at denne ved hin Sammentkomst havde erklæret, at dersom det Gaab, man i Norge nærede om, ved Englands og de andre Stormagters Bistand at havde sin Selvstændighed, ikke var et Blendvert, skulde han (Wedel) være den første til at modsatte sig Sverdens Fremtrængning over Landets Grændser. Nu, da Erfaringen har vist, at dette Gaab var Blendvert, opfordrer Essens Greven til at holde sit for dette Tilfælde givne Løfte, ved at anvende alle Midler, som staa i hans Magt, til i Norge at oprette den eneste Sagens Stilling, som kan befæste saavel dette Lands som Sveriges Sikkerhed og Lykke. „De allierede Magters Herrer Commisariater, stutter han, som kjende Indholdet af dette Brev og behage at overbringe det, ville ikke unbløde at paavise Dem den Vej, De har at tage, for at fortjene Norges Taknemlighed og vinde Agtelse i hele Norden, som har sine Dine fæstede paa Dem.“]

kommen tilbage, meldte han sig strax hos Regenten, som tilfagde ham en Audience. Forfatteren var tilfærdigvis i Brindsens Førgemat, da Greven traadte ind i samme til Audience. Da Wedel saa Forfatteren, gif han ham i Røde, hilfede ham, og spurgte ham med Høftighed temmelig høit: „Hvad er det for dumme Streger I gjøre her i Norge?“ Han tral nu Greven hen i en Binduesfordybning, og underrettede ham om, at Stemningen i Christiania, som og blandt de her Tilstedeværende, var saadan, at flige Ubladelfer ikke vilde være paa det rette Sted, og sagde derhos, at han endnu samme Aften vilde indfinde sig paa Bogstad for at sætte ham ind i Sagenes sande Sammenhæng. Greven beqvemmede sig derfor til en roligere Fremgangsmaade, og blev, efterat han efterhaanden havde hilfet paa sine Bekjendte, indladt til Brindsen. Samtalen imellem dem blev ført saa høiroftet, at den opvalte deres Opmærksomhed, som vare forsamlede i Førgemattet, hvor meget end den fornuftige Deel af samme søgte at aflede den fra den urolige Scene. Ordene trængte ikke fra Brindsens Cabinet ud i Førgemattet, men de høite Toner antydede heftige, alvorlige og mindre end venflabelige Discussioner. Greven fortalte siden Forfatteren, at hans Samtale med Brindsen var gaet ud paa Dagens store politiske Spørgsmaal. Brindsen havde da ogsaa henfludt sig under Nationens almindelige Bifald til den af ham valgte Fremgangsmaade, og lagt sin Sag i det guddommelige Forsyns Haand, som ikke vilde, at Uretfærdighed flulde feire, og Sandhed og Ret forgaae, hvorthos han yttrede Haab om Englands Underfløttelse af Norges Selsflændighedsfag. Greven derimod beraadte sig, til Underfløttelse for sine Anfluelser, paa de europæiske Magters Billie, paa Norges Svaghed til at imodflaae en saadan Magt, og lagde Vægt paa, at Lidem nu var kommen til at forene de flandinavifke Riger under en constitutionel, paa begge Rigers indvortes Forhold grundet Forflatning. Han meente, at Regenten var forpligtet til at høre, hvilke Forflag Kongen af Sverige havde at gjøre, førend han afviflte al Underhandling, og at han uforbeholdent burde forelægge Folkets Repræflantanter alle Omflændigheder i en aaben og upartifl Fremflilling. Striden endtes uden Refultat. Utilfredse, for ei at flige forbittede, fliltes begge fra hinanden, og paa Grevens Anfligt sporedes, da han med flærke Skridt traadte ud i Forflamlingen, den høiefte Grad af en oprørt Sindflorflatning, hvis Høftighed dog beroligedes ved Samtale om ligegyldige Gjenflande med flere af Grevens Benner og Bekjendte i Førgemattet.¹⁾ I en roligere og forflroligt Samtale paa Bogstad samme Aften gjorde Forflatteren Greven bekjendt med Tingenes sande Stilling, og søgte at afholde ham fra den rafle Indgriben i Tingene, hvortil han folte et indvortes Kald, og som laa i hans Gharakter. Greven var vant til af sine Landsmænd at modtage Bøvifer paa Høiagtelse, og at tage virkflom Deel i Landets vigtige Anliggender; han havde hjærvet Mod til at flige reent ud sin Mening, ubekymret om i hvis Øren den faldt, og den Tanke var ham utaalelig, at han nu flulde behandles som en Fjædrelandske Forflæder, og nødes til at lægge Skjul paa en Overbeviflning, der hvilede paa Sandheder, som han meente laa klart for hver Mandfls Øine. Da han imidlertid, fornemmeligen gjeennem sin Svigerfader, Kammerherre Anker, blev noiere bekjendt med de sande

¹⁾ [Schinkel-Bergman, som (VIII. 47) omtaler denne Samtale tilbeels efter Hall, tilføier følgende Bittninger af Wedel: „Deres Høiheb compromitterer Danmark og Norge paa een Gang. De ubflætter Dem for flerb at tabe Arveretten til Tronen, da alle Magter have forenet sig mod os. Jeg bringer D. Høiheb Kongen af Danmarks Lnfte, at De opflholder Deres Pligt og forlader Norge. Schimmelmann og Rosenkrans have ubtalt samme Lnfte.“ Denne Tilfale eggede Brindsen, som spurgte Greven, om han var rød. „Raadige Herre, svarede Wedel, som nærmede sig og flattede Brindsen i Armen; man maa være af kongeligt Blod, for at høve at gjøre mig dette Spørgsmaal. Jeg vil albrig kunne dele Deres Høifliger, thi De flurter Norge i en Afgrund af Ulyfler. Men flal Mod lægges for Dagen i en bedre Sag, flaa kom med mig, og vi flulle fee, hvem af os har meeft.“ — Diøfle Bittninger af Greb Wedel har Udg. ogflaa for længere Tid tilbage hørt rygteviøis omtale.]

Indfødt i Fædrelandet paa den Tid, overbevistes han om, at det vilde være et nyttigt Arbejde at ville bringe Prindsen og hans Tilhængere til at forandre den nye Beslutning, eller svække deres Haab om en fremmed, især engelsk, Understøttelse, da dette Haab nærredes ved de ofte gjentagne Bemærkninger til Nøes for Nordmandens hjættede Modstand, som gjordes af engelske Journalister og gjentoges af danske og norske Blade. De bleve saaledes enige om at forholde sig aldeles passive, og om end ikke fornægte sin Tro og Overbeviisning, saa dog ikke foretage noget positivt, i dette Hensigt aldeles unyttigt, Skridt til at forandre de nærværende Forhold, i det Haab, at der inden Rigsforsamlingen fattes, og især paa den, vilde fremkomme Oplysninger om Tingenes sande Stilling, der vilde forandre Regentens og den større Del af Folkets Ansuelser om Rigets politiske Stilling.¹⁾

Den befalede Bededag høitideligholdtes i Christiania den 25de Februar, og Prindsen, omgivet af sin Stab og eskorteret af Stadens Borgergarde med et Detachment ridende Jægere, begav sig Kl. 11 Formiddag igjennem det en høie opstillede Militaire til Hest fra Palæet til Kirken. Der opførtes foruden den almindelige Organisk og saa Sangmusik af Hovedkædens bedste Sangerinder, hvis virkelig store Talent paa den Tid ofte fattes i Bevægelse. Biskop Bøch holdt Indledningstalen, og efter denne oplæstes Prindsens Kundgjørelse. Derpaa forlod Prindsen sin Kirkestol og steg ned i Kirken til en ved Choret anbragt Forhøining, som han besteg, omgivet af sin Stab, af Hovedkædens vigtigste geistlige og verdslige Embedsmænd og af Eens Repræsentanter. Nu opfordrede Biskoppen den forsamlede talrige Menighed, der udfyldte hver Plads i Kirken, til Eens Afkættelse, hvilket stede idet Regenten og den forsamlede Mængde med oprakte Fingre svore paa: „at ville hævde Norges Selvstændighed, og love Liv og Blod for det elskede Fædreland.“ Prindsen selv var dybt bevøget, og den høitideligste Stemning spredtes hos ham som hos alle Tilbedværende. Efter Eens Afkættelse henvendte Regenten sig til Forsamlingen med følgende Tiltale:

„Gud den Almægtige har hørt vor Bed. Han kjender min Dyrtighed, og han vil skjænke mig Kraft og Visdom til at udføre det store Vært til Folkets Frelse og dets Rettigheders Forsvar. Vort Haab faaer til Forsynet, som vil velsigne vor uærbidige Sag formedelst den Samdrægtighed, der besjæler os Alle, og paa hvilken den Sagt, vi have indgaaet, er bygget saa fast som paa Norges Klippegrund! Nu lyde Bønnen i Herrens Hus!“

Efterat Thaarups Hymne: „Gud Jehova, vi prise Dig“ var affjunget, holdtes nu den egentlige Prædiken af Biskop Bøch, hvis Taler sjelden vare udmærkede, men aldrig maadelige, og af ham oplæstes efter Prædikens Slutning adskillige Documenter angaaende Norges politiske Forhold. Acten endtes med et Recitativ henvendt til Prindsen, og med et Udraab af Biskoppen, hvori hele Forsamlingen istemte: „Geld for Norge, Geld for Norges Regent!“ Denne Hylдинг besvarede Prindsen fra Kirkestolen med de Ord: „Elskede norske Folk! Modtager mit Hjertes Tak! Folkets Kjærlighed er min Glæde og min Løn. Lad mig altid finde en saadan Stemning iblandt Ed, og Gud skal velsigne os Alle.“ Høitideligheden gjorde et dybt Indtryk paa den hele Forsamling, og der var vist ingen for sit Fædreland solende Nordmand, til hvilken politisk Farve han end monne høre, som jo forlod denne Høitid med et rørt Sind og de varmeste Ønsker for Norge. Forfatteren veed aldrig at have bivaanet nogen Kirkehøitid, hvorved han som Nordmand har følt sig mere bevøget. Høitidshandlingen feiredes paa samme Maade over det ganske Land, og det kan ikke nægtes, at den Virkning, som var beregnet, ved den at begeistre Nationen for Selvstændig-

¹⁾ I denne Samtale fortalte Greven Forfatteren, at Kongen af Danmarks sidste Ord til ham ved Afstedaudienten var, at „dersom Nordmændene endnu havde nogen Gødhed tilbage for Danmark og det danske Kongehus, maatte de ikke modsætte sig Foreningen.“

dens Sag i Brindsens Forstand, i en høi Grad opnaaedes, endffjønt ikke alle Sværgende gave den Brindsens Fortolkning.

Efterat Brindsen saaledes havde helliget sin Beslutning og for Guds og Menneskenes Dine bekræftet Selvstændighedens Sag, var han betænkt paa at organisere den norske Regjering. Han oprettede i den Anledning den 2den Marts et Regjeringsraad med 5 Departementer, til hvis Chefer han udnævnte følgende Mænd under Navn af Regjeringsraader, nemlig:

Generalmajor Saxthausen til Chef for første Departement for Finantterne, og til Medlem deraf Kjøbmand Carsten Lant¹⁾. — Jonas Collett, Amtmand i Buskeruds Amt, udnævntes til Chef for andet Departement for de indre Anliggender. — Conferentsraad Sommerhjeltn til Chef for tredje Departement for Justitsvæsenet. — Raadmand Niels Hall til Chef for fjerde Departement for Handels- og Løbsfaget. — Conferentsraad Carsten Anker til Chef for femte Departement for Fabrik-, Stov- og Bergvæsen. — Kammerherre Rosenkrantz udnævnedes til Regjeringsraad og Directeur i Rigsbanken. — Til samme Tid oprettedes en Committee for Oplysningsvæsenet, det lærde og Almuekollevæsenet, samt for geistlige Embeders Besættelse, til hvis Medlemmer udnævntes Bisshop Borch, Professorerne Treschow og Sverdrup. — Regjeringsraadene tildeedes en Rang lige med No. 2 i den gjældende danske Rangforordnings 2den Klasse.

Med Hensyn til dette Valg have vi kun lidet at tilføie. Vi have deels i det Foregaaende haft Leilighed til at fremstille Enkelte iblandt disse Regjeringsraader for vore Læsere, deels vil Historiens Fremskridt give os Anledning til at gjøre os bekendt med deres Værd og Indflydelse paa Fædrelandets Anliggender. Alle vare de tilvisse besjælede af den varmeste Iver for Selvstændighedens Sag; Alle glødede de af adelig Varme for Fædrelandets Held og Lykke; Alle vare de — saavel de, der gjemmes i Gravens Skjød, som de, der endnu leve — Brindsen og den Sag, til hvilken de havde svoret, oprigtigen hengivne, og de ivrigste og kompetenteste Forsvarere for hans Færd under paafølgende veglende Skiebne. I Regjeringsvæsenet kunde de ikke være lige øvede; thi Nogle havde aldrig deri taget Deel. Statsstyrelsens simpleste Former maatte endog være Enkelte af dem ubekjendte, og Statsvidenskaben i sin daværende Skikkelse havde Ingen af dem grundigen studeret. Men overhovedet maa det siges om dem, at de ved deres Færd, som Medlemmer af Statsraadet under den første Selvstændighedsperiode, ikke beskjæmmede det truene Valg, ligesom de og, endffjønt faste i deres politiske Tro, hørte til de moderateste og toleranteste af Selvstændigheds-partiet. Nogle af dem satte deres borgerlige Belskær paa Spil under deres Deeltagelse i Statsstyrelsen²⁾, og reiste sig aldrig af den Forskyrrelse i deres private Stilling, som derved forvoldtes dem, endffjønt de ved Fratrædelsen under Regjeringsstiftet intet Bederlag forlangte for deres Opoffrelse³⁾. Nationen skylder saaledes disse Mænd Erkjendtlighed, og Historien vil give dem som et Statsraadsfundament det Eftermæle, at de opfyldte vanskelige Embedspligter med Held og et fædrelandsk Sind, og at de med Klogskab og Bærdighed forberedede den lykkelige Overgang til Norges nye Statsforfatning. I Landets kritiske Periode, under Krigen 1814, vistes flere blandt Statsraadets Medlemmer et Mod og en Conduite, der neppe tilhørligen er bleven paaffjønnet.

Saxthausens Udnævnelse til Finantsminister var vistnok et mindre heldigt Valg. Forfatteren vil ikke paatage sig at sælde Dom over en Mand, som Jaa af vore Landsmænd forstode at bedømme, og hvis Færd som Embedsmand han havde

¹⁾ [Efter Gjesfings Christian VIII.'s Historie S. 68 antog Lant paa Forslag af Lector Adler Titel af Calculator.]

²⁾ [Dette antager Berg var Tilfældet med Niels Hall.]

³⁾ Rosenkrantz nød i sine sidste Dage, da Næringsforger begyndte at trykke den agtværdige Dolding, en Pension. [De her nævnte Mænd ere nu alle døde.]

den Leilighed til at kjende; men med Visshed tor det vel paastaas, at han ikke var Finanzmand i den forstand, som det under Landets daværende Stilling kunde betydes. Desuden var han i den sidste Tid saa overlæstet med Forretninger af forskjellig Betslægsart, at han med Joie kaldte sig selv den Stundesløse¹⁾. Denne Overlæstelse, der ikke passede sig for en Mand, der havde mere Embedsdygtighed i en bestemt Retning end Forretningsvane i den ham anviste Embedsvirksomhed, gav Anledning til en skjodesløs Behandling af hans Embedsforhold, som blev straffet hardere, end han fortjente, fordi Anklagen stiledes til en Brode, som ei var hans.

Taal var meer en færdig Regnemester end duelig Financier, og i hans Hoved spogede mange underlige Finanzplaner. Det er imidlertid mere som Storthingsmand end Statsraad han har viist Svaghed i denne Henseende; thi under sin korte Finanzbetjænkelse, hvori Gartzhausen tog liden Deel, søgte han at hindre betænkelige Strid i Pengesvæsenets Sag, og da dette ikke lykkedes ham, tog han allerede i Sommerens Løb sin Afsted.

Amtmand Jonas Collett var allerede forud bekendt som en dygtig og for sit Kald ivrig Embedsmand, og som saadan findes han af Regjerings-Commissionen i Krigens første Aar anbefalet til sin Konges Raade. Det faldt i denne agtede Embedsmands Lod, som nu efter et virksomt og gavnrigt Embedslev lever rolige Dage i sin Alderdom, at vise sit Fædreland de meest vigtige Tjenester, hvorom Historien nære hen har at tale²⁾.

Raadmand Niels Hall var en i sin Virkekræds høit agtet Handelsmand, der allerede før havde viist sin Dygtighed til at udføre offentlige Forretninger. Formedelsk sin Sprogfærdighed, sine Handelskundskaber og mangesidige Dannelse, sin Anstand og Agtelse bydende Bøsen maatte han være særdeles stiftet til at indtræde i det nye Statsraad, og den Raade, hvorpaa han udførte de ham af Christian Frederik overdragne Forretninger, viiste, at han var sin Konges Lidsid værdig. Tidlig gik han ud af en Stilling, i hvilken han gjorde større Opoffrelser end de fleste af sine Landsmænd, men det lykkedes ham forinden i Forening med Statsraad Collett at udføre ved Røgstab og Hæd et vanskeligt Fædrelands-Auliggende i det farlige Overgangs-Tidspunkt³⁾.

En mindre bemærket Indskydelse har Statsraadets simple Organisation, strax da den stede, havt paa Rigets indvortes Bestyrelse, og den bør ikke glemmes af vore Landsmænd. Saa simpelt deres Bøsen var, ligesom en Forskættelse af deres forrige Stilling⁴⁾ og af de simple Livets Former, som de forlode, saa tilgængelige vare deres Personer paa deres høie Poster, saa let for Statens Borgere med dem at afgjøre sine Forhandlinger med det Offentlige. Ingen Audiecemæsser, ingen besværlig Linie af Tjenere at giennembyde, ingen underdanig Erbsdigighed for den ophøiede Embedsmand. Deres Dør stod aaben som en Privatmands for ethvert Besøg, og naar de vilde udføre vigtige Dele af sit vanskelige Embede, maatte de lufte sig inde

¹⁾ Han var paa samme Tid Statsraad, Medbestyrer af Finanserne, Commandant paa Agershuus Fæstning, Armee-Intendant og første Medlem af Overprovidering-Commissionen.

²⁾ Derksom Grev Wedels Stav aabnede, efter kyndige Bergmands Raad, Sølvværkets tilstoppede Kilde, saa var det Colletts Uholdenhed og Mod til at overskride en indtreden Linie i Budgetet, som hindrede Værkets Undergang. En anden Virksomhed (Dampskibsfarten) har han ved en rask Embedsfærd fremkaldt, og berøvet paa flere Maader frembragt Liv i Landets Virksomhed, og det uden Tvivl længe før, end dette ellers vilde være skeet.

³⁾ Denne Dom, som under det hjærligste Broderforhold let kunde blive partisk, har Forfatteren nedskrevet efter Landsmand, som kjendte Statsraad Halls Færd, og de Kjendsgjerninger, han har at indføre paa et følgende Blad i sin Skitse, vilde bekræfte denne Dom. [N. Halls store Borgerværd er eenstemmig erkjendt.]

⁴⁾ Der var blandt dem et Aar Mand af høj Byrd, som havde været Medlemmer af den forrige Regjering, men i deres Omgangsvæsen var intet Spor af Fornemhed.

i deres eget Cabinet. Regenten selv maatte vel iagttage et strengere Ceremoniel; thi deres Mengde var for stor, som nærmede sig hans Gentel; men man behøver kun at sammenligne Førgemaffernes Qvaler ved det danske og norske Hof paa den Tid, for at lære den mærkelige Forskjel at kjende¹⁾. — Christian Frederik fremtraadte i Norge under vanstelige Stillinger, og i et for den gamle Forenings Bestændighed kritisk Diebtid. Han maatte drage Nordmænd til sig ved at tilegne sig Landets Former, og give dem en let Afgang til sin Person. Da han satte sig i Spidsen for Selvstændighedsværket, behøvede han i en endnu høiere Grad Folkets Tilfredshed og Kjærlighed, og han maatte vise sig i det simple og folkelige Væsen, hvorved de Store her i Landet mest drage Folket til sig. Prindsen var desuden en i Sandhed høist elskværdig Stormand, der søgte at bortfjerne alt besværligt Ceremoniel. Derom var i Landet kun een Stemme. Denne simple Stil i de høieste Embedsmænds Færd og Væsen ved Afgjørelsen af Borgernes Anliggender er vebbleven som en Arv fra det første Regjeringsraad indtil de seneste Dage, og forgyæres vilde Forsøget være, under vor Tids Rivelling af alle Former, at indføre de Ceremonier, som andensteds besøre Borgernes Forretningsgang til de Stores Sale²⁾. Denne Simpeltid er i vort Fædreland som en Naturlov, grundet i Landets vbyffte og moraliske Forhold. En Tendens til en Forandring heri sebe fra den høieste Haand strag efter Kongevalget, da et Hofceremoniel med sin uvæsentlige Glans i gammel Stil indførtes i Landet; men denne Glimmer forsvandt som et Stjerneskud, og den gamle Simpeltid vendte snart tilbage, uden siden at blive forstyrret. Hofbetjenternes Tilværelse lægges neppe Mærke til i dette Land. Kigernes Konge omgiver sig med langt større Simpeltid i Norge end i Sverige, som en Følge af Frænderigernes forskellige Organisation, og ved dette vise Hensyn til Norges Simpeltid har han rodfæstet sig i vore Hjertes.

Et af de valgte Medlemmer af Norges Regjeringsraad, Carsten Anker, overtog ikke det ham bestemte Departement, og saavidt vides, som dets Forretninger ikke i hans Hænder. Regenten udlaarede ham til sin Sendemand til det engelske Ministerium, for at bewirke en Freds- eller idetmindste en Neutralitets-Tilstand med England under Norges Selvstændighedskamp. Valget faldt paa Anker, fordi han længe havde opholdt sig i England i det kjøbenhavnste asiatiske Compagnies Anliggender; og der havde sluttet Forbindelse med flere betydningsfulde Statsmænd, og fordi han troedes at besidde den diplomatiske Klogt og den fine Omgangstone, som kunde bane Vej til Værendets heldige Udfald. I dette Forsøg paa at fremme det engelske Ministerium gunstig for sin store Plan bestyrkedes Prindsen ved Ankomsten af en engelsk Kutterbrig til Frederiksværn i Midten af Februar, som medbragte Freds-budskab og Admiral Hopes Befaling at indstille Opbringelsen af danske Skibe, og foreslaae Fangerens Udvevling. Kiletractatens Afslutning, hvis Antagelse i Norge det engelske Ministerium rimeligviis forudsatte, gav vel Anledning til dette fredelige Skridt fra Englands Side, der imidlertid snart ombyttedes med fiendtlige Forankalninger, saasnart Norges Vægring ved at forene sig med Sverige blev bekendt. I et Brev til Admiral Lütten af 13de Februar yttrede Prindsen sin Glæde over dette fredelige Skridt fra Englands Side, og befalede det bekendtgjort i Aviserne. „Conferentsraad Ankers Sendelse, siger han, kan nu faae mere Autenticitet, og en Aut-

¹⁾ I Frederik den VIes Audiencefal har Forfatteren aldrig fundet sig generet; i hans Førgemat har han ofte befundet sig i en vbyggende Stilling. I det kongelige Førgemat i Norge forvinder al Standsforskjel. Tidens Aand er maaffee nu gaet igjennem begge Nigers Førgemaffer.

²⁾ Vi ville ikke herved tilegne Fædrelandet noget Fortrin fremfor andre Lande, eller haane hvad der andensteds monne være anderledes, men vi henpege kun paa en naturlig Simpeltid i vore indre Forhold, og glæde os ved, at der i den første Organisation af Rigets høie Embedsposter ingen Burpurplapper sattes paa Norges naturlige simple Dragt.

lebrig kan overføre ham." Han overdrog derhos Capitain, senere Statsraad Jastning, i Udbyrd, som viste hans Tillid til denne Søofficiers Dygtighed og Fædrelandsfæd, at besørge det Fornødne med Hensyn til Ankers Rejse.

C. Anker udkyredes med en Instrux, som gjorde ham bekendt med hans Frenses Bestaffenhed, og foreskrev ham den Raade, hvorpaa det skulde udføres. Denne Instrux viser aabenbarligen Prindsens Haab, at det engelske Ministerium, naar det blev bekendt med Norges ufravigelige Beslutning, vilde paatage sig at mæggle imellem Sverige og Norge, og idet der gaves Sverige Erstatning for sin Medvirkning til et heldigt Udfald af Fæstlandskrigen paa en anden Raade, bevirke en Handelstractat mellem England og Norge. Han medgav ham i den Anledning et Brev til Prindsregenten med Bemyndigelse til at forevise den engelske Minister det, om der lagdes Hindringer i Veien for den umiddelbare Overgivelse af Brevet i Prindsregentens Hænder. Især gjorde han ham det til Pligt at undersøge, hvorvidt det var Englands oprigtige Ønske at see Norge forenet med Sverige, og til Afværgelse af dette Døde paalagde han ham „at handle med Conduite og efter Omstændighederne." Han nærede det Haab, at det Brev, som han havde medgivet ham til Hertugen af Glocester¹⁾, vilde bane ham Veien til at indhændige Prindsregenten Prinds Christians Brev. Isørigt henvisste han Anker til den danske Consul i London, hvis Bistand han skulde følge. Han nærede det Haab, at en for England og Norge gjensidigen fædelagtig Handel kunde aabnes, naar engelske Skibe bragte Korn fra danske og særsejste Havne, og igjen udsførte norske Producter til England, men paalagde Anker derhos at erklære, at det ikke vilde blive engelske Skibe tilladt at udføre Trælask fra Norge, med mindre der af dem dertil var blevet indført Korn. Prindsen lagde saaledes samme Bægt paa Englands Trængsel til norske Producter som den forrige Regjering, endstjønt Omstændighederne i de senere Aar, især formedelst Englands Fæd med Rusland, Preussen og Sverige, vare meget forandrede. Til Slutning paalagde han Anker at forestille den engelske Minister, hvad Følgen vilde blive „ved at overlade et Folk saa usfortjent til Fortvivlelse, hvoraf vilde følge, at den blodigste Hævn over Sverige og over dets Ven vilde blive en Lov for Norge", hvorhos det paalagdes Anker „aldrig at vige fra Haabet om, at England indseer sin Uret mod os." For at give Underhandlingerne mere Bægt, blev det Anker paalagt at lade indføre i de engelske Aviser, hvad der i Norge var blevet bekendtgjort, og at stemme det engelske Folk til Norges Fordeel, som en Understøttelse for de Medlemmer af Parlamentet, som toge sig af Norges Sag²⁾. I den Formodning, at der skulde gives Carsten Anker Anledning til at møde paa den Congres, som forudsattes at blive holdt paa Fæstlandet, og rimeligvis i Frankrige, i hvis Herte de allierede Magters Hære nu trængte alt dybere og dybere ind, og hvor Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland og Kongen af Preussen nu befandt sig for at ende den blodige Krig, tilføiede Prindsen Breve ogsaa til disse Fyrster. Han paalagde Anker tillige mundtliggen „at tolke dem de Følelser af Verbodighed og Tillid, som det norske Folk nærede for Souveræner, som vilde beskytte et uafhængigt Folks Rettigheder³⁾." I disse Breve indsluttedes

1) Formodentligen havde han lært Hertugen at kende under dennes Ophold i Kjøbenhavn.

2) Instruxen findes heel indført i Bilag 70.

3) I sit Brev til Keiser Alexander siger han: „Naar jeg overveier de Grundsætninger, for hvilke Deres Majestæt har grebet til Vaaben, bør jeg ikke tvivle om, at De jo vil bifalde og agte Nationernes Rettigheder, som det norske Folk eenstemmigen gjør Forbring paa, og for hvilke det snarere vil opoffre sig, end taale et stemmed Aag. D. N. vil ikke misjænde et Folk, som kun forlanger Fred, og som især vil agte sig lykkelig ved at finde en Ven og en Beskytter i en Souveræner, som har saa retfærdigt Krav paa de Folks Erkjendtlighed, hvis Rettigheder han har forsvaret, og hvis Frihed han har igjenerobret."

I Brevet til Keiseren af Østerrige siger han: „Det Retfind, som steds har karakteriseret Deres Keiserlige og Kongelige Majestæts politiske System, lader mig ikke tvivle om den Modtagelse, som De vil tilstaae en Communication af en Natur

i deres eget Cabinet. Regenten selv maatte vel iagttage et strengere deres Mængde var for stor, som nærmede sig hans Genat; men at sammenligne Forgemaernes Dvaler ved det danske og norske for at lære den mærkelige Forskjel at kende¹⁾. — Christian Norge under vanskelige Stillinge, og i et for den gamle kritisk Dieblif. Han maatte drage Nordmænd til sig for Former, og give dem en let Udgang til sin Person. for Selskændighedsværket, behøvede han i en endnu Støre her i Landet meest drage Folket til sig. Bri høist elskværdig Stormand, der søgte at bortfiere var i Landet kun een Stemme. Denne simple Færd og Bøsen ved Afgjørelsen af Borgernes fra det første Regjeringsraad indtil de senere være, under vor Lids Rivellering af alle andensteds besvære Borgernes Forretnings velhed er i vort Fædreland som en Rah Forhold. En Lendents til en Forand Kongevalget, da et Hofceremoniel vortes i Landet; men denne Glim Simpelt vedte snart tilbage, værelse lægges neppe Mærke langt større Simpelt i de forskellige Organisation, og rodfæstet sig i vore Hjerte

Et af de valgte overtog ikke det ham ikke i hans Hænder Ministerium, for England under længe havde op gend; og fordi han kunde han

der gjøres Dem af et Folk, som haaber med Lillid at finde i Dem en engelste af sin Sag, siben den er retfærdig, og som kun har til Hensigt at bevare en eng anshængighed og de Nationerne tilkommende Rettigheder, saavel som Fred og hubst Til Kongen af Preussen skrev han: "Deres Majestæts Folk har givet et stort for Egempel paa den Styrke, som boer i Billien imod en fremmed Undertrykkelse. De vil ikke uden Interesse see den norske Nation besjælet af de samme Følelser, og jeg haaber med Lillid af Deres Majestæts rejsindige Charakter, som jeg har haabt den Fordeel i Nærheden at kende, at De vil være den første til at erkende et Folks Rettigheder, som kun forlanger Retfærdighed og Fred."

- 1) Han gjør tillige deri opmærksom paa, at Norges Fred med England gjør det nødvendigt, at de amerikanse Kapere herefter ikke indbringe engelske Priser i norske Havne, men at derimod de amerikanse Kapere maatte forlade Norge med de Priser, som vare gjorte efter 14de Januar. Forsvrigt indeholder Brevet de sædvanlige Venstabsforfkringer, og Læste om Oprettelsen af en gjenfribigen fordelagtig Handelsforbindelse.
- 2) [Sfr. herom Ankers Brev til Thygeson, fra London 11te April 1814, i N. Virkelands Bidrag til Norges nyere Historie S. 10—14; særst. Aftryk af Illustreret Nyhedsblad 1858.]
- 3) Ved det overordentlige Storting 1814 blev der gjort et Forslag om at befrie Anker fra Gjældsarresten ved et Laan af 8000 £ Sterl. mod Pant i hans Eiendomme. Resultatet findes ikke. [Han blev tilbagelaldt af Norges Statsraad strax Carl XIII var valgt til Norges Konge.]
- 4) [Denne P. Anker ansaaes af Alle for en brav og retfæst Mand, ligesaa paalidelig som Broderen Carsten var upaalidelig. — S. Chr. Berg.]

... gaaet ... gheder bleve ... vander³⁾. ... Generalgouverneur ... om dansk Gouverneur i D ... og havde indgaaet flere Forbin ... I Følge Brindsens Fuldmagt bemhyn ... Gesandt hos Brindsregenten af Storbrit ... oprettede Venstabsforbindelser med denne Magt, og ... ærse sammefæds." Det blev ham derhos paalagt, at

og vedligeholde en fuldkommen privat Charakter ved Ankomsten til London, han fik Kundskab om hvorledes hans Broder var bleven modtagen. Stulde de Modtagelse ikke have været efter Ønske, paalagdes det ham dog at forblive i London, under Paastud af at sørge for sin Helbred, „for at pleie de tjenlige Connectioner, og benytte hver fordelagtig Begivenhed eller Forandring, samt meddele Brindsen de Underretninger, som kunde være ham tjenlige i Rigets nærværende Stilling.“ I det Tilfælde, at Carsten Anker skulde gaae til Fastlandet for at fortsætte Forbindelsen med Castlereagh, medgaves Generalgouverneuren en Fuldmagt for at optræde som Brindsens overordentlige Gesandt hos de allierede Fyrster ved en almindelig Fredscongres. — Denne ærværdige Udbying gjorde imidlertid denne Rejse meget nødvendig. Han var en fortrolig Ven af Grev Wedel, deelte hans politiske Ansættelser og nærde intet Haab om Selvfærdighedsværkets Held¹⁾. Rejsen havde det samme Udfald i diplomatisk Henseende som hans Broders, og han vendte hjem tilbage med usorrettet Sag. Et lignende Resultat havde en tredje Deputation, hvorom vi senere have at tale²⁾.

Syvogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge i Marts 1814.

Skriverat Forfatteren havde sat sig paa et bestemt Standpunkt med Hensyn til sine politiske Ansættelser om Fædrelandets Stilling, ønskede han Intet mere end at vende tilbage til sit Hjem, for at stænke sine egne private Anliggender tilbørlig Opmærksomhed. Thi Regentens store Beslutning at sætte sig i en aabenbar fiendtlig Stilling til Sverige, og bestemt afvise enhver fredelig Tilnærmelse, grundet paa Kielertraktaten, fremledte i Sandhed store Farer, og især store Bæmseligheder ved Tilveiebringelsen af de fornødne Levnetsmidler under den strenge Blokade af Norges Kyster. Biskop lippedes endnu betydelige Partier Korn- og Fedevarer under det fiendtlige Krydsfærs opfyldte Hav, og Brindsen forsømte ikke gjennem de offentlige Tidender at udbrede de gode Efterretninger, som han herom kunde have at give, men Noden var større end Hjælpen, og endnu sporedes Følgen af den Mangel paa Levnetsmidler, som Misværeten 1812 havde frembragt. — Den unyttige Syssel, som var Forfat-

¹⁾ Forfatteren mødte Gouverneuren i Holmestrand paa hans Rejse til England. Den gamle Mand rystede paa Hovedet ved at omtale sit Værende, og yttrede ikke mindste Haab om et heldigt Udfald.

²⁾ [Dagaa i en anden Retning søgte Regenten om muligt at forebygge Kielerfredens Følger. Han sendte Generallieutenant Grev Schmettow til Feltmarskalk Grev Esen i Strømskib, hvor han ankom 5te Marts, med et egenhændigt Brev til Carl XIII, men egentlig for at foreslaa Svenskerne at afsætte Carl Johan og vælge Christian Frederik til svensk Tronsfølger. Esen, der kjendte Schmettow fra Frankrige, benyttede dette Bekjendtskab til at persiflere det hele Forslag, og indberettede Sagen strax til Kronprindsen. Esens Beretning om denne Sammentkomst findes i Bilag Nr. 71 efter Schinkels Oversættelse af den franske Original (Minnen VIII. 293—296.) Sammensteds 49—52 fortælles, at Esen har stildret Schmettow som „en Slags Militair-Diplomat fra den gamle gode Tid med ydret Hoved, og som i Absærd og Sprog forenede alle de ulige Nuancer af Marquis og Commis.“ Schmettows Forslag om at vælge Prinds Christian slog Esen hen i Spøg med en Antydning til Brindsens frastilte Gemaltes Forbindelse med Sangeren du Puy. Brindsen havde ligeledes gjennem Schmettow udbebet sig en Sammentkomst med Esen paa Grændsen, og var i den Aalebning rejst til Hælsund.]

Bekjendtgjørelsen af 19de Februar, „hvori Folket erklærer sin Villie at ville forsvare Norges Uafhængighed og give sig en Constitution, og hvori Prindsens Beslutning bekjendtgjøres, ikke at ville forlade dette Folk i dette kritiske Dieblit.“ Han medgav tillige Anter et Brev, som skulde fra England oversendes Præsidenten i de amerikanske Stater, hvori han meddeler ham, „at den norske Nation, som Kongen af Danmark havde afstaaet til Sverige, havde erklæret sig uafhængig, og at han havde besluttet ikke at forlade dette Folk i dette kritiske Dieblit, men at ville forsvare dets Rettigheder mod enhver fremmed Undertrykkelse ¹⁾.“ — Endeligen overdrog han ogsaa Consul Konow i Bergen at gjøre en Reise over til Holland for at vinde Prindsen af Oranien for Norges Sag, og knytte en gjensidig Handelsforbindelse med dette Land. For at understøtte dette Forslag, skrev han tillige et Brev til Prindsessen af Oranien, som han personligen kjendte.

Resultatet af Anters Mission svarede imidlertid ingenlunde til Forventningen. ²⁾ Greven af Liverpool tilstod Anter en Audience, men deri udviklede han for ham de Grunde, som bestemte den engelske Regjering til at holde fast ved det antagne System og opfylde sin med Sverige sluttede Tractat om Norges Forening med samme. Derhos opfordrede Ministeren Anter til at vende tilbage, da ethvert Forsøg paa at rulle de allierede Magters Beslutning angaaende den scandinaviske Halvøes Forening vilde være forgæves. Da imidlertid Anter var bleven indviklet i vanskelige Handelsforhold, kunde han ikke adlyde Opfordringen. Han blev nemlig formedelst gammel Gjæld til engelske Handelshuse af et af disse belagt med Gjældsarrest, og erklærede, at han ikke kunde vende tilbage, for ei at udsætte de Mænd, der havde indgaaet Caution for hans Tilstedeværelse, for Ubehageligheder. Da disse Vanskeligheder bleve høvede, var Norges Skjebne afgjort, og Statsroret lagt i andre Hænder ³⁾.

Strax efter Carsten Anters Afreise sendtes hans Broder, Generalgouverneur Peder Anter ⁴⁾, til England i lignende Hende. Som dansk Gouverneur i Ostindien havde ogsaa han staaet i en vigtig Stilling, og havde indgaaet flere Forbindelser med formaaende Mænd i England. I Følge Prindsens Fuldmagt bemyndigedes han til „som hans overordentlige Gesandt hos Prindsregenten af Storbritanien og Irland at pleie de gjenoprettede Venstabsforbindelser med denne Magt, og iagttage det norske Folks Interesse sammesteds.“ Det blev ham derhos paalagt, at

som denne, der gjøres Dem af et Folk, som haaber med Tillid at finde i Dem en Beskytter af sin Sag, siden den er retfærdig, og som kun har til Hensigt at bevare sin Uafhængighed og de Nationerne tilkommende Rettigheder, saavel som Fred og Venstabs med alle de Magter, som ville respectere dem.“

Til Kongen af Preussen skrev han: „Deres Majestæts Folk har givet et stort Exempel paa den Styrke, som boer i Villien imod en fremmed Undertrykkelse. De vil ikke uden Interesse see den norske Nation besjælet af de samme Følelser, og jeg haaber med Tillid af Deres Majestæts retsindige Character, som jeg har haft den Fordeel i Nærheden at kjende, at De vil være den Første til at erkjende et Folks Rettigheder, som kun forlanger Retfærdighed og Fred.“

- ¹⁾ Han gjør tillige deri opmærksom paa, at Norges Fred med England gjør det nødvendigt, at de amerikanske Kapere herefter ikke indbringe engelske Priser i norske Havne, men at derimod de amerikanske Kapere maatte forlade Norge med de Priser, som vare gjorte efter 14de Januar. Forøvrigt indeholder Brevet de sædvanlige Venstabsforklaringer, og Laste om Oprettelsen af en gjensidigen fordeelig Handelsforbindelse.
- ²⁾ [Sfr. herom Anters Brev til Thygeson, fra London 11te April 1814, i N. Birkelands Bidrag til Norges nyere Historie S. 10—14; særfl. Aftryk af Illustreret Nyhedsblad 1858.]
- ³⁾ Ved det overordentlige Storting 1814 blev der gjort et Forslag om at befrie Anter fra Gjældsarresten ved et Laan af 8000 £ Sterl. mod Pant i hans Eiendomme. Resultatet findes ikke. [Han blev tilbageladst af Norges Statsraad strax Carl XIII var valgt til Norges Konge.]
- ⁴⁾ [Denne P. Anter ansaaes af Alle for en brav og retfærdig Mand, ligesaa paa- lidelig som Broderen Carsten var upaalidelig. — J. Chr. Berg.]

anage og vedligeholde en fuldkommen privat Charakter ved Ankomsten til London, indtil han fik Kundskab om hvorledes hans Broder var bleven modtagen. Skulde nu denne Modtagelse ikke have været efter Dasse, paalagdes det ham dog at forblive i London, under Paaskud af at sørge for sin Helbred, „for at pleie de tjenlige Connectioner, og benytte hver fordeelagtig Begivenhed eller Forandring, samt meddele Prindsen de Underretninger, som kunde være ham tjenlige i Rigets nærværende Stilling.“ I det Tilfælde, at Carsten Anter skulde gaae til Fastlandet for at fortsætte Forbindelsen med Castlereagh, medgaves Generalgouverneuren en Fuldmagt for at optræde som Prindsens overordentlige Gesandt hos de allierede Høfter ved en almindelig Fredscongres. — Denne ærværdige Olding gjorde imidlertid denne Reise meget nødvendig. Han var en fortrolig Ven af Grev Bedel, deelte hans politiske Ansættelser og nærrede intet Haab om Selvstændighedsværkets Held¹⁾. Reisen havde det samme Udfald i diplomatisk Henseende som hans Broders, og han vendte strax tilbage med uforrettet Sag. Et lignende Resultat havde en tredje Deputation, hvorefter vi senere have at tale²⁾.

Snyogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge i Marts 1814.

Forfatteren havde sat sig paa et bestemt Standpunkt med Hensyn til sine politiske Ansættelser om Fædrelandets Stilling, ønskede han Intet mere end at vende tilbage til sit Hjem, for at skaffe sine egne private Anliggender tilbørlig Opmærksomhed. Thi Regentens store Beslutning at sætte sig i en aabenbar flendtilig Stilling til Sverige, og bestemt afvise enhver fredelig Tilnærmedse, grundet paa Kielstraktaten, fremledte i Sandhed store Farer, og især store Vanstueligheder ved Tilvoiesbringelsen af de fornødne Levnetsmidler under den strenge Blokade af Norges Kyster. Biskop liisedes endnu betydelige Partier Korn- og Fæderarer over det med flendtilige Krydsere opfyldte Hav, og Prindsen forsømte ikke gennem de offentlige Lidender at udrede de gode Efterretninger, som han herom kunde have at give, men Noden var større end Hjælpen, og endnu sporedes Følgen af den Mangel paa Levnetsmidler, som Risvæxten 1812 havde frembragt. — Den unyttige Syssels, som var Forsats-

¹⁾ Forfatteren mødte Gouverneuren i Holmestrand paa hans Reise til England. Den gamle Mand rystede paa Hovedet ved at omtale sit Værende, og yttrede ikke mindste Haab om et heldigt Udfald.

²⁾ [Dagaa i en anden Retning søgte Regenten om muligt at forebygge Kielfredens Følger. Han sendte Generallieutnant Grev Schmettow til Feldmarskalk Grev Esen i Strømstads, hvor han antom 5te Marts, med et egenhændigt Brev til Carl XIII, men egentlig for at foreslaa Sventerne at afsætte Carl Johan og vælge Christian Frederik til kongelig Tronsfølger. Esen, der kjendte Schmettow fra Frankrige, benyttede dette Besjendstads til at persiflere det hele Forslag, og indberettede Sagen strax til Kronprindsen. Esens Beretning om denne Sammentomst findes i Bilag Nr. 71 efter Schinkels Overtættelse af den franske Original (Minnea VIII. 293—296.) Sammenteds 49—52 fortælles, at Esen har skildret Schmettow som „en Slags Militair-Diplomat fra den gamle gode Tid med pudret Hoved, og som i Adfærd og Sprog forenede alle de ulige Ruancer af Marquis og Commis.“ Schmettows Forslag om at vælge Prinds Christian slog Esen hen i Spøg med en Antydning til Prindsens frastilte Gemalindes Forbindelse med Sangeren du Ruy. Prindsen havde ligeledes gennem Schmettow ubudet sig en Sammentomst med Esen paa Grænsen, og var i den Aaledning rejst til Hafslund.]

teren med flere overdragen, at udarbejde Statuter for en Bankindretning, der under nærværende Omstændigheder ei kunde blive til, og hvorom der siden aldrig blev Tale, var tilendebragt, og for Forfatteren var Intet meer at udrette i Christiania. Han var imidlertid indfaldt af Regenten og maatte af ham forloves, medens Brindsen paa den anden Side intet Skridt gjorde i den Anledning. For at ende denne ubehagelige Stilling og forferte et vlinligt Øyhold, søgte Forfatteren Audience hos Brindsen. I denne yttrede han, at det skulde gjøre ham ondt, om han havde paa-draget sig Brindsens Unaaide ved sine frimodige Yttringer, og bad ikke at maatte regnes blandt dem, som i en aabenbar Modstand vilde hindre Udførelsen af Brindsens Beslutninger. Han havde sagt sin frimodige Mening, uden at vove derpaa at lægge nogen Vægt, og ønskede at vende tilbage til sit Hjem, for at søgte sine besværlige Privatophøier, da han Intet meer i Statens Anliggender kunde udrette. Brindsen svarede ham i forbindelse Udtryk, at han var overbevist om hans Fædrelandsfand, og til Beviis paa, at han endnu bevarede sin Tillid til ham, overdrog han ham det Ærende at befordre Provideringens Sag ved Opmuntring til Privatsubscription til Korntilførsel i Byerne mellem Christiania og Christiansand. Forfatteren erklærede sig beredvillig til at opfylde Brindsens Billie, men betragtede hos sig selv denne Commission mere som et Væstestegn, end et Ærende af nogen Betydning, og han kunde paa den Vej meget lidt udrette.

Overalt var man paa den Tid beskæftiget med at vælge de Mænd, som skulde sendes til den berammede Rigsforsamling paa Gidsvold, og Alles Tanker vare henvendte paa at træffe det rette Valg til disse vigtige Forretninger. Efter Brindsens Bestemmelse skulde et forholdsmæssigt stort Antal Krigsmænd møde, og det maatte være vigtigt at stille selvstændige Mænd ved Siden af hines præsumerede Afhængighed af Brindsens Billie. Erfaring lærte imidlertid, at Mange blandt de valgte Krigsmænd viske Competence til at deeltage i disse Forretninger, formedelt deres Indsigter og rene Fædrelandsfand, uden Hensyn til Stilling. Bist er det, at stor Omhyggelighed og reent Hensyn til Fædrelandets Lær raadede i disse Valg i By og paa Land ¹⁾.

I det Mellemrum af Tid, som forløb indtil Rigsforsamlingens Sammentrædelse paa Gidsvold, søgte Brindsen at berolige Nationen med Hensyn til de udenlandske Magters, især Englands, Stemning for Norges Uafhængighed, og ved indvortes Foranstaltninger foreløbigen at organisere den nye Stat og ordne dens Anliggender. Flere Besjæftigelsesforer udgik saaledes igjennem Statssecretair v. Holten, og paa samme Vej gjordes Nationen bekendt med de Partier Kornvarer, som det ugentlige lyffedes at liste over fra Danmark til Norge gennem de fiendtlige Krydsere, hvormed Nordsoen var opfyldt. De gamle Frænderiger vare adskilte, men Hjerterne hængte endnu ved hverandre. Danmark vedblev endnu fremdeles at understøtte det trængende Norge med Korn, og aldrig var dets Foranstaltninger, endstjont de vare udelukkende i Privates Hænder, kraftfuldere, dets Handlendes Udfærd mod norske Kornløbere liberalere end i dette Foraar. Overhovedet havde Selvstændigheden store Tilhængere i Danmark, og Noget af dets endog høiere Embedsmænd udfatte sig for Ubehageligheder formedelt deres Deeltagelse i Norges Skjebne. Dets Konge derimod gjorde intet Skridt til at understøtte Selvstændigheden, og, sin Charakter tro, opfyldte han redegigen den indgaaene Fredspagt; men saa længe han levede, gav han Nordmændene Beviis paa, at han bar sine gamle Undersaatter i et hjærtligt Sind. Iøvrigt forlængede Selvstændighedsværket Danmarks Lidelser og Byrder.

¹⁾ Da Forfatteren kom tilbage til sit Hjem, var Valgforretningen endt, og han var ikke bleven valgt i Valgforamlingen, fordi Valget skulde skee af dens egen Milt. Foramlingen blev imidlertid enig om at indgive til Regenten Ansøgning om, at han maatte vælges, endstjont han ei havde været tilstede ved Valget, da Saadant var Foramlingens eenstemmige Ønske. I smigrende Udtryk gav Regenten dertil sit Samtykke, og Forfatteren udfæredes saaledes til Representant.

Efterhaanden som Regenten troede sig meer og meer sikker paa Nationens Bifald til de Skridt, han havde gjort, og som Antallet af Selvstændighedens Tilhængere vagede, bleve de Bekjendtgjørelser, som forelagdes Nationen, mere fuldkændige, og mindre endog aabenhjertige. I Begyndelsen meddelede kun saadanne Efterretninger, som indeholdt Trost og Opmuntring for det selvstændige Norge og Saa om et lykkeligt Udfald af den besluttede Modstand mod Sveriges Planer til at forene den skandinaviske Halvø. Men efterhaanden behøvedes ikke denne Forsigtighed; Selvstændighedens rodstæde sig saa dybt i Vemhytterne, at ogsaa de Efterretninger, som maatte bidrage til at nedtrykke det stolte Saa om Englands Bifald, eller i det mindste dets Neutralitet under Selvstændighedskampen, kunde forelægges Nationen. Det var imidlertid ikke for Rigets Repræsentanter vare bleve foresamlede paa Eidsnes, og Regenten havde overbevist sig om, at Stemmerne for hans kongelige Plan var de overveiende, at alle Efterretninger, onde og gode, lagdes for Folkets Dine.

Saaledes bekjendtgjordes under 19de Marts gennem Statssecretariatet: „at der vare indløbne Breve fra London af 22de Februar, som indeholdt de meest berømtede Efterretninger med Hensyn til Englands Forhold.“ Som Organer for den norske Regjerings Hensigt valgtes 2de Oppositionsblade, the Morning Post og the Courier, hvis Betragtninger over Norges Stilling gaves Publicum til Priis. I følge disse Uttringer glædede det engelske Folk sig i Almindelighed over de Skridt, som det norske Folk havde gjort, og Nordmændenes hjærve Tænkemaade og Afsty for samme Sag udhævedes. Det hedte dernæst: „I England ytredes en almindelig Fryd derover, og man troede endog, at Regjeringen under andre Omstændigheder vilde have understøttet Norges Bestræbelser for Uafhængighed, og antog som afgjort, at England havde oplydt alle sine Forpligtelser til Sverige hvad Norge angaaer, ved at betragte dette Riges Afstaaelse ved Freden, og at Sverige forøvrigt maatte afgjøre det med Nordmændene selv, saafremt disse ei frivilligen underkastede sig.“ Dertil føjedes den sikre Formodning, som skulde være almindelig herskende i England, at Fælden mellem Danmark og Norge vilde blive usforstyrret. Der ytredes fremdeles i Morning Post det Saa, at ingen Magt vilde blive anvendt for at gjøre Norge til en svensk Provinds, fordi den sjætte svenske Armee derved vilde blive nødt til at vende tilbage til Norden, medens den endnu kunde behøves for at firkte de Allierede et heldigt Udfald af Krigen mod Napoleon. Der hentydedes paa, at Talen ei kunde være om at berøve Kronprindsen af Sverige den Belønning, som han saa vel fortjente, fordi han kraftigen havde bidraget til det heldige Udfald af den store Krig, men at Sverige kunde faae sin Erstatning paa en anden Wei, deels ved Afstaaelsen af nok en Coloni udenfor Europa, deels derved, at Keiseren af Rusland gav Sverige et Finland tilbage, som han under ganske andre Forhold havde bemægtiget sig. — Under 22de Marts bekjendtgjordes vel, at der var lagt Embargo paa alle i England værende norske Fartøier, men at der ikke destomindre udklarerendes Skibe fra engelske Havne under forskjellige Flag til Norge med Fødemidler, og at allerede en Deel saadanne med forskjellige Slags Provisioner ladede Fartøier vare ankomne til vore Havne. Dertil føjedes, at de ovenfor anførte Uttringer havde vaakt en almindelig Sensation i England, og at man der havde ladet dem oversætte paa Dansk og sende dem over til Norge.

Disse Efterretninger udbredte sig som en Løbeild over det hele Rige. De kyrtede i hoi Grad Selvstændighedens Tilhængere i deres Anskuelse om Landets Stilling og opvakte deres Opmærksomhed, der ansaae en hæderlig Forening med Sverige som ønskelig. Det ene Parties Tilhængere vagede, det andet Parties afstog. Det kan derhos ikke nægtes, at der paa den Tid, som ovenfor bemærket, virkelig gaves nogle lyse Punkter for Selvstændighedens Sag. Kampen med Napoleon var

) See Bladet, Liben Nr. 77.

endnu ikke endt. Derfom de Allieredes Armeer igjen jages ud af Frankrige, og de lykkedes Napoleon at flytte Krigen igjen over paa Fiendens Grund, saa maatte de store Forbund anvende sine Kræfter paa en lang og anden politisk Plan end Slandi naviens Forening. Det syntes derhos utvivlsomt, at der paa den Tid herskede en vis Kulde mellem Sveriges Kronprinds og det store Forbunds Formænd, formedel den Langsomhed, hvormed den svenske Hærmasse rykkede ind i Frankrige. Det syntes virkelig som Sveriges Kronprinds i Februar og Marts Naaneder med Flid for finkede sin Marsch til Frankrige¹⁾, enten af Ulyst til som Fiende at betræde sit gamle Fædrelands Jord, eller for at spare sine svenske Tropper til Udførelse af sin Plan Norden. I Januar, medens Kronprindsen endnu gjorde sig Haab om, at Norge Forening med Sverige vilde foregaae i Mindelighed, fulgte den ene Parolbefaling efter den anden til de ham underordnede Afdelinger af den allierede Magt til at røkke mod Fiendens Grændse. Den 12te Februar var endog hans Hær saa langt frem rykket, at han havde Rhinfloden for sig, og udsædte en Proclamation til det fransk Folk, hvori han udtrykte sine Følelser ved at maatte betræde Frankriges Grund som nødtvungen Fiende, fordi han som Sveriges Kronprinds maatte gjøre dette Rige Sag til sin egen²⁾. Men da han blev underrettet om Nordmændenes Selvstændig hedsplan, maatte han vel ane det Brug, han vilde komme til at gjøre af sine Krigere naar han ikke skulde forfeile det Maal, hvortil han under alle sine politiske Planer de 2 sidste Aar havde sigtet. Fra den Dag af bleve hans Ordres sjeldnere, hans Armeekorps rykkede langsomt frem, og hans svenske Krigere løsnede neppe et Skridt til Understøttelse for de Allieredes Sag. Der taltes saaledes om Bekrædtsler fra de øvrige Overgenerals Side, om Kulde imellem Kronprindsen af Sverige og Forbundets Fyrster, og endog om Misnoie i selve den Troppeafdeling, som var under hans Commando, og det maatte være tilladt paa saadanne Omstændigheder at bygge Haabet om Sveriges formindskede Bægt i det store Forbund, eller om at et andet Udfald af Krigen, end forventedes, kunde frembringe nye politiske Phænomener. — Snart fillede imidlertid Krigslykken sig afgjørende paa de Allieredes Side; Napoleon blev afsat, og de Allieredes Pløyer udførtes i den Stiil og det Omfang, hvori de vare aftalte.

Fra flere Egne i Norge indløb derhos paa den Tid Efterretning om den Enthusiasme, som det af Prindsregenten besluttede Selvstændighedsvært opvakte hos Nationen. Saaledes indgav Generalrigscommissair Wibe, hvem det var befalet a reise til Bergen for at forankalte det fornødne i Anledning af den indtrufne Regjeringsforandring, en Indberetning, hvori han schildrer den Stemning, som han havde fundet i de Egne af Landet, han havde gjenneireist. „Med Glæde, siger han, havde jeg den Lykke at være Vidne til saa mange sjonne Optrin, der udmærkede det bergenske Folks ædle og fædrelandske Aand.“ Efterat have berettet, med hvor megen Enthusiasme Bededagsfesten var feiret, vedblev han: „Paa min Reise gjennem Stiftet havde jeg Leilighed til at bemærke Almuens hæderlige Tænkemaade;“ og efter at have givet derpaa flere Beviser, slutter han med de Ord: „Saaledes er de bergenske Folks Stemning, som sikkerligen i Hengivenhed og Trostaa ei giver Røget af sine Landsmænd efter. En Stat, der har saadanne Borgere, er uovervindelig, og er en Fyrste som Deres Kongelige Høiherd værdig.“ Det var ogsaa i Bergen, at denne Enthusiasme for Selvstændighedens Sag herskede i den højeste Grad, og fortsattes indtil dens sidste Aandedræt. Bisshop Nordal Brun, bekjendt som en af Norges meest veltalende og kraftfulde Prædikanter paa den Tid, slungede sine Van-

¹⁾ [Nærmere, til den diplomatiste Drevbogling støttede, Dplysninger om Carl Johans Stilling til de Allierede og Grunden til hans lange Ophold i Rütich findes hos Schinkel-Bergman VIII. 53—112.]

²⁾ Proclamationen findes i det nyssnævnte Skrift: „Recueil des ordres &c.“ 639.

kanter mod Selvstændighedens Modstandere¹⁾, og iblandt denne Byes Udsendinger til Rigsforsamlingen paa Eidsvold havde Selvstændighedens Sag sine hjærreste og nærmeste Forfegtere.

Ogsaa i Trøndhjem herskede den samme Tone og den samme Iver for at hørde Norges Selvstændighed. I Bladet Liden Nr. 83 indrykkedes derfra en Opfordring, hvori der yttredes: „at den Time nu var kommen, da det maatte bestemmes, om Norge skulde gjenvinde sin Ære og Selvstændighed eller bukke under for fremmed Lag.“ Norge prisjedes lykkelig, som havde en Mand i sin Midte, der gjengav Folket sit tabte Rod. Deri opfordredes tillige til at fuldføre den stolte Bygning, hvis Grundvold kun var lagt, „og til at afgive en Deel af vor Formue til vort gjenfødte Fædrelands Æneste, som det første Beviis paa, at vi oprigtigen ville kæmpe for Norges Selvstændighed. Lader os ikke, yttredes der fremdeles, give Repræsentanter, som vi vide have undergravet Landets Velstand, men sand Værdi, hørved hine kunne være overflødige — — —.“ Som Følge af denne Opfordring gjordes et Sammenstod af 172³/₄ Lod Solv, 361 Rd. grov Courant, 200 Rd. og 100 Lod i Sillemynt, 124 Skvd. Kobber, 370 £ Sterling og en ikke ubetydelig Mængde Levnetsmidler²⁾.

Brindsen svarede derpaa:

„Med sand Erkjendtlighed har jeg modtaget det talende Beviis paa Trøndelagets patriotiske Sindelag, som det paa Indtydelsen af 1ste Marts d. A. tegnede betydelige Sammenstod vidner om. Et Folk, hvis Sæner i Gjærningen vise, at Intet er dem helligere end Nationalæren og Opretholdelsen af den Selvstændighed, under hvis Ly Borgersfrihed og Lyksalighed ene trives, er stærkt ved sig selv, og beskyttet af Gud den Almægtige tør det haabe at nyde Roen for sin Samdrægtighed i Fremtids lykkeligere Dage. De Krigere, der komme til at nyde Godt af de tilbudne Levnetsmidler, ville dobbelt glæde sig ved om forsendent gjøres at værne om deres Velgjøreres Eiendom. Anvendelsen af den subscriberede rede Baluta forbeholder jeg mig til Betaling af Korn for Trængende i Trøndhjems Stift, saafnart en Nationalbank sætter i Virksomhed, og saaledes tillader at anvende den paa en for Staten i det hele dobbelt gavnende Maade. Jeg forbliver samtlige Deeltagende i dette patriotiske Bidrag med Erkjendtlighed forbunden.

Regentstabet i Norge, Christiania den 8de April 1814.

Christian Frederik.

Imidlertid horte ikke alle Repræsentanter, som Trøndhjem sendte til Rigsforsamlingen paa Eidsvold, til Selvstændighedens ivrige Forfegtere, og iblandt Amtets Udsendinger vare Nogle, som i det mindste vakkede i den stærke Tro. — Denne Varme for Selvstændighedens Sag deelte ogsaa den større Deel af Christiania Stift, især nærmest omkring Hovedstaden og i dets østlige Deel. I den vestlige Deel derimod, og i den større Deel af Christiansands Stift, havde den ikke saa varme Tilhængere;

¹⁾ En saadan udsendte han ogsaa mod Forfatteren i et Brev til en Ven i Nærheden af Arendal, men dog formildet ved venlige Udtryk om Forfatteren af „Fædrelandets Iver.“

²⁾ Dette Sammenstod blev imidlertid ikke paatrævet og ei ydet. [Paa den originale Indtydelse „For Norges Sag“, der findes i Rigsarchivet, ere Bidrag tegnede i følgende Orden: J. C. Bogelsang, Peter Schmidt, Carl Falsen, Hans Collin, Lord & Søner, D. Dejer, General v. Krogh, Overkvartermeester Krogh, Biskop Buggé, L. Ejd, J. P. Müller, J. S. Gram, F. Ring, Oberst Sejersted, A. Sand, Major Kammer, C. Weibye, M. Lie, Høe & Co., Joh. Korenhen, Meindes Søner, L. Ruft, P. A. Hansen, D. Iversen, N. G. Frid, Majorerne Rogsfeldt og Hegermann, Hans Wensell, D. Gadebusch, Major Lyng, S. W. Finne, C. Deding, C. Wensell, Grev Trampe, D. Martens, D. Blechingberg, S. Angell, Byfoged Udbye, A. Braamann, J. M. sal. Sehestedt, C. Meinde sal. Lyskholms, Hegge, Grabow, Krigsraad Holtermann, Hans Knudsen & Co. og Grev Schmettow.]

thi der dæmmede Mangelen paa Livets Fornødenheder og den Rod, som standfød Ræringsveie forvoldte, Enthufiasmens Glød, og gav Rum for roligere Betragtninge over Fædrelandets Stilling.

I den Tid, som forløb før Rigsdagens Aabning paa Eidsvoild, henvendt Prindsregenten sin Opmærksomhed paa at ordne Landets indvortes Anliggender Saaledes bestemt ved en Placat af 20de Marts, at en Entekasse skulde oprette under Ravn af den almindelige norske Entekasse efter de samme Regler og Grund sætninger, som ere paabudne i Foundationen for den almindelige Entekasse af 30 August 1775. De samme Forpligtelser skulde hvile paa de norske Embedsmænd med Hensyn til Indstud i denne Kasse, som hvilede paa de danske. — Det var rimelig viis for at opmuntre Landfrigerne, styrke deres Hengivenhed for den nye Regjering, og deres Mod til at sægte for Selvstændighedens Sag, at Prindsen under 28de Marts [paa Forslag af Generalauditeur Bergh] afflaffede Epidrodsstraffens Anvendelse ved den norske Arme. I Stedet for denne sattes eensomt Fængsel fra 10 ti 90 Dage efter Forbrydelsens Art. „Jeg har den Forventning, siger Regenten Indledningen til denne Anordning, at der for Fremtiden skal findes ganske faa, hvis Forhold ikke maatte svare til denne min Tillid, og for hvem Høielse af Værd og Borgerpligt ei er tilstrækkelig til at afholde dem fra Lovens Overtærelse. For disse skulle andre, Hædsfølelsen og Helbredden mindre frænkende Straffe anvendes.“

For at lette den private Proviserings Omsorg, der vanskeliggjordes under nærværende Conjunctioner, og formindste Skatteydernes Byrder, udgaves en Placat a 28de Marts angaaende Tilbagebetalingen af det Kornbidrag, der som Laan til Armeens Brug var udstrevet i Agershus og Christiansands Stifter under 5te October 1813. I denne Placat forklaredes Aarsagen til, at dette Laan ei endnu var tilbagebetalt, hvilken Laan i den strenge Vinter, som havde hindret Tilførsel over Havet, samt i den Nødvendighed at sammenkalde den første Deel af Armeen til Landets Forsvar. I Placaten erkjendtes Forpligtelsen til, ved første Tilførsel at erstatte dette Kornlaan, ligesom Hverne fritoges for at levere den endnu tilbagestaaende Rest af dette paabudne Korn. Det overlodes derhos Hverne at modtage Godtgjørelse i Penge, om de foretrak Saadant, hvilken Fogderne fik Befaling at udbetale. Betalingen skulde skee efter en Middelpriis af 2de løbende Aars Capiteltagter. Rugen ansattes saaledes til 52 Rbd. 79½ s. R. B., Bygget til 34 Rbd. 12 s. og Havren til 23 Rbd. 48 s. Vi faae herved et Begreb om de daværende høie Kornpriser, og bemærke kun, at Conjunctionerne ved Enden af afvigte og i Begyndelsen af det løbende Aar havde faa meget forværret sig, og Bengenes Værd var efterhaanden faa dybt sunket, at Kornpriserne i dette Aar betydeligen maatte stige.

Korntilførselen til Norge afbrødes ikke strax. Fra England sendtes ikke ubetydelige Partier, især til Bergen, med neutralt Skibe. Denne sidste Tilførsel ophørte imidlertid snart. Det var vistnok et stort Held, at Tilførsel af Korn kunde skee under den strenge Blokade af Norges Kyster gennem fiendtlige Skibe. Men i de første Maaneder efter Fredens Afslutning imellem Danmark og England vare alle engelske Krigsskibe i Nordøen forsvundne, og de svenske Krigsskibe kunde formeelst den strenge Vinter ikke i tilstrækkelig Mængde der indtage deres Station, medens de svenske Kapere holdtes i Ave af vor lille Flotille af Kutterbrigger. Det manglede ikke den svenske Regjering paa Billie til at blokere Norges Kyster, saasnart den havde overbevist sig om Prinds Christian Frederiks Hensigt at modsætte sig de nordiske Rigers Forening. At forøge Norges Lidelser ved Hungersnød var paa denne Tid en af Sveriges største Trubler og alvorligste Midler til at høre Nordmandens Haardnakenhed, ligesom Forsendelse af Korn til at understøtte Norges Mangel var en af de løsende Midler, hvorfra det bestjente sig for at berede en fredelig Forening imellem begge Riger. Men Trublerne foragtedes, og Løsterner gjorde ingen Virkning, ligesom Norge i Sverige aldrig har fundet sit Kornkammer, som Naturen og en ældgammel livlig Handelsforbindelse fra Arilds Tid anviste det i Danmark og de skærsøiste

same¹⁾. Senere hen paa Aaret, da engelske og svenske Orlogsfartøier gjennemkryd-
de Nordsoen i alle Retninger, sørgedes betydeligen Provideringens Banfælighed.

Kaar Provideringens Sorger og den Nød, som staaende Næringsveie maatte
indbringe, undtages, vare de umiddelbare Byrder, som paa lagdes Nationen formedelt
Selskændighedskrigen, ikke overvættede store. Byrdefulde Requisitioner til Armeens
Krig fandt ikke Sted i Vinterens Løb, og Skatterne udrededes i gammel Form,
men med større Lethed formedelt de slette Bønge. Der udstredes vistnok Heste til
Armeens Brug, men de leveredes kun i de Egne, som vare Armeen nærmest. For-
ørigt hjalp den nye Regjering sig ved en fortsat Udstedelse af de saakaldte Brinds-
køder, hvoraf vi have seet, at der strax i Begyndelsen af Selskændighedsperioden
udstedtes 3½ Millioner Rigsbankbaler, en Sum som i Sommerens Løb flere Gange
indbleedes. Men Byrden af disse Repræsentativer, som ikke hvilede paa noget Jun-
tament, væltedes paa Efterlægten²⁾. Vistnok stillede nogle Summer ved frivillige
Bidrag til Regentens Naadighed; men denne Udbydelse af enkelt Mandes Godgjørenhed
gjorde ikke Statskassen i nogen betydelig Grad, og de meest høitidelige Patrioter
manglede deels Evne deels Villie til at frembære store Offere paa Fædrelandets Alter
i Selskændighedsperioden. Der viste sig saaledes ikke nogen alvorlig Øttring af
denne Slags virksomme Fædrelandskærlighed, og mestendeels kun paa den mindre
værende Gaand, hvor Hjælpen vist ikke er mindre hæderlig, men mindre kraftfuld.
Mange fædrelandssindede Nordmænd sølede desuden ikke paa et heldigt Udfald af den
sine Selskændighedsdag, og der var saaledes ingen samstemmig Villie til at under-
støtte den. Tvivlernes Antal var vel det mindste, men med Hensyn til borgerlig
Stilling neppe det mindst betydningsfulde. Disse holdt sig deels tilbage, eller glemte
at komme, og i Gavnildhedens meest indskrænkede Raalestok, med den alminde-
lige Strøm.

Alt som Tiden til at møde i Rigsforsamlingen nærmede sig, sørgedes Rytterne
om de Begivenheder, der tjente til at understøtte Selskændighedens Sag. Vi have
hævet paa det grundede Gaand, som laa i disse Omstændigheder, men dets Smiger
behaarede Mængden, som opfattede begjærligen Alt, hvad der kunde understøtte en
nodig Beslutning. Ved Siden af disse Rytter lagdes senere hen bestemte Efterret-
ninger fra England om formaaende Nærds Deeltagelse i Norges Skjebne, og Oppo-
sitionens kraftige Modstand mod Ministeriets fiendtlige Forhold mod Norge for at
understøtte Sveriges Planer. Whitbread bragte Sagen paa Bane i Underhuset.
Han spurgte om Regjeringen virkelig havde givet Befaling til at tvinge Norge ved
hænger til at underkaste sig Sverige. Spørgsmaalet besvaredes af Ministeren un-
villig. Alvorligere var imidlertid Grev Greys Angreb mod Ministeriet i Over-
huset, idet han paastod, at den britiske Politik havde faaet en Plet, som ei kunde
rengøres ved Tractaten med Sverige, dersom den ikke fuldstændigen blev retfærdig-
gjort. Han oplafte det Spørgsmaal, om hiin Tractat retfærdiggjorde saadanne
Forholdsregler, som de der nu vare valgte imod Norge; om samme kunde forsvares
for Folketings Grundsetninger; om Sverige med Rette kunde fordele saadanne
Begyntelser af Storbritanien, og om sund Politik gjorde dem tilkædnelige? Han
udbredte sig med stor Veltalenhed over disse Spørgsmaal, anførte de bedste ældre og
nyere Forfatteres Mening, og besvarede alle de fremførte Spørgsmaal benægtende.

¹⁾ Det er først i senere Tid at enkelte svenske Kornladninger fra Slaane bydes tilfals
i Norge. [Denne Handel har længe været i jævnt Stigende, og Indførselen af
svensk Korn har i Aarene 1855—1857 været 120—150,000 Tønder aarlig.]

²⁾ Det har ofte forundret Forfatteren, at der i den Tid slet ikke var Tale om den nye
Laane- og Disconto-Indretning, som med saa megen Røste var kommen i Stand,
og hvortil betydelige Summer vare subscriberede. Men Regjeringen undgik paa den
Tid Alt, hvad der frembragte Byrde og Besvær, for ei at gjøre Selskændigheds-
værket modbydeligt. Det gjorte Løstes Opfyldelse kunde desuden blive besværlig nok
for mange Subscriberer, ja for Brindsen selv.

i deres eget Cabinet. Regenten selv maatte vel iagttage et strengere Ceremoniel; thi deres Rængde var for stor, som nærmede sig hans Gemal; men man behøver kun at sammenligne Forgemaallernes Qvaler ved det danske og norske Hof paa den Tid, for at lære den mærkelige Forskjel at kjende ¹⁾. — Christian Frederik fremtraadte i Norge under vanskelige Stillinge, og i et for den gamle Forenings Bestandighed kritisk Dieblit. Han maatte drage Nordmænd til sig ved at tilegne sig Landets Former, og give dem en let Afgang til sin Person. Da han satte sig i Spidsen for Selvstændighedsværket, behøvede han i en endnu høiere Grad Folkets Tilfredshed og Kjærlighed, og han maatte vise sig i det simple og folkelige Væsen, hvorved de Store her i Landet meest drage Folket til sig. Prindsen var desuden en i Sandhed høist elskværdig Stormand, der søgte at bortfjerne alt besværligt Ceremoniel. Derom var i Landet kun een Stemme. Denne simple Stil i de høieste Embedsmænds Færd og Væsen ved Afgjørelsen af Borgernes Anliggender er vedbleven som en Arv fra det første Regjeringsraad indtil de seneste Dage, og forglæves vilde Forsøget være, under vor Tids Rivelling af alle Former, at indføre de Ceremonier, som andensteds bekvæmte Borgernes Forretningsgang til de Stores Sale ²⁾. Denne Simpeltid er i vort Fædreland som en Naturlov, grundet i Landets yhyfste og moralske Forhold. En Tendants til en Forandring heri stede fra den høieste Haand strax efter Kongevalget, da et Hofceremoniel med sin uvæsentlige Glans i gammel Stil indførtes i Landet; men denne Glimmer forsvandt som et Stjerneflugt, og den gamle Simpeltid vendte snart tilbage, uden siden at blive forstyrret. Hofbetjenternes Tilværelse lægges neppe Mærke til i dette Land. Rigernes Konge omgiver sig med langt større Simpeltid i Norge end i Sverige, som en Følge af Frænderigernes forskjellige Organisation, og ved dette vise Hensyn til Norges Simpeltid har han rodfæstet sig i vore Hjerter.

Et af de valgte Medlemmer af Norges Regjeringsraad, Carsten Anker, overtog ikke det ham bestemte Departement, og saavidt vides, som dets Forretninger ikke i hans Hænder. Regenten udlaarede ham til sin Sendemand til det engelske Ministerium, for at bevirke en Freds- eller idetmindste en Neutralitets-Tilstand med England under Norges Selvstændighedskamp. Valget faldt paa Anker, fordi han længe havde opholdt sig i England i det Kjøbenhavnske asiatiske Compagnies Anliggender; og der havde sluttet Forbindelse med flere betydningsfulde Statsmænd, og fordi han troedes at besidde den diplomatiske Klogt og den fine Omgangstone, som kunde bane Veie til Herredets heldige Udfald. I dette Forsøg paa at stemme det engelske Ministerium gunstig for sin store Plan bestræbedes Prindsen ved Ankomsten af en engelsk Kutterbrig til Frederiksværn i Midten af Februar, som medbragte Fredsbudskab og Admiral Hopes Befaling at indstille Opbringelsen af danske Skibe, og foreslaae Fangerens Udvevling. Kieltractatens Afslutning, hvis Antagelse i Norge det engelske Ministerium rimeligviis forudsatte, gav vel Anledning til dette fredelige Skridt fra Englands Side, der imidlertid snart ombyttedes med fiendtlige Foranskallinger, saasnart Norges Bøgring ved at forene sig med Sverige blev bekendt. I et Brev til Admiral Lütken af 13de Februar yttrede Prindsen sin Glæde over dette fredelige Skridt fra Englands Side, og befalede det bejendtgjort i Aviserne. „Conferentsraad Ankers Sendelse, siger han, kan nu faae mere Autenticitet, og en Kul-

¹⁾ I Frederik den VIes Audiencesal har Forfatteren aldrig fundet sig generet; i hans Forgemaal har han ofte befundet sig i en ymngende Stilling. I det kongelige Forgemaal i Norge forsvinder al Standsforskjel. Tidens Aand er maaskee nu gaaet igjennem begge Rigers Forgemaaller.

²⁾ Vi ville ikke her ved tilegne Fædrelandet noget Fortrin fremfor andre Lande, eller haane hvad der andensteds monne være anderledes, men vi henpege kun paa en naturlig Simpeltid i vore indre Forhold, og glæde os ved, at der i den første Organisation af Rigets høie Embedsposter ingen Burpurlapper sattes paa Norges naturlige simple Dragt.

kebrig kan overføre ham.“ Han overdrog derhos Captain, senere Statsraad Hasting, i Udtryk, som vise hans Tillid til denne Coofficiers Dygtighed og Fædrelandsfint, at besøge det Fornødne med Hensyn til Ankerts Reise.

C. Anker udfyredes med en Instrux, som gjorde ham bekendt med hans Krensdes Bestaafenhed, og foreskrev ham den Maade, hvorpaa det skulde udføres. Denne Instrux viser aabenbarligen Prindsens Haab, at det engelske Ministerium, naar det blev bekendt med Norges usvavelige Beslutning, vilde paatage sig at mægde imellem Sverige og Norge, og idet der gaves Sverige Erstatning for sin Medvirning til et heldigt Udfald af Fæstlandskrigen paa en anden Maade, bevirkte en Handelstractat mellem England og Norge. Han medgav ham i den Anledning et Brev til Prindsregenten med Bemyndigelse til at forevise den engelske Minister det, om der lagdes Hindringer i Veien for den umiddelbare Overgivelse af Brevet i Prindsregentens Haender. Især gjorde han ham det til Pligt at undersøge, hvorvidt det var Englands syrrigtige Ønske at see Norge forenet med Sverige, og til Afværgelse af dette Onde paalagde han ham „at handle med Conduite og efter Omstændighederne.“ Han nærede det Haab, at det Brev, som han havde medgivet ham til Hertugen af Gloucester¹⁾, vilde bane ham Veien til at indhænde Prindsregenten Prinds Christians Brev. Især henviste han Anker til den danske Consul i London, hvis Beileidning han skulde følge. Han nærede det Haab, at en for England og Norge gjenfaldende saebelægtig Handel kunde aabnes, naar engelske Skibe bragte Korn fra danske og skotske Havne, og igjen udførte norske Producter til England, men paalagde Anker derhos at erklære, at det ikke vilde blive engelske Skibe tilladt at udføre Trælast fra Norge, med mindre der af dem dertil var blevet indført Korn. Prindsen lagde saaledes samme Vægt paa Englands Trang til norske Producter som den forrige Regjering, endstjønt Omstændighederne i de senere Aar, især formedelst Englands Fred med Rusland, Preussen og Sverige, vare meget forandrede. Til Slutning paalagde han Anker at forevise den engelske Minister, hvad Folgen vilde blive „ved at overlade et Folk saa usfortjent til Fortvivlelse, hvoraf vilde følge, at den blodigste Hævn over Sverige og over dets Ven vilde blive en Lov for Norge“, hvorhos det paalagdes Anker „aldrig at vige fra Haabet om, at England indseer sin Uret mod os.“ For at give Underhandlingerne mere Vægt, blev det Anker paalagt at lade indføre i de engelske Aviser, hvad der i Norge var blevet bejendigt, og at stemme det engelske Folk til Norges Fordeel, som en Understøttelse for de Medlemmer af Parlamentet, som toge sig af Norges Sag²⁾. I den Formodning, at der skulde gives Carsten Anker Anledning til at møde paa den Congres, som forudsattes at blive holdt paa Fæstlandet, og rimeligviis i Frankrige, i hvis Hjerte de allierede Magters Hære nu trængte alt dybere og dybere ind, og hvor Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland og Kongen af Preussen nu befandt sig for at ende den blodige Krig, tilføiede Prindsen Breve ogsaa til disse Fyrster. Han paalagde Anker tillige mundtlig „at tolke dem de Følelser af Erbhødighed og Tillid, som det norske Folk nærede for Souverainer, som vilde beskytte et uafhængigt Folks Rettigheder.“³⁾ I disse Breve indsluttedes

¹⁾ Formodentligen havde han lært Hertugen at kende under dennes Ophold i Kjøbenhavn.

²⁾ Instruxen findes heel indført i Bilag 70.

³⁾ I sit Brev til Keiser Alexander siger han: „Naar jeg overveier de Grundsætninger, for hvilke Deres Majestæt har grebet til Vaaben, ser jeg ikke tvivle om, at De jo vil bifalde og agte Nationernes Rettigheder, som det norske Folk eenstemmigen gjør Fordring paa, og for hvilke det snarere vil opoffre sig, end taale et fremmed Aag. D. M. vil ikke misjende et Folk, som kun forlanger Fred, og som især vil agte sig lykkelig ved at finde en Ven og en Beskytter i en Souverain, som har saa retfærdigt Krav paa de Folks Erkjendtlighed, hvis Rettigheder han har forsvaret, og hvis Frihed han har igjenerobret.“

I Brevet til Keiseren af Østerrige siger han: „Det Rettsind, som steds har karakteriseret Deres Keiserlige og Kongelige Majestæts politiske System, lader mig ikke tvivle om den Modtagelse, som De vil tilstaae en Communication af en Natur

Bekjendtgjørelsen af 19de Februar, „hvori Folket erklærer sin Villie at ville forsvare Norges Uafhængighed og give sig en Constitution, og hvori Prindsens Beslutning bekjendtgjøres, ikke at ville forlade dette Folk i dette kritiske Dieblit.“ Han medgav tillige Anker et Brev, som skulde fra England oversendes Præsidenten i de amerikanske Stater, hvori han meddeler ham, „at den norske Nation, som Kongen af Danmark havde afstaaet til Sverige, havde erklæret sig uafhængig, og at han havde besluttet ikke at forlade dette Folk i dette kritiske Dieblit, men at ville forsvare dets Rettigheder mod enhver fremmed Undertrykkelse 1).“ — Endeligen overdrog han ogsaa Consul Konow i Bergen at gjøre en Rejse over til Holland for at vinde Prindsen af Oranien for Norges Sag, og knytte en gjensidig Handelsforbindelse med dette Land. For at understøtte dette Forslag, skrev han tillige et Brev til Prindsessen af Oranien, som han personligen kjendte.

Resultatet af Ankers Mission svarede imidlertid ingenlunde til Forventningen. 2) Greven af Liverpool tilfod Anker en Audience, men deri udviklede han for ham de Grunde, som bestemte den engelske Regjering til at holde fast ved det antagne System og opfylde sin med Sverige sluttede Tractat om Norges Forening med samme. Derhos opfordrede Ministeren Anker til at vende tilbage, da ethvert Forsøg paa at rulle de allierede Magters Beslutning angaaende den scandinaviske Halsøes Forening vilde være forgjæves. Da imidlertid Anker var bieren indviklet i vanskelige Handelsforhold, kunde han ikke adlyde Opfordringen. Han blev nemlig fornedelt gammel Gjæld til engelske Handelshuse af et af disse belagt med Gjældsarrest, og erklærede, at han ikke kunde vende tilbage, for ei at udsætte de Mænd, der havde indgaaet Caution for hans Tilstedeværelse, for Ubehageligheder. Da disse Vanskeligheder bleve hævede, var Norges Skjebne afgjort, og Statsroret lagt i andre Hænder 3).

Strax efter Carsten Ankers Afreise sendtes hans Broder, Generalgouverneur Peder Anker 4), til England i lignende Hende. Som dansk Gouverneur i Ostindien havde ogsaa han staaet i en vigtig Stilling, og havde indgaaet flere Forbindelser med formaaende Mænd i England. I Følge Prindsens Fuldmagt bemyndigedes han til „som hans overordentlige Gesandt hos Prindsregenten af Storbritannien og Irland at pleie de gjenoprettede Venstabsforbindelser med denne Magt, og iagttage det norske Folks Interesse sammesteds.“ Det blev ham derhos paalagt, at

som denne, der gjøres Dem af et Folk, som haaber med Tillid at finde i Dem en Beskytter af sin Sag, siden den er retfærdig, og som kun har til Hensigt at bevare sin Uafhængighed og de Nationerne tilkommende Rettigheder, saavel som Fred og Venstabs med alle de Magter, som vilde respectere dem.“

Til Kongen af Preussen skrev han: „Deres Majestæts Folk har givet et stort Exempel paa den Styrke, som boer i Villien imod en fremmed Undertrykkelse. De vil ikke uden Interesse see den norske Nation besjælet af de samme Følelser, og jeg haaber med Tillid af Deres Majestæts retsindige Charakteer, som jeg har havt den Fordeel i Nærheden at kjende, at De vil være den Første til at erkjende et Folks Rettigheder, som kun forlanger Retfærdighed og Fred.“

- 1) Han gjør tillige deri opmærksom paa, at Norges Fred med England gjør det nødvendigt, at de amerikanske Kapere herefter ikke indbringe engelske Priser i norske Havne, men at derimod de amerikanske Kapere maatte forlade Norge med de Priser, som vare gjorte efter 14de Januar. Forøvrigt indeholder Brevet de sædvanlige Venstabsforklaringer, og Lasse om Oprettelsen af en gjensidigen foredeelig Handelsforbindelse.
- 2) [Sfr. herom Ankers Brev til Thygesson, fra London 11te April 1814, i *M. Birke-lands Bidrag til Norges nyere Historie* S. 10—14; særfl. Aftryk af Illustreret Nyhedsblad 1858.]
- 3) Ved det overordentlige Storting 1814 blev der gjort et Forslag om at befrie Anker fra Gjældsarresten ved et Laan af 8000 £ Sterl. mod Pant i hans Eiendomme. Resultatet findes ikke. [Han blev tilbageladt af Norges Statsraad strax Carl XIII var valgt til Norges Konge.]
- 4) [Denne P. Anker ansaaes af Alle for en brav og retfærdig Mand, ligesaa paa- lidelig som Broderen Carsten var upaalidelig. — *J. Chr. Berg.*]

antage og vedligeholde en fuldkommen privat Charakter ved Ankomsten til London, indtil han fik Kundskab om hvorledes hans Broder var bleven modtagen. Skulde end denne Modtagelse ikke have været efter Ønske, paalagdes det ham dog at forblive i London, under Paastud af at sørge for sin Helbred, „for at pleie de tjenlige Connectioner, og benytte hver fordeelagtig Begivenhed eller Forandring, samt meddele Prindsen de Underretninger, som kunde være ham tjenlige i Rigets nærværende Stilling.“ I det Tilfælde, at Carsten Anter skulde gaae til Fastlandet for at fortsætte Forbindelsen med Castlereagh, medgaves Generalgouverneuren en Fuldmagt for at optræde som Prindsens overordentlige Gesandt hos de allierede Fyrster ved en almindelig Fredscongres. — Denne ærværdige Dding gjorde imidlertid denne Rejse meget nødvendig. Han var en fortrolig Ven af Grev Wedel, deelte hans politiske Ansættelser og nærede intet Haab om Selvstændighedsværkets Held¹⁾. Rejsen havde det samme Udfald i diplomatisk Henseende som hans Broders, og han vendte strax tilbage med usforrettet Sag. Et lignende Resultat havde en tredje Deputation, hvorefter han senere havde at tale²⁾.

Syvogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge i Marts 1814.

Errat Forfatteren havde sat sig paa et bestemt Standpunkt med Hensyn til sine politiske Ansættelser om Fædrelandets Stilling, ønskede han Intet mere end at vende tilbage til sit Hjem, for at skjænke sine egne private Anliggender tilbørlig Opmærksomhed. Thi Regentens store Beslutning at sætte sig i en aabenbar fiendtlig Stilling til Sverige, og bestemt afvise enhver fredelig Tilnærmelse, grundet paa Kielstractaten, fremledte i Sandhed store Farer, og især store Banfeligheder ved Tilveiebringelsen af de fornødne Levnetsmidler under den strenge Blokade af Norges Kyster. Sikkert lignedes endnu betydelige Partier Korn- og Fødevarer over det med fiendtlige Kræfter opfyldte Hav, og Prindsen forsømte ikke gjennem de offentlige Tidender at udbrede de gode Efterretninger, som han herom kunde have at give, men Noden var større end Hjælpen, og endnu sporedes Folgen af den Mangel paa Levnetsmidler, som Risværten 1812 havde frembragt. — Den unyttige Sysjel, som var Forfat-

¹⁾ Forfatteren mødte Gouverneuren i Holmestrand paa hans Rejse til England. Den gamle Mand rystede paa Hovedet ved at omtale sit Værende, og yttrede ikke mindste Haab om et helbigt Udfald.

²⁾ [Ogsaa i en anden Retning søgte Regenten om muligt at forebygge Kielersfredens Følger. Han sendte Generallieutenant Grev Schmettow til Feltmarskalk Grev Eßen i Strømskøb, hvor han antom 5te Marts, med et egenhændigt Brev til Carl XIII, men egentlig for at foreslaa Svensterne at afsætte Carl Johan og vælge Christian Frederik til svensk Tronsfølger. Eßen, der kjendte Schmettow fra Frankrige, benyttede dette Bøjsendiskab til at persiflere det hele Forlag, og indberettede Sagen strax til Kronprindsen. Eßens Beretning om denne Sammenkomst findes i Bilag Nr. 71 efter Schinkels Dverktættelse af den franske Original (Minnen VIII. 293—296.) Sammenfæds 49—52 fortælles, at Eßen har skildret Schmettow som „en Slags Militair-Diplomat fra den gamle gode Tid med pudret Hoved, og som i Adfærd og Sprog forenede alle de ulige Nuancer af Marquis og Commis.“ Schmettows Forslag om at vælge Prinds Christian slog Eßen hen i Spøg med en Antydning til Prindsens frastilte Gemalindes Forbindelse med Sangeren du Ruy. Prindsen havde ligeledes gjennem Schmettow udbudet sig en Sammenkomst med Eßen paa Grænsen, og var i den Anledning reist til Hafslund.]

teren med Flere overdragen, at udarbejde Statuter for en Bankindretning, der under nærværende Omstændigheder ei kunde blive til, og hvorom der siden aldrig blev Tale, var tilendebragt, og for Forfatteren var Intet meer at udrette i Christiania. Hans var imidlertid indladt af Regenten og maatte af ham forloves, medens Brindsens paa den anden Side intet Skridt gjorde i den Aalebning. For at ende denne ubehagelige Stilling og forkorte et vintligt Ophold, sagte Forfatteren Audience hos Brindsen. I denne gik han, at det skulde gjøre ham ondt, om han havde paa draget sig Brindsens Unaade ved sine frimodige Utringer, og bad ikke at maatte regnes blandt dem, som i en aabenbar Modstand vilde hindre Udførelsen af Brindsens Beslutninger. Han havde sagt sin frimodige Mening, uden at vove derpaa at lægge nogen Vægt, og ønskede at vende tilbage til sit Hjem, for at søgte sine besværlige Privatstuder, da han Intet meer i Statens Anliggender kunde udrette. Brindsen svarede ham i forbindelse Udtryk, at han var overbevist om hans Fædrelandsfind, og til Beviis paa, at han endnu bevarede sin Tillid til ham, overdrog han ham det Grendes af befordre Provideringens Sag ved Opmuntring til Privatsubscription til Korntilførsel i Byerne mellem Christiania og Christianiaid. Forfatteren erklærede sig beredvillig til at opfylde Brindsens Villie, men betragtede hos sig selv denne Commission mere som et Utsælsstegn, end et Grendes af nogen Betydning, og han kunde paa den Wei meget lidet udrette.

Overalt var man paa den Tid bekjæftiget med at vælge de Mænd, som skulde sendes til den berammede Rigsforsamling paa Eidsvold, og Alles Tanker vare henvendte paa at træffe det rette Valg til disse vigtige Forretninger. Efter Brindsens Bestemmelse skulde et forholdsmeestigt stort Antal Krigsmænd møde, og det maatte være vigtigt at stille selvstændige Mænd ved Siden af hine præsumerede Afhængighed af Brindsens Villie. Erfaring lærte imidlertid, at Mange blandt de valgte Krigsmænd viiste Competence til at deeltage i disse Forretninger, formedelt deres Indsigter og rene Fædrelandsfind, uden Hensyn til Stilling. Viis er det, at stor Omhyggelighed og reent Hensyn til Fædrelandets Lær raadete i disse Valg i By og paa Land 1).

I det Mellemrum af Tid, som forløb indtil Rigsforsamlingens Sammentrædelse paa Eidsvold, sagte Brindsen at berolige Nationen med Hensyn til de udenlandske Magters, især Englands, Stemmning for Norges Uafhængighed, og ved indvortes Foranstaltninger foreløbigen at organisere den nye Stat og ordne dens Anliggender. Flere Bekjendtgørelser udgik saaledes igjennem Statssecretair v. Holten, og paa samme Wei gjordes Nationen bekjendt med de Partier Kornvarer, som det egentligen lykkedes at liske over fra Danmark til Norge gjennem de fiendtlige Krydsere, hvormed Nordsoen var opfyldt. De gamle Grænderiger vare adskilte, men Hjertene hængte endnu ved hverandre. Danmark vedblev endnu fremdeles at understøtte det trængende Norge med Korn, og aldrig var dets Foranstaltninger, endstjønt de vare udelukkende i Privates Hænder, kraftfuldere, dets Handlendes Udsærd mod norske Kornløbere liberalere end i dette Foraar. Overhovedet havde Selvstændigheden store Tilhængere i Danmark, og Noget af dets endog høiere Embedsmænd udsatte sig for Ubegyeligheder formedelt deres Deeltagelse i Norges Stjebne. Dets Konge derimod gjorde intet Skridt til at understøtte Selvstændigheden, og, sin Charakter tro, opfyldte han redeligen den indgangne Fædelsagt; men saa længe han levede, gav han Nordmændene Beviis paa, at han bar sine gamle Undersaatter i et kjærligt Sind. Særligt forlængede Selvstændighedsværket Danmarks Lidelser og Byrder.

1) Da Forfatteren kom tilbage til sit Hjem, var Valgforretningen endt, og han var ikke bleven valgt i Valgforretningen, fordi Valget skulde see af dens egen Midte. Forsamlingen blev imidlertid enig om at indgive til Regenten Ansøgning om, at han maatte vælges, endstjønt han ei havde været tilstede ved Valget, da Saadant var Forsamlingens eenstemmige Ønske. I svigtrende Udtryk gav Regenten dertil sit Samtykke, og Forfatteren udsæredes saaledes til Repræsentant.

Efterhaanden som Regenten troede sig meer og meer sikker paa Nationens Bifald til de Skridt, han havde gjort, og som Antallet af Selvstændighedens Tilhængere vandre, bleve de Bekjendtgjørelser, som forelagdes Nationen, mere fuldstændige, og mindre endog aabenhjertige. I Begyndelsen meddelede kun saadanne Efterretninger, som indeholdt Trost og Opmuntring for det selvstændige Norge og Gaab om et lykkeligt Udfald af den besluttede Modstand mod Sveriges Planer til at forene den skandinaviske Halvø. Men efterhaanden behøvedes ikke denne Forsigtighed; Selvstændighedens rodsæftede sig saa dybt i Hemytterne, at ogsaa de Efterretninger, som maatte bidrage til at nedtrykke det stolte Gaab om Englands Bifald, eller i det mindste dets Neutralitet under Selvstændighedskampen, kunde forelægges Nationen. Det var imidlertid ikke for Rigets Repræsentanter vare blevene forsamlede paa Eidsnes, og Regenten havde overbevist sig om, at Stemmerne for hans kongelige Plan var de overveiende, at alle Efterretninger, onde og gode, lagdes for Folkets Dine.

Saaledes bekjendtgjordes under 19de Marts gennem Statssecretariatet: „at der vare indløbne Breve fra London af 22de Februar, som indeholdt de meest berømtede Efterretninger med Hensyn til Englands Forhold.“ Som Organer for den norske Regjerings Hensigt valgtes 2de Oppositionsblade, the Morning Post og the Courier, hvis Betragtninger over Norges Stilling gaves Publicum til Friis. I følge disse Ytringer glædede det engelske Folk sig i Almindelighed over de Skridt, som det norske Folk havde gjort, og Nordmændenes djærve Tænkemaade og Affly for nærmest Aag udhøvedes. Det hedte dernæst: „I England yttredes en almindelig Sjæle derover, og man troede endog, at Regjeringen under andre Omstændigheder vilde have underkættet Norges Bestræbelser for Uafhængighed, og antog som afgjort, at England havde oplydt alle sine Forpligtelser til Sverige hvad Norge angaaer, ved at bevirke dette Riges Afstaaelse ved Freden, og at Sverige forøvrigt maatte afgjøre det med Nordmændene selv, saafremt disse ei frivilligen underkastede sig.“ Dertil viedes den sikke Formodning, som skulde være almindelig herskende i England, at Fælden mellem Danmark og Norge vilde blive usforstyrret. Der yttredes fremdeles i Morning Post det Gaab, at ingen Magt vilde blive anvendt for at gjøre Norge til en svensk Provinds, fordi den stærke svenske Armee derved vilde blive nødt til at vende tilbage til Norden, medens den endnu kunde behøves for at fikke de Allierede et heldigt Udfald af Krigen mod Napoleon. Der hentydedes paa, at Talen ei kunde være om at berøve Kronprindsen af Sverige den Belønning, som han saa vel fortjente, fordi han kraftigen havde bidraget til det heldige Udfald af den store Krig, men at Sverige kunde faae sin Erstatning paa en anden Wei, deels ved Afstaaelsen af nok en Coloni udenfor Europa, deels derved, at Keiseren af Rusland gav Sverige et Finland tilbage, som han under ganske andre Forhold havde bemægtiget sig. — Under 22de Marts bekjendtgjordes vel, at der var lagt Embargo paa alle i England værende norske Fartøier, men at der ikke desto mindre udklaredes Skibe fra engelske Havne under forskjellige Flag til Norge med Fødemidler, og at allerede en Deel saadanne med forskjellige Stags Provisioner ladede Fartøier vare ankomne til vore Havne. Dertil foiedes, at de ovenfor anførte Ytringer havde vaakt en almindelig Sensation i England, og at man der havde ladet dem oversætte paa Dansk og sende dem over til Norge.

Disse Efterretninger udbredte sig som en Løbeild over det hele Rige. De trykede i hoi Grad Selvstændighedens Tilhængere i deres Anskuelse om Landets Stilling og opvakte deres Opmærksomhed, der ansaae en hæderlig Forening med Sverige som onstelig. Det ene Parties Tilhængere vorede, det andet Parties afstog. Det kan derhos ikke nægtes, at der paa den Tid, som ovenfor bemærket, virkeligen gaves nogle lyse Punkter for Selvstændighedens Sag. Kampen med Napoleon var

) See Bladet, Liben Nr. 77.

thi der dæmpede Mangelen paa Livets Fornødenheder og den Rod, som standfede Næringsveie forvoldte, Enthufiasmens Glød, og gav Rum for roligere Betragtninger over Fædrelandets Stilling.

I den Tid, som forløb før Rigsdagens Aabning paa Eidsvold, henvendte Prindsregenten sin Opmærksomhed paa at ordne Landets indvortes Anliggender. Saaledes bestemtes ved en Placat af 20de Marts, at en Enkelasse skulde oprettes under Navn af den almindelige norske Enkelasse efter de samme Regler og Grundsatninger, som ere paabudne i Foundationen for den almindelige Enkelasse af 30te August 1775. De samme Forpligtelser skulde hvile paa de norske Embedsmænd med Hensyn til Indstud i denne Kasse, som hvilede paa de danske. — Det var rimeligvis for at opmuntre Landtrigerne, styrkte deres Hengivenhed for den nye Regjering og deres Mod til at sægte for Selvstændighedens Sag, at Prindsen under 28de Marts [paa Forslag af Generalauditeur Bergb] affastede Epidrodsstraffens Anvendelse ved den norske Armee. I Stedet for denne sattes eensomt Fængsel fra 10 til 90 Dage efter Forbrydelsens Art. „Jeg har den Forventning, siger Regenten i Indledningen til denne Anordning, at der for Fremtiden skal findes ganske faa, hvis Forhold ikke maatte svare til denne min Tilid, og for hvem Høielse af Hære og Borgerpligt ei er tilstrækkelig til at afholde dem fra Lovens Overtrædelse. For disse skulle andre, Hæresfølelsen og Helbredden mindre krænkende Straffe anvendes.“

For at lette den private Proviverings Omsorg, der vanskeliggjordes under nærværende Conjuncturer, og formindste Statterdernes Byrder, udgaves en Placat af 28de Marts angaaende Tilbagebetalingen af det Kornbidrag, der som Laan til Armeens Brug var udstreuet i Agershus og Christiansands Stifter under 5te October 1813. I denne Placat forklaredes Aarsagen til, at dette Laan ei endnu var tilbagebetalt, hvilken Laan i den strenge Vinter, som havde hindret Tilførsel over Havet, samt i den Rodvendighed af sammenkalde den første Deel af Armeen til Landets Forsvar. I Placaten erkendtes Forpligtelsen til, ved første Tilførsel at erstatte dette Kornlaan, ligesom Hderne fritoges for at levere den endnu tilbagestaaende Rest af dette paabudne Korn. Det overlodes derhos Hderne at modtage Godtgjørelse i Penge, om de foretrak Saadant, hvilken Fogderne fik Befaling at udbetale. Betalingen skulde skee efter en Middelspris af 2de løbende Aars Capittelstærter. Rugen ansattes saaledes til 52 Rbd. 79½ s. R. B., Bygget til 34 Rbd. 12 s. og Havren til 23 Rbd. 48 s. Vi faae herved et Begreb om de daværende høie Kornpriser, og bemærke kun, at Conjuncturerne ved Enden af afsigte og i Begyndelsen af det løbende Aar havde faa meget forværret sig, og Bengenes Værd var efterbaanden faa dybt sunket, at Kornpriserne i dette Aar betydeligen maatte stige.

Korntilførselen til Norge afbrødes ikke strax. Fra England sendtes ikke ubetydelige Partier, især til Bergen, med neutralt Skibe. Denne sidste Tilførsel ophørte imidlertid snart. Det var vistnok et stort Held, at Tilførsel af Korn kunde skee under den strenge Blokade af Norges Kyster gjennem flendtlige Skibe. Men i de første Maaneder efter Fredens Afslutning imellem Danmark og England vare alle engelske Krigsskibe i Nordøen forbundne, og de svenske Krigsskibe kunde fornødest den strenge Vinter ikke i tilstrækkelig Mængde der indtage deres Station, medens de svenske Kapere holdtes i Ave af vor lille Flotille af Kutterbrigger. Det manglede ikke den svenske Regjering paa Willie til at blokere Norges Kyster, saasnart den havde overbeviist sig om Prinds Christian Frederiks Hensigt at modsætte sig de nordiske Rigers Forening. At forsøge Norges Lidelser ved Hungerødned var paa denne Tid en af Sveriges største Trubler og alvorligste Midler til at høre Nordmandens Haardnakenhed, ligesom Forsendelse af Korn til at underkøste Norges Mangel var en af de løstende Midler, hvoraf det betjente sig for at berebe en fredelig Forening imellem begge Riger. Men Trublerne foragtedes, og Løfterne gjorde ingen Virkning, ligesom Norge i Sverige aldrig har fundet sit Kornkammer, som Naturen og en ældgammel livlig Handelsforbindelse fra Arilds Tid anviste det i Danmark og de skersøiste

knækket mod Selvstændighedens Modstandere¹⁾, og iblandt denne Byes Udsendinger til Rigsforsamlingen paa Eidsvold havde Selvstændighedens Sag sine hjærveste og værdigste Forfattere.

Ogsaa i Trondhjem herskede den samme Tone og den samme Iver for at hørde Norges Selvstændighed. I Bladet Liden Nr. 83 indrykkes derfra en Opfordring, hvori der yttredes: „at den Time nu var kommen, da det maatte bestemmes, om Norge skulde gjenvinde sin Ære og Selvstændighed eller bukke under for fremmed Lag.“ Norge prisedes lykkelig, som havde en Mand i sin Midte, der gjengav Folket sit tabte Rod. Deri opfordredes tillige til at fuldføre den stolte Bygning, hvis Grundvold kun var lagt, „og til at afgive en Deel af vor Formue til vort gjenfødte Fædrelands Tjeneste, som det første Beviis paa, at vi oprigtigen ville kæmpe for Norges Selvstændighed. Lader os ikke, yttredes der fremdeles, give Representantiver, som vi vide have undergraved Landets Velstand, men sand Værdi, lærer hine kunne være overflødige — — —.“ Som Følge af denne Opfordring gjordes et Sammenstud af 1720³/₄ Lod Guld, 361 Rd. grov Courant, 200 Rd. og 100 Lod i Stillemynt, 124 Skyd. Kobber, 370 £ Sterling og en ikke ubetydelig Mængde Levnetsmidler²⁾.

Brindsen svarede derpaa:

„Med sand Erkendtlighed har jeg modtaget det talende Beviis paa Trondelagets patriotiske Sindelag, som det paa Indbydelsen af 1ste Marts d. A. tegnede betydelige Sammenstud vidner om. Et Føll, hvis Sønner i Gjærningen vise, at Intet er dem helligere end Nationalæren og Opretholdelsen af den Selvstændighed, under hvis Ly Børgersfrihed og Lykkelighe en trives, er stærkt ved sig selv, og beskyttet af Gud den Almægtige tør det haabe at nyde Roen for sin Samdrægtighed i Fremtids lykkeligere Dage. De Krigerne, der komme til at nyde Godt af de tilbudne Levnetsmidler, vilde dobbelt glæde sig ved om fornødent gjøres at værne om deres Velgjøreres Eiendom. Anvendelsen af den subscriberede rede Baluta forbeholder jeg mig til Betaling af Korn for Trængende i Trondhjems Stift, saasnart en Nationalbank træder i Virksomhed, og saaledes tillader at anvende den paa en for Staten i det hele dobbelt gavnende Maade. Jeg forbliver samtlige Deeltagende i dette patriotiske Bidrag med Erkendtlighed forbunden.

Regentskabet i Norge, Christiania den 8de April 1814.

Christian Frederik.

Imidlertid hørte ikke alle Representanter, som Trondhjem sendte til Rigsfor- samlingen paa Eidsvold, til Selvstændighedens ivrige Forfattere, og iblandt Amtets Udsendinger vare nogle, som i det mindste valde i den stærke Tro. — Denne Varme for Selvstændighedens Sag deelte ogsaa den større Deel af Christiania Stift, især værdigst omkring Hovedstaden og i dets østlige Deel. I den vestlige Deel derimod, og i den større Deel af Christiansands Stift, havde den ikke saa varme Tilhængere;

¹⁾ En saadan udsendte han ogsaa mod Forfatteren i et Brev til en Ven i Nærheden af Arendal, men dog formidlet ved venlige Udtryk om Forfatteren af „Fædrelandets Ibeer.“

²⁾ Dette Sammenstud blev imidlertid ikke paatrævet og ei ydet. [Paa den originale Indbydelse „for Norges Sag“, der findes i Rigsarchivet, ere Bidrag tegnede i følgende Orden: J. E. Bogesvang, Peter Schmidt, Carl Falsen, Hans Collin, Lord & Sønner, D. Bejer, General v. Krogh, Overquartiermester Krogh, Biskop Rugges, L. Ejd, J. P. Müller, J. S. Gram, J. King, Oberst Sejersted, A. Sant, Major Lammers, C. Welbye, M. Lie, Høe & Co., Joh. Lorenzen, Meindes Sønner, L. Muff, P. A. Hansen, D. Iverfen, N. G. Fried, Majorerne Møysfeldt og Hegermann, Hans Wensell, D. Gadebusch, Major Lyng, S. W. Finne, C. Deding, C. Wensell, Grev Trampe, D. Martens, D. Blekingberg, S. Angell, Byfoged Udbye, A. Braamann, J. M. sal. Sehestedt, C. Meinde sal. Ryscholds, Hegg, Orabow, Krigsraad Holtermann, Hans Knudsen & Co. og Grev Schmettow.]

thi der dæmpede Mangelen paa Livets Fornødenheder og den Rod, som standfede Næringsveie forvoldte, Enthusiasmens Glød, og gav Rum for roligere Betragtninger over Fædrelandets Stilling.

I den Tid, som forløb før Rigsdagens Aabning paa Eidsvold, henvendte Prindsregenten sin Opmærksomhed paa at ordne Landets indvortes Anliggender. Saaledes bestemtes ved en Placat af 20de Marts, at en Enkelasse skulde oprettes under Navn af den almindelige norske Enkelasse efter de samme Regler og Grundsatninger, som ere paabudne i Foundationen for den almindelige Enkelasse af 30te August 1775. De samme Forpligtelser skulde hvile paa de norske Embedsmænd med Hensyn til Indskud i denne Kasse, som hvilede paa de danske. — Det var rimeligviis for at opmuntre Landdrigerne, styrkte deres Hengivenhed for den nye Regjering og deres Mod til at sægte for Selvstændighedens Sag, at Prindsen under 28de Marts [paa Forslag af Generalauditeur Bergh] afflaffede Evidtrodsstraffens Anvendelse ved den norske Armee. I Stedet for denne sattes eensomt Fængsel fra 10 til 90 Dage efter Forbrydelsens Art. „Jeg har den Forventning, siger Regenten i Indledningen til denne Anordning, at der for Fremtiden skal findes ganske Faa, hvis Forhold ikke maatte svare til denne min Lidsid, og for hvem Høielse af Væe og Borgerpligt ei er tilstrækkelig til at afholde dem fra Lovens Overtrædelse. For disse skulle andre, Væresfølelsen og Helbredden mindre krænkende Straffe anvendes.“

For at lette den private Proviserings Omsorg, der vansteliggjordes under nærværende Conjunctioner, og formindste Statternes Byrder, udgaves en Placat af 28de Marts angaaende Tilbagebetalingen af det Kornbidrag, der som Laan til Armeens Brug var udstrevet i Agersbunds og Christiansands Stifter under 5te October 1813. I denne Placat forklaredes Aarsagen til, at dette Laan ei endnu var tilbagebetalt, hvilken Laan i den strenge Vinter, som havde hindret Tilførsel over Havet, samt i den Nødvendighed af sammenkalde den første Deel af Armeen til Landets Forsvar. I Placaten erkjendtes Forpligtelsen til, ved første Tilførsel at erstatte dette Kornlaan, ligesom Hderne fritoges for at levere den endnu tilbagestaaende Rest af dette paabudne Korn. Det overlodes derhos Hderne at modtage Godtgjørelse i Penge, om de foretrak Saadant, hvilken Fogderne fik Befaling at udbetale. Betalingen skulde stee efter en Middelpriis af 2de løbende Aars Capiteltagter. Rugen ansattes saaledes til 52 Rbd. 79½ f. R. B., Bygget til 34 Rbd. 12 f. og Havren til 23 Rbd. 48 f. Vi faae herved et Begreb om de daværende høie Kornpriser, og bemærke kun, at Conjunctionerne ved Enden af afvigte og i Begyndelsen af det løbende Aar havde faa meget forøret sig, og Bengenes Værd var efterhaanden faa dybt sunket, at Kornpriserne i dette Aar betydeligen maatte stige.

Korntilførselen til Norge afbrødes ikke strag. Fra England sendtes ikke ubetydelige Partier, især til Bergen, med neutrale Skibe. Denne sidste Tilførsel ophørte imidlertid snart. Det var vistnok et stort Held, at Tilførsel af Korn kunde stee under den strenge Blokade af Norges Kyster gjennem fiendtlige Skibe. Men i de første Maaneder efter Fredens Afslutning imellem Danmark og England vare alle engelske Krydsere i Nordøen forbundne, og de svenske Krydsere kunde formedelst den strenge Vinter ikke i tilstrækkelig Mængde der indtage deres Station, medens de svenske Kapere holdtes i Ave af vor lille Flotille af Kutterbrigger. Det manglede ikke den svenske Regjering paa Villie til at blokere Norges Kyster, saasnart den havde overbevist sig om Prinds Christian Frederiks Hensigt at modsætte sig de nordiske Rigers Forening. At forsøge Norges Lidelser ved Hungersnød var paa denne Tid en af Sveriges største Trubler og alvorligste Midler til at høie Nordmandens Haardnakenhed, ligesom Forsendelse af Korn til at underkaste Norges Mangel var en af de løstende Midler, hvoraf det betjente sig for at berebe en fredselig Forening imellem begge Riger. Men Trublerne foragtedes, og Løsterner gjorde ingen Virkning, ligesom Norge i Sverige aldrig har fundet sit Kornkammer, som Naturen og en ældgammel livlig Handelsforbindelse fra Arilds Tid anviste det i Danmark og de skærsøiste

saare¹⁾. Senere hen paa Aaret, da engelske og svenske Orlogsfartøier gjennemtrydte Nordøen i alle Retninger, foretoges betydeligen Provideringens Banffelighed.

Naar Provideringens Sorger og den Nød, som kandsede Røringsveie maatte frembringe, undtages, vare de umiddelbare Byrder, som paalagdes Nationen formedelst Selvstændighedskrigen, ikke overvortes store. Byrdefulde Requisitioner til Armeens Brug fandt ikke Sted i Vinterens Løb, og Skatterne udrededes i gammel Form, men med større Letthed formedelst de flette Penge. Der udstredes vistnok Heste til Armeens Brug, men de leveredes kun i de Egne, som vare Armeen nærmest. Forsvrigt hjalp den nye Regjering sig ved en fortsat Udskudelse af de saaaltdie Brindse-skel, hvoraf vi have seet, at der strax i Begyndelsen af Selvstændighedsperioden udstedtes 3 $\frac{1}{2}$ Millioner Rigsbankdaler, en Sum som i Sommerens Løb flere Gange indbragtes. Men Byrden af disse Repræsentativer, som ikke hvilede paa noget Fundament, væltedes paa Efterslægten²⁾. Vistnok stilledes nogle Summer ved frivillige Bidrag til Regentens Raadighed; men denne Udskydelse af enkelt Mand's Godgjørenhed spidre ikke Statskassen i nogen betydelig Grad, og de meest høittalende Patrioter manglede deels Evne deels Villie til at frembære store Offere paa Fædrelandets Alter i Selvstændighedsperioden. Der viiste sig saaledes ikke nogen alvorlig Øttring af denne Slags vittsomme Fædrelandskjærlighed, og mestendeels kun paa den mindre jernuende Haand, hvor Hjælpen vist ikke er mindre hæderlig, men mindre kraftfuld. Mange fædrelandskjænde Nordmænd skolede desuden ikke paa et heldigt Udsal af den store Selvstændigheds-sag, og der var saaledes ingen samstemmig Villie til at understøtte den. Tvivlernes Antal var vel det mindste, men med Hensyn til borgerlig Stilling neppe det mindst betydningsfulde. Disse holdt sig deels tilbage, eller giede nedvagne, og i Gæmildhedens meest indskrænkede Maalestok, med den almindelige Strøm.

Alt som Tiden til at møde i Rigsforsamlingen nærmede sig, foretoges Rygterne om de Begivenheder, der tjente til at understøtte Selvstændighedens Sag. Vi have henpeget paa det grundede Haab, som laa i disse Omstændigheder, men dets Smiger bedaaede Mængden, som opfattede begjærligen Alt, hvad der kunde understøtte en modig Beslutning. Ved Siden af disse Rygter lagdes senere hen bestemte Efterretninger fra England om formaende Rønds Deeltagelse i Norges Skjebne, og Oppositionens kraftige Modstand mod Ministeriets fiendtlige Forhold mod Norge for at understøtte Sveriges Planer. Whitbread bragte Egen paa Bane i Underhuset. Han spurgte om Regjeringen virkelig havde givet Befaling til at tvinge Norge ved Hænger til at underkaste sig Sverige. Spørgsmaalet bekværedes af Ministeren undvigende. Alvorligere var imidlertid Grev Greys Angreb mod Ministeriet i Overhuset, idet han paastod, at den britiske Politik havde saaget en Blet, som ei kunde aflettes ved Tractaten med Sverige, dersom den ikke fuldstændigen blev retfærdiggjort. Han opstod det Spørgsmaal, om hiin Tractat retfærdiggjorde saadanne Forholdsregler, som de der nu vare valgte imod Norge; om samme kunde forsvares efter Folkrettens Grundfættninger; og Sverige med Hette kunde forde saadanne Begunstigelser af Storbritanien, og om sund Politik gjorde dem tilraadelige? Han udtalte sig med stor Veltalenhed over disse Spørgsmaal, anførte de bedste ældre og nyere Forfatteres Meninger, og bekværedes alle de fremsatte Spørgsmaal benægtende.

¹⁾ Det er først i senere Tid at enkelte svenske Kornladninger fra Staane bydes tilfals i Norge. [Denne Handel har længe været i jævnt Stigende, og Indførselen af svensk Korn har i Aarene 1855—1857 været 120—150,000 Tønder aarlig.]

²⁾ Det har ofte forundret Forsfatteren, at der i den Tid slet ikke var Tale om den nye Laane- og Disconto-Indretning, som med saa megen Røise var kommen i Stand, og hvortil betydelige Summer vare subscriberede. Men Regjeringen umbgil paa den Tid Alt, hvad der frembragte Byrde og Besvær, for ei at gjøre Selvstændigheds-værket modbydeligt. Det givne Løstes Opfyldelse kunde desuden blive besværlig nok for mange Subscribenter, ja for Brindsen selv.

Sit kraftfulde Foredrag endte han med en Bøn til Prindsregenten, at han vilde give Befaling til at ophæve den besluttede Blokade. Kun svage vare de Grunde, hvormed Ministrene forsvarede sig, og disse gjendrevs med Kraft af Lorderne Grenville og Holland. Ved denne Leilighed faldt mange bitre Ord fra Oppositionens Side over Sveriges Politik. Ved Diverstonen til Holsteen, hedte det, havde Kronprindsen udsat den fælles Sag for stor Fare, han havde kun havt Sveriges Interesse for Øie, og tovet saa længe, at han ikke før 16 Dage efter Slaget ved Montmartre, og efter at al Fare var forbi, havde vist sig uden Armeé i Paris. Men alle disse tordnende Taler udrettede Intet for Sagen. Ministrene seirede med 118 mod 34 Stemmer, og det besluttedes at underkøste Sveriges Planer mod Norge. Flere af Overhusets hæderligste Medlemmer, endog kongelige Prindsfer, indgave en Protest mod „de æble Nordmænds flammelige Undertrykkelse.“ Udenfor Parlamentet fandt Oppositionens Øttringer i hele England deeltagende Øjenklang.

Det var ikke at undres over, om Selvstændighedens Forsvarere benyttede saadanne Materialier til at underkøste det store Værk, og de havde vel god Grund til at nære de bedste Forhaabninger; thi de hørte paa den offentlige Bei Lidet eller Intet, som kunde nedbryde dem. Det var først da den norske Regjering var vist i sin Sag, og da den forudsaa Udfaldet af Riggsforsamlingens Overveiciser, at den anden Side af Sagen igjennem andre, hine modsigende, Efterretninger forelagdes Nationen. Det er saaledes vist, at hine Forsvartaler, der udvorne af fremmede Blade indskjedes i vore Tidender, gjorde stor Virkning i Nationen. Forenede med de bestemte Øttringer, som udgik fra Regjeringen selv med Hensyn til Norges Evne og Billie til at forsvare Rigets Selvstændighed, styrkede de dennes trofaste Forsvarere, bragte dem som valiede i Troen til en bestemt Beslutning, og sløvede deres Vaaben, som ikke skolede paa et heldigt Udfald. — Prindsen lagde en fast Tillid til sin gode Sag og et eensidigt Haab til den udvortes Politikk som en Fodskammel for sin Trone; til dette Maal sigtede aabenbart alle hans forberedende Strid for og under Riggsforsamlingen, og derefter indrettede han de Bessendtgjørelser om udvortes og indvortes Statsforhold, som han gav Nationen til Britis. Antallet af Selvstændighedens Tilhængere vogebe derfor fremdeles betydeligen, og beholdt jo nærmere Riggsforsamlingen, jo større Overvægt. Forfatteren saa blandt Regjeringoraadets Medlemmer Mænd, der havde havt samme Begreber som han om Fædrelandets politiske Stilling, og yttret samme Tvivl om Mølligheden af at forsvare Norges Selvstændighed mod dens talrige udenrigske Fiender, og som nu vare blevne dens ivrige Forsvarere. For han drog fra sit Hjem til Gidsvold, samlede en lille Kreds af Repræsentanter i hans Huus for at overlægge om Rigets Anliggender, og samtligen yttrede de Meninger overeensstemmende med hans om Fædrelandets Stilling. Men da de kom Selvstændighedens Brændpunkt nærmere, skiftede Nogle af dem Mening, og bleve de ivrigste Forsvarere af Prindsens Beslutning. Da Norges Rænd samlede fra alle Rigets Egne og veglede deres Ideer med hverandre paa det Sted, hvor Rigernes Etjebne skulde afgjøres, da forandrede Ansuelserne, Lidenskaberne kom mangensund i Bevægelse, de forskjellige Partier fik en bestemt Farve, og som i Krige paa Liv og Død taaltes ingen Neutralitetstilstand.

I Midten af Marts Maaned indløb Kongen af Danmarks Ordres til Cheferne for den i Norge stationerede Flotille, at afgaae til Danmark med de Orlogsfartøier, som vare under deres Commando, hvortil var skiet den Erklæring, at dersom de ikke inden 1ste Mai havde forsojet sig did, vilde de blive ansete som udtraadte af dansk Tjeneste. I Anledning deraf skrev Prindsregenten under 30te Marts til Contræ Admiral Rütten, at han som Kongeriget Norges Regent vel erkjendte Kongen af Danmarks Eiendomsret til de i Norges Havne værende Drigger, men solte sig tillige forpligtet til „at bevare denne Søstyrke i Norges Tjeneste, saalænge den til sammes Forsvar der fornødigedes, og fornemmeligen indtil Kongen af Danmark havde erkjendt Norges selvstændige Regjeringsforfatning.“ Han erklærede derhos, at han ei vilde

skede Briggernes Afgang, men fordrede, at de Officerer, som ei vilde sværge til Norges Sag, skulde nedlægge deres Commando, og give deres Væresord for, ei at ville udføre nogen voldssom mod Brindsens Ordre stridende Handling; „i modsat Fald, siger han, ser jeg mig nødt til at betage dem Muligheden til saadan mod god Orden og Rolighed stridende Adfærd.“ Han forudsatte i dette Brev, at de norffødte Officerer ei vilde svigte deres Fædrelands Sag og gaae over i en fremmed Somagts Tjeneste, der muligens kunde blive anvendt mod deres eget Fædreland; men gav dem, saavel som de danffødte Officerer og Mandskab, Frihed til usfortøvet at' afreise til Danmark, hvilket skulde skee strax naar Harten aabnedes, og paa den norffe Regjerings Bekostning. „Den Agtelse — saa slutter han — som jeg har for Hr. Admiralsens frimodige Adfærd og bekendte redelige Sindelag, lader mig vente Deres Beslutning ufortøvet meddeelt, og hvo der troer saaledes, at maatte handle, vilde meddele mig sammeldte sin Erklæring, som herved affordres samtlige Søofficerer, der ei ville gaae under det norffe Flag.“ Admiral Lütken afflog denne Opfordring, idet han ansaa sig forpligtet til at opfylde sin Konges Ordre, hvilket gav Brindsen paa ny Anledning til at opfordre ham til at betænke sig, og ikke handle mod god Orden i Staten og Overmagt. Derhos erklærede han, at han havde givet Oberst Arenfeldt sine Ordres, om Admiralen fremdeles modsatte sig hans Opfordring. Samtidig dermed befalede han Oberst Arenfeldt at forsoie sig til Christianssand, og forsikre Staten Besiddelsen af Orlogsbriggene, og derpaa heise det norffe Flag, hvorefter samtlige Søofficerer skulde indbydes til at gaae i Land, hvor Enhver skulde affordres hans Sed til Norges Sag eller den forlangte Erklæring, og derefter skulde Commandoen af Briggene overgives de Officerer, som havde aflagt Eiden. Derhos befalede han ved militair Magt at hindre Briggernes Afsejling, og paalagde ham at lade Officererne arrestere i det Huus, hvor de vare forsamlede, og sende dem til Arendal; men at de maatte losgives, saasnart de gave deres Væresord for, med Rolighed at ville forsoie sig til Danmark. Det overdroges iligemaade Major Brock at hindre Briggen Hollands Afsejling fra Tønsberg til Danmark, ligesom det samme Bøende gjøres Generalmajor Lowzow og Oberst Sejersted med Hensyn til de i Bergen og Trondhjem værende Seilskibe. Samtidig dermed overdrog han Capitain Hasting at bidrage til at udføre denne Foranstaltning, og tilføiede, at det berøede fornemmeligen paa ham at forekomme ubehagelige Optrin. „Jeg opfordrer Dem, siger han, som en redeligindet norff Mand til at handle saaledes, som De skal kunne forsvare det for Deres Fædreland og Medborgere —. At Omstændighederne have nødt mig til at sætte Admiralen ud af Virksomhed, smerter mig; men De vil indsee, at det ene er fleet for at tjene til hans Retfærdiggjørelse for hans Monark, og De veed at jeg bærer den største Agtelse for denne Mand. Samme Agtelse forstikker jeg hele Staten, og Dem, Hr. Capitain, i Gærdesked. — Lad Fædrelandet aldrig savne Deres Tjeneste.“ — Brindseregents Besalinger bleve püntilgen estertomne. Briggen forbleve midlertidigen i Norges Bærge og bleve strax equiperede. Anu saa Søofficerer vendte med Lütken tilbage til Danmark.

I Begyndelsen af April Maaned drog de udlæarede Repræsentanter til det betamtede Thingsted, og det er vanskeligt at forestille sig, med hvilken Vængstelse, Mistillid til egen Kyndighed i at behandle det Værk, der skulde fuldbyrdes, og varmt Ønske om et heldigt Udfald, den større Deel af disse Repræsentanter, ved hvis Valg umhyggeligt Hensyn var taget til Rygte for Dygtighed og Retfærdighed, paatog sig den besværlige Rejse. Aldrig kunde en Rejse, der for Mange var lang, gjøres paa en ubegyemmere Aarets Tid, paa Veie, som i Foresaldet vare fast u fremkommelige, og aldrig andsedes mindre Rejsens Besværligheder. Tanken svævede over hviere Øjenskrænde, ingen Betykning, som ei stod i Forbindelse med Fædrelandets Sag, kunde binde dens Flugt. Det Arbejde, som forestod paa Eidsvold, bestjæftigede alle Gemytter; den gode Villie medbragte Alle — den fornødne Kundskab og Dygtighed han saa.

Tredie Tidrum.

April—November 1814.

Indledning.

Forfatteren har nu i sin historiske Skitse naaet det Tidspunkt, da udlaarede Repræsentanter mødte paa Eidsvold for at give Norge en ny Statsforfatning; men førend han indleder sine Læsere i Forsamlingsalen, tillader han sig nogle Bemærkninger til Oplysning om den Bane, han har forestrevet sig selv under Behandlingen af denne Deel af sit Arbejde, og til Forsvar for den Tone, han deri har brugt. Da han selv var een af disse udlaarede Mænd, burde han ansees i Stand til at give sin Fremstilling Sandhedens Farve; men han har i denne Henseende en Bemærkning at gjøre, som, idet den henpeger paa hans vanskelige Stilling, vil berede ham Landsmænds venlige og overbærende Bedømmelse af hans Arbejde. Den største Deel af Nationen vidste vel, i sin Forførbelse over den indtrufne politiske Katastroffe, neppe hvilket Begreb den skulde gjøre sig om Fædrelandets Stilling og dets Fremtids Skjebne, men den meest tænkende Deel, der ligesom repræsenterede Nationens Intelligents, var deelt i tvende store Partier, der efterhaanden affondredes i skarpe Linier, og tildeels udgjorde mod hinanden den Bitterhed, der ofte ledsager Partihadet. Det var naturligt, at denne Meningsforskjel udtalte sig stærkest paa det Sted, hvor Fædrelandets politiske Skjebne skulde afgjøres, og at denne Strid vovede, alt som de vigtigste politiske Spørgsmaal forelagdes Forsamlingen til Afgjørelse. Under saadanne Omstændigheder var ingen Neutralitetsstilstand mulig — der maatte sværges til den ene eller den anden Bane — og der var lidet Rum for rolige og fordomsfrie Overveielser over Landets Stilling og over de Beslutninger, som burde tages for at bringe det i Rod og Fare fædte Fædreland i en sikker Havn, og befæste Fremtidens Vel ved Valget af en hensigtsvarende Statsforfatning. Især satte Spørgsmaalet om, hvilken Regent der skulde sættes i Spidsen for Regjeringen, Gemytterne i den uroligste Bevægelse, og det var lun, naar Grundlovens øvrige Paragrapher overveiedes, at der herskede Fred og Enighed i Rigsforsamlingen og Rolighed i dens Overveielser. Der dømmes om indvilligede politiske Gjenstande, paa hvis Afgjørelse Fædrelandets Vel berover, ofte langt anderledes i det rolige Kammer end i den store Raadsfal, hvor endelige Beslutninger skulle tages. Kaldets Hæder høbes ofte med urolige Vængstelser og Tvivl, Misshjendelse, og stundom med en qvalende Frygt for at have valgt det Urette for et elsket Fædreland. I et saa uroligt Tidspunkt stodes Forsamlingens Medlemmer hen til det ene eller andet Parties Anskuelse, og ligesom tvinges til at antage et vist Parties bestemte Farve, uden at give den sit Bisald i alle sine Nuancer. Vi have tilforn gjort opmærksom paa disse tvende Partiers forskjellige Meninger, det ene sagtende for Norges absolute Selvstændighed, det andet for en betinget Forening med Sverige. Den Hestighed, hvormed forskjellige af disse Partiers Tilhængere forsøgte deres Mening, hentet Mængden til Bisald og Mobstand, og derved bandedes en Opposition, som gik maaffee videre end den oprindelige Hensigt. Dette Phænomen er oftere gjentaget under vigtige Materiers Behandling paa følgende Storting.

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie fra 1800—1815.

Tredie Deel.

Forord.

Den anden Deel af „Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815“ udkom, før Nøden tabt deres elskelige Forfatter, Hædersmanden Jacob Aall. Efter langvarige Bøsser endte han sit daadfulde Liv paa Næs Fjernvært, den 4de August 1844, i en Alder af 71 Aar. Nønnen faldt af den libende Nidings matte Haand, medens han var beskæftiget med Samarbejdsen af Erindringernes 3die og sidste Deel. Da han anede, at Døden vilde hindre ham i at forelægge sine Landsmænd denne Deel, som han udarbejdede under en smertefuld Sygdom, anmodede han paa sit Dødsleie Undertegnede om at tage sig af Udgivelsen. Jeg lovede at opfylde denne Anmodning og troer at have imobegaaet et almindeligt Ønske ved at udgive denne hans Svanesang uden Forandringer og uden Tillæg, det jeg har betragtet den som et Document, der burde forelægges mine Landsmænd usforædret endog paa Steder, hvor jeg var overtydet om at Forfatteren, hvis han havde levet, vilde have gjort Forandringer og Tillæg. Jeg haaber, at Erindringernes Læsere vilde medlyde de Savn og de Mangler, som ere en nødvendig Følge af at en Forfatter ei selv kan lægge sidste Haand paa sit Arbejde.

Jeg er overbeviist om at handle efter hans Ønske, naar jeg paa hans Begne bevidner alle dem, som ved Bidrag og Bemærkninger have understøttet ham i Udarbejdsen af dette Bæd, den Tak, som saa ofte løb fra hans Læber til hans nærmeste Omgivelse. Ethvert Bidrag, enhver Dplysning fra Vennehaand, som angil hans Erindringer, forarsagede ham en megen Glæde, at han derover ikke sjelden i den Grad oplibedes, at han for en Tid plejede de langvarige Lidelser, fra hvilke alene Døden kunde befrie den ædle og taalmodige Forfatter.

Holts Præstegaard, den 31te December 1844.

H. Faye.

Tredie Tidrum.

April—November 1814.

Indledning.

Forfatteren har nu i sin historiske Skitse naaet det Tidspunkt, da udlaarede Repræsentanter mødte paa Eidsvold for at give Norge en ny Statsforfatning; men førend han indleder sine Læsere i Forsamlingsalen, tillader han sig nogle Bemærkninger til Oplysning om den Bane, han har foretrukket sig selv under Behandlingen af denne Deel af sit Arbeide, og til Forfar for den Tone, han deri har brugt. Da han selv var een af disse udlaarede Mand, burde han ansees i Stand til at give sin Fremstilling Sandhedens Farve; men han har i denne Henseende en Bemærkning at gjøre, som, idet den henpeger paa hans vanskelige Stilling, vil berede ham Landsmænds venlige og overbærende Bedømmelse af hans Arbeide. Den største Deel af Nationen vidste vel, i sin Forfarbelse over den indtrufne politiske Katastroffe, neppe hvilket Begreb den skulde gjøre sig om Fædrelandets Stilling og dets Fremtids Skjebne, men den meest tænksomme Deel, der ligesom repræsenterede Nationens Intelligents, var deelt i tvende store Partier, der efterhaanden affondredes i skarpe Linier, og tildeels udgjorde mod hinanden den Bitterhed, der ofte ledsager Partihadet. Det var naturligt, at denne Meningsforskjel udtalte sig stærkest paa det Sted, hvor Fædrelandets politiske Skjebne skulde afgjøres, og at denne Strid vovede, alt som de vigtigste politiske Spørgsmaal forelagdes Forsamlingen til Afgjørelse. Under saadanne Omstændigheder var ingen Neutralitetsstilstand mulig — der maatte sværges til den ene eller den anden Fane — og der var lidet Rum for rolige og fordomsfrie Overveelser over Landets Stilling og over de Beslutninger, som burde tages for at bringe det i Rod og Fare stedte Fædreland i en sikker Havn, og befæste Fremtidens Vel ved Valget af en hensigtsvarende Statsforfatning. Især satte Spørgsmaalet om, hvilken Regent der skulde sættes i Spidsen for Regjeringen, Gemtyterne i den uroligste Bevægelse, og det var kun, naar Grundlovens øvrige Paragrapher overveiedes, at der herskede Fred og Enighed i Rigsforsamlingen og Rolighed i dens Overveelser. Der dommes om indvillige politiske Hjenstande, paa hvis Afgjørelse Fædrelandets Vel berover, ofte langt anderledes i det rolige Kammer end i den store Raadsfal, hvor endelige Beslutninger skulle tages. Kalbets Hader kjøbes ofte med urolige Hengstelser og Lødtol, Misshændelse, og stundom med en qvælende Frygt for at have valgt det Urette for et elsket Fædreland. I et saa uroligt Tidspunkt stodes Forsamlingens Medlemmer hen til det ene eller andet Partiers Anskuelse, og ligesom tvinges til at antage et vist Parties bestemte Farve, uden at give den sit Bifald i alle sine Ruancer. Vi have tilførn gjort opmærksom paa disse tvende Partiers forskjellige Meninge, det ene søgende for Norges absolute Selvstændighed, det andet for en betinget Forening med Sverige. Den Hefstighed, hvormed forskjellige af disse Partiers Tilhængere forfægtede deres Mening, henred Mængden til Bifald og Modstand, og derved dannebes en Opposition, som gif maaffee videre end den oprindelige Hensigt. Dette Phænomen er oftere gjentaget under vigtige Materiers Behandling paa følgende Størthing.

Det vil saaledes maatte findes, at Forfatterens Fremstilling bærer Præg og Farve af det politiske Parties Anskuelse, hvis Meninger han paa den Tid deelte, og en anden historisk Pen vilde muligens paa anden Maade have fremstillet disse Begivenheder og bemægtet Landsmænds Færd fra andre Synspunkter. Men han har imidlertid omhyggeligen søgt at undgaae en manereret Pensels Fortegninger. Under den Forudsætning, at man kan alle sit Fædreland høit, endskjønt man i sine Betragtninger over dets Stilling er paa Afveie, har han afholdt sig fra at underlægge noget Parties Fremfærd en uadel, Fædrelandets Mand uværdig Grund, om han end har fundet Anledning til at dable deres politiske Færd. Desuden have Forfatterens politiske Meninger stedse haft en vis Egevægt formeget hans uafhængige Stilling i Staten, der gjorde ham fremmed for Higen efter enhver Slags Gunst, eller Attraa efter at spille nogen Rolle. Det Standpunkt, hvorpaa han satte sig strax efter Konges Skilsmisse fra Danmark, og med hvilket han har gjort sine Læsere bekendt ved at forelægge dem sit Brev til Kammerherre Anker af Januar 1814 (ovenfor S. 335 og Bilag No. 66), har han saagodt som uforandret bevaret igjennem den store Gjæring, som gik forud for den skandinaviske Halvøes Forbindelse, og troer sig endnu den Dag i Dag befoiet til at hylde de deri fremsatte Meninger om Fædrelandets Stilling og de Forholdsregler, som burde vælges til at ordne dets Anliggender. Denne Rolighed i hans Anskuelse burde sætte Forfatteren i Stand til en upartist Bedømmelse af Andres Færd, hvor forskjellig endog deres politiske Mening monne være. Omendskjønt han saaledes i det her omhandlede Tidspunkt horte til Oppositionen, der ikke hylde Regentens eller hans Tilhængeres Politik, saa er han dog ikke saa blind Tilhænger af noget Parti, at han jo er i Stand til at gjøre adreets forskjellige Medlemmer Ret og Skel. Dette bør saa meget lettere kunne skee, efter at saa mange Aar ere henrundne siden denne Hjednesvangre Omvæltning. Dersigten er nu langt lettere, og kan skee under en roligere Sindstemning, ligesom Forfatteren selv kjaer ved den Aldersgrænse, da Lidenskaberne tie og Dommen er meer upartist. Overhovedet har han ogsaa i denne Deel af sin Fremstilling søgt at grunde sine Betragtninger paa uomstødelige Kjendsgjerninger.

Hvad der imidlertid maatte lette Forhandlingernes Gang, og tillige give Constituenternes Fremfærd og gjensidige Forhold til hverandre Humanitetens Anstrøg, var Beskaffenheden af den Thingssamling, som maatte paa Gidsvold. Prindsen havde vistnok tilkaldt flere Repræsentanter af Krigsstanden, ved hvis Valg de sædvanlige Valgprinciper ikke fulgtes, og som i visse Henseender, især under den Crisis, hvori Norge nu befandt sig, maatte anses afhængige af hans Billie, eller i det mindste tilbøielige til at dele hans Anskuelse. Men ogsaa dette Valg var fæet med saa megen Forsigtighed og Omhu, at det var mere rige Mænds Talenter, Kundskaber og fædrelandste Mand, end nogen udenfra virkende Indflydelse, der gjorde sig gjældende under deres Deeltagelse i Constitutionsværket. Folkets Valg af sine Repræsentanter var i Almindelighed fæet med den største Omhyggelighed og med det rene Hensyn til Sagen selv, uden at nogen af de Lidenskaber, som siden ofte raadede ved visse Valg, kom i Bevægelse. De Mænd, som havde den høieste Grad af deres Medborgeres Tillid, og ansaaes for de meest kyndige, bleve udvalgte til dette vigtige Hverv; thi den Overbeviisning gik igjennem det ganske Folk, at der behøvedes Indsigt og Erfaring til at fuldbyrde det store Værk. Formuen betragtedes ved disse Valg mestendeels som et underordnet Valg-Element. Ikke heller toges der ved dette Valg Hensyn til politiske Meninger; thi deels var disses Betydning lidet bekendt for Valgerne udenfor Hovedstaden, deels havde Landets Mænd endnu ikke saa bestemt deelt sig i de formentlige Partier. De allerførste Stridt paa vor nye Statsforfatnings Bane vare simple, rolige og frie for de gjærende Lidenskaber, som sædvanligen raade under store Revolutioner. Statsforandringen var, som før bemærket, ikke noget Værk af en indvortes Gjæring eller høi Grad af Mission med det Bestaaende. Stødet kom uden og ikke inden fra, og Overgangen fra en usfri til en fri Statsforfatning blev ligesom Nationen paatvungen. I Omvæltningens første Udspiring, før Prindsens og hans Raadgiveres Mening bttrede sin store Indflydelse, var ingen foruroligende Lidenskab i Bevægelse, og Tanken var alene henvendt paa at grundfæste en Forfatning, som kunde bringe Folket Lykkelighed i Tid og Fremtid. Den mindste Deel

af Nationen kunde gjøre sig et Begreb om Beskaffenheden af den Forandring i Statsforfatningen, som beredtes den. En almindelig Mening herskede vel, at der i flere Henseender var en indvortes Trang til selvstændige Indretninger, og denne Mening var styrket ved det nys afholdte Møde, hvori Bøvevesenets Anliggender forhandlede, ligesom flere Forfattere i dierne Ord havde gjort den gjældende; men om Maaden at afhjælpe den paa havde Saa eller Ingen gjort sig et Begreb. Kun derom var man overbevist, at Nationens bedste Kræfter maatte sættes i Bevægelse for at styre til det rette Maal. — Ethvert Hensyn til Bøvefordeel, som i de følgende Valgforsamlinger ofte var et ledende Element, var ved dette Valg aldeles tilstøbet. Der var intet Vederlag bestemt for dem, som drog til Thinge, og de maatte gjøre sig beredte paa at bære selv en stor Deel af de Udgifter, som vare forbundne med at røgte dette Hverv. Valget var saaledes i alle Henseender et ~~Urets-~~valg. En adelig Tyrste havde overtaget Rigets Styrelse, da det ved Skismissen fra en gammel Statsvænde var overladt til en ubestemt Skjebne, omgivet af Farer og mørke Anelser om dets Fremtid. Folket havde med Lillid bekræftet den Beslutning, som i den Anledning var tagen i en foreløbig Raadsamling paa Eidsvold, og ved en aflagt Ed i Herrens Tempel paatrykt den et helligt Stempel. Nu sendte det i de udtaarede Constituenter de Bedste, som de troede Landet kunde fremstille, til at bestemme Rigets Skjebne i Fremtiden. — De valgte Mænd stufede ikke den dem viiste Lillid. Uerfarne vare de Fleste, for ei at sige Alle, og i større eller mindre Grad usforberede til at lægge Haand paa det store Værk; men aldrig gaves nogen Forsamling, hvis Medlemmer meer eenstemmigen og oprigtigen havde Nationens sande Gavn for Øie, skjont med forskjellige Anskuelser om hvad der tjente til Fædrelandets Gavn. Her var dette Tilfældet under Constituenternes Sammentrædelse, og om end under Sagens Behandling Lidenskaber vaagne, som bare en uædlere Farve, og opvæktes af indvortes og udvortes Paavirkninger, saa opløstes Forsamlingen i den samme Harmoni med Hensyn til et fædrelandsk Sind, hvormed den var sammentraadt.

I en saadan Forsamling kunde vel herske den største Meningsforskjel, og denne yttre sig med stor Hestighed, ja med Bitterhed; men Sindighed og Anstand maatte vare Forsamlingens Grundtone, og om heftige Lidenskaber stundom forberede urolige Scener, saa maatte disse Udbrud aues af den rolige Fornuft. De varmeste Forsægere af deres politiske Anskuelser om Fædrelandets Stilling vare mestendeels de humaneste og sindigste, og de Splidens Elementer, som under Lidenskabernes Dyrer kunde kastes ind i Forsamlingen, maatte aues af det store Centrums Maadehold, og talentfulde Medlemmers maglende Beileddning. — Vi forklare os saaledes let Gangen i denne Nationalforsamlings Fremfærd og Grænftninger. Alle traadte sammen med den redelige Attraa efter at bidrage sin Skjerv til Fædrelandets Læve; under Forhandlingen selv sættes Lidenskaberne paa flere Maader i Bevægelse; de forskjellige Partiers Meninger bleve mere bestemt affondrede, og deres Forbindinger optraadte mod hverandre med en vis fiendtlig Dyrerhed og Partihadets skarpe Baaben; Prindsens Ophold i Nærheden af Rigsforsamlingen, og hans Omgivelses Paavirkning paa dens mindre betydnende, men i Stemmegivning vigtige Medlemmer, forstyrrede stundom, endog uden Prindsens umiddelbare Medvirkning, Forretningernes rolige Gang; men Constitutionsværket selv fuldblyndedes til Nationens Hæder og Gavn, og Forsamlingen opløstes i Venstab og Dverbeviisning om, at Enhver havde handlet med et redeligt og Fædrelandet hengivent Sind, skjont i forskjellige Retninger af Anskuelser. Desuden var det mestendeels kun et enkelt, endskjont saare vigtigt Punkt, nemlig med Hensyn til Valget af Regjeringens Overhoved, og til Begreberne om Fædrelandets politiske Forhold i det Hele, at der i Forsamlingen herskede en bestemt Meningsaffondring. I Dverveielserne om Constitutionens Bygning selv, som var Mødets Hovedformaal, herskede ofte Enighed og stedse en vis Grad af Rolighed. Alle tænkte paa at gjøre den fast, folkelig og overensstemmende med de liberaleste Begreber om constitutionelle Forfatninger. Prindsen selv — hvad endog hans individuelle Mening herom monne have været — satte sjældent, og stedse med Forsigtighed, Nogen i Bevægelse for at udvide Kongemagten over de rette Grænser; thi derved maatte han bortfjerne sig fra det Maal, hvortil han aabenbart stilede. —

Endes nedlægges lykkeligvis i Forsamlingen et vel ubtænkt Ublask til en Grundlov, der maatte give en herlig Veilebning under Norges simple og naturlige Statsforhold.

Som Materialier til denne Deel af sin Historie har Forfatteren benyttet en Dagbog, som han har holdt under sit Ophold paa Eidsvold og postdagligen hjemsendt til en Ven, samt en Charakteristik over de forskjellige Medlemmer af Forsamlingen, som han nedskrev efter sin Hjemkomst. Den første har han næsten bogstaveligen fulgt, forsaavidt den gør ham den fuldstændige Traad han behøvede, fordi han derved meest troede at nærme sig den historiske Sandhed med Hensyn til Begivenhedernes Følge og Vælfærdighed. Charakteristikken ere i det Mindste et tro Billede af Forsamlingens Medlemmer, saaledes som Forfatteren paa den Tid opfattede dem, men han maa overlade de endnu levende Medlemmer af denne Forsamling at bestemme, hvorvidt han har truffet Sandheden, eller hvorvidt den politiske Meningsforkjæl har havt Indflydelse paa hans Dom. I denne Hensigt gjør han ikke Regning paa at tilfredsstille alle sine Læsere, ligesom han paa denne Side er meest udsat for Bidsæler. — Til disse sine nedskrevne Materialier til den Tid's Historie har han søiet Grindringer, som endnu ere levende hos ham, om et Tidspunkt, der mer end nogen anden Deel af hans Levetid har opvakt hans Deeltagelse og berørt hans væsentlige Stilling, og som er fornyet ved et andet Medlem af Rigsforsamlingens deels middelebare, deels umiddelbare Meddelelser, der ere lagte for Landsmænds Dine. *) — Som i dette Værks foregaaende Dele har Forfatteren ogsaa øst af andre autentiske Kilder, og i den Anledning henvendt sig til Mænd, som umiddelbart havde taget Deel i Dagens Begivenheder og i Rigets Bestyrelse under Selvstændighedsperioden, og han tilstaaer taknemlig, at, om hans Skildringer befindes at have noget Værd, maa han dele Æren derfor med flere Frænder og Venner. †) I sær Skjlder han sin Broder, Statsraad Aall, flere vigtige og veilevende Oplysninger. Han var dengang Medlem af Statsraadet, og tog en væsentlig Deel i Rigets Bestyrelse; han blev af sin Konge betroet et vigtigt diplomatisk Ærende, og han udførte tilligemed Statsraad Collett med stort Held Fredsunderhandlingerne med Sveriges Kronprinds. Han var daglig Bidne til Christian Frederiks Færd, og ligesom han besad sin Konges Indest og Fortrolighed, bar han for ham dyb Hoiagtelse og underfaatlig Kjærlighed. Vedre Hjemmelsmand kan Forfatteren saaledes ikke fremstille for sine Læsere, i Alt hvad der angaaer hans Deeltagelse i Rigets Styrelse paa den Tid.

Til Slutning maa han gjentage den Bemærkning, at hans Medtegnelser ere mere at betragte som et Bidrag til Dagens Historie, end som en fuldstændig Chronik, om hvis fuldstændelse han i sin Alder ei kunde gjøre sig noget Haab, medes den ventlige Dom, som er faldet over dette Værks foregaaende Dele, har opmuntret ham under Udarbejdelsen af Værkets Slutning.

*) (Næmlig N. Bergelands anonymt i 1830 udgivne „Fortrolige Breve til en Ven, skrevne fra Eidsvold i Aarene 1814“ og hans Meddelelser til Sønnen S. Bergelands „Norges Constitutions Historie.“ 1—3. Udg. 1841—1843 (ufuldendt), optrykt i hans samlede Skrifter IX.)

†) (Næmlig dem, der gave Aall noc og ham forhen ubesjendte Bidrag til dette sidste Bind, var og nuværende Bergræsmester Platou, hvis Meddelelser dog først indløb, efterat Forfatterens Concept var færdigt, og da Osken kort efter afbrød Arbejdet, blev kun en liden Deel deraf benyttet. Udg. har nu uter fra Hr. Platou modtaget flere væsentlige Oplysninger, som ere indtagne i Anmærkningerne.)

var truffen Enhver i den huuslige Indretning. — Brindsen skulde efter Bestemmelsen være kommen den 8de, men kom først den 9de. Han var bleven forfuset af en svenst Udsending, Lagmand Glad, som efter Nyttet bragte nye Strømper fra den svenske Regjering, der vare ligesaa spidte som de foregaaende. Ved Siden deraf bragtes mangfoldige Nygter i Dnsløb iblandt Forsamlingens Medlemmer, som skulde berolige Gemysterne angaaende Rigets Stilling. Udlandets Politit skulde have forandret sig med Hensyn til Norge; store Partier Kornvarer skulde være ankomne til Bergen¹⁾, og Fiskeriet for Trondhjem's Regning have det heldigste Udfald. Men disse og andre Nygter bares om i Forsamlingen paa forskjellige Maader. Noget anfaa det for Forræderi mod den gode Sag at tvivle om Sandheden af slige Fortællinger, medens Andre tvivlede baade om Sagen selv og den Frelse, som derved skulde vindes.

Den 10de April, Rigsforsamlingens første Sessionsdag, oprandt mild og klar, og ingen Laage formørkede Horizonen, som i flere foregaaende sollose Dage. Alle Deputerede bleve om Morgenen ved omsendte Bud tilfagte at møde i Kirken Kl. 11. De forsamledes paa Kirkegaarden, og de saa Dieblitte, som forløb for Brindsens Ankomst, anvendtes til at hilse nyligen ankomne Repræsentanter, som formedelst det slette Føre vare bleven forfinkede. Brindsen kom, ledsaget af Regjeringsraadet, og for ham paradere en Deel Sægere til Hest og til Fods. Hele Brindsens Færd og Væsen under hans Ophold i Norge før Kongevalget var i høieste Grad simpelt. Ingen stor Staldetat, ingen glimrende Equipager, ingen stor Overdaad ved hans Taffel, ingen rundhaandet Odselhed med Hensyn til Gæstgæfter. Han færvedes som en Privatmand, og satte sig fuldkommen ind i de simple Former, som herske i Norge. Om han end ikke var ligegyldig for Livets Nyheder, saa tilsejede han sig dem ikke i Hoffernes kostbare Stuil, og viste ingen fyrstelig Pragt. Man tænke sig ikke Norges Brindsregent, ei engang Norges Konge, som de Konger, der synes i Tronens Glands ligesom at søge Beskyttelse for dens gamle Rettigheder. Norges Regent var simpel i sit Væsen, som det Lands indre Forhold, hvis Trone han vilde bestige. Med samme Simpelhed fremtraadte han ogsaa i Dag. Han hilsede Forsamlingen venligen med de Ord: „Vi ville, mine Herrer, udbede os Himlens Betsignelse til vort vigtige Føretagende.“ Derpaa gik han ind i Kirken, hvorhen den hele Forsamling fulgte ham uden nogen bestemt Orden og tog Plads i Kirkens nederste Stole, som til den Ende vare bleve ryddiggjorte. Ddingen, Professor Leganger, besteg Prædikestolen og holdt en Tale, hvis Thema var: „Enhver, der efter Christi Exempel opoffer sig for den gode Sag, fortjener Udødelighed og erholder den.“ Sproget i Talen var i Almindelighed godt, og den havde sine vakkre Steder, som gik til Hjertet. Den Roes, som Taleren i rundt Maal tildeelte Brindsen for hans Opoffrelser og for de Velgjerninger, han havde skænket det mishandlede Folk, saavel som hans Opfordring til Rigsdagmændene at hylde Brindsen som Landets Frelser, var en Gjenklang af de Toner, som paa den Tid fast uden Undtagelse gik igjennem alle Tempel i Norge, og Brindsens personlige Rørværelse kunde ikke hidrage til at nedstemme den. Mindre behagede Ddingens meer velmente end betimelige Formaning til Rigsforsamlingen „at betænke, at Genhed i Beskyrelsen giver Kraft“, hvortil foiedes Advarsel mod, „i Regjeringsformens Dannelse at overlade sig til Phantasiens Spil.“ Denne Deel af Talen bedømtes skarpt af flere²⁾. Efter Præleuen gik imidlertid

stab indtil Dagens Ende. Samme inderlige Forbindelser fandt vist ogsaa Sted paa Selvstændighetspartiets Sted.

¹⁾ Man tilstrev disse Affsibninger mestendeels den norske Sendemand C. Anders Bestræbelse, som opmuntrede Rjsbmand i det nordlige England dertil; men Anders fortrykte Stilling i London, formedelst private Hielsforhold og Mangel paa Nemisser fra Norge, lammede hans Virksomhed. Beløbet af disse Trakter kaldedes med Noie, og først efter Foreningen med Sverige kunde denne Gjælt ganske afbetales.

²⁾ Der er fæleet en usfordelagtigere Dom af andre Forfattere over denne Tale, men

og hørte om Eftermiddagen til Forsamlingsstedet, for at modtage Bestemmelse for den følgende Dag¹⁾. I Bærteierens store Hovedbygning fandt vi mange Deputerede, nogle knurrende over, at de maatte drage saa langt paa Landet fra Forsamlingsstedet, Andre over de flette Forankaltninger, som vare gjorte, og denne surrende Gruppe af bekjendte og ubekjendte Arbejdsfæller var høiligen interessant. Der vankede imidlertid allerede fløve og forfænde Alil, deels af dem, som kendte hverandres modstridende Anskuelse om det store politiske Rigsdagsæmne, deels af dem, som spottede efter hvad der monne hoes hos den ubekjendte Rigsdagsmand, endstjønt den store Sab ikke endnu stillede sig under nogen særskilt Fane, hvilket først senere hen blev Tilfældet. De østlandste Repræsentanter, som mere bekjendte med Meningsforholdene, og blandt hvilke Brindsen talte sine ivrigste Tilhængere, ansaae Bekærlønderne — Bergenferne maatte dog ikke i denne Henseende regnes til disse — som saakaldte svensk-lande, der vare misforstaaede med Brindsens Fremgangsmaade, og især ikke bifaldt Selvstændighedsværet i den af Brindsen og hans Tilhængere vedtagne Stilt. Rytget havde allerede udvejet nogle af de meest anseete blandt begge Partiers Tilhængere, og disse nærmede sig hverandre med Forsigtighed, yttrede sig ubestemt om Dagens Tilgænder, og først naar man havde fundet En af Sine, til Samtalen en friere og fortroligere Gang. Brindsens Tilhængere, og de, som gaved ethvert af hans fortagne Skridt det meest ubetingede Bifald, vare imidlertid de meest høirsæde; thi de troede, at de havde den store Rængdes Stemme for sig. I dette foreløbige Nøde udbrøde saaledes allerede nogle i de meest smigrende Lovtaler over Brindsen og hans Udfærd, medens den mindre talrige Opposition mestendeels lagde sin Tvivl om Bilsdommen i den valgte Udfærd for Dagen ved en fuldkommen Tausked. Der gaves dog ogsaa blandt Tvivlerne nogle høittalende Mænd, som allerede da aabent fæstede sin Mening om Landets farlige Stilling. I denne Henseende udmærkede sig især Amtmand, senere Stattholder, Løvenstjold, som allerede den Dag i Samlingsstedets Bestibul med brede Ord udtalte sin Mening. Hele Rigsdagen igjennem, under Forhandlingerne selv, ved Spisebordet og i Bestibulen, yttrede han sig med samme Fritalshed, og han fremsatte sine Tvivl om Hensigtsmæssigheden af de gjorte Forankaltninger, og om Landets Stilling i det Hele med en Aabenhed, som, agtværdig i sig selv, stundom udsatte ham for Ubehageligheder. Men forsværet fandt man kun liben Friction Sted imellem Partierne, og den store Strid flyttedes egentligen til Rigsdagsalen. Den store Stare rugede over sine Tanter; Partihøvdingerne vædsede sine Vaaben til Kampen. Derhos traf Forfatteren flere Hædersmænd, som i Begyndelsen af Nødet deelte hans Tvivl, og stode ligesom paa Politikkens Rorsvei, ubestemte til hvilken Fane de skulde sværge, men som under Forhandlingerne bleve Selvstændighedens ivrige Forsvarere. Ogsaa fandt han senere hen flere af disse, der efter Kongevalget ligesom forfærdedes over sine egne Gjæringer, og med bange Hjæter saae Fremtiden i Nøde. Den første Samling var imidlertid i Hovedsagen høit fredelig, og Eftermiddagen henrandt under venlige Hilsener, forsigtige Rærmelser, Støttelse af nye Bekjendtskaber, som under harmonerende politiske Anskuelser ofte bleve Grundvolden til varigt Venstabs²⁾, og Meddelelsen om den forskjellige Skjebne, som

¹⁾ Bærteiens Heste stode til Repræsentanternes Raadighed, men deels for Bevægelses Skuld, deels for at spare Bondens Heste under en fodertrang Vaar, stolpede de fleste i Sluss til Forsamlingsstedet.

²⁾ Omendstjønt Forsølgelse og Had formedelst forskjellige politiske Meninger, hvis Værd Tiden alene kan lære, er velsindede Mænd uværdig, og Forfatteren dermed aldrig har besmittet sit Sind, saa er det vist, at Harmoni i Anskuelse om Fædrelandets Forhold, og om Midlerne til at fremme dets Vel, giver Anledning til de varmeste Venstabsforbindelser, og Forfatteren har under sit Ophold paa Gidsvold sluttet Venstabsforbund med flere Landsmænd, grundet paa denne Harmoni, som liben aldrig ere blevene svækkede. Døben har ogsaa formindstet denne lille Stare; men vanke- ligen er noget Venstabsforbund sluttet under Fædrelandets Crisist mellem Menings- frænder, som har været varmere i sin Begyndelse, og er vedligeholdt med mere Tro-

sættelse af Rodets vanskelige Forhandlinger og af de forskjellige Partiers Meningsstrid. Dette var skundom Tilfældet baade ved Rigsforsamlingen og ved paafølgende Stor-thing. Mænd, hvis Stemme sjældent hørtes i Thingalen, vare ofte veltalende ved Spisebordet, hvor Enhver uden Tvang og Orden kunde blande sig i Samtalen. I denne Dags Møde sporede ingen Stridsfyge. Rodets Vigtighed optog Alles Tanker, og Ingen kunde gjøre sig Begreb, hverken om Forretningernes Gang, eller om hvilken Mening vilde blive den herskende. Efter Bordet opførtes i Vestibulen Janitscharmusik, der siden saa ofte opmuntrede Forsamlingen. I dette lille Corps, som efter Brindsens Ordre gjennem Oberst, siden Statsraad, Hegermann var sendt til Gidsvold, udmærkede sig især en Trompetblæser, hvis gjennemtrængende Toner og værdige Spil ofte vandt Forsamlingens Bifald. Kl. 7 stilledes Repræsentanterne ad, og hver drog til Sit. Om Aftenen fortalte Forfatterens Broder, Regjeringsraad Hall, ham, at den svenske Udsending, Lagmand Flack, havde bragt Brindsen Castlereaghs Budskab til den engelske Minister i Stockholm, Thornton, at den engelske Regjering fremdeles vedblev sin Beslutning at understøtte Sveriges Sag, men at Brindsen ikke desto mindre haabede det Bedste af den engelske Nations Enthusiasme for Norges Frihed. Forfatterens Tvivl mødte i den Henseende ikke hans Broders Gaab. Flere Medlemmer, som hørte til Oppositionen, fortalte, at Brindsen havde haat dem dygtig i Skole for deres Mistillid til den gode Sags Fremgang. Forfatteren var, som ovenfor fortalt, sluppen vel derfra.

Den 11te April om Formiddagen indfandt alle Repræsentanterne sig i Hovedbygningens Vestibul for at hivaane Rodets Aabning. Forsamlingens Oekonomiforstander, der, som før bemærket, tillige forrettede en Ceremonimesters Tjeneste, optraadte igjen alle Forsamlingens Medlemmer efter Stædernes og Districternes alphabetiske Orden, og de Optraadte, som hørte til et District, sege derefter op i den til det store Møde bestemte og dertil dekorerede Sal. Efterhaanden som de indtraadte i Salen, toge de Sæde paa lange med rødt Klæde overtrukne Bænke, som i to Rader vare opstillede langs med den aflange Sals første Vægge. Da disse efterhaanden bleve fyldte, bleve nogle saa Medlemmer fra de Districter, hvis Navne hørte til den fjerde Bogstavrække staaende paa Gulvet, og for dem opstilledes Stole¹⁾. Repræsentanterne opstige i følgende Orden²⁾:

Agershuus Amt:
 Kammerherre Beber Anker.
 Sorenstriver Falsen.
 Bonden Ch. Kollerud.
 Agershuus ridende Jægerkorps:
 Major B. C. W. Sibbern.
 Agershuus Skarpskytter-Regiment:
 Oberstlieutenant Stabell.
 Commandeersergeant J. Nellesby.
 Arendal:
 Districtsløge A. Møller.
 Artillericorpsset:
 Capitaine B. Møjsfeldt.
 Sergeant S. Sæslum.
 Bergen:
 Sorenstriver B. F. K. Christie.

Grosserer Melzer.
 Grosserer Jens Koffsen.
 Residerende Kapellan J. Rein.
 Bergenhufiske Infanteriregiment:
 Capitaine D. C. Sold.
 Rusteteer K. J. Lofstenæs.
 Nordre Bergenhuus Amt:
 Cancelliraad, Sorenstriver Jrgens.
 Sognepræst N. Nielsen.
 Bonden B. Sjermand.
 Søndre Bergenhuus Amt:
 Sorenstriver Koren.
 Sognepræst G. C. Jerfin.
 Bonden B. A. Gjerager.
 Bratsberg Amt:
 Kammerherre, Amtmand Lovenstjold.

¹⁾ Da Forsamlingen siden ordnedes og enkelte Lørbænke anbragtes i den ene Ende af Salen, var det kun Repræsentanten fra Skerriåser, som fik Stole.

²⁾ I Bergelands Konst.-Historie, 2 S. Bilagene S. 13 ff. findes disse Repræsentanters Afgang og nærværende Stilling. [Sfr. isøvrigt B. Moes Efterretninger om Gidsvolds Repræsentanter og Stortingmænd, 1845, samt det i 1857 paabegyndte „Gidsvolds-Galleri“ med ubferlige Biographier af B. Votten Hansen.]

Jorfamlingen op til Offers, og denne Beslutning var saa meget Diebliffets Foster, at den ene Repræsentant maatte laane den anden Offerbidrag. Efter Kirkejenseens miste alle Repræsentanterne, uden nogen Orden eller Parade, til Bærkets Hovedbygning, i hvis Bestibul de forsamlde sig, for at følge Ceremonimesterens — Ritmefer Uiesens — Bink at indleverer sine Adresser. Nogle af Forsamlingen yttrede Utilfredshed med, at denne Overleveringsakt af Fuldmagterne ei skede paa en høitideligere Maade. Elieson optraadte i Distrikternes alphabetiske Orden de Repræsentanter, som skulde indlades, og enhver Byes og ethvert Amts Repræsentanter bleve paa cengang indladt. I det Bærrelse, hvor Adresserne modtoges, var Brindsen, Regeringsraad Sommerhjelm, Biskopperne Bøch og Bugge, og de sidste trende Herrer reviderede, som i en Comitee, de indleverede Fuldmagter. Fuldmagternes Revision kunde endnu ikke beqvemt overdrages Jorfamlingen selv, hvis Virksomhed endnu i ingen Henseende var ordnet. Brindsen paatog sig saaledes selv at afgjøre de Sporgsmaal, som i Henseende til Fuldmagterne kunde oplastes, ligesom han selv havde bestemt Reglerne for Repræsentantvalget¹⁾. Derved simplificeredes og forfordedes Rigsforsamlingens Arbejde, da denne Revision ved følgende Storthing ofte har været vanskelig, og især ofte medtaget en lang Tid.

Da Jorfatteren overleverede Brindsen Adressen for Nedens-Lehn, yttrede han med Rildhed, at det havde været ham en Fornøielse at soie et almindeligt Onste ved at tilstaae Valgmændene for Nedens-Amt deres Ansøgning om at maatte vælges Jorfatteren²⁾. Da Fuldmagterne vare overleverede, gik derefter den hele Jorfamling af Repræsentanterne til Bords, de Jaa undtagne, som vare indbudne til Brindsens Tafel, som denne Dag var Hovedstadens Deputerede. Der blev spist i toende Bærrelser ved lange Worde, omgivne af Bænke; Repræsentanterne sadde blandede mellem hverandre, og Kammerherre Anter og Kjøbmand Cappelen paatogte sig en Bærts Forretninger. Dette var saaledes den første Spiseforfamling af den Art, som kjend af de meest blandede Medlemmer, der siden Jaa ofte ere gjentagne ved vore Storthingsmøder, og lei var i Sandhed denne Overgang til Klassernes Sammenkunding ogsaa ved Spisebordet; thi ingensteds Jaa de forstjellige Borgerklasser hverandre Jaa nar som i Norge, og ingensteds gjælder den ydre Afsondring af Borgere, hvis Stilling i Livet frembyder Ulighed med Hensyn til uæsentlige Fortrin, mindre end her. Denne Dags Anretning var tarvelig men god. Marstallens Jorfakaltninger til Repræsentanternes Bespisning vare i Rigsdagens Begyndelse tilstrækkelige til fyldestgjorte deres Jorbringere, men det varede ikke mange Dage inden Berættningens Jenseformighed og Slethed opvakte Mængdens Klagen og Anurren. — I dette første Spisemøde var der endnu mestendeels en munter Tone, og man hørte ikke endnu de larmende Stridigheder, der senere hen stundom bleve ligesom en Fort-

Jorfatteren har nekkrevet sin efter sin Dagbog, og efter det Indtryk, som den gjorde paa ham, da den holdtes. [sfr. S. Bergelands Konst.-Historie 2 S. 19, Bilag 31, med et Tillag i Saml. Skrifter IX. 30. G. Bloms Geschichte d. Staatsumwält. Norwegens 1814, S. 66.]

- ¹⁾ Saaledes var f. Ex. Capitain, nu Statsraad, Møjsfelt [† 1ste April 1854] valgt baade for Artilleriet og for Bergens-By. Brindsen bestemte da, at han skulde møde for Artilleriet, og at Melzer — som da var i Christiania i anden Anledning — skulde indtræde i hans Sted for Bergen, som den, der efter de Valgte havde de fleste Stemmer. Major, nu Statsraad, Sibbern [† 1ste Jan. 1852] var iligemaade valgt for agershusiske ridende Jægere og for Smaalehnesens Amt. Brindsen bestemte, at han skulde tage Sæde for Jægerne; men der kom Ingen istedet for Amtet.
- ²⁾ Der er anført ovenfor S. 370, at Valgforamlingen i Følge Regentens Skrivelse af 2de Februar ei troede sig berettiget til at vælge udenfor sin egen Ridte. — Brindsen underholdt sig nogle Diebliffe med Bønderepræsentanten fra Holts Sogn, Lehnsmænd Thor Lilleholt, som han gjenkjendte fra sit Dphold paa Næs. Han spurgte ham om Holts Sogn havde sit Sædelorn, og da Thor svarede, at ikke Halvdelen af Sognet havde dette, beflagede han det væromodigen, og yttrede Jaa om Jaa stor Tilførsel inden 3 til 4 Uger, at ogsaa denne Træng vilde blive afhjulpen.

Søndenfjeldske Dragonregiment:	Trondhjemske Dragoncorps:
Rittmeister Ramm.	Premierlieutenant J. S. Heidemann.
Corporal B. Paulsen Bakke.	Quartiermeister P. J. Grøngaard.
Søndenfjeldske Infanteriregiment:	Første Trondhjemske Infanteri-
Oberst, Kammerherre D. J. Petersen.	regiment:
Rustfeteer D. Svendsen.	Capitaine G. U. Rasmuth.
Tellemarkske Infanteriregiment:	Sergeant D. L. Skavig.
Capitaine C. S. Høyum.	Andet Trondhjemske Infanteri-
Commandeersergeant G. M. Røed.	regiment:
Trondhjem:	Capitaine J. Lange.
Statsraad, Justitiarius Rogert.	Sergeant P. A. Gedeboe.
Grosserer P. Schmidt.	Lønsberg:
Nordre Trondhjems Amt:	Grosserer Carl Stoltenberg.
Provst Midelfart.	Vesterlehnske Infanteriregiment:
Sognepræst P. Heyerdahl.	Major Gty.
Bonden Sivert Bratberg.	Underjæger D. Bjørnsen.
Søndre Trondhjems Amt:	Østerriskeer:
Kloster L. Forsæth.	Kjebmand, Jernværkseier P. Carstensen ¹⁾ .
Sorenstriver Rambach.	
Sognepræst J. S. Darre.	

Efter et kort Ophold, hvorunder der herstede en dyb Længsel, som en Følge af Forsamlingens høitidelige Stemning i Forventning om hvad der skulde komme, anmeldtes Prindsens Ankomst. Foran ham gik en stor Mængde civile og militaire Embedsmænd, Bar om Bar, der efterhaanden, som de kom til den øverste Ende af Salen, bseiede sig om et for Prindsen paa en Forhøining anbragt Sæde, der iøvrigt kun var en flittetruffen Lænestol. Prindsens Følge opstillede sig i to Rækker paa Gulvet. Salens Bægge vare behængte med Granbar²⁾, og prydede med adskillige, tildeels smukke, tildeels frivole, Malerier, og deriblandt paraderede Kong Christian den Ades Portrait i Legemsstørrelse midt paa Bæggen³⁾. Prindsen tog Sæde og aabnede Rigsforsamlingen med følgende Tale:

„Nordmand! Helligt er det Kald, som samler Eder ved Fædrelandets Alter. Det norske Folks Hu staaer til Eder, dets udvalgte Ræd, at I ville vide med Vitthed og Samdrægtighed at grundlægge den Statsforfatning, af hvilken nærværende og kommende Slægter kunne vente Held, Orden og Velstand inden Riget. — Den viseste Regjeringsform er uden Tvivl den, som sikkrende Borgerfred og Lovenes Hellighed, giver den udøvende Magt Kyndighed til at udrette alt Gødt, og til at haandhæve Lovene; men I skulle ikke kunne Norge give en Regjeringsform, der svarer til Folkets Forventning, uden ved samdrægtigen at ville virke til et og samme Maal: Folkets Lykfatighed. Banlyser enhver Tvivl, Frygt eller Mistanke fra Eders Barm, naar det gjælder om at bestemme Norges Grundforfatning; ethvert Medlem af denne Forsamling vise sig som trofast, retfærdig Nordmand, og, idet han yttirer sin Overbeviisning, tænke han tilbage paa de Medborgeres Stemning, i hvis Navn han taler!

¹⁾ [Fra Finmarkens og Nordlands Amter mødte ingen Repræsentanter, da Liden var for kort, til at Valg derfra kunde finde Sted.]

²⁾ Saalænge Granbaret var friskt, sporedes deraf ingen Ulempe, men efterhaanden som det tørrede, faldt Raalene ned paa deres Hoveder og Klæder, som sadde langs Bæggene. Saa ofte Forfatteren og hans Contubernal kom hjem til deres Logis, maatte de stille sig ved dette Rigsdags-Frug.

³⁾ De andre Malerier bleve siden nedtagne og Christian den Ades Portrait, copieret af Professor Hansen efter Carl v. Mandern, var det eneste som hængte tilbage i Salen, indtil det ombyttedes med et Portrait af Prinds Christians Søn. Hiint er nu i Forfatterens Bærg. [Det skæntedes af Kalls Arvinger til den af Provst Krag fistebe Forening til Istandbringelse af et Portrait-Galleri i Tidsvolds-Bygningen.]

Juristsraad, Foged Cloumann.

Bonden Tollef D. Huvestad.

Bustleruds Amt:

Provst F. Schmidt.

Foged Johan Collett.

Bonden Chr. Hoen.

Christiania:

Professor Georg Everdrup.

Soldprokureur Ch. F. Omsen.

Christians Amt:

Sognepræst P. J. Stabel.

Sorenstriver L. Weidemann.

Bonden A. Lysgaard.

Christiansand:

Ref. Kap. N. Bergeland.

Grosserer D. C. Mørch.

Christiansund:

Kjøbmand J. Moses.

Drammen:

Forvalter N. Scheitlie.

Frederikshald.

Cancelliraad, Byfoged C. A. Dahl.

Frederiksstad:

Cancelliraad, Byfoged A. M. Heiberg.

Hedemarkens Amt:

Amtmand Wendek.

Sorenstriver Kjønnig.

Lehnsmænd D. D. Evenstad.

Holmestrand:

Sognepræst P. H. Rysom.

Jarlsbergs Grevskab:

Grev Herman Wedel-Jarlsberg.

Sorenstriver G. B. Blom.

Bonden D. K. Apenæs.

Ingenieurbrigaden:

Capitaine P. F. A. Sibbern.

Kongsberg:

Bergmester P. Steenstrup.

Krageroe:

Auditeur, Byfoged C. H. Hornemann.

Laurvig:

Juristsraad, Byfoged Diriks.

Laurvigs Grevskab:

Proprietair J. Hesselberg.

Etikscapitaine A. Grønneberg.

Klokker D. D. Amundrød.

Listers Amt:

Kjøbmand G. Lund.

Foged J. Erichstrup.

Bonden L. J. E. Lundegaard.

Mandals Amt:

Bonden D. A. Lomsland.

— E. H. Jaabel.

— E. A. Egg.

Molde:

Byfoged J. Møhsfeldt.

Ross:

Auditeur, Byfoged G. Wulfsberg.

Nedenæs Amt:

Jernværkseier Jacob Wall.

Sognepræst P. J. Grogard.

Lehnsmænd Thor R. Lilleholt.

Nordenfjeldske Infanteriregiment:

Capitaine P. B. Prydh.

Ruffeteer P. E. Baagaard.

Norske Jægercorps:

Capitaine P. K. Fleischer.

Corporal N. Dyhren.

Dylandske Infanteriregiment:

Oberst D. Hegermann.

Commandeersergeant Harisdah.

Borsgrund:

Grosserer Jørgen Wall.

Kaabygdelagets Amt:

Sorenstriver L. Bryn.

Bonden E. T. Lande.

Lehnsmænd D. K. Løten.

Romsdalens Amt:

Amtmand P. M. Krohg.

Provst Etub.

Bonden E. D. Balbo.

Noraa's Bergcorps:

Capitaine N. Flor.

Stien:

Grosserer D. v. Cappelen.

Smaalehøenes Amt:

Provst P. Hount.

Bonden J. Hansen.

Stavanger:

Kjøbmand P. B. Rosenkilde.

Stavanger Amt:

Sognepræst L. Ostedahl.

Kjøbmand C. Røsbach.

Bonden A. D. Regestad.

Sodensfionnen:

Commandeur J. S. Fabricius.

Lieutenant L. Konow.

Underofficerer P. Johnsen.

Matros Even Thorsen¹⁾.

¹⁾ Leber endnu i fattige Kaar i Dybvaags Præstegjeld. [Han fik i 1857 Pension af Stortinget.]

lemmer fra de forskjellige Stifter. — Regjeringsraadet skal være beredt at forelægge de Oplysninger om Rigets Resourcer, som have været mulige at forstaae i en saa kort Tid; men saasom Tidsomstændighederne forhindre den i sig selv vidtløftige Opgjørelse af de gjenfaldige Fordringer med Kongeriget Danmark, og Rigets Indtægter og Udgifter desuden ei lade sig bestemme efter et Krigsjaar som det afvigte, ligesaa lidet som ubetinget efter fordums Fredsjaar, saa vil ei heller noget fuldstændigt Budget for Aaret 1814 kunne forelægges Rigsforsamlingen. Jeg onsker derimod, at det efter Constitutionens Bestemmelse maatte overveies, om ikke Tilforordnede af Rigsforsamlingen kunde tilligemed Regjeringsraadets første Departement udarbejde Rigets finantzielle Etat og Forslag til nye og nødvendige Hjelpekilder for Finantserne. — Den til Næringsveienes Oplivelse saa uundværlige Laaneindretning, som under 5te Januar d. A. blev antagen af sammes Constituerter, er hidtil standset i sin Virksomhed, fordi de senere indtrufne Omstændigheder have gjort en Forening om en Nationalbank onstelig, hvis Plan ligeledes skal forelægges Rigsforsamlingen til Bedømmelse¹⁾. Overhovedet venter jeg med Fortrosthed al den Bistand af Rigsforsamlingen, som Kjendskab til Land og Folk, og som varm Høielse for Norges Vel vil indgive hvert dens Medlem. — Mine Hensigter kjendes af Alle; i redelig Villie skal Ingen overgaae mig, og min bedste Løn skal til alle Lider være Folkets Kjærlighed og de Rettsafnes Hoiagtelse.“

Brindsen havde nedskrevet sin Tale paa et Papir, som han havde i Haanden, dog holdt han den med Frihed, Kraft og Værdighed. Den gjorde stort Indtryk paa de Tilstedeværende, endstjønt enhver Deel deraf umuligen kunde læses Alle, ligesom den indeholdt mange Tirader og Forudsætninger, som ikke kunde taale udadlet Drøftelse. — Brindsens Ansigt var blegt. Nogle vilde endog have bemærket Spor af Taarer i hans Dine, og enkelte Gange skælvede hans Løse; men da han kom til det Sted i Talen, hvor han dablede den Kleinmodighed, som ikke tiltroer Norges Kraft til at bestaae som selvstændig Stat, steg Affecten, Stemmen blev høiere, og ligesom torndnende. Forfatterens Sind blev dybt nedstømt ved dette Sted i Brindsens Tale. Han hørte her en fast Beslutning, og Alt bebudede, at den var tagen med modent Overlæg, ligesom han vidste, at Brindsens Væste og Hensigt, at fremme Norges Gavn, var oprigtig og ædel, medens han paa den anden Side overveiede Landets smaa Midler til at underkaste en Plan, hvis Grundvold undergroves af Europas mægtigste Stater. Derhos forudsatte Talen, klost nok til Hensigtens Opnaaelse, en almindelig Uttraa efter at forsvare den absolute Selvstændighed, som ingenlunde kunde siges at være tilstede, endstjønt den visseligen havde dybt rodfæstet sig i mangen en fædrelandskindet, forstandig og retfærdig Nordmands Barm. Talens Udtryk falbt saaledes paa en forskjellig Grund, eftersom Haab eller Tvivl opmuntrede eller ængstede de forskjellige Gemhytter. Forfatteren vovede imidlertid kun at aabne sin Vængstelse for fortrolige Venner; thi det begyndte allerede at blive betænkeligt at yttre Tvivl om en heldig Fuldbyrkelse af Selvstændighedsværket i den anlagte Stiil. Den Trost, som Brindsen gav med Hensyn til Norges fredelige Forhold til Udlandet, opmuntrede kun rettroende Gemhytter; den var ingen for dem, som vidste at Krig med dens rædselsfulde Følgesvende, Hungerød og Næringsløshed, ompændte Landet fra alle Kanter. Men hvad der endog kunde siges mod flere Vendinger i denne Tale — dens sieblikkelige Virkning var utvivlsom. Alle Tilstedeværende, Alle, i hvis Hænder den faldt, vare udtømmelige i at rose Brindsens Talegaver, og Mange roste Talens Indhold.

Det franske Brev, som Brindsen havde sendt Sveriges Konge²⁾, men uaaabnet

¹⁾ Dette gik dog ikke i Opsyldelse, da Forsamlingen gik en anden Vej i sin Bestaaelse. Der vare desuden mange Omstændigheder, som hindrede Oprettelsen af en Bank paa den Tid.

²⁾ Findees i Oversættelse i Bilag No. 71, [ift. S. 369 Anm. 2.]

„Skulde Nogen fortælle Eder, at Norge ikke kan bestaae som selvstændig Stat, da sine Kjærlighed til Fædrelandet dobbelt høit i Eders Barm; da mindes hine Oldinge, hine kraftfulde unge Mænd, der bøde Eder Held til det Øvrer, I gif hen at rogte! Hine sagde: Vanslægtet ei fra Fædrene, og disse: Stolere paa den Kraft, som hviler i vor Arm som i vor Villie! Er det norske Folk da ikke mere sine Fædre høit? Skulde Sønerne ikke ligesaa godt som de kunne forsvare sine Fjælde? Ere vi ikke vant til Savn, og kan noget Slags Savn ligned ved Frihedens? Staaer det ikke i Jollens Magt at indrette sin Regjeringsforfatning efter Statens Laro og de Rikter, den besidder i sit Skjod? — Norge har ingenfinde forlangt, at Danmark skulde afholde dets Statsudgifter; i fredelige Tider har dette Rige givet Overskud i Statskassen; og skulde Sverige onske Forening med Norge for at forsørge det norske Folk med Almisse? — Svortil lede endeligen disse hange Tvivl? — Kun til frivillig Underkastelse. I Sandhed, hvad var vel det Joll værd, der fryttagtigen opoffrede sin Selvstændighed og Værd? — Kun de Slavelænter, som fra Evigheden vare beredte for samme! — Dog Held os! Vi ere ei vanslægtede! Med hoi Jølelse af eget Værd har det hele Folk i Herrens Tempel aflagt den høitidelige Ged, at hævde Norges Selvstændighed. Denne Ged skulle I besegle, trofaste Nordmænd, ved at grundlægge den Regjeringsform, under hvilken I ville leve og som I ville forsvare med ethvert Forsøg paa at kuldaste den. Mistvivler ei om, at I jo besidde Kraft til jels i Rodgang at haandhæve den, og mistvivler ei heller om, at en retfærdig Ged bestyrtter et frit og ubetvunget Folks Anstrængelser. Herren er mit Haab og min Tillid!

„Jeg har anseet det for min første Blikt, som dette Lands Regent, at kundgiøre Nationens fredelige Forhold til andre Magter, og indtil denne Dag er ingen usjendtlighed af nogen Magt øvet mod Norge. Jeg har tilskrevet alle de Gyrfker, hvis Benstab er væsentligt for Norge, og af hvis Retfærdighed man kunde haabe Hjælp ved en saa retfærdig Sag, saasnart Omstændighederne tillade dem at yttre deres Sindelag til vor Fordeel. Rigets affondrede Veligheden har endnu tilbagesendt disse Svar, men imidlertid er det engelske Flag gjenstet og med Glæde modtaget i norske Havne. — De Svenskes Konge har jeg tilskrevet saaledes, som det skal blive forelagt Rigsforsamlingen; men denne Monark har sendt min velmeente Skrivelse uaabnet tilbage. O! Gid den Konge, der siger at ville være det norske Folks Fader, ogsaa vilde ære dets Rettigheder og skænke Norge Fred og lykkelige Dage! Vi ønske os kun at leve uafhængige, i god Forstaaelse med et i sig selv agtværdigt Nabo-folk.

„Jeg skulde ansee det for en kjær Blikt, hvis jeg ubforligere med nogen Sandhjælp eller Bistand kunde stidre Norges politiske Stilling, men Ingen formaaer at forudsee de Begivenheder og Omvæltninger, som Europa i det Hele eller enkelte Stater kunne være underkastede, forinden den almindelige Fred gængiver Ro og kalder Høflighed og Bestand tilbage. Held imidlertid det Folk, som uagtet Trængsler og mangehaande Gjenvordigheder med urokelig Trost, først mod sin egen Konge og siden mod sine egne Rettigheder og sit Nationalværd, bestaaer den gode Strid indtil videre Dage oprinde! Europa skal ikke nægte det sin Hoiagtelse og Beundring, og kommende Slægtter skulle velsigne dets Minde. Ja, Held Norge!“

Dette Udraab „Held Norge!“ gjentog hele Forsamlingen 3 Gange, og Prindsen bedblev derefter saaledes:

„Jeg indbyder Rigsforsamlingen til at vælge sig en Præsident, som kunde ombygte egentligen, saavel som en bestandig Sekretair, og til at udarbejde Forslaget til Constitutionen vil det findes fornødent at udvælge en Comitee, bestaaende af Med-

) Med Conferentsraad Anter havde han nemlig tilskrevet Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland, Kongen af Preussen, Prindsregenten af England, Præsidenten i de forenede Stater, og gjennem Consul Konow Prindsen af Branien.

En glad Munklen hørtes i Forsamlingen ved dette Budskab. „Forsamlingen — heder det i Forfatterens Dagbog — gik nu til Bords, spiste og drak, sang Driftviser til Norges Vre, og en til Brindsens, der var forfattet af Pastor Rein, og i mine Tanker hørte til hans mindre gode Digter-Arbejder, streg Hurra, klappede i Hænderne, hørte Janitscharmuffel — kort der var en Glæde og Larm uden Ende, morsk nok for Mange, men en drøbende Dval for den, som savnede det rolige Høusliv, og hvis Sjæl var opfyldt med hange Anefser om Fremtiden.“ Senere hen paa Dagen fortaltes, at Brindsen havde over Sverige faaet officielle Dokumenter i Hænde, udfædte af Castlereagh og en russisk Minister, som erklærede, at Norge skulde erobres, om det ei frivilligen forenede sig med Sverige. Derved dæmpedes vel den muntre Stemning, men Selvstændigheds-Mændenes Mod nedsløges ikke, ligesaa lidet som deres Haab om at en Forandring i den udvortes Politikk skulde give Norges Sag en bedre Vending.

Forsamlingen begyndte allerede i Dag at gruppere sig i de snevrere Kredse, hvori Medlemmerne valgte deres Omgang udenfor de store Moder og deres Bopæl. Forfatteren og hans Stuefælle søgte deres hos Kammerherre Anker, der havde faaet sit bekvemme Logis, bestaaende af flere Børelser, i en af Hovedgaardens Sidebygninger. Der samledes de tilligemed Wedel, Lovenskiold, Sørenskriver Blom, og ofte Bergeland, tilligemed Nogle af de Medlemmer, der deelte Tvivlens Meninger med hverandre. — Man kan ikke let tænke sig en elstværdigere, mod sine Omgangsvener og Gjæster meer opmærksom, og i daglig Omgang interessanter og behageligere Mand end Kammerherre Anker. Især var han et Mønster af en fortræffelig Bert, og Forfatteren tilskaaer gjerne, at han i den Henseende aldrig har fundet hans Ræge. Han kjendte i Udøvelsen af sin Gjæstfrihed ingen Grad i det borgerlige Livs Stilling, ingen Klassification mellem sine Medborgere, men stjænkede ethvert Besøg sin Opmærksomhed, og uddeelte til enhver Gjæst paa den meest utvungne og humane Maade Hospitalitetens milde Gaver. Videnstabeligen dannet var Anker ikke; men han var en praktisk erfaren Mand, vel bekendt med Borgerlivets Forhold, og kendskede hæderligen de høie Poster, paa hvilke han sattes. Han forstod i en sjelden Grad at benytte kyndige Mænds Raad og Veiledning, og at give Enhver sin tilbørlige Deel af den Roes og Hæder, som ledsagede det udførte Værk. Han var en fin Hofmand uden Faltsked, lagde ikke Stjul paa sin Hjertes-Mening, og bevarede i alle sine Forhold den rette Takt og Værdighed, forenet med det simpleste Væsen og den godmodigste Høflighed. Vanskeligt er det at finde en Mand saa agtet i de høiere Kredse, saa udmærket af Rigets Høieste, og saa elstet i sin snevrere Omgangskreds og af sine Undergivne, hvis Ven han i flere Henseender var. Aldrig vil hans Minde udflettes i den Kreds, hvori han virkede. Strax efter Norges Forening med Sverige udnævnedes han til Statsminister, og intet Valg kunde være heldigere. Hvor meget hans rigtige Takt og hans elstværdiske Personlighed bidrog til i Begyndelsen at ordne Forholdene i Stockholm paa en god Maade, det bevares i hæderlig Erindring af alle dem, som dertil vare Vidne, og af Ingen meer end de norske Statsraader, som stode ved hans Side. — Paa Tidsvold levede Anker ikke behagelige Dage, og han befandt sig der tildeels i en ham fremmed Stilling. Hans Mening om Fædrelandets offentlige Stilling og Forhold, og om Brindsens Færd, var fuldkommen den samme som Grev Wedels, hvem han elstede som en Son og agtede som Landets gjæveste Mand¹⁾. Uagtet han tog liden Deel i Debatterne, leed han stundom store Krænkelser,

De Fleste bleve dog, saavidt vides, i Norge, mestendeels af Hengivenhed for Brindsen og den Sag han forsvarede, Nogle og fordi dem fattedes Midler til at fortsætte Reisen. Ovenfor S. 377 er fortalt, hvad der i den Anledning skee.

¹⁾ Det er neppe rigtig, hvad G. Bergeland fortæller i sit Skrift 2 Hefte S. 32 [Saml. Str. IX. 136], at han strax efter Norges Skilsmisse fra Danmark „var en af Brindsens ivrigste Beundrere“ og at han siden skiftede Farve efter Wedels Paavirt-

var bleven sendt tilbage, blev oplæst af Etatsraad v. Holten, først paa Fransk og siden paa Dansk, men han stillede sig maadelig ved begge Dele. Hvor vel end dette Brev var strevet, kunde der ikke være stor Interesse ved at høre et Brev forelæse, der ikke havde naaet sin Bestemmelse. Nu beviiste det kun Prindsens Evne til at afskrive sig med Held, og derom havde Forsamlingen forud det høieste Begreb.

Da Prindsen med sit Følge havde forladt Forsamlingen, stred den efter den i Løse Røst Opfordring til Valg af Præsident, Vicepræsident og Sekretair. Valget faldt paa Kammerherre Anker til Præsident, Etatsraad Rogert til Vicepræsident, og Sorenstriver Christie til beständig Sekretair. Kammerherre Anker fremstod derefter og med saa Ord komplimenterede Forsamlingen. Han ubad sig dens Overbærelse under det ham paalagte Hverv at lede Forretninger, som vare ham ubekjendte, men som den af hans Medrepræsentanter vilste Tillid gjorde ham til Pligt at modtage. Derhos gjorde han opmærksom paa, at Forsamlingen, i Følge Prindsens Bestemmelse, om 8 Dage maatte være betænkt paa et nyt Præsidentvalg. Efter en kort Bulder i Forsamlingen, hvis Skridt endnu ikke vare ordnede ved noget Reglement, bestemtes, at der skulde udnævnes en Comitee bestaaende af 6 Medlemmer, for at forfatte et Reglement for Rigsdagens Forhandlinger samt en Taladresse til Prindsen for hans Beskræbelse for Landets Vel under den midlertidige Regjering, hvilken Adresse næste Dag skulde forelægges Forsamlingen til Bedømmelse. Nødvendigheden af et Reglement vilste sig allerede i dette Møde. Medlemmerne talde den Dag i Munden paa hinanden som i en Comitee, der bestaaer af saa Medlemmer; Tungen løsnedes under den almindelige Snaften og Forvirring, og den Frygt forsvandt, der som oftest holder utilbørlig Snaftomhed i Ave, naar Talerens Foredrag lyder ene i en Forsamling af agtede Medborgere. Det hændte endog den Dag, at enkelte Medlemmer tog Præsidentens Ordet af Munden, og blandede sig i Forretninger, hvis Udførelse var deres Natur ene tilkom ham. Til Medlemmer af Comiteen udnævnedes: Eversdrup, Omsen, Hegermann, Falsen, Bergeland og Diriks. Forsamlingen opløstes derefter og Mødet berammes igjen til næste Dags Middag Kl. 12, til hvilken Tid Comiteen troede at blive særdig med sit dobbelte Arbejde. Man seer, at der til vigtige Arbejders Udførelse gaves i dette første Thingmøde kun forholdsmaasig liden Tid, hvoraf fulgte megen Simpelsed saavel som et kort Omfang i Bestemmelserne, og det fremmedes Arbejde under Forsamlingens Hænder. Den uovede Paand var raskere end den svede senere blev. Paa de følgende Storthing gik Comiteens Behandling af Udsættelse til et Reglement og Debatterne derover sædvanligen langt ind i dettes Forhandlingstid. Derhos havde Rigsforamlingen saa, skjønt høist vigtige, Gjenstande at behandle, og disses Klassifikation og Comiteernes forskjellige Virkefreds, som sædse har været saa vanskelig at ordne, kunde forbigaaes. Reglementet kunde indskrænke sig til almindeligen at ordne det indvortes Polit.

Der forløb derefter et Par Timer før Forsamlingen gik til Bords, og kort før Bordsædet anmeldtes, at Prindsen havde Noget at berette Forsamlingen. Den større Deel deraf forsamledes derfor i Vestibulen, hvor Prindsen indsendt sig, og med en venlig Mine erkjendte sig om, hvorledes Repræsentanterne vare indlogerede. Han tilføiede, hvor ugerne han havde erfaret, at nogle Repræsentanter ikke havde det efter Ønske; men at Anskalt var truffen til, at man nærmere kunde rykke sammen. Derpaa sagde han, at det var ham en Fornøielse at kunne berette Forsamlingen, at Orlogsbrigaderne vare confererede for Fædrelandet, og at kun Briggen Allart havde gjort et forgjæves Forsøg paa at fortrække, men som ved det norske Mandskabs Hjælp var bleven forhindret. Prindsen yttrede, at Officererne paa Allart, efter hans Overbeviisning, ved denne Leilighed havde handlet mere efter Pligt mod deres Country, end efter Hjertets Bølelser, som bød dem at forsvare Norges Sag¹⁾.

¹⁾ Commandeur Lütken opfordrede de i Norge værende danske Søofficerer til at vende tilbage til Danmark, da de ellers maatte tilskrive sig selv Følgerne af deres Ulydighed.

Forhandlingerne, og den Sikkerhed og Holighed i det indvortes Politii, som udmærker vore Storting. Tiden til det daglige Møde berammedes noget senere end ved selvgående Storting. Forhandlingerne skulde nemlig ikke begynde før Kl. 10, fordi nogle af Repræsentanternes Bopæle laae saa langt fra Forsamlingsstedet, at de ei før beqvemt kunde møde; men da ingen Hviletid gaves, forfordedes ikke derved Forsamlingsstiden. Forøvrigt gav allerede Rigsforsamlingen paa Tidsvold Exempel paa den fast mageløse, skjønt ulige fordeelte, Arbeidsudholdenhed, den strenge Tidsinddeling, og den Slags skarpe Stolebdisciplin, hvorved vore Storting udmærkte sig fra de fleste andre Folkemøder af den Art.

Derefter blev Udkastet til en Takadresse til Prindsen oplæst, og i den Anledning opstod nogle Debatter. Bergeland søgte i en Tale at vise Nødvendigheden af, at Rigsforsamlingen sanctionerede hvad der paa Tidsvold var forhandlet, og at en Takadresse udfædtes til de Mænd, som ved dette Møde vare tilstede, hvilket han tilstod, hvor uretmæssigt det isøvrigt monne have været, havde havt sine gavnlige Følger for det almindelige Bedste. Derhos paastod han, at Prindsen burde anmodes om at vedblive Rigeets Beskyttelse, indtil Constitutionen var grundlagt og en ny Tingenes Orden indført ¹⁾. Hans Hensigt var ved dette høitidelige Skridt at bevise, at Souverainiteten var gaaet over i Folkets Hænder igjennem dets Repræsentanter, og at havde den Nødvendighed, som laa hos det. I denne Henseende fandt Bergeland sin første Opponent i Grev Wedel, som yttrede, at den fremfattede Motion ei var passende. Takadressen betragtede Wedel som en simpel Compliment, hvis Udtryk ei saa usie burde drøstes. Forsamlingen paa Tidsvold var i Grevens Tanke en passeret Sag, for hvilken intet Regnskab burde kræves, og den hele Underfølgelse kunde let lede til bittere Bemærkninger, som strax i Begyndelsen kunde give Rigsdagens Forhandlinger en uventlig Tendents. Han paastod derhos, at Takadressen burde frembringes i den Form den havde. Wedels Bemærkninger gjorde sin gode Virkning, og denne hans Moderation strax i Forhandlingernes Begyndelse glædede saameget mere hans Venner, som de vidste, at Adressens Udtryk ingensunde tilfredsstillte Grevens. Præsidenten Kammerherre Anker erklærede, at Mødet paa Tidsvold, hvorved han selv havde været tilstede, ikke egentlig var at betragte som en Bemyndigelse til Prindsen at vedblive Rigeets Beskyttelse, men som et Raad, og at Acten var sanctioneret af Nationen selv ved den høitidelige Geds Afkæggelse i Kirken, som senere paafulgte. I alvorligere Udtryk gav Sverdrup sit Misnoie tilkjende med Bergelands Indvendinger og Bemærkninger ved Mødet paa Tidsvold, og hentsjød sig under Wedels Mening. Greogaard yttrede, at naar en General nedlægger Commandoen, optager den Ræfcommanderende den igjen, og at man fra den Side maatte være Prindsen taknemmelig; men heraf fulgte ingenlunde, at jo Souverainiteten var i Folkets Haand, og at det ei skulde staae i Folkets Magt gjennem sine Repræsentanter at bestemme Norges Statsforfatning. Efterat flere havde yttret sig i den Anledning, blev Bergelands Forslag, der vel var i Hovedsagen grundet i Sagens Natur, men under den nærrørende Stemning mindre betimeligt og klogt, med stor Pluralitet forkastet, og Takadressen blev antagen i den af Comiteen udkastede Form. Den ansaaes forfattet af Sverdrup og Falken, og lod saaledes:

„Da Norge, løstrevet fra sin ældgamle Forbindelse, var blevet bestemt til et Noy for erobreskyg Vergjerrighed, var dette vort elskte Fædreland dog ikke forladt; thi det havde sin faste Lidd til Gud, sit nedarvede Mod og sin Kraft; det havde Dem, ædle Fyrste, som efter det norske Folks almene Ønsker greb og førte Noret med Visdom, Værdighed og Kraft, som med stor og beundringsværdig Opoffrelse forebyggede Anarkiets Rædfler, og lovede med Liv og Blod i Forening med Folket

¹⁾ Hans Tale i den Anledning findes indført i Bergelands Konstitutionshistorie Det Fjette, 4de Bilag, S. 18. [Den er ikke optaget i hans Samlede Skrifter.]

indi han var i det Tilfælde at maatte ved sin Stemmegivning betjende sig til Meninger, som ei vare Pluralitetens, ligesom han heller ikke kunde siges at være stiftet til som Præsident at lede Forhandlingerne. Efter den bestemte Tidsfrist steg han derfor gjerne ned af Præsidentstolen.

I denne Omgangstreds tilbragte Forfatteren mange behagelige Timer under sit Ophold paa Gidsvold, og især knyttedes hans Benskab med Wedel der end fastere. Nu var der ingen Divergens mere i deres politiske Anskuelse. Foreningen med Danmark, som de forhen betragtede fra forskjellige Synspunkter, var, som det syntes, uafskjælbelig høved, og Begge ansaae Norges Forbindelse med Sverige under en fri Forfatnings Ly som ønskelig og nødvendig. Paa deres Vandringer om Aftenen efter det Dagarbejde var Fædrelandets Stilling og Anliggender stedse Gjenstanden for deres Samtaler. „Skulde — sagde Wedel — disse Strikere (man erindre sig Wedels skarpe Udtryk, naar han bedømte Andres Færd) have Ret, og vi Uret, skulde det virkelige lykkes Prindsen at sætte Kronen paa sit Hoved trods Europas Beslutning? Intet er et stærkere Beviis paa Styrelsen af Selvstændighedspartiet end Grev Wedels egen Tvivl, som nødvendigen maatte opstaae, naar han oversaa den Række af Fæderesmand, der forsvarede en Mening, som var hans egen modsat. Denne Tvivl dæmpede ogsaa Heftheden af Wedels Modstand, og bestemte ham til at være et roligt, skjont vissefelig ikke ligegyldigt Bidne til Begivenhedernes Gang. Wedel og hans Benner betragtede tildeels, efterat have sat sig ind i den herskende Stemning, Selvstændighedsproblemalet som liggende udenfor Debatternes Omraade i Rigsforsamlingen. Enhver af dem havde beredt sig paa en djærv Modstand, flere havde uarbejdet lange Taler til Bidneskyrd om deres politiske Tro, og for at forhindre hurtige Beslutninger. De meddeelte hverandre disse Udarbejdelser, og holdt saaledes et Slags Stuething, hvori de ordnede Statens Anliggender paa deres Vilis. Men de havde overbeviist sig om Umuligheden af at høie den raadende Mening, skal de deres Taler i Kommunen, og bleve enige om, ikke ved en unyttig Modstand at foranledige end stærkere Udbrud af en i deres Sinne forvildet Patriotisme. See vi lidt senere hen til Resultatet, saa var det ene Parties Laushed ligesaa ønskelig, som det andet Parties høie Toner; thi det første forhindrede Norges Forening med Sverige i en mindre ønskelig Form, det sidste foranledigede mere passende Foreningsbetingelser mellem de tvende nordiske Riger. Historien maa i Hymighed give en højere Gaand Pisen og Gren. Kun en enkelt Modstander af Selvstændighedsværket [M. Bergelands] — vi vilde snart faae Leilighed til at indlede ham i vore Læsers Bekjendtskab — kunde ikke følge sin Overbeviisning om Værkets Skrøbelighed og de Farer, som Nationen udsattes for ved at vedblive i den begyndte Still, men han betalte sin Frihed med mange Krænkelser.

Den 12te April forsamledes igjen Repræsentanterne i Vestibulen, og steg op i Forsamlingen i den Orden, som de igaar havde fulgt. Præsidenten foretog den vedfattede Comittees Indstilling om Reglementet. Den bestod i 15 Paragrapher, som derefter bleve debatterede og med saa Modifikationer antagne¹⁾. De fleste have fulgt alle Storchingsforhandlinger igjennem den lange Række af paafølgende Storching. Det viiste sig imidlertid allerede i denne Forsamling, at der var udeladt adskillige Beslæmmelser, som vare nødvendige for at tilveiebringe den Orden og Værdighed i

ning. Forfatteren havde Anledning til fortrolig Underholdning med Anker om Fædrelandets Stilling for Grev Wedels Tilbagekomst, der først stede i Februar, og han var en af de Mænd, der meest styrkede ham i hans politiske Anskuelse. Et Udtryk som det af Bergelands anførte: „Vare nu ikke German kommer!“ kunde vel udsalbe Anker; thi han glædedes ved lunefulde Spøg, og slog selv gjerne den Tone an; men man feiler uden Tvivl naar man troer, at disse Ord vare et Skilt for hans Selvstændigheds-Tro; thi paa Prindsens Tone til at gjenneføre denne stolede han aldrig, ligesaa lidt som han ansaa den passende for Landets Stilling.

¹⁾ Trykt i Rigsforsaml. Forhandl. I. S. 21—24 og derefter i Bilag No. 72.

Forhandlingerne, og den Sikkerhed og Høilighed i det indvortes Politi, som udmærker vore Storting. Tiden til det daglige Møde berammedes noget senere end ved følgende Storting. Forhandlingerne skulde nemlig ikke begynde før Kl. 10, fordi nogle af Repræsentanternes Bopæle laae saa langt fra Forsamlingsstedet, at de ei for beqvemt kunde møde; men da ingen Hviletid gaves, forkortedes ikke derved Forsamlingsstunden. Forovrigt gav allerede Rigsforsamlingen paa Eidsvold Exempel paa den saft mageløse, skjont ulige fordeelte, Arbeidsudholdenhed, den strenge Tidinddeling, og den Slags stærke Skoledisciplin, hvorved vore Storting udmærkte sig fra de fleste andre Folkemøder af den Art.

Derefter blev Udfastet til en Taleadresse til Prindsen oplæst, og i den Anledning opstod nogle Debatter. Bergeland søgte i en Tale at vise Nødvendigheden af, at Rigsforsamlingen functionerede hvad der paa Eidsvold var forhandlet, og at en Taleadresse udfædtes til de Nænd, som ved dette Møde vare tilstede, hvilket han tilstod, hvor uretmæssigt det isvrigt monne have været, havde havt sine gavnlige følger for det almindelige Bedste. Derhos paastod han, at Prindsen burde anmodes om at vedblive Rigets Bestyrelse, indtil Constitutionen var grundlagt og en ny Tingenes Orden indført¹⁾. Hans Hensigt var ved dette høitidelige Skridt at bevise, at Souveræniteten var gaaet over i Folkets Hænder igjennem dets Repræsentanter, og at havde den Nødvendighed, som laa hos det. I denne Henseende fandt Bergeland sin første Opponent i Grev Wedel, som yttrede, at den fremførte Motion ei var passende. Taleadressen betragtede Wedel som en simpel Compliment, hvis Udtryk ei saa usie burde drøftes. Forsamlingen paa Eidsvold var i Grevens Tanke en passeret Sag, for hvilken intet Regnskab burde kræves, og den hele Undersøgelse kunde let lede til bitre Bemærkninger, som strax i Begyndelsen kunde give Rigsdagens Forhandlinger en uvenlig Tendents. Han paastod derhos, at Taleadressen burde frembringes i den Form den havde. Wedels Bemærkninger gjorde sin gode Virkning, og denne hans Moderation strax i Forhandlingernes Begyndelse glædede saameget mere hans Venner, som de vidste, at Adressens Udtryk ingenlunde tilfredsstillede Grevens. Præsidenten Kammerherre Anker erklærede, at Mødet paa Eidsvold, hvorved han selv havde været tilstede, ikke egentlig var at betragte som en Bemyndigelse til Prindsen at vedblive Rigets Bestyrelse, men som et Raad, og at Acten var functioneret af Nationen selv ved den høitidelige Geds Afleggelse i Kirken, som senere paafulgte. I alvorligere Udtryk gav Sverdrup sit Misnoie tilkjende med Bergelands Indvendinger og Bemærkninger ved Mødet paa Eidsvold, og henstod sig under Wedels Mening. Groggaard yttrede, at naar en General nedlægger Commandoen, optager den Ræfcom-manderende den igjen, og at man fra den Side maatte være Prindsen taknemmelig; men heraf fulgte ingenlunde, at jo Souveræniteten var i Folkets Haand, og at det ei skulde staae i Folkets Magt gjennem sine Repræsentanter at bestemme Norges Statsforfatning. Efterat flere havde yttret sig i den Anledning, blev Bergelands Forslag, der vel var i Hovedsagen grundet i Sagens Natur, men under den nærværende Stemning mindre betimeligt og klogt, med stor Pluralitet forkastet, og Taleadressen blev antagen i den af Comiteen udfædte Form. Den ansaaes forfattet af Sverdrup og Halsen, og lod saaledes:

„Da Norge, Isørevet fra sin ældgamle Forbindelse, var blevet bestemt til et Rov for erobreskyg Wergjerrighed, var dette vort elskte Fædreland dog ikke forladt; thi det havde sin faste Lillid til Gud, sit nedarvede Mod og sin Kraft; det havde Dem, ædle Fyrste, som efter det norske Folks almene Ønsker greb og førte Roret med Visdom, Værdighed og Kraft, som med stor og beundringsværdig Opoffrelse forebyggede Anarkiets Rødfler, og lovede med Liv og Blod i Forening med Folket

¹⁾ Hans Tale i den Anledning findes indført i Bergelands Konstitutionshistorie Det fjerde, 4de Bilag, S. 18. [Den er ikke optaget i hans Samlede Skrifter.]

at forsvare Norges den gode Sag, og hørde dette ældgamle Riges Selvstændighed og Frihed. Deres Kongelige Høihed har med Ord og Daad skjønt og kraftigen udtalt Deres varme Høiester for Norges Held og Hæder, Deres urofttelige Trofasthed og Hengivenhed for et frit Folks retfærdige Sag, Deres utrættelige Omsorg for dets Trængsel og Frelse. Hvor ønskede vi værdigen i Folkets Navn at kunne tolke den høje og inderlige Høiester af Ærbødighed, Høiagtelse og Kjærlighed, som enhver ægte og redelig Nordmand føler for Dem; den Taknemmelighed, hvormed det hele norske Folk i Deres Sendelse erkender en af Forsynets største Bølgjæringer imod et frit og trofast Folk i Farens og Rodens Stund; den Forvisning, det har, at Deres sjældne Talenter, Dyder og trofaste Hengivenhed for det gamle Norges gode Sag, ville blive det norske Folk uforglemmelige, saalænge det ikke forglemmer sig selv!"

Saaledes hørte man allerede den Dag i Thingtalen nogle af de Mænds Stemmer, som siden oftere toge Ordet. Wedel maatte uden Tvivl regnes blandt Forsamlingens frædigste Talere, og han lod sig, især i Forhandlingernes Begyndelse, oftere høre. Senere hen blev han mere taus, da han, misfornøiet med Tingenes Gang, mindre interesserede sig for de Beslutninger, der hængte sammen med Landets politiske Stilling, og alle i en uimodstaaelig Strøm stilede imod, hvad der efter Grevens Mening tjente til Nationens Lav, og han indskrænkede sig mestendeels kun til at drøfte den udlændes Constitutions Paragrapher. Han havde en særdeles Læshed til at opfatte den Menstand, der i Thinget fremsattes til Behandling; han drøftede den med Skarpsindighed, og gjendrev sin Modstander med Alvor, men paa Gidsvold i Almindelighed med stor Sindighed og Maadehold. Med Rolighed, Landsnærvarelse og Selvberøvelse begyndte han her sin Virksomhed som Taler i Thinget, og Hændelsen vilde at han vendte sine Baaben mod en Meningsfælle, med hvis Begreber om Fædrelandets Stilling han ellers harmonerede. Wedel kom paa Gidsvold, ogsaa da naar han misforstodes, og naar Prindsens Tilhængere angreb ham og hans Tilhængere med sikkende og haarde Udtryk¹⁾, heist sjældent ud af sin rolige og sindige Thingsfærd; han tillod sig ikke der noget bittert Ord imod Nogen, men forsvarede sin Mening skarpsindigen, og som oftest heldigen. Wedel havde hentet sit Monster som Thingtaler i det engelske Parlament, og om der var flere, som kunde være ham værne i Kundskab om den Slags Materie, hvorom der handledes, og i dybe Studier, saa var der gjennem hans hele Thingsfærd faa, der kunde nævnes ved hans Side som Parlamentaler. Forfatteren har vel skundom paa efterfølgende Storthing hørt bestige Taler af Wedel, i hvilke han altfor djærvt gik løs paa hændte Folkemønter, og altfor skarpt og tildeels eenfædigt bedømte Landsmænds Handlinger; men han beundrede ofte den Rolighed og Sindighed, som han viiste paa Gidsvold, der usigelig bidrog til en grundig og rolig Drøftelse af Fædrelandets vigtigste Anliggender. Dette paaftaar Forfatteren, at der baade paa dette og følgende Storthing vare faa Talere, der hørt med større Interesse, og gjorde meere Indtryk ved sit værdige Bæsen og personlige Holdning, fri for alle Jagter, og ved et let og flydende Foredrag uden Hatten og Stammen, og ofte fuldt af træffende Billeder.

Grøgaard viiste sig vissefælig som et talentfuldt Medlem af Rigsforsamlingen. I vittige Talevendinger, heldig, skundom sarkastisk, Gjendrivelse af hans Modstanderes Sætninger overgik Ingen ham, og Talerens Miner og Gebærder understøttede Geniets sprublende Taleflod. Hans Uttringer vare stedse vel formede og tryddrede med spilende Bid, men derhos skundom bidende i den Grad, at han ikke sjældent skødte sin Bederpart. Hans Modstandere i Politiken, blandt hvilke Mange gjorde hans Talenter Ret og Skjel, fandt, at han skundom spillede paa Overfladen for at angribe sin Bederparts svage Side; men naar han ikke altid gik tilbunds i Betragtningen af de

¹⁾ Saa megen Agtelse nød imidlertid denne mærkværdige Personlighed ogsaa paa Gidsvold, at fornærmelige Udtryk sjældent eller aldrig faldt i hans Lod.

Gjenstande, som behandlede, saa var Aarsagen vel den, at han ansaa ethvert Hovedangreb paa Modstandernes politiske Mening for unyttigt, og ledende til at forbitte Gemytterne til Skade for det egentlige Constitutionsværk. Da han ikke var Medlem af Constitutionscomiteen, havde han ikke Anledning til i den Grad, som flere af Forsamlingens udmærkede Mænd, at trænge dybt ind i det egentlige Grundlovsarbejde; thi om dette var der i den store Forsamling forholdsmæssigen saa og lidet vidtloftige Diskussioner; men i enkelte af disse, saasom Avelsagen og Jødesagen, lagde han noksom for Dagen, at han alvorligen havde drøftet disse Gjenstande og forstod grundigen at behandle dem. Svo der kjendte Groggaard til Grunde, og lagde Mærke til hans Færd paa Rigsforsamlingen, maa tilstaae, at Saa eller Ingen i Forsamlingen solte varmere for sit Fædreland end han, Saa opfattede klarere dets sande Interesse, besad dybere Kundskaber endog udenfor sit Embedsfag, og vidste at indflette sine Tanker i et livligere, spændigere og tæffeliger Foredrag. Men Groggaard var aaben i sin Færd, som i sine Meningsyttringer, og han hørte frøgtede eller undgik heftige Sammenstød, i Thingtalen og i privat Samtale, med sine Meningsmodstandere, og gjorde sig ofte lystig over deres i Viser og Taler flammende Patriotisme¹⁾. Derhos var han selvstændig i sine Meninger, og snævrede Venner med sine stærke Paaben, naar han havde en Idee at forsvare, som han havde taget af sin Overbeviisning. Hans Bittighedspile stode ligesaa vel mod Benner's Stjerner, Baand og uvæsentlige Fortrin, som mod Modstandernes fluffende Billeder og opsvulmede Forhaabninger. Han begyndte sine Debatter i Dag i sin sædvanlige vittige Stil, men kun for at stemme Gemytterne til roligen at behandle Hovedgjenstanden for Dagens Forhandling, og bortførte delicate Undersøgelser om Rigtigheden af hvad der var påseret.

Wergeland viste ogsaa under denne første Debat sin Færdighed og Frimodighed som Thingtaler. Han var fast den Eneste af Oppositionspartiet, hvis stærke Overbeviisning om Rigtigheden af hans politiske Tro ikke tillod at tilbageholde sin Mening, saa ofte der gaves Anledning til at lægge denne for Dagen. Hans Tale havde i Forfatterens Tanker mange vakkre Steder, men han brugte stundom drøitige og mindre correcte Billeder, der gavede hans Modstandere Stof til spottende Angreb. Talerne gjorde derfor i deres Heelhed ikke altid det tilføjede Indtryk, ligesom de stundom havde en Bredder, der trættede baade Modstandere og Meningsfrænder, og indeholdt en docerende Tone, der ingenlunde tækkedes denne Forsamling. Der var derhos ofte i hans Meningsyttringer en vis Haardhed, Bestemthed og Ringagt for Andres Meninger, der ligesom syntes at indeholde den Paastand, at han fremfor Noget i Forsamlingen havde gennemtrængt en Grundforfatnings sande Væsen, og vidste at give den en for Fædrelandets sande Lær påsende Form. Hans Frimod-

¹⁾ Forfatteren, som næsten steds var ved Groggaards Side paa Eidsvold, var Vidne til flere saadanne Sammenstød, og nogle af dem, som Wergeland omtaler i sit Skrift, staae ogsaa for hans Grindring, endstjønt ikke udmalede i hin Forfatter's Farve. De vare sædvanligen sløgtige, og overstred ikke Selvsakblivets venlige Anstand. Groggaard var i Almindelighed agtet i Forsamlingen, og man angreb ikke lettigen et Medlem, som vidste at pille det latterlige ud i ethvert tvetydigt Udtryk, hvori han sporede et Angreb eller en Mistyngning. En af Forsamlingens geistlige Medlemmer [sornodentlig Fr. Schmidt], der hørte blandt Prindsens ivrigte Tilhængere, og gav hyppigen Sidehug til Oppositionen, især i sine Leilighedsbidte, vilde ham gjerne tillivs, og Forfatteren søgte stundom at moderere hans Udsald mod denne i flere Henseender agtværdige Mænd. — Groggaard var viseligen bleven en Prydelse for vore Storting, naar han oftere var bleven udkaaret til Repræsentant. Han vilde vistnok ikke have faaet den nederste Plads blandt den Række af Hæderamant, som den geistlige Stand har leveret til Stortinget. Men hans politiske Mening hindrede hans Valg til Stortinget 1814, og siden glemtes han under andre Slags Valgkabler. [Sfr. Groggaards Biographi af P. Botten Hansen i Eidsvoldsgalleri S. 52—62.]

digthed var prisværdig; thi den flød af et patriotisk Sind og Overbeviisning om den Sags Ræthed, som han forsvarede, men formedelt Djarvheden i hans Ytringer høvede han skundom bittere Frugter af sin Veltalenhed, ligesom der ofte var mere Studium end practisk Viisdom i hans Sætninger. I Forfatterens Dagbog har han plantet Bergeland en Rindeblomst, der vidner om den Hoiagtelse, som han sølte for hans frimodige og ofte kraftfulde Veltalenhed, hans omhyggelige Studium af Statsforfatningens Væsen, og hans Djarvhed til at udtale sin Overbeviisning, hvori han omgik alle sine Meningsfrænder¹⁾.

Løvenskiold viiste ogsaa ved denne Dags Debat sit parlamentariske Talent. Han talde i Almindelighed med Lethed, Skarpsindighed og en Frimodighed, der aldrig lod sig forstyrre ved Modpartiets djarveste Angreb. Der var, som ovenfor bemærket, en bestemt Aabenhed i hans hele Færd paa Eidsvold, som foragtede at lægge Skjul paa politiske Meninger, hvorformøst disse kom paa Bane. Men denne aabne Modstand tækkedes ikke den store Høb. Saaledes maatte han døie flere Ubegageligheder i og udenfor Forsamlingen; thi han hørte blandt de aabenbareste Modstandere af Selvstændighedsværket. Hvad han i Dag foredrog, var i Bedels findige Tone, og havde ingen Skjærv lægge til at forbitte Gemytterne eller nære Partihadet. Iøvrigt gik det ham som Sorenskriver Blom og flere dygtige Repræsentanter af det tvivlende Parti, at de blandede sig oftere i Begyndelsen end i senere Sæssioner i Debatterne om politiske Materier. De undgik at deeltage i disse vanskelige Undersøgelser, hvis Afgjørelse tog en Venning, der ingen Modstand taalte, og som kun forvilledes ved en unyttig Kamp. Det var kun, naar de Grundlovens Paragrapher, der ordnede Statens indvortes Anliggender, debatteredes, at de gave deres Mening tilkiende, og det maa med Sandhed siges, at deres Foredrag ofte hidrog til at berige Grundloven med hensigtsmæssige Bestemmelser.

Ogsaa Capitain Røgsfeldt tog Deel i disse Debatter, og Forfatteren maa tilføje, at der var Faa i Forsamlingen, som han heller hørte end ham. Han talde ofte, baade ex tempore og af Papiret, men hans Foredrag bar stedse Præget af Skarpsindighed, Kundskab og Humanitet. Han var en af Selvstændighedens ivrigste Forsørgere, en varm Forsvarer for Brindsens Fremgangsmaade, og Ingen viiste meer Afky end han for enhver Tilnærmelse til Sverige, som han erklærede for Fædrelandets Erke-Arve-Fiende. Men han forfulgte ikke sine Lingsfæller, som havde en anden Overbeviisning, med Had og Miskiendelse, og det gik vel an at staa paa en venstabelig Fod med ham, uden at sværge til hans politiske Fane. Det Talent, som Røgsfeldt udviklede paa Eidsvold, endskjønt det understøttede en Sag, som Forfatteren ei kunde give sit Bisald, og hans humane Færd mod Lingsets Medlemmer, hvad endog deres politiske Mening var, lagde Grunden til Forfatterens Hoiagtelse for denne admærkede Mand, der har fulgt ham paa hans paafølgende ophjævede Embedsbane, paa hvilken han har viist den Fasthed, Frimodighed og det Fædrelandskiind, som strax i Begyndelsen af hans offentlige Virksomhed henvendte Nationens og Kongens Bine paa ham.

Sverdrup, som sølte sig krænket ved Bergelands Ubladelse om den foreløbige Raadsforsamling paa Eidsvold, tog en alvorlig Deel i denne Dags Debatter. Maastee

¹⁾ Forfatteren har i sin nedskrevne Dom om Bergelands Færd, som Medlem af Rigsforsamlingen, lempet sin egen Mening efter høitagtede Medrepræsentanters, der kan ansees meer upartisk, og grundet paa det almindelige Indtryk, som samme gjorde i Forsamlingen. Der var Ingen paa Eidsvold, som ved omhyggelige Studier saaledes havde forberedt sig til Deeltagelse i Rigsforsamlingens Forhandlinger som Bergeland, og Ingen, der havde flere udarbejdede Foredrag i denne Henseende i Beredskab. Men ofte ere slige Forberedelser, naar de sigte til et bestemt Maal, mindre gavnlige for Sagen, idet de let foranledige en vis Genfærdighed i Ansørelser, der svække Sjælens Bøielighed til at lempe sig efter Omstændighederne, og vige for de bedre Grunde, som Andre kunne have at fremsætte for modsatte Meninger.

skulle han, at hans Nærværelse der, og hans private Samtale med Prindsen, om hvilken vi ovenfor have talt, havde bidraget til at give de der stedfundne Discussioner en lykkelig Vending, og kunde ikke taale, at der kastedes en Skygge over denne forberedende Akt til Statsomvæltningen i Norge, med hvor megen Forsigtighed end Forslaget var fremsat af Bergeland, som i Form af en Takadresse vilde paatrykke hiin foreløbige Beslutning Rigsforsamlingens Sanction. Sverdrup var deshos en farlig Modstander, saavel formedelt sin Særpsindighed, sine Kundskaber og filosofiske Aand, og sin Færdighed til at udtrykke sig, som formedelt sit udvortes værdige Væsen, dybe Alvorsstemme, og den skarpe Satire, hvormed han ofte ledsagede sine vel stillede Ord. Kun ved enkelte Leiligheder tog han paa Eidsvold alvorlig Deel i Debatterne, men da var det deels for at blotte Oppositionens Nogenhed, deels for at begeistre Selvstændighedens Tilhængere til trofast Udholdenhed, og der var fast Ingen uden Bedel, og skundom Bergeland, som alvorligen traadte i Stranke mod den filosofiske Ræmpe. Striden i Dag var imidlertid let udfægtet, da han havde paa sin Side begge Partiers Coryphæer. Hans Forslag, som vel neppe var alvorligen meent, at kræve Bergeland til Regnskab for hans Udblænder, blev knapt bemærket, langt mindre understøttet af Forsamlingen. Med al sin udvortes strenge Alvor og skarpe Dialektik var Sverdrup imidlertid en af Eidsvolds humane Selvstændighedshelte, der tilfod hvert Parti sin Ere, og opløste ikke gamle Venstabsforbindelser formedelt Divergens i politiske Anstuelser.

Sorenstriver Blom talde og ved denne Leilighed nogle Ord, men han var endnu ikke kommen i Aande som Storthingsmand, og han tabte efterhaanden Lyften til at blande sig i andre Discussioner end dem, der angik Grundlovens Bestemmelser, og da vare hans Bemærkninger træffende. Munterhed og Bid, blandet med en vis Satire, spillede ofte i hans Foredrag. Han var iøvrigt et trofast Medlem af det lille Parti, som tvivlede om Selvstændighedsværkets Henfigtsmæssighed for Fædrelandet.

Saaledes traal dette lille Uveir over ved Partihovdingernes fælles Bestræbelser, der ikke vilde begynde Forsamlingens vigtige Forhandlinger med forviklede Undersøgelser, som let kunde have sat de herskende Partier i Spærnst mod hinanden, og ikke banede Veie til den vigtige Sags Afgjørelse, som var den egentlige Gjenstand for Mødet.

Derefter stredes til Udnævnelser af tvende Comiteer, nemlig Redactionscomiteen og Constitutionscomiteen. Til Medlem af den første valgtes Sverdrup, Grøgaard og Jacob Wall¹⁾. Ligesom dette Arbejde ikke kunde behandles med Omhu, fordi Medlemmernes Tid var optagen af Thingforretninger, saa kunde det efter sin Natur heller ikke blive interessant. Det maatte være en kort og tør Journal over hvad der dagligen blev forhandlet, uden politisk Farve, og uden at optage den interessanteste Deel af Forhandlingerne, nemlig Debatterne over de behandlede Gjenstande. Dertil kom, at der manglede Anskalter til en Trykning, der med tilbørlig Hurtighed forplante Begivenhederne, medens de havde Nyhedens Interesse. Der befandt sig vel paa Eidsvold et Felttrykkeri²⁾, men det arbejdede langsomt og maadeligt. Man maatte saaledes kun vente at finde Forhandlingernes tørre Ribbeen, og disse kom tildeels saaeent i Publicums Hænder, at de offentlige Tidender havde antepiceret Beretningens Nyhed. Hvad der leveredes til denne, kom mestendeels fra Grøgaards Haand, som dertil havde meest Tid, da han ei var Medlem af Constitutionscomiteen³⁾. — Derefter

¹⁾ Dette Valg gik temmelig uordentlig til, idet enkelte Medlemmer blandede sig i Præsidentens Function, og styrede Valget.

²⁾ [Det kan maaskee i Fremtiden interessere at vide, at dette lille og usle Bogtrykkeri senere kjøbtes af nuværende Generalmajor Birch, som lod det bringe til Tromsø, hvor det en Tid benyttedes til Trykning af Finmarks Amtstidende, og at det nu bevares i Bergens Museum. Efterkommerne ville ved her at see det forbauses over de ringe Midler, hvormed man i hine Dage maatte hjælpe sig.]

³⁾ Hverken denne eller de følgende Storthingstidender kunne, som interessant Lecture,

sammensattes Constitutionscomiteen, og til dens Medlemmer, hvis Antal bestemtes til 15, udnævnedes i følgende Orden efter Stemmernes Antal: Oegermann, Falsen, Sverdrup, Jac. Kall, Rein, P. Nopsfeldt, Rogert, Grev Wedel-Jarlsberg, Diriks, Berglund, Stabell, Omfen, Fr. Schmidt, Petersen og Møllersart -- de sidste tvende efter Udsættelse med Christik.

Samme Dag overgaves Brindsen Forsamlingens Takadresse gennem den Comitee, som havde udarbejdet den, og Brindsen gav derpaa følgende Svar: „Ethvert Devotus som det norske Folks Tilfredshed med mine Bestræbelser er mig dyrebart, hvor meget mere Bærd maa det have for mig, fremført ved Nationens udvalgte Mænd. Min Devotus siger mig, at jeg har udrettet Noget til Fædrelandets Frelse; det er til Dem at udrette Mere. Ved det Fædrelandsfind og den Dristighed, der vll bestyrelse Deres Forhandlinger, vil De snart tilendebringe det vigtige Foretagende, at stænte Norge en Constitution, som eendragtigen skal forsvares og haandthæves, og hvortil jeg ønsker Dem Held. Jeg beder Dem at bevidne Rigsforsamlingen min Tak.“ — Om Aftenen skal Brindsen have ytret sin Tilfredshed med det Udfald, som Wedels Føring havde givet Bergelands Forslag, og derhos det Haab, at man i Forsamlingen vilde afholde sig fra personlige Fornærmelser, og at der maatte gives Medlemmerne Anledning til paa det Frie at ytre deres Tanker.

Den 13de April begyndte Constitutionscomiteen sit vigtige Arbejde, og det vil næppe være værdigt at indlede vore Læsere i en Forsamling, som i et Par Uger fuldbyrrede Udkastet til en Grundlov, der vistnok har sine Ufuldkommenheder, men som senere saa ofte er bleven rost af de meest kompetente Dommere. Det maatte vælte Forundring, at et Arbejde af den Vigtighed og vanskelige Beskaffenhed kunde løses og fuldbyrres i et saa kort Tidrum af Mænd, som mestendeels ingen Deel havde taget i Statsstyrelsen, som havde været Medlemmer af en Stat, i hvilken der ikke gaves Folket Anledning til at give sin Stemme i Statens Anliggender, og som derfor havde bortfjernet Tanken fra Alt, hvad der angaar Statsform og Statslykke. Sagen syntes saaledes nedlagt baade i ukyndige og usvede Hænder. Men dels lettedes Arbejdet ved en forberedende Understøttelse af kyndige Mænd udenfor Forsamlingen, dels ved Medlemmernes særegne Talent og Kundskaber, dels ved den store Enighed i det norske Statslegemes indvortes Organisation, og ved Constituenternes rolige, mestendeels fra udvortes Paavirkning befrieede Stilling.

Et særdeles vigtigt Middel til Arbejdets Fremme var de forskjellige Udkast til en Constitution, som indleveredes til Comiteen. Af disse Forslag indsendtes flere, samt et Exemplar af de forenede Staters Constitution, ligesom enkelte Medlemmer havde udarbejdet andre, som ei fremlagdes, men som Comiteen benyttede under Paragrafernes Udarbejdelse. Men især var det Udkast, som var forfattet af Sorenstriver Falsen og Lector Udler, til stor Nytte og Vejledning ved Comiteens Arbejde, og det var som en bestandig Ledetråd, der førte den Skridt for Skridt igennem dens

sammenlignes med Provindsstændernes Tidender i Danmark; thi begge ere redigerede paa forskjellig Maade og i forskjellig Hensigt. Storthingsforhandlingerne indeholde ingen Debatter, men kun Indstillinger og Beslutninger, der udtages ordret af Protokollerne i deres tørre kronistiske Form. Stændertidenden redigeres med meer Omhu, og giver Repræsentanternes Foredrag, Repliker og Dupliker i en sammenhængende Orden, tildeels vel og i Stil og Periødens Runding forbedret af Redactionens Færd. Storthingsaannalerne ere saaledes de troværdigste men vel og mindst interessante Aannaler, som kunne overgives Efterverdenen, og Historikriveren maa hente af Snarstribernes ikke steds paalidelige Kilder denne Veenbygningss Beskrivelse. Dertil kommer, at Stændersforsamlingen har sin egen, udenfor Forsamlingens Midte valgte, Sekretair, som ene beskæftiger sig med sine Extracter af Forhandlingerne og Redactionen deraf. Han kan saaledes, da han ingen Deel tager i Forretningerne, roligere og uden den Sinduro, som umiddelbar Deeltagelse i Fædrelandets vigtigste Anliggender medfører, opoffre sig for en Forretning, der visstnok i Danmark er udført af dygtige Hænder.

Diriks var som Comitæens Lexikon med Hensyn til andre Landes Konstitutionsformer. Saa snart en Paragraph kom under Behandling, vidste han, hvorledes Sætningen var formet i andre Konstitutioner, og hans lykkelige Husomfælle og store Lovkundskab kom Forsamlingen herligt tilpas. Da han med Hensyn til politiske Partier iagttog en bestemt Neutralitet, og som dansk Mand stor Tilbageholdenhed i sine Ytringer, deeltog han i Forretningerne paa Eidsvold i det Hele med stor Rolighed, og uden at blande sig i Afgjørelsen af det store politiske Spørgsmaal. Imidlertid fulgte han opmærksomt Forretningernes Gang, og holdt en Dagbog over Forhandlingerne, som han meddeelte sine Comitenter, og som vidnede baade om hans Upartiskhed i hans Domme, og hans Virksomhed under den vigtige Forretning¹⁾.

Rogsfeldt hørte ogsaa til Comitæens virksomste Medlemmer. Han var næst bekendt med den engelske Forfatning, var en ivrig Forsvarer af Folkets Rettigheder, og prøvede med Stærpsindighed og Sagkundskab de Sætninger, som i Comitæen behandlede.

Bergeland var en opmærksom Jagttaget af Forhandlingernes Gang, og flittigen tilreede med Bemærkninger, tagne af hans medbragte Udlaft til en Forfatning, der dog ikke fuldstændigen blev forelagt Forsamlingen til Bedømmelse. Det seilede heller ikke, at hans Anmærkninger ofte faldt paa det rette Sted, og tildeels ogsaa toges til Folge; men stundom hændte det og, at han forsinkede Forhandlingens Gang ved at holde fast paa Meninger og Ideer, som han bragte med sig fra sit Studeskammer, og som ikke altid vilde passe i Anvendelsen. Der var, som ovenfor bemærket, Ingen tilfæde paa Eidsvold, der omhyggeligere end Bergeland havde sat sig ind i Statsforfatningens Former, og flittigere derom meddeelte sine Ideer; han stilledes derfor med Rette blandt de virksomste Constituenten, ligesom nogle ikke uvigtige Bestemmelser i Grundloven skyldes ham.

Hegermann var især virksom ved Børnepligtens Bestemmelser, om hvilke han havde de strengeste Begreber, der gik ud paa deres lige Fordeling paa alle Statens Borgere. Især ansaa han den almindelige Udøvelse af Børnepligten som gavnlig og nødvendig under Statens nærværende Stilling. Men han fremsatte sine Meninger stedse med stor Humanitet, han hørte venligen paa de Indvendinger, som gjordes mod hans Sætninger, og fremkaldte just Modstand for at foranlede en omhyggeligere Drøftelse. Han gav derpaa et stort Beviis, da Medlemmerne af Børnepligtcomitæen skulde vælges; thi da hidrog han Sit til, at der valgtes Mand, der havde været hans ivrigste Opponenten.

Furuden Falsen og Diriks havde Comitæen tvende juridiske Medlemmer, Rogert og Omfen¹⁾. Om Rogerts Kundskaber kunde ingen Tvivl være, men hans Ege-

Færd og Charakter, at laste Sløge paa Prindsens hvide Modstander i Naboriget, derpaa anvendte han al sin Stærpsindighed og sit hele Talent som Forfatter og Repræsentant, og der var Ingen paa Thinge, der meer eenfibigen arbejdede til dette Maal end Falsen; thi det var Mandens Charakter, at heste sig med gløbende Varme ved den Idee, han havde fattet, men derhos satte han ingen Værd i at hænge fast ved et vildfarende System, naar Fornuft og Erfaring havde aabnet hans Mune. Men Falsen var ikke den Mand paa Eidsvold, som kunde vinde Oppositionen for den Sag, han foresagtede. Der laa noget Hæftende i hans Væsen, der, noget Stolt i hans Mine, noget Varskt i hans Udtryk, som bortfræmt dem, der nærmede sig ham, og som et vare bundne til ham ved Venkabsbaand eller ved Meningsharmonie. — Der var Ingen paa Eidsvold, som Forfatteren styede meer end Falsen, Ingen, hvis Færd han i sit stille Sind mere dablede end hans. Men han har senere havt Læilighed til at rette denne sin vildfarende Mening om denne høifagtværdige Mand, som formedelst sine Talenter, sine Skrifter, sin Dygtighed som Storchingspræsident og Repræsentant, og formedelst sin adle Varme for sit Fædreland har udmærket sig fremsfor de Fleste. Da Forfatteren paa senere Storchingsmøder arbejdede ved Falsens Side, modtog han Beviser paa hans Agtelse og Vennekundskab, som han stedse bevarer i taknemlig Erindring.

¹⁾ Diriks's corresponderede under Rigsforsamlingen flittig med Forfatterens Svoger, Præsident Stephanson paa Ljølling, og Brudstykker deraf bleve Forfatteren meddeelte.

Knobd. Disse Mænd vare under de reneste fædrelandste Hensyn af det udsøgte Norges store Rigsforsamling udskaarde til at møde paa Thinget, og ved et engere Valg, iblandt de udskaarde Thingmænd selv, vare de af Rigsforsamlingen udpegede som de dygtigste Grundlovsforfattere. Og nægtes kan det ikke, at flere af Comiteens Medlemmer vare udrustede med Evner og Kundskaber, som gavede deres Stemme Bægt i Comiteen, og befordrede Arbejdets Fremme.

Stov Bedel var ogsaa i denne Henseende en af dens meest indsigtsfulde og vidomme Medlemmer. I Særdeleshed var han vel behandret i Statsformens høiere Følgninger, hvilke han deels kjendte af Erfaring, som Medlem af den forrige Regeringskommission, deels med Glid fra Barndommen havde sat sig ind i efter den nye Statsstyrelses Norm. Med Hensyn til den udøvende Magts Rettigheder, og dens Forhold til den lovgivende Magt, saavel som til Statsorganisationen i Statens høiere Led, var Bedels Raad og Stemme den vigtigste. Enhver af de Paragrapher i Grundloven, som omhandlede denne Sag, bleve af ham omhyggelig drøftede, og de fleste Bestemmelser af den Art skyldes hans Virksomhed. Paa en Raade kunde han betragtes som det aristokratiske Princip og den udøvende Magts Repræsentant i Comiteen. Han gav vistnok ikke den demokratiske Mænd, som gik igennem Comiteens Arbejds Bestemmelser, sit ubetingede Bisald, og søgte derhos at give den udøvende Magt den Kraft og Indflydelse i Statsstyrelsen, som kunde tilveiebringe en passende Forvaltning. Men da det demokratiske Princip var det raadende, var hans Modifikation til den modsatte Mening paa sit rette Sted, og denne Begjærlighed af forskellige Ideer mellem oplyste og fædrelandssindede Mænd maatte være til Gavn for Eagen.

Da Falsen, Comiteens Formand, var tilstedeværende Forfatter af det Udkast, som behandlede, saa maatte det ventes, at han tog varm og jevnlig Deel i Debatterne. Men som han var en af Comiteens kyndigste Medlemmer, var han derhos ogsaa en haardnakken Forsvarer af egne Meninger. Falsen manglede ikke den Bøielighed i Idæernes Opfatning, som er Resultatet af Tidens Fremskridt, prøvet Erfaring og en dybere Grundtanke. Men den Stilling, hvorpaa han for Dieblisset stod, forstærkede han med en Heflighed, der stundom grændsede til Gensidighed, og et Alvor, der ikke sjældent nærmede sig til Barfthed. Saaledes var han visstelig en af de vidste Forfremmere af det Grundlovsværk, hvortil han havde indleveret et Udkast; men han fulgte sit Thema Stridt for Stridt, og det var vanskeligt at bevæge ham til Forandringer, hvorved Diskussionerne stundom gik i Langdrag. Paa dette Sted kunde imidlertid denne Ubsielighed ogsaa sin store Nytte; thi derved fængsledes Comiteens Arbejde til det indleverede Udkast, og tilveiebragte en vis systematisk Orden i Forhandlingerne. I denne Skole kunde desuden ingen sig Idée uoprevet finde Indpas; thi den prøvedes af Medlemmernes sunde Fornuft, liberale Anskuelser og sikkre Takt i deres Oversyn over det Hele¹⁾.

desuden, at en saadan politisk Forening i mange Henseender maatte befordre Fædrelandets Held. Gjenforeningen med Danmark laa derfor fjært fra hans Tanker. Derimod kunde han ikke forklare sig den tilsyneladende Inconsequents hos Medlemmerne af Selvstændighedspartiet, at de, under en aabenbar Uvillie mod en Gjenforening med Danmark, ivredt for at sætte Norges Krone paa den danske Tronarvings Trone, da der dog ingen Tvivl kunde være om at Prindsen foretrak Danmarks Krone for Norges, og at hans Ophjælse til Norges Konge maatte lede til hin Gjenforening. Denne Synderlighed var ofte Gjenstand for Forfatterens Venne-Samtaler med Bedel. Et af Statsraadets Medlemmer, som besad Prindsens Agtelse og Fortrolighed, har fortalt Forfatteren, at han engang ved en given Leilighed spurgte Prindsen, om han vilde opoffre Danmarks Krone for at beholde Norges, og at han — som rimeligt var — med Bestemtbed benægtede dette.

¹⁾ Falsen kunde isvrigt betragtes som Formand for Selvstændighedspartiet, og han var Prindsens varmeste Tilhænger. Ingen var mere bekendt end han med Prindsens høie Planer, Ingen besad i høiere Grad Prindsens Fortrolighed. At rose Prindsens

svarer af liberale Anskuelse med Hensyn til de Paragraffer i Grundloven, som angaae den herskende Religion, og det var ikke hans Skyld, om disse tildeels fik en Form, der afviger fra den liberale Aand, som gaaer igjennem Grundlovens Bud. Hans Foredrag understøttedes senere ved hans Taler i Thinget, som vare blandt de smukkeste og grundigste, som bleve horte inden Eidsvoldsforsamlingens Vægge¹⁾.

Everdrup tog vel sjældent nogen alvorlig Deel i Detaillen af Comitæens vidtløftige Debatter om Constitutionsværket; men hans Bemærkninger vare der som i den store Forsamling træffende, skarpe og veiledende, og hidrog til at give mange Sætninger saavel i Form som Materie sin rette Blads og Betydning.

Stabell og Petersen, begge dygtige og høitagtede Officerer, gjorde ingen Forbring paa Bessendtskab med Constitutionens Væsen, og lode kun sjældent deres Stemme høre uden naar militaire Gjenstande forhandlede²⁾.

Der gaves saaledes vistnok flere Medlemmer af Constitutionscomitæen, af hvis Virksomhed der ikke viiste sig mange aabenbare Spor, fordi de lidet havde forberedt sig ved foregaaende Studium af Statsforfatningens Væsen, og ikke medbragte skriftlige Redtegnelser. Men det tjente derhos til Sagens Fremme, at der gaves Mænd, som uden forudfattede Meninger overveiede og bedømte den forelagte Gjenstand, og som toge sine Beslutninger efter den Sags Bessæffenhed, som forelagdes dem, meer end efter det Normal, som de selv havde medbragt. Det kan derfor ikke nægtes, at Constituenternes Personlighed, deres Evner, varme Iver for Sagen og deres fædrelandste Sind hidrog til at give Værket den Grad af Fuldkommenhed, som det monne have modtaget, og at de forberedende Arbejder og Medlemmernes foregaaende Studium meget lettede dets Gang. Denne heldige Omstændighed raabede tildeels Dod paa den Mangel paa Indsigt og Erfaring i Statsstyrelsen, som maatte forudsættes i en

1) Videlsart horte forøvrigt blandt Forsamlingens meest samvittighedsfulde Medlemmer, der søgte Sandheden med et reent fædrelandst Sind uden at kunne finde en fast Grundvold for sine politiske Meninger. Han kom til Eidsvold med en vakkende Tro til en heldig Udførelse af Prindsens store Planer; under Forhandlingerne styrkedes hans Haab, men efter Kongevalget var han ikke uden Angstelse for Fremtiden. Da Videlsart var en stor Ven af Groggaard, pleiede Forsfatteren en venkabelig Umgang med hiin Hædermand under Dpholbet paa Eidsvold, og han bevarer Erindringer derom i et hjerligt Sind.

2) Forsfatteren har lidet at tilføie om sin egen Virksomhed i Comitæen, hvilken han ingenlunde tor tillægge nogen stor Betydning. I dette første store Repræsentantsmøde arbejdede han ikke med den tilbørlige Sjælens Munterhed, og hans Tankter hvilede meer over Fædrelandets kritiske Stilling end over en Statsforfatning, paa hvis Bestandighed, truet med de mægtigste Staters Spydtagere, han ei turde gjøre sig noget Begreb. Kun naar Statens indvortes Forhold skulde ordnes, vaagnede hans Opmærksomhed; han indsaa grant, at det var nødvendigt at begne om Folkets Rettigheder, hvordan end Norges politiske Skiebne monne vorde, og Rigsdagsforhandlingerne vidne om, at han i denne Henseende ikke har været u virksom, men at han har deeltaget i Forretningerne efter de Begreber, som han, der endnu stod paa Dørtærskelen af dette Slags Studium, nærede om disse Gjenstande. — Herr. Bergeland har i sin, isvrigt med mildt dømmende Træl udfattede, Charakter-Skitse aftegnet Forsfatteren som en „ultra-ional Temporisator“, og denne Dom — om han end ellers har opfattet dette moderne Udtryk rigtig — kan han, ved at søie i sin egen Varm, ei gjøre til sin. I denne historiske Skildring troer han at have viist, at han har haaret frimodig Sandhed for Fædrelandets Høieste, og hans borgerlige Færd troer han ikke dærer Spor af en nolende Forsigtigheds Blydagt. Men han har stedse vogtet sig for en libensfabelig Dypatning af de omhandlede Ideer og Uundersøgelser. Det frie Overblik, hvortil han, i følge sin Stilling i Staten og et stiftigt Studium af liberale Messere, har søgt at hæve sig, har sat ham i Stand til, uden Fordom. Lidenskab og egoistiske Hensyn at deeltage i vigtige Fædrelandets Anliggender, og i disse Bes handling at give hver Sit, uden at frygte for at støie an mod det ene eller det andet Parti. Han troer i denne Henseende at kunne lægge Støttingsforhandlingerne, der bære Spor af hans Virksomhed som Støttingsmand, ved Siden af en i hans Tanker mindre besøiet Bedømmelse af hans Færd.

lygged hemmede hans Virksomhed. Denne alvorlige og stille Mand, der var meer Odmag formedelst Svagthed end af Alder, tog liden Deel i Comiteens Forhandlinger, som i Rigsforsamlingens i det Hele. Fædrelandets politiske Farer sørgede hans mestelske Stemning, hvilken han dog sjeldent og kun i Benneskreds lagde for Dagen i enkelte Ulyffes-Spaadomme. Kun da Taler var om Kongens Krøning kom han noget i Maade, og ivrede for at den skulde stee i Trondhjem, hvilken Bestemmelse i Grundloven ogsaa skyldes ham.

Omsen, som havde et mere praktisk Blik end dybt Studium, var især virksom ved Udarbejdelsen af Capitlet om den dømmende Magt. Forøvrigt var han en af Forsamlingens frimodigste Medlemmer, der udtalte sin Mening og Overbeviisning uden Frygt og Bibensyn. Der var Ingen i Rigsforsamlingen, der udtrykte sig friere om Landets politiske Stilling og om Selvstændighedsværket, og gif dets vigtige Forsægtere nærmere paa Aflingen end Omsen¹⁾.

Af de 3de geistlige Repræsentanter, som foruden Bergeland vare Medlemmer af Constitutionscomiteen, Rein, Schmidt og Midelfart, toge de tvende første liden Del i det egentlige Constitutionsværk. Deres Tanker vare mestendeels henvendte paa Fædrelandets politiske Stilling, Selvstændighedens Forsvar og Kongevalget. Der var intet Medlem paa Thinget, hvis Taler i denne Henseende gjorde større Indtryk paa Forsamlingen end Reins; de henrevede den til det meest larmende Bifald, og understøttede meest Brindsens store Planer. Forøvrigt var han, baade i Comiteen og i Forsamlingsalen, mestendeels taus, og kun da Paragraphen om Adelens Rettigheder skulde indføres i Grundloven, udtalte han sin Ringeagt for disse uvæsentlige Rettigheder, som han i sine Digte og sin daglige Omgang stedse lagde for Dagen²⁾.

Broffen Schmidt hørte med Liv og Sjæl til Selvstændighedspartiet, hvis Sag han paa alle Maader søgte at fremme; men ogsaa han tog mindre Deel i det egentlige Constitutionsværk, og de saa Forslag, som han gjorde i Comiteen og Forsamlingen, faldt igjennem³⁾.

Broffen Midelfart var i Comiteen som i Rigsforsamlingen en human For-

¹⁾ Wedel var Statsmand, og gjorde ingen Fordring paa at regnes iblandt lærde Jurister.

²⁾ I Begyndelsen af Forhandlingerne paa Eidsvold var man ubvis om, til hvilket Parti Omsen hørte. Noget af han Ytringer og Voteringer syntes at hentyde paa, at han var en Tilhænger af Selvstændighedsværket, men det vidste sig senere tydeligen nok, at han ansaa Brindsen for at have taget en uvovelig Beslutning, og især troede han, at Kongevalget var ubetimeligt.

³⁾ Rein var bekendt som geistlig Taler; og Forfatteren, som i Sidanger Kirke, hvor han var Præst, ofte havde blandet sig blandt den store Skare af Tilhørere, der fyldte Kirken for at høre den veltalende Prædikanant, medbragte til Eidsvold en stor Agtelse for Rein. Forskjellige politiske Anskuelse, og den Bitterhed, hvormed Rein angreb Oppositionspartiet, bortførerede Forfatteren fra Rein paa Eidsvold; men for Skilsmisken vendte det forrige venstrelige Forhold tilbage, der ei kunde forstyrres ved en forskjellig Anskuelse om Fædrelandets politiske Stilling.

⁴⁾ Han var fornemmelig virksom paa Eidsvold som Leilighedsdigter, og hans Sange bleve affungne ved Bordet ved flere festlige Anledninger. I Orsgaard, som kaldte ham Selvstændighedspoeten, havde han sin største Opponent, der ofte skarpt recenserede hans Digtinger. Schmidt var isøvrigt en anseet Præstemand, høit elsket af sin Menighed, kundskabsrig og behagelig i Omgang. Han forlod Norge 1817, misforneiet af forskjellige Grunde, foretog 1818—1819 en Rejse til Italien, tog derpaa Afsked af norsk Tjeneste og fik 1820 Himmeløvs Præstetald ved Røestilde, men man yndede om, at han angrede at have forladt Eger. I 1826 tog han den theologiske Doctorgrad i Kjøbenhavn, hvortil han indbødes af det theologiske Fakultet i Anledning af Prinds Frederiks Formæling med Prindsesse Wilhelmine. Forfatteren traf ham der, og han talede med Veeltagelse om det Land, han havde forladt. [Han døde 16de Februar 1840. Berg bemærker, at man troede han forlod Norge fortrøden over, at han ikke kom i Betragtning til Bergens Bispestol 1817, som Pabstels fik. Han var skolt.]

Forhold og Rettigheder. Vi have her kun at gjøre opmærksom paa de Beliggeninger, som han skændte Fædrelandet i Skilsmisens Dieblid. Men hvordan endog hine manne have været, saa vare de underordnede andre Betragtninger. Det var oien-synligt, at Regenten var Norges Selvstændighedsfag med Liv og Sjæl opoffret, og at hans Hu stod til at bestige Norges Trone. Endstjønt han vel vidste, at Meningerne om Landets politiske Stilling vare deelte, og at Ideer derom, forskjellige fra hans, vare i Omløb, forudsatte han det dog som givet, at Almeenstemmen var paa hans Side. Han slyngede et Anathem mod dem, som ikke hyltede den absolute Selvstændighed, og alle hans Foranstaltninger og Uttringer vare som en Godskammel til den nye Trone. Næppe vil man kunne nægte, at jo Regenten og hans Tilhængere gjorde Forsøg paa at lede Forsamlingens Stemme med Hensyn til et Kongevalg — og paa hvem kunde Valget dengang falde uden paa Prindsen selv? — Derimod er det ikke Forfatteren bekendt, at Prindsen alvorligen søgte at tilegne sig nogen afgjørende Indflydelse paa Constitutionsværkets indvortes Bygning og Bestemmelse, og endstjønt han gjorde nogle Forsøg paa at fremme sine Ønsker. Glæde af hans Uttringer gik endog ud paa en Hylдинг af Grundsætninger, der indskrænkede Kongemagten og underkastede Nationalønsker og Forordnede. Pluraliteten, og det for en stor Deel talentfulde og tænksomme Medlemmer, stiledes til samme Selvstændighedsmaal som Regenten. Det var dem saaledes magtpaaliggende at gjøre Grundloven folkelig og vinde den store Hob, ved at bringe saavidt muligt Egevægt i Betingelserne for den borgerlige Virksomhed, og forevige Institutioner, som ere rodfæstede i Alverdommen, og hvorved Folkets Sind hænger. Hertil høre de liberale Almeensætninger om Rættighedsfriheden, Børnepligten samt Odelstrettens evige Forplantelse til Efterfølgten o. s. v. Enkelte Paragraffer smage af den Gaand, som udkastede dem, saasom Forbudet i den 98de § mod, at nogen Afgift skal svares til Statskassen af Sportler, som erlægges til Rettens Betjente¹⁾.

Naar vi saaledes ville eftergranske Grunden til, at et Vært af den Art kunde fuldbyrdes saaledes og i en saa kort Tid, saa maa vi oversee den Række af Mænd, i hvis Hænder Rationen havde nedlagt sin Skjebne; vi maa betænke den Simplicitet, som allerede forud herskede i Landets indvortes Forhold, og den Frihed, hvormed det var Constituenterne overladt at fuldbyrde Værket. Derhos kunne vi ikke gaa i Rente med dem, som yttre den Mening, at Grundloven — endstjønt den vissejelig ikke i fyrstelig Stiil kan kaldes et Hæftværkprodukt — i flere Stykker havde kunnet modtage en større Fuldkommenhed, naar større Kundskab og især større Erfaring havde raadet i Forsamlingen, og naar en længere Tid havde været givet til Værkets Fuldbyrdelse. Værket selv er isøvrigt blevet behandlet med saa megen Vresfyngt af Rationen, at dens Repræsentanter efter 30 Aars Forsøb saagodt som ingen Løddel have forandret i dens Bestemmelse.

Den 14de April forlod Prindsen Tidsvold, og før Afreisen kaldte han Kammerherre Anker for sig, og erklærede ham, at det herværende Militaire nu var underlagt Rigsforsamlingens Befaling, og at han som Præsident havde at meddele Ordres til dem og de civile Betjente der paa Stedet. I Følge deraf indsaandt sig nogle Officiere hos Præsidenten for at erfare, om han forlangte Vresvagt for Forsamlingen, hvilket han paa dens Vegne frabad sig²⁾. Der blev iligemaade af Rigsforsamlingens Marskalk, Elieson, spurgt Anker, om han vilde spise ved eget Bord, omkringet af et udvalgt Selvskab, men ogsaa dette frabad han sig. — Ved Prindsens Afreise overleverede han Anker en Høben Aviser til Fremlæggelse i Forsamlingen med den Bemærkning, at han vilde finde, at han (Prindsen) deri ei var bleven rost. Det mærkeligste i disse Aviser var 2de Breve, som vare indrøkkede i en svensk Avis, fra

¹⁾ Denne § har derfor ogsaa faaet Navn af Sorenskriver-Paragraffen.

²⁾ Til Vresvagt paa Tidsvold afgaves fra Hegermanns Brigade, der cantonerede paa Romerige, daglig en Afdeling, hvis Chef spiste med Forsamlingen.

foramling af den Art, medens det ikke er at undres over, om denne Mangel hist og her maatte give sig tilkjende i enkelte Grundlovsbestemmelser.

Men disse Elementer til et passende Constitutionsværk vare ikke de eneste, som maatte dets hensigtsvarende Udførelse. Den særdeles simple Organisation af Norges nye Forhold bidrog usigeligen til at lette Arbejdet. Norge havde vistnok i flere Aarhundreder været undergivet en Regjering, som Lovens despotiske Bogstav giver en klar Haand over Folkets Stjebne, men som i Hovedsagen havde ført Scepteret med bløde Hænder. Det havde mange Klager at nedlægge for den danske Trone, og havde Kundom sin Røst høit i denne Henseende, men Klagerne angik mere Handels- udsomhedens Bevægelser, som efter dennes almindelige Stilling, og formedelt usunde Regjeler om Reglerne for den indvortes Bindstibeligbed, paa mange Maader ind- skærpedes, end de væsentlige og uvæsentlige Fortrin, som lette Enkeltets Skridt paa den jordiske Bane paa deres Medborgeres Befordring. I denne Henseende havde Norges Stilling under Foreningen stedse været heist forskjellig fra Danmarks, og det maatte betragtes som en Foederativstat, der styredes efter ganske andre Principer end Fæderativstaten. Norges Natur er simpel i sine Gaver; den lader ikke dets Ind- byggerne mangle Ernærselsesmidler, og giver et blandet Felt for den borgerlige Bind- stibeligbed; men der gives ikke den Anledning i Norge til at sammehobe store Gien- domme, og der at indføre Feudalismens systematiske Dvang, som i de af Naturen nye velstignede Lande. Denne Simpelbed i Landets indvortes Forhold er desuden fremledet af historiske Grunde, som det ligger udenfor dette Værks Grændser at efter- grundse. Vi herse kun denne Omstændighbed som en forklarende Grund til at lette Constituenternes Arbejde. Endog mindre kyndige Bygmestere kunde af faa simple Elementer opføre et Constitutionsværk, som havde en vis Grad af Fuldkommenbed, og tilfredsstillende Folkets Krav paa Lighed i borgerlig Stilling.

Men i Særdeleshed maatte Constituenternes frie Stilling, uden nogen mærkelig indvortes Paavirkning, meget lette deres Bestræbelser for at sammensætte en paa Frihed, Lighed og en passende Magtfordeling grundet Statsforfatning. I den Henseende havde Norge Regenten stor Erkjendtlighbed; thi om han end ikke ganske afholdt sig fra Indblanding i Forsamlingens Virksombed, gjorde han dog stedse dette med Del- sigtsfuld og Raadehold¹⁾. Uden denne Frihed i Undersøgelsernes Gang vilde neppe Grundloven have faaet et saadant Udseende. Under Selvstændighbedens Udgide og i Anfængen af Landets egne Repræsentanter, fik Værket uden Tvivl en lang anden og mere praktiske Form, end om det var blevet til under Sveriges imponerende Indflydelse, der understøttedes af Europas mægtigste Stater, og grundede Foreningsarten paa Betingelser, der i høieste Grad krænkede Folkets Rettighbeder. Nu afgjordes Grund- lovens Paragrapher med stadigt og udeelt Hensyn til Norges eget Lard, og der var ikke mindste Tanke om at indpode nogen Green af fremmede Landes Indtægtninger i den nye Stat, eller at modficere Grundformen efter nogen Art af Sammensmeltning med et andet Rige. Constituenterne vare endog betænkte paa at bortførerne Mulig- heden af at indblande fremmede Sæfter i Statslegemet, og dertil henpegede aabenbart nogle af Grundlovens Bestemmelser. Fra denne Side betragtet maa Selvstændighbeds- værket gives sin Priis; thi det skyldes dets Tilhængeres Ubøielighbed, deres hjælle og kristige Beslutninger, at Grundloven fik sin til Landets indvortes Bestaaenhed passende Form. Dertil kom, at Regentens særegne Stilling meget befordrede Con- stituenternes Frihed i deres Undersøgelser, og bevægede ham til kun med Forsømmel- sig og Raadehold at blande sig i deres Diskussioner og Bestemmelser. Det tilkommer os ikke her at bedømme Regentens Anskuelse om Folkets og Regjeringens gjensidige

¹⁾ Det er vist, at Prindsen nogle Gange kaldte Præsidenten og Vicepræsidenten til sig og diskuterede med dem en og anden af de Gjenstande, der forelagdes Forsamlingen, endskjønt vistnok mestendeels uden Virkning, og steds paa den venligste og huma- neste Maade.

Forhold og Rettigheder. Vi have her kun at gjøre opmærksom paa de Belgjæringer, som han stænkede Fædrelandet i Skilsmisens Dieblil. Men hvordan endog hine monne have været, saa vare de underordnede andre Betragtninger. Det var oienlyktigt, at Regenten var Norges Selvstændighedsfag med Liv og Sjæl opoffret, og at hans Hu stod til at bestige Norges Trone. Endstjønt han vel vidste, at Meningerne om Landets politiske Stilling vare deelte, og at Ideer derom, forskjellige fra hans, vare i Omlob, forudsatte han det dog som givet, at Almeenstemmen var paa hans Side. Han stængede et Anathem mod dem, som ikke hylkede den absolutte Selvstændighed, og alle hans Foranskaltninger og Dyringer vare som en Fodstammel til den nye Trone. Neppes vil man kunne nægte, at jo Regenten og hans Tilhængere gjorde Forsøg paa at lede Forsamlingens Stemme med Hensyn til et Kongevalg — og paa hvem kunde Balget dengang falde uden paa Prindsen selv? — Derimod er det ikke Forsfatteren bekendt, at Prindsen alvorligen søgte at tilegne sig nogen afgjørende Indflydelse paa Constitutionsværkets indvortes Bygning og Bestemmelser, omendstjønt han gjorde nogle Forsøg paa at fremme sine Ønsker. Flere af hans Dyringer gik endog ud paa en Opbylding af Grundfætninger, der indskrænkede Kongemagten og underkøsttede Rationalønsker og Forbomme. Pluraliteten, og det for en stor Deel talentfulde og tænksomme Medlemmer, stlede til samme Selvstændighedsmaal som Regenten. Det var dem saaledes magtpaaliggende at gjøre Grundloven folkelig og vinde den store Hob, ved at bringe saavidt muligt Egeværkt i Betingelserne for den borgerlige Virksomhed, og forevige Institutioner, som ere rodfæstede i Alderdommen, og hvorved Folkets Sind hænger. Hertil høre de liberale Almeensætninger om Næringsfriheden, Børnepligten samt Odelsrettens evige Forplantelse til Efterlægten o. s. v. Entelte Paragrapher smage af den Haand, som udkastede dem, saasom Forbudet i den 98de § mod, at nogen Afgift skal svares til Statskassen af Svortler, som erlægges til Rettens Betjente¹⁾.

Naar vi saaledes ville eftergranske Grunden til, at et Værk af den Art kunde fuldbyrdes saaledes og i en saa kort Tid, saa maa vi oversee den Række af Mænd, i hvis Hænder Nationen havde nedlagt sin Skjebne; vi maa betænke den Simpelt, som allerede forud herskede i Landets indvortes Forhold, og den Frihed, hvormed det var Constituenterne overladt at fuldbyrde Værket. Derhos kunne vi ikke gaa i Rette med dem, som ytre den Mening, at Grundloven — endstjønt den visstligen ikke i fyrstelig Stil kan kaldes et Hæstværkprodukt — i flere Stykker havde kunnet modtage en større Fuldkommenhed, naar større Kundskab og især større Erfaring havde raadet i Forsamlingen, og naar en længere Tid havde været givet til Værkets Fuldbyrdelse. Værket selv er iøvrigt blevet behandlet med saa megen Vresfrygt af Nationen, at dens Repræsentanter efter 30 Aars Forløb saagodt som ingen Løddel have forandret i dens Bestemmelser.

Den 14de April forlod Prindsen Gidsvold, og før Afreisen kaldte han Kammerherre Anker for sig, og erklærede ham, at det herværende Militaire nu var underlagt Rigsforsamlingens Befaling, og at han som Præsident havde at meddele Ordres til dem og de civile Betjente der paa Stedet. I Følge deraf indsendt sig nogle Officierer hos Præsidenten for at erfare, om han forlangte Vresvagt for Forsamlingen, hvilket han paa dens Vegne frabad sig²⁾. Der blev iligemaade af Rigsforsamlingens Marskalk, Elieson, spurgt Anker, om han vilde spise ved eget Bord, omkringet af et udvalgt Selv, men ogsaa dette frabad han sig. — Ved Prindsens Afreise overleverede han Anker en Hoben Aviser til Fremlæggelse i Forsamlingen med den Bemærkning, at han vilde finde, at han (Prindsen) deri ei var bleven roft. Det mærkeligste i disse Aviser var 2de Breve, som vare indrøkkede i en svensk Avis, fra

¹⁾ Denne § har derfor ogsaa faaet Navn af Sørenskriver-Paragraphen.

²⁾ Til Vresvagt paa Gidsvold afgaves fra Hegermanns Brigade, der cantouerede paa Romerige, daglig en Afdeling, hvis Chef spiste med Forsamlingen.

den svenske Kronprinds til Feltmarskall Esen, i hvilke han yttre sin store Forundring over Prinds Christians Fremfærd¹⁾. Disse Breve vare ikke stiftede til at berolige Gemytterne, da de deels indeholdt faktiske Urigtigheder med Hensyn til Rigets Stilling og Folkets Læstemaade, deels grundede Everiges Ret til Norges Overgivelse paa Lyngenter, hvis Gyldighed Norge ei kunde erkjende, og endeligen behandlede en stor Spørgsmaal med en Ringeaagt, som ingen Ojensklang fandt i Rationen. Disse Breve lyde derfor med fast almindelig Uvillie. Den samme svenske Uvis indeholdt imidlertid andre Efterretninger, som vare mere nedslaaende. Der paaheraabtes officielle Dokumenter, som bevisste Englands Hensigt at understøtte Everige, og deriblandt et Brev fra Castlereagh til den svenske Minister, hvori det samme berettes om Keiser Napoleons Udsagn, og hvori det med haarde Udtryk om Norges Fremfærd erklæres, at Norge skulde undertvinges, om det ikke godvilligen forenede sig med Everige. Disse Dokumenter gjorde vel Indtryk paa de Tilstedeværende, men de formaade ikke at berøve Selvstændighedens Forsvarere Haabet om et lykkeligt Udfald af Prindsens hoie Planer; thi man troede bestandigen, at den Stemme, som havde reist sig i England for Norges Sag, skulde bevirkte Englands Neutralitet, ja endog dets Understøttelse af Norges Selvstændighedskamp. Andre Medlemmer, som vare mere svagtgtroende, foresatte den Dag Breve fra England, hvori det fortaltes, at der var lagt Embargo paa norske Skibe, og at Kommunikationen med Norge var hævet. Men Efterretninger af den Art gik kun fra Haand til Haand imellem dem, som havde samme politiske Anfættelser, og meddeltes kun de moderateste Selvstændighedsmand, da de forrige skulde disse vare saa faste i deres Mening, at ethvert Forsøg paa at rokke dem skulde været forgjæves, og kun have fremfaldt unyttige og bitre Tvivligheder imellem Hæderpartierne.

Den 15de April var Constitutionscomiteen i Arbejde baade Formiddag og Eftermiddag, og overveiede de Grundsatninger, paa hvilke Regjeringsformen skulde bygges. Man blev enig om at udelade de almindelige Grundsatninger, Laansætninger af Filosofi og Folketret, som findes i nogle andre Constitutioner, og som ogsaa vare i Spidsen for det Udlær-Galsenske Udbrud, og strax stride til Constitutionens positive Bestemmelser. For imidlertid at lette Arbejdet og gaac frem med Sikkerhed i sine Overveielser, besluttedes gjennem Comiteens Formand at forelægge Forsamlingen de udarbejdede Principer til Antagelse. Disse Grundsatninger vare følgende:

1) Norge bør være et indskrænket og arveligt Monarki; 2) Folket bør udøve den lovgivende Magt igjennem sine Repræsentanter; 3) Folket bør alene have Ret til at bestatte sig igjennem sine Repræsentanter; 4) Krigs- og Fredsretten bør tilkomme Regenten; 5) Regenten bør have Ret til at bemaade; 6) Den dømmende Magt bør være særskilt fra den lovgivende og udøvende; 7) Tryktskribed bør finde Sted; 8) Den evangelisk-lutheriske Religion bør forblive Statens og Regentens Religion. Alle Religionsfelter tilstedes fri Religionsøvelse, dog ere Jøder fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget; 9) Nye Indskrænkninger i Røringskribeden bør ei finde Sted; 10) Personlige eller blandede arvelige Forrettigheder bør ikke tilstedes nogen for Fremtiden; 11) Statens Borgere ere i Almindelighed lige forpligtede til at værne om Fædrelandet uden Hensyn til Stand, Fødsel eller Formue. — Ærmeres Bestemmelser og Indskrænkninger ville blive at tilføie ovenanførte Grundsatninger ved Statsformens Udarbejdelse.

Et Exemplar af disse Grundsatninger blev uddeelt til hver Repræsentant, og Debatterne om dem udsattes til den følgende Dag.

Den 16de April var en urolig Dag, paa hvilken Gemytterne gjærede meer end sædvanlig. Strax om Morgenen var Posten ankommen og havde medbragt adskillige hverandre ganske modsigende Efterretninger, som til forskjellig Hensigt bleve

¹⁾ See Bilag No. 74.

i andre Undersøgelser, og allermindst den foreslaaede, der var af en saa indviklet og vanskelig Natur. Omten bifaldt, uventet for Oppositionen, raast Overdrups Mening, og flere Stemmer sloge sig paa samme Side. Wedel derimod erklærede med Barme: „Brindsen skal fremlægge for Forsamlingen de Oplysninger, som han er i Besiddelse af om Landets Forhold til udenlandske Magter; det er overensstemmende med Forsamlingens Værdighed at kræve dem, og under Brindsens Værdighed at nægte dem.“ Præsidenten afbrød Debatterne, som begyndte at udarte til en betænelig Hæftighed, med den Erklæring, at det var udsat til næste Møde at undersøge, hvor mange Comiteer der skulde nedsettes, og dermed opløstes Forsamlingen. Den afbrudte Strid fortsattes imidlertid privat efter Mødets Opløsning, og der var en larmende Rumlen i Forsamlingen, der lod ane, hvor urolig den Session vilde blive, hvori de i Dag omhandlede Svæstioner endeligen skulde afgjøres.

Der laa imidlertid endnu en vølig Dag imellem disse Debatter. Den 17de April tilbragtes med gjensidig Besøg af de Medlemmer, som vare enige i deres Anskuelser om Fædrelandets Stilling, og man aftalte med hverandre det Forhold, som burde iagttages under Afgjørelsen af den udsatte Svæstion. Grev Wedel, som denne Dag med Blom gjorde Grøgaard og Forsfatteren et langt Besøg, fortalte, at Kammerherre Anter havde faaet et Brev fra Gothenborg, hvori der berettes, at Norge skulde trues med et Indfald fra alle Kanter, og at der nyligen havde været en Landshövding i Christiania med Meddelelser til Rigsforsamlingen, men at han ei var kommen affted, fordi Ingen vilde befordre ham. Der udbredtes ogsaa det Rygte i Dag, at Brindsen ei vilde modtage Kongetittlen, men der vare faa, som troede det.

Den 18de April hørte til Forsamlingens uroligste Dage. Om Formiddagen var Konstitutionscomiteen samlet, og om Eftermiddagen var der Møde i Thinget, for at vælge Præsident. Til Præsident valgtes Hegermann, til Vicepræsident Falsen. Forsamlingen vedtog efter Falsens Forslag, at en Comitee til at undersøge Statens Finantsvæsen skulde udvælges af Repræsentanternes Midte, og at denne Comitee skulde bestaae af 9 Medlemmer. Dertil valgtes Kjøbmændene Melzer, Schmidt, Rolffen, Mørch, Lund og Stoltenberg, Foged Collett, Amtmand Krohg og Kjøbmand Rosenkilde, efter Lodkastning med Amtmand Bendete.

Nu reiste Falsen sig og holdt et Foredrag, hvori han vidtlostigen søgte at vise, hvorlunde de her foreslaede Repræsentanter ikke kunde inklade sig i Lovgivningens Detail, langt mindre i diplomatiske Undersøgelser, og at den executive Magt, som ikke kunde komme i Folkets Hænder, ene havde Midler og Anledning til at kjende Landets udvortes Forhold og afgjøre det fornødne i saa Henseende¹⁾. Til den Ende foreslog han²⁾: 1) At en Comitee, bestaaende af 5 kyndige og erfarne Mænd, hvad enten i eller udenfor denne Forsamling, udnævnes af Rigsforsamlingen, saasnart denne har endt sine Forhandlinger, for at gjennemgaae og ordne vort Lovgivningsvæsen, hvorefter den har at forelægge den første, eller om dette ikke er muligt, den anden lovgivende Forsamling Resultatet af sit Arbeide. 2) At denne Forsamling, saasnart Konstitutionen er antagen og Kongen valgt, anses som hævet.

Da Falsen havde sat sig, reiste Grev Wedel sig i stor Sindsbevægelse, og med en Hæftighed, som berøvede hans Foredrag noget af dets sædvanlige Klarhed og Orden, søgte han at vise, hvor urigtigt det var at gjøre saadanne Notioner, der laae udenfor Dagens Orden, og ei forud vare anmeldte i Forsamlingen til Debat. Han paastod, at en Lovcomitee ikke kunde nedsettes, forinden det var bestemt, i hvis Hænder den lovgivende Magt var og hvorledes den skulde virke, og at han endeligen ansaa det sidste Forslag som et Indgreb i Nationens Rettigheder, efter hvilke den kunde kræve alle fornødne Oplysninger af Regenten. Præsidenten Anter erklærede.

¹⁾ Falsens Tale findes i Bergelands Constitutionshistorie 2 Hefte S. 53 ff. [Saml. Skrifter IX. 167—170.]

²⁾ Falsens første Forslag angik det allerede antagne Valg af en Finantscomitee.

Redmennesker formedelst Troesforfjæl af vort Statssamfund. Hans Mening underholdtes af flere. Ogsaa Wedel ansaa det for inhumant at udtale Jødernes Udelukkelse som en Grundlovsbestemmelse. Mod Jøderne talte især Grøgaard. Han fandt det betænkeligt at høre en saa ældgammel Bestemmelse, og frygtede for at Landet vilde blive oversvømmet med Udsfuddet af denne stakende Nation, som ikke fandt sig bunden ved Landets Religion og Statsformer. Der fandtes, meente han, intet Inhumant i at indføre en Bestemmelse, der bevarede en gammel Tingenes Orden. H. Nopsfeldt bemærkede, at det ikke var Religionsforfjællen, som bevægede ham til at fremme for Jødernes Udelukkelse. Han fandt et vigtigere Argument derfor i den Erfaring, at Jøder i intet Land, endog efter flere Generationer, assimilerede sig med Folket, men ansaae sig stedse kun som Jøder. Pluraliteten bifaldt denne Anskuelse og Grundføtningen blev saaaende som den af Comiteen var foreslaaet¹⁾.

Ritmester Heidemann fremsatte i Anledning af den 10de Grundføtning et Forslag, at Adelsens arvelige Rettigheder skulde indskrænkes til deres nærmeste Arvinger. Men dette Forslag udsattes indtil Undersøgelsen om Paragraphens Tillæg og Modifikationen senere skulde foredrages.

Da den 11te Grundføtning om Børnepligten fremsattes, oplæste Lovenskiold en velstreden Plan, som af Mange blev optagen med Bifald, der gif tildeels ud paa at indføre den gamle Udskrivningsmaade, at visse Lægder skulde levere Mandstater, uden at Børnepligten skulde være personlig, og at Lægderne skulde forsyne de tilfælde Mandstater med det Fornødne. Men dette Forslag lignede formegit den gamle Udskrivningsmaade, og gav formegen Anledning til personlig Fritagelse for Børnepligt, til at kunne vinde Stemmestærke for sig. Især fandt Ideen en stor Modstander i Hegermann. Ogsaa han oplæste nogle Bemærkninger, som han havde gjort om Udskrivningsvæsenet, der gif ud paa at Alle burde være lige værnepligtige. Han tilføiede, at han havde udarbejdet en Plan, som han i sin Tid vilde fremlægge. Ved Hensyn til Lovenskiolds Forslag erklærede han, at han med Modbydelighed vilde bemærke over slige Leiesvende, som Armeens Rækker, om dette Forslag gif igjennem, vilde blive fyldt med. Wedel derimod og flere med ham opponerede stærkt mod Hegermanns Forslag, der gif ud paa Constription, hvilket Greven ansaa for at være saa forhadet af den almindelige Mening, at dens Indførelse kunde medføre mange gode Borgeres Emigration. Disse Debatter gave Anledning til Sagens Udsættelse, for at give Grundføtningen sin rette Form paa sit Sted i Grundloven.

Præsidenten gjorde derefter Forsamlingen opmærksom paa, at den i Folge Reglementet til næste Mode maatte være betænkt paa Valget af en ny Præsident, og vilde paa efter Reglementets Forlangende at udnævne en Comitee, der skulde undersøge Finansernes Tilstand, og i Overlæg med Finansdepartementet forfatte et Udkast til et Budget over Landets Indtægter og Udgifter. I den Anledning erklærede Lovenskiold, at ikke alene en saadan Comitee burde nedsættes, men at der efter hans Formening ogsaa burde udnævnes en Comitee for at undersøge Norges Stilling til Udlandet, hvortil officielle Efterretninger fra Regenten, forsaavidt disse vare meddeelte, skulde tjene til Veiledning. Dette Forslag understøttedes af Bergeland. Sverdrup erklærede, at han troede sig kun berettiget til at behandle Spørgsmaalet om Statsføtningen og Grundlæggningen af en Constitution, og at man ei burde inklade sig

170

¹⁾ Om Leis Lunegaards Kraftudtryk, som Hent. Bergeland omtaler i det Hefte S. 50, [Saml. Skrift. IX. 165], hvormed denne Debat skulde være endt, erindrer Forsfatteren Intet, og finder det heller ikke optegnet i sin Dagbog. De endnu levende Medlemmer af Forsamlingen, med hvem han har talt herom, vide heller Intet derom. Hvor bjærv Lunegaard end var, havde han vissefælgelig ei den Indbydelse i Tjinget, at hans Rejsning skulde have revet Alle, endog Jødernes Forvarere, med sig, om endog Pluraliteten reiste sig med ham. [Beretningen maa dog være sand; thi den er ogsaa fortalt af den tilstedeværende Sørenskriver Bryn i Brev af 2de April 1814. Vogts Rigsretsforretning S. 169.]

i andre Undersøgelser, og allermindst den foreslaaede, der var af en saa indviklet og vanskelig Natur. Omten bifaldt, uventet for Oppositionen, raft Everdrups Mening, og flere Stemmer slog sig paa samme Side. Wedel derimod erklærede med Barme: „Prindsen skal fremlægge for Forsamlingen de Oplysninger, som han er i Besiddelse af om Landets Forhold til udenlandske Magter; det er overensstemmende med Forsamlingens Værdighed at kræve dem, og under Prindsens Værdighed at nægte dem.“ Præsidenten afbrød Debatterne, som begyndte at udarte til en betænkelig Hefstighed, med den Erklæring, at det var udsat til næste Mode at undersøge, hvor mange Comiteer der skulde nedsættes, og dermed opløstes Forsamlingen. Den afbrudte Strid fortsattes imidlertid privat efter Rodets Oplosning, og der var en larmende Rumlen i Forsamlingen, der lod ane, hvor urolig den Session vilde blive, hvori de i Dag omhandlede Quæstioner endeligen skulde afgjøres.

Der laa imidlertid endnu en volig Dag imellem disse Debatter. Den 17de April tilbragtes med gjensidig Besøg af de Medlemmer, som vare enige i deres Anskuelser om Fædrelandets Stilling, og man aftalte med hverandre det Forhold, som burde iagttages under Afgjørelsen af den udsatte Quæstion. Grev Wedel, som denne Dag med Blom gjorde Grøgaard og Forfatteren et langt Besøg, fortalte, at Kammerherre Anker havde faaet et Brev fra Gothenborg, hvori der berettedes, at Norge skulde trues med et Indfald fra alle Kanter, og at der nyligen havde været en Landshøvding i Christiania med Meddelelser til Rigsforsamlingen, men at han ei var kommen afsted, fordi Ingen vilde befordre ham. Der udbredtes ogsaa det Rygte i Dag, at Prindsen ei vilde modtage Kongetitlen, men der vare faa, som troede det.

Den 18de April hørte til Forsamlingens uroligste Dage. Om Formiddagen var Constitutionscomiteen samlet, og om Eftermiddagen var der Mode i Thinget, for at vælge Præsident. Til Præsident valgtes Hegermann, til Vicepræsident Falsen. Forsamlingen vedtog efter Falsens Forslag, at en Comitee til at undersøge Statens Finantsvæsen skulde udvælges af Repræsentanternes Midte, og at denne Comitee skulde bestaae af 9 Medlemmer. Dertil valgtes Kjøbmændene Nelzer, Schmidt, Rolffen, Nørh, Lund og Stollenberg, Foged Collett, Amtmand Krohg og Kjøbmand Rosenkilde, efter Lodkastning med Amtmand Bendek.

Nu reiste Falsen sig og holdt et Foredrag, hvori han vidtloftigen søgte at vise, hvorlunde de her forsamlede Repræsentanter ikke kunde indlade sig i Lovgivningens Detail, langt mindre i diplomatistiske Undersøgelser, og at den executive Magt, som ikke kunde komme i Folkets Hænder, ene havde Midler og Anledning til at kjende Landets udvortes Forhold og afgjøre det Fornødne i saa Henseende¹⁾. Til den Ende foreslog han²⁾: 2) At en Comitee, bestaaende af 5 kyndige og erfarne Mænd, hvad enten i eller udenfor denne Forsamling, udnævnes af Rigsforsamlingen, saasnart denne har endt sine Forhandlinger, for at gjennemgaae og ordne vort Lovgivningsvæsen, hvorefter den har at forelægge den første, eller om dette ikke er muligt, den anden lovgivende Forsamling Resultatet af sit Arbejde. 3) At denne Forsamling, saasnart Constitutionen er antagen og Kongen valgt, anses som hævet.

Da Falsen havde sat sig, reiste Grev Wedel sig i stor Sindsbevægelse, og med en Hefstighed, som berøvede hans Foredrag noget af dets sædvanlige Klarhed og Orden, søgte han at vise, hvor urigtigt det var at gjøre saadanne Motioner, der laae udenfor Dagens Orden, og ei forud vare anmeldte i Forsamlingen til Debat. Han paastod, at en Lovcomitee ikke kunde nedsættes, forinden det var bestemt, i hvis Hænder den lovgivende Magt var og hvorledes den skulde virke, og at han endeligen ansaa det sidste Forslag som et Indgreb i Nationens Rettigheder, efter hvilke den kunde kræve alle fornødne Oplysninger af Regenten. Præsidenten Anker erklærede,

¹⁾ Falsens Tale findes i Bergelands Constitutionshistorie 2 Hefte S. 53 ff. [Saml. Skrifter IX. 167—170.]

²⁾ Falsens første Forslag angik det allerede antagne Valg af en Finantscomitee.

med et Vieskast til Falsen, at det ikke var rigtigt at fremkomme i Forsamlingen med uforberede Taler og Projekter, hvorover skulde debatteres samme Dag, og paa hvis Behandling Medlemmerne ei vare forberedte. Han foreslog derfor, overensstemmende med Reglementet, at udsætte Motionens Behandling til næste Dag, og dette blev af Forsamlingen vedtaget.

Oberstlieutenant Stabell fremlagde den 18de det Tillæg til sit Botum, som han den 16de havde anmeldt, og det dermed forbundne Forslag. I sin Indledning yttrede han sin Utilfredshed med, at der i Forsamlingen fremsattes Spørgsmaal, som Medlemmerne ei vare beredte paa at besvare, hvorved han som en læg Mand, og flere med ham, kunde overrastes til at afgive en Stemme, som de ved senere Overlæg maatte ønske tilbagekaldt. Han foreslog derfor, hvilket Forslag ogsaa var undertegnet af Sergeant Wellebye, at følgende Tillæg, saavidt det ei allerede laa i Tingenes Natur, maatte blive Reglementet tilføjet: „At Præsidenten ei maa tillade Nogen at gøre Tilføjninger til de Qvæstioner, som den Dag ere fremsatte til Debattering og Betræking, men at slike alene maatte kunne tilføjes det, som i Henseende til Lydselighed maatte kunne synes at mangle, og at, naar en Tilføjning eragtes fornøden, Qvæstionen da udsættes indtil den, efter forandret Tilstand, kan leveres til fæstsat Betænkningstid¹⁾.“ — Falsens Foredrag og Forslag optoges forskjelligt. Nogle mente, at det var fremsat for at berede Prindsens Opføielse til Konge, og ved denne Overrættelse at forebygge den Opposition, som kunde ventes af dem, der intet saadant Kongevalg ønskede. Andre derimod yttrede den højeste Tilfredshed med Falsens Forslag og gave hans Tale lydeligt Bifald.

Da der kun var levet den korte Tid fra 7 om Aftenen til 10 om Morgenen til at berede sig paa næste Dags Afgjørelse af Falsens Forslag, saa blev der en stor Aftenstund for Mange, som den følgende Dag agtede at tale for og imod det omhandlede Forslag. Man indsluttede sig i sit Kammer, og deres Penne, som tiltræde sig Evne til at kunne yttre sig om Sagen, var stiftigen i Bevægelse. Den lille Kreds, som dagligen samlede hos Anker, var ved denne Leilighed heller ikke uaktiv. Enhver af dem opsatte skriftligen sine Tanker; de meddelte hverandre deres Ansættelse, og besluttede hjerteligen at modsætte sig Falsens Hensigt, allerede nu at fremskynde Prindsens Valg. De indsaae, at Norges Skæbne afhængte af Forsamlingens Beslutning i denne Henseende, og holdt det for deres Pligt at forebygge enhver overilet og ubetimelig Afgjørelse. Men det viiste sig, at de forgjæves arbejdede mod Strømmen, og at den i Forsamlingen herskende Mening understøttede Planen til at fremskynde Kongevalget.

Den 19de April mødte Forsamlingen henved Kl. 11. Alles Forventning var paa den næste Dags Forhandling, da Mange af Medlemmerne ved skrevne og munderede Taler havde beredt sig paa deels at forsvare, deels at angribe det af Falsen fremsatte Forslag, som den nye Præsident, Hegermann, strax satte under Debat. Den først fremsatte Qvæstion, hvorvidt en Lovcommission strax skulde nedsettes, foranledigede ikke mange Debatter. Lovenskiold tog først Ordet, og viiste i et kort men vel udarbejdet Foredrag, at Lovgivningens Ordning for Fremtiden vel var en ønskelig Sag, men at Falsens Forslag anticiperede Forhandlingens Gang, og at man først burde i sin Tid undersøge, hvorvidt Forslaget lod sig forene med de Konstitutionsbestemmelser, som Forsamlingen var i Færd med at grundlægge. Da den uden Redskættelsen af denne Committee var forbunden med Udgifter, fordi Medlemmerne maatte lønnes for Opoffrelsen af deres Tid og Kræfter, saa burde det først

¹⁾ Der vare de i Forsamlingen, som troede, at Stabell pløiede her med fremmed Kalb, men til denne Mening var ingen Grund. Stabell var den Mand, der baade selvstændig kunde tage sin Beslutning og forstod skriftligen at fremsætte den. Forslaget blev ikke nærmere behandlet, fordi Bestemmelsen i sin Hovedsag fandtes i Reglementet; men det var en ikke overflødig Grændring om at holde sig dette efterretteligt.

undersøges, hvorvidt Finantsernes Tilstand tillod en Udgift for at fremme en Sag, der var onskelig, men for Tiden ei trængende nødvendig. I al Fald troede han, at Lovcomiteens Arbejder ved Trykken burde bekendtgjøres, paa det at samme kunde komme under Bedømmelse af Nationens kyndige Mænd. — Om den troede, at Sager burde for Tiden udsættes, og henvises til Constitutionscomiteen. Efter Opfordring af meer end $\frac{1}{3}$ af Forsamlingen foretoges skriftlig Votering, og ved 58 mod 52 Stemmer blev Forslaget antaget, dog uden Bestemmelse i Henseende til Antallet af Comiteens Personale, „hvilket i sin Tid bliver nærmere at afgjøre naar Valget sker.“

Fassens andet Forslag: „at denne Forsamling, saasnart Constitutionen er antagen og Kongen valgt, skulde ansees som hævet“, foranledigede alvorlige og langvarige Debatter. Lovenskiold tog atter Ordet, og lagde i et findigt og vel forfattet Foredrag Forsamlingen paa Hjertet, at see sig nøie for, førend den gav dette Forslag sit Bifald. Hvor ubetimeligt end Forhandlingens unødvendige Forlængelse maatte være, var det dog langt vigtigere at det skede vel end hastigt. Han ansaa det for høist fornødent, at forinden indhentes Oplysning om Fædrelandets Forskning med Livets Fornødenheder, dets Bengeresourcer og Stridskræfter. I Mangel af disse Oplysninger kunde Forsamlingen dekrettere Fædrelandet en ulykkelig Fremtid, som hverken for Gud eller Mennesker kunde forsvares. Da Brindsen selv havde meddeelt Forsamlingen flere Oplysninger om Landets Stilling, saa kunde det vel ei være urigtigt at kræve end flere. Ikke heller kunde Oplysning herom være unødvendig, da Fædrelandets Statsforfatning uden den ei kunde bestemmes. Napoleon og Frankriges Exempel, som havde maattet boie sig under Overmagten, viste, at man ei burde være ligegyldig med Hensyn til mægtige Forbund. Han fraspogte sig alt Ansvar for de ulykkelige Følger, „som en saa utilgivelig Ligegyldighed maatte nedlyne over vort ulykkelige Fædreland.“ Han indstillede saaledes: „at alle anmeldte Oplysninger maatte af Regjeringen udbedes, at der paa de erholdende Oplysninger maatte vorde taget Hensyn under Constitutionens Udarbejdelse og Antagelse, og at Forsamlingen først maatte ansees hævet efter Antagelse af en Constitution, grundet paa sikre Data, som kunde love Fremtids Sikkerhed og Held.“ Denne Tale gjorde en voldsom Birkning i Forsamlingen og hidrog sit til at bringe de forskjelligte Meninger om Sagens Realitet i Ligerægt. Forsamlingen indsaa, at Rigets Skæbne ahangte af Beslutningen om Kongevalget, og dette nærværende Spørgsmaals Afgjørelse betragtedes derfor af Forsamlingen som afgjørende Selvstændighedens Liv eller Død.

Efter Lovenskiold fremstod Bergeland, og i en spydig og blomstrende Tale viste han Nationens Ret til at undersøge Landets Tilstand og de udvortes Forhold, samt dens Bestjæmmelse, om den lod sig denne Ret berøve. Men han brugte strax i Foredragets Begyndelse Udtryk, som vare mindre passende, og umuligen kunde tælles det stærke Selvstændighedsparti, hvorved han beredte sin Tale en uventelig Modtagelse af denne Pluralitet i Thinget, ligesom sig selv senere hen store Aræntelser. Paa den Dag undergil disse Udtryk ikke nogen alvorlig Anke, men senere hen bleve de paa en uparlamentarisk Maade Gjenstand for heftige og ubetimelige Angreb. „Med inderlig Kummer, sagde han, har ogsaa jeg reist mig for at yde mit Klagesul over Nationalforsamlingens døende Selvstændighed, over Folkets tabte Haab til os. Jeg tør tale med Frimodighed — Intet skrækker mig. — Haanden fæster jeg i Himlen og lader Kloden rulle; ingen Svimmel af Partier skal røkke, skal ansøge mig. Goden fæster jeg paa Religionens Klippe, og smiler ad hine truende Volger.“ Efter denne vistsnok i en Forsamling som denne mindre passende Indledning gil han over til at vise Inconsequenten af at paastaae, at Souveræniteten var i Folkets Haand, men at dets Repræsentanter ikke havde Fuldmagt til at spørge, hvorledes er

¹⁾ Lovenskiolds Tale, der fortjener heel at læses, findes i Bergelands citerede Strift Det Hefte S. 60 ff. [Saml. Skrifter IX. 176—179.]

ket sat med os? Han oplyste det Spørgsmaal, „hvad Trost vi havde at give det langtskfaldte Folk, naar det efter Hjemskomsten spurgte os, hvad vi havde udrettet? Maatte vi ikke rødmende slaae Dinene ned, naar vi intet andet Svar havde end dette: vi have bygget Eder en Trone — Andet maatte vi ikke. — Tor vi saaledes spotte den gule Hunger?“ Han gjorde opmærksom paa, at det var meest Almuens smerte, naar Sværdet droges, at det var dens Blod, der skulde flyde. Den vandre Fred, og nu bødes den Krig, Krig, Stat, Stat, uden at Noget desangaaende var taget under Overveielse. Han tilfoiede endeligen, at Prindsen havde givet Forsamlingen frie Hænder, og at den ei selv burde binde dem, og ligesaa lidt have Ansvar til sine egne Medlemmer. „Vi have Ret — saa sluttede han — til Alt, som sigter til Folkets og Fædrelandets Held. Dertil have vi Fuldmagt af Gud, af Samfundet, af Naturen — amicus Christianus, amicus Fredericus, sed magis amica patria!“¹⁾

Da Bergeland havde sat sig, rejste Sverdrup sig, og gjorde nogle fartfæstede Bemærkninger i Anledning af nogle af Bergeland brugte Udtryk. „Ikke min Haand, sagde han, men mit Haab sætter jeg i Himlen“, og yttrede derhos den Mening, at man kunde være fædrelandssindet uden at dele Bergelands Anskuelser. Imidlertid indlod han sig ikke alvorligen i nogen Gjendrivelse. — Cancelliraad Dahl lod nogle Ord falde om at Bergeland nærmere burde forklare sine Udtryk; men de bleve ikke hørte, og Angrebet gjorde dengang ingen Virkning. Det kom, som forhen bemærkedes, siden paa en upassende Tid i meer indflydelsesrige Ørnder. — Wedel talte i samme Tone som Løvenstjold og Bergeland, og advarede mod de Farer, som en saadan Beslutning kunde bringe over Fædrelandet, ved at bygge Tronen paa Sand²⁾. Ogsaa Østgaard understøttede sine Meningsfrænders Taler ved sit sædvanlige livlige og vittige Foredrag.

I Modsætning mod disse Taler fra Oppositionens Side holdt Rein en Tale, som ikke forfælede sin sædvanlige Virkning paa Forsamlingen. Han forudsatte, at Regjeringen maatte have forudsæet de Banefuligheder, som vare forbundne med at forsvare Rigets Selvstændighed, at han kendte dem og vidste at overvinde dem; thi det havde han for tidligen opfordret Folket til at besværges Selvstændigheden, og for tidligt havde Nationen aflagt Eed paa, at ville vove Liv og Blod, Bæsfærd og Hellighed for Noget, der blot var en Drøm og aldrig kunde komme til Virkelighed. „Alle vore Forhaabninger vare da et Børneværk.“ Imidlertid ansaa han det for naturligt og nødvendigt, at en Overføgt over Landets Fordel og Mangler, Hjælpe- midler m. m. lagdes for Nationalforsamlingens Dine. Men derved burde man blive færdige. Han ansaa det for en overdreven Engstelse, ei passende i de kraftfulde Runds Rund, der førte denne Tale, at ville bestemme vort Forhold til udenlandske Magter, eller som det synes fordre ministerielle Beviser paa, at fra Udlandet ingen Hænding skulde møde vort Foretagende. Ingen fiendtlig Flaade omgav vore Kyster; der høres Intet om Opbringelser; Kornladninger komme ubehindrede i vore Havne, og ikke kondemnerede Skibe frigives og komme med Korn til vore Havne. „Dette er Hædsgejrninger. Skulle vi overse dem, og derimod lade os bortstrømme fra kraftfulde Handlinger ved Spøgelse, Trudsel om en forenet svensk, brittisk, russisk og ig tvær tyrkisk Armee, der vilde oversvømme vort Land? Og dersom vort Land — ig forudsætter hvad jeg ei kan overtale mig til at troe — dersom Norge nærrede en

¹⁾ [Talen findes heel i hans „Politisk Tale til det norske Folk“ og i Sønnens Const.- Historie, Saml. Skrift. IX. 179—183.]

²⁾ Dette Udtryk fik Wedel siden igjen af Thingets sluttige Digter [Provst Fr. Schmidt], som forfattede en Borsang, hvori det heber:

Paa Reiserds evig faste Grund

Dg ei paa Sand vi bygge o. s. v.

hvilken Sang endog ned den Tre at afsynes ved Prindsens Bord. [Ogsaa Løvenstjold havde brugt dette Udtryk. Breve fra Eidsvold, S. 48.]

Mening ikke var saa bestemt mod en passende Forening med Sverige, som han forstillede sig, og hans Omgivelse vilde bevæge ham til at troe. Der herskede vistnok et gammelt Nationalhad mod de Svenske, og fra denne Side megen Røddelighed mod Forbindelsen, men usigelig Rød og Glendighed, forbunden med Næringsløshed, havde opvakt hos mange utyffelige Mennesker en fortvølet Længsel efter hvilken som helst Forandring. Han blev imidlertid let enig med Prindsen deri, at denne Forening var den sidste Udvei, Nationen havde at vælge, og at Beslutningen maatte hvile paa rene Data, bestemte Oplysninger og antagelige Betingelser. Med denne Tro kom Forfatteren til Gidsvold, og denne havde han ikke forandret. Prindsen lod under denne Samtale nogle Ord falde, som syntes at hentyde paa hans Haab om, at Sverige, dersom Noget tilskødte Carl Johan, vilde vælge ham til Thronfølger¹⁾. Denne Samtale endte imidlertid som de forrige med, at Prindsen behøit sin Mening og Forfatteren sin, hvorhos han forstikkede Prindsen, at han, hvordan Resultatet af Rigsforsamlingens Forhandlinger vilde blive, skulde vedblive i sin Kreds at virke det Gavn han formaade. Prindsen erklærede Forfatteren i de venligste Udtryk, at han var overtydet om hans redelige og gode Villie. I denne Samtale fortalte Prindsen, at han havde faaet Efterretninger, om hvis Baalidelighed han ei kunde tvivle, om at Paris var indtaget af de Allierede. Efterretningen om denne mærkelige Katastrophe var ham tilsendt gjennem Feltmarskalk Gösen²⁾.

Den 22de April. Grev Wedel fortalte idag, at der var skrevet fra Christiania, at Carsten Anker under sit Ophold i London ikke havde kunnet faae Prindsregenten i Tale, men var bleven henviist til Lord Liverpool, som heller ikke havde villet høre ham. Men Intet var i Stand til at rokke Selskændighedsmaendenes trofaste Tillid til et godt Udfald af den Sag, Prindsen havde paataget sig at forsvare. Fra Christiania var i Dag skrevet til Nogle af Forsamlingen, at hoist frænkende Nygter vare udbredte i Hovedstaden om Grev Wedels Forhold paa Gidsvold. Man gik saa vidt, at der paastodes, at Greven havde traaget Prindsen efter Livet, ja endog i den Hensigt lagt sig under Prindsens Seng med et skult Bærg, og flere Urimeligheder, som ei fortjene at gjentages. Grev Wedel forholdt sig, som forhen bemærket, aldeles rolig paa Gidsvold, og gjorde intet Skridt for enten ved Ranter eller voldsumme Midler at fremtvinge en Statsforandring, som han for Fædrelandet ansaa gavnlig. Flere af de tilstedeværende Rigsdagsmænd af begge Partier yttede stor Misnøie over disse flammelige og tegnagtige Nygter; Andre klagede over at de vare omringede med Spioner. En hoist agtværdig Officer gjorde Forfatteren herpaa opmærksom, men selv sporede han aldeles ikke noget Saadant. Sagen var vel, at Sligt ei trives i Norge, og at Bedkommende med overbreven Mistanke betragtede, hvad der stede omkring dem. Nogle tjenstfærdige Hoffolk virkede vel her og der paa Forsamlingens lidet tænksomme Deel, men denne Skare var liden, og Effekten kunde ei blive stor. For Resten fulgte den store, tænksomme Hof sine politiske Meninger med Overbeviisning, trofast Vedholdenhed og et fedeligt Sind.

Dagene fra den 23de til den 26de April vare saa eensformige, at der ikke gaves nogen Materie for en Dagbog. Der vare daglige Møder i Constitutionscomiteen, som stred raast frem i sit Arbeide, og ved dets Bord forstummede alle Rabaler, og al Meningsforskjel om Landets politiske Stilling opstøstes i det almindelige Dulle, at forfatte en Constitution svarende til Landets Læve. Forfatteren finder saaledes i sin Dagbog kun anført nogle Bemærkninger om de forskjellige Partier paa Gidsvold. Til det første regnede han det, i hvis Spidse Falsen stod, hvis Diemed forneumeligen gik ud paa at gjøre Norge til et absolut selvstændigt Rige, og Prinds

¹⁾ [Sfr. ovenfor S. 369. Anm. 2.]

²⁾ Denne Samtale har Forfatteren nedskrevet saagodt som ordlydende efter sin Dagbog, i hvilken han indførte den umiddelbart efterat den var holdt. [Sfr. Bryn, afd. St. 171.]

Banerne. Det var hans sædvanlige Maneer at gaa langt frem i Forsamlingen med megen Armbevægelse og mange Complimenter til Forsamlingens Medlemmer paa begge Sider, og man var saa vant til at see og høre noget Komiskt af dette Medlem, saa der gjerne opstod en ufrivillig munter Bevægelse i Forsamlingen, saasnart han reiste sig for at tage Ordet. Denne Gang forstikkede han sine Collegaer med forvirrede Taleendringer, at hans Committenter havde paalagt ham at forsvare Selvstændighedens Sag til det Yderste, men endte med det Saa, at Ingen af Forsamlingen var af hans Mening. Forsamlingen opløstes virkelig med en vis Munterhed formedelst hans Epifode¹⁾.

Udenfor Forsamlingen havde ogsaa Kabalet været i Bevægelse for at frembringe det stedfundne Resultat. Røgemeesteren, Elteson, kaldte nemlig for sig Raahygdeligheds Repræsentant, Ole Tveten, beværtede ham vel og opfordrede ham til at votere for Falsen²⁾. Ole Tveten var et Exemplar fra den gamle Aldtid, redbon til at underkøtte en Mening med djærve, ja blodige Midler. Han havde for ikke længe siden i en Kæde- og Tollektivkamp sældet sin Modstander, men var bleven aldeles kuffendt, fordi han var bleven overfaldet og Drabet saaledes var Røddærge og Saadesgjerning. Det var ham, som efter en anden Forfatter talte om „at fånge“ Brindsens Modstandere³⁾. Brindsens Adjutant, Lieutenant Schwarz, en Søn af den berømte Kjøbenhavnste Aktør, arbejdede paa sin Side til samme Maal. Han kaldte Løvenfiolds Medrepræsentant, Tollef Huvestad, for sig, og foreskildede ham, at Løvenfiold var svensksindet, og ligesaavel som Grev Wedel bestukket af den svenske Regjering for at understøtte Sveriges Sag. Men Tollef var selvstændig Mand, og agtede ikke derpaa, endstjønt han var Brindsens Sag hengiven. — Forfatteren havde ogsaa denne Dag en lang Samtale med Lieutenant Schwarz, som paaftod, at den almindelige Stemning var for Gjenforeningen med Danmark, hvilket Forfatteren vidste aldeles ikke saaledes forholdt sig. De fleste Medlemmer forstjode Forbindelsen med Danmark maastee endog meer end med Sverige, endstjønt de, som forhen bemærket, i en synderlig Inconsequents havde bestemt sig til at vælge en Prinds, som var Koning til Danmarks Throne, og visstelig en vilde ombytte den med Norges. Om Månen kom Brindsen tilbage; man havde ikke ventet ham saa hastig. — De Par følgende Dage anvendtes til uafbrudt Arbejde i Constitutionscomiteen, og der var neppe noget Medlem af denne, som jo ønskede en hurtig og lykkelig Ende paa disse Forhandlinger.

Den Aften om Morgenen havde Forfatteren Audience hos Brindsen, og atter en af de alvorlige Samtaler, hvis Ubehagelighed han for havde følt. Brindsen var imidlertid i Dag meget forhindret. Han erklærede, at han vel ikke havde de bedste Forhaabninger om Englands Understøttelse, men efter hans Overbeviisning var Nationens Stemning saaledes, at de, som tilraadede Forentingen med Sverige, vilde udfattes for at blive et Offer for Folkets Skarme. Det var intet Under, at Brindsen nærrede en saadan Mening, eftersom alle de, der omgave ham, saavel som de, der nærmede sig ham, istemte Selvstændighedens Tone, der klang saa behagelig i Brindsens Øren. „Derfor England, tilføiede han, erklærer sig imod os, anseer jeg mig vel forbunden til at gjøre Nationen bekendt med de Farer, som omringe den; men jeg vover ei at opfordre den til Forening med Sverige.“ — Forfatteren svarede ham, at han som ærlig og sanddrø Mand kunde forstikke Brindsen, at den almindelige

¹⁾ Han var isørigt af sund Demmekraft, og en af Vestlandets virksomste og helbigste Handelsmand. [Carstensen fra Nidser.]

²⁾ Dette blev Forfatteren fortalt af Sørenskriver Bryn, en troværdig Mand, hvis Medrepræsentant D. E. var.

³⁾ Men lige Tanker nærrede Ole visstelig ikke paa Gidsbold, da han saa Mand, som han agtede høit, staa ved Siden af Brindsens saakaldte Modstandere. Han var Forfatteren til sin Dødsdag hengiven.

vare Enkelt — meget Enkelt — som flankerede til alle Sider, uden at man kunde blive flog paa, hvilken Mening de bekjendte sig til. Man talte om, at en enkelt Repræsentant¹⁾ havde hemmelige Skrivelser fra hin Side; men deels kunde Rabalen af den Art ikke trives i en Forsamling, hvis Medlemmer udmærkede sig ved et fædrelandst Sindelag, deels var Rytter rimeligviis grundløst.

Der manglede i disse Dage ikke heller paa Rytter, heel trofælige for Selvstændighedsagen. Man vilde vide, at der til Gothenborg var ankommen en Courter fra England, som havde bragt ostensibele Depescher til den svenske Regjering, indeholdende det engelske Ministeriums Forsikkring om Ankers Afvisning fra London med uforrettet Sag, men derimod hemmelige til Brinds Christian, som formodedes at være af langt andet Indhold. Disse Rytter gaves forskjellige Nuancer efter de forskjellige Partiers Anskuelse. Det var naturligt, at ethvert Parti søgte meest Tro til de Rytter, som bare paa Begivenheder, der understøttede deres Sag, men de Rytter, som understøttede det svagere Oppositionsparties Mening, kastedes for Bunden, medens de, der smigrede det stærkere Selvstændighedsparties politiske Tro, forplantedes i højere Toner.

Fleere Korske kom i disse Dage tilbage til Norge fra Danmark for at søge Ansættelse i deres Fædeland, og Alle vare eenstemmige i at bevidne de Danstes Enthusiasme for Norges Regent, og Misnoien i Danmark med Frederik den Sjette paa den Tid bestreves som stor. Der lagdes i Almindelighed ingen Hindring i Veien fra svensk Side for de Korskes Gjennemreise gennem Sverige, og især behandlede alle Nordmænd af den humane Gæsen med stor Forekommenhed. Kun Enkelt blev anderledes behandlet. Rosenkrantz og Thygeson vare af Brindsen nedsendte til Kongen af Danmark for at gjøre ham bekjendt med Stillingen i Norge og rejsfærdiggjøre Brindsens Fremgangsmaade. Frederik den Sjette tilljendegav dem sin store Misnoie med hvad der var skeet i Norge, der saa meget forlængede Danmarks Lidelser ved Krigen, og udfatte det for det europæiske Forbunds Rikstante. Rosenkrantz vendte ubehindret tilbage til Christiania, medens Thygeson reiste til sine Godser i Jylland. Rytter gik, at Thygesons usorgfagte Ubladelse i det svenske Hovedkvarter paa Nidreisen havde spærret ham Tilbageveien til Norge; men det var paa den ene Side rimeligt, at Thygeson som stor Giendomsmand²⁾ ikke vilde sætte sin Stilling i Danmark paa Spil, og paa den anden Side, at den svenske Regjering nægtede en Mand Tilbagereisen til Norge, der havde været en af de Raadgivere, som meest havde opmuntret Brindsen til at lægge Haand paa Selvstændighedspartiet. — Det var ogsaa paa denne Tid, at Kammerjunker Gyldepalms usorgfagte Færd forvoldte ham selv og flere ansæete Mænd i Danmark Ubehageligheder. Gyldepalm, som havde været benyttet i den diplomatiske Carriere, var efter Kieltractatens Afslutning kaldt tilbage til Kjøbenhavn. Han var bekjendt som en Mand af Talenter, endssjønt han for tidligen afbrød sine akademiske Studier, men han manglede en Diplomats nødvendige Egenkab, Laushed og Forsigtighed i Udførelsen af sine Embedsærender. Kjærlighed til Fædrelandet og Haab om der at blive ansat drog ogsaa ham til Norge, og han erholdt af den svenske Gesandt i Kjøbenhavn [Friberre Lawak] et Brev til denne Reise. Han tilbød at modtage Breve til Norge fra Venner og

somt, dersom ikke England — som man haabede — vilde understøtte Norge." Samtaler med Jac. Hall om den sidste Side af Sagen antager han har bragt Hall til at henregne ham til Bedels Parti.]

¹⁾ [Formodentlig sigtes her til Cancelliraad Dahl.]

²⁾ [Fra rig Mand og betydelig Godseier blev han, formodentlig ved usorgfagte Handeler og flette Conjunctioner, fattig og trængende. Han opholdt sig, et Aars Tid efter Foreningen, længe i Norge og boede paa Gaarden Østre Skoen ved Christiania, hans Frues Arvegodt efter Forældrene, og det Eneste, han havde i Behold; men omsider toge ogsaa Creditorerne denne Giendom. Han lever, saavidt vides, endnu og er bosat i Rom.]

Kristian Frederik til dets Konge, hvilket Naal de søgte at fremme ved alle de Midler, som kunde dem til Raadighed. Til de beftigste blandt disse, som Forfatteren spæde imodets deres haarde Miner og den haarde Dom, som de sædte over deres Meningsmodstandere, hørte Jansen, Fr. Schmidt, Collett, Klein, Gold, Weidemann, Stoltenberg, Nygaard og nogle mindre Navne¹⁾. De mere moderate af dette Parti havde en inderlig Overbeviisning om, at Foreningen med Sverige under hvilketsømhøft Bilkar vilde lede til Landets Ulykke, og at Norge heller burde igjennemgaae alle Grader af Elendighed, for det understafede sig svensk Herredomme, eller endog dermed fornæde sig; men de vare ikke saa indtagne af deres egne Meninger, at de jo havde Agtelse for Andres Overbeviisning, ligesom de pleiede venlig Umgang med Flere af hans Opponenten. Dertil regnedes Nøsfeldt, Sverdrup, Hegermann, Fabricius, Jørgen Kall, Doctor Rosler²⁾, Heibemann, Christie, Melcher, Stenstrup og Flere. Det andet Parti, som maaskee var det talrigste, bestod deels af samvittighedsfulde Mænd, som ikke kunde blive enige med sig selv om hvilken Side de skulde følge, deels af Mænd, som ingen Mening havde, som ængstelig lyttede efter hvad den kystende Tone monne være, for ikke at støde deres Fod paa nogen Sten. De frygtede for personlige Krænkelser i Rigsforsamlingen, og for Prindsens Misgunst, og Kogle — vistnok den allerminde Deel — tænkte ikke over Sagen. Dagbogen indeholder mærkelige Exempler paa den Forandring, som i den Henseende under Rigsforsamlingens Forhandlinger foregik med adskillige Medlemmer, der lode sig henrive af det herskende Parties imponerende Udførd til at skifte politisk Farve.

Det tredje Parti var det saafaldte svenske, der mistvilede om Norges Kraft til at naae Selvførdighedens Naal, og som ansaa Forbindelsen med Sverige under væsende Bilkar for den bedste Ende paa Landets Lidelser, og som en af Europas magtigste Stater forestrevent Nødvendighed. Disse Mænds Stilling paa Rigsdagen var vistnok den ubehageligste, og om dem udspreddes de meest nærgaaende Rygter, som paa ovenfor er givet Exempel. Til dette Parti hørte Wedel, Løvenskiold, Grossgaard, Bergeland, Anker, Blom, Cappelen, Østedah, Rølbach, Sibbern, Stabell, Høijer, Omsen, Cloumann, Mørch, Moses, Kjøbmand Schmidt, Horneman, Bryn, Rindrup, Wulfsberg, Stub, Rogert og Jacob Kall³⁾. Foruden disse Partier

¹⁾ Forfatteren vil ei stribes med dem, der ville tilskrive det uvenlige Anstrog, som Divergens i politiske Meninger let giver, denne Dagbogens strenge Dom. Han har ovenfor tilstaaet, at han med Hensyn til Flere var paa Afveie. Men han bestriver med historisk Sandhed de Anstuelser, som han havde paa Eidsvold. De fleste af disse Mænd gav han endnu før Forsamlingens Opløsning Forsoningens Gaandtryk.

²⁾ Forøvrigt En af Forsamlingens varmeste og beftigste Patrioter.

³⁾ Et af Rigsforsamlingens nulevende Medlemmer har tvivlet om, at Oberst Stabell, Hofoged Horneman og Kjøbmand Schmidt kunde regnes til dette Parti; men mener, at de heller maa regnes blandt de samvittighedsfulde Tvivlere. Forfatteren veed med Visshed, at Stabell hørte dertil, da Wedel derom havde overbetviist sig, og Forfatteren ved umiddelbar Umgang med Stabell fandt dette bekræftet. Men Stabell var i et Embedsforhold, der ei tillod ham at udstille sin politiske Side; han var høit Officer, og frygtede som saadan ikke Krigen, og han forstod at skule sin Mening naar fornødent. I sin Umgang med Horneman, med hvem Forfatteren allerede paa Eidsvold sluttede en siden bestandigen fortsat Venneforbindelse, troede han at opbaae en overensstemmende politisk Tro. Saa bestemt høver han ei at sige dette om Kjøbmand Schmidt, endskjønt han fornøbelst denne humane Representants venlige Tilnærmede, og tvivlende Udtryk om den attraaede Selvførdigheds Opnaaelse, dertil troede sig berettiget. [I Brev til Udg. af 15. Februar 1858 har Hr. Assessor Herleb Horneman oplyst, at han ikke hørte til dette Parti; derimod stemmede jeg overeens med Pluraliteten deri; at enhversømhøft politisk Forening med Sverige vilde blive til Norges Ulykke (en Mening, Erklæring siden har viist at være aldeles urigtig), og at man derfor burde vove en Kamp, for at bevare Norges Selvførdighed. Men tillige var jeg med Flere af den Mening, at denne Kamp vistnok vilde blive haard og Udfaldet tvivl-

vare Enkelt — meget Enkelt — som skankerede til alle Sider, uden at man kunde blive floget paa, hvilken Mening de bekyndte sig til. Man talte om, at en enkelt Representant¹⁾ havde hemmelige Skrivelser fra hin Side; men deels kunde Kabaler af den Art ikke trives i en Forsamling, hvis Medlemmer udmærkede sig ved et sædvanligt Sindelag, deels var Rytter rimeligviis grundløst.

Der manglede i disse Dage ikke heller paa Rytter, heel trostelige for Selvstændighedsagen. Man vilde vide, at der til Gothenborg var ankommen en Courteer fra England, som havde bragt ostensibele Depescher til den svenske Regjering, indeholdende det engelske Ministeriums Forsikkring om Anders Afvisning fra London med uforrettet Sag, men derimod hemmelige til Prinds Christian, som formodedes at være af langt andet Indhold. Disse Rytter gaves forskjellige Nuancer efter de forskjellige Partiers Ansuelser. Det var naturligt, at ethvert Parti sættede meest Tro til de Rytter, som bare paa Begivenheder, der understøttede deres Sag, men de Rytter, som understøttede det svagere Oppositionsparties Mening, kaldedes for Binden, medens de, der smigrede det stærkere Selvstændighedsparties politiske Tro, forplantedes i højere Toner.

Flere Korske kom i disse Dage tilbage til Norge fra Danmark for at søge Ansættelse i deres Fædeland, og Alle vare eenstemmige i at bevidne de Danstes Enthufasme for Norges Regent, og Misnoien i Danmark med Frederik den Sjette paa den Tid bekræves som stor. Der lagdes i Almindelighed ingen Hindring i Veien fra svensk Side for de Korskes Gjennemreise gennem Sverige, og især behandlede alle Nordmande af den humane Grev Esfen med stor Forekommenhed. Kun Enkelte bleve anderledes behandlede. Rosenkrantz og Thygeson vare af Prindsen nedsendte til Kongen af Danmark for at gjøre ham bekendt med Stillingen i Norge og retfærdiggjøre Prindsens Fremgangsmaade. Frederik den Sjette tilkjendegav dem sin store Misnoie med hvad der var skeet i Norge, der saa meget forlængede Danmarks Tidelser ved Krigen, og udsatte det for det europæiske Forbunds Mistanke. Rosenkrantz vendte ubehindret tilbage til Christiania, medens Thygeson reiste til sine Godser i Jylland. Rytter gik, at Thygesons uforfættige Udlæbser i det svenske Hovedkvarter paa Rejseren havde spærret ham Tilbageveien til Norge; men det var paa den ene Side rimeligt, at Thygeson som stor Eiendomsmand²⁾ ikke vilde sætte sin Stilling i Danmark paa Spil, og paa den anden Side, at den svenske Regjering nægtede en Mand Tilbagereisen til Norge, der havde været en af de Raadgivere, som meest havde opmuntret Prindsen til at lægge Haand paa Selvstændighedspartiet. — Det var ogsaa paa denne Tid, at Kammerjuncker Gyldepalms uforfættige Færd forvoldte ham selv og flere anseete Mænd i Danmark Ubehageligheder. Gyldepalm, som havde været benyttet i den diplomatiske Carriere, var efter Kielectractusens Afslutning kaldt tilbage til Kjøbenhavn. Han var bekendt som en Mand af Talenter, endstjønt han for tidlig afbrød sine akademiske Studier, men han manglede en Diplomats nødvendige Egenkab, Taushed og Forsigtighed i Udførelsen af sine Embedsærender. Kjærlighed til Fædrelandet og Haab om der at blive ansat drog ogsaa ham til Norge, og han erholdt af den svenske Gesandt i Kjøbenhavn [Friherre Lawast] et Pas til denne Rejse. Han tilbød at modtage Breve til Norge fra Venner og

somt, dersom ikke England — som man haabede — vilde understøtte Norge.³⁾ Samtaler med Jac. Aall om den sidste Side af Sagen antager han har bragt Aall til at henregne ham til Wedels Parti.]

¹⁾ [Formodentlig sigtes her til Cancelliraad Dahl.]

²⁾ [Fra rig Mand og betydelig Godseier blev han, formodentlig ved uforfættige Sandheder og sætte Conjunctioner, fattig og trængende. Han opholdt sig, et Aars Tid efter Foreningen, længe i Norge og boede paa Gaarden Østre Støien ved Christiania, hans Frues Arvegodt efter Forældrene, og det Eneste, han havde i Behold; men omstøder toge ogsaa Creditorerne denne Eiendom. Han lever, saavidt vides, endnu og er bosat i Rom.]

Sigtninger i Kjøbenhavn, men bar sig med disse saa usorgfagtig ad¹⁾, at Brevene bleve fundne hos ham og tilligemed Kammerjunkeren selv sendte til Stockholm, hvorfra Brevene siden tilhændigedes Danmarks Konge. En af Danmarks høieste Embedsmænd, Statsminister F. Moltke, som havde været Stiftamtmand i Norge, havde ogsaa med Gyldenpalm sendt Brevbreve, hveri han udtrykte sig med Deeltagelse for Norges Sag. Folgen af denne Usorgfagtighed blev, at han faldt i Unaade og ombyttede sin høie Post med Stiftamtmandskabet i Aalborg. Gyldenpalms egen Embedsstolpe var nu saagodt som udspillet, og omendstjont han siden ansattes paa en underordnet Post ved den norske Statsraadsafdeling i Stockholm, levede han der sorglem og i smaae Raar.

Den 27de April var Constitutionscomiteen indbudet til Røde med Finantscomiteen. I dette forelagde den sidste de første de Oplysninger, som den af Finantsdepartementet havde erholdt om Landets Indtægter og Udgifter for nogle forbigaaende Aar, og fremlagde Planen til at ordne Landets Pengewæsen. Oplysningerne vare tildeels ufuldstændige, tildeels mindre rigtige, Planerne vare umodne og utilstrækkelige til at naae Maalet, og det Hele var saare liden Opmærksomhed værd. Sagen var, at der i Spidsen for Finantsdepartementet stode Mænd, som deels ikke var deres Embede vogne, deels vare overlæstede med andre Forretninger i Statens Anliggender, som formedelst dennes kritiske Stilling vare i høi Grad forviklede. Derhos var den borgerlige Virksomhed saa lemlæstet formedelst Næringsveiens totale Standsning, at der ikke lod sig tænke Muligheden af at grundfæste Landets Pengewæsen paa en fast Grundvold. I den Henseende havde Stillingen meget forandret sig siden det store Røde i Christiania mod Slutningen af 1813, endstjont det allerede da fandtes vanskeligt at berede Fremtiden et sikkert og paa en solid Grundvold bygget Pengewæsen. Der manglede vistnok ikke den paa Tidsvold nedsatte Finantscomitee paa dygtige Mænd, udbruste med de fornødne Kundskaber, hvilke de i disse og senere Forhandlinger noksom lagde for Dagen, men der fattedes paa Materialier til at bringe Orden i et forvirret Pengewæsen, og især paa Evne, ja tildeels Villie, til at sammenbære de Midler, der ene kunde føre til Maalet. En stor Deel af Forsamlingen — og denne Mening deelte den største Deel af Landets meest formuende Mænd udenfor samme — som vare istand til i Gjærningen at understøtte Sagen, ansaa desuden disse Anstrengelser for unyttige og for sig farlige, saalænge Fædrelandets politiske Stilling var ubestemt, og de vægrede sig ved at bringe store Offere for en Sag, til hvis heldige Udførelse Udfigterne aldeles ikke vare smigrende. Der fattedes vistnok ikke paa kraftige Opfordringer til formuende Privatmænd til at gjøre de fornødne Tilskud til en saadan Indretning, og de ledsagedes med bitter Klager over Mangel paa et patriotisk Sind hos dem, som holdt sig tilbage; men man begyndte at indsee, at den Patriotisme, som lemlæster Kræften til borgerlig Virksomhed, grundser til Usikkerhed og lønnes aldrig med Medborgernes Erkjendtlighed. For den største Deel af Landets meest formuende Mænd var derhos Selvstændighedens Sag, der isolerede Norge fra alle andre. Stater, tvetydig i sine Følger, og den betragtedes i sine tyngste Færder mestendeels kun af dem, som havde Lidet at opoffre. Imidlertid bleve begge Comiteer enige om at tage hver for sig igjennem sine kyndige Medlemmer under Overveielse, hvorlunde Nationens Ret til at bestatte sig selv kunde forenes med Regentens store Trang til Pengeresourcer, og hvorlunde denne Rigsforsamling, som

¹⁾ Allerede i Kjøbenhavn pralede han af, at han skulde gjemme Brevene, saa at de skulde undgaae svenske Bistourers Vind. Dette kom den sjeneste Gesandt for Øren, som hemmeligen detom underrettede Feltmarskalk Esfen. Esfen har selv fortalt En af vore nulevende Statsraader, at han havde gjort Gyldenpalm opmærksom paa at han vidste, at han medbragte Breve, men at han ønskede at undgaae Kongens Uleilighed. Esfen var derpaa gaaet hen til Binduet for at give Gyldenpalm Anledning til at faste Brevene i Kammen, men paa dennes gjentagne Forsikkring om at han ingen Breve medbragte, kunde Undersøgelsen ei undgaaes.

egentligen kun var sammenkaldt for at forfatte og grundfæste en Statsforfatning, kunde, uden Beraummelsen af et nyt Møde, see sig berettiget til at gjøre en saa vigtig Anvendelse af Grundlovens Bestemmelser. Man indsaae derhos, at Intet kunde foretages til at forsvare den nye Stat i sin valgte Selvstændighed, og til at ordne dens indvortes Statsforhold, uden de nødvendige Midler. Den hele Raskhede maatte under saadanne Omstændigheder snart gaae i Staa, ligesom Statskrediten var rystet ved Statens vakkende Stilling og en forestaaende Krigs Rædsler. Saaledes valgtes den Udvei, der i Forlegenhedens Stund er den sædvanlige, at udsætte den endelige Afgjorelse indtil videre, og det kan ikke nægtes, at der opstod megen Forvirring i Fremtiden deraf, at man senere hen forsømte at tage Sagen under noiere Overveielse, og at den Partiaand, som herskede mellem de forskjellige politiske Ræningsers Formænd, dels foranledigede uhenigtsmæssige Beslutninger, dels sammenblandede og forvirrede de forskjellige Statsmagters indbyrdes Rettigheder til at bestemme de vigtigste Statsforhold. Folgerne viste sig senere hen aabenbarligen.

Røderne i Constitutionscomiteen fandt imidlertid dagligen Sted til bestemte Læser. De begyndte om Formiddagen Kl. 10 — tidligere kunde det ikke vel see, fordi mange Medlemmer boede langt fra Forsamlingsstedet — og varede til 2 Eftermiddag, og fra Kl. 4 om Eftermiddagen til 7 om Aftenen. Sæsonernes Historie var den sædvanlige. Der disputeredes ofte med Hefstighed om mindre betydelige Ting og om grammatiskste Rettefærdigheder i Stilen. Comiteens Formand, som vel kjendte Bærdien af den Myndighed, der var lagt i hans Haand og søgte at haandthæve den, paahød ofte Laushed og Orden, men efter et Dieblid var hele Forsamlingen stundom igjer i en sarmende Strid i Anledning af den omhandlede Gjenstands Afgjorelse. Man var endnu ikke vant til den Orden og Takt i Diskussionerne saavel i den store Forsamling som i de mindre Røder, der siden af en Resterhaand tilveiebragtes. En og samme Paragraph formedes forskjellige Gange, diskuteredes ligesaa ofte, og Medlemmernes Manuscripter saae saa bemalede ud, at de neppe kunde finde Rede i dem. Man indsaae saaledes, at en Redaktion af enkelte Medlemmer var fornøden for at bringe Genhed i Stilen og Orden i Materierne. Comiteen havde imidlertid ogsaa sine rolige Dieblidte, i hvilke Hovedsagen stred stadigen frem til Endemaalet, og dette leetedes meget derved, at Diskussionerne om den udvortes Politikk og om Balget af Regjeringens Overhoved aldeles bortfjernes fra dens Overveielser.

Den 29de April ankom fra England og Danmark hertil de mærkværdige Aviser, som indeholdt Paris's Erobring af de Allierede. Begivenhederne vare saa detaillerede, at man ikke kunde tvivle om Beretningens Authenticitet. Den 30te Marts blev den franske Armee under Marmont og Mortier slaet under Paris's Barriere; den 31te rykkede Keiser Alexander, Kongen af Preussen og Prindsen af Schwarzenberg ind i Paris. Den lefsindige franske Føvel overlod sig til den høieste Jubel. Alexander forgubedes, Napoleon forhandedes, og høie Raab krævede Bonaparte affat og Ludvig den 18de tilbage. Hele Egnen om Paris og en stor Deel af det øvrige Frankrige erklærede sig for Ludvig. Senatet, Talleyrand i Spidsen, erklærede Bonaparte affat og Ludvig Konge. En Deel af den franske Armee, saavel som de vigtigste franske Generaler, svore til det nye Dynasti. Den engelske Avis tilføier, at paalidelige Efterretninger fra Dünkirklen berette, at Napoleon har modtaget Keiseren af Ruslands Tilbud om Den Elba som et Tilflugtssted for ham og hans Familie. — Hvor bestemte end disse Efterretninger vare, havde man Noie med at fæste Lid til dem. De bleve imidlertid modtagne af Medlemmerne med stor Deeltagelse og foranledigede en urolig Gjæring i hele Forsamlingen. Det eneste Trøstelige ved disse Nyheder fra Besten var Haabet om Fred, som nu maatte synes mere grundet end tilforn, da det svage Norge vel maatte underkaste sig det mægtige Eurovas Bestemmelser. Saaledes raisonnerede den roligere Deel af Forsamlingen. Men disse Efterretninger vare endnu ikke i Stand til at nedtrykke de sværmende Selvstændighedsmands sangvinne Forhaandninger. Endnu denne Formiddag deeltog Forfatteren i en politisk Ventilation,

men de besynderlige politiske Meninger bleve fremførte. Man stolede endnu paa Englands Bistand, man gjorde sig de bedste Forhaabninger om Carsten Anters Udenlandske, man glædede sig over, at Carl Johan ikke havde været tilstede ved Napoleons Aderlag — og hvad Stof mere man kunde have til glade Udsigter for Norges Selvstændighed. Rosenkrantz var ogsaa nyliken ankommen fra Danmark, og ogsaa han lagde stor Bægt paa den Entusiasme for Norges Sag, som sporedes overalt der.

Den 1ste Mai antom atter engelske Aviser af 12te April, i hvilke gjentoges der officielle og autentiske Efterretninger, at Napoleon havde antaget de Allieredes Tilbud, og for Ude af sine forrige Generaler erklæret sig villig til at erkjende Ludvig den 18de som Frankrigs retmæssige Konge, og havde derefter begivet sig paa Veien til Genua. Frankrige var beroliget, den nye Constitution antaget, og Freden smilede til det hele Europa — kun i Norge vajede Blodfanen! — Utter i Dag var hele Forsamlingen fuld af Beretninger om ankomne Kornskibe. Til Bergen skulde være overført fra England meer end 20,000 Tønder Kornvarer, og til mangfoldige andre Stæder vare ikke ubetydelige Partier ankomne¹⁾. Til Christiania var igaar ankommet et Skib under svenskt Flag med 1000 Tønder Rug, som havde en svensk Supercargo ombord, og herom sælledes de meest forskjellige Domme. Ved Siden af hine mærkværdige politiske Nyheder fra Vesten udbredtes i disse Dage det besynderlige Nygte, som begjærtigen optoges af Brindsens Tilhængere, at Carl Johan havde gjort det Tilbud at renoncere paa den svenske Throne, og at modtage en hoi Post i Frankrige eller et Kyrkendomme i Tydskland, og at den affatte svenske Konges, Gustav Ade Adolfs, Søn befandt sig i det russiske Hovedkvarter for igjen at sættes paa Sveriges Throne. Man talte om, at ikke alene de engelske Krydsere havde ladet vore Kornskibe ubehindret passere; men endog høstigen convoheret dem ind i Skjærene²⁾. Hermed kontrasterede de Efterretninger, som bragtes af Lieutenant Falbe fra Kjöbenhavn. I Wenersborg opholdt sig nemlig den danske Admiral Steen Bille og en dansk Oberst Lonborg, der vare udsendte af Kongen af Danmark, for som Kommissærer fra dansk Side at overlevere de norske Fæstninger til Sverige. Fra disse var Lieutenant Falbe tilligemed en anden Lieutenant affendt til Prinds Christian med Døvefjer. Prindsen afsviste imidlertid Kommissærerne og nægtede at overlevere Fæstningerne. Med Falbe kom Afstriften af et Brev, hvilket han selv kaldte officielt, fra den svenske Envoyé i London, Rehausen, til Grev Rosen i Gøttenborg af 22de April, hvori det berettes, at der var afsaaet Fregatter fra England, som skulde blokere Norges Havne og hindre Overførsel af Korn³⁾. Men ikke heller dette Brev gjorde nogen Virkning paa Selvstændighedens Forsvarere, det blev anset som en svensk Løgn, opdigtet for at indjage Nationen Skræk. Imidlertid gave disse hverandre modsigende Efterretninger og Nygter Anledning til levende Controverser mellem de Rænd, der opholdt sig paa Eidsvold⁴⁾. Den 25de April valgtes for de næste 8 Dage Commandeur Fabricius til Præsident og Rein til Vicepræsident.

1) Disse deels historiske Begivenheder, deels falske Nygter kunde synes at staae paa sit urette Sted; men Forfatteren har troet at burde efter sin Dagbog give et Billede af Rigsforsamlingens Psyhognomi i det Hele. Det er ikke hans Grundring, men hans Dagbog, som her og andensteds i hans Fremstilling om Rigsforsamlingen har veiledet ham, og som han fast bogstaveligen har affrevet.

2) Nærlig i Begyndelsen af Aaret. Ifr. ovenfor S. 371.

3) I Bilag No. 76 er indtaget et Uddrag af dette Brev.

4) Forfatteren havde samme Dag en Ordberzel hos sin Broder Regjeringsraad Hall med Sommerhjelm, som ogsaa var Medlem af Regjeringsraadet. Forfatteren havde forudtalt sig i en Samtale med sin Broder om Landets politiske Stilling, hvori hans egen Frygt og hans Broders Haab spillede den sædvanlige Rolle. Forfatteren mente nemlig, at der var lidet at stole paa Englands Bistand, og at dette neppe vilde svigte sine til Carl Johan givne Løfter. Samtalen fortes med fortrolig Aabenhjertighed, fordi den uentet holdt under fire Dine. Men S. befandt sig i Sideværelset, hvortil Døgen stod aaben, og da han hørte Samtalen, kom han ud og sagde

Munkte ikke maatte taales. Midelfart, som havde stridt for at Joderne ikke skulde nægtes Afgang til Riget, søgte ogsaa i et veltalende Foredrag i samme Aand at forhindre Indførelsen af dette Tillæg, hvilket han ansaa som et Beviis paa en uchristelig Intolerance at indføre i Grundloven; men Christies Forslag gik igjennem med 94 Stemmer. Denne § var isørigt anderledes redigeret paa Eidsvold end den i Grundloven findes indført. Der hedte den saaledes: „Den evangelisk-lutheriske Religion forbliver Statens offentlige Religion. Alle christelige Religionsfelter tilstedes fri Religionsøvelse, dog ere Joder og Jesuiter fremdeles udelukkede fra Afgang til Riget. Munkeordener maa ikke taales. Landets Indbyggere, som bekjende sig til Statens Religion, ere forpligtede til at opdrage deres Børn i samme.“ Det er ikke Forfatteren muligt at forklare Grunden til denne Forandring i Redaktionen, men han er fuldkommen vis paa, at den blev antagen som her anført, og som den ogsaa findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger¹⁾. Det er heromstentlige en Redaktionsfeil, hvorved Comiteens Udcast er bleven trykt i Stedet for den af Christie redigerede og af Forsamlingen antagne Paragraph; thi en Redaktionsrettelse kan det ikke være.

Den 14de § lod saaledes: „Kongen skal stedse have bekjendt og bekjende sig til den evangelisk-lutheriske Religion, haandthæve og beskytte den.“ — Kein understøttede denne Bestemmelse ved en kort Tale, hvori han søgte at vise, hvor farligt det var at vælge en Konge, der havde tilfattet Religion. „Ethvert Folk, sagde han, fordrer, at dets Konge skal have en Religion. — Naar en Konge ikke tager i Betænkning at affværgge den Religion, han engang har bekjendt sig til, og hvori han er opdragen, og at antage en anden for at vinde en Krone, saa lægger han klarligen for Folkets Dine, at han virkelig slet ingen har, og dette kan, dette maa ikke være noget Folk ligegyldigt, at see en Konge paa sin Trone, der spotter saavel med sine Fædres, som med den sidst antagne Religion¹⁾.“ Debatteerne spillede paa Grændsen af Betragtninger om Carl Johans Person, men Striden nedbyssestes, da Jagen gjenmaaledes mod Weidemann, som egentligen havde begyndt den. Den Deel af Forsamlingen, som tænkte sig Muligheden og endog Rimeligheden af, at Carl Johan engang vilde komme til at bære Norges Krone, forudsaa, at dette vilde blive en af de Paragrapher, som i Tilfælde af den skandinaviske Halvoes Forening let kunde blive forandret, og de fandt det upassende derom for Tiden at fremfalde nogen Strid. De lode det saaledes blive ved stiltiende at votere derimod, og Comiteens Forslag blev med 77 Stemmer usforandret antagen.

Den 15te Mai forfattes Forhandlingerne om Udcastet til Grundloven. §§ 21 — 28 bleve antagne med ubetydelige Forandringer saaledes som de af Comiteen vare foreslaaede. Men om den 28de § bleve nogle varme Debatter. Den lod i Comiteens Forslag saalunde: „Kongen maa ikke modtage nogen anden Krone eller Regjering uden Stortingets Samtykke, hvortil i dette Tilfælde $\frac{2}{3}$ Stemmer udfordres.“ Om se næste sig i denne Anledning, og søgte med lidensabelig Heflighed at vise, hvorlunde Antagelsen af denne § i sin nærværende Form vilde bringe Norge tilbage til en Forbindelse, som havde været saa usfordeelagtig for Fædrelandet. Han paastod, at Norges Konge under Ingen Betingelse burde kunne antage en anden Krone, og at Ordene „uden Stortingets Samtykke“ burde udgaae. Bergeland isemte samme Tone, og understøttede Omsens Forslag ved et langt Foredrag, hvori han søgte at bevise Gavaligheden af en ubetinget Bestemmelse i Grundloven, der hindrede Kongen fra at antage en fremmed Krone. Hans Mening blev imidlertid bestridt af Eberdrup og Flere, og Forfatteren fremstod ogsaa sine Tanker kortellgen herover. „Det kunde, meente han, blive et Indgreb i Landets tilkommende National-Øyffe at forbyde i nærværende

¹⁾ [Sfr: herom Rigsretssagen mod Bogt 171 — 172. Cf. Winter Hjelm i Munchs Norsk Maanedsskrift IV. 379—380 og M. Eberdrups Erklæring i Aftenbladet 1858 No. 142.]

²⁾ Keins Tale findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger I., S. 100 ff. [Sfr. Røys Rigsretssag S. 172. Blom S. 71—72.]

Constitution paa en absolut Naade Norges Konge at modtage en fremmed Krone. Det var umuligt for nærværende Forsamling at forudsæe alle de Tilfælde, som kunde gjøre en saadan Indskrænkning farlig for Samfundet. Overken denne eller andre Bestemmelser, der ikke kunde betragtes som Grundlovsprinciper, hvis usforanderlige Værd igjennem alle Tidsalbre er bleven erkjendt, bør gjøres saa urokkelige, at de jo kunde modtage de Modifikationer, som Tid og Omstændigheder, Landets Lær og forandrede Culturtilstand maatte gjøre fornødne¹⁾." Comitæens Forslag gik imidlertid igjennem med 98 Stemmer og Tillægget blev faaende.

I Anledning af den 31te § foreslog Leis Kundegaard tilligemed flere Bønder, „at det beneficerede Gods maatte anvendes som et Bidrag eller Hypothek for at opbølge Statens Pengesvæsen, oprette en Bank“ o. s. v. De grundede Forslaget paa, at dette Gods var en Levning fra den katolske Tid, at dets Anvendelse ikke passede til nærværende Forhold, og blev ikke heller, som det nu benyttedes, bragt til den fuldstændighed, som var ønskelig. De meente, at Præsterne burde sættes paa fast Gage, der skulde rettes efter de forskjellige Præstegaardes Bestaaenhed, der nu bringe betydelige Indtægter. Skulde deres Forslag ikke gaae igjennem, men Indtægterne af det beneficerede Gods efter Comitæens Forslag henlægges til Dyrpsvingsvæsenet og Kristlighedens Bedste, foreslog de, at denne Bestemmelse kun midlertidigen skulde tages, og at det skulde overlades næste Storthing at afgjøre Sagen. Dette Forslag reiste store Debatter, da især Forsamlingens geistlige Medlemmer søgte at oplysse, at dette Gods i Følge sin Bestemmelse var legeret til gudeligt Brug, og især til Kristlighedens Nytte, og at man ikke uden at krænke Testators Villie kunde anvende det til anden bestafts Dynaaelse. Comitæens Forslag gik imidlertid igjennem med omtrent $\frac{2}{3}$ Stemmer. Christies Forslag, at det beneficerede og de offentlige Stiftelsers Gods ei maatte bortsalges, blev ikke heller antaget²⁾.

I Anledning af Forslagets 33te § saalydende: „Kongen har Ret til at sammentale Tropper, begynde Krig og slutte Fred, indgaae og ophæve Forbund, sende og modtage Gesandter“, fremlagde Sibbern sin Betænkning, der gav ud paa at indskrænke en Rettighed, som han ei troede ubetinget burde nedlægges i Regentens Haand, og søgte at understøtte sit Forslag ved at henvise til Historien, „som indeholdt mange Beviser paa, at denne Ret af Regenten har været misbrugt.“ § blev imidlertid antagen i Comitæens Form med 90 mod 14 Stemmer³⁾.

Den 37 § gav 7de Mai Anledning til megen Debat. Der var følgende Forslag fra Comitæen: „Kongen kan meddele Rang, Titler og Ordener til hvem han forgodt befunder til Lon for udmærkede Fortjenester, dog saaledes at ingen maa være arvelig, give Ret til Fritagelse fra Statsborgernes fælles Pligter og Byrder, eller medføre

¹⁾ Foredraget findes i Rigsforsaml. Forhandl. I. 3die Hefte S. 9. [Sfr. Bogts Rigsretssag S. 175.] I Anledning af denne § kaldte Prindsen Sverdrup og Nopsfeldt til sig og forestillede dem Urigtigheden af den allerede for nogle Dage siden fattede Beslutning om Kongens Udelukkelse fra Afgang til fremmed Throne. Han anførte at det engang i Tiden kunde blive til stort Held for Norge, om Kongen fik et Rige til at regjere over. De nægtebe ikke Muligheden deraf, men ansaae det for afgjort, at i et saadant sjeldent Tilfælde vilde Storthinget ei nægte sit Samtykke. — Saaledes kaldte Prindsen flere Gange Præsident og Vicepræsident til sig og diskuterede med dem om en og anden af Forsamlingens Beslutninger, men stedse med Blidhed, Delikatesse og Naadehold, og næsten altid uden Virkning.

²⁾ Derksom det ikke kan nægtes, at den senere hen tagne Beslutning at realisere det beneficerede Gods har været Staten til stort Gavn, var det vistnok et Held, at dette Forslag ei gjordes til en Grundlovsbestemmelse, især da Erfaring har lært, hvor væsentligt det har været at bevirkte forandret en Løbdel i Grundloven. [Sfr. Rigsretssagen mod Bogt 176—177.]

³⁾ [Hvad der angaaende § 36 (Grundlovens § 17), hvis rette Fortaaelse var Gjenstand for Rigsretssagen mod Statsraad Bogt i 1845, mundtlig forhandlede paa Eidsvold, haves Erklæringer og Bryns Beretning i nævnte Rigsretssag S. 160—165 og 178.]

fortrænlig Afgang til Statens Embeder. Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Rogen for Fremtiden."

I Anledning heraf gjordes forskjellige Bemærkninger og Forslag, hvortaf især Ørsgaards udmærkede sig ved hans interessante, vittige og tildeels bidende Foredrag. Han ansaa ikke alene Titler og Rang, med Undtagelse af Embedsrang, upassende, men troede heller ikke, at det burde staae i Regentens Magt at uddele Ordener. Han gjorde sig lystig over de mange Alen hvide Daand med røde Kanter, som i Hæng vare uddeelte, og formodt denne henfigtsløse Uddeling havde nedsat Udmærkelserns Værd. De danske Ridderordener vare ikke istand til at opretholde den dansk-norske Stat, ligesaa lidt som Napoleons Grevlegion det franske Keiserdomme. Han foreslog en saadan Redaktionsforandring: „Ingen personlige eller blandede arvelige Rettigheder maa tilstaaes Rogen for Fremtiden; ikke heller blotte Titler eller anden Rang end Embedsrang. Ingen Ridderorden maa stiftes i Norges Rige. De, der nu bære noget udenlandsk Ordenstegn, maa vedblive at bære dette." — Doktor Møller udbredte sig derefter vidtløstigen over denne Sag, og fik derved Anledning til at lægge sin af en reen Fædrelandsfjærlighed udspringende Enthusiasme for Fædrelandets Frihed og Selvstændighed for Dagen, der har fulgt ham til hans sidste Dage¹⁾. — Ogsaa Forfatteren blandede sig i disse Debatter. Han meente, at i en Stat som Norge, der vel ikke vilde blive istand til at lønne alle Embedsmænd passende til Embedsmændens Nøie og Embedets Vigtighed, kunde Rang betragtes som et Gode, eller i det mindste som et uundværligt Onde. Forsængelighed vilde vel ikke heller sly denne Stat, men dens Tilfredsstillelse blive et Middel til at opmuntre Statsborgernes Frihed. Titler ansaa han derimod i vor lille Stat for overflødige, indeholdende noget vist Latterligt og fordunklende sande Fortjenester. Han foreslog derhos, at Embedsrangen ei ophørte med Embedet. Lillige foreslog han, at overlade til Lovcomiteen at prøve Adelen Rettigheder, og forelægge et kommende Storting Resultatet af denne Undersøgelse.

Efterat flere af Forsamlingen havde talt om denne Paragraphs Form²⁾, blev den tilført Protokollen saaledes: „Kongen kan ikke uddele nogen anden end Embedsrang og Titel. Den Embedsmand, som i Raade afflediges, beholder den Titel og Rang, som hans havde Embede har medført. Til Belønning for udmærkede Fortjenester kan Kongen uddele Ordener til hvem han forgodt befunder, men ved Ordenens Tildeelse skal offentlig kundgjøres de Fortjenester, hvorfor de ere givne. — Intet Fæderstegn kan give Ret til fritagelse fra Statsborgernes sælles Pligter og Byrder, eller medføre Afgang til Statens Embeder. Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Rogen for Fremtiden."

Efterat denne § var antagen, oplæste Falsen en Erklæring, hvori han for sig og sine Descendenter frastræv sig deres hidtil havde Adels med alle de Rettigheder, som dermed kunde være forenede³⁾. Dette Offer modtoges imidlertid med taus Ligeegyldighed af Forsamlingen og efterlignedes ikke af nogen tilstedeværende Adelsmand. Den mindste Deel vidste, at Falsen var det.

Man troede i Dag at spore Virkningen af Brindsens Nærværelse, der vissteligens ellers høist sjelden lod sig se. Grev Wedel havde dikteret i Comiteen den 41 og 42 § i Grundloven, som indeholdt Fordelingen af Statsstyrelsen mellem 5 Statsraader og bestemte disses Forretninger. Der meentes nu, at Comiteens Formand, efter Afstale med Brindsen, bevægedes til at gjøre en Forandring og fremsætte et Forslag, som var forskjelligt fra Comiteens, da man der Intet derom havde hørt.

¹⁾ Endnu den Dag i Dag give Discussioner af den Art den 80aarige Olding Ungebergens Barne. [Han døde 28. Decbr. 1847; jfr. Biographi af P. B. Hansen i Tidsskildes-Galleri I. 47—51.]

²⁾ De Aaler, som i denne Anledning bleve holdte, findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger I. 3die Hefte, S. 19 ff. [Jfr. Rigsretssagen mod Bogt 178—179.]

³⁾ Sammensteds S. 46—47.

Han advillede nemlig i en lille Tale, at dens Forslag i 41 og 42 § efter hans Formening stred mod det engang antagne Princip, at den executive Magt bør være i Kongens Hænder. Man burde ikke uden Hensigt indstrænke Kongens Myndighed. Ingen kunde bedre end Kongen bedømme, paa hvad Maade Forretningerne bedst foretoges. Han lagde megen Vægt paa de ubehagelige og hensigtsløse Indstrænkninger, som derved paalagdes Regjeringen. Staten havde Garantien nok, naar der sørgedes for at Udgifterne ikke unødvendigen forøges, og enhver Statsraad staaer til Ansvar for de Expeditioner, der udgaae fra hans Departement¹⁾. Han foreslog derfor, at Paragraphen skulde faae følgende Form:

„Kongen vælger selv et Raad af norste Borgere, som ikke ere yngre end 30 Aar. Dette Raad skal i det mindste bestaae af 5 Medlemmer, men foruden dem kan Kongen ved overordentlige Leiligheder tilkalde andre norste Borgere, kun ingen Medlemmer af Stortinget, til at tage Sæde i Statsraadet. Forretningerne fordeles han blandt dem saaledes, som han det for tjenligt eragter.“ Efter Wulfsbergs Forslag afspejedes Paragraphen den Slutning: „Fader og Søn eller tvende Brødre maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.“

Bedel, hvis Mening det i Almindelighed ingenlunde var utilbørligen at indskrænke den executive Magts Myndighed, indvendte Imtægt mod denne Forandring, og Højsens Forslag gik igjennem med 99 mod 3 Stemmer, og Wulfsbergs eenstemmigen. Derimod havde Wulfsbergs Forslag, at Statsraadet skulde vælges af Stortinget, kun een Stemme for sig.

Præsidenten Diriks foreslog ved Enden af denne Dags Debat, at Forsamlingen, for at fremme Forretninger, hvis Ende Nationen og hvert enkelt Medlem af Forsamlingen saae med Lengsel imøde, skulde fortsættes Morgendagen, som var en Søndag. Derom opstod stor Strid, især fordi nogle af Præsiderne ansaae det for en Helligdagsbrøde, hvormod Loven indeholdt Forbud. Omfjerd afgjordes det, at man Morgendagen skulde tage Middag Kl. 2, og derefter møde Kl. 4, da Helligdagen maatte anses endt. Forsfatteren erindrer meget godt, at den Scene, som Brovst Bergeland fortæller i sine Fortrolige Breve²⁾, forefaldt mellem Sverdrup og E. Lundegaard. Lundegaard fremtraadte allerede paa Eidsvold med et vist djærvt Væsen, som dog advilledes meer paa de følgende Storting til en vis Grad af Raahed, der stundom forledte ham til upassende Intringer, og voldte ham Ubehageligheder. Men han lod sig mindre høre i Forsamlingen paa Eidsvold end senere i Stortingsalen, deels fordi den afhandlede Materie i Almindelighed var ham mere fremmed, deels fordi der endnu fattedes ham Mod og Evne til at tale for Mængden. Han lagde iøvrigt noksom for Dagen, at han var en Mand af sund Forstand, der domte rigtig om flere af Landets Forhold, ligesom hans Bemærkninger vare ikke sjældent træffende, kjønt stundom bidende. Han indskrænkede sig saaledes mestendeels paa Eidsvold til nogle Kraftudtryk udenfor Forsamlingen, og var da stundom meget høirostet, og et jaadant, omtrent som Bergeland fortæller, undfaldt ham ogsaa i den anførte Samtale mellem Sverdrup og ham. — For Sagen i det Hele maatte det anses gavnligt,

¹⁾ Sammesteds S. 51. [Af Debatten om § 48 over Statsraadernes Ansvarlighed har Bryn et kort Uddrag. Rigsrettsagen mod Vogt S. 180.]

²⁾ S. 83, hvor den fortælles saaledes: „Det veed jeg, sagde Teis, at hverken Guds eller Kongens Lov tillader at arbejde paa en Søndag.“ — „Men veed Du ikke og, svarede Sverdrup, hvad der staaer i Bibelen, hvad Christus siger . . .“ „Græsk og Latin, replicerede E. — det maa I forstaae, men lær I mig ikke min Christendom; hvad Guds Ord siger, veed jeg nok. I Bibelen staaer der: salber en Døge eller et Åsen i en Grav paa en Helligdag, saa kan Du trække den op igjen. Er der en Døge eller et Åsen at trække op paa Rigssalen, skal D. g. i m. jeg ogsaa komme og hjælpe den op.“ Et dygtigt Slag i Borden var Yntium og Amen til denne drøie Præken, som var og blev sans replique.“ [Bryn har samme Anekdote. Rigsrettsagen mod Vogt S. 181.]

at Comen til at tale offentlig endnu ei fandtes i nogen udviklet Grad hos Repræsentanterne paa Eidsvold. Man tænke sig de vigtige Gjenstande, som der overveiedes, saaledes behandlede som paa senere Storting. Færdighed til at kunne fremsætte fine Tanter, og Mod til at lade sig høre i offentlige Forsamlinger, har ofte ved senere Storting utilbørligen forhalet Forhandlingernes Gang. De samme Argumenter, med en ringe Afvigelse i deres Orden og udvortes Form, ere gangne igjennem mangfoldige Runder, den omtvistede Gjenstands Behandling er bleven udværet til det Yderste, og de grammatikaliske Rettelser have ofte været trættende. Paa Eidsvold havde kun enkelte Medlemmer det i sin Magt at føre Parlamentsstriden med Færdighed og Held, og disse saa hørte til Forsamlingens talentfulde Mænd, der vare deres Syssel vogne, og mestendeels kun betænkte paa at befordre Hovedsagens Fremme til sit rette Maal. Mishagede Enkelte ved deres Vidtløftighed, da var det ligesaa ofte Fordom og politisk Meningsforskjel, som Talerens Misbrug af Forsamlingens Tid eller uhenigtsmæssig Behandling af hans Materie, der foranledigede Mishaget. De fleste medbragte hvad de havde at sige skriftlig, og naar dette var fremsagt manglede der Mange enten Mod eller Vaaben til at gaae Modstanderne imøde. — Men især hidrog den almindelige Længsel efter at ende dette vigtige Arbejde til dets Fortællelse — en Længsel, der hos de fleste fulgte af en velmeent Iver for snarest muligt at bygge Fædrelandets Held i Fremtiden ved en passende Grundlov, og Altraa efter at kunne vende tilbage til Borgerskyster, som under Fædrelandets mislige Stilling paa mange Maader forvildedes; hos enkelte Andre af en vis Ligegyldighed for et Arbejde, der med Hensyn til Landets udvortes Forhold ingen Bestandighed ansaaes for at kunne have. Vi have ovenfor søgt at forklare Aarsagen til den Hurtighed, hvormed Norges Grundlov, uden at stude dens omhyggelige Bearbejdelse, fremmedes i Comiteen, og ovenstående Bemærkninger kunne maafløe tjene til at forklare den Hasthed, hvormed de vigtigste Materier i Rigsforsamlingsalen afgjordes.

Søndag Eftermiddag den 5de Mai mødte Forsamlingen, og Ingen udførte sin Trubsel at udeblive fra denne Helligdagsforretning, da kun to Medlemmer udebleve, hvilket var det mindste Antal af Udeblivende i de daglige Møder. Der fandt imidlertid varme Debatter Sted, og Sessjonen hørte i denne Henseende blandt de urolige. Den 8 i Grundloven, som omhandler Indfødsretten, debatteredes, og Flere af Forsamlingen vilste sig iverige for at ubelufte alle Fremmede og især Danste fra Norge. Provst Stabel fremsatte først det Forslag, som han tildeels havde laant af det af Weidemann indleverede Constitutionsudkast, at kun Norsskotte skulde gives Adgang til norske Embeder. Bryn og Weidemann, som Begge gik endnu videre end Stabel, underkottede dette Forslag i heftige Taler, og især lagde Weidemann Vægt paa, hvormeget norske Borgere under den danste Regjering vare bleve fortrængte af Danste. Han anførte Exempler paa, at fortjente Mænd, som vare Medlemmer af denne Rigsforsamling, vare bleve ligesom forviiste til Embeder i de fjerneste Polaregne ¹⁾, medens Ublændinger og unge uerfarne Adelsmænd vare befordrede til Landets vigtigste Embeder. I samme Stil talde Bryn. Derimod søgte Flere af Forsamlingen at vise det Uhenigtsmæssige i, nu for Tiden at ubelufte de Danste, der ved saa mange Baand vare bundne til Norge, og meente at dette ikke kunde endnu undvære disse Mænds Talenter og Kundskaber til at reise og underkotte den nye Statsbygning, aldenkund der ikke endnu fandtes i Landets Stjod tilstrækkelig Mængde af norske

¹⁾ Herved meentes Præsten Klein, som, endskjønt han var den Første, der underkastede sig Store-Philologicum, ei kunde bringe det videre end at opnaae Kautokino Kald. Aarsagen skal have været, at Klein ved en Leilighed skal have ladet Cancellideputeret Brandt sige sin bitre Satire. Klein kom imidlertid ikke til Kautokino, da Generaudentur Westel kaldte ham til residerende Kapellan i Skeberg, hvortil han havde Kaldet. I vore Dage kaldes en Befordring til et Kald i Polaregneene ikke en Forviisning.

Kandidater til at besætte Landets Embeder, og Universitetet endnu ei var i fuld Røjskab til at danne dem. Midelsart, som hørte til Forsamlingens humaneste og liberaleste Medlemmer, tog ogsaa her Ordet, og havde i den Anledning nedskrevet en vel sammensat Tale, og han understøttedes af Sverdrup, Jørgen Aall, Forfatteren og flere¹⁾. Sagen blev ved disse forskjellige Ansættelser saa tvivlsom, at Forsamlingen besluttede Remisje til Comiteen, for ved en ny Behandling at søge Nægling mellem de forskjellige Meninger.

I Constitutionscomiteen, som til den Ende samledes næste Formiddag, og blev sædlig med sit Arbejde til Kl. 12 Middag, blev denne Sag behandlet med liberalt Hensyn til Landets Lære, og dens Medlemmer bleve enige om at danne denne Deel af Udsættelsen saaledes, at ogsaa danske Mænd kunde befordres til Landets Embeder, naar de enten havde opholdt sig længe nok i Landet for at kunne ansees naturalisere, eller ved en høitidelig Akt havde erklæret, at de deelte dets Stjæbne med Hensyn til de lagte Bestutninger. Constitutionscomiteen maatte overhovedet betragtes som en Røjskab, der med Sindighed, Indsigt og en reen Oversigt forberede de Sjænske, der i Rigsforsamlingen skulde afgjøres. Derhos lettedes dens Arbejde meget ved den Tillid og Agtelse, som den nød i Forsamlingen. Naar den omhandlede Sag blev tvivlsom formeddelt Hvirringen af modsatte Meninger, afgjordes den ikke endeligen i Thinget, førend Comiteens Mening paany var bleven hørt. Det er tillige let at forklare, at der paa dette første Folkemøde var en stor Ideernes Gjæring. Den pludselige Overgang fra en fuldkommen Ubelukkelse fra Statsstyrelsen, og fra en Forsatning, der paa mange Maader krænkede Borgernes naturlige Rettigheder — hvordan endog den executive Magt monne have udøvet denne Myndighed — til en saa uindskrænket Statsstyrelse og Folkets afgjørende Deeltagelse i Lovgivningen gennem sine Repræsentanter, maatte give Anledning til udfærdigende Meninger om Folkets Rettigheder, som ikke til Statssamfundets Gavn kunde finde praktisk Anvendelse i den nye Statsforfatning. Deviser paa disse Udfærdigelser ligge tydeligen for Dagen i de Forslag, som indbragtes til Rigsforsamlingen paa Eidsvold, saavel af dem, hos hvilke den fornødne Kundskab og Statsklogskab ei kunde forudsættes, som af indsigtsfulde Mænd, der befandt sig i en Slags exalteret Stemning, som ei tillader rolige Overvejelser. Dette vilste sig især i Debatteerne paa Eidsvold om Næringsfriheden og den lige Fordeling af Statens Byrder og Rettigheder mellem de forskellige Virksomhedsarter i Landet. I dette første Thingemøde dannede sig allerede et, senere hen mere udviklet, Schisma mellem Embedsstanden og næringsdrivende Borgere, i Folge skilte de i en Art af Opposition vegeblis sig mod den gjensidige Interesse. Embedsmændene søgte at bryde Staven over alle de Forrettigheder, som hindrede Næringsdriftens frieste Udvikling og Udøvelse, og fandt alene i denne Frihed Sikkerhed for den borgerlige Velvære. Til denne pludselige Overgang fra mangehaande Tvang og Indskrænkninger til en fuldkommen Lighed ileedes, især i Begyndelsen, med stærke Strid, og en stor Forvirring kunde have fundet Sted i de bestaaende Forhold, naar alle Constitutionscomiteens findige og forstandige Medlemmer havde forberedt en passende Middelvei mellem en gammel aristokratisk og en ny demokratisk Ideegang. — Paa den anden Side vaagnede hos Menigmand Mistillid til Embedsstanden, og en Sammenligning mellem Stændernes forskjellige Naar med Hensyn til Livets Nødheder

¹⁾ Disse Taler findes i Rigsforsaml. Forhandl. I. 3. Hefte S. 65 ff. og i Bergelands Const.-Historie 3die Hefte S. 67 ff., hvor disse Debatter fuldstændigen findes anførte. En kronistisk og fuldstændig Fremstilling af Rigsforsamlingens Forhandlinger ligger ikke i Forfatterens Plan, og vilde kun blive en Gjentagelse af hvad der forhen er Landsmænd forelagt. Han fremstiller kun det Væsentlige, som hans Dagbog og hans Erindringer, understøttede af Benner's Bemærkninger, der vare Medlemmer af Forsamlingen, give ham i Hænde. De Ord, Forfatteren talte i Anledning af Indfødsretten, findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger II. Bind, 6te Hefte S. 117 ff. [Vfr. Rigsrettsagen mod Bogt S. 182.]

og udbortes Fortrin, som udtalte sig i Forsøg paa at beprimere Embedsmændenes Stilling. Det var imidlertid, i Folge Bestaffenheden af Medlemmernes Sammensætning, mere den første end den sidste Meningsyttring, som under Beskyttelse af enkelte varme og eensidige Forsvarere af Rørigsfrigheden raadede paa Tidsvold, og den vilde have vist sig langt mere virksom, naar ikke Comitæens Medlemmer havde ved at foreslaae væsende Bestemmelser lagt Tømme paa Sines Udseelser. Vi have seet, hvorlunde en enkelt Mand i Comitæen tilveiebragte en væsende Ægervægt imellem den Ryndighed, som tildeles Statsmagtens forskjellige Afdelinger, ved Forslag til hensigtsmæssige Bestemmelser, og Fornuft og Sindighed var stedse tilrede for at mægle mellem de forskellige Interesser. Vi finde saaledes i vor Grundlov udtalt visse Grundfætninger, som havde Rennemets naturlige Rettigheder; men ved Siden af dem opstilledes andre modificerende Bestemmelser, der toge tilbørlig Hensyn til de bestaaende Forhold, og forebyggede en pludselig Forrykkelse i borgerlige Stillinger. Denne sindige og upartiske Behandling af indbyrdes Forhold vilde maaskee have fundet Sted i en høiere Grad, naar ikke enkelte høitformaende, kundskabrige og talentfulde Medlemmer af Forsamlingen, med Skabigt Die fæstet paa Selvstændighedsideen, havde søgt at gjøre denne fæstelig ved at understøtte og fremme visse Folkemeninger. Paa den Maade indførtes i Grundloven Almeensætninger og uroffelige Bestemmelser, som have besværet en senere Lovgivning, foranlediget vidtløftige Undersøgelser og vækkende Bestemmelser, og ligesom forstøvet forældede Institutioner, hvis Indflydelse paa Samfundet kan siges at have et dobbelt Ansigt.

Da Thingets Medlemmer saaledes igjen den 9de Mai og Konstitutionscomitæens forandrede Redaktion som under Debat, gjorde vel Indfødsrettens Forsvarere et nyt Forsøg paa at forsøgte den, endstjønt nu med vigtige Modifikationer, men Comitæens Forslag gik igjennem med 84 mod 26. Dog tilføiedes efter Weidemanns Forslag: at de, som saaledes naturaliseredes, ikke maatte have vægret sig ved at have gjort Selvstændigheds-Eden — et Tilvæg, som forøvrigt havde Lidet at betyde, da en saadan Vægring efter den Maade, hvorpaa Selvstændigheds-Eden var aflagt, ei vilde være let at bevise¹⁾.

Samme Dag fik Forsamlingen fik Ravn Storthing. Det varede længe inden man bestemte sig til denne Benævnelse, som var foreslaaet af Bergeland. Man havde at vælge mellem det i Falsens og Adlers Udlaft foreslaaede Althing i den gamle Stil og Bergelands Storthing; men man blev staaende ved det sidste, fordi det fandtes mere væsende og karakteriserende, endstjønt Range i en from Erindring om Fortiden havde forskjærlighed for det gamle „Althing.“ Iligemaade bestemtes i Dag Storthingets Inddeling i Lagthing og Odelsting, som dog ikke gik igjennem uden stor Modstand af enkelte blandt Thingets dygtigste Medlemmer. Især gjorde Rogsfeldt derimod alvorlige Indvendinger. Han anførte Inddelingen deels unyttig, deels skadelig. Dersom der blandt Repræsentanterne var en afgjort Overvægt af en vis Interesse eller af et vist Parti, da vilde Valget af Lagthingsmænd efter Tingens Natur blive saadan, at dette Parti vilde faae Overhaand paa begge Thing, og Afdelingen blive unyttig; dersom derimod de dygtigste Medlemmer valgtes til Lagthingsmænd, saa vilde Odelstinget blive saaledes svækket, at det ei kunde opfylde sit vigtige Kald. Han mente, at den Hensigt, som man vilde opnaae ved denne Inddeling, nemlig at forhindre at ikke Partiaand eller Overlæse skulde fremvirke en Beslutning, som siden vilde fortrydes, kunde bedre opnaaes ved at bestemme, at ethvert Lovforslag skulde debatteres i 3 forskjellige Dage — en Efterkligning af Billens 3de Gang gjentagne Læsning i det engelske Parlament. En fuldkommen Efterkligning af

¹⁾ Da Forfatteren den følgende Dag hørte blandt dem, som i den bestemte Udgang vare indburne til Prindsens Tassel, henvendte Prindsen nogle venlige Ord til ham, fordi han havde søgt at bidrage til et væsende Udvalg af Bestemmelserne om Indfødsretten.

det engelske Parlaments Inddeling i Overhuus og Underhuus fandt Comiteen ikke passende, fordi en saadan Stands-Affondring var mindre folkelig, og fordi der i Norge ikke fandtes nogen saa talrig Klasse af mægtige Possessionater, der kunde danne et fast Overhuus, som formedelst dets Medlemmers imponerende Stilling i Staten kunde være mest interesseret i, at dens vigtigste Anliggender fremmedes. Man fandt det imidlertid hensigtsmæssigt at give Anledning til Sagernes omhyggelige Behandling ved at dele Thinget i tvende Afdelinger, og saaledes tilvejebringe en omhyggeligere Drøftelse, en alvorligere Overveelse under et Mellemrum af Tid, og at lindre overlede Beslutninger. De Exempler, som hentedes fra andre Lande, hentyede paa et virkeligt Overhuus, bestaaende af faste Medlemmer, hvis Competents til at møde paa Thinget alene stred sig fra uvæsentlige Fortrin; men i det norske Storting tænkte man paa at danne et, som, overveiende i Sindighed og Intelligents, kunde tjene som et Regulativ for Lovgivere, der vare mindre øvede i Lovgivnings-væsenet og Statsstyrelsen. Dersom ikke Hensigten fuldstændigen opnaaedes, fordi Forudsætningen ikke gik i Dvsfyldelse, og neppe uden Stade for den gode Sag i sin Heelhed kunde fuldbyrdes, saa er det dog vist, at denne Deling af Stortingets Medlemmer i 2 Thing har gjort sin gode Nytte. Vel har man længe vallet i Maaden at vælge Sagthingets Medlemmer paa, der i de første Storting mestendeels stede efter Embedsrang, og tillige har man længe været uenig om Grænsen for begge Afdelingers Autoritet, der har forarsaget lange Debatter; men det er øiensynligt, at Indretningen i det Hele har været gavnlig. — Røgsfeldts Bemærkninger havde imidlertid nu som altid stor Vægt, og Comiteens Forslag fik kun en Overvægt af 2 Stemmer.

Der blev i Dag foretaget nyt Præsidentvalg, og man valgte Sorenstriver Falsen og Amtmand Krohg. Præsidentvalgene, der vare aldeles i Selvstændighedspartiets Haand som det talrigste, begyndte nu mere at stee med Hensyn til den Sag, som behandlede. Man valgte saadanne Mænd, som ansaaes bedst at kunne lede de vigtige Forhandlinger, som Constitutionsværket efterhaanden fremkaldte. I Begyndelsen af Forhandlingerne blev der mellem hiint Parties Medlemmer aftalt en Plan for Valget af Præsidenter og Vicepræsidenter. Det var som Folge deraf, at Anker, Fabricius og Hegermann — for at vise disse hæderlige Mænd, tildeels vel ogsaa deres Stillinger, stribdig Opmærksomhed — bleve valgte; men med Tilid i de første 3 Uger, da man tvivlede om deres Evne til at fungere, naar Constitutionsublasket fulde behandlede. I de sidste 3 Uger begyndte man at see sig om efter de dygtigste Ledere, og det kan ikke nægtes, at Valget havde det heldigste Udfald. Grev Wedel havde stedsse afstillelige Stemmer ved Præsidentvalget; men det lille Oppositionsparti, som stod ved hans Side, formaaede ikke at hæve ham paa Præsidentstolen, og af Etostændighedspartiet var der neppe Noget, der tænkte paa ham ved den Leilighed. Tilfældet vilde, at et Par Gange Sorenstrivere bleve valgte til Præsidenter og Amtmænd til Vicepræsidenter, og man lagde Mærke til, at Amtmændene stedsse mødte i civil Dragt, medens Sorenstriverne næsten altid præfere i Embedsdragt.

I disse Dage var Prindsen beskæftiget med at affærdige de danske Commissairer, Kammerherre Wille og Oberste Lønborg, der, som ovenfor meldt, vare opsendte for at opfordre Prindsen til at overgive de norske Fæstninger i Sveriges Hænder. Efterat Prindsen gennem Lieutenant Falbe havde givet disse Herrer et afflaaende Svar paa den Opfordring, som deres Vrende indeholdt, indsendte de til Kommandanten paa Frederikssteens Fæstning, Generalmajor Dhme, et Brev, der indeholdt samme Opsfordring, at overgive Fæstningen, hvilket Brev Dhme tilfillede Prindsen. I den Anledning paalagde Prindsen Dhme at svare de danske Commissairer: „at De, siden Kongen af Danmark løste Dem og Garnisonen fra Deres Trostabsseed, ikke erkjender nogen anden Befalende i Norge end Regenten, samt at De desuden kender Deres Pligt, ei at overgive Fæstningen.“ Da Kammerherre Wille paa den officielle Betæntet kunde udrette, udbad han sig en partikulair Samtale med Prindsen, som der paa svarede i Brev af 13de Mai:

„I Anledning af Deres sidste private Skrivelse, ved hvilken De anmoder mig om en venstabelig partikulair Samtale, da pligter jeg at tilmelde Dem, at jeg troer, at De i Deres Stilling, som Hans danske Majestæts Befuldmægtigede, maa være yderst forsigtig, for at de Svenske, som kun lure paa en Anledning til at påføre Danmark de Ulykker, som Norge hidtil er blevet befriet for, ikke skal tage Anledning til at sige, at De officielement har røgtet Deres Vende, men hemmeligen har bestrykt mig i, standhaftigen at vedblive en Handlemaade, der ene, om Noget skal gjøre det, kan afværge Danmarks fremtidige Undertuelse under svensk Overmagt. At jeg ei kan opoffre den norske Rations Vel for Skyggebilleder, det vil De indsee; altsaa bliver vores Samtale, hvad dens Resultat i det Bæsentlige angaaer, frugtesløs. Skulde Hr. Kammerherren, disse Bemærkninger uagtet, thi jeg gjentager det, De bør et tale med mig, naar De kunde troe, at de Svenske paa den snerreste Maade kunde ublægge det som en Forskæelse imellem Kongen af Danmark og mig; skulde De, siger jeg, bestemme sig til at ville tale med mig, da skal det fornoie mig at see en Mand, som jeg fra min Ungdom har agtet, paa Søndag Formiddag paa Holands Præstegaard. Hestene ere bestilte for Dem paa Lovredag og Søndag. Skulde De efter modent Overlæg maaskee opoffre Venstabsfølelse for Klogkabs Bud, da beder jeg Dem blot at skrive et Par Ord til General Staffeldt, at De ikke kommer, hvilket han da sender mig imøde. Jeg ønsker fremdeles under lykkeligere Omstændigheder at kunne beridne Dem den Fornøielse, jeg altid skal soie ved at see Dem igjen o. s. v.“ — Imidlertid gik dette Møde ikke for sig.

Den 11te Mai behandlede de tvende vigtige Paragrapher, som angaae Børnepligten og Privilegiernes Ophævelse. Hegermann freed i et vidtloftigt og vel motiveret Forslag¹⁾ for Børnepligtens almindelige Udøvelse. Alle Norges Sønder skulde øves aarligen i 8 Dage paa bekvemme Læder i Gymnastik, Skiveflydning og militaire Øvelser. Exercitien paa Ski skulde øves om Vinteren. I alle lærde Skoler, Borger- og Realskoler skulde holdes Forelæsninger over Taktil og Tjeneste i Feldten. Studenter skulde deeltage i de aarlige nationale-militaire Øvelser, tildeels som Ansøgere, indtil de faae Embede. Byindbyggerne skulde organiseres i Borgervæbninger til Byens Forsvar. Enhver Børnepligtig skulde personlig forrette sin Tjeneste; Ingen kunde leie for sig. Ved den almindelige Børnepligt „skulde efter faa mange Aars Fred igjen vækkes den indslumrede Mand og Følelse, for ved egen personlig Tjeneste saavel i Fred som i Krig at yde en Skærv paa Fædrelandets Altar.“ Lovens skuld havde indleveret til Konstitutionscomiteen i Anledning af den 11te Grundregel for Norges Constitution et Forslag, hvori han understøttede sin forhen yttrede Idée, efter 3 Aars Forsøb at forandre den personlige Børnepligt til den forpligtelse for visse Distrikter og Lægder at stille en frivilligen antagen indfødt vaabendyggtig Mand. Flere Officerer, Heidemann, Mann, Underoffice, Bratberg understøttede Hegermanns Idée. Patrioten Dr. Møller stred i sin varme Stiil for Sagen; Jorgen Hall og Hount yttrede sig ogsaa herom, men med Modifikation af Hegermanns Forslag. Med Konstriptionen talte Bergeland og Forfatteren²⁾. De Indvendinger, som gjordes mod Hegermanns Forslag, bevægede den humane Proponent til at modificere det, hvorved han foranledigede den Form, som Paragraphen fik. Den Pligt at værne om Fædrelandet blev udtrykt i en almindelig Grundsatning; men de Betingelser, under hvilke Børnepligten skulde udøves, de Indskrænkninger, som den skulde undergaae, overlodes til første ordentlige Storthings Afgjørelse, efterat alle Oplysninger vare indhenteede ved en Comitee. Det er ovenfor bemærket, at da denne Comitees Medlemmer skulde udnævnes, bestræbte Hegermann sig for at den blev sammensat af

¹⁾ Rigsforsamlingens Forhandl. II. 4de Hefte S. 33 ff. [Rigsretssagen mod Bogt S. 186—187.]

²⁾ De forskellige Taler i Anledning af Børnepligten findes i Rigsforsaml. Forhandl. II. 4de Hefte S. 29 ff. Forfatterens Foredrag i 6te Hefte S. 119 ff.

Mænd, som havde modsatte Meninger om Sagen, paa det at den fra alle Sider kunde blive droftet. Det var aabenbart, at den almindelige og ubetingede Udøvelse af den personlige Børnepligt aldrig kunde ansees nødvendigere end i det Dieblit, da Nationen havde høitideligen bekiemt sig til at forsvare Norges Selvstændighed mod en Raubønde og de mægtige Nærsforbundne, som underkøttede Sveriges Planer, og det a i Sandhed et stort Beviis paa Hegermanns Upartiskhed og Fædrelandsfæid, at han ikke benyttede de Midler, som han havde i Hænde til at drive Konstriktionen igjennem, og jaaledes fremme den Sag, for hvilken han ivrigen arbeidede. Det var den almindelige Udøvelse af Børnepligten, forenet med det voldsomme Indgreb i Privatsommen, som satte Frantrige istand til at overvinde sine talrige Fjender, og hindre al fremmed Indflydelse i dets indvortes Anliggender i Revolutionens farligste Dieblit. Et Efterpil i det Smaa, og i en mindre grusom Stil, kunde under Pluralitetens Stemning ventes paa den Tid i Norge. Det er ingen Tvivl underkastet, at en Bestrængning, som den af Hegermann foreslaaede, var gaaen igjennem, dersom Proponenten anæidigen vilde have benyttet sin Fordeel. De militære Medlemmer af Forsamlingen, Forslagets naturlige Forsvarere, vare ikke saa, og med disse vilde upaatviveligen den Stand have forenet sig, som bestandigen og saa godt som udelukkende har maattet bære Børnepligtens Byrder, saavelsom de ivrige Selvstændighedens Forsvarere, som i denne satte Fædrelandets Frelse og Hæder, og ansaae ingen Opoffrelse stor nok til at fremme et saa dyrebart Formaal. — Hvor vanskeligt det er blevet at mægle mellem de stridende Interesser, for paa den ene Side at benytte Borgernes physiske Kræfter til at værne om Fædrelandet, uden at svække Landets moralske Interesse til Ordens Vedligeholdelse, Næringsdriftens Fremme og Kulturens Udvikling, og paa den anden Side at fordelse Børnepligtens Byrder lige mellem Samfundets i lige Grad værnepligtige Borgere, det har Erfaring viist. Denne Sag, som definitivt skulde været afgjort paa det første ordentlige Storching efter Rigsforamlingen, er efter 30 Aars Forløb endnu ikke bragt til en endelig Afgjørelse. Den ene Comitee har aflost den anden, Principerne i dem ere flere Gange blevne forandrede, og endnu er Sagen ikke paa noget Storching bleven afgjort¹⁾. Det er imidlertid langt fra, at vi vilde ansee denne Udsættelse skadelig for Sagen selv; thi nu maa et klarere og roligere Oversyn derover være mere muligt end i Statsforfatningens Morgenrøde, da saa mange Omstændigheder foranledigede eenfæidige Anskuelser. Børnepligtens hensigtsmæssige Udøvelse er ikke den eneste vigtige Statsfag, som har fremledet dybe og alvorlige Gransninger, der i en lang Række af Aar ere blevne fortsatte, førend de kom til endelig Afgjørelse.

Da denne Sag var afgjort, foreslog Steenstrup, at alle Privilegier og Monopoler skulde ubetinget ophæves efter 7 Aars Forløb, og efter samme Tid skulde al Liende- og Stattefrihed ophøre. Forslaget underkøttedes af Dr. Møller, som gjennem sit hele Liv har viist sig som en varm Forsvarer af Frihed og Lighed i alle borgertlige Forhold. Mod Forslaget reiste sig imidlertid flere Talere²⁾. Det var risfeligen et Beviis paa Forsamlingens Klogskab og Forsigtighed i sine Beslutninger, at Forslag af en saa gennemgribende Art, der maatte klinge saa vel i en stor Deel af Forsamlingens Dren, og som fremsattes af Thingets ophæide Mænd, ikke ubetinget blev antagte, men at der stedse toges Hensyn til det Bestaaende af Frygt for en Forrykkelse i vigtige Næringsforhold og Tilintetgjørelse af lovligen erhvervede Rettigheder. Saaledes fremkom en S, der vistnok udtrykker tilbørlig Afgtelse for den borgertlige Virksomheds Udøvelse under lige Betingelser, men tillige beskytter midlertidigen den nærværende Virksomhed, om den endog i en forældet Stil krænker nogle af hine. Det var imidlertid fornemmeligen Saugbrugseiere og Bærseiere, mod hvilke Steen-

¹⁾ [Børnepligtssagen afgjordes først ved Lov af 26de August 1854.]

²⁾ Hvad Forfatteren derom yttrede findes i Rigsforamlingens Forhandlinger II. 6te Hefte S. 123.

fravns Forslag stillede, og han var udsendt fra et Distrikt, hvor hine Privilegier vilde nok i en højst trykkende Grad udøvedes. Steenstrup underkastedes af Christensen, der foreslog, at det skulde være Skoveieren tilladt at foræble egne Stovvprodukter, uden at Saugbrugsprivilegierne skulde deri kunne være til Hinder. Tilgemaade Forslag han et Forbud mod Ovkjøb af flere Landeiendomme af enkelt Mand, for at hindre Udvikelsen af Leilændingsvæsenet. Alle disse Forslag havde imidlertid een og samme Skjebne. De henvisstes til endelig Afgjørelse paa følgende Storthing, efterat Lovcomiteen havde indleveret sit Arbejde.

Den 10de § om Trykkefriheden, som var redigeret af Diriks, blev eensstemmig og med taus Bisfalb antagen. — I Anledning af den 110de § om Odelretten oplæste Gold et Foredrag, hvori han søgte at bevise, at Odelrettens fra Fædrene nedarvede Bedlighedsbølle havde foranlediget, at Jordeiendommene for større Deel vare forblevne i de naturlige Besidderes Hænder, og at Leilændingsvæsenet ikke i nogen stor Grad havde fundet Indpas. Derfra skrev han ogsaa den større Oplysning, som han paaahod Bondestanden i Norge besad fremfor de fleste andre Landes Bønder. Fra nogle Bønderepræsentanter indleveredes ogsaa et Forslag til nogle Bestemmelser i Odelstoven. Om Odelstrettens Bedlighedsbølle, beskæftiget ved en Grundlovsbestemmelse, yttredes ingen Meningsforhjel; men man blev enig om ogsaa at afgjøre Odelstoven i sit hele Omfang paa et følgende Storthing¹⁾.

Den 13de Mai var en af Forsamlingens meest iarmende Dage, paa hvilken Kronen fattes paa Selvkændighedsværet; thi da gaves Regenten Midler i Hænde, uden hvilke ingen Modstand mod Selvkændighedens udvortes Hænder var mulig. Finantscomiteen havde nemlig indleveret til Forsamlingen sin Indstilling. Den havde vissest saaa fuldstændigen trængt ind i den Sag, der var den til Overveelse overdraget, som Tidens Korthed og de Materialier, som vare givne den i Hænde, gjorde muligt. Den begyndte sin Indstilling med at give en Oversigt over Norges Indtægter for de 10 Aar, som vare forløbne før Krigen. Denne Oversigt maatte være glimrende og hentyde paa et stort Overskud. Deels hørte disse 10 Aar til de fordeeligste Handelsaar, som i Mandts Minde vare kendte, deels vare mange af Norges Statsudgifter skulte i det store danske Statsbudget, og de vilde faae et ganske andet Udseende, naar Norge, især som et selvstændigt Rige uden Høfligst Forbindelse med nogen anden Stat, vilde faae sine egne Udgifter at bære²⁾. Den oplyste endvidere, at Statsgælden for udskiede Rigsbankpenge var over 5 Millioner Rigsbankdaler, hvoruden hvad Norge vilde blive paalaagt som Andeel i den danske Seddelmassees Indløsning. Den sidste Sum troede dog Comiteen at kunne lade ud af Betragtning, fordi Norge maatte have betydelige Contrafordringer, der, om ikke aldeles, saa dog for en Deel maatte nedsette Summen, og Sagen i det Hele ikke kunde afgjøres, førend en endelig Opgjørelse i sin Tid fandt Sted. Den gjorde derhos overensstemmende med Finantsdepartementets Formening opmærksom paa, at det var umuligt at gjøre et endog appproximerende Overslag over hvad der vilde blive fornødent til næste Storthing, som antoges at ville blive sammenkaldt i næste Februar 1815, da dette afhængte af, hvor stor en Armee der maatte holdes, hvor meget det fornødne Korn vilde koste m. m. Der opgaves imidlertid, at der strax til Kornets Indkjøb vilde behøves 4 Millioner Rigsbankdaler, og at der fra 1ste Mai 1814 til 1ste Marts

¹⁾ [Seb § 113 forlangte Leis Lundegaard at vide, hvorledes den Lad paa Korsl. eller hvad Protectorier, Moratorier og Dispensationer vilde sigge. Rigsrettsfag med Bogt. 187.]

²⁾ Udgifterne havde efter Comiteens Beregning aldrig naaet 900,000 Rd. Courant, medens de under en senere Periode efter Stilsmissen oversteg 2 Millioner Species. Hvor meget større maatte denne Udgift blive under en Selvkændighedsstilsstand! [Den Behandlingen af Finantsagen se Blom, Statsumvåg. 73—90, Bogts Rigsrettsfag 187—189.]

1815 vilde behøves 10 Millioner, nemlig 1 Million maanedlig¹⁾). Blandt flere Forslag gjordes saaledes et under No. 2: „at Rigsforsamlingen ei alene skulde garantere den nuværende Statsgjæld, forsaavidt den af Stortinget erkjendes rigtig, men ogsaa de 14 Millioner Rigsbankdaler R. B., eller hvad mere der kunde behøves til næste Stortingsmøde, og hvorfor vil blive aflagt Regnskab — Alt til den af Rigsbanken den 1ste August (1813) satte Cours af 375 pCt., hvilket Straf maatte blive kjendtgjort.“

Det var fornemmeligen dette No. 2 i Comiteens Forslag, som foranledigede Dagens Debatter og urolige Scener. Grev Wedel, som i flere Dage havde været værelselig af Bodagra og holdt sig hjemme i sit Logis, humpede den Dag paa Krykker ind i Forsamlingen, for at deeltage i Debatterne om denne vigtige Gjenstand. Han var den første, der tog Ordet da dette Nummer af Comiteens Forslag blev taget under Behandling. Han viiste hvor ufuldstændige de forelagte Data vare, hvor forskjellig Konges Stilling var fra den, som passede sig til de meddeelte Dplysninger, og hvor meget Nationen vovede ved at indlade sig i de gjorte Forslag. Han udvirkede dette ind sin sædvanlige Klarhed og Starpsindighed, og viiste til Slutningen, hvortil end man ved noie at sætte sig ind i Sagen kom til et langt andet, men mindre fordelagtigt Resultat, end det som af Comiteen var fremstillet. Finantscomiteens Formand, Kammermand Krohg, ansaa Grev Wedels Ubladelse som fornærmelige for Comiteen, og søgte at forsvare den, uden dog at indlade sig i nogen detailleret Gjendrivelse af Wedels Opposition. Wedel erklærede, at det ingentunde var hans Hensigt at fornærme Comiteen eller bekrede den at have forsværet nogen af sine Pligter; han gjorde dens omhyggelige Glib for at udføre det den overdragne Over sin Ret; men han bemærkede, at Comiteen efter de den meddeelte Dplysninger ikke kunde udrette mere, eller af saa ufuldstændige Materialier, som den havde faaet i Hænde, opføre en fuldstændig Bygning. Da imidlertid Ingen af dens Medlemmer eller nogen Anden i Forsamlingen var istand til at gjendrive Grevens Bemærkninger, blev man efter Præsidentens Forslag enig om at tilkalde første Departements Csefer Hartzhausen og Taul for at tilveiebringe de fornødne Dplysninger. Disse Herrer mødte saaledes i Forsamlingen, og dette var indtil denne Dag første og sidste Gang, at man har seet nogen af Regjeringens Medlemmer møde i Norges Storting for at meddele Dplysninger, og deeltage i Debatterne. — Der opstod nu en heftig Strid imellem Taul og Wedel om Bestaffenheden af de Dplysninger, som Departementet havde meddeelt. Taul havde en flyvende Tunge, en utrættelig Bedholdenhed i at forsøge sine Meninger, og stor Dristighed til at tale i den første Forsamling. Men om han i den Henseende kunde stille sig paa sin Modstanders Side, saa var han ham ikke nogen i Kamp om den Materie, som var under Behandling, og i Starpsindighed til at bedømme den forelagte Gjenstand, ligesom det maatte være en let Sag at blotte den Svaghed og Utilstrækkelighed, som laa i de fremlagte Dplysninger. Der hørtes imidlertid forskjellige Domme om denne Strids Udsald, idet flere Medlemmer tildeelte snart den ene snart den anden af de stridende Talere Seirens Priis — en Dom, der dog mere grundede sig paa forskjellige politiske Anskuelser, end paa Stridens Bestaffenhed og egentlige Udsald. Derhos viiste det sig, at Begge i Hovedsagen vare enige, og at det kun var en Grestrid, hvori Taul forsøgte Rigtigheden af de af Finantsdepartementet meddeelte Dplysninger, uden Hensyn til de Resultater, som deraf kunde udledes. Taul gjorde nemlig Forsamlingen opmærksom paa, at det Forslag, efter hvilket Statens nuværende og tilkommende Gjæld skulde garanteres af Rigsforsamlingen efter en Cours af 375, ikke kom fra første Departement, og at han endog ansaa dette for farligt. At dette forholdt sig saa i Sandhed, det viiste sig

¹⁾ Udsaldet viiste, at endog denne store Sum var utilstrækkelig, da de omhandlede 14 Millioner med et Tilflud af endnu flere vare medgaaede inden November 1814.

fenere, da Lant som Medlem af det første ordentlige Storting var en af de ivrigste Opponentter mod Eidsvoldgarantiens Opretholdelse¹⁾. Da Lant og Hagthausen, hvilken Sidste ingen Deel havde taget i disse Forhandlinger, havde forladt Forsamlingen, løsnedes Talerens Tunger, og Striden forttes over paa den egentlige Hovedgjenstand for disse Undersøgelser. Det indsaaes, at hvordan end Bestaaenheden af de meddeelte Oplysninger monne være, var en Beslutning angaaende de fornødne Pengemidler nødvendig, naar ikke hele Selvstændighedsværket skulde falde i Gruus, og at dettes Skjebne saaledes afgjordes af denne Times Forhandlinger. Falsen, Hegermann, Stoltenberg, Møgfeldt, Collett, Schmidt, Møller, Røssien, Rein og flere holdt Taler i den Anledning²⁾. De søgte paa den ene Side at vise Nationens Styrke til at bære de med denne Bestemmelse forbundne Byrder, paa den anden Side Nødvendigheden af at paalægge Nationen dem, naar den ikke vilde underkaste sig de Ulykker, som vare forbundne med en Forening med Sverige. Især lagdes af alle Talere Vægt paa den ubetydelige Byrde, som ved denne Garanti paalagdes Nationen, som, om den endog forøgedes til 14 Millioner Rigsbankdaler, ikke vilde udgjøre een Million £ efter Rogles, $\frac{2}{3}$ Million £ efter Andres Beregning³⁾. Der takkede i disse Taler, som rimeligt var, mange Sidehug til de Medlemmer i Forsamlingen, som tvivlede om Selvstændighedens Mulighed, og til Landets fornuende Mænd, som rugede over store Midler, uden at ville frembære dem paa Fædrelandets Alter. Men ingen Tale gjorde dog den Dag større Virkning end Reins. Han beklagede, at da nu endeligen det forønskede Tidspunkt var kommet, i hvilket Norge kunde blive en selvstændig Stat, Hindringer, som kaldes uovervindelige, lægges i Veien derfor af Mangel paa Hjemmidler. Men han ansaa disse Banfeligheder nu for hævede. Korn tilstrømmede Norge i Overflod; men nu talde man om de Hindringer, som Finantternes flette Tilstand lagde i Veien for Norges Selvstændighed, og om Krigens Ulykker. Han spottede over disse Tvivlerses sømme Kjærlighed, og over den misundelsesværdige Skjebne, som blev Norge til Deel, naar det forenedes med Sverige, „et Land, som skyder af Melk og Honning, et sandt Claraffenland, hvis Pengevæsen er i en hyppelig Tilstand, hvis Forraadsstikker ere udtømmelige, et Land, hvor Undertrykkelse og villaarlig Behandling, hvor misbrugt Stormandsvælde ere ubekjendte Navne, et Folk, som stedse har elsket os broderligen, som vil paatage sig at bære alle vore Byrder.“ — Han ansaa slige Fortællinger som Bevist paa, at Patriotismen kan gaae til Afstindighed. Han spottede med den Ubetydelighed, som behøvedes for at kjøbe vor Selvstændighed — nogle gamle Dalere, nogle Lunder Korn, som Skat paa hver Mand, vilde gjøre Sagen færdig. Han talde om Embedsmændenes flette Kaar i Krigens Tid; men den usle Rest, som han havde tilbage efter disse Trængsler, offrede han med Glæde for Norges Selvstændighed. Han havde ikke arvelige Privilegier og Forrettigheder for værdigere Mænd, ikke engang saameget som Uner at efterlade sine Børn; men dette onskede han een Gang at kunne sige: „Norge er frit og uafhængigt, og ogsaa jeg har efter min Evne bidraget dertil.“ Han henvendte sig derpaa i sin Tale til Norges Øvelsmænd, og spurgte om de Intet vilde opoffre for at bevare Norges Selvstændighed? „Vælg — sagde han — svensk Herredomme, og

¹⁾ Lant har yttret for flere, at hans Uenighed med Regjeringens øvrige Medlemmer i denne Henseende var Hovedsagen til at han tog sin Afsted, ligesom han og paa Eidsvold erklærede, at dette var hans Hensigt. Men da han først søgte sin Afsted langt hen paa Sommeren, da Statsraadens Tjenestemænd vare omspændte af Fienden, og han tilligemed Brost Høint — vistnok i den rebelligste Hensigt — brugtes af Sveriges Kronprinds som Frelsmægler, har man søgt en anden Grund til hans Udtrædelse.

²⁾ Se Rigsforamlingens Forhandlinger II. 5te Hefte S. 26 ff.

³⁾ Det viiste sig imidlertid, at de i Selvstændighedstiden udstedte Millioner, endstjønt Fabricationen af disse Sedler standsede i November, vilde have udgjort $1\frac{1}{2}$ Million Rb. Sterl., dersom Garantien var bleven overholdt.

mar da engang i Tiden Dine Efterkommere, medens de arbeide som Trælbyr under et uærdige Adelsaag, medens de udjues og sultende læse i Kroniken, hvad Norge, hvad Nordmænd engang havde været, — naar de paa dette sidste Blad i Kroniken læse: da man skrev Aar efter Christi Byrd 1814, da solgte Norges Mænd deres Nations gamle Hæder, deres Frihed og Uafhængighed, deres Børns Odel for en Sum, hvorved hver Mand kunde kjøbe en Tønde Korn, — da vilde de forbande vort Rinde, og bittert spotte med vor Uæfthed.“ — Overalt jubledes man Friheden imøde; Tyskland og Spanien havde for at vinde den trodset de største Lidelser. „Og Eder, Nordmænd, tør man opfordre til saa flammelig Feiighed, til saa skjændigen at forsmæde det gjengivne Fædreland — at bortgive det til Fremmede, til en Arvefiende, som svare en Haandsfuld forslidte Bankosedler! — Europas Dine ere heftede paa os, — O! lader os dog ikke bedække vort Navn med Skjændsel! — Her gives Rand blandt os, der truer med at forlade Fædrelandet, saafremt det bliver frit. Vort med dem! Lad dem længe nok fly det Land, hvis vægte Sonner de ere! Kun at de vilde gjøre os den Tjeneste at fortie, fra hvilket Land de udbrage¹⁾. — Jeg for min Deel antager attsaa Finantscomiteens Forslag. Du jeg eier eller kan tilsværge bringe den Sum Rigsbankosedler, som af mig maatte fordres, det veed jeg ikke, men at jeg opofferer indtil den sidste Rest, det veed jeg.“

Da Rein satte sig, rejste Forsamlingen sig, den Eine ligesom fremstødt af den Anden — Selvfændighedens Modstandere undtagne — og applauderede med Klap og Bravoraab denne Tale, der vistnok har sit rhetoriske Værd, men vrimler af falske Sætninger, overdrevne Begreber om Landets Kraft, og utilbørlig Rebsættelse af de Offere, som krævedes af Nationen, og især af bittere og upassende Sidsbug til de Rand i Forsamlingen, som vare af en anden Mening. Det var Rosenkilde, som aabnede denne Scene, og det var ogsaa denne, i sit private Liv iøvrigt agtede og humane Mands eneste Virksomhed under Rigsforsamlingen, ligesom dette var en af de saa Gange, at slige larmende Bifaldsyttringer ringede igjennem Storthingsalen. Men næppe havde Forsamlingen sat sig igjen, førend Omfem rejste sig, og nedkaldte Forsamlingens Opmærksomhed paa koldere Betragtninger. „Poesi er et — begyndte han — Prosa er andet,“ og derpaa fremsatte han sine Tanker om Sagen selv i et Færdbrag, som han havde nedskrevet. Han undersøgte, om Forsamlingen var berettiget til at tage dette Finantspørgsmaal under Prøvelse, og vaalægge Nationen disse Byrder, og dernæst, om det nu var hensigtsmæssigt at fatte en saadan Beslutning. Han gjorde opmærksom paa, at Rigsforsamlingen var sammenkaldt for at forfatte en Grundlov, og var ei herrettiget til at udskrive Stat. Den var Lovgiver og et udmægtende Magt. Vilde Forsamlingen ikke misbruge sin Myndighed, saa blev den staaende ved Grændsen af den Forretning, som var den overdragen, og dekreterede, at et Storthing strax skulde sammenskaldes, for at bestemme, hvorledes de fornødne Summer skulde reises, Pengesvæsenet funderes og Skatterne udredes. „Men lader os for Guds Skyld ikke begynde med at undergrave vor egen Bygning, Constitutionen.“ Han søgte derefter at oplyse, at om end Forsamlingen ansaa sig bemyndiget til at udvide saaledes de den paahvilende Undersøgelser, saa fandt han det dog høist betænkeligt nu at tage en Beslutning som den foreslaaede. Dertil manglede Forsamlingen al fornuften Vejledning og Oplysning. Man kendte ikke Statens Indtægter i det suundne Aar, man havde ingen Oversigt over Udgifterne i det kommende Aar, og han ansaa det haardt for nødvendigt at indhente disse Oplysninger, og muligt for Finantsvæsenets Bestyrere at give dem. At forudsætte det Modsatte, vilde være at nære en ubillig Irdi til de Mænds Indsigter og Duellighed, som stode i Spidsen for Finantsvæsenet.

¹⁾ Rein hentydede især til en enkelt frittalende Mand [Lovenfiold], som ved Spisebordet skulde have talt om at forlade Landet, dersom man vedblev at gaae frem paa den farlige Selvfændighedsbane, og paa den af Webel fremtalte Yttring under Bærnepligtens Behandling.

Endeligen gjorde han opmærksom paa, hvor betænkeligt det maatte være at tage Beslutninger, som forviklede Pengevæsenet i en farlig Grad, og saaledes forsøge de Ulykker, som Pengevæsenets Forvirring allerede havde forvoitd Nationen. Han forudsaa, at Folgerne af denne store Seddel-Emission vilde, uagtet Garantien, blive, at alle Varer, saavel Overdaadigheds- som Fornødenhedsvarer, vilde stige til det Dobbelte. Han endte med det Varfælsraad: „I samme Dieblit, som vi indvilge 14 Millioner usunderede Rigsbanksedler, og Ret til at gjøre flere efter Fornødenhed, i samme Dieblit dekrettere vi Dyrtd, Hungersnød og mange Medborgeres Undergang og Død.“ Taler blev holdt med megen Varme ¹⁾ og blev vissefælig modtagen med stort Bisfald af Thingets Lovlere; men Modet til at understøtte ham var disse ligesom berøvet ved den Berufelse for Selvfændighedens Sag, som den store Pluralitet havde lagt for Dagen ved de stormende Bisfaldsraab til Reins Tale, som nyligen skingrede igjennem Salen. Omsens Ord, endssjønt talte i rette Tid, og endssjønt deres Gyldighed og Værd alffor meget bekræftedes ved senere Begivenheder, blev fremsat uden Birtning. Selvfændighedspartiet lod Ordene hende i Salen i dyb Laushed, og, vis paa sin Seier, ansaa det Gvendrivele usornøden, ligesom den vissefælig vilde have været vanskelig. Omsen havde henpeget paa simple Erfaringsætninger, som ikke lode sig gjendrive ved Argumenter af den løse Besfæffenhed, som den Dag vare hørte i Forsamlingen. Modpartiet vilde imidlertid ikke spille sin Kraft paa en uhyttig Kamp, og det var ligesom lemlæstet ved Forsamlingens nyligen udtalte Mening angaaende Landets politiske Stilling. Wedel selv havde indskrænket sig til at oplyse Usulfændigheden af de fremlagte Dplysninger, og lod det blive ved det indirekte Angreb mod Hovedsagen, overbeviist om at ethvert Ord, som videre blev udtalt, vilde være spilt og nedbryde den Rest af Popularitet, som han selv med Nogle af Partiets Medlemmer kunde have. Endog Lovensthold, der ellers hveten manglede Mod eller Evne til at tale i Forsamlingen og understøtte sin Mening ved et grundigt Foredrag, taug med sine øvrige Meningsfrænder, endssjønt han ogsaa var meent blandt dem, der udviistes af Rein fra Fædrelandet, fordi han ei deelte Modpartiets Mening om Fædrelandets Stilling, og skulte den ikke, hvorfombest den kom paa Bane. Det var som en stiltiende Aftale mellem de 30 Mænd, som deelte samme Mening om Selvfændighedsværkets Mislighed, ikke at modfætte sig den rivende Strom. Men dersom end Omsens Tale den Dag henklang som en tom Lyd i Forsamlingen, saa blev den paa et senere Storching betragtet som en Protest mod Rigsforsamlingens Bestemmelser, og et Støttepunkt for Beslutninger, der havde en afgjørende Indflydelse paa Fædrelandets Pengevæsen.

Omsen bar saaledes den Dag Prisen for at have frimodigen og sandt talt mod farlige Beslutninger, og hans Uheldsprofetier, som alffor bogfæveligen opfyldtes i Tidens Lob, maae staae i den Tids Historie som et Bidnesbyrd om Mandens Indsigt og Mod, og som en Forsvarstale for det lille Forbund af Meningsvenner, der dekte Anskuelser med ham om Landets Politit. Ved Rigsdagens Aabning var Bergeland det svagere Parties varme Forsvarer; mod Rigsdagens Slutning fremstod Omsen og talte hjærne Ord for at forhindre overlede Beslutninger. Historien vil saaledes indskrive disse tvende Mænd paa sin Table som de frimodigste og virksomste Medlemmer af Oppositionen. Derhos har et følgende Blad i Historien at oplyse, hvorledes de deistige Beslutninger med Hensyn til Fædrelandets politiske Stilling under Begivenhedernes Lob fremlede det heldigste Resultat.

Nogle af de 29 Medlemmer, som voterede mod Garantien, indleverede skriftlige Boteringsfedler til Bewiis for, at de ikke havde givet deres Bisfald til dette Comitens

¹⁾ Greb Wedel, som sad lige foran Omsen, klagede smilende øver, at den spræklende Taler vædede hans Haar. Men der var Ingen i Forsamlingen, der mere bisfald denne Tale end Wedel.

Jorlag, og blandt disse udmærkede sig især Østebøls og Røsbachs ¹⁾. De betragtede Rigsforsamlingen som en af Folket selvvalgt Constitutionscomitee, men ikke som en Rigsdagsforsamling, og troede ei at burde fremtræde som Organer for Folkets Billie i andre Henseender, uden for saavidt denne var dem bestjendt. De bestyrkedes deri ved de Indskrænkninger, som Forsamlingen ved andre Undersøgelser havde paalagt sig selv, ligesom og at Garantien kun maatte gives af dem, som den blev paalagt.

Rein nød isvrigt ikke alene sin Triumph over sit Seiersord ved Forsamlingens harsende Bifald i Rigssalen; men en Efterklang deraf trængte ogsaa ind i Epises værelset ved Dagens Middagsbord. Efter Sverdrups Forslag blev Norges Staal drækket, og lige i Hølene af den: Norges kraftfulde Talers, Pastor Reins. Men dette var og det sidste larmende Bifald, som blev Taleren til Deel. Hift og her begyndte man at pytte Niðnsie med Talers heftige Udfald mod enkelte Medlemmer, og flere blandt dem, som deelte Reins politiske Meninger, lode sig i Samtale med Forfatteren forstaae med, at flere Udtryk i Taleren havde været paa det urette Sted. Selv paa høiere Steder vandt Taleren ikke ubetinget Bifald, da Brindsen erklærede det for urigtigt at benytte slige Vaaben mod sine Modstandere, og saaledes mistjende Rødborgeres fædrelandste Sind.

Med Hovedsagen var Brindsen og hans Raad dog aldeles ikke tilfreds. De indsaa, at denne udvidede Emission af Sedler, som gaves dem i Hænde til at fortsætte Selvforsværgelseskrigen, deels kunde bygge Barer for Nationen, deels var utilkuelig til at fuldbyrde det store Værk. Det var Rigmandens Søl, som man vilde fremdrage af sine Gjæmmer, det var en Bank, som man vilde have funderet paa en solid Grundvold, for at komme i Besiddelse af en Valuta, hvis Gyldighed erkjendes af Alle, og som baner Staten den letteste Wei til at fæste baade sig selv og Private sine, især udenlandske, Fornødenheder. Men Sølvet var paa den ene Side vanskelig at fæste tilveie under Fædrelandets nedtrykte og næringssløse Tilstand paa den Tid, og paa den anden Side sidder det sædvanligen ingensteds fæstere end i de Kasser, hvor det findes i største Overflod. I den Anledning havde Forfatterens Brøder, Regjeringsraad Wall, ham dygtig i Skole, fordi Rigsforsamlingen ikke vilde give Regjeringen passende Midler i Hænder til at bestride Statens Udgifter; men han meente sig brødfri, fordi Bestemmelser af den Art laa udenfor Rigsforsamlingens Omraade.

Efter dette stormfulde Røde nærmede imidlertid Rigsforsamlingens Medlemmer sig hvarandre mere fredeligen og venstabeligen. Det ene Parti syntes at erkjende, at det var gaaet for vidt, det andet ventede roligere paa hvad der skulde komme, og troede sig ved, Intet at have bidraget til de tagne, i deres Dine farlige Beslutninger. Sverdrup gjorde endog Undskyldning for Grev Wedel for et Udtryk i sin Tale, hvorved Greven muligens kunde ansee sig krænket, endstjønt der i Udtrykket egentligen ikke laa nogen Fornærmelse. Det store politiske Spørgsmaal nærmede sig sin Afgjørelse, Udfaldet kunde ikke være usikkert, og Selvforsværgelses humane Forsvarere søgte at formilde den Bitterhed, der saa ofte ledsager den politiske Divergens.

Den 15de Mai forlod Brindsen Eidsvold for at gjøre en Inspectionstreife til Blaker Skandse. Man hængte til hvarandre, at han, som vidste, at den store Katastrophe var forhaanden i Rigsforsamlingen, vilde ved sin Fraværelse give Repræsentanterne Anledning til en friere Behandling af det vigtige Spørgsmaal om Valget af Rigets Overhoved. Han kom imidlertid tilbage samme Dags Aften. — De forskjellige Rygter vare atter i Dag i Omløb blandt Medlemmerne. En engelsk Avis ombæres i Forsamlingen, hvori det paastodes, at Norge vilde blive en vanskelig Erøbring for Sverige, i hvilken Henseende Avisforfatteren henstød sig under Spaniens Exempel. Man talde om Hoffighedsbeviser, som engelske og norske Krydsere skulde

¹⁾ Dette velstrebne Botum findes i Rigsforsaml. Forh. II. 5te S. S. 77 ff.

have givet hverandre, ja der fortaltes endog, at de Svenske vare slagne i Holsten. Derimod forevistes fra den anden Side Breve, hvori der berettedes, at en engelsk og russisk Ambassade skulde sendes til Norge, for at gjøre Prindsen de sidste Forsiklinger, og at Norges Blokade nu af det store Forbund vare uigenkaldelige bestemt. Paa denne Raade holdt Medlemmerne af de forskjellige politiske Meninger hverandre i Stat hele Rigsforsamlingen igjennem.

Den 16de Mai var en af Forsamlingens rolige Dage. De Forslag, som af Finantscomiteen vare forelagte, og som stode i en naturlig Forbindelse med hvad Forgaarsdagen var besluttet, gik igjennem uden Debat. Medlemmerne af de forskjellige Comiteer, Lovcomiteen, Værnepligtcomiteen og Finantscomiteen bleve nævnte, og de fleste valgtes udenfor Forsamlingens Rindte¹⁾. Da Grev Wedel af Stemmegivningen mærkede, at Valget som Medlem af Finantscomiteen vilde falde paa ham, henvendte han sig til flere af sine Venner, og raadspurgte sig hos dem, om de troede han burde modtage Valget, da han dog mindst af Alle i Forsamlingen bifaldt de ved dette Rigsdagsmødetagne Beslutninger. Men de tilraadede det eenfemmigen, da hans Beileidning maatte være af den største Rente, hvordan end Statens politiske Stilling maatte blive, og Greven modtog Valget. Derefter besluttede Forsamlingen, at næste ordentlige Storthing skulde sammendales til første Sogndag i Februar 1815.

Da nu Grundlovens Paragrapher vare gennemgaaede og afgjorte, oplæste Formanden for Redactionscomiteen den redigerede Grundlov. I Henseende til Paragrafernes Orden havde den undergaaet adskillige Forandringer, men i Henseende til Udtrykkene kun liden. — Det hele Værk var saaledes fuldbdydet, og det stod kun tilbage at afgjøre Valget af Statens Overhoved. Præsidenten, Everdrup, anmeldte, at dette Valg vilde foregaae den følgende Dag, og det blev derfor af Forsamlingen vedtaget, at dersom nogen Repræsentant skulde faae Forsald til at møde, han da maatte indsende skriftligt Botum, forsynet med Indsenderens Underskrift. — Sverken Stoltenbergs Indbydelse til Rigsforsamlingen, som var indleveret den 12te Mai, at gjøre et Sammenstud for at lindre Brodres Nød, eller Counts Forslag, der gik ud paa at communicere Sverige, at Constitutionen var istandbragt, og at Norge havde bestemt sig til at forsvare den, men at det onskede at leve i god Forstaaelse med andre Nationer, blev taget under Behandling. Flere Forslag, som vare indleverede af Bønder fra forskjellige Distrikter til Forsamlingen, opvakte mere Munterhed end alvorlige Diskussioner i Forsamlingen, da de indeholdt tildeels komiske og eensidige Hensyn til særskilte Statsmed, og kun faa sunde Betragtninger.

Den 17de Mai var bestemt til at afgjøre Spørgsmaalet om Kongevalg, og Dagens Bigtighed udbredte en høitidelig Stemning over hele Forsamlingen. Everdrup var bleven valgt til Præsident og Møjsfeldt til Vicepræsident, tvende af Prindsens varmeste Tilhængere og de ivrigste Modstandere af Foreningen med Sverige. Everdrup aabnede Dagsmødet med en Tale, i hvilken han gjorde Forsamlingen opmærksom paa Bigtigheden af denne Dags Forhandling, og opfordrede den til at stride til skriftlig

¹⁾ Til Medlemmer af Lovcomiteen udnævnedes Professor Krohg, Justitsraad Diriks, Generalauditeur Berg, Statsraad Treschow, Assessor Debes. Til Suppleanter Sorensskriver Christie, Sorensskriver Weidemann, Assessor Hjertsen. Til Medlemme af Værnepligtcomiteen valgtes Oberst Hegermann, Commandeur Fabricius, Jaco Hall, Lehnsmænd Lysgaard, Sorensskriver Falsen, Matros J. Svendsen og Kjøbmand Iver Holter. Til Medlemmer af Finantscomiteen valgtes Professor Raab musfen, Assessor Bogt, Grosferer Johannes Thranes, Kammerraad Holst, Grev Wedel Jarlsberg. Til Directeurer for Rigsbanken valgtes Agent Nielsen, Grosferer Thomas Joh. Hestve og Grosferer Westve Egeberg. [Disse 3 Mand maatte betale for deres Underordnedes David Thranes Ureelighed, som kom i en Kassemangel a omtr. 95000 Spd. Han var dem anbefalet af den godmodige Rosenkrantz, under hvem han havde arbeidet i Rigsbanken og faaet Ord for dygtig og paalidelig Mand J. Chr. Berg.]

Botering. Motionen modtoges med Hurraraab og Klav — dog toge ikke alle Munde og Hænder Deel i disse larmende Ytringer. Selvstændighedens Modstandere sadde mestendeels tause i Forventning om hvad der monne komme. Imidlertid forlod Rodet alle Omfen, men han vovede at rejse sig midt i denne Bifaldslarm, og foreslog, at Kongevalget skulde udsættes indtil Norges Selvstændighed i det mindste af een Nagt var vedtagen, da Nationen i denne Etund var omspændt af saa mange Farer, at intet Balg efter hans Formening for Tiden burde stee. Over denne dristige Ytring og dette djærve Forslag opstod megen Larm i Forsamlingen; men Forslaget forkastedes med stor Pluralitet, den samme, som styrede alle Qvæstioners Udfald af den Natur. Saaledes stredes til Botering. Det faldt i Ankers Lod, som første Repræsentant fra det Distrikt, der havde det første Bogstav i Alphabetet, først at votere. Han gav det bestemte Svar, at Balget efter hans Mening burde udsættes. Men Præsidenten, og med ham Secretairen, gjorde heftige Indsigelser mod at indføre dette Botum. Det var, meente de, allerede under et Møde i April bestemt, at Forsamlingen først skulde opløses, naar Constitutionen var antagen og Konge valgt, og denne Beslutning kunde ikke tilbagefaldes. Det viiste sig nu, hvilken dyb Betydning hiint Forslag af Jalsen havde havt, som endog havde undgaaet den skarpsindige Grev Wedels Ovmærksomhed, der dengang betragtede Spørgsmaalets Afgjorelse som ligegyldig, idet derved han antydedes, at naar Forsamlingens Forretninger vare endte, kunde den opløses. Kongevalget, der var indfaldt i Forslaget som en Mellemsetning, anfaaes derved bestemt, og en af de vigtigste Qvæstioner, som Forsamlingen havde at afgjøre, kom derved ikke engang under alvorlig Debat; men Forsamlingens Hænder handtes ved en hvælselig Beslutning. Flere Talere, Jalsen, Rambech, Jersin, Dr. Nøller, understøttede Kongevalget¹⁾. Der opstod derefter en mundtlig Strid imellem Præsidenten, Secretairen og Anker, hvori den øvrige Forsamling tog liden Deel, og hvori Anker fremdeles vægrede sig ved Kongevalg, som han troede burde udsættes, fordi Nationen gik flere Farer imøde ved at foretage det. Det var i Sandhed for en Deel af Forsamlingen krænlende og tildeels rørende, at være Vidne til denne ærværdige Oldings mandfulde Kamp mellem sin Overbeviisning og Pluralitetens Mening, men Striden vorttes med ulige Baaben, da Anker ikke var sine Modstandere vogen, og hans Modstandere støttede sig til en forhen tagen Beslutning. Forgjæves anmærkede Groggaard med Bitterhed, at han ikke kunde ansee sig som fri Mand i en fri Forsamling, naar han ikke kunde handle og votere efter Fornuft og Samvittighed; forgjæves forenede Ewenstjold sig nu med ham i at understøtte Ankers Protest. Man raabte, at man kunde vælge til Konge hvem man vilde, men Kongevalg maatte efter Forsamlingens Beslutning foregaae. Efter en halv Times Ventilationer, som tildeels foregik paa Guldet ved Ankers Plads mellem de tre ovennævnte Medlemmer, saa Anker sig nødt til Kongevalg og afgav følgende Botum: „Da vi Alle ere uvidende om vor nærværende politiske Stilling i Europa, saa troer jeg det rigtigst og forsigtigst, ikke at komme for noget Kongevalg i dette Dieblit, men derimod at anholde hos Prindsregenten om, at han indtil Videre vil vedblive Bestyrelsen af Kongeriget Norge, efter den af Rigsforsamlingen sanctionerede Constitution. Efterat denne min Mening var anført til Protokollen²⁾, fandt Rigsforsamlingen som Lov, at jeg skulde nævne en Konge, og vælger jeg da naturligviis Prinds Christian Frederik.“

Kun gik Boteringen raast fra Gaanden uden at blive standset ved Debatter, og mestendeels i Enhvers Botum laa hans politiske Mening. Nogle indhyllede deres Botum i Udtryk, der smigrede Prindsen og ophølede hans Færd som Norges Regent; Andre gjorde deres Balg uden videre Bemærkninger. Nogle derimod gave tydeligen nok tilkæsende, at de nødvendigne foretogte Balget, og kun ifølge den tagne Beslutning,

¹⁾ See Rigsforsamlingens Forhandlinger II. 6te Hefte, S. 21 ff.

²⁾ Den var dog egentligen ikke fort til Protokolls, da Præsidenten dertil ei vilde give sit Samtykke.

at Valget skulde foregaae. Til de Sidste hørte vistnok de Mand, omtrent 30 i Tallet, som gennem hele Mødet havde hyldet de samme politiske Anskuelser; men neppe 20 udtrykte denne deres Mening tydeligen i deres Votum. De Øvrige stode rimeligvis i et saadant Forhold til Prindsen, at de ved denne Leilighed ikke vilde fremtræde som hans Opponenten. — Ostedahls Votum forekom Forfatteren et af de simpleste og bedste; det lød saaledes: „Den Krone, som det selvstændige Norge nu har at give, er jeg overbevist om, at Stavanger Amt ikke tilbyder Rogen heller end Prinds Christian Frederik. Dette er ogsaa min individuelle Mening, og derfor tilbyder jeg den herved paa mine Comitenters Begne.“ Forfatterens Votum lød: „Da Kongevalg efter de fleste Stemmer i Rigsforsamlingen skal finde Sted, vælger jeg Prinds Christian Frederik til Konge.“ — Saaledes blev vel Christian Frederik paa en Raade eenstemmigen valgt, og den skjulte Hensigt af en foregaaende Votering opnaaet; men deres Navne, som ikke vilde noget Kongevalg for Tiden, staae tydeligen nok indførte i Rigsforsamlingens Prototol.

Efterat Voteringen var foregaaet, reiste Præsidenten, Sverdrup, sig og tiltalte Forsamlingen med de Ord: „Reist er altsaa inden Norges Enemærke Norges gamle Kongeskol, som Adelskener og Sværrer bakkede, og hvorfra de med Visdom og Kraft styrede gamle Norge. At den Visdom og Kraft, der prøvede hine vort Fædrenes store Konger, ogsaa maa besjæle den Fyrste, vi, Norges frie Mand, overensstemmende med hele Folkets Ønske, af Taknemmelighed og Erkjendtlighed i Dag eenstemmigen have valgt, er et Ønske, som sikkert er enhver Norges ægte Søn med mig nærer. Gud bevare gamle Norge!“ — Det sidste Udraab gjentoges af den hele Forsamling. Efter Præsidentens Forslag bestemtes, at en Deputation skulde udvælges for at tilkjendegive Prindsen i ærbødige Udtryk Forsamlingens Beslutning, og det blev Præsidenten overladt at vælge denne, hvis Antal bestemtes til 18 Medlemmer. Saa vis var Præsidenten i sin Sag i Henseende til Kongevalget, at han havde færdig en Adresse til den valgte Konge, skrevet paa stort Velinpapir, som han havde medbragt i Forsamlingen. Den lød saaledes:

„Vi undertegnede Norges Repræsentanter gjøre hermed vitterligt: At vi, overensstemmende med Folkets Ønske og Deres Kongelige Høiheds Opfordring, have, i Følge de os meddeelte Guldmagter, forenet os om at forfatte en Grundlov for Kongeriget Norge, saaledes som vi efter bedste Skjønne eragtede samme at være Riget tjenligst. Vi have til den Ende søgt at fordele den souveraine Magt saaledes, at Lovgivningen nedlægges i Folkets, og den udøvende Magt i Kongens Haand. — Efterat have udarbejdet denne Grundlov, blev det os en kjær Blygt at vælge en Konge, der ved sin vise og kraftfulde Styrelse kunde betrygge og haandhæve Rigets Sikkerhed, Hæd og Hæder. — Det kunde ikke være tvivlsomt for det norske Folks Repræsentanter, hvem de skulde udkaare til denne høie og vigtige Post. Tillid, Taknemmelighed og Kjerlighed opfordrede os ligemeget til at sætte vore Dine paa Deres Kongelige Høihed. De kom til os i Gærens og Nødens Stund; De tænkte og virkede med utrættelig Iver for vort Fædrelands Lær; De knyttede Deres Skjebne uadskillelig til vor, og De har som Landets Regent viist ligesaa megen Agtelse for Folkets Rettigheder, som Nidkjerhed for dets Lykke og Hæder. — Vi ere forvisse om at have opfyldt det norske Folks Ønske og Villie, ved i Dag at udvælge Dem til Norges Konge; og idet vi fremlægge denne Rigets Grundlov for Deres Kongelige Høihed, glæde vi os i det Haab, at den maa findes Deres Bisald værdig, og at De vil modtage en Krone, som frivilligen rækkes Dem af et frit Folk.

I Rigsforsamlingen paa Eidsvold, den 17de Mai 1814.

Efter Forsamlingens Beslutning undertegnet paa samtlige Repræsentanters Begne af

G. Sverdrup,	Røsfeldt,	Christie,
p. t. Præsident.	p. t. Vicepræsident.	Sekretair.

Deputationen, som skulde overbringe Adressen og efter Forsamlingens Beslutning udnævnedes af Præsidenten, bestod af følgende: Af Agersthuus Stift: Anter, Sib-

lern, Hovmt og Lysgaard. Af Bergens Stift: Hold, Koren, Kolfosen og Brunild Hjerager. Af Trondhjems Stift: Rogert, Heidmann, Darre og Forseth. Af Christianstads Stift: Ofstedahl, Mørch, Rød og Ole Tveten, samt af Sødefensionen Commandeur Fabricius og Matros Ewen Thorsen. — Deputationen¹⁾ forsoiede sig fraa til Brindsens Gemal. Brindsen var ligesaa forberedt paa dette Tilbud, som Præsidenten havde været paa Kongevalget. Han havde forfattet sit Svar skriftlig og oplæste det for Deputationen. Det lød saaledes:

„Denne Dag er en af de vigtigste i Norges Aarboger. Det Bert er fuldendt, som skal grundfæste det norske Folks Fæld. Constitutionen er et Palladium for Fjolskets Frihed, som selv Uretfærdighed og Bøld ei ustraffet skal antaæte. — Denne Dag a den hæderligste for mig; thi Nationens Tillid kalder mig og min Wt til at haandhæve denne Grundlov paa Norges Throne. Dømmer selv om de Golelser, som søvøvendig maa opfyldes mit Sind, og tilstedes mig nogen Tid til modent Overlæg, efter hvilken jeg skal meddele Rigsforsamlingen mit Svar. Naar jeg følger Rigsforsamlingens yttrede Billie, stæer det ene fordi hellig Pligt imod det norske Fjoll byder det, og jeg veed, at det altid staaer i Guds Haand, om mine redelige Bæjærbæjælseser skal krones med Fæld, eller om det skal worde min skjønne Lod, selv i Døden at opoffre mig for Fædrelandets Frihed og Selvstændighed. Jeg beder Dem at tilkjendegive Rigsforsamlingen min Hoiagtelse og Erkjendtlighed, og at underrette Sammens Medlemmer om, at jeg paa Torsdag den 19, om Formiddagen Kl. 11, efter høitideligen at slutte Rigsforsamlingen.“

Dette Svar blev skriftligen faa Minuter efter Deputationens Tilbagetkomst indlæveret til Præsidenten. Om Udsaldet af Brindsens Beslutning var ikke mindste Tvivl i Forsamlingen, da alle Forberedelser til Høitideligheden vare gjorte, og Professoreganger endog tilfagt at foranstalte Gudstjeneste, og den 19de holde en Præken, pæsende til Kongevalget. Denne korte Frist skjænkedes saaledes kun Anstanden, og behøvedes for at fuldende Forberedelserne.

Da denne Akt var forbi, forlode Medlemmerne Salen, og samlede sig i Grupper deels i Vestibulen, deels paa fri Mark, og meddeelte hverandre deres Tanker i Anledning af Dagens Beslutning, og det var naturligt, at der i fortrolige Samtaler fæjdedes forskjellige Domme om det Skridt, som var foretaget. Forfatteren stodte paa forskjellige Repræsentanter, der med stor Iver havde drevet paa, at Kongevalget fraa skulde foretages, og hos hvem der nu opstod Betænkneligheder med Hensyn til Højæterne. Der var en høiende Numlen imellem Medlemmerne, men uden bitter Hentjødning til det Bæjæserede. Den sidste Akt havde beroliget alle Gemytter; thi Sagen var endeligen afgjort. Det gil som saa ofte, at de, der befandt sig i den høagne Opposition, vare mere rolige og tilfredse med deres Modstandsfaerd end de, der havde seiret paa en Bane, der truede Fædrelandet med store Farer for Fremtiden. I Forsalen traf Forfatteren Etatsraad Rogert, som formedelst Eyygelighed og Ulyst til at blande sig i larmende Debatter liden Deel havde taget i Forhandlingerne, men som Forfatteren under dette Nøde fortroligen havde nærmest sig, fordi de havde samme Ansuelser om Fædrelandets politiske Forhold. Paa Forfatterens Spørgsmaal, hvad han syntes om Dagens Forhandlinger, svarede han: „Ja vi have valgt Konge, men denne Herlighed varer kun kort; om 2 à 3 Maanedes er den Glæde forbi.“ — Aktfor fandt blev dette Bæjælsesord²⁾.

Den 18de Mai var atter en af Forsamlingens urolige og ubehagelige Dage. Repræsentanterne vare forsamlede i Rigssalen for at underskrive Constitutionsakten,

¹⁾ [Deputationen ansøretes af Præsidenterne og Secretairen. Formodentlig var altsaa Sverdrup dens Odsfærer. Rigsfors. Forhandl. II. 6 S. 54.]

²⁾ Den Eftermiddagen foregil den Scene mellem tvede Repræsentanter, hvortil Bergeland hentjødter i Fortrol. Breve S. 143. Den var den Gnestes af det Slags og opalte stor Harmes hos den høaste Deel af Forsamlingen over et usor skylt Angreb

og da dette var fæst, fremstod Petersen og erklærede, hvorlunde han sølte sig fornærmet ved adskillige Udtryk, som Bergeland i en Tale den 12te April havde brugt. Petersen havde stor Agtelse i Forsamlingen som retsaffens og dygtig Officier, en fleersidig dannet Mand og varm Fædrelandsven. Men han var derhos af et pirreligt Sind, var paa Eidsvold sygelig og havde hidtil taget faare liden Deel i Forhandlingerne¹⁾. Bergeland havde nemlig paa hiin Dag, for 5 Uger siden, talt om „den døende Selvstændighed og Nationens fluffede Tillid til Forsamlingen;“ og Petersen paaftod, at Bergeland burde kalde disse Udtryk tilbage. Der reiste sig nu flere ved Siden af Anklageren og erklærede sig enig med ham deri, at Bergeland burde kaldes til Regnskab for disse Udtryk, og paalægges at tage dem tilbage. Tilfældigvis var Bergeland selv ikke tilstede, og der blev nu Spørgsmaal om at hente ham, for at den han tiltænkte Gjerningsbesættelse kunde blive udført. Saavidt erindres var det Bonden Elling Balbo, som af Præsidenten aumodedes om at formaae Bergeland til at indfinde sig i Rigsforsamlingen²⁾. Kort efter kom virkelig Bergeland, som opholdt sig i den lille Lund, der grændser til Eidsvolds Hovedbygning, tilstede. Han var bleg og syntes forundret over denne uventede Indkaldning. Petersens Motion blev atter oplæst og understøttet af Christie. Med en Fatning, som man under saadanne Omstændigheder neppe kunde vente, og som beroligede hans Venner, der i høj Grad harmedes over denne i deres Dine uparlamentariske Udfærd, begyndte Bergeland sit Forsvar: „Han vidste ikke, sagde han, hvorvidt et Medlem enten i denne eller nogen anden Parlamentsforsamling kunde, overensstemmende med Reglement og Vedtægt, kaldes til Regnskab for Udtryk, som han havde brugt for saa lang Tid tilbage, og hvorved han kun frimodigen havde udtalt sin Mening om den Sag, der var forelagt til Undersøgelse, uden ringeste Hensigt at ville fornærme noget Individ.“ Men han vilde ikke benytte denne sin Ret som Repræsentant til at nedbryde den gjorte Anklage, men forsvare sig mod det usorflydte Angreb. Dersom han havde udtrykt sig med Barme, saa var det en Folge af hans Interesse for den omhandlede Gjenstand, og hans Jølelse for Fædrelandets vigtige Antliggender, og han troede, at de Krænkelser, som han derved kunde have tilføjet Nogen i Forsamlingen, ikke kunde sammenlignes med dem, som han selv i lignende Diskussioner maatte taale. Dersom han havde fornærmet Nogen, var han villig til at staae den Fornærmede til Ansvar, men kun for sine rette Dommere³⁾.“ Præsidenten forenede sig nu med Bergelands Angribere, krævede ham til Regnskab for hvad han havde sagt om Eidsvoldsforsamlingen, og paaftod, at da Rigsforsamlingen havde enstemmigen erklæret Bergeland for at have forbrudt sig mod den, kunde han ogsaa kalde de paaankede Udtryk tilbage. „Ulsaa endte Præsidenten, har Forsamlingen bestemt, at Bergeland skal kalde de paaankede Udtryk tilbage.“ Da reiste Forsfatteren sig og erklærede: „Ikke hele Forsamlingen, Hr. Præsident! jeg erklærer hoi, at jeg ikke føler mig fornærmet ved Bergelands Udtryk.“ — „Ikke heller jeg“ —

mod en anseet Repræsentant. Striden kan visseligen ikke give Ophavsmanden nogen behagelig Erindring. Forsfatteren græmmede sig dobbelt derved, fordi hans Forsøg paa at bringe Fornærmeren til en passende Afgjorelse mislykkedes, endskjønt Striden strax efter Mødets Oplosning bilagdes, og blev uden Folger.

- 1) Det er ikke Forsfatterens Hensigt at kaste en Skygge paa denne værdige Officers Minde, hvis Færd ved denne Leilighed, endskjønt vistnok uparlamentarisk, maa uledes af hans til Umindtlighed grændsende Fædrelandsind. Denne Barme havde han lagt for Dagen ved en anden Leilighed, idet han med stor Banhelighed afskødes fra at træde Præsident Raas til Regnskab for hans Udfærd mod Christian August i det Frederikshaldske Gilde.
- 2) Dette skal han have gjort paa den Raade, at han opfordrede Bergeland at indfinde sig i Forsamlingen „for at rette for sig.“
- 3) Saavidt Forsfatteren erindrer, og i Folge hans Bemærkninger i sin Dagbog, var Gangen i Bergelands Forsvar den, som han angiver i „Fortrolige Breve.“ S. 134—143.

gjensløb nu et flærstemmigt Raab i Forsamlingen, og Forfatteren troede at finde, at flere forenede sig i denne Protest, end den Minoritet, som deelte politiske Anskuelser med hverandre. Grøgaard rejste sig og sagde, at naar man vilde ville Udtryk ud af Hjerets Tale, kunde man finde større Bitterhed mod enkelte Medlemmer af Forsamlingen end den, som Bergeland havde bejænt sig af. Det Samme erklærede Forfatteren og tilføiede, at han havde taalt disse Krænkelser med Taalmodighed som en Folge af den Stilling, hvori Repræsentanterne befandt sig. Der blev nu megen Larm i Forsamlingen, megen Snakken i Munden paa hverandre, indtil Striden afgjordes ved den humane Røksfeldts Mellemkomst. Han ytrede, at da Bergeland havde erklæret, at det ikke var hans Hensigt at fornærme Rogen, saa burde dette antages for Gyldest. Præsidenten fandt det nu raadeligt at tage sit Forslag tilbage og neddykke Sagen med den Dittring, at Forhandlingerne burde endes venfabeligen. Den Udmyggelse, som var Bergeland tiltænkt, bortfaldt saaledes, men Oppositionens Villie over dette Forslag tiltog alt meer og meer, og aldrig veed Forfatteren at have under sin hele Storthingsfærd følt sig i en stærkere Sindsbevægelse end ved denne Leilighed. I denne Krænkelser, som var tiltænkt en Meningsfrænde, laa Grindringen om en Række af haanlige Talemaader og krænkende Anklage for et upatriotisk Sindslag, som den lille tætsluttede Skare, der vovede at tvivle om Hensigtsmæssigheden af den af Prindsen og Pluraliteten af Forsamlingen valgte Politikk, havde maattet taale. Wedel og Lovenskiold vare den Dag ikke tilstede i Forsamlingen formedelsk Uvædselighed, men da den Afsærd, som var viist mod Bergeland i Thinget, blev dem fortalt, deelte de deres Benner's Harmen derover.

Da Larmen i Forsamlingen havde sat sig, og der ingen Tale mere blev om de med Bergeland fremsførte Anker og Trubler, gik han op til Præsidenten for at indlevere et Dokument til Protokollen. Paa denne korte Vandring gik flere af Bergelands Benner, hvoriblandt Forfatteren, ham imøde og bevidnede ham deres Deeltagelse. Men den bitter Følelse, som hiin krænkende Afsærd forvoldte ham, søgte han i Genfomhed at blive Herre over. Han forlod derfor Forsamlingen, og indsluttede sig i et Siderarelle. Rødet hævedes under stoiende Bevægelser, der fortsattes nede i Vestibulen, men med Sandhed kan det siges, at der sporedes i Almindelighed mere Misnoie end Tilfredshed med det mod Bergeland gjorte Angreb. Minoriteten havde ogsaa omsider vundet en lille Seir, som dog ingen Indflydelse kunde have paa Hovedsagen.

Den 19de Mai skulde Kronen sættes paa Selvstændighedsværket, Prindsens Erklæring om Kongevalget modtages, og den høitidelige Akt fejres ved foranstaltede Ceremonier, Kirtegang og alle Gæsters muntre Ende, et festligt Maaltid. Da Medlemmerne mødtes om Formiddagen i Vestibulen, sporedes tydeligen Virkningen af Forværet for Bergeland. Flere af Selvstændighedens varme Forsægttere, som i deres Tale ikke havde sparet Oppositionspartiet, vare i Dag beskæftigede med at nærme sig flere af dettes Medlemmer, og tildeels søge at formilde Indtrykket af disse Sigtelser. Nogle af disse, som fortroligen omgiktes hverandre paa Gidsvold, havde flere Scener af den Art at meddele hverandre. Saaledes kaldte Foged, senere Amtmand, Sellett Sorenstriver Olson, med hem han stedse havde faaet i den venfabeligste Forbindelse, tilfide, og bad, at de maatte stilles ad som Benner. Til Grev Wedel nærmede sig flere og bevidnede ham deres Agtelse. Professor Sverdrup ytrede for Forfatteren sit Haab om, at de fremdeles maatte være Benner som tilforn, og Forfatteren ilede at give en Mand denne Forsikkring, for hvem han søgte dyb Agtelse og Venfæb. Kun den foregaaende Dags Scene havde Begge at glemme; for Aften veglede de intet uvenligt Ord med hinanden paa Gidsvold. Rein kaldte Forfatteren tilfide og erklærede ham, at han ingenlunde havde sigtet til ham i sin Tale, og tilføiede venfæb, at han var overbevist om hans Retfæstighed og Fædrelandsfind, som han ved andre Leiligheder havde lært at kjende. Det kostede i Sandhed Forfatteren Intet at give denne Fædermand et forsonende Haandtryk. Rein talede isørigt om

Rættværdigheder, som af Oppositionspartiet vare foretagne for at hverde Stemmer, og det var vanffeligt at overbevise ham om, at han i denne Henseende var ført bag Lyset. Øktringer af den Art lagde noksom for Dagen, at begge de store politiske Partier ikke skændte hinanden Noget med Hensyn til Anklage og Mistanke.

Klokken 11 mødte hele Rigsforsamlingen i sin bedste Stads i Forhandlings-salen, og den ventlige Vaardag, en af de blideste i denne valtre Aarstid, syntes at smile til Dagens Høitid. Der blev udvalgt en Deputation for at modtage Prindsen, som havde ladet Forsamlingen underrette om, at han ikke vægrede sig ved at modtage Norges Krone, og Deputationen bestod af de samme Medlemmer, som havde overleveret ham Beslutningen om Kongevalget. Disse modtog ham ved Trappen, og gik foran ham ind i Salen. Med Prindsen fulgte Regjeringsraadet, tvende Bisper, tvende Stiftamtmand, og flere Embedsmænd tilligemed hans Adjutantstab. Forsamlingens Medlemmer bleve paa deres Pladse, men reiste sig, da Prindsen treen ind i Salen. Denne havde i Dag faaet en ny Prydelse for at forherlige Dagens Høitid. Christian den Fjerdes foromtalte Portrait var borttaget, og i dets Sted var ophængt et Maleri af Captain Munch, der forestillede Prindsens unge Søn — der dengang var i Bornealderen — i Legemskørelse, legende med en Hærbolt¹⁾. Prindsen tog sit Sæde paa en Stol, som var anbragt for ham øverst oppe i Salen, og da han satte sig, fulgte Rigsforsamlingen hans Exempel, men hans Suite blev staaende om ham. Han holdt nu følgende Tale:

„Nordmænd! Det hørte Kalb, hvortil Medborgeres Tillid udlaarede Eder, er fuldbørdet. Norges Statsforfatning er grundlagt; Nationen har gennem Eder, sine udvalgte Mænd, haandhævet sine Rettigheder, beskæftet dem for Fremtiden, og ved en vis Fordeling af Magten sikret Borgerfrihed og den Orden i Staten, som den udøvende Magt er pligtig og formaende at vedligeholde. — Den for andre Stater dyreligste Erfaring har lært det norske Folks Repræsentanter i lige Grad at vogte Regjeringsformen for Despotismens Kjenndemærker og for Folkeregjeringens Misbrug. — Dette gamle Kongerige forlanger en Konge, men han skalde i Formen ligesaa lidet som i Gjerningen være Despot; — Rei! Sit Folks første Ven og Fader bør han være. Dette venter Nationen at finde i mig, og dens Tillid er for mig et helligt Kalb til, uagtet de Farer og den Nøie, der vente mig, ganske at opoffre mig for Norges Held og Hæder. Med disse rebelige Hensigter, og styrket ved Tro paa Gud den Almægtiges Bistand, haaber jeg at svare til denne Nationens Forventning. Jeg antager Norges Krone som en Gave af et oprigtigt og trofast Folk, et Pant paa dets Kjærlighed for mig og min kongelige St.

„Jeg lover og sværger at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Constitution og Love; Saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.“

„Min store Førgjænger, Fjerde Christians, Mand følge mig i al min Gjerning! Han var det norske Folks gode Konge og Fader. Hans Mønster skal tidligen indprentes i min elskede Sønns Hjerte, og Folkets Kjærlighed skal gaae i Arv til ham; thi han skal lære at agte denne Arv høiere end Kronens Glands. — Og nu Norges udvalgte Mænd, dets troe Sønner! besværges den Grundlov for det selvstændige Norge, som vi troligen ville haandhæve og forsvare! — Hellig er den aflagte Gød! Du høre og velsigne den Gud! — Endnu staaer tilbage at meddele Rigsforsamlingen, hvad jeg seer mig i Stand til, angaaende Rigets politiske Stilling — en Meddelelse, jeg gjerne havde ønsket at kunne give samme, førend Kronen overdroges mig, men dette Onstes Opfyldelse er bleven mig nægтет ved Udeblivelsen af Indberetningen fra de betroede Personer, som jeg har afsendt til England og de allierede Rysker; og paa svenske Tidender bør jeg ei bygge nogen som helst Gising eller For-

¹⁾ Munch havde ført dette Maleri med stor Besøftning med sig til Lands fra Kjøbenhavn, men ved en Forglemmelse af den nye Konge og Forfømmelse af hans Døgnværelse fik Munch, efter sit eget Udsagn, derfor ingen Betaling.

mening. Indtiltid er ingen Hændlighed udøvet eller nogen Krigsanklæring af nogen Art udstedt imod Norge. Kongen af Sverige har under 12te April erklæret Norges Røst i Blotadetiiskand, og lader udstede Kaperbrev for at opbringe alle til og fra Norge seilende Skibe; nogle Skibe ere opbragte til svenske Faaue, hvormod ogsaa kunde svenske Kapere ere indbragte af norske Krydsere. Under vore Briggers Bestyrelse have betydelige Kornforraad, til Beløb af omtrent 150,000 Tønder, naaet vore Faaue, og man tør saaledes med Taknemlighed mod Forsynet ansee de fleste af Rigets egne Aftrede mod Hungersnød. — Angaaende Forholdet med Danmark seer jeg mig kand til at forelægge Rigsforsamlingen nogle sølysende Uttfakter, i hvilke jeg ønsker, at den fra min Side maatte finde det norske Folks Værdighed iagttaget, tilligemed hvad jeg til denne Dag skylder en høit elsket Frænde og et trofast Føll, hvilket Føll, selv efter Grøftillelsen fra Norge, viser, at det ønsker at bistaae det norske Føll af yderste Evne, og som derfor har Forbring paa enhver retfindig Nordmands Høiagtelse og Uffædntlighed. — Saaledes sluttes Rigsforsamlingens Forhandlinger. Dog ville Præsidenterne og øvrige Embedsmænd fungere indtil Protokollerne med videre ere underkrevne. Drager hjem, Medborgere! med den lønnende Overbeviisning, at Enhver har handlet med det Fædrelandsfind, som besjæler ham, og at Føllket med Tilfredshed vil erkjende, at Rigsforsamlingen har vist sig des Tillid værdig, idet den har prøvet Nationens Værd og beredt dens Fremtids Vel. Hertil vilde Gud lægge sin bedste Belsignelse, om hvilken vi i Dag samlede i Herrens Tempel vilde anraabe den Almægtige!“).

Da Prindsen berørte sit Faab om at kunne svare til Nationens Forventninger, Høvede hans Stemme, hans Ansigt var blegt, og hans hele Væsen viste en dyb Bevægelse, ligesom der neppe var nogen i Forsamlingen, der jo deelte denne med ham. Tanken om hvad der kunde blive Følgen af disse store og djærve Beslutninger, og om de blodige Optrin, som kunde foreskæet under den ulige Kamp for Selvstændigheden mod det europæiske Forbunds erklærede Bestemmelse, stemte Forfatterens og visstelig en stor Deel af Forsamlingens Sind til den dybeste Bemoed. Rigsforsamlingen og alle Tilstedeværende aflagde nu Eiden, og svore Constitutionen og Kongen Lydighed, — en Scene, der baade var høitidelig og rørende. Det norske Flag vajede udenfor Salens Vinduer, og 3 Gange 27 Stud stralgede i Hjelbene. Kongen forlod derpaa Salen, ledsaget af et almindeligt: „Kongen leve!“ og i samme Procektion, hvormed han var indtraadt i den.

Forsamlingen blev indbudet til en stor Cour, som bestod deri, at saamange af dens Medlemmer, der kunde rummes, proppede sig sammen i Prindsens snevre Bærelse; Resten blev staaende udenfor i Vestibulen. Den nyvalgte Konge kom ind og yttrede med den ventligste Tone, at han ønskede at kunne tale med Enhver af Forsamlingens Medlemmer, men Eiden tillod ham kun at bevidne den hele Forsamling sin Agtelse, og at han blot da kunde føle sig lykkelig, naar de, som Føllkets Repræsentanter, vare det. Denne Tiltale blev modtagen med et almindeligt Hurraraab. Enkelte Klap reddysjedes, da denne Høiædning, der saa ofte upassende anbringes under Udbrud af høitidelige Følelser, med Grund ved denne Leilighed især ansaaes for at være paa det urette Sted. Under disse Glædesyttringer viste sig ingen Dissonanter; der var Ingen, som tænkte paa nogen Meningsforskjel. Loddet var kastet, Kongen var valgt, al Meningsstrid var høvet, og ethvert Medlem forenede sig i det almindelige, vigtige og fromme Ønske, at den tagne Beslutning maatte bringe Føid og Belsignelse over et elsket Fædreland. De forskjellige Partier havde, om ikke ved Ord, saa ved Stemmegivning, ubtalt deres Mening om Landets politiske Forhold, og nu høiede Alle sig under de fleste Stemmers Villie. Forfatteren følte en Rolighed i sin

) De af Statssekretæren i dette Møde oplæste Dokumenter findes i Rigsforsaml. Forhandl. II. 6te S. S. 72 ff.

Sindsstemning, som havde været ham fremmed under hans hele Ophold paa Eidsvold. Biskop læste han et frygtfomt Dje til den uvisse Fremtid; men Nationen havde selv valgt sin Skjebne, og hver retfindig Nordmand maatte føle sig forpligtet til at bidrage sin Skjærv til den heldigste Udførelse af den tagne Beslutning. Det var, som ovenfor bemærket, som om begge Partier havde stiftet Rolle; Ungskellen var nu paa Selvstændighedsmændenes Side. Mange blandt dem forsærbedes over deres egen Gjærning; Roligheden var paa Divulernes Side; de havde ingen Deel i den dristige Beslutning, men de glede med den seirende Menings ridende Strøm. Men denne Stemning var som et Rørmelsesmiddel til at forsone Gemytterne. I Fred og Enighed blandede sig de forskjellige politiske Partier mellem hinanden.

Efter denne Cour forsøiede Kongen, hans Raad og Suite, saavel som hele Rigsforsamlingen sig til Kirke, hvor en høitidelig Gudstjeneste, svarende til Dagens Fæst, den christelige i Anledning af Christi Himmelfart, og den borgerlige i Anledning af Norges nyseirede Trone, var forberedt. Aldrig har vel en Procession i en simpellere Skikkelse uden Dram og Ceremoni fundet Sted ved et høitideligt Kongeval. De fleste jumpede affted paa simple Bondesjærter, eller rede paa magre Kofnanter, der, ubpiinte af en langvarig Estervinters Fodermangel, neppe kunde slæbe sig affted, Andre, hvoriblandt Forfatteren, gik paa deres Fod, og der fandt ingen ceremoniel Orden Sted i den lange Række. Den nyvalgte Konge selv kjørte i en simpel aaben Phaeton, forspændt med ulige farvede Heste, og ingen udvortes Pragt bebudede den kongelige Færd uden den lille Skare af ridende Jægere, som omringede Voguen. Ceremoniens Simpelsed var et Billede paa den Trone, som Norges Konge havde bestreget, og den besynderlige Blanding af alle Klasser, uden udvortes Spor af Standsforskjel, var en Ufbildning af den Ringeaagt for disse Fortrin, som er den norste Forsatnings Særkjende, og en Gave af Naturen og indvortes Statsforhold. En mild Sol smilede paa denne vakre Vaardag til Forsamlingen, men Vinteren bar endnu sine Spor i de af Tellegrøpe gængende Veie.

Da Kongen var kommen til Kirke, blev han modtagen af Regjeringsraadet og andre Embedsmænd, som ledsagede han ind i Kirken. Forsamlingen bestod ikke alene af de Personer, der efter deres Stilling og Rald deeltog i Dagens Høitid, men og af en stor Skare af Omegnens Beboere, der vare samlede til Kirke. Kongen hilfede venligen den hele Mængde med de Ord: „Himlen smiler til os i Dag.“ Professor Beganger var atter Dagens Taler, og det maatte ventes, at den Præken, han holdt, strømmede over af Friis og Smiger til den nyvalgte Konges Ære, og kunde saaledes ikke tælles alle Tilhørere. Der vare vissefelen saaa Høitidstaler i de Dage, som ikke istemte disse Toner, og de maatte naturligtvis stige høiest der, hvor Anretningen ligesom foregik¹⁾. Efter Præken var hele Selskabet indbuden til en Dejeuner i Præstegaarden. Det var formodentligen en Erkjendtlighed for det Offer, som var lagt paa Præstens Alter af Forsamlingen ved dens første Kirkebesøg. Anretningen var foranstaltet i Haven, hvor lange Borde vare opstillede. Men ved Gilder af den Art, endstjont foranstaltede af en venlig og gjæstfri Opmarksomhed, er der ofte kun lidt Tale om Nydelse; denne faldt kun i deres Lod, som kunde puste sig frem til de dækkede Borde, og Range gik derfra med tørre Munde. — I en blandet uordenlig Brimmel ventte den hele Skare uden Ceremoni tilbage til Eidsvold, og Høitideligheden var endt. Storthinget gik til sit sædvanlige Episebord, som den Dag udmærkede sig ved fire Anretninger og en bedre tillavet Spiise, der imidlertid vadedes med slet Madera. Kongens Staal blev drukken med stor Enthusiasme og under høie Hurraaah, og efter dette kom hans Majestæt selv ind fra det Værelse, hvor han spiste, takkede Forsamlingen for dens Hengivenhed og forsiktede den om sin Agtelse.

¹⁾ Forfatteren var Oren Bedels Sidemand i Kirken, og da Præbikanten salbede den nye Konge „med overflodig Salve“, hvilede Orenen: „Dul Dem, ellers salder Smørelsen ned i Hovedet paa os.“

Præsidenten henvendte igjen nogle Taktsigelsesord til Kongen, som derpaa vendte tilbage, ledsaget af Glædesyttringer og Hurraaah. For Adskillelsen tilkjendegav Præsidenten Forsamlingen, at den i Morges for sidste Gang havde at møde i den store Sal, for at underskrive Protokollen, og derefter opløses.

Denne høitidelige Dags Munderhed forkyrredes dog ogsaa et Dieblis ved en Mellemscene, som indtraf paa Kirkegaarden og paa Veien derfra. Regeringsraad Lant havde i Falsens og en stor Mængde Tilhøreres Nærvarrelse ved Kirken i Dag efteret, at Rigsforamlingen havde paadraget sig et stort Ansvar ved at garantere Statens Gjæld og dens fremtidige Behov af Bantosebler indtil Marts 1815 til en Løns af 375, og at ikke 20 Mars Fred kunde gjøre denne Bilsfarelse god igjen. Han tilføiede, at han af den Marsdag agtede at tage sin Afsted som Regeringsraad¹⁾. Hans Ublidelser vare meget heftige og, fremsførte i en stor Almues Nærvarrelse, ingeninde vel overlagte. Nogle af Repræsenterne opsigte derfor Præsidenten Sverdrup, for at formaae ham til at stille Lant tilrette. Men da Sverdrup var hos Prindsen, henvendte Kammerherre Peterfen, som især harmedes over Lants Udtryk, sig til Vicepræsidenten Røghfeldt, for at han skulde tage sig af Sagen. Det stede; men Lant modtog Røghfeldts Raagling med saa usgen Hestighed, at han ei videre vilde have med Sagen at gjøre. Paa Hjemveien fra Kirken blev der en heftig Scene mellem Sverdrup og Lant²⁾, hvori Sagen ogsaa tog Deel. Der taltes endog om at indføre Lant for Rigsforamlingen; men flere blandt Medlemmerne bleve enige om at forhindre en saa ubehagelig Forlangelse af Forretningerne. Saa vidt kom det heller ikke, da en Forsoning mellem Lant og Sverdrup senere fandt Sted.

Det sidste Røde i Rigsforamlingen den 20de Mai var i høi Grad tilfredsstillende. Der var ikke Tale om nogen politisk Meningsforskjel; Alle rakte hverandre Haanden til den venligste Afsted. Dertil bidrog meget et Forslag fra den blide og hørligstuedede Commandeur Fabricius, der ingeninde havde yttret et uventligt Ord mod sine Kollegaer, eller misforstaaet noget Medlem fornedeblst forskjelligte Anstuelser, og nu foreslog, at hele Forsamlingen skulde bortkaste alt Uenighedsskos, og i en Broderkjaede med sammenknygnede Arme ligesom forene den hele Forsamling i en eneste Person. Dette stede, og der var neppe Een i Forsamlingen, som jo med oprigtig Forsonlighed og besværet Hjerte tog Deel i denne Afsteds scene. Saaledes opløstes en Forsamling i Fred og Enighed, under hvis Forhandling den første Meningsforskjel og de uroligste Gjæringer havde fundet Sted. Men det fælles Ønske, som næredes varmt og vægigtigt i de Tilstedeværendes Barm, at fremme Fædrelandets sande Gavn, lettede Arbeidet, skjønt Veien til dette fælles Maal gik i forskjelligte Retninger. Den øvrige Deel af Dagen anvendtes til en munter Forberedelse til Afreisen. Man havde en hørlig Afsted at tage med Venner, som under samme politiske Gane havde deelt Rigsdagens Sorger med hverandre, og et venligt Ord at sige dem, der bortførnedes under Rødet fornedeblst Meningsforskjel, og nu stillet ad med et forsønligt Sindelag. Udbrig har Forsfatteren deeltaget i nogen offentlig Forretning, som hos ham har efterladt høitideligere Erindringer end Rødet paa Eidsvold; og han har ikke betalt disse for dyrt med de Vængselsler og Bekymringer, som han der oplevede. Han forlod Eidsvold med en rolig Sindstemning med Hensyn til sin Færd som Repræsètant, og vendte hjem til sin Familie og sine Syssler, beredt paa at gaae de Farrer i Røde, som den store Beslutning maatte fremkalde, og i denne Henseende laa i Sandhed en kummerfuld Sommer for ham.

Førend Forsfatteren forlod Eidsvold den 21de Mai, søgte han Audience hos den

¹⁾ Her paa Sommeren tog han virkelig sin Afsted, men efter en almindelig Mening af andre Raarfager.

²⁾ Da Garantispørgsmaalet senere her paa Stortinget 1815 blev omhandlet, henstjød Lant, som ogsaa dengang var en af Garantens ivrigste Modstandere, sig under den Slags Protest, han paa Eidsvold imod den havde fremsført.

nyvalgte Konge, og udbad sig Tilladelse til at maatte reise Nøe til sit Hjem, udsat at tage Deel i de Høitideligheder ved Kongens Indtog i Christiania, som var en Folge af Kongevalget. Der var vel i denne Henseende Intet forankaltet fra hvoise Steder, og ingen Tvang var Medlemmerne af Rigsforsamlingen paalagt, men Forfatteren maatte frygte for at blive misforstaaet, naar han ligesom lisebe sig bort fra Forsamlingen uden at deeltage i de Glædesyttringer, hvormed den nye Konge hilsebe i Hovedstaden. Tillige benyttede han denne Leilighed til at erfare Kongens Forhaandninger med Hensyn til Landets udvortes Stilling, og fremdeles henvende hans Opmærksomhed paa Landets Nød og Farer. Kongen vilke sig særdeles naabig, og var tillynelabende glad i hvad der i Rigsforsamlingen var bleven udrettet. Han yttrede sin store Tilfredshed med Grundloven, som han ansaa for et i alle Henseender fuldtkomment Værk, der fulgte Middelveien imellem Despoti og Demokrati. Men med Bedrovelse erfoer Forfatteren tillige i denne Samtale, at Kongen havde urigtige Begreber om Landets Tilstand. Han paastod, at Landet var forsynet med Korn for et heelt Aar, og forgiæves forskifrede Forfatteren ham om, at dette var saa langt fra at være Tilfældet, at der allerede nu sporedes Mangel paa Brød og Sædeform. Kongen paastod nu, som oftere forhen, at Nationens Stemme, som ubetinget affræbe enhver Forbindelse med Sverige, gjorde ham det til Pligt at forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste. Da Løddet nu var kastet, var derimod ingen videre Indvending at gjøre. Forfatteren udbad sig alene Tilladelse til at overlævere Hans Majestæt en skriftlig Deduction af hans Begreber om Fædrelandets Stilling, som det havde været hans Hensigt i Rigsforsamlingen at fremlægge, men hvori han var bleven hindret formedelst Omstændighederne og Forhændlernes Gang. Kongen behagede at svare, at han med Fornøielse læste hvad Forfatteren skrev¹⁾, og yttrede sig med Tilfredshed om hans Forhold i Rigsforsamlingen, og om de korte Foredrag, han der havde holdt om forskjellige Gjenstande. Derhos yttrede Kongen, at han ingen kunde tvivle om, at England vilde true, men træde sig ligesaa overbeviist om, at det ei vilde udføre sine Trudsel. Det var formodentligen Oppositionens stærke Yttringer i Parlamentet til Understøttelse for Norges Sag, og mangen en Stemme fra det engelske Folk, der styrkede hans Forhaabninger. Han ansaa det derhos for rimeligt, at en russisk Sendemand vilde komme til Norge, og søufede at det maatte bliue en retskindig Mand, der selv kunde overbevise sig om Nationens Stemning. Til Slutning tilkød Forfatteren sig det Spørgsmaal, om Kongen troede, at Norge kunde forsvare sin Selvstændighed, naar England og de allierede Magter erklærede sig mod den. „Jeg vil, svarede Kongen, forsvare den, saalænge jeg kan.“

Midt under disse muntre Scener havde Brindsen, eller som vi hører maa kalde ham, Kongen, vigtige Forankaltninger at træffe, for at høgne om Norges unge Selvstændighed, ligesom Begivenheder indtraf, der maatte volde den valgte Konge

1) Denne Udarbeidelse havde en besynderlig Skjebne. En Kopt deraf havde Forfatteren sendt til en af sine Venner i Kjøbenhavn, som meddeelte den til Andre. Saaledes kom den i en svensk Avis, og blev derfra extractivis indført og opt i Breboms Chronik, Bossische neue Zeitung og Venturinis „Scandinavien und Carl Johan“, hvor den indførtes som en Tale, der virkelig var bleven holdt. Forfatterens Rigtige Isted i Danmark, fordi han ansaats for en Tilhænger af det svenske Part, og Selvstændighedsfagten fandt i Danmark en meer ubeelt Sympathi end i Norge selv. For at redde Forfatterens Rigtig, havde hans Venner sat dette Dokument i Omkøb. Det findes i Bilag No. 77. [Det maa være med dette Kalls Skrift, at Statsraad Christen Bram i Sommeren 1814 skrev sin libensfabelige Afhandling: „Kon og her Norge, skilt fra Danmark, danne sig til en særskilt Stat? En Underføgelse til Svar paa en i Haandskrift udsprekt Afhandling besangaaende, der udgives at være forfattet for at foredrages for den i April 1814 holdte Rigsforsamling.“ Svaret er naturligvis bekræftende, statted til statistiske Opgaver over Norge fra 1801—1804, og ræber heelt igjennem det meest gløbende Hød med Carl Johan. Det findes i flere Afstrifter, bl. A. paa Universitets-Bibliothek.]

hans Beslymninger; men hans Tilfredshed med Rigsforsamlingens eenstemmige Valg synes at lette enhver Omfarg, og formidde enhver Beslymning. De Meddelelser, som de Dage udfode fra den nye Konges Kabinet, bære Spor af en høi Grad af Tilfredshed med Kongevalget, ligesom de vidne om en alvorlig Beslutning og et høit Mod til at gaae de Haarer imøde, som kunde blive en Folge af den store Forandring, som var foregaaet i Christian Frederiks Stilling.. Hans Tanker maatte især være henvendt paa at sørge for Landets Kornforsyning; thi Hungereens Sværd var det største i Fiendens Haand til at omskrifte den nyopførte Selvstændighedsbygning, ligesom det gamle Frænderige maatte være den Kilde, hvorfra Landets Frelse i denne Henseende udsprang. Prindsen havde betroet dette vigtige Værende fornemmeligen til Wessfor, senere Statsraad, Krogh, og dennes kraftfulde Forankstninger, troligen udmærkede af fæderne Landsmænd, af danske Autoriteter og liberale danske Hænder, skildtes en Kornaffærelse, som efter de daværende Omstændigheder var fast ulovlig for, og med et udmærket Held lykkeligen naaede sin Bestemmelse. I et Brev af 17de Mai udtrykker Prindsen denne Fædermand sin Erkjendtlighed for hans Beslymninger i den Henseende, og Brevets Slutning henlyder paa hans Tilfredshed med sin Dags Forhandlinger i Rigsforsamlingen. Brevet lod saaledes:

„Min Hære Krogh! Ikke noksom kan jeg takke Dem for alle Deres gode Beslymninger i Jylland. Jeg haaber, at De inden fiorten Dage skal have Remisier for over en Million i Jylland; herom vilde De underrette Statsraad Kjellerup, som De alle forviiste om, hvor meget dette ligger mig paa Hjertet. Glæd Dem med mig over, at vore fire Brigader senest lykkeligen have convoieret 32,000 Lønder til Norge, alle i Havn i Paahyn af en svensk Fregat, som ei turde angribe dem. — Nu er den svenske Magt for stor, og vi kunne gjøre en Pause — altsaa for det første ingen Convoi og ingen Skibe hidsendt fra Jylland uden med fiktte engelske Pavirer, eller under en engelsk Beskyttelse, hvis samme om soie Tid gives, eller — som Gud forbyder — hvis Fienden skulde trænge ind i Jylland; men er den svenske Sømagt stor, da er det vel bedre at Stibene gaae til Samsø, end at vove meer end Klogskab heder. Vi have høit stort Held med alle Expeditioner — Norge er frelst fra Hungersnød, og har faaet meget Sædelorn, især fra fremmede Stæder. — Gud velsigne Dem for den Deel, De ved Deres Aktivitet har deri.

„Det vil være Dem høit at erfare, at Rigsforsamlingen i Dag har overdraget mig Norges Krone, hvilken jeg høitideligen antager tilligemed Constitutionen Torsdagen den 19de Mai. Hermed er Rigsdagen til Ende. Lad mig snart erfare gode Tidender. Eidsvold, den 17de Mai 1814.

Deres velvilligste
Christian Frederik.“

Paa samme Tid meddeleltes ham Efterretninger fra Sverige, at de udenlandske Ragers Sendemænd vare underveis til Norge, og han kunde ingen Tvivl nære om, hvad Hensigten hermed maatte være. Efterretningen bekræftedes ved Kammerherre Willes Brev af 16de Mai, der tilhændelom Prindsen den 19de, strax efterat han havde affendt til Rigsforsamlingen sin Antagelse af Kongevalget. Derfor disse Nygter, hvilket af Mangel paa bestemte Efterretninger maas blive ved en Formodning, vare Prindsen tilhændelomme, førend han havde meddeelt Rigsforsamlingen sit bekræftende Svar paa dens Tilbud af Norges Krone, havde han vistnok sparet sig selv mange Beslymninger, og Landet den Sommer mange Lidelser, om han havde udsat sin Beslutning, indtil han havde gjort sig bekendt med Bestaaffenheden af disse Sendebud, og ved en saalen Fremlæggelse deraf for de da endnu forsamlede Rigsdagsmænd givet Indledning til en alvorligere Drøffelse af Norges politiske Stilling, end som endnu var fæstet. Men derhos kan det med Visshed forudsættes, at det egentlige Resultat ikke var blevet saa heldigt for Norge, som det ved senere Begivenheders Sammenstilling virkelig blev. Hvilke Beslutninger den nyvalgte Konge tog, sees af hans Brev til Generalmajor Staffeldt af 20de og til Kammerherre Wille af 21de. Brevet til Staffeldt lod saa:

„*Fr. Generalmajor Staffeldt!* Ved Efterretninger fra Sverige er jeg bleven underrettet om, at en russisk Affending, en General Orlov, ventes her til Landet, en preussisk Major Martens ligesledes, og maaskee Kammerherre Admiral Bille vender tilbage til Stramstøb. Skulde disse Herre, eller En af dem, forlange at reise til Christiania, da kan det fra Mandag af den 23de tilstedes dem. Rosenørn kan følge dem; men Oberst Lønborg maa ei følge med Kammerherre Bille, og denne maa udtrykkelig erklære for *Fr. Generalmajoren*, at han ei kommer som dansk Kommissair til Fæstningernes Modtagelse, i hvilken Egenkab jeg aldeles har afsøgt ham. Eventse Kommissairer maae aldeles ei modtages, men melder der sig en anden Affending fra Feltmarskalk Essen, da vilde De nærmere underrette mig derom og afvente Ordre. Kun Lagmand Glad har jeg lovet fri Indpas.

„Det vil være fornødent at have et vaagent Væ paa Singelfjorden; thi den svenske Kanonflotille er i Farvandet. Angreb fra Land siden er iøvrigt neppe at forvente for det første. Jeg forbliver *Fr. Generalmajorens* bevaagne og velvillige Gidsvold, den 20de Mai 1814. Christian Frederik.“

Til Kammerherre Bille skrev han:

„*Fr. Contradmiral Bille!* Deres Skrivelse af 16de indløb efter at jeg havde meddeelt Rigsforsamlingen Mit bekræftende Svar paa det trufne Valg af Mig og Min Væ til Norges Throne. Nationens saa bestemt yttrede Villie, at vove Alt for dens Uafhængighed, maatte desuden være den bestemte Lov for mine Handlinger; thi hvor Svaghed yttres, der er Faldet nær. Jeg afventer med Rolighed, hvad de allierede Magters Affendinge bringe Mig; — de Vilkaar, de byde, synes at være de letteste, der nogenfinde kan ventes, selv efterat være overvunden, altsaa langt heller falde med Vre, saa vil hver Nordmand tænke. — Som dansk Kommissarius har *Fr. Kammerherren* Mit Svar, som Min Ven skal det være Mig Hjært at see Dem tilligemed bemødte Gesandter, men hverken den anden Kommissair eller nogen svensk Kommissair modtages. — At bringe til Folkets Kundskab, hvad der fra fremmede Hoffer ei engang piles til Mig, og allerhelst da Jeg venter først at tale med Vedkommende, det kan De begribe ei at blive Tilfældet, men underhaanden at meddele det til Mine commanderende Officerer, saasom til *Fr. Captain Fasting*, det skulde *Fr. Kammerherren* heller overlade til de Eventse. — Det gjorde Mig ondt, at den lange Afstand i Søndags lod Mig forfeile det hensigtede Møde med Dem paa Sjölands Præstegaard, hvor jeg modtog Deres Brev seent paa Aftenen. — Gidsvold, den 21de Mai 1814. Christian Frederik.“

Andet Capitel.

Den valgte Konges Indtog i Christiania.

Naasnart Forfatteren havde faaet Kongens Samtykke til Afreise, begav han sig paa Hjemreisen. Paa denne erfoer han iøvrigt, hvor forskjellig Dom der sædledes af Almuen over de tagne Beslutninger og om Selvstændighedsværket, og hvor lidet der var at stole paa de Dyringer, som i denne Henseende opfanges paa Landveien. Svaret blev ofte efter den Raade, hvorpaa Spørgsmaalet fremsattes. Saaledes horte Forfatteren allerede paa det Stifte, som ligger Gidsvold nærmest, Manden i Huset yttre Frygt for, at Selvstændighedskampen mod saa mange mægtige Fiender ei vilde faa et heldigt Udfald. Da Forfatteren efter et kort Ophold i Christiania kom til Ravensborg, hørte han de Velsomstuds, hvormed den valgte Konge hilsedes

i Christiania, og Een af de tilstedeværende Almuesmænd udbrød ved denne Leilighed: „Gud naade os, hvad skal der blive af Alt dette?“ Dette ansøes ikke som et Bidskrift om den herskende Tænkesmaade paa den Tid om Fædrelandets Stilling, thi der fattedes ikke paa Udtryk baade blandt Høie og Lave, som vidnede om en fast Vilje til et heldigt Resultat af de paa Eidsvold tagne Beslutninger til at bestemme Fædrelandets politiske Stilling. Der antydes kun herved, hvor let det var paa den Tid paa Land og Strand at opfatte Gttringer, der smigrede det Parti, hvortil man henhørte sig, eftersom Dret lufledes eller aabnedes for det ene eller andet Slags politiske Beskjendelser.

Ved Ankomsten til Laurvig erfoer Forfatteren, at den nye Konge havde udnævnt 18 Kammerherrer og 12 Kammerjunker, og han kan ikke beskrive, hvor dybt hans Sind nedbøiedes ved denne lururiøse Overskud af den uvalgte Konges Raadegaver. Derved antydedes den høie Stil, hvorefter Kongen vilde indrette sin Hofstat, og som rimeligvis vilde blive fulgt i andre Henseender, medens det laa tydeligen for Dagen, at Norge umuligen kunde bestaa som selvstændig Stat, der nu ene skulde bære Byrden af Statsforvaltningen, af den indvortes Organisation af Statsindretninger, og af Forsvarsvæsenet, naar ikke den første Simplicitet og Sparommelighed lagdes til Grund under Stabelfsen af det nye Kongerige. Blandt de saaledes udmærkede Mænd fandtes vistnok Flere, der kunde fortjene deres Konges Raade og deres Medborgeres høieste Agtelse; men just disse maatte finde sig lidet smigrede ved en Udmærkelse af den Art. Det ligger udenfor denne Fremstillings Grændse at trænge dybere ind i disse Beslutninger; men dette Skridt af den nye Konge, som den upartiske Gransker vel tør lade mindre vel overlagt, gav den roligere Deel af Folket en Udflugt til Fremtiden, der maatte nedslaae dens Forhaabninger. Vist er det, at dette Hofstatens rige Udstyr modtoges fast overalt, endog blandt den nye Politiks Tilhængere, med Mismod og Behyrdning.

Den nye Konge hilfedes imidlertid ved sit Indtog i Hovedstaden med utvetydige Beviser paa Folkets Kjærlighed og Tilfredshed med detagne Beslutninger. Luften glædedes af Kanonernes Løden og Folkets Hurraraab, og Kongens Indtog feiredes ved en almindelig Illumination. Formuen ydede sin Skjærs til de fattiges Vederfølgelse i Hovedstaden ved at foranstalte deres Beværtning. Ved den ved Byens Grændse oprettede Kjøreport¹⁾ modtoges Kongen af Byens Magistrat og Repræsentanter, og 24 unge Piger bestræbte hans Vej med Blomster. En af disse overleberede Kongen en Krands af Egeløv med de Ord: „Fortjent Hæder;“ en Anden et Dokument, som indeholdt Tilbudet af en Gave, der af Christiania Borgere var sammensludt og stillet til Kongens Raadighed. Kongen tilstalte disse unge Piger med de Ord: „Det hulde Kjøn forskønner enhver Fæst, forskønner Livet; taknemligen skal jeg erkjende enhver Blomst, det vil frøe paa min Vej.“

Magistratens Hilsen besvarede han saaledes: „Den gode Modtagelse, jeg nyder, og mit Folks Jubel, vækker de blideste Følelser i min Sjæl, men ingen Følelse er i denne Stund mit Hjerte nærmere, end Væstet at bidrage til Christiania Byes og dens Indbyggeres Vel.“

Indenfor Porten var i en lang Række opstillet Borgervæbningen og alt tilstedeværende Militair af Land- og Søe-Staten. Kongen hilfede Borgerskabet med de Ord: „Christiania Borgere vilde mindes med mig, at dette er Marsdagen da jeg første Gang saae mig omringet af dem. Det henrundne Aar har været mig dyrebart, thi jeg har lært Nordmænd at kende. I Fremtiden skal det glæde mig hver Gang jeg kan bidrage til Eders Held.“ — Til de Militaire henvendte han sig med de Ord:

¹⁾ Da en Deel af denne saldt ned strøg efter Opsørelsen, antoges dette som et slet Barfæl. Der tales om og om andre uheldspaaende Barfæl; men Nygter af den Art, som ofte sættes i Omkøb af et misforstøiet Parti, fortjene ei at forplantes.

„Norges Krigere! Kongen og Folket holder paa Eder. Bærer forvoldede om min faderlige Omsorg, og Intet skal glæde mig meer, end at see Eder lykkelige.“

Festen selv forherligedes ved den Kirke-Ceremoni, hvormed den sattes i Forbindelse, og paa denne Naade søgte den nye Konge ligesom at paatrykke Folkets Kalb et guddommeligt Stempel. Han afsteeg ingensteds i Byen, men forsoiede sig lige til Kirken, hvor han modtoges af Statsraadet — dette Ravn havde nu Regjeringsraadet faaet — og Geistligheden, og ledsagedes til den kongelige Stol, hvortil var gjort en Dvgang, klædt med rødt Klæde. Den kirkelige Ceremoni høitideligholdtes paa sædvanlig Naade under Musik, Sang og Taler fra Præstestolen. Musikken udførtes af det musikalske Lycæum, Taler holdtes af Biskop Beck¹⁾. Derefter oplæstes Rigsforsamlingens Adresse af 17de Mai angaaende Kongevalget tilligemed Kongens Kundgjørelse af 19 s. M., og denne Deel af Ceremonien endtes med en Bøn og Betsignelse over det norske Folk, Kongen og hans Slægt. De sædvanlige Glædesstud løsnedes derefter paa Boldene, og den forsamlede Menighed istemte Alle med een Mund et Feld for Kongen. Kongen tiltalte den forsamlede Menighed fra Kongestolen med nogle hjertelige Ord, som bare Bræget af en inderlig Følelse, og han endte med Ordet „Feld for Norge“, hvilket Menigheden jublende gjentog. — Fra Kirken forsoiede Kongen sig til Kongeboligen — det Huus, som af Kammerherre Bernt Anker var staaet til offentlig Brug, hvilket bestedne Huus indtil denne Dag stedse har været de kongelige Personers Residens²⁾ — under de sædvanlige Glædesudbrud. Derefter var almindelig Cour hos Kongen, som holdt sit Taffel med nogle Faa af de høieste Embedsmænd. Om Aftenen var af Byens Borgere foranstaltet en Føllefest i Haven udenfor Palaiet, hvormed denne Dags Høitid endtes.

Men ikke alene paa denne Naade yttede Byens Indvaanere deres Glæde over Kongevalget; men der var ogsaa sammenstødt ikke ubetydelige Gaver, som overlodes til Kongens Naadighed under Fædrelandets vanskelige Stilling. Disse Gaver ledsagedes af det ovenfor omtalte Dokument af følgende Indhold: „Ufrømt Øngivenhed og Lillid til Deres Majestæt har hos Christiania Indbyggere fremkaldt det Ønske, at bringe Dem sin oprigtige Hylдинг. Værdiges, naadigste Konge, at modtage en ringe Gave som et Beviis paa vor Sindelag, og især paa vor Glæde over Deres Tronbestigelse. — Naar Fædrelandets Bel fordrer Offere, vil hver ægte Nordmand glædes ved at opoffre Alt for at befæste Deres Majestæts Trone, det sikreste Bærn om vor Frihed og Lykhalighed. Gud velsigna Kongen og Fædrelandet.“

Gaven bestod af 52 Rod Guld, 12,550 Rod Sølv, 8,200 Rigsbankdaler, 372 Pd. Sterl., 7½ Skpd. Kobber, nogle Levnetsmidler og andre Artikler. — Denne Gavnildhed, hvortil først Exemplet var givet i Throndhjelm, efterlignedes siden af Norges øvrige Byer.

Endeligen foranstaltedes efter kongelig Befaling en Talle- og Bønsfest i et Afskript til Norges Biskopper af følgende Indhold: „Vi Christian Frederik, af Guds Naade og efter Rigets Constitution Norges Konge, Prinds til Danmark, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenborg. Vor spænderlige Gavnk tilførn! Rigsforsamlingens Adresse til Os af 17de Mai, og Vort aabne Brev tilligemed Kundgjørelsen af 19de Mai, tilførn Dig herved, med Befaling at anordne udi enhver Kirke i det Dig anbettede Stift en Talle- og Bønsfest, at afholdes til Bønsmesse første Søndag efter denne Vor Befalings Meddelelse. Ved samme fest skal præles over Læsten i Davids Psalme den 125de, 1ste Bets, og Rigsforsamlingens Adresse af 17de Mai, samt Vort aabne Brev og bemeldte Kundgjørelse af 19de Mai oplæses, hvormæst Prælenen sluttet med en hjertelig Bøn, hvilken Du haver at anordne,

¹⁾ I Liden, 2den Aargang 2det Bind, findes Festen omstændelig beskrevet No. 100, S. 233 ff.

²⁾ [Efter Forfatterens Død er, som bekjendt, det kongelige Slot i Christiania blevet fuldstøet og taget i Brug.]

og i hvilken Himlens Betsignelse nedbedes over det norske Folk og over Os og Vor kongelige Slægt. Vi forlade Os trygt paa Gud den Almægtige, at han vil bistaae en retfærdig Sag, og udføre al Vor Gjærning til Bort elstede Folks Held og Hæder. Besulende Dig i Guds høie Baretægt. Givet paa Eidsvold den 19de Mai 1814.

Christian Frederik."

Den paaberaabte Kundgjørelse lød saaledes: „Elstede norske Folk! Nødtager Dets Konges første og huldeste Hilsen! — Vi have med Glæde ved Rigsforsamlingen seet et frit og uafhængigt Folks første Rettighed, at bestemme sin Regjeringsformning, uderet, saavist Menneſter formaae at skjønde, med det Overlæg og Færdighedsind, som nu formedelst Constitutionen sikrer Borgerfrihed og Statens Læve og Hæder. — Det gamle norske Kongerige fordrer en Konge, og Eders Kjærlighed og Tillid have kaldet Os til Norges Trone; intet Adkomstbrev skulde kunne være gylligere, end byrebarene for Os. — Forsædres Minde, meer end egen Fortjeneste i den høie Tid, Vi have kunnet virke iblandt Eder, har foranlediget Eders Valg. — Fine hore Kongers Minde skal uanfædeligen være Bort Kongespill, og tidligen skal Vor elste Søn danne til engang at blive Folkets første Ven, dets Haab og Glæde.

„Riget trænger til Fred, og Eders Forventning skal ikke stufes, naar I haabe af Os, at Vi ville bestræbe Os for at vedligeholde denne med alle Magter. — Dette er Kongens første Pligt; — men lige lydeligen fordrer den fædrelandstnædede Burger, at Rigts Hæder og Selvstændighed skal haandhæves; han er villig til at give Opoffrelse for dette store Formaal, og nærværende saavelſom tilkommende Slægters held kan ei bestaae uden at det opnaaes. Ogsaa heri vente I at see Eders Konge som den første, der villigen foregaaer Eder med et følgerærdigt Mønſker paa Selvopoffrelse, na fædrelandstind og Manddomsdaad. Eders Forventning skal ikke stufes, Jeg har læst det for Guds Naamn; — ja, samdrægtige skulle Kongen og Folket bistaae hinanden, og ingen Magt skal afstille dem, saavist som Herren er med Os.

„Vor Sag er retfærdig, det skulle, det haabe Vi, til deres egen Vre, Jordens Kærlige erkjende, og for at give dem Anledning dertil, overbringes Bort aabne Brev og eftersigende høitidelige Erklæring, udrebt af Rigsforsamlingen, til de Magter, hvis Beskaf og gode Forſtaaelſe er væsentlig for Norge. Denne, indeholdt i Rigsforsamlingens Adresse til Os af 19de Mai, er saaledes lydende:

„Det norske Folk, som, løsgivet fra sin ældgamle Forbindelse med Danmark, ved sine fritvalgte Repræsentanter har konstitueret sig som en selvstændig Stat, ser med saameget mere Tillid en glad og lykkelig Fremtid imøde, som det i Deres Majestæt har været heldig nok til at finde en Regent og Beskytter, der ikke tager i Betragtning med fuldkommen Selvopoffrelse at forene Deres Skjebne med vor.

„Men idet vi i Folkets Navn erklære dets faste og urokkelige Bestemmelse at forsvare sin Frihed og Selvstændighed — var det endog med Opoffrelse af det Kjøreste det er — idet vi høitideligen gjentage den Eed, vi engang have svoret fædrelandet, det gamle Norge, hvis Fald eller Skjæbnel vi ikke ønske at overleve, vore vi at anmode Deres Majestæt om, at De, paa samme Tid som De i Kraft af den Dem ved Constitutionen overdragne Myndighed meddeleer de udenlandske Magter Udfaldet af Rigsforsamlingens Forhandlinger, tillige vil kundgjøre dem denne den norske Nations bestemte og urokkelige Bille. Norge ønsker og haaber at leve i Fred og god Forſtaaelſe med andre Magter; overbevist om, at en blodig Krig med Raboriget tilslidst vil ende med at blive ødelæggende for begge Riger, ønsker det Beskaf og Forbund med samme, hvorved fælles Fordeel kunde opnaaes og bekyrres. — Det norske Folk føler sig forvisset om, at de mægtige Stater, der i de sidste Aar med saamegen Anstrengelse og Held have kjæmpet for at gjengive Europa Frihed og Ro, ikke vilde kunne samtykke Undertrykkelsen af et Folk, der ikke forlanger Andet end at leve frit imellem sine Rivter, og som, hvis dette Haab skulde slaa Feil, er bestemt til at foretrække Død for Slavelænder.“

„Med sand Tilfredshed gjensjender Eders Konge heri Brevet af gammel norsk

Retfærdighed og Trofasthed, og Vi glæde Os ved at kundgjøre dette til et Minde om den Aand, der besjæler det Folk, Himlen har bestemt Os til at regjere, og som Vi saa inderliggen ønske at lykkeligjøre. Anbefalende Eder, Bort effede norske Folk, i Guds høie Baretægt. Givet paa Eidsvold Iernværk den 19de Mai 1814.

Christian Frederik."

Tredie Capitel.

Carl Johans Hjemkomst. Christian Frederik sender et nyt Gesandtskab til England.

Medens saaledes Konstitutionsværket paa Eidsvold, forenet med Kongevalget, fuldt byrdedes uden at forskyres af nogen udvortes Indflydelse, medens alt Samkvem med fremmede Underhandlere af Christian Frederik forhindredes, og Constituenterne mestendels vare i Usidenhed om den udvortes Politikk, var Carl Johan paa sin Side ikke ubirksom for at komme i Besiddelse af den Belønning, som var lovet for hans Deeltagelse i den sidste Krig med Napoleon. Den tilspjeladende Kulde, som var indtraadt imellem de allierede Magter og Sveriges Kronprinds under Vinterens Løb, fordi han med Lunkenhed havde understøttet de store Hæres Indfald i Franrike, var høvet, og ved sin Nærværelse i Paris under de forbundne Hærsers Rode der havde Carl Johan sikret sig Udflydelsen af det Løfte, som var ham gjort med Hensyn til den skandinaviske Halvoes Forening. Napoleon var færdet, og et af de vigtigste Medstaber til hans Fald maatte ikke blive ubelønnet. Det maatte synes naturligt, at Carl Johan fryede at betragte sit gamle Fædreland som Fiende, og rimeligt at han bevarede sin militære sjeneste Styrke for med Magt at tvinge Nordmændene til at underkaste sig en Beslutning, hvorefter de ikke godvilligen vilde søle sig. Den Krigsmagt, som var tilbage i Sverige, efterat Kærnen af dets Hære var ført over til Udskland, var et tilstrækkelig til at betvirke Norges Underwingelse ved Vaabenmagt. Paa Grandisen var en norsk Hær samlet, som, naar den kunde forenes paa eet Punkt, udgjorde henved 30,000 Mand, og de svenske Hærførere havde i den forrige Krig lært at agte de norske Soldaters Lapperhed og de norske Hærføreres Duelighed, ligesom den hjærveste Modstand var at vente af den bestemte Modbydelighed; hvormed Norge gjennem sin nuværende Regjering og sine Repræsentanter paa Eidsvold erklærede sig imod en Forening med Sverige. Feltmarskalk Essen, som førte Commandoen over den i Sverige tilbageblevne Krigsmagt, maatte saaledes indstrænke sig til Underhandlinger og Trudsel, og kunde Intet foretage, før Kronprindsen vendte tilbage til Sverige med Armeens Hovedstyrke.

Ved sin Nærværelse i Paris i April Maaned banede nu Carl Johan sig Veien til Norges Erobring ved Vaabenmagt. Keiser Alexander tilfikkede ham til den Ende et Hælvekorps af 30,000 Russer. England vedblev ikke alene at betale de hidtil betingede Subsidier, men forpligtede sig til med 6 Orlogsskibe at bistøre Norges Kyster. De tvende andre store Magter, som ingen umiddelbar Deel toge i denne Krig, forbandt sig til at sende Besuldmægtigede til Christian Frederik, for at underrette ham om de politiske Forholds sande Beskaffenhed, og om de Hærer, der truede det norske Folk og ham selv, naar han fremdeles modsatte sig de allierede Magters uopkælelige Beslutning. — Saa mange Kræfter fandt Sverige fornødne for at frembringe den skandinaviske Halvoes Forening.

Det eneste Haab, som smilede til Forsvarerne af Norges ubetingede Selvstændighed, fremgiknede i det engelske Parlament, hvor Norges Beslutning fandt talent-

fulde og dygtige Forsvarere blandt dets meest admærkede Medlemmer. Vi have seet her Grey, Whitebread, Grenville og flere fremtræde som Norges Forsvarere; men vi have og seet, at Ministeriets Villie med en stor Pluralitet af Stemmer var gaaet igennem. Oppositionens Protest gjemmes i Historien som et hæderligt Forsvar for Uafhængighedens Sag; men paa den Tid var den Norge mere til Glæde end til Gavn; thi den fremkaldte overlede Beslutninger og forlængede Landets Videlser. Reppe havde Prinds Christian bestemt sig til at modtage Norges Krone, naar han ikke havde næret et hæmmeligt Haab om, at alle Englands Trubler kun vare Strømmeskud, og at det, naar det kom til Virkelighed, ikke vilde laane sin Krigsmagt og aabne sit Statshammer for med Bold og Magt at fremtvinge en Forening, hvormod Norges Rædskarede et saa bestemt Had. Oppositionen i det engelske Parlament gav Brandstof til den nordiske Krigslue i 1814.

Efterat Carl Johan havde ved disse Forberedelser banet sig Vej til med Magt at udføre, hvad han ei paa den fredelige Vej kunde opnaar, var han betænk paa at lægge sidste Haand paa sin store Plan. Han ilede over Holland tilbage til Lübel, og indskibede sig der tilligemed Regimentet Royal Suédois for at sætte over til Sverige. De kraftigste Foranstaltninger bleve truffe for at overføre den øvrige Rest af Tropper til Sverige, og kun et lille Korps blev foreløbigt tilbage i Lübel. For Mællingen udsædte Kronprindsen 21de Mai en Proklamation til den svenske Hær, særent samtidigt med Christian Frederiks Proklamation til det norske Føll. Den lød saakunde¹⁾:

„En Erobrer, ligesaa frygtelig ved sine Planer, som ved sine Hælskemidler, kneb at undervinge Europa og lod Tydskland fiske under Vægten af sin Magt. Sverige tog den adelmødige Beslutning at medvirke til det tydske Folks Befrielse; men ser det lod sine Forsvarere betræde et fremmed Land, maatte det fiske sig mod et Naboland, der stod under den almindelige Fiendes Indfyldelse. Ved at forshinde at et Forbund dannedes i Norden, havde Eders Konge vistnok bevaret Fædrelandet for den Ulykke at vorde et andet Riges Provinds; men det kunde ikke fiske sin Frihed uden at gjøre Nordmændene til den svenske Nations Benner. Gøtteløse Traktater ere bleve indgangne, som fiske Norges Forening med Sverige, og Kongen af Danmark har, ved at afstaae sine Rettigheder til Norge ved Freden til Kiel, givet disse Traktater en hellig og ufortrængelig Charakter.

„Soldater! Magt er søndermukt, Tydskland er frit, og I have bidraget til dets Befrielse. En Brinds, i hvis Haand Nordmændenes Bøsser var lagt, vil opoffre deres Lykke. Ved at følge den Politikk, mod hvilken de Allierede have væbnet sig, indslaaer han sig for, uagtet Nationens Villie, at bringe en Traktat i Udøvelse, som har givet Danmark foruden andre tilskaaede Fordelse Herringsdommerne Slesvig og Holsteen tilbage, over hvilke denne Brinds selv engang maa ønske at regjere. Dersom han vedbliver at modsætte sig Pligtens og Fornuftens Stemme, dersom vi tvinges til den uhykelige Nødvendighed, ved Vaabenmagt at gjøre Traktatens Indhold og Sveriges Rettigheder gjældende, da erindrer Eder, Soldater, at det ikke er den norske Nation, mod hvilken vi føre Krig, at det kun er de Uhyldere, der forføre den, som vi ville straffe, og at vi kun ville vende vore Vaaben mod de væbenede Mænd, som vedblive at beherske den. Slaaner forvildede Brødre, som ville indsee deres Vildfarelser og erkende, at, idet den svenske Regjering ønsker begge Rigers Forening, har den ingen anden Hensigt end at fiske Nordens Rolighed, og at gjøre Nordmændene frie og uafhængige.

„Soldater! Gjennekrængt af den samme Tilid, med hvilken jeg har ført Eder til de Ryster, vi nu skulle forlade, vil jeg føre Eder til Opfyldelsen af de hæderlige Pligter, hvortil Fædrelandets Interesse kalder Eder. I ville opfylde dem; thi I ere Sverste. Gud velsgne Eders Sag; thi den er retfærdig.“

¹⁾ See Recuell de lettres etc. de Charles Jean. Stockholm 1826. p. 101 sqq.

Medens saaledes de Begivenheder, som satte Stempel paa Norges modige Beslutning, at forsvare sin Selvstaendighed til det Yderste, raadt fulgte paa herunder, samlede Sverige alle sine Kraefter for at omskyrte det nye Dynasti, og da det tillige vaebnede sig med de europaeiske Staters Hjælp i Ord og Gjerning, var det let at forudsæe, hvad Enden vilde blive, dersom ikke uventede Begivenheder indtraf til Udskaetelse for Norges Sag.

Den nye Konge vendte nu sit Haand mod England, hvor lidet troestelige endog Efterretningerne om Ringenes Stilling der vare. Det først udstillede Sendebud, Conferensraad Anders, uheldige Stjebne er ovenfor fortalt; den anden Sendemand, Generalgouverneur Anker, var ikke vendt tilbage med noget Fredens Nieblad. Han bestuudte nu at aabne Underhaandling med England i Egenkaab af Norges Konge, og at affende en Deputation af større Anseelse, sammensat af sit eget Raad og af Rigsforsamlingens Medlemmer. Hans Valg faldt i denne Henseende paa Storaad Riks Hall, Sorenstrier Christie og Konsul B. S. Rosenkilde. R. Hall syntes særdeles stillet til at udføre sin Konges Vrende. Han havde tilbragt nogle Ungdomsaar paa et engelsk Opdragelsesinstitat, og havde mange Forbindelser med engelske Huse, ligesom han med Hensyn til Handelsstilling var en agtet og dengang uafhængig Kjøbmand. Han var det engelske og franske Syng lige mægtig, og havde en Deltagelse og Ansæelse i sit Børsen, som maatte gjøre ham stillet til diplomatiske Underhaandlinger. Han havde megen Færdighed i at udtrykke sig baade mundtlig og skriftlig. Især var han en varm Ellhænger af Norges Selvstaendighedsag, sin Konge oprigtigen hengiven, og hædret med hans fulde Tillid. Christie havde været Rigsforsamlingens bekendte Sekretair, og havde allerede da besøget de første Trin af den Udmærkelse, der senere blev ham til Deel paa Norges Storching. Han var bekendt for sin Sindighed, sine Kundskaber og sin Hengivenhed for den politiske Stilling, Norge havde valgt sig. Han var en varm Ven af sin Konge og sit Fæderland. Rosenkilde maatte alene styde den varme Jær for Selvstaendighedens Sag, som han havde vist paa Gidvold — hvor vi have fundet ham blandt de bratte Klappere — forenet med et tælligt Udvores, at han valgtes til Medlem af Deputationen; thi forøvrigt var han lidet stillet til et saadant Vrende¹⁾. Doctor Gartner, der med et indlagende Børsen forenede megen Dannelse og en behagelig Umgangstone, og som havde gode Bekjendtskaber i Edinburgh, blev efter Kalls Anmodning valgt til Deputationens Sekretair, og Stidskapitulu Kruse fulgte den for at benyttes som Coureur, naar Saadant behøvedes.

Deputationen fik Ordre til at begive sig til Christianssand, og lade et af de bedste der liggende Provideringsfartøier udruste, for dermed at lisse sig over til Skotland. Ved Overkomsten havde Deputationen Kongens Befaling om henvende sig til Conferensraad Anker, for af ham at modtage Efterretninger om Ringenes sande Stilling, og veiledende Raad med Hensyn til de Skridt, som burde gøres. Det var Deputationen paalagt, at underrette det engelske Kabinet om Kongevalget i Norge, saavel som om Nationens høitideligen erklærede Bestemmelse at modsætte sig Foreningen med Sverige, og tillige at formaae det engelske Ministerium til at modificere Aclertraktatens Artikler, som hindrede denne Beslutnings Udførelse. Der skulde i den Henseende kun forlanges Englands Neutralitet og Ophævelse af den Bloade, som hindrede Overførsel af Korn fra Danmark til Norge, samt frit Handelsfamqvem mellem England og Norge. Diebliffet dertil syntes saameget beleffig, som de fyrstelige Medlemmer af den store Alliance, tilligemed deres første Generaler og Diplomater, netop nu befandt sig i London for at seere det lykkelige Udfald af den store europaeiske Krig med Napoleon. Christian Frederik vidste, at England havde gjort det til en

¹⁾ Deputationens Sekretair, Dr. Gartner, har fortalt Forsætteren, at Rosenkilde fundom ved et vist ubehøvet Hufentasteri kompromitterede Deputationen. Søvrigt var han en godmodig og venlig Mand i Umgang, agtet i sin Kreds.

Skulde i den Laast, hvori den Rindnaviske Galdes Forening var besluttet, at de skulde tage Omsyn til Norges Interesse, og skolede derfor paa, at England ei vilde tilstøde den, naar et alene Norges Samtykke voregredes, men endog en høitidelig Besandtsbestyrelse var fattet. Deputationens medbragte tillige private Breve fra Konges Konge til Mand af Indbydelse; blandt Andre ogsaa et Brev til Hertuginde af Brimar, paa hvis Indbydelse som Keiser Alexanders Grande han især skolede.

Deputationens Formand fandt det imidlertid betænkeligt at betroe sig til et norsk Fartoi, da Fartoi vrinklede af svenske Krydsere og Kapere, der let kunde indbringe Deputationen i svensk Haand. Han udsad sig derfor Kongens Tilladelse til at aabne Underhandling med Cheser for den engelske Visiteringsflaade, som krydsede i Nord for Konge med Norges Skjær, og denne Underhandling underrettedes af den nye svenske engelske Sendemand Morier. Cheser erklærede sig beredvillig til gaar Deputationens Ønske imøde, og tilhød den Passage paa et af Flaadens mindre Fartoi, der just nu var bestemt til at afgaa til Leith for at uddrøes. To Dage efter vandre dette Fartoi sig ved Hesters og modtog Deputationen. Saaledes kom de om bord i Lutterbriggeren Schebrate, kommanderet af Capitain Brine. Den bestod af Skibets Officiere ved Flaadestruppen, og da den var kommen om bord, sendte Formanden den engelske Flaadestabs Brev, der indeholdt Deputationens Beskrivelse. Brine forstod i de forbindeligste Udtryk, at det var ham en Hær Pligt at oplyde Chesers Ønske, og præsentere derefter de Reisende for de øvrige Officiere og Mandskab, hvilke han paalagde at vise dem al mulig Forsømmelighed. I denne Beskrivelse var de ogsaa i de bedste Øjender. Da Cheset derefter nærmede sig, gjode Brine Deputationen det Forslag at komplimentere Flaadestabschefen paa dennes Ønske. Dette skede; den indfandt sig paa Cheset, som var den ved Bombardementet af Hjørshavn erobrede Fregat Freya, der kommanderedes af en gammel med Strømme krydet Krigsmand. Han udtrykte sig med stor Deeltagelse om Norges Stilling, og erklærede, at han med sin Villie lod sig bruge til at hindre Norges raske Beslutning, men ønskede oprigtigen, at Norges gode Sag maatte seire. Deputationen bemærkede ved at finde i Chesers Kabyt Christian Frederiks Portræt hængende paa Væggen, hvilket Cheser havde forbeholdt sig som sin Andeel af et Kornfartoi, hvilket han i Folge sin Justits havde været nødt til at opbringe. Overreisen var temmelig lang og stænkende efter Væretiden, men formedelt Englændernes humane Behandling tilgængelig. Paa Veien mødte de et Krigsskib, som efter Signalerne maatte anses for fiendtligt, nemlig en Amerikaner, som paa den Tid førte Krig med England. Der blev saaledes gjort Hart Skib, og de Reisende vare allerede betænkte paa at søge et Sted paa Skibet, som var sikrest for Kuglerregn, da det opdagedes, at det var en engelsk Seiler, som havde givet et urigtigt Signal.

Ved Ankomsten til Leith henvendte Formanden for Deputationen sig til Havneadmiralen i en skriftlig Note, hvori han underrettede ham om Deputationens Beskrivelse, og udsad Tilladelse for den til at stige i Land og fortsætte Reisen til London. Brine, som vilde komplimentere Admiralen, tog denne Note med sig og bragte svar paa det Svar tilbage, at der fra Admiralens Side Intet var i Veien for Deputationens Landstigning. Men neppe havde denne sat Fod i Land, forend Løbdirigenten i Leith indfandt sig hos Reiseselskabet, og forlangte at see dets Reiseskifte, og da Formanden bad sig underrettet om, med hvilken Autoritet deane Fordring gjordes, erklærede han, at the home Departement (Departementet for det Indre) havde skrevet Nys om, at en Deputation fra Norge var undervejs til England, og da den engelske Regjering ikke havde isunde at inblade sig med en saadan, var der udstedt en almindelig Ordre til at anholde Deputationen, hvor den maatte vise sig, og indtil videre tage den under strengt Opsyn. Forgjæves beraabte Formanden sig paa Admiralens Tilladelse, som Direktøren paastod i dette Tilfælde maatte have overstrøet sin Myndighed. Deputationen nødtes saaledes til at give efter for Overmagten; men Kong Direktøren havde faaet en ny Forklaring over Deputationens Ønske, og

erfaret, at den engelske Agent i Norge, Mr. Arrier, havde vdraget til dens Afreise det-
fra, formildedes hans Strengbed. Han erklærede, at han, endstjønt han efter sin
Instrux var forpligtet til at behandle Deputationen som Krigsfanger, dog vilde, i
den Overbevisning, at han handlede med Mænd af Ære, ei gjøre anden Indskræn-
ning i Deputationens personlige Frihed end forlange dens Hærsord for, at det hele
Følge skulde blive at finde i det Hotel, hvor det nu befandt sig, fra Klodten 10 om
Aftenen til 10 følgende Formiddag, og dertil maatte Deputationen naturligvis for-
pligte sig. Strax efter indfandt Dennyvan — en Broder af den senere hen bekendte
Underhandler i Bodøfagen — sig hos Deputationen og bekræftede Tolddirektorens
Bemyndigelse til sit Forhold, men foreslog derhos at benytte en Express, som afgik
samme Aften til London, for at underrette Anker om Deputationens Ankomst til Leith
og om den Modtagelse, den der havde faaet, samt tillige gjøre et Forsøg paa gjen-
nem ham at erholde Rejsepasser til London som Privatmand for at rygte Handels-
forretninger der. Da den ordinaire Post, som skulde medbringe Direktorens Indbe-
retning, ikke afgik før 24 Timer senere, vilde saaledes Brevet til Anker kunne komme
forud og Passer blive udfærdiget. Dette Vink benyttedes. — Deputationen tilbragte
6 Dage i dette Slags Fængenskab, under hvilket det modtog mange Beviser paa den
største Gjestfrihed og Støtternes Deeltagelse i Norges Sag. Selv Tolddirektoren
indbød Deputationen til et Selskab hos sig, og robede siden det første Møde indet
Legn til Mistante, hvilken Deputationen ogsaa omhyggeligen søgte at undgaae ved
strængt at holde sig til det givne Hærsord.

Da Formanden omfæder modtog Svar fra Anker tilligemed de forlangte Passer
til London, troede han at burde complimentere Havneadmiralen, som til den Tid havde
undstjyldt sig for at modtage Deputationen paa Grund af Tolddirektorens Meddelelse.
Admiralen modtog Formanden, men ønskede ikke hele Deputationens Besøg in cor-
pore. Han lykønskede ham til den helbige Bending, som Sagen havde faaet, og
lagde som alle de engelske Søofficerer, som Deputationen havde truffet paa, tydeligen
for Dagen en stor Interesse for Norges Sag. Han gav tillige nogle Vink om Nød-
vendigheden af strax at benytte Passerne, da en Misforstaaelse rimeligvis havde for-
anlediget Udskibelsen deraf. Derhos formaaede han Tolddirektoren til at visere Pas-
sene, idet han foreskillede ham, at Deputationen var at behandle som private Rejsende.
Den begav sig derpaa strax til London og erfoer siden, at Posten Dagen efter dens
Afreise havde medbragt Ordre til at opholde Deputationen i Leith, indtil Leilighed
gaves at bringe den tilbage til Norge.

Da Deputationen var ankommen til London, opsogte den strax Statsraad Anker,
som slog Hænderne sammen ved at see den, og fortalte, at der fra den engelske Re-
gerings Side vare truffene alle mulige Foranstaltninger for at hindre Deputationen i
at optræde i London, og at den danske Konsul i London, Hornemann, gennem hvem
Anker havde besørget de Deputationen tilsendte Passer, havde faaet en brøi Lection
gennem vedkommende Autoritet, fordi han havde ført den bag Lyset. Formanden
havde imidlertid opsat en Adresse til Ministeren for det Indre, Lord Eldon, hvori
han erklærede: at da Deputationen havde modtaget saa utvetydige Beviser paa den
engelske Regerings Uvillie mod den Sag, som det var Deputationens Ønske at
foredrage, ansaa han det for stridende mod den norske Nations Værdighed at anholde
om en Conference med det engelske Ministerium, men udbad blot Tilbællelse for De-
putationen til at forblive nogle saa Dage i London for at besørge nogle private
Anliggender, for hvis Skyld den havde ansøgt om de erholdte Passer, og tillige for
at komme i Besiddelse af en Deel Bagage, der var sendt tilføes fra Leith, men
endnu ei ankommen. Vedens der handlede om, hvorledes denne Adresse skulde blive
sendt, indfandt sig hos Anker den første Secretair i Departementet for det Indre, og
med ham Hornemann, der visste stor Forsvækkelse over det Passered. Til Secre-
taren overleveredes nu Adressen, hvorpaa han erklærede, at den nærværende engelske
Politik ikke tillod den engelske Regering at vise nogen Slags Gøielighed for Depu-

ationens Duffe, med Undtagelse af frit Seide over Egen til Norge igjen, at saavel Koiers som Gvadrechens Adfærd i denne Henseende holdigen misbilligedes af det engelske Kabinet, og at dette aldeles ikke var fundet at bryde sit Sverrige givne Ord. Ved imidlertid at indlade sig i nærmere Samtale med Sekretæren, underrette ham om den virkelige Stemning i Norge, og berigtige den Bilsfarelse, han nærede, at de i Norge gjorte Skridt alene vare foretagne til Bedste for den gamle Forening med Danmark, viiste ogsaa denne liberalsindebe Mand høi Interesse for Norges Sag; han beklagede den uheldige Stilling, hvori Norge var sat, og de Omstændigheder, som deng England til for Liden at modsætte sig de Planer, som i Norge vare lagte for at forsvare en ubetinget Selvstændighed. Han gav endog et Bink om, at dersom Norge kunde udholde Kampen for sin Selvstændighed indtil Wienerkongressen, det skulde sammentræde om 2 à 3 Maaneder, var der al Rimelighed for at England vilde forandre det System, som samme nu fulgte¹⁾. Saaledes havde den Lids Historie mange Exempler at fremvise, som vidnede om at det engelske Kabinet's diplomatiske Forhandlinger havde en paa Traktaten med Sverrige grundet fast Charakter, medens engelske Privatmands Uttringer og Skridt i Almindelighed hentydede paa en levende Deltagelse for Norges skjæle Beslutning og Nordmændenes Uafhængighedsfølelse.

Imidlertid erklærede Sekretæren Deputationen, at han havde det ubehagelige Hverde at paalægge den, usfortøvet at forsoie sig til Yarmouth, hvortil den fornødne Befordring stod for Døren, og hvorhen et armeret Fartoi strax vilde blive sendt for at føre den tilbage til Norge. Dette Bud maatte aflydes, men Formanden udbad sig alene, noget omsindlig over denne uilfærdige Afvisning, Tilladelse til at oppebie Deputationens udeblevne Bagage, som var paa Veien fra Leith; men ogsaa dette afslages. Derimod lovede han at overlevere Ministeren for det Indre Ordforerrens Note, og at sende Svaret til en Station 10 engelske Mile fra London, hvor Deputationen skulde overnatte. Han paatog sig tillige at befordre føromtatte Breve, som Ordforeren medbragte fra Norges Konge. Saaledes maatte Deputationen forlade London efter et Ophold af 24 Timer, og paa denne ommeldte Station oppebie Ministerens Svar, som og indløb samme Dags Aften med et Statsbud. Deri tilfjengegav hans Herlighed, at han ikke kunde bevirke nogen Forandring i den tagne Beslutning, og at Overbringeren havde Befaling at ledsage Deputationen til Yarmouth og forblive der indtil Indskibningen, — rimeligviis i den Hensigt at see Befalingen noiaagtigen opfyldt. Der sporedes dog ikke noget Tegns til Tvang, men Deputationen anvisttes Logis i et af de største Hoteller i Yarmouth. En af Stadens meest ansete Kjøbmænd indsendt sig tillige hos Deputationen og tilbød den sin Tjeneste, hvor den maatte behøves — en Opmærksomhed, som dog rimeligviis skyldtes Formandens Bekjendtskab i London.

Saa Dage efter Ankomsten til Yarmouth havde Deputationen den Fyldestgjærelse, i de offentlige Blade at læse en bitter Daddel over Ministeriets Fremgangsmaade mod Deputationen, som et Ekko af hvad Danmarks og Norges trosfaste Forfvarer, Lord Grey, i Parlamentet havde ytret. Han indløb sig ikke i den engelske Politikk om en Sag, der forud var bestemt, men han bebreidede Ministerne den Haan, som de havde vist den norske Nation ved at bortvise dens Sendemænd uden at ville høre dem, og han ansaa denne Fremgangsmaade som et Tilbagestridt i Civilisationen, der maatte nedsette det engelske Kabinet i hele Verdens Dine. Men disse Uttringer forandrede ikke i mindste Maade det engelske Kabinet's Adfærd.

Efter 6 Dages Ophold i Yarmouth indsendt sig hos Deputationen den engelske Escapitain Bryan, med Ordre at bringe den til Christianssand eller hvilkensomhelst

¹⁾ Formanden for Deputationen fik virkeligen kort efter Wienerkongressens Aabning en anonym Opfordring til igjen at træde i Underhandling med det engelske Ministerium, men da var Striden endt og Norge havde paa en sikrere Veie opnaaet den ønskelige Selvstændighed.

anden af Norges sydlige Havne, den søstede at anløbe. Det var atter et Fartoi af den ved Kjøbenhavn borttagne Flaade, som Deputationen maatte bestige, nemlig Brodrageren, som var bestemt til Baletstib til Ostindien. I Captain Bryan fandt Deputationen en maaskee mindre dannet, men høist godmodig og forekommende Mand, som bidrog hvad der stod i hans Magt til at gjøre sine norske Passagerer det beqvemt og behageligt ombord i sit Skib. Reisen var heldig; efter 3 Dages Seilads hejsede Skibet sit Parlamentairflag ved Flekkers, og Deputationen begav sig derfra over Land til Christiania, hvorfra den Dagen efter Ankomsten agtede at begive sig til Hovedkvarteret, som den Tid var paa Moss, for at aflægge en mundtlig Rapport om Udsaldet af Missionen; den skriftlige var forudsendt deels fra Leith, deels fra Christianssand med Courrer. Men samme Aften indløb en kongelig Befaling til Statsraadet, ufortøvet at indfinde sig paa Moss, hvor Hovedkvarteret var, og Ordføreren maatte som Medlem af Statsraadet stille sig fra Deputationen, og ene fremstille sig for Kongen og afgive sin Rapport¹⁾. Der var imidlertid indtruffet Begivenheder i Norge, som havde henvendt Kongens Opmærksomhed paa andre Gjenstande, der meer umiddelbart berørte Norges politiske Stilling. Saaledes havde dette Forsøg paa at bewirke Englands Deellagelse for Norges Selvstændighed, eller i det mindste dets Neutralitet under Kampen, det samme Udsald som de foregaaende. Intet kunde rokke det engelske Ministerriums Beslutning at opphylde det Løfte, som var Sveriges Kronprinds givet²⁾.

Fjerde Capitel.

Moriers Underhandlinger. Opsfordring til Almeenvæbning.

Imidlertid havde, som ovenfor fortalt, Følgerne af Norges Beslutning at forsvare sin Selvstændighed alt meer og meer udviklet sig, og Sverige bestemte sig til med Magt at fremtvinge en Forening, som et godvilligen lod sig istandbringe. Saa snart Carl Johan havde samlet de fra Lybfland tilbagekomne svenske Tropper, beredte han sig paa med stor Krigsmagt, understøttet af engelske Subsidier, at gjøre et Indfald i Norge. Til dette Angreb rustede han sig med en erfaren Generals Klogskab og Forsigtighed. En Armee af 17000 Mand, vel forsynet med Ammunition og Proviant, rykkede under Carl Johans egen Anførsel mod Frederikshald og Frederikstad; 13000 stode paa Sveriges Grændse, beredte til at gjøre Indfald paa første Bink, og alle langt derfra stode 10000 Mand Reserve. Overalt paa Marschløinien vare Magasiner anlagte, hele Skarer af Dyr fulgte Hæren, og Alt bebudede Carl Johans alvorlige Beslutning at fremtvinge Foreningen med Magt.

Derhos gjordes endnu det sidste Forsøg paa at ende Striden ved Underhandlinger, og igjennem Sendemænd fra alle de store allierede Magter at overbevise Norges nyvalgte Konge om det store Forbunds bestemte Willie, at understøtte Sverige i Udflydelsen af Kieltraktatens Indhold med Hensyn til Norge. Saaledes landede ved Arendal i Begyndelsen af Juni den engelske Sendemand, J. P. Morier, der var afsendt af sin Regjering for at gjøre Rigsforsamlingen, som endnu troedes samlet, bekendt med Tingenes sande Stilling, og fremlede en fredelig Forening imellem Rigerne. Da

¹⁾ [Det var umiddelbart før Afslutningen af Conventionen paa Moss, at Statsraad Hall ankom hid. Han deeltog i Statsraads møde den 13de August, men var endnu savnende ved Rødet den 11te.]

²⁾ Denne Beretning om Deputationens Rejse skulder Forfatteren dens Formand, fru Broder, som har meddeelt ham den Dagbog, han i den Anledning har holdt.

han var kommen i Land i Arendal, lod han paa Sædshjørnerne opslaae den Prokla-
 mation, som det var ham paalagt at forelægge Rigsforsamlingen; men denne blev af
 Borgerne nedreven. Raanestlientenant Doran blev beordret at ledsage Norier til
 Christiania, hvor han ankom den 5te Juni. Noriers private Øtringer svarede imid-
 lættd ikke til det offentlige Budskab, som han frembar. Det paastodes, at han i
 private Samtaler gav Nordmændenes raske Fremfærd sit Bifald og sin Beundring, og
 at han endog havde tilføiet det Haab, at England under Norges fortsatte Udholdenhed
 i sin Modstand maaskee vilde forandre sin strenge Adfærd og understøtte Norges Selv-
 sendighed. Det være nu, at den liberale Britte virkelig med Deeltagelse erfoer den
 Uafhængighed for Uafhængighedens Sag, som dengang raadede i Norge, og lod sig
 hævde til usorgfattede Øtringer, der stred mod hans Instrux, eller at bløse ere bleve
 misforstaaede af hans Tilhørere og lempede efter Nationens Ønske med den Betrøen-
 lighed, som man i vigtige Begivenheder saa ofte former Andres Mening og Øtringer
 efter de Ønsker og Forhaabninger, hvori man glæder sig. Norier havde imidlertid
 vist sin Ultraa efter at understøtte Nationens Forhaabninger ved den Anledning, som
 han gav hin nyheden omtalte Deputation til at udføre sit Errende til den engelske
 Regjering, endstjønt det viste sig, at han her havde handlet mod dennes Ønske.

At Christian Frederik selv deelte Nationens Forhaabninger i denne Henseende,
 derom vidne hans Breve af 9de Juni 1814 til Stiftamtmandene i Christiansands,
 Bergens og Trondhjems Stifter, hvort han udtrykker sig saaledes: „Jeg har ikke
 villet undlade herved at underrette Dem om, at en engelsk Gesandt, Norier, ankom
 hertil igaar 1) fra Christiansand. Hans Errende var egentligen at erklære Rigsfor-
 samlingen, at England ikke kunde afvige fra sine Løfter til Sverige, eller antage sig
 det norske Folks Sag, førend dette erkendte Sveriges Souverænitæt. Men dette
 fordi han har tilfæet mig, at man i England ikke kendte det norske Folks Stem-
 ming og Almeenvillie, men at han i Følge sin Bestemmelse ansaa det for sin Pligt
 at kunne underrette sit Hof om Stemningen og Sagerens sande Sammenhæng, deels
 endeligen fordi jeg i denne Mand har fundet en human Mand fuld af god Villie til
 at mægle Fred; dette Alt besyrrer mit Haab, at Underhandlingerne med England
 ville lykkes, og at dette skal frelse Norden. — Det er aabenbart, at England vil
 hindre Blodsudgydelse i Norden. — En særdeles Beloville har Gesandten ligeledes
 vist mig ved at tilkade, at det norske Folks Repræsentanter, Statsraad Hall og de
 2 Medlemmer af Rigsforsamlingen, Christie og Rosenkilde, maae seile over til Eng-
 land ombord i det Skib, som skal overføre hans Sekretair med hans for Norges Sag
 saa fordelagtige Rapport, medens Gesandten forbliver her.“

Derimod bare alle Noriers diplomatiske Roter Spor af den Bestemthed, hvor-
 med den engelske Regjering, som et Medlem af det store Forbund, understøttede Sve-
 riges Planer i Norden. Dette Præg bar ogsaa den Note, som han under 6te Juni
 afgav til Christian Frederik. (Vilag No. 78.) I denne erklærede han, at han fra sin Re-
 gjering havde en Mission til det norske Folk, hvis Repræsentanter han havde haabet at finde
 samlede; men da dette ei var Tilfældet, nødsagedes han til at forelægge samme den
 Regjering, som han fandt etableret i Christiania, uden dog at erkende dens Lovmæd-
 lighed. Han gjentog deri, at England havde ved en Traktat med Sverige [3die Marts
 1813] forpligtet sig til at tilvejebringe den Scandinaviske Halvøes Forening, men at
 denne skulde skee med ethvert Hensyn til Norges Frihed og Lykke, og at det nu stod
 til det norske Folk at berede sig Englands Medvirkning til en henfættelseslig Forening
 ved at seie sig efter den Hovedbestemmelse, som hin Traktat indeholdt. Det var
 nemlig nu hans Errende til Norge, at erklære for Prinds Christian og det norske
 Folk den engelske Regjeringes Stilling med Hensyn til dens Forbindelse med Sverige
 og de allierede Magter, og dens faste Beslutning at opfylde sin forpligtelse med Op-

1) Han kom, som ovenanført, egentligen den 5te Juni.

rigtighed og Kraft. Til Slutning udtrykte han det Haab, at det norske Folk, ved godvilligen at underkaste sig Traktaten i Kiel, vilde spare sig den Ulykke og Bancroet, som en fremtvungen Underkastelse under hiin Traktat vilde medføre.

Denne Note besvarede Christian Frederik gjennem sin Statssekretair v. Holten, da Bestaffenheden af Moriers Note ikke tillod ham at fremtræde som Norges Konges Deri erklæredes: „at Norge med Rette havde anseet England som sin første Ven og naturligtste Allierede. Det erkjendtes, at England i Traktaten mellem Sverige og Storbritanien havde viist en Agtelse for Norges Frihed og Lykkelighed, som paa sin Maade. Han søgte derhos at vise, at denne Frihed og Lykke ei kunde opnaaes ved Norges Forening med Sverige, og at alle dettes Skridt i denne Henseende havde ledet til det Modsatte. Norge selv havde gjennem sine Repræsentanter tydeligen nok udtrykt dette. Disse havde med den største Frihed i sine Overveielser udarbejdet en Constitution, der bærer Præget af, at den ei var dikteret af en ærgjærrig Fyrste, men udarbejdet af Mænd, som vilde deres Fædrelands Vel. Pluraliteten af disse Mænd havde derefter anseet det nødvendigt, at foretage Kongevalg. Dette var saldet paa ham, og han maatte derved finde sig opfordret til at antage en Krone, som Folkets Kjærlighed og Tillid overrakte ham. Han havde med Folket svoret at ville forsvare Norges Frihed og Selvstændighed, og det er klart, at han ei af egen Nydighed kunde opoffre den Nations Statsforfatning, der, i Tillid til at dette var ham muligt, havde overdraget ham Kronen. En saadan Forandring kunde alene stee gjennem Folkets egne Repræsentanter. Han havde tillidsfuldt henvendt sig til Englands Prindsregent for at paatalde hans Mediation imellem Norge og Sverige paa en Grundvold, hvorved det norske Folks Frihed og Lykke kunde sikres. — Han erklærede til Slutningen, at dersom denne Englands Rægtling ei stred mod Rigets Constitution eller Rigssamlingens Erklæring af 19de Mai, vilde han ansee det for sin Pligt at sammenkalde Rigssamlingen, men at dertil fordrødes en Tid af 3 til 4 Maaned, hvorhos det da var nødvendigt, at der tilveiebragtes fuldkommen Neutralitet, fri Tilførsel og Samfærsel med England.“

I et Statsraad, som Kongen holdt paa Ladegaardsøen den 8de Juni, og i et andet i Christiania den 9de Juni, gjorde han Statsraadets Medlemmer bekendt med Moriers Note og sin Beslutning, „at det skulde tilkjendegives Gesandten i Kongens Evar, at Valgene til et Storthings Sammenkaldeelse skulde worde befalede, i den Tillid at England, fremtrædende som Mægler, skulde bevirke en Indstilling af Sveriges Hienstligheeder, og at England skulde blive neutral og tillade fri Samfærsel i denne Mellemtid.“ — Derhos foreslog han sit Statsraad en Opfordring til almindelig Bædning over hele Riget, som blev befalet at trykkes og publiceres. I et Statsraad, som blev holdt 11te Juni paa Ladegaardsøen, befalede Hans Majestæt, „at der til Opfyldelse af § 51 i Kongeriget Norges Grundlov skulde udfærdiges et Circulaire til samtlige Overøvrigheder og Biskopper¹⁾ med Befaling til Forskævnede²⁾ at drage Omhu for, at det i bemeldte § bestemte Mandtal over alle stemmeberettigede Indvaanere vorder optaget, saavidt muligt inden Juli Maanedes Udgang, og derefter uden al Hensand at indberette, naar Mandtallet saaledes er optaget, til nærmere alenaadigt træffende Foranstaltning; samt til Sidskævnede at tilkjendegive Præsterne, at de rette deres Leilighed efter at møde ved de offentlige Thing paa saadan Tid, som dem af Fogden opgives, ligesom og at Biskoppen over Nordlandene og Finmarken samt begge Amtmænd i disse Distrikter skulle tilkjendegives, at Valgsamlingerne der skulle holdes strax efter Mandtallets Optagelse.“

Den ovenanførte Note var imidlertid ikke af den Bestaffenhed, at den kunde lide

¹⁾ [Disse Circulairer udgik 13de samme Maaned.]

²⁾ I disse første Statsraadsmoder synes kun Kongens Meddelelser og Beslutninger at være forhandlede; da Forholdene mere forvikledes, søgte han ogsaa Statsraadsmedlemmernes Raad, og de fremførte da deres selvstændige Mening.

til det foranstaaede Maal, at ændre de Allieredes uroffelige Beslutning, eller bidrage til at forandre det Værendes Natur, som det var den engelske Sendemand overdraget at frembringe. Strax den 9de Juni afgav Norier følgende Svar til v. Holten:

„Min Herre! Siden Prinds Christian ikke har fundet sig foranlediget til at sammenkalde et overordentligt Storting, for at forelægge den norske Nation den kristelige Stilling, samme besinder sig i som en Følge af den af de Allierede tagne Beslutning, at handle til Opfyldelsen af Forpligtelserne til Traktaten til Kiel, saa maa jeg anmode om, at min Rote af 7de dennes vorder bekjendtgjort i dette Lands offentlige Tidender. Jeg venter at denne Anmodning ikke vil møde nogen Indvending, og i saa Fald at blive underrettet derom endnu i Dag.“

Denne Rote besvarede samme Dag saalunde: „Undertegnede Statssekretair har modtaget Deres ærede Skrivelse af Dags Dato, og ikke undladt at forelægge S. M. samme. Allerhøifstamme har deraf seet, at det er Deres Høfs særdeles Viste, at den ved Dem overgivne Erklæring skulde forelægges et Storting. Hans Majestæt, der altid ønsker at handle således med sit Folk, finder det aldeles overensstemmende med sin i min Rote af Gaars Dato tilkjendegivne Hensigt, at befale Balgene til et overordentligt Storting strax foretagne, idet han med Lillid forlader sig paa, at England, oplyst om den Mand, der bestjæler det norske Folk og de Grundføringer, der høre ledet hans Handlemaade, vil fremtræde som Ræglar med lige Agtelse for Folkenes, som det norske Folk paakalder, og for dette Lands Lykkeligbed, hvorhos den paa samme Lillid og paa Billighed grundede Fordring om Neutralitet, om Englands Hævnvæbning til Indfælling af Sveriges Hændlighed og fri Samsærrel med England i denne Mellemtid af 3 til 4 Maaneber, inden hvilken Stortinget umuligen kan være afholdt, gjentagende fordrer som en nødvendig Betingelse, uden hvilken Stortinget ei kan sættes og afholdes med Rolighed, og dets overordentlige Sammenkaldelse for Folket ei kan rettfærdiggjøres.“

Herpaa indløb strax samme Dag følgende Noriers Svar under Couvert til Holten: „Undertegnede har modtaget en Rote af D. D., adresseret til ham fra Hr. v. Holten, som Svar paa hvilken Undertegnede anseer det tilstrækkeligt at observere: saasom England ikke har nogen anden Interesse for Norge end den, som staaer i Forbindelse med det Allieredes, saa kan Undertegnede ikke modtage noget Forslag af de Norske, som ikke har Anerkjendelsen af Sveriges Souverainitet til Grundvold.“

Dermed afbrødes Underhandlingerne med den engelske Gmidsair. Norier erpædede sin Sekretair til England med de til ham indløbne Svarskrivelser, og Kongen lod under 13de Juni udfærdige et Reskript til samtlige Overøvrigheder i Landet med Befaling, overensstemmende med Statsraadets Beslutning, at foranstaae det i Grundlovens § 51 bestemte Mandtal over alle stemmeberettigede Indbyggere optaget¹⁾.

Jmidlertid fandt Kongen det nødvendigt at forberede sig paa en alvorlig Modstand mod de stændlige Foranstaltninger, som maatte blive en Følge af Afbrydelsen af disse Underhandlinger med England, og lod under 9de Juni udgive den i Statsraadet besluttede „Opfordring til almindelig Bæbning af Norges vaabendyggelige Mandskab“, som var af følgende Indhold:

„Vi Christian Frederik o. s. v. Gjør vitterlig: at Vi efter indkomne Beretninger om betydelige Røstninger i Rabolandet, der ikke kunne have anden Hensigt end at trænge det norske Folks Frihed, og Selvstændighed, finde Os foranledigede til at opfordre Norges Sønnen til Bæbning, og til at være rede til at møde den overmodige Fiende, naar han skulde betræde Rigets Grændse; thi opfordre Vi: Samtlige Reserver-Lændernær, eller de i Reserverollerne indskrevne Mandskaber, samt alle andre vaaben-

¹⁾ Kortere havde det været at sammenkalde de samme Repræsenteranter, som havde mødt ved Rigsforsamlingen; men disse vare ikke valgte paa den i den antagne Grundlov bestemte Maade, og kun dette Valg kunde erkjendes gyldigt. Nu behøvedes vistnok 2 à 3 Maaneber til at optage Mandtal og derefter foretage Valg.

dygtige Nordmænd, som frivilligen ville møde til Fædrelandets Forsvar — og hvilken Nordmand er ikke rede dertil? — have i Kompagnidistriktet paa de af Amtmanden bestemte, gennem Fogderne bekendtgjorte Dage, at møde ved Kirkerne ubi hvert Præstegjæld, hvor Lensmanden tilligemed de i Distriktet hjemmeværende Officerer eller ældste Underofficerer af Kompagniet eller Landeværnet, forfatter og underskriver en Mandtatsliste over samtlige dette Mandstab. — Til samme Tid og Sted skal Mandstabet medbringe de Vaaben, de eie og ville betjene sig af, og bliver da tillige optegnet, hvor Mange der savne Vaaben, eller hvor der til samme maatte mangle Ammunition o. s. v. Beretning herom indsendes snarest muligt gennem Amtmanden efterhaanden som de fra Fogderne indkomme. — Hvert Præstegjælds saaledes samlede vaabendygtige Fædrelandets Forsvarere udvælge mellem sig for hver 30 Mand en Rodeansfører, som de have meest Tillid til, og disse Rodes Samleplads bestemmes dernæst foreløbigt af Fogden, indtil de for hvert Bataillons- eller hvert Regimentsdistrikt senere udnævnte Autoritetens Bestemmelse om Samlingspladsen ved almindelige Opbrud kan meddeles. — Samtlige disse Beværtningsmandstaber eller Mandhufvinger, som de i visse Distrikter kaldes, skulle under Vaaben til Tegn bære graae Kolarer med grøn Kant. Naar de i Krigstilfælde rykke længere bort fra deres Hjemkavn, end at de derfra kunne drage Ophold, da underholdes de af militære Magasiner, og underordnes de ved Brigaderne kommanderende Officerer, samt bruges til Bedækning af Transporter, Bevogtning af Magasiner og Fanger, Forsvar af Desleer og ved andre Leiligheder, hvor de efter deres Vaaben og Indretning som Fædrelandets ægte Sønner kunne tjene til Forsvar af Arne, af eget Hjem, til Bevogtning for Kone og Børn, og hvorved enhver Nordmand vil lappes om at vise Mandemod, ligt Fædreens, der aldrig ustraffet lode nogen Fiende betræde Norges lykkelige Dale¹⁾.”

Tillige gav Kongen under 2den Juli ligelydende Ordres til Generallieutenant Staffeldt, Oberst Hegermann, Oberstlieutenanterne Stabell og Haffner²⁾, i Folge hvilke Reserven for Middelfbrigaden skulde forstærkes ved Almuevæbningen, og det Terrain, som forsvares ved Grønsen, gjøres utilgængeligt ved Forhugninger. Udeel af Kommandoen over Almuevæbningen skulde overdrages Præsten Jens Mars, en anden Capitain Stødemann paa Solleby, ligesom denne Forsøgelse af Reserven skulde underkastes ved forskellige Armeeforps. Samtidig dermed angav han de Punkter, hvortil de forskellige Armeefdelinger maatte retirere, for derfra igjen ved given Leilighed at falde Fienden i Glanten. Han bestemte dertil fornemmeligen Eggen ved Stien, Kongsberg og Holmestrand. I Almindelighed vilde han have det bestemt som Regel, der ikke noksom kunde indprentes de Kommanderende: „at de bedste maatte være betænkt paa en defensiv Forsvarskrig, saaledes som den saakaldte lille Krig i vore Bjerge giver saa megen Anledning til.“

Under disse alvorlige Forberedelser til Krigstilstand nærmede Kongen derhos bestaanden et hemmeligt Haab om Englands Understøttelse. Et Beviis derfor har Forfatteren i et egenhændigt Brev, som han i Provideringsantiggender under 22de Juni modtog fra Kongen. Deri udtrykker han sig saaledes: „Nær er endnu vor Horizont, men saalænge den engelske Gesandt, en saare retfærdig Mand, bliver her, er der ogsaa Haab om Englands Nægling, som jeg har forlangt med Agtelse for Nationalværldighed og Lykkeligbed.“

¹⁾ Saavidt vides havde denne Opfordring ingen alvorlige Folger. Kun hist og her gjordes nogle forberedende Foranstaltninger, hvorved Egennytten drev sit Spil.

²⁾ Man ser heraf, at han ikke erkendte Staffeldt som Overgeneral, der kunde tage selvstændige Forholdsregler, og meddele Divisionscheferne fornødne Ordres, men han betragtede sit eget Quartier som Hovedquartier, hvorfra disse Ordres udgik.

Femte Capitel.

De allierede Magters Gesandter. Underhandlingerne afbrydes.

Det blev imidlertid ikke ved den nysansførte Erklæring fra det engelske Hof om de Allieredes Beslutning at understøtte Sveriges Planer. Den 30te Juni ankom ogsaa Sendemænd fra samtlige allierede Magter gennem Sverige til Christiania, nemlig: General, Baron Steigentesch for Østerrige, Generalmajor Orlov for Rusland, Aug. J. Forster for England, og Major, Baron Martens for Preussen, der vare udfyrede med Fuldmagt til at underhandle med Christian Frederik¹⁾, og gjøre ham bekendt med de Allieredes Politik. Forinden disse Sendemænd indleverede sine offentlige Noter til den norske Konge, traadte de i Underhandling med ham for om muligt i Mindelighed at udføre Hensigten af deres Vrende. Deres Forholdsordres vare bestemte, men deres Agtelse for Christian Frederik¹⁾, deres Hensyn til Omstændighederne og Norges vanskelige Stilling, bevægede dem til at indgaae i et Forslag om Vaabenslutaand paa visse Bilsaar, og under Betingelse af Kongen af Sveriges Sanktion. Range Forslag bleve gjortte og forlæstede, indtil omsider de Allieredes Sendemænd fremsatte deres Ultimatum i en indleveret Note.

En saa høitidelig Ambassade, der medbragte en saa bestemt Erklæring fra de Allieredes Side, maatte gjøre Norges Konge opmærksom paa sin Stilling og vakkende i Henseende til sine forhen tagne faste Beslutninger. Han vilde imidlertid ikke egenmægtigen afgjøre denne vigtige Sag, men besluttede at høre sit Statsraads Mening, og for at give sine Overveielser mere Vægt tilkaldte han nogle af Rigsforsamlingens Præsidenter, for saaledes ligesom at forene den eksekutive og lovgivende Magts Stemme i deres Repræsentanter. Om dette Røde indeholder Statsraadets Protokol følgende: „Anno 1814 den 6te Juli, om Formiddagen Kl. 10, var Statsraadet forsamlet hos Hs. M. Kongen paa Ladegaardsøen, og vare General-Bei-Intendant Kammerherre Anter, Kammerherre Oberst Hegermann, Kammerherre Kommandeur Fabricius, Kammerherre Major Broch, Professor Sverdrup og Secapitain Holslein tillige tilstede, for efter allerhøieste Befaling at overvære det afholdende Statsraad. — Hs. M. behøvede allermaadigst at tilkendegive, at han ved Rigsforsamlingens Stutning ikke formaaede at meddele nogen udforlig Skildring af Rigets Forhold til udenlandske Magter, men at han senere fra sin Affendte i England havde erfaret, at Folket, som næsten overalt i alle Lande, er for Norges Sag, men at Regjeringen er imod samme, hvorom den anordnede strenge Blokade og Parlamentets Beslutninger i saa Henseende vidne, og hvilket de herværende engelske Gesandter ikke mindre bestemt have erklæret,

1) Høer var det Ruslands Gesandt, Orlov, som Christian Frederik havde bundet for sin Interesse, hvorom den til Keiser Alexander indgivne Note vidnebe. Mellem Rusland og Sverige var sjelden nogen diplomatisk Sympathi. De øvrige Magters Sendemænd bifaldt vel ikke Christian Frederiks Forhold, men de vare alle enige i sine Bekræftelser for at afgjøre Sagen i Mindelighed. [Da Gesandterne paa Tilbagereisen fra Norge traf Carl Johan 12de Juli i Uddevalla, var dennes første Tiltale rettet til Orlov: „Overs Sendelse var uden Resultat. Jeg ventede det; thi uden Oprigtighed og Redelighed vinder man Intet.“ Og da Orlov senere slog paa, at man bedst vilde vinde Nordmændene ved at give efter for den Opinion der, som holdt strengt paa sine politiske Rettigheder, spurgte Kronprindsen ham spydigt: „Staaer det ogsaa i Deres Instructioner, at De skal tale til Fordeel for en Constitution i Norge?“ Kronprindsen sendte i denne Anledning Brev Løvenhjelm til Keiser Alexander, og erklærer i Brev til Høer af 7de Aug., at han af paalidelige Riber, blandt andre af hvad Lant havde sagt til Esfen, vidste, at Prinds Christian var bleven ganske vankelmobig ved Steigentesch's Forestillinger og var nær ved at forlade Landet, da Orlov var Marfag i, at han fiktede Mening, ved at raads ham til at holde ud endnu en Tid. Schinkel-Bergman. VIII. 190—192.]

ligesom og at der fra de øvrige allierede Magter, Rusland, Østerrige og Preussen er gjort de samme Erklæringer ved disses hidkomne Gesandter, og at disse i det bestemteste Sprog fordrer Norges Forening med Sverige, men dog paa den anden Side tilbyde alle Billaar, som det norske Følk kun maatte vide at nævne for at fikke dets konstitutionelle Rettigheder, og tillige ønske, at Norge skal være et adskilt og saavidt muligt uafhængigt Rige af Sverige, dog under samme Overhoved.

„Da Magten saaledes skal afgjøre Sagen, hvis ikke disse Forestillinger virke til det hensigtede Niemed, da et russisk Armeekorps, som nu truer Danmark, er skicket til Kronprindsen af Sveriges Disposition, og det neppe er Tvivl underkastet, at ligesom Rusland tillader dets Anvendelse mod Norge, saaledes vil England ikke i det nærværende Forhold forhindre dette, og da Europas samlede Magter paa ovennævnte Maade true Norge, saa ansaa *H. N.* det at være Statsbestyrerens Pligt at beregne sine Stridskræfter, førend han ubefindigen styrter Staten i en ulige Kamp, hvis dette paa nogen ærefuld Maade kan undgaaes, og at det, siden Billaarene, som tilbydes den norske Nation ved Foreningen med Sverige, ere ærefulde og fordeelagtige i og for sig selv betragtede, vilde være usforsvarligt, hvis han ikke raadspurgte sig med Nationen, om den vil tage Hensyn paa disse, for at undgaae en sandsynligviis uundgaelig Undergang, eller om den vil vove Alt for Alt.

„*H. N.* tilkjendegav derfor, at det var *H. N.* Ønske at samle et Storching, og at forebrage Rigets Stilling for samme, ligesom og at Allerhøiøstfammes Beslutning var, villigen at nedlægge Kronen, hvis større Uheld derved kunde afvendes fra Norge; men ogsaa lige villigen at gaae i Døden for Norges Sag, hvis Nationens Repræsentanter efter modent Overlæg foretrakke den haarde og ulige Kamp med hele Europa for en fredelig Forening med Sverige, hvilken under de store Magters Garanti skal kunne fikke det norske Folks Rettigheder.

„*H. N.* behagede fremdeles at anføre, at han ved at beregne Landets Stridskræfter ei saae hen til Antallet af Fædrelandets Forsvarere, hvilke sikkert ei vilde mangle, naar det gjaldt, men at han havde Hensyn til Forraadene, som ei vare tilstrækkelige til at udholde flere Aaaneders Kampagne; at en Aaabenstilstand, der kunde fikke Tilførselen folgeligen var Alt, hvad man kunde ønske at opnaae; at det havde lykkes ham at overbevise de allierede Magters Gesandter om Umuligheden af at opfylde Kongen af Danmarks Fordring til ham, inden 14 Dage at afhandle Foreningen mellem Norge og Sverige, og at disse havde tilbudt sig Aaabenstilstand; ligesom og Gesandterne havde indseet Nødvendigheden og Vigtigheden af et Storchings Sammenkaldelse og Afholdelse; og at de, skønt deres Instruktioner byde dem at afgjøre Alt inden 14 Dage, have indvilget at underhandle med Sverige om denne Aaabenstilstand paa en Tid af 3 Aaaneer, som hertil vilde udfordres; men at de tillige fordrer Garanti for Blokadens Ophævelse ved Grændsefæstningerne Frederikstens, Frederikstads og Kongsvingers Overleverelse til svenske Tropper og Neutralisering af Terrainet indtil Glommen samt Hvalserne. Dog formeentes, at Besætningen af Kongsvinger ikke bestemt vilde paastaaes, ligesom ogsaa at det paa ingen Maade med Hensyn til dens Vigtighed i militair Henseende bør at overgives, men at derimod Frederikstens og Frederikstads Fæstninger ikke vare af saa megen Vigtighed, første fordi den kan omgaaes, og ei er til synderlig Nytte, naar Fienden ei kan mødes med nogen Hovedstyrke paa hin Side Glommen, og sidste fordi den i og for sig selv er en slet Fæstning, og Glommen er flankeret ved den svenske Døermagt til Søes, som ikke vil kunne forhindres at landsætte Tropper mellem Frederikstad og Moss; samt at den samme Døermagt til Søes gjorde Positionerne ved Hvalserne farlig for den svagere norske Flotille.

„*H. N.* gif derfor over til at betragte disse Fæstningers Overleverelse med Hensyn til den offentlige Mening, at man vilde kalde det uærdigt at overgive disse til de svenske Tropper, som dog aldrig bør beholde dem, og om dette ikke vilde anses for Feighed og Forræderi. Han troede vel, at den Statsmand, som koldt beregnede

Løbet af tvende Fæstninger med Fordelene af fri Tilførsel i 3 Maaned, ikke vilde være tvivlsom, saameget mere som saa meget kan hænde i dette Tilbud til Norges Fordeel, men han har dog først villet høre de Mandes Mening, som han har Tilid til, førend han bestemte erklærer sig til noget i saa Henseende.

„*H. M.* tilkjendegav endvidere, at han har troet at gaae en Middevei ved at tilbyde een eller tvende Fæstninger besatte af allierede Tropper, saalænge *Baabenstilstanden* varer, hvilket ikke strider aabenbart mod *Constitutionens 25de Artikel*, og vel af Folket vilde taales, naar dette seer hen til de store Fordele, som derved opnaaes; og han forelagde derpaa *Statsraadet* og de øvrige tilkaldte Mænd, hvis de bifaldt dette Tilbud, følgende Spørgsmaal: „Om de troe, at han kan gaae videre? og om man under nogen Betingelse kan indlade svenske Tropper i Fæstningerne, indtil de Allierede ankomme, eller indtil 1ste September, da de Allierede skulle besætte dem, for siden ved *Baabenstilstandens* Ophævelse at levere dem tilbage til de Norske, Alt under de allierede Magters Garanti, eller mod Besættelse af *Eda Skanse* i Sverige af norske Tropper indtil *Baabenstilstanden* opsiges, da i saa Fald *Frederikshald* og *Eda* gjensidigen skulle rømmes? — *H. M.* opfordrede de Tilstedeværende med Overlæg at veie Fordelen af en *Baabenstilstand*, der aftrækker Tilførselen, den militaire Vigtighed af de fordrede Garantier, den offentlige Menings Vægt, hvad Statens Sikkerhed kan fordre, og den Fare den svæver i ved at afvise det gjorte Tilbud af Europas mægtige Stater, der have forenet sig mod samme.

„*Statsraadets* Medlemmer og de øvrige tilkaldte vare samtlige bestemt enige om, og tilkjendegave hver for sig, at de ikke troede, at *H. M.* kunde gaae videre, at de svenske Tropper paa ingen Maade maatte tilstedes at besætte norske Fæstninger, da dette ikke alene stred mod *Riget's Grundlov*, men tillige maatte kunne lede til indvortes Urolighed, saasom det i Særdeleshed var det Punkt af *Fredstraktaten* mellem *Danmark* og *Sverige*, som havde indigneret Nationen. Derimod tiltraadte de *H. M.* Formening, at der som Garanti kunde tilbydes Besættelsen af *Frederikstæns* og *Frederikstads* Fæstninger af de allierede Magters Tropper, hver med nogle hundrede Mand, at *Qvaløerne* neutraliseres under *Baabenstilstanden*, at den svenske Flotille kunde tillades at henlægges ved disse, at de norske Tropper kunde trækkes tilbage paa denne Side af *Blommen*, saaledes at *Strækningen* paa hin Side af *Elven* neutraliseredes, at ovennævnte Fæstninger strax evakueredes, mod at de, indtil de Allieredes Tropper ankom, besattes af *Frederikshalds* og *Frederikstads* Borgerskab; at *Overleverelsen* af disse Fæstninger nu og efter *Baabenstilstandens* Ophævelse stede af de dertil fra begge Sider udnævnte *Kommisssairer*, og endeligen at *Tiden* til Ophævelsen af *Baabenstilstanden* bestemtes til 14 Dage.“

Hvor alvorligen Kongen meente denne fredelige Tilnærmelse til Sverige, for at betænke en passende Forening mellem de tvende nordiske Riger, sees ogsaa deraf, at han i et *Statsraad*, som holdtes 7de og 8de Juli, hvortil *General-Politidirektøren Diriks* var tilkaldt, gjenemgik de Forandringer og Tillæg i *Grundloven*, som maatte anses passende og nødvendige i Tilfælde af en fredelig Overenskomst med Sverige. Forandringen gik i Hovedsagen ud paa, at Kongen af Sverige skulde udøve al sin Myndighed i Norge ved en *Vicekong* i Forbindelse med *Statsraadet*, hvilken skulde residere i *Christiania*. Disse Forhandlinger fortsattes senere den 16de ¹).

Disse Forsøg paa at tilveiebringe en mindelig Forening, strandede imidlertid dels paa de *Banfæligheder*, som den nyligen vedtagne *Grundlovs* Bestemmelser lagde i Veien for Antagelsen af *Gesandternes* Forslag, dels paa den svenske Regerings Sikkerhed for at naae sit Maal gjennem sine Allieredes Medvirkning og Anvendelse

1) [I 1ste Udg. er henviist til et Bilag, der skulde indeholde de i disse *Statsraads-* møder førte Forhandlinger, men et saadant Bilag er ikke optaget, og kan ei heller i denne Udgave meddeles, da man ei har Afgang til *Statsraadets* Forhandlings-Protokol.]

offrelser fra min Side. Disse ere udtrykte i vedlagte Forslag til Baabenstilstanden. De allierede Magters Gesandter have paastaet, at svenske Tropper skulde besætte Fæstningerne; men jeg har ikke kunnet indvilge dette, fordi den Constitution, jeg har befoeret, binder mine Hænder, og fordi jeg tilfulde kjender min Nations Lænkemaade, som ikke vil taale, at svenske Tropper uden Modstand komme ind over Grændsen. Jeg bør selvfølgelig foretrække en Krigs Ulykker for en indvortes Krigs Rødsler, men jeg forlader mig aldeles paa Deres Majestæts Wiisdom, at De vil tiltræde de Midler, hvorefter, saaledes som jeg onsker, en Krig kan undgaaes, som vilde gjøre dem paatænkte Forening uantagelig, og som vilde bringe store Ulykker saavel over det svenske som norske Folk, hvilket De onsker at regjere over, og hvilket De ikke bedre kan vinde end ved en mild Fremgangsmaade, bestaaende i Føielighed for den almindelige Mening og Ophævelsen af Blokadens, som jeg beder Dem om, hvilket vil vorde anseet som Belgjerninger, der skyldes Deres Gøimodighed og Deres Kjærlighed for dette Folk. — Min Stilling er smertelig, men min Kjærlighed for Norge overvinder min Smerte.

„Hvis De antager Forslagene til Baabenstilstanden samt Grundtrækkene og Bestemmelserne til Foreningen, giver jeg Dem mit Ord for, at anvende al min Indskydelse paa den norske Nation for at bringe den til at antage denne Forening som det eneste Redningsmiddel, der levnes samme. — Bær mig med Deres Fortrolighed; jeg troer at fortjene den, undertegnende o. s. v.

Samme Dag afgaves til de allierede Magters Sendemænd følgende Note B. „Stjant de allierede Magters Herrer Gesandter, til hvilke en særdeles Sendelse i Norge er overdragen, erklære ikke at være Mæglere imellem Norge og Sverige, er det dog uden Tvivl uadskilleligt fra deres Vrende at være Sorgen for de Bestemmelser, som skulle have Sted mellem begge Riger. Saaledes er det, at jeg indbyder Dem til at give mig Forsikkring om, at De vil garantere de Grundtræk for Foreningen, som Kongen af Sverige maatte antage, samt Baabenstilstanden i alle de Punkter, som endeligen maatte vorde bestemte, ligesom dennes Bevarelse i det afslatte Tidrum. — Ligeledes onsker jeg, at de allierede Magters Besuldmægtigede, hvis de ere tilstede, ville bidrage til at jævne de Misforstaaelser af alvorligt Slags, som under Baabenstilstanden kunde reise sig, og overlader jeg fra min Side til Deres Bedømmelse, om Baabenstilstanden maatte forlænges, for roligere at tilendebringe Størhingel. — Jeg anmoder Dem om, saafremt Baabenstilstanden finder Sted, at De i al den Tid garanterer Blokadens Ophævelse fra Englands og Ruslands Sømagters Side, ligesom fri Handel og Skibsfart saavel for Ind- som Udsørfel fra og til Norges Havne, samt at der uden Ophold meddeles Tilladelse til at udføre Kornvarer og andre Levnedsmidler fra Danmark, Havnene i Østersøen, England, Holland og det hvide Hav. Hvis Udsørfelen af Kornvarer fra Archangel til Trondhjem, Nordlandene og Finmarken skal sættes til et vist Antal Tschetwert, forlanger jeg 25,000.

„Jeg vil ogsaa hendrage Deres Opmærksomhed paa Kongen af Danmarks Stilling til Norge. De vil tilstaae, at denne Monark har gjort Alt for at opfylde Traktaten til Kiel; den Behandling, som han bidrager til at hans forrige Undersaatter, der have givet ham saa mageløse Beviser paa Trost, maa udstaa, overstrider de Grændser, som Menneskeligheden burde foreskrive enhver Souverain. Disse strenge Forholdsregler burde han tilbagefalde. Den Stilling, i hvilken jeg befinder mig, bestemmer mit Forhold. Kongen af Danmark har ingen Indskydelse paa Norges Skjebne. Det er selvfølgelig grusomt at gjøre ham ansvarlig for denne, og jeg indbyder Dem til at virke hos Deres Souverain for at befri ham herfor, og for at bevirke, at hans Undersaatter efter saa mange Lidelser ikke længere skulle have fremmede og talrige Hære at underholde. — Jeg anmoder Dem, mine Herrer, at meddele mig Svar paa denne Note, forinden De forlader Norge, ledsagede, derom være De forfikkede, med Enhvers gode Ønsker, som har lært at kjende Dem, og har Aarsag til at agte Dem ligesaa meget som Deres velvillige

Christian Frederik.“

De to Begge disse Noter svarede Gesandterne under 18de Juli:

„Undertegnede have modtaget de Meddelelser, som H. S. Prinds Christian Frederik af Danmark har behaget at give dem. Ved at overrække deres Note af 7de dennes smigrede de sig med, at det skulde lykkes dem at seerne de store Bønskeligheder, ved at indlade sig i H. S. S. Hensigter med Storthingets Sammentalelse og Underhandling om Waabenskiikand, og at de fortjente Tillid nok for at deres Forslag kunde antages uden nogen som helst Indskrænkning. Imidlertid er intet af de trende af Undertegnede foreslaede Punkter fuldstændig blevene antagne som Grundtræk for Waabenskiikanden. Enhver af dem har undergaaet Afviselser, som, om de ikke aldeles tilsværgøre Virkningen, dog i det mindste gjør det tvivlsomt, om H. S. svenske Majestæt antager samme.

„Uden at indgaae i nogen Detail, som kunde give Anledning til nye Forhandlinger, troe de sig dog forpligtede til udtrykkelig at erklære, at de Fordele, som ere foretagne i Grundtrækkene til en Forening, aldeles ikke staae i Forhold til de ved Waabenskiikanden tilstaaede Fordele. Undertegnede see sig derfor indskrænkede til at vægne paa Kongen af Sveriges Høimodighed for det gode Udfald af deres Underhandlinger, og hvor megen Smerte de end føle ved at see alle deres Bestræbelser for en fredelig Forening tilintetgjorte, lykønske de sig dog med fuldkommen at kunne overlade til H. S. svenske Majestæts Samvittighed at antage H. S. H. Forslag, for dermed at give ham Leilighed til at begynde sin Indfyldelse paa Norge ved en ubrøkket Velgjerning.

„Betræffende Garantien for de af Kongen af Sverige antagne Grundtræk til Foreningen, og for Waabenskiikanden i alle dens Punkter, saaledes som samme endeligen bestemmes, troe Undertegnede med Rette, at hvorteen de tre Magter, hvis Befølsmyndigheder de ere, eller Sverige selv vilde nægte denne Retfærdighedshandling, ligesom Opbevarelsen af Biskopen, hvis H. S. Majestæt tiltræder denne, efter sin Natur vil medføre Ophøret af alle de skendtlige Midler, som have været anvendte mod Norge.

„De Bemærkninger, som H. S. H. tilføjer i Noten B. angaaende Danmarks unge Stilling, bringer Undertegnede til at observere, at Prindsens Beslutning, at støtte sig i Epidisen for en ulovlig Modstand, er den eneste Marsag til hans sande Fædrelands Ulykker, og at han saavel burde have svaret Danmark for de allerede Nagers Mistanke, som Undertegnede for det Ubehagelige at sige dette i en officiel Note. — Slutteligen maa Undertegnede have den Ære at anmode H. S. H. om en lille Prøve paa hans Oprigtighed, nemlig om snarest mulig Beskjendtgjørelse af deres officielle Noter. De støtte sig paa det Princip, at Norge bør være underrettet om alle de Færet det stedes i, og om deres Sendelses sande Hensigt. — Da Undertegnedes Reise er uigenkaldeligen bestemt til Søndagen den 17de Juli, have de den Ære at bevidne D. S. sin Erbødighed, og at gjentage Forsikringen om deres dybe Høilystelse.“

De Allieredes Sendemænd havde Affedsaudients hos Kongen den 17de Juli, og vendte Dagen derpaa tilbage til Sverige. Morier havde allerede nogle Dage i Forveien forladt Christiania, for at begive sig fra Frederiksværn til Gothenborg med et engelsk Krigsfartoi.

Det var naturligt, at disse Begivenheder rokkede Christian Frederiks faste Tillid til et heldigt Udfald af den Sag, som han havde paataget sig at forsvare, og hans Haab om at bevare den Krone, som Nationens Mænd havde overrakt ham, og hvori han selv saa meget havde glædet sig. Ovenstaaende Noter vise allerede, hvor meget hans Tone i denne Henseende havde forandret sig. Det vilste sig deri aabenbarligen, at han indsaa hvor farlig hans Stilling var, idet han erklærede sig beredt til at gjøre et personligt Offer af sin opbøiede Stilling, og til at lægge sin Skjebne i Folkerepræsentanternes Hænder. Det Sprog, han deri brugte mod Rabomagten, der hidtil sedde i hans Proklamationer var bleven behandlet med Haan og Ringeaagt, var langt moderatere end tilforn. Han henvendte sig mere til den svenske Regjærings Udel-

De Erklæringer, de have givet mig, forviise mig om, at Omsorgen for Norges Frelse fordrer, at man maa give efter for den Starckeres Ret, og jeg erkjender, at disse samme Magter, der ikke ønske at bringe Krigens Ulykker over Norge, ville tage Hensyn til Alt, hvad der saa meget muligt kan fiktte Norges Lykke i Forening med Sverige. Jeg seer mig istand til at virke for det norske Folks Vel, idet jeg bringer Offeret af en personlig lykkelig Stilling. Jeg er ikke tvivtraadig ved at gjøre dette paa en Raade, der er Manden af Gode værdig, værdig den Krone jeg bærer, og det Folk, der har overdraget mig samme.

„De have erkjendt, at det er ene i Rigetsforsamlingens Hænder jeg kan tilbagegive mine Rettigheder, og det er tillige kun denne Forsamling af Rigets Repræsentanter, der kunne afgjøre, om Nationen vil foretrække en ulige Kamp for sin Selvstændighed for de hæderlige Billaar, der blive Norge tilbudne som et med Sverige forenet Kongerige. Det er min Blygt, jeg erkjender det, at underrette Nationen om alle de Farer den udsætter sig for, og forestille den de Fordele, som bør blive den sikrede, naar den skal indgaae en constitutionel Forbindelse med Sverige, men De kjender mig noksom for at vide, at jeg, min Forpligtelse tro, ikke stiller min Stjæbne fra Folkets i det Tilfælde, at en tappere Hønt forgjæves Modstand mod Europas forenede Kræfter foretraktes for en ærefuld Udsoning, for hvilken jeg skal anvende al min Indskydelse. Det er i denne Aand at jeg har fileet min Stridvelse til Kongen af Sverige, hvoraf jeg vedlægger Gjenpart, og ved hvilken jeg tiltræder det første Grundtræt for Waabensstilstanden, som De ligeledes have anseet nødvendig, og som jeg forlanger af Hs. svenske Majestæt paa ærefulde og antagelige Billaar.

„Til det andet Grundtræt for Waabensstilstanden svarer jeg, at dersom det gjælder Afbrydelsen af Underhandlinger, der alene kunne tilveiebringe en Forening i Mindelighed, indrømmer jeg, at norske Tropper rømme Landstrækningen imellem Glommen og den svenske Grændse tilligemed Svaløerne og Fæstningerne Frederiksteen og Frederikshad, paa det Billaar at denne Landstrækning saavelsom Fæstningerne blive neutrale under Waabensstilstanden. Da Kongsvinger er paa den østlige Bred af Glommen, og een Miil indenfor den neutraliserede Landstrækning, vilde jeg finde det passende ikke at paastaae denne Rømning. — Med Hensyn til Fæstningernes Besættelse af svenske Tropper, anseer jeg det for min Blygt at lade Dem bemærke, at de Forbringere, som engang have opflammet hele Folket til Fædrelandets Forsvar, aldeles ikke burde gjentages, dersom man vil troe at kunne berolige Gemytterne; at den umiddelbare Følge af svenske Troppers Indmarsch vilde være en almindelig Rejsning af Folket, og at jeg i dette Tilfælde burde foretrække Krig med Gjender for Borgerkrig, hvilken jeg vilde have foraarsaget, naar jeg af en i Nationens Dine strafværdig Svaghed overtraadte Constitutionen. Dersom Kongen af Sverige ønsket en Forening i Mindelighed og ei Krig, vil han ikke paastaae dette, men han vil antage det Forslag, jeg har gjort ham, at overlade Fæstningerne Frederiksteen og Frederikshad til Borgernes Bevogtning. Rømningen af disse 2 Fæstninger af de norske Tropper, hvilket lader dem uden tilstrækkeligt Forsvar, vil forlaffe de Svenske alle militære Fordele, og det er med Hensyn til de ædelmodige Følelser, der bør lede Hs. svenske Majestæt, at jeg har troet denne Monark ogsaa vilde ansee det for tilstrækkeligt at bestemme den neutrale Landstrækning paa den østlige Bred af Glommen til 3 Miles Afstand omkring disse Fæstninger.

„Ovad det tredie Grundtræt angaaer, maa jeg ligeledes bemærke, at den foreslaaede Ophævelse af Norges Blotade, hvilken jeg anseer som et uadskilligt Billaar for Waabensstilstanden, og som et uværdigt Beviis paa de allierede Magters Mennefskjærlighed og Velvillighed mod det norske Folk, burde udstræktes til alle Punkter paa Kysten, dersom man vil at den skal erkjendes som en sand Belgjerning; ellers vilde den give Anledning til Stridighed og bestandige Trætter, som vilde altfor let kunne foranledige Waabensstilstandens og de derpaa følgende Underhandlingers Afbrudelse. — Saaledes har jeg forlangt det af Kongen af Sverige, og jeg haaber at

Konges Konge indvilledes derved i Banstigeligheder, som hverken han eller hans Raad kunde overvinde, og som kun ved Snydskagen syntes at kunne afgjeres. Christian Frederik havde modtaget Norges Krone, — og havde vistnok sin Deel i at forberede Beslutningen herom — i det Haab, at en saa bestemt erklæret Villie fra Nationens Side at modsætte sig Foreningen med Sverige skulde forandre de allierede Magters Beslutning. Da denne befandt sig urokelig, ledede det overilede Kongevalg ham ind i Banstigeligheder og Forvillinger, som forvoldte ham Sindsbetyrning. Ved at overse de diplomatiske Roter, som veksledes mellem Christian Frederik og de allierede Magters Sendemænd, maa det tilføies, at der vel ikke manglede dem Veltalenhed og Kraft; men at derved de valgte Udtryk ikke altid forberedede et fredeligt Udfald. Underhandlingens Hovedgjenstand bortførnedes under Diskussioner, som ei kunde slinge godt i Modpartiets Øren, og den store, fast uovervindelige, Banstigelighed ved at grundlægge Baabenstilstanden paa den forelagte Basis, fremhævedes ei med tilbørlig Vægt. Det er aabenbart, at de allierede Magters Udsendinger vare tilbøielige til at hane Konges Konge Bei til en høderlig Tilbagetrædelse, og at de søgte at bevæge Sveriges Kronprinds til at tage Hensyn til Christian Frederiks Stilling; men det spændte Forhold mellem disse tvende Fyrster hindrede en mindelig Afgjørelse. Sverige foretog sig at tage Konges Konge ei kunde tilføies, og Christian Frederik lagde ikke den Vægt paa Carl Johans Indskydelse paa de allierede Magters politiske Forhold, som den i Sjæringen viste sig at have. Underhandlingerne gik saaledes i Staa, og en Periode fuld af Uvægselsel og Uvæger aabnede sig for Norges valgte Konge.

Men hvordan endog dette var, saa havde Christian Frederik paa den Tid stor Understøttelse for sin Uholdenhed i at forsvare Selvstændighedssystemet i den Deel af Folkets Stemme, som kom ham for Øre. Den langt større og meest betydende Del deraf syntes fuldkommen enig med sin Konge i hans Modbydelighed for Foreningen med Sverige under hvilke som helst Betingelser, og denne Stemning udtalte sig dels i de Gaver, som fra fast alle Rigets Egne netop i den Tid nedlagdes i Kongens Hænder, dels i det Had og den Forsølgelse, for hvilke de, der nærede andre politiske Mening, vare udsatte¹⁾. Derhos maa det bemærkes, at Nationen, efterat Rigsforsamlingen var ophørt, havde liden Anledning til at give sin Mening tilkænde om politiske Gjenstande. Det var Regjeringens sædvanlige Fremgangsmaade i denne Selvstændighedsperiode at holde vigtige politiske Efterretninger tilbage, indtil den havde nædervist sig om, at Nationens Stemning tillod en aaben og fuldstændig Meddelelse. Da de allierede Magters Sendemænd gjorde en trængende Opfordring til Christian Frederik at bekendtgjøre de stedfundne Forhandlinger for Nationen, stode det først nogen Tid efterat disse vare endte og Sendemændene afreiste. Det stod da ikke i Nationens Magt at forandre sin Konges Beslutning, kun at bedømme den, og efter den større Del af Nationens Sindelag paa den Tid kunde han i Sandhed vente den mildeste Dom over en Fremgangsmaade, hvormed den før havde viist sit Bifald, og som havde vundet saa megen Sympathi i Landet. Derhos talde disse Roter — og især den næderste Sendemands, Moriers, som maatte synes liberalest stemt i denne Henseende — højt om Norge som en Provinds af det Rige, hvormed det havde været forbundet, og Norge betragtedes som en Erobring ved Baabenmagt, der var Sverige overgivet med samme Rettigheder, som det gamle Forbunds Konge havde udøvet, og paa en saadan Grundvold lod sig ikke Norges politiske Ulyksalighed bygge, og for saadan Grundvold kunde det ei vente at bevare den liberale Forfatning, som det havde givet sig selv, og som af dets valgte Konge var bifaldt. I at modsætte sig en Forening af den Art forenede sig alle Stemmer.

¹⁾ Her var den almindelige Mening mod Oreb Webel, og der var endog Rygter i Omloeb om blodige Planer mod hans Liv. Han levede om Sommeren i Silhøe paa Jarlsberg, og da han hørte tale om hine Planer, reed han uden Følge gennem Lensberg, der laa nær ved hans Bopæl; men Ingen gjorde Mine til at molestere ham.

offreller fra min Side. Disse ere udtrykte i vedlagte Forslag til *Baabensstilsstanden*. De allierede *Magters* Gesandter have paastaet, at svenske Tropper skulde besætte *Fæstningerne*; men jeg har ikke kunnet indvilge dette, fordi den *Constitution*, jeg har besvoret, binder mine Hænder, og fordi jeg tilfulde kjender min *Nations* *Læstemaade*, som ikke vil taale, at svenske Tropper uden Modstand komme ind over *Grændsen*. Jeg bør folgeligen foretrække en *Krigs* *Ulykker* for en indvortes *Krigs* *Rædsler*, men jeg forlader mig aldeles paa *Deres* *Majestæts* *Viisdom*, at De vil tiltræde de *Ridder*, hvorved, saaledes som jeg onsker, en *Krig* kan undgaaes, som vilde gjøre den paa-
tænkte *Forening* uantagelig, og som vilde bringe store *Ulykker* saavel over det svenske som norske *Folk*, hvilket De onsker at regjere over, og hvilket De ikke bedre kan vinde end ved en mild *Fremgangsmaade*, bestaaende i *Føielighed* for den almindelige *Mening* og *Ophøvelsen* af *Blokadens*, som jeg beder Dem om, hvilket vil vorde anseet som *Belgjerninger*, der skyldes *Deres* *Hoimodighed* og *Deres* *Kjærlighed* for dette *Folk*. — Min *Stilling* er smertelig, men min *Kjærlighed* for *Norge* overvinder min *Smerte*.

„Hvis De antager *Forslagene* til *Baabensstilsstanden* samt *Grundtrækkene* og *Bestemmelse*erne til *Foreningen*, giver jeg Dem mit Ord for, at anvende al min *Indflydelse* paa den norske *Nation* for at bringe den til at antage denne *Forening* som det eneste *Redningsmiddel*, der leenes samme. — Bær mig med *Deres* *Fortrolighed*; jeg troer at fortjene den, undertegnende o. s. v.

Samme Dag afgaves til de allierede *Magters* *Sendemænd* følgende *Note* B. „Skjønt de allierede *Magters* *Herrer* *Gesandter*, til hvilke en særdeles *Sendelse* i *Norge* er overdragen, erklære ikke at være *Mæglere* imellem *Norge* og *Sverige*, er det dog uden *Livl* *uadskilligt* fra deres *Vrende* at være *Borgen* for de *Bestemmelser*, som skulle have *Sted* mellem begge *Riger*. Saaledes er det, at jeg indbyder Dem til at give mig *Forsikring* om, at De vil garantere de *Grundtræk* for *Foreningen*, som *Kongen* af *Sverige* maatte antage, samt *Baabensstilsstanden* i alle de *Punkter*, som endeligen maatte vorde bestemte, ligesom dennes *Bedvarelse* i det aftalte *Tidrum*. — Ligeledes onsker jeg, at de allierede *Magters* *Besuldmægtigede*, hvis de ere tilstede, ville bidrage til at jævne de *Misforstaaelser* af alvorligt *Slags*, som under *Baabensstilsstanden* kunde reise sig, og overlader jeg fra min Side til *Deres* *Bedømmelse*, om *Baabensstilsstanden* maatte forlænges, for roligere at tilendebringe *Storthinget*. — Jeg anmoder Dem om, saafremt *Baabensstilsstanden* finder *Sted*, at De i al den *Tid* garanterer *Blokadens* *Ophøvelse* fra *Englands* og *Ruslands* *Somagters* Side, ligesom *fri* *Handel* og *Skibsfart* saavel for *Ind* som *Udsørsel* fra og til *Norges* *Havne*, samt at der uden *Ophold* meddeles *Tilladelse* til at udføre *Kornvarer* og andre *Levnedsmidler* fra *Danmark*, *Havnene* i *Vstersøen*, *England*, *Holland* og det hvide *Hav*. Hvis *Udsørselen* af *Kornvarer* fra *Archangel* til *Trondhjem*, *Nordlandene* og *Finmarken* skal sættes til et vist *Antal* *Tschetwert*, forlanger jeg 25,000.

„Jeg vil ogsaa hendrage *Deres* *Opmærksomhed* paa *Kongen* af *Danmarks* *Stilling* til *Norge*. De vil tilskaae, at denne *Monark* har gjort *Alt* for at opfylde *Traktaten* til *Kiel*; den *Behandling*, som han bidrager til at hans forrige *Undersaatter*, der have givet ham saa mageløse *Beviser* paa *Trofskab*, maa udskaa, overstrider de *Grændser*, som *Menneskeligheden* burde foreskrive enhver *Souverain*. Disse strenge *Forcholdsregler* burde han tilbagelade. Den *Stilling*, i hvilken jeg befinder mig, bestemmer mit *Forchold*. *Kongen* af *Danmark* har ingen *Indflydelse* paa *Norges* *Skjebne*. Det er folgeligen grusomt at gjøre ham ansvarlig for denne, og jeg indbyder Dem til at virke hos *Deres* *Souverainer* for at befri ham herfor, og for at bevirke, at hans *Undersaatter* efter saa mange *Lidelser* ikke længere skulle have fremmede og talrige *Hære* at underholde. — Jeg anmoder Dem, mine *Herrer*, at meddele mig *Svar* paa denne *Note*, forinden De forlader *Norge*, ledsagede, derom være De *forfikkede*, med *Enhvers* gode *Vnster*, som har lært at kjende Dem, og har *Ansag* til at agte Dem ligesaameget som *Deres* *velvillige*

Christian Frederik.“

Besvær. Gud og Efterverdenen skal domme os imellem. Modtager, mine Herre, Besværingen om den Høiløstelse" o. s. v.

Samme Aften ankom de allierede Magters Gesandter til Ross, havde Audience hos **Hs. Maj.** om Morgenen derpaa, og vendte derpaa tilbage til Sverige.

Sjette Capitel.

Sidste Forsøg paa en fredelig Overeenskomst.

I Anledning af disse nu tilendebragte Forhandlinger med de Allieredes Sendemænd holdt Kongen et Statsraad af 29de Juli, hvori **Hs. M.** forelagde en Note af 25de Juli fra de allierede Magters Gesandter, hvori disse have erklæret, at Kongen af Sverige ikke har villet antage Forslag til Waabenstilstand uden paa de Bilskaar, som af dem have været tilbudne i deres Note af 7de Juli, og tilskendegav **Hs. M.** tillige, at Høiløstelserne som en Folge deraf allerede vare begyndte den 27de Juli fra **hans Side** ved at lande Tropper paa Hvalserne. — Videre forelagde **Hs. M.** en Kundgjørelse af 28de Juli med Bilage, hvorved det norske Folk underrettes om denne Magters Stilling og de Underhandlinger, som have fundet Sted med de allierede Magters Gesandter. — Sluttelig behagde det **Hs. M.** allernaadigst at observere, at de allierede Magters Gesandter havde indfundet sig hos ham den 28de, at de uundtværgen havde gjentaget Sveriges Fordring om Fæstningernes Besættelse af svenske Tropper og Kronens ubetingede Redløgning som Betingelse for Waabenstilstanden; og at de, efterat dette paa de Grunde, som i Kundgjørelsen ere anførte, paanytt var afflaact, atter havde begivet sig tilbage over Grændsen."

Overnaadig Kundgjørelse af 28de Juli lød saaledes: „Det norske Folk vil af uafsigende Roter, vegte mellem Os og de allierede Magters Gesandter, erfare Udsædet af Underhandlingerne, som have fundet Sted for at forekomme Krigens Udbrud mellem Sverige og Norge. Vi have den Overbeviisning, at der fra **vor Side** er tilbudet Alt, hvad der kunde tilbydes, for uden Opoffrelse af Rationens og **vor egen** Hæer at undgaae en for Norden ødelæggende Krig. Vi ere maaskee gaaet videre end det norske Folk i Almindelighed vil billige, idet Vi have røst Os villige til med Selvopoffrelse at frastige Os og i Folkets Hænder at nedlægge de Rettigheder, som dets Tilhid skænkede Os, saafremt et Storthing, der ene kunde bestemme Rigets Øjeblikke, erkendte, at en constitutionel Forening med Sverige, som kunde afkrete det norske Folk Rettigheder og Fordele, var at foretrække for et forsvovlet Forsvar mod Europas mægtige Stater, forenede mod Norge. — Aldrig har egen Fordeel eller herkeslyge ledet **vor** Handlinger; Vi have kun villet det norske Folks Held, og den tilbudne Opoffrelse af personlig Tilfredshed var, under den Forudsætning, at denne muligens ogsaa kunde lede til Folkets Held, det første Beviis derpaa, som Vi fornaede at give **vores** Folk og de Magter, som taledes til Norge.

„Imidlertid ere **vores** Bestræbelser for at forekomme Krigens Udbrud blevne frugtløse. Den svenske Regjering har, under Skin af at ønske Fred og at ville henlige Waabenstilstand, fødtret som Bilskaar for samme en ubetinget Erklæring af Os, at Vi fra denne Stund af nedlagde Kronen, samt at svenske Tropper skulde besætte Fæstningerne. Vi ville og Vi kunne aldrig svige **vores** Gud og Pligt mod det norske Folk; Vi kunne ei indvige i Fæstningernes Overtagelse til de svenske Tropper, hvilket saa aldeles strider mod Rationalæren og den offentlige Mening; Vi troe at have handlet overensstemmende med **vores** første Pligt og med Folkets Ønske ved at afflaae disse forhaanende Bilskaar. — En Folge deraf vil være, at Kringen, som de Svenske

modighed, og tilbød sig ved store personlige Offere at gaae deres Planer imøde. Han gik endog saa vidt, at han erklærede Foreningen med Sverige, der hidtil af ham stedsse var fremstillet som en Ulykke for Norge, for Norges eneste Frelse i dets nærværende farlige Stilling. Brindsens Stemning vakkede vel endnu i denne Tid imellem Frygt og Haah, men aabenbart var hans Frygt for et uheldigt Udfald overværende. Det sporede ogsaa Formanden for den foransførte Deputation, Statsraad Nass, da han personligen afgav sin Rapport til Kongen om Udfaldet af det ham overdragne Værende. Han blev modtagen af Kongen, og hans Beretning hørt¹⁾ — vel med den foreløbende Venlighed, som var ham egen, og som tiltrak ham i en sjelden Grad deres Hengivenhed, der nærmest omgave ham, men tillige med kjendelige Tegne paa en nedtrykt Sindsstemning, som og en Aelse om at hans kongelige Rolle snart var udspillet. Han viiste i den Audience liden Dymærksomhed for Deputationens Stjebne, som han, efter hvad der i Norge var forefaldet, maatte ane, og hevenbte Talen paa de Allieredes Reddelelser som Forbud paa den Forandring, der forestod i hans Stilling.

Han maatte nu ogsaa i Sandhed finde sig sat i det vanskeligste Forhold. Han havde med Nationens Repræsentanter svoret at ville forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste, og Eden kunde blot gives tilbage i Nationens egne Hænder. Imidlertid forlangtes af de allierede Magter igjennem deres Befuldmægtigede som et usvigeligt Billaar for en fredelig Tilnærmelse hans Kedsigen fra Norges Trone, og Overgivelse af Norges vigtigste Fæstninger i Sveriges Hænder. Til det første kunde Christian Frederik let beqemme sig; thi han indsaa nu, hvad han for ikke synes at have anet, at Norges Forening med Sverige var uigenkaldeligen bestemt, og at Norges Midler vare for smaa til at modsætte sig en med saa bestemt Overmagt underkastet Beslutning. En Forandring maatte nu foregaae i hans Begreber om hvad der herte til at befordre Norges politiske Lyksalighed, der var Hovedformaalet for hans Bestræbelser, og hans glade Hølelser ved at bestige en Trone maatte dæmpes af roligere og mindre muntre Betragtninger. Efter den Tone, der dagligen lød i hans Øren, maatte han hidtil have anseet Norges absolute Selvstændighed som et almindeligen udtrykt Nationalønske. I Kongens Raad vare der faa, som indløde sig i at bedømme Selvstændighedens Art og Natur, eller dens Følger for Nationalvelstanden. Dertil maatte tildeels den fornødne Erfaring og Bekjendtskab med Landets Kræfter. Disse var skulte for Nationen, fordi Indtægterne vare flydte i Frænderiget's Statskasse, og begge Rigers Udgifter vare uadskilleligen sammenblandede. Dertil kom, at en rolig Betragtning herover forstjødes under Mængdens exalterede Stemning som en Bisag, hvis Banskelighed vilde jævne sig, naar først Selvstændighedens Trone var reist. De Mænd af Brindsens nærmeste Omgivelse, som kunde være istand til at anstille disse Betragtninger, vare Selvstændighedens ivrigste Forsægtere, besjælede af den stærke Uvillie mod enhver Slags Forening med Sverige, og ethvert Forsøg paa at gøre Gyrffens og Folkets Tro paa Selvstændighedens Sag vakkende betragtedes og behandledes som et Landsforræderi, eller i alle Tilfælde som et Brevits paa en Svagthed og Frygt, der var den stolte norske Nation uværdig. Saaledes var Christian Frederik, deels formedelst egne Anstuelser, deels af udbortes Omstændigheder fremstjude paa Selvstændighedens Bane, og det var først de fra de allierede Magter udsendte Underhandlere, som aabnede fuldkomment hans Øine for de Farer, der truede hans Stilling. Nu ønskede han vistnok at træde tilbage og nedlægge den Trone, som var sat paa hans Hoved; men det stod nu vanskelig i hans Magt at indgaae paa de forlangte Betingelser. Han maatte lade Nationen selv bestemme sin Stjebne; den Sed han havde aflagt, at forsvare Selvstændigheden, kunde han blot give Nationen tilbage gennem dens Repræsentanter, og Fæstningernes Overgivelse, der gjordes til en usvigelig Betingelse for Waabensstilkanden, kunde han ikke uden Sværdslag tilføde.

¹⁾ [Paa Ross den 12te eller 13de August (jfr. ovenfor S. 464), altsaa efter Frederikskaas Overgivelse og umiddelbart før Conventionens Afslutning.]

gang at aabne Fredens og Forsønlighedens Veie for forvildede Underfaatter, indem Nordmændenes uundgaaelige Ulykker sammenblande den Ulykkelige med den Brodefulde. — Ulykkeligste af Norge! Eders politiske Tilværelse er uroffteligen bestemt igennem Nordmændenes endelige Udvikling, og stadfæstet igennem de høitideligste Forsæt. Det berøer ikke længere paa nogle urolige Partisiftere, der søge at forlede Eder fra Lydighed mod Lovene og Redelighed, at lægge Hindring i Veien for en ny Tingenes Orden i Norden. Den er eenstemmigen forfikkret af Europas mægtigste Konger.

„Sveriges uomtvistelige Ret til den tilsigtede Forening med Norge er bleven bekræftet ved Bore Underfaatters Blod og patriotiske Bekræftelser, til at Vi noget Dieblit skulde tage i Betænkning at underkøtte den, og gjøre den paa det kraftigste gjældende ved alle de Midler, Forsynet har nedlagt i vore Hænder. — For alle de Dpoffretter, som Vi under et blodigt og hæderfuldt Felttog frivilligt have givet Europas almindelige Frelse, have Vi aldrig ønsket nogen anden Belønning end den Standværdighed, som Vi have erhvervet os i Fremtiden. — Det var for at befordre denne velgjørende Forening imellem Sverige og Norge, samt for at befærte den ved alle Hæderens og Redelighedens Baand, at Vi have samtykt i at tilbagegive Os. Kongen af Danmark de rigeste af hans Besiddelser paa Fastlandet, der allerede vare erobrede af Bore og Bore Alleredes seirende Tropper. Det var for at vinde dette Formaal Vi ilede at estergive Betalingen af de Baalæg, som allerede vare udførte inden det danske Riges Grændser, høitideligen at franske Os de Erstatninger som Hoffet i Kjøbenhavn, hvortil Bore Underfaatter siden længere Tid have været beordrede, samt endeligen i Forening med disse uegennyttige Fredsvillkaar at tilbyde endnu dyrebarere, for Bort Hjerte meer omfandtlige Dpoffretter, som en yderligere Erstatning for Norges fredelige Afkøelse.

„Ulykkeligvis har indtil nu en enkelt Person med nogle Faa af hans Tilhængere modarbejdet Bore egne og Bore hoiie Forbundnes sælles Bekræftelser. Os. danske Kæmpes forrige Stattholder i Norge er den, som alene tillader sig at misbruge Eders Tillid, og forlede Eder til en brodefuld Modstand mod alle de Magter, som have stadfæstet den standværdige Forening, og offentligent erklæret Bort retvise Diemed og Bort estergivende Handlemaade. Forgjæves skulde Brinds Christlan forsøge paa at gjøre Selvstændigheden af Eders nærværende Tilstand gjældende. En saa ubesværet Selvstændighed modsiges ikke mindre af Eders egne Fordele end af den sande Statslæres uforanderlige Grundfætninger. Thi dersom Kongen af Danmark har løst Eder fra den Trofælsed, som I have svoret ham, saa har han i samme Stund maalagt Eder den vilkaarlige Blikt, at indgaae med Os og den svenske Krone samme Forbindelse, som forud bandt Eder til det danske Monarki, og alene som en Følge af de Os i denne Henseende givne Forsikringer have Vi paa Bort Side forbundet Os til de derimod svarende Dpoffretter.

„Norges Indvaanere! Det er i Tillid til Eders rene og ukunskede Læntemaade, at Vi endnu tiltale Eder med dette fredelige og fortrolige Sprog, inden Vi lade Baanden give Bort retfærdige Sag Vægt. Forgjæves have Vi flere Gange opfordret Brinds Christlan til Lydighed mod Lovens og Bliktens forenede Røst, forgjæves til Eder selv ladet udsærdige Kundgjørelser, som burde have oplyst Eder om Bore velgjørende Hensigter, og adspredt det Blendværk, hvormed oprørste og ræntefulde Fremmede have haabet at dolge Eders virkelige Forhold til Europas øvrige Magter.

„Tilbøielige til med faderlig Omhu ei at betragte Nordmændene anderledes end som Brødre af Bore svenske Underfaatter, have Vi lange smigret Os med at kunne undgaae alle strengere Forholdsregler, overbeviste om at Rationen selv, for eller senere, høitideligen skulde misbillige en fremmed Embedsmands brodefulde Ubetænkksomhed. Med Naansom Belivillie mod Bore nye Underfaatter have Vi forhalet det Tidspunkt, da Vi skulde gjøre Bore Rettigheder gjældende ved Udvikling af Bore Kræfter. Imidlertid stables af den forrige Stattholder en Folkerepræsentation, over-

den 27de have begyndt ved at besætte Øvøerne, som Roskottillen efter Vor Befaling og uden Tab forlod, vil fortsættes, og store Dyooffrelser og Savn vil fordres af Vort elskede Folk, for at bestaae i samme mod talrige Fiender. Men Vi forlade Os trygt paa Vort troe Folk, at det vil vide at hørde sin Ære, og med Samdrægtighed og Uforsagthed at modstaae de fiendtlige Slarer, som ville kuldfaste dets Selvstændighed og Frihed. Vi opfordre Folket til at lægge for Dagen, at Rigsforsamlingens høitidelige Erklæring af 19de Mai, heller at ville bøde end at foretrække Slavelærter, var talt i Folkets Mand. Enhver Nordmand vise sig sit Ravn og sine Forsædre værdig! — Paa Gud og paa Vor retfærdige Sag ville Vi forlade Os trygt, og vente tidlig eller sildig Forsløsning af den Almagtige, naar Vi fremdeles handle som Vor Samvittighed, Vor Gød og Pligt byder Os. Østet i Moss den 28de Juli 1814.

Christian Frederik.⁴

Og til Krigshæren udfædtes følgende Kundgjørelse: „Vaabenbrødre! Timen er kommen, da I skulle besegle den Gød I have svoret, at hørde Norges Selvstændighed, ved at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland. Den svenske Regjering har som Vilkkaar for en Vaabenstilstand, den Vi attraaede for at pleie fredelige Underhandlinger, fordrøet at svenske Tropper skulde besætte Grændsefæstningerne Frederikstøen og Frederikstad. Dette Forlangende have Vi holdt for Pligt at afslaae, fordi det stred i lige høi Grad mod Constitutionen og mod den offentlige Mening, og fordi det tillkjendegiver den svenske Regjerings Hensigt at ville krænke Nationens Ære i samme Stund, som gyldne Løfter og Forsiktringer gives i offentlige Kundgjørelser. Vi see ikke høn til de personlige Fornærmelser, som disse indeholde. Vort Folk kjender Vor Hændermaade og Vore Hensigter; forgjæves skal Fiendens Rænter stræbe at stille Os fra Folket, og Folket fra Os; thi Folkets Sag er ene Høiherstanden for Vor Døds, og for dets Frelse ere Vi villige til den høieste Selvooffrelse. Men den svenske Regjering har erklæret, at den ikke erkjender den afholdte Rigsforsamlings Gyldighed, og at den vilde begynde sin Indflydelse paa Norge ved at kuldfaste Rigets Grundlov — den vi Alle have svoret Trosskab.

„Svenske Tropper have allerede betraadt norsk Grund. Hvad andet Balg end Kamp og Selvforsvar levnes os da? Med Os skulle I, tappre norske Mand, stride for Ære, for Frihed og Selvstændighed, og gamle Norges Ravn og Høder skal haandhæves ved Ebers Mandemod. Mangehaande Savn og haarde Strøvelser kunne forestaae, men i Tro paa Guds Bistand ved vor retfærdige Sag skal disse overvindes, og den Kriger, som vender tilbage fra den hæderfulde Kamp, skal bele Ære med den, der offerer sit Liv for det elskede Fædreland. — Frihed eller Død være vort Løsen! — Hovedkvarteret Moss, den 29de Juli 1814.

Christian Frederik⁵.)“

Imidlertid manglede fra Sveriges Side ikke heller Forsøg paa at rulle det norske Folks Tillid til Selvstændighedsværket, og bevirke en fredelig Forening mellem begge Riger, endstjønt de dertil valgte Midler neppe vare hensigtsvarende. Under 10de Juli udfædtes af Sveriges Konge en Proclamation af følgende Indhold:

„Vi Carl, af Guds Raade Sveriges, Norges, de Gothers og Wenders Konge o. s. v. tilbyde samtlige Vore Undersaatter, Norges Riges Indbyggere, Vor høvderlige Indest, naadige Bovaagenhed og gunstige Villie med Gud den Almagtige.

„I samme Dieblit da Vor høvderlige Hr. Søn, Sveriges Kronprinds, er beredt i Epidfen for Vore Armeer til Lands og Bands at tage Kongeriget Norge i Besiddelse, kunne Vi ikke nægte Vort faderlige Hjerte den Tilfredsstillelse, endnu

¹) Forfatteren havde under 1ste August et egenhændigt Brev fra Kongen i Aulebning den foromtalte Afhandling, som var indrykket i Gothenborgs Tidende, hvori vigtigen Statsraad N. Hall var angivet som Forfatter. Deri siger han mod Slutningen: „Krigstordenen er begyndt, og jeg lægger mit Haab om et lykkeligt Udfald i Forsynets Haand.“

angang at adme Fredens og Personlighedens Bei for forvildede Undersaatter, inden Rigens uindgaaelige Ulykker sammenblænde den Ulydige med den Brodefulde. — Indbyggere af Norge! Eders patriotiske Tilværelse er urofteligen bestemt igjennem Rigsbegjæmhedernes endelige Udviſning, og ſtabsſættelſen igjennem de høitideligſte Forbund. Det berøer ikke længere paa nogle urolige Partififtere, der ſøge at forlede Eder fra Lydighed mod Lovene og Rebelighed, at lægge Hindring i Veien for en i Ringenes Orden i Norden. Den er eenſtemmig forſikret af Europas mægtigſte Regeringer.

„Sveriges uomtvistelige Ret til den tilſigtede Forening med Norge er bleven afſor dyrefjæbt ved Bore Undersaatters Blod og patriotiſke Beſtræbelſer, til at Vi nogt Diebtit ſtulde tage i Betænkning at underſtøtte den, og gjøre den paa det kraftigſte gjældende ved alle de Midler, Forſynet har nedlagt i vore Hænder. — For alle de Dpoffretter, ſom Vi under et blodigt og hæderfuldt Felttog frivilligt have gjort Europas almindelige Frelſe, have Vi aldrig ønsket nogen anden Belønning end den ſcandinaviſke Faloes Ro og Sikkerhed i Fremtiden. — Det var for at befordre denne veigjørende Forening imellem Sverige og Norge, ſamt for at befækte den ved alle Hæderens og Rebelighedens Baand, at Vi have ſamtykt i at tilbagegve 68. R. Kongen af Danmark de rigſte af hans Befiddelſer paa Faſtlandet, der allerede var erobrede af Bore og Bore Allieredes ſeirende Tropper. Det var for at vinde dette Formaal Vi ilede at eſtergve Betalingen af de Paalæg, ſom allerede vare udſprungne inden det danſke Rigets Grændſer, høitideligen at fraſige Os de Erſtatteringer ſom høſtet i Kjøbenhavn, hvortil Bore Undersaatter ſiden længere Tid have været lænede, ſamt endeligen i Forening med diſe uegennyttige Frelſevillaar at tilbyde os nye dyrebarere, for Bort Hjerte meer omſindtlige Dpoffretter, ſom en yderligere Erstatning for Norges fredelige Afſtaaelfe.

„Ulykkeligviis har indtil nu en enkelt Perſon med nogle Faa af hans Tilhængere modarbejdet Bore egne og Bore hoiſe Forbundnes ſælles Beſtræbelſer. 68. danſke Rigsrets forrige Statholder i Norge er den, ſom alene tillader ſig at misbruge Os Tillid, og forlede Eder til en brodefuld Rodſand mod alle de Magter, ſom have ſtabsſættet den ſcandinaviſke Forening, og offentligen erkjendt Bort retviſe Diemed og Bor eſtergivende Handlemaade. Forgjæves ſtulde Brinds Chriſtian forſøge paa at gjøre Selvſtændigheden af Eders nærværende Tilſtand gjældende. En ſaa ubehøvet Selvſtændighed modſigtes ikke mindre af Eders egne Fordele end af den ſande Statsares uforanderlige Grundſætninger. Thi derſom Kongen af Danmark har loſt Eder fra den Troſtabſe, ſom I have ſvoret ham, ſaa har han i ſamme Stund pålagt Eder den vilkaarlige Pligt, at indgaae med Os og den ſvenſke Krone ſamme Forbindelſe, ſom forud bandt Eder til det danſke Monarki, og alene ſom en Følge af de Os i denne Henseende givne Forſikringer have Vi paa Bor Side forbundet Os til de derimod ſvarende Dpoffretter.

„Norges Indvaanere! Det er i Tillid til Eders rene og ukunſtede Læntemaade, at Vi endnu tiltale Eder med dette fredelige og fortrolige Sprog, inden Vi lade Eder give Bor retfærdige Sag Vægt. Forgjæves have Vi flere Gange opfordret Brinds Chriſtian til Lydighed mod Grens og Pligtens forenede Roſt, forgjæves til Eder ſelv ladet udfærdige Kundgjørelſer, ſom burde have oplyſt Eder om Bore veigjørende Hensigter, og afſprede det Blendværk, hvormed oprørſke og ræntefulde Fremmede have haabet at dolge Eders virkelige Forhold til Europas øvrige Magter.

„Tilbøielige til med ſæderlig Umhed ei at betragte Nordmændene anderledes end ſom Brodre af Bore ſvenſke Undersaatter, have Vi længe ſmigret Os med at kunne indgaae alle ſtrengere Forholdsregler, overbeviſte om at Nationen ſelv, for eller ſæner, høitideligen ſtulde miſbillige en fremmed Embedsmands brodefulde Ubetænksomhed. Med ſtansom Belviſſe mod Bore nye Undersaatter have Vi forhalet det Tidspunkt, da Vi ſtulde gjøre Bore Rettigheder gjældende ved Udviſning af Bore Ræfter. Imidlertid ſtabtes af den forrige Statholder en Folkerepreſentation, overs

erensstemmende med Ophavsmandens Hensigter, ikke med Nordens ældgamle Sedvaner. Fremmede Embedsmænd, som med ham deelte lige Interesser, deeltog i denne Forsamling, ved hvilken den beovæbnede Styrke meer end Medborgerlighedens Strømme havde Indflydelse. Udsagnet blev svarende til denne Foranstaltning, ikke til Nationens sande Fordeel.

„Ved en saadan Tingenes Vending i dette til Os allerede lovligen astraakte Kongerige skulde en vedvarende Slaansomhed fra Vor Side alene opvuntre Broden og de hemmelige Stemplinger, hvormed den almindelige Roligheds uforsonlige Fiender aldrig skulde ophøre at undergrave den scandinaviske Halvøes fremtidige Lykke. En Fyrste, der er ligesaa fremmed for Norge som for Sverige, og alene bunden til Danmarks særskilte Fordeel, har allerede valgt de voldsomste Skridt for at sætte Eder i Oprør mod Ederes lovlige Øvrighed, og i aabenbart Krigsforhold til England, Rusland, Østerrige og Preussen.

„En saadan Tilstand af Sykkelse og Oplosning hverken kan eller bør have Bortighed. Lige farlig for alle tilgrændsende Stater fordrer samme deres Samvirken for at kvæle den Tvedragtsaad, som allerede truer med alene fra Norden at bortstjerne Fredens velgjørende Virkninger. Vi ile saaledes at opfylde en uestergøvelig Pligt mod Vore samtlige Undersaatter, da Vi nu, under Aaafaldelse af den Almuegittes Bistand for Vor retfærdige Sag, anbefale Vor høitilseede Fr. Son, Sveriges Kronprinds, at begive sig til Norges Grændser med hele Vor Krigsstyrke, understøttet af Vore Medforbundnes kraftfulde Medvirkning, for uden yderligere Udsættelse at tage dette Rige i Besiddelse. Og have Vi iligemaade overdraget S. R. S. at, saasnart han er indtraadt inden Grændserne af Vore nye Stater, usfortøvet i Bort Ravn og med Vor kongelige Myndighed at sammenkalde det norste Folks Stænder, hvilke, efterat de igjennem deres Medborgeres frie Valg tilbørligen ere befuldmægtigede, skulle have fuldkommen Ret til mellem sig at overlægge om en Grundlov, der kan berede Landets Vel i Fremtiden, samt at forelægge samme til Vor kongelige Prøvelse. — Vi glæde Os ved at gjentage ved denne Anledning, at Vi, langtsaa nogenstunde midelbart eller umiddelbart at tilfigte nogen Indskrænkning i de Rettigheder og Friheder, hvoraf de norste Undersaatter hidtil have været i Besiddelse, endnu yderligere og paa det høitideligste stadfæste samme, overbeviste om at den scandinaviske Halvøes tilkommende Ro og Lykke ei kræve noget Andet af begge Folk end uoploselig Forening af deres indbyrdes Fordele.

„Imidlertid erklære Vi herved den af Prinds Christian sammenkaldte Rigsforsamling lovstridig og fornærmende ei mindre mod Vore end alle lovlige Regjeringers og selve det norste Folks uomtvistelige Rettigheder. Vi erklære yderligere alle Handlinger og Beslutninger, som ere udgaaene i denne Forsamlings Ravn eller med dens Myndighed, i enhver Henseende for ugheldige, uden Kraft og Forbindelse, samt forbyde udtrykkelig Enhver af Vore norste Undersaatter at lyde eller efterleve dem paa nogen Slags Maade. Vi hyde og befale derhos, at alle Fremmede, som for nærværende Tid opholde sig i Norge, usfortøvet skulle begive sig ud af Riget, eller og for Vore Embedsmænd sværge Os tilbørlig Tro og Guldsabseed, saa hjært det er dem ei at ansees og straffes som Oprørsførere og Espioner. Hvorhos Vi, for endnu yderligere at lægge Vor sømme og fæderlige Tænkemaade mod Vore nye Undersaatter for Dagen, udtrykkelig herved love og forsikre, at alle indfødte Nordmænd, som hidtil kunne ansees misleiede eller forførte af egennyttige Fremmede, af Os herefter under en fuldkommen Forglemmelse af det Forbigaaene skulle omsattes med al kongelig Naade og Indest, saafremt de nu usfortøvet vende tilbage til Trofast og Lovlydhighed, og ile med undersaatlig Iver og Undergivenhed at efterleve alle de Bud og Befalinger, som paa Vore høie Begne til dem ere udsærdigede. — Vi befale Eder Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed den almægtige, naadige Gud.

Stockholms Slot den 10de Juli 1814.

Carl.

v. Brindmann.“

Denne Proklamation var ingenlunde sigtet til at berotige Gemytterne eller fremme dem for Foreningen. Overten kunde Rigtigheden af Statslærens deri anførte Grundsetninger, eller af den Slags Eiendomsret over Norge, som her omtales, erkendes. Om Danmark afskød sin Ret til Norge til et andet Rige, fulgte ikke deraf Norges Forsigtigelse til at underkaste sig en anden Forbindelse, uden at gives Anledning til at overveie Foreningens Billaar. For disse vare bestemte kunde det et ventes, at Norge ubetinget skulde kaste sig i Sveriges Arme. Den Paan, hvormed en almindelig elsket Fyrste behandlede, og især Kuldstøtelsen af Rigsforsamlingens Arbeide, der allerede da betragtedes med hellig Grefrygt, saarede Gemytterne, og Proklamationen anfaaes almindelig som et slet begrundet Aktstykke, hvis Gyldighed blot kunde underkøttes af Ephydningen. Samtidig hermed bekjendtgjordes en Kundgjørelse fra Sveriges Kronprinds¹⁾, der vistnok vidnede om meer Agtelse for den norste Nation med Hensyn til dens Fremtids Lær; men nogle af de deri anførte Sætninger havde ingen historisk Grund, andre klang paa den Tid ikke godt i et Folks Øren, hvoraf en Deel endnu havde Foreningen med Sverige, en Deel anfaa den som et nødvendigt Onde, der maatte vælges for at frelse Nationen. Overten den ene eller den anden Bekjendtgørelse fiklede til Maalet, og den svenske Regjering nødtes til at anvende andre Midler, og mere lempe sig efter den almindelige Mening om Nationens Stilling, for omfider at bringe Foreningen i Stand.

Christian Frederik, som nu troede at burde forsøge alle Midler til en fredelig Afgjørelse, henvendte sig ved denne Tid til Sveriges Kronprinds med et Brev af 13de Juli saalydende:

„Min Hr. Fætter! Det er til en Modstaaer, hvis Agtelse og Tillid jeg skulde ønske at erhverve, at jeg henvender mig ved at tilskrive Dem. Jeg vedlægger her Skrivarten af mit Brev til Hs. M. Kongen af Sverige. Dette bærer Præg af mine Følelser, og angiver de personlige Opoffelser, som jeg vil være villig til for at sikre Freden i Norden. Den norste Nation skal bestemme, om den vil foretrække en Krig med Europas forenede Magter for den Sjæbne, som man hyder samme; jeg skal gjøre den en tro Skildring af hvad den kan have at vente.

„De kan erobre Norge; men de vil regjere over Undersaatter, som ere Stænder af sine Undertrykkere. Ved milde og menneskelige Midler, og ved at tage Hensyn til den offentlige Mening vil De kunne haabe at flikke de scandinaviske Folkesærds Lighed og Lykke. Vælg De, min Prinds, og tvivl ikke om, at De skal finde mig paa Pligtens Bane i Spidsen for et Folk, som forsvare sin Uafhængighed, eller som vægter sig fra det Dieblis af, at man viser skyldig Agtelse for dets Rettigheder og Lykke. Jeg undertegner mig, min Hr. Fætter, Deres ganske velvillige

Christian Frederik.“

Paa dette Brev svarede Sveriges Kronprinds 20de Juli fra Goteborg saaledes:

„Min Hr. Fætter! Jeg iler at besvare Deres Brev af 13de dennes, som jeg først i Dag har modtaget, og hvilket var vedlagt Gjenpart af en Skrivelse til Hs. M. Kongen, min Fætre. — Den norste Nation, forledet af en dansk Prinds, som burde have spæret den for en ødelæggende Krigs Glendigheder, kan endnu i nogen Tid forblinde, men retskindig og frimodig vil den erkjende sine Pligter mod sin retmæssige Overherre, og selv vide at straffe dem, der have vildledet den. Kongen min Fætre er beredt til at tilstaae denne dygtige Nation langt meer end det, den med Hensyn kunde forlange; men det er ene Nordmændene, som Hs. M. vil høre, og ikke de ulovlige Autoriteter, som han hverken kan eller bør erkjende, og som have Hensigter, der ere aldeles stridende mod Norges Held og Hæder. Som dansk Prinds burde De kjende Deres Pligter, som tro og retskindig Undersaatter burde De have adlydt den Monark, som havde sat Dem i Spidsen for den norste Regjering, og ingenlunde benyttet Dem af denne Myndighed for at fremkalde Borgkrigen i Norden.

¹⁾ Trykt i Bilag No. 79.

Jeg har aldrig havt istænde at forene Norge med Sverige med Baadenmagt; jeg tragtede efter en mildere Erobring. De Folkeslag, som Krigshændelserne have underlagt min Bestyrelse, erkjende tilfulde de Grundsætninger, som have ledet mine Handlinger, og den offentlige Mening, som De taler om, og som flest skal være Verdens Dronning, har allerede erklæret sig imod Dem.

„De skandinaviske Folkeslags Ro og Lykkelighed er mit eneste Maal, og jeg vilde, min Brinds, med Opoffrelse af min sidste Blodsdraabe sikke deres Held, deres Uafhængighed og deres Frihed. — Man gjør ingen Opoffrelser, naar man nedlægger en usurperet Magt, og man er ikke paa Pligtens Bei, naar man ikke erkjender Heligheden af Traktater og af Folkeretten, som disse ere byggede paa.

„Brinds, jeg vil nu udføre min Konges Befalinger, og jeg skal ikke ophøre at gjentage for de Svenske, at de bør række Haanden til de gode Nordmænd, og aldrig blande disse med Oprørsstiftere og de Udlandinger, som de gaae i Strid med,

„Jeg er, min Hr. Fætter, Deres velvillige
Carl Johan.“¹⁾

Syvende Capitel.

Sejersleds Forsvarsplan. Krigen udbryder.

Efter disse forgjæves Forsøg paa at afgjøre denne Strid i Mindelighed maatte Norges Konge berede sig paa at gaae i Stranke med sin Modstander. Men saa stet rustet Nationen var i militair Henseende til at begynde Krigen mod saa overlegne Kræfter, saa nedtrykt var den med Hensyn til den borgerlige Bindelighedens Stillung. Den vigtigste Deel deraf, Udskibningen til England, var under dettes nærværende Politik aldeles standset, og som en Folge deraf laa Skibene oplagte i de forskjellige Havne. Kornforraadene, om hvis Tilstrækkelighed til at bortfjerne al Rød Forhaabningerne nylig havde været saa store, vare paa de fleste Steder saa aldeles udtømte, at der sporedes mangeflods Mangel og Hungersnød. Hift og her havde endog denne Kornmangel foranlediget urolige Scener og Almuens Sammenstemmen til Byernes Magasiner for at tiltvinge sig Brodkorn²⁾. Men dette var imidlertid kun partielle Bevægelser, foranledigede af den sletteste, ikke engang den meest lidende, Deel af Folket, og virkede Intet til at forstyrre den almindelige Roelighed i Landet selv. Den større, og med Hensyn til Indflydelse meest betydningsfulde Deel af Nationen stod paa Brindsens Side, og bifaldt hans stolte Plan, at forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste. Den Deel af Nationen derimod, som tvivlede om et heldigt Udfald af Selvstændighedskrigen, bestod mestendeels af rolige Borgere, der tænkte paa Intet mindre end oprørste Bevægelser for at modsætte sig tagne Beslutninger, og paa de Enkelte, som kunde have Mod og Lyft til at anvende voldsomme Midler, bandtes Hænderne formedelst Selvstændighedspartiets store Dvervægt. Det hele Land saa derfor vistnok den store Begivenhed, som forefald, imøde med en Forventning blandet med Frygt for Udfaldet, der maatte være naturlig formedelst den militaire Styrelse, anført af en prøvet General, hvormed Udfaldet skede fra Fiendernes Side; men Ingen

¹⁾ [Disse to Breve findes i svensk Oversættelse i Schinkel-Bergmans Minnen VII. 185—186 og 350—351.]

²⁾ Saaledes rottede en Flot — vistnok af Egnens sletteste Indbyggere — sig sammen for at tiltvinge sig Ubeskøttelse af de Privates Kornmagasiner i Arendal. Borgerne søgte at forsvare sig, og en af Byens formuende Ridsmand mishandlede under Oplobet i den Grad, at han rimeligviis maatte bøde med Livet derfor. Hoben adspalttedes imidlertid uden at naae sin Hensigt. I Bergen var der ogsaa urolige Scener af den Art.

måtte paa at understøtte Sveriges Sag enten aabenbart eller hemmeligen. Meningerne om den diplomatiske Klogskab, som Kongen fulgte, vare vistnok forskjellige, og i mangen Hænde om det lille Ønske, at Kongen paa en venligere Raade havde, især strax efter Skismatsen, nærmet sig det svenske Kabinet, for at prøve en skandinaviske Forening tilviedebragt paa gjensidigen fordeeltige Bifkaar, og saaledes forebygge en unyttig Kamp mod en bestemt Overlegenhed. Men da Beslutningen var tagen, var Nationen bundt paa, uden Ruur at undertaste sig de dermed forbundne Viderværdigheder¹⁾.

1) En af Forfatterens nulevende Venner, som var en af Selvsøndighedens varmeste Forsvarere, og hentebe sin politiske Tro af den reneste Fædrelandskærlighed, har i den Anledning yttret: „Jeg tvivler om at nogen venstabelig Kærmelse fra Brinds Christians Side til det svenske Kabinet kunde have ført til noget rimeligt Resultat. Mærkeligt er det forøvrigt, at der — endskjønt der paa Eidsvold ofte henpegedes paa en mindelig Forening med Sverige — saavldt jeg veed aldrig forklarede, ja maaskee ikke kunde forklare, hvordan denne Forening skulde kunne blive. Jeg for min Deel kunde aldrig forestille mig, at Sverige, skøtende sig paa Asteletraktaten, vilde gaae ind paa andet end: enten at Norge skulde bestydes af den svenske Konge som et ham tilhørende Rige med Enevoldsmagt, eller at Norge skulde sammensmeltes med Sverige, og Norges Indbyggere faae de samme constitutionelle Rettigheder som de Svenske og sælles med dem. Ingen af disse Alternativer kunde jeg ville gaae ind paa. Stulde jeg nogenstunde blive nødt til at vælge et af disse sørgelige Alternativer, da troer jeg, at jeg havde valgt det første; thi den Deel, Norge efter det andet vilde faaet i den svenske Repræsentation, var saa liden og intetfingende, at Norge vilde blevet underlagt et alene Kongen, men ogsaa de svenske Stænder. Ved denne Forening vilde da ogsaa Norges Nationalitet været aldeles tabt.“ [Berg antager, at her menes Statsraad Møhsfeldt.]

Spad Forfatterens politiske Mening var, er ovenfor omhandlet. Det havde dog upaatviveligen simplificeret og lettet Forandringen i Norges politiske Stilling paa den Tid, dersom alle Sveriges Kærmelser til Norges Regjering for at tilviedebringe en fædelig Forbindelse ikke vare blevne haanligen afviste. Der sees Intet til Hinder for, at Foreningen kunde være steet om Foraaret under lignende Betingelser, som den stede om Høsten, med samme Concessioner fra Sveriges Side, og med samme Hensyn til begge Rigers forskjellige indvortes Forhold og indre Organisation. Eidsvoldforsamlingen kunde usforstyrret ubearbejde Constitutionen, og ublaste en Grundlov yadsende til disse Forhold, og ved Siden deraf prøve de Tilbud til en fædelig Forening, der paa saa mange Maader gjordes af den svenske Regjering. At forsvare denne Grundlov til den sidste Blodsdraabe var et større Hæbersøbart, end at værne om et Kongevalg, hvis Indflydelse paa Norges Skæbne i alle Tilfælde var tvetydig. Det kan derhos ikke nægtes, at Norge var blevet forstaaet for mange Lidelser i Tid og Fremtid, naar en klogere Diplomati var bleven anvendt af Norges Regent. Der stod i denne Sommer vist ikke meget blod, men Forbrydelserne til denne Krig kostede Nationen Anstrensninger, hvis Værdi i en trykkelige Grad soltes i mange Aar efter Krigen, ligesom den suldbomme Standsning i Norges vigtigste Næringsveie i Sommeren 1814 frembragte en Næringsløshed, der forberede mange Handelsmands borgerlige Undergang, og en til Hungerens nød grændsende Mangel, der blot kunde sammenlignes med den, der fandt Sted i Krigen's værste Aar. Derhos er det aabenbart, at Christian Frederik med større Frihed og paa en hæderligere Maade havde kunnet føre Underhandlingerne om Aaahentilstand og Fred, naar han ikke ved at antage Kongevalget paa mange Maader havde vanskeliggjort sin Stilling. — At disse Ideer ikke bleve i sin hele Omfang fremsatte af Oppositionen paa Eidsvold, dertil have vi viist Grunden i den foregaaende Fremstilling. De bleve noksom antyede i flere Opponenters Foredrag; men Alt hvad der henpegede til at omstyrte Selvsøndighedens Værket, høretes med saamegen Uvillie og afvistes med saa megen Bestemthed, at Opponenterne bragtes til Laushed, endskjønt der ingen Tvivl kunde være i Forsamlingen om deres Mening. Antagelsen af Falsens Forslag den 15de April afbrød desuden disse Diskussioner, der saldt sammen med den Bestemmelse, at Konge skulde vælges. — I begge Partiers Færd ligger imidlertid et Forsvar for deres Anskuelsers Renshed og deres Forsagterens patriotiske Sind, idet begge overlæede med deres subjektive Ønsker forbundne Folger af deres politiske Tro. Blant Oppositionen fandtes flere, hvis Sind i Enhed endnu væiede sig mod den gamle Forening, og disse horstjærnebe dog aabenbart al Tante derom ved at tilgæde en fædelig Forening med Sverige. Forfatteren tilstaaer, at han kun af Overbeviisning om, at Norges politiske Stilling til udenlandske Magter krævede denne Forening,

Krigens Udbrud var saaledes uundgaelig, og den begyndte i de sidste Dage af Juli Maaned. Allerebe i det afvigte Aar havde Generalmajor Sejersted udarbejdet „en Disposition for de forskjellige Korpsers og Afdelingers Bevægelser, naar Fienden skulde bryde ind“, hvilken ogsaa blev lagt til Grund for den Forsvarskrig, som nu beredtes. Sejersted var bleven Prinds Christian Frederik varmt anbefalet af Prinds Frederik af Hessen¹⁾, og han fortjente stor Tillid formeddelt sit Kobal-Ridderkab og sin Dygtighed som Officier; men lydige Officierer paasaae, at han ikke kunde sætte Savnet af Prinds Christian Augusts Adjutant, Major Darre. Sejersted gik ud fra den historiske Erfaring, at enhver offensiv Krig fra enhver af de to Rationers Side ikke har været kronet med Held, og skolede derfor paa, at det heller ikke vilde lykkes de Svenske at gjøre varige Fremstrid til Landets Undertvingelse, om end Angrebet var forbundet med partielt Held. Hans Plan var saaledes ikke alene en Forsvarsplan, som den efter Fiendens Stilling og Styrke og denne Krigs Natur nødvendigen maatte være, men en ibelig fortsat Retirade og Opgiven af de vigtige Pässe, som i forrige Krig med Held vare forsvarede. Major Darre havde under Prinds Christian Augusts Dine med stor Kunst kombineret en Forsvarskrig, hvorved de væsentlige Officierer kunde blive satte til Ansørrere, og de til Norge førende vigtige Pässe bleve ifølge denne Plan godt forsvarede, men denne Deling af Hæren og Sonder-splittelse af de militære Kræfter passede sig mindre nu, da Angrebet var saa forskjelligt fra det, som fandt Sted 1808, og nu skede paa enkelte Punkter med saa store Troppemasser. Sejersted forudsatte et Indfald fra tre forskjellige Punkter, og viiste hvorledes Armeen burde opstilles, for med Held at drive Fienden tilbage; men hvormeget han end vaagede over Planens Hemmeligholdelse, yttrede han dog den Fors-modning, at den var bleven Fienden bekendt, da dennes Indfald skede mestendeels

stillede sig i Opposition mod Selvstændighedspartiet, og at han i Foreningen selv anede mange Farer baade for Norge og sin egen borgerlige Stilling. Det var i Sandhed ikke Lyften, som dengang bestemte hans politiske Tro, hvor meget han end siden er bleven overbevist om, at hvad der skede var for Norge det Bedste. Paa den anden Side oversaa Selvstændighedspartiet aldeles, at Christian Frederiks Balg til Norges Konge nødvendig, under de politiske Konjunkturers ordentlige og let forudseede Gang, maatte lede til en Sammensøining med Danmark, mod hvilken de forstændigste og retfærdigste Hovedmænd i stærke Toner udtalte sig. Begge Partier henreves saa aldeles af deres Overbeviisning om deres politiske Troes Rigtighed, at de tilfidsatte subjektive Følelser og oversaa politiske Forvillinger. Imidlertid maa Forfatteren gjentage, hvad han før har haft Anledning til at yttre, at han ikke kan sætte noget Led borttaget i den Række af forberedende Begivenheder, som i Sommerens Løb fremlede Foreningen med Sverige, da han holder sig overbevist om, at Folkets Prøvelse under Selvstændigheds Forsvar ikke forjæves sig over det Hoved, og at Foreningens rette Tidspunkt rammedes, efterat Europas Politik ved Wienerkongressens Aabning havde faaet et andet Udseende. Ovenstaaende Betragtninger tjene kun til at gjøre Landsmænd opmærksomme paa begge Hovedpartiers rene Hensigter og deres Tilhængeres patriotiske Sind.

Den samme Hødermand har gjort opmærksom paa, at der eksisterede et Parti paa Tidsskrift, som ansaa Forbindelsen med England ønskelig. Forfatteren synes ogsaa at erindre, at noget Saadant virkelig fandt Sted, ligesom det og lader sig let forklare af Nordmandenes Fortjærlighed for England formeddelt den vigtige Handelsforbindelse dermed. Men alvorlig fremtraadte den vist aldrig, ligesom denne Forbindelse maatte være en af de uheldigste politiske Kombinationer, som Fædrelandet kunde indgaae.

1) Sejersted havde gjort Krigstjeneste i Holsteen, og der traf Forfatteren ham i Kiel Sommeren 1797, hvor han under sit Ophold ved Universitetet der glædede sig meget ved Omgang med denne agtværdige og venlige Landsmand. [I en Samtale med Carl Johan skal den østerrigiske Gesandt Baron Steigentesch efter Tilbagekomsten fra Norge have yttret: „Efter hvad man siger, skal Sejersted have Kunstfæder, men han er ikkun stærk i Theorien og fører Krigen efter Bøger. Som Stadschef betragtet er han ei fittet til at indgive kraftige Beslutninger, ligesaa lidt som til at raalkætte Prindsen, naar Cærgi er nødvendig.“ Schinkel-Bergman VIII. 193.]

fra andre Punkter end de af ham forudsatte. Selv var Sejersted fraværende, og uholdt sig i Thronbhjem da Krigen udbrød; han kunde saaledes ikke umiddelbart bringe til den af ham lagte Plans Udførelse eller Modifikation efter Omstændighederne¹⁾. Han klager derhos i sit Tilsvær i Anledning af den mod Staffeldt anlagte Proces over, at da han kom tilbage fra Thronbhjem, blev hans Mening næsten aldrig ubetinget fulgt, og at han var uvidende om de vigtigste Krigsoperationer. Det maa især bemærkes, at den samme Klage førtes af de fleste blandt de Officiere, som nærmest omgave Kongens Person, og gjorde Fordring paa at deres Raad skulde have nogen Vægt. Eagen var, at Kongen indsaa Nødvendigheden af at give stærk for Overmagten, og horte intet Raad mere, som havde til Hensigt at forlænge Selvstændighedskrigen, om hvis Udfald han siden Trost meer nærrede. Ordres og Contra-Ordres krydsede hverandre, men hans Plan at træde tilside, naar det kunde ske med Frie, syntes uroffelig, hvor meget Bantelmød der end tilskyndende herskede i hans Beslutninger²⁾. Kongens Forhold i de saa Uger Krigen varede maatte være en Gaade for hans Omgivelse, og er vistnok tildeels urigtigen bleven fortolket af disse Mænd.

Den 26de Juli begyndte Fjendtlighederne fra svensk Side. Den svenske Admiral Bute, der havde udmærket sig i Finlandskrigen, og besad i høi Grad sin Konges Tillid, opfordrede Flotillen paa Hvaløerne, som stod under Kommandeurkapitain Fasting's Befaling og udgjorde 40 Kanonbaade, til at overgive sig, og tilsendte ham i den Anledning den svenske Kronprindses Proklamation af 17de Juli. Opfordringen afsløges, men Fasting trak sig, efter højere Ordres at vige naar han angrebes af Overmagten, om Natten til den 27de Juli tilbage til den vestlige Side af Christiansfjorden, efterladende Lieutenant Klind med en lille Afdeling til Observation³⁾. Den 27de om Morgenen nærmede den svenske Somagt, der bestod af 4 Linieskibe, 4 Fregatter, nogle Brigger og 70 Kanonbaade, sig Hvaløerne og satte Tropper iland paa forskjellige af Øerne, hvorefter Klind trak sig tilbage i god Orden uden Tab. De svenske Tropper, som besatte Hvaløerne, kommanderedes af Generalmajor Grev Gustaf Morner; Oberst Hay gjorde Landgang paa den nordre Sande, Oberst Skjöldebrand paa den østre og Major Hay paa Hersol.

¹⁾ Sejersteds Forsvarspæn, der er dateret Christiania den August 1813 og trykt i Morgenstjernes Udgave af Staffeldts Proces I. 113—143, har ikke den af Fors. ovenfor angivne Titel, der i den egenhændige Original, som eies af Udgiveren, lyder saaledes: „Forsøg til en Defensionsplan for den sydlige Deel af Kongeriget Norge“ o. s. v. Det synes af Kalls Referat, som om den „Disposition“, han har havt for sig, har været den samme som Defensionsplanen, men muligt er den første en nærmere Udvikling af den sidste, og er i saa Fald Udg. ubekendt.]

²⁾ En af Kongens Ordonnans-Officiere, der stedse var i Nærheden af Prindsen, og som var saa ivrig for Norges Selvstændigheds Sag, at han troede Norge burde, som han udtrykte sig, „forsvare sig saalænge der var en Plads stor nok til, at Christian Frederiks Stol kunde staae sikker derpaa“, har i et Brev til Forfatteren belleret sig over, at han deels blev udviist, naar saadanne Planer vare paa Bane, der sigtede til at træde tilbage, deels at hans Indvendinger ikke paaagtedes. Da han saaledes tilbød sig nogle Ytringer. Som gjorde Hensigtsmæssigheden af Sejersteds Forsvarspæn, der gik ud paa en idelig Retirade, tvivlsom, svarede Kongen, at Mangel paa Behemskab med Landets Lokale frembragte disse Trost, og at Sejersteds Mening maatte være den rette. „Paa den ene Side — vedbliver denne Officier — gik Sejersteds Plan ud paa at vige for at sætte sig fast paa et beqvemt Punkt til Forsvar, paa den anden Side gjentog Hartzhausen stedse Magasinernes Rette Tilstand, og det Urimelige under saadanne Omstændigheder at føre en Angrebskrig, og da begge disse Mænd umiddelbart afhandlede disse Gjenstande med Kongen, toges Beslutningerne uden Tilkalder af Andre.“

³⁾ [Følge Schinkel VIII. 199 havde Bute Befaling at tage eller sænke den norske Flotille, og Carl Johan skal have taget ham, i Carl XIII.s Paaske, alvorligt i Skole, fordi han ikke havde gjort dette, men ladet Fasting i god Ro og Orden trække sig tilbage, istedetfor at affjære ham med Seilskibene og angribe med Skjergaardsflaaden.]

Ottende Capitel.

Den norske og svenske Hærs Stilling. Betragtninger.

Vi kunne ikke her indlade os i nogen vidtløftig og detailleret Beskrivelse over denne Sommerkrig, der truede med at blive en blandt Nordens blodigste. Deels mangler Forfatteren de fornødne Kundskaber og Materialier til at meddele en vidtløftig Krigshistorie, deels maa vi henvise til andre Skrifter, som behandle denne Gjenstand). Kun en kort Skitse have vi at forelægge vore Læsere. — Den norske Armee, som var opskillet mod Fienden, udgjorde omtrent 26,000 Mand. Den blev vistnok hist og her, baade i Danmark og Norge, angivet til henved 50,000 Mand. Men en saadan Armee, om den endog kunde stilles i Marken ved at blotte Udskrivnings-Rol-lerne gjennem de forskjellige Alders-Stadier, i hvilke Børnepligten er Landets Borgere paalagt, kunde hverken armeres eller provianteres. Denne Armee var posteret paa følgende Maade: Brigaden Staffeldt, som bestod af 8000 Mand, kantonerede paa den østlige Side af Glommen, i Berg, Stiberg, Tune, Raffestad, Gidsberg, Trøgstad osv. Brigaden Segermann, som udgjorde noget over 7000 Mand, laa i Sorum, Ullensager, Gidsvoild osv. Krebs laa ved Kongsvinger med 2000 Mand, Reservebrigaden under Generalmajor Arenfeldt med omtrent 4000 Mand i Drammen, Kristiania osv. Generalmajor Meylænder ved Frederiksværn med 2000 Mand, og Oberst Rode paa Hedemarken med omtrent 1000 Mand. Endelig kommanderede Oberstlieutenant Stabell et Avantkorps af omtrent 2000 Mand, der havde trukket en Kordon fra Kroghos i Holand til Stoibergsund. Denne lille Armee, som paa flere Punkter var adspiltet, fordi det var ubestemt hvor Fiendens Indfald vilde stee, manglede ligesaa lidt modige Soldater som dygtige Førere; men deels var den svenske Armee, som var opskillet paa Grændsen og i Nærheden deraf, og udgjorde med sine Reserver over 40,000 Mand, den langt overlegen, deels var der større Enhed og Kraft i den svenske Hærs Anførsel, under en Dvergeneral, der uindskrænket ledede alle Angrebsplaner, var svet i Krigshaandværket og anførte Tropper, der nyligen havde endt et seierrikt Felttog. Kronprinds Carl Johan var selv Dverstkommanderende over denne Armee, og Feltmarskalk Grev Essen var Armeens Secondchef. General Baron Adlercreuz var Chef for den svenske Armees Generalkab, Generalmajor Sparre var Chef for de indre og Generalmajor Bjørnstjerna for de ydre Anliggender. Den fra Lybfland tilbagekomne Armee var deelt i tre Hovedafdelinger under Chefene Generalmajor Basse, Generallieutenant Sandels og Generallieutenant Boye. Det seneft samlede Armeekorps var deelt i 2 Divisioner under Generalmajor Grev S. Mørner og Generalmajor Baron Rosenblad. Sveriges Kronprinds begav sig, ledsaget af sin Søn Hertugen af Södermanland, den 12te Juli fra Stockholm for at overtage Dverkommandoen over den svenske Armee. Det første Armeekorps koncentrerede sig i Eggen af Strömstad, og didhen havde Kronprindsen forlagt sit Hovedkvarter. Didhen forsoiede sig ogsaa den svenske Konge og Dronning, som den 18de Juli havde forladt Stockholm, da Kongen selv havde besluttet at overtage Kommandoen over Flaaden.

Den norske Armee var slet forsynet med Proviant, der ikke fandtes samlet paa bequemme Punkter, medens den svenske Armee, som tildeels underholdtes ved Hjælp af engelske Subsidier, ingen Mangel leed. Mangelen paa Proviant i den norske Armee var saa stor, at der til den ofte uddeektes i Stedet for Meel tør Havre, som Soldaterne selv maatte besørge formalet og bagt, fordi Armeen ei var tilbørligen

) See „Felttoget i Norge 1814“, af en norsk Officier, og „Historisk Beretning om Staffeldts Forhold under den norske Krig o. s. v.“, udgivet af Morgenstjerne, samt „Frederiksteen i Beleiringen 1814“, af en norsk Officier.

isshædet med Feltovne. Da Soldaterne kom tilbage til deres Hjem, havde de at fortælle om, hvorledes de snart vare blevne bedre snart slettere underholdte efter deres forfattedes større eller mindre Omhu for deres Underholdning, eller efter de Distrikters Beskaffenhed, hvori de laa kantonerede. Men denne Mangel vilde neppe, under Nationens daværende Stemning, især i den Deel af Landet, hvor Armeen laa, have været søkelig, naar der var bleven brugt tilbørlig Forsigtighed med den Proviant, som var forhaanden, naar den var bleven samlet i Depots paa passende Punkter, og især naar den private Velvillie til at forsyne Krigerne var bleven benyttet, endssjønt der vistnok ikke i Almindelighed gik den patriotiske Aand, beredt til at gjøre store Opoffrelser og taale haarde Trængsler for at modstaae en indtrædende Fiende, iglensom Nationen i denne Sommerkrig med Sverrige, som i Felttoget 1808. — Alle dekket vare Soldaterne vel klædte, eller fornøden Ammunition forhaanden paa de kristne Punkter. Soldaternes Mundur var tildeels saa slet, at de paa flere Steder maatte belæsse sig med en tung Oppakning af egne Klæder, for ei at vise sig nøgne og pjaltede i Tjenesten. Dertil svarede ogsaa den til Hæstene brugte Fourage, som var høist maadelig, og maatte skundom søges i Landmandens blomstrende, paa den Tid til Modning grændsende Ager. En kyndig Officer¹⁾ mener, at Armeens Soldater burde været underholdt med en drøiere Føde, som Fless, Vriet, Gryn o. s. v., og at den Havre, hvormed deres Tornistre vare fyldte, havde været lagt for Hæstene. Men vore Soldater, som i deres Hjem ere meest vant til Meelsviser, og især paa Eklandet til Glædsrod af Havremeel, kunde have ladet sig nøie med en mindre Portion af hine drøiere Fødemidler, naar Brød, Smør og Meel i tilstrækkelig Mængde havde været forhaanden. Desuden vare hine kraftige Fødemidler ikke lette at tilveiebringe i store Kasser, og naar derfor ikke var sørget om Baaren og Vinteren, medens der herskede en Slags Baabenhvile, og Havet var mindre opfyldt af skændtlige Krydsere, maatte det under Landets nuværende Stilling være for seent, da Norges Kyster meer end nogenstunde vare omspændte med aarvaagne Fiender²⁾. Men i hiin betrummede Tid slappedes Provideringsomsorgen under Foranstaltninger til at fremme Christian Frederiks store Planer, og opflamme Nationens Mod til at fuldbringe en nedværdigende Forenings-Kontrakt. Det var saaledes langtfra, at de Foranstaltninger, som bleve truffne til Armeens Forsyning, i alle Henseender i Kraft og Omfang svarede til den velmeente Hensigt, som laa til Grund for den alvorlige Modstand. Høsthaufen, i hvis Hænder denne Omfarg laa, var overlæstet med andre Forretninger, men fornemmeligen manglede han de fornødne Midler til at anstaae saa dyrebare Provisioner, der sjældent findes i Overskud i Landet, naar Høstens samlede Forraad ere fortærede om Vinteren, og nu især maatte fattes, da liben eller ingen Tilførsel fra Danmarks rige Forraadskamre kunde gives. Kraftigere Foranstaltninger gennem flere og dygtigere Hænder paa forskjellige Punkter burde vistnok været truffne for at fremme Armeens Providering; men Regjeringen indbyssefedes tildeels ved de egentlige Lister over indkomne store Partier Kornvarer fra Udlandet, som i Nødsener beskændtgjordes, og Regjeringens Chef bar ofte i den Tid den Baastand paa Tungen, at Tilførselen af Korn om Vinteren og Baaren fuldkommen vilde tilfredsstillende Sommerens Behov. Men disse Lister fik efterhaanden mod Sommerens Kærmelse og under Fiendens, formædelst de paa Gidsvold tagne Beslutninger, skærpede Blokadesystem, et marert Udseende, og det befandtes, at det antomne Korn hverken beslyttede mod Hungersnød, eller tilstrækkeligen fyldte de militaire Magasiner, ja ikke engang satte alle de Landmand, der havde fortæret deres Kornforraad om Vinteren, istand

¹⁾ [S. G. Mejdell], Forfatteren til Felttoget 1814.

²⁾ Den milde Regjering klympe sig ved at anvende de Midler, hvormed de talrige Hæere underholdtes under den franske Revolutions skarpeste Periode, da Penge toges i de Kasser, hvor de fandtes, og Heste og alstens Proviant ved haarde Tvangsmidler skaffedes tilbete.

Ottende Capitel.

Den norske og svenske Hærs Stikking. Betragtninger.

Vi kunne ikke her indlade os i nogen vidtløftig og detailleret Beskrivelse over denne Sommerkrig, der truede med at blive en blandt Nordens blodigste. Deels mangler Forfatteren de fornødne Kundskaber og Materialier til at meddele en vidtløftig Krigshistorie, deels maa vi henvise til andre Skrifter, som behandle denne Gjenstand¹⁾. Kun en kort Skitse have vi at forelægge vore Læsere. — Den norske Armeé, som var opstillet mod Fienden, udgjorde omtrent 26,000 Mand. Den blev vistnok hid og her, haade i Danmark og Norge, angivet til henved 50,000 Mand. Men en saadan Armeé, om den endog kunde stilles i Marken ved at blotte Udfriings-Rolleserne gjennem de forskjellige Alders-Stadier, i hvilke Børnepligten er Landets Borgere paalagt, kunde hverken armeres eller provianteres. Denne Armeé var posteret paa følgende Raade: Brigaden Staffeldt, som bestod af 8000 Mand, kantonnerede paa den østlige Side af Glommen, i Berg, Skiberg, Tune, Raffstad, Eidsberg, Trøgstad osv. Brigaden Segermann, som udgjorde noget over 7000 Mand, laa i Sorum, Ullensager, Eidsvold osv. Krebs laa ved Kongsvinger med 2000 Mand, Reservebrigaden under Generalmajor Arenfeldt med omtrent 4000 Mand i Drammen, Christiania osv. Generalmajor Meylænder ved Frederiksværn med 2000 Mand, og Oberst Rode paa Hedemarken med omtrent 1000 Mand. Endelig kommanderede Oberstlieutenant Stabell et Avantkorps af omtrent 2000 Mand, der havde trukket en Kordon fra Trøgstad i Holand til Stotbergfund. Denne lille Armeé, som paa flere Punkter var adspiltet, fordi det var ubestemt hvor Fiendens Indfald vilde stee, manglede ligesaa lidt modige Soldater som dygtige Hærførere; men deels var den svenske Armeé, som var opstillet paa Grændsen og i Nærheden deraf, og udgjorde med sine Reserver over 40,000 Mand, den langt overlegen, deels var der større Enghed og Kraft i den svenske Hærs Anførsel, under en Overgeneral, der uindskrænket ledede alle Angrebsplaner, var svet i Krigshaandværket og anførte Tropper, der nyligen havde endt et feierrigt Felttog. Kronprinds Carl Johan var selv Overkommanderende over denne Armeé, og Feltmarskalk Grev Gessen var Armeéns Secondchef. General Baron Adlercreutz var Chef for den svenske Armeés Generalkab, Generalmajor Sparre var Chef for de indre og Generalmajor Bjørnstjerna for de ydre Anliggender. Den fra Lybfland tilbagekomne Armeé var deelt i tre Hovedafdelinger under Chefserne Generalmajor Bøsse, Generallieutenant Sandels og Generallieutenant Boye. Det senest samlede Armeekorps var deelt i 2 Divisioner under Generalmajor Grev G. Mørner og Generalmajor Baron Rosenblad. Sveriges Kronprinds begav sig, ledsaget af sin Søn Hertugen af Södermanland, den 12te Juli fra Stockholm for at overtage Overkommandoen over den svenske Armeé. Det første Armeekorps koncentrerede sig i Eggen af Strömstad, og didhen havde Kronprindsen forlagt sit Hovedkvarter. Didhen forsoiede sig ogsaa den svenske Konge og Dronning, som den 18de Juli havde forladt Stockholm, da Kongen selv havde besluttet at overtage Kommandoen over Flaaden.

Den norske Armeé var slet forsynet med Proviant, der ikke fandtes samlet paa bequemme Punkter, medens den svenske Armeé, som tildeels underholdtes ved Hjælp af engelske Subsidier, ingen Mangel leed. Mangelen paa Proviant i den norske Armeé var saa stor, at der til den ofte uddeektes i Stedet for Meel tør Havre, som Soldaterne selv maatte besørge formalet og bagt, fordi Armeen ei var tilbørligen

¹⁾ See „Felttoget i Norge 1814“, af en norsk Officier, og „Historisk Beretning om Staffeldts Forhold under den norske Krig o. s. v.“, udgivet af Morgenstjerne, samt „Frederiksteen i Beleiringen 1814“, af en norsk Officier.

nde mod Frederiksbad, hvis Erobring ved et Sammenstød af Overmagt i Angrebet, Fæltas og Svagbed i Forsvaret, var den første uheldige Begivenhed, hvormed denne Aag aabnedes.

Niende Capitel.

De Svenskes Angreb. Frederiksbads Overtagelse.

Den første Kolonne af svenske Tropper trængte under Feltmarskalk Gens Kommando frem igennem Enningdalen, og nødte Spørg, som der var postet med et Kompani, til at vige for Overmagten og trække sig til Øveden, hvorved der aabnedes den svenske Hær Veien til Frederiksteen. Det er blevet General Staffeldt berødet, at han ikke betimeligen indsatte Spørg, og derved hindrede Fiendens Indmærgen. Men han har forsvaret sig dermed, at han ingen umiddelbar Overtagelse havde, men maatte adlyde Kongens Ordres fra Hovedkvarteret, som ikke var langt fra Staffeldts. Disse gik ud paa at forsvare det ham anviste Terrain mod fjendtligt Overfald, og ved at adskille sine Tropper for at understøtte Forspærerne vilde han have gjort sig skyldig i Subordinationsfeil. Kongens Ordres lod overhødet paa at vige for Overmagten, og disse meddeeldes de underordnede Kommandanter, der skundom altfor bogkæveligen adløde Befalingen. Paa denne Maade hindredes ogsaa Major Butenschøn i at ile Spørg til Undsætning. I Følge Sejersheds Plan var desuden Glommen den Forsvarslinie, bag hvilken den norske Armee skulde opstille sig, og den Deel deraf, som var fremstødt mod den svenske Grænse ved Svinesund, var ikke stærk nok til at modstaae de derover fremtrængende Hærmæsser. De Svenske trængte saaledes igennem de samme Indgangspunkter, som i den forrige Aag 1808 saa heldigen vare bleone forsvarede af de norske Kriger.

Efterat Spørg af Mangel paa Hjælp var trængt tilbage fra det Punkt, hvor han stod opstillet for at hindre Fiendens Indmarsch, satte han sig fast ved Øveden, men ogsaa der blev han følgende Dag angreben med saadan Overmagt, at han maatte retirere til Hølen. Nu var der Intet, som hindrede Fienden fra at udbrede sig over Smaalenenes Sletter og fremstjynde Frederiksbads Erobring. Fienden lod sig deri ikke hindre ved Positionen ved Svinesund, og opholdt sig ikke med at oppebie Frederiksbads Erobring, der var bedre forsynet med Ammunition og Provission end Frederiksbad, og hvis Kommandant havde besluttet at forsvare Fæstningen til det Yderste¹⁾. Positionen ved Svinesund blev omgaaet, Frederiksteen afløses fra al Forbindelse med den norske Armee, en Afdeling af Hæren efterlodtes for at blokere og erobre denne Fæstning, og en stor Division blev afsendt for at fremstjynde Frederiksbads Overtagelse, som imidlertid uden stor Opoffrelse fra svensk Side var foregaaet.

Disse Fiendens raske Fremstridt bevægede Christian Frederik til at træffe Foranstaltninger, dels for at hindre, at Statens Eiendomme saldt i Fiendens Hænder, dels for at dennes Indtrængen i Landets frugtbare Distrikter kunde forebygges, og om den Ulykke indtraf, Indbyggernes Lod da blive mindre sørgelig. Saaledes befalede han under 1ste August Adjutant Lundh²⁾ at besørge, at den paa Ballo Saltværk værende Saltbeholdning blev bragt til Drammen, og 2000 Tønder tilligemed Statens

¹⁾ [Commandanten Generalmajor Ohme var en hæl Diding, der dog overlod Alt til Vicecommandanten, den oftere i disse Grindringer nævnte Gidsbolds-Repæsentant Generalmajor Petersen, hvem derfor Fæstningens Forsvar maa tilskrives.]

²⁾ [Den som Professor i 1826 afdøde Gregers Fougners Lundh.]

Kornbeholdning i denne By over Svangstranden til Ringerige og Land. Den øvrige Saltbeholdning saavel som Koboltforraadet skulde gennem Rådmand Peder Cappelen's Foranstaltning ved pro forma Salg overlades til Rådmand i Drammen, i hvis Hænder han troede disse Varer sikrere end i Statens. Lillige befalede han Lunds i Forening med Oberst Weybye, ved Forhugning og Sværgning at gøre Desfileerne ved Holmestrand og Drammen utilgjængelige for Fienden, og lade Almuuevæbningen og Skyværnet opstille sig paa bekvemme Punkter til Forsvar, ligesom og at lade nogle Buer af Drammens Broen afbryde, om Retirade derigjennem fandt Sted. Kommandanten paa Agerhuus paalagde han ikke at overgive Fæstningen, før den Provision og Ammunition meer var tilbage, hvortilmod Byens Neutralitet kunde tilkædes, om Fienden foreslog dette. — Ingen af disse Foranstaltninger kom imidlertid til Fuldblydelse, fordi den strax derpaa fulgte Vaabenstilstand afbrød alle Fiendtligheder.

Den svenske Flaade nærmede sig Kragerøen den 3die August, og gjorde Rime til at angribe den fra flere Punkter¹⁾. Angrebet stede med stor Overmagt. Fra den svenske Flaade var detascheret 3de Divisioner Sø- og Landkrigere. Den første under Oberst Wirén førte paa 27 Kanonflupper 2000 Mand Landgangstrupper og 300 Baadsmænd med Feltartilleriet. Den anden Division under Oberstlieutenant Brunerona med omtrent 1900 Mand Landgangstrupper og 200 Baadsmænd. Den tredje Division havde 4 armerede Barkasser og 8 armerede Stupper med 300 Bølonteurer og 800 Baadsmænd. Kragerøen har imidlertid efter kyndlige Officerers Dom en Beliggenhed, som ikke kunde gøre det vanskeligt at dække Den, der besaer af stejle Klipper, mod en Landgang, og omendstjont der kunde været gjort bedre Anstalter til dens Besættelse ved at opstaa flere Batterier, var dog den almindelige Mening, at Den med sin Besætning af 1200 Mand, som deres Anfører, Oberstlieutenant Hjermann, nogle Dage forud havde erklæret tilstræffelig til dens Forsvar, kunde været beskyttet eller i det mindste længere og hæderligere forsvaret mod Fienden. Men Forsvar blev kun svagt forsøgt. Hjermann stræffedes for den store Stykke, der halede ind paa ham, og forlod denne af Naturen besættede Position uden at have nogen Mand dræbt eller saaret. Han flygtede over Frederikstad til Onso. Hjermanns Forhold, som tilskreves Mangel paa Mod, dables i denne Krigs Annaler af hans egne Krigsfæller, og Dabelen gjensid paa den Tid over hele Norge²⁾. Imidlertid reddede Hjermanns Flugt en lille Krigerstare, som kunde gjøre den første Nytte paa andre Punkter under Fiendens store Overlegenhed i Troppental.

Kragerøens Fald bestemte Frederikstads, hvis Formuur den kunde siges at være. Fæstningen var, efter kyndige Råds Raad, i en ubegribelig slet Tilstand, hvilket var saa meget mere usforvarligt, som Frederikstad var et af Hovedpunkterne i Forsvarsplanen. Den manglede Kanoner og Ammunition, den var slet forsynet med Proviant, der fattedes bombefaste Hvalvinger saavel for Besættningen som for Magasinholdningerne. Besætningen, 1200 Mand, udgjorde kun Halvdelen af det Rådsstab, som til Fæstningens Forsvar behøvedes. Saavel den afgaaede som den nu fungerende Kommandant Hals havde gjort opmærksom paa Nødvendigheden af at sætte Fæstningsværterne i bedre Forsvarsstand, forsyne den bedre med Skyts og forøge dens Garnison. Strax efter at den fiendtlige Flaade var krudt igjennem ved Hvalserne, indsendt sig fra Hovedkvarteret Stabsadjutanterne Krog og Holstein, og efter

¹⁾ [I sit Tilsvær paa de ham i Staffeldts Sag forelagte Spørgsmaal yttre Sejersted, at dette Angreb vist kun var en Demonstration, for at lokke den norske Hær ned mod Kysten og saaledes lette Hovedangrebet gennem Kallestad, men „da Demonstrationen lykkedes over al Forventning, forandrede Fienden den i et virkelig Angreb.“ Staffeldts Process I. 165; Munchs Saga I. 252.]

²⁾ [Hjermann henryttede sig og senere af den Afgang, den kongelige Resolution af 5te Mai 1815 gav, idet han de Officerer skulde sættes under Litalie, som selv maatte sætte deres Forhold afgjort ved Dom, til ikke at begjære dette, men henstyrede sig under Kongens Raade og den almindelige Amnesti. Sfr. Munchs Saga I. 366.]

officielt Raad med Kommandanten blev i Følge høiere Ordres en Deel af Fæstningens og Udenværternes svære Skjots bortført, og mindre Kanoner opførte i Stedet. Det var saaledes aabenbart, at Kongen intet Haab havde om denne Fæstnings Redning, og at han vilde redde dette Skjots til et haabefuldere Forsvar af andre Puncter. Saa snart Kongen var bleven underrettet om Kragerøens Fald, ilede en Kourer fra Hovedkvarteret, der skulde befale Kommandanten med sin Garnison at forlade Frederikshabs Fæstning, og gibe den i Fiendens Bold; men den krydsede den Kourer, som borte Efterretning om Fæstningens Fald. Endnu levende Mand, som befandt sig i Frederikshab under denne Beleiring, paastaae, at Hals opførte sig med megen Kjærlighed og Rosdblidighed under Beleiringen; og endog udsatte sig for saa megen Fare af Fiendernes Rugler, at han blev anmodet af sin Omgivelse om at spare sin Person. Derved bebrejdedes ham, at han for tidligen gav efter for Borgernes indskændige Anmodning om at spare unyttig Blodsudgydelse, og Byen for et sdelæggende Bombardement, og at han ikke for at redde Krigerøren fortsatte Forsvaret længere. Hans egen Erklæring om Muligheden af et længere, skont unyttigt Forsvar begrundede intetgivelis den haarde Krigsretsdom, der fældedes over ham; thi efter Kragerøens Fald, og efterat ingen Hindring meer var for Gøsen at sende Beleiringstrupper og Skjots, var Fæstningens Etiebne afgjort. Hals heiseede saaledes Parlamentairflag, og Kloffen 7½ om Morgenen den Ate August affendte Generalmajor Rörner Oberst Skjoldbebrand og Oberstlieutenant Nordenfjeld, med hvem Kapitulationen affluttedes¹⁾. Som en Folge deraf rykkede den svenske Hærsdivision Kl. 7½ om Aftenen ind i Fæstningen, og besatte den tilligemed alle dens Udenværter. Imidlertid havde den største Deel af Garnisonen begivet sig bort; kun 1 Officier, 18 Underofficierer og 188 Mænd vare frivilligen blevene tilbage. Indtagelsen kostede de Svenske kun 7 Døde og 12 Saarede. Det Mandskab, som havde overgivet sig til de Svenske, blev det tilladt at drøge til sine Hjemsteder under Løfte af, ei mere i denne Krig at tjene mod Sverige²⁾. Til Commandant i Frederikshab udnævnedes Oberstlieutenant Cederstrøm. De norske Tropper, som havde strakt Gevær, bleve paa deres Hjemreise ikke vel modtagne, og vare endog i nogle Byer udsatte for en ufortjent Molest, da de ingen Deel havde i det indtrufne Uheld, hvoraf Stammen, om den var forhaanden, i alle Tilfælde maatte falde paa deres Chefer. Men endnu luede Haabet om et lykkelig Forsvar af Norges Selskændighed i Nordmandens Barm, og Alt hvad der forspyrrede dette Haab, forbittede og formørkede det patriotiske Sind. — Frederikshabs Erobring aabnede de Svenske fri Adgang til Glommen, og sikrede deres Flaade en fast Station, fra hvilken Kommunikationen med Sverige let kunde vedligeholdes, og Streiftog foretages mod Christianiafjordens Kyster. Begivenheden selv udbredte Skræk og Befymring ikke alene i Armeen, men over det ganske Land.

At Christian Frederik endnu i de Dage beredte sig paa en alvorlig Modstand mod Sverige, hvor uslykkelige end Følgerne deraf kunde blive for ham selv, det viser det Statsraad, som han holdt i Hovedkvarteret i Moss den 3die August, hvorom Statsraadsprotokollen indeholder følgende:

„Anno 1814 den 3die August var Statsraadet forsamlet i Moss om Formiddagen Kl. 12 Et. H. Majestæt tilkjendegiver Statsraadet følgende, og befaler det indrykket i sammes Protokol. Krigens Hændelser kunne være manglehaande; den

¹⁾ Kapitulationsvillkarene vare: 1) Fæstningen Frederikshab med Kongsteenen og alle dertil hørende Værter og Forsætter overgives med Kanoner og Forraad til S. M. K. af Sveriges og Norges Tropper Kl. 7 i Dag (Eftermiddag). 2) Garnisonen overgiver sig til S. M. K. af Sverige og Norge. 3) Alle saavel Militaires som andre Indbyggeres Eiendomme skal respekteres, og ingen Krigskontribution eller andre Paalæg skal paalægges Indbyggerne, men de skulle have de Rettigheder, som Kongen af Sverige og Norge høitideligen har lovet Norges Indbyggere. 4) Paa en halv Mil nær Fæstningen skal Stillstanden rulle indtil Kl. 8 om Aftenen.

²⁾ Hals's Beretning om Frederikshabs Overgivelse findes i Bilag No. 80.

Almægtige raader for Menneftets Skiebne. Skulde det være Forsnyets Willie, at Vi, som Gud forbyde, skulde geraade i Fangenskab, da erklære Vi høitideligen, at enhver Erklæring, ethvert Løfte eller Fravigelse, som Vi maatte blive nodt til at afgive i bemeldte Bort Fangenskab, skal være og anses som aldeles ugyldigt, førend et constitutionsmæssigen valgt Storting med frit Overlæg har antaget samme for gyldig eller forbindende for Nationen. Indtil denne Tid bør Regeringen føres af Statsraadet i Bort Navn.

„I det Tilfælde, at det er Herrens Willie at kalde Os herfra til en bedre Verden, stole Vi lige trygt paa Nordmændenes Trofskab mod Vor Søn som mod Os; thi Vi ere overtydet om, at det er Nationens bestemte Willie at modsætte sig det svenske Aag. Vi erklære altsaa enhver Affaaelse af hans Rettigheder til Norges Krone, som Kongen af Danmark eller nogen Anden paa Vor Søns Begne, førend hans myndige Alder maatte gtoe, for ugyldig. Kun et i Folge Grundloven lovligen valgt Storting, som delibarerer med Frihed og No, kan efter modent Overlæg tiltræde Foreningen med Sverige; men Vor Søns eget Samtykke i myndige Aar udfordres, for at denne Akt kan være gyldig eller forbindende for ham eller hans Efterkommere. Seer han Midler til at gjøre sine Rettigheder gjældende, da bør han vælge imellem Danmarks og Norges Kroner; thi forenede kunne de ei blive paa hans Hoved, saaledes som Politiken nu byder.

„Regeringen skal altsaa efter Vor Død føres af Statsraadet i Vor Søns Navn, hvilket efter de fleste Stemmer maa have Ret til at udøve alle Regeringshandlinger, at forflytte Regeringens Sæde, og at tilkalde nye Medlemmer til Statsraadet. Statsraad Anker maa tilbagesendes fra England for at forestaae de udvortes Anliggender.

„Armeen bør kommanderes i Kongens Navn af hans Generaladjutants Sejersfæd, som har det forud for de øvrige høiere Officierer i Armeen, at han er norsk fød. Hvem, der paa Grund af Anciennetet ei vil staae under hans Befaling i Kongens Navn, maa heller udtræde af Tjenesten; men Vi ere forvisset om, at een Mand og eet Sind vil befæle enhver Nordmand, Enhver som tjener Norges den gode Sag.

„Sverige og Europas øvrige mægtige Stater have besluttet Norges Undergang, uden ringeste Hensyn til det norske Folks Lykke; det kan altsaa ifkun forsvare sig selv, uden at stole paa Andre. Saalænge det er muligt at holde Tropper i Marken for at forsvare Bjergene, bør, efter Min Formening, ingen Underhandling eller Fæd sluttet med Norges Arvefænder de Svenske, der nu senest, ved at aflaae Vaabenstilskanden, og ved at erklære Rigsforsamlingen paa Eidsvold ugyldig, have lagt deres Hensigt for Dagen, at træde Nationens Lykke og Rettigheder under Fødder, hvilket ei har løvet Os andet Middel end i Tillid til Gud og Bort Folk at sætte Raat mod Raat, for at hævde gamle Norges Ære og Selvstændighed. — — —

„Os. Majestæt befalede allernaadigst, at Zahlkassen skal flyttes fra Christiania i 3 Afdelinger over Ringeriget til Randsfjorden, og derfra til Vands til Land; — samt at Halvparten af det militaire Depot skal flyttes til Rongsberg, og den øvrige halve Deel til Hadeland. Om Bureauernes Flytning have Bedkommende at afgjøre det Fornødne med Statsraadet.

Christian Frederik.

Rosenkrantz.

Sommerhjelm.

v. Holten.

Tiende Capitel.

Krebs's Seier over Gahn. Kongens Vankelmod.

Omtrent samtidig med den uheldige Begivenhed ved Frederikstad vandt de Norske den 3die og 5te August en afgjørende Seier over de Svenske ved Kongsvinger, hvor Oberstlieutenant Krebs var posteret med omtrent 2000 Mand. I den Hensigt, som det syntes, at omgaae den norste venstre Fløi, detascherede den svenske General et Korp, bestaaende af 2000 — efter Andre af 3000 — Mand, for at gjøre et Udfald ved Kongsvinger. Dette Angreb overdroges Generalmajor Gahn, den samme, der som Oberst i 1808 var bleven tagen til Fange med den største Deel af sit Korp (s. S. 140.) Men han fandt sin Modstander vaagen paa sin Post, og Gahn maatte retirere med betydeligt Tab. Det var fornemmeligen det norste Artilleri, som drog til det for de Svenske uheldige Udfald. Gahn satte sig derefter fast ved Astrand i Nærheden af Eidsflovens Kirke. Der blev han igjen angreben af Krebs, og omendkjønt Gahn tilsidt tappert og hæderligt slog sig igjennem, blev en stor Deel af hans Korp nedslæbt, mellem 200 og 300 Mand fangne tilligemed Officerer, og Gahns hele Korp kunde anses som fanget eller adspaltet¹⁾. Efterretningen om dette Nederlag skal have opvakt den svenske Overgenerals Forundring. At et Korp af omtrent lige Styrke med Fiendens, som havde Balget af Angrebepunktet, og ansøret af en duelig og tapper General, blev saa aldeles adspaltet og tildeels tilintetgjort, maatte vække Opmærksomhed og indgyde Agtelse for en Fiende, hvis Modstand man havde givet sig Mine af at ringeagte. Det er endog rimeligt (og Overgeneralens egne Udtryk om dette Sammenstød bekræfter denne Mening), at dette Nederlag nedstemte i en vis Grad de Svenskes Tillid til en let Seier over Nordmændene i dette Felttog, og banede Veien til en billig Overenskomst mellem de krigende Magter²⁾.

De Norske's Tab angaves senere til 50 Mand døde og 60 Mand saarede, og detuden savnedes Lieutenant Lobroe med 4 Underofficerer og 12 Mand. Blandt de Saarede var Capitain Flor af 2det Trondhjemske Infanteriregiment, Lieutenanterne Angreen, Th. Broch og Colbjørnsen. Krebs kunde imidlertid ikke videre forfølge sine Fordøle, og udføre den Plan at gaae løs paa Eda, da han maatte sende Forskninger ned til den haardt angstede Hovedarmee. Ved denne indtraf ogsaa Straf for Begivenheder, som fremlebede Krigens Ende. Kongen havde truffet Hegermanns og Staffeldts Korps, der udgjorde omtrent 16000 Mand, der dog ikke alle endnu den 5te August vare komne tilstede, sammen ved Rallestad, formodentlig i den Hensigt at være et Slag mod Fienden den 5te. Denne Beslutning synes at være tydelig af en Armeebefaling, som Kongen, grundet paa ovenanførte i Statsraadet den 3die

¹⁾ Svenske Beretninger (Göttlins Antäkningar under svenska Armeens Fälttog 1813 och 1814. III. 90 ff.) angive de svenske Troppers Antal kun til 1500, og Krebs's derimod til 4472, hvilket sidste Antal aabenbart er overdrevet, og deri regnet Troppeskorps, som til andre Punkter vare detascherede. Det er vanskeligt at finde Sandhed i Beretninger, som gives saa forskjellig fra ethvert Parti. Umiddelbart fra Krebs selv findes ingen Rapport i de offentlige Tidender om Slaget. Det paastaas imidlertid, at om det norste Infanteri var kommet tilstede til rette Tid, vilde Gahns Nederlag blevet fuldstændigere; nu var det ham en let Sag at slaae sig igjennem de tynde Jagerregter. [Schinkel-Bergman, Minnen VIII. 202, angiver Gahns Styrke til 3000 Mand, og Krebs's til 2,500. Kronprindsen Carl Johan utrede sig, ifølge Schinkel, med Berømmelse om Nordmændenes Tapperhed og badlede Gahns Uforsigtighed, ligesom denne Begivenhed gav Anledning til en Forandring i Kronprindsens Operationsplan (5de Aug.), hvorefter alt concentreredes til et Hovedangreb paa den norste Stilling mellem Moss og Glommen.]

²⁾ Generalmajor Staffeldts Kundgjørelse om dette Slag findes i Bilag No. 81.

August tage Bestemmelse, endnu den 5te om Morgenen udsædte, og overleverede sin Generaladjutant Sejersted med Ordre at gjøre Brug deraf ved indtræffende Leilighed. Den lyder saaledes:

„I Tilfælde at Vi skulde falde i Fiendens Vold, eller træffes af en fiendtlig Ragle, da skal Generalmajor Sejersted som Kongens Generaladjutant føre Kommando over Armeen. Han har det Fortrin fremfor andre høie Kommanderende, at være norsk fød, og hvem der paa Grund af Ancienniteten ei vil faa under ham, maa heller udtræde af Tjenesten. Han tilligemed Statsraadet er underrettet om Vor sidste Billie og Ønske i saa Henseende¹⁾.“

Saaledes var Kongens Bestemmelse om Formiddagen, og han satte sig virkelig i Spidsen for Tropperne for at udføre den. Imidlertid kom senere ud paa Dagen Efterretning om Kragerøens og Frederikstads Indtagelse, hvilket synes at have bestemt Kongen til at forandre sin Beslutning om Angreb, eller i det mindste givet ham en specifik Grund til at holde sig til det Defensive. Om Eftermiddagen samme Dag besaa Kongen Troppernes Stilling ved Rakkestad, og yttrede, at han ansaa Retraite uundværig, fordi Fienden ved Frederikstads Kapitulation var kommen i Besiddelse af en af Glommens Overgange. Sejersted gjorde paa Stedet Forespørgsmaal derimod som den flueste mulige Bevægelse. „Skal der ikke prøves Slag her, udbrød han, saa ved jeg ikke, hvad herefter skal kunne udrettes²⁾.“ Endelig bad Sejersted Kongen at lade Tropperne blive staaende indtil næste Morgen, dels i det Haab at bringe Kongen paa andre Tanker, dels i den Formodning, at Fienden vilde ved et Angreb nøde Armeen til at blive paa den sydre Side af Glommen³⁾. Flere Officerer forenede sig med Sejersted i disse Forespørgsmaal, og Tropperne vare saa godt stemte, at Ordren til Retraite endog skal have saaret og forbittet dem, og Bergenshusjerne vare nærved at gjøre Opstand i den Anledning. Men Kongen forlangte, at hans Ordre skulde udføres, og den maatte adlydes. Iøvrigt have vi ovenfor seet, at Frederikstads Overgivelse ikke kunde være Kongen uventet, da han selv havde givet Kommandanten Ordre til at forlade denne Fæstning ved en Depesche, som var udfærdiget af Major Brod den 4de August i Hs. Majestæts eget Bærelse, uden Tilkalderelse af nogen høiere Officer.

Denne Ubestemthed fra Christian Frederiks Side, denne Gaardnaakenhed i, mod sine dygtigste Officerers Raad, at lade Tropperne trække sig tilbage og undvige Slag, lader sig kun forklare deraf, at Kongens ovenfor berorte Mistillid til et hebdigt Udsald af Selvstændighedskampen i det Hele nu begyndte alvorligen at rødfæste sig hos ham, og af hans Ønske om med Gode at kunne trække sig tilbage. Men disse Dvaler, denne Strid mellem Pligtens, Grens og Rennesselighedens Bud, paa den ene Side fremkaldte af Hensyn til den Sed, han havde svoret Norges Constitution, paa den anden Side af den Nødvendighed at hoie sig under en uundgaaelig Stjebne, medbrakte han ikke sin Omgivelse i Almindelighed, endstjont han ikke kunde holde disse Følelser tilbage, naar han enten overrastes af Begivenhedernes Gang, eller og aabnede sig for enkelte Fortrolige. Forovrigt indsluttede han mestendeels disse kvalfulde Betragtninger hos sig selv, og deraf opstod en Uligged i hans udbortes Forhold,

¹⁾ Denne Armeebefaling, som ikke blev bekjendtgjort eller kom til Anvendelse, blev af Sejersted fremlagt for Overkrigscommissionen. Man ser heraf Kongens Mistillid til Staffeldt, der som ældre Officer af høiere Charge, og hvis Duelighed og Tapferhed noksom var prøvet i forrige Krig, ellers maatte være den rette Udf. Kongen nærede vistnok ingen Tvivl om Staffeldts Duelighed, men han tvivlede om, at han var den Sag hengiven, for hvilken der strebes. [Man maa dog her ogsaa erindre, at Staffeldt var født i svensk Bomern, altsaa strengt taget født svensk Underfaat. Denne Omstændighed maatte dog, selv uden andre Hensyn, gjøre det utilraadeligt under de daværende Forhold at betro ham den øverste Commando over den norske Hær.]

²⁾ Efter en Officers Udsagn, som var tilstede den 5te August ved Rakkestad.

³⁾ Dette paastaaer Sejersted i sin Besvarelse af de Quaestiones, der bleve ham af Krigscommissionen forelagte. (Staffeldts Proces I. 148.) Andre anseede Officerer paastode imidlertid, at Kongens Omgivelse ikke stedsde tilraadebe modige Beslutninger.

han opvakte Forundring hos hans Omgivelse, og har kastet en Frygtagtighedsmaske over hans hele Væsen i de Skjebnesvangre Juli- og August-Dage 1814. Naar gode Efterretninger — men af! hvor sjældne vare disse — indløb, deelte han Glæden derover med sin Omgivelse, og fremtes derved til at tage kraftfulde Beslutninger, men brag efter indløb han sig Kundom i hemmelige Underhandlinger med Fienden, og forberedte de Skridt til sin Thronafsigelse, som nødvendigen maatte lemlæste alle heroiske Beslutninger. Det var desuden betænkeligt at vove et Slag, om end Kongen havde kunnet stille den norske Armee samlet mod den svenske overlegne Krigsmagt, og dobbelt farligt i dette Dieblil under Adspjittelsen af Armeens forfjellige Detaschements. Garnisonen i Frederikstad havde strakt Gevær, og en Deel af dens Mandstab kunde i denne Krig ikke meer opstilles mod Fienden. En Afdeling af Hæren stod ved Kongsvinger for at imødegaae Fiendens Planer der. Staffeldts og Hegermanns Divisioner vare betydeligen svækkede ved forfjellige Detascheringer. Stabells Skarer vare at betragte som et flyvende Korps, ideligen engageret med en overlegen Fiende, der søgte at vande Fod paa Glommens vestlige Bred. Stabells Skildring af sin Stilling ved Hjørneslad og Bodal den 6te August er streven i en aabenbar mismodig Tone. Forsøgt af en overlegen Fiende, som var forsynet med alle Krigens ødelæggende Elementer, medens han selv havde Mangel paa de vigtigste, havde han den Dag lidt et betydeligt Tab, og ventede den næste samme Skjebne. Dertil lom oprørste Spor af de Soldaters Misnoie, som havde sit Hjem i de Distrikter, der vare Krigens Bøde. „Hjemme, ytrede de, bleve de ødelagte af Fienden, her sultede de, og kunde dog ei modstaa Overmagten.“ Arenfeldt angstedes af svenske Tropper, som trængte frem over Glommen²⁾, og af den svenske Flaade, som uden at de Norske svøvede nogen Modstand gjorde sikke Skridt langs Kysten for at underkaste Landarmeens Bevæggelser. Han vaandede sig i sine Meldinger under dette dobbelte Tryk, og gav lidet Haab om at slippe ud af den Kile, hvori han var indsluttet. Han behøvede Hjælp og kunde ikke give den. Endeligen manglede en Overgeneral, som kunde stilles mod den store Fjendherre, der trængte ind og allerede havde fast Fod i Landets Hjerte. Kongen selv syntes ikke at nære stor Tillid til sin Fjendherrekonst³⁾, endstjønt de Mænd, som i længere Tid havde kjendt ham, og dagligen omgave hans Person, ikke fraregnede ham Kundskab og Evner som Krigsmand, ligesom de Døds, som udgik fra hans Kabinet, bære noksom Spor af hans militaire Virksomhed. Men han stod lige over for en af Europas største og meest erfarne Fjendherre. Til den Mand, som var meest stiftet til at sættes i Spidsen for Armeen som Overgeneral, Staffeldt, havde Kongen, som ovenfor bemærket, ingen Tillid, endstjønt han uden Tvivl havde været den rette Mand. Ophøiet til en saadan Hæderspost vilde hans Værdselv og hans Omsorg for at bevare de Laurbær, han i den forrige Krig havde sanket, stærket hans Sjæle, ligesom han havde arbejdet friere, naar et saa vidt Fjeld var bleven aabnet for hans Krigertalent. Men Christian Frederik vilde ikke neblægge Kommandostaven, for, under de mørke Udfigter til et heldigt Udfald, at kunne ved passende Leilighed aabne Underhandlinger til Fred, og imidlertid afværge unyttig Blodspilde. De øvrige Chefer vare dygtige Divisionsgeneraler, men neppe stiftede til at anfore den samlede Hær.

1) Dette gif saa vidt, at endog en Officier kastedes i Vandet af de Misfornøiede, uden at han dog tilfattede Livet. Men disse Misnoiens Udbrud vare kun entelte; Historien opbager iøvrigt ingen oprørste Spor herved i eller udenfor Armeen paa den Tid. Heller deelte taalmodigen Skjebne med sin Fyrste.

2) [I første Udgave læses her „Grændsen“, hvilket maa være en Skriv- eller Trykfeil, da Egensterne forlangst havde overfæret samme, medens de netop paa denne Tid trængte Arenfeldts Brigade over Glommen ved Rjølberg Bro op imod Karlshuus.]

3) I det Raad, som han holdt i Kallestad, som ovenfor fortalt, for at forberede et Slag, erklærede han: „hvoriunde han af Venner var gjort opmærksom paa, at han indløb sig for meget i Detail, og tabte Hovedsagen Kundom af Sigte, og at det nu var hans Bestemmelse at gaae alvorligere tilværks.“

Selv Sejersted, som af Kongen dertil var udseet, om han selv havde forladt Krigs-
skuepladsen, havde ingen Prover givet paa sin Dygtighed som Overgeneral, og efter
nogle af de Officerers Dom, der kendte ham, havde han Egenstaber, som dertil
gjorde ham mindre stiftet. Han var desuden yggelig, taalte ikke gjerne Modsigelser
af Underordnede og manglede den fornodne Virksomhedsaand¹⁾.

Ellevte Capitel.

Fredsforflag fra Carl Johan antages af Christian Frederik.

Kongens Befaling at forlade Glommens ofre Bred og trække Armeen over Grøn-
og Onstad-Sunde til den vestre, maatte betragtes som et Vendepunkt i Forsvarskrigen,
der henpegede til dens Ende, og neppe havde Kongen henlagt sit Hovedkvarter paa
denne Side af Glommen, førend der gaves ham Anledning til Underhandling gjen-
nem Emisfatreer fra den svenske Overgeneral.

Den 7de August ankom Statsraad Tank, der kort før Fiendens Indbrud efter
Ansøgning var traadt ud af Statsraadet og havde sat sig i Kiolighed paa sit Land-
gods Nod, og Provst Hount med Forslag til Waabenstilstand fra det svenske Hoved-
kvarter²⁾, og Kongen besluttede i denne Anledning at sammenkalde sit Statsraad.

„Anno 1814 den 8de August var Statsraadet efter H. K. M. allerhøieste
Befaling paa Spydbergs Præstegaard, hvor da blev taget under Overveielse det af
H. K. H. Kronprindsen af Sverige ved Hr. Statsraad Tank overfendte Udkast til
de Billaar, hvorunder Foreningen imellem Norge og Sverige skulde kunne iværksættes,
og da disse fandtes paa det nærmeste overeensstemmende med de Billaar³⁾, som for-
hen have været antagne til Forelæggelse for et holdende Storting, saa kunde der
forfaavidt nu intet Videre være derimod at erindre, end at de jo kunne være at fore-
lægge det sammenkaldende Storting til Overlæg, Antagelse eller Forkastelse.

„Statsraadet maa her udtrykkelig bemærke, at det i Forveien allerunderdanigst
havde bedet H. M. om, at Dyr. Generalmajor Sejersted og Oberst, Kammerherre
v. Hegermann maatte blive tilkaldte for at afgive deres bestemte Erklæring, om og

¹⁾ Der var paa den Tid i Norge megen Tale om Hensigtsmæssigheden af at sætte en
fransk General i Spidsen for den norske Armee, og man henvendte Opmærksomheden
paa Lallemand, der i saa høj Grad havde vundet Iyernes Tillid. Det er
muligt, at Krigen saaledes var bleven forlænget, og vel endog som et lysere Punkt
bleven indført i Norges Krigsannaler; men Landets Lidelser vare ogsaa blevene for-
længede, uden at noget lysere Resultat var blevet opnaaet end det, som saaldt i
Norges Lob.

²⁾ Tank og Hount bleve skarpt dablede af flere Landsmænd, fordi de paatog sig dette
Værende; men det er vanskeligt at finde noget upatriotisk i et Strid, som efter disse
Mænds Overbeviisning ledte til Statens Gavn, og hvis Hensigtsmæssighed retfær-
diggjordes af paafulgte Begivenheder.

³⁾ Kronprindsens Forslag vare, ifølge Schinkel VIII. 204, hovedsagelig: 1) Waaben-
stilstand med Løfte om 2) Antagelse af den paa Tidssvold givne Grund-
lov, hvori alene de for Foreningen med Sverige fornødne Endringer skulde fore-
tages, og dette med Stortingets Samtykke; imod at 3) Christian Frederik strax
sammenkalder Stortinget, neblægger Regjeringen i Statsraadets Hænder og for-
lader Norge. — Det er neppe Tvivl om, at de Norske Held under Krebs i væsentlig
Grad har bevæget Carl Johan til pludselig at indgaa paa de for forfattede Billaar,
hvoraf Grundlovens Anerkjendelse var af gennemgribende Bigtighed for Norges hele
Fremtid. Dermed var Kieler-Fredens Grundlag opgivet og Norges Selvstændighed
erklæret.]

hvorvidt det endnu var militairt muligt, at Armeen kunde dække Christiania, uden at denne Hovedstad havde nogen videre Invasion at befrygte. Saavel Generalmajor Sejersted som Oberst Hegermann erklærede, at det kunde antages, at det ikke længere lod i Armeens Magt at forhindre, at jo Zienden inden en kort Tid kunde være i Christiania, da der imod hans Overmagt til Bands, forenet med en betydelig Landskyrte, ikke var noget at udrette, i Betragtning af det Terrain, han havde vundet, og med Hensyn til de militaire Manœvres, hvormed hans Armeé avancerede, ligesom ferdi den var saa overlegen, bestandig gik frem uden at kunne tvinges til Slag, da de norske Tropper vare udsatte for stedse at oversloies af den fiendtlige Magt. — **Hs. R. M.** befalede, at saavel **Hr. Generalmajoren** som **Hr. Obersten** skulde indlevere denne deres Erklæring skriftlig, hvilket de og lovede strax allerunderdanigst at efterkomme. Hvad dernæst Armeens Provisering angaaer, da erklærer jeg, General-lieutenant Parthausen, at jeg maa aldeles henholde mig til de fra Tid til anden til Generalkommandoet indleverede Lister over de i Behold værende Levnetsmidler, som ske, at der kun er Proviant for Armeen indtil Midten af denne Maaned, foruden en Beholdning af henimod 4000 Tønder Korn, som findes paa Bragernæs, Land og flere Steder. Vel kunde der være Haab om en ikke ubetydelig Indhøstning, naar Saadant kan ske for fiendtlig Overlast, men aldrig vil den kunne være tilstrækkelig til Armeens fremdeles paatrængende Fornødenheder, og endnu mindre til at holde Hængersnoden ude i Riget. Der kan altsaa ikke bygges paa et varigt og heldigt Forsvar under saadanne Omstændigheder.

„Paa Grund af disse Oplysninger fordriftede Statsraadet sig ikke til at fra-raade **Hs. R. M.** den anbudne Vaabensstilstand, da Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen allerede ere, den første besat med svenske Tropper, og den anden, som nu efter de indløbne Beretninger bombarderes, fuldkommen indsluttet uden at kunne udføres, saa at denne Vaabensstilstand, som nu bringes i Forslag, i Grunden ikke er andet efter de forandrede Omstændigheder, end hvad forhen har været tilbuden den svenske Regjering.

„**Hs. R.** gav sit kongelige Ord paa at anvende Alt for at erholde Blotaden spærret, og at fri Tilførsel maa blive tilskaaet saavel til Lands som til Bands, samt tillige at udvirke saadanne Betingelser for det norske Folks fremtidige Rettigheder, der i det mindste ere ligesaa fordelagtige som det fremlagte Udkast¹⁾ indeholder, og overalt at fikke Rationen en Vaabensstilstand, hvorunder dens Repræsentanter kunne sammentales til et holdende Storting, for der nærmere at bestemme Vilkaarene mellem begge Rationer, Norges Selvstændighed ufortrækket.

Christian Frederik.

Rosenkrantz.

Sommerhjelm.

Jonas Collett.

v. Holten.

Foruden hvad der saaledes forhandlede i Statsraadet den 8de August, maa Kongen tillige have medgivet Statsraad Lant to Privatfrivelsler til Sveriges Kron-

¹⁾ [Schinkel anf. St. formoder, at Kongen ikke har meddeelt Statsraadet det hele svenske Forslag, men at Abdikationen maasse endnu var en Hemmelighed mellem Carl Johan og ham. Dette er muligt (sfr. S. 505 nedanf.) Abdikationen var dog intet Nyt, men af Kongen flere Gange tilbuden ved Underhandlingerne i Juli, og saaledes naturligvis Statsraadet forlængst bekendt, og man seer af det i Statsraadsprotokollen paa dette Sted anførte, at et nyt "Udkast" til Overenskomst var "fremlagt", hvilket ikke kan være noget andet end det af Lant og Hount medbragte, hvis hele Indhold Schinkel meddeler. Overhovedet er det af alt mere end klart, at Vanskelighederne ligesom Rovers Afreise ikke laa i Christian Frederiks Lyft til at beholde Norges Krone, men i hans samvittighedsfulde Omhu for at bevare Norges Selvstændighed. Da denne fikredes ved Carl Johans Antagelse af Grundloven, var den væsentligste Hindring hævet. Dette bør saameget mere ubæves, som Samtiden og i det mindste den nærmeste Eftertid ikke paasjonnede dette Christian Frederiks uegennyttige og ligeoverfor den almindelige Stemning saare vanskelige Forhold.]

prinds¹⁾, som rimeligviis indeholdt den norske Konges Bestemmelse at nedlægge sin Kongeværdighed i Stortingets Hænder. Senere hen i Statsraadsprotokollen (13de August) findes nemlig Kronprindsens Svar²⁾ (uden Datum) der lyder saa:

„Min Hr. Fætter! Jeg vil ikke spille et Dieblit for at udtrykke Dem den Tilfredsstillelse, som de tvende Breve, Hr. Tant har bragt mig fra Deres Kongelige Høihed, have forvoldt mig. Den Beslutning, som De har taget, vil stæffe Dem Ret til almindelig Deeltagelse. Jeg fornyer D. K. S. den høitidelige Forsikkring om Alt hvad S. Maj. Kongen vil og skal gjøre for det Folks Frihed, Velvære og Dnske, hvis Lykke De ikke mere modsætter Dem. Som adopteret Søn af min Konge, som Arving til hans Trone, har jeg Pligter at opfylde mod denne Monark og mod den Nation, der tilligemed ham har adopteret mig. D. K. S. vil selv indsee, at jeg, uagtet mit personlige Dnske, ikke kan have nogen Sammentkomst med Dem, forend De har overgivet den executive Magt til den norske Nation. Naar D. K. S. har gjort dette Skridt, er det mig, som levende vil ønske at see og tale med Dem, og jeg skal særdeles gjerne indfinde mig, hvor D. K. S. sufter det. Jeg skal bevise Dem, at de Gøleiser, som De indgyder mig, efterat jeg har modtaget hine tvende Breve, er en oprigtig og sand Vens Hengivenhed.

(Egenhændig:) Jeg er D. K. S. meget hengivne Fætter
Carl Johan.“

Men under denne Tilnærmelse fortsattes Krigsoperationerne paa det Alvorligste, hvorved den svenske Overgeneral rimeligviis havde til Hensigt at give sine Underhandlinger større Vægt. En stærk Arrieregarde var under Oberstlieutenant Stabell og Major Butenschön bleven tilbage paa den østre Side af Glommen. Denne blev angreben med Overmagt og maatte vige tilbage over Glommen til Toeten, hvor Stabell satte sig fast og samlede en Magt af 3500 Mand, uden at han, efterat have pleiet Raad med sine Officierer, vovede at foretage noget offensivt mod en Fiende, hvis Krigskraft var hans mange Gange overlegen³⁾. Ved Langenæs i Nærheden af Dnsfad-Sund var der bleven slaaet en Pontonbro over Glommen, der blev dækket af et vel anlagt Brohoved. Den 9de August angreb Fienden dette med stor Heflighed, men blev slaaet tilbage med et betydeligt Antal af Døde og Saarede; men Kongens Rædsel for uhyttig Blodspilde afbrød en Modstand, der fra Nordmændenes Side fordeelagtigen var begyndt under Oberst Hegermanns Kommando, hvilken ved et Tilfælde var kommen i hans Hænder⁴⁾. Da nemlig hans egen Division var svækket ved flere Detascheringer hidt og her, uddad han sig Kommandoen ved Langenæs, hvor der var ingen høiere Officierer, og hvor der kunde ventes et Angreb. Kongen kom just til da Fienden var dreven tilbage, og Hegermann mødte ham med det glade Udraab: „Vi have seiret, Deres Majestæt“, men fik til Svar: „Min Gud, Hegermann, vil De opoffre to Batailloner?“ Da just i samme Dieblit den ved denne Affaire saarede Lieutenant Hauch med nogle saarede Soldater bares forbi Kongen, bevægedes han ved dette Syn⁵⁾, og da der paa samme Tid hørtes en stærk Gøvær-

¹⁾ Den ene har formodentligen været til Kongen af Sverige, den anden til Kronprindsen.
²⁾ [Dette Brev fremlagde Christian Frederik i Statsraadsrådet paa Ross Fjernvært 13de August tilligemed de øvrige Documenter vedkommende den af Sverige foreslaaede Vaabensstilstand, hvilke Bjørnsfjerna havde overbragt ham. Jfr. næste Capitel.]

³⁾ See Bilag 82. Forfatteren har hørt flere agtværdige Officierer, som deeltog i denne Krig, yttre, at den almindelige Mening blandt Officiererne var, at Krigens Udfald under Armeens Stilling og Fiendens bestemte Overmagt var let at forudsæe, uden at denne Overbeviisning havde nogen for den egentlige Krigstjeneste skadelig Indflydelse.

⁴⁾ [Dette er uden Tvivl urigtigt, og maa grunde sig paa en Misforstaaelse. Samtlige Tropper, der ved Dnsfad Sund vare i Alben, hørte til Hegermanns Brigade, og han var sølgelig selvstreven Overbefalingsmand der, saalange Kongen ikke personlig var tilstede.]

⁵⁾ Da Hauch førtes forbi, udbød Kongen fortvivlet: „Min Gud, er jeg Skyld i alt

id, som en Folge af Fiendens Forsølgelse, yttrede han, at Fienden vist snart kom igen, og gav Ordres til Pontonens Afbrydelse og Positionens Rømning. Denne Befaling, hvis Udførelse hindrede de Norske aldeles i at benytte de vundne Fordele, blev mødt med megen Belysning, og en af de høie Officerer, som var hos Prindsen, udbød med Fortvivlelse: „det er forbi.“ Det skjønte Brohoved blev nu forladt, de Kanoner, som ei kunde bortføres, nedsmækkedes, og Pontonen overlodes til Floden. To Dage efter angreb Fienden Etabell, som stod ved Tveten med omt. 4000 Mand, tryktede ham tilbage og nødte ham til at retirere over Fædsfund.

Vi have imidlertid ovenfor seet, at Kongen i Folge den i Statsraadet Dagen før dette Slagtagne Beslutning saavel som sin Bestemmelse at overgive Kronen i Falkets Hænder, var besejret til at forhindre den unyttige Blodsudgydelse, der var forbunden med Krigens Fortsættelse. En Indledning til Vaabenstilstand var alvorlig begyndt, og Kongen havde forpligtet sig til at tilveiebringe de håderligste Betingelser. Uagtet hine foreløbige Underhandlinger mellem Christian Frederik og Carl Johan, vedblev dog Christian Frederik at træffe de fornødne Foranstaltninger deels til Armeens Proviantering, deels til at dække Hovedstaden mod fiendtligt Overfald. Den 10de og 11te August fremlagde Hartzhausen fremdeles i Statsraadet et mere usigtligt Øversyn over Magasinbeholdningerne af alle Slags, og over hvad der fremdeles fornødigedes til at forsyne Armeen. I denne Anledning besluttedes, at en Deel af den Beholdning af Kornvarer, som fandtes i Magasinerne i Bergen, skulde transporteres sydøst, og en Opfordring stee til Nationen om et frivilligt Sammenstøb af Levnetsmidler til Armeen, „da man havde det største Haab om, at saadan Opfordring vilde have den gavnligste Virkning.“ Samtidig dermed udfædte han under 11te August Ordres til de forskjellige Chefer, Arenfeldt, Hegermann og Stasfeldt, at samle Tropperne ved Svindal, og forhindre Fienden fra at afsjære den norske Arme fra Christiania, ligesom han beordrede Etabell med sit flyvende Korps at forurolige Fienden i Ryg og Flanke, om han efter Overgangen over Glommen skulde rulle mod Christiania.

Tolvte Capitel.

Underhandlinger i Moss.

Imidlertid skil Christian Frederik Anledning til nye Underhandlinger, da 2de Kommissarier fra den svenske Kronprinds indsendt sig i Hovedkvarteret paa Moss, som medbragte nye Forslag til Vaabenstilstand for at forberede Freden. Til den Ende sammenskaldtes Statsraadet den 13de August, og om dette Møde indeholder Statsraadets Protokol følgende:

„Aar 1814 den 13de August var Statsraadet efter Hs. M. s allerhøieste Befaling forsamlet paa Moss Jernværk, hvor da tillige af Hs. M. vare tilladte Justitsraad Diriks, Sørenskriver Halsen og Professor Sverdrup, hvilken sidste endnu ikke var tilstede, da Samlingen begyndte. „ Hs. M. underrettede Statsraadet om, at

dette?“ Denne Kongens Afsæd, disse af Hjertets Dyb undslupne Udtryk, forklares naturligst af hans Overbeviisning om Krigens Unytte; men hos mange af Tropperne gjaldt Alt dette som Mangel paa Mod hos Kongen og svækkede Lilliben. Sænkte Officerer, som vare med i det angribende Korps, have fortalt Statsraad Møhsfeldt, at de Dagen efter, da de ventede et alvorligt Angreb, neppe kunde troe sine egne Dine, da de saae, hvad de Norske havde foretaget.

der til hans Hovedkvarter var fra Hs. svenske Majestæt ankommen svensk General Bjornstjerna ¹⁾ med Forslag til en Waabenstilstand, hvilke i Udlaft Hs. M. nu overlevere, bekaende i følgende: No. 1. Opsatte Betingelser for Waabenstilstanden, indeholdende 11 Poster. 2. Tvende saakaldte Separat-Artiller. 3. En Deklaration af 10de August hidskleden fra Sveriges Kronprinds til Norges Folk ²⁾. Hs. Maj. befalede, at disse Papirer og Forslag skulde af Statsraadet og de tilfaldte Herretages under nøieste Overveielse, til derom afgivende Formening, som skulde forelægges Hs. M. Til den Ende overlevere de Allerhoifstamme tillige en Dags Dato af Öftr. Generalmajor Arenfeldt og Kammerherre Oberst Hegermann udfærdiget Deklaration angaaende Forsætningen og Stemningen ved deres Armeeforsker, hvorefter Allerhoifstamme tillkjendegav, at Armeen er i største Mangel paa Proviant, der er saa stor, at der ved Generalmajor Arenfeldts Brigade tildeels ikke havet Forraad for meer end 2 Dage, og at der ikke havet Udfigter til at kunne anstasse samme. Oberstlieutenant Stabell, som var bleven tilbage paa den østlige Side af Glommen, var bleven trængt tilbage til Fedtsund, og blev dette forceret, saa vilde Armeen i sin nærværende Stilling være indsluttet, og ikke levnes anden Resource end at forlade Christianiafjorden og kaste sig over paa Vestlandet. Fra Mosselanten kunde hvert Dieblil ventes et Angreb, som man mod den fiendtlige Overmagt ei kunde vente at afslaae, og som da vilde have den Folge, at Moss inden saa Limer kunde være besat af Fienden. Under disse Omstændigheder, og da et videre drevet Forsvar vilde paadrage Landet uberegnelige Ulykker, uden at lede til noget onskeligt Resultat, saa maatte Hs. M. nu tillkjendegive sin bestemte Beslutning, at han, overveieude at hans rebelige Bestræbelser fra nu af ikke mere vilde kunne gavne Nationen, men kun paadrage samme den Skjebne at blive behandlet som et erobret Folk, vilde nedlægge den ham overdragne Krone i Storthingets Hænder, som til den Ende snarest mulig skulde blive sammenkaldt, og befalede Hs. M. Statsraaderne Collett og Wall, efterat de fremlagte Forslag paa det nøieste vare drøftede, og det samlede Statsraads og Tilførdnedes Mening var dem meddeelt til Efterretning, at træde i nærmere Underhandling med den sig her opholdende svenske General ³⁾.

¹⁾ Egentligen vare to Kommissairer, nemlig Generallieutenant Skjöldebrand og Generalmajor Bjornstjerna, assendte fra det svenske Hovedkvarter for at underhandle, men den første blev ved et for ham ulykkelig Tilfælde hindret i at møde. For nemlig at give Underhandlingerne om Waabenstilstanden større Vægt var et Angreb fra svensk Side bleven iværksat paa samme Tid som Kommissairerne afreiste, og dette skede saa tilfældigen, at de endog vare udsatte for deres Landsmands Kugler. Under dette Angreb blev General Skjöldebrands Søn, Oberstlieutenant Skjöldebrand, haardt saaret, idet hans Been blev afstubbet, og denne Efterretning, som Generalen fik om Morgenen, gjorde ham uskicket til at deeltage i Forhandlingerne. [Det her anførte svenske Angreb skede paa Arenfeldts Brigade, som daskede Moss fra Syd-siden. Det begyndte Nat til 14de August Kl. 12, og vedvarede til Kl. 1 Efterm., i hvilken Tid Arenfeldt ifkun trykkes tilbage til Gaarden Trinen i Dns, kun en stiv Fjerdingvei ovenfor Kjølsberg-Ør, og her kaldt de sidste fiendtlige Stub mellem Nordmand og Svensk, idet Conventionens Afslutning standfede Kampen. Det er ikke usandsynligt, at Arenfeldts haardnakke Udholdenhed under dette langvarige Angreb har virket fordeeltigt paa Underhandlingerne. Af Schinkels Minnen VIII. 206—209 seer man, at Bjornstjerna alene blev assendt til Moss den 11de August, hvorfra han s. D. sendte en Courree med Kongens Ironfragselse m. v. Skjöldebrand assendtes først af Kronprinds den 13de om Eftermiddagen med Carl Johans Ultimatum, og ankom til Moss om Morgenen den 14de, da Conventionen allerede var vedtaget, skjønt ikke undertegnet; (jfr. nedenfor). Skjöldebrands Søn er altsaa uden Tvivl bleven saaret under Arenfeldts Tilbagetog fra Kjølsberg Ør.]

²⁾ [Den indeholdt en formelig Anerkjendelse af Gidsvold-Forsætningen, Løfte om almindelig Amnesti m. v.]

³⁾ Collett og Wall vægrede sig længe ved at overtage dette vanskelige Hverv, som de ansaae sig mindre i Stand til at udføre; men de maatte give efter for Kongens indstændige Annødning.

„Statsraadet foretog sig derefter at gjennemgaae de samme overdragne Papirer i Foræning med de Tilforordnede, og fandt da samme efter noteste Overlæg at maatte gjøre følgende Bemærkninger.“ (Disse Bemærkninger findes nu i Protokollen; men alle Artiklerne selv; dog sees det, at Statsraadet i Hovedsagen fandt disse Artikler antagelige, kun med nogen Forandring i Henseende til den af de Svenske foreslaaede Demarkationslinie, og at Garnisonen i Frederikscens Fæstning skulde rykke ud med fuld militair Høneur, og Folkene hjempermitteres. I Henseende til Separat-Artiklerne i Dokumentet No. 2 findes følgende Bemærkning): Ved 1ste Post (der formentligen indeholdt, at Kongen skulde nedlægge sin Myndighed og overgive den i Statsraadets Hænder): „Umulig at indgaae, da Statsraadet som ene Autoritet uden Kongen ikke rober at paatage sig at holde indvortes Orden og Rolighed vedlige til Storchingets Hølbelse.“ Ved 2den Post (der bestemte Statsraadets Virkelighed, saalange interregnum varede): „Statsraadet kan i ingen Deel fungere uden i Overensstemmelse med Constitutionen, saalange denne er i Kraft. Man kunde ikke tilraade, at Hs. M. bortstjerne sig fra Regjeringens Sæde, i det mindste ikke-forinden han havde nedlagt Regjeringen i Nationens Hænder, om hans Beslutning i saa Henseende er fast og usforanderlig.“

„Endelig formeente Statsraadet og Tilforordnede, at naar Statsraaderne Collett og Wall, overensstemmende med Ovenstaaende, kunde bringe Vaabensstilstanden tilveie, kunde af dem tillige paastaas, at Kongen af Sverige skulde forbinde sig til at anerkende al sin Indflydelse hos Kongen af Danmark, for at formaae ham til at tilbagelade de Anordninger og ophæve de Foranstaltninger, som han siden 14de Januar d. A. maatte have gjort eller truffet, enten mod Hs. M. Kongen, mod Norge i det Hele eller hervedende Embedsmænd i Norge. Da dette Tillæg blev Hs. M. forelagt, saa erklærede Allerhøiøstamme bestemt, at denne sidste Underhandlingspost aldeles ikke maatte berøre hans personlige Interesse, da denne skulde være udenfor al Negotiation. Iovrigt bifaldt Kongen Statsraadets og Tilforordnedes yttrede Formening, der blev Allerhøiøstamme forekast som Basis for de Underhandlinger, som Statsraaderne Collett og Wall nu havde at indlede.

„Medens disse Statsraader vare fraværende for at underhandle med General Bjørnstjerna, indfandt Professor Sverdrup sig, der blev underrettet om det Passerede, hvorved han efter Omstændighederne Intet fandt at erindre, og især troede han, at Mangelen paa Proviant maatte afgjøre Spørgsmaalet. Da saavidt var passeret, blev Sessionen for denne Ende hævet, efterat det endnu en Gang¹⁾ paa det Kraftigste blev indstillet til Hs. M., om Armeen ikke kunde gaae offensiv tilværts.“

Statsraaderne Collett og Wall stred saaledes ufortøvet til at udføre Kongens Befaling, at underhandle med den svenske Kommissair. Underhandlingerne fandt Sted i et privat Hus i Moskø, hvor General Bjørnstjerna var indkvarteret. De sammentraadte Underhandlere bleve snart enige om Hovedpunkterne i Vaabensstilstanden: Krigens Ophør, Sammenkaldelse af et overordentligt Storching, og Kongen af Sve-

1) Forfatterens Broder har meddeelt ham, at saavel Statsraaderne som de tilforordnede Medlemmer, især Erenskriveren Falsen, tilraadede Kongen hellere at vove et Slag, end indgaae disse ydmiggende Betingelser, da dog hidtil Intet endnu var tabt, eftersom ikke Slag men kun Skjæmphyler havde fundet Sted. Wall tilbød sig i den Anledning ved personlig Medvirning at tilvejebringe fra Kjøbstæderne den fornødne Proviant, som den vigtigste Hindring for Krigens Fortsættelse. Kongen syntes et Lieblil at have givet dertil sit Samtykke; men tog det senere tilbage. Wi have ovenfor seet, at han havde bundet sine Hænder ved foromtalte Breve til Kronprindsen; men dette Skridt var Statsraadet aldeles ubekjendt. Wall bemærker derhos, at hiint Krigerske Lotum ei blev ført til Protokoll, ligesom det kun i almindelige Udtryk findes indført med Slutningen.

2) Af dette Udtryk bekræftes Statsraad Walls Yttring, at denne Modstands-Øbe tidligere i Forsamlingen har været paa Bane, uden at derom findes Noget i Protokollen anført.

riges Erkjendelse af den Tidsovldste Constitution, hvori der ei skulde foreslaaes andre Modificationer end dem, Foreningen med Sverige gjorde fornødne, og ved nærmere Overenskomst med Stortinget fandtes antagelige¹⁾. Storre Banstueligheder opvakte Bjørnstjernas Forlangende, at Fæstningen Frederiksteen skulde overgives, at Bergen skulde modtage en svensk Garnison af 5000 Mand, og at den svenske Armæes Demarkationslinie skulde udstrækkes til paa denne Side Moss. Frederiksteens Fæstning forsvarede sig kjækt mod det svenske Beleiringskorps, og Kommandanterne Ohme og Petersen havde besluttet ikke at overgive Fæstningen forend i yderste Nød. Da imidlertid denne Fæstnings Fald under Krigens Fortsættelse var let at forudsæe, fordi den var afftaaren fra al Udsætning fra Hovedarmeen, og fra al Tilførsel af Provision og Ammunition, troede de norske Kommissairer at maatte give efter i dette Punkt. Derimod bestemte de sig paa eget Ansvar til at modfætte sig Bergens Besætning af svenske Tropper, der rimeligviis vilde fremlede Scener, som vilde tilintetgjøre Underhandlingsens Niemed, og omsider gav Bjørnstjerna, der viiste en oienstynlig Tilboielighed til en fredelig Afgjørelse, efter i denne Hensende. Den fra svensk Side forlangte Udstrækning af Demarkationslinien paa hiin Side Moss, og langt nærmere Hovedstaden end det Punkt, paa hvilket den svenske Armee nu befandt sig, kunde de norske Kommissairer ikke tilstaae, da den Rolighed og Frihed, hvormed Storthingsforhandlingerne skulde pleies, let kunde forstyrres, naar den svenske Armee plantede sine Faner saa godt som ved Hovedstadens Porte. Da Underhandlerne ikke kunde blive enige om dette Punkt, forenedes de om at underskrive betingelsesviis med Hensyn dertil, idet enhver Part forbeholdt sig sin Paastand, og Bjørnstjerna lovede at anvende al sin Indflydelse paa Sveriges Kronprinds, for at formaae ham til at vedtage den i den af de norske Kommissairer foreslaagne Form, hvilket og senere skede. Derhos erklærede Bjørnstjerna ved Forhandlingens Slutning, at han, da han havde overstredet sin Fuldmagt ved at indgaae disse Vilkaar, ikke kunde borge for en ubetinget Antagelse deraf; men lovede redeligen at arbeide derpaa. Under disse Forhandlinger var den største Deel af Dagen forløben²⁾. Da Kommissairerne havde gjort Kongen Rede for Udsaldet af deres Vrende, yttrede han sig dermed særdeles vel tilfreds, og erklærede, at han ikke havde ventet saa megen Eftergivenesshed fra svensk Side. Umiddelbart derefter sammenkaldte han sit Statsraad, hvorom Protokollen indeholder Følgende:

„Samme Dags Eftermiddag (den 13de August) blev Statsraad alter holdt, og leverede da Statsraaderne Collett og Wall tvende Udkast, hvoraf det ene angik de militære Betingelser for Waabenstilstanden under Titel: „convention d'armistice“, og det andet, under Titel „Traité“, de Vilkaar, hvorunder Stortinget skal sammenkaldes og Kongen nedlægge sin Myndighed i dettes Hænder. Disse Dokumenter vare efter foregaaende Negociation og Underhandling med den svenske General Bjørn-

¹⁾ Artiklerne angaaende den norske Konges Fratrædelse fra Regjeringen behandlede vel ikke i dette Nøde, da disse, som allerede noksom forberedte, umiddelbart afgjordes mellem Christian Frederik og Carl Johan. [Waabenstilstandens 2den Artikel, hvorved Blokaden ophævedes, omtales ikke her af Wall. Den var dog, efter hvad Schinkel (VIII. 210) beretter, det Punkt i sine Instruktioner, hvorimod Skibbrand opponerede. Men Kronprindsen vilde her ingen Invending høre. „Erab? — udraabte han — vil De, at jeg skal udsulte en Nation, som jeg siden skal regjere over?]

²⁾ For de norske Kommissairer var denne Dag en Hungersdag. Ved deres Tilbagekomst til Kongens Residens fandt de alle Levnetsmidler fortærede, alle Vogne forspændte for at føre Kongen og den kongelige Suite bort fra Krigsscenen, og for Nødskehed hos flere af Kongens Omgivelser [blandt Andre Sommerhjelm], som forhen havde viist et større Nød. De gode Efterretninger, som Collett og Wall havde at meddele, udbredte dog snart mere Munterhed hos Alle. [Denne Uro i Hovedkvarteret kan dog ikke være foranlediget ved Kongens personlige Afreise fra Moss; thi denne foregik ikke den 13de August. Den 16de udstedte han endnu derfra sin Kundgjørelse til Folket om Conventionen, og først den 19de August kom han tilbage til Ladegaardsøen.]

Skema af denne egenhændigen nedskrevne med den Erklæring, at Kjønt han for sin Person antog, at Propositionerne kunde være antagelige, dristede han sig dog ikke til at underskrive dem, endog paa forventende Ratifikation, men var besluttet, saafremt hans Adjutant, som han ventede endnu i Aften, ikke bragte ham Julemagt i saa højsænde, at reise direkte til den svenske Kronprinds for at faae hans Ultimatum. Deklarationen fra den svenske Kronprinds havde Komparenterne formaaet General Bjørnskjærna, efter Conference med Originalen, som ham anvist, at verificere. Statsraadet forelagde derefter Ss. M. Resultatet af disse Underhandlinger, hvormed Allers højssamme erklærede sig tilfreds.

„Disse her benævnte Dokumenter blev derefter in duplo reenskrævede, og samme Aften tilfillede den svenske General Bjørnskjærna med Betydning, at man derefter forventede den hastigste mulige Afgjørelse.

Rosenkrantz.

Sommerhjelms.

Jonas Collett.

Aall.

v. Holten 1).“

For saa hastig som muligt at bevirke disse Betingelsers Sanktion af Sveriges Kronprinds sendte Kongen sin meest betroede Adjutant, Major Brod, samme Aften 7) til Frederikstad, hvor Carl Johan opholdt sig. Kronprindsen modtog Brod i grønde oostamme, omgivet af 2 Officierer af sin Etap, og af sin Søn Arveprindsen med dennes Sovmester; men da han gjenkjendte Brod fra Jænsborg og Danmark, og vidste, at han kunde underholde sig med ham paa fransk, lod han de Tilstedeværende udtræde og underholdt sig med Brod alene. I Begyndelsen gjorde Kronprindsen nogle Banfæligheder ved at ratificere Waabensfilskanden, idet han gjorde opmærksom paa de store Fordele, den svenske Armee allerede havde vundet, og henvegede i den Anledning paa et Kort, der laae opslaaet paa hans Bord, og var fuldt af de sædvanlige Antydningsskiltninger af mærkelige Steder. Prindsen førte Samtalen med den Barne, der var ham egen, naar Gjenstande omhandlede, der interesserede ham; men han formildedes fraag ved Brods bestedne Bemærkninger, med Hensyn til det usikre Udfald af et Slag, som endnu ei var prøvet, og Banfæligheden af en Krig mellem Hjerger og Snøringer, og raabte ud i Førgæffet: „du papir etc.“ Da han havde faaet dette, skrev han Konzeptet til Bekræftelsen af Konventionen i Moss, gav dette Papiir ud, fik det reenskrævet tilbage, og forsynede det med sin Underkrift 8), idet han udførte dette, spurgte han Brod, om han ikke havde endnu et Brev til

- 7) Den originale Protokolation ved disse mærkelige Statsraads-Sessioner den 13de August blev ført paa løst Papiir og nedskreven af Sørenskriver Falsen, og findes underskrevet, foruden af de Statsraader, hvis Navne ere tilførte Protokollen, tillige af Saxthausen, Diriks og C. M. Falsen. Protokollen var tillige vedsoiet den ovenansførte Skrivelse til Christian Frederik fra Carl Johan. Det i Statsraadsprotokollen Anførte er aldeles overensstemmende med den originale Protokolation, naar undtages at Slutningen i Protokollen „efterat det endnu engang — tilværds“ ikke findes i den originale Protokolation. Følgende Passus: „Statsraadet forelagde derefter Ss. M. Resultatet af disse Underhandlinger, hvormed Allers højssamme erklærede sig tilfreds“, har oprindeligen været affattet som følger: „Statsraadet ac., hvormed Højssamme erklærede sig saa meget mere tilfreds, som han ikke kunde ventet saa megen Eftergivenhed“, men den sidste Passus findes overstrøgen. Høsten har ei underskrevet den originale Protokolation. [Ogsaa Christie kom tilstede paa Moss den 13de August, men senere end Aall og først efterat Underhandlingerne om Konventionen allerede vare paabegyndte. Se Platous og A. Sagens Biographi af Christie i Bergenste Blade 1849 No. 186. 187.]
- 8) Det maa være Morgenen den 14de August, ikke den 13de; thi Konventionen er dateret hin Dag og selgelig da underskrevet af Commissairerne. Desuden viser en Rapport fra Arensfeldt (Liden 1814 No. 127), at Fiendens Angreb paa hans Stilling Syd for Moss begynde lige til den 14de Kl. 1 Eftermiddag, hvilket vilde været umuligt, hvis Konventionen var overbragt den 13de.]
- 9) [Ratifikationen er af 15de August, og er derfor ovenstaaende Beretning aldeles rigtig, maa Brod først denne Dag have faaet Audients hos Carl Johan.]

ham. Brod svarede, at han havde et til Kongen af Sverige, som han fremtog, men bemærkede, at han havde Ordre til først at aflevere det, naar Konventionen var ratificeret. Kronprindsen tog ham Brevet af Haanden med den Erklæring, at han havde sin Faders Fuldmagt til enhver Afgjørelse, og efterat have læst Brevet yttrede han stor Tilfredshed dermed, og Ratifikationen gik rask fra Haanden¹⁾. Ved Afstedens Tilbud Kronprindsen Brod en fordeelig Anføttelse i den norske Armeé, som dog Brod, der havde bestemt sig til at følge Christian Frederik til Danmark, afflog. Derefter havde Brod det sørgelige Ørende at bringe Kommandanten paa Frederiksteen Generalmajor Ohme Ordre til Overgivelse af Fæstningen til de Svenske; men han fandt Fæstningens Tilstand saaledes, at Ohme ikke syntes utilfreds med at see denne Ende paa Sagen. Ved Tilbagekomsten til Moss fandt han Christian Frederik i en høist nedtrykt Sindstemning²⁾.

Der var Militaire i høiere og lavere Stilling, som beklagede sig over, at ikke militaire Personer var tilkaldte ved disse Forhandlinger imellem Kongen, hans Statsraad og de svenske Kommissairer, og som paastode, at store Feil af den Aarsag havde indsnæget sig i Konventionen. Især er dette steet af Generalmajor Sejersted i hans Tilsvær paa den Overrigskommissionens Spørgsmaal, som var nedsat for at undersøge de militaire Forhold i denne Krig. I sit Svar paa det 11te Spørgsmaal, som i den Anledning blev ham forelagt, yttre han³⁾: „Hs. Majestæt har i denne Henseende ikke værdiget at høre min Mening derover, hvilket jeg dog formeest min Stilling kunde have formodet; men jeg erfarede ikke denne Afslutning, førend Hr. Major v. Brod afreiste til det svenske Hovedkvarter for at faae den ratificeret, og dens Indhold ikke førend efter Majorens Tilbagekomst med Ratifikationen, hvorefter jeg blev befalet at udfærdige de fornødne Ordres til Troppernes Tilbagemarsch. Hvorfor hverten jeg eller nogen militair Person blev brugt ved dette Anliggende, er mig aldeles ubekjendt, og jeg formoder at det høie Statsraad vil derom kunne give den bedste Oplysning, da dette affluttede Vaabenskiilstanden.“ Men om end Sejersted, hvilket ikke ubetinget kan tilsaæses, havde Ret med Hensyn til det urigtige i hans og andre Militaires Udelukkelse fra denne Raadspleie, kunde dette see uden at derved lastes mindste Skygge over Christian Frederiks Omhu for Landets Ære, eller over hans Klogskab under Underhandlingerne. Efter de Begreber, som Kongen havde dannet sig om Tingenes nærværende Stilling, det Oversyn han havde over Begivenhedernes Gang i det Hele, hans fuldkomne Bekjendtskab med de Allieredes uroftellige Bestemmelse, og hans Overbeviisning om at den svenske Armees seierlige Skridt ikke mere vare at standse, maatte han betragte en Vaabenskiilstand som absolut nødvendig for at tilveiebringe et heldigt Udfald af Krigen. Han havde gjort sig fortrolig med den Tanke, at Norges Forening med Sverige ikke mere var at forhindre, og det stod kun tilbage at søge denne bevirket paa en Maade, som beredte Norge Held i Fremtiden. Derhos havde han faaet aabenbare Beviser i Hænde paa, at hans personlige umiddelbare Deeltagelse i Rigets Bestyrelse betragtedes som en uovervindelig Hindring for

1) [Konventionen og Vaabenskiilstanden ere trykte i næste Capitel.] Ved Major Brods Kærberelse i Kronprindsens Hovedkvarter erfoer han, hvor noie Carl Johan var underrettet om hvad der foregik i Norge, da han endog kunde fortælle Brod de Udtryk, hvoraf han havde benyttet sig ved Kongens Tassel i Anledning af en vigtig Melbung fra Staffeldt.

2) [Dette er saare rimeligt og stadfæstes af flere Vidner. Da Sverdrup kom til Moss 13de August og fik Audients, viste Kongen sig særdeles bedrøvet, og beklagede det meget Blod, som var flydt for hans Skyld, hvortil Sverdrup tort bemærkede, at Nationen ei beklagede, at der var flydt formeget, men forliden Blod. Christie fandt ham i høieste Grad fortvilet. „Alt er forbi, sagde han, alt haab ude!“ — „Nei, Deres Majestæt, svarede Christie, alt er ikke forbi, saalange De er os bevaret.“ Men hertil svarede Kongen, at han ei kunde udrette mere til Landets Gavn, og laskede sig grædende i Sofaen.]

3) See Morgensstjernes Staffeldts Proces I. 162.

enver fredelig Tilnærmelse, og han havde ædelmodigen besluttet at bringe dette Offer af sin personlige Interesse, for at befordre et lykkeligt Udfald af den begyndte Modstand. Det maatte saaledes ansees naturligt, at Christian Frederik i denne sidste Regjeringsaakt ikke søgte Raad hos de Nærd, hos hvilke han kunde vente en bestemt Opposition mod en Plan, til hvis Udførelse han af indvortes og udvortes Grunde havde bestemt sig, og hvis militaire Bestaaenighed maatte ansees underordnet høiere Formaal. Men denne Sejerfreds Bebreidelse er desuden ikke paa sit rette Sted, uden at vi ved denne Paaskand ville kaste en Skygge over en dygtig og reiskaffen Officiærs hæderlige Eftermæle. Vi have ovenfor seet, at Sejerfred tilligemed flere Divisionschefer i det Statsraad, som afholdtes den 8de August, havde stillbret Armeens Stilling som høist betænkelig, og ikke istand til at hindre Fiendens Fremtrængen til Landets Hovedstad. I militair Henseende var altsaa Udfaldet klart for Enhver, og det kom nu an paa at underhandle om de bedste Betingelser for en mindelig Overeenskomst. Til denne Underhandling valgte Kongen to af sine Statsraader, som selv havde viist sig som de ivrigste Modstandere af Foreningen med Sverige, som vare ham personligen hengivne, og som formedelst deres Stilling i Staten og Forhold til Kongen maatte have det reneste Oversyn over Underhandlingens Gjenskab. Han maatte i Sandhed ansee Norges Læve og sit eget vel forvaret i saadanne Hænder, og Udfaldet retfærdiggjorde hans Tillid.

Mindre betydnende ere vistnok de Indvendinger, som ere gjorte mod de Bestemmelser i Konventionen, der angaae Demarkationslinien¹⁾. I denne Henseende vare Kommissairernes Hænder bundne. Baabensstillstandens Afslutning under hvilke som helst Betingelser, der kunde opnaaes, var det første og ufravigelige Punkt i deres Instruks, og vi have ovenfor seet, hvor nær de norske Kommissairer gik den Grændse, som de svenske omsider bekvemmede sig til at tilstaae. Demarkationsliniens Indskrænkning til Norges Fordeel var et oieblikkeligt Gode, hvis Følger tabte sig i den strax paafølgende Fred. De øvrige ved Konventionen for Norge betingede Fordele sloge deres Rod i den fjerneste Fremtid og sikrede Norge en politisk lykkelig Stilling, som det under disse Omstændigheder neppe havde kunnet vente.

Strax efter Baabensstillstandens Afslutning skulde Fæstningen Frederiksteen overgives. Denne Fæstning havde under den frække Ohmes Kommandantsskab forvaret sig med Held, og herten Trubler²⁾ eller Løster kunde bevæge ham til at overgive sig. De Beleirendes Tab af Døde og Saarede var større end de Beleiredes, endstjønt Fæstningens Hus og Bygninger havde lidt betydelig af Fiendens Kugler. Endstjønt Kommandanten selv forudsaa Fæstningens Fald under en fortfat Beleiring og fremdeles Udeblivelse af al Undsætning, brændte Befætningen, i det Dieblis da Ordre kom til at overgive Fæstningen, af Lyst til at fortsætte Forsvaret³⁾. Efter Overeenskomst med Christian Frederiks Adjutant aabnedes Fæstningen om Natten, og de svenske Tropper marscherede ind, uden at Befætningen var bekendt med Overgivelsen. Deraf

¹⁾ Felttoget i Norge 1814 af en norsk Officer (J. G. Mejdell) S. 61. 62.

²⁾ [Disse Trubler gik temmelig vidt. I Brev af 5te August tilkendegiver Oberst August Andarsward efter sin Konges Befaling Commandanten, at hvis han ikke strax overgiver Fæstningen, vil han efter dens Fald „blive behandlet som Rebel og som saadan hængt!“]

³⁾ Efter svenske Beretninger paaftaaes vel, at Beleiringskorpsen, der lededes af den svenske General Suremain, var saavidt fremrykket, da Ordre til Overgivelse ankom, at Fæstningen om meget kort Tid maatte falde, men da der dog var Proviant i Fæstningen for flere Uger, Ammunition endnu ikke fattedes, og Alt inden Fæstningen var i god Orden, endstjønt flere af dens Bygninger vare ramponerede, er der Grund til at tvivle om, at Erobringen var bleven saa let. Svenske Beretninger paaftaae ogsaa, at der herskede Misnoie i den norske Garnison, og Ulyst til at fortsætte Forsvaret, men denne strakte sig i det mindste ikke til Garnisonen selv, hvis Rod egentlig rostes af de i Fæstningen værende Officierer, hvilket og kan sees af de urenlige Scener, som Overgivelsen foranledigede.

opstod Kammeret og endog Kædetamp imellem de svenske Soldater og de norskebuds Korste, som stilledes deels ved de norske Officerers Mellemkomst, der vare bekendte med Tingenes Stilling, deels ved de svenske Troppers Disciplin og Eftergivenshed. De Svenske viste tilbørlig Agtelse mod den lille Krigerstare, der saa hæft havde forsvaret sig; de Korste græmmede sig over at maatte forlade en Fæstning, som de endnu havde Midler til at forsvare¹⁾. Dagen efter Overgivelsen tog Sveriges Kronprinds med sin talrige Suite Fæstningen i Dieslyn. Intet undgik hans Omvæltensomhed, og han roste Garnisonens og dens Kommandants hæfle Forhold under Belæringen²⁾. Da Kronprindsen kom til det Sted, 150 Skridt fra Glaciet, hvor Carl den 12te blev sludt, blottede han med Bevægelse sit Hoved, hvilket hans hele Døggivelse fulgte, og Kronprindsen talede ved denne Leilighed om den tapre Kriger, hvis Minde Stedet tilbagesalste³⁾. — Da Garnisonen efter Udmarschen passerede forbi den svenske Linie, modtog den Salut. Kronprindsen tilbød de norske Officerer deres tilbagesaaende Gage i svenske Penge, og Rogle blandt dem endog Forfremmelse; men de affloge begge Dele formedelst Uvisshed om, hvad Beslutning Stortinget vilde tage med Hensyn til Hædrelandets Fremtid. — Ohmes og den Frederiksteenske Garnisons Brits løb paa den Tid i Alles Munde over det ganste Norge.

Trettende Capitel.

Konvention i Moss. Vaabenstilstand. Christian Frederik overdrager Regjeringen til Statsraadet.

Vaabenstilstanden var nu afsluttet, og Udagt til Fred var aabnet. Det stod nu tilbage at gjøre Nationen bekendt med denne vigtige Begivenhed, og at træffe de fornødne Foranstaltninger til at efterkomme Konventionens Bestemmelser, og fornemmeligen til at sammenkalde et Storting, der skulde tage Beslutning om Krig og Fred. I denne Henseende var Statsraadet herefter mestendeels overladt til sig selv, da Kongen ved en hemmelig Artikel havde forpligtet sig til at træde tilside og ingen umiddelbar Deel videre tage i Regjeringen. Efter den 14de August modte saaledes Kongen alle

¹⁾ See herom „Frederiksteen i Beleiringen 1814 af en norsk Officer [N. W. Brød.] Christiania 1826.“ Deri ankes over, at Ohme, hvis Tapperhed og Mod under Beleiringen gives al Hæd, ikke gjorde Besætningen bekendt med Overgivelsesordren forend om Morgenen, hvorved den omtalte Vorden foranledigedes. [At Frederiksteen ligesaa lidt nu som under tidligere Beleiringer blev indtaget af de Svenske, men ifølge hstele Befaling overgaves paa Grund af Conventionen i Moss, er umodsigeligt. Ikke bestomindre ere de fleste fremmede Beretninger formede saaledes, at Leseren maa antage det Første. Mærkeligt i denne Henseende er det, at Hørsstjerna, som selv afsluttede Conventionen, i sin Udgate af Mémoires du Comte de Stedingk (Paris 1847. III. 241.) kan sdrve: Les fortresses norwégiennes, parmi lesquelles on compte d'abord Frederikshall . . . furent prises l'une après l'autre. Kun een norsk Fæstning blev tagen (prise) af de Svenske, og det var Frederiksstad. Schintel fremstiller Begivenhederne rigtig. Udførlig Underretning findes i Krags Frederikshald og dens Krigshistorie S. 106—147.]

²⁾ [Det maa være en simpel Trykfeil, naar Schintel (Minnen VIII. 209), der ellers med Sagkundskab og Upartisthed omtaler Felttoget 1814, angiver Frederiksteens Besætning til 11,200 Mand, da den ifølge den originale Beleiringsjournal i Et og Alt udgjorde 800 Soldater og Landværn. Fæstningen overgaves den 16de August.]

³⁾ Spørgsmaalet blev endog om et Minde, der skulde opretholdes til Hæd for Helten — men Ideen forlæstedes snart. [Den er i den sidste Lid paaany optaget.]

med i Statsraadet. Under 17de August modtoges i det samlede Statsraad Majors **Eders** Skrivelse, hvori han efter **S. M.** Majestæts Ordre underrettede Statsraadet om, at Kongeriget havde ratificeret **Baabens** Stiftskanden tilligemed den gjorte Reservation angaaende Demarkationslinien. I den Anledning blev det vedtaget „**allerunderdanigst** at foreskille **S. M.** Nødvendigheden af at Foranstaltninger træffes til Stortingets Sammenkaldelse den 7de October, som den seneſte Dag ſammes forſte Sæance efter Konventionen kan beſtemmes til, ſaaog at det norſke Folk haſtigſt muligt bliver underrettet om, at **Baabens** Stiftskanden er bevirket og **Viſtaarene** for ſamme.“ Den 20de August blev i Statsraadet forelagt **S. M.** Reſkript af **Saars** Dato, hvori Statsraadet under **Merhoffſtammes** Eghdom tillægges Befaling at antage ſig og beſøge alle **Begjerings** ſanliggender, ſamt at afgive alle Ordres og Reſolutioner med **Underſkriſt** „„efter allerhøieſte Befaling““, og uden **Egl.**“ Til ſamme Tid fremlagdes **Kongens** Rundgjørelſe til det norſke Folk af 16de August, ſamt **Gjenpart** af **Expeditionerne** til **Biſtopperne** og de civile **Dvrigheds** perſoner om Stortingets Sammenkaldelse til 7de Octbr. d. A., og **Overſættelse** af Konventionen og **Baabens** Stiftskanden af 14de d. M.

Rundgjørelſen til det norſke Folk lod ſaaledes:

„**Nordmand!** Da Vi efter **Dp**løſningen af **Eders** Forbindelſe med Danmark overtog **Styrelſen** af **Norges** **Anliggender**, var det for at hindre at ikke **Borger** krig og **Partiaand** ſkulde ſønderſlæde **Eders** elſtede **Fædreland**. **Eders** **Ønſte** kaldte Os til **Norges** **Throne**; Vi fulgte **Eders** **Kald**; **Eders** **Tillid** og gode **Sag** fødrede **Vor** **Deit** gælfſe. Vi beſluttede at underkaſte Os enhver **Dp**offrelſe for at føre **Eder** **hine** **Goder** imøde. Vel ſinde Vi **Harer**, ſom i en ulige **Kamp** truede at **tilintet** gøres **Eders** og **Vort** **Haab**; men Vi kunde umuligen fatte, at **Europas** **mægtigſte** **Stater** vilde forene ſig for at undertrykke et ædelt og uſtyldigt Folk, hvis billige **Ønſte** var **Frihed**, og hvis eneſte **Ultraa** var **Uafhængighed**.

„**Juid** lertid lode **Sveriges** **mægtige** **Bundsforvante** Os ved deres **Seadebud** erklære, at **Norges** **Forening** med **Sverige** var uigenkaldeligen beſluttet. Det er **Eder** beſkjendt, at Vi vare villige til at opoffre en perſonligen lykkelig **Stilling**, naar et ſammenkaldt **Storting** fandt, at det kunde berede **Folkets** **Helb**; men det er **Eder** ogſaa beſkjendt, at de **Viſtaar**, ſom da bleve tilbudne for en **Baabens** **Stiftskand**, vare af det **Slags**, at Vi ikke kunde antage dem, førend **Krigs** ſtykken blev prøvet, idet de vare ſtridende mod **Grundloven**. Vi maatte ſaaledes beklage, at **Vore** **rebelige** **Be** **kræbſer** for at undgaae **Krigen** i **Norden** bleve frugtesløſe. **Norges** **udſtrakte** **Grændſer** og **Sø** **kyſter** have gjort det nødvendigt at fordele **Tropperne**. **Sverige** ruſtede ſig med **Auſtrengelſe** paa flere **Steder**, og, uviſe om paa hvilken **Deel** af **Riget** dets **Angreb** kunde ventes, maatte Vi vælge en **Stilling**, hvorfra Vi baade kunde dække **Rigets** **indre** **Proviindſer**, og tillige ile de angrebne eller truede **Punkter** til **Hjælp**. **Glom** **men** ſynes i denne **Henſeende** at tilbyde de fleſte **Fordel**e.

„**Ved** **Efterretning** om **Fiendens** **Indbrud** over **Idelſletten** og **Evinesund** ilede Vi at ſamle et **Armeekorps** ved **Kalkſkad**, for ved et **Angreb** fra denne **Side** at **ſtandſe** **Fienden** fra at gjøre videre **Fremgang**, men **Fredrikſtads** **uventede** **Dvergiv** **ſe** **ledte** os til at ſøge **Glommen**, thi **Fienden** havde derved vundet en ſikker **Overgang**, og **Veien** til **Chriſtiania** kunde forceres. **Overlegen** til **Soes** kunde **Fienden** ved idelige **Landgange** **tournere** vor **Flanke**. En langvarig **Blotade** af **engeliſk** og **ſvenſk** **Somagt** havde hindret **Magasiner** **tilſtrækkelige** **Forchyning**; de vare næſten udtømte, og **Mangel** paa de fleſte **Fornødenheder** truede at knække det **Mod**, ſom **Fiendens** **Overmagt** ei kunde børe. **Rigsforſamlingens** **Affendte** ¹⁾ bleve ei modtagne af det **engeliſke** **Mini**

¹⁾ Saaledes kalder Kongen den Deputation, ſom Kongen aſſendte ſtrag efter Rigsforſamlingens **Dp**løſning, og talte tvende af bennes **Medlemmer**. I **Rigsforſamlingen** ſelv var ikke en ſaadan **Deputations** **Affendſe** beſluttet, langt mindre **hede** **hede** i bennes **Ravn**.

ferium, og som saaledes tilbage uden Haab om Hjælp eller Formiddelse af dette Rigets fiendtlige Forholdsbegreb. Under disse Omkændigheder foreslog Sverige Vaabenstilstand. Af de to Hæstninger, hvis Besættelse af svenske Tropper i de afbrudte Underhandlinger var omdisket, var den ene allerede i deres Magt, og den anden afflaaret af Undsætning og bombarderet. Krigslykken havde erklæret sig mod os, og Kampen i nærværende Stilling maatte blive Fædrelandets Odelæggelse. For at afsværge dette, og at give Folket Leilighed til at skjønne Rigets Tilstand ved at beramme et Storstorting, gjentog Vi Bort Tilbud beredvilligen at træde tilbage fra den lykkelige Stilling, hvortil Eders Lillid kaldte Os. Vaabenstilstanden og Konventionen af 14de dennes bleve undertegnede, og som en Følge deraf have Vi ved Reskript af D. D. til samtlige Ovrerovrigheder ladet sammenkalde et overordentligt Storstorting, at aabnes i Christiania den 7de Octbr. dette Aar.

„Elskede norske Folk! Kun den bydende Nødvendighed — det ville I ikke smætvole — kunde bevæge Os til et Stridt, som Eders Hengivenhed gjorde os dobbelt sørgeligt. Vor Attraa var at fortjene Eders Kjærlighed, Vor Trost er Overbeviisning om Eders Sindelag, og den Bevidsthed, at Eders Vel var Maalet for alle Vore Handlinger. Givet paa Ross, den 16de August 1814.

Christian Frederik.

Konventionen lod saaledes:

„Konvention sluttet mellem Hans Kongelige Høihed Kronprindsen af Sverige i Hans svenske Majestæts Navn paa den ene Side, og den norske Regjering paa den anden Side, sluttet under Betingelse af Stadsfæstelse ved Undertegnede paa Ross den 14de August 1814. Art. 1. Hs. K. Høihed Prinds Christian skal, efter den i Konstitutionen foreskrevne Maade, strax sammenkalde Kongeriget Norges Storstorting, som skal aabnes den sidste Dag i September, eller, om dette ikke er muligt, i de første 8 Dage af October. Art. 2. Hs. M. K. af Sverige skal faae i umiddelbar Underhandling med Storstortinget ved en eller flere Kommissairer, som han udnævner. Art. 3. Hs. M. K. af Sverige lover at antage den ved de Deputerede i Rigssamlingen paa Eidsvoold udarbejdede Constitution. Hs. M. vil ikke foreslaae andre Forandringer end de, der ere nødvendige for begge Rigers Forening, og forbinder sig til ikke at gjøre dette uden i Aftale med Storstortinget. Art. 4. De Løfter, som ere givne det norske Folk, saavel af Hs. M. Kongen af Sverige som Hs. K. H. Kronprindsen i Kongens Navn, skal samvittighedsfuldt blive opfyldte og stadfæstede af Hs. M. for det næste Storstorting. Art. 5. Storstortinget skal forsamles i Christiania. Art. 6. Hs. M. Kongen af Sverige erklærer, at Ingen skal blive forfulgt enten umiddelbart eller middelbart for Meninger freidende mod begge Rigers Forening, som han til dette Dieblik har maattet ytre. De civile og militaire norske Embedsmænd eller Udlandinger i Landet skulle blive behandlede med den Agtelse og Betvillie, som den høieste Myndighed skylder dem. Ingen af dem skal kunne drages til Ansvar for sine Meninger. De, som ikke vedblive i deres Tjeneste, skal tilstedes Pension efter Landets Love. Art. 7. Hs. M. Kongen af Sverige vil anvende al sin Indskyldelse hos Hs. M. K. af Danmark for at faae tilbagelaldt de Forordninger og Edikter, der ere udgivne efter 14de Januar 1814, saavel mod de offentlige Embedsmænd, som mod Norge i Almindelighed. Foretøstret Ross, den 14de August 1814.

Eskjoldbrand,
Generallicutenant.

M. Bjørnshjerna,
Generalmajor.

Jonas Collett.

Uall.

Statsraader.

Ratificeret af Hs. M. Kongen og Hs. K. H. Kronprindsen af Sverige.

Additional Artikel. 1. „Hs. K. H. Prinds Christian erklærer og forpligter sig høitideligt til at overgive den ham overdragne executive Magt i Nationens Hænder uden noget Forbehold; og at det er til Opfyldelse af denne Formalitet han sammenkalder Rigets Stænder. Fra det Dieblik de ere forsamlede skal han fornye

denne Erklæring og lade den bekendtgjøre i hele Riget, og derefter skal han forlade Norge, om endog Stænderne skulle ville formaae ham til at forlænge sit Ophold i dette Rige. Til Bekræftelse heraf skal Hs. K. S. Prinds Christian overgive dette Brev skriftligen i tilbørlig Form, forsynet med hans Underskrift og Signet, til Hs. K. Kongen af Sverige, saa hurtigt det lader sig gjøre. Denne Artikel skal ei publiceres før 8 Dage efter Rigsdagens Begyndelse. Denne additionelle Artikel skal have samme Kraft og Virkning, som om den ordlydende var indtagen i Konventionen af 14de August 1814.

Jonas Collett. Kall. A. F. Skjøddebrand. M. Bjørnstjerna.
 Statsraader. Generallieutenant. Generalmajor.

Ratificeret

Christian Frederik.

2. Separat og hemmelig Artikel. 1) Hs. K. S. Prinds Christian skal siden under et eller andet Paastub overdrage den executive Magt til Statsraadet, som skal beholde den til Rigsdagens Slutning, eller indtil Stænderne have bestemt erklæret sig angaaende Regjeringsmaaden. 2) Statsraadet skal udøve sin Funktion overensstemmende med Constitutionen. 3) Indtil Stænderne ere blevne forsamlede, skal Statsraadet undertagne Forvaltningens Ager (løbende Affærer) „paa høi Besættning.“ — Givet i Moss. Christian Frederik.

3. „Jeg erklærer og forbinde mig høitideligen til at overgive den executive Magt, som er mig overdragen, i Nationens Hænder uden noget Forbehold. Jeg fornyer denne Erklæring og skal lade den bekendtgjøre i hele Kongeriget, saasnart Stænderne ere forsamlede, hvorefter jeg skal forlade Norge, om end Stænderne skulle ville formaae mig til at forlænge mit Ophold i dette Land. Til Bekræftelse heraf undertegner jeg dette og sætter derunder mit Signet.

Til Hs. M. Kongen af Sverige. Christian Frederik.“ 1)

Den afsluttede Baabensstilstand var af følgende Indhold:

„Baabensstilstand

mellem de svenske Tropper paa den ene og de norske Tropper paa den anden Side, fættet under Betingelse af Stabskæftelse ved Undertegnede paa Moss den 14de August 1814.

„Art. 1. Fiendskaberne skulle ophøre baade til Lands og Vands imellem de svenske Tropper og Flaader paa den ene og de norske Tropper og Flaader paa den anden Side, at regne fra den Dag denne Baabensstilstand undertegnes indtil 14 Dage efter Rigsdagens Aabning, og med 8 Dages Opsigelse efter den bestemte Tid.

Art. 2. Blotaden af de norske Hævne skal ophæves fra den Dag, denne Forening er undertegnet. Al Indførsel og Udførsel skal være fri, dog de norske Soldintrader ufortrængede. Art. 3. Dersom Frederiksteens Fæstning ikke har kapitularet, skal den brag overleveres med samtlige dertil hørende Værter til Hs. svenske Majestæts Tropper.

Garnisonen skal gaae ud af Fæstningen med Baaben og Bagage og alle militære Honnours. Det skal være Officererne tilladt at gaae hvorhen de ville. Soldaterne vende tilbage til deres Hjem; saavel de Første som de Sidste skal love ikke at ville tjene mere med Hs. svenske Majestæts Tropper. Art. 4. Der skal trækkes en Demarkationslinie mellem de tvende respektive Armeer. Den svenske Linie skal hælde sig til Soner, gaae over Hovi, Onstad-Sund hen til Djerns-Øs, og følge Glommen lige til Kragerud. De svenske Tropper i Bormeland maae ikke gaae forbi Udlangen. Den norske Linie skal hælde sig til Drøbak, gaae forbi Korsegaarden og Krogstad til Djerns-Øs, og siden følge den høire Bred af Glommen lige til Kongsvinger.

1) Det var rimeligvis disse tvende sidste Dokumenter, som bleve Kronprindsen af Major Brod overleverede, og som bevægede ham til Sanktion. Saavel disse hemmelige Artiklers Form som Materie røde en svensk Forfatter. Her tales om „Rigsdag“ og „Stænder“ hvedesfor om Stortinget og Stortingets Medlemmer.

Art. 5. De norske nationale Tropper skal strax gives Orlov at gaae tilbage til deres respektive Hjemsteder. Der skal kun være under Vaaben de gerorbne Troppescorps'er, nemlig: a) Det søndensjælske Regiment. b) Det nordensjælske Regiment. c) Det oplandske Regiment. d) Agerøhusiske Skarpskyttere. e) Artilleribrigaden. Disse Corps'er maa aldeles ikke gaae over den i den 4de Artikel bestemte Demarkationslinie saaledes, at Landstræningen fra Drøbak, Korsegaarden og Krogstad til Soner, Hovi og Duskad-Sund skal være aldeles fri for Tropper. Art. 6. Der skal kun blive tilbage i Norge to svenske Divisioner med forholdsmaessig Artilleri og Kavalleri. Resten af den svenske Armee skal gaae tilbage til Sverige. Art. 7. Den Deel af den norske Armee, som bliver under Vaaben, skal gaae ind i Demarkationslinien i bestemte Dagmarscher, og opbryde to Dage efter denne Vaabenstilstands Undertegnelse. Den Deel af den svenske Armee, som gaar tilbage til Sverige, skal bryde op saasnart see kan. Art. 8. Naar Fiendskaberne have ophørt, skal svenske og norske Generaler gjensidigen gives Ordres, sigtende til at god Forskaeelse kan herse imellem de tvende Armeer, og at Krigens Byrder og Svor kan forsvinde. Ingen Kontributioner og Requisitioner af hvilkelsomhelst Slags skal høves i Landet. Alt, hvad Indbygggerne maatte levere, skal betales med rebe Penge. De norske Generaler skal forbyde al Bortforsel af Creature, og de svenske Generaler skal noiaagtigen lade iagttage de Befalinger, som ere givne med Hensyn til denne Gjenstand. Art. 9. Krigsfangerne skal sættes i Frihed paa begge Sider, saa hastig som det lader sig gjøre. Art. 10. For at give Nationens Repræsentanter, sammenkaldte til et Storthing i Christiania, færdigkommen Frihed i deres Forhandling, skal det ikke tillades hverken svenske eller norske Tropper at nærme sig bemeldte Storthing paa en Afstand af 3 Mile, saalænge Storthinget holdes. Borgerne i Christiania skal besætte Vagterne i Byen og paa Agerøhus Fæstning, medens Storthinget varer. Art. 11. For at spare videre Blodsudgydelse skal der være en Vaabenhvile, regnet fra dette Dokument's Undertegnelse, med 12 Timers Dvfgelse. Art. 12. Det norske Flag skal respekteres medens Vaabenhvilen varer. Hovedkvarteret Moss den 14de August 1814.

Skjoldbrand.

Bjornskjerna.

Collett.

Nall.

„Med den Reservation, at Demarkationslinien af de respektive Armeer skal være status quo for den svenske Armee, og for den norske Armee en Linie, som gaar igennem Soner, Spydeberg og Hovi til Glommen.

Samme Understrifter.

Statificeret af H. M. Kongen og derefter af Kronprindsen med følgende Paategning: „Jeg ratificerer ovenstaaende Konvention med Reservationen, og jeg griber med Fornsielse denne første Anledning til at give Bewiis paa mine Følelser for Nationen og den norske Armee. I mit Hovedkvarter Frederikstad den 15de August 1814.

Carl Johan.“

Under 16de August udstedte Christian Frederik til Bisopperne og Overøvrighederne Bekjendtgørelser, hvori de underrettedes om Rigets Stilling og Vaabenstilstanden, med Befaling at kundgjøre samme for Folket, og at træffe grundlovmæssige Foranstaltninger til Valget af de Repræsentanter, som den 7de October skulde sammenkaldes til et overordentligt Storthing i Christiania. Denne Bekjendtgørelse var den sidste Regjeringshandling, som udgik umiddelbar fra Christian Frederik. Alle følgende Bekjendtgørelser stede, som ovenfor meldt, i Følge den hemmelige Artikel i Konventionen, af Statsraadet gjennem Statssekretariatet: „paa allerhøieste Befaling“ og paa Statsraadets Ans og Tilsvær. Fra den 16de August kunde Christian Frederik ikke længere betragtes som Norges Konge. For at give denne Fratrædelse et antageligt Paaskud, hedte det, at Kongen var sygelig — og hvo kunde andre sig over, om dette efter saa mange Sjælens Kyskels'er virtelig var saaledes? — og kunde ikke deeltage i Forretningerne. Som Følge heraf udgik under 23de August følgende Bekjendtgørelse fra Statsraadet til samtlige geistlige og verdslige Overøvrigheder:

„Da Statsraadet den 19de dennes har modtaget **Hs. Majestæts** allernaadigste Reskript saalydende:

„I Dag Morges ere Vi ankomne her til Ladegaardsøen, men i en saa sygelig Tilstand, at Vi for Tiden ei kunne befatte Os med Statsstyrelsen. Idet Vi underrette Vort Statsraad herom, befale Vi tillige herved, at Samme fra nu af har at antage sig og besørge alle Regjeringens Anliggender, samt at afgive alle derved fornødne Ordres og Resolutioner med Underskrift: „Efter allerhøieste Befaling“ uden at vedhefte noget som helst Segl. Herved skal Vor Villie.“

og det tillige af Røgenes Indberetning er bragt i sørgeligt Erfaring, at **Hs. Majestæts** Sundhedsforfatning endnu er den samme, saa haver Statsraadet i allerunderdanigst Følge af denne tilfjendbegivne allernaadigste Villie, og i Overensstemmelse med Grundlovens 42de og 43de Paragrapher, indtil Videre overtaget den udøvende Magt, hvilket tjener til Gfsterretning og fornøden Betjendtgjørelse for de Dem underordnede Embedsmænd, og ville saaledes samtlige Brev, der forhen adresseredes til **Hs. Majestæt**, være at fremsende til Norges Riges Statsraad.

Statsraadet i Christiania den 23de August 1814.

Rosenkrantz.

Sommerhjelm.

Jonas Collett.“

Henviisningen til de ovennævnte Paragrapher i Grundloven tilfjendbegiver tydeligen nok den sande Mening af ovenanførte Christian Frederiks sidste kongelige Reskript. Deri foreskrives nemlig, hvad der skal foranstattes, naar Riget befinder sig i saadan Tilstand, at det kan anses for at være uden kongeligt Overhoved, der selv umiddelbart kan sætte sig i Spidsen for Regjeringen, og kan ei forholde om saadanne midlertidige Foranstaltninger, som gjøres i Anledning af Kongens forbigaende Sygelighedstilstand.

Det var naturligt, at den norske Konge under disse raast paa hverandre fulgte Begivenheder, Tilintetgjørelsen af sit stolte Haab om at bevare sin kongelige Stilling og Norges Selvstændighed, maatte føle sig nedtrykt og bekymret, og saaledes beskrives hans Sindsstemning ogsaa af dem, som i den Tid nærmest omgave ham. D: fandt ham mestendeels mismodig, indsluttet i sig selv, og ligegyldig for den Omhu for sin svortes Person, som han i bedre Dage aldrig pleiede at forsømme. Denne mørke Sindsstemning laa ogsaa udtrykt i de private Meddelelser om Tingenes Stilling, som han gjorde de kommanderende Officierer. Saaledes skriver han under 16de August til Generallieutenant Staffeldt:

„Fr. Gen. Lieutn. Staffeldt! Den Mangel paa Fornødenheder, som Armeen lider, og som man ei formaaer at afhjælpe, har nødtt mig til at indgaae Baabens Tilstand med de Evenske. Disse overskride ikke Glommen. Det vil være fornødent, at Tropperne paa det nøieste underrettes om Nødvendigheden af en sliq Foranstaltning. Jeg er syg af Bekymring.“

I Følge Christian Frederiks Forpligtelse at afholde sig fra en effektiv Indblanding i de offentlige Regjeringsforanstaltninger, og under alle Omstændigheder nedlægge den norske Krone, forsoiede han sig til sin Sommer-Residents udenfor Christiania, Ladegaardsøen. Der holdt han sig indtil sin Afreise fra Norge indsluttet i sine indre Bemærker og i sit Sovelabinet. Med Kongen fulgte Major Brock, Capitaine i Søetaten Holstein og daværende Lektor, nu Konferentsraad, Adler, som dengang arbejdede i Kongens private Sekretariat. Han modtog under dette sit Ophold der alle gjerne Besøg fra Christiania, og kun Enkelte, som han hødrede med sin særdeles Gunst, havde Adgang til ham. Han spiste sædvanligen alene paa sit Værelse eller med Major Brock, og da denne mod Slutningen af August gjorde en kort Reise til Kjøbenhavn, maatte Generalskirurg Thulstrup dagligen kjøre ud til Ladegaardsøen for at spise med ham. Han forlod kun sin Residents for at gjøre korte Spadsere-Ridt i den temmelig vidtstgigtede Have, som omgiver Ladegaardsøens Svøvedgaard, og indskrænkede sig da til at ride op og ned i Gangene med sin Adjutant i en Modvinds Paaklædning. Sin Dag tilbragte han sædvanligen med Læsning i

fit Kabinet, og modtog derhos Besøg af hine 3 Mænd, der opholdt sig hos ham paa Labegaardsøen, og i deres Selskab tilbragte han sædvanligen nogle Aftentimer, indtil han i god Tid gik til Hvile. De sidste Aftledsfeener med hans Statsraad, og Kraftigelsesakten, der foregik mellem ham og Stortingets Afsendinger, hvilken vi senere have at beskrive, vare meget angribende, og han maatte visseligen under vromdige og blandede Følelser forlade et Land, hvor han havde modtaget saa mange Bøvelser paa oprigtig og tro Hengivenhed og Tillid, og hvis sande Gavn han med et redeligt Sind havde søgt at befordre.

Fjortende Capitel.

Misnoie med Krigsførelsen. Oplob i Christiania og ved Laurvig.

Efterat denne Baabensstilstand var afluttet, og Christian Frederik, ved aldeles at træde tilside og frastige sig al umiddelbar Deeltagelse i Regjeringen, havde ryddet den vigtigste Hindring af Veien for den skandinaviske Fæltes Forening, gjorde den svenske Regjering Alt, hvad der stod i dens Magt, for at overbevise den norske Nation om sin Hensigt, at bringe Rolighed, Virksomhed og en fredelig Tilstand tilbage i Landet, og i politisk Henseende berede Norge en lykkelig Fremtid. Til den Ende afgav General Bjørnstjerna, som Hs. svenske Majestæts Kommisfær i Norge, den 7de Septbr. en Note, der beroligede Statsraadet med Hensyn til Blodadens Ophævelse. Han forfikkrede deri, at de fornødne Meddelelser vare gjorte Sveriges Allierede, og at det efter hans Overbeviisning ingen Fare var for de norske Handlende ved igjen at begynde et fredeligt Samkvem med England og Danmark. Da imidlertid det danske Hof, sin Forsigtigste tro, endnu ikke havde tilladt fri Udførsel af Korn til Norge, indleverede den svenske Minister i Kjøbenhavn en Note til Grev Schimmelmänn, hvori han yttrede Kongen af Sveriges Ønske, at Handelsforbindelsen imellem Danmark og Norge igjen maatte vorde oprettet. Schimmelmänn ilede paa Dronningen af Danmarks Vegne, der bestyrede Rigets Anliggender under Kongens Graværelse i Wien, i sit Svar at forfikkre, at Intet var meer stemmende med Hds. Majestæts Ønske, end at see Handelsforbindelsen med Norge, som kun efter Sveriges Anmodning var afbrudt, igjen fornyet, og at de fornødne Foranstaltninger i den Henseende vare truffene. „Den danske Regjering glæder sig — saaledes ender Schimmelmänn sin Note — ved at være sat istand til i saadan Henseende at handle i Overensstemmelse med den svenske Regjering, og at kunne lade de danske og svenske Stater nyde gjensidige Fordele.“

Tillige var den svenske Regjering betænkt paa, under Baabensstilstanden at afhjælpe den midlertidige Trang til Korn ved Indførsel og Uddeling af flere Partier Kornvarer. I den Anledning blev den 23de August fremlagt i Statsraadet en Skrivelse fra Bjørnstjerna, dateret Mosk den 22de s. M., hvori denne tilkjendegav „den svenske Kronprindses Ønske om at see Norge forsynet med Korn, og at der til den Ende maatte affendes tvende, eller flere norske Medborgere, for der med de Mænd, som af ham udnævnes, at overlægge om de tjenligste Midler til Forættelsen af denne vigtige Sag.“ Statsraadet besluttede at svare, „at det paaskønnede den svenske Kronprindses Ømhuetsfølelse for det norske Følske Læve, at det ligeledes ansaa Provianteringen som en hellig Gjenstand for Statsraadets Bestræbelser, og at somme, idet det nærede det Haab, at de alt længe etablerede Provianderingskommisjoner og især de Handlendes Anstrengelser vilde tilveiebringe det fornødne Korn, tillige sine de det virksomste Middele til Opfyldelsen af det tilsigtede Ømmele i det Vilkør af Baa-

handelsstanden, hvori Prindsen lover at afvende de fiendtlige Resures mod Norges Handel. Imidlertid vilde Statsraadet gribe det Tilbud, som Prindsen har gjort, saavidt det uden Hensind og under nærværende Konjunkturer er muligt, og paa Grund deraf søge at formaae tvende Handelsknydige at møde paa Ross, for i Forbindelse med Oberst Pegermann at afhandle denne Hensind.

Derimod troede Statsraadet sig ikke besværet til at lade uddele et Parti af omrent 2000 Tønder Kornvarer, som Kronprindsen havde indsendt som en Gave til de meest trængende Norges Indbyggere. I sit Svar til Bjørnflærna yttrede det: „at det ingentunde misfikkende Kronprindsens ædle Hensigt med denne Gave, men at det holdt sig overbeviset om, at Uddelingen deraf under nærværende Omstændigheder ikke alene vilde vække den slumrende Partiaand og sætte Folkets Lidsid til Statsraadet i Fare, men og give den Nationaluvillie, som Tidens Begivenheder havde fremvirket, en Hæring.“ Det indskillede saaledes at udsætte denne Uddeling, indtil Storthinget var bleven samlet, hvorefter det tilbød sig at modtage og paa de offentlige Magtens befale bevare dette Korn til nærmere Raadighed derover. Bjørnflærna anmodede derfor Statsraadet om at berettigede Fattigvæsenets Bestyrelse, eller andre vedkomende Autoriteter til at gjøre de fornødne Foranstaltninger i den Henseende, enten efter egen Skønsmagelse eller efter Aftale med ham. I sit Svar undtog Statsraadet sig fremdeles fra al Deeltagelse i Uddelingen af dette Korn, og haabede i Kronprindsens midte Bedømmelse at finde Udbetaling for denne sin Beslutning. Bjørnflærna henvendte sig tilsidst til Stiftsdirektionen, men med samme Resultat. Den skattede sin Begring til Statsraadets Forhold i denne Henseende¹⁾.

Med samme Leilighed gjorde Kronprindsen opmærksom paa Hensigtsmæssigheden af at regulere Forholdet mellem Værdien af norske og svenske Penge, da de sidste under den svenske Armees Ophold i Landet saa meget udbredte sig, og han foreslog derfor, at der til at aftale Midlerne til at afhjælpe Norges Korntrang maatte udvælges et Råd, som ogsaa vare bekendte med Norges Finantsforfatning, paa det der med dem kunde provisorisk afhandles om Forholdet af disse Pengeværdier, og begge søge at see Billighed og Ret. I denne Anledning bemærkede Statsraadet i sin Svarskrift, „at Alt, hvad der vedkommer Statens Finantsforfatning, kun ved Storthinget kan afgjøres, og at der ved Rigsforsamlingen paa Gidsvold er foreskrevet denne Green af Statsbestyrelsen visse Normer, som ikke kunne fraviges, uden at Statsraadet paa drager sig Ansvar for Nationens Repræsentanter. Skulde derimod Mening af denne Dødsdom være at enes om et Coursforhold imellem svenske og norske Repræsentanter i Anledning af Leverance til de paa norsk Grund forblivende svenske Tropper, da vilde Statsraadet tillige meddele ovennævnte Kommissairer fornøden Instruction.“

Gemytterne vare imidlertid ikke aldeles beroligede, men der viiste sig endnu et Efterpil af de urolige Bevægelser, som havde fundet Sted ved Underhandlingerne om Norges Forening. Der vare Rygter udbredte om Luntenhed og Skjodesløshed, som skulde være viist af høie Embedsmænd og militaire Chefer i Udførelsen af deres Embedspligter, ja endog om Forræderier, som skulde være begangne under den sidste Krig, og om en forræderisk Brevveksling, som skulde være bleven ført mellem enkelte norske Råd i ophøiet Stilling og svenske Autoriteter. Ikke alene krævede den offentlige Stemme, at en Undersøgelse i denne Anledning maatte blive anstillet, men Statsraad Sommerhjelm foreslog i et Statsraadsmøde af 20de August, at en Undersøgelingskommission desangaaende maatte være nedsat. I Christiania vare disse Anklager især flidende mod Statsraad Saxthausen, som ansaaes for ved Forsømmelse i Kommissariatets Anliggender at have foranlediget Armeens slette Forsyning og Krigens derpaa fulgte uheldige Udfald. I det sidste maatte dog Saxthausen anses uskyldig for med det Statsens svage Kraft til at give ham de fornødne Midler i Hænde, lige-

¹⁾ Korrespondensen om denne Kornuddeling findes i Vilag No. 83.

som vissetigen ingen upartist Mand anklagede ham for at have gjort sig skyldig i forræderiske Planer eller et undersundigt Samkvem med Fienden. Om han ikke altid rygtede Provderingens Sag med tilbørlig Narvaagenhed, maatte dette tilskrives de mange tildeels heterogene Embedsforretninger, der vare læsede paa hans Studbre. — Kort efter Baabensstilstanden stimlede saaledes en talrig Bøvelshob sammen udenfor hans Huus paa en Dag, da han havde en Bennesamling paa sit Landsæde udenfor Byen, og truede at mishandle ham ¹⁾. Harthausen blev nødt til at forstikke sig, men Generalauditeur Bergh, som var en af hans Gæster og havde Folkets Lillid, beroligede den forsamlede Hob, hvoriblandt nogle velklædte Personer, med den forsikring, at Statsraad Harthausen Dagen efter frivilligen vilde nedlægge sit Embede, hvorefter hans Forhold lovtigen kunde blive undersøgt. Derefter afsprede Folketshoben sig. Den følgende Dag tilmeldte Harthausen Statsraadet, „at han efter det stedfunde Døds i Christiania og den ham under dette viiste Dødsfælde har fundet det rigtigst at forlade Byen ²⁾, samt at den konstituerede Amtmand over Agerhus Amt, Kammeraad Holst, havde erklæret sig villig til at tiltræde første Departement som Committeret.“ Dennes Konstitution blev derefter gennem Statssekretariatet udfærdiget, og kort efter renoncerede Harthausen paa sin Gage som Statsraad.

En anden Bøvelsfare, i hvis Spids fandtes Enkelte, der vissetigen ei kunde finde sig tjent med denne Klassifikation, stimlede sammen udenfor den svenske Kommisfairs, General Bjørnstjernas Logis hos Trakteur Carstens, og slog endog Binduer ind i det Værelse til Gaden, hvor han boede, men ogsaa denne Folkeshob afspreddes uden at videre Boldsomhed udøvedes. Det norske Folk er lidet tilbøielig til at belægge sine Trudler og høie Talemaader med blodige Handlinger, og der gives i den sidste Krigshistorie intet Exempel paa, at noget Individ personligen er bleven mishandlet, hvor megen Anledning der endog under enkelte tumultuariske Scener synes at have været til at befrygte saadant ³⁾. Da imidlertid General Bjørnstjerna i Anledning af denne ham tilføiede Ulempe var afreist, affendtes Admiral Baron Cederstrøm paa et Krigsskib til Christiania, for at undersøge Forholdene ⁴⁾. Ved Cederstrøms Landstigning fandt vel en urolig Gjæring Sted i den forsamlede Folkeshob; men det lykkedes ham dog uden videre Ulempe at frembringe sit Vrende for Stats-

- ¹⁾ Det er endog rimeligt, at Harthausen havde foranstaltet denne Bennesamling, hvoriblandt flere af Byens agtede og yndede Mænd, for at være desto sikrere i denne Omgivelse under et Angreb, hvorom han havde Højs. [Folketshoben opsøgte først Harthausen i hans Gaard i Christiania (den forrige Bibliothek-Bygning i Raadhuusgaden), men da han ei var der, slog den Ruderne ind, og drog ud til hans Landssted Lille-Frogner. Her havde han Selskab hos sig, hvoriblandt Bergh og Sverdrup, som begge talte Hoben til Rette. Insulten mod Bjørnstjerna, hvorom strax nedensfor, var derimod tilfældig, og efter hvad Udg. har hørt af Deeltagere i Dødslobet, mod Lebernes Hensigt og Luste. Da nemlig Bjørnstjerna havde sit Kvartier nær ved Harthausens Gaard (hos Carstens paa Hjørnet af Kongens Gade), og Folketshoben spidte Gaderne der omkring, antog Mange, at det gjaldt den svenske Kommisfairs, og man slog derfor ogsaa Ruderne ind der.]
- ²⁾ Han søgte sin Tilflugt hos sin Ven, Provst Wilhelm Lasjen paa Gran. Men han behøvede ikke længe at skjule sig, da Gemynterne snart beroligedes. [Neppe var han kommen ind i Præstegaarden, førend han og der blev opstræmt ved en Steen, som kastedes ind i Værelset. Den forfulgte, uhyggelige Mand sprang fortørdet op med Udraadet: „Stal og Steentast forfølge mig her?“ Men han beroligedes snart ved Dplysning om, at det var Provstens lille Sønnensøn, som under sin Leg i Gaarden havde gjort det.]
- ³⁾ Den tilfældige Molest, som tilføiedes en Kjøbmand i Arendal under et Folkeopløb, (ovenf. S. 486), kan ikke regnes hertil, da det ikke var denne sammenløbne Folkeshobs Hensigt at myrde, men at røbe.
- ⁴⁾ Der gik endog det Rygte, at det svenske Regiment „Royal Suédois“ skulde rytte ind i Christiania for at hindre slige Døds, men den fornuftige Deel frygtede ikke for dette Brud paa Baabensstilstanden. [Carl Johans Ordres og Tilbud i Anledning af Dødslobet i Christiania findes hos Schintel VIII. 355—356.]

medet, som i den Anledning var forsamlet den 24de August i Kongens Palais. I Statsraadet overtraffe Cederstrøm en Skrivelse, hvori han anmeldte at være sendt fra S. R. S. Kronprindsen af Sverige i Anledning af det Døds, som forleden Nat havde fundet Sted i Christiania, og at det var ham paalagt at gjøre Forespørgsel, om Statsraadet ved egne Midler troer sig stærk nok til at tilvejebringe og vedligeholde Roilighed i Staden og paa Landet, da Prindsen i modsat Tilfælde stundsomst vilde træffe de Foranstaltninger, som Regjeringens Sikkerhed og indgangne Forpligtelses Hellighed fordrer.“ — Herpaa besluttede Statsraadet at svare: „at Samme anser sig fuldkommen istand til at overholde den indvortes Roilighed, at de urolige Dyrin undersøges af vedkommende Autoritet, at en Commission vil blive nedsat, naar de præliminaire Forhør indløbe, for at paasee Urofsisterne tillatte og straffede, og at der, saavidt Statsraadet bekendt, Intet er forefaldet, som har haft nogen personlig Fornærmelse mod Generalmajor Bjørnstjerna eller medhavende Officier til Følge, da der uophødelig blev serget for disses Sikkerhed.“ — Cederstrøm ledsagedes tilbage under Misusens Udbrud af den sammenstimlede Folkehob¹⁾.

Men det var ikke alene i Hovedstaden at disse Uroligheder fandt Sted; de viiste sig med større Virkning udenfor samme. General Staffeldt, der af Narjager, som mere havde sin Grund i et uheldigt Sammenstød af Omstændigheder og i Mistillid til hans politiske Lænkemaade, som udgik fra boiere Steder, end i nogen virkelig Hæde fra hans Side, maatte ogsaa bære sin Deel af Folkets Misgunst. Efterat Baabenstilstanden var sluttet, viiste sig allerede i Armeen selv Spor af denne Misnøie, og det forstiktes af Dienvidner, at Staffeldt kun ved Forskledning undgik de forbittede Soldaters Mishandling. Med denne truedes han ogsaa, efterat han var kommen hjem til sin Bopæl ved Laurvig. Ikke alene bleve Blakater, affattede i de mest ærerørige Udtryk, opslagne paa hans Benners Huusdøre, men en Hov, bevæbnet med alskens Baaben, marscherede ud fra Frederiksbævn for at angribe ham paa hans Gaard Roilighed, hvilket dog ved formaende og moderat tænkende Nænds Mellemkomst blev forhindret²⁾. Staffeldt maatte af Frygt for Gjentagelse af slige Scener tage sin Tilflugt til en gammel Ven, som havde været Auditeur ved Jægerkorpsen, Cancelliraad Bruenck i Stien, der modtog ham i sit Huus uden at ændse den Fare, for hvilken han derved udsatte sig. Foresløbigen undslap saaledes Staffeldt denne Forfølgelse; men større Lidelser forestode snart denne Olding.

Disse urolige Scener og et almindeligt Nationalønske, som gjensløb i alle offentlige Tidender, foranledigede Statsraadet, i hvis Hænder nu Regjeringen var, til at udnævne en Overfølgelses-Commission, bestaaende af Generalmajor Meyer, Generalauditeur Vegh og Oberst Kamm, „der skulde sammentræde for at undersøge de mulige Uorden og formeentlige Feil, hvorover den almindelige Stemme saa høilighen havde beklaget sig“, og som under forskjellige Kommandeurers Anførsel skulde være begaaede i dette Felttog. Gjenstanden for deres Underfølgelse skulde fornemmeligen og allerførst blive Kragerøens Forsvar, og saavidt muligt Frederiksbævs Kapitulation, samt overhovedet alle de Tilfælde, som under Fiendtlighederne Gang maatte være indløbne. Afsluttet af denne Commissions Underfølgelse, og den videre Sagsfølgelse mod de Anklagede, tilhører et følgende Tidrum's Historie; men især blev det uhykeligt for den gamle Staffeldt, der fornemdelst samme lagdes i Graven³⁾.

¹⁾ Generalmajor Bjørnstjerna ankom i en Skrivelse til Statsraadet over, at Cederstrøm personligen var bleven insultet; men Statsraadet svarede ham, at han var urigtigen underrettet, og at Cederstrøm derimod med sit Følge havde mødt al Forfømmenbed. Føbelens Sammenstimlen var ikke heller forbunden med nogen Slags Bødsfomhed.

²⁾ Morgenstjerne, Staffeldts Proces I. 6—7.

³⁾ Staffeldt synes meer at være falben som et Offer for en politisk Mening end for en virkelig Forbrydelse. Han havde ingen Deel i den ublæste Forsvarsplan. Denne havde Prinds Christian længe før Krigens Udbrud betroet Sejersted, som dengang

Alle disse urolige Bevægelser og tumultuariske Optrin, som viiste sig blandt den mindre tænkende, mindre oplyste og mindre dannede, eller dog mindre fordomsfrie Deel af Nationen, denne strenge Fremgangsmaade fra deres Side, som stode paa Selvløbets høiere Trin og spredte dets Anliggender, vare tildeels et Foster af den Græmmelse, som et fluffet Haab maatte opvække hos Selvstændighedens Forsvarere, og af den Overbeviisning, at denne Kamp under en tro Opfyldelse af alle Bedkommendes Pligter vilde have faaet et heldigere Udfald; men den Befaling, som gik ud fra Statsraadet om en streng Undersøgelse af enkelte Krigeres Forhold, maas ansees som en hæderlig Omsorg for at redde Rationalæren, og et klogt Hensyn til en saft almindelig Fordring af Folkestemmen. I Hovedsagen var vissefælg Rationalæren ikke krænkert i den sidste Krig, men over enkelte Krigsbegivenheder hvilede bestemmende Nygter, og Straf maatte gaae over dem, som havde foranlediget det mindre hæderlige Udfald.

Den svenske Regjering forholdt sig mestendeels rolig og neutral under denne indvortes Gjæring i Norge, og viiste et Raadehold, som endog kunde synes at styrke disse Bevægelseres uforkyrrede Fremgang, men havde sin Grund i Europas forandrede politiske Forhold. Sveriges Kronprinds¹⁾, hvis vise og heldige Politik under denne sidste europæiske Krig vi have haft Leilighed til at fremhæve, indsaad dette, og valgte derefter Forholdsregler, som især rigt saar meget fremmede overeens med hans liberale og ædle Sind. Overalt viiste han sig ved sin Indtrædelse i Norge mere som Ven end som Fiende. Gjorde endog de Bankraaler, som han havde udslyngt mod Norges valgte Konge og Selvstændighedens Tilhængere, ikke sin Virkning, og opvirkede endog tildeels Folkets Gemytter, saa havde de Skridt, som han umiddelbart foretog sig ved at betræde norsk Grund, en mildere og klogere Retning. Han forløvede alle Fanger, som han havde gjort i Frederikstad og paa Balspladsen, under den venligste Behandling, og forlangte kun, at de ikke skulde bære Baaben mod ham. Han behandlede de Egne, som berørtes af hans Krigerflarer, med den største Slaansomhed, og lod dem det mindste muligt føle Krigens Byrder. Han paalagde ingen Krigssteuer, men betalte med rede Penge, hvad der af Landets Indbyggere leveredes hans Armeer.

havde hans ubetingede Lillid. Staffeldt havde lidet eller ingen Afgang til Kongens Raad under Krigen, og modtog, efterat denne var ubrukt, flere Besøyer paa Kongens Tilstedesættelse og Mistillid. Han var saaledes kun at betragte som Divisionschef, der havde at udføre de Ordres, der udgik fra Hovedkvarteret, og disse vare mestendeels af den Art, at de lammede Krigerens Virksomhed. De øvrige Divisionschefer vare aldeles uafhængige af Staffeldt, medbeedte ham ikke deres Stilling og opererede ikke efter Aftale med ham. Han sølte sig krænkert ved denne sin Konges Tilstedesættelse og Mistillid, og hans Hænder vare bundne ved Kommandoens Sønderplittelse. Ingen Under altsaa, at Staffeldt ikke fremtraadte i denne Krig med samme Lyft og Krigersynd, som i den første Krig, hvilken han seierbeholdt første under en Overgeneral, til hvilken han stod i et gjensidigt Lillidsforhold. Derhos forudsaar hans skarpe Krigerøie let Krigens Udfald, og han ublod sig skundom derom maaskee altfor frimodig. — Den første Domstol, Overkrigskommissionen, frikendte Staffeldt; det høieste Tribunal domte ham fra Liv og Ære. Hans Konges Benaabning reddede ikke hans Liv; thi han sank i Graven af Græmmelse og Sorg, idet Oldingens Livsstof fortæredes under Sjælens Kvæler. Men om han end fældedes af den dømmende Retferdighed i sidste Instant, langt ophøiet over Lindviædes og Ullredes Dom, maas det være tilladt at befri hans Minde fra Fortæderiets Stempel. Den Overbeviisning kunde aldrig berøves Staffeldts Venner og upartiske Jagttagere af hans hele Færd, at han var moralisk uskyldig, om han end juridisk maatte fældes.

¹⁾ I de sidste Dage af August afreiste Kronprinds Carl Johan fra Frederikshald til Stockholm, for der at overlægge med det svenske Statsraad om de Forandringer i Livsdold-Grundloven, som Foreningen med Sverige gjorde nødvendige (Schinkel-Bergman VIII. 219 efter Carl Johans Brev til Esen af 5te Septbr.) Rimeligviis har han modtaget til Bedømmelse det i norsk Statsraad (ovenfor S. 471) behandlede Udkast, som antoges hovedsagelig forfattet af Diriks. Carl Johan vendte ud i September over Gøteborg atter tilbage til Frederikshald.]

Det sit venlige Bæsen, sin humane og fordringsfrie Modtagelse tiltrak han sig alle den, som nærmede sig ham. Aldrig har nogen Fyrste havt det meer i sin Magt at forjage al Frygt og Tvang hos dem, som havde Noget at foredrage for ham i hans Kabinet. Det var ikke Fyrsten men Privatmanden, der underholdt sig med sine Lige uden Spor af nogen besværlig Etikette, og Enhver, som forlod ham, troede at have opnaaet hvad han ønskede. Saaledes vare deres Høiester, der under Baabens Hæskanden og efter Kongevalget i Stortinget indlodes i hans Audience-Semat, og denne venlige Tone er aldrig veget derfra under hans hyppige Ophold i Norge¹⁾.

Dette Waadehold i den svenske Regjerings Fremgangsmaade, understøttet af Konjunctens personlige Humanitet, formodest hvilken han styede Alt, hvad der kunde gaae Nationen ubehageligt, og beklittede sig paa hvad der kunde tæfkes den, forbandt med en fuldtommen forglemmelse af alle forbigangne Udbrud af Had mod Forbindelsen med Sverige, styrkede deres Mod, der nu stode sørgende ved den absolute Selvstændigheds Grav, og satte dem istand til, ligesom i et Efterspil at fortsætte deres Bestræbelser for at hævde Fædrelandets Ære, og give det sin tilbørlige Vægt og uafhængige Stilling i det nye Forbund. Længe efterat dette var indgaaet, var himt Selvstændighedsparti endnu høitallende, og dets vigtigste Medlemmer stode oprømt mod sine Modstandere, uagtet Ideernes Seier egentligen var paa disses Side. Entelte af det saakaldte svenske Parties Tilhængere opløstede vel sin Stemme strax efter Foreningen, og fremhævede i forskjellige Brochurer deels de Ulykker, som den forrige Forening skulde have bragt over Norge, deels Fordelen af den ny, hvilken de betragtede som Historiens Billie, og som grundet paa begge Landes naturlige Forhold og politiske Stilling. Men ingen af Delene fandt Gjensvang hos den større Deel af deres Landsmænd. Kjærligheden til den gamle Statsforbindelse var ikke udryddet

¹⁾ En Audience hos Carl Johan i hans norske Kabinet havde vissefængen et i Fyrste-Kabinetter usædvanligt Præg. Hans særegne Øsning med Hovedet, lebsaget med et værdigt Haandtryk og det franske „Adieu“ ved Indtrædelsen, hans fuldkomne Tilfredsættelse af sin øphøiede Stilling under Samtalen, den særegne Færdighed, hvormed han lettede dem, der vare mindre øvede i det Sprog, som han alene forstod, Ønen til at udtrykke sig, hans fromme Velsignelse „que dieu vous benisse“ ved Afreeden, maa gjere Erindringer om disse Audtencer levende, dyrbare og udsfættelig. Det kunde vistnok have, naar i Samtalens Lob Gjenslaude som paa Bane, der frembragte hos ham ubehagelige Erindringer, eller Noget fremførtes, som mindre tæfkes ham, at hans Miner og Udtryk sit Præg af en lidenskabelig Hæftighed, der for et Dieblit angfede hans Tilhørere; men aldrig var Obergangen fra den lidenskabelige Hæftighed til den venligste Tale og det blideste Bæsen større end i disse private Audtencer. Forsfatteren har stundom været i det Tilfælde, at han maatte for sin Konge berøre fædrelandske Anliggender, om hvilke Fyrsten havde dannet sig Begreber, der i Forsfatterens Tanker ikke svarede til de sande Forhold, og beskribe Landets Stilling med andre Farver end den fra andre Sider var bleven ham afmalet. — Saaledes troede Forsfatteren i Slotsagen, som Formand for den i denne Henseende nedfættede Comitee, at burde gjere Kongen øpmærksom paa, at den lagte Plan til Slotsbygningen, stridende mod en foregaaende Størlingsbestættning, var for stor for Landets Kræfter, og forudsagte at den ikke vilde gaae igjennem i Stortinget, hvis Begreber herom Forsfatteren kjendte. Hans Bemærkninger, endfængen fremfættede med undersættelig Værfrygt, frembragte Misnøie og hæftige Udbrud hos Fyrsten; men da han mærkede, at dette gjorde Indtryk paa hans Tilhørere, gif han strax over i en venlig Tone. „Vær rolig, sagde han, Jeg har min Mening, De har Deres, Enhver vitter sin, og vi ere derfor lige gode Venner.“ Og Forsfatteren sporede i Gænhed aldrig en Forandring i hans venlige Færd, eller Formindskelse af hans kongelige Gænst, om han end fremødigten havde udtalt sin Mening om banfættelige Anliggender. Det norske Folk har gjennem sine Representanter ofte høvt desfættede Materier at afhande med sin Konge; det har, under en med Constitutionens Rand øvereensstemmende hellig Værfrygt for Kongens Majæstat, i Virkeligheden møvsat sig Forslag paa hvilke han lagde megen Vægt, og fættet Beslutninger, der mindre tæfkes ham; men denne Modstand har ikke forfættret det fætteligste Forhold mellem Konge og Folk, som i en vøgende Grad vorede til den fætteligste Skilsmisse. Han tog det norske Folks Kjærlighed øbeelt med sig i Ørauen.

af alle Hjærter — den fæstede endnu dybe Rødder i Landets Indte — og til dem nye var Tilliden endnu ikke befæstet. Hine Forsøg bleve modtagne med fast almu-
deligt Misghag, og gjendrevne med Alvor. Dette Forhold forandrede ikke, da den
nye Statsorganisation fandt Sted. Den svenske Regering sammensatte sit norffe
Raad meffendeels af Mænd, som havde været Foreningens tvrigste Modstandere.
Grev Wedel var den eneffe af det faalkalte svenske Parti, som optoges i det norffe
Statsraad. De fleste af dette Parties Tilhængere traal sig efter Foreningen stilltende
tilbage i sin forrige Stilling. Vi ere langt fra — og derpaa er ofte henpeget —
at antage denne Ingenes Stilling fladelig for Fædrelandet. Formedelft denne kunde
hine Mænd Skridt for Skridt iagttage Rationens Lær ved Hensyn til Foreningens
Betingelfer, og ligesom afstvinde de svenske Underhandlere en Eftergivetthed, der meer
lyntes at passe sig for den Overvundne, end for Seierherren.

Femtende Capitel.

Norges mislige Handelsvirksomhed.

Da Baabenstillstanden var fluttet, begyndte Næringsvirksomheden sin afbrudte Gang,
men den kunde ikke igjen bringes i sin forrige fordeeleagtige Stilling. Et heelt Aars
Uvirksomhed havde lammet Kraften til at gjøre store Handelsforetagender, og Om-
flændighederne havde ufældigen forandret sig. Neppe vil man kunne erindre et faa
næringsløst Lidsrum i vor Handelshistorie, som det, der ligger indenfor Selvstæn-
dighedsperiodens Grændfer. Kun Aaret 1808 kan maaffee dermed sammenlignes.
Engelfte og svenske Orlogsmænd blokerede Norges Kyster og hindrede Tilførfel af
Korn, og der kunde ingen Udflibning af Landets Produkter finde Sted. Da denne
nu igjen efter Baabenstillstandens Afslutning begyndte, fandt de afflibede Produkter
ikke faa villig Afætning som tilforn. England lagt alvorlig Haand paa de
Forandringener, der befværedes Indførfelsen af efterføiff og nordiff Trælaft, og lettede
den for de engelft-amerkanffe Befiddelfer. De norffe Hufe havde faaledes den flørffe
Banfællighed ved at reife de Penge, som behøvedes for at dæffe Kjøbet af de til
Vinterens Behov fornødne Fødemidler, og Pengevæfenets Affondring i begge Riger,
idet de begge paa forffjellige Veie føyte at bringe Orden i dets Forvirring, lagde
store Øindringer i Væfen for Handelsfamqvemmet imellem dem. Den store Mangel,
som herffede i Landet faavel paa Fødemidler som paa Penge, og de under Handels-
standsningen opdyngede Udførselsvarer gjorde ogsaa, at der flray ved Hartens fornyede
Åabning flede store Udflibninger til alle Kanter, hvorved de udenlandffe Markeder
overlæffedes, de udflibede Vares Prifer faldt, og der var mindre Forflag i de gjorte
Remiffes. Denne Rød ferøgedes ved idelige Manebreve fra Nordmændenes Kom-
miffionairer og Kreditorer i Danmark. Diskontoen i Kjøbenhavn flæeg i dette Aar
til en betydelig Øfelde, og det var ikke fljeldent, at Nordmændenes Kommiffionairer
beregne de fig under Navn af Diskonto 24 pCt. Rente af forfludte Kapitaler. Norges
Gjæld til Danmark tiltog under disse Omflændigheder i en frygtelig Grad. For-
medelft den flandsede Handelsvirksomhed under Krigen havde faa Handelshufe det i
sin Magt at dæffe ved tilflørlige Remiffes Beløbet af det Korn, som de i Baarens
og Sommerens Løb behøvede for at flandsfe Mangelen i deres refpektive Kredfe, eller
at gjøre Udflug paa gammel Gjæld. Der var i Danmark en almindelig, af In-
tereffe for Sagen selv oprunden, Altraa efter at underfløtte Norges Beflæbelfer for
at forffvare sin Selvflændighed, og da Handelen i Danmark ogsaa meffendeels fland-

se under den sidste politiske Katastrofe, saa var Kornets Afgang derhen de danske Kornhandlere høist velkommen. I denne Sommer fordybede Norges Handlende sig saaledes i en Gjaeld til danske Kommissionairer og Kornsælgere, som siden i Tidens Løb blev høist trykkende, da Forholdene mellem Kreditor og Debitor under Pengeværdiernes Fluktuationer fik en Retning, som var modsat den, der under Krigen havde fundet Sted. Formedest Danmark's vakkende politiske Forhold og Krigen's Byrde kong Barernes nominelle Priis under Selvstændighedsperioden til en Høide, som den endog under den værste Periode af Krigen med England ikke havde naaet. Bedvarende flette Handelskonjunkturer for Norge i de første Aar efter Skilsmissen forbedrede alle Norges Stilling, medens Pengevæsenet i Danmark strax efter Krigen undergik en mærkelig Forbedring, dels formedest en fordeelagtig Afgang i dets vigtigste Afstigningsprodukt, Korn¹⁾, dels formedest de kunstige Midler, hvorved Coursen gaves en tvungen Retning til al pari. Den Gjaeld, som saaledes Nordmændene fordybede sig i til Danmark under Sommeren 1814, blev en svær Post at afdrage, da de danske Penge i Tidens Løb toge en fremlyndet Flugt mod pari, og flere Huse bukkede under for denne Byrde. Disse trykkende Handelsomstændigheder læstede en mærkelig Stilling over Norges politiske Stilling i de første Aar efter Skilsmissen fra Danmark; thi Stats- og Handelsforhold sammenblandes ofte, og Regjeringerne prives eller dables for sine Foranstaltninger efter den bedre eller flettere Tilstand, hvori Rætningsdriften befinder sig — men det vilde være paa det urette Sted her dybere at trænge ind i denne Materie.

Sjette Capitel.

Gjensidig Imødekommen.

I Henhold til Conventionen i Mosk blev et overordentligt Storting sammendaldt, som skulde aabnes i Christiania den 7de Octbr. Vi have ovenfor seet, at Grundlovens Bestemmelser hindrede en tidligere Sammenkaldelse, hvormed end denne paabædes af den svenske Regjering, da den nye Forsamling maatte vælges paa en anden Maade end den Eidsvoldste var bleven valgt. Ved dette Valg viste det sig, at Selvstændighedsideen endnu var den herskende i Landet, da mestendeels de Mænd udsaaedes, som havde været dens ivrigste Forsvarere²⁾. Da det Rygte var udbredt, at nogle Fuldmagter skulde indeholde en bestemt Instruy til de udsaaede Repræsentanter, at rette sin Stemmegivning i Anledning af Sveriges og Norges Forening efter den vælgende Kommunes Forstrif, var der i Bladet „Tiden“ indført et Raisonnement om det Upassende i et saadant Forhold, idet den valgte Repræsentant efter Sagens Natur, og i Medhold af Grundlovens Udtryk, kun havde at følge sin Overbeviisning og votere derefter. Ikke desto mindre sandt dette Sted ved en enkelt Fuldmagt, idet Valgernes næsten eenstemmige Vilde lod mod en Forening med Sverige. Kun denne Protest havde ingen Indflydelse paa Stortingets Beslutning, og blev,

¹⁾ Den Misvægt, som indtraf i en stor Deel af Europa 1816 og 1817, rammende kun partielt Danmark.

²⁾ Forsfatteren udvalgte denne Gang ikke til Repræsentant, fordi en af hans Venner i Valgforsamlingen, der havde stor Indflydelse, frygtede for, at hans bekjendte Trivsel om Selvstændighedsværelts Mulighed skulde paasætte ham Uleilighed.

da denne blev tagen, givne saa, at Repræsentanternes sande Mening noksom lagdes for Dagen ¹⁾.

Christian Frederik opholdt sig under Baabensstiftskanden, som ovenfor bemærket, udenfor Christiania paa Ladegaardsøen, og afholdt sig fra al Deeltagelse i Regjeringen. Imidlertid nærmedes endnu i Sverige Frygt for, at Kongens Rærværelse i Norge skulde have en skadelig Indflydelse paa det sammensaldte Stortingets Beslutninger, og ved en ny Mission søgte Sveriges Regjering at styrke Tronaffigelsen, og fremsthynde Christian Frederiks Afreise. Saaledes indsendt sig Friherre, siden Grev Platen, denne ivrige Befordrer af Foreningen, for Stortingets Raabning, i Christiania, uden Tvivl i den Hovedhensigt at fremsthynde Kongens Afreise, men derefter indtraadte han iblandt de svenske Kommissairer, der underhandlede med Stortinget. Faa Dage efter Platen's Ankomst indsendt sig illegemaade en engelsk Kutterbrig i Christianiafjorden, og tilbød Christian Frederik sin Tjeneste til Overfarten til Danmark. Men Kongen afslog Tilbudet, da han vilde benytte et dansk Orlogsfartoi til Befordring. Han vilde overalt ikke forlade Landet, førend han høitideligen havde nedlagt i Folkerepræsentanternes Hænder det Scepter, som Folkets Stemme havde overdraget ham.

I den Mellemtid, som forløb mellem Baabensstiftskandens Afslutning og Stortingets Raabning havde det norske Statsraad flere tildeels vanskelige Gjenstande at afhandle med den svenske Kommissair, Generalmajor Hjærnsfjerna, idet begge Parter vare vaagne paa deres Post for at paasee Baabensstiftskandens Vilkaar overholdte. Statsraadet søgte især at paasthynde de Foranstaltninger fra svensk Side, som skulde foranledige Blotaden ophævet, Kornarten og Udfibningen frigjort, og Løftet om at bortfjerne den større Deel af den svenske Krigsmagt til Lands og Vands fra Norges Grændser bragt i Ophjælpelse. Den svenske Regjering gif Statsraadet i første Henseende i Møde med den meest forekommende Belvillie, og denne Sag kom saaledes meget snart i Orden. Den svenske Flaade forlod snart Norges Kyster, men med den svenske Landmagts Udmarfch af Riget gif det derimod langsommere, end Statsraadet troede Baabensstiftskandens Vilkaar medførte; men Kronprindsen af Sveriges alvorlige Foranstaltninger tilfredsstillede dog ogsaa i denne Henseende omfjerd Statsraadet. — Det lod som Hjærnsfjerna havde Betænkeligheder ved at møde i Christiania, for der at sætte sig i umiddelbar Forbindelse med Statsraadet, og de forhen berorte, i sig selv lidt betydende, Folkeopløb vare formodentligen Skyld deri, men Statsraadet betroiligede ham aldeles i denne Henseende, og han drog ind i Hovedstaden uden senere at lide nogensomhelst Molest. Derhos antebe han i flere Skrivelsler til Statsraadet over, deels at Oplysningen af den norske Armee ikke skede efter Baabensstiftskandens Medfør, deels at Troppesamlinger fandt Sted, som stred mod denne, og endeligen over at enkelte Chefer, blandt hvilke nævnedes Oberstlieutenant Krebs, opærgede Almuen til at modsætte sig Foreningen med Sverige, og overhovedet til et uventligt Støndelag mod de Svenske. Men Statsraadet overbedtiste ham om, at det lod sig det være magtpaaliggende at opfylde Baabensstiftskandens Betingelser, og beviste med Krebs's egen Forklaring, at Hjærnsfjerna var ført bag Lyfel, og at den gjorte Beskyldning mod Krebs var ugrundet. Derhos raadede Statsraadet Bod paa nogle ubetydelige Mistligheder, der stridende mod Baabensstiftskanden vare indtrufne. Overalt nævnedes disse Vanskeligheder paa det venstabeligste formedeist Statsraadets urokkelige

¹⁾ Det var Repræsentanterne fra Bergen, til hvilke en Repræsentant fra Bergens Stift sluttede sig, som troede sig bundne ved deres Kommunes ytrede Billie, men endstjænt disse Mand senere hen maastee sit en anden Anstuelse om Nødvendigheden af at høre deres Notum efter vedkommende Valgmænds Billie, var der vistnok paa den Tid meget, som talede for den Fremgangsmaade de valgte, ligesom lige Indskrænkninger i Fuldmagten, og især bestemte Løfter fra de Valgtes Side at hylde visse Meninger i særlige vigtige offentlige Anliggender, ikke ere sjældne i England, med hvis Constitution nogle af hine Mand vare meest fortrolige. Førend de forløbe Bergen indtraf imidlertid Omstændigheder, som røkkede deres politiske Tro.

gjætte i sin Fremfærd, og dets Omseer for at beskytte den Værdighed, som var det betroet, og formædelt de svenske Kommissaires Humanitet og Vinst om venligen at afgjøre enhver opkommen Tvist. — Kronprindsen vedblev fremdeles at bidrage Alt til en væsentlig Opgjørelse, og i den Anledning sendtes Oberste Fegermann, der opholdt sig i det svenske Hovedkvarter for at ordne det Fornødne med Hensyn til Vaarskikkelsen, til Christiania for at tolke Statsraadet det venstabelige Sindelag, som Kronprindsen nærede for den norske Nation og dens nærværende Regjering.

Under 27de August blev det allerede Statsraadet tilkjendegivet, at General-Feltmarskall Grev Cöfen var udnævnt til Generalgouverneur i Norge; men Statsraadet tog endnu ingen Notice af dette Valg, der ei kunde erkjendes gyldigt, saalænge Foræringen ei var iværksat. Den 2den Septbr. indsendt sig i lignende Anledning General-Lieutenant Boye, Statssekretair Birfén og Generalmajor Bjørnstjerna, og overleverede det norske Statsraad den svenske Kronprinds's til dem udstedte Fuldmagt til at handle med det norske Statsraad om Gjenstande, vedkommende den fra svensk Side attraaede Forening mellem begge Riger. Dernæst foretog disse Herrer mundtliggen i Statsraadet Hs. M. Kongen af Sveriges Vinst, „at Statsraadet vilde spyssefætte sig med at udarbejde de Forandringer i Norges nuværende Constitution, som maatte anses nødvendige for den af Allerhøiøstamme intenderede Forening.“ Men Statsraadet svarede dertil, „at da det ikke kunde erkjende Foreningen mellem begge Riger som afgjort, hvilket er en Sag, der ene kan bestemmes af det sammenskaldte Storting, saa kunde det heller ikke afgive sig med at gjøre Forslag til Basis for en saadan Forening.“ Ligeledes afflog Statsraadet at gjøre nogen som helst Foranstaltning til Bekjendtgjørelse af det Passerede eller til Storthingsvalg i de Distrikter, som vare besatte af de Svenske, da en svensk Gouverneur der var ansat, og det tilkom det nu sammenskaldte Storting at antage eller forkaste de Repræsentanter, som for disse Distrikter bleve valgte.

Under 21de September meldte Bjørnstjerna i Statsraadet, at efternævnte Mand vare udnævnte til svenske Kommissaire ved det norske Storting: Hs. Excellence Statsraad Baron Rosenblad, Hofkansler Baron Wetterstedt, Statssekretair Birfén, Statssekretair Grev A. G. Mørner og Bisshop Rosenstein¹⁾, med Anmodning om at der maatte gjøres Anstalt til disses Indkvartering i Byen, og i den Anledning tilkjendegav Statsraadet Generalmajoren, at det gennem Politimesteren vilde foranstalte det Fornødne. Derhos anmodede Bjørnstjerna om, at den svenske Konges Kundgjørelse af 30te August, hvori de Løfter, som af Kronprindsen af Sverige vare givne den norske Nation, end videre bekræftes, maatte vorde offentlig bekjendtgjorte. Dertil svarede Statsraadet, at det for sit Vedkommende Intet havde imod, at Kundgjørelsen indrykkes i Christiania Intelligentsedler, naar Generalen derom selv vilde henvende sig til Bladets Udgiver.

Syttende Capitel.

Det overordentlige Storting samles. Christian Frederik nedlægger Arsen og forlader Norge.

De til at møde ved det overordentlige Storting udnævnte Repræsentanter mødte den 7de Octbr. Kl. 9 Formiddag i den Forsamlingsaal, hvor Stortinget siden Redse

¹⁾ [De svenske Kommissaires Tal blev 12te October forøget med Foreningens ældste Ben, Statsraad B. D. v. Platen.]

er bleven holdt, nemlig i den lærde Stoles Bygning¹⁾ i Christiania. For alle Norges Egne vare Repræsentanterne forsamlede, undtagen fra Nordlandene og Finmarken, som i disse første Storthingsmøder, formedelt den lange Afstand og den korte Frist for Valgene, ikke kunde tilkalbes. Repræsentanten fra søndre Trondhjems Amt, Oberstlieutenant Krabbe, mødte ikke, fordi han deri forhindredes ved nogle uventede krigeriske Begivenheder i det Trondhjemske. — Repræsentanterne besluttede eenstemmigen at udvælge en midlertidig Præsident og Sekretair til at besørge det Fornødne indtil Stortinget havde konstitueret sig, og Valget faldt paa Justitsraad Diriks som Præsident og Sorenstrider Christie som Sekretair, hvilke begge Ræd i samme Egenstaber havde fungeret i Rigsforsamlingen paa Eidsvold. Derefter blev nedsat en Comitee, bestaaende af 9 Medlemmer, som skulde gennemgaa samtlige Repræsentanters Fuldmagter og meddele Stortinget sin Betænkning om disses Lovlighed. Denne Forretning stred denne Gang hurtig fra Haanden, endfjønt der var flere Tvivlsmaal opfaldte om enkelte Repræsentanters Ret til at tage Sæde i Forsamlingen. Men Stortinget begyndte strax med den Liberalitet i Fortolkningen af deslige tvivlsomme Spørgsmaal, som siden bestandigen er fulgt, da Afviisning kun i enkelte Tilfælde, naar Afgang til at møde i Stortinget ikke kunde bringes i Harmoni med Grundlovens klare Forrifter, har fundet Sted. Saaledes gaves endog Repræsentanterne fra Smaalehnene, hvilket Distrikt mestendeels var besat af svenske Tropper, og hvoraf endog en enkelt Repræsentant — Provst Hount — havde haft jenskt Værende som Fredsunderhandler at udføre i det norske Hovedquarteer, Afgang til Storthingsalen, efterat Repræsentanterne fra dette Amt havde erklæret, at de ingen Tied havde aflagt til den svenske Regjering. Derimod afviistes Repræsentanten fra Frederikshald [Kjebmand Hanssen], fordi det oplystes, at han tilligemed denne Byes Indbyggere havde aflagt Trostabsæed til Sveriges Konge. Han beraabte sig forjævet paa, at denne Tied var ham afstungen, og at han ansaa sig løst derfra ved den under 14de August afsluttede Konvention.

Efterat den interimistiske Præsident og Sekretair vare blevene valgte til virkelige, besluttedes eenstemmigen, at disse Embedsmænd skulde paa Stortingets Vegne uforsøvet tilkjendegive Statsraadet, at Stortinget havde konstitueret sig, med det tilføjede Ønske, at det maatte blive aabnet den følgende Dags Formiddag. Da Kongen ingen umiddelbar Deel mere tog i Regjertugsforretningerne, i hvilken Henseende han havde givet forbindende Løfter til Sveriges Kronprinds, saa maatte Stortingets Aabning stee igjennem Statsraadet, i hvis Hænder Regjeringen var neblagt. I den Aaledning indløb en Skrivelse fra Kongen af 8de Octbr. til Stortingets Præsident, hvori han forlangte, at en Deputation skulde sendes til ham, eftersom hans Sundhedstilstand ei tillod ham at møde personligen i Thinget. Skrivelsen lod saaledes:

„Da vor svækkede Sundhedstilstand ikke tillader Os, saaledes som vi ønske, personligen at aabne Stortinget, som efter Os givne Meddelelse nu har konstitueret sig, saa anmode Vi Norges Riges Storting ved denne Vor Skrivelse til Dig, som dets interimistiske Præsident, at udvælge en Deputation, som kunde møde hos Os paa Ladegaardssøen Mandag Formiddag næstkommende, for af Os at meddeles Underretning om de Gjenskænde, paa hvilke Vi ønske at henlede det saaledes aabnede Storthings Opmærksomhed. Ladegaardssøen den 8de Octbr. 1814.

Christian Frederik.“

Kongen havde vel saaledes erklæret Stortinget aabnet, men dette fandt sig ikke besøiet til at betragte denne Kongens Skrivelse som en høitidelig Aabningsakt, men besluttede eenstemmigen at foranledigede Stortingets Aabning paa en høitideligere Maade. Med 69 Stemmer mod 7 bestemtes, at Stortinget skulde bevirke sin Aab-

¹⁾ [Nu Departements-Gaarden, hvortil den ved Ragesliste med Kathedralskolen afgaves i 1823 eller 1824.]

ning ved en Deputation til Statsraadet. Til Medlemmer af denne udnævnte Præsidenten 4 Repræsentanter af ethvert Stift, der strax begav sig til Statsraadet, og begjærede Stortinget aabnet paa den i Grundlovens 74de § foreskrevne Maade. Statsraadet svarede, at dets Medlemmer inden en halv Time vilde indfinde sig i Stortinget for paa Kongens Begne overensstemmende med Grundloven at aabne det. Statsraaderne Rosenkrantz, Sommerhjelm, Collett og Wall mødte til den bestemte Tid, men uden det store Følge af Autoriteter og Embedsmænd, som senere hen ledsagede Regeringens Medlemmer ved Stortingets Aabning, og uden den militære Pomp, som derved siden stedse brugtes. Kammerherre Rosenkrantz, som den ældste og første Statsraad¹⁾, fremtrådte paa Kongens Begne, og aabnede Stortinget ved en Tale, som han erklærede at have modtaget af Hs. Majestæt med Ordre paa Stortinget at oplæse samme. Talen lød saaledes:

„Hørdmand! Herved 5 Maanedes ere henrundne siden jeg i Eders Samfund modtog den Krone, Eders Lillid Hentede mig, og som jeg, haabende paa Forsnyets Bistand i vor rejsfærdige Sag troede at kunne bære til Eders Held: det eneste Formaal for mine Bestræbelser. — Dengang omhylledes Fremtiden af en Laage, som de npligen indtrufne vigtige politiske Begivenheder endnu ikke havde lettet. Uvist var det, om Europas mægtige Stater fremdeles vilde enes om at undertvinge et Folk, der kun fordrede samme Rettigheder og den Frihed, de med saa megen Opoffrelse havde tilkæmpet andre Folkeskær, og sjænt man ikke kunde nægte sig selv, at Norge, hvis det stredes i Kamp med disse, eller blot i vedvarende Uvenskab med England, ikke vilde kunne udføre sit begyndte store Værk, var der dog indtil den Stund ingen grundet Aalebning til at mistvile om et muligt heldigt Udfald, heller ei for mig til ved yttrede Betænkeligheder at udbrede Rismod blandt Folket.

„Uden Vægning modtog jeg den Krone, hvis Byrder jeg ingenlunde oversaa. Bekymringen for Norges Fremtids Held, hvilket jeg endnu kun ufuldkomment formaade at berede, var den tungeste blandt disse, og kunde ene lattes ved Bevidstheden, stedse at ville det Gode, og derved at fortjene Folkets Kjærlighed. Om end Sjæbnens Tand og mangehaande Vanheld sonderbryde mit Haab, saa skal denne Selvbevidsthed tvivlende følge mig, og de Retfæsnens venlige Erindring være min Trost.

„Snart udviklede sig de europæiske Magters Sindelag mod Norge. De med deres hertil ankomne Gesandter veglede Noter, som ere bekjendtgjorte og skulle forelægges Stortinget, vise kines bestemte Villie at see Norge forenet med Sverige, samt hvorvidt jeg tillod mig at give efter for deres Foresillinger, for om muligt at forekomme den ulige Kamp, hvormed Norge truedes. Den Bekymring, at det norske Folk maaffet af Dengeivenhed for mig skulde udsættes for større Byrder og Plager, end uundgaaelig nødvendigt var, saafremt Stortinget efter moden Overveielse af Rigets Tilstand vilde give Gesandternes Foresillinger Gehør, gjorde det Nasse levende hos mig at see et Storting forsamlet, der kunde drøfte disse vigtige Anliggender, og for hvilket jeg kunde nedlægge min oprigtige Erklæring, at jeg er villig til at opoffre min personlige Stilling for at afværge Rigets Udelæggelse. Men Villkaarene, under hvilke denne min Hensigt med en forlangt Vaabenstilstand ene kunde opnaaes, var, efter Gesandternes seneste Erklæring, tvende Fæstningers Overgivelse til svenske Tropper, og fra min Side en ubetinget Fravigelse af Kronen. — At indvilge dette nødvendigheden kunde jeg ei forsvare for Folket og for min Samvittighed; thi det krævede Grundloven. Krigen blev uundgaaelig, dens Hændelser ere bekjendte, de ere Hjenksanden for en Undersøgelse, hvis Resultater skulle vende Rationen forelagte.

„Enhver, der upartisk vil veie Fiendens Stridskræfter med vore, vil indsee, at den norske Armee snart nødvendig maatte indskrænkes til Forsvarskrigen, og med For-

¹⁾ [Anker var nemlig endnu i England, og Saxthausen havde, som ovenfor nævnt, nedlagt sine Embeder.]

raad paa saa Uger blev dens Stilling dobbelt afhængig af Sjældens Forølgender. Det stod i hans Magt, enten at lade os naangrebne, da maatte Armeen omfald af sig selv have opløst sig, eller og med Overmagt at forcere Blommen nordens Christiania, og tillige ved landsatte Tropper at affjære os fra vore Magasiner. Omgaaet havde Armeen da maattet bane sig en Vej til Sjældene, men stærke Delen af den vilde uundgaaelig have været opoffret.

„Kyndige Krigere ville ikke kunne nægte, at jo denne Stilling bod, ikke letfærdigen at aflaae de Tilbud om Vaabenstilstand, som gjordes; denne var for Dieblisset Armeens Redning, og som saadan maa dens i sig selv haarde Betingelser betragtes. Den har standset Krigens Ulykker, den har hidraget til at hjerpe Østens rige Ugrøde, den har aabnet vore Havne for Handel og Tilførsel, den har gjort det muligt for mig at sammenkalde et Storthing, paa det Rigets Tilstand modent kan drøftes. Øvillet Emne kan tænkes vigtigere for Fædrelandsvennen, for den gode Landsfader, der stedse bør stræbe at afværge de Plager, som true, og at affjæle de Mangler og Øjenvordigheder, som hvile over Land og Folk?

„Norges Tilstand altsaa kunne vi desværre ei nægte os at være et efter 7 Aars Krigsanspændelse, ved næsten uafbrudt Savn af Udfibning og Tilførsel, svækket Rigets, hvis Hjælpekilder til Indbyggernes Underholdning, til Kærigsøvetenes Drift og til Armeens Forsyning herved maa besværliggøres, om ei aldeles standse. Med ukrolige Anspændelser ere de Forraad, som endnu haves, tilvebragte; Landet er i Aar velsignet med en ypperlig Øst, og længere end sædvanligt vil Mangelen derved afværges; men sikkert Haab til blidere Udsigter i Fremtiden giver dette ei, saalænge alle Tilførselskilder ere stoppede, og saalænge vore ved den dansk-norske Stats forøvrrede Pengevæsen dybt sunkne Papirpenge ei kunne tjene til Betalingsmiddel udenlands.

„Rigsforsamlingen paa Eidsvold udsatte Dyrrettelsen af en Bank¹⁾, og den berammede Laaneindretning, som dermed skulde staa i Forbindelse, kunde ei heller forinden næste Storthing bringes i Virksomhed. Saaledes seer Staten sig berøvet alle Midler til Betaling af en stor Deel af de indførte Fødemidler, samt til at anskaffe flere Forraad; alle Statens Udgifter have hidtil maattet beskrives ved de af Rigsforsamlingen bevilgede 14 Millioner Rbd. R. W., men hvis Krigen vedvarer, vil næste ordentlige Storthing være nødt til at forøge Statsgælden; thi Indtægter af Tolden eller Skatter af de forarmede Indvaanere er ei at regne paa. Et udenlandsk Laan kunde have afsødet megen Forlegenhed, og samme burde vist have været Øjenstanden for Storthinget's Dymærksomhed; men saalænge de udbortes politiske Forhold vedblive at være os imod, er saadant ei at opnaae.

„Nogen direkte eller indirekte Bistand af de større europæiske Magter var — hvo nægter sig det? — nødvendig til Norges Redning, og jeg byggede mit Haab paa Forventningen herom. Men deres bestemte Erklæringer tilintetgjorde dette Haab; dog mod alle Forudsigninger viiste det engelske Ministerium Rigsforsamlingens Afsendte²⁾ tilbage, og dets Blotadesystem skjærpedes, ja udvidedes til Kysterne af Bergens og Trondhjems Stifter. Saaledes berøvet alt Haab om Understøttelse og Tilførsel, med dette Billede af Rigets Tilstand for Dine, burde jeg, det forekom mig at være en fuldkommen Pligt, selv ikke vægre mig ved at bringe Fædrelandets Gælle det høieste Offer, noget Menneste formaar at frembære: Offeret af sin Lykke, af sin Tilfredshed. At jeg i Folkets Hænder skulde nedlægge den udøvende Magt, som jeg af Folket havde modtaget, blev fordret som en usværgelig Betingelse for Vaabenstilstanden.

¹⁾ Rigsforsamlingen havde en Constitution at grundlægge. Forslag til Dyrrettelsen af en Bank maatte stee paa et senere sammenkaldt overordentligt Storthing.

²⁾ Det var Christian Frederik selv, som afsendte denne Deputation, der var sammensat af een af hans Raad og to Medlemmer af Rigsforsamlingen. Denne havde hverten med Sagen selv eller med Udnævnelsen noget at gjøre.

„Hæde jeg, ledet af Højtæring, blot villet forsvare min Krone til det Yderste, da havde jeg fortsat Kampen, mindre bekymret for Norges Skæbne, hvis det, efterat dets Stridskræfter vare udtømte, blev afhængigt af Seierherrens Villkaar; jeg havde maattet opoffre Folket for min Skyld, uvis om, ved de vægtige Staters Mellemkomst omfider at see Striden endt til Fordeel for Norge; thi skulde dette Rige længe friske den Skæbne, at stride med egne Kræfter uden fremmed Bistand, da var dets Rødergang lige vis.

„Ved at ende Kampen førend man var aldeles overvunden, ved at hyde Haanden til Forlig, da den svenske Regjering antog Grundloven af 17de Mai som Bæsis for Foreningen, hvis Storthinget fandtes villig til samme, ved endeligen, saaledes som Rødværdigheden hød det, at forbinde mig til at nedlægge den udøvende Magt, opnaaedes, og kunde ene opnaaes det, som Mennekelighed og min Omhu for Folket gjorde mig saa saare onskeligt: Landets Redning for Udødeliggelse. Jeg vilde saa bære Norges Krone til Folkets Hæld.

„Saa snart jeg indsaa, at jeg med den redeligste Villie, uagtet al Ansprødelse af mennekelige Gvner, formedelst vor egen Tilstand og saa Forsvarsmidler, og formeelst vore Forhold til fremmede Magter, ikke kunde føre det begyndte store Værk igjennem; saasnart jeg troede, at Folkets Lidelser for min Skyld forøgedes, da flydte jeg Rationen at fremskille Billedet af Rigets Tilstand for dens Dine, og ikke, for at haandhæve min Stilling i Staten, at berede dens Vanheld i højere Grad end Skæbnen usvigeligen synes at have bestemt. De Saar, som syv Aars Krig har forvoldt, vænge til Lægedom, og ved Fredens Betsignelser ville de lykkeligere Dage, som jeg desværre ikke formaade at berede dette Land, kunne vindes.

„Rigets Tilstand byder at høre og overveie de Forslag til Forening, som Sveriges Konge har forbeholdt sig umiddelbart at meddele Storthinget, og hvorved han har forpligtet sig til at fornøe de Løfter, han allerede har givet det norske Folk.

„Rigets udvalgte Mænd kunne nu med modent Overlæg, og uden andet Hensyn end Fædelandets Lær, bestemme Rigets Stilling, og vælge hvad der efter Omstændighederne kan tjene til dets Bedste.

„Lader mit Minde leve iblandt Eder, Nordmænd! som en Dens, der vilde Eders Del, der hidtil bevarede Landet fra Anarkiets Rædsler, der, uagtet al Bistand af andre Magter, favnede Midler til at føre det store Værk for Norges Uafhængighed igjennem, og som opoffrede sin Tilfredshed og personlige lykkelige Stilling iblandt Eder, for ei at see Norge ødelagt, men derimod dets constitutionelle Forsfatning sikret, og saavidt muligt dets Selvstændighed derved bevaret. Jeg havde sat min Hæder og min Glæde i at lykfsaliggjøre det norske Folk, nu vil jeg finde min Trøst i den Bevidsthed, at have virket hvad jeg formaade til at lindre de Trængsler, der tungt hvile over det elskede Fædreland.“

Da Statsraadet havde forladt Storthingsalen, besluttedes eenstemmigen, at en Deputation, bestaaende af 25 Medlemmer, skulde udnævnes for at begiue sig den 10de Octbr. til Kongen i Anledning af hans Skrivelse til Storthinget af 8de. Til Formand for denne Deputation udnævnedes Etatsraad Treschow. Den begav sig til Ladegaardssøen til bestemt Tid, og foresandt Kongen, vel ikke syg, men høist bevæget ved den Abdikationsakt, som skulde foregaae. Bevægelsen meddeelte sig den hele Forsamling, og Formanden, Treschow, var selv saa rørt, at han ikke kunde fremføre sin Tale for Kongen, men hans Sidemand, Biskop Bøch, maatte tage ham Ordet af Munden. Deputationen modtog derefter af Kongen en Erklæring, hvorved han nedlagde Norges Krone tilligemed den udøvende Magt i Folkets Hænder. I det første Udsagn frasagde Kongen sig Thronen kun for sig Selv, men ikke for sin Afkom, og da Formanden opdagede dette, søgte han en Privataudience hos Kongen, som i denne Fragt erklærede sig villig til at tilføie det Forlangte. Den skriftlige Deklaration blev af Kongen leveret til Rosenkrantz's Hænder, som oplæste den. Den bevægede Hjerter manglede Kraft til denne gjennemgribende Akt. Den var af følgende Indhold:

„Altu til Folkets Held har jeg villet bære Norges Krone. Rigets nærværende Tilstand, Europas forenede Villie mod Norge, og Følelsen af at de Midler, der levedes os til at forsegte Norges Uafhængighed, ikke ere tilstrækkelige for mine rebelige Hensigter, endeligen mit ved Baabensstandsens Afslutning givne Løfte, bevæge mig til at nedlægge Norges Krone tilligemed den udøvende Magt, uden Forbeholdenhed, i Folkets Hænder for mig og min Afkom. Jeg løser altsaa det norske Folk fra dets Trofskabseed til mig, og ihvor smerteligt det end maa være for mig at forlade et Folk, som jeg elsker, og som har givet mig saa uforglemmelige Prover paa sin Hengivenhed, saa bringer jeg dog dette Offer, for at bevare Riget for Udelæggelse. Betygget ved Constitutionen, som det norske Folk selv har givet sig, vil det norske Folks Frihed og Selvstændighed ikke særdes¹⁾, men lykkeligere Dage, det give Gud! opnaaes ved Fredens Betsignelser.“

Denne Erklæring blev af Rosenkrantz overleveret Deputationens Formand, og Treschow bevidnede derefter paa dens Begne Storthingets Erkjendtlighed for de store Prover, som Kongen havde givet det norske Folk paa sin Kjærlighed og Omfarg for Rigets Vel, hvilken Forfikkning Statsraadet blev anmodet om at frembære for Kongen paa det forsamlede Storthings Begne. Da Statsraadet opfyldte denne Anmodning, modtog Kongen dette Beviis paa det norske Folks Hengivenhed med et bevæget Hjerte, og beredte sig derpaa til at forlade Norge. Til den Ende forsøiede han sig til Frederiksværn, hvor et fra Danmark nyligen antommen Orlogsfartoi laa færdigt for at modtage ham²⁾. — Den svenske Regjerings Omfarg for at see Christian Frederiks Løfte opfyldt, at forlade Landet, fulgte ham til Afreisens sidste Stund. Ved Ankomsten til Frederiksværn bemærkedes der svenske Officiere, aabenbart i den Hensigt at see den danske Prinds forlade de norske Kyster, og derved en af de vigtigste Hindringer for Foreningen hævet.

Det tilkommer os ikke at kaste et Blik i Christian Frederiks Sjæl ved hans Skilsmidse fra Norge, men dets Histories Blade fra den Tid indeholde Beviser nok, der aabenbart lægge hans Kjærlighed til det norske Folk og hans Interesse for dets Vel for Dagen, og den har havt Begivenheder at fortælle, som vidne om hans virksomme Bidrag til at berede det en lykkelig politisk Stilling, om endog i en anden Stil end som af ham var udkastet og attraaet. Fra det første Dieblil da han, opsendt til Norge af sin kongelige Fætter for at knytte det gamle Forbund mellem Danmark og Norge, der begyndte at slappes, end fastere, steg i Land paa Norges Kyster, indtil han i Følge de vigtigste europæiske Staters egenmægtige Erskatningsystem ligesom forjoges fra dets Klipper, modtog og fortjente han i lige Grad Folkets Erkjendtlighed og Kjærlige Hengivenhed. Paa hans første Eriksgata gjennem Norge gaves ham umiskjendelige Beviser paa det norske Folks Hengivenhed for den gamle Kongestamme, og Glæden over at see den tilkommende Tronarving i sin Midte forhoiedes ved den unge Fyrstes elskværdige Omgjængelighed, muntre Væsen og simple Færd. Saaledes havde Folkets Kjærlighed til Prinds Christian Frederik sættet dybe Rodder, før den store, i Norge paa den Tid lidet bekjendte, Bending i den nordiske Politikk forandrede og forrykkede Standinaviens indbyrdes Forhold. Nu blev han en sand Belgjæret for Norge; thi det lader sig ikke nægte, at hans Nærværelse der i Skils-

¹⁾ Dette Ord bruges her i den usædbanlige Betydning „komme i Fare.“

²⁾ Dette er ei ganske notagtigt. Prindsen afreiste 10de October om Aftenen fra Ladegaardsoen paa en Lystjagt, og gik den 11te ved Jelsens ombord i den norske Orlogsbbrig Alart, der førtes af daværende Premierlieutenant Søren L. Lous, for at affeile til Danmark. Men Briggen kom for Nødvind ind til Frederiksværn, hvorfra Afseilingen udhaledes, uden Trivl fordi Prindsen vilde opbeeie Storthingets Beslutning om Foreningen. Carl Johan paastynede den ved Courerere og Adjutanter, men først efterat Foreningen betingelsesviis var bestemt, afgik han 28de October paa den danske Orlogsbbrig Bornholm, der imidlertid var antommen for at hente ham, og antom efter en farefuld Dverreise til Aarhus paa Foreningsdagen den 4de Novbr.]

missens Stund forberedte den lyffelige Forandring i Norges politiske Stilling, som vil udbrede Held til de sildigste Slægter. Kongen af Danmark befandt sig i den grusomme Rodvendighed, ikke alene at maatte forstyre en Krone, som han og hans Kongeslæggt havde baaret i meer end 400 Aar; men han maatte give sit Samtykke til en paatvungen Forenings Vilskaar, der for Norge var ligesaa nedværbigende, som de truede at forstyre dets politiske Held i Fremtiden. Norge kastedes i Erstatnings- og Belønningssystemets Vægskaal som et dødt Liggendefæ, og ikke som en selvstændig Nation, der havde sin Stemme i Raadslutningen. Ingen af de i den svenske Regjerings Proklamationer til det norske Fjolk anførte Sophismer, ikke dens vredne Brug af Etatslærens rene Sætninger, kunde svække det norske Fjolks Overbevisning om, at det mishandledes, og at dets klareste Rettigheder traadtes under Fødder. Norge var vistnok længe blevet styret af en Regjering, hvis Grundform var despotisk, men det både i Gjærningen hverken erkjendt eller følt det despotiske Uag. — Prinds Christian tilbageskaldtes til Danmark, og Norge skulde overlades til sin egen Stjebne. Men nu fremhøved den høimodige Gyrfke, og erklaared sig villig til at bidrage Sit til at give Norges politiske Stilling en heldigere Vending, og at dele Stjebne med det, saalænge Kampen varede. Vi have ovenfor henpeget paa den Indflydelse, som enkelte Raadgivere i Prindsens nærmeste Omgangskreds havde paa denne Beslutning, og vi vilde ikke indlade os i at bedømme, hvorvidt Shaabet om Gjenforeningen med Danmark stod i Baggrunden deraf. Den Beslutning, ikke at høre sig under Kieltraktatens Jernsæg, var i alle Tilfælde en Velgjerning for Norge. Et stort Ønske og et ikke mindre Shaab understøttede den modige Beslutning. Udenbart gif Prindsens Plan ud paa at sætte Norges Krone paa sit Føved, og han satte sit Shaab til at de udenlandsk Magter, fornemmelig England, som havde gjort Norges Frihed og Lykke til en Betingelse for Foreningen, ikke vilde tillade at denne blev Norge paatvungen mod Fjolkets almindelige Ønske. De Banffeligheder, som vare forbundne med at gjøre Norge til en uafhængig Etat, der selv bar alle sine Udgifter, bleve studte tilfide, og Overveelsen derover udsat indtil Selvstændighedens Bygning var opført. — Angervalget fandt Sted, og hvad der endog kan indvendes mod en saa dristig Beslutning under de uheldigste udbortes Omstændigheder, og hvor overilet den maatte anses under Nationens Kraftløshed til at understøtte den svage Trone, saa havde den vistnok en stor Indflydelse paa Norges politiske Stjebne. Det var den høitideligste Erklæring af Nationens bestemte Villie, ikke at ville underkaste sig den Fornedelse, Kieltraktaten indeholdt, og det maatte gjøre Sverige tilbøielig til at lempe Forælingsbetingelserne meer efter Billighed og Folket, end efter Seierherrens vilkaarlige Behandling; thi Sverige maatte betænke sig paa en Erobringstrig, der kunde blive lige fordærvelig for begge Parter. For Prinds Christian selv blev derimod Kongevalget en Spire til store Qualer og en raadløs, vakkende Fremfærd. Da hans store Shaab om Hjælp eller i det mindste Neutralitet, medens Selvstændighedskampen varede, fra de udenlandsk Magters Side ganske tilintetgjordes, og hans Sendemænd til England i den Anledning haantigen afvistes, indsaa han Umuligheden i at forsvare den absolute Selvstændighed, og den modtagne Krone begyndte at trykke hans Føved. Han ansaa sig forpligtet til at træde tilfide, for ei at hindre en fredelig og gjensidigen gavnlig Forening mellem Sverige og Norge, men han var bunden ved sin tungelige Eed til den norske Constitution. Hans Samvittighed, der forbød ham at foranledige unyttig Blodsudgydelse, stred med de Pligter, han som Norges Konge skyldte sit Fjolk. Hans ubestemte Færd under Sommerkrigen, de modige Beslutninger, som tilbageskaldtes i det Dieblil, de skulde bringes til Udførelse, de usammenhængende Øtringer i hans Noteveglinger og Proklamationer, de vange Anelser, som han ikke kunde følge for sin Omgivelse, forklares, som forhen bemærket, langt bedre af hans angstelige og samvittighedsfulde Omsorg for at undgaae unyttig Blodsudgydelse, end af Modløshed og Mangel paa Feltherre-Talent, som han havde liden Leilighed til at lægge for Dagen.

Men de samme Omstændigheder, som forværede den norske Konges Skilling, lebede til en Forbedning i Norges. Medens hans kongelige Person var Gjenstand for den svenske Regjerings Forsølgelse og Had, vare alle dens Stridt beregnede paa at aabne Nordmændenes Gemhytter for en venstabelig Forening; medens alle Roter og Proklamationer aandede Bitterhed og Haan mod den valgte Konge, obledes med Løfter og venlige Ord i de umiddelbare Meddelelser til det norske Foll. Saavidt gik den svenske Overgeneral i sin Estergivenhed midt under sine raske Fremstridt i Norge, at han erkjendte den Tidsvoldste Constitutions Gylldighed, der af den svenske Regjering længe betragtedes som et Dyrersstridt, ughydigt i sin Dyrindelse og i sit Resultat. Aabenbart nedstemte Sveriges Ultraa efter at bortførerne Christian Frederik fra Stuepladsen dets høie Toner med Hensyn til Foreningsvilkårene, og Kieletraktatens for Norge fornødrende Artikler omhyttedes med andre, der vare begge Rationer mere værdige, og af Norge efter den heldigste Krig ikke bedre kunde ventes. Medens for vil Historien kunne gjøre opmærksom paa ubvortes Omstændigheder, som lettede Foreningsværket, og frembragte et Resultat, der var gavnligt for begge Nationer.

Christian Frederik opfyldte troligen sin Forpligtelse at træde tilside, at neblægge Regjeringen i Statsraadets Hænder, og overlade Nationen selv at afgjøre sin Fremtids Politik. Han tilbragte den sidste Deel af sin korte Kongebane i rolig og virksom Gensomhed paa Ladegaardsøen tæt ved Christiania, og i den Tid hvilede et mørkt Slor over Landets politiske Forhold. I de Egne af Landet, som vare fjerne fra Krigsstuepladsen, herskede især i denne Henseende stor Uvidenhed, og paa flere Steder kunde man ikke gjøre sig fortrolig med den selvstændige Konges Affættelse. Der fandtes endog i flere Repræsentanters Hænder, der mødte ved det overordentlige Storching, Adresser til Kongen, som indeholdt Fortegnelse over Guld og Søldestene, som Brydelse for en Krone, der allerede var nedlagt. Imidlertid aabenbares Sagens sande Sammenhæng altsom det overordentlige Storchingsmøde nærmede sig, og Repræsentanterne ankom til Hovedstaden ¹⁾. Under dette mørke Tidrum af Christian Frederiks Ophold i Norge tabte han noget af den Agtelse og Kjærlighed, der i saa høi Grad var bleven ham til Deel. Hans Forhold misforstodes, og Fyrste og Foll kappedes om at vælte Skylden for det flette Udfald af Selvstændighedskampen paa gjenfaldige Forsvibelser. Men det kan ikke nægtes, at saavel Begyndelsen af Selvstændighedsværket som Enden derpaa udmærkedes ved store Velgjerninger fra Christian Frederiks Side, hvad der endog kan siges at fattes i Værdighed og Alogslab under disse Begivenheders Mellemspil. Han hindrede, efter sine egne Udtryk, Anarkiets Rædsler ved at sætte sig i Spidsen for den norske Regjering, og han forberedte en sand og lykkelig Selvstændighedstilstand for Norge, i sine Følger langt mere velgjørende, end den attraaede absolute Uafhængighed, ved at træde tilside just i det Dieblit, da Foreningen kunde stee paa den for Norge lykkeligste Maade. — Om Christian Frederiks senere kongelige Færd vil et andet Lands Historie have at fortælle, i Norges Hæder han som dets uforglemmelige Velgjører, og en Kjærlig og taknemlig Erindrings vil Mantes den Fyrste, som var et Rædsel i Forsynets Haand til at berede Norge et i politisk Henseende lykkeligt Statsforbund.

Prindsens Afreise forsinkedes, som anført, ved Modvind, og efter et stormende Veir paa Overreisen landede han omsider i Aarhus. Da imidlertid Frederik Vite var afreist til Kongressen i Wien for at tale sit Riges Sag, spæredes Prindsens foreløbigen for den Kongerighed, hvori det første Møde med Kongen af Danmark maatte sætte ham. Da Mødet senere hen fandt Sted, lettedes Forlegenheden ved Prindsens Betydendehed som Tronarving, ved Slægtslabsforhold, og begge Fyrsters Charakter og Personlighed.

¹⁾ Selv Repræsentanterne fra det for Selvstændighedsværket saa varme Bergen fik for deres Afreise til det overordentlige Storching Efterretninger fra Krigsstuepladsen, der nedstemte deres Forhaadninger og forandrede deres Begreber om Tingenes sande Stilling.

Attende Capitel.

Stortingets første Møder. Christie bliver Præsident.

Den 11te Decbr. foredroges i Stortinget, af Deputationens Formand, Statsraad Treschow, hvad der var foregaaet imellem den fratrædende Konge og den, hvorhos Christian Frederiks Erklæring, forsynet med Deputationens Paategning, blev oplæst. Konges Kongeskol var nu igjen bleven ledig. Præsidenten Diriks yttrede sig derefter saaledes: „Kong Christian Frederik har gienget Kronen i Folkets Hænder. Agtværdige Medbrødre, Rigets udvalgte Mænd! Eders Sindighed, Eders Wiisdom skal bestemme Fædrelandets Skjebne. Kun Gaa af os kjende dets Tilstand, dets Fordel, dets Rangler. Denne Kundskab er nødvendig for at bedømme dets Lærv. Dvsfordret ved min Blygt som Borger, og end mere ved den Post, hvortil Eders hødrende Tillid kaldte mig, foreslaaer jeg derfor, at en Comitee vorder nedsat til at undersøge Rigets Forsatning, og overveie de Midler, der sikkrest kan berede dets Held.“

Stortinget havde imidlertid forst Beslutning at tage, saavel med Hensyn til Udværelse af Præsident for de forskjellige Afdelinger, som til Valget af Lagtingets Medlemmer, og at bestemme de forskjellige Afdelingers Virksomhed under Behandlingen af de forelagte Gjenstande. Forskjellige Meninger bleve yttrede i den Anledning. Nogle meente, at Lagtingets Præsident tillige skulde være Stortingets, og betragtede i denne Henseende denne Afdeling som Stortingets Valgmænd. Andre meente, at Odelsthingets Præsident ogsaa rettest blev Stortingets. Man blev imidlertid efter nogen Debat enig om at følge den naturlige Regel, som siden stedse er bleven iagttaget, at de forskjellige Afdelinger hver for sig valgte deres Præsident. Længe, end ogsaa langt hen i det næstpaafølgende lange Storting, fulgtes imidlertid den Sædvane at vælge samme Præsident for Odelsthing og Storting, hvilket havde sin Grund i den store Agtelse, som Stortingets Præsident, Sorenstriver Christie, med fuld Føie nød.

Der gjordes flere Forsøg paa at bestemme Valget af Lagtingsmændene efter visse Regler, for ikke paa den ene Side at svække Odelsthingets Kraft ved at berøve det sine forstændigste og meest virksomme Medlemmer, og paa den anden Side give alle Distrikter i Riget sin Ret til at repræsenterere i de forskjellige Afdelinger. Men efter lange Debatter afgjordes Qvæstionen naturligt saaledes, at Valget blev frit, hvilket ogsaa synes meest overensstemmende med den simple Organisation, som finder Sted i Norges indvortes Forhold. Iovrigt afholdtes flere Storting, for Lagtingets Forhold til Odelsthinget blev ordnet paa rette Maade. Den 76de § i Grundloven var igjennem mange Storting et Tvistsens Uble mellem Stortingets forskjellige Afdelinger, og det er forst i de senere Storting, at en fast Regel er bleven indført, som har mestendeels endt disse vidtloftige og trættende Diskussioner. Lettere bleve Stortingets Medlemmer enige om Maaden, hvorpaa de forskjellige Afdelinger skulde udføre sine Forretninger under nærværende Stortingssmøde. Det var aabenbart, at alle de Forhandlinger, som stode i Forbindelse med Hovedgjenstanden for samme, nemlig at afgjøre Norges politiske Skjebne, hørte under det samlede Stortingss Afgjørelse, og de øvrige Afdelingers Virksomhed var ikke af nogen Vidtloftighed, da der lidet kunde blive Tale om enkelte Lovbestemmelser.

Samme Dag anmeldte Statsraadet, at det ønskede for Forsamlingen at foredrage en Sag af Vigtighed, og, efterat Statsraadet in pleno havde indfundet sig, oplæste Rosenkrantz følgende Skrivelse fra Statsraadet: „Stortinget er nu ved den Deklaration, dets Deputation modtog igaar fra Hs. M., tilfulde underrettet om Rigets Stilling i Henseende til den udovende Magt. Det vil formobentlig finde, at det Tilfælde, hvori Norge nu befinder sig, har stor Lighed med det, som omhandles i Constitutionens 48de §, og at denne og sammes 42de § nu blive

anvendelige¹⁾. Statsraadet maa derfor indstille til Stortingets nærmere Overveielse, hvad det i denne Henseende finder fornødent at bestemme, og dette er egentligen Hensigten af vort Møde i Stortinget i Dag. Dog skulle vi ikke undlade tillige at tilkjendegive, at Statsraadet har modtaget de herværende svenske Kommissariers skriftlige Anmeldelse om deres Ankomst, med Anmodning om at tilmelde Stortinget dette. Vi maa i Henseende til denne Anmeldelse overlade til Folkets Repræsentanter at bestemme Tiden, naar de ville modtage disse kongelige svenske Kommissariers Andragender og Forslag, der ifølge Baahentstands-Konventionen skulle frembringes direkte for Stortinget. — Endeligen udbede vi os, at Stortinget vil behage at udnævne en Comité, som Statsraadet kan forelægge dets Protokoller og en detaljeret Foredstilling om Rigets sande Forfatning, som den nu er. Vi indstille til de Herrer Repræsentanters indsigtsfulde Omdømme, hvorvidt denne Comité tillige kunde bemyndiges til at modtage de kongelige svenske Kommissariers Forslag for at forelægge Stortinget samme.“ — Præsidenten svarede, at disse Gjenstande skulde blive tagne under en omhyggelig Overveielse, og Svar derefter ufortøvet blive Statsraadet meddeelt, hvorefter Statsraaderne bortfjernede sig.

Derefter indleverede Reglement-Komiteen sit Udkast til et Reglement for Stortingets Forhandlinger. Dette var naturligviis fortere end de følgende Stortingereglementer, da Erfaring og Prøvelse, og især Inddelingen af Komiteernes Virksomhed, gjorde mangehaande Tillæg fornødne; men dette Reglements saa Bestemmelser ere i Hovedsagen senere blevne fulgte. Major (siden Statsraad) Sibbern foreslog et Tillæg til Reglementet, hvorefter „al Applauderen, saavel som ethvert lydeligt Tilkjendegivende af Nidshag med en eller anden inden Stortinget foredragen Sag, burde som en saadan Forsamling upassende og uærdig, være aldeles forbuden.“ Aarsagen til dette Forslag var den S. 439 omtalte Scene i Rigsforsamlingen paa Eidsvold. Forslaget blev antaget, og denne Bestemmelse saavel som Reglementets øvrige Bestaaenhed forenet med den Præsidents Sindighed, som styrede Forretningernes Gang under de første Forsamlinger, har usigeligen hidraget til at tilvelebringe en Orden, Rolighed og findig Takt i Stortingetsforhandlingerne, som neppe findes større i nogen Forsamling af den Art. Derfor Interessesen for Tilhørerne af disse Forhandlinger er mindre, derfor det forekommer Fremmede, at der raader en vis Dødsghed og Støvhed under de almindelige Diskussioner formædelt det strenge Reglement, saa maa denne Folge med Hensyn til Sagens Behandling ganske oversees, naar man betragter Forhandlingernes Resultat.

Da derpaa Lagthingets Medlemmer vare valgte²⁾, udnævntes Sorenstriver Christie til Stortingets Præsident, og Dagen efter (12te Octbr.) valgtes han tillige til Odelsthingets Præsident. I Lagthinget valgtes Hov Wedel-Zarlsberg til Præsident, ligesom han havde de fleste Stemmer til Præsident i Stortinget næst efter Christie³⁾. I disse Valg udtryktes Pluralitetens politiske Mening, da de Valgte endnu ingen Keilighed havde havt til at lægge deres Talent og Dygtighed som Præ-

¹⁾ Den 48de § i Eidsvolds-Grundloven lyder saaledes: Er den mandlige Stamme uddød, og ingen Thronarving udklaaren, da sammensattes Stortinget strax paa den i § 46 foreskrevne Maade, for at vælge en ny Konge. Imidlertid forholdes med den ubøvede Maat efter 42de §.^{a)} Den 42de § lyder saaledes: „Er ingen saadan suldmyndig Prinds til, fores Regentstabet af Statsraadet i Forening med de Mænd, som Stortinget maatte finde fornødent at tilforordne, under Ansvar efter 45de §. Den første af Statsraadets Medlemmer har da Forbød og 2 Stemmer.“

²⁾ Til Lagthings-Medlemmer valgtes: Amtmand Collett, Grev Wedel-Zarlsberg, Amtmand Krogh, Biskop Besh, Statsraad Treschow, Sorenstriver Berg, Kammeraad Holst, Landsdommer Rausen, Politidirektor Diriks, Kjøbmand Iver Holter, Capitain Røghfeldt, Assessor Lange, Sorenstriver Koren, Sorenstriver Bryn, Kammeraad Tidemann, Sorenstriver Manthey, Garbormester Jørgensen, Assessor Hagcrup og Provst Herberg.

³⁾ [Wedel og Diriks havde næst Christie ligemange (19) Stemmer.]

renter for Dagen. Christie var bekendt som en af Selvfændighedens ivrigste Forjættede og den afgangne Konges varmeste Tilhængere. Selvfændighedens Modstandere derimod gavedes deres politiske Tro tilkjende ved at vælge Grev Wedel til Præsident, og af denne Hæftag stod han Christie nærmest i Valget til Stortingenspræsident, endstjønt han kun havde omtrent 20 Stemmer for sig. Der var saaledes omtrent det samme Forhold blandt de forskjellige politiske Partiers Medlemmer nu, som ved Rigsforsamlingen paa Eidsvold, naar der toges Hensyn til det forskjellige Antal af begge Forsamlingers Medlemmer¹⁾, endstjønt Medlemmerne tildeels ikke vare de samme; men de tode Partier forenede sig efterhaanden til de samme Beslutninger, og hver for sig havde de sin Deel i det sidste heldige Resultat.

Ved Sammensætningen af Lagtinget raadede andre Principer, der tildeels forplantede sig til senere Storting. Det har været sædvanligt ved Valget af Lagtingsmedlemmer at tage fornemmeligen Hensyn til Medlemmernes høiere Embedsstillinger, saa at de høieste Embedsmænd som oftest ere blevne valgte til Lagtingsmedlemmer. Sidsje var det vistnok ogsaa Meningen at indsatte Medlemmer af Bondestanden i Lagtinget, men da Valget deraf somofteft spredtes mellem Mange, hvorved Stemmerne fordeeltes, opnaaedes ikke altid Hensigten. Senere hen ere vistnok andre Principer blevne fulgte i disse Valg. Da Odelstingets Forhandlinger give Anledning til de vidtløftigste Diskussioner og Ordstrid, har man søgt at bortferne de vidtløftigste Svare saavel som eenfaldige Menings-Zeloter fra Odelstinget og sat dem i Lagtinget; tildeels har man og søgt at fordele mellem begge Afdelinger dem, som vare i Besiddelse af den største juridiske Kundskab. Efterhaanden have de senere Storting ogsaa i denne Henseende slaaet ind paa en bedre Vej, og have søgt at sammensætte Lagtinget af blandede Elementer.

Tittende Capitel.

Oberst Eck og Generallicutenant Schmettow.

I Trondhjem var imidlertid Indtruffen en Mislighed, foranlediget af en svensk Overofficers ukloge Forhold, som for et Øieblik forstyrrede den Rolighed, hvormed Freds- værket forøvrigt fremmedes. Under 26de Septbr. meddeelte nemlig Oberst Eck, Chef for den 11te Brigade ved den svenske Armees 2det Armeekorps, den kommanderende General Nordenskjølds, Grev Schmettow²⁾, at han, ifølge den svenske Kronprindses Forlangende, agtede at forlægge de Tropper, som stode under hans Kommando, ind i Norge. Han paastod, at dette skede efter Overenskomst med den Overkommanderende over de norske Tropper, og tilføiede det Haab, at Schmettow uden Vanskelighed herfor vilde give sit Samtykke, og derved vise „sin undersaatlige Agtelse og Lydigbed mod H. M. Høihed, vor naadigste Herres naadige Villie, hvorved det medborgerlige Venfælsforbund vil opnaaes mellem disse nye Landsmænd, saaledes som det allerede er sket i den sidste Deel af Norge.“ Han foreslog derhos, at de under hans Kommando staaende Tropper maatte stationeres paa Aaraas, i Brekke, Suul og Merager. — Den norske General fandt sig imidlertid aldeles ikke befoiet til at tilstede denne de

¹⁾ [Paa Eidsvold mødte 112, paa dette Storting 80 Repræsenteranter.]

²⁾ [Det er den samme Grev Schmettow, som først i Maris havde Sammenkomsten med Grev Esfen, ovenfor S. 369 og Bilag No. 71.]

svenske Troppers Indrykken i Norge, som var stridende mod den ratificerede Konvention, langt mindre til at anvise dem Kvarteer, og erklærede, at dette kun vilde see, naar han fik den endnu i fuld Kraft værende norske Regjerings Befaling dertil. Han tilføiede, at han vel i Tilfald til den svenske Redelighed havde sendt de under hans Kommando værende Tropper til deres Lægder, men at disse vare saa nær, at de meget snart kunde sammekaldes, og at det var hans Hensigt med Vaabenmagt at beskytte den Constitution, hvortil Nordmændene have svoret, dersom de svenske Tropper kom ind over Grændsen. „Og da — tilføier han med Stoltighed — den Deel af disse Tropper, som først i August vare paa Lier og Matrand, ogsaa blive de første til at modtage ethvert fiendtligt Foretagende, tør jeg ogsaa vente de samme Følger deraf.“

Schmettows Svær og skjælle Forhold ved denne Anledning hindrede aldeles Udførelsen af Ets ubetimelige og utloge Planer, og de svenske Kommissairer ilede med at bekjendtgjøre, at Kronprindsen „havde fundet Oberst Ets Fremgangsmaade uoverensstemmende med hans erholdte Ordre, og da Kronprindsen var meget omhyggelig for en nøiagtig Opfyldelse af Konventionen af 14de August, havde han ladet Oberst Et, som indtil videre var bleven entlediget fra sin Kommando, befale ufortøvet at indfinde sig i Frederikshald for en Krigsret.“ Derhos tilkjendegav Kronprindsen gjennem de svenske Kommissairer sin Misnoie med General Schmettows Afærd, idet han havde gjort formeget Væsen af Ets Opforbring, hvortil ingen fiendtlige Hensigter laa til Grund. Han meente, at Generalen, om han endog havde været berettiget til, uden vedkommende Autoriteters Medvirking at udfærdige den omhandlede Kundgjørelse, burde have været varsommere i Valget af de brugte Udtryk, og at det i Særdeleshed havde været hans Pligt vel at overveie, hvad der fremførtes for Publikum i et Dieblid, da Gemytterne meer end nogenstunde trængte til Rolighed, og da Repræsentanternes umiddelbare Sammenkomst høit fordrede samme. Derhos forlangte Kommissairerne, at Statsraadet, til hvilket de i denne Henseende henvendte sig, skulde meddele Stortinget fuldstændig Underretning om denne Begivenhed i sin hele Sammenhæng. — Den norske Nation i Almindelighed, og Stortinget i Særdeleshed, betragtede ikke Schmettows Afærd saaledes som Kronprindsen. Et almindeligt Bisfald blev ham til Deel for hans raske Modstand. Dette Storting fandt sig ikke besejret til videre at behandle denne Sag; men det paafølgende gav Schmettow aabenbare Beviser paa sin Tilfredshed. Dette krigeriske Mellemspil gik imidlertid forbi uden anden Folge end den, at Gemytterne derved kom i fornøyet Gjæring.

Oberstlieutenant Krabbe, som ved disse Uroligheder var bleven hindret fra at tage Sæde i Stortinget, indfandt sig den 12te, og forklarede Grunden til sin Udeblivelse. Samme Dag bestemtes ved 64 mod 10 Stemmer, at to Mænd skulde tilforordnes Statsraadet, for i Forening med det indtil videre at føre Regentskabet, og den følgende Dag udnævnedes dertil Oberst Pegermann og Commandeur-Capitain Jæsting. Denne Sidste søgte vel at unddrage sig denne Forretning paa Grund af de militaire Pligter, som hans Embedsstilling iøvrigt paalagde ham; men hans Bægring blev ei antagen for gyldig.

Statsraadet bestjæftigede sig imidlertid med militaire Foranstaltninger, i Tilfælde af at Krigen paany skulde udbryde. Saaledes bemyndigedes Generalmajor Arenfeldt i Folge hans Indstilling til at besætte de militære Befalingsposter i Armeen saaledes, som han troede det nødvendigt, uden Hensyn til Anciennetet. Statsraadet anfører i sin Protokol som Grund, „at det svenske Felttog havde viist, hvor nødvendig en saadan Foranstaltning vilde være.“ At Staffeldt ogsaa ved denne Leilighed blev forbigaaet, var en nødvendig Folge af, at han allerede da var udpeget blandt dem, mod hvilke Sag skulde anlægges. — Udvaaret af hvad der var passeret i Trondhjem med de svenske Tropper under Oberst Et, besluttede Statsraadet at forstærke den Bergenske Besætning under Generallieutenant Lowzow til 2400 Mand, og at lægge en Deel af disse Tropper i Lægder i Nærheden af Bergen, at de kunde være paa rede Haand om Krigen brød ud.

Nod Statningen af September organiseredes ogsaa Høiefæret, dens Medlemmer udnævnedes, og disses Gager bestemtes, dog skulde Embederne ikke tiltrædes eller Gagen hæves, før Retten efter Justitiarii Ankomst til Christiania kunde organiseres¹⁾.

Lybende Capitel.

Stortinget modtager de svenske Kommissairer.

Den 13de October blede de svenske Kommissairer²⁾ indførte i Stortinget ved en af Præsidenten udnævnt Deputation af Stortingets Medlemmer, efterat Præsidenten ved Skrivelse fra Statsraad Rosenkrantz var bleven underrettet om, at Kommissairerne vilde indfinde sig Kl. 10 Formiddag, og efterat Præsidenten var bleven bemyndiget til at afgive Svar paa Stortingets Begne. Den svenske Statsraad Rosenblad foretog som Kommissairernes Ordfører disses Vrende, og overleverede Præsidenten deres Fuldmagter tilligemed et af Kommissairerne samme Dag underkrevet Forslag til Norges Grundlov, affattet i det svenske Sprog med en vedføjet norsk Oversættelse.

Rosenblads Tale lød saaledes:

„Gode Færrer og norske Mænd! Præsident og Medlemmer af Norges Riges Storting! Vor allernaadigste Konge og Færrer har udnævnt os til hans Kommissairer ved Norges Riges Storting, og vi maa herved overlevere de Fuldmagter, som af Hs. Majestæt i denne Henseende ere blevene udfærdigede. — Det er en høi og hæderstillende Pligt, for et frit og ædelt Folks Repræsentanter offentligten at kunne lægge for Dagen Kongens Tankemaade, at bringe hans Viljen til Eder, gode Færrer og norske Mænd! og lække Eder den første broderlige Haand. Gaae gjennem kraftfulde og høifige Beslutninger kan den nordfste Fættve, længe sparet under Europas almindelige Rysninger, og af Naturen bestemt til Fættve at bevares derfor, vinde Høilighed for det Nærvarende, Sikkerhed og Fættve for Fremtiden. Kongen benætt disse Beslutninger af Eders Visdom, af Eders Kjærlighed for Fættvelandet.

¹⁾ Til Medlemmer af Høiefæret udnævnedes følgende Mænd med følgende Gager. Til Justitiarius Stiftamtmand i Bergens Stift, Bull, med 4000 Rbd. S. B. aarlig. Til Assessorer: Statsraad Falbe med 2600 Rbd. S. B., Justitsraad Collett med 2400 Rbd. S. B., Stiftsretsassessor Mandig med 2200 Rbd., Stiftsretsassessor Debes, Sorenstriver Kjømig, Byfoged Røysfelt hver med 2000 Rbd. S. B. Til Justitssekretair Cand. juris Boul Høst med 1400 Rbd. S. B., og til Protokolsekretairer Candidaterne Peterfen og Riis, hver med 1000 Rbd. S. B. Gage.

²⁾ [Disse antom til Christiania 5te October og havde paa Veien bid hørt af Bjørnstjerne, at Kronprindsen skulde have lovet Hegermann, at indgaa paa Norges Vættler høad Grundloven angit, naar kun Høbevsagen, Rigerens Forening, ingen Modstand møbte. Mod dette løfte gjorde Kommissairerne Forestilling gjennem Wetterstedt. Carl Johan svarede 7de October herpaa, at han havde ytret Jaabant til Hegermann. „Men træde Kommissairerne, tilsiøde han, at kunne fættve ham 40,000 Mand og mindst 6 Milloner i Penge, skulde han tvinge Nordmændene til ei at gjøre Forættve paa andre Fættve, end som et erobret Land kunde vente.“ Kommissairerne kom til Christiania med den Tro, at Føttve var Foreningen hengiven, og at alene Christian Frederik og nogle Danste stode den i Veien; men de fik snart en anden Overbeviisning. De møbtes med Uvillie og Mistænke, fik ikke Høbement i den dem anviste Høllig, og næsten Alle tral sig tilbage fra dem. Sibbern, som havde møbt dem ved Demarationslinien, afsløt deres Indbydelse til Middag, Provst Høunt, høem de for havde omgaaes denkabelligt, tral sig tilbage; alene Øred Bedel og Beder Anter lagde aabenlyst sin Velvillie for Dagen. Den sidste gav dem en stor Middag paa Bogstads. Schindels Minnen VIII. 22—24, 357—59.]

„*Hs. Majestæt har overdraget os at begjære af Norges Riges Storting, at en Comitee maatte udnævnes, til hvilken vi kunde meddele de Oplysninger, som staae i uadskillelig Forbindelse med de almindelige Anliggender. Hs. Majestæt har derved havt til Hensigt at forberede de offentlige Meddelelser til Stortinget, som ene kunne blive en Følge af begge Rigers Forening. Med Blikket fæstet paa dette Kongens Formaal, henstille vi nu til Eder, gode Herrer og norske Mænd, at udvælge en saadan Comitee, og at overdrage den at træde sammen med os, samt at indkomme til Eder med Beretning og Forslag.*

„*Igjennem de Underretninger, som vi maatte afgive til denne Comitee, skal den overtydes om, at de Forandringer i den Eidsvoldske Constitution, som Kongen har anset uundgaaelig nødvendige, ikke i nogen Henseende røkke de Friheds-Rettigheder, hvorpaa denne Grundlov hviler. Med Besskyttelse for den evangelisk-lutheriske Aare, med Repræsentationsrettens Bedligholdselse, med fri Lovgivnings- og Bestatnings-Ret, med Sikkerhed for al Undertrykkelse eller egenmægtig Behandling, med den fuldbyrdende Magts lovbundne Udførelse, med den dømmende Magts Uafhængighed, med Embedsmændenes konstitutionelle Ansvarlighed, med Trykkefrihedens usforpnyrede Brug, have de gjorte Forandringer ene Hensyn til det nye Forbund, som stiftes mellem Skandinaviens treende Riger, og til den nye Besskyttelses Former, som deraf nødvendigen maatte opstaae.*

„*Kongen er forvisset om, at disse Grundsætninger for Norges Constitution med fuldkommen Tillid kunne klarligen lægges for Dagen for et Folk, som længe har søvnet en sikker Oplysning om Kongens virkelige Hensigter, og det er for at give dem en større og hurtigere Offentlighed i et Tidspunkt, da Alt fordrer en aabenhjertig Handlemaade, at Kongen har tilladt os at meddele Eder, gode Herrer og norske Mænd, Hs. Majestæts Tanker om dette vigtige Æmne. Omendstjønt de ere fremsatte i Form af et ordentligt Forslag, som indeholder Alt, hvad Kongen i Henseende til Grundloven agter at foreslaae for Stortinget, er det vor Pligt, da vi nu foreløbigen overlevere Eder samme, derved udtrykkeligen at erklære, at al fælles Overlægning derom med os, alle Spørgsmaal om de Modifikationer og Tillæg, som fra Eders Side kunne gjøres, beroer paa den høitidelige Erklæring af begge Rigers Forening under een Konge, men under Overholdelsen af gjensidige Grundlove.*

„*Dette Forbund, som Skandinaviens Lykke og Selvskændighed saa høiligen kræver, venter nu af Eder, gode Herrer og norske Mænd, sin fuldbyrdelse. Et mere med truende Vaaben, men med broderligt Haandslag bør Nordmand og Svenske møde hverandre, til fælles Vres Haandhævelse, til fælles Friheds Bevarelse.*”

Stortingets Præsident besvarede denne Tilstale saalunde:

„*Det norske Riges Storting har nu hørt, og ved mig, dets Præsident, modtaget Hs. svenske Majestæts Kommissariers Andragende. Æmnet er af den største Vigtighed for det norske Folk, og fordrer paa det noiaagtigste og roligste at overveies. Dette vil stee af Norges udvalgte Repræsentanter saa hastigt som Æmnets Omfang tillader det. Fjedelandsskjærighed og Klogskab vil lede Deliberationerne. Resultaterne skulle blive Hs. svenske Majestæts Kommissarier meddeelte.*”

Æstret Kommissairerne havde forladt Forsamlingen, blev den norske Overfættelse af deres Forslag til Grundloven oplæst, og det blev besluttet, at den svenske Ordførers, Statråads Rosenblads, Forlangende om en Comitees Udnævnelse til nærmere at conferere med Kommissairerne skulde udsættes til den følgende Dag. Til samme Tid udsattes Ransens Forslag til Underhandling med Sverige om: 1) at forlænge Vaabensstikanden i 14 Dage, eller saalænge indtil Stortinget saa sig istand til at afgive sit Ultimatum, og 2) at Opsigelsen af Vaabensstikanden maatte forlænges til 4 Uger.

Den 14de Octbr. afgjordes med 76 Stemmer mod 2¹), „at en Comitee skulde

¹) Sodemann og Schulz meente nemlig, at Stortinget først maatte blive bekendt med

vedsattes for at modtage nærmere Oplysning fra de svenske Kommissairs, og meddele Stortinget disse." Antallet af dens Medlemmer bestemtes til 9, hvoraf de 3 skulde udvalges af Landalmuens Klasse. Valget faldt paa Christie, Lange, Treschow, Collett, Arngen, Sibbern, Bøch, Norbgaard, Forseth og Erik Nor. Lange skulde indtræde i Comiteen i Stedet for Christie, saalænge denne fungerede som Præsident. — Det anmeldtes i dette Møde, at der i Jydernes og Dalernes Fogderi og i Romsdals Amt vare gjorte betydelige Sammenstød til Krigens Fortsættelse, om den igjen skulde udbryde, og at lignende Offere vilde bringes fra Hedemarten og Trondhjem.

Fra Statsraadets Side var imidlertid blevet foranstaltet Bekjendtgjørelse til Nationen om Kongens Tale og hans Declaration angaaende Kronens Redlæggelse, hvilket meddeltes Stortinget i Statsraadets Skrivelse af 14de Octbr. Ransens nye-arrante Forslag om Waabensfilkandens Forlængelse udfattes, „indtil Omkændighederne maatte give flere Medlemmer Anledning til derom at movere.“

Den 18de Octbr. behandlede Capitain Røders Forslag om, 1) at en Takadresse skulde af Stortinget udsendes til Statsraadet, fordi det havde hævdet Lovene ved at sætte de militaire Personer under Liktale, som formodedes at være Skyld i de sidste uheldige militaire Begivenheder; 2) at Stortinget igjennem Statsraadet skulde kasse sig Underretning fra den kommanderende General om, hvilke de Personer og Gæster etc. der have hævdet Nationens og deres egen Ære i den Grad, at de kunne fortjene Stortingets og Nationens Tak¹⁾. Dermed forenede Repræsenteren fra Drammen, Iver Holter, Forslag om, „at Stortinget skulde lade sig meddele de fornødne Oplysninger om, hvorvidt der med denne Undersøgelse er avanceret.“ „Nationens Ære, og Rejsfærdiggjørelse for en saare frænkende Mistante, synes saa meget at beroe paa Resultatet af dette Arbejde, at man sikkerligen ikke kan gjøre for meget for at faae samme udført som det bør.“ Forslaget understøttedes ogsaa af Præsiden Angel i et skarpt Foredrag, hvori det blandt Andet hedte: „Det eneste Middel til at afvætte den Skjæbnel, som maaskee kunde hvile over Nationen, er, at den selv med Bekjendthed fordrer den strengeste Undersøgelse af de sildigere Begivenheder, og de Aarsager, der fremsthyndte det uheldige Udfald. Hvad enten Forening eller Ifølgeforening mellem Norge og Sverige finder Sted, er det nærværende Repræsenterers Pligt, medens de endnu ere samlede, at ætse alle mulige Oplysninger i den Henseende, havde de Værdiges Forhold, betegne de Uværdiges med fortjent Skam og Skjæbnel, og saaledes vise Verden, at om end Enkelte vare ligegyldige for Æren, saa fortjener Nationen dog endnu i det Hele at agtes og hædres.“ Grev Wedel gjorde opmærksom paa, at ingen militaire Personer endnu vare satte under Liktale, men en Dødsrigskommission var nedsat, for at undersøge om Noget kunde tiltales. Denne Sag var saaledes i sin nærværende Stilling udenfor Stortingets Omraade, og var i den demmende Magts Hænder. Det Gnefte, der for Tiden kunde høre under Stortingets Deliberation i den Henseende, var af Statsraads-Protokollerne at undersøge,

Nigets Tilstand og Midlerne til Krigens Fortsættelse, førend den Comitee, der skulde undersøge de svenske Kommissairs Forslag, blev nedsat.

¹⁾ Et Forslag af den Art var allerede tidligere gjort i Statsraadet af Sommerhjelm, i Følge hvilket en Dødsrigskommission allerede var udnævnt, som skulde anstille Undersøgelse i den Anledning. I Følge endelig Dom tilkjendtes nogle Gæster haard Straf; men det findes ikke, at Belønning faldt i Nogens Lob. [Da Foreningen var indgaaet, stod det til Kongen at belønne, og Carl Johan gjorde det. Krebs f. G. blev udnævnt til Oberst, Adjutant hos Kongen og Ridder af Sværdordenen, en mærkelig Samling af Hædersbevisninger mod den Officer, som nys havde slaet Ebnsterne; Arenfeldt blev Storkors, Sejerssted Commandeur af Sværdordenen; Fleischer blev Adjutant hos Carl Johan og Ridder af Sværdordenen, Stabell ligesaa, samt Oberst og Generaladjutant for Armeen og Chef for Generalstabten. Da selv gamle General D'hm e blev ikke hængt (S. 509), men fik Sværdordenen og forfættedes som Commandant til Frederikstad, da han ved Dørgtvelsen af Frederiksteen havde floret paa, aldrig at sætte sin Fod der mere.]

hvorvidt Statsraadet i denne Sag havde opfyldt sin Pligt, og det meente han hørte nærmest under Odelsthingets Afgjørelse. Med 57 Stemmer blev det derefter afgjort, „at Næders og Holters Forslag skulde udsættes til Afgjørelse, efterat man havde modtaget Indberetning fra de forskjellige Comiteer“, og med 61 Stemmer fastsattes endvidere, „at denne Sag, naar den igjen foretages, først skulde foredrages i Odelsthinget og derefter i Lagthinget.“

Forslag af den Art viiste noksom Stortingets Stemning, der kunde betragtes som en Gjenklang af den, der endnu mangefæds herskede blandt Folket. Selvstændighedens ivrigste Forsvarere indsaa Umuligheden af at fuldbyrde det begyndte Værk, og Nødvendigheden af en Forening med Sverige. Men endstjønt de saaledes maatte bøie sig under den haarde Nødvendighed og de forbundne Staters Nagtprog, maatte det være dem magtpaaliggende at overbevise Nationen om, at de bidharende Beslutninger vare tagne med flogt Overlæg og tilbørligt Hensyn til Fædrelandets Læve, og at det mindre heldige Udfald tildeels maatte tilskrives en mod Norge udøvet uretsfærdig Boldsomhed, deels var en Følge af en strafværdig Lunkenhed, om ikke Forræderi, fra deres Side, ved hvilke Selvstændighedsværket skulde udføres og forsvares. Underlige Sjebner forenede sig for at lægge lige stor Vægt i begge politiske Partiers Fremfærd til at frembringe et for Fædrelandet lykkeligt Resultat.

Den 18de Octbr. kommunicerede de svenske Kommissairer Stortinget, at Contraadmiral Baron Platen var af Kongen af Sverige befuldmægtiget til at deeltage i de Værender, som var Formaalet for deres Sendelse til Norges Storting. Det havde, som før bemærket, været Platen overdraget at udføre nogle Kommunikationer med Christian Frederik, og efterat disse vare endte, tiltraadte han den svenske Kommission.

Under 19de Octbr. indleverede den til at undersøge Rigets Tilstand nedsatte Comitee gjennem sin Formand, Capitain Røssfeldt, sin Indberetning, og denne var med Hensyn til Muligheden af Krigens Fortsættelse ingenlunde opmuntrende. Landsarmeens Styrke maatte anses for at staae langt tilbage for den svenske mod Norge opstillede Landhærs. Dennes Styrke angaves for Vaabenstilstanden til 30,000 Mand, som deels vare indrykkede i Norge, deels stode slagfærdige til at gjøre Indfald, foruden 10,000 Mand Reserve. Af denne Krigsmagt stod allerede 17,000 Mand i Norge, fordeelt paa den i Vaabenstilstanden bestemte Demarkationslinie. Den norske Armee paa Demarkationslinien, tilligemed Christianias og Kongsvingers Garnisoner, udgjorde neppe 10,000 Mand, og denne Styrke, om man endog tog Landeværnet med, kunde først om 5 Uger bringes til 21,000 Mand, i hvilken Tid den svenske Armee kunde gjøre store Fremstredt i Hjertet af Norges bedste Provindsfer, og forsøges med den paa Grændsen og i Nærheden deraf opstillede Reserve. (Der taltes ogsaa om en Forstærkelse af 6000 Mand Russer, der skulde angribe fjernere Punkter af Riget). — Søslyrken stod i et endnu slettere Forhold til Fiendens. Den svenske Styrke ved Angrebet paa Hvalserne, siden hvilken Tid den ikke havde lidt mindre Tab, var: 4 Linieskibe, 3 Fregatter og 75 store Kanonslupper, foruden en Deel andre Fartsøier. Den norske Styrke, som i dette Esteraar kunde bringes i Virksomhed, var dertmod kun 6 Brigger, 4 Kanonfonnerter og 36 Kanonslupper. Der fandtes vel i Trondhjem 10 Kanonslupper, og i Bergen 2 Kanonfonnerter; men disse kunde ei bringes i Beregning, da de vare for langt fra Kamppladsen. Af Kanonjoller vare vel en Deel i Frederiksværn og Christianssand, men de kunde ikke bruges paa denne Aarets Tid. Desuden havde de svenske Krigsfartsøier tildeels sværere og bedre Styts samt fortrinligere Krudt end de norske. Af de Magasiner, som vare anlagte eller skulde anlægges nordenfor Christiania, kunde en Armee paa 20,000 Mand neppe fødes i 2 Maaneder, om end Kornforraadene til rette Tid kunde forvandles til Meel og Brød, hvorefter ifkun havde ubetydelig Befoldning. Da Landet var blevet velsignet med et frugtbart Aar, kunde disse Beholdninger vel betydeligen forsøges, men det var fast umuligt at fremstaafe dem til Tid og Sted. Armeen havde vel godt Forraad af adskillige Klædningsstykker, men manglede dog

den til et Vinterfelttog nødvendige Beklædning. Den havde taalelige Lazareth-Foranstaltninger, men savnede et betydeligt Antal Læger. Den var nogenlunde forsynet med Haandværker, men havde derimod stor Mangel paa Ammunition til det grove Skuds og til Fæstningerne. Den største Deel af Ammunitionen befandt sig desuden i Agersthusens Fæstning, som maatte beskyttes af falde i Fiendernes Hænder strax efter Fiendskabskrigens Udbrud. General Arenfeldt havde erklæret, at det under disse Omstændigheder neppe vilde være muligt, endog under det skjæreste Forsvar, at hindre Fienden fra at trænge frem til Christiania og bemægtige sig Agersthus, men at den norske Armee maatte vige til de nordensfor Christiania liggende Landstrækninger, og der oppebie Forskærtinger. I denne Beskrivelse laa ingen Opmuntning fra den militære Side til Krigens Fortsættelse.

Med Hensyn til Landets Finantser var den af Comiteen indgivne Beretning ikke mindre nedslaaende. Den cirkulerende Seddelmasse beregnedes til omtrent 18 Millioner Rigsbankdaler (det viste sig senere, at den endnu var større), og som Hovedsag derfor havde Rigsbankens Bestelser, hvis rette Beløb ansloges til $4\frac{1}{2}$ Mill. Rbd. Selsk., der, naar den paa Gidsvold udbedte Garanti toges til Følge, udgjorde omtrent $8\frac{1}{2}$ Millioner Rigsbankdaler Navneværdi. Der blev saaledes omtrent $9\frac{1}{2}$ Millioner usfunderede Sedler tilbage. Dersom Krigens paany udbrød, vilde Krigsomskostningerne beløbe til 3 a 4 Mill. Rbdlr. maanedlig, og Statens almindelige Udgifter vilde kræve 150,000 til 200,000 Rbd. maanedlig, medens Styrken til at bære disse Udgifter vilde formindstes, alt som det lykkedes Fienden at udbrede sig over flere og flere Landstrækninger, og saalænge Landets Skibsfart, Udfibning og Fabrikvirksomhed laa i Dvale. Disse Udgifter vilde nominelt betydeligen blive forsøgte, dersom Bengenses Værd sank, hvilket vilde være hoiilgen at beskytte under en fortsat Udvikelse af Sedelfabrikationen. Garantien kunde ikke beskytte mod denne Papirpengenes Forværrings-Flugt; thi Statens som Privatmands Kredit berooer paa Kraften til at opfylde indgaaene Forpligtelser og ikke paa givne Løfter. Kongen havde baade nu og for flere Maanedes siden henpeget paa Oprettelsen af en Bank og paa udenlandsk Laan. Men til at opføre den første manglede baade Evne og Villie, formedelt Hæringsveienes Standsning og Statens fallende Stilling, og for en Stat, som befinder sig i Forlegenhed og er i synkende Velstandsforhold, faae ingen Laanere tilrede. — Denne Landets Finantsnød var næsten en større Hindring for en kraftfuld Modstand end Armeens Svaghed i Forhold til den svenske. Norge lader sig i Følge Landets fysiske Beskaffenhed ikke let erobre ved Vaabenmagt. Krigens Ulykker ere somofteft sieblikkelige og partielle, og ved denne Leilighed formildedes de ved en Fiendes Slaansomhed og Estergivenhed, som beskattede sig paa at vinde Gemytterne for den Sag, for hvilken han segtede. Bengesvæsenets Forvirring derimod udbreder sin Rod i den fjerne Fremtid, og sin Gift til det ganske Land i alle Borgerklasser.

Denne Comiteens Fremstilling af Landets Krigskraft i Forhold til den svenske, og af Finantsernes Tilstand, forenet med Betragtningen over Følgerne af Krigens Fortsættelse, havde alle Tvivl hos Stortingets Medlemmer om den Beslutning, som i den Henseende burde tages, og der var neppe nogen blandt dem, som i sit Hjerte holdte paa Muligheden af Selvstændighedens heldige Forsvar. Dertil kom, at de af de svenske Kommissairer indgivne Foreningsobetingelser vare langt moderatere end de fleste havde ventet, endstjønt de vare affattede overensstemmende med den paa Ross affluttede Konvention, i hvilken den Gidsvoldske Constitutionens Ulydighed erkendtes. Denne var saaledes respekteret i de fleste Bestemmelser af de svenske Kommissairers Forslag. Norge skulde som Foederativ-Stat beholde sin Selvstændighed og en indvortes Organisation, der passede til dets simple Naturforhold. Sveriges Konge fik en ny Krone, men Landene forbleve affondrede og regjeredes efter forskellige Love. Under disse Omstændigheder mærkedes lidet til den Meningsstrid, som paa Gidsvold reistes imellem Partierne. Alles Mening samlede i Nødvendigheden af den

Scandinaviske Halvøes Forening, endstjønt flere Medlemmer gave sine patriotiske Høiesser Luft i hoiø Talemaader eller vemodige Reminiscenser. De fleste Medlemmer, som kunde lægge et Ord med i denne vigtige Sag, beredte sig imidlertid paa at ledsage den store Beslutning med meer eller mindre vidtloftige Foredrag, og Taler, som skulde være holdte paa Eidsvold, men tilbageholdtes af Agtelse for den der herskende Mening, gjensløde nu i denne Storthingsaal.

Ved Siden af disse Betragtninger over Landets Kræfter, og Muligheden af at forsvare Norges Selvstændighed ved en fortsat Krig med Sverige, indleveredes imidlertid en Skrivelse til Storthinget fra Oberst og Generaladjutant-Lieutenant Nodé. Deri udvikledes det Spørgsmaal: „Kan Norge fortsætte Krigen med Sverige, uden at frygte for dens Udsald?“ Forfatteren sammensignede i den Henseende Sveriges Stridskraft med Norges, og lagde især Vægt paa, at Sverige kun havde Grobrørens Mod, der svækkes ved Modstand, medens Norge havde Fortvivlelsens Mod, der stiger med denne. Dersom den svenske Armee kunde angribe Norge, hvor den fandt det bekvemst, saa havde den norske Armee Baget af Forsvarspunkter, og kunde gjøre dette saa fordeelagtigt som muligt. Dersom endog den svenske Armee var dobbelt saa stærk som den norske, saa kunde den Linie, som denne vil vælge ved en fornyet Krig, betragtes som den ydre Rand af en forstaaet Leir, og Angrebet paa en saadan kræver dobbelt Styrke. Dersom den svenske Armee let kunde fordobles ved sin Reserve og den Deel af Armeen, der stod paa Grændsen, saa vilde den norske Armee dagligen være derved, at den bevæbnede Almue stødte til Armeen, hvorved den kunde forøges indtil 20 til 30,000 Mand, foruden den regulære Styrke. Vinterens Nærvelse maatte vanskeliggjøre Transporten til Fiendens Armee, der mestendeels maatte fæe til Søes, medens Vinterforet lettede Landtransporterne for den norske. Denne kunde vel i Begyndelsen blive nobt til at vige for Fienden, men den vilde derved nærme sig sine i Nøggen liggende Magasiner, medens Fienden sneruede sig fra sine, og ved Fremrykningen vilde Fiendens Overmagt ferringes, medens den norske Armees Kræfter voksede ved Tilbagetøget. Han gjorde videre opmærksom paa de Banfæligheder, som Fienden havde at overvinde paa den eneke Vei, paa hvilken han kunde trænge ind i Landet, og især paa Banfæligheden af at føre med sig de nødvendige Magasiner. Til Slutning erkjendte han, at det fornemmeligen som en paa, om de fornødne Quantiteter af Korn og Kjød kunde tilveiebringes. Disse anlag han til 70,000 Tdr. Korn og 3000 Tdr. Kjød, hvilke han dog troede at kunne erholde i Landet selv; men henviiste til Kommissariatet med Hensyn til det Nærmere herom. Han tilskød, at den fornødne Ammunition og det tilstrækkelige Antal af Sydegeværer ei var forhaanden; han mente, at Landalmuen selv var forsynet med Baaben og Krudt. „Mod væbner ligesaa let, siger han, som Nøisomhed mættes, naar begge ere Børn af en fast Billie.“ — Denne velmente og velstevne Afhandling rolkede dog ikke Storthingets Beslutning, at ende Krigen ved en påsende Forening imellem begge Riger, hots Nødvendighed Omstændighederne alt meer og meer kaldte frem. Man begyndte desuden at indsee, at den heldigste Krig neppe vilde kunne fremlede et lykkeligere Resultat end det, hvortil de begyndte Underhandlinger gave Udigt.

Imidlertid nærmede den Tid sig, da Baabenstillandens Termin var udrunden, og da Foreningsbeslutningen maatte tages, eller Selvstændighedskrigen fortsattes. Som Formand for Comiteen til at modtage Meddelelser fra de svenske Kommissairer afsag Statsraad Treschow en mundtlig Beretning om, hvorvidt der kunde ventes Samtykke i flere Punkter til Comiteens Forslag til Grundlov for Norge. I Antledning af denne Indberetning onskede Møjsfeldt og Flere at vide, om de Meddelelser, som de svenske Kommissairer havde givet, vare at betragte som Ultimatum. Formanden erklærede, at, hvorvel de ei vare givne som Ultimatum, maatte de dog som saadant betragtes, indtil Hovedspørgsmaalet var afgjort. Han anmærkede derhos, at Kommissairerne paa Comiteens Pitring om Baabenstillandens Forlængelse havde erklæret, at denne vilde blive aldeles aflaaet, og at den blotte Begjæring derom vilde

bestirte Underhandlingernes Afbrudelse og Kommissairernes siebliftelige Tilbagereise. Treschow fremsatte derefter de didhørende Forslag, idet han gjorde opmærksom paa, at dersom Stortinget ikke afgjorde det vigtige Foreningsspørgsmaal, vilde rimeligvis Krigen igjen begynde inden 8 Dage med større Bitterhed end før, og om med Udfligt til større Held, det maatte han overlade Forsamlingen at bedømme efter de forelagte Oplysninger om Landets Stridskræfter og indvortes Forfatning i det Hele. Han foreslog saaledes: „1) Da S. M. Kong Christian Frederik har neblagt Regjeringen i Folkets Hænder, løst Norges Indbyggere fra den til Høifsamme afslagne Trostabsæd, og frasagt sig alle Rettigheder til denne Krone, og da Norge efter Grundloven altid bør regieres af en Konge, saa kan og bør der snarest muligt strides til at vælge og antage en anden Konge i hans og hans Afkoms Sted; 2) Det norske Storting erklærer en Forening med Sverige i Overensstemmelse med den første § af de af de fœnste Kommissairer fremlagte Forslag for at være begge Riger gavnlig, og i Hensende til de udvortes Forhold og derpaa grundede Sikkerhed og Selvstændighed for nødvendig; 3) Da Kongen af Sverige, Carl XIII, ved Erkjendelsen af Rigsforsamlingen paa Gidsvold og den der givne Grundlov i dens væsentlige Punkter, og ved den Erklæring, at han kun vil foreslaae saadanne Forandringer i samme, som vil til Forening med Sverige maatte blive nødvendige, da han tillige ved de til dette Storting formædelt sine befuldmægtigede Kommissairer virkelig gjorde Forslag, og tillige ved de givne, disse meddeelte, Bestemmelser og Oplysninger ei alene har givet de meest overtydende Beviser paa sin Agtelse for det norske Folks Ære, Friheder og Rettigheder, men og paa sin Tilbøielighed til at søge vore billige Fordringer og høre vore Forestillinger, saa udvælges Allerhøifsamme S. M. Kong Carl den Trettede til Norges Konge; 4) Indtil disse Forslag ere debatterede og afgjorte, tages intet Forslag, som hidtil er indkommet eller kunde indkomme, til Overveielse i Stortinget selv; 5) Botering om det andet og tredje Forslag stæer mundtlig til Protokollen; 6) Udvalgelsen maa være ubetinget; thi da Meningerne om Wilskaarene, paa hvilke Foreningen bør finde Sted, kunde være meget forskjellig, saa vilde paa denne Raade ingen Enighed være mulig. Den til den Ende nedsatte Committee kan umuligen blive færdig med de mange i den Anledning indkomne Forslag til den Tid, da Beslutningen maa tages, og en Overveielse vilde være meer at befrygte forud end siden, da efter Kongevalget vil være Lid nok for Stortinget til at tage hvert Forslag til Forandring i Grundloven under Overveielse.“

I samme Anledning holdt Præsiden Abel en kort Tale, hvori han „antog for afgjort, at de fleste af Norges tænktende og retsindige Mænd have erkjendt baade Nuligheden og Nyttens af en Forening med Naboriget, endog længe for Sværdet første Gang drogtes, maastee til liden Ære for begge. Men da Norge ingenlunde havde erkjendt det Overherredømme, som Kielstraktaten tilfikkede Sverige, hvilket ved Konventionen til Moskø synes bekræftet, kunde Norge selv som et frit Folk med roligt og modent Overlæg bestemme de Grundsætninger og Betingelser, hvorpaa Foreningen mellem Norge og Sverige bør hvile, dersom den findes for Tiden gavnlig for Landet. — Efterat have i disse Bestemmelser taget tilbørligt Hensyn til Norges Ære, Frihed og Borgerrettigheder, lader os være de første, der række det svenske Folk en oprigtig Broderhaand, da lader os tilbyde Carl den Trettede et Scepter, som hidtil ikke blev hans Lod at føre. — I dette Tilfælde burde alt forhen Steet forglemmes. Blev derimod den Constitution, som Landets Borgere maatte være berettigede til at grundlægge, forfattet, da var det Tid at reise sig mod en herstøyg Regent, da er endnu Norges fulde Kraft tilbage, med den kunne vi seire, med den kunne vi døe, og i begge Tilfælde kunne vi ved den gjenvinde vor Ære.“ — Ved Siden af Treschow's Forslag lagde Ransen et Forslag til Fredstraktat med Sverige, og det besluttedes, at begge Forslag, saavidt Tiden tillod det, skulde foretages næste Dag, og at Forhandlingerne da skulde foregaa under lukte Døre.

Samme Dag indfandt Statsraadets Medlemmer sig i Stortinget, og afslagde

den i Grundlovens 44de § foreskrevne Led, og denne i Statsraadets Hænder nedlagte midlertidige Regjering varede indtil Kongevalget var foregaaet.

Genogtyvende Capitel.

Stortinget beslutter Norges Forening med Sverige.

Den 20de Octbr. var den vigtige Dag, paa hvilken Norges Skjebne skulde afgjøres og Loddet kastes, enten Foreningen med Sverige skulde af Stortinget besluttes, eller en blodig Håndstfæ kastes til en Fiende, som med overlegen Magt, og styrket ved de vigtigste europæiske Staters erklærede Bistand, truede at fornye en Krig, hvis Forspæl Sommerens krigeriske men ikke meget blodige Scener kunde ansees for at være. For Stortinget freed til Sagens Afgjørelse opkastedes det Spørgsmaal: „Kan nærværende Storting ansee sig berettiget til, i Anledning af Kong Christian Frederiks overleverede Abdikationsakt, at tage hvilken Bestemmelse det vil og finder gavnlig for Riget i Henseende til et nyt Kongevalg?“ Dette Spørgsmaal blev besvaret efter Navneoppraab mod en eneste Stemme¹⁾ med Ja.

Derefter freed man til Hovedspørgsmaalets Afgjørelse: „Skal Norge som et selvstændigt Rige under visse Betingelser forenes med Sverige under een Konge?“ — Man blev foreløbig enig om, at Spørgsmaalet kunde afgjøres ved Pluralitet, uden at der udfordredes $\frac{2}{3}$ Stemmer.

Der blev i denne Anledning holdt Taler af 18 Repræsentanter, hvoraf 14 indleverede deres Foredrag til Protokollen. I flere af disse Taler yttedes frøglisomme Tvivl om Foreningens Hensigtsmæssighed; Nordmændenes gamle Had til denne nye Forbindelse med Sverige gjorde sig gjældende i stærke Talemaader; men Alle endte med at erklære Nødvendigheden af en saadan Forening. Vi maa henvise Læserne til det overordentlige Storthings Forhandlinger, hvor disse Taler findes indførte (S. 125 ff., 2den Udg. S. 195 ff.), og indskrænke os til at udhøve nogle af de mærkeligste Uttringer. Biskop Bøch aabnede denne Undersøgelse med et Foredrag, som formedelst den Sindighed, Klarhed og Indsigt i Tingenes sande Stilling, som Taleren deri lægger for Dagen, udmærker sig blandt de bedre. Efterat han har vist, at hverken Norges Kræfter eller dets Interesse gjør det tilraadeligt at opgive det til en Enekat, og at Norges Kraft til at gjøre Modstand var mindre nu end for nogle Maaneder siden, og Nationens Meninger i denne Henseende deelte, besvarer han de Indvendinger, som kunde gjøres mod Foreningen, hentede fra Sverige selv. I Sveriges egen Interesse fandt han en Garanti for Foreningens Held og Sikkerhed, og i en fast Bedholdenhed ved den Eidsvoldske Constitution et Værn mod Indflydelsen af Sveriges fra Norges forskjellige Institutioner. Paa Norges Fordringer burde det i denne Henseende ikke give Slip; „den Konge vi vælge maa erkende den og vedtage at opfylde den, ligesom og Sveriges Konge tydeligen har erklæret, i den under 14de August afsluttede Konvention, at ville opfylde den.“ Den Tvivl, at Foreningen, i sig selv gavnlig, maaffee ikke vilde faae Bæring paa den Raade, som kunde være Nationen gavnlig, besvarer han ved at gjøre opmærksom paa de Magters høitidelige Garanti, som havde besluttet Foreningen. „For min Deel, siger han, foretrækker jeg den Garanti, som Norge har i sig selv. I fornuftig, gavnlig og flere Aars rolige Forbindelse med Sverige, tænker jeg mig ikke, at Norge blev

¹⁾ Formodentligen Sobemanns, som havde talt derimod.

hogere eller til mindre Kraft, end det nu besidder. Jeg antager meget mere det Rodsætte. Har der nu Rimelighed til at kunne forsvare sig som Gnefsat, Kraften maatte da ikke i det mindste blive mindre. Norge maatte da med end større Kraft kunne bære sin Frihed og sine Rettigheder, og det havde da en langt uligere og ringere Kamp at bestaae, end nu. Det havde ikke da hine mægtige Stater og deres hæfte Billie mod sig. Maaskee det endog sandt da den Bistand, det endnu ikke tør haabe. I os selv maatte vi derfor søge vor Garanti." „Maatte man, saa slutter han, istan udfinde en ligesaa paalidelig Formuur mod det Slags Adelsvælde, som multiverede og umoraliste Pengemænd desværre have en Raadighed til at udøve, der ikke er at sætte en Grændse for! Det øvrige Adelskab vil Norge og Constitutionen vel vide at forebygge, og Frygten derfor ligner mere den for Spøgelse, end for en virkelig Gjenstand)."

Besigtigere lode andre Repræsentanters Udtryk, endskjont de i Hovedsagen henpegede til samme Resultat. I Repræsentanten fra Redens Amt Bræsten Meitersens Tale forekom følgende Udtryk: „Vil Sveriges Konge ikke dette — nemlig Foreningen med Norge overensstemmende med den norske Nations Lære, — da ere hans Hensigter ei redegjorte, og Nordmændenes Undergang bestemt. Da Landsmænd! da laber os søbyde Alt, hvad krænket Væ, Friheds Fortiis og rasende Fortvivlelse indgive os! Ei frygte de Faren, ei frygte de Død og Opoffrelse, som udsendte mig i Eders Råde; dette ville de vise Eder paa Kampens Dag. Da skal Enders og Faderlofes Hjen være en Seiersfang paa den faldne Krigers Gravhøi, men de Døendes Ralsten skal forene sig med de Esterladtes graadvalte Stemme, og lig hæse Sukke fra Afgjunden raabe Bee over Sveriges Konge, Bee over hans Erobringslyst! Da domme Gud imellem os og ham, naar vi stedes til Regnskab for alle Væseners evige Fader!"

I samme Stiil udtrykte sig Bræsten Hertzberg: „Stulde ingen Forening med Sverige være at opnaae, uden at krænke vor Frihed, Selvstændighed og Led, da er det vistnok bedre at døe med Væ, end at leve med Skam. Beslutte vi det Første, at døe med Væ, maa vi tage de Bestemmelser, der sigte til Maalet; thi den der vil Hensigten, bør ville Midlerne; jeg foreslaaer: 1) Ethvert Kompagnidistrikt skal føde og klæde sine Soldater, ethvert Skibrede sine Matroser; thi skal det komme an paa et frivilligt Sammenstøb, da kan ingen Overføgt haves eller holdes over hele Forraadet. Rogle Egne ville vistnok anstrenge sig meer, andre mindre, ja det kunde hende, at Rogle vilde falde fra i Fristelsens Tid. 2) Byerne skulle føde og klæde Garnisonerne. De Byer, som ingen have, skulle hidrage med Landsfolket. 3) Fra Byerne maa usfortøvet transporteres herop i vore Fjeldbale, som lettest kunne forsvares mod Fienden, alt det Forraad af Klæder og Madvarer, som nu haves; thi skal det alder gjælde, maa det blive helligt lovet og ubrødeligt holdt. 4) Kommer Fienden for nogen By, der har Fæstning, skal Kommandanterne under Livs, Væres og alle Giendommers Fortabelse være befalede, at naar Byen ei længer kan forsvares, da skal han skyde den i Brand, og under benævnte Straf forsvare Fæstningen til sidste Mand. 5) De andre Byer og Stæder, hvor ingen Fæstninger ere, maa ikke forlades ubrændte. Enhver Borger antænde sit Huus for han forlader det, og hvilken Borger, der træffes fra en af Fienden besat ubrændt By, han hænges som en æreløs Ribbing og hans Giendom konfiskeres. Enhver Beboer paa Landet være samme Straf undertastet, saa-

1) Den sidste Frygt var deels grundet paa Bestaffenheden af Norges indre Forhold, deels var den et Føstter af Livens Tegne. Norges Adel i aristokratisk Forstand har aldrig spillet nogen vigtig Rolle i Norge, og dets Indbyggere have været mere udsatte for Pengearistokratiets Misbrug, end for Undertrykkelse af en privilegeret Adelsvælde. Valeren stod derhos netop nu ved Grændsen af et Tidspunkt, da Rigdom tildeels let erhvervedes under Licencearten, deels kom i ubannede Mænds Hænder, medens Embedsstanden var i en høist nedtrykt Tilstand. Men snart forandredes disse Forhold, idet store Formuer bortskyldedes under forvilede Handelskonjunkturers ødelæggende Indflydelse.

fremt han forlader sine Huse uden som Afkehobe, naar Fienden maatte besætte Gaarden. 6) Svillensomhelst Sø- eller Landkriger fra den Høieste til den Laveste, der træffes som en Flygtning, han flydes, og hvis der lader sig fange uden haardt saaret, faa hans Landsmænd kunne see Kampens dybe Mærke, skal, naar han udbrydes, alle hans Eiendomme konfiskeres. 7) Enhver, som kan føre Baaben, han gribe dem, Berserkergang forsyne med Baaben; end vil han ei svinge dem, han svinge ved Strikken i nærmeste Træ! Er end dette Forslag skrevet med Drageblod, som det heder, vil dog saa til. Mildhedssystemet er nu ei længer anvendeligt, uden mod faagne Fiender. Godsporene af hidtil brugte Fremgangsmaade forstræffe. Det er saaledes muligt at vi kunne seire, vel og muligt at vi nu levende Nordmænd udslettes af de Levendes Tal, men vort Navn udslettes aldrig af Verdens Aarbøger, og vi lærte Jordens mægtige Voldsmand, at det norske Folk ikke er afhændeligt &c. Dixi et quidem ego liberavi animam meam¹⁾."

I mildere Toner udtryktes andre Repræsentanters patriotiske Følelser. Repræsentanten fra Borsgrund, Kjøbmand Jørgen Aall, som allerede paa Eidsvold havde vist sig beredt til de største personlige Offere for at underkøste Fædrelandets sande Interesse, holdt et varmt Foredrag, hvori han erkjendte Nødvendigheden af en Forening med Sverige, naar den kunde see paa hæderlige Villkaar, og Norges Selvstændighed sikres ved Erkjendelsen af den paa Eidsvold antagne Constitution. Derfor som Krigen skulde udbryde igjen, fordi de svenske Kommissairer foreslog andre Resolutioner end dem, som dette Storting ansaa overeensstemmende med Grundlovens Aand, sagde han god for, at de Stæders Borgere, som havde udsendt ham, vilde ofre en betydelig Skærv paa Fædrelandets Alter til Befridelse af Krigens Byrder. Selv tilbød han 200 Tdr. Byg, som til dette Brug skulde ligge færdig paa hans Magasiner. „Hvad min Person angaaer, tilføier han, da, endstjont dette maaskee bliver det mindst gavnlige Offer, jeg ved denne Leilighed kunde bringe mit Fædreland, føler jeg dog det stærkeste Kald ogsaa at tilbyde den til dets Tjeneste.“ Han tilbød sig at overtage en liden Kommando, helst i det Tellemarkiske Regiment, og lovede ei at forlade denne sin Post, førend enten Fienden tilbyder Fred, eller Døden blev hans Lod som Norges Forsvarer.

Blandt disse til eet Maal — nemlig Norges Forening med Sverige, under Betingelse af at den Eidsvoldske Constitution skulde i sine Hovedpunkter antages af Sveriges Konge — førende Taler var Provst Dahls den eneste, som havde en anden Retning. Han foreslog nemlig en militair Forening med Sverige og Udsættelse af et nyt Kongevalg og af Geds Afslæggelse til en ny Konge. Han gjorde omtænk som paa, med hvilke Følelser vore hjemmeverende Landsmænd vilde modtage Budskabet om et nyt Kongevalg, hvad Stemningen vilde blive, og hvilke uberegnelige Følger det vilde have, om Landalmuen atter 3die Gang i et Tidrum af 9 Maaneder skulde affordres en ny Gød, „en Gød vi vist Alle, der kjende Nordmandens Erlighed, maa tilstaae vil stride mod Mængdens Overbeviisning og Samvittighed.“ Han endte sit Foredrag saalunde: „Jeg og venteligen Alle i denne ærede Forsamling ere overbeviste om, at Hs. M. Kong Christian Frederik havde det norske Folks Frelse fra Anarki og Borgerkrig til nærmeste Niemed ved at modtage Kronen, og at han har havt det samme Folkets Held for Die ved igjen at nedlægge den. Han vil altsaa ikke mis-

¹⁾ Herzhberg har senere i sin Selbbiographi, Bergen 1835, S. 243, erklæret, at disse Ytringer ikke vare alvorligen meente, men fremsatte for at latterliggjøre den exalterede Patriotismes Overdrivelser, og dæmpe dens Ruus, og at nogle forstandige Mænd i Thinget havde forklæret Taler som en Satire paa Bedkommende. Men den almindelige Mening var, efter flere kyndige Medlemmers Paastand, at Herzhbergs anførte Forslag vare alvorligen meente, ligesom en spottende Tone om en Gjenstand af den Bigtighed som den her omhandlede neppe var passende bragt. Det var isvrigt hans Skik at indklæde sine Ydeer i underlige Benninger og en særegen Udtryksmaade. Forøvrigt var han en i sin Embedskreds høit agtet Mand.

hænde os, om vi udsætte Bedtægelsen af denne H. Majestæts sidste Opoffrelse, for ogsaa derved at frelse Norge fra Borgerkrig og Oprør, og endelig først da fritage ham for hans med os indgaaene Forpligtelse, naar Diebliffet er forhaanden, at denne kan paany indgaaes med en anden. Stulde disse mine individuelle Tanker finde flere af mine ærede Medborgeres Bifald, ville de af dem vorde nøiere undersøgte og prøvede, og vover jeg i den Hensigt ærbødigt at overlevere dem til den med Hensyn hertil af Storthinget udvalgte Comitee." Men Ingen blandt Storthingets Medlemmer deelte Provstens Mening, og Forslaget blev ei taget under Overveielse og Votering.

Denne Talerætte endte Grev Wedel. Hvad han havde høvt ifinde for en stor Deel at foredrage paa Eidsvold, og der allerede havde foreviist sine Venner, men af Igtelse for den herskende Mening havde tilbageholdt, foredrog han nu, tilskaaet efter senere indtrufne Begivenheder og Landets nuværende Stilling. Nu troede han med rene Ord at kunne udtale Ideer og Meninger, som han havde næret længe for denne Tid, og med hvilke han, for Norges ved Alectraktaten forandrede Stilling, stod saa godt som ene blandt sine Landsmænd.

Efterat have omhandlet Styrelsen af Landets Sø- og Langmagt, som vedkommende Comitees Indstilling havde givet ham i Hænde og ovenfor er anført, tilføier han: „Resultatet af Alt dette er, at vi fra Søiden med en Magt, der ikke er halv saa stærk som den svenske, skulle gjøre Modstand, og at vi til Lands med omtrent 20,000 slet klædte og slet fødte Tropper skulle møde en krigsvant Armee af omtrent 40,000 Mand, som ved Hjælp af britiske Subsidier er i den ypperligste Stand, som har et fortrinligt Artilleri og Kavalleri, og som anføres af Sveriges Kronprinds. Udsaldet kan man letteligen beregne. Norges lille Armee var lykkelig, om den uden alfor stort Tab, og uden at affjærres fra sine Magasiner, kunde naae Sjælbbyggderne. Denne Fremstilling af Begivenhederne er bygget paa den Forudsætning, at Armeen bejættles af een Mand. Men den svenske Armees gode Opførsel, det Maadehold hvormed Kronprindsen har benyttet sine vundne Fordele, Kong Christian Frederiks Afreise, og 7 Mars bestandige Uro og Savn, har betaget en stor Deel af Armeen Lyft til at indlade sig paa den lidet held lovende Kamp, som Nogle synes at ønske. Der mangle ikke de norste Troppeskorps Mod og Kraft, men de ville vide, for hvilket Dømed de skulle opoffres og Landet odelægges. Begivenhederne i denne Sommers korte Felttog synes at give denne Formodning Styrke — ei at tale om Almuens Uvillie til at gjøre videre Skyds, der snart vil gjøre militair Evang nødvendig, hvis følger man let kan beregne.“ — „Men, mine Herrer, vedbliver Grevnen, disse Vansteligheder, hvor flere de end synes, ere endda ikke de største! Fra Finantserne, denne Pandoras Kiste, fremstiger en ny Sværm af Betyrninger og Ulykker.“ Efterat han derpaa havde i Folge Comitee-Indstillingens Dygaver anført Størrelsen af den cirkulerende Seddelmasse og den deraf fulgte Indfrielsesbyrde for Landet, vedbliver han: „Under saadanne Omstændigheder indseer man letteligen, at Repræsentativernes allerede sunkne Værd maa formindstes i en betydelig Grad i det Diebliff Hændelighederne udbryde, om end ikke Fabrikationen blev forsat; men flere dette, saa ville Repræsentativerne meget snart blive til intet Andet end Makulaturpapiir, og saaledes dele Stjebne med Frankriges Assignater. Naar denne os saaledes fra den danske Regjering testamenterede indbildte Rigdomskilde ophører at flyde, ophøre tillige Adlerne til at lønne Armeen og til at tilveiebringe dens Fornødenheder. Vi have hørt, at en Krigsmaaned koster omtrent 3 til 4 Millioner Rigsbankdaler, hvormod de ordentlige Statsindtagter neppe udgjøre 200,000 Rbd. maanedlig, naar Krigen standser Hønden og Skibsfarten. Stulde Krigen altsaa fortsættes, maatte Statter og Udgifter vorde i det mindste 20 Gange større, end de nu ere. Men jeg spørger, om Rationen kan og vil bære denne Byrde? Svaret kan Enhver give sig selv.“ — „Jeg troer det ganske overflødig at anføre mere til Beviis for, at Norge uden Foræntningspunkt, uden Allierede, uden øvede Generaler, uden Handel, uden Skibsfart, uden Finantser, ikke kan udholde Krig med Sverige understøttet af Europas største Magter.“

Han gik derpaa over til at undersøge, hvilken politisk Forening for Norge var ønskelig, da det bevistligen ikke kunde bestaae som isoleret Rige. Han gjorde det Spørgsmaal: med Danmark? og giver derpaa følgende Svar: „Neppe kan nogen Nordmand for Alvor nære Tanken om Gjenforening med Danmark, hvis politiske System er saa stridende mod Norges Interesse, hvis Regjeringsform er den despotiske, hvor Kongen er Lovens Begyndelse og Lovens Ende, hvis Velggenhed forbyder al gjensidig Hjælp, hvis forstyrrede Finantser længe har været et Ordssprog, hvis udviklede Collegialvæsen dræber al Aand, hvis fordærvelige Charakterløshed altfor meget har smittet os, hvis Smaaahedsaand har efterladt saa mange Spor hos os. Et at tale om at de Magter, som have bevirket Adskillelsen, nok ville vide at forhindre Gjenforeningen.“ Foreningen med Rusland troede han ei kunde være Gjenstand for nogen alvorlig Tanke, og om end Foreningen med England af Mange kunde ansees ønskelig, saa var dog Religion, Love og Indretninger altfor forskellige til at Foreningen kunde give Held. Norge vilde fornemst sin Fattigdom i Forhold til Englands Rigdom blive betragtet som en Koloni. Derom kunde desuden Talen ei være, da England havde garanteret Foreningen. Han gik derpaa over til at omhandle Foreningen med Sverige, „som han ansaa ønskelig, fordi den var naturlig med Hensyn til Velggenhed, sælles Oprindelse, sælles Religion, sælles Sæder, sælles Tapferhed, sælles Frihedskjærlighed, sælles gamle Love, sælles gamle Sprog, kjont renere i Sverige end i Norge, sælles politisk og Handels-Interesse.“ Han gik dernæst de Indvendinger imøde, som vare gjorte mod Foreningen, nemlig: at Norge maatte frygte for den svenske Adel; men dens Rettigheder vare i sig selv ikke farlige, ligesom Norges Constitution ubeluffer den. Den svenske Regjerings Lyft til Krig og Erobring meente han at være dæmpet ved bitre Erfaringer, og det stod til Norge at indstrænke Militaires Anvendelse til den scandinaviske Halvøes Forsvar. Ikke heller havde man at frygte for at den svenske Regjering skulde misbruge sin Magt til Norges Undertrykkelse, da Garantien derimod maatte søges i egen Kraft. Den Indvending endelig, som hentedes fra Rationalhadet fandt han især uanvendelig, da et saadant ufornuftigt og uchristeligt Had maatte forsvinde ved fornuftig Eftertanke, ved nærmere Bekendtskab i Tiden og en god Behandling fra Regjeringens Side. Han kastede derpaa atter et Blik tilbage paa Foreningen med Danmark, og udhørvede med skarpe Træl alle de Lidelser og Forurettelser, som Norge havde maattet gennemgaae under denne Forening, og drog deraf den Slutning, at Norge maatte vinde uendelig ved Byttet.

„Af denne Sammenligning, vedblev Greden, af Norges Tilstand under dansk Herredømme, og dets Forsatning i Forening med Sverige, vil jeg blot drage den Slutning, at, om end denne Forening ikke i alle Henseender skulde opfylde Nordmandens Ønsker, saa har dog Norge vundet uendelig meget ved Byttet. — Saaledes har jeg, sluttede han, med den Frimodighed og det kolde Overlæg, som jeg sthylder Sagens Vigtighed, min Vre og min Samvittighed, fremsort min Mening om den vigtige Sag, vi omhandle. Nu skal Eders Wiisdom afgjøre, om J, ved at erklære Norge og Sverige forenede under een Konge, med Forbeholden af Eidsvolds-Constitutionen og af Konventionen afluttet paa Moss, ville befæste Norges constitutionelle Frihed og Selvstændighed, eller om vi skulle udsætte os for ved Krigens Vaaben at vorde et undertuet Folk, der ei har anden Villie end Erobrerens vilkaarlige Bud; om Norge, som i 7 Aar har sullet efter Rolighed, skal giengives den gyldne Fred, Handel, Skibsfaar, Kæringsveie, Overflod — eller om vort hjære Norge skal gives til Wiis for alle de Kærlser og Plager, som Krig, borgerlige Uroligheder, Rangel og Randsede Kæringsveie medføre. Den, som vælger Krig, maa vel betænke, hvor mange Ulykkelige Sukke ville besvære hans Samvittighed i den sidste Stund, og hvor mange Forbandelser han tager med sig i sin Grav. Han maa betænke, om han for den Almægtiges Domstol kan forsvare, at have i Dag affagt Dødsdom over tusinde Ustyrbige, som ville vorde Krigens Offere.“

Denne Grevens Tale var imidlertid mere at betragte som et Indhold af Lalerens politiske Grundsætninger, hvortil han i flere Aar og saagodt som ene blandt sine Landsmænd havde bekendt sig, end nogen formeldt det omhandlede Spørgsmaals Stilling paatrængende Opyrdning til Stortinget, at tage en henfigtsmæssig Beslutning; thi derom var under Tingenes nærværende Forhold ikke mere nogen Tvivl. De fleste Lalere vare komne til den Overbeviisning, at Norges Forening med Sverige var gavnlig, ja nødvendig; men de benyttede Leiligheden til at forsvare deres Ansættelser, hvad enten de havde bekendt sig til den ene eller den anden politiske Tro, og de ansaa det for utilbørligt at være tause ved Afgjørelsen af Fædrelandets politiske Etjebne¹⁾. — Ved Votering besvarede 72 af de tilstedeværende 77 Medlemmer Spørgsmaalet om Norges Forening med Sverige med Ja, og 5 med Nei, og disse gave deres Benægtelse paa en Naade, som skilede til Bekræftelse. Udsesfor Hagerup lod nemlig følgende Botum tilføre Protokollen: „Paa Grund af hvad de fleste af Bergens stemmeberettigede Borgere udtrykkeligen have tilkendegivet mig som en af deres Repræsentanter ved dette Storting, anseer jeg mig pligtig til at votere saaledes: Norge skal ikke forenes med Sverige under Sveriges Konge.“ Konow, Christie og Røgsfeldt henholdt sig til Hagerups Botum, og dette gjorde tilgemaade Præsten Dahl, forsaavidt nordre Bergenhuus Amt angaaer.

Profesfor Krohg, som formeldt Sygdom var fraværende, indsendte et skriftligt Botum af følgende Indhold: „1) Kongeriget Norges Forening med Sverige anseer jeg som gavnlig og nødvendig. Ved at forkaste Foreningen, og derimod lade Norges Etjebne bero paa Udfaldet af en Krig med en overlegen Fiende, vilde man udsætte Norge for den sienhynlige Fare, at underkastes vilkaarlig Behandling af Seierherren; thi Norges Stridskræfter ere i Sammenligning med Sveriges altfor utilstrækkelige til at love de norske Vaaben Seier, og fremmed Hjælp kan ikke ventes. Ved Foreningens Antagelse forsikres det norske Folk det Væsentlige af de Goder, hvis Dynaaelse var Hjenstanden for den Eed, som Folket har aflagt, om at vove Liv og Blod for Norges Selvstændighed; thi denne Eed kunde ikke gaae ud paa en forgyædes, og, som saadan, henfigtsløs og uforsvarlig Bortødslen af Borgernes Liv og Landets Kræfter, men paa gavnlige Bekrættelser for at sikke Norges Rettigheder, og gjøre Norges nuværende og tilkommende Indbyggere lykkelige. 2) Paa Grund af det nyligen Anførte voteres: Sveriges Konge Carl den Trettende bør erklæres for Norges constitutionelle Konge.

Endeligen opstafedes samme Dag det Spørgsmaal: Skal Konge nu vælges? Repræsentanten Præsten Bull holdt i den Anledning en Tale, hvortil han yttrede, at det var urigtigt længere at udsætte Kongevalget, dersom alle Hindringer for Kongen af Sveriges Valg vare ryddede tilside; men Hindringerne forsøgedes ved Sveriges

¹⁾ Grev Wobels Tale blev i Almindelighed hørt med Bisfald i Storthingsalen, og maatte fremhæve hans Lalerens; men hans Udfald mod Danmark fandtes af flere at være paa det urette Sted. Saavel Grevens politiske Ansættelser med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Forening, som hans Bedømmelse af de danske Kongers Færd fremkalde disse Yttringer, og han havde kun levet en kort Tid i Norge under dets lykkelige Stilling i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Anderledes bømte den Deel af Norges Indbyggere, som havde levet lykkelige Dage under det danske Sejter, som havde seet Fædrelandet blomstre i en fredelig og rolig Ryddelse af en lykkelig borgerlig Stilling, uden at agte paa de Spirer, som lagdes til en mindre lykkelig Fremtid. Disse Mænd kunde ikke saa hastigen omstemme den erkjendelige Tilfredsheds-Jubel, hvormed den danske Throne kort for Krigen omgaves, med den mørke Dæddel, som, fortjent og usfortjent, nu tilbeestes den. Forsfatteren yttrede i et fortroligt Brev for Grevden sin Bekymring over disse Udtryk, som han i nogle Henseender ansaa ugrundede i Sagens Natur, og i andre ubetimelige, fordi der i Europas erklærede Villie var et uomstødeligt Argument for Skismisfen, hvortil det ei var fornødent at seie nogen Bitterhed. Grevden modtog ikke alene disse Bemærtninger med et uforsandret Vennesind, men tilstod at hans Udtryk vare mindre moderate, end de burde have været.

utidige Paaskand, at Carl den Trettende skulde erkendes som Konge, førend Stortinget vidste, om han vilde samtykke i de Forandringer i Grundloven, under hvilke han ene burde udlaares, naar ei Nationens Ære, Værdighed og Rettigheder skulde træktes. Endnu var han ei bleven enig med Stortinget i de væsentligste af disse Forandringer, „og blinndthen at troe, at denne Enighed senere hen vilde blive tilveiebragt til Norges Held, naar vi først havde betroet den executive Magt i hans Haand, var vistnok det første Mesterskylle af Dumhed, som vore Committenter vilde bedreide os i vor nærværende politiske Negotiation.“ Frygt for Krigens Rudsler burde ei forlede Stortinget til Ubefindighed i sine Beslutninger. Han opfordrede derfor Stortinget til decisivt at erklære for de svenske Kommissairs: „at ene Haandbævelsen af Norges Hæder og Held er den absolute Betingelse, under hvilken vi kunne udlaare Sveriges Konge til vor Konge.“ De fra de svenske Kommissairs indleverede Forslag modsigte vel ikke disse Betingelser, men opfyldte dem heller ikke i den onsteligste Grad; de behøve Forandring og Modifikation, og dette maatte nødvendigvis gaa forud for Resultatet. Han opfordrede til Slutning at give den bestemte Erklæring: „at i det Dieblig Waahensstilstanden vorder opsagt, endstjont vi nu arbeide paa en for begge Riger lykkelig Forening, maa Stortinget erklære sig for høret, medens Enhver af os uopholdeligen iler hjem til Sine for at leve eller døe med Norges Frihed, og faaledes at misundes af Efterverdenen.“

Ved 47 mod 30 Stemmer afgjordes det, at Kongevalget ei skulde foretages førend man var bleven enig om de Forandringer, som Rigets Grundlov i Anledning af Foreningen skulde modtage, uden at der toges Hensyn til de bestemte og mindre passende Erklæringer, som efter Proponentens Forslag skulde ledsage Beslutningen. — Capitain Rosfeldt foreslog Maaden, hvorpaa de svenske Kommissairs skulde underrettes om Stortingets fattede Beslutning i Henseende til Rigerens Forening, og Præsidenten blev i Folge deraf bemyndiget til at udfærdige denne Meddelelse. Præsidentens til den Ende forfattede Konzept blev eenstemmigen vedtagen og led saaledes:

„Norges overordentlige Storting, som i flere Dage har været samlet for at deliberere om Rigets Lærv, har i Dag taget den Beslutning, at Norge skal som et selvstændigt Rige forenes med Sverige under een Konge, men under Overholdelse af dets Grundlov med de til Rigets Held, og i Anledning af dets Forening med Sverige nødvendige Forandringer. Disse Forandringer i den af Hs. Majestæt Kongen af Sverige ved Konventionen paa Ross af 14de August d. A. erkjendte Constitution vil paa det hastigste muligt blive overveiede og beslattede af Stortinget, og saasnart dette er fæet, vil Stortinget igjen høitideligen udvælge og erkjende Sveriges Konge, Hs. Majestæt Kong Carl den Trettende, som Norges constitutionelle Konge. Øvillet jeg efter Stortingets Beslutning, og med Hensyn til Hs. svenske Majestæts Kommissairs Øttring ved deres Nærværelse i Stortinget den 13de d. M. herved giver mig den Ære at meddele. De ville derhos modtage Bevidnelsen om min fuldkomne Hoiagtelse.“

Lillige overdroges det eenstemmigen den Comitee, som var nedsat for at modtage Meddelelser fra de svenske Kommissairs, i en Deputation at overlevere disse Præsidentens Meddelelse.

Den 21de October indkom til Stortinget de svenske Kommissairs Forlangende at blive horte i Stortinget Kl. 12, og Præsidenten bemyndigedes eenstemmigen til at tilkjendegive Kommissairerne, at Stortinget var beredt til at modtage dem ¹⁾.

De indsaandt sig til bestemt Tid i Stortinget, som Statsraad Rosensblad tiltalte saakunde:

„Gode Herrer og norske Mænd, Præsident og samtlige Medlemmer af Norges Riges Storting! Vi have ikke villet opsætte, gode Herrer og norske Mænd! offent-

¹⁾ [Kommissairernes Brev herom af 20de Octbr. er trykt i 1ste overord. Storthings Forhandlinger S. 305—306.]

ligen for Eder at lægge for Dagen vor levende og ustrømte Glæde over den af Eder igaar fattede høitidelige Beslutning. Den er saaledes kommen, den evig mindeværdige Dag, som skal ende Nordens langvarige Misforstaaelser, og aabne nye Tidens aldre af Fred, Ære og Held. Nordmænd og Svenske skulle neblægge de Vaaben, som de nyligen vendte mod hverandres Bryst, for paa Spidsen af de Fjelde, som fordem betegnede fiendtlige Grændser, at opreise et Minde for Forsoningen og den nye Broderpagt. Der skulle de affværgge alle Fordommens Forvildelser, alle omskudelige Grindringer af det Forbigangne, og love hverandre Enighed i Raadslag, Enighed i Farens Stund, indbyrdes Overbærelse, ubøielig Kraft mod Undertrykkelsen. Derfra skulle de kundgjøre for Verden, at de ikke stræbe efter nogen anden Ære, end at leve selvstændigen blandt deres Klipper, og at Nordpolen og Havet paa engang ere Grændser for deres Herredømme og deres Forhaabninger. — Det er saaledes paa Kongens Begne, i hans Sens og Sønnens Navn, og det sælles Fædrelands, at vi til Eder, gode Herrer og norffe Mænd, frembære deres forenede Taksgjælder. Forsynet, som har vaaget over Norden under alle ublide Omvælinger, der have overgaaet Europa, velsigne denne Stund, da tvende Folk af samme Stamme, samme Frihedsaand og samme Nationalcharakter, skulle under en sælles Konge søge Beskyttelse for gjensidige Rettigheder! — Af Eders Beslutning have vi erfaret, hvor vigtigt I selv ansee det, snart at optage til Overveielse og Afgjørelse de af Kongen foreslaaede Forsaandringer i Grundloven. Vi dele med Eder en lige Overbeviisning, uden Ophold at bringe denne vigtige Sag til et forønstet Udfald, saa ingen Hindring meer skal afsætte den høitidelige Erkendelse af Kongen og hans ved Successions-Ordnningen af 20de Septbr. 1810 bestemte Efterfølger. Vi ere derfor beredte strax med den af Eder anordnede Comitee at indlade os i en nærmere Granfning af Constitutionsforslaget, forøisfede om, at fra Eders som fra vor Side intet Dieblit skal forsømmes, at trykke det sidste Segl paa begge Rigers Forening. — Da vil Kongen i Eders Skjød neblægge den Eed, som vil blive Eder en Borgen for hans Regjeringslære og Tænkemaade. Da skulle I modtage den Hyrste, som, kaldet til en Dag at forfætte sin Faders omme Omhu for Scandinaviens Riger, allerede seer sin Ære forenet med det ældgamle Norges Ære, og sin egen Lykke ene blive en Folge af den, han kan berede for Eder. Af hans Mund skulle I lære, hvor høit han statter et Folk, som hender sit Værd, og veed at sætte Pris paa sin Frihed. I denne Tænkemaade opfoster han sin Søn, som med et nordist Navn skal hilse Eder i Nordens gamle Syrog, og omgivet af Haabets Bliske tolke Eders Ønsker for sin Farsfaders Throne og ved sin Faders Side."

Præsidenten svarede: „Med stadigt Hensyn paa Fædrelandets Vel og den skandinaviske Halvoes Held, ville Norges Repræsenteranter uafsladeligen gaa frem i at overveie og beslutte de Forsaandringer i Grundloven, som blive nødvendige i Anledning af Norges og Sveriges Forening.“

Samme Dag foretoges det Spørgsmaal, som af Tidemann den 20de Octbr. var fremsat om de hemmelige Fuldmagter af følgende Indhold: 1) Er det constitutionsmæssigt og lovligt, at en Repræsenterant foruden den Fuldmagt, der giver ham Adgang til Stortinget, medbringer en anden hemmelig og indskrænket Fuldmagt, der hindrer ham fra at give sin Stemme til Fordeel for den muligen gjængse Mening? 2) Erkendes Gyldigheden og Lovligheden af en saadan Fuldmagt, her da Besidderne ikke erklære at være i Besiddelse af en saadan, og lade den oplæse i Forsamlingen af Stortingets Sekretair, paadet man kan være forøisfede om, at slig Fuldmagt virkelig erklærer, og ei blot som Paaskud for egen individuel Dom ansøres.

Forslaget sigtede aabenbart til de Bergenske Repræsenteranter, som ved at afgive deres benægtende Botum til Spørgsmaalet om Rigerens Forening havde paaberaabt sig deres Committenters bestemte Erklæring, og det var rimeligviis gjort for at bringe til almindelig Kundskab, at Foreningen med Sverige uagtet disse benægtende Stemmer i Grunden eenstemmigen var anlagen. Men Forslaget havde ingen Fremgang;

efter en drøi Tilrettedisning fra Bergensernes Side, især fra Capitain Røgsfeldt, til Proponenten for hans formæentligen ubesøiede Indblanding i deres individuelle Overbevisning om Rigtigheden af deres Færd som Storthingsmænd, betænneede Tidemann sig til at tage sit Forslag tilbage med den Erklæring, at han derved ikke havde høvt ifinde at krænte nogen Medrepræsentant.

Ransen havde iligemaade den foregaaende Dag gjort et Forslag, som ogsaa nu kom til Afgjørelse, nemlig: „At den executive Magt ufortøvet maatte tilmelde Storthingets Beslutning i Henseende til Rigernes Forening, med Anmodning om at bringe samme paa sædvanlig Maade og snarest muligt til Nationens Kundskab, og med Tilføiende, at da Norges udlaarne Mænd, efterat have noie overveiet Rigets indvortes Forfatning og udvortes Forhold, tage deres Beslutning, havde ikke mindste Stin af pphvst eller moralsk Evang Indflydelse paa deres Bestemmelse. Som frie Nordmænd indgik de Foreningen, som ærlige, trofaste Nordmænd skulle de ubrødeligen holde den.“

Storthinget bifaldt dette, og efter Biskop Bøhs Forslag overdroges det Capitain Røgsfeldt¹⁾ at forfatte Kundgjørelsen, hvorefter den skulde forelægges den Comité til Bedømmelse, som var udnævnt til at modtage Meddelelser fra de svenske Kommissairer, og naar den havde faaet deres Bifald, skulde de dermed overensstemmende Bekjendtgjørelse udfærdiges fra Præsidentstabet, og tilstilles den executive Magt med Anmodning om dens Kundgjørelse for Nationen igjennem Autoriteterne paa den hurtigste Maade. Derved afgjordes Ransens Forslag, som frafaldt videre Motion i den Anledning. Kundgjørelsen, undertegnet af Præsidenten og Sekretæren, lod saaledes:

„Kundgjørelse fra Norges Riges Repræsentanter til deres Landsmænd.

„Norges Riges Repræsentanter samlede efter kongelig Kundgjørelse, grundet paa den paa Nofs afsluttede Konvention. Af denne vidste de Hovedgjensstanden for Storthingets Forhandlinger. At Landets Tilstand i det Hele var mislig, og at dets Stridskræfter ved den sluttede Vaabenstilstand vare meget svækkede, var dem bekjendt, førend de droge fra deres Hjemstavn, men som Nordmænd mistvivlede de ikke om, at, dersom en hæderlig Fred ei kunde opnaaes, de jo skulde finde Midler til at værde Landets Frihed og Væe under den Konge, som Norges Mænd havde lovet og tilsvoret Trosskab.

„Kong Christian Frederiks Sygdom, der saa længe havde ængstet det norske Folk, vedvarede tildeels endnu. Kongen kunde ei selv aabne Storthinget. Af den Tale, Allerhøiøstamme lod oplæse i Storthinget, erfarede, foruden Rigets mislige indvortes Forfatning, den sørgelige Visshed, at ingen Hjælp for Norge kunde ventes fra Europas mægtige Stater, men at disse vedbleve deres Forbund med Sverige, og at vor elskede Konge med den samme Kjærlighed til Nordmændene, der bestemte ham til at sætte sig i Spidsen for Folket, havde bragt samme det store Offer, at forbinde sig til at nedlægge Kronen, da dette var den eneste Betingelse, under hvilken den Vaabenstilstand kunde opnaaes, som var nødvendig for Armeens og en stor Deel af Landets Frelse. Kongen udfærdigede den følgende Dag den Akt, hvorved Allerhøiøstamme for sig og sine Arvinger nedlagde Norges Krone uden al Forbeholdenhed, hvorefter Hs. Majestæt samme Aften afreiste.

„Norges Frihed, Hæder og Selskændighed var det Maal, Storthinget havde at arbejde til. Om dette Maal kunde opnaaes ved fornøjet Kamp, om Landets Stridskræfter og Hjælpemidler vare tilstrækkelige til en maastee langvarig Krig med en overlegen Fjende, der allerede var i Besiddelse af betydelige Fordele, om der var Shaab nok om Kampens heldige Udfald for at man burde udsætte en stor Deel af Landet

¹⁾ Røgsfeldt forestillede forgjæves, at det sædvanligen overdroges Præsidenten at loncipere lige Dokumenter, at han for Tiden var betyngt med Comité-Arbejde, og at det syntes underlig, at han, der havde voteret mod Foreningen, skulde forfatte denne Kundgjørelse. Storthinget blev ved sin Beslutning, og denne Konzept blev et Ratte-arbejde for Røgsfeldt.

for Krigens Rødsler, om man endog efter den heldigste Kamp fremdeles kunde vente at forsvare Landets Grændser og opnaae den for Norge noevnede Fred paa Havet, eller om Folkets Frihed og Selvstændighed kunde betrygges ved en hæderlig Forening med Sverige under Paandhøvelse af Norges Grundlov — disse vare de vigtige Spørgsmaal, som Stortinget skulde afgjøre. — Stortinget gjorde sig strax til Bligt at indhente nærmere Oplysning om Rigets Tilstand, saavel i Henseende til Provianttingen som Pengesæsenet. Kommissairer fra Hs. Kongelige svenske Majestæt fremlagde Forslag til de Forandringer i Grundloven, som de fandt noevnede for en Forening med Sverige. At disse Forslag ville blive modificerede og bestemt saaledes, at Norges Frihed og Ære kan bestaa med Foreningen, derfor borger Konventionen paa Ross.

„Eiden, da en Beslutning maatte tages, var forhaanden. Efter det modneste Overlæg, bestaet af lige Iver for Norges Ære som for dets Fred, — med Hensyn til den Stemmning, som Norges Repraesentanter hver i sin Egn kendte som den herstede, og ikke uopmærksom paa de politiske og oekonomiske Fordele, som en Forbindelse med Sverige kan forskaffe Norge — har Stortinget taget folgende Beslutning: Norge skal som et selvstændigt Rige forenes med Sverige under een Konge, men under Overholdelsen af dets Grundlov, med de til Rigets Held og i Anledning af dets Forening med Sverige fornødne Forandringer. Disse Forandringer i den af Hs. Majestæt Kongen af Sverige ved Konventionen paa Ross af 14de August d. A. erklærende Constitution — skulle det hastigste muligt blive overveiede og besluttede af Stortinget, og saasnart dette er steet vil Stortinget høitideligen udvælge og erklænde Sveriges Konge, Hs. Majestæt Kong Carl den Trettende, som Norges konstitutionelle Konge.

„Ved Overveielser af disse Forandringer i Grundloven skal Omhu for Folkets Frihed og Statens Trykthed lede Stortingets Arbeide. Landsmænd! Norges Repraesentanter, som Ederes Tillid hædrede med det høie Kald de have, ere forvissede om, at Ederes Bisald vil lønne deres Bestræbelser — at I med den Sindighed, der er Nordmænd egen, ville modtage deres Beslutninger — og at I med dem dele det Haab, at en hæderlig Forening med Naboriget skal worde til Held for det steds frie og selvstændige gamle Norge. Christiania i Norges overordentlige Storting den 14de Octbr. 1814.“

Doogthvende Capitel.

Forhandlinger i Stortinget over Grundlovs-Forandringerne.

Efterat saaledes Foreningen mellem Norge og Sverige foreløbigen var besluttet, lagde Stortinget alvorlig Paand paa at gennemgaae de Forandringer i Grundloven, som det efter Overenskomst med de svenske Kommissairer ansaa fornødne i denne Anledning. Dette Arbeide lettedes meget ved den Liberalitet og det Waadehold, som Kommissairerne viiste i deres fremlagte Forslag. Et upartist Bidne til disse Forhandlinger skulde hartad troe, at Magten til at styre disses Udfald laa i Stortingets og ikke i de svenske Kommissairers Haand. Stortinget ændrede ikke den svenske Krigsmagts truende Stilling, det tog ikke Hensyn til Sveriges vundne Fordele og begge Rigers forskellige Stridskræfter, og de svenske Kommissairer gjorde ikke disse Omstændigheder gjældende i sine Underhandlinger¹⁾. Der blev saaledes kun alvorlige

¹⁾ Et Par Gange taltes der dog ligesom truende om, at 6000 Russer kunde paa første Bink landsættes i Bergens Stift, og engang, da Rossfeldt bemærkede, at et vist

Debatter om nogle enkelte Punkter i Grundloven, og Stortingets Fæsthed i at forsvare Nationens Rettigheder og værne om den paa Eidsvold antagne Grundlovs Bestemmelser, saavidt det kunde bestaae med den besluttede Forening, ledede vissefelig denne Sag til det ønskelige Resultat. Det var saaledes dette overordentlige Storting givet, omgivet af svenske Bajonetter, at hævde den Høiagtelse for Grundloven, og den Sky for at gjøre nogen Forandring i dens Paragrapher, som har gaaet igjennem alle vore Storting indtil denne Dag. Efterslægten har saaledes vistnok Aarsag til at være det første overordentlige Storthings Medlemmer taknemlige, der med saa megen Fæsthed, ja Haardnakkethed, under en vanskelig uadvortet Stilling forsvarede Folkets Rettigheder, og ikke vege en Fodbred fra den paa Eidsvold antagne Grundlovs Bestemmelser, uden der, hvor Sveriges og Norges Forening gjorde det absolut fornødent. Det er langt fra at vi med Behag kunne læse alle de Adtloftige Taler, som gjenløbe i Storthingsalen under dette Møde. De bære sundom Præg af en uægte Fædreslandsfærligheds bombastiske Ordskyld, ja endog af den franske Rædselsperiodes blodige Farver. Men den norske Nation har Aarsag til at fryde sig ved disse en varm Fædreslandsfærligheds tvetydige Svævinger, hvorved Norges Ulykkelighed i Fremtiden begrubedes og beskededes. Af disse Misforre af Beltalenhed, blandede med Fremdringelser af et ædlere Indhold, frembragtes et Værk, som Efterslægten i den fjerne Fremtid vil prise, og som allerede nu har haaret herlige Frugter.

Efterat den Comitee, som var nedsat til at underhandle med de svenske Kommissairer om de omtalte Forandringer i Grundloven, foreløbigen var bleven enig med disse om de fleste Grundlovsbestemmelser, ledede Undersøgelsen til at afgjøre fornemmelig visse Punkter, hvorom der mellem begge Parter vare forskellige Meninger. Disse, som endnu uafgjorte, bleve derefter noiere afhandeled i et Møde mellem Comiteen og Kommissairerne den 18de October, og deri forlangte Comiteen følgende Oplysninger af Kommissairerne:

1) Noiere Oplysning om Indfødsrettens Meddelelse til Svenske og andre Fremmede. 2) Om Kongens Magt over de norske Tropper, samt til med svenske Tropper at besætte norske Stæder og Fæstninger. Angaaende hvad Tid de svenske Tropper, som nu ere i Norge, kunde ventes at begive sig tilbage. At svenske Tropper ingenlunde maa kunne besætte andre Stæder og Fæstninger i Norge end de, af hvilke de for Tiden ere i Besiddelse. 3) Angaaende Forandring af den Bestemmelse i Forlaget, at Kongen skal bestikke Ordførere i Deles- og Lagthinget. 4) Om Os. svenske Ræjserstætt ikke, ifald den norske Nation ønsker det, skulde være tilboielig til for det første blot at slutte en militair Forbindelse med Norge?

Paa det første Spørgsmaal svarede Kommissairerne undvigende, at et Forslag til Lov angaaende Naturalisation vilde blive nærværende Storting forelagt, for paa et næste ordentligt Storting at blive taget under Overveielse. Større Concessions troede de ei at kunne gjøre, men tilføiede, at det ingenlunde var Os. Ræjsestættens Hensigt at lade Landet overflyvomme med svenske Embedsmænd, saaledes som tilforn havde været Tilfældet med de danske. Dog tilfode de senere, at Naturalisation, indtil en Lov herom kom i Stand, ene skulde meddeles af Stortinget, men saaledes at Kongen har Veto og Ret til provisorisk, naar Stortinget ei var samlet, at meddele Naturalisation paa Stortingets forventende Samtykke. En saadan Lov vilde og blive forelagt de svenske Stænder paa næste Rigsdag, hvilken Lov vilde komme til at staa i umiddelbar Forbindelse med denne. — Til 2det Punkt svarede Kommissairerne, at de vel ingen Bemyndigelse havde til at bestemme den Tid, da de svenske Tropper skulde forlade de norske Fæstninger; men de vare overbeviste om, at det ei vilde være

Forslag aldrig vilde gaae igjennem i Stortinget, udbrød en af de svenske Kommissairer i Fæstighed: „ja då vore bättre at vapnen decidera.“ Men da Medlemmerne af Storthings-Comiteen steds beholdt en rolig og fast Holdning, høretes ikke mere til Trubelen.

længe inden det skede, ligesom og at Agerthuus Fæstning ei vilde blive besat. De mente og, at Grændsefæstningerne strax efter Foreningen vilde blive sprængte, ligesom de og vare overbeviste om, at ingen svenske Tropper vilde blive sendte til Bergen eller Trondhjem. — Afgjørelsen af 3die Punkt troede de ingen Banfelighed vilde medføre, men at det vilde blive Stortinget overladt selv at vælge Ordførere. — Derimod modfattede Kommissairerne sig aldeles det Forslag, som indeholdtes i 4de Spørgsmaal. De erklærede dette for stridende mod 1ste § i det af dem indleverede Forslag til Forandring i Eidsvold-Grundloven, der lød saaledes: „Kongeriget Norge skal være et frit, selvstændigt og udeleligt Arverige, forenet med Sverige under een Konges Styrelse. Dets Regjeringsform er indskrænket monarkist.“ For at give Erklæringen herom med Bægt, tilkjendegave de, at dette Forslag, om det gientoges, kunde give Anledning til, at de strax opsigde Waabenstilstanden og begave sig bort.

Med disse almindelige Tilfagn fra de svenske Kommissairers Side vilde imidlertid Stortinget ei lade sig noie, men skred i Rødet den 24de Octbr. til Prøvelsen af de forskjellige Stridspunkter. Efter Steenskrups Forslag oplæstes det Spørgsmaal: „Hvorvidt man var berettiget til at gjøre Forandringer i den norske Grundlov?“ og med 69 Stemmer blev det vedtaget som et almindeligt Princip, „at ingen andre Forandringer i Grundloven ved dette Storting maatte tages under Overveielse og gjøres, end de, som ere nødvendige formeblst Norges og Sveriges Forening.“ Tilgemaade erklæredes eenstemmigen, „at Stortingets Beslutninger til Forandringer i Grundloven blot skulde ansees som Svar paa de svenske Kommissairers Propositioner, og ikke for Tiden høitideligen erklæres som Ultimatum.“

Samme Dag oplæste Præsidenten nogle fra Statsraadet indløbne Breve. I et af disse meddeelte det Stortinget, at det havde anset sig besøiet til at bevillge Statsraad Harthausen Permission paa 3 Maaneder til at foretage en Reise til Danmark i private Anliggender, mod at han forpligtede sig til paa første Vint, enten for Undersøgelseskommissionen, eller nogen anden dertil hembyndiget Autoritet, at indfinde sig, hvis det maatte ansees fornødent, for at tilsvare sine Handlinger. Dette underrettede Statsraadet Stortinget om, i Tilfælde derimod maatte være noget at erindre. Da Harthausen imidlertid erfoer, at hans Forhold under Krigen vilde blive prøvet af Undersøgelseskommissionen, erklærede han ikke at ville benytte Tilladelsen, men forblive i Norge for at give fornødent Tilfvar. — I en anden Skrivelse underrettedes Stortinget om, at Statsraadet overeensstemmende med Præsidentens Begjæring af 18de havde anmodet begge Generalkommandoer at meddele den forlangte Underretning om de Korps og Chefer, der i det tilbagelagte Felttog fordeeltagte have ubmærket sig. Ligesaa udbad Statsraadet sig ved Stortinget meddeelt en almindelig Bestemmelse, efter hvilken Regel Godtgjørelse til Stortingetsrepræsentanter for de ved deres Reise foraarlagede Udgifter skulde refunderes dem, da flere Andragender i den Anledning vare indkomne.

Endelig foreslog Treschow en Takadresse til Kong Christian Frederik i Anledning af de Tjenester, som han havde viist Riget; men Forslagets Behandling udfattedes til Bidere. Senere hen frafaldt Proponenten dette sit Forslag, der ligesaaibdt som et andet af samme Natur af H. Konow kom under Behandling. Efterat Foreningen med Sverige var besluttet, dæmpedes Enthusiasmen for den danske Prinds.

Den 25de October aabnedes alvorlige Debatter om de af de svenske Kommissairer indleverede Forslag til Forandring i Grundloven, hvis 25de og 26de §§ toges under Behandling. Forhandlingen begyndte med nogle almindelige Betragtninger, som af flere Talere anstilledes over de Grundfætninger, som burde følges. Blandt disse udmærkede sig Pastor Schulz — et Navn, som forstjener en høi Plads i Stortingets Annaler — ved Foredragets Kraft og Veltalenhed. Han mente, at begge Partet maatte indsee Nødvendigheden af, at Eidsvold-Constitutionen maatte undergaae mange, tildeels væsentlige Forandringer; men Forandringen maatte fra Stortingets Side gjøres med Frihed og ikke efter Sveriges Forstrift, og saaledes at Nationens Vre

kunde bestaae med Foreningen. „Da skal, siger han, Norges Held kunne forenes med Sveriges, og den 20de October 1814 kunne blive velstaaet blandt Norges Fjælde.“ — „Lader os da, saa slutter han, handle om Norges Sag saaledes, at det kan bestaae med Folkets Hæder og Værdighed, og at vore Efterkommere ikke skulle sukke over os, naar de ved Historiens Lys søge de ærværdige Høie og tause Grave, hvor Norges hæderlige Slægter hvile.“ — Tidsligen fremtraadte Schulz saaledes som en varm og heldig Forsvarer af Folkets constitutionelle Rettigheder. I senere Storthing lagdes dette Forsvar ofte i hans Haand; han sattes ofte i Spidsen for de vanskelige og meest kritiske Undersøgelser, og aldrig svigtede han den ham viiste Tillid. Den patriotiske Ild, der skundom luede i glødende Hefstighed, dæmpedes vel efterhaanden; Alder og Erfaring modificerede hans Ansuelser, men hans varme Iver for Fædrelandets sande Gavn affjolede aldrig, og han hørte blandt de saa lykkelige Storthingsmand, som elskedes af Mange, agtedes af Alle, og mistjendtes af Faa. Det hændte vel skundom, at Schulz ræddedes for det Udfald af vigtige Sager, som han selv havde forberedt, og at hans Glæde var større, naar de haardeste Punkter i hans gjorte Indstilling ikke toges til Følge, end naar de gik igjennem; men han havde eengang paataget sig at værne om Constitutionen i alle dens Punkter, og under Prøvelsen selv betragtede han de omhandlede Mistligheder med et strengere Øie, end hans milde og menneskekjærlige Sind tillod ham, naar han troede sig besvøiet til at følge dette. I Dagens Foredrag udfæstede han ligesom et Provemonster paa sin Storthingsfærd, og denne blev han, i en ædlere Stil jo længere han stred frem paa Banen, tro indtil Enden.

Sibberns Tale i samme Anledning havde en forsonende og rolig Tøndens. Han hørte til den lille Skare, som paa Eidsvold ansaa en Forening med Sverige under nærværende Omstændigheder nødvendig, og bestyrtet af den Eidsvoldske Grundlov, i politisk Henseende gavnlige. Hans livlige, flydende og raske Foredrag gjorde ham til en af Thingets færdige og gjerne hørte Talere, ligesom dette, forenet med hans Forretningsdygtighed, oftere hørvede ham paa Præsidentstolen paa de følgende Storthing. Ved sin Tale i Dag var det hans Hensigt at opmuntre Forsamlingen til en rolig Overveelse af et vanskeligt Æmne, og at forebygge gjensidige Misforstaaelser. Han ansaa det for en ugrundet Forudsætning, at Forskorelselyst og Hærfæstige var Grunden til den af Sverige saa heftig attraaede Forening; men kun Sveriges Onske at have en fredelig Ven og Nabo i Vesten istedetfor en Fjende. „Lader os derfor, siger han, ikke altfor ængstelig veie Ord og Udtryk; vi bygge da paa Mistillids sig selv forstyrrende Grundvold, og Foreningen vil bringe fælles Uheld istedetfor Held. Ængstelig Frygt og Mistillid er desuden Nordmandens ædle Charakter ubekjendt, og rober Mangel paa egen Kraft, og ligesaa vist som den bedste Grundfætning, uden fornøden Kraft og Villie til at overholde den, vil være et Intet, ligesaa vist vil en tilspændende mindre god Constitution, men bygget paa rigtige Grundfætninger, og med Kraft og Værdighed haandhævet, sammentaget med Sveriges egen Interesse, være vor Friheds og Selvstændigheds fuldkomne Palladium.“ — Efter ham tog Arendals Repræsætant, Doktor A. Møller, Ordet med den Iver, vi oftere have omtalt, og forseggede den Kening, „at Constitutionen skulde forsvares med Drageløser.“

Da man, efterat flere havde yttret sig i denne Anledning, stred til at behandle den 25de og 26de s, gjorde Neumann det Forslag: „at i Beslutningen angaaende Forsvar eller Angreb skulde det udtrykkelige betinges, at Norge aldrig drager ud mod Danmark i offensiv eller defensiv Krig, naar ikke Norges eget Land af Danmark angribes.“ Men dette Forslag, der indeholdt et venligt Afledsord til en gammel Statsfænde, kunde efter sin Natur ikke indføres i Grundloven, ligesom det ingen Gjenslang fandt i den større Deel af Forsamlingens Sind, og Proponenten fandt sig senere hen besvøiet til at tage det tilbage.

A. Konow fra Bergen, som ved dette Storthing stillede sig paa den ivrigste Oppositions Side, og modsatte sig baade Foreningen og de foreslaagne Modifikationer

i den Eidsvoldste Grundlovs Bestemmelse, medtog Comiteen haardt i Anledning af dens Forslag om Troppernes Brug. „Var jeg ikke, sagde han, allerede vant med at høre her ved Stortinget de særsonneste Propositioner, der ledede os til at laste os i Sveriges Arme, førend Sverige selv offentlig forlangte det, saa vilde jeg høiligt forandre mig over dette af Comiteen fremsatte Forslag. Alt hvad Nationen meest klymper sig for, eller er meest fremt imod, bevirkes ved samme. Det er at befrygte, at de herefter følgende Storting ville blive meer og meer eftergivende, og kunne maaskee lidet modsaae en fyrkes naadige Smil, der forventede dem, som viiste sig høielige; især bliver dette Tilfældet, naar vi ei burde spørre dem Veien, der kunne i Stockholm erholde vigtige Brevpøster, og opnaae høie Titler. Men hvad der endnu er værre og kroner Værket, er at Statsraadet, som vælges af Kongen, og paa hvilket han kan have saa stor Indflydelse, skulde i 3 Aar, som er ethvert Storthings Vællemtid, kunne bestemme at vore Tropper maa bruges i fremmede Lande. Man maa jo indsee, at flere tusinde Nordmænd saaledes kunde blive slagtede i Udlandet mod Nationens Ønske.“ Disse for Comiteen krænkende Udtryk og haarde Beskyldninger blev ikke strax paaandede af dens Medlemmer, og da En blandt dem, Sibbern, i et senere Røde krævede Konow til Regnskab derfor, og forlangte en splidsgjørende Erklæring, ansaaes Tiden til Sagens Optragelse forløben, og den faldt bort.

Rogsfeldt, der vissefælgelig isøvrigt var En af de Storthingsmænd, der meest vaa-ge over den Eidsvoldste Constitutions Keenhed, og havde meest ivrig modsat sig Norges Forening med Sverige, gav nu Anledning til at ende denne langvarige Debat ved et Inromptu-Forslag til disse Paragraphers Redaktion, hvortil han af Grev Wedel opfordredes. Han meente, at de svenske Kommissairs Forslag burde antages saaledes som det var forfattet, forsaavidt det har Hensyn til fremmede Magters Tropper, og norste Troppers Udbrugelse over begge Rigers Grændser. Derimod burde en Bestemmelse gjøres, hvorvidt norste Tropper bør inddrages i Sverige eller svenske i Norge. Han ansaa det krænkende for Norges Mænd, om svenske Tropper skulde holde norste Fæstninger besatte. Skulde Norge sig trykket ved Foreningen, vilde et Par Garnisoner ei kunne tue Misøien. Han foreslog derfor Paragraphen saaledes redigeret: „Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt. Den maa ikke forsvæges eller forminskes uden Storthingets Samtykke. Den maa ikke oversendes i fremmede Magters Tjeneste, og ingen fremmede Magters Krigsfolk, undtagen Hjelpetropper mod fiendtligt Oversald, maa inddrages i Riget uden Storthingets Samtykke. I Fredstid maa aldrig andre end norste Tropper være i Norge, og ingen norste Tropper i Sverige; men naar Sveriges Kyster eller Grændser angribes, skal den halve Deel af Norges organiserede Landmagt kunne bruges i Sverige, og naar Norge angribes, skal Sverige komme Norge til Hjælp med saa megen Landmagt, som den halve Deel af den norste Landmagt udgjør. En større Hjælp skal ikke gives eller modtages uden Storthingets Samtykke; ei heller maa norste Tropper uden Storthingets Samtykke bruges udenfor Sveriges Grændser.“

Foreløbigen antog Forsamlingen den saaledes redigerede Paragraph; men da denne Forandring blev forelagt de svenske Kommissairer, foranledigede den et Diktat til Protokollen fra de svenske Kommissairs Side, som fremlevede nye Modifikation-er¹⁾. De gjorde deri opmærksom paa, at Foreningen imellem Sverige og Norge blev af den Natur, at begge Riger deelte Skjebne med hinanden med Hensyn til Krig og Fred. Det var vistnok Folkets Rettighed at bestemme Antallet af det stridbare Mandstab efter Folkemængde og finantzielle Kræfter; men det kunde ikke blive Folkets Ret, at indskrænke Kongens Magt til at disponere over den engang til Folkets Sikkerhed og Kronens Anseelse bestemte Krigsmagt. Der var ingen Sammenhæng imellem den Bestemmelse i Eidsvold-Grundloven, der ogsaa findes i alle Constitutioner,

¹⁾ Det er heelt trykt i 1ste overord. Storthings Forhandl. 1ste Novbr., S. 486—498.

som giver Kongen høieste Befaling over Krigsmagten, samt Ret til at begynde Krig og slutte Fred, og mellem den Forudsætning, at han i visse Tilfælde kun kan benytte en Deel af den bestemte Vaabenmagt, og Iværksættelsen heraf vilde lede til Epid og Misro mellem Konge og Foll. I Følge den svenste Constitution laa Rødvægten mod Misbrug i det Ansvar, som er paalagt Kongens Raadgivere, men fornemmeligen i Nationens Ret til at beskaffe sig selv; uden Penge kunde ingen Krig føres. Dernæst gjorde Kommissairerne opmærksom paa, at Konventionen til Ross ikke gav det norske Foll umiddelbar Ret til at beslutte Forandringer i Grundloven, men at Kongen foreslaaer dem, og at det var Folkets Ret at antage eller forkaeste disse Forslag. Iøvrigt troede de det meest passende, at berøre med Barsomhed det politiske Forhold, hvori Norge nu var kommen til Sverige. Den Bestemmelse, som af Stortinget er foreslaaet, finder desuden ikke Sted ved nogen anden Forening imellem Forbundsstater. Kongen kunde ikke tilstaae det norske Foll større Ret end det svenste i denne Henseende har forbeholdt sig, der tillidsfuldt i et saadant Tilfælde havde lagt sin Stjebne i Kongens Haand. Ikke heller kunde en saadan Beslutning kontrolleres. Kongen havde ved flere Bestemmelser søgt at bringe en passende Egevægt imellem Kongens og Follens Rettigheder, og voldgav Sagen til den hele norske Nations Dom. — De erklærede til Slutning usorbeholdent, at den 25de §, saaledes som den af Stortinget blev foreslaaet, ei af dem kunde blive antaget, men at Kongen for at berolige Folkets muligen strækkede Forestillinger i Henseende til Hs. Majestæts Hensigter, hvilke en fremmed Interesse har søgt at fremstille i et urigtigt Lys, tillod en Forandring i §§ 25 og 26 af den Eidsvoldste Constitution, men hvori ingen videre Modifikation kan finde Sted. „Ovis Stortinget, tilfoiede de, ikke antager disse saaledes af os fremfattede §§, da maa de i Følge den Eidsvoldste Constitution nu gjældende Bestemmelser forblive usorandrede.“ Dette Kommissairernes Forslag var — paa en eneste Modifikation nær angaaende Landeværnet — ordlydende som 25de og 26de § i Norges Grundlov nu lyde. — Dette Diktamen foranledigede, at hine §§ igjen bleve tagne under Overveielse den 1ste Novbr., og flere Taler bleve holdte deels for deels imod dette af de svenste Kommissairer gjorte Forslag; men ved 57 mod 21 Stemmer antog Stortinget, at den Beslutning, som forhen var tagen angaaende den 25de og 26de §, kunde forandres, og med samme Pluralitet vedtoges derefter, at de svenste Kommissairers Forslag med Hensyn til disse Paragrapher bifaldtes.

I den 23de § havde Kommissairerne udeladt den sidste Bestemmelse: „Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Kongen for Fremtiden.“ I Anledning af denne Udeladelse gjorde Comiteen de svenste Kommissairer det Spørgsmaal: „Af hvilken Aarsag Forslagets 23de § har udeladt en Deel af Grundlovens Bestemmelser, og om denne Udeladelse ansees saa nødvendig, at Foreningen uden den ei kan komme istand, om dette end ellers kunde blive Tilfældet?“ — Dertil svarede Kommissairerne, „at Grunden til den omhandlede Udeladelse er, at da Kongen af Sverige altid har udøvet den Ret at meddele Udelast som et blot Middel til at belønne Fortjenester, saa vilde det have været upassende, om han i et Forslag, der fra hans Side blev gjort til den norske Nation, havde frasagt sig denne Ret, da det i saa Fald kunde synes, som om han ikke vilde lønne Fortjenester i Norge. Men naar det er Nationens Ønske, at Udeladelsen skal finde Sted, kan der fra Kongens Side Intet være derimod.“ Paragraphen blev saaledes fornet, som den befandt sig i den paa Eidsvold antagne Constitution, og Bestemmelserne med Hensyn til den nu i Landet værende Udelast toges paa de følgende Storting.

En alvorlig og langvarig Debat fandt Sted om Kongens Ret til Naturalisation, som de svenste Kommissairer i den 82de § havde foreslaaet. Denne lod i det svenste Udlast saaledes: „Til Embeder i Staten skulle udnævnes de norske Borgere, som bekjende sig til den evangelisk-lutherste Religion, have svoret Kongen og Constitutionen Troskab, og tale Landets Sprog. Som Følge af Kongeriget Norges Forening med Sverige skal Kongen foreslaae begge Rigers Repræsentanter ved deres næste

Sammentomft en Lov til Antagelse om Billaarene for gjenfædig Borgerret for Nordmænd og Svenske. Imidlertid skal det heroe paa Kongen ved enkelte Tilfælde, hvor han finder det særdeles nødvendigt, at ansætte norske Embedsmænd i Sverige og svenske i Norge, dog saaledes at til Præster og Dommerembeder alene kunne udnævnes Indfødt. Til Lærere ved Universitetet og de lærde Skoler, til Læger og til Konsuler paa fremmede Steder kunne Udlændinge bestilles. Ingen maa bestilles til Stiftamtmand eller beklæde de Embeder, som i § 22 ere nævnte, førend han er 30 Aar gammel, og Ingen bestilles til Magistratsperson, Underdommer eller Foged, førend han er 25 Aar gammel."

Det var vistnok fornemmeligen Kronprindsens Frygt — der ved senere Leiligheder viste sig tydeligere — for at det norske Storting af gammel Kjærlighed for det danske Dynasti, og især for Christian Frederik, skulde naturalisere danske Mænd, og forstyrre den imellem den Scandinaviske Fæltes Riger tilveiebragte Forening, der gav dette Forslag sin Form. Men vi have ovenfor anført Beviser nok paa, hvor lidet denne Frygt var grundet, ligesom den ingenlunde af Erfaring er bekræftet. Større Aarsag maatte vel Norges Storting have til Frygt for svenske Embedsmænds Balg til norske Embeder, deels formedelst Exempler, hentede fra Erfaringer, der vare gjorte under den forrige, nu opløste Forening, deels formedelst den Uligged, som nagtet den lykkelige tilveiebragte Forening finder Sted mellem begge de forenede Staters Organisation og indvortes Forhold. Begge Stater have deres gjenfædige Fordele og Mangler, og de første vilde ikke forbedres, de sidste ikke afhjælpes ved en nyere Forening end den, der nu finder Sted mellem Sverige og Norge.

Røysfeldt aabnede Debatterne om denne §. Han ansaa det for utvivlsomt, at det var enhver af Repræsentanternes Pligt at arbejde paa, at Foreningen, naar den blev besluttet, blev fast og varig. Lige Rettigheder og Fordele for begge Nationer blev være Hovedprincippet. Men derhos kunde man ikke tabe Rationalismeningens af Sigte. „Naar den største Deel af Nationen har Ret, har den Ret.“ Det var ei nok, at man har Rimelighed for, at Retten til at vælge Embedsmænd ei af Regenten vorder misbrugt, det er Constitutionens Sag at sørge for, at den ei kan misbruges. Da Nationen nu — være sig af hvilken som helst Grund — havde Mistro til de Svenske, hvorfor skulde man da tilføede dem Afgang til Embeder uden Stortingets Samtykke? — Det vilde være lidet Ære for Nationen, dersom Haabet om Fjærfremmelse, eller Kredittler og Adelskab, søttede Nordmænd til Sverige, ligesom man og var berettiget til at troe, at de Svenske ei gjerne see Nordmænd forfremmede i Sverige. Lidet til at prøve paa at blande Nationerne var endnu vist ikke forhaanden. Findes dette engang tjenligt, saa staaer det jo i begge Nationers Magt at enes om en Lov til denne Hensigt. Han foreslog saaledes, at den Eidsvoldske Grundlovs Bestemmelser i Henseende til denne Gjenstand skulde blive usforandrede.

I samme Tone talende Sarg, Jørgen Kall, Sorensen og Sodemann — den sidste i stærkere Udtryk end de Dvrigte. „Kongen kan, sagde han, naar han og ikke Stortinget har denne Ret, indfætte i Norge svenske Generaler o. s. v.; om han saa vil kan han give os svenske Bisper, ja Klokkere. Han kan give os Svenske til Amtmænd, Stiftamtmand og andre civile Embedsmænd. Kongen kan, siger jeg, om han vil. Hvad er os Borgen for, at han ikke vil? Det lader sig tænke, at en mod Norge ikke vel intentioneret Konge sidder paa de forenede Rigers Trone; thi Fyrsterne have Lidenskab for andre Menneker. Denne Ene kan bringe Nationen til Fortvivlelse ved at underlægge den svenske Embedsmænd. Han kan tilintetgjøre sin Formands Bestræbelser for at stifte Enighed og Venkab imellem Nordmænd og Svenske, og hvem har da Nationen at anklage for Norges Vanære? Os, som nu sidder her i Dag paa Stortingets Bænke, os, Rigets Mænd, der uden Røddighed opgive Nationens Rettigheder. — Brodre! disse Ting bør ei saa at være.“

Da Boteringen efter Navneopraab foretoges, befandtes 70 Stemmer mod 7 at have bestemt, at de Paragrapher i Grundloven, som angaae Indfødsretten og Natu-

ralifikationen, skulde forblive uforandrede saaledes som de i den paa Eidsvoold antagne Grundlov vare indførte.

Med denne Beslutning var imidlertid de svenske Kommissairer ikke tilfredse, og androge paa at den i 83de § indeholdte Bestemmelse, der giver Stortinget Naturalisations-Ret, maatte udgaae. Da Stemmerne herom ved foretagen Votering vare lige deelte, besluttedes ved Pluralitet, at denne Sag efter Reglementet skulde udsættes i 2 Dage, og da igjen foretages til ny Votering. Sagen blev saaledes under 2den November igjen foretagen, og da blev af flere Talere Stortingets Ret til Naturalisation forsvaret, og ved Pluralitet antaget; og nu vægrede de svenske Kommissairer sig ikke længere ved at antage Stortingets Beslutning.

Om flere andre Forslag, som af de svenske Kommissairer og af Stortingets Medlemmer vare gjorte til Forandring i Grundloven, var der meer og mindre vidtløftige Debat'er, i hvilken Henseende vi henvise til det overordentlige Stortingss Forhandlinger for 1814. Saaledes foreslog Dr. Møller, at det i den 111te § skulde hede: „Norge skal have sit eget Koffardisflag“ isædskfor: „Norge har Ret til at have sit eget Koffardisflag.“ Han paastod, at det var ham udtrykkelig paalagt af hans Committenter, at gjøre denne Paaskand med Hensyn til Fragtfarten, som vilde lide naar det norske Flag sammenblandedes med det svenske. Kommissairerne erklærede, at de Intet havde imod at Norge fik sit eget Flag, naar det vilde selv bære de dermed forbundne Udgifter. Imidlertid beholdt Paragraffen sin forrige Form.

Den 26de October¹⁾ tilfjællede Statsraadet Stortinget følgende Skrivelse fra de svenske Kommissairer af 23de Octbr. om de svenske Troppers Udmarfch af Norge:

„Hs. Kongelige Høiæd har, efterat have erholdt Kundskab om den af Norges Riges Storting den 20de dennes tagne Beslutning angaaende Kongeriget Norges og Sveriges Forening, i Raade fundet for godt at befale den svenske Krigsmagt til Lands og Bands efterhaanden at bryde op og vende tilbage til Sverige, og er dette Tilbaægetog for en stor Deel allerede iværksat²⁾. Desuden har Hs. R. S., i Følge den Dispositionsret, Hs. M. Keiseren af Rusland har givet ham over de i Holsten under General Bennignsens Kommando staaende Tropper, ladet Ordre afgaae til bemeldte General om successive at forlade nysnævnte Land. Som en useilbar Følge af dette forventer Hs. R. S., at de norske Tropper og Flaader ligeledes hjemføres og sættes paa Fredsfødd. — Idet Undertegnede have den Ære at tilkjædegive Norges Riges Statsraad dette, maa de tillige anmode om, at Statsraadet vilde behage derom at meddele Stortinget Underretning.“

¹⁾ [Samme Dag besluttede Stortinget, at dens Præsident Christiane tilligemed Rosenfeldt, Sørensen, Diriks, Grev Wedel og Schulz skulde tiltræde Underhandlings-Comiteen med de svenske Kommissairer. Grunden hertil var, at man fandt Comiteens Formand Treschow for svag og eftergivende; det var en almindelig Mening, at han ei var Dvgaben voksen, ligesom det er vist, at hans Jver for at imodelomme de Svenskes Laster nu var ligesaa stor, som den i den første Halvdeel af Aaret havde været for at opfylde Christian Frederiks. Nu derimod lagdes Underhandlingsens Ledelse i Christianes kraftfulde Hænder, og Treschow var hermed faktisk affat som Formand i Comiteen, en Forandring, der var af overordentlig Vigtighed.]

²⁾ [Strax Kronprindsen fik Kundskab om Stortingets Beslutning af 20de Octbr., gav han Ordre til de svenske Troppers Opbrud fra Norge, meddeelte den russiske General Bennignsen Tilladelse til at begynde Hjemmarschen til Rusland, og afsagde den Hjælp af 3000 Preussere, som stod til hans Raadighed. Nogle Dage senere valte distnot Efterretningen om Christian Frederiks forlængede Ophold i Frederiksbavn, og Stortingets Ulyst mod at antage den svenske Konge-Arvefølge, Carl Johans Mistanke, i hvilken Anledning han 26de og 27de Octbr. tilfjæd Kommissairerne og lod Armeen gjøre Holdt; men da alt dette næsten samtidigt hermed ordnedes efter hans Dnske, blev de svenske Troppers Udmarfch i Grunden ikke derved forsinket.]

Tredobbelte Capitel.

Nigerens Forening fuldbyrdes 4de November.

Da saaledes begge Parter vare enige om de Forandringer, som skulde foregaae i den Eidsvoldske Grundlov i Anledning af Sveriges og Norges Forening, samlede Stortinget den 4de November om Eftermiddagen for at foretage Kongevalg, og da Her Carl den Trettende eenstemmigen valgt til Norges Konge. Nogle af Forsamlingen tilføjede deres Bødem de Grunde, som havde bestemt dem til dette Valg, og sagde de vare traadte ind i Forsamlingen med det Forsæt at stemme mod Foreningen; Andre henpegede paa Foreningens Hensigtsmæssighed, og yttrede store Forhaabninger om et heldigt Udfald deraf; men de fleste udtrykte Valget med simple Ord. ¹⁾ — Valget blev derefter ved en Deputation bestemtgjort Statsraadet og de kongelige Kommissairer, og Stortinget besluttede, at dette Valg ved en Deputation af 7 Medlemmer skulde kundgjøres H. M. Kongen af Sverige, eller H. K. S. Kronprindsen paa hans Vegne, samt at denne Deputation af Præsidenten skulde udvælges. Til at udføre dette Værende valgtes: Grev Wedel Jarlsberg, Biskop Sørensen, Major Hegermann, Justitsraad Diriks, Konsul Konow, Lensmand Forseth og Gaardbr. Sandbrig.

Samme Dag tog ogsaa Stortinget en Bestemmelse med Hensyn til den Tredobbelte, som Treschow havde foreslaaet. Konsul Konow havde allerede den 3die Novbr. fremsat sit Forslag om en Tresskotte og Appanage for den fratredende Konge Christian Frederik, „formedelst de Ubehageligheder, som samme i nærværende Tid vilde forvoide.“ I Anledning af Treschows Forslag besluttede Stortinget: „En Erklæring skal udfærdiges til Kong Christian Frederik om, at Nationen antager hans Abdikation paa den norske Krone, hvorimod de øvrige Forslag ikke tages til Folge.“

I Mødet den 7de November oplæstes en Skrivelse af Ste f. M. fra Statsraadet saalydende: „Som en Folge af den Statsraadet under Gaars Dato fra Præsidentens Kommunicerede det overordentlige Storthings Beslutning at vælge Sveriges Konge, H. M. Majestæt Kong Carl den Trettende, til Norges constitutionelle Konge, for Statsraadet under D. D. tilkjendegivet den sig i London opholdende Statsraad, Gårken Anker, at hans Sendelse ved sin Beslutning maa anses tilendebragt. Men da Statsraadet af private Efterretninger er underrettet om, at bemeldte Statsraad, formedelst en uafgjort Handelsaffaire, ikke vil kunne vende tilbage til Fædrelandet, med mindre der vorder stillet en Kaution for ham til Beløb af 6—8000 Rd. St., overlader Statsraadet til Præsidentens Overveelse, hvorvidt det maatte anses væsende — i Betragtning af de Opoffrelser og den Iver, denne Fædrelandets troe Mand har vist i dets Tjeneste — at foreslaae det nu forsamlede Storthings Medlemmer, paa Nationens Vegne at indgaae en saadan Kaution, mod Regres i Mandens Eiendomme, naar noget Udlæg heraf skulde flyde, og under Forudsaetning af at han derved sættes i Stand til at vende tilbage til de Poster i Fædrelandets indre Bestyrelse, som af den forrige Regjering vare ham overdragne“ ²⁾.

Ligesaa oplæstes Statsraadets Meddelelse af 4de Novbr., at Kommandeur Gasting havde maattet afreise til Frederiksværn, i det vigtige Værende at stille Uroligheder, som vare udbrudte mellem Matroserne der i Havnen. Ved Gastinges Anseelse

¹⁾ See Storthingsforhandlingerne 1ste Udg. S. 356 ff.

²⁾ Til dette Forslag blev formodentligen intet Hensyn taget, da derom Intet findes i Storthingsforhandlingerne. [Man seer kun, at det af Stortinget oversendes Delegationen, men i dets trykte Forhandlinger findes det hverken resereret eller behandlet.] Han blev ikke igjen ansat som Statsraad, og det var først senere hen, at Regjeringen brugte ham i nogle Kommissioner. [Han var en kostbar Mand, især ved Glasværkernes Bestyrelse. S. Chr. B.]

blandt disse, og ved hans floge Opsyrsel, dæmpedes imidlertid snart Urolighederne, uden at de havde videre Følger.

Om Eftermiddagen oplæstes den redigerede Deel af Grundloven, og Stortinget bifaldt, at Grundloven maatte udfærdiges i den saaledes redigerede Form, men at Redaktions-Comiteen, som bestod af Sorenstriver Berg, Kammeraad Holt og Landsdommer Nansen, skulde forinden træde sammen med den Afdeling af den store Comitee, som konfererer med de svenske Kommissairer, og forelægge disse det redigerede Exemplar af Grundloven, om de i den Anledning havde Noget at erindre. — Doktor Møller, som var stedse indtil Ungsteligbed aarvaagen for at hævde Norge den Hæder, som det tilkom i sine udvortes Forhold til det nye Grændrige, foreslog nu en Tillægs-Paragraph af følgende Indhold: „I alle Forhandlinger og Befalinger, som angaae Kongeriget Norge alene, skal Kongens Titel med Hensyn til dette Rige nævnes først.“ Men da dette Forslag næste Dag kom under Debat, fandt han sig besvøiet til at tage det tilbage. Sodemann, som havde været en af de ivrigste Modstandere mod Norges Forening med Sverige, og i denne Henseende brugt de stærkeste Krafts-udtryk, erklærede nu i Anledning af hans misforstaaede Formening om Edens Aflæggelse til Kongen og Constitutionen, „at han med Glæde aflægger Eden til Constitutionen, da han var overbevist om, at den for Fremtiden vilde betrygge hans æstede Fædrelands Frihed og Selvstændighed, og han havde derfor besluttet tilligemed de øvrige Norges hæderlige Mænd at aflægge Eden til Constitutionen og Kongen.“

Da saaledes Rigernes Forening var besluttet og Carl XIII. valgt til Konge, blev det, efterat forskjellige Meninger vare yttrede, med 44 Stemmer besluttet, at Frederikshalds Repræsentant, Kjobmand Nansen, ikke kunde tilstedes Sæde og Stemme paa dette Storting, førend Kongen af Sverige høitideligen havde antaget Norges Grundlov. Til Medlemmer af en Comitee, som Stortingets Afdelinger eensf. havde besluttet nedfat, for at giennemgaae Overkrigscommissionens Protokoller og Papirer, og meddele Stortinget Rapport om den befalede Undersøgelse henfigtsmæssigen var udført, valgtes Capitainerne Røder og Møysfeldt samt Sorenstriver Røen.

Den 7de November afreiste den før nævnte Deputation til Frederikshald for at underrette Kronprindsen om Kongevalget. Den blev ufortøvet indladt til Audience, og Deputationens Formand, Grev Wedel, holdt følgende Tale til ham:

„Høiabaarne Hyrste, Sveriges og Norges Kronprinds! Naadigste Herre! Kongeriget Norges Storting har paalagt os den behagelige Pligt at overbringe D. K. H. den Efterretning, at det norske Folks Repræsentanter den 4de Dag i denne Maaned eensstemmigen have valgt og erkjendt som constitutionel Konge Hs. M. Kong Carl den Trettende og Efterkommere, i Overensstemmelse med Successions-Ordnningen af 26de Septbr. 1810. — Saaledes er da den Scandinaviske Halsses tvende gamle Kongeriger, som Naturens Herre forenede, men som mennekelige Lidenskaber og Fordomme adskilte, atter sammenknyttede med uopløselige Baand, og den lykkelige Tid kommen, da Nordmænd og Svenske kunne savne hinanden som Brødre, der have en fælles Fader, og da de kunne kappes om at vise denne fælles Fader Lydighed, Trost og Hengivenhed. — Denne lykkelige Forening var allerede for Aarhundreder siden Gjenstand for oplyste Nordmænds og Svenskes Ønsker; men det var Hs. M. Kong Carl XIII. og hans værdige Son forbeholdt at fuldføre dette herlige Værk. Øhlygtet om Hs. Majestæts faderlige Regjering over hans Forsædres Rige, og Gjenlyden af Europas Beundring for D. K. Høiheds Dyder og Høiheitsbedrifter bortrydte de Hindringer, som ulykkelige Tildragelser have opreist derimod.

„I det vi høiligen beklage, at Hs. Majestæts Helbred hindrer ham fra, i denne strenge Aarstid at glæde sine nye Undersaatter med sin Nærvarøelse, tillade vi os paa vore Medborgeres og egne Begne at yttre for D. K. H. det oprigtige Ønske, at De og Deres haabefulde Son vilde naadigen behage i Norges Hovedstad at modtage Pantet paa det norske Folks uforgjævelige Trost og urolkelige Hengivenhed for dens nye Konge og Kongesæt, og at D. K. H. derved vilde give os Leilighed til næred

at bevandre den Hvirf, hvis fjeldne Egenstaber bestemte ham til at bære Norges og Sveriges forenede Kroner, naar Os. Majestæt, møt af Dage og ledsaget af sine Underaaftters Betsignelse, er gaaet til Hvile ved Siden af sine store Forsædte!").“

Kronprindsen svarede:

„Mine Herrer! Ugyerne bære de Evenske Vaaben imod Nordmand. Krigen var uden Diemed i det Diablik, da Eders Ansøker tilbød at ville tilbagelevere den nedværende Magt i Nationens Hænder. Kongen har ikke villet gjøre sine Rettigheder gjældende. Standhaftig paa den Vej, han havde valgt, ansaa han sig lykkeligere ved at regjere over en fri Nation end over et ved Vaaben underbunget Folk. Han gav Eder derfor Tid til at raadslaae over de vigtige Grundsaetninger, hvorpaa Samfundets Frihed og Selvstaendighed skulde bygges. — Jeg kjender den Aand, som har hersket i Stortinget. Om end Feiltagelser i Grundsaetninger enkelte Gange viste sig, sporede jeg dog stedse med Fornøielse Redelighed i Eders Forsæt. Lader os talke Forsynet, som foreskrev os vore Pligter, og lader os betænke, at vi have fælles Interesser at forsvare, fælles Hæder at gjenngaae, fælles Lykke, fælles Værd at haabe. — Jeg opfylder gjerne Eders Ønske, og skal i Morgen med min Søn afreise til Christiania.“

Disse saa og simple Ord, som lidet berørte nyligen endte vanskelige Forhold, og kun korteligen omtalte de tilkommende, forveilede ikke sin Virkning, og Prindsens værdige Bæsen og den forekommende, som han vilste alle Medlemmer af Deputationen uden Undtagelse, indtog dem Alle, og de forlode i en munter Stemning Gemakker, som Kogle med Vængstelse og vemodig Jøselse af Rodets Hensigt havde bekræftet.

Fireogtyvende Capitel.

Stortingets senere Virksomhed.

Da saaledes det store Foreningsværk var fuldbjort, og en lykkelig Fred gjorde alle krigerske Foranstaltninger overflødige, gav Kronprindsen Ordre til den svenske Armees Oprykken fra norsk Grund og Tilbagemarsch til Sverige. Men forinden henvendte han Sde Kovbr. følgende Afstedords til de hjemvendende Krigere:

- 1) Denne Tale indeholdt vistnok meer end Pluraliteten af Stortingets Medlemmer og den norske Nation ønskede udtrykt, og den var neppe bleven saaledes, dersom den først var bleven gjenngaet i Stortinget; men Ordføreren udtrykte oprigtigen den Mening, som han stedse havde havt. Den indeholdt faktiskke Omstændigheder, som neppe bekræftes af Historien. Om endog den Scandinaviske Halvs af Naturen er forenet, som flere andre Lande, der grænse til hverandre, og hvor der tales eet Sprog, uden at Indbyggerne hylde een Regjering, saa kan det ikke siges at de vare blevene adskilte ved menneskelige Lidenskaber og Fordomme; thi kun en fortværlig og tilfældig Forening havde fundet Sted mellem dem. Foreningen betragtes nu tildeels med Uvillie fra norsk Side, og der var kun saa oplyste Nordmænd, der havde ønsket denne Forbindelse, der blev fremtvungen ved et Magtsprog af de store europæiske Magter. Mange meente vel og, at den Hyldest, som allerede forud gaves den nye Konge, var for stærkt udtrykt, og at det var meer Haab og Ønsker, der burde udtrykkes. Men Taler af den Art maa ikke strengt bedømmes efter deres Indhold, ikke tillægges historisk Værd, eller ventes at bære Sandhedens Farve i sin rene Betydning. De ere sædvanligen kun Komplimenter, der i en vedtagen Kural-Stil ydes den opsigende Stilling, og deres Værd maa bedømmes efter denne Form. Kun dette vilste vi antyde ved denne Anmærkning, at Taleren neppe udtrykte den almindelige Stemning i og udenfor Stortinget.

„Soldater! Allerede længe har de skandinaviske Folketslags Forening været Eders som alle Eders Landsmænds Ønsker. For at naae dette store Maal have vi grebet til Vaaben. Forsynet har kronet vore Bestræbelser; vore Forhaabninger ere opfyldte. Fra nu af have Svenske og Nordmænd de samme Interesser at forsvare, den samme Ære at høvede, og den samme Fremtids-Hyffe vil blive Brisen for de samme Øyder. Soldater! Dette er et af de lykkelige Øieblik i mit Liv, da jeg i Kongens og Fædrelandets Navn tolker Eder begges Erkjendtlighed for den Tapperhed, den Krigstugt og det herlige Forhold, ved hvilket I, Eders Forsædte værdige, have gjort det svenske Navn ligesaa elsket som agtet. Vender tilbage til Eders fedelige Ærne; opfylder Eders medborgerlige Pligter med den samme Kjærlighed til Eders Fædreland, den samme Lydighed mod Lovene, der har udmærket Eder som Krigere. Eders Konges Bevaagenhed og Eders Medborgeres Agtelse vil vorde Eders Belønning.“

Den 9de November underrettede Præsidenten Stortingets Medlemmer om, at Kronprindsen vilde ankomme til Christiania samme Aften, og at han Kl. 2 den følgende Dags Eftermiddag vilde møde i Stortinget. Det besluttedes derefter, at Præsidenten alene om Aftenen skulde indfinde sig i Palatiet og komplimentere Kronprindsen, men at en af Præsidenten udnævnt Deputation, bestaaende af 12 Medlemmer, skulde næste Dags Formiddag begive sig til Samme, for at bringe ham Stortingets Velkomsthilsen. — Den 10de Novbr. indfandt sig Kronprindsen og hans Son, Hertugen af Södermanland, Prinds Oscar, ledsagede af Norges Statsraad, de svenske Kommis-saireer med flere Embedsmænd af alle Klasser, i Stortinget, og indledtes af en dertil af Præsidenten udnævnt Deputation. Kronprindsen holdt en Tale paa Fransk, som Prinds Oscar oplæste paa Svensk, og hvoraf en norsk Oversættelse blev Præsidenten overleveret af Statsraad Rosenkrantz. Den lod saaledes:

„Gode Herrer og norske Mænd, Præsident og samtlige Medlemmer af Norges Riges Storting! Kongen har opnaaet Maalet for de Ønsker, som han stedse har næret for den skandinaviske Halvøes Lykke og Selvstændighed. Dens tvende Folketslag have affvoret deres lange og ulykkelige Tvistigheder, og herefter skulle de alene lappes i fælles Kjærlighed til deres fælles Fædreland. I have medvirket, gode Herrer og norske Mænd! til dette store Formaal, og derved forhvervet Eder hellige Fordringer paa Eders Konges Velbehag og Eders Medborgeres Taknemlighed. Den dobbelte Ære var Kongen forbeholden, at see tvende frie Folk utvungne og eenstemmige at tilknyde ham Kronen. Hos de Svenske gjorde han ikke sin Arveret glædende, og hos Eder foretrak han de Fordringer, som havde en større Værd for hans Hjerte — de nemlig, som hentedes fra Eders Kjærlighed — fremfor de Rettigheder, som høitidelige Forbund havde forhvervet ham.

„Kongen har altid villet, at Nordmænd og Svenske, lige i Rettigheder, skulde nyde samme Fortrin i Henseende til deres Statsforfatninger; og den nye Grundlov, som I nylig fælles med Kongen have antaget, skal paa eengang tjene til Borgen for Eders Frihed, og til Beviis for Europa paa Eders Konges Agtelse for Eders Rettigheder. Gode Herrer og norske Mænd! I ville svare til den retmæssige Tilid, han sætter til Eder. I ville vejlede dette redelige Folk, og efterat I med Ridskærhed have opfyldt Lovgiverens Raad, ville I anvende Eders Kundskaber og Bestræbelser for at gjøre den Regjering elsket, som I have oprettet. For at berede Midlerne dertil er det meget magtpaaliggende at oplyse Nationen om dens Tilstand og mulige Forhaabninger; det er nødvendigt, at den ei tilregner sin nye Regjering Ulykker, som denne ikke har forvoldt; det er nødvendigt, at Folket faaer at vide, i hvilken Tilstand Kongen har fundet Eders Vengevæsen og de offentlige Sagers Bestyrelse, for upartisk at kunne bedømme de Forbedringer, som bør blive en naturlig Folge af hans Regjering. I skulle erholde en Proposition angaaende de forberedende Skridt, som i denne Henseende maa gjøres.

„Foreningen mellem Sverige og Norge er grundet paa deres geographiske Beliggenhed, paa begge Folks Nationalkarakter, paa deres indbyrdes Fordele, og paa den

Viisdom, som raader i deres Overbeholdelse; — jeg lægger til, paa den Kjærlighed, som begge føle for personlig Frihed, for Eiendomsrettens Hellighed og en repræsentativ Regjeringsform. Vi skulle altid blive tvende forenede og uafhængige Folk. Tilfredse med de Grændser, Naturen har anvist os, og overbeviste om den store Sandhed, at udover disse Grændser ei for os gives noget virkeligt Gode, skal vor Statslære blive, aldrig at begynde en Krig, men at bevare den gode Forstaaelse, som nu finder Sted med alle Magter. Da Forsynet saaledes har indsluttet vor Lykkelighed og vore Pligter indenfor den samme Kreds, tager jeg ikke i Betænkning for Verdens Dine at aflægge det høitidelige Løfte, at aldrig fremmed Vold skal besmitte Eders Land eller krænke Eders Rettigheder.

„Gode Herrer og norffe Mænd! Kongen antager Grundloven saaledes, som I derom ere komne overeens med Hs. Majestæts Kommissairer. Han forbeholder sig at fremsætte til de svenske Stænders Betænkning de Artikler, hvorved Forandringer eller Lempninger i den svenske Grundlov foranlediges. Det er i Kongens Navn, at jeg nu overleverer til Eder, gode Herrer og norffe Mænd! Hs. Majestæts Ed, at alle hære og regjere Kongeriget Norge efter dets Constitution, og opfordrer Eder til at aflægge Eders Ed til Kongen. Det Forbund, som han har indgaaet med det norffe Folk, skal saaledes naae sin endelige Guldbyrdelse. Naatte Forsynet, som vaager over Rigernes Skjebne, velsigne denne høitidelige Stund, som for begge Scandinaviens Folkeslag aabner et nyt Lidsrum af Vre og Lykkelighed. Jeg skal understøtte Kongens faderlige Omhu for Nordmændenes Vel, og hos min Søn indplante den Kjærlighed og Hengivenhed, jeg selv føler for dem.

„Midt iblandt Vaabnernes Arm, og idet jeg fra Germaniens Marter, i Forening med Sveriges Bundsforvante, gil hen for at modsætte mig det forførdeligste Tyranni, som nogenstinde har trykket Europa, var mit Blik altid fæstet paa denne Stund, som den høieste Belønning for mine Anstrengelser, og den fredelige Palme, som jeg idag modtager af et frit Folk, overgaaer i mit Hjerte alle Seierens Laurbær. Jeg gjentager for Eder, gode Herrer og norffe Mænd! Forsikringen om mine ligesaa levende som oprigtige Følelser.“

Kronprindsen overleverede derpaa til Stortingets Præsident Kong Carl den XIII.s fristilige constitutionelle Ed, saalydende:

„Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Constitution og Love, saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord!
Carl.“

Efter Præsidentens Opfordring med følgende Ord: „Medbrødre, ærede Medlemmer af Norges overordentlige Storting! Lader os høitideligen sværge Constitutionen og Kongen Trostøb“, aflagde samtlige Stortingets Medlemmer Eden i følgende Udtryk: „Jeg lover og sværger, at vise Constitutionen og Kongen Lydighed, saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord!“

Præsidenten sluttede Akten med følgende Tale: „Eden er aflagt; et helligt uopløseligt Baand er knyttet mellem Norge og Sverige. Begge disse Riger staae nu ved Siden af hinanden, hvert støttende sig paa sin særskilte Grundlov, hvis noisigtige Overholdelse vil sikke deres Uafhængighed. Naar Tvillingrigets fælles Konge med Viisdom vælger, og med Opmærksomhed hører sit Raad, aldrig afstiller det ene Riges Interesse fra det andets, og aldrig glemmer, at begge ere Essende, der have lige Krav paa hans Fader-Omhu; naar Begges Sønner paa Land og Hav kunne mødes som Kjærlige Brødre; naar Norffe og Svenske aldrig tabe af Sigte, at det ene Riges Hæder er det andets, og at kun fælles Bestræbelser og Opoffrelser give fælles Fordeel og Sikkerhed: da vil Foreningen staae til sildigste Slægter; da vil den Dag, paa hvilken Baandet knyttes, blive en Festdag for Efterkommerne; da vil andre Nationer med Misundelse see hen til Nordens lykkelige Halvøe. Dette venter, dette haaber den norffe Nation af sin valgte Konges og hans Efterkommeres Viisdom, og af den svenske Nations Broderfind, ligesom den selv redeligen vil bidrage dertil. Gud bevare

Kongen og hans Riger!“ — Derefter forlod Kronprindsen med sin Suite Stortingssalen, og aldrig har vel nogen Forsamling følt sig høitideligere fremt ved Forhandlinger af den Art, end de Mand, som da fyldte den.

Den 12de Novbr. blev Hegermanns Forslag om, „i en Adresse at ansøge S. M. Kongen om at udnævne S. K. S. Kronprindsen til Vicekonge i Norge og Chef for et geworbent Regiment“, behandlet. Stortinget bifaldt Forslaget og besluttede, at det skulde overdrages Præsidenten at forfatte en Ansøgning, hvis Koncept skulde forelægges Stortinget førend den udfærdigedes. — Efter Forslag af Diriks nedfattedes en Komitee, som havde da gennemgaae alle de Forslag, der i Anledning af forskjellige Gjenstande vare indkomne og endnu uafgjorte, for at afgive Betænkning derover til Stortinget. Til Medlemmer af Samme udnævntes Konow, Holter, Diriks, Stoltenberg, Hegermann og Grev Wedel. Tiden til at indlevere videre Forslag indskrænktes efter Sibberns Forslag til den paafølgende Tirsdag.

Den 14de Novbr. besluttedes, at Kronprindsen ved en Deputation af 5 Medlemmer skulde forespørges, om han paa Kongens Vegne og til Landalmuens Betroligelse vilde give Løfte om, at ingen Bærnepligtig, der er over 25 Aar, skulde blive udfommanderet inden næste Storthings Afholdelse. Samme Dag behandledes et af Steenstrup anmeldt Forslag, hvortil senere indkom et fra Provst Hertzberg, om at udsætte næste Storthings Afholdelse til midt i Juni 1815. Dette Forslag blev i et senere Møde den 23de Novbr. bifaldt, og ved Pluralitet besluttedes: „Næste ordentlige Storting skal begynde sine Forhandlinger den første Søndag i Juli Maaned næstkommende Aar 1815.“ Tillige bestemtes, at Præsidentskabet ved Skrivelse til Lov-Comiteen, Finants-Comiteen og Bærnepligts-Comiteen skulde indhente Betænkning om, hvorvidt disse vare istand til, senest inden Juli Maaned næste Aar, at forelægge Stortinget deres Arbejder enten i det Hele eller for en Deel. — Samme Dag kommunikeredes Stortinget, at Kronprindsen paa S. M. Kongens Vegne havde udnævnt S. Excellence, en af Rigets Herrer, Feltmarskalk Essen til at indtræde i Statsraadet som Stattholder, og at han som saadan havde fremlagt skriftlig Ed til Kongen og Constitutionen.

Fra Kronprindsen overbragte Statsraad Rosenkrantz en kongelig Proposition om Nedsættelsen af en Komitee, bestaaende af 12 Medlemmer, fordeelte i 3 Sektioner, nemlig een for Finantserne, een for det Militaire og een for den indvortes Oekonomi, hvilken Komitee skulde indtil næste Storting fuldstændig undersøge Rigets nærværende Tilstand, samt udarbejde et Forslag til de Forholdsregler og Anordninger, som i hver af dens Grene paafølgende kunde ventes. Til denne Komitee skulde det og overdrages at holde Kontrol over Myntvæsenet. Derhos skulde den, naar Statsudgifterne indtil næste Storting ere regulerede og Fonds dertil anviske, erholde en passende Instrux ei alene i Henseende til de nødvendige Grændser for Seddelmæssens videre Foregelse, men og saavidt muligt foranstalte en succesfuld Inddragelse deraf, for imidlertid at holde Pengene i den Værdi, som Nationens Garanti og de anviske Hypotheker med Rette her forskaffe samme!).

Blandt de Forhandlinger, som i den øvrige Deel af dette Storthingsmøde bleve foretagne, vare de Beslutninger, der toges i Anledning af den Deputation, som afsendtes til Kronprindsen for at erfare, naar de svenske Tropper kunde beordres at forlade Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen. Deputationen indleverede 18de Novbr. gjennem sin Formand Mokseldt herom følgende Beretning: „Undertegnede Deputation begav sig igaar ifølge Storthingsets Befaling til S. K. S. Kronprindsen, for at blive underrettet om der var taget nogen Bestemmelse i Henseende til hvad Tid de svenske Tropper kunde ventes at forlade Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen. S. K. S. erklærede i den Anledning, at han vilde gjøre Foreskilling til S. M.

1) Propositionen findes in_extenso i Bilag No. 84.

Langen om, at disse Tropper maatte rykke bort, saasnart Egen var aflagt paa de forskjellige Esteder i Landet; at han intet hellere ønskede, end strax at lade bemeldte Tropper gaae bort, men at der endnu var en Mængde svære Kanoner, samt en heel Deel Krigsforraadstøder, ja indtil 2 Millioners Værdi, Sverige tilhørende, i bemeldte Fæstninger, hvilke Ting paa denne Aarets Tid ei kunde vel blive borttransporterede; men bestemt kunde han love, at de svenske Garnisoner ganske skulle have forladt Fæstningerne den 1ste Juli, da, som Kronprindsen formodede, næste Storthing skulde holdes; og at der mod den Tid maaskee neppe vilde være meer end et Par Kompagnier tilbage, da Tropperne efterhaanden som det bliver muligt skulle trække bort. **H. R. S.** Kronprindsen bad Deputationen gjøre Storthinget opmærksom paa, at hans Grund for at beholde Tropperne endnu en Tid i Fæstningerne ingenlunde kan være Mistillid til Nationen, da bemeldte Tropper ei kunde svare til nogen Hensigt i saa Henseende, saafom det Hele kun er 1100 Mand, nemlig 400 Mand paa Frederikssteen og 700 Mand i Frederikstad.

I den Anledning yttede Jørgen Aall, som havde været Medlem af Deputationen, og længe havde underholdt sig med Kronprindsen, at dette Kronprindsens Svar vel ikke kunde synes tilfredsstillende, men da han tillige havde yttret, at en Kommando var af ham bleven betroet en norsk Officier, kunde han maaskee lade sig bevæge til at indvilge, at Frederikssteens og Frederikstads Fæstningerattes under dennes Kommando, og de svenske Tropper bleve hjemsendte, samt at de svenske Krigsforraadattes under denne norske Officers eller en svensk Commissairs Varetægt. Storthinget bestede imidlertid sin særdeles Opmærksomhed paa denne Sag, fordi det troede, ikke at kunne gjøre nok for at besidde Fæstningerne fra disse Garnisoner, og saaledes opfylde et almindeligt Nationalønske. — Komiteen gennemgik saaledes paany Sagen, og indgav 19de November en fornøjet Indstilling, hvori den fremsatte følgende Forslag:

„Komiteen troer, — siger den deri — at indsee, at Fæstningerne Frederikssteen og Frederikstad, især paa denne Aarets Tid, saare vanskeligen vilde kunne ryddiggjøres og tilbageleveres for Februar Maaned 1815. Naar **H. R. S.** for en til ham i den Anledning paany affødt Deputation naadigt behager at give den Forsikkring, at tidsmældte Fæstninger igjen skulle overleveres til Besættelse af norske Tropper til ovennævnte Tid, holder Komiteen for, at Storthinget, saavel paa sine egne som Commitenters Begne, kan ansee Constitutionen efterlevet. Skulde **H. R. S.** ikke kunne meddele en saadan Forsikkring, vover den at indstille, at den Deputation, som afgaaer til Stockholm, maatte til **H. M.** Kongen medbringe Storthingets kraftige Andragende i denne Nationalaffag.“

Da dette bifaldtes, blev en ny Deputation sendt til Kronprindsen, og blev strax indladt til Audienc. Den foredrog derpaa for **H. R. S.**, at da Grundloven udtrykkelig bestemte, at ingen svenske Tropper maatte være stationerede i Norge i Fredstider, saa ansaa Storthinget det for sin Pligt at anmode **H. R. S.** om, at det maatte blive befaleet de svenske Tropper at forlade de besatte Fæstninger snarest muligt. Tillige yttedes, at Storthinget troede, at dette kunde bestemmes til Udgangen af Februar, eftersom Egen til den Tid sikkert kan være aflagt af samtlige Tropper og Embedsmænd, ligesom de til denne Tid ikke bortførte Magasiner kunde under svenske Kommissairs Tilfyn indtil Videre forblive i Fæstningerne, endstjont de svenske Tropper forlode samme.

H. R. S. behagede derpaa i meget naadige Udtryk i det Væsentlige at tilkjendegive Deputationen, at Mistro ingenlunde var Karsag til det Ønske at beholde Fæstningerne til Juli Maaned; at han for sin Person allerede var overbevist om den norske Nations Ørigtighed; at Kongen attraaer altid at behandle Norge og Sverige lige, og at det ene Rige er ham ligesaa kjær som det andet; samt at han er overbevist om, at denne Regels Udøvelse er den sikreste Borgen for Foreningens Varighed og Held. Men Kronprindsen er for nærværende Tid, saa gjerne han end vilde det, ei isænd til at opfylde Storthingets Begjæring uden Kongens Indvilliging,

eftersom han alt har anmeldt, at efter Overenskomst med Kommissarerne og Stortinget, skulde disse Fæstninger forblive besatte af svenske Tropper. *H. R. S.* bad derfor Stortinget om, at den til Stockholm afgaaende Deputation maatte forebringe for *H. M. Kongen* denne Stortingets Begjæring, og forskaffede derhos, at han selv vilde sætte sig i Spidsen for denne Deputation og understøtte den med sin Forsikring om det norske Folks Dyrtighed, hvorefter *H. R. S.* aldeles ikke betvivlede, at jo Fæstningerne vilde blive tilbageleverede langt hurtigere, end Stortinget maaskee selv kunde vente."

Efter dette Svar besluttede Stortinget eenstemmigen: „Det skal være Bligt for den Deputation, som afgaaer til Stockholm, mundtliggen at andrage for *H. M. Kongen* paa Stortingets Vegne, og som dets Forbring i den norske Nations Navn, i Overensstemmelse med Grundloven, at *H. M.* vilde give et positivt Bøfte om at hjemdrage de i Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen liggende svenske Tropper inden Februar Maanedes Udgang næste Aar.“ Derhos besluttedes, at samme Deputation ved Tilbagekomsten skulde meddele den i Norge værende øverste exekutive Magt *H. M. Kongens* Svar paa Stortingets forskellige Andragender i denne Anledning, paa det at disse kunde blive offentliggen bekendtgjorte. Saaledes lykkedes det Stortingets Fæsthed og Aarvaagenhed for Alt, hvad der angik Fædrelandets Gavn og Ære, ogsaa i denne Henseende at bevirke et heldigt Resultat. — Da Deputationen ved sin Ankomst til Stockholm foredrog Kongen af Sverige Stortingets Anmodning, understøttedes dette troligen af Kronprindsen, og Kongen lovede, at de svenske Garnisoner i hine Fæstninger skulde, saasnart Efterretning til *H. M.* var indløben, at de norske militære og civile Embedsmænd havde aflagt deres Eed til Constitutionen, ufortøvet kaldes tilbage til Sverige, og alle Tropper i al Fald have forladt Norge inden Februar Maanedes Udgang 1815, hvilket ogsaa skede.

Præsidenten *Christie* forelæste 21de Novbr. det af ham forfattede Udkast til Ansøgning til Kongen om Kronprindsens Bestielse til Vicekong i Norge og Udnævnelse til Chef for et gevorbent Regiment. Den lød saaledes: „I flere Aarhundreder har Norge været forenet med Danmark under sælles Konger, der stedse have resideret i Danmarks Hovedstad. Norges affides Belliggenhed, og dets Adskillelse fra Danmark, saavel ved Havet som ved en betydelig Strætning af et fremmed Rige, har forarsaget, at Kongerne sjældent have besøgt Landet, og aldrig havt Rådigt Ophold sammesteds. At Norge derved har savnet alle de Fordele, som ere en Følge af Kongernes Ophold i Riget og deres noie Bekjendtskab med samme, er en unægtelig Sandhed. Formeligen løst fra sin Forbindelse med Danmark, har Norge konstitueret sig til et selvstændigt Rige, og derefter ved dets Repræsentanter besluttet en stedsevarende Forening med Sverige under en sælles Konge. Af denne Forening haaber Riget de meest velgjørende Virkninger for Fremtiden. Det var Deres Majestæts Wiisdom forbeholdt at bevirke Foreningen, og det er ifølge D. Majestæts Forslag, at Grundloven bestemmer, at Kronprindsen eller hans ældste Søn kan være Vicekong i Norge. D. M. har naadigen behaget at sende til os Deres dyrebare Søn, Nigernes Kronprinds. Vi ere blevene overbeviste om Sammes opøiede Tænkemaade, hans redelige Sindelag og udmærkede Talenter. Vi kunne saaledes ei andet end ønske hans længere Nærværelse iblandt os, for at han kunde blive noiere bekendt med Landet og dets Indretninger, samt derefter ordne og fastsætte det Fornødne, saavel i Henseende til det Civile som til det Militaire. Den norske Nation vil ansee det som det hoieste Beviis paa D. M.s Velvillie og faderlige Omsorg for Norges Vel, om det maatte behage D. M. at udnævne *H. R. S.* Kronprindsen til Vicekong i Norge, og tillige til Chef for et af dets gevorbne Regimenter, - og derom vove vi paa det indstændigste at ansøge Deres Majestæt.“

Ligeledes oplæste Præsidenten et latinfl Digt, som var forfattet af Professor *Olafson* paa Kongsberg i Anledning af Nigernes Forening, med en Overkættelse deraf. Gjennem Præsidenten tilsendtes Professoren et Taksigelsesbrev for hans Dyrkelseshed.

Blandt de Ansøgninger, som i en Adresse skulde forelægges Kongen, var ogsaa den, at Hs. Majestæts Medvirkning skulde ansøges til at skaffe norske Skibsseere Erstatning for de norske Skibe og Bøddinger, der efter den engelske Regjerings Foranstaltning bleve lagte under Beslag i England, førend Krigen mellem England og Danmark i Aaret 1807 udbrod, hvilke Eiendomme senere solgtes, og Bøddien deraf deponeredes i Englands Statskasse. Den samme Erstatning skulde søges for de norske Skibe, som i Aaret 1808 bleve bragte fra portugisiske og spanske Havne til England, og der solgte. — Ogsaa denne Ansøgning blev overleveret af hiin Deputation, og Kongen lovede den kraftigste Medvirkning, men uden noget heldigt Udfald. Sagen har ofte siden paa flere Maader været paany optagen, men den engelske Regjering har ikke villet beqvemme sig til denne Erstatning for Fremmede, og har indskrænket sig til at erstatte det Tab, som dens egne Underfaatter paa den Maade have lidt. Nordmændene fik ingen Erstatning for disse under Freden tilbageholdte Eiendomme, ligesaa lidt som for dem, der vare bortførte fra et Land, med hvilket Norge ingen Krig havde ¹⁾.

Der var i den Tid megen Tale om Lieutenant Schwarz's Forviisning fra Norge, der almindeligen troedes foranstaltet af den svenske Regjering, der i saa Henseende ansaaes for at have overstredet sin Myndighed. Men Politimesteren i Christiania oplyste, at Schwarz's Afreise var frivillig, ligesom det var naturligt, at han fulgte Prinds Christian Frederik, hvis Adjutant han var. Paa samme Tid omtrent forlod Amtmanden i Laurvig, Lowzow, Niget, og der var i Odelsthinget 1816 Tale om at kalde Statsminister Anker, Statsraaderne Krohg og Rossfeldt, der ansaaes for ikke at have modsat sig den præsumerede Forviisningsbestyrelse, til Ansvar. Men det oplystes, at Lowzow havde forladt Landet deels efter sin Konges Befaling, deels formedelst Chikaner, som vare gjorte ham i Laurvig. Den svenske Regjering havde vistnok en, i sig selv ugrundet, Mistanke til de danske Embedsmænd, som de frygtede for vilde lede Folkets Tanke tilbage til den gamle Forbindelse, men den var derhos — og visstelig ikke mindst i Foreningens Begyndelse — meget omhyggelig for at undgaae Alt, hvad der kunde støde Nationen og sigte til at overtræde den executive Magts Grændser. De danske Embedsmænd stode derhos sædvanligen ikke tilbage for norffødte i Beviser paa et Norge hengivent Sind; men slike Meningsyttringer vare en Gjenklang af en gammel Nationaluvillie mod vor svenske Nabo og en Mis-tillid til hans Hensigter, og det varede længe inden denne hændte blandt vore Fjende.

Fra Finants-, Lov- og Børnepligts-Comiteerne indkom Beretninger om det Umulige i at blive færdige til Februar Maaned med deres Indberetninger og Indstillinger. Finantscomiteen yttrede, at den endnu var langt fra at være kommen i Besiddelse af de fornødne Oplysninger; men meente, at den i Midten af Sommeren vilde faae tilendebragt sine Forhandlinger. Lovcomiteen gjorde opmærksom paa de Hindringer, som vare lagte for dens Virksomhed ved nogle af dens Medlemmers Valg til Stortinget, fremdeles paa Arbeidets Vanstælighed og Vidtløftighed, og den gav intet Haab om at kunne forelægge Stortinget noget Forslag til en ny almindelig Civil- og Kriminal-Lov førend paa andet ordentligt Storting. Børnepligtscomiteen ansaa det aldeles nødvendigt, at dens Forhandlinger og Forslag ikke affordredes den før i Slutningen af Juni. Disse Indberetninger begrundede den for omhandlede Udfættelse af næste Storthings Mødetid. Til Medlemmer af den Deputation, som skulde afgaae til Stockholm, udnævntes Sorenskriver Christie som Formand, Gaardbruger Ræs, Sognepræst Neumann, Gaardbruger Nordgaard, Sognepræst Abel, Major Hegermann og Assessor Hagerup. Da Abel fik Sygdomsforfald, valgtes i hans Sted Statsraad Rindzon.

¹⁾ Det forekommer Forfatteren, at han har hørt tale om en enkelt Erstatning af sidste Art.

Femogtyvende Capitel.

Forhandlinger i Odelsthing og Lagthing. Kronprindsen slutter Stortinget.

De vigtigste Forhandlinger, som i Odelsthinget ved dette Storting blev foretagne, vedkom dets Anklagemyndighed, nemlig Undersøgelse om de Misligheder, som havde fundet Sted under den med Sverige førte Krig. Det satte sig i denne Anledning i Forbindelse med den nedsatte Undersøgelseskommission, og Resultatet blev følgende Beslutning af 22de November:

„Odelsthinget finder ikke nogen Grund til at paaanke Statsraaderne Rosenfrank's, Sommerhjelm's, Colletts og Nalls Forhold i Anledning af hvad som er passeret i Statsraadet om og ved Afslutningen af Conventionen til Moss, da de have gjort deres Pligt. — Foranlediget af de indkomne Oplysninger vedreter Odelsthinget, at Statsraad Harthausen, for sin Opførelse som Statsraad ved Ventilationen i Statsraadet angaaende den sluttede Vaabenstilstand og Conventionen, og med Hensyn paa de der afslagte, og efter de indkomne Udskrifter af Statsraadets Protokoller af ham selv derefter tildeels erkjendte urigtige Beretninger, som synes at have motiveret for en Deel Statsraadets Beslutninger¹⁾, skal sættes under Tiltale for Rigsretten.“ — Dette Dekret blev tilmeldt Præsidenten i Lagthinget, paa det han, som Præsident i Rigsretten, kunde foranstalte det i Følge deraf Fornødne. Ved den følgende Dags Beslutning tilføiedes efter Weidemanns Forslag: „Det skal indskilles til den eksekutive Magt, om den ikke finder det passende, paa en lovlig Maade at lade undersøge, hvorvidt de Indberetninger, som Kommissariatskommissionen under sidste Felttog har tilfikklet Kongen om Magasinbeholdningerne fra 1ste Juni d. A. og indtil Conventionen paa Moss blev afsluttet, medføre Sandhed, og, saafremt de findes urigtige, at lade dem, som have underskrevet dem, dommes for deres Handlinger, om de end ved at være undkomne fra Riget skulde undgaa Dommens Eksekution. Denne Beslutning skal tilfikkles Lagthinget, og i Skrivelse til samme tillige anføres de Grunde, som have motiveret samme, nemlig de forskjellige hinanden modstridende Beretninger, som Generallieutenant Harthausen har givet i Statsraadet den 8de, 9de og 10de August.“

I Lagthinget blev disse Odelsthingets Beslutninger tagne under Overveielse den 24de og 25de Novbr., men efterat Lagthinget havde haft en Konference med Høieskeret, oplastedes det Spørgsmaal, om Rigsretten nu kunde constituere sig, eller den skal udsættes til næste Storting. I denne Anledning remitteredes Sagen til Odelsthinget, men dette vedblev sin forrige Beslutning, og overlod Rigsretten at afgjøre, hvorvidt det var muligt at fremme Sagen, da dette var en Dværgtion, hvis Afgjørelse ligger udenfor Odelsthingets Kompetence. — Der vare vistnok flere Medlemmer af Lagthinget, som ogsaa vare ivrige paa, strax at faae Rigsretten imod Harthausen i Gang; men flere erklærede sig derimod. Møjsfeldt ansaa det især for betænkeligt at sætte en saa vigtig Ret, der havde en saa ubetinget Magt til at afgjøre Vedkommendes Skjebne, i Virksomhed, medens Gemytterne endnu vare saa oprørte, og bemærkede derhos, at dette Storthings Repræsentanter ikke vare valgte for 3 Aar, men kun specielt til et overordentligt Storting; naar dette var hævet, vare de ikke længer Repræsentanter, kunde altsaa ikke heller som saadanne sidde i Retten. Til disse Grunde foiedes, at Rigsretten ingen Instrux eller Reglement havde, at ikke alle Høieskeretsmedlemmer vare ankomne og Høieskeret saaledes et fuldtallic, ligesom Nogle af Lagthingets Medlemmer vare udnævnte til Embedsposter, som gjorde det umuligt for dem at kunne beklæde Rigsretten som Medlemmer. Saaledes satte vel Odelsthinget Harthausen under Rigsret, men dennes Afholdelse udsættes til næste Storting.

¹⁾ Vi have ovenfor seet hvad der fornemmeligen fremledte Vaabenstilstanden og Conventionen paa Moss.

I Ualegning af Regeringens Forskilling om Nødvendigheden af at fornyne Statskassen med de fornødne Midler til Statsudgifternes Bekræftelse, toges med Plukantitet følgende Beslutning: „Regeringen bemyndiges til at rejse et Laan, eftersom fornødent gjøres, til Statens Udgifter paa 2 Millioner Rigsbankdaler N. S. Dette Laan skal besørjes optaget inden Riget; men forsaavidt dette sker, maa Forstkroningerne ei lyde paa højere Renter af Kapitalen end i det Høieste 6 pCt. om Aaret. Forsaavidt dette Laan ikke inden Riget kan erholdes, skal Regeringen være berettiget til at optage samme udenfor Riget. Naar og forsaavidt Laanet optages udenfor Riget, overlades det til Regeringen at bestemme og betinge Kaanernes Størrelse. Indtil næste ordentlige Storting fatter sin Bestemmelse, maa ikke flere Papirpenge fabrikeres end de navnlig af Rigsforsamlingen paa Eidsvold bestemte 14 Millioner N. S. — Ved en senere Beslutning overdroges det den eksekutive Magt at give den samlede Committee for Finantserne Instrux med Hensyn til Seddelmæssens mulige Inddragelse. — Det besluttedes, at Præsidenten i Skrivelse til Christiania Magistrat skulde takke Bydbyggerne for deres Velvilie mod Stortingets Medlemmer under deres Opbold i Staden. Lillige skulde Stadshauptmanden, Borgervæbningen og de frivillige Jægere paa samme Maade bevidnes Stortingets Tak og Erkjendtlighed for den ufortrødne Besørgelse af Bagterne ved Stortinget. — Efterat Præsidenten Christie og Sekretairen Weidemann paa Anmodning af Vicepræsidenten Diriks havde vejet Sæde, og Vicepræsidenten og Vicesekretairen havde indtaget deres Plads, oplæste Diriks en af ham efter Stortingets Beslutning forfattet Takadresse til hine. Stortinget vedtog eenstemmig disse Adresser, og besluttede at de næstkølgende Dag skulde blive Præsidenten og Sekretairen overleverede i Stortinget. Da Lagthingets Præsident derefter anmeldte, at der fra Lagthinget ikke vilde komme flere Forretninger til Stortinget, udnævnedes Præsidenten en Deputation, som om Eftermiddagen skulde meddele Kronprindsen, at Stortingets Forhandlinger kunde anses afgjorte, og begjære sig tilkjendegivet, naar det maatte behage Kronprindsen at opløse denne Forsamling, hvilket Kronprindsen berammede til næste Dags Middag.

Den 26de Novbr. opløste saaledes Kronprindsen Stortinget ved en Tale i det franske Sprog, som af Prinds Oscar oplæstes paa Norsk. Den lod saaledes:

„Gode Fætter og norske Mænd, Præsident og samtlige Medlemmer af Norges Riges Storting! I have modt Kongens Hensigter ved at fastsætte den Grundlov, hvorved det norske Folks Frihed for Fremtiden skal bevares. Omendstundt Eders Duster, formedelt en hastig Overgang fra Gnevældens til en lovbunden Regeringsform, stundom have båret Præg af Bekymringer, maa dog Anledningen dertil alene søges i Mindet om forbigangne Læder og Forhold. Hos Eder var en retmæssig Jvæ for at forsvare Folkets Rettigheder, hos Kongen en alvorlig Beslutning at erkjende dem, grundet saavel paa hans egen Tilboielighed, som paa det svenste Folks frite Statsforfatning. — De Folkestag, som med Dymærksomhed have fulgt Eders Overveielse, skulle i deres Gang og i det Udfald, de have havt, erkjende saavel at Eders Konges Løfter ere hellige, som at han agter den nationale Frihed. De skulle indsee, at Hs. Majestæts Wiisdom har fiernet Eder baade fra Anarkiets Farer og Forvildelser, og fra Despotismens egenmægtige Bud. Tilfredse med en tiltagende Forbedring i vor Handel og i vort Agerbrug, skulle vi ei eftertragte den vanføelige Væ, at optage i Verdens Aarbøger nogen anden Plads end den, der tilkommer et lykfsaligt Folk. Men hvis Freden alene er vort Diemed, her vi ei heller glemme, at det sikreste MiddeL dertil beroer paa vor egen Kraft. Den Pligt at forsvare Fædrelandet, som er Krigsmændens ædleste Bestemmelse, giver ham en retmæssig Fordring paa hans Medborgeres Agtelse, den er ogsaa hans dyrebareste Belønning for de Besværligheder, han gaær imøde. Vant med at styre et frit Folk, har Kongen med levende Tilfredshed erkjendt de Rettigheder, Grundloven giver den agtværdige Klasse af Landsmænd, hvis Arbeide ernærer Staten, og hvis Arm værner om Fædrelandet.

„Gode Fætter og norske Mænd! Da Eders Forhandlinger nu ere tilendebragte,

giver jeg Eder i Kongens Navn tilkjende, at han med den Magt, Grundloven tillægger ham, nu opløser dette overordentlige Storting. I vende nu tilbage til Eders fredelige Boliger, lykkelige ved Eders Samvittigheds Vidnesbyrd, at I have medvirket til Fædrelandets Selvstændighed, og til at befæste Eders Medborgeres Frihed. Erindrer Eder da stedse, at Orden og Enighed udgjøre en Stats Styrke, og at dens Lyfsalighed og Værdighed kræver Alles Lydighed for Lovens hellige Bud.

„En Fyrstes første Pligt er at bevare Loven hellig — denne høiere Magt over Konge og Folk. Aldrig have Nordens ældgamle Nationer skænket det Tilnavn „den Gode“ til Mildhed uden Kraft. Viser Eder som en værdig Afkom af disse agtværdige Forfædre. Beholder som de Fædrelandets Vel til Maal for alle Eders Bestræbelser, lærer som de Eders Børn, at den sikkreste Borgen for deres Rettigheder er troligen at opfylde indgaaene Forpligtelser. Begynder atter de Forretninger, som I forlode for at svare til den almindelige Tillid. Frygt for Gud er den eneste Frygt, et frit Folk bør have. Gid han blive Eders Veileder og Loven for Eders Gjeringer; Lyfsalighed skal da sætte sin Bolig hos os, og Scandinaviens Frihed skal faae uroffelig som dets Fjælde. Gid Forsynet vaage over Kongen og beskytte hans vænde Riger, og gid det stedse beholde Eder, gode Herrer og norste Mænd, i sin høie og hellige Varetægt!“

Stortingets Præsident svarede saaledes:

„Naadigste Fyrste! de forenede Rigers, Norges og Sveriges Kronprinds! De vigtige, i Nordens Aarbøger evig mindeværdige Forhandlinger, som vare Gjenstanden for dette overordentlige Stortings Sammenkomst, ere nu tilendebragte, og Stortinget er i Folge deraf ved Kongens Bud hævet. Med Barsomhed og ikke uden Belymring have det norste Folks Repræsentanter gaaet frem i at overveie og beslutte den nu saa heldigen tilveiebragte Forening imellem Norge og Sverige. De kjendte ikke, og kunde ikke kjende Kongens Hensigter, og det gjaldt en Beslutning, som maatte have nærværende saavel som tilkommende Slægters Lykke eller Ulykke til Folge. Kongen tillillede dem Forslag, der vare byggede paa Erkjendelsen af Nationens Rettigheder. De bleve frembaarne af hæderlige Mænd, hvis Naahyn indgjode Tillid, hvis Fremfærd vandt Repræsentanternes fulde Agtelse og Bisald. Indbyrdes Omsorg for begge Rigers Held og Hæder bevirkede Foreningen; indbyrdes Enighed og fælles Bestræbelser ville — det ønske og haabe vi Alle — befæste den.

„Deres Kongelige Høihed har ved Deres Nærværelse blandt os givet umistjendelige Prover paa Deres Agtelse for Nationens Rettigheder, Deres Omhyggelighed for dens Lykke og Væ. De har selv havt Leilighed til at erfare, at Ærlighed, Sindighed og Fasthed ere Hovedtræt i Folkets Charakter. Vigtige Forretninger talde snart D. K. S. tilbage til Broderlandet. De selv og Deres haabefulde Søn, Hs. K. S. Arveprindsen, ville da for Hs. Majestæt, vor fælles Konge og Fader, tolke Nationens Høiester, Ønsker og Forhaabninger, og De vil troligen faae ham bi i at haandhave dens Rettigheder. Overbeviist om, at den, der med Sindighed og Barsomhed fatter sin Beslutning, ogsaa med uroffelig Fasthed følger den, ville De tillige forfikkre Kongen, at han har vundet et Folk, hvis usvigelige Hengivenhed og Trofald det ifkun berøer paa ham selv at erhverve. Det hæderlige svenske Folk vil kunne oplyses om, at Sveriges nordlige og vestlige Grændse behøves af et Broderfolk, som for Eftertiden kun bestræber sig for at opnaae fælles Lykke, fælles Sikkerhed, fælles Hæder.

„Medbrodre, Landsmænd! Vi reise nu hjem hver til sine fredelige Høstler. Ledede af Fædrelandskjærlighed have vi besluttet Norges og Sveriges Forening; med uroffelig Standhaftighed ville vi, som Fædrelandets Benner, søge at bidrage til dens Værdighed. Vi ville tolke vore Medborgere Regjeringens redelige Hensigter, og vi ville ikke undlade at gjøre dem opmærksomme paa, at de ved Kongens Side have en Talsmand, der vil vaage over, og en Helt, der vil forsvare, deres Selvstændighed og Frihed.

„Naadigste Prinds! Naar De — som vi haabe snart seer — vendet tilbage til Norge, og vore grundede Forhaabninger ere staabfædede, da vilde jublende Starer af lykkelige Nordmand ile Dem imøde, og paa det tydeligste bevidne Dem Folkets Kjærlighed og Hengivenhed.“

Efter Stortingets Oplosning indfandt samtlige Stortingemedlemmer sig hos Kronprindsen til Afskedsjour, og den nye Stattholder, Grev Esben, gav Stortinget et Afskedsmaal, der som sædvanligen opmuntredes ved flere udbragte Staalet.

Serogthvende Capitel.

Et nyt norsk Statsraad udvalges.

Da Foreningen var besluttet og eedfæstet, bestjæftigede Kronprindsen, der ogsaa i denne Henseende havde den valgte Konges Fuldmagt, sig med at organisere det nye Statsraad, og han valgte i denne Henseende Grev Wedel til sin Raadgiver, der efter denne Dag fik en vigtig og velfortjent Indskydelse paa Statsstyrelsen og den nye Regjerings Fremferd. Feltmarskalk, Grev Hans Henrik v. Esben, var 10de Novbr. bleven Stattholder i Norge, og 18de s. M. blev Kammerherre Peder Anker udnævnt til Statsminister, og til Statsraader Grev Wedel-Zarlsberg, Generalmajor Hegermann, Statsraad Treschow, Justitsraad Diriks, Professor Krohg og Capitain Røsfeldt. I deres forrige Stillinger forbleve Rosenkrantz, Sommerhjelms og Collett; Kammerherre Anker maatte anses for Nationens værdige Repræsentant paa den Bosted ved Kongens Side, hvortil han ophøiedes, saavel formedelst den Anstand og Lethed, hvormed han bevægede sig i alle Cirkler, høie og lave, hans praktiske Blik over og Besjæftigelse med Fædrelandets Forhold, som og formedelst hans Forbindelse med Grev Wedel, der satte ham ind i alle Sager, som, forberedte i Norge, skulde forelægges Statsraadsafdelingen i Stockholm og afgjøres af Kongen. Med Hæder beskæftede han sin Bosted, indtil Alderdom og Svagbed nødte ham til at sætte sig i Rolighed.

I sit Forslag til dette Valg, som formedelst Vægten af Proponentens Stemme kunde sættes ved Eiden af Valget selv, viiste Grevens upaatvovlelige stor Afsigt, et upartist Hensyn til Sagen selv og den herskende Opinion, og til Bedkommendes Evner og fædrelandste Sind, uden at see hen til deres politiske Anskuelse og Færd under Selvstændighedsperioden. De Medlemmer af det forrige Statsraad, som forbleve i deres Stilling, hørte blandt dem, som havde været Prinds Christian Frederik personligen meest hengivne, og blandt de nye Medlemmer, som indtraadte i Statsraadet, befandtes kun tvende, som havde hørt til Oppositionen, nemlig Anker og Wedel. — Professor Krohgs Mening var lidet bekendt, da han, som bestandig sig under det overordentlige Storthings Forhandlinger, liden eller ingen Leilighed havde havt til at ytre sin Mening om Fædrelandets Stilling. At dømme efter hans Bosted i Anledning af Kongevalget, hørte han blandt dem, som ansaa Foreningen gavnlige for Fædrelandet¹⁾. Blandt de øvrige udvalgte Statsraader havde tvende — Røsfeldt og Hegermann — viist sig som Foreningens ivrigste Modstandere, idet de havde erklæret Sverige for Norges Arvesfænde, og yttret den Mening, at Foreningen vilde være en Ulykke for Fædrelandet. Men Røsfeldt havde haade paa Tidssvold og det overordentlige Storthing lagt store Talenter og Kundskaber for Dagen, og neppe kunde Valget i denne Henseende træffe paa nogen Værdigere. Det var ilige-

¹⁾ [Han var en Mand af Kundskaber og Duellighed, men forsigtig indtil Vengstelligbed. B.]

maade at vente, at han vilde blive et frimodigt Medlem af Statsraadet, som hverken af Frygt eller for Gavn vilde holde Meninger tilbage, som han troede at kunne forsvare, og understøtte Foranstaltninger til Fædrelandets Gavn. Saaledes viiste ogsaa Manden sig i sin Statsraads-Færd, og om han ikke altid banede sig Vej til Bisfald og Gavn, nød han dog stedse sin høie Foresattes Agtelse, og havde den almindelige Follemening for sig, at Fædrelandets Sag i hans Haand var vel forvaret. — Degermann forblev kun kort i sin Stilling som Statsraad, da han strax efter indlød sig i en Egteskabsforbindelse, der bragte ham ind paa en ganske ny Virksomhedsbane, som krævede hans hele Tid og Opmærksomhed¹⁾. Iøvrigt viiste Degermann sig som en dygtig, kundskabsrig og retfindig Mand, i hvilken Stilling han end fremtraadte, og orienterede sig med Lethed i enhver. — Diriks havde yttret sig med megen Varsomhed om Fædrelandets Stilling, og bestræbte sig for at give ethvert Parties Tilhængere sin Ret. Paa Gidsvold sølte han sig krænket ved flere bittere Ubladelser mod Danmark og danske Embedsmænd, og havde afholdt sig fra al Deeltagelse i politiske Diskussioner, medens hans Lovkundskab, som ovenfor viiste, var Constitutions-Comiteen til stor Veilejdning under Grundlovens Udarbejdelse. Det var vistnok denne Lovkundskab, som banede ham Vej til en Post, hvortil han havde flere indvortes end udvortes Egenlæber. — Treschow havde stedse viist sig som en varm Ven af Prinds Christian Frederik og en Tilhænger af det System, Prindsen havde valgt; men da den norske Konge forlod Scenen, vakkede ogsaa Treschows politiske Tro, og under Forhandlingerne paa det overordentlige Storting overbeviiste han sig alt meer og meer om Foreningens Henfigtsmæssighed. Grev Wedel var længe ubestemt, hvem han skulde sætte paa sin Forslagsliste som Chef for Oplysningsvæsenet, enten Treschow eller Sverdrup, hvilken Sidste vistnok havde flere Egenlæber, der i denne Henseende gave ham Fortrinnet. Men Treschow stod i den høieste Agtelse som Philosoph og Forfatter, og Oplysningsvæsenet syntes at maatte kunne fremmes under saadanne Hænder. Hvad han var som praktisk Embedsmand i en høj Stilling, maatte Erfaringen lære²⁾. Derhos ansaaes Sverdrup, der nød den høieste Agtelse som Professor, som en uundværlig Støtte for det unge Universitet, da han formodest sine Kundskaber, sit Foretags-Talent, sit alvorlige Væsen og sin værdige Holdning maatte især være stiftet til at virke paa den unge Slægt.

Rosenkrantz modtog ikke egentligen nogen Statsraads-Virksomhed, men reddede at styre Rigsbankens Anliggender. Endstjønt han aabenbart bekiendte sig til den Mening, som Prinds Christian Frederik havde om Fædrelandets Stilling, og forsvarede den med sin sædvanlige Varme, saa begyndte han dog af flere Aarsager snart at vakle mellem de gamle og nye politiske Forhold. I Danmark havde han sine nærmeste Frænder; hans Broder Nils Rosenkrantz var Statsminister og Chef for de udenlandske Anliggender, og igjennem ham indviedes han i de store Ulemper, som Prindsens Beslutninger forvoldte den danske Regjering. Efter sin Tilbagekomst fra sit Værende i Danmark om Foraaret 1814 slappedes derfor hans Tro for Selvfærdighedens Sag, og han begyndte at nære bange Aensler om et uheldigt Udfald. Han tog derfor liden Deel i Prindsens store Beslutninger, og endstjønt han jevnlig tilkaldtes i det Raad, hvori Christian Frederik overveiede Statens Anliggender, var det mere Mandens velfortjente Agtelse end hans Stemmes Vægt, som der beredte ham nogen Udmærkelse. Da Foreningen var sluttet, tabte han Lyften til en alvorlig Deeltagelse i Statsforretninger, og ved en frivillig Fortrædelse udelukkede han sig fra Forretninger, hvis Byrde han neppe, under Tingenes nye Skikkelse og Statsstyrelsens forandrede Former, var stiftet til at bære.

¹⁾ Han ægtede nemlig Consul Isaacshens Enke i Christianssand Hanna Susanne Christiane Riberos. [Sfr. hans Levnet i Korf's Forfatter-Regikon, og især i Gidsvolds-Galleri af P. B. Hansen.]

²⁾ [Han viiste sig ikke saa udmærket fra den praktiske Side, som han havde viist sig som Lærb. Desuden var han for gammel til at betragte en ny Bane. B.]

Sommerhjelms og Colletts beholdt deres Embedsposter. Den første stod dengang i stort Rygte som kyndig Jurist og dygtig Embedsmand, og han var stillet til at sætte sig ind i den boiere Sphæres forskellige Stillinger. — Vi have haft Leilighed til at gjøre vore Læsere bekendt med Colletts store Navn som dygtig Embedsmand allerede i Regjeringskommissionens Dage, hvilket Navn tilbrog ham Christian Frederiks Opmærksomhed, saavel som med hans store Fortjenester af Fædrelandet ved Afslutningen af Konventionen paa Ross. Paa hans Embedsbane som Statsraad var det Collett forbeholdent at vise sit Fædreland Tjenester, som aldrig vilde glemmes, endskjønt vi ikke kunne berøre dem, uden at anticipere Historiens Gang.

Statsraad R. Kall tral sig tilbage i sin private Stilling, efterat han den 28de Novbr. havde saæet sin Afsted i Raade. Tolddepartementet, som han havde bestyret, fornedes efter Bedels Plan med Finantsdepartement, for hvilket Grev Bedel blev Chef, og af Aarsager, som visseligen ikke vanærede R. Kall, fattedes han ikke paa Bedels Forslagsliste, da dette stede efter Kalls eget Ønske. Han opfyldte hæderligen sine Pligter som Statsraad, og ved vigtige Tjenester banede han sig Vej til Fædrelandets Erkjendtlighed. Som Prindsen oprigtigen hengiven og personligen yndet af ham, blev han krugt i de vigtigste Forretninger, og han deelte med Statsraad Collett Æren af at afslutte Konventionen i Ross med den svenske Overgeneral paa de for Norge fordeeligste Betingelser — en Fordeel, som utroiligen lettede det overordentlige Storchings vanskelige Forhandlinger med de svenske Kommissairer. Intet Medlem af Statsraadet opoffrede saa meget som han ved at indtræde i dette; hans private Stilling forvikledes derved paa mange Maader, og det var intet Under, at han længtes tilbage til Sysler, der høiligen krævede hans Omsorg ¹⁾.

Til Chefer for de forskellige Departementer udnævnedes derpaa under 30te November: 1ste Departement for Kirkes og Underviisningsvæsenet, Statsraad Treschow. 2de Departement for Justitsvæsenet, Statsraad Sommerhjelms. 3die Departement for Politifager, Statsraad Diriks. 4de Departement for det Indre, Statsraad Collett. 5te Departement for Finants-, Handels- og Toldfaget, Grev Bedel-Jarlsberg. 6te Departement for Krigsvæsenet, Statsraad Hegermann. Statsraaderne Nøjsfeldt og Krogh fik Ordre til at forsoie sig til Statsraads-Afdelingen i Stockholm. — Siden organiseredes det 7de Departement for Marinen, og Jasting blev Statsraad og Chef for dette.

Den 17de Novbr. udnævnedes Slotsfoged Holst til Statssekretair. Han havde ved Aarets Begyndelse været constitueret Amtmand, og blev senere hen konstitueret Chef for Finantserne i Høghausens Sted, hvilket Embede han endog forestod, medens han var Medlem af det overordentlige Storching. Da Holst overtog Statssekretariatet, havde dette Embede en langt større Betydning, end det siden fik. Departementcheferne refererede dengang ikke som nu særdige Indstillinger om de Gjenstande, der efterat være foredragne i Statsraadet skulde expederes til Stockholm, men leverede kun Momenter dertil i et fragmentarisk Foredrag med Bilag. Holst maatte derefter forsætte motiverede Indstillinger, og, efterat de vare bifaldte, expedere dem. Holst var imidlertid opdragen til Arbeidsomhed i Rentekammeret, havde en ualmindelig hurtig Opfatningssevne og et let Oversyn, ligesom han forstod med Klarhed at fremsætte sine Tanker. Derhos havde han en Arbeidsomhed, der som oftest strakte sig til den dybe Nat. Det var Holst senere forbeholdt at vise Fædrelandet de største Tjenester som Kommissair ved Gældens Opgjørelse med Danmark.

¹⁾ Forfatteren kom ogsaa paa Grevens Forslagsliste; men i et fortroligt Brev af 20de November til Grevens undflog han sig for denne Forandring i sin Stilling, deels fordi han troede sig mindre stillet til en saa ophøiet Post, og fandt sig mere uafhængig i sin nærværende Stilling, deels fordi hans Virksomhed som Bertseier krævede hele hans Opmærksomhed, medens han troede at kunne gavne sit Fædreland mere paa anden Maade.

Syvogtyvende Capitel.

Congressen i Wien og dens Indflydelse paa Norges Stilling.

Den Henseende til de europæiske Staters Politik og Forandring i deres udyortes Stilling var dette Aar et af de mærkværdigste, som Historien har at indflyde i de europæiske Annaler. Den Haarige Krig syntes at være endt ved de fljebnesvangne Begivenheder, som fremledte Pariserfreden og Napoleons Forvisning til Den Elba. Keisere og Konger, der som Dienvidner, om ikke som Deeltagere, havde fulgt deres tappre Legioner, havde med en Skare af Diplomater været samlede i London i en Jubelfest, efterat det store Maal for deres Anstrengelser var opnaaet og den blodige Kamp syntes at opløse sig i Fred og Enighed. Kun et flygtigt Die fastedes til den lille Krig i Norden, som til et Efterpiel i det store Krigsdrama, og dette troede vedkommende store Magter at kunne bringe til Ende ved diplomatisk Underhandling, og ved Trudsel at anvende alvorlige Midler. Sveriges Kronprinds, der som General og Raadgiver meer end ved de svenske Krigsstarer, han ansøgte, havde været et vigtigt Medskab til at befordre Napoleons Undergang, skulde nyde Frukten af sine heldige Anstrengelser, og de Løfter, som vare ham givne i det store Raad, skulde bringes til Opfyldelse.

Krigens Lue syntes saaledes slutt; men da Fredsøvet skulde ordnes, Staternes Anstrengelser belønnes, de under Krigen sonderlemmede Dele samles eller Tabet erstattes, retsindig Mægling mellem de forskjellige Fordringer tilveiebringes, og en Ligevægt i politisk Stryke, der aabnede Udsigt til en fredelig Fremtid, bevirkes, fandtes Elementer nok til Giarung, Splid, og et indbyrdes fiendtligt Sindelag, der forviklede og vanskeliggjorde den store Opgave i sin første Begyndelse. Kongressen til Wien berammedes, og aldrig saaes saamange Fyrster og diplomatisk Underhandlere samlede for at afgjøre og ordne saa vigtige Forhold, som nu i denne Keiserstad. Men ikke heller gaves nogenfinde vanskelige Opgaver at løse. De store Magter gjorde uhyre Fordringer som Lon for det lykkelige udsøgte Værk, de mindre modsatte sig en fortsat Sønnerlemmelse af en svag politisk Stryke. — Preussen, som havde gjort de største Opoffrelser for at ende den langvarige Blodscene, og meest havde bidraget til Krigens heldige Udfald, forlangte at Sachsen skulde lægges til dets Stater som Erstatning for andre Opoffrelser, for at styrke dets politiske Kraft og afrunde dets for fiendtlige Indfald aabne Grændser. Rusland, hvis diplomatisk Sprog vel aandede Religionitet og menneskeljærlige Hensigter, men som havde vidst at sørge for sin Størhed paa Benners og Fienders Beløftning, forlangte hele Polens Organisation som særskilt Stat, og dets Forening med Rusland under en Vicekonge. Begge disse Staters diplomatisk Repræsentanter forenede sig til dette Maal, de førte Overmagtens stærke Tale, og de fandt i den sachske Stats totale Oplosning et Middel til at opfyldte disse store Fordringer. Udgangen dertil syntes let formeddelt den sachske Konges trofaste Vedholdenhed ved Napoleon, indtil det sidste Dieblil da han forjoges fra Tydskland¹⁾. Østerrige opgav vel Fordring paa den tydske Keiserørddighed med det dermed forbundne Supremati, hvis Betydning det indsaar nu at være tabt, men ved sine Staters Udvidelse, især i Italien, ved en for Fremtiden betryggende Afrunding, og ved en vigtig Stemme i det foreslagne tydske Forbund beredte det sig en større politisk

¹⁾ Den nederlandske Minister, Gagern, som udsøgte sin Fyrstes diplomatisk Forretninger paa Kongressen, har i „Mein Antheil an der Politik. II. Stuttgart 1826“ givet interessante Efterretninger om Forhandlingerne paa Kongressen. Han fortæller om Keiser Alexander, at han paastod ubøielig Sachsens Oplosning og tilføjer S. 70: „Il (Alexander) disoit aussi, que le Roi de Saxe ne seroit pas le premier qui mourroit prisonnier en Russie.“

Styrke og Indflydelse paa det tydske Riges Anliggender i Fremtiden, end ved en pralende Tidel og et ubestemt Forhold til de øvrige tydske Stater, der forhen havde lænnet det Heles Kraft til at modstaae mægtige Nabofjender. Bayern, som ved sin hidte kraftige Medvirkning til den franske Keisers Fald netop i Afgjørelsens Kritis havde udslettet Grindringen om dets forrige Forening med Frankrige, forte gjennem dygtige Diplomater et kraftigt Sprog, for at arbejde sig frem til en vigtig Plads og en fideordnet Stemme i det tydske Riges Anliggender. Det maatte affaae til Østerrige igjen dets gamle Arvelande, som i en uheldig Krig med Napoleon vare tabte, men det krævede og fik Erstatning i andre Landstrækninger.

Der var saaledes Stof nok til Strid og Uenighed imellem de samlede Magters Diplomater for at belønne og straffe vedkommende tydske Fyrster og ordne de forskellige politiske Forhold. Lykkeligvis lagdes uovervindelige Hindringer for hine seierskolte Magters Udvidelses-Planer til Forstyrrelse af den politiske Ligevægt. Østerrige kunde ikke taale hele Sachsens Forening med Preussen, hvis politiske Styrke derved soulemede til stor Fare for Østerriges til Sachsen grændsende Arvelande. Den samme naturlige Frygt for Ruslands Tilvæxt gjennem det frugtbare og ved sin Krigsstyrke betydningsfulde Polen, maatte bevæge Østerrige til at modsætte sig denne Forening. Men især var Frankrige og England Mæglere i disse forskellige Interesser, gjennem det førstes kloge Diplomat, og det Sidstes i denne Henseende liberale Politik. Frankrige var vel ligesom sat udenfor disse politiske Diskussioner; det var tilbageviist til en overvunden Stats underordnede Rolle, men dets imponerende Forhold til de europæiske Stater kunde ikke tabes af Sigte. Dets ydmyge Stilling for Liden kunde ikke lade glemme dets kraftige Fremtrædelse som mægtig og sammenhængende Stat i Fremtiden. Frankriges Stjebne var desuden forud bestemt, den overvundne Stats nye Grændser afrundede, og de tydske Staters indbyrdes Statsforholde stode ikke dermed i Forbindelse. Dets kloge Repræsentant paa Kongressen, Talleyrand, indsaa dette Forhold, og benyttede det ved en kraftfuld Mæling i de Anliggender, som sigtede til at tilvebringe Ligevægt imellem de mægtigere, og en retfærdig Behandling af de mindre mægtige Stater. Hans Noter paa Kongressen vare veltalende Forsvarere for hine Retfærdigheds Principer. Men endnu mere afgjorende maatte Englands Mæling være, der ved sin Udholdenhed og sine Subsidier havde nærmest foranlediget Krigens lykkelige Resultat, og nu, tilfreds med at have forstyrret Napoleons farlige Planer, lod sig nøie med at bringe de europæiske Stater i deres gamle Stilling, og en passende Ligevægt i deres politiske Forhold. Denne Jalousi mellem Østerrige, Preussen og Rusland indbyrdes, denne Frankriges og Englands vægtige, paa Retfærdighed og Magtens passende Fordeling grundede Indflydelse, saavel som de mindre Staters alvorlige Fordring at tildeles sin Ret i det store Raad, nærmede omsider disse Forhandlinger til en fredelig Ende, da Napoleons Landstigning i Frankrige frembragte nye Konvulsioner og nye Forviklinger, der tilsidst opløstes i en almindelig Fred.

Denne urolige Gjæring i det sydlige Europa, disse vanskelige Forhandlinger paa Wiener-Kongressen, vare langtfra at være uden middelbar Virkning paa vort Norden, endstjønt dets Anliggender lidet der kom paa Bane. Især var der to vigtige Omstændigheder, som i det Stjebnesvangre og for Norge farlige Dieblit, da den gamle Forening med Danmark skulde opløses og en ny indgaaes, havde den mest afgjorende Indflydelse paa Norges Stjebne, og stillede sig som Forsvars-Elementer under dets Forhandlinger med Everige. Disse Omstændigheder gjorde, at Norges Repræsentanter, ikke ydmygede men stolte, og sikte under de Forhold, som dannede sig omkring dem, kunde fore Selvstændighedens Hjerpe Sprog, og tilvebringe en Ligevægt imellem Fordring og Tilstaaelse, der fremledte en Forsætning saa fuldkommen, som om Seierherren kunde have foreskrevet den. — Netop i det Dieblit, da det overordentlige Storthing samledes i Christiania, og Everiges Krigsmagt havde letræet sig i Norges østlige Grændselande, beredt til at benytte sine Fordels, overfomme Norges frugt-

bareste Provinds'er og overvælde dets Hovedstad, beredte Danmarks Konge sig til sin Rejse til Wiener-Kongressen for der at tale sin Sag. Han reiste med flere Forhaabninger og efter mægtige kronede Benners Opfordring; thi han havde den retfærdigste Sag, og de mægtigste fyrstelige Medlemmer af Kongressen havde ikke ladet det mangle paa gyldne Løfter. Danmark havde vistnok ikke formaaet at give noget Stød til den store Krigs Afgjorelse, hverken som Fiende eller som Ven, men i det forældersplittede danske Monarkies ene Trediedeel havde Rusland fundet Middel til at forføre en Fiende og kjøbe en Ven. England ved sit voldsomme Angreb paa Danmark, Rusland ved sine gyldne men uopfyldte Løfter, havde Mishandling at forføre og Gjengældens Dag synes nu at være kommen. Det fredeløst og politisk ufuldige Danmark var fra Krigens Begyndelse til dens Ende aabenbart bleven overflødet og mishandlet, og det fremtraadte blandt de i Wien forsamlede Fyrster med den gyldigste Fordring paa en liberal Behandling, og paa Erstatning for uskyldige Lidelser og tunge Opoffelser, uden at Nogen kunde forudsee, hvor Erstatningen skulde findes. Danmarks Frederik var en af de forste i Fyrste-Rækken, som indfandt sig i Wien. Formedelst sin ædle Simplicitet, aabne Færd og forstandige Tale, banede han sig Vej til flere af de mægtige Fyrsters Venstreb, som til Diplomaternes Agtelse og Folkets Gunst. „En venlig, indsigtsfuld Herre, som havde fortjent en bedre Skjebne“, kaldes han af en tilstedeværende Diplomat, som hidtil ikke havde staaet i nogen Forbindelse med ham, og gjorde alene hans Færd i Wien til Maalestok for sin Dom¹⁾. Paa Kongressen i Wien var der — i det mindste hos de meest betydningsfulde Staters Repræsentanter — en aabenbar Tendens til at forsvare Legitimiteten med Hensyn til fyrstelige Forhold, og at bringe saavidt muligt Staternes politiske Stilling til samme Punkt — enten identisk eller modificeret igjennem Erstatnings-systemet — som den for den nylicen endte Krig havde været. I begge Henseender havde Frederik VI. store Fordringer, som Repræsentant for et af Europas ældste Kongehuse, og formedelst hine foromtalte Løfter om Erstatning. Derimod vare de fleste nye Troner omstyrrede, og Sveriges Kronprinds blandt de Faa, hvis Stilling i denne Henseende sattes ved Siden af de legitime Fyrsters. Men kunde han under Diplomatiens smidige Form — især det Lands, paa hvis Erkjendtlighed han havde den største Fordring — gjøre sikker Regning paa at høste Frugten af sine Anstrengelser, og kunde Belgjeringen ikke glemmes, naar Fordelen var høstet?²⁾ — Det var naturligt, at Kronprindsen af Sverige kunde være en stille Frygt for saadan Uatnemlighed, og fremlyndede Foreningsoieblikket mellem Rigerne, idet han befæstede den ved begge Rigers sælles Samtykke, forend et fremmed Magtsprog blandede sig i Underhandlingen til Fordeel for Danmark. Bestaffenheden af Norges Forbindelse med Sverige hvilede ikke paa Kieltraktatens trængende og ughyldige Bestemmelser, der alene ved en saakommen Erobring kunde gjøres gjældende. Forbindelsens Art var meget mere allerede ved den Traktat, som var indgaaet mellem Sverige og England i Stockholm, paa en langt liberalere Maade afgjort, og ved denne var der sørget for en Forbindelse, der kunde fremme Norges Frihed og Lykke. Sverige havde desuden selv bundet sine Hænder ved Konventionen til Moskø, som kunde anses garanteret af Forbundstaternes Besuldmægtigede³⁾, og i Følge denne var Constitutionen paa Udsvald lagt til Grund for Foreningen. Vistnok var Sveriges Frygt for de Allieredes Egeghyldighed for

¹⁾ Bagern i hans ovenfor citerede Brev S. 174.

²⁾ Ilygtig omtales ogsaa dette paa Kongressen. Sin foromtalte Diplomat anfører S. 93 en Note: „qui parle de finir la revolution en réinstallant les anciennes dynasties (Saxe) et en chassant les nouvelles (Joachim). J'ai fait l'objection: Et Bernadotte! Ces Messieurs Talleyrand et Lobesnardier vouloient distinguer — mais ils sont convenus, qu'ils ne demandoient pas mieux, et que son tour viendrait.“

³⁾ De vare vel reiste fra Norge, da Konventionen undertegnedes, men den russiske Generalconsul Brunet, der kunde anses som deres Agent, var tilstede ved Konventionen.

Sveriges Interesse — om den nogenfinde var forbaanden — agtindet. Det vilke fig under Kongressens Forhandlinger, hvor hule fine Loffer til Danmark havde været, og hlla Diplommat bemærker i sin Beskrivelse: „Le Roi de Danemarck nous a quittés très peu satisfait.“ Men dette Resultat vilste fig fort senere, efterat Forbindeisen mellem Norge og Sverige ved Carl den Trettendes Abnævneise til Norges Konge var gaaet for sig. Der var saaledes Grund nok for Sverige til at fremstyre Foreningen, og at tilstaae liberale Betingelser for den.

En anden Omstændighed, som havde en vigtig Indflydelse paa den Raade, hvorpaa det norske Konstitutionsværl under Repræsentanternes Hænder paa det overordentlige Storting 1814 fuldbrædedes, var det Opfynd, som de almindelige Begreber om Folkets Rettigheder og Statsmagtens Fordeling just paa den Tid havde faaet. En Befrielseskrig var nyligen endt, og dens heldige Udfald maatte fornemmeligen tilfrives Jollensmasiens samstemmige og kraftfulde Anstregelser. En ligesom almindelig Landstorm, fremaldt af Jollensvillien for at rodfæste de gamle Jyrkstammer paa deres Arvetroner, at forhindre Rigerens Oplosning og Sondersplittelse og beskytte deres gamle Omraade, havde lykkeligen endt det store Værl. Under denne kraftfulde Anstregelse vare alle Stænder blevne ligesom sammenblandede, alle tilfældige i Alverdommen rodfæstede Forrettigheder havde. En almindelig Barme for at forsvare Rigerens Selveftændighed mod fremmed Vold og afryste et paatvunget Nag gjennemgledede Jollene, og Jyrkterne havde faaet de stærkeste Beviser paa en almindelig Jærl for at bevare Staternes Uafhængighed og understøtte en fælles Sag. Men andet denne Anstregelse havde Folket lært at kjende sin Styrke og sine Rettigheder, og Jyrkterne havde indseet Nødvendigheden af at følge Jdeernes uimodfaaelige Strøm, og give de forskjellige Stædsafdelinger sin Vægt i Raadspleien om Staternes lidevortes Anliggender, om Stættvæsen og Lovgivning. Det var især Lybftand, og navnligten Preussen, hvor denne Gjæring nu havde vilst sig alvorligt, hvor Folket havde gjort de største Anstregelser for at forjage en overmodig Kiende, og hvor Regjeringen havde indseet Nødvendigheden af at give efter for det almindelige Krav paa en mere passende Fordeling af Statsmagten mellem Jyrsten og Folket. Man havde talt om Samdrægtighed i Anstregelser, om tydft Eenhed og om frie Statsforfatninger, man havde lovet disse i offentlige Proklamationer, og dermed opvarmet, elektriseret Ungdommens Hjærler, under at kalde den til Fanerne, og dermed glædet og trostet Nationen under dens store Offere. Saaledes blev i Kongressalten i Wien en Bestemmelse indført i den 13de Artikel, i Folge hvilken „Landstænder stulde indføres inden Ar og Dag, hvilke stulde tilstaaes vilste Rettigheder med Hensyn til Stættvæsen og de almindelige Landsforanstaltninger.“ Denne mævre Bestemmelse, med en dertil færl Modifikation, lagde vistnok senere hen Hindringet for Konstitutionsværls Fuldbrædelse i en passende Form; men det kan ingen Tvivl være om, at en liberal Anstuelse af Folkets Rettigheder i denne Henseende raadete i Semplterne og krævede Statskyrlens Opmærksomhed.

Men hvad der i denne Henseende maatte fornemmeligen understøtte den norske Foramlings alvorlige Anstregelse, var den Raade, hvorpaa England maatte forventes at vilste antage sig det norske Jolls konstitutionelle Rettigheder, saavel som det trættatmæssige Værn, det havde givet Norges Frihed og Selveftændighed. Disse liberale Anstuelser bleve ogsaa tydeligen udtalte paa Wienerkongressen af den hamværranste Minister, som vel i denne Henseende maatte betragtes som den engellske Regjeringens Organ. I den Note, som han om denne Gjenstand indleverede til Kongressen, siger han: „J Begrebet af Souveræinitet ligger ingenlunde Jæren om Despoti. Kongen af Storbritannien er unægtelig ligesaa souverain som enhver anden Jyrste i Europa, og hans Jolls Rettigheder befæste hans Trone istædfor at undergrave den.“ Han fore-

*) Og et andet Stærl siger han: „Le Danemarck perd une couronne; et malgré les plus belles promesses et les plus positives, on lui donne peu ou rien.“

fløg derfor, at det for Fremtiden skulde erklæres som Lov, at a) Stændernes Samtykke er fornøden til at paalægge Statter. b) De have en Stemmeret med Hensyn til de Love, der blive udgivne. c) De have Medoplysn med Anvendelsen af bevilgede Statter. d) De ere berettigede til at begjære skyldige Statsgjæner afstraffe i Tilfælde af Malversation. Kun ved saadanne liberale Grundfættninger, tilføier han, kunne vi under den tydske Nations billige Fordringer haabe at give den nærværende Tidsaand sin Hellighed og Tilfredshed tilbage.“

Disse Grundfættninger vare et Ekko af hvad der allerede før af de vigtigste tydske Stater var udtalt, og de maatte især for den lille nordiske Stat, hvis Skjebne vi her omhandle, have Vægt igennem det Organ, som udtalte dem. Englands Samtykke til den tungne Skilsmisse mellem Danmark og Norge, og dets Forening med Sverige, var betinget, og grundede sig paa Bemyttelsen af Norges Frihed og Lyksalighed, og de Grundfættninger, som her fremsattes, maatte betragtes som den Form, under hvilken Norges constitutionelle Forfatning skulde bestemmes. — Disse Forhandlinger paa Wienerkongressen kunde vel ikke i sin detaillerede Omfang endnu være den svenske Regjering bekendte, da de stode omtrent samtidig med det overordentlige Storthings; men da den havde sendt C. Lovenhjelm til Kongressen for der at iagttage Sveriges Lær, maatte den være bekendt med den Aand, der hvilede over disse Diskussioner, og maatte agte paa den under dem, der foregik i Norden. Ingen kunde desuden være noiere bekendt med disse Forhold, end Sveriges Kronprinds, som havde tilbragt flere Aar i Tydslands Midte, som havde været Vidne til dets Anstrengelser, og under Krigens sidste Optrin benyttet dem til at ende den europæiske Krig. Og Ingen kunde ventes mere tilhøielig til at erkjende en fri Forfatnings Fordele, end den liberale Helt, som i yngre Dage havde været Frihedens varmeste Forsvarer, hvis Talenter vare udviklede under en blodig Krig for sit Fædrelands Frihed, og som paa sin Seiersbane stedse havde hyllet Menneskehedens Rettigheder¹⁾.

Enhver, som med Alvor og Upartisthed sætter sig ind i disse Forhold, vil tilføie, at hverken før eller siden noget saa beqvemt og karakteristisk Tidspunkt gaves, da det norske Folk af sine Repræsentanter kunde have modtaget sin Statsforfatning i sin nærværende Form, og at denne begunstiges af de heldigste Omstændigheder, men især af de liberale Ideer, som gik igennem alle Stater efter Folkets almindelige Anstrengelser i den sidste Befrielseskrig, og hvis Gynlighed erkjendtes af Staternes Overhøveder, ligesom de nofsom aabenbarede sig i de Constitutionsudkast, som kom for Lyset og flere Steder ophøiedes til Lov. Det varede ikke længe, inden denne Stilling forandrede. En ungdommelig sværmerisk Opfatning af hine liberale Constitutionsideer paa den ene Side, Fyrsternes Reaction mod disse Ideers Fremskridt paa den anden Side, har paa flere Steder udsat og forsinket Constitutionsværket, eller forvansket dets Form i meer end et Dvart Sekulum. Norges Grundlov derimod blev givet i rette Tid, udkastet og antaget under heldige Omstændigheder paa Tidspunktet, med saa Forandringer igjensødt paa det overordentlige Storthing, og ligesom den har sin Rod i Landets simple indvortes Forhold, hvorom der længe herskede stor Uvidenhed i Udlandet, saa lykkedes det Folkets Repræsentanter paa begge disse Noder, formejst hine lykkelige Omstændigheder, at give og forsvare en Constitutionsform, under hvilken det norske Folk seer sig i tryk Besiddelse af en af de meest liberale, og for vort Land meest passende Statsforfatninger. Vi kunne saaledes ikke betragte Norges Grundlov som en Raadegave af en seirende Hænde, men som et Fødsel af lykkelige sammenstøbte Omstændigheder, og af norske Mænds vedholdende, faste og kloge Anstrengelser, saavel under Stabelsen af Landets Forfatning, som under dens Forsvar. Ved disse Anmærkninger ville vi ingenlunde fordunkle den Fyrstes

¹⁾ „Jeg er Frihedens Søn“ var et af denne kongelige Hells ofte gjentagne Udtryk, endog efterat Sveriges og Norges Kroner vare satte paa hans Hoved.

Hæder, som med et klart Overblik oversaa Tingenes sande Forhold, og handlede derefter, eller formindste den norske Nations Taknemmelighed for de Belgjeringer, som hans kloge og betimelige Eftergivnehed skænkede Norge i et kritisk Dieblif.

Det var heller ikke paa dette Sted forbigaaes, hvor megen Indflydelse Valget af de svenske Kommissairer, der sendtes til Norge for at underhandle med Stortinget, havde ikke alene paa det endelige Resultat, men paa den Raade, hvorpaa Underhandlingerne fortes. Valget erkjendes af de Mænd, som umiddelbart deeltog i disse Forhandlinger, og senere havde Leilighed til at kjende deres Embedsfærd, som udmærket klogt og heldigt. De vare Alle dannede, oplyste og særdeles dygtige Forretningsmænd. De fleste havde for været betroet vigtige udenlandske Anliggender, og Alle vare de hæderlige Mænd. Uagtet de mange stundom heftige Disputer, som den delikate og vigtige Gjenstand, der var at forhandle, foranledigede, bevaredes mellem dem og de meest ansættede norske Medlemmer af Comiteen, der siden traadte i nærmere Embedsforhold til dem, varig Agtelse og Vennskab. Den norske Nation maa vistnok være den svenske Regjering taknemlig, der valgte saa dygtige og liberale Medlemmer til at udføre en vanskelig Underhandling.

Otteogtyvende Capitel.

Stortingets Deputation til Stockholm hylder Carl den Trettende.

Da Stortinget var opløst, Kronprindsen med sit talrige Folge havde forladt Christiania ¹⁾, og Stortingetsmændene vare dragne til deres Hjem, heredte den udnævnte Deputation sig til Afreisen til Stockholm, for at udføre det den overdragne Værende, at hylde den nyvalgte Konge og nedlægge Nationens Hylønsning og Forhaabninger for hans Trone ²⁾. Deputationen forlod Christiania 1ste Decbr., og den sølte snart Birkningen af den ublidte Aarstid, der i Begyndelsen af dens Reise især lagde store Hindringer i Veien for dens bequemme Befordring. Den ledsagedes af den svenske Generaladjutant og Kabinets-Kammerherre Ridderstolpe, som det af den svenske Regjering var overdraget at sørge for de Reisendes Bequemmeligheder, og dette udførte han med den største Omhu og Liberalitet. Overalt hvor Deputationen drog frem blev den modtagen paa det venligste og behandlet med den meest forekommende Gæstfrihed. Fast i alle Byer var forankaltet Feste til Deputationens Være, og den ledsagedes stundom til at tilbringe i festsige Gilder de natlige Timer, som den heller havde skænket Roilighed efter en udmattende Reise. Flere Foræring, mestendeels trykte Skrifter, gjordes de Reisende, og overalt i Sverige viistes en almindelig Jubel over den nye Forening, om hvis egentlige Bestaaenhed man vel dengang ikke gjorde sig det rette Begreb. Alle Deputationens Reiseudgifter bestredes dengang af den svenske Regjering — ved en følgende Anledning havde Nigsdagen forankaltet denne Fri-Reise — og det blev paalagt de Stockholmske Bærter at levere sine Regninger for Deputationens Ophold i deres Logier til høiere Steder.

¹⁾ [Afreisen foregik den 29de Novbr. og den 1ste Decbr. ankom han til „den forrige“ Rigsgrænse, som det — betegnende for den første Opfatning af Foreningens Natur — udtryktes i svenske Tidender fra den Tid.]

²⁾ Om denne Reise har man udsærlig Beretning af Deputationens Medlem J. Neumann i Munchs Saga II. 138—204.

Den 14de Decbr. modtog Carl XIII. paa Niggfaleu under de høitideligste Former den norske Deputation. Formanden, Christie, holdt her følgende Tale:

„Naadigste Monark, de forenede Rigers Sveriges og Norges Konge! Norges overordentlige Storting, som, besjælet af Omsorg for Rigets Vel, besluttede en stedsevarende Forening imellem Sverige og Norge, har til os dets Deputerede overdraget den hæderlige Forretning, i Underdanighed at overbringe Deres Majestæt Norges nye Grundlov tilligemed Efterretningen om Rigerens Forening, om det eenstemmige Valg og Erkjendelsen af Deres Majestæt som Norges constitutionelle Konge. — D. Maj. behage naadigst at anhøre følgende Stortingets Uttringer:

„Det norske Folks Repræsentanter, sammenkaldte for at undersøge og overveie Rigets Tilstand, og satte de for dets Bølfærd kjæligste Beslutninger, have nu tilendebragt deres vigtige Foretagende. De have indseet, at en Forening med Naboriget ikke alene burde ende al Bekymring for Krig, men tillige, naar den bygges paa rigtige Grundfætninger, aabne Udsigten til en evig Fred for Fremtiden, og give Nordens Riger fuldkommen Fæsthed og Styrke til at modstaae udnortes Fiender. Deres Majestæt tilbød en saadan Forening, erkjendte Folkets Ret til at constituere sig selv som en selvstændig Stat, og udsendte hæderværdige Mænd til at tolke Deres Majestæts redelige Hensigter, og saaledes befordre Foreningen. Nationens Repræsentanter, lebede af Ridskjærlighed og Omsorg for Landets Sikkerhed, Bølfærd og Værd, have derfor besluttet en stedsevarende Forening mellem Norges og Sveriges Riger under een fælles Konge, have givet Norge en paa et frit Folks oprindelige Rettigheder grundet Constitution, og den 4de i denne Maaned eenstemmigen udvalgt og erkjendt Deres Maj. som Norges constitutionelle Konge. Folkets Repræsentanter have ikke et Dieblit tvivlet om, at jo Deres Majestæt, som begyndte med at erkjende Nationens Rettigheder, vil fortsætte med at haandhæve og beskytte dem. De ere saaledes forvissede om at have handlet overensstemmende med Nationens Villie, og vove at forlifre Deres Majestæt om ubrodelig Trofæst og Hengivenhed af et Folk, som hidtil aldrig glemte sin Pligt mod sin Konge. — Gud den Almægtige styrke Deres Majestæt til, i Overensstemmelse med Deres redelige Hensigter, at styre de Riger, Hans Wiidsdom har anbetruet Deres Majestæt!

Christiania, i Norges overordentlige Storting, den 26de Novbr. 1814.“

Naadigste Konge! Modtag med Bølfæhd det norske Folks velmeente Hilsen, dets Hyliding, dets oprigtige Duffe for Deres Majestæts Vel! Den norske Nation venter i Deres Majestæt at finde en Fæder, paa hvem den kan trygt forlade sig, en fortrolig Ven, med hvem den kan raadføre sig, og en Beskytter, som vil haandhæve og beskytte dens Rettigheder. Hvad Nationen formaaer for at opnaae dette, tilbyder den villigen, Tillid, Hengivenhed og Trofæst. Veien til alle Nordmænds Hjertes faaer Deres Majestæt aaben; paa den vil Deres Majestæt fremdeles erfare, at det er Folkets Kjærlighed, som fremfor Alt formaaer at lette Kronens Byrder. — Vi vide, at Deres Majestæt har Agtelse for Folkets Rettigheder, og efter dets lovlige Frihed. Vi have lært at kende Deres Majestæts Son, Rigerens Gaab, S. S. P. Kronprindsen, som besjæles af samme Tænkemaade, og troligen deler Regjeringens Byrder, og vi erfare med Glæde, at Rigerens Alt lovende Arveprinds dannes til at følge hans Fæders Grundfætninger, og træde i hans Fodspor. Hvad Nationen venter sig af sin nye Regjering, har den saaledes grundet Gaab om at see opfyldt.

„Hæderværdige svenske Medborgere! Modtager vor og vore Landsmænds broderlige Hilsen! Vi have herefter blot eet Formaal, Tvillingrigets Selvstændighed, Lykke og Fæder. Derhen skulle vi rette alle vore Bølfæbelses; deri skulle vi endeligen faae hinanden bi. I rakte os Broderhaand, vi modtogte den med et ærligt Gaandslag, og skulle aldrig drage Gaanden tilbage. — Snart vende vi tilbage til vore Landsmænd, som med Bølfæhd vente at see Deres Majestæt hos sig, og høre Deres landsfæderlige Uttringer, og som med Glæde vil erfare det Broderfind, der besjæler det redelige svenske Folk, og hvorpaa de allerede have modtaget saa mange usølgelige

Prover. Giv Gud, at Deres Majestæt maa i Fremtiden længe nyde den Lykke at regjere over frie, selvstændige og lykkelige Fjolk, og at dette iligemaade maa blive Deres Majestæts Efterkommeres Lod! Giv Gud, at den Enigheds og det Broderskabs Aand, som allerede nu oplives og ved nærmere Bekjendtskab end mere vil blive berfende hos det svenske og norske Fjolk, maa stedse vedblive, da vil Foreningen urygge-
geligen bestaae indtil de sildigste Slægter."

Efter Taleren seeg Christie efter et givet Bink op til Tronen og overrakte Norges af Kongen allerede besvorne Grundlov tilligemed Valgatten fra det norske Storting, og kysjede Kongens Haand. Derpaa tog Kongen selv til Orde, men efterat han havde fremsfort nogle Sætninger af sin Tale, overgav han den til Statsminister Engestrøm, som derpaa faldende den. Den led saaledes:

"Gode Herrer og norske Mænd! Deputerede fra Norges Riges Storting! Det er med den behageligste Tilfredshed, at jeg modtager de Forsikringer om Trost og hengivenhed, som I give mig i det norske Folks Navn. Denne høitidelige Stund, der trykker det sidste Segl paa den mellem Sverige og Norge saa lykkelige bestaaede Forening, var længe ønsket som en af Nordens retmæssige Fordringer. De tvende Fjolk, som behoe Scandinaviens Halvø, kunde ikke i Tidens Længde adlyde en forskjellig Interesse; Alt fordrer en Forbindelse imellem dem, bygget paa indbyrdes Agtelse, beskyttet af sælles Frihedsaand og sælles Vre. — Da jeg under truende Udfigter optraadte paa Sveriges Trone, hente jeg Kraft mod Fjæerne og Haab for Fremtiden fra en uindstrænket Tillid til det svenske Fjolk. Det har ikke sveget min Forrentning, og agtet skær det nu blandt Nationerne, dette Fjolk, som saa ofte har været et Maal for Skiebens haarde Slag. Med samme Fortrostring har jeg nu modtaget Norges Krone af Stortingets frie og eenstemmige Valg, og denne Handling, en Borgen for min Regjeringsløse, skal have samme lykkelige Følger. Beskyttet mod uadvortes Fjæer, besjælet af en ædel Skypen om at befordre indbyrdes Velstand, skal den nordiske Hals betragtes med Agtelse af Europas Fjolkslag.

"Nordmænd! Jeg har allerede ved min hjerteligste Søn givet Eder Forsikring om at styre Kongeriget Norge efter dets Constitution og Love, og derfor antaget den Grundlov, som er bleven afhandlet og besluttet imellem mine besuldmægtigede Kommissairer og Norges Riges Storting. Jeg gjentager nu disse høitidelige Løfter. Bæret overtydede om, at det stedse for mit Hjerte vil blive en kjær og hellig Pligt, at møde det norske Folks Ønsker med venstabelig Beredvillighed. — Priset være det beskyttende Forsyn, som efter saa vægende Omstændigheder, og saa lange indbyrdes Tvistigheder, skænkede Norden Ro og Enighed! Lader os overgive os til det blide Haab, som den lysende Fremtid tilbyder! Nordmænd og Svenske! Svenske og Nordmænd! — stedse skal min faderlige Omsorg sammensatte disse Navne — Etur her ved min Side, byldet af Eders forenede Taknemlighed, den Felt, som næst Almagten er Stifter til Broderforbundet imellem Eder! Som Konge og Fader har jeg villet benytte denne Leilighed til at tolke ham min og det sælles Fædrelands Erkjendtlighed. Det er til ham, at jeg en Dag ved mit Livs Grændse skal med faste Forhaabninger overlevere de tvende Kroner, som straalende af ældgammel Vre vil laane af ham en ny og forhoiet Glands. Det er ham, der skal opretholde det store Værk, han grundlagde, og som jeg kun kan begynde, med Mildhedens Ret at herrse over Eder og beskytte Eders Frihed; med Seierherrens Mod forsvare Eders Selvstændighed. Da ville I velsigne den Stund, hvori Foreningen sluttedes mellem Skandinaviens Fjolk, og mit Minde skal leve blandt Eder for mine faderlige Bestræbelser til Eders Vel, og for den Hæste, jeg skænkede Eder til at vedligeholde og fortsætte det. Jeg forbliver Eder, gode Herrer og norske Mænd! med al kongelig Naade og Øydest velbevaagen."

Kronprindsen havde Deputationen den Dag til Middags-Tafel hos sig, og saa Dage efter gav Stockholms Borgerskab den et Bal paa Borsalen, hvorved en Kantate blev afsunget, hvortil Duvny havde komponeret Musikken. Den 17de Decbr. afgav Deputationen Stortingets forskjellige Ansøgninger i Kongens egen Haand.

Ansøgningen om, at de svenske Tropper snarest muligt maatte kaldes tilbage fra de norske Fæstninger, havde Stortinget især lagt stor Vægt paa, og dertil svarede Kongen, at dette skulde stee, saasnart Underretning til Hs. M. var indløben, at det norske Militaire og de norske Embedsmænd havde aflagt deres Eed til Kongen og Constitutionen, og at disse Tropper i alle Fald skulde være tilbagekomne og have forladt Norge inden Februar Maanedes Udgang. I Anledning af Ansøgningen om at Hs. K. S. Kronprindsen maatte udnævnes til Vicekonge i Norge, og tillige til Chef for et af de gevorbne Regimenter detseds, svarede: „at Hs. M. med landsfaderligt Velbehag har modtaget dette Beviis paa Follsets Hengivenhed for hans kongelige Huus, og vilde med Glæde opfylde hans tro norske Folks Ønsker, dersom hans tiltagende Alder og uftadige Helbred ei gjorde Hs. K. S. Kronprindsens Nærvarrelse ved hans Side nødvendig; men ogsaa der er han ikke mindre Norges Vicekonge, da han stedse bliver Norges Talsmand ved Kongens Trone. Saa tidt imidlertid som Omstændighederne kunde tillade Hs. K. S. Nærvarrelse i Norge, skal han opfylde Kongens ivrigste Attraa, den at virke til det norske Folks Held og Bedste. Det overordentlige Storthings Begjæring, at Hs. K. S. maatte udnævnes til Chef for et af de gevorbne Regimenter i Norge, blev saameget heller naadigst bevilget, som Kongen derved giver norske Krigere Leilighed til end mere umiddelbart at tjene under den store Feltherre, der, om Krig engang skulde nærme sig Scandinaviens Grændser, skal føre dem til Seier og Hæder.“ Paa de øvrige Ansøgnings-Punkter, som Deputationen havde at frembære, gav Kongen det naadigste Svar, og lovede saavidt muligt at opfylde Storthingets Ønske; men det visste sig i Henseende til enkelte af disse, at det ikke stod i Kongens Magt at tilfredsstille Nationen. De ved Krigens Udbrud 1807 borttagne Skibe kunde ikke mere faaes tilbage, og England har aldrig villet beqvemme sig til derfor at give nogen Erstatning. Ikke heller kunde den svenske Regjering bevirke nogen Beslutning fra engelsk Side skribende mod Navigationsakten. Lidet udrettedes, saavidt Forfatteren veed, ogsaa med de Opbringelser, som af Svenske vare gjort af norske Fartøier til svenske Havne før Krigens Udbrud 1813 og efter Norges Skilsmisse fra Danmark i Januar 1814. Efter Kronprindsens Indbydelse forblev Deputationen flere Dage i Stockholm end den havde bestemt sig til, og forlod først den 9de Januar Sveriges Hovedstad. Noget reiste tilbage over Upsala, Andre over Eskilstuna, og den 17de Jan. kom den tilbage til Christiania.

Klogtyvende Capitel.

Slik over Norges Tilstand efter Foreningen.

Foreningen imellem Sverige og Norge var fuldblyndet, men dens Begyndelse var ingen lys Periode i Norges Historie, ligesom det ikke kan siges, at Nordmændenes Hjerte i Almindelighed hængte ved den nye Statsforfatning. Statsforholdene bedømmes sædvanligen efter den nuværende Tids Phænomener og de nu levende Borgers Velvære, og Folket hæver sig i sine Betragtninger over Fædrelandets Stilling ikke let til det hule Standpunkt, hvorfra Fremtid og Fortid ligesaa vel som Nutiden oversees i et ublandet Lys. Fremtidens Forhaabninger erstatte ikke Nutidens Lidelser, og Statsformens Fuldkommenhed, forbunden med Statsstyrelsens Visdom i Anvendelsen deraf, er ofte en svag Beskyttelse mod uheldige Tidsumstændigheder og udvortes Hindringer for Vindstibelighedens Fremme. Folgerne af industrielle og kommercielle Vidfarelser og af vanskelige Konjunkturer væltede ofte over paa Statsstyrelsen, i hvis Magt det ikke staaer at styre Privatlivens Forsigtighed og Klogskab i dens Øttringer, eller at forandre kosmopolitiske Forhold, skabe villige Kunder for lidet søgte Varer, og lægge Baand paa en stigende Konkurrence i fremmede Lande. — Store Banster

ligheder lagde sig i Sandhed ved Fædrelandets Fod i Begyndelsen af den skandinaviske Halvøes Forening, og den store Mængde søgte Roden dertil mere i Landets forandrede Politisk, end i udvortes Omstændigheder og forandrede Handelskonjunkturer, som maatte nedtrykke Vindstibeligigheden og forvikle dens Forhold, hvordan end Statsforfatningen monne være. — I Folkets Hjerte raadede, som vi ovenfor have bemærket, ingen almindelig Utilfredshed med den forrige politiske Tilstand. Den sidste Deel deraf, før det voldsomme Rist gennem en grusom og uretfærdig udvortes Politisk Pluttebe den gamle Forbundsstat, var velsignet med de indvortes Fordele, som et Land med Norges indvortes Kraft kunde begjære og haabe, og den store Mangel paa Selvstændighed formede det Savnet af Virksomhedens vigtige Drivemidler i Landet selv bestrebedes under en fordeelagtig Handelsperiode. Lyden af de Klager, som hortes i hiin Tid, gaar igjennem vor Tid endstjønt i forandrede Toner, og Statshusholdningens Mangler i hiin Tid afløstes af andre Mangler i vor. Norge havde just i Skilsmisens Dieblis af den danske Konge modtaget Belgjæringer, som det aldrig vil glemme, som vil bære Frugter i den siddigste Fremtid, og betrygge den vigtigste Deel af dets Selvstændighed. Folket tog liden Deel i den Anurren og Klagen, som hortes i de saakaldte høiere Stænder, eller som forplantedes af vore lidet bestfæstige Præster. Dette viiste sig, da nogle enkelte Forfattere frag efter Skilsmisens søgte at fremstille den gamle Forening i det ufordeelagtigste Lys og begrunde den nye Forbindelses Bærd igjennem historiske Kjendsgjæringer. De modtoges ikke med Bifald og gjendredes med Alvor. Nationen havde store fra Forsædrene nedarvede Fordomme at overvinde; den var vant til at betragte sin Nabo som Fiende, og havde flere Gange afvist hans fændtlige Indfald. Der herskede i Norge høist urigtige Begreber om Landenes gjensidige Forhold, og disse vare styrkede ved den fratruddte Regerings bitter Udfald mod de Svenske. Det kan saaledes ikke siges, at der i Almindelighed vorte sig Glæde og Haab i Nordmandens Barm i den nye Forenings første Periode.

I Naboriget herskede i Begyndelsen større Tilfredshed med den skandinaviske Halvøes Forening. Sverige dekte ikke Naboenskabets med Norge. Endog for Foreningen modtoges ikke alene Nordmænd i Sverige med venlig Forekommenhed, men det aabnede sine Naboer villigen Udgangen til at gjøre dem bekendt med sine Indretninger og dele Frugten af sine Opfindelser¹⁾. I Foreningens Begyndelse streg denne venlige Forekommenhed i en høi Grad. Den norske Statsminister, Statsraaberne, ja næsten hver Norst modte ved deres Ankomst til Stockholm baade af Høie og Lave en udmærket, ja næsten entusiastisk Modtagelse. De urigtige Begreber, som man i Sverige gjorde sig om Foreningens Art, monne vel deri have haft sin Deel. I Sverige betragtedes Forbindelsen med Norge som en Erstatning for Tabet af Finland. Man tænkte sig Norge forbundet med Sverige som Finland havde været det, begge Statslegemer med Kjød og Blod forenede, og begge Rigers Indbyggere sammenblandede i Statsværkets indvortes Organisation. Norge betragtedes som en Erobring, der maatte modtage Sæterherrens Villkaar. Vi have lært at kjende de langt heldigere Omstændigheder, under hvilke Foreningen fuldbyrdes, hvis Villkaar, til Lykke for Norge og uden Skade for Sverige, formedes langt anderledes, end Meningen fra Sveriges Side i Begyndelsen var. Norge blev forbundet med Sverige som en Foederationsstat, i fuldkommen Rydelse af indvortes Frihed og Selvstændighed, og kun saaledes kunde Forbindelsen bære gode Frugter for Norge. Sveriges og Norges indvortes Organisation er saa forskjellig, at een og samme Rigsdag, i den

¹⁾ I Aaret 1802 gjorde Forfatteren en Reise i Sverige for at gjøre sig bekendt med det svenske Jernværksbæsen, der paa den Tid drevs fuldkomnere end det norske. Han behandlede overalt med den meest forekommende Gæstfrihed, og der gaves ham den frieste Adgang til at opspylde Hensigten af sin Reise. Intet Værsted, hvor nye Opfindelser det end havde at fremvise, har nogensinde været lukket for Forfatteren i Sverige.

svenske nærværende Stiel, ikke kunde give passende Lov for begge. Med Ledsed glider Norges Stat ind paa den nye Bane, som vore Dages Statskonst lærer, der jævner Betingelserne for den menneskelige Virksomhed i alle borgerlige Stillinger, medens der i Rabolandet gives mange Vanskeligheder at overvinde, mange Knuder at løse, førend denne Simpelted i de borgerlige Forhold kan opnaaes. Hvilke Fortrin Sverige i flere Henseender maa siges at have for Norge — Fortrin, som Nordmændene i deres Selvgodhed sjældent ville tilstaae — saa kan det ikke nægtes, at Elementerne til en simpel, Menneskets naturlige Rettigheder betryggende Statshuusholdning og Statsindretning ligger nærmere forhaanden i Norge end i Sverige, og at Rigerne ikke kunne sammensmeltes i een Stat, regjeret i alle Dele efter samme Lov, uden at Norge vilde blive i hoi Grad den Tabende. Norge kan ikke blive hoed Sverige er, uden en sorgelig Forvirring i dets indre Forhold, uden at frembringe de Ujævnheder i den indvortes Statsorganisation, som Statskonsten søger at høre; — om Sverige vil indføre Norges Simpelted i sin indvortes Organisation, det maa blive Frukten af dets egne Overveielser; men for dette stæer kan ingen noiere Forbindelse mellem Rigerne finde Sted til Fordeel for begge. Sveriges fornuftige Mænd indsee dette, og Talen om Amalgamation forstummer efterhaanden. — Den Forekommenhed, som i Begyndelsen af Foreningen viste sig i en saa hoi Grad, tabte sig; saaledes efterhaanden, og gif, endog i en Mellemperiode mellem Foreningens første Digslik og Nutiden over i en vis uvenlig Tone, der vissefægen befordredes ligesaa meget af norske som svenske Publicister. Ubillige Fordringer, overspændte Begreber om eget Rationalværld, og misforstaaede Begreber om Regjeringens Virksomhed og Indblanding i Statens indvortes Anliggender paa den ene Side; sluffede Forventninger, og en aldeles falsk Opfatning af Forbindelsens sande Natur og Viemod paa den anden Side, forbittede stundom Gemhyterne i en hoi Grad og gav Anledning til fiendtlige Diskussioner i begge Riger. Men denne uvenlige Strid fortos sædvanligen imellem Avispæskerne, for hvilke Strids-Elementer af forskjellig Art synes nødvendige, for at udbrede Liden over en Læsning, der iøvrigt hos os giver lidet Stof til Underholdning. I den senere Tid har ogsaa denne Strid mestendeels tabt sin Bitterhed, og de, der behude sig som den nationale Tonens Repræsentanter i begge Lande, nærme sig sædvanligen hverandre i en fredeligere og humanere Tone, naar nye Stridspunkter bringes paa Bane. Den større Deel af Nationen har lidet taget Deel i disse Stridigheder. Hvor Svensk og Norsk have modt hinanden, have de indvortes Tegn i Almindelighed hentydet paa gjensidig Agtelse og Tilfredshed med det lykkelige Forbund, som i politisk Henseende forenede Scandinaviens Riger og styrkede deres Selvstændighed, uden at betroe nogen af dem Elementerne til en indvortes hældig Organisation.

I Henseende til Landets Formuestilstand, Handelens og Virksomhedens Betingelser, Landets indvortes Midler til at organisere en selvstændig Stat igennem de forskjellige Styrelsesgrene, da befandt Norge sig vissefægen i en vanskelig og betænkelig Stilling, da det nye Forbund sluttedes. Det havde under Selvstændighedsperioden befundet sig i en Slags Fæbertilstand, i hvilken alle Hindringer for den borgerlige Velstand glemtes, idet alle Bestræbelser sigtede til eet Mål, Befrielse fra det svenske Nag. Vi have paa de foregaaende Blade bestrevet Landets Tilstand under Krigen og under Licenzefarten midt i denne, og henpeget paa de Omstændigheder, som foranstode Frukten af den sidste Karts Fordele. Nu havde igjen Norges vigtige Næringsveie hvilet i Uvirksomhed, et heelt Aar igennem, Dyrtid havde hersket i Landet, og Pengesæfænets idelige Forværelse havde forstyrret saft alle pekuniaire Forhold. Den opsamlede Formue var formindsket eller endog fortæret, et forderveligt Laanefykt, som forlængede men ikke forbedrede en tilbagegaaende Virksomhed, havde udbredt sig overalt, og mange gamle Huse, stærke Stammer fra en forsvunden gylden Tid, valkede og faldt efter saa Aars Forløb. Nu skulde ved Fredens Slutning Virksomheden fornyes, men den gamle gyldne Stiel var ikke at finde. Bore Træ-

Handlens kunde ikke meer indledes i de gamle Kanaler med den Fordeel, som tilhørte; thi England havde faaet en ny Tilførsel fra sine Kolonier, og betyngede den nordiske Trælast med en Indførselsold, der i sine Virkninger nærmere sig et Indførselsforbud, og Østersøen og Sverige aabnede sine rige Skove under en fri Handel og lettere Transportmidler. Fragtfortens Fordele formindskedes, fordi alle Nationers Skibe frædeligen befælede alle Bunde, og fordi en almindelig Lemløstelse befæredede Handelsvirksomheden over den største Deel af Europa og forskinkede Omsetningen.

De første Aar efter Freden maa saaledes regnes iblandt den senere Handelsperiodes usordeelagtigste, og ingenlunde stikede til at hæve en sunken Velstand. Der gaves især en Deel af Norges Virksomhed, som trykkes umiddelbart formedelst Forædlingen med Sverige, nemlig den Udførsel, som stede af Norges Produkter til Danmark, og under disse Rigers Forening paa mange Maader besyttedes og lettedes. Under Krigen havde denne betydeligen tiltaget, og førtes da fra Norges Side mere aktiv end tilforn, idet den største Deel af de norske Produkter avertorfes i norske Fartøier og danske Produkter tilbageførtes i disse. Denne Virksomhed, som hidtil har været af stort Omfang, fik nu en langt usordeelagtigere Stilling; norske Produkter belagdes med en høj Told i Danmark; Norges naturlige Værksteder plantedes over paa dansk Grund, og Danmark satte, i en Art af stændlig Foranstaltning, norske Skibe blandt de uprivilegerede, der betalte 50 pCt. højere Told end de danske¹⁾. I Henseende til denne Slags Afsetning fremstod ogsaa Norges nye Statsfrænde som dets farlige Rival. Af mange Aarsager, som ikke her kunne udvisses, har en vigtig Deel af begge Landes Virksomhed en lettere Gang i Nærøret, ligesom Sveriges paa denne Vej har en langt større Betydning; men især slæber den norske Negativvirkning, omgivet med store Vanskeligheder, sig tungt ved Siden af den svenske. Disse Omstændigheder berøres her kun korteligen, da deres nærmere Udvikling tilhører en senere Periode. Betragtningen herover leder kun Granskeren til det Resultat, at store Vanskeligheder og forvanskede Virksomhedsbetingelser, udledele tildeels af den nye Forbindelse tildeels af Verdensvirksomhedens farlige Stilling strax efter den almindelige Fred, formærkede den første Periode af det nye Statsforbund.

Men ikke alene formindskedes Indtægterne paa den almindelige Vindstibetighedsbane, men Statsudgifterne maatte i Foreningens Begyndelse betydeligen forøges. Under Foreningen med Danmark havde Norge med Hensyn til sine indvortes Forhold, til Vindstibetighedsens Hjelpekilder, Forsvarsmidler og Regjeringsforanstaltninger ingen Selvstændighed haft. I alle disse Henseender lænede det sig til en Statsfrænde, og løstret derfra stod den norske Stat som et Skelet uden Liv og Sæker. En ny Selvstændighed paa denne Vej maatte staves og kjøbes med dyrebara Opoffrelser, der trykkes mest den da levende Slægt, fordi Staten ikke havde den fornødne Kredit, og de nye Statsbygmestere hverken Klogskab eller Villie til at fordele den paa Efterlægten. De Gjenstande, som i denne Henseende var at ordne, var i Sandhed af et foruroligende Omfang; thi Mangelen var almindelig, Kræfterne til at afhjælpe den svage, Nødvendigheden af at give Statslegemet en Form, der passede til den nye Statsforfatning, lydende og overhængende, den praktiske Statsklogskab her i Landet i sin første Barndom, og Landets Skjebne i dens Henseende endnu ikke i de rette Hænder. Især maatte det flette Bengeværn give store Betyrninger, og det maatte være en af de vanskelige Opgaver for Lovgivningen, at bringe denne forvandlede Sag i sin rette Orden. Det danske Bengeværn var igjennem et helt Aars hundrederes Wildfarelser nedfunktet til en Grad af Forvirring, der alene kunde løses ved

1) Reciprocityten fra Norges Side i denne Henseende afhjælpe ikke denne Ulempe. Norges Toldvæsen gik paa den Tid i sin forrige Stendrian, og det stærkere Tilfyn havde endnu ikke øvet sin gavnlige Indflydelse. Store Partier Korn- og Fedevarer indsmugledes, saalænge den forhøiede Told varede, i danske Kornskibe, medens denne Indsmugling af norsk Trælast i norske Skibe i Danmark ei kunde finde Sted, fordi den fortoibedes efter en sikker Beregning.

et Magtsprog, som smerteligen forstyrrede Eiendomsforholdene. Det var endnu uafgjort, om Norge skulde bære en Deel af den Byrde, som disse Fortidens Bildfarelser paa lagde Forbundsstaten, men det kunde ventes, at den danske Statskyrrelse derpaa gjorde Fordring, da det paastodes, at en Deel af Seddelsforsøgelsen skyldtes den Hjælp, der maatte ydes Norge i Kødens Tid. I Norge selv fandt de samme foruroligende Phænomener Sted med Hensyn til de Foranstaltninger, som vare truene for at skaffe den nye Stat de nødvendige Pengemidler. En stor Masse ufunderede Sedler vare satte i Omløb, der hvilede paa en kraftløs Stats Garanti, tvetydig i sin Form som i sin Materie. Det norske Storthing gik igjennem Lovgivning en usædvanlig Wei; det staaende den kommende og trykkede den levende Slægt til Jorden, og i denne Henseende kunde de Statsborgere, som hjulpede den nye Statsforfatning, betragtes som et Offer for Fremtidens Lykke. Statsforfatningens Bygmestere havde vist Røgtsskab i at udstaa Norges Grundlov; dens Principer vare mekendeels hentede fra den rene Statskonst; Simplicitet i de indvortes Forhold lettede Arbeidet, og Tidsaanden, foræbled ved en særegen Harmoni paa den Tid imellem Statsmagterne, under Folkets og Tyrsternes Stræben til eet Naal, havde veiledet de mindre ovede Constituer. Men da Grundlovens Bud skulde anvendes paa den borgerlige Virksomheds Forgænger, og de indre Statsforhold ordnes, vilste det sig skundom, at de nye Lovgivere ikke vare deres Arbeide vogne, eller ikke altid kunde høre sig til et reent Oversyn over det Heles Læve. Vi kunne ikke forbyde os i denne Materie, uden at gribe for tidligen ind i Undersøgelser, som tilhøre et tilkommende Tidspunkt, og hvilke Forfatteren maa lægge i andre Hænder. Men vi undre os ikke over, at den norske Stat i Gjenfødselsens Døbtid, i Henseende til mange af dens indre Forhold, stod paa en huul Grundvold, og at vi mangesteds stode paa en tilbagegaaende Bænk, en tung Bevægelse paa Virksomheds Bane, Udsættelsen af flere store Handelsbuses Navne, og paa store Tidelser under de trykkende Byrder, som med en uretsfærdig Genfærdighed paa lagdes den levende Slægt. Vi undre os ligesaa lidet over, at vi i Begyndelsen af det nye Statsforbund opdage Misnoie med de offentlige Foranstaltninger, en slet forstaaet Statskonst, en uheldig Anvendelse af dens Forordninger, et lille Savn af et nøjlig forvundet lysere Tidspunkt i Næringsdriftens Stilling, og en uforstaaelig Sammenblandelse af Aarsagerne dertil, en uheldig og ufornuftig Strid mellem de forskjellige Borgerklasser ved Lovens Udfærdigelse, Egennyttens tvetydige Epil af Lovgivere og under at ordne de indvortes Forhold, en urigtig Udfatning af Grundlovens liberale Bud, og de menneskelige Videnskaberes Stræben efter at forvanske Lovgiverens Bestemmelser og gode Hensigt. — Ikke heller maa vi undre os over, at der efterhaanden opstod bittere og vanskelige Stridigheder imellem Statsmagtens Afdelinger. I Tidens Løb modificeredes Constitutionsideen i Europa, den antog en mindre liberal Form, og de gylndne Løfter om at give Folket sin Ret bleve ikke overalt opfyldte. Det lod som den egentlige Magt ogsaa i vort Norden begyndte at angre sin Eftergivenhed; den gjorde gjentagne Forslag om at udvide sine Rettigheder, der mødte Storthingets naturlige og vedholdende Forsvar for de Rettigheder, som vare lagte i Folkets Haand igjennem dets Repræsentanter. Efterhaanden gaves store Gaader at løse, og enhver Deel af Statsmagten søgte at udvide sit Omraade under Striden.

Alle disse Omstændigheder udbredte vel skundom ugunstige Begreber om Landets Stilling og Forningens Værd, og gavede Stof til Fremmedes Misstydning af Landets sande Tilstand; men under alle disse Forvillinger og indbyrdes Gnidninger har en urokelig Overbeviisning rodfæstet sig i Nationen, at Norges nærværende Statsforfatning indeholder Betryggelse for dets politiske Lykkelig. Efterhaanden ere Banfærdighederne jævned, de indvortes Forhold ordnede, Striden mellem de forskellige Statskyrrelsens Afdelinger afgjort eller bragt til Hvile, og det indsees alt meer og meer, at, naar Norges Virksomhed lider under store Hindringer for en fordeelagtig Fremgang, da maa dette deels tilskrives udbortes Omstændigheder, som ligge udenfor Statskyrrelsens Paavirkning, deels Bedkommendes egne Bildfarelser, og at disse Ulemper, saalangt fra at være en Følge af Statsforfatningens Mangler, i dennes Fortrinlighed maa efterhaanden forbaabes afhjulpne.

Bilag.

No. 1 (til Side 21).

Convention angaaende bebåbnet Neutralitet.

Den nye Convention, som blev sluttet imellem Rusland og Sverige i Petersburg 16de December 1800, og siden tiltraadtes af Danmark, er overeensstemmende med den, som blev sluttet mellem Rusland og Sverige 1ste August 1780. Selv Udtrykkene ere mestendeels de samme; og den bestod af 13 Artikler. Den første Artikel indeholder: „Hans Majestæt Kongen af Sverige og S. M. Keiseren af Rusland erklære, at de ville vaage over den strengeste Udførelse af det Forbud, som er bleven givet mod deres Undersaatters Contrabande-Handel, med hvilken Magt det end maatte være, som enten allerede er i Krig eller i Fremtiden lunde indvirkles deri.“ Den 2den Artikel opregner, hvilke Varer og Ting skulle ansees som Contrabande, dog uden Præjudice for ældre Traktater. Den 3die Artikel bestemmer, at al anden Handel skal være fri, og for i denne Henseende at stille Naturrettens almindelige Grundsætninger under en tilstrækkelig Beskyttelse, saa have de besluttet, ikke længer at lade samme afhænge af en vilkaarlig Fortolkning, som dicteres af en eensidig sieblikkelig Interesse, til hvilken Ende de ere blevne enige om: a) at ethvert Skib kan seile frit fra den ene Havn til den anden, som tilhører krigsførende Nationer, og langs disses Kyster; b) at Effecter, som tilhøre krigsførende Nationers Undersaatter, ere frie paa neutrale Skibe, med Undtagelse af Contrabande-Varer; c) at kun de Havne skulle ansees for bloterede, i hvilke det er en aabenbar Fare at indløbe, fordi de angribes med bestemte Skibe, som ere tilstrækkelig nær; derhos maatte dette Skib tilbørligen være bleven unberrettet om Blokaden af dennes Commandeur; d) at neutrale Skibe blot af retfærdige Marsfager og indlysende Grunde maae kunne anholdes, og at Proceduren derom skal være prompte, lovmæssig og eensformig, og at, dersom de neutrale Skibe ei befindes skyldige i nogen Overtrædelse, skal der gives dem fuldstændig Satisfaction for den Insultering, som er tilføiet Deres Majestæters Flag; e) at den Officers Erklæring, der kommanderer Deres Majestæters Krigsskibe, som ledsage en Convoi: at hans Convoi ingen Contrabande har ombord, skal være tilstrækkelig til at forebygge Gjennemfølgelsen paa hans Skib eller hans Convoi. For at forebygge enhver Misbrug i denne Henseende forpligtede de contraherende Magter sig at fornøe deres strengeste Forbud, saavel til Førere af Krigssom af Koffarbi-Skibe, ikke at skjule Varer ombord, som efter denne Convention ansees for Contrabande, til hvilken Ende et Reglement tilføiedes Conventionen. Den 4de Artikel indeholder, at vedkommende Magter have besluttet, at udruste et Antal Krigsskibe og Fregatter, for at beskytte disse Grundsætninger. Den 5te Artikel bestemmer, at kun de Skibe skulle ansees som det Lands Eiendom, hvis

Flag de føre, hvis Skibscommander og halve Besætning ere vedkommende Lands Mandskab. Den 7de Artikel bestemmer, at Conventionen ei skal have nogen retroaktiv Kraft og ei angaae Lovligheder, som før dens Afslutning kunne have fundet Sted. Den 8de Artikel bestemmer Raaden, hvorpaa en saadan muligen opstaaet Tvist skulde forøges i Mindelighed afgjort, og at først Repressallier skulde bruges, naar en fredelig Afgjørelse forjæves var forsøgt. Skulde een Magt fornærmedes formedelst denne indgangne Convention, var den anden pligtig til at tiltræde dens Forsvar. I Følge 11te Artikel gavede de contraherende Magter deres Samtykke til, at andre neutrale Magter tiltrædte denne Convention, og deelte sammes Fordele ¹⁾. I 12te Artikel vedtoges, at disse mellem de contraherende Magter truffne Arrangements skulde meddeles de krigsførende Magter.

Til denne Convention var søiet Kongen af Sveriges Reglement, efter hvilket Sveriges Skibsfart i Krigstider skulde rette sig.

No. 2 (til Side 22).

Note-Bytning mellem Storbritannien og Danmark.

a.

Den engelske Charge d'Affaires i Kjøbenhavn Hr. Drummonds Note til Greve Bernstorff 27de Decbr. 1800.

„Da Hoffet i London er blevet underrettet om, at fiendtlige Negotiationer mod det britiske Rige meget levende ere bragte paa Bane, saa anser det sig under saadanne Omstændigheder pligtig til at henvende sig til hans danske Majestæts Minister, for at forbre af samme en frimodig og tilfredsstillende Erklæring. Ved alle Europas Hoffer taler man offentligen om en Consoederation imellem Danmark og flere andre Magter, for med Magt at hindre Udøvelsen af Søretten Grundsatninger, paa hvilke det britiske Riges Anseelse til Søes fornemmelig beroder, og som i alle Krige ere blevne befulgte af alle Magter, saamt erkendte af deres Tribunaler. Hans Majestæt har ikke forlangt af Dem nogen Erklæring over dette Punkt, i Tillid til hans danske Majestæts Loyalitet og til Jagttageffen af de nyhigen mellem begge Hoffer indgangne Forbindligheder. Det var Sammes Ønske at oppebte det Tidspunkt, da Danmark vilde ansee det for sin Pligt at modsigte disse Rygter, som ere saa fornærmelige før dets rebelige Sindelag, og lade sig saa lidet forene med Vedligeholdelsen af den gode Forstaaelse mellem begge Lande. En af disse Magters Forhold og offentlige Erklæring, som efter Forlydende have indgaaet denne Consoederation, tillader ikke Hans Majestæt nu længer at tagttage sin forrige Laushed. Undertegnede finder sig derfor forpligtet til at forbre af G. Exc. Greve af Bernstorff et tydeligt, aabenbart og tilfredsstillende Svar angaaende Beskaffenheden, Gjenstanden for og Indholdet af de Forbindligheder, som hans danske Majestæt har indgaaet, eller angaaende de Negotiationer, som finde Sted med Hensyn til en Sag, som interesserer hans britiske Majestæts Værdighed og hans Folks Interesse. Hans britiske Majestæt, stedsberedt til at gjengjælde de Venskabs-Beviser, som Samme maatte modtage af hans danske Majestæt, haaber nu i det danske Hofs Svar paa denne Opfordring at finde ny Anledning til at begrunde et nyt Venskab. Undertegnede benytter sig af den Leilighed, som denne Note giver ham, til at bevidne den fuldkomne Foragtelse, med hvilken han har den Ære o. s. v. Drummond.

¹⁾ I Følge Heraf tiltrædte Danmark og Preussen strax efter denne Convention.

Herraa fulgte Bernshoffs Svar af 31te December 1800.

Officiat Underkønbende Statssecretair for de usenkthede Allgøender har underrettet Kongen, sin Herre, om Indholdet af den Note, som Hr. Drummond har gjort ham den Ære at tilstille ham under 27de dennes, at han bleven besvarelig til at svare følgende Herraa:

Officiet i London maa have faaet meget urigtige Efterretninger, da det ei blot har været i Stand til at troe, at Danmark har udløst fiendskellige eller saadanne Planer mod det, som ei lode sig forene med Bedrøveligheden af den høfvelige Snighed, som bestaar mellem begge Kroner; og Kongen er hans britiske Majestæt meget forpligtet, fordi Samme har givet ham Anledning til paa det allerpositiveste at igjendrive de Rygter, der ere ligesaa ugrundede, som de stride mod Kongens aabnbare Sindelag. Den Negociation, som er bragt paa Bane i St. Petersburg imellem Rusland, Preussen, Sverige og Danmark, har intet andet Oie-mæ, end at fornye de Forbindtligheeder, som i Aarene 1780 og 1781 ere indgaaene mellem de samme Magter til deres Skibsarts Beskyttelse, og som dengang bleve alle Hoffet i Europa communiereede. Da S. R. Reiseren af Rusland foreslog de nordlige Magter at etablere disse Forbindtligheeder i deres oprindelige Form, har Danmark taget saa meget mindre i Betænkning at samtykke dets, som det aldrig har opgivet de Grundsætninger, der 1780 bleve erklærede, hvilket det har anset det for sin Pligt at forsvare, ved alle Leiligheder at gjøre gjældende, og i Hensyn til samme ei tilstede andre Modifikationer end dem, som uledes af dets Tractater med de krigførende Magter.

Langt fra det Onste at forstyrre disse Magter i Udørelsen af de Rettigheder, som Rigen giver dem, har Danmark ingen andre Hensigter med Negociationen med sine Allierede, end saadanne, som ere defensiva, frevelige, og ei i Stand til at fornærme eller optre nogensohelst Magt. De Forbindtligheeder, som det vil indgaae, ville alene blive grundede paa den strengeste Opfyldelse af de Forpligtelser, som dets Tractater paalægge det, og naar det ønsker at flette sin usfslige Skibsart mod aabnbare Misbrug og Voldsomheder, som Søtrigen kun alt for let fører med sig, saa træer det at bevise sin Agtelse for de krigførende Magter ved den Forudsætning, at de, langt fra at ville authorisere eller taale saadanne Misbrug, ville fra deres Side gribe de bedste Forholdsregler til at forhindre og undertrykke saadanne. Danmark har ikke iagttaget nogen Gemmelighed angaaende nogen Gjenstand for dets Negociationer, om hvis Beslaffenhed man har indgivet Hoffet i London nogen Mistillid; men det har tillige tænkt, at det ei var afsligende fra den brugelige Form, naar det ønskede at oppbele det bestimtløse Resultat deraf, forinden det officielt derom underrettede de krigførende Magter.

Da Underkønbende ikke veed, at een af de Magter, som ere interesserede i denne Negociation, har gjort nogen Erklæring, eller har taget saadanne Forholdsregler med Hensyn til Negociationens Gjenstand, som kunde støde Storbritannien eller oppvætte dets Mistante, saa kan han ikke svare paa dette Punkt af Hr. Drummonds Note uden sammens videre Forklaring. Endnu mindre kan han begribe, i hvilken Henseende de ved den foreløbige Convention af 29de August afsligeden indgaaene Forbindtligheeder kunne ansees for at stride mod dem, som Danmark er i Begreb med at indgaae med de neutrale og forenede Magter i Norden. I alle de Tilfælde, hvor han skulde opfordres til at behjælpes eller bortførerne Lovd, som man maatte være med Hensyn til Kongens Oprigtighed, vil han finde denne Forretning meget let, saalænge den samme Oprigtighed finder Sted paa den anden Side med Hensyn til de Behreidelser eller den Mistante, som man maatte sætte i Bevægelse mod hans Majestæt. Han smigrer sig med, at den engelske Regjering vil, naar den har faaet de forlangte Oplysninger, have den Frimodighed at tilstaae, at den provisoriske og siebliftelige Opgivelse, ikke af et Princip (Spørgsmaalet med Hensyn til samme bliver uafgjort), men af en Forholdsregel, hvis

Magt aldrig er bleven og aldrig kan blive gjort stridig, ikke i ringeste Raade kan findes at staae i Modsigelse med de almindelige og bestandige Principer, med Hensyn til hvilke de nordiske Magter ere i Begreb med at oprette en Cooperation, som, langtfra at compromittere deres Neutralitet, alene er bestemt til at befæste den.

Undertegnede glæber sig ved den Tro, at disse Oplysninger maatte tilfredsstille Høffet i London, og at det sidste vil lade Kongens Hensigter og Tænkemaade vederfares Retfærdighed, men især erkjende Hans Majestæts uforanderlige Ønske, ved alle i Sammes Magt befindelige Midler at befæste det Venkskab og gode Forstaaelse, som raader imellem Danmark og Storbritanien. Han har den Ære at give Hr. Drummond Forsikringen om hans meest udmærkede Høiagtelse.

Bernstorff.

b.

Herpaa fulgte en Proclamation fra hans britiske Majestæt angaaende Embargo paa alle russiske, svenske og danske Skibe, samt Forbud mod Handel og Skibsfart til disse Rigers Havne, under 14de Januar 1801, hvilken Bestemmelse notificeredes de danske og svenske Gesandter i London i en Note af 15de Januar 1801. I denne Note fremsfører Grenville Grunden til dette fiendtlige Stridt fra Englands Side; men ender Noten saaledes: „Men ved at gribe disse Forholdsregler vil Hans Majestæt bære Omsorg for, at ingen haard eller streng Fremgangsmaade skal worde tagtaget mod uskyldige Individuer. G. M. nærer endnu stedse den oprigtige Attraa, at de Omstændigheder, som have gjort dette Stridt absolut nødvendigt, maatte worde bortfjerne, og at Samme maatte blive i Stand til at vende tilbage til hine Forhold med Hofferne i Stockholm og Kjøbenhavn, som sandt Sted mellem dem, førend denne gjensidige Forstaaelse blev afbrudt ved nærværende Forsøg paa at fornye forbums Pretensioner.“

Den Danske Gesandts Grev Wedel-Jarlsbergs Svar af 16de Januar 1801.

„Undertegnede, hans danske Majestæts overordentlige Gesandt, vil i Dag med Bekymring oversende til sit Hof den officielle Communication, som han igaar har erholdt fra Lord Grenville, angaaende den Embargo, som er bleven lagt paa de danske Skibe i de britiske Havne. I det han venter sin Herres Befalinger i Anledning af denne offensive Forholdsregel, kan han ikke undlade at protestere mod Ugyldigheden af de Bevæggrunde, som ere blevene anførte i omtalte Note, og mod Retfærdigheden af de Følger, som den britiske Regjering troer at maatte accreditere imod Høffet i Kjøbenhavn. En Different, som er opstaaet imellem Hofferne i Petersburg og London under Negotiationer, som alene ere bestemte til at beskytte en fuldkommen Neutralitet i Norden, har slet Intet med Embargoen at gjøre; og da hans keiserlige russiske Majestæt har udstedt en formelig Declaration over Grundene til de af Samme tagne Forholdsregler, saa finder Danmark deri en fuldkommen Gjendrivelse af den af hans britiske Majestæt anførte Beviisgrund. Hvad de nordlige Magters Grundsaetninger i Henseende til de hellige Neutralitets-Retigheder angaaer, saa ere de aldrig blevene opgivne. Rusland har i sin krigsførende Egenstaaelse blot udsat sammes Anvendelse, og Danmark og Sverige have ved deres Convention af 27de Marts 1794, der officiel er bleven meddeelt alle krigsførende Magter, i Europas Kapsyn erklæret, at deres Bestyttelses-System til Gavn for en uskyldig Handel er uforanderlig. Det følger heraf, at hans danske Majestæt blot har forrøpet Vaand, som hidtil ikke ophørte at existere. Undertegnede troer sig derfor berettiget til formeligen at protestere mod en Fremgangsmaade af saa fiendelig Beflaffenhed, hvilket Kongen, hans Herre, maatte ansee som en aabenbar og overlagt Provocation, naar ikke Communicationen var ledsaget af den Forsikring, at hans britiske Majestæt endnu bestandig ønsker at vedligeholde den gode Harmonie med Danmark; et Ønske, som hans danske Majestæt bestandigen har yttret, og derpaa givet de utvetydigste Beviiser. Undertegnede, som ønsker sig til Lykke med at have i en Række af Aar været en Løff for Kongens, hans Her-

us uforanderlige Læstemåde, beklager nu saa meget meer, at falske Indtryk true den gode Forstaaelse mellem begge Høffer. Han ønsker, at han maa være Medskabert til en saadan Døggjælfte, som gaaer ud paa at rydde fornærmende Lovløsheder, og bortfjerne udbetegnede Følger for begge Magters Interesse. Med denne Læstemåde og med Følelsen af den største Høilagelse fornyer han Lord Grenville Forsikringen om sin Respekt.

Wedel-Jarlsberg.

No. 3 (til Side 24).

Rapporter om Slaget den April 1801.

Den 1ste April om Eftermiddagen Kl. 3 $\frac{1}{2}$ lettede de to Divisioner af den engelske Flaade, under Vice-Admiral Nelson og en Contra-Admiral, gik tæt oven om Middaggrunden og ankrede strax sønden for den. Denne Force bestod af 12 Linieskibe, endel større Fregatter, Bombarderere og mindre Fartøier, i alt nogle og tredive Seilere. Den 2den April om Formiddagen Kl. 9 $\frac{1}{2}$, Vinden S. D., Bransletstuling, lettede denne saavel Sønden for Middaggrunden liggende Force, som den Nord for samme værende, under Admiral Parkers Commando. Linieskibene og de større Fregatter, under Viceadmiral Nelson, holdt rumt hen i Kongebødet, for at tage efterhaanden Plads paa Siden af den mig anfortroede Defension. Bombardererne og de mindre Fartøier posterede sig nærmere til Byen, og Admiral Parkers Division af 8 Linieskibe og nogle mindre Fartøier krydsede sig med Force af Seil sydhen mod Defensionens nordre Fløi. Kl. 10 $\frac{1}{2}$ passerede de forreste Skibe af Viceadmiral Nelsons Force de sydligste Skibe af Defensionen, og jeg gjorde Signal for de Skibe, som vare paa Skud nær, at begynde Slaget. Blokskibene Brøvesteen og Wagrien, og strax efter Iylland, imellem hvilket og Dannebrog det første af de engelske Skibe (et 74 Kanonstib) hoppede for et Anker agter fra, aflagd strax dette Signal med en vel styret og fortræffelig vedligeholdt Flb. Efterhaanden ophvøm de øvrige, og ved deels at forhindre den først ankrede, deels at stille sig agter for ham, dannede en tæt Linie, som da den ikke strakte sig længere Nord end til Orlogsstibet Sjælland, kun angreb omtrent $\frac{2}{3}$ af den mig anfortroede Defension, da Eretroners Batteri, og da Blokskibene Gysanten og Mars ikke, og Fregatten Hjælperen kun lidet kom i Ilden.

Slaget var inden $\frac{1}{2}$ Time almindeligt. 12 Linieskibe, hvoriblandt et paa 80, og de fleste øvrige paa 74 Kanoner, og 6 til 8 Fregatter paa den ene Side — paa den anden 7 Blokskibe, hvoraf kun 1 førte 74 Kanoner, de øvrige kun 64 og derunder, 2 Fregatter og 6 mindre Fartøier — saaledes vare Stridskræfterne fordeelte i det Hele. Fienden havde allestæder 2, hvor vi havde 1, og Blokskibet Brøvestenen havde foruden Contraadmiralen og 1 Linieskib, 2 Fregatter, som stød ham hele Liden ret for ind, uden at den kunde besvare disse et Skud. Naar jeg altsaa blot historisk melder, hvad Deres Kongelige Høihed Kronprindsen selv har seet, og med Dem saa stor en Deel af Danmarks og Europas Borgere, at denne (jeg kan vel kalde den saa) høist ullaige Kamp vedvarede og vedligeholdtes med en uforlignelig Tapperhed 4 $\frac{1}{2}$ Time, at den overlegne Magts Flb 1 Time før Slagets Ende allerede var saaledes svækket, at adskillige af de engelske Skibe, hvoriblandt Viceadmiral Nelsons, kun stød med enkelte Kanoner; at denne Helt i dette Dieblit, midt i Slagets Hebe, sendte en Parlamentair i Land for at foreslaae Waabensstilstand; naar jeg tillægger, at det er meldt mig, at 2 engelske Linieskibe allerede havde strøget, men ved Opseiling af flere Skibe bleve understøttede og heiste igjen, — saa er det mig vel tilladt at sige, tilladt at tro, at Fienderne selv ville tilstaae: at Danmarks gamle Søkrigere Være den Dag lyske i saa utrolig Glands, at jeg taster Himlen for at have havt Europa til Vidne derpaa.

Endnu hang Seirens Bøgtkaal, om ikke lige, dog var den langt fra de sjunkne til Slæde for Danmark. Selv de første og haardest angrebne spblige Skibe, selv den omringede, med al min høie Idee om dansk Tapperhed ubegræbelige Prøvesteen, slog endnu en Stund, indtil næsten alle Kanonerne vare demonterede. Omfjer maatte disse vige for Overmagten, og den danske Flot opførte derpaa efterhaanden Sønden fra og Nord efter. Allerede Kl. 11 $\frac{1}{2}$ blev Orlogsskibet Dannebrog, paa Siben af hvilket Viceadmiral Nelson laa, stød i Brand. Jeg begav mig med min Stander paa Orlogsskibet Hølskeen af nordre Flot; men Dannebrog stred længe under den strag istsked for heise Bimpel. Den havde ved Enden af Striden 270 Mand døde og bleserede. Kl. 2 $\frac{1}{2}$ var Orlogsskibet Hølskeen saa forstødt, havde saa mange Døde og Saarede, og et saa stort Antal Kanoner demonterede, at jeg atter omskiftede min Stander der med Bimpelen, og da Sjælland, hvis Louge vare overfludte, allerede var i Drift, begav jeg mig til Tretroner-Batteri, hvorfra jeg commanderede den nordre Flot, som var i et Engagement med Parters Division, indtil jeg Kl. 4 modtog Deres Kongelige Høiheds Ordre at opføre med Slaget.

Defensions-Linien sønden for Tretroner kom saaledes i Fiendens Bold, undtagen Fregatten Hjælperen, som, da den tilslidt havde at stride imod en alt for overlegen Magt, kappede og holdt ind til Stubben; Repetitøren Elven, som efterat have faaet adskillige Grundstøb, Master og Læstelage forstødt, endeel Døde og Saarede, holdt inden for Kronen; Skjotsprammene Nyborg og Aggershuus, som, den sidste taget paa Slæbetoug af den første, holdte spntefærdige ind til Kysten, og det gerneste Flaadebatteri, som var meget ilde tilredt; endelig Blotsskibet Dannebrog, som kort efter Slaget sprang i Luften. Foruden det Tab, Fienden synlig har lidt, er jeg vis paa, at han, saavel paa Mandskab som paa Skibe, har lidt betydelig; ogsaa er Fordelen af Seiren kun ubrugelige Skibe med for det meste fornagtede Kanoner, og Krudtet overbord kastet.

Bestemt kan Antallet paa Døde og Saarede ei endnu opgives, men jeg anslaaer det fra 16 til 1800. Paa de første Liste maa jeg med Smerte anføre: Cheferne for Blotsskibet Indfødsretten og Fregatten Kronborg, Capitain Thura og Premierlieutenant Hauch, samt adskillige andre brave Officierer. Paa de sidste staaer først: Chefen af Dannebrog, Capitain Ferdinand Braun, som foruden adskillige andre Saar har mistet den høire Haand. Til Officierernes og Mandskabets mageløse Mod har jeg intet Udtryk. Slaget selv kan kun beskrive det.

Dagben, den 4de April 1801.

Difert Fischer.

Over denne Beretning blev Nelson meget forbitret, og skrev et Brev til General-Adjutant Lindholm for at gjenbrive den. I dette yttrede han, at han ansaae det for sin Pligt at give Prindsen bedre Underretning, da G. K. Høihed var kaldt til Bidne, da han ellers vilde have behandlet Fischers Rapport med den Foragt, som den fortjente. Efterat have udpeget nogle Usandheder (som Nelson kaldte det) vedbliver han: „hvad den Snat betræffende Seiren angaaer, da vil G. K. H. ikke hente ham nogen Tillid. Hele Forsvarslinien indtil Syden for Tretroners Batteri stød jeg i Sønt, opbrændte og entrede jeg, eller drev Skibene ind i Havnen. Han siger, at det er bleven ham meldt, at to britiske Skibe havde strøget deres Flag. Hvorfor tog han dem da ikke i Besiddelse? Jeg tog hans, saasnart de havde strøget deres Flag. Grunden er klar — fordi han ikke troede det; han maatte indsee, at en saadan Melding var falsk. Han angiver, at det Skib, paa hvilket jeg havde den Ære at heise mit Flag, havde ved Enden af Slaget kun affyret nogle enkelte Støb. Og det er sandt, thi faste og koldblodige stode mine Gutter, og vilde ikke lade et eneste Støb gaae tilspilde. Han synes at ville spotte over, at jeg sendte et Vaabenstilstandsflag i Land. Men De veed, og G. K. H. veed, at de Kanoner, der bleve affyrede fra Kysten, blot kunde fyre gjennem de danske Skibe, der havde overgivet sig, og at, naar jeg fyrede mod

lysten, det heller ikke kunde ske paa nogen anden Maade. Gud bevare mig fra, at jeg skulde ville tilintetgjøre en Dans, der ikke gjorde nogen Modstand mere. Da de bleve mine Fanger, blev jeg deres Beskytter.“¹⁾ Med Sønson til Styrkens Opgivelse paaftod de engelske, at Fischer uretteligen havde ubeladt Tretroners Batteri og det paa Amager, og derimod optaget de engelske Skibe, som vare brændte og ikke kunde deeltage i Slaget.

Nelsons Rapport til Parler.

Elephanten, Kjøbenhavns Rhed 3die April 1801.

N. S. I Følge Deres Ordre at give Dem Rapport om den Esfadres Operationer, som De gjorde mig den Ære at underlægge min Commando, tillader jeg mig at meddele, at efterat jeg ved Hjælp af den duelige Officier Capitain Mian, og ved Capitain Brisbanes Utrættelighed, samt især ved Hjælp af Styrmandene paa Amazon og Cruizer, havde med Brier betegnet det østre Løb og Middegrundens Beliggenhed, gik Esfadren udsat igjennem og ankrede ved Dragø om Aftenen den 1ste. Igaar Morges gjorde jeg Signal til at lette og angribe den danske Linie, som bestod af 6 Linieskibe, elleve flydende Batterier, med Skjot fra 26 Fireogtyvepundere til 18 Aftenpundere, og et Bombardeerstik, foruden sknerthbyggede Kanonbaade. Disse understøttedes af Kronserne²⁾, der havde 88 Kanoner, og af 4 Linieskibe, som laae for Anker i Indløbet, og nogle Batterier paa Den Amager.

Bombeskibene og Kanonbaadene undskydede, de øvrige 17 Skibe, som udgjorde den hele Linie syd for Kronbatteriet, ere sunkne, brændte eller tagne efter en Battaille af 4 Timer.

Det høist intrikate Farvand forvoldte, at Bellona og Russel uheldigvis kom paa Grund, men endssjønt de ikke indtog den Plads, der var anvist dem, kom de dog til at ligge saaledes, at de gjorde stor Nytte. Agamemnon kunde ikke lægge Middegrunden forover, og blev nødt til at ankre, men ikke den ringeste Daddel kan tillægges Capitain Fancourt; det var en Gøndelse, som ethvert Skib er undertastet. Disse Omstændigheder hindrede vor Linies Udstrækning med disse 3 Skibe, som jeg er vis paa vilde have bragt Kronserne og de to ydre Skibe i Havnemundingen til Lausshed, og forebygget det stærke Tab paa Defiance og Monarch, som bragte den Hælle, brave Capitain Riou (hvem jeg havde betruet Anførselen af Fregatterne og Corvetterne Blanche, Memene, Dart, Arrow, Beyhør og Otter, for at understøtte Angrebet paa Skibene i Indløbet af Havnen) under en meget svær Ild; Følgen blev Capitain Riou's Død med mange brave Officierer og Folk paa Fregatterne og Corvetterne. Bombeskibene anvistes og toge deres Station ved Siden af Elephant, og kastede nogle Bomber paa Arsenallet. Capitain Rose, som tilbød sin frivillige Tjeneste til at anføre Kanonbriggerne, gjorde Alt hvad der var muligt for at føre dem frem; men Strøm-

¹⁾ Morning Chronicle yttre sig 21de April herom saaledes: „Da Ministeren Abdington opfordrede Underhuset til en Takadresse til Lord Nelson o. s. v., tilskred han det Lord Nelsons yderst store Mennesketjærlighed, at han havde foreslaaet Baabensstilstand, og vi have hidtil ligefrem troet det samme. Det gjør os imidlertid ondt at finde i et ministerielt Blad, at Lord Nelsons Bevæggrund var at udrede 3 af sine Skibe af den farligste Stilling. Lord Nelsons Forslag synes ikke at have været Mennesketjærligheds Handling, men en Krigsligt, og vi ere endnu ikke ganske visse paa, om den egnede en ærlig Kriger.“

„Tre af vore Linieskibe“, siger hiint Blad, „Bellona, Russel og Agamemnon, vare paa Grund og udsatte for den stræffeligste Ild fra Tretroner. Lord Nelson saa deres farlige Forfatning, og det var klot en kold omfattende Aand, som hans egen, der kunde udfinde det Middel til at redde dem, som han strax anvendte. Han gik ind i sin Kahyt og skrev et Brev til Kronprindsen, hvori han bad ham, at lade Ilden opføre strax fra Tretroner, da de saarede Danske, som vare i hans Vold, ikke kunde reddes, hvis Ilden vedblev. Ordren dertil blev givet, og en Stilstand paafulgte.“

²⁾ D. e. Tretroners og Lunettens Batterier; det sidste var uden Kanoner.

men var for stærk for dem til at gjøre Tjeneste under Angrebet. Ikke desto mindre flyedes Capitain Rose og alle Officiererne saavel som Mandstabet paa Kanonbrigaderne den største Røse for deres Bestræbelser. Baadene fra de Skibe, som ikke vare beordrede til Angrebet, ydede os enhver Bistand, og deres Officierer og Mandstøb fortjene mit varmeste Bisald. Desfrée tog sin Stilling saa den bestjød det sydligste danske Linieskib langskibs, og gjorde den største Tjeneste.

Actionen begyndte 5 Minuter over 10, Avanten ført af Capitain G. Murray paa Edgar, som gav et herligt Exempel paa Usforsagthed, der efterfulgtes af enhver Capitain, Officier og Mand i Eskadren. Det er min Pligt at bevidne for Dem Contraadmiral Graves's udmærkede Fortjeneste og Kærlighed. Jeg føler mig Capitain Foley høilig forbunden, som tillod mig at hæise mit Flag paa Elefant; hans Raad var nødvendigt ved mange og vigtige Leiligheder under Slaget. Jeg maa ligeledes erklære mig enhver Capitain, Officier og Mand høiligt forbunden for deres Tjenester og udmærkede Kærlighed ved denne Leilighed. Oberst Stewart gjorde mig den Ære at være ombord paa Elefant, og han selv saavel som enhver Officier og Soldat under hans Commando deeltog med Glæde i Dagens Røse og Farer. — Tabet i en saadan Bataille har naturligviis været meget stort. Blandt mange andre brave Officierer og Mand, som bleve stude, maa jeg med Smerte anføre Capitain Ross paa Monarch, som efterlader Kone og 6 Børn til at begræde hans Tab, og mellem de Saarede Capitain Sir Thomas B. Thompson paa Bellona.

Jeg har den Ære at være ic.

Kelson og Bronte."

Paa den engelske Liste opgaves det totale Tab af Døde og Saarede til 943, hvoriblandt 20 faldne og 48 saarede Officierer. Fra dansk Side er yttret den Formening, at Officierernes Antal er angivet nedsigtigere end de Meniges, fordi hine have Slægtninger og Venner hjemme, som derom maa underrettes, og slutter deraf, at de Engelses Tab har været langt større end opgivet.

Om den sluttede Waabensstilstand fandtes i Collegial-Libenden for 11te April 1801 følgende Dplysninger: „De Rygter, som have udbredt sig i Publiko angaaende den engelske Admirals Fordringer eller foreslagne Villkaar ved de Underhandlinger, som have fundet Sted, forinden den indskrænkede Waabensstilstand blev sluttet paa Kjøbenhavns Kbhed, ere saa mange, saa forskjellige, og for en stor Deel saa urigtige, at Udgiveren af Collegial-Libenden flylber dette Blads Læsere Underretning om, hvad der nu med Visshed vides at være foregaaet i denne Henseende, hvilket i det væsentlige er følgende:

Den engelske Admiral, Sir Hyde Parter (som var forsynet med Fuldmagt fra sin Regjering) foreslog først en defensiv Alliance imellem Danmark og Storbritannien, i hvilket Tilfælde den engelske Regjering forbandt sig til at understøtte Kongen af Danmark med en Flaade af 20 Orlogsskibe, i det mindste, i Østersøen; hvorimod Danmark ogsaa skulde forpligte sig til at holde en Flaade af 10 Orlogsskibe i bemeldte Sv. Dette Forslag blev strax afflaet som stridende mod de nordiske Magters bevæbnede Neutralitets-Forbund. Derefter erklærede den engelske Admiral, at han var villig til at indhente nærmere Instructioner fra sit Hof, dersom han imidlertid kunde ansee Kjøbenhavn som en venstabelig Havn, og dersom Danmark vilde afflaae fra den nordiske Coalition. Fra Danmarks Side blev der udnævnt 2de militaire Kommissairer (Generalmajor v. Walterstorff og Generaladjutant Linbholm) for at indhente nærmere Forklaring over den førstnævnte Punkt; den sidste blev derimod aldeles afflaet. Efterat Commissarierne havde havt et Par Samtaler med Admiralen betræffende en Waabensstilstand og de dertil hørende Betingelser, gav han et (saakaldet) Ultimatum, som gik ud paa, at Danmark enten maatte indgaae en defensiv Alliance med Storbritannien, eller

og besærmere, og han forlangte bestemt Svar herpaa inden 24 Timer. Men det blev ham tilkendegivet, at begge disse Forslag sandtes upassende og uantagelige. Den næste Dag tilbød han den Forandring i Vaabenstilstands-Billarene, at Danmark skulde høre op med at armere; at dets Krigsskibe skulde blive in statu quo, at der skulde iagttages den strengeste Neutralitet i Henseende til Storbritannien, og at det skulde suspendere Virkningen af det imellem de nordiske Magter indgaaene Forbund, saalænge, indtil den nuværende Uenighed med Kongen af England var bleven bilagt, eller til Admiralen havde faaet nærmere Forholdsregler fra sit Hof. Endelig bleve Commissarierne fra begge Sider enige om de Billaar, som indbefattes i den vedtagne Vaabenstilstand, hvis Indhold er indtrykt i Collegial-Libenens sidste Nummer."

No. 4 a. (til Side 32).

Danmarks Krigs-Erklæring mod England 1807. (Paa Frank).

Hele Europa hender det System, som Danmark har fulgt med uforanderlig Beskedenhed under 15 Aars Krige og Uroligheder. Den strenge Overholdelse af en aaben og upartisk Neutralitet, og en samvittighedsfuld Opfyldelse af alle de Pligter, den medfører, have udgjort den eneste og bestandige Gjenstand for alle dets Ønsker og Bestræbelser. I alle sine Forhold til andre Stater har den danske Regjering vist en Ligefremhed og en Redelighed, der svarede til dens Hensigtens Reenhed, og til den Hjærlighed til Fred, hvori den ei kan mistænkes for nogenstunde at have valet. Hidtil havde Forsynet velsignede dens Bestræbelser. Skyldfri og angerløs mod alle Magter, var det lykkedes den at vedligeholde en god Forstaaelse med enhver af dem, og naar Omstændighederne fra Tid til anden have foranlediget Reclamationer og Discussioner fra de krigsførende Magters Side, saa have de sjæde hast sit Udspring fra den Upartiskhed i den danske Regjerings Opførsel, og Strengbed i dens Grundfætninger, som hine Forhandlinger kun have tjent til at begrænse.

Denne Freds- og Sikkerheds-Tilstand er pludselig bleven tilintetgjort. Efterat den engelske Regjering ved en flammelig Uvirkosomhed har forraadt alle sine Allieredes Interesse, der vare indviklede i en ligesaa alvorlig som usikker Kamp, har den pludseligen udviklet sin hele Styrke for at overrumple og angribe en neutral Stat, som ikke havde paa fjerneste Maade fornærmet den. Planen til at overfalde Danmark, som er forbunden med Storbritannien ved ligesaa gamle som heilige Baaend, er bleven forberedt med ligesaa megen Hemmelighed som Hurtighed. Den danske Regjering har seet den engelske Krigsmagt ankomme til sine Kyster, uden Huelse om at den var stilet mod Danmark. Den Sjælland besandtes omringet, Hovedstaden truet, den danske Grund haanet og krænket, førend Høffet i London ved et eneste Ord havde lagt sine fiendtlige Hensigter for Dagen. Disse bleve dog snart tydeligen not udtrykte. Men Europa vil have Vansteligbed før at sætte Tro til hvad det faaer at høre. Den forfæste, den voldsosmste, den grusosmste Plan, som nogensinde er bleven lagt, er blot grundet paa en foregigven Gifterretning, eller snarere et løst Rygte, om et Forsøg, om et engelske Ministeriums Baaend skulde gøres for at rive Danmark ind i Forbindelser, som vare fiendtlige for Storbritannien. Støttende sig paa denne Forudsætning, som den meest løselige Undersøgelse snart viste kun var en falsk Formodning, lod den engelske Regjering paa den bestemte Maade erklære Høffet i Kjøbenhavn, at Danmark, for at beskytte sin egen Interesse og sørge for sin egen Sikkerhed, kun havde Valget mellem en Krig og mellem den næste Alliance med Storbritannien. Og hvilken Alliance pøvede man at tilbyde? En Alliance, som til første Pant paa

Danmarks Undertvingselse overgav dets Krigsflåde til den engelske Regjering. Salget mellem disse Forslag kunde ikke være tvivlsomt. Forslaget selv, ligesaa fornærmeligt i sit Tilbud, som i sine Trudsler, kunde end ikke foranledige nogen Betænkning. Den retfærdigste og dybeste Skade maatte overveie enhver anden Betragtning. I dens Stilling mellem Stam og Fare havde den danske Regjering intet Valg. Krigen udbrød. Danmark skjuler ingenlunde for sig selv de Fæder og de Tab, hvormed denne Krig truer det. Uforberedt overfaldet paa den troloste Maade, angrebet i en isoleret Provinds, som var blottet for alle Forsvarsmidler, med Magt henrevet i den meest ulige Kamp, kan det ikke smigre sig med at undgaae smertelige Uheld. Men endnu har Danmark at redde en usmittet Ære og den Agtelse, som det tør smigre sig med ved en pletløs Fremgangsmaade at have forstaaet sig i Europas Dine, og det troer at vinde meer Ære i en Modstand, som bukker under for Magten, end dets Modstander i en Triumf, som misbruger den. Det frygter ikke Europas Dom over denne nye Tvist, det troer forud derved at finde sig hædret. Lad upartistiske Kabinetter domme, om der for England var nogen politisk Nødvendighed, eller nogen Sikkerheds Betragtning for Gaanden, for hvilken det tillader sig uden Betænkning at opofre en Stat, som aldrig har fornærmet eller paa nogen Maade udøstet det. Stærkt ved sin gode Samvittighed, ved sin Tillid til Gud, ved de hædte og troe Nationers Kjærlighed og Hengivenhed, som ere forenede under eet elsket Scepter, nærer den danske Regjering det Haab, at den uden Svagthed vil kunne opfylde den alvorlige, sjønt farefulde Pligt, som Ære og Nødvendighed har paalagt den. Den troer sig berettiget til at stole paa de europæiske Kabineters Deeltagelse og Retfærdighed, og haaber at spore Birningen deraf især fra de høie Souveræners Side, hvis Hensigter og Indgangne Forbindelser have maattet tjene til Paastud for at besmykke den meest strigende Uretfærdighed, og hvis Tilbud, sigtende til at give den engelske Regjering Midler i Hænde til en almindelig Freds Indledning, ikke have kunnet afholde denne fra en Voldsomhed, der maa oprøre alle retfærdige og ædle Hjertter i England selv, der udsætter en dybtlig Souveræns Charakter for Dabbel, og besudler for evig Storbritanniens Annaler."

Den engelske Erklæring udkom først (affattet paa Engelsk) den 2de September 1807, efterat Kjøbenhavns Stjebne allerede var afgjort, og lyder saaledes: „Hans Majestæt spjlder sig selv og Europa en aaden Fremstilling af de Bevæggrunde, som have foranlediget hans seneste Forholdsregler i Østersøen.

Hans Majestæt har udsat denne Forklaring ene i Haab om en fredeligere Overenskomst med Hoffet i Danmark, hvilken det var Hans Majestæts inderligste Ønske og første Bestræbelse at opnaae, for hvilken han var rede til at gjøre store Anstrengelser og store Offere, og som han aldrig tabte af Sigte, endog i det meest afgjørende Fiendtligheds Dødsstrik.

Hvor dybt endog Hans Majestæt har sølt sig stuet i dette Haab, har han dog den Trøst, at ingen Anstrengelse fra hans Side har været sparet for at tilvejebringe et modsat Resultat. Men i det han beskager den grusomme Nødvendighed, som har tvunget ham til at tage sin Tilflugt til fiendtlige Handlinger mod en Nation, med hvilken det var Hans Majestæts alvorligste Attraa at indgaae en Forbindelse til sælles Læve og Alliance, søler Hans Majestæt tillidsfuld, at Retfærdiggjørelsen for Sammes Forhold vil findes i en uundgaaelig Pligts Dyden, der for en Fyrste overgaaer alle en Souveræns øvrige Forpligtelser, den Pligt nemlig at sørge, medens der endnu er Tid, for sit Folks umiddelbare Sikkerhed.

Men Hans Majestæt kunde ikke undlade at drage sig til Minde, at da det danske Hof, ved Enden af den forrige Krig, indlob sig i et fiendtligt Forbund mod Storbritannien, grundede dets Retfærdiggjørelse, fordi det saa uforbærligen

krænke en Neutralitet, som Hans Majestæt aldrig havde ophørt at respectere, sig paa dets Uformuenhed til at modstaae Virkningen af en udsortes Indflydelse og en frygtelig Rabomagts Trudsel. Hans Majestæt maatte nødvendigvis sammenligne den Grad af Indflydelse, der paa den Tid bestemte Kongen af Danmark til en Beslutning, der krænke en positiv Forpligtelse, som først for et halvt Aar siden var indgangen, med den langt større Virkekraft, som Frankrige nu havde Midler til at give det samme Stræmsels-Princip, da det saae Kongeriger lastede for sine Fødder, og havde hele Nationens Befolkning under sine Faner.

Faren var ikke heller mindre overhængende end vis. Den Armee, som var bestemt til et Indfald i Holsteen, var forsamlet paa det neutrale Hamburgs krænke Grund. Og naar Holsteen først var besat, var Den Sjælland i Frankriges Bold, og Danmarks Sømagt til dets Raadighed.

En britisk Magt kunde, det er sandt, have banet sig Vej til Østersøen, og for en Tid aobet den danske Sømagts Bevægelse. Men den Aarstid nærmede sig, da denne Forsigtighedsregel vilde været uden Nytte, da Hans Majestæts Flaade maatte have forladt hiin Sø, og tilladt Frankrige i usforstyrret Sikkerhed at forøge sine Midler til et Angreb imod Hans Majestæts Besiddelser.

Dog, selv under disse Omstændigheder og i det H. S. Majestæt opfordrede Kongen af Danmark til at give den Satisfaction og den Sikkerhed, som H. M. var nødt at fordrø, og i det Samme forlangte det eneste Pant, hvorved denne Sikkerhed kunde gives med nogen Virkning, — ledjagebe H. M. dette Forlangende med at tilbyde enhver Betingelse, som kunde forlige det danske Højs Interesse og Følelser med samme.

Det blev Danmark selv overladt at bestemme de Billaar og de Betingelser, som det maatte forlange.

Derfor Danmark frygtede for, at Dvergtvelsen af dets Flaade vilde oprække Frankrigs Forbitrelse som en Føieligheds-Handling, saa havde H. S. Majestæt i Beredskab en Krigsmagt af saa frygtelig Størrelse, at den selv i Frankrigs Dine maatte retfærdiggjøre enhver Eftergivnehed, i det den gjorde enhver Modstand aldeles unyttig.

Var Danmark virkelig beredt paa at modstaae Frankrigs Forlangende og forsvare sin Uafhængighed, saa tilbød H. S. Majestæt sin Medvirning til dets Forsvar — ved en Flaade, ved Tropper og Pengehjælp; end videre Garantie af dets europæiske Lande, og Sikkerhed for dets Colonial-Besiddelser samt Forsøgelsen deraf.

At Sværtet er bleven draget for at udføre en Foranstaltning, som var fornøden til at flikke H. S. Majestæts Lande, maa H. S. Majestæt oprigtigen og bitterligen beklage. At Verdens Stilling og Omstændigheder ere saa, at de have krævet og retfærdiggjort de Forholdsregler til Selvforvar, hvortil H. M. har fundet sig tvungen til at tage sin Tilflugt, er en Sandhed, som Samme dybt beklager, men hvorfor han ingen Deel er ansvarlig.

Hans Majestæt har længe forfat en høist ultiige Kamp af samvittighedsfuld Dverbærelse imod uafslædig Bold og Undertrykkelse. Men denne Dverbærelse har sine Grændser. Da den Plan aabenbart vedkjendtes og allerede var for langt fremrykket, til at fuldende de europæiske Magters Undertrykkelse under en almindelig Anmasselse, og ved Stræf eller ved Magt at forene dem til et Forbund mod dette Kongeriges Sorettigheder og politiske Tilværelse, blev det nødvendigt for H. M. at forekomme et Systems Held, som ikke var mere farligt for Sammes egen Interesse, end for de Magters, som vare bestemte til at være Redskaber for dets Udførelse.

Det var paa Tide, at Virkningerne af den Frygt, som Frankrig har indgydet Verdens Nationer, skulde finde en Modvirning i en Anstrengelse af Storbritanniens Magt, der blev fremkaldt af trængende Omstændigheder, og afmaalte efter Farens Størhed.

Uagtet Krigserklæringen fra den danske Regjerings Side, faaer det endnu til Danmark at bestemme, om Krigen mellem disse Nationer skal fortsætted. Hans Majestæt vil foretrække en fredelig Overeenskomst. Han attraaer isvrigen at stille et Sværd i Steden, som Samme saa ugjerne nøbdes til at drage. Han er rede til at vise Danmark og Verden, at, ligesom han alene har handlet i Overbevii-ning om hvad der skyldes hans egne Landes Sikkerhed, onster han af ingen anden Bevæggrund, eller for noget andet Hensyn til Fordeel eller Forstørrelse, at drive de fiendtlige Forholdsbregler over Grændserne af den Nødvendighed, som frembragte dem. Westminster den 25de Septbr. 1807.

No. 4 b. (til S. 34).

Om de engelske Tropper i Sjælland.

Hofman-Bang, Eter af Herregaarden Hofmansgave i Byen, en af Forfatterens fortroligste Ungdomsvenner, som i 1807 tillige eiede Bistrup-Gaard tæt ved Roeskilde, og som under de Engelses Ophold i Sjælland var i idelig Bevægelse for at gaae Gaestenskjold til Haande, og tjene sit Fædreland, har meddeelt nogle Notitser i den Anledning, hvoraf herved gives et kort Uddrag. Gjærne havde Forfatteren leveret disse Notitser, der ere forfattede under Katastrophen selv, og udflyde fra en Pen, som stedse har været Sandhedens Tolk, fuldstændigen, men af Frygt for at gjøre sit Vært alt for vidtløftigt, har han ogsaa paa dette for ham høist interessante Bidrag maattet lægge en Fortfortnings-Maalstol.

Saa snart Jacksons Forlangende om Flaadens Udlevering var af Kronprindsen bleven afviist, bleve Landværnssoldaterne indkaldte. Nogle af dem kom i Garnison i Kjøbenhavn, Andre bleve samlede under General Gaestenskjolds Commando. Herremændene rundt om i Sjælland mistede derved Mange af deres Karle, og ved denne Formindstelse af Arbeidskraften forsvindes Høstbjergningen. Flere af Kjøbenhavns Indbyggere, især Fruentimmer, flygte de ud af Byen til Venner paa Landet, og Bistrup Herregaard fik ogsaa den Slags Indkvartering. De kongelige Prindsesser flygte de ogsaa fort før Bombardementet fra Hovedstaden, og General Baird, der havde besat Frederiksberg og kjendte dem da de passerede forbi, lod presentere Gevær for dem. Efter nogle Dages Ophold i Roeskilde, flyttede General Gaestenskjold sit Qvarteer til Egnen af Lethraborg, hvor man samlede Landværnets, der bestod af en Høb slet bevæbnede Mennester, som deels i flere Aar havde været uvante til Krigstjenesten, deels vare over den Alder, i hvilken Militair-Tjenesten tilbørligen kan udføres. Nogle af dem, der indfandt sig paa Herregaarden Bistrup, vare iførte gamle Husar-Uniformer og saa slet bevæbnede som muligt. De saae ynkelige ud. Hofman paatog sig at opsoge Gaestenskjold for at meddele ham nogle ham ihændekomne Efterretninger om Fiendens Anmarsch. Han fandt den ærværdige gamle Mand til Hest paa en Høi uden for Kjøge, hvor Slaget stod nogle Timer efter. Udfaldet af den ulige Kamp mellem en velorganiseret Armeel, forsynet med Artilleri, og det slet munderede usæbde Corps af Soldater og Landværnss-Officierer, maatte den gamle Krigsmand have indset; thi Hofman fandt meget Alvor i hans Væsen, da han forlod ham. Generalen overlod Hofman at sørge for sin Krigskasse, hvilket efter mange Hændelser omkring i Sjælland omsider lykkedes ham. Strax efter dette Møde med Generalen var det at Kjøge-Slaget stod, og det Gaestenskjoldste Corps efter Englændernes lette Seier splittedes ad.

Under disse Omstændigheder udbredte Englænderne sig over hele Sjælland og kom ogsaa til Roeskilde. Da Herregaarden Bistrup ligger tæt derved, frøgte Hofman for Molest for sig og sin Familie, og søgte at erhøbde en Sauvegarde.

Saa hændte sig i denne Anledning til General Wellesley (nu Wellington) selv, der loode ham samme godmodigen, endstjønt han spørgende bemærkede, at han fandt Hofman noget paatrængende; men han undskyldte sig med sin Rones Forsætning, hvis Medlemsk foretog. Samtalen førtes først paa Engelsk, siden paa Fransk, og da Hofman tilkjendegav sin Forundring over den Lethed, hvormed Generalen talte dette Sprog, bemærkede han, at han havde tilbragt en Deel af sin Ungdom i et isst Collegium i Frankrige. Da imidlertid Leidebrevet udeblev, færd Hofman den følgende Dag og fornyede sin Bøn, hvortil han svarede den, at en Rollebrygger, Porter, som havde arbejdet for ham, og som han troede arresteret, maatte blive frigiven. Han fik derpaa følgende egenhændige Svar fra Generalen.

Monsieur.

Blæseborg ce 2 Septbr. 1807.

Si les troupes vont du coté de Holbech, j'aurai soin que Madame de Hofman aura une sauve-garde. S'ils ne vont pas de ce coté - la, cette précaution ne sera pas necessaire. — Si je le peux j'aurai l'honneur de vous faire une visite. Je ne crois pas que Mr. Porter a été arrêté.

J'ai l'honneur d'être, Monsieur, Votre très obéissant serviteur

Arthur Wellesley.

à Mons. Mons. Hofman.

Den følgende Dag gjorde Generalen med sine Adjutanter Hofman et Besøg og tog Frokost hos ham. Generalens Escorte bestod kun af tvende Matroser til Hest. Under Besøget besaa Generalen Hofmans gode Malerisamling, hvori fandtes meget gode Stykker, og da Hofman tilbød ham et Maleri til Erindring om hans Besøg, afflog han det med forbindtlig Udtryk. Adjutant Cotton yttrede derimod, at hans Fader ogsaa samlede paa Malerier, men dette Bink vilde Barten ei forstaae. Hofman anfører i sine Notitser flere Exempler paa Engländernes Godmodighed, hvormed de optog hans stundom bjærde Tiltale, som en patriotisk Harme over det engelske Tog lagde ham i Munden, ligesom flere blandt dem, især blandt Hannoveranerne, udtrykte sig med Bitterhed over denne Engländernes Expedition mod Danmark. — Saavel Engländerne som Hannoveranerne holdt i Almindelighed god Mandstugt i Sjælland, og Marobeurer straffedes paa Stedet. Saaledes blev en Soldat, som tog et Uhr i en Landbye — Høie Løstrup — straffet i de forsamlede Troppers Nærværelse med Kat. Under Engländernes Ophold i Sjælland, mistede en Godseier (B...g paa S.....m) en Conspiration mod Engländerne, hvori Hofman ingen Deel vilde tage. Den opdagedes, men Hannoveranerne gave de danske Anledning til at tilintetgjøre de dikhørende Papirer.

No. 5 (til S. 34).

Capitulations-Artiklerne for Staden Kjøbenhavn og sammes Citadel, vedtagne mellem Generalmajor Walterstorff, Contre-Admiral Lütten og General-Adjutant Kirchhoff, som dertil ere behørigt autoriserede af S. E. Generalmajor Peymann; og ved Generalmajor A. Wellesley, Sir Bopham, og Oberstlieutenant Murray, behørigt autoriserede af Admiral Gambier og GeneralLieutenant Cathcart.

1. Naar denne Capitulation bliver understrevet og stadfæstet, skulle hans britiske Majestæts Tropper sættes i Besiddelse af Citadellet. 2. En Dag af hans britiske Majestæts Tropper skal ligeledes besætte Holmen. 3. Stibene samt Krigsfartøierne af enhver Benævnelse, tilligemed alle hans danske Majestæt tilhørende Stibsfager og So-Inventarium skulle overgives i de Personers Bærg, som blive udnævnte for hans britiske Majestæts Krigsmagt, og de skulle ydret

sættes i Besiddelse af Holmen samt alle de dertil hørende Bygninger og Forraads-huse. 4. De sig i hans britiske Majestæts Tjeneste befindende Forraads- og Forskibbe skulle tillades, hvis fornødent gjøres, at komme ind i Havnen, for igjen at indskibe hvad Skibsfager og Tropper de have hidbragt til denne D. 5. Saa snart Skibene ere blevne udbragte fra Holmen, eller inden 6 Uger fra denne Capitulations Datum, eller før om muligt, skulle hans britiske Majestæts Tropper overantvorde hans danske Majestæts Tropper Etabellet i den Tilstand, hvort det befindes, naar de besætte samme. Hans britiske Majestæts Tropper skulle ligeledes inden forberemelte Tid, eller snarere om muligt, igjen indskibes fra Den Sjælland. 6. Fra denne Capitulations Datum skulle Fiendtlighederne ophøre over hele Sjælland. 7. Ingen Person, være sig hvo det er, skal vorde molesteret, og al Eiendom, offentlig eller privat, undtagen de førnævnte hans danske Majestæt tilhørende Skibe og Krigsartstier samt Sæinventarium, skal respecteres, og alle civile og militære Betjente i hans danske Majestæts Tjeneste skulle vedblive i den fulde Udøvelse af deres Embedsforretninger over hele Sjælland, og Alt skal anvendes, som kan sigte til at fremme Enighed og god Forskæelse mellem de tvende Folk. 8. Alle paa begge Sider tagne Fanger skulle ubetinget tilbagegives, og de Officiere, som ere fangne paa Vresord, skal befries for samme Forpligtelse. 9. Al Engelsk Eiendom, som maatte have været sequestreret i Følge de stedhavende Fiendtligheder, skal tilstilles Eierne. — Denne Capitulation skal stadfæstes ved de respective Høifstkommanderende, og Stadfæstelserne skulle udvegtes før Kloften 12 denne Dags Middag. Givet i Kjøbenhavn den 7de Dag af Septbr. 1807.

Walterstorff.

Arth. Wellesley.

Lütken.

Home Popham.

Kirchhoff.

G. Murray.

Stadfæstet og bekræftet ved os i det britiske Hovedkvarter paa Hillerup denne fornævnte syvende Dag i September 1807.

J. Gambier.

Cathcart.

7de September udsædte den commanderende General Neymann i Kjøbenhavn saadan Befkendtgjærelse: „Nedborgere! Efterat alle vore Forsvarsmidler ere blevne utilskræffelige, og vi ikke have kunnet forhindre Fienden fra at anlægge Forskandsninger saa nær ved Stadens Volde, at han kan, saa ofte han finder for godt, sætte Staden i Brand paa flere Steder, uden at vore Slutnings-Anstalter (der ere ubelagte baade ved deres Drug og Fiendens Støds) kunne formaae at standse Ildens Udbredelse; saa har jeg, saavel i Betragtning heraf, som da efter min egen og de øvrige høifstkommanderende Officiers fuldtomme Overbeviisning vor svækkede Styrt i dens nuværende Forsatning ikke er istand til med nogen Sandsynlighed at afværge, at jo Fienden er istand til at indtage og sætte sig i Besiddelse af Staden, og som en Følge deraf af begge Holmene og Flaaden, uagtet disses Forsvar fra Søfiden er aldeles betryggende, været sat i den uheldige Nødvendighed, for at spare uskyldige Borgerss Blod, og Staden fra de uberegnelige Følger, dens Indtagelse med Storm maatte drage efter sig, at indgaae Capitulation med den fiendtlige Krigsmagts Anfører, og derved maattet overgive Flaaden, samt indrømme Fienden Besiddelse af Etabellet Frederikshavn og Holmen i saa lang Tid, som udsædres til at føre Krigsskibene ud paa Røden, dog med Billaar, at baade disse Steder skal tilbageleveres, og Den Sjælland inden 6 Uger i det længste skal være forladt af de engelske Tropper, samt at alle private og offentlige Eiendomme baade her i Staden og overalt paa Den Sjælland skulle af dem blive uantastede og urørte. Nedborgere! I det jeg gjentnemtrængt af Betjening meddeleer Eder denne Efterretning, maa jeg tillige minde Eder om; at den første Borgerspligt af Eder; hvis Liv og Guds nu saaledes ere betryggede, er Hellighed og Erden, og jeg bør tillige abvare Eder om, at Overtrædelse af denne Pligt er en Forbrydelse, som kunde drage bedrøvelige Følger efter sig.“

Samme Dag søgte en Høben Føll at gjøre Opløb uden for Traktør Hans Gaard, men blev ved Hjælp af den bevæbnede Magt strax standset.

No. 6 (til S. 35).

Et Dienvidnes Beretning om Bombardementet.

(Efter Rulfsbergs „Efterretninger og Dymmitinger“ 17de Septbr. 1807).

„Hvor eller hvortledes skal jeg begynde at fortælle Dem den Uendelighed, som Hjøbenhavn og dens Indboanere i en Tid af næsten 3 Uger 24 Timer have maattet udstaae og endnu føle, og sikkert længe ville føle Følgerne af, — det ved jeg ikke. Jeg troer, at jeg i mit sidste Brev meldte, at Engellsmændene vare laubede: de ryttede immer nærmere og nærmere for Byen. Vel gjorde vore Tropper adskillige smaa Udfald mod dem, hvorved især Kongens Livjæger-Corps, som altid blev brugt og sendt i Spidsen for de andre, udmærkede sig paa en ærefuld Maade ved Mod og Tapperhed — det mistede og adskillige Døde og har mange Saarede —, men alle disse Udfald vare dog af ingen synderlig Nytte, da Fienderne vare saa mange, og vi vare saa faa, og desuden ingen ordenlig Armee havde, da den kun bestod af Borgere og Frivillige.

Fienden kom os omsider saa nær, at vore yderste Forposter kun stode nogle Strid paa hin Side Stadsgraven; han oplastede imidlertid de frygteligste Batterier, især et bag ved Ladegaarden, og ellers rundt omkring Byen. De Gale bleve, efter Overenskomst imellem os og Fienden, af ham selv forskyttede ud i Landet, og indvarslerede i Kirker og andre Steder; thi vore Bomber og Rugler fra Bølden vilde ellers have dræbt og saaret Mange af disse Ulykkelige. Vi fald nu selv i Brand den forreste Deel af Vesterbro, men den ydre kunde vi ikke komme til for Fienden, da vi begyndte for sig selv derpaa; thi Broerne burde strax, da Fienden nærmede sig, have været afbrændte, endstjønt det var En i Hjertet, at see saa smukke Bygninger som de paa Vesterbro at stige op i Røg; — dog dette var kun Forspillet til et end strækkeligere Stuepil. En Deel af Nørrebro og Østerbro blev ogsaa afbrændt. — Al Passage var imidlertid spærret, Portene bleve lukkede, der afgik ingen Post og der kom ingen Post. Fienden opfordrede os nu adskillige Gange til at overgive ham vor Flaade, hvilket vi naturligvis haardnakket affloge, det han dog ikke havde ventet; thi han troede ikke, at vi turde gjøre Modstand, naar han først var kommen i Land og var Byen saa nær, næsten paa et Pistolstuds. Saaledes gik da Tiden indtil den første Septbr., da Fienden formelig opfordrede Peymann til at udlevere sig Flaaden. Hertil svarede han bestemt Nei.

Den 2den September om Eftermiddagen kom her en Parlamentair for at hente den engelske Consul Gills Datter, som var i Huset hos Falbes, hvoraf man kunde slutte, at de havde noget Alvorligt i Sinde, hvilket vi ogsaa snart fik see; thi samme Dags Aften henimod Kl. 8 begyndte Fienden et aldeles mageløst Bombardement. I Forbigaaende maa jeg bemærke, at de Bomber, Fienden forhen havde kastet, just ikke vare med de bedste, hvoraf man havde taget Anledning til i de offentlige Blade at forfikkre os, at kun $\frac{1}{20}$ vilde træffe, og de andre springe i Luften; men nu stode just det Modfatte. Fremmede Officerer, som opholdt sig her i Byen, paaastaar, at der aldrig endnu i Verden har været Mage til et saadant Bombardement, og at det var meer end Menneffeligt, at vi holdt os saa længe, som vi gjorde. — Man bestjød os med Bomber, Granater, Ildkugler, gloende Rugler og Brandraketter, og gjorde derved 2den September ligesaa mærkværdig som 2den April. Der kan nok neppe tentes noget Strækkeligere og Frygtseligere end dette Bombardement, og Ingen uden den, der har været tilstede der-

ved, kan gjøre sig en Idee om det Ulykkelige deri. Man tænkte sig Luften fuld af hurtigen løbende Stjerner — eller de saakaldte Stjernerstab; thi omtrent saaledes saae Bomberne ud i Farten, at sigte ved mørk Nat — man tænkte sig disse at fare frem med en pibende Hvinen, styrte ned i et Huus, med græselig Bulder at slaa Tag, Loft, Bjælker, Gulv og flere Etager itu, omsider selv med et frygteligt Stralb at springe, og derpaa Luen at slaae ud igjennem Binduer, Loft, Døre o. s. v., saa har man omtrent et Billede af det Syn, hvortil vi her næsten hvert Secund vare Tilskuere. Hertil kommer, at næsten ved hver Bombe saa man Mennesker enten blive dræbte eller kvæstede paa Arme og Been, og at dette Bombardement vedblev for det første hele Natten mellem 2den og 3die Septbr., holdt noget op henved Morgenen, men begyndte igjen om Aftenen den 3die, og vedblev hele Natten mellem den 3die og 4de Septbr., indtil lige ud paa Eftermiddagen den 4de, begyndte derpaa igjen om Aftenen den 4de, og vedvarede hele Natten mellem den 4de og 5te Septbr. indtil ud paa Dagen den 5te, da det holdt op for bestandig.

Denne skrællende Engstelses-Periode for Kjøbenhavns Indbyggere varede saaledes omtrent 3 Fjenddøgn. Af Røtterne var vel den første særdeles rædsom, da vi endnu ikke vare vant til et saadant Syn; men alle Brandanstalter vare dog i god Stand, saa at Ilden ingen Overhaand kunde tage; der brændte op et Par Huse, men det var Intet at tale om; den anden Nat brændte der vel mere, især paa Nørregade, da Fienden immer sigtede efter Fruetaarn, men man var mere vant til det, saa at den Nat i det Hele taget ei var saa frygtelig. Men nu kom den tredje og sidste, og denne var den skrællendste. Strax henad Aftenen angrebe de vore Batterier ved Lommerpladsen, stal Ild i alt Lommeret, saa at hele Himlen syntes at slaae i Lue; de fik ogsaa ved deres Bomber Ild i abstrilte Huse rundt om Fruetirke; Alarmen og Forvirringen blev immer større og større, Brandanstalterne vare ved Ilden og Bomberne forværrede, Brandfolkene faldt som Fluer, da Fienden stedse smed Bomberne lige i Ilden for at hindre Slutningen; omsider maatte vi forlade Batteriet paa Lommerpladsen, og Krudforraadet sprang i Luften. Paa Batteriet blev Capitain Westorf, som havde en Bryggergaard paa Nørregade, stude værsøver. Henad Natten kom der omsider Ild i Fruetaarn, som Fienden længe nok havde sigtet efter, og som han nu ogsaa fik Bugt med. Der kan næppe gives noget, at jeg saa maa udtrykke mig, skrællendelig stoltere Syn, end det, at see en saadan Ildpyramide, som Fruetirke remsiste, da det med Taarn og Alt stod i lys Lue. Ilden blev nu ved Taarnets Nedstyrtselse almindelig, og brændte da og den paafølgende Dag følgende Gader og Steder: hele Nørregade, lille Kjøbmagergade, Kultorbet, Nørrevold, Stenbergs Gaden, Fiolstrædet, det meste af Kannikestrædet, Studiegaarden, Dorchs Collegium, noget af Vimmelskæftet, Klædeboderne, Frueskole ic. ic.

De stendålige Batterier laae i en saadan Linie omkring Byen, og saaledes, at der intet Sted var sikkert, hvor der jo saa at sigte regnedes Død og Lemlæpelse ved. Vore Brand-Anstalter vare forværrede, saa at vi ei kunde slutte den overhaandtagende Ild; der var altsaa intet andet tilbage for os, for at spare uskyldige Dvingers, Koners og Børns Blod, og Byen for ganske at ødelægges, end at capitulere; hvorfor da ogsaa Beymann den 5te om Eftermiddagen begyndte at underhandle med Fienden, og den 6te kom Capitulationen i Stand saaledes: at Fienden skal have hele vor Flaade, og selv udruste den her med alt Fornødent, til hvilken Ende han skalde befætte Holmen og Kastellet, hvilket skede den 7de September; men inden 6 Uger skal de engelske Tropper have forladt Den Sjælland. Man siger, at de allerede næsten skulle have 2 Skibe færdige. De saae i Alt omtrent 21 Linieskibe og 16 Fregatter; det er haardt; men af to onde Ting maae man vælge den mindst onde.

... De Engelske skulle være mellem 30 og 40,000 Mand, og 6000 skulle slaae

ved Rosser, for at Hænder Kronprindsen Overtogarten med sin Armee. De have, saavidt man endnu har erfaret, just ikke begaaet nogen Misdægt i Landet, men skulle have holdt en meget streng Krigstugt. Den commanderende General hedder Cathcart; Flaaden, som commanderes af Bopham, har inlet gjort men lagt ganske rolig.

I Tirsdags bleve Portene for første Gang aabnede, men lukkedes kl. 7 om Aftenen. I Dag afgaae for første Gang Posterne til Hamborg og Norge. — Nu maa jeg fortælle Noget om, hvorledes det er gaaet mig: jeg var, som De veed, i Studentercorpsen, og vi havde Ordre til, saasnart Generalmarsch sloges, siebliffelig at indfinde os paa Borden, hvor Enhver havde sin anviste Plads. Den første Nat mødte jeg altsaa paa Borden, endstjønt jeg om Morgenen havde meldt mig syg; her forblev jeg da om Natten. Min Post var ved Vesterport, og der blev Ingen hverken dræbt eller saaret, da vi vare meget forsigtige og løb af Veien for Bomberne, som faldt paa Borden. Ved Nørreport, hvor de nok havde været mindre forsigtige, blev 3 Studenter dræbte, og 7 saarede; blandt de dræbte vare Statsraad Golds og Justitsraad Holms Søner; vi have i Alt ved Corpset 6 Dræbte.

Den anden Nat mødte jeg ogsaa paa Borden, endstjønt jeg ikke var tilsagt; men fik Lov til at gaa hjem igjen, hvilket jeg ogsaa gjorde, og forblev der indtil om Morgenen, da jeg formødelst Bomberne, som faldt ned i Huset, maatte retirere ned i Kjelderen, som var det eneste Sted, man kunde være nogenlunde sikker; men snart nåbte en Bombe, som faldt ned ogsaa her, og Alle til at forlade den; kun Børtten, som eiede Huset og var Spethøster, paastod at ville blive, og 2 Timer efterat vi vare gaagne bort, kom en Bombe og tog ham hele Underdelen bort fra Møven af.

No. 7 (til S. 35).

Kronprindsens Brev til General Peymann.

„Saa ubehageligt det end er, at tænke sig Muligheden af Kjøbenhavns Overgivelse til Fienderne, saa libet jeg ogsaa bestrygter denne Overgivelse, medens De fører Overtogmandoen, finder jeg det dog nødvendigt herved at bekjendtgjøre for Hr. Generalen: at det er hans Majestæts Kongens Villie og Befaling, at De, hvis den Ulykke — som Gud forbyde — skulde tilbringe sig, at Kjøbenhavn blev indtagen, skal, forinden Stadens Indtagelse, lade antænde og opbrænde Flaaden, da hans Majestæt af tvende onde Ting vælger den mindste, og det virkelig for hans Maj. er et mindre Onde at vide sin Flaade brændt, end det langt større at vide samme i deres Hænder, som ere Fiender af hans Majestæt og Landet, og derved at give disse Ugjerningsmænd en Triumph, som Ingen danst Underfaat vil kunne taale.“

Steffens kom Kjøbenhavn paa 1½ Mil nær, da han blev opfangen og bragt til Fiendens Hovedkvarter; men det lykkedes ham at tilintetgjøre sine Despatches, hvis Indhold ingen Trudsel kunde afdvinge ham.

No. 8 (til S. 37).

Consul Wolffs Advarsler.

Blandt dem, som gjorde danske Autoriteter opmærksomme paa Rygtet om, at Expeditionen gjældte Danmark, var ogsaa den danske Consul i London, Wolff, Associe af Huset Wolff & Dorville. Dette Huus fik den Juni et anonymt

Brev af følgende Indhold: „Det er nogle vel underrettede Personers Mening, at den Expedition, som nu ubrustes i dette Land, er bestemt til at tage Kjøbenhavn og hele Den Sjælland i Besiddelse. Derom burde Deres Regjering visse- ligen i Tide underrettes, for at berede sig paa disse Tropper ic. Vnsfende Fred blandt hele Menneskeslægten er jeg ic. —“ Dette og andre Nygter om denne Expedition bevægede Consulen til derom at gjøre Indberetning til General-Land-Deconomie- og Commerce-Collegium, som 25de Juli besvarede Brevet saaledes:

„I Anledning af det i Hr. Consulens Skrivelse at 14de d. M. indberettede i London udbredte Nygte om befrygtende Misforstaaelse mellem Danmark og Storbritannien, unblader man ikke at give Dem tilkiende, at dette Nygte er aldeles ugrundet, at Intet fra vor Side er foresaldet, hvorved den mellem begge Hoffer herskende gode Forstaaelse paa nogen Maade kunde ansees svækket eller afbrudt. Vi maa derfor herved anmode Hr. Consulen om bestemt at modsigte alle saadanne ugrundede Nygter, og berolige vore Søfarende med den Forsikring, at hertil aldeles ingen Anledning er forhaanden, da Collegium ikke vilde unblade, naar nogen usorubteet Omstændighed havde Indflydelse paa Danmarks hidtil tagtagne Neutralitet, betimelig igjennem de Kongelige Consuler at lade de Søfarende meddele det Fornødne til Efterretning.“

Omtrent samtidig dermed gjorde Consul Wolff den danske Legationssecretair Rist opmærksom paa disse Nygter; men med samme Virkning. Rists Svar af 14de Juli 1807 lød saaledes:

„Gjentagelsen af alle de Nygter, som circulerede i forskjellige af Dagens Aviser disse sidste Dage angaaende Tilværelsen af uenskeligt Forhold mellem dette Land og Danmark, paalægger mig den Pligt, at underrette Dem om, at de ere uden mindste Grund. Jeg er i Stand til gjennem den bedste Autoritet at kunne sige Dem, at den britiske Expedition, langt fra at være stoppet i Sundet, er usfortøvet for en stor Deel passeret til Østersøen. De sidste Depescher, som Regjeringen har modtaget fra dets Minister i Kjøbenhavn Mr. Carlite, dateret 3die Juli, nævner herved 50 Transportflibe, som have fortsat Touren til Østersøen, og at de øvrige snart ventes.“

Jeg stoler alt for tillidsfuld paa den Tilfredshed, som denne Underretning, og den Forsikring som jeg dertil kan sige, at den gode Forstaaelse mellem begge Hoffer ikke er undergaaet nogensomhelst Forandring, vil give Dem, for ikke at benytte den første Leilighed til at meddele Dem den, især da jeg ser de offentlige Blade endnu fare vilb, og derhos overveier de alvorlige Følger, som saadanne Beretninger kunne have paa vor Handel. Jeg ønsker derfor, at De vil have den Godhed at udbrede denne Efterretning saa meget muligt i hans danske Majestæts Consulater og Vice-Consulater i Storbritannien, saa vidt som disse Nygter kunne have udbredt deres skadelige Indflydelse. Med Hensyn til Anmodningen om at anstaafe Passer for Reisende, som jeg har modtaget af Dem for nogle Dage siden, beder jeg Dem have den Godhed at underrette mig om Alien Office har nogen- sinde, og især nyligen, gjort nogen Vanskelighed ved at udstede sliige Passer (Licences) efter Forlangende af Deres eller noget andet respectabelt Handelshuus, hvilket jeg ei kan formode, og ei kan finde nogen Grund til. Er det imidlertid Tilfældet, skal jeg gjøre det til en Gjenstand for videre Undersøgelse; er det derimod ikke, saa skulde jeg ønske, at den sædvanlige Maade i dette Punkt maatte blive fulgt.“

Jeg er ic.

14de Juli 1807.

J. Rist.

Consul Wolff hørte for flere af sine Venner baade i Danmark og Norge samme Frygt. Saaledes strev han til Statsraad Thortelin i Kjøbenhavn: „Prenez garde à Vous, car le diable est à la porte“, og han gjorde ogsaa flere af sine Venner i Norge bekendt med sine Anelser, ligesom og Nygten derom udbredtes i Norge af flere, der kom fra England.

No. 9 (til S. 42).

Norges Indtægter 1806 og den hele Stats Udgifter 1805.

Norges væsentligste Indtægter i 1806:

	Rigsbaler.
Løb-Indtægter	1,292,275.
Consumtion	110,631.
Contribution	255,669.
Jordebogs-Indtægter	77,092.
Solde- og Familiefkat	11,588.
Gage og Rangkat	11,973.
1/4 Procent-Stat	40,586.
Jord- og Bygningssaggift	227,310.
Afgift af Arv	18,024.
Sport, Skifter o. s. v.	27,205.
Afskillige Indtægter	70,149.
Stempelpapir-Afgiften	85,000.
Robbertienden omtrent	25,000.

I Alt Rdir. 2,242,502.

Statsudgifterne i Aaret 1805:

	Rigsbaler.
Det kongelige Huses De-	
putater	199,954.
Hofholdning	110,132.
Hofbetjente samt Stalb-	
Etaten	106,766.
Patritulair- og Chatolcas-	
sen	52,500.
Civil-Statens Lønninger	
og Tillæg	875,233.
De kongelige Slotte og	
Bygninger, Theatret	135,390.
Ministrene udenlands	115,704.
Det udenlandske Departement	79,248.
Afrilandske Stater og Con-	
sulater	154,678.
Afskillige Udgifter, hvorun-	
der det kongelige Biblio-	
thek 6810	84,850.
Pleie-Anstalter	37,500.
Understøttelse for Fabrikker	
Kjøbenhavn's Fattigvæsen	25,000.
Opnuddringen i Kjøben-	
havn	50,000.
Korn- og Fourage-Anskaf-	
felse (med Kostleie)	669,853.
Kongsberg Sølvvært og	
Blasfarvært	162,406.
Landvæsenets Forbedring	36,399.

Landstutteri	Rigsbaler.	8,505.
Styds- og Delikvent-Dm-		
loftninger		7,989.
Diverse Udgifter (Frugt og		
Reiser)		20,079.
Forfvæsenet		36,962.
Udgifter i Anledning den		
nye Matritul		29,784.
Afskillige Refusioner, Liv-		
renter		18,969.
Lødbetjenternes Procenter		
af Løb-Intraderne		98,220.
Pensioner		572,342.
Extra-Gage		160,000.
Landmilitair-Staten samt		
Douceur og Marsch-Penge		2,781,022.
Land-Recruterne i Hertug-		
dømmerne		55,902.
Rytterhold		27,676.
Søe-Staten		1,746,711.
Renter af Statsgjælden		1,743,246.
Forfjellige Indretninger		12,636.
Steenbruddet paa Born-		
holm		8,817.
Quartprocent-Stats Godt-		
gjørelse		33,628.
Fyrvæsenet		51,335.
Etablisementet paa Ky-		
sten Guinea		51,417.
Præmie for Hval- og Kob-		
befangsten, samt Fiskeriet		
under Island		29,839.
Landveienes Istandsættelse		
Udgifter ved Glasværterne i		
Norge		9,155.
Udgifter ved Saltværket i		
Norge		49,806.
Omkøstninger ved Courant-		
banken 1 Mar		27,798.
Rynten		4,690.
Bestindiste Ver		58,653.
Estrom Canal		9,000.
Forstubbet af Landveienes		
Istandsættelse		75,206.
Courantbankens Seddel-		
Inddragelse		349,284.
Frijs Jernværts Udgifter ¹⁾		25,000.

¹⁾ Saavel denne Udgift som den ovenfor for Saltværket og Glasværterne maa være mere end erstatet ved disse Indretningers Indtægter. Frijs Vært gav i Aaret 1805

	Rigsdaler.	Rigsdaler.
Dvarantaine-Indretning	18,639.	Diverse mindre Udgifter 3,747.
Den synkende Fond	379,400.	I Alt Rdr. 12,402,402.
Extraordinaire Udgifter ved Civil-Etaten ¹⁾	960,542.	

No. 10 (til S. 93).

Udtag af Forordningen af 9de Septbr. 1807.

Forordningens 1ste Capitel indeholder Maaden, hvorpaa de Personer, som ere engelske Underaatter, skulle behandles. Det Capitel foreskriver, hvad der med engelske Skibe og Varer, Vexler og Gjeldsfordringer skulde foretages. Den 25de S indeholder: „Alle Vexler, som ere traasfereede eller endossfereede af nogen storbritannisk Underaatter, skal fremdeles honoreres efter Vexletretten, dog saaledes, at Betaling ikke maa stee umiddelbar til Præsidenten, men til en Comitee, som Kongen for hans Riger og Hertugdømmer til det Diemed vil anordne i Altona, hvilken Comitee det skal paaligge at undersøge og forvisse sig om, hvorvidt den udbetalende Sum maatte være engelsk Forbring, da den i saa Fald bliver at deponere i den kongelige Kasse indtil videre; i modsat Fald erholder Præsidenten Vexlens Beløb udbetalt.“ (Følge Plakat 16 Octbr. skulde Vexlens Eier være pligtig til at fremlægge sine Handels-Bøger eller en Notarial-Afskrift, eller om fornødent gjordes for Retten til at aflægge sin Ed paa, at Vexelgjælden er tilhørende storbritannisk Underaatter). 3die Capitel indeholder i 28de s: „Alle Breve uden Undtagelse, som komme fra England, eller ere bestemte derhen, saa og alle Breve til storbritanniske Underaatter, skal, naar og hvor de antræffes, indsendes til Stiftamtmanden, og ingenlunde ubleveres efter Adressen“ o. s. v.

No. 11 (til Side 93).

Rorsk confiskeret Privatgjæld til England.

Huset Wolff & Dorville, som dengang vare de norske Trælasthandlernes vigtigste Commissionsairer i England, opgiver de Summer, som i Norge confiskeredes, saaledes:

2,266 £	8 s.	7 d.	Hentrik Gerner, Moss.
1,373	-	3 - 6	- Magnus Tyrholm, —
1,274	-	= - =	- Hans Jensen Blom, Stien.
640	-	8 - 8	- Christian Hejerdahl, Christiania.
199	-	5 - 6	- Johannes Bergh, —
230	-	= - =	- Dantel Ellessen, —
141	-	3 - 1	- Salomon Clausen, —
130	-	11 - 8	- Sivert Rub, Moss.
136	-	16 - =	-
6,441 £	17 s.	= d.	

et betydeligt Overtud, Saltværket havde en god Ballance, og dette maa og have været Tilfældet med Glasværkerne. (Forf. Anm.)

*) Herunder indbefattedes Afdrag paa Kjøbet af Laurvigs Grevskab	240,000 Rdr.
Grev Lerches Gaard	86,000 —
Til Domsufets Opsærelse	76,282 —
Gøbtgjørelse til en Deel af Interessenterne i det ophørte Brøggerlaug	817,900 —

(Mathiasens Anm.)

Den danske Consul i London, Jens Wolff, ligger i sin „Appeal and Memorial, London 1833“ baade over Constitutionen selv, som han anseer stridende mod Folketretten, og berøver et han, som dansk Consul, deri blev indlemmet. Derhos oplyser han, at disse hans Debitorer likviderede deres Gjæld tilveels med 1 Schilling Sterling i Pundet. Der var vel og norske Debitorer til andre engelske Huse, som opgave deres Gjæld til Staten; men neppe vare de enten mange eller Summerne af Betydning.

 No. 12 (til S. 95).

Resolutioner om Regjerings-Commissionens Oprettelse.

Bes Cancelli-Plakat af 24de August 1807 bejendtgjøres: „At Kongen, under nærværende Omstændigheder, anordner en interimistisk Regjerings-Commission for Norge, bestaaende af Gen. Major, Prinds Christian August af Augustenborg, der fører Præsidium, saa ofte den ham overdragne militaire Commando tillæder ham at være tilstede, Stiftamtmand over Agershuus Stift, Kammerherre, Grev Gebhard Moltke, og Justitiarius i Agershuus Stifts-Doverret, Statsraad Halsen, og at han derhos har tillagt denne Commission Ordre om, paa eget Ansøg og Tilsvær at afgjøre Alt hvad den til Landets Lærv anseer fornødent, og hvortil den ei betimelig kan erhverve speciel Kongl. Resolution, samt befalet, at alle Over- og Under-Dorigheder i Norge uden Undtagelse skal indhente Forholds-Ordre fra denne Commission.“

Rescript af 2den Septbr. 1807 lyder saaledes:

„Da Regjerings-Commissionen skal leevnes Tid til at tænke og virke for det Heles Bedste, saa skal den paa ingen Maade behyrdes med Forretninger og Expeditioner af den Natur, som enten kunne uden Skade udsættes, eller uden Betænkelighed overlades til Stiftsbefalingsmændenes Afgjorelse. Stiftsbefalingsmændene skal derfor under nærværende Omstændigheder meddele temporaire Bevillinger og afgjøre alle Sager af det Slags, som i Følge de kongl. Anordninger kan ansees som expediti juris. Til den Ende bemyndiges herved Regjerings-Commissionen til at bestemme, hvilke Sager der kan henlægges til Stiftsbefalingsmændene at afgjøre, ligesom Kongen har tillagt Collegierne og Departementerne Ordre til at meddele Commissionen de fornødne Dplysninger i saa Henseende. I Dvrigt overlades det Regjerings-Commissionen selv at organisere sine Forretningers Gang. Da Hensigten med Regjerings-Commissionen alene er, at den i alle paatrængende, og for Norges Lærv vigtige Tilfælde skal være i Besiddelse af den Myndighed, at kunne iværksætte Alt, hvad Kongen ellers gennem sine forskjellige Collegier og Departementer lader foranstalle, saa vedkommer dens Forretninger ikke den egentlige Commando, som er overdraget vedkommende Generaler, hvilke derimod i deres Instructioner ere beordrede til at henvende sig til Regjerings-Commissionen i alle de Tilfælde, hvor Forsvarsvæsenet og det Militaire maatte kræve Foranstaltninger af det Slags, som Stiftsbefalingsmændene ei ere bemyndigede til at iværksætte.“

 No. 13 (til S. 103).

Angaaende Englands Fredsforflag 1807.

1.

Udtog af en Rapport fra Hr. Rist, forhen dansk Chargé d'Affaires i England, til Statsministeren Grev Bernstorff. London den 27de Septbr. 1807.

„— Det var sandsynligen for at forsøge Vægten af disse Bemærkninger, at Hr. Canning igaar, da han forelæste mig sit første Udkast til dette Hofs bestemte Forslag, har troet at burde tilføie en Overtigt af de Følger, som det vilde have for os, om vi afløste en Overenskomst. Han forelæste mig derpaa følgende 5 Trubler, som deri vare angivne: 1) Consttation af alle vore Skibe, som ere eller maatte blive anholdte. 2) Vore Coloniers Indtagelse. 3) Vor Handels Odelæggelse. 4) Muligheden at man kunde blive nødt til at lade svenske Tropper rykke ind i Kjøbenhavn. 5) Den Nødvendighed man kunde komme i at belønne og stadesløsholde hans svenske Majestæt med Besiddelsen af Norge. Imidlertid har Hr. Canning fundet det Passende, at udelade disse Trubler af Copien af den verbale Note, som han har sendt mig.“

2.

Udtog af en Rapport fra Samme til Samme. London Den Octbr. 1807.

Jeg havde Grund til at troe, at Hr. Merry var reist, da han igaar Formiddag kom til mig for at sige mig, at Efterretninger, som hans Regjering nøjlig har faaet, havde forsinket hans Afreise, og opvakt det Onske hos Hr. Canning at see mig endnu en Gang hos sig, for han affendte ham. Som en Følge deraf indfandt jeg mig hos Ministeren, ledsaget af Hr. Merry. Gjenstanden for denne Samtale var at underrette mig om, at en Courree var antommen denne Morgen, som havde bragt Betræftelsen paa hans svenske Majestæts Beredvillighed til at samvirke med hans engelske Majestæt til fælles Interesse, i det Tilfælde man behøvede Sammes Hjælp, eller med andre Ord, at svenske Tropper vare rede til at afløse den engelske Regjering's Tropper i Sjælland, dersom de sidste enten formebedst Capitulationen eller en anden Bestemmelse skulde blive nødt til at rømme denne D. Hr. Canning tilføjede til Slutningen, at han havde villet foreslaae mig endnu at benytte mig af Hr. Merry's Afreise, for at opfordre min Regjering til at indgaae en Forening, hvis Udfald useiðbarligen vilde have Sveriges Medvirkning til Følge, og for at fremstille Samme Nødvendigheden af snart at komme til præliminært Forlig.

No. 14 (til S. 104).

Uddrag af Englands Erklæring mod Rusland.

Den i Petersburg af hans Majestæt Keiseren af Rusland udsedte Erklæring har opvakt den største Bestyrtelse og en sødelig Smerte i hans Majestæts Sind. Hs. Maj. var ikke ubekjendt med Bestaffenheden af de hemmelige Forpligtelser, som Rusland har været tvunget til at underskrive under Forhandlingerne i Tilfald; men han havde haabet, at Eftertanke over hiin ulykkelige Forhandling, og en rigtig Bedømmelse af dens Følger for det russiske Ravn's Hæder og det russiske Riges Lær vilde have bevæget hans russiske Majestæt til at løsrive sig fra de nye Raadslag og Forbindelser, som Samme havde antaget i et Bestyrtelses og Nødsøds Dieblit, og at han heller vilde vende tilbage til en Statspolitik, som var mere overensstemmende med de Grundfætninger, som han saa usorøret havde bekjendt sig til, og som mere betrygge hans Krones Ære og hans Landes Vel. Hs. Maj. havde megen Aarsag til Mistanke og billig Grund til Klage; desuagtet afholdt han sig fra al Bebreidelse. Hs. Maj. troede det nødvendigt at forlange Erklæring, i Hensyn til visse med Frankrig truffne Aftaler, hvis Hemmeligholdelse for Hs. Maj. ikke kunde andet end bestyrke ham i den Forstillung, som han allerede havde gjort sig om deres Natur og Gjenstand.

Hs. Maj. anseer sig ei forbunden til at reise sig for Keiseren af Rusland i Henseende til Loget mod Kjøbenhavn. Ikke dem, der have deeltaget i

de i Tilfald gjorde hemmelige Aftaler, tilløkker det at forlange Godtgjørelse for et Stridt, som disse Aftaler gav Marsag til, og hvorved en af deres Planer lykkeligen er bleven tilintetgjort. Hs. Maj.s Retfærdiggjørelse i Henseende til Loget mod Kjøbenhavn ligger for hele Verdens Dine; Keiseren af Ruslands Erklæring vilde tilføie den hvad der manglede, hvis Noget ellers behøvedes tilføiet for et overbevisende de meest Vantroende om de Omstændigheders uimodstaaelige Vægt, der bestemte Hs. Majestæt. Men lige til Bekjendtgjørelsen af den russiske Erklæring havde hans Maj. ingen Grund til den Formodning, at Keiseren af Rusland, hvad endog hans Mening var om Begivenhederne ved Kjøbenhavn, kunde hindres fra, efter Storbritanniens Forlangende, at paatage sig samme Rolle som Ræglar, som han saa gjerne opfyldte til Fordeel for Frankrige. Hans Majestæt ved ogsaa heel vel, at de første Kjendetegn til en fornøyet Fortrolighed, siden Freden til Tilfald, viste sig just i det Dieblid, da Efterretningen om Kjøbenhavns Belæring var kommen til Petersborg. — —

Hans Majestæt kan ikke begribe, at han ved at forslaae Kronprindsen af Danmark saadanne Freds-Betingelser, som den fra Danmarks Side lykkeligste Krigen neppe kunde have forstaaet ham, udsatte sig for den Bestyrdning enten at have forbitret Danmarks Harme, eller fornærmet dets Værdighed. — — Hans Majestæt har gjort saa meget for at ende Krigen med Danmark, at enhver Erklæring fra hans Side med Hensyn dertil bliver unyttig; men han har Bænsstelighed for at forene Keiseren af Ruslands Jær for at erholde et saadant Resultat med det Afslag, han nyligen gav, da han anmodebdes om at anvende sin gode Mellemkomst for at opnaae et saadant.

No. 15 (til S. 106).

Under 18de Septbr. 1807 udkom en Forordning betræffende Udstedelsen og Omløbet af Dansk-Courant repræsenterende Assignationsbeviser i Norge. Ved denne bekjendtgjøres, at Kongen har besluttet at lade udfærdige Assignations-Beviser lydende paa 1, 5 og 10 Rd. S., som af Regjerings-Commissionen skulde besørge sætte i Omlob i Norge, skulde gaae imellem Mand og Mand, og i alle Oppebørser modtages i de kongelige Kasser lige med den Kjøbenhavnske Courant-Banks Sedler og Sølv- samt Kobber-Mynt. Disse Assignationsbeviser kunde paa Forlangende blive ombyttede med Dansk-Courant i Aensborg og Aalborg ved de derværende kongelige Kasser.

No. 16 (til S. 107).

Regjerings-Commissionens Skrivelse til Finants-Collegium den 20de Octbr. 1807.

Efterat have omtalt de Foranstaltninger, som Regjerings-Commissionen allerede havde truffet for at lindre den almindelige Pengeforlegenhed, og gjort opmærksom paa, hvad der fremdeles i den Henseende burde foretages, vedbliver den saaledes:

„Ligesom disse vore Forestillinger indeholde alle de Midler, vi have kunnet udtænke til under de nærværende besværlige Conjunkturer, da al Handel standser, og som Følge deraf Landets behøveligste Indtægtskilde tilstoppes, at bevirkede Landets Redning, og til at tilvejebringe de nødvendige Fonds til Krigsfornödenhedernes fleste stigende Krav, — saa fordrer vor underfaatlige Stilling, ligesom vi

lybde vor egen Sikkerhed, paa den besværlige Post, vi ere satte, at udbede os Hø. Majestæts allernaadigste Resolution i disse tvende for Norges Vel høit vigtige Spørgsmaal. A. Maa Regjerings-Commissionen til de Handlendes Underkøttelse bevilge Laan imod Hypotheker, efter den i Hensyn dertil det Kongl. Finans-Collegium forelagte Plan, og med de Forsigtigheder i Henseende til den i Circulation beregnede Seddelmasse, som Tingenes Vigtighed fordrer? B. Maa Regjerings-Commissionen, i Fald den ikke hastigen kan forneres med 1 a 2 Millioner i Assignationsbeviser til denne og flere Norges uopsættelige Fornødenheder, hertil sætte efter dens Foranskaltning her fabrikerede Creditsedler i Dmløb, og imidlertid, for ikke ved at udgive forskellige Sorter af Repræsentativer at slæbe eller nedbryde det enes eller det andets Credit, lade Assignationsbeviserne henligge ubrugte?

Den under Littr. A benævnte Resolution er uudgaaeligen nødvendig, for at vi kunne give de Laansøgende det afgørende Svar, som de smerteligen forvente, og som, hvis det maa blive et Afslag, siebliffeligen vil have en Deel, og hvoriblandt ikke saa betydelige, Handelshuses hidtil med megen Kraft og Anstrængelse afværgede Opbud til Følge. Den er fremdeles nødvendig for Regjerings-Commissionens Stilling, hvis den ikke aldeles skal tage den Tillid hos sine Medborgere, uden hvilken den med den bedste Villie ingen Nytte kan stifte paa den slibrige Post. Efter Norges Forfatning, i Følge af den Mangel det har paa offentlig Bank eller nogen anden Indretning, ved hvilken Laan kan erholdes — hvilket har den uundgaaelige Følge, at de bedst funderede Handelshuse, der i en Tidspunkt som denne, da enhver Indtægtskilde stoppes, og de maae savne de betydelige Fonds, de have staaende saavel hos Venner som Fiender, hvilke de ikke kunne indbringe, findes i Forlegenhed — ansee vi det i den af os udfæstede Plan foreslaaede Laane-Institut som det eneste Middel til at redde Norge for total Undergang. Vi sammenkaldte Deputerede fra alle Stiftets Kjøbstæder, for at oplyses om deres Trang, og med dem at overlægge Miblerne til Landets Redning. Deres første Raad var Moratorier. Anseende disse deels for Palliativer, deels stabelige for den offentlige Credit, deels ledende til et total Amnesti for hver Debitor, afslug Commissionen hidtil enhver Ansøgning herom efter strengt dragne og ufravigeligen hævede Grundfætninger. Skulde nu de Trængendes sidste Haab om Laan forsvinde, bør de vide, at det er Kongens Villie, som enhver Undersaat i Underdanighed bør lyde, og ikke mistroe Commissionen for at have stuffet samme, forbl at dens Indskydelse og enhver dens Virken fra dette Øieblik vil være spildt.

Den under Littr. B benævnte Kongl. Resolution fordrer i lige Grad af vor underfaatlige Stilling og Pligt og for vor Sikkerhed. En kongelig Forordning af 18de Septbr. d. A. benævner Assignationsbeviser som det midlertidige Repræsentativ af dansk Courant, hans Majestæt erkjender og allernaadigst vil have surrogeret i Norge. Commissionen befinder sig her i det Dilemma, at den paa den ene Side føler Utilstræffeligheden af dette Surrogat til at afhjælpe Norges Trang, og tilveiebringe de fornødne Pengesummer; paa den anden Side finder den det meget betænkeligt at tilskjætte en kongelig Forordning, og uden speciel Autorisation at udøve det Regale, at fabrikere et Penge-Repræsentativ og sætte det i Dmløb i Landet.

Skulle altsaa Commissionens Operationer ikke aldeles lammes, og dens rekelige Bestræbelser for at virke, hvad der, i et saa kritisk Tidspunkt som nærværende, efter bedste Overlæg lader sig bevirke, ikke tilintetgjøres, saa maa den forene Regjeringens Tillid med Publikum, den maa enten i Almindelighed, som fraværende og afskilt fra Regjeringens Side, gives frie Hænder, uden dog i denne Henseende at underlaste sig andet Ansvar end det Ære og Redelighed gjør til enhver Mand, men især til Embedsmændens Pligt, — eller den maa være berettiget til at anholde om klare og nøiagtige Forholdsordres, og i det her omhandlede Tilfælde, hvor den korteste Opsættelse kan have de uberegnelige Følger,

maa den udbede sig dem medbeelte saa hastigen muligt, deels for selv at kunne bestemme sit Forhold, deels for bestemt at kunne afgjøre Norges Skjebne, og oplyse eller kuldfaste de Forventninger, i hvilke dets Velfærdsshaab hidtil har været grundet.“

No. 17 (til S. 112).

Grev Wedels Barndoms og Ungdoms Historie.

Grev Herman Wedel-Jarlsberg er født i Montpellier den 21de September 1779 paa en Reise, som Forældrene foretog til Neapel, hvor Faderen, Grev F. A. Wedel-Jarlsberg, var bleven ansat som Gesandt. I sit 5te eller 6te Aar kom Greven efter et Besøg i Danmark med sine Forældre til Gaag, hvorhen Faderen forflyttedes, og forblev der til 1788. Dette Aar tilbragte Forældrene med alle deres Børn paa Jarlsberg, og her modtog Greven tilligemed hans 2 Aar yngre Brøder, Baron, nu General, Ferdinand Wedel-Jarlsberg, deres første Underviisning af en Privatlærer, Scavenius. Fra den tidlige Barndom til den modne Ungdom deelte disse 2de Brødre uafbrudt Skjebne med hinanden, hvorved det varme og faste Brøderhjelpligheds-Baand knyttedes imellem dem, som gjennem hele Livet forenede dem. Under deres første Lærer gjorde Brøderne ikke store Fremstrid, da han var en estergivende Mand, som ingen Tvang paalagde de muntre Drengene. I Aaret 1789 blev Grevens Fader udnævnt til Gesandt i London, og begav sig derhen, hvortil Moderen med Sønerne tog til hendes Søster, Kammerherrinde Bjelle i Slesvig. Her bleve begge Brøderne i Fællesskab med deres Fættene underviste af en Lybster ved Navn Schulze, der endnu i en mindre Grad end den forrige Lærer indskrænkede sine Lærlinge i deres Frihed. Han var saaledes dagligen et roligt Vidne til de alvorlige Feider, der stundom udarte sig til Rævelampe mellem Brøderne og deres mandstærkere Fættene, mod hvilke de altid gjorde fælles Sag, naar En af dem angrebes¹⁾.

I Foraaret 1790 kom Greven omtrent 11 Aar gammel med sin Moder og Søstende til London, og forblev der indtil sit 20de Aar. Begge Brødre havde under Opholdet i Faderens Huus flere Lærere, danske og tydske, og da disse hyppigen omflistedes, gaves der egentligen ingen Fasthed i Underviisnings-Methoden, men det styldtes kun Grevens gode Hoved og lette Fatte-Ørne, at han ikke desto mindre gjorde gode Fremstrid paa den literaire Bane²⁾. Blandt hans flere Lærere styldte han især Kruse, dansk Candidat i Theologien, hvis grundige Underviisning han nød i 3 Aar i Faderens Huus i London fra 1790—1793, sin første litteraire Dannelse. Da Kruse vendte tilbage til Danmark, blev en Lybster, ved Navn Kellner, der var en alvorlig og snidig Mand, antagen som Lærer, og da ogsaa han forlod England 1794, kom en anden tydsk Mand ved Navn Schülker, der var en duelig Lærer og en Mand af et livligt og opvakt Hoved, i hans Sted; men han reiste 1797 til Amerika. Efter ham kom en Røntigsberger, Mitsch, som havde gjort sig bekendt med den kantiske Philosoph, over hvilken han endog med Bifald holdt Forelæsninger i London. Mitsch rettede især Underviisningen paa

¹⁾ I disse Rævesagtinger tog Fætternes Søster, Fruen Julie Bjelle, der ofte i senere Aar har besøgt Norge, sæbbaanligen Deel, og maatte under samme taale mangt et Pus.

²⁾ Den gamle Greve stilles i Uvenkskab fra alle de Lærere, han havde antaget til Brøderne, og disse bleve af ham haardt irettesatte, da han opdagede, at de corresponderede venstabelig med Lærerne efter deres Afreise. Især fortsættedes han, fordi de corresponderede med Kruse, efterat han var kommen tilbage til Danmark. Schülker, en af deres tydske Lærere i London, omtaler i et Brev dateret Hamburg 1802 med den varmeste Interesse sine forrige Disciple, og beder indstændigen om Efterretning fra dem.

Philosofi og Mathematik, og hans Disciple hørte ham dagligen forebrage Kants „Sittenlehre“ og „Critic der reinen Vernunft.“ I øvrigt modtogte Brødrerne saabel under denne, som under de 3 foregaaende Lærere, Underviisning i de ældre Sprog og i de almindelige Skolevidensskaber. I Familien taltes i Almindelighed, før den kom til England, Frank, og der fik Børnene strax Lærere i Engelsk, hvilket Sprog naturligviis taltes i Husets Selstabs-Conversation. Under de første Lærere, der vare danske, meddeeldes Underviisningen paa Dansk, men da tydske Lærere antoges, blev den givet paa Lydsk. Herved erhvervede Greven sig den Hærdighed, hvormed han udtrykte sig i fremmede Sprog. Engelsk talte han som sit Modersmaal, og i det franske og tydske Sprog udtrykte han sig med stor Lethed. Lærerne vare i Almindelighed tilfredse med hans Fremgang, og han lærte hurtigen og uden Vanskelighed tilfredse med hans givne Pensaa. Lidtigen viste sig Charactertræk hos Greven, som senere meer udviklede sig. Raffhed, Livlighed, et usofærdet Mod, som stundom overgik hans Legemskræfter, til at gaae Modstand og Modgang imøde, vare Egenstaber, der gavede ham Midler i Hænde til helbigen at gjennemgaae en tornefuld Barndoms og Ungdoms Bane. Faderen agtedes som Diplomat og udførte vanskelige Forretninger til sit Hofs Tilfredshed, ligesom han havde tilegnet sig et behageligt Væsen og en fin Umgangs-Tone. De meest oplyste og anseete Mænd gif ud og ind i hans Huus, og en saadan Umgang maatte have en velgjørende Indflydelse paa Greven, der forblev i sin Faders Huus indtil sit 20de Aar. I sin Familiekreds var den gamle Greve en streng Faber, og saa lidet han paa skønne sin elskværdige og almindelligen agtede Kones fortræffelige Egenstaber, saa lidet forstod han at vinde sine 2de Sønners Kjærlighed, som under dette Forhold naturliggen hestede sig til Moderen. Den gamle Greve lod sine Børn opdrage med den største Simpelhed. I deres Klædebragt var aldeles Intet, der mindede om at de vare Ministerens Børn, og deres Forsøg paa at give dem et mere moderne Tilsknit og et mere passende Udsende straffedes med Strenghed. Greven og hans Broder vare uden al Opvartning, og de maatte selv pudse deres Klæder, og tilbeels hode paa, hvad der i deres Garderobe trængte til Eftersyn ¹⁾. Der blev dem af Faderen paalagt de forskjelligste Arbejder, der ellers kun falde i Børns Lod, hvis Forældre havde den simpleste Stilling i Livet. Saaledes maatte de arbejde i Haven, røe Faderen paa Themsen, male Børelser o. s. v. I deres Fritimer beskæftigede de sig af egen Lyst med Haandarbejde, Smedkren

¹⁾ En Søndag bleve begge Brødre kaldte ned til Faderen og med megen Høitidelighed hder overleveret en af hans gamle Klædninger, bestaaende af en Klædestjole med store Knapper, en Vest og et Par sorte Fløiels Knabuzer. Da Faderen var en lille Mand, og begge Ynglingen allerede stude ham langt over Hovedet, vare disse Klæder i alle Gænder for korte, og det var især ikke muligt at faae Vesten til at naae ned til Bugerne, hvorved et Stykke af den midterste Deel af Legemet blev ubedækket. Da de derfor lode Klæderne ligge ubrugte, spurgte Faderen dem flere Gange, hvorfor de ikke gif med dem, „om maaffee ikke de Klæder, han selv havde brugt, vare gode nok for hans Herrer Søner?“ For nu at faae noget brugbart af Klæderne maatte begge Brødrerne sætte sig til at sprætte op hvert Stykke, og igjen paa deres Viis sye dem sammen efter deres andre Klæder. Da de ikke kunde fordrage de store Knapper, som Ingen dengang bragte, købte de sig mindre for deres saa Sparestillinger, og fik saaledes af disse Stumper en passabel Dragt. Den første Gang, de viste sig for Faderen, fik de imidlertid en brøi Strettesættelse, fordi de havde cæsferet Knapperne. Efter den gamle Mode maatte de ogsaa bære Haaret langt og ved høitidelige Leiligheder pudret; men da alle unge Mennestere i London begyndte dengang at bære Haaret à la Titus, tillode de sig en Dag, da der var Gæster hos Faderen, at besklippe de lange Lokker. Reppe viste de sig imidlertid for Faderen i denne nye Frisur, før de bleve alvorligen irettesatte for slige „Jacobiner-Kyfler“, som han truede at pille ud af dem ved næste Gang at lufte dem inde, indtil Haaret var voxet ud til den forrige Længde. Greven var dengang saa godt som et voxent Menneste. Som et Beviis paa den iærbelige Opdragelse Brødrerne fik læn anførsel, at Ingen af dem havde et Par Stovler for de vare 18 Aar gamle, men maatte hedske bære Skoe.

s. f. v. Endeel af denne Strengbed og Stimpelbed i Opdragelsen horte imidlertid til Dagens Tone, og dert laa Spiren til Regemets Hærdelse og Sjælens Bequemhed til at bide sig efter vanskelige Forhold i Livet. Greven lod sig aldrig, saalange Helbreden stod ham bi, genere ved en Mangel paa Bequemmelighed eller Hjælp, og hans senere Liv giver mange Exempler paa Haardforbed, som en Folge af hans Opdragelse. Dem tillobes næsten ingen Omgang med deres Jævnaldrende, og de gjorde intet videre Bekendtskab med nogen engelsk Familie. Den eneste Kammerat, som de saae og omgiktes med, var en Søn af den russiske Minister Woronzoff, senere Gouverneur i Syd-Rusland. Ikke heller gav Faderen dem nogen umiddelbar Anledning til at gjøre sig bekendt med Dagens Politikk og Avis-Litteratur. Denne Kundskab ihændekom dem paa en indirecte Wei, i det de om Søndagen maatte indbestee Ugens Aviser, hvis Indhold de begjærigen tilsgaede sig, og satte sig ind i Dagens Begivenheder og Livens Charakter meer i Moderens end Faderens Aand. Faderen var en Aristokrat af den gamle Skole, der lagde for Dagen et bittert Had til de Omsvællinger i de indvortes Statsforhold, hvortil den franske Revolution pegede; hvorimod Moderen hadde de liberaleste Grundsatninger, og fulgte med Deeltagelse den ædlere Deel af denne Friheds-Tendens. Denne Kundskab om den ydre Verden understøttedes ved de Fremmedes Meddelelser, som besøgte Huset og lærte dets indre Forhold at kjende. Den store Agtelse, som Moderen nød, beredte Sønerne Gjæsternes og Hænsvenernes Deeltagelse og Dymartsombed, hvorpaa de dagligen modtog Besøkk. Paa denne Raade sit de Leilighed til at lære at kjende Dagens Politikk saavel som de engelske Forhold, og Greven opfattede disse Meddelelser med en Livlighed, der gav ham et Oversyn over de engelske Institutioner og en Interesse for samme, som han senere anvendte og som ledsagede ham igjennem hele Livet. Denne Omgang med Fremmede, Moderens liberale Læntemaade og det tilfældigen heldige Valg af Lærere gav Brødrenes Aand en Retning, som den strenge og affødrede Opdragelse de ellers neppe vilde have givet den.

Sæbnet af Faderhærlighedsens Uttringer erstattedes tilbeds ved Moderens Ombed og Hærlige Omsorg for sine Børn. Det smmeste Forhold fandt Sted mellem Moderen og alle hendes Børn, som hun viste den største Ombed og Kjærlighed. Dette Forhold til Moderen foresvævede stedse Greven som et af de lyfeste Puncter i hans Liv, og var af væsentlig Indværdelse paa hans Charakter-Udvikling, ligesom Moderens liberale Anstuelse, modsat Mandens, lagde Spiren til de friere Ideer, som udviklede sig hos Greven. En Familie-Katastrophe, fremledet af Faderens voldsomme Lidensfæber, og som ikke tilhører Historien, forvoldte Moderen de heftigste Sindslidelse, og nødte hende til den Beslutning med sin ældste Datter at forlade Mandens Huus, som den eneste Udvei til at undgaae dybere Krænkelse. Efterat de Flygtende paa Weien til den engelske Kyst vare blevne overfaldte af Røvere, og berøvet en Deel af deres rede Penge, kom de ombord paa et Skib, der lykkeligen bragte dem til Danmark. For at skaffe Moderen Penge til denne Reise gjorde Brødrene Herman og Ferdinand Webel, der med sønlig Kjærlighed deeltog i hendes ulukkelige Stjebne, uden Faderens Vidende, et Laan

*) Professor Sneiderff, som vntom paa en Reise i England 1792 og ofte besøgte Ministerens Huus, sælber om hende denne Døm: „Grevinde Webel er en af de agtværdigste Damer jeg har kjendt; agtværdig hvad enten man seer hende mellem sine Børn eller i en lille Kredss af Bøener, eller i den store Verden, hvor hun altid er en Væere for Norge, som hun elsker med Barm. Hendes Kundskaber om Verden, som hun har seet meget af, hendes fine og fordomsfrie Anmærkninger gjør, tilligemed hendes blide Væsen, hendes Samtale yderst behagelig. Gid hendes Børn arve og bevare hendes Hæerte og Forstand! Det er, troer jeg, det Bedste jeg kan ønske denne fortræffelige Dame.“ (Sneiderffs Skrifter I. 457). Dette Vidnesskyrd er i Sandhed i flere Hænsender mærkværdigt.

af 200 Pund Sterling hos en i London boende *Schwetzer*, ved Navn *Henry Bogeard*, der havde været Kammertjener hos den gamle Greve og i denne Tjeneste havde oplagt en Deel Penge. Dette Laan havde imidlertid en afgjørende Indflydelse paa Brødrenes Stjebne. Efterat det ved Hjælp af de Ribler, som Moderen fra Danmark sendte Brødrene, var blevet afbetalt, skrev *Bogeard*, hvis bekvemiste Stilling imidlertid havde forværret sig, senere hen flere falske Brev, hvilkte han forsnyede med *Grev Herman Wedel-Farlsbergs* efterstrevne Navn, hvormed han ved den for de kaante 200 Pund udstedte *Bezel* var bleven betjent. En Dag i Sommeren 1799 indfandt en Slagter ved Navn *Marschal* sig hos *Grev Wedel*, og foreviste ham en saadan under hans Navn udstedt *Bezel* paa 25 Pund, under Opgave at den var ham transporteret af *Bogeard*. Da *Greven* nægtede at have udstedt *Bezelen* og at afgjøre dens Værd, begav *Marschal* sig strax til Politiet og anklagede *Bogeard* for Falsk. Til det Forhør, som derefter blev optaget, tilkaldtes begge Brødrene, og afgave en usorbeholden Forklaring om det mellem dem og *Bogeard* Passerebe og det hos ham optagne men forlængst afbetalte Laan¹⁾. Nogle Dage efterat Forhørene vare optagne, fandtes i de engelske Aviser en Anmeldelse af hvad der var passeret for *Old Baily*, og i denne indeholdtes ogsaa Brødrenes Forklaring om Laanet hos *Bogeard*, hvorom deres Fader fremdeles var uvidende. Da han nu en Morgen læste denne Beretning i Aviserne, ilede han strax med disse i Haanden op til Sønnerne, der paa deres Værelse modtogme Underviisning af deres Lærer *Ritsch*. Da de paa Faderens Spørgsmaal frimodigen vedkjendte sig saavel den i Aviserne indeholdte Beretning om deres *Widnesbyrd*, som dette *Widnesbyrds* Sandhed, opflammedes Faderen til den heftigste Forbittrelse, hvorunder han først overvælde dem med de stærkeste Behreidelser, og da Sønnerne paa hans fortsatte Spørgsmaal opgave, hvorledes de havde anvendt de kaante Penge, fulgte derpaa den voldsomste Scene, i hvilken den faderlige Myndighed let seirede over den sønlige *Urbødig*hed, der ingen Modstand tillod sig, og som endte med at Brødrene bleve fattede i Arrest og indelukkede i forskjellige Værelser, medens Faderen blev bortkaldt i Anledning af et Besøg. Det Værelse, hvori *Greven* blev indelukt, havde 2 Døre, hvoraf Faderen havde glemt at lukke den ene. Af denne smuttede *Greven* ud, og af den Støi, som Broderen gjorde i sit Indelukke, fandt *Greven* ham strax, og de flygte ud af Faderens Huus. Deres Lærer *Ritsch* bad dem paa det instændigste ikke at forlade Huset, da han derved blev sat i den største Forlegenhed, men Frygten for en Gjentagelse af den sidste sorgelige Scene overvandt alle Betæneligheder²⁾. De besluttede nu snarest muligt at begive sig til Danmark, hvor deres Moder opholdt sig, og hvorhen de længe forjæves havde bedet Faderen at sende dem, for at de kunde begynde deres Bane. De bevæbnede sig hver med en ladet *Lerzerol*, pakkebe et Stykke Linned i en Bylt, og begav sig uophødeligen fra det Landsted ved *Themsen*, hvor Faderen dengang boede, til London. Huusfolkene, der alle vare paa Brødrenes Side, forsamledes ved Porten, da disse forlode Huset, men for at

¹⁾ Efter en Extract af Retsprotocollen forklarede *Marschal* for Retten, at den unge og den gamle Greve, der ogsaa kom til, paa hans gjentagne Oysforbringer bleve meget opbragte og truede med at kaste ham ud af *Widuet*, da de ansaa ham for en *Falskner*. Dette gav Anledning til Anmeldelsen, da *Marschal* derover blev høiligen fornærmet. Forhøret optoges ved „*Old Baily*“ og sluttedes *2de Juni* 1799. *Lord-Overbommeren* tilkaldte de unge *Widner* meget venkfabelig og opmunrende, og den *Raade*, hvorpaa de unge *Mennester* fremstillede sig, omtaltes fordeedagtigen i Aviserne. Efter de under Forhøret fremkomne Oplysninger blev *Bogeard* kjendt skyldig og hængt.

²⁾ *Ritsch* blev ogsaa haardt medtagen af den gamle Greve, da denne fik at vide, at Flugten var fuldført, og lod sig stramme til at give en *Uklæring*, der var aldeles til Faderens Fordeel, og som gik ud paa at Brødrene ingen *Mishandling* havde lidt, og ingen Grund havde til Klage. Senere gjentaldte han imidlertid denne *Uklæring* og gav en anden til Brødrenes Fordeel.

Jagen skulde anses som Webbider, tral de deres ladede Lerzerol og træde at fæden ned, der modsatte sig deres Flugt, hvorefter Hoben strag gjorde Plads for dem. Keppe vare de tomme ind i en Spyrebogn, før de ved at see sig tilbage opdagede Faderens gule Livree paa en velbespændt Bogn, der i fuld Fart satte efter dem. Ved at lasse sig plat ned paa Bunden af Bognen undgik de imidlertid at opdages, og kom i god Behold til London. De henvendte sig der strag til en Landsmand, Major Friboe, der dengang var i London ¹⁾, og af ham erholdt de, efterat have gjort ham bekendt med deres Stilling, et Laan af 50 Pund til at bestride Udgifterne ved Hjemreisen, hvortil en anden Ven, der var ansat ved en af de fremmede Legationer og kjendte Familieforholdene, forstafte dem de fornødne Pässe. Efterat Flugtningerne havde tilbragt Natten paa et usfelt Straaleie i et af de simpleste Vertshuse i Charing Kross ²⁾, traf de den følgende Dag Ritsch paa et med ham aftalt Sted i London ³⁾. Ritsch medbragte et skriftligt Forsoningsforslag fra Faderen; men da dette var af et saadant Indhold, at Brødrene deri ikke troede at burde inlabe sig, og Gaarbdagens Ræbster endnu stode dem i frist Minde, tegnede de begge med egen Haand deres afflaende Svar paa Documentet. Efterat Ritsch forgjæves havde søgt at overtale Brødrene til at vende tilbage til Fædrenehuset, og efterat han havde hebet dem at maatte træffe dem den følgende Dag paa samme Sted, for det Tilfælde at han kunde bringe andre Forslag fra Faderen, begave Unglingerne sig atter paa deres Vandring i London. Da de nu for at søge deres Aftensmad gik ind paa et Kaffehus, fandt de her en Avis, hvori Faderen med deres fulde Signalement lod dem efterlyse, og udlove en Præmie af 20 Pund for deres Opdagelse ⁴⁾. Foruroligede ved denne Efterlysning, som hentydede paa at de vilde blive behandlede som Deserteurer, og hvorved de ansaae den med Ritsch gjorte Aftale brudt, besluttede de skyndsomt at forlade London. De afgik ogsaa den følgende Aften, efterat have tilbragt Natten paa samme Maade som den foregaaende, og efter at have forsynet sig med en Frakke, der udgjorde deres hele Rejse-Garderobe, til Edinburg som outside passengers paa en Mail coach. Paa denne Rejse gjorde de under deres paatagne Navne ⁵⁾ Bekjendtskab med flere unge Engelstmænd, og i deres uvante Frihed glemte Unglingerne snart de Livelsier, de i Fædrenehuset havde havt, og den Stilling hvori de befandt sig ⁶⁾. Denne havde derhos, naar hine Rædsels-scener vare glemte, noget saa eventyrligt og overordentligt ved sig, som maatte vække Unglingernes Interesse og forfone dem med de dermed forbundne Udværelset og Savn. De ilede desuden en Hjer Moder og Gaabet om at aabne sig en ny Købebane i Fædrelandet imøde. I Edinburg købte de sig en Kuffert ⁷⁾, som de selv derefter bare, og begave sig til Fods til Leith for at finde Stibskellighed til Danmark eller Norge. Hos den danske Consul, til hvem de i Leith henvendte sig, bleve de meget venflabeligen modtagne, deeltogte oftere i hans Selskabskreds, og foretog med hans Sønnen og en Deel andre unge Mennefler en munter Excursion paa et Par Dage i den omliggende Landegn. Ved et Aftenselskab hos Consulen fortalte deanne sine

- ¹⁾ Friboe, siden Generalmajor i dansk Tjeneste, var nyligen bleven gift med en Datter af den rige Bødenhof, og gjorde da med sin Kone en udenlandsk Rejse.
- ²⁾ Der betales 4 eller 6 Pence for Kattelæte, og det var et sædvanligt Tilhølb for Tyve og Røvere.
- ³⁾ Ritsch blev strag jaget ud for at opsyge Deserteurerne, men vovede et at sige den gamle Grebe, hvor de vare at træffe.
- ⁴⁾ Signalementet er af 2de Juni 1799. Brevet signaliseres der med „some pimples (Finner) in his face“ og med „thick fingers.“ Om Generalen hebdet det „of gentil appearance, aviline nose etc..“
- ⁵⁾ Brevet kaldte sig Smith, Generalen Meyer.
- ⁶⁾ Alle som kjendte Forholdene vare paa deres Side, og deres Skiebne opvakte visnol den gang i de private Kredse almindelig Deeltagelse.
- ⁷⁾ Som de dog tilbeds fyldte med Steen for at give den Udseende af en Rejsekuffert.

Gjæster Alt hvad der i London var passeret med dem selv, uden at vide at han havde de Flygtende selv hos sig. Da han imidlertid senere ledsagede Flygtningerne ombord i det Skib, hvormed de skulde afgaae til Norge, fortalte de ham til hans Forundring, at de selv vare de omtalte Personer. Efterat de vare komne i Land i Langesund, underrettede de ved Expressen Stiftamtmand Grev D. Moltke, deres Fætter, om deres Ankomst, og han ilede ud til Langesund for at tilbyde dem sin Tjeneste¹⁾. Stiftsfører Sarb og hans Familie gjorde store Dine, da Stiftamtmanden i en sezaaret Vaad lagde til Brøggen, og lod spørge til de to ubekjendte unge Menneſter, som logerede i Huset. Det lod til som man ikke ret vidste, om man skulde ansee dem for meget farlige eller meget anseete Personer, indtil Stiftamtmandens Hilsen og venlige Modtagelse gav dem det rette Lys i Sagen. Fra Langesund begave de sig med et Skib til Helsingør, og opsogte strax Møderen, der da opholdt sig paa en Eiendom ved Eskrom Sø i Sjælland. Efter saa Dages Ophold hos hende reiste de til Kjøbenhavn, hvor de erføre, at Faberen havde reclameret dem ubleverede og oversendte til England. Reclamationen blev dog, efterat Cancelliet i denne Anledning havde anstillet Undersøgelse, nægtet Opfyldelse²⁾, og de to Flygtninger bleve overalt modtagne med den største Deeltagelse og Forekommenhed. Efterat de vare forestille Kongen, begyndte Enhver af dem den Vane, han havde valgt. Greven forberedte sig saaledes til juridisk Examen, som han afsløvere 1802, og blev derefter ansat som Privat-Secretair hos Grev Schimmelmänn, der viste ham megen Tillid og Fortrolighed.

Den Lærer, som den gamle Greve gav sine yngre Børn, Doy, nu³⁾ Præst i Baale, var ikke saa misfornøiet med ham som de foregaaende Lærere. Det heftige Sind maatte have formildet sig med Alderen. Han søgte sig lykkeligere med sin anden Kone, Comtesse Minna v. Luchner, som var langt yngre end han. Der fandtes ogsaa Spor til, at han angreb sin haarde Dpførelse mod sine ældre Sønner og gjorde Strid til Forsoning. Under hans Ophold paa Jarlsberg vidste han, at hans ældre Sønner vare i hans hjerlige Erindring. I sin smukke Haves Buegange paa Jarlsberg havde han ladet opføre Bænke til Erindring om sine Børn, der steds med Omhu vedligeholdtes. Her var saaledes en Bænk, som han kaldte „Hermans Sæde“, og en anden, som hedte „Ferdinands Glæde“. Han pttrede for dem, som han gav Haab om Besorbring paa sit Gods ved indtruffen Vacance, at hans Søn Herman, som han da nævne med Agtelse, vilde have hans Løfte, og hans Haab stufedes ikke. Forfatterens Ven og Frænde, Proprietair Jørgensen paa Melsom, besøgte ham ofte, og var stundom hos ham nogle Dage. Han fandt hans Omgang behagelig og hørte ham ofte med Deeltagelse tale om sin Søn Herman, hvis Navn da allerede nævnedes med almindelig Høilagtelse blandt Landsmænd. Grevens Behandling af sit Gods omtalte Jørgensen ofte som besynderlig, hverken stillet til at give ham Fordeel eller have Godsets Værd. Der indførtes imidlertid under ham en Eftergiveness med Hensyn til Udsættelse af Pligt-Arbejde, som paalagdes Huusmændene, der banede ham fra den Side Veie til Navnet af en god Huusbonde, medens hans Eftermand

¹⁾ Grev Otto Moltke, senere Minister og Chef for det nyeste Cancellie, var dengang udnævnt til Stiftamtmand i Christianssand, men opholdt sig endnu som Amtmand i Bratsberg Amt paa Gaarden Meen mellem Elken og Forsgrund.

²⁾ Møderens Erklæring blev ogsaa i den Anledning indhentet, og hun anfører dertil, at Faberen saavidt hun skjønnede aldrig havde behandlet Brodrene saaledes, at han kunde vinde deres barnlige Tillid og Kjærlighed.

³⁾ [Frederik Anton Doy døde som Sognepræst til Baale i Jarlsberg 1850].

derimod i Begyndelsen betragtebes som streng, fordi han formødelst et raskere Sving i Dyrtnings-Processen under den indsigtsfulde Sverdrups Bestyrelse krævede mere Bygselfeblernes bogstavelige Opfyldelse.

No. 18 (til Side 117).

Regjerings-Commissionens Brev til Kongen, 18de Septbr. 1807.

Skjøndt vi ikke have modtaget Deres Majestæts allerhøieste Befaling om at foranstalte de saa engelske Eiendomme, som findes her i Riget, priisbømte, og vi altsaa troe os overbeviste om, at det ingenlunde er Deres Majestæts Villie, at der i Deres Stater skal strides til nogen Priisshændelse over disse Eiendomme, saalænge den engelske Regjering hverken har ladet de mangfoldige danske og norske Skibe, som til England ere opbragte, eller der anholdte, siden Krigen udbrød, eller Deres Majestæts Undersaatterses i England under Beslag lagte Effekter eller tilgodehavende Kapitaler, condemnere, saa troe vi det dog henhørende til de os allernaadigst paalagte Pligter, i allerdybeste Underdanighed at forestille de Følger, vi troe engelske Eiendommers Confiskation i Deres Majestæts Stater vilde have for Norge.

Vi nove derfor allerunderdanigst at anbrage, at en saadan Confiskation af engelsk Eiendom i Danmark eller Norge usejlsbarligen vilde bevirke, at den engelske Regjering beordrer det Samme udført mod al dansk og norsk Eiendom, som findes paa de britiske Ver, enten de maatte bestaae i Varer eller tilgodehavende Penge, som, efter vor Kundskab om hvad norske Indvaanere især paa denne Tid af Aaret have tilgode i de engelske Stater, sandsynligen langt vil overstige Værdien af de engelske Varer, som findes i Deres Majestæts Riger, især da de næsten i ingen europæisk Stat mere maa sælges. Deraf vilde altsaa opstaae et overordentligt Nationaltab, som tillige vilde bevirke, at mange Familier, ja de fleste Handlende, der for Diebliffet have Alt hvad de eie i engelske Hænder, enten i Varer eller Penge, vilde blive forarmede.

Overbeviste om, at Deres Majestæt har forudsæet dette, vilde vi ikke have vovet at neblægge for Deres Trone nogen Forestilling herom, i Fald vi ikke vare blevne gjorte opmærksomme derpaa ved Gjennemlæsningen af et offentlig Blad: Iversens Fyenste Avertisements-Libende No. 140, hvor anføres, at fra Lønningen er meldt følgende: „at Sagerne angaaende engelske Eiendomme i disse Dage skulle paadømmes. Politimesteren dømmer i første Instantis, og en dertil udnævnt Commission affiger den endelige Dom“. Foranlebiget af disse Udtryk i et offentligt Blad haabe vi i allerdybeste Underdanighed, at hvor overflødig denne vor allerunderdanigste Forestilling maatte være, dens Bevæggrunde vilde finde Deres Majestæts allerhøieste Bifald.

No. 19 (til Side 118).

Regjerings-Commissionens Forestilling af 28de Novbr. 1807.

Under 18de Septbr. indgav Regjerings-Commissionen en allerunderdanigst Forestilling til Deres Majestæt, af hvilken vi herved lige underdanigst vedlægge en bekræftet Afstrift. Ligesom Commissionen paa den Tid ansaa det for sin Pligt at skildre de Følger, Priisbømmelsen af de i Deres Majestæts Stater under Beslag lagte engelske Varer og Fordringer kunde have, saa troe vi det ei en mindre vigtig Pligt i Anledning af Deres kongelige Majestæts allernaadigste Plakat af 30te f. M. allerunderdanigst at forestille, at nogle Udtryk i samme maastee kunde virke, at den ei af Alle vilde blive eens fortolket, hvorved der blev lagt

Gindringer for de Handelslede i saadanne Foretagender, der blot sigtede til deres Belfærds Conservation, og som det sølgelig ikke er Deres Majestæts Villie skulle være forbudne. Blandt de Udtryk i den benævnte allerhøieste Plakat, som ved urigtig Fortolkning kunde blive de Handelslede til Lab, vove vi at bemærke, den i 1ste § omhandlende middelbare Handel med Rigets Fiender, der maatte vilde opvække Tvivl, om ved middelbar Handel med England blot bør forstaaes saadan Handel, som under et laant Navn føres med denne Nation, eller om det endog skulde ansees for middelbar Handel med samme Land, at Norge sælger til venstabelige Staters Borgere saadanne Varer, som sædvanligen ei affættes uden til Britterne. Egtenderes Mening af denne Plakat saavidt, vil Følgen blive, at norske Produkter af den Bestaaffenhed, at de hidtil ei have kunnet afhændes uden til England, heller ikke kunne sælges til de saa neutrale Magters Undersaatter, der maatte i denne Tid kunde finde Fordeel ved at gjøre Indkjøb deraf. Commissionen formoder saa meget mindre, at denne sidste Fortolkning er grundet, som dens Virkning vilde blive stabeligere for Norge end for England, til hvilket fra Norge egentligen ei affættes uden Trælast, der for det meste kun er en Lugusvare for Englænderne, men hvis Salg næsten er det eneste Middel til at forstaae det søndensjeldste Norge de behøvende Summer til Indkjøb af Landets Fornødenheder. En saadan Fortolkning om hvad der bør forstaaes ved middelbar Handel kan endog bidrage til at fremhæfte det sørgelige Dieblit, da vore Fiender vilde stride til Condemnation af de betydelige Summer, de stybe Nordmænd, og af den Mængde dansk-norske Eiendomme, de have i deres Hænder, hvilket, om det steer, vil sandsynligen for Norge blot i tilgøbehavende Fordringer udgjøre Millioner, og naar hertil lægges det store Antal af Skibe og Ladninger, som ere lagte under Beslag, for begge Riger uhyre Summer.

At saadan urigtig Fortolkning af denne § i Plakaten, saavel som af Ordet Samkvem med Landets Fiender, kan finde Sted — have vi Grund til at formode, da det almindelige Forbud mod al Brevvegling med Fienden af Nogle er bleven saa bogstavelig forstaaet, at de endog have troet det utiladeligt at indbringe deres Fordringer i England, hvorved de staae Fare for, nu da man med hver Post kan vente Efterretning, at ogsaa tilgøbehavende Kapitaler af den engelske Regjering ere lagte under Beslag om ei condemnere, at tage hvad de saakendes, af Frygt for at overtræde en Kongl. Lov, have forsoemt at indfordre, hvilket vilde blive en ei ubetydelig Binding for vore Fiender, og et ubodeligt Rational-Lab for Norge. Paa de anførte Grunde vover Commissionen allerunderdanigst at foreslaae, at det til at afværge de stabelige Følger, en saadan, deels efter vor Formening urigtig, deels alt for bogstavelig Fortolkning af Deres Majestæts allerhøieste Forbud mod Handel og Brevvegling med Landets Fiende vilde medføre, allernaadigst maatte behage Deres Majestæt at befale, at ved middelbar Handel med England kun kan forstaaes saadan Handel, som, under et laant Navn af en neutral Magts Undersaat, i Grunden dog er Handel mellem en af Deres Kongl. Majestæts Undersaatter og Rigets Fiender, og at derimod ethvert Salg af Varer, hvis Udførsel ei i Almindelighed er forbunden til venstabelige Magters Undersaatter, fremdeles som hidtil maa være tilladt, saa og at det maa være enhver af Deres Majestæts Undersaatter tilladt, at affende saadanne Breve til England, som aabne indleveres paa Postkontoirterne, og ved Undersøggelse findes Intet at angaae uden Fordringer eller Annødning om Henge-Udtællinger af Englændere.

Ved saadan allernaadigst Tilladelse kan maatte endnu noget reddes af de betydelige Fordringer, norske Huse have i England, og uden denne Deres Majestæts allernaadigste Tilladelse vil det blive umuligt for danske og norske Undersaatter at lindre de mangfoldige til England opbragte Landsmænds Rød.

No. 20 (til Side 119).

Regjerings-Commissionens Ordre til Byfoged Wulfsberg af 29de Decbr. 1807.

„Ved herhos at fremsende Afstriften af en fra Christopher Faye i Drammen til Regjerings-Commissionen indkommen Skrivelse af 26de dennes, maa Commissionen anmode Hr. Byfogden det snarest muligt at ville begyde sig til Svelvigen for at undersøge, om det forholder sig saaledes som angivet er, at dertil er indkommet et Skib fra en forbrittansk Havn for at indtage Ladning, og derfra returnere til England, da De, om saaledes maatte befindes, herved bemundtliges til at foranstalte de fornødne Messures til at forskffe Dem bemeldte Skib, samt til at opbage, hvem i denne forbudne Handel skulde have gjort sig skyldig. Hr. Byfogden anmodes videre at ville fortsætte Reisen til Brevig og Borsgrund, for med den Nøiagtighed, som Commissionen er berettiget til at vente af Deres Embedssted, og som Sagens Vigtighed fordrer, at undersøge det Skibere, som Skrivelsen indeholder, angaaende en ligeledes ber med Landets Fiender breven forbuden Handel, og ligesom Stiftamtmanden vil meddele Hr. Byfogden det fornødne Frisfyds-pas til Afbenyttelse paa Deres Reise, saa paalægges det vedkommende Undersøgtigheder og Besjente, imod Foreviisning af denne Regjerings-Commissionens Ordre, at være Byfoged Wulfsberg assisteerlig, naar og saa ofte han til Befordring af dette ham betroede Erende maatte requirere deres Bistand, ligesom alle de Vedkommende, hvor han i denne Anledning maatte finde det fornødent at afholde noget Forhør, skulle, naar de dertil tillaldes, corporligen indfinde sig, eller i vidrig Fald maa vente at blive behandlede efter de i saa Henseende udgaaene Anordninger.“

Under 16de Januar 1808 underrettede Byfoged Wulfsberg Commissionen om, at han havde anstillet den befalede Undersøgelse, og befundet, at de 4 Skibe alle vare efter Sigende bestemte til Frantrige, Holland og Portugal, men at Omstændighederne satte det uden for al Tvivl, at de gik til England. Imidlertid var der ingen Grund til at antage, at Afladerne havde begaaet nogen lovstridig Handling, saa meget mere som Stiftet under 17de October paa Forespørgsel har resolveret, at man maatte sælge Trælast til svenske Skibe, naar disse for egen Regning og Resto vilde føre samme til England. Der var ingen Grund til at omtvivle, at de 3 Skibe jo virkelig vare preussiske, hvad Bremeren derimod angaaer, da ligne hans Papirer i alle Henseender engelske Fabrikater, og disse indsendte han derfor til Commissionens Bedømmelse, ligesom han og havde nedlagt Forbud paa Borsgrund's Loldkammer mod disse Skibes Expedition for Regjerings-Commissionens Ordre indløb. Til Slutning bad Wulfsberg at maatte møde personligen for Commissionen, for mundtligen at foredrage den Oplysning, han om denne Sag kunde give Commissionen. Efter disse Oplysninger troede Regjerings-Commissionen ikke at kunne opholde Skipperne, da de tilstrækkeligen havde oplyst at være neutrale Magters Undersaatter, fra at fortsætte deres Reise. Men da Ladningens Bessaaenhet, og de i England udgaaene Dekreter angaaende saadan Handel, noksom viser, at disse Skibe enten vare bestemte til engelske Havne, som synes rimeligst, eller og maatte være betryggede ved de saa kalbede Licencer, saa turde Regjerings-Commissionen ei tillade dem at afgaae med de indtagne Ladninger; men sætter det i de 4 Skipperes Valg, enten de vilde udlosse Ladningerne og bortfelle med Ballast, eller oppebie en kongelig Resolution, hvorvidt det kunde blive dem tilladt med deres Ladninger at blive klareret paa Loldboderne, og imidlertid blive under Embargo. Derom anmodeses Grev Moltke at indhente Skippernes Svar. Efter denne Resolution bestfikkede de 4 Skipperer under 2den Februar Borsgrund's Loldkammer til at meddele dem Loldklarering

for deres førende Stkke. Regjerings-Commissionen lod imidlertid Sagen henstaae indtil den Ansøgning, som Stipperne havde foregivet at ville indsende, indkom. Stibene maatte ballastede affeile.

No. 21 (til Side 135).

Den danske Declaratton mod Sverige af 29de Februar 1808.

Den danske Regjering har med Laalmodighed oppebiet Virkningerne af de Bestræbelse, som Hoffet i Petersborg har anvendt for ved venstabelige Midler at bringe Sverige tilbage til den Interesse, som det har tilfælles med det hele Norden, og til de Grundsætninger, som udgjøre de første Led i dets Forbindelse med Rusland og Danmark. Da disse Bestræbelse bestemt ere mislykkede, befinder den danske Regjering sig sat mod Sverige i en Stilling, som ikke lenger kunde tillade den at taale nogen Uvlshed i sine Forhold til det. Man kan ikke dselge sig hvad disse Forhold ere blevne til, siden et lumst Angreb pludselig har udrevet Danmark fra den Bane, som det i en lang Række af Aar ikke har tilladt sig den mindste Afvigelse fra. Den af Storbritanien mod et neutralt og fredeligt Land udøvede Volds gjerning har bragt hele Europa til at gjenlyde af et eneste Garm-Raab, og man bestræbte sig fra alle Sider for at give den danske Regjering Beviis paa den meest levende Deeltagelse. Hoffet i Stockholm ene iagttog, trods de søregne Vaand, der forenede det med det Kjøbenhavnste, en bestemt Laushed, og har omsider itkun brudt den, for at fremsføre de mindst retmæssige Klager, og meget ilde grundede Debroidelser i Henseende til de Uleiligheder, som umiddelbart fulgte for det af Krigsbegivenhederne, saavel som de Strengheds Forholdsregler, som den voldsomme Stilling, den danske Regjering paa engang saa sig bragt i, med Magt tvang den til at antage, og som de Kænker og Drillerier uden Ende, man fra Sveriges Side har forarsaget den, kun lidet egnede sig til at bringe den til at afstaae fra. Det danske Cabinet havde været meget forlegen med at forklare sig denne Afærd af en Souverain, hvis Interesse, Grundsætninger og Følelser det havde ønsket at kunne betragte i lige Grad saarede af en Skændselsdaad, der pludselig har tændt Krigsluene i Norden, dersom det ikke snart havde havt Lelighed til at iagttage, at det Sindelag, der i denne Henseende har bestemt Kongen af Sveriges Beslutninger, langt fra ikke var Ligeplidighedsens. Den forunderlige Redebonhed, hvormed denne Monark, adskillige Uger forend Stralsunds Dvergivelse, har samtykket i den større Deel af den engelske Magts Afreise fra Pommern, hvor den ikke syntes at være antommen uden for at oppebie Diebliffet, for at søres til Sjælland, og den Umage, hans svenske Majestæt gjorde sig for at underrette sin Nation om, at denne Gjenindstibning stede i Kraft af en Artikel i hans Convention med Storbritanien, have givet de første Kjendetegn paa en lønlig Forstaaelse paa Danmarks Beføstning. Disse Kjendetegn forsøgedes meget snart. Den danske Regjering er uvidende om Beflaffenheden af de Tjenester og Understøttelser, som dens Fiender have faaet i Sveriges Havne; men den har følt dens Virkninger paa en for den sørgelig Maade. Det Indtryk, som Forhold af hvert Slags og de uafbrudte Connegioner, som Englænderne ingen Sansselighed fandt i at underholde med Sverige, maatte gjøre paa den danske Nation, er let at begribe. Det kunde ikke blive ubemærket af Kongen, hvor meget Krænkende for Danmark der laa i den Glæde, Kongen af Sverige syntes at finde ved at være paa Kysten lige for Sundet personlig Vidne til alle de Uretfærdigheder og Forurettelser, der udøvedes mod dette Naboland, i de Smitgrerter og de Udmærkelser uden Tal, der ødsledes paa Høvdingerne af den engelske Krigsmagt, i den Ere, disse paa deres Side ivrigt bestræbte sig for at besidne deres Sou-

verains Bundsforvant, og i de Agtelsesbeviser til Gunst for hans svenske Majestæt, som de danske Krigsskibe, bortførte med Magt fra Kjøbenhavns Havn, paa deres Fart igjennem Sundet maatte give endog under Kanonerne af den Fæstning, hvis Saluttering var deres Pligt. Hvor lidet gunstigt det Lys var, hvori Samstødet af disse forskjellige Omstændigheder nødvendigen maatte sætte Kongen af Sveriges Sindelag mod den danske Regjering, vilde denne dog ikke behreide sig, uden Grund at have overdrevet de sandsynlige Aarsager til Klage, som det Stockholmske Hof, langt fra at bestræbe sig fra at bortfjerne, meget mere syntes at arbejde paa at frembringe, nære og bestyrte ved Alt, hvad der kunde gaae i dets Magt. Men det blev snart Andet end simple Sandsynligheder. Den engelske Regjering var den første, der opdagede Danmark hans svenske Majestæts fiendtlige Sindelag. Europa hender allerede de Fortlaringer, som denne Angivelse har foranlediget mellem Danmark og Sverige. Man har seet, at Kongen af Sverige, opfordret paa den meest aabenhjertige og venstabelige Maade til at forklare sig over denne Gjenstand, har begyndt med at ville undgaae denne Nødvendighed, og at hans Majestæt, endnu mere trængende opfordret, har endt med at give et skjævt, tvetydigt og fornærmeligt Svar. Da dette Svar imidlertid syntes at indeholde en vis Usandheds Bestyldning mod England, lod den danske Regjering sig for Dieblisset nøie dermed, og troede at burde skule sine billige Klagegrunde mod Sverige under det Haab, at dette, oplyst om sit sande Løb, og modent overveiede Følgerne af sine Beslutninger, vilde ende med at søie sig efter de Forstillinger, som Hofset i Petersburg har gjort det med ligesaa megen Slaansel som Laalmodighed, for at formaae det til at affaae fra sine Forbindelser med Storbritannien, som aabenbart ere blevne unyttige og ufordragelige med Nordens Rolighed, og især med Danmarks Sikkerhed.

Den danske Regjering hender kun meget usuldbtomment Bestaffenheden af de Forbindelser, Sverige har indgaaet med England. Men hvilken end Gjenstanden, hvilket end Diemebet for samme imidlertid er, vilde ingen bedre end den vidst at indsee eller agte den Noddydelighed, som hans svenske Majestæt undlod at vise de indgangne Forbindelser. Men Kabinettet i Kjøbenhavn er ikke vildende om, at den svenske Regjering selv har indrømmet, at den for dens Forpligtelser bestemte Tid er ganske nyligen udløben, og efterat Kabinettet i St. James har aflagt Massen i hele Europas Aasyn, og det havde været en Fornærmelse mod det Stockholmske Hof at formode, at det i nærværende Tidspunkt vilde indgaae nye Forbindelser med en Magt, der har anvendt Alt for at gjøre det Hæd deraf, og som har givet det de retmæssigste Bevæggrunde til at bryde sine Forbindelser med den ¹⁾. Har man i Sandhed kunnet glemme i Stockholm, at England har opofret sine Allierede, den ene efter den anden, med blot Hensyn til sin troløse Egoisme, og at det, efter længe at have bedraget og mislebet Sverige ved falske Løfter, omsider kun har sendt det seen Undsætning for at lade dets Uheld gjøre end større Opsigt? Har den svenske Regjering da ikke virkelig søit, at den, krænket eller forraadet ved de Communicationer, som det brittiske Ministerium har gjort Danmark, compromitteres af sin Bundsforvant i hele Europas Dine? Kunde denne Regjering virkelig dølge sig, at den i Sundet udøvede Bold, at Østersøens Krænkelse, at en Brand kastet med grum Gaand Ind i Norden, vilde æfte af de fornærmede, krænkede eller truede Magter en Nodstand, som uforsøvet og nødvendig vilde bringe Sverige i det Alternativ, enten at medvirke til det fornærmede Nordens Forsvar og Hævn, eller at affbørge sin meest

¹⁾ Forfatteren har fulgt den trykte Deklaration, som han har havt for sig, endstjønt dens Udtryk baade her og andetsteds er utydelige og ei godt valgte. Den har været skrevet paa fransk og er slet oversat. [Entelte klare Fæll har Udg. rettet.]

aabenbare Laro, sine ældste Grundsætninger og sine lovligste Rettigheder, for at gøre sig til et blindt Redskab for en Regjerings rasende Hensigter, der har bobet at gøre Angreb paa de første Grundvolde for de nordiske Rasters Sikkerhed, Velfærd og Værdighed? Kunde disse Betragtninger vel opveies af den usle Fordeel af Subsidier, for hvis Pris det londonste Kabinet bekendtlig offer sig redebont at købe Allerebe, som det paastaer netop derved at forbeholde sig Ret til at behandle som Leiesvende?

Da Kongen af Sveriges Beslutninger imidlertid have skuffet hans Radoes største Forhaabninger, saa kan den danske Regjering paa sin Side ikke være tvivlsraadig om at tage det Parti, som dens Sikkerhed, Nordens almindelige Laro, dens Hengivenhed for Rusland, og Naturen af dens Forbindelse med denne Forbindelse foreskrive den. I det Dieblit da Sjælland paa ny trues af en engelsk Magt, som allerede de svenske Havne tjene til Foreningspunkt, da Nordens Fiender ville forstyre sig det stockholmske Hofs Afhængighed ved nye Henge-Understøttelser, da det engelske Ministeriums offentlige Taler noksom aabenbare de Forbindelsers Natur, der endnu existere eller ere fornvede imellem begge Raster, troer den danske Regjering sig berettiget til at foretrække en aabenbar Fiendslabs-tilstand for precatur og tvetydige Forhold til en Rado, hvis Sindelag er blevet mør og mere mistænkelig, og som den i lang Tid ikke har kunnet anfse for andet end en uafbrudt Fiende. Hans Majestæt Kongen af Danmark erklærer følgerigen, at Allerbøisamme antager i det Hele Ruslands Beslutninger i Henseende til Sverige, og at hans Majestæt i Intet vil adskille sin Sag fra hans Majestæt Keiser Alexanders, hans opstiede og troe Bundsforvant.

No. 22 (til Side 135).

Det svenske Hofs Svar paa den danske Krigserklæring.

Det danske Hof havde indgaaet et Forbund med Frankrige, gjort alle Forberedelser til franste Troppers Modtagelse i sit Land, samlet Forselsflibe i sine Havne, rustet Kjøbenhavn alt hvad det kunde, for at balle et fransk Tog mod Sverige, da dette Hof tilsidst gjorde en Krigserklæring, hvori det anklager Sverige for at være Marsag til dette Fredsbrud, paa Grund af at det ikke havde bedrømt Danmark nogen Sorg over dets Flaades Forlits, at det ikke vilde medvirke til at hevne denne Ydmygelse, og i Særdeleshed at det søgte Bistand i England mod et Anfald. Hans Majestæts Forhold til denne Magt laa indenfor Grændserne af en egentlig Fred. Intet Slags Forbund eller Overeenkomst afpælede nogen for begge Hofferne fælles politisk Vane; ogsaa syntes Danmark, da Sverige, Rusland og Preussen i Forening strede mod Frankrige, i Styggen af sin Neutralitet at være en Ven af Alle. Vidne til dette System, og ved nogle i Mæret 1806 begjærte Oplysninger overtlydet om Umulighed af heri at bevirke nogen for Sverige fordeleagtig Forandring, havde hans Majestæt ikke mere noget Haab om, at see den danske Smagt nogenlunde werde ham nyttig. Efter Freds slutningen i Tilfald havde man tværtimod al Marsag til at frygte, at denne Styrtte, ved Ruslands og Frankriges Indflydelse, engang kunde bruges mod Sverige, og hans Majestæt ansaa det derfor for passende at iagttage en dyb Laushed i Henseende til Begivenheder, som i forrige Efteraar fandt Sted i hans Radoslag, overladende til England og Fremtiden at retfærdiggjøre og domme dem. Man stylder imidlertid Sandheden at erklære, at Høffet i London ikke har anmodet Sverige om at deeltage i dette Tog, og ikke engang betroet det Kundskab herom for i Udførelsens Dieblit. Ogsaa stede ved denne Leilighed ikke mindste Bevægelse i Sverige. Den engelske Flaade kom og seilede bort, uden at løbe ind i nogen

svensk Havn, og de Skibetropper, som indstribedes i Bommern, tilbageoveredes i Kraft af en Separat-Artikel i den Conventio, som i den Anledning sluttedes i London den 17de Januar 1807, og som underhandledes, da der vist nok ikke var Spørgsmaal om dette Log. Denne Artikel lyder saaledes: „Det er en fuldkommen Overenskomst, at dersom uforudsede Omstændigheder kunde gjøre denne Conventions Formaal udførlig, eller om hans storbritanniske Majestæt skulde finde det fornødent at drage benævnte Tropper fra svensk Bommern, da skal denne Conventio i ingen Henseende kunne hindre hans storbritanniske Majestæt fra at give saadanne Befalinger, som han maatte ansee passende til videre Beskyttelse for disse Tropper, som nu stilles under hans svenske Majestæts Befaling.“

Det engelske Hof har senere fuldkommen rejsførdiggjort dette Foretagende, og hver Dags Erfaring rejsførdiggjør det endnu mere. Lærlige franske Armeer sætte sig fast i Nedreafschsen og synes at have Noget i Sindet mod Norden. Endnu sandtes der Folkeslag at undertue, Havne at lukke, og Kræfter at anvende mod England. Disse Hære skulde, det koste hvad koste vilde, trænge ind i Norden; de havde i ethvert Tilfælde gjort det under hvad Baaftud der kunde optænkes; nu er hiint Anfald paa den danske Flaade bleven Løsen og Foreningsordet for hele Liguen. Det fortjener at anmærkes, at den danske Regjering, som allerede var omgivet af franske Tropper, Skyet, krevet, ja endog betalt af Frankrige, udgiver en Krigserklæring imod Sverige, uden engang at turde nævne den Magt, som leder dens Foretagender. Med Forlegenhed op søger Danmark Grund og Anseelser for at have Anseende af en egen Villie i denne Beslutning. Det anfører Sveriges Forestillinger mod de svenske Posters Standsning som Ubegyeligheder, da det, for at hindre den engelske Brevvevling, ei var istand til at lade disse Poster gaae frit igjennem Landet, saaledes som Tractaterne foreskrive, og tilskaaer at være uvilkaarligen tvunget til denne Fremgangsmaade. Det gjetter hans Majestæts Lanter, og indbilder sig at de ere flebste, medens det allerede i adskillige Maaneder hemmeligen er kommen overeens om et Anfald paa Sverige. Det giver sig af med at dømme om dette Lands Interesse, medens det selv har overladt baade sin Interesse og sin Selvstændighed til fremmed Indflydelse. Det bebrejder endeligen Sverige, at have beredt Forvarsmidler ved en Subsidi-Tractat, medens det er betalt for en Angrebskrig, og bruger, ligesom af et Slags Forlegenhed, mod Sverige Ordet Kælesvende, hvilket den Regjering, som betaler Danmark, maaskee har havt den Haardhed at foreslaae.

Man bør ogsaa her give hans storbritanniske Majestæt det fuldgrundebe og høitidelige Bivnesbyrd, at han i alle sine Underhandlinger og Overenskomster med Sverige aldrig har forlangt nogen angribende Forholdsregel eller Strid, og aldrig villet andet end hvad der bestod med dette Riges Trykthed og Selvstændighed. Det seneste og meest overtydende Beviis herpaa er den Beredvillighed, hvormed den engelske Minister strax samtykkede i hans Kongl. Majestæts Forslag at frede Osterboen formedelst et formeligt Løfte, ikke at ridsende noget Krigsskib, paa Billaar, som havde været nyttige og hædrende for hele Norden. I dette ene Forslag læse den danske Regjering den fuldkomne Igjendrivelte af alle de Klagemaal, hvormed dens Manifest mod Sverige er opfyldt, og i eftertænkende Dieblit sammenligne Danmark den Tilstand, hans Majestæt har søgt at bevirkte, med den Rusland og Frankrige nu indføre. De læse, alle Frankriges Bundsforvante, i dette Englands Samtykke Forskjellen mellem de Baand, der forene begge Hoffer, og dem, hvori de selv ere sængslede, og dømme da, paa hvilken Side der er mest Agtelse for hver Partis Lær tilligemed den største Gavnlighed og Retførdighed for det Almenes. Selv Danmark har længe været en Gjenstand for dette Raadehold, og ophørte kun at være det, da dette Hof begyndte at blive virkelig farligt. Da Nedreafschsen hærjedes og Gansjæderne plyndredes, hvad gjorde Danmark da for at hævde det forurettede Norden? Sverige, Rusland,

England førte Krig i denne Hensigt; ingen tænkte paa at tvinge Danmark til at tage Deel heri. Da, som nu, var Danmark Ruslands Bundsføoant, hvi understøttede det ikke samme Sag? Hvad havde det at anføre for sin Kongelig, som Sverige nu ikke kan anføre for sin? Alt dette kan forklæres ved den Omstændighed, som Danmark søger at fortie, at det nu er i den franske Regjerings Bøld. Havde England fulgt denne Fiendes Grundsætning, saa havde det ikke tøvet med at gjøre Danmark vaabenløst indtil det Dieblit, da dette havde besluttet at hengive sig. Det havde afskillige Aar tilforn bemægtiget sig, ja endog beholdt dette Land paa Grund af Nordens eget Bedste.

Selv Danmarks gamle Forbund med Rusland skal tjene til at bekræfte denne Angrebstrig, sjønt hele Verden veed, at dette Forbund blot er sluttet til Forsvar, og som saabant ikke var gjældende for Ruslands seneste Krig, da denne Magt maastes alligevel kunde fordrøt det opfyldt. For at retfærdiggjøre sig over det danske Hof at anføre Alt; det paatager sig tilsiðt Ruslands Uretfærdighed, forraader en overlagt Aftale, Alt for at følge en eneste Grund, den fornærfte, at det er Frankriges Bundsføoant. Uretfærdighed og Falskhed have deres Grændser. Ære og Sandhed skulle i deres Orden seire. Støleude subellig paa sin Sags Retfærdighed, stolt af at regjere et stridbart og trofast Følk, der saa mange Gange prøvedes i Farer; og altid ophølbtes ved den Almægtiges Gaand, haaber hans Kongl. Majestæt, at samme Forsyn skal velsigne hans Vaaben, og gjenfænte hans Undersaatter en sikker og høderlig Fred med Fiendernes Bmægelse.

No. 23 (til S. 138).

Oversigt over den saaløbte Besthærs Operationer under General Armsfeldts Befaling.

(Efter Arndts Schwedische Geschichte S. 301 ff., efter Meddelelse af en Officier i den svenske Generalstab.)

Feldttøget mod Norge er blevet saa forffjellig bedømt, at det synes nødvendigt at give en kort Oversigt derover, som med Forbigang af Bisager blot berører de store Punkter. Mod Enden af Marts 1808 stulde en Hær samles omkring Drebroy under Raon af Reservehær. General Armsfeldt fik Befaling derover. Men da de Danske just dengang havde erklæret Kongen Krig, saa maatte han fremstjynde alle tagne Forholdsregler, og paa det hurtigste sammentrækte alle de Tropper, som stulde agere mod Norge. En særegen Afdeling deraf fik Raon af Besthær. Alle de Tropper, som befandt sig omkring Sundsvall og endnu høiere mod Nord, bleve anseede som sammes høire Fløi, under General-Adjutant Oberst Bergenstråles Commando, og alle Tropper fra Amål til Svinefjund i Gothenborg og i Elfsborgs Landshøfdingstaber hebte den venstre Fløi og commanderedes af Generalmajor Baron Vegefac. General Armsfeldt blev anseet som Over-General, men med saadanne Indstrænkninger med Hensyn til begge Fløie, at disse Stærer neppe hængte sammen med Centrum, og udgjorde intet mindre end en inderligen forbunden Deel af det Hele. De Herrer Vegefac og Bergenstråle havde Ret til at indsende directe Rapporter til Stockholm, uden at Overgeneralen kunde kræve Meddelelsen af deres Indhold. Om end heraf ikke udsprang anden Ulempe end en besændig Uvisshed med Hensyn til Udførelsen af alle combinerede Operationer, saa var dette allerede meget, og man vil nedenfor see, at dette ikke var det største Onde, som Delingen af Lillid og Magt frembragte.

Undersøger man dette System, som lænsebandt ethvert betydeligt Foretagende, lægger man Mærke til den Behændighed, hvorved Hærens gode Villie og Sirkumsømbhed læmmedes, saa kan man ikke afholde sig fra at begærde Sveriges Ulykke,

de Officere og Soldat siden Krigen's Begyndelse, fra Werns Bødder og Karellens Ordreer til Glommen og Rattegattets Ryster, have hæderligen udmærket sig. Denne dybt og fra det Fjerne anlagte Forpligtelse sigtede stedse til General Armsfeldt, og det maatte være hans Ære, om han alene havde været et Offer derfor. Men Fædrelandet og den Hær han kommanderede ere langt meer at beklage end han.

De Norske havde ved Feldttogets Aabning 17000 Mand regulære Tropper, hvilke, omendkjært ikke krigsvoede, i det mindste vare fuldkommen forsynede med alle sine Fornødenheder ¹⁾. Landmilitien, som bestod af Veteraner, beløb sig til 13000 Mand, og man havde været saa forstandig at incorporere dem i Linietropperne ²⁾. Disse 30000 Mand vare dækkede ved Døressjeld, Glommen, Kongsvinger, Frederikshald og Frederikstad paa den svenske Side, og paa Søiden ved lidet tilgængelige Ryster, og desuden bespyttet af Christiansand, Bergen, Christiansund, Agersthuus og Trondhjem; en Flotille paa 40 Sætt dækkede Christiania-Fjorden ³⁾.

Den svenske Hær skulde fra Sundsvall til Gothenborg beløbe sig til 16000 Mand; men den var aldrig 10000 Mand stærk, undtagen i Begyndelsen af Juni, da Landeværnet og Regimenternes Wargering ⁴⁾ var stødt til den. En Flotille skulde lægge sig for Bugten ved Christiania, naar Isen gik op; men den foreløb aldrig Rysterne ved Strømsfald, hvor den dækkede Sørens venstre Fløi, der forøvrigt støttede sig til Marstrand og Warberg, og blev forsynet derfra og fra Løshuset i Gothenborg, uden at regne de Magasiner, som man anlagde i Venersborg og Uddevalla. Centrum, som paa hiin Side Karlstad skulde rykke frem imod Grønsden, havde endnu den 18de Marts ingen Magasiner, omendkjært det skulde agere i Sveriges ufrugtbareste Landstaber. Naar man slog Fienden og trængte frem til Glommen, saa var den grueltigste Glendighed, og en fuldkommen Mangel paa alt, det eneste Tiltrækkende, som denne Ørken frembød. Man havde sammendragt noget Foder og Levnetsmidler i Drebroy, Karlstad og Eda; men neppe havde man begyndt med at agere og naaet Grønsden, saa vare disse svage Hjælpemidler udtømte. Alt Krigsforraad maatte man faae fra Stockholm, og der var saa lidet sørget for Foder, at Halvdelen af Rytteriet blev allerede sendt tilbage, efterat det havde været 14 Dage i Arboga. Desuden sandtes paa denne hele Linie intet eneste befæstet Støttepunkt, endnu mindre en Forraadsplads. Eda, hvor der forhen havde været et Fort, havde siden 1788, da General Armsfeldt der havde ladet gjøre nogle ubetydelige Reparationer, været fordsomt til Forglemmelse.

Beskydningens Centrum skulde være 9 til 10000 Mand; men det udgjorde aldrig meer end 6000. Bataillonerne bestode kun af 400 til 500 Mand, som kunde bære Vaaben, og denne Prøve paa en Hær manglede Alt.

Norges Magt var fordeelt paa følgende Maade:

I Trondhjem og Omegn	4,000	Mand.
Bergen og Christiansand	1,200	—
Christiansund ⁵⁾	1,200	—
Christiania	2,000	—
Linierne fra Kongsvinger til Frederikshald	21,600	—
	<hr/>	
	30,000	Mand.

¹⁾ Det var langt fra, da der maatte sammentigges hos Borgerne, hvad der behøvedes til Armeens Forpleining. D. A.
²⁾ Ogsaa her seiler Beretteren. D. A.
³⁾ Forfatteren maa her menne Kanonbaade; thi af Raaseilere havde Norge kun enkelte Luttertrigge. D. A.
⁴⁾ Wargering heber den halve Fordobling af et inddeelt Regiment, som i Krigstid i Rødstilfælde og for at udfylde Tabet maa med i Feldeen. D. A.
⁵⁾ I Christiansund laae vel neppe 1200 Mand. D. A. [Der skal vist læses Christian August holde det hele vesterlenste Regiment samlet paa Grund af Krigen med England.]

I de første Dage af April meldte den høire Flot, at den nægtet de Hindringer, hvorpaa den kunde støde, vilde overrumple Korsaa og true Trondhjem. Den venstre Flot underrettede Stockholm og den hele Hær om, at den var færdig til Angreb. General Armsfeldt brændte i Følge deraf efter at angribe. Dg-
saa lovede man ham til denne Hensigt stundsomt at sende Alt hvad han kunde behøve. Men Alt kom kun stykkevis. Dog besluttede Armsfeldt at give alle andre Hensyn til Brits for Lyffens Luner, og de Resultater han kunde vente af Hærens Tapperhed og Beredvillighed; kun Tiden vilde han ikke tabe. Som Beviis paa den overordentlige Stjædesløshed, som herskede i alle Krigsforvaltningens Grene, og hvor lidet man havde tænkt paa at sætte Hæren i Krigstilstand, anfører jeg kun, at der manglede Flintestene og Kugler, ja endog Støbeformerne til disse, saa at man maatte lade købe hos Kjøbmændene i Karlsbad, Kristinehamn og Drebro Alt, hvad man hos dem kunde finde, og i en Hast lade gjøre Kugleformer, paa det de Tropper, som vare sendte for at dække nogle Magasiner paa Grønnsen, og sikret at kunne sammentrække det Vermelandste Regiment, i det mindste kunde gjøre nogle Flintestub. Havde de Danske benyttet det første Dieblit, da man ikke havde taget nogle Forholdsregler til Forsvar, saa havde de sandsynligvis kunnet ødelægge det hele Land til Drebro, for et eneste Kompagni af den hele Besthær var samlet. Under at omtale den Stjædesløshed, som har holdt Stridt med den dummeeste Forvovenhed, maa man ikke glemme den Tilstand, hvori Baabnene i Begyndelsen af dette Felttog vare. Af 400 Gøværter vare neyde 60, som Solbaten med Tillid kunde bruge, meget mere vare nogle saa flette, at han maatte frygte for at lade dem. Dgsaa Klæberne vare mere eller mindre flette, desuden fattedes de i et saadant Klima høist fornødne Kapper, eller de vare forslidte. Dg for at bedømme den Indspjælsse, som Beklædningsmaaden har paa Solbaten, behøver man kun at sammenligne den Dødelighed og det Antal af Syge, som har været i de Regimenter, som bleve klædte og udrustede af Jordebbrugseiere, med de samme Plager i de Regimenter, som ere overladte Krigskollegiets faderlige Omsorg ¹⁾.

Nægtet alle disse Uordener, og den fuldkomne Mangel paa alle Hærens Forordninger, var Armsfeldt den 14de April saa vidt, at Brigaderne vare organiserede, Patronerne fyldte, Magasiner anlagte for et halvt Aar osv. osv., og paa denne Dag angreb han af følgende Grunde, og efter den Plan, som dertil fastsatte sig. a) De norske Tropper ere formedelst en lang Tid ikke krigsøvede; de svenske derimod ere det. b) Nordmændene frygte de Svenske og Engländerne, og den Sørustning, som beredes i England, tvinger dem til ei at blotte deres Kyster. c) Bergenstråle holder 4000 Mand i Aande. d) Den nærværende Operationslinie er næsten 40 svenske Mile lang, den fra Magnor til Kongsvinger vilde kun være 12 til 15. e) General Vegefachs Stare er tilstrækkelig til at holde Besætningen af Frederikshald og Frederiksstad i Aande, og saasnart Havet er aabent, vil Flotillen komme og spille Mester i Bugten. f) Er man Herr over Magnor, saa er man det ogsaa over Udspringet af Vandene imellem Glommen og Grønnsen, saavel som over den venstre Bred af denne Flod til Søen Dieren; desuden holder man Alt i Aande paa den venstre Bred af Søen Njosen. g) Lovetret, som rimeligviis indtræder inden 3 Uger, tillader at bevæbne Søerne.

Altsaa holdes i Aande (eller i Staf)

paa Kysterne	5000 Mand.
I Trondhjem og Omegn	4000 —
- Kongsvinger	6000 —
- Frederikshald og Frederiksstad	6000 —

21000 Mand.

¹⁾ Hvor Krigs-Collegium havde Omsorg, der var Mangel, Røgenhed og Død; thi der var Dovenskab, Uvidenhed eller Forræberi og Tyveri. Arnbis Ann.

Saa blive i det høieste 9000 Mand tilbage at faaes imod.

Plan.

1) Oberst Bergenstråle vil efter den Demonstration, som han skulde gjøre, benytte Fiendens Uvisshed og hans første Stræk for at sende 400 til 500 Mand til Elfdalen, og begynde Angrebet i Forbindelse med den flyvende Leir, som gaar under Oberst Gahns Commando, og vil saaledes saavidt muligt søge at trykke Fienden tilbage til den øvre Deel af Glommen. 2) Den første Brigade vil i samme Dieblit marschere mod Kongsvinger og besætte Magnor. 3) Naar den anden Brigade er bleven Mestre af Krokfos, vil den over Haneborg rykke frem til Blatjer, og den 3die, som gaaer over Hanefeld, vil, efterat have bemægtiget sig Drje, Dpsal og Lund, trænge frem over Basmo til Onstab, og i det den slutter sig til den anden Brigade, vilde den imidlertid passere det Ake Smugfund for at rykke ind i Aremark. Saaledes rettende sig efter General Begefaads Bevægelser vilde den true Fienden og drage hans Opmærksomhed mod Deignæs og Kallestad. 4) Begefaad vilde derved med stor Lethed kunne trænge frem mod Slebergs-Sletten, i det han slutter sig til den Ake Brigade og tillige holder Fæstningerne Frederikshald og Frederikstad i Skaf. 5) Saasnart Glommens Bred er seiet reen, vil man sætte over den med den 3die Brigade, og udstrække sig mod Habet, for i Rødsfald at understøtte Flotillens Operation. 6) Begefaad, som forstaaer sit Haandværk godt, og er en Mestre i at handle efter Omstændighederne, vil efter Mulighed benytte Flotillens Operation, der vil forsøge at trænge frem i Bugten, for at bombardere det fra denne Side slet besættede Frederikstad. 7) I denne Stilling vil man oppebie Englænderne eller Forsætninger. Ifald Fienden ikke taber saa meget sin Fæstning, at han forsømmer alle Fordele af sin Stilling, eller man af Mangel paa Hjælp er for svag til at foretage noget videre, vil man i alle Tilfælde have forkortet Krigsgrændsen fra 40 til 12 Mile, og begge Fæstninger vilde før Høsten falde af sig selv af Hunger.

Nu komme vi til Udførelsen af denne Plan, som efter Landets Natur maaskee vil fortjene enhver erfaren og upartist Solbats Opmærksomhed. Oberst Gahn, som commanderede i Elfdalen, angreb den 14de April, og rykkede frem 3 Mile over Grændsen. Angrebet paa Standserne ved Lier stode den 18de April, og Fienden blev kastet over Glommen under Kongsvingers Kanoner. Fra Magnor til Lier havde Hæren brugt 2 Dage, for at drive Fienden ud af alle sine fordeelagtige Stillinger. Den anden Brigade var, efterat den havde jaget Fienden fra Haneborg, ligesom den 3die nær ved at opfylde sin Bestemmelse. Havde General Armfeldt havt et eneste Artilleristykke af saa stærk Kaliber, at den elendigste Gytte i Kongsvinger derved kunde være bleven stulten i Brand, saa havde Fæstningen kapituleret den 19de. Kommandanten havde skrevet ham til, at hverken han eller hans Besætning havde Lyst til at lade sig sege paa Rist. General Armfeldt havde siden Marts Raaned uophølgelig og indstændigen forlangt disse svage Nødvendighedsmidler, i det han angav et saadant Tilfælde som muligt; men Intet var beredt, og foruden meget gode Serpunder-Batterier ankom Intet før Enden af Mai.

Imidlertid kunde General Begefaads Skare, som i Følge hans Beretninger var færdig siden den 6te April, af Mangel paa Levnetsmidler og Færdselsvogne intet Skridt gjøre. Denne Tværstreg tillod Fienden at blotte begge Fæstninger og sende 4000 Mand til Høland og Blatjer, som forenede sig med dem, som vare sendte fra Christiania og ved Onstab Sund gik over Glommen. Resultatet deraf var, at vore Tropper saavel i Høland som Lund bleve tvungne til Rettræde, efterat en lille Høb, som commanderedes af Grev Mørner, var bleven tagen til Fange.

Disse Uheld standsede pludseligen en almindelig Bevægelse, og bragte Hæren i en meget mislig Stilling. Denne blev endnu stemmese ved et andet Tab.

Bergenstråle havde, iføbet for at gjøre hoød han ved Enden af Marts havde lovet, og følge den aftalte Plan, truffet sig — Armsfeldt vidste ikke hvorfor — mod Dvarfen, hvor man med Uret frygtede et Indfald af de russiske Tropper. Ved denne uventede Bevægelse, hvormed Overgeneralen og Oberst Gahn begge vare lige ubefjendte, kunde den sjenbtlige Skare, som skulde holdes fast ved Trondhjem, let komme ned og fortrykke Gahn i samme Dieblit, da han var rykket frem for at virke fælleds med den første Brigade. De Danste, i det mindste 6 Gange stærkere *) end Gahn, omringede og toge ham til Fange, efterat Halvdelen af hans lille Høb var bleven paa Bladsen. Derved var Veien fra Dalby til Karlstad aaben, og alle Hærens Magasiner vare i Fare, naar vore Fiender havde forstaaet at benytte vore Uheld.

Den anden Brigade fandt sig, for ei at blive omringet, imidlertid trungen til at blive i Linierne ved Kroffors og Stangenæs, imedens den 3die besatte den venstre Bred af Dr- og Bog-Søerne. Den 4de Brigade, posteret imellem Omegnen af Odemark og Armark i Diteis og i Passet ved Bøn, bandt sig til en Deel af den Begjæftede Skare, som endelig havde posteret sig ved Bjørhæl og Skottsbjerg, og bemægtigede sig Præsteballe og Verby mod Enden af Mai.

Just nu foresaldt ved Strömstad en for de svenste Baaden meget hæderlig Fægtning imellem 5 svenste, og 26 danste Kanonbaade, hvori de sidste med Tab bleve tilbagebrevene. Den udmærkede Officier Norberg, som commanderede dengang den lille Høve af Flotille, som vi skulde have, tabte Commandoen, da han var stærk nok til at gjøre Noget. Den forblev ogsaa i den fuldkomneste og fladeligste Ubirtksomhed, og dens Befalingsmænd havde, om man skal troe deres Beretninger, stejse Elementerne mod sig.

Uagtet de Tab, som Hæren havde lidt, havde Fienden kun alt for meget følt, hvilken Overmagt vore Tropper ved deres Mod og deres Tapperhed havde over ham. Han undgik ogsaa saa meget muligt enhver afgjørende Fægtning, og indskrænkede sig til den lille Krig og til Overfald, som ikke er den glindsende Side af vor Krigskonst. Man maatte altsaa tvinge ham til at forlade sit System, og paa en kraftig Maade søge Opreisning for vore lidt Tab. General Armsfeldt var ogsaa bestemt til at søge Leiligheden til at levere et Slag. Han lod derfor sit Artilleri rykke frem paa Punkterne ved Orje og Opsal, og opstillede den 2den, 3die og 4de Brigade saa, at de inden 4 Dage kunde førene sig for at rykke ind i Momarken og udbrede sig paa Sletten ved Ebsberg. Man vilde angribe en sjenbtlig Skare af 8000 Mand, som stod i denne, og saaledes afgjøre Felddtoget. Just i dette Dieblit kom en Courer fra Gothenborg med Efterretning om den store engelske Sørustnings Ankomst. Armsfeldt nærrede nemlig den ganske naturlige Tanke, at da den var landet paa disse Kyster, var den sandsynligen bestemt til Webbirtning mod Norge. Han besluttede altsaa endnu at ble, fordi hans Angreb under det lykkeligste Resultat dog ikke saa usmindlig kunde skade Fienden, som naar man angreb med en forenet overlegen Magt. Til den Ende sendte han en af sine betroede Adjutanter til General Moore, for at erfare hans Hensigter, og en Officier til den engelske Admiral, med Anmodning om at tilstille ham Planerne til de danste Fægtninger, som ligge paa Kysten, hvilket var meget vigtig for Anføreren for en Eskadre, om han vilde forurolige Fienden paa dette Punkt. Den svenste Generals Diemed var, saa meget muligt at bringe en fuldkommen Overeensstemmelse i alle Operationer, og at hæve forud alle Banfæligheder, selv Forsængelighedens, som er forbundne Troppers farligste Fiende. Den engelske General syntes meget tilbøielig til at gaae ind i den svenste Generals Ansuelser, ja han syntes endog at ønske en Samtale, for desto lettere at forenes om Alt. Men han kunde Intet afgjøre, førend han havde faaet et Svar fra

*) Løseren ved af andre Beretninger, hvor overdrevet dette er.

Dverf. Ann.

Stockholm, hvorchan han havde sendt Chefen for sin Generalstab, for at modtage Kongens Befalinger. Den engelske Admiral havde, fuld af den bedste Villie, affendt en Deel af Flaaden til Østersøen, og havde ikke et eneste Stib tilbøge, der var væsnelig til at understøtte vor Flotille, om den nogenstinde havde kunnet bestemme sig til at forlade Dnyekilen. De Danske, som nu truedes af et combineret Angreb af de Svenske og af Englænderne, søgte at drage den svenske Generals Opmærksomhed mod Nord. Fra Elfbalen til lige under Magnor stede dagligen nye Bevægelser, og meer eller mindre heftige Angreb, af hvilke det ved Mødet og Lier den 18de Maj var det blodigste. Fienden blev med Lab slaaget tilbøge, og de svenske Vaabens Vre bevaredes uplettet. Armsfeldt var langt fra at ville forandre sin engang lagte Plan, men søgte at høre alle forekommende Hindringer, som tildeels vare af en fortvivlet Natur. Men just midt i disse Historier fik han en Befaling af 19de Mai ganske at forlade Norge, og indskrænke sig til det strengeste Defensive. Dette traf ham som et Lørdensslag, men dog vovede han ikke alene at forestille Kongen, hvor skabelig denne Forholdsregel var, men tilsviede endnu mere, at nu eller aldrig det Dieblit var forhaanden, enten med Englændernes Hjælp, eller ved Sendelse af Forskærninger, at erobre det sydlige Norge. Men Alt var forgjæves, og man maatte adlyde. Paa denne første Befaling fulgte en anden, at affende 2 Batailloner Linietropper og 22 Artilleristykker deels til Slaane, deels til Gothenborg; hvormod man lovede at forstærke Besthæren med Landeværn, som vare uden Vaaben og Klæder og utilfredse med deres Bestemmelse, omendstjont man havde havt den falske Lante, at underkaste dem en Disciplin, der var ganske forskjellig fra den, som brugtes i den øvrige Hær. Disse sammenrasede Mennesker, som manglede alle pphviske og moraliske Midler til en militair Organisation, bleve anførte af Officierer, som enten havde forladt Tjenesten, eller deri endnu ingen Færdighed havde — kort dette Opbud i Masse, som kunde være blevet frygteligt, dersom det var blevet gjort efter faste Grundsaetninger, antog strax i sin Oprindelse den uheldigste Form, man maa nu betragte det som Soldat og Politiker, eller som Borger og Menneske. Armsfeldt, overbevist om disse Sandheder, om den eneste, som har vovet at forandre den selvlagte og forspredte Plan i dette Landeværns Organisation, Dannelse og Værelse, og ved hans Afreise fra Besthæren gaves der 3 Batailloner, som inden kort Tid lovede at kunne i alle Dele gjøre det ligesaa godt som Linietropperne. Efter nogle Ugers Forsløb beredte endelig den engelske Udrustning, som synes at være kommen for Intet at gjøre, og neppe havde givet Skinnet af Hjælp, sig til at forlade os, og i dette Dieblit antom en tredje Befaling til Generalen, at affende 6 Batailloner fortræffelige Tropper og en Bataillon Artilleri til Finland. Han fandt sig nu lige over for en overlegen Fiende, der var bestriet fra al Frygt for Englænderne, og var fuldkommen underrettet om vor Stilling.

Saaledes strandede Erobringen af det sydlige Norge paa Mangel af Tropper, Mangel paa Understøttelse og god Villie hos dem, som, om end ikke alle Midler stode dem tilræde, dog ikke havde stillet lægge Vaand paa hvad der endnu kunde bevæge sig, eller hemmeligen lægge Hindringer i Veien. Besættelsen af en Deel af Norge vilde have været et Pant for Finland, for Sveriges Sikkerhed, og have forøget Hjælpelidene i den Grad, at en Styrke kunde være bleven sendt til Finland, der kunde have understøttet den hælle finste Hær, som med det meest glimrende Held svækkede sig ved sine Seiervindinger, uden nogenstinde at kunne blive anderledes end deelvis understøttet. Jeg tvivler om det nogenstinde vil komme til Efterverdenen, ved hvilke forkeerte Forholdsregler den nærværende Slægt forulempedes og Fædrelandet blev drevet til Afgrundens Rand. Naar man ikke kan troe paa Fatalisme, som halvveiede eller endog tilintetgjorde alle de bedste Planer,

1) Oversættelsen har her mere fulgt Meningens end Ordene i sin Original.

saar maatte man troe paa et fint Væv af Forræderi, eller paa en Lyfles-Trolddom, der holder dem omtaagede, som bove at foretage noget mod Napoleon, hans Trælle og Drabanter.

Omensfjænt Armsfeldt beskæftigede sig med Landværnets Organisation, for endnu i Juli Maaned efter Mulighed at kunne erstatte sine Tab, saa kunde han dog ikke følge for sig selv, at ikke alene Norges Erobring var bleven umulig, men at man maatte tværtimod tænke paa at indrette et Defensivt, passende til Omstændighederne. Han befalede derfor at bygge Fæstningsværter, som man siden har gjort i Gda, og gjorde hvad der stod i hans Magt, for at ernære Armeen og holde den i Stand. Dog, Høsten og Vinteren kunde ikke andet end forurolige ham, især naar han betænkte Bestaffenheden af den Grændse, han havde at forsvare, saavel som den Raade, hvorpaa Soldaten var udrustet, til at kunne udholde hine strenge Værsstider. En Stillstand med Norge kunde i enhver Henseende være os gunstig, og Generalen fik Lillabølle af Kongen til at gøre Dvergeneralen i Norge, Prindsen af Augustenborg, Forslag derom. Prindsen havde i denne Henseende gjort nogle nærmende Forslag; men da man kom til at prøve Betingelserne, viste sig saa mange Vanskeligheder, og Prindsens Tone, naar han talte om Kongen, var saa lidet sømmelig, at Underhandlingerne maatte afbrydes uden at give noget Resultat. General Armsfeldt sendte en Courer til Kongen om disse Anliggender; og isædet for nogetstund Svar bragte denne ham Efterretning om hans Afsted og Gt. Tre Dage forløb imidlertid før den nye Dvergeneral kom og den 16de August overgav Armsfeldt ham Commandoen.¹⁾

No. 24 (til S. 139).

Oberst de Seues Beretning af 18de April 1808.

Efterat den mellem Kongsvinger og Magnor værende Deel af Oberst de Seues Brigade, formedelst Fiendens pludselige Indbrykken fra Adelsfors til Krogfors, var bleven afslaaren fra den Side af Brigaden, som var i Høland, bleve den 16de April Defleererne ved Rongetorp og Nabogen, som ligge i den alsare Bei til Magnors Grændse, besatte med det fornødne Artilleri af et halvt 3pundig Fodbatteri og 4 Regimentskanoner med den fornødne Bædækning Grenaderer, for at forbyde Fienden Passagen til Kongsvinger, og dette var saa meget mere fornødent, som de indløbne Efterretninger meldte, at General Armsfeldt var gaaet over Grændsen mod Ridskoven, medhavende baade Artilleri og Cavalleri. Da nu Fienden allerede trængte frem med sine lette Tropper, og forsøgte at tournere Batterierne Rongetorp og Nabogen, uden at disse kunde slaae Fienden, hvilken forsøgte fra Siderne at besyde Batterierne, saa blev det besluttet at trække sig tilbage, for at indtage Passerne ved Lier en halv Mil fra Kongsvinger, som ikke er kommanderet af omlyggende Svider, og har en temmelig stor Plaine i høire Flanke. Den 17de om Formiddagen viste Fienden sig allerede i den venstre Flanke, hvor han, efterat have vexlet Kugler med Grenaderernes Stærkstykker og de lette Tropper, angreb tillige Centrumet; men da Kanonerne strax begyndte at spille, tral han sig efter en Limes Engagement ilfsærdigen tilbage uden synderligt Tab paa nogen af Siderne. Den 18de Kloden 11½ Formiddag rykkede Fienden atter frem forsynet med Artilleri og Cavalleri, og blev strax flankeret paa alle Sider,

¹⁾ Saavldt den Armsfeldtske General-Stabsofficiers Beretning. Det var et Under, at Armsfeldt ikke tidligere affedigedes i Unåde; thi i alle Beretninger og Fordringer havde han tilladt sig de bitreste Vittringer over Medlemmerne af Rigskollegium og den Seendragtighed og Shødesløshed, hvormed Udrustningen og Forsyningen gik for sig. Og han førte en karp Pen. (Originalens Anmærkning).

og Hær af Divisionerne Capitaine v. Sadolin og Gråner, hvorefter han tral sig noget tilbage. En Time derefter begyndte en levende og virksom Kanonade af det virksomme tre pundige Fodbatteri, commanderet af den brave og hælle Lieutenant v. Weidell, understøttet fra alle Kanter af Grenaderer, Pelotons og Infanterister. Dette Engagement varede i 3 Timer, og det syntes kun at være een Jib og eet Skud bestandig. Fiendens Tab var slenssynligen betydeligt; Døde og Blesserede laae om hverandre i Blainen; men Antallet vides ikke. Nu sprængte ei alene det slendtlige Cavalleri til, men og de slendtlige Rifleskyttere paa en Distance, som blot Kanonerne kunde rælle, men ingenlunde vore glatte Geværer, og da vore Tropper i flere Dage og Nætter ei havde været af Klæderne, foruden de sieblittelige Afstrøvelser og Tab af Døde og Saarede, blev Retraden befalet for igjen at gaae over Glommen under Rongsvinger.

Bed en saa ulige Stykke mod en ubhvillet Fiende, forsynet med Cavalleri, og hvis Stykke man i det mindste kan anslaae til 2000 Mand, anførte af General Armsfeldt — efter flere Dages Skærmpbesering — og endeligen 4 Timers vedholdende Fægtning, har dette Corps nødvendigen maattet lide et ikke ubetydeligt Tab. Den hælle, usofagte og tjenestivrige Premierlieutenant v. Blix, der var Anfører for Skarpskytterne, er haardt saaret. Enden Lieutenanter bleve fangne, v. Paludan og Fabritius, og endeligen beklage vi Tabet af 50 Døde, 70 Fangne og Blesserede. Egefra den utrættelige, hælle og talentfulde Major v. Kreutz, som var anbefroet den specielle Disposition og Commando ved denne Leilighed, til den sidste Officier, var der ikke een, som jo i Gjerningen og Mod viste, at de fortjente Ravnet af ædle Nordmænd, og Grenadererne og det lette Infanteri tappedes om at sanke de første Laurbær mod Fædrelandets Fiender.

Den i Texten omtalte svenske Beretning lyder saaledes:

„Under 19de April meldes fra Hovedkvarteret Lier, at det norske Corps 6000 Mand¹⁾ stærkt var drevet tilbage over Glommen. Forstabschef og omgivet af Forhugninger forsvarede Fienden sig i 3 Timer med meget god Holdning. Oberadjutant, Capitain ved Livgarden, Major Hård ved Uplands Regiment, stormede den første Redoute, og i samme Dieblit viste sig Major Baron Carl Cederstrøms Colonne i Fiendens Ryg for at affjære Tilbagetoget. Denne Colonne havde skot paa mange Naturhindringer, som Cederstrøms Nandsnærværelse dog raadebe Bod paa. De Svenske havde omtrent 100 Døde og Saarede, hvoriblandt 3 Officierer. Fæstningen lettede Fienden Tilbagetoget, saa deres fleste Kanoner bleve frelste, men Ammunition og Ammunitionsvogne ere tagne. Den hele Stykke, som stormede ved Lier, udgjorde ikke 1000 Mand.

Omtrent paa samme Tid erobrede Lagerbring Blaker Standsje og fangede Commandanten. Standsjen var i bedste Stand, og Veien til Christiania er nu aaben. En anden Standsje er forladt af de Norske. Under 23de April meldte Armsfeldt, at flere skarpe Fægtninger havde fundet Sted paa Grændsen. Oberst Lagerbring var af Mangel paa Proviant og Fourage, og omgiben af en overlegen Fiende, tvungen til at trække sig tilbage fra Haneborg til den faste Stilling ved Manglefjeld.

Oberstlieutenant Grev Mørner, som skulde recognoscere Eggen om Blaker, blev den 18de efter tapper Modstand mellem Løverud og Urskog affsaaret af en

¹⁾ I en Beretning fra Armsfeldt siges, at Fienden var 4 a 5000 Mand, iberegnet Bingers Besætning, som deeltog i Affæren. Marschens Bankeiligheder vare ligesaa store som Modet og Kæmpeheben under Udsælsen. Baron Andersvård og Major Hård, som stormede Redouten, have meget udmærket sig; desuden Jæger-Capitain Barth, Capitainerne Matern, Lilliestrom, Lieutenanterne Hefrage, ligglå o. s. v. Håub, Uggå og flere bleve saarede, 92 norske Soldater bleve fangne med 3 Officierer, hvoriblandt en stærk saaret. En Metallanon og 104 Geværer bleve gjorte til Bytte. Hård blev Stortors af Sværdordenen.

overlegen Fiende og fangen med sit Corps, som bestod af Capitain Stjernsarn, Lieutenanterne Schesmann, Møller, Aminoff, 2 Underofficerer, 64 Grenaderer, Ritmester Ingeløfs og 30 Husarer. Lykkeligere var Lieutenant Grev Agel Ogen-Sjerna, som ved Rallestads blev omringet af en tredobbelt Fiende, som han kjættede med Spidsen og slog sig med Tabet af 3 Mand igjennem, til han naaede Corpset ved Haneborg. Han blev fort efter Ridder af Søørdorden¹⁾.

No. 25 (til Side 139).

Christian Augusts Rapport til Regjerings-Commissionen.

(Efter Uddraget 1808 S. 19—21).

Den 13de eller 14de blev mig indmeldt, at Fienden havde sendt stærke Patrouiller imod Grændsen og udsat sine Poster ved Svinesund, og at han truede med et Indfald i Marter. For at forsikre mig om dette var Alvor, sendte jeg en stærk Patrouille fra Verby paa Veien til Belland. Resultatet af denne lille Expedition var Fiendens hastige Retraite og 4 Fanger. Lieutenant Hegge og en Overjæger have distingveret sig ved denne Leilighed ved deres Conduite. Den 15de blev mig indmeldt, at Fienderne havde trængt vore Forposter tilbage og var trængt ind i Marter. Jeg reiste uden Ophold til Skjoberg, hvor Brigaden Golt blev beordret at concentrere sig, og vilde netop tiltræde min Marsch til Marter, da man tilmeldte mig, at Fienden var trængt ind over Mangeskjeld til Hølands Præstegaard, og derfra videre til Blater, hvilken Standsø han havde indtaget.

Tropperne, bestaaende af 3 lette Infanterie-Compagnier og Grenadeer-Bataillon af 2det Agershuus og Tellemarken, blev tilbagetrukket og retirerede til den vestre Side af Glommen. Jeg saae mig derfor nødt, da Flendens Styrke blev angivet til at være nogle 1000 Mand, at ile dette Sted til Hjælp. Med Tilmarfcher naaede jeg Trøgstad; jeg gav derfor Befaling, at til samme Tid som jeg angreb Fienden, en liden Colonne skulde gaae ham i Ryggen fra Fedtsund, og en lignende stærkere fra Blater, for at tilbagevinde Standsøen, og at fordrive Fienden fra denne Side, samt at gaae ham i Ryggen, da Glommen, som paa de fleste Steder er pafsabel med Bøgne og Heste, ved Ritmester Darres kraftige og indsigtsfulde Foranstaltning var bleven garneret, til hvilken jeg havde givet mit Opdrag, og dette blev effectueret med Lethed og Indsigt. Den 19de, som den til Attaqven bestemte Dag, stødte jeg paa Fienden mellem Hemnæs og Hølands Præstegaard. Lieutenant Garthansen med en Patrouille angreb en fremtidig Patrouille, hvoraf 4 Døde og 4 Fagne vare Resultatet; vi havde Een bleseret de Hoved paa hverandre i saa Skridts Distance; men Vores Raffhed fordrev Fienden. Herpaa formerede vi da Kjøden, og begyndte Attaqven med Jæger-Corpsset, understøttet ved Flanke-Colonnerne. Vi drev Fienden tilbage næsten 1 Mil til over Rallestads og henimod Haneborg i første Forvirring. Ved Løsen stødte 2 Compagnier, som havde gjort Udsaldet fra Fedtsund, til os, og disse tabte ved denne Leilighed 2 Døde og 2 Saarede. Fiendens Styrke skal have været 3 à 400 Mand — i denne coupeerte Egn var den ei let at bemsme. Han var imidlertid saaledes sat i Stræk, at han den anden Dag for en af vore Patrouiller flygtede fra Haneborg til Mangeskjeld o. s. v. Den samme Dag erholdt vi Efterretning om, at Fienden rykkede frem mod os fra Rødenæs, som dog ei aldeles fadsøffedes.

Capt. Barbell af nordensjeldske Regiment, som med Skarpskytterne af nordensjeldske og med nogle Commandeerter af søndensjeldske Regiment var detafcheret,

¹⁾ Han blev senere hen stude i denne Krig paa den norske Grændse.

gros Standen an ved Lund den 20de d. M. om Eftermiddagen, hvor han med hans brave Mandskab tilbage, hvorved han blev understøttet af nogle Landværn. Expeditionen fra Blaser var ligesaa heldig; Colonnen, som bestod af Musketeer-Bataillonnen Opland under Major Weibye og Grenadeer-Bataillonnen af Det Agerhuus og Lellemarken under Capt. Ditten, forjagede Fienden fra Blaser-Standsje, presserede længere frem, og omringede ham ved Hjælp af det Ullensagerste Dragon-Compagnie under Ritmester Ingier, om Natten ved Løverud, hvor den hele fiendtlige Tropp tildeels blev sprængt, tildeels blev ødelagt, tildeels gik sig fangen. En Oberstlieutenant og Brigadechef, Grev Axel Mörner, 5 Officerer, hvoraf 2 ere siden døde, 72 Livgrenaderer, 34 Gufarere, desuden 7 Væs med Bagage og Proviant og de disse skudsende Knegte bleve tagne.

Med denne Affaire har Musketeerbataillonnen Opland fortrinligen, ligesom de øvrige viist Mod og Standhaftighed, som det sømmer ægte Nordmænd, og sætter dem i Ligning med de længst tjente Krigere, om ei høiere. Engageret for første Gang, og om Natten, vedligeholdtes Orden, og enkelte Blesserede, som havde faaet Stub i Armen og i Læggene, vedblev desuagtet at gjøre deres Tjeneste, og løde sig ei forbinde, førend Affairen var endt. Generalcommandoen forbeholder sig den behagelige Pligt, offentlig at bekjendtgjøre disse Braves Navne, ligesom samme ei tvivler paa, at Nationen vil sætte Priis paa deres Daad, og bevise det imod deres Esterladte.

Saaledes er da Fienden givet et Beviis paa, at det ei bliver saa let at betvinge Nordmanden, naar han med Forsædres Mand og Kraft væxger for sit Fædreland. Generalcommandoen ønsker, at dette maa have Indflydelse paa de øvrige Landets Beboere, for med forenet Kraft at bortjærne en Fiende, som mere kan anses for en Røverbande, der ved enkelte smaa Troppes-Corps søger at indbyde sig i Landet og ødelægge samme, naar den ei finder Modstand, og tillader sig at plyndre, og til aldeles at forhindre dette er Armeen ikke tilstrækkelig stærk. Altsaa forenet Kraft efter vore Forsædres Exempel kan forekomme dette. Til Exempel paa forsmuelte Exceser, som Fienden tillader sig, hvorom Generalcommandoen forbeholder sig at bekjendtgjøre flere, tjener, at Undertegnede fandt i et Par Quarterer, at Statoller ere blevne opbrudte og Penge efter Sigende borttagne, ligesaa Bøger og andre Effecter, hvilke siden ere blevne fundne. Paa Retiraden bleve vore Hænder med Pistolen for Brystet aftungne de Penge, som Fienden havde betalt til dem for Løpnettsmidler. I et Lazareth, hvor og deres egne Blesserede laae, er stude ind af Vinduerne, Provianten borttagen o. s. v. I det Mindste giver Dønmeldte ei et Beviis paa Disciplin i den fiendtlige Armeer, og maa, hvor der er Kraft, opflamme til Selsforfvar og forenet Modstand.

Govedquarteret ved Blaser den 22de April 1808.

P. S. I Lieutenant Harthausens Affaire ved Gaarden Enger skød Foureer Dahl 2 Fiender, og Baadenmester Hegum var i Spidsen, da Folkene løb Storm mod Gaarden. Den unge Halsmaaneblaafer, Ole Berg, slog en fiendtlig Søger, som havde lagt an paa ham, Riflen af Haanden og stak ham sin Sidsfænger igjennem Livet. Underlæger Niels Hansen Finholdt af 4de Compagnie, der som Marode var bleven tilbage, hørte paa Weien Capitain Barbell engageret, meldte sig strax og gjorde Tjeneste, saalænge Affairen vedvarede, med udmærket Mod.

Christian, Prinds til Slesvig-Holsten.

No. 26 (til Side 140).

Staffeldts Rapport om Affairen ved Trangen.

(Efter Substitten 1808 No. 7 og 8).

I Dag Morges Klodten 7 $\frac{1}{2}$ blev mig meldt Fiendens Indrykkelse, jeg løb derpaa uopholdelig det igaaet beskrevne Væs ved Kjellaasen, hvor Sløven allerede

forhen var nebhuggen, besatte med 2de Grenadeer-Divisioner under Capitain von Nægler's Commando, og rykkede med det Dvrigte frem mod Røen, efterat jeg i Forveien havde laabet recognoscere, om det skulde være at befrygte, at flere Tropper end de alt indrykkende skulde komme efter, og da jeg i denne Henseende havde faaet fyldestgjørende Efterretning, lod jeg de bag liggende Beie besatte og patrullere, rykkede derpaa frem over Flisen-Elv med de øvrige Tropper, og efter 3½ Times haard Fægtning lykkedes det mig at tournere Fienden og komme ham i Ryggen. Capitain v. Dreier af 2det Trondbjemste Regiment blev under Fægtningen dødeligen blesseret; hans Kone og Børn anbefales underdanigen Deres Gudsforst. Durchl. Forsorg. Vi have desuden mange Døde og Blesserede, hvis Tal endnu ei bestemt kan opgives. Resultatet af denne Dags Affaire blev følgende:

Den hele svenske Trop blev fangen, hvorfra de undtages, som i Stoven havde forslukket sig, og som formodentligen tilbeels endnu kan opbringes, men efter hvad man i en Hast kan tælle ere de fangne følgende: Commandeuren Hr. Oberste von Gahn; Capitain Godee, blesseret; Capt. Knorrning, savnes; Capt. Eggers, fanget; Capt. Fahnehjelm, fanget; Lieutenant Udd, fanget; Lieut. Sveiberg, savnes; Fændrik Dren, fanget; Oberjægermester von Rothen, fanget; Adjutant Ahlström, fanget; Adjutant Engeström, fanget, og omtrent 320 Mand, foruden en Mængde Døde og Blesserede.

Wort Tab er ikke ubetydeligt. Ved Dagens Affaire har i Besynderlighed udmærket sig Capitain Arnken af det Hoffte Skløber-Compagni, for hvem jeg underdanigst tør udbede mig en naabig Belønning. Dernæst kan jeg ikke noksom rose Hr. Major von Stabell, hvis Modhæd og Iver har bidraget meget til Dagens heldige Udfald. Fremdeles har Capitain v. Ræder af 2det Trondbjemste Infanteri udmærket sig, og jeg vil være uskiønsom, dersom jeg ikke anbefalede det hele Officer-Corps, hvorunder især Major v. Ræder af 2det Trondbjemste Infanteri-Regiment, der med megen Usorfagthed førte Tropperne i Ilden.

Efter dette heldige Udfald sendte jeg Capitain v. Nægler med sin Grenadeer-Division, det Elberumste Skløber-Compagni og 50 Skarpskyttere til Midtstougen, for at opvente hvad endnu maatte være, saavel af Tropper, som Kanoner, Ammunition, og om muligt at erholde det svenske Magasin i Dalby-Sogn 3 Mile fra Midtstougen. Udfaldet af denne Expedition kan jeg endnu ikke have den Ære at rapportere. Falder den heldig ud, saa tror jeg at have ryddet af Beien hvad her kunde være, og er derefter at bruge med Brigaden, hvor Deres fyrstelige Durchlauchthighed naabigst maatte bestemme.

Commandeurens for den Trondbjemste Skarpskytter-Division, Capitain von Sigholdts raske Fremrykning bør jeg fremdeles ikke lade være ubemærket.

Bjørneby den 25de April 1808.

Underdanigst

Staffeldt.

Svensk Rapport om Gahns Overgivelse.

„For at opfylde sin Bestemmelse at indtage sin Stilling paa Lejonskærs Brigades høire Fløi, inden slette Beie og optæt Sne og Is gjorde Communicationen umulig, brød Oberste Gahn op den 24de April Kl. 11 om Aftenen med 480 Mand, og marcherede paa Beie, hvor man maatte vade i Sne og Vand. Om Morgenen fordrev han den første fiendtlige Postering, og rykkede 3 Mile ind i Landet, hvor Fienden gjorde en samlet og alvorlig Modstand. Det lykkedes dog Gahn ved et heftigt Angreb, hvorved Capitain Godee udmærkede sig, at drive Fienden tilbage. Imidlertid havde den overlegne Fiende deels trukket sig hen til det svenske Corps Flanke, deels overvældet Bagtropperne, som skulde dække de Svenskes Tilbagetog, og saaledes afflaaret dette Corps's Forbindelse med Sverige. Da Gahn saae sig omringet, samlede han sin disponible styrke, og søgte at faae sig igennem den i Ryggen salvende Fiende. Lo Gange lykkedes

det at drive den fiendtlige Kjøde tilbage, men da den heftige Ild, som havde vedværet over 3 Timer, havde medtaget al Ammunition, 40 Skud pr. Mand, og han desuden havde et betydeligt Antal Døde og Saarede, var det ham umuligt at bringe de ved Anstrengelser og Lab fornytte Soldater til atter at angribe en overlegen, af et hjælt og regulært Mandskab bestaaende Fiende, og han maatte med sit Corps overgive sig. Tabet af Døde og Saarede anslaaes til over 200. Med sine Officiers Lapperhed og Dygtighed var Obersten tilfreds, men derimod misfornøjet med Soldaterne, som ei havde vist den forønskede Lydighed og Standhaftighed. I Begyndelsen af Føgtningen blev 2 Pelotons under Capitain Knorring og Lieutenant Breyholt assendte for at underkaste Jægerne paa venstre Flanke, og hindre de Korste fra at omgaae de Ebneste, men om deres Strebne vidste Obersten Intet. Et gammelt Saar i Oberstens Been havde ved Dagens Anstrengelse betydeligen forværret sig. De Fangne bleve paa det Anstændigste og Bedste behandlede af Nordmændene." Bjørneby 25de April 1808.

No. 27 (til S. 148).

Capitain Jesens Rapport.

(Afttr. Budskiften 1808. No. 18-19.)

Efterat være affeilet fra Helsingørs Rhed den 21de Marts om Morgenen, gik jeg om Eftermiddagen imellem Hasteens-Grunden og Sjællands Rev, saae 3 Seilere, hvoraf de 2 kjendtes at være Orlogsmænd, og den 3die, som søgte ned til dem, gav mig tvivlsom Idee om at være Orlogsmænd eller ei, dog da jeg havde Binden fra dem, og Binden ikke søiede for at fortsætte min Bestemmelse, antrede jeg om Aftenen imellem Seiersen og Refsnæs.

Morgenen den 22de lettede jeg; de 2de Orlogsmænd, som vare til Ankets, lettede og vare forenede med den 3die, som nu kjendtes at være en Orlogsmænd, men af hvad Force kunde jeg ikke bedømme; kun saa meget vidste jeg, at de 2de af dem vare i det mindste svære Fregatter, og den 3die en mindre Fregat. Binden var østlig, da jeg lettede og seilede til Belterne; men strax efter blev Binden S. O. Jeg troede det Bligt at løbe Nord efter igjen, og søge Forstærkning paa Høbenhaans Rhed, da jeg med denne alene saae mig istand til at opfylde min Bestemmelse, ønskende de fiendtlige Skibe skulde jage mig.

Roget efter Middag saaes 2de Skibe komme Nord fra, Binden nordligere end Ost, og da jeg antog den ene for en Tredecker, og den anden for et svært Orlogsskib, søgte jeg, efterat være passeret mellem Hasteens Grund og Sjællands Rev og Ost for samme, at vinde til Luvart af dem, stræbende tillige at naae Sundet. Det lykkedes ikke; det ene Skib holdt til Luvart af mig, det andet søgte ned i mit Kjølvand. Kl. henimod 7 Eftermiddag var Orlogsskibet the Statelty i Kjølvandet paa Stud nær; de agterste Kanoner bleve affyrede, som jeg troer, med Effect; det 2det Orlogsskib holdt ned, Fregatterne krydsede op, og jeg kunde forud see, at Prinds Christian Frederik vilde blive et Offer. Jeg søgte derfor at komme Grunden saa nær, at den maatte tilfætte, i det jeg ikke kunde undgaae Slag med en saa overlegen Magt. Orlogsskibene the Statelty og the Rasfaa, hver af lige Styrke med mig, og for saavidt stærkere, som deres Caronader ere 32pundiger, bragte deres Kanoner til at bære paa mig næsten paa een Tid, den ene om Styrbord, den anden om Bagbord, henimod Kl. 8. En forsat Attaque fra begge Skibene under den heftigste Ild vedværede i meer end 2½ Time; den blev besvaret af os med en Kraft, som jeg er forvisset om gjør alle mine Officiere og hele Mandskabet Være, saavelsom det med saa megen Ret hævdede danske Flag.

For en kort Tid under Actionen bleve begge Skibene bragte til at tie for at reparere; de lode sig falk og kom op igjen, men Tiden var for kort for os til at standfætte den 1ste Ståde. Roret var affruet, hele Skibets Lakkelage saa godt som tilintetgjort, begge dees Sider aldeles forstæbte, og efterat have modtaget end et Lag af de Fiendtlige, som endnu blev besvaret, da jeg var saa nær Grundten, at jeg var sikker paa, det mig anfortroede Skib ikke kunde bliue Fjendens Bytte (de fiendtlige vare begge staaende fra Land, the Statelø sat forud om Bagbord, the Nassau agter ud om Styrbord, de 3de Fregatter vare nu kommen op) ansaae jeg det for umenneskeligt, at opofre flere af de brave Officierer og Mandskab, jeg havde den Ære at commandere; Skibet var saa godt som tilintetgjort; jeg overgav mig til the Statelø, og Aftenen til den 23de (da Skibet strax efter Overgivelsen var kommen paa Grund) blev det sat i Brand.

I det jeg føler mig stolt af at have havt den Ære at commandere et saa brøvt Mandskab, bløber mit Hjerte ved at indberette, at de brave Officierer, Premierlieutenant Willemoes, Secondlieutenant Dahlerup af Sæetaten, Premierlieutenant Soland af Land-Staten, og 61 Mand af det gode Mandskab bleve dræbte, og at Capitaine Rothe, hvis standhaftige og virksomme Mod er det høie Collegium forud bekendt, tilligemed den brave og tjenstivrige Lieutenant Top, og henimod 80 Mand ere haardt blesserede. Capitaine Rothes venstre Arm er knuset, og den venstre Side betydelig forslaaet; Lieutenant Top har mistet det høire Been. Mindre betydelig saaret er Premierlieutenant Ferry, som og udmærkede sig ved todt Mod, og den brave Losstrup tilligemed 40 Mand. Svad Lab Fienden har havt paa Mandskab veed jeg ikke; men at Skibenes Master, Strog og Lakkelage har lidt betydeligt, veed jeg. The Statelø maa have nye Master og begge Skibene have med megen Anstrengelse ikke kunnet ende deres Reparation, for at gaae til Søes, i 5 Dage; jeg veed deres Lab ikke har været ubetydeligt.

Da Mandskabet fra Prinds Christian Matten til den 23de og hele Dagen den 23de skulde bringes ombord, var Kulingen meget haard med Baalands-Bind, og man ilede saa meget for at faae dem fra Borde (dog med behørig Omsorg for de Saarede), at man ikke tillod hverken Officierer eller Mandskab at bjærge deres Cavipager; mig er en liden Deel af Linned og Gangklæder bleven sparet; alt er brændt med Skibet. Jeg, Officierer og Mandskab bleve derimod behandlede paa de engelske Drøgsstibe med en Omhu, som efter min Følelse gjør Cheferne og deres Underhavende megen Ære.

Den 1ste April blev det friske Mandskab bragt i Land til Gothenborg Forstad. Den 10de April var Veiret først gunstigt for at lande de Saarede, med disse bleve og alle de Herrer Officierer landede. De øverste Befalingsmænd har vist os al mulig Agt, og Indbyggerne tage Exempel af dem. Den engelske Consul Smith gjør sig megen Umage med at gjøre det saa behageligt for Folket, som deres tilstaaede Diætpenge vil tillade, og fortjener min Tak.

Dateret Forstaden i Gothenborg den 13de April 1808.

G. W. Jessen.

No. 28 (til S. 149).

Staffeldts Rapport af 19de og 26de Mai 1808.

(Ofter Endstikken 1808 No 28.)

Extract af en Rapport fra Oberst Staffeldt, dateret den 19de Mai:

„Da indhentebe Efterretninger fortalte, at Fienden forstaaede sig stærkt paa den høire Fløi, saa anordnede jeg, for at fordrive ham fra denne Position, 2

Divisioner Grenaderer af den Thronbhjemse Batalion, 1 Division Do. af 1ste Agershuus, 1 Skarpskytter-Division fra Thronbhjem og det Leerbalste lette Infanteri-Compagnie samt 2 Skiløber-Compagnier at angribe paa denne Fløi den 1ste d. M. om Formiddagen Kl. 11. Til samme Tid befalede jeg det Namodste Skiløber-Compagnie og 50 Mand af det Ringeste lette Infanteri-Compagnie at gøre en Demonstration paa hans venstre Flanke.

Demonstrations-Corpsen begyndte sin Attaque den fakkatte Tid og udførte samme meget godt. Fienden blev af Hændret Gill med 50 lette Infanterister fordrivet fra sine Forposter; men da han retirerede sig paa sin Hovedstyrke ved Eter, kunde han kun forfølges et Stykke, hvorved 2de af Uplands Regiment bleve gjort til Fanger, nogle ihjelstuede og bleserede, samt 4 Geværer erobrede, uden at paa vor Side en eneste Mand blev beskadiget.

Angrebet paa den høire Flanke stede i 3 Colonner. Major¹⁾ v. Røder af det 2de Thronbhjemse Regiment, som Høistkommanderende for det Hele, anførte selv den ene Colonne, som skulde angribe Forstandsningen paa Møbøl. Capitain Jørgensen, Chef for det Leerbalste Compagnie, skulde med den anden Colonne angribe Forstandsningen paa Standsgaarden i Flanken, medens Capitain Røglar af 2det Thronbhjemse skulde gøre Attaquen herfra med den 3die Colonne. Det lykkedes snart disse Colonner at fordrive Fienden fra Standsgaarden. Han flygtede over Broen mellem Skillerbøl og Overub, brækkede Broen efter sig, og satte sig paa den anden Side af Elven i en stærk Position.

Den af Major v. Røder anførte Colonne gjorde imidlertid Angreb paa Forstandsningen ved Møbøl med Stub fra de foran Forstandsningen liggende Huse, medens Grenader-Divisionen af 1ste Agershuus og det Leerbalste Compagnie efter fuldenbt Affaire ved Standsgaarden stod til og angreb med Bajonetten, men da man efter afskillige gjentagne Angreb erfarede, at det ikke uden alt for betydeligt Tab af Mandstab vilde være muligt at fordrive Fienden ud af Forstandsningerne, og man tillige blev vaer, at han paa den anden Side af Elven havde nok en Forstandsning, der dominerede den første, og altsaa vilde have forarsaget et dobbelt Offer af Mennesker, saa besluttede man at indeholde med flere Forsøg, og trak sig i bedste Orden og uden at blive forfulgt tilbage til de forhen indehavte Poster. Fra de fiendtlige Forstandsninger faldt næsten som en Hagel, ikke alene af de almindelige Mustettugler, men ogsaa af et større Slags af Jern, hvilke sidste formodes stude af de saa kaldte Mustetændere.

Vort Tab er 7 Døde og 27 Bleserede, af hvilke 4 bleve liggende under Fiendens Forstandsninger, og af ham tagne til Fanger. Af de øvrige 23 ere 4 haardt og de øvrige let bleserede. Desuden ere bleserede Capitain v. Sigboldt og Lieutenant Steenbuk, begge i høire Arm, og Lieutenant Lössius i venstre Laar. Fiendens Tab maa have været langt betydeligere."

Underdanig Rapport.

Kongsvinger den 26de Mai 1808.

Da jeg efter indhentet Efterretning havde bragt i Erfaring, at et Jæger-Compagnie af Fienden skulde ligge forbeelt paa Gaarden Terset og Ødegaaarden paa Bestmarken, og blot havde en liden Vagt detascheret til Gaarden Garstab,

¹⁾ [Det er betegnende, at Staffeldt her kalder Røder „Major“, skjønt han allerede 1ste Mai af Prinds Christian var udnævnt til Oberstlieutenant, som Delonning for Affairen ved Trangen; dette Avancement var vistnok endnu ikke af Kongen approberet, men at Staffeldt i Rapport til Prindsen ikke respecterer denne Udnævnelse, er uden Tvivl et Bidsesbyrd om det spændte Forhold, som synes at have fundet Sted efter hin Affaire ved Trangen, og hvoraf Sønnens S. Røders Fremstillinger i hans Historie hid og her bære Præg.]

beordrede jeg Capitain Jürgensen med det Leerdalske lette Infanterie-Compagnie og det Kamobtiske Skiløber-Compagnie at gaae over Hjeldet fra Spitals-Krogen over til benævnte Gaard, for at hæve disse Qvarterer. Capitainen med Commandoet blev Ratten mellem den 23de og 24de liggende paa Hjeldet, og sendte en befjendt Mand frem for at erholde fuldkommen Visshed, og da denne bragte Efterretning, at det meste af Compagniet var paa Gaarden Jersfet, og at ifkun en Vagt af 5 Mand var paa Vdegaarden, og en noget større Vagt længere tilbage paa Gaarden Garstab, besluttede han at rette sit Angreb alene paa Hovedstyrken paa Jersfet. Han marscherede derefter saaledes af med sin Commando, at han kunde indtræffe der ved Midnatstiden imellem Kl. 12 og 1. Ratten mellem den 24de og 25de Mai naaede han Stedet, inddeelte Mandstabet, og paa givet Signal var Gaarden omringet. Ved at nærme sig Huset fljode de Svenske igjennem Døre og Binduer; herover blev Følget forbitret, og en almindelig og stærk Skydning var uundgaaelig. Den der commanderende svenske Officier, Lieutenant Baron Ulfsparre, blev tilligemed enbeel flendtlige Soldater, hvis Antal ei usigtlig kan opgives, men troes at have været en Snees Mand, stude, og 24 tagne til Fanger. Desuden erholdt vi 25 Stkr. Geværer med Bajonetter, deels svenske deels franske, ligesaa mange Patronaster og Feldtskaffer; en heel Deel Ammunition, som der foresaendes, og ei kunde medføres over Hjeldet tilbage, blev iturevet og forbrøvet. De Fangne ere Regiments-Jøgere af Uplands Regiment, og de franske Geværer ere af dem, som i afsigte Nar i Pommern bleve gjorte til Dytte.

Bort Tab ved denne Expedition er en Død og 2de Saarede af Leerdals lette Infanterie-Compagnie. Captain v. Jürgensen, der ved denne Expedition har vist megen Conduite, som og det hele Commando, der af Capitainen erholdt det bedste Vidnesbyrd, kan jeg ikke andet end anbefale til Deres høispytselige Durchlauchtigheds Naade.

Underdanigst

Staffeldt.

Svensk Rapport.

Brigadchef Carl Lejonstedt meldte, at den 18de Mai Kl. 10 $\frac{1}{2}$ Formid. angrebes de Svenske paa flere Steder med Heflighed, i det de Korste paa 2 Steder gik over Glommen, men Kl. 5 nødtes de til at trække sig tilbage. Major Cederström, som næsten den hele Tid var i Flden, udmærkede sig tilligemed Major Bergenstråle m. Fl.

Den 25de Mai tidlig om Morgenen blev en Postering af 2den Brigade under Oberst Schwerin omgaaet og angrebet af en overlegen Fiende ved Hjerpsæter. Lieutenant Baron Ulfsparre, som commanderede Jægerne, blev strax stude og hans af 28 Mand bestaaende Trop, som nu var uden Anfører, blev fangen. De andre Posteringer samlede sig imidlertid, og gjorde den overlegne Fiende hæl Modstand. Fendrik Wiinblad, som med 25 Jøgere den 24de om Aftenen var affendt for at recognoscere, og ved Borttagelse af Posteringen ved Hjerpsæter blev affaaren, traf sig ad ukjendte Stove tilbage, og naaede, efter en Marsch af 8 Mile, uden Tab af en Mand, Rangrud Præstegaard Kl. 11 om Aftenen den 26de.

No. 29 (til S. 150).

Rapport om Affairen ved Præsteballe.

(Seer Budstikken 1808 No. 29-30.)

„I underdanig Følge af Deres høispytselige Durchlauchtigheds Ordre, at gjøre et Forsøg paa at sprænge Centrum af den flendtlige Postering i Cunningsdalen

og videre om muligt at lasse den ud over Grændsen, indhentede jeg alle de Efterretninger om Fiendens Styrke og Positioner, som det var mig muligt at bekomme, og fandt, at de vare ungefær 1400 Mand fordeelte paa Berreby, Ende, (Præsteballe som Centrum), Gørdelund, Holtet, Hallerød og Jacobsrud. Man vidste, at Præsteballe tilligemed Ende mod Nord med næsten sammenhængende Forstandsninger var omhyggeligen besættet; man vidste, at den fra Ende løbende Væl ved anbragte Dæmninger var gaaet over sine Grændser; man vidste, at Fienden bag nogle af sine Forstandsninger havde Kanoner, der i Forening med Terrainet og det svrige gjorde hans Positioner overmaade stærke.

Med Hensyn paa anførte blev til et Angreb bestemt i Alt 876 Mand, hvoraf 106 under Lieutenant v. Magnussen, med Stibscapitainerne Frederichsen, Jonassen, Lund og Andersen, som bestod af det frivillige Jæger-Corps, nogle Regiments-Artillerister og Rekrutter, som bleve indslæbde paa 3 Pramme og 14 Baade med 2 Amusetter, 1 Haubits og 7 Haand-Mortierere, for at gjøre en fauske Attaque og om muligt forvandle den til virkelig paa Krogstrand og Berreby i Indsejorden.

Efter de givne Instructioner satte sig Alt i Bevægelse, nogle før, andre senere, for til Kloden 2 om Morgenen den 10de Juni at være paa sine Puncter efter Aftale og Signal. Lieutenant Magnussen, som skulde begynde Kl. 1, kunde formædelt Veirliget ei komme til sin Bestemmelse førend Kl. 3; hans originale Rapport følger vedlagt. Kl. 3½ begyndte Lieutenant v. Spørd Attaquen paa Præsteballen, for at luffe Kanonerne fra Forstandsningerne, saa Capitain v. Suitsfeldt blot havde Elven og Forstandsningerne at overvinde. Det lykkedes fuldkommen, og Signalfubdet af en Haandmorteer fra Capitain v. Suitsfeldt stede Kl. 4, hvis Folk med Modighed ventede at komme afsted. De brød nu frem, Lieutenant v. Birch sprængte Bagten ved Stenersrød, og tog nogle Fanger. Det gik i 3die Marsch over en nedfældet Stov 300 Skridt. Dæmningen og Broen over Elven bleve forcerede, og Forstandsningerne med Djærthed anfalde og indtagne.

I samme Dieblit brød Lieutenant v. Lambs ind med sine 100 Mand fra den anden Side af Præsteballe, og efterhaanden de til andre Steder detascherede smaa Troppcorps, saa Fienden efter næsten 2 Timers Fægtning var omringet og maatte gibe sig. Lieutenant v. Hesse opfyldte sin Bestemmelse saa godt, at omtr. 150 Mand og 2 Kanoner, som vilde retirere til Ende, saae sig afstaarne og maatte capitulere. Nu var Lieutenant Magnussen ogsaa fremkommen mod Berby, og gjorde Mine til Landgang. Fienden gjorde et Kanonstud, og retirerede i en saadan Hast, at en Gvundig Kanon, som 11 Heste traal, veltede af Jilsærdighed, og var nær ved at blive forladt.

Efterat disse Fremstridt vare gjorte, stod endnu Berreby tilbage, der var besat med omtrent 500 Mand og nogle Kanoner; men da vore Folk af Marschen baade før og i Attaquen vare bleve afmatte, Detaschementet ogsaa ved de mange Fangers Transport betydeligen var bleven svækket, saa var det en Umulighed for denne Gang at gaae videre, hvorfor Lieutenant Spørd med megen Behændighed vidste at forstaae en Raabensstilling, der blot kunde opsiges af de Korste, hvorved vi for det Første forstredes om det Grobrede.

Resultatet af Affairen er: Fangentagne Officierer: Oberstlieutenant og Baron Knorring, Capitainerne Strømbom, Osengius og Palmkrantz; Lieutenanterne Natochdag, Elmman, Lillie, Birgin, Silfversparre, Sachvik, Wesfeldt, Desbesche og Grev Løvenhaupt.

Fanejunkere: Bergin, Hulling, Agelsberg, Sachvik, Schiøle, v. Gørdten og Edmann.

Sergeanter: Hansson, Keppe, Meyer, Osterdahl, Gustafsson, Segerdahl og Hoff.

Fangne Soldater	334 Mand
Saarede —	24 —
Døde og Begravede	60 —
Fangne Officiere, Fanefunkere og Sergeanter	27 —
Tilfsammen 445 Mand.	

Bort Tab var den raste haabefulde Lieutenant v. Sæter, Corporal Trane, 3 Soldater døde og 6 blesserede.

Dernæst er erobret 2 Stkr. 4pundige Haubiger med tilhørende Lade- og Kjøretøi samt Ammunition, Geværer med Bajonetter 309 Stkr.; Vandoleerer og Laster 290 Stkr. fulde med skarpe Patroner, 240 Feldtklaster, 6 Trommer, nogle Musik-Instrumenter, en Medicin- og Instrument-Kiste, endeel Proviant og Levnetsmidler, samt ellers afbillige Sorter, som det er for vidtløftigt at specificere. De Herrer Officiere, som deeltog i Affairen ved Præsteballe vare Capitain v. Gultfeldt; Lieutenanterne v. Lambs, v. Hejde, v. Spørck, v. Myhre, de Seue, v. Leth, v. Reichmann, v. Rik, v. Birch, v. Qvisling, v. Heidenreich og v. Sæter.

Fredrikshald den 17de Juni 1808.

Underdanigst

Juul.

Uddrag af Adlersparres Rapport om denne Fægtning.

„Den 9de Juni kom jeg til Verby, hvor jeg efter Generalens Ordres overtog Commandoen over de beværende Tropper. Den 10de hørte man svære Kanonstus fra Jdeffjorden, og Fienden lagde sig med et stort Fartoi og 24 Joller og Schalupper ved Sandvigen. 200 Livgardister bleve beordrede med to Sæpundiger at forene sig med dem, som vare posterede ved Jdeffjordens Sydside. Kort efter kom der Efterretning om at Posten ved Præsteballe o. s. v. var angreben. Ende, som var Replipost for Præsteballe, var af største Vigtighed. Min Ordre om at forstærke Verby fra Ende blev derfor tilbagetagen, og i dets Sted sendt 100 Mand fra Verby til Ende. Strax efter nærmede den fiendtlige Flaade sig og begyndte at bombardere Stillingen ved Verby henimod Jdeffjorden. Efterat denne Tid havde været en halv Time, kom Efterretningen om, at Posteringen ved Præsteballe havde capituleret med Tilføiende, at 900 Mand marscherede mod Gningssvalls-Øroen. Der stod 2 Sæpundiger og 2 Feldtkanoner med tilhørende Bedækning. Jeg sendte dithen smaae Afdelinger, eftersom jeg kunde undvære dem. Tilbagetoget fra Ende og Verby blev befaleet, at Posteringen ved Jdeffjord tilbagetrukket og en ny Stilling indtoges ved Verby Øro.“

Kl. 8½ kom en Parlemtair, som forlangte en Stilstand for at transportere og forpleie de mange ved Præsteballe saarede Soldater. Den sluttedes saaledes, at den fra Fiendens Side skulde opsiges 4 Timer forud, men at de Svenske uden formellig Opsigelse kunde begynde Fiendtlighederne.¹⁾ Adlersparre sendte i det samme Tilbud til Brønstrøm med Anmodning om at marschere med begge Westmanlandske Batailloner over Långewalls Øro, og til Oberstlieutenant Lars Hjerta at sende de Tropper, han kunde undvære ved Besættelsen af Svobalsviken og andre vigtige Posteringer.

Blandt de Bansteligheber, hvorover Adlersparre klager, var at Sønderne ved ingen Midler vare at bevæge til at give Efterretning om Fiendens Bevægelser. Efterat Brønstrøm havde forenet sig med Adlersparre, besluttede denne at gjenerebde de tabte Stillinger. Kl. 1 om Natten den 14de blev Stilstanden opsagt, med den Erklæring, at Fiendtlighederne begyndte Kl. 5. Paa samme Tid mærkede man en synlig Uro og Forvirring hos Fienden. Der marscheredes frem og tilbage, alle Poster og Bedetter inddroges hastigen.

¹⁾ De Norske forklarede denne Artikel i Capitulationen ombendt. [Ifr. S. 643 og 645.]

„Kl. 5 om Morgenen rykkede Oberstlieutenant Skjöldebrand med 700 Livgrenaderer og Jægere og 2 Feldtkanoner over Enningdals-Broen ved Præsteballe. Undervejs traf de paa en grædende Bondegut, som beklagede sig over, at en Bondesone havde taget Hesten fra ham og derpaa i susende Galop redet til Præsteballe.

Paa samme Tid rykkede 4 Seryundiger fra Enningdals Bro hen mod Verby-Siden. Begge Westmannlandske Batailloner, som den foregaaende Dag havde gjort en besværlig 9 Miles Marsch, og i de 3 sidste Dage levet af een Dags Proviant, rykkede med synlig Eyst og Munterhed op mod Veien til Verby-Bro. Da Capitain Feilig af Livgrenadererne, som commandede Fortroppen af denne Colonne, der bestod af 300 Mand, nærmede sig Verby Bro, lod Lieutenant Sachwig ved Artilleriet, som bestod af 6 Seryundinger og 3 Trepundinger, Sløven paa høire Haand af Broen rense med Kartatscher. Dette skede for at beskytte Brønstrøms og Feilig's Tropper, som skulde bade over Strømmen, for Jægerens Flok, da man formodede, at Fienden vilde forstyrre Broen, hvilket de dog ikke gjorde. De Svenske gik over Broen, og Fienden forsvarede sig ved Verby kun ved Jægerflod, og traf sig ilksom tilbage. Mod Verby rykkede 200 Bermelænder med 2 Kanoner, og besatte denne Post og Stranden ved Iddefjord, medens den øvrige Styrke, som hastigen rykkede mod Ende, efter lang Modstand laskede Fienden ind i Bjergene. Den Styrke, hvorpaa Skjöldebrand stode, traf sig ogsaa efter ubetydelig Modstand tilbage.

Bed disse smaa Gaandgemæng maatte man beundre de fiendtlige Jægere: ubestribelige Færdighed i at bestige og rømme de utilgængeligste Bjerge. Deres Skud var derimod høist usikre og gjorde liden Skade. Den Orden og Munterhed, som de svenske Soldater viste, gjorde at man kunde ønsket mere Standhaftighed hos Fienden. — Præsteballe, Ende og Verby ere nu stærkt besatte og vilde kunne trodse Fienden, naar ikke større Magt og uventede Begivenheder indtræffe. De Svenskes Tab bestaaer af Oberst Knorring, 10 Compagni-Officerer, 15 Underofficerer, 14 Artillerister, 1 Dragon, 70 Livgrenader, 190 af Staraborgs og 101 af Elfsborgs Regiment.“

Knorrings Rapport.

„Den 10de Juni 3/4 om Morgenen blev den svenske Postering ved Præsteballe angreben af en overlegen fiendtlig Styrke, deels af det søndensjælske Regiment, deels af Starystyrttere og Vandeværn, som bestod af 800—900 Mand, hvilke, som jeg befrøglede og herfra havde antydet, omgik Posterne, og afslar de gamle Feldtvagter. Desuagtet forsvaredes vor Stilling til et Qvarteer paa 6 i det Haab at faae Hjælp fra Glenne og Verby, men da denne udeblev og jeg fik Efterretning, at Lieutenant Elfman var saaret, Lieutenant Ratochdag, og Fændrit Grev Løvenhaupt og Debesche med deres Detaschementer vare fangne, besluttede jeg at trække mig ad den eneste aabne Veie til Glenne, men ved min Ankomst did, som kostede meget Folk, fandt jeg at Veien var besat af et betydeligt fiendtligt Detaschement, og at Communicationen var spærret. To Gange forsøgte jeg at slaae mig igennem, men forgjæves. Stebse meer og meer omkringede maatte vi gibe os fangne. Ratochdags, Løvenhaupt's og Debesches blodbestænkte Klæder viste blandt andet, at man gjorde hvad man kunde. Jeg kan ikke nokkom rose den uomærkede Agtelse, som bevises os, efterat vi kom i Fangenskab. Al Plyndring blev hindret. Frederikshald 11te Juni 1808.

No. 30 (til S. 150).

General Armsfelt til Oberadjutant og Ridder Adlersparre. 1)

(Efter Adlersparres Haudtægter. II. 177—180.)

Det var en forbandet Historie med Knorring, og borttagelsen af den hele omkringsliggende Fostering; værre i dette Oleblit end nogenfinde, da Ordres komme paa Ordres at sende bort de regulære Tropper. At en Fostering som den ved Præsteballe kan blive forceret, ja tourneret, er ikke underligt; men heelt og holden borttaget — det overgaaer mine militaire Begreb, og Knorring maa langt fra have opført sig, som han burde 2). Jeg troede ikke, at Kanonerne endnu vare ved Præsteballe men ved Glenna — men naar det skal gaae ilde, forene alle Ulykkes-Hændelser sig.

Inden jeg rapporterer Hans Majestæt dette Tab, maa jeg have fra Dem, min bedste Ven, en detailleret Rapport over Omstændighederne og Tabet, m. m. Man maa vise Nødvendigheden af Fosteringen, der den stod, for at dække Raagstner m. m., samt at det alligevel ei var nødvendigt, at den heelt og holden skulde enleveres — en Sag, som aldrig bør komme Dispositionen af Tropperne til Last.

Den 9de om Morgenen effectueredes den 3die Brigades Retraite fra Orje, og Brændstrøm har rimeligviis den 10de dennes været ved Sobalsvil, og saaledes truffet Deres Ordres. Semtelands-Bataillon, uden Støer og Buger, har her maattet gjøre Holdt, for at faae sine nødvendigste Fornødenheder. De marschere nu den korteste Vej; men kunne umuligen hastig naae sin Destination. Bliver imidlertid Fienden underrettet, staber det ikke, at han veed, at flere Tropper nærme sig fra flere Kanter og succesive. Jeg reiser herfra i Morgen Eftermiddag, og tænker om Mandag at være i Strømsfald; indret altsaa derefter Alt, hvad der skal til mig.

Formedelst mit unaturlige Ubehjendtskab med Localiteterne, falske Charter og Uvisshed om hvor Tropperne vare henlagte, kan jeg ikke give nogen præcise Forholds-Ordres. Disse vare i alle Tilfælde lidet passende, fordi Omstændigheder ei kunne forudsæes; men da der blandt Befalingsmændene findes mange, som ei ere paa-lidelige, bør vi vove det mindste muligt, og unbdige Positioner, der let kunne tourneres, især ikke garnere saadanne med Artillerie, og et saadant Artillerie, som Fienden aldrig burde lært at hende uden igjennem Effekten. Vil Fienden vove Noget, og gaae imellem os, kan han visstelig stabe os; men aldrig corpsviis borttage det ene Detaschement efter det andet. — Jeg hender Deres Talent og Deres Landsnærverelse, og stoler paa Dem med fuldkommen Tillid. Med Ven-skab og Høilagelse Deres

ydmuyge Tjener
G. M. Armsfelt.

P. S. Jeg har den Mistante, at der ligger en større Plan til et Skjelm-stykke (Bostret) under deres Parlementering. Maatte jeg deri bebrage mig!

1) [Dette Brev er udateret, men nærmest af 11 Juni, da han efter dette Brev vilde komme til Strømsfald den paafølgende Mandag, som var 13de Juni.]

2) Den svenske Udgiver gjør den unskuldende Bemærkning: „Balget af den uhenigts-mæssige Position var ei Detaschements-Anførers, og om man muligens kunde bebreide ham nogen mindre Arvaagenhed, nogen i den svenske Armee ei ganske usædvanlig Forsømmelse i Feldttjenesten, saa bør tillige anmærkes, at baade Anfører og Tropper ved denne Ulykkesbegivenhed lagde en udmærket Lappethed for Dagen, som endog beundredes af Fienden.“

No. 31. (Hl S. 150).

Armfelts Brev til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Samlinger II. 180.)

Strömstad den 16de Juni.

Jeg havde for længe siden burdet besøge den lille Villet fra Prædikestolen¹⁾, langt opbyggeligere end mange Prædikener; men jeg har havt Fandens meget at gjøre her. Flaader, Kapere, og igaar en 8 Mills Recognosering, som bliver mig nyttig, have borttaget min Tid. I Morgen skal jeg have den Gæde at komme til Kæsbj, da vi skulle raisonnere å sond over hvad der bør gjøres og lades, hvorved tillige alle mine Hemmeligheder, komme fra den gode Kilde, skulle udspilde i Deres Stjeb. Bøsse er da tillige in loco.

Præsteballe var en slet Position med en liden Tropp, og slettere i daarlige Hænder. Dette var min Tante, og det fra første Stund Begesfad sagde til mig „Jeg har lagt Knorring i Præsteballe.“ Men hvorledes kan det hjælpes, naar det engang er gjort? To Tusinde Men bagenfor det Sted, hvor Knorring stod, paaskaae de, som have seet Positionen, at der Intet var hændet ham; men vor fordomte Kjærlighed til Huus og til de Ideer, som hænge ved Inddelingsværet, vil længe flade denne Arme, om de ikke forandres. Men vi skulle videre tales herom, min bedste Ven. Nu Farvel — Høiagtelse og Venfkab!

G. M. Armfelt.

(No. 32 til S. 151.)

Prinds Christian Augusts Beretning af 6te Juli 1808.

(Udvalgte 1808 No. 37 og 38.)

Efterat den fiendtlige Postering ved Præsteballe havde overgivet sig til vore Tropper, blev som forhen meldt mellem disse og det fiendtlige Corps ved Verbøe og Omegn en Waabenstilstand sluttet, som kun af os kunde opsiges med 4 Limmers Barfel, og hvis Hovedbetingelse var, at Tropperne skulde beholde deres indehavende Positioner. Desuden blev Waabenstilstanden nogle Dage efter formelig opsigt af Fienden²⁾, og uagtet Capitain Huitfeldt henviste dem til ovennævnte Forpligtelse, de selv havde inngaet, rykkede Fienden med en meer end tilbøbeligt overlegen Styrke, som blev angiven til 6 a 7000 Mand, imod vore ved Fangernes og de øvrige Transporter svækkede Tropper, som altsaa traal sig tilbage efter et Engagement, og tog Positionen ved Iddebsen, uden Tab af en eneste Mand. Da dette blev mig indmeldt, sendte jeg strax af den for nyelig til Schieberg Sogn ankomne Brigade et passende Corps under Major v. Krebs til Enningdalen, for at soutenere vore der staaende Tropper, at opholde Fienden og om muligt heone det Foresaldne; men Omstændighederne og militaire Grunde forhindrede det sidste Viemebs Dypnaeelse for Diebliffet, fortrinlig da Fienden efterhaanden traal sig tilbage over sine egne Grændser. Jeg erfarede imidlertid, at det var et almindeligt Rygte ved den fiendtlige Arme, at Krigen med Norge var til Ende, og at deres Tropper skulde bruges mod Fiender, som vare landede øster i Sverige,

¹⁾ Den svenske Udgiver tilføier i en Note: „Rapporten om Tilbagetagelsen af Positionen ved Præsteballe (S. 142—143) skreves og dateredes Prædikestolen i Præsteballe.“

²⁾ [I den nebenansførte Waabenstilstand var, ved Forsømmelse fra norsk Side, ingen Oestemmelse indtaget om Liden, naar den af Ebensterne kunde opsiges. Dette forklarede Adlersparre som Hætt til at begynde Fiendtligheder uden Barfel, men opsaagde dog Waabenstilstanden forud, medens man seer, at Prinds Christian har villet forklare den, som om Ebensterne aldeles ikke vare berettigede til dens Opsigelse.]

hvorpaa jeg gav den fornødne Befaling, for at overbevise dem om det Nedsatte. Foruden den sidst ommeldte dristige og saa hæderlig udførte Affaire ved svensk Svinesund, foresalder næsten dagliggen smaa Fægtninger i Eggen af Baskøen og det til Enningbålen grændsende Sverige. Vore Forposter staae i Sverige, og Krogstrand er af os besat.

Fienboen, som igaar gjorde et Forsøg derfra at belogere vort der under Fændrit Grimseth af det nordensjællske Regiment stationerede Detaschement, blev afslidt ved Hjælp af vore bevæbnede Fartøier. Den fiendtlige Armee staaer med sammes Stykke fordeelt i en vis Afstand, indenfor sine egne Grændser. Kysten langs Svinesund og Iddefjorden er af dem for det meest tømt, eller ifkøn ubetydelig besat. Alle indkommende Rapportter give nyt Beviis paa vore Troppers Mod og Vængsel efter hæderfuld Kamp for elsket Konge og Fædreland.

En Afkrift af den ommeldte, mellem Capt. Guitfeldt og den svenske Over-Adjutant Adlersparre sluttede Vaabentilstand giver jeg mig den Ære at vedlægge. Christian, Prinds til Slesvig-Holsteen.

Afkriften af Vaabentilstanden lyder saaledes:

„Siden Oberstlieutenant Baron Knorring har overgivet sig med Commandoet ved Præsteballe og Positionen til den kongelige norske Nations Vaaben, og ved Risforstand af Sprogets Lydelse har disponeret over Verby med tilhørende Posteringer, hvilke dog ikke staae under hans Befaling, saa for at iværksætte den af Oberstlieutenant Knorring indgaaede Capitulations Vilkaar angaaende de Fangnes og Væsereedes Transport herhen, for siden desto lettere at kunne føres Soveien, vorder herved sluttet en Vaabentilstand med fire (4) Timers Dvsigelse fra norsk Side, hvorunder de norske Tropper ikke avancere, men beholde deres nu indehavende Positioner, ligeledes de kongelige svenske Tropper deres nu indehavende Stilling. Verby-Øen og Iddefjorden blive Grændselinien imellem begge Armeer. Skulde de norske Tropper paa andre Steder have erholdt Fordele, gaae de tilbage til den Stilling, de i Dag den 10de dennes Kl. 10 (Ti) Formiddag indehavde. Verby, den 10de Juni 1808.

Gustav Liljehorn.

S. N. Kongen af Sveriges hestg. Overadjutant.

Spørd.
Brigadeadjutant.

Denne Tilstands Overeenskomst vedtages.

Verby, den 10de Juni 1808.

Georg Adlersparre.

Overadjutant af Dagen hos General
en chef, Befalingsmand over Trop-
perne af venstre Fløi og venstre
Armee.

A. Guitfeldt.

Norsk Detaschements-Com-
mandeur.

No. 33 (til S. 151).

Armfelts Brev til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar. II.)

„Sparre vil have underrettet Dem, min bedste Ven, om Dzenskjernas Død; jeg er utrokelig i alle Henseender; en Sønns Død havde kanske givet mig mindre Chagrin. Men mine Skiebner ere nu ikke at betragte anderledes end en Rjæbe af paafølgende Ulykker og Sorger. [Vergenstråle?] gjør Sottiser og vil gøre flere, siden Dzenskjerna ei mere leber ham, retirere, springe, see Millioner Danske, ubtænke Planer for dem, og stabe deres store Forsøg med en levende Indbildning, som gjør dem til Alt, og os til Intet. Blandt andre Dumheder striger han paa Secours fra Bossé, som ikke kan give ham nogen. Maaskee er Strømflod i dette Diebtki forlædt og Hr. B... i en fortrolig Samtale om gamle Fændbeller med Provsten i Lanum.

Men det var ikke herom jeg just precis vilde tale med Dem. Det var om det store Antal Kanoner ved Lyngmark. De sextenpundige Gaubiger burde snarere faae i Reserve end trækkes frem; thi deres Portee synes mig for kort med Hensyn til den paaregnede Effect. Examineer dette noiere, og gjør, som De finder bedst. Der siges at vor store Flaade har gjort Merveiller. Begges Affairer er ikke farlig, undtagen at mange Officerer ere blevne blesjerede, som er Fanden saa lide hos os. Guds August. Hans Moder er „kæslig“, og hvem skulde nu kunne være rigtig frisk? Deres yndmyge Tjener og Ven
 Besra Ed 2 Juli 1808. G. M. Armfelt.

No. 34 (til S. 154).

Ablersparres¹⁾ og Staffeldts Correspondence i October 1808.

(Efter Ablersparres Handlingar. IX. 9 ff.)

a.

Høvelbaarne Hr. General, Kammerherre m. m.

Hidtil har enhver Parlementering i Hr. Generalens Hovedkvarter været mig behagelig; jeg har derved modtaget Underretning om Hr. Generalens Velbefindende og Beviser paa hans Venkab. Oprigtighed og endnu andre Considerationer forbre, at jeg uden Omvei erklærer, at den Parlementering, som fandt Sted i Gaar, har paa mig gjort et stærkt, men med de foregaende ufige, Indtryk. Hr. Generalen har derved brugt følgende mærkværdige Uttring: „Naar man sender en Parlementair som Spion, bør man tale Sandhed i sine Meddelelser.“ Jeg skulde altsaa have sendt en Parlementair som Spion? En svensk Officer skulde dertil have labet sig bruge? Er det paa den Maade, gjenem saadanne Udtryk, fiendtlige Befalingsmænd og Tropper vise hverandre indbyrdes Agtelse efter den civiliserede Verdens Brug? Eller er Hensigten dermed atter at indblande i Nationernes Livstigheder de Følelser af Privathad og Foragt, som udmærke Krigen mellem Barbarer og Wilde?

Derhos følger Lieutenant Ugglas skriftlige Beretning om den her omhandlede Begivenhed; jeg maa erklære hans Ønske personligen at træffe Hver og En, som sætter Sandheden af hans Ord i Tvivl.

Hr. Generalen har erklæret sig misfornøiet med, at Parlementairer sendes for mindre vigtige Anliggendes Skyld, s. Ex. for Brevets Aflevering. Jeg har gjort mig en Fornøielse af at vise Hr. Generalen svenske Officerer af alle Raaen; den gracieuse Maade, hvorpaa Hr. Generalen altid har modtaget dem, har overbeniist mig om, at Hr. Generalen gjerne har seet dem. Til min Forundring har jeg nu maattet erfare, at denne min Overbevisning var ugrundet, og jeg giver mig den Være at forsikre, at dette for mig særdeles behagelige Samqvem fra denne Dag med al Visshed skal ophøre.

Det har længe været mig bekendt, at den militaire Jæger-Metiers store Fuldkommenhed i Norge skyldes Hr. Generalen; just derfor assendte jeg en ung Mand, som er et virkeligt Geni i dette Fag, i lige Grad udmærket formedelst Talenter og Bedrifter. Her Generalen maa selv dømme, hvilken Tilfredshed jeg

¹⁾ Ablersparre skildres af Arndt S. 445 som en god Soldat, en Mand med grundige Kundskaber om sit Fædrelands Historie og Forsatning, en theoretisk og praktisk Kender af Agerdyrkning og Statshusholdning. Her var han bekendt af sit Lidskrift „Læsning i blandade Amnen“, som Arndt kalder det indholdsrigeste Aarskrift, der nogensinde er udgivet i Sverige, og blev indbraget af Hoffantiker Bibet. Men Arndt bestylder Ablersparre for Uaktseemielighed mod Gustaf Adolf, for imættelig Egerseemielighed og sitv Egentraadighed, der endog dabledes af hans Venner, mere smidig en oprigtig,

nu nyder af denne fra min Side velmeente Attention for en Chef af høi For-
tjeneste.

Det staaer nu for mig tilbage, at sige nogle Ord om de Breve, som gjen-
nem Officierer ere blevne overleverede. Den unge Baron Armsfeldt udbød sig
paa mine Begne Underretning om, til hvem det tillodes ham at overlevere et
Brev til en nær Beslægtet af vor nuværende General en chef. Hr. Generalen
behagebe selv at modtage det med de gracieuseste Udtryk. Lieutenant Ugglas
afgik med den fangne Lieutenant Kroghs Rapport, samt for at tilkjendegive hans
trøstende Trang til Klæder. I begge disse Tilfælde kan jeg vel ikke have fejlet
i Attention for Hr. Generalen; jeg troer tværtimod derved at have lagt for Da-
gen et Beviis paa en vis Grad af Omsorg for en fiendtlig Officier. Min
Feil maa da have bestaaet deri, at jeg vovede at anbefroe Hr. Generalen et
Anliggende, som meget nær og i høi Grad angik en Ven af mig og sølgelig
mig selv. Jeg maa give mig den Ære at gjentage, at al Rættelse til en
sætre Fortrolighed skal fra min Side opføre.

Det vil til alle Tider blive vanskeligt at overtræffe den ærbødige Høilagtelse
og Hengivenhed, hvormed jeg har havt den Ære at forblive

Høivelbaarne Hr. Generals m. m.

yhmygste Tjener

G. Adlersparre.

Sophienlund 10de Oct.

b. Staffeldts Svar herpaa.

Høivelbaarne Hr. Over-Adjutant af Dagen, Oberstlieutenant og Ridder!

Jo mere Besiddelsen af Deres Høivelbaarenheds Agtelse og Venkab var
mig smilgende, jo mere var det mig paafaldende, at modtage udi Deres Høivel-
baarenheds Skrivelse af 10de hujus, Udtrykket af en Misforstaaelse, der let kunde
lede til at afbryde den reciproque Attention, hvormed De Befalhavere, omend-
skønt de gennem Staternes fiendtlige Polstik ere satte i fiendtlig Stilling imod
hverandre, dog stædse lægge Adelsind og Humanitet for Dagen, naar der finder
[Brevveksling?] Sted mellem dem.

At modtage Deres Høivelbaarenheds Parlemantairer var mig stædse behageligt
— jo behageligere jo mere den Sag, som forhandlede, vedrørte enten et offentlig
eller Deres Høivelbaarenheds eget private Anliggende af Bigtighed — og
Deres Høivelbaarenhed har i denne Anledning gjort mig en sand Fornøjelse, i
det De udi omtalte Deres ærede Skrivelse lader Dem være angelegent at udsette
den Mistydning, opvakt ved Lieutenant Ugglas, der blev ankyndiget ved min
venstre Fløi som Parlemantair, i det Dieblit da man agerede fiendtlig imod min
høire, og hvis Beretninger til Deres Høivelbaarenhed sandsynlig maa hibrøre
fra en eller anden Mistydning, foranlediget af det fremmede i Sproget hos de
Officierer, som han talte med; thi af vore Tropper, som ingen Død havde, bleve
ingen begravet, ligesom heller ingen Officierer bleve suspenderede efter den ved
Bilsberg foresaldne Affaire.

Det vil fremdeles være mig særdeles behageligt, at overtage deres Høivel-
baarenhed om den Høilagtelse, med hvilken jeg har den Ære at være

Ratrand 18de Oct. 1808.

høivelb. Hr. Overadjutant af Dagen,

Oberstlieut. og Ridder,

Deres ærbødige Tjener

Staffeldt.

c. Ugglas Rapport til Adlersparre.

Den Beretning, jeg efter Styldighed ved Hjemkomsten fra en Parlemantairing
mundtliggen afgav Hr. Oberstlieutenant m. m. Adlersparre, maa jeg herved efter
Forlangende skriftliggen meddele.

1) Ingen fiendtlig Post eller Postering træffedes førend paa den anden Side af Magnors Høstgiberggaard, og de som fandtes vare i fuld Marsch med Bagagen uden Betsætning, sst.

2) Først modtoges jeg et Skøde paa denne Side af Slagsmoen af en Officier ved Skiløberne; siden kom en Capitain til med en rød Uniform, hvis Navn jeg ei erindrer. Under Ridtet med denne Officier ralsonneredes om den Affaire, som Dagen i Forveien var forefalden imellem de Svenske og de Norske, hvorved han fortalte mig, at toende Capitainer vare suspenderede, fordi de ei havde serunderet Feltdagterne, hvorhos nævnedes (om jeg mindes ret) Navnet Lohman paa en af de suspenderede. Samme Officier spurgte mig, om nogle af de Svenske vare bleve begravnede i de Grave, som i Skoven vare gjenlaabte; men da jeg vidste, at vi ei havde mistet nogen Mand, antog jeg det for afgjort, at nogle af de Norske der vare bleve begravnede.

Hermed ender min Beretning, hvilken jeg paa mit Vresord bevidner at være sand, og den, som herefter ovenat bestride dens Sandfærdighed, maatte vende sig directe til min Person.

d. Afskrift.

Hans høiforsættelige Durchlauchtighed, den commanderende General Søndenfielbs General Brinds Christian August til Schlesvig-Holsteen, har overdraget mig at formelde Deres Høivelbaarenhed: at jeg i Anledning af den mig ved Hr. Lieutenant og Stabs-Adjutant von Andarvård gjorte Proposition har den Befaling at svare: at naar man kunde komme oveeens om Billaarene, hvorpaa han ikke tvivlede, naar General Cederstrøm af Hs. Majestæt Kongen af Sverige vertil var befuldmagtiget og altsaa kunde give sit Vresord paa, at Betingelserne ved Baabenstilstanden samvittighedsfuldt skulde blive opfyldte, han da i Betragtning af Kærstiden til Soulagement for Tropperne, og overhovedet til fælles Lær, ikke var utilbøielig til at indgaae en saadan Convention; men Hovedbetingelserne maatte være:

1) At de mod os staaende Tropper, hverken i det Hele eller i enkelte Dele deraf, maa bruges mod vore Allierede hverken i Slaane eller Finland. 2) Baabenstilstanden maa slutes paa en bestemt Tid af 4 Uger, og angaae saavel Armeen som Flotillen, der er stationeret paa vore Grændser. 3) Efter ovennævnte Tids Forløb maa de 4 Uger forud opsiges, og bliver, saalænge den ikke er opsigt, som vedvarende anseet. Forestaaende Terminer blive regnebe fra Undertegnelsens Dæblik, eller Opsigelsens Imodtagelse. 4) Begge Armeer cantonnere sig ikke længere mod Norden, hverken i deres indtagende Cantonnements, eller i Tilfælde Fiendtlighederne igjen fornyes, end i deres ved Conventionens Undertegnelse havende Position, naar de til den Ende rykke mod Grændsen. 5) Communicationen mellem begge Riger bliver vedvarende forbuden, og enhver Svensk, som træffes i Norge, ligesom enhver Norsk, som træffes i Sverige, uden at have Tilladelse af den i Landet commanderende General, bliver som en mistænkt anseet og behandlet. 6) Alle Parlamentairer sendes enten til Svinesund eller Magnor, hvor de der stationerede Bagter forblive.

Oder de øvrige Betingelser og Differencer vilde man lettigen komme oveeens, og hans høiforsættelige Durchlauchtighed forventer i Følge Ovenangførte Hr. General v. Cederstrøms Andragende. Dette jeg ikke skulde unblade at meddele til behageligst Underrettelse.

Mattand 13de Oct. 1808.

Staffeldt.

Høivelbaarne Hr. Overadjutant og Oberstlieut.
v. Adlersparre.

e. Concept.

Med Græmmelse har jeg nys modtaget Efterretning om, at svenske Soldater ved den sidste Recognoscering paa de norske Forposter have brugt Bold mod

norske Indbyaanere paa en Gaard ved Siden af Lanum eller detsmkring, og endog frataget dem deres Eiendom. Om denne Hændelse er sand, skal en saadan Skampet paa de svenste Vaaben med Blod udtvættes.

Jeg vover derfor hos Høivelbaarne Hr. General, Kammerherre m. m. paa det indstændigste at anholde, om det maatte behage Hr. Generalen at lade undersøge alle Omstændigheder ved denne Volds-gjerning; hvorledes Troppernes Uniform omtrent var, hvad Gaardens Navn var, paa hvad Maade og hvilket Klokkeslet Indbyggerne lede denne Vold, samt hvad Pengesværdien kan være af den bortrøvede Eiendom. Jeg skal med allerførste Erkjendtlighed modtage alle de Underretninger, jeg kan erholde om denne Volds-gjerning. Erstatningen til de Livende skal blive hastig, og et Exempel af haard Affraffelse skal gives, der aldrig skal kunne glemmes.

I et Sygehuus i Nærheden af Eda ligger en norsk bleseret Soldat. Jeg maa give mig den Ære at underrette Hr. Generalen om, at denne Soldat kan, naar Hr. Generalen saa behager, afhentes ved Forposterne, eller og skal han afgives ved de Kongelige Korfte. Han er saa meget bedret af sine Saar, at han kan føres paa Vogn, men ei gaae uden Kryfter. Denne Anmodning og dette Forslag giver jeg mig den Frihed at fremsøre for Hr. Generalen og Kammerherren med Dverbeviisning om, at samme vil anses med Velvillie, hvorom jeg tillige giver mig den Frihed at anholde.

Sophielund 1ste Novbr, (1808).

Georg Adlersparre.

No. 35 (til Side 175).

G. Adlersparres Proclamation ved Vestre-Armeens Opbrud.

(Udvalgt efter G. A. Adlersparres 1808 års Revolution. II. 13—16.)

Et betydeligt Antal Krigsmænd have grebet til Vaaben for at begive sig til Hovedstaden og give vort fælles, nu ulykkelige, sønderlemmede, døende Fædreland Friben tilbage.

Naar enhver Medborger indseer, at vore Hensigter lade sig forene med hvad Samvittighed og Ære byde i ethvert dydigt Bryst, saa kunne vi ikke feile i den faste Dverbeviisning, at vor uforsædede Fjer vil understøttes og billiges af Enhver, som elsker det svenste Fædreland, af alle vore Vaabenbrødre ikke mindre end af vore ubevæbnede Medbrødre.

Hvilke ere altsaa vore Hensigter?

Vi have rakt hverandre Haand paa, at Rigets Fædre og Lovgivere skulle have Frihed til under vore Vaabens Beskyttelse at sammentræde for at overlægge og beslutte om det livende og ellers snart ødelagte Fædrelands Antliggerer.

Vi have rakt hverandre Haand paa, for deres Fødder at nedlægge de Vaaben, som vi have grebet for deres Frihed; uforsædede Krigsmænds sammenholdne Sværd ville da om de svenste Lovgiveres Raadsfæder danne en Skjoldmuur, som ingen Voldsmagt formaaer at gjenembryde.

Vi have rakt hverandre Haand paa, at Død og Fordærvelse skal træffe Enhver, som endnu vil forlænge Sveriges Livlister, være sig fremmed Magt eller en indenlandsk Voldsmand.

Sveriges tykke Lande ere Fienden overladte; Finland, dette Fædreland for det tapreste, ædleste Folk, er besat af Fienden. Vi have rakt hverandre Haand paa, at ingen Aen meer af det svenste Fædreland skal overgives i Fiendens Hænder.

Sveriges Bjergværter og Handel ligge øde. Sveriges Ungdom er revent bort fra Blyven for nøgen og vanvyrret at blive et Kov for Sygdomme og Død. Landmandens Længder og Byrder ere saa store, at han med al sin Laalmodighed

ei længere kan bære dem. Udstuende Statter ere uden Staausel indbrevne; Bannmagten, Glendigheden, Delæggelsen gribe fra Dag til Dag paa en forfærdelig Maade om sig. Vi have raft hvoerandre Haand paa, at Landets Fædre og Bise skulle have Frihed til at gjenføre Lykke, Velstand og Lovlighed i Fosterbygden.

Maatte de høiere og lavere Stænder ligesom vi modigt og fortroligt rætte hvoerandre Hænderne paa, at Fædrelandet skal frelses. Deres Enighed er Rigets Styrke, deres Uenighed Undertrykkerens Fremgang.

Maatte Sveriges Fædre og Bise snart byde Sveriges Raboer Fred og Tillid; men maatte dette Tilbud ledsages med den Forsikring, at hver svensk Mand heller ligger begravet under svensk Jord, end at han seer sit Fædrelands Selvstændighed røffet eller opløst.

Vor Forbundsfølge England skal vide at agte et Folk, som bryder sine Lænter og besæfter lovlig Frihed i sit Skjød. Frankrige og alle Marhundreders Helt skal hviagte et Folk, som ligner det i Stordaad og Krigerhæder. Ruslands og Danmarks Regenter, uophørlig arbejdende for sine Nationers Dplysning og stvaomisle Omstabelse, skulle ikke stændtliggen foruroilige et Folk, som har det samme Diemed. Naar al personlig Forbittrelse rybdes tilside, staaer Intet tilbage uden fælles Hviagtelse, fælles Fordele, fælles Forsæt at leve eller døe som selvstændige Folkeslag.

Vi have med Bedrøvelse seet Sveriges Hjælpemidler spredte, formindeffede over Landets vide Grændser, bortsløsede uden Diemed, uden Plan, uden at tilfugte nogen virkelig Nytte, uden Fremgang paa noget eneste Punkt.

Maatte Sveriges sidste, endnu overblevne Kræfter ikke af Uforstand midledes til Ugavn eller virkelig Slæde, ifald Fædrelandet paakalder Anvendelsen af disse Kræfter.

Disse ere vore Døstler for Fosterbygden. Vi ville med Glæde og Tilfredshed ofre Liv og Velsærd for deres Dpfylbelse.

Stor og yndig bliver for Sverige den Høitidsdag, da enhver svensk Mand med bibeholden Hære og Selvstændighed vender tilbage til sin fredelige Syssel, til ny Velstand og til Lykke i sit eget Hus.

Forsvaret paa en af Rigets Grændser er for en kort Tid svækket ved vor Åsmarsch, men hvis Fienden, mod al Sandshullighed og mod givne Løfter, benytter sig deraf, saa skal han, ved vor hastige Tilbagekomst, ved blodige Tab saa erfære Forskjellen mellem en Krig, som føres af Herfærnes personlige Had, og den, som udspringer af et troløst Brud paa Rabovenskab mellem Folkeslagene.

Vi regne paa enhver Krigsbevalingsmands Jver i at virke med os, med Lynstraalens Hurtighed og Styrke at virke mod indenlandste Voldsmænd og udenlandste Fiender.

Til Slutning vove vi for alle vore elskede Landsmænd og Medbrødre af alle Stænder at yttre det Døstte, at den nye paabudne almindelige Krigsstyr ei maa vorde udredet, førend Rigets Stænder have udtalt sig om dens Gpldighed.

Carlstad den 7de Mars 1809. 1)

Bevalingsmanden

over de i Wermeland stationerede Tropper.

1) [Astrylket hos C. A. Adlersparre har ikke Datum, men denne findes i det Astryl i Arndts Schwedische Geschichte, 441 ff, hvorefter dette Bilag i første Udgave er medbeft, da Originalen dengang ei var trykt. C. Adlersparre strev denne gribende Dpføring allerede 8de Januar 1809 i Olma Gjestgivergaard paa udreone Slæde af Skidsbogen, da han intet andet Papir havde. Handl. III. 25. 33.]

No. 36 (til S. 167).

Samtale mellem Kong Gustav Adolph, Præsident v. Ehrenheim og den engelske Minister Merry.

(Efter G. Adlerparres Samlinger. I. 154—167.)

Underhandlingerne med England om en Forsøgelse i Subsidierne af 50,000 £ Strl. om Maanedeb var nær ved at afflottes, da den blev afbrudt ved Forholdet mod General Moore. Krigsrustninger, større end Midlerne dertil, og lidet Sparksomhed i Udgifterne havde i Løbet af det paafølgende Felttog forarsaget alt meer og meer en betydelig Mangel i Krigskassen, hvorved Kongen fandt sig foranlediget til den 6te Decbr. (1808) at kalde den hidkomne engelske Minister Merry til sig, og at erklære ham, at dersom ikke 70,000 Punds maanedlige Forsøgelse i Subsidierne bevilgedes, og Vexler til dette Beløb ei ufortøvet af ham udstedtes, skulde de svenske Havne tillukkes for England. Ikke saa lidet forbausset over en saa uventet Baaastand af en Bundsforbåndt, vægrede Ministeren sig i Begyndelsen aldeles ved at efterkomme denne Forbring, saasom dertil ei af sit Hof bemyndiget, og han vilde alene fornøye den forrige Subsidie-Tractat. Men da Kongen heftigen og bestemt vedblev at holde paa bemeldte Alternativ, vedtog Ministeren den Middelvei at udstede Vexler paa 300,000 Pund som Forstud og i Afregning paa de Subsidier, hvorom man fremdeles paa begge Sider kunde komme overens. Hermed var Kongen for Liden nogenlunde tilfredsstillt, men fandt forgodt i et egenhændigt Haandbrev til Kongen af England at true med Haanenes Tillukelse, ifald den fordrede Subsidieforsøgelse vægreedes. Den tidlige Vinter og den strenge Kulde, som afbrød al Forbindelse med England paa flere Maaneder, gjorde, at den engelske Regjerings Uttring herover ei antom før mod Slutningen af Februar 1809. I en Audience den 24de s. M. om Formiddagen overleverede Merry Kongen af Englands Svar og en Note fra Udenrigsministeren. I det første siger Kongen, at han var bleven meget forundret over Brevets Indhold, og da han af Erfaring vidste, hvor forgjæves det var, at Kongerne directe underhandlede med hverandre, havde han overgivet denne Sag til sin Udenrigsminister. Denne erklærede derimod i Noten, at naar man søgte at aftvinge England Forsøgelse i Subsidierne, var det under bets Værdighed at bevillge dem. Tillige gav Merry tilkjende, at hans Hof havde misbilliget Regjernes Udstedelse, og at han derfor havde modtaget Bebrejdelser. Fortrædelig herover erklærede Kongen, at om den begjærede Forsøgelse vægreedes, vilde han ei slutte nogen Subsidie-Tractat med England. Merry lod forstaae, at da han af sit Hof alene var hidsendt for at afflutte denne Tractat, maatte han i saa Tilfælde begive sig herfra og efterlade sin Legationssecretair. Kongen sagde da: „Kæiser De bort, skal Legationssecretairen snart komme efter.“ Under denne Samtale blev Kongen meer og meer opbragt, og udbrodt i heftige Ubladelser. Til Slutning blev han aldeles udenfor sig selv af Bredde, gjorde et Sprang paa Gulvet, satte med Hestighed Hatten paa Hovedet, og gik med en vilb Mine hastigen mod Ministeren. Denne, som troede, at Kongen nu vilde med den saaledes leilige Haand trække Kaarden ud og rende den igennem ham, gjorde først et dybt Bul der han stod nære Kongen, drog sig derpaa til Døren, bukkede atter og gik ud af Værelset uden at sige et Ord. Denne Anecdote gjorde Merry først bekendt nogle Dage efter Regjeringsforandringen, sigende alene paa Spørgsmaal om, hvad der foregik ved Audienten, at Kongen var meget forstørnet, og at det var umuligt at afgjøre Affairer med ham. Strax efter at Audienten var endt, strev Kongen i Bredesmod et egenhændigt Brev til General en chef for Bestarmeen, Cederstrøm, som havde sit Hovedkvarter i Wenersborg, og befalede ham at lægge Embargo paa al engelsk Giendom, Handels- og Krigsskibe i Sætheborg og dens Skjærgaard. Dette Brev sendte Kongen forseglet hjem til

General Elbell, som var noget upaselig, med Befaling usfortøvet at sende det af med en Courcer. Ingen fik det mindste at vide om dette ubetænksomme Skridt. Cancellipræsidenten, som sædvanligen pleiede at opvarte Kongen efter Audiencer med fremmede Ministre, for at erfare om Kongen i Følge af dem havde noget at befale, ventede forgyæves paa Audience alt til Kl. 4, under hvilken Tid Cabinetssecretairen, Baron Wetterstedt, var bestandig inde hos Kongen; og hørte derefter hjem. Følgende Dag ud paa Formiddagen indsendt Cancellipræsidenten sig i for anmeldte Diemed hos Kongen, som endnu visste samme Sindsheftighed som Dagen før, og nu først berettede den paabudne Embargo. Cancellipræsidenten gjorde alvorlige Forestillinger i Henseende til Følgerne af dette Skridt: at samme sandsynlig skulde lede til et Fredsbrud med England, og forvandle denne Magt, Kongens Bundsforvandre og eneste Støtte, til Fiende; at de allerede før utilsirækelige Midler til Krigen's Udførelse skulde, under Savn af Subsidier, blive endnu utilsirækeligere; at store Tab vilde tilføies Staten og Private, som berevilligen havde forstrakt store Summer paa de af Merry udslede Begler, som i Tilfælde af Fredsbrud sikkert ikke honoreredes. Han anholdt derfor paa det Indstændigste om, at Embargo-Ordren maatte blive tilbagekaldt. Da disse Forestillinger aldeles Intet udrettede, spurgte Ehrenheim, om Kongen ikke var betænkt paa at underrette Hoffet i Petersburg om denne Embargo, for at berede Veien til en Fredsunderhandling? „Nei svarede Kongen, det russiske Hof skal ei faae det at vide, førend af Gazerterne.“ Yderligere forestiltes Kongen Umuligheden af at føre Krig med sine forrige Fiender og England tillige. Svaret blev: „Jeg slaaes med dem Alle, men først og fremst med Engelmændene, thi de ere hovmodige og næsvise, dem skal jeg knække.“ Dette sagde Kongen med heftige Gebærder, slaaende med knyttet Hæve flere Gange i Bordet. Vindere vedblev han: „Jeg har nok mærket, hvorledes man længe har søgt at stramme mig til Fred, men jeg skal vise, at jeg ei laber mig stramme af Nogen, ei heller af Jer, min Baron“, udstrækkende ved disse Ord den knyttede Hæve i Ansigtet paa Ehrenheim. Denne svarede, at hans Hensigt ingenlunde var at stramme Kongen, men at opfylde en undersaatlig Pligt, idet han viste den Fare, for hvilken Kongen udsatte hele Nationen, sig selv og sin Familie. Kongen udlof sig: „Jeg er kjed af Alt dette her; jeg hører ei Andet end Mangler og Sansseligheder fra alle Kanter; jeg vil døe, men jeg skal døe med Hæder.“ Efterat Kongen saaledes længe havde givet sin stormende Heflighed Udbrud, blev han omsider mere rolig til Sinds, enten af Mathed, eller fordi han blev rørt af flere Gange fornyede Forestillinger om hans Børns og Families Skjebne. Erindringer om Nationens Fare virkede ligesaa libet nu som altid tilforn. Man havde ofte før hørt ham sige: „Hvad betyder Nationen mod min Hæder?“ Under de voldsomme Udbrud, hvortil han overlod sig ved nærværende Leilighed, udsaldt ham denne mærkelige Udlæbelse: „Nationen skal faae bøde, fordi den ei adlød min salig Fader.“ Herved svarede Ehrenheim: „Deres Majestæts Sr. Fader var elst af Nationen, og den fulgte ham frivillig i Krigen.“

Efterat denne Samtale havde været omtrent halvanden Time, aftraadte Cancellipræsidenten, uden at faae at vide eller kunne gjætte sig til Virkningen af sine Forestillinger. Efter en Stunds Forsløb fik Baron Wetterstedt Befaling skriftlig at underrette den engelske Minister om, at Kongen attraaede at tale med ham om Eftermiddagen. Merry indsendt sig, og i denne roligere Conference blev afgjort, at den forrige Subsidie-Tractat skulde uden nogen Forandring fornyes, og Spørgsmaalet om Forgølse af Subsidierne skulde udsættes til fremtidig Underhandling, naar den engelske Minister havde faaet Leilighed til at forberede denne Sag i Parlamentet. Paa denne Conference fulgte Embargo-Ordrens Tilbagekaldelse, der ligeledes skede igjennem General Elbell.

Disse Contraordres kom ei til Gøtteborg førend 18 Timer efter de første,

under hvilken Tid Embargoen tværffattes gjeennem Troumeslag, og offentlig megen Bestyrrelse og Forvirring dersteds. Den samme udførtes let paa engelsk Giendorn i Staden samt paa de i Havnen indefrosne Handelskibe, men den var umulig med Hensyn til den engelske Estadre under Admiral Keith, som da allerede var i aabent Vand. Denne de engelske Krigsskibes Stilling var flere Dage før bleven almindelig bekendt; alligevel yttrede Kongen om Formiddagen sin Glæde over at faae disse Krigsskibe i sin Vold, og da Baron Wetterstedt, til hvem dette sagdes, bemærkede, at det turde blive vanstelig at tage dem, saasom de laa udenfor Elfsborg, sagde Kongen med et moqvant Smil, som han stundom affecterede; naar han var i høieste Grad irriteret: „Jo, det skal nok gaae an.“ Dette anføres som et Beviis blandt mange andre, til hvilken Grad Dømmekraften sænkes hos Kongen, naar han var bragt i Passion.

Til Cancellipræsidenten nævnedes Kongen et et eneste Ord om Embargo-Ordrens Tilbagekaldelse, uden tvivl fordi det kostede hans Stoltthed for meget, at have maattet give efter for en Andens Mening.

Da Subsidie-Tractaten nu skulde opfattes og forfattes, opstod en ny Vansteligheid, idet Kongen paastod, at England skulde udtrykkelig forbinde sig til enten at forskaffe Finland tilbage eller en tilsvarende Erstatning. Det var let at forudsæe, at den engelske Minister derved skulde gjøre Vansteligheid, og i al Fald maatte Underhandlingen derom trækkes i Langdrag, til stor Uleilighed for de mange Pengebehov, som krævede hurtig Hjælp. Endeligen bragte Ehrenheim det med stor Nøie dertil, at Kongen lod sig nøie med, at der i Tractaten indførtes den sædvanlige Formular angaaende Garanti af begge Parters Stater. Saaledes affendtes den 2den Marts Subsidie-Tractaten til London, ratificeret og undertegnet af Kongen. Dog nægtede han, for at have et Saand paa England, at understrive en allerede i Udfast særdig Handelstractat med denne Magt, hvilket Ehrenheim havde tilraadet maatte stee ved samme Anledning for at undgaae dobbelte Præsenter. Dette var et Træk af dennes Uegenyttighed, hvorpaa som yderligere Beviis kan anføres, at der med samme Course, som overførte Tractaten til London, afgit til den svenske Envoyé dersteds, Brindmann, et Haandbrev fra Baron Ehrenheim, med den Commislon at begjære, at den ham bestemte Præsenter maatte gives i Penge, og Envoyén for samme lade opkjøbe Korn og affende dette til Landskøpding Lilliehorn i Wennerborg, for at uddeles til Nørlidende i Westergöthland og Westgöthadal. Bemeldte Landskøpding havde nogen Tid tilforn været hos Cancellipræsidenten og givet en bedrøvelig Skildring af Tilstanden der i Egnen.

Da den trykkende Penge trang saaledes nødte Kongen til at indgaae Subsidie-Tractaten, vilde han gjengjelde den Forulemynning, som han troede at have erfaret af den engelske Regjering, dermed, at han aldeles nægtede samme Gang at understrive Handelstractaten. Der bemærkedes i disse Dage en Henvjærighed i Kongens Sind, som rimeligviis tidlig eller sildig skulde have opløst den nære Forbindelse imellem Sverige og England, om hans Regjering havde vedvaret noget længere.

Den 24de Marts antom Underretning fra London om, at den engelske Minister, uagtet hvad der var foregaaet i Gøtteborg, allerede havde betalt Halvdelen af de Vexler, som Merry havde udstedt over sin Instruction, eller 150,000 P. Estrl., samt at der var al Grund til at formode, at den anden Halvdeel iligemaade vilde blive honoreret, saasnart den ratificerede Subsidie-Tractat var fremkommen og Ratificationernes Udvevling var gaaet for sig. Dette var en glad Tidende for Præsidenten i Statscontoiret, Lagerheim, der havde overtalt flere Handelskuse i Stockholm og Gøtteborg til at acceptere Vexler for samme Sum. Næste engelske Post, som formedelst den vedvarende Nordenvind forsinkedes til den 11te April, medbragte Betræffelse paa denne Formodning. Udvevlingen af Subsidie-Tractaten

var gaaet for sig og de utidsløste Begier paa 150,000 Prud Stvl. vare bleeds betalte. — — — Nogle Dage derefter ankom til England fra Herrs Beretning om Regeringsforandringen. Den engelske Minister bedømte samme med megen Aaansommelighed, og lod gjennem fornævnte Minister erklære, at han ei havde Noget at indvende mod, at Sverige søgte Fred med sine Fiender. Eventl. Skid og Guds Skulde ei løbe mindste Fare, hvorten i aaben Ss eller engelsk Havn, naar alene Sverige ikke indgik i Forbindelser, som vare stridende mod Englands Ssrettigheder. Det vilde ei paa mindste Naade blande sig i Sveriges indvortes Anliggender. Alene tilkjendegav Canning paa sin Konges Begne Sammes særskilte Onske, at ei nogen Voldsommelighed maatte udøves mod den affatte Konges Person.

No. 37 (til S. 177).

a.

General Silversparres Beretning om Kong Gustav Adolfs Arrestering paa Slottet i Stockholm den 13de Marts 1809.

(Efter G. Adlersparres Handlingar. III. 171—187.)

Den 13de Marts 1809, Kloften omtrent 7 om Morgenen, kom Major de la Grange til mig, hvor jeg boer i S. R. S. Prindsessens Palais, med en Hilsen og Anmodning fra General Adlercreuz, at jeg skulde komme op paa Slottet kl. omtrent 8½ i et for Fædrelandet vigtigt Anliggende. Jeg gav usfortøvet det Svar, at jeg til den Tid skulde indfinde mig i Belare-Salen. Kl. 8 begav jeg mig allerede paa Veien, og kom paa Stedet Kloften et Quart paa 9, hvor jeg alene traf nogle Personer, som kom til paa samme Tid i den Hensigt at tage Afsted med Kongen inden hans Afreise. En kort Stund derefter indfandt sig Oberstlieutenanterne Gustav v. Otter og de la Grange, Majorerne Ulfsparre og Adlercreuz, samt Lieutenant Arnell. Jeg begyndte at tale med En og Anden af disse Sidste, for at høre om de kjendte Hensigten med General Adlercreuz's Budskab til mig igjennem de la Grange, og fandt at de vare der i samme Hensigt. I det Samme kom General Adlercreuz ind i Salen og strax hen til mig, hvorpaa vi, efter nogle Ord's Samtale med fornævnte 4 Herrer, usfortøvet gik ud, først igjennem Kongens nedre Gardeobe, derpaa opad den lille Trappe ind i den øvre Gardeobe, og derpaa uden Ophold ind i Kongens eget Værelse, hvor han stod midt paa Gulvet fuld paalædt med sit Væрге ved Siden i Samtale med hans Excellence Klingspor, som da var alene i Værelset med ham. Vi nærmede os strax Kongens Person, og General Adlercreuz yttrede: at saasom det var os overdraget ei alene af Rigets første Embedsmænd, men af hele Armeen og Folket, at forfikkre os hans Majestæts Person, saa begjærede vi Sammes Sabel. Herpaa svarede Kongen med nogen Hestighed: „Hvad er det? Hvad skal det betyde? I ere forlede.“ — „Nei, Deres Majestæt, det er vort fulde Alvor“, svarede vi. Kongen: „Dette er Forræderi; og I blive Alle ulykkelige, om I fortsatte saa forræderiske Skridt.“ — Vort Svar blev det samme, og vi nærmede os end mere hans Person. I det samme ilede Kongen nogle Skridt tilbage og drog sit Væрге for at forspare sig, men vi styndte os at gribe Kongens Person. General Adlercreuz tog ham om Livet, og jeg tog strax Værgen af Kongens Haand, satte det fra mig bag et Bureau i Nærheden, og ilede tilbage til Kongen for at holde ham fra andre Udbrud, som han yttrede under et fortvivlet Skrig paa: „Forrædderi, Mordere, Hjælp, Frels! o. s. v.“ Derimod erklærede vi med de stærkeste og helligste Forsikringer, at det juist var os, som vilde frelse hans Person fra alle de truende Farer, som sikkerligen vilde indtræffe, om han kom ud fra Slottet. Imidlertid samlede Drabantvagterne, i bestemt Hensigt at komme Kongen til Hjælp, fra alle Drabantjalerne med deres Chefer udenfor Værelset, hvor

vi vare, og hvortil Døren under Katastrophen indenfra holdtes stængt af Oberstlieutenant Otter, Major Adlercreuz og Lieutenant Arnell. Lieutenant Hjerta, som disse bleve vaer udenfor, blev strax sluppen ind; de Øvrige søgte paa alle Bids, sjønt forgjæves, at komme ind, uagtet de med saadan Styrke søgte at forcere Døren, at det ene Dørspil sloges itu. Efterat Kongen endeligen var bleven noget roligere og havde ophørt at strige, lode vi ham Frihed til at spadserere frem og tilbage paa Gulvet, hvorefter Døren aabnedes, og en Deel af Draabantcorpset, som da kom frem, gik efter General Adlercreuz's Befaling efterhaanden igjen til sine Poster. Derpaa gik Adlercreuz ud i næste Værelse, hvor han traf Oberst Melin, der som tjenestgjørende Generaladjutant havde Staven og Befaling over Alt, men maatte efter nogen Modstand levere Staven fra sig, og denne toges tilligemed Commandoen af Adlercreuz. Jeg var ogsaa nærværende ved denne Begivenhed, og strax derpaa traf jeg G. E. Grev af Ugglas og General Strømsfeldt, som jeg formaaede til at gaae ind i Kongens Værelse til hans Selskab. Men da jeg kort efter kom derind, fik jeg med Forundring see, at Kongen havde blottet Bærge i Haanden, hvormed han gik frem og tilbage paa Gulvet. Jeg erindrede da, at jeg havde sat hans eget ved Bureauet, og frygtede for at det var det samme, Kongen nu bar. Jeg gik derfor usformært did for at see om det fandtes paa samme Sted, hvor jeg satte det, hvilket dog ikke var Tilfældet. Da jeg imidlertid fandt, at Kongen havde et andet Bærge, spurgte jeg, hvorfra Kongen havde faaet den Sabel han bar, hvortil svarede mig, at det var General Strømsfeldts, som Kongen ved hastigen at springe ind paa Generalen havde udbraget og siden faaledees bar. Jeg blev nu meget nysgjerrig efter at vide, hvo der havde taget Kongens eget Bærge, som jeg havde sat i hans Værelse ved Bureauet, og da der forud var bleven forstikret mig, at begge de øvrige Døre i dette Værelse vare saa sikkert stængte, at de ei fra nogen Side kunde aabnes, fandt jeg ingen Fare ved at give Kongen Frihed til at gaae i Værelset med dette Bærge i de Herrers Selskab, som da vare derinde. Jeg gik derfor ud i næste Værelse, og spurzte høit, hvo der havde taget Kongens Sabel, hvorpaa Major Ulfspærre svarede, at han havde taget og gjemt den. Jeg begjærede derpaa at faae den, hvorfor Majoren og jeg gik ned for den lille Trappe ind i den nedre Garderobe, hvor han havde gjemt den i en Bekæske. Jeg bar den op i det øvre Værelse, hvor jeg traf Lieutenant Gripenwald, som jeg paalagde at bringe den i Generaladjutant-Værelset i Forvaring; men han bad mig at maatte beholde den indtil Videre, med Forsikring, at Ingen uden Ordres stulde faae den fra ham, uden med Tabet af hans Liv. Deri samtykkede jeg, og gik derefter ind i Kongens Værelse, hvor jeg fandt ham roligere end før. Hos ham vare da Oberstlieutenant G. v. Otter, som fra Begyndelsen af uafbrudt havde været inde i Værelset, samt G. E. Grev af Ugglas, General Strømsfeldt og Hofmarskalk de Bedde, der havde faaet Lov til at komme ind i samme Hensigt som General Strømsfeldt og Exc. af Ugglas. Kongen gik da frem og tilbage paa Gulvet, bestandig med Bærget i Haanden, hvilket jeg ansaa for at være uden al Fare. Han fortvædede da meget strengt af mig at faae sit eget Bærge tilbage, samt yttrede Mishag med, at Oberstlieutenant v. Otter var inde hos ham med Surtouten paa, og befalede ham flere Gange, sjønt uden Virkning, at gaae ud. Efter en Stund gik Oberstlieutenant v. Otter ud i næste Værelse efter min Begjæring, for at staffe nogle Officierer ind, som kunde være tilstede som Bevogtning. Da deres Ankomst forhaledees noget længere end jeg ventede, gik jeg ud i næste Værelse, hvor jeg vidste at General Adlercreuz var, for at bede ham befale et Par Officierer komme ind som Vagt. Dette skeede, men efter nogle Minutter, da vi begge paa eengang gik ind i Værelset, fik vi see, at Kongen havde faaet Døren op lige for, og kyndte sig alt hvad han kunde, for at undkomme den Sci. General Adlercreuz, Oberstlieutenanterne v. Otter og de la Orange, Major Adlercreuz

og Lieutenant Hjerta fløde i fuld Fart efter, og jeg tog Delen gjennem det store Galleri og Dronningens Værelser, for der at søge at træffe ham. Høfjægermester v. Greiff, som under dette var i de ydre Værelser, og fik høre Kongens Forsøg paa at undkomme, foer strax ud for den store Slotstrappe, og tog hændelsesvis Beien strax over Borggaarden til Lejonhvælvet, hvor han nogle Skridt fra dette inde paa Borggaarden traf Kongen, som da vilde forsvare sig med det Bærg, han havde i Haanden. Greiff apparerede Støbet med den venstre Haand, greb Kongen om Livet med den høire, og førte ham tilbage ind i Hvælvet, hvor General Adlercreuz med sine fornævnte Ledfagere traf dem begge. De fulgte samlig Kongen, og ved Ankomsten til Dronningens store Trappe, bare de ham, der var meget mat, op for denne til Dronningens Spisefal, hvor Kongen igjen begjærede at gaae. Marschen forstjattes nu gjennem de store Værelser og Galleriet, hvor Kongen da selv begjærede at gaae ind i det hvide Værelse, hvilket og fløde. Der fremsattes en Stol, hvorpaa Kongen satte sig, og blev siddende der over een Time ganske stille. Jeg kom ind i Værelset paa samme Tid som Kongen, og der sattes strax 4 Officierer Vagt, hvorpaa General Adlercreuz og jeg kom overeens om, strax at gaae op til H. R. H. Hertugen for at underrette ham om Begivenheden fra dens Begyndelse til denne Stund, hvilket Alt var H. R. H. ganske uforsvaret. Vi ankom i Hertugens smaa Værelser, traadte ufortøvet ind, og omtalte med den meest levende Bevægelse, hvad vi havde gjort for at frelse vort Fædreland, berettede, at vi nu havde Kongens Person i al Sikkerhed, og anmodede H. R. H. paa det indstændigste om, at han ufortøvet vilde antage sig Styrrelsen, og i Kraft deraf som Fædrelandets Frelser og Regent tage de Forholdsregler, som nu ubfordredes og ei af nogen Anden kunde eller burde iværksættes. H. R. H. modtog denne Tidende med stor Bevægelse, og lovede endelig efter nogen Tids Betænkning at opfylde vort Ønske.

De høiere Embedsmænd, som havde faaet Underretning om Begivenheden, kom nu op til H. R. H., og der blev sendt Bud efter dem, som derom endnu vare uvibende, hvilke ogsaa ufortøvet indfandt sig. Alt sattes i fuld Virksomhed, og denne lykkelige Regjeringsforandring proclameredes strax ved Herold paa sædvanlig Maade. Jeg fik derpaa ufortøvet H. R. Høiheids Ordres til at være ansvarlig for Kongens Bevogtning, hvorfor jeg strax gik tilbage til Kongen, og forblev der tilligemed de ovennævnte 4 Officierer indtil Kl. 1½ paafølgende Morgen den 14de Martz, da Afreisen foretoges til Drottningholm i følgende Orden.

Kongen i en firehjævet Vogn med mig, Oberstlieutenanterne v. Otter og de la Grange. Paa Rudstøbet, ved Siden af Rudstøen, Høfjægermester Greiff; bag paa Vognen Lieutenanterne Travenfeldt og Gripenwald. De øvrige 12 udseede Vagtofficierer deels i Stalbvogne og deels i Hærevogne. Eskorten bestod af 50 Mand Cuirassierer til Hest med to Officierer. Kl. 8 om Morgenen kom vi til Drottningholm, hvor Kongen fik sit eget Sengflammer til Behoelse, bevogtet af tvende Officierer i samme Værelse. Resten af Officiererne tilbragte denne Dag mestendeels alle udenfor i de øvrige Værelser, hvorvel der var foranstaltet Indkvartering for Enhver af dem i andre Værelser. Efterat Kongen havde ladet sig klæde af, gik han strax til Sengs, og forblev i den under god Hvile til om Eftermiddagen Kl. 5, da han stod op og klædte sig paa. Paa Drottningholm varede Opholdet til den 24de om Morgenen, da vi Kl. 8 afreiste derfra Sveien, hvorpaa endnu fandtes stærk Iis, til Gripsholm i følgende Orden: 1) Wantgarden bestaaende af 100 Mand Grenaderer med Commanderende, 4 Mand paa hver Slæde, med Ordre ei at fjøre hinanden nærmere end paa 10 Alens Afstand mellem hver. 2) Første Hofstaldmester Baron Kålamb, som Landskødning, i en Slæde. 3) Kongen i en Slædevogn tilligemed mig. 4) Oberstlieutenanterne Carl v. Otter og Reuterkrone i en Slædevogn. 5) Oberstlieutenant Gustav v. Otter og Lieutenant Hjerta som vagthavende Adjutant i en Slæde. 6) Vagt-

officiererne, 16 i Tallet, 2 og 2 i hver Slæde. 7) Physicus Weigel og Expeditionsscretair Wallin i en Slæde. 8) Kongens Kammerjener samt Garde-robe-Effecter i 4 Slæder. 9) Bataillons-Chefen, Major Enffjöld med sin Adjutant i en Slæde, samt 10) Resten af Livregimentets Grenadeer-Bataillon med Underofficierer 4 i hver Slæde.

Disse 6 Mile fortsattes uden at sidste Heste alene med 2de Hvilestunde af en halv Time paa hvert Sted, hvor saavel Mandflabet som Skydsbønderne bleve forpleiede. Det maa tillige bemærkes, at hvorvel jeg proponerede Kongen at stige af sin Slædevogn, blev han dog siddende stille, idet han under den anden Hviletid tog en Sup Brændevlin og spiste en Hjerpe m. m. Kl. 1½ om Eftermiddagen kom vi til Gripsholm Slot, hvor Kongen strax bragtes ind i de Bærelser, som for ham der vare berebte, nemlig hans sædvanlige Sengelammer og Bærelset indenfor, det saakaldte Consværelse, der nu blev udseet til Kongens Sovelammer, og hvorhen hans Seng strax indflyttedes. Bagten indrettebtes saa, at 2de Officierer altid vare i det Bærelse, hvor Kongen opholdt sig, samt to udenfor i næste Bærelse, foruden en af Oberadjutanterne eller de befalende Officierer, hvoraf En vaagede baade Nat og Dag, ligesom de 4 sidstnævnte altid skulde være tilstede, den Sidste dog med Frihed til at gaae ind og ud imellem Bærelserne efter Behag. Hvad der dagligen foresaldt, udviser den hemmelige Journal, som med Nøiagtighed fortælles, og hvoraf gjordes daglige Extracter, som ved enhver beqvem Leilighed endog udenfor Postdagene i Underdanighed tilsendtes S. R. S. Rigsforstanderen.

b.

Beretning af Cancelli-Præsident Ehrenheim.

(Efter af G. Adelsparres Handlingar. III. 153-160.)

Cancelli-præsidenten, som ogsaa havde faaet Befaling til at følge Kongen, men efter Begjær sit Tillæbelse til at reise forud til Nyköpning, hørte op til Slottet henimod Kl. 10 om Formiddagen for at indhente yderligere Ordres af Kongen inden Afreisen. Da han kom til den ydre Borggaard, mødte Bagten hans Vogn, og den vagthavende Officier sagde, at han havde Ordres til ei at tillade Kongen at høre op til Slottet. Uden at begjære Forklaring herover vendte Cancelli-præsidenten hjem igjen, og fik kort efter Besøg af en Person, som tilkendegav ham, hvorlunde det berettes, at Kongen skulde være arresteret. Omtrent en Time derefter blev han kaldet til Hertugen gennem 2de Adjutanter, Effstedt, tjenestgjørende hos Hertugen, og Ulfsparre hos Hs. Excellence Klingspor, i hvis Vogn han tilligemed Ulfsparre hørte op til Slottet. Den anden Adjutant gif tilføds bag efter, tilligemed en civil klædt Person ved Navn Claeson¹⁾, forhen Geberstrøm, som sikkert paa eget Begjær havde faaet Tillæbelse til at gjøre Tjeneste ved denne Leilighed. Saaledes havde denne Afhentning til Slottet et Udseende af militair Bevogtning, som man siden søgte at undskyldte dermed, at Cancelli-præsidenten skulde, efterat være bleven kaldet, have nægтет at indfinde sig, hvilket var en aabenbar Usandhed. Da Hofstantleren Bibet ved samme Tid, eller kort før, begav sig op paa Slottet, hændte ham det samme, at hans Vogn hindredes af Bagten i at høre frem. Bibet, som ei saa let lod sig afvise, begjærte at tale med den vagthavende Officier, og sagde ham, at da han havde hørt Kongen agte at reise, vilde han forinden opvarte S. M. for at erfare om Samme havde Roget at befale, og antog, at dette ingenlunde kunde nægtes ham. Officieren svarede høfligt, at han noksom vidste, at han talde med En af de høiere Embedsmænd, som vare berettigede at høre op til Slottet, men beklagede, at hans modtagne Ordres hindrede ham i nu at tillade det. Baron Bibet spurgte, paa hvis

¹⁾ En af de Adelsmænd, som paa Rigsdagen havde neblagt sit Adelspatent og forandret sit Navn fra Geberstrøm til Claeson.

Ordres dette Skede, og da der svarede: paa den tjenestgjørende Generaladjutant Adlercreuch's Ordre, begjærede han i det mindste at kunne opsende sin Tjener til Adlercreuch, for at afhente hans Svar. Officieren sagde, at ogsaa dette var ham forbudt. Derefter hjorte Hofkansleren tilbage, søgte først Statssecretair Lagerbring, som ei var hjemme, og siden Rigsdrosten. I Salen befandtes Admiral Grev Glas Wachtmeister, som pustende holdt paa at rive op Vest og Hals-tørklæde. Bibet spurgte, hvad det var for Toilette Grevnen gjorde, hvorpaa denne berettede, at Kongen var arresteret, og at Medlemmerne af den kongelige Beredningen vare kaldte til Hertugen. Da Rigsdrosten i Følge heraf besluttede at lade sig bære op til Slottet, endstjønt han endnu ei var helbredet af en svær Sygdom, syntes Bibet, at han som Medlem af Beredningen ogsaa burde indfinde sig, endstjønt ingen Kaldelse endnu var kommen ham ihænde, og hjorte saaledes tilbage til Slottet, og slap nu ubindret frem. Under Døgningen spurgte han, hvor man samlede sig? Der blev svaret, at i det hvide Værelse indenfor det store Galleri vare mange Menneſter. Hofkansleren begav sig did, fandt Bærelset i megen Uorden, Dronningens Toilette midt paa Gulvet, og Kongen sidende bleg og mat i en Kænestol med Hatten paa Hovedet, heftig angreben af Dypstelse, samt blodig paa Haanden og Kjølethjudet. Bibet bad Kongen stille sin Mund med koldt Vand for at stille Dypstelsen. Dette hjorte Kongen, begjærede et Glas Vand, og skyllede Munden dermed, hvorefter Brækningen standfede. Under dette formaaede Kongen af Mathed knapt at aabne Munden. Ved hans Stol stod Vorgenstjerna, og Bærelset var opfyldt med militaire og civile Personer, som mestendeels vare Bibet ubekjendte, hvilke gif fra og til, flustet klædte i Sur-touter, og slængte sig Hjøbedst i Stolene. Efterat Hofkansleren en Stund med Bevægelse havde betragtet Alt dette, og selv modtaget ikke blide Diefast af de her For samlede, blandt hvilke befandt sig Adskillige af dem, som paa Norrvæping Rigsdag frasagde sig Adelskabet, og som ved nærværende Begivenhed havde spillet en ganske virksom Rolle, spurgte han, hvor Medlemmerne af kongelige Beredningen vare, som vare blevene opkaldte. Man svarede: Hos Hertugen. Han begav sig da didover, og traf der de høiere Embedsmænd og Generalitetet. Hertugen kom ud, og tilkjendegav i en Tale, at han med Hensyn til hvad der ærligen havde tildraget sig, havde, som den nærmeste fuldmyndige Stilling af den kongelige Familie, seet sig nødt til at forlade sin No og paatage sig indtil videre Rigshjelpen i Egenſkab af Rigshjælper. Derhos gav han tilkjende, at han havde ophævet den kongelige Beredningen, og i dens Sted tilforordnet et Conseil, i hvilket hiins Medlemmer anmodedes følgende Dag at indfinde sig. Derefter forestillede Feltmarskalk Klingſpor Vigtigheden af, at der til Kongens Høiligheds Værlighedsbeholdelse maatte udsees et sikkert Forvaringssted for Kongen, og foreslog dertil Gripsholms Slot. Inden Hertugen kunde svare herpaa, udbad Baron Bibet sig Tilladelse til i denne kritiske og ømfindtlige Sag at yttre nogle Ord: Han var forvisset om, at Hertugen, langtfra at ville forsøge Smerten af Kongens Stilling, var berevillig til at staae al den Lindring, som kunde forenes med Almeen-Sikkerheden; han foreskille, hvorledes blot Raonet Gripsholm maatte vække en smertelig Følelse hos Kongen, ved at minde ham om den uhyggelige Stjebne, som der tilforn havde mødt en svensk Konge. Han troede, at Kongen med al Sikkerhed kunde forvares paa Stockholms Slot, hvor han fik Anledning til at see og leve med sin Familie, hvilken Trøst han aldrig kunde formode Hertugen vilde nægte ham. Her saldt General Adlercreuch meget høitstøtet ham i Talen, „at dette var et Spørgsmaal, som senere kunde afgjøres.“ Bibet derimod paastod, at det var just nu Spørgsmaalet burde afgjøres; thi naar Kongen var bortført til et affides Sted, var det for seent. En og Anden begyndte nu ogsaa ganske varfomt at lade sig mærke med at være af samme Tanter. Hertugen, som syntes tvivlraadig, sagde, at han vilde videre tænke derpaa.

Inden Hoffantsleren aftraadte, berettede han for Hertugen med sin sædvanlige Frimodighed, at han af en Hændelse var kommen ind i det Bærelse, hvor Kongen var; at han troede at være i Tempeltaarnet¹⁾, saa foragtelig opførte man sig der imod Kongen. Derpaa berettede han, hvad ovenfor er anført, og tilføiede, at Hans Kongelige Høiheet turde erindre sig, at da le Masque de Fer sattes i Fængsel, blev Commandanten forbuden at sætte sig i hans Nærverelse. En sliq egard syntes endnu med større Grund at burde vises den, som nu havde været regjerende Konge; at Hertugen visseligen tænkte for ædelt til at ville forsøge Smerten af en Stilling, som desuagtet var tung nok. Hertugen blev synlig rørt ved disse Forestillinger, og befalede Generaladjutant Adlercreutz at bortvise fra Kongens Bærelse alle uvedkommende Personer, og alene lade de Bagt-havende blive tilbage, hvilket usfortøvet iværkfattes. — —²⁾

No. 38 (til S. 177).

Brev fra General Adlercreutz til G. Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar. III. 151—152.)

Stockholm den 17de Marts 1809.

Det er med den glædste Tilfredsstillelse jeg venter at gjøre Bekjendtskab med en Mand, som fra længere Tid tilbage har vakt min Opmærksomhed og Høiagtelse, og som for Tiden er Formaalet for hver rebelig svensk Mands Erkjendtlighed. Uden Deres Medvirkning troer jeg neppe, at Noget her var skeet. Hvad jeg har gjort er en Følge deraf, at ingen Betæneligheder kunde meer afholde mig fra at understøtte et saa stort og ædelt Foretagende. Alt er her lykkelig fuldbjrdet, uden at noget Individ er bleven compromitteret. Alle velsigne den No, som hersker i ethvert Huus, og Ingens Hjerte har behovet at frygte for en Faders, en Søns, en Broders, en Slægtnings eller Vens Sikkerhed. Jeg er overbevist om, at De stemmer overeens med mig i disse Principer, og vi skulle, forenede i en fælles Bestræbelse, bringe vort store Foretagende til en lykkelig Ende. Mange vigtige Omstændigheder fordre Deres snare Hidkomst. Hav ingen Betænelighed; jeg svarer med mit Hoved for Deres Sikkerhed, fuldkommen overbevist om, at De kun vil møde samme Favnetag af den nationale Erkjendtlighed. Godt Quarteer er bestilt hos Brugspatron Björkman; naar Tropperne ankomme, kan Quarteer tages paa Mon-Bijou, om saa synes. Russerne have med 20,000 Mand besat Mland, hvilket gjør, at vi maa tage nogle Arrangements til Rystens Forsvar, ihvorvel jeg ikke troer, at de have nogen Planer paa denne Side Havet. Man maa imidlertid et gibe sig, men vi skulle, medens vi negociere paa alle Kanter, anvende vore yderste Kræfter for at sætte os i Forsvarsstand. Det er i denne og flere andre Henseender jeg sniffer usfortøvet at see Dem her.

No. 39 (til S. 180).

Depeche fra den engelske Statsminister Canning til den svenske Minister i London.

(Overfat efter den franske Original i Adlersparres Handl. III. 130—138.)

Min Herre!

Udenrigs Departement 10de Juli 1809.

Jeg har den Ære at erkjende Modtagelsen af det Brev, som De har tilskrevet mig under 25de Juni, som anmelder G. R. G. Hertugen af Sønberman-

¹⁾ Ludvig den Sertendes Fængsel i Paris.²⁾ [Slutningen af denne Beretning er her ubeladt. Den handler om Hertug-Regentens første Regjeringshandlinget.]

lands Bestigelse af Sveriges Trone, og hvori De begjærer en Audience hos Hs. Majestæt for at præsentere de Creditbreve, som De har modtaget af Deres nye Souverain.

Jeg benytter denne Leilighed til at fornye de Forsikringer, som jeg allerede for har gjort Dem, om den varme og oprigtige Deel, som G. M. tager i Alt, hvad der angaaer Sveriges Lykke og Velvære, og for paa ny at erklære Dem, at G. M. aldeles desavouerer enhver Lyst eller Tilbøielighed til at blande sig i dette Kongeriges indre Anliggenheder. Og om G. M., indbudet til offentlig at erkjende en Lingenes Orden, som er grundet paa en Monarks Fald, der var den Æneste blandt alle Europas Souverainer, med hvem Høistfamme var forenet med en Alliances Baand, føler Attraa efter at vise sig erkjendelig herfor idetmindste ved en midlertidig Udsættelse, saa kan jeg ikke afholde mig fra at udtrykke Haabet om, at dette ei med Grund vil kunne betragtes som en Fornærmelse mod den svenske Nation, eller mod den høie Person, som Sveriges Stænder have bestået med en Konges Titel og Myndighed.

Jeg beder dem derfor indstændigen, ikke for Dieblittet at trænge paa Overleveringen af deres Creditbreve, og jeg er overbevist om, at De vil forelægge Deres Hof de Bevæggrunde, som foranledige denne Udsættelse, paa en Maade, der udelukker Muligheden af den Opfatning, at der i disse Bevæggrunde er nogen Blanding af uvenlige Følelser for Sverige.

Et tilstrækkeligt Bevis for, at G. M. Følelser for Sverige ere langt fra at være mindre venstabelige eller ligegyldige, er de Ordre, som allerede ere givne den Høistbefalende for G. M. Flaade i Østersøen, og jeg maa udtrykke mit Haab, at det vil blive Dem tilladt at forblive her, for Tiden uden speciel Character, for at kunne tjene som Organ for Bevarelsen af den gode Forstaaelse mellem begge Lande. Hs. M. har fra sin Side ikke i Stinde at kalde sin Chargé d'Affaires i Stockholm tilbage, indtil det Tidspunkt, da de diplomatiske Forhold mellem begge Riger kunne fornyes paa den meest formelle Maade.

George Canning.

No. 40 (til S. 180).

Skrivelse fra den svenske Minister ved det franske Hof, 4de Decbr. 1809.

(Overført fra fransk efter Udttrykket i Adelsparres Handlingar. IV. 138-142.)

Der har været og er fremdeles i Keiserens Omgivelser to Partier, som bestragte Sveriges Anliggenheder paa aldeles modsat Maade. Det ene vil vedligeholde Frankriges gamle politiske System med Hensyn til Norden; det er i Fortvivelse over hvad der er skeet; det erkjender den overdrevne Udstrækning, Keiseren har givet sin Misnøje med den forrige Konge, og hvis sørgelige Resultater ere ligesaa aabenbare som de uhykkeligvis ere vanskelige at rette; det ønsker at gjøre Alt for lidt efter lidt at sætte Sverige i en Ligevægts-Tilstand imod Rusland, og gjør sig endog let fortrolig med vore Planer med Hensyn til Norge. Det andet Parti har fastet sig paa Danmarks Side; det har udlækket Ideen om dette Kongeriges Forening med Sverige, men under Kongen af Danmarks Souverainitet, og har ikke manglet at gjøre denne Forening gjældende, som det eneste Middel til at danne en Magt militair mod England og militair mod Rusland. Marskalk Hertugen af Friaul og Hertugen af Bassano (Maret), Keiserens Underling, ere aabenbart paa Sveriges Parti, og Prindsen af Benevento, endstjønt Marskalkens Fiende, er altfor stor Politiker til at bestride denne Mening. Hr. Dreyer, Danmarks Minister og Senior i det diplomatiske Corps, der nyder megen Agtelse formeblst de væsentlige Tjenester, som han gjorde mange Folk under Revolutionens Storme, er Støtten i det andet Parti, og har skaffet sig forskjellige

Personers Stemmer ved Hoffet og Armeen. Næsten alle Damer, som hørten elste Keiseren eller Revolutionen i Sverige, ere det sidste Parti hengivne, og der er intet Land i Verden, hvort Damernes Mening saa let blive Mandenes som i Frankrige. Hr. de Dahlberg sagde mig tilfids, at uagtet det ringe Haab, som det danske Parti endnu nærrede, maatte man aldeles ikke være uden Frygt, men handle consequent, med Iver og Forsigtighed. Han anbefaler den bedste Hemmelighed.

Jeg indsaa let, at Hertugen af Friauls Hjælp ikke er nok til at tilintetgjøre en Intrigue af den Slags med saa mange Forgreninger, fordi hans Stilling hos Keiseren gjør ham mere skiltet til personlig og detailleret Fortrolighed, end til store politiske Combinationer, hvori han siger, han ikke blander sig. Jeg ansaa det derfor nødvendigt at søge nogen Forbindelse med Hertugen af Bassano (Maret), der er ligesaa høit elstet af Keiseren, men i Følge sin Stilling er meer i Stand til at tage Deel i de egentlige saakaldte Affairer end Hr. de Friaul. Forsøget var ikke let, formedelst den uheldige Etiquette, som hindrer os i at gaae til de høie Embedsmænd og Ministre før Undertegningen. Men jeg havde gjort Bekjendtskab med Hr. Ducrest de Billeneuve, som har Hertugen af Bassano at talke for sin Post som Sécrétaire général des Droits réunis, og til hvem Hr. af Peyron, (Ministeren), havde givet mig et Brev, paa Grund af et gammelt Bekjendtskab. Denne Billeneuves Kone er Keiserindens Dame de présentation; hos hende saae jeg Hertuginde af Bassano. Jeg søgte at sætte mig i Gunst, og det var Fruen selv, som foreslog mig at gjøre hendes Mand's Bekjendtskab. Hændelsesviis stødte jeg paa ham nogle Dage efter hos Hertugen af Cadore, og vi havde da den Samtale, som er anført i den officielle Depesche til Kongen. Siden har jeg havt en privat Samtale med Hertugen af Bassano, og har fundet ham vel stemt for os. Det var let at lade ham indsee, at de Danstes Hovedgrund til Fordeel for begge Kongerigers Forening, nemlig Drettelsen af en maritim Magt, vilde langt lettere og naturligere opnaaes ved Norges Forening med Sverige. Det danske Fastland er ei af nogen Betydning for en Søstat; men hvad der er vigtigt er, ei at forsøge paa at forene to Nationer, som umuligt kunne forliges med hinanden, det er ikke at gjøre et Forsøg, hvis Udførelse vilde koste Strømme af Blod, medens det tilsigtede Niemed kunde opnaaes uden at udgyde en Draabe. Jeg er vis paa, at Hertugen af Bassano har fulgt Traaden af min Fremstilling, og har interesseret sig derfor; jeg er vis paa, at han vil sige Keiseren igjen, hvad der er foregaaet imellem os. — — —

No. 41 (til Side 182).

Prinds Christian Augusts Apologi for sin Fremgangsmaade i Norge under Krigen med Sverige.¹⁾

(Meddeelt i et Brev til hans Broder Hertugen af Augustenborg.)

Du har, kjære Broder, forlangt en Apologi for min Fremgangsmaade. Her følger den. At den imidlertid tilligemed de til Oplysning medfølgende Bilag

¹⁾ [Afskrift af denne Apologi er bleven Kall sendt fra Prinds Christians Broder søn Hertugen af Augustenborg. Udg. hender ei den tydste Text, men maa antage, at den stemmer med det af Ipsen i „Christian August, Kiel 1852“, S. 287—298 leverede Afskrift deraf, og da dette ikke altid stemmer med Kalls Oversættelse, ere de fleste Afvigelser her anførte som Anmærkninger. Strax i Begyndelsen, hvor Kall uden Grund har forkortet Prindsens Beretning om Bilagene, skönt den indeholder en særdeles vigtig Oplysning om, hvorlænge Brevene mellem Kongen og Prindsen i Regelen vare undervejs, har Udg. indtaget Ipsens fuldstændige Afskrift i Oversættelse. Hverten Kall eller Ipsen have havt Afgang til de oprindelig vedlagte høit vigtige Bilage, et Savn, som det i Historiens Interesse vilde være saare ønskeligt snart at faae afhjulpet.]

bliver en Hemmelighed, er en Selsøgte. Jeg anbetroer den med Sikkerhed i Din Forvaring. Kun da, naar min Skiebne og min Families Ære stalde fordrø det, maa et Udbrag deraf komme til Publicums Kundskab.

De til Forstaaelsen nødvendige hermed følgende Bilage er: 1. En Afskrift af samtlige S. Maj's. Befalinger fra Begyndelsen af den svenske Revolution, og Kladderne til mine i den Tid affendte Rappporter. Ved begge beider jeg Dig omhyggelig efter Datum at ordne Forestillinger og Resolutioner, hvorpaa vel undertiden intet Hensyn af Kongen blev taget, naar begge krydsede hinanden underveis, eller Naagt henlaa længe ubesvaret. Alle disse ere besvarede med Courer, som Sommer og Vinter var 3—4 Dage, Seenhøstes eller tidligt om Aaaren 4—5 Dage underveis. 2. Min hele med Svensterne førte Brevvevling, som er lidt i Uorden, men lettelig kan ordnes efter Indholdet.

Jeg haaber at mit Forhold indtil Begyndelsen af ovennævnte Revolution ingen Apologi behøver, da selv mine første Skridt ved sammes Udbrud sandt Kongens fulde Bifald, som Du vil see af Bilagene. Du hender mine daværende Ordre og Planer, da jeg overdrog min afsøde Ven, Darre, at meddele Dig dem. Allerede dengang foreslog jeg det eneste Midde, der foretom mig hensigtsmæssigt — en med passende Moderation forfattet (gemäßigte) Constitution for Danmark og Norge — saavel til Nordens Forening, og Opnaaelsen af dens velgjørende Følger, som til vore Finantsers Redning og Forebyggelse af Statens Oplysning. Jeg turde ikke gjøre dette uden Forsigtighed¹⁾, da jeg ikke var fuldkommen bekendt med det københavnske Terrain, og havde nogen Mistillid, der i Fremtiden visste sig at være altsfor grundet. Mit Forslag fandt intet Bifald²⁾; for mig bleve altsaa kun nogle meget usikre Midler tilbage, for at naae dette Dieme. Det lykkedes mig imidlertid at vinde En af Hovedmændene³⁾, en Oberst von Platen; han lovede mig med Haand og Mund at handle for omtalte Dieme, og han har holdt Ord; men alle Bestræbelser maatte blive frugtesløse af følgende Aarsager: Vor Konges Dpførsel mod Grev Løvenhjem,⁴⁾ der blev forsaat med Forbedringer. Nogle sande eller usande, men planmæssigen udsprede Rygter om ringeagtende Uttringer om den svenske Nation. Nogle med en Hogarth's Bensef ublaafte Skildringer af vor Konges Omgivelse. Den danske Administration's Fremgangsmaade; modus procedendi i Statsstyrelsen.⁵⁾ Hr. von Raas's Gidsendelse, bekendt som Kongens Fortrolige. Han berusede sig allerede paa sin Reise herop⁶⁾ i Gothenborg, og meddeelte til ham ubekendte Svenske sine hemmeligste Tanker og ikke venstabelige Bemærkninger over herværende Embedsmænd. Den svenske Adels Indflydelse, som afstrækkes ved den danske og holstenske Adels Skiebne, og som omhyggeligen samlede og udbredte Esterretninger om den danske Regjerings Fremgangsmaade med Hensyn til enkelte Individuers Rettigheder og Privilegier. De danske Finantsers Tilstand. Det Vaskende i det danske Cabinets Beslutninger og System, o. s. v. o. s. v. o. s. v.

Alt ovenomtalt frembragte en almindelig Stemning, som med det desuden saa rodfæstede Had⁷⁾ mod de saakaldte Tyder tilintetgjorde det helbige Resultat af alle Bestræbelser. Erfaring lærer, at Nationer, som med Lapperhed have fægtet mod hinanden, og aftvunget hinanden gjensidig Agtelse, have endt med et

¹⁾ Ipsen har vistnok rigtigere: Jeg vovede ikke at gjøre dette directe (d. e. til Kongen selv.)

²⁾ Ipsen: Dette virksomste Midde kunde ikke blive anvendt.

³⁾ Disse tre Ord mangle hos Ipsen.

⁴⁾ [Grev Carl Løvenhjem, der 1809 sendtes til København, for at melde Konge Frederik Revolutionen i Sverige og indlede Fredsunderhandlinger.]

⁵⁾ J. har kun: — Sædlerungen seiner Ungedungen, des modus procedendi u. s. w. Naaste er Noget her oversvunget.

⁶⁾ J. har: Raas, der ogsaa dengang dral sig fuld i Gothenborg.

⁷⁾ J. har: Det omhyggelig opfiskede Nationalhad.

gjensidigt ventligt Sindelag. Havde de Danske benyttet en af begge de store Vintre, om endog kun for en kort Tid, og ved deres Mod og deres Anførelses Talent erhvervet sig Agtelse i Sverige, da er jeg overbevist om, at Diemebet let vilde være blevet opnaaet.

Først senere blev jeg underrettet om hin ugunstige Stemning, og nu blev intet andet Middel tilbage, end at anvende Frygt for russisk Slaveri og for den danske Magts Mevirkning, dog under den Forsikring, at vi vel vilde være deres Rettigheder, men nødvendigen maatte og vilde befætte Rigets spdblige Provindsler. Dette gjorde jeg rebelig. Dette var Grunden, som bevægede mig til at indlede den i Bilagene omtalte Samtale med Oberst Pösse.

De her omtalte Banstelsigheder bleve, som Du vil see, meldte af mig, da jeg skulde handle alene. Her begyndte nu Misnødselsen og Intriguen. Igenemmen Kammerherre Eppinger og Grev Ruth indbildte man Kongen, at han havde et Parti i Sverige, at man der elskede og ærede ham, og paa denne Maade blev Mistilliden til mig indledet. Hr. v. Raas, Hovedet for denne Kabale, blev sendt herop¹⁾; han skulde spille en vigtig Rolle i Sverige, var, som han sladrede for mig (vorplauderte), først bestemt til Gesandt, saa til min Ledfager, og skulde formodentlig erholde Statholderskabet her eller i Sverige til Belønning for sine troe Tjenester. (Her har han f. Ex. strax Strubssjederen, en Statholders Udmærkelse, i Hatten.) Man holdt os, og navnlig mig, for altfor eenfoldig til at jeg strax skulde indsee det Fornærmelige i hans pludselige Mission. Imidlertid vidste jeg at holde Hr. v. Raas i tilbørlige Stranker; han sludrer gjerne og jeg lod ham mærke, at jeg havde ham i min Magt; han søgte, at han havde med Mænd at gjøre, og fandt, at der var en mærkelig Forskiel mellem disse, som ere vanke til at handle og ikke til at lade sig lede, og svage Menneker, ²⁾ hos hvilke man kun finder Lid, naar de intriguere. Dette frembragte den hos Menneker af hans Slags sædvanlige Virkning, en vis Sty, som man med Uret ³⁾ kalder Agtelse. Mærkvoerdigt er det, at da Hr. v. Raas skulde ansættes her, var det Rygte almindeligen udbredt i Kjøbenhavn, at en Rebellion her var afbrudt. Den her anførte Intrigue var nsie forbunden med en anden, som kun havde enkelte Indviders⁴⁾ Interesse til Diemeb, og altsaa ikke fortjener her nærmere at udvikles. ⁵⁾ Raas's Fraværelse, som formedelt hans Indfrankethed og Epicurisme skulde maa blive ham til Skade, foranledigede senere, at man berøvede ham Gaadet om at erholde Gesandtskabsposken, under Paastud af ikke at kunne undvære ham her som Leder.

Imidlertid fortsattes mine Negotiationer med de Svenske uafbrudt. Nu blev Hertugen af Södermanland ubraabt til Konge. Saaledes gaves der nu kun to Midler til at naae Maalet, Valget af vor Konge til Succesfor eller en Contra-revolution til hans Gavn. Det sidste Middel synes af ovennævnte Marsjager problematisk og farligt, i Fald det russiske eller den forrige Konges Parti skulde vinde Overhaand. Jeg forsøgte altsaa det Første, men uden Held. Uvillien, ja Hadet, var altfor almindelig. I den sidste Halvdeel af Juni og den første af Juli blev den Idee et Par Gange yttret for mig, at jeg skulde antage Succes-stonen for min Person. Jeg svarede steds det Samme ⁶⁾, og da den Idee var meget naturlig, at den egentlige Hensigt med dette Valg var Norges Løsrivelse og Forening med Sverige, yttrede jeg tillige foreløbig, hvorledes Stemningen her

¹⁾ Ipsen har: heruntergesandt.

²⁾ Ipsen har: Maskiner.

³⁾ Ipsen: Kun altfor almindelig.

⁴⁾ Ipsen tilføier: (Gatzhausens, Lyggesens u. s. v.)

⁵⁾ Ipsen tilføier: Raas var herved Gatzhausens Bertski, for at vinde to Maal paa een Gang.

⁶⁾ Ipsen tilføier: Som Du vil see af mine Meddelinger.

var imod Sverige, som var bleven endnu mere ophidsset ved Krigen og Nationens Løb formeddelt de engelske Røverier¹⁾. Jeg talte om et saadant Rygte, gjorde opmærksom paa sammes Absurditet, og hvorkibet man kunde vente et saadant Forhold af et Folk²⁾ med den udmærkede Charakter, under saa forskjellig indre Forsætning og tildeels modfat Interesse o. s. v., og jeg søiede til, at jeg, saa længe jeg levede, af alle Kræfter vilde modarbejde en saadan Troløshed, og satte mit Hoved i Pant paa, at Norge hvorten ved Erobring eller Fortæbert skulde falde i Sveriges Hænder. De Svenskes ovenomtalte Intringer³⁾ meldte jeg Kongen et Par Gange, da om Forholdsbeholdinger, men fik aldrig Svar; thi fremmede Cabinetters, fornemmelig det petersborgske Cabinets, Intriger i Forbindelse med Hofstjernerne ovenomtalte, hvis Misundelse forlangte Hevn og vilde have mig af Bølen, foranledigede Kongen til at troe, at Alt tun var en Krigs-Åf af de Svenske, ved hvilken jeg lod mig bedrage.

Da kommer jeg til en Periode, som bliver mig uforglemmelig, fordi den ved Rabale blev den pinligste i mit Liv, forstyrrede min Sundhed, og vilde, da mine Kræfter synligt aftog, inden saa Uger havde fremledet mit Livs Endeligt, naar man ikke omfider havde troet den ved eget Diefsyn overbeviste Prinds Frederik af Hessen, og naar ikke Hovedintriganten havde ved en Række af Ubesindigheder selv bragt til at bringe Sandheden for Lyset. For ganske at blive forstaaet maa jeg være noget vidtløstlig.

Jeg har aldrig kunnet Andet end ansee det for stabeligt og en Forberedelse til Sveriges og Norges Underkuelse, naar Rusland vilde gjøre Erobring paa denne Side af den botniske Gabbugt. Dette yttrede jeg, men det blev, som Du vil see af Blagene, meget unaadigen optaget, thi dengang var allerede Rygter om mit Valg til Tronsfølger udbredt. Jeg havde imidlertid ventet, at jeg skulde faae Befaling til at rykke ind; jeg maatte gjøre det, saasnart jeg fik Efterretning om, at Russerne rykkede frem indtil Hviden af Hernøsand, hvor først en Forbindelse med dem var mulig. Jeg udkastede derefter en Plan, som berodde paa det Axiom, at hurtige Fremstribt ere det eneste mulige og hensigtsmæssige Middel til Raadet i et af Hungersnød og Epidemier lidende Land, hvor man af Mangel paa Transportmidler skal leve af Requisitioner, som overhovedet i ethvert bjergigt Land⁴⁾. Min Plan var altsaa succesfve at rykke frem fra venstre Flot, for at balle vore Allieredes Flanter, og stæbe meer at forstærke dem. At jeg sagde Kongen min Mening, kan vel aldrig ansees som et Forsæt at være ham ukjendt, ligesom det var min Pligt at forestille Kongen: a) Umuligheden af en isoleret Operation med min adspredte og ubetydelige Magt imod en Overmagt, som Hænder let fra Stockholm kunde lade fremrykke. b) Umuligheden ved den almindelige Mangel paa Levnets- og Transportmidler saavel her som i de skendtlige Provintser, der skulde befattes, at holde sig længe i Stillingen ved Klara- og Obtha-Elven, da man formeddelt Bjergfjeder og Søer maatte opløse sig i enkelte smaae Corpser. c) Den ringe Sandsynlighed for i Gothenborg, som Raas⁵⁾ foreskillede ham, at finde de manglende Subsistensmidler, da, ei at tale om at alle Efterretninger modfagde denne Paastand, Hænder havde Tid nok til at bortføre og tilintetgjøre de formodede Vares, hvilket desuden lettedes ved Gothenborgs Beliggenhed ved Havet og formeddelt en seilbar Canal. d) De uberegnelige Følger, som et tvunget eller frivilligt Tilbagetog, eller Tilintetgjørelsen af dette Corps maatte have o. s. v. o. s. v., som Blagene vise. At det var min Pligt og ingen forsættlig Uhygighed at forestille dette, vil Ingen nægte.

¹⁾ Tyfen: durch den Krieg und die Beschüzung der englischen Räuberrien.

²⁾ Tyfen: Absurditeten af at vente saadant af et Folk.

³⁾ Tyfen: sifvier: angaaende Valget.

⁴⁾ J. tilføier: hvort en stricte Defensive er uhensigtsmæssig.

⁵⁾ J. har: Andre (Raas).

Resultatet af mine Forestillinger vare altsaa:

1) At en isoleret Operation, ved hvilken man blot skulde gaae frem til et vist Punkt, og holde sig paa dette, var ligesaa umulig som pderst uovsømt og farlig i sine Følger.

2) At et lykkeligt Udfald kun var at vente af hurtige Fremstribt.

3) At det af denne Grund ogsaa var nødvendigt at operere i Fællesskab og Forbindelse med vore Allierede.

4) At uagtet muligste Skaansel af Magasinerne (ved Permitteringer) alle Forraad og Resourcer vilde være udtømte ved Enden af August.

5) At, da vi forstørstedelen maatte subsistere af egne Magasiner, var enhver Operation efter Julimaanedes Udgang umulig.

Førend Waabenstilstanden blev sluttet 1808 laae de svenske Hovedmagasiner ved Bennerfjorden og ved Havet. Af disse bleve de forskjellige Depots forsynede paa 14 Dage. Efter Waabenstilstanden bleve disse Magasiner tomte, undtagen et i Carlstad, et i Gothenborg og nogle Depots, og selv i disse efterledes kun det Nødvendige. Saa meget til at forstaae det Følgende.

I de første Dage af Juli Maaned medbragte flere Rejsende det meer og meer udbredte Rygte om mit Valg til Tronsfølger. Dette bevægede Hr. v. Raas, som derved kom i Fare for ikke at kunne holde sit Kongen daarligen givne Løfte, og som tabte Udsigten til at spille en glimrende Rolle i Sverige som Negotiateur, foruden flere andre Grunde, til den 8de Juli uden derom at høre min Mening at forestille Kongen Nødvendigheden og Muligheden af at rykke ind, uden at oppebie Russerne. Besynderligt nok var det, at da dette ubesindige Menneffe senere hen udbredte dette for mig, og efter en Dispute vilste mig sin Concept til denne Forestilling, fandtes deri et udstrøget Sted, der dog endnu lod sig læse, hvori han talte om Banfeligheden, ja Umuligheden af en saadan Operation. Hans Majestæt troede imidlertid med Hensyn til denne Gjenstand sin Cancelliepræsident meer end sin General, og dette foranledigede Ordren af 14de Juli (hvorom mere siden); thi til den Tid havde jeg Ordre først da at indrykke, naar jeg blev underrettet om Russernes Fremstribt, og kunde operere i Forbindelse med dem.

I disse Dage, da Hr. Raas's famøse Skrivelse af 8de afgit, eller nogle Dage tidligere, indløb Efterretning om, at Russerne rykkede frem fra Umeå. Naturligviis maatte man vente, at de vilde fortsætte Operationen og i kort Tid tilbageslægge de 17 til 20 Miles Dei til Hernösand. Jeg anmodede altsaa General Krogh om at lade de dertil bestemte Tropper rykke ind i Femteland; de til Herjedalen og en Deel af de til Dalekarlien bestemte Tropper skode færdige i Norraas til Opbrud. Her bleve alle Permitterede hurtigt indfaldte. Nogle Dage senere fik jeg Efterretning om en afsluttet Waabenstilstand og Russernes Tilbage- tog, om den russiske Colonne's uforholdsmæssige¹⁾ Styrke, om Umuligheden i at lade den tilhændelomme Forstærkning over den bothniske Havbugt²⁾. De til Femteland bestemte Tropper vare imidlertid indrykkede, men Russerne, som snart igjen havde opsaet Waabenstilstanden, vare dog 10 Dage senere endnu ikke komne til Hernösand. Efterat altsaa vore Tropper igjen maatte trække sig tilbage fra Femteland, og ingen videre Fremstribt fra Russernes Side kunde ventes, turde jeg ikke vove at rykke ind, og det saa meget mindre som Reserven i og omkring Stockholm blev med Fjilmarscher beordret mod vor Grændse.

Den 14de [Juli] om Aftenen fik jeg General Kroghs Melding om Expeditionen til Femteland, og ved Oberst Skjöldebrand Statsraad Adlersparres første

¹⁾ Sjfen har: uforholdsmæssig ringe, hvilket maa være det ene rigtige.

²⁾ Sjfen har: Umuligheden af, at denne kunde faa Soutien over den bothniske Bugt. — Dette maa og være det rette; thi Prindsen taler neppe her om en Hjælp hær, men Russerne selv skulde yde dette Corps.

Brev, i hvilket Balget blev mig tilkjendegivet. Baa'de Brevet og Svaret finder Du i Bilagene; det sidste var Anledning til min Udnaevnelse til Stattholder og Feltmarskalk ligesom Prinds Frederik af Slessens til Commandoen. Nogle Dage senere fik jeg gjennem Grev Mörner Kongen af Sveriges Brev, og endelig fik jeg den 19de vor Konges Ordre af 14de Juli¹⁾. Kongens Ordre eller Udtrykket deri: „p'hyssigt umulig“ maatte jeg dog vel forstaae saaledes, at man ikke vilde vide Corpset og siden Landet opofret. Jeg fandt det altsaa for Pligt at gjentage alle forhen anførte Grunde mod Indrykningen, og at oppebie Svaret, al Dvsfordring fra Hr. Kaas's Side uaget, som blev ved sin Paaastand, at vor Kanaan var i Gothenborg. Desuden havde han fori forhen bedet mig contra-mandere Expeditionen til Jemtland, men ikke at melde Kongen det o. s. v²⁾. Nogle Dage senere fik jeg først Befaling at afgive Commandoen til Prindsen af Slessen. Denne skulde, (man var godmodig nok til at vente Tillabelsen dertil fra Sverige) først komme herop til Lands, men senere til Lands over Jylland. Hans Ankomst maatte altsaa dog oppebies. Imidlertid holdt jeg alt berebt. Hvor er der da i Alt dette Spor af Ulydighed?³⁾ Mangel paa Local- og Sagskundskaab i Forbindelse med Jaloussj ubtalte dog min Fordsømmelsesdom. Jeg var paa een gang bleven en eensolbig, egenfindig Stympet, der som en Løse lod sig føre bag Lysen (übertölpeter). Hr. v. Kaas i Forbindelse med nogle Diplomater⁴⁾ og begunstiget ved bekjendte Omstændigheder, f. Ex. det fameuse⁵⁾ Steb i den kongelige Proposition angaaende mit Valg⁶⁾, holdt det nu for tjenligere til Niemedet at stemple mig som Forræder. Alt hvad der af mig var bleven anført, skulde nu ingen Hindring være; jeg havde kun ikke villet. Jeg tilbød mig at betvise Sandheden af min Melding med Bidnessbyrd af enhver Officer i den norffe Armee, som kjendte Landet og Sagernes Stilling. Jeg foreslog Flere dertil, men det blev afflaaet. Jeg nedsendte den gamle General Krogghs Betæntning, der stemte fuldkommen overeens med mig, men det hjalp ikke. Gjerne havde jeg strag taget min Afsted, naar jeg ikke havde indseet, at dette Skridt vilde gjøre et fremt Indtryk her i Landet, være skadeligt for Kongens Tjeneste, og give Dagvæstelserne i Kjøbenhavn ny Næring.

Under disse Forhandlinger havde Mangelen overalt tiltaget. Det ubetydelige Korn, som antom, saavel som en Deel af Beholdningen var trængende nødvendig for at forebygge Hungerens. Beholdningerne for Armeens complete Stegte (ved umærkelige, dog i det Hele betydelige Permitteringer ubstrakte man disse til midt i September) vare kun tilstrækkelige for 4 til 5 Uger; en Indmarsch i Sverige var nu fuldkommen umulig, thi efter denne Tids Forløb vilde Armeen af Mangel maattet gaee fra hinanden; dog, omdenskjønt jeg havde indsendt en detailleret Oversigt over Beholdningerne og det daglige Behov, — dog turde og

¹⁾ [Mall har her, som det synes urødbendigt, om det end i et historisk Aktstykke som dette var tiladeligt, omfat Prindsens Beretning, der hos Ipsen lyder saaledes: „Den 19. Al jeg først Kongens Ordre af 14de, blandt Bilagene. Den 14de om Aftenen fik jeg General Krogghs Melding o. s. v. — Denne Orden i Fremstillingen er vistnok ikke kronologisk, men just derfor den kritisk sandsynligste. Adlersparres Brev med Skjöldebrand maa være af 8de eller 9de Juli og indeholde Beretning om, at Prindsen Al var foreslaaet af Kongen til Tronsfølger; Mörner bragte Carl XIIIs Brev om at Balget var tiltraadt af Secrete-Udstøttet.]

²⁾ Ipsen tilføier: Efter Kongens Befaling skulde han (Kaas) ledsage mig, og staa mig bi med sit Raad. Da de ovennævnte Befalinger og Meldinger krøbte hinanden, erholdt jeg Befalingen at overgive Commandoen til Prindsen af Slessen først nogle Dage senere, da denne skulde o. s. v.

³⁾ J. har kun: og jeg seer heri ingen Ulydighed.

⁴⁾ Ipsen: fremmede Ministre. ⁵⁾ mangler hos Ipsen.

⁶⁾ Nemlig hvori omtales de store og vigtige Tjenester, Prindsen skulde have gjort Sverige som norff General.

skulde ingen Vaabenstilstand sluttes. Genimod den 24de Juli¹⁾ kom Sagen paa Tale i Regjerings-Commissionen, og alle Medlemmer, Hr. v. Raas indbefattet, vare fuldkommen overbeviste om, at en hurtig Vaabenstilstand var det eneste Middel til Landets Redning. Man besluttede at lade en kraftig Forestilling, som Hr. v. Raas tillige understøttede, personligen overrække ved et Medlem af denne Commission, der tillige ved mundtlige Oplysninger og Tilfættninger²⁾ skulde understøtte den. Hertil tilbød Hr. v. Raas³⁾ sig. Dette var den eneste Commission, som han lovede trolligen at udføre. At dette imidlertid ikke var hans Hensigt med denne Reise, viiste Udsaldet; thi han ubrettede aldeles ikke den sidste Deel af sit Erinde, og undskyldte sig med, at Kongen var bleven unaadig over Forestillingen, og ikke havde været at bevæge. Herpaa svarede jeg ham, at han ikke kunde indbilde mig, at Kongen af Uvillie mod enkelte Individder eller af Lune skulde sætte Halvdelen af sit Folks Vel og en Krone paa Spil, naar han blev tilbørlig underrettet, og det gjorde mig ondt, at Raas⁴⁾ ikke havde svaret til vore Forventninger.

Da Raas reiste til Kjøbenhavn, erfoer han det Adlersparrest Corpses Marsch; hvad han tænkte herom, og vovede i den Anledning at skrive til mig, finder Du i et af ham egenhændigen skrevet Bilag. Keppe var han ankommen til Kjøbenhavn, før Striget⁵⁾ mod mig der blev dobbelt heftigt. Paa sin Tilbagereise hertil berusede han sig i Vestgaard, den første Station paa denne Side af Svinesund, i et Selskab af Kjøbmænd og nogle unge Officerer, blandt hvilke ogsaa et Par Svenske befandt sig, sladrede, skjæbte mig ud, og da jeg erfoer dette (han skal have skjæbt mig for en Forræder) forlangte jeg, at han, for ei at passere for en 3 Marks Mand, enten skulde gjøre en trykt Erklæring bekendt, at Rygtet om at han paa denne Maade havde forbrudt sig var usandt, eller skulde forlange et Tingsvidne. Begge Dele nægtede han. Jeg erklærede ham da, at jeg ikke vilde staae i noget Collegialforhold med ham, og han blev uden videre Omstændigheder bortefra Regjeringscommissionens Møder. Jeg klagede for Kongen, forlangte Fyldestgjærelse — jeg fik den ikke. Siden indlod Raas sig, uden kongelig Autorisation, og uden at underrette mig om den Gjensand som aphanbledes, i en Negociation med Armfelt og Mandersfeld, ved hvilken han søgte at tilintetgjøre mit svenske Valg, og forfikkrede blandt Andet Armfelt, at jeg var ham ugunstig o. s. v. Planen var, at Prinds Gustav skulde vælges til Succesfor og ægte vor Kronprindsesse. Paa denne Maade skulde senere hen Foreningen mellem de 3 Riger betvirkes; men Prinds Christian Frederik strax affindes med Hertugdømmerne. Men denne smukke Plan synes ingen-veeds at have fundet Udsald. Armfelt fik sin Afsked, og Raas blev beordret til Kjøbenhavn⁶⁾. Til alt Foregaende kommer den bekendte Historie med Brevet i de engelske Tidender, med Hensyn til hvilken jeg nødte ham til en striftlig halv Bekjendelse, og indsendte denne. Hundrede andre Ubesindigheder, Dovenslab i Forretninger, Utilgjængelighed, Stolthed indtil Grovhed, Sandfælgighed uden al Anstand⁷⁾,

¹⁾ Spisen var: mellem 18 og 29 Juli.

²⁾ Spisen var alene: ved kraftige og mundtlige Forestillinger.

³⁾ Spisen var: denne Mand.

⁴⁾ Spisen tilføier: efter sit Løfte.

⁵⁾ Spisen var: das Geschwäg, Sladderet.

⁶⁾ [Da Raas efter det Passerede kom tilbage til Kjøbenhavn, skal det have spøget for hans Afsked; men han forstod at dæmpe Kong Frederiks Uvillie ved at foreskille ham, at hvad han havde gjort var stect af hengivenhed og Nidkærhed for sin Konges Tjeneste. Raas var ellers en Mand med et godt Hoved og Embeds-Routine, og hvorel en Vellystning dog taalelig arbejdsom i den Tid han fra omt. 1783—1807 var ansat i Kjøge. — S. Chr. Berg.]

⁷⁾ Spisen tilføier: betegnede hans hørdørende Ophold.

— hvorledes den herværende Stemning efter en saadan Dvsførsel er mod ham, kan Du forestille Dig.¹⁾

Fr. v. Kaas bragte mig den Depesche, som indeholdt vor Konges Dnsfe, at jeg skulde modtage det svenske Tilbud, og mit bekjendte Svar fandt Kongens Bisaf. Nogle Dage senere²⁾ (i den første Halvdeel af August) ankom Prinds Frederik af Slessen med den Efterretning, at der ikke mere blev tænkt paa et Indfald i Sverige, men at man hurtig maatte tænke paa at slutte Fred, fordi Rusland havde indladt sig i Underhandlinger angaaende en Separatfred, men at ingen Vaabenstilstand maatte slutes paa længere Tid. Forestil Dig min Fortvivlelse, da kun Brød var forhaanden for 14 Dage til 3 Uger, og der i Landet mestendeels var Misvægt. Jeg plaiderede, foreslog heller at bde med Sværdet i Haanden, end at lade sig undertvinge, bad om min Afsted, da jeg ikke kunde være ansvarlig o. s. v. Alt hjalp Intet. Kaas arbejdede imod. Dette kunde imidlertid ikke være længe. Prinds Frederik af Slessen blev snart overbevist, lærte G. v. Kaas nærmere at kjende, og forenede sine Forestillinger med mine. Vi forsøgte de Bermittederes Antal, og saaledes lykkedes det os at kunne oppebie den altraaede Autorisation til en Vaabenstilstand. Da den endelig kom, havde vi kun Brød for 10 Dage. Ved min Foranstaltning ansøgte Fienden selv om en Vaabenstilstand. Fra dette Dieblit af har jeg kun havt Græmmelse fra Fr. v. Kaas's Side, men den er nu overstanden. I Begyndelsen var Kongens Breve kolde. Jo mere Fr. Kaas blottedes, i samme Forhold forandrede sig Tonen i disse Breve. Imidlertid fik jeg ikke den ansøgte Fyldestgjørelse³⁾, uagtet mit Embede, mine Tjenester, og Herrens Pligt at beskytte enhver Undersaat, Du seer heraf, i hvilken piinlig Stilling jeg blev sat ved Andres Uvidenhed, Enfoldighed, Misundelse, Forsængelighed og Intrigue. Følelsen af min Ret holdt mig opreist, og den Tanke, at et falskt Stin stedse med Tiden maa give Plads for Sandheden, var min Trøst.

Dgfaa det her Fortalte er et Beviis for, hvor let Regenter kunne bedrages, hvor let det er muligt at forlede dem endog til Uretfærdigheder mod deres troeste Tjenere, naar Intriganten rigtig beregner sin Plan. Ofte har jeg siden strengt prøvet mit Forhold, men ved den evige Sandhed, om jeg endnu havde Valget, vilde og kunde jeg ikke handle anderledes. Jeg var ikke uslybig mod Kongens Befalinger, hverken af Egenindbighed eller Egennytte. Dette er klart af ovenstaaende; jeg var Kongens Interesse stedse ganske hengiven, og at mit Diemeb ikke lykkedes mig, dertil laa Grunden i andre Menneskers ulloge Forhold, ikke hos mig. Dog nok — Sagen taler for sig selv, og dem, som af menneskelig Svag-
hed gif mig for nær, vil jeg tilgive og glemme. Lev vel. Christian.

Prinds til Slesvig-Holsten.⁴⁾

P. S.⁵⁾ Skjønt Bilagene maa opklare Alt, naar de omhyggeligen ordnes efter Datum, maa jeg dog tilføie følgende:

1. Nogle af de her anførte Dateringer for Melbinger og Befalinger tiltrænge maaste Berigtigelse.

2. Differencerne mellem Magasin-Opgaverne og Opgaverne paa Behøvet

¹⁾ Vi behøve neppe at gjøre vore Lesere opmærksom paa, at Prindsen her af Forbittrelse mod Kaas er gaaet ham for nær med Henfyn til hans Character og Embedsfærd. Med sine Egenstaber havde han neppe bevaret sin Konges Yndest usforandret, eller beholdt sin Stilling til sin Dedsdag. Hans Forhold mod Prindsen var vistnok for at bruge det mildeste Udtryk usforvarligt. (Anm. af Kall.)

²⁾ Spisen har bestemtere: Nogle Dage efter Kaas.

³⁾ Spisen tilføier: Sagen skulde jo være personel, uagtet o. s. v.

⁴⁾ Den Kall tilfillede Afskrift havde følgende Paategning: „Forestaaende Brev til Her-
tugen af Augustenborg er skrevet fra Christiania kort før Prindsens Afreise til Sverige.“

⁵⁾ [Dgfaa af dette Postscriptum har Kall kun gjort et Uddrag. Stedetfor samme leveres det her fuldstændigt efter Spisen.]

forklares af Permitteringer, forandrede Forpleinings-Reglementer, saasom Havre-meel for Brød, o. s. v.

3. Den Armfæltste Brevvevling har ingen Indskydelse paa det Anførte. Han saldt i Unaabe, Geberstrøm blev hans Eftermand, og skønt man anede Noget, da Missioen var almindelig, havde man før Adlersparres Mission ingen Tidende om en Sammensværgelse. Min Handlemaade ved det Adlersparreste Corps's Log mod Stockholm, — som vandt Kongens og Fleres Bisald, er altsaa de vigtige Tjenester, jeg har viist Sverige. At jeg aldrig har givet dem det infame Løfte, at de fra vor Side kunde være sikre, skønt jeg maaske ved nogle Uttringer i Kongens Befaling kunde have retfærdiggjort mig selv derfor, vil Du tro.

4. Jeg skulde være et Politikens Offer. Derfor skulde jeg paa Sandhedens Beføstning have Uret, hvis Frankrige havde dædlet Danmarks Uvirkfomhed. Imidlertid havde nok Napoleon mere Interesse for de svenske Anliggender, end han vilde være ved; dette reddede mig fra det russiske Cabinets Intriguer. Min bekjendte Character, Overbeviisningen om, at jeg ikke vilde lide taalmobig, men underlaste min Retfærdiggjørelse Publicums Dom, og hertil manglede mig ikke Materialier, som gyldige Vidnessbyrd o. s. v., beskyttede mig mod Hofmændenes Intriguer og Jaloufiens Virkninger.

5. Allerede fra Decbr. 1808 vare flere og uafbrudte Forsøg gjorte saavel af General Krogh som mig paa ved Skiløbere at komme i Forbindelse med Russerne; men alt uden Følge. De Fleste vare forsynede med Breve til den russiske General. Den første og nordligste Vel, hvor en Forening af de gjensidige Tropper var physisk mulig, er den som fører fra vor nordlige Grændse over Terpe og Frøsøen i Jemteland til Hernsand. Paa en mellem begge de allierede Cabinetter aftalt fælles Operationsplan var ikke tænkt, altsaa end mindre Detaillen, Lids- og Stebs-Bestemmelser o. s. v. udarbejdede. — — Og hvem skulde have gjort sigt i R.?

No. 42 (til Side 185).

Uddrag af Adlersparres Beretning om Revolutionens Udbrud i
Wermeland 1809.

(Af hans Samlinger. III. 34—35 og 39—40.)

„Strax efter Indrykningen i Carlstad affendtes Baron Andarsvård til den norske Befalingsmand paa Grændsen, General Staffeldt, for aldeles ligefrem at underrette ham om vor paatænkte Afmarsch og Hensigten dermed, samt for at begjære hans bestemte Uttring, hvorvidt han vilde lade Grændsen i Fred under vort Fravær. Han skulde yderligere forklare, at vort Foretagende sigtede til at forstaae Fred med vore Naboer, hvilket saa noie stemte overeens med den norske Nations Onster. Efterat den Coureer, som General Staffeldt i Anledning heraf affendte til den Høistcommanderende, Prindsen af Augustenborg, var kommen tilbage, erholdt Baron Andarsvård det bestemte Svar, at Grændsen skulde blive fredet af den norske Arme, uden i 2de Tilfælde, hvilket det ei beroede paa Prindsen at afsærg: 1) Om bestemt Anfaldsordre antom fra den danske Regjering. 2) Om Russerne saldt ind i det egentlige Sverige. Alligenel forstiftredes, at vi selv i begge disse Tilfælde skulde blive underrettede 10 à 12 Dage før Indfaldet.“ — — —

„Man har troet, at den Stilhed, som de Norske iagttog paa vor Grændse under vort Fravær, stod i Forbindelse med det paafølgende Tronsfølgervalg. De, som have næret eller nære denne Overbeviisning, ere i den dybeste Ulyndighed om den usædvanlige Mands Character, som vi have eiet og tabt. Det sjernefte Forsøg paa at sætte disse Begivenheder i Forbindelse med hinanden skulde have berøvet os Prindsens hele Velvillie, som havde alene til Formaal: Fred og Fri-

hed i Norden. Jeg bør her tilføje, hvad der gjør Baron Andarsvårds Starpsindighed, der langt overtræffer min egen, Være, at han indsaa dette før og bedre end jeg. Jeg havde virkelig paalagt ham at give Prindsen et Brev i denne Henseende; men han gjorde det ikke, og derfor har han min evige Erkjendtlighed. Det er min Pligt her at forstyre, at da jeg paa Kongens Befaling indsendt mig paa den norske Grændse for med Prindsen at underhandle om det allerede stede Tronfølgervalg, vilde han ei antage samme. En Trone, hvilkensomhelst, var for ham i ingen Henseende tillokkende. Pligten at svare til en tapper Nations almindelige og usædvanlige Tillid, og en anden Pligt, som var hans første Passion — den at forsvare de nordiske Folkeslags Selvstændighed og Frihed, var den Grund, som siden virkede hos ham en forandret Beslutning.“

No. 43 (til S. 186).

Oversat af Carl S. Andarsvårds Brev til Jacob Aall.

Gjennem et Brev til min Broder, Oberst August Andarsvård, har jeg fundet et Spørgsmaal fremsat, hvorvidt og i hvilken Grad Prinds Christian August kunde være vidende om den 1809 i Sverige indtrufne Statsomvæltning, under Beregning derigjennem at komme i Besiddelse af den svenske Tronfølge, og da jeg i denne mærkelige Tilbragelse var en af de meest handlende Personer, anseer jeg det som en Pligtskyldighed, paa Tro og Være at give Oplysninger om Alt, hvad mig er bekendt om Prinds Christian Augusts politiske Forhold ved dette Tidspunkt og i Henseende til den svenske Revolutionsbegivenhed.

Anledningerne til 1809 Aars Statsomvæltning ere for vel kendte til her at behøve Omtale, men hvad maastee i Forbigaaende bør nævnes, er, at der om Prinds Christian Augusts Personlighed for selve Revolutionsubbrudet aldrig engang var noget Spørgsmaal iblandt Revolutionsmændene, eller ringeste Tanke dertil fæstet, førend davorørende Oberstlieutenant Adlersparre, efter Revolutionsubbrudet, Ratten til den 7de Mars 1809, overdrog mig at reise til Kongsvinger, for at søge en Stilstand tilveiebragt for at vinde nogen Sikkerhed for Revolutionsscorpset, under dets Marsch til Hovedstaden, ei at blive forurologet ved et fiendtligt Indfald fra den norske Side, og med Antydning om, som et Middel til Diemedets Opnaaelse, at lade Prinds Christian August ane den svenske Tronfølge som Resultatet. Ved min Ankomst til Kongsvinger, ovgav jeg for General Staffeldt Formaalet for min Reise, forsaavidt den angik Negotiationen om Stilstand, men uden i Begyndelsen at nævne noget om Tronens Bestemmelse til Prindsen. Jeg begjærte af General Staffeldt at maatte afreise til Christiania i det opgivne Diemed, for der personligen for Prindsen at fremsætte mit Erinde; men fik af Generalen et benægtende Svar paa min Begjæring, og Antydning at oppebie Tilbagekomsten af en Courer, som Generalen vilde affende til Christiania for at indhente Prindsens Forholdsordre. I denne Mellemtid samtalede jeg naturligtviis meget med General Staffeldt, ogsaa om den store Tilbragelse og dens Resultater. Generalen viste sig i Haandstrift den Proclamation fra den vestre Armee, som ved min Afreise fra Carlstad endnu ei var trykt. Jeg tog mig derhos den Frihed at udvikle for Generalen Forholdene, og begjærte hans Opmærksomhed paa, at Krigen mellem Sverige og Norge var antinational, men at den snart fra svensk Side kunde blive det modsatte. Jeg bad Generalen lægge Mærke til, at Revolutionsarmeen allerede havde 10 & 12 Dages Marsch forud for den norske Armee, om denne skulde i dette Tidspunkt bryde

ind over den svenske Grændse; jeg bad ham være overtydet om, at Revolutionsarmeen i saa Tilfælde blot endnu yderligere skulde anstrænge sine Kræfter for højsigen at ende sit enestyrkelige Foretagende, og i Diebliffet vende sig mod den norske Armee for at fordre Hevn over en troløs Behandling mod Brødre, som blot begjærte Fred med Naboerne og No til at ordne sine egne Anliggender. Jeg begjærte Generalens Opmærksomhed paa den norske Armees egen Stilling med Hensyn til Underholdningsmidlerne ved at trænge frem i et allerede udtæret Land; jeg opgav ham tillige ganske aabenhjertig og usorbeholdent, at Eda Standse alene var besat med 300 hvist elendigt udrustede Landeværnsmand, og at den norske Armee ingen Modstand havde at befrygte, førend Revolutionsarmeen efter vel forrettet Vrende kunde gaae den i Møde, og for denne lovede jeg, at den i saa Fald ei skulde undlade i forsøgt Grad at opfylde sine Pligter baade mod sig selv og mod Nationen, hvis af Revolutionen oprørte Befolkning useilbart skulde forsøge Stridskræfterne til et for den norske Armee muligen uventet Resultat. Dette aabenhjertige Sprog syntes at gjøre noget Indtryk paa den varme, hæderlige General Staffeldt, saa at han i sit Forhold til mig syntes at blive noget medgjærligere, og da hans venflabeligere Sindstemning lod til at være i jevnt Tiltagende, vovede jeg løseligen at fremtaste Tanken om Prinds Christian August, som den in petto affatte Gustav IVde Adolfs Efterfølger paa den svenske Trone; men denne Tanke modsagdes med en saa heftig Livlighed fra Generalens Side, at jeg var glad ved strax at kunne erklære den for et Slags Lantespøg, alene udgaaet af min, af Begivenhederne let forklarlige, Indbildning, og det var paa Grund af Staffeldts varme Fremstilling af Prindsens rene Character, uindskrænkede Pligtfølelse og Mangel paa Ergjerrighed, at jeg fandt det raadeligt ikke videre at udføre det Vrende, som jeg i saa Henseende af Oberstlieutenant Adlersparre havde faaet.

Efter 2 Dages Venten kom Prindsens Adjutant, Major Darre, med hans Svar, at han ei kunde modtage mig i Christiania, og at han isørigt hverken kunde eller vilde indlade sig i directe Underhandling med en Befuldmægtiget fra et revolutionairt Troppecorps, men at Major Darre var sendt for at modtage mig i Egenkab af Parlamentair, og indhente de Meddelelser, som jeg kunde have at gjøre. Jeg fandt i Major Darre en usædvanlig dannet, oplyst og genial Mand, og tom meget snart i det behageligste Forhold til ham, hvoraf Resultatet blev en mellem mig og ham afsluttet Convention om 12 Dages Stilstand, dog saa, at den skulde ansees som brudt fra den Dag, da Revolutionsarmeen eller nogen af dens Afdelinger paa nogen Maade virkede mod Ruslands Armeecorps eller Troppaafdelinger. Under denne Forhandling med Major Darre kan jeg forsiikre paa Tro og Ære, at aldrig et Ord nævnedes med Hensyn til Prindsens Dystigen paa den svenske Trone, eller til Revolutionsarmeens Hensigter og Planer i saa Henseende. Jeg har siden i et udgivet Skrift, kaldet „Politisk Troesbejendelse“, paapeget det Usandskærbige og Daarlige, for ei at sige Gemene, i den Fremstilling, som først for hemlige Utskottet og senere for Rigets Stænder aabent antydede den Fortjeneste, man vilde tillægge Prinds Christian August, „at have gjort Sverige den største Tjeneste, som det nogenstunde af udenlandsk Mand har modtaget“, som en Grund til at fremme Tronsfølgervalget til Prindsens Fordeel, og i hvilken Afhandling jeg aabent har lagt for Dagen Grundlæggelsen af den Skygge, som den velmenende men blinde Iver ved denne Leilighed saa usorksammet og slamløst har kastet paa denne blandt Fyrster saa udmærkede Character. Denne min Fremstilling er aldrig i mindste Maade bleven bestridt eller gjendrevet af Hans Excellence Adlersparre¹⁾, som da endnu levede, og som burde været inter-

¹⁾ Adlersparre har ved sine i Bilag 42 anførte Bittinger bekræftet Andarsbårds Mening om Prindsens Færd i denne Henseende og fuldkommen retfærdiggjort Prindsen.

øsket i at frabælte sig en Anklage for at have fjændet en saa plesfri Fyrste, som Prinds Carl August efter min Overbeviisning og efter det Bekjendtskab, jeg havde til hans Personlighed, virkelligen var. Underhandlingerne med Prinds Christian August efter Revolutionen i Henseende til den svenske Tronfølge dreves hovedsageligen gennem Oveo Agel Mørner som Fange i Norge, og det maa uden Tvivl være ligesaa bekjendt i Norge som i Sverige, hvor usdigten Prindsen omfæder lod sig overtale til at modtage Valget.

Dette er Alt, hvad jeg veed om det omspurgte Forhold, og dette har jeg anseet som en kjær Pligt at meddele paa Tro og Ære til mulig Benyttelse af en upartist og sandhedselskende Historiefriber, og jeg lever og bærer i den faste Overbeviisning, at den svenske Tronfølge i intet Tidspunkt af Prinds Carl Augusts Levnet indgik som Motiv for hans Handlemaade i nogen Henseende. Guds mig lever denne fyrstelige Personlighed i et uforglemmeligt Minde som en Urtypp af hvad Scandinavien behøvede for at fremme sin Styrke, sin Velvære, sin Befand og Lykkeligbed.

Carlslund i April 1842.

(C. S. Anckarsvärd.)

No. 43. b. c. (til Side 186^a).

To Breve fra Christian August til Georg Adlersparre.

b.

(Efter den franske Original i Adlersparres Samlinger. V. 68—70.)

De Efterretninger, som De har havt den Godhed at meddele General Stafeldt, tillade ingen Tvivl om, at Deres Hensigt at fæste Deres Fædreland Fred og derved bidrage til Kongerigernes Lykke i Nord-Europa, vil blive opfyldt, og jeg ønsker Dem af ganske Hjerte til Lykke med den glimrende Anledning, som har været Dem givet, og som De har benyttet med den Characterens Kraft og Adel, hvorfor De er saa hæderlig berømt. Endstjønt jeg ingen Tvivl nærer om, at enhver Bevæggrund til denne ulykkelige Uenighed mellem Nationer, der ved fælles Interesser ere saa nøie forbundne med hinanden, er bortffjernet, og at Sveriges politiske System har undergaaet en total Forandring, finder jeg mig dog beføjet til at bede Dem, min Herre, have den Godhed i den Henseende at berolige mig. Denne Meddelelse er mig i enhver Henseende af Bigtighed, men fornemmeligen med Hensyn til nogle Foranstaltninger i det Indre af Landet, Foranstaltninger, som ingenlunde have noget fiendtligt Øiemed, men alene har Hensyn til at ændre Norges Indbyggere. Jeg kan give Dem mit Væresord for, at De kan stole paa min Discretion, og at jeg ved denne som enhver anden Leilighed vil gjøre mig det til Pligt at give Beviser paa den fuldkomne Høiagtelse, jeg nærer for Dem.

Jeg haaber, at der i dette Tilfælde ingen Banffelighed vil gjøres for Courerens Passage mellem Norge og Kjøbenhavn? Bringeren af dette Brev, Hr. Bagge, har bedet mig om Tilladelse til at gjøre en Rejse til Gothenborg for at

*) [Oveo Anckarsvärds Brev har desuden et Tillæg af mere privat Natur, hvilket All har ubelabt. Udgiveren troer dog deraf at burde tilføie Begyndelsen, der lyder saaledes: „Første Spørgsmaal er besvaret ovenfor, og maa jeg alene tilføie, at Prinds Chr. Augusts Forbindelser med den svenske General-Commando under Krigen for Revolutionens Udbruddet vare aldeles ingen; hvilket jeg i min Stilling som Overadjutant hos den Søstbefalende, General Armsfelt, kan bevidne.“ — Man seer fremdeles, at Anckarsvärd er den af All ovenfor S. 227. 240—41 paaberøgte svenske Hjemmelmand, samt at det i Num. 3 S. 241 antydede Rygte, ikke (som Udgiveren har formodet og derfor henviist til S. 243) gjælder Frederik VI, men Carl XIII!]

*) [Disse Breve meddeles som Bidnesbyrd om, at det var en fredelig Tilstand mellem Norge og Sverige, Prindsen tilføjede.]

tale med Hr. de Blaten om forhen omhandlede Anliggender. Der vilde i Sagernes nærværende Stilling ingen Banfelighed være fra min Side ved at tilskaae ham dette Forlangende under den Betingelse, at han faaer Tillabelse til at vende tilbage hid, naar han finder for godt, da han har Forretninger af Bigtighed her i Landet, som ei vilde tillade ham en lang Fraværelse. Af denne Grund har jeg valgt ham til Parlemaentair, for at være i Stand til at tale med Dem om sit Anliggende, som efter hvad jeg forhen har meldt, afhænger af Deres Afgjorelse, og som De vil have den Godhed at indslutte i det Svar paa dette Brev, som han vil bringe mig.

Christiania den 24de Marts 1809.

Med Høiagtelse o. s. v.
Christian,
Prinds til Slesvig-Holsteen.

C.

(Efter Originalen paa Dansk sammefærdt 70—71.)

D. Hs. ærede Skrivelse af 22de f. M. er et nyt Beviis paa den Tænkemaade, som ubmærker Dem, og som giver den Mand, der reddede sit Fædreland, forsøget Afgang til enhver rettsaffen Nordboes Erkendtlighed.

Ei forsynet med den fornødne Fuldmagt, ei tilstrækkelig underrettet om den sig saa ofte forandrende politiske Stilling, seer den for Kongeriget Norge anordnede Regjeringscommission sig ei i Stand til at tage en afgjorende Beslutning om den af D. H. gjorte Propostion, forinden samme har modtaget Hs. Maj. Kongens Befaling. [Formodentlig af 6te Mai 1809.]

No. 44 (til S. 186.)

Christian Augusts Brev til sin Broder, 10de Marts 1809.

Atter flere Boster, og intet Brev fra Dig, kjære Broder! Hvorledes skal jeg forklare mig dette? Jeg havde meget at skrive til Dig om; Noget af meget stor Bigtighed vil Du erfare af min Melbing til Kongen, om Skiebnen forhindrede, at det før blev indmeldt. Jeg haaber, at Himlen skænker mig en Aaledning til at kunne gjøre vor Konge og Fædreland en glimrende Tjeneste, og da — heureux le séjour, où la liberté et la loyauté trouve un asy! Jeg haaber at skulle opleve dette. Udsigter ere aabnede for mig; dog dette mellem os. For at undgaae mere Sna! — derfor har jeg ikke meldt det. Imidlertid, ganske uden Grund er det ikke — thi uden Egenhærlighed, man agter og sætter Priis paa mig — i et vist Land, hvorom Talen er. Er dette lyklets, da allerhelst Privatlivets No paa A¹⁾ og mine Onster ere opfyldte. Glad vilde jeg tilbringe mit Livs sidste Dage; den nyttige Virksomheds Aar ere da forbi, og man træder med Ære og glad Selobevisthed fra Skuepladsen. Mit Hjerte siger mig, at jeg fortjener Liltro. Maatte man aldrig miskjende mig; Du maa nu skrive mig til eller ikke, og Grunden til, at Du ei tænker paa mig, være hvilken som helst — saa veed jeg, at Du kjender mig, og dermed er jeg forvisset om Dit

¹⁾ o: Augustenborg. Wegener (Actmæssige Bidrag I. 124, Anm. 208) betragter Drogens og Samwers Beretning om Prindsens Plan, at lasse Frederik VI. Sveriges Krone, og selv tilbringe Resten af sit Liv som Privatmand paa Augustenborg, som et Digt. Men dette Brev, som vistnok røber en let forklarlig, urolig Sindshemning, hvis Btringer maalket ikke have været varige, beviser i alle Fald, at en saadan Tante var den første, der kjendte hans Sind ved Tidenden om de Svenskes Foretagender mod Gustav IV, og Beretningen er altsaa historisk sand.]

Denstab. Maatte mine Duffer blive opfyldte, og vi Gaand i Gaand med Eder
tilbringe vort Livs sidste Dage — i vores Krebs.

(S. 10. 3. 809.)

Gids Alle paa A—.

Ganste Din
Christian.

No. 45 (til S. 189 og 194).

Christian Augusts Brev til General v. Krogh.

(Efter den heelt egenhændige Original i norske Rigsarkiv.)

Deres Excellence mig tilsendte Meldinger fra Herr Divisionsadjutant Krogh
bliver tilfikket Hans Majestet, saasnart de kan blive færdigskiffreret; det om Ind-
byggerne ommeldte m. m. gjør det nødvendigt. Imidlertid erholder Hs. Maj.
herom foreløbig mundtlig Melding af Rancellipræsident Raas, som forigaars er
reist i dobbelt Vrinde til Kjøbenhavn. Deres Excellence vil nemlig have erfaret,
at Rigets Stænder i Sverig haver bevilst mig den Eder unanimiter foruden
Botering at vælge mig til Succesfor. Om eller hvorvidt jeg kan antage dette,
dependerer aldeles af vores Konge — hvis Svar jeg oppebier daglig. Mit
Fædreland bliver jeg sikker ei utro og uden Befaling antager jeg ikke denne
Krone. Men uagtet jeg gjentagen har averteret de Svenske herom, uagtet
de lader rykke deres Armee imod vores Grændser, er dette ikke det vanskelige —
det som gjør Sagen desperat, er den almindelige Misvæxt, den daglig tiltagende
Hungernød, den spærrede Communication med Sjælland, da Engländerne have
paa den østre Side besat Anholt og paa den vestre Manø ved Riibe og Helgo-
land. Denne Landets Stilling maa Kongen nøie hende, og det kan ikkuns see
ved en Mand's mundtlige Foredrag, til hvilken han har Tilroe. Vores Maa-
siner ere ikkuns forsynet til medio September, kommer intet Tilførsel maa Armeen
gaae udaf hverandre. At alt dette herommelbte maae holdes yderst hemmelig,
naar Landet ei skal blive tabt, vil Deres Excellence alt selv indsee, jeg be-
der altsaa at dette Brev efter Gjennemlæsning maatte tilintetgjøres. Jeg har holdt
det for Pligt foreløbigen at avertere Dem, og fornemlig da jeg formodentlig inden
den Tid maae sende de mig laante Trupper tilbage til Koraas. En Despera-
tion Coups ved at indfalde er ikke at vove; thi i Wermeland og Bahus er
næsten Hungernød og i Gotthenburg findes vel Colonialvarer men ikket Korn,
19 à 20 Rdr. en Lønbe Rug. Vores fjære Allierte *) vare endnu den 8de ved
Umeo, og de forbliver da der sandsynlig indtil Vinteren med deres 4000 Mand!!
De haver havt Affairer, hvorved de af 1800 Mand i 5 Dage vandt 4 à 5
Mile.

Jeg beder Deres Excellence endnu for Himlens Skyld, at det herommelbte
ei kommer for nogen andens Øine eller Øren. Med et sandelig bekymret Hjerte
anbefaler sig til Deres Excellences vensfabelige Erindring
Christiana 28de Juli 1809.

erbødigst
Christian
Pring til S. Holsteen.

No. 46. (til S. 198).

Uddrag af et Brev fra Wetterstedt til G. Adlersparre af 20. August 1809.

(Efter G. Adlersparres Handlingar. IV. 105—107.)

— — Jeg havde skrevet dette, da store og vigtige Tidender kom os til-
hænde med en Courer fra S. C. Stedingl, der afgik fra Frederikshamn den

*) d. e. Christiania 10de Martz 1809. *) Understregtet af Prindsen. *) d. e. Russerne.

17de i denne Maaned. Tre Dages Conference havde da fundet Sted, Continentalsystemet er behandlet paa den Maade, vedlagte paa begge Sider vedtagne project d'articles indeholder, men forøvrigt er Grev Romanzoff ubevægelig i Spørgsmaalet om Kalix-Strømmen og Aland. Paa alle Demonstrationer svares, at Keiseren aldrig gaaer fra disse Punkter, og at her ei er Spørgsmaal om Grændserne mellem Sverige og Finland, men alene om de nye Grændser, som imellem Sverige og Rusland bør bestemmes. Da H. E. Stebingk og Oberst Skjöldebrand bestemt erklærede, at de ei kunde indgaae i Spørgsmaalet om Alands Afstaaelse, standsedes til Slutningen derved, at en Courerer skulde hidsendes for at begjære positivt Svar, paa hvilket Krig eller Fred skulde beroe.

Det behøver at overveies, og den hemmelige Committee skal raadspørges. I Dit Brev af 13de synes Du ei at lægge stor Vægt paa Aland, og ei at anfse Forsøget paa at beholde denne D at svare mod Faren ved en ny Krig og Bortførelsen af den med Freden forbundne Successionsorden. Det var vel, om Dine Lanker i dette Æmne med største Skydsomhed kunde indkomme, inden Coureren sendes tilbage til Rusland. Nu vilde en heldig Decision i Norge være af yderste Vægt, men jeg anseer den ei mulig, saalænge Prindsen har samme Lanker som nu. — — Alopæus, som og er i Frederikshavn, har herost Prindsen af Augustenborgs Valg, samt at Keiseren vilde tage den forrige Kronprindses Parti, men Stebingk har saa raakt (vertement) afbrudt denne Fremstilling, at derom ei et Ord meer er bleven nævnt."

No. 47 (til Side 198).

Breve fra Prinds Christian August til Baron Adlersparre.

(Efter G. Adlersparres Haandskrifter. V. 71—100.)

a.

Jeg haaber, at ved den Negotiation om nærmere Bestemmelse og Udviikelse af den mellem begge Armeer bestaaende Vaabenhvile, som i disse Dage efter filler Formodning maa finde Sted mellem Hr. Oberst v. Pöffe og den fra Kjøbenhavn retournerende, af mig dertil beordrede, Overquartiermester v. Darre, der kunde tages nærmere Aftale om et militairt Arrangement, hvorved, naar endog den danstørste Stats Stilling gjør nogle Restrictioner uomgængelig nødvendig, D. S. æble Hensigt og Dnsse for det meste vil kunne opfyldes.

Alt hvad de Pligter, jeg stolder mit Fædreland, hvad som min Overbeviisning og mine Grundsætninger mig tillader, skal af mig bidrages til at oprette, og alt meer befæste Forstaaelse imellem begge Nationer — Nationer, som have Grund til gjensidig Høiagtelse, ifkuns kan og bør kun have een Interessse, og som D. S. rigtig bemærker, bør være Venner.

Med sand Taknemmelighed og med den Interessse, Sagens Vigtighed for hver Nordbo maa have, har jeg modtaget det mig af D. S. venstfabeligen meddeelte Project til en Grundlov for den svenske Nation.

Europas, men fortrinlig de nordiske Rigers Dine ere henvendte paa Sveriges Rigsdags-Beslutning. Danmark og Norge — og dette er almindelig Stemme fra Statens første Mand¹⁾ til de nedre Classer — seer tillidsfuld paa den for

¹⁾ [Saaledes i Adlersparres Afskrift og i Sonnens „1809 och 1810“ I. 202, som Udg. ei har været af fravige, da det kan være rigtigt og betegnede Kong Frederik VI selv som Kancandidat. All har i første Udgave rettet dette Udtryk til Mænd, som ikke synes nødvendigt. Det bemærkes, at det i Prindsens Haandskrift i Almindelighed er meget vækstigt at skjelne mellem a og æ.]

Nordens Fremtids Lykke saa vigtige Beslutning; thi det forlader sig paa de Mænd, som staae i Spidsen, agtet for deres Talenter og Charakter, og paa den Oplysning og den Fædrelandsfærlighed, som den svenske Nation har Grund til at være stolt af. Det formenes af Alle, at den tappre svenske Nation vil, uden Hensyn til enkelte Individuers Interesse, sikke Nationens Frihed og Rettigheder, at den med Hensyn til Europas Stilling vil handle og vælge som selvstændigt Føll; at den træffer saabant Valg, hvorved Nordens Fremtids Lykke sikkes. Varm Kjærlighed for mit Fædreland, sand Agtelse for den svenske Nation, inderlig Overbeviisning om Diebliffets Vigtighed, og om at det for Norden vigtige Diemed kan og vil opnaaes ved de oplyste, for Fordomme og Egenytte befrieede Mænd af den svenske Nation, har foranlediget disse Uttringer. Disse Motiver ville undskyldte min Frimodighed hos den oplyste og retslafne Mand, som sikker veier Europas og Nordens politiske Stilling mod dets Kræfter, som indseer Diebliffets Vigtighed for Nordens Fremtids Stjebue, og som jeg troede at skyldte denne Frimodighed som et sikkert Beviis paa min Hoiagtelse. Jeg tør anmode om at fornye mig i Hr. Oberst v. Platens venstabelge Erindring. Siden den mig uforglemmelige Samtale med denne agtværdige Mand har Europas Stilling meget forandret sig, men denne har end mere forøget de Motiver, hvorpaa de af mig anførte Sætninger grundede sig.

Det er med den fortrialigste Hoiagtelse jeg har den Ære at undertegne mig o. s. v.

Christiania den 6te Mai 1809.

Christian, Prinds til Slesvig-Holsteen.

b.

Høiælbaarne Hr. Statsraad, Oberst og Baron!

Min Stilling og den Hoiagtelse jeg bærer for D. S. gjør mig det til Pligt med den mig naturlige Aabenhjertighed at besvare Deres mig ved Hr. Oberstlieut. Stjebbrand tilstillede ærede Skrivelse. Jeg maa forud bede om at blive undskyldt, naar jeg maa tildeels gjentage tildeels referere mig til det, jeg flere Gange har havt Leilighed at yttre om den omhandlede Gjenstand. At den for nylig i Sverige stedfundne Regjeringsforandring vilde have til Diemed at tilbagegive Sverige Freden, var min og den almindelige Formening, og vi glædede os over at see Ende paa en ligesaa ubelæggende som uhenigtsmæssig Krig. Ingen tvivlede altsaa paa, at Sverige hertil vilde gjøre det første Skridt og vælge det eneste Middel, hvorforuden, naar man tager Hensyn til Sveriges og de øvrige Staters nuværende Stilling, ingen Fred var mulig. Denne Forventning er ei bleven opfyldt. Nordens Stilling er usforandret, og mig bliver ikkuns den Trost, for mit Vedkommende og forsaavidt det lød sig forene med min Stilling og Charakter, at have virket efter Gode til dette for Nationernes Lykke saa vigtige Diemed. Det er altsaa Sagernes vedvarende uheldige Stilling, som nøder mig til her at iigjentage, at det, saalænge denne vedvarer, og foruden D. S. Kongen min Herres Tillidelse, er umuligt for mig, at antage Noget, endog det meest smigrende og hæderfulde Andrag. Naar jeg holder det for Pligt her at yttre mine usforanderlige Grundsætninger og min faste Beslutning, da beider jeg D. S. være overbeviist om, at jeg med varm Følelse erkjender den mig beviiste Tiltro og det Hæderfulde for mig i det ommeldte Beviis paa en ædel og brav Nations Agtelse; at jeg inderliggen ønsker, at den politiske Stilling snart maatte give mig Anledning til at give Beviis paa denne min Følelse. For at forekomme ethvert faldt Skridt, ethvert som kunde give D. S. Anledning til selvsagtlig at bedømme en Mand, som bærer sand Hoiagtelse for Dem og altid ønsker at befølge Deres, har jeg troet aabenhjertig at burde anføre forommeldte min Overbeviisning, grundet paa vores Fædrelands gjenfaldige Stilling i nuværende

Diebstil, forsikret om at D. S. og enhver Ketsklassen vil agte den Mand, som bliver sin Charakter, altsaa sine Grundsaetninger tro, som ei kjender nogen Interesse, naar den colliberer med de Pligter, han skylder sit Fædreland.

Med at bevibne min Erkjendtlighed for Deres ærede Skrivelses venflabelige og for mig saa meget smigrende Indhold, undertegner jeg mig med den meest udmærkede Høilagtelse H. Fr. Statsraads, Obersts og Barons

tjenstvilligt ærbødige Tjener

Christiania . . . 1) Juli 1809.

Christian,

Prinds til Sl. Holsteen.

c.

Høivelbaarne Hr. Statsraad, Oberst og Baron!

I Følge den fra Hr. General v. Staffeldt til mig indløbne Rapport maa jeg frygte for at en Misforstaaelse sandt Sted ved Hr. Grev Andarsvårds sidste Sendelse til Kongsvinger. Jeg har derfor beordret Dverbringeren af dette, Major v. Darre, som nyder min subkomne Tiltro, og anmoder D. S. om at meddele ham Deres Opdrag²⁾ til mig.

Jeg ønsker, at de toende officielle Skrivelser, som Hr. Grev Rorner medbringer, finder Deres H. Bs. Bifald. De ere affattede efter min Dverbevisning om det, Ære og Pligt byder mig i min nuværende Stilling. Jeg kan ei nægte, at jeg ønsker, at der, forsaavidt det kan undgaaes, ei maatte gjøres en officiel Brug af samme. Jeg haaber at da, som det synes, Alles Ønske heri forene sig, det i ovenmelte Skrivelse anførte Tidspunkt, Freden i Norden, snart vilde indtræffe, hvorforinden jeg ei seer mig i Stand at afgive andet Svar, og, D. S. tilgive min Frimodighed, ei heller kan ønske at maatte afgive Andbudet officielt i dette Anliggende.³⁾

Det er med o. s. v.

Christiania 15de August 1809.

Christian,

Prinds til Sl. Holsteen.

d.

Til Oberstlieutenant Greve af Andarsvård!

Fra General Staffeldt er mig bleven tilmeldt, at D. S. har ønsket at have en Samtale med mig. Da jeg inden saa Dage haaber at kunne oversende Grev Rorner med mit allerunderdantigste Svar til H. R. Kongen af Sverige, saa maa jeg paa denne og flere Grunde ønske, at den omhandlede Samtale og videre Negotiation om hvad det end maatte være, for saa længe maatte udsættes. Jeg har imidlertid beordret Dverbringeren af dette, Hr. Major v. Stabell, som har min subkomne Tiltro, og paa hvis Discretion man kan forlade sig, at modtage

1) [Prindsen har ikke udfyldt Dagen, og saaledes er det og trykt i Adlerspartes Handlingar. Hall har i første Udg. tilføjet „Øde“, som ubetinget er urigtigt, da Prindsen denne Dag ei kunde svare paa et Bælg, som først foregik 18 Juli; jfr. Paludan-Råller i „For Literatur og Kritik“ VI. 131—132.]

2) I Prindsens Breve indsniger sig undertiden tydske Ord og Bendinger. Saaledes her Opdrag (Auftrag), Vrende, Commission og Andud (Eilbud).

3) Heraf sees Resultatet af Grev Rorners Sendelse til Prindsen, som var at underhandle om Transfolgervalget. Prindsen gjorde Fred i Norden og Fred med Frankrig til Betingelse for at modtage Hædervalget.

D. G.'s Andrag, og herom uden Dphold at indsende hans Rapport, hvorefter jeg strax skal give mig den Ære at meddele mit Svar. Jeg beder o. s. v.
Christiania 11te August 1809.

Christian,
Prinds til Sl. Holsteen.

e.

Høvelbaarne Hr. Statsraad og Baron!

Jeg er pligtig at erkende Modtagelsen af D. G.'s tvende sidste ærede Skrivelser, og at bevidne Dem min oprigtige Taknemmelighed for dette nye Beviis paa Deres Velvillie, som jeg snar og skal stræbe fremdeles at erholde mig.

Jeg holder det for overskødigt at forfikkre D. G., at den i de Bilag, jeg giver mig den Ære herved at remittere, omtalte ubestindige Proposition ei er og ei var bleven mig gjort ukraftet. Jeg maa smertelig beklage naar enkelte Individens ubestindige og urigtige Fremgang, naar af politiske eller andre Diemed udsprede falske Nygter skulde kunne kaste en Skygge paa Kongen af Danmarks ædle og loyale Charakter. Jeg tør med fuld Overbeviisning paastaae, at Liden maa opløse det Urigtige i disse Ansøelser, og jeg haaber ved det nye Bekendtskab, og de mange Beviiser paa Kongens Lænkemaade hertil i Fremtiden at kunne bibrage.

H. M. Kongen af Sveriges Ønske, Anliggendernes nuværende Stilling i Sverrig og det af den almindelige Opinion ommeldte — ere for vigtige Grunde for mig til ei at opstøde min forehavte Rejse til Danmark. Jeg anmoder D. G. ved foresaldende Leilighed at nedlægge min unberdanigste Respect for H. M.

Bed den mig af D. G. venstabelig meddeelte Formular til Valgacten og Forsikringen kan fra min Side for Dieblisset Intet være at erindre.

Naar Freden imellem begge Riger tillader mig at nedlægge mine Charger, og saaledes fri fra de med samme forbundne Pligter at underskrive den ommeldte Forsikring og tillæde min nye hæderfulde Stilling, da vil D. G. tillade mig at ytre det Ønske, forinden noget officielt Strid i denne Henseende maatte gjøres, til den Tid at ansøge om en personlig Sammentønst med Dem, eller En, som nyder Deres fuldkomne Litro, ved den norske Grændse, paa det Sted D. G. selv maatte behage at bestemme.

Den for mig paa flere Grunde saa vigtige Overbeviisning, at mit Valg er afsaldt af H. M. Keiseren af Frantrige; den Umulighed jeg ligeledes af flere Grunde seer her at kunne modtage nogen solemne Deputation, med flere Motiver, foranlediger dette Ønske og denne Anmodning til D. G., som jeg haaber De ei vil nægte mig. Jeg slutter med det Ønske, at D. G. i denne Skrivelses Indhold ikkun vil see min oprigtige Attraa, forsaavidt mine Ønsker det tillader, og foruden alle Bihensigter at kunne opfylde de med min Stilling forbundne Pligter, og anmoder Dem om den Godhed at antage Forsikringen om den uindskrænkede o. s. v. Christiantia den 1den November 1809.

Christian,
Prinds t. Sl. Holsteen.

f.

Høvelbaarne Hr. Statsraad, Gen.-Adj., Oberst og Baron!

Jeg erkender Modtagelsen af D. G.'s ærede Skrivelse af 15de d. M., som er mig tilkommen i disse Dage. Bed at referere mig til mine forrige Skrivelser maå jeg hængslig anmode om, at D. G., saasnart De maatte erholde Efterretning om at Freden i Jonsøping er undertegnet af vedkommende hertil befalmægtigede Ministre, De da behagelig vilde opgive mig Liden og Stedet, hvor jeg kunde

¹⁾ [G. Adlersparre har her 17 August, men ifølge velvillig Meddelelse fra Sønnen Hr. Greve C. A. Adlersparre kan Tallet ogsaa læses 11, hvilket maa være det rette, da Greve Rørner endnu ikke var afreist fra Christiantia, da dette Brev skreves.]

have den Fornøielse at møde Dem enten paa Kongsvinger eller Magnor. Denne Deres ærede Skrivelse oppebier jeg her. Jeg gjenlægger det Dasse til den Tid at kunne erholde den i min forrige Skrivelse yttrede, for mig og min Stilling saa yderst nødvendige Overbeviisning.

Med Glæde seer jeg det Dieblit imøde, som staffer mig den længe sønste Leilighed mundtlig at kunne bevidne den sande Høiagtelse og Hengivenhed, med hvilken o. s. v. Christiania den 25de November 1809.

Christian,
Brinds til El. Holsteen)

g.

Høivelbaarne Hr. Statsraad r.

Bed Hr. Capt. Forskell har jeg høvt den Ære at modtage D. H. Skrivelse af Dden d. M. Jeg er ei istand tilfulde at udtrykke den Bedrøvelse og den Følelse, som den i samme erholdte sørgelige Efterretning har opvakt hos mig. Naatte mine Ønster opfyldes og Himlen bevare H. M. til den svenske Nations Lykke. Jeg ansøger D. H. saa ofte som muligt gjennem Commandanterne paa Gda og Kongsvinger at ville meddele mig Efterretning, og snart haaber jeg at høre den glædeligste af alle, at Hs. M. er i Forbedring. Jeg ønster min uendeligste Rapport nedlagt for Høissamme, med den underdanige Forfikring, at jeg med et talnemligt og rørt Hjerter erkjender Høissammes naadige Løntemaade, at min fornemste Altraa, naar jeg seer mig i Stand til at nærme mig Høissammes Trone, da stedse vil være den at vise den bedste Billie til efter Gode at kunne spare til Kongens og Nationens Forventning og deres for mig saa høberfulde Tillid.

Saa snart jeg erholder den mig af D. H. lovede Efterretning, at Freden i Jøntøping er understrevet — og jeg haaber at den ommeldte Difference snart vil være jævnet — da skal jeg uden Ophold afgaae til Kongsvinger, hvor jeg haaber at finde D. Hs. behagelige Bestemmelse om Stedet og Tiden, hvor jeg kan have den Ære at møde Dem den paafølgende Dag.

Med megen Ængstelse modseer jeg den Underretning om Afslaget af den kongel. svenske Mission til Cabinetet i S. Cloud, hvortil D. H. har høvt den Gødhed at give mig Haab, og hvorom Meldingen efter de offentlige Blade formodes at maatte være indløben i disse Dage til Stockholm. Ingen kan være meer overbevist om Nødvendigheden, at enhver Beslutning af en fri og ædel Nations Repræsentanter maa være aldeles uafhængig af udenlandske Magters Indflydelse. Nationernes Ære, Frihed, Selvstændighed — hvis Erholdelse maa være det vigtigste Mæmed saavel for den Konge, som er saa lykkelig at faae i Eidsen for et frit Folk, som for enhver Statens Borger — kræver dette ubetinget. Men D. H. tillade mig at yttre: hvilken Indflydelse har og maa Keiser Napoleons Beslutninger i Europas nærværende Stilling uimodsigeligen have paa Sveriges og Danmarks tilkommende Skjebne? Kan jeg og bør jeg indtræde i en Stilling, hvori jeg, forinden jeg haver den fulde Overbeviisning om ovenmeldte det franske Cabinets Beslutning, vover at paaføre et Land — som har ved den mig beviiste uførtjente Litra saa megen Ret til min Lønmællighed, samt det Land, hvor jeg er født og ligeledes stylder megen — maaste alene ved mit Individuum en ny Krig? en Ulykke, som sandsynligviis vilde have begge Landes Ruin til Følge. Efter det her Ansørte — og jeg appellerer til D. Hs. Ghaakkeer, som sikkert stemmer overrens med disse Grundsaetninger — forbyder mig efter min Overbeviisning Ære og Pligt at indgaae nogen lignende Forpligtelse,

*) [28 Kobbe. sendte Brindsen til Ablersparre en Afkrift af dette Brev, som han frygtede for ei rigtig var fremkommet.]

*) Mon ei Respekt? *) [Erhaltung — Opetholdelse.]

eller at underskrive Forsikringsaecten, forinden Freden med Danmark er undertegnet, og forinden jeg har erholdt den ovenmeldte, for min Sindro uomgjængelig fornødne Dverbeviisning.

I Følge heraf vil D. G. selv indsee, i hvilken yderlig Forlegenhed jeg vilde være, naar G. M. Kongen forinden den Tid, hvilket Gud forbyde, skulde blive os frarøbt. Jeg har imidlertid uden Ophold herom indmeldt til G. M. Kongen af Danmark. Saasnart Høistfammes Svar indløber, skal jeg skyndsomst give mig den Ere, herom at tilsende D. G. den fornødne Communication. Mine herværende Forretningers Tilsendebriinge, saasnart jeg efter Forommeldte seer mig i Stand til at tage en Beslutning, vil da ei udfordre mere end 8 à 10 Dage. Det er med o. s. v.

Christiania den 5te Decbr. 1809.

Christian
Prinds t. Sl. Holsteen.

h.

G. B. Hr. Statsraad, Gen.-Adj., Oberst og Baron!

Kæsten til samme Tid som jeg havde den Fornøielse at modtage D. Gs. første ærede Skrivelse, erholdt jeg ligeledes den i Jøntøping undertegnede Tractat tilsendt fra Kjøbenhavn. I den sidste Formodning, at denne Tractat maa være tilføjet nogle ei communicerede hemmelige Artikler, og at, efter D. G. Yttring, Freden med Frantrige inden fort Tid vil sluttes, bærer jeg ingen Tvivl om, at ommeldte Tractat alt er eller snart bliver ratificeret, og at den saaledes retablere Harmoni mellem Sverige og Danmark, som er aldeles overensstemmende med begge Landes Interesse, vil have den Værdighed, hvorom Dverbeviisning er for mig i min Stilling — som jeg gav mig den Ere mundtlig at yttre for D. G. — saa vigtig som nødvendig. I denne forudsatte og af mig inderlig væstede Forventning haaber jeg altsaa, forsaavidt den ommeldte ratificerede Tractat inden den Tid skulde være ubveglet i Jøntøping, og den anførte Dag erholder D. G. Bisald, at kunne indtræffe den 6te næste Maaned til mig nærmere behagelig meddelende Tid af Dagen i svensk Svinesund, for derfra at fortsætte min Reise i Følge Gs. Maj. naadigste Bestemmelse. Jeg anmoder D. G. at ville ansee disse Yttringer som officielle, og anseger i Følge heraf at bære mig med Deres Svar.

Den sørgelige Efterretning, som D. G. meddeler mig, bedrøver mig inderlig. Maatte denne Deres Formodning ei indtræffe! De behager at yttre i en af Deres forrige Skrivelser, at i Fald G. M. skulde hændes noget for os Alle høit sørgeligt, da Reisen for mig maatte paastyndes og alle Ceremonier bortfalde, og jeg indseer fuldkommen Nødvendigheden heraf. Jeg indstiller derfor til D. Gs. behagelige Omdømme, om i saa Fald — dog under ovenmeldte forudsatte, for mig nødvendige Dverbeviisning — ei Reisen uden videre Ceremonier, og om nødvendig incognito i muligste Hast og paa den korteste Vei burde fortsættes til Stockholm. Maatte jeg i saa Fald kunne bevidne G. M. de Følelser, som opfylde mit Hjerte, og modtage Høistfammes Befalinger. D. G. tilgiver, naar jeg her med sædvanlig Frimodighed yttre mine Ideer, og undertaster dem Deres Omdømme.

Skulde og burde i Sveriges nærværende Stilling efter en saa ødelæggende Krig, men fortrinlig for saalænge en af os Alle elsket Konge er paa Sygeleiet og ei restitueret, alle med Befalinger forbundne Ceremonier og Feter ei undgaaes? Jeg haaber, at D. G. hender min Tænkemaade; men det er for mig, som ei hender tilstrækelig den offentlige Mening, og altsaa ei hvad Omstændighed og Forholdene uomgjængelig kræve, umuligt at bedømme, om og hvorvidt jeg kan og bør yttre noget Dnste i denne Henseende, samt til hvem jeg i saa Tilfælde kunde adressere det. Det er end paa disse Grunde, at jeg udsætter at

besvare H. M. allernaadigste Skrivelse, indtil jeg er saa lykkelig at erholde D. Hs. behageligste Svar, som jeg af flere Grunde forventer med Længsel. — Om Capitain Goltz's Ansættelse forbeholder jeg mig mundtlig at tage nærmere Af-tale med D. H., da han for det første i dansk Uniform vil gelejde mig til Stod-holm. Jeg beder o. s. v.

Christiania d. 22de Decbr. 1809.

Christian
Prinds t. Sl. Holsten.

i.

Høvelbaarne Hr. Statsraad o. s. v.

Det er med sand Fornøielse og Taknemlighed, at jeg har modtaget og her-ved giver mig den Ære at remittere de Bilage, D. Hs. Venstab har anfortroet mig. Beroliget ved sammes, men fornemmelig Grev von Wetterstedts seneste Skrivelses Indhold, som bortrybder for mig alle Vanskeligheder, seer jeg mig i Stand til Formiddagen den 7de d. M. at indtræffe i Svinesund, for derfra at fortsætte min Rejse efter den af Hr. Oberstlieutn. v. Skjöldebrand lagte Plan, forsaavidt mine Uttringer til ham og til Grev Andarvård, og D. Hs. Bestem-melse, i Følge det af mig yttrede og af H. M. naadigt approberede Dnsste m. m., ei skulde forandre samme. For at undgaae al Misforstaaelse bør jeg tilføie, at jeg ei har havt den Ære at tale med Oberstlieutn. Skjöldebrand og Grev Andarvård, efterat have modtaget D. H. Skrivelse. Jeg tilføier i Medfør deraf: 1) At jeg ønsker at erholde forinden min Afreise fra Frederikshald D. Hs. be-hagelige Bestemmelse i Henseende til Uniforms Anlæggelse m. m., hvorom det Videre vil tilmelde af Hr. Grev Andarvård. 2) Hvad den mig af Hs. M. tiltænkte Raade betræffer, da er jeg pligtig til at antage samme med allerunder-danigste Taknemmelighed som et nyt Beviis paa Hs. Ms. Raade og Tillid. Det bliver en meget naturlig Selvsølge, at tilføie mit Navn det af en inderlig elsket og agtet Konges, og vil, efter min Indsigt, herved og ved offentligt at ubelæde Navnet Christian H. Ms. Diemed formodentligen opnaaes, og D. Hs. Dnsste tillige kunne opfyldes. Men da Forandringen af mit Navn sandsynligten ei vil komme under Ventilation forinden jeg antommer til Stockholm, saa forbe-holder jeg mig herom at tage nærmere Af-tale, naar jeg har den Ære at møde D. H. i Svinesund. 2) Hr. Kullberg ønsker jeg meget at kunne have den For-nøielse at tale med i Frederikshald den 6te d. M., paa hvilket Sted jeg ind-træffer den 6te om Aftenen. Jeg slutter med Annobning om at være anbefalet i Deres Høvelb. behagelige Grindring o. s. v.

Christiania den 1ste Jan. 1810.

Carl August,
Sven Niles Kronprinds.

No. 48 (til Side 200).

Uddrag af Breve fra Carl den 18de til Baron Adlersparre.

(Overført efter G. Adlersparres Samlinger V. 22—57.)

b.

[Udtæret; formodentlig af 18de Juli 1809.]

Min bedste Adlersparre! Jeg feliciterer til en lykkelig Seier og tillykke til de gode Udbendet, som De har faaet med den nyankomne Parliemantair. Mornet reiser imorgén Kl. 10 Form. og har i Aften faaet sin Instruction efter Over-eenskomst. Han måa iligemaade have givet Eder Svar om den nyankomne Nordmands Præsentation for mig i Morgen efter Rapporten. Kan jeg nævne Noget til ham om det nye Valg? Jeg ønsker at vide dette inden jeg seer ham,

fligemaade om han er min nye accoucheerde Søn personlig hengiven? Lad mig vide dette inden Præsentationen steer. Nu ønsker jeg Dem en meget rolig Nat. Det, som i Dag er foresaldet, skal gjøre den meget rolig for mig.

Carl.

b.

[Udateret.]

Min bedste Adlersparre! Nu begynder Dandsen at gaae. Gjennem mit Embedsbrev seer De, hvor dumt de bære sig ad, og hvor nødvendigt de finde at lade min nærværende Søn, saa godt som mod sin Villie, antage det Tilbud, som han kanstee af en usædvanlig Delicatesse ellers vilde have refuseret. Narvaagen bør man være saavel fra svensk som norsk Side; vaage over, at Ingen fra Jylland faaer søveis passere til Norge, og gjøre Surprise der. Jeg lægger dette paa Deres Samvittighed. Denne Tidende kommer ellers à propos for at sætte Nordmændene i Gærnist, om de ere ret findede. Som en ægte Revolutionsmagter overlader jeg denne Sag blindt i Deres Hænder, forvisset om at den uselbbarligen maa lykkes.

Med fuldkomment Venstabs er jeg altid Deres gode Ven

Carl.

e.

Stockholm 8de August 1809.

Min bedste Adlersparre! Med Extrapost ankom idag til en af Rigets Ferrer, Friherre Engestrøm, vedsvæiede Brev fra Grev Bernstorff; dets Indhold er af den mærkelige Betydning, at jeg uden Ophold har villet meddele Dem samme. I den vigtige Commission, som jeg har overdraget Dem, m. b. A., har det ikke kunnet undgaae mig, hvor meget denne Underretning kan være Dem til Nytte. Imidlertid har Ingen her derom faaet mindste Underretning, undtagen Engestrøm og Wetterstedt. Jeg har overdraget den Sidste at meddele Dem, vidtløftigere end Tiden nu tillader mig det, mine Tanker og den Beslutning, som Engestrøm har faaet Befaling at meddele som Svar. Jeg venter med Længsel paa Resultatet af det, som De anførte i det Brev, jeg fik fra Dem igaar med Cabinets-Coureur Lundqvist. Fra Agel Wörner har jeg et hørt et eneste Ord; jeg veed blot at han har passeret Wenersborg; men siden veed jeg ei om han er loiet eller sunket. Han burde være fremkommen, og om saa er, burde jeg ogsaa have nogen Underretning fra ham. Staf mig at vide, hvorledes det forholdes sig dermed, og sæt mig i Stand til at kunne bringe de uretfærdige Kunde her til Lausshed. De forstaaer hvad det vil sige. Armaden mod Nord er kommen til Dregrund, hvor den har mødt Nordvind. Stebingl er kommen til Aland, videre veed jeg for Tiden ei. Farvel nu saalænge. Jeg er altid Deres gode Ven

Carl.

d.

I et Brev til Adlersparre, dateret Stockholm 14de August 1809, siger Carl i en Efterkrift.

„Jeg maa avertere Dem om, at ingen Coureersfart imellem Norge og Danmark har været afbrudt; at Præsident] Raas endnu ei er reist fra Kjøbenhavn. Om Saadant er sagt, er det en reen Usandhed. fligemaade har Statsraad Platen sagt mig i Dag, at en vis Landsraad Mandbefeldt) skulde udgive sig

1) [Raas var dog, da Kongen steb, afreist; thi han kom den 11te August til Svinesund. Dens. S. 189.]

2) [Om denne svenske Eventyrer Carl Ingman, som 1780 aledes Mandbefeldt, senere kom til Norge, hvor han i flere Aar havde Tilhold hos Grev Danneskjold i Laurvig, hvis Adresse Fru Agelene han ægte, derefter var bosat i Christiania, Kjøbenhavn og Wenersborg, hvor han døde 1813, se Saml. t. Norske Folks Historie VI. 600, 609.]

for et hemmeligt Sendebud fra mig i Norge, hvilket er en stor Usandhed, og som jeg maa anmode Dem om at dementere paa det ivrigste, og det saa meget mere, som han har været dømt her for aabenbart Lpveri.“

e.

Stockholm den 15de^e) August 1809.

Med Agel Mørner, som kom hid forleden Løvedag Eftermiddag, som var den 19de, modtog jeg Deres Brev, m. b. A., tilligemed Prindsen af Augustenborgs. Jeg behøver ei at beskrive Dem min inderlige Glæde over Sammes Svar, og i Særbeleseth det ostensibte, som han har tilskrevet Dem. Det maler hans Charakter og Lænkemaade, samt retfærdiggjør Alt, hvad De har sagt mig om hans ædle Hjerte. Jeg anseer mig nu aldeles tilfredsfillet ved at have valgt ham til min Eftermand, og kan nu med Tryghed sæe, da jeg er vis paa at overlade et elsket Fødeland til en Mand's Forsorg, hvis Lænkemaade om Hæder og Ære er saa overeensstemmende med min. Nu længes jeg blot efter at faae ham at see og gjøre hans nærmere Bekjendtskab, samt som Fader slutte en elsket Søn i mine Arme. Jeg havde strax ved Modtagelsen af Deres Brev svaret samme Dag som det kom, men da jeg først vilde meddele den hemmelige Comitée Sagen, og derved betragte Bedkommendes Miner (Årbørder), har jeg opsat dette til i Dag. Jeg kommer nu derfra og er bleven tilfredsfillet ved mange glade Ansigter, hvormod ganske Faa, hvis Næser bleve noget forlængede, have i lige Grad moret mig. Imidlertid agter jeg ei at gibe Plena nogen videre Efterretning herom, inden Freds-Negotiationerne have antaget en mere fast Form, som bøier sig mere til vor Fordeel. Jeg har imidlertid proponeret Jønkøping til Samlingssted for de danske Negotiationer; men jeg maa henstille til Dem, om det ikke var muligt, at Prindsen kunde formaaes til at begyde sig hid, naar Freds-Negotiationerne med Danmark ere aabnede, og at han da i Egenkab af Tronsfølger samtykke i at aflægge Hylbings- og Trostabs-Eden i Stændernes Nærværelse. Derved afbrødes paa engang al Forbindelse med Danmark, og Følgerne af hvad der kunde foresalde i Norge efter hans Afreise kunde tilgemaade siden aldrig sættes paa hans Regning. Ligeledes var det en ny Grund for Nordmændene til hastig at tage deres Parti, i Fald Danmark ansatte en ny Høistcommanderende i hans Sted, hvis Ankomst og maastee strenge og positive Dyrskel usfortøvet skulde sætte dem i den Nødvendighed i en Hast at tage det Parti, som ønskes, for at undgaae et ubehageligt Forhold. Jeg har her befalet, at eftersom Høsten overalt har været meer end gunstig, skal Korn paa alle Steder være i Beredskab for at understøtte Norge, hvor den efter troværdige Beretninger ei har været fordeelagtig, om man ei kan sige at overalt har været Miskværgt. Det kunde og gives Nordbaggerne tilkjende, at Sverige er rede til paa al Maade at understøtte deres Behov.

Som jeg formoder vil De, m. b. A., snart faae en entrevue med Prindsen. Sig ham paa mine Begne Alt, hvad det forbindligste Venkab og Agtelse for hans Person kan indgive mig, og det Indtryk af Admiration, som hans hæderlige Svar hos mig har opvakt. Han har derved tilbundet sig min oprigtigste Hengivenhed, og jeg betragter ham fra denne Stand med samme Ære, som en Fader sin Søn. Kunde De ved denne Leilighed tillige foreskille ham, at om han som min Søn vilde optage mit Navn, eftersom det han bærer, gjennem den som hidtil har baaret det, er bleven saa forhadet for vor Almeenhed, var det ikke alene en Glæde for mig, men ogsaa af Rytte for ham; dog gjør heri som De finder tjenligt.

U) [Heilskrift af Kongen, rimeligvis for 22de. jfr. Paludan Müller: For Literatur og Kritik. VI 182.]

Underret mig forøvrigt om, hvorledes han ønsker at modtages; om Deputerede fra Stænderne skulle møde ham ved Grændsen, eller reise til hans Residens? Hoffstaten, som jeg sender, bør med Rette forsøge sig til den sidste; men Alt bør lempes efter hans Altraa, og derom ønsker jeg udførlig Efterretning. Jeg sender Dem tilbage Prindsens private Brev¹⁾, som ei skalde vises, samt Dagges, og er altid Deres troe og oprigtige Ven

Carl.

f.

Stockholm den 16de August 1809.

M. b. A. I Jeg sit i Formiddags med Courer Cronland Deres Skrivelse af 13de, og jeg længes efter Resultatet af denne angelegne og vigtige Sag med den Følelse, som naturligtviis vækkes saavel af den varme Deel, jeg tager i Udsaldet, som af den inquietude, jeg maatte føle, om den skalde mislykkes. Jeg tilbagefender det beplagte Brev, i Fald det kunde tjene Dem til nogen videre Nytte. De Danske synes at have alt meer og meer nedsat deres Prætensioner. Et Forbud mod Raperier er udfærdiget, og med sidste Post blevet hidsendt af Laxaust.

(Han fortæller i dette Brev, at Garnisonen paa Christiansø paa Bornholm havde rebelleret og havde deserteret til Carlshamn, og mener, at de Svenske „her have gjort en god Coup, som i det mindste skal bringe Ministeren paa dansk Side til forøget Høflighed.“)

g.

Stockholm den 28de August 1809.

M. b. A. I I Gaar Aftes ved min Tilbagekomst fra Rosersberg modtog jeg fra General Armfelt en Rapport, som er bleven ham meddeelt gjennem en Rejsende, at Prinds Frederik af Hessen paa en Baad er gaaen over fra Jylland til Norge. Hans uventede Ankomst frygter jeg kan have en ubehagelig Indflydelse, og jeg iler derfor at underrette Dem derom. I Gaar Aftes meget seent ankom Andarsværds fra den nordre Armee, hvor Wachtmeister i 2 Dage har slaaes med Russerne. De have forceret sig igjennem og forladt Umeå tilligemed deres Spjgehuus og nogle Kanoner. Deres Tab skal være stort, men vi have og tabt mange Folk. I Dag er Prindsen af Augustenborg høitideligen bleven erklæret som Tronsfølger, hvilket stede paa Rigssalen. Wetterstedt og Engeström har jeg befalet at meddele Dem alt det Nye, som er foresaldet. Jeg har blot Tid til at skrive disse Linier, efter som jeg nu skal expedere Andarsværds til Nordarmeen. Om nogle Dage skal jeg skrive vidtløftigere; vær alene forsikret om mit bestandige Venstabs.

Carl.

h.

Stockholm den 31te August 1809.

M. b. A. I For tvende Deres Breve af 24de dennes har jeg at takke. — — — Fra Bøsten har jeg faaet indsluttede Brev. Jeg sender det som jeg har faaet det, paa det De selv kan dømmen om Sagens Natur, og hvad Tro man kan sætte til saadant Snal. Man har desuden berettet mig, at Brevforfatteren²⁾ har brugt flere insequent Udbiælser saavel i Wenersborg som Gøtteborg; han synes være misfornøiet med ikke at kunne spille en betydende Rolle. Den han agter sig at udføre, frygter jeg for bekommer ham ilde, om han vedbliver i den Smag. Jeg tilbagefender Dem Grev Wedels Brev, og i Følge deraf ventur jeg blot paa Deres Svar paa, hvad jeg i dette Minne skrev til Dem. Pengene, som De har begjært, affender Engeström i Dag. Det er altfor godt Kjøb, om de bidrage til vort Wiemeds lykkelige Fuldbgyrdelse. — — — Jeg kommer igjen

¹⁾ Formodentlig det Brev, som i 47de Bilag Litr. b er anført. ²⁾ [Kans?]

tilbage til min meest anseelige Sag, nemlig Brudsen af Augustenborg. Gav Dinene med hans nysankomne Vicarius. De til Frankrige sendte Negotiatreurer ere ankomne til Stralsund, og ville skyndsomst fortsætte deres Reise; jeg længes efter snart at høre Noget fra dem. Med Ønske om al Fremgang forbliver jeg
o. s. v. Carl.

i.

Stockholm den 13de September 1809.

M. b. A.! Da den Post, som jeg ufortøvet udsærdigebe ved Modtagelsen af Deres sidste Skrivelse, nu maa være ankommen til Dem, saa haaber jeg, at De er underrettet om alle de Foranstaltninger, jeg har truffet til Hovedsagens Befordring. Paa min Befaling maa ogsaa De have faaet Underretning af Engeström om hvad der er foresaldet, og den mærkelige Declaration, som den engelske Charge d'Affaires Forster har givet om sin Ministers Tanker angaaende Norges Forening med Sverige. Jeg har saaledes ikke villet forsøge Deres Correspondance med mine Kragetræer; men da Carl Løvenhjelms fortalte mig i Gaar, at han agtede at besøge Dem, har jeg ikke kunnet spare mig den Fornødsel at skrive Dem disse Linier til, for at bevidne Dem min Tilfredshed med alle de gode og vel anlagte Forholdsregler og Skridt, som De har taget til vort store Diemeds Fremme, hvilket jeg haaber, uagtet alle hidtil gjorte Indvendinger og Modgang, omsider dog skal lykkes, trods alle smaa Intriger, og til Spot for alle Lykkesgeres Planer. — — — I dette Øjeblik fik jeg en Rapport fra Bute, at han med den store Flaade lykkeligen er kommen til Dreggrund, endstjønt han paa Reisen har været hjemstøgt med stærk Laage og Storm. Den Mand er uforslignelig, og saadanne Folk voxe ei paa Træer; ligesaa høi som forskandig, elstet af sine Underhavende har han ikke sin Lige, og jeg føler mig lykkelig ved at eie en saadan Embedsmand. Jeg længes nu snart efter at faae høre glædelige Tidender fra Norge. En Courer til Norge er passeret Helsingborg. Hans Navn er Wedel-Jarlsberg; han er ved den danske Garde til Hest. Farvel nu saa længe
o. s. v. Carl.

k.

Stockholm den 21de Septbr. 1809.

M. b. A.! Jeg fik i Gaar Aftes fra Wetterstedt Deres Brev til ham med Indholdet af den nye Vaabenhvile. Jeg feliciterer Dem til bundet Endemaal. Tidenden glæder mig, og jeg længes efter at faae den endelige Bekræftelse af Dem for end meer at takke Dem derfor. Jeg haaber saaledes, at dette nærmer os endnu mere til den afgjørende Sags Stund. Benævnelsen: en militair Vaabenhvile er besynderlig; thi man har aldrig hørt om en civil Vaabenhvile. Det er sikkerligen en Arv, Nordmændene have faaet af de Danske, at tale figurative som de; men det maa forblive for deres Regning. Naar Hovedsagen er god, er det forøvrigt ligegyldigt, hvad Navn man behager at give den; blot frygter jeg, at Benævnelsesmaaden underkastes en Ridicule af visse flette Raillieurs her; men det maa blive deres Sag; den leer bedst, som leer sigst. Da de la Grange reiser til Wermeland, sender jeg mit Brev med ham. — — I Ridderhuset lides om Smaating, som ei angaae det Høi. Individuelle Interesser strides her, uden at gjøre noget Hovedsageligt for det Almindelige. Det er dog beklageligt, at de, som ved deres Byrd ere Tronen nærmest, bortfjerne ved deres sædvanlige Opførsel den Agtelse, som de burde have hos deres Medkænder. De la Grange kan berette alle Medlemmernes besynderlige Motioner og Optrin. — —

l.

Stockholm den 22de Septbr. 1809.

M. b. A.! I Norges N. 8 ankom Cabinetscoureren Ostbom med den af Ambassadeur Stebingt og Gen. Adj. Stjålbrand understretvne Fredstractat

til min Ratification. Hvorvel Billaarene ere haarde formodt Finlands Af-
 faeelse, saa seer jeg mig dog tvungen, gjennem det Dnsste Almeenheden har pttret,
 til at undertegne for at faae mit Fædreland No. Jeg anseer mig lykkelig, ei
 at have været Marsag til Tabet af et Land, hvis Indbyggere paa en for Efter-
 verdeneren saa mærkelig Maade har lagt for Dagen deres Kjærlighed til et elsket
 Fædreland og en usvigelig Trostid mod sin Regjering. Denne for mig saa
 smertelige Catastrophe er Følgen af den Conduite, som den forrige Regjerings
 forvitrede System har foraarsaget, og den er saa almindelig bekjendt, at jeg
 Gudst Lov er fri for alle de Beskyldninger, som kan lægges foregaaende Galsfaber
 til Laft. For Tiden sat ud af Stand til at hjælpe en uhjælpelig Sag, befrier
 min Samvittighed mig, og den trostende Lante bliver mig tilbage, at jeg paa
 ingen Maade har unbladt at gjøre Alt, hvad jeg har kunnet, for at formindste
 Tabet samt faae Sverige Fred og No. Vor nærværende Grændse er fra norsk
 Grændse langs med Tornea Flod gjennem den botniste Bugt, Alands-Havet og
 Middellænen af Østersøen. — — Danmark er ikke bleven indbefattet i Freden,
 hvorvel det har meget drevet derpaa gjennem Baron Blume, dets Minister ved
 det russiske Hof; han havde ogsaa til den Ende indfundet sig i Frederikshamn
 for at faae Anledning til at gjøre sine Paastande, men blev af Grev Romanzow
 selv til Slutning afvist derfra. Vi have saaledes sluppet nogen russisk Mægler.
 Jeg ventte nu pberligere en dansk Negotiateur efter min første Proposition. Det
 bliver curieust at erfare, hvorledes denne Fred bliver betragtet i Norge, da Rus-
 land ei har nævnet Danmark i sin Fred. Jeg troer at det kun gjøre en god
 Birkning. Om et Par Dage skal alt dette forelægges Stænderne.

C a r l.

m.

Köfersberg den 8de Octbr. 1809.

M. b. A. Med Capitain Bagge modtog jeg i Onsdags Aftes Deres
 Brev af den 1ste d. M. Dagen derpaa ankom fra Grev Bernstorff et Brev til
 Engeström med Tilfjendegivende, at en Rosenkrantz var udsæet til Fredens Af-
 slutning, og skulde saa fort Svar kom tilbage indfinde sig i Jæntøping. Mi-
 nister Adlerberg fik usfortøvet derom Befaling og Svaret afgik i Lørdags. Saa-
 ledes er Fred paa alle Sider at vente.

Hvad Udsultningsystemet angaaer, da har dette aldrig været min Plan;
 jeg har anseet det for ulempefuldt og som halve Midler, der aldrig due. Vil
 man en Sag med fuldkommen Villie, bruger man saadanne Midler, som aldrig
 svige, nemlig Saandkraft. Den stærkeste har da altid Ret, og den listigste Uret.
 Er det Nordmændenes Villie, bør de tale af Skægget og stoppe Munden paa
 de Sabbucæer. Silfersparre har jeg aldrig befalet, ei at sælge Noget af de vestre
 Magasiner, men overlader Saabant til Deres Bedømmelse; han har rapporteret
 mig, at han har adlydt min Befaling. — — Jeg haaber, at Freden med Dan-
 mark skal være afgjort inden Maanedens Slutning, og at jeg saaledes ogsaa
 snart vil faae min Estermand at see, efter hvis Ankomst jeg længes. Apropos
 om ham, saa skrev jeg Dem til for en Tid siden, m. b. A., hvorpaa jeg ei fik
 Svar, om mit Dnsste, at han ved sin Hidkomst skulde aflægge sit forrige Navn
 Christian, som et forhabt Navn for alle Svensker; et Lapperi i sig selv, men
 som paa de lavere Klasser gjør stort Indtryk. Jeg ønskede at han vilde kalde
 sig Carl August. Lad mig vide, om det gaaer an at gjøre en saadan Proposi-
 tion. — —

n.

Stockholm den 20de Octbr. 1809.

M. b. A. Med Grev Andarsbård modtog jeg Deres Brev af 12te dennes.
 Om de omtalte Confusioner, som ere indtrufne ved Besarmeen i Henseende til

Krigsforvaltningens og General-Felttoimesterens Expeditioner, har jeg befalet Retterter. En ilde forstaaet god Hensigt har været Aarsagen til dem, som herefter skal blive rettet. — Det vilde være for vidtløftigt her at omtale alle besynderlige og uanstændige Scener, som her ere forefaldne; dog er det nødvendigt endnu en Tid at have Laalmodighed, indtil Gullet bliver modent. I Dag er der kommen Brev med Extrapost fra Grev Bernstorff, at den forventede danske Negotiateur inden kort Tid skal tiltræde sin Rejse, og at man blot venter Kongens Tilbagekomst fra Holsteen, som vel meer om faae Dage, for at expedere ham. Jeg længes med Utaalmodighed efter denne Sags Slutning, for snart at kunne see min Efterfølger, hvilken jeg ønsker maa række mig Haanden, som en hæderlig Mand i mine brydsomme Betyrninger. —

Carl.

o.

Stockholm den 28de Decbr. 1809.

M. b. A.! — — Skjønt jeg ikke troer, at De for nærværende Tid kan virke meget paa Prindsen af Augustenborgs Beslutning, at foretage den foreslaaende Rejse til Kjøbenhavn, hvorhen han anseer det for sin Pligt at rejse, for at give den Konge, han hidtil har tjent, et Erkjendtlighedsstegn, saa maa jeg dog anmode Dem, som min Ven, at hindre denne Rejse paa alle Maader ved Deres Raad og Forestillinger. Jeg troer, at det er min Skyldighed at frataaede denne Rejse for hans egen Skyld, for derved ligesom at betage den herværende Almeenhed, og især dem, som ville paa alle Vis fæste en Støtte paa hans Foretagende, Aarsag til den Dabbel og Misnoie, som en saadan Rejse sulde afføde.

Hele Verden veed, at det danske Hof er høist misfornøiet med hans Udnævnelse. De frugtesløse Strid, som det har gjort for at tilintetgjøre dette Valg hos den franske Keiser, Keiserens nyligen til det russiske Hof givne Bifald dertil, den kvalte Bitterhed, som under falske Complimenter fremlyser i alle dets Ministres Uttringer derom, den unødvendige Langsomhed, som det danske Hof desuden anvender i Affendelsen af dets Freds-Negotiateurer, hvilket illegemaade vidner om dets Uvillie — Alt beviser, at Prindsen af Augustenborgs Opbold i Kjøbenhavn kan ei Andet end blive desagreabelt for ham, om ikke farligt. En saadan Rejse giver ligeledes hersteds dem Vaaben i Hænderne, som gjøre unyttige Forsøg paa hos de Veltænkende at formindske den gode Opinion, som man har søgt paa alle Maader at fæste i Alles Sind. Alle disse Grunde overlader jeg til Deres Prøvelse, som har været det kraftige Gøvemiddel til hvad der er gjort, og jeg var ei min tilkommende Eftermands Ven, om jeg ikke som ærlig Mand derom yttrede mine Tanker. Jeg besværges dem derfor at afvende denne Rejse, hvorved De frelser ham fra en sikker forestaaende Ulykke¹⁾, som jeg frygter saameget meer, om Rejsen gaar i Fuldbyrrelse, som det er en mærkelig Omstændighed, at en vis Mand har sagt, at En har spaaet, at han ei sulde leve længe. Naar jeg lægger dette sammen med Rejsendes Omtale, er et saadant Snak ei uden sin hemmelige Grund. Hjer heraf uden directe at nævne mig den usage, De finder bestr.

Hvad den norske frie Handel angaaer, agter jeg derom at gjøre Motion i Statsraadet, og jeg haaber, at samme inden kort Tid bliver bekendtgjort, og

¹⁾ Om endog i sin Tid noget Skin af en saalunde formodet Fare sandt Sted, saa veed man nu saa meget sikkrere, at den var aldeles ugrundet. Det er endnu den Dag i Dag og bliver det rimeligviis evindeligen usforklarligt, hvorledes saadan Mistante kunde opstaae om en udmærket ædel Nations udmærket ædle Regjering.

(Den 20. Udg. Num.)

med det Død: „indtil videre“, som De har foreslaaet. At miste en hæderlig Mand, er altid et smerteligt Tab; det er saameget søseligere, naar det er en Mand, som har opoffret sin hele Tid paa sit Fædrelands Behste. Dette Gaan hædret saavel Prindsen som Nordmændene. De Danstes Chicaner styrte mine Betænkneligheder ved hans foreslaaende Rejse. Deres svage Politisk gjør dem falske, og Sælskeden er capabel til Alt, naar Frygt og Had støbe sammen. Derfor siger jeg end engang: gjør, hvad gjørligt kan være, for at hindre denne Rejse, som i al Fald kan hjælpes ved et Gaandbrev fra ham til hans forrige Monark. Det er mig ukjært, at han har tabt sin Ven; saadanne ere sjeldne for Personer af vor Stand, og deres Tab er uerstatteligt. Det er af lige Bestaaffenhed, som om man mister en Arm eller et Been; man kan vel have Nytte af den øvrige Krop, men man savner altid hvad man har tabt, og Mindet om Tabet er en smertelig Følelse, som aldrig kan lindres.)

Carl.

P.

Stockholm den 10de Novbr. 1809.

M. b. A.! Med megen Fornøielse modtog jeg igaar Middag Deres Brev af 9de dennes, som De har affendt med Courer. Med meget Andet, hvorfor jeg har at takke Dem, har De ogsaa ved dette Tilfælde forsøgt min Erkjendtlighed ved Deres lykkelige Bestræbelse for at afsende Tronsfølgerens vovelige Rejse til Kjøbenhavn. Hans Brev er et nyt Bewis paa hans hæderlige Tænkesmaade, det bekræfter de Tanker, jeg altid har næret om hans ædle Egenstaber, men borttager dog ei hos mig Grunden, der foranledigede mig til at nære en vis Frygt for Følgerne af en Rejse, som i alle Henseender kunde blive af mere end uberegnelige Følger for hans Person, der paa enhver Maade ligger mig alt meer og meer om Hjertet, og som jeg anseer bunden til mit og mit Fædrelands Fremtids Vel. (Det Følgende af Brevet indeholder Maaden, hvorpaa Prindsen skulde modtages i Sverige, og som senere blev fulgt. Brevet ender derpaa saaledes):

Saa snart De har havt Deres første Samtale, lader De mig dette vide gennem Courer af en dertil paalidelig Adjutant. Ved Deres Sammentomst med ham, underretter De mig om, hvilke Domestikker han vil tage med sig. Danste Cavallerier undvigtes, thi de kunne ei betjene en svensk Kronprinds; ligeledes maa jeg paany minde Dem om Forandringen af Navnet Christian. Vil han, at jeg adopterer ham som Søn, er dette det bedste Middel. Det satte mig strax paa en mindre fremmed Fod med ham, og jeg vilde have den dobbelte Glæde at blive Fader og faae en hæderlig Mand til min Søn; det Nationen saa forhabte Navn Christian hørtes ikke mere, og blev desuden ei mere et Middel for ilbestendige Kjennerter til at fæste Stygge paa en Person, som jeg ønsket skal besidde Alles Kjærlighed og Tillid, uden at den skal blive deelt i Folkets Hjertes. Jeg ledes af den Attraa, at vi efter hans Ankomst skulle være Et, og aldrig en Ønst af Afsondring skal findes mellem os. Jeg ønskede og oprigtigt at hende hans Ønsker med Hensyn til hans private Liv, for at bidrage til alt det, som paa en eller anden Maade kan være ham behageligt, hvilket jeg paalægger Dem at sige mig oprigtigt og uden Krus.

Efterat jeg har givet Dem, m. b. A., mine Tanker tilhørende om det første Punkt af Deres Brev, som jeg anseer for det vigtigste, kommer jeg til det andet. Jeg er meget vel tilfreds med Deres Foranstaltninger i Gøtteborg, og hvorvel jeg haaber og formoder, at de med Guds Hjælp bliive overflødig, stemmer jeg overeens med Dem deri, at de blive uforandrede til Rigsdagens Slutning. Vore

) Served menes Major Darres Død, som indtraf ved denne Tid.

Fremmebe hves her, og trælle Tiden ud, alt hvad de kunne; de søge her som andensheds at udspredde Misnøie og Uro, men jeg haaber at holde dem fra Livet (vid marginalen). Deres Snal skal ophøre ved vor nye Søns Ankomst, om ikke før, og naar de omsider engang stilles ad og drage til Provindserne, har jeg Grund til at troe, at deres herværende Opførsel vil gjøre en modfat Virkning der, og at de, som ei vogte sig, ville beklage at maatte til deres egen Ulykke sannde det gamle Ordsprog, at den, som graver en Grav til en Anden, falder som oftest selv deri¹⁾.

De trange Pengeresourcer, og visse herværende Medlemmer af Stats-Flottets Strig, forarsagede Indskrænkningen ved Bestarmeen, da Stilstanden blev bekendt. Jeg har siden sat Officererne paa Reiserement. Dette var vel endnu ei kommet til Dem, m. b. A., inden De skrev Deres sidste Brev, men jeg haaber, at det nu er Dem tilhændekommet. Jeg har befalet Adlercreuz med Gouverneur at oplyse Dem herom; ligesaa har jeg befalet Engeström og Wetterstedt at meddele Dem de sidste saavel indenlandske som politiske Nyheder. De senere ere tilfredsstillende; de første ere som sædvanligen blandede med Dumheder og Sottiser, som skulde stramme dem, der ere meer uvante end jeg til alle Rigsdagsplaisirs, men som i mine Tanker ere saa noie forbundne med Sagens Natur, at de ei kunne undviges, og som ved alvorlig og kold Conduite visjeligen lede til Besvær for den Størende, men dog til ingen Følger for det Almindelige. Hvad det Første angaaer, saa saar man gjøre sin Skyldighed. Besværlighederne ere noie forbundne med mit Raad, og derpaa maa jeg ei være noieregnevende, saalænge der ei er nogen Uleilighed at befrygte af det Sidste, hvilket dog i alle Grænsender bør være det vigtigste, og paa en eller anden Maade være fredet mod alle utilbørlige Ansøg. Jeg tilbagefender Prindsens Brev: det er for vel strevet til ei at overgives til sin Eier; jeg anseer det som et classisk Opus.²⁾ Jeg kutter med foruget Anmodning om at forsiikre Prindsen, naar De træffer ham, om mit uforanderlige Venkab, Agtelse og Velvillie, og at jeg ønsker derpaa at give ham uomstødelige Beviser. Farvel nu saalænge c. s. v.

Carl.

No. 49 (til S. 100—101).

Uddrag af Oberst Gahns Breve til G. Adlersparre.³⁾

(Efter Adlersparres Handlingar VL 82—115.)

a.

Efter den 24de August 1809.

(Han søger i Begyndelsen at berolige Adlersparre med Hensyn til Dalekarlenes befrygtede Misnøie med Kongens Affættelse, og vedbliver om fire Brugspatroner i Dalarna: „Jeg er fuldt og fast overbevist om, at de som Hæbersmænd skulle gjøre Alt for at bibeholde den Tingenes Orden, vi nu have; tillige have de 5 Punkter angaaende Ironsølgen og vort Forhold til Norge, som D. G. meddeelte, gjort en særdeles god Virkning; thi en aaben Communication med Norge, og især Foreningen dermed, er en ønskelig Sag for Dalekarlen. Jeg lod

¹⁾ Men dette kan ansees som en Spandom om det siden indtrufne sørgelige Optrin i Hovedstaden? (Den sv. Udg. Anm.)

²⁾ [Hvæd menes fornødentlig Prindsens Brev til Adlersparre af 2 Novbr.; vdsenfor S. 679.]

³⁾ Med Hensyn til disse Breve fra Oberst Gahn og Forsøgene fra svensk Side paa at bringe Nordmændene til Træfald fra Danmark, kan jevnføres G. A. Adlersparres „Erindringer vid Grefve Magnus Bjørnstjernas Anteckningar. Stookholm 1853“, hvor bl. A. S. 94—95 en svensk Proklamation i denne Retning er trykt.]

Ruth's beflommende faae flere Uddrag af disse Punkter, og ihvorvel der paa denne Aars Tid er næsten ingen Communication med Norge fra Østerdalene, saa skulle dog Mine ufortøvet udsprede det ved Grændsen, og staae dem, som føre Nygiet videre. Grev Ruth har et Jernværk i Mora, og da hans Forvalter derskeds — som er en paalidelig Mand — tillige har sin Patrons Tillid, saa have vi arrangeret det saa, at Roget kan opsnappes igjennem den Canal. — —

b.

Sæter 10 Septbr. 1809.

Gahn begynder med den Bemærkning, at der er ligesaa liben Misnoie med Begjeringsforandringen i Westdalene som i Østdalene, og at Alt er roligt. Derpaa kommer han tilbage til Yndlingsmaterien paa den Tid, Forbindelsen med Norge. Han siger, at der blev stor Glæde i Lima Sogn ved Grændsen af Lapsfil, da han meddeelte dem Adlersparres Thema, som han satte paa flere Variationer, tilligemed Breve i Bondestiil. Det Brev, som skulde over Grændsen, var oversat paa Norst. Især blev Glæden stor, da de erføre, at Alle indtil videre uden Hindre eller Bifitation kunde gjøre Reisen frem og tilbage fra Norge i Handels-Speculationer. Han har indsendt tre paalidelige Mænd med disse Flyvebrevster, for at udbrede dem i Hedemarken, Østernum og Gudbrandsdalen, og har tilsendt tre betydelige Handlende Pas til Sverige. *) Han fortæller, at en norsk Handlende havde talt om den store Træng, de i alle Henseender havde til Sveriges Hjælp og Venstaa. Denne havde og berettet, at man i Hofs Sogn havde læst i Aviserne, at deres gode Prinds var tilbuden at blive svensk Kronprinds, hvoraf de spaaede meget Godt. Da der næsten havde været Misvægt endog paa Hedemarken, formedelst Torke, saa kunde Hungeren blive en excellent Medhjælper til Olemedels Opnaaelse. Der var Tale paa flere Steder i Sverige om det Haab, man kunde gjøre sig om Forening med Norge, samt om en fri Handel og Tolvens Ophævelse paa norsk Side. Gahn taler om en svensk Præst Ahnberg i Säma, som han havde overdraget forsigtigen at fondere Overst Bang, der commanderede ved Moraas, med Hensyn til Foreningen, men derimod at tale mere reent ud med Almuen. Brugspatron Claesson i Dalene havde igjennem en hemmelig Canal skrevet til en Kjøbmand Smith **) i Christiania, som havde megen Handel paa Sverige, og roses for sin Virksomhed paa sin Kant til Planens Fremme. Derhos beder han Adlersparre at holde ham Nyggen fri, især fra Toldbestyrelsens Side, da han har tilladt fri Handelskomvæm paa Grændsen imellem Sverige og Norge. Derpaa vedbliver han saaledes): „Jeg haaber snart nok at kunne give Rapporten og Resultater i Anledning af de Demarcher, som nu ere relaterede; men D. S. maatte være saa god at lade mig vide, hvad der gjøres, og hvorledes Alt avancerer til den god Sags Nænske paa Deres Side og i det Hele, samt i Særdeleshed give mig Instruction om hvad videre bliver herfra at gjøre. Skal nogen virkelig Glæde gjøres eller foretages, saa vil jeg fornødt, at vi her skulle kunne bidrage en god Deel igjennem vore svenske og norske Emisfarier. Det er paa en Strækning fra og med Hedemarkens og Østernums Fogderier op ad Moraas, at vi herfra skulle arbejde, i hvad der kan befordre vore Hensigter, og D. S. vil finde, det ei er en ubetydelig Deel af Norge. — — — Imidlertid; og indtil jeg faaer D. S.s gracieuse Nitring om Alt dette, ventet jeg paa Effecten af hvad allerede er gjort, uden videre at foretage Noget. — —

P. Gahn.

*) Han nævner deres Navne: Halsteen Halsteenson Tjern og Jon Svanson Lange fra Hedemarken samt Hans Sønsson Torud fra Østernum, altsaa formodentlig Landskræmmere eller reisende Handelskarle.]

**) Maa være Kjøbmand Jens Christian Smith. — S. Chr. Berg.]

E. S. Claſſon, ſom har Handels-Relationer gjennem ſine Manufacturer baade i Hørjebalen og Jemteland over vore Slove, har hid og derfra lafet Kunc-terne udbredes o. ſ. v.

c.

Sæter den 2de September 1809.

Jeg har i Dag havt den Ære at modtage min naadige Herres Skrivelse af 25de og de indſluttede 500 Rd. Banto — mange Penge, men dermed ſtal huusholdes og ſenere aflægges Regnſkab. Efter det gode Løfte venter jeg med Utaalmodigbed paa videre Nyheder fra D. G. Tilgiv min Paatrængenbed; men jeg ønſtede at kunne udrette noget eſſentiellere for den gode Sag, og dertil finder vel D. G., at jeg bør have en fuldſtændigere Veiledning at agere efter. Jeg tager mig den Frihed at repetere det: en ſnar Fred med Danmark, derigjennem den dobbelt gode Sag, at vor Kronprinds forlader Norge og at der herſter en truende Hungersnød efter en total Niſvægt. Den engeliſte Krig, ſom de givne veivarer, og i Følge deraf den ſtrængſte Blokade paa deres Kyſter, ſtal i Forening bidrage til, at Nordmændene kaſte ſig i Armene paa deres Venner Svaneræne.

Imidlertid lover jeg al Birtſomhed fra min Side, og giver mine Herrer og Mænd, ſom have chargeret ſig med Agentſkabet, ei mindſte Ro, før de viſe mig Prøver paa deres Konſt at gjøre Proſelyter af de Danſkfindebe. Siden mit Sidſte med Major Ekman, har jeg Rapport fra Veſterdalarne, at 6 norſke Handelskarle ere indkomne til Tryſſil med Hefte, for at ſøle ſig for, om de givne Løfter om fri Handel hos os og Venſkab ere virkelige. Opvundrede ved Modtagelſen, ſtal 4 have begivet ſig hid udover til Fahlun, og den Forſtandigſte lovet ſig hid til mig; i Overmorgen bør han være her, og jeg ſaar ſee hvad med Manden kan udrettes. Af min ſidſt Udsendte erfarer jeg fremdeles, at næſten alle deres Jægere, Skiløbere og Krigſfolk ere komne til deres Hjemſteder. De ligesom alt Bondefolket har til Løſen: Venſkab, Fred og Forening med Sverige. Overalt ere vore fredelige Principer, eller, ſom de kalde dem, Proclamationer, fremtrængte og gouterede, og de ſom komne fra os blive vel behandlede næſten ſom gamle Venner (vålkågnade); men hvad jeg tillige her hører, hvilket ſtemmer overeens med Efterretningerne fra Øſtdalarne, er, at Præſter og mindre Standſpersoner nok ei juſt have ſamme Lænkemaade. Dette er en Sag af Conſequence, og bliver at arbejde paa. Jeg venter med ſtor Impatience paa Nyt fra min Præſt, ſom nu ſnart burde være kommen fra Nøråas eller i det mindſte lade høre om ſin Expedition. —

G a h n.

d.

E. L. Hr. Baron og Statsraad!

Sæter 5te October 1809.

Siden jeg ſidſt havde den Ære at ſtrive, har jeg havt Beſøg af alle de norſke Bønder, ſom jeg da omtalte og ſom kom herover. Det var forſtandigt, at mine Folk beroppe obligerede dem til at gjøre Reiſen hid ned og til Fahlun, hvorved de formebedſt den i Almindelighed og paa flere Steder beviſte høflige og venſtabelige Behandling ſtulde føre gode Principer og en god Lone tilbage til deres Land. En ſlu Corporal var efter deres Forlangende given dem ſom Beviſer m. m. De vare ogſaa i de bedſte Diſpoſitioner og for Foreningen, hvilket de forſikrede, at Almuen i Almindelighed og endog deres hjemkomne Militaire ønſtede. Men deres Herrer og Præſter, i det mindſte paa Landet, troede de ei vare ſaa fuldt af den Tanke, efter hvad de havde hørt langt omkring i Landet, hvor diſſe Bønder ſtryge omkring paa Heſteføb. En af dem, en forſtandig og driftig Gut, ſom og var bleven brugt fra Wermelandsſiden, ved Ravn Chriſtian Oſſen Lutaa, var nær bleven arreſteret af Præſten i Tryſſil, fordi han der udbredte Exemplarer af det Skrift, ſom han havde ſaaet fra Wermeland om Foreningen, og ſom han

visse mig i en Afskrift, der var noget ulig vor, men vakkert. Han læste med Henrykkelse, at neppe den halve Deel af deres Armee behøves, om de forenebe sig med Sverige; ligemaade, at om deres Militaire indrettedes efter svensk Maade, vilde Bondens Sønner ei med Magt tages fra Landbruget m. m. Efterat de havde faaet deres Geste vel betalte, ere de nu fornøiede vendte tilbage. — — —

d.

Säter 15de October 1809.

Siden det Seneste, hvormed jeg havde den Ære at opvarte (5. Oct.), er just Intet særdeles forefaldet. Jeg har havt fortsatte gode Nyheder om den for os fordelagtige Disposition hos vore Grander, men Intet essentielt eller en detail, som jeg havde ventet, ikke heller Noget om den norske Foged i Elverum og den norske Ragnat i Bjørneby, som jeg tilskrev, og det Betsynderligste er, at jeg endnu ikke har faaet avis om Pastoren i Särnas Hjemkomst, som længe siden burde været hjemme. Gud lade Vebkommende i Nøraas eller Trondhjem ikke have opslugt min Magister, om han har vovet sig ddt. — — Intet skal imidlertid forsømmes for den gode Sag, og Alt som maatte komme skal blive expederet. Jeg har precautioneret Alt. For øvrigt er min gode Secundant, Baron Fritsenborff, her i Nærheden.

f.

Stockholm 11te Novbr. 1809.

— — Efter mine sidste Breve ere nu igjen flere Handlende¹⁾ komne over fra Norge, og heelt ned til vor Trakt. Endog En af de meest betydende fra Hedemarken er expres kommen til mig i Säter, som han sagde for at tale om vigtige norske Sager. Alle føre den Længsel, at de ei længer kunne være under det danske Herrevælde, men ville paa Conditioner forene sig med Sverige, og vente paa den Bei et eller andet Stridt fra de Betydende ved Regjeringen og de Mægtige i Christiania. Endog fra Trondhjems = Siden lyder Tønnen nu mildere og finder den danske Forening absurd. Med eet Ord: jeg kan ikke forestille mig Andet, end at den gode Sag skal faae en god Fart, og gaae let nok, naar vi først faae vor Kronprinds dertfra. Vær nu imidlertid saa naabig og tænk paa det forberedende Udtaft til vor forlangte Virksomhed, saa skal ufortøvet jeg med hele mit Anhang gribe fat i Værket, og oversømme den lange Strækning, vi have af Norge mod vor Side, og kanskee endog, om saa behøves, agere lidt ved den vestre Kyst, hvor vi bibeholde gode Relationer.

Jeg synes at Artillerne i Jønkøping ei kunne blive vidtløftige, og at vi saaledes snart maatte have vor Skydsengel her. Al Riv, Intriger og Svagheder, som her paa Stedet forefalde, vil jeg ikke besvære med, da de uden Tvivl fra flere Hænder blive hvert Dieblit fuldstændigere meddeelte. Jeg svarer imidlertid for, at alt hvad som her end siges eller skeer, saa skal det ei have ringeste Virkning paa Dalarnes gode Principer, og saa haaber jeg, at man snart skal have den vestre Styrelse²⁾ her, ledsaget af Kronprindsen, og dermed stulle med det samme de smaa Intriger forsvinde og den nødvendige Energi tage Roret.

G. H. N.

No. 50 (til S. 201).

Uddrag af Baron Platens Breve til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar. VI. 19—31.)

a.

Stockholm den 22de August [1809.]

— — „Jeg sender Wedels Brev og mit Svar; deraf seer Du mere end jeg har Tid til at skrive om igjen. Du faaer selv forjægle det, men jeg ønsker

¹⁾ [Handlaude — her Handelskarle.] ²⁾ [o: G. Adlersparre.]

at det ei sendes uden med ganske sikkert Bud, til hvilken Ende jeg skriver det aabne Brev til Bagge, *) som efter Aftale giver ham tilkjende, at Wedels Brev er paa Grundsen. — Jeg har vel tilskrevet Bagge at komme hid, og det kan vel i vis Henseende være nyttigt; men ellers kan der være god Tid til jeg nærmere averterer; idetmindste bør det da være med Wedels Instructioner om Provideringen; thi denne er af yderste Vigtighed, og finder Du, at Noget af Bøgt derved kunde udrettes, saa maa Du trygt engagere Dig for et ganske betydeligt 100,000 Tæl. Jeg og min Svoger, som allerede er streben efter, skulle vel holde hvad Du lover. Ansejningen før Du af indlagte Fragment af hans Brev. Sagen er allerede her i Statsraadet ventileret; men det er bedst at haandtere denne Sag noget varsomt og saa i Henseende til Nordmændene, som vel til en Deel turde behøve at lære Nødvendigheds-Loven at kjende. — — Adlercreuz gjør skundom Noget, som ligner Avancer. Jeg agerer moderat, og i Dag er han paa Prøve, om han for Alvor vil tiltræde den gode Sag gennem Udsærdigelsen af Din General-Commando.

I alle Fald kunne vi blive Venner, ei Fortrolige; man kan ei tjene to Herrer, og, da jeg engang har underkastet mig den (Din?) ubegribelige Herstlyst, er det bedst for Sagens Gang at blive derved. Strid langt og mangt enten til Rosse, Wetterstedt eller mig, saa slipper Du stride til mere end een.

b.

Uden Dato.

— — Med Forster har jeg ofte samtalt; han forsikrer mig, at den engelske Regjering paa hvad Maade som helst understøtter Unionen, enten ved Blotadens Ophævelse eller Fred med Norge, og efterat jeg i Dag har haft en Samtale med ham om et gjenfaldigt Arrangement med os baade fra engelsk og fransk Side, som torde kunne befrie os fra Havnestængningen, en Idee, som Lagerhjelle nøiere vil have detailleret, saa nævner han vist derom med en Coureer, som han i Aften affender til England. For sin Deel tyktes han at gaae ind i den Idee, at om Frankrige ceberer Havnestængningen, England ceberer os at handle med visse Varer paa visse franske Havne med sædvanlige Restrictioner. — — Dumheder gjøres, Svagheder sees, Intriger af en infamere Art spilles, men endnu mislykkes de uden i Bagateller. — — Det store Punct er Krigen's Fortsættelse, som jammerlige strømmer de fleste, og hvorfor det var vel, snart at faae Decision fra Norge. Jeg ønskede nu, at man i Norge indsaae sin Stilling, efterat pi have avanceret saa meget. — —

c.

Min Hjertens Brøder!

Stockholm 28de Decbr. 1800.

Jeg benytter Leiligheden med den Coureer, som i Dag affendes til Dig, for at bevidne Dig min inderlige Tilfredshed over det trøstende Omdømme angaaende Brindsens Person, som Du har oversendt mig med et Par Linier, til-

*) [Den her og ovenfor S. 187 nævnte Bagge er uden Tvivl Samuel Bagge, som efter Udsørding af Peter Anker gjorde Overslag til Kanal mellem Diern og Christiania (Subsisten VI. No. 31—38, 41—54), samt for Anker byggede den saakaldte Kebr-Rath over Krog-Stoven; Agent Thomas Bagge, der i Forening med Agent Nielsen bestyrede Bernt Ankers Fidei-Commis, og døde i 1811, er neppe den her omtalte. jfr. og Platens Brev i Adlersparres Handlingar VI. 14, hvor Bagge omtales som hans Fortrolige i Spørgsmaalet om Østa-Canall.]

*) [S. 201 burde været bemærket, at Platens Tilbud om Henge efter dette Brev tydelig alene angaaer Indkjøb af Korn for Norge. Udg. var ikke opmærksom herpaa, fordi Udbraget af dette Brev i 1ste Udgave var allfor usfuldstændigt.]

liggemed Nordstrøms Breve om Veien. Det kan være temmelig ligegyldigt, om man betragter et sædvanligt Menneske fra andet Synspunct end andre Mennesker, men naar der handles om den, der skal styre Rigets Skjæbne, er man virkelig bekymret for de Oplysninger, man har givet sine Venner, og nu er denne Bekymring i det mindste for mig forbi, sjønt andre staar tilbage, hvoriblandt den, som Dine Breve, der ankom igaar, Afsted med Bagge, indeholde, ei er den mindste.

Sagen vil Wetterstedt i Dag med langt mere baade Kundskab og Dydighed, end jeg kan opdrive, sætte i sit rette Lys, men hvad jeg vover med Tryghed at foreskifte, er at alle Forudsætninger af nogen Plan, Dig uafvendende, hvori Wetterstedt og jeg skulde deeltage, er en Feilslutning, som vi vel taalmodigen bære, men som dog er i højeste Grad uretfærdig og bliver det stædse. At Armeerne i Fred sættes paa Fredsfod, bøde vore Resourcer peremtorisk; at Expeditionerne bekom stee paa en for Dig tilforn bekendt Maade, er vel ei heller noget Nyt for Dig. Jeg kan dog ei tro, at Alt som gaar urigtigt, ei er i Planen, end-sjønt jeg ei heri deciderer, helst da det ei vedkommer mig; men for den gode Sags Skyld haaber jeg, Du ei gjør noget Stridt, som skulde gjøre de første Dieblit ubehagelige for vor Prinds.

Ewig v. s. v.

B. v. Platen.

No. 51 (til S. 202.)

Uddrag af Breve fra Wetterstedt til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Samlinger VII. 12—49.)

a.

Stockholm den 17de August 1809.

Grønland bragte mig igaar Nat Dit Brev af 11te, for hvilket jeg maa bedvide Dig min næst venstabelige Tak.

Bisfælgeligen bør aldrig den dyrebare Forening mellem Sverige og Norge tabes af Sigte, og den mandlige Selskælske aldrig forspildes, hvortiljensom et Fristed for Verdens Selvstændighed muligens kunde beredes inden den nordiske Halv; men herved forekomme vigtige Betragtninger, hvis Grund Du sikkest med mig vil dele. For Diebliffet ere vi aldeles enige; Rigets Trang til en snar Fred er af Dig erkjendt; ingen Erobring, ledsaget af nye Farer, skulde i vor nærværende Stilling kunne erstatte Opfattelsen af Fredsværket. Lad os derfor nu strax flytte os til en fjernere Fremtid, da Nordmændenes Sindelag for Sverige vil have vundet sin endelige Udsvilling, da ei mere Hjeldene adskillige stridige Folkeslag, og Sverige efter nogen Lids Nusterum har kunnet vinde sine Kræfter tilbage, i det mindste i den Grad, at det kan give den vundne Territorial-Forsælgelse Magt, Beskyttelse og Forsvar. Kunne vi vel, siger jeg, i denne Forholdenes Stilling, under Forudsætning af at Foreningen med Norge stede mod Frankriges Onske, og at vi saaledes paadroge os Krig med denne Magt, med Rimelighed haabe i Længden at kunne, endog med Englands Bistand, have os til Sevnere og Forsvarere af Fastlandets Frihed, og især at hylles i dette hjævede Forholdende? Enten falder Frankriges jættelige Beherster i Løbet af sine endnu ufærdige Planer og den Regjerings-Bygning, som han har opført, adspiltes over Europa og tilbagegjænter dets Troner den forrige Selvstændighed, i hvilket Fald ingen paataaler Sveriges Sammensmeltning med Norge; og Rusland, ligesom England, af alle mulige politiske og commercielle Grunde bestemt til et nøie og vedvarende Forbund, gjerne seer vor Opmærksomhed afledt fra vore østre til vore vestre Grændser. Eller og er og forbliver Napoleon Continentets Beherster, og strækker sin Magt ligesaavel til os som til fjernere Landflaer, om vi tæ

lutte os til hans uforfølgelige Fiende England. Jeg tilføjer, at vor locale Besligning er fortræffelig, men Udsigten til en evig Krig for at bevare et Forbund med Storbritannien giver alligevel intet trøstende Resultat; thi Tilgang til Folk; om ei til Penge, skalbe altid fattes. Krigen, just fordi den bliver defensiv, vil i Vintertiden, da ingen engelsk Søstyrke kan beskytte os, blive baade folkespildende og besværlig, da en lang og tilgængelig Kyst er at forsvare; thi jeg forudsætter altid, at Rusland og Danmark, saalænge Napoleons Magt er den samme som nu, stedse paa hans Vink gribe til Raaden, ont Noget stier paa vor Side, som kunde være stridende mod hans almindelige Planer. For saaledes at resumere mig, troer jeg — men kan tage Feil — at Norge, forenet med Sverige og garanteret af Frankrige, bliver sikrere og mindre farlig, end samme Forening forbunden med en Krig med Fastlandet, hvorved den engelske Sømagt blev vor Støtte og Værn. Du svarer mig, at fri Handel er det eneste Motiv for Norge til at erklære sig for os; men mon i Tilfælde af en almindelig Krig, undtagen med England, denne Magt kan forsyne Norge med saa stort Quantum Korn, som kan tilføres det fra Jylland og Archangel? Desuden om Frankrige i Fremtiden, og jeg haaber den ei maa være langt borte, angriber Rusland og opfordrer os til at virke paa vor Side, hvilket sikkerligen er det største Slag, som kunde stiles mod den engelske Handel paa Østersøen, hvad bør vi da gjøre i det Tilfælde de russiske Barbarer vises igjen tilbage til Asien? Skulle vi da overgive Finland, og ei med Opoffelse af vor sidste Kraft søge at tilbagevinde en tusind-aarig Besiddelse, hvor enhver Indbyggers Navn fortjener at ristes paa Medborgerlighedens Altar? Jeg er overbevist om, at det blot kan være een Lønte herom; og skalde Valg nødvendig finde Sted imellem Finland og Norge, saa, hvorvel jeg erkjender det sidste Fortrin i geographisk og militair Henseende, skalde jeg ei kunne sove rolig i min Grav, om jeg ei havde stemt for vore Medbrødre. England kan med den bedste Villie ei skaffe os Finland tilbage; det kan ei heller i Længden forsvare os i en Krig, hvortil en, af Europas Continental-Magter ei bifaldt Forening med Norge skalde give Anledning. Derimod kunne begge disse Tilfælde lempes paa Frankrige. Fra Selnens Strande kan den Lorventile tilbageflynges mod Nevus Bredder, som nu har rammet den ædleste Formuur for Sveriges fremtidige Selvstændighed, og da først kunne vi som frie og tilfredse Mænd nedstige i vore Grave, naar Østersøens nordre Strande fra Ladoga til Nordøen savne blot et eneste Folkeslag.

England har selv tilladt os Havneluftelsen, og med Varme erkjendt den Barfomhed, hvormed vi have gaaet tilværts i Spørgsmaalet om denne Sag; men ganske sikkert er det, at den Interesse, som vi nu vække hos det engelske Ministerium, forsvinder aldeles, dersom Rusland svinger om og gaar over til det engelske Parti; thi da aabnes for Englaud en saa vidt udstrakt Udsigt i Handelsveien, at Sverige ei engang mere bemærkes. Da er det den gamle Robvægts-Plan indtræder, som fastler Sveriges Interesse til Frankriges. Men jeg har været baade vidtløftig og trættende i Haab om at Du med sædvanlig Godhed tilgiver mig.

Oberste Gahn har faaet et Brev fra Kongen, som vedlægges i Afslift. Du skriver saa mystisk, at jeg ei anderledes kunde opsætte det, og jeg haaber det maa være tilstrækkeligt. — Grev Wörner turde nu vel ei længere udeblive. Uroen og Østersøspørgselen om Svaret fra Norge tillager dagligen, og der paastaaes endog, at En og Anden har villet forsøge i Viena at gjøre Anmærkning om en Seendragtighed, som tilskrives en mindre Opmærksomhed for Algets Bærbighed.

G. af Wetterstedt.

b.

Stockholm den 22de August 1809.

— — Kongen har idag meddeelt den hemmelige Komite i Overførelse saa-

vel Brindsens Brev til G. M. som hans paa Korf til Dig. Det sidste er i Særbeleshed vel og værdigen forfattet. Af den Låle, som Kongen holdt i Comiteen, vedsier jeg en Affrist; jeg haaber, at den maa stemme med Din Naade at behomme dette Antzigende paa.

Jeg har læst de private Breve, som Kongen selv vil tilbagejende. Or. W. S⁷) har hele Stemplet af en mandig og kraftfuld Character; men ikke desto mindre troer jeg altid, at vi, for at saae Brindsen, først maa have Fred, og saalænge Fred ei er sluttet, og han saaledes bliver tilbage i Norge, stæer intet Udbrud; men at det er og bliver bedst, mindst farligt for Lidet og meest lebende til en Garanti for en uforstyrret Besiddelse i Fremtiden, om vi paa en fredelig Naade kunde tilveiebringe Foreningen mellem Sverige og Norge. De danske Sæget faaer Du af Exc. Engestrøm. Grev Romanzow har sagt, at den danske Missioner i Petersburg har pleinpouvoir til ogsaa at underhandle om Fred. De ende aldrig hvor de begynde. — —

c.

I Brev af 24de August anfører Wetterstedt, at han ei anseer Åland saa vigtig, at Tvisten derom skulde lede til en forsat Krig, især naar Gavnelykkelsen modificeres, og tilsiar derpaa: „Er det sandt, at Wedel er reist til Kjøbenhavn for at udvirke Tilladelse for Brindsen at komme strax? Denne Tidende har jeg fra Kongen.

Jeg maa prebenere Dig, at G. E. G. har tilskrevet General Armsfelt, for at foreslaae ham at nedlægge Befalingen over den vestre Arme.

d.

Stockholm 24de August 1809.

— — Nu kom Brev fra Lagerbjelte. Han var endnu den 24de i Stab for Robbvind. Brindsen af Hesses skal lykkeligen være ankommen til Norge; i det mindste har man fra dansk Side med megen Affertation underrettet os derom. Det var interessant at vide, hvad Sensation denne Fyrstes Ankomst har gjort i Norge.

e.

Stockholm 24de August 1809.

Efterat den hemmelige Comitee er bleven hørt og eenstemmigt, med visse ubetydelige Modificationer, er bleven staaende ved den Beslutning, at Riget i sin nærværende Stilling ei videre kan udholde Krigen, hvorfør Fred med Rusland tilraades endog paa de opgivne strenge Villkaar, om der ingen Forandring mulig er at vinde, blev i Gaar Statsraadet in pleno med Statssecretatretne sammenskabt, og der blev tilgemaade Freden den alminnelige eenstemmige Tante. I Følge deraf er Svar afgaaet til Rusland, grundet paa følgende Punkter:

1) At anvende alle mulige Forsøg paa at forsvare de omtvistede Punkter. 2) Afgive den Forpligtelse, at Åland ei skal befæstes, om denne D forblev i svensk Bold. 3) At fordre samme Forpligtelse, om den astraedes til Rusland. 4) Erklære, at om Intet hjælper, vil Kongen saavel om dette Punkt som om Grændsen ved Calix indhente Napoleons Naad og Tante, inden en afgjort Beslutning tages⁷).

Den Mediation, som tilhydes Frankrige, skal, om Ruslands Stilling til dette Rige er usikker, virke Eftergivenhed hos det russiske Hof, for ei at indblande det

⁷) [d. e. Grev Wedel. Her menes det Svar, han maa have afgivet paa Carl XIIIs Bes. S. 203 omtalte Brev. Man seer af Wetterstedts Ytringer, at den svenske Konge har forsat Brevdelingen.]

⁷) Det sees af Carl Johans senere Breve til Napoleon, at Sverige dengang virkelig henvendte sig til Frankriges Keiser i den Anledning, men fik til Svar: „Gensend Dem til Keiser Alexander, han er stor og abelmobig.“

franske Keiser, i Fredsunderhandlingen; eller og, om Rigsgrændsen, som nu paa Raas, i Forveien er bleven aftalt imellem begge keiserlige Hoffer, tydeligen lægge for Dagen for Nationen, som stoler i Almindelighed paa Frantrige, at man da først har givet efter, naar et længer Udvei var til Opsættelse uden et sætte Freds-pæret paa Spil, der kræves saa høit af Nationens almindelige Stemme, af Successjons-Ordenens fremtidige Fasthed, og Nødvendigheden af at knække et vist herværende Parti for den forrige Kronprinds. Jeg har skrevet et langt Votum i Statsraadet, som jeg med det Første skal sende Dig, og som tydeligen udkviler, hvor uundgaaelig nødvendigt det er at slutte en hastig Fred, for at frelse hvad der endnu er tilbage af Riget, befæste en endnu vakkende og af deelte Partier omgivne Trone, forstærke os en Kronprinds, som vi af meer end een Grund behøve, og give Steentulsarbejdere¹⁾ og Consorter lange Næser, der give et blodigt aristokratisk Sindelag Luft til Fordeel for et saakaldet lidende Barn. Mærkvoerdigt er, at Grev Romanzow (i Følge hvad en i Forgaars antommen Couzeers Depescher omtale) har sagt til Baron Stebingt: „Chaque pays a ses époques: si la Suède trouverait occasion dans l'avenir de faire ses acquisitions d'un autre côté, comme nous en avons fait du côté de Finlande, nous ne pouvons certainement pas nous y opposer.“ H. C. Stebingt har faaet Befaling ei at slippe denne Uttring, men med Forsigtighed søle sig for, om dette vil sige noget mere end en flau Hoffligheds-Phrase for at trøste os over vort Tab. Egesaa mærkeligt er det ogsaa, at en Hr. Krehmer, en stor Ridsmand i Petersborg, skriver til den herværende Hr. Rang: „Die Sachen könnten hier eine große und wunderbare Veränderung nehmen“. Naar dertil lægges Engelskændenes gjentagne Formaning til os at slutte Fred, deres fortsatte Vægring ved at erkjende Kongen, deres Lamhed og aabenbare Hensyn mod Rusland, som nu er gaaet saa vidt, at de have sendt tilbage de 4000 Matroser, som forrige Aar toges i Lissabon paa Admiral Senjavins Flaade: saa kunde det vel hændre, at Rusland og England ere hemmelig enige om at nærme sig til hinanden efter sluttet Fred med os. Men da kunde det let hændre, at vi gjaennem disse forenede Omstændigheder og uden Vanskelighed sit Norge os overlaadt. Det Samme gjælder og, om vi i Forening med Frantrige skulle angribe Rusland. Dette Anfald bliver imidlertid heft vanskeligt, efterform den engelske Flaade naturligtvis skalde affjære alle Communicationer. Du faaer i Dag Armfelt's Conversation med Raas. H. C. Stebingt er bleven underrettet om den Usandhed, som er bleven sat paa hans Regning.

Jeg haaber, at Prindsen og Du blive tilfredse med den Maaade, hvorpaa jeg har forfattet Kongens Tale paa Rigsdagen. — Efter Din Samtale med Prindsen turde vi faae sikkrere Opgave om den daarlige Rolle, Prindsen af Hessen skal have spillet i Norge.

f.

Stockholm den 26de Decbr. 1809.

(Brevets første Deel handler om Freds-Underhandlingerne med Frantrige.)

Jeg sender en Afstrift af Instructionen for H. C. Ferjen. Begge Deres Excell. have været nær ved at komme i Rangstrid. Du skal i Overmorgen faae flere Afstrifter og Detailler i disse Titlet-Spørgsmaal. — H. M. K. anmærkede, at Du som Statsraad er af for høi Grad til at præsentrere for Prindsen, hvorfor dette er overdraget Kammerherren. — Kullberg kommer med og udnævnes forud til Expeditionens-Sekretair. Hans Placering siden som Haandsecretair hos Prindsen beovr paa H. K. H. eget Godtbestuende, Kongen har befaleet mig at

1) Hermed sigtes formodentlig til Grev de la Gardie, der ansaaes for Gustavianer og som Possessionat i Slaane eiede Steentulsgruber der.

anmode Dig om strax ved Svinesund at tale med Prindsen om G. M.s Dnsse at adoptere ham som Søn, samt ved dette Tilfælde at kalde G. R. G. Carl August. G. M. ønskede, at Du directe vilde hidsende Underretning om Prindsens Svar, saa at G. M. derefter kunde rette sine Demarcher. — —

G.

Stockholm 26de Decbr. 1800.

— — — —. I den sidste Formodning, at Du nu ikke unddrager Dig for at modtage Kronprindsen, og derved undviger den ubehagelige Væbning, som dette skulde have paa hele Landet, tilbage sender jeg Dig nu Storadmirals-Diplomet, for af Dig at overleveres G. R. G., og ellers at indgaae i nogle for Kænsen nødvendige Detailler (angaaende Rattedoartere m. v.) — — Nigemaade har Capitain Bagge sagt, at Prindsen ei har egen Equipage længere end til Svinesund, og at han der ventede at faae Bogn mod sig. I Følge Grev Fersens Instructioner, som jeg med forrige Extrapost af 26de dennes medbeeste Dig, seer Du, at Prindsens herfra sendte Reise-Equipage ei før end i Gøttheborg skulde møde. Du turde derfor, i Tilfælde Du ei kan anstaafe noget tjenligt Røretøj, som kunde bruges imellem Grændsen og Gøttheborg, med den samme Courree, som Du angaaende Hof-Deconomiens Røde i Udvealla affender til G. Excell. Fersen, ogsaa ytre Dig angaaende Behov af en Bogn, da en saadan tilligemed Detonomen skal blive Dig sendt fra Lidköping til det af Dig bestemte Sted. — —

I Dag er Kronprindsen i Extra-Ordens-Capitel bleven udnævnt til Ridder af Seraphimen med Ret til at bære tilligemed denne Ordens Insignier ogsaa Sværd- samt Nordstjerne-Ordenens, samt strax efter Modtagelsen anlagge og bruge den.

Du har i Dit Brev begjært Svar paa nogle Puncter i Prindsens sidste Brev til Dig af 22de, som herhos følger: 1) Veed Du, at Freden er ratificeret, og jeg sender Dig 2 trykte Exemplarer deraf. 2) Er ved denne Tractat ingen anden hemmelig Artikel tilføjet end den herhos i Afskrift bilagte, hvorefter jeg har alt prøveneret Dig. 3) Er Prindsens Ytring om at indstille Festiviteter et nyt Depis paa hans ædle Lantemaade. I den Anledning turde Du bruge den Fremgangsmaade, hvad Gøttheborg angaaer, som Du finder tjenligst. Her i Stockholm er aftalt et at gjøre nogen Illumination, men derimod sammenspyde en Sum til Ved til de Fattige. 4) Holst er allerede udnævnt til Oberstlieutenant og Oberadutant; men maa naturligviis i dansk Uniform følge med Prindsen efter Sammes yttrede Dnsse. Prindsen faaer i Gøttheborg overleveret en Sum af 1000 Rd. Banco i sønst Rønt, meest Sølv, for at kunne uddele til de Fattige paa Weien.

G. R. M. har befalet mig at sige Dig, at han haaber Du ei unddrager Dig det Dig givne Gverv. G. M. var meget tilfreds med Prindsens Brev. Han skrev Dig til i Forgaaers om Adoptionen, hvorpaa G. M. sætter megen Pris; ogsaa troer jeg i Ordene respect. lial i Prindsens Brev at hente Anledning til at troe, at han ei personlig er derimod.

En Proposition skal afgaae til Standerne om Udnævnelsen af en Deputation for paa Drotningholm at aflevere Valgacten. Den tilligemed Successions-Ordnungen ere nu trykte, og skal saa snart muligt er i Landet publiceres. — —

h. (til S. 226.)

Stockholm den 13de Januar Kl. halv 1 om Aftneen.

Jeg skriver dette efter en Conference med flere paalidelige Personer hos Baron Mannerheim, hvor et vigtigt Emne er blepet discuteret. Længe har det

1) [Dette har Hensyn til en Forklaring i Brevets Begyndelse om Aarsagen til, at Bestreemsen paa Grund af Freden var opløst, hvorefter Adlerspærre i et Brev af 26de Decbr. med Capitain Bagge sees at have sølt sig stødt, endog i den Grad, at han ikke vilde modtage Prindsen.]

vittet afspredt, at Kronprindsen aldrig skulde komme over den svenske Grændse. Dette Foregibende er, efterat flker Tidende er indløben om hans Hidskomst, bleven ombyttet med det Rygte, at han fra Gøtteborg skulde vende tilbage til Norge. I Eftermiddag er sagt og forskrevet, at¹⁾ — — Prindsen aldrig skulde komme fra Drottningholm. Jeg vil troe, at Rapporterne herom ere overdrevne, eller og at den blot er et Strømmestud for at formaae Regjeringen til Composition med Liguens Hovedmænd, men i alle Fald blev hos Baron Mannerheim besluttet, at jeg — — — burde underrette Dig, og Dig alene derom, saa at Du ubemærket og hemmeligen kunde tage Dine Forsigtigheds-Skridt. — — — Jeg har herom Intet sagt til — — — fordi jeg til Dig alene overlader at gjøre hvad Brug af denne Fortrolighed, Du troer den fortjener, og det desuden, som Du let vil finde, er af yderste Vigtighed omhyggeligen at fortie Sagen for Prindsen, som i alle Fald har gjort et ulykkeligt Bytte af en stormende, svag og livessyg Stat mod en rolig, og af Alles Kjærlighed omgiven og beskyttet Stilling. Blot Mistanken om Muligheden af et saa beskaffent Rygte, som det omhandlede, maatte gjøre et høist ubehagelige Indtryk paa hans Stab og saaledes undviges. Da imidlertid Drottningholm er særskilt paapeget, torde en fordoobelt Aarsaagenhed der blive nødvendig. — — —

i.

14de Januar Kl. 8 Morgens.

— — — Da Kronprindsen et før den 20de kommer til Drottningholm, vil Stændernes Deputation see følgende Dag den 21de, og det høitidelige Indtog see Mandagen den 22de. I det nu trykte Ceremoniel, som ei længer kunde udsættes, staaer Du indført som ved Indtoget kjørende efter Kronprindsens Bogn.

I Anledning af Dit Brev til Kongen, som med stor Glæde blev modtaget, et jeg nu ifærd med at forfatte Adoptions-Acten. Deri kommer ei Noget til at staae om Navnesforandringen, hvorom Prindsen i sit Svar turde behst og lempeligst vælle Spørgsmaal; men alt dette bør see inden han aflægger sin Ed. Thi skal G. K. Høihed hedde Carl August, bør han sværge under dette Navn. Kulberg skriver til mig og paaberaaber sig en Bulletin, som aldrig er fremkommen, og som skulde indeholde en Beskrivelse over Reisen og Festerne, samt den rørende Affæd fra Norge.

No. 52 (Hl Side 202).

G. Lagerbjelles Brev til G. Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar VII. 70).

Private Apostille.

Pstaa 24de August 1809.

Du ser af mit Brev, som for min excellentes Collegas Skyld har faaet Embedsform, hvorom Spørgsmaalet er. Jeg troer vel, at Du ligesaa snart som jeg er bleven underrettet om Prinds Frederik af Hessens Ankomst til Norge; men i al Fald har jeg hurtst meddele det. Kjedsommeligheder kunne deraf opstaae, og vor Kronprinds faae en ny Banstuelighed i sin allerede svære Rolle. Imidlertid er Frygten i Danmark stor, og det beviser Realitet i Sindstemningen i Norge. Hvad som atter beviser de Danstes Frygt, det er Bernstorffs i en ganske anden Tone forfattede Brev af 3die August tilligemed Engestrøms Svar af 9de, begge flktert Dig strax medbeelte. Freststilbudet med status quo ante bellum er talende i nærværende Omstændigheder. Svaret syntes mig passende. — — —

¹⁾ Ser og i det følgende har Adlersparre ubeladt Stykker af Wetterstedts Brev.]

No. 53 (til S. 204).

Brev fra Brev Agel D. Rörner til Kronprinds Carl Johan.

(Overført efter Aftrykket i Schiptel-Bergmans Minnen. VI. 346-349.)

Göteborg 27de Mars 1811.

Jeg har høvt den Ere i min underdanige Skrivelse af 25de dennes at underrette D. Rgl. Høihed om, at jeg skulde have en Samtale med Grev Wedel, og at jeg skulde have den Ere strax at underrette D. Rgl. Høihed om Indholdet deraf. Da denne Samtale fandt Sted igaar før Grev Wedels Afreise, vil jeg nu, saavidt det er mig muligt, Ord for Ord berette D. R. G., hvad han har sagt angaaende en Forening med Norge. D. R. G. skal herved faae Anledning til at erfare, hvad en Mand tænker i dette Henseende, som ved den Indskydelse, han har i en Deel af Landet, sandsynligt er den eneste Nordmand, som er i Stand til at gjennebringe denne Forening.

Da jeg under mit Ophold i Norge ofte havde Anledning til at samtale om Sagen med Grev Wedel, som da viste mig megen Fortrolighed, kunde jeg nu let spørge ham, om han endnu sølte sig lige tilbøielig til at bidrage til en for begge Lande saa lykkelig Begivenhed. Han svarede mig:

„Jeg ligesom de fleste blandt mine Landsmænd, som ere oplyste nok til at kunne bedømme Nordens sande Interesse, er af ganske den samme Overbeviisning nu som da. Alle ønske da at styres af høifsalig Kronprinds Carl August, da denne under et langt Ophold i Norge havde forfaaet at vinde almindelig Kjærlighed og Tilltro, og fra det Dieblit, da han blev valgt til Tronsfølger i Sverige, var det ganske let at stemme Sindene til Fordeel for en Forening mellem begge Lande. Men Prindsens Samvittighedsfuldhed lagde Hindre i Veien for Udførelsen, alenstund han endda beherskedes af en Følelse af Hengivenhed for sin gamle Souverain. Hvad Sveriges nuværende Kronprinds igjen angaaer, da behøver han vistnok ikke at holdes tilbage af slige Betænkkeligheder, som nu ere forsvundne, men der behøves Tid for at vække denne Tilltro til Prindsen, som den danske Regjering gennem sine Stemplinger har gjort Alt for at tilintetgjøre.“

„De veed, at denne Regjering, som altid frygter for at miste Norge, benytter sig af den mindste Omstændighed, for at bortfjerne dette Tidspunkt. Til en Begyndelse har man, for at gjenoplyse det Had, man stedse har søgt at underholde mellem begge Nationerne, og som var nær ved at udslettes, forfaaet at bestyrke dette ulykkelige Kjøgte, som udsprebtes efter salig Prindsens Død; at denne Død ikke skulde have været naturlig, samt at man alene af den Grund havde valgt ham til Tronsfølger i Sverige, fordi man dert fandt et Middel til at blive af med en Fyrste, som man frygtede i Spidsen for en Armee, der skulde modsætte sig Sveriges ærgjerrige Planer paa Norge. Slige Beretninger have ingen Virkning paa de Oplyste, men have ikke undladt at forbitte den simple Mand.“

„De mindes fra deres Ophold i Norge, hvor fiendtlig Sindstemningen da var mod Engländerne. Alle erindrede sig med Fortrydelse, hvor uretfærdigt England havde røvet Danmarks Flaade i Kjøbenhavn, og sin Pligt tro anvendte Pressen al sin Indskydelse for at vedligeholde denne Stemning. Men den har nu undergaaet en fuldstændig Forandring. Nordmændene erindre sig de Fordele, de have høvt af sine Handelsforbindelser med England, og ønske at see dem gjenoplyvede; Danmarks Forbund med Frankrige udgjør derfor ogsaa en af deres fornemste Klagepunkter mod den danske Regjering.“

„Her finder De nu en Anledning, som kan tjene den danske Regjering til et nyt Vaaben mod Sverige. Man har nemlig klogtigt benyttet sig af denne Nordmændenes bekjendte Uvillie mod Frankrige, for at opfræmme dem i Anledning af Eders nye Kronprinds's Ankomst til Sverige, og man har søgt at fremstille hans Valg som en Følge af Reiserens directe Indskydelse, da han, for efter

Behag at kunne styre Norden, behøvede paa Sveriges Trone en Prinds, som alene havde at udføre hans Villie. Man har tillagt, at ifølge dette Bælg skulde man i Norden snart faae see samme Dyrin, som de der foregik i Spanien.

„Saadant var det Sprog, som paa den Tid førtes af Alle, som ankom fra Kjøbenhavn. Nu derimod, da man af den svenske Regjerings Dpforsel i Forhold til Frankrige som og af Kronprindsens personlige Færd har fundet, at man ikke længere vil kunne holde os i denne Udfarelse, har man i Kjøbenhavn grebet til at udsprede den Anskuelse, at om der mærkebes nogen Skulde mellem Kæseren og den svenske Kronprinds, var den alene tilspindelende. Jeg omtaler alt dette for Dem, for at De kan vide, hvorledes man har søgt at slæbe Kronprindsen i mine Landsmænds Dombømme. De Midler, man benytter, ere uden Tvivl temmelig svage, men Almeenheden er let at føre bag Lyset, og det gaar langsomt at udflette daarlige Indtryk.“

„Hvad mig selv angaar, saa om jeg et Dieblit har ladet mig stikke i Spørgsmaalet om Prindsens Lænkemaade, er jeg nu kommen paa bedre Lanter, og det Sprog, jeg herefter agter at føre hjemme hos mig, skal idetmindste gæne til: at udflette de flette Indtryk og den Mistillid, som flige Anhydninger have kunnet foraarsage. Men der behøves Tid, og jeg er vis paa, at den Hensigtseffe, hvormed den svenske Nation betragter sin Kronprinds, skal gaae over paa Nordmændene, og alt eftersom de faae see den svenske Regjering besætte sig og et lykkeligt Resultat træne de Beslutninger (mått oeh steg), Gders Prinds tager, skulle de ligesaa ivrigt ønske at regjeres af ham som forud af hvissal Prinds Carl August.“

„De mærker, at jeg taler med Dem uden Forskillelse, og giver Dem oprigtigt Dplysning om min Lænkemaade. Derfor siger jeg, at om Deres Regjering inden hollensomhelst Green af Statsstyrelsen skulde gjøre sig skyldig i nogen Gjerning, som kunde vække Lviid om dens Hensigter eller isvrigt mislykkes, da skulde dette meget slæbe den Sag; hvormed her er Tale, og man følger i Norge med stor Opmærksomhed hvad som tilbrager sig hos Eder. For saameget som muligt at paastynde det afgjørende Dieblit, skulde det sluttelig være ønskeligt, at Kronprindsen paa en Reise i Sverige nærmede sig vore Grændser. Hans Popularitet, hans elskværdige Bæsen (sått at vara) skulde ikke undgaae ogsaa at blive bekendt hos os. Mange skulde af Nygjerlighed reise for at see ham, og deres Fortællinger om ham ved Hjemkomsten være af den største Nytte. Senere skulde intet mere bidrage til Sagens Fremme, end om Danmark erklæred Eder Krig; forgjæves skulde man da befale den norske Hær at gaae over Grændsen; og I skulde have frte Hænder til at operere mod Sjælland, hvis Erobring er let udførlig med engelsk Bistand. Derimod maatte man aldrig tænke paa at tilbeibringe Foreningett uden deres Medvirken.“

Jeg har nu havt den Ære for D. K. S. at berette, hvad Grev Wedel har sagt mig. Jeg har gjengivet hans Udtryk med Trofast, og han har bemyndiget mig til at lade dem komme til D. K. S., efterat han har taget mit Bressor paa, at jeg skulde meddele dem til D. K. S. alene. Wedel tillagde: „Jeg aander alene for mit Fædrelands Vel, og en Forening med Sverige er det, som kan sikre mine Efterkommeres Lykke og Fred. Saaledes bør jeg af Sjæl og Hjerte arbejde for den; og jeg skal gjøre det; men jeg siger Dem ogsaa, at om Sverige nogensinde skulde med Vaaben i Haand imod os ville bringe Foreningett i Stand, — aldrig skal den da blive af.“ — — —

No. 54 (til Side 215).

Baron Lars v. Engelströms Breve til G. Adlersparre.

(Her Adlersparres Handlingaar. V. 102—118.)

a.

Heiðelb. Fr. Baron og Statsraad.

Stockholm 26de Juli 1809.

Hofkansleren Baron Wetterstedt vil i et vidtløftigere Brev give Fr. Baronen flere Underretninger. Jeg har den Ere herhos at ovensende et trykt Exemplar af General Kroghs Proclamation i Finteland, hvilket Baronen maaste kunde behøve at vise sine Rødmænd. General Brede skriver, at de, som ere fødne ind i Finteland, sige, at Kongen af Danmark har ladet udsæde en Proclamation med Prindsen af Augustenborg. — —

b.

Stockholm 26de Juli 1809.

Herhos har jeg den Ere at oversende et Uddrag af et Brev fra Baron Larsoff til mig, som for nogle Limer siden ankom med Courer. Kongens naadige Vilje er, at Fr. Baronen udforsker Prindsen af Augustenborgs Væste i dette Spørgsmaal, og derom saa snart, de kan underretter H. M. Anseer Prindsen de danske Courerets forsatte Gang igjennem Sverige til Norge farlig for sin Person, saa skal den ufortøvet indpilles. Troes den derimod at være af uskyldig Natur, saa saer den tillades. Kongen selv vil underrette Fr. Baronen om den for Landgreven af Hessen begjærte Tilladelse at rejse gjennem Sverige, og det Svar derpaa gives. Stulde dette formaae denne Herre til incognito at gaae over Fladstrand, eller søge at komme frem nogen anden Vej, saa var det maaste vel, om vore Krydsere passede paa at hindre det.

c.

Stockholm 7de August 1809.

— — Kongen vil i sit egenhændige Brev have forklaret sin fuldkomne Tilfredshed over Baronens underdanige Beretninger. Baron Wetterstedt meddeler Fr. Baronen det vigtige Brev, jeg i Dag fik med Extrapost fra Grev Bernstorff. Han seer, at Kæstlen er stor i Kjøbenhavn; thi paa eensgang er Kongen af Danmark bleven saa fredelig sindet — han som ved Udeblivelsen af Svar paa alle høflige Forestillinger har tvunget os til aldrig mere at fremkomme med Slige. Et prealabelt Svar afgaer igjen i Morgen. Det skal med Torsdags-Posten blive meddelt. Jeg har anseet det af saa stor Bigtighed, at Fr. Baronen stundsomt lærte at hende Indholdet af Grev Bernstorffs Brev, at jeg ei troede at kunne opholde det, indtil Svaret derpaa kunde medfølge. Første Svar bliver naturligvis i almindelige ubestemte Udtryk og saaledes evajst. Det var vel om Fr. Baronen, inden det næste kommer til at afgaae, kunde give os nogle oplysende Underretninger. Jeg har nu gjenælæst Wetterstedts Brev. Det indeholder det Svar, jeg tænker at give, og jeg nu gaer at begjære Kongens Tilladelse til. Verba formalia skulle dog komme med næste Post. Med den meest ubemærkede o. s. v. Jeg aabner Brevet for at tilføie, at Grev Bernstorffs Brev alene er bekendt for Kongen, mig, Wetterstedt og Ehrengrenat.

d.

Stockholm den 14de August 1809.

For nogen Tid siden fik jeg et Brev fra Carl Mandersfelt (Ingman). Jeg overleverede det til Fr. Baronen og svarede Ingman, at hans Brev var afgivet til den Person, til hvem Kongen havde overdraget det Hver, hvorom Taler var. Derved troede jeg mig befriet fra al Brevvegling med en Mand af den Bestafsenhed; men igaar fik jeg et langt Brev, som indeholdt en Beretning om en Rejse til Norge. Jeg vilste det ufortøvet til Baron Platen, og svarer ikke der-

paa; men da jeg af Baron Platen har faaet hans Paastand at høre, at have faaet Cabinets-Ordre til at foretage denne Rejse, er dette ikke nok. Formodentligen ere saadanne Befalinger ikke af nogen Cabinets-Kammerherre udfærdigede, og fra Cabinetet for Udenrigs-Anliggender ere de det ganske vist ikke. Jeg ønsker saaledes, at Hr. Manderfeldt maatte faae Befaling til at fremvise sin saakaldte Cabinets-Ordre. Jeg har i Formiddag talt med Kongen om Manderfeldt, og skal paa naadig Befaling autorisere Hr. Baronen til at erklære, at Manderfeldt intet Hverd har faaet af Kongen til at rejse til Norge, end mindre der at tale eller underhandle i hans høie Navn — —. Paa Ribberhuset Klamres Roget. Jeg anseer det ingen Dymærksomhed værd og ønsker, at man ei vil være for eftergivende paa høiere Steder. Det gjør Vorneene selvraadige.

Vi vente med Utaalmobighed paa Gronland og de Yttinger, han fra Hr. Baronen medbringer; thi inden Ugens Slutning maa Kongen fige Statsraadet, at Danmark har tilbudt Fredsunderhandlingernes Nabning. Det fleer dog ved et fornuftigt Udbrag af Documentet, og ingenlunde ved dets Meddelelse in extenso. Mit Svar til Grev Bernstorff var struet for at vinde Tid. Det næst paafølgende behøver ikke at blive afgjærende, men bør nærme sig, og strax derefter bør man stride til Underhandling. En for lang Udsættelse bliver farlig.

Tugen Standstn. af Courcersart imellem Danmark og Norge har fundet Sted. De Danske have formodentligen villet oppebie vort Svar, inden de yttre sig mod Prindsen af Augustenborg, og dette Svar kan sætte dem i Forlegenhed; thi det er høfligt, saa de ei klage for Frantrige, og saa lidet opløsende, at de efter dets Ankomst ikke vide meer end før.

Jeg kommer tilbage til Manderfeldt. Da intet skriftlig stodes af ham om de saakaldte Cabinetsordrer, skulde han kunne nægte at have sagt sig høvt saadanne; men han citerer Baron Sparre, til hvem han har skrevet et Brev, som ikke er fremkommet. Baron Sparre tør kunne sige, med hvis Pas han er gaaet over Grændsen; med Kongens var det ei; thi da maatte Hofkantsleren vide det. Med fuldkommen o. s. v.

e.

Stockholm den 17de August 1809.

Indlukkede Brev har Hs. Maj. Kongen befalet mig at oversende til Hr. Baronen. Imorgen sammentræder Statsraadet tilligemed alle Statssecretairene for af Kongen at modtage Meddelelsen af den Deel af Grev Bernstorffs Brev, som angaaer Fredstilbudet. De skulle da i Følge Regjeringsformens 13de § yttre sig, den Yngste først og den Ældste sidst. Jeg formoder, at Tugen voterer Krig. Derefter skal et yderligere og mere bestemt Svar afgaae til Grev Bernstorff. Det skal blive Hr. Baronens meddeelt. — Jeg har udbedt mig H. Ms. Befaling i Henseende til de Midler, som Hr. Baronen anseer fornødne til at naae et stort Diemed. Mig paalagdes at tale med Baron Lagerheim. Han sagde, at han havde Penge [tillgångar], men vovede ei at benytte dem uden Kongens udtrykkelige Befaling, som han ønskede meddeelt inden Statsraadet. Der møder formodentligen ingen Vanstellighed. Kongen maatte af Baronen faae at vide hvor stor Sum der skulde behøves, for at kunne slaffe den til Veie, saavidt muligt. — — —

f.

Stockholm 22de August 1809.

Prindsen af Augustenborgs Brev til Hr. Baronen var guddommeligt¹⁾, og gjorde, som det burde, Indtryk paa hver tænkende Mand. De andre Breve, som Kongen har lovet at tilbagesende, ere af stor Interesse. Man bør søge, saa

¹⁾ (Formodenlig Brebet af 15de August, ovenfor Bilag No. 47 c.)

meget muligt herfra see kan, at bortrybde alle de Gindringer, som kunne ligge Gr. Baronens i Veien.

At jeg af Sjæl og Hjerter for Fædrelandets Skyld arbejder derpaa, det vilde Gervarende. 5000 Rd. Banco, som mod min Qbittering er bleven ubleveret af Statscontoret, følge herhos. Hvad Underhandlingerne med Danmark angaaer, saa hverken bør eller kunne de afvendes; men for at see hvad Stillingen med Norge kan byde os, bør Tid vindes. Derfor blev mit første Svar dilatorisk. 3 Dag skal det desnitte udfærdiges (vedsies under Lit. a¹). Igaar Aftes kom et Brev fra Grev Bernstorff, som vedsies under Lit. b. Det udviser nogen Arrighed og megen Frygt. Derpaa har jeg givet det under Lit. c. vedlagte Svar. Gr. Bernstorff faaer saaledes to Breve fra mig. Hele min Brevvegling med ham er meddeelt den franske Minister i Kjøbenhavn, Gr. Ddelot, ved Brev, hvoraf Afkrift Lit. d. vedsies. Vi faae nu see, hvad de Danske svare. Ved Underhandlingerne kan ei undgaaes at antage status quo ante bellum; da vi Intet have taget fra dem, men jeg finder ei fornødent, at man préliminairement pttter sig bestemt. — Iinkjøping er valgt til Underhandlingssted, fordi det ligger midt imellem begge Hovedstæderne. Jeg anseer det ikke nyttigt i dette Øieblik at have nogen Dansk her, og man behøver ikke at lade en svensk Minister reise til Kjøbenhavn. — —

g.

Stockholm 31te August 1809.

Kongen sender Gr. Baronens i Aften et Brev fra Baron Arnfeldt, som er mærkværdigt. Gr. Raas's Fortrolighed til ham er stor og vedvarende. Det, som i dette Brev fæster min Opmærksomhed, er det Brev fra Grev Bernstorff, som Raas har forevist. Gr. Baronens hender S. C. Baron Stedingk. Han er ikke taletrængt, lyver ikke, stryder ikke. Neppe skal Nogen findes, som mindre end han compromitterer sig. Jeg bør heller ikke troe, at Grev Romanzow har sat noget Sligt paa hans Regning, men formodet, at enten den danske Minister i Kjøbenhavn eller den danske Minister i Petersborg har sammensmedet denne Historie. Gr. Blomes, som er dansk Minister ved det russiske Hof, skal være en hed Tusenst (Hjæsker), og den danske Minister er saa arrig, at han ei veed hvad han skal sige paa. Goo der end har forfattet denne Saga, bør den erlæres for hvad den er, Usandhed. Det var vel, om Baronens til Anledning til herom at oplysse Nordmændene og advare dem for Raas's Nyheder. Med Coureren, som i Dag afgik til Frederikshavn, har jeg derom underrettet Stedingk.

Gr. Tourdonvall kom iforgaars fra Frederikshavn; han medbragte Intet Andet end Gr. Blomes Forslag at underhandle for Danmark om Fred med Baron Stedingk og Skildbrand. Grev Romanzow har fremlagt den, men uden at underrette samme paa nogen Maade. Derpaa svarede, at det danske Hof havde foreslaet en directe Underhandling mellem Hofferne, saa at Intet Hensyn kunde tages til Blomes Forslag, og dette Svar bestræbes ved at meddele den Brevvegling, som herom havde fundet Sted mellem mig og Grev Bernstorff. I en Samtale med Baron Stedingk har Grev R. yttet, at Rusland ikke [havde noget imod at Sverige] kunde faae Erstatning for sit Tab i Finland. Dette bør vi beholde i Erindring, men ei omtale. Fra Danmark er endnu Intet Svar kommet.

h.

Stockholm 22de Septbr. 1809.

Kongen har med Forundring set den Fremstilling, som er bleven Gr. Baronens gjort om Handel, drevet af svenske Skibe mellem Danmark og Norge. Det er en Gjenstand for diplomatiste Underhandling, og skal, saasnart det fra det

¹) [Disse og følgende Breve findes i næste Bilag].

danſke Hofs Side fremſtilles, tages under Overveielſe. Man bør formode, at G. K. danſke Maj., efterat Freden imellem Ruſland og Sverige er bleven afsluttet, ikke vil dvæle med at ſtride til Åbning af de Fredsunderhandlinger, han ſelv har foreſlaaet. Imidlertid vil Kongen, for at viſe ſin Velvillie for Norges Indbyggere, tillade at de fra Sverige maae optjæbe de Provisioner, de behøve. Herhos følger et Brev fra Hans Maj.

i.

Stockholm 3die Decbr. 1809.

Igaar antom Cabinetſcoureren Cronland fra Paris med Depeſcher, ſom love Fredens snare Undertegning. Cronland troer, at en Grev Letowenhaupt, ſom har været Krigsfange, ſkulde den 15de eller 16de affendes med ſelve Fredsinstrumentet. Det ſynes ſom vi ſulle komme nogenlunde vel fra deane drypfomme Sag. Jeg talder det vel, naar al Mulighed til Handel med England ikke affjæres. At Keiſer Napoleon intet har imod Tronfølgeren, det ſees 1) deraf, at der under Underhandlingerne intet Spørgsmaal har været om Tronfølgen; og 2) deraf, at Keiſer Napoleon ſamtlytter i Affendelen til Schweiz. Alle franſke Miniſtre og Autoriteter faae Befaling til at fremſtynde Reiſen. I Begyndelſen ſyntes Keiſeren, at Schweiz var noget nær, men bevilgede det til Slutningen, for at viſe ſit virkelige Venſkab for Kongens Perſon. — Dette er alene bekjendt for Platen, Wetterſtedt, Adlercreuz og mig. Vi dølge det for at undgaae Opmærkſomhed paa Reiſen. Onsdag Morgen rejſer Poſſe med nogle Officierer til Carlſcrona med Prinds Guſtav. Dagen efter Silfverſparre og Skjoldbrand med den forrige Konge, og 1 à 2 Dage efter v. Otter med Dronningen og Prindsſesjerne. Alleſammen embarqueres i en Fregat, ſom bringer dem til en tydſk Havn. Skjoldbrand følger med igjennem Lybſland. — Silfverſparre har haft en forſædelig Scene med Gripsholm-Herren og har ſagt ham stærke Sandheder. Godnat! — Wetterſtedt ſriver noget andet intereſſant. Herhos følger Kongens Brev til Kronprindsen med en Afſkrift til Hr. Baronens Underretning.

k.

Stockholm den 25de Decbr. 1809.

Nyt er her ikke, men Wetterſtedt har lovet et Brev, ſom ikke kommer. Saalebes griber jeg Pennen for at ſtrive diſſe Linier. Rigsdagen hviler; Contrapartiet formodentligen ikke; men jeg anſeer det ude af Stand til at gjøre Andet end ſmaa Forargelſer. Om Lørdag afreifer Brahe, Ferjen &c. Kronprindsen kommer, og da er Grunden lagt, paa hvilken vi ſulle forſøge at bygge Sveriges Vel.

Igaar kom Depeſcher fra Frankrige med Robert ſom Courer. Lagerbjelle ſiger, at han ei kan ſende nogen af de mange Adjutanter. Andarsvård berømmer han. Han er ham behjælpelig ved Arbeidet. Lagerbjelle har viiſt ſtore Talenter. Keiſer Napoleon vil Sverige vel; men han har ſin Maade at ſee vor Lykke paa, ſom juſt ikke er vor. I den Havsnød, hvori den forrige Konge har overladt os, er Spørgsmaalet om at redde, og kunne vi vinde aldrig ſaa lidet, har Sverige gjort Storbærk. Diebliffet er ei gunſtigt; Fremtiden kan blive bedre. — Keiſer Napoleons Øtring om vor Konge i hans ſeneste mærkværdige Tale er ſand og mærkelig. —

No. 55 (Hl S. 215).

Baron Engestrøms Brevvegling med Grev Bernſtorff.

(Efter Afſkriſtene paa Grauff i Adlerſparres Handlinger V. 120—134).

a.

Engestrøms Brev til Bernſtorff.

Det Brev, ſom D. E. har gjort mig den Ære at tilſkrive mig under 3die Auguſt, har jeg igaar modtaget og iler at ſvare derpaa. Jeg beder Dem, Hr.

Greve, at ville lade tilbage i Deres Erindring alle de Skridt, som Kongen har ladet gjøre, for at faae oprettet den gode Forstaaelse med S. M. Kongen af Danmark. Det egenhændige Brev, som han under 23de Marts skrev til denne Forste, er blevet uden Svar. Baron Ehrenheims Brev til D. E. af 17de Marts og Baron Lagerhjelles af 8de April have havt samme Skjebne. Dette syntes paa en altsor tydelig Maade at bevise Kongen af Danmarks faste Beslutning ikke at ville høre noget Forslag fra Sveriges Side, til at Kongen kunde forene den Meddelelse, som De synes at have ventet, med hvad han skyldte sig selv, især i et Dieblit, da et Indfald i Rigets nordlige Provindser¹⁾ af en Division af S. Danske M.s Armeer satte denne Fyrstes fiendtlige Planer udenfor al Lovtol.

Dersom den Succession til Sveriges Trone, som er tilbuden Hs. Høihed Prinds Christian af Holsteen-Augustenburg, er en Begivenhed, hvorpaa Historien intet Exempel giver, som jeg virkelig troer, da er den ikke mindre en nødvendig Følge af de Omstændigheder, hvori Norden nu befinder sig. Det eneste Land, med hvilket Sverige befinder sig i Fredstilstand, er England. Dersom den svenske Nation, som bør snæst Tronsfølgen saa snart som muligt grundfæstet, havde udvalgt en Prinds af det hannoverste Huus, skulde det for en lang Tid have fjernet den Fred, som den saa levende attraaer. Den var sølgelig nødt til at henvende sin Opmærksomhed paa Lande, med hvilke den befinder sig i Krig, og det er ganske naturligt, at Valget faldt paa den Prinds, der som nærmere Sverige end alle de øvrige var bedst kjendt, og som man vidste ivrig tog sig af det Folks Vel, som han havde den Ære at commandere, og af hvilket han af den Grund er skiftet. D. E. kan domme om det Haab, som dette Bekjendtskab har maattet give den svenske Nation, og hvor stor Indflydelse det maatte have paa det Valg, som har fundet Sted. Desuden vidste man, at S. M. Kongen af Danmark hædrede ham med hele sin Agtelse.

Det Forslag at aabne en Fredsunderhandling, som er antydet af D. E., har særdeles meget glædet Kongen; men jeg tilstaaer det, Hr. Greve, man var, efter alt hvad der var forudgaaet, saa lidet forberedt derpaa, at jeg umulig i dette Dieblit kan give et bestemt Svar med Hensyn til Detaillerne. Det skal uforstået komme. Imidlertid har Kongen bemyndiget mig til at erklære D. E., at Høisssamme i den Depesche, som De har gjort mig den Ære at tilstrive mig, med stor Tilfredsstillelse siner Haabet om en lykkeligere Fremtid for Norden.

Stockholm den 9de August 1809.

L. v. Engestrøm.

b.

Greve Bernstorffs Brev til Engestrøm af 16de August 1809.

Jeg har modtaget D. E. Brev af 9de d. M. til Svar paa det, som jeg under den 3die havde den Ære at tilstrive Dem. Jeg tilstaaer Dem, Hr. Baron, at dette Svar forvolder mig virkelig Smerte. Jeg seer med Belymring, at man i Stockholm har taget Feil af Grundene til en Meddelelse, hvis Nedstab jeg agtede mig lykkelig ved at være. Dette Forslag havde alene til Siemeb at lette Fuldbjrdelsen af et Dussje, som Kongen min Herre troede sig besøiet til at formode hos den svenske Regjering, og som S. M. selv deelte, nemlig at fjerne de Hindringer, som gjøre det umuligt for Hs. Høihed Prindsen af Augustenburg at modtage det hæderlige Tilbud, som er ham gjort af den svenske Nation.

Jeg finder i D. E.s Brev et sørgeligt Beviis paa, at Kongens Hensigter steds ere blevene mistkjendte i Sverige. De have steds været afgjort fredelige, og jeg troer at den, saalænge Krigstilstanden varer, ikke kan blive mødsagt ved reent militære Operationer. Om isvrigt mit Hof, strax efter Regjeringsforandringen i Sverige, har betænkt sig paa at svare paa de første officielle Meddelelser, som

¹⁾ General Kroghs Indfald i Fentland i Juli 1809.

blede det gjorte fra det stockholmske Hofs Side, saa har denne Banffelighed — det har man maattet føle i Sverige — kun havt sin Grund i en Formqvæstion, hvis Opøsning Danmark naturligtviis har maattet lade afhænge af en forelselig Aftale med sine Allierede. De mundtlige Forklaringer, som i sin Tid gaves i den Anledning, maa have kunnet tilfredsstille den svenske Regjering. Jeg maa bebuden bede Dem bemærke, Hr. Baron, at dHr. Baron Ehrenheims og Lagerhjelles Breve af 17de Marts og 8de April egentligen kun vare Introductions-Breve for dHr. de Suremain og Løvenhjelms, og kunne følgelig ikke strengt taget ansees for at være af den Natur, at de behøvede Svar.

Kongen min Herre havde troet ikke at kunne give den svenske Regjering et mere afgjørende Beviis paa sit Onste, ved alle de Midler, han havde i sin Magt, at fremskynde en Fred, som han troer at være i alle Parters Interesse, end ved at foreslaae en directe Underhandling og en Forligs-Basis, som ved sin store Simplicitet syntes at burde forebygge enhver Banffelighed og gjøre al detailleret Discussion overflødig. Da Hoffet i Stockholm synes at have dømt anderledes, staaer der kun, indtil jeg seer mig i Besiddelse af det mere bestemte Svar, som D. G. har bebudet mig, tilbage at bemærke, at dersom den Naade at underhandle paa, og den Basis for Underhandlingen, som jeg er bleven bemyndiget til at foreslaae Dem, ikke af den svenske Regjering findes passende, bliver mit Hof, stuffet i sit Haab om et hurtigt og directe Forlig, derved sat i Stand til i en fremtidig Underhandling at foreslaae alle de Betingelser, som andre Omstændigheder, de mod dets Onste forlængede Krigsbegivenheder, og Betragtninger aldeles forskjellige fra dem, der nu have ledet dets Handlemaade, kunde give det Anledning til.

c.

Brev fra Engestrøm til Bernstorff af 21de August 1809.

Jeg har den Ære at meddele D. G., at Kongen antager med en sand Tilfredsstillelse det Forslag til at aabne en Fredsunderhandling, som G. M. Kongen har gjort i det Brev, som De, Hr. Greve, har gjort mig den Ære under 3die d. M. at tilskrive mig.

Baron v. Stedingk og Hr. Stjålbebrand bestaae sig for Liden i Frederikshamn i Underhandling med G. M. Keiseren af Ruslands Befuldmægtigede. Greve v. Esßen og Baron Lagerhjelle ere paa Veien til Paris, forsynede med de Basse, som den franske Keiser har tilstaaet dem. Kongen, som med Smerte havde seet Danmarks Hof modsætte sig Nordens Lykke, iler saa meget heller at gaae G. D. M.s Onster imøde til Fordeel for den gode Harmonies Genoprettelse. — Kongen ønsker inderlig, at Underhandlingerne begynde snarest muligt. Begge Landes Befuldmægtigede kunne mødes i Jönköping, en By i Småland, der ligger omtrent i lige Afstand fra begge Hovedstæder. Dersom dette Forslag behager G. M. Kongen af Danmark, skal de nødvendige Foranstaltninger uførtøvet træffes, saavel for den danske Missions Bequemmelighed som for Communication ved Courer imellem den og Kjøbenhavn. Kongen venter kun, Hr. Greve, paa det Svar, som det maatte behage Kongen, Deres Herre, at give ved D. G., for at meddele Dem, til hvem han vil betroe sin Interesse. Jeg bebet Dem troe, at han ikke vil være den Sidste ved et Møde, hvorfra begge Landes Vel afhænger.

d.

Brev fra Engestrøm til Bernstorff af 22de August 1809.

I det Dieblid jeg skulde affende indsluttede Brev, havde jeg den Ære at modtage det, som det har behaget D. G. at tilskrive mig under 16de sidstleden, og iler at soare derpaa. Det vilde gjøre mig meget ondt, Hr. Greve, om man, som De troer, her havde taget Feil med Hensyn til Motiverne for den Medde-

løse, hvis Organ De har været. Jeg haaber Nei. Man har troet og troer endnu, hvad De gjentager i Deres sidste Brev, paa S. M. Kongen af Danmarks afgjort fredelige Sindelag. Der var en Lid, jeg tilstaaer D. E. det, da man havde en anden Overbeviisning, og om Kongen Deres Herres Lænemaade dengang mislændtes, var man undskyldt; thi i saadanne Tilfælde kan man kun dømmes efter Apparencerne. Men nu, Hr. Greve, er Talen om et Forlig. Det forbigangne bør glemmes. De vil ikke tage det ilde op, at jeg ei indlader mig i nogen Discussion herom, hvor seltrig jeg end maatte troe at kunne gjøre den; thi jeg vil bestemt det Bedste, og søge at bortfjerne Alt, som kan vække Splid. — Forsørigt viser vedsiede Brev tydelig nok, at Kongen lader S. Danst M.s Lænemaade vederfares Ret. Underhandlingernes Udbytte afhænger alene af det Svar, som Samme vil bemyndige Dem til at give, og som vi vente med Utaalmodighed. |

e.

Engestrøms Brev til Hr. Dibelot, fransk Minister ved det danske Hof, dateret 22de August 1809.

Jeg har den Ere høfsøiet at meddele Dem: 1) Det bestemte Svar, som var lovet Greve Bernstorff, og hvorom jeg underrettede Dem i mit sidste Brev, 2) Et Brev fra denne Minister, som jeg fik igaar, og 3) mit Svar. Jeg havde ønsket, at Greve Bernstorff ei havde gjort sig den Umage at undskyldes, hvad der ei lader sig undskyldes. Han omtaler ikke Kongens Brev til S. danske M., som er blevet uden Svar. De mundtlige Forklaringer, hvorom han taler, have aldrig været venstabelige, og jeg forsikrer Dem, at man har forsøgt at gjøre os alt det Onde, som man har kunnet. Men Alt dette maa glemmes. Det afhænger nu ganske af Danmarks Hof at fremskynde eller forsinke Fredsslutningen. Jeg vedbliver, min Herre! som De seer, at meddele Dem Alt, hvad der staar i Forbindelse med vore Underhandlinger, i det Haab at det ved Dem kommer til S. M. Keiseren af Frankriges og Kongen af Italiens Ministeriums Kundskab.

f.

Bernstorffs Brev til Engestrøm af 30te August 1809.

Jeg har modtaget og uforsøvet forelagt Kongen, min Herre, de to Breve, som De har gjort mig den Ere at tilskrive mig 21de og 22de d. M. S. M. har med saa meget større Tilfredshed erfarede, at Stockholms Hof samtykker i uforsøvet at indlade sig i Fredsunderhandlinger med samme, som Antagelsen af det i denne Hensigt gjorte Forslag nødvendig maa indbefatte en fuldstændig Betagelse af de Betingelser, hvortil dette Forslag var knyttet. Da imidlertid den foreslagne Underhandlings Udsald alene afhænger af dette Punkt, er det vigtigt for mit Hof, før Underhandlingerne aabnes, at erholde en usorbeholden Forsikring om, at den svenske Regjering virkelig acquiescerer ved de Betingelser, under hvilke S. K. M. har tilbuden at underhandle om Fred med den.

Jeg overer som en Følge heraf at indbyde D. E. til paa en bestemt Raad at meddele mig Deres Hof's Hensigter i denne Henseende, og jeg holder mig overbevist om, at De selv vil søle, at dette Forlangende er grundet paa Attras efter at bortfjerne en Uvisshed og forebygge Bansteligheder, som udsætte mit Hof for at see sine Forhaabninger stufede og sit Viemed forfækket. Dette Viemed var intet andet end at komme det hurtigste muligt til det Forlig, som mit Hof levende ønsker, ellers *) skulde S. M. have indstrænket sig til at oppebie den almindelige Underhandling, som Goffet i Peterssburg har behaget at foreslaae samme, og til hvilken Kongens Minister i Rusland befindes forlængst forsynet med Fuldmagt

*) I Afstrykket i Abtersparres Handl. V. 133 er her og ovenfor uden Tvivl enten noget oversprunget eller Trykfeil indløben. Oversættelsen er givet efter den sandsynlige Mæring.]

og Instructioner. Forlaget, at beramme Underhandlingen i Fødsel, møder ingen Indvending fra vor Side, og dersom D. E.s Svar, hvorom jeg ikke tvivler, vil blive overeensstemmende med vore Ønsker, vil mit Hof suarest mulig udnævne og affende den Person, som det hertil vil vælge.

No. 56 (til Side 223).

Blandede Antegnelser angaaende Kronprinds Carl Augusts Opførelse og Embedsstilling i Norge.)

(Efter Adlersparres Samlinger V. 1—11.)

On honest man the noblest work of God.
Pope.

Denne Fyrstes fleeraarige, glimrende og hæderlige Forsvar af det nordiske Rige, hvis Styrelse og Forsvar til Lands og Vandts var ham andetroet, udfordrer en vidtløftig Bearbejdelse, der vissest et vil savne en passende og værdig Behandling i en meer eller mindre fjern Fremtid; saa meget sikrere som fuldstændige og talrige Materialier til en saadan ere i sikker Forvaring. Under Forventning af denne fremtidige Fremstilling bør man ei tvivle om, at jo mere og mindre betydelige Efterretninger om denne, med Hensyn til Mandighed, opløst Forstand, Redelighed, simple Sæder og Klippefast Character, i Sandhed nordiske Prinds skulle anses af Værd for hver, i ædel, mandig og teen Betydning nordisk Mand.

Denne Prinds udnævnedes den 10de Juni 1803 til Generalmajor, commanderende General over Tropperne Søndenfeldts, Inspecteur over Infanteriet og de lette Tropper i samme District, Chef for det Søndenfeldtske Regiment, samt Commandant over Frederikssteens Fæstning med 8000 Rd. aarlig Løn, foruden de i Norge saakaldte Generals-Lilæg og Emolumenter.

Prindsens Kundskab og Embedsiver i den militaire Virkefreds er ophøiet over al Berømmelse. Han omsatte med sin Omsorg alle Anliggender og søgte at afhjælpe alle Brøstfældigheder. Han forbedrede Fangeindreningerne, forlættede Fangerne bedre Underholdning og gavnlig Beskæftigelse til Nytte saavel for Staten som for Private. Krigsstanden ansaa han værdig den omhyggeligste og utrætteligste Omsorg, fri for al Lant, barnagtig Leg og glindsende Pragt; han ansaa dens ifølge Natur og Bestemmelse givne Alvor uforenelig med det yngre eller ældre Varns Smaaheedsaand, Lege og Prydelser. Mandighed, Legemets Haardførhed, Iver for Fædrelandets Selvstændighed, Frihed og Velstand, burde i hans Lanter staae i stadig Forbindelse med og under siffer Veiledning af theoretiske Kundskaber i alle Krigshaandteringens Grader og Glasfer. Han ansaa dette for noget ganske andet, end hiin Lids gjøglende Øvelser og Beskædningsdraffninger, som i andre mere og mindre fjerne Lande, til Latter og Foragt for hvert seende Die, ansaaes nødvendige og vigtige for Rigets Forsvar. Han indfaa tillige med inderlig Tilfredshed, at han havde at gjøre med en usfordæret Ration, som forstod at vurdere og med varm patriotisk Iver paafjønne hans Bestræbelser for dens Vel.

*) Disse Optegnelser ere ifølge Adlersparres Bemærkning oversatte fra Norsk, og altsaa her atter forte tilbage i dette Sprog. Den ubekjendte Forfatter synes at være en Officer paa Frederikshald, maaste Spørre, da denne har bekræftet det Afskrift af Gadebrevet til Frederikshalds Skole, som ogsaa er trykt af Adlersparre og altsaa indsendt med Optegnelserne.]

I Aaret 1804 skaffede han Garnisonen et Exerceerhuus, som tillige kunde rumme en Underviisningsanstalt for Underofficierer, *) og for denne Anstalt udvirkede han af Regjeringen en aarlig Sum til Underviisningens Fremme. For at forene Pragis med Theori lod han Eleverne ligge 3 Uger i Keir paa Exerceerpladsen og øve sig i Landmaaling efter Niemaal, Affstands Bedømmelse, Standsers Opførelse, Standskurves og Hastners Forskædigelse m. m. Udgifterne saavel ved Provianteringen som ved Anstiftelsen af Munderingsstykker og andre Materialier udrededes af Prindsens egen Kasse. Han indrettede tillige paa egen Beføstning en høiere Classe for Underviisningen, hvori de Underofficierer, som havde gjort de bedste videnskabelige Fremstrid, optoges. Dette medførte den Rytte, at 7 af disse Elever i Aaret 1807 og 1808 befordredes til Officierer efter udholdt Examen, og alle disse have gjort sig fortjente til deres Foresattes Tillid og Bisid. — For Officiererne i Garnisonen foranskaffede han Forelæsninger i militaire videnskabelige Emner. Parolbagene, d. e. to Gange om Ugen, examinerede han selv Officiererne i Exerctisreglementet og Felttjenesten. Sygehuset og hver syg Krigsmand, af hvad Rang og Værdighed som helst, Officier eller Soldat, ydede han en særdeles og omhyggelig Opmærksomhed gjennem en offentlig Forfarg og egne private Besøg. For Militaires og Borgeres Børn af begge Kjøen indrettede han 1805 paa Frederikshald et Institut, hvortil han af egne Midler kjøbte en Eiendom, hvilken han 1810 aldeles skænkede Indretningen, og udvirkede til samme af Kongen 800 Rb. aarligen. *)

Gjennem denne ædle Fyrstes uafbrudte Bestræbelser og Opmuntringer, gjennem hans aldrig hvilende usigtige Aarvaagenhed over Ophjælpsen af Embedspligter, blev Tjenestgjøringen saavel i Fred som i Krig forrettet med levende Hu og fuld Alvor, og aldrig blev Rogen fornærmet ved usorshyldt offentlig Anklage. Prindsens ædle og gode Hjerte, som ei kunde nægte dem, der henvendte sig til ham, Hjælp og Understøttelse, forarsagede ofte, at hans indskrænkede Indkomster ei svarede til hans Velgjørenheds-Udgifter, og det indtraf ikke sjældent, at

*) [Slige Underviisnings-Anstalter vare paabudne i alle Garnisoner ved Igl. Ref. 8. Juni 1804. — B.]

*) Gavebrevet lod saaledes: „Til Directionens behagelige Efterretning formelbes herved, at den mig tilhørende Gaard paa Frederikshald No. 560, hvor den oprettede Skole findes, skal fra nu af være af mig aldeles overladt, skænket og givet til Skolens bestandige Brug og dens Eiendom for Fremtiden, hvortil den ved dette mit Misstøe med dens havende Inventarium skænkes og gives, dog med den udtrykkelige Betingelse, at dersom Fremtidens Forandringer skulde indtræffe, at Realskolen blev ophævet, og Hensigten af denne Gave altsaa ei meer vilde finde Sted, saa er det min Villie, at saavel Gaarden som Inventarium skal ved Auction offentlig bortsalges, og den derfor indløsende Capital tilfalde til lige Deling Frederikshalds Væb og det Søndenfieldeste Infanteri-Regiments Fattigvæsenet, hvoraf da enhver af disse offentlige Stiftelsers Bestyrerler modtager det halve Beløb, der anvendes lige med andre saadanne Gaver, der gives til milde Stiftelser. Det til mig paa Gaarden udstedte Skjøde forbliver da fremdeles i Realskolens Directions Værg, hvor det hidtil har været berovende, og ophører fra dette Døielik af at være mig tilhørende.

Om denne Skrivelses Indhold ubbeder jeg, at vedkommende Bestyrere af Væbns og Søndenfieldeste Infanteri-Regiments Fattigvæsenet maa vorde underrettede. ved at meddeles her for sig en betræftet Gjenpart deraf fra Realskolens Direction, hvis gode Tilstaaelse at dette er fuldbyrret jeg ubbeder Hr. Oberstlieutenant Sejersted meddeelt. For det Øvrige skulde jeg tilføie, at da dette Brev maatte kunde fornødiges tvinglyst for vedkommende Jurisdiction, hvilket jeg og onsker at maatte see, saa paatviler jeg ikke, at Directionen for Realskolen, efter dens mig velbesjente roesværdige Nidkærlighed for Alt, hvad med Indretningens Rytte og Fremtard saacer i Forbindelse, ogsaa for en saadan publik Bekjendtgjørelse efter Lovens Form har den Godhed at bære Omsorg.

Christiania den 8de Januar *) 1810.

Carl August,
Strouprinds af Sverige.

*) [Denne Dag Raaser i alle bekendte Afskrifter af Gavebrevet, naaget Underretten foriet Christiania den 8de Januar, saa at det maas være en Feil enten ved Stedet eller Dagen.]

naar en Kædlibende kom til ham med Ansøgning om Hjælp paa en Løb, da det leed noget hen i Maaned, han da bad den Ansøgende komme igjen næste Maaned, naar Prindsens Maanedsløn var falden. Hans Velgjæringer vare utallige, men de udøvedes i den største Hemmelighed, uden mindste Sin af Brøleri eller Fordring paa nogen højrøstet Taknemmelighed eller slavisk Afhængighed af hans Villie. Han havde mange Pensionairer saavel i Fredericia, hvor han før opholdt sig, som i Norge.

Hans daglige private Dmgang og Levemaade, hvori Aabenhjertighed, Beskaf og den varme Oprigtighed, som usforandret Rebelighed indgiver, vare egentlige Bestanddele, havde, som hans Person, sin høie og sande Værdighed ved den rene Simpelt, der indgød sand Høiagtelse, og skabte en Anseelse, som ei var Foster af Pypighed og stinnende Glænde eller en smaaagtig Storhed, men gav ham Venner og saa at sige Dyrtiere, som forbleve hans Venner endnu i Døds-timen, og hos hvilke hans elskede Minde ei før med Livet forsvandt eller forsvinder.

Nogle Træk af hans Levemaade, endstaaet i sig selv maafter tilspæktende ubetydelige, turde dog fortjene at nævnes. Den udmærkede sig ved den største Tarvelighed, hvorved Midler til Velgjørenhed sammensparedes. Han stob op hver Morgen Kl. 6, og drak da en Kop Kaffe. Middagsspisning stede bestemt og i Gast Kl. 1, og bestod af 3 Retter Mad med et Par Glas Rødvini; der-paa indtoges atter Kaffe. Til Aftenen nød han Intet, og Kl. 10 gif han til Hvile. Formedelst hans saalunde bestemt ordnede tarvelige Levemaade og Uds-inddeling gjorde, som allerede bemærket, Besparelser, hvilke satte ham istand til at lette og bortfjerne Medmenneskers Lidelser, og tillige give sine Embedslyder en ordnet, paapasselig, aldrig seendragtig, vakkende og uregelbunden Gang. — Hans Tjenerstab bestod af 1 Kammertjener, 1 Jæger, 2 Rideknegte og 1 Kof. Hans Stald bestod af 2 Rideheste for ham selv, og 1 for hans Rideknegt, som fulgte ham. Denne Indstrænkning i Levemaade og Udgifter turde være sjelden blandt Personer af hans høie Byrd og Værdighed.

Prindsens fornemste Fornøielse i ledige Timer var Jagt. Den legemlige Anstrengelse, som derved anvendtes, var baade et Beviis paa hans stærke og hærdede Legemsbygning og bevarede dens Kraftfuldhed; men den gif nu og da over til en for Prindsens Helbred farlig Overdrivelse. Hans Helbred retableredes dog snart uden Legehjælp. 1808 den 15de Mai udnævnedes han til Generalleutenant. Samme Aar den 30te Juni udnævnedes han til General, som Belønning for de Bedrifter og det Held under Krigen, som udmærkede Norges Forsvar. Ved en kongelig Forordning af 20de Januar 1808 var allerede bleven fastsat, at den norske Armæes første Division skulde, foruden Agerhuus og Christiansands Stift, tillige indbefatte Bergens Stift, men hvilken Bestemmelse dog ei skulde sættes i Værk, førend den i Bergen commanderende General Hesselberg tog sin Afsted, hvilket stede 30te Januar 1809. Aar 1809 den 30te Juli udnævnedes Prindsen til Feltmarskalk og Statsholder i Norge. Aar 1810 erholdt Prindsen Afsted fra sine Embeder i Norge, som udlaaret Kronprinds i Sverige.

No. 57 (til Side 223.)

Sittidelighed i Christiania den 29de Decbr. 1809.

(Af Bladet Vidra 1810 No. 38.)

At Fredag den 29de Decbr. 1809 var bestemt til en Taknemmeligheds og Fredsfest, det havde Borgerstabet i Christiania tilmeldt Repræsentanterne i samtlige Stiftets Stæder, og her i Staden kundgjort ved en trykt Indbydelse, men det forkyndtes ogsaa ved Solens Dvgang samme Dag ved Kanonerens Løsning. Paa samme Tid heisebde alle Skibe og Batterier deres Flag, som vaiebde hele

Dagen igjennem. Kl. 10 aabnedes vor Frelsers Kirke, hvor Festligheden skulde begynde, til hvilken at høre og se henved 2500 Menneſter — ſom er hvad Kirken kan rumme — bleve indladte. Det forſte ſom mødte Liſſuernes Dine var det paraderende Militaire og Borgermilicen i Kirſens Gange; en Obeliſt, ſom efterlignede Marmorét, i Midten af Kirſens Kors; en Forſamling af Sangere og Sangerinder og Muſici i Choret. Paa Obeliſtens 4 Sider var anbragt vejelvils Kongens og hans Vens, Norges elſtede Hærførers, Navnetræl og Kroner. Ovenover luede i Gulv den norſke Løve. Kl. 11 indledede atter Kanonerne for at tilkjendegive, at Alting var beredt til Feſten, ligesom der fra nu af ringedes med alle Kirſens Kloſter, indtil Høitideligheden begyndte. Kort efter kom Norges og denne Feſtdags Hædersmand og laurbekrandsede Gælt, den til Tronfølger i Sverige udſaarne Prinds Chriſtian Auguſt, og i hver Mine, i hver Bevægelse, eller rettere ſagt i den udbredte Luſhed fra dette Dieblit af og indtil denne Deel af Høitideligheden havde Ende, kunde man læſe den Erhøvede og Lænemilighed der var i Alles Hjertes. Han blev modtagen af Byens Repræſentanter. G. R. Høiſed ſaavelſom Hans Durchlauchtigheſt Prinds Frederik af Heſſen toge Plads paa Hs. Majeſtæt Kongens Stol, til hvilken var anbragt en ny Trappe inde i Kirken, betrukket med rødt Klæde. De høie Herrers Adjutantſtab ſaavelſom Statens øverſte Embedsmænd toge Plads i de tvende Stole ved Siden af Kongens Stol.

Efter Orgelets harmoniſte Lyd betraadte Slotspræſt Habels Prædikeſtolen og holdt en Indledningsſtale, om hvilken Anmelderen ei vil foregribe Publikum i dets Dom, da han veed fra paalidelig Gaand, at den vorder trykt. Da dennes Tale var tilende, iſtemmedes et herligt udført Chor, der var forfattet af den beſtendte Digter Proviſt F. Schimidt; derefter et Recitativ og en Quartet af ſamme Forfatter. Den ſjønne Muſik hertil ſyldte man Etatsraad Falbe. Nu fremtraadte Biſkop Beth, og fra en ved Obeliſten anbragt Taleſtol holdt en Tale, ſom ogſaa efter Forfatterens Løfte ſal kunne ventes trykt. Med Slutningen af Biſkoppenes Tale ſvingedes med de forſjellige Corpsers Faner, der vare plantede foran Obeliſten. Den kirkelige Deel af Feſten endtes med et Chor; Text og Muſik af benævnte Forfattere. Udsaget af dem, der havde modtaget ham, gik G. R. G. Prinds Chriſtian Auguſt ſamt G. D. Prinds Frederik under alle Liſſebærendeſes erhøvede Luſhed ud af Kirken. Kort efter havde Biſkoppen med den nærværende Samling af Præſter Dybarings-Audience hos Prindsjerne.

Kl. 3 ſamledes et af Borgerſkabet indbudet Selſkab af Mandſperſoner, omkrent 260 i Tallet, paa Cathedralſkolens Bærelſer. Der ſaars ſamtlige Stadens civile, militaire og geiſtlige Embedsmænd, Repræſentanter fra alle Agerſhuus Stifſts Kjøbstæder, og Borgere, ſom havde foranſtaltet Høitideligheden, ſamt ſaa mange af de til Byen ankomne Fremmede, ſom Rummet kunde modtage. Ved 6 ſmagfuldt og elegant dækkede Borde placeredes Alle uden Forſjel efter udtrukne Billetter. Begge Prindsjerne, den kongl. Regteringscommiſſion, Stiftamtmanden, Biſkoppen, Prindsernes Adjutantſtab og iøvrigt Perſoner af alle Stænder ſpifte ved Bordet No. 4. Under dertil forfattede Sange af Slotspræſt Habels, Paſtor Wulfsberg og Overlærer Platow, under Kanonerneſes Løden, ſamt Hurraraab og Gaandſkylp bleve følgende Staaler ubbragte: D. M. R. Frederik den Sjette! D. M. Dronning Maria! D. R. G. Prinds Chriſtian Auguſt, Tronfølger til Sverige! D. G. D. Friederich til Heſſen! Forsvarsſtanden til Lands og Bands! Freden med Sverige! Held Kadoriget og Held det ved dets Tronarving! Norge og Danmark!

G. R. G. havde den Godhed, efterat hans Skaal var drukken med alle de Glædesyttringer, ſom man kunde vente af erkjendtlige Nordmænd imod deres freſſende Velgløret, at gaae igjennem de andre Bærelſer, og hiſſe paa ſamtlige Gæſter. Man kunde læſe paa den Edles Aſyn hans Hjertes Følelſer.

Allevegne blev han modtaget med et fornyet Glædesraab, hvilket selv den udenfor forsamlede Mængde bekvarede af Hjertets Grund. En glubere Stemning forenet med høitidelig Enthusiasme og passende Maadehold kunde man neppe tænke sig. S. K. S. foreslog og udbragte en Staal for Christiania Borgere, og behagebe gunstigen at ytre sin Tilfredshed og sit Sindelag. Det smukke Kjøns Staal blev heller ikke glemt, men som det sømmer Forstandige, brød man af midt i Glæden, for ei at overdrive Nydelsen indtil den bliver modbydelig. — Nogle forsamledes nu i andre Værelser til Samtale og passende Forfriskninger. Andre forlystede sig ved at tage omkring i Byen for at beskue den allevegne anstillede Illumination, og derved adskillige smukke og betydningsfulde Transparenter. Kl. 10 om Aftenen samledes nogle hundrede Damer og unge Mandspersoner til et prægtigt Bal, som vedvarede til næste Dags Morgen. Ja selv denne Dag var en fortsat Fæst; thi paa den blev hele Garnisonen beværtet til Fornøielse. De Fattige havde man paa Festens Dag ikke forglemt. Kort Intet syntes at være forglemt, som kunde bidrage til Dagens Hæder og Festens Forfjæmelse, og længe — længe vil denne erindres i alle retsindige Nordmænds Hjerter. Søndagen næstefter, som var Aarets sidste Dag, forsamlede sig med eenbrægtig Gu samtlige Stadens civile og militaire Embedsmænd tilligemed andre her nærværende Honoratiuers og Borgerskabets Repræsentanter, hvilke en corps gjorde S. K. S. deres Opvartning og naadigst bleve modtagne. Enhver af disse Scener var meer end en blot Ceremoniel; thi de kom fra Hjertet og gik til Hjertet. Fyrsten viiste sig som Menneffe, som ædelt Menneffe, ja som deres Ven, hvis Værd han kjendte og agtede.

Men vor Glædes Himmel blev snart formørket ved den sorgelige Forestilling om den forestaaende og al! uundgaaelige Skilsmisse fra denne Norges varme Ven. Efterat han havde udstedt den hjertelige og syndige Tiltale til Nordmændene, som er dateret 30te Decbr. afsigtede Aar, drog han bort fra Christiania den 4de Januar om Morgenen, og hans høie Afreise blev tilkjendegivet fra Fæstningens Bolde med 27 Kanonstøb, hvoraf ethvert syntes ligesom at saare alle ham hengivne Hjerter. Han blev ledsaget af S. D. Fr. Friderich af Hessen; men et stort Selskab af Embedsmænd og Andre var i Forveien reist ud til Nas Bræstegaard, 2 $\frac{1}{2}$ Mill fra Christiania, hvor de modtog S. K. S., som indtraf der ved Middagstid. Selskabet blev beværtet af Stabsofficererne fra Christiania. Efter et Par Timers Ophold skiltes S. K. S. fra dem paa en meget rørende Maade. Ikke Faa fulgte med ham endnu længere, og allerede har Rygtet givet foreløbig Efterretning om den glimrende Hæder, hvormed han allevegne paa sin Reise blev modtagen, og Liden vil vist ikke forjæmme at berette os det Kærmere herom.

No. 58 (til Side 245).

Tanker angaaende det svenske Tronfølgervalg i Drebro 1810.

(Oversat af Adlersparres Samlinger. IX. 1—8.)

Underdanig P. M.

I Anledning af Gaarsdagens Samtale, samt for at aflyde de Befalinger, D. K. M. da i Naabe behagebe at give mig, maa jeg i Underdanighed anføre følgende. Prinds Frederik af Augustenborg synes at være en meget elstværdis Mand. Han omtales ved Kamlösa med stor Berømmelse, var yndet af Alle,

) [Forfatteren af dette Brev til Kongen og det følgende Udlaft (til Botum paa Rigsdagen) er uden Tvivl G. Adlersparre, som om Sommeren 1810 var udtraadt af Statsraadet.]

mærkerede i sin Samtale store Kundskaber, og maa i Danmark være vel bekendt. Han har t. Ex. Overopsynet over det hele Underviisningsværl. Om han ei fuldt kan sættes ved Siden af den uforglignelige Søn, D. K. M. i en bedrøvelig Stund har tabt, begavet med alle store og elstværdisge Egenstaber, saa kan han desuagtet være værd D. K. M.s og det svenske Folks Kjærlighed. Han er den ogsaa værd i Følge de Underretninger, som jeg har sunnet indhente. I Gaarets Farve, i Dinenes Udtryk og i Vægten har Prinds Frederik Lighed med sin afdøde Broder. Han var usigelig yndet og elstet af Alle ved Kambsa. Allerede i Egenstaber af at være Broder til Prinds Carl August eier han Fortrinsret til D. M.s Kjærlighed, til den svenske Nations Høiagtelse, til den norske Nations levende Hengivenhed. Jeg vover ei at yttre mig tydeligere. Han er en uafhængig Prinds, har et i Fremtiden lovende Slægtstaber med det danske Kongehuus, uden at være nu i det Fortrolighed. Det er en maastee meget betydelig Fordeel, at han har en 12 Aars gammel Søn, som heber Carl August. Om jeg nu eiede den Lykke at være D. M.s constitutionelle Raadgiver, saa vovede jeg i Underdanighed at tiltaade:

1) At Prinds Frederik strax igjennem en Udsending i Raade inviteredes hid, under Paaskud af at oversee sin Broders Papirer og Esterladenskaber. 2) Sammentalbelsen til Rigsdag udsærdiges i Dag for at forekomme uden- og indenlandste ellers uundgaelige Rabaler. 3) Hligemaade udsærdiges i Dag et af G. K. M. selv forfattet Brev til Keiser Napoleon, som udtrykker hele Følelsen af det lidte Tab, som levende bestriber den Høibanganges Opsørrel under D. K. M., som afmalder den Kjærlighed han nød af det svenske Folk, og udtrykker den Trøst D. M. skulde føle ved at faae den Afdødes Broder til Søn.

Udtog af en Concept.

— — — Det er min Overbeviisning, at de Grunde, paa hvilke man har støttet den allerede afgivne Betænkning, være fuldkommen gyldige; at Prindsen af Augustenborg saavel i Henseende til sine Egenstaber som sin private Stilling fortjener Fortrinet fremfor alle Andre ved vort Valg af Tronsfølger, at de nyeste Documenter, som ere blevne os meddeelte, ei ere af den Bestaaffenhed, at de bør medføre nogen Forandring i hvad man har troet og yttret. Det er ei Lovgivningen tilladt, at grunde en Mening paa Documenter, som ikke have noget Stik af Autenticitet. Disse kunne virke paa hver Mandts private Overbeviisning; de kunne oplyse en Sag og en Stilling, de kunne medføre stor Virkning; men de bør aldrig lægges til Grund for en officiel Betænkning.

Andre Omstændigheder ere alligevel nylig indtrufne af den Vægt, at jeg skulde anfæe mig utilgivelig at tilsidefætte mine Bligter imod Konge og Fædreland, ligesom min Dømmekraft fortjente høilighen at badles, om jeg ei tog dem med i Beregning. Jeg siger endnu engang: vigtige Omstændigheder ere nyligen indtrufne; de have viist sig siden den hemmelige Comitæ afgav sin underdanige Betænkning. Paa det Synspunkt, under hvilket man seer, beregner og leber disses Virkning, berover i mine Lanter mit Fædrelands Oplosning eller Bestaaen. Den almindelige Mening i Sveriges lovgivende Forsamling har betydeligt og ganske nylig forandret sig. En Pluralitet for Prindsen af Augustenborg skulde nu efter min Overbeviisning usikkert kunne ventes. Om den, næsten albeles mod hvad man kan formode, kunde vindes, blev den lidet overveiende.

G. K. M. har i sin sidste naadige Skrivelse givet tilkjende, at G. M., hvis høie Opmærksomhed og Billie tilforn har været alene rettet paa Prindsen af Augustenborg, nu af usorglemmelig Omhed for sit Folk, og med ædel Tilsidefættelse af sin smæste Tilbøielighed, har sættet sin høie Opmærksomhed paa en anden Prinds. De Documenter, som nu ere blevne os meddeelte, indeholde Tilbud af Fordele, som det ei staaer i Prindsen af Augustenborgs Magt at give.

Kundskaben om disse Fordele er med stor Omhyggelighed bleven udbredt blandt Almeenheden. Det er ikke deres egentlige Værd, jeg har taget i Beregning, men deres Virkning paa en ædel og klarsynet Prinds, som ei kan tilbyde Sligt. De Forskninger, som jeg med yderste Omhyggelighed har funnet anstille, de Grunde jeg har funnet underlaase mit Omsømme, har fuldbommen overtydet mig om, at Prindsen af Augustenborg er en Fyrste af udmærket og usædvanlig Dplysning, af den ædleste Lænkemaade og Fasthed i Charakteren, og begavet med de Egenstaber, som skulde oplive vor alderstegne Landsfaders sidste Leveaar. Alligevel ere Domme af en ganske modsat Art blevene udbredte overalt og have overalt rodfæstet sig; de ere af den Bestaafenhed, at de skulde gjøre den svenske Tronfølgje modbydelig for denne Prinds, enten før eller efter hans Gidkomst; de ere ei af den Art, at de kunde lokke en ikke ærgjærrig Prinds fra huuslig Lyfsalighed og filosofisk Rolighed til Storme og Farer. — — — Alene den ham mødende almene Kjærlighed, Velvillie og Tillid skulde have denne Kraft. Sverige var aldrig blevet Carl Augusts Fædreland, om han havde bemærket en Splid i den lovgivende Magts Lænkemaade, eller en ham mødende almindelige Uvillie fra sine nye Landsmænds Side.

Disse ere de Omstændigheder, som ganske nyligen ere indtrufne. Jeg saae et tydeligt Samtykke i Prindsens Svar; jeg seer nu med fuldeste Overbeviisning, at han ei modtager den svenske Tronfølgje, om han endog vertil vælges. Jeg maa endog bekjende, at jeg med Smerte skulde see en ædel, dydig og velvillig Prinds under disse Omstændigheder betræde den svenske Jord. En længere Forhaling af Tronfølgjevalget; et Valg som ei antages; stridende Meninger, maafsee en Brydning mellem Konge og Folk; vore tilbageværende Nationalkræfter i Strid med hverandre; en ankommende Tronfølger mødt med Uvillie og Mistro: — see der det ældgamle Sveriges sjlfre Dpløsning, et Alt omstyrrende Tidrum, forfærdeligt ved Storme og Skibbrud. — Naar det af de Grunde, som jeg har anført, er en Umulighed, at Carl Augusts Broder kan blive vor Prinds, staaer der efter min Overbeviisning blot et Formaal tilbage: Prindsen af Pontecorvo. Dette Valg synes nok lefsaget af Farer og Uleiligheder; men hvert andet skulde true med større Farer. Dette Valg kan paadrage os Uvillie og Fiendtlighed fra Verdens største Somagt; den Prinds, vi vælge, skal i Begyndelsen være fremmed for vore Sæder, vore Love og vort Sprog; men enhver oplyst Ven af det svenske Fosterland skal dog med Overbeviisning kunne sige: naar En af Europas største Feltherrer leder vor Krigshær i Striden, kan Sverige et Luus af udenlandsk Magt. Under en kraftfuld Mand's Styrelse skulle alle indenlandske Kabaler og alt Pøbelkaseri opløses. Den Prinds, som af sit Fædreland og i Fiendens Land er lige høit æfket for sit Retfærd og sin Mennesselighed, skal med dobbelt Nidkjærlighed antage sig sine nye Landsmænds Rettigheder og Velfærd, naar de have givet ham det højeste Bidnessbyrd, som kan gives, paa Tillid og Kjærlighed. Paa disse Grunde kunne svenske Mænd efter min Overbeviisning støtte sit Valg og sine Forhåabninger. — —

No. 58. b. (til Side 247).

L. v. Engestrøms Beretning om Tronfølgervalget efter Kronprinds Carl Augusts Død.

(af Grænseløves Fortællingen. II. 175—199.)

Christi Himmelfartsdag, som var den 31te Mai, kom Kronprindsens Gaand-Secretair Kullberg til mig omtrent Kl. 10 Formiddag, just da jeg agtede mig at gaae ud. Han saae forstyrret ud. „Hvad fattes? sagde jeg. „Er De syg? — „Nei; men jeg har faaet uebøagelige Tidender.“ — „Hvad da? — Er Kron-

Prindsen syg? — Har han Feber —?" — „Nei, det er værre —.“ — „Sigt frem!“ — „Han er dødt.“ — Min Beskyttelse kan jeg ikke beskrive.

Jeg skyndte mig til Cabinetet og bad Kullberg komme did med Major Forsell, som havde bragt Livenden fra Qvidinge. Han kom og berettede mig og Hofkantsleren Sagen. Jeg bad da Wetterstedt anmode samtlige Statsraaets Medlemmer at samles hos mig, paa det vi kunde raadslaae. Jeg sendte Bud efter Liomedicus Weigel og Archiater Schulzenheim, af hvilke den sidste var hos sin Søn paa Frösunda, og begav mig saa op til Kongen. Længe maatte jeg vente, indtil jeg fik bort alle ved saadan Leilighed undværlige Personer. Af dem var Bisshop Murray den vanskeligste at blive af med. Jeg betroede nu Sagen til Cancellieraad Vattram, og vi gik ind. Lang Tid behøvedes for at berede Kongen paa en sørgelig Livende. Først vilde han ei troe, at Prindsen var syg, og siden ikke, at det var farligt. Endelig sagde han: „Lever Prindsen?“ — „Nei Deres Majestæt.“

Da begyndte han at skjæle paa en saa stræffelig Maade, at jeg begyndte at frygte for ham selv. Vattram gik ud for at søge Hjælp, og jeg satte Kongen paa en Caneftol. Schulzenheim var just ankommen. Han og Weigel kom ind med Vattram, og drog Omfjerg for Herren. Han brast endelig i en heftig Graad, og blev siden noget mere stille. Jeg bad H. M. tillade Statsraadet at tage de for Diebliffet nødvendige Forholdsregler, paa det han kunde tilbringe den svrige Deel af Dagen uden Besvær. Dette bifaldtes. Jeg overgav Kongen i Lagernes Hænder og traadte af. I Forgemaattet fandt jeg Overtammerjunier Baron Claes Flemming, og bad ham følge mig til Dronningen, som var ved sit Toilette, men dog modtog os, da jeg sagde, at mit Strende var af vigtigste Betsaffenhed. Hun tænkte paa ingen Ting mindre end den Hændelse, jeg havde at berette, og havde hele Formiddagen sydselsat sig med en Dragt for Hoffruentimmerne under Hoffets Dphold paa Drottningholm og Haga, som da paatænktes. Jeg sagde hende: „Jeg kan give Deres Majestæt den tilfredsstillende Efterretning, at Kongen bestander sig vel, endstjønt jeg har været nødt til at bringe ham den sørgelige Efterretning, at Kronprindsen ikke er meer til.“ Hendes Forundring over en saa uventet Livende var stor. Hun vilde ufortøvet gaae op til Kongen, men vi bade hende biev, indtil Kongen kunde noget fatte sig.

Jeg begav mig derpaa hjem, hvor jeg fandt hos mig Statsraaderne Rosenblad, Platen og Adlerbeth, Hofkantsleren Wetterstedt, Statssecretairene Rosenstein, Sårta, Börzell. Adleroreutz, nonmé conseiller-d'état après Adlorsparre, n'était pas en ville. Il revint dans la nuit. Rosenstein, som holder af at perorere, som vil erstatte med Phraser, hvad der fattes ham i Styrke, hævdede sin Røst og sagde: „Læber os nu være Venner og glemme Alt Sammelt.“ — „Til hvem taler Du? sagde jeg, Jeg har Intet hærken at bebreide mig eller at glemme.“ — Om Formiddagen blev intet Andet afgjort, end at Prindsens døde Legeme af Chymister skulde undersøges, for at udforske, om han var forgivet, og disse burde nedsendes fra Stockholm. Jeg foreskillede forgræves, at man derved skulde give Anledning til en Tro, som kunde have ubehagelige Følger. Jeg bad da, at man skulde sende Nogle fra Lund, for at vække mindre Opmærksomhed; men jeg blev overstemt. Berzelius og Pontin skulde reise, og Følgen af denne Reise blev — den uslydige Grev Ferens Mord.

Om Eftermiddagen gjorde jeg en Stildring af Sveriges politiske Stilling, som satte os ud af Stand til rigtigt at lide paa nogen anden Magt. Jeg foreslog, at Kongen skulde skrive til Keiser Napoleon, og begjære hans Raad med Hensyn til Tronsfølgen, for at interessere ham for dens Forsvar, som blev valgt. Det vandt Alles Bifald, og Rosenstein vilde ikke lade denne Anledning til at smigre Wetterstedt ubenyttet. „Og da bør, sagde han, vor bedste Negotiateur sendes til Paris. Baron Wetterstedt er den Gæste, som kan gjøre Riget denne

vigtige Tjeneste." Jeg lod det gaae første Gang; men da han kom igjen anden Gang, svarede jeg: „For det første er ikke Spørgsmaal om at underhandle, men om at afgive et Brev. Dernæst har Kongen Ministre ved det franske Hof; saa er og Hofkansleren nødvendig hjemme, og endelig spørges Herrerne tilraads om Sagen, ikke om Maaden at udføre den paa." — Hermed afbrødes Spørgsmaalet. — Midt under vore Overlægninger kom den forargelige Chargé d'Affaires Desaugiers og plagede mig med sine Klagemaal over Handel med England. Med Røse blev jeg ham qvit, og sit afluttet hvad der var paa Bane. Jeg hør anmærke, at Wetterstedt og Järta vare de iorigste for at faae Berzelius og Pontin affendte. Efter endt Raadspæle gik jeg op til Kongen for at aflægge underdanig Beretning og modtage Sammes Befalinger til Morgendagens Statsraad. Aftenen tilbragtes i Cabinettet, for at expedere d'Her. Chemister og nødvendige Ekstatter. Seent sluttedes denne betydningsfulde Dag.

Morgenen derpaa fandt jeg Baron Adlerparre i Kongens Forgemak. Han havde ikke et saa bedrøvet Udseende, som jeg havde formodet. Han kom da fra Kongen, og havde overtalt H. M. til at udsæe Hertugen af Augustenborg til hans Broders Eftersølger. Nedkommen i Statsraadet erklærede Kongen os sin Beslutning; Alle understøttede den; dog foreslog Adlercreuz Hertugen af Oldenburg, mod hvilket virkeligen Intet var at indvende uden hans Forbindelse med Rusland. Jeg sagde, at jeg ikke kjendte Hertugen af Augustenborg, men han var en Broder af en elsket og savnet Herre; han havde tvende Sønner, og saaledes sjernebes Tanken om en Tronledigheds, og han var saa ubetydelig, at vi for hans Skyld ei skulde komme i Trætte med nogen anden Magt. Brevet til Keiser Napoleon skulde alligevel afgaae, men stiles saa, at det skulde udmærke Hertugen af Augustenborg som den der ønskes, og — NB. paa Baron Platens indstændige Begjær, saa, at det afvendte al Tanke om Balget af en fransk General. Wetterstedt opsatte Brevet, der justeredes den 2den Juni. Baron Adlerbeth, endstjont ligesaa stor Huusholder for Kronen som for sig selv, paastod, at endelig to Courerere skulde sendes, hvoraf den med Doubletterne over Pommern, for ei at løbe Fare for at opsnappes af de Danske. Denne Baron Adlerbeths Frygt lagde Grunden til Prindsen af Pontecorvos Balg, som nedenfor skal berettes.

Torsdag Aften kom Tidenden om Prindsens Død til Upsala, og Fredag Eftermiddag stod Baron Otto Mørner i Cabinettet. Hans tilkommende Svoger Hofkansleren bad om Tilladelse for ham til at gaae som Courerere til Paris. Han havde været i Frantrige, kjendte Duroc, og skulde ganske vist ubrette store Ting for Fædrelandet. Derpaa regnede jeg vel ikke stort; men jeg havde hørt sige, at han havde udmærket sig i Krigen, og jeg vilde vise Wetterstedt Benstad. Saaledes skaffede jeg ham Kongens Tilladelse, og han reiste til Upsala, for at komme tilbage Søndag Aften. Lørdag Aften affærdigedes en Cabinetscourer med Brevet til Keiser Napoleon. Træt efter Arbeide, som; nu næsten havde varet i 3 Dage, sagde jeg ved Bortgangen fra Cancelliet til Statssecretair Järta: „I Morgen skal jeg sove længe, og ingen Ting gjøre hele Formiddagen." — „Det er D. G. ikke sifter paa", svarede han — og rigtigt var det sagt; thi Kl. 7 Søndag Morgen blev jeg vaagnet af Majoren Baron Andarsvård, som var affendt af Baron Lagerbjelle for at forberede paa en hundrende Note, som skulde indkomme fra den franske Chargé d'Affaires, for at erklære, at Keiseren ansaa sig i Krigstilstand med Sverige, saafremt ikke den engelske Chargé d'Affaires Forster inden 5 Dage havde forladt Stockholm. Knapt havde jeg giennemlæst Lagerbjelles jamrende Depeche, førend den franske Chargé d'Affaires Desaugiers ankom og fremviste de Befalinger, han havde faaet. Jeg svarede at jeg over hans Andragende skulde indhente Kongens Uttring, og reiste ogsaa strax til Haga. Dronningen befalede mig til Middag. Endstjont jeg ellers er

Bestr vol over mig selv, til ei at lade mærke Sorg og Uro, saa jeg dog nedslagen ud. De Kærværende tilstrevde det Kronprindsens Dsb. Den havde vel sin Deel deri; men Træthed, Mangel paa Søvns og Betyrning over den franske Note havde lagt saa megen Lyngde i Bøgstaaalen, (råga på målet) at jeg laa under. Alt, hvad videre hører til Fosters Reise, hører ei hid. At den skulde finde Sted inden fastsat Tid, derom blev Lagerbjelle underrettet med en Courer, som overførte Doubletterne. Andarsvård sagde, at det burde være ham, da han paa ingen andre Bilskaar havde paataget sig Hidreisen. Saaledes var Mørner paa Veien ikke at komme til Paris, men han kom overeens med Andarsvård, og de reiste sammen Mandags Aften.

Da Kongen skrev til Prindsen af Augustenborg for at tilbyde ham Successionen efter sin Broder, valgte H. M. til Brevbærer Oberstlieutenant Holst, salig Kronprindsens Adjutant; thi — sagde Kongen — han kan bedre end nogen Anden overbevise Hertugen om, at hans Broder ei blev forgiivet i Sverige. Nogle Dage efter Holst's Afreise sagde Wetterstedt til mig i Platens Kærværelse: „For at være sikker paa, at Hertugen modtager det, er det vel bedst at sende Baron Platen til ham, og han er særbig at reise.“ — „Kongen“, svarede jeg, „kan ikke fliste nogen Statsraad som Courer, det er under dennes Værdighed. Naar Spørgsmaalet bliver om at modtage Hertugen, da bør Platen ihukommes.“ — „Steer det ikke snart“, sagde Platen, „saa er det for seent.“ — Wetterstedt indvendte, at man burde sende en Svensk, og at Holst, som Nordmand, ei var at lide paa. — „Da Herrerne forleden Dag“, svarede jeg, „bevilgede ham en større Pension, end nogen Svensk har faaet, berømte de hans Paalidelighed.“

Dette mislykkede Forsøg afstrækkede ikke. Nogle Dage senere, efterat Statsraadet var forbi, kom Wetterstedt med H. E. Grev Essen til mig, for at overbevise mig om Nødvendigheden af at sende en Svensk til Hertugen af Augustenborg, og at denne Svensk burde være Platen. Jeg svarede, at jeg ikke ansaa det nødvendigt, men for at tilfredsstille deres Samvittighed kunde vi jo alle Tre gaae til Kongen og indhente Sammes naadige Villie. Vi begjærede og fik Audience, i hvilken jeg sagde, hvad Grev Essen og Baron Wetterstedt attraaede; at jeg for min Deel fandt det usødvendigt, da Kongen havde gjort et saa godt Balg af Brevbærer, som Oberstlieutenant Holst's; men skulde H. M. finde, at Holst behøvede et aarvaagent Die, saa kunde ingen saa betydende Mand som en Statsraad sendes, i Særdeleshed da man ikke havde noget Erinde at give ham, som var ham værdigt. Behøvedes Noget, som skulde overtale Hertugen til at modtage Successionen, saa kunde dertil bruges Essens Svoger, General, Baron Bliken von Fincke, som fra sin Eiendom i Fyen kunde heelt ubemærket gjøre en Reise til Hertugen. Skulde blot Holst's Opsæls bevogtes, saa kunde Wetterstedts gode Ven Kammerherre Silfverstolpe sendes. Til hans Affendelse havde man en Anledning; thi Kronprindsen havde efterladt sig Doubletter af de danske Ordener. De han havde faaet af Kongen af Danmark, burde overleveres høibemælte Herre, og de øvrige tilhørte Hertugen. For at Udvalg kunde gøres, skulde alle afleveres til sidstnævnte Herre. Dette vandt Kongens Bisald, og Silfverstolpe afreiste. Det forsvundne Haab, at bemægtige sig Hertugens Person, affledom en Forandring, som senere hen skal sees.

Freitag Estermiddag, den 6te Juli, kom Wetterstedt til mig i Cabinetet og sagde, at Baron Mørner var kommen tilbage og havde vigtige Ting at berette, hvilke han blot kunde sige os Begge. Han kom ind. „Det gjør mig ondt“ — sagde jeg til ham — „at De ei længer har kunnet more Dem i Paris. Hvad fører Dem saa hastigt hjem? Har De Dndt eller Godt at sige os? — „Godt“, svarede han. — „Naa, Gud ske Lov; det ere vi ikke vant til. Hvor ere Deres Depecher?“ — „Jeg har ingen flige; thi jeg vilde ei modtage Noget af Baron Lagerbjelle.“ — „Hvad bringer De da?“ — „At jeg har formaaget

Prindsen af Pontecorvo til at modtage den svenske Krone." — „Hvorledes kunde De tale med ham derom, uden at være befuldmægtiget?" — „Der taledes i Paris om Kongen af Danmark. Vælges han, saa bliver Sverige en dansk Provinds. Vor eneste Hædning er Prindsen af Pontecorvo." — „Er De sikker paa, at han modtager Tilbudet, saa at De ei paa dobbelt Maade compromitteres?" — „Na nei, jeg har her et Brev." — „Fra ham til Dem?" — „Nei, fra mig til ham." — „Hvad beviser det?" — Under denne Samtale indtraadte G. C. Grev Esfen. Da han saae Wetterstedts og min Forundring, spurgte han om Marsagen. Jeg bad Mørner berette. Efterat han havde endt, sagde Esfen: „Dreng (Poike), Du burde sidde der, hvor hørken Sol eller Maane stikker." — Søndag Morgen afreiste jeg til Haga, og indgav underdanig Rapport om Mørners Beretning. Baron Adlercreuz var ogsaa derude og fik Kongens Befaling til at forlynde Mørner Arrest.

Den 13de Juli begroves Prinds Carl August. Da vi vare komne fra Begravelsen, spurgte Wetterstedt mig, om jeg ei vilde betrore Sagen til Statsraad Baron Platen, som skulde rejse tidlig næste Morgen for at træffe Grev Wedel, og siden komme til Drebroy Rigsdag (NB. Platen og Adlersparre sagde altid, at Sverige skulde gennem Wedel faae Norge). Den 13de om Aftenen betroede jeg Platen, hvad Mørner havde medbragt. Den 14de rejste han, og den 20de var han i Drebroy, arbejdende for Prindsen af Pontecorvo. Han sagde, at Grev Wedel fraraadede Hertugen af Augustenborgs Valg og talte for Prindsen, hvilket alligevel syntes lidet troligt, da de aldeles ikke kendte hinanden.

Afskrift af et Brev fra Grev Brede, Paris 28de Juni 1810.

Dagen efter min Afskedsaudience hos Keiseren begjærede Baron Mørner en Samtale med mig, under Vilkaar af den dybeste Taushed, og min parole d'honneur, at jeg til Ingen skulde opbæde, hvad han havde at betro mig. Hans oprørte Ansigt gav mig Anledning til at troe ham engageret i en Duellsag, og jeg gav ham med Haand og Mund det affordrede Taushedslofte. Jeg nævner denne Omstændighed, for at oplyse D. C. om Marsagen, hvorfor jeg fortaug Mørners Hemmelighed for Lagerhjelle. Jeg var ordentlig bundet gennem en parole d'honneur, og jeg har endnu den Fordom fra gamle Tider, at jeg anseer et saadant Engagement heiligt. Hvor støvende det maa synes, at lade Kongens Minister paa Stedet (og hvad næsten meer er, en Person, som viser mig alt Respekt og Fortrolighed) utyndig om en Demarche af Natur som denne, saa maa han dog tilgive denne irregularité en faveur af et Princip, som han ei kan dable. — Men jeg kommer tilbage til Sagen. Mørner betroede mig, at mange Folk i Sverige hoiagtede Prinds Pontecorvos store Egenheder, og at han rimeligen ved Rigsdagen vilde faae et stort Parti, om han satte sig paa Listen af Sandbaterne til Tronsfølgen; at Mørner i Anledning deraf havde nærmet sig Prindsen, som syntes meget smigret af denne Tilbud, men som havde svaret ham, at, endstjønt han troede Keiserens hemmelige Tilsielighed var for ham, kunde han dog ei love, at Keiseren gjorde noget offentligt Skridt til hans Favør, fordi han ei vilde øve nogen Indskydelse paa de Svenskes frie Valg, og at han (Pontecorvo) meget vel vidste, at Keiseren hverken havde givet Lagerhjelle eller mig (Brede) noget ret bestemt Svar, ikke heller til en vis Grad bundet sig ved det Brev, han havde skrevet til Kongen af Sverige; men han skulde ikke bestemtindbre uforsvøvet betro Keiseren Sagen og indhente hans Tanker.

„D. C. kan let indsee, hvor forbausset jeg blev ved denne Fortrolighed. Jeg havde i min Conversations med Keiseren altid fundet Noget saa ubestemt, en saa lidet interdet for alle de Personer, hvormed der var Spørgsmaal som Tronsfølger, at jeg altid havde den Mistanke, at Keiseren i Grunden ønskede en Anden. Nu troede jeg at have en Straale af Lyd, og jeg besluttede at give

Alt, for at opdage det Sande. Lykkeligtis havde jeg den Dag god Anledning til at see Prindsen. Han havde Morgenen før sendt mig et Par Pistoler ved G. Mørner, og jeg maatte takke for Presenten. Jeg valgte hertil just det Dieblif, da han kom tilbage fra St. Cloud. Prindsen nærmede sig mig strax med en Aabenhjertighed, som er ham egen, i det Mindste i dette Land. „Kjender De, min Herre, spurgte han, en ung Baron Mørner, og den Fortrolighed, han har vist mig? Jeg begjærer Deres oprigtige Tanker baade om Tingene og om Personen.“ — Svad Personen angaaer, svarede jeg, saa kan De see, af hans Figur og fornemmelig af hans Demarche, at det er en ung étourdi og Enthusiast. Svad Sagen derimod angaaer, saa bør jeg ei tvivle om, at jo i dette Dieblif, og inden Gemytterne kunne samle sig til en Enhed, den Tanke har kunnet opstaae hos flere Personer, at en Person med Deres Fortjenester tillige var en passende Candidat. Om denne Tanke er meer eller mindre almindelig, kan jeg saa meget mindre sige, som Kronprindsens Død er indtruffen siden min Afreise, og jeg saaledes ei kan vide, hvad man i Anledning af hans Succession her og der omkring i Riget kan ønske. Alt hvad jeg veed er, at jeg officielt intet Ord har hørt herom, og at jeg med den Oprigtighed, De afforbder mig, bør sige, at De har tre Ting imod Dem, hvoraf i det Mindste to er af stor Betydning, 1) Religion, 2) Sproget, og for det 3de troer man, at De er i en mindre god Stilling til Keiseren.“ — „Svad det Sidste angaaer, svarede han, smigrer jeg mig med, at det er ugrundet. Sproget derimod er en Grund af Betydning i det Mindste for nogen Tid. Men De bør vide, at jeg er født i Henrik den Ades Land, og at min hele Slægt har været Protestanter¹⁾. Min Moder er død i den Kæde; jeg selv er instrueret i den, endskjønt min Faber som Catholik har ladet mig følge sin. Svad Henrik den Ade har gjort, troer jeg ogsaa at kunne gjøre. m. m.“ Resten af hans Conversation gik ud paa hans Agtelse for den svenske Nation, paa hans Forsæt aldrig at virke for, men aldrig undvige, hvad Skjebnen i den Vej kan beslutte. Han ønsker ei en Krone, men han frygter den ei m. m. Umuligt kunde jeg undfinde, om han havde nogen virkelig Bistand at vente af Keiseren; men han stillede dog flere Bhaaser saa, at jeg burde gjætte mig dertil.

„Smidstid befandt jeg mig gennem Alt dette paa en vis Maade compromitteret ligeoverfor Keiseren. Han havde paa en saa fortrolig Maade talt med mig om Sveriges Affairer; han havde saa cordialement affordret mig en oprigtig Beretning om de Partier, som muligen kunde opstaae i Anledning af Tronsfølgen, at han med Grund maatte finde det underligt, at jeg havde fortiet et Parti for hans egen Underfaat. Jeg fandt mig krænklet ved den Mistanke, at synes dobbelt eller Intrigueur. Jeg gik derfor directe til Hertugen af Sabore, med Begjæring, at han skulde forklare for ham, at jeg havde ageret med ham med den største Oprigtighed, at om jeg havde kendt et Parti for Prinds Pontecorvo, skulde jeg allerførst have berettet dette; men at jeg først Dagen efter min Afstedsaubtence havde erfaret Mørners Demarche hos Prinds Pontecorvo og det saakaldte Parti, som skulde være for ham i Sverige; at jeg vel kendte den svenske Kjærlighed for Frankrige, og den svenske Admiration for Keiseren, som maastee var rejaileret paa hans Generaler; men at jeg dog ei troede den Baffs, hvorpaa Mørner grundede sin Opinion, determineret nok til at fortlene nogen stor Opfigt; med hvad mere jeg kunde sige, for gennem en længere Conversation at udlede Sabores Tanker om Sagen; men det var som at vinke til en Død. Ministeren

¹⁾ 3 Rue de Baulx i Paris skal endnu den Dag i Dag findes et Handelshuus, hvorpaa hænger det Skildi: Bernadotte & Comp. Om dette Firma er beslægtet med det svenske Kongehuus, er Udgiveren ubekendt. (Anm. i Portefeuillen.)

var endnu mere boutonneret (indefluttet) end sæbvanligt, men fulgte mig dog et Par Bærelser længere ved Afseben end i sæbvanlige Tilfælde.

„Egeledes har jeg havt en lang Conference med Alquier i samme Stue og Stil, uden at jeg kunde udleve det Mindste, som jeg kan med Sikkerhed opgive som Beviis for, at Keiseren vil understøtte Pontecorvo. Spørger D. E. mig, hvad jeg virkelig hos mig selv troer, saa svarer jeg, at Keiseren kanse sniker det; men at han aldrig compromitterer sin Protection i noget Tilfælde, hvor Udsaldet er tvivlsomt; men at Alquier har med sig Hemmeligheden af Gaaden.

„Jeg skynder mig at reise hjem, saa snart mine Etiquetsvisiter give mig Frihed dertil. Jeg troer min Hjemkomst nyttig for Kongen ved det Begreb, jeg kan give om visse Ting her, som jeg troer bedre at hende end nogen Anden; men som ei ere stiftede til at sættes paa Papiret, hverken en clair eller en chiffre.

„Spørger D. E. om mine Tanker om Prinds Pontecorvo, saa svarer jeg oprigtigt: at jeg for ham har en ubegribelig stor Høiagtelse, ei alene som Statsmand og Feltherre, men som dybt og ædel Mand. Vox populi, vox Dei. Hele Lydsland og hele Frankrige have denne Tanke. I sit private Liv er han her et virkeligt Exempel uden Lige; god Mand, god Fader, god Ven, god Formand, er han elsket af Alt, hvad der omgiver ham. En Slags Independance i hans Væsen har rimeligviis givet Anledning til den Mistanke, at han staaer sig mindre vel hos Keiseren. Jeg har dog flere Gange seet dem sammen, uden at see Anledning til denne Supposition. At han virkelig er høiagtet af Keiseren, vide Alle. Nu har jeg sagt Alt, hvad jeg veed om Prinds Pontecorvo — Alt, hvad jeg har gjort i Anledning af Mørners Stourderie. Jeg har været et Slags Diplomat her, og jeg har saaledes ageret en consequence. I Sverige bliver jeg simpelment Baron Wrede, og min Stemme giver jeg til den meest Fortjente. — —“

Afstrift af et Brev fra Grev Wrede, 16de Juli 1810.

„En Attaque paa Dinene nøder mig til at indstille den Hastighed, hvormed jeg hidtil har gjort min Reise, og derfor affender jeg med en Courer Baron Lagerbjelkes Depescher. Saasnart Baron Mørner var afreist fra Paris, underrettede jeg strax Baron Lagerbjelle om Mørners underlige Bestiftning, og hvad jeg havde gjort for at søge denne Sags Spor. Jeg laaber det staae derhen, om Sveriges politiske Stilling tillader at vælge en Fransmand til Tronsfølger; men at ville en Mand uden personlig Fortjeneste, er at tegne vor Dødsdom som Stat. D. E. behage at tilgive min Ubehjertighed: af Alle dem, som mulig kunne komme paa Tale ved Tronsfølgen, anseer jeg Prindsen af Augustenborg som den mindst passende. Jeg har omgaaes med Menneſter, som hende ham personligen, og mit Dødsdomme er ei paa det Løse. (på høft).“ — —

I Drebroy forsøgedes dagligen det Parti, som ønskede Prindsen af Pontecorvo til Tronsfølger. Næsten eller aldeles Ingen tænkte paa Kongen af Danmark. Historien om denne Herres Forsøg paa at opnaae den svenske Tronsfølge, findes i mit Bibliothek. Den 22de Juli antom Grev Wrede til Drebroy og besøgte mig Dagen efter. Han syntes ikke da saa entusiastisk for Prindsen af Pontecorvo, som han havde været i sine Breve, men talede dog altid for ham. C'est le seul Français qui j'ai trouvé à Paris (sagde han); les autres généraux sont des Allemands roides et ennuyés. Man kan ikke nægte, at Alt, hvad der fornemmeligt stiftede Prindsen Benners, var Svensernes gamle Hengivenhed for Frankrige, og Gaad om Keiser Napoleons Benſtab, tilligemed Overbeviisning om hans Krigskonst, Lapperhed og Afgt. Baron Lagerbjelkes Depescher begyndte at blive interessanter. De vare vel strevne; men hans Vittringer vare saa opstruede, at han haabede at kunne forklare dem til dens Fordeel, som til Slutning skulde blive valgt. Hvad der stiftedes

dem i Lydelighed, det erstatte Baron Wetterstedt gennem sine Forklaringer. Han, som siden sin tilkommende Svogers Tilbagekomst var aldeles omvendt fra det augustenburgske Parti til det pontecorviske, begjærede, at Lagerbjelles Depescher skulde meddeles Statsraadet. De bleve af dem læste, og af Wetterstedt saaledes forklarede, at den hæderlige Adlerbeth, som ventede Sveriges Sikkerhed fra Franrige, overtjydedes om at Keiser Napoleon ønske Prindsen af Pontecorvo. Han saa det med Betyrning, eftersom han var gaaet ind paa Tanken at vælge Hertugen af Augustenburg; men troede at burde opoffre sin Overbeviisning for Fædrelandets Vel. Rosenblad taug. Biskop Rosenstein, hans Slægtning, og Adlersparre, til hvem han bar en uindskrænket Tillid, vare ivrige for Augustenburg. Han tænkte at følge Pluraliteten. Gyllenborg var nykommen og yttrede sig lidet. Brede var for Prindsen af Pontecorvo og Adlerskreuz aldeles imod Augustenburg. Jeg overvar sjelden disse Herrens Overlægninger, men blev uryggelig ved mit Forsæt, ei at forlade Kongen. Jeg havde aldeles Intet bidraget til at lade hans Valg falde paa Hertugen af Augustenburg; men efterat det var gjort, burde jeg forblive derved, indtil Kongen forandrede sin Tænkemaade. Platen og Adlersparre vare de, som havde fremsat dette Forslag. Platen havde siden forandret sig; men Adlersparre holdt ud med en ham egen Paastaalighed.

Den 29de Juli kom Oberstlieutenant Holst tilbage med 2de Breve fra Hertugen af Augustenburg til Kongen. Det ene var Svar paa Kongens Brev, som Holst havde medbragt, og det andet paa det, som Silfverstolpe havde afgivet. Den Sidste kom iligemaade tilbage og afgav underdanig Beretning om sin Sendelse. Deres Tilbagekomst gjorde ingen mærkelig Sensation i Stænderne. Hertugen erkjendte, sagde Silfverstolpe, at han ei var stiftet til Konge; han var tvivlraadig, om han skulde antage eller ikke et Tilbud, for hvilket han havde, sagde han, Kongens Godhed og sin Broder at takke; men han troedes dog at kunne formaaes dertil. Hertuginde var aldeles derimod; thi hun vilde, at hendes Broder, Kongen af Danmark, skulde faae den søenste Krone. Endstjønt det var aldeles tvivlsomt, om Hertuginde vilde modtage Tronsfølgen, vare hans Tilhængere lige ivrige. Adlersparre havde Kongens Haand-Secretair Battram i sine Hænder. Denne, som hver Aften var inde hos Kongen og fladbrede med ham, talte da bestandig foragteligt om Prindsen af Pontecorvo, og kaldte ham „Sergeant.“ Man snakkede saa for Kongen, at G. M. skrev selv til Overstatsholderen, som var meget for Prindsen, et Brev med fornærmelige Udtryk om ham. Saasnart jeg fik det at vide, skrev jeg til Skjoldsbrand, og bad ham tilintetgjøre Kongens Brev, paa det intet Mindesmærke om saadan Uretfærdighed skulde findes. Jeg tillagde: vi tænke ulige om Valget af Tronsfølger; men dette hindrer mig ikke i at gjøre Prindsen af Pontecorvo den Ret, man er ham skyldig. — Adlersparre og hans Tilhængere formaaede Kongen til at kalde Grev Brede til sig. G. M. sagde til ham: „Min salig Fader var Deres Faders store Belynder; min Broder har gjort Deres Lykke, og jeg har altid været Deres Ven. Hvorledes kan De nu være mig imod?“ Brede svarede: „Jeg erkjender med Grefstygt Kong Adolf Frederiks Godhed imod min Fader; at Kong Gustav den 3die vilste mig Raade, skal jeg aldrig forglemme, og D. M. skal jeg til min Dødsstund være huld og tro; men at D. M. vil, at Sverige, efter Deres Bortgang, skal styres af en Ludimagister, det er for meget begjært.“

Prindsen af Pontecorvos Venner forsøgedes dagligen, saa at Pluraliteten var afgjort til hans Fordeel; men den hæderlige Tænkemaade raadede hos Stænderne, at de ei vilde stille sig fra Kongen, men ønskede, at han vilde give dem sit Bifald. Flere af mine Venner, udsendte af Prindsen af Pontecorvos Parti, kom til mig, for at formaae mig til at gaae over til hans Side. De sagde, at jeg alene opholdt Sagen; thi jeg kunde overtale Kongen. De tillagde, at Adlersparre og hans Folk vare mine Venner, og skulde styrte mig, om de fik

Overhaanden. Jeg svarede: Det veed jeg; men intet privat Betsyn har nogen-
 finde virket paa mig. Jeg har ikke bibragt Kongen den Tanke at foreslaae Her-
 tugen af Augustenborg til Tronsfølger. Det gjorde Adlersparre og Platen; men
 siden de havde faaet ham til at gaae saa langt, som steet er, kan jeg ei tilraade,
 at han modsiges sig selv. — Jeg skriver dette for Efterverdenen, og bør oprigtigt
 bekjende, at jeg desuden havde ondt for at vænne mig til den Tanke, at Sve-
 rige skulde styres af en fransk General. Mit politiske System er det gamle, bygget
 paa Venstrib med Frankrige, men ei paa Afhængighed, og Prindsens rette Lænke-
 maade kjendte Ingen. Baron Wetterstedt omtalte Alt, hvad Keiser Napoleon
 skulde gjøre for Sverige af Venstrib for Prindsen. Erfaring har lært, hvor lidet
 han kjendte dem begge To. — Tingene balancerede paa den Maade, nu er bleven
 omtalt, da en Hændelse indtraf, som vendte Alt til Prindsens Fordeel. Den
 10de August meldtes mig seent om Aftenen en Courreur. Det var en Svensk
 ved Navn Bonfac, som jeg havde seet i Paris 1795. Han var dengang der
 for at varetage det Kantsøffe Huses Anliggender. Bonfac overgav mig et Brev
 undertegnet G. A. Fournier, dateret Moskås 10de August 1810. Fournier er
 af Nation Frantsmand; han har været bosat i Gøttheborg som Handlende, men
 nøbtes til at forlade Staden paa Grund af Bankerot. Jeg kaldte ufortøvet til
 mig Baron Wetterstedt og Statssecretair Järta, for at forespørge mig, om Four-
 nier kunde modtages i Drebroy. De svarede, at da han ei vitterligen var nogen
 fremmed Magts Ombud, men syntes at reise i eget Erende, kunde han ganske
 vist modtages, naar han kun ei opholdt sig længe. Jeg bad ham saaledes in-
 finde sig Dagen derpaa. Han kom og sagde, hans Erende var paa Prindsen
 af Pontecorvos Begne at sige mig, at Prindsen havde faaet høre, at en stor
 Deel af den svenske Nation ønskede ham til Tronsfølger; at han var villig til at
 svare til en saa høderende Tillid; men at om hele Sverige ønskede ham og Kon-
 gen var derimod, vilde han ei modtage Kronen. For at legitimere sig som Le-
 myndiget til sit Erende, overgav han mig et Landskiffer-Futtermal af Elfenbeen,
 hvori vare Prindsens og Prinds Oscars Miniatur-Portraalter, og et Brev fra
 General-Handels-Agent Signeul til mig. Det første modtog jeg for at vise Kon-
 gen og gav det siden tilbage, endstjønt Fournier bad mig beholde det. Gud ve d
 hvor det tilsidt blev af. Wetterstedt tog det, og viiste det overalt. Den lan-
 e Secretair Lundbeck afstegnede Miniaturerne og derefter bleve to Kobberstik staa-
 Signeuls Brev var af følgende Indhold:

„J'ose supplier Votre Excellence permettre que je recommande très
 respectueusement à sa bienveillance le porteur de la présente Mr. Four-
 nier, qui se rend en Suède pour ses affaires particulières. Comme je le
 crois en même tems chargé d'une commission importante, je me fais un
 plaisir de déclarer, qu'il est incapable d'aucune intrigue qui puisse dé-
 plaire à Sa Majesté. Son caractère honnête et les instructions, dont il
 est muni, me repaissent de la conduite honorable qu'il tiendra, et j'es-
 père qu'il se rendra digne de la haute protection de Votre Excellence.“

Efter at jeg havde betragtet Miniaturerne og læst Brevet, androg Fournier
 hvad der var betroet ham, og hvoraf det Væsentligste findes i den Memorial,
 jeg fremlagde for Kongen, og hvoraf længere nede findes en Afstrift. Han sagde
 derhos, at i Følge den Forstrift, der var ham givet, burde han alene holde sig
 til mig, overgibe General Brede Prinds Oscars Portrait og siden ikke tale med
 Nogen. Dette holdt han aldeles ikke, thi allerede om Eftermiddagen talde han
 med en Mængde Mennesker, og Fremstillingen af Pengesfordelene, som

1) [Dette Brev indeholder kun Anmodning om en hemmelig Sammenkomst med Engeström,
 som han forlangte giennem Bonfac; med hvem han var ankommen fra Paris, da han
 var paalagt at undgaae al Opfigt.]

Sverige kunde vente sig af Prindsens Valg, hvilket skulde være en stor Hemmelighed, blev det saa lidet, at Alt tilhøbe fandtes nogle Dage efter i Upsala Dagblad¹⁾.

Jeg svarede Fournier, at Tilbudet kom noget seent, da man allerede var gaaet saa langt med Hertugen af Augustenborg; men at jeg skulde gjøre G. M. Rede for, hvad han havde sagt mig, og give Svar. Jeg anmærkede dog, at hvor stort Begreb jeg end havde om Prinds Pontecorvo, kunde jeg ikke følge for mig følgende Vanstieligheder: 1) at Herren ikke kjendte Landets Sprog; 2) at af en fransk Prinds burde vi vente haarde Skridt imod England, hvilket skulde aldeles tilintetgjøre vor Handel; og 3) at Prindsen skulde blive ledsaget af en Mængde Ublændinger. Hertil svarede Fournier: at Prindsen meget snart skulde lære Spenst; at han var en Ven af Handelen, og skulde gjøre for den svenste Alt, hvad gjøres kunde; at meget saa Franske skulde komme ind med ham, og at General Gérard, som havde staaet Prindsen mange Uvenner, allerede var fra ham. Det maa da have været den Gérard, som saa heltemodigen faldt paa Balpladsen ved Lügen 1813, og hvis Egenstaber som Krigsmand jeg havde hørt Prindsen meget berømme²⁾. Denne Dag var Postdag. Jeg havde meget at gjøre, og vilde ikke mod Aften tale med Kongen om en Sag, som skulde kunne virke paa Sammes allerede nedslagne Sind. Jeg opsatte det saaledes til Morgendagen, en Søndag. Jeg skulde da spise Middag hos Baron Akerhjelm paa Dylta. Dibreisen forbrede en Times Tid. Jeg kunde saaledes opholde mig i Drebro til Kl. 1.

Kl. 9 gif jeg op til Slottet. Hans Maj. sov. Jeg ventede til halv 1. Kammerherren, som havde Vagt, spurgte ofte efter; men altid sov Kongen. Jeg troer, at Gs. Maj., træt af Alt, hvad der sagdes om Kongevalget af begge Partier, vilde være i fuld Stilhed Søndag Formiddag, paa hvilken han ei var udsaget at modtage Rogen, og derfor ikke ringede efter Kammertjeneren. General Adlercreug kom lykkeligviis op til Kongen inden jeg gif. Jeg bad ham forberede G. M. paa, hvad jeg havde at sige, og reiste derpaa afsted til Dylta med Justitieombudsmanden Baron Mannerheim, til hvem jeg undervejs betroede Sagen. Han var ei heftig for Augustenborg, men anmærkede, da jeg nævnedes Pengefordelene, at det var at sælge Fædrelandet. Jeg svarede: „Nei; thi Fordelene vare ikke for os, men for Riget. Og de kunde af den Aarsag saa meget hellere antages, som de ei tilbødes af nogen foragtelig Mand.“ Ved Tilbagekomsten fra Landet saa jeg Grev Wrede i sit Vindue. Han bad mig komme op. Ubeskrivelig var hans Glæde. Adlercreug havde talt med Kongen og fundet G. M. mindre utilbøielig. Jeg ilede op paa Slottet. Saasnart Kongen blev mig vaer, stod han op fra Spillebordet og kaldte mig ind i sit Cabinet. Jeg afslagde der min Beretning, som Kongen med megen Laalmodighed hørte paa, og da jeg til

¹⁾ Artilleren lod saalunde: Udbrag af et Brev fra Drebro, dateret 13de August 1810: Igaar ankom to Courerere fra Paris. De medbragte Depescher fra Prindsen af Pontecorvo, tilligemed Portraiter af Prindsen selv, hans Gemalinde og Søn. Det fortælles, at Prindsen af Pontecorvo, i Tilfælde at han skulde blive valgt til Eronsfølger af Sverige, vilde af egne Midler indsætte 8 Millioner Livres (omtrent 80 Lønder Guld i Banco) i vor Bank, samt tilbageløse det af den franske Regjering bortdisponerede Krongods i Pommern, samt alle i Frankrige condemnerede Handelsstibe med deres Labninger. De sidstnævnte skulle i Værd gaae op til 3 Millioner Rigsdaler. Den Forfikkning, Prindsen derhos siges at have givet, at berede os fri Export af alle vore Tilværlinger, og saa megen Samkvem med England, som nærværende Omstændigheder nogenstinde tillade og vore Behov uundgaaeligen kræve, synes haabe at bevise Keiser Napoleons Velvilje for os og Prindsen, hvis Valg han ikke utværligen synes at ønske.“ (Anm. i Portefeuillen.)

²⁾ For saavidt det ikke snarere er Marskall Gérard, som den 11te October 1806 blev Generalfremridder. (Portefeuillens Udg.)

Slutning sagde, at Prindsen havde ladet mig erklære, at om hele Sverige vilde give ham Tronsfølgen og Kongen var derimod, vilde han ikke modtage Tilbudet, yttrede Hs. Maj.: „Det maa endda være en hæderlig Karl.“ Ved Statsraadets Sammenkomst den paafølgende Dag oplæstes min her ovenfor paaberaabte Embedsberetning angaaende hvad Fournier havde anført. Den lod saaledes:

„I Følge Embedsplygt bør jeg til D. M. afgive følgende Beretning. Igjennem Ombud har Prindsen af Pontecorvo for mig ladet yttre, at han vel havde flere Anledninger til den Formodning, at der kunde blive Spørgsmaal om ham ved Valget af svensk Tronsfølger, men at han, hvor smigrende det var, dog ingenlunde vilde det skulde stee, naar det ikke var Deres Majestæt behageligt; at, i Tilfælde han skulde blive paatænkt, kunde han ufortøvet staae sit nye Fædreland følgende Fordele: 1) 8 Millioner Francs, som inden 6 Maanedre skulde indsaettes i det svenske Rigsgjælds-Contoir mod 4 pCt. Rente. 2) Lignidning af alle de svenske Handlendes Forbring hos den franske Regjering, hvoraf een Millions Francs skulde ved Prindsens Ankomst til Sverige contant betales og efter Forbringernes Totalbeløb fordeles paa Vedkommende; 3) Omtustning af Prindsens private faste Eendomme i Frankrige og Hannover imod de Domainier i svensk Pommern, som G. M. de Franskes Keiser havde bortstjænklet. Desuden gav samme Ombud Prindsens Beredvillighed tilkjende, at gjøre Alt, hvad der stod til ham, til Fordeel for den svenske Handel. Omendstjont nu disse Tilbud ere ledsagede af Omstændigheder, som give den Grad af Troværdighed, at jeg privat ikke kan i mindste Maade drage deres Rigtighed i Tvivl, saa have de dog ikke al den Sikkerhed, jeg, i det Embede jeg beklæder, bør fordr. Men de ere af den store Vægt for Fædrelandet, at de, efter min underdanige Tanke, bør have væsentlig Indflydelse paa det Valg, for hvilket Rigets Stænder ere sammenkalbte. Det bliver saaledes af yderste Nødvendighed at staae sig ovennævnte Sikkerhed, og den kan let, endstjont med nogen Lidsforhaling, vindes.“ — Endstjont den hemmelige Comitee allerede var indkommen med sin Uttring til Fordeel for Hertugen af Augustenborg, befalede dog Kongen, efter Statsraadets eenstemmige Opfordring, at denne Beretning, som Anledning til en ny Uttring, skulde meddeles den hemmelige Comitee. Strax derefter ankom følgende Brev uden Kavn og Datum, men strevet med Generalconsul Signeuls Haand:

„Endstjont jeg som Embedsmand burde lade Kongens herværende Minister ignorere, at jeg maa stee bedre end han kjender den Negociation, som Baron Mørner har entameret, fordrer alligevel min Plygt, herved paa det ærbødigste at underrette D. G. om, at den franske Keiser skulde med den største Tilfredsahed see Marstall Bernadotte som Konge i Sverige. At Alquier ei reiser, kommer aldeles ikke af nogen Misnoie med den Proposition, hvorom der er Spørgsmaal. Den franske Regjering vil alene vide, om det Parti, som foreslaaer Pontecorvo, er af Kongen understøttet, og at det saaledes ikke har nogen Charakter af Intrigue. Jeg kan paa min Vre forsikre D. G., at Keiseren har været henrykt over den Meddelelse, som er gjort Prindsen af Pontecorvo. De Underretninger, som i denne Sag ere blevene mig meddeelte, ere paalidelige, thi jeg har dem fra Personer, som ere Keiseren nær og fuldkommen kjende hans hemmelige Tæntemaade mod Sverige. Den Trostaaelse jeg skylder Kongen, forenet med min ærefrygtfulde Høiagtelse for D. G., har bestemt mig til at skrive dette Brev, hvis Indhold er sandt og upartisk. Om det end skulde være sribende mod visse officielle Beretninger, haaber jeg at Fremtiden skal bevise, at jeg har været vel underrettet, samt at jeg i min snevre Virkekræds har forsøgt at være mit Fædreland nyttig.“

Signeul havde tilforn, strax Tidenden om Prinds Carl Augusts Død kom til Paris, strevet mig til, at Keiser Napoleon ønskede, at Kongen af Danmark maatte blive valgt til Tronsfølger. Det var den Tanke, som satte Baron Mørner

i Bevægelse. Havde Kongen af Danmark kunnet blive valgt, uden nogen Keiserens synlige Medvirken, saa havde han været glad ved at see en mægtig Ruslands Fiende opvoxe gjennem de 3 nordiske Rigers Forening; men han vilde ikke i det Dieblit stode Rusland, hvilket Land han da endnu troede at behøve med Hensyn til sine Planer med den engelske Handel. Alle den danske Ministers Hr. Dreyers Depescher til det danske Ministerium indeholdt den franske Keisers Forsikringer om hans Ønske, at Kongen af Danmark maatte blive valgt til Tronsfølger; men den franske Chargé d'Affaires Desaugiers fik ingen Forfriskt at bidrage dertil. Ikke den mindste Indskyldelse havde han; men den danske Minister von Dernath viste ham sine Depescher, og formaade ham til at ytre sig i Keiserens Navn til Fordeel for den danske Konge. Da dette blev bekendt i Paris, tilbagesaldtes han med Keiserens Unaade, og blev paa nogen Tid et benyttet.

No. 59 (til Side 245).

Meddelelser af de Omstændigheder, der ledsagede det paatænkte Valg af Hertug Frederich Christian af Augustenborg til Tronsfølger i Sverige.

Kongen af Sverige, Carl 13de, meddeler Hertug Friederich Christian i et Brev af 2den Juni 1810 hans Broders sal. Kronprinds Christian Augusts Død med megen Deeltagelse, og indbyder ham til et Besøg i Stockholm med Hensyn til de af Brindsen efterladte Papirer, som skulde overleveres Hertugen. I sit Svar af 11te Juni 1810 undslaaer Hertugen sig for dette sieblikkelige Besøg i Stockholm formedelst den Sorg, hvori hans Broders Død har sat ham, men beider at tillade ham et saadant til en anden Tid. I Brev af 10de Juli 1810 meddeler Kongen af Sverige Hertugen, at hans og hans Folks Østik med Hensyn til Tronsfølgen havde henvendt sig paa Hertugen, som den Æneste, der kunde sikre Sveriges Lykke i Fremtiden, at han efter moden Overveielse havde bestemt sig til at foreslaae ham, Hertugen, for Stænderne til sin Efterfølger, og at det derfor var ham magtpaaliggende, før dette stede, snaarest muligt at erholde Hertugens Forsikring om, at han vilde modtage dette Valg, dersom det faldt paa ham. Han haabebe, at Hertugen ikke vilde nægte ham et saadant Samtykke, og troede at maatte tilføie, at han med Hensyn til dette Anliggende havde undersøgt Keiser Napoleons Mening (que j'ai présenté à cet egard l'opinion de S. M. l'empereur des Français), og at denne stemme overeens med ham med Hensyn til dette Valg (et que ce Souverain a parfaitement coincidé avec moi dans un choix, que reclament à la foi mes affections et les grands intérêts de mon royaume). Bestemte Hertugen sig efter hans Ønsker, saa vilde det øvrige, derom tvivlede han ikke i mindste Naade, gaae efter deres Ønsker.

Med dette Brev blev Oberstlieutenant v. Holst i en særegen Mission affendt til Hertugen, og kom den 15de Juli 1810 til Gravenstein. Samme Dag sendte Hertugen med en Courer Kongen af Sveriges Brev til Frederik den 6te. I sin Følgestrivelse, som Hertugen indleber med nogle Reflectioner over Sagen, bemærker han, at der selvsølgelig i dette Dieblit et kan være Tale om nogen Beslutning, og tilføier: „Men førend jeg overtager Pligter mod et andet Land, tør jeg ei glemme den Pligt, som jeg er mit Fædreland skyldig, og at for Tiden ingen helligere Pligt paaligge mig end denne.“ Deryaa fremstiller han følgende to Spørgsmaal: 1) „Stemmer det med D. N.s Planer, at jeg aflaaer dette Forslag? Troer De, at Fædrelandets Interesse kunde befordres ved et aflaaende Svar fra min Side, og navnlig en Forening imellem de 3de Riger blive

fremledet? I Falb D. M. har den mindste Sandspylighed, det fjerneste Haab om at dette kunde blive Tilfaeldet, saa viis mig den Naade usforbeholdent at tilkjendegive mig dette, og mit Svar er bestemt. Jeg aflaaer Kronen, og bringer, det forsiktrer jeg paa det helligste, efter min Anskuelse, intet Offer. 2) I Falb Scandinaviens Forening under nærværende Omstændigheder ei kan finde Sted, holder D. M. det for meest overeensstemmende med Danmarks Interesse, at jeg eller en anden Prinds indtager den svenske Trone?" Derpaa bemærker Hertugen, at han vil expedere Oberstlieutenant v. Holst, som Kongen af Sverige venter den 27de eller 28de Juli i Drebro, saasnart han har faaet Kongens Svar, og at det forstaaer sig af sig selv, at Ingen, uden hans Gemalinde, bliver bekendt med Brevets Indhold.

Paa Efterretningen om Oberstlieutenant Holsts Gjennemreise gjennem Kjøbenhavn til Gravenstein, var den 16de Juli pr. Estaffette affendt et Brev under 3 Segl fra Kongen af Danmark til hans Søster Hertuginde, og samme kom Natten mellem 17de og 18de Juli til Gravenstein, altjaa 24 Timer efter Afsendelsen af det hertugelige Brev til Kongen. I dette Brev hejder det blandt Andet: „at han, Kongen, havde Haab om at bringe Foreningen mellem de 3de Riger i Stand, at det nærværende Dieblit var det meest beqvemme, og at han havde gjort de i denne Hensigt fornødne Skridt; at Keiser Napoleon, hvis Interesse denne Forening var, havde givet ham den kraftigste Forsikkring, at understøtte Sagen. Han meldte dette, da han havde hørt, at Hertugen aitraaede den svenske Krone, eller at flere bestræbte sig for, at han skulde blive valgt, hvortil dog hans, Kongens, Samtykke udtrævedes. Dette meldte han, paa det man ikke skulde bestynde ham for, at han havde handlet lumstelig med Hertugen.

Kongen af Sverige sendte Kammerherre v. Silfverholpe til Gravenstein med samtlige Kronprindsens Ordener og med et Brev af 14de Juli, hvori han anmelder Hertugen Kronprinds Christian Augusts Besøttelse, beder ham at underrette Kammerherren med Hensyn til Dispositionen over Ordenerne, og bemærker tillige, at Kammerherren var bekendt med den vigtige Meddelelse af 10de Juli, og at Hertugen med fuld Tillid kunde aabne sig for ham, idet han havde det specielle Hverv, at ubforstte Hertugens Mening (de presentir votre opinion).

Under 20de besvarer Kongen af Danmark Hertugens Skrivelse af 15de Juli. Samme erkjender dette nye Beviis paa Hertugens rebelige og retsløse Tænkemaade, men søier da til, at han som Landsherre maa gjøre Alt til de 3de Kroners Forening, at han desangaaende havde henvendt sig ei alene til Frankrige, men og til Kongen af Sverige selv, at han havde de stærkeste Forsikringer om Napoleons Deeltagelse og hans Døstter, og saa længe han kunde have dette Haab, kunde han aldeles ikke yttre sig for Hertugen. Forøvrigt kunde vel Kongen af Sverige foreslaae en Konge for Stænderne, men disse havde alene Ret til at vælge, og dermed maatte man være tilfreds.

Til sin Søster, Hertuginde, skrev Kongen under samme Dato, at hendes venstabelige Brev var ham dobbelt kjært i det Dieblit, da Omstændighederne nødte ham til at handle aabenbart mod sin Svoger og Ven; hun maatte være forvisset om, at hvad han som Konge gjorde, vilde han som Privatmand aldrig gjøre, og at han som Privatmand aldrig vilde bestræbe sig for en Kongekrone og de dermed forbundne Byrder, hvilket blot den, som ikke kjender det, kunde snisse Han erkjender den ædle (noble) Naade, paa hvilken hans Svoger handler mod ham, og vil aldrig glemme den.

Under 23de Juli besvarede Hertugen Kongen af Sveriges Brev af 10de Juli, under forudsendt Bevidnelse af hans meest levende Taknemlighed, didhen, at han ved edelige Forbindtligheder og med alle Taknemmeligheds Forpligtelser var Kongen af Danmark hengiven (attaché par les liens d'un serment et par tous les devoirs de la reconnaissance), og at han derfor var forpligtet

til at ansøge Kongen af Danmarks Samtykke til Antagelsen af det Forslag, som han, Kongen af Sverige, havde værdisagt at gjøre ham. Han erfarer, at den store og nyttige Plan til de tre nordiske Rigers fremtidige Forening var til Hindrer for hans, Hertugens, Valg til svensk Tronsfølger, at det danske Hof allerede havde henvendt sig til ham, Kongen af Sverige, og at denne Plan blev begunstiget og understøttet af de Franskes Keiser. Hans Person og hans Familie kunde derfor ikke videre komme i Betragtning, og han maatte derfor indskrænke sig til at bede ham, Kongen af Sverige, at modtage hans meest levende Erkjendtlighed for den Gøddhed, som han havde viist ham. Hvordan endog Nationens Valg maatte vorde, vilde Erindringen om denne kongelige Gøddhed evig forblive indgravet i hans Hjerte.

I et Brev af 25de Juli melder Hertugen Kongen af Danmark, at samme Dags Aften, paa hvilken Coureren var ankommen med Kongens Brev af 20de Juli, vare de svenske Herrer Holst og Silfversholpe afreiste, den Første med Hertugens Svarskrivelse til Kongen af Sverige til Drebro, den Sidste til Kjøbenhavn, og tilsøier en Afstrift af hiin Skrivelse; dernæst bemærker Hertugen: Ved den lange Udeblivelse af Kongens Svar havde de svenske Herrers Utaalmodighed naaet den høieste Grad; han, Hertugen, havde derfor intet andet Middel seet til at forene alle Fordringer, end at gjøre sit Svar til Kongen af Sverige sær-digt, som han da i aaben Afstrift ved Holst havde villet lade ham, Kongen af Danmark, tilfille, og overlade Kongens Afgjørelse, om Holst skulde rejse videre med det forseglede Brev, eller foreløbigen bringe et mundtligt Afslag. Hans Palet havde været færdig, da Coureren ankom, og han turde ikke fortie, at han overeensstemmende med sin gamle Tillid til sin afdøde Broders Ven og Waabenkammerat, Oberstleutenant Holst, havde foreviist denne sit projecterede Brev, der indeholdt en betinget Antagelse. Derpaa beder Hertugen om Tilløbelse til at betjene sig af sin Ret, som et næsten 20aarigt Medlem af Statsraadet, og at turde forelægge sin Anskuelse af Sagen. Han betegner da Planen til de tre nordiske Rigers Forening som stor og støn, siger: Den Beregning, at den i nærværende Dieblid lader sig udføre, støtter sig paa de Forudsætninger: 1) At den svenske Nation kan blive vundet for samme. 2) At Napoleon udtrykkelig vil anbefale og understøtte den. 3) At Rusland af Frygt for Napoleon maatte finde sig i denne Forening. Og sner til, at han har nogen Tvivl om Rigtigheden af alle disse Forudsætninger, og søger denne Tvivl i en vidtløftig Uppislung af de Paastaaende: 1) At den svenske Nation ikke vil nogen Fornæelse af en Union som den kalmarske. 2) At den entusiastiske Kjerlighed til den sidste Kronprinds gav hans Brødre og Brødreborn en Interesse, hvilken de blot kunne have som den Afdødes Brødre og ingenlunde formedelst personlige ophøiede Egenstaber, som de ikke tiltroe sig. 3) At en besalet Thronaafsigelse fra deres Side endnu mere maatte forbitte Gemytterne i Sverige, og at man i dette Tilfælde, som allerede var bleven yttret, med visse Undtagelser, turde udbede en Regent efter Keiser Napoleons Bestemmelse, men denne vilde vanstelig give den svenske Krone til Kongen af Danmark. 4) At Rusland ikke vilde samtykke i de tre nordiske Rigers Forening; og erklærer det for sin Troesbetændelse: at de 3 nordiske Rigers Forening kun da vilde synes det svenske Folk antagelig, naar alle tre Riger erholde en fælles fri Constitution og Arvesølge; dette fordrer en høist vanstelig, vel gjenneventent og klogt udført Forbindelse. Men først da lod Sagen sig udføre, naar Rusland var nødt til deri at indvilge. Da der før hans Broders Valg til Kronprinds af Sverige var Tale om en saadan Amalgamation mellem de 3 Riger, havde de Svenske svaret: mais c'est un ouvrage de longue haleine et nous ne pouvions pas attendre. For nærværende Tid kunne de ligesaa-libet vente, som for et Aar siden. Til Slutningen erklærer Hertugen, at i Falb Valget maattet hans Svar skulde falde paa ham, var han kun da vissig til at

antage samme, naar han dert troede at finde Forspynets Kalb, hvis Haand i hans Familjes Eftene var saa umiskjendelig. Men for al Intrigue, og for al smaalig Ergjærighed, havde han ikke udstrakt Haanden efter denne Krone. Men ikke at vise den tilbage, naar den af en høiere Haand blev sat paa hans Hoved, troede han nu at være sit Kalb, sine Børn, Sverige, sit Fædreland, ja Kongen selv og hans Huus skyldig.

I sit Svar af 28de Juli erkjender Kongen det nye Beviis paa Hertugens Fædrelandskjærlighed og hans Venstab for ham, og tilføier, at han ligesaavel som Hertugen finder enhver Sag, som afhænger af andre Menneſter, uvis; imidlertid troer han at have handlet efter Pligt, og at han aldrig vilde finde sig i Opposition mod Hertugen, naar det ikke var som Konge, hvor Statens Interesse maatte være Alt for ham. Det Samme udtaler Kongen i et Brev af 28de Juli til Hertuginde, under Erkjendelse af Hertugens Handlemaade som den rigtige og bedste.

Kongen sendte sin Overadjutant Lützen med et Brev af 8de August til Augustenborg, hvori han meddeelte Hertugen, at han af Lützen vilde erfare, hvorlunde et Parti i Sverige havde besluttet at bortføre Hertugen til Sverige, og at man dertil vilde bruge et svensk Skib, man mener en Kutter. Denne Raade at føre Hertugen til Sverige paa, kunde og turde han ikke tillade; derfor havde han givet Befaling til at hindre saadant, og til den Ende beordret den fornødne Koflotille til Alfen, for at skaffe Hertugen al Sikkerhed . . . ; intet Parti turde bortføre ham, og kun hans Approbation kunde gjøre Hertugen til Tronsfølger i Sverige, og denne havde han ikke givet.

I sit Svar af 10de August melder Hertugen Kongen, at om Overadjutant Lützen var kommen nogle Timer senere, vilde han ikke have truffet ham, formodt en tilstigt bestilt Rejse; at hans Ankomst havde foranlediget denne Reises Udsættelse, som under de Omstændigheder, der nu vare blevne ham bekjendte, paa meer end een Raade kunde blive mistydet. At den svenske Regjering, som søgte ham til Tronsfølger, skulde ville lade ham bortføre, var et Nytte, der ingen Tro forstente; mindre usandsynligt var et saadant Project fra et eller andet Partis Side, som han stod i Veien. Med Lützen var det Fornødne aftalt. I Sønderborg Havn kunde Kanonbaadene alene ligge sikke. Stranden var stæbt besat. Skulde et mistænkeligt Skib vise sig, vilde i Nærheden af Augustenborg Patrouiller blive udsendte for at angribe de mistænkelige Folk, og Slottet om Natten blive stærkere besat. Men skulde nu senere en svensk Courer bringe ham Anmeldelsen af det faldbyrbede Valg, og tillige et svensk Krigsskib vise sig med Indbydelse til at benytte sig af samme til Overfarten, saa maatte Kongen forlade sig paa, at han, Hertugen, intet overilet eller mod Gode og Pligt stridende Skridt vilde gjøre; han vilde kun antage Valget under Betingelser, hvoriblandt den første, at Kongens Indvilgelse kunde erholdes.

Paa dette Hertugens Brev fulgte intet Svar. Men til Hertuginde skriver Kongen, at det aldrig kunde falde ham ind, at Regjeringen vilde lade Hertugen bortføre, men vel et Parti; Hertugen kunde vel blive valgt, men uden hans, Kongens Indvilgelse, var Valget en Nullitet. — Efter Nytte skulde Hertugen bortføres paa en Dragskutter, og Dispositionen over den kunde vel ikke tilkomme noget Parti, men kun Regjeringen.

Den hemmelige Hensigt af dette paafaldende Skridt fra Kongen af Danmark's Side, at lade Hertugen ligesom arrestere og bevogte paa sit eget Slot, var efter al Sandsynlighed følgende: Kongen af Danmark, truffet af intrigante og udygtige Agenter, troede at have vundet et Parti for sig i Sverige. Han var overbevist om, at naar Hertugen ikke vilde blive valgt til Tronsfølger, dette Valg maatte falde paa ham. For nu at forhindre Hertugens Valg, søgte man at udbrede den Anskuelse i Sverige, at Kongen ei vilde tillade Hertugens Valg,

men forhindre denne i at antage samme, i Fald det skulde falde paa ham. Denne Anstuelſe blev nu overalt udbredt i Sverige af danske Agenter. Diemebet af Hertugens militaire Bevogtning var vel altsaa fornemmelig beregnet paa at vise de Svenske, at Kongen vilde hindre Hertugen i at antage Valget, og at det altsaa ikke vilde nytte de Svenske Noget at vælge ham. — Af Kongen af Sveriges herefter følgende Skrivelse seer man, at Hertugens Valg blev forhindret ved Kongen af Danmarks Skridt.

Under 21de August skrev Kongen af Sverige til Hertugen, at, da han skrev Brevet af 10de Juli, havde han ikke kunnet forudsæe de Skridt, som Kongen af Danmark siden har gjort; af Hertugens Svar af 23de Juli havde han seet, hvor meget denne Begivenhed havde virket paa Hertugens Bestemmelse, og hvor hæderlig han havde foretrukket sine Pligter for sine Forhaabninger. I det han, Kongen af Sverige, ugerne gav Slip paa de Forhaabninger, som han havde sat til ham, Hertugen, havde han givet den Tænkemaade, hvis Udtryk han høiagtede, sit Bifald. Under saadan Tingenes Stilling, og da han forudsaa, at Hertugen ikke mere vilde modtage den svenske Nations Tilbud, i Fald dens Repræsentanters Valg erklærede sig for ham, havde han holdt det for sin Pligt at høre sit Folks Ønsker, som, i det samme deelte hans Frygt med Hensyn til Antagelsen fra Hertugens Side, havde ufortøvet (de suite) eenstemmigen erklæret sig til Fordeel for Prinds Pontecorvo; denne Hvirvle havde da og den 21de August erholdt Stændernes Stemme til Thronfølger.

Dette Brev besvarede Hertugen den 27de August, og udtalte det Ønske, at den Begivenhed, hvorom Kongen havde gjort Meddelelse, maatte bidrage til Kongens Lykke og det svenske Folks Held. En Afkrift af Kongen af Sveriges Brev sendte Hertugen uden videre Bemærkninger til Kongen af Danmark, hvorpaa intet Svar fulgte. I et Brev til Hertugindeu yttrede Kongen, at Kongen af Sveriges Brev var lidet venstabeligt mod ham; nu skulde han høre Skjlden, da han dog intet videre havde gjort, end ogsaa at melde sig til Thronfølgen. At dette Skridt havde lagt Hindringer i Veien for Hertugens Valg var ikke sandt, hvilket var klart af den Omstændighed at Hertugen havde været valgt den 14de og 15de August, men at Valget var bleven omgjort den 16de.

Hertugen søgte sin Afsted fra den kongelige Tjeneste, fordi, som han udtrykker sig i en fortrolig Skrivelse til en Bekjendt, Kongen havde behandlet ham alt for fiendtligt, og fordi han, som forudsaa Fornævelsen af Partikampen og Intriguen mod den nyvalgte Kronprinds af Sverige, holdt det fremdeles for klogt, ikke at være i Kjøbenhavn og saa nær Grænnsen, og fordi hans Retraite var et offentligt Bevis paa hans Utilfredsbed og at han ei havde afflaet Kronen af Kleinmodighed (Busstillanimitet). Om denne Afsted fra den kongelige Tjeneste, hvorom Hertugen ansøgte under 30te October 1810, ofstentstelt „med Hensyn til sin Sundhed og af mange andre Grunde“, men som Kongen — formodentligen for ei at gjøre Opsigt, ei vilde meddele ham, opstod en ubehagelig, ikke ganske lidenskabsløs Correspondence, som synes at have endt med et Brev fra Hertugen af 18de April 1811, hvort Hertugen gjentager sin Bestemmelse at træffe sig tilbage fra Statens Tjeneste, og yttre, at den Cancellie-Expedition af hans for-dreede Afsted, som han endnu havde at forvente, mere var en Form, hvis tidligere eller sildigere Udstedelse intet Væsentligt forandrede i hans nærværende Forhold. Fra den Tid af tral Hertugen sig tilbage fra alle offentlige Forretninger, og døde i Aaret 1814 uden at have seet Kongen af Danmark igjen.“

No. 60 (til Side 245).

Udtog af et Brev fra Krig-Meyer¹⁾ til Oberlærer L. St. Platon.

Augustenborg den 31te Juli 1810.

„Den vigtigste Nyhed, som i dette Dieblif formødentligen beffæstiger Eder i samme Grad som os, er Valget af tronarving i den Afvødes Sted. At her har været en Courteer for at gjøre Hertugen et Tilbud fra hans svenske Majestæt, at bringe ham i Fordrag, har Du vel seet af Aviserne. Følgende derimod er Dig maastee ubekjendt. Hertugen affendte strax en Stofet til Kjøbenhavn, for at erfare Kongens Mening og Villie, og erholdt det Svar, at Kongen havde det Duffe og Laab ved denne Leilighed at tilveiebringe en Forening imellem de nordiske Riger, at Napoleon bifaldt denne Plan (hvilket staaer i aabenbar Modsigelse med det Kongen af Sverige havde strevet til Hertugen, at hans Valg havde Napoleons fuldeste Samtykke), at han som Privatmand vist ingen Lyft havde til den svenske Krone, men som Konge umulig kunde ønske, at Valget traf paa nogen Anden. Herpaa gav Hertugen følgende Svar: „At han var underrettet om, at Kongen af Danmark ønskede og haabede ved denne Leilighed at forberede en tilkommende Forening imellem de 3 Riger, som han umulig kunde andet end ansee fordeelig for sit Fædreland; at Kongen af Danmark havde underrettet ham om, at han til denne Plan havde Keiser Napoleons Bifald og Løfte om Understøttelse, og naar denne Erklæring stod i Modsigelse med Hans svenske Majestæts Vittring, maatte han tilgive ham, at han som dansk Underfaat satte Lid til sin Konges Ord, at han som dansk Underfaat under disse Omstændigheder intet Skidt kunde eller vilde gjøre, som kunde være er saadan Forening hinderlig, og at han altsaa umulig kunde ønske, at det paa den forestaaende Rigsdag traf ham.“ Imidlertid er jeg ligesaa overbevist om, at det Intet bliver af Foreningen, som at, hvis Valget i dette Tilfælde træffer vor Hertug, han af Patriotisme opoffer sig og antager Valget. Hvis Du betroer dette til nogen af vore sælles Bøener, behøver Du ei at angive Din Kilde.“

No. 61 (til Side 262.)

Uddrag af et Brev fra Professor Treschow til L. St. Platon.

„ — — — Da jeg strev det sidste til Kammerherre Anker, stod jeg endnu i den trøstelige Tanke, som en Line efter Brevets Affendelse ved Læsningen af det kongl. Rescript forsvandt, at ikke den herværende Direction, men Selskabet for Norges Vel eller en Committee af samme, vilde saae det nye Universitets Dyrettelse at besørge. Men endffjønt jeg endnu troer, at Alt, hvad der til Sagens faade Fremme skal udrettes, maas komme fra denne Kant, saa seer jeg dog med Bedrøvelse, hvor megen Kamp det med hiin Direction eller egentlig med en vis Mand²⁾ alene og hans tro Ljerner vil have at bestaae, hvor rænge Vidtløftig-

¹⁾ [Peter Krog-Meyer var født i Berdalen 1779, og var fra 1808—1816 Opdrager og Lærer for de to Augustenborgske Prindsere; blev 1816 Professor i Theologien i Kjøbenhavn, og 1819 første Biskop paa Als og Vendsyssel, men døde 24de Juni s. A. førend han tiltraadte sit Embede. Erskl vs Forf. Reg. II. 261 ff.]

²⁾ [Her menes Moldenhawer, som almindelig ansaaes for en Mand af jesuitisk Læntemaade. Han var egentlig Skjld i at den i 1798 besluttede Undervisnings-Anstalt i Christiania ei blev iværksat, men at Kathedralskolen der ved Reglement af 23de Januar 1801 ved dens Reform blev givet samme og ikke en mere ubibdet Indretning end de andre lærde Skoler i Norge og Danmark. — J. Chr. Berg. — Med „hans tro Ljerner“ menes vel Laurits Cagelstoft?]

heber og hvor megen Opsættelse dette vil forvoldte. Heril kommer maafter endnu deels en vis Mismodighed hos Selskabets fornemste Medlemmer, forarsaget ved Krænkelte og en paafaldende Tilfidsættelse, deels forskjellige Principer i Henseende til Tænktens af et Universitet, da Kongen uden Tvivl fornemmelig see paa dets Nytte for sand Kultur eller Videnskabelighed og Moralitet, den største Deel derimod kun paa dets Virkninger for Handel, Industri, Agerdyrkning og overhovedet indvortes og borgerlig Velstand. Med de Sidste ville Indretningens Fiender tilfønelabende forene sig, og idet de lade som det især er dem om de saakalote nyttige Videnskabers Befordring at gjøre, ville haade de høiere blive forsømte og hne vantrives. fordi de ere plantede paa tørre Steder, og deres Blomster i Røg og Damp eller andre usunde Dunster vil henvisne. Under saadanne Omstændigheder maa Selskabets Balsprog være: tu ne cede malis, sed contra audentior ito, og de æbleste Mænd deri med fordoblet Iver kæmpe saavel mod Kabalet, som endnu stærkere mod den Tænkearbejde, der, under Paastud af at sørge for det almindelige Velvære, søger at gjøre Videnskab og Dyden selv til Gagnens Tjenere. Thi desværre ere alle Efterretninger fra Norge derom enige, at med en Slags stigende Velstand udbreder sig tillige en almindelig Handelsaand, Luxus og Søberfordærvelse, der aldeles maa fortære den Mandskraft, hvorved det norske Folk endnu utmærket sig. Vi see et Eksempel derpaa i det svenske, som, uagtet af samme Stamme og under samme Klima, kun derfor i denne Henseende staaer tilbage, fordi den liberale Stemning ved en misforstaaet Kultur eller Politur i en lang Række af Aar er bleven undertrykt og har taget en modsat Retning. At arbejde mod denne Fordærvelse, maatte saaledes være Universitetets Hovedformaal, at ethvert andet blev dette underordnet. Jeg vil dermed ikke sige, at de saakalote nyttige Videnskaber der, ligesom ved det Kjøbenhavnske, paa en fast sandals Maade skulde tilføjes, hvor Juristeriet fast er instar omnium, hvor der hidtil ei er tænkt paa en Lærestol for Kameralvidenskab overhovedet, end sige for nogen af de besynderlige Dele, de: kan indbefattes under dette vidtløstige Fag. Overimod viser bemeldte Person oer ved tydeligt, hvor lidet det kan være hans Alvor med de Forslag, han har gjort til saadanne Indretninger i Norge, naat han aldrig har tænkt paa her at indføre noget Saadant, hvor ofte det end er bleven ham sagt; imedens han uryttig har spildt Tiden med Smaating og Ghicaner, som hans indskrænke og til Intriger dannede Hoved alene gjør ham stift til. Men jeg vil, at disse nyttige Videnskaber kun skal drives som Midler til et høiere Maal, at alle Lærere derfor maa være bejælede af samme Aand, og at ved deres Ansættelse ei den blotte Dygtighed, men Charakter og Sæder forime i Betragtning, kort sagt, at de for største Delen ere saadanne Mænd, som Sverdrup, Rathke og nogle Andre, som jeg her ikke vil nævne. Dette maa være Maalet for det norske Velfærdsselskabs og især dets Directions Bestræbelser. Da det omfatter alle nationale Hjenstande, og uden Tvivl betragter samme fra den høiere filosofiske Standpunkt, uden hvilket Genhed og Harmoni i dets Handlinger vilde være umulig; saa er intet andet Collegium saa vel stiftet til noget Hovedanliggendes Bestyrelse, og det tør derfor og kan ved Klogskab betragtligt sig samme; thi paa anden Maade bliver det intet af Udførelsen, og Hans Majestæts Villie bliver ved Rølen og Kabaler saa længe eluderet, indtil Omstændigheder indløbe, som enten gjøre Sagen umulig eller bringe den i Forglemmelse. Thi var det vel kommen saa nær dermed, hvis Grev Wedel ved sit sidste Ophold i Kjøbenhavn ei havde trevet det igennem? og kan vel et eneste Mindst alene langt ude paa Søen klinge Skibet lige til Havnen, især naar de, der skal regjere det, haade ere uduelige og uwillige? Nei, ophører Selskabet at være virksomt som hidindtil, høies Nationens Iver for denne Sag; saa vær forvisset om, at Glæden over hvad der alt er steet er utidig, og at lidet eller intet mere vil see. Stjont Selskabet for Norges Vel ligesaa lidet som Folkets Onse i det

Rongelige Rescript er nævnt, saa har dette dog gjennem Stattholderflabet aabnet Selskabet en middelbar Vej til Virksomhed, som det ikke bør forsømme; og, saafremt det Axiom er rigtigt, at lige Marsager frembringe lige Virkninger, maa dets fortsatte Bestræbelser blive ligesaa heldige som de begyndte. Foruden hvad jeg i mit Brev til Hr. Anker om Stebet bemærkede, maa jeg endnu tilføie, at skal et Universitet i Norge bidrage noget til Nationalaandens Stemning og Forædling, saa maa det nødvendig anlægges ligesom i en Brændpunkt, fra hvilken baade Dndt og Gødt til alle Sider plejer at udbrede sig, d. e. i en Hovedstad. I Norge gives der til Lykke ingen saa stor, at et Selskab af nogle og tyve Professore med flere lærde og oplyste Mænd, som der kan dannes eller være samlede, skulde kunne tabe sig blandt Mængden og af nogen anden Stand eller andet Selskab blive overvældet. Naar derfor den rette Aand og Tone blandt disse Mænd fra Begyndelsen af kommer til at herste, vil den stedse gaae videre; da derimod Hovedstaden og det hele Land kun lidet vil bekomre sig om, hvorledes Bedanterne i Kongsbjergs Kogstuer eller en anden Aftrog tænke, og snarere drive Spøt dermed end i nogen Maade rette sig derefter. Jeg vil ei her undersøge den vidtløftige Materie, hvad Fortrin smaa Steder har fremfor store i Henseende til de Studerendes Seber. Naahed, Renomisterie udmærker dem altid i de første; hvad de derimod vinde er mig ubekjendt. Men i de sidste er dog Politur i det mindste et Slags Gevinst, der ei tillader lærde Mænd ved Bedanterie at gjøre sig latterlige og derved spille Frugtterne af deres indvortes og sande Værd enten for sig selv eller Andre. Hvad Udspredeiser angaaer, saa veed jeg ikke, om de, som finere Selskaber, Klubber og Omgang med mange Slags Menneſter kan faaarsage, ere skadeligere end de som af deres indbyrdes Cirkler, Drikke- eller Spillelaug eller Lyktoure kan reise sig, der ved et Universitet ere vanskelige at afværge. De seer nok, at jeg har Die paa Christiania. Man kan derimod indvende, at baade Stebet selv er dyrt, og at Bygninger her vilde blive kostbarere end paa andre Steder. Hvad det første angaaer, saa er denne Dyrhed ganske vist unaturlig og grundet paa et slet Politi, da Christiania har en Omegn og et Opland, hvortil neppe nogen anden By har Mage, saa at jeg er vis om, at derpaa kunde raades Bød. I Henseende til det andet, da troer jeg neppe det der vil blive saa kostbart at bygge, naar man betænker, at Universitetsbygninger dog paa ethvert Sted bør opføres af Muur, ei af Lømmer, og at det første paa de Steder, hvor alle Huse ere af Træ, formodentlig vil blive endnu kostbarere. Desuden behøve de ei at anlægges midt i Byen, hvor Tomterne ere dyre, men bedst mere affides, hvor de Handelende ikke støtte om at boe. Overalt støler jeg paa Enhvers Willighed i at befordre denne Sag. — — —

Kjøbenhavn den 7de October 1811.

Deres ærbødige Tjener
Treschow.

P. S. En Bemærkning har jeg forglemmt, hvilken jeg dog finder nødvendig at tilføie. I ungefær 10 Aar har Commissionen og siden Directionen for Universitetet og de lærde Stoler arbeidet paa en Plan for Sorø Academi, som dog et endnu er stærdig, uagtet Fond, Bygninger og Alt er tilstede, og M. H. desuden Intet har derimod, men derimod gjerne seer, at ogsaa denne Stiftelse bliver ham underordnet. Man behøve heretter med et Slags Regula de tri at ubregne: naar Istandsættelsen af en gammel Bygning udfordrer 10 Aar, hvad da et Slots Opførelse fra ny af? Lages alle Omstændigheder i Betragtning, saa tvivler jeg om, at 100 Aar dertil blive nok.

1) [Molbenhøwer.]

No. 62 (til Sde 285).

a. Contre-Admiral Lütkens Rapport til Kongen om Rajadens Tab.

Jeg tilføjer D. M. i Dag Efterretning om en ligesaa hæderlig som sørgelig Begivenhed med Fregatten Rajaden. — Capitain Holm, forenet med Briggerne Laaland, Samsø og Kiel, udgik den 3die Juli fra Frederiksbørn, holdt Søen den 3die, 4de og 5te indtil sidste Dags Aften, da han indløb med underlagte Magt mellem Verne Børsen og Sandøen, uden at have seet noget fiendtligt. Næste Dags Eftermiddag saaes et Orlogsskib og 3 Brigger at krydse under Kysten udenfor, som til Alles Forundring pludselig holdt ind til Skærene, som om de vare forsynede med de bedste Løbser, og søgte Havnen, hvor Capitain Holm laa. Han fandt det nu et raabeligt at forblive der, men gik til Seil og løb til Lyngør, men blev, sjønt Løbserne troede det ikke muligt at et Orlogsskib kunde søge Havn der indenskjærs, forfulgt lige ind i Havnen af Orlogsskibet og den ene Brig; thi da en af de andre fiendtlige Brigger var stødt paa, maatte den 3die forblive hos den til Hjælp. — Kort efter at Capitain Holm var kommen derind og udført Spring for at vende Bredshen til, ankrede Orlogsskibet midt i Indløbet, og en skrællende Ild begyndte nu paa begge Sider paa Musketstuds Afstand. Efter 2 Timers bræbende Fygtning faldt alle 3 Master paa Fregatten. Dækket blev derved nedstyrtet paa Batteriets Kanoner, og Forsvar umuligt, saa meget mere, som det paa samme Tid kom Ild i Fregatten. Nu var det kun om at redde Mennesker; dette er steet saa meget muligt. Saa Krigs-skibe ere tilintetgjorte paa en hæderligere Maade end denne D. M.s Fregat. — Men denne Hæder var endnu ikke nok for Capitain Holm; han samlede nu de tilslidende Kanonfartøier, og uagtet en saadan Fatigue og en saadan Ulykke vel kunde udmatte en Mand, saa da det engleste Orlogsskib heiser Parlamentairflag og proponerer at ville udlevere Fangerne, naar man ei vilde angribe ham med Kanonbaadene — angriber Capt. Holm Orlogsskibet og Briggen strax med Kanonbaadene, beskyder ham forind, nøder ham til at gaae hastig under Seil, og forfølger ham til Søes, hvorved han redder de 2de Brigger Laaland og Kiel. Samsø var heldig nok i Slutning af Affairen, efter Holms givne Ordre, at være kommen derfra. Overalt mønnes en Nærhedsværelse hos Capt. Holm under denne sørgelige Begivenhed, som tildrager sig Dyrkærlighed. Imedens dette foregik om Aftenen og Natten i Lyngør, var Capt. Dietrichson, som fra Arendal var tilløst med sine Kanonfartøier, i Affaire med den paa Grund staaende fiendtlige Brig og hans Medhjælper. Gjenparten af begge Rapporter tilføjes D. M. herved.

Christianssand 1812 Juli 10.

Allerunderdanigst
D. Lütken.

b. Capitain Holms Rapport.

Det blev min tunge Pligt allerunderdanigst at tilmelde D. M., at Fregatten Rajaden er ikke mere. Omstændighederne ved dens ulykkelige Tilintetgjørelse ere følgende: Den 6te Juli laae vi med Rajaden, Briggerne Laaland, Samsø og Kiel ved Havnen under Sandøen, 2 Mile østen for Arendal, hvor vi vare ankrede den foregaaende Aften, uden at have seet noget fiendtligt den Dag, og jeg var bezaarsag ligeledes overbevist om, at Fienden ikke kunde vide, hvor vi vare. Om Eftermiddagen, Binden vestlig N. S. Kuling, observeredes et Linieskib og 3 Brigger, som kom sønden fra, og stod ind under Landet, krydsende med smaa Seil vester efter. — I hoor siffer paa Angreb jeg end ansaa os paa denne Ankerplads paa Grund af en henimod $\frac{3}{4}$ Mill lang og meget vanskelig Indseiling, at her er stationeret Kanonfartøier, at man ligger aldeles useet fra Søen af, og endeligen at Børsens Batteri tillige bidrager til at beskytte Indløbet, erkyndige jeg mig dog hos Løbserne, om de kunde opgivejmitig en anden Anker-

plads, hvor det ikke var muligt for Orlogsskibet at indseile; de anbefalede mig eenstemmigen Lyngsøer, da Indløbet dertil var meget snævert, men tilføiede tillige, at Vinden var vel syblig, at der var megen Fare for, at Fregatten ved Indseilingen maatte komme paa Grund. Da Fienden imidlertid holdt ind i Skjærene mod vor Ankerplads, ansaa jeg det, i Betragtning af sin Overmagt, et forsvarligt at oppebie hans Angreb, naar der var Mulighed i at komme til en anden, hvor vi vare sikre. Jeg gav da Ordre til at kappe og seile til Lyngsøer. Under Nedseilingen hertil vedligeholdte Rajaden og Laaland en stadig Ild med deres agterste Kanoner mod Orlogsskibet og en Brig, som lebede det, hvilken de besøede. Kl. 8 $\frac{1}{2}$ ankrede i Lyngsøer, førte et Spring Styrbord ud, gav Lieutenant Bahrtmann Ordre til at overtage Commandoen af 2 Kanonjoller, som laae her. Kl. 9 seilede Orlogsskibet med rummere Vind ind i Havnen, hjerpede Seil og løb sig paa Grund med Forskibet, hvorved hans Stilling blev tværs over Havnen. Kort efter ankrede Briggen, og begge laae nu omtrent et Musketstuds fra os, da en levende Ild fra begge Sider begyndte; men formedelst Havnens Sneverhed var det umuligt, al Anstrængelse uagtet, at faae Fregattens hele Batteri til at høre paa Fienden, hvilken vi havde paa Styrbords Bøug; thi Laaland laa paa Rajadens Styrbords Laaring, og med Hølen imod Grund, hvilket forhindrede os fra at faae Agterskibet høiere op, og en Coffardibrig, som laa for Rajadens Bagbords-Bøug, forhindrede os fra at falkke ned med Forskibet. Laaland kunde blot bruge sine Bøugkanoner, og Kiel, som laa sin Styrbord ud for Fregatten, blot sin Bagbords Bøugkanon, naar den ikke vilde lægge sig i Veien for Rajaden og Laaland; Samss laa paa Bagbords Side af Rajaden, og kunde altsaa ikke gjøre et Skud. I denne ufordeelagtige Stilling forfattedes Fægtningen til Kl. 10 $\frac{1}{2}$, da en stor Deel af Rajadens Mandskab var dræbt og saaret, og blev i et Lag alle 3 Master og Bøugsprydet nedstude, hvorved øverste Dæk faldt ned og demonterede hele Batteriet. Ved Reisingens Fald kandrede Fregatten, syntende til over Batteriet med Bagbords Side, og paa samme Tid begyndte Ilden, der udbrød paa flere Steber, at tage overhaand, efterat den afskillige Gange tilforn var bleven slukket. Gav Briggetne Ordre at gaae Seil og retirere, hvilket af Samss blev udført; men da Laaland laa paa Grund og Kiel laa til Vøbart af den, kunde det ikke iværksættes af dem. Da Rajaden nu pludseligen var forvandlet til et brændende og halvfunktet Brag, befalede jeg Mandskabet at hjerpe sig, men da en Deel af Reisingen laa paa begge Sider af Skibet, var det meget vanskeligt at komme den saa nær med Fartsvier, at man kunde hjerpe andre end de, der ved Svømning havde hjulpet sig noget fra Siden. Efterat jeg var kommen i Land imellem 11 og 12, fandt jeg Laaland forladt og slukket i Brand, og at Kiel havde ophørt at flyde, og da Premierlieutenant Lütten bestjæftigede sig paa den menneskefærligste Maade med at hjerpe Mandskabet fra Rajadens Brag, som kunde ventes hvert Dieblit at ville springe i Luften, fandt jeg Intet for mig mere her at udrette, hvorfør jeg roede fra Lyngsøer for at samle Kanonsartsvier, samt underrette mig om, hvorvidt Samss var bragt i Sikkerhed. Jeg vidste at Chefen for samme, Capitainlieutn. Grotschilling, var saaret. Capitainlieutn. Krüger roede øster for at samle Kanonbaabe fra den Kant, og da jeg fandt Samss i en snever Vig østen for Lyngsøer, under den Ræfcommanderende, Capitainlieutn. Christies, Commando, i fuldkommen Forsvarsstand, roede jeg vester efter, for fra denne Side at hente Kanonsartsvier. Da jeg kom tilbage til Lyngsøer, forefandt jeg Lieutenant Mechlenborg ankommen der fra Østerrisøer med 3 Kanonjoller; i Mørket har han, uden jeg har mærket det, passeret mig. Da der fra Orlogsskibets Stortop vasede et hvibdt Flag, sendte jeg Lieutn. Bahrtmann som Parlamentair ombord i det, for at blive underrettet om Hensigten med samme; beordrede Lieutenanterne Kraft og Hesselberg hver at tage Commandoen over hver af de Joller, der ikke vare commanderede

af en fast Officer, og sendte Lieutn. Sandholt vester efter, for at hente Kanonfartøier. Lieutn. Bahrtmann kom snart tilbage og bragte mig Svar fra Chefen af Drlogsskibet Dictator, at han, isald Kanonfartøierne ei bleve brugte mod ham, vilde sende alle Fanger, han havde i sin Magt, i Land. Da han intet videre Forslag havde at gjøre, roede jeg strax ud med de 5 Joller, Kloften da imellem 3 og 4, og bestjød Drlogsskibet og Briggen forind. Begge gjorde nu al Hast for at komme under Seil, og da Binden atter søiede dem, lykkedes det dem ogsaa. Vi vedbleve, efter at de vare komne under Seil, at forfølge dem; en heel Hagel af Straa saldt mellem Kanonjollerne, hvorved 1 Mand dræbtes. Da vi overveiede, at Laaland og Kiel ei kom under Seil, opgave vi Jagten og roede ind imod dem, for at entre dem; paa Veien sank Lieutn. Mecklenborgs Kanonjolle, men Mandskabet bjergedes. Ved at komme ind til Lyngøer, saae jeg det danske Flag vaje paa begge Briggerne, og Capitainlieutn. Rasch ombord i Kiel tilligemed sit Mandskab. Han berettede mig, at da Kanonjollerne begyndte at attackere, forlod det sjenbtlige Mandskab begge vore Brigger med saaban Fyl, at han fik Leilighed til at gjøre 2 Fanger; han havde strax ladet Laaland besætte, hvor ombord Fienden havde faaet Ilden dæmpet. Briggerne havde lidt endeel paa Rundholter og Taffelage, men ei betydeligt paa Stroget. To Kanonjoller assisterede nu Briggerne med at klare dem af Rajadens brændende Brag, medens Lieutenant Mecklenborg med de 2 andre optog den sjunkne Kanonjolle, hvilket snart lykkedes. Kl. 6 ankom Capt.-Lieut. Dietrichson med Arendals Flotille; en Affaire, han havde været i med 2de Brigger, havde uheldigvis opholdt ham, da dersom denne Flotille havde været her, det sikkert var bleven Drlogsskibet og Briggen umuligt at komme ud fra Lyngøer. — Drlogsskibet Dictator er paa 80 Kanoner og Briggen Galypso, som var inde i Havnen, paa 20; Begge havde lidt meget, hvilket især var sjenbtligt paa Stroget, og efter Udsigende af det Mandskab, som havde besat vore Brigger, skal de have en stor Deel Døde og Saarede. Jeg er ligeledes overbevist om, at de ved vores Attaque med Kanonjollerne havde lidt endeel, da man saa dem faaste Døde overbord fra Drlogsskibets Porte, og Briggens store Mersjell blev studei net; efter at de vare komne udenfor Skærene, kastede de en Lid over hver Boug og reparerede Grundstude, hvorefter de holdt af S. D. hen. — Med den smerteligste Følelse maa jeg tilføie, at vort Tab af Døde og Saarede er meget betydeligt, for en stor Deel Følge af Reisingens Fald, Dællenes Knuusning og Fregattens Synkning, Alt i et Dieblit; nsiagtig kan jeg endnu ei opgive Antallet, men hidtil tælle vi kun imellem 170 til 190 Bjergede, hvoraf 85 ere saarede. Haardt er det, at jeg paa Listen af de Døde har at anføre Premierlieutn. Ridder Grottschilling og Secondlieutn. Ridder og Dannebrogsm. Buhl, Begge ligesaa ædle Mennester som hælle Officerer; endvidere Skibets 3 Chirurg, Bjørnholm, Jacobsen og Sorgenfri, som døde under Udøvelsen af deres Kald, da de sank tilligemed den interimistiske Proviantforvalter Nørregaard; ombord i Briggen Kiel saldt Maanebslieutn. Kollsen. Ligeledes, at jeg maa anføre blandt de Saarede Chefen for Briggen Samsø, Capitainlieutn. Ridder og Dannebrogsm. Grottschilling, haardt saaret i høire Arm, og Secondlieut. Dschmann ombord i Briggen Kiel, som har mistet den venstre Arm. Laaland har havt 1 Død, 2 Saarede; Samsø 2 Døde, 5 Saarede; Kiel 3 Døde, 7 Saarede, Officererne iberegne. I hvor ulykkelig jeg end føler mig ved Tabet af D. N. 8 Fregat Rajaden, vilde det dog være høist ubilligt af mig, i Fald jeg ikke ansørte, at i Følge min Overbestiuning er af Brigcheferne, samtlige Officerer, og alt Mandskab ombord i Divisionen, som jeg havde den Ære at commandere, ubviist den største Iver for D. N. Tjeneste, og det standhaftigste Mod for at forsvare Flagets Ære.

Lyngøer, 2¹/₂ Mil østen for Arendal d. 9. Juli 1812.

Merunderb.
G. P. Holm.

c. Rapport fra Capitainlieutenant Dietrichson.

I Mandags den 6te Juli blev jeg ved Telegraf-Signalerne underrettet om, at et fiendtligt Drlogsskib og 3de Drlogsbrigger vare i Sigte under Landet, 2 Mile østfor, og at disse Skibes Bevægelser syntes mistænelige. Jeg lod strax de 3de af mine underlagte Kanonskibe, som jeg havde her hos mig, trække med mig øster efter. Vinden vestlig, laber Kuling med svær vesten Strøm. Jeg havde omtrent lagt en halv Meil Wei tilbage, da jeg hørte en stærk Skyden østen for mig. Jeg forcerede med min medbragte Magt øster efter. Da jeg kom henimod Borsen, 2/4 Meil østen for, saa jeg 2de Drlogsbrigger udenfor Skjærene, og syntes det, som den ene af disse stod paa Grund, og den anden laa til Ankers med et Spring paa den første Brig. Mod disse 2de Brigger, som vare fiendtlige, vare 2de af mine underlagte Kanonskibe, som havde Forpost i mit anfortroede Forsvars-Districts østre Afdeling, i fuldt Engagement. De 2de Kanonskibe, jeg havde med mig, et 3die kom nogen Tid efter, forenede sig med disse, og nu blev Slaget almindeligt og heftigt. De fiendtlige Kugler fløi os om Drene; men da de alle gif over os hen, tilføiede de os ingen Skade; vore Skud paa Beværs Distance med Kugler og Straa gjorde en heldig Virkning paa Fienden, uagtet Mørket gjorde Skuddene noget usikre. — Saaledes vedligeholdtes paa begge Sider en levende Ild i en Tid af 2/4 Time, da det ene af de fiendtlige Skibe ophørte at skyde og de begge ved Hjælp af en frisk Vind med fuldkommen Kjenndskab søgte under vor Forsølgelse en halv Meil til Søs, da det begyndte at blæse op til en friskere Kuling med temmelig Dyrning. Vore Skuds heldige Virkning var synlig; den ene Brig store Merseraa var nedstødt, Seilene gjennemboiede af Kugler; den anden var jevnlig beskæftiget med at have sine Baade forud under Boven. — Fra Landet kunde Strigen og Hamren høres, og senere er fundet aflubte og ublastede Ling. Jeg beklager, at den friske Vind favoriserede Fienden i sin Flugt, da jeg ellers turde have haabet at blivde Mester af de 2de Brigger med den Ilden Magt, jeg under Affairen havde at virke med. Af Maaneblieutn. C. Parnemann, som havde Forpost i Borsen, blev jeg underrettet om, at et fiendtligt Drlogsskib og en Kutterbrig var indløbet fra Søen gjennem Havefundet til Havnen Haven, hvor Fregatten Rajaden og de 3de Drlogsbrigger, Laaland, Samsø og Kiel laae til Ankers, og at disse havde kappet deres Louge og var seilet øster efter under Fiendens Forsølgelse. Jeg lod mit udmattede Mandskab hvile lidt, og søgte derpaa med min samlede Magt øster efter. Da jeg kom hen imod Lyngør, hørtes en stærk Skyden, og da jeg kom udenfor Lyngør Havn, saa jeg det fiendtlige Drlogsskib og Kutterbrigten styre til Søs med Force af Seil under Forsølgelse af Kanonskibene af Osterrigsers Afdeling. — I Lyngør Havn saa jeg Fregatten Rajadens sørgelige Skiebne. Mine Officerers og Mandstabs Forhold var efter Pligt; jeg vover derfor allerunderdanigst at anbefale dem D. M.s Naade.

Stationen Røvesand ved Arendal, den 10de Juli 1812.

Allerunderdanigst

Dietrichson,

Capitainlieutenant i Søetaten.

Endstjønt det smerter H. M. at have ved denne Leilighed mistet en deel af sine brave Officerer og Søfolk, saa har dog Allerhøihsamme med særdeles Behag atter modtaget et Bewiis paa, at Hs M.s Søtrigere ikke give deres Forsædre noget efter i Tapperhed og Mod, naar det kommer an paa at vise sig værdige deres Navn og at hævede Dannerslagets Ære, hvorfør Hs. M. har behaget at lade Capitain Holm i Særdeleshed, ligesom og Cheferne for de vedkommende kongelige Drlogssbrigger og Flotille-Afdelinger samt de sørige Officerer og Mandstaber i Almindelighed, tilkjendegive sin allerhøieste Tilfredshed med deres

ved disse Affairer udviste Mod, Landsnærværelse og udmærkede Tapperhed. Skillet efter allerhøieste Befaling herved bekendtgjøres.

Hovedquartieret Frederiksberg Slot, den 17de Juli 1812.

J. Bülow,

Generalmajor, Kammerherre o. s. v.

No. 63 (til Side 299.)

Brev fra Wetterstedt til Adlersparre.

(Af Adlersparres Handlingar. VII. 40—54.)

Stockholm den 4de Januar 1813.

Jeg har havt den Fornøielse at modtage Dine 2de Breve, det seneste af 24de Decbr. S. R. S. Kronprindsen ønsker, at Du paa ingen Maade formindsker Dine Bestræbelser med Hensyn til Norge. Den Sag maa gaae i Aar, uagtet alle de Vanffeligheder, som Natur og Statskunst lægge i Veien. Danmark søger igjennem hemmelige Forsøg at afvende Stormen, men jeg haaber, at det heri intet Held skal have. For at oplyse dette skal jeg give Dig en lille Resumé af hvad der senest i den Henseende har tildraget sig.

Den danske Minister i Petersburg, Baron Blome, som af Rigskansler Grev Romanzow er bleven underrettet om alle vore med Rusland pleiede Underhandlinger angaaende Norge, gjorde for en Maaned siden en mundtlig Fremstilling til Grev Løvenhjelm om Danmarks Villighed til at forene sig med de Magter, som søgte at bevare sin Handel og sin Selvstændighed. Man indsaa let, at denne Blomes Øtring, for vigtig til at kunne tilskrives ham personlig, alene havde til Formaal at bortførerne Englands og Ruslands offensive Deeltagelse med os mod Danmark, samt derigjennem at isolere Sverige med sine uopfyldte Forhaabninger, vække Splid imellem Danmarks Fiender, og imidlertid vinde Tid, Erfaring, Sommer og ny Mulighed for Keiser Napoleon at bestytte sig selv og hans danske Lybstat. Da imidlertid baade Rusland og England altid havde fremstillet som en for den almindelige Sag gavnlig Omstændighed, godvilligt at indbrage Danmark i de nordiske Magters Forbund, besluttede Kronprindsen at benytte den danske List, som lagdes for Dagen i Blomes Fremstilling, for at tale reent Sprog med Nordens Frederik. Baron Ogenstjerna indgav derfor en skriftlig Note, som optog Blomes Øtring og begjærte den danske Regjerings Fortolkning deraf. I Tilfælde at denne var overeensstemmende med Ministerens, fordrede Sverige Norge, imod Løfte at bestytte Danmark med en Armee i Lybstand, og ikke at nedlægge sine Vaaben, førend en fuldkommen Erstatning for Norge var bleven bundet. Denne Note har sat Rosenkrantz, Kongen og Adjutanten i en forfærdelig Sindstemning. Svaret udhaledes med ofte gjentagne Klagemaal over det Ørpheri, som en saa uventet diplomatisk Fremstilling maatte foraarsage. Endeligen svarede forsigtigt, todt, men med en fuldkommen desaveu til Alt, hvad der paastodes at Blome havde sagt til Grev Løvenhjelm, samt med tvungen Tapperhed mod Slutningen, at albrig Kongen af Danmark godvillig skulde afstaae til en anden Magt en Deel af sit Rige og de troe Indbyggere, som der findes. Saaledes er det klart, at Danmark forbliver fransk, men tillige at Virkningen af dets længe beregnede Meneser ved vor Demarche er forfeilet. — Keiser Alexander anfaa det i Begyndelsen som et brutt Lausheds-Løfte fra vor Side, at Noten til Danmark uden foregaaende Communication i St. Petersburg var bleven afgivet, og alligevel have vi 3 russiske Tractater, som love os Norge. Med England have vi ingen Tractat i denne Henseende, og der er ikke beskomindre det mod det kjøbenhavnske Hof gjorde Stridt blevet meget bifaldt, en Omstændighed, som og synes mig at love, at England vil see Sverige og Norge forenebe. Blome har og

gjort Lord Cathcart et Forslag til Separat-Fred imellem Danmark og England; men vi have for vel blottet Konfigrebet, til at ikke England indseer Bærbien af denne Proposition.

Saaledes staae nu Sagerne. En engelsk Negotiateur kommer hid for at opgjøre Alt for dette Aar, som maatte blive vigtigt; thi blive vi forladte af Alle, saa maatte vi med egne Midler benytte Liden og angribe Norge. Der har vel været Tale om min Reise til England, og den vedvarer vel endnu. Deels finder jeg mig selv ilde, deels, som er værre, vedbliver min Hustrues Plager — —. Wirfén har gjort en Rapport til Kongen, som indeholder en Dpgave over alt det Korn, som i Aar er bleven indført. Den skal blive Dig meddeelt. At opgive hvad der ventes, vil blive svært, men ingen Omkostning og intet Arbejde spares i denne Henseende. De Danske ville proviantere Norge, og bestemme som Villkaar for Korns Udsørsel til os, at det halve Quantum skal sendes til nordt Havn. Jeg tilbagefender det Allegat, som Du i Dit sidste Brev sendte mig. Troer Du at Overbelsens af 20 Tønder Havre til den nordste Agent, hvorum der tales, kan gjøre Nytte, saa tillader Kronprindsen dig derom at gjøre Foranstaltning, da dette Quantum, om saa paafordres, skal herfra erstattes Dig. Ellers haaber Prindsen, at stor Nærvaagenhed tagtages paa Grændsen for at hindre al Korntransport til Norge. — —

No. 64 (til Side 309.)

Danmarks Krigserklæring mod Sverige af 3die Sept. 1813.

(Efter Budbliffen 1813 No. 57.)

Fra den Tid, Freden imellem Danmark og Sverige var sluttet i Jönköping, har S. M. oprigtig og uafslædig bestræbt sig for at vedligeholde Venstabs og god Forsaaelse med dette Naborige, men har tillige ikke kunnet dølgje for sig selv, at den svenske Regjering, langt fra at bestaaes af samme Aand, kun altsor ofte har givet Beviser paa et modsat Sindelag. Ved hien Fred havde Sverige forbundet sig til at bortfjerne Danmarks Fienders Krigsstibe og Krydsere fra sine Kyster. De vedbleve imidlertid ei alene at anholde danske Skibe tæt under den svenske Kyst, men toge dem endog i svenske Havne. Den danske Regjerings gjentagne Besværinger over det Tab, som derved tilføies Danmarks og Norges Handel, bleve sjældent besvarede, aldrig afhjulpne. Den svenske Kyst i Kattegattet forblev saaledes efter Freden i den samme fiendtlige Stilling til Danmarks Skibsart, som den havde været under Krigen. Krigserklæringen, som den svenske Regjering lod sig formaae til at udstede mod England, frembragte i den Henseende aldeles ingen Forandring, og efterat Freden igjen var sluttet med Storbritanien, udbredte Faren for den danske Skibsart sig over hele den svenske Kyst. Den danske Sømand kunde haabe under et venstabeligt Nabolands Kyster at være betrygget mod Overfald og Opbringelse. Han maatte troe, at en Regjering, der ikke sjældent brammer med Frihed og Selvstændighed, vilde for sin egen Værdigheds Skyld hævde sine Territorial-Rettigheder mod enhver Fornærmelse. Men han fandt sig stuffet i sin Forventning, naar han i Farens Dieblit søgte Beskyttelse og Redning paa svensk Grund, hvor Fiendens bevæbnede Fartøier ubehindrede ventede paa deres Bytte. Berøvet sin Eiendom, og ofte forfulgt af Fienden, endog op i Landet, kunde han blot beklage sit Tab, men maatte tillige føle en billig Harm over Nabolands Uvirkosomhed i at beskytte sine Kyster.

Den Bestemmelse i Fredstractaten, at al Eiendom tilhørende begge Staters gjensidige Udbrud var, der ved Krigen Udbrud var lagt under Beslag, skulde frigives, blev fra Danmarks Side iverksat uden Ophold og med den strengeste Ret-

agtighed. Derimod tilbageholdes endnu fra den Tid flere danske Underkøbters Eiendomme i Sverige. De ofte fornødne Reclamationer om sammes Udlevering eller Erstatning for Børdien have kun tilveiebragt intetstignende Udflygter eller Røster om Godtgjørelse, som man hidtil forgjæves har haabet opfyldte.

Men Sverige lod det ikke forblive ved disse Bøvifer alene paa sit uvenstabelige Sindelag mod Danmark. I Begyndelsen af forrige Aar sluttedes mellem det svenske og russiske Hof et Forbund, der siden blev stadfæstet i Abo, og hvorved Sverige erholdt Forsikkring om Ruslands Bistand til at udføre den allerede lagte Plan til at bemægtige sig Kongeriget Norge. Til samme Hensigt blev et lignende Forbund senere sluttet imellem Sverige og Storbritanien. Førrend man imidlertid stred til aabenbare Fiendskaber, vilde man ikke lade lempeligere Midler uforsøgte. Ved lignige og troløse Beskjendtgjørelser, som fra Sverige bleve Tid efter anden indsendte til Norge, søgte man at friste Norges Indbyggere til at undbrage sig deres retmæssige Arvelønges Herredømme. Paa samme Tid blev et stort Antal Skibe, som for den danske Regjerings og adskillige Privates Regning efterhaanden afgit med Kornladninger til Norge, tilbageholdte i svenske Havne, hvor de havde søgt Tilflugt, deels formeddelt Storm og Søstade, deels for at undgaae fiendtlige Krydsere. Alle Forestillinger, som bleve gjorte mod denne voldsomme og for Norges Indbyggere grusomme Foranstaltning, vare aldeles frugtesløse. Den ligesaa haanende, som paa disse Kornladninger uanvendelige Forevendning, „at Kornudførselen fra Sverige var forbudt“, var det eneste Svar, som fra Sveriges Side blev givet. Hensigten med at hindre Kornudførselen til Norge var umiskjendelig. Nordmanden skulde ved Hungeren tvinges til at underkaste sig Sveriges Herredømme. Stolende paa sine mægtige Allierede bluedes den svenske Regjering end ikke ved at gjøre G. M. det Forslag at afstaae Norge mod at erholde andre Lande, hvoraf Sverige ikke er i Besiddelse, og hvorover det ingen fri Raadighed har eller kan vente. Da nu den svenske Regjering hverken ved bedræglige Forslag, der ofte vare forbundne ved Trudsel, eller ved sine gjentagne Forsøg paa at friste Nordmændene til Utroskab og Frasald kunde naae sit Maal, lagde den sin Misforstaaelse for Dagen ved at ophæve de ministerielle og Handelsforbindelser imellem begge Stater. Man paalagde G. M.s Chargé d’Affaires i Stockholm at begive sig bort, og den høvørende svenske Mission blev tilbagetalbt. Den danske General-Konsul blev ligeledes bortviist fra Gøttheborg. Kort derefter afbrød den svenske Regjering al Samsærbjel mellem begge Stater.

Sverige har saaledes tiltægtgjort enhver vensabelig Forbindelse med Danmark. Afgangen til de svenske Stater var spærret for enhver dansk Underkøb. Man git nu videre. Den sædvanlige og ved Tractater sikrede Postgang mellem Danmark og Norge gennem Sverige blev standset. Man forbad svenske Skibe at betale Drefunds-Lold, hvortil G. M. ifølge de ældre Tractater med Sverige, der paa ny ere stadfæstede ved Fredsslutningen i Jbnydning, har den upaatvleligste Ret. Dog, ikke nok at svenske Skibe paa den Maade fritoges for den Forpligtelse at erlægge Lolden i Drefund; svenske bevøbnede Faktorer have endog med Magt hindret andre Nationers Skibe fra at clarere ved Drefunds Loldkammer i Helsingør. Endelig har en svensk Officier skriftligen erklæret den kongelige Gouverneur paa Bornholm, at have Ordre til at opbringe alle Skibe under dansk Flag, og at hindre Samsærbjelen imellem Christiansø og Bornholm. Dgsaa er en kongelig Søofficer kort derefter, paa en Reise fra Bornholm til Kjøbenhavn, bleven anholdt af en svensk Brig og bragt til Ystad, hvorfra han endnu ei er kommen tilbage.

Efterat den svenske Regjering paa saa mange Maader ei alene har tilstøbet enhver naboelig Bligt mod Danmark, og ophævet alle de Forbindelser, der sædvanligviis finde Steb mellem Naboer og Stater, der leve i god Forstaaelse med hverandre, men endog aabenbarligen brudt Freden imellem begge Riger, deels ved

at tilføie de kongelige Undersaatter et betydeligt Tab, og endmere ved at indgaae Forbindelser med Kongens Fiender, som sigte til at underkaste sig Kongeriget Norge, seer S. M. sig, sjønt ugjerne, tvungen til at gribe til Vaaben, for med Magt at afsværge alle videre Fornærmelser af en Regjering, der alt længe har udøvet Fiendtligheder imod de danske Stater og de kongelige Undersaatter. De udfordrkelige Befalinger i den Henseende ere allerede udfærdte til S. M.s Sø- og Landmagt. Aldrig var en Forsvarskrig retfærdigere. Aldrig har nogen Regjering med større Langmodighed og Dverbærelse dvælet med at anvende Vaabenmagt for at hævde Statens Sikkerhed og værne om Underfatternes Eiendom. Kun Nødvendighed har kunnet bevæge S. M. til en Beslutning, der strider mod hans Hjertes Følelser. Men disse maa vige for den høiere Pligt at beskytte de ham af Forsynet betroede Stater og Undersaatter mod ufremfædte, trølose Angreb fra en Regjerings Side, hvis fiendtlige Planer mod Danmark ere hele Europa bekjendte. S. M., som altid stoler paa sit elskede Folks urofttelige Trofast og Hengivenhed, har ikke villet tilkøbe sig en haanlig og usikker Fred ved Offeret af sine troe og tappre Kæmpe, men han ønsker Intet heller end at den svenske Regjering ved at erstatte det Tab, der er blevet S. M.s Undersaatter tilføiet, vil give Anledning til, at den gode Forstaaelse mellem begge Nationer, der tjener til deres gjensidige Fordeel, igjen kunde vorde tilveiebragt.

Kjøbenhavn den 30de September 1813.

No. 65 (til S. 318).

Rescript til Prinds Christian Frederik om en Laane- og Disconto-Casse i Norge af 20de Octbr. 1813.

(Efter Collegial-Lidende 1814 No. 2)

„Frederik den Sjette, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Benders og Gothers, Hertug i Slesvig, Holsteen, Stormarn, Dithmarsken og Oldenburg. Vor venlige Giffen og hvad vi ellers formedelst Slægtstam mere hært og godt formaae. Høibaarne Fyrste, elskelige Hære Hr. Fætter. Paa Grund af det af Eders Kjærlighed til Os ytrede Ønske om Oprettelsen af en privat Laane- og Disconto-Casse for Kongeriget Norge til at fremme saavel dette Riges Forsyning med Korn, som dets Kæringsveies Drift, samt med Hensyn til det besangaende indgivne Forslag, ville Vi naadigst have Eders Kjærlighed hemyndiget til at udstede en Indbydelse til de af Norges Indvaanere, hvis erkjendte Credit og Beberhæftighed kan forstaae Indretningen almeen Lillid, for, som dens første Constituerter, at lægge Grunden dertil. Hovedformaalene og Grundreglerne for denne Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Casse, samt de Forrettigheeder, Vi allerunderdanigst ville tilstaae den, ere følgende:

1. Indretningens Hovedviemed er: 1) Imod Sikkerhed af haandsaaet Pant, i saadanne Ting, som ei staae Fare for at forringes eller tilintetgjøres, at bevilge Ublaen i egne Beviser, hvis Værdt er garanteret af Interessenterne, og 2) at discontere sikkre Begier ligeledes med sine egne Beviser, garanteret ved det af Interessenterne til Fond for Discontering stillede Hypothek.

2. Som en paa Privates Credit grundet offentlig Indretning, staaer den ubeløftende under Interessentstafets Bestyrelse paa den Naade, som dette nærmere maatte bestemme. Dens Bestyrere og Bestjente skulle under Sed forpligte sig til, at de efter deres bedste Indsigt ville med Trofast og Redelighed bestyre og forestaae dens Forretninger samt forvalte dens Anliggender i næsteste Overeensstemmelse med de af Interessentstafet foreskrevne Regler.

3. I Renter af sine Ublaen kan Indretningen tage 6 Procent, naar 1 Procent deraf anvendes til Kornmagasiners Oprettelse og Vedligeholdelse i Norge.

Discontopremien er, ligesom ellers, vilkaarlig, men bekendtgjøres offentlig til visse Læder.

4. De Beviser og For skrivelser, som Indretningen udsteder, kunne lyde paa Hændebeholderen, og altsaa gaae fra Haand til Haand uden Transport, de skulle lyde paa Sølv-Rigsbankdaler (18 $\frac{1}{2}$ Rbdr. paa 1 Mark fint Sølv Cøllnst Bøgt) eller paa anden rebe Valuta, saasom Hamborger-Banco, Gylben, Pund Sterling; de skulle bære Renter, hvis Størrelse af Interessentflabet nærmere bestemmes, og kunne udsædigges paa saadanne Summer, som dette finder passende; dog at Rentens Minimum skal være $\frac{1}{2}$ Stilling dagligen af 100 Rbdr. og dennes Maximum 4 Rbdr. af 100 Rbdr. aarligen, hvorimellem Valget tilstaaes Interessentflabet selv.

5. I Følge Fundationen for Rigsbanken dens 1 og 4 §§ kunne disse Beviser ikke gaae og gjælde som tvunget Betalingsmiddel, og heller ikke som saadant antages ved vore Statter og Afgifter. Derimod ville vi nærmere være betænkt paa, under hvilke Vilkaar de kunne anvendes i Afbetalinger paa anden Gjæld til Os. Mellem Mand og Mand gaae disse Beviser saaledes, som Vedkommende sig derom kunne og ville forene.

6. Da denne Casses Udbetalinger stee i Interessentflabets egne Beviser, saa er dette ikke forbundet til at modtage i Betaling af Renter og ublaante Capituler andre end bemeldte bets egne Beviser.

7. Alt hvad Indretningens Debitorer upaaanket have overgivet til samme som haandsaaet Pant, og er taget under dens Luffe, skal fra det Dieblit af ikke kunne den fravendes enten formedelst Mangel af Hjemmel eller formedelst nogen Constatations Paaastand eller Forbring, af hvad Navn nævnes kan, men det skal være og forblive Indretningen til useilbar Sikkerhed for dens Krav. Dog har den at iagttage, at de Varer, hvorpaa Dplag er tilstaaet eller tilstaaes, ikke paa anden Maade af Nogen kunne eller maa pantsættes, end at de crediterte Løds- og Consumtions- og andre dermed forbundne Afgifter hæfte paa disse Varer, og bør af dem, uden al Forevending, forlobs udredes. I øvrigt skal ikke nogen foregaaende Pantsættelse almindelig eller speciel, eller nogen anden hvilken som helst Handling, som kunde gjøre en Person inhabil til at give Indretningen den til samme overleverte Sikkerhed, komme i nogen Betragtning til at formindste Indretningens Ret, naar denne ikke desangaaende har erholdt speciel Underretning, hvilken i Tilfælde aarligen bør gjentages, saalænge den skal blive i Kraft.

8. Endstjønt de Varer, hvilke i Eterens egne eller leiede Pakhuse, som stillet Pant, tages under Indretningens Laas, et mindre end de, som maatte være indleverte i Indretningens egen Forvaring, i alle andre Tilfælde bør betragtes som haandsaaet Pant efter Loven, skal dog Lovens 5—7—1 ikke, hvis de ved utyffeligg Hændelse maatte forekomme, være hinderlig i Indretningens Ret mod Debitor efter hans indgivne For skrivelse.

9. Ingen Moratorier (om saadanne nogen sinde gives), Protectorier eller deslige Befrielse af hvad Navn nævnes kan, skulle nogen sinde, med mindre Indretningens Bestyrelse dertil har givet sit Samtykke, gjælde mod dens Fordringer, eller hindre dets Inddrivelse hos hvem det end maatte være.

10. Det skal være Indretningen tilladt til dens For skrivelser, Beviser, Bøger, Assignationer, samt i alle de Forretninger, som fra den og i dens Navn, eller imellem dens Interessenter indbyrdes, Kassens Anliggender vedkommende, afhandles og udsædiggis, at bruge ustemplet Papiir. Ligeledes maa de For skrivelser, hvorved Noget overleveres Indretningen til haandsaaet Pant, udsædiggis paa ustemplet Papiir.

11. Naar Indretningen har gjort Ublaan imod haandsaaet Pant, og den ublaante Sum ikke til bestemt Tid betales tilbage, eller Laanet ikke, hvis Bestyrelsen det tjenligt eragter, fornyes eller forlænges, da skal Indretningen være

berettiget til, uden foregaaende Dom eller Indførel, at lade, paa hvad Sted den finder beleiligt, holde Auction over det, som til den saaledes til haandsaet Pant forstrevet og overleveret er, og ikke til rette Tid er indfriet. Det skal være Indretningen overladt, naar den saadan Auction vil foretage, kun at derom 4 Uger tilforn i de offentlige Tidender advares, og at Auctionen, hvis Debitor endda ikke indfinder sig, bekyndtgjøres 8 Dage iforveien, baade i de offentlige Tidender og ved Placater, som der, hvor Bestyrelsen befinder sig, opslaaes til Altes Efterretning. Imod saadan Dmgang og Panternes Vortfalgelse skal Ingen have Noget at indvende, og Bedkommende skulle være forpligtede til, Indretningens i forebemeldte Anledning udgivne Beviser eller Receptisfer ufortøvet til Cassation at indlevere, eller og saadanne Beviser bør være magtesløse hvor og hos hvem de siden maatte findes. Beløbe Panterne sig ved Auctionen høiere end det Indretningen (de tilbagegaaende Renter samt Auctions- og andre Omkostninger indbefattede) har tilgode, da betales det Overtfyndende Debitor tilbage. Men skulle det Vortfolgte derimod ikke tilstrække til stadsløs Betaling for Indretningen, da bliver det Manglende af Debitor at tilføre, og nægter han mindelig Betaling derfor, kan han søges ved Lands Lov og Ret.

12. Pansattes Obligationer eller andre For skrivelser til Indretningen, og de ikke til bestemt Tid indløses eller Forkængelse for Laanet erholdes, da skal Indretningen være berettiget til, ei alene som i forrige § nævnt er, at stille de pansatte For skrivelser til offentlig Auction, men og, uden foregaaende Dom, blot isølge Pantereverser at søge sin Betaling efter de bemeldte For skrivelser, og ligesom det da skal staae Indretningen frit for, at tiltale sin Debitor først eller sidst, saa bør denne, naar Pantet først tiltræbes, dog i alle Tilfælde holde Indretningen stadsløs.

13. Interessenterne forbinde sig til, et vist Antal Aar, som de nærmere bestemme, ikke at opsigte deres Garanti, i andet Fald vedbliver enhver Interessents Forpligt indtil 2 Aar efter hans Død, eller efter at han ved 2 Aars Opsigelse lovligen har løskyndiget samme, i hvilken Mellemtid Bestyrelsen skal sørge for, at indbrage et til den opsagte Garanti forholdsmæssigt Antal af Indretningens i Omløb satte Beviser.

14. De ved dette Rescript allernaadigst tilfagte Friheder, Rettigheder og Benaadninger skulle være gjældende indtil 3 Aar efter Freden med Storbritanien, henimod hvilken Tids Forløb det skal være Interessentflabet forbeholdt om deres Forkængelse at indkomme med allerunderdanigste Begjæring, hvilken Vi da, efter Omstændighederne, ville tage i Betragtning.

15. Naar Interessentflabet har valgt en Bestyrelse, har denne at forfatte en Convention, der skal tjene som Rettesnor for Indretningen i det Hele og i dens enkelte Dele, og hvori i Særdeleshed tydeligen bør forklares, naar og hvorledes Interessentflabet vil forbinde sig til at indløse de Beviser, som Indretningen sætter i Omløb. Skulde Interessentflabet paa en saadan Convention attraae Bor yderligere Stabfæstelse, kan samme, forsaavidt Conventionen er overensstemmende med de foransførte Regler, ventes; ligesom Vi ogsaa ville finde en Glæde i at understøtte Indretningen paa anden Maade, naar saadant til dens Lære maatte behøves, og det isøvrigt maatte stemme med Bankens Indretning og det almindelige Vel. Derefter Eders Kjærlighed Eder underdanigst have at rette, og det Fornødne at foranstalte. Vi forblive Eders Kjærlighed med al Kongelig Naade stedse tilgedan og bevaagen.

Skrevet paa Bort Slot Frederiksberg den 20de Octbr. 1813.

Stattholderens Indbydelse til Jacob Kall i denne Anledning.

Norges Handlende, Brugseiere og hembledte Indvaanere ville gjennem denne velgjørende Indretning see deres nu henliggende Behovninger af Landets tilvæ-

lede Producter frugtbringende, og derved gives Midler til fortsat Virksomhed, gavnlig for flere Næringsveie, som dermed staae i Forbindelse. Indretningen kan vente samme Ligning, som de Individier besidde, paa hvis Garanti den bygges; forenede ville de kunne virke end kraftigere til Landets Lær. — Dens Bevisers Værdi kan sikres ved Indretningen selv; den Værd, som haandfaaet Pant eller fittre Begler, for hvilke de ere udtællede, giver dem, vil end forøges ved Garantien, idet det bliver til Interessenterne at fastsætte, hvor stor Masse af Beviser, i Forhold til den hele garanterede Sum, der bør udgives. Naar til Exempel der ikkun ublaanes til $\frac{2}{3}$ af Pantets Værd, og Seddelmassen i det Hele ei tør overflige $\frac{1}{3}$ Part af den garanterede Sum, hvorpaa Laane-Kassen er bygget, da vil vel ingen Tvivl opstaae om Bevisernes fuldkomne Værd.

Det vil afhænge af enhver Constituent, for hvilken Sum han vil tegne sin Garanti; den vil kunne tegnes saabel for Ublaane alene, som for Discontering alene, eller for begge Dele tillige. Over Gevinst og Tab, saavel ved Ublaane som ved Discontering kan holdes særskilte Contoer, og den rene Gevinst paa hver af disse, efter Fradrag af den fastsatte 1 pCt. til Kornmagasinens Oprettelse og Vedligeholdelse i Norges 4 Stifter, deles imellem samtlige Interessenter i Forhold til den Sum, Enhver har garanteret for. Dette vigtige Formaal, saaledes at skabe en Fond til Nationens Betryggelse mod Hungerensnød, vil ogsaa af Nordmænd paaskønnes, og være en væsentlig Opfordring for Fædrelandsvenner til at deeltage i Indretningen. Ved selvvalgte Bestyrelser i hvert Stift under en Generaldirection i Christiania, vil Indretningen kunne komme enhver Egn i Riget til Gavn, saaledes som Kassens Constituerer ved dens Grundlægning og dens Embedsmænd ved fremtidig Benyttelse vil vide at benytte Hans Majestæts landsfaderlige Hensigter til Bedste for sine Hære og troe Underfaatter.

For at grundlægge denne for Riget saa gavnlige Indretning, indbydes Brugs-eier Ridder Jacob Kall at samles med de øvrige første Constituerer af Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Kasse, den 15de Decbr. 1813 og følgende Dage, i Stiftsgaarden i Christiania, og vil, næst at bestemme Grundtrækkene af Indretningens videre Organisation, Commissærer kunne vælges, til hvilke det overdrages, at sætte Kassen i Virksomhed, overensstemmende med detagne Beslutninger; ligesom det ogsaa vil paaligge Constituerterne, at indbyde flere af deres agtbare Medborgere til at være Kassens Interessenter, eller i deres Samfund at optage hvem der attraaer saadant, og ved Stemmeleerhed antages. De ville saaledes, saafremt De antager Indbyggelsen, enten personlig møde, eller lade møde paa bestemt Tid og Sted, hvorom jeg ønsker forud at underrettes.

Stattholderstabet i Norge, Christiania den 17de Novbr. 1813.

Christian Frederik.

v. Holten.

No. 66 (til Side 335.)

Jacob Kalls Brev til Kammerherre Peder Anker.

Rygtet om Norges Sønderrivelse fra Danmark og Forening med Sverige har ogsaa naaet denne Deel af Landet, og jeg tillader mig i den Anledning at bekjende min politiske Tro for en Mand, hvis Indflydelse paa Fædrelandet har saa megen Betydning, og paa hvis Godhed og Venstabs for mig jeg har modtaget saa mange Prøver. Jeg er ikke Herre over mine egne Følelser, og jeg kan ikke følge den dybe Bemød, som denne ulykkelige Katastrophe forvolder mig. Jeg betragter Skilsmisken fra Danmark som Tabet af en gammel og elsket Ven, og jeg troer endog at herester intet Politisk kan indtræffe, der kan opvække min Deeltagelse som hidtil. Med Ringeagt maatte jeg betragte hver den norske Mand,

hvis Hjerte ikke bløder ved denne Skilsmisse. — Men i Begivenheder som denne bør Lidenskaberne tie, og Hjertets Følelser beherskes af Fornuftens Stemme. Nationens Lary, og ikke bløde egoistiske Følelser bør bestemme fornuftige og rets-
 skafne Borgeres Skridt, og de bør lukke deres Øren for deres Declamationer, som deels lade sig henrive af Dieblikkets voldsomme Indtryk, deels i deres Jværløse indbilde os, at de elste Norge mere end Nordmænd. Hovedspørgsmaalet er: kan og bør Norge modsætte sig Norges af dets Konge selv vedtagne Forening med Sverige? — Jeg er for lidet Krigsmand til at beregne den militaire Styrke, som behøves for at understøtte vor Uafhængighed, naar vi vare forladte af den hele øvrige Verden; men jeg er formeget dagligen Vidne til de Lidelser, som Ørsmangel forvolder de ringere Stænder til at troe, at Nationen kunde udholde den nærværende Gjenvordighed i det Tidspunkt, som behøves for at afværge Undertrykkelse. Forgjæves smigrer man sig, efter min Formening, med det Haab, at England vil være en rolig Tilskuer af denne Fejde. Striden med Napoleon er ikke udføjet, og forinden denne Løve er fældet, vove de Allierede ikke at bort-
 sjerne en betydelig Hær og en stor General. Alle Englands Skridt i de senere Aar vise, at det har bestemt Norges Opoffrelse for at vinde den svenske Helt, og det vil upaatvivleligen tage meer Hensyn til Dieblikkets Interesse end til fjerne i Fremtiden skulde Følger af den nye Forbindelse. Norges Kornart vil saaledes vorde omspændt af de samme Krybsere som tilforn, og Danmarks Villie til at affende Korn vil vorde svækket.

Norge er angerløs ved denne Statsomvæltning, og har ved ingen Ørde fremledt den. I disse Krigenes 7 rædselsfulde Aar har Menigmand taalmodigen baaret alle de Gjenvordigheder, som ledsage dem. Dets Soldater søgte med Mod og Held mod den indtrængende Fiende, og fulgte villigen den Fane, som reistes mod Sverige. Norges Handelsstand har vist sig som rolige, Statsforfatningen opoffrede, men virksomme Borgere. Over det hele Land er Tonen mere Aynkende end hebreidende, og ikke et oprørt Ord høres paa Nordmandens Læber. Det falder altsaa uden Ørde, overgivet af sin egen Konge. Mig tilkommer det ikke at gaee i Rette med Kongen, som uden Sværdsflag opoffrede en tro, ham hengiven Nation; men paa denne Maade bortskænket eller bortrustet er Norge berettiget til at sørge for sin Lykkelighe. ¹⁾ Det bør efter mit Begreb ikke søgte for et Phantom, for Fortsættelsen af et Forbund, hvis Opøsning er bestemt af de mægtigste europæiske Stater, i hvis Bold Norge fra flere Sider betragtet maa ansees for at være. Det bør bevare den physiske Kraft, som det har tilbage, for at understøtte sin moraliske Frihed, og for at gjøre den nye Forbindelse gavnlig for Nationen, og værdig dets Indbyggeres Ødelmod. — Bør Constitution bliver ny; den bør undgaae de Feil, hvormed den gamle var befestet. Himlen indgyde den svenske Bestyrelse den Gødhed og de Følelser for os, hvorpaa den danske Regjering har givet os saa mange Prøver, og jeg tilstaaer, at vi have Meget at vente af den svenske Regjerings Klogskab og en ny Con-
 stitutions Hensigtsmæssighed.

Men hvor er den Mand, som skal indlede disse Underhandlinger og frem-
 bringe denne heldige Katastrophe? ²⁾ Jeg tilstaaer, D. S., at mine Dine ere stadigen henvendte paa Grev Wedel. Hans lyse Hoved, hans varme Følelser for Norge, hans Bekendtskaber og Forbindelser i Sverige, hans personlige Egen-

¹⁾ Vi have ovenfor seet, at Ørdsriverens Klage her er ubesjæet. Norge saldt ikke af Danmarks Hænder uden Sværdsflag. Dette opoffrede sine Krigeres Blod og sine Finantsfets sidste Kraft paa at forsvare Norge i Holsten, og dette Forsvar udfærdiget i det mindste ligesaa hæderligen, som Norges Kamp for sin Selvstændighed. Men om denne Krig i Holsten vidste man i Norge paa den Tid Lidet.

²⁾ Man vidste dengang i Norge, at Christian Frederik var af Frederik den Sjette kaldt fra sin Post tilbage til Danmark, men man vidste endnu ikke, at han havde taget den ædelmodige Beslutning at dele Stjebne med Norge.

Kaber som Sendemand, berettiger Nationen til de høieste Forventninger. Alder, Erfaring og Uddannelse har i den senere Tid formildet det Livensfabelige i hans Charakter, og gjort ham langt mere stiftet til denne Rolle, end for nogle Aar tilbage. Gid han var i Norge, og gid Norges Stjebne maatte lægges i hans Haand, som dets Organ for den svenske Regjering. — Min egen Beslutning er taget. — — — — —¹⁾ Den tilkommende Tid er det forbeholdet at oplyse, om den svenske Bestyrelse vil gjøre sig værdig den æble norste Nations Hengivenhed, og vore Børn kunne maaste nære Følelser, som ei findes i vor Varm. — Jeg kan ikke slutte denne lange Epistel uden at bejehde den Harm, jeg har følt over det i Bladet „Tiden“ indførte sfulstige Avertisement. Bladet kom i mine Hænder uden at blive ledsaget af private Breve. En ubestrikelig Glæde gik igjennem mit hele Væsen, og hvor ofte jeg gjennemlæste det, fandt jeg ikke Andet end Stof til Glæde og Haab om en fordeelagtig Fred. Men efter saa Limer bragte en Ven fra Arendal mig den rette Sammenhæng, og denne Omvegling af Følelser gjorde et Indtryk paa mig, som jeg seent forvinder og aldrig forglemmer.

No. 67 (til Side 342).

Æhrndernes paatankte Adresse.

Allerede i flere Aar sulfer vort Fødeland under usigellige Uhelder. Dette Land, saa rigt paa andre Naturens Velsignelser, nægtedes at fremavle i sit eget Stjød de Fødemidler, som udfordres til Livets Ophold. Strax da Flaaden, dette stærke Baaud mellem Danmark og os, tabtes, visse det sig, at overordentlige Dpoffrelser vilde udfordres, for at vedligeholde Forbindelsen mellem disse Riger: Ingen undslog sig for disse Dpoffrelser. Underligen forbundne ved flere Aarhundrebers trofaste Forening, have vi uforsvødent Aar efter andet rækket hinanden Broderhænder, trods de utallige Besværligheder, der lagdes os iveien af overlegne og trædste Fiender, ja ofte trods selve Naturen. Imidlertid var det naturligt, at begge Rigers Velstand under disse Anstrængelser maatte undergraves: især sauk Norge i en høist sørgelig Forsatning, som endelig syntes at have naaet sin høieste Spidse, da det almindelige Aaar i 1812 versøvede Landmanden ikke alene sin Underholdning, men endog sin Ufsøed: og da de diplomatiske Forhold til England og andre Magter, ibet de tillintetgjorde al Handel, udsatte Borgeren for den skrækeligste Nød, lammede hans Virksomhed og frembragte Anordninger, som ved at krænke hans huuslige Frihed nedbrød hans sidste Nød.

Saaan var Tingenes Stilling, da De, o Prinds! valgte den for dette Folk usorglemmelige Beslutning: selv at see Landets Nød, at afhjælp den eller og at dele den. Bekkndt for ualmindelige Dyder og Indsigter, bekkndt for Deres Kjærlighed til Norge, jubledes Folket Dem imøde; Kygtet om Deres Vennessalighed gik glædeligt fra Bygd til Bygd; man glemte sin Nød, snart brændte Nød igjen i hver Nordmands Bryst, og de skønne Luer oplyste Landets Kjærlighed for dets æstede Christian Frederik! Vel svævede endnu tunge Uveirsskyer over Norges Dale, lig en Laage, som Deres Høiheds Stjerne ei formaade at adsprede; vel maatte Deres Die endnu stue mangan en Laare, som Deres veldædige Haand ikke kunde astørre: men den sørgelige Mødssshed, som med vødelig Kulde havde angrebet Alles Hjæter, var forsvunden. Landets gamle Kraft var vagnet og enhver var villig at opoffre Alt for Norges Væ og Selvstændighed: ogsaa syntes Kongens Løfter og Deres Høiheds Anstrængelser at retfærdiggjøre Folkets Haab — men! Prøvelsen var endnu ikke udholbt, endnu maatte det hymgende Stød ramme os: at blive forladte af vor Konge og henviste til et Folk, en Fyrste, som ere fremmede for vore Hjæter.

¹⁾ De paafølgende Linier ere fortrolige Meddelelser, som ingen Interesse kunne have for Læserne.

No. 68 (til S. 342).

Christian Frederiks Besøg i Trondhjem.

(Af Trondhjems Adresse-Contors Chæretn. 1814 No. 11.)

Hans Høiheb Stattholderen forlod Dpbals Præstegaard den 4 Febr. om Formiddagen Kl. 10, og ankom til Størens Præstegaard om Aftenen Kl. 8. Her indfandt sig H. Ex. Generallieutenant Grev Schmettow tilligemed Embedsmændene i Omegnen for at complimentere Hs. Høiheb. Paa Stydsstasserstedet Bjerkager, hvor H. H. naabigst behagebe at opholde sig, for paa sædvanlig Maade at underholde sig med den forsamlede Almue, blev ham præsenteret et Drillehorn med adskillige mærkelige Inskriftioner paa indlagte Guldblader, som blandt Andet angiver: at K. Christian den 5te, Frederik den 4de og Christian den 6te, samt Kronprinds Frederik havde drullet deraf i Aarene 1685, 1704, 1733 og 1788 ved at passere dette Sted. Dette Drillehorn behagebe H. H. paa sine høie Forsødes Wiis at udtømme paa gamle Norges Vel og Selvfændighed under et af de Tilsebeværende gjentaget trede Gange Hurra!

Den 5te om Morgenen fortsatte Høihsamme Reisen til Trondhjem. Paa Stydsstasserstedet Meelhuus modtoges H. H. af samtlige Byens Embedsmænd. Omtrænt en halv Miil udenfor Staden paraderede det Trondhjemste ribende Corps, som eskorterede H. H. til Stiftamtmandsboligen. Udenfor Byen behagebe Høihsamme at sige af paa et Grev Schmettow tilhørende Landsted, for derfra til Hest at begive sig til Byen, hvor H. Ex. Commandanten overgav Høihsamme Fæstningens Nøgler, hvilke igjen med de naabigste Udtryk bleve tilbageleverede. Paa Torvet paraderede Garnisonen, Borgervæbningen samt Sødefensionens Mandskab. Ved at passerede disse tiltalede H. H. Tropperne saaledes: „Jeg hilser Eder, brave Trønderere! Ved Eders og Vaabenbrødres Bistand kan og skal Norge bestaae udeelt og ubetvunget. Jeg stoler paa det norske Folk og paa en reifærdig Sag, som Gud vil beskytte. Lad et tre Gange gjentaget Hurraraab gjenslyde for gamle Norges Held!“

Derefter henvendte Høihsamme sig til Borgerstabet saaledes: „Jeg føler mig inderlig tilfreds ved at see mig omringet af Trondhjems Borgere. Egte norsk Sind har hjemme i Trøndelaget; derfor vil jeg føle mig lykkelig blandt Eder, og den Tid jeg kan opholde mig her, vil stedse synes mig for kort. Held Trondhjem og dets Indvaanere!“ I Stiftamtmandsboligen mødte Byens geistlige, militaire og civile Embedsmænd, samt første Borgere til Cour.¹⁾

No. 69 (til Side 360).

a. Carl XIII's Proclamation til Nordmændene.

(Stockholm, trokt i det kongelige Bogtrykkeri 1814.)

Gjennem en formelig Fredstractat, som er afsluttet i Kiel den 14 Januar Afslæben, har Kongen af Danmark for sig og sine Efterfølgere paa den danske

¹⁾ Overinspecteur Schmidt tilføier i Brev til J. Kall om Prindsens Ophold i Trondhjem: „Hverken her i Byen eller under mit strax derefter paafulgte Ophold i Christiania og paa Eidsvold hørte jeg nogenfinde enten i de Cirkler, hvortil jeg paa hiin Tid havde Afgang, eller af de tildeels høitbetroede Mænd, som hærebe mig med deres Fortrolighed — og blandt hvilke jeg troer at have Grund til udtrykkelig at nævne Biskop Bugge — anden Grund angive til Prindsens Reise til Trondhjem end den, at vinde Lid til Affærdigelse af de forskjellige udenrigske Deputationer, der bestormede Prindsen. At han skulde have næret de sangvinste Forhaabninger, at Trønderne vilde juble ham imøde med Opsfordring til Thronbestigelse, Kroning m. m., er ikke troligt. Prindsens Ophold i Trondhjem syntes nærmest viet Abspredelser. En Souverainitets-Handling udøvebe han imidlertid, idet han forærebe Biskop Bugges Familie Drugen og Revenuerne af Gaarden nordre Lyng i Værdalen.“

Trone, for evindelige Løber aftraadt til Os og Vore Efterfølgere paa Sveriges Trone alle sine Rettigheder og Titler til Kongeriget Norge, samt i Følge denne Afstaaelse Isgibet Eder fra den Trostabs- og Hylbings-Eed, som I have svoret Hans Kongelige danske Majestæt og den danske Krone. — Svenske Tropper skulle derfor betragte Eders Grændser. Modtager dem med Kollighed og Tillid. De komme som Brødre, som Soldater af samme Føls, af Naturen bestemt til at være forenet. Ethvert fremmed Føls, som kunde true Eders Fædreland, skulle ville røve Eders Eiendom og krænke Eders Rettigheder. Svenske Soldater, Vællinger af samme Stamme som Norges Føls, komme for at befæste Eders Rettigheder og Eders Frihed. — Vor Generalgouverneur skal paatalbe de meest anseede Mænds Indsigter iblandt Eder, for at forelægge til Vor Prøvelse og Stabsfæstelse Forslaget til en Statsforfatning, der er lempet efter Eders Behov og kan betrygge Eders Lykkeligbed. — Vi love Eder forud, at denne Statsforfatning skal hvile paa de tvende Hønneste Rettigheder, som tilhøre et tappert og ædelt Føls: den at yttre sig gennem sine Repræsentanter og at bestatte sig selv. — Saadan er Vor Hensigt, Nordmænd! Vort Hjerte eier ikke andet Formaal, end at berebe Eders Vel. Vor høitilsebe Hr. Søn, Generalissimus for begge Rigers Krigsmagt til Lands og Vand, som i dette Dieblit strider for Følsenes Frihed og Selvstændighed, skal vide at høiagte disse Eders Rettigheder. Han deler i denne Henseende Vor hele Tænkemaade, og skal forplante den til sin Søn. Maatte fra dette Dieblit al Vind forsvinde mellem den skandinaviske Halvøes tvende Nationer! Deres fælles Styrtte hviler i deres indbyrdes Enighed og Tillid. Deres Værgjærrighed er indskrænket til deres Grændser, og de have ingen anden, end at forsvare deres Jord. Krigen skal ei mere strække sine Vlyfter til Eder. De Fjelde, som adskille Sverige og Norge, ophøre nu at være Grændser. Havet og Indbyggernes Tapperhed er herester de eneste Formure, som disse Riger behøve. — Vi have truffet alle fornødne Anstalter til at paasthynde Korntilførselen til Eder. En oplivet Handel og paany aabnede Havne skulle i den Henseende understøtte vore Bestræbelser og berebe Eder nye og længe savnede Rilder til Velstand. I skulle — vi tvivle ei derpaa — gennem en almindelig Ordens Bedligholdelse, gennem den Lydighed, I ere Eders nye Konge skyldige, gennem den Tillid I vise ham, og gennem en sand Fædrelandskjærlighed svare til den faderlige Omhu, Vi aldrig skulle ophøre at vise Eder. Stockholm Slot den 8 Februar 1814.

Carl.

b. Uddrag af Carl Johans Bulletin og Brev til Cöfen.

(Efter Recueil des Ordres de Mouvement etc. en 1813 et 1814 par le Prince Royal de Suède. Stockholm 1838, pag. 609 ff., 616 ff., 622 ff.)

Under 17 Januar 1814 udgav Kronprinds Carl Johan sin 32te Bulletin fra Generalquartæret i Kiel af følgende Indhold:

„Danmarks Fred med Sverige og England er undertegnet den 14 Januar. Søndagen den 16de var stor Parade; et høitideligt Te Deum er bleven affjunget til Laftigelse, og flere Artillerisalver affyredes. Tractaten er bleven affendt til H. M. Kongen af Danmark, og man venter Ratificationen næste Onsdag. Hele Armeen begiver sig paa Marschen imod Rhinen. Der er ingen Rivalitet mere blandt Nordens Føls; de have erkjendt, at de have samme Interesse. Forenede til det ædleste Diemed ville de stride sammen for Fastlandets Frihed, for Fyrsternes og Nationernes Uafhængighed. Nordens Føls betragter ikke Fransmandene som Fiender. De erkjende ingen Anden som deres Fiende end ham, som har gjort Alt for at hindre deres Forening, han, som — man kan ikke for ofte gjentage det — har villet underbynde alle Folkeslag og plyndre alle Lande.“

Kronprindsen ilede at bekjendtgjøre alle de Generaler, som stode under hans Commando, dette Fredsbudskab, og i alle disse Bekjendtgjørelser forudsætter han, at Norges Forening med Sverige usfortøvet vilde fuldbyrdes, og at Kollighed var

vendt tilbage til Norden. I hans Brev til den russiske General Bennigsen, dateret 15 Januar 1814, siger han: „Jeg iler at underrette Dem om, at Danmarks Fred med Sverige, England og dets Allierede, er bleven affuttet i Dag Morges Kl. 3. Denne Tilbragelse, som Hylde's Keiser Alexanders ædle Energi, sikrer Nordens Rolighed o. s. v.“

Han søgte at forberede, saavidt det stod i hans Magt, Norges fredelige Forening med Sverige. Fra Holsteen skrev han under 23 Januar 1814 til Feltmarskall Orev Eszen:

„Jeg har den Fornøielse at underrette Dem om, at Fredstractaten med Danmark er bleven ratificeret af Hoffet i Kjøbenhavn. Jeg formoder at De allerede har modtaget Kongens Ordre til at tage Norge i Besiddelse; men jeg kan ikke noksom anbefale Dem at lade de Tropper, som marschere derind, iagttage det anstændigste og retsindigste Forhold. Jeg ønsker, at enhver Militair, som tillader sig det mindste usfordelagtige Udtryk mod den norske Nation, maa blive paa det alvorligste straffet. Endstjønt Underhandlingerne have været vanskelige, bør jeg tilstaae, at Hoffet i Kjøbenhavn, under at forsvare sine Rettigheder til dei Øverste, har underhandlet paa den venstabeligste Maade, og at vi ere stille ad som gode Venner. Derjom det er mig muligt at staae dette Hof fuld Erstatning, skal jeg gjøre Alt, hvad der staaer til mig. Jeg sender Dem Øverste Holst, min Adjutant, norsk af Fødsel. Han kan være Dem til stor Nytte, da han er dygtig og fuld af god Wille.“

No. 70 (til Side 367).

Christian Frederiks Instruz for Carsten Anker.

1. Ved Din Ankomst til London haver Du strax at opspørge Skibsleilighed til Norge, for med samme ufortøvet at melde mig Din Ankomst.

2. Ved og hos Dine Betsendtskaber maa Du stieblikkelig staae Dig Efterretning, om Lord Castlereagh er paa Continenten eller tilstede. I første Fald, hvem der har Portefeuilleen.

3. Underhaanden maa Du ved Dine Venner erkjendige Dig om Du uden Sansselighed kan faae Ministeren i Tale, og overlader jeg til Din Conduite, hvad enten Samtalen skal stee med Hemmelighed og paa tredje Sted, eller paa ordenlig Maade.

4. Under alle Omstændigheder maa Du anbringe mit Brev til Lord Castlereagh og Dit Vrende. Dette maa bestaae i at berette hvad her er foregaaet, den ufravigelige Beslutning, aldrig at blive svensk, i at skilde de usalige Følger af ethvert Forsøg i saa Henseende, hvorved Sverige selv ikke blev tjent, og at det i al Fald maatte være let for de Allierede at staae Sverige selv samme Stadesløsholdelse, som var tiltænkt K. af Danmark. Overalt maatte Du søge at bringe det engelske Ministerium til at mediere Sagen med Sverige, og at bewirke et Møde i Sverige, eller hvor England vil, under engelsk Præsidium, af svenske og norske Commissairer, i Hensyn til Fred og god Forstaaelse imellem disse Magter, da jeg er villig til at afflutte baade en politisk og Handelstractat med Sverige (saaledes, at Grændserne i Krigstilfælde gjensidigen sikres, men uden at Tropper stilles til sælles Hjælp). Bilde England af Venskab for Sverige baade selv garantere og formaae Rusland ligeledes til at indgaae Garanti for denne Fredstractat, da har jeg saameget mindre Noget derimod, som denne Garanti da maatte tjene til begge Parters Betryggelse.

5. Med England selv maa Du forstikke Ministeren i mit Navn, at jeg oprigtig ønsker at indgaae den nøieste Forbindelse, især Handelstractat. Skulde Du under Conferencerne finde den fornødne Grad af Belvillighed, da lad dem forstaae, at jeg muligen kunde være findet at tilstaae dem et Reberlag af alle

Handelsvarer i Christianssand paa samme Billaar, som Dylaget er tilfaaet i Gothenborg; men dette Tilbud maa see i et klogt Dieblit, navnlig naar Du har faaet Ministeren til at balancere, og Du da troer, at et saadant Tilbud skulde kunne virke Bestemmelse. (Naar Pontecorvo skildres med de rette Farver, vil det maaskee være isinesfaldende, at Englænderne kunne stole mere paa os, end paa ham.)

6. Naar Conversationerne udvillig sig, maa mit Brev til Prindsregenten opvises. Megen Agtpaaagivenhed maa da havees paa Ministerens Udblæfser i Hensyn til sammes Overleverelse. Det vilde være et ufordeelagtigt Legn, om man aldeles modsatte sig samme, og ethvert paafølgende og virkende Argument maatte da anbringes for at høre Bansteligheberne; men heller end at give Anledning til nogen Misforstaaelse eller Kulde, tillader jeg Dig at renoncere paa det Ønske, jeg haver, at Du selv maatte overlevere det til H. K. Høshed, naar Ministeren lover Dig at ville gjøre det. Skulde endog dette nægtes, da tillader jeg Dig at forevise ham den Gjenpart af Brevet, som jeg herved overleverer Dig, paa det han deraf kan see, at Indholden, skønt noget mere udviklet, er den samme, som det jeg har skrevet til Ministeren. Skulde han desuagtet bestemt nægte at modtage Brevet til Prindsregenten, da maa Du med den største Klogskab og med en fornuftig god Lune blot udlæbe Dig med, at Du vil for det Første ansee Ministerens Vittringer som et Raad, han giver Dig, ei at paaftaae Overleverelsen strax, men beholde det til et bequemere Dieblit, og spøgende udlæbe Dig med, at Du ei tvivlede paa, at det jo længer hen blev modtaget, og imidlertid fortsatte Conversationen uden nogen tilsyneladende Fortrybelse eller Mistillid.

7. Hvad Du i Din Tale eller Samtale fornemmelig troer? at faae oplyst, er dette: om England oprigtigen ønsker at see Norge forenet med og under Sverige, og om man til den Ende vilde bruge voilsomme Midler. Til disse regner jeg fornemmelig Fornæelse af Kaperierne, og Udsultningssystemet, ved hvilket Farten til Norge skulde besværes eller hindres. Hvad Du til Afværgelse af dette Ende kan paaahitte, overlades til Din Conduite.

8. Det forstaaer sig, at en skriftlig Forsikkring om Englands fredelige Disposition i denne Henseende vilde være af yderste Vigtighed; men da dette ikke er at vente, saa gjælder det at kunne paa en eller anden Maade forsikre sig om Englands passive Forhold, saafremt noget Fjendtligt skulde opstaae imellem Norge og Sverige. Hvad der er anført under § 4, bliver altid Hovedsagen.

9. Saafremt Englands Forhold til Pontecorvo endnu er saa bindende og betænkeligt, at Ministeren ikke tør uden megen Forsigtighed indblæbe sig med Dig, da har jeg Intet imod, at Du samtykker i hemmelige Møder med ham, for ikke at oppvække den svenske Envoyés Opmærksomhed. Til den Ende maa Du søge at undgaae alt det i Din personlige Opsørelse, der kunde falde i Øinene. Derfor Ministeren derimod ikke undslaaer sig for at see Dig hos sig, ikke heller tager i Betænkning at sende Dig noget Bud, og at skrive Dig Sebler til, da maa Din Stilling og Dit hele Væsen blive saadanne, som kan passe sig for min Udsending. (Brevet til Prindsregenten maa endeligen i hans Hænder, maaskee den ved Brevet til Hertugen af Glocester aabnede Canal kan hjælpe, naar det Andet glipper.)

10. Skulde det endeligen være nødvendigt at underhandle med Lord Castlereagh personlig, da er Du ogsaa bemyndiget til at afreise til ham paa Fastlandet, forsynet, som jeg vil haabe, med anbefalingsbreve fra de øvrige engelske Ministre. Da skal Din Broder strax afløse Dig i England, naar Du først har anmeldt ham, og jeg underrettes om, at han vil kunne gavne der. (Overhoved haver Du herved Ordre til Din Tilbagereise, naar de fredelige Forhold ere knyttede.)

11. De norske Fanger i England, som frigives en masse, maa Du have Omsorg for, at de saavidt muligt paa Kornstibe eller andre Fartøier naae hertil, og at deres Gjæld opgjøres og betales. Hornemann er den Mand, Du henvender

Dig til i denne Gjenfende. Lieutenant Sneedorf, som følger med til Din Tjeneste, kan som Commissair for de frigivne Fanger føre dem her tilbage, hvis Du ingen Aalebning finder til forinden at sende ham hertil.

12. En Paqueifart med Christianssand maatte ønskes etableret.

13. Ved at bekjendtgjøre for Private Villaarene for Korntilførselen til Norge, maa disse opmuntres til at forsyne os. De maatte kunne drive en fordeelagtig Handel paa Norge ved at tilføre os Korn fra Danmark og Østersøen, og igjen at udføre norske Producter. Du erklærer, at af Planter tillades ikke Udførsel, uden at Korn eller Fødemidler forinden er indført. De enkelte Skibe, der maatte ankomme med Planter, ere meddeelte specielle Tilladelser, fordi Kjøberne forinden have indført Korn. — I fredeligt Forhold med England var det væsentligt, at Løden paa Planter nedsattes.

14. Alt hvad her er bekjendtgjort, maa læses i de engleste offentlige Blade, og Folket stemmes til vores Fordeel, saa at Parlamentet kan gjenlyde deraf.

15. Gulde, som Gud forbyde, Haabet til Englands Vifand glippe, da maa Du tilbrede Ministeren, hvad Følgerne vil være af at overlade et Folk saa usfortjent til Fortvivlelse; den første Lov for os bliver da den blodigste Gavn over Sverige, og over hver dets Ven, — men Haabet til at England indseer sin Uret imod os, maa aldrig vige fra Dig, men indtil sidste Dieblit yttres, ligesom vort Ønske til Fred er usoranderligt.

No. 71 a. (til S. 369.)

Brev fra Feltmarskalk Grev Esen til Kronprinds Carl Johan.

Strömstad 7 Mars 1814.

Efterat General Schmettow havde tilkjendegivet mig, at han vilde møde mig her i Staden den 5te dennes, ankom han virkelig sidste Løverdags nogle Timer før mig. Træt af Reisen lod han ved sin Adjutant sige mig, at han ønskede vor Sammenkomst udsat til næste Dag. Jeg bifaldt dette saameget heller, som det gav mig Leilighed til at modtage ham med en vis militair Glæde, efter som de i Strömstad og dens Omegn forlagte Tropper havde faaet Befaling at samles for at fejre den 14 Januar's Fest.

Efter Ceremoniens Slutning lod jeg underrette Grev Schmettow, at han kunde indfinde sig. Jeg modtog ham som en gammel Bekjendt, og efterat jeg havde foreslået for ham de fornemste Personer af min Svite, drog jeg mig tilbage med ham i mit Kabinet, hvor vi havde en 4 Timers Conferens.

Hr. v. Schmettow, som er bekjendt for at være ganske slug (rusé), og som udmærker sig ved den gamle Regimes Tone og Adfærd, idet han i sin Ungdom har tjent i Frankrig ved Regimenterne de la Mark og Royal Allemand, banede sig giennem tusinde Vendinger (simagrées) Veien til de Forslag; han uden Tvivl havde det Ønske at meddele mig. Han udtrykte for mig sin Beklagelse over, at den gode Harmoni mellem Radosfolkene var forstyrret, og bemærkede, hvor meget det maatte ligge baade ham og mig paa Hjerte at finde Midler til at gjenoprette den. „Først og fremst, tillagde han, kan De tro mig paa mit Ord, at Norge aldrig vil opgive sin Uafhængighed og aldrig skal underkaste sig Sverige.“ Derpaa talte han med mig om Prinds Christian, om hans vandre Egenstaber, om hans Hensigtens Keenhed, om Nordmændenes Kjærlighed til ham, om hans Ønske at komme til Forlig med Sverige, om de tre nordiske Rigers sælles Interesse af at gjenknytte gamle Baaend o. s. v. Han tillagde, at denne Prinds havde forladt Christiania for at befinde sig i min Nærhed, og at det beroede paa mig at have en Sammenkomst med ham, hvilket han længe havde ønsket. Den kunde finde Sted mellem Frederikshald og Helle, et Par Skridt fra Grændsen, eller paa hvilket andet Sted, jeg vilde vælge. — Det faldt mig ikke vanskeligt at gjendrive

den smukke Indledning til hans Tale. Jeg gjorde det ogsaa under Skjæmt, og ovenikøbet uden i nogen Henseende at spare hans Prinds, idet jeg stedse beraaede mig paa den Ret, vort gamle Besjendtskab gav mig til at tale frit med ham under fire Væne. Angaaende det foreslaaede Møde bemærkede jeg, at det paa ingen Maade kunde sømme sig for mig at komme sammen med en Fyrste, som nylig havde reist Dyrørets Fane, og som rimeligvis netop nu af sin Konge var erklæret for Rebel. Da han ikke kunde andet end bifalde Grunden til mit Afslag, trængte han ei mere paa Mødet, men spurgte mig i Stebet, om jeg ikke kunde paatage mig at befordre et Brev fra Prinds Christian til Hans Majestæt. Jeg svarede ham, at naar et saadant Brev sendtes med den almindelige Post, vilde det som ethvert andet Brev komme til sin Bestemmelse; skulde det derimod fremsendes paa officiel Wei, f. Ex. gennem mig, maatte nødvendig en Afstrift af det medfølge.

Hr. v. Schmettow sagde mig da, at han alene talte paa egen Haand og uden Bemyndigelse af Prindsen, men at han ikke skulde undlade at meddele G. K. G. hvad jeg nys havde sagt, og at det stod til G. K. G. at rette sig derefter. Her begyndte han paany for mig overdrevent at berømme Prindsens Egenstaber og rose ham som et Vidunder af Virtuositet, der udrettede Alt selv. Jeg svarede, at jeg fandt dette temmelig sanssynligt, eftersom alt hvad han hidtil havde gjort, fuldt op vibner om Unglingen. Derpaa begyndte jeg at drage en Parallel mellem Prindsen og Deres Igl. Høiheb. Grev Schmettow indrømmede mig gjerne, at D. K. G. er en af Aarhundrebets første Hærførere, men tilføiede, at en Fyrste som D. K. G. ikke vilde kunne passe for Norge; at Nordmændene tiltroe D. K. G. en despotisk Charakter, som ikke lader sig holde i Løkke af en Constitution; at de maaskee ikke skulde have været imod Foreningen med Sverige, men at det just er for D. K. G.s Skyld, at det vilde være dem mobydeligt at underkaste sig den svenske Styrelse. Han vulgte paa samme Tid ikke for mig, at man i Norge var underrettet om vore Rustninger, og at den i Staane forlagte Armee paa 16,000 Mand skal forstærke Reservehæren.

Jeg svarede ganske naturligt paa alle disse Fremstillinger ved at forklare ham, at vi vel maatte antage en imponerende Holdning, for med Kraft at modtage den Udfordring, Prinds Christian nys havde gjort os i sin Proclamation, der begynder med Udvæmsord mod D. K. G. og imod den svenske Nation; at denne Strid ikke kunde blive lang, men at Prinds Christian skulde blive ansvarlig for de Ulykker for begge Nationer, som deraf vilde følge o. s. v. Han sluttede da med at føle mig paa Pulsen med Hensyn til en Convention, som burde oprettes angaaende Fjendtlighedernes Begyndelse. Aldensund jeg mærkede hans Hensigt afsigte jeg ham saa høfligt som muligt med den Bemærkning, at Middagstimen var kommen. Ved Bordet udbragte han en Staal for begge Kabofolk; jeg tog den til Indtægt, ligesom alle Gæsterne, idet jeg udtrykte mine bedste Ønsker for begge Folks Forening. Efter Middagen forblev Grev Schmettow her kun omtrent en halv Time. Han forlod Staden Kl. 5 om Aftenen.

Skjønt Grev Schmettows Fremstillinger i Grunden vare temmelig ubetydelige, synes mig dog man deraf kan drage den Slutning, at Prinds Christian ikke er særdeles sifter paa sin Sag, og at Opinionerne ere temmelig deelte i Norge. Han gav mig Ret i, at Sverige der havde Tilhængere, skjønt i ganske ringe Antal, og det undslap ham tillige, at Grev Wedel-Jarlsberg stod i Spidsen for det svenske Parti. Rapporten, som indkomme fra alle Kanter, bestyrkede mig i denne Overbevisning.

Prinds Christians Hensigt havde i Førstningen været at lade sig udraabe til Konge, men Hr. Rosenkrantz, en Præst (!) ved Ravn Sverdrup og Andre fik ham fra denne Plan ved ganske skarpe Forestillinger, hvilke bestemte ham til at gjøre sig til Regent. Det er Grev Schmettow selv, som har betræftet denne Anecdote for mig.

Efter alle de Underretninger, jeg har faaet, synes det, at Prinds Christians Foretagende er sat igjennem mod Nationens Dnske og efter nogle Indvisbers Tilskyndelse, nemlig General Hagthausen, Biskoppen i Agershuus' Stift Bsch og den forrige Amtmand Thygeson; at Prindsen ganste vist paa Rigsdagen vil møde stærk Opposition af det svenske Parti; at Nordmændene frygte for at være i Krig med Sverige, samt at Prindsens Parti aftager i samme Grad som vore Rudsninger sges, sjønt Nordmændene ere almindelig overtydede om, at under nærværende Aarstid ingen grundig Operation kan udføres mod Norge fra svensk Side, og stuttelig, at den store Løstefang, hvoraf Prindsen betjener sig, for at forstasse sig Tillid hos visse Klasser af Nationen, som altid ville vide Bessed om Midlerne til at bestride Krigsomkostningerne, er at indbilde dem, at Engellsmændenes Flotade et længere vil blive forstet, en falk Forhaabning, som vil forfønde, saasnart som Krydserne sætte sig i Vtrksomhed.

No. 71 b. (til Side 391—392).

Christian Frederiks Brev til Carl XIII.

Deres Majestæt vil ikke ansee det for en Mangel af Høiagtelse fra min Side, at det, som jeg i Dag har at meddele Dem, er bleven opholdt længere, end det maatte synes passende. — Jeg ønskede, at denne min Meddelelse skulde være formelig, og istand til at høre hvert Tvivlsmaal om mine ærefrygtfulde Følelser for Dem, ligesaa vel som om Bevæggrunden til min Handlemaade. — Ude af Stand til at anvende andet Middel end det, jeg for Dieblirket benytter, vil De ikke undres over, at min Ben, det eneste Organ for mine Følelser, udtrykker disse med al den Oprigtighed, jeg skylder Deres Majestæt, saavel som den Sag, jeg forsvarer. — Ved at tilstille Deres Majestæt Kundgjørelserne af 19 Februar, underretter jeg Dem om de Følelser, der besjæle det Norske Folk, samt om de Grundsætninger, der stedse skulle lede mit Forhold. — Den Norske Nation er ikke vanskkættet i den Grad, at den godvilligen skulde opoffre sin Frihed og Uafhængighed; der er ifkun een Stemme iblandt disse Fjeldes Beboere, den at ville vedligeholde sit Folkeværd, og at ville forsvare sine Arvesæder mod al fremmed Undertrykkelse. — Forgæves skulde jeg have villet udføre Fredstraktaten til Kiel, og overludere Fæstningerne til Deres Majestæts Tropper. Den useilbare Følge af sige Forsøg vilde have været en almindelig Opstand mod den eneste Myndighed, som kunde frelse et til sig selv overladt Folk fra Anarchiets uberegnelige Følger. — Ved at handle saaledes skulde jeg i samme Dieblirk have tabt den til Ordens Gaandhøvelse nødvendige Myndighed, og jeg skulde have fortjent dette ved at stusse Folket i det gode Omdømme, som det almindeligen nærer om mig: at jeg stedse har villet deres Vel, og at jeg idetmindste vilde forebygge Worden i et saa kritiskt Dieblirk. — Intet Valg levedes mig følgerigen imellem den Banære, at forlade et Folk, som sætter al sin Tillid til mig, og den Pligt, til dets Frelse at vedligeholde den Myndighed, jeg hidtil har udøvet.

Ved at antage Titel af Regent har jeg overladt til den allerede sammenkaldte Rigsforsamling at fastsætte Rigets Statsforfatning og at erklære Folkets Willie, som allerede har yttret sig, og gjenlydet i den Sed for Fædrelandet, som er aftagt i alle Rigets Kirker. — Imidlertid skal jeg forsvare Nationens uomtvistelige Rettigheder mod hver den, som maatte ville krænke dem, og jeg vover at nære det Haab, at det høieste Væsen heri vil velsigne et uafhængigt Folks forenede Anstregelser. — Deres Majestæt vil værbiges at erindre, at De selv har været i lignende Tilfælde; De bestred dengang ikke de Rettigheder, som tilkomme et Folk, der var løst fra sin Sed mod en Konge, som havde frasagt sig Thronen. De erkjendte Nationens Rettigheder. Skulde disse ikke være de samme

i Norge som i Sverige? — Dengang agtede Danmark og Rusland det Følle erklærede Willie, i hvis Spidse De befandt Dem! Skulde det være for meget at vente, at De vilde agte de samme Rettigheder i et lignende Tilfælde? — Endelig, Deres Majestæt, hvorledes skulde de Grundsatninger, paa hvilke De har grebet til Vaaben, kunne forenes med de Grundsatninger, paa hvilke De bygger Deres Besiddelsesret til Norge? — Men jeg holder inde; jeg vilde ingenlunde fornærme Deres Majestæt; uden Tvivl har man ledet Dem i Bilsfarelse, ved at forfikkre Dem om, at det Norske Folk ønskede en Forening med Sverige, og De har troet, at Trostabseden til Kongen af Danmark alene lagde Hindringer i Veien for Deres Ønske, at gjøre dette Folk ligesaa lykkeligt som det Svenske. — Selan, Deres Majestæt, raadsyrg det Norske Folks Sindelag. De vil da overbevise om, at den Behandling, som det har lidt fra den Svenske Regjeringss Side, har bragt Nationalhadet, som besvære altfor ofte finder Sted blandt Naboløse, til sit Høieste; og De vil overtjede om, at en tvungen Forening kun vil bringe uberegnelige Ulykker, saavel over Norge som Sverige; men paa samme Tid vil Deres Majestæt ikke tvivle om, at De for stedse vil have vundet det Norske Folks Høilagelse og Taknemlighed, ved at erkende dets Rettigheder. — Hver Nordmand, som vil sit Fædrelands Held, har kun det oprigtige Ønske, at see Fred og en god Forstaaelse vedtgeholdt med Sverige. Det staar uden Tvivl i Deres Majestæts Magt at berebe de Scandinaviske Folkesærds Held. Gid en evig Fred og det næste Forbund bestætte de gjensidige Forhold imellem Norge og Sverige! — De samme vise politiske Grundsatninger skulle besjæle os! Aldrig kan Norge ville vinde Land fra Sverige, men det kan beskytte sin vestlige Grændse, ligesom Sverige, i Benstab med Norge, for bestandig skal fjerne Krigen fra vore Grændser. — Her seer Deres Majestæt Udsigterne til en i Sandhed lykkelig Fremtid, og kan De ønske den anderledes, naar det Scandinaviske Folkeslags Lykke fordrer det saaledes?

Endelig, Deres Majestæt, beer mig med Deres Fortrolighed; jeg skal vist ikke tillade mig at sige Dem et eneste Ord, som ikke kan bestaae for Gud, og med den Sandhed, De kan forbre af mig, naar det gælder tvende Nationers Bølfærd, som De ønsker at gjøre lykkelige. Ansaret hos Gud for de Ulykker, som kunne være en Følge af, hvis De nægter at høre disse mine oprigtige Ytringer, vil stikkerligen salde tilbage paa Dem, og ikke paa mig, som kun ønsker det Norske Folks Held, og stedse at vise mig som en god Nabo af det Svenske Folk, samt at lægge de Høileser af dyb Høilagelse og Oprigtighed for Dagen, med hvilke jeg som Ven og Deres Majestæts Beslagtede forbliver

Christiania den 6te Marts 1814.

Deres meget hengivne Fætter
Christian Frederik.

No. 72 (til S. 395).

Rigsforsamlingens Reglement.

§ 1. Præsidenten sammenkalder Repræsenterne, og paaseer, at Enhver er tilstede. De Udeblivendes Navne, saavel som Aarsagen til deres Fraværelse, antegnes. For at Forsamlingen skal kunne constitueres, maa Lotrebiede af Repræsenterne være tilstede. § 2. Ved Indgangen af Forsamlingsalen foreviser enhver Repræsentant sin Afgangsbillet for fire dagligen af Præsidenten dertil valgte Opsynsmænd, som tages af Repræsenternes Midte. § 3. Tvende Protokoller føres: en Forhandlingsprotokol eller Dagbog, og en Høvedsprotokol, som ikke maa være længere end en Dag tilbage fra den første. Protokollerne authoriseres af Præsidenten og Vicepræsidenten, og Høvedsprotokollen forspnes med Rigtets Segl, som Regenten anmodes om at lade Samme paatrykke. § 4.

Førrige Dags Forhandlinger oplæses af Protokollen ved hver Dags Begyndelse, forinden noget Nyt foretages. § 5. Den almindelige Forsamlingstid er Kl. 10 Formiddag, og Forsamlingen vedvarer, med mindre Præsidenten af særdeles Aarsager dertil skulde gjøre nogen Forandring, til Kl. 4 Eftermiddag. § 6. Hver Dag, forinden Forsamlingen slutter, tilkjenbegiver Præsidenten, hvad der næste Dag skal være Gjenstand for Deliberationerne. § 7. Alle skriftlige Andragender til Forsamlingen indleveres til Præsidenten, som besørger samme oplæst efter den Orden, han selv bestemmer. Præsidenten bruger en Klokke til at ringe til Lyd med¹⁾, naar han vil paahvde almindelig Tausshed. Enhver, som vil tale, reiser sig og begjærer Tilladelse af Præsidenten, som meddeeler samme; begjærer flere at tale, saa stæer dette efter den alfabetiske Orden, hvori Repræsentanterne sidde i Forsamlingen, og begynder Ordenen altid fra den, som har gjort Forslaget, og gaaer derefter det hele Alfabet igjennem, indtil det naaer den Samme. § 8. Præsidenten avbarer, saa ofte han finder det fornødent, enhver Talende om at holde sig til Sagen, og afholde sig fra alle personlige Gentyndinger. Skulde det hændes, at noget Medlem, efter 3 Gange forjæves at være avbaret, desuagtet vedblev at forstyrre den vedtagne Orden, saa paalægger Præsidenten ham Tausshed, og agter han ikke denne Befaling, vøteres der i Forsamlingen paa, om han for denne Dag skal ubvises af Forsamlingen. § 9. Ingen kan udenfor Forsamlingen drages til Ansvar for, hvad Meninger han i Forsamlingen yttre. § 10. Alle Qvæstioner, som efter mundtlig Deliberation kunne reduceres til Afgjørelse ved Ja eller Nei, decideres ved Ballotering²⁾, med mindre en Femtedeel af de tilstedeværende Medlemmer forlanger skriftlige Vota, som da bør finde Sted, under de Voterendes Navne, i hvilket Tilfælde disse Vota indføres i Protokollen. Pluraliteten deciderer. § 11. Præsidenten fungerer som saadan i 8 Dage, hvorefter han fratræder; der vælges da strax en ny Præsident samt Vicepræsident; men de forrige maae ikke vælges paany, før efter 8 Dage. § 12. En Committee af 3 Personer udnævnes, for at gjennemgaae og redigere, hvad der af Forhandlingerne ved Trykken skal hedsendgjøres. § 13. Protokollen underskrives daglig af Præsidenten, Vicepræsidenten og Secretairen. § 14. Til Slutning, naar Rigsforsamlingen har endt sine Forhandlinger, underskrives Protokollen af samtlige Repræsentanter. § 15. Enhver har Ret til af Hovedprotokollen at erholde befæstet Udskrift af de Vota, han til Protokollen har dikteret. Det besluttedes derhos, at dette interimistiske Reglement skulde snarest muligt trykkes, og et Exemplar deraf meddeles hver Repræsentant, ligesom det og i Forsamlingsalen skulde opslaaes. Et Feldtrykkeri var i den Henseende bragt til Gidsbold; men det opfyldte maadellig sin Bestemmelse.

No. 73 (til Side 402.)

Uddrag af Anders og Falsens Udkast til en Constitution for
Kongeriget Norge.

Det første Kapitel indeholder almindelige Grundsætninger, hvilke i Norges Grundlov ere indførte i den 5te Afdeling som „almindelige Bestemmelser.“ — Den 9de § i Udkastet, som svarer til § 23 og 101 i Grundloven, lyder: „Da intet enkelt Individ, ingen Korporation kan erholde udelukkende Privilegier paa

¹⁾ Denne blev, saavidt erindres, aldrig benyttet.

²⁾ Erfaring lærte hert en Afkortning.

³⁾ Anders Bemærkning gav formodentlig Anledning til denne ved følgende *Storthing* forendrede Bestemmelse.

⁴⁾ Den siden indførte Publicitet gav Anledning til Forandring hert.

anden Grund end formeddelt Tjenester, de kunne have vift Samsundet, faa følger deraf ligefrem, at saadanne Privilegier blot kunne være personlige, ikke arvelige. Monopolier gives ikke, undtagen for en Tid og til Opfindere af nyttige Indretninger." — § 24 i Udkastet (§ 96 og 97 i Grundloven): „Ingen maa dømmes uden efter en Lov, der var publiceret da Forbrydelsen blev begaaet. At give en Lov tilbagevirkende Kraft, er uretfærdigt." — § 25 i Udkastet (§ 104 i Grundloven): „— — — Ingen Straf maa ramme Forbryderens Familie, og ligesaalidt hans Gods eller Eiendomme, uden forsaavidt Stadeserstatning, Bøder og Processens Omkostninger betræffer." — § 26 (§ 100 i Grundloven) heber: „Trykkefrihed er en væsentlig Betingelse for Borgerfrihed. Ved samme forstaaes: 1) Enhvers Ret til at udgive eller lade udgive Skrifter, uden nogen af den offentlige Magt i Forveien lagt Hindring; 2) kun for de ordentlige Domstole at kunne tiltales for deres Indhold, og ikke for samme at kunne straffes, med mindre deres Indhold strider mod en bestemt tydelig Lov, given for at værne om den almindelige Sikkerhed, og hver Statsborgers Ære." — § 30 i Udkastet: „Subsidier, Paalæg, Told, offentlige Byrder o. s. v. kan ikke paalægges eller hæves uden Folkets eller dets Repræsentanters Samtykke."

I Kapitlet om Valgforsamlingerne har Comiteen fundet Veiledning til Grundlovens Bestemmelser derom, da der mellem disse i begge Udarbejdelser er megen Overensstemmelse. Den 70de § i Udkastet svarer til Grundlovens § 49 og bestemmer: „Rigsforsamlingen bestaaer af tvende Afdelinger, et Lagmandsting og et Odelsting." I en Anmærkning forklæres, at disse Benævnelser ere tagne af det gamle Sprog. — I § 72 i Udkastet (§ 74 i Grundloven) heber det: „Naar Repræsentanterne ere forsamlede, og forinden Lagmands- og Odelstinget affondrer sig, aabner Kongen Rigsforsamlingen med en Tale, hvori han underretter den om Rigets Tilstand og de Gjenstande, hvorpaa han ønsker at henlede dens Opmærksomhed; den forbliver derefter samlet, saalænge den finder det fornødent, dog ikke over 2 Maaneber." — I § 78 i Udkastet findes flere af de Bestemmelser, som i Grundlovens 75de § ere indførte. — Lagmandstingets Inddeling og Functioner, som de findes i Udkastets 98de til 105te §, ere ganske forffjellige fra Grundlovens Bestemmelser. — Paragrapherne om Kongens Beto, (Udkastets 91 og 95) ere nær overensstemmende med Grundlovens, ligesaa tilveels den udsvænde Magts Rettigheder, som findes i Udkastets § 109 ff. — Af Kapitlet om Retspleien, Forsvarsvæsenet og Finantsvæsenet i Udkastet ere tuns enkelte almindelige Bestemmelser optagne i Grundloven 1).

No. 74 (til Side 409).

To Breve fra Carl Johan til Feltmarskalk Essen.

„Min Fætter! Jeg har modtaget alle Breve, De har skrevet mig til, ligesom og Afstrift af dem, som De har skrevet til Prinds Christian, og det Svar, han har givet Dem. Jeg fatter ei, hvorledes denne Prinds har kunnet snerpe sig fra Aligtens Bei til den Grad at modsette sig sin Souveræns Villie, og gjøre sælles Sag med nogle Oprørsstiftere, og derved udsætte sig for at tabe al sin Ret til Danmark. Jeg formoder, at nogle sletfinde Danste Embedsmænd have opflammet denne unge uerfarne Prindses Hoved; men endeligen bør han høre, hvad Fornuftens, hans personlige Interesse, hans Ære som Mand, og hans Hæder som Prinds tilsiige ham. Norge har ulpffeligvis lidt allfor meget i 6 Aar. Dets Folkemængde er formindstet ved de utallige Ulykker, som have rammet

1) Der kunde ekstraheres mange flere Righeds- og Uligheidspunkter, men ovenstaaende være nok som Exempler.

dette Land. Dets Handel, dets Søfart have ligget i Dvale, og Agerdyrktningen, isædetfor at stride fremad, er bleven standset ved en vilkaarlig Bestyrelse, der var uden Sammenhæng, og uden Principer¹⁾. Ved at ville vedblive dette Slags Tyranni sætter Prinds Christian sig i Oprør: 1) Mod Kongen af Danmark, som er hans lovlige Souverain, som har befaleet ham at forlade de Norske Stater, og at afgive til Kongen af Sverige det ved Traktaten i Kiel afflaaede Land. 2) Mod Kongen af Sverige, som efter at være bleven lovlig Souverain af Kongeriget Norge ei herefter bør betragte Prinds Christian, saalænge han forbliver i Norge, anderledes end som oprørst Underfaat, og som en Mand, der, for at tilfredsstille nogle af hans Favoritters Ergjærrighed, vil forlænge de Ulykker, der trykke Norge, og som altfor længe have trykket dette Lands ulykkelige Indbyggere. Siv alle velværende Menneſter tilkjende, at hvorten Kongen eller den Svenske Nation vil eller begjærer Andet af Nordmændene end Enighed og Venſkab; at Kongen ikke behøver af Norge enten Kontribution, ei heller Armee, og langt fra at ville udstrive Soldater i sine nye Stater, har han ifinde at afflasse den Skyldighed, der paaligger Nordmændene, at være til Regjeringens Disposition indtil en Alder af 60 Aar, da Alderdommen sætter den største Deel af Menneslægten i den ulykkelige Stilling, at forblive i en aldeles Uvirksomhed. Kongen vil derfor indstrænke Millicen, og formindſte de Byrder, som trykke dette ulykkelige Land²⁾. Jeg gjentager det: Hs. Majestæt vil ikke udstrive en eneste Soldat, han vil sætte den Norske Armees Styrke i Forhold til Landets Folkmængde, til dets Handels Relationer, til dets Industri og til dets Agerdyrking, der ſaa gruelig er bleven forſømt af Prinds Christian og foregaende Statholdere. Kort, Kongen vil ikke have nogen Konſkription i Norge; Han vil endog ved Freden afflasse den i Sverige, efterat have overlagt med Rigets Stænder derom. Hs. Majestæt behøver ei den Norske Armee, for at gjøre den paa Fastlandet værende svenske Armee fuldtallic. Disse Rygter underholdes ifkun af flette Borgere i Landet, af Sveriges Fiender, og af Danske Agenter.

„Jøvrigt, min Fætter, forlader jeg mig aldeles paa Deres Energi, Deres Iver og Deres Talenter for det lykkelige Udfald af den Sag, der er Dem betroet. Jeg gjentager Dem Forsikringen om mine Følelser, og anbefaler Dem, min Fætter, i Guds høie og store Naade. Küttich den 10de Marts 1814.

Deres hengivne Fætter
Carl Johan.“

Küttich den 21de Marts 1814.

„Min Fætter! Det er let at see, at hvis Prinds Christian vedbliver sit Foretagende, ſkal vore Naabens Styrke, understøttet af vore Allierede, ufortøvet med Seier krone en Sag, som henter sin Grund fra Retfærdighed, fra Samfundslovene, og fra de helligste Forbindelser. Imidlertid træver Menneskeligheden, at man anvender alle de Midler, hvorpaa Klogskab og Velvillie give Anviſning, for at føre et ved nogle Ergjærriges Mænker forvildet Folk tilbage til Følelsen af sine Pligter — et Folk, som ved Traktaten til Kiel er berettiget til broderlig Tillid af enhver Svensk. — Men ſkulde Fornuften og Eſtergivenhed fremdeles forgjæves have sin Slemme; ſkulde Prinds Christian, veiledet af troløse Raadgivere, udsætte dette Folk, hvis Vel burde være hans hjæreste Maal, for utallige Ulykker; ſkulde Samvittigheden i hans Hjerte ikke være mægtig not

¹⁾ I disse Yttringer viistes ikke Bekjendtskab med Tingenes Stilling. Handel og Søfart havde været sær blomstrende i en Deel af disse Aar, Agerdyrktningen kunde ei siges at være gaaet tilbage, allermindst ved vilkaarlig Bestyrelse.

²⁾ Det Løfte stod det ikke i den svenske Regjeringens Magt at opfylde. Norge har aldrig baaret ſaa store offentlige Byrder, som strax efter Foreningen med Sverige.

til at afstaae fra sine sorte Planer, saa gjør ham opmærksom paa den Afgrund, som aabner sig under hans Fødder, og paa den uløselige Skæbne, som venter en Rebel; hvilken ved Ulydighed udsætter sig for at tabe al sin Ret som Danst Undersaat. Underret de Oprørste om, at Lovenes Gævn søvner over deres Hoved. Lad bekendtgjøre, at alle Ublændinge strax bør afgaae fra Norge, hvis de ikke skulle anses og straffes som Forrædere mod den Svenske Regjering, at enhver Danst, som uagtet sin Regjerings Befalinger bliver tilbage i Norge fire Dage efter den Tid, som er bleven bestemt af Kongen af Danmark til Landets Overleverelse, skal erklæres fredsløs; at Enhver, som modtager Prinds Christians ulovlige Sedler, skal dømmes som falsk Myntner, og hans Eiendom sequestreres.

„Giv og tilskende, at jeg kommer tilbage med min Armee, og at jeg vel ikke uden levende Smerte, men med al den Kraft, min Sjæl eier, er færdig at føre mine tappre Soldater til Grobringen af de Kættigheder, som ved en høitidelig Traktat ere blevene os tilskiftede, og som de største Magter i Europa have garanteret. Jeg gjentager Dem, min Fætter, Forsikringen om min Tænkemaade for Dem, og beder Gud, at han vil tage Dem i sin hellige Beskyttelse.

Deres meget hengivne Fætter
Carl Johan.“

No. 75 (til Side 416).

Bemærkninger over Sørenskriver Falsens den 18de April i Rigsforsamlingen paa Eidsvold fremsatte Forslag No. 2 og 3.

Hvad det andet af Hr. Sørenskriver Falsens fremsatte Punkt angaaer, da finder jeg kun dette at bemærke, at, da den lovgivende Magt maa være nedlagt i Folkets Haand igjennem sine Repræsentanter, saa maatte en Fremgangsmaade som den foreslagne være høit ønskelig. De hidtil gjældende Love trængte længe til Rettelse, Indskrænkning og Udvidelse. Dobbelt stor er denne Trang efter Tvillingrigets Opløsning, og hvorledes skulde denne Trang bedre kunne afhjælpes, end ved en Lovkommission, hvortil udlaaeres Landets forstandigste Jurister? — Gøld sølge dem, som bygge Landets Fred ved gode Love!

Det tredje af Hr. Sørenskriver Falsens fremsatte Forslag kan jeg derimod ikke bifalde, da det kunde lede til en Overlæse, som i nærværende Stund maatte blive høit farlig for Nationen. Jeg er langt fra at hylde den Mening, at denne Forsamling ikke er bemyndiget til at tage Midlerne til Constitutionens Mulighed i Overveelse, tilligemed Maaden, til at betragte Statens uddenlige Forhold og dens indvortes Hjelpekilder, for, ved Hjælp af disse Data, at tage en Beslutning, som er en Forsamling værdig, der med Føle kan kaldes den hæderligste, som i Mand's Minde er seet i Norge. — Hvad vandt Forsamlingen ved denne raske Beslutning, ved dette farlige Vaand paa dens tilkommende Forhandlinger? — Den har organiseret flere Committeeer af sine egne Medlemmer til at foretage særskilte Undersøgelser. Hovedformaalet for deres Nærværelse paa dette Sted fremmes dagligen, og dersom de ubvortes Omstændigheder ved Arbeidets Tilendbringelse ere Norges Ønsker gunstige, dersom de Magters Benktab, hvortil Regenten selv har kaldt væsentlig for Norge, er os vis, hvi skulde Forsamlingen dvæle paa dette Sted? Ere disse os derimod saa ugunstige, at Rædet umuligen kunde vorde fuldbyrdet, skulde vi da ved overlæse Beslutninger foreskrive os selv uundgaaelig Glendighed?

Lyvende Betragtninger bør lede os ved vore nærværende Undersøgelser. Paa den ene Side Nationens Gød til Forbindelse med et fremmed Rige, paa den anden Side Glendighedens Spor, tegnede over det ganste Land. Blot Rundsab om Landets sande Stilling til Udlandet kan lyse for os paa disse mørke Bete. Det Korste Folk suor i Herrens Tempel: at hævde Norges Selvstændighed; skal

den vaaløge Nationen den Pligt at forsvare en her grundlagt Constitution og hvillensomhelst fremmed Bølv, hvilket Ansvar for dem, som gjorde Den, som for dem, som opfordrede dertil? — Folkets Stemme gjenslyder vel ikke overalt den Raade, som Proponenten har bestrebet. Standsebe Rærigsbøte, Mangel og Ubidighed afsejler en stor Deel det utaalmødige Døse, at den herstende Raade paa hvillensomhelst Raade maatte vorde forlortet. Jeg for min Deel er ender frit, at jeg søer mere Raab til paa dette Sted at være Uendighedens Bølv, end at være en patriotisk Lue, som let kunde styrte Nationen i Forbøve. Mistrydninger frygter jeg ikke. Mine Handlinger ligge for Nationens Bølv, min Overbentisning bedømmes af høiere Tribunaler. Jeg foreslaaer saaledes for den ærede Forsamling, at Falsens Den Paragraph maag vorde antagen, at det 3die Forslag ikke tages under Overveielse, førend Constitutionen er afbragt, og de Dplysninger indhentede, som sætte Forsamlingen istand til at afgjøre det til Fædrelandets Gavn. Eidsvold den 19 April 1814.

J. Wall,

Repræsentant for Nedens Amt.

No. 76 (til S. 423).

Uddrag af Envoyéen Rehausens Brev til Grev Rosen.

„Jeg har med alle paa eengang ankomne Boster modtaget Dine venstabelige Brev — det seneste af 3die April. Du seer i sidste til Dig, at den Engelske Hæring, langt fra at understøtte Norges oprørske Forsæt, har bortsendt Hr. Anker, som det alle til Norge destinerede Skibe at afgaae, og affendt Fregatter til at beskytte Norges Havne. Gud see Lov, at vi ere komne saa langt! Dertil kommer den Hæring, som En af Ministrene har gjort i Parlamentet, at Forbindelserne mellem de to Riger skulle opretholdes. Jeg formoder altsaa, at Nordmændene opgiver alle tidligere Planer.“

No. 77 (til S. 452).

Relevante over Norelandets Stilling af Jacob Wall, indleveret til Kong Christian Frederik den 21de Mai 1814.

Det Nore Raad, som Norge har forestrevet sig, ved egen Kraft, uafhængig af andre Nationer, at forsvare sin Selvstændighed, maa opfylde enhver Patriots Bølv med høie og ædle Følelser. Enhver, som af Historien kender, hvad Norge har længe og det var selvstændigt, fryder sig ved Tanken om, at det igjen kunde blive en Vælsstand blandt Europas Riger, som det forlængst har tabt. Enhver, som har gjennemløbet Naboriget's Historie, ræddes for Forbindelsen med en Stat, som har en evig Krig, en evig Indblandelse i europæiske; den selv tildeels og forværende, Anliggender. Men forinden der voves en stor Kamp, bør Midlerne og Forsigtigheds Opnaaelse veies, paa det deels ikke Nationens sidste Kræfter unyttigen blive derude udtømte, deels ikke frugtesløse Anstrængelser skulle frembringe Forbøvelse hos den i sine Forhaabninger. stussede Nation. Til at udføre filosofiske Idealer behøves physiske Midler, og de Fortes Børd forsvinder, naar de Sidste fattes.

Norges Selvstændighed kan betragtes under trende forskjellige Synspunkter, nemlig: 1) under en fredelig Tilstand, uforstyrret af det hele øvrige Europa. 2) Under Krig med Sverige. 3) Under Krig med England og Sverige. Jeg vil allade mig at undersøge de første 2de Tilfælde, og betragte det 3die som en Bølv, der ingen Undersøgelse fortjener, fordi Selvstændigheden i dette Tilfælde har aldeles uopnaaelig. Som en vigtig Grund til at udføre Ideen af Norges Selvstændighed ansees: Norges Kraft i Handel, dets betydelige Mængde af Exportartikler, og den betragtelige Overbalance i Handelsstatiquem med andre Nationer.

Jeg maa gjøre opmærksom paa, at man i Beregningen over Norges Overbalance ikke har taget Hensyn paa adskillige vigtige Omstændigheder, der nedsatte Dets Overskudets Sum. Man har glemt, at Regjeringens Sæde for begge Riger, den kollegiale og diplomatiste Bestyrelse, og altsaa de Embeder, som have den meest Glæde og Vigtighed i Riget, ere blevene umiddelbart forvaltede i Danmark. Netop i den høie Klasse af Borgere, som bære disse Embeder, findes det største Forbrug af Luxusartikler, indførte fra fremmede Lande, Sied, og denne Indførsel maa formindste Handelsballancen i Danmark, medens den slet ingen Indførsel har i Norge. Begge Rigeres Flaade er bleven bygget i Danmark, og Norge selv har dertil leveret betydelige Bidrag af Naturalprodukter, som kom det tilgode i Beregningen af dets Overbalance. Resten alle det Kjøbenhavnste Værfts Materialer bleve hentede fra Udlandet, og denne Udgift, hvormed Danmark ene belastede nedtrykte Handelsballancen dybt i Broderlandet. Endelig fandtes en stor Del af Norges Krigsfornödenheder i Danmark, som fabrikeredes der, men kun opsendte naar Behov gjordes. Umiddelbar efter Handelens Opblivelse igjen vil dens Overbalance ikke blive betydelig. Landet er i den meest afstræbte Tilstand. Dets Beholdninger ere udtømte; de Fødemidler, Klædesvarer og Luxusartikler, som kunne forvein indførte, ville stige til en Sum, som langt overgaaer den, der trædes i forbums i Norge altsaa, som herefter i sin Selvstændighedstilstand maa underholde den som improduktive Klasse, der hører til Regjeringsvæsenet, selv bygge dets Krigsflåde, og anskaffe alle til Forsvarsvæsenet hørende Materialer, som desuden har Værd af en gammel Gjæld, og af flere Aars syntende Velstand, vil i lange Tid endog under en fredelig Tilstand og usforstyrret Handel, ikke kunne vente noget Overskud af Indtægter. — Ikke vil jeg ved disse Betragtninger nedsette Selvstændighedens Værd i deres Dine, der ansee den for det høieste Gode. Ved Forbindelsen med Danmark betragter jeg denne Tilstand, under Fredens Strænge, som den lykkeligste, og langt at foretrække Forbindelsen med Kaboriget, og Nordmænd saa forhad. Men vil det Norske Folk denne Selvstændighed, som det gjøre sig beredt paa større Afgifter, stor Sparommelighed, og en større Bindelighed, og i disse forsøgede Anstrængelser maa det søge Spiren til en National-Lyfsalighed og sine Indbyggere's Forædling.

2) Norges Selvstændighed, under Krig med Sverige, og uden umiddelbar Understøttelse af England og Danmark, anseer jeg forbunden med de største Sværligheder. Deraf vil følge en forsøgt Udgift, formedelst Nødvendigheden af en paa Grændsen opstillet betydelig Armee, og en ikke ubetydelig Flotille af Kanobaaede til Kystens Forsvar, og en formindstet Indtægt formedelst Handelsforstyrrelse af Svenske Krydsere. Jeg kan ikke istemme den almindelige Ringeagt for den Svenske Nations Krigsmagt og dens Evne til at forstyrre vor Handel; men i de ringe mine Kundskaber ere om begge Nationers Stridskræfter, maa jeg anse Sveriges for langt at overgaae vore. Endstjønt Kjernen af den svenske Krigsmagt strider i Udlandet, saa er der nok tilbage for at kræve en Armee af 20,000 Mand opstillet paa vor Grændse, for at hindre Indfald i Norge fra Svensk Side. Dagens Erfaring formoder har lært os, hvad der udkræves, for at holde en Armee af den Størrelse under Vaaben. Vel hører jeg sige, at den Svenske Flaade er for svag til at forstyrre vor Handel, eller hindre Kommunikation imellem Danmark og Norge; men hvor er da vort Forsvar til at modstaae end det svageste Angreb paa Egen? Et Par Svenske Krigsskibe ved Skagen, et Par andre i Nordse'en, gamle eller nye, stærke eller svage, ere meer end tilstrækkelige til at bibringe vor Handel de søeligste Stød. Dersom endog blot hvert tiende Skib blev taget af Fienden, vilde Handelsens Fordeel — der vist ikke udgør en Tiendedeel af Skibs- og Lædnings-Kapital — aldeles forsvinde. Efter Landets nærværende Stilling er det aldeles ikke nok for at tilveiebringe en fordeelagtig Handelsballance, at vore Producier hentes af fremmede Stæbe, medens vore egne

ikke ville. Vore nøgne Kyster vrims af Beboere, som leve alene af Skibsart og Skibsbyggeri, og som maatte tilveels fødes paa offentlig Betøstning, naar de ikke kunne dertil anvendes. Man maa ikke sammenligne Norge med Schweiz, Tyrrol, og andre Lande, hvis Fabrikater affattes i Landet selv til Kjøbere, der selv udføre dem. Norges Søværn er at betragte som en stor Fabrik, hvis Fabrikanter, formevelst Skibsfarten, meest virke til en fordeelagtig Handelsbalance. Standsningen af denne Udførsel har den samme Indflydelse, som naar en stor Fabrik ophører at virke. Sagen er i nærværende Stund altfor klar. Naar man sæder Skibe ogsaa maatte anvendes i Kornarten, saa vilde de betalte Fragter udgøre en stor Deel af Udførslingens Gevinst. — Under denne Forfatning var det umuligt for Fædrelandet at opnaae den Grad af Velstand, som er nødvendig for at lykfsaliggjøre og forædle Landets Indbyggere. Det er noksom bekendt, hvor meget Kulturen aftager i de Nationer, hvis hele Stræben alene gaaer ud paa at tilfredsstille Livets allerhøieste Fornødenheder, uden at kunne deeltage i andre Nydelser, som oplive vor Tilværelse, og forædle vore Sjæletræster. En saadan Tilstand kunde blot udholdes i en kort Tid, i hvilken siebtlikke Trængsler maatte taales, for at kunne opnaae Besiddelsen af et tilkommende ønsfwærdigt Gode. Men dette berøer paa Bessaffenheden af den udbortes Politil, paa mægtige Staters Bestemmelse, og deres Indvirkning paa Nordens Anliggender. Bedømmelsen heraf er Regjeringens egen Sag, til hvilken Nationen bør have den Tillid, som den med Tilfredsættelse af egen Interesse blot tager Hensyn til Nationens Lykfsalighed, og ikke indblader sig i en øvelæggende Kamp, uden velgrundede Forhaaninger om mægtige Nationers aktive Understøttelse.

Derfor Nationens npligen tagne Bestemmelse bifalbes og understøttes af sine Jordens Mægtige, saa bør Haabet om en forbedret Tilstand styrke den i at bære Dagens Trængsler, ikke saameget for at opnaae en Selvstændighed, om hvis Fordeelagtighed for Norge jeg ikke kan gjøre mig noget Begreb, som for at afhjælpes den Lykfsalighed, som Forbindelsen med Danmark, under en forbedret Konstitution, vilde tilveiebringe. Jeg tilstaaer uden Sky, at denne politiske Forfatning i mine Dine vilde være den ønskeligste for Fædrelandet, og jeg grunder min Formening paa den almindelige Erfaring om den National-Lykfsalighed, hvoraf Norge var i Besiddelse før denne uhykkelige Krigs Udbrud. Jeg appellerer til Nationen selv, og alle Klasser i samme, om den ikke nød den Grad af Frihed i alle Stænder, om ikke alle Næringsveie dreves saa fordeelagtigen, og ubesværet med Paalæg, som en fornuftig Nation kan gjøre Fordring paa. Norges Lykfsalighed kunde sammenlignes med hvilken anden europæisk Nations; dets Besværinger være ikke store og kunde let afhjælpes.

Jeg drager følgende Resultat af disse Betragtninger. Norges Selvstændighed, endog under en frebelig Tilstand, vil paalægge Nationen større Byrder end tilforn. Den vil, under en Krig med Sverige, neppe uden Fædrelandets Stæde kunne forsvares, den er umulig under Krig med England. Men dersom Norge kan hente mægtige Staters Understøttelse, er Gjenforening med Danmark den lykkeligste Statsforfatning. 1) Nægtes denne Understøttelse, er Foreningen med Sverige, under en fordeelagtig Konstitution, at foretrække Fortsættelsen af den uhykkelige Tilstand, hvori Landet nu befindes. Thi det er i Sandhed nødvendigt, at tage Hensyn til den Glendighed, som hersker i Landet, der har naaet en Grad,

1) Det havde neppe været tilraadeligt at lade disse Tirader, som angaae Gjenforeningen med Danmark, have blevet usorandret, om Taleren var bleven fremsat i Rigsforsamlingen. Saa eller Ingen i Forgænglingen ønskede eller tænkte paa en Gjenforening med Danmark; tværtimod tales derom med Modbydelighed. Forfatteren tænkte imidlertid dengang, som han stred, og sølte sig dybt nedstøtet ved denne Skilsmisse, hvormed han havde andre Begreber end de fleste af hans Landsmænd. Han var imidlertid betænkt paa at forandre denne Deel af sin Tale, dersom han havde bestemt sig til at holde den, hvilket, af Karjager, som paa et andet Sted i Tængen er anført, ikke skede.

hvilkken jeg neppe dover at beskrive. Mangelens Spor er vel tegnet over det hele Land; men det er især den nøgne Vestkyst, besat med jordløse Huse, som hjemsøges af dens Ræbfler. Man bedømme ikke Glendigheden efter Forfatningen i denne Omtreds. Den er Norges Danmark, og hoor større Folkemængde findes, end som af Jordens Afgrøde kan ernæres, der er Folket undergivet rige og vel-tænkende Forsørgere og Fabrikherrer. Slibsfarten er en meer usikker Næringsvei for den ringere Almue; rig under en blomstrende Handel; saare fattig, naar denne ophører. Paa disse ulykkelige Kyster findes udplyndrede Huse, halvsnare Tiggere, ophovne og farveløse Legemer — ja Hungersdøden har hjemstøgt mangen en ussel Hytte. Jeg spørger frimodigen de Mænd iblandt os, som kjende Glendigheden paa hiin ulykkelige Strand, om jeg malede Ræbflerne med overdrevne Farver? Midlerne til at afhjælpe denne Nød ere ligesaa svage, som Glendigheden stor. Penge fattes, der i Danmark kan bruges som antagelig Valuta, og Kjøbere fattes til det over Havet hjembragte Korn. Det hjemkomne Fartøi omringes af tusinde Tiggere og saa Kjøbere. Snart har Norge ingen Valuta at oversende til Danmark, snart har Almuen ikke Penge eller Penges Værd til Indkjøb af det dyrebare Korn. Sædetiden nærmer sig, og næsten overalt fattes Sædefort. Jeg nødes til at lægge Landets Bestyrelse disse ulykkelige Omstændigheder for Die. De svælle, jeg tilstaaer min Svagheit, min Kjærlighed til Selbsteidighedens store Værk. Den nærværende Nød, hvortil jeg dagligen er Bids, hordvender Tanken fra Fremtiden, og jeg vilde troe min Samvittighed besværet, dersom jeg ikke bestrev Landets Tilstand saadan, som den er mig bekendt, og som jeg sandfærdigen, for Guds og Nationens Vline har fremsat den. Er der intet Haab om et godt Udfald af det begyndte Værk, o! da ile man med forandrede Forholdsregler. Lindringens Stund komme, før Fortvivlelsen har hændet for mange Offere!')

No. 78 (til Side 465).

Brevvevling mellem S. P. Morier og v. Holten.

Undertegnede, assendt af Hs. Kongl. Høiheet Prindsregenten af England med en særdeles Mission til det Norske Folk, havde haabet ved sin Ankomst hid at finde Nationens Repræsentanter endnu samlede. Men da denne Forsamling er opløst, og de fleste af dens Medlemmer ere vendte tilbage til deres Hjem, saa er han sat i den Nødvendighed at overlevere nærværende Deklaration til den Regjering, som han sandt etableret i Christiania; men han erklærer tillige, at han, ved at gjøre dette, paa ingen Naade erkjender dens Myndighed eller Lovmæssighed paa hans Regjerings Vegne.

Det er vel bekendt, at det ved den imellem England og Sverige sluttede Traktat blev bestemt, at hiin Magt skulde, saavel ved vensfabelig som sømillitær Medvirkning være Sverige behjælpelig i at tilveiebringe Norges Forening med samme, medens Kongen af Sverige forbandt sig til, at Foreningen skulde skee med ethvert Hensyn til det Norske Folks Lykke og Frihed. — Det er ligesaa bekendt, at Danmark ved Traktaten i Kiel forbandt sig til at afstaae Provindsen Norge med fuld Souverainitet til Sverige, paa det Vilkaar, at Sverige skulde tilbagegive de erobrede Fæstninger og Provindsen Holsteen, og paa sin Side afstaae til Danmark Svensk Pommern, og forstaae Danmark de flere Fordele, som ere deri fastsatte.

1) Efterat dette var forfattet, indredes vel Nøden paa Beskandtet ved de mange Kornskibe, som listede sig over Havet fra Danmark, og den liberale Uddeling deraf blandt Trængende; men denne Baars og Sommers Mangel og Næringsløshed kan kun sammenlignes med den, som mangefleds herseede i 1808 og 1809.

Følge af denne Traktat udsædige Kongen af Danmark Ordre til Overleverelse af de Norske Fæstninger og Provindsens Overgivelse; men Prinds Christian, som af Kongen af Danmark var udnævnt til Norges Statholder, saasnart han var underrettet om, at det var under Deliberation at overgive Norge til Sverige, besluttede at opmuntre Nordmændene til en almindelig Modstand mod Overgivelsen, og at sætte sig selv i Spidsen for dette Folk, og som en Følge deraf udsædte adskillige Proklamationer, sammentalbede Nordmændene til en Rigsdag, og affendte Hr. Anker til London med Instruktioner for at tilveiebringe om muligt den Engelske Regjerings Samtykke og Bistand til Norges Uafhængighed. Greven af Liverpool indvilgede Hr. Anker en Konference, og gjorde ham bekendt med den Engelske Regjerings Stilling og Beslutning. Hr. Anker blev i Følge heraf anmodet om at vende tilbage til Norge, men blev uheldigvis anholdt i London under Arrest, og da han siden var nødsaget til at staa Kaution for sin Tilstedeværelse i en Proces angaaende nogle Handelsaffairer fra Fortiden, hvori han var indvilket, såa erklærede han ikke at kunne vende tilbage til Norge, fordi han ved sin Fraværelse vilde udsætte sin Kautionist for Ubehageligheder.

Efter denne omstændelige Beretning staaer kun tilbage for Undertegnede at sige, at Gjenstanden for hans Sendelse til Norge er at erklære for Prinds Christian og det Norske Folk den Engelske Regjerings Stilling med Hensyn til dens Forbindelse med Sverige og de allierede Magter, og dens faste Beslutning, at opfylde sine Forpligtelser med Oprigtighed og Kraft, overladende til det Norske Folks eget Valg, om det, efterat være bleven underrettet om den Svenske Regjerings Tilbøjelighed til at tage Hensyn til dets Ønsker og Lykke, vil nyde Fordelen af Storbritanniens nuværende Beredvillighed til at mægle til dets Fordeel, for at tilveiebringe en passende Sikkerhed for de constitutionelle Privilegier, det ønsker at nyde, eller det vil udsætte sig for en Kamp med hine Magter og deres Allierede, der have sendt Ministre til Danmark, for at sætte Traktaten til Kiel i Kraft. En Deklaration, ligesaa aabenhjertig som bestemt, skyldes ikke alene den Magts Charakter af Retfærdighed og Overbærelse, den kommer fra, men tillige det Folks fremtidige Vel, som den er adresseret til. Undertegnede nærer derfor det oprigtige Haab, at det Norske Folk, efterat have taget samme i alvorlig Overveelse, vil godvilligen underkaste sig Traktaten i Kiel, heller end at fortsætte en Fremgangsmaade, som vil, foruden alle de Ulykker, som ere en Følge af en ved Magt fremtvungen Underkastelse, tillige bringe over det den Vanære, alene at forhale en Krig, som længe har gjort Verden ulykkelig. Christiania den 6 Juni 1814.

J. P. Morier. 1)

Denne Note besvarede saaledes af Statssekretair v. Holten:

„Undertegnede, Hs. Majestæts Statssekretair, har havt den Ære at modtage Deres Skrivelse, fremsendt under Couvert til ham, og sjønt De ikke vil kunne antage noget officielt Svar fra en Regjering, hvis Myndighed og Lovlighed De ikke erkender, saa vil De dog tillade, at jeg i Gjensoar paa bemeldte Skrivelse meddeler Dem, hvad jeg veed at være Hs. Majestæts min allernaadigste Konges Ønske, at De som Hs. Kongl. Høihed Prindsregentens Sendebud fortrinligen vilde tage Hensyn til, ved at bedømme det Norske Folk og Hs. Majestæts Forhold i Særdeleshed mod Storbritanien. Det Norske Folk har selv anseet England for sin første Ven og naturlige Allierede. I Traktaten mellem

1) [Denne Note er forfattet paa Engelsk, og trykt i norsk Oversættelse i Bladet Eiden 1814 No. 115. Den er der dateret 7de Juni, og Oversættelsen afviger i Udtrykkene meget fra Kalls, der aabenbart deraf er aldeles uafhængig. Da Udg. et har Udgang til Originalen, der neppe mere findes i Norge, og Aftrykket i Eiden er officielt, har han derefter rettet det væsentlige. v. Holtens Brev stemmer derimod i det Hele med Aftrykket i Eiden, kun er det der dateret 8 Juni, og da dette vistnok er rigtigt, har Udg. nedenfor rettet Kalls Datum 6 Juni.]

Sverige og England angaaende Norges Undertrykkelse, viste den Engelske Regjering en Agtelse for det Norske Folks Frihed og Lyksalighed, som oprigtigen paa-
 skønnedes, og som lod haabe, at England aldrig vilde tabe af Sigte, hvad der
 udgjør denne Frihed og Lykke, saameget mere, som Ministrene udtrykkelig have
 erklæret, ei at have garanteret Sverige Norge, det er at sige, ei at have garan-
 teret dette Lands Friheds og Lyksaligheds Forlik. Man turde selgeligen haabe,
 og det Norske Folk har haabet, at finde en Ven og Beskytter i Storbritanien,
 der, for at sikre det Norske Folk Bestielsen af hiint Gode, først vil undersøge,
 hvori Samme bestod, og om den er at forene med Underkastelsen under en Stat,
 hvis Regjering har mishandlet det Norske Folk, ved, selv under Freden, at etab-
 lere det meest oprørende System, at udhungre et heelt Folk, og som derved har
 forsøgt det Nationalhad, der som bekendt finder Sted mellem begge Raabfolk.
 Neppe behøves der, efter sliq Behandling, noget andet Beviis for at modsigte
 det Raafund, som Kronprindsen af Sverige har tilladt sig, at Nordmændene In-
 tet heller ønskede, end at forenes med Sverige under hans menneftskærlige Sty-
 relse. At efterforske disse Sandheder vil tilvisse være Dem, saavel som Deres
 Regjering angelegent, for derpaa at bygge Grundvoiben til en kraftig Mediation
 mellem Norge og Sverige: det meest hæderfulde Hver, en stor Stat kan paa-
 tage sig, naar den ledes af Grundfætninger, byggede paa Folket og en men-
 neftskærlig Politik. De vil af Alt, hvad her er bekendtgjort af Rigsforsamlin-
 gens Forhandlinger og af hver Nordmands Mund erfare, at en Underkastelse un-
 der Sverige, saaledes som Kieltrakaten forbrede den, var uforenelig med det
 Norske Folks Frihed og Lyksalighed, og enhver Englænder, Enhver der føler varmt
 for Frihed og Nationalværd, vil ikke undres over, at et Folk, som aldrig erkjen-
 der sig at have været en Provinds af Danmark, men vel et med denne Stat
 frivilligen forenet Kongerige, ikke vil lade sig give bort som Eiendom eller andre
 rørlige Ting; det vilde den Spanste Nation ei heller, og England bistod samme
 i sit Forehavende, som for Kæmpehedens Domstol vist aldrig kunde briste.
 Denne hæderlige Nationalstemning, som uden Styrrer havde voldgivet Nationen
 til Anarchi, idet ingen Nordmand uden Modstand havde seet Svenske Tropper
 rykke ind i Landet, bevægede daværende Statholder, Prinds Christian til Dan-
 mark at antage sig Statsstyrelsen, og som Regent at vaage over Landets ind-
 vortes Rolighed og udvortes Sikkerhed. Han erkjendte Folkets Rettigheder at
 være tilbagegivne til Samme, da Kongen af Danmark løste det fra sin Trostabs-
 eed, og han sammenkaldte en Rigsforsamling, for at Folkets Repræsentanter kunde
 fastsætte Rigets Constitution. Hvorledes disse Folkets Mænd erkjendte denne Hs.
 Kongelige Høiheds Velgjerning mod Folket, sees af Adressen til Høifsamme
 af 11te April, og i Sandhed ikke en eneste Nordmand kunde mistjende hans
 store Dypprelse for Staten. — Hvad Frihed Rigsforsamlingens Deliberationer
 have nydt, vil De selv kunne overbevise Dem om, og Constitutionen berer uden
 Tvivl det største Præg deraf; den er ikke dikteret af en ærgjerrig Fyrste, men
 udarbejdet af Mænd, der ville deres Fædrelands Vel. Fleerheden af disse Mænd
 (Rigsdagens Forhandlinger vise det) ansaa det nødvendigt for at fuldbyrde Con-
 stitutionen, at Kongevalget strax foretoges; og i Spidsen for et Folk, der er for-
 enet ved en bestemt Billie til at vove Alt for at forsvare sin Selvstændighed og sin
 Constitution, blev der intet andet Valg for Regenten, end strax at antage den
 Krone, som Nationens Kjærlighed og Tillid overrakte ham. — Kongen har svoret
 at regjere Kongeriget Norge overensstemmende med Constitutionen, og Rigsfor-
 samlingen har samme Dag overrakt Hs. Majestæt den Adresse, som alt er med-
 deelt Dem, hvori Nationen yttir det Dnsfte, at Fred maatte vedligeholdes og
 gjensidigen forbeelagtigt Forbund indgaaes med Sverige; dens Tillid til at
 Europas mægtige Stater, som i de sidste Aar med saa megen Anstregelse og
 Selb have kjæmpet for at gjengive Europa Frihed og Ro, ikke ville kunne sam-

tykke i et Folks Undertrykkelse, der ei har fornærmet Noget, og som kun fordrer, hvad Folkeretten burde sikkre samme: Frihed og Fred; men tillige dens bestemte Villie, hvis dette Gaab skulde stufes, at foretrække Dpoffrelsen af hvad som hærest er, og Døden selv for Slavelænter. — Denne Erklæring har Hs. Majestæt, ifølge Rigsforsamlingens Anmodning, tilfattet alle Hoffer, og sølgelig ogsaa Storbritannien, og han tvivlede ikke om, at den jo vilde tages i Betragtning af den Regjering, der repræsenterer et Folk, som paaffønner Friheds Værd, og som i lignende Tilfælde vist var beredt til samme Dpoffrelse som det Norske. — Tillige holder Hs. Majestæt sig forviiset om, at Hs. K. G. Prindsregenten af Storbritannien, der saa fuldkommen veed, hvad en constitutionel Regent skylder sit Folk, ikke vil forudsætte, at han nogensinde skulde være i Stand til, af egen Myndighed at opoffre den Nations Statsforfatning, der, i Tilfald til at dette var ham umuligt, overdrog ham Kronen. — Ifkun Folket selv kan, ved dets Repræsentanter, foretage Forandringer i Constitutionen, eller tillade Norges Forening med et andet Rige (vide Constitutionen § 14 og 110). Enhver Nordmand, enhver Englænder, ligesom Enhver, der føler varmt for Menneskeværd og Menneskelyst, maatte beklage, at i denne Tidspunkt, da Europas Magter havde tilkjæmpet Kontinenten Fred, og giengivet Nationerne Frihed, at i denne Tidspunkt siger jeg, de samme Magter skulle enes om, at handle i Modsetning til de Grundfætninger, der hidtil have lebet dem, for efter Sveriges Tilskyndelse at uvertvinge et frit og agtværdigt Folk. Men endnu er Sværdet kun halvt trukket, og Menneskelighedens Stemme, som, ledet ved Sandheden, endnu kan tale til Storbritanniens Behersker, og til de flere Magter, vil forhaabentligen lade dem tage i Betænkning, hvilken ufortjent Behandling de ere paa Veien til at øve mod det Norske Folk. Det vil erkjendes, at sund Politit, ja selv det Svenske Folks Held, lader foretrække ethvert billigt Arrangement mellem Sverige og Norge, hvorved gjensidig Frihed og Værd hævdes, for ny Blodsudgydelse i Norden, og i den Forvisning, at Prindsregenten af England sikkert bestaales af hjemovdige, reifærdige og menneskeljærlige Grundfætninger, har Hs. Majestæt med fuldkommen Tilfald henvendt sig til ham, for at paakalde hans Mediation imellem Norge og Sverige paa Grundvold, hvorved det Norske Folks Frihed og Lyfsalighed kunde sikkes — og det Norske Folk og dets Konge paakalde kun Folkerettens Grundfætninger, og fordrer, at dets Afsærd og Begivenhederne i Norge sandfærdigen bør hændes, for reifærdigen at kunne behømmes. Det er neppe den Livende, men den ureifærdigen Angribende, som forhæler Krigen.

Slutteligen tillade De mig efter Hs. Majestæts udtrykkelige Befaling at tilføie, at hvis den fra Englands Side forventende Mægling ikke direkte strider imod Rigets Constitution eller Rigsforsamlingens Erklæring af 19de Mai, hvilke for Livet ere de ufravigelige Rettefnoerer for Hs. Majestæts Handlemaade, vil Allerhøiøiffamme ansee det for sin Pligt, at forelægge et Storthing, hvad Mæglingen maatte foranlede; men da der til Rigsforsamlingens Sammenkaldelse og Afholdning fordres 3 à 4 Maaneber, saa vil det i saa Fald, og for at foretomme midlertidig, maafsee unødvendig Blodsudgydelse, være nødvendig, at Storbritannien virker lige kraftig paa Sverige, og forskaffer Norge i denne Mellemtid, hvad der er at vente af en upartist Mægler: fuldkommen Neutralitet, fri Tilførsel og Samsærsel med England, hvilket alle Nordmænd, vante til at ansee Englænderne for deres første Venner, desuden ansee som det høieste Gode. — Hvor lykkelig for mig, ved denne Leilighed at kunne henvende mig til en Mand, der elsker Sandhed, og som det altsaa er Pligt at behandle med den Oprigtighed, hvilken ligeledes udtales i Forsikringen om den Høiagtelse, hvormed jeg forbliver

Deres meget ærbødige Tjener
v. Gølfen.

Christiania den 8de Juni 1814.

No. 79 (til Side 485.)

Kronprinds Carl Johans Kundgjørelse til det norske Folk.

(Overlat fra Svovl. — Litens 1814 No. 122.)

Benersborg 17 Juli 1814.

„Nordmænd!

Naturen har bestemt Eder til at udgjøre eet Folk med de Svenske, og Eders Skæbne er fuldbyrdet, efterat Kongen af Danmark ved Freden til Kiel har afskaffet sine Rettigheder til Sverige. De Fordele, som Eders forrige Monark har høstet af denne Fred, ere Eder bekendte. Strax efterat den var undertegnet, fik han Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen tilbage, tilligemed Fæstningerne Glückstadt og Frederiksbort, Erkjendelsen af Lødbrettigheden i Sundet, Estergivelsen af meer end 12 Millioner Kontributioner, som vare paalagte Hertugdømmerne, Befrielsen fra en lignende Sum for Kaperier, som vare gjorte under Freden, desuden en anseelig Sum i Penge, hvoraf en Deel er bleven betalt, og endelig Løste om Pommerns Afskæftelse, saasnart Fæstningerne Kongsvinger, Frederikshald, Frederikshad og Agershuus ere blevene overgivne til svenske Tropper og af dem tagne i Besiddelse.

Saa store Dypoffrelser skulde ei være blevene gjorte for Danmark, naar det ikke havde lovet, at Norge skulde fredelig og uden Modstand erkjende den Svenske Konges Herredømme. Kæser, for at bestemme disse Dypoffrelser, de Traktater, som havde forenet Sverige, Rusland, England, Preussen og Østerrige mod den fælles Fiende. Nordmænd! Kunde i dette Aarhundrede siige Traktater elydes af civiliserede Nationer, saa vilde Trygghed og Redelighed ei være mere at finde paa Jorden!).

Paa samme Tid, da Eders Regjering overgav Frankrige flere Tusinde af Eders Matroser til at bemane dets Krigsskibe, indsaa Sverige allerede den uundgaaelige Nødvendighed, at afbryde Kontinental-Kæften!). Det kunde ei bringes til at ydmyge sig for Dagens Afgud. Tillidsfuldt stolende paa sig selv og sine Grundlove, vovede det at paaberaabe sig dem til sine Vornes Hegn, og det forlæstede Forlangendet af et lignende Antal Matroser. Sverige gjorde endmere: i det meest kritiske Tidspunkt, som vare Annaler have at fremvise, forenede det sig med en Monark, hvis Undergang Napoleon have besluttet. Det er nu stolt af, blandt saa mange Folkeslag at have været det første, der yttrede en Mening, som snart omfattedes af dem alle.

Nordmænd! Smaa Stater ere et Spil i de stores Hænder. Under en egen affondret Styrelse kunne I ikke bestaae. Den Mandts Hensigt, som foroviler Eder, er paany engang at forene Norges Krone med Danmarks. Men Naturen, forenet med sund Statskunst, vil at mellem Nordmænd og Svensker skal stutes Venkab og Broderbaand. Det er som Brødre de Svenske begjære at leve med Eder. Forenede og stærke ved fælles Bistand skal Sverige og Norge fra hver Side frembyde en uomstødelig Værnmuur; hver for sig og afskille skal de have Alt at frygte af Andre og hverandre. Betragter England! Denne saa navnkundige D, grunder den ikke sin Storhed og sin Lykke paa en lignende Forening? At Norge og Sverige skulde høre sammen, er fastsat og bekræftet af Verdens første Magter.

1) Men just ved disse Traktater vare andre, som nogle af de allierede Magter havde indgaaet med Danmark, paa det omfindtigste kræntede, og Danmark, mod sin Villie, tvungen til den Politik, som det senere fulgte.

2) Sammenhængen af denne Anklage mod Danmark, og det heldige Balg af Sveriges Politik, ligger klart nok i den Lids Historie. Antallet af de til Frankrige sendte danske Matroser er her angivet langt større end det var.

Seclers Erfaring viser, at Nordens Ulykker steds ere komne af ~~den~~ Uenighed. Denne Tanke unbgit ei den store Gustavs klare Blik. Efterat have berebt Europas Fred og Religionens Tryghed, var det hans Plan at udvirke Eders Forening med Sverige. Døden svog hans Haab. Følgerne have været ulykkelige for Eder¹⁾.

Nordmænd! Efter det mindbeværdige Slag ved Lelpzig burde Dmhtanten for Eder selv sige Eder, at alene Eders Forening med Sverige kunde befordre Eders Held og grunde Eders Sikkerhed. De store Magter ville denne Forening. Alle erkjende de, at Liden er kommen, da der bør sættes Grænse for de Uenigheder, som fulgte af begge Folks Afstillelse. Vilde I alene mødsætte Eder den almindelige Billie? alene kæmpe baade mod Svenskerne og de Monarchers Hære, som have garanteret Eders Forening med Os? Deres Ære, deres Fordele, Traktaternes Hellighed — Alt fordrer, at den iværksættes.

Jeg kommer iblandt Eder med det Haab, at I ville behandle som Brødre den hælle Hær, som jeg bringer tilbage fra et Felttog, der er ligesaa hæderfuldt som beundringsværdigt. Hverken denne Armee, eller den, som i et Mars Tid har staaet paa Eders Grænser, ønsker sig Laurbær, som skulde farves med Eders Blod. Svenskerne er, som I selv, Medlemmer af den Scandinaviske Broderæt, og hver blodig Strid mellem begge Folk er lige sridende mod Natur, Fornuft og sund Statslære.

Nordmænd! Lad Eder ei ophidses af Personers Overtalelser, som kun have sin Egennytte for Die. Opoffrer ei Eders Fædrelands Vel for de bebragerste Forblindelser, som de fremstille for Eder. Rabner Vinene for de Farer, hvori en lastværdig Ergjærrighed søger at styrte Eder. Sverige skal ei nedlægge Vaaben, førend det har tilveiebragt en Forening, som dets Sikkerhed og Ro nødvendig fordrer. Det staaer i Eders Magt at forebygge en Krigs Ulykker, som kun kan gavne Eders Forsrere. Vend Eders Æstertanke mod Fremtiden, som venter Eder, mod den Ære og Lykke, som maa blive de lykkelige Følger af begge Folks Forening.

Nordmænd! Fortaster da en Indflydelse med dens Bildfarelser, som er Eder lige uærdige! Lad Nationalvillien høres, og lad den bestemme sine Love under en opløst og velgjørende Konges Bestyttelse! Med Hjernelsen af enhver Krig tilbyder han Eder Selvstændighed, Frihed og Garanti for alle Eders Retigheder. Eders Redelighed skal være Underpantet derpaa; i hans Dyder skal I finde Vorgen for Dypfyldelsen."

Samme Dag udfædte Kronprindsen følgende Proklamation til sine Vaabenbrødre fra sit Hovedkvarter i Benersborg:

"Soldater! For 6 Maaneer siden vare I Herrer af Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen. Frederiksort havde overgivet sig, og Fæstningen Glückstadt, som selv den store Gustavs seiertrige Hærførere ei havde formaaet at betvinge, var falden i Eders Hænder. Eders Krigsforetagende mod Fyen og den nordlige Deel af Jylland kunde derefter for Eder kun blive et Selerstog. Da paatalbte den Danske Regjering vor Agtelse for Mennekesblod, og denne Dypforbring stansede vore Fremstribt. Fredstraktaten i Kiel blev sluttet, og den umiddelbare Følge af denne Traktat, som stansede Sveriges Krone Foreningen med Norges Kongerige, blev at vi forlode Dansk Grund.

Soldater! Det er stolende paa disse Løfter, at jeg førte Eder til Rhinens Bredder, det var i Haab om at berebe Scandinaviens Frihed, at I drog over det haltske Hav for at bidrage til Lybslands Befrielse. Men nu idag, da Arvingen til Danmarks Trone betragter Traktatens Hellighed som et Ord uden

¹⁾ Historien kender Intet til denne Gustavs Plan; det lykkes ikke Gustav at berebe Fred og Religionens Tryghed, hvor meget Lybsland skulde ham i sidste Henseende, og hans Planer, da Døden henreb ham, gik vel langt ud over de nordiske Rigers Forening.

Betydning, og da han, idet han udfører ædre Forholdsordres, modfatter sig Oplydelsen af Fredsvilkaarene, nu er det ei længer paa Underhandlinger vi kunne stole, det er paa Gud og vore Vaaben vi alene maa sætte vor Lid. Vor Konge, en saa erfaren Dommer over Vre og Krigsbedrifter, indfinder sig iblandt os, Hans Die og Lante skal følge os. Lader os retfærdiggjøre hans Forhaabninger om os, ved vort Mod til at taale Savn, og ved en Udholdenhed, som skal forviise os om Fremgangen. Lader os gjøre alt hvad vi kunne for at bringe mislede Brødre tilbage til Erkjendelsen af deres sande Belskær og Pligter, og lad den nye Krone, som skal pryde vor hæderverdige Monark's Lindning, kun blive en fornypet Borgen for hans Kjærlighed til sine Børn.

Soldater! Jeg gjentager det, for os gives ingen Hvile, før Fuldbyrðelsen af den Scandinaviske Halvøes Forening og Selvstændighed."

No. 80 (til Side 495.)

Gals's Rapport om Frederiksstads Obergivelse.

(Efter Tiden 1814 No. 126.)

Undertegnede opfylder en for ham sørgelig Pligt allerunderdanigst at underrette Deres Majestæt om Obergivelsen af Frederiksstads Fæstning til den her stationerede Svenske General-Admiral Bute, en Stjebne, som det efter Kragerøens Besættelse ikke længere kunde være tvivlsomt, at Fæstningen vilde undergaae. Igaar Eftermiddag avancerede en stor Deel Kanonbaade tilligemed to Stonnerter opad det østre Indløb og vedblev uophørlig at bestyde Fæstningen lige fra Kl. 4 til Kl. 9, hvorefter Fienden forholdt sig rolig indtil i Morges Kl. 4, da han aabnede flere i Nat paa Kragerøen anlagte Batterier, fra hvilke han, i Forening med Kanonbaadene, som under gunstig Vind meer og meer nærmede sig, bestyde Byen med Kugler, Granater, Druer og Bomber.

Vel besvaredes Ilden fra Volden saa stærkt som muligt, men uden at deraf kunde spores nogen betydelig Birtning. Især vare Batterierne paa Kragerøen aldeles i Sikkerhed for vore Kugler, da de vare anbragte bag Klipper. Fienden kunde opføre saa mange skjulte Batterier, som han vilde, og det endog i Geværskups Distance (uden at Besætningen paa nogen Maade kunde hindre det), og saaledes bestyde Besætningen i Ryggen og fra Siden paa de Værter, som skulde forsvare sig, og altsaa ikke havde mindste Beskyttelse af Brystværnet. Fæstningen var saaledes næsten ganske omringet af Fienden, der endog, efter flere Esterretninger, som i Dag stadfæstes, trængte frem fra Borge-Ranten. Undertegnede paa Grund heraf, og efterat have indhentet Stabsofficerernes Mening, ansaa det aldeles umuligt, at Fæstningen vilde kunne staae sig længer end i det høieste een eller maastee to Dage, og troede derfor at burde foretrække en Obergivelse paa billige Vilkaar for længere Forsvar, hvorefter han ikke blot kunde være forviiset om, at maatte nødes til at modtage hvad Betingelser, det maatte behage Fienden at foreskrive, men hvorved han og udsatte Byen for aldeles Udælgelse, da det nu stod i Fiendens Magt, hvad Dieblit han vilde, at stifte Byen i Brand, uden at der var Haab om, fornemmelig paa denne Aarstid, at kunne slukke den, da Brandanstalterne deels ere yderst utilstrækkelige, og Lujene i Byen for det meeste ere af Træ, ligesom de ogsaa ligge saa tæt indtil Volden, at det vilde blive næsten umuligt, at Garnisonen for Heben kunde holde sig paa Volden.

Den afsluttede Konvention sendes herved Deres Majestæt allerunderdanigst i Original, og uaget den Iden Post i Samme synes at forudsætte, at Garnisonen skulde være Krigsfanger, er denne dog ved den sidste Post tilladt fri Afmarsch indtil i Aften Kl. 8, og har den derefter med Undtagelse af nogle Faa, som ikke vare tilstede i det Dieblit Afmarschen stede, allerede gaaet over paa den anden Side af Blommen, for derfra at naae de nærmeste af vore Tropper, Undertegnede derimod

ansees som Krigsfange, hvilket han dog har Haab om skulde blive fotanbret. Hans Stilling er dog under enhver Omstændighed høiligt at beklage, men ullykkelig vilde han søle sig, saafremt hans Forhold ikke skulde finde Deres Majestæts aller-naadigste Bifald, hvilket har været Hovedmaalet for hans Handling. I allerunderdanigst Haab om Deres Majestæts vedvarende Naade undertegner han sig Deres Majestæts bestandige troe Undersaat. Frederikstad den 4de August 1814.

Allerunderdanigst
S a l s.

No. 81 (til Side 497.)

Bulletin om Krebs's Seier ved Matrand.

(Efter Tidn 1814 No. 121.)

Baabensbrødre! Medens Fiendernes Overmagt i denne Deel af Riget nødte os til at drage os tilbage, og for et Dieblit herovede Eders Anstrængelser det fortjente og sædvanlige Held, have vore Brødres Tapperhed ved Winger havt en glimrende Fremgang; den har forjaget Fienden over Fædrelandets Grænse. — Jeg iler at meddele Eder de nærmere Omstændigheder.

For om muligt at affjære de Svenske i deres Stilling ved Matrandbro lod Oberstlieutenant Krebs dem omgaae ved Skotterub. Den 5te August om Morgenen Kl. 4 angreb Oberstlieutenanten Fienden ved Matrandbro, og drev dem efter en yderst haardnakket Fægtning tilbage over Grænset. Fiendens Tab af Døde og Bleserede ved denne Leilighed er meget anseeligt. Vi have desuden frataget ham hans Bagage, og indtil dette Dieblit ere indbragte som Fanger: 1 Major, 3 Capitainer, 4 Lieutenanter, 1 Regimentsquarteermester, 1 Aubiteur, 1 Præst, 1 constitueret Officier, 2 Bataillons-Feltstjører, 2 Regiments-Kommisfaires, 1 Feltrevisor, 1 Lensmand, 5 Sergeanter, 1 Konstabel, 18 Korporaler og 212 Mand. Landskøvningen Gichstedt er ihjelskudt¹⁾. Vort Tab af Døde og Saarede kunde ved Rapportens Afgang endnu ikke bestemt opgives; nærmere Efterretning derom forventes. Hovedquartieret Snydeberg den 7de August 1814.

J. Sejersted,

Generalmajor og tjenstgjørende Generaladjutant.

No. 82 (til Side 502.)

Rapport fra Oberstlieutenant Stabell, dat. Hemnæs i Søland 11te August Kl. 9 Eftermiddag. (3 Udtog.)

Klokken noget over Et i Eftermiddag rykkede Fienden mod min Stilling ved Trøgstad Kirke og Lveten i 3 forskjellige Kolonner; een over Jørgentvedt med Kanoner og et Par tusinde Mand, een fra Maalstang over Stupat omtrent af samme Styrke, og een fra Assim over Egeberg, omtrent 4 a 5000 Mand Infanteri, og 6 sevpundige Kanoner. Ved at see Fiendens store Overlegenhed og Umuligheden af at kunne forsvare Stillingen, resolverede jeg strax til at lade Bataillonens af Nordenfjelds, Jægerdivisionen undtagen, samt den Bergenhusske Skarpskytter-Bataillon gaae tilbage til Fedsund, for der hastigst muligt at gaae over og satte Position, for at dække de Dvriges Retraite. Fienden angreb strax fra alle Punkter, desuagtet blev Stillingen længst muligt forsvaret og bibeholdt; men da Fienden med Force trængte frem, saa jeg mig nødt til at retirere, hvilken Retraite gik for sig med den største Orden, saalænge Fienden forfulgte. Samtlige Tropper, der vare i Flden, visse udmærket Mod og Orden i Bevægelserne.

¹⁾ Han fulgte Armeen af Sver for at see Tropperne vel provianterede.

Capitainerne v. Schulz og v. Frigner af Agershuus, og v. Koepstorff af Nordenfjelds savnes. Om den Sidste har man den Efterretning, at han skal være blesferet, og vil formodentligen komme efter; de Saaredes og Savnedes Antal vides endnu ikke.

No. 83 (til S. 517.)

Bjørnstjernas Brevvevling om Norges Kornforsyning.

a. Bjørnstjernas Brev til Statsraadet.

Det er med særdeles Fornøielse jeg herved har den Ære at tilkendegve Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraader, at det har behaget Hs. Kongl. Høi-hed Kronprindsen af Sverige at forære, som Understøttelse for Norges meest trængende Indbyggere, adskillige Partier Korn, hvis Ankomst af Modvind hidtil har været forsinket, og hvilke, som nu ankomne, naarsomhelst kunne udlosses af Fartøierne, nemlig: Med Dødsbaaden Johanne Margrethe, Skipper Broberg, 500 Ldr. Rug. Med Smakten Vindspilleren, Skipper Isberg, 545 Ldr. Byg, samt med Galeasen Concorchia, Skipper Jønsøn, 960 Ldr. Havre, Alt beregnet til Korff Maal.

Jeg troer mig bedst forskikret om Gavernes Anvendelse overensstemmende med Hs. K. H. Kronprindsens velgjørende Hensigt, naar jeg for Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraader anholder om bevaagen Foranstaltning til at ovennævnte hidkomne Kornpartier maatte gennem Medvirkning af det almindelige Fattigvæsens Bestyrelse vorde magasinerede, samt efter dens egen Skjønsomhed, og med Jagttagelse forøvrigt af de Forstrifter, som dHrr. Statsraader kunde finde fornødent at meddele, overleveres Agershuus Stift, i Særdeleshed denne Stads og deromkring liggende Distrikters Indbyggere. Og da dette Bevøis paa Hs. K. Kronprindsens Lønkemaade og Belønning i alle Henseender fortjener at komme til Almeenhedens Kundskab, er tillige min ærbødige Anmodning til Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraader, at officiel Efterretning herom maatte indføres i Christiania Tidender.

Christiania den 16de September 1814.

b. Statsraadets Svar:

Statsraadet har ved en foregaaende Leilighed yttret Betæneligheder ved den af Hs. K. H. Sveriges Kronprinds forestrevne steblikkelige Anvendelse af det til Uddeling blandt Trængende i Agershuus Stift bestemte Korn, om hvis Ankomst til Christiania vi ved Deres Høivelbaarenheds Ærede under D. D. underrettes. Langtfra at misfjende Hs. K. H.s ædle Hensigt med denne Gave, troer Statsraadet sig dog overbevist om, at Uddelingen deraf under nærværende Livsomsændigheder ikke alene vil vække den slumrende Partiaand og sætte Statsraadets Tillid i Fare, men endog give den Nationaluvillie, som Tidens Begivenheder have fremvirket, ny Næring. Med disse Begreber om Nationens Stilling og Lønkemaade, troer Statsraadet at skybe saavel Hs. K. H. som det Folk, det har den Ære at repræsentere, at indstille til nærmere Overveielse, om det ikke maatte synes meer overensstemmende med Hs. K. H.s liberale Formaal, at udsætte Uddelingen af dette Korn, indtil Storthinget er samlet. Imidlertid tilbyder Statsraadet at lade Kornet paa offentlige Magasiner modtage, og som et helligt Depositum henligge til Hs. K. H.s nærmere Bestemmelse. Skulde Hs. K. H. end ikke ubetinget bifalde dette Forslag, tør Statsraadet dog satgre sig med, at Høistfamme intet andet Motiv deri vil finde, end Følelsen af den Pligt, at bevare den Korffe Nations Agtelse og Tillid. Hr. Generalmajoren modtage o. s. v.

Christiania den 16de September 1814.

o. Bjørnstjernas Svar af 17de Septbr.

Af ærede Stribelse under Vaars Dato har jeg meget ugjerne erfarede de Betænkeligheder, som i nærværende Stilling hindrer den umiddelbare Anvendelse af den Hjælp af Kornvarer, som gjennem Hs. R. G. Kronprindsens Gævmildhed har været Norges trængende Indbyggere bestemt. Hs. R. G. Kronprindsen, som ønsker betimelig at undsætte de Røvlidende, inden Mangelen kunde afhjælpes ved den indbjergerde nye Afgrøde, meddeelte allerede i August Maaned sine Befalinger til den omhandlede af Mennesseligheden paatalte Foranstaltning. Kobvind og andre usoforsæelige Omstændigheder hindrede længe de affendte Korntransporters Hidkomst, men nu, da de omsider ere ankomne, endssjønt der maaffee for Diebliffet ei dertil have den største Trang, vilde Hensigten forfættes i samme Forhold, som Uddelingen udsættes, og Velgjerningen tabe baade sin Værd og sin Frugt, naar den ei modtages overensstemmende med Giverens Ønske.

Med Agtelse for de Grunde og Principer, som bestemme Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraaders Forhold, opfordres jeg alligevel af min Pligt og af Overbeviisningen om den Korste Nations rettsindige Dom over en ædel Handling, som uden at saare dens Stolthed bør opvække dens Erkjendtselssfølelse, herved at anholde om, at dHr. Statsraader maatte, i Tilfælde af, at de finde sig fremdeles foranledigede til ei videre at gjøre nogen direkte Foranstaltning til oftomtalte Korns Uddeelse, i det mindste berettigede Fattigvæsenets Bestyrelse eller andre vedkommende Autoriteter til at gjøre de fornødne Foranstaltninger i den Henseende, enten efter egen Skjønsomhed eller i Aftale med mig, og smigrer jeg mig imidlertid med det Haab, at det hidkomne Korn, i Følge Høivelbaarne Herrer Statsraaders bevaagne Tilbud, vorder oplagt og bevaret i dertil bestemte offentlige Magasiner. Med fuldkommen Høiagtelse o. s. v.

d. Statsraadets Svar af 21de Septbr.

Statsraadet kan, til yderligere Besvarelse af Hr. Generalmajorens ærede Tilskrift under 17de dennes, ikke fornægte de Grundsætninger, som bestemte det til, ved en foregaaende Opfordring at undslaae sig for al Deeltagelse i Uddelingen af det Korn, som Hs. R. G. Kronprindsen af Sverige har ladet hidkomme til Hjælp for de Frængende i Christiania og dens Omegn. Statsraadet haaber i Hs. R. G.s milde Besømmelse af dets nærværende Stilling at finde tilstrækkelig Undskyldning for denne dets Beslutning. Iøvrigt undbrager Statsraadet sig ikke for, efter Hr. Generalmajorens Forlangende at tilkjendegive, at Overbestyrelsen af Fattigvæsenet i og omkring Christiania er overdraget Stiftsdirektionen, og at denne for Liden bestaaer af den konstituerede Stiftamtmand, Kammerherre Falbe, og Biskoppen over Agerhus Stift, Doktor Theologiae Beck. Statsraadet kan imidlertid ikke undlade at vedblive den Mening, at Hensigten af denne Uddeling vilde fuldkommen opnaaes, naar den maatte udsættes indtil nærværende Storthing er samlet, og skalde derfor meget ønske Hr. Generalmajorens Medvirkning dertil.

e. Bjørnstjernas Brev til Agerhus Stiftdirektion.

Efterat Norges Riges Herrer Statsraader, uagtet min gjorte og fornøede Fremstilling om en usoforsæet Anvendelse af det allerede for en Deel hidkomne Korn, som Hs. R. G. Kronprindsen har foræret til Understøttelse for de meest nødlidende blandt Agerhus Stifts, især Christiania og nærmeste Omegns Indbyggere, har undbraget sig for al Medvirkning med Hensyn til dette Korns Uddeling, tillader jeg mig hos den ærede Direktion, som i Følge de Herrer Statsraaders Opgivende har Overbestyrelsen ved Fattigvæsenet i og omkring Christiania, at anholde om, at samme velvilligen vilde paatage sig at besørge den omhandlede Uddeling, hvilken Foranstaltning paafordres af Agtelse for Giveren, men endnu mere af selve Mennesseligheden. Jeg foreslaaer Deres Høivelbaarheder derved med mig at træffe Aftale, i Fald Saabant ansees fornødent, og forsørgt kan hos mig indhentes fornøden Oplysning, saavel om de ankomne Kornpartiers

Quantitet og Sorter, som om Forvaringsstedet. Med fuldkommen Høiagtelse osv. Christiania den 22de Septbr. 1814.

f. Stiftsdirektionens Svar derpaa:

Stiftsdirektionen har havt den Ære at modtage D. Hø. Skrivelse af 22de d. M. betræffende Uddelingen af en Deel Kornvarer fra H. S. G. Kronprindsen af Sverige til de Trængende i Agershuus Stift. I Betragtning af at D. Hø. allerede gjentagne Gange har henvendt Dem til Statsraadet angaaende denne Sag, anfaae vi det nødvendigt at forespørge os, om der maatte være noget til Hinder for Modtagelsen af bemeldte Kornvarer. Men da Statsraadet et har villet meddele os Ordre til Modtagelsen af bemeldte Gave, maa vi ærbødigst bede os, at Deres Høiuelbaarenhed vil behage at undskyldte, at Stiftsdirektionen efter disse Omstændigheder ikke kan afgive sig med Sammes Uddeling.

Agershuus Stiftsdirektion den 27de Septbr. 1814.

Falbe.

Bedt.

No. 84 (til Side 566).

Kongens Proposition til Norges Storting af 11te Novbr. 1814.

Med Udarbejdelsen af den Grundlov, som H. M. Kongen nu har naadigt antaget og befvoret, har vistnok dette overordentlige Storting lykkeligen fuldbjæret den fornemste Hensigt af dets Sammentkomst; men naar man kalder tilbage i Erindringen de forbigangne Tildragelser, naar man kaster et opmærksomt Blik paa nærværende Tilstand og tilbørligen seer hen til Folkets billige Forbringinger for Fremtiden, overbeviser man sig alligevel om, at en Mængde vigtige Sager endnu staae tilbage, der ligesaa hastig som kraftig maa raades Ved paa, saafremt den almindelige Velfærd, hvis Grundbold allerede er bleven rystet, ikke skal sættes blot for yderligere Tab, og saafremt Ræringsveiene saavel som Handelen ikke skal unbertrykkes, eller endog aldeles gaae til Grunde.

Det er magtpaaliggende, at Nationen kommer til nøiagtig Kundskab om de offentlige Sagers Stilling paa nærværende Tid. Det er H. M.s Villie, at Intet i denne Henseende maa blive skjult for Folket. Dette er Folkets Rettighed, det er Kongens Pligt, og det Heles Vel beroer derpaa. Først efterat have indhentet Kundskab om den virkelige Tilstand og Aarsagen dertil, kan man finde de rette Midler til at forekomme det Onde, og efterhaanden gjenvinde den Velfærd, som Naturen har gjort til Belønning for Arbeidsduellighed og Driftighed; og det er i saadant Diemed man bør benytte Erfaringen om det Forbigangne ved Overveieelsen af det Nærværende.

Landets Finantsforfatning opvækker medrette Betyrninger hos enhver tænkende Medborger. Den indvortes Sikkerhed grunder sig derpaa, og Eiendomsretten undergraves hemmeligen ved en tiltagende Uorden i Finantserne. Man kan letteligen for en Tid blende et Folk ved at gjøre de direkte Paalæg lave, idet man paabyrder det den grufomste af alle Statter ved en flejse forsøgt Seddelmasse; men i Tidens Længde opklares dog Alt. Man slaber blot Systemer, som forvilde, isædelfor de skulle helbrede det Onde, og man efterlader at undersøge, om der virkelig findes Gøne til at udholde de usforholdsmæssige Midler, som man anvender for Diebskikkets Hensigter. Erfaringen har ofte fremviist en lignende Forfatning i adskillige Stater, og dette er, i større eller mindre Grad, Norges nærværende Tilstand. Følgerne heraf ere aabenbare, men Nationen, hvis Tilstand udfordres for at gjenbringe Orden og Sikkerhed, bør kjende dette, for ikke af Uvidenhed om Aarsagerne at miskjende den nærværende Regjerings Hensigter. Pengesæsenet fordrer saaledes Stortingets største Opmærksomhed, Rigets Status bør følgerigen reguleres for Fremtiden. Indtægter og Udgifter bør sæt-

tes i tilbørligt Forhold til hverandre, og Statens Gjenerne Lønnes saaledes, at de, for trøligten at have opfyldt deres Pligter, ei blot tilfredsstilles ved Nationens og deres egen Bevidsthed, men ogsaa have fornødent Udkomme for deres Familier, og have Noget tilovers for at kunne opdrage og danne deres Børn til due-lige Medlemmer af Samsundet. Den rolige og sikkre Tilstand, hvilken Norge i Følge Foreningen vil komme til at nyde, forvissrer det om Midlerne til at kunne opnaae disse vigtige Diemed. Der bør imidlertid gøres Overflag over og anvises de Summer, som Statsudgifterne udtræve til næste Storting. Stortinget vil vistnok indsee Vigtigheden af, at dette ufortøvet iværksættes. Som en Følge af begge Rigers Forening vil der aabnes Rilder til den almindelige Velstand ved Dyrkning af Produkter, og ved en friere Handelsforbindelse med Sverige. De oekonomiske Indretninger, Landsudgifterne m. m., bør bestemmes efter den nye Orden i Tingene. Kommunikationen i selve Landet, saavel som imellem Norge og Sverige haabe til Lands og Vand, bør omhyggelig bringes i Orden, forsøges og forbedres. Hertil udfordres Stortingets Raad og Medvirkning.

Landets Militair Etat bør være en Gjenstand for nøiagtige Undersøgelser, og ved de Anstalter, som derved ifølge Rigerne Forening maa træffes, bør man omhyggelig søge at lette de Byrder, som trykke Nationen; dog med Sagtagelse af, at den fornødne Styrke beholdes til Forsvar mod udbortes Anfald. Dette er en Gjenstand, som et selvstændigt Folk regner iblandt de første Betingelser for Statens Indretning. Armeen skal erholde sin Kraft ved sin Esprit og Organisation; dens Befalingsmænd bør lønnes paa en Maade, som svarer til deres Værdsighed og deres opøiede Kalds Besværligheder; Soldaten bør til rette Tid forestinde hvad der udfordres til hans Underholdning — hvilket Alt ikke kan opnaaes, naar den militaire Styrke udbibes over et passende Forhold til Folkemængden. I Følge disse Sandheder, som ere grundede i Alles Rettigheder og i Staternes Sikkerhed, maa man søge at undvige alle de Feiltrin, som blive skadelige for Agerbruget, Herdelen, Kunst og Vidensfaber. Denne vigtige, denne arbejdssomme Borgerklasse, som vegelsvis ernærer og forsvarer Staten, med et Ord, Landmanden, maa ved en billig Fordeling af Børnepligtigheden finde sig forvissret om, at han ikke opbydes til Fædrelandets Forsvar, førend Omstændighederne fordrer det og den høieste Nødvendighed kræver det.

De offentlige Forretningers Gang bør indrettes med Hensyn paa den Orden, som bør iagttages ifølge begge Rigers Forening under een Konge. Der udfordres Lokalkundskab for nærmere at bestemme denne Sag, men Grundvolten dertil bør dog strax lægges, omendstjønt en fuldstændigere Udvikling heraf blot efterhaanden kan finde Sted.

Der gives endnu flere Sager af Vigtighed for Samsundets Vel, som efterhaanden udtræve fælles Anstrengelser af Kongen og Folket. Det er ikke Hs. Ms Mening at ville opholde Stortinget med Afgjørelsen af alle disse Anliggender under Repræsentanternes nærværende Møde; men Hs. M. anseer det fornødent, at de maatte forberedes og planlægges, saa at ingen Hindringer skulde møde for Beslutningernes Vedtagelse paa næste Storting.

Hans Majestæts Ønske og Proposition er altsaa: At Stortinget vilde constituere en Komitee, bestaaende af 12 Medlemmer og fordeelt i 3 Sektioner, nemlig een for Finanserne, een for det Militaire, og een for den indvortes Oekonomi, hvilke Komiteer bør til næste Storting spsefsætte sig med en fuldstændig Undersøgelse om Rigets nærværende Tilstand, samt med at udarbejde et Forslag til de Forholdsregler og Anordninger, som i hver af dens Grene passende kunde vedtages.

Hs. M. vil da naadigst meddele disse Comiterede sine Tanker i ethvert forekommende Tilfælde, og forlange deres Betænkning om de Gjenstande, han finder

fornødent. Hvovhos det er Hs. Majestæts Mening efterhaanden at lade ved Trykken offentliggjøre Resultaterne heraf; saa at den nærværende Tilstand, saavel som de vigtigste Gjenstande for næste Storthings Overveielser, kan blive Nationen bekendt, inden Repræsentanterne træde sammen.

Hs. M. anseer det endvidere fornødent, at disse Comiterede maatte overbrages paa Storthingets Begne indtil Sammes næste Sammentkomst, at holde Kontrol over Myntvæsenet. Hs. M. troer ligeledes, at de Comiterede, naar Statsudgifterne indtil næste Storthing ere regulerede og Fonds hertil anviste, bør erholde en passende Instrux ei alene i Hensøende til de nødvendige Grændser for Seddelmassens Udvidelse, men ogsaa til saavidt muligt at gjøre Anstalter til en succesfuld Inddragelse deraf, og for imidlertid at holde Pengene uden Værdi, som Nationens Garanti og de anviste Hypotheker medrette bør forslaffe samme — og vil Hs. M. indhente de Comiteredes Tanker inden de provisoriske Beslutninger angaaende Finanserne tages af Kongen og hans Statsraad, som Omstændighederne imidlertid kunde foranledige.

Rettelser.

- Side 89 Linie 3 nedenfra: digter læs sigter.
 - 272 - 5 ovenfra: tilskrives læs tilskriver.
 - 663 - 8 nedenfra: Landsraad læs Landraad.

Erindringer
som Bidrag til
Norges Historie

fra 1800—1815

af
Jacob Aall.

Anden Udgave i eet Bind.

Med Forfatterens Biographi af Amtmand S. C. Hall.

Udgivet

med nogle Rettelser og Tillæg

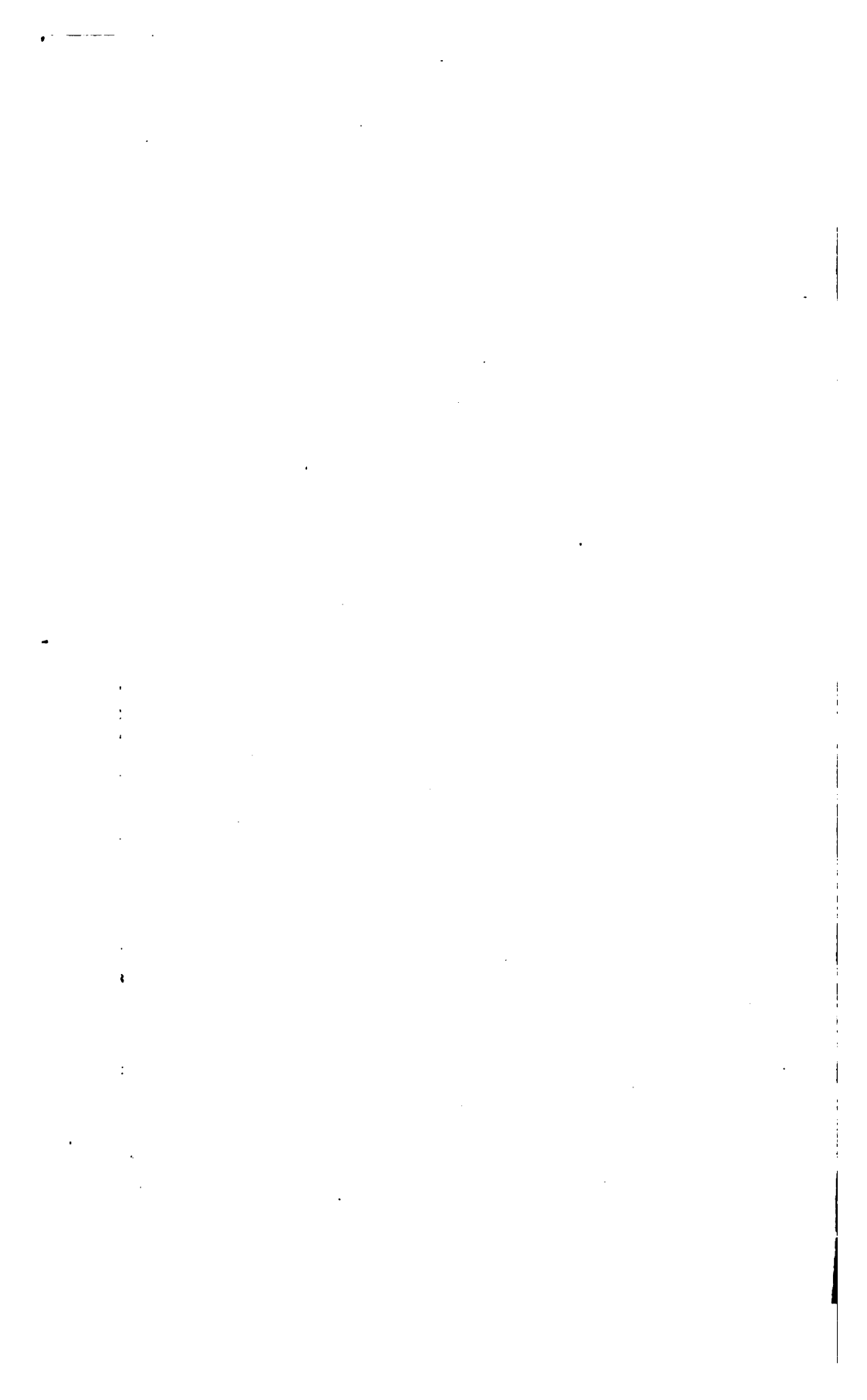
Christian C. A. Lange.

Andet Hefte.

Christiania 1858.

Forlagt af J. W. Cappelen.

Trykt hos S. J. Jensen

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie

fra 1800—1815

Jacob Aall.

Anden Udgave i et Bind.

Med Forfatterens Biographi af Amtmand J. G. Aall.

Udgivet

med nogle Rettelser og Tillæg

Christian C. A. Lange.

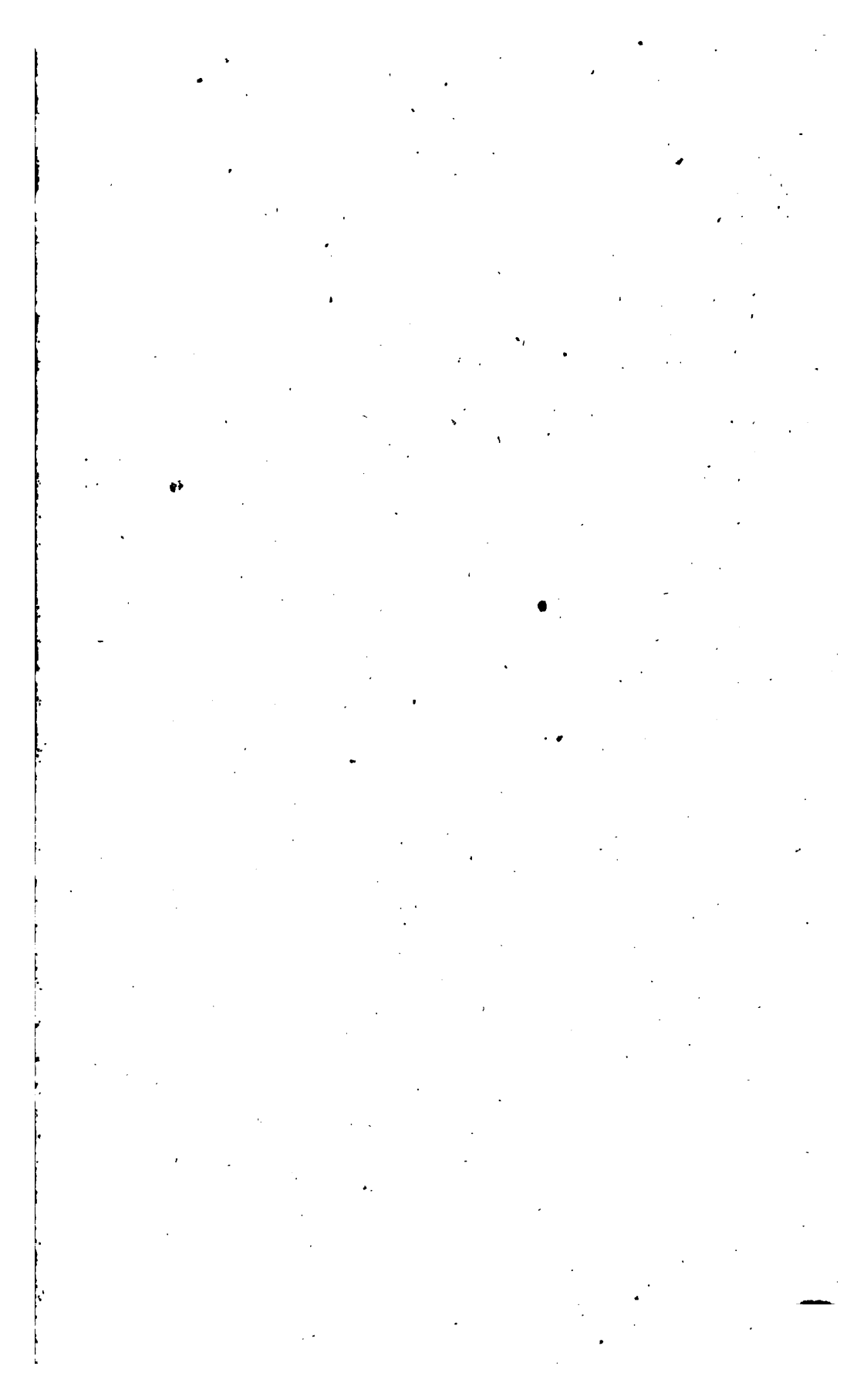
Tredie og fjerde Hæfte.

Christiania 1859.

Berlagt af J. B. Cappelen.

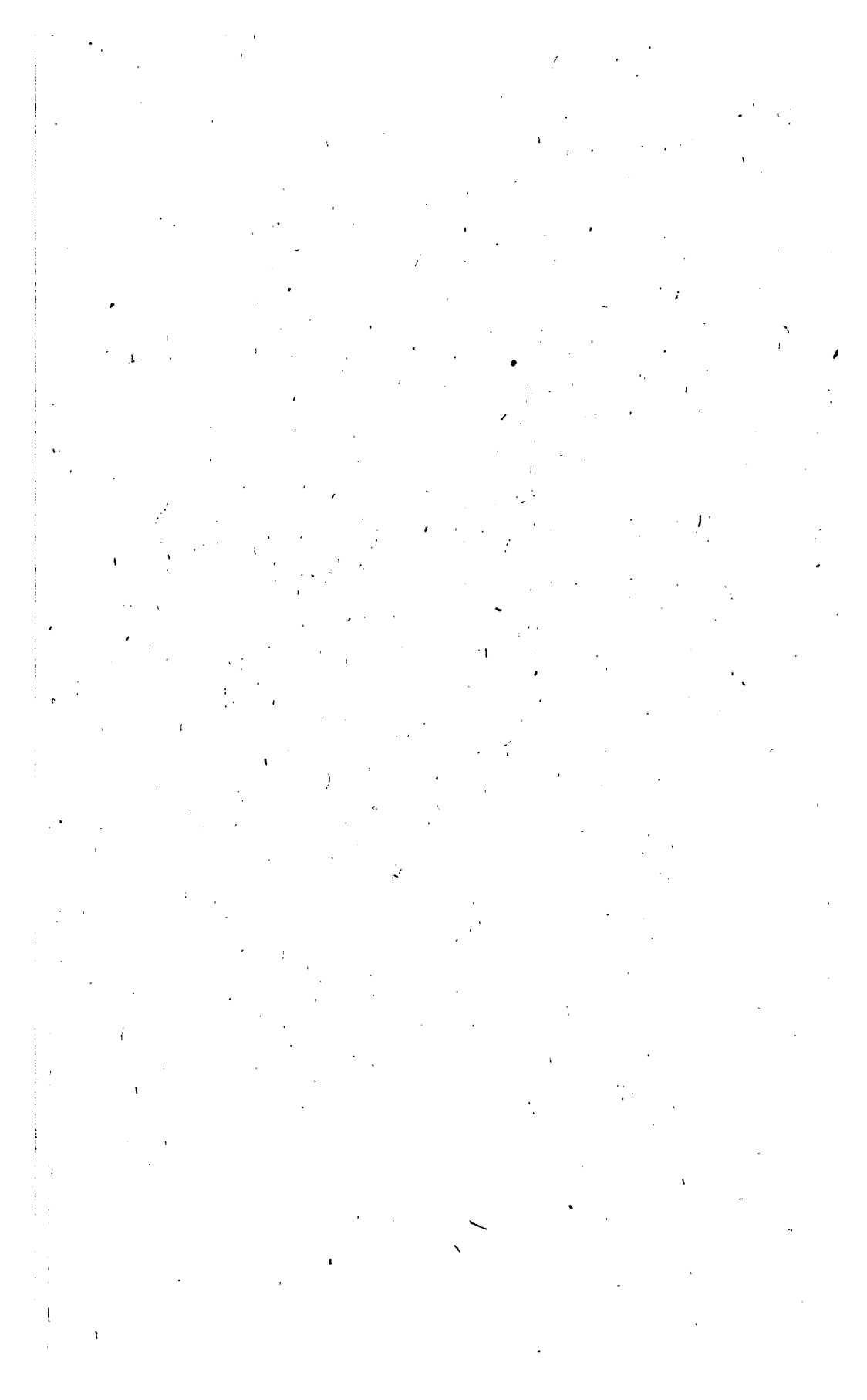
Købt hos P. H. Dron.

HS 55

NOV 25 1974

